ſi a non poteſt eſſe ſibi obligata, non tamen extinguitur ius proprietatis, & ſic ius retentionis, ſi poſſidet, & etiam ius agendi per hypothecariam aduerſus poſteriorem, ſi ille poſſidet. h.d. in effectu. vſq; in fin. iſte §. pulcher, & vtilis, & venit ad declarationem l. duobus. ſ. eo. quæ videtur ꝯtrariari. Sed non obſt. quia ibi prior creditor conuentus à poſteriore de iure ſuo allegauit, & ſuper illo fuit cognitum, & plenè diſcuſſum, & ſuccubuit. Vnde nõ poteſt illud poſtea deducere per modum agendi, quia veniret cõtra ſententiam, cum tacitè videatur ſuper illo pronunciatũ, ex quo fuit cognitum. Sed hic non allegauit de iure ſuo. Vnde non poteſt dici, ꝙ ſuper illo cenſeatur pronũciatum, ſed ſolum ſuper iure actoris, ideo non venit ꝯ ſententiam. Secus in rei vend. in qua etiam ſi reus non dixit ſe dominum, ſi tamen eſt pronunciatum actorem eſſe dominum, cenſetur pronunciatum eũ non eſſe, & hoc vult iſte tex. loquitur tñ hic quando prior creditor ignorabat rem ſibi eſſe obligatam, & ideo non oppoſuit. Quid autẽ ſi ſciebat? adhuc videtur idem, & ꝙ poſſit poſtea de illo opponere nõ ſolum agẽdo, ſed etiam excipiendo. Non ſolum ſi agatur actione priſtina, immo etiam ſi agatur ex ſñia, quia iſta exceptio non dicitur impugnare ſententiam, uerum eſt enim eſſe obligatam actori, ut ſententia illa dicit, ſed etiam ſibi obligata eſt. Sed in ꝯtrarium facit æquitas, & malitia eius, ar. in l. de reb. ſ. de ar. quia poſtq̃ ſciuit, debuit vti iure ſuo, & non malitioſe tacere, & iſta forte verior eſt. Dubito tamen de præſenti, ideo cogitandum eſt, quia Doc. non tangunt. Et diuide iſtum §. in quatuor partes, quia primo ponitur thema, & quæſtio in agente hypo. vſq; ibi {reſpondi.} Secundo anteq̃ reſpondeat altius exordiendo, ponit, quid iuris in eo, qui agit rei vẽdi. vſq; ibi. {cum autem.} Ibi redit ad primum caſum, & determinat, ꝙ reus victus non prohibetur agere, vſque ibi {in propoſita} Quarto contra ſuam determinationem facit unam oppoſitionẽ diuerſam, & eam ſoluit confirmando præfatam determinationem. Item ſecunda pars continet duos caſus, Primus, quando fertur ſententia pro actore rei vend. quia cenſetur lata ſuper non iure rei, etiam ſi de illo non per reum oppoſitum ſit, vſq; ibi, {quod ſi poſſeſſor.} Secundus econtra, quando fertur pro eo abſolutoria, quia actor non probauit, & tunc non propterea videtur lata ſuper non iure actoris, quia iſta poſſunt ſimul ſtare, ꝙ actor eſt verus dominus, & tñ quia non potuit probare, reus veniet abſoluendus. Et ideo ſi reus cadat a poſſeſſione, & reuertatur ad actorem, ſi reus agat, non prohibetur actor, & non poſſeſſor probare ſe dominum. Et obtinebit defendendo ſe licèt agendo ſi nõ poſſideret, nõ deberet audiri propter ſententiam, vt etiam dixi ſ. eo. l. ſi mater. §. denique. Sed ſi fuiſſet abſolutus ex eo, quia probauit

2 ſe dñm, tunc eſſet ſecus, ut dixi ſ. eo. l. ſi inter me & te. ¶ † Vltimo no. in fi. ꝙ ius pignoris non extinguitur in effectu, quando creditor efficitur dominus rei pignoratæ, reuocabiliter tamẽ, quia res erat etiam alteri pignorata, & ſic poterit ab eo auocari. Nam nõ debet effici deterioris conditionis ex eo, ꝙ dominium acquiſiuit ut no. in l. j. C. ſi antiquior credi. & ibi vide bonam gl. mero tamen iure extinguitur pignus, & ita innuit hic tex. Item not. ꝙ hypo. eſt iſtius naturæ, ꝙ non tollitur, niſi creditori ſit ſolutum, vel ſatisfa-

a ctum, [a] poſito ꝙ ius pignoris ex quo oritur mero iure tollatur, concordantiæ ſunt in gl. penult.

ADDITIO.

a ¶ Et adde, ꝙ nec per ſententiam quidem, quin ſi ſatisfactio non ſequatur agi poſſit aduerſus poſſeſſorem non obſtante ſententia ipſa. ut in l. tuam. vbi per Bal. C. de pign. & l. gregem. §. etiam ſi. vbi per Bar. ff. eo. de pign.

LEX XV.

PAulus. ¶ Qui egit rei vendi. & ſuccubuit non prohibetur eandem rẽ petere actione perſonali. h.d. no. Et iſtud eſt uerum, niſi ſuccubuerit ex aliqua cauſa, q̃ concernat etiam actionẽ perſonalem. ut ſi legatarius egit rei vend. pro re legata, & reus fuit abſolutus, quia legatum non fuerat factum, vel inutiliter factum nam, non poterit agi actione ex teſtamento ſecundum Docto. quod not. & tene menti.

Prima Domini Pauli de Caſt. ſuper ff. Nouo explicit.

REGISTRVM.

a b c d e f g h i k l m.

Omnes ſunt quaterniones, præter m ternionem.

Venetijs, M D LXXXII.

PAVLI CASTRENSIS

In Secundam Digeſti Noui partem Commentaria:

Cum multis tùm D. Franciſci Curtij, tùm etiam aliorum quorundam preſtantiſs. virorum Adnotationibus illuſtrata.

Præter quòd illa ſedulò recognita, nouiſsimè ad vetuſtiſsimorum exemplarium fidem, infinita propè, quæ paſsim corruptè legebantur, in priſtinum ſenſum, ſuumq; verum ſplendorem reſtituimus.

Recens additis ad omnes ſerè ll. & §§. ijs ſummarijs, quæ in cæteris prioribus editionibus deſiderabantur. Necnon appoſitis ſolitis cuiuſpiam doctiſsimi viri obſeruationibus ad marginem hac * nota præmonſtratis.

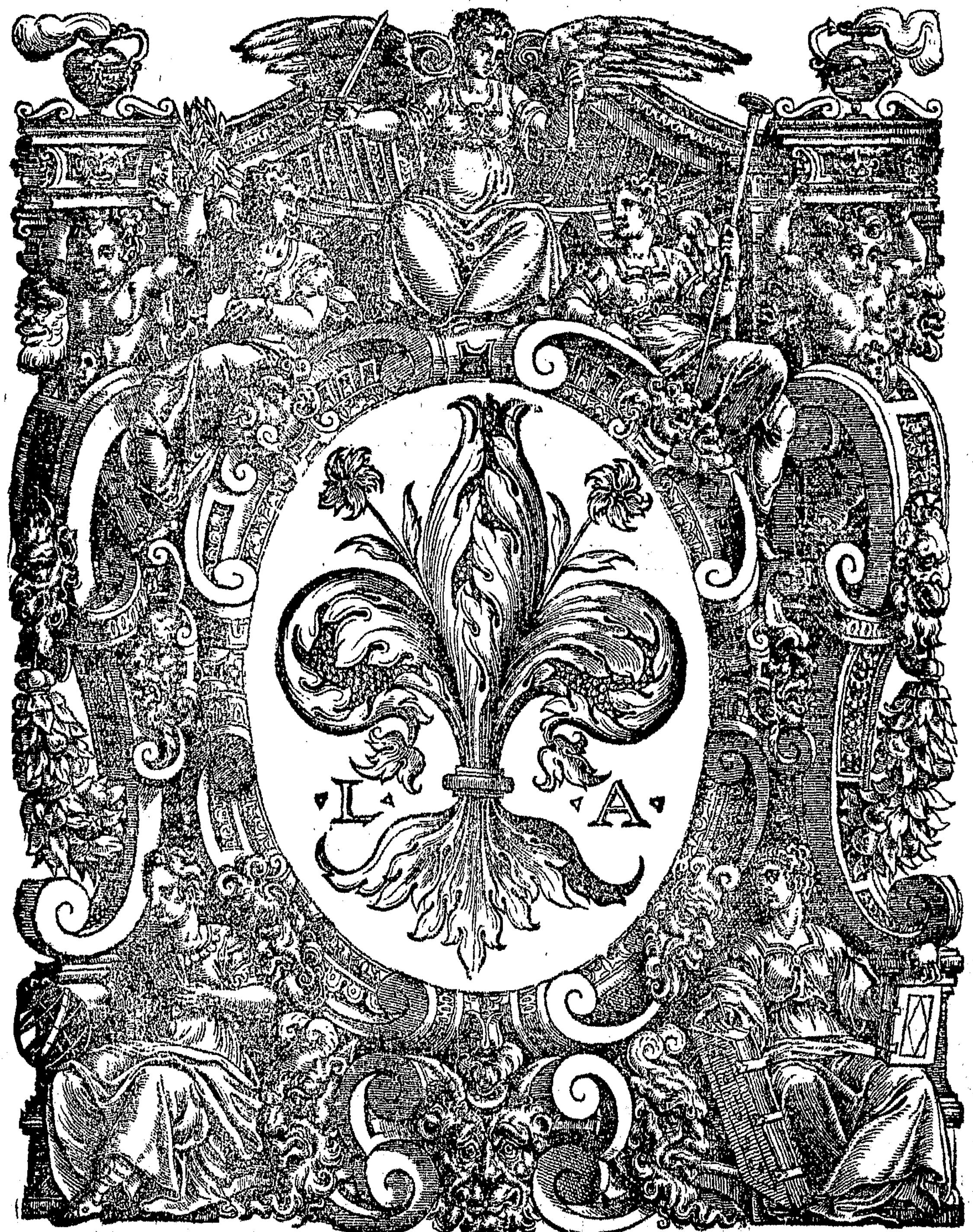

VENETIIS, MDLXXXII.

Elenchus Rubricarum huius Voluminis.

ACceptilationibus. fol. 90
An per alium cauſæ appallationum reddi poſsint. 111
Appellationibus & relationibus. 103
Appellationibus recipiendis vel non. 108
Duobus reis ſtipulandi. 50
Eum qui appellauerit in prouincia defendi. 111
Fideiuſſoribus & mandatoribus. 54
Iudicatum ſolui. 94
Libellis dimiſſorijs. 109
Nil nouari appellatione interpoſita. 109
Nouationibus, & delegationibus. 68
Prætoris ſtipulationibus. 90
Quando appellandum ſit. 106
Quæ ſententiæ ſine appellatione reſcindantur. 110
Rem ratam haberi. 97
Si tutor vel curator, vel magiſtratus creatus appellauerit. 118
Si appellatione pendente mors interuenerit. eod.
Solutionibus & liberationibus. 73
Verborum obligationibus. 2

PAVLI CASTRENSIS DOCT. EXCELLENT.^mi
PATAVINAE PRAELECTIONES.
IN SECVNDAM DIGESTI NOVI PARTEM.

*Cum non paucis clariſsimorum, & illuſtrium virorum adnotationib. præſertim D. Fran. Curtij, & Bern. Landriani: necnon doctiſsimi cuiuſdam Iuriſconſ. per quàm vtilibus obſeruationibus ſub hac nota * præſignatis: ac denique cum Summarijs Hieronymi Marliani Mediol. longè ſatis quàm antea caſtigatæ atque illuſtratæ fœliciter incipiunt.*

De verborum obligationibus. Rub.

1 *Stipulatio requirit conſenſum cum forma uerborum.*
2 *Stipulatio quare potius nominatur à uerbis quàm à conſenſu.*
3 *Stipulatio ad quid inducta. & nu. 4.*
5 *Stipulatio quare fiat cum ſolennitate verborum.*
6 *Stipulatio eſt contractus nominatus.*

1 ¶†Quæritur hic primo ſuper rubrica iſta, vtrũ in ſtipulationibus
ad effectũ obligandi requirat̃ conſenſus? vr̃ ꝙ nõ, ſed ſufficit ver-
borum forma, & ſic verba poſtq̃ obligatio ꝯtrahitur verbis vt
patet in hac rub. ¶In ꝯ̃rium dic, vt requiratur ꝯſenſus, vt l. j. §. pe. ſ.
de pac. & iõ naſcit̃ ciuilis obligatio ratione verborum, & nãlis rõ-
ne cõſenſus, licèt q̇dã dicãt, ꝙ non oriat̃ nãlis, ſed ꝯ̃rium eſt vt l. fi
2 deiuſſor. de ꝯdi. inde. ¶†Secundo q̄ritur, quare potius nominat̃ à
verbis, q̃ à conſenſu? Rñdeo, q̇a ꝯſenſus gñaliter req̇ritur in omni
a ꝯ̃ctu, vt l. j. §. pe. vñ non fit nominatio à conſenſu, ſed à verbis[a] q̄
ſpecialiter requirunt̃, ſicut ꝯ̃ctus nõ dr̃ nominatus qñ ſtat in gñali
noĩe, vt tranſactio, & permutatio, vt no. C. de rerũ permuta. ſuper
3 rub. nã & hõ nõ dr̃ nominatus ex ſolo noĩe, ſed ex ꝓprio. ¶†Ter
tio q̄ritur, quo iure fuit inducta? Rñdeo a iure ciuili poſitiuo, iõ
dr̃ ꝯ̃ctus iuris ciuilis, cũ cæteri ſint de iure gentiũ, vt l. hoc iure. de
4 iuſt. & iu. ¶†Quarto q̄ritur, quare fuit inducta? Rñdeo ꝑꝑ neceſſi
tatẽ, & vtilitatẽ, nã erat neceſſariũ interdũ obligationẽ ꝯtrahere in
b caſibus nõ prouiſis à iure gentiũ, vt in ꝓmiſſionibus iudiciarijs[b]
& in ꝓmiſſionibus fideiuſſorum. Itẽ ẽt in caſibus à iure gentiũ ꝓ
uiſis, vtile eſt ſtipl'onẽ interuenire, & dr̃ tũc conuentionalis, vt ĩ. e.
l. v. in prin. iũcta l. ſi ſtipulatus. ſ. de vſu. Et an tunc impediat oriri
obligationem ex originali ꝯ̃ctu? dic vt plenè & ſubtiliter no. Bar.
5 in l. fi. ſi cer. pet. ¶†Quinto q̄ritur, quare cũ ſolennitate verborũ, vt
p̄cedat interrogatio & ſequat̃ rñſio, ne ꝯuertat̃ ordo? Rñdeo vt
magis exprimat̃ conſenſus, ne interdũ non p̄cedente interroga-
tione multi ꝓmittant vel offerant, nõ tñ aĩo ſe obligandi. ſed gra
tificandi credentes alteros non acceptare, quo caſu ceſſat ſi inter
c rogatio p̄cedat[c] ſ'm Doc. ¶†Vltimò quæritur, an ſit ꝯtractus no-
6 minatus? Rñdeo[d] ſic, cum habeat ſpeciale & elegans nomen, vt
d ꝓbatur in l. ex placito. C. de re ꝑmuta. nã ex ꝯ̃ctu innominato nõ
oritur actio ante implementũ, vt l. iuriſgẽtium. poſt prin. ſ. de pac.
& tñ ſi deducat̃ in ſtipulationẽ oritur, licèt obſtet exceptio ante
quàm impleat pro parte ſua qui ſtipulatus eſt, vt d. l. ex placito. &
ideo dicit Bart. in l. ij. de condi. ob cau. ꝙ cũ hodie notarij in omni
bus inſtrumentis apponant in ſtipulationibus dicentes, & prædi-
cta omnia & ſingula prędictę partes promiſerunt ſibi adinuicem
ꝑ ſolennem ſtipulationem, raro enim poteſt probari contractus
innominatus, quia tranſit innominatum.

ADDITIONES.

a ¶Sed a uerbis. Melior rõ eſt ſ'm Ale. q̇a cæteri ꝯ̃ctus melius ꝯſenſu ſine uer
bis ꝯ̃hi pñt, q̃ ſtipulatio q̄ uerbis ceſſantibus confici non põt, vt ĩ. l. j.
b ¶Iudiciarijs. Poteſt ẽt agi ex pacto facto in iudicio abſq; ſtipula. cum illud
pactum tendit ad iuuandum iudicium ſecundum conclu. Bal. in rep. l. tale
pactum. §. qui prouocauit. in xj. col. de pac.
c ¶Præcedat. q̇a qñ aliq̇d fit ad interrogationẽ alterius, dr̃ fieri magis delibe
ratè. gl. eſt ĩ l. ĩ emẽtis. C. d̃ ꝯ̃h. emp. iõ dicit Lud. Ro. cõſ. 346. & cõſ. 391. ꝙ
cõfeſſio fcã in hoc põni aduerſarij tanq̃ erronea non põt reuocari, q̇a ñ
cenſet̃ erratũ ubi p̄ceſſit deliberatio, locutus ẽ an iur̃m req̇rat uerba, ui-
de Abb. in ru. de iureiu. Cy. in auth. ſacramenta pube. C. ſi aduer. uend.
d * Et idẽ tenet Bar. ĩ l. fi. col. ij. Sub fine. ff. de ꝯd. ob cãm. & Alex. ꝯſ. 39. ad fi.
iiij. part. & ĩ l. j. ff. d̃ pac. Aduerte tñ ꝙ idẽ Ale. Io. ab Imo. & Lu. Ro. aiũt ĩ-
propriè ſtipl'onẽ ꝯ̃ctũ ẽẽ ĩ ſtipl'onũ aliæ. ad prin. d. ti. ĩ. & ĩ d. l. j. de pact.

LEX PRIMA.

1 *Qui non poteſt loqui uel non poteſt audire uel intelligere, non poteſt ſtipu lari, nec per ſtipulationẽ obligari per ſe, uel per aliũ, q ſit in ſua ptãte.*
2 *In his quæ percipiũtur ꝑ uiſum an ſufficiat percipi ſolo intellectu, & quid in his, quæ percipiuntur guſtu uel auditu. num. 3.*
4 *Iuramentum, quòd requirat ſolennitatem uerborum, & an ſufficiat ponere manum ſupra librum. Quid in matrimonio.*
5 *Mutus an poſſit contrahere, uel ultimas uoluntates facere, ſeu ſtipulari uel ſtipulatione obligari. Quid in infante nu. 6.*
7 *Stipulatio an poſſit fieri inter abſentes, & quid in alijs contractibus.*

STipulatio nõ poteſt.
1 Lex ĩ iſta vſq; ad finẽ ponit aliquos ca-
ſus, in q̇bus ſtipl'o vitiat̃, & eſt nulla. Et
primo ꝑꝑ defectũ ꝑſonæ vſq; ibi (pñs.)
Scd̃o, ꝑꝑ interuallũ tp̄is inter interro-
gationẽ & rñſionẽ, vſq; ibi, (ſi quis ita.)
Tertio ꝑꝑ defectũ rñſionis, vſq; ad §. ſi
q̇s ſimpliciter. Quarto ꝑꝑ diuerſitatẽ
inter interrogationẽ, & rñſionẽ. Et iſta quarta ſubdiuidit̃ in tres.
nã primo loquit̃ qñ eſt diuerſitas in qualitate obligationis, vſque
ibi, (ſi ſtipulanti.) Secũdo qñ in ſumma, vel reb. deductis in ſtipula
tione, vſq; ibi, (eadem.) Tertio & vltimo qñ ſolũ in verbis, quia di
1 uerſa ſunt idiomata, & tũc nõ vitiat. & iſta prima pars. h. d. Qui†nõ
põt loqui, vel nõ põt audire vel intelligere, nõ põt ſtipulari, nec ꝑ
ſtipulationẽ obligari per ſe vel ꝑ aliũ, qui ſit in ſua poteſtate. h. d.
Et primo p̄mittit vnũ ad euidẽtiã vſq; ibi, (ſi ideo.) Secundo infert
ad quatuor genera ꝑſonarũ, vſq; ibi, (ſi q̇s igitur.) Tertio & ulti-
mo dat remedia circa illas, qñ expedit per eas ſtipulari, alias per ſti-
pulationẽ obligari. Redeamus ad caſum. ¶In tex. ibi, (vtroq; lo-
quente.) ſubaudi & audiẽte, vt ſit bona illatio q̄ ſubijcit̃ de ſurdo,
qui põt interdũ loqui, & non audit, & ẽt de abſente. ¶Item ſub-
audi & intelligente. no. igitur, ꝙ ſit bona illatio de infante, qui põt
interdũ loqui & audire, & tñ non exaudire. i. intelligere. Et idẽ in-
telligas in furioſo. debet enim alter alterum intelligere ꝑ ſenſum
auditus, q̇ eſt ad hoc appropriatus, nec ſufficit intelligere per mo-
tũ labiorum, q̇ non eſt ad hoc appropriatus ſ'm Bar. & erat tẽpo-
re ſuo quidã mutus & ſurdus, q̇ intelligebat hoĩes per motum la-
2 biorum. ¶†Et idem in omnibus, vt debeãt percipi & intelligi per
ſenſum appropriatũ, vnde in his q̄ ꝑcipiuntur ꝑ viſum, puta ꝑ ſcri
pturã, non ſufficit percipi ſolo intellectu ſi ſcriptura erat cãcellata,
poterit tñ ꝯprehendi q̇d volebat dicere, vt l. j. §. j. de his q̄ in teſta.
3 delen. quod no. †ad illos habẽtes rõnem reddere per ſenſum cor
poreum, vt l. teſtium. C. de teſti. vt nõ ſufficiat reddere per unum
ſenſum ſi conſueuit percipi per aliũ. Ita colligitur hic no. ꝑ Bar. q̇d̃
no. Contrarium tñ vr̃ in ſenſu viſus, qui eſt generalis, vnde ẽt in
his quę percipiũtur guſtu vel auditu, ſi talis interrogatus q̄uo ſcit,
a dicat quia vidi, videtur ſufficiens ratio,[a] & exponitur vidi. i. audiui.
uel guſtaui. vt no. in d. l. teſtium. Item ſubaudi præcedente interro
gatione, & ſecuta reſponſione, ut ſ. tit. j. l. obligamur. §. verbis. C.
de vſur. l. j. Item per verba congrua: alias ſecus, poſito etiam, ꝙ ſe
inuicem intelligerent ſi cõiter verba ad hoc non aptantur, ut no.
Inſti. de inuti. ſtipu. §. ſed hæc ſolennia. Item ſupple cum intẽtione
ꝯtrahendi obligationem, vt ſ. tit. j. l. obligationum ſubſtantia. §. fi.
Item ſupple incontinenti ſine interuallo. quod dic vt ĩ. proxi. §. &
prædicta in vera ſtipl'one, in ficta verò vel præſumpta à iure non
b requiritur ſolẽnitas verborũ, ſed ſufficit ꝙ fingatur[b] interueniſſe,
ut C.

ADDITIONES.

a ¶Sufficiens ratio. Vide glo. iij. q. viij. c. teſtes. Bal. in l. non omnium. ſ. de leg. Bar. in l. fi. C. de peric. no. lib. xj. Can. in c. fin. de ſucceſ. ab inteſt.
b ¶Fingatur. Sed quid ſi ſtatutum dicat, ꝙ tacita hypotheca ſit, perinde ac ſi fieret expreſſa, an mulier præferat̃ creditoribus alijs? uide Lud. Ro. cõſi. 147. & de materia l. cum oſtendimus. per eundem conſi. 311.

vt C.de rei vxo.actio.l.j.& l.cũ oſtendimus,§.fi.de fid. inſtru. Ad-
4 de alium caſum,† in quo requirit̃.ſ.in iuramento. vt not.Guli.de
Cun.& per Bar. in l. qui iuraſſe. de iureiur. qui tex. mouentur de
a manda.princ. §.ſed quia. vnde non vr̃ ſufficere cũ iuramentum[a]
defertur ponere manũ ſupra librũ,niſi dicat; & ita iuro prout dr̃
cõiter,tñ ꝯrium ſeruatur.tene tñ hoc menti ſi quis vellet aliquẽ à
periurio excuſare,ꝙ nõ fuiſſet locutus,ꝗa fortè poſſet.Eſt & alius
caſus.ſ.in mr̃imonio qñ poſſunt loqui ꝯhẽtes, al s ſecus,vt no.in l.
5 cũ acutiſſimi.in prin.C.de præſcri.xxx.anno.¶†In tex,ibi. (neque
mutus.)ſubaudi ẽt ſi intelligat quid agit̃,ſed ceteros ꝯctus ꝙ ver
bis nõ ꝯhunt̃ bene põt tunc mutus facere,vt in l.nam ꝗa dicta. §.
fi.ſ̃.de pac.& l.mutus.de iureiur. Dixit tñ Bar.hic vnũ verbum, de
quo eſt mirandum,ꝙ talis mutus æquiparat̃ pupillo:ideo requiri
tur authoritas curatoris in alijs ꝯctibus.Sed hic rep̃hendit̃ p Ang.
& Bal.ꝗa cũ intelligit,æquiparat maiori, nec requirit̃ authoritas,
& ſolus põt actum facere ẽt obligatoriũ.vt idẽ Bar. expreſſe not.
in l.mutũ.de acq.hę.& in l.ij.ſ̃.de bo.poſ.in fan.ſu.&c. Sed qñ non
intelligit,æꝗparatur infanti,& furioſo,& reqritur authoritas cu-
ratoris,& actus debẽt expediri per ſeipſum curatorẽ.l. ſeruo inui-
to.§.ſi pupillo.in fi.ſ̃.ad Treb.vbi eſt tex.ſing. Sed do. Rapha. Cu.
ſaluat Bar.vt poſſit ꝓcedere dictũ ſuũ qñ intelligit, ſed non bene
põt exprimere ſuum ꝯceptũ.ſed miror de hoc, ꝗa põt exprime-
re nutu,nec cõprehendo,ꝙ poſſit eſſe mutus intelligens, ꝙ pote-
rit aium ſuũ nutu exprimere. An aũt poterit facere vltimas volũ
tates,diſtinguit̃,aut loquimur de teſtamento, & loquit̃ l.diſcretis.
C.ꝗ teſt.fa.poſ.an in codicillis & legatis,& dic vt no. Bar.in l.iiij.de
6 leg.iij.¶†In tex.ibi,(ſurdus.)ſubaudi.oĩno,al s ſecus vt ſ̃.tit.j l.j.§.fi.
¶In tex.ibi,(infans)hoc ſine dubio ꝓcedit qñ nullo modo põt,vt
ſi erat vnius,vel duorũ ann.vt ſi erat infans. Sed ſi erat in vij.anno
in quo plurimi loquunt̃ expeditè,vr̃ ſecus p l.j.§.pe.ſ̃. tit.j.ver.ſed
quo ad hũc &c.& ita vr̃ limitari oẽs leges de hoc loquentes, &
ſic ẽt p̃t intelligi.l.ſeruũ.rẽ pupil.ſal.fo.vt nõ ſit ibi ſpãlis, de qua op
ponit gl.Sed an requirat̃ authoritas tutoris? Rñdeo ſic, ſi ipſe ob-
ligat,al s nõ,& hoc patet in d.l.ſeruo ĩuito.§. ſi pupillo. circa med.
vbi infans põt hereditatẽ adire cũ authoritate tutoris,vt no.in l.po
tuit.de iure delib.nec video,ꝙ poterit ibi intelligi niſi de illo ꝙ po-
terit expeditè loqui.& adde qđ no.in l.donaturũ.C.de acqui.poſ.
7 ¶†In text.ibi,(nec abſens.& dr̃ abñs ꝗtũ ad ꝓpoſitũ qñ nõ poſ-
ſet audire,al s ſecus,ẽt ſi nõ eẽt in eodem loco,puta in diuerſis ca-
meris eiuſdẽ domus,ita ꝙ ſe inuicẽ nõ videt cũ alter alterũ audit,
non poſſent ſtipulari,vt Inſti.de inu.ſtip.§. itẽ verborũ. Cæteri ve-
rò ꝯctus,qui verbis nõ ꝯhunt̃,pñt ꝯhi inter abſentes p nuncium,
vel p ep̃lam,vt ſ̃.tit.j.l.ꝯſenſu.¶In tex.ibi, (p ſeruũ p̃ſentẽ ſtipula.)
& valeat ſtip̃lo ſiue ꝯcipiat verba in ſeipſum,ſiue in dominũ, ſiue
imperſonal r loquatur,& acquirit dño directã.vt).de ſtipu.ſer.l.j.
in prin.ſecus ſi in perſona extranei,quia nec illi acquiret,nec dño:
imò eſt vtilis ſtip̃lo.eo.titu.l.ſeruus alienus.¶In tex.ibi, (& erat qđ
iuſſu.)Sed quid ſi iubeat ſuo procuratori, ꝙ promittat? rñdeo in
ipſum iubentem datur actio,non qđ iuſſu, quia illa tamen locum
habet in perſonis pręſentatis ſubiectis,ſed datur utilis inſtitoria,li-
cèt eſſet præpoſitus negotiationi,quo caſu eſſet inſtitor, & daret̃
directa.vt in tit.de inſtitu.

A D D I T I O.

a Adde tñ ꝙ ſine verbis iuramẽtũ præſtat̃, qñ.ſ.qui adiuratur mutus ẽ,vt p Alex.in §.j.l.ꝗ iuraſſe.hic alle.alioꝗ ſecus, vt ibid.per eũdẽ.& adde Abb. eo.ti.de iureiu in rub.& Pau.ipſum & Lud.Ro. in l.iij.eo.ti, Ant.de Butr. c.cũ apud.de ſpon.& vide iuramẽti formã in Auth.vt oẽs obe.iud.ꝓuin. §.j.& per inno.in c.& ſi Chriſtus.de iureiu.& bon⁹ tex.ibidẽ Io. And.ĩ d. c.vt circa.de elect.in not.Et Spe.in tit.de iura.dela.ac deniq; Bal.in c.ij.ꝗd ſit inueſti.& in c.item ſacramenta.de pace iur.fir.in vſib. feud.

1 *Si nõ eſt ſecuta reſponſio vel eſt ſecuta parte abſente ,uel etiam ea præſente poſt longum interuallũ,& interueniente actu extrinſeco, ſtipulatio, non conficitur, ſecus incontinenti.*
2 *Diſceſſus ante reſponſionem non habet uitiare ſtipulationem ſi incontinẽti reuerſus eſt,& ſecuta eſt reſponſio.*
3 *Quid ſi interuenit longum interuallum,uel alius actus extraneus.*

1 **§.Qui præſens.** †Si nõ eſt ſecuta rñſio uel eſt ſecuta parte abſente, vel ẽt ea p̃ſente poſt
longũ interuallũ,& interueniente actu extrinſeco, ſtip̃lo nõ ꝯfici
tur,ſecus incontinenti.h.d.Et ꝯtinet duo dicta,ſ̃m ibi,(ſi verò præ
ſens)& in vtroque ſtipulatore receſſit ante ſecutam rñſionem,&
primũ dictum põt intelligi tribus modis.Primò,ꝙ non ſecuta rñ-
ſione,& tũc cũ dicit,ꝙ diſceſſit,ſubaudi maximè, nã idẽ ſi non di-
ſceſſiſſet p principiũ huius legis,vt requirat̃ ꝙ vterque loquat̃.Se
cundo põt intelligi,ꝙ eſt ſecuta abſente tñ interrogãte,& tũc ẽt ſi
interrogãs reuerſus eſt,ſtip̃lo non eſt ſecuta, ꝗa ſtipulans debet
rñdentem audire,vt in prin.huius legis, dum loquit̃ de muto &
abſente.Tertio põt intelligi,ꝙ ſecuta eſt rñſio poſt reuerſionem,
& ſic illo pręſente,& tunc ſubaudi,ꝙ fuit reuerſus ex interuallo,
ſecus ſi incontinenti,ut ſequit̃ in ver.ſi vero.ibi dum dicit,mox di-
ſceſſit,ſubaudi,itẽ ſi nõ mox,ſed interuallo,ꝗa fuit interuallũ añ di
ſceſſum & poſt diſceſſum.†Ex ſcđo dicto no.ꝙ diſceſſus añ rñſio
nem nõ hẽt vitiare ſtip̃lonẽ ſi incõtinẽti reuerſus eſt,& ſecuta eſt
rñſio.Sed ꝯ,quia diuertit ad extraneos actus,ergo vitiat̃ ſtip̃lo, ẽt
ſi non diſceſſiſſet, vt in l.ꝯtinuus.in prin.).eo.Sol.& no.ibi de alio
extraneo actu ꝗ̃ diſceſſu,nã diſceſſus nõ reputat̃ oĩno actus ex-
traneus,niſi interueniente longo interuallo,ut hic patet, ¶In glo.
fi.ibi,(vel ẽt lõgo)aliqui reprehendũt iſtã gl.ꝗa qñ interuenit lon-
gum interuallu,ẽt ſi nõ interuenerit aliquis actus extraneus,uitia-
ret̃ ſtip̃lo,cuius ꝯrium ſenſit gl.iſta.Et dñt hoc probari in allegatis
in gl.ſed certè illę leges loquunt̃, qñ interuenit actus extraneus.
vñ gl.vr̃ tenenda,& eſt nota ꝗa ſi de mane fcã eſſet interrogatio,
& de ſero,vel ẽt die ſequẽti fcã eẽt rñſio, ſi tñ neuter diſceſſit de
loco,nec diuerſi ſũt ad extraneos actus,illa gl. nõ uult ꝙ ſtip̃lo
nõ uitiet̃.Si aũt diſceſſit alter,& poſtea reuerſus, diſtinguit̃ an in-
teruenit lõgũ interuallũ,an nõ,ut in hoc tex. ſed ſi interuenerit a-
lius actus extrinſecus,tũc ẽt ſi nõ diſceſſit,& ẽt nõ interuenit lon-
gũ interuallũ,ſtip̃lo vitiat̃,ut in l.ꝯria.& incõtinẽti vr̃ redijſſe, ſi in-
tra eandẽ diẽ.ut l.ꝯtinuus.in fin.princ.ubi hoc colligit̃, ſecus ſi die
3 ſequẽti,vt l.ex duob.ff̃ duo.reis.†Recollige ergo qñ alter diſceſſit
añ rñſionẽ. Aut rñſio nõ eſt ſecuta, uel eſt ſecuta illo abſente,&
clarũ,ꝙ hoc valet,aut eſt ſecuta poſt rñſionẽ, & tũc diſtinguit̃; an
ſit reuerſus incõtinẽti, vel nõ,ſi aũt neuter diſceſſit, aut nõ inter-
uenit aliꝗs actus extrinſecus,& tũc nõ uitiat̃ ſtipulatio, ẽt ſi ex in-
teruallo ſecuta eſt rñſio,ut in hac gl. ꝓ hoc l.ꝯtinuus.in prin.ꝗa cõ
tinuari vr̃ actus,ex quo ad extraneũ actũ nõ ꝓceſſerũt. aut inter-
uenit actus ex̃neus,& tũc fuit factus de neceſſitate nãę, vel erat p
tinẽs ad actũ,vt ꝗa iuit ad vocãdũ teſtes,uel notariũ, nõ uitiat̃ ſti-
pulatio,vt C.de teſta.l.cũ antiquitas.aut nõ erat de pertinentibus,
& tunc vitiat̃,vt d.l.ꝯtinuus.niſi ꝯſiſtat in ſolis uerbis, puta. Arma
uirumque canò, ꝓmitto,nã illa uerba impertinentia ſtipulationẽ
non uitiant.l.quę extrinſecus.).eodem.

1 *Stipulatio inutilis an habeat uim pacti.& nu.2.*
3 *Vbi agitur de obligatione contrahenda ſi non ualet quod ago ut ago , nõ ualet ut ualere poteſt.*
4 *Si ĩ inſtrumẽto cõtinetur confeſſio mutui de qua ſolus notarius atteſtatur nõ aũt de numeratione,non debeo agere ex mutuo & narrare me tibi mutuaſſe,producendo inſtrumentum cõfeſſionis ad hoc probandum.*
5 *Quid ſi ſtauutũ dicat inſtrumẽta mutui mittẽdũ eſſe executioni an potero tunc petere executionem dicti inſtrumẽti cõtinentis ſoltm confeſſionem*
6 *Obligatio fideiuſſoria quòd non poſſit ſtare ſine principali.*
Officio iudicis an poſſit accedere fideiuſſor.
7 *Interrogatus an uelit bona ſua relinquere tali ſi reſpondeat cur non, uel cur alteri,an uideatur eum hæredem inſtituere.*
8 *Si cauſa eſt commiſſa cõſulẽda tribus,& unus conſuluit reum abſoluẽdũ, & alter condẽnandum ,alius uerò dicat ſe non uidere cur non debeat condemnari,ꝙ iſte uideatur concordare cum ſecundo.*
9 *Iudex ſi dicat in ſententia ſe non uidere cur non debeat cõdemnari an uideatur condemnare,& quid ſi dicat credo ipſum condemnandũ.*

1 **§.Si quis.** †Rñſio fcã p uerba diſſimilia,idẽ tñ importãtia
non uitiat ſtipulationẽ,ſecus ſi nõ p uerba,ſed
p ſigna.li c ex ſtip̃lone inutili nõ orit̃ obligatio ẽt nãlis, iõ nec p̃t
2 accedere fideiuſſor.h.d.¶†In text.ibi(ꝗ d ni.)no.hic[a] ꝙ inutilis ſti-
a pulatio nõ hẽt uim pacti,ꝗa nõ parit obligationẽ nãlẽ.Cõtrarium
vr̃ determinare glo.in l.Iuriſgentiũ.§.igit̃ nuda.ſ̃.de pactis. Bart.ibi
ſoluit,ꝙ hoc dẽt intelligi qñ apparebat partes ſtipulari voluiſſe,&
nõ ſimp̃lr paciſci.al s gl.qñ erat dubiũ nõ p̃t al̃r ſaluari, al̃r dr̃et ꝯ
3 iſtũ tex.¶Itẽ†no.& ad hoc allegat̃,ꝙ ubi agit̃ de ob̃lone ꝯhenda
ſi non ualet qđ ago ut ago nõ ualet ut ualere põt,cum hoc con-
cordat l.j.§.cũ ꝗ.de cõſti.pecu.& hoc eſt uerũ ſiue nõ ualeat pp
defectũ formę,ſiue pp defectũ mãæ,ſiue potẽtiæ, qñ aũt de obli-
gatione diſſoluẽda,ꝗa hoc fauorabilius eſt,tũc diſtingue, qñ non
ualeat p p defectũ formæ.& tũc idẽ,aut pp defectũ mãæ,& tũc ſe
cus,ꝗa valet ut ualere põt,ut de accepit.l.an inutilis, ſ̃m vnã lect.
& iõ hic no.glo.magnã.& in d.§.cũ qui.reddit rõnem. Bar. tñ hic
examinat iſtud brocardũ,& Cy.in l.non codicillũ.C. de teſt. tu. ut
melius retineas collige vj. caſus. & in duobus primis ualet, & in
duobus ſcđis indiſtinctè non ualet,& in duobus tertijs ualet, tñ
ſecus eſt qñ ꝯſtat de intẽtione partiũ,ꝙ noluerunt ualere ut uale
re põt,ut hic in gl.quę incipit,(niſi fortè.)& probatur in l.j.ſ̃.de co
di.& uidetur de mente partium conſtare ſi interuenerit iuramen
b tum[b] ut l.cum pater.§.filius matrem.de leg.ij.Secundus caſus eſt
qñ conſtat de intentatione partium,tñ actus qui gerebatur non
habebat certam formam uerborum a iure determinatã, nam &
tunc ualet ut ualere poteſt.ut l.ſi tam anguſti. de ſerui. & in c.j.de
deſpon impub. lib. vj. ubi ſi matrimonium per uerba de p̃ñti
non

A D D I T I O.

a ¶Not.hic.An ſtipulatio inutilis atq; inualida hẽat vim pacti.nudi.vide Bal. in rub.C.de cõſtit.pec.in vl.col.ver.ſequit̃ videre.&gl.in l.iuriſgentium. §. igitur nuda.ſupra de pact.
b ¶Iuramentũ.Si iuramẽtum habet vim clauſulæ.ſi non valet vt ago ,valet vt valere poteſt, vide per Lud.Ro.conſ.407.

non poteſt valere vt matrimonium propter defectum ætatis,va-
let vt ſponſalia de futuro,& ibi per Io·And.in nouella. circa fi.ſu-
per glo.q̃ fundat ſe in hoc,m̃rimonium carnale non hẽt certam
formam,ſecus dicit in matrimonio ſpũali, quod ꝯhitur per ele-
ctionem.nam ſi non valet vt electio,non valet vt ꝓcuratorio, &
ſic magis eſt defectus formæ quàm materiæ, vt not. in d. l.an
inutilis.Alij duo caſus ſunt econtrario,& primus eſt, qñ actus ha-
bet certam formam,& tendit ad obligationem ꝯhendam, & tũc
indiſtinctè, ſi non valet vt agitur, nec valere põt, vt hic & in d.§.
eum qui.& in exemplo quod s̃.dixi.de ele.vt no.in d. c.j. Alius eſt
qñ partes ſciunt actum non valere,vt agitur,quia tunc indiſtinctè
non valeret vt valere põt,q̃a vñr nugatoriè illum actum celebra
re.ar.l.non ſolum.s̃.ti.j.Et hoc probat expreſsè tex.in d.l.an inuti-
lis.in ver.fingamus.Alij duo ſunt cũ diſtinctione. primus, qñ agit̃
de obligatione diſſoluenda,quia tunc diſtinguitur,an ſit defectus
in forma,vel in materia,non ſic in caſibus pręcedentibus, vt not.
glo.in d.l.an inutilis.Alius eſt in vltimis voluntatibus,in quibus di
ſtinguitur an ſi valeat vt valere põt, uel ſit trãſitus in diuerſam ſpe
ciem vel valebat vt teſtm̃.Et quia an valeat vt codicillus, qui eſt di
uerſa ſpecies à teſtõ,& tunc non valet, vt d.l. non codicillum.aut
non fit tranſitus ad diuerſam ſpeciem,vt quia apparet,ꝙ volebat
facere codicillum,quia non fecit inſtitutionem hęredis,& non ad
hibuit niſi quinque teſtes,tñ in eo fecit ſubſtitutionem pupillarẽ,
quę non põt valere iure directo,tunc valet iure fideicommiſ. q̃a
tunc non fit tranſitus in aliam ſpẽm, immo remanet codicillus.
hic eſt caſus in l.Scæuola.ad Treb.Sed do.Raph.Cu.non bene gu
ſtat iſtas differentias,& dicit eſſe truffas,& iſtum debemus intelli-
gere ſm̃ d.l.an inutilis.in ver.fingamus. qñ partes ſciebant ſtip'o-
nem non valere.Si aũt ignorabant,& ſic errabant in iure, tenet,ꝙ
valet vt valere põt,ẽt ſi agatur de obligatione ꝯhenda, nec curat
an ſit defectus formæ vel materię, & an ſit tranſitus ad diuerſam
ſpeciem,vel non.Tu tene qđ dixi ne diſtinguamus gl. & Doc.ex
quorum dictis colliguntur caſus, de quibus dixi. & maximè Io.
And.in loco pręallegato,vbi facit dñam an actus habeat certam
formam,an non.¶Contra p̃dicta op.de l.certi condictio. §.qm̃.ſi
cer.pet.& de l.ita ſtipulatus.§.Chriſogonus. j̃.eo. vbi inutilis ſtipu
latio non impedit actionem oriri ex ꝯctu ſuper quo eſt facta.Sol.
non ꝯdicunt,quia hoc non eſt valere vt valere põt, nam ibi non
naſcitur nãlis obligatio,ſed eſt dicere, ꝙ inutilis ſtipulatio ſicut ſti-
pulatio non valet,vt valere põt iure pacti.Item non impedit actio
nem oriri ex vtili contractu,quæ tñ impediret ſi eſſet valida, vt j̃.
de nouat.l.ſi ita ſtipulatus fuero.§.fi.cum l.ſeq.in j.charta.& ita no.
4 hic Bar.in d.§.Chryſogonus. † Sed hic vltra prędicta dicit vnum
verbum notabile,licèt præter propoſitum,ꝙ ſi in inſtr̃o continet̃
confeſſio mutui,de qua ſolus notarius atteſtatur, non autem de
numeratione non debeo agere ex mutuo & narrare me tibi mu
tuaſſe:& ad hoc probandum inducere inſtr̃m confeſſionis,certè
iſta fuit qõ diſputata per Nico.Mai.de qua facit mentionẽ Ioan.
a An.in addit.Spec.in tit.de teſte.§.j.uerſic.ſed pone.ꝙ egi,[a] & dico
in libello meo qualiter fuiſti confeſſus recepiſſe à me cẽtum mu-
tuo,non tñ dico me mutuaſſe,& peto te condemnari, & produ-
co inſtr̃m ꝯfeſſionis,ꝙ non debes cõdemnari, ſed abſolui ꝓpter
ineptum modum agendi,quia videor egiſſe ex ꝯfeſſione,quę nõ
producit actionem,vel obligationem,ſed facit probationem, vt
l.Publia.§.fi.s̃.depoſi.nec Bar. allegat nec meminit. de hoc etiam
5 vide per Bar.in l.ſi ex cautione.in xj.q.C.de non num. pec. † Si ta-
men ſtatutum diceret inſtrumenta mutui mittenda executioni,
benè potero petere executionem dicti inſtrumenti continentis
ſolam confeſſionem:inquantum autem Bar.dicit, ꝙ debeo age-
re ex mutuo & narrare mutuaſſe, & inſtrumentum producere
ad probationem &c.& tunc obtineo.Specu.in d.§. ſed pone egi.
videtur expreſsè determinare ꝯrium,dicẽs,ꝙ cùm egerim ex mu
tuo naturali,& probauerim de ciuili,non obtinerem.Sed dictum
Bar.magis placet,quia cõfeſſio probat mutuũ naturale pro quo
egi hoc ẽt vr̃ ſentire Bal.C.de proba.in l.nõ epiſtolis.circa fi.fateor
tamen,ꝙ ſi poſt libellum datum facerẽ poſitionem de vera nu-
meratione,& ad probandum producerem inſtumentum, ꝙ eã
non continet,ſed confeſſionem,non videor ſufficienter probaſ-
ſe,& iſto modo põt ſaluari dictum Spec.debeo ergo facere arti-
culum de confeſſione,qua probata habeo intentum de narratis
in libello,& illo modo intelliguntur notata per Bar. quę ſatis bre-
uiter,& quæ parum percipiuntur per alios Doc. ſcribentes, qui
6 non recitant nec declarant quid ipſe voluit. † Item no. in fi. huius
§.ꝙ obligatio fideiuſſoria non poteſt ſtare ſine principali:intellige
quando non ſubeſt nec naturalis,nec ciuilis, vt hic,nec officio iu-
dicis,alias ſecus.nam & tali officio põt fideiuſſor accedere ſiue ſit
nobilis,vt l.cũ quis.§.ſi quis pro eo.de ſol.ſiue mercenarius,ut l.cẽ
tum Capuæ:de eo,quod certo loco.& l.fi.& l. quęro. s̃. locati. &
no.Bar.in l.j.in fi.de fideiuſſ.Item intellige à principio, ſed ex poſt
facto poteſt remanere ſine principali, vt ſi liberatur principalis ꝑ
acceptilationem hoc facto expreſsè, ꝙ non liberetur fideiuſſor.
nam põt hoc fieri, ſicut econuerſo,vt not. j̃.de excep.l.per iuſiu
randũ.§.ſi legatorũ.& l.Stichum.§.ij.per glo.& Bar. & per eundẽ

Bar in l.ex duobus.in ij.q.j̃.de duob.reis. & ſic non placet, quod
dicit gl.in l.ſi hęres pecuniã.ad Treb.ꝙ nõ reperiat̃ caſus,in quo fi
deiuſſoria nõ poterit ſtare ſine principali à principio, vel ex poſt fa
cto,licèt reperiat̃ de hypothecaria,vt l.intelligere.C.de lui.pign.&
7 de hoc ibi tetigi.& l.debitor.¶† Vltimò Pe. inducit iſtam l. in prin.
b ibi,dum dicit,quid ni.vel cur nõ.[b] ꝙ ſi aliquis interrogauis an uelit
bona ſua relinquere tali,rñdeat cur non?vel cur alteri relinquerẽ?
ſubaudi & hæredẽ inſtituerem,vt not.in l.his verbis.in prin. de hæ
re.inſt.ꝑ gl.hoc tñ intellige ſanè qñ vocatis & rogatis teſtibus fit
hęres,& ſic apparet,ꝙ ex deliberatione,vt l.Pamphilo.§. propoſi-
tum.de leg.iij.niſi eſſet graui infirmitate grauatus,& ille interroga
tus eſſet ſubmiſſus ab illo. quod dic vt plenè not. Io. An. in addi.
Spec.de teſta.§.in primis.in add.quæ incipit.Pileus cui accidit iſte
8 caſus in perſonam actoris.& no.in l.iubemus.C.de teſta.† Induci-
tur etiam ſi cauſa eſt commiſſa conſulenda tribus, & vnus conſu
luit reum abſoluendum,& alter condemnandũ:alter dicit ſe non
videre cur non debeat condemnari, ꝙ iſte videatur concordare
cum ſecundo,& ſic ſtabitur conſilio duorum, ac ſi dixiſſet con-
9 demnandũ.† Sed quid in iudice ſi dicat in ſñia ſe nõ videre cur nõ
debeat ꝯdẽnari,an videatur ipſum condemnare,magis eſt dubiũ,
quia iudex debet loqui certitudinaliter per verba de præſenti, cũ
debeat condemnare,vel abſoluere.Sed cõſultor ad quem non ꝑ
tinet condemnatio,poteſt loqui per verba de futuro.Ange.tñ vi-
detur idem tenere ꝑ l.quid tñ.§.arbiter.s̃. de arbi. & idem ſi dicat,
credo ipſum ꝯdemnandũ,vt videat̃ cõdemnare.gl.ſing. eſt. eo.ti.
c l.diem proferre.§.ſi plures.& hoc in eo,qui põt cõdemnare, [c] pro
quo bene facit l.pe.s̃.de reſcin.ven.vbi iudex pronunciauit vendi-
tionem reſcindendam,& tñ eſt perinde ac ſi reſciſſet,ut ibi colligi
tur,ſecus ſi nõ poterat cõdẽnare,ut ſi dicat ſtatutum, ꝙ poteſtas
nõ põt aliquam cõdemnationem facere ante finẽ officij ſui per
xv.dies,vel abſolutionem,nam ſi pronunciauit condemnandum
vel abſoluendum,non facit ꝯ ſtatutum, nec incidit in pœnã eius
& hoc not.Cynus,& alij poſt eum in l.j.C.ſi aduerſ.liber.

ADDITIONES.

a ¶Sed pone ꝙ egi.Vide Ang.conſ.49.Bal.conſi.123.lib.iij.& conſ.216.j.lib.
& conſil.122.e.lib.vbi de dicto Spe.ubique.

b ¶Cur non.De intellectu §.propoſitum.uide per eundem Pau. conſ.189.

c ¶Condẽnare.Contrariã opi.dicit Alexan.ſibi uideri meliorẽ q̃ tenet Bart.
in l.j.C.ſi aduer.lib.Io.An.in addi.ad Spe.in ti.de exce. §. uiſo. uer. porrò.
cũ alijs hic allegatis ꝑ ipſum.de quo uide ꝑ Ang.conſil.249.inci. d.Liber
nia.& conſ.275.ubi an ſufficiat dicere,dico Titium de hęre.

---

1 *Diuerſitas in qualitate obligationis inter interrogationẽ & reſponſionẽ uitiat ſtipulationem, niſi talis diuerſitas illico placuerit.*

2 *Statutum quòd poſitioni debeat reſponderi ſimpliciter: aliàs reſpõdens habetur pro cõfeſſo:et ego pono ꝙ mutaui tibi centũ,tu negas & ſubdis ꝙ ſi appareat me mutuaſſe,reſtituiſti uel in meas utilitates expendiſti, & feciſti pactum de non petendo,an talis habeatur pro confeſſo.*

3 *Si negaſti poſitionẽ meam,& poſtea uides te non poſſe ex ea iuuari poſtq̃ negaſti eam,poſſis eam confiteri,ut habeas beneficium confeſſionis.*

4 *Diuerſitas in qualitate obligationis diuerſificat ſubſtantiam.*

1 §.Si quis ſimpliciter. ¶† Diuerſitas in qualita-
te obl'onis inter interro-
gationẽ,& rñſionẽ uitiat ſtip'onem,niſi talis diuerſitas illico pla-
cuerit.h.d.vſque ad §.ſi ſtipulanti.Et primo ponunt̃ tres caſus,in q̃
bus eſt diuerſa,& uitiat̃ ſtipulatio.vſq. ad ver.cũ adijcit̃. Scđo po-
nit unã r'am generalẽ.ꝑ q̃ determinant̃ alij caſus ſimiles: uſq· ibi,
(niſi ſtipulatori.)Tertio ponit̃ limitatio,& ſic iſte uerſic.cũ adijcit.
reſpicit caſus p̃cedentes,põt intelligi ut reſpiciat caſus, q̃ ponunt̃
in ſe.§.ſi ſtipulanti.q̃ poſitus eſt in medio. Et primo caſu, dũ dicit,
uitiatã eſſe ſtipulationẽ,intellige in totũ.Scđo caſu intellige.ſ.qua-
tenus interrogatio & rñſio nõ ꝯcurrunt,ut in ſeq.§.& ita in simi-
2 li uult gl. Inſti. de inuti.ſti.§.pręterea.¶† Iſte tex.in prin.in uer.(ſim
pliciter)allegatur ad q.Si ſtatutũ dicat,ꝙ poſitioni debeat reſpon-
deri ſimpliciter,al's rñdens habeat̃ pro confeſſo. Et ego pono ꝙ
mutuaui tibi cẽtum,tu negas & ſubdis,quòd ſi appareat me mu-
tuaſſe,reſtituiſti,uel in meas utilitates expendiſti,uel feciſti pactum
de non petendo,ꝙ habearis pro ꝯfeſſo,q̃a non ſimpliciter reſpon
diſti,nam ſimplex locutio eſt illa,quæ nullam habet limitationẽ.
2 Iſtis diebus conſului contrariũ,[a] nam hic eſt ſimplex negatio nul-
lam hñs in ſe limitationem uel modificationẽ, & ẽt ei reneĉtitur
confeſſio tacita,& illa eſt modificata,ſi appareat me mutuaſſe,q̃a
dicis te reſtituiſſe,& iſta inutilis non uitiat præcedentem utilem,
& hoc uult expreſsè Bar.in l.de ętate.§.nihil.de interrog.act. ubi ꝯ
ſuluit qñ eſt tale ſtatutum,ꝙ q̃s rñdeat p̃miſſa negatione. no.in l.
ſi q̃dem.C.de excep.& poſtea nunc reperio, ꝙ do. Raph. Cu.il-
lud idem dicit ad literam hic,licèt ego non uidiſſem eum, allegat
Bar.in d.l.de ætate.tunc aũt hr̃et locũ ſtatutum ſi ponerem mihi
promiſiſſe ſimpliciter,& tu rñdes, ꝙ promiſiſti ſub conditione,
tunc

ADDITIO.

a ¶Cõtrarium.Vide Alex.hic & in l.j.de vul.& pup.& Bald.cõſil.239.iij.lib.

tunc tua rñſio non eſt ſimplex per illum §.ſed ſi negas te promiſiſſe,& in caſu quo appareat iudicis ꝓmiſſionem fuiſſe conditionalem,non facit ꝯ ſtatutum vt habeatur pro confeſſo. pro primo dicto vide Spec.qui tenet expreſsè,ꝙ non videatur ſufficienter rñſum de iure communi,ſi poſitio eſt de facto puro, & rñſio eſt ꝯdõnalis,quaſi non ſit de eo,de quo eſt poſitio , ideo cogitur iterato rñdere,vt ipſe no.per iſtum tex.in tit.depoſiti.§. fin. ante fi.
3 †Item Ang.inducit ver.cum adijcit.in ver.(niſi ſtipulatori)ꝙ ſi negaſti poſitionem meam,poſtea vides te non poſſe iuuare ex ea poſtq̃ negaſti vel non hr̃e bñficium confeſſionis,vis eam confiteri,vtrum poſſis,& dicit ipſe,ꝙ ſic,& reformantur certi caſus ſibi diuerſi,& non meminit de eo qđ not.Bart. in l. eum qui. de iureiur.qui vr̃ tenere ꝯrium,quod me inuito poſtq̃ ſemel negaſti nõ potes ꝯfiteri in mei pręiudicium ſi volo eam reprobare & excludere te à beneficio ꝯfeſſionis,dic vt ibi plenè no.¶Vltimò hic eſt vna glo.magna,quæ diſtinguit,ſed plenior & melior Inſti.de inutili.ſtipula.§.pręterea.& Bar.iſtam gloſ.recitat in §.fi.quia ponit ẽt caſum illius §.& mãm totam reaſſumit in §.fin.iſtius l.diſtinguẽdo plenè quæ & qualis diuerſitas ſit illa,quæ habet ſtipulationem vitiare.dic vt ibi & in fi.illa glo.tenet vnum,in quo reprobatur per omnes,ꝙ ſi ſtipulor à te omnes ſeruos tuos,& tu dicis,promitto omnes except.vno,ſtipulatio eſt in totum ,quia interrogatio de omnibus cenſetur vna poſtq̃ nullus fuerit nominatus. vt l. ſcire debemus §.omnes.s̃.eo.ergo non licuit tibi eam diuidere,quę ratio nihil valet.nam & cum ſtipulor a te xx.vna eſt ſtipulatio,tñ eã potes diuidere promittendo x.& valet in x. ĩ.proxi. §. non eſt ergo ſtipulatio nulla,ſed an ſit nulla executio? Dyn.tenuit, ꝙ non,ſi fuit ſpecificatus ille,qui ſtipulatur,& in hoc benè dicit, ſed ſi non fuit ſpecificatus,tenet,ꝙ non ſolum executio ſit nulla, ſed etiam ſtipulatio in alijs reddatur nulla ꝑꝑ incertitudinem, quia neſcitur quis fuerit exceptus.Bar.tenuit ꝯrium,ꝙ immo vitiatur exceptio obſcura,& not. per regulam l.Titiæ textores. de leg. j. & ſic valebit in omnibus.tu dic hoc eſſe verum ſi apparet,ꝙ partes ſenſerũt de certo homine,& ignoratur de quo , quia dixiſti , excepto Sticho cum eſſent plures Stichi,quia tunc eſt obſcuritas , quę vitiat, ſed ſi nõ apparet,ꝙ ſenſerit de certo,tũc nec exceptio vitiatur , & videat̃ exceptuatus melior,per ea quæ no.glo. in l.ſi fuerit.de reb.
4 du.¶†Vltimò no.& collige ex tex.ꝙ alia eſt ſtipulatio pura,& alia condõnalis,& ꝙ diuerſitas in qualitate obligarionis diuerſificat ſubſtantiam,& hoc etiam tenet Bar. ĩ.proxi.§.

---

1 *Diuerſitas in ſumma,uel rebus in ſtipulatione deductis nõ uitiat ſtupulationem in eo , in quo reſponſio & interrogatio concordant :ſed ſolum in eo,in quo diſcordant.*
2 *Si præceſſit ĩterrogatio de minori ſumma, & ſequitur reſponſio de maior: an contrahatur obligatio in tota ſumma maiori.*
3 *Quid econuerſo ſi præceſſit interrogatio de maiori.*
4 *In maiori ſumma continetur minor , & quando.& nu.5.& 8.*
Quid ſi profertur negatiuè .
5 *An ratione vnius nummi non debiti poſſit quis negare totã poſitionem ſine metu periurij.*
6 *Quando præcedit interroganio de vna ſpecie,& ſequitur reſponſio de duabus copulariuè , an valeat ſtipulatio in utraque .*
7 *Vtile per inutile non vitiatur quando ſunt ſeparabulia.*

1 **§.Si ſtipulanti.** †Diuerſitas in ſumma, vel rebus in ſtipulatione deductis non vitiat ſtipulationem in eo in quo rñſio & interrogatio cõcordant,ſed ſolum in eo,in quo diſcordant.h.d. Et primo ponuntur duo caſus qñ in ſtipulatione fuit deducta ſumma,quorum primus eſt qñ p̃ceſſit interrogatio de minori, & ſecuta eſt reſponſio de maiori. Secundus eſt eꝯ,& in vtroque ꝯhitur obligatio in minori duntaxat;quia in illo ꝯcordant.& hoc vſque ibi(licèt enim)ibi rñdet tacitę quęſtioni quæ poterit fieri de §.ſi quis ſimpliciter.s̃.ead.l.vbi vitiatur ſtipulatio in totum ꝑꝑ diuerſitatẽ,& rñdet,ꝙ ibi qñ in nullo ꝯcordant,quia diuerſitas eſt in qualitate,quæ inducit diuerſitatem in ſubſtantia:nam alia eſt ſtipulatio pura, alia ꝯdõnalis. nos loquimur qñ in aliquo concordat;quia diuerſitas eſt in ſumma maiori,& minori,nam illa quę differunt in plus & minus , non differunt in ſubſtantia,niſi ad quantitatem in qua ꝯcurrunt . vt l. fi.de fun.inſtru.& hic in fin. ibi (ſed ſi mihi.) Tertio ponit alium caſum qñ fuit in ſtipulatione deducta certa ſpecies, & rñſio fit de illa cũ alia adiuncta;nam in illa ꝯhitur obligatio, in adiuncta non,qa in il-
2 la nulla præceſſit interrogatio.†No.ꝙ ſi præceſſit interrogatio de minori ſumma;& ſequitur reſponſio de maiori,non ꝯhitur obligatio vltra ſummam,de qua pręceſſit interrogatio,iſtud eſt verũ ſm glo.paruam,niſi diuerſitas illico placuerit,ut s̃.§. proxi. in fi. & ſic vult gloſ.ꝙ ille §.referatur etiam ad caſum iſtius. Pet. dixit ibi ad ꝯrium,ꝙ ſolum ad caſum §.præcedẽ.ſi quis ſimpliciter.& quo ad iſtum caſum non põt referri,qa ſi ſtipulor x. & tu dicis promitto xx.in illis x.additis nulla præceſſit interrogatio,ergo nõ poteſt reformari per nouam complacẽtiam;quia peruerteretur ordo ; ꝙ interrogatio præcedat,& promiſſio ſequatur,ꝯ l.j. C. de vſur. Sed hoc non contingit in caſu §.præcedentis:quia ſi ſtipulor x .purè.& tu dicis,promitto ſub ꝯditio.in illis x. præceſſit interrogatio, & ſecuta eſt reſpõſio,licèt diuerſis modis,& iſta diuerſitas poteſt purgari ſeu reformari per nouam complacentiam.Bar.tenet opi. glo.Nam ratio quare debet pręcedere interrogatio,eſt,ut ſciatur ꝙ promittens habet animum ſe obligandi.ſi enim non præcederet,poſſet alio animo promittere,vt dixi in princi. huius l.cum autem præceſſit interrogatio in x.ſequitur rñſio in xx. ſatis creditur rñdiſſe animo ſe obligandi,quia credere debet, ꝙ ſtipulatio acceptabatur.Cùm enim voluerit x.fortius xx.quod non eſſet ſi nulla interrogatio præceſſiſſet,nec erit ordinis peruerſio, quia fateor de rigore iuris ſtipulationem non valere:ſed quia ius fingit quòd noua complacentia præceſſiſſet interrogationem de tota ſumma:quia quæ incontinenti fiunt,uidentur ineſſe,ut l.lecta. uerſi.dicebam.ſi cer.pe.de æquitate ſtipulatio reformatur , & hoc uoluit
3 gl.pen.pręcedentis §.¶†Item no.ꝙ in caſu econuerſo qñ pręceſſit de maiori,& ſequitur de minori,ꝯhitur obligatio in minori.& gl.ſuper uerbo(non erit)intelligit & benè,etiam abſque noua cõplacentia,quia in illis x.pręceſſit interrogatio, qui enim ſtipulatur
4 xx.ſtipulatur etiam x.¶†Ex hoc no.illud gñale , ꝙ in maiori ſumma continetur minor.Doct.dñt,ꝙ eſt uerum qñ profertur affirmatiuè,etiam ſiue in iudicio ſiue extra iudicium continetur:ſi autem negatiue,tunc aut extra iudicium,& non continetur,quia ſi non habeo xx.non propterea dicit,quòd non habeo x. Si autẽ in iudicio,tunc ſi negas te habere xx.uidearis negare te habere x. ideo ſi feciſti penſionem de xx.ꝙ ea mihi promiſiſſes x.tantum,ꝙ non es periurus,& ad hoc allegatur l.ſi is q ducenta §. utrum . de re.dub.l.ſi quis cum totum.in prin.s̃.de excep. rei iud. ubi ſi petij xx.& fuiſti abſolutus,& ego poſtea peto x.ex eadem cã obſt. mi-
5 hi exceptio:qa uideris ſecundo ẽt abſolutus à x.†Spe. tñ tenuit ꝯrium,ꝙ rõne etiam vnius nummi debiti potes negare totam poſitionem ſine metu periurij,ideo cauti aduocati eligunt ſecuriorem partem,qñ faciunt poſitionem de certa quantitate,dñt , & ſi non credit de tanta,dicat de quanta,& non poterit rñdens excuſationem p̃tendere.Aduerte tñ qa poſito, ꝙ præcedens opi. ue-
a rior ſit,quam tenent Pet.& Barto.[a] licèt teneat̃ rñdere de ſumma, in qua credit ſe teneri,ſi rñdens non credit de xx.ſed de x. euitetur periurium,non ꝓpterea conſtitueris in mora in illis x. niſi offerã me paratum illa recipere,poſtquam ſunt liquida, & de reſiduo litigare.quia non eſt credendum poſtq̃ peto xx. ꝙ uelim recipere x.tantum,ideò tibi non imputatur ſi offeres mihi non petenti,ſecus ſi peto.& hoc habetur in tex.& per Bar. no.in l. q ſolidum. in prin.de leg.ij.Inquãtum autem dixi quòd ſi ꝓfertur affirmatiuè,
b ꝯtinet̃ minor ſumma ẽt in iudicio,[b] dicit Cy.in l.j. C. de lit. cõteſt. ante fi.ꝙ si peto xx.& non probo nisi x.debes in illis x. condemnari,quod nõ eſſet si non uiderem ipſa petijſſe.Itẽ ꝯ iſtã diſtinctionẽ facit,qa plus negat negatio,quàm affirmatio, vt not. ꝑ glo.in l.hoc genus.de cõdi.& demon.si ergo ꝯtinet̃ qñ affirmatiuè,potius qñ negatiuè ẽt si extra iudiciũ.Sol.ꝯrium ꝓcedit reſpectu tẽporũ uel caſuũ,nã ꝯditio affirmatiua si nupſeris Titio,intelligit̃ de prima vice,ut l.hæc cõditio.eo.ti.Sed ꝯditio negatiua ſi nõ nupſeris Titio,intelligit̃ nõ ſolũ de prima,ſed ẽt de omni alia.i. ſi nunquã nupſeris,ut ibi hr̃ nos aũt loquimur qñ in sũma , quo caſu alia eſt
6 rõ.¶†Itẽ nota,ꝙ qñ p̃cedit interrogatio de vna ſpecie , & ſeq̃tur rñſio de duab.copulatiuè,ualet ſtipulatio in illa,de qua p̃ceſſit interrogatio.in alio nullo modo,qđ intellige,niſi diuerſitas illico placuerit,ſed ſi ſequeret̃ rñſio de duabus alternatiuè,in nulla ꝯhitur obligatio,qa eſſet diuerſitas circa ſubſtantiã:vt ĩ.eo.l. inter ſtipulãtem.§.ſi ſtipulante.Nã ſtipulans voluit , ꝙ una tñ eſſet in obligatione præcisè,promiſſor aũt,ꝙ non præcisè , & iſta eſt diuerſitas
7 circa qualitatẽ obligationis.iõ vitiat̃ in totũ.¶†Vltimo not.aliud brocardũ,ꝙ utile per inutile non uitiatur,de quo per Cy.in l.Sancimus.C.de dona.quod eſt uerũ,qñ ſunt ſeparabilia, ſi autem inſeparabilia,tunc aut erat inutile ex quadam ſpecialitate;& tunc utile trahit ad ſe inutile,& ſic nullũ uitiat̃,ut eſt caſus in l. ſi ſponſus. §.gñaliter.C.de dona.inter vi.& vxo.aut erat inutile de iure cõi, & tũc aut erat acceſſoriũ ad illud , qđ erat utile,& trahit ad ſe inutile,& ualet vtrunq; vt in ingrediẽte monaſteriũ ſeruãte ſibi bona,nã ingreſſus eſt principalis,& dedicatio bonorũ eſt acceſſoria, nõ ualet reſeruatio,nec uitiat ingreſſũ,ſed uitiat̃ ab eo,qa ĩgreſſus tenet,& dedicatio bonorũ,ut no.ĩ auth.ingreſſi.C.de ſac.ſan.eccl. Si aũt vtile & inutile erãt priuilegiata,& erãt inſeparabilia,tũc aut loquimur

---

ADDITIONES.

a ¶Pe.& Bar.Adde ꝙ eãdem opi. tenet Io.An.in c. pręſentiũ.in nouella. de teſt.& in ca.dilecti.de maior,& obe.& ibi Ant.de Bu.& Imo Paulus de Leaz.in c.ex parte.de cõfeſ.d.An.in c.j.de plus peti.Imo.in ca.nã cõcupiſcentiã.extra de cõſti.Bar.in l.ſi is qui ducẽta.§.vtrũ.de rebus dubiis.
b ¶In iudicio.Quid in teſtib. an regula huius §.habeat locũ ĩ teſtibus vide Io.An. in c.j.de arbitr.in vj.in nouella.Archi.iij.q.ix.c.nihilõinus.Bal.& Ange.in l.ex facto.§.Itẽ quęro.de vul.& pu.Imo.in l.inter pares. đ re iud. Ro.& Imo.hic & Alex.Bal.cõſ.cccxxxj.in fi.lib.j.

loquimur in actibus ſtricti iuris,& vtile vitiat̃ ꝑ inutile.vt l. Pedius.
ſ̃.de arbi.& in c.ſup gratia.de offic.dele. vbi ſnĩa vitiat̃ ſi lata eſt à
duobus,quorũ vnus hẽbat ptãtem & iuriſdõnem,alter non; aut
a erat bonęfidei,& fauorabilis, & tunc eꝫ vtile trahit ad ſe inutile,[a]
vt ſ̃.de li.leg.l.ſi quis duob.in fi.¶In gl.mag.ibi(ſed ꝯ.ſ.iuſtũ) verſi.
(ecõtrario)ꝙ §.pterea intelligit̃ ſ̃m iſtum verſi.ꝙ ſi ſtipulor xx. &
tu promittis x.nõ ꝯhitur obligatio,vt dr̃.ſ.in xx.ſed in x. ſic,vt hic,
8 & ita ibi.no.¶†Not.tñ ſolu.glo.in ſe,qa per eam apparet, ꝙ in ma
iori ſumma ẽt affirmatiuè prolata non ꝯtinet̃ minor qñ apparet
de intentione loquentis,quia ita voluit loqui de maiori, & nõ de
minori.ꝑ hoc vr̃ limitari tex.in l.diẽ proferre.§.ſi plures.ſ̃.de arbit.
& reprehendit̃ gl.quæ eſt in c.j.vlti.gl.de arbi.lib. vj. nã ſi ſunt tres
arbitri,quorũ vnus ꝯdẽnat in xv.alter in x.alter in v.hæc vltima p̃-
ualet,quia oẽs vñr in hac minori ꝯſenſiſſe. h.d.tex.in d.§.ſi plures.
Sed qd ſi primus dicat,ꝯdemno in xv.ita ꝙ non in x.nec in v.ſecũ
dus dicat,ꝯdẽno in x.ita ꝙ nõ in v.gl.p̃dicta tenet, ꝙ nihilominus
p̃ualet ſnĩa in v.qa vñr ſibi ꝯriæ directè & impoſſibiles. Sed in ꝯ-
rium facit iſta gl.qa ſi nõ ꝯſentit in x.nec in v.& alter nõ ꝯſentit in
v.iſti vñr inter ſe diuerſas ſnĩas ꝓferre,& in nullo ꝯcordare.iõ nul
la ipſarũ valet:qa in maiori nõ ꝯtinetur minor, qñ appareat, ꝙ lo
quens non vult ꝯſentire,& ad hoc no. Ang.iſtam gl. ¶ In gl.fi.ibi
loquit̃ in ꝯctu oneroſo.vñ ſi dico,vẽdo vel loco tibi ꝓ x.& tu di-
cis,emo vel conduco pro v.nõ ꝑficit̃ ꝯctus in aliquo,qa remane
ret deceptus,nõ ſic ecõuerſo.Si vẽdo ꝓ v.& tu dicis,emo pro x.
nã ꝑficiet̃ ꝯctus ꝓ v.vt ibi hr̃:hic aũt loquitur in ſtipulatione & cã
lucratiua,in qua ſtipulator non remanet deceptus, niſi in dãno ſi
ꝯhatur obligatio in minori ſumma,vt qcquid hẽat,de lucro hẽat
vt in ſimili in l.ſi qs à filio.§.ſi plures.de lega.primo.

ADDITIO.

a ¶Inutile.An utile ꝑ inutile vitiet̃,uide Lu.Ro.conſi.ccccvj.Soc.cõſi. cclx.

---

1 *Diuerſitas in idiomate dummodo contrahẽtes ſe intelligant vel per ſe vel per interpretem,non uitiat ſtipulationem.*
2 *Verba debent eſſe congrua ſecundũ communem uſum & intellectum ad interrogationem & reſponſionem, vt contrahatur obligatio.*
3 *Diuerſitas cõſiſtens in verbo & nõ in effectu uel ſubſtantia, ꝙ nõ uitiet.*
4 *Notarius non intelligens idioma contrahentium, an & qualiter poſſit cõficere inſtrumentum.*

1 §.Eadem autem. ¶†Diuerſitas in idiomate dũ-
modo ꝯhentes ſe intelligãt vel
2 per ſe,vel per interpretem,non vitiat ſtipl'onem.h.d. ¶†In tex.ibi.
(ꝯgruenter).No.ꝑ gl.q̃ eſt Inſti.de inuti.ſti.§.ſed ꝯ ſolẽnia. ꝙ uer-
ba debent eſſe ꝯgrua ſ̃m cõem vſum & intellectũ ad interroga-
tionẽ & rñſionẽ,aliàs nõ ꝯheret̃ obligatio : vt ſi dicã, promittis x.
& dicas,Rex eſt in Francia, licèt ſciã qd velit hoc dicere, ꝓmitto,
nõ ꝯhitur obligatio,qa ſ̃m vſum loquẽdi nõ adaptat̃ ad interro-
gata.hoc vr̃ uerũ niſi partes hoc egerint añ ſtipulationẽ ꝙ dicen-
do ſic intelligat̃ fcã ꝓmiſſio:& hoc poterit ꝓbari ꝑ ea q̃ no.in l.ſi
qs in fundi vocabulo.de leg.j.ꝑ gl.qñ agit̃ ſi loquat̃ de aſino,intel
3 ligat̃ locutus de equo.vt no. j.eo.l.q̃ extrinſecus.¶†Item no. ꝙ di
uerſitas ꝯſiſtẽs in verbo,& nõ in effectu vel ſubſtãtia,nõ vitiat,ſi-
ue ſit in idiomate,vt hic,ſiue in verbis obligatiuis,vt ſ̃.e.l. j.§.ſi qs
ita in ver.qd ni.ſiue in re deducta in ſtipl'onem:vt ſi dico, ꝓmittis
mihi tot libras,& tu dicis ꝓmitto tot ducatos, q̃ faciunt dictas li-
4 bras:vt d.l.q̃ extrinſecus.¶†Vltimò Bar.hic tractat de interpreti-
bus,& dicit, ꝙ qñ notarius idioma nõ intelligit,p̃t ꝯficere inſtr̃m
de actu ꝯhentiũ,dicẽdo ꝙ talis Theutonicus vẽdidit tali theuto-
a nico ꝑ verba theutonica talẽ rẽ ꝓ tãto, ꝓut mihi ꝯſtat de ipſorũ
intentione ꝑ talem interpretẽ aſſumptũ de cõi ꝯſenſu ipſorũ, dẽt
tñ ꝯficere inſtr̃m de per ſe de tali aſſumptione. ſed Io. And.in ad-
di.Spec.de inſtru.edi.§.reſtat.dicit, ꝙ nõ vr̃,qualr notarius poterit
atteſtari de actu partiũ dicendo, ꝙ talis vendidit tali,poſt q̃ ipſos ñ
intelligebat,ſed dẽt cõficere inſtr̃m de verbis interpretis.certè tñ
valet unũ,q̃tum aliud,qa ſi dico primo mõ,& poſtea ſubiungam
ꝓut mihi cõſtat per talem interpretem, non plus operant̃ prima
uerba q̃ poterint operari verba interpretis,quare ergo ſtabitur di
cto ſolius interpretis,cùm non ſufficiat vnus teſtis, vt l. iuriſ. iu.C.
b de teſt.rñdeo uerũ eſt,niſi ſit aſſumptus de cõi conſenſu[b] partium
ſicut in menſore,ut ſ̃.ſi menſ.fal.mo.dixe.per totum titu.ad quod
facit l.Theopompus.de dot.prele.

ADDITIONES.

a ¶Theutonica.Adde vt per Fed.conſi.cxliiij.incipit lex dicit. Anto.de Butr. in ca.cum cauſam.extra de teſtibus.
b ¶Cõmuni cõſenſu.Adde ſpe.in tit.de teſte.§.reſtat.Bart.in l.fi.infra. de p̃t. ſtip.& in l.in bonęfidei.C.de re.cre.dicit tñ Inn.in c.cum P.tabellio.de fi inſtr.ꝙ cõi conſenſu partium non poteſt fieri, ꝙ ſtetur priuatæ ſcripturæ.

LEX II.

1 *Quælibet ſtipulatio vel continet aliquid dari,uel continet aliquid fieri.*
2 *Diſpoſitio facta in caſibus ſimplicibus,an habeat locum in caſibus mixtis & num.4.*
3 *Habens conceſſionẽ legitimandi adulterinos,& ẽt inceſtuoſos, an poterit legitimare aliquem qui ſit adulterinus & etiam inceſtuoſus.*
Caſus mixtus an ſit idem cum ſimplicibu in ſubſtantia,quod non.
4 *Factum interdum habetur pro non facto.*

1 STipulationum. † Quælibet ſtipulatio
uel continet aliquid da
ri,uel ꝯtinet aliqd fieri.h.d.prin.huius l.vſq; ad ver. &
harũ oium.& ſic eſt diſtinctio bimẽbris.poſtea verò
ponit aliã bimẽbrẽ.& gl.hic ſubaudit tertiũ mẽbrũ,qa interdũ cõ-
tinet dari & fieri:& aliqd qđ ꝯſiſtit in dãdo & faciẽdo, ut reddere
rõnẽ,ut ſ̃.de ꝯdi.& dem.l.cũ ſeruus.ubi ꝯtinet reſtõnẽ reliquorũ,
qđ eſt dari.& calculationẽ rõnũ,qđ eſt fieri.Et dicit gl. ꝙ iõ iſtud
mẽbrũ hic nõ poſuit:qa ſufficiebat ponere ſimplicia ſub qbus cõ
2 tinent̃ mixta.†Et iſta gl.ſemꝑ allegat̃, ꝙ diſpõ fcã in caſib. ſimplici-
a bus locũ ſibi uẽdicat in caſib.mixtis.[a] Et inducit̃ iſta glo. ad qõnẽ,
2 q̃ fuit de fcõ t ꝑe Io.An. † qa legatus Bononiæ hẽbat ꝯceſſionẽ à
ſummo Põtifice ut poſſet legitimare adulterinos, & ẽt inceſtuo-
ſos.erat qdã,q erat adulterinus natus ex uxore alterius & ẽt ince-
ſtuoſus,qa uxor illius erat ſua ꝯſanguinea,q̃rebat̃ an poterit eum
legitimare legatus?& iſta gl.facit ꝙ ſic,qa cõceſſio fcã in ſimplici-
bus extendit̃ ad mixta.& iſtã partẽ vr̃ hic tenere Bart. ea rõne.ma
ximè,qa illa ꝯceſſio dr̃ bñficium principis,ergo dẽt latè interpre-
tari.ut in l.beneficiũ.de conſti.prin. & in c. cũ dilectus. de conſue.
Contrarium diſputãdo determinauit Io. Cald. ut refert Io. And.
in addi.Specu.q fil.ſint legi ſuper rub.d. Ant.de But. cõcordat has
opiniones,ut prima opinio ꝓcedat qñ legitimatio nõ tenderet in
p̃iudiciũ alicuius,ut ſi fieret ad poſtulationem pr̃is, ſ̃m ea q̃ no.ꝑ
Bar.in l.Gallus.§.& qd ſi tñ.đ liber.& poſth.ſed ſi fieret poſt mor
tẽ pr̃is,& ſic poſt q̃ hr̃ditas eius eſſet delata ad alios uenieñtes ab in-
teſtato,qbus aufert̃ ius ſuccedendi ꝑ hãc legitimationem,tenet ſe
cundam opin.& iſta eſt ſatis æqua opi.& rõnabilis.nã bñficiũ p̃rin
cipis latè eſt interpretandũ ꝯ principẽ ꝯcedentẽ. & ita intelligit̃ qđ
ſ̃.dixi,in d.c.cũ dilectus.tenet Inno.& Cy.in d.l. bñficium. non in
4 p̃iudicium tertii argu.in c.dilectus. de uerb. ſig. ¶† Vltimò debes
ſcire, ꝙ duo ſunt articuli,unus cõſiſtit in uidẽdo an caſus mixtus
ſit idẽ cũ ſimplicib.in ſubſtãtia:& dicendũ eſt, ꝙ non, immo eſt caſus
diuerſus,ut Inſti.de act.§.ſequẽs diſtinctio. Aliud eſt in uidẽdo an
diſpõ fcã in ſimplicib.extendat̃ ad caſum mixtũ, & tũc ꝯſiderãdũ,
ꝙ aut diſpõ eſt fcã in caſu tñ ſimplici,aut in quolibet. primo caſu
ſi dicta mixtura põt ſepari, tũc ſi dictus caſus mixtus p̃ualet plus
in uno extremo q̃ in alio:tũc ſi in illo de quo fcã reperit̃ ꝓuiſio,
& tũc extẽdit̃ ad eũ,ſi aũt in illo nõ eſt fcã ꝓuiſio,tũc ſecus, ut in l.
q̃ritur.de ſta.ho.Sed ſi non plus p̃ualet in uno,q̃ in alio, tũc ꝓui-
ſio fcã in uno ſimplici nõ extẽdit̃ ad caſum mixtum . ut l.uim paſ-
ſam.§.p̃ſcriptione.de adulte.Si aũt reperit̃ fcã in quolibet ſimplici,
tũc extendit̃ ad mixtũ.ut in l.ſi ita.de lib.& poſthu.& l. quoties. de
her.inſti. ¶Not.gl. ꝙ fcm̃ interdũ dr̃ ꝓ nõ facto, ꝓ hoc uide gl.in
l.ſi is q ducẽta.§.utrum.de rebus dub quæ incipit communis lr̃a.

ADDITIO.

a ¶Mixtis.Adde an mixta contineantur appe.ſimplicium.Signo.conſi. xlviij. Ancha.conſil.388.Ro.conſi.235.& 496.

---

1 *Stipulatio quælibet ſiue conſiſtat in dando,ſiue in faciẽdo, uel eſt diuidua natura & effectu, vel eſt diuidua utroq; modo, uel eſt diuidua natura, ſed indiuidua effectu;& hæc omnia exemplificantur.*
2 *Decedente promiſſore relictis pluribus hæredibus qualiter triplex diuiſio poſſit reſultare.ſ.reſpectu obligationis & contractus.*
3 *Obligatio generis & alternatiua diuidũtur inter hæredes pro portionib. hæreditarijs,tamen ſunt indiuidua reſpectu ſolutionis.*
4 *Retentio & exceptio qualiter utatur æquitate.*
5 *In obligatione generis ut ſi promiſiſti mihi hominẽ in genere,& ſoluis mihi partẽ Stichi,poſſum agere ad integrũ hominẽ ac ſi nihil recepiſſem.*
Quid in obligatione alternatiua.
6 *Facta an aliquando ſint diuidua.*
Quid in ſtipulatione rati uel amplius non agi,ſeu operarum.
Quid in ſtipulationibus aliarum ſeruitutum realium.
7 *In obligatione alternatiua ſi creditor recipiat partem in una re,an ſibi p̃iudicet,ut non poſſit petere aliam partem in eadem re & ſic an põterit debitor ſoluere partem in alia re.*
8 *In obligatione ſimplici an creditor cogatur recipere partem ſolutionis.*
9 *Quod aliquando obligatio ceſſet,& tamen non ſit ſublata.*

1 §.Et harum. †Hic incipit mã diuidui & indiuidui,quã
diuidito in tres articulos.Primus conſi-
ſtit in uidendo qualiter ſtipulatio dicatur diuidua uel indiuidua
quo ad ſeipſam reſpectu principalis obligationis. & de hoc tracta
tur hic uſque ad §.Item ſi in facto.& in l.in executione. & in l. ſti-
pulationes non diuiduntur.Secundus eſt, qualiter committatur
ſtipulatio ad intereſſe,ſi unus ex hæredibus promiſſoris ꝯfacit. &
ſic de obligatione ſecundaria.& hoc in §. Item ſi in facto. uſque
ad §.Cato.Tertio qualiter committatur ad pœnam conuentio-
nalem, & de hoc in §.Cato.Bart.tamen iſtos duos ultimos exa-
minat ibi,ſed primus articulus examinatur plenius in l. ſtipulatio-
nes non diuiduntur:& h.e.uſq; ad §.ex his. Quælibet ſtipulatio ſi-
ue conſiſtat in dando,ſiue in faciendo,uel eſt diuidua nã & effe-

ctu:vt qñ eſt ſimplex,& conſiſtit in dãdo quãtitatẽ vel ſpeciẽ cer-
tam:vel eſt diuidua vtroque mõ;vt eſt.ſtipl'o ſeruitutis ꝑdialis·vel
eſt diuidua nã,ſed indiuidua effectu.ſ.quantũ ad ſol'onem,q̃a ꝑ ſo
lutionẽ partis nõ ꝯtingit liberatio in parte: vt qñ eſt ſtipulatio gñis
vel alternatiua.h.d.Et licèt primũ dum dicit.(harũ omniũ.)ꝯprehẽ
dat nõ ſolũ ꝯſiſtentẽ in dando,ſed ẽt in faciẽdo,de q̃bus duab.di-
xi in princip.l.& ẽt glo.q̃ incipit ergo.in principio hoc vult, tñ exẽ
pla quę ponit in quolibet mẽbro ſunt de illis, quæ ꝯſiſtunt in dan-
do.& hoc vult illa eadẽ gl.in fi.nã de ꝯſiſtentibus in faciendo inci-
pit tractare in §.Itẽ ſi in fac.Doc.& hoc facit ꝯ opin.gloſſ.quę inci-
pit.(q̃ ſtipulatur.)in prin.& pro opin.Pet.qui tenuit ꝯ gl.& dicit ve
2 ritatem videre meo.ſed Bar.ſuſtinet gl.¶†In text.ibi (quædã par-
tiũ ꝓſtationem recipiunt.)hoc eſt dicere,ꝙ ſunt diuiduę nã. vt ĩ.in
ver.(quædam.) in verb.(nã ſui.).i.reſpectu obligationis q̃a ſi dece
dat pluribus hæredibus relictis,diuiditur obligatio inter eos pro
hr̃ditarijs portionibus:& ita in creditore decedente. Itẽ ſunt diui-
dua effectu,id eſt reſpectu ſolutionis q̃a ſi ſoluatur pars credito-
ri volenti,contingit liberatio pro illa parte.Sunt ẽt diuiduæ reſpe-
ctu ꝯctus:quia poterit deduci in ꝯctu pro parte. ſicut eñ potuit
ſtipulari decem,ita & quinque.Et ſic nota.triplicẽ diuiſionẽ, id eſt
reſpectu ꝯctus,obligationis,& reſpectu ſolutionis,& oẽs ſunt na-
turales ſed alio reſpectu põt dici hęc ſtipulatio diuidua quantitate
indiuidua reſpectu ſolutionis,ſi creditor nollet recipere partem,
q̃a non cogeretur.vt l.tutor.§.Lucius.ſ.de vſur.& iſta indiuiduitas
dr̃ potius accidentalis q̃ naturalis,iõ non tranſit ad hæredes pro-
miſſoris,licèt enim ꝓmiſſor non poſſit ſoluere partem creditori
inuito q̃a non ſoluit totum qđ dẽt: ſi tñ decedat pluribus hr̃dib.
relictis,quilibet eorum põt ſoluere partem ſuã creditori inuito;
& ſi non vult recipere,p̃t deponere & cõſignare; ut no.Pet.poſt
Cyn.in l.iij.C.de neg.ge.licèt in ꝯrium faciat ſequens §. ex his. &
dic vt ibi dicã.nã in hr̃de non eſt eadem rõ,q̃ in defuncto; q̃a ſol-
uit totũ,qđ dẽt ſm Pet.nãles.n.diuiſiones bñ tranſeunt in hr̃des,
vt patet in §.ex his.¶In tex.ibi.(cum x.dare ſtipulamur.&c.) ſ. Sti-
chum,vel fundum q̃a videmur ſtipulari dñiũ, quod eſt diuiduũ
nã,vt plures poſſint hr̃e dñium in eadẽ re ꝓ parte.iõ ꝯtingit libera
tio in parte ſi q̃d ſoluat̃.vt ĩ.de ſolu.l.ſi ſtipulatus.¶In tex.ibi.(non
recipiunt.) ſubaudi nec nã, nec effectu; q̃a ſi promiſſor decedat
pluribus hr̃dibus relictis,non diuidit̃ obligatio inter eos, ſed multi
plicat̃,quia quilibet tenet̃ inſolidum,& ſic vbi erat vna,efficiuntur
plures.vt ĩ.ea.l.§.ex his.facit l.nam ſatis.§.j.quẽad. ſer. ami. nec ca-
dit ſol'o ꝓ parte,q̃a ſeruitutes ſunt indiuiduę nãliter, & non reci-
piunt niſi partem totam & integralem,vt l.ſtipulationes non diui
duntur.ĩ.eo.& ſ.de ſer.l.vię.& q̃ ſit rõ, dic vt no.in d.l. ſtipl'ones.
Sunt ẽt indiuiduę reſpectu ꝯtractus,q̃a non pñt in ſtipl'onem de-
3 duci pro parte.¶†In tex.ibi.(nã recipiunt.) ſ. quantũ ad obligatio-
nem,nam obligatio gñis & alternatiua diuidunt̃ inter hr̃des pro
hęreditarijs portionibus,tñ ſunt indiuiduæ reſpectu ſolutionis,q̃a
ſi ſoluat̃ pars ꝑ promiſſorem vel ꝑ vnũ ex hęredibus in vna re,nõ
ꝯtingit liberatio etiam pro illa parte,etiam põt repeti vel condi-
ctione ob cauſam,quia liberatio ꝑꝑ quam fuit ſoluta non fuit ſe-
cuta,vel ꝯdictione indebiti,vt l.ſi non ſortẽ.§.fi.de ꝯdi.inde.uel eſt
in pendenti.vt ĩ.ſequit̃.¶In tex.ibi.(in pendenti eſt.)hoc põt intel-
ligi tribus modis.ſ.ꝙ eſt in pendenti repetitio partis ſolutę, de qua
ſtatim locutus eſt,& tunc bñ ſequit̃, (donec alius det̃) nec debet
ſuppleri,uel alia pars in eodem,& tñ prima iſtius alternatiuę vera
eſt de rigore,quia repetitio ſtatim orta eſt,poſtq̃ non peperit libe
rationem,ſecunda verò pars poſſet eſſe in pendenti, repetitio vè-
ra eſt de æquitate,q̃a licèt ſoluens mero iure poſſit repetere illam
partem,obſtat tamen ſibi exceptio quouſque aliam rem integrã
ſoluat,q̃a cũ ꝑuenit ad creditorem de volũtate debitoris, & ꝑꝑ
debitũ dat̃ ſibi retentio quouſque ſibi integralr̃ ſoluat̃, vt l. ſi non
ſortem,§.ſi centũ.de ꝯd.ind.& l.eleganter.§.q̃ reprobos , in fi. de
pig.act.& l.ſi cũ aurũ.ĩ.de ſolu.Et iſto mõ intellige duas glo. vnã
4 ſuperius ibi.repeti p̃t,alteram ſuper ver.(in pendenti.) nam†reten-
tio & exceptio vtit̃ ęquitate,iõ repetitio de ęquitate ſtat in pẽden
ti,& nõ põt exerceri quouſque alia res ſoluat̃.ſcđo mõ p̃t intelli-
gi,ꝙ ſtat in pendenti.ſ.ſubſtantia obligationis,& tunc in eo ſequi
tur donec alitus det̃,ſupple vel alia pars in eadẽ re, & tunc ꝓcedit
gl.magna.in prin, Sed tũc fortiter opponit gl.ꝙ ſubſtãtia obligatio-
nis nõ ſtet in pendenti.nã illud dr̃ ſtare in pẽdẽti, qđ eſt in incerto,
vt l.ſed & ſi q̃s.§.interdũ.de vſufru.ſed ſtat̃ ex ſubſtãtia obligationis,
iõ non eſt in incerto,q̃a poſtq̃ nõ ꝯtingit liberatio,ſubſiſtit libera-
tio,& hoc eſt certũ.gl.neſciuit ſoluere ꝯriũ,& loq̃tur obſcurè,ſed
rei veritas eſt,ꝙ reſpectu pñtis ſtatus nõ eſt in pẽdẽti, immo ſubſi
ſtit,ſed reſpũ eius,qđ euenire p̃t,eſt in pẽdẽti,q̃a licèt ſubſiſtat,po-
terit ꝯtingere,ꝙ finget̃ nõ ſubſtitiſſe,vt ſi ſoluat̃ altera pars in eadẽ
re.nã tũc finget̃ tota ſoluta obligatio à principio, & ſic liberatio-
nem à principio ꝯtigiſſe,& ꝑ ꝯñs nõ ſubſtitiſſet obligatio, ſed fuiſ-
ſet à principio ſublata,& hoc reſpectu dr̃ ſtare in pendenti.facit l.j.
§.ſi pendeat.ad Maced.& no.in l.receptũ eſt.cõia pręd.in quibus
ꝙ aliqua reſpũ pñtis tp̃is vel ſtatus nõ ſunt in pendẽti, ſed dñr eſſe
reſpectu eius,qđ euenire põt.Item põt intelligi ꝙ eſt in pendenti,
ſ.exercitium obligationis,quod de præſenti ſubſiſtit ; nam poſtq̃

mero iure competit repetitio,& non ꝯtingit liberatio,ꝙ creditor
agere poſſit,perinde eſt ac ſi nihil ſibi eſſet ſolutũ , ſed hoc eſt ve-
rum in obl'one gñis, vt eſt caſus in l. ſtipulatus. ĩ.de ſol.in prima
5 charta †Nam ſi promittis hominem in gñe, & ſoluis mihi partẽ
Stichi,poſſum agere ad integrũ hominẽ ac ſi nihil recepiſſem , vt
ibi patet,non tamen eſt uerum in obligatione alternatiua, q̃a ſi ꝓ
miſiſti Stichũ aut x.ſoluiſti v.non poſſum petere Stichum , aut x.
ſed debeo petere Stichum,aut alia v.vt in l.ſi non ſortem. §.fin.de
ꝯdi.inde.quia cũ in alternatiua utraque res fuit in obligatione,fuit
ſoluta pars rei debitæ,ideo non põt amplius peti , licèt de rigore
ſoluens non ſit liberatus,ſed in obligatione gñis nulla ſpecies fuit
in obligatione,meritò non dr̃ ſoluta rei debitæ, ideo non põt to-
ta alia res peti.procederent ergo hęc pendentia in obligatione al-
ternatiua,q̃a non poſſum petere illa quinque,quæ habui , vt ſ. di-
6 xi.¶†In gl.illa.ibi quæ incipit,ergo.Iſta gl.vult in effectu , ꝙ diſtin-
ctio,quę hic ponit̃,locum habeat etiam in ſtipulationibus facti,li-
cèt exẽpla q̃ hic ponuntur,ſint de ſtipulationibus dandi , q̃a licèt
rl'r omnia facta dicantur indiuidua,vt dicit ſequens gloſſ. quę in-
cipit(qui viam)aliq̃ñ tamen hoc fallit,& ponit exemplum primo
in §.Cato.& iſtud eſt bonum exemplum,q̃a ſtipulatio rati, & ſti-
pulatio amplius non agi , dñr diuiduæ. Item ponit exemplum in
ſtipulatione operarum per l.in ſtipulationibus.§.operarum. ĩ.eo-
dem.Et poſtea ꝯ hunc ver. opponitur. & ſoluit duobus modis ,
ſed glo.non benè loquitur.nam ſtipulatio vnius operę non eſt di
uidua,imo indiuidua natura & effectu,& ita loquitur ꝯrium gl.
Sed ſtipulatio plurium operarum benè eſt diuidua numero, non
natura,quia ſi decedat promiſſor pluribus hæredibus relictis,qui
libet tenetur pro hæreditaria portione,vt quia, ſi promiſi decem
operas,& ſint duo hęredes,unus tenetur in quinque , & alter ad
alia quinque.Nos vero loquimur in alia diuiſione plurium facto
rum ſimiliũ numero,ſed diuiduè unius facti. ponit ẽt glo. exem-
plum in ſtipulatione facti,& ſic in diuidua,ꝙ talis ſtipulatio ſit ſti-
pulatio facti,quod non eſt verum immo ſtipulatio iuris , vt dicã
in alia glo. quæ incipit.(quia viam.)in ſtipulationibus aliarum ſer-
uitutum realium,dicas ergo verum eſſe,ꝙ iſta diſtinctio habet lo
cum etiam in ſtipulationibus facti,q̃a ſunt quędam facta diuidua
natura & effectu,de quibus in §.Cato. quædam verò indiuidua
vtroque modo. vt inſulam fabricari,foſſam fodi,& rem tradi , q̃a
nec diuiditur obligatio inter hæredes,vt in d.l.ſtipl'ones non diui
duntur.nec põt fieri pro parte vt ꝯtingat liberatio pro illa,q̃a non
tantam vtilitatem afferret pars reſpectu partis, quantam totũ re-
ſpectu totius,& hoc patet ad ſenſum,quod non eſt in obligatio-
ne rem dari.Item ſunt q̃dam facta diuidua natura , id eſt reſpectu
obligationis,ut rem reſtitui,nam diuidit̃ inter hęredes , ut l. iij.§.ſi
hæres.commo.& tamen eſt diuidua effectu , q̃a non poteſt fieri
reſtitutio pro parte,vt l. ſi duo.depo.Et quæ ſit ratio diuerſitatis
inter ſtipulationem rem tradi,& rem reſtitui,q̃a prima non diui-
ditur inter hæredes.dic vt not.in l. ſtipulationes non diuiduntur.
¶In gl.quę incipit.(q̃ viam.)Iſta glo.tenet in prin. ꝙ ſtipulatio fa-
cti.Idem ſentit gl.j.in ſtipulatio.vſusfruct.q̃ eſt ſeruitus perſonalis
& mouetur ex eodem,in eis non cadit alia traditio q̃ patientia,vt
in l.quoties.de ſeruit.& patientia eſt ſcđm hñs cãm ſucceſſiuam, &
iſta ratio nihil valet,nec probat intentionem gl.nam licèt ad con-
ſtitutionem ſeruitutis requiratur traditio, ſicut ad traſlationem
dñij,non tñ ſequitur ꝙ ſi ſtipulatus eſt ſeruitutem, videat̃ ſtipula-
tus traditionem ſeu patientiam,ꝑ quam ſit traditio, ſicut nec qui
ſtipulatus eſt rem dari,vr̃ ſtipulatus traditionem,al's omnis ſtipl'o
dandi diceretur ẽt continere factum,qđ eſt falſum,tradõ.n. venit
offõ iudicis mercenario,ſed tranſlatio dñij uel ſeruitutis uenit iu
re actionis vel obligationis,& de hoc eſt tex.expreſſus in l. ij. in fi.
de ſer.vrba.præ.Sed Bar.dicit,ꝙ ibi loquitur qñ agitur ꝯfeſſoria ꝓ
ſeruitute ꝯſtituta,ſed qñ agitur perſonali ꝓ ipſa conſtituenda , ẽt
tradõ venit iure actionis,qđ non placet,poſtq̃ enim ſeruitus fuit
tradita,iam eſſet conſtituta,& ideo non agit̃ amplius ad tradõnẽ,
vñ ꝑꝑ verbum tradõ qđ ibi eſt,patet,ꝙ loquit̃ magis qñ agit̃ pro
ipſa ꝯſtituenda.Dic ergo,ꝙ q̃ ſtipulatur ſeruitutem,ſtipulatur da-
ri,non fieri,nam §.ex his.vſque ad §.Itẽ in facto.loquitur in conſi
ſtentib.in dando;vt voluit gl.j.in fi.In hoc aũt eſt drĩa inter tradi-
tionẽ rei corporalis & ſeruitutis,q̃a prima põt fieri ꝑfectè, & ha-
bet cãm inſtantaneã,ſecũda nõ,qm̃ hẽt cãm ſucceſſiuam.ſ.patien
tiã,ſed & poſtq̃ ſemel eſt facta tradõ & acq̃ſita ſeruitus,q̃a nõ cẽ
ſetur ꝑfectè acquiſita,ſicut nec eſt ꝑfectè tradita,quouſq̃ p̃t ꝓhi-
bere,durat adhuc actio ꝑſonalis , non ad patientiã vel traditionẽ,
ſed ad iſtam ſeruitutẽ,non tñ ꝙ amplius cõſequatur, cũ iã habeat
ſed ſi ꝓhibeatur vti,agi põt ut cõſtituat̃ & ꝯſequat̃ & patiat̃, ſicut
in ſi..in l.iij.§.ſi reddita.ſ.cõm. & iſta actio ꝑſonalis q̃ durat poſt
ſeruitutẽ cõſtitutã,tollit̃ lõgo tp̃e per non vſum,ſicut ipſa ſeruitus
& iſte eſt caſus in l.corruptionẽ.C.de vſufr.Sed ſi non eſſet con-
ſtituta,q̃a nunq̃ fuiſſet tradita,tunc actio ꝑſonalis ꝓ ea cõſtituen-
da non tolleret longo tp̃e,ſed longiſſimo xxx.an. ꝑ l.ſi partem.ff.
quemad ſer.ami.in prin.iſta fuerunt de mente gl.in l.corruptionẽ
ſi bñ inſpiciatur,quam puto non bñ fuiſſe ponderatam per Pe.
Bar.& alios,Bar.autem eſt in opi.ꝙ qui ſtipulat̃ ſeruitutẽ ſimplr̃,
ſtipulatur

ſtipulatur ius & factū, & poſtq̃ ſeruitus eſt conſtituta per acquiſita, adhuc durat actio perſonalis ad ipſam patientiā, qđ minime verū puto, & hoc qđ alias dixi hic, reperio ēt eſſe de mēte do. Raph. qui vr̄ Bar. reprobare, & ēt gl. & eſt ipſa veritas, licèt ipſe nō dicat ea quæ ſ. dixi, nec ponderauit gl. in l. corruptionem. de ceteris quæ tanguntur hic p gl. vide p l. ſtipl'ones non diuiduntur. ¶In gl. ſup ver. {liberatio.} ibi, {alias in diuerſis hominibus &c.} q̃a cū in obligatione gn̄is, & alternatiua electio ſit debentis, ſi ſolueret partē in vna re, p quam vr̄ ipſam elegiſſe in vna parte, & contingeret liberatio, poſſet quo ad aliam partem eligere aliam rem, quia debitor cum habeat electionem, pōt uariare rem antequā ſoluat, vt ј. eo. l. eum qui certarum. §. ſi. ergo in parte, q̃a hoc redundaret in ma-
7 gnum præiudicium creditoris. †Ex hoc infero, ꝙ ſi electio non eſſet debitoris, non haberet locum qđ hic dr̄, immo per ſol'onē partis factam creditori uolenti, contingeret liberatio, q̃a poſſet aſtringere ſoluentem ad ſoluendum aliam partem in eadem re, poſtq̃ habet electionem, nec poſſet variare, quia creditori non conceditur variatio, vt not. in d. l. eū qui certarū. §. ſi. hoc ēt tenet do. Raph.
a in ſi. & aliàs hoc dixi, nec reperi aliquem alium dicentem. [a] limitatur ēt qđ hic dr̄, ubi appareat de voluntate creditoris, ꝙ voluit debitorem liberare pro illa parte, nam hoc cōceditur eius fauore, ꝙ non contingat liberatio, cui pōt renunciare, ſed nonne eo ipſo, ꝙ recepit partē in vna re, vr̄ ſibi p̄iudicare? Rn̄deo non, quia pōt recipere cum ſpe, ꝙ ſoluatur alia pars in eadē re, vt ſil'r dr̄ in l. ſi patronus. §. j. de bo. lib. requiritur ergo ꝙ dicat expreſſe, ꝙ poterit ſolue-
8 re aliam partem in alia re, ad hoc vt ſibi præiudicet. ¶† Etiā notandum, ꝙ in hoc caſu creditor non cogitur recipere, partem nec à principali debitore, nec ab uno ex hæredib. eius, ſed in obligatione ſimplici licèt non cogatur recipere ab ipſo debitore, quia non ſoluit totum qđ debet, ut no. Cyn. poſt Pe. in l. iij. C. de neg. geſt. nam alia rō eſt in ſimplici, alia in alternatiua, vel generis. ¶In gloſſ. mag. diuide eam in tres partes, nam primo format duas opp. ꝯ tertium membrum diſtinctionis huius §. qđ eſt de ſtipl'one gn̄is, vel alternatiua, & ſoluit vſque ibi, {ſi in genere.} ſecundo dicit aliqua quæ concernunt ſequentem §. vſq; ad verſi. {ſed vr̄.} tertio dicit aliqua quæ concernunt §. ſi tn̄ hoīem. de quo opponit ad dictum §. & ſoluit tribus modis, & iſtam partem reſeruo in illo §. in prima parte gl. arguit ꝯ tex. qui dicit eſſe in pendenti, ꝙ hoc non poterit procedere à partium numeratione. Continet ergo duos caſus, cū tn̄ ſint tres. Primus eſt, ſi debitor ſoluendo partem eſſet liberatus totaliter, & tunc non penderet, immo eſſet certum, ꝙ obligatio eſſet extincta in illa parte. Secundo, ſi nullo mō eſt liberatus, & tūc obligatio priſtina remanet in ſuo effectu firma, & cum eius effectu, vt poſſit conueniri ac ſi nihil ſoluiſſet. Sed eſt dare tertiū caſum in quo ſumus de præſenti, quia non eſt liberatus ex toto, vt obligatio ſit ſublata, nec remanet obligatus, vt prius, ut obligatio habeat effectum, ſed remanet obligatus mero iure, & ſine effectu, quia ſi vellet agere pro illa parte, obſtat exceptio prius quam recepit, vn̄ dr̄ obligatio ceſſare hoc caſu, non autem eſſe extincta, nec cum
9 efficacia remanſiſſe, †& iſta gl ſemper allegatur, ꝙ aliq̃n obligatio ceſſat, & tn̄ non eſt ſublata. Br̄ per hoc non tollitur ꝯrium de pendentia, ideo ſolue vt dixi ſuper text. nec eſt verum, qđ dicit glo. ꝙ ceſſat obligatio ſi loquitur in obligatione generis, immo ſi ſoluit partem in vna ſpecie, perinde poteſt conueniri ad integram ſpēm ac ſi nihil ſoluiſſet, vt l. ſi ſtipulatus. ј. de ſolu. in j. charta, procederet tn̄ in ſtipl'one alternatiua, quia ſi p̄miſiſti Stichum, aut decem, & ſoluiſti quinque. licèt non ſis liberatus in v. non tn̄ poſſum petere Stichum, aut quinque, quia ſoluiſti partem rei debitæ. vt l. ſi nō ſortem. §. ſi. de condi. inde. non ſic in caſu præcedenti, quia in obligatione generis nulla ſpecies eſt debita, hoc tn̄ procedit in principali debitore, ſed in hæredibus eius ſi unus ex eis ſolueret partē in obligatione generis, non eſſet liberatus, nec tn̄ poſſet conueniri, & ſic ceſſaret obligatio, & hoc vult gl. in ſecunda parte ſui in uer. (ſi in gn̄e.) ubi vr̄ ſibiipſi ꝯriari, ſed reducas ad concordiam modo prædicto. Item opponitur gl. in uer. {Item not.} ꝙ imo contingit liberatio per ſolu. partis, ut in d. l. ſi ſtipulatus. & reſpondetur, ꝙ ibi in ſtipulatione certę quantitatis, uel certę ſpeciei ſimplici. hic in ſtipulatione generis, uel alternatiua.

ADDITIO.

a ¶**Alium dicentem. Adde tex. cum gl. ſi. quam ibi no. Ang. in l. cum debitore. in ſi. infra rem ra. h ibe.**

---

1 *Stipulatio ſeruitutis prædialis inter hæredes promiſſoris, vel ſtipulatoris, an diuidatur.*
2 *Legatarius non pōt variare acceptando partē legati, & partē repudiādo. Quid in hæredibus legatarij.*
3 *Statutum quòd homicida decapitetur, niſi habeat pacem ab hærede occiſi, & occiſus habeat plures hæredes, & vnus ſolus facit pacem an euitabit pœnam capitis.*
4 *Si vnus ex hæredibus agat pro conſtituēda ſeruitute, & obtineat, an hoc proſit cohæredibus.*
5 *Quid in ſocijs.*

1 §. Ex his ergo. † Stipulatio generis, vel alternatiua licet diuidatur ſui natura inter hæredes promiſſoris ſoluendo partem ēt creditori volenti, nō liberatur in parte, niſi ceteri ſoluant partes ſuas in eadem re, ſed ſtipulatio ſeruitutis prædialis inter hæredes promiſſoris, uel ſtipulatoris non diuiditur, ſed ꝯ quemlibet, & cuilibet cōpetit actio inſolidum. h. d. vſq; ad §. ſi tn̄ hoīem. & primo loquitur de ſtipl'one gn̄is, uel alternatiua uſque ibi, (& ideo) Secundo de ſtipulatione ſeruitutis q̃n promiſſor receſſit pluribus hæredibus relictis uſque ibi, (ex quo.) Tertio, q̃n deceſſit ſtipulator pluribus hæredib. relictis. Item quęlibet illarum ſubdiuiditur in duas. Primo .n. ponitur dictum uſque ibi, (non .n.) & poſtea eius rō. In ſcđa ponitur primo dictum uſq; ibi, (ſed quo caſu,) ſecundo determinatio cuiuſdam dubij circa ip̄m. Item in tertio ponitur primo dictum uſque ibi, (ſed quidam) ſecūdo tollit quandam obiectionem, quę ad ipſum fieri poterat re p̄bando quorundam opin. ¶In text. ibi, (ex his.) ergo refertur ad tertium membrum d. §. pen. qđ eſt de ſtipulatione gn̄is, uel alternatiua, & poſtea in ver. (& igitur.) infert ad tertium membrum, qđ eſt de ſtipl'one ſeruitutis. ¶In text. ibi, (liberari pn̄t.) ſicut ergo defunctus in obligatione generis, uel alternatiua ſoluendo partē creditori uolenti non liberatur à parte, ut ſ. proxi. §. ita nec aliquis de hæredibus ſuis, niſi alij ſoluant partes eorum in eadem re, ut hic videbatur ꝯrium, quia defuncto poterat imputari, quare non ſoluebat totum, vt tenetur ad totum, ſed hæredi non uidebitur imputādum, cum non in plus tenetur, ſed certè iſta non erat rō quare defunctus ſoluendo partem non liberatur à parte, ſed alia, ne cōtingat in diuerſis rebus ſol'o fieri, ut dixi in §. pręcedenti. Et iſta rō ita uiget in perſona hæredum, multo magis q̃ in perſona defuncti, quia facilius uariabunt plures, quàm unus, licèt autem non liberetur ſoluendo partē, non tn̄ tenetur niſi in parte hęreditaria, q̃a iſtę ſtipl'ones ſunt diuiduæ reſpectu obligationis, licèt non reſpectu ſol'onis, & hoc uult glo. j. huius §. & ulti. præceden. §. ibi, (ſi in genere &c.) dicens eſſe mirabile, q̃a ſoluit qđ debet, & tn̄ nō liberatur, hoc tn̄ uerū, ꝙ non liberatur mero iure, ut tollatur ſubſtātia obligationis, licèt liberetur cū effectu, ut nō poſſit cōueniri quouſq; ſit certum an alij ſoluāt partes ſuas in eadem re, an recuſent oīno ſoluere, & hoc uoluit ea. glo. in uerſi. (quid ergo.) ubi vr̄ reuocare in dubium, qđ hic tex. expreſſe dr̄, & ſic fatuè. Sed intellige mō quo dixi, & ſi contingit alios ſoluere in eadē re, fingeretur à principio liberatus in totum, licèt re uera non fuerit liberatus, ſed ſi recuſat ſoluere in eadem re, fingitur non fuiſſe in effectu liberatus licèt fuerit, & poterit conueniri tā ipſe q̃ ēt alij, & quia non concordant in eadem re, cōdēnabūtur in ęſtimatione, & ſic inſpecto hoc futuro euentu dr̄ obligatio fuiſſe in pendenti, licèt reſpectu p̄ſentis ſtatus non eſſet in pēdenti, immo incerta, quia quo ad talem liberationē clarū eſt, ꝙ nō erat liberatus inquātū ad eſtīm, quia clarū erat ꝙ erat liberat⁹, & hoc uoluit gl. ineſſe in illo ver. ubi obſcurè loquitur, ſed q̃ recuſauerunt in eadē re ſoluere partes ſine iuſta cā, qđ expediebat oībus, ſolui tenebuntur alijs ad intereſſe, q̃a noluerunt ſoluere, ut ſ. fa. erciſ. l. hæres. §. ſi incertum. nec ſtabitur maiori parti. & ſic alij cogant̄ uelint nolint ſoluere in eadē re, q̃a ī his q̃ ſunt cōia pluribus, ut ſingulis, nō ſtatur maiori parti, vt l. p fundū. de ſer. ru. prę. & hoc uoluit alia glo. ſup uer. (immutatur.) in fin. ſed quia diſcordant, ſe inuicē impediunt, & deuenitur ad ęſtimationē, ut uoluit eadē gl. in ſi. ¶In tex. (non .n.) No. iſtam regulā, p p quā iſte §. ſemp alleg. quā intelligo q̃n eadē uel maior rō ſubeſt in p̄ſona hrđū, ut in caſu p̄cedēti, aliàs ſecus, vt in l. legatarius. de leg. j
2 †ꝙ legatarius non pōt uariare partē legati acceptando partem, & partē repudiando, q̃a uarietas in eadē p̄ſona re p̄batur, ut in l. non nunq̃, de colla. do. Sed q̃d ſi decedat plurib. hæredib. relictis, pōt unus acceptare, & alter repudiare, q̃a nō ſic reprobatur uarietas in p̄ſonis pluriū, facit l. in cāæ. de p̄cura. & idē ſolue ꝯriū formatū in eadē gl. Pone ēt exēplū in obligatione ſimplici certæ quantitatis, uel ſpeciei, q̃a debitor principalis nō pōt ſoluere partem creditori inuito, ut l. tutor. §. Lucius. de uſur. & tn̄ unus ex hæredib. eius ſic, ut no. Pet. poſt Dyn. in l. iij. de neg. geſt. q̃a hic eſt diuerſa rō, nā debitor non ſoluebat totū, qđ debebat hæres, ſic & illa erat ſola rō. poteſt etiā poni exemplum in §. Cato. in ſi. q̃a in ſtipl'one facti diuidui ſi principalis p̄miſſor facit p parte, nō euitat cōmiſſionē pœnæ in totū, & tn̄ ſi hæres eius faciat p parte ſua bn̄ euitat, quia non committitur ꝯ nō facientē, ut ibi patet. tunc autē dr̄ immutari ꝯdō ex perſona hrđis, q̃n immutaretur aliquid, qđ ſit de natura obligationis, etſi inſit, al's ſecus. & ſic ſoluitur ꝯrium de leg. j. C. de priuil. do. q̃a priuilegium, de quo ibi, nō enumerat obligationem dotis, uel actionē, ſed dabat̄ p̄ſonæ mulieris, iō cū p̄ſona finit̄. Sūt enim quædam priuilegia, quæ dātur perſonæ, quędam actioni de dote ꝯſtitui, ut no. p Bar. in l. j. ſol. ma. ¶In tex. ibi, (ſinguli inſolidum tenentur,) & tn̄ unus ſine cōſenſu aliorū non pōt ſeruitutē imponere in fundo hæreditario cōi, ut l. unus ex ſocijs. de ſer. ruſt. p̄di. vn̄ hic cadit eadē oppō quæ ј. ſit in uer. (ex quo q̃dam.) q̃n ſtipulator deceſſit pluribus hrđibus relictis, vt ſtipulatio uideatur euaneſcere p p difficultatē executionis eius, ſed ſolue ut ibi ſoluitur, ꝙ difficultas ſiue ſit ex parte debitoris, ſiue creditoris, non uitiat

ſtipulationem à principio,vt l.cõtinuus.§.illud.ȷ.eo.nec ex poſtfa-
3 cto reſoluit.Et iſtũ tex.inducit Bar.in §.Cato.†ad qõnẽ ſtatuti dicẽ
tis,ꝙ homicida decapitetur,niſi habeat pacẽ ab hęrede occiſi, & ſi
occiſus habet plures hæredes, & unus ſolus facit pacẽ, an euitabit
pœnã capitis,nã dixerunt quidã ꝙ ſic,qa vindicta ꝑtinet ad quẽli
bet ex hr̃dibus inſolidum,ergo & facere pacẽ, & iniuriã remitte-
re,&,ita fuit determinatũ Bononiæ, qđ ẽt Oldr. tenuit, ſed Bart.ꝯ,
nã licèt ad quẽlibet inſolidũ pertineat vindicta, nõ tñ ſequitur, ꝙ
vnus poſſit facere alijs præiudiciũ,ſicut hic quilibet tenetur inſoli-
dũ,& tñ unus ſine alijs nõ põt ſeruitutẽ imponere in illorũ ꝑiudi-
ciũ,nam poſſet eſſe ille unus ribaldus, q ꝓ modica pecunia remit-
teret tantã iniuriam in dedecus aliorũ,tenet tñ Bar.ꝙ ſtetur maio
ri parti ꝑ l.& ſuũ hæredẽ,in fi.cũ l.ſequenti.ſ. de pac.nam ſi hoc eſt
fauore liberationis à debito pecuniario,potius à pœna capitali,&
de iſta qõne vide per Bal.in l.ij.C.de liber. vbi ẽt quærit an ſufficiat
hr̃e pacem à mortiferè vulnerato,cum ſtatutum de ſolis hęredib.
loquatur,de hoc ẽt ꝑ Bart. in l. damni. de dam.infect.¶In text.ibi,
(quo caſu.)iſte §.congruè refertur ad primum caſum §.de obliga
tione generis,& alternatiua,ſi vnus ex hr̃dibus uolens liberari ſol
uat unam rem integram,vt repetat æſtimationem à cohęredibus ꝓ
parte,& hoc ſi vtiliter geſſit,aliàs ſecus,põt ẽt referri ad primũ prę
cedentem caſum tñ ſubauditũ ſi vnus ex hr̃dibus conuentus ad
ſeruitutẽ præſtandã,& cõdẽnatus nõ potuit eã præſtare,qa cohæ
redes non cõſenſerunt, & ideo fuit deuentum per officiũ iudicis
mercenariũ ad ęſtimationẽ totiꝰ ſeruitutis, & eã ſoluit, ut repetat
à cohæredibus ſi requiſiti ſine iuſta cã non conſenſerunt. Sed tũc
fortiter obſt.qa licèt obligatio ad ipſam ſeruitutẽ cõcernat quẽli-
bet inſolidũ,obligatio tñ ad ęſtimationẽ, qa non trahitur,ur̃ con-
cernere quẽlibet pro parte,vt no.gl.ſ.proxi. §. quæ incipit,qui viã.
in fi.& ȷ.eo.§.in gl.quæ incipit(ꝯ.ſ.fam.erciſ.&c.) ſi ita eſt,iſte ſoluẽ
do totã æſtimationẽ ſoluit uoluntariè, & ſic vr̃, ꝙ nõ repetat per
actionẽ neg.geſt & hic dr̃ ꝯrium.Sol.dicit Bar.ſingulr̃, ꝙ imo hic
ex neceſſitate habuit ſoluere,quia actio fuit propoſita ad ſeruitu-
tẽ,& ſic inſolidũ,& qa non tradebatur, fuit neceſſe ꝑ officiũ iudi-
cis mercenariũ deuenire ad æſtimationẽ,& ſic debuit æſtimari to
ta ſeruitus,ſicut tota fuit petita,hoc ꝓbatur hic ſubtiliter intuẽdo.
Sed ſi æſtimatio petetur iure actionis(pone exẽplũ in ſtipulatione
facti,in qua poſt morã ſuccedit obligatio ad æſtimationem) tunc
habet locũ ꝯrium,quia peteretur à quolibet pro parte, non dico,
ꝙ in ſtipulatione ſeruitutis hoc poſſit contingere, qa illa eſt ſtipu-
latio dandi,in qua poſt morã non ſuccedit obligatio ad intereſſe,
vt l.ubi autẽ,in fi.ȷ.eo.Et ex hoc infero vltra Bar. in ſtipl'one facti,
ꝙ ſi poſt moram non agatur ad intereſſe,ſed ad ipſum factum,ad
qđ põt agi,licèt ſuccedit obligatio ad intereſſe,non vt ꝑciſè coga-
tur ad factũ,ſed vt deueniatur ad ęſtimationẽ officio iudicis, ſi nõ
vult facere,vt vult gl.expreſſe ȷ.ea.l.§.itẽ ſi in facto,in j.gl. mag.qđ
cũ fiet æſtimatio ad ſoluendũ intereſſe, ſicut fuit actũ ad ſolidũ fa-
ctũ,ꝑ illum tex.ita intell'm:ſed ſi nõ ageretur ad factũ, ſed ad exe-
cutionẽ,deberet agi pro parte hæreditaria, & ita loqtur gl. in ꝯriũ
alleg.Tene menti ſinglr̃,põt ẽt dici,& ita al's hic dixi. Sed nunc re-
perio Ang.ẽt ſentire,ꝙ unus de hæredib. cũ teneat̃ inſolidũ ex ſti-
pulatione defuncti, põt inuitis cohæredib. imponere ſeruitutẽ in
fundo cõi,vt liberetur,ſicut fideiuſſor condẽnatus põt tradere rẽ
principalis debitoris,& transferre dñium,licèt nõ habeat, ut no.in
§.Cato.ꝑ l.ſi ꝓcur.§.ſi ignoranter.C.mand.& ꝑ auth.ſi captiui.C.
de epiſ.& cleri.hoc tñ caſu nõ põt hic loqui, quia nihil repeteret à
4 cohæredibus,cuius ꝯrium hic dr̃,ergo &c.¶†In text.ibi,(inſolidũ
habeant actionem.)Sed quid ſi unus egit,& obtinuit,an hoc ꝓſit
cohæredibus,vr̃ ꝙ ſic ꝑ l.loci corpus.§.vſusfructus. & §.ſi fundũ,
ſi ſerui.uen.Sed ibi loquitur qñ agitur cõfeſſoria pro ſeruitute cõ
ſtituta.hic agitur ꝑſonali ꝓ ea cõſtituẽda,vnde non ꝓdeſt alijs ſ'm
oẽs,ſed an ꝓſit ſibiipſi vti ſeruitute.in gl.mag. in fi. q̃ inci.(ualet.n.)
ſunt opin.ꝯriæ.Azo ꝙ ſic.Io.ꝯ.Vtraq; opi.eſt bona,prima ut poſ-
ſit vti ſeruitute.i.cõmodo ſeruitutis,qa aduerſarius, q ſuccubuit,
nõ põt ipſum ꝓhibere ire ꝑ fundũ, de ſerui. ruſt. ꝑd. Scđa eſt bo-
na quantũ ad ius ſeruitutis,qa nõ põt ipſam cõſtituere fundo cõi
5 ſine uoluntate aliorũ,ut ȷ.ſtatim ſubijcitur.¶† In text.ibi, (acquiri
ſeruitus nõ põt,)ſed nec ẽt ſtipulari põt unus ex ſocijs ſeruitutę ad
fundum cõem,poſtq̃ ipſe ſolã conſtituere non põt, nec ipſo iure
valet ſtipulatio,vt ȷ.eo.l.pluribus.§.fin. & l.ſi unus.de ſerui.ruſtic.
prædi.ſed oẽs ſimul ſic non diuerſis tẽporibus,& bene poſſent di
uerſis tẽporibus ꝯſtituere ſeruitutẽ,ut l.receptũ.cõia prædi.Rõ di
uerſitatis eſt,qa ſtipl'o nõ dẽt ſtare in pẽdẽti, ſed aut ſtatim ualere,
aut ñ ualere,ut l.uſumfructũ.de ſtip.ſer. vñ ſtipulatio unius anteq̃
interueniat ſtipl'o alterius,eſt nulla,nec poſtea recõualeſcit, nõ ſic
in iure reali,qđ põt ſtare in pendenti,ut d.l.receptũ,circa fi. Sed vr̃
ꝙ ꝑ mortẽ ſtipulatoris euaneſcat ſtipulatio,vt ȷ.eod.l.ſi ſub una.§.
fi.vbi alienat fundũ ad quẽ ſtipulatus eſt,euaneſcit,ſed hæredis ĩſti-
tutio loco alienationis eſt,ut l.peto.§.fratre. de leg.ij. Sol.aliud,qñ
alienat inter viuos,vt ibi,qa ſtipl'o non trãſit in illũ ſingularem ſuc
ceſſorẽ,& ſic ſi non extingueretur,remaneret penes illum,qui nõ
hẽt fundũ,qđ ſtare non põt,cum ſeruitus requirat ꝑdiũ ſeruiens,
ut in l.j.cõia prædi.Sed cum alienat titulo vniuerſali, tranſit ſtipu-
latio in hæredes,& ideo ceſſat rõ inualiditatis, & eadem ratione ſi
alienans inter viuos eodem inſtanti cederet ius ſtipulationis, vel
ante traditionem fundi,& ſic antequam eſſet extincta,non euane
ſceret, ſecus ſi poſt,quia non valeret ceſſio tãquam facta de actio
ne extincta,& hoc voluit Bar.in d.l.ſi ſub vna.§.fi.

§.Si tamen hominem. Gl.non intellexerunt
iſtũ §.ſ'm Pe.quẽ oẽs
ſequunt̃,& h.d.in ſtipl'one gñis,vel alternatiua,licèt unus ex hære-
dib.ſoluẽdo partẽ in vna re non poſſit liberari,vt ſ.prox.§.in prin.
ꝑ ſñiam tñ abſolutoriã, & acceptilationẽ bñ põt liberari, & idẽ in
principali debitore,& fideiuſſorib.eius,vt poſſint liberari ꝓ parte,
licèt ſoluendo non poſſent.h.d. qa illo caſu ceſſat rõ, quæ erat ne
fiat ſol'o in diuerſis reb.nã iſtud hic nõ põt contingere, qa libera-
tio fit ſine ſol'one partis,& text.dũ dicit (egero.) expone,ſi ſuccu-
buero,ſed non dat aliquam bonam ſol'onẽ.¶In gl.quæ incipit,(vt
liberatio contingat.)ibi,(uel erant duo.)hæc vera Dyn. nã ibi quili
bet eſt obligatus inſolidum ad eãdẽ rẽ, ideo acceptilatio facta vni
liberat oẽs, hic quilibet ex hæredib. erat obligatus pro parte, licèt
non poſſit liberari,niſi ſoluerit totum,vnde videbat̃ ꝙ haberẽtur,
ut plures rei debendi,& ꝙ acceptilatio facta vni prodeſſet oïb. ꝯ-
rium tñ patet hic in tex.dum dicit pars duntaxat cęterorũ obliga-
tioni ſupererit,qa inſpicitur obligatio,non ſol'o, vt operetur ſolũ
in parte.¶In ea gl.ibi.(ſtatim liberarẽtur.) qa ſi debes mihi hoïem
in gñe,nõ teneris niſi ad ſpẽm, ſi ergo libero te ab vna ſpecie, in x.
videor illam elegiſſe,vt l.cum certis de legatis j. & cum acceptila-
tio tolleret obligationem ab illa ſpecie,tollit etiam ab omnib. alijs.
Sed ſi libero te à dimidia, vt vnius ſpeciei. remanes obligatus in
alia dimidia, vt hic, & ita vult glo.in effectu.

---

1 *Vno ex hæredibus promiſſoris veniente contra in ſtipulatione facti indiui*
dui, quòd committatur ſtipulatio ad ſolidum intereſſe contra omnes.
Fieri, quòd interdum ponatur pro non fieri.
2 *Stipulatio mihi hærediq; meo ire agere licere per fundum tuum: an tran-*
ſeat cõtra hæredes ſtipulatoris, vel eius ſingulares ſucceſſores ſi de ipſis
non ſit facta mentio.
3 *Quando verba ſonant in factũ, & ſtipulator habet prædiũ, nõ dicitur ſtipu*
latio ſeruitutis niſi adijciatur cã legis: ne vtilitas prædij deterioretur.
4 *Si aliquis propter debitum alterius fuit exactus per repreſalias an ab illo*
recuperet.
5 *In ſtipulatione facti à principio, & ante moram an ſolum factum ſit in*
obligatione, & non intereſſe.
6 *Quid poſt moram.*
7 *Licèt ſuccedat obligatio ad intereſſe, an tamen factum non deſinat eſſe in*
obligatione.
8 *Quòd ad factum non poſſit quis præciſè compelli ſi vult ſoluere intereſſe,*
& quid in obligationibus dandis.
9 *Quòd poſſit agi ad factum non vt præciſè actor ipſum conſequatur, ſed ut*
conſequatur condemnationem ad intereſſe ſi non fiat.

1 §.Item ſi in facto. †Si unus ex hæredib.promiſſo
ris ueniat ꝯ i ſtipl'one facti indi-
uidui,cõmittitur ſtipl'o ad ſolidũ intereſſe ꝯ oẽs,uidelicet pro hæ-
reditaria portione,& qđ alij ſoluunt,ab illo recuperãt,ſed ſi uni ex
hæredib.ſtipulatoris fiat, cõmittitur ſtipl'o ad intereſſe ꝓ parte il-
lius tñ:ſed ad pęnã cõmittitur inſolidum quo ad oẽs mero iure,
tñ alijs obſt.exceptio,qñ eorũ non intereſt.h.d. uſq; ad §.Cato.Et
primo loqt̃ qñ deceſſit promiſſor pluribus hæredibus relictis,&
unus ſolus uenit ꝯ.quo caſu indiſtinctè cõmittitur ſtipl'o inſolidũ
cũ effectu tã ad intereſſe,ut hic,q̃ ẽt ad pœnam, ut in §.Cato.poſt
prin.ibi ab oïb.&c.& hoc vſq; ibi:(contra.)Scđo qñ deceſſit ſtipu-
lator plurib.hæredib.relictis:& uni ſoli fiat ꝯ ꝑ promiſſorem:nam
tunc diſtinguitur,aut non fuit cõmiſſa pęna, & quæritur inquãtũ
tenetur ad intereſſe,& non cõmittitur,niſi pro parte illius ẽt mero
iure.aut fuit promiſſa pęna,& cõmittitur mero iure inſolidũ non
ſolũ illi ꝯ quem uentũ eſt,ſed ẽt alijs, tñ illis obſtat exceptio de ęq-
tate,cũ non ſint offenſi,& hoc uſq; ad l.ſeq.in uer.ſed hæc.Tertio
ponit rõnem diuerſitatis inter primũ caſum,& ſcđm,quare in pri
mo cõmittitur indiſtinctè ad ſolidũ intereſſe,uel pęnã,& tñ nõ ſic
in ſcđo,qa in primo uno tñ ex hæredib.ꝓmiſſoris ꝯ faciẽte aufer
tur cõmodũ ſtipulationis inſolidũ ipſi ſtipulatori, ſicut ſi oẽs ꝯ fe-
ciſſent,ſed in ſcđo caſu ſi fiat ꝯ unũ tñ ex hr̃dib. alijs non aufertur
cõmodũ ſtipl'onis, ideo & intereſſe non committitur in aliquo,
etiam mero iure poſtq̃ eorum non intereſt, non.n.poteſt habere
actionem ad intereſſe ille, cuius nihil intereſt, iſta.n.eſſet inter ſe ꝯ-
ria,ſed pœna bene committitur quo ad oẽs mero iure, qñ in illa
non inſpicitur intereſſe,ideo etiã ubi intereſſe deficit,cõſulitur per
l.ut quis ſtipuletur pœnã ſi vult poſſe agere,vt ȷ. e.l.ſtipulatio iſta.
2 §.alteri.ex ęquitate tñ obſtat exceptio. & hoc ibi tradit. ¶†In text.
ibi,(per te non fieri.)No.ex eo qđ ſ.dixit.(ſi in facto.)& nũc exem
plificat de non facto,ꝙ interdum fieri ponitur pro non fieri,ut ẽt
dicit glo.in prin.l. Sed opp. fortiter,nam ſi illa, etiam alia ſtipulatio
de qua ſequitur, puta mihi hærediq; meo ire agere licere ꝑ fundũ
tuũ,vr̃ eſſe ſtipulationes ſeruitutis,& tñ dicit eas ꝯſiſtere in facto,
ergo

ergo bñ dicit gl.in §.huius l.quæ incipit,(qui viã.) qui ſtipulatur ſeruitutẽ,ſtipulatur factũ,cuius ɔ̃riũ ibi dixi.Sol.negatur primũ,ꝙ iſtę ſunt ſtipl'ones ſeruitutis,immo ſimplicis facti pſonalis,& hoc uoluit Bar.in l.ſtipl'o iſta.§.ſi qs ita.).eo.& in l.ſi ſub vna.§.fi.circa fin. & in l.pen.de ſerui.ruſt.præd.vbi dicit no.ꝙ tunc eſt ſtipl'o ſeruitutis,qñ uerba referuntur ad ius,puta ius intereſſe ire agere per fundum tuũ,ſed qñ merũ factũ, vt erat hic, ut ſtipulatio eſt ſimplicis facti pſonalis,& hic eſt,magnus effectus, qa ſ'm hoc non trãſmitteretur ad hæredes ,pmiſſoris,vel ſtipulatoris,niſi de ipſis fuerit facta expreſſa mẽtio,& ita fuit hic,& ſi alienaretur fundus promiſſoris,vel ſtipulatoris,ẽt poſtꝗ ſtipulator incepiſſet vti cõmodo ſtipulationis,non tranſiret in emptorẽ obligatio actiuè, vel paſſiuè,qa res nõ eſt affecta vitio reali.l.ſeruitutis, ſecus ſi eſſet ſtipl'o ſeruitutis,vt l.via conſtitui.§.ſi fundus,de ſerui.ruſt.pd. ſed idem Bar.in §. Cato.in vj.q.vr̃ de directo tenere ɔ̃riũ,ꝙ immo iſtæ ſint ſtipl'ones ſeruitutis, alias non procederet illud, qđ dr̃ hic in ſcđa parte,ꝙ ſi unus ex hr̃dibus ſtipulatoris,phiberetur,ſtipl'o pęnalis cõmitteret oĩbus ſimul de rigore,& ſolus ,phibitus ageret ad partẽ pęnę,imo tũc prohibitus ageret ad totã pęnã, & ſibi ſoli cõmitteretur.& ſic oñditur,nã tũc de nã ſui non tranſmitteretur ſtipl'o ad hæredes, vt s.dixi,ſed tranſmittitur,qa facta eſt de ipſis mentio, quo caſu cẽſetur noua ſtipl'o in pſona hæredũ, & licèt in pſona defuncti fuerit vna,in pſonis hæredũ multiplicabitur, & tot cẽſẽtur,quot ſunt hæredes p illũ §.ſi quis.ita intellexit Pet.cuius intell'm Bart. ibi valde cõmendat p quem infert Pet.ꝙ ſi ſui ſtipulatus vſum in fundo tuo mihi, & hæredib. meis, qlibet hæredũ habebit vſum inſolidũ ac ſi quilibet eorũ fuiſſet ſtip ulatus p ſe. Sed qñ ſtipl'o eſt tranſitoria ad hæredes de ſui nã non multiplicat̃, ſed eſt vna pſona oĩum. Et ex his deciditur qõ.Si duo fecerunt pacẽ,& alter alteri per ſe,& ſuos hæredes promiſit alteri recipienti pro ſe, & ſuis hr̃dib. nõ offendere ſub certa pęna,& unus de hr̃dib. fuerit offenſus, cõmittit̃ ſibi ſoli ſtipl'o pœnalis ad ſolidã pœnã mero iure , & cũ effectu ac ſi ille fuiſſet ſolidam pœnã ſtipulatus , qa illa ſtipl'o eſt ſimplicis facti pſonalis, & ad hr̃des non trãſit, niſi qñ facta eſt mentio. Tunc ipſe oppo.ɔ̃ hanc deciſionẽ de iſto §.ij.parte, vbi cõmittitur pęnalis ſtipl'o oĩb.ſimul,& offenſus non põt petere niſi partem, ad qđ ipſe rñdit,ꝙ iſtę erant ſtipl'ones ſeruitutũ, & ſic tranſmittebant̃ ad hr̃des,ẽt ſi de ipſis nõ fuiſſet facta mentio , & ſic expreſſio eorum nihil operatur,meritò non multiplicant̃ ſtipl'ones in pſonis eorũ. Sed illa quæ erat penes defunctũ, tranſit ad eos , & diuiditur inter eos,cũ ſit de pecunia,vñ Bar.ſibi ɔ̃riatur in dictis iurib. ſup intell'u huius §.Bř vr̃ mihi dicendũ,ꝙ ſi ſtipulator nõ habebat fundũ,clarũ eſt,ꝙ neutra iſtarũ ſtipl'onũ põt dici ſtipl'o ſeruitutis,& tũc nõ haberet locũ iſtud qđ dr̃ in ſcđa parte,qa multiplicarent̃ ſtipl'ones in perſonis hæredum,& ille prohibitus ageret ad ſolidam pęnam ipſe ſolus,ſ'm ea quæ Bar.ibi dicit poſt Pet.in d.§. ſi quis ita. & hoc per l.j.cõia pđ.Sed ſi ponimus, ꝙ ſtipulator habebat fundũ, & ſic poterat eſſe ſtipl'o ſeruitutis,tunc adhuc dicò, ꝙ nõ eſt ſeruitutis, ſed ſimplicis facti,de ſtip.ſer.s.locutus eſt,vñ hic dari intelligeretur, ꝙ iſtę non ſint ſtipl'ones ſeruitutis,ſed facti,qđ ẽt patet,qa ĩ eis ſuccedit obligatio ad intereſſe,de quo intereſſe hic loqt̃,qđ non eſſet in ſtipl'one ſeruitutis , ꝗ eſt ſtipl'o dandi. nec obſt.l.hr̃des.§.an ead. fami.erciſ.& id qđ dixit gl.in §.ex his,in vlt.gl.mag. quæ incipit, valet in fi.quia non puto eã veram, quia ſi nõ ſtatur ſeruitus, agatur ad intereſſe,ſed bñ uenit officio iudicis mercenario ſicut in oĩbus obligationib.dandi,& ita intelligo §.an ea.ſed licèt non ſint ſtipl'ones ſeruitutis,qa tñ contemplatione fundi ſtipulantis fuerunt interpoſitæ,habent ſi'itudinẽ cũ illa quantũ ad hoc,vt trãſeãt ad hr̃des ſicut tranſit ipſe fundus,& ſic non multiplicant̃ in pſonis hr̃dum, ideo nõ cõmittitur ſoli ,phibõ,ſed oĩbus, non ſic trãſiretur in ſingularem ſucceſſorẽ poſtꝗ nõ eſt acquiſitum ius reale, & iſta ſunt

a de apicib.[a] iuris,& altiſſimę ſpeculationis.†Adde, dicit Spec. ꝙ qñ

3 ſonant in factũ, & ſtipulator hẽt prædiũ, non dr̃ ſtipl'o ſeruitutis, niſi adijciatur cã, videlicet ne vtilitas prædij deterioretur, ideo ſi habes domũ tuã iuxta meã,& ,pmittis non facere feneſtrã in tuo pariete,nõ eſt ſtipl'o ſeruitutis,niſi adijceretur cã, ne vſus domus meæ deterioretur,vt ipſe no.elegãter in ti. de emp. & ven.§.j.ver. ſed pone ꝙ cauit uicino.¶In tex. ibi, (tenet.)ſ.,p hæreditarijs portionib.ut in §.Cato. poſt prin. Sed quare tenetur poſtꝗ recuperat à prohibente,ut ſequitur,nonne melius fuiſſet dicere, ꝙ nõ tenet̃ vt uitetur circuitus? Rñdeo pro ſeruando iuris rigore, qa cũ iſta obligatio deſcendat ex ɔ̃ctu defuncti , perinde eſt acſi defunctus prohibuiſſet,ẽt uno tñ ,phibẽte , qui pſonã eius repreſentat, quo caſu fuiſſet cõmiſſa inſolidũ ɔ̃ eũ,& poſtea tranſmiſſa ad oẽs hæredes pro hæreditarijs portionib.ſed ut ſoluetur equitas recuperantis ab illo, quorũ facto fuerunt damnificati,ut l.iij.in fi. de cõdi.ob cãm.Sed ſi obligatio non deſcenderet ex ɔ̃ctu defuncti, ille ſolus teneretur qui deliquiſſet,ut l.de pupillo.§.ſi plurium, de op. nou. nun.nunc idem ſi ex ɔ̃ctu bonæſidei, ut s. depo.l.in depoſiti.in fi. cum l.ſeq.& s.cõmo.l.in commodato.§.ſi ex facto.Et qđ hic dr̃,intereſſe,idẽ in pęna ut in §.Cato.poſt prin.Itẽ hic loquitur qñ factũ erat indiuiduũ,ſed ſi diuiduũ ɔ̃ ſolũ prohibentẽ committitur tam in pœna ꝗ in intereſſe,ut d.§.Cato.& §.at ſi de eo.& hic in fi.gloſſ.

mag.& ad ipſum autẽ factũ in dubiũ agitur ɔ̃ quẽ ex hr̃dib. inſoli-

4 dũ,ut in §.ex his,uer.& idem.s.ea.l.¶†In tex.ibi, (fa.erciſ.) alleg iſte tex.p Iac.de Are.Si aliquis pp debitum alterius fuerit exactus per repreſalias,ꝙ ab illo recuperet, qđ eſt uerũ ſi pp uerum debitum illius,nam illum liberat,ut l.ſoluendo.de neg. geſt.ſecus ſi pp prætenſum,& non uerũ,iniuria.n.facta non dẽt alteri nocere. l.ſi per imprudentiã,de euic.niſi cãm præſtitiſſet, vt hic, & l.exceptiones, de fideiuſ.& patet in l.nam & Seruius.de neg geſt.In ſecunda parte.§.ibi,(inſolidum committit̃ ſtipl'o.)ſ.quo ad oẽs, ẽt non prohibitos,& cuilibet acquiritur actio pro parte ad pœnã,ſed ſolus pro hibitus agit ad partẽ ſuam, cęteri repelluntur exceptione , ut ſeqt̃, & ſic patet,ꝙ in pœnis committẽdis non inſpicitur intereſſe,quia committitur ẽt ei cuius non intereſt, ſed in eis exigendis inſpicit̃, qa niſi interſit remouetur exceptione.Sed ɔ̃ ꝙ non remoueatur, ut ĩ.eo.l.ſtipl'o iſta.§.alteri.ubi pœna cõmittitur,& exigitur ab eo cuius non intereſt. Solu. ille erat ibi de directo offenſus,vñ & hic iſte ,phibitus ẽt ſi ſua non intereſſet poſſet agere, qa de directo offenſus eſt per illũ §.hic uerò alij non ſunt offenſi Sed ɔ̃ ex quo nõ ſunt offenſi nec ẽt ei debet committi de rigore, vt l. aduerſus.s.de arbi.loquitur qñ offenſus eſt fideiuſſor q cõpromiſit,nã pœna nõ cõmittitur principali,& mero iure.Sol.ibi non eſt offenſus principalis uerè,uel interpretatiuè,hic licèt non verè,ſaltem tñ interpretatiuè,qa offenſo cohærede,q repreſentat pſonã defuncti, cenſet̃ defunctus offenſus, quẽ alij ẽt repreſentant . Diſtingue ergo tres caſus no.dum quæritur an in pœnis inſpiciatur itereſſe, & dic aut ille cuius non intereſt de directo offenditur,& tunc pœna cũ effectu cõmittitur ſi fuit ,pmiſſa ſibi,uel alteri, cuius pſonã ipſe repreſentat,ut d.§.alteri.& hic inquantum loqt̃ de ,phibito, aut nõ fuit offenſus directò,ſed p indirectũ,& tunc aut non ſentit dãnum,& cõmittitur mero iure nõ cũ effectu,ut hic,prout loquitur de non prohibitis,aut ſenſit dãnũ,& tunc committitur cũ effectu, ut ſi offenditur fideiuſſor,qui põt recuperare à principali,nã p indirectũ offenditur principalis,& ſentit dãnũ,ut d.l.aduerſus. aut nullo mõ offenditur.nec verè,nec interpretatiuè,& tũc nec cõmittitur,nec exigitur,ut in ea.l.aduerſus. & qđ no.in gl. l. cum pęna.eo. tit.in fi. ¶Vltimò Bar.limitat iſtũ tex. niſi ille prohibitus iret p fundũ noĩe oĩum cohæredũ,forte tanꝗ factor,vel negotiorũ geſtor aliorum abſentiũ,nã tunc oẽs cẽſentur ,phibiti,& tunc obſt.exceptio.ut in

5 l.ſi ſtipulatus fuero p te non fieri.in fi. ĩ.eo.†Ex gl.mag. collige plura Primo, ꝙ in ſtipl'one facti à principio , & ante morã ſolũ factũ eſt in obligatione,nõ intereſſe, tp̃e aut quo ſtudebã dñs Chriſtophorus de Caſtilio dñs meus videbatur dicere ɔ̃riũ, ꝙ q ,pmittit factũ,vr̃ ,pmittere intereſſe ſi non fiat ɔ̃, qui allegat l. ſi qs ab alio de re iudi.in §.j. ubi eſt tex. de directo in ɔ̃riũ, dum dicit, ꝙ ſi facit, illud factũ,dr̃ feciſſe qđ ,pmiſit , ergo promiſit ipſum factũ,allegabat ẽt hanc gl.debes tñ ſcire,ꝙ anteꝗ trãſeat tp̃s,quo facere potuerit,licèt factũ ſit in obligatione,non tñ põt agi,ut ĩ.eo.l ſi ita ſtipulatus eſſem abs te.qđ tñ vr̃ intelligendũ.ſ.ad intereſſe . Sed ad ipm factũ,vt condẽnetur ad faciendũ,non uideo quare non poſſit agi

6 poſtꝗ eſt in obligatione,ut hac gl.& obligatio eſt pura.†Scđo collige,ꝙ poſt morã eſt in obligatione intereſſe.i.ęſtimatio facti, & ad eã põt agi recta uia,ut in l.ſtipl'ones non diuiduntur.uerſi.Celſus.ĩ.eo.patet in l.j.in prin.de act. em. licèt ſecus ſit in obligatione dandi,in qua ſolũ ſupereſt offñ iudicis mercenarij iuxta no. in l.

7 vinũ in fi.mag.gl.ſi cer.pet.†Tertio collige ex gl. dũ dicit, (& intereſſe.)ponendo.i.,p ẽt,ꝙ licèt ſuccedat obligatio ad intereſſe, nõ tñ factum deſinit eſſe in obligatione,& ſic non ſit nouatio p hanc obligationẽ ſuccedaneã,quæ ,puenit ex diſpõne iuris,ſed vtrunq; eſt in obligatione , qualr autẽ hoc ſit an utrunque copulatiuè, an alternatiuè,plene examinatur per Bar in l.ſtipl'ones non diuidunt̃. in qõnibus.Quid autẽ de ſtipl'one pęnali,an p ipſam nouet̃ obliga

8 tio prima?dic ut in l.ita ſtipulatus. ĩ.eo.†Quarto collige,ꝙ ad factũ non põt pciſè cõpelli ſi vult ſoluere intereſſe, ſed ad dãdũ bñ cõpellitur,ideo nõ ſuccedit obligatio ad intereſſe, vt l.vbi autẽ. §.fin. ĩ.eo.illud tñ non eſt ſemp verũ, qa fallit qñ eſt factũ in obligatione legali,ut no.in l.ſtipl'o.§.ſiue.de ope.no.nun.uel ex ultima uolũtate,ut l.fideic.§.fi.de leg.iij.& de hoc ẽt plene p Bar. in l.ſtipl'ones

9 nõ diuidunt̃.in qõnib.†Quinto,& vltimo collige, ꝙ põt agi ad factũ,nõ ut pciſè actor ipſum conſequatur,ſed vt ɔ̃ſequatur ɔ̃dem natione ad intereſſe ſi nõ fiat &c. hic tripliciter ponitur practica ĩ l.j.de ac.emp.quã Bar.examinat in d.l.ſtipulationes. & ad iſtũ arti. adde quæ dixi in § ex his.ver.ſed quo caſu,qñ ageret ɔ̃ unũ ſolum ex hæredibus promiſſoris,de mã autem iſtorum tex. ſuper gloſſ. diſtin-

ADDITIO.

a ¶ Apicibus.Dicit d.Alex.ꝙ hæc dicta Pau.continẽt magnã diuinationẽ: ideo ipſe ſequitur opi. Ang.in l.ſi ſeruus.§.ſi pluriũ.s.ſi quis cau.& Ange. hic Imol.in §.ſi quis.s.l.j.& ipſemet ibidẽ Cy.poſt Pet.ĩ l.ueteris. C.de contrahen.& cõmit.ſtip.Gul.de Cug. Iac. Bu.in l.iuriſgentiũ pactorum.s.de pact.Raph.& Imo.in l.ſi ſic la ij.j.e.Si autẽ plures principales facerent pacem,& promitterent quilibet inſolidũ inuicẽ de nõ offendendo,cenſeatur correi,ut uno offenſo omnes agere poſſint:uide per Bart. ĩ auth.hoc ita.C.de duo.reis.in fin.infra tit.j.Bart.in l.ij.C.de libe. & eorum liber. p ipſum Paul.in l.ſi id quod.infra tit.j.

diſtinguit,ſed non ꝑfectè tangitur in Spe. de arbi.§. fi.verſi.quid ſi plura & verſi.an autem.vbi omnino vide,ſed plenius in §. Cato.

L E X IIII.

1 *Si nomine pœnæ promiſſum eſt aliquid indiuiduum,vt domum fabricare, an vno ex hæredibus promiſſoris contrafaciente poſſit ſtipulator à quocunque ipſorum petere totam pœnam,& nu.1. & 5.*

3 *Si eam conſecutus eſt ab illo qui non uenit contra an ille recuperet omnes expenſas ab eo qui contra venit,& nu 2.*

4 *Stipulatio rem reſtitui an diuidatur inter hæredes, & quid in ſtipulatione rem tradi.*

5 *In ſtipulatione facti indiuidui quando vno ex hæredibus promiſſoris contrafaciente committatur ſtipulatio niſi pro parte contrafacientis, & quando ad ſolidam pœnam.*

6 *Stipulatio amplius non agi,an ſit diuidua,*

7 *Stipulatio an & quando committatur inſolidum quando factum eſt diuiduum,& promiſſor principalis facit pro parte tantum.*

Quid in præparatorijs.

Quid ſi eſſent plura facta.

Quid ſi plures promiſerunt.

Quid ſi contrafaciens fuit impeditus.

Quid in obligationibus dandi.

8 *Statutum ſi dicat quòd occidens decapitetur niſi habeat pacem ab hæredibus offenſi;an tunc ſufficiat habere pacem ab vno.*

DAdem dicemus.

1 §.Cato libro.†Pena adiecta ſtipl'oni contincti indiuiduũ cõmittitur
inſolidũ ꝯ oẽs hr̃des ꝓmiſſoris, videlicet quẽlibet ꝑ hr̃ditaria portione,ẽt ſi ꝑ vnũ tm̃ ex eis factũ fuerit ꝯ ſtipl'onẽ,hoc primo. Sed
ſi ſtipl'o cõtinet factũ diuiduũ cõmittitur ꝯ illũ ſolum ꝓ portione
ſua duntaxat,hoc ſcđo.Sed ſi ipſe ꝓmiſſor veniat ꝯ pro parte,cõ
mittitur indiſtincte inſolidũ ſi factũ erat diuiduũ,hoc tertio,& vlti
mo dicit totus §.quẽ diuide,q̃a primo ponit dictũ Catonis bimẽ-
bre:vſq; ibi,{aut ab oib.}Scđo ꝓſequitur vtrũq; mẽbrũ declaran-
do in quo caſu locũ habeat quodlibet eorũ,horũ ponendo exem
pla,& de primo mẽbro,duo quorũ vnũ eſt affirmatiuũ, vt ita fie-
ri,aliud negatiuũ,vt ꝑ te non fieri quo minus mihi agere liceat per
fundũ tuum.de ſcđo ſil'r ponit vnum negatiuũ, puta ſi promiſiſti
nõ agere,& hoc vſq ibi,{& dñæ hanc eſſe rõnem &c.} poſtea in
ver. {ſed videamus.} addit exẽplũ affirmatiuũ in ſtipl'one rati, vt ſi
ꝓmiſiſti Titiũ hr̃dẽq; ſuum ratum habiturũ.Tertio in §.Idẽ.ponit
rõnẽ diuerſitatis inter primũ membrũ, & ſ'm, vſq; ibi: (ſed videamus.)Quarto in illo uer.reuocat,in dubiũ vtrũ qđ s̃.poſuerat pro
cõſtãti. ſ. ꝙ ſtipl'o iter fieri, & ſtipl'o ꝑ te nõ fieri quominus liceat
tibi agere, ſunt ſtipl'ones facti indiuidui, & quærit an hoc ſit verũ
in ſtipl'one ꝑ te nõ fieri,vt ſic ęquiparetur ſtipu.iter fieri,an autem
ſit ſtipl'o facti indiuidui, & ſic ęquiparetur ſtipl'oni de rato. Azo
rñdet,ꝙ nõ ęquiparetur ſtipl'oni de rato,q̃a illa eſt diuidua,ſed po
tius ſtipl'oni iter fieri,quæ eſt indiuidua, & ibi ſtat tota ſcrupuloſitas tex.iſtius §.quia cętera dicta ſunt clara,& hoc vſq; quaſi ad fin.
ibi,(quamuis.)Quinto & vltimo,q̃a s̃.dixerat qñ vnus ex hr̃dibus
ꝓmiſſoris fecit ꝯ,determinat q̃d iuris qñ ipſe ꝓmiſſor faceret ꝯ ꝓ
parte, licèt ſit de facto diuiduo q̃tũ ad hoc, vt euitet cõmiſſionẽ
pęnę,immo cõmittet̃ pęna inſolidũ ꝯ eũ, ẽt ſi in modico feciſſet ꝯ
rium,dicit Spec.in loco.s̃. ꝓximè alleg. ꝙ ſi promiſiſſet dare centũ
ſub pœna ẽt ſi non ſoluiſſes xcix.ꝑꝑ vnũ nõ ſolutũ,nõ cõmitteretur pœna in totũ, facit auth. q̃ rẽ de ſacroſan. eccl. & in l.cõi diui.ĩ
prin.s̃.cõi diui.quia quãtũ ad pœnã illa ſumma de centũ eſt in cõditione.ſ.ſi non ſolueris,& ꝯdõ non recipit diuiſionẽ, ſed formal'r
dẽt impleri,vt l.q̃ hæredi.de ꝯdi.& dem.Et aduerte, ꝙ iſte §.fraternizat cũ §.Itẽ ſi in facto. q̃ eſt de medulla iſtius, nã vterq; loquitur
qual'r cõmittit̃ ſtipl'o ſecudaria ad pœnã,vel intereſſe, non autem
qual'r cõmittitur principalis ad ipſum factũ indiuiduũ, de iſto eñ
nihil in iſtis tex.licèt Bar.in primis trib. oppõnib. quas hic facit aggrediat̃ hunc artic. q̃ magis cadit in l. ſtipl'ones nõ diuidunt̃. & ex
his q̃ ibi no. ꝑficit̃, nã Bal.hic tangit oĩa,ſed q̃dã dicta Cyn.& Pe.in
l. ꝓ hr̃ditarijs.C.de hr̃di.act.& hoc facit cã ordinãdi cõmentũ ſuũ,
ſed in tribus iſte §.gñalior eſt q̃ §.Itẽ ſi in facto. ĩmo ille §.cũ ſeq.loquit̃ dũtaxat de quatuor ſtipulationib.ꝯtinentib.indiuiduũ,hic verò gñal'r de qualibet indiuiduũ cõtinẽte.Itẽ ille §.loq̃t̃ tm̃ de ſtipu
latione cõtinente indiuiduũ,iſte verò ẽt de ꝯtinẽte diuiduũ. Item
ille §.ſolũ loq̃t̃ qñ vnus ex hæredib ꝓmiſſoris facit ꝯ,vel vni ex hæ
redib.ſtipulatoris fiat ꝯ.iſte verò tã de his loq̃t̃, q̃ ẽt qñ ipſe promiſ
ſor facit ꝯ ꝓ parte,& pro illa parte implet, vt ſibi hoc non ꝓſit, &
hoc patet in fi. ꝙ autẽ hic loquitur ẽt qñ vni ex hr̃dib. ſtipulatoris
fiat ꝯ,patet circa fi.dũ dicit,ꝙ ſolus aget à quo fuit petitũ licèt ĩ prę
cedentib.loquatur qñ vnus ex hr̃dib. ꝓmiſſoris facit ꝯ, & ſic in facto diuiduo non refert an vnus ex hr̃dib. promiſſoris faciat ꝯ, an
vni ex hr̃dib.ſtipulatoris fiat ꝯ, q̃a neutro caſu cõmittitur pęna ẽt
mero iure niſi ꝓ parte illius,& hoc dixit gl.j.in fi.in §.Itẽ ſi in facto,
licèt qñ factũ eſt diuiduũ diſtinguatur inter pœnã, & intereſſe, vt
ibi diſtinguit gl.Cõtra verò §.generalior eſt q̃ iſte in vno, quia hic
loquitur ſolum qñ committitur ſtipl'o ad pœnam ſi fuit promiſ
ſa,ibi uerò qualiter committitur ẽt intereſſe ſi non fuit ꝓmiſſa In
2 prin.tex.ibi,{certę pecunię.}¶ † Sed quid ſi noĩe pœnæ ꝓmiſſum
eſt aliquid indiuiduum:vt domum fabricare, dixit Petr. ꝙ vno ex
hr̃dib.ꝯ faciente põt ſtipulator à quocunque ipſorum petere totã
pœnam; tñ debet offerre partem ęſtimationis per l.cum filius,de
leg.iij.Bar.ſup hoc dubitauit, & indeciſum reliquit. Ange.dicit,ꝙ
nihil habet offerre,q̃a tota domus debetur ei, ſed ſi eam conſecutus eſt ab illo qui non venit ꝯ, recuperat ille oẽs expenſas ab eo q̃
ꝯueniat.Illud tñ vr̃ verũ qñ factũ principal'r erat indiuiduũ, vt tũc
poſſit agere ꝯ quemlibet inſolidũ ad ſolidã pœnam, ſed ſi erat diuiduum ꝯ illum ſolum qui venit ꝯ,agit ad totam pœnam cũ effectu poſtq̃ eſt diuidua,alias ageret ad partẽ pœnæ, vt hic.& ꝑ hoc
3 expenditur q̃cq̃d dixit Bar.in j.q.¶†In tex.ibi,(pro portione hæreditaria.)ſed non cõtrafaciẽtes recuperant à ꝯfaciente, vt in §.Item
ſi in facto.verſi.ſed fa.erciſ.ꝑ quem iſte tex.ſuppletur,& ille ꝑ iſtũ,
cum illa verba ibi non ponantur:hoc tñ verum cũ agitur ad pęnã
diuiduã,ſi verò ad ipſum indiuiduũ, qđ principal'r deductũ fuit in
ſtipl'one,tunc ꝯ quemlibet agitur inſolidũ,ſiue ſit indiuiduũ naturaliter,vt ſeruitus,vt in l.ij.§.ex his.ver. & ideo. ſiue accidentaliter:
vt facta,vt j.eo.l.ſtipl'ones non diuiduntur. nã multa ſunt facta, q̃
nãl'r pñt fieri pro parte,& in ſtipl'one pro parte deduci, vt inſulã fa
bricare, foſſam fodere, & fundũ tradi, ſed poſtq̃ ſunt deducta in
totũ dñr indiuidua,vt obligatio deſcendat in quẽlibet ex hr̃dib.in
ſolidũ,nec ponitur pro parte fieri,vt cõtingat liberatio, & ſic ſunt
4 indiuidua quo ad obligationẽ,& ſol'onẽ, non quo ad ꝯctũ.†Fallit
tñ hoc in ſtipl'one rem reſtitui,nam reſtõ ad factũ indiuiduũ, quia
pro parte fieri non poteſt ẽt nãl'r ſi fienda eſt de re mobili,vt in l.ſi
duo.s̃.depo.& aliqñ de immobili,& tñ obligatio ad rẽ reſtituẽdã,
diuiditur inter hr̃des,ſiue ꝓueniat ex ꝯctu bonæfidei, ut in l.iij.§.ſi
hæres.s̃.cõmo.ſiue ſit actio ſtricti iuris, vt in l.in ꝯdõne. s̃. de cõdi.
fur.& l.ſi plures.de vi & vi ar.non ſic in ſtipl'one rẽ tradi, q̃ eſt diui
dua ſicut,& alia facta q̃bus cõparatur,vt patet in d.l.ſtipulationes
non diuiduntur. ꝑꝑ qđ dicit Bart. & ipſam eſſe indiuiduã quo ad
obligationẽ.Et aſſignat rõnem diuerſitatis, q̃a rem tradi hẽt nãm
meri facti in alijs, q̃a ſtatim poſt morã ſuccedit in ea obligatio,vt
in ea.l.patet,ideo ẽt in hoc ſequitur nãm aliorũ factorum, vt ſit in
diuidua quo ad obligationẽ. Sed obligatio rem reſtitui participat
de nã dationis,q̃a ꝑꝑ ſolã morã non ſtatim ſuccedit obligatio ad
ęſtimationẽ,ſed re perempta bñ ſuccedit,& in hoc participat nãm
facti,ideo in ea ſeruatur media via,vt ſit diuidua quo ad obligatio
nem,& indiuidua quo ad ſol'onẽ, & iſtud fuit da mente Dyn.qui
oĩa facta poſuit in duo mẽbra, & rẽ reſtitui in alio mẽbro reiectis
opinionibus multorũ,qui dicebant obligationẽ rẽ tradi nõ differ
re ab obligatione rem reſtitui, nec econuerſo, ſed ꝙ eſſet fienda
dr̃ia,ex quo ꝯctu deſcendãt an à bonæfidei, vel ſtricti iuris, & alij
dicebãt an ex ꝯctu qui celebratur verbis, an ex eo qui celebratur
re,quas oẽs opi.Bar.reprobat ꝑ illã l.in ꝯdõne. de ꝯdi. fur. & hæc
oĩa plenè ꝑ eum in l.ſtipl'ones non diuiduntur. in viij. ꝯrio. Sed ꝯ
Bar.argue ꝙ obligatio rem tradi ſit indiuidua, primo q̃a licèt ĩ ea
ſtatim poſt moram ſuccedat obl'o ad æſtimationem, attñ ſi debitor hẽt facultatem rei tradendæ põt præciſè cõpelli ad tradendũ,
& ſic participat de nã dationis,vt in l.j.in prin. de act. emp. in gl.q̃
ẽt firmat,& tenet Bar.in l.ſtipl'ones non diuiduntur. in viij.q.verſ.
ad tertiũ venio.Præterea Bart. in tertio ꝯrio illius legis dicit, quòd
obligatio fundũ tradi nõ eſt indiuidua ea rõne,ꝙ pars tradita nõ
afferat vtilitatem tantam reſpectu partis, quantam tota reſpectu
totius,immo affert,ſed ideo eſt indiuidua,ne ſi ꝯrium diceremus,
contingat, ꝙ in duab. reb. fiat ſol. q̃a ſi tradat partẽ,liberaretur ab
illa & ad alterã non poterat præciſè cõpelli,ſed liberaretur ſoluen
do intereſſe,ideo dr̃ indiuidua ꝑꝑ hoc ſolũ,ne in diuerſis reb. cõtingat ſol.fieri.Sed iſtud fundm̃ falſum eſt,immo poteſt compelli
præciſè ad alteram partem,ſi habet facultatem tradendi. vt s̃ dixi,
& ſic illud incõueniens non põt reſultare, & poſito ꝙ eſſet verũ,
non ſequitur ex eo,ꝙ eſſet indiuidua quo ad obligationem, vt pa
tet in obligatione generis, & alternatiua, quę ſunt indiuiduæ
illa ratione, tamen diuiduæ quo ad obligationem, licèt indiuiduæ quo ad ſolutionem, ut in l. ij. §. j. in fin. & ibi not. in vlt.glo.
mag.& etiam in §. ex his. in j. colu. Præterea text. habemus multos, quòd obligatio rem tradi ex vltima voluntate diuiditur inter hæredes,vt l.turpia.§.fi.& l.ſi tibi homo.§.ſi fundum.de legat.j.
cum multis ſi.ideo vr̃ dicendum, ꝙ eiuſdem ſunt naturæ cũ obligatione rem reſtitui.Et hoc quidam dixerunt dicentes, ꝙ licet in
l.ſtipulationes non diui.rem tradi,iungitur cum alijs factis, & ſolũ
aſſimilat eis in hoc,ꝙ eſt indiuidua ſicut & alia facta, nõ tñ ꝑ oĩa,
ſed quo ad ſol. tm̃; alia vero ẽt quo ad obligationẽ, & hoc maxime vr̃ verum qñ ordinatur ad traditionem dñij,vel quaſi dñij,vt
eſt illa qua tenetur uenditor, nã puto ſine dubio eam diuidi inter
hæredes,& hoc eſt vtile, quia non debet agi niſi pro parte contra
aliquẽ iſtorum,& cõdemnatio fieri debet pro parte, licet traditio
non poſſit pro parte fieri,ut in l.ſi duo,in fin.s̃.depo.& ſi ageretur
inſolidum, puniretur tanq̃ plus petens, ſed do. Raph. tenet econuerſo,ꝙ obligatio rem reſtitui eſt indiuidua, ſicut obligatio rem
tradi,

tradi,& ad hoc l.iij.§.ſi hæres.cõmo. Rñdit, ꝙ dẽt intelligi in obli-
gatione ſecundaria quæ ꝯhiꝫ ad æſtimationẽ.quia res non reſtitui
tur,qđ eſt una truffa,& non põt tolerari,& expreſſe ꝯ illã l.in ꝯdõ
ne.de ꝯdi.furt. vbi ꝯdõ furtiua diuidiꝫ inter hr̃des, poſito aũt ꝙ
obligatio rẽ reſtitui vel rẽ tradi diuidaꝫ.inter hr̃des,ſi tñ unus eo-
rum habet facultatẽ rei reſtituendæ uel tradendæ, põt inſolidum
conueniri,qđ eſt mirabile, ut detur actio in plus ꝗ̃ ſit obligatio,vt
d.§.ſi hæres.in fin. hoc tñ deſcenderet ex ꝯ̃ctu bonæfidei. Si autẽ
eſſet actio ſtricti iuris,diſtinguitur an concurrat cũ ea rei vendi.&
idem,quia attrahit ad ſe nãm illius, ꝗ̃ eſt vt detur ꝯ poſſeſſorẽ,niſi
fuerit lis conteſt.in ea,qa diuiditur inter hr̃des ſicut actio perſona
lis,vt l.ij.§.fi.de præto.ſtipu.Sed ſi rei vendicatio nõ concurrat,da-
tur pro parte ꝯ quemlibet, licèt unus habeat facultatem rei tradẽ-
dæ,& non ꝯ illum ſolum,ut l.ſi tibi homo.§. cum fundus. de leg.j.
ſm Bar.qui in hoc ſecutus eſt Dyn. qui dicit iſta verba in l. ſi fun-
dum.§.ſi tu ex parte.ad leg.Falci.& ſic Bar. ſentit ꝑ hoc, ꝙ obliga-
tio rem tradi qñ cum ea concurrit vendõ, ſit diuidua, & non deꝫ
niſi pro parte,cuius ꝯ̃riũ voluit in l.ſtipl'ones. Ego aũt dico in hoc
vltimo arti. ꝙ eſt in obl'one rẽ reſtitui, cũ habeat ſſitudinẽ cũ rei
vend.ſit verũ indiſtincte,ꝙ ſiue ſit bonæfidei,ſiue ſtricti iuris,licèt
diuidatur inter hæredes ſi vnus ſolus hẽt facultatẽ rei reſtituẽdę ſo
lus ipſe poſſit cõueniri inſolidũ.ẽt ſi cũ eo non concurrat rei ven-
dicatio ꝑ illum §.ſi hæres.& l.ſi plures.de vi & vi ar.Diſtinctio ue-
rò Dyn. locum hẽt in obligatione rem tradi. Nam ll. alleg.per eũ
de illa tñ loquuntur,ut ſi cum ea cõcurrat rei vendicatio, detur
inſolidum ꝯ illum,licèt ſit perſonalis, ut notat gl.in §.ſi tu ex parte,
aliàs ſecus,vt in §. ſi fundus. Et ꝑ p̃dicta ſunt expedita oĩa ꝗ̃ tangit
Bar.in tribus primis oppoſitionibus ꝑ multa verba cũ diſtinctio-
a ne poſita per eum ſatis infraſcata,[a] & ẽt ea quæ not. in l.ſtipl'ones,
in viij.ꝯ̃riò.& partem de his ꝗ̃ ipſe no.in iij.op.eiuſdem l.¶In text.
ibi,(ueluti iter fieri,vel non fieri.) dic prima ſtipl'o iter fieri, eſſet ſti
pulatio ſeruitutis,ſcđa vero ſimplicis facti perſonalis, qđ tñ dic,ut
dixi in §. Itẽ ſi in facto. Sed tunc opp.ꝙ ſi ſtipl'o iter fieri eſt ſtipl'o
ſeruitutis,ergo eſt hic caſus,q ſtipulatur ſeruitutẽ, ſtipulatur factũ,
qa ſi ſupra dicit,(factũ &c.)ꝯ ea quæ dixi in l.j.§.j.ſed qđ interdum
ſtipulor ſeruitutem viæ,vel itineris,& tunc eſt ſtipl'o dandi, & nul
lum cõtinet factũ,nec tenetur ꝓmiſſor niſi pati, tñ iſtud pati non
eſt in obligatione,vt ibi dixi,nec tenetur aliqd facere, vt l.quoties.
la j.de ſerui.Sed ſi ſtipulor iter fieri,vel viã, tunc ſtipulor ſeruitutẽ,
& ẽt factũ,puta vt ſternas locũ ꝑ quẽ habeã intrare, & concedas
mihi ius itinerãdi,& hoc uoluit dicere gl.hic,ꝙ cõtinet, vt iter fiat,
& p̃ſtetur,& tũc põt ꝓcedere opi.ibi no.ꝙ cõtinet ius & factũ,&
5 vtrunq; eſt in obl'one.†Aduerte autẽ,ꝙ illud qđ hic dr̃, vt vno ex
hr̃dib. ꝓmiſſoris ꝯ faciente in ſtipl'one facti indiuidui cõmittatur
ſtipl'o ad ſolidã pœnã,vel ĩtereſſe, recipit quadruplicẽ limitationẽ.
Prima eſt, qñ ſtipl'o eſſet p̃toria ad factũ, aliàs ꝑꝑ equitatẽ p̃toris
nõ cõmittitur niſi pro parte ꝯfaciẽtis, vt eſt caſus ſing.ſm intell'm
Bart.in l.pœnalis.§.Iul.ad leg.Falc.facit l.ij.§. incertam,de præt.ſtip.
hoc tñ uerũ in hr̃dib. ꝓmiſſoris,ſed in ipſo principali ꝓmiſſore ſe-
cus,qa ꝯ ipſum cõmitteretur inſolidũ,licèt eſſet p̃toria, vt in l.in ſti
pulatione.de dam.infec.& hic ꝑ Bar.in ij.q.Scđa procedit qñ ex ꝯ̃-
factione vnius hr̃dis auferret totũ cõmodũ ſtipl'onis, ut in illa ſti-
pulatione per te non fieri quominus mihi ire agere liceat,ut patet
in uerſic.(ut in illa)al's ſecus,pone exẽplum in facto affirmatiuo ſi
qs ꝓmiſit mihi facere domum ſub pœna, & vnus ex hr̃dibus nõ
vult facere,& ſic uenit ꝯ,alius facit totã domũ, certe licèt factũ ſit
indiuiduũ,tñ nullum cõmodũ mihi aufertur ex ꝯ̃factione vnius,
ꝙ in nihilũ pœna cõmittitur,& hoc dico ꝑ iſtũ tex.à ꝯ̃rio ſenſu,qa
ceſſat rõ de qua hic.Tertia limitatio qñ obl'o deſcẽdit ex ꝯ̃ctu de-
functi,al's ſolus ꝯ̃ueniens teneretꝫ,vt in l.de pupillo.§.ſi plurium.de
no.ope.nun.& l.fi.ad Silla.Quarto qñ deſcenderet ex ꝯ̃ctu defun-
cti,tñ actio eſſet bonæfidei,qa ꝯ ſolũ ꝯfacientẽ cõmitteretur inſo
lidum,ut in l.in depoſiti.ſ.depoſiti.cũ l.ſeq. & l.in cõmodato. §. ſi
ex facto.ſ.commo.vel dic melius, ꝙ ibi non agebaꝫ ad intereſſe
ex promiſſione defuncti,qa obligatio depoſiti ꝯ̃hitur ſolum ad
rem reſtituendam,non ut dolus malus adſit, tñ uenit ex diſpõne
legali,ideo ſi vnus ex hæredib.dolum cõmittat,obligatio legalis(li
cèt ex eodem ꝯ̃ctu deſcendat)non ꝯ̃hiꝫ niſi ꝯ illum ſolũ, ſed qñ
deſcendit ex promiſſione defuncti,vt qa expreſsè ꝓmiſiſſet dolũ
malũ non cõmittere in depoſito,ut in prin.huius legis, tunc vno
ex hæredibus cõmittente obligatio ad pœnã uel intereſſe cõmit
tereꝫ ꝯ oẽs hæredes,& ita intelligo illas leges ꝑ illũ tex. qa tunc de
directo veniteꝫ ꝯ ꝓmiſſa per defunctum, & hæc eſt veritas licèt
Doc.non tangant.Sed ſi oẽs hr̃des cõmitterent dolũ, ẽt non p̃ce
dente illa promiſſione,tunc aut non in reſtituendo,& qlibet tene
tur ad æſtimationẽ ꝓ parte,aut alio mõ in faciendo uel negligen
do,& tunc qlibet teneꝫ inſolidum,& habenꝫ tanꝗ̃ plures rei debẽ
di,licèt reuera nõ ſint,& vno ſoluẽte alij liberanꝫ. & hæc habenꝫ
in l.ſi duo.& in l.ſi ut certo.§.ſi duob.vehiculũ.in fi. ſ. cõmo. quæ
ſunt ll.difficiles & ꝑ iſta ſunt expedita oĩa ꝗ̃ tangit Bart.in quarta
opp.cũ ſeq.uſque ad diſtinctionẽ ſuam,ꝗ̃ facit poſt eas incluſiuè,
licèt ꝑ multa uerba,& ſua diſtincto nõ eſt neceſſaria, quia per p̃
dicta intell'r qcquid in ea boni eſt ſine confuſione, & iſte eſt pri-
6 mus articulus principalis ꝑtinẽs ad mãm huius §.†in textu ibi (ue-
luti amplius nõ agi.) No.ꝙ iſta ſtipl'o eſt diuidua,ſed hoc verũ ſm
Dy.qñ actio prima cõpetebat ad diuiduũ,ut eſt hic, ſecus ſi ad in-
diuiduũ uel ad ſpẽm,& hoc ẽt tenet Bar.in v.q. Itẽ intellige tex. ꝙ
pœna cõmittaꝫ ꝓ parte ſi vnus ex hr̃dibus uenit ꝯ,ſi non fuit op-
poſita exceptio agẽti,ſed ſi fuiſſet oppoſita,& obtinuiſſet oppo-
nens,nõ ꝯmitteretꝫ pęna in aliquo,qa non dẽt habere penã & re-
ſtitui.vt in l.Stichũ.§.ſi pactũ ſ.de pact.& l.apud Celſum.§.Labeo.
de do.exce.niſi eſſet appoſita cl'a rato manẽte pacto,ut in l.ꝗ̃ fidẽ.
de tranſac.qđ aũt dixi in ſtipl'one amplius non agi idẽ ſm Ang.in
ſtipl'one de nõ mouẽdo vel faciẽdo ꝯtrouerſiã,uel de non imbri
gãdo uel faciẽdo q̃rimoniã,de qb.in l.non ſolũ.§.ſi ſtatus. de ꝓc.
Sed in ſtipl'one Titiũ hæredemq; ſuũ ratũ habiturũ, dicit Bar.hic
in ij.q.ꝙ in illa ſtipl'one ꝯmittiꝫ pœna ꝓ parte ꝯ̃facientis tñ, ẽt ſi
actio prima(cuius occaſione interpoſita eſt) erat ſuꝑ indiuiduo,
ſi talis ſtipl'o rati erat p̃toria ꝑ illũ §.Iul.ſed ſi non erat p̃toria, tũc
idẽ qđ in ſtipl'one amplius non agi.Vltimò qđ dr̃ hic, habet locũ
in ſtipl'onib.facti diuidui,ſed in ſtipl'one dãdi nõ,licèt actio ſit indi
uidua,qa no ex hr̃dib.dãte & alio nõ dãte ꝯmittiꝫ pęna inſolidũ,
ut ĩ.l.ꝓxi.§.fi.& hic in gl.ꝗ̃ incipit. ĩ.l.ꝓxi.qđ dic ut ibi declarabo,
& ꝑ p̃dicta ſunt expedita alia ꝗ̃ Bar.tãgit in ſequẽtib.opp. poſt p̃di
ctã diſtinctionẽ ſcđam,vſq ad tertiã diſtinctionẽ ĩcluſiuè uſq ad
7 qõnes licèt ꝑ plura uerba.¶†In fi.text.ibi,(ꝗ̃uis ipſe dñs).i. princi-
palis promiſſor.Not.ergo,ꝙ ẽt qñ factũ eſt diuiduũ ſi principalis
ꝓmiſſor facit ꝓ parte tñ,ꝯmittiꝫ ſtipl'o inſolidũ, qđ intellige ẽt ſi
prima ſtipl'o eſſet p̃toria,qa æquitas p̃toris nõ iuuat eũ, ut poſſit
totũ facere,ſed bñ iuuat hr̃des,limita tñ qñ interuenit ſtipl'o pœ-
nalis,al's ad intereſſe ꝯmitteretꝫ ſolũ ꝓ parte, pro qua uenit ꝯ,ut ĩ.
rẽ ratã haberi.l.ſi ꝓcurator.Itẽ ſcđo locũ hẽt hoc in extraiudicia-
lib.uel ẽt in iudicialib.deciſorijs,ut ĩ.l.ꝓxi.§.fi.ſecus in p̃paratorijs,
in qb.ꝯmittiꝫ pœna inſolidum mero iure.Sed obſtat exceptio de
æqtate,qa in illis mitius ꝓceditur,ad hoc eſt caſus in l. ſi pluriũ. ſi
qs cau.qđ dic ut ibi dixi.Tertia limitatio eſt,qñ erat vnũ factũ, &
ipſe fecit pro parte,ſi aũt plura,& ipſe fecit vnũ,& aliud nõ,tũc pę
na ꝯmittiꝫ pro parte,niſi fuerit dictũ expreſsè ꝯ̃riũ.ꝙ ꝯmittaꝫ ſi p̃-
dicta uel aliqua p̃dictorũ obſeruata nõ fuerint,& ita cõiter dicũt
notarij,& hæc habenꝫ in Spec.de arbi.§.fi.uer.qd ſi plura.Quarta
limi.qa loquiꝫ qñ eſſet unus ſolus debitor,ſed ſi plures,& unus fa
ceret partẽ ſuã,alius nõ,eſſet idẽ qđ in plurib.hr̃dib.unius debito-
ris,ut no.in e.§.in uerſi.ut aũt.Vltimo limita oĩa p̃dicta ubi nõ fa-
ciens fuerit impeditus,qa tunc de æquitate pœnã euitat tã in obli
gatione facti ꝑ l.ſi uehẽda.§.idẽ iuris.ad l.rho.de iac. ꝗ̃ in obligatio
ne dandi ſi ꝑꝑ paupertatẽ ſuperuenientẽ non dedit, ut in Spe.de
loca.§.nunc uero aliqua.uerſic.xxix.qđ ẽt tenuit Iac.But. in d. §.ſi
plurium.& Bar.hic.Item illa diſtinctio inter dationem & factũ, li-
cèt fiat de iure ciuili,non fit de iure canonico,vt not.in c. ſuam,de
pœnis.Et ex prædictis habes qcqd eſt hic vtilitatis, exceptis duab.
qõ.ultimis,quas ponit hic Bar. de quibus tñ tetigi in §. Itẽ ſi in fa-
8 cto.& §.ꝯ aũt.†Vltimo Ang.dicit hic aliqua bona qñ ſtatutũ dice
ret,ꝙ occidẽs decapiteꝫ,niſi habeat pacẽ ab hr̃dib.offenſi. an ſuffi
ciat ipſi occidenti habere pacẽ ab uno:ſnã Bart.tenet, ꝙ non, ſed
requiraꝫ maior pars.Ang.vr̃ dicere,ꝙ in maiori parte non debet
a cõputari mulier,[a] qñ ad ipſam non ꝑtinet vindicta ſanguinis, nec
manual'r eã facere teneaꝫ ꝑ gl.quæ eſt in c.j.§.hoc aut.in fi.mag.
gl.q feu.dare poſ.dicit ꝙ ſi vnus ex hr̃dib.eſſet de familia vel con-
ſortio occiſi,& alij eſſent extranei, ille ſolus p̃ferretur oĩbus,qñ
ad ipſum ꝑtinet vindicta plusquã ad alios.arg.l.j,cũ ſeq.de lib.cau.
& l.Iul.ſ.ſi qs omiſ.cã teſta.& remit.ad no.in addi.Spe.de treug.
& pace.vbi aliquæ qõnes no.ponunꝫ circa hũc articulum.dic &
vltimo ꝙ añ ꝯdemnationẽ factam de crimine ſufficeret habere
pacẽ ab vno ꝑ l.ſi qs hac.q & a qui.& ſi facta eſſet alijs p̃ſentib.
& non ꝯ̃dicentib.ẽt poſt ꝯdemnationẽ ſufficeret, quia videren-
tur alij conſentire per l.conſilio.§.fi.de cura. furio.& idẽ ſi eſſent
abſentes & ſciuiſſent & potuiſſent prohibere, & non fecerunt
nec prohibuerunt. Paulus.

ADDITIONES.

a ¶Infraſcata.D.Alex.dicit hic ſaluari poſſe opin.Bar.licèt Rom. etiam ꝯtra Bart.teneat,uide hic per eum.

b ¶Mulier.Vide ad hoc quod uoluit idem Ang.conſi.287.& uide quæ poſui ſ.in §.ex his.

§.Si is qui. Stipulationes de quibus hic, licèt ꝯtineant factum indiuiduum quatenus tñ committunꝫ ad pœnam vel intereſſe dñr diuiduæ.h.d.facit qđ no.gl.in l. ij. §.j. q incipit,q viam.ſ.co.in fi.¶In tex.ibi(plurib. hr̃dibus relictis) ſub audi,& omnibus fuit res euicta,qa uenditor non defendit,uel qa non plenè,& ſic ab omnibus hæredib.ſtipulatoris fuit ꝯ̃factum, & in hoc differt à p̃cedentib.§§.qui loquunꝫ qñ vni tñ, uel ab uno tñ ex hæredibus ſit ꝯ,& iſta ſtipulatio eſt pœnalis quatenus duplum excedit ſimplum,& continet principaliter factum indiuiduum,quia promittit de faciendo,qđ non poteſt fieri pro parte ut in fi. Sequentes aũt ſtipl'ones committuntur ad intereſſe, &

ſimiliter

ſimiliter ꝯtinet factum indiuiduū,vt in exēplis, qđ declara ut colł̄r.ex gl. ¶In tex. ibi,{ex parte ſtipulatorum recepta ſunt.} iſte tex. innuit,ꝙ aliud ſit ex parte ſtipulantis,vt in exēplis ſ.poſitis,& aliud in hæredib.ꝓmiſſoris,vt ſtatim ſequitur.ſed iſta nō eſt eius intentio,q̄a quę diuidua ſunt ex parte vnius,ſunt ēt ex parte alterius,vt ſ.eo.l.ij.§.ex his ſed vult dicere,ꝙ licèt illud qđ ꝯtinent iſtæ ſtipl'ones ſecundario,vt pœna vel intereſſe , ſit diuiduū vt in exēplis ſupra poſitis,illud tñ qđ ꝯtinet principal'r,qđ incumbit ꝓmiſſori ne ſtipl'o ad pœnā vel intereſſe cōmittat̄, eſt indiuiduū.Et no.ꝙ defenſio eſt indiuidua , q̄a non potes me defendere ꝓ parte, & ꝓ parte non,vt euites pœnā, & ita loq̄tur . Sil'r ſi ꝯ te ago,non potes te defendere ꝓ parte,& ꝓ parte non, ſed ſi ſunt plures cōuenti,& unus ſe defendit, alter non,poteſt expediri iudiciū,& differri quo ad aliū vt l.non idcirco ſ.de iudi.& l.de vnoquoq;. de re iudi.& vtrobiq; ꝑ Bar.ſufficienter. ¶In gl.quę incipit {ſtipl'o.}ibi{in actione in fcm̄,idem in actione qua agit̄,vt deſtruat̄ qđ factū eſt,} imò q̄a agat̄ ad intereſſe.q̄a non fuit deſtructū,illa eīn q̄ datur ad deſtruendū,cōpetit cuilibet inſolidū ſ'm Doctores, q̄ reprehendunt hāc gloſſam , cū diſtinctio nō poſſit fieri ꝓ parte, ſed intentio gl fuit,ꝙ licèt non poſſit ꝓ parte ob.tñ actio ad deſtruēdū , q̄ cōpetit cuilibet pro parte ſua , ſicut videmus in actione depoſiti & cōmodati,quæ dātur ad reſtōnē rei,& diuidunt̄ inter hæredes vtriuſq;, & tñ reſtitutio nō p̄t fieri ꝓ parte,vt l. ſi duo ſ. depo.& ī l.iij. §.ſi hæres.cōmo.ſed q̄cq̄d ſit in illis,in hoc Doct.tenent qđ dixi in alia gl.mag.vel ſcđo hæc vera ſ'm oēs.¶In fi. gl. ibi. {ſed ſecus in hæredib.fructuarij,}Iſta gl. non bene loq̄t̄,innuit.n.ꝙ finito vſufructu ꝑ mortē vſufructuarij hr̄des eius teneant̄ ad reſtōnē vſusfructus,qđ ñ ē verū , q̄a ille reddit ad proprietatē ipſo iure,ſed dic ꝙ tenet̄ ad reſtōnē rei corporalis,in q̄ habuit vſumfructum,& de hoc loquit̄ tex.ꝙ non pōt fieri pro parte.

L E X V.

1 *Diuiſio ſtipulationum ponitur.*
2 *Verbum meum quid importet.*
3 *Introducta per ſtatuta quando dicantur ciuilia,& quando prætoria.*

1 STipulationum. †Hic ponitur tertia diuiſio ſtipl'onū quadrimembris:nam oīs ſtipl'o ſiue ꝯtineat dari,ſiue fieri.Itē ſiue diuidua,ſiue indiuidua,uel eſt iudicialis,vel p̄toria, vel ꝯuentionis , vel cōis , de quibus pone exēplum , vt in tex.vſq; ad §.ſtipl'o.Et aduertendū,q̄a ſcđm mēbrū de ſtipl'one p̄toria recipit aliā diuiſionē bimembrē, q̄a oēs p̄toriæ vel ſunt iudiciales,& ꝯuentionales,vel cōes,vt j. de præto.ſtip.l.j.in prin. & ſic iudiciales, & ꝯuentionales, & cōes , de q̄bus hic nō ſunt p̄toriæ:nā aliq̄n reperiunt̄ prætoriæ, & loq̄tur ibi. aliquando non,& loq̄tur hic,& ſic ſoluit̄ ꝯriū primæ gl ¶In tex.ibi.{q̄ à mero iudicis officio}expone iudicis.ſ.p̄toris viuētis,& dic mero:q̄a prætor mortuus de illis ſe nō impedit,nec eas adinuenit ꝑ ſua edicta,ſed iudex q̄ cognoſcit de cauſa, cū debeat habere æquitatem p̄ oculis vt in l.ꝙ ſi Epheſi. de eo, qđ certo loco. facit eā interponi vbicunq; æquitas ſuggerit , vt eſt caſus de dolo, in l. creditor.de pig. ac.& l ſi poſt actū. de rei ven. ex æquitate illarū ll.& ēt ſi eſſet caſus,in quo ꝑ nullā l. ꝓuideret̄ , & iudici uidetet̄ æquum interponi cautionē,poſſet facere interponi eā ex arbitrio ſibi dato à lege ꝑ illā l.ꝙ ſi Epheſi. p̄toriæ verò ſunt q̄ ꝓueniunt ex mero p̄toris mortui officio, vt ſunt illę q̄ fuerunt inuentæ ꝑ p̄torē in ſuis edictis,de quibus j.de pręt.ſtip.cū tit.ſeq.& in titu.de dam.infec.& in tit.vt leg.no.ca.& ideo dicunt ex mero p̄toris officio,q̄a p̄tor viuus ſeu iudex nihil ex ſuo arbitrio p̄t augere ſeu minuere de eis, ſed debet ſeq; formā traditā ex edicto prætoris vt j. e.l.ex ꝯuētio-
2 nalib. † & ſic not.ſignificatum huius verbi merū, nā dr̄.i.purū ſine adminiſtratione alterius ſ.de iuriſ.om.iud.l.imperiū. ꝑ qđ dicit
a Ang.ſe ꝯſuluiſſe, [a] ꝙ ſi ſtatutum diceret ꝙ à mera interlocutoria nō poterit appellari , ſed à non mera ſic, ſi iudex ꝓnunciauit inſtr̄m mandandum fore executioni, poterit appellari , q̄a licèt ſit interlocutoria,tñ non mera,q̄a illa eſt mera,q̄ fert̄ inter principiū cauſę,& finē, & ſic poſt eā ſperat̄ diffinitiua, vt no.in Spe.de ſen, iud.§.j. circa prin, & aliā poſt ſe non expectat diffinitiuā , licèt ſit interlocutoria,q̄a nō ſeruato ordine iudiciario,q̄ debet ſeruari in diffinitiua, vt l.prolatā. C. de ſent.Et dicit ꝙ multi Doc. Bononiæ ſe ſubſcripſerunt,licèt quidam Paduæ ꝯdixerunt,& placet ſua determinatio, ¶In gl. mag.ibi. {q̄a prætorię &c.} hęc vera, ut patet ex his q̄ dixi ſuꝑ literis,aliæ duæ dr̄ię quas gl. vr̄ ponere , nō ſunt verę,quarū vna eſt,ꝙ prætorię interponant̄ iudicis officio nobili iudice adito princ ipal'r ob hoc ipſum , iudiciales verò iudicis officio mercenario iudice adito principal'r ꝑꝑ aliud, nā licèt frequenter iſta ꝯtingant, tñ nō ſemper , vt vidimus in cautione rati, q̄ eſt p̄toria , & q̄ petit̄ à ꝓcuratore actoris, nā iudex fuit aditus ꝑꝑ aliud ꝑ ipſum ꝓcuratorē,& reus ꝑ modū exceptionis, & ſic officio mercenario petit eam interponi, & econuerſo.reperitur cautio iudicialis peti officio iudicis nobili,iudice adito ob hoc ipſum,vt in caſu l.oīb. ſ.de iudi. nā illa cautio nō eſt p̄toria q̄n peteret ab eo,q̄ tenet̄ in diē,vel ſub ꝯdōne ex ꝯctu inter viuos, ſed eſt iudicialis ex æquitate illius l. Aliā dr̄iam ponit gl. q̄ dicit ꝙ ꝓ p̄toria ſtipl'one nō pōt adiri , niſi iudex ordinarius , ſubaudi habens imperiū,ſed iudicialē pōt facere interponi q̄libet iudex ēt delegatus vel magiſtratus municipalis , hñs ſimplicē iuriſdōnē , illa dr̄ia dependet à p̄cedenti,q̄a ſi p̄cedens eſſet vera,illa ēt eſſet neceſſaria,q̄a q̄ expediunt̄ iudicis officio nobili, ſunt de imperio,& non pñt expediri ꝑ aliū:quæ verò mercenario, ſunt de ſimplici iuriſdictione, & deſeruiūt actioni ꝓpoſitæ, & ea q̄ iure actionis expediuntur , ſunt de ſimplici iuriſdōne, ſed q̄a illa non eſt vera,nec ēt iſta.vnde dic ꝙ ſiue ſit prætoria,ſiue iudicialis,ſi ꝓ ea interponenda principal'r iudex adeat̄, debet adiri ordinarius habens impꝛiū: ſi aūt incidenter,ēt delegatus q̄ de cauſa cognoſcit,& q̄libet alius inferior pōt facere eā interponi.Circa fi.gl.ibi.{cōes aūt ſunt }nec in iſta parte gl.ſentit verū.nō.n.debet inſpici principal'r, vel ſecundario ad cognoſcendū quæ ſint cōes,ſed eſt dicēdum,ꝙ illę ſunt cōes,quę reperiunt̄ in q̄buſdā caſib prouiſis à prætore mortuo, & in quibuſdā non,ſed ab alijs legum ꝯditorib.vt patet in ſtipl'one duplę q̄ inuentione aīalium ꝓuiſa fuit ab edicto ædiliū curuliū, q̄ erant p̄tores, & in q̄buſdā nō, ſed ab alijs,vt ꝓ reb. p̄tioſis, iō ſumēdo iſtud verbū gñal'r, iſta ſtipl'o duplæ eſt cōis , & debet intelligi mō quo dixi . Itē patet in rē pupilli ſaluā fore, q̄ q̄n p̄ſtat̄ pupillo,fuit ꝓuiſa à p̄tore,& q̄n præſtat̄ ꝯtutori, nō fuit , ſed per
3 alios Iuriſconſul. vt i ll.hic allegatis in gl.¶† Vltimò Bar.dicit vnū ꝑꝑ qđ ſemꝑ allegat̄,ꝙ ſi aliqua introducant per ſtatuta , ſi quidē facta eſſent à populo vel ꝯſilio gñali,qđ repreſentat populum,vt no.gl.q̄ ſit lon.ꝯſu.ſuꝑ rub.nō diceret̄ p̄toria, ſed ciuilis. ſi aūt ab
b aliquo mag̃ratu ꝑpetuò , vel tꝑali,vt à comite, vel marchione,[b] epō,vel legato de latere,diceret̄ p̄toria.facit l.forma.C.de off.p̄ſe. p̄to. & eſt hoc vtile, q̄a p̄toriæ req̄runt fideiuſſores, poſito,ꝙ ꝑ verbū,cautio,eſſet ꝓuiſum. vt j.de pręt. ſtip. l. p̄toriæ ſtipl'ones. ſed ciuiles inuentæ ꝑ hoc verbū,cautio, nō req̄runt fideiuſſores vel pignora , ſed ſimplicē promiſſionē ſolennē, vt in l.ſancimus. C.de verb.ſig.Itē q̄a actiones deſcendētes ex edictis p̄torijs ſunt annales,licèt edicta ſint ꝑpetua,ſed ciuiles ſunt ꝑpetuæ,vt l.ij.C. de ꝯſti,pecu.hoc tñ ultimum eſt in prætoriis pęnalib. vel quę dātur ꝯ regulam iuris cōis ex aliqua ſpecialitate, vt in l. honorarijs. §.ſed cum reſciſſa.de acti & obl.non in perſecutorijs,& quę dantur ſ'm regulā,qđ dic vt Inſti.de perpe.& tempo.actio.

ADDITIO.

a Conſuluiſſe.Vide eūdē conſ.215.Lud.Ro.cōſ.17.Frāc.de Arc.conſi.197.
b ¶Vel marchione.Intellige ſi recognoſcunt ſuperiorem,ſecus, quia tunc ſunt ciuiles, ut uoluit Ange.hic , & ſequitur quod autem talia ſtatuta ſint ius prętorium,tenet Ludo.Roma.conſil.36.Alex.conſi.44.

1 *Stipulatio quomodo ſumatur,& quomodo ſatiſdatio.*
2 *Dominus conſtituendo procuratorem & in inſtrumento releuando ipſū ab onere ſatiſdandi.ſi promittat de iudicato ſoluendo ſecundum uſum conſuetum an hoc ſufficiat.*
3 *Differentia inter promiſſorem & fideiuſſorem.*
4 *Si dico,promitto tibi quòd do,an iſta promiſſo ualeat niſi contineat aliquid in futurum præſtandum.*
5 *Si ī inſtrumēto dicatur talis vendidit & tradidit tibi præſenti & ſtipulanti,quid operetur iſtud uerbum ſtipulanti.*
6 *In donatione an ueniæt electio.*

1 §.Stipulatio aūt eſt. ¶†Stipl'o ſumit̄ ꝓ interrogatione,& rñſione, & dēt cōtinere aliq̄d in futurū pręſtandū.ſatiſdatio verò ſumitur ꝓ principali obligatione,& acceſſoria, puta fideiuſſoris.h.d.vſque ad §.ſi
2 fortē.†Not.in §.ſatis.pro illa q.quam ponit Cy.in l.j.C.de ſatiſd.& Bar.ſuper rub.iudi.ſol.q̄n quis conſtituit procuratorē,& in inſtr̄o
a releuando [a] ipſum ab onere ſatiſdandi promittit de iudicato ſoluēdo ſ'm vſum ꝯſuetum,vtrū hoc ſolū ſufficiat , an ēt requiratur, ꝙ procurator ſe obliget aduerſario de iudicato ſoluendo,& vr̄ hæc ſecunda pars vera,quia cum regula ſit,ꝙ qui aliū defendit cū mandato,vel ſine,teneatur ſatiſdare de iudi.ſol.vt in l.j.§.fi.ſeu pe.& de procur.l.mutus.§.j.nō dr̄ ſatiſdediſſe,niſi interuenerit principalis ſatiſdatio,& etiam acceſſoria,ſed ſi ipſe ſe non obligaret , non interueniret,niſi acceſſoria ipſius dñi, & iſtam partem vr̄ tenere Cy. & fuit prima q̄ō quę ſibi fuit cōmiſſā,q̄n rediuit de ſtudio ad terram
3 ſuam.dic vt in dictis locis hr̄.†No.ēt de expromiſſore,& quę differentia ſit inter promiſſorem,& fideiuſſorē no. in Auth. de fideiuſ. §.ſed neque.No.etiam in fi.ꝙ fideiuſſor, vel alius expromiſſor nō obligatur niſi in verbis, & ſic ꝑ ſtipulationē,vt in l.blanditus.C. de fideiuſ.alias non diceretur proprie fideiuſſor,vel expromiſſor,ſed
4 poteſt dici conſtitutor,vt in tit.de conſt.pe.¶† Vlti.gl.hic dicit,ꝙ ſi dico,promitto tibi ꝙ do,iſta ꝓmiſſio nihil valet,q̄a dēt continere aliquid in futurum præſtandū non de pñti,vel pręterito.nec obſt. ll.allegatæ in glo.quia in illis eſt infinitum, qđ complectitur oē tp̄s ſ'm gl.qđ no.Bar.ſuꝑ iſta gl.dicit plura verba,& Ang.dicit,ꝙ gl.dicit

ADDITIO

a ¶Releuando.Adde ut per Ioann.de Ana.conſil.37.

cit verum,intelligitur minus, in qbus loquit̃ qñ quis loqueretur in j.ꝑſona, vel ſecunda, ſed qñ in tertia, vt contingit in inſtr̃is,in quib.notarius loquitur in tertia pſona locũ hẽt verba Bar. Mihi nõ placet iſte modus loquẽdi,ꝗa nõ debet eſſe dr̃a,an in prima,
a vel tertia pſona loquat̃, vt not.Inno.in c. dudum.Sed dico[a] ſic,ꝙ aut loquẽdo ꝑ verba pſentis vel pteriti tẽporis qs nõ refert ſe ad actũ ſuũ,ſed ad illud,qđ dicit eſſe uel fuiſſe, puta promitto,ꝙ iſte ſeruus,quẽ tibi vẽdo,eſt ſanus nullũ habẽs in ſe vitiũ, vel,ꝙ nõ eſt alteri obligatus,vel venditus, vt quotidie apponitur in inſtr̃is, & tũc iſta uerba ſunt obligatoria,ꝗa vr̃ promiſiſſe intereſſe,ſi ꝯtriũ reperiat̃.& iſte eſt caſus in l.ſi ita qs s.alleg.per glo. aut refert ſe ad actum ſuũ,& tunc aut non apponit̃ verbũ ꝓmitto, & põt ſe obligare,licèt ſit de pſenti,puta do vel dono tibi centũ, q̃ ſunt in pſentia nr̃a,nã ex hoc verbo orit̃ obligatio & actio,ꝗa videor in futurũ tradere, vt l.ſi quis argentũ. C. de dona. & hoc voluit glo.ĩ l.ad eũ.cũ ſi.gl.mag.s.đ don.dũ.dicit hodie iſta rõ ceſſat,&c. aut apponit verbũ ꝓmitto,vt in terminis glo. & tũc nõ ualet ꝑꝑ repugnãtiã,vt in hac glo.quã no.ꝑ pdicta rñdet̃ ad id quòd quo
5 tidie ꝯtingit,† ꝗa reperit̃ in inſtr̃is,ꝙ talis uẽdidit & tradidit tali pſenti & ſtipulanti.Quid operat̃ illud uerbũ ſtipulãti, cum illa uerba uendidit & tradidit, ſint de pterito, & ſtipulatio requirat aliquid de futuro,ut hic.rñdetur,ꝗa cũ in vendõne ueniat euictio, operatur quo ad eam,ut videatur eã fuiſſe ſtipulatus. Idẽ ſi non venit euictio, eſſet actus, qui haberet cauſam ſucceſſiuam, vt ſi dicat inſtr̃m, ꝙ talis fecit talem præſentẽ & ſtipulantem vſu fructuarium fundi ſui.nam cum proprietarius teneat̃ ad patientiam in futurum,vr̃ illam promiſiſſe,& iſtum caſum Bart. habuit de facto & conſuluit ita, ſed ſi non haberet actum ſucceſſiuum, nec veniret euictio,ut in donatione, vt ſi diceret̃ dedit & tradidit ex cauſa donationis talem fundum tali præſenti & ſtipulanti, ſi quidem ꝯtractus fuit in fundo,& ſic potuit uenire realis traditio, illud uerbum ſtipulanti, nihil operatur, ꝗa nec in futurũ põt aliquid operari, nec de præſenti põt ꝓ donatione obligari, quia ſi eſſet obligatus, liberaret̃ tradendo. Sed ſi extra fundum factum eſſet inſtr̃m,& ſic non poſſet importare traditionem iuxta no. in l.prædia. de acqui.poſ. tunc importaret obligationem,ut teneatur
6 tur tradere. † Et iſtud eſt ſingulare, quia in donatione non uenit euictio qñ incipit à traditione, ſecus ſi à promiſſione, ut in l.Ariſto.s.de dona. §. fin. & ibi not. in caſu aũt iſto uenit euictio, quia vr̃ incepiſſe à promiſſione,& hoc perpetuo tene menti.ſatis hoc poteſt colligi per no.hic ꝑ Bar.licèt loquatur per uerba obſcura, nec dat bñ ad intelligendum.

ADDITIO.

a ¶Sed dico.Hæc opin.do.Alex.nõ placet,ut hic per eum,& pro his quæ dicunt̃ hic facit quod uoluit Io. And. in addi.ad Spec. in tit. de lib.& ſolu. quẽ refert & ſequitur Ro.ſi.ſuis, ꝙ ſi obligabo me tibi in futurum ad x. ꝙ ſtatim ſum obligatus,nec requiritur alia obligatio.

---

1 *Stipulatio ſi contineat aliqd dari uel continet fieri,quod ordinatur ad dãdum,uno ex hæredibus promiſſoris nõ dãte uel faciente cõmittitur pœna inſolidum cum effectu contra oẽs pro hæreditarijs portionibus, qui.tamen ſoluerunt recuperant à non ſoluente, cuius culpa damnũ ſentiũt*

2 *Pœna adiecta ſolutioni quãtitatis,an poſſit hodie peti, cũ uideatur adiecta in fraudẽ,& an ſoluta parte ſortis cõmittatur pęna in totũ.& n.4.*

3 *Si arbiter condemnauit principalem ad dandum, qui poſtea deceſſit pluribus hæredibus relictis antequam ſoluerit, & unus ſoluat, alter non, an pœna in compromiſſo contenta committatur contra omnes, & an compromiſſum tranſeat ad hæredes.*

1 §.Si ſortem. ¶†Stipulatio ſi contineat aliquid dari uel continet fieri,quod ordinatur ad dandũ, uno ex hæredib. promiſſoris non dante uel faciente committitur pęna inſolidum cum effectu contra omnes pro hęreditarijs portionibus, qui tñ ſoluerunt recuperant à non ſoluente, cuius culpa damnum ſentiũt. h. d.¶In tex. ibi. (ſi ſortem.) & ſic pecuniam.Idem ſi certam ſpeciem,vt).eo. l.in executione §.pe.tũc tñ maior eſt rõ dubitandi, quia cum illa res ſit communis inter hæredes promiſſoris, nullus eorum poteſt ſoluere,niſi partem ſuã l. ſi fundum.§. ſi libertus. de lega.j. vnde ſoluenti partem ſuam nihil poteſt imputari, quare non ſoluit portiones aliorũ, & ſic pœna non dicitur committi,niſi pro parte non ſoluentiũ, non ſic qñ promiſſa fuit pecunia.Sed Doct. dicũt no. ꝙ imò poteſt ſoluere partes aliorum ne incidat in pœnam propter illos, ſicut & fideiuſſor de ſubſtantia debitoris, ne cogatur ſoluere de ſuo.vt in l.ſi procur.§.ſi ignorantes s.man.in auth.ſi captiui. C.de epiſc.& cle.
2 ſm Pet.Bart.& alios.¶†In text.ibi.(pœnam)Sed an hodie poſſet peti pœna adiecta ſolutioni quantitatis, cum uideatur adiecta in fraudem uſurarum,ut in l.cũ allegas. C.de uſu. & uſuræ ſunt hodie prohibitæ,uide plenè per Bart.).eo.l.ſi ita ſtipulatus ſum.¶In tex. ibi. (portionem ſuam.) nam principalis obligatio ad ſortem diuiditur inter hr̃des promiſſoris, ideo dicit portio. Sed cõditio, ſi non ſolueris ſortẽ,ꝙ ſoluas pœnã, non diuiditur inter eos, ſed omnes loco vnius habentur, vt l.cui fundum. in ſi. de condi.& demon.& hoc voluit gloſſ. vltima in prin. ideo ne pœna committatur implenda eſt inſolidum, & hæc eſt conſideratio huius tex. ibi (pœna cõmittet̃.) ſ.inſolidum & cum effectu ꝯ oẽs ẽt ꝯ ſoluentem,quod eſt mirabile,quia ſoluit quod debebat,& tñ incidit in pœnam. & non fuit in mora,ſed dic,ꝙ iſta pœna cõmittitur ꝯ eum, nõ ꝑꝑ morã ſuam,ſed ꝑꝑ morã aliorũ, & ex euentu ꝯditionis. ¶In tex.ibi, (donec portio cohęredis ſoluatur.) ideo ſic ſoluitur,ꝗa cohæredibus ſoluentibus,etiam poſtq̃ pęna erat commiſſa,& ante cõteſtationem factam ſuper ea purgant moram. quo ad ſe, & quo ad ſoluentem ſi nõ fuit appoſita dies certa, vt). eo.l. ſi inſulam.aliàs ſecus ſi eſſet dies,& pœna, quæ impediunt purgationem moræ, vt l. traiectitiæ §. de illo. de act. &
3 obl.¶† In tex.ibi,(ſententiæ iudicis.).i.arbitri, qui condẽnauit ad dandum ipſum principalem, qui poſtea deceſſit pluribus hæredibus relictis antequam ſoluerit, & vnus ſoluit, alter non, vel dic,ꝙ condemnauit hæredes,ſed tunc debes intelligere,ꝙ in cõpromiſſo fuit actum, ꝙ tranſiret ad hæredes, aliàs non tranſiret, vt l.diem proferre.§.j. s. de arbi. gl. tamen quæ incipit. (ſi vnus timore huius)intellexit tex.qñ duo cõpromiſerunt,& ſic vno ſoluente alter non tenetur.gl. illa ꝙ cõmittatur pœna ẽt ꝯ ambos, Doc.ꝯ ꝙ imò ꝯ illũ ſolũ.& ita determinauit Spec.expreſsè ĩ tit.de arb.§.fi.ver.vt autẽ. licèt Doc.nõ allegent.& dixi in §. Cato in gl. mag.ibi,illa ſiquis cautio.¶In iudicijs).i.in pparatorijs iudiciorũ, in quibus mitius agit̃,vt in l.ſtipulationes. eo. tit. hic in extraiudicialibus,vt in prima parte §.vel iudicialibus deciſorijs, vt in ſecunda parte,in quibus durius agitur,vt s.de arbi.l. Celſus. in prin. cũ ibi no.eſt & alia differentia inter iſtum §.& illũ,ꝗa ibi ſtipulatio ꝯtinebat factum diuiduum, vt glo. dicit). in ver. (item contra.) ubi reperitur iſtud idẽ contrariũ. hic continebat dationem vel factum,quod ad eam ordinabatur.Item ibi loquitur in ipſo principali promiſſore implente pro parte, hic in hæredibus eius, ideo congruentius ſignatus eſt ille §.pro contrario ad §. Cato.in fi.ubi loquitur de principali promiſſore,& conclude,ꝙ hic committitur tota pœna & cũ effectu, & ꝙ põt exigi à quolibet ex hæredibus, ẽt ab illo qui ſoluerat partem ſuã, vt eſt hic caſus circa finem ibi, (ſed à cohærede ei ſatisfieri debet &c.)cõtra quẽ tex.loquebatur in arg.opp.quam glo.ibi recitauit,dum dixit non obſtante exceptione pro parte ſoluentis. ¶In glo.ibi. (ſed ſpeciale.)tu dic, ꝙ ibi factum, de quo hic ordinabatur ad dandum, ꝙ arbiter condemnauerat ad dandum, ideo reputatur potius datio,quàm factum, ſicut econtra datio cum ordinatur ad factum reputatur factum, vt not.in l.naturales §.quod ſi faciã.de præſcr. uer.in prin.glo.mag.& uide quod per hoc no. Bart.in l.cum pro ponas. C. de dolo. Bal.autem & Ang. dicunt inſpiciendum eſſe per quem modum ſtipulator agat ad pœnam, nã ſi dicat quòd non eſt paritum ſententię arbitri in totum,tunc quia fundat ſe in facto,& illud factum erat diuiduum,non poteſt petere pœnam, niſi pro parte,vt in §.Cato.Sed ſi dicat, quòd quantitas ad quàm fuit condemnatus,non eſt tota data ſoluta,tunc quia fundat ſe in datione poterit petere totam pœnam, & ita dicit Ang. de facto
4 in ſimili obtinuiſſe Peruſij, † vbi eſt ſtatutum,quòd pœna adiecta ſolutioni quantitatis non poterit peti tãquam adiecta in fraudem uſurarum,ſed arbiter condemnauerat ad dandum, & condemnatus non ſoluerat, quærebatur an pœna promiſſa poſſit peti, & dubium erat propter hanc glo. cum dicit quòd parere ſententiæ arbitri eſt facti,ergo iſta pęna poteſt peti tanquam adiecta obligationi facti. In contrariũ facit iſte text.vbi committitur inſolidum pœna,ac ſi eſſet adiecta obligationi dandi, ipſe dixit inſpiciendum eſſe tenorem libelli, quod omnino diſplicet, quia eſſet imponere l. verbis. ideo tene, ꝙ non poſſit peti quocun-
b que modo[b] agat. ¶In glo. fi. in prin.ibi (de condi. & dem. l. cui fundum.) in fi. & ſic no. ꝙ ſicut conditio eſt indiuidua quo ad hæredes creditoris,vt non ſufficiat eam impleri pro parte quantum ad conſequendam partem commodi, ita nec quo ad hæredes debitoris, quantum ad euitationem pœnæ. videbatur contrarium hoc caſu, quia tractabatur de dãno vitando, ſed in primo de lucro.¶In gl.ibi.(Item quod de ſorte.)not.iſtum ver.pro eo quod no.Bal.C.de his quæ pę.no.ix.q.vbi dicit, ꝙ ſi promiſiſti mihi decem ſoluere in certo termino, aliàs nomine pœnæ ꝓmiſiſti fundum,& ſoluiſti nouẽ tñ,& ſic pęna eſt cõmiſſa in ſolidũ,vt in §.Cato.in fi.& qđ no.glo.in auth.qui rem.de ſac. ſan.eccle. ſi peto fundũ, debeo offerre nouem & reſtituere, quia non debeo hr̃e ſortẽ,& pęnam,& hoc idẽ vult iſta glo. ꝙ ſi pœna cõſiſtat in quãtitate illa nouẽ ſoluta poſtq̃ nõ proficiunt ad euitationem pœnæ conuertuntur,& compenſant̃ in pęnam,licèt fuiſſet ſoluta pro ſorte,& pro eius obligatione,nec eſt hoc nouũ, ꝙ ſolutum ex vna cauſa, ſi non prodeſt pro illa conuertatur in altera. vt in l.poſt rẽ s.de tranſ.in §.j.ſm Bart.¶In glo.fi.ibi.(Itẽ no.ꝙ quidã dicunt.)dictũ iſtorũ expreſſe ꝯtra tex. in l.fi.s.de eo quod cer. loco.ideo gl.truffatur de ipſo,licèt non allegat illam l.

LEX

ADDITIO.

a ¶Quocunque modo.Adde ultra ea,quæ hic ponit Alexan. adhęrens Pau. qđ uoluit Rapha. Cuma. conſi. clxi. & datę pęnæ qñ poſſint exigi ſiue ſint adiectæ facto,ſiue dationi.vide per Ludo.Rom.conſi.ccccviij.

LEX XVI.

2 Interdictio bonorum reddit quem inhabilem ad teſtandum, & etiam in teſtamento ad teſtificandum.
Interdictio bonorum qualiter fiat per iudicẽ, & quando interdicatur per legem, & ꝙ tales alienare non poſſint, & an poſſint ſe obligare. & nu.4.
3 Interdictus bonis, in quibus æquiparatur furioſo.
Qui non poteſt ſe obligare, non poteſt etiam bona alienare.
Quid in mulieribus vel filijs, ſi prohibeantur ex forma ſtatuti ſine conſenſu conſanguineorum, vel patris ſe obligare.
4 Interdictus bonis uel furioſus ſi iurauerit, an teneatur iuramẽtũ ſeruare.
5 Interdictio bonorum ſi fiat non ex cauſa prodigalitatis, an ualeat, & auferat poteſtatem adminiſtrandi, & alienandi.
6 Furioſo interdicitur bonis per legem abſque facto iudicis.
Quando ei datur curator, an debeat citari.
7 Furioſus ſtatim & prodigus poſt interdictionem factam per iudicẽ, ſunt in cura proximi agnati, & ſic eorum tutela eſt legitima.
8 Interdictio ſola, an ſufficiat, ut auferat poteſtatẽ adminiſtrãdi et alienãdi
An ſufficiat ſola datio curatoris.
9 Quid ſi interdictio eſſet nulla, uel interdictos redeat ad ſanos mores.
10 Interdictio ſi nõ eſt facta prodigo, ſed contrahentibus cum eo, an ualeat.
11 Pupillus ſi eſt doli capax quare obligetur naturaliter, & prodigus non.
12 Prodigus cui bonis eſt interdictum, an obligetur ex delictis.

1 **IS cui bonis.** †Interdictio bonorum nõ reddit quem inhabilem ſibi ad acquirendum, ſed ad ſe obligandum tm̃. h. d. & habet
2 materiã quotidianam, & utilẽ.† Adde, ꝙ ẽt reddit inhabilẽ ad teſtandũ, & ẽt in teſtõ teſtificandũ, vt in l.is cui bonis.de teſta.quod eſt mirandũ, cum iſti actus nõ ſunt ſibi ꝑiudiciales, qa æquiparant̃ pupillo, vt in l.certi ꝯditio.§. qñ.ſi cer.pet.q non põt teſtari, nec eſſe teſtis in teſtõ. ¶In tex.ibi.interdictũ eſt.(ſ.ꝑ iudicẽ) vt l.Iulia.de cura.fur.& cã cognita ipſo citato nõ aliter. vt l.obſeruare ſ. eo. ſunt & alij quibus interdicit̃ ꝑ l. vt hæretici. C. de hęre. l.qñ.& irretitus crimine læſæ maieſtatis, vt in l.fi. C. ad l. Iul. maieſt.& iſti ẽt alianare non poſſunt, vt ibi, ſed poſſent ſe obligare, qa in eorum pœnã, & non in fauorẽ fit iſta interdictio, ſed hic in
3 fauorẽ. ¶†In tex.ibi. (ſibi acquirit.) ſed contra, quia æquiparatur furioſo, vt in fi.& furioſus nõ ſtipulatur. vt in l. in negotijs.de reg. iu.Sol.tñ æquiparatur furioſo qñ diſſipat, & ſe obligat, vt in l.is cui bonis.de tut.& cura.da.ab his.non cũ acquirit, ſed verè furioſus eſt etiam inhabilis ad acquirẽdum, quia caret intellectu. prodigus verò non caret verè, ſed fingitur carere cum diſſipat. ¶In text.ibi.(tradere verò non poteſt.). ſ.quantum ad hoc vt transferat dñiũ, vel ẽt poſſeſſionem ciuilẽ, aut naturalem, qa eſſet alienatio, ſicut nec pupillus põt, vt ſ.de acqui.re.do.l. pupillus. ſed benè põt tradere de facto, & trãferre detentionẽ.ſed ꝯ ꝙ ẽt poſſeſſionon dñiũ, vt l.j.§.ſi vxori.de acq. poſ.Sol.verũ eſt, qñ fit ab eo, cui non eſt interdicta adminiſtratio, aliàs ſecus.& dicit Ange. eſſe notandum, ꝙ qui non põt ſe obligare, non põt etiã bona alienare, quod no.pro ſtatutis prohibentibus mulieres ſine conſenſu cõſanguineorum, vel filiũ ſine conſenſu patris ſe obligare, nec poterunt transferre dominiũ vel poſſeſſionẽ, quã habẽt in alium. Sed hoc eſt dubiũ, qa iſte non prohibetur ſolũ ſe obligare, ſed cũ ſibi interdicta eſt adminiſtratio prohibetur etiã alienare, ſtatutũ aũt prædictum loquitur de obligatione tantum, vnde cũ ſit ſtricti iuris, non vr̃ extendi ad alium actum aduerſum. Tene mẽti, & pon
4 dera, quia quotidianũ eſt. ¶†In tex.ibi(obligari.) ſubaudi ẽt naturaliter, ideo nõ põt accedere fideiuſſor, & quia furioſus ẽt naturaliter nõ obligat̃, ſed an ſi iurauerit teneatur iuſm ſeruare? dicit Ang. ꝙ nõ, qa ſi teneret̃ ſeruare, obligaret̃ ſaltẽ naturaliter, qđ hic ꝓhibet, & iſta rõ nihil valet, nã q tenet̃ ſeruare iuſm cõpellit̃ offõ iudicis, nõ iure actionis, qa ex iuro nõ orit̃ actio, & hoc patet ex not.ꝑ Inn.ĩ c. nouit.de iudi.& per Bart.in l.ſi qs pro eo.de fideiuſ. & poſito ꝙ obligaret̃, iſtã obligationẽ prouenĩẽtẽ ex mero iuro nõ põt impedire l.ciuilis, cùm iuſm nõ ſit de foro ſeculari hodie Bart.qui tenet idẽ, aſſignat aliam rationẽ, qa ꝯhendo in ſui ꝑiudiciũ facit ꝯ prohibitionẽ huius l.& ſic peccat mortaliter, quia non obedit ſuperiori: ideo iuſm non ligat, ex quo ſequitur peccatum, vt in c.cum contingat. de iureiur. ſed nec iſta rõ placet, quia iſta l. nõ prohibet, ꝙ prodigus nõ cõtrahat, quia tunc procederet rõ Bar. ſed reſiſtit effectui cõtractus, dicendo, ꝙ nõ obligatur: ideo ceſſat eius rõ. & poſito, ꝙ ꝓhiberet, ñ eſt verũ, ꝙ mortalitet peccaret, cũ prohibitio ſit facta eius fauore, & hoc tenẽt Moderni reprobantes opi.Bar.qui vbique ita tenuit. Dic ergo rõnẽ, qa prodigus non hẽt rectũ iudiciũ, quod patet, qa ęquiparatur furioſo, & in iuro requirit̃ rectũ iudiciũ & conſenſus, quæ res ſunt comites iuri, vt valeat, inter quos eſt iſte, vt no. C.de nupt.authen.ibi poſita, & ita diſputando tenuit Fede. de Senis, in xxx. quæſtione. ¶In glo. ibi, ſed dic ꝯ. Iſtã eãdem opi.firmat, gl.in lege prima, in prin. de cur.fur.licèt cõtrariũ videatur tenere in l.is cui bonis, de teſtamen.& illã vr̃ ſequi Bald.in d.l.j.de cur. fu. quia notorium & ſñia æquiparantur, & vbi eſt notorium ſñia nõ eſt neceſſaria, vt l. emptorem.de act.emp. primam opi. ſequitur Barto. & cõiter tenetur, nã nõ ſufficit notorietas prodigalitatis, vnde ſi iudex declarat aliquem eſſe prodigum, & ſic induceret̃ notorietas iuris, hoc non ſufficeret, ſi nõ interueniret interdictio bonorũ vel datio curatoris, quæ habetur pro interdictione, vt colligit̃ in l. Iul.de cur. fur.& in l.tutores.in fi. de admini.tuto.ergo nec ſufficit notorietas facti.Bal.tñ in l. j. tenet indubitãter, ꝙ pronuntiatio iudicis de qua ſ.ſufficiat, quia declarãdo eũ eſſe prodigũ, vr̃ ſibi bonis interdicere, cum ſentẽtia declaratoria habeat vim diſpoſitionis, vt l.qd tñ §.ſi arbiter ſ.de arbi.& ĩ hoc opi.Bal.plus placet, ſed ſi eſſet notoriũ facti dũtaxat, plus placeret opinio Bar.quia nullum factum iudicis interuenit, dicit tñ Bart.& alij, qui ſequuntur illam opinionẽ, ꝙ ſi ꝯheret in uſum manifeſtę prodigalitatis, poſſet procedere contraria opinio, per l.ſi qs cum ſciret.pro emp. & per hoc dicebam anno præterito in ardua qõne de facto, cũ quidã manifeſtus prodigus (cui tñ non erat interdictum bonis per iudicem) feciſſet cuidam donationem omnium bonorum ſuorum, poſſet dici non ualere, cum donatio ſit prodigalitatis, ideo non cadit in adminiſtratione tutoris uel curatoris, qui non pñt dilapidare,
a ut l.ab agnato ſ.de cur.furi.non tñ fui auſus[a] conſulere, vt partes
5 ad concordiam deuenirent, collige tñ ex iſta gl. q̃plura.† Primo in principio, ꝙ iſta interdictio debet fieri ex cauſa prodigalitatis. ¶Sed quid ſi fiat non ex iuſta cauſa, an valeat & auferat poteſta-
b tẽ adminiſtrandi & alienãdi? vr̃, ꝙ ſic ſi fuit facta cã cognita.[b] text. eſt in l.de pollicitationib.in fi. ĵ.de poll.& ſ.de priui. cred.l.creditores.in l.fi.& l.Diuus.de pe.hære.& uide quod no.Bar.in l.filiusfa. §.Diuus.de leg.j.q vr̃ hoc tenere, ꝙ prohibitio alienationis facta per iudicem reddit alienationem nullam, ſicut facta ꝑ teſtatorẽ.
6 †Itẽ no. ꝙ furioſo interdicitur bonis per l. abſque facto iudicis. Ex h.d.Ange. ꝙ qñ datur curator furioſo, non expedit ipſum citare, licèt ſecus qñ datur ut prodigo, vt dixi ſuper tex. vr̃ tñ ꝙ ſint citandi propinqui, per ea quę no.in l.tutor, de bon.poſſ.nõ tñ dico, ꝙ ſi nõ citantur, reddat̃ datio nulla, qa ſit potius de benigni
7 tate† Item tertio collige ex glo. ꝙ furioſus ſtatim, & prodigus poſt interdictionem factam per iudicem, ſunt in cura proximi agnati, & ſic patet, ꝙ eorũ cura eſt legitima, licèt regulariter omnis cura ſit datiua, vt no.in l. de creationib. de epiſc. audi.& Inſti. de curat.§.furioſi. Tutela verò regulariter reperit̃ ltĩma, vt ĩ tit.de
8 legiti.tuto.¶†Item quarto collige ex gl. dum dicit.(facta interdictione) ꝙ ſola interdictio ſufficit, vt habeat locum qđ hic dr̃, abſque eo, ꝙ videtur curator. Sic econuerſo ſufficeret ſola datio curatoris, quia ꝑ hoc videret̃ facta interdictio, quod tenet hic Bart. ſed Ang.dicit, ꝙ Inn.vr̃ tenere ꝯriũ in c.grãdi.circa fi.de ſupplend. neg.præla. lib.vj. ꝙ non vr̃ datio curatoris, niſi pręcedat interdictio, mihi plus placet dictũ Bart.pro quo facit id qđ ſ.dixi ſm̃ Bal. ꝙ ſola declaratio prodigalitatis ſufficeret, & haberet vim interdictionis, nam eo ipſo, ꝙ dat curatorem, vt prodigo, declarat ipſũ eſſe prodigum. ¶In gloſſ.ibi(alij contra) iſtam partem tenuit Dy. & Bart. ꝙ ſicut in præcedenti quæſtione non inſpicitur, id quod erat in rei veritate ſi non interuenerit factum iudicis intercedentis, ita hic non debet inſpici, ꝙ verè non eſt prodigus, ſed inſpicitũr ſcĩn iudicis declarantis ipſum eſſe prodigum, vt habeatur pro prodigo, qñ ad iudicem pertinet hæc declaratio. nec ob.l.is cui in ꝯriũ alleg. quia loquit̃ in pupillo, vel in minore, quorũ ætas declaratur ꝑ naturã, ꝯ quã non valet pronuntiatio iudicis ſed prodigalitas nõ declaratur per naturã, ſed ꝑ iudicem. Hanc ẽt ſententiam tenet Sali.in l.ſi putas. C.de peti. hr̃. & dominus Rapha. hic. cõtrarium tenuit Pet.quẽ ſequitur hic Ang.reprehendẽdo Bart. & eius uerba multum mordaciter de ineptitudine, quia non eſt verum, ꝙ etas declaretur per naturam, vt dicit Bart. ſed inducitur per naturam, & declatur per iudicem vt l.de ætate ſ.de mino. Præterea l.tutor ſi petitus. de tut.& cur.da.ab his, manifeſtè confundit opinionem Bart. quia ibi datur tutor pupillo habenti tutorem, & non valet datio, quia erratur in cauſa, quia datur tanquam non habenti, & tamen habere vel nõ habere declarat̃ per naturam, mihi vr̃ opinio melior Bar. Primo ꝑꝑ id qđ ſ.dixi, quia ſicut in qõne præcedenti debet inſpici factum iudicis potius q̃ ueritas, ita hic. Scđo per id quod in ſimili not. Cy. C. de procu.l. licèt in quarta qõne. ꝙ ſi iudex pronuntiat aliquem eſſe legitimũ tutorẽ, cũ nõ ſit, habetur ꝓ tutore ltĩmo, qñ ad iudicem pertinet dare tutorẽ, vt patet in l.j.§.Itẽ Pomponius, quòd fal.tut.autho.& ea quæ ille faciet, præiudicat pupillo ac ſi eſſet legitimus tutor, ſecus ſi pronuntiat aliquem eſſe pro curatorẽ, cũ non ſit, qñ ad iudicem non pertinet dare alicui procuratorem, ſed ꝙ aliquis ſit prodigus, pertinet declaratio ad iudicem, & ante eam factam

ADDITIO.

a ¶Conſulere. Adde videndum eius conſi.cclxvii.in impreſſis per Aſulam, uide, quæ hic habes in apoſ.ad Bar.in characteribus de tortis.
b ¶Cauſa cognita. Tenuit Ro. ꝙ ad ſuggeſtionem aliquorum facta interdictio habeat nocere tãtũ illis, qui ſuperſunt, & ꝙ ſi talis faciat teſtamẽtũ, in quo ſint ſubſtituti illi, q ſuggeſſerunt ꝙ teſtamẽtum nõ ualeat ſed ueniant ab inteſtato uenientes, & ꝙ illi nõ poſſint probare, ꝙ talis erat diſcretus & prudens, Vide in deci.ſuis de teſ.

factam non habeť pro prodigo,ergo poſt eam factam dēt habe-
9 ri.†Sed tertio probo per rationē ſubtilē,quia iudex poteſt interdicere alicui alienationem bonorum ſuorum,ēt ſi nō ſit prodigus, vt ſ.dixi,ſi ergo interdicit vt prodigo, valetq́ interdictio, vt valere pt,non ſic pōt dare tutorem ei,qui non eſt pupillus,vel qui habet alium tutorem.prędicta tñ intellige,qñ cauſa eſt cognita,& imputet ſibi quare non appellauit.Item prædicta vera,niſi manifeſtum & notorium ſit ↄ̃rium,ꝙ non erat prodigus, qa tunc non vř fuiſſe adhibita plena cauſæ cognitio.dico tñ, ꝙ tunc ueniret interdictio reſcindenda,arg.eius quod habetur.in c.2.de purg.vul.& in c.in ſolicitudinem.§.ſi vero notorium.de app.& quod no. Ioan. And.in addi.in c.qñ ↄ̃.de prob.ante fi.in quib.reſcinditur ſñia ex eo,ꝙ reperitur notoriè falſa cauſa,in qua fundata eſt, pōt tñ dici, ibi in ſñia diffinitiua,q̃ valet mero iure, ſed reſcinditur, decretum vero ipſo iure non valet,ſi falſa ſubeſt cã,& notoriè: alias præſumitur pro decreto ſi fuit adhibita cauſæ cognitio. Vnum tñ facit ↄ̃,quia ſi fuiſſet verè prodigus, & facta interdictio ipſo redeunte ad ſanos mores,ipſo iure ceſſaret interdictio,vt l.j.§.j.de cura.fur. ergo fortius ſi non erat,debet interdictio eſſe nulla.ſed ad hoc rñdet Salic.in d.l.ſi putas.ꝙ non redijt ipſe ſine declaratione iudicis, quia rediuerit ad ſanos mores,ergo nec hic ceſſat interdictio,niſi declaretur,ꝙ non erat,nec eſt prodigus, & ante iſtam declara-
a tionem non poterit ↄ̃here obſtante interdictione. Tene menti,[a]
10 quia quotidiana ſunt.†Sed quid ſi interdictio non eſt facta prodigo,ſed ↄ̃hentib.cum eo? Rñdeo,ſi per iudicem cã non cognita facit præconizari,ꝙ nullus ↄ̃hat cum tali,nihil releuat, & hoc tenet hic Bar.ſi cã cognita,& interpoſito decreto, vel per viam ſtatuti, tunc tñ valet,quãtum ſi eſſet facta prodigo, & ita intellige quod no Bar.ĩ.de nou.l.j.ante fi.ad quod facit,quod no.in l.ij.C. de indi. vid.& l.j. C. de cupreſſ. ubi prohibitio facta emptori cenſeť facta uenditori,& è conuerſo,ut ibi no.per Doc. quia ſunt correlatiua.puto ēt (& hoc no.quia nullus tangit,) ꝙ ſit neceſſariũ hanc interdictionem publicare in locis publicis, vt habeat locum iſta l. ne ↄ̃hentes decipiantur,alias valebunt geſta, dico per l.ſ. de inſt.l. ſed & ſi.§.ſcriptum.& §.de quo.¶†Quęro cum pupillus non hēat adminiſtrationem bonorum ſuorum,ſicut nec ꝓdigus, cui bonis eſt interdictum,vt l.iuſiur.quod ex conuentione.§.j.in fin. de iureiu.quare ſi eſt doli capax obligatur naturaliter ut l.j. de noua. & tñ prodigus non obligatur,ut dixi ſuper tex.& idem in adulto curatorem habente? Rñdeo ut no.per Bar.in d.l.j.ĩ.de noua. ubi oĩno vide,nam pupillus non hēt,quia nunq̃ fuit ſibi conceſſa, ſed prodigo fuit ſemel conceſſa a iure naturali & ciuili, poſtea ablata per interdictionē,& hoc eſt pluſq̃ primum,quia l. cuius authoritate interdicta eſt declaratio reſtituit actib.ſuis, & ſic impedit nãlē oriri,ut l.ſi non ſortem.in prin.de cond.inde.ſed actib.pu.vel adulti non reſiſtit,ſed non aſſiſtit,& hoc minus eſt, quia impediť obligatio ciuilis non poſtq̃ aſſiſtitur,ſed non nãlis,q̃ non impediť,niſi
12 cum reſiſtit. Vltimo q̃riť,an ex delictis prodigus, cui bonis eſt interdictum obligeť,gl.tenet ꝙ non,in l.ſi quis in tantam.C.vñ ui.ↄ̃rium tenent Doct.quia prodigus æquiparať pupillo doli capaci, quod patet,qa pōt ſibi acquirere,ut hic in prin.ſm Bar.& talis pupillus obligatur ex delicto,ut in cap.j.& ij.de deli.pue.hæc rō non placet,quia imo in his quæ tendunt in præiudicium æquiparatur furioſo,ut in fi.ergo & pupillo infanti,melior eſt ergo ratio, quia iſta l.emanauit in fauorem prodigi ne diſſipet, ſed delinquens nō meretur fauorem,hęc eſt vera rō,Intellige tñ de delictis conſiſtētibus in faciendo,ſecus ſi in non faciēdo ſm Ang.qui ad hoc tex. allegat in l.pupillus.§.adeo.quib.ex cau.in poſ.eat.& facit vltra eũ. l.fi.C.ſi aduer.delictũ.& l.j.C.in quib.cau.reſti. in inte. non eſt neceſſaria.vbi minor non incidit in delictum, quod conſiſtit in non faciendo,licèt ſecus,quando in faciēdo,ut l.auxilium.§. in delictis. de mino.& ita ſufficiunt.

ADDITIO

a ¶Tene menti.Bal.conſi.128.j.lib.tenet, ꝙ ipſo reuertente ad ſanos mores non ſit neceſſe aliquo decreto iudicis.

LEX VII.

Impoſsibilis. Conditio impoſſibilis vitiat ſtipulationē.Sed condō neceſſaria,nec uitiat,nec ſuſpendit.h.d.Vitiat.n.alios ↄ̃ctus, vt l. non ſolũ.ſ.tit.j. & ibi poniť rō in fine,uitiat ēt liberationem,licèt ſit fauorabilis,non ſic in mō impoſſibili.quod dic ut no.glo.l.cum donationes.C.de tranſac.

LEX VIII.

1 *Dies appoſita conditioni validæ dependenti ex uoluntate promiſſoris, cēſetur repetita in promiſſione,ſecus ſi conditio ſit inualida, uel ex uoluntate promiſſoris non dependeat.*

2 *Tempus ſi fuit appoſitum in promiſſione iſta,puta promittis mihi decem in Calendis,ſi digito cœlum non tetigeris,licèt iſta conditio ſit ſuperflua nec ſuſpendat,dies tamen Calendarum appoſita in promiſſione eam ſuſpendit,ut ante ipſam agi non poſſit,licèt obligatio ſit nata.*

3 *Quando negatiua eſt cauſa actionis dandæ,ille qui agit,& in negatiua ſe fundat,neceſſe habet eam probare.*

4 *Negatiua qualiter probetur eo caſu quo incumbit onus probandi.*

1 **In illa ſtipulatione.** †Dies appoſita condōni validę dependenti ex uoluntate promiſſoris cenſeť repetita in promiſſione,ſecus ſi condō ſit inualida,uel ex uoluntate promiſſoris non dependeat.h.d.iſta l.cũ l.hoc iure.ĩ. eo. q̃ ſolet legi cũ iſta,quia ſibi ↄ̃riať a ↄ̃rio ſenſu illius l. & primo loquiť qñ ↄdō erat ualida,& dependebat ex uoluntate promiſſoris, vſq; ibi{ſed cum eo.} Scđo qñ erat inualida.Tertio in l.hoc iure. quãdo non dependebat ex uoluntate ꝓmiſſoris,ſed ex caſu fortuito, non tñ per eam veniebat aliquid implendũ uel dandum ſtipulatori,puta ſi non iueris Romã intra menſem,promittis mihi dare cētũ? Nã ſi ante lapſum menſis peruenerit tibi tale impedimentũ, ꝙ ire non potes,ſtatim agere poſſum non expectato fine mēſis, ſicut qñ dependet a caſu fortuito,cum ſit eadē rō,& hoc vř ſentire Ang.quod placet.¶In gl.ſuper l.hoc iure.ibi,quia Stichum dare ſicut & decem,in eius facto conſiſtit, hæc vera & cōiter teneť per oēs,limitando tñ,vt ſ.dixi,ꝙ in l.in illa.ↄdō dandi Stichum,pēdet ex facto promiſſoris,& ↄtinebat aliquid dari ſtipulatori, ſicut promiſſio de dando decem:iō ꝓꝑ ſilitudinem, q̃ hñt inuicē, tp̄s appoſitum in condōne,cēſetur repetitum in promiſſione, ſed in l.hoc iure.condō non dependebat ex parte promiſſoris, & poſito,ꝙ dependeret,non continebat aliquid dari,vel fieri ſtipulatori iō tp̄s appoſitũ in condōne, non cenſetur repetitũ in promiſſione,cũ qua non hēt ſilitudinem,iō ſtatim,ꝙ conſtat ↄdōnem non poſſe deficere,agi pt ēt ante diem appoſitã in ↄdōne. Rō uero ſecundi caſus.l.in illa.conſiſtit in hoc,ꝙ illa condō,ſi in calendis digito cęlũ non tetigeris,cum ſit neceſſaria, hř pro non appoſita, qa non ſuſpendit diſpōnem,vt ſ.l.prox.& eodem mō tp̄s in ea appoſitum,& per ↄ̃ns non pōt videri repetitum in promiſſione, & rō probatur in l.ſi in diē.§.fi.de ↄd.& dem.cum ibi not. & idem eſſet in caſu primo:iſtius l.ſi Stichus erat mortuus tp̄e ſtipľonis, qa illa ↄdō,ſi Stichum non dederis,tunc eſt neceſſaria,& hř pro non appoſita,nec expectareť tp̄s Calendarũ,& hoc voluit gl fi. in l. hoc iure.¶Sed nunc extra gl.ꝓ declaratione harum legũ opp. primo ↄ̃ primum caſum l.in illa.de.l.cum ſtipulatus ſim mihi a Proculo. ĩ.eo.Sol.bř ſtipulatio ad decē cōmittitur mero iure ſtatim mortuo Sticho,ut in l.ↄ̃ria.ſed non pñt peti ante Calendas,& ita intelligo hic,& ēt ibi no.Sed ↄ̃ ꝙ ēt mero iure non committatur añ diē ĩ.eo.l.inſulam.ĩ.biduũ & in commmiſſum,& de ele.l.i.vj. in princ. Sol.ad pęnã conuentionalē committiť ſtatim,ut dixi,ſed ad intereſſe,qđ dř pœna legalis,uel ad aliam legalē pœnã non committitur,niſi elapſo tp̄e appoſito in ↄdōne,ut in iuribus ↄ̃rijs. ¶Tertio opp.ad primũ caſum,ꝙ ſi mortuus eſt Stichus ante Calendas, ēt poſt Calendas non poterit agi ad decem,ut ĩ.eo.l.ſi hō mortuus. cuius ↄ̃riũ vult iſte tex.So.ibi Stichus fuit promiſſus, & ſi non dareť,fuit promiſſa pęna,quo caſu intell'r promiſſa ſi fuit in mora dãdi Stichũ,ſed ſi deceſſit ante morã,non pt amodo in moram incidere,iō deficit ↄdō ſub qua pęna fuit promiſſa, hic uero Stichus non fuit promiſſus,ſed appoſitus in condōne,iō nō poterat mora committi,ut non eſſet in obligatione,uel petitione,& ubi nulla petitio,ibi nulla mora,ut ĩ.eo.l.pupillus.non ergo decem pñt videri promiſſa ſi fuit in mora dandi Stichum, ſed ſolum in euentũ condōnis ſi non detur,& iſta cōdō extitit,iō pñt peti, & per hoc probatur gl.in l.ſi deceſſerit.q ſatiſd.cog.q̃ loquiť ↄ̃ iſtum,nec cōſiderat diſtinctionē p̄dictã.¶Itē adhuc opp.ꝙ non expectet tp̄s, ſed ſtatim poterit agi mortuo Sticho pro l.in lege.§.ſi domus.ſ.loca.Doct.nō formant hic iſtud ↄ̃riũ, ſed Bar.uř ibi dicere,ꝙ hic in ↄ̃ctu ſtricti iuris,ibi in bonæ fidei,qđ non placet,per l. Item quæritur.§.ſi lege.in fi.co.ti.vbi expectať ēt in bonæ fidei, unde ſolue & melius,& tene menti,ꝙ ibi facto debitoris contigerat, vt condō non poſſet exiſtere,hic non,& iō vř dicendum per illum tex. ꝙ ſi promiſſor occidiſſet Stichum añ Calendas, poſſet ſtatim ↄueniri
a ad decē.Tene menti,qa eſt ſingularis limitatio.[a] ¶ Vltimo ad idē opp.ꝙ non expectetur tp̄s de l.ſi quis hæres ita ſtipulatus. in pen. char.ſ.de acq.hær.Sol.ibi in hæreditate,q̃ non recipit diem,ut in l. hæreditas eo die.de hære.inſti.¶Contra ſm caſum.l.in illa.opp.ꝙ condō ſit inutilis,tñ expecteť tp̄s,per id quod hēt in tex.& glo.de
2 condi.& dem.l.ſi ita legatũ.Sol.†& tene menti, illa limitat & declarat iſtas leges,qa loquunť,qñ tp̄s fuit appoſitũ in condōne,& q̃ritur,an uideat repetitũ in promiſſione,quo caſu diſtinguitur,ut in iſtis ll.Sed ſi fuit appoſitũ in ꝓmiſſione ipſa,puta ꝓmittis mihi decē in Calendis,ſi digito cœlum non tetigeris, licèt iſta ↄdō ſit neceſſaria & ſuperflua,nec ſuſpendat, dies tñ Calēdarum appoſitus in promiſſione eam ſuſpendit,ut ante ipſum agi non poterit,licèt obligatio ſit nata,ita loquitur ibi.¶Contra l.hoc iure.opp.ultimo ꝙ non poterit agi ante diem,licèt conditio ſit caſualis, per l.4. de cond.& dem.Sol.uerum eſſet si fuiſſet apposita dictio,tunc, q̃ denotat extremitatem tp̄is,ut si Titius non uenerit in Italiã añ Calēdas,tunc ꝓmittis mihi x.nã poſſet agi añ Calendas,licet certũ eſſet
eum

ADDITIO.

a ¶Limitatio.Quæ non placet D.Ale.ut hic per ipſum.

eum nec veniſſe,nec amodo venire poſſe,niſi finitis Calendis, ut
}.eo.l.qui ante Calendas.& l.ſtipulationes.nõ diuidunt.§.pe.¶Ex
his oib.collige diſtinctionem,ut no.Bar.in l.ſi ita ſtipulatus.in 4.q.
3 prin.}.eo.¶†Vltimo collige ex l.hoc iure.ad quod ſ. alleg. ꝙ qñ
negatiua eſt cã actionis dandæ,illæ qui agit, & in negatiua ſe fundat,neceſſe hẽt eam probare,ꝯ regulam.q̃ eſt,ꝙ negatiua non p̃t
probari,& neganti non incũbit onus probandi,vt in l.actor.C.de
prob.Iſtum articulum plenè & no.examinat Bar. hic inducendo
ad plures q̃ões,& habuit originem a dicto Inn.in c.ſuper his . de
accuſ.& gl.& Cy.in l.2.C.de iure emph.& Ang.limitat q̃dã dicta
Bar.ſed eius limitationes ſatis colliguntur ex verbis & dictis Bar.
4 ſed non curo,dic ut hic per eum.†Qualiter autẽ probet negatiua
eo caſu,quo incumbit onus ꝓbandi,Bar.hic dicit per exploratio
nẽ fiendã offi.iud.l.cum quidã.in fi.cum l.ſeq.de leg.2.Io.And.in
ſol'one q̃onis poſitæ in r'a infamib. & ſuper r'a ſine poſſeſſione.,
in mercurialib.dicit aliq̃ñ eam poſſe probari per famã viciniẹ,vt ſi
opponitur electio defectus natalium uel ætatis,dic utibi &c.

LEX IX.

1 *Conditio ſi alteri non dederis,quando uidetur exiſtere.*
2 *Ille qui non habet actionem,ꝙ poſſit agere quando ſperat ipſam acquire-re ſtatim facta conteſtatione.*
3 *Quid è conuerſo ſi tempore litis conteſt.habebam actionem, & poſt conteſtationem extinguatur.*
4 *In perplexis fallit regula Legiſtarum,& Dialecticorum.*

1 SI Titius. ¶†Conditio ſi alteri non dederis vr̃ exiſtere eo ipſo, ꝙ ſuper promiſſione mihi facta ſub illa condõne lis ɔte.ſit,ſi ẽt illi erat facta ſit is promiſſio ſub ɔ̃ria ɔdõne,ſi non daret mihi.
h.d.iſta mirabilis l.¶In tex.ibi {finem dandi} i. facultatem dandi &
excludendi alterum,poſtq̃.n.alter conteſtatus eſt litem ſuper ꝓmiſſione ſibi facta,hoc modo perdit promiſſor facultatem dandi
alteri,& excludendi eum,quia deficit conditio promiſſionis alterius:vt ſi huic litem conteſtando fuiſſet datus,& purificet obliga
tio iſtius litem conteſt.& dẽt ſequi condemnatoria ac ſi obligatio
2 fuiſſet a prin.pura.¶†In gl.mag.in prin.ibi.{& tunc in ipſa cõteſta-
a tione incipit ei cõpetere actio.} & ſic not.& ad hoc allegatur [a] iſte
tex.cum gl.ꝙ ille,qui non hẽt actionem , nihilominus agere põt,
qñ ſperat ipſam acquirere ſtatim facta cõteſtatione , vt patebit ex
ſeq.& hoc ſiue ſperat eam acquirere ad id,ad quod nunc agit, ſiue non ad illud,ſed ad pẹnã,vt in l.nuda.de ɔ̃hẽ.ſtip.ſ'm vnum intellectum,& fiat conteſtatio de facto,quia de iure nõ põt fieri, &
extra iſtos caſus,qui non habet actionem,non admittit ad agendũ,ẽt de facto , quia aduerſarius non tenetur rñdere libello ſuo ,
cum iſta exceptio impediat lit.conteſt.ut no.Bar.in l. nam & poſtea.de iureiur.quinimmo ẽt aduerſario non opponente,ſi iudex
videt eum agere ſine actione,ex officio põt eum repellere,vt no.
gl.in l.ubi pactum.C.de tranſa.ſed in duob.caſib.præcedentib .cõ
pellitur rñdere libello:& ita intellige hanc gl.licet extra iſtos caſus
non compellatur rñdere:ſi tamen ſponte rñdit,ualet iudicium , [b]
& ſi condemnabitur,licet de facto,valebit ſñia, ut in l. cum putarem.ſ.fam.erc.ſi tñ actori ſuperueniat ius poſt lit.cont.ex cã de p̃terito licèt egiſſet de facto,& conte.fuiſſet facta de facto, ſñia tñ ɔ
demnatoria proferretur de iure per l.ſi in rem.§.fi.ſ.de pig.act.&
ita contingit in caſu huius l.ex quo apparet, ꝙ ſine alio libello virtute primi poterat iſte promiſſor condemnari,licèt Rayn.de For.
dixerit ɔ̃rium per l.non poteſt videri.ſ.de iudic.ſed non obſt.quia
ibi quãdo ſuperuenit poſt lit. conteſt.non ex cã de præterito,ſed
habente originem poſt conteſt.quia tunc abſoluitur a primo iudicio,& poterit inchoari,ſ'm q̃d hic non erat neceſſe . Eſt & alius
caſus,in quo poteſt ſequi condemnatoria de iure,licèt non ſuper
uenit ius poſt lit.conteſ.vt ſi ſemel habui ɔ̃ te actionem,q̃ poſtea
fuit perempta dolo tui,vel alterius,& tu ſuſcipis iudicium,perinde
hr̃ ac ſi non fuiſſet extincta,quia ſi probo me habuiſſe actionẽ,ɔdemnaberis,licet alia actio non ſuperuenit,iſte eſt caſus in l. elegã
3 ter.§.pe.ſ.de dolo & in l.Iul.§. quæſitum. ad exhibendum †Quid
aũt è conuerſo ſi tpe lit.cont.habebam actionem,& poſt conte.
illa perimit uel extinguit?Dic ꝙ ſi illa ſit facto tuo, nihilominus ɔ
demnaberis,ut l.poſt acceptum.de iud.alias abſolueris,ut in l.ſi ɔſtante.§.fi.ſol.matr.& per hoc iſte articulus clarius remanet expeditus,q̃ expediat Bar.¶Sed quid ſi poſt datum libellum ꝑ unum,
promiſſor anteq̃ rñdeat,tradat alteri vel illum excludat & ſuam
condemnationem deficere faciat?Rñdeo ſi erat iuſſus libello rñdere,ꝙ habeatur rñſio pro facta,& nihil ſibi prodeſt,nec nocet actori,quia per illum ſtetit quominus conteſtaretur,per l. eum q .
§.iniuriarum.in fi.ſ.ſi quis cau.& per l.non iuſta.C.ad Trebe.cum
ſimi.alias excludet agentem,& non cogeretur cõteſtari,quia po
terat gratificare cui volebat,ut in vlt.gl.¶In gl.ibi,{rñdeo} immo
poteſt intelligi:imo ſ.habet actionem per l.quam gl. allegat. }. eo.
l.ſi decem cum petiero.per q̃ gl.ſentit,ꝙ illa conditio , ſi Titio nõ
dederis,dabis mihi,ꝙ potius intelligatur poſita ad excuſationem
obligationis,q̃ ad ſuſpendendum eius ſubſtantiam , ſicut in caſu
illius l.ſed tunc iſta gl.ɔ̃riaretur ſibijpſi in eo quod dicit in prin. qa
conteſtatio non fieret de facto,ſed de iure,præterea l.q̃ allega.loquitur,qñ fuit appoſita dictio,cum,hic qñ dictio,ſi. Nam & in caſu illius l.ſi fieret promiſſio de dando dæcem ſi petiero,eſſet conditionalis,ut ibi not. dicas ergo ꝙ actio non erat nata, tñ admittit
ad agendum,ẽt aduerſario inuito,per rõnem q̃.ſ.dixi.¶In glo.ibi
4 {ſol.ſpeciale in perplexis.}hæc uera† unde allegatur iſte text. cum
gl.ꝙ in perplexis fallit regula legiſtarum & dialecticorum . Reſultat autem hæc perplexitas,ꝙ utrique iſtorum erat facta promiſſio ſub ɔ̃rijs conditionib.ſed ſi non fuiſſet facta,niſi uni,dãdo fun
dum ſi non daretur alteri,tunc hẽret locum l.ɔ̃ria . ꝙ non poſſet
agi quouſq; diſcerneret ꝓmiſſorem poſſe alteri dare.& hẹc eſt
vera ſolutio,nec eſt curandum,an ſit diuerſitas rerum , & identitatis perſonæ,ut dabis mihi decem ſi non dederis fundum , uel e
conuerſo idẽtitas rei,& diuerſitas perſonarum,ut dabis mihi fun
dum ſi eum non dederis Titio, uel diuerſitas rerum , & perſonarum,vt dabis mihi fundum ſi decem non dederis Titio . Nam in
omnib.iſtis,non poteſt agi quouſq; deſinat poſſe dare id,quod erat in conditione,niſi eſſet in ultima uoluntate,vt ibi hr̃,ſed quando utrique facta eſt promiſſio,reſultat perplexitas , q̃ iſta l.diſſoluit,vt in ea habetur.Cum enim promiſſor reſeruauerit poteſtatẽ
diſſoluendi,non eſt ueriſimile,ꝙ nũquam uelit diſſoluere , ꝙ nec
alicui ipſorum obligetur,ideo lex præſumit,ꝙ neutri ipſorum vnquam daret,& ex hoc reſultet perſplexitas,q̃ iſta l. uoluit diſſolue
re.Pe.autem dixit,ꝙ iſti habentur,vt duo rei credendi , nimirum
ſi locus eſt præoccupationi per conteſtationem , & ſic innuit ꝙ
prouiſio cuiuſlibet eorum ſit pura,quod falſum eſt.¶Sed ſi quæ
ritur,an poterunt dici duo rei credendi,Bar.dicit,ꝙ non,quia nõ
poſſunt concurrere eodem tempore in eadem obligatione. Cõ
trarium vr̃ poſſe dici,nam promiſſore mortuo antequam alteri
dederit , vel per alterum fuerit lis conteſtata , vr̃ exiſtere conditio
vtriuſq; promiſſionis,quia ius implendi , vel faciendi deficere illã
conditionem non vr̃ tranſmitti ad eius hẹredem,per ea quæ no.
in l.ſi decem cum petiero.}.eo.& tunc ſi ambæ promiſſiones ſic
purificatæ concurrunt ambo in eadem obligatione ad eandem
rem,& ſic erunt duo rei credendi ſimul & ſi eodem tp̃e fuerint
ſtipulati,ſil'r tunc locus erit præoccupationi,ut }.de duo.reis.l. 2.
& intelligo iſtam l.dum loquitur , quando non fuit appoſitũ tp̃s
dandi alteri , quo caſu ut deſinat poſſideri , oporteret expectare
mortem alterius,quod eſt odioſum,& idem ſi fuit appoſitum tẽ
pus mortis,vt ſi non dederis Titio quouſq; vixerit,ſed ſi fuiſſet ap
poſitum certum tp̃s,ut.ſi non dederis Titio intra annum,& ecõuerſo,tunc credo l.iſtam nõ habere locum,vt alter poſſit præoc
cupare per conteſt.ſed debebit expectare lapſum tp̃is , & ſic deſinat poſſe dari,& impleatur condõ formaliter,& prius agi nõ p̃t,
& per hoc adduco bonum tex.cum gl. qui quaſi probat ad literam,& in l.cum tale.§.Mæuiæ.de cond.& demõ.& elapſo tp̃e ſtipulatio cuiuſlibet iſtorum ſit purificata, & quilibet eorum poterit agere de iure,& tunc ſi ſunt duo rei credendi , quia ſil' fuerunt
ſic ſtipulati, melior erit conditio præoccupantis per litis conte. vt
}.de duo.re.l.2.in fi.Idem vr̃ ſi diuerſis temporibus , & vnus ſciat
de ſtipulatione alterius , qa cum una fiat ſub commemoratione
alterius,vñr factæ eodem tp̃e,& erunt duo rei, prout Pet. intelligit hanc l.ſed ſi non eſſent duo rei,non eſſet melior cõdõ ꝑoccu
pantis,ſed quilibet ageret ad ſolidũ fundũ,& uni daret fundus, alteri æſtimatio,& iura de duob.reis non hẽrent locum,& iſta non
tanguntur per Doct.tamen ſunt neceſſaria,hic non ſunt alia.

ADDITIONES.

a ¶Iſte tex.Adde alium in l.ſi plurib.de le.j.ſ'm intellectũ gl.'ſi quem appro bat Imo.Ang.Pet.licet Bar,aliter ſentiat.
b ¶Valet iudiciũ.Intellige qñ actio fuit ſimul nata,ſed poſtea extincta ipſo iure,ſecus,ſi nunquam fuiſſet nata,ſ'm Matth.no.ſuis.fol.j.

LEX X.

Filius. Quid ſi pater non fuit reuerſus ? Rñdeo acquiritur filio.quod dic ut plene no.in l.fi.C.de ſen. paſſis.

LEX XI.

Si ita ſtipulatus. ¶Quando alternatiua cadit inter plus & minus , non facit utrunq; eſſe in obligatione,ſed id tñ quod minus eſt.h.d.Vel ſic , In alternatiua quantitatis uel tp̃is quod minus eſt,in obligatione eſt. h.d.
ſed q̃ eſt rõ huius l.rñdeo,cum electio ſit debitoris,ueriſil'e eſt, ꝙ
ẽt ius ita præſumit,ꝙ debeat eligere id q̃d minus eſt, & non expe
dit inducere,ut q̃d maius eſt,ſit in obligatione, qa licet eſſet ſuper
fluũ poſt obl'o.ueriſil'r non haberet executionem.Ex hoc ſequitur,ꝙ non ſic eſſet ſi electio eſſet ſtipulatoris . Sed.quid erit tũc in
obligatione?vr̃ a ɔ̃rio ſenſu,ꝙ id quod eſt maius,quia eſt ueriſil'e,
ꝙ illud eliget.Pet.tñ & Cy.in l.cum quidam.C.de uerb.ſig. dñt ꝙ
vtrunq; erit in obligatoine,per l.planè.§.fi.de leg.j.¶Ad rõnem fa
ctam in ɔ̃riũ rñd.ut no.Bar.}.eo.l.ſi duo, circa fi.ti.Item limitat qñ
non ſubeſt aliqua cã,ꝑ q̃ quam debeat potius eligere, quod maius eſt,q̃ id quod minus,alias utrunque eſſet in obligatione , ut ſi
promiſiſti mihi dare decem hic , uel quinque Pariſijs , quia com-
modius

modius eſt tibi hic dare decem, q̃ ibi quinq;, & idem ſi alternati-
ua caderet inter ſpecies, quarum vna eſſet melior altera, quia poſ-
ſet hẽre affectionẽ ad minorem, & potius vellet dare maiorem, vt
j.de noua.l.ſi is cui, & ibi vide per gl.& Bar.& ex iſta l. colligit̃ rõ.
l.inter ſtipulantem.§.ſi ſtipulatntis.j.eo.ſi ſtipulor a te decem, aut
quinq;, & tu rñdes, promitto quinq;, valet ſtipulatio, licèt ſecus
in ſpecieb. quia ſi ſimpliciter promitteres, vel ẽt decẽ, aut quinq;,
non tenereris, niſi in quinq;, quaſi illa videãtur electa ab ipſo prin
cipio, quia ſic tibi expediat, ſed iſtud inducebam, alias ad qõnem
Bononiæ, vbi eſt ſtatutum, ꝙ ſi clericus agat ꝯ laicum in curia ſe-
culari, non gaudeat beneficio ſtatutorum, ſed ſeruetur ſibi ius ca
nonicum, ſi laicus noluerit, ſicut ſeruaretur laico agenti ꝯ clericũ
in curia ſpirituali, & hoc tã in cauſa principali, q̃ appellationis. Egit
clericus ꝯ laicum in ſeculari curia, & obtinuit, laicus appellauit, &
infra tp̃s præfixum a ſtatuto non fuit proſecutus appellationem,
dicebat clericus appellationem deſertam ex forma ſtatuti, laicus
dicebat velle obſeruare ius cõe ſ̃m quod non erat deſerta. Repli
cabatur ꝙ hoc debuit dicere, & agere anteq̃ liberetur tp̃s ſtatuti,
cum eſſet in ſua electione, arg.l.j.C.de ſatiſdan.ibi dum dicit, & vi-
ci.ꝯrium dicebam, quia hoc poſſet procedere in his in quibus poſ
ſet eſſe dubium quid magis expediret reo, ſed hoc eſt clarum ꝙ
magis ſibi expedit ſeruari ius canonicum quod tribuit maius tp̃s
a ergo illam partem vr̃ elegiſſe a principio præſumptione iuris,[a] ar.
huius l.cum ſim.

ADDITIO.

a ¶Arg.huius.l.d.Ale.dicit, ꝙ hic tex.non probat deci.Pau.ſeq. ſed ꝙ ſua de ciſio eſt uera alia ratione, de qua hic per ipſum.

LEX XII.

1 *Promittens ante menſem Ianuarij proxime futuri intelligitur.ſ.finitum. Si vnus dicit ante Calendas, alter poſt Calen. uel unus dixit ante menſem Martij, alter poſt menſem Martij, qualiter reducãtur ad concordiam.*

2 *Qui promiſit dare ante Calendas, poteſt dare quando uult, & quid ſi promiſit dare Calendis.*

3 *Si datus eſt alicui terminus ad quid faciendum vſq; ad talem diem, quod qualibet die termini poterit iſtud facere, & ſi facit ante vltimum diem, debet facere partem aduerſam citari.*

4 *Si datus eſt terminus reo ſex dierum ad comparendũ, duo pro primo, duo pro ſecundo, duo pro tertio, & ultimo perẽptorio, et reus comparuit in primo termino, actor uero non cõparuit: in ſecundo vero uel tertio termino reus non comparuit, ſed actor ſic, quis eorum dicatur contumax.*

QVi ante Calendas. Gl. intelligit iſtã l.
quantum ad tp̃s,
quod eſt añ diem Calendarum, ꝗ a illo tp̃e non po-
teſt agere ſtipulator, ſiue fuit ſtipulatus añ Calendas
dari, ſiue in Calendis, ſed quantũ ad diẽ Calendarum gl. vult ꝙ ſit
dr̃ia, ꝗ a primo caſu poterit agere in diẽ Calendarũ, ꝗ a nõ habuit
reus terminũ, niſi pro tp̃e qđ eſt añ Calendas, ſed in ſc̃do caſu nõ
poterit agere, niſi finito illo die, ſicut qui ſtipulat̃ hoc anno, nõ p̃t
agere, niſi eo finito, vt l qui hoc anno. j. eod. ¶Tu dic br̃, ꝙ ẽt in
primo caſu non põt agere, niſi finito die Calendarũ, ꝗ a illa uerba
añ Calendas, intelligunt̃ fauore debitoris, ut maiorẽ hẽat dilatio-
nẽ.ſ.poſt finitas, & ſic ẽt dies Calendarũ includit̃ in termino, text.
eſt de hoc expreſſus. j.eo.l.ſtipulationes non diui.§.ſi quis ita poſt
1 Calendas, in fi.†per hoc vr̃, ꝙ ſi promiſiſti mihi añ menſem Ianua
rij proximè futuri, ꝙ hoc intelligatur.ſ.finitum, & ſic totus mẽſis
Ianuarij cedit in termino, & añ lapſum termini nõ põt agi: quod
perpetuo tene menti, & ad hoc qđ no.Bar.in l.2.§.creditũ, ſi cert.
peta.quilibet tñ prima facie diceret ꝯriũ, ꝗ ergo vult menſem Ia-
nuarij non ꝯtineri, dicat añ menſem Ianuarij inchoatũ, ſed ſi dice
ret ante Calendas Ianuarij, tũc poterit agere finito primo die. Te-
ne menti, & inducitur iſtud ad ꝯcordiam teſtium, quorũ unus di
xit añ Calendas, alter dixit poſt Calendas. Vel unus dixit añ men-
ſem Martij, alter poſt menſem Martii, & ideo ſint iſti ꝯrij, an pote
runt reduci ad concordiã hoc mõ, dũ primus dixit añ mẽſem ul'
añ Calendas, intelligat̃.ſ.finitũ uel finitas, & dũ alter dixit poſt Ca-
lendas, vel menſem, intelligat.ſ.inchoatum uel inchoatas, & ſic vi
dent̃ dicere idem, q̃ ꝯcordia an qñ fieri debeat, dic ut per Bar.in d.
2 §.creditum. ¶† Sed quid ſi debitor uult ſponte ſoluere añ termi-
num, an ſit dr̃ia inter iſtas ſtipulationes? Bar. ꝙ ſic, quia ſi promiſit
dare ante Calẽdas, p̃t indiſtinctè dare, qñ uult per tex. s̈. de manu.
teſta.l.ſi ita fuerit libertas, circa fi.ſed ſi promiſit dare Calẽdis.i. in
die Calendarũ, non p̃t dare añ illam diem ſi tp̃s erat appoſitum fa
uore creditoris, ut in l.fideicomm.§.cum Pollidius.de uſur.& l.ſi
ita relictum.§.Pegaſus, de leg.2.ſecus fauore debitoris, & ita intel-
3 ligitur l.ſtipulatio.§.inter certam. j.eod.† & iſta inducunt̃ ad quæ-
ſtionem, ſi datus eſt alicui terminus ad aliquid faciendum uſq; ad
octo dies, uel uſq; ad talem diem, ꝙ qualibet die termini poterit
iſtud facere, ſi tamen facit ante ultimã diẽ debet facere partem ad
uerſam citari, quia non habuit comparere añ ultimam diẽ, cum
non eſſet ueriſi'e, ꝙ ille uellet accelerare, ſed potius ꝯgaudere to
to termino; ſed ſi illud faciat ultimo die, non hẽt neceſſe facere ci-
tari alteram partem, quia illa dies interpellat eum, & h.d.Bar. in d.l.
Item illa.de conſti.pecu. vbi oĩno vide, & ẽt gl.ordinaria in clemẽ.
4 q̃uis.de appel. ¶ † Tangit etiam hic Bar. vna qõnem vulgarem, li
cet extra propoſitum huius l. quia nihil facit ad materiam, ſi datus
eſt terminus reo ſex dierum ad comparendum, duo pro primo,
duo pro ſecũdo, duo pro tertio, & vltimo peremptorio, & reus
comparuit in primo termino, actor uero non comparuit. In ſe-
cundo uero vel tertio termino reus nõ comparuit, ſed actor ſic,
quis eorum dicatur contumax: & Iac.de Are.tenuit ꝙ reus, quia
vltima mora nocet, vt s̈.de peri.& commod. rei ven.l.illud. & ita
tenuit Spec.in ti.de citatione.§.viſo.ver.quid ſi in primo.Bart. te-
nuit ꝯrium, & ẽt Io.And.in additio.Spe.in d.ver.quid ſi in primo.
licèt Bar.non alleget, dicens, ꝙ ſecundus terminus vr̃ datus in de-
fectum primi, ſ.ſi reus in primo termino nõ comparuit, & tertius
in defectum ſecundi. Si ergo reus comparuit in primo, ceſſat ſe-
cundus & tertius, & habentur pro non datis debuit ergo actor
comparere in illo primo, & videre an reus cõpareat, ꝙ cum non
a fecit,[a] circũducitur edictum citatoriũ, & expedit ipſum de nouo
citari, vt in l.poſt edictum.§.j.& ij.s̈.de iud. & actor dẽt condẽnari
in expenſis, in c.j.de do.& cõtu.li.6.& not.in l.ſancimus.C. de iud.

ADDITIO.

a ¶Circunducit. Adde Bal.in auth.ei qui iurat.C.de bo.auth.iud.poſ.in l.cõſentaneum.C.qũo, & qñ iudex. cautela tñ eſt, ꝙ comparens nõ recedat, niſi licentiatus a iudice per iura hic alle.per D.Ale.cui adde ꝙ ſi talis iniuſtè fuerit licentiatus per iudicem, ꝙ poterit tanq̃ contumax excõicari, ſ̃m D.de Rota, deciſ.ſuis de dol.& cont.deciſ.incip.ubi pars eſt iniuſtè licentiata, aliqui tamen contra.

LEX XIII.

1 *Stipulatio continens factum quando committatur.*

2 *Caſus in quo poteſt quis compelli ad factum.*

3 *Si debitor ſuſcepit in ſe periculum, uel ſui culpa ruit quod fecerat, an teneatur iterum reficere pro eadem pecunia, & ſuis expenſis.*

4 *Si data eſt dilatio ad producendum teſtes, & in ultima uel penultima die produxi teſtes qui non fuerunt examinati, & propter hoc receſſerunt, an debeat dari iterata integra dilatio.*

5 *Quando reſtituitur tempus impedimenti, an reſtituatur in totum, an pro tempore impedimenti.*

1 SI ita ſtipulatus. ¶†Stipulatio continens
factum committit̃ poſt
quam tranſiuit tantum tp̃s intra quod potuit expedi
ri, & non fuit expeditum. Item ſi ꝓꝓ impedimentum
uel caſum ſuperueniẽtem aufert̃ totum commodum dilationis,
debet tota dilatio reintegrari. h.d.cum l.ſeq.& ſ ꝓ alleg.ad hoc ulti
mum. Iſtam primam l.intelligo.qñ quis uellet agere ad intereſſe,
quia opus non eſt factum, quo caſu diſtinguitur. Aut uult agere
ad intereſſe totale, & nõ p̃t niſi finito tp̃e, ut hic. Aut ad intereſſe
particulare, quia non eſt inchoatum, & tunc nõ hẽt neceſſe expe
ctare lapſum totius tp̃is, ut l.ſtip'ones non diui.§.planè. j.ead.l. de
quo gl.opponit, ſed ſi ſtipulator uellet agere ad ipſum factum, ꝙ
a eſt in obligatione, non uideo[a] quare non poſſit agere ſtatim ante
lapſum tp̃is, ut condemnetur ad faciendum, cum obligatio ſit pu
2 ra.† & ſic eſt caſus, in quo poterit præciſe compelli ad factũ, & cõ
pelletur, alias tranſacto tp̃e quo potuit fieri, fiat executio ad inte-
reſſe, per ea q̃ not.gl.in l.2.§.Itẽ ſi in facto.s̈.eo.nec ſufficeret, ꝙ la-
pſum eſſet tm̃ tp̃s, quodãmodo certum eſt fieri non poſſe, & ſic
poterit agi ad intereſſe anteq̃ labatur integrum tp̃s, quod erat ne-
ceſſarium ad ꝯſtructionẽ domus, ut j.eo.l.inſulam.intra bienniũ.
nec ẽt committitur ſtipulatio ipſo iure ad totale intereſſe, licèt ſe-
cus ad pęnam ꝯuentionalem, ut j.e.l.ſi ſtipulatus ſim mihi a Pro-
culo.& dixi s̈.e.l.in illa ſtipulatione. patet ẽt ex iſta l. ꝙ lapſus illius
tp̃is taciti & legalis, quod ineſt in ſtipulatione facti, interpellat pro
miſſorẽ, & ꝯſtituit ipſum in mora ſine alia interpellatione, ut ſuc-
cedat obligatio ad intereſſe, qđ patet, quia elapſo termino ſtatim
põt agi, ut hic, & j.co.l.ſi inſula.& hoc in facto hñte tractum ſuc-
ceſſiuum, ut facere domum, ſed ſi inſtantaneum, ut tradere fun-
dum uel reſtituere, dico, ꝙ tunc ineſt aliquod tp̃s tacitum, & ſic
eſt neceſſaria interpellatio, ut debitor cõſtituat̃ in mora, & ſucce-
dit obligatio ad ęſtimationem, ſicut in obligatione dandi non eſt
in mora ante interpellationem, ut infra.eo.l.ſi ex legati cauſa. cum
3 hæc ſit eadem ratio. ¶†Contra l.ſeq.glo.opp.de l.Maritus.s̈. loca.
& ſoluit, ꝙ hic debitor ſuſcepit in ſe periculum, uel ſui culpa ruit
quod fecerat, alias ſtipulatoris eſſet periculum, ut in ꝯrio, & ſic in
nuit iſta glo. ꝙ tunc debitor eſſet liberatus, & non teneretur am-
plius reficere, cuius contrarium iſta l.innuit. Tu dic cõtrarium, ꝙ
non eſt liberatus ſi ruit antequam eſſet opus completum, quia
nondum

ADDITIO.

a ¶Non uideo. Hoc non placet D.Alex.ut hic per ipſum.

nondum fecerat quod promiſerat per l.ſi is quadringenta.§.quæ
dam.ad legem Falcidiam.ideo tenetur iterato reficere ſiue fuit in
culpa,ſiue non,& debet habere integrum tp̄s, & ita intelligatur
iſta l.Sed ſi quæritur cuius expenſis debeat reficere,& an pro ea-
dem pecunia,quæ fuit ſibi data pro opere fiendo, tunc procedit
diſtinctio gl.quia ſi ſuſcepit in ſe periculum,vel ſui culpa fuit, quia
malum fecerat fundū,vel uitio operis,tunc debebit reficere pro
eadē pecunia & ſuis expenſis:alias expenſis ſtipulatoris,ut in l.ma
4 ritus.& ita Bar.ibi,melius,q̃ hic declarat.†Vltimo tex. iſte ſp alleg.
ad q̄onem ſi data eſt dilatio ad producendū teſtes, & in vltima vł
penultima die produxi teſtes,qui non fuerunt examinati a iudice
vel examinatore,& pp hoc receſſerunt,ꝙ debeat dari iterata in-
tegra dilatio, quia impedimentum illius diei abſtulit commodū
totius dilationis.debes tñ ſcire,ꝙ intra ſequentem dilationem po
terit producere illos teſtes,quos tunc produxerat, non aūt alios
de nouo,quia in illis fuit impeditus,non in iſtis, & ita ſingulariter
no.per Doc.in l.admonendi.de iureiur.per tex.dum ibi dicit, qui
5 bus nunc ſolis vſurus.¶†Debes etiam ſcire,ꝙ qñ reſtituitur tem-
pus impedimenti,ſeu pp impedimentum alicuius parui tpis ſi fit
a reſtitutio [a] per l.tunc fit ad totum integrum tempus.ſed ſi fiat be-
neficio reſtitutionis in integrum,de iure ſpeciali non fit,niſi ad tp̄s
in quantū fuit impeditus,ut l.ab hoſtib.§.ꝙ ſimpliciter. q ex cauſ.
ma.& ita eleganter dixit gl.ord.in c.ſi electio.de elect.li.6.in ult.gl.
dicit ēt Bar.hic vnum no.ꝙ tunc reintegratur tp̄s, qñ opus fiēdū
eſſet idem factum ſecundo tempore facto in primo,ut in domo:
alias ſecus,vt ſi aliquis promiſit mihi ſeruire pro vno anno ab iſta
die,& ipſe fuit impeditus pro iſto anno, & uellet mihi ſeruire an-
no ſequenti pro eadem mercede,non teneor recipere,quia aliud
eſt ſeruitium primi tpis,aliud ſecundi,cum conſtat in operis, quæ
variantur ex tpe,ut in l.ſi non ſortē.§.libertus.de ꝯd.inde.& alleg.
ad hoc tex.ſingularis in l.ſi vſusfr.mihi in biennium.ſ.de vſufruc.
leg.quod no.pro poteſtatibus electis pro certo & ſpeciali tpe, ut
ſi in illo fuerint impediti,non poterunt ſeruire virtute eiuſdem ele
b ctionis pro alio tempore,[b] & vide ꝙ idem Bart. no.j. ad Turpill.
l.in ſena.§.fin.

ADDITIONES.

a ¶Reſtitutio.Adde quæ poſui in l.fi.ſ.de feriis.in apoſt.ad Bart.ibi, & hic.
b ¶Alio tēpore.Adde Bar.in l.ſi prius.ſ.de ope.no.nun.in x.q. & in l. ſi vno.
§.cum quidā.ſ.loc.Bal in l.liberti.C.de ope.lib.Ant.de But.in c.fi. de iud.

LEX XV.

Si Stichum. Si vna ex rebus alternatiuè promiſſis effi
ciatur ſtipulatoris,reliqua ſola remanet in
obligatione.h.d.quod intellige,qñ efficitur ſtipulatoris ex alia cā,
q̃ ex illa ſtipulatione alternatiua,ſiue ab alio fuerit ſtipulator con
ſequutus dñium,ſiue ab eodem promiſſore.Si.n. ex ſtipulatione
alternatiua fuiſſet ſibi ſoluta,clarum eſt,ꝙ tota obligatio eſſet ex-
tincta,ēt quo ad alteram,quia licèt ſtipulatio alteternatiua uideat̄
eſſe duplex, reſpectu rerum ambæ ſunt in obligatione, reſpectu
tñ ſolutionis dr̄ una,quia ſufficit vnum ſoluere, ut tota obligatio
extinguatur,ut no.in l.ſi ex toto.§.j.& l.ſi illud.de leg.ij.In text.ibi.
{reliquus debetur,} ſubaudi præciſe.Sed anteq̃ alter eſſet effectus
meus,neuter erat præciſe in obligatione,& pone exemplum, ꝙ
promiſiſti mihi Stichum,qui erat alterius,tenet ergo promiſſio,
vt tenearis illum redimere ſi nō vis dare Stichum,ſed ego emi po
ſtea Pamphilum a vero dño,vel fuit mihi ab eo donatus, quantū
eſt ad hoc,quod hic dr̄,non refert an ex cauſa oneroſa fuerit effe
ctus meus,vel lucratiua,ut in j.gl.ſed q̃tum ad alium effectum, ſi
ctū,ſi poſtea Pamphilus deſierit eſſe meus, & dñium ad te perue
nerit,& ip̄m velles ſoluere,an tenerer recipere?de quo q̄rit gl.ſeq.
in fi.diſtingueret̄,an ſtipulatio fuit interpoſita ex cauſa lucratiua,
& poſtea eſſet effectus meus ſil'r ex cā lucratiua,& tūc extingue-
retur facultas ſoluendi ex prima cauſa,tam de rigore,q̃ de æquita
te per l.qui decem.§.Stichum.in prin.j.de ſolu.licèt gl. dicat de ri-
gore non de æquitate per illum eundem §.in fi. ſed hoc eſſet ve-
rū in obligatione gñis,in qua nulla ſpecies eſt in obligatione, ſed
in alternatiua utraq; eſt in obligatione.Vnde deſinit ſemel eſſe in
obligatione,quia fuit effectus meus,& ex alia cā lucratiua deſinit
eſſe ēt in ſolutione per regulam de duab.cauſis lucratiuis, de qua
dic vt in l.Mæuia.§.duob.de leg.2.ſed ſi ambæ eſſent ex cā onero
ſa,vel altera iſtarum ceſſaret,& poſſet ſolui idē Pamphilus,nec no
ceret,ꝙ interim fuerit meus.Facit ad hoc l.exiſtimo.j.eod.

1 *Stipulatio annua,an tranſeat ad hæredes ſtipulatoris,*
Quid in legato annuo,

1 §.Stipulatio. ¶†Stipulatio annua eſt vna pro oīb.an-
nis,ſed legatum annuum non eſt unum
ſed tot dnr̄,quot annis durabit,quia primo anno eſt purum, pro
ſequentibus conditionale,& ſi legatarius decedat, pro annis non
cœptis,non tranſmittit ad hæredes,quia extincta eſt conditio . h.
d,Inueſtigatio huius §.eſt vtilis pp plura.Primo,quia in ſtipulatio
ne annua,cum illa ſit vna, & unica actio naſcatur, ab ipſo princi-
pio inſpicitur conditio ſtipulatoris tempore ſtipulationis interpo
ſitæ.Vnde ſi tunc erat in patria poteſtate,acquiritur patri pro oī-
bus annis,etiam ſi filius poſtea emancipetur,vt ſ.de do.cau.mor.
l.ſenatus.in fi. & j.eod. l.ſi filius.non ſic in legato annuo,ut ibi in
prin.cuiuſlibet anni naſcetur obligatio,ideo ſi in prin. etiam anni
filius eſſet emancipatus,acquireretur ſibi,& non patri . Secundo
eſt vtilitas pp præſcriptionem, quia in ſtipulatione annua incipit
præſcriptio a tempore ſtipulationis interpoſitæ, nam ſi poſtea nū
a q̃ ſoluerentur per annos xxx.præſcriptum eſſet toti obligationi,[a]
non ſolum pro annis præteritis,ſed ēt futuris, non ſic in legato an
nuo,quia non eſſet præſcriptum,niſi pro primo anno, ſi dūtaxat
30.eſſent elapſi,et ſi 31.tunc pro primo & ſecundo . ſi 32. tunc ēt
pro tertio,& ſic de ſingulis,quia cum in princ.cuiuſlibet anni or-
ta fuit noua obligatio & actio,quælibet per ſe acquirit vſum.xxx.
ann.pro futuris autem nō inceptis nulla eſt inchoata præſcriptio,
& hæc hñr in tex.& gl.per Doc.in l.cum notiſſimi.§.in his. de p̄ſc.
30.anno.Tertio conſiſtit vtilitas q̃tum ad inducendam moram,
nam in legato annuo eum a princ. cuiuſlibet anni naſcatur noua
obligatio & actio,licèt debitor non ſoluat,non cōſtituitur in mo
ra ſine interpellatione,quia idem tp̄s non debet eſſe cauſa inducē
dæ obligationis,& actionis,& ēt inducendi moram,vt j.e.l. quo-
ties.in diem.& ibi no. & hoc not.in l.j.de pe.le. ſi bene inſpiciatur,
ſed in ſtipulatione annua, cum non multiplicentur obligationes
in prin.cuiuſlibet anni,ſed ſemel a principio nata fuit pro omnib.
ceſſat ratio prædicta, & ideo lapſus cuiuſlibet anni interpellat, &
conſtituit quem in mora,ut patet in l.2.C.de iu.emphy.& hoc ēt
ponit Bart.latè in l.ita ſtipulatus.in 2.q.princi.in qua tractat, ꝙ tp̄s
appoſitum cauſa multiplicandæ obligationis conſtituit quem in
mora.Quarta vtilitas eſt ſm quoſdā, quia in ſtipulatione annua,
cum actio ſit nata pro oīb.annis, poteſt agi ab ipſo princi. ut quis
condemnet̄ ad dandum pro oīb.annis,licèt exactio non fiat, niſi
pro portione primi anni,pro ſeq autem fiet in prin.cuiuſlibet,ſed
in legatis cum actio non ſit nata,niſi pro primo anno, nō poteſt
agi,niſi pro illo.Contrarium tñ tenent Docto.ꝙ etiam in legato
idem ſit,ut rōne primi ann.incepti poſſit agi tam pro illo,q̃ pro fu
b turis, ut fiat condemnatio, non exactio [b] per l.j.C.de fideiuſ.qd̄
dic vt no.in l.j.& 2.C.de ſent.quæ ſine cer.quant.prof. & per Bar.
in loco ſ.alle.quod autem hic dr̄ ſtipulatio eſt vna, recipit triplicē
limitationem,& colligit̄ ex diſtinctione Bart.q̃ ponit in l. ſi ſeruus
cōis Mæuij & Caſtrenſis peculij.§.fi.j. de ſtip. ſer. ubi oīno vide,
qa melius ibi declarat,q̃ hic.¶In gl.mag.poſt prin.ibi,{vel etiam ſi
2 non fuit dictum,tñ intelligitur.}†No.iſtam gl.ſingu.ꝙ ſi ſtipulor a
te annuè uel ſingulis annis,non tranſmittitur ad hæredes meos,
niſi de ipſis fuerit facta expreſſa mentio, & ſic idem in ſtipulatio-
ne annua,quod in legato annuo ſm iſtam glo. In hoc tñ eſt dr̄ia,
quia ſtipu.annua mero iure tranſmittit̄, ſed hæredi agenti obſtat
exceptio,ut j.no.glo.in ver.{item eſt perpetua,} ſed legatū annuū
ipſo iure pro annis nondum cœptis Petr.reprehendit iſtam gl.qa
non reperitur iure cautum,quod dicit gl.ꝙ non tranſeat ad hære
des in effectu,imò eſt ꝯ iſtum tex.dum dicit, { eſt perpetua. } quia
debet intelligi ipſo iure,& in effectu.Bar. tenet gl. quia vel iſta ſti-
pulatio.interpoſita eſt per pauperem,& de modica quātitate, &
tunc cenſetur interpoſita ex cauſa alimentorum,vt l.cum hi.§. in
annos.de tranſa.& alimenta morte finiuntur, aut fuit interpoſita
per diuitem,& de magna quantitate, & tunc adhuc dicit idem p
l.ſancimus.§.fi.C.de donat.ubi vr̄,ꝙ non tranſeat ad hæredes,niſi
cum facta eſt expreſſa mentio de eis.Sed certè tex. ibi in præcedē
ti ver.vr̄ innuere ꝯrium ſi bene inſpiciatur,quia vult, ꝙ niſi facta
pro alimentis,ſit perpetua.Vnde de rigore iuris opin.Pet. vr̄ me-
c lior,[c] per iſtum tex.quem ſequitur Ang.de æquitate tñ ad euitan
dum infinitatem poſſet tolerari gl. ¶In gl.ibi {l.pluribus.§.j.} glo.
ibi dicit,ꝙ ibi fuit facta ſpecificatio temporum, hic non, Contra
q̃ Sol.hic Bart.oppo.& tamen ſoluit,quia ſi promittis mihi decē
ſingulis annis,illud uerbum ſingulis,quod eſt diſtributiuum, ha-
bet uim ſpecificationis cuiuſlibet anni,ergo deberent eſſe plures.
Ange.dicit, ꝙ ibi fuit appoſita dictio diſtributiua,ante & poſt,hic
ſemel tantum,nec uideo, ꝙ aliter poſſet bene ſolui iſtud ꝯrium.
¶In fi.gl.ibi {ſed argu.contra} ſ.ꝙ legatum annuum perpetuum
duret.Sed rñdeo verum eſſe,quando factum fuit perſonæ, quæ
non moritur,vt eccleſiæ vel collegio,& ibi loquuntur ll.alle.in gl.
ſecus ſi morituræ.¶Iſta tñ ſolutio nō cadit ad l.defuncta.in fi. Nā
illa vr̄ probare,ꝙ legatum annuum ſit vnicum,ſed rñdeo, ꝙ ſit ſi
ne dinumeratione temporum,uidelicet ſi legas mihi vſumfructū
talis fundi,vel quartā partem redituum talis fundi, tūc licèt videa
tur mihi legatum quouſq; vixero,non tñ ſunt plura legata,ſed v-
d num,[d] quia non fuit facta expreſſio temporū, ſecus ſi dixiſſet ſin-
gulis annis quouſq; vixero,vt l.j.quando dies vſufruct.lega. ced.

ADDITIONES.

a ¶Toti obligationi.Vide pulchrè Raph.Cuma.conſi.164.
b ¶Non exactio.Adde Lud.Ro.conſi.278.
c ¶Melior.Idē tenēt Bar.Rap.Lu.Ro.& Ale.hic,ſaluo,ꝙ ſi ſit facta pauperi.
d ¶Sed vnum.Lu.Ro ponit in ſing.ſuis,ꝙ legatū ſextæ partis redituum dr̄
annuū exiſtens teſtatoris,per l.ſi defuncta.& ibi uide alium caſum fol.8.

LEX

te quæ erat bonæfidei,& ꝯtus iuriſgentium non nouatur per ſti pulationem interuenientem,etiam ex interuallo.

ADDITIO.

a ¶De uendendo.Facit quod dicit Ro.in ſing.ſuis,ꝙ emptor,cui res uendita non eſt tradita,non pōt impedire remiſſionem fiendam p̄ uenditorem.

LEX XVIII.

1 *Diuortium debet eſſe liberum a pœna conuentionali, niſi contineat idem quod legalis.*

2 *Statutum continens idem quod ius commune,ꝙ ualeat ut ex eo poſſit agi uel excipi.*

3 *An ualeat promiſſio pœnæ quæ fit inter eos qui faciũt pacem inuicem, & promittunt ſe non offendere ſub certa pœna cum talis offenſa puniatur per leges,uel ſtatuta.*

Conditio ſi diuortium feceris,an hodie uitiet ſtipulationem pœnalem.

4 *An ualeat promiſſio de dando aliquid alicui ſi illi nupſerit.*

1 SI ita ſtipulatio facta. †Diuortium dēt eſſe liberũ a pena conuentionali,niſi contineat idem qđ legalis. h.d.ſic & uerum mr̃imonium,ut ĩ.e.l.Tit. ¶†In text. ibi{quia contenti}per iſtũ tex.uṙ ꝙ non valeat promiſſio penæ,q̄ fit inter eos,qui inuicem faciunt pacem, & ꝓmittunt ſe nō offendere ſub certa pena,cũ talis offenſa puniatur per leges,vel per ſtatuta.In ɔ̃rium tñ vṙ per gl.ord ſ.de pac,l.non impoſſibile, & ideo hoc tenet Bar.ad iſtã l.r̃ndet.ꝙ ſpeciale eſt in caſu eius pp libertatē,q̄ debet eſſe in matrimonijs ɔ̃hendis,& diſſoluēdis, & vide qđ no.per Culi.de Cu.in l.illicitas.ſ.de offi.præſi.& quod no.in regula fruſtra.in mercurialib.¶In tex.ibi{niſi & ſtipulatio.} quia tũc valeret ſtiplo,& poſſet ex ea peti pena.& ſic vṙ ꝓbari hoc ſm Ang. ꝙ ſtatutum continens idem quod ius cōe,ualeat, & ex eo p̄t agi, vel excipi,& ſic habet q̲s duplex ius,ſeu remedium, q̲a p̄t ɔueni re de iure cōi,& ex forma ſtatuti,& hoc eſt utile, quia ſi ſuccũbit in uno,pōt redire ad aliud per id,qđ no.in l.ſi actor.ſ. de iureiurã.

3 ¶† Sed opp.ſ iſta ɔdō ſi diuortiũ feceris reijciatur, & non uitiet ſtiplonē,ut in l.reprehendenda.de inſti.& ſubſt.Sol. ibi, qñ apponiẗ in inſtitutione,vel relicto facto alteri ex coniugibus, tũc tanq̃ turpis reijcitur,& non vitiat inſtitutionem,vel relictũ,hic qñ in ſti pulatione penali,quo caſu uitiat & nō uitiatur.¶ Sed quid erit hodie,cum diuortium per quod ſeparatur matrimonium fieri non poterit ſi matrimoniũ tenuit,ut no.in l.diuortio.ſ. de neg. geſt. licèt poſſit de facto alter ab altero recedere? Rñdeo non reperio ex hoc receſſu aliq̃ penam imponi,ſicut imponebatur hoc iure, quo ſeparabaẗ matrimoniũ, & cogiẗ officio iudicis eccleſiaſtici redire,& iō vṙ dicendum, ꝙ cum ceſſat ratio de qua hic, poterit alter ab altero ſtipulari penam ſub conditione ſi receſſerit de fa-

4 cto.¶†Item an ualeat promiſſio de dando aliquid alicui ſi illi nupſerit? dic ut ĩ.e.l.ſi ita ſtipulatus fuero te ſiſti.§.ſi promiſſio tñ pena ſi non nupſerit,non ualet,ut ĩ.eo.l.Titia

---

LEX XIX.

1 *Potes te obligare ad dandum mihi id quod alius tibi debet,cum debitor eſſe deſierit,& nu.2.*

1 HViuſmodi. † Poteris te obligare de dando mihi id,qđ alius mihi dēt cũ ip-

a ſe debitor eſſe deſierit.h.d.ſm pri.lec.ſm,ꝙ in lr̃a dēt eſſe mihi.& aduerte, ꝙ ſi conſtat, ꝙ fideiuſſorio noīe pro illo uolueris te obligare,uerba illa cum debitor eſſe deſieris, impropriantur,& debent intelligi.i.cum deſierit eſſe ſoluēdo,quò caſu recurritur ad fideiuſſorē,maximè hodie,cũ primo ſit excutiendus debitor,non aũt pñt intelligi propriè,ꝙ deſinat eſſe debitor ciuiliter,& naturaliter,quia fideiuſſoria obligatio non dēt incipere a caſu quo ſi eſſet incepta,finiretur,nam liberato principali liberatur fideiuſſor,ſed ſi non conſtat,ꝙ aīo fideiubendi,tũc uerba ſtant propriè,& non erit fideiuſſor,ſed principalis promiſſor,ſicut ſi ſub qualibet alia promiſſione promiſiſſes,& ſic ab utroque potero petere,primo ab illo,& exigere poſtea a te,ſm aliam lect.

2 ꝓut eſt in tex.ibi.h.d.†potes te obligare ad dandũ mihi id qđ alius tibi dēt cũ debitor eſſe deſierit.h.d.Sed q̲d importat hoc? Rñdeo ſi promiſiſſes ſimplr id qđ alius tibi dēt, liberaris cedēdo actionē ɔ̃ illũ,ſicut cum quis legat mihi qđ ſibi alius dēt,ut in l.ſi ſic.§.j. de leg,j.ſed promittēdo hoc mō,cũ ille debitor eſſe deſierit,non liberareris,ſed debes agere ɔ̃ illum,& exigere, & poſtea exactũ mihi dare,vt hṙ in fi.in l.apud Iul,§.ſi Titius.de leg.j.cum ibi no. p Bart. & ſm iſtas duas lec.non loqẗ iſta l.niſi de unica ſtiplone, licèt tex. loquatur in pluribus.dum dicit,{huiuſmodi ſtipulationes &c.}ſed debet exponi.i.iſta ſtipulatio,de qua loquiẗ & alia ſimilis,ut in fin. gl.j.Alii uero timore huius ɔ̃rij,quia loquitur in plurali dicunt, ꝙ tex.loquitur de duplici ſtipulatione. Vna ꝙ promittis mihi id qđ Titius mihi debet,uel id quod debet tibi uſq; ibi, { cum debitor. } Alia quòd promittis mihi aliquid,puta decem uel Stichum, cum

Titius

LEX XVI.

1 *Stipulatio non poteſt conferri in uoluntatem,uel arbitrium debitoris.*

2 *Stipulatio an poſſit conferri in arbitrium tertij, ut promittis mihi ſi Titius uolet.*

1 STipulatio. ¶†Stipulatio non poteſt conferri in volũtatem,vel arbitrium debitoris.h.d.ſed an in voluntatē creditoris, ut promittis mihi ſi ſoluam? gl.in l.Titia.ĩ.eo.tenet ꝙ non,ɔ̃riũ

2 tenent Doc.per l.ſi ita legatum.§.itē ſi uolens.de leg.j.¶† Item an in arbitrium tertij,ut promittis mihi ſi Titius volet? non reperio hoc tactũ per aliquē.Nam in legato certum eſt,ꝙ nō valet, quia eſſet captatorium,ſed uoluntas captatoria in actib.inter uiuos nō reperitur reprobata,ſicut in vltimis uoluntatib.ideo tenui repetēdo l.j.de leg.ij.Bononiæ,ꝙ ſic.Item an ſit dr̃ia,quia per uerba importantia arbitrium boni uiri,ut ſi fueris arbitratus, vel liberæ uoluntatis,ut ſi uolueris.Rñdeo non,vt hic patet in verb.{arbitriũ,} ſecus in vltimis voluntatib.quia ualet legatum ſi hæres arbitrabiẗ, licèt non valeat,ſi hæres voluerit,ut l.ſi ſic.in prin.de leg.j.Et no.l. quòd ſæpe.§.j.de contrahen.emp.

LEX XVII.

1 *Si plures ſe obligant eidem ad eandem rem,non tenentur niſi ex unica promiſſione.*

2 *Si quis pluries vendidit eandem rem,an ſecunda venditio ſit ſuperflua.*

1 QVi bis. †Si plures ſe obligant eidem ad eandem rem,non tenentur,niſi ex vnica promiſſione.h.d.iſta ſingularis l.& ſemper allegaẗ in hoc, ſiue eodem tpe,ſiue diuerſis,vt loquatur generaliter, vt dum dicit,(bis)idem ſi ter,vel quater.Vel ſic ſm Bar.qui bis idē promittit,non teneẗ ex ſcđa promiſſione,niſi prima in effectu eſſet inualida.h.d.& ceſſant ɔ̃ria de l.ſi dari.¶Quæro tex.dicit, ꝙ nō tenetur,niſi ſemel,ſed ex qua ſtipulatione teneẗ, vel ex prima, uel ex ſcđa? gl.in prin.uṙ dicere,ꝙ tenetur ex utraque mero iure, ſed non cũ effectu,quia ſufficit una ſolutio,q̲a ſi hoc eſt uerum,poterit agere ſtipulator ex qua ſtipulatione volet,& ſi obtineat & ſibi ſoluaẗ,debebit remittere aliã ſtiplonē,non eñ tolleretur ipſo iure q̲a obligationes naſcunẗ ex diuerſis principiis,id eſt, diuerſis ſtipulationib.ſed qñ naſcuntur ex vno principio plures ac.& obl.ſol. facta ex una tollit alias ex ipſo iure,debebit ergo remittere per l. vñ quæriẗ §.ſed ſi legis.ſ.commo.& ſi ſuccumberet in vna, poſſet ad aliã redire per hoc qđ hṙ in l.ſi actor.de iureiu.& C. de fur.l.j. Breuiter iſta gl.non dicit verũ per tex.q̲ dicit,ꝙ ipſo iure non teneẗ,niſi ſemel,ex qua igitur tenebitur? gl.in l.fi.C.de noua.vṙ dicere, ꝙ ex ultima,in q̄ōne de illo,qui in nũdinis pluries idē promiſit eidē dicens,ꝙ per vltimã noueẗur præcedens,ſed iſtud nō eſt uerum, niſi hoc expreſſe fuerit dictũ hodie,ut in d.l.fi. uel p̄ſumereẗ actũ olim,ut qñ ſecunda continebat pluſquam prima,ut ĩ.eo.l. qui vſusfruct.Vñ alia gl.q̄ eſt ĩ.eo.l.ſcire debemus.q̄ incipit.i. adiecta in fi.vult ecōuerſo,ꝙ teneaẗ ex ſola prima,& non ex vltima,imo illa tanq̃ ſuperflua ipſo iure non ualet,& iſta eſt uera,q̄ ēt gl. ſentit in ſeq.opi.in l.ſi dari ſtipu.ĩ.eo.ubi tenetur ex ultima,non ex prima, ſed ſolue,ꝙ prima erat ibi inefficax: quia ei obſtabat exceptio, iō intereſt ſtipulatoris,ꝙ ualeat ultima,ſecus qñ prima ēt efficax eſſet,nam tunc non innuit glo.ꝙ non teneret ſcđa poſtq̃ tenet eo caſu,quo intereſt ſtipulatoris,ergo ſi non intereſt,non teneẗ. Quidã tñ dicunt,ꝙ ſemper intereſt pp præſcriptionem, quia longius tp̄s oberit ſi incipiat a ſcđa,quos glo.reprobat, quia hoc intereſſe non inſpicitur,ergo ſentit,ꝙ ultima non ualet pp iſtud intereſſe, & ſic iſta gl.ſibi ɔ̃riatur,& hæc pars eſt verior, niſi expreſſe fuerit interpoſita aīo nouandi,quia tunc indiſtincte tolleretur prima,ſiue ſcđa plus contineat,ſiue minus, aliter iure illo non p̄ſumebaẗ

2 nouatio.†Sed quid ſi pluries vendidi eandē rē? vṙ dicendum idē, qđ hic quaſi ſecunda venditio ſit ſuperflua. Si tñ uendidiſſes mihi quinto in p̄ñtia teſtiũ,& promiſiſſes facere inſtr̃m ad petitionē,& ipſum poſtea faceres,quo caſu expedit repetere uenditionē, quia notarius non poſſet atteſtari de p̄cedenti venditione,putarem, ꝙ tunc illa ult.eſſet valida,& p̄cedentes non eſſent uenditiones, ſed

a pollicitationes de uendendo,[a] poſtq̃ referunt ſe ad ſcripturã fiendã,& niſi ad illã perueniaẗ,uenditio non eſt perfecta p l.ɔ̃ctus. C. de fid.inſtr.& ita diu eſt,ꝙ conſului Florentiæ.& D.Raph. ſubſcripſit,& ita fuit obtentum.¶Vltimo quæriẗ, quid ſi ſuper ɔ̃ctu iuriſgētiũ,vel bonæfidei interuenit ſtipulatio,ut quotidie videmus, fieri,q̲a notarij dicunt in ɔ̃ctu uendōnum & locationum,ꝙ p̄dicta oīa & ſingula partes ꝓmiſerunt per ſolennē ſtiplonem, gl.hic tenet,ꝙ ualet ſtipulatio,nec ob.illa l.q̲a loquitur,qñ ambæ obl'ones ſunt eiuſdem gñis & formæ.ſ.ex ſtiplone,ſecus qñ diuerſarũ, ut dicto caſu,& in hoc glo.bñ dicit.Sed ſubdit,ꝙ per iſtã ſtiplonē tolliẗ actio ex p̄cedenti ɔ̃ctu,& in hoc malè dicit ſi ſtiplo interuenit eodē tpe,immo ex utraq; poterit agi per l.ſi duo ſocietatē.ſ. p ſoc.& ſ.eo.l.v.uer.conuentionales.Si aũt ex interuallo Bar.in l.ſingularia.ſi cer.pe.vṙ tenere iſtud quod dicit iſta gl,ꝙ inducaẗ nouatio,ego dico ɔ̃rium,per l.ſi diuortio,ĩ.e.ubi eſt expreſſum ibi, dũ dicit,alia aũt centum actionē de dote deberi &c & actione de do

ADDITIO.

a ¶Deſierit.Qui enim poſſeſſ.uel hr̃ditate fruitur,debet & illius onera ſentire tam iure,q̃ ratione naturali.

Titius debitor meus,vel tuus deſinit eſſe debitor,tene præceden-
tes tanq̃ magis no.In gl.j.ibi{quia ex præſenti tpe,} hæc ſolu,non
eſt bona ad ꝯrium quod pōt fieri ꝯ primam lec.quia licèt ille prin
cipalis eſſet debitor tpe conceptę ſtipulationis,promiſſio tñ fide-
iuſſoris fuit collata in tp̃s,quo non erit debitor,ergo non pōt,vt fi
deiuſſor obligari,quia ſi eſſet pura obligatio liberato principali p
ſe liberaretur fideiuſſor,nam & res non debet incipere ab eo ca-
ſu,quo ſi eſſet incępta,finiretur,vt l.Titia.ſ.de vſufr.ſolue ergo vt
colligitur ex his,quæ dixi ſuper prima lect.¶In gl.ibi,{idem dubiũ
erat.}hic ſi habetur in tex,r̃ndeo.& tũc iſte caſus eſſet idem cum
præcedenti.Sed ſi habes ſpondens,tunc eſt diuerſus,vt dixi ſuper
ſecunda lect.gl.aũt ſequens vr̃ ſentire primam & ſecundam, licèt
in ſecunda reuocet in dubium.Quid ſi debitor tibi ſoluat,'& non
ſoluit,ſed tu ſolue ut dixi in ſecunda lect.

LEX XX.

1 *Falſa cauſa de præterito ſcienter emiſſa etiam ſi ſit obligatoria & per cōſe quens finalis ,nō uitiat ſtipulationem ſicut nec uitiat legatum,*
2 *Probato indebito,an uideatur probatum quod quis per errorē promiſit .*
3 *Sequens ſtipulatio conuentionalis facta ſuper præcedenti cōtractu uel obligatione an habeat in ſe dilationē ſeu cōditionē primæ obligationis , Limitatio ad iura dicētia quòd ipſo iure inducebatur nouatio ſi ſecūda ſti pulatio continebat plus .*
4 *Legatum factum pro dote futura an ſit cōditionale ſi matrimoniũ ſequa- tur, an autem ſit purum.*
5 *Stipulatio facti ſine cauſa an ualeat .*

1 SI diuortio. †Falſa cauſa de præterito ſciēter
emiſſa ēt ſi ſit obligatoria & per
ꝯñs finalis,nō vitiat ſtipulationē,ſicut nec vitiat lega-
tũ.h.d.ſm Bar.Suppletur in plurib.quia ipſe nimis br̃
ſummat,& ſm ſuum ſummarium non eſſet verum,qđ ipſe dicit,
fuit aũt propriè loquendo potius demonſtratio falſa , quæ quia
perimebat ſubſtantiam,habebat vim cãæ.Maritus facto diuortio
cum nullã dotem recepiſſet,ꝓmiſit vxori reſtituere centum,quę
receperat , nam illud relatiuum q̃ receperat &c. demōſtrationē
facit,vt patet in l.ſi ſic.§.j.de leg.j.ſed perimebat ſubiectũ, qa nihil
receperat & hēt vim cãæ,quaſi dixerit,qa recepi,non tibi ꝓmitto
tñ nec falſa demonſtratio,nec falſa cã vitiat promiſſionē , quia vr̃
donare,& hoc ſi ſcienter promiſit ſciens ſe non recepiſſe , nec te-
neri,& hoc conſtat,ſed ſi ꝯſtaret,ꝙ per ignorantiam facti , vel iu-
ris,non ualeret promiſſio ſaltē in effectu, quia obſtaret exceptio,
ut ſ.ſol.mat.l.pe.§.mulier.& hic in pe.gl.Si aũt dubitaƭ,an ſciuerit,
vel ignorauerit,& an errauerit,uel non,gl. & Doct. hic non tan-
gunt.Bal.in l.gñaliter.C.de non nu. pec. dicit,ꝙ in caſu huius l.pp
honorem,bñ tranſacti mr̃imonij p̃ſumitur ex certa ſcia ꝓmiſiſſe
vt valeat ꝓmiſſio extra caſum huius l.probato ꝯrio,ꝙ nihil rece
perat,vel ad nihilũ tenebaƭ ꝓmiſſor,eo ipſo p̃ſumiƭ p errorē pro-
miſiſſe,cũ iſta cã ſi eſſet vera,eſſet obligatoria, qa teneretur ſolue
2 re vel reſtituere,& ita no.in l.cum de indebito.de prob.¶†In gl o.
q̃ dicit,ꝙ probato primo.i.ꝙ ſit indebitum,eo ipſo ꝓbaƭ ſcđm. i.
ꝙ ignorauit & per errorē ꝓmiſerit,ſed ſi cã ob quã quis ꝓmiſit ,
eſſet vera,non eſſet obligatoria,ut ſi promittis mihi cētũ,qa geſſi
negotia tua,nã ſi poſtea cognouiſſes,non eſſes mihi obligatus ad
centũ,& promiſſio intell r facta ſciēter in dubio,& ſic valet, nam
non ſcit,& ſcire debeat ſe non eſſe obligatũ,& ſic ſoluendo ex iu
ſta cã cum repetis,vt in l.damus.de ꝯd.ind.& ita ſi ꝓmittis , exce-
ptionē non hēs,tñ ſolutio & ꝓmiſſio parib. paſſib. ambulant.l.ſi.
ad le.Fal.& l.ſi patronus.de don.& ibi uide q̃ no.Bar.¶In text.ibi.
{centũ tm̃ in obligatione venire.} i.dicere,ꝙ illa centũ q̃ non fue
runt in dote data,pñt peti ſolũ ex iſta ſtipl'one, non ãt actio.de do
te,ēt ſi iſta ſtipl'o non interueniſſet,ſed ēt ſm Doct. pñt peti ex iſta
ſtipl'one,quia qñ ſuper ꝯctu iuriſgentiũ,uel bonæfidei interuenit
ſtipl'o,obligaƭ debitor ēt ex ſtipulatione,ut decidit gl.in l.q bis idē,
in uer.illud ꝯſtat,licèt ſecus,qñ p̃ceſſit ſtipulatio ſup eo, qa p̃t
iterum p ſtipulationē obligari ad illud idē,ut in illa l.nuſi ſcđa inter
uenerit aĩo nouandi, & erit utilitas,qa ſi agaƭ ex iſta ſtipl'one,non
habebit maritus dilationē annalē,ſicut nō hēret hæres eius ſi ipſe
dotē p̃legaſſet,qa tenet p̃legatum pp cōmodũ repręſentationis,
ut in ti.de do.p̃le.& hoc tenet Bar.hic.Ex quo no.ꝙ ſequēs ſtipl'o
conuentionalis facta ſuper p̃cedenti ꝯctu,uel obligatione, nō ha
bet in ſe dilationē,ſeu cōdōnem primæ obl onis, ut ēt ꝓbat in l.ſi
dari.).e.ſecus in p̃toria ſtipl'one,q̃ interponit ex neceſſitate, & ſic
nihil uĩ qs promittere,q̃ ipſe teneatur,& iſte eſt caſus in l.j.§. ſi qs
3 ſub ꝯdōne.ut leg.no.ca.adde not.in l.aliã.de noua. per Bart.¶†In
text.ibi.{alia aũt cētum actione de dote deberi.}hic eſt caſus ꝯ gl.
q̃ eſt in l.q bis idem.in illo verſi.illud ꝯſtat, q̃ tenet,ꝙ ſi ſuper ꝯctu
bonæfidei interueniat ſtipl'o,moueƭ actio ex ipſo ꝯctu , & ſic nō
poterit agi,niſi ex ſtipl'one,qđ ēt vr̃ tenere Bart. qñ ex interuallo,
in l.ſingularia.ſi cer.pe.ſed hoc eſt expreſſe ꝯ iſtum text. Intelligo,
ꝙ ipſe intelligit,ꝙ ēt iſta centũ q̃ fuerunt in dotē data, pñt peti ex
iſta ſtipul'one,& tñ pñt ēt peti actione de dote,ergo non eſt facta
a nouatio,poſito,ꝙ iſta ſtipulatio contineret pluſq̃ obligatio pri-
ma,in hic eſt tex.expreſſus,per quem limitant oēs ll.dicētes,ꝙ ip-
ſo iure inducebaƭ nouatio,ſi ſecunda ſtipulatio continebat plus ,
vt).eo.l.ſi uſusfruc.quia debēt intelligi,qñ præcedebat obligatio,
vel ꝯctus,& ſic erant eiuſdē generis, & formæ , ſecus qñ diuerſi ,
4 vt hic,qđ not.quia nullus tangit,& tñ eſt hoc neceſſarium.¶†In
text.ibi { ſicuti cum filiæ.} ſi iſte ver. intelligatur,ꝙ pr̃ reliquit filiæ
noīe dotis futuræ,& ꝙ valeat legatũ,ēt ſi matrimoniũ non ſequa
tur,prout prima facie vr̃ loqui,eſt hic caſus ꝯ opi.Bart.qui tenuit
in l.Titio centũ.§.Titio genero.de cond.& demō.ꝙ legatum fa-
b ctum pro dote futura ſit conditionale[b] ſi matrimoniũ ſequaƭ, ſi-
cut & ſtipulatio.ut l.talis.de iur. dot. Sed alii tenent ꝯrium per illũ
§.in ver.ſed cum ante nuptias,vbi vr̃ tex.dum dicit,quia purum le
gatum eſt,& pro iſta ēt opin.vr̃ caſus hic, ut ſicut cã de præterito
falſa non uitiat ſtipulationem,ut in p̃cedenti , ita & cã de futuro ,
puta matrimoniũ de futuro,licèt non ſequaƭ,non vitiat legatum
ergo nec facit conditionem,qa tunc vitiaret ſine dubio. Propter
hoc Bar.intelligit iſtum finem,ut cōueniat præcedentib.ꝙ loqua
tur in cã de præterito,quia pater legauit centum filiæ noīe dotis ,
quæ dicit ſe recepiſſe a marito ipſius filiæ, vel eius hæredib. & tñ
non receperat,nec filius,mater,vel frater ſorori,quia legando,ſciē
ter uĩ velle,ꝙ habebant iure legati,ut in l.j.C.de fal.cau. adie,lega.
5 ¶†Vltimo debes ſcire,ꝙ Cy.alle.iſtam l.C.de non num.pec.l.ge-
neraliter,in 13.q.qua quærit utrum ſtipulatio facta ſine cã valeat,
tex.in l.ij.§.circa.de doli excep.dicit,ꝙ valet mero iure, ſed obſtat
exceptio. Quidam intelligunt iſtum §. qñ continebat cauſam fal-
ſam,& fuit per errorem facta promiſſio . Si aũt ex certa ſciētia ab
eo qui ſciebat ſe non teneri,tunc ualet,quia uĩ facta ex cauſa do-
nationis,& ad hoc alleg.Cy.iſtam l.quæ ſalua pace nihil facit,quia
hic continebat cauſam licet falſam,tũc.n.bene diſtinguitur , an ex
certa ſcĩa,vel per errorem,& an eſſet cauſa,vel non,ut ſ.dixi. Sed
qō eſt,quando nullam continet cauſam, ut promitto tibi centũ,
quo caſu multæ fuerunt opi.quas Cy.ibi recitat,& Io. An. in ad-
di.Spe.in ti.de confeſſ.§.nunc uidendum reſtat.& Br̃ dic,ꝙ ſi con
ſtat,ꝙ hoc fecit ex certa ſcientia , quia continetur in inſtrumento
c talis ſciens[c] ſe ad infraſcripta non teneri,promiſit, &c. tunc ualet,
& vr̃ promittere ex cauſa donationis,arg.in l.campanus. de oper.
li.& ita intellige gl.quæ eſt in illo §.circa.licèt illa gl.dicat vnum mi
rabile,ꝙ iſtud eſt uerum ſi ſtipulator ignorabat cauſam non ſub-
eſſe,ſecus ſi ſciebat,ſed certè potius econuerſo debet dici, quia ſi
ignorabant,diſſentiunt in cauſa,quia promiſſor intelligit donare,
& ſtipulator non recipit, ut donũ , quia credit cauſam ſubeſſe , &
ideo donatio non perficeretur,ſed qñ ſcit,tunc cōſentiunt , & ſic
perficitur,& hæc probantur in l.ſi ego.ff.ſi cer.pet.Si aũt non cō-
ſtat,ꝙ ex certa ſcientia,tunc ſtandum eſt illi §.circa . cui nō poteſt
r̃nderi,ꝙ ſtipulatio non valet.Et dicit Bal.in illa l.generaliter, ꝙ iō
non ualet,quia cenſentur facta ex ſtultitia , nō dico per errorem,
hoc tñ uerum,niſi ſit facta ſub cōdōne,& conditio eueniat, quia
ſolus euentus ꝯdōnis habetur pro cauſa per l.a Titio.).eod.& ita
no.¶In gl.ibi,{vel dic. } iſta gl.poteſt procedere ſi matrimonium
ſolueret morte mariti: quia tunc donatio facta conſtante matri-
monio per hanc ſtipulationem ſcienter emiſſam confirmaretur
ſi aliqd loco traditionis interueniat,quod dic ut in l.quod de ſuo,
alleg.in gl.ſed ſi morte mulieris,uel diuortio non confirmatur,im
mo reuocatur,ut in l.ſed interim.§.fi.de don.inter uir. & uxor. &
ita intellige gl.iſtam in fi.

ADDITIONES.

a ¶Pluſquã obliga.Prima quãdo inducatur nouatio vide Frã.de Are.cōſil.
v.Alex.latè conſil.12.ij.lib.
b ¶Conditionale.Adde Archi.conſil.324.
c ¶Talis ſciens.Adde Socin.conſil.159.&conſil.214.Lu.Ro.conſil.421.

LEX XXI.

Si id quod aurum. Error in qualitate ſubſtantia-
li non uitiat ſtipulationē, ſed
decepto ſuccurritur.h.d.¶In tex.ibi.{ex doli mali clauſula}i.ex ſti
pulatione p̃dicta ſi fuit appoſita clauſula doli.i.dolum malum tñ
abeſſe,ut ſ.eo.ti.l.eadem.in prin.alias poſſum agere actione de do
lo,ut l.& eleganter.§.non ſolum.ſ.de dolo. non ex certa ſcientia ,
cũ ſit ſtricti iuris & non ueniant illa de quib.expreſſe actum non
eſt,ut).eo.l.quicquid aſtringendæ.ſed in ꝯctu bonæfidei ratione
doli in eo ꝯctu,cum in eo ueniant etiam illa , quæ eſt æquum ue-
nire,licèt expreſſe non fuerit actum,ut dicit l.& elegāter . in prin.
cuius rei cauſa.Bar.hic non examinauit hũc articulum , qñ agitur
ad reſciſſionem ꝯctus bonæfidei:qua actione poterit agi, & bre-
uiter ſi contractus eſt ualidus,& ſubeſt cauſa,qua debet reſcindi,
agitur ex ipſo contractu,actione, ut in l. exempto.§.ſi quis uirgi-
nem.ſ.de acti.empt.Idem ſi ꝯctus ſemel ualuit,& poſtea de con-
ſenſu partium fuit reſciſſus , & agitur ad repetitionem datorum ,
ut ea l.§.is qui.Idem ſi nunquam tenuit , & agitur ad intereſſe de
receptis,ut l.ſi ſterilis.§.quãuis.e.ti. Sed ſi ageretur ad repetitio.rei
traditæ,tunc agereƭ de dol. & hoc dicit Bal.p elegantia uerba,præ
ceſſit uenditio , ut infirma , ſequuta eſt traditio ut infirmanda
per actionem de dolo , ut no. per gl. in d. l. & eleganter. de quo
dic

dic ut ibi.¶Vltimò gl.intelligit hanc l.in ſtipulatione,quæ erat ſtri
cti iuris, ſecus dicit in bonæfidei ꝯctib. qui vitiantur ꝓꝑ errorem
conſiſtentem in qualitate ſubſtantiali,vt l.in venditionib. de ꝯhē.
empt.Doct.dicunt non eſſe dr̄iam inter bonæfidei & ſtricti iuris,
ſed inter ꝯctum ex cā lucratiua,& illi non vitiantur, quia q̄cquid
habet ſtipulator de lucro habet,ita loquitur hic,& ꝯctum onero
ſum,quo caſu loquitur ꝯ̄rium ēt ſi eſſet ſtricti iuris,ut permutatio
ſi.n. permutarem tecū maſſam auream cū alia maſſa q̄ aſſerebas
eſſe aureā,& non erat,valeret permutatio,ne remaneā deceptus.
Tu dic breuiter, ꝙ etiam ſi ſit ꝯctus oneroſus, valet ſi deceptus
vult ualere,& pōt agere vt decipiatur.i. ad intereſſe deceptionis,
& ſi non vult valere,tunc uoluit glo. expreſſā in l.& eleganter,in
prima gl.magna ante finem ſ̄.de dolo,& in l.j.de pig.act.

LEX XXIII.

1 *Per interitū vnius ex alternatiuè debitis,an liberetur debitor. & nu.2.*
Quid ſi debeatur aliquid in genere ſubalterno,ut unus ex ſeruis meis.
Genus perire non poteſt.
Species debita ſi poſt moram pereat,an debeat ipſa peti,& in ea condemnatio fieri,& eius executio in æſtimatione.
3 *An talis debitor conſtituatur in mora per interpellationē extraiudicialē.*
Quid in mora irregulari.
4 *An valeat citatio de pupillo ſine tutore.*
5 *Euentus conditionis,an conſtituat debitorem in mora.*
6 *Adultus habens curatorem, an poſſit ſolus interpellari, ut conſtituatur in mora.*

1 SI ex legati cā. †Debitor ſpeciei ꝑ eius interitum liberatur ſi prius non
fuerit in mora,nec in culpa,& eius facto perit, & mo
a ra ꝯ̄hitur [a] per interpellationem quæ pōt fieri pupillo
cum tutoris tn̄ authoritate.h.d.cum l.ſeq & mā huius l.plenè ex-
peditur per gl.& Doct.in l.quod te.ſ̄.ſi cer.pe. ideo eſt repetibilis,
& mā moræ plenè per gl.in l.mora.ſ̄.de vſur.& multæ ſunt leges
in hoc ti.de ipſā tractantes,ſpecialiter l.ſi ſeruū.ī.e.¶In tex.ibi,{aut
ex ſtipulat.} vel ēt ex quacunq; alia cā,puta ex venditione, ut l.qđ
2 ſæpe.§.ſi reſ.ſ̄.de ꝯ̄h.emp.¶†In tex.ibi,{certum.}& ſic in ſpē, ſecus
ſi in gn̄e ad hoīem,quia genus perire non pōt, ſed ſi in gn̄e ſubal-
terno,vt ad vnum ex ſeruis tuis,tunc oīb.peremptis liberaris,ſed
vno remanente non liberaris,licèt alii ſint perempti,ut in l.in na-
ue ſaufelli.ſ̄.de loca.Quid autem ſi alternatiuè Stichum,aut Pam
philū,& alter ſit peremptus?dic ut in l.Stichus,de ſol.in princ.¶In
tex.ibi,{poſt mortē eius teneberis.} ſicut ergo mora ꝑpetuat ob-
ligationem,ut nō extinguatur per rei interitum, & ſic adhuc po-
terit res peti,licèt tradi non poterit,& in ea fieri cōdemnatio, ſed
executio fiet in æſtimatione, pōt ēt in conſtitutum deduci, & in
aliā ſtipulationem aīo nouandi ac ſi eſſet in rerum nā,vt ī.eod.l.ſi
3 ſeruum.§.effectus,& §.nouari.¶†In tex.ibi.{interpellatus} ſubau
di ēt extra iudicium,ut no. ī.eod.l.qui Romæ.§.cohæredes,& l.ſi
pœnam,in prin.qn̄ di.leg.ced.& hoc in eo qui tenebatur iure obli
gationis,ſed ille qui tenetur ſolum officio iudicis nobili, non con
ſtituitur in mora per interpellationem extra iudicium, ſed requiri
tur litis conte.ut ſ̄.de dam.infec.l.cum poſtulaſſem,in princ.cū ibi
no.& fortè alibi non eſt,ſed ſi non interuenerit ſtipulatio iudicia
lis,non ꝯſtituitur in mora ille,qui non tenetur iure obligationis.
Nec per ſolam porrectionem libelli,& receptionem copiæ,ſed ꝑ
rn̄ſionem factā ad eum,& ſic per lit.cont.ut no.in l.vinum. ſi cer.
pe.& l.fi.& l.in hac.de triti.per Doct.¶Item intellige tex.in mora
regulari,ſed irregularis mora ꝯ̄hiť re ipſa, ſine interpellatione ve-
ra,vel ficta in certis caſib.qui no.per gl.in l.mora.in fin.magnę gl.
& in l.ſcienter.§.fi.cum l.ſeq.de vſu.¶In tex.ibi.{occidiſti.} Sed q̄d
ſi neglexiſti infirmum cum poſſes medicum adhibere?dic ut ī.e.
4 l.qui ſeruum.in prin.¶†Vltimò l.ſequens facit, vt non valeat cita-
tio de pupillo ſine authoritate tutoris,ſed debeat citari ipſe tutor,
uel pupillus ipſo tutore præſente & authorante. Contrarium tn̄
determinat Bar.in l.j.§.ſufficit.ſ̄.de adm.tut.licèt Spe.tenuerit pri-
mam partem,& de hoc vidi pluries dubitari.In gl.ij.ibi,{aut occi-
diſti.}ꝙ ſi occidiſti ēt ante euentū diei,vel conditionis, illa poſtea
eueniente diceris eſſe in mora,ut l.qui ſeruum.in prin. ī.eod. quia
interuenit dolus vel culpa tua,ſed per ſolam interpellationem an-
te euentum diei condōnis,non ꝯſtitueris in mora,quia non eſt fa
cta congruo tp̄e,vt d.l.cum filius.§.j. ī.eo.& de ſol.l. ſi ſoluturus,
5 cum ſoluere non tenearis tunc.¶†In gl. ibi. {Item tunc dies inter-
pellaret.}¶No.ꝙ cautè loquitur,dum dicit.{diem} & non cōdō
nem,& ſic ſentit iſta gl.ſ̄m Doc.ꝙ euentus condōis non ꝯſtituat
debitorem in mora,qđ eſt uerum,quia cum faciat obligationem
oriri,non inducit moram,q̄ non debet ꝯ̄hi eodē tp̄e, quo naſciť
obligatio.ut l.quod Titius. ī.de ſol'o.& de hoc not.in l. quoties in
diem. ī.eo.ſed euentus diei bn̄ interpellat,ut l.magnam. C. de ꝯ̄h.
ſtipulatio.quia non facit obligationem oriri,licèt qn̄q; faciat oriri
actionem,q̄a non ſemper actio naſcitur an̄ diei euētum,licèt ob-
ſit ut plenè no. ī.eo.l.ita ſtipulatus.per Bar.¶In glo.l.ſeq.ibi(ſic di-
ctum.§.fi.) dic ꝙ ibi loquitur de denunciatione, q̄ fit pupillo po-
tius ad eius commodum q̄ incommodū,ideo pōt fieri ſine tuto
re;hic de interpellatione q̄ fit ad eius incommodū, iō pōt fieri ſi-
6 ne tutore,ut conſtituať in mora.¶†In ea.gl.ibi.(Idem adulto hn̄
te curatorē.)Sed q̄d ſi non hēt?dicunt Doc.ꝙ aut in obligatione
erat res q̄ ſeruando ſeruari non poterit,tunc quia poterat eā alie-
nare,pōt ſolus interpellari:ſed ſi poterit ſeruando ſeruari, uel erat
res immobilis,tunc quia non pōt eam alienare ſine iudicis decre
to,non poterit interpellari ſolus,vt ꝯſtituatur in mora. Sed ſi hoc
eſt uerū,tunc pupillus ēt cum tutoris authoritate, uel adultus cū
authoritate curatoris,qn̄ tenebatur ad talē rem,non poterit inter
pellari,quia non ſufficit authoritas in alienatione, ſed requiriť de-
cretum iudicis:tn̄ illa l. ꝓbat ꝯ̄rium dum gn̄aliter loquitur, ita pu-
to ꝯ̄rium dicendum, ꝙ poterit ſolus interpellari indiſtinctè & in
mora conſtitui,qm̄ habet adminiſtrationē bonorū ſuorū,licèt re
ſtituať in integ.ſi lædatur,non ſic ſi habet curatorem, ſic nec pu-
pillus,vt l.iuſiur.qđ ex conuentione.§.j. in fi. de iureiur. nec obſt.
ꝙ tradere non poteſt,ut dn̄ium trāſferat ſine iudicis decreto, q̄a
ſaltē dēt offerre,& on̄dere ſe paratum, & creditor diligentiā ad-
hibebit,ꝙ interueniat decretum iudicis, alias minus poſſet conſti
tui in mora adultus curatorem non habens. Non.n. requiritur iu
dicis decretum interpellatione, quia penes eum non eſt admini-
ſtratio bonorum eius,ſicut eſt penes curatorem.

ADDITIO.

a ¶Interpell.Limita ſecundum Soc.conſi.108.in ulti.col.& quando contra
pupil.poſſit deueniri ad primum & ſ̄m decretum, uide Abb.conſ.47.&
84.per Lu.Ro.conſi.454.& de materia interpel.per Frāc.de Are.cōſ.150.
& ibi quid ſi interpel.eſt facta in iud.nullo,an ualeat tanquam extraiudi-
cialis,& an interpell.l. vel conſuetu.per diei appoſitionem æquiparatur
interpellationi hominis.per Old.conſi.181.

LEX XXIIII.

Si dari. Si prima ſtip'o eſt inutilis,ualet ſequens ſtipu'o ſup
eodem,quia continet utilitatē. h.d. Sed ſi eſſet utilis
ſequens non valeret,quia eſſet ſuperflua in l. bis.ſ̄. eo. Nec attēdiť
cōmodū p̄ſcriptionis,q̄a minori tp̄e p̄ſcribiť prima q̄ ſecunda,vt
ibi no.gl.& eſt tex.ſ̄m Doc.in l.pr̄ qui caſtrenſe.de ca.pec. ſufficit.
n.ꝙ agere poterit,q̄a actio nō eſt p̄ſcripta, nec ſibi dať mā negli-
gentiæ q̄ ēt ualeret ꝓꝑ cōmodum tp̄is.¶In tex.ibi, (exceptione.)
puta p̄ſcriptionis,vel pacti de non petendo,cui ur̄ renunciare po
ſtea ſe obligando,qđ intellige ſi ſciens eā ſibi cōpetere iterū ꝓmi
ſit,aliter ſecus. ī.de fideicō.l.ſi poſtquā.cum ibi not.& l.ſi q̄s dele-
gauerit,de noua.cum ibi no.& vr̄,ꝙ non obligetur ex iſta noua
ſtipulatione,ſed prima ſuſtenteť,cum non eſſet extincta ipſo iure,
& ſic dēat agi ex prima,& ſi obijciatur exceptio, repliceť ex ſcđa,
ut ſ̄.de pac.l.ſi vnus.§.pactus.Iſtud ꝯ̄rium uoluit gloſ.formare, &
non rn̄dit clarè. Vnde dic,ꝙ ibi loquiť in pacto nudo de petendo
facto poſt primū pactum de nō petendo, qđ nō inducit actionē
per ſe,ſed facit ut actio ex primo ꝯctu,q̄ non erat ſublata,ſed eius
effectus erat impeditus ꝓꝑ exceptionem,ſortiať effectū qn̄ elidit
exceptionem mediante replicatione,hic vero loquitur de ſtipula
tione,q̄ potens eſt per ſe actionem ꝓducere,iō non iuuat actio-
nē primā,nec ex ſecunda poterit agi, & ex iſta replicari, ſed dēbit
agi ex iſta. Tene menti,q̄a eſt ſubtile.¶Sed opp.ꝙ in hac ſecunda
inſit eadē exceptio q̄ in prima,ut l.j.§.ſi quis ſub cōditione. ut leg.
no.ca.dixit Bar.ꝙ ibi in prætoria ſtipulatione,hic in cōuentionali.
Certè idē dr̄ in ꝯuentionali,vt l qui ſic ſtipulatur. ī.eod.iō dic me-
lius,ꝙ aut primæ ſtipulationi obſtat exceptio perpetua, & tūc illa
non obſtat ſecundæ,nec cenſeť in ea repetita, quia ex hoc redde-
ret ſecunda inutilis,arg.in l.q̄ filio.de leg.j.& iſte eſt caſus hic.Inter
dum nō ob.exceptio perpetua,ſed tp̄alis, ut q̄a ſtipulatio erat in
diem,uel ſub condōne, & poſtea facta eſt ſecunda ſuper eodem
ſimpliciter,tunc aut ſecunda eſt prætoria,& indiſtinctè eadē dies
uel cōdō ineſt ſecundæ,q̄a cum prætoria interponať ex quadam
neceſſitate,non eſt dicendū,ꝙ promiſſor uoluerit in ſe plus obli-
gare,ul' aliter,q̄ eſſet obligatus,& iſte eſt caſus in d.l.j.§.ſi quis ſub
ꝯdōne.Si uero erat ꝯuentionalis,& ſic ſponte facta erat, & tūc di
ſtingue. Aut in ſcđa non exprimiť certa q̄titas, ſed ꝓmittis mihi il
lud quod alias promiſiſti aīo nouandi,alias non teneret ꝓmiſſio,
ut in l.qui bis.& tunc uideris promittere ſub eadē ꝯdōne, uel die,
ut ī.eod l.qui ſic. Aut exprimiť certa quantitas, ut centū quæ tibi
ꝓmiſi ſub ꝯdōne,uel die, ꝓmitto aīo nouandi,& tunc non vr̄ re
petita ꝯdō uel dies,& hoc uoluit gl. ī.de noua.l.in diē,& iſtam di-
ſtinctionem ponit Bar.eo.ti.l.ſi Stichum.§.legata.ubi gl.vr̄ tenere
ꝯ̄rium eius,qđ dixerat in l.in diem.& probať iſta diſtinctio in tex.
& gl.ſ̄.ſol.mat.l.ſi prior,& iſta in his q̄ non ſunt de nā obligationis
ſed de accidenti,quia ſic partes expreſſerūt,ſed in his quæ ſunt de
natura & diſpoſitione legali,dicerem ꝙ cenſerenť repetitæ in ſe-
quenti ſtipulatione,ut colligitur ex no.per Bar.in l.ſi quis cum ali
ter. ī.eo.& adde quod no.idem in l.aliam. ī.de noua.

LEX XXV.

1 *Non ualet ſtipulatio continens aliquid turpe improbatum a iure,uel per bonos mores.*
2 *Stipulatio ſi non continet in ſe aliquid turpe, quia promiſiſti mihi centū, nec fuit turpiter facta,quia non per dolum,uel metum, ſed fuit facta ex turpi cauſa,an valeat.*

Quid ſi quis promittat meretrici.
3 *Stipulationem habere turpitudinem, quib. mod. contingat.*

1 **GEneraliter.** †Non valet ſtipulatio continẽs aliquid turpe improbatũ a iure, vel per bonos mores. h. d. cũ l. ſeq. ¶In text. ibi, {& ex hmõi quoq; obligationib.} primo ex huiuſmodi ſtipulationib. & dũ ſubdit {denegari} ſupple, ẽt obliga. naſci. ut patet per l. p̄cedentẽ, q̃ dicit ſtipulationes nullius eſſe momẽti, & ſic nec pariunt actionẽ, nec oblı̃onẽ. ¶In gl. ibi, {ſed turpiter factæ ualẽt.}
2 †Sed quid ſi ſtipulatio non ꝯtinet in ſe aliquid turpe, quia promiſiſti mihi centũ, nec fuit turpiter facta, q̱a non ꝑ dolũ, vel metũ, ſed fuit facta ex turpi cã. Iſtum caſum gl. hic non tangit, & fuerũt plures opi. quas Bar. hic tangit. Tu dic, ꝙ aut turpitudo cãæ verſabat̃ ex parte promittentis & ſtipulantis, ut quia promiſiſti mihi centũ, vt hoĩem interficerẽ, & tunc ipſo iure non valet ꝓmiſſio: & ſic loquitur tex. cũ gl. in l. iuriſgentiũ. §. ſi ob maleficiũ. ſ. de pact. iõ ſi promiſiſti pro homicidio facto per me, ut eſt tex. no. in l. ſi plagij,]. eo. in uer. facti. Aut turpitudo verſabat̃ ſolũ ex parte ſtipulatoris, vt ꝓmiſiſti mihi decẽ, vt tibi reſtituã depoſitũ, qđ teneor reſtituere, & nolebã ut l. fi. de cond. ob tur. cau. & tunc mero iure, ſed obſtat exceptio turpitudinis, & iſta probatur in l. pen. eo. ti. & illo caſu procedit opi. Pet. q̃ hic Bar. refert. & eã ponit Cy. in l. dolo, C. de inuti. ſtipul. Quid aũt ſi uerſatur ex parte promittentis tm̃, vt cum
a quis promittit meretrici?[a] dic ut no. in l. 4. §. ſed qđ meretrici. de ꝯdi. ob tur. cau. ¶
3 †No. ſm Bar. ꝙ q̃dã eſt ſtipulatio, q̃ hẽt turpitudinẽ, & contingit trib. modis, quia aut in ſtipulatione venit turpe, vt promittis facere homicidiũ, & eſt nulla, vt hic. Qñq; in ipſa ſtipulatione non venit turpe, ſed turpiter facta, quia dolo uel metu, & tunc valet, ſed dant̃ remedia a iure, vt in ſtip. quod met. cau. & de dolo. Quædã ſunt quę hñt turpẽ cauſam, ſed quod ꝓmittitur nõ eſt turpe, quia promitto centũ, ſi feceris homicidiũ, & hic eſt dubium, & gl. tenet hic, ꝙ eſt ipſo iure nulla ibi, dũ dicit. {ſuper turpibus rebus interpoſitas &c.} & idem tenet glo. in d. §. ſi ob maleficium. in l. iuriſ. ſ. de pac. & vide hic per Bar.

ADDITIO.

a ¶Meretrici. In hac materia uide Bald. conſi. v. 4. lib. cuius verba habes per me in apoſtil. ad Bart, hic in characteribus de Torris, & uide per eundem conſi. 152. 2. lib.

§. Si ſtipulatus.

Quouſq; p̄t condõ deficere, nõ p̄t agi. h. d. in terminis, & in ſumma &c.

LEX XXVII.

Si rem tradi. Stipulatio rem tradi cõtinet merũ factũ: h. d. In tex. ibi {proprietatem.} dic ſed nec poſſeſſionẽ ciuilem, vel naturalẽ, quæ iuris eſt, ſed duntaxat nudã & aſininam detentationem, quia non plus importat hoc uerbũ, tradere, nam & ille qui nec poſſeſſionẽ, nec proprietatẽ habet, ſed ſolam detentationẽ, põt rẽ tradere, & illam transferre, ergo ſtipulatio non plus importat q̃ verbum ſonat, ſed licèt non teneat in plus uirtutę ſtipulationis, interdum tñ ex tali traditione trãsfertur dñium, vel poſſeſſio, ſi erat obligatus ex cã, ex qua ſolet dñium & poſſeſſio transferri, puta ex venditione, non eñ venditor ad dñii tranſlationẽ, ſed ſolum ad tradendũ tenetur, vt l. j. de rerum ꝑmu. attamen ſi erat dñs tradendo transfert dñium, ſi non erat dñs, trãſfert vſucapiendi condõnẽ. Iſto tñ caſu bñ tenetur ad tranſlationẽ poſſeſſionis vacuæ, ut in l. 4. de act. emp. & plenè no. in l. cum res. C. de proba. Et per prędicta tollit̃ ꝯtrium formatum in gl. de l. in cõuentionalib. §. fi.]. eo. vt ibi no. glo. quia loquitur quando ex cauſa ex qua transferebatur dominium erat obligatus.

LEX XXVIII.

1 *Si promiſeras mihi decem ex cauſa donationis, poſtea promiſiſti mihi eadem decem, & quinq; ſimiliter ex cã donationis, an per hanc ſecundam ſublata ſit prima ipſo iure.*
2 *Si primo promiſiſti decẽ, & poſtea decẽ et qnq;, ex qua ſtipulatione potero petere decẽ et quali. dẽat cõcipi ſecunda ſtipu. ad hoc ut noue. prima.*
3 *Si petij x. in libello, & poſtea ante lit. conte. uolo addere quinque, an dicetur nouus libellus, & ſit ſoluenda noua gabella.*
4 *Quæ ſit utilitas ꝙ tot ſint ſtip. quot res, uel ſummæ ſint in ea ſpecificatæ.*
Per ſolã ſpecificationẽ rerũ uẽditarũ an dicãtur plures uẽditiões ſi unicũ tantũ petitũ eſſet ſtatutũ pro oĩbus & an ꝑ ꝑ uitium unius poſſim &c.
5 *Stipulatio quando eſt de pluribus rebus, vel una ſumma, an poſſint, petere unam de plurib. rebus, uel partem ſummæ.*

SCire debemus. Tot ſunt ſtipulationes quot res, vel ſummæ ſunt in ea ſpecificatæ, licèt vna ſit cõceptio verborũ, ſed ſi non fuerunt ſpecificatę, ſed ſub vno vl̃i noĩe ꝯprehenſæ, cenſet̃ una continens plura corpora. Itẽ ſequens ſtipulatio continens idẽ quod prima, eã non nouat, licèt ei adiũgatur alia ſtipl̃o continens aliam rẽ vel ſummã. h. d. vſq; ad §. ſi a fure. & incipias caſum a ver. ſm quod p̄mittendo vnũ, ꝙ iure iſto ſequẽs ſtipulatio continens illud qđ prima & ex eadẽ cã continebat aliquid plus, nouabat primã, vt no. in ver. qui vſumfr. & ſatis hic colligitur, licèt hodie non nouet ipſo iure, niſi loquat̃ expreſſe, vt in l. fi. C. de nou. ſed nouat ope exceptionis per id qđ no. in l. 2. C. de noua. q̃ dicit, ꝙ vbicunq; iure veteri inducebatur tacitè nouatio ipſo iure, hodie non inducitur ipſo iure, ſed inducitur in effectu,
1 qđ an ſit verũ, dic ut ibi not. †Si ergo promiſeras mihi decem ex cã donationis, poſtea promiſiſti mihi eadẽ decem, & quinq; ſil'r ex cã donationis, eſt dubium vtrũ ꝑ hanc ſecundã ſublata ſit prima ipſo iure, vr̃ ꝙ ſic, quia hæc ſcđa cõtinet pluſquam prima. Cõtrarium tñ determinat̃, q̱a iſta ſcđa non eſt una ſtipulatio, ſed ſunt duæ, vna de decẽ, altera de quinq; poſtq̃ ambæ ſummæ fuerunt ſpecificatæ & neutra ipſarũ cõtinet pluſq̃ prima, ſicut eſſent duæ ſi promiſiſſes Stichũ & Paphilũ, non ſic ſi ſummæ & res non fuerunt ſpecificatæ, ſed ſub vno noĩe cõprehenſæ, de quo ponit tria exempla, primum, ſi ꝓmittis mihi vnum aceruũ nũmorũ, p̄ntiũ, nã eſt una ſtipulatio pluriũ corporũ. Itẽ cum quis ſtipulat̃ ab hr̃de ſibi ſolui oĩa legata ſibi facta, nam licèt legata ſint plura, ſtipulatio tñ eſt una, quia nullũ fuit in ea ſpecificatum. Tertiũ cum ſub noĩe vl̃i familiæ vel quadrigæ. ¶†In tex. ibi. {non fiat nouatio.} Sed ex qua ſtipulatione potero petere decem ſi primo promiſiſti decẽ, poſtea decem & quinq; ꝓut ponit gl. ſuper ver. mixta. Rñdeo ex prima tm̃ q̃ firma manet, vt ea. gl. in fi. non ex ſcđa fcã de eadẽ re, quia illa non valet, per l. qui bis. ſ. eo. qđ ẽt innuit ſequens gl. ſuper ver. in præcedenti, licèt illa loquatur qñ prima continet plus, ſcđa minus, ut in exẽplis, q̃ ponunt̃ in ea, tñ eadem rõ eſt qñ ꝯtinet tantundẽ, ut in d. l. quib. in fi. niſi appareat expreſſe, ꝙ aĩo nouandi, & tunc ẽt ſi contineat̃ minus, nouaret primã. Sed illa quinq; petam e conuerſo ex ſecunda ſtipulatione de qnq;, non ex prima de decẽ. & ſic habeo xv. & xxv. ¶Sed ꝯ, ꝙ immo 25. ſ. decẽ ex prima. Itẽ xv. ex duabus ſecundis quanti. iſta multiplicabilis eſt. Et ſic vñr tres ſtipulationes de trib. ſummis, ſicut in legato, ut l. planè. §. j. cũ ibi no. de leg. j. Sol. qđ primo dixi, intellige verum qñ apparet, ꝙ in ſcđa ſtipulatione facta de decem & quinq;, ſentit de eiſdem decẽ, alias procedet ꝯtrium. Qualiter ergo debeat concipi hæc ſecunda ſtipulatio ad hoc, vt nouet̃ prima? Rñdeo ut contineat xv. non x. & v. ſic fit vna. & ꝙ appareat, ꝙ in eis voluit includi x. primo ꝑ p̄miſſã, quia ex cã ſtipulationis ex qua mihi promiſiſti x. promittis xv. alias ſi ſimpliciter primo x. ponamus, poſtea xv. poſſem petere vtranq; quantitatẽ, nec eſſet prima abrogata per ſecundam, quia eſſent diuerſæ cãæ, & diuerſæ donationes. & hoc innuit gl. ſequẽs ſuper uerſi. in p̄cedenti. dum dicit {ex eadẽ cã} & hoc in ſummis q̃ ſunt multiplicabiles, non ſic in ſpecieb. nã ſi primo promiſiſti Stichũ, poſtea ſimpliciter promiſiſti duos ſeruos tuos, quorum vn9 erat Stichus cum iſta ſecunda ſit vna ſtipulatio, & ꝯtineat plus prima, licèt de ipſa non ſit facta mentio, ſufficit ꝙ in ſecũda ſit deducta eadẽ res, q̃ in prima non poterit multiplicari, ut l. Lucius. §. im-
3 puberẽ. de leg. 2. †& facit arg. iſte tex. cum p̄dictis ad materiã l. edita. C. de eden. ꝙ ſi petii x. in libello, poſtea ante lit. cont. uolo addere v. ſi quidem ex eadem cã, non diceret̃ nouus libellus, nec erit ſoluenda noua gabella ex forma ſtatuti dicentis, ex quolibet libello dẽre ſolui. ſi volo addere ex diuerſa cauſa erit nouus libellus & noua ſoluet̃ gabella. & ita intellige no. hic per Ange. licèt nõ ſic
4 clare. †Vltimo q̃ro cuius vtilitatis ſit inueſtigatio huius l. an vna vl' plures ſtipulationes. In tex. ponitur vna utilitas quantum ad effm̃ nouationis. In gl. no. quæ incipit. ut cum legauerat, ponunt̃ tres aliæ. Prima de legato, & illa clara, ꝙ ſi eſt unum legatum nõ poteſt pro parte, vt l. neminem. cum l. ſeq. de leg. 2. ſecus ſi plura, q̱a põt vnum acceptare, & aliud repudiare. Alia de redhibitione, quia ſi vna eſt uenditio plurium rerum, & etiam unica ſtipulatio ſuꝑ ea interpoſita ꝑꝑ uitium unius poteſt fieri redhibitio de omnib. ſecus ſi ſunt plures, quia tunc de illa tantum. Aduerte tñ, ꝙ hic non dicerentur plures venditiones ꝑꝑ ſolam ſpecificationem rerum uenditarum, ſi unicum tantum eſſet ſtatutũ pretium pro omnib. immo eſſet una, ut l. qui duos. de ꝯh. empti. & tunc plures qñ pro qualibet eſſet ſtatutum certũ pretium, & in l. ſi ſtipulatus. de uſu. ſed qñ ex cauſa donationis, locũ habet quod hic dr̃, ut ſola ſpeci-
5 ficatio rerum facit cenſeri plures. †Tertia utilitas colligitur ex fin. quæ loquitur obſcurè, ſed intentio eius eſt dicere, ꝙ qñ ſtipulatio eſt una de pluribus rebus, uel una ſumma, & ego uolo petere partem, puta unam ſolam rem, uel partem ſummæ gl. præſupponit, ꝙ poſſum: quod tene menti, ſed dicit ꝙ non debeo petere tanq̃ mihi promiſſa, ſed tanq̃ mihi debita ex promiſſione facta de maiori ſumma, uel de pluribus reb. Nam ſicut ſi uendis mihi domũ, non uideris mihi uendere quodlibet tignum, ſed tamen deducta domo per emptionem poſſum petere quodlibet tignum non tã quàm emptum, ſed tanquàm mihi debitum, quia ſupereſt ex re empta, ita in propoſito. & iſtam gl. multum no. Doc. dicentes, ꝙ aduocati, & procuratores ita obſeruant. Nam dubitantes de probationibus teſtium, nolunt petere totam ſummam, ſed petũt modicam, & ſi uidebunt probari per teſtes, petent reſiduum, ſi uidẽt teſtes non probare, & ſic ſe ſuccumbere, procurabunt alias probationes, & cum ſic faciunt, obſeruant practicam huius glo. quia non petunt illam modicam ſummam tanquàm promiſſam, ſed tanquam debitam deſcendentem ex maiori ſumma, ad hoc ſem-

per

a per[a] alleg.iſta gl.dicit tñ Bar.ꝙ poſito, ꝙ fieret ↄ̃rium deberet ſu-
ſtineri libellus,& improbari verba. Sed certè imo vř, ꝙ etiam de
rigore libellus procedit, quia qui promittit decem,promittit etiã
quinque,hinc eſt,ꝙ ſi petii x.& non probaui,niſi de v. debeo con
b demnari,[b] quia petendo x.ẽt & v.peto,vt dixi ſ.eo.l.j.§. ſi ſtipulan
ti.ergo ſi dico peto v.mihi promiſſa,non videor ineptè loqui. In-
quantum aũt gl.& Doc.volunt,ꝙ poſſum petere partem, intelli
ge verũ,niſi aduerſarius opponat,ꝙ petam totam, quia non vult
reſtringi per plura iudicia.vt no.Guil.de Cu.in l.quidam exiſtima-
uerunt.ſi cert.pe.Item intellige verũ,qñ ſeparatio illius partis a to
to non corrumperet ſubiectũ,vt in pecunia vel plurib.reb. ſepara
tis per vnam ſtipulationem promiſſis, vel in vna ſpecie, ſi peterẽ
partem dñij,ſi vero partem corporis vnius ſpeciei,cuius ſeparatio
a toto corrumperet,ut ſi debes bouem, peto cornua, vel coriũ,
vel debes quadrigam,quę conſtat ex quatuor equis,& ego peto
vnum,quo ſeparato non remanet quadriga, tunc admittitur pe-
titio,ſi partes cohærent corpori:ſed ſi ſunt ſeparate,vt boue mor
tuo,bñ admittitur,& ita no.in l.in commodato.§.duab.ſ. comm.
& in l.eum qui ædes.in fi.ſ.de vſuca.q̃ alleg.gl.in fi Adde extra gl.
aliam utilitatem,qa qñ unica eſt ſtipulatio,debitor non põt ſolue
re partem creditore inuito,vt l.tutor.§.Lucius.de vſur. ſecus quã
do plures,ut l.fi.quib.mod.pig.vel hypo.ſol. Item quo ad effectũ
inſinuationis,quia ſi eſt vnica donatio excedens ſummam quin-
gẽtorũ,indiget inſinuatione,ſed ſi eſſent plures, quarum nulla ex-
cederet,ſed oẽs ſimul coadunatæ excederent, tunc nulla require
ret inſinuationem,ut no.in Spe.de inſtr.edi.§.porrò.in 3.col. Sed
aduerte hic,quia ſi eodem inſtanti fieret donatio de diuerſis ſum
mis,quarum nulla excederet,ſed oẽs ſimul ſic, licèt viderent̃ eſſe
plures donationes ꝑꝑ ſpecificationem diuerſarũ ſummarũ, ut in
hac l.tñ quãtũ ad mãm inſinuationis reputarent̃ vna, quaſi facta
in fraudem,& ſunt plures ll.de inſinuatione loquentes,& hoc te-
net ibi Rapha.& Bar.in l.Modeſtinus.in fi.de dona. non ſic qñ di-
uerſis tpib.facta eſſent,nec eſſet ſic in ſpecieb. ẽt ſi eodem tpe do
narent̃ plures ſpecies eas ſpecificãdo,quia licèt oẽs ſimul coacer-
uatæ excederent ſummam,ſi tñ nulla earũ per ſe,requireretur in-
ſinuatio poſtq̃ ſunt plures eodem tpe factæ,quia ſpecificatio ſpe
c cierum[c] non ſic p̃t videri facta in fraudem,ſicut ſpecificatio ſum
marũ.potuit.n.fieri ad alium effectum,vt redderentur magis cla-
ræ qđ non expediebat facere in ſummis, & hoc addo ad dicta p̃-
fatorum Doctorum,& eſt vltima vtilitas in condemnationib.qa
condemnatus in his ſpecieb.non dř condemnatus in centum, ut
ſic poterit offendi ex forma ſtatuti,ꝙ bannitus,& condemnatus
in centũ poterit impunè offendi,vt no.j.de fideiuſ.l.ut fideiuſſor.

ADDITIONES.

a ¶Semper allegatur.Hic ſtylus Venetiis ſeruatur,ut plurimum,licèt leges
imperiales non ſeruent.
b ¶Condemnari.Vide Bal.conſi.222.& uide Ang.conſ.120.Ant.de Bu.in c.
j.de lit.cõt.Bal.in l.ſi cõſtante.§.fi.ſol.mat.per d.Ant.in c.conſtitutus. de
reli.do.& in c.examinata,extra de iud.Bar.in l.qui vas.circa prin.j.de fur.
c ¶Specierum.Reprobatur per Ale.per l.ſancimus.§.ſi quis per diuerſa. cũ
gl.& ibi per oẽs.C.de don.quod expreſſius firmat Bar.in l.Modeſtinus.in
fi.ſ.de do.Io.And.in addi.ad Spec.in ti.de inſtru.edi.§. porro.quæ additio
fuit Oldr.conſi.254.

1 *Quare non valet ſtipulatio rei meæ.& nu.2.*

§.Si a fure. ¶Non poteſt quis ſtipulari rem ſuam ſibi da
ri ẽt a fure,ſed eã ſibi reſtitui ſic, quod facere
non uř ſtipulando ſimplr, ſed quicquid illũ ex cauſa furtiua dare
facere oportet,quo caſu per talẽ ſtipulationẽ purgatur mora fu-
ris,ideo per interitum rei poſtea ſubſequutum liberatur fur ſi a-
lia mora nõ interceſſerit.h.d.& eſt pulcher & ſubtilis §. Et primo
formatur qõ vſq; ibi,{ſi uero.}Secundo arguitur ad partẽ negati
uam,ꝙ ſtipul.non valeat,vſq; ibi, {& conſtat.} Tertio ñdetur cũ
diſtinctione,ꝙ aliqñ ualet,aliqñ non,vſq: ibi,{qđ ſi poſtea.} Quar
to circa primum membrũ eo caſu quo valet, declaratur unũ du-
bium ſatit ſubtile,& pulchrũ,& ſic ille uer.{quod ſi poſtea.}debet
referri ad uer.{& conſtat.} non ad proximum p̃cedentẽ,{ſi uero
hoĩem &c.} quia ibi ſtipulatio non valet, iõ non purgaretur per
eã mora furis,vt colligitur ex glo.q̃ incipit {q̃ ſtipulatus ſum &c.}
¶In tex.ibi,{an ſtipulatio.} dic & eſt vtilitas huius qõnis ꝑꝑ id, qđ
hř in fi.videlicet purgatur per eam mora furis,iõ ꝑ interitum po-
ſtea ſubſequutũ ſi alia mora non interuenit liberatur fur,vt ibi,ſed
ſi non valet,tunc ſecus ſi non fuiſſet interpoſita,quo caſu tunc ſp
dř eſſe in mora,ut in l.j.C.quod me.cau. & ſi per interitum non li
1 beraretur,ut ſ.eo.l.ſi ex lega.cauſa.¶†In tex.ibi,{ubi quis rem ſuã
ſtipulatus eſt.}ſubaudi purè,ſecus ſi ſub condõne, ut j. eod.l.ſi rẽ
meã.Item ſubaudi qñ erat ſua perfectè,qñ non poterat ab eo ad
uocari,alias ſecus,ſi poſſet tunc ſibi legari,ut l.non quacunq .§. ſi
ex bonis.de legat.j.Eſt aũt rõ quare non valet ſtipulatio rei meę,
quia vř continere impoſſibile, nam videor ſtipulatus eam mihi
dari.i.dñium transferri,ſed hoc fieri nõ poteſt ſi mea eſt inſpecto
præſenti ſtatu,quia quod meum eſt amplius meum fieri non p̃t,
ut in l.ſequitur.§.lana.de vſuc.¶In tex.ibi,{ſtipulationem ualere,}
quia hoc caſu potius uideor ſtipulatus eã mihi reſtitui, licèt ſit ap-
poſitum verbum,dare,poſtq̃ retuli me ad cauſam furti,& adiun
xi verbum,facere,dicendo dare te & facere oportet, q̃ uideor ſti-
pulatus dari,ſed in caſu ſequenti, qñ ſimpliciter ſtipulatus fui dari
non referendo me ad cauſam furti,nec adiungendo verbum, fa-
cere,non põt fieri talis interpretatio.Sed ↄ̃, ꝙ ẽt tunc poteſt fieri,
quia cum rem peto a fure,poſſum ↄcludere ad dandum,ut nota.
Inſti.de act.§.ſic itaq;.in gl.ergo poſſum ſimplr mihi dari.& utro-
q; caſu odio furis exponuntur dari & tradi.Sol. fatendum eſt ſm
Doct.ꝙ ſi eſſet facta mentio de cauſa furti,idem eſſet in ſecundo,
quod in primo, puta talem hominem, quẽ mihi ſubtraxiſti dare
promittis,licèt non fuiſſem vſus uerbis præcedentib. ſed hoc dẽt
intelligi,qñ de furto non fecit mentionem ſm Pet. & alios Doct.
Mihi vř,ꝙ nec in libello poſſum concludere ad dãdum, nec poſ-
ſum ſtipulari dari,licèt de furto mentionem faciam. & hoc ſentit
glo.j.q̃ dicit {quem mihi furatus eſt} & ſic fuit facta mentio. Nec
ob.§.ſic itaq;.nam intentio illius eſt dicere,ꝙ licèt rłr oĩs conditio
detur ad dandum,non ad reſtituendũ,ut no.in gl.in l. certi condi
tio.ſi cert.pet.fallit in fure, ↄ̃ quem conditio furtiua competit ad
reſtituendũ,& ſiłr aliæ condictiones,quæ poſſunt concurrere cũ
condictione furtiua,ut condictio ob cãm, vel indebiti, quia ↄ̃ fu-
rem degenerat oĩs condictio, ut l. ſi procuratori falſo. de condit.
ob cau.dantis ad reſtituendum,non dandum ↄ̃ propriam naturã
eorum,& hoc uoluit gl.in d.§.ſic itaq;.quæ incipit.i. ad hoc ergo,
ut ualeat ſtipulatio ſi apponitur uerbum, dari, debet fieri mentio
de furto,& adiungi verbum,facere,& tunc non ſolum a fure,ſed
a quolibet alio,qui tenetur mihi ad reſtitutionẽ rei meæ poſſum
ipſam ſtipulari,ut quod ex cauſa depoſiti, uel commodati te mi-
hi dare facere oportet promittis,& uideor ſtipulatus reſtitui, ſed
ſi dico dari ſimpliciter,valet ut in uer.ſi uero.& ita intelligo iſtum
tex.¶In tex.ibi,{quod ſi poſtea ſine mora}ſupple, alia interueniẽ-
te ſuper ſtipulatione,qa nulla interuenit,& prima fuit ablata. ¶In
tex.ibi{quandiu enim viuit condici poterit.}Contra iſtud op.pro
declaratione glo.ultimæ.ꝙ ẽt quouſq; uiuit,non poterit condici,
quia conditio furtiua fuit ſublata per ſtipulationem, de qua ſ.iure
nouationis.Sol.text. poteſt intelligi duob.modis.Primo, ꝙ illa ſti-
pulatio non fuit interpoſita aĩo nouandi,& tunc non obſ.ↄ̃rium,
quia condõ furtiua non eſt ſubla.& iõ quouſq; uiuit poteſt con
dici,ſed mora bñ eſt ſublata,& iõ ipſo mortuo non põt condici,
quia condõ per mortem extincta eſt, licèt non eſſet extincta per
ſtipulationem.Sed ↄ̃ hoc extra gl.oppo.ſi non fuit ſublata condõ
furtiua,ergo nec mora ei cohærens.Solu.mora tollitur,licèt non
cõdictio uirtute cuiuſdam tacitæ obligationis,quæ fingitur inter
ueniſſe,cum talis ſit promiſſio,ut l.parui.de cond.fur.iõ, ut iſta fi-
ctio procedat,oportet intelligere tunc,ꝙ res furtiua erat p̃ſens.ſi
enim abſens,tunc quia uerè non poterat offerri,nõ fingitur taci-
tè obligata,ut hic eſt caſus in l.qui decem.§.j. ff. de ſolutio. & iſta
ſtant ſimul,ꝙ actio remanet,& tñ mora tollitur per obligationẽ.
Non eñ liberatur debitor ſola obligatione, niſi ẽt conſignet &
deponat.ut in l.obſignare.C.de ſolu.ſed liberat̃ interitu poſtea ſe-
quuto,uel ipſo iure,uel ope exceptionis,ut j. de ſol.l. qui decem.
& intelligo iſto modo tex.cum dicit {condici poterit} expo.ſ.con
dictione furtiua.põt intelligi ſecundo,ꝙ facta fuit animo nouãdi,
& tunc obſtat ↄ̃rium.Sed tunc fatendum eſt, ꝙ etiam ipſo uiuen
te non poſſet condici condictione furtiua,cũ ſit ſublata ſtatim, &
in ↄñtiam mora,ſed poteſt condici ex illa ſtipulatione certi condi
ctione generali,& de illa dẽt intelligi tunc tex. dum dicit { condici
poterit,}ſed tunc non refert ſi fuerit præſens res tpe ſtipulationis,
quia non tollitur mora ſolum uirtute tacitæ obligationis, ſed ex
eo,quia tollitur actio,cui inhæret,& ideo no.in l.parui.de condit.
fur.& hæc eſt intentio gl.quæ loquitur obſcurè,& dicit unũ uer-
bum,in quo reprehenditur,ꝙ per mortem nõ tollitur actio,quæ
oritur ex ſtipulatione,ſed ſola cõdictio furtiua in primo caſu, qđ
eſt falſum,quia interitu rei ante moram omnis tollitur actio quæ
competebat ad illam rem,& hoc uoluit gl.in fi.quæ ↄ̃dicit ſibi ipſi
in eo quod dixerat ſ.ſed ex ſtipulatu agitur.

LEX XXIX.

1 *Quando præſumatur quis ſe obligaſſe per ſtipulationem,& an admitta-
tur probatio in contrarium,& nu.3.*
2 *Si quis patitur ſe ſcribi,ut fideiuſſorem alicuius,an, & quando obligatur
efficaciter abſque eo, ꝙ aliquid dicat.*
3 *Fideiuſſor an poſſit obligari ante principalem,uel poſt.*
4 *Ad poſitionem facti non ſequitur poſitio alterius facti.*
Ad poſitionem facti ſequitur poſitio iuris.

SCiendum. Solennitas intrinſeca præſumi-
tur.ad hoc alleg.& dř intrinſeca
quãdo natura uerborum prolatorum in aliqua ſcri-
ptura neceſſario eam comprehendit,ſiue ſit ſcriptu-
1 ra publica,ſiue priuata,ut hic & l.j.C.eo.†Nam fideiuſſor non ob
ligatur,niſi per ſtipulationẽ,ut l.v.§.ſatis acceptio.ſ. eo. ſi ergo re-
peritur

peritur in ſcriptura,ꝙ talis fideiuſſit,neceſſario ſequitur ſi hoc eſt
verũ (quod p̄ſumitur ſi ſcriptura eſt publica,vt C.de prob.l. p̄cib.
vel priuata manu ipſius,ut l.gñaliter.C.de non nu pec.) ꝙ per ſti-
pulationem ſe obligauit cũ ſtipulatio non fit, niſi præcedẽte inter
rogatione,& rñſione ſequuta,ſequitur neceſſe,ꝙ ita factum fuit.
Item ſi nãm verborum eſt apta cõprehendere, licèt non neceſſa
rio,vt in ver.promiſit.quod põt intelligi per ſtipulationẽ, vel per
a pactũ,[a] & in dubio ſumitur in potiori ſignific.ut Inſti.de inuti.ſtip.
§.ſi ſcriptum.hoc dico verum,niſi appareat ɔ̃rium, puta, ꝙ altera
pars erat abſens tp̄e quo dicta verba ſunt ſcripta,quia eſt præſum
ptio iuris,non de iure,& ſic recipit probationẽ in ɔ̃rium, & ita in-
tellige gl.in ver.{Item an admittatur} in dubio præſumitur partes
2 fuiſſe præſentes,ut not. j.eo.l.Titia.§.fi.† in quodam tñ caſu ſi par-
tes fuerunt præſentes,licèt cõſtet,ꝙ nulla uerba interuenerint in-
ter promiſſorem,& ſtipulatorem præſumitur interueniſſe, & nõ
admittitur probatio in ɔ̃rium,ut l.cum oſtendimus.§.fin.de fidu.
tu.& eſt ſpeciale ibi in iudicijs,qñ aliqs patitur ſe ſcribi pro fideiuſ
ſore alicuius corã iudice.Alii dicũt ibi eſſe ſpãle fauore pupilli: ſed
primum magis placet,& eſt ſingulare, quia frequenter contingit,
ꝙ inquiſitus,vel accuſatus qñ cõparet ad rñdendum inquiſitioni
& accuſationi,ducit ſecũ fideiuſſores,ut moris eſt, nec aliter mit-
tetur ad rñdendum,& iudex interrogat vbi ſunt fideiuſſores tui?
iſti qui ſunt hic præſentes.iudex facit ſcribi per notarium, nec illos
iudex interrogat,nec illi qui dicunt,certè ex ſola patientia obligat̃
efficaciter,quod perpetuo tene menti.Sed ɔ̃ de l.lecta.§. cõuenit.
ſi cert.pet.Sol.ibi,in ver.conuenit, quod eſt magis generale,& nõ
præſumitur per ſtipulationem, vt ibi no.per Bar.¶ Item adhuc ɔ̃,
quod idem in ver promiſit,vel in ver.ſtipulatus eſt,vel in ver. iuſ-
ſit.vt C.de vſur.l.j.Sol.iſta l.cum ſimi.loquitur,qñ iſta uerba repe
riuntur in aliqua ſcriptura,ſed ſi proferantur a teſtibus, nõ proba
tur ſtipulatio,niſi deponant,ꝙ p̄ceſſit interrogatio, & ſecuta fuit
rñſio,ut no.in l.ɔ̃ria.Ratio diuerſitatis poſtpoſitis aliis eſt, q a ſcri-
ptura fit de uoluntate vtriuſq partis ſi eſt ſcriptura publica, quia
eſt approbata ab vtraque parte: & ſi eſt priuata,& tu ſcripſiſti,&
ego vtor illa,ſiſr interuenit conſenſus utriuſq; partis, ſed teſtes ꝓ-
ducuntur ɔ̃ inuitum,ideo qñ deponunt ſuper his,quę conſiſtunt
in iure,vt eſt ſtipulatio,non ſtatur dicto ipſorum, niſi etiam nõ in
terrogati reddant rõnem ſufficientem,ſicut cum deponunt ſup
dñio,quod non percipitur ſenſu corporeo, quia non ſtatur, niſi
reddant rationem ſ'm Inn.in c.cum cãm.de teſt.non ſic,qñ depo
nunt ſuper his,q̃ conſiſtunt in facto,quia niſi interrogentur,tenẽ
tur reddere cãm,ut no.in l.ſolam.C.de teſti. ſi ergo teſtes depone
rent de conſenſu vtriuſq partis,videretur idem dicendum,quod
3 in ſcriptura,cætera circa hoc uide per Doct.in d.l.j.¶In glo.ibi, {ſi
enim in alia charta.}gl.in hoc reprehẽditur, quia fideiuſſor p̄t ob-
ligari anteq̃ principalis,& etiam dudum poſt,ut l.ſi ſtipulatus.§.ad
hiberi. j.de fideiuſ.ergo non requiritur,ꝙ in eadem charta,ſed ſuf
ficit,ꝙ de principali obligatione appareat ſ'm Dy.& alios & iſtud
dictum dicit Ange.ſe practicaſſe cum peteretur executio inſtri ɔ̃
fideiuſſorem ex forma ſtatuti,in quo non apparebat de obligatio
ne principalis debitoris,& fideiuſſor excipiebat, ꝙ primo de illo
fieret fides.dicit Ang.ꝙ non erat fienda,ſed in inſtro renunciaue
rat bñficio excuſſionis,quia ſatis eſt, ꝙ appareat certa quantitas,
pro qua fideiuſſit confeſſus principalem teneri in illa quantitate,
& ſtatur in hoc inſtro ɔ̃ eum,ut l.magnam.C.de ɔ̃h.ſtipul. ¶In gl.
ibi {põt eſſe emptio de facto ſine authoritate tutoris.} dicas bre-
uius.ut j.colligit ex glo.ꝙ ibi loquitur de ſolennitate extrinſeca,q̃
nã verborum neceſſario non comprehendit, nec eſt apta cõpre-
hendere,& illa non præſumit,quia conſiſtit in facto,& ad poſitio
nem unius facti non ſequitur poſitio alterius facti,vt in l.in bello.
4 §.factæ.de capti.ſed ſolennitas intrinſeca conſiſtit in iure.&†ad po
ſitionẽ facti ſequitur poſitio iuris,ſ'm Dyn. cuius ſunt hæc uerba,
hoc tñ uerum ſi de tali ſolennitate extrinſeca nulla fiat mentio in
inſtro,vt in aliis exemplis q̃ j.ponuntur in gl.de renun. Velleia.&
de iuro.ſed ſi in inſtro fieret mentio,tunc diſtinguitur aut erat ta-
lis ſolennitas,q̃ poterat interuenire tp̄e cõfecti inſtri, & p̄ſumitur
interueniſſe,vt ſi dicat minor cum authoritate tutoris promiſit,
b uel,ꝙ alienauit cũ decreto iudicis,[b] & inſtrm erat factum in pala-
tio,ubi erat iudex,& hoc per l.j.cum ibi no.C. de fide inſtr. & iu.
haſtæ fiſca.lib.x.nec eſt curãdum tunc, ꝙ minor eſt talis perſona
quę non poteſt renunciare huic ſolennitati,quia ſtatur verbis no
tarij,& ita ſentit Bar.licèt Ang.malè ponderando verba Bart. vi-
deat hic dicere ɔ̃rium.Nec ob.iſta gl.in uer.{Item l.hęc locũ hẽt.}
quia loquitur,qñ in inſtro non fieret mentio de talibus. Si uero
illa ſolẽnitas non potuit tp̄e inſtri interuenire, tunc non ſtatur in
ſtro in præiudicium tertiæ perſonæ quę inſtro non conſentit per
nota.in l.cum aliquis.C.de iure delib.per gl.de finib. pleba.ſed in p̄
iudicium ɔ̃hentium bñ ſtatur ſi erat talis,quæ poterat ſibi præiu
dicare,& ſolennitatem remittere.ut l.optimam.C.de ɔ̃h.ſtipu.al's
ſecus,ut in auth.ſi quis in aliquo.C. de eden. ut ſi contineretur in
inſtro facto per minorem,uel eccleſiam ſuper alienatione rei ſuæ
quod factis ſubhaſtationibus non reperitur ultra tantam quanti-
tatem.Nam ſubhaſtationes non poterunt fieri in illo actu,qñ cõ-
fectum eſt inſtrm,cũ requirantur q̃ plures dies,ut in auth.hoc ius
porrectum.de ſacroſ.ecc.nec huic ſolennitati põt eccleſia,uel mi
nor renunciare.Vñ non ſtaretur inſtro ſic narranti, ſed dẽt appa-
rere aliud inſtrm de ſubhaſtationibus prædicta fallunt in ſñia lata
parte præſente,nam ſi narratur in ea,ꝙ lis fuit conteſtata, datus li-
bellus &c.& tñ iſta non apparent per acta, pars quæ fuit præſens
ſi non ɔ̃dixit,non põt poſtea hoc allegare, immo ſtatur narratio
ni ɔ̃ eam ſi ſñia tranſiuit in rem iudicatam per ea quę no.Inn.in c.
innotuit.de eo qui fur.ordi.ſuſce.& in c.cum in iure. de offi. dele.
& Bar.in l.fi.qñ app.ſit.Sed ſi non fuiſſet præſens,tunc intra modi-
c cum tempus audiretur,[c] poſt longum uero interuallum,ſecus,ex
quo ſñia tranſiuit in rem iudicatam,licet non appareãt acta,& ita
debet intelligi quod no.Cy.in l.emancipationes.C.de fide inſtru.
& Imo.in c.bonæ.de elect.

ADDITIONES.

a ¶Per pactum.Adde quæ poſui in apoſtillis ad Ale.& Bar.in characterib.de
Tortis.ex his adde inquantũ.d.Ale.dicit in 2.limit.ꝙ uerbum,promitto,
in contractu innoĩato non importat ſtipulationem,& Fran.de Are. illud
dictũ Bal.ſequitur,& limitat,niſi in pręcedentib.facta fuerit promiſſio ꝑ
ſtipulationẽ,ne ɔ̃tus claudicet.ita uoluit ei⁹ cõſ.113. ubi refert aliud di
ctũ ſing.Bal.ĩ l.ex placito.C.de rer.pm.ĩ 12.q.uide ꝑ ip̄m ne ſim ꝓlixior.
b ¶Decreto iudicis.Adde q̃ habes,ut in loco proximè alle.& illis locis ad-
de quod voluit Sig.de Mediol.conſi.87.Soc.conſi.59.d.Cardi.conſi.133.
Fran.Cur.conſi.50.
c ¶Modicum tempus.Old.conſi.183.vŕ uelle, ꝙ etiam poſt modicum tp̄s
non præſumatur pro ſñia lata in abſentia partis,prout in caſu dicti conſi
lii,ꝙ non p̄ſumatur pro ſñia lata abſente parte.allegat Cõpo.in d.c.bonę
memoriæ Maguntino.extra de ele.in gl.quæ incipit, immo præſumitur.

LEX XXXI.

Si rem meam. Gl. in prin. intelligit hanc legem, ſiue cõditio ſit intrinſeca, puta, ſi nauis ex
Aſia venerit,& bñ dicit,licet ɔ̃rium no.gl.ꝙ hoc ſecũdo caſu nõ
ualet,ſed hæc uerior.deinde format tres oppo.ex quib.collige ta-
lem diſtinctionem,cum aliquis ſtipulatur ſub conditione, an in-
ſpiciatur tp̄s ſtipulationis,uel exiſtentis conditionis,nam aut quã-
tum ad acquirendum alteri per me,& inſpicitur tp̄s ſtipulationis,
ut j.eod.l.ſi filius.aut quantum ad ualorem ſtipulationis, & tunc
aut erat defectus in perſona ſtipulatoris,& inſpicitur tp̄s ſtipulatio
nis,ut non ualeat non exiſtente ɔditione, licèt tunc defectus ceſ-
ſet,ut l.ſi vſusfruct. de ſtipu.ſer. aut erat defectus in re deducta in
ſtipulatione,& tunc aut erat perpetuus,& idem,ut j.l.inter ſtipu-
lantem.§.ſacram.aut temporaliter, & tunc inſpicitur tp̄s condõ-
nis euenientis,& ſi tunc ceſſet defectus,ualeat,interim ſtet in pen
denti,non aũt eſt nulla ꝑꝑ defectum ſtipulationis, quia non recõ
ualeſceret.¶In gl.ibi.{aut ex cauſa lucratiua & non tenet.}hoc in
tellige qñ ẽt ſtipulatio fuit interpoſita ex cã lucratiua, alias ſecus
ꝑꝑ ſecundam de duab.cauſis lucratiuis.Sequitur l.ſi in noĩe. quæ
breuis eſt,& in ea non expedit ſcribere,quia nihil eſt.

LEX XXXIII.

1 *Si aliquis tenetur ad bouem qui mortuus eſt non interueniente dolo, cul-*
pa,uel mora,an teneatur ad corium & carnes.
2 *Si tertius occidit,an teneatur debitor cedere contra illum actionem.*

SI Stichus. Quid ſi moriatur ante diẽ? rñdeo, tenetur,quia dies interpellat & cõ
ſtituit promiſſorẽ in mora,ergo &c.ut ſ eo.l. ſi ex le-
gati cã.Item in quo differt iſta l. ab illa,quæ ẽt probat
qd hic dŕ: rñdeo ꝙ ibi ſtipulatio fuit pura,iõ non eſt in mora, niſi
interueniat interpellatio,& illa conſtituit in mora,hic fuit in diem
& poſito,ꝙ interueniſſet interpellatio ante diẽ,non eſſet conſtitu
tus in mora,& haberet locũ quod hic dŕ,ut j.eo.l.cum filius. §.fi.
Sed quid ſi ante diem ipſum interfecit? Rñdeo tũc bene tenetur,
vt j.l.ſi ſeruuũ.in prin.& hoc ſentit gl.illa.plus ergo nocet factum
1 ſuum q̃ interpellatio.Sed†quid ſi aliquis tenet̃ ad bouẽ, qui mor-
tuus eſt non interueniente dolo,culpa, vel mora, an teneatur ad
corium & carnes? Bar.examinat hic iſtum articulum & Cyn.in l.
non moriturũ.C.de ɔ̃h.ſtip.& dicit aliter q̃ Bar. ꝙ ſi tenetur ex ɔ̃
ctu bonæfidei.puta ex vendito,põt ɔueniri ad corium & carnes,
quia tenet̃ uenditor non ſolum ad rẽ,ſed ẽt ad quicquid ſupereſt,
tex.eſt in l.uenditor.in fi.de hæred.uel acti.ven.& l.tenetur.§.j.fin.
a de act.emp.ſed ſi tenetur ex ɔ̃ctu ſtricti iuris[a] ſecus,per l.mortuo
boue.cum ibi no.de leg.ij.nec ob.l.ſi ſeruos.§.boue.de cond. fur.
quia ibi tenetur ex noua contrectatione,& ex noua cõdõne fur-
tiua,non ex prima.ut not.Cy.in l.non moriturum. quod autẽ ſu-
pereſt ex re mea bñ poſſum vendicare indiſtincte, vt l. ſolum. de
2 rei uend.†Item quid ſi tertius occidit, an teneatur debitor cedere
ɔ̃ illum actionem l.Aquiliæ? Cy.examinat in ea.l.& Bar.hic dicit,
ut hŕ in l.arbitrio.§.fin.cum l.ſeq.ſ.de dolo.& in l.legis.circa finem
tit.ad leg.Aquil.& j.eo.l.mora.&c.

ADDITIO.

a ¶Stricti iuris.Dicit d.Ale.ſe putare in oĩ contractu,ꝙ opi.Bar. poſſit ſuſti
neri,ut hic per eum.

LEX

LEX XXXIIII.

1 *Stipulator ſi non habet commercium rei in ſtipulationem deducta non ualet ipſo iure, ſecus ſi habet, licèt promiſſor non habet.*

2 *Si forenſis qui non poteſt acquirere immobilia ex forma ſtatuti, ſtipuletur a ciue rem immobilem, an valeat ſtipulatio in æſtimatione, & quid ſi ciuis ſtipuletur a forenſi.*

3 *Quo ad valorem ſtipulationis plus inſpicitur perſona ſtipulatoris, quàm promiſſoris.*

1 MVltum intereſt. †Stipulator ſi non hẽt cõmerciũ rei in ſtipulationem deductæ non ualet ipſo iure, ſecus ſi habet
2 licèt promiſſor non hẽt.h.d.†Et pone exẽplũ clarũ ſi forenſis qui non p̃t acquirere immobilia ex forma ſtatuti, ſtipuletur a ciue rẽ immobilẽ, nã nõ ualet, nec debet ſibi æſtimatio, ſecus ſi ꝯ ſtipulet a foreñ, p̃t hoc facere per aliũ ciuẽ habentẽ illã rẽ, ecce caſus. gl. hic ſibi ꝯtrariã, q̃a prima gl. intelligit primũ dictũ, qñ ſtipulator nõ hẽbat cõmerciũ ꝑꝑ ſuũ delictum, ſi verò ſine ſuo delicto ꝑꝑ aliã cãm, vt in forenſi, tunc intelligit, ꝙ non ſit oĩno inutilis ſtiplo, q̃a ſaltẽ debet æſtimatio, ſicut dicimus in legato, vt in l. alle. in alia gl. q̃ incipit aliter. dicit aliud eſſe in legato, aliud in ſtipulatione, vel ꝯctib. in quib. indiſtinctè dicendũ eſt nõ ualeret ẽt quo ad æſtimationẽ, quia iſta l. gñaliter. & ſimpliciter loq̃t. & iſtã partẽ
3 tenet Iac. de Are. & Bar. ¶†Not. ergo ex iſta l. plus inſpici perſonã ſtipulatoris, q̃ ꝓmiſſoris quo ad valorem ſtiplonis, & hoc facit ꝯ gl. q̃ eſt in l. 4. §. ſed qđ meretrici. de ꝯd. ob turp. cau. q̃ tenet, ꝙ ſi ꝑ ſtiplonẽ promittit meretrici, non valet ipſo iure, immo vr̃ ualere, q̃a in meretrice non eſt turpitudo ſtipulatoris poſt q̃ meretrix eſt vt ibi dr̃, licèt ſit turpitudo in promittente, & potius inſpicitur perſona ſtipulatoris, ſic & in iudicijs inſpicitur perſona petentis pluſ q̃ rei, quia licèt reus nullum ius habeat, ſi tñ petens etiã non habet, non obtinet, ut in l. j. circa prin. ſi pars hæredi. peta.

LEX XXXV.

Si ſtipuler. Stiplo ꝯtinẽs aliquid impoſſibile de nã, uel de iure non valet ipſo iure, & in ꝯctib. qui ꝯſenſu ꝯhũntur non inſpicitur ordo verborum, ſed ſufficit partes inuicem conſentire. h.d. tota l. glo. quærit ſi aliquis ſtipulat aliq̃ ſibi in vxorem, an valeat ſtipulatio, de hoc dic melius, ut no.).eo. l. Titia. valet. n. in vim ſponſaliorum de futuro, non ut præcisè cõpel. vt ſi non vult, licèt perdat arras, ut l. j. C. de ſponſalibus.

LEX XXXVI.

1 *Machinatio ſtipulatoris, qualiter probetur.*

2 *Dolus, an uitiet ſtipulationem ipſo iure.*

3 *Stipulatio interueniens ſuper contractu emptionis et uenditionis non tollit remedia iſtius legis.*

SI quis cum aliter. Dolus ſtipulatoris non reddit ſtipulationẽ nullam, ſed facit aduerſus ea cõpetere doli exceptionem. Idẽ in dolo re ipſa. h.d. & de iſto dolo, qui re ipſa cõmittit melius hr̃ hic q̃ alibi, quia non venit ex propoſito ꝯhentiũ, ſed cauſatur ex læſione, q̃ ſi eſt magna, ut ultra dimidiã, facit cõpetere exceptionẽ, ſicut cõpetit remediũ l. ij. C. de reſcind. uend. non ſic ſi non ultra dimidiã, cũ ſit licitum ꝯhentib. ſe decipe
1 re. l. in cãæ la ij. §. pe. de mi. ¶†In tex. ibi, {per machinationẽ} ſ. ſtipulatoris. de dolo ꝓmiſſoris dic ut ſ. eo. l. ſi id quod aurũ. Itẽ intellige qñ iſta machinatio probat, qđ qualiter fiat dic, ut l. dolũ. C. de dolo. ſed ſi non ꝓbat, tunc licèt partes aliter ꝯueniſſent de ꝯhendo, & aliter poſtea ꝯxerint, non ꝑꝑ hoc ſolum ꝓbaret dolus, ut hic colligit, qđ eſt no. ſ̃m Bar. & Ang. maxime, qñ apparet, ꝙ aliq̃s petiit pecuniã mutuo, & obtulit ſe uelle pignorare rẽ aliquã immobilẽ, & poſteà apparet inſtr̃m uenditionis, ꝙ ꝑꝑ hoc ſolũ non ꝓbaret ꝯctus vſurarius, & factus in fraudẽ vſurarũ & pignoris, niſi ẽt aliæ ꝯiecturæ cõcurrant, vt q̃a uendõ facta ſit longe minori p̄tio q̃ ualeat, licèt nõ ultra dimidiã iuſti p̄tii, & fuerit appoſitũ peccatũ de reuendendo, vel ꝙ emens fuerit ſolitus fœnerari, ut in c. illo vos. de pig. & in c. ad noſtrã. de emp. & ven. & adde q̃ no. Bal. in l. emptione. C. plus valere quod agit. ¶In text. ibi, {ſed doli except. uti p̃t.} Quid ſi non fuit uſus, & ſoluit? dicit Azo. in ſumma, ꝙ nõ p̃t petere, quia hoc ſolo auxilio iuuatur, ſicut alibi ſ. de condi. ind. l. ſi pœnæ. §. fi. Bar. ꝯ per l. ſi id qđ aurum. ſ. eo. quia ſi dat actio ſtipulatori decepto, fortius promiſſori. ſed iſta rõ nihil valet, q̃a ibi aliter non poterat prouideri, hic habuit exceptionem, & omiſit, vñ vr̃ ſibi imputandũ, & hanc partẽ tenuit Ang. q̃a exceptio doli eſt odioſa, & ſi omittat per ignorantiam iuris non inducit repetitionem, ut l. qui exceptionem. de ꝯd. inde. Tu tene opinionẽ Bar. nõ per rõnẽ ſuã: ſed q̃a exceptio non eſt odioſa, cũ competebat ſ̃m nãlem æquitatẽ, q̃ prouidet deceptis dolo alterius, & id qđ dicit Angel. procederet, qñ daret ꝯ nãlem æquitatem, ut eſt illa q̃ ſuccedit loco exceptionis Macedoniani, quæ mero iure competit contra naturalem æquitatem, ſuadet ut mutuũ receptũ reſtituatur. & hoc uoluit Cy. in addi. in l. ij. C. qđ met. cau. ad qđ vide not.
2 in l. qui ſe debere. de cond. ob cau. in gl. & per Doc. ¶†In tex. ibi, {ꝑ dolum obligatus eſt.} ſubaudi ſiue dolus inciderit in ꝯctu, vt ſ. ſiue dederit ei cãm, q̃a per dolũ fuit inductus ad ꝓmittendũ, alias non promiſſurus. Nã ẽt talis dolus non vitiat ſtiplonẽ ipſo iure, ut in l. dolo. C. de inuti. ſtipu. ſed bñ uitiat ꝯctum bonæfidei, vt l. & eleganter. in prin. ſ. de dolo. ſ̃m uerã opi. q̃ ibi tenet Bar. licèt Bald. conſi. 96. j. li. & cõſ. 299. I. ud. Ro. ꝯſ. 410. & Petr. ꝯ, ut refert Cy. in d. l. dolo. & in l. ij. C. de reſcin. uen. & hoc in dolo ꝯhentis, ſecus in dolo tertij, ut d. l. & eleganter. ¶In tex. ibi {nullus dolus interceſſit, idem eſt & ſi} ſ. verus, & ex propoſito, ſed una pars læſa eſt, & ſic dr̃ res in ſe hr̃e dolum, ut ſequit. nã ſi poſtea ex illa agat, tũc verus dolus cõmittitur in agendo, qui tunc cauſat exceptionẽ doli, quæ prius nata non erat vt ſ. de dol. exce. l. ij. §. circa. cũ l. ſeq. ſed qñ in ꝯhendo fuit verus dolus, ſtatim orta eſt exceptio. & q̃s ſit effectus inter iſtos caſus, uide Bar. in l. Iulia. uerũ debitorem. de cond. inde. in magna diſtinctione. Gl. exẽplificat primũ dictũ, qñ conuenit de mittendo fundũ ſine vſufructu, & poſtea fuit promiſſus pleno iure cum uſufructu, vel pactũ, qđ conuenerat ꝯhere in diẽ, uel ſub condõne, & poſtea purè ꝯxerunt falſa ſuaſione ſtipulatoris. Sed opp. extra gl. q̃a dicta in p̄cedentib. cenſent repetita in ſeq. ut). eo. l. Titia. §. idem rñdeo. & ſic ipſo iure promiſſor vr̃ tutus, ſed dic, ꝙ illud verum ſi uerba hæc patiuntur, ſed hic dẽt intelligi, qñ non patiebantur repetitionẽ de primo tñ dic, vt plenè no. Barto. in l. ſi ita ſtipulat. §. Chryſogonus.). eo. ¶In gl. ibi, {ſed Hug.} Iſta opi. Hug. eſt uera in ſe, ut dixi ſuper tex. l. dolo. non quo ad hanc l. quæ loq̃tur. qñ dolus incidit in ꝯctu, non aũt dedit ei cãm, ut colligitur ex uer. {aliter.} ¶In gl. ibi, {alij dñt.} Iſti ſentiunt, ꝙ ſtipulatio appoſita ſuper ꝯctu bonæfidei ſit ſtricti iuris, & non uitiet ipſo iure, ex dolo, licèt ipſe ꝯctus bonæfidei bñ vitietur ex dolo dante ſibi cãm. Sed gl. ſentit ꝯtrium, ꝙ põt intelligi, vt uitietur ipſo iure ſicut ipſe ꝯctus, cum ſortiatur eius nãm, ut in l. ſi ſtipulatus. ſ. de vſur. non tñ, ꝙ ſit bonæfidei, immo eſt ſtricti iuris, prout in fi. nota. in l. lecta. ſi cer. pe. de actione p̄ſcr uerbis, q̃ oritur ex pacto incontinẽti appoſito iuxta ꝯctum bonæfidei, quia non eſt bonæfidei, ſed ſtricti iuris, ut ibi no. gl. q̃ uult, ꝙ d. l. habeat locum inquantũ vult, ꝙ ipſo iure non vitietur ꝯctus, qñ ſtipulatio eſt appoſita ſuper ꝯctu ſtricti iuris, vt puta donatione, certè cum loquatur de dolo non dante cãm ꝯctui, ſed incidente põt procedere ẽt in ꝯctibus bonæfidei, q̃
3 non uitiantur ipſo iure ex tali dolo. ut hr̃ in d. l. eleganter. ¶ †In ſequenti gl. ibi, {q̃ emi minus dimidia iuſti pretii.} ꝑꝑ hoc exemplũ Bar. format plures qõnes tangentes mãm l. 2. C. de reſcin. ven. q̃a non potuit eas alibi melius collocare, ideo ſp ad dicta ſua recurrit hic, & collige ex iſta gl. ꝙ ſtipulatio interueniens ſuper contractu emptio. & uenditio. nõ tollit remedia iſtius l. ad hoc alleg at iſta gl.

LEX XXXVII.

I certos. Si certum corpus nummorum promittitur idẽ eſt in eo, quod in qualibet alia ſpecie, ut per interitum eius liberetur debitor. h.d. facit l. talis ſcriptura. circa med. & l. ſi certos nummos. de leg. j.

LEX XXXVIII.

1 *Promittens alienum factum, in quibus caſib. obligetur.*

2 *Stipulatio facti committitur tunc ad intereſſe, etiam ſi nõ ſit promiſſum, quando eſt de ſe ualida, & quid ſi non ſit ualida.*

3 *Si uenditor dixit, ꝙ nolebat teneri, niſi de facto ſuo tantum, an teneatur ex facto defuncti, cui ſuccedit.*

STipulatio iſta. Stipulatio habere licere, ſimpliciter interpoſita ſ̃m rigorẽ uerborũ cõmittitur ex facto cuiuſlibet extranei, ſed ſ̃m interpretationẽ iuris committitur ſolum ex facto promiſſoris, & ſucceſſorum ſuorũ, hoc primo. Sed ſi non ſimplr̃, ſed de ſe tñ quis promiſit ẽt de rigore verborũ nõ cõmittit ex facto extranei, ſed ex facto ꝓmiſſoris, & ſucceſſorũ ſuorũ. Hoc ſecundo. Si uero ꝓmiſit expreſſe de facto alieno, non valet, nec committitur ex facto illius, niſi interuenerit promiſſio pœnæ, uel intereſſe. h.d. uſq; ad §. ſi quis fortè. Et diuide in tres partes, ut in ſummario. prima durat uſq; ibi, {ſed ſi ſe.} & dẽt coniungi uerſi. {ſed quatenus.} ubi rñdet ad quæſtionem formatam. uſq; ad uer. {ſed ſi loquatur arguendo.} Secunda, uſq; ibi, {ſed ſi quis.} Tertia ibi, {at ſi quis.} & eſt difficilis iſta l. in tex. & gl. maxime in ipſo principio, & in duobus.
1 §§. ſeq. ¶†In tex. ibi, {nemo autem alienum factum promittendo obligatur.} gl. Inſti. de inuti. ſtip. §. ſi quis alium. dicit hanc regulam fallere in quinq; caſibus, & non ponit ueros caſus. Tu dic, ꝙ fallit in quatuor. Primo, in ſtipulationib. prætorijs, nam ſi promittis Titium ratum habiturum, uel ipſum iudicio ſiſti, uel ſiſtere, ualet ꝓmiſſio, & uideris promittere te facturum, & curaturum, ꝙ ita faciet, & iſte eſt verus intellectus l. quoties quis.). e. de qua opp. gl. q̃ incipit {ſi. præſumitur.} & ponit bonam ſolutionem, & uide no. per Cy. in l. j. vj. q. C. de procu. Secundo fallit, qñ iſta ſtipulatio fuerit ſuper contractu uenditionis, in quo uenditor de euictione tenetur. nam etiã ex iſta promiſſione tenetur de facto extranei euenientis, ergo & de illo poteſt promittere, ꝙ nullus euincet, uel faciat quominus me habere liceat, ut ſ. de actio. empt. l. emptorem.

§. quod

§.quod aũt.de qua opp.gl.ꝗ incipit (niſi)& ita loquitur ſm̃ vnum
intell.l.inter ſtipulantẽ.in prin.ĩ.eo.de qua op.gl.ſuꝑ ver.(vr̃.)in fi.
& non ſoluit.Tertio fallit,qñ factũ alterius tenderet ad corrobo-
rationem obli.factæ per promiſſorem,ut ſi es mihi obli.in centũ,
& ꝓmittis mihi.ꝙ Titius fideiubebit pro te, non ualet, & videris
ꝓmittere te facturũ & curaturum te cũ eo.& Doc.no.per Bar.ſ.
de conſti.pec.l.quod aũt.§.ſed & ſi quis.Quarto fallit, qñ ꝓmitte
ret factum alienũ non tanꝗ factũ perſonæ, ſed tanꝗ qualitas rei
in ſtip̃one deductæ,ut ſi vẽdis mihi ſeruum,& ꝓmittis,ꝙ bñ co-
medit & bñ bibit,&.ꝙ eſt ſanus,ut ſ de euic.l.ſi ita quis.extra iſtos
a caſus non ualet promiſſio de facto alieno,[a] nec aliꝗ obl'onẽ indu
cit,licèt gl.in illo §.ſi quis alium.& ẽt hic ſuper uer.(vr̃.) ante fi. ui-
deatur dicere,ꝙ ſꝑ valet de æquitate,quia ſꝑ vr̃ promittere ſe fa-
cturũ,& curaturum,& ſic potius de facto proprio. per l. inter ſti-
pulantem.in prin.ĩ.eo.& ſic iſte tex.loqueretur de rigore,& non
de æquitate,quod eſt ꝯ mentem literæ,& cõiter reprobatur, nec
obſt.illa l.quia alium habet intellectum,ut ſ.dixi, & colligẽdo bre
uius,ꝗ Bar.diſtinguat,dic ſi quærimus cuius facto ſtipulatio cõ-
mittitur?dicendũ eſt,ꝙ ſi præceſſit ꝯctus,de cuius nã ueniat uera
euictio cõmittitur ex facto cuiuſlibet ẽt extranei, ſiue fuerit ſtipu
latio imperſonaliter interpoſita,ut in princ.l.ſiue ſpãliter in perſo-
nam promiſſoris,ut in uer.{ſed ſi ſe.}ſiue expreſſa in perſonam ex
tranei,ut in ver,(ſed ſi quis.)& ſiue ſit interpoſita ſtipulatio pęna-
lis,ſiue non.Sed ſi ꝯctus ille non præceſſit, tunc ſi interuenit ſtipu
latio pęnalis,vel aliud intereſſe cõmittitur ex facto extranei, ſiue
de illo fuerit expreſſa mentio,ut in §. ſed ſi quis. ſiue imperſonali-
ter fuerit interpoſita,ſeu concepta,& ſic uerba pñt cõprehende-
re,ſecus ſi de ſe tm̃,quia uerba cõprehendere non pñt extraneũ,
ſi vero pęnalis,ſtip̃o non interuenit, tunc committitur ex facto
tm̃ promiſſoris,& ſucceſſorũ ſuorum uniuerſaliũ, ẽt ſucceſſorũ
ſingularium habentium ab eo cãm,cuius factũ reputatur eſſe ip
ſius promiſſoris,ut l.Titius.de ſer.expor.circa med.& ẽt ex facto
illius,quẽ prohibere põt.puta ſerui,vel familiæ,ut l.fluminũ.§.quã
ꝗ.de dã.infec.ꝓ facto vero extranei non cõmittiť,niſi in caſib. fal
lentiæ,de quibus.ſ.dixi.Sed opp.cum ſufficiat ſtipulari pęnam,uel
intereſſe ad hoc ne cõmittatur pro facto extranei,ut hic dr̃ in ver
ſi.(at ſi quis uelit.)quare cõmittitur ẽt ſi talis ſtipulatio pęnalis, vel
ad intereſſe non interuenit, cum ſtip̃o facti de ſui nã cõmmittať
ad intereſſe,ẽt ſi nõ fuerit expreſſe promiſſum, ut l. ſi quis ab alio.
de re iud.& ꝯſtat ſtipulatoris intereſſe nõ prohiberi ab extraneo,
ſicut nec a promiſſore,ut ſ.e.l.3.in fi.Sol. & tene mente, dicit Dy.
3 ꝙ†tunc ſtipulatio facti committitur ad intereſſe, ẽt ſi non ſit pro-
miſſum,qñ eſt de ſe valida,ſed hoc caſu eſt inualida,unde non cõ
mittitur,niſi fuerit expreſſe promiſſum, ꝗ uerba ſingulariter not.
¶Sed quare non ualet promiſſio de facto alieno?Rñdeo,nõ rõ-
ne impoſſibilitatis,nec ꝓ eo,ꝙ ſtipulatoris non interſit, licèt gl. ꝗ
incipit(in pęnali.)uideatur ſentire,ꝙ ꝑꝑ iſtã cãm,& nõ bñ, ſed iõ,
quia promittens vr̃ uoluiſſe illum obligare, qđ facere non p̃t, ut
d.l.inter ſtipulantẽ poenalis aũt promiſſio valet,licèt non principa
lis,qm̃ ad validitatem eius non requiriť, ꝙ ualeat principalis, qñ l.
eis non reſiſtit.licèt non aſſignat,ut ea l.§.alteri. nec ꝓpterea talis
ſtipulatio pęnalis roborat principalem,quia hoc eſſe non põt, ut
patet in l.nuda.C.de ꝯh.ſtip.& de pact.l.ſi pacto quo poenã.ſed fa-
cit ut metu poenæ ꝓmiſſor curet,& faciat ut ille extraneus faciat,
4 & hæc eſt intentio illius gl ꝗ inci.(pęnali.) in fin.¶Quarto † quid ſi
uenditor dixit,ꝙ nolebat teneri,niſi de facto ſuo tm̃, an teneatur
ex facto defuncti,cui ſuccedit?vr̃ ꝙ ſic cũ repręſentet eius perſo-
nã,& factum defuncti reputetur factũ eius, & ita dicunt Doct.in
l.ſi ſeruus.la 2.de cond.furt.in prin.per gl.ꝗ eſt ibi,ꝗ incipit.non er
go.in fi.pro quo facit tex.hic in uer. (ſed ſi ſe.) ubi promiſit pro ſe
b tm̃,& non cõmittitur ex facto hæredũ.[b] ¶Vltimo concludendo
debes ſcire,ꝙ iſta l. dẽt intelligi.qñ in re per me poſſeſſa,in qua nul
lam cãm habebã a te,promiſiſti hr̃e licere,gratis,& nullo tibi da-
to,& ita intellexit gl.hanc l.in emptorem.§.ꝗ aũt.de act.emp.circa
med.Si enim hr̃em in ea cãm a te,puta emptionis, non ꝓcede-
ret,quod hic dr̃,ꝙ non cõmittitur ex facto extranei, vt ſ dixi. nec
ẽt procederet unum quod colligitur ex §.ſi quis fortè. ꝙ ſtatim
mota per ſe controuerſia,mihi ẽt ante lit.cont.cõmittať ad pęnã,
vel ad aliud intereſſe,immo non cõmitteretur,niſi lata per te ſnĩa
per l.uendicantẽ.cum l.ſeq.ſ.de euict.& no.c.ti.l.habere licere. &
ſentit gl.in illo §.ſi quis fortè,ꝗ incipit,& cum effectu.in fi.dum di
cit uel uerius.Itẽ ſi non gratis aliquo dato,tunc cenſeť tranſactio,
quæ poſſet fieri ſuper re aliena,& non procedat quod hr̃ ĩ.e.l.§.ꝗ-
ſitum,ꝙ non cõmittitur iſta ſtipulatio ex cõtrouerſia,ꝗ fieret de
facto ſuper re,in qua nullum ius haberes ut ibi hr̃,quia tranſactio
fit ꝑꝑ litem motam de iure,uel de facto,ſeu ꝗ ſperatur moueri,
ut l.2.C.de tranſa.ideo ur̃ actum, ꝙ nec facto fieret cõtrouerſia,
& committatur pęna.& hoc uoluit gl.mag.uerſ.(ſed quatenus.)
poſt prin.ibi,(Item ur̃ hæc ſtipulatio idem continere, quod trãſ.)
& gl.uenit recitanda in ſeq.§§.quia illos reſpicit.

ADDITIONES.

a ¶Facto alieno.Adde ut per d.Car.conſi.85.& cõſ.109. ubi de eo qđ dicit
hic Ale.ex mente Bal.in l.fi.C.de ſpon.ꝙ in matrimonio & ſpõſalib. ille,
qui promittit factum alienum obligatur,quia uidetur obligare ſe factu-
rum & curaturum.de quo vide ẽt per Soci.conſil.3.ubi multa allegat de
qua materia ampliando uide per d.Ant.c.ex literis.el 2.de ſpon.
b ¶Facto hæredum.Niſi promiſſor utatur dictione taxatiua, quia tunc non
teneatur de facto hæredũ ſm̃ d.Ale.qui alle.Bal.in l.qui ſe patris.in x.col.
C.unde libe.Bar.in l.ſi ſic.la grande.ĩ.eo.

---

1 *Controuerſia dicitur fieri etiam ante litem conteſtatam porrecto libello, & parte citata.*
2 *Quando diminuitur aliquid de plenitudine quam credebam habere,uidetur mihi non licere rem habere.*
3 *Stipulatio habere licere,ex qua controuerſia committatur.& nu.4.*

§.Si quis fortè.

Hæc ſtipulatio committiť ex cõtro-
uerſia,ꝗ facit ꝓmiſſor rõne alicuius
iuris qđ hẽbat tꝑe promiſſionis,uel poſtea adeptus eſt, ſiue illud
ſit ius dñij,ſiue intra dñium,ſecus ſi nullum ius habebat in re, qa
tunc non põt mouere controuerſiã,niſi de facto,& ꝑꝑ illam iſta
ſtipulatio non cõmittiť.cum dicatur ius continere.h.d.cum §.ſeq.
& gl.ꝗ ſunt hic,& ẽt gl.mag.ꝗ eſt in §.ſed quatenus.ꝗ uenit hic re
tractanda,formant aliquas oppoſitiones valde difficiles. Et pone
hic caſum,ꝙ ꝗdam rem immobilem emi a Titio,ꝗ erat ſua,tñ ad
uerſus eum hẽbas aliquod interdictum poſſeſſorium,puta recu-
perandæ,quia te expoliauerat,uel habebas in ea vſumfructũ, uel
aliam ſeruitutẽ,ego dubitans a te mihi controuerſiam moueri ſu
per dictis iurib.ſtipulatus fui a te me hr̃e licere ſub poena, vel ſine
poena,poſtea mouiſti mihi ꝯtrouerſiam ſuper ꝑoſſeſſione,uel ſu
per uſufructu,ſeu ſuꝑ illis iurib. quæritur, an ſtipulatio ſit cõmiſ-
ſa,quia ſuꝑ dñio rei ſuper quo videbať prima facie fuiſſe interpoſi
ta,qa de illis iurib.non fuit facta mẽtio?Et br̃ determinatur, ꝙ ſic,
quia ſatis vr̃ mihi non licere habere ſi diminueres de iure, quod
prius habebam,qa emeram rem pleno iure,& ita credebã hr̃e ſi-
ne quacunq; diminutione.Sed qd ſi nullum ius habebas?dr̃ ꝙ ni
hilominus ſtipulatio non erat nulla ſi poſtea ius acquiſiuiſti,rõne
cuius moues mihi litẽ,adhuc committitur. ſecus ſi nullum ius ac
quiſiuiſti,quia non committitur ex controuerſia, ꝗ faceres mihi
de facto:ſed ſi eſſet poena promiſſa,cõmitteret, qđ gl.ſuꝑ uerbo.
(adiecta.) intelligit qñ controuerſia fieret per alium,de quo ſpãli-
ter promiſiſſes,& ſic ponit eundem caſum, q ponitur ſ. circa fin.
princ.in uerſ.ꝙ ſi quis.Sed ꝑꝑ controuerſiam,ꝗ faceres de facto
non cõmittiť pęna,ẽt ſi eſſet ꝓmiſſa,qa non extaret conditio,ſub
qua uideretur promiſſa nam ſtipulatio intelligitur, ꝙ non facias
mihi controuerſiam rõne alicuius iuris, quod tunc hẽs, vel in fu
turum acqres,& ſi ꝯ facias,cõmittas poenam, ſed nunc licèt con
trouerſiam moueas de facto hoc non facis rõne alicuius iuris, ꝙ
hẽs tꝑe promiſſionis,uel qđ poſtea fueris adeptus,ſed de facto er
go non implet conditio ſub qua pena fuit promiſſa, & hoc ẽt uo
luit gl.illa magna in §.præcedenti circa med.ibi, dum dicit. nec eſt
ꝯ in eo qđ dicit de poena.vt ĩ.eo.§.ꝗſitum.ut ibi no.ſupple.l.in gl.
1 quæ incipit,ita.ſ.ſuper uer.adiecta.¶†In text.ibi. (controuerſiam
fecerit.)Et dr̃ fieri controuerſia etiam ante lit.cont.porrecto libel
lo & parte citata, ut no.in l.non ſolum.§.ſi ſtatus.de procu.& in l.
a amplius.rem ra.ha.per Bar.[a] ¶In tex.ibi(committi ſtipulationem)
ſ.ad poenam ſi fuit promiſſa,alias ad intereſſe ſi quod p̃tendis ꝑꝑ
2 hoc ſolum.¶†In tex.ibi.(habere enim.) No.hanc regulam, ꝙ qñ
diminuitur aliqd de plenitudine,ꝗ credebam hr̃e,vr̃ mihi non li-
cere rem hr̃e.¶In §.ſeq.ibi. (promiſſoris eſſe coeperit) puta res ꝗ
emi a Titio non erat tua,ſed Sempronij,quia Sempronius eam ti
bi legauit poſt promiſſionem mihi factam.¶In glo.ibi ſuper uer.
(& cum effectu.) in fin.ibi.(vel verius,)quia hic loquitur, qñ fuit
mota controuerſia per promiſſorem. Vñ expectat, ꝙ rẽ auferat,
vt committatur ſtipulatio,ſed in l.hr̃e licere. de qua gl. uoluit op-
ponere,controuerſia fuit mota per tertium, & tñ non commit-
tiť ſtipulatio duplex ꝯ venditorem qui promiſerat hr̃e licere, niſi
re ablata,ut ibi patet.Sed ꝯ extra gl quia idem ſi fuit mota contro
uerſia per venditorem,qa promiſerat duplam,ut no.gl.in d.l.hr̃e
licere.in fi.& l.uendicantẽ.cũ l.ſeq.eo.ti.Sol.ibi qñ fuit interpoſita
ſuper ꝯctu venditionis,hic ſecus,ut ſ.dixi, nam in aliud ſonat iſta
ſtipulatio & eius verba hoc caſu,ꝗ qñ ſuper ꝯctu venditionis, ut
no.gl.in §.ſeq.ꝗ incipit,quod hic dicitur in fi.¶In gloſ.quæ incipit
{his ergo caſibus} ibi dum dicit, immo eſt ſuum ius. Ex quo pa-
tet,ꝙ præcedens glo.ſuper ver.{diſtractum.}dum dicit. {per pro-
miſſorem.}nõ bene dicit,qa ſi fuiſſet diſtractum a promiſſore &
ſtipulatore,iſtud ius non eſſet promiſſoris, cuius ꝯriũ dicit hic gl.
& conclude,ꝙ ſicut ſi res eſſet promiſſoris, & moueret qõnem
de dñio committeretur ſtipulatio,ita & ſi non eſt,ſed aliquod ius
in ea ſuum eſt,& rõne illius facit ꝯtrouerſiam,cõmittiť, quia facit
eam

ADDITIO.

a ¶Et adde eundem in l.diuus.ad prin.no.ĩ.ff.de pet.hęr.& no.in l.qui fidẽ.
de tranſa.& l.cauſas.C.eo ti.Et in hoc uide Abb.in c.& ſi Chriſtus.de iu-
reiur.& Alex.in l.ſtipulatione.§.ſi quis forte.hoc rit. Et adde ꝙ contra &
ſine iudicio,& ſine lite fieri poteſt,ut per Bal.in d.l.cauſas. Et per Bar.in l.
Lucius.§.tres hæ.in ĩ.q.ff.ad Trebell.

eam de iure & non de facto,non ſic de ſeq.§.quæſitum.In gͦ.ſeq.
in fi.ibi.{l.quod ad ſeruitutes,} quia qñ vendidit mihi rem,cēſetur
vendere rõne dñij,& promittendo me habere licere,vr̄ promit-
tere de dñio,cum reguletur ſ͛m naturam ꝯ̄ctus pręcedentis,ſi er
go re ipſa non euincitur dñium,nec quod eſt pars dñij, puta vſuſ
fructus,licèt euincatur ſeruitus per dñium incõmodatur, & nõ
aufertur,nec ſtip̄lo ꝯmittitur, ſed ſi in re a qua nullam habeo a te
cām ꝓmittis me habere licere,iſta promiſſio nõ regulatur ab ali-
quo ꝯ̄ctu præcedenti,iõ verba latius intelliguntur. ſ. ꝙ mihi non
diminuetur aliquid de eo,quod habebā tp̄e ſtip̄lonis. Vnde ſi tūc
tenebam,& poſſidebam rē tanꝙ̄ meam pleno iure, & tanꝙ̄ libe-
ram,& moueatur mihi qõ de ſeruitute,diminuitur de eo, qđ ha-
bebam,& hoc vult dicere tex.in §.ſeq.q̄ſitū.¶In gl.j.in §. quæſitū.
q̄ incipit {alioquin.} ibi,controuerſiam mouere pōt.} ſubaudi rõ
ne alicuius iuris,quod hr̄es tp̄e ſtipulationis, vel poſtea acquiſiue
rit,ideo ſtipulatio non committitur, quia non venit cõmittenda,
niſi tali mõ moueatur,vt gl.mag.ver. {ſed quatenus.} circa med.
de facto vero bene mouetur controuerſia,& hoc non pōt nega
ri,cum poterit de facto & de iure moueri,alias iſta gl. non bñ lo-
queret̄.¶In gl.ſeq.ibi,{Item ꝯ̄.} ſubaudi,ꝙ licèt res non eſſet pro-
miſſoris tp̄e ſtipulationis,nec poſtea ſit effecta ſua, poterit tñ cõ-
mitti ſtipulatio habere licere,ſaltē ex facto alterius euincentis,ut l.
inter ſtipulantem.in prin.ſ͛m vnum intellectum. ȷ̇.eo. & ad idem.
tunc dic ꝯ̄rium de l.emptorem.§.qui aūt.de act.empti.Sed ſolue,
ꝙ ibi qñ nulla ſtipulatio fuit interpoſita ſuper ꝯ̄ctu vēditionis, hic
uero nullus præceſſerat alius ꝯ̄ctus,& dicit gl. ꝙ aliud important
verba iſtius ſtipulationis primo caſu ꝙ̄ ſecundo.Nam primo caſu
cõmittit̄ ſtipulatio ex facto extranei,ſecundo non, & in hoc pri-
mo caſu latior eſt, ꝙ̄ ĩ ſecūdo,ſed in alio ſtrictior, vt dixi in alia gl.
quia primo caſu cõmittitur ꝑꝑ controuerſiā factā ſuper ſeruitu
te prædiali,ſed in ſecundo non,vt ibi dixi.¶Opp.nunc extra glo.ꝯ̄
§.quæſitum.ꝙ ſi tp̄e ſtipulationis promiſſor nullum ius habebat
in re,ſtipulatio ſtatim ſit nulla,nec inſpicit̄ quod poſtea poſſit acq̄
rere,poſtꝙ̄ ſtipulatio eſt pura.& non committitur, niſi ꝑꝑ cõtro
uerſiā,q̄ fit de iure.i.rõne iuris quod habet promiſſor:& hoc per
id quod no.s̄.eo l.ſi rem meam.in fi.mag.glo. Solue ſ͛m Ang.ibi,
qñ ſtipulatio habebat cām inſtantaneam, quo caſu inſpicitur tp̄s
ſtipulationis tm̄,hic qñ ſucceſſiuam. Vnde inſpicitur ēt futurum,
quod eſt no.ſ͛m eum,& addendum ad id,quod ibi no.Nunc ue-
nit hic recitanda glo.mag.quæ eſt in §.{ſed quatenus.}ꝙ̄ diuide in
duas partes,quia primo ponit quædam quæ inſpiciunt dictum §.
quæſitum.qui loquitur,qñ fit controuerſia, ponamus de facto,
q̄a nullum ius habet per hoc,vſq; ibi.{Item ſi rem meam.}Ex iſta
parte colliguntur tres oppo.vſq; ibi, ſed poſtea duæ qõnes vſque
ad illum ver.{Item ſi rem.}Secundo firmat duas opp. q̄ reſpiciūt
§.ſi quis fortè.& §.ſed quatenus.qui loquunt̄, qñ fit cõtrouerſia
partim de iure inſpecto iure reſidente in perſonam facientis, quia
erat dñs,vel habebat aliquod ius in re.& per prędictam ſtipulatio
nem non perdidit, nec tranſtulit in ſtipulatorem. per l. ſiue apud
acta.in fi.C.de tran.& partim de facto inſpecta exceptione facti,q̄
datur ſtipulatori ex iſta ſtipulatione per ꝙ̄ pōt promiſſorem com
pellere.Et br̄ poſtpoſita recitatione gl.ꝙ̄ per teipſum vide. & ēt ꝑ
4 Bart. † reſpice tres concluſiones in illa materia, cum q̄ueritur ex
qua controuerſia committatur iſta ſtipulatio, aut ex illa,quæ fit
tantum de iure,inſpecto iure reſidente in parte,licèt dicatur de fa
cto reſpectu exceptionis,an etiam ex illa quæ fit penitus de facto
ab illo,qui nullum ius habet.¶Prima eſt,qñ iſta ſtipulatio interpo
neretur ſuper ꝯ̄ctu tranſactionis,& tunc dic,ꝙ ſiue promiſſor ve
niat ꝯ̄ de iure,ſiue de facto,committitur,quia tunc vr̄ factum, ut
ad nullam controuerſiam redeat promiſſor, cum fiat tranſactio
tam ꝑꝑ controuerſiā iuris ꝙ̄ facti, vt l.2.C. de tranſac.& hoc vo-
luit glo.iſta magna.in ver.{Item vr̄.}ſed ſi fieret controuerſia per
alium indiſtinctè,non teneretur promiſſor, quia ſuper re ꝙ̄ dimi-
ſit penes ſtipulatorem nullum titulum vr̄ dediſſe, ex quo teneat̄
de euictione,vt eſt caſus ſing.in l.ſi pro fundo.C.de tranſac.¶ Se
cunda concluſio eſt,qñ interponitur ſuper ꝯ̄ctu venditionis,vt vi
demus quotidie fieri,quia venditor promittit emptori rem ven-
ditam non tollere,non moleſtare,nec controuerſiam facere, ſed
pati ipſum habere licere &c.& tunc ſi moueatur cõtrouerſia ab
ipſo venditore,tunc ſiue de iure,ſiue de facto cõmittitur ꝯ̄ eum,
quia vr̄ promiſiſſe ius,quod trāſtulit in emptorem, remanere pe
nes eum,& nullo modo moleſtare,& ſi erat dñs tranſtulit dñiū,
& ſic non pōt poſtea moleſtare,niſi de facto, ſi non erat dñs trā-
ſtulit quaſi dñium.i.vſuc.conditionem,& idē vt non poterit mo-
uere,niſi de facto,niſi poſtea dñium acquirat, ut quia verus dñs
ipſum hr̄dem inſtituit,vel legauit,& tunc poſſet de iure, ſed obſta
ret ſibi exceptio. & quolibet iſtorum caſuum committitur ꝯ̄ cū
ſtipulatio ēt ad duplam,re tñ ablata,& non plus, niſi ad expenſas
litis,vt in l.vendicantem.cum l.ſeq.de euic.& no.eo.ti.l. hr̄e licere.
in fi.glo.magnæ.Sed ſi fieret controuerſia per tertium,tunc ſi de
iure,quia ille erat dñs ſi͛r committitur re ablata,& non ante,vt d.
l.hr̄e licere.Si autem de facto,tunc non committitur ēt re ablata,
quia non tenetur venditor de iniurioſa ſnīa. vt l.ſi per impruden-
tiam.de euict.& ſi ſcienter obtinuiſſet,non teneretur venditor ad
expenſas, niſi eas promiſiſſet ſ͛m quoſdā.licèt Bar.aliter dicat,vt
a ȷ̇.e.l.venditores.& niſi ꝓmiſiſſet defendere de iure, & de facto,[a]
quia illud verbum de facto poteſt intelligi ſi illa res auferatur de
iure,quod dic ut no.Bar.in prin.huius l.in vlt.q ¶Tertia & vlt. cõ
cluſio,qñ iſta ſtipulatio interponitur gratis, & ſic non ex cā tran-
ſactionis,& ſuper re in qua ſtipulator non habet cām a ꝓmiſſore
quo caſu loquunt̄ iſti tex.& tunc verba eius hic important,ꝙ ra-
tione iuris quod habet promiſſor tunc,vel qđ in futurum acqui-
ret,non mouebit controuerſiam,& ſic,ꝙ nõ vtetur iure illo, nõ
tñ ipſum ius remittit,ſed remanet adhuc penes eum, licèt aduer-
ſus ipſum paretur exceptio,ſi ergo nullum ius hēbat, nec poſtea
acquiſiuit faciendo ꝯtrouerſiam,non vr̄ venire ꝯ̄ ſtipulationem
quia non facit eā rõne iuris,qđ tūc haberet,vel poſtea acquiſiue-
rit,& iõ licèt plus videatur relinquere ꝙ̄ ſi haberet aliquod ius, ni-
hilominus ſtipulatio non cõmittit̄,cum eius cõdõ non exiſtat,&
iſta fuit mens gl.& dico,ꝙ nec ad pœnam, nec ad expenſas litis ra
tione prædicta,licèt poterunt recuperari expēſæ alio modo. Sed
Pet.non bñ conſiderans hanc rõnē,dixit ꝙ immo ꝑꝑ cõtrouer-
ſiam facti multo magis committit̄,cõſiderans, ꝙ plus delinquat.
& dicebat ipſe,ꝙ diabolus eſſet ſi diceremus ꝯ̄rium.& ad §.quæſi
tum.rñdebat ꝙ non intendit dicere,ꝙ ſi moueat ipſum de facto,
non committitur,ſed vult dicere,ꝙ ſi nullum ius habebat,nec po
ſtea acquiſiuit,non eſt veriſimile,ꝙ controuerſiam moueret, &
ꝑꝑ hoc,quia nihil faciet ꝯ̄ ſtipulationem non cõmittit̄, vt patet in
fi.dum dicit {neq; per ſucceſſorem eius quicquid factum ſit } qui
tex.a ꝯ̄rio ſenſu facit ꝯ̄ opi.gl.quia innuit,ꝙ ſi factum ſit,bñ com-
mittet̄.Sed Doc.cõiter tenent opi.gl.& tex.dum dicit{quicquam
factum ſit,} expone.ſ.occaſione iuris,quod hr̄et tp̄e ſtipulationis
vel poſtea acquiſiuerit,licèt de facto bñ factum ſit, & pro hoc ēt
facit tex.dum dicit { niſi pęna adiecta ſit.} nam vult,ꝙ committat̄
pęna,ergo dēt intelligi,ꝙ aliquid factum ſit.Contra quia ſi nec de
facto aliquid factum eſſet,prout Pet.intelligit non bñ diceret{niſi
pęna &c.}poſſet tñ rñderi pro Pet.ꝙ ille uer.{niſi} referatur ad ꝯ-
trouerſiam,q̄ fieret per tertium de quo ſpecialiter fuit ꝓmiſſum
non ad illam quę fieret per promiſſorem,q̄a ꝑꝑ illam non cõmit
teret̄ pęna,ſi conditio ſtipulatoris non eſt impleta,prout intelligit
gl.ſuper illo verſ.{niſi.} Super hac igitur concluſione aduerte tres
caſus.¶Nam aut promiſſor qui mouit controuerſiam obtinuit,
aut ſuccubuit,aut lis pendet.primo caſu non eſt curandum an ob
tinuerit de iure,vel de facto,quia præſumitur pro iuſtitia ſnīæ, vt
l.Herennius.§.Caia.de euic.& in c.in præſenta.de renun. ideo fun
data eſt intentio ſtipulatoris agentis ad pœnam,vel intereſſe, nec
pōt promiſſor allegare ſe iniuſtè obtinuiſſe, quia nullum ius hē-
bebat ad excludendum agentem ꝑ l.ſi ſeruus plurium.§.j. de leg.
j.& hoc voluit gl.in ver.{ſed vbi rem alienam.}Secundo caſu aut
ſuccubuit,q̄a non probauit ſe aliquod ius hr̄e,quod in dubio p̄ſu
mit̄ si reus fuit ſimpliciter abſolutus,ut no.in l.Iul.de cond.indeb.
& tunc hēt locum opi.gl.& Docto.tenentium ꝙ ꝑꝑ controuer-
siam factam de facto iſta ſtipulatio non committit̄,nec ad pœnā,
nec ad expenſas,ſed recuperabit eas officio iudicis per l. ꝓperan-
dū.circa med.C.de iud.& hoc per rõnē ꝙ̄ s̄.dixi, quia condõ non
extitit,ſed si de iure ſuo ꝓbaſſet & ſtipulator fuiſſet vſus exceptio
ne pacti,& ꝑꝑ illam agens ſuccubuiſſet,tunc committet̄ ſtip̄lo,
q̄a extitit ꝯdõ,cū appareat ipſum veniſſe de iure inſpecto iure ſuo
licèt venerit de facto inſpecta exceptione,nec p̄t ꝓmiſſor imputa
re ſtipulatori quare exceptionē non oppoſuiſti,vt dicit gl.in verſ.
{Item si rem.}ſed ille ver.non p̄t hoc caſu locum hr̄e,q̄a poſuit ꝙ
vſus fuit exceptione,ſed fortè intētio gl.fuit,ꝙ si vſus eſt exceptio
ne,& sic eum repulit,non dēt ēt pęnā hr̄e,ūt in l.raptum.§.patien
tia.s̄.de pact.ſed tunc demū,qñ probauit de iure ſuo, & reus non
eſt vſus exceptione,& sic obtinuiſſet,certè ēt si non probaſſet de
iure ſuo & per iniuriam obtinuiſſet,idē eſſet,vt s̄.dixi.¶.Tertio ca
ſu qñ lis pendet notandum, ꝙ qui mouet cõtrouersiam neceſſe
hēt dicere si vult obtinere,ſe ius hr̄e de præſenti.si hoc ergo dixit,
posito ꝙ non hr̄et reus si uellet pœnam petere, poſſet cedere liti
& fateri,& petere pęnā ꝙ̄ ꝑꝑ ſolam motionem controuersię cõ
miſſa eſt,vt no.gl. ȷ̇.rē ra.hab.in fi.glo.mag.per iſtum §. si quis for
tè.ſed si negat illum ius hr̄e expectabit̄ finis iudicij, & tunc erit di
cendum vt s̄.dixi,q̄a prius non pōt conſtare,an ille egerit de iure,
vel de facto,ut in iſta glo.uer.{illud certum eſt.} & ex his remanet
iſta materia ſatis obſcurè declarata & poſita in practica.

ADDITIO.

a ¶De iure & de facto, Adde Bal.conſi.176.inter conſilia Ang.Anch.conſil.
86.vbi dicit,ꝙ non tenetur cū armis,niſi ſit Princeps,clericus tñ ſuā ec-
cleſiā de iure,& de facto defendere tenet̄,vt idē voluit cõſ.86.& an q ꝓ-
mittit hēre licere ſub pęna teneat̄,ſiue de iure,ſiue de facto res euincat̄,
vide ꝑ Abb.cõſ.42.2.li.& qñ q̄s dicat̄ mouere cõtrouerſiā,& an requirat̄
ſnīa,vide per Alex.cõſ.50.4.li.q̄d aūt in cõpromiſſo, ꝙ poſſit ꝓcedere de
iure,& de facto,vide ꝑ Bar.conſ.72.per Lud.Ro.cõſ.86.& in rub.de arb.

§.Sicut autem.

Iſta ſtipulatio committit̄ hr̄di ſtipu-
lanti,ſicut ꝯ̄ heredem promiſſoris si
venit ꝯ̄,vt s̄.in d.ver.{ſed si ſe.}& in verſ.{ſed quatenus.}hoc d.in
effectu

effectu.& hoc totum contingit,quia iſta ſtipulatio cõtinet ius,qđ tranſmittitur ad hr̃des,ſecus qñ contineret merũ factum pſonale,vt licere ire agere,quia non tranſmitteretur ad hr̃des,vt l.idẽ Iu.§.quis alicui.de lega.j.iuncto §.ſeq.cum ver.cum vero ſtipuletur. ¶In text.ibi.{ſtipulatori cęteriſq; quicunq; ei ſuccedunt} ſ. ſi ipſis moueat controuerſia,ſi.n.fuiſſet mota ſtipulatori, clarum eſſet, ꝙ eſſet commiſſa,& eã trãſmitteret ad hr̃des.Sed dubium eſt qñ moleſtat hæres:de quo nulla mentio fuit facta in ſtipulatione, ſed ſolum dixit mihi,ut in fi.Sed rõ eſt illa ꝗ dixi qñ tranſmiſſio iuris ad hæredem facit ẽt ſtipulationem tranſmiſſibilem, ut in l.ſeruus ſi hæredi.de ſtat.lib.gl.h.d.ꝙ ad hoc ẽt cõpellitur ſucceſſor ſingularis,vt emptori illius rei hr̃e liceat; quod intellige ſanè,non vt ille habeat actionem ex iſta ſtipulatione,niſi fuerit ſibi conceſſa per l.omnes.in fi.§.vſufru.quemad.caue.ſed pp impedimentum illatũ ſibi cõmittitur ſtipulatio iſti ſtipulatori,& ipſe poteſt agere, ſi ſua intereſt,quia de euictione tenetur,alias ſecus,vt no.in l.ꝗ alleg.gl.§.de euic.l.ſi pro re pupilli.§.j.ſic ecõtrario ex facto ſingularis ſucceſſoris non committitur ſtipul.ↄ ipſum vt in l.fi.de ↄh.empt. ſed cõmittit̃ ↄ promiſſorem,& factũ illius reputat̃ factum ſuũ,vt in l.Titius.de ſer.expor.& no.in l.3.§.apud.§.de alie.iud.in glo.& adde quod no.per gl.in l.fluminum.§.adijcitur.de dam.infec.

1 *Hæc ſtipulatio refertur ad ius ſi poteſt,aliàs refertur ad factum.*
2 *An dicatur quis habere rem,licèt eam de facto non teneat,nec poſſideat. Quid in poſſeſſione.& nu.3*
3 *Stipulatio poſſidere licere,uel licere ire agere ſeu licere tenere,cuius utilitatis ſit,& an contineat ius uel factum.*
4 *Verba ſicut intelliguntur ſecundũ qualitatem perſonarũ ad quas referuntur,ita & ſecundum qualitatem perſonarum a quib.proferuntur. Quid in depoſitione teſtium ruſticorum deponentium, ꝙ talis tenuit & poſſedit,cum ipſi non intelligant quid ſit poſſeſſio. Verba ſtatutorum cum interdum fiant ab imperitis in iure, debẽt intelligi ſecundum uſum vulgarem.*
5 *Verba teſtium quando reducuntur in ſcripturam per notarium, uerba notarij intelliguntur ſecundum diſpoſitionem iuris.*

1 **§. Hi qui.** †Hæc ſtipulatio refert̃ ad ius ſi põt, alias refert̃ ad factum.h.d.Bar. Vel aliter & vtilius notãdũ eſt,ꝙ vſq; ad §.ſi quis ita.de facto ↄtinet ius & factum,& aliæ duę non continent,niſi merum factũ,prima eſt illa ſtipulatio hr̃e licere.
2 †Nã hr̃e dr̃ quis rem ſi hẽt dñiũ,licet eã de facto nõ teneat,nec poſſideat,& in hoc ↄtinet ius.& econuerſo hr̃e dr̃ qs rẽ,licet in ea nullum hẽat,nec dñium,nec poſſeſſionẽ,ſed duntaxat detinet, & iſtud uerbum hr̃e eſt æquiuocũ cõprehendens ius & factũ. & h.d.Iuriſconſul.in ver.hẽre.
3 Alia†eſt ſtipulatio poſſidere licere, nam poſſeſſio põt ſumi pro vera,poſſeſſione ciuili,vel naturali,qa dr̃ eſſe ius,ſicut dñium,vt l.peregre.in prin.de acq.poſ.& põt ſumi ꝓ nuda detentatione,ꝗ ẽt iura appellant nãlẽ, & iſta eſt facti,ſi ergo ſeruus interponit has ſtipulationes.ſi quidẽ ſe refert̃ ad pſonã dñi,vt dñm ſuum hr̃e licere,vel poſſidere licere,qa eſt capax,tunc ſtipulatio dr̃ cõtinere ius,ſi ſumit̃ primo mõ,ſed ſi refert ſe ad perſonã ſuã,vt mihi hr̃e licere,vel poſſidere licere, & tunc ſtiplo dr̃ continere merum fcm̃,quia ipſe eſt incapax iuris.aliæ duæ cõtinẽt merũ fcm̃,vt licere ire agere.Item licere tenere. & iſtæ ſiue referãtur ad dñm,ſiue ad perſonã ſerui,dñr continere factũ & non ius.h.d. in effectu vſq; ad §.ſi quis ita.Quidã tñ in primis,duab.dicebant ꝙ ſi ſeruus eas ↄferebat in ſuam pſonã non valebant, qa ipſe eſt incapax iuris,& iſtæ ſtiplones ↄtinent ius,ſed de ſecundis duab.fatebant̃,ꝙ valebant ẽt ſi in perſonã ſerui ↄcipiebant̃, qa eſt capax facti.Iuriſconſul.vult ꝙ ẽt in primis duab.valeat,q.a licet cõtineant ius,cõtinere pñt ẽt factũ,vt §.dixi.& iõ debent intelligi ẽm pſonas, ad quas referunt̃,& ſi ad pſonã dñi cõtinent ius,ſi ad pſonã ſerui continent fcm̃.Sed in quo ſtat vtilitas huius inueſtigationis? Rñdeo qñ referunt̃ ad pſonã dñi,& ſunt tales ꝗ ↄtinent ius,tũc trãſmittunt̃ ad hr̃des dñi,&ↄmitterent̃ non ſolũ,ſi dñs moleſtaret̃, ſed ẽt ſi hr̃s eius,vt §.ꝓx.§.ſed ſi ſunt tales ꝗ non importãt ius,tũc non cõprehendũt,niſi pſonã dñi,ſi moleſtaret eius hr̃s non committerent,niſi de hr̃dib.fuiſſet facta expreſſa mẽtio, vt in d.l. idem Iul.§.ſi qs alicui.de leg.j.Itẽ in primo caſu cõmitterent ſolũ pp cõtrouerſiã ꝗ fieret de iure.i.rõne iuris ↄſiſtentis penes ꝓmiſſorem nõ pp illã ꝗ fieret de facto,ſicut & ipſa ſtiplo facti eſt, & hoc ſentit Bar.in d.§.ſi quis ita.) e.l.cũ vero ſtiplo. ↄcipit in perſonã ſerui, quo caſu indiſtinctẽ ↄtinet merũ factũ, tunc cõmittit̃ ſolũ pp impedimentũ qđ fieret in pſonã ſerui,non dico,ꝙ cõmittat̃ ipſi ſeruo,qa eſt incapax oblõnis & actionis,ſed cõmittit̃ ipſi dño,cuius intereſt ſeruũ non impediri,& hoc voluit gl.Inſti.de ſtip.ſer.§. ſed cũ factũ.ſed ſi moleſtaret̃ ipſe dñs,nõ committeret̃ ſtipulatio,& hoc vult dicere in illo §.ſed cũ factũ.qñ ſeruus ſtipulatur factũ, explicando per ſeipſum ſeruũ non acquirit̃ dño.i. quia non committitur pp impedimentũ illatũ dño,vt ſic nõ dẽat ipſum impedire, ſicut nec ſeruus,ſed ſolum pp illatum ſeruo cõmittit̃ ipſi dño,quia illud merum factũ eſt perſonale,& non egreditur eius perſonam

4 & nunc intelligis iſtos tex.¶†Vltimo gl. inducit ad qõnem teſtiũ ruſticorum deponentium,ꝙ talis tenuit & poſſedit. Nam ipſi nõ intelligunt quid ſit poſſeſſio, & ẽm diſpoſitionem iuris videntur
a teſtificari de nuda detentatione ꝗ pñt per ſe intelligere, vt ſic ſicut uerba intelliguntur ẽm qualitatem perſonarũ, ad quas referũtur,ut in hoc tex.ita & ẽm qualitatem perſonarũ,a q.b.pferunt̃,& eodẽ mõ verba ſtatutorũ, cum fiat interdum ſtatutum ab im-
b peritis iure,debent intelligi ẽm cõem vſum vulgarem.[b] vt ẽt no.).de ſti.ſer.in l.ſeruus meus.in gl.& Bar.ſed licẽt depònere videantur teſtes de nuda detentatione ꝗ intelligunt, ex hoc tñ reſultat ꝓſumptio iuris,ꝙ apud illum ſit vera poſſeſſio.& hoc voluit Inno.in c.cum olim.de priuil.in gl.ꝗ incipit {ſua per portantium.}& ſic
5 ſatis reſultat probatio uerę poſſeſſionis.†Adde quæ dicit Bar.§.de teſta.tute.l.ſi quis filiabus.ꝙ qñ verba teſtium reducuntur in ſcripturam per notarium,verba notarii intelliguntur ẽm diſpoſitionem iuris.ar.l.ſciendum.§.eo.quod no.quia eſt nouum dictum, hic non ſunt aliæ gl.alicuius utilitatis.

ADDITIONES.

a ¶Detentatione.Adde Bal.conſ.295.4.lib.& conſi.314.Inn.in c.cum ad ſedem.de reſt.ſpol.facit tex.19.q.2.c.j.probatur 8.q.j.c.Pontifices.d.Anto.de Bu.& Io.And.c.licet cauſam.de prob.& uide Soc.conſi.254.ubi ſequitur opi.Ale.hic quæ fuit Bal.in l.1.§.ſi cer.pet.

b ¶Vulgarem.Adde Lud.Ro.conſi.4.& conſ.32.ubi reprobat Bal.alibi dicentem,ꝙ ſtatura facta a peritis debent intelligi ẽm peritos, a vulgarib.autem ẽm communem vſum loquendi.

1 *Stipulatio ſuper iure uel actu perſonali non tranſit ad hæredes ſtipulatoris,niſi de ipſo ſit facta expreſſa mentio, & tunc in perſona hæredis erit noua ſtipulatio,uel nouum ius.*
2 *Sicut vſusfructus conſtitutus finitur morte,ita & actio perſonalis competens pro vſufructu conſtituendo.*
3 *Stipulatio promittis uti frui mihi licere,an ſit ſtipulatio vſusfructus, an meri facti perſonalis.*
4 *Non poteſt quis facere, ꝙ illud quod de ſui natura non tranſmittitur ad hæredes,tranſmittatur.*

1 **§. Si quis ita.** †Stipulatio ſuper iure, vel actu perſonali non trãſit ad hæredes ſtipulatoris, niſi de ipſo ſit facta expreſſa mentio,& tunc in perſona hæredis erit noua ſtipulatio vel nouum ius.h.d.& eſt ſingularis iſte §.& maxime in hoc vltimo.¶In tex.ibi,{ſtipulatio iſta non pertinet.} & ſic not.
2 ꝙ vſuſfructus conſtitutus finit̃ morte,ita & actio perſonalis cõpetens ꝓ vſufructu conſtituendo,ne efficacior ſit ſpes ꝗ res.facit l.Sempronius Attalus.de vſufruc.& eodem mõ capitis diminutione.l.j.in prin.§.qui.mo.vſuſfr.amit.non ſic per curſum lõ. tpis. Nam vſuſfructus conſtitutus per non vſum tanti tpis perdit̃, ſicut & alia ſeruitus,vt l.ſicut.C.de ſerui.& aqua.non ſic actio pſonalis ꝓ vſufructu conſtituendo:ſicut nec pro alia ſeruitute cõſtituenda,ut in l.ſi partẽ.in prin.§.quemad.ſer.amitt.non.n.imputat̃, ꝙ non fuerit vſus iure adhuc non conſtituto. ↄſtituit̃ aũt per traditionem expreſſam,ut l.3.§.dare.de vſufr.vel patiendo,ꝙ vtatur ut in l.quoties.de ſerui.¶In tex.ibi.{ad hæredem tranſire.}videbatur ↄriũ hoc caſu,poſtꝗ non dicit ſibi,ſed imperſonaliter locutus eſt quaſi cõprehendat̃ ẽt perſona hæredis.l.neceſſarias.§. de vẽdẽ. de pig.ac.& l.ſi pactum.de ꝓbat.ſed illud in reb. tranſmiſſibilib.ad hr̃dẽ,alias ſibi ſoli vr̃ ſtipulatus,vt hic in gl.2.¶Sed ↄ, ꝙ iſta ſtipulatio non valeat pp imperſonalitatẽ,vt in auth.ſi qñ.C.de cõſti.pec. alle.in gl.pro ↄria, dic ꝙ ex parte ſtipulatoris non vitiat, & ad hoc allegat̃ iſte tex.quia ſp ſubauditur pſona ipſius,vt in §.Chryſogonus.alleg.in gl.Sed ex parte promiſſoris ſiquidem eſt in verbo obligatiuo,vitiat,vt in d.auth.ſi qñ.ſed ſi in executiuo, ſecus, vt in l.
3 fi.§.ſi cer.pe.¶†No.hic tex.dum dicit (ſtipulationẽ de vſufructu.) per quẽ vr̃ confundi opi.Bart.qui tenet hic,ꝙ iſta ſtipulatio, promittis uti frui mihi licere,non ſit ſtipulatio vſuſfruc.ſed meri facti perſonalis,& ſic non cõtineat ius,niſi dicat̃ expreſſe promittis mihi ius eſſe vti frui licere,quia tunc ſecus,vt in l. uti frui. in princ.§.ſi vſuſfructus pet.& ſi hoc eſt verum,ſequeret̃ ꝙ non poſſem agere ↄ te,vt patiaris me vti frui:nec habeo ius ĩ re, licẽt uſumfructũ habeã,ſed ſolũ ↄ perſonã:& ex hoc ſequeretur, ꝙ ſi alius ꝗ tu im pediret me uti frui,non haberem ↄ illũ ↄfeſſoriã,cũ non habeam uſumfructũ,nec actionẽ perſonalem,quia promiſit:ſed ſi hẽrem uſumfructũ,tunc hẽrem ↄfeſſoriam ↄ quemcunq; turbantẽ, ut in l.uti frui.§.j.ſequeret̃ ẽt,ꝙ poſſem ſtipulari hoc mõ ẽt ab eo, q non eſſet dñs,ſed non ſic uſumfructũ, quem ſolus dñs poteſt cõſtituere,ut in d.l.uti frui.§.j.ꝙ omnia falſa reputo per iſtum tex.qui apponit ſtipulationẽ de uſufructu:& ſic poſſum petere,ꝙ uſumfructum conſtituat,ut habeã confeſſoriã ↄ quemcunq;,ita ꝙ uerba uti frui ſonant in ius,ſicut iſta uerba licere poſſidere, qa poſſeſſio eſt ius,& uſuſfructus eſt ius, licẽt ſonent ẽt in factũ, nam põt quis de facto uti & frui,licẽt non hẽat uſumfructũ,ſed cõmoditatem eius,ut l.neceſſario.§.ſi.de peri.& commo.rei uen.tñ ex quo uerba referuntur ad illum q eſt capax iuris, debet intelligi de iure non de facto,ſecus ſi referuntur ad ſeruum,ut §.eadem.l.§.hi qui. non in ſtipulatione ire agere licere,quia uerba ſonant potius in facto,

ᵭo,vt dicam ſuper gl.¶In tex.ibi,{licèt diuerſi ſint fructus.} gl. ex
ponit.i.vſusfru.vel dic.i.ſtipulationes,cũ ſ.de ſtipulatione locutus
ſit.Alia eſt.n.iſta ſtipulatio in perſona hæredis, alia in perſona de-
functi,& ſic ſi eſſent plures hæredes,plures eſſent ſtipulationes in
perſonis eorum:quia ſtipl'o defuncti finitur eius morte,& in per
ſonis hæredum incipiunt nouæ,ſi tñ ius erat diuiſibile,vt vſusfru.
non cõpetit actio cuilibet ad ſolidũ vſumfructũ,licèt ſint diuerſi,
ſed ad vnum vſumfructũ inter oẽs.Si ãt eſſet indiuiſibile, ut vſus,
tunc cuilibet ex hæredib.competeret actio ad ſolidũ vſum,& ſic
fiet deterior condõ promiſſoris per mortem ſtipulatoris, & hoc
voluit Pet.& Bar.in §.Cato.in 6.q.vbi oĩno vide, maximè ad qõ-
nem no.ad q̃ inducit ꝑdicta.Quantũ vero ad expoſitionem glo.
debes ſcire,ꝙ ſi ſtipulator poſt ſtipulationẽ interpoſitã faciat ↄſti-
tui vſumfructũ ſibi recipienti pro ſe,& hr̃dib. tunc bona eſſet ex-
poſitio.gl.nã actio pro vſufructu conſtituendo vr̃ ſublata per ſo
lutionẽ,& vnus vſusfruct.erit in perſona ſtipulatoris,& alius in ꝑ
ſona hæredis,nec indigebit hr̃s noua ↄſtitutione, cũ defunctus re
cepit pro ſe & hr̃dib.ſed ſi recepiſſet pro ſe ſolo,tunc indigeret hę
res noua conſtitutione,& ſic ſecunda expoſitio melior eſſet , qa
noua eſſet ſtipl'o,rõne cuius peteret nouã conſtitutionẽ:ſed ſi de
functus non feciſſet ſibi ↄſtitui,tũc ſecunda expoſitio indiſtinctè
melior eſt,quia nõ p̃t dici nouus vſusfructus in perſona hr̃dis, cũ
4 non fuerit adhuc in perſona defuncti.¶†Et no.hic, ꝙ non põt qs
facere,ut illud,quod de ſui nã non tranſmittitur, ad hr̃des trãſmit
tatur,licèt de illo faciat mentionẽ, ita ꝙ quis põt ſtipulari hæredi
ſuo ſicut ſibi,& acquiri ſibi dictã actionẽ,ut no.in l.auus.ſ.de pac.
¶In fi.tex.ibi {idem ꝓbamus.} gl.dicit,ꝙ immo ſunt multæ dr̃iæ
inter iſtã ſtipulationem & ꝓcedentẽ, & ꝓſupponit gl. ꝙ ꝓcedens
ſit ſtipulatio vſusfructus,ſed iſta ſit ſtipul'o ſeruitutis prædialis, &
illæ dr̃iæ veræ ſunt.Sed re uera licet præcedens ſit ſtipl'o vſusfruc.
vt dixi, iſta tñ non eſt ſtipulatio ſeruitutis, ſed meri facti perſona-
lis,vt eſt tex.expreſſius ſ.ea.l.§.hi qui.uer.cum vero.& dixi ſ.eo.l.2.
§.item ſi in facto.& etiam tenet hic Bar.& bñ quantum ad hoc,ni
ſi dixiſſet ius ſibi eſſe ire agere licere,ſed idem Bar.in §. Cato. in 6.
q.vr̃ expreſſe dicere ↄ̃rium,ꝙ ſit ſtipulatio ſeruitutis. pro iſta opi.
facit illa l.2.§.fi.inducendo eam ut ibi dixi,ſed rñde ut ibi dixi,ꝙ eſt
ſtipulatio meri facti perſonalis:ſi tñ ſtipulator habeat fundum ui-
cinum,habet ſimilitudinem cum ſtipulatione ſeruitutis.

§.Si quis dolum.

De dolo ſuo, & ſuorũ hr̃dũ põt
quis promittere abſq; eo, ꝙ ꝓ-
mittat pęnã,vel intereſſe,non ſic de dolo tertij.h.d.In text.ibi {ſti-
pulari.} ſubaudi abſq; eo,ꝙ ſtipulatus fuerit pęnã,vel intereſſe ſi ↄ̃
fiat,ſed in ſequenti caſu non ualet,nec committitur ad intereſſe,
niſi eſſet promiſſum,vt ſ.ea.l.poſt prin.ſed ſi promiſiſti dolum ma
lũ abeſſe,& pęnã vel intereſſe ſi ↄ̃fecerit,an in iſta ſtipulatione cõ
prehendat̃ dolus tertij? Bar.hic tenet ꝙ nõ,niſi de illo fuerit facta
expreſſa mentio:qa ſi non eſſet pęna promiſſa, non cõprehende
ret̃,vt in prin.huius l.& ſtipulatio pęnalis intell'r ſ'm principalem.
Contrariũ vr̃ dicendũ ꝑ iſtũ uer.{ſi uero.}vbi vr̃ caſus,ꝙ ſufficiat
ſtipulari pęnã,vel intereſſe ad hoc vt cõprehẽdat̃ dolus tertij. Nã
tunc poſſet ſpãliter de dolo tertij ſtipulari,ẽt ſ'm Bart.ergo cõpre-
hẽdit̃ in generali ſtipl'one,qa de uirtute uerborũ cõprehẽdit̃:licèt
non per interpretationem,qñ non eſt appoſita pęna, vt in princ.
huius l.& ita ibi tenuit,& etiam do.Raph.idem ſentit ibidem.

§.Suæ perſonę.

Quæro hic, qñ quis ſtipulat̃ ſibi,&
hæredib.ſuis aliquid, qđ ſit ad hærę
des tranſmiſſibile,vtrũ in perſona hr̃dũ erit noua actio,uel ſtipula
tio?nam qñ non erat tranſmiſſibile conſtat,ꝙ ſic, vt in §. ſi qs ita.
vt Pet.refert ibi.Bar.tenet,ꝙ ſtipulatio defuncti,& eius actio trã-
ſit ad hr̃des,& ꝙ hr̃s ẽt habeat aliam actionem nouam ex perſo-
na ſua,qđ eſſet vtile ſi eſſet verum,quia in illa non inciperet ꝓſcri-
ptio viuente defuncto,qa ad hoc non eſt nata, ↄ̃rium ſentit gl. in
§.ſi quis ita.in fi.gl.mag.dum dicit,ꝙ hic non eſt,& ſic innuit,ꝙ ſti
pulatio ſeruitutis ꝓdialis cum tranſmittatur ad hr̃des,non eſt no
ua in perſona hr̃dis,licèt de illo ſit facta mentio , & hanc partẽ te-
net ibi Bar.& ſic mentio facta de hærede ſuperfluè facta eſt, ut j.
eo.l.eum qui.§.Item ſi Titium . ſi ergo præſcriptum eſt ↄ̃ defun-
ctum,non poterit hæres agere ex ſua ſtipulatione.Tene menti.

---

1 *Dies certa an & quando ſtipulationem non ſuſpendit et poteſt per debito rem præueniri,ſecus in die omnino incerta.*
2 *Dies omnino incerta.ſ.an & quando,ẽt in contractib. facit conditionem.*
3 *Quando autem dies eſt certa an,ſed incerta quando, in ultimis uoluntatibus (quantum ad tranſmiſſionem legati) an faciat cõditionem, et quid in contractibus.*

1 §.Inter certam.

†Dies incerta,an & qñ ſtipl'onẽ nõ
ſuſpendit,& p̃t per debitorem præ
ueniri,ſecus in die oĩno incerta.h.d.In tex.ibi{ſtatim dari p̃t.}ſub-
audi ẽt inuito creditore:& ſi recuſaret recipere poſſet deponere,
& conſignare,& eſſet liberatus debitor, non ſic in caſu ſequenti:
& ſi non conſignaret,nec deponeret, licet non eſſet liberatus, tñ
creditorem conſtitueret in mora.& ſi poſtea res perierit,liberare
tur:non ſic in caſu ſequenti,quia non cogit̃ creditor recipere, &
ſi ſponte recepit,non dr̃ debitor ſoluiſſe,quod promiſerat,ut ſeq
tur.Nam interim creditor non hẽt ex promiſſione ſed ex quadã
donatione,ſed adueniente poſtea conditione & die mutabit ſibi
cãm poſſidẽti,& hẽbit ex promiſſione,iuxta ea q̃ hñr in l.fundo.
2 ad l.Fal.¶†In text.ibi.{ſi aliquid factum fuerit, uel cũ aliquid factũ
ſit.}Not,ꝙ dies oĩno incerta.ſ. an & qñ,ẽt in ↄ̃ctib.facit conditio-
a nem,[a] quia non refert vt promittas,an aliquid factum fuerit. j.e.l.
quodcunq.§.pe.& ad hoc allegat Bar.iſtum tex.in l.ita ſtipulatus
3 j.eo.in 2.q.principali dum tractat de die incerta.† Qñ aũt dies eſt
certa an,ſed incerta qñ,ut dies mortis. tunc in vltimis uoluntatib.
quantum ad tranſmiſſionẽ legati diſtinguit̃.Aut certum eſt ip̃am
euenturam uiuente legatario,vt ſi erat collatum in tp̃s mortis ip-
ſius legatarij,& non facit conditionẽ q̃tum ad impediendam trãſ
miſſionem.Si aũt non erat certũ illam euenturã viuẽte legatario,
vt ſi erat collatum in tp̃s mortis hr̃dis,uel tertij, & tunc condõnẽ
facit,vt l.hæres meus.in prin.de cond.& dem. In ↄ̃ctibus uero fuę
runt opiniones,quas Bar.refert in d.l.ita ſtipulatus.in 2.q.& tenet,
ꝙ facit condõnem, præterq̃ quo ad repetitionem. in l.nã ſi cum
moriar.de cond.ind.ver.qui tenetur cum moreret̃, & ſi ſoluit ẽt
per errorem non repetit cũ oĩno ſit debiturus, & tñ interim non
vr̃ obligatus ꝑꝑ incertitudinem q̃titatis, & tp̃s diminuit de ſum-
ma promiſſa,& quia eſt incertum,ſi'r ſumma cenſetur incerta,&
ꝑꝑ hoc Bar.vult ꝙ non ſit nata actio,per l.j C.de acq.hæred.& ↄ̃-
rium hr̃ in gl.illa.in ver.gratia ſtipulatoris.Iſtud procedit qñ certa
die promiſerat ſoluere,puta die Calendarum ut poſſit diem ꝓue
nire,vt ſi ſua gratia poſita erat,ſecus ſi gr̃a creditoris. Si uero uſq;
ad diem Calendarũ,tunc indiſtinctè põt ſoluere qñcunq; vult,&
ita no.ſ.eo.l.qui ante Calendas.per Doc.& ibi dixi.¶In gl.ſeq.ibi,
{nec repeti ſolutum.} ſubaudi ẽt ſi ſoluit errorem iuris, vel facti,
cum certus ſit oĩno illud deberi.hoc aũt loquit̃, qñ ſponte ſoluit,
quo caſu non eſt dubium.¶Quid aũt ſi debitum erat condõna-
le,& pendente condõne fuit ſolutũ per errorem? dic vt in ſeq gl.
q̃ incipit.{alia dr̃ia.} ¶In gl.quæ incipit {alia dr̃ia }in fi.ibi, {ſolutũ}
ante {põt repeti.}hoc uerum ſine dubio qñ per errorẽ iuris uel fa
cti,quia præcedente condõne,vel die incerta nullo iure debet̃,&
ſic quilibet error repetitionẽ inducit. Quid aũt ſi ſponte ſciens ſe
teneri ſub condõne?Quidam dñt,ꝙ vr̃ donare, & ſic non põt re
petere,& adueniente condõne,vel die iterũ tenebitur ſoluere,qa
non fecit id quod promiſit,ut hic in tex.& vr̃ gl.in l. qui ſe dr̃e. de
ↄdi.ob cau.Tu dic ↄ̃, quia ubicunq; ſubeſt alia cã, ceſſat præſum-
ptio donõnis,ut in l.ſi cum aurum.de ſolu.ſed hic ſubeſt ꝓmiſſio
condõnalis,vnde vr̃ ſoluiſſe eo aĩo,ut adueniente condone , uel
die computetur in debitum,& interim hẽat ex quadam donatio
ne.facit l.poſt mortem.cum ibi no.C.de fideicom.

ADDITIO.

a ¶Conditionem.Et tu in hoc uide per Bar.in l.ſi pecuniã.§.fi. de leg.2. ad-
uerte tñ,ꝙ dies diſpoſitioni adiecta iuxta materiã ſubiectã intelligi dẽt
l.ſi uero.ad prin.ff.loc.& l.ſi ſtipu.de uſu. quot ãt modis dies certa aut in
certa dicatur habes per Bal.in l.j.in col.c.ut actio.ab hær.& ↄ̃h.hæ.incip.

---

1 *Ad hoc ut ualeat ſtipulatio pęnalis,non eſt neceſſe ꝙ ualeat principalis, quando non eſt a iure reprobata.*
2 *Quando pœna apponitur loco contemptus committitur etiam ſi ſtipulatoris nihil interſit.*
3 *Pœna adiecta obligationi quantitatis præſumitur adiecta in fraudem vſurarum,& quid ſi ſtipulator non ſit vſurarius.*
4 *Pœna conuentionalis,an poſſit excedere duplum.*
5 *Cum quis ſtipulatur alteri dari uel fieri,an & quando ualeat obligatio, & cui acquiritur.& nu.1.*

§.Alteri.

Si ſtipulor alteri dari uel fieri, non ualet ſtipula-
tio,niſi ſit in illius ꝑtãte,quo caſu ualet & acqui-
rit̃ illi tñ actio,niſi mea intereſit,ſtipulatio uero pęnalis ſi illi nõ de
tur,vel non fiat,bñ ualet ẽt extra dictos caſus. h.d.iſte §. cum §. ſi
ſtipuler.& §.ſi quis inſulã.in quib.ponunt̃ plura exempla qualiter
mea poterit intereſſe.¶In tex.ibi {ſed quæ ſit quantitas} i. an in ſti
pulatione pęnali ſit expreſſa certa q̃titas,vel nõ , quia primo caſu
cõmitteret̃,licèt ſtipulatoris non interſit.Secundo nõ,ſi fuiſſet ſti
pulatus quanti ea res eſt,qa non poſſet cõmitti,niſi ad intereſſe,&
dũ ſubdit{quæq; condõ.} i.dicere,ꝙ inſpicietur cõdõ, an ſub qua
pęna fuit promiſſa extiterit,qa non dederit uel non fecerit. Nam
cõmittitur ex euentu condõnis,licet non poterit in mora conſti-
tui,qa non eſt obligatus ad dandum,vel faciendũ,& per hoc ceſ-
ſat oppoſitio gl. q̃ incipit,{ut non immodica.} & alterius gl.ſequẽ
1 tis,& ẽt tollit oppo q̃ facit gl.quæ incipit.{nihil intereſt.} ¶†Nota
ergo hic,ꝙ ad hoc ut ualeat ſtipulatio pœnalis non eſt neceſſe, ꝙ
valeat principalis,qñ non eſt a iure reprobata,ſed ideo non ualet,
quia ius ſibi non aſſiſtit,& ad hoc allegatur iſte text. ſecus ſi eſſet
reprobata a iure,ut j.eo.l.ſtipulatio hoc mõ.& per hoc tollit̃ cõ-
2 trarium formatum in gl.quæ incipit,qñ prima.¶†Item not.ꝙ qñ
pęna apponitur loco ↄtemptus,committitur ẽt ſi ſtipulatoris ni-
hil interſit,& dr̃ apponi loco contemptus,qñ apponitur in mate
ria,in qua ſtipulator nullũ prætendit intereſſe,vt hic: ſed quando
præ-

prætendit,vel prætendere p̄t,dr̃ apponi loco intereſſe, & ad illud
limitandũ,& tunc an committať ei cui intereſt,dic vt ſ.co.l. 2. §. fi.
&).de præto.ſtipu.l.fi.¶In gl.quæ incipit.{qñ prima.} in fi.ibi {pa-
cto deduciť.} ſ.incontinenti appoſito, iuxta ꝯctum veſtitum, &
quare,an veſtiatur,vt poſſit agi ad pęnã,nam non veſtit, niſi paci
ſcentis interſit odio pęnæ.Sed qñ pœna deduciť in ſtipl'one,cum
illa ſit de ſe veſtita,& non indigeat veſtimento alterius ꝯctus,agiť
ad pęnã ẽt ſi ſtipulatori non interſit,& hoc vult dicere gl. ſed Pe.
dixit ꝙ ẽt in primo caſu agi p̄ot,licèt paciſcentis interſit.per l.in ini
tio.C.de pac.inter empt.& vend.ſed nihil facit,quia loquiť in vſu-
ra deducta in pacto incontinenti appoſito,quo caſu ſi in pecunia
fœnebri non veſtiť pactum a ꝯctu,nec p̄ot peti,niſi deducatur in
ſtipl'onẽ,vt l.q̃uis.C.de vſuris.Sed ſi in mutuo alterius rei q̃ pecu
niæ,ſecus ut d.l.in initio.ſed in pœna dic ut ſ.dixi. & ſic alterius na
turæ eſt pęna q̃ vſura,licèt largo mõ vſura dicať pęna,vt l.lecta.ſ.
ſi cer.pet.de quo dic ut).eo.l. ſi ſtipulati ſumus. poſſet tñ dici, qđ
in l.ſeruus.ea rõ veſtitur,niſi interſit, quia tenebat in p̄iudiciũ ter-
tii,alias locum hẽat dictum Pe.¶In glo.q̃ incipit { intereſt} ibi {cui
nãlis eſt q̃ſita obligatio.} Ang.tenet ꝯ,ꝙ ẽt obligatio nãlis nõ na-
ſcať,per tex.in l.j.§.ꝙ ſeruus meus.in fi.).de ſtipu.ſer.vbi dr̃, ꝙ ſti-
pulatio nullius eſt momenti,ergo nullũ effectum producit.Bart.
tñ vr̃ ſequi gl.vt naſcať ꝑꝑ conſenſum,ſed huic conſenſui lex non
aſſiſtit.& õ opi.Ang.vr̃ verior,& hoc eſt vtile,quia ſi naſcať obli-
gatio nãlis,ſoluens per errorem facti,poſſet repetere, ſecus ſi ꝑ er
rorem iuris,ſi aũt nulla,tunc ẽt per errorẽ iuris repeteret. iuxta
no.in l.j.ſ.de cond.ind.¶In gl.ea.ibi{de facto ſit cõteſtata } Innuit
iſta gl.ꝙ iſta pœna non cõmittať, niſi facta ꝯteſtatione litis de fa-
cto.qđ non eſt verũ,immo ſufficit requiſitio vel interpellatio ex-
traiudicialis,ꝙ deť uel fiat & tranſiuerit tp̄s quo dari, vel fieri po-
tuit,licèt per illam interpellationẽ non fuerit conſtitutus in mora
vbi nulla petitio,ibi nulla mora,).eo.l.pupillus. Nam qñ præcedit
conuentio efficax,tunc bñ verũ eſt quod pęna vr̃ promiſſa ſi de
bitor fuerit in mora,ſed qñ inefficax,non vr̃ habitus reſpectus ad
morã.q̃ non p̄ot cõmitti,ſed ſolũ ad euentum cõdõnis. hoc vult
tex.hic in fi.& ſ.eo.dixi in l.nunq̃ nuda.de ꝯh.ſtip.loq in alio caſu,
qñ præcedens ꝯuẽtio erat inefficax,quia nuda,& ſic pariebat ob-
ligationem nãlem,ſed hic erat inefficax non rõne nullitatis, quia
erat ſtipulatio,ſed alia rõne ut in tex. Vnde nõ requiriť conteſtõ ,
& hoc tenent Doc.¶In gl.quæ incipit {vt non immodica}ibi, {ſi
3 eſt vſurarius.} † No.iſtam gl.ad intellectum l.cum & allegas.C.de
vſur.q̃ dicit,ꝙ pœna adiecta obligationi quantitatis præſumitur
a adiecta in fraudẽ vſurarum,[a] & iõ nihil de ea poſſet peti, olim ue-
ro poterat peti vſq; ad legitimum modũ vſurarũ,de quo in l.eos.
C.de vſur.Nam vult gl.ꝙ illud procedat,qñ ſtipulator erat vſura
rius,alias indiſtincte non præſumiť adiecta in fraudẽ vſurarum,&
ẽt hodie poſſet peti. quod eſt nota. de hoc articulo uide plenè ꝑ
4 Bar.).eo.l.ſi ſtipulati ſumus.† Si autẽ quæriť,an pœna conuentio-
nalis poterit excedere duplum,diſtingue aut referť ad certam q̃ti
tatem,vt ſi debebantur centum,& tũc pęna poſſet excedere du
plũ & quadruplũ,ſiue apponatur per iſta verba multiplicatiua,ſi-
ue per uerba numerata,vt ſi non dederis promittis mille noĩe pę
næ.Nam tm̃ eſt dicere mille,quantum decuplum.Si uero ad quã
titatem incertam,puta ad intereſſe,tunc non poſſet excedere du-
plum,& iſte eſt caſus in l.j.C.de ſentẽ.q̃ pro eo,quod intereſt.ſm
intellectum Bar.quẽ ponit ibi,& ẽt hic in hoc articulo, licèt gl.ibi
5 aliter loquatur.¶†Et recollige iſtam mãm, q̃ confuſè tradiť ꝑ gl.
b & Doc.cum ſtipulať alteri dari uel fieri,an ualeat,[b] & cui q̃riť ob
ligatio.Nam aut ſum in illius poteſtate dñica uel paterna, & ualet
ut in princ.huius §. qualitercunq; verba concipiam,ſiue in perſo-
nam illius,ſiue imperſonaliter ſim locutus.).de ſtipula.ſeruo.l.j.in
prin.& l.ſiue mihi,& acquiritur illi actio,& mihi nulla hoc iure.&
idem hodie in ſeruo,ſed in filiofamilias diſtingueret,an ſtipulatur
patri:& idem vr̃,quod olim,an ſibi,& tunc aut ex cauſa profecti-
tia & idem,quia iura vetera nõ ſunt immutata in profectitijs, aut
in aduentitijs,& tunc acquiritur ſibi quo ad proprietatem, non
tamen quo ad vſumfructum.Sed ſi eſſem ſub poteſtate illius nõ
dñica,vel paterna,ſed ratione reuerentiæ,vt libertus patrono, uel
iuriſdictioni,vt ſubditus dño,hoc non ſufficit ut poſſit illi quære-
re,ut).eo.l.ſi ita ſtipulatus.§.Chryſogonus.& ibi no. Si uero non
ſum in illius poteſtate,aut ſum eius legitimus adminiſtrator, ut tu
tor,uel curator,vel ſyndicus uniuerſitatis,uel actor, & tunc ſtipu
lando illi,cuius adminiſtrationem gero,ſtr ualet : & qualitercun-
que uerba concipiantur,& in hoc idem quod in præcedenti ca-
ſu,& acquiriť illi utilis,& non directa,& in hoc aliud. & ita loquiť
l.eum qui.§.ſi actori.ſ.de conſt.pen.de quo opponit gl. q̃ eſt in §.ſi
quis inſulam.in fin.gl.ibi,quod tamen eſt verum,qñ in negotio ꝑ
tinente ad illum & ſuam adminiſtrationem,alias ſecus.facit l. filię,
).de ſolu.licèt Iac.de Are.aliter intellexit illum §.ſi actori. ſed eius
intellectus reprobatur a Docto.Interdum, nec ſum in illius pote
ſtate,nec eius legitimus adminiſtrator.Et tunc aut concipio uer-
ba obligatiua & exequutiua in perſonam illius,ut promittis Titio
dare ſibi centum,uel domum facere,& non ualet ſtipulatio, etiã
ſi mea intereſit ꝑꝑ uitium conceptionis per l.quæcũq; gerimus,
ſ.ti.prox.& hoc in gl.quæ eſt in §.ſi quis inſula.ibi dum dixit, ſed ſi
dixiſſet &c.Si uero concipiam uerba obligatiua in perſonã meã,
& executiua in perſonam illius, ut promittis mihi ꝙ dabis illi,
uel facies,tunc aũt quæritur,an ualeat quantum ad hoc, ut illi ac-
quiratur obligatio & actio,& eſt dicendum, ꝙ non rẽr per aliam
regulam quæ non hr̃ hic,ſed in l.j.C.per quas perſo.no. acq. & ꝑ
l.ſolutum.§.per liberam.de pign.act.ꝙ per liberam perſonam nõ
poteſt alteri liberè acquiri actio uel obligatio.¶Fallit hoc in plu-
ribus caſib.Primo quando eſſet perſona publica, ut notarius, ut
no.in l.non quaſi.rem pupil.ſal.fore.l.nõ alicuius.de adop. Et quo
tidie uidemus fieri,ꝙ notarius ſtipulatur tãq̃ perſona publica no
mine oĩum,quorum intereſt, & ualet ut acquirať actio, licèt in-
certa fuerit perſona,quia imperſonalitas ex parte ſtipl'onis nõ ui-
tiat.& hoc no. Ang.in §.ſi quis ita.e.l.Secundo fallit in patre, q̃ p̄t
ſtipulari filio exiſtenti ſui iuris,vel conferre in caſu quo erit ſui iu-
ris & acquirit ſibi vtilem,ut).eod.quodcunq;.§.ſi quis ita ſtipula-
tus.Tertio fallit in procuratore qui p̄ot ſtipulari dño in certis ca-
ſibus,ut acquirať illi actio ſine ceſſione, vt cũ ſtipulať dño præſen-
te,vt).eod.l.ſi procuratori p̄nti.vel cum ſtipulatur ſuper re ipſius
dñi,vel ex re.vt C.ad exhi.l.pe.& ſ.de procura.l. ꝙ procurator ex
re.Itẽ ſi prætoria eſt ſtipl'o dum tñ iudicialis, & idẽ in quacunque
iudiciali,& ſic eſt ſpãle fauore iudiciorum,ut l.in cauſæ.in fin. & l.
ſeq.ſ.de proc.extra iſtos caſus non p̄ot dño acquirere, ſed ſibi ſic,
& requiriť ceſſio,ut in l.poſſeſſio.§.& ſi poſſeſſio.de acq.poſſ. dũ-
mõ concipiat verba tã obligatoria q̃ executiua in ꝑſonam pro-
curatorio noĩe,& ita dẽt intelligi gl.quæ eſt in l.hmõi.in prin.de le.
j.Si vero executiua in perſonam dñi extra dictos caſus, nec dño
acquireret,nec ſibi,niſi ſua intereſſet,hoc uoluit gl.ſing.in l.j.). de
ſtipu.ſeru.in j.gl.mag.uer.ſed in procuratore. R̃ndeo fallit, qñ ſti-
pulor alteri rẽ meam quæ durat mea,nam acquiriť illi utilis actio,
ut ſ.depo.l.Publia.in prin.& uide Bar.in l.ſi mercedem.§.ſi habita
torib.de act.emp.ubi poſſum ſtipulari alteri in traditione rei meę
quæ non durat mea.Quinto qñ rem meam, q̃ non durat mea, in
caſu tñ ſpeciali.C.de don.q̃ ſub modo.l.quoties. fauore libertatis,
vt cum dono tibi pacto appoſito,vt poſt mortem tuam ꝑueniat
in Titium.Nã ſi ex pacto acquiriť illi,potuit ex ſtipulatione fauo-
re exercentis liberalitatẽ.Sexto fallit fauore dotis cũ quis dat do-
tẽ ẽt pro extranea perſona,& ſtipulatur eã illi reddi,ut ſ.ſol. mat.l.
Caius.quia etſi non ſtipularet,acquireretur illi,ut l.vnica.C.de rei
vxo.act.Si ãt quæritur an ualeat q̃tum ad hoc, ut acquirať actio
ipſi ſtipulatori non alteri tunc valet ſi ſua intereſt illi dari, vel fieri,
ut in iſto §.ſi ſtipuler.& §.ſi quis inſulam.Itẽ ſi ſtipulor illi adiecto,
puta promittis mihi aut Titio dare centũ,& ſic a principio, nã ac-
quiriť mihi,ut des mihi uel illi,vt in l.uero procuratori.de ſolu.& il
le hr̃ ut procurator meus.Itẽ etiam ſi alio mõ eſſet meus procu-
rator,ut in §.ſi quis inſulam.circa fin.Itẽ si ſtipuler rem meam, uel
mihi debitam dari Titio,uel reſtitui,quia videor ſtipulatus,ut pro
curatori meo,oĩbus iſtis caſibus teneť mihi reſtituere,ut). de ſol.
l.cum Cornelius.&).e.l.Iul.§.j.Extra iſtos caſus non valet etiam,
ut mihi acquiratur actio,ut in iſto §.alteri.Cętera vide per Barto.
qui diffuſe loquitur, ſed ex prædictis quicquid vtilitatis eſt, patet
clarius quàm ipſe loquatur.

ADDITIONES.

a ¶Vſurarum. Adde Lud.Ro.conſi.410.Ang.conſ.183. an aũt pęna conuen
tionalis poſſit exigi per clericũ,uide Soc.conſ.254.ubi alle.conſi.Ro.ſ.al
le.& an poſſit exigi ultra duplũ.uide per Anch.conſ.146.Bal.conſ.377.3.
lib.ubi dicit tenendam gl.& conſi.50.ij.li.idem dicit.de quo ẽt per Ang.
conſ.4.& conſ.119.

b ¶An ualeat.Vide Bar.conſ.71.incip.Geles confeſſus.làtiſſimè per Lu. Ro.
conſi.441.

§.Si quis ita ſtipulatus. Sed quid ſi ꝓmiſiſti
illũ ſiſti in paſſiuo,
tunc eſſet aliqua dubitatio,quaſi uidearis promiſiſſe fcm̃ illius, id
eſt ut ille ſiſtat nõ,ut illum ſiſtas.tñ idem eſt.quia p̄toria eſt ſtipl'o,
& videris mihi promiſiſſe te facturũ & curaturũ,ut).e.l.quoties.

§.Aedem ſacram. Opponiť hic de l.inter ſtipulã
tẽ.§.ſacrã.).eo.Sol.ibi, qñ fuit
ſtipulatus ædẽ ſacrã mihi dari.qđ fieri non p̄ot,cũ non ſit in com-
mertio,& sic non p̄ot fieri donatio alicuius priuati, hic vero ut ip
ſam ædificet,& poſtq̃ erit ædificata,non eſt in dñio meo.h.d.Sed
ꝯ,quia tunc vr̃ non ualere ex alia cã, quia mea non intereſt cum
nullam utilitatẽ ex hoc cõſequar. Solu.immo rõne religionis.cũ
ius publicum conſiſtat in ſacris,eo ꝙ publicum & utile eſt, & qli
bet de populo utilitatem ꝯſequiť,ut l.j.§. ius publicũ. de iuſti.& iu
re.Item ꝯ ꝙ non ſit bona argumentatio de ſtipl'one ad alios ꝯ-
ctus,qa non poſſum ſtipulari rẽ ſacrã,& tñ poſſum eã emere, ut
ſ.de ꝯhen.emp.l.ſed & loci.Sol.qñ ſtipulatio non tendit ad ſubij-
ciendum rem ſacram dñio priuatorum, bona eſt argumentatio
de ipſa ad alios ꝯctus ut hic,ſecus qñ tendit ad ſubijciendũ dñio,
& alius ꝯctus non valeret.Nã licèt valeat emptio,non valet vt ac
quirere poſſit dñium uel uſucapiendi ꝯdõnem, ſed ut hẽat actio-
nem ex empto ad intereſſe ꝯ venditorem q decepit emptorem.

LEX

LEX XXXIX.

DOminus. Primum dcm̃ huius l. ꝓcedit qñ dñs ſtipulatur ſeruo aliq̄d qđ poterit acq̄ri ipſi dño, puta dñium vel aliqđ fcm̃ expediendũ ab aliquo in ꝑſonã ſerui, vt rem illi tradi vel reſtitui, ſi uerò factũ expediẽdum à ſeruo puta ꝙ liceat ſeruo ire & agere, nõ valet ſtipl'o, niſi dñi interſit peculiariter, ꝙ ſeruus poſſit ire & non impediri, ſicut in patre & filio, vt j.eo.l.qđ dr̃. Scđm dictũ põt intelligi duobus modis, ꝙ pr̃ põt ſtipulari filio exiſtenti ſui iuris vel cõferẽdo ĩ illud tp̃s quo erit ſui iuris, & tũc valet ſtipl'o vt acquirat̃ filio cũ erit ſui iuris vtilis actio, vt j.eo.l.quodcũq.§.ſi q̄s ita. & eſt caſus ſpãlis ꝯ regulã, ꝙ ꝑ liberã ꝑſonam nõ põt alteri actio acquiri, vt dixi in §.alteri. Põt ẽt intelligi ꝙ ſtipulatur filio exiſtenti in ptãte, & tunc iure iſto dic idẽ qđ s̃.dixi in dño, & ſeruo, vt in d.l.qđ dr̃. & idem hodie ſi ex cã profectitia peculij, & ut filio ſtipulatur. Si uerò ex cã aduentitia, vel vt extraneo ꝑꝑ bene merita, tũc quia in illis pr̃ eſt legitimus adminiſtrator, & hẽt uſumfructũ, valebit ſtipulatio, tanq̃ interpoſita à legitimo adminiſtratore, & acquiretur filio vtilis, & hoc vult tex. dum dicit. (ſm leges permittunt.) Cætera dic plenè in fi.d.l.quod dicitur. per Bar.

LEX XL.

1 *Si quis ſtipulatur dare Calendis, intelligitur ſtipulatum de proximis ſequentibus in dubio, ſi aliter expreſſe, uel tacitè actum non eſt.*

2 *Si promittis mihi in diebus illis, uideris promittere uſque ad biduum.*

1 DVm qui. ¶†Si quis ſtipulatur dare Calẽdis, intelligitur ſtipulatum de ꝓximis ſequentibus in dubio, ſi aliter expreſſe, vel tacitè actũ
2 non eſt.h.d.†No.glo.in fi. ꝙ ſi promittis mihi decem in diebus illis, videris ꝓmittere vſq; ad biduũ.qđ eſt mirandum, vt in l.inter illum.de verb.ſig.facit l.libertas.§.fi.de manu.teſta. Nam ſm vulgare cõe iſta verba hñt tractum infinitum.q.d.nunquam, ut ſemel audiui à quoddam incantatore interrogante diabolum quando ſoluat, qui reſpondit in diebus illis.q.d.nunquam.

1 *Stipulatio in dubio intelligitur pura niſi dies ſit appoſita, uel tacitè ſubintellecta, & ante euentum diei non debetur efficaciter, & dies in dubio præſumitur appoſita fauore debitoris.*

2 *Stipulatio licèt ſit pura & nota ſit obligatio ciuilis, & naturalis, & etiã actio, ineſt tamen tempus quod datur à lege miſerationis gratia ad ſolutionem fiendam, quod eſt tempus diuerſum ſecundum diuerſitatem caſuum quia in conſtituto eſt x.dierum, in dote verò eſt annus, & ubi aliter non reperitur expreſſum de conſuetudine, ſunt decem dies.*

1 §.Quoties. ¶†Stipulatio in dubio intelligitur pura niſi dies ſit appoſita, uel tacitè ſubintellecta, & ante euentum diei nõ debetur efficaciter & dies in dubio preſumitur appoſita fauore debitoris.h.d. & ad hoc ultimũ ſemꝑ alle.
2 iſte §.†In primo caſu licet ſtipl'o ſit pura & nata ſit obl'o ciuilis, & naturalis & ẽt actio ineſt, tñ tp̃s qđ datur à lege miſerationis gr̃a ad ſolutionem fiendam, eſt tp̃s diuerſum ſm diuerſitatẽ caſuum. Nam in conſtituto eſt decem dierum, vt l.promiſſor.§.fi.de conſtitu.pecu.in dote verò eſt ann⁹, ut C.de rei vxor. act.l.j.§.exactio, & ubi aliter non reperitur expreſſum de cõſuetudine ſunt x. dies. ut not.in l.ſi debitori.s̃.de iudi.& iſtud tp̃s, qđ datur a lege miſerationis gratia in multis differt a tp̃e, qđ apponitur per partes, ut de ipſorum mente tacitè ſubintelligitur, qđ proſequere plenè ꝑ Bar. j.eo.l.ita ſtipulatus.in j.q. Circa ſm dictum debes ſcire, ꝙ euentus diei appoſitæ per partes uel tacitè ſubintellectæ de mente ipſarũ nata eſt obligatio ciuilis & naturalis, ut j. eo.l.centeſimis.in princ. Sed an ſit nata actio, longa fuit diſputatio, quam poſuit Cyn.ſm Pet.in l.j.C.ut act.ab hære.& ꝯ hære.& Barto.reaſſumpſit, & finaliter diſtinguit ſatis vtil'r in d.l.ita ſtipulatus. in ij. q. Ex tertio dicto colligitur ratio l.ſtipulatio iſta §. inter incertam s̃. eo. quare debitor poteſt præuenire diem certam inuito creditore, quia eius fauore præſumitur appoſita, niſi appareat ꝯ̃rium ex aliquibus coniecturis, ut in l.fideicom.§.cum Polidius.de uſuris.

LEX XLI.

1 *Quoniam tempus apponitur cauſa differendæ ſolutionis, agi non poteſt niſi toto tempore elapſo.*

2 *Si promittis mihi quolibet anno dare decem, an in principio cuiuslibet anni potero petere.*

1 QVi hoc anno. ¶† Qm̃ tempus apponitur cã differẽdę ſolutionis agi non põt niſi toto tp̃e elapſo.h.d. videbatur ꝯ̃riũ, q̄a de proprietate uerborum, qui promittit dare hoc anno, vr̃ promittere dare quolibet die anni, quia ſi aſſignaretur terminus ad faciendum aliquid hoc anno, qualibet die anni poſſet facere, ut dixi s̃.eo.l.qui ante Calendas. ſed illud eſt quo ad fauorem facientis. Vnde bene poſſet ſoluere qualibet die anni inuito creditore, etiam ſi tp̃s fuiſſet appoſitum fauore ipſius creditoris, ut ibi dixi, non quantum ad eius præiudicium, vt ante lapſum totius anni poſſit compelli ad ſoluendum, ut hic. qđ ẽt not.ibi. ¶Opponit̃ de l.liber homo.§.decem. j.eo.ubi ſi ꝓmittis mihi hodie dare decem, ſtatim debentur, & mero iure poteſt peti non expectato, ꝙ labatur dies. Sol. ibi illud uerbum hodie, cenſetur appoſitum potius gratia demonſtrationis, ut demõſtretur dies, in qua facta eſt promiſſio, q̃ cauſa differendę ſolutionis, ſed aliud tp̃s præſumitur cauſa differendæ ſolutionis in dubio, quia iſtud eſt vtilius debito-
2 ri, & tp̃s cenſetur appoſitum in fauorem debitoris, vt s̃.proxi.§.in fin. ¶ Itẽ opp. q̄a ſi promittis mihi quolibet anno dare decem, in principio cuiuslibet anni poſſum petere, vt l. j. C. qñ dies leg. ced. Solu. hic unica tm̃ ſolutio erat fiẽda, ibi plures. Rõ diuerſitatis, q̄a primo caſu tp̃s cenſetur appoſitum fauore debitoris, & ſic cã differendæ ſolutionis. In ſcđo caſu fuit appoſitum cã multiplicandæ obligationis, vel ſolutionis, & ſic fauore ſtipulatoris. Vñ fit interpretatio pro eo. Nam & ſi unica tm̃ ſol'o eſſet fienda, & tp̃s eſſet appoſitum fauore creditoris, non teneret̃ creditor illud expectare, ſed ſtatim agere poſſet ſi eſſet talis, q̄ poſſet ſuo fauori renũciare. facit l. Aq̄l.§.aliqñ.ad Treb. ¶Itẽ ꝯ extra gl. ꝙ imò elapſo anno non poterit, ſed ſolum durante anno. vt s̃.mand.l.ſi fideiuſſor.§.fi. & j.eo.l.eum qui.§.ita. Sol. ibi tẽpus fuit appoſitum cã limitandæ obligationis, quia ultra illud tp̃s noluit debitor obligari. hic autẽ noluit ante teneri, poſtea ſic. In dubio aũt ſi ꝓmittis mihi uſq; ad Paſcha, uel uſq; ad annũ, an videatur tp̃s appoſitũ cã differẽdæ ſolutionis, ut ſic poſtea poſſis ꝯueniri, an cã limitandæ obl'onis, ut ſic non poſſis. Sed obſtat mihi exceptio, q̄a mero iure durat obligatio, & actio etiam poſt tempus, cum tempus nõ ſit modus tollendæ obligationis, ut l.obligationum ferè.§. placet. ſupra tit.j. vide per Bar.in l.eum qui.§.qui ita. vbi examinat hunc articulum.

LEX XLII.

1 *Compromiſſum in quas perſonas fieri non poſſit.*

3 *Laudum an poſſit fieri parte abſente non citata.*

4 *Quid ſi partibus præſentibus fuit negotium examinatum.*

5 *Si arbitrator requiſitus noluit arbitrari, an ſit finita poteſtas arbitrãdi. & quando finiatur. & nu.2.*

6 *Si arbitrator fuit aſſumptus ſuper contractu perficiendo, an poſſit ab eius perſona recedi, & quid in accidentalibus contractus, ſi talis arbitrator non arbitretur.*

7 *Quid ſi fuit arbitratus ſed iniquè, & an teneat contractus.*

8 *Quid in ultimis voluntatibus.*

1 SI quis arbitratu. †Si arbitrator fuit aſſumptus ſuꝑ ꝯ̃ctu faciẽdo, niſi ſequatur arbitramentũ ꝯctus non perficit̃, nec ab eius perſona receditur.i.non recurritur ad arbitrium boni uiri, & ſm eius arbitrium perficitur.h.d.cum l.ſeq. & eſt una de famoſioribus legibus huius tituli, ꝑꝑ eius materiam quæ eſt quotidiana, & in qua multæ dubitationes occurrunt, de quibus quãplures ponit hic Bart.& Bal.eas reaſſumpſit, & poſuit al's in l.fi.C.de ꝯ̃h.emp.ubi oĩno vide quamplura bona. Et primò loquitur qñ ſtetit ꝑ ſtipulatorem vſq; ibi.(q̄d ergo.)Scđo, qñ per illum, qui debebat arbitrari vſque ad l.& ideo. Tertio, qñ per caſum contingentem in eius perſonam, ut quia mortuus anteq̃ arbitraretur, uel aliud impedimentum ſuperuenit, & in ꝑpetuũ nõ
2 poterit arbitrari. ¶†In text.ibi. (ſi q̄s arbitratu.) hæc uerba ius important non merũ factum, ut j.de uerb.ſig.l.illa uerba. & ideo arbitramentum ſuꝑ ꝯ̃ctu, vel re litigioſa non cadit in ſeruũ, qui non eſt capax eorũ, quæ iuris ſunt, ut ibi, nec in deportatũ, nec in fratrẽ
a minorẽ, qui hr̃ pro mortuo, [a] & in talibus perſonis non põt fieri compromiſſum de iure, & de facto, ꝙ ultimum uerbum importat arbitramentum. ¶In tex.ibi, (deinde ipſe ſtipulator morã fecerit.) Sed quõ põt morã facere ꝑ quã impediat arbitrator arbitrari. Rñdeo ſm Petr. quia fuit abſens, & noluit adeſſe arbitramẽto, & ipſo abſente non potuit arbitrari, ſicut uidemus in arbitrio iuris in l.diem proferre.§.ſi quis.s̃.de arbi. ſed iſta non eſt bona cõparatio, q̄a arbiter iuris ꝓcedit ad ſimilitudinẽ iudicis, ut in l.j.de arbit. excepto in uno, quia corã eo non ꝯ̃hitur heremodiciũ, nec poterit fieri parte abſente ẽt tacita, & ꝑ ꝯ̃ñiam, ut ibi niſi hoc fuerit expreſſe actum in compromiſſo, ſecus in iudice, q̄a põt ferre parte rea abſente tacita, ut l.& poſt edictum.§.j.ſupra de iudi. Sed arbitrator non procedit ad ſimilitudinẽ iudicis, imò nullæ ſolẽnitates coram eo req̄runtur, nec datio libelli, nec litis ꝯteſt.& ideo vr̃ ꝙ ꝑꝑ abſentiã partis nõ impediat̃ ferre laudũ, qm̃ illud eſt quoddã implementũ cõditionis ſub qua ꝯtractus fuit celebratus, & in implemento conditionis partis præſentia nõ eſt neceſſaria. Vnde alii, vt Ang. videntur intelligére, ꝙ fuit abſens, nec permiſit ſe cita-
3 ri.†Nam licèt poterit fieri laudum parte abſente, requiritur tamẽ eius

ADDITIO.

a ¶Pro morto. Firmat Spe.in tit.de arbi.§.fi.uer.ſed quid de ſimplici monacho. q abbas poteſt eſſe arbiter, ut uoluit Spe.in d.§.uerſi.ſed quæro diligenter. firmarunt Bart. Salyc. D.Cardi.Zabarel.D.Signor.de Homod.Bened.de Plumbi.Rapha.Fulg.col.ulti. in conſilijs D. Petri de Anch. & ibi etiam dicunt, ꝙ monachus ſine licentia abbatis poteſt eſſe arbiter ſi in monaſt.haberet priorem, quia videtur manumiſſus.

a eius citatio [a] ſine qua laudum fieri nõ poteſt,& hoc tenet hic Bar.
ſequendo Petr. & dicunt eſſe caſum hic, & ita conſuluit Barto.in
cõſi.quod incipit.Ptholemeus manente.quod ẽt tenuit Cy.in d.l.
fin.de ꝯhen. emp. in antiqua lect. licèt poſtea in quadã additione
quã ibi fecit ex dictis Guil. de Cu.quã Bart. non habebat in libro
ſuo,tenuerit ꝯtrium per plures rationes,& ẽt quidam alius quem
Barto.refert & ad ſuas rationes rñdet,& iſtum caſum frequenter
vidi de facto.Ang.tenet opin.Bar.qñ agitur de præiudicio abſen-
tis qui põt ex laudo cõſequi damnum.Si uerò ſolum lucrum per
deret,tenet ꝙ non ſit neceſſaria citatio , vt ſi datum eſt arbitrium
eligendi unum de pluribus qui habebat legatum , non põt elige-
re unum alijs nõ uocatis,quod patet quia põt facere electionem
iſtam in ultima uoluntate, in qua non requiritur partis præſentia,
ut patet in l.unum ex familia.in prin.&§.j.& ij.de leg.ij.Bal.autem
in d.l.fi.dicit ſufficere, ꝙ partes vocatæ, & pñtes ſint in examina-
tione negotij, & ſi hoc non eſſet factum,laudum non valeret,qa
arbitrator ꝑſumitur eſſe in dolo , vt ſi non habita informatione,
vel cognitione cauſæ dederit laudum,ergo &c.vt l.arbitratorum
4 C.de arbi.†Sed ſi partibus pñtibus fuit negotium examinatum,li-
cèt poſtea in prolatione laudi partes non fuerint præſentes,nec ta
citè laudum valet,pro quo.C.de adul. l.quamuis indubitati. cum
ibi no.Et ſi dicatur etiam in ſnĩa iudicis requiritur,ꝙ partes nõ ſo-
lum fuerint præſentes in examinatione negotij, ſed requiritur, ꝙ
ſint citatæ ad ſnĩam,aliàs ſnĩa nõ diceretur lata cauſa cognita, ſed
eſſet nulla & non ualeret, ut not.in l.prolatam.C.de ſent. imò etiã
requiritur ꝙ ſpãliter citetur ad ſnĩam audiendam, aliàs non uale-
ret ut dixi.Et no.in auth.iubemus.C.de iud.& hr̃ in clem. ſæpe.de
uerb.ſig.in uer.ſnĩam aũt.Rñdetur,ꝙ illud fuit introductum po-
tius ad quandam ſolennitatẽ,q̃ ad examẽ negotij, cum iam con-
cluſum ſit in cã. Et alia examinatio non dẽt fieri , ſed coram arbi-
tratore nulla ſolennitas requiritur,ut dixi.Vnde ſufficit,ꝙ interue
nerit id qđ eſt de iure nãli.ſ.ꝙ partes fuerint pñtes in examinatio-
ne negotij,& iſtã partẽ puto uerã quicquid ibi dicat Bar.licèt Bal.
non dicat ea quæ dixi pro ſubſtentatione ſuæ opi.ſed maximè ꝓ
cedit qđ dixi,qñ latũ eſſet laudum vltima die cõpromiſſi, ſi habet
certum terminũ non ſolũ cenſetur datus arbitratori ad arbitran-
b dũ,ſed ẽt partibus [b] ut intereſſent arbitramẽto,& hoc elegãter vo
luit Inn.in iudice delegato ad certũ terminũ in c. ſuꝑ eo.de app.&
Spec.refert & tenet in tit.de app.& Bart.in l.ſi de meis.al's incip.Itẽ
Pomp.§.recepiſſe.& §.fi.cum l.ſeq.s̃.de arbi.& in l.admonendi.de
iureiur.poſt duas col.& Bal.expreſſe in auth.ei qui. C.de temp.ap
pel.ubi oĩno vide.¶†In tex.ibi.(non tenetur,) quia ꝯctus nõ eſt ꝑ-
fectus cum videatur factus ſub cõdõne,ſi ille arbitrabitur, ut hic
& l.fi.s̃.pro ſocio.& in d.l.fi.de ꝯhen.emp.nõ dico,ꝙ finita ſit po-
teſtas arbitratoris quominus adhuc poſſit arbitrari ſi ex alia cau-
5 ſa non impeditur,qđ dic vt ĩ.ſubijciam.¶†In tex.ibi. (morã fece-
rit,)quia requiſitus noluit arbitrari,Sed an tunc ſit finita ptãs arbi
trandi,& ſic ꝯctus irritus factus? vr̃ ꝙ ſic ꝑ l. hæc venditio.in fi.in
prin.s̃.de ꝯh.emp. ſed ibi loquitur qñ arbitriũ fuit cõmiſſum in ꝑ-
ſonã ipſius debitoris,qđ põt fieri circa accidẽtalia ꝯctus, nõ circa
non accidentalia,ut l.qđ ſæpe.§.j.eo.tit.niſi in dote eius fauore, ut
l.cum poſt.§.gener.s̃.de iure dotium,& tunc illo nolente arbitra-
ri finitur poteſtas eius arbitrandi, non dico ꝙ ꝯctus irritetur,imò
purificatur,& hr̃ ꝯdõ pro impleta cũ ꝑ eũ ſtet.ar. in l.Labeo.eod.
tit.& recurritur ad arbitriũ boni uiri , vt circa illa acceſſoria arbi-
tretur,ſed qñ cõmittitur in arbitrium tertij , licèt requiſitus dicat
ſe nolle arbitrari, non finitur eius arbitrium , cum poterit cõpelli
ad arbitrandum,poſtq̃ ſemel acceptauit,ut l.iij.s̃.de arbi.Qñ ergo
c finietur ptãs eius?Bar. tenuit per lapſum anni [c] ꝑ l. fi.§.ſed & ſi qs.
C.communia.de leg. quod p̃t ꝓcedere qñ arbitrium cõmiſſum
eſt circa res,vt ibi:ſed ſi circa perſonã eligẽdam , finitur cũ primũ
potuit arbitrari,& nõ fuit arbitratus, ut in l. cũ quidã.de leg.ij.ſm
eundem Bar.& Ang.Bal.aũt in illo §. ſed & ſi qs reprehendit Bar.
in quãtũ dicit,ꝙ finitur anno ꝑ illum §.qa ibi in ultima uoluntate,
in qua ꝑ lapſum anni non extinguitur legatũ,ſed deuoluitur ele-
ctio in legatariũ,ſed hic in alijs caſibus ſi ꝯctus , uel cõpromiſſum
irritat finito anno,& ſic eſt magnũ periculũ,dicẽdũ ergo ꝙ durat
ꝑpetuò poſtq̃ nõ fuit tp̃s appoſitũ. ar. in l.Iuriſperitus.§.cũ oriun-
dus.de excu. tut. niſi ſibi per iudicẽ fuit aſſignatus terminus intra
quẽ dr̃et arbitrari,& poſtea nõ poſſet iuxta no. in fin.in l.quã diu.
de ac.hæ.& hoc placet ſufficit ꝓ nunc, che nõ ve voglio piu gra-
6 uare.¶†In tex.ibi. (à ꝑſona non eſſe recedendũ,) & iſtud hẽt locũ
qñ arbitrator fuit aſſumptus ſuꝑ ꝯctu ꝑficiẽdo,qđ cõtingit qñ in
ip̃m cõmittitur tota ſubſtãtia ꝯctus,& ipſum cõmercium, ut hic.
Idẽ ſi aliqd de ſubſtãtialibus,vt p̃tiũ.ut in l.fi.C.de ꝯh.emp. ſecus ſi
aliqđ accidẽtale, puta de fideiuſſoribus dãdis arbitrio talis,uel de
diminutione p̃tij,ſi appareat rẽ vẽditã dr̃e ſeruitutẽ,uel eẽ emphy
teuticã,nã cũ p̃cedat ꝯctus purus,& ꝑfectus,licèt arbitrator non
arbitraret in illis accidẽtalibus,nõ reſoluit ꝯctus, ne ꝑ ꝑ defectum
acceſſorij uitietur principale,ut in l.ſi in emptione. in princ.de ꝯh.
emp.ideo recurritur ad arbitriũ boni uiri,ita dicit Bart.ſe ꝯſuluiſſe
de facto ꝑ l.domum.& l.ſuæ rei.eod.tit.in quibus dicit eſſe caſum
Ang.dicit hoc uerũ in terminis p̃dictis qñ agitur de diminutione
p̃tij propter aliquã qualitatẽ ſuperuenientẽ, qa ſi nõ eſſet cõmiſ-
ſum in arbitriũ alterius recurreretur ad iudicẽ ꝑ illas ll. ſecus dicit
ipſe ubi ageretur de augmento,in quo ad iudicem non recurre-
ret,ut ſi vẽdidiſſes rem mihi ꝓ centũ, & ꝓ illo pluri qđ Titius arbi
trabitur.nam illo non arbitrante nõ receditur à ꝑſona,qa nec ad
iudicẽ recurreret ſi in illũ non fuiſſet cõmiſſum. l.hæc uenditio.in
fi.de ꝯh.emp.q̃ tñ parũ facit ſi bñ inſpiciatur,ſed Bald. in l.fi.ꝑ plu-
res rõnes ſubtiles vr̃ decidere,ꝙ tũc venditio reddat̃ nulla illo nõ
arbitrãte,qa p̃tiũ redditur incertũ, dicẽs, ꝙ paria ſunt eſſe totũ in-
certũ,uel partẽ incertã,& conſtat ꝙ ꝑꝑ incertitudinẽ pretij uitiat̃
uẽditio,ut d.l.hæc uẽditio.§.pe.& l.ſi fundũ. Sed una l.facit me du
bitare.ſ.l.ſi ita.s̃. pro ſocio. nã ibi fuit cõmiſſum aliqđ accidentale
non ſubſtantiale per partes in ſocietate,qa ꝯxerunt pro illis parti-
bus quas Titius arbitrabitur. Nam ſocietas poteſt contrahi nulla
facta mentione partium,quia intelligunt eſſe ęquales,ut l.ſi fuerit.
d eo.tit.& ſic expreſſio non eſt de ſubſtãtia ſocietatis [d] eo mõ quo
pretium de ſubſtantia uenditionis, ut l.pacta conuenta. de ꝯhen.
emp. & tñ ibi dr̃ ꝙ illo non arbitrante ꝯctus redditur nullus co-
gnita rñſione,ꝯ cõem Doct.opi.de quibus ĩ.in l.ſeq.in fi.ibi,(nec
ipſa quidẽ cõmittatur,) hoc uerum niſi per promiſſorem ſteterit
quominus ille fuerit arbitratus , & fuerit reſolutus per l. s̃. de arb.
7 ſm Bar.& Ang.¶†In glo.magna.ibi.(ſed contra.)illa gl. ſoluit ter-
tium contrarium de l.ſi libertus.de ope.liber. qa in illa l.ſocietatẽ.
§.arbitrorum.ille fuit arbitratus,ſed iniquè,& ſic ꝯctus fuit purifi-
catus,& orta actio ex eo,& etiam officium iudicis ratione cuius
recurritur ad iudicem tanquam bonum uirum, ut ĩ. eo.l.Conti-
nuus.§.j.ut corrigat iniquitatem laudi,ſed hic non fuit arbitratus,
& ſic conditio non fuit impleta , & contractus non fuit purifica-
tus,nec actio orta.nec officium iudicis ratione cuius poterit illud
fieri.Intellige tamen ut ibi recurratur pro magna læſione nõ pro
parua , quoniam videtur dictum arbitrum poſſe lædere alteram
ex partibus in modico,ut l.idem Pomponius.§. recepiſſe. cum ibi
no.s̃.de arbi.In magna uerò lęſione etiam ſi iurauerit non uenire
ꝯ laudũ , poteſt uenire, quia intelligitur ſi fuerit æquè arbitratus ,
ut d.l.ſi libertus.& c.quintauallis.de iureiur.etiam ſi expreſſe renũ-
ciauerit reductioni ad arbitrium boni uiri,ut not.Dyn. ĩ.eo.l.qui-
dam cum filium.per illum tex.quia ſubintellige eadem conditio-
ne,ſecus ſi expreſſe dixiſſet etiam pro magna, uel maxima læſio-
ne,quo caſu Bar.tangit in §.arbitrorum. Sed Io.And.in addi.Spe.
in tit.de arbi.§.fin.in additione magna, quæ incipit,clarius ſic for-
mas.Iſta clauſula recitat diſpõnem Io. Cald.factam ſuꝑ hoc pun-
cto qñ interuenit iur̃m , & promiſit non uenire ꝯ rõne magnæ ,
uel maximæ quantitatis. Et al's diſtinguit , & pluries vidi in arduis
qõnibus,dic ut ibi,& per Hoſt.& Io.And.in d.c.quintauallis.Mo
derni Doc.ut Ant.de But.uidentur tenere, ꝙ illa uerba parũ ope
rentur , & ꝙ uideantur prolata ex quadam magna confidentia ,
quã habebat de arbitratore,& qa ſic conſueuerunt cõcipi inſtr̃a,
nõ tñ ꝙ intentio eorũ fuerit, ꝙ lædat aliquẽ in magna quãtitate ,
& eã aliqñ fui ſecutus in ciuitate iſta , & ſufficit hr̃e authoritatem
tanti uiri,qa res de ſe ęquitatem hẽt,licèt uerba antiquorũ Doct.
8 ſapiunt ꝯtrium.¶†In gl.ibi.(ſed ibi ſpeciale.)ſ.ut recurratur ad arbi-
trium boni uiri in ultimis uoluntatibus , etiam ſi arbitramentum
non fuerit ſecutũ,qa non cenſetur ultima uoluntas eſſe ꝯdõnalis
ſi arbitramentũ ſequatur, ut l.j.in fi.de leg.ij.licèt ſecus in ꝯctu.ut
hic & d. l. ſi ita. & d.l.fi.& hoc qñ non fuit cõmiſſum ꝯdõnaliter ,
ſed fuit dictũ arbitratu talis.Si uerò ꝯdõnaliter,ut ſi talis arbitrabi-
tur,tunc idem qđ in contractibus, ut illo non arbitrante non ua-
leat ultima uoluntas,ut d.l.j.in princ.ſm unam lect.ij.nec recurri-
tur ad arbitrium boni uiri, ut arbitretur & perficiatur , ut ibi not.
niſi fuerit commiſſum in arbitrium hæredis, nam tunc etiã ſi cõ-
ditionaliter ipſo nolente arbitrari,purificatur ultima uoluntas, &
recurreretur ad arbitrium boni uiri circa quantitatem,& al's quę
eſſent declaranda,ut l.ſi ſic in prin.de leg.j.& de leg iij.l.fideicõ.§.
q̃q̃.ſecus fortè ſi non fuiſſet in mora arbitrandi , & ante arbitra-
mentum præceſſiſſet,qa tunc ceſſat ratio,qa per eum non ſtetit,
& idem ꝑ oĩa in contractibus qñ aliquid fuit commiſſum in arbi
trium illius,ꝙ poterit cõmitti ut aliqd accidentale,ut d.l.hæc uen-
ditio.in fin.princ.uel aliqñ aliqd ſubſtantiale, ut in l.dotis.& l.cum
poſt.§.gener.de iure dotium.ſm Angel.differt etiam in alio.ſ.mul
cta.Idem dico in ultima uoluntate quantum ad commiſſionem
pœnæ non recęditur à ꝑſona , ẽt ſi non ꝯdõnal'r fuit cõmiſſum,
ut l.

ADDITIONES.

a ¶Citatio.de hoc arti.vltr.nouiſſ.uide Bald.conſi.inci. in Chriſti nomine nunquid arbiter.&c.

b ¶Partibus.Idem dicit Lud.Rom conſi.176.ubi alleg.Bar.& Bald.in locis hic non alle.ſequitur etiam Soc.in conſi.124.

c ¶Lapſum anni.vltra noui.vide Bal.cõſi.262.li.j.& 138 li.ij.conſ.476.4.li.

d ¶Ea.n.& tacitè contrahi põt req; ipſa vt egregiè traditur per Io. Lupũ in rep.rub.de don.inter virũ & vxo.col.21.ſub medium.Adde tñ ꝙ hmõi ta cita ſocietas non cõprehendit alia q̃ quæ in actibus ſocie. obueniunt ut eleganter traditur per Alex. conſil.36.iiij. parte.§.fi.niſi aliud dictum ſit. l.iij.§.cum ſpecialiter.eo.tit.Et denique adde ꝙ ea intelligitur contracta in dubio ſecundum loci conſuetudinem,Bart.in l.j.ij. diſt. C.pro ſoc.

ut l.multa.de ꝯd.& dem.In his ergo duobus caſibus quoad commiſſionē mulctæ, vel pœnæ, & qñ ꝯdōnal'r fuit facta cōmiſſio ī arbitriū tertij, nō differt vltima volūtas à ꝯ̃ctu, nec ēt qñ ꝯdōnal'r in arbitriū pr̄is. Sed extra iſtos caſus differt, qa ī ꝯ̃ctib. nō recedit, ſed ꝯ̃ctus irritatur, vt hic, & in vltimis volūtatib. ſecus rōne qua ſ. dixi. ¶In fi.gl.ibi.{ſed ibi fuit arbitratus} certè imò ibi nō fuit, iō ſolu. ꝙ ibi fuit cōmiſſum in arbitriū alterius ex partibus, hic in arbitriū tertiſ, vt patet ex prædictis. Vltra debes ſcire, ꝙ iſta l. & aliæ ſimiles, de qb. ſ. loquunt̄ qñ arbitrator aſſumitur ſup ꝯ̃ctu ꝑficiendo, vel ꝑfecto à partibus, ſed aliqñ aſſumit̄ ſup lite vertēte, ſeu vbi verti ſperat̄ inter partes, vt cōtingit qñ cōpromittūt in aliquē tanꝗ in arbitratorē. tūc dr̄ aſſumi ſup ꝯ̃ctu ꝑficiendo ab ipſo arbitratore, qa laudū eius dr̄ eſſe ꝗdā trāſactio, vt in auth. ſi verò. C. de iud. ī qua partes cōpromittendo vñr in eū ꝯſentiſſe. Et iſto caſu multæ occurrunt dubitationes, & oēs iſtæ ll. ꝗ loquuntur in alijs terminis adducuntur ēt ad iſtum caſum, & ad iſtam mām, quā plenè examinat Bar. in repetitione l. ſi ſocietatē, §. arbitrorū. ſ. pro ſoc. & illa
1 eſt magis quotidiana, quàm materia harum legum. dic vt ibi.[a]

ADDITIO.

a ¶Dic vt ibi. Vide etiam quæ ibi poſui in apoſtillis ad Bart. in characteribus de tortis.

LEX XLIII.

QVodcunque. Nō refert an ꝑ ſeipsū qs ſtipulet̄, an fili⁹, vel ſeru⁹ eius quo ad acqſitionē ei fiēdā, nec refert an illi ſtipulētur expſſe pr̄i, vel dño, an ſibiipſis, qa vtroq; caſu acqrit̄ illis. h. d. ſm ambas lect. ¶In tex. ibi. {in alterius ptāte.} ſ. dari pr̄i, vel dño: nā eſt perinde, acſi ipſe pr̄, vel dñs ſtipulatus eſſet ſibi dari, vel fieri, vel dic eſt perinde acſi ipſe filius, vel ſeruus fuiſſet ſtipulatus ſibiipſi, quo caſu acqreret̄ pr̄i, vel dño. Et eſt maior dubitatio, qa ſtipl'o nō vr̄ peccare in forma, cū cōcipiat verba in ſuā ꝑſonā, ſecus qñ in ꝑſonā patris, vel dñi, vt l. quæcunq; gerimus. ſ. tit. j.

§.Sicuti. Subiectus alienæ ptāti pōt ſtipulari cū ipſe morietur ſicut non ſubiectus. h. d. Ratio dubitandi poterat eſſe, qa videbatur ſtipulatio nō valere quaſi nec patri poterit acquiri, cum cōferatur in tempus quo exit de patria poteſtate, quæ eſt cā acquirendi. nec ſibi, quia iſto iure non erat capax, & quia cōfertur in tempus mortis, quæ omnia ſoluit, ſed certè imò acquiritur patri, vel dño inſpecto initio. i. tpe ſtipulationis interpoſitæ, arg. j. eo. l. ſi filius. §. fi. & hoc voluit dicere glo. hic.

1 *Pater poteſt ſtipulari filio. ut filio conferendo in tempus, quo ille erit ſui iuris, & acquirit illi utilem actionem, quam intentare poteſt, etiam ſi non ſit hæres patris.*

2 *In his quæ deſcendunt in filios ut filios, non eſt neceſſe quòd adeant hæreditatem paternam.*

Quid ſi quis recipiat emphyteuſim vel fundum pro ſe, & filijs ſuis deſcendentibus.

1 **§.Si quis ita.** Pr̄ pt̄ ſtipulari filio, vt filio, ꝯferēdo in tp̄s quo ille erit ſui iuris, & acquirit illi utilem actionē, quā ītētare pt̄, ēt ſi nō ſit hæres pr̄is. h. d. not. & ſem ꝑ alle. Aliqñ aūt ſtipulat̄ filio, vt hr̄di, aliqñ vt extraneo, qđ dic ꝑ gl. in l. ſi tibi decē. §. ſi pactus. ſ. de pac. ¶In tex. ibi. {vtilis,} ſed quare non directa? ꝑꝑ r'ām ꝗ eſt, ꝙ alteri ꝑ alterū actio nō pōt acqri, vt in l. ſolutū. §. ꝑ liberā. ſ. de pig. act. hic ꝑꝑ affectionē ꝑſonarū, ſed ne ſcđa ex toto rūpatur, acqritur vtilis nō directa. Et qđ hic dr̄ ī patre, idē in quolibet aſcēdēte ꝑ lineā paternā, nō ſic in materna, qđ dic vt ſ. ad Treb. l. debitor. §. fin. niſi in cā dotis. l. Caius. ſol. mat. Sed opp. fortiter de l. gño. C. de iur. do. vbi pr̄ nō pōt ſtipulari filio emācipato, ſicut nec alteri cuiq; extraneo. Sol. vt ibi coll'r ex gl. ꝗ intelligit illud de rigore, & quo ad directā actionē, ſecus quo ad vtilē, pro quo eſt caſus hic, qa poſt mortē patris eſt ſui iuris, ſicut emācipatus. Ideo aūt hic dr̄ poſt mortē, qa ſi ſtipulatur ei eo viuēte dari filio, videretur ſtipulatus ſibiipſi, vt ſ. eo. l. dñs. qđ dic ut j. eo. l. ꝙ dr̄.
2 ¶†In tex. ibi. {licèt hæres ei nō exiſtat.} ¶Not. ꝙ in his ꝗ deſcēdūt in filios vt filios, non eſt neceſſe, ꝙ adeant hæreditatē paternā, vt ſi qs recipiat emphyteuſim, vel feudū pro ſe & filijs ſuis deſcēdētibus, pñt illi venire abſq; eo, ꝙ adeant hr̄ditatē patris, niſi fuiſſet dictū pro ſe & filijs ſuis hr̄dibus, qđ dic ut no. in l. iuſiurandū. §. ſi liberti. de ope. lib. ꝑ Bar. Sed ꝯ̃, ꝙ ad feudū ñ vocet̄, niſi ſit hęres patris. vt in tit. an agna. uel filius. Sol. ibi, qñ recipit ſimpl'r nō faciēdo mentionē de filijs, & deſcendētibus. Nā ēt tunc ad eos non trāſit, ut in c. j. §. cū uerò Cōradus. qui feu. dare poſ. Sed ita demū ſi ſint hr̄des, facit l. ſi patroni. ad Treb. ī prin. & ī §. j. ¶In gl. ibi. {ſol. ut ibi.} Solu. ꝙ in illa l. cū dos. pr̄ non fuit ſtipulatus filio, ſed ſibi ideò non prodeſt filio, uel filia erat in poteſtate, hic cōferebatur in tempus quo eſſet ſui iuris. ¶In gl. ibi. {hic ut filio,} dic quia fecit mētionem de filiatione ibi, ſed non ideo vt extraneo videtur ſtipulatus.

§.non ſolum. Tempus mortis promiſſoris ſiue deducatur in ſtipl'onem ꝯdōnal'r per ſi, ſiue tpal'r per cū, facit ꝯdōnem, ſicut tp̄s oīno incertū, an & qñ, licèt ſit certū an, & incertū qñ. h. d. in effectu. & ſic vr̄ hic caſus expſſius de opi. Bar. quā poſuit in l. ita ſtipl'atus. in ij. q princ. qñ apponit̄ tp̄s mortis. An interim ſtipl'o ſit ꝯdōnalis, vel pura, & an naſcat̄ actio. ſuꝑ quo ſunt gl. ꝯ̃riæ. & ipſe tenet, ꝙ ſit ꝯdōnalis, & ꝙ nō naſcat̄ ꝑ l. j. C. ut act. ab hærede. vel ꝯ̃. ſed hic vr̄ text. expreſſior, q vult ꝙ paria ſint ſtipl'o cū morieris, & ſtipl'o ſi morieris, & ſic ſtipulando ꝑinde ſit ꝯdōnale acſi ſtipuler ſi veneris, vel cū veneris, quo caſu tp̄s eſt oīno incertū, & ſine dubio facit ꝯdōnalē, vt l. ſtipl'o iſta. §. inter certā. in fi. ſ. eo. ¶Opp. ꝙ iſta ꝯdō ſi morieris, nō reddat ſtipl'onē ꝯdōnalē, cū oīno ſit extitura, & ſic vr̄ ſtipl'o pura, ut l. pupillus. §. ſi ſub ꝯdōne. j. de do. Sol. licèt glo. ibi videat̄ uerificare illum tex. in hac tñ ꝯdōne nō eſt bonū exēplū ꝑ iſtū §. ſed dēt uerificari in ꝯdōne oīno neceſſaria, ꝗ uera eſt de ꝑ̄ſenti, & nō hēt aliqđ tp̄s incertū, ut si digito cœlū nō tetigeris, ſed iſta, ſi morieris eſt ꝯdōnalis, ēt in ꝯ̃ctibus, fortius in vltimis volūtatib. Vñ Bart. reꝑhendit quādā opi. quā refert Cy. in l. extraneū. C. de hær. inſti. ꝗ diſtinguebat inter ꝯdōnē ſi talis moriet̄, vel cū moriet̄. Primo caſu dicebat legatū uel inſtōnē ꝯdōnalē. Scđo caſu eſſe purā, & ꝯdōnē haberi ꝓ non adiecta, qđ eſt ꝯ̃ iſtū tex. & ꝯ̃ l. qbus diebus. §. qdā Titio. de ꝯd. & dem. Item adhuc opp. ꝙ iſta uerba cū morieris, nō reddāt ꝓmiſſionē ꝯdōnalem, quia ſi ſolueris ante mortē, ñ repetis ſicut ſi deberes in diē oīno certū, ut l. nā si cū moriar. de ꝯ̃di. inde. Sol. uera ꝯdō eſt, ut hic, ſed non quo ad effectū repetitionis, ut ibi, & ita vr̄ ſentire Bar. in loco ꝑ̄alleg. gl. no. in illa l. cū filius. §. si ſub ꝯdōne. vr̄ uelle, ꝙ iſta ſtipl'o si morieris, nō sit ꝯdōnalis, ſed in diē, quia non poſſum petere ante mortē tuā, sicut si ſtipulatus eſſem cum morieris: ſed iſte tex. vult ꝙ sit ꝯdōnalis, cum dicat ꝙ non sit differetia inter unam conceptionem, & alteram. Sed ꝯ̃, ꝙ imò sit, ut l. si Titio. qñ dies leg. ced. Sol. nō eſt dr̄ia quantum ad inducendam ꝯdōnem ut hic, ſed quantum ad modum inducendi sic, quia dictio, si, principaliter ꝯdōnem facit, ſecundario tempus. Sed dictio, cum, è ꝯ̃rio, & iſta differentia eſt utilis. Vnde opp. vltimo de l. ſeq. §. fi. ubi fit differentia inter si, & cū. Sol. hic conditio erat extrinſeca, ibi intrinſeca, quia circa uoluntatem promittentis, quæ neceſſaria eſt in promiſſione, ſed hic non erat neceſſaria ſm Dyn.

LEX XLV.

CEnteſimis. ¶Nota hic ꝙ dies ꝯ̃ditionalis ſeu tēpus certū an, & qñ, nō inpedit oriri obligationem ciuilem, & nālem, & ad hoc principal'r alleg. Sed an impediat oriri actionem, dic vt in l. ita ſtipulatus. in ij. q. per Bar. Item per iſtum tex. dicit Ange. fatuam eſſe qōnem quæ fit per Doc. an si promittis mihi centum poſt xxx. annos, poſſim ipſa petere lapsis annis xxx. ad quam qdā dñt ꝙ non, quasi ei sit præſcriptum. Alij ꝯ̃, quia non pōt pręſcribi anteꝗ peti poterint, & hæc uera. ut not. Cyn. in l quoties. de prec. Impe. offe. ſed hic eſt caſus expreſſus dum dicit, centesimis calendis, & sic poſt centū ann. si ageret̄ de certis calendis vnius mēſis.

1 *Stipulatio poteſt conferri in uoluntatem promiſſoris per dictionē, cum, iunctam futuro ſubiunctiui modi, ſi tamen nō ſequatur declaratio voluntatis ex poſtfacto efficitur inutilis, ſed per dictionem, ſi, non poteſt committi cuicunque tempori adiungatur.*

2 *Vltima uoluntas an poſſit conferri in uoluntatem hæredis.*

3 *Eo caſu quo contractus poteſt conferri in arbitrium iudicis, etiam ſi conferatur per verba importantia liberam voluntatem, an tamen debeat reſtringi ad arbitrium boni viri.*

4 *Dictio, cum, principaliter denotat tempus, ſecundario conditionem, & quid in dictione, ſi.*

5 *Sententia iudicis an comparetur contractui, vel ultimæ voluntati.*

1 **§.Si ita ſtipulatus.** †Stipl'o pōt conferri in uoluntatē ꝓmiſſoris ꝑ dictionem, cum, iunctam futuro ſubiunctiui modi, si tñ non ſequatur declaratio uoluntatis ex poſtfacto efficitur inutilis, ſed per dictionē, ſi, non poteſt committi cuicunque tempori adiungatur, h. d. text. cum gl. ¶In tex. ibi. {inutilem eſſē ſtipulationem aiunt.) ſcilicet ab initio. & hoc ideo fortè, quia de natura obligationis eſt ut debitorem inuitum aſtringat poſtquam eſt contracta, uel ſit apta aſtringere, alias non poteſt dici obligatio, ut l. sicut. de act. & oblig. & ſ. tit. j. l. ſub hac. ſed certè iſta eſt hmōdi, quia si ſemel declarat ſe uelle, ſtatim aſtringitur, nec poteſt poſtea pœnitere, ut infra eod. l. si quis ſtipulatus sit Stichum. & hoc propter naturam ſubiunctiui futuri, ut si uoles, quòd deriuatur à præterito, & primam uoluntatem significat. non sit in futuro indicatiui, ut si uoles, quod deriuatur à præſenti, & tunc exponitur si uolens feceris. Vnde requiritur perſeuerantia in uoluntate uſq ad ſol'onē, & poſſet pœnitere. Vnde non fieret ab obligato. uel ab inuito, ſed à ſponte cōuēto, & ideo non ualet illo modo ꝯcepta, ut in gl. Quid aūt ſi declarauit ſe nolle? rñdeo non ꝑꝑea irritatur, qa pōt uolūtatē mutare,
2 ut C. de fideic. lib. l. liberi. †¶In tex. ibi. (si anteꝗ ꝯſtituas morieris.) & sic moriēs non vr̄ uelle, non sic in ultima uoluntate si fuiſſet legatum relictum cum hæres uoluerit, qa si decederet anteꝗ declararet ſe uelle, deberetur legatū, ut in l. fideicom. §. hoc aūt legatū. de leg. iij. dummodo uiuente adhuc legatario, al's ſecus, ut ibi, & sic moriendo videtur velle ſm gl. ibi. uel dic ꝙ illa non eſt ratio ꝙ

vi deatur uelle moriendo, ſed eſt qa fauore vltimæ voluntatis ta-
le relictũ cenſet̃ factũ poſt mortẽ hæredis, vt probatur in l.tutorẽ.
§.relictũ.eo.titu.non ſic in ꝯ̄ctibus, vt hic. Eſt & alia dr̃ia, qa ſtiplo
facta cũ uoles, nõ ualet, vt hic in gl.ſed legatũ factũ cũ hæres vo-
let, bñ valet, & ſimlr cenſetur relictũ poſt mortẽ hęredis, vt l.vxo
rem. §.pe.ſed qñ confertur ꝑ dictionẽ, ſi, ſicut non valet ſtiplo, vt
hic, ita nec legatũ cuicunque tꝑi apponatur dictio, ſi, vt in d.l.fi-
deic.§.quanq̃.de leg.iij. hoc tñ uerũ qñ iungitur uerbo ſignificãti
liberã uoluntatẽ, vt eſt verbum volo. Sed ſi verbo ſignificanti ar-
bitrium boni viri, tunc põt cõferri in voluntatẽ hæredis ẽt per di-
ctionẽ, ſi, vt ſi examinauerit, ſi arbitratus fuerit, vt §. q̃q̃ & l.ſi ſic.
in prin.de leg.j.& ibi Bar ponit quæ ſint uerba denotãtia arbitriũ
boni viri, ſed in ꝯ̄ctibus non refert inter verba prædicta, quia etiã
per importantia arbitrium boni viri non põt conferri ſubſtantia
ꝯ̄ctus, vel aliquid ſubſtantiale in uoluntate vel arbitrio futuri de-
bitoris, ut l.qđ ſæpe.§.j.ſ.de ꝯ̄h.emp.& hæc eſt differentia inter ꝯ̄-
3 ctum, & ultimam uoluntatem.† Adde quartam eo caſu quo cõ-
tractus conferri põt in arbitrium alterius, ẽt ſi conferatur per ver
ba importãtia liberam uoluntatem, tñ debet reſtringi ad arbitriũ
boni uiri. Vnde ſi duo cõmittunt ꝯ̄ctum in voluntatẽ tertij pro-
mittentes facere prout ille voluerit, dẽt intelligi arbitrio boni viri,
per gl quæ eſt in l.pen.de arbi.& qđ no.Cyn. in l.ſi cum ea.C.de
dotis promiſ.& Bal.in l.fi.C.de ꝯ̄hen.emp. non ſic in ultimis volũ
tatibus, qa eſſet captatoria ſi in liberã uoluntatẽ tertij cõmittere-
tur, & eſſet nulla, vt l.captatoriæ.de leg.j.& ſic nõ ſubſtantia lega-
ti ſed electio perſonæ, vel rei cõmitteretur per verbũ liberæ voñ
tatis, non reſtringeretur in arbitrium boni viri, ut in l. cum quidã.
de leg.ii.Et no.quia non reperies iſta ſic diſtinctè poſita, & ꝑ mo-
dum intelligibilem.¶In tex.in fi.ibi.(inutilem eſſe.) & ſi cõſtituas
te uelle, ut no.ſ.tit.j.l.ſub hac per gl. Sed quid ſi promiſiſti ſub con
ditione.ſi declaraueris te velle:tenet Ang.hic valere, qa non depẽ
det à mera uoluntate, ſed à facto tuo. ſed poſtq̃ ſemel declaraue-
a ris, non poteris pœnitere qđ not.[a] In gl.ibi.(non ipſum dare,) ſed
certe ipſum dare, quia ſi nunquã declararet ſe velle, non debet da
re:ideo tene aliam rõnem diuerſitatis, quam ponit gl. ſeq.quæ in-
4 cipit, (ſed quæ eſt.) quia † dictio, cum, principaliter denotat tẽpus,
ſecundario conditionem, dictio, ſi, econuerſo, & ex hoc multæ
reſultant differentiæ, quas ponit Bar.in l.fi.de cond.& demon.vbi
omnino uide, & ſic patet ꝙ eſt differentia inter ſi, & cum, qñ ap-
ponitur ẽt ad id, qđ eſt extrinſecũ in actu, vt eſt uoluntas in ꝯ̄cti-
bus, ſic ẽt qñ circa id.qđ tacitè inerat, ẽt ſi nõ fuiſſet expreſſum, vt
j.l.ꝓxi.in tex.& gl.ſecus ſi circa extrinſeca, q̃ non inerãt, vt ſ.l.ꝓxi.
§.pen.Cætera circa hunc articulũ vide hic ꝑ Doct: in q̃bus fit dif-
ferentia inter ſi, & cũ.Et Bar.inducit ad qõnem iſtã mãm de poſi-
b to ad cõfinia, & ſic quouſq; iudex voluerit.[b] † Iudice.n.mortuo,
5 uel remoto finiuntur confinia, & an ſñia iudicis comparet̃ con-
tractui, vel vltimæ voluntati, vide hic per eum, parum tñ facit ad
propoſitũ iſta mã, quia hic voluntas vitio ob.In dicta verò qõne
apponitur fini & durationi.& videtur ꝙ morte finiatur, quia fini
tur uoluntas, ut l.iiij.ſ.loca.& c.ſi gratioſe. de reſcrip.lib.vj.

ADDITIONES.

a ¶Quod no.Imo.hic tenet contrarium quem ſequitur d.Alex.vt hic ꝑ eũ.
b ¶Voluerit.Vide Ang.& Imo.hic Bal.in l.fi.C.de contrahen. emp.& in l.j.
C.de poſtul.Bar.in l.poſt dotem.infra ſolu.matri.

LEX XLVI.

Qui ſic. ¶In ſtiplone nouante cenſetur repetita dies, vel
cõdõ, quæ erat in ſtiplone nouatæ ſi in nouata
nõ fuit certa quãtitas expreſſa, ſed ſimplr relata ad qđ debebatur
ex prima.h.d.ſecus ſi fuiſſet expreſſa, ſed dic, vt no.Barto.in l.ſi Sti-
chũ.§.legata.j.de noua.& l.in diẽ.cũ ibi no.& in l. ſi prior. ſol.mat.
& tetigi ſ.eo.l.ſi dari.¶Opp. qa ſm hoc iſta ſecunda erit ſuperflua
ꝯ̄ l.j.in fi.ad munic. dic ꝙ imò non eſt, ſed multum operatur, qa
tollit primam, & incipit ex nũc obligatio, & noua ꝓ̄ſcriptio. Item
contra.l.qui bis.ſupra eo.ſed dic ꝙ hic qñ conſtabat, ꝙ animo no
uandi, alias locum haberet l.ꝯ̄tria.nec in dubio præſumeretur no-
uatio:etiam in iſto iure poſtq̃ non continet plus quàm prima.

LEX XLVII.

SI decem. ¶Verba iſta cũ petiero nõ reddũt
ſtiplonẽ ꝯdõnalẽ, ſed potius quan-
dam admonitionẽ in ſe continent.h. d. Rõ eſt, qa ẽt
ſi non fuiſſent appoſita, ſed ꝓmiſiſſes decẽ mihi ſim-
plr dare, intelligitur cum petiero, nec anteq̃ petã teneris dare, qđ
patet, qa ſi tenereris, eſſes ſemꝑ in mora, & tñ non es niſi petã: nõ
ergo aliqd operatur expreſſio eius qđ tacitè ineſt, ut l.iij. de leg.j.
¶In tex.ibi, (quã ꝯdõnem) uidebatur ꝯ̄rium, qa qñ ſtiploni adijci
tur tẽpus oĩno incertum an & qñ, ẽt per dictionem, cũ, tale tẽpus
reddit eam ꝯdõnalem, ſicut ſi per dictionẽ, ſi, ut ſupra eod.l.ſtiplo
iſta.§. inter certã. in fi. & ſic videbatur ꝯ̄cta ſub ꝯdõne, ſi petiero,
ſed illa ꝯdõ eſt perſonalis, & refertur ad factum perſonæ meę, &
ſic uidebatur per mortem meam extingui iſta, & non poſſet im-
pleri per hæredem, & ſic ſtipulationes euaneſcerent, & iſta erat
rõ dubitandi, ſed dic ꝙ iſtud procederet in tꝑe quod tacitè non
inerat ſi nõ fuiſſet expreſſum, ut cum Titius conſul factus fuerit,
uel cum ego uenero ad talem locum, & tunc facerem ꝯ̄riũ, ſed
hic inerat, ut ſ.dixi, ſed ſi promiſiſſes ſub ꝯditione ſi, vt ſi petiero,
tunc ẽt iſto caſu eſſet ꝯdõnalis, ut in gl.& ſi decederem anteq̃ pe-
terem, non poſſet iſta ꝯdõ impleri per hæredẽ meum, & hoc te-
nuit iſte tex.a ꝯ̄rio.¶Vnde alleg.ꝙ ſicut in ultimis uolũtatibus po
teſtas implendi ꝯdõnem non tranſmittitur ad hęredem. quia ipſa
ultima uoluntas ꝯdõnalis non tranſmittitur, vt l.à teſtatore.cũ ibi
no.de ꝯdi.& dem.Et ita in ꝯ̄ctibus, licèt de ſui nã ẽt ꝯdõnales ꝯ̄ctꝰ
ad hæredem tranſeant, ſeu tranſmittantur, vt Inſti. eo.§. cõdõ.ſed
hoc qñ ꝯdõ non dependet ex facto ꝯ̄hentis, & ſic nõ eſt ꝯdõna-
lis ſed caſualis, ſi uerò poteſtatiua, & in facto ſuo ꝯſiſtens, cum fa-
ctum hr̃dis ſit diuerſum à facto defuncti, non tranſmittitur, & ſic
ꝯ̄ctus euaneſcit. De hoc articulo vide hic plenè per Bart. de quo
ẽt per Cyn.poſt Pet.in l.ſi plures.C.de condi.inſer. Fallit tñ hoc ſi
ille qui hr̃et implere ꝯdõnem obtuliſſet in eius vita, & per alterã
partẽ remanſiſſet, nam tunc tranſmittitur ẽt in vltimis uoluntati-
bus, vt l.cui fundũ.in fi.de cond.& dem.fortius in ꝯ̄ctibus.¶Vlti-
mo quæritur de qua petitione hic intelligitur: dic ꝙ ẽt de extraiu-
diciali, ꝑ id qđ no.j.eo.l.qui Romæ.§.cohæredes. nec obſt.j.rem
rat.habe.l.amplius.qa ibi qñ refertur ad illũ à quo petitur, ut ſi ꝓ-
mitto à te non petere, non enim videor petiiſſe vt incidam in pę-
nam niſi poſt litẽ.conteſta.hic uero refertur ad habentem petere,
& ſic intelligitur de qualibet petitione ſecundum Doct.

LEX XLVIII.

1 *Pater ex contractu filij tenetur de peculio acceſſorie ad ſimilitudinem fi-*
deiuſſoris, & ipſe filius habetur, ut principalis.
Mora principalis nocet ei qui tenetur acceſſoriè, non ſic econuerſo. & vi-
de nu.2.
Extincto principali an extinguatur acceſſorium.
3 *Cõtumacia filij an debeat nocere patri, ſi ſtatutum dicat, ꝙ pater tenea-*
tur ſoluere cõdemnationẽ pro filio delinquente, & condemnato de ma
leficio, & fuerit proceſſum contra filium abſentem ex forma ſtatuti,
& poſitus fuit in banno: & habitus pro confeſſo, & condemnato.
4 *An tale ſtatutũ ualeat, & de quo filio intelligatur, an ẽt de nõ legitimo*

1 CVm filiusfamilias ¶† Mora illius q
principaliter te-
netur, ꝑpetuat obligationẽ, etiam quo ad illum, qui
tenet acceſſoriè, ut per interitum ſpeciei debitæ non
extinguatur, ſed mora illius qui tenetur acceſſorie nõ perpetuat
quo ad principalẽ, ſed ſolum quo ad ſe, non quo ad directã actio-
nẽ, quia ſublata principali, acceſſoria directa neceſſario tollitur de
rigore, ſed quo ad vtilem actionem ex æquitate.h.d.facit l.mora.
2 j.eo.¶† No.quia ſemper alleg.ꝙ pater ex ꝯ̄ctu filij tenetur de pe-
culio acceſſorie ad ſimilitudinem fideiuſſoris, & ipſe filius hr̃ vt
principalis. Item ꝙ mora principalis nocet ei qui tenetur acceſſo-
riè, non ſic econuerſo. Itẽ ꝙ extincto principali extinguitur acceſ
ſorium mero iure, licèt ex æquitate ſi acceſſoriè obligatus fuit in
mora ſubrogetur loco illius extincti utilis actio. Gl. ſuper uerbo
(utilis actio) opponit quòd imò detur actio de dolo ꝯ̄ patrẽ, uel
fideiuſſorem ꝑꝑ eius moram, non autem utilis, ut ſ. de dolo.l. ſi
fideiuſſor.& non ſoluit, dicas ꝙ hic obligatio erat pura, & ſic pa-
ter uelut fideiuſſor potuit in mora cõſtitui, ibi verò erat in diem,
& ſic non potuit in mora conſtitui per interpellationem, ut in fi.
huius l.& iſte fideiuſſor interemit rem debitam, ideo tenetur de
dolo, & ceſſat utilis. Item iſta ęquiparatio de patre ad fideiuſſorẽ
eſt bona quantum ad id qđ hic dr̃, ſed in multis alijs differunt, &
maximè: quia ꝯ̄ fideiuſſorem non poteſt hodie agi, niſi excuſſo
principali, ut in auth.præſente, C.de fideiuſ.ſed in patre non requi-
ritur excuſſio filij, ut no.in l.iij.§.ſed vtrum.ſ. de mino. Itẽ ſñia lata
ꝯ̄ principalem nõ mittetur executioni ꝯ̄ fideiuſſorẽ niſi eẽt, fide-
iuſſor de iudicato ſoluendo, ſed requirit̃ nouum iudicium & no
ua ſñia, ut no. in l.fi.C.de uſur.rei iudi. & in l.j. j.iudica. ſolu.per
Doctor. & c. j. de iniur. lib.vj.& tñ mitteret̃ executioni ꝯ̄ patrẽ
in peculio profectitio, ut in §.ſed utrum. & ibi nota. Alias uide
per Barto.hic † Vltimo inducitur iſta.l.in quantum dicit, ꝙ mora
3 filij tanq̃ principalis nocet patri quantum ad perpetuandam
actionem de peculio. ne per interitum rei extinguatur, ꝙ ſimi-
liter contumacia filij debeat nocere patri, ſi ſtatutum dicat, ꝙ pr̃
a teneatur ſoluere ꝯdemnationem pro filio[a] delinquente & con-
demnato de maleficio, & ſi fuerit proceſſum ꝯtra filium abſen-
tem ex forma ſtatuti & poſitus in banno & habitus pro confeſ-
ſo & ꝯdemnato, quam poſuit hic Dy.& Bar eam diſputauit, &
hic

ADDITIO.

a ¶Pro filio.Sed qđ ſi filius ſit illegitimus, an habebit locũ ſtatutũ uide Io.
And.in addi.Spe.in rub.qui fi.ſint legi. & uide adq. Bar.in addit.ad Spec.
in ti.de prola. ſententiæ.Bal.& Ange.in l.qui repudiantis.§.j. de inof.teſt.
Ange.in l.ij.ſ.ſi ex nox.cauſa agatur Abb. conſi. 66. Ro. conſi. 154. uide
Alex.in l.ſępe de re iud.ubi aliquas limitationes ponit.

hic recitat deciſionẽ ſuã, quã fecit diſtinguẽdo ꝯ not.de qua etiam qõne tangit Bal.& iõ vide oĩno C.ne fil.pro pat.l.j.Et aduerte q̱a qõ hẽt dubiũ qñ pater non fuiſſet citatus in ꝓceſſu , quo caſu rñ̃a eſt,ꝙ proceſſus agitatus ꝯ abſentẽ, & nõ ſe defendentẽ, ſibi ſoli, & nõ alteri dẽt nocere, q̱a ſñia p̃ſumitur lata potius ꝑꝑ defenſionem non factã,q̃ pro veritate,vt patet in l.qui repudiantis.in fin.ſ. de inoffi.teſt.& l.ſi iõ decreuerit.cũ ſi.ſed ſi fuit citatus,iura illa nõ hñt locum,q̱a non abſentia illius nocet ſibi,ſed propria,debuit.n. cõparere pro ſuo intereſſe, & aſſiſtere liti, & probationes facere poſtq̃ erat citatus.iuxta not.in l.ſi ſuſpecta.ſ.de inoffi.teſt.qđ ſi nõ fecerit ſibi imputet,& ſñia ſibi non nocet per ea q̃ not. Cyn.poſt Pet.in l.j.ante fi.C.de aduo.diuer.iud.& ꝑ c.inter quatuor.de ma. & obe.& C.ſi ꝑꝑ publ.pen.l.ſi deſerta. & qđ not.in l.in cauſæ.§.j. de mino.& l.cum miles.in fi.quib.ex cau. maio. Ex quibus ſimiliter in qõne de facto feci remanere confuſum quendã magnum aduocatum,q̱ non cõſiderabat p̃dicta. Nã ego faciebam procedere ꝯ principalẽ abſentẽ qđ fieri poterat ex forma ſtatuti in ſingulis actibus, feci citari tertiũ poſſeſſorẽ bonorum illius, q̃ erant obligata:aduocatus eius de illis citationibus truffabatur, & proteſtabatur,ꝙ non citaretur amplius, quia nihil habebat agere de cã illius,& conſiderabat ll. primo loco allegatas, quia procedebat̃ ꝯ abſentem,& ſe non defendentem, & ſic proceſſus, & ſñia ꝯ cum lata non poterat facere præiudicium ſuo clientulo,ſed lata ſñia ꝓ reo petij ſñiam executioni mandari ꝯ poſſeſſorem, qui opponebat de illis iuribus,& ego rñdi ſibi,ꝙ fuit male auiſatus,& non cõſiderauerat effectum citationũ ſui clientuli, & finaliter obtinui ꝑ tres ſñias cõformes,licèt cum difficultate ꝑꝑ ignorantiam multorum quibus cã fuerat cõmiſſa,qui dicebãtur valentes, & nõ erãt, & iõ Bal.conſiderans prædicta in l.j.C.ne filius pro patre.nõ ſine miniſterio intellexit quæſtionem Bart.hic qñ pater fuit citatus, licèt Bar.non dicat hoc expreſſe, bene tñ ſentit in quibuſdam ver-
4 bis dum dicit cautum eſſe patrem requiri.† Et ibi etiam Bald. ponit an valeat tale ſtatutũ,de quo filio intelligatur an etiam de non legitimo vide in addi.Spec.in tit.qui filij ſint legit.

§.Si ſtipulatus. Factum fideiuſſoris non facit ſtipulationem cõmitti ꝯ principalẽ. ſed ẽconuerſo factum principalis ꝯ ſe & fideiuſſorem cõmitti facit. h.d.& loquitur qñ ſtipulatio continet factũ negatiuum, vt q̱a ꝓmiſiſti per te non fieri quominus ire agere mihi liceat,& dediſti fideiuſſores.Nã videris promiſiſſe de eodem facto.ſ.ꝙ per te non fiet,ſi ergo ipſe facit ꝯ,non venit ꝯ ꝓmiſſa,quia de facto ſuo non promiſit,ſed de tuo.Gloſſ.hic tangit vnã difficultatem, qñ in obl. principaliter eſt factum qũo poteſt accedere fideiuſſor.Nam aut promittit fideiuſſor,ꝙ principaliter illud faciet, & tunc promittit factum alienũ,& ſic nõ valet,ẽt ſi fideiuſſorio noĩe ꝓmittat, vt l. ſicut reus.de fideiuſſ.aut ꝓmittit ſe facturũ, & curaturũ, ꝙ ille faciet,& tunc aliud factum promittit quàm promiſerat principalis. Vnde non poteſt dici fideiuſſor,cum principalis,& fideiuſſor debeant eſſe obligati ad idem,non ad diuerſa,vt l.Græce.§.ſi quis.de fideiuſſ.Bñ primum fateor eſſe verum per illam l.ſicut reus.Secũdum non,quia cum factum ſuum.ſ.de faciendo,& curando,vertatur circa idem,circa qđ vertitur factum principalis,non cẽſetur diuerſum,ſed idem cum illo,& iſtud voluit hic gl. poteſt etiam intercedere alio modo.ſ.promittẽdo intereſſe, & tunc clarum eſt, qm̃ ad illud eſt principalis etiã obligatus poſt moram, & ceſſant opp.prædictæ.Item & tertio modo poteſt intercedere,ꝙ promittat illud idem factum qđ promiſit principalis,nõ dico,ꝙ ipſe principalis illud faceret,quia tunc promitteret factũ alienũ, ſed ꝙ ipſe faciet ſi eſt eiuſdem induſtriæ,vel melioris,q̱a tunc reputabitur factum illius principalis,aliàs ſecus,vt l.nemo eſt q̱ neſciat.j.de duo. reis.& ibi ẽt de hoc tangitur,in l.ſi quis pro eo. de fideiuſſo.

§.In hac. Factũ hæredis facit cõmitti ſtipl'onẽ interpoſitam à defuncto,ẽt ſi illã ignorabat,niſi ſit pupillus.h.d.ſubaudi.& faciens ſine tutoris authoritate, al's idem ĩ eo. ꝑ l.ſi ſtipulatus.ſ.eo. ¶In glo.ibi, {ſed reſtituitur ex clauſula gñali} de qua in l.j.quibus ex cauſ.maio. nam l. qui in alterius. non dicit eũ eſſe reſtituẽdũ,ſed ꝙ hẽt iuſtã cãm ignorantiæ, & hoc ſufficit, vt ꝯcedat̃ reſtõ,vt d.l.fi.intellige tñ gl.qñ hæres venit ꝯ defendendo, vt q̱a poſſidebat fundũ quẽ defunctus promiſerat alteri habere licere,& ille volebat ire & hæres impediuit,ſi aũt uenit ꝯ moleſtando,vt q̱a ille poſſidebat,non hæres,tunc hñ̃et reſtõnem,q̱a ignorantia de facto defuncti non præſtat hæredi cãm iuſtam moleſtandi alterum,ſed ſolũ ſe defendendi,debuit.n.explorare anteq̃ alterum moleſtaret ſ'm gl. & alios ꝑ illam l. qui in alterius.ſi ergo fecit diligentiam in explorando,eſſet idem ꝙ in cã præcedẽti. ¶In glo.ſeq.in fi. ibi, (& ipſo nihil faciente tenetur) puta promiſiſti aliquid facere ſub pœna intrà certum tp̃s te mortuo ante elapſum tp̃s,& exiſtente tibi hærede pupillo labitur tp̃s,nõ ſic certè committitur pœna ꝯ pupillum,q̱a committitur ꝑꝑ non fieri,& ſic pupillus nõ obligatur ex facto ſuo,ſed ex ꝯctu facto cum defuncto ipſo nihil faciente,& aduerſus geſta defuncti pupillus nullum priuilegium ex ſua ꝑſona hẽt, vt ibi not. & in l.ſi cum militaribus.C. de teſt.mili.Nam cõmitteretur ẽt ꝯ hæreditatem iacentem,ut eſt caſus.j.eo.l.ad diem fortius.ꝯ pupillum hæredem.Sed an hoc caſu cõcedatur pupillo,vel alteri hæredi poſtea exiſtenti reſt. in integrum.gl.in l.ij.C.de iure emphy.tenuit,ꝙ ſic in hęrede emphyteutæ,qui nõ ſoluit penſionẽ intra tp̃s.Nam dicit iſtum incidere ĩ pęnã amiſſionis,ſed reſtituitur in integrum.Pet.ꝯ,cũ nihil ſit geſtum cũ eo, ſed totum cum defuncto. Et aduerſus geſta cũ defuncto hęres ex ſua perſona nõ habet priuilegiũ.Tu tene primam partẽ,
a vt reſtituatur ex clauſula gñali,non ex priuilegio ętatis ſuæ,& ſic ſoluitur ꝯrium,& idem eſt dicendum in caſu l.ad diem. j.eod.ſ'm Dy.& Bar.& ſi prima ſtipulatio non cõtineret diem, & ſic mora veniret cõmittenda ex interpl'one,& fuiſſet pupillus interpellatur & tunc ſi ſine tutoris authoritate, non eſſet in mora conſtitutus, vt ſ.eo.l.ſed ſi ex ſtipulatu.& ſic ipſo iure nõ cõmitteretur pęna, ſed ſi cũ tutoris authoritate cõſtitueret̃ in mora, pęna mero iure cõmitteretur ſed reſtitueretur in integrũ ẽt ex priuilegio ętatis, q̱a cũ aliq̱d ſit geſtum cũ eo,obligatur ex facto ſuo,& ſic hẽt priuilegiũ ex ꝓpria perſona,ẽt ſi ſciebat factum defuncti:ſed qñ nihil eſt geſtum cum eo,tunc ad hoc vt habeat reſtitutionẽ in integrũ ex clauſula generali, neceſſe eſt vt ignoret factum defuncti, aliàs non ſubeſſet iuſta cã, tunc autem caderet ſcientia qñ eſſet maior pupillo,vel ſi eſſet pupillus,& hñ̃et tutorem qui ſciret,vt l.iij.in fin. ſ.de tribu.aliàs non diceretur pupillus ſcire,quia id,qđ videt,ignorat iuris fictione,vt l.j.§.impuberes.C. de falſa mo. & ex prædictis cognoſcitur qñ dicatur contumacia dñi, & qñ ꝓcuratoris. Nã ſi nihil eſt geſtũ cum procuratore,ſed cũ dño,q̱a fuit dñs citatus,& miſit procuratorẽ,qui non cõparuit,non dr̃ cõtumacia procuratoris,ſed dñi.Sed ſi aliquid eſſet geſtũ cum procuratore,quia ipſe fuiſſet citatus,& non comparuit, diceret̃ cõtumacia ꝓcuratoris. Conſtat autẽ ꝙ plus nocet propria contumacia q̃ procuratoris, vt no.in l.iij.C.de procu.& in c.j.vt lit. non conteſt. per Innoc.

ADDITIO.

a ¶Clauſula gñali.Adde Bar.in l.Aemilius.ſ.de min.Ang. in l.ſi inſulã.j.eo. Bal.in l.fi.C.ſi pen.app.Pet.de Anch.&Imo.in c.potuit.de loc.& facit qđ voluit idẽ Pau.conſi.297.ꝙ licèt præſcriptio currat ignorãti, ꝙ tñ detur reſtitutio ex cl'a gñali,& ꝙ hæres emphy.ignorans non cadat, in effectu voluit Anch.conſi.173.& dictũ Dyn.ſequitur Bal.conſi.205.& 275.3.lib

§.Si promiſſor. Interpellatio facta añ lapſum diei non cõſtituit quẽ in mora. h. d.nã dẽt fieri cõgruo loco,& tp̃e,al's in mora nõ cõſtituit, vt in l.ſi ſoluturus.de ſol.& not.in l.mora.de vſu.bñ tñ põt cõſtitui in mora rõne doli vel culpæ,vt ſi rẽ debitam interimeret ante lapſum diei, vel ante ꝯdõnis euentum, vt no.j.eo.l.eũ qui.§.fi.per gl.& Doct.

LEX XLIX.

1 *Qui promittit per ſe non fieri tenetur etiam ne aliquis (quem poteſt ꝓhibere) faciat. Item paria ſunt ad aliquem perueniſſe, & per ipſum factum eſſe quominus perueniret.*

2 *Si feceras procuratorẽ ad agendũ contra me, poſtea venis ad tranſactionem mecum, & promittis amplius non agere, vel me nõ moleſtare, & procurator tuus agat, & me moleſtat, an cõmittatur contra te pœna.*

1 IN illa ſtipulatione. †Qui promittit per ſe nõ fieri,tenetur ẽt ne aliquis (quem põt prohibere) faciat. Item ſunt ad aliquem perueniſſe, & per ipſum factũ eſſe quominus perueniret.h.d. ¶In text.ibi,(nõ hoc ſignificatur,) ſubaudi duntaxat. ¶In tex.ibi.(ſed curaturum vt facere poſſim.)ſ. aduerſus illum quem poteſt prohibere, puta filium vel ſeruum, vel procuratorem tuum, nam iſta ſtipulatio cõmittitur ex facto prædictorum, ſicut ex facto ſuo & hæredum tuorum, vt dixi ſ. eo.l.ſtipulatio iſta.& hoc ſi ſciuiſti,& potuiſti prohibere,& nõ feciſti.Sed quid ſi ignoraſti?Rñdeo inſpicitur an fueris ĩ culpa ignorantiæ,vel non.Nam poſtq̃ promiſeras,debebas curare ſcire, nõ ſolum ſciens prohibere,vt eſt caſus not.l.in lege. ſupra loc.& hoc in illo,q̱ tenetur ex ſuo ꝯctu,vt ſufficiat,ꝙ potuerit ſcire, & obuiare,licèt tunc cum impedimentum fuit illatum ignorauerit, vel non potuerit prohibere,ſecus qui tenetur ex diſpõne legali ſi tp̃e quo ꝯctus fit non poteſt prohibere,non nocet ſibi,ꝙ al's potue-
2 rit,vt in l.iij.ſupra de noxa. & hoc colligitur hic ex verbis Bar.† qđ no. & per hoc deciditur qõ ſi feceras procuratorem ad agendũ ſpecialiter contra me vel gñal'r,poſtea venis ad trãſactionem mecum, & promittis amplius non agere, vel me non moleſtare, & procurator tuus agit & me moleſtat,an cõmittatur ꝯ te pęna?& Bar.hic variat in hac qõne.Bñ dic,ꝙ ſic, ſi potuiſti ſibi inhibere,& non feciſti per hanc l.aliàs ſecus; vt ſi eras in loco remoto a procuratore,qui poſtea te ignorante venit contra, hic non ſunt alia.

LEX L.

Is qui. ¶Debitor ſpeciei liberatur ſi ante moram ſpecies illa deſinit eſſe in commercio, hoc dicit: quia perinde eſt ac ſi eſſet perempta, neutro enim caſu poteſt ſolui, ut ſupra eod.l.ſi ex legati cauſa.

LEX LI.

1 *Verba obſcura in ſtipulationibus prætorijs debent interpretari ſecūdum mentem edicti prætoris, ſed in conuentionalibus ſecundum mentē contrahentium.*

2 *Si promiſiſti emendare omne damnū, quod contingeret ex ruina domus, ꝙ debeat intelligi de illo, quod contingeret uitio operis, uel ſoli.*

1 **IN conuentionalibus.** ¶† Verba obſcura ī ſtipl'onibus prætorijs debent interpretari ſ'm mētē edicti p̄toris, ſed in ꝯuētionalibus ſ'm mentem ꝯhentium. h. d. ſ'm unum intell'm, ꝙ loquatur in ſtipl'one iam ꝯ̄cta in

2 qua ſit aliquod uerbum obſcurum. † Pone exemplum in ſtipl'one damni infecti, ſi promiſiſti emendare omne damnum, qđ contingeret ex ruina domus, nam dēt intelligi de illo, qđ contingeret vitio operis, vel ſoli, quia dictum prætoris de illis tm̄ mandat caueri, vt s. de dam. infec. l. fluminum. §. vitium. cum ſeq. nec dēt inſpici gn̄alitas verborum, quia dixiſti de omni damno, ſed ſi ſtipl'o eſſet cōuentionalis, recurreretur ad mētē partiū, quæ colligitur ex verbis, & multis alijs. ut no. in l. ſemper. de regu. iur. poteſt etiam poni caſus in ſtipulatione ꝯhenda, ſi aliqua dubitatio occurreret. Nā ſi eſt prætoria, recurritur ad edictum prætoris ſi cōuentionalis, dn̄t partes concordare, al's ſe inuicem impediunt, vt s̈. de vſufructu. l. quoties. ¶ In glo. ſuper uerbo (detrahere) ibi, (niſi ipſi prætori,) ſubaudi in his quæ ſibi committantur per edictum prætoris mortui, nam quędam ſpecialia, & expreſſa ſtatuuntur per edictum, & in illis etiam prætor nihil immutare pōt, quia non debet prætoris factum iuri publico derogare, ut l. j. §. j. s̈. de ferijs. Quædam enim committuntur prætori uiuenti, ut s̈. de damn. infecto l. ſi finita. in princip. & in illis poteſt prætor viuens ſtatuere, ꝙ facit hoc authoritatē dicti prætoris mortui, & tunc erit prætoria ſtipl'o ac ſi illud qđ prætor uiuens ſtatuit, fuiſſet expreſſe ſtatutum in edicto prætoris mortui. ut C. de uete. iure enucle. l. j. §. omnia. n. & l. unum ex fami. §. j. de leg. ij. ¶ In glo. ibi, {uel non licèt} dicas in ꝯ̄rio, ꝙ in ſtipulationibus prætorijs non licèt addere, vel minuere, vt hic niſi de conſenſu utriuſque partis, vt in contraria glo. Et ſi quæras, an tunc erit prætoria, vel conuentionalis, diſtingue, an addat, vel minuat circa qualitatem, quæ diuerſificat ſubſtantiam, & erit conuentionalis, argu. de iuſtitia, & iure. l. ius ciuile. & ſupra eod. l. j. §. ſi quis ſimpliciter. an circa quantitatem, & tunc remanebit prætoria, quia quæ differunt ſecundum plus & minus, nōn differunt in ſubſtantia, vt patet in ead. l. §. ſi ſtipulanti.

§. Si quis vacuam. In obligatione rē tradi nō ſolū uenit nuda traditio, ſed ēt intereſſe ſi non tradatur, vel male tradatur, hoc dicit ſ'm unā lect. & etiam dn̄ij tranſlatio ſi præceſſit contractus, de cuius natura illa ueniat. h. d. ſecundum aliam lectu. vide quæ no. Bart. j. eo. l. ſi filius. §. fina. pro declaratione iſtius §. cum gl.

LEX LII.

1 *Vtile eſt in ſtipulationibus, & contractibus ſpecificare quæ partes uoluerunt fieri, & propter illa quæ ſpecificari non poſſunt apponatur clauſula generalis, quæ ad ſpecificata non refertur.*

2 *Conſilium pro notarijs, ut non debeant reprehendi de multiplicatione uerborum.*

3 *Scriptores ſi promittunt ſcribere librum quod de proprio atramento, & cum calamis ſuis teneantur ſcribere, & etiam de die, non autem de nocte per ſubſtitutum.*

1 **STipulationes.** † Vtile eſt in ſtipulationibus, & contractibus ſpecificare q̄ partes uoluerunt fieri, & propter illa quæ ſpecificari nō poſſunt apponatur clauſula generalis, quæ ad ſpecificata non refertur. h. d. & ad hoc ultimum iſta l. ſemper alleg. & l. doli clauſula. j. eod. & de vulga. & pupill. l. cohæredi. §. qui patrem & de pœn. l. Sanctio legum. & de ali. & ciba. leg. l. alimenta. §. Baſilicæ. & l. Stichus nutricis. iſtas. le. alleg. Bal. & dicebat, quòd iſta allegabat Do-

2 ctor ſuus Io. Palarienſis de Senis qui fuit magnus textualis. † Not. bonum conſilium Iuriſconſulti, quod facit pro notarijs, ut non poſſint reprehendi de multiplicatione uerborum, ut ſi multas

3 clauſulas apponant, quia melius eſt abundare, q̄ deficere. ¶† No. etiam exemplum poſitum per gloſſ. ex qua patet ad quid teneantur ſcriptores cum promittunt librum ſcribere, quia de proprio atramento; & cum calamis ſuis. & quod non debent ſcribere de nocte, quia melius ſcribitur de die, nec debent ponere ſubſtitutum ſecundum Angel.

LEX LIII.

1 *Stipulatio ſpecierum diuiditur per quotas. Sed ſtipulatia generum diuiditur in numeros, ut idem in ſtipulatione operarum.*

2 *Qui ad factum tenetur, poteſt de uoluntate creditoris alteri delegare ut ille faciat illud factum.*

Quid in illo qui tenetur ad dandum.

1 **IN ſtipulationibus.** † Stipulatio ſpecierum diuidit̄ per quotas. Stipulatio gn̄um diuiditur in numeros, & idem in ſtipl'one operarum. h. d. ¶ In text. ibi, (partes corporum,) ſ. diuiduorum, quæ ſunt in corporibus, non. n. ſi debes Stichum quilibet ex hr̄dib. ſtipulatoris dēt petere partem corporis Stichi, quia ſic diuiſio corrumperet ſubiectum, nec pn̄t partes peti quouſq; cohærent toti. ut l. in cōmodato. §. duabus. s̈. cōmo: cū ibi no. & dixi. s̈. eo. l. ſcire debemus. ¶ In fi. l. ibi, {ſi eſtimationē.} Iſte tex. principal'r alleg. ꝙ in obligationib. facti non poteſt debitor præciſe cōpelli ad factū ſi habet facultatem ſoluendi eſtimationē, licèt dixerim ꝯ̄riū. qđ dic, ut in l. ſtipl'ones non diuidunt.

2 in qōnibus. per Bar. ¶ In fi. l. ibi. (cōiter operæ dantur.) † No. ꝙ ille, qui tenetur ad factū, pōt de uolūtate creditoris delegare alteri, vt faciat illud factū. ut in l. ſi non ſortē. §. libertus. in fi. de cōdi. indeb. Quid in illo qui tenetur ad dandum? dic vt in l. ij. in prin. ſol. matri.

LEX LIIII.

Cum quis. Facultas ſoluendi adiecta non tranſit ad hæredes eius. h. d.

LEX LV.

DVm qui ita. ¶ Stipl'o certæ ſummæ licèt ꝯcipiat̄ in pſona duorū, nō intell'r niſi de ſumma. h. d. ¶ Quæro à quo differt à l. ſtipl'o iſta. §. cū qui. s̈. eo. Rn̄deo in duob. ſ. in terminis, & in iure, q̄a unica tm̄ ſumma fuit ſpecificata, ibi duæ, puta mihi x. & Titio x. & tm̄ q̄tū ad illud de quo hic, idē eſt ibi, qđ hic, vt intelligat̄ de eadē ſumma, nō de diuerſa. Itē ī iure, q̄a ibi in pſona cuiuslibet fuit tota ſumma ꝯcepta, hic cōiter ī pſonis amborū, ex quo ſeq̄t̄, ꝙ hic videor ſtipulatus mihi quinq;, & Titio quinq;, & prima ſtipl'o valet, ſcđa nō, ſi mea nō intereſt, ut in §. alteri. nec mihi accreſcunt illa quinq;, vt j. eo. l. ſi mihi, & Titio. q̄a in ꝯ̄ctibus nō hēt locū ius accreſcēdi. Sed in §. cū q. videor ſtipulatus vtranq; ſummā inſolidū vtrique noſtrorū, iō valet ſtipl'o in decem quo ad perſonam meam, & in perſona Titij non ualet in aliquo, nec habebat per ius accreſcēdi, ſed per ius non accreſcēdi, quod habet locum in ꝯ̄ctibus, vt no. in l. proprium. ſupra communia prædiorum.

1 *Non poteſt quis facere in obligatione paſſiua, qua ſe obligat, ut non tranſeat ad quemlibet ex hæredibus eius pro hæreditaria portione, etiam ſi unum tantum nominauerit, ideo talis ſuperflua eſt.*

2 *An per contractum poterit quis unum ex hæredibus ſuis obligare inſolidum, & non alios, ita ꝙ in eum ſolum deſcendat obligatio paſſiua.*

3 *Quid in obligatione actiua.*

An vni ſoli poterit acquirere exceptionem.

1 **§. Te & Titum.** ¶† Non pōt quis facere in obl'one paſſiua, qua ſe obligat, ut non tranſeat ad quēlibet ex hr̄dibus eius pro hæreditaria portione, ēt ſi unum tm̄ noīauerit, iō talis ſuꝑflua eſt. h. d. Et iſta materia eſt aliquantulū difficilis, quā plenè examinat Bart. in l. Continuus. §. fin. j. eo. ¶ In tex. ibi. {pro ſuperuacua.} ꝑ hunc tex. Bart. in l. ſtipl'o iſta §. ſi quis ita reprehendit Pet. q̄ tenuit, ꝙ in his quæ trāſmittunt̄ ad hr̄des mētio de hr̄dib. nō eſt ſuꝑuacua, imò utilis, q̄a facit vt in pſona hæredū incipiat noua obl'o actiua, uel paſſiua, q̄ non fuerat. in pſona defuncti, vt dixi ea. l. §. ſuę pſone. qđ eſt ꝯ̄ illū tex. quia hic loq̄t̄ in his quæ tranſmittunt̄ ad hr̄des de ſui nā, & tm̄ dicit, ꝙ eſt ſuperuacua, nō ergo eſt uerū, ꝙ in pſonis hæredū incipiat noua obl'o, ſed ſolū illa q̄ erat penes defunctū in eos deſcendit, ſecus in nō tranſmiſſibilibus, vt d. §. ſi q̄s ita. per hoc ēt vr̄, ꝙ illud qđ quotidie faciūt notarij, cū dn̄t ꝙ talis ꝑ ſe, & ſuos hæredes ꝓmiſit tali recipienti ꝓ ſe, & ſuis hæredibus, nō ſit neceſſariū, ꝙ fiat mentio de hr̄dibus, vt hic, & in l. ſi neceſſarias. §. de vendendo. de pig. act. & de prob. l. ſi pactū. cōmendo tm̄ p̄dicta per l. ſtipl'one cōmodiſſimū. s̈. eo. ¶ In tex. ibi. {ſiue. n.} probat, ꝙ ſit ſuperuacua, q̄a iſta q̄ ſequunt̄, locū hn̄t ēt ſi de Titio hærede non fuiſſet expreſſe facta mentio. ¶ In tex. ibi. {& quamuis.} Rn̄det tacitæ obiectioni, quæ poſſet fieri ꝯ̄ id, qđ immediatè procedit {quo cæteri cohæredes eius & c.} Nā hæredes non vn̄r teneri cū effectu, imò ꝙ eis cōpetat exceptio taciti pacti, qđ reſultat ex mētione facta de Titio, nā per hoc videris voluiſſe, ꝙ ab alijs hæredib. non petat̄, argu. s̈. de iudi. l. cū prætor. in prin. & ꝯſtat, ꝙ pōt quis prouidere vni uel quibuſdā ex hæredibus ſuis, paciſcendo, ꝙ ab eis non petat̄, & acquiritur illis exceptio, non alijs, vt s̈. de pact. l. auus. & ſic vr̄, ꝙ uel iſte Titius inſolidū teneatur, uel ſi non tenetur niſi pro parte hæreditaria ab ipſo ſolo poterit peti, & non ab alijs, obſtante pacti exceptione. Iuriſconſultus rn̄det, ꝙ licèt prima facie videatur actū, ꝙ ab alijs non petatur, hoc tm̄ pactum alijs non prodeſt, ſed tunc obſt. illa l. auus. glo. rn̄det duobus modis. iunge ambas rn̄ſiones, & dic, ꝙ ibi loquitur in pacto de non petendo ab aliquo ex hæredibus quod principaliter tēdit ad liberationem illius, iō ſibi ꝓdeſt, & parit exceptionem, hic loquitur in ꝯuentione quæ principal'iter tendebat ad obligandū iſtum ſolum Titium, & licèt prima facie

cie videtur ex hoc reſultare tacitum pactum,ꝙ ab alijs non peta
tur ex eo, quia qui vult vnum obligare cenſetur velle alios non
obligare.Re tñ uera non reſultat tale pactum, cum illa cõuentio
principaliter ad hoc non fuerit facta,ſed potius ad obligandũ. Vñ
ſi non potuerit operari in hoc ꝙ illum ſolum obliget, nec ẽt ope-
ratur in tacito qđ ex eo reſultat.ar.l.ſi in diem.§.fi.de condi.& de-
mon.& ꝑ regulã,ꝗ ſi non ualet expreſſum, nõ valet tacitum, vt
l.iij.§.qui hẽt hauſtum.de ſerui.ruſti.prædio. vt ſi non valet quod
in prin.agitur,nec ẽt id qđ in ꝯñam,vt quia licèt expreſſerit Titiũ,
nõ tñ poſuit dictionẽ taxatiuã, & ſic nõ cenſetur alios excluſiſſe,
quia non intelligitur,vt l.cum furti.de in litẽ iurau.nec obſt. l.cum
prætor.ꝗ illud in his quæ ſui natura non reſpiciebant plures, niſi
quatenus exprimebantur. Vnde ſi exprimitur unus, alij cẽſentur
excluſi.hoc in obligatione contracta per defunctum, quæ cõcer
nit de ſui natura omnes hæredes, ẽt ſi de eis non fuerit facta men
tio,ideo mentio facta de uno non excludit alios, ſed ſi fuiſſet ap-
poſita dictio taxatiua,bene reſultaret tale pactum,& hr̃et locum
ꝯtrium,ꝑꝑ naturam dictionis taxatiuæ, quæ eſt in excludendo.vt
no.in l.omnes.C.de proba. niſi appareat expreſſe, ꝙ illam oppo-
ſuerit ſolum quo ad effectũ obligationis,quia noluerit in illũ ſolũ
obligationem deſcendere,& non in alios,quia cũ hoc facere non
potuerit,ar.in l.nemo poteſt.de leg.j.& ĩ.ea.l.§.qui ita.nec ẽt taci-
tum pactum de non petendo reſultat per rõnes primo tactas. &
hoc vr̃ de mente Bar.in l.continuus.§.fi. ĩ.ea.l.de quo §. gl.quæ in
2 cipit,(immo)in fi.opponit.†Tu diſtingue tres caſus. Nã aut quæri
mus utrum per ꝯctum poterit quis vnũ ex hæredibus ſuis obli-
gare inſolidum,& non alios, ita ꝙ in illum ſolũ deſcendat obliga-
tio paſſiua,& dicendum eſt,ꝙ non indiſtinctè,ut hic,ne fiat præ-
iudicium creditori, qui ex diſpõne iuris hẽt oẽs hæredes obliga-
tos. Aut quærimus an per ꝯctũ poterit quis prouidere vni ex hæ
redibus ſuis,ut in illum ſolum deſcendat ſua oblo actiua,& diſtin
gue ut in illo §.aut obligatio cõſiſtit in dando,aut in faciendo.Nã
5 in hoc debitor,non grauatur,& ſic non eſt eadẽ rõ quæ ſ. † Aut
quæritur vtrum per ꝯctũ poterit prouideri vni ex hæredibus ſuis
exceptionẽ ei ſoli acquirendo per pactũ de non petendo, & dicẽ
dum eſt,ꝙ ſic indiſtinctè.l.auus.ſ.de pact. dũmodo fiat principali
ter & expreſſe ad hunc finẽ,aliàs ſecus,ut in fi.huius §. Rõ diuerſi
tatis eſt inter iſtum caſum , & præcedentẽ, quia oblo tam actiua,
q̃ paſſiua de ſui natura eſt perpetua,tam rõne temporis, q̃ tranſ-
miſſionis ad hæredem,& hanc nãm à lege datam priuati nõ pñt
immutare,ſed exceptio pacti de ſui natura non eſt tranſmiſſibilis
ad hæredes,niſi quatenus actum eſt,quia potuit fieri pactum per
ſonale,ne a te ſolo petatur,& non datur hæredi actio,vt l.Iuriſgẽ-
tium.§.pactorum.ſ.de pac.& eadem ratione poteſt fieri ne peta-
tur ab vno ex hæredibus,& illi ſoli acquiritur exceptio.

---

1 *Filio adiecto ad ſolutionẽ põt ſolui,etiã ſi poſt contractũ,& ante ſolutio-
nẽ emancipetur:ſecus ſi fuerit appoſitum ad acquirendum ipſi patri.*
2 *Si ſtipulor mihi aut alteri diſiunctiuè, perſona illius cenſetur appoſita ad
ſolutionem recipiendam,& mihi ſoli acquiritur actio, ſibi verò poteſt
fieri ſolutio etiam me inuito.*
Quid ſi ſtipulor mihi, & alteri copulatiuè.

1 **§.Qui ſibi aut filio.** ¶†Filio adiecto ad ſolonẽ
põt ſolui,ẽt ſi poſt ꝯctum,
& ante ſolonẽ emancipetur,ſecus ſi fuerit appoſitum ad acquirẽ
dum ipſi patri.h.d.in effectu.¶In tex.ibi.(Nec ad rem ꝑtinet.)Rñ
det oppoſitioni quæ poſſet fieri ꝯ determinationẽ præcedentem,
quia ſi ſtipulor dari filio meo non apponendo ꝑſonã, non põt ei
ſolui,ut in fin.huius §.ergo multo minus ſi appono perſonã meã
ſtipulando mihi,aut filio.Iuriſconſultus rñdet ꝯtrium.Nam qñ ap
pono perſonam meam,uolo acquirere mihi obligationẽ per me
metipſum, nõ mediante ꝑſona filij,iõ tunc adijciendo ꝑſonã filij
vr̃ ipſum adieciſſe ad ſolonẽ recipiẽdã duntaxat, ergo poterit ſibi
ſolui,licet fuerit emancipatus,quia non mutauit ꝯdõnem in dete
rius,ita loquitur l.cũ quis.in prin. ĩ.de ſolu. de qua gl.opponit, ſed
qñ non appoſui ꝑſonam meam , non videor uoluiſſe acquirere
obligationẽ mediante perſona filij,vt primo loco acquiratur ſibi
eodem inſtanti mihi,ut ſ.eo.l.dñs ſeruo. Vñ perſona filij vr̃ appo-
ſita ante obligationẽ acquirendam mihi,non autem ad ſolonem
recipiendam, ergo non põt ſibi ſolui quantũcunq; ſit coniuncta
perſona,vt l.j.in fi.cum l.ſeq.vt leg.no.ca.& no. in l.non ſolũ.ſ.ſol.
ma.ꝗ iſta obligatio non prouenit ex ꝯctu ipſius filij,ſed ex meo,
ſecus ſi ex ſuo,vt in l.quod ſeruus. ĩ.de ſol.& l.ſi unus,poſt princ.
2 ſ.de pac.& hæc eſt intentio literæ.† Ex qua no.ꝙ ſi ſtipulor mihi,
aut alteri diſiunctiuè, perſona illius cẽſetur appoſita ad ſolonem
recipiendã,& mihi ſoli acquiritur actio, ſibi uerò põt fieri ſolo ẽt
me inuito, quia hanc facultatem habet debitor ex forma ꝯctus,
quã ego immutare non poſſum,ut l.aliud. ĩ.de ſol. & l.fi.niſi mu-
tet ꝯdõnem ſuam in deterius,vt d.l.cum quis. quia vr̃ actũ vt ſibi
poſſit ſoluere ipſo remanente in eodem ſtatu; non aliter niſi mu-
tet in melius,vt hic.Si autem ſtipulor mihi, aut alteri copulatiuè,
non vr̃ ille adiectus ad ſolutionem, ſed ad obligationem, & mihi
acquiritur obligatio pro parte,illi uerò in nihilum,vt ĩ. e.l.ſi mihi

& Titio.& primum dictum locum hẽt non ſolum in alternatiu
aut, ſed in qualibet alia, puta vel, aut ſeu, vt ĩ. de ſtipu. ſeru.l.j.§.
fructuarius.& ibi Bar.Item hẽt locũ ſiue præponam ꝑſonã meã
vt mihi aut Titio,ſiue ſuam,vt Titio. aut mihi,qñ illi nõ poteram
acquirere actionẽ,ut ĩ.eo.l.j. Sed ſi acquirere poterã, ut in dote
quia ille qui eã dat pro muliere,põt illi mulieri ſtipulari,& acqui-
re ſibi actionẽ fauore dotis,ut in l.Caius.ſol.mat.& tunc aut no.
habebã mulierem in ptãte mea, & tunc diſtingue, aut quærimu
quantũ ad directã actionẽ,& idẽ ꝑ oĩa,ut ſ.ꝙ perſona mea vide
tur appoſita ad obligationẽ,& ꝑſona illius ad ſolonem. Aut quæ
rimus q̃tũ ad utilẽ actionẽ,quã illi poſſum acquirere,& tunc dicẽ
dũ eſt è conuerſo,ꝙ ſiue præcedat perſona mea,ſiue ſequatr per
ſona illius,cenſetur appoſita ad obligationem ſibi acquirendã, &
ꝑſona mea ad ſolonẽ,vt eſt caſus ſingularis in d.l.Caius.circa fin.
Sed ſi habebã illã mulierẽ in ptãte,vt filiã pro qua dedi dotem,&
ſtipulatus fui reddi eã mihi aut illi, vel ècõuerſo,tunc videor ſtipu
latus ſm ordinẽ cõionis quã habui ſecũ in actione de dote, & ſic
mihi ꝑ prius,ſi tꝑe ſoluti mr̃imonij ſit in ptãte mea, quia tũc ego
ſolus habeo exercitiũ licèt actio ſit cõis. Si uerò tũc nõ ſit ĩ ptãte
mea,& ſic actio ſit in ea conſolidata,tunc ꝑſona illius cenſetur ap
poſita ad obligationẽ ſibi acquirendam, & ẽt ad ſolonem facien
dam.Ita ſinglr determinat Bar.in l.vxorem. §. teſtũ de leg.iij.ubi
oĩno vide per eũ.Aliæ gl.ſunt diſpoſitiuæ,ideo videatis per uos.

---

1 *Tẽpus appoſitũ cauſa finiendæ obligationis,vel aliud ius ſui natura per-
petuum non facit ipſum vel ipſam finiri ipſo iure, ſed ope exceptionis.*
2 *Si ſtipulor à te decem quouſque viuam,an videar ſtipulari quolibet anno
dari decem, an ſemel tantum.*
3 *Si promittis mihi decẽ vſq; ad tres calendas, vel vſq; ad finẽ iſtius anni
an non tenearis vſque ad illas calendas,vel finem anni, & poſtea n*

1 **§.Qui ita ſtipulatur.** †Tempus appoſitum cã
finiẽdæ obligationis, uel
aliud ius ſui nã ꝑpetuũ,non facit ipſum vel ipſam finiri ipſo iure,
ſed ope exceptionis, qđ trib. ꝓbat exemplis.h.d. & eſt ſubtile ſm
Bar.¶In tex.ibi,(quo ad uiuã dare ſpõdes,) hoc põt ĩtelligi du ob.
modis.ſ.ꝙ det decẽ quolibet anno,uel quolibet mẽſe, & ita intel-
ligit glo.iſta,uel ꝙ det decẽ ſemel tm̃, & ad illa danda ſit obligatus
quouſq; uiuat,non poſt mortem,& utroq; caſu durat oblo me
ro iure poſt mortem,ſed hæredi meo obſtat exceptio, ut ſequir̃,
ꝗ non potuimus mutare nãm oblonis, q̃ eſt ut ſit ꝑpetua, ut l.
2 obligationũ ferè.§.placet.ſ.titu.j.† Sed qđ ſi in dubio ſtipulor a te
decem quouſq; uiuam,an uidear ſtipulari quolibet anno dare de
cem?an ſemel tm̃,ut illa poſſim petere quouſq; viuam, & hæres
a meus non?dic,ꝙ legatũ ſic factũ p̃ſumeretur annuũ. [a] l.legatũ.de
annu.leg.ſed ſtiplo,uel ꝯctus qui non ſunt ita fauorabiles, nõ ſic,
ſed decem tm̃ intelliguntur ſemel ſoluenda ſm Pet.ut ibi no.Bar.
in d.l.legatũ,qđ eſt not.hic tenet idẽ, ſed dicit ſe dubitare,& ꝙ illa
decẽ ueniunt ſoluenda paulatim quolibet anno quouſq uixero
arbitrio iudicis diuidendo,de quo Ang.truffatur,& meritò,quia
cũ ſit incertum tp̃s uitæ meæ nõ poſſet ꝯgruè fieri diuiſio de illis
decẽ,& deduceretur ad nihilũ oblo ꝑꝑ tã minutas p̃ſtationes:di-
cẽdũ eſt ergo ꝙ ſtatim poſſum petere illa decem,ut hic in uerſic.
(cõfeſtim)intelligẽdo iſtũ text.in hoc qđ dicit gl.j.intellige qñ fuit
actum expreſſe ꝙ dares quolibet anno,uel menſe, alś decem tm̃
3 eſſent ſoluenda.¶†In tex.ibi,(quemadmodũ,)hic ur̃ caſus mirabi
lis,ꝙ ſi promittis mihi decẽ uſq; in tres calendas,uel uſq in finem
iſtius anni,ꝙ iſtud tp̃s cenſeatur appoſitũ cã oblonis finiendæ,ut
ſit ſenſus, ꝙ non tenearis niſi uſq; ad illas calendas , uel finẽ anni,
& poſtea non ſic poſſem agere qñcunq; ante calendas,uel finem
anni,& poſtea non obſtat exceptio.Sed ꝯ, immo econuerſo nõ
poſſum ante agere,ſed poſtea ſic,ꝗ tp̃s ur̃ appoſitũ cã differẽdæ
ſolonis,ut ſ.eo.l.qui hoc anno.& l.qui ante calẽdas.& l.eũ q calẽ-
dis.in fi.ſed ibi fuerunt appoſita alia uerba,hic dictio, uſq , uel di-
ctio,quo ad, q̃ uĩr alterius eſſe naturæ , qđ eſt ſingulare. Vel dic,
ut ur̃ ſentire Bar.ꝙ iſte tex.dẽt intelligi qñ cõſtabat de intentione
partiũ,ꝙ ad illũ finẽ uoluerũt apponere tp̃s,ut finiretur oblo,alś
in dubio cenſeẽ uoluiſſe apponere ſolũ,ut differatur ſolo,& hr̃et
locũ ꝯtriũ,niſi apponeret ſuꝑ eo qđ hẽt actũ ſucceſſiuũ, ut ſuper
oblone annua , ut ſi ꝓmitteres decẽ annua uſq ad decẽ annos,
uel faceres mihi pactũ de nõ petendo uſq; ad decem annos. Iſtis
caſib. illud tẽpus cenſetur cã finiendæ oblonis in primo caſu ,uel
exceptionis in ſcđo,& hoc magis placet, & adde qñ tẽpus appo-
nitur cã finiendæ oblonis,interrũpit̃ ꝑ ſolã interpellationẽ extra-
iudicialẽ,qñ apponitur à ꝯhentib.ut eſt caſus ſinglis cum gl.in l.ſi
mãdato Titij.§.ille.ſ.mand.ſecus qñ ſtatuitur à l.ut in l. alienam.de
uſuca.pro emp.& hoc diligenter no. Vnde ſi uis mihi teneri uſq;
ad decem annos,& non ultra,ſi te interpello, quòd ſoluas, & nõ
ſoluis teneris etiam ultra.quod tene menti,ne ſit in tua poteſtate
facere

ADDITIO.

a ¶Annuum.Vide Lud.Roma.ſingul.ſuis.fol.xj.ubi aliqua ponit.

facere ius meũ finiri.¶In tex.ibi,(ſed exceptione pact.)& ſic vr̃ ꝙ debitor neceſſe habeat opponere exceptionẽ, aliàs cõdẽnabitur, licèt iudici non cõſtet ex forma inſtri,ꝙ oblo eſt finita, qa noluit teneri niſi vſque ad Calendas, vel quouſque viueret, & Calendæ ſunt tranſactæ,vel ſtipulator mortuus eſt Bar. tñ hic tenet ꝯ̃rium hoc caſu,qñ ex forma īſtri,vel ꝯ̃ctus apparet de exceptione, & ſic cõſtat iudici,vt iudici. Vñ põt ſupplere de facto, & id qđ ſ. dixi ꝓcederet,qñ nõ ex forma inſtri,vel ꝯ̃ctus ꝓducti, qa ſtiplo fuit pura,& poſtea fuiſſet factũ pactũ, ꝙ poſt tale tp̃s nõ teneretur, nam tunc eſſet opponenda exceptio ꝑ partẽ,nec ſufficeret,ꝙ iudex haberet de hoc notitiã,q̃ non dẽt ſuppleri, de facto in his q̃ non ſunt nota,ut iudici,& ita intellr gl.q̃ eſt in l.ſi vnus.§.pactus.q̃ incipit opponendo.ſ.de pac.& dicit Bar. nũc intelligis pacta incontinenti appoſita ineſſe ꝯ̃ctui,tu qui nunq̃ intellexiſti.hæc ſunt verba ſua,quę ſemꝑ alleg.& iſta ꝓcedunt in exceptione ꝑpetua. Sed qd in tꝑali, puta eris mihi obligatus ad diẽ certũ,& ſic añ diẽ non poſſum agere,ſed poſtea ſic,vt l.q hoc anno.Egi ante diem, ſed nõ oppoſuiſti exceptionẽ,qd dẽt facere iudex, hic eſt caſus in quo añ diẽ nõ ſit nata actio,qđ qñ ſit,dic vt no.Bar. j.in l.ita ſtipulatꝰ.ꝙ dẽt te abſoluere,qa male,& nulliter egi ante diẽ,ſed poſtea adueniente die iterũ agere potero,& nõ obſtabit exceptio rei iudi.qa ago ex noua ſuꝑueniẽte cã,vt no.in l.boue.§.ſi ſub ꝯdõne.ſ.de ędil.edi.Si verò erat caſus in quo erat nata,tunc licèt ſi exceptionẽ oppoſuiſſes,debuiſſet te abſoluere,qa malè egi ante diẽ,& me ꝯdẽnare in expenſis,vt Inſti.de act.§.plus.& l.j.in fi.qñ dies uſusfr.leg.ced.ex quo tñ non oppoſuiſti,nec te abſoluet,nec te ſimplr ꝯdẽnabit,ſed ꝯdẽnabit ad dandũ adueniẽte die,ꝑ l.qđ ſi in diem.in prin. de peti.hæred. & per id qđ no.Bar.in l.exceptionem.C.de prob.& hic etiam ſentit licèt confusè loquatur, & in hoc Iudex ſupplebit, qa ſibi conſtat,vt iudici,ꝙ ante diem fuit malè actum,& quòd poſt diem erit omnino dicendum,ideo ſeruat mediam viam.Tene menti.

§.Qui ita ſtipulatur ante. Declara iſtum tex.vt dixi in l.q ante Calendas.ſ.eo.& tene ſm intellm glo.in ver.(Vel dic ſm Io.) ꝙ iſtę ſtiplones non differunt etiã quantum ad diem Calendarũ, quia neutro caſu poſſum agere niſi illo die finito, quia iſta verba (ante Calendas.)intelliguntur.ſ.finitas,vt patet.infra eo.l.ſtiplones non diuiduntur. §. ſi quis ita. & hoc quantum ad ſtipulatorem, ſi quæritur an agere poterit,ſed quantum ad promiſſorem ſi ſponte vult ante ſoluere bene differunt iſtę ſtipulationes,quia ſi promiſiſti ante Calendas potes indiſtincte,vt ſ.e.l. ſtipulatio iſta. §. inter. ſed ſi promiſiſti Calendis, diſtinguitur, an in illa dies fuit appoſita fauore creditoris,an debitoris, vt ibi dixi. hic non ſunt alia.

§.Qui proprietatẽ. Qui hẽt rem nõ plenè põt ſtipulari,ꝙ ſibi deeſt. h.dicit. Certè vr̃ ꝙ ꝑꝑ id,qđ deeſt poterit ẽt ſtipulari rem, ſicut põt ſibi legari,& vr̃ legatũ qđ ſibi deeſt,vt l.nõ quocũq; §. ſi ex bonis.l.& ſi tibi.in prin.de leg.j.& ita vr̃ ſtipulatus quod deeſt,ecce ergo §.

1 *Secunda ſtipulatio continens minus quàm prima ẽt cum interuẽtu nouæ perſonæ nõ nouat primã,ſi non fuit expreſsè actũ: & ſi plures ſunt obligati ad diẽ ex diuerſis cauſis lucratiuis, uno ſoluente alter liberatur.*
2 *Stipulatio ſecunda cõtinens idẽ quod prima, an nouet primam.& nu.4.*
3 *Si promiſiſti mihi fundũ ſimpliciter pleno iure proprietatis & vſusfruct. & poſtea tradas fundum detracto uſufructu, an libereris in aliquo.*
4 *Duæ cauſæ lucratiuæ non debent in eadem re concurrere.*

1 **§.Si a te.** †Secunda ſtiplo, continens minus q̃ prima ẽt cũ interuentu nouę ꝑſonæ nõ nouat primã, ſi nõ fuit expreſſe actum,& ſi plures ſunt obligati ad diẽ ex diuerſis cauſis lucratiuis,uno ſoluente alter liberatur.h.d. in effectu. Et primo ponit dictũ uſque ibi,qa. Scđo ponitur eius ratio vſque ibi, (quid
2 ergo,) Tertio ſoluitur noua qõ.¶†In tex.ibi.(prior ſtiplo non nouabitur.)quia ſecunda continet minus. Nam & idẽ eſſet ſi contineret tantũdem,vt collr ſ.eo.l.ſcire debemus. poſt prin.niſi fuiſſet actum expreſſe ꝙ nouaretur,vt j.eod.l.qui vſumfru.in fi.valet tñ ſtiplo ſcđa ꝑꝑ interuentũ nouæ ꝑſonæ,vt patet in fi.in uer. (liberabitur,)qa ſi non ualeret ꝑ ſtiplonem factam a te, non liberaret, qa non teneretur,cuius ꝯ̃rium ibi dr̃,& hoc not.ꝓ intellu l.q bis.ſ. eo.& l.q uſumfructũ.ver. eꝯ̃rio.j.eo. in qbus dr̃,ꝙ nõ ualet ſcđa, ſtiplo cõtinens idẽ,vel minus q̃ prima, qa hoc verũ qñ cũ eadem ꝑſona facta eſt,ſecus ſi cũ diuerſa, vt eſt caſus hic, ſed cũ diuerſa,licèt primã non nouet:ſed qñ cõtinet plus,valet,& nouat primam ẽt ſi cũ eadẽ,ut d.l.q uſumfructũ.in prin.ſm cõem intellm,& hoc iure iſto:hodie ſecus,niſi ſit expreſſe actum,vt l. fi. C. de noua.ſed licèt ñ fiat ipſo iure,bene fit ope exceptionis, vbicũq; olim fiebat ipſo iure,ut no.ĩ l.ij. j.de noua.de iure vero vetuſtiſſimo ante iura Digeſtorũ fiebat,ſi cõtinebat idẽ qđ prima cũ interuẽtu nouæ ꝑſonę,ut Inſti.q.mo.tol.obli.§.præterea.de qbus oĩb.uide Bar. j.de
3 pręt.ſtip.l. Valerianus. ¶†In tex.ibi,(quia nec ſoluendo.)forma iſtã rõnem ſi non dẽt plus operari ſecunda ſtipulatio ad tollendũ primam iure nouationis,q̃ operetur ſolutio ad tollendum eam iure
a ſolonis Sed ſi promiſiſti mihi fundum ſimplr pleno iure[a] ꝓprietatis,& uſusfructus,& poſtea tradideris fundum detracto uſufructu,non liberaris in aliquo, quia non uideris ſoluiſſe fundum, qui conſtat ex proprietate,& uſufructu tradendo ſolam proprietatẽ, & non obſtante ſolutione poſſum petere uſumfructum: non dico proprietatem,licèt ab illa non ſis liberatus,ergo & ſi alius ꝓmiſit mihi eundem fundum detracto uſufructu, iſta promiſſio non debet tollere tuam in aliquo iure nouationis, ex quo tua ſolutio ſimili modo facta non tolleret eam iure ſolutionis, & tñ ſolutio potentior eſt ad tollendum,q̃ ſcđa ſtiplo,ut Inſti.qui.mo.tol.obl. in prin. ¶Sed op.extra gl. ꝙ immo vr̃, ꝙ ſi ſoluis fundũ detracto uſufructu,liberaris ſaltẽ a proprietate,qa qui tenetur ad fundũ,uel ad aliã ſpẽm,ſoluẽdo partẽ liberatur ab illa parte, ut j. de ſol.l.ſi ſtipulatus.§.qui decẽ. ſed ꝓprietas, & uſusfructus dñr partes fundi, ergo &c.Sol.& tene menti,ꝯ̃riũ procedit qñ ſoluitur pars in tota, quia tunc tantã vtilitatẽ affert illa pars reſpectu partis, q̃tam affert totũ reſpectu totius,qa ſoluitur proprietas,& uſusfructus, nõ ſic qñ ſoluitur pars integralis,quia proprietas, & uſusfructus nõ dñr
b partes quotæ, ſed integrales,[b] & ſolo ſolius proprietatis nullam quaſi affert utilitatem,& hoc uoluit tex.cũ gl. in l.ſi ſtipulatus fuero.§.j.cum gl.fi. j.eo.qđ no.& hoc fuit de mente huius literæ, alr̃s iſta rõ non eſſet ſufficiens ad probandum id,qđ Iuriſcõſultus vult probare.¶Item ad hoc oppoſitum oppo.ſoluendo fundũ detracto uſufructu non liberaris etiam à proprietate, debet ideo poſſe petere totum fundum ratione uſusfructus,ut j.de ſolu.l.etiam.& j.eo.l.Iul.& tex.hic dicit, ꝙ petã ſolum uſumfructum in uer. (ſed adhuc)glo.magna.in prin.fatetur ꝯ̃rium,& exponit tex.dum dicit (uſumfructum.)i.fundum occaſione uſusfructus,ut illum ſolum conſequar,non proprietatem cum eam habeam, licèt ab ea non ſim liberatus,ſed hoc eſt deſtruere tex.hic,& in l.Męuius.§.fundũ. de leg.ij.& ibi gl.tenet ꝯ̃riũ, ꝙ non debeo petere niſi uſumfructũ, ſimile in l.ſi non ſortẽ.§.fi.ff.de condi.Ad leges ꝯ̃rias rñdetur,ꝙ loquuntur qñ deficit ius cautionis, q̃ debuit ꝑ̃ſtari, & non fuit præſtita,q̃ cautio concernebat totã rem, & ſic partem ſolutã. Vñ nõ uidebatur ſoluere,ex quo non ꝑfecte, & cũ cautione debita, ut l. fi. de condi. ob cau. hic uero deficiebat uſusfructus, qui nõ concernit proprietatẽ.Vnde proprietas ur̃ ꝑfectè ſoluta, ex quo non põt peti,& ſi peteretur fundus ſimplr, ur̃ peti proprietas,petẽdus
4 eſt ergo ſolus uſusfructus,ut hic,& ĩ d.§.fundum. cũ ibi no. ¶†In tex.ibi,(liberabitur)ꝑꝑ regulam de duabus cauſis lucratiuis,quæ non debẽt ꝯcurrere in executione ſuꝑ eadẽ re, vt l.oẽs.ſ.tit.j.Sed ſi iſtæ ſtipulationes eſſent impoſitæ ex cã oneroſa,vel ſaltem altera ipſarũ,tunc vno ſoluente alter non liberaret,qa tenent ex cauſis diuerſis,vt in l.is qui.ſ. titu.j.licèt teneant ad eandẽ rẽ. Si enim vendis mihi fundũ,& Titius ſilr eundẽ fundũ ꝑ traditionẽ tuã nõ liberatur Titius,qn poſſit conueniri & cõdẽnari ad intereſſe. Facit l.nõ eſt nouũ.de actio.emp.Pro declaratione glo.q̃ incipit(petẽdo.)in ver.(ſed oppo.)¶Oppo.ꝙ fiat nouatio,qa de iure veteri qñ ſecunda ſtiplo continebat idem,qđ prima, & interueniebat noua ꝑſona fiebat nouatio,vt Inſti.quib.mod.toll.obl. §. ꝑ̃terea. Sed ſi promiſiſti mihi fundũ ſimplr, & ſic ꝓprietatẽ & vſumfructũ,deinde Titius eũdẽ fundũ detracto uſufructu,& ſic proprietatem ſoluã,in iſta ſcđa ſtiplone cõtinetur idẽ qđ in prima,ergo deberet prima nouari ſaltẽ in proprietate,gl. ad fugiendũ iſtud ꝯ̃riũ dicit non eſſe verum,ꝙ iſta ſcđa ſtipulatio cõtineat id, qđ prima, quo ad proprietatẽ,& ſic non obſtat ꝯ̃riũ qđ loquitur qñ continet idẽ. Ad hoc autẽ probandũ,ꝙ non cõtineat idẽ, alia gl.q̃ incipit(petendo)in ver (ſed rñdeo fictitię.)nititur ꝓbare duobus modis.Primo,qa qui promittit fundũ, promittit vnũ totũ corporale,ſed proprietas & vſusfructus dñr incorporalia, ergo non poſſunt eſſe verę partes fundi.Sed dñr fictitiæ. Ergo ſcđa ſtiplo quæ non põt continere niſi ſolam proprietatẽ, cũ contineat ius incorporale,& prima cõtineat rem corporalẽ,dr̃ continere rem diuerſam.Certè iſtud eſſet verũ ſumendo fundũ pro re corporali, ſed interdũ ſumitur pro quodã toto intelluali.puta pro pleno dñio, & tunc proprietas,& vſusfructus ſunt veræ partes iſtius dñij,vt l. rectè dicimus.de verb.ſig.nihil ergo valet iſta ratio. Vñ gl.ibi,(qa ratione &c.)nititur ꝓbare alio modo ſatis exqſito. Nã ſi promiſiſti fundũ ſimplr,& poſtea tradidiſti fundũ detracto vſufructu, nõ liberaris in aliquo,vt dixi ſuꝑ tex.& poſſum petere adhuc fundũ,ut dixit gl.in prin.licèt non bene.vt ſ.dixi.ſed poſito ꝙ non bñ diceret gl.arguit hic,ſi poſſũ petere adhuc fundũ ſimplr, ſic ẽt & proprietatẽ.Iſta proprietas q̃ peto, neceſſe eſt dicere ꝙ ſit diuerſa ab illa quam habeo,nam illã petere non poſſem,vt eodẽ modo ſi ſtipulor

ADDITIO.

a ¶Pleno iure.Adde ꝙ hoc verbũ ĩportat ſubiectionẽ directã ſm Bal.ĩ auth. nec uſus.C.de ſacroſan.eccl.Bar.ĩ l.Cẽturio.uer.ſcđo principlr. de uulg. & pup. Old. conſ.248. incip.ꝑ̃ſuppoſita conſuetudine ciuitatis Pariſien.
b ¶Et in hoc uide per Bar. & Alex. in l.qui uſum hoc tit.& gl.in l.rectè dicimus.ff.de uer.ſig.Eſt item uſusfructus dominij pleni pars,qđ ex proprietate ipſa ipſoq; uſufr.probatur per Bar. in l.iiij.hoc tit.& l. iiij. ff.de ſerui.& Spe.tit.de procur.§.ratione quoque conſtituentis,uer.& nor.

ſtipulor ab illo fundum detracto vſufructu, videor ſtipulatus aliã
proprietatem.Breuiter iſtę ſunt truffæ,& fantaſiæ. Et veritas eſt,
ꝙ illa ſecunda continet idem quod prima quo ad proprietatem,
nec obſtabit contrarium de §.pręterea.quia loquitur de iure ve-
tuſtiſſimo ante iura Digeſtorum, ſed de iure iſto non ſufficiebat
qđ ↄtineret idem etiam cum interuentu nouæ perſonę,ſed debe-
bat continere plus,ad hoc,vt fieret nouatio,& hoc eſt veritas, &
remanent iſtæ gloſſ.declaratę quæ ſunt obſcurę.

1 *Si ſequens ſtipulatio facta ſuper eadem re,eſt interpoſita animo nouãdi, & eſt pura,tunc tollitur mora commiſſa in prima.& nu.1.*
2 *Quid ſi non fuit interpoſita animo nouandi,uel fuit interpoſita ſub conditione,& conditio pendeat,& quid ſi res fuit præſens.*

§.Si hominem. ¶†Stipulatio ↄdõnalis, & aĩo nouã
di interpoſita morã ꝑcedentẽ non
purgat.Item cũ incipit eſſe certum ſecundã ſtipl'onem aĩo nouã-
di interpoſitã cõmitti nõ poſſe,ſtatim p̄t agi ex prima,q̄ ſperaba-
tur nouari.Item perẽpta re añ ↄdõnis euentum ,ſtipl'o ↄdõnalis
ẽt ſi ↄdõ exiſtat cõmitti non p̄t.Sed ſi res non eſt perẽpta,licèt a-
ctio q̄ ſperabatur nouari perẽpta ſit alia ratione bñ põt commit-
ti ſecunda ſtipl'o,ſi eueniat ↄdõ licèt non operat̃ effectum noua
tionis,h.d.iſte §.valde ſubtilis,& dicit Bar.ꝙ eſt horribilis, & ꝙ vix
vr̃ poſſe de ipſo extrahi ſanus intell's,ſed ſalua pace ſatis clarè appa
ret intell's eius ſubtiliter ſpeculantib.Nec eſt aliqua horribilitas,li-
cèt ſit ſubtilitas.Et primo ponit vnũ,in quo põt agi ex prima ſtipu
latione pura,nõ ex ſcd'a ↄditionali,ẽt ſi ↄditio exiſtat, vſq; ibi,(at ſi
Titio.)Secundo ponit aliũ caſum ↄ̃rium econuerſo, in quo non
põt agi ex prima,q̄a ſublata eſt per acceptilationẽ, ſed bñ põt agi
ex ſecunda,ſi ↄditio exiſtat,vſq; ibi,(idcirco.)Tertio ponit rõnem
diuerſitatis inter primum caſum & ſm,quare in principio ↄditio-
nis euentus,nõ facit poſſe agi ex prima,in ſecunda ſic,quia in prin.
res non extabat tp̄e ↄditionis euentus, Vnde poterat ↄmitti,in ſe-
cunda ſic,licèt non extaret obligatio,& actio ex prima, & ſic nõ
poterit fieri nouatio,tñ ſecundus promiſſor obligatur. ¶In tex
ibi,(confeſtim cũ Titio agere potero.) videbatur ↄ̃rium duplici
rõne.Prima,q̄a ſeruus ꝓmiſſus iam erat perẽptus, ergo ad ipſum
agi nõ põt.ſecunda,q̄a poſito,ꝙ nõ eẽt perẽptus, prima ſtipl'o li-
cèt fuiſſet pura à prin.tñ ꝑꝑ ſecundã conditionalẽ factam animo
nouandi redit,& eſt cõditionalis,& ex ea agi non põt,q̄a ſperatur
nouari in ↄditionis euentu,vt s̃.ſi cer.pe.l.pecuniã. ſed ad primam
rñdetur,ꝙ res promiſſa perempta fuit poſt morã promiſſoris, vt
s̃.dixi.ſic per interitũ rei ꝓmiſſor nõ eſt liberatus, q̄a mora perpe-
tuabit obl'onẽ,vt s̃.e.l.ſi ex legati cauſa & l.quod te.ſi cer.per. Sed
ↄ̃,quia illa mora fuit purgata ꝑ ſequentem ſtipl'onẽ interpoſitam
aĩo nouandi,vt l.parui.de condi.fur. Sol.verũ eſſet ſi fuiſſet pura,
q̄a ſtatim abſtuliſſet primã obligationẽ,ergo & morã illi cohærẽ-
tem,q̄ ſine principali ſtare non põt,ſed hic fuit conditionalis, & ↄ-
ditione pẽdente prima obligatio non eſt ſublata, ergo nec mora,
hæc eſt rõ huius text.Sed ↄ̃ tertio,ꝙ idem hoc caſu, poſito, ꝙ ſit
ↄditionalis,vt ĩ.de noua.l.quoties.§.vñ Marcellus.qui de directo
ↄ̃riatur huic tex.& de l.qui decẽ.§.ſi cum mihi Stichum,in prin.&
ſecundo caſu.ĩ.de ſolu.de quo gl.opponit,& dicit in fi.illius §. ſed
nõ bene,q̄a ille finis concordat cum iſto tex.& primus & ſecun
dus ↄ̃riatur ſuper ↄ̃rio iſtarum legum.gl.magna multum labora-
uit,& poſuit in effectu ſex ſol'ones,quæ licèt ſint bonę in ſe, vera
tñ ſol'o ſm Iac.de Are.& Raph.colł'r ex fi.illius §.ſi cũ mihi. & ſic
iſte tex.intell'r ſm diſtinctionem illius §. Si tñ tẽpore ſecundæ ſti-
pl'onis ↄditionalis res non erat præſens,& ſic mora non põt dici
purgatio fictæ obl'onis,quæ cum verè non potuiſſet fieri,nõ fin
gitur fuiſſe facta,nec ẽt fuit ſublata iure nouationis, q̄a nouatio
adhuc non erat facta pendente ↄditione,vt s̃.dixi.Si vero res fuiſ
ſet præſens,tunc fuiſſet mora purgata virtute tacitę obligationis,
non uirtute nouationis,ſicut qñ ſtipulatio ſecunda fuiſſet inter-
poſita non aĩo nouandi,quo caſu ſiue eſſet ↄditionalis,ſiue pura,
non purgaret morã,niſi res fuiſſet præſens, & iſto caſu loq̃nũtur
leges ↄ̃riæ.Sed qñ eſt interpoſita aĩo nouandi, tunc diſtinguitur
an eſſet pura,an ↄditionalis,vt dixi in l.ſcire debemus.§.fi.s̃.e.ad ſe-
cundã obiectionẽ de l.pecuniã.s̃.ſi cert.pet.rñderur, ꝙ procede-
ret ſi ſeruus promiſſus viueret:nã tunc q̄a prima ſtipulatio ſperat̃
nouari per ſecundã,adueniente ↄditione ſecundæ non põt agi ex
prima,q̄a vr̃ facta ſub ↄ̃ria ↄditione,ſed hic erat mortuus,& ſic ſe
cunda non poterat committi,& per ↄñs nec prima ſperatur no-
uari:& ideo reuertitur ad primam nãm ſuam, & erat pura, & iõ
ex ea põt agi. Vnde nõ ſine myſterio tex. ponit, ꝙ deceſſit, quaſi
dicat ſi non deceſſiſſet,agi nõ poſſet ex ea,ex hoc ſequitur, ꝙ iſte
§.non põt intelligi,ꝙ ſecunda ſtipl'o nõ fuerit interpoſita aĩo no-
uandi,quia tunc poterit agi etiã uiuente ſeruo,cum non ſperetur
nouari, cuius ↄ̃rium innuit à ↄ̃rio ſenſu. ¶Ideo quarta ſol'o glo.
quę fuit Roge non eſt bona.Pręterea tunc etiam ſi ſecunda eſſet
pura,nõ tolleretur mora,niſi res fuiſſet p̄ſens.& iſte tex.facit vim,
ꝙ erat ↄditionalis:ergo fuit interpoſita animo nouandi. ¶In tex.
ibi,(obligari põt,)uidebatur ↄ̃rium duplici rõne.Prima,q̄a iſta ſe-
cunda fuit interpoſita aĩo nouandi,ſed ſi primus promiſſor fuit
liberatus per acceptilationẽ,actio fuit ipſo iure ſublata: ergo amo
do per nouationẽ tolli non põt,ẽt ſi exiſtat conditio ſecundæ,cũ
ergo ſecunda non poterat operari effectũ ad quem facta eſt, vr̃
ꝙ euaneſcat.Item ſecundo.qñ plures ſunt obligati ad eãdem rẽ,
acceptilatio facta vni,liberat alios,vt l.iij.§.nunc de effectu.de lib.
leg.Sed ad primã rñdetur,ꝙ licèt ſecunda fuerit facta ad finẽ tol-
lendi primam,ꝙ fuerit etiã facta ad finem obligandi ſm promiſſo
rem,& vterque effectus eſt æquè principalis, licèt ergo primus
non poterit ſequi,q̄a ſeq̃tur ſecundus. Ad ſm rñdetur, ꝙ proce-
deret qñ eſſent obligati inſolidum ad eandem rem, tanq̃ duo rei
debendi,ſed primus & ſecundus promiſſor non poterãt dici duo
rei debendi,q̄a non cõcurrunt eodẽ tp̄e in obligatione eiuſdem
rei.Nam anteq̃ exiſtat conditio ſecundę promiſſionis erat obli-
gatus primus,& non ſecundus,& ea exiſtente veniebat obligatus
ſecundus,& liberandus primus iure nouationis. Acceptilatio er-
go facta primo,non liberat ſm ab obligatione ↄdõnali, ideo exi-
ſtente ↄdõne incipit obligari.In tex.ibi. (deſinit eſſe res in quam
Seius obligaret,)& ſic non põt obligari,licèt.n .exñs ↄdõ retraha
tur ad tp̄s promiſſionis,quo tp̄e res extabat,hoc tamen eſt verũ
qñ ẽt extat tp̄e ↄdõnis exiſtentis, quia tunc poſſet de nouo ↄ̃hi
obligatio.ergo põt fingi retro ↄ̃cta,quia extrema ſunt habilia,ſed
ſi tunc non extat,inhabile eſt extremum à quo,ideo non fingitur
retro ↄ̃cta.facit l.qui balneum.§.Titio prædium. qui po.in pigno.
2 ha.& l.fi.cõia præd.¶†Vltimò collige tres ↄcl'ones. Si quęrit̃ an
ſequens ſtipl'o facta ſuper eadem re tollat moram ↄ̃ctam in præ-
a cedenti ſtipl'one,reiecta longa diſtinctione Bartoli, & etia verbis[a]
Ange.qui non rectè conſiderauit.Prima ↄcl'o eſt,ꝙ ſi ſequens ſti
pulatio eſt interpoſita aĩo nouandi,& eſt pura, ita ꝙ concurrant
iſta duo,tunc indiſtinctè tollitur mora commiſſa in prima,viua ra
tione,quia cum tollatur prima obligatio & actio,non poterat re-
manere mora,q̄ eſt acceſſoria quędam, & hoc dico verum etiã
ſi fuiſſet actum,ꝙ non tollat̃,quia hoc pñt partes facere, ꝙ rema-
neat illa acceſſio ſine principali,licèt Ang.ſentiat hic ↄ̃rium, & nõ
benè.ideo dico hoc verum ſiue ſecunda ſit interpoſita cum eo-
dem,ſiue cum alio. & cum ille alius promiſerit contemplatione
debitoris,ſiue creditoris,quia vtrobique ſubeſt eadem ratio.Item
ſiue mora fuerit ↄ̃cta ꝑ interpellationem,ſiue per factum promiſ
3 ſoris,qui rem debitam interemiſſet, vel lętaliter vulneraſſet. † Se-
cunda concluſio eſt,ꝙ ſi alterum deficiat,vel ꝙ ſit interpoſita nõ
animo nouandi,vel nouandi animo,tamen ſub ↄditione,& con-
ditio pendeat,non eſt ſublata mora ꝑcedens,niſi res tp̄e ſecundę
ſtipulationis eſſet pręſens,quia tunc tollitur,& vr̃ oblata tacitè,vt
l.qui decem.§.j.in fi.à ↄ̃rio ſenſu. ĩ.de ſolu.ſed ſi ſecunda eſſet pu-
rificata,idem eſſet dicendum per omnia,quod in prima cõcluſio-
ne.Tertia concluſio eſt,ꝙ ſi res fuit pręſens in aliquo de ſupradi-
ctis caſibus,licèt regul'r mora purgetur,fallit tamen in tribus caſi-
bus,Primus,quando eſſet expreſsè actum ↄ̃rium, ꝙ non purge-
tur,vt hic in tertia ſolutione glo.q̄ ſic debet intelligi. Nam in pri-
ma concluſione non poteſt hoc habere locum vt dixi,& in ſecũ
da ſi non fuiſſet res præſens,non fuiſſet hoc neceſſarium, quia nõ
tolleretur etiam ſi non fuiſſet expreſsè actum.oportet ergo ne-
ceſſario intelligere dictum Rogerii in caſu prędicto, quando res
erit pręſens,& ſic fuiſſet mora purgata,ſi non fuiſſet expreſſe actũ
& hoc no.quia bene poſſunt partes hoc facere,ꝙ non tollatur iu
re tacitæ obligationis,non ſic ꝙ non tollatur iure nouationis. Se-
cundo fallit,quando ſecunda promiſſio facta eſſet ab illo,non cõ
templatione debitoris,ſed creditoris,vt in prima ſolutione gl. dũ
dicit in l.quoties.Secundus nomine primi promiſerat &c.Et illud
idẽ repetit,& plenius ante fin.in ver.reſpondeo.illud quando ipſe
idẽ promiſit &c.quod eſt ſingulare,& Doct.non reprobant, im-
mo vident̃ hoc tenere,& eſt magna limitatio ad iſta iura. Tertio
b & vltimo fallit,ſi prima mora[b] fuiſſet ↄ̃cta ꝑ maleficium, quia ſer-
uum promiſſum mortiferè vulnerauit,nam licèt ipſo p̄ſente ipſũ
promiſerit,poſtea ſub conditione non purgat moram ꝑcedentẽ,
& ſic eo mortuo ex illo vulnere poterit ↄueniri,licèt ſecus ſi fuiſ-
ſet mora per interpellationem tñ, & hoc voluit vltima ſolutio,q̃
ponit gl.in fi.quæ eſt ſingul.¶Vltimo no.gl.in ſecunda ſolu. q̄ vr̃
placere gl.cum eam defendat a duplici impugnatione. Et poſtea
idẽ repetit in ver.{Item op.}& in ver.{vel dic ꝙ hic poſtea.}ꝙ licèt
pendente ↄditione,vel die non poterit debitor in mora ↄſtitui ꝑ
interpellationem,vt s̃.e.l.cum filius.§.fi.bene põt ↄſtitui ꝑ factum
ſuum ſi debitã rem interemit,vel lętaliter vulnerauit.Sed tũc opp.
fortiter,ſi ſic eſt,ſeq̃tur ergo,ꝙ adueniente poſtea ↄditione pote
rit conueniri ex illa ſtipl'one,quia fuit perpetuata ꝑꝑ illam morã.
Sed ↄ̃,ꝙ imò non põt tanq̃ illa fuerit extincta,ſed bene põt con-
ueniri actione de dolo,vt l.ſi fideiuſſor.s̃.de dolo.Solu.& tene mẽ
ti.Bar.ĩ.e.l.mora.ſubtiliter ſoluit iſtud contrarium, dicens, ꝙ iſta
glo.debet

ADDITIONES.

a ¶Verbis.Angel.Reiectis controuerſiis & opinionibus uariis ſuꝑ hoc paſ-
ſu ſaniorem mecum Iures intellectum ſectare.

b ¶Prima mora.quot modis purgatur mora debitoris,uide per Pau.de Ca.
in l.ſubtracto.ſuper glo.C.de fur.& ſer.corrupto.

gl.debet intelligi,qñ per interitum rei purificabatur obligatio. nã
hic prima ſtipl'o fuit originał'r pura,& poſtea ꝑꝑ ſecundam red-
dita eſt ꝯdõnalis,q̃a ſperatur nouari ꝑ eam exñte ꝯdõne ſecũdæ,
ſi ergo primus promiſſor interemit rem,ſecunda non põt com-
mitti,& ſic nec prima nouari, ideo recurritur ad ſuam priſtinam
nãm,& purificatur ꝑ interitum,& ſi originaliter fuiſſet ꝯdõnalis
non purificaretur,& haberet locum ꝯ̃rium, quod per interitum
non conſtitueretur in mora,nec ob hoc perpetuaretur & agere
tur de dolo.Tene menti,quia ſubtiliſſima ſunt iſta.

LEX LVI.

Si quis ſi Titius. ¶Obligatio ꝯdõnalis tranſmittit̃ ad hæredes promiſſoris.h. d.certè
etiam ad hæredes ſtipulatoris,vt Inſti.eo.§.ex ꝯditionali.non ſic in
ultimis voluntatib.vt l.a teſtatore.de condi.& dem.ſ.ex parte ho-
norati,ſed ex parte grauati ſecus,quia idem quod in contractib.
ut per mortem grauati non extinguatur legatum conditionale,
vt l.publius.§.j.de condi.& demon.

LEX LVII.

1 *Secunda ſtipulatio continens plus quàm prima ualet,& nouat primam.*
etiam ſi non fuiſſet expreſsè actum:ſi continet minus non ualet,nec pri
mam nouat,niſi fuerit expreſſe actum.

2 *Iter & actus,qualiter differant.*

3 *Si debes mihi centũ,& mandas alicui cãpſori ꝙ mihi ſoluat, uel promit-*
tat ꝓ te,& ipſe ꝓmiſit,an ſis liberatus a me,& ſic an ſit facta nouatio.

4 *Quid ſi mandaſti quòd mihi ſolueret,ipſe autem promiſit, & non ſoluit,*
& erat debitor tuus,an fiat nouatio.

1 **QVi vſumfructum.** ¶†Secũda ſtipl'o ꝯ-
tinens plus q̃ pri-
ma valet,& nouat primã,etiã ſi nõ fuiſſet expreſſe a-
ctum,ſi continet minus nõ valet,nec primam nouat
niſi fuerit expreſſe actum.h.d.ſ'm uerum intell'm, ad hoc allegat̃
iſta l.& l.ſi pupillus.§.fi.ff.de noua.& primo ponit, qñ ꝯtinet plus,
vſq; ibi,{econtrario.}de quo ponit ſolũ vnũ exemplũ. Secundo,
qñ cõtinet minus, de hoc ponit quatuor exempla.vſq; ibi,{niſi.}
Tertio limitat quod dixerat in hoc ſecundo caſu,nã ille ver.ad pri
mum caſum non refertur.¶In tex.ibi,{ſi'is eſt ei,}iſtud verbũ ſi'is
facit pro dñia gl.quæ tenet,ꝙ vſusfructus non ſit verè pars fundi:
nã ſi eſſet verè non diceretur ſimilis,q̃a nullũ ſimile eſt idẽ,vt l.qđ
Nerua.cũ ibi no.ſ.depoſi.ſed tu dic vt dixi ſ.eo. l. eum qui. §. pen.
ꝙ põt dici pars fundi verè ſumendo fundum pro quodam toto
intellectuali,& dr̃ pars dñij,vt l.iiij.ſ.de vſufru.nec ob. l.rectè dici-
mus.de verbo.ſig.vbi dr̃,ꝙ non eſt pars dñij,nã reſpondeo vt ibi
no.in gl.Et aduertendũ hic,ꝙ non dr̃ an iſta ſtipl'o ſecunda, q̃ ꝯti-
net plus valeat vel non,nec etiam an nouet primam.Sed glo.iij q̃
incipit,{aduerſarij,}tenet ꝙ valet,niſi quatenus ꝯcurrit cũ prima,
& hoc vltimũ dicit ꝑꝑ l.qui bis.Tu dic, ꝙ imò valet in totum, ẽt
in eo,in quo non ꝯcurrit,nec ob.l.q bis.q̃a loquitur qñ non con-
tineret plus.& iſta gl.ſentit,ꝙ in l.qui bis, ſecunda ſtipulatio nihil
valeat,licèt ibi teneat ꝯ̃rium.Item quantum ad nouationem glo.
fi.tenet,ꝙ nouat primã,& illa videtur ꝯ̃riari huic,q̃a ſi nouat imò
valet in totum,aliàs non tolleretur prima.¶In tex.ibi, (deinde par
tem,)nec hic Iuriſconſultus declarat,an iſta ſecunda, quę cõtinet
minus,valeat,& an nouet primam,ſed illa ea.gl. quæ incipit, (ad-
uerſarij.)ante fin. ibi,dum dicit. (ualet,) tenet ꝙ non valeat, ſicut
nec in ſequenti exemplo,ſicut de actu & itinere, vbi Iuriſconſul-
tus dicit,ꝙ ſecunda nihil valet,& ſubdit,ꝙ in utrobique eſt intelli-
gendũ,ꝙ nihil valeat,ſ.quantum ad vtilitatem, ſed bene valet me
ro iure,& ex ea oritur actio,& idem dicit gl.ſequens in fi.& alia q̃
incipit,(quo ad vtilitatẽ,)& habuerunt reſpectũ iſtę gl.ad illud qđ
no.gl.in d.l.q bis.Tu dic ꝙ ipſo iure non ualet. Nam ſi non valet
qñ continet tantũdẽ,vt dixi in dic.l.qui bis.multo minus quando
continet minus.Si autem queritur an nouet primam.gl.fin.ponit
exemplum inter iſtum caſum & ſequentem,& vult ꝙ in illo ca-
ſu quia vſusfruc.eſt pars fundi.ſaltem interpretatiuè fiat nouatio,
quia ſecunda continet idem quod prima ſaltem in vſufructu, ſe-
cus in ſequenti caſu,q̃a iter non eſt pars actus ſecundum glo.nec
verè,nec interpretatiuè,ſed eſt ſeruitus diuerſa, vt infra de noua.
l.ſi pupillum.§.fi.& nouatio non fit niſi ſecunda contineat idẽ, &
ex eadem cauſa.Sed certe in primo dicto ꝙ fiat nouatio qñ pri-
mo ſtipulor fundum,poſtea vſumfructum gloſ. loquitur ꝯ. l. eũ
qui.§.pen.vbi qñ continet plus,non fit nouatio etiam cum inter-
uentu nouæ ꝑſonæ,multo minus qñ cõtinet minus, vt eſt caſus
in l.ſcire debemus.circa prin.ſ.eo.niſi ẽt qñ continet tantundem
non fit.Illud aũt qđ gl. dicit poterat procedere de iure vetuſtiſſi-
mo añ iura Digeſtorum,vt dixi in d.§.penul.per §. preterea. Inſti.
qui.mo.tolli.obli.ideo glo.fi.in fi.vr̃.poſtea ſe corrigere, dũ dicit
2 †ꝙ iter non eſt pars actus,nec verè,nec interpretatiuè,procedit ſi
concederetur tanquam ſeruitus ꝑ ſe.Nam fateor ꝙ ſint diuerſæ
a ſeruitutes,[a] vt l.j.de ſerui.ruſti.prædio. ſed ſi conſideretur tanquã
commoditas actus dr̃ pars integralis eius. Nam actus eundi &
agendi.i.iumentum oneratum ducendi,ſed non põt duci niſi ip-
ſe vadat,ergo actus ſine itinere eſſe nõ põt,ſed ex his duabus cõ-
moditatibus componitur vnum totum quod dr̃ actus, ſicut in
proprietate & vſufructu componitur plenum dñium. In hoc tñ
differt,q̃a proprietas & vſusfructus pñt adinuicem ſeparari, & u-
num eſſe penes alium,aliter penes alterum,ſed commoditas eũdi
prout ineſt actui nõ ſeparatur à cõmoditate agẽdi, nec põt una
eſſe penes unum,altera penes alterum,& ꝑꝑ hoc gl. quæ incipit,
(aduerſarij.)dicit ꝙ eſt impoſ'e,ꝙ interſit pars, q̃a partes recipiũt
interdum ſeparationem adinuicẽ,& interdũ inſeparabilẽ, ut par-
tes hoĩs,& partes domus,quarum ſeparatio corrumperet ſubie-
ctum.Sed ſeparatio vſusfructus à proprietate nõ corrumpit ſub-
iectum,nec facit deſinere eſſe dñium,imò adhuc dr̃ eſſe dñium,
& potius penes proprietarium q̃ vſumfructuariũ, Vñ proprieta-
rius rectè dicere põt, iſta res eſt in totum mea, licèt vſusfructus
ſit alienus,& h.d.l.rectè dicimus.non ſic põt dicere fructuarius,
vt ff.l.ſuos.de lega.iij.licèt poterit dicere ſe habere dñium. iuriſcõ-
ſultus,vt l.j.ſi vſusfructus petatur,& no.in l.nãliter. de acqui.poſ-
3 ſeſ.¶†Vltimo quæro de vtili qõne quæ quotidie de facto cõtin-
b git,debes mihi cẽtum,& mãdas cuidã cãpſori[b] ꝙ mihi ſoluat vel
promittat pro te,& ipſe promiſit. Quęrit an ſis liberatus a me,&
ſic ſit facta nouatio.Bar.in l.ſingularia.ſ.ſi certum peta. circa me-
dium,tenuit ꝙ ſic,ſi ſecuta eſt promiſſio ẽt de iure hodierno, ſe-
cus ſi ſecuta nõ eſſet promiſſio,ſed ſolum mandatum, nec rñdet
ad l.fi.C.de noua.vbi vr̃ eſſe caſus in ꝯ̃rium, ꝙ etiam interuentu
nouæ perſonæ non fiat nouatio,ſi ergo poſt promiſſionẽ cam-
pſor efficeret̃ ceſſans & fugitiuus,non poſſem ad te redire ſ'm o-
pinionem Bart. Ange.hic nõ allegando Bar.tenet ꝯ̃rium per hãc
l.quia iſta ſecunda promiſſio nõ continet plus quàm prima, licet
dicat de conſuetudine ſeruari ꝯ̃rium in quibuſdam locis, vt Flo-
rentiæ,ſed melius allegaſſet illam l.fi.& pro iſto dicto videret̃ tex.
cum gl.ſingulari, in Authen.de fideiuſ.circa fi.in uerſi.argentario
rum,qui vult ꝙ qñ iſti argentarii promittunt ꝓ alio, ſit in electio
ne creditoris an velit agere ꝯ̃ principalem, vel ꝯtra argentarium,
ẽt principali non excuſſo,ꝑꝑ fidem quæ adhiberetur talibus argẽ
tarijs ſeu campſorib.licet ꝯ̃ alium fideiuſſorem non poterit agi ni
ſi excuſſo principali,ergo ſequit̃ ꝙ principalis non fuit liberatus.
Breuitèr debes aduertere not.ꝙ aut ille campſor non habebat pe
cuniam tuam,& ſic non erat tuus debitor, & tunc non fit noua-
tio,& illo caſu debet intelligi ille uer.argentariorum. cum ſua gl.
quę nõ eſt alibi.Aut habebat pecuniam tuam, & ſic erat debitor
tuus iuſſu tuo,tñ promiſit & procedit dictum Bart. quia iſta fuit
quædam delegatio,quę non dr̃ fieri niſi fiat de debitore iuſſu cre
ditoris,vt no.in l.mulier.§.q̃uis.ſ.ad Velleia.in gl. ꝑ quam delega-
tionem tam olim iure iſto,q ẽt hodie fit nouatio.ut l. ſi quis dele-
gauerit. ff.de noua.quam Bar.ibi dicit eſſe correctam per illam l.
fi.& debet intelligi qñ alius non debitor tuus ſe obligaret pro te
ęquè principaliter,uel iuſſu tuo,uel ſine iuſſu,ſecus qñ erat debi-
tor tuus,& tanq̃ debitor iuſſu tuo promiſit mihi, & hoc reperio
Bal.tenuiſſe,licèt Bart.non faciat mentionem nec declaret, vt ſ.di
xi.C.de execut.rei iudi.l.ij.vbi oĩno vide. & ẽt not. in l. fruſtra. C.
4 de non nu.pecu.¶†Sed quid ſi mandaſti ꝙ mihi ſolueret,ipſe aũt
promiſit & nõ ſoluit,& erat debitor tuus an fiat nouatio? Idem
Bar.vr̃ ſentire in d.l.ſingularia,ꝙ ſic,& ꝙ ille potuerit promittere,
ſed tu dic,ꝙ in præiudicium tui, vt ipſe liberetur à te, non potuit
hoc facere,vt eſt caſus ff.de noua.l.ſi debitorem meum, & in l.ſi
Stichum.in §.fi.ſed in fauorem tuum,vt tu liberareris a me bñ po
tuit hoc facere,ſi hoc fecit eo aĩo,ut in l.ſolutionẽ vel iudicium. ff.
de ſolu.tñ iſta non eſt propria delegatio, quia per delegationem
tu liberaris a me,& ipſe a te,& incipit mihi obligari, ideo iſto caſu
puto requiri,ꝙ expreſſe agatur ut ꝓmittat aĩo te liberãdi,aliàs nõ
libereris,per illam l.fi.C.de noua.Tene mẽti, q̃a iſta ſunt quotidia
na,& malè declarata ꝑ Doctores,& pluries videtur dubitari.

ADDITIONES.

a ¶Quid ſint diuerſæ ſeruitutes. Adde Bart. Cepo. Veronẽ. in tract.de ſerui.

b ¶Mandãs cuidã cãpſori. Adde gl.in Authen.de fi.inſtru.§.argẽtariorũ.Bal. in l.fruſtra.C.de non nume.pecu.

LEX LVIII.

1 *In æſtimatione quæ uenit officio iudicis mercenarij,habetur reſpectus ad*
tẽpus & ad locum quo debuit fieri ſolutio,& non fuit facta.

2 *Statutum,quòd inſtrumenta mittãtur executioni,ſicut ſententia diffiniti*
ua:an ſtatim quòd quis obligatur per inſtrumentum,dicatur cõſtitutus
in mora,ſi non præceſſit interpellatio.

1 **QVoties.** ¶†In æſtimatione quæ uenit officio iu-
dicis mercenarij,habetur reſpectus ad
tempus & ad locum quo debuit fieri ſolutio,& non
fuit facta.h.d.cũ l.ſequenti,& intellige qñ poſtea tem
pore quo petitur,vel alio loco in quo petitur res,non tñ valebat
quantũ tp̃e vel loco quo debuit ſolui.Nam moroſus tenet̃ quan
ti plurimi fuit a tp̃e morę ſi æſtimatio decernit,& iõ damnabit̃ in
tanto pluri quantũ tunc plus ualet,vt l.vinum.ſ. ſi cer. peta. & l.in
hac.de triti.in quibus plenè examinabit̃ mã huius legis. ¶ In tex.
ibi,

ibi,{ſtipulatur.} ſubaudi,& debitor nõ ſoluit die ſtatuta, & ſic fuit
in mora,vñ inſpicitur quãtum plus valebat illa die,qua debuit ſol
uere.¶In tex.ibi,(dies obligationis.)hoc ſine dubio põt referri ad
id qđ ſibi dixerat ad diem certum,cuius lapſus interpellat. Sed dũ
dixit,(vel ſub ꝯdõne,)& ſic ad diẽ incertũ nõ vr̃, ꝙ poterit referri,
quia euentus ꝯdõnis nõ interpellat, nec in mora conſtituit,cũ
faciat oriri obligationem & actionẽ,& eodem tpe non debet ori
ri obligatio & induci mora,vt in l.qđ dicimus.).de ſol. & ſic non
inſpiciebat̃ quantum plus valebat tpe condõnis euenientis, ſed
quantum plus ualuit tpe quo fuit in mora conſtitutus per inter-
2 pellationem.¶†Sed quid ſi ſtatutũ dicat ꝙ inſtr̃a mittantur execu
tioni,ſicut ſn̄ia diffinitiua,an ſtatim ꝙ quis obligatur ꝑ inſtr̃m di-
catur cõſtitutus in mora,cum illud inſtr̃m habeat uim ſn̄iæ per
conſequens etiam conſtitutionis, per quam quis conſtituitur in
mora ſi non pręceſſerit interpellatio,vide Bar. qui de hoc tangit
in l.eum qui.s̃.de iureiurando.

LEX LX.

1 *Non ualet ſtipulatio per quan aufertur libera teſtamentifactio, etiã per indirectum.*
2 *Stipulatio per quã aufertur libera teſtãdi facultas, an firmatur iuramẽto Si quis inſtituit me hæredem, & inteſtamento dicat quòd vult qđ illud teſtamentum ſit irreuocabile, et quòd in caſu quo reuocetur donat mihi omnia bona ſua: an talis donatio ualet.*
3 *Donatio omnium bonorum præſentium & futirum, an ueleat.*

1 STipulatio.¶†Nõ valet ſtipl'o per quam au-
ferrur libera teſtamenti factio; ẽt
per indirectum.h.d.& ſemper allegat̃.In text.ibi,(ſi hę
redem me non feceris.)põt intelligi ꝙ ꝓmiſiſti me fa
cere hæredẽ,& iſta ꝓmiſſio aufert tibi directo liberã teſtamenti
factionem.Itẽ qđ non ꝓmiſiſti,ſed ſolum ꝓmiſiſti pœnam ſi nõ
feceris,& ſic incipit a præcedenti ꝯdõne, & iſta aufert per indire-
ctum,quia timore ne incidas in pœnam induceris ad me inſtituẽ
2 dum,cũ fortè velles potius alium inſtituere.¶†In tex. ibi, (ꝯ bo-
a nos mores eſt hęc ſtipl'o.)& ſic non firmatur iur̃o, vt in regula
non eſt obligatoriũ,de reg.iur.li.vj.& ꝑ iſtam l.plura determinan
tur.Primo determinat Bar.ꝯ Dy.q tenuit in capitulo qđ ſemel.de
reg.iur.ꝙ ſi inſtituis me hęredẽ,& i teſtõ dicis,ꝙ vis ꝙ illud teſtm̃
eſſet irreuocabile,& ꝙ in caſu quo reuocetur ex tunc donas mi-
hi oĩa bona tua,ꝙ illa donatio valet,q̃a põt fieri in actu utili meæ
uoluntatis,& non vitiat teſtm̃,vt no.in l.hæredes palã.§.fi.s̃.de te-
ſta.Bar.ꝯ q̃a per hanc donationem aufert̃ tibi libera facultas reuo
candi teſtm̃,quæ debet eſſe libera ſicut facultas conficiendi teſtm̃
& hoc ẽt ſi non eſſet facta de bonis præſentibus & futuris, qñ eſt
facta ſub turpi ꝯdõne ſi contingat te mutare teſtm̃,& hoc conſu-
luit Dy.licèt in illo c.notauerit ꝯrium.Bal.in l.ſancimus.circa fi. C.
de teſta.tenet iſtud dictũ qñ dixit ſi mutaret inſtitutionem vl'em,
non ſic ſi eſſet legatum particulare,ut ſi legas mihi fundum. Et in
caſu quo reuoces ipſum,mihi dones,quia per hoc non aufertur
libera teſtamẽti factio in alijs,& licèt Bal.alleget,tñ reperitur Bart.
idem tenuiſſe in quibuſdam antiquis recollectis in l. Iubemus. in
fine.C.de ſacroſan.eccl.ꝑ illum text.cum gl.& iſta eſt ſingularis li-
mitatio.Nam oĩs vltima voluntas ſiue conſiſtat in inſtituendo,ſi
ue in legando videbat̃,ꝙ deberet eſſe libera,vt l. j. C. de ſacroſan.
eccle.in verſic.liber ſit ſtylus. ¶ Item per hanc l. determinatur,ꝙ
ſi iurauerit non reuocare teſtamentum,licèt reuocetur, non eſt
periurus,q̃a illud iur̃m ipſum non obligat ad id, qđ erat ꝯ bonos
mores,licèt Io.An.videatur tenere ꝯrium ꝙ valeat reuocatio,tñ
eſt piurus,vt in d.c.qđ ſemel de quo vide Bar. in l. ſi quis cũ filio.
3 de le.iij.†Tertio determinatur ꝙ non valet donatio omnium bo
norum præſentium & futurorum,q̃a per eam aufertur ꝑ indire-
ctum libera facultas teſtandi,cum non eſt reperire qui uelit eſſe
hęres,ſed ſi non diceret futurorum,valeret,quia poſſet alia acq-
rere,niſi vt s̃.dixi.in prima qõne qñ fuiſſet facta ſub turpi ꝯdõne ſi
reuocaret teſtm̃.Sed Ange.hic tenet ꝯ Bar.ꝙ immò valet ẽt ſi di-
cat futurorum,quia poterit alia acquirere vt non veniat in dona
tione,vt ſi ſibi relinquerentur bona,vel donarentur cum hac cõ
dõne,ꝙ donatori nõ acquirat̃.ut in authen.excipitur.C.de bo.q̃
libe.tñ q̃a iſtud raro cõtingit,tutius eſt ſequi opi.Bart. quã cõiter
uidi teneri,niſi aliqua ſibi ꝯſeruauerit,velut vſũfructũ, & fructus
ꝑcepti nũ caderẽt in donatione,q̃a reſeruãdo vſumfructũ vr̃ ſer-
uare fructus,q ex eo ꝑcipient̃,& de illis poterit teſtari,niſi fortè eſ
ſent ita tenues ꝙ uix ſufficerẽt ad uitã.Nõ ſunt alia cœtera uide ꝑ
Bar.& Bal.plenius in l.fi.C.de pac.circa materiam huius legis.

ADDITIO.

a ¶Contra bonos mores.Adde ꝙ boni mores præferant̃ dignitati, ut eſt gl. in l.ij.ff.de teſti.& quot modis quid dicatur eſſe contra bonos mores.uide per Baldum in l.pactum.in xix.queſt.C.de col.

LEX LXI.

1 *Seruus, an obliget dominum inuitum.*
2 *Monachus unius monaſterij, qui detinetur per alind monaſterium cui acquirat.*

1 SEruus.¶†Sed an eodẽ mõ obliget dñm invitũ?
dic ꝙ ſic de peculio,ſi hẽt,al's ſecus, vt in
toto titu.de pecu.¶Item pone ꝙ dñs nõ poſſidebat
ſeruũ,ſed alius,an in ſtipulando vel al'r ꝯhendo acq-
rat dño?dic ꝙ ſic,qñ nominatim in perſonam dñi.Idẽ ſi non no-
minatim,ſi tñ extra rem bonæfidei poſſeſſoris vel operã ſuã, vt s̃.
de acqui.re.do.l.hõ.liber.§.fi.& l.arborib.§.de illo.s̃.đ vſufr. & qđ
no.).de ſtipula.ſeruo.l.ſi cõis ſeruus.circa fi.tit.ꝑ gl. & Bar. qui di-
2 cit.†Inducunt ad qõnem de monacho vnius monaſterij, qui de-
a tinet̃ ꝑ aliud monaſterium,cui acquirat poſſeſſionẽ, tñ dño non
acquirit,nec acq̃ſita ꝑ eũ detinẽt,ex quo ab alio poſſidet̃, immo
ẽt ſi nõ poſſideretur,ſed eſſet fugitiuus, & ſic ciuiliter poſſideret̃
per dominum, vt l.j.§.per ſeruum qui in fuga. de acqui.poſ.

ADDITIO.

a ¶Ad qõnẽ de monach. Adde Ang.cõſ.224.ici.cã talis ẽ.Iac.de Vbercel.Ca, pſ.xxiij & cõſ.27.in ti.de reg.Bar.conſ.20.inci.vbi Chriſtus. in iij. vol.

LEX LXII.

SI ita quis.¶Ad veritatẽ alternatiuè ſufficit alteram par
tem eſſe verã,& ſtipl'o ſemel ꝯmiſſa ad pœnã
amplius non ꝯmittit̃.h.d.ſecus ſi ad intereſſe,vt in legib.allegatis in
gl.pro ꝯrijs,ſed dic vt).e.l.ſi ſic ſil'r & ad pœnã ſi hoc eſſet expreſ
ſe actũ,ꝙ toties ꝯmittatur,quoties ꝯ factũ fuerit, ut l. ſi duo. in fi.
cũ ibi no.de arbi.¶In text.ibi, (utra prius.)iſtũ tex.al'r alleg. Bal.ſa
tis pulchrè,ꝙ ex duab.cãis ad idẽ,uel eundẽ finẽ concurrentib.ce-
lerior conſumit effectum,ut ipſe no.in l.i.de ſeruis fugit. Et loquit̃
hæc in alternatiua cõtinẽte facta affirmatiua,ſi uero facta negati-
ua,tũc requirit concurſum utriuſq ,vt in l.ſi.is qui ducẽta. §. ſi ita,
de rebus dubijs.& l.Lucius.de heredibus inſtituendis.

ADDITIO.

a ¶Ad ueritatem alternatiuè.Adde Socin.conſi.52.incip.ut ueram teſtatoris intentionem.in j.uolum.

LEX LXIII.

1 *Poteſt expreſsè agi inter partes, ꝙ adueniente conditione retro debeatur, & pro tempore præterito ac ſi ſtipulatio fuiſſet purè interpoſita.*
2 *Illa verba, ex nunc prout ex tunc, & ex tunc prout ex nunc, quæ per notarios apponuntur in inſtrumentis, quid importent.*

1 HVìuſmodi.¶†Poteſt expreſsè agi inter par-
tes, ꝙ adueniente ꝯdõne retro
debeatur,& pro tpe præterito ac ſi ſtipl'o fuiſſet pu-
rè interpoſita.h.d.¶In tex.ibi,(dena dare).i. decẽ, ſed
ꝓpriè loquendo dena ſignificat bis decem,ſed dic qđ no. Bar.s̃.e.
l.ſtipl'o iſta.§.eum qui ita.¶In text.ibi, (non immerito dubitabit̃.)
immo vr̃ ꝙ fruſtra dubitatum fuit, ꝙ ꝯdõ caſualis in ꝯctibus re-
trotrahitur ad diem ꝯctus,ac perinde habetur ac ſi ꝯctus fuiſſet
purè celebratus ab ipſo prin.ẽt ſi fuerit expreſsè actũ, vt l. qui po-
tior,& l.balneum,qui po.in pig. ha. ſed certè illud procèdit in ſti-
pl'one ſimplici nõ annua,quo caſu non grauatur promiſſor ꝙ ꝯ-
ditio retrotrahat̃,ſed efficit̃ ꝯdõ ſtipulatoris melior reſpectu illo-
rũ qui poſtea ꝯhunt cum eodem promiſſore,vt in dictis legib.hic
loquit̃ in ſtipl'one annua,in qua grauatur promiſſor ſi habet ſol-
uere pro tpe p̃terito añ ꝯdõnis exiſtentiam,nã tunc verè nõ fuit
debitũ,licet exñs ꝯdõ fingat fuiſſe debitũ,& hæc fictio videbatur
non debere grauare debitorẽ,vt pro illo tpe ille habeat ſoluere,
2 & in hoc forte erat dubiũ.†Not.iſtã l. ꝓ verbis q̃ apponunt̃ ꝑ no-
a tarios,ꝙ ꝓmiſit ex nunc prout ex tũc,& ex tunc ꝓut ex nunc.

ADDITIO.

a ¶Et adde ꝙ particula in diſpoſitione poſita temporis initiũ denotat, Bar.ĩ l.ex hoc iure.ff.de iuſt.& iure l.j.§ dies.ff.de libe.l.j. de itine. actuque priuato.& Oldra.in conſi.49.

LEX LXIIII.

1 *Superfluitas uerborum ſtipulationem non uitiat, ſi adſint uerba neceſſaria: nec etiam diuerſitas inter interrogationem & reſponſionem, ſi in effectu idem important.*
2 *Si dico promittis mihi hũc bouẽ, cum ſit aſinus; & tu dicis promitto hũc equum, referendo te ad idem corpus, quòd iſta varietas non noceat.*

1 QVę extrinſecus.¶†Supeſluitas uerborũ
ſtipulationẽ non vitiat,
ſi adſunt verba neceſſaria,nec ẽt diuerſitas inter inter
rogationem & rñſionem,ſi in effectu idem impor-
tant.h.d.¶Oppo.ꝯ primum dictũ,q̃a actus extraneus vitiat ſtipu
lationem,vt).eo.l.continuus.in prin.Sol.illud qñ contingit in fa-
cto,vet ẽt verbis ſi haberent impedire ꝯtextũ verborũ ſtipl'onis,
ut ſi dico ꝓmittis mihi decẽ,tu rñdes,dimittamus ꝓ nunc, vis mi
hi vendere talẽ rẽ,& ego rñdeo ſic,& facimus venditionem, po-
ſtea rñdeo, ꝓmitto,crederẽ ꝙ uitiaretur ſtipl'o,quia non fuit con
textus verborum inter interrogationem,& rñſionem, hic vero
ſic,& idem in teſtamẽtis in caſu quem tetigi.s̃.eo.l.ſtipl'o hoc mo.
2 ¶†Contra ſm dictum oppo.quia varietas in noĩb.appellatiuis vi-
tiat,vt in l.ſi quis in fundi vocabulo,de lega.j. ſed illud qñ ſignifi-
cant res diuerſas,hic nõ,q̃a tñ velent aurei valoris tot librarum,
quantum

quantum tot libræ auri,cum pecunia recipiat inter ſe functionē. Vnde vulgariter dr̄,tñ valent duo ſolidi,quantum xxiiij. denarij, vna tñ glo.quæ eſt hic,& quæ ſemper allegatur,dicit, ꝙ ēt ſignificarent rem diuerſam,ſi aũt conſtat de corpore per demonſtrationem factam ad oculum,vt ſi dico, ꝓmittis mihi hunc bouē cũ ſit aſinus,& tu dicis.promitto hunc equum,referendo te ad idē corpus,iſta varietas non noceret, licèt ſit in nominibus appellatiuis, qđ no.ad declarationem l.ſi quis in fundi. Itēm ſi cõſtaret de corpore ex cõuentione expreſſa facta inter partes, quia ſi egimus inter nos,ꝙ cum nominauero bouē ſenſero de equo, vt not.in d.l. ſi quis in fundi.& ꝙ cum nominaueris aſinũ,ſenſero ſil r de equo vt ibi loquit̄,ergo illa lex,qñ al'r per ꝯiecturas poſſet conſtare, vt quia egimus ꝙ mitteres mihi equum, & incontinenti reperit̄ inſtrumentum factum de boue.nam veriſil e eſt, ꝙ fuerit erratum, tñ iſte error non ꝓdeſt ad conſeruandũ ſtip'onem, immo eã vitiat,ſecus ſi eſſet in nomine ꝓprio tñ,vt in illa l.in prin.

LEX LXV.

Si minor. ¶Quod quis non põt facere per ſe, nec per alium.h.d.ſm vnum intell'm gl.tñ,nõ eſt verum ſimpl r,ſed dic vt plenè no.in l.ij.§.i.de admin.rerum ad ciui. ꝑt.dic ergo aliter,ꝙ ſicut minor xx.annis non põt manumittere ſeruũ proprium,niſi cã cognita coram iudice, vt in tit.de manu.vindi. Ita non põt conſentire vel ſtipulari, vt ſeruus ſibi debitus manumittat̄, licèt adhuc nõ ſit proprius, qa vr̄ eſſē,cum ſit futurus,& hoc no.ad intell m tit.de rebus eorum,vt ſicut minor ſine decreto iudicis non põt alienare rem ſuã immobilem, ita nec rem immobilē ſibi debitã actione pſonali,licèt anteq̃ tradatur nõ ſit ſua, facit quod no.in l.j.C.ſi aduer.tranſa.Hic nõ ſunt alia.

LEX LXVI.

Illa ſtipulatio. ¶Stipulatio pretoria non vitiat̄,licèt non ꝯtineat factum promiſſoris.h.d. facit.j.eo.l.quoties quis.caſus eſt iſte,dubium faciebat hic l. v.§.ſtipl'o.s.eo.qa in ſtipulatione debet quis promittere ſe aliquid daturum vel facturũ,ſed hic neutrũ ꝓmittebat, ſed imperſonaliter ꝙ res pupilli ſalua erit,ſed ſubintell r ſe facturũ & curaturũ ꝙ erit ſalua,ſicut ſi ꝓmittit hoīem ſiſti in iudicio,vt in d.l. quoties quis, & hoc qa eſt pretoria,al's non ſemper eſſet hoc verum.

---

1 *Promittens facere quod habeam decem,an teneatur dare.*

§.Eum qui decem. ¶†Qui promittit curare ꝙ habeam decem,nõ aũt ꝯueniri vt decem det,qa liberatur dando idoneum promiſſorē. h.d.gl.

2 ¶†Opp.de l.ſi hæres iuſſũ.de leg.i. Sol. ſi promitteres facere ꝙ habeam decem,non videris hoc feciſſe niſi des,ut in ꝯrio:ſecus cum promittis curare, & hoc qñ iſta verba non referuntur ad certam & determinatam perſonam,alias idem importat vnũ quod aliud:vt ſi promitteres curare,ꝙ Titius mihi dabit. nam tñ importat quantum ſi promitteres facere ꝙ Titius dabit: & ideo notarii dicunt promittit ſe facturum & curaturum, apponendo vtraque verba ſm Doctores,vt hic in prima glo.

LEX LXVII.

Si pœnam. ¶Stipulatio dandi qñ datio non eſt ſimplex nec perpetua,ſed reuocabilis, dr̄ potius ſtipulatio faciendi:& ideo ſi non det̄ ꝯmittitur ad intereſſe,qđ eſt incertum,niſi ſit appoſita certa pena.h.d.& no.iſtã l.Opp.mutuũ ē, qñ fit de tuo meũ,vt l.ij.§.appellata.s.ſi cer.pet. ſi ergo promittis mihi mutuare centum,videris promittere dare. ſed ſtipl'o dandi non ꝯmittitur ad intereſſe,ſi non detur,ſed prçcisè ad dandũ, vt j.e.l.vbi aũt non apparet.in fi.& hic dr̄ ꝯrium.In fi.gl. ſuper ver.incerta.dicit ꝙ hic non promiſit mutuare,ſed tradere, & ꝙ liberaretur tradendo pecuniã alienã,& ſic cõtinet factũ,arg.s.e.l. ſi rē tradi,hoc non placet Doc.quia idē eſt tradere,ꝙ mutuare, dic ergo ꝙ ꝯrium loquit̄ in ſtipl'one dandi ſimpl r cõtinentis dationē irreuocabilem,hic non eſt ſimplex,ſed continet dationē ad tp̄s,& irreuocabilem.Vñ non intereſt mea in tota quantitate,ſicut in præcedenti intereſt,cũ habeam ipſum reddere, ſed intereſſe põt per aliam cãm,quia ſoluam creditori meo,& euitabo pçnam vel vēditionem pignorum,& intereſſe põt eſſe minus, q̃ centum, & ad hoc committitur.Sed ꝯ,qa iſtud eſt intereſſe extrinſecum, cuius non debet haberi rõ,vt l.ſi ſterilis.§.cum ꝑ uenditorē.s. de ac.em. Sed dic ꝙ iſtud eſt verum,niſi poſſet cadere intrinſecum, vt in rebus æſtimabilib.puta vino,vel frumento,quorum pretiã uariant̄ ex tp̄e.Vñ in eis non habetur conſideratio, niſi de pretio creſcente,& decreſcente,qđ dr̄ intereſſe intrinſecum,vt in cõtrario. Nos loqmur in pecunia cuius æſtimatio ſemꝑ eſt vniformis.Vnde cadit intereſſe intrinſecum,iõ venit intrinſecum, vt hic in tex. & glo. j.eo.l.liber hõ.§.fi.& ibi no.hic non ſunt alia.

LEX LXVIII.

Si homo mortuus. ¶Stipulatio pœnalis non committitur ſi principalis ſtipulatio continebat aliquid impoſſ e a principio, vel ex poſtfacto non interueniente culpa vel mora promiſſoris.h.d. ¶Opp.s. de l. in illa ſtipulatione ſi Calendis,ubi cõmittitur,licèt mortuus ſit qui dare debebat.gl.vr̄ dicere, ꝙ hic erat mortuus tp̄e ſtipulationis, ibi poſt.& iſto vltimo caſu dicit eſſe diſtinguendum inter iudicia & ꝯctus.Tu dic verius,ꝙ illa lex loquitur,qñ ſtipulatio pœnalis incipit à præcedenti ꝯdõne,vt ſi Stichũ non dederis,dabis mihi centum,q̃ committitur ex ſolo euentu ꝯdõnis,nõ rõne moræ.Idem ſiue erat tp̄e ſtipulationis,ſiue poſt,ēt ſine mora uel culpa ꝯmittitur,hic verò prçceſſit ſtipulatio deſiſtendo, quo caſu illa ꝯdõ ſi nõ ſteteris intelligit̄.i.ſi fueris in mora ſiſtendi,ſiue ergo erat mortuus tp̄e ſtipulationis,ſiue poſt nõ interueniēte mora uel culpa, iſta ꝯdõ nõ p̄t deſiſtere ꝙ ſit in mora,iõ nõ ꝯmittitur tanq̃ appoſita rei impoſſibili.& hoc qñ difficultas ſuperueniēs ex poſtfacto ꝯtingit circa rē promiſſam.Si aũt circa pſonã ꝓmiſſoris, tũc nõ facit quo minus ſtipulatio ꝯmittatur mero iure.ſed ob.exceptio. vt s.ſi qs cau.l.ij.§.ſi qs in iudicio.& adde q̃ dicã j.e.l.ad diem.

LEX LXIX.

a **Mulier.** ¶Infans non põt ſtipulari.h.d. dic vt s.e.l.i.in prin. Caſus eſt iſte.Non ſunt alia.Sequitur l.cum qd.& hic non expedit aliquid ſcribere,& prçtermitto pro nunc.l. ſtipulationes non diuiduntur.& legetur j. & hoc ꝑꝑ breue tempus, quia ſumus propè feſtiuitates natiuitatis Domini.

ADDITIO.

a ¶Infans non poteſt ſtipulari.Adde Bar.in l.j.ff.de noua.

LEX LXXII.

Interdum. ¶Licèt ſtipulatio ſm ſui formam ſit pura,tñ interdum habet tacitã ꝯdõnem, & interdũ tacitam diē.h.d.in effectu vſque ad §.fin. ¶De primo ponit tria exēpla vſq; ad verſi.(ſi qs Carthagini &c.) & q̃ tendunt ad idem videlicet cum promittitur aliqd quod non eſt in rerũ natura, ſed eſſe ſperatur.nam habet in ſe tacitam ꝯdõnem, uidelicet ſi erit in rerum nã.Aliud exemplum ponit in uer.(Item ſi operas,) quia ſi quis promittit operas certas uel incertas non cedit dies, niſi ſtipulator declaret locum vbi uult operas certas prçſtari, vel promiſit incertas quouſque ſtipulator declaret quas operas uult p̄ſtari, & iſtud dr̄ operas incidere.Aliud exēplum ponit in uer. (ſi ſeruus.) qñ ſeruus hr̄ditarius ſtipl'atus eſt hçredi futuro non expreſſo proprio nomine.Nam non acqrit hæreditatem,qa non fuit ei ſtipulatus,nec hæredi futuro quouſque ſit adita hçreditas,qa ignoratur quis erit hæres in omnibus prædictis exemplis,nec obligatio,nec actio naſcitur anteq̃ dictæ ꝯdõnes tacitæ exiſtant, & ita ſuſpendit tacita ꝯditio ſicut expreſſa,vt hr̄ in l.i.de cond.& demon. in tex.& gl.de die autem tacita,q̃ ineſt,ponit exemplum in uer. (ſic q) qñ quis promiſit dare certo loco.nam ineſt tp̄s, ꝙ poterit ad locum peruenire,& hoc caſu naſcitur ciuilis,& naturalis, & ante euentũ diei,vt s.eo.l.centeſimis.in prin.Sed an naſcatur actio, dic ut in l. ita ſtipulatus. j.eo.in ſecunda quçſtione per Barto.

---

1 *Debitor offerēdo debitum,purgat moram & euitat rei periculum,de quo tenebatur propter moram.*

2 *Poſt litis conteſtationem an vltra oblationem requiratur conſignatio,& depoſitio vt debitor purget moram,& euitet rei periculum.*

1 **§.Stichi promiſſor.** ¶†Debitor offerendo debitũ,purgat moram & euitat rei periculum,de quo tenebatur ꝑꝑ moram.h.d.Adde & tertium effectum,qa conſtituit creditorem in mora, vt no. j.eo.l.ſi ſeruus.§.ſeqtur.qa vltima mora nocet & attenditur, vt l. illud. de peric.& commo.rei vend. Caſus eſt iſte, & primo loquitur in eo q promiſit certam ſpeciē,qui liberatur ipſo iure ſi ſpecies interierat ante morã,vel poſt morã purgatã,poſtea de illo qui promiſit certã quantitatē,q liberat̄ ope exceptionis,ſi quãtitas oblata ꝑeat poſt obligationē,qa non perit res debita,cum in obligatione quãtitatis uel generis nulla ſpecies uel q̃titas certa ſit in obligatione, & ſic de rigore iuris nõ deberet liberari,qa genus perire non p̄t, ut in l.incendiũ.C.ſi cer.peta.Sed liberaretur de çquitate ne mora creditoris noceat debitori,ſed in primo caſu perit res debita.Item id quod dixi de quantitate procedit in oblata,depoſita, & ꝯſignata,qa tũc eſſet liberatus ſtatim,ēt anteq̃ pecunia pereat,ut in l.obſignatione.C.de ſolu.Itē ſi ſolũ oblata,ſed in iudicio,ut l.ſi rem.§. fi.de pig.act.debet ergo intelligi iſte tex.in fi,qñ extra iudicium,& qñ non fuit depoſita & ꝯſignata,ut ꝓcedat,dũ dicit,(exceptio nocebit.)Hic eſt vna glo.q̃ communiter per omnes reprobat̄, vult enim ꝙ iſte tex.dum permittit debitori,ꝙ offerat purgari morã, debet limitari tribus modis,ut in ea.Sed Doct.dicunt,ꝙ leges allegatç in gl.loquuntur qñ oblatio fit ad finem ut offerens liberet ſe a pçna,vel intereſſe,qđ incurrit ꝑꝑ moram in obligationibus facti.Sed qñ offert ad hunc finem ut purget moram commiſſam in re debita,& ut euitet periculum interitus,tunc qñcunque offerat ēt poſt litis cõteſt.debet audiri.ut hic,& Inſtit.de perpe. & tēp. act.§.fi.ubi patet,ꝙ euitat iudicium,& debet abſolui ab obſeruatione iudicij,quia nõ cogitur litigare qui vult ſoluere, ut in l. reus paratus.

paratus.ſ.de procu.licet leges allegatæ in gl. unum petunt, puta
pęnam vel intereſſe,& aliud offerunt.ſ. illud qđ erat promiſſum,
vt non ꝯdemnetur ad pęnam vel intereſſe. Sed ſi offertur id qđ
petitur, vt ſi promiſiſti.Stichum vel centum,& fuiſti in mora, po-
ſtea peto eundē Stichū,vel centū potes offerre qñcunq; añ ſentē
tiam,& euitas iudiciū ſm Pe.& alios antiquos Doc.Ray. de For-
li.vt refert Bar.aliquo tpe fuit ſecutus hanc opi.poſtea mutauit ꝓ
poſitum & adhæſit gl.hic poſitę,qa ēt hoc caſu cum offerť id qđ
petitur,non admittitur ſimplex oblatio poſt litis conteſtationē,ni
ſi ad finem euitandi iudiciū,ſed quantū ad finē purgandi periculū
poſt litis conteſtationē nō ſufficit ſola oblatio per l. ſed & ſi alia.ſ.
de conſti.pecu.Bart.aliqñ impugnabat dictum Ray. magiſtri ſui,
2 qđ Ray.habuit valde moleſtum,& rñdebat ad rōnes Bart.† & po
ſtea Bart.uolens defendere opinionem magiſtri ſui ampliauit eā,
& dixit, ꝙ poſt litis conteſtationē non ſufficiat ſola oblatio,ſed re
quiratur conſignatio & depoſitio,non ſolū quantū ad purgatio-
a nem[a] moræ & euitationem periculi,ſed quantum ad euitandum
iudicium per illam l.ſed & ſi alia,& ita intelligit dictum ſuū, qui vř
velle aliquid dicere vltra Rayn.& niſi ita intelligať nihil diceret vl-
tra, Mihi vř ꝙ quantum ad euitandum iudiciū ſufficiat ſola obla-
tio prout dicit Ray.ad qđ). iudi.ſol.l. ex iudicatū. Quantum verò
ad euitandum periculū,dico ꝙ ſi res perit poſtq̄ fuit abſolutus ab
obſeruatione iudicij liberatur,licèt non conſignauerit,nec depo-
ſuerit,ſed dūtaxat obtulerit,ꝑp abſolutionē,q̄ debet ſibi prodeſſe.
Sed ſi pereat antēq̄ abſoluatur,tenenda ſit opi.Bart. ꝙ non liberať
per ſolam oblationē,ſubaudi factam extra iudicium, ſecus ſi in iu
dicio,vel ēt extra,ſi facta fuit cōſignatio & depoſitio per illam l.
ſed & ſi alia.Tene menti,quia hæc malè declarantur per alios.

A D D I T I O.

a ¶ **An autē oblatio ſola morā purget, vide abūdè per Doct.in l.ſi maior.C. de trāſa.vbi no.Et per Bar.in l.acceptā. C.de vſur.& l.ſi ſeruū.§.de lilo. &.§.ſequitur.hoc ti.& Alex.in l.inſulam.ij.colum.de verb.oblig.**

L E X LXXIII.

1 *Stipulatio tunc dicitur certa, quando cōtinet aliqd certū in ſubſtētia qualitatis, & quantitatis, & ſi quodcunq; iſtorū deficiat, dicitur incerta.*
2 *Si ſtipulor fundum ſine propria appellatione an ualeat ſtipulatio.*
3 *Si ſtipulor modia centum tritici empti, & non dico de pretio, an ſtipulatio dicatur continere certum.*
Quid ſi ſtipulor centum modia tritici melioris, & non dico optimi.
4 *Omne comparatiuum retinet ſignificatum poſitiui.*

1 STipulationum. ¶† Stipulatio tunc dicitť
certa,qñ cōtinet aliqd
certum in ſubſtantia qualitatis & q̄titatis, & ſi quod-
cunque iſtorum deficiat,dř incerta. h. d. cum prin.l.
ſeq. vſq; ad §.fundi.& iſta inueſtigatio eſt neceſſaria, vt ſciatur q̄
actio detur,quia qñ continet certū,datur certi ꝯdō,ut l.certi ꝯdō.
in prin.ſi cer.peta.ſed qñ incertū,datur actio ex ſtipulatu. eo.ti. l. ſi
quis certū.Item quia qñ certum,ſtatim pōt agi:ſed qñ incertum,
differtur quouſque certificatū fuerit, vt ſ.l.proxi.in prin. & eſt ad-
uertendū ꝙ iſta tria non ſemper requiruñť vt concurrant, ſed ſo-
lum cū quis ſtipulatur q̄titatem conſiſtentem pondere, numero,
vel mēſura, vt uinum,oleū,uel frumentū:qñ aūt ſtipulatur ſpēm,
ſufficiunt duo, videlicet, ꝙ ſit certa in ſubſtātia & qualitate,ut fun
dus ecce ſubſtātia. Tuſculanus,ecce qualitatem,non aūt requiriť
certificatio quantitatis,quia quantitas conſiſtit a capite vſque ad
pedem,quia vř ſtipulatus totum ſm Pe.& idem in habentib. quā
dam determinatam formam à nā,vt homo. ecce ſubſtantia. Sti-
chus,ecce qualitatem,nec expedit de quantitate mentionem fa-
cère.Item cum quis ſtipulatur pecuniam,& ſic genus conſiſtens
numero ſufficit expreſſio ſubſtantiæ vt aureos, vel argenteos
quanti.puta decem.Nec expedit exprimere qualitatem,quia licèt
ſint diuerſarum qualitatum aurei,ſi tñ tm̄ valent aurei vnius qua
litatis,quātum alterius,hoc ſufficit,q̄a inſpicitur valor extrinſecus.
Si aūt aliqui plus valent q̄ alii,intellige actum de minus valentib.
vt in l.nummis.de lega.iij.& iſta fuerunt de mente glo. q̄ eſt in l.
ubi aūt.q̄ incipit nō ergo. in ver.ſed certè illud licèt ineptè loquať.
2 ¶† Circa l.ſeq.quæro.& primo. An valeat ſtipľo ſi ſtipulor fundū
ſine propria appellatione,text.hic innuit ꝙ ſic,dum dicit ꝙ ſtipu-
lor incertum,ſed dic ꝯ,vt in l.cum poſt.§.gener.de iur. dotium.&
l.ita ſtipulatus.in prin.cum ibi not.ſ.eo.& ad iſtum text. rñdeo ꝙ
ſtipulor.i.volo ſtipulari incertum,ſed non ſtipulor, quia non va-
let. Vel dic ꝙ ſtipulor de facto,non de iure. Nam quædam certi-
tudo vitiat ſtipľonem,qñ eſt omnimoda vt in caſu iſto,q̄dam nō
vitiat,qñ non eſt omnimoda,ſed ſufficit ſtipľonem dici incertam,
3 & hoc voluit gl.).ea.l.§.q̄ ſortem.¶† Item q̄ro q̄d ſi ſtipulor mo-
dios centum tritici empti,& non dico quo pretio, an dicatur con
tinere certum? tex.hic innuit ꝙ non.Ray.ꝯ.q̄a intellř de eo qđ fre
quentatur in patria vbi venit fienda ſolo. i.de eo qđ ibi naſcitur,
uel ſi non naſcitur, ut Venetijs,de his q̄ conſueuerunt ibi portari
per mare.Sed Angel.vř dicere ꝙ non valeat ſtipľo ꝑp incertitudi
4 nem,qđ non placet.¶† Item quæro,q̄d ſi ſtipulor cētum modios
tritici melioris,& non dico optimi? Rñdeo adhuc continet in cer
tum,ſicut ſi dixiſſem boni,quia ſicut reperitur triplex bonum, v-
num qđ eſt bonum,ſed non melius,& ſic ſtat in ſignificatu poſi-
tiui. Aliud qđ bonum & melius,& ſic comparatiui. Aliud quod
eſt bonū & optimū,& ſic ſuperlatiui,& ꝑp hoc dř continere in-
certū ut hic,ita cum dixi meliores,quia reperiť melius qđ non eſt
optimū,& melius quod eſt optimū.Sed optimū nō diſtinguiť in
plura.Sed quare nō dř ꝯtinere certū, ēt ſi ſimpliciter dixit tritici,
cū reus libereť ēt ſoluendo de triticis,ut no.in l. fideiuſſor. ſ.mād.
Rñdeo q̄a pōt ſoluere ēt bonū & melius,& optimū,& fortè ſibi
expedientius eſt,& ſi eſt variabilis obligatio ex ptāte debitoris,vn
de redditur incerta:vt).ead.l.§.qui illud.& not.tex. ꝙ omne com
paratiuum retinet ſignificatum poſitiui,& ꝙ bono melius repe-
ritur,& ſemper ad hoc allegatur.

L E X LXXIIII.

1 *Stipulatio non dicitur certa quando continet aliquid, quod eſt uariabile ſecundum rei naturam.*

VBi autem.
1 §.Fundi. ¶† Stipulatio non dř certa qñ conti-
net aliqd,qđ eſt variabile ſm rei na-
turam.h.d.vſq; ad §.ſed qui vinum.Idē ſi eſt uariabile ex poteſtate
debitoris,ut in §.qui uero.& ſic non ſufficiunt illa tria, de q̄bus in
l.p̄cedenti,ut dicať ꝯtinere certum,imo requiruntur alia duo, ꝙ
id quod deducitur in ſtipulatione non ſit uariabile ſm ſui nām,
nec ex ptāte debitoris. Et de primo ponuntur hic duo exempla,
cum ſtipulatur vſusfructus.nam cum finiatur morte, & capitis di
minutione,dř uariabilis,q̄a ignoratur quantum debeat durare.
Item Arethuſę ſtipulor partū,uel fructus naſcituros,qui an naſcē
tur ignorať.In gl.q̄ incipit,deduxiſſe.hęc uera,nā qui ſtipulať uſū-
fructum quantitatis,q̄ uſu cōſumitur,cenſeť ſtipulatus dñium il-
lius quātitatis,ſine quo nō pōt habere uſumfructū,& sic eſt uſuſ-
fructus impropriè,ut de uſufr.ea.rerū,q̄ uſu conſum.l.ij. ¶ Sed q̄d
ſi ſtipulatur dari certā quantitatē? dř ſtipulatus certum,ut in l.p̄ce
denti.hic verò poterat haberi vſusfru.ſine dominio fundi.

1 *Sufficit rem eſſe certam etiam per relationem ad aliud.*
2 *Si quis coram notarijs & teſtibus dicat, quòd ipſe teſtatur in omnib. & per omnia prout continetur in quadam ſchedula ſua manu facta, quæ eſt penes talem religioſum an tale teſtamentum ualeat.*

1 §.Sed qui vinum. ¶† Sufficit rem eſſe certam ēt
per relationem ad aliud.h.d.cū
§.ſeq. Dubitatio erat hic,q̄a debet eſſe certum ex ipſa promiſſio-
ne,ut in l.p̄cedenti,ſed non ſic hic,certè ſi non haberemus iſtum
tex.ꝑ illam l.dicendū eſſet ꝯrium,ſed Iuriſconſultus hic interpre-
tatur,ut vř certū ex ipſa pronunciatione poſtq̄ referť ad corpus
qđ eſt certum in rerū nā,licèt nō ſit penes nos vel licèt nō ſpecifi-
cet expreſsè.& aduerte ꝙ in uer.(q̄ uero.)q̄dam dicebant ꝯrium
in caſu q̄ ibi ponitur,ut ibi patet uſque ad uer.(q̄uis.) ſed ibi Iuriſ-
conſultus illam opi.corrigit,dicens, ꝙ non videt rōnem diuerſita
tis inter caſus poſitos in uerſic.illo(ſed q̄ uinum.) & caſus poſitos
in ſequēn,& inducit Ang.iſtū tex. ꝙ cū in appellatione ab interlo
cutoria ſint expreſſæ cauſæ grauaminum,ut in cle.appellati de ap
pella.ſatis uideantur exprimi,ſi appellans refert ſe ad acta, ſed hoc
non eſt uerum,qñ nulla fieret omnino certificatio,ut ſi diceret ap
pello ex cauſis grauaminum,q̄ comprehenduntur ex actis, uel ſi
diceret,q̄a grauaſti me in exceptionibus per me poſitis,ſed debes
ſpecificare quas exceptiones,puta pacti,vel præſcriptionis,& po-
ſtea ſufficit dicere,ut apparet ex actis. Tu uide no. ꝑ Bal. de hoc
paſſu,& ſingulariter in l.minoribus.C.de hic q̄b.ut indi. vbi dicit,
2 aliqua ſatis ſingularia.† Facit etiam ille tex.ad quęſtionem not.per
Bar.in l.ſi ita ſcripſero.de cond.& demon.de illo qui dixit coram
notariis & teſtib. ꝙ ipſe teſtabať in oīb.& ꝑ omnia,prout contine
tur in quadam ſchedula ſua manu facta,quæ eſt penes talē religio
ſum, ꝙ illud teſtamentum ualet,licet leges dicant, ꝙ ſaltem hære-
dis inſtitutio debet ſpecificari coram teſtibus, ut eam audiant, &
intelligant, ut in l.hæredes palam. de teſti. C. & l. iubemus. quia
hoc poteſt fieri explicitè, quod tantundem valet,ut hic patet,iun
cta l. pręcedenti.

1 *Quando ſtipulatio continet aliquid uariabile ex poteſtate debitoris dicitur contineri incertum.*
2 *In obligatione alternatiua ſi creditoris eſt electio, nō habet neceſſe formare libellum alternatiuè, ſed poteſt alterum de alternatiuis petere.*

1 §.Qui illud quod. ¶† Qñ ſtipulatio continet ali-
quid uariabile ex ptāte debi
toris dř contineri incertum.h.d.cum §.ſe.& ponit duo exempla.
Vnum quando continet factum,nam eſt in poteſtate debitoris,
uel illud facere,uel ſoluere æſtimationem eius,ut ſ.e.l.in ſtipulatio
nibus,in fi. Aliud eſt exemplum in ſtipulatione alternatiua, qñ ip-
ſius promiſſoris eſt electio,nam poteſt uariare, ut).eo.l.eum qui
certarum.

2 certarum.§.fi.No.in §.illud.† ꝙ in obligatione alternatiua ſi creditoris eſt electio,non habet neceſſe formare libellum alternatiuè, ſed pōt alterum de alternatiuis petere,vt patet circa fi.dum dicit,(cum ei liceat,vel hoīem tm̄ &c.)non ſic qn̄ eſt electio debitoris: quia vr̄ p̄etere plus,ideo debet libellum dictare alternatiuè, vt In ſti.de act.§.curare.& l.iij.ſ.de eo quod cer.loco.

1 *Poteſt una ſtipulatio continere certum & incertum reſpectu diuerſarum rerum promiſſarum.*

2 *Si aliqui cōtraxerunt inuicem ſocietatem pro certo tempore cum pacto, quòd ille qui adminiſtrabat ſocietatem teneretur quolibet anno reddere rationem lucri,an hoc pactum ſtipulatione vallatum dicatur continere plures ſtipulationes.*

1 **§.Qui ſortem.** ¶†Pōt vna ſtipulatio ꝯtinere certū & incertum reſpectu diuerſarū rerū promiſſarum.h.d.¶In tex.ibi,(qui ſortē ſtipulatur.).ſ.certā,puta centū,& dum dicit(vſuras quaſcunq;)pōt intelligi duob. modis, in gl.& primo mō nō valet ſtip'o vſurarū pp oīmodā incertitu-

a dinē.Scd'o ſic,q̄a p̄t certificari.¶In tex.ibi,(tot ſtipulationes.)ᵃ ſed ꝯ.de l.ſi Stichū.§.ſtip'o.ſ.e.Sol.ibi,qn̄ ſtip'o annua & mēſtrua nō cōferebaꝉ in certū euentū futurū;quo caſu eſt vnica ꝓ oī tp̄e: hic ſecus,in caſu quo nō ſolueret ſors,& iſtud erat incertū an, & qn̄ ſolueretꝉ:ideo reddunꝉ ſtip'ones plures,& hoc voluit Barto. in l.

2 ſi ſeruus cōis meus & caſtrenſis peculij.de ſtip.ſeru.†& hoc anno inducebam in caſu de facto,cū plures cōtraxiſſent adinuicē ſocietatem,ꝓ certo tp̄e cum pacto,ꝙ ille q̄ adminiſtrabat ſocietatem quolibet anno,deberet reddere rōnem lucri. An hoc pactum ſtip'one vallatū dicaꝉ ꝯtinere plures ſtip'ones: an vnā ꝓ oībus annis,qd̄ erat neceſſariū ſcire,ad ſciēdū an p̄ lapſū,cuiuslibet anni eſſet ꝯſtitutus in mora,q̄a ſi ſunt plures,nō eſt ꝯſtitutus: cū tp̄s apponaꝉ cā multiplicandę obligationis,vt not. Bar.in l.ita ſtipulatus.ꝟ.eo.& certè cū cōfert in futurū euentū.ſ.ſi erit lucrū,vr̄ eſſe plures,quia erat incertum,an erit,vel non:hic non ſunt alia.

ADDITIO.

a ¶Tot ſtipulationes.Quare inuēta ſit ſtipulatio.vide p̄ Alex.de Imo.ſ.i iſta ru.& ibi Iaſon diffuſè.

§.Hæc ſtipulatio. Stipulatio dandi non eſt variabilis ex p̄tāte debitoris,q̄a non liberatur ſoluendo eſtimationem,vel intereſſe,ſed pōt p̄ciſe compelli ad dandū,ad hoc ſemp allegaꝉ iſte §.& ēt quod dari, eſt accipiētis fieri.¶In tex.ibi,(certi eſſe.)q̄a nō eſt variabilis ex nā rei,vel poteſtate debitoris,ſicut ſtipulatio facti,vt ſ.ea.l.§.q id quod,& ꝯtinet certitudinē,de qua in l.p̄cedenti.¶In tex.ibi,(dn̄ium oīmo do efficiaꝉ ſtipulatoris.)Fallit in tribus caſibus,in q̄bus in obligationibus dandi poſt morā ſuccedit obligatio ad intereſſe. Primo, qn̄ deſcendit ex ꝯctū innoīato,vt in l.nāſis.§.j.de p̄ſcri. ver. Scd'o, qn̄ nō eſt de ſimplici & p̄petua actione,ſed tp̄ali,vt ſ.e.l.ſi pœnā. Tertio,cū q̄s ſtipulaꝉ dari nō ſibi,ſed alteri,q̄a potius reputaꝉ ſtipulatio facti,& ſi nō deꝉ,agiꝉ ad intereſſe,vt ꝟ.e.l.liber homo.§.ſi. & ſ.eo.l.ſtipulatio iſta.§.ſi ſtipuler.& §.ſi quis inſulam.

LEX LXXV.

2 *Si ſtipulor à te ſeruum quem elegerit Titius,facultas eligendi quam habet Titius non tranſmittitur ad eius hæredes, cum non habeat actionē quam tranſmittat.*

An tranſeat in ceſſionarium,cui ceditur illa actio.

2 *Si fui ſtipulatus aliquid fieri arbitrio meo,an facultas arbitrādi tranſeat in hæredem meum.*

1 **SI ſtipulatus.** ¶†Facultas eligendi collata in perſonā ſerui vel filijfamilias, non acq̄ritur patri,vel dn̄o,ſed remanet apud eos,licèt obliga.& actio,ſuper q̄bus cōpetit,acquiratur,bene tn̄ tranſmittiꝉ ad hr̄des eius qui ꝯpetit,ſicut tranſmittiꝉ ip̄a obligatio,&'actio.h.d.¶In tex.ibi,(& iō.)mutat caſum, q̄a ſ.qn̄ ego fui ſtipulatus,hic qn̄ ſeruus meus,vel filius meus quē ipſe elegerit & in primo caſu locū hēt,qd̄ ibi ſubijciet in ver.in hæredes. tn̄ in ſcd'o,qd̄ dr̄ hic.Sed opp.ꝙ in p̄ſonam ſerui nō poſſit ꝯferri hæc electio,p̄ l.illa verba.ꝟ.de ver.ſig.Sol.hic loquiꝉ in electione libere volūtatis,q̄ dr̄ potius eſſe facti q̄ iuris,ibi,in electione nō libera, ſed q̄ cōferꝉ in arbitrū,& ſic tanq̄ in bonum virum,q̄ dr̄ potius iuris q̄ facti.ſi ergo ſeruus ſtipulaꝉ aliq̄d fieri arbitrio ſuo,nō valet ſtipulatio,p̄ illam legem ſ'm Bar.hic,alij ꝯ,quaſi videaꝉ collata in arbitrium boni uiri,ſubducta eius p̄ſona,vt in l.j.de leg.ij. ſed Bar.dicit nō valere,q̄a in arbitriū incertæ p̄ſonę,p̄ l.ſi merces.ſ.loca. in prin.cuius opi.vr̄ verior,nō p̄ ſuam rōnem,ſed q̄a ipſe non pōt arbitrari,& ab eius p̄ſona non eſt recedendum ſi ne noluit,ſi ue nō poſſit,vt ſ.e.l.ſi quis arbitratu.In gl.ii.in fi.ibi,(dic ergo.)hęc eſt optima ſolo per q̄ oñditur rō diuerſitatis quare tranſmittitur ad hęredem,q̄ tranſeat in patrem,vel dn̄m,q̄a ſi ad hęredes non tranſmitteretur,cum ſit mortuus,ille cui competebat iſta facultas eligendi perderetur,q̄a non eſſet qui eligeret,ſed non ſic licèt non acquiraꝉ patri uel dn̄o,q̄a ſupereſt p̄ſona filij, uel ſerui q̄ poſſent eligere,& intereſt debitorum, vt ipſi eligant potius q̄ pr̄ vel dn̄s, quia poſſum aliqn̄ eligere,ex quo ſequitur ꝙ ſi ſerui eſſent mortui,vel ēt exirent p̄tātem p̄ emancipationē vel manumiſſionē, & ſic pr̄ vel dn̄s nō poſſet eos cōpellere ad eligendum,poſſet ipſe pr̄ vel dn̄s eligere,ne electio reddaꝉ inutilis,& probaꝉ in l. ſi Pāphilo. de opti.lega.Itē ſequiꝉ,ꝙ qua rōne tranſit in hæredē, tranſire pōt in legatariū,cui ēt legata eſt illa actio,ꝓ qua cōpetebat, vt l.ſi ſic. §.ſi quis,ita.de leg.j.¶Sed opp.ꝙ in hęredem tranſeat,argu.ſ.e.l.cū quis ſibi.Sol.hic in electione q̄ competebat ꝓ executione iuris tranſmiſſibilis in hęredem.ſ.actionis quā habebat defunctus. Vn̄ ſicut actio tranſmittitur,ita & facultas eligendi,arg.optimum.ſ.de ſta.lib.l.ſeruus ſi hæredi.ꝯrium loquitur in facultate facti, quæ nō competebatꝉ ꝓ executione alicuius iuris tranſmiſſibilis ad hære-

2 dem.†Vn̄ ſi ſtipulor a te ſeruū quem elegerit Titius,facultas eligēdi quam habet Titius,non tranſmitteretur ad eius hæredes, cum non habeat actionem in quam tranſmittat p̄ illam l. cum quis ſibi.Sed an trāſeat in ceſſionariū cui ceditur illa actio? dic ſ'm Doc. ꝙ ſic,ſi fiat ceſſio ex cā neceſſaria, vt quia capiatur illud nomen debitoris inſolutum per creditorem, ſicut tranſit in hæredem, in quo dr̄ alienatio neceſſaria,vt in l.prima.de fun. dota. Si verò ceſſio fiat ex cā uoluntaria,tunc aut ſemel fuerat in alium tranſmiſſa,puta in hæredem vel legatarium,& tunc eſt effecta tranſmiſſibilis,ēt in ceſſionarium,ar.eius qd̄ dr̄ de mero imperio ſemel delegato p̄ Principem,ut no.in l.pr̄ filium.§.xv.de leg.iij.& facit l.ſi ipſa.ſ.qd̄ me.cau.& hoc voluit Bal.in d.l.ſi ſic.§.ſi q̄s ita. licèt hic nō tangat,alſ in ceſſionarium non transferretur ſola actione ceſſionis,pōt tn̄ ſpecialiter ſibi concedi facultas eligendi, & pōt cōſtitui procurator ad hoc,dummodo detur mandatum de certa eligenda,nam p̄ generale mandatum hoc fieri non poſſet, quia vr̄ electa induſtria eligere debentis,ideo non pōt alteri committi per l. ſi.§.j.ſ.de diuer.& temp.p̄ſcri.non ſic in electione prælati eccleſiaſtici,nam pōt unus de canonicis conſtituere ꝓcuratorem ad eligendum illum qui ſibi videbitur eligendus,vt in c.ſi quis iuſto.de ele.lib.vj.quia illud ius eligendi competit ſibi a iure p̄ſcripto, & ſic ordinario,hic vero ex facto ꝯhentium.Vn̄ non debet fieri p̄iudi-

3 cium debitori.§.ſequitur.†Et quęro quid ſi fui ſtipulatus aliquid fieri arbitrio meo.An facultas arbitrandi tranſeat in hęredē meū? vr̄ ꝙ ſic p̄ hunc tex.ꝯrium dicit, quia hic loquitur in facultate eligendi,q̄ eſt libera,non ſubmiſſa iuris regulis,& ſic eſt facti potius q̄ iuris,ſed hoc arbitrium iuris eſt,vt in l.illa verba, de verb.ſigni. & in eo non receditur a perſona,ſi non arbitror,vt ſ.e.l. ſi quis arbitratu,hic non ſunt alia.

1 *Verba præſentis temporis ad futura non trahuntur.*

2 *Verbum oportet quòd importet neceſſitatem.*

3 *Si quis iurat ſeruare ſtatuta,an teneatur ſeruare non ſolum præſentia,ſed etiam futura.& nu.4.*

4 *Clauſula non obſtantibus quibuſcunque ſtatutis in reſcripto appoſita,an intelligatur etiam de ſtatutis futuris.*

5 *An ratione eius quod debetur de præſenti poſſit peti fieri condemnatio ēt pro futuris annis.*

1 **§.Cum ſtipulamur.** †Verba p̄ſentis tp̄is ad futura nō trahūtur. ad hoc

2 allegatur.& ꝟ.cod.l.ſi à colono.¶†In tex.ibi(dare facere oportet.)

a No.ꝙ iſtud verbumᵃ importat neceſſitatem,nimirum ſi non ueniunt debita ꝯdōnalia,vt in diem cum ad illa non poterit compelli.Idem tn̄ ſi apponitur aliud verbum de preſenti, ut tu promittis dare quod mihi debes,nam intelľr debes ſimpliciter, & de præſenti p̄ l.ſi ita.de auro & ar.le.quia conditionalia vel in diem, tu non debes cum effectu.Si vero eſſet verbum præſentis temporis, ſed eſſent verba indefinita,ſecus.¶Vnde conſuluit Io. An. ſi teſtator grauat hæredem ſuum ꝙ ſoluat omnia debita Titij,tenetur ſoluere etiam debita conditionalia,vel in diem,ar.in l. ſi ſeruitus. de ſer. verba.prædio.†& ſi quis iurat ſeruare ſtatuta tenetur ſeruare non

3 ſolum p̄ſentia,ſed quę fient in futurum, dummodo ſint licita & honeſta,aliàs ſecus,vt in c.j.de iureiuran.lib.vj.nec ob.c.pe.eo.tit.

4 in antiquis,quia ibi erat verbum,edita, qd̄ eſt p̄teriti tp̄is. † & ſi in reſcripto contineꝉ cl'a,non obſtantibus quibuſcunque ſtatutis, intelľr ēt de futuris.No.Dy.& Bar.in l.ſi mihi & tibi.§. in legatis,ſ. de leg.j.Sed ꝯ,quia iſtud verbum debita,& iſtud uerbum ſtatuta, uel ſtatutis,vr̄ de pręterito,ergo multò minus trahuntur ad futura. Sol.non capiuntur in vim participij,puta,debitus, debita, debitū, vel ſtatutus,ſtatuta,ſtatutum,ſed in uim nominis,puta, hoc ſtatutum,ſtatuti,& hoc debitum,debiti,& iſto modo pōt ſeruari hæc opi.& inducuntur ad cl'am codicillarem,ſi dicat,ſi non ualet iure teſtamenti,&c.& tūc valebit,ſed poſtea rumpitur natiuitate poſthumi,ꝙ illa cl'a non operetur,dicat ergo ſi non valet, vel valebit.

5 ¶†In tex.ibi,(non ut in iudicijs eſt futurum.) quia in iudicijs poſſunt

ADDITIO.

a ¶Iſtud Verbū.Adde Barto.in l.Celſus.ff.de vſucap.& p̄ Bald.in l.idicia.C. de rei vendic.

ſunt deduci interdum ēt ea q̄ non debentur de præſenti, ſed ſpe-
rantur deberi in futurū,ſm vnā expoſitionē gl.& bonam, regula
riter ↄ̈,vt in l.non quēadmodū. š.de iudi.Sed quando eſt, ꝙ pote-
rint deduci futura? dic in obligationib.indiuiduis,q̄a rōne eius q̄d
debeť de p̄ſenti,pōt peti condēnatio,ēt ꝓ futuris annis,ſiue deſcē
dat ex vltima voluntate,ſiue ex ↄ̈ctu,ne quolibet anno teneať de
iure ſuo litigare,vt in l.malè agit.C.d̄ p̄ſcrip.xxx. ann.& hoc tenet
gl.in d.l.non quemadmodū.& Bart.š.l.ꝓxi.§.pe.& hoc in obliga-
tione principali,ſed in acceſſoria vſurarū,aut creditor exigit ſortē.
i.petit,& tunc idē,vt poterit petere ↄdemnationem fieri ad ſortē,
& vſuras futuri tp̄is quouſq; ſortē ſoluerit,vt in l.j. C. de ſen. quę
ſine cert.quanti.ſm verum intellectum,licèt gl.ibi multum vacil-
let,aut non petit ſortem,& vult petere ↄdemnationem fieri pro
vſuris futuri tp̄is,& non debet audiri,cum ſit in ptāte ſua impedi-
re curſum vſurarum petendo,& conſequendo ſortem,& iſte eſt
caſus in l.j.§.j.š.de vſu.¶Quid aūt de fructibus futuri tp̄is,an pote-
rit petere condemnari ad reſtōnem fundi, & ēt fructuum perci-
piendorum poſt ſn̄ıam quouſq; fundū reſtituat? dic, vt no.Bald.
in auth.ꝙ locum.C.ſi ſecundo nup.muli.pōt ēt deduci in iudicio
tp̄s futurum,vbi non cadit de pręſenti perfecta tradō,vt in cōfeſ-
ſoria & negatoria,in quibus præſtať patientia,quæ tractum futu-
ris tp̄is habet,vt l.harum.š.ſi ſerui.vendi. Item rōne delicti quod
eſt de pręſenti,vt ſi deleuiſti chirographum,vel inſtr̄m meum cō
tinens debitum conditionale,nam delictum eſt de præſenti,ſed in
tereſſe meum eſt de futuro,& ex primo oritur actio l.Aquil.quia
de præſenti poſſum intentare,& petere condemnari ad intereſſe
meū,cum ↄdō,vel dies euenerit,& fit cōdemnatio, ſed differtur
exactio,vt in l.Aq̄liana ſi delictum.š.ad leg.Aquil.& aliq̄n fit exa-
ctio de pręſenti.l.locum.§.condemnatio.de tab.exhi.

LEX LXXVI.

1 *Per lapſum diei appoſiti ad ſolutionem,committitur pœna, etiam contra hæreditatem iacentem.*

2 *Paria ſunt dicere promitto tibi tale quid ſub pœna centum,& dicere ſi nō ſoluere promitto centum.*

Quid in præcepto iudicis,ſi mandat aliquid fieri ſub tali pęna,an videatur condemnare ad pœnam ſi non fiat.

3 *Epiſcopus ſi mandat fieri aliquid ſub pœna excommunicationis, an ille ſit excommunicatus eo ipſo quòd non facit.*

1 AD diem. ¶†Per lapſum diei appoſiti ad ſolo-
nem,cōmittitur pœna,etiam contra
hæreditatem iacentē.h.d.iſta ſingularis l. quę ad hoc
2 ſemper allegatur.¶†In tex.ibi.(ſub pœna.) allegatur
iſte text.ꝙ paria ſunt dicere ꝓmitto tibi tale quid ſub pœna cen-
tum,& dicere ſi non ſoluero promitto centum, quia illud verbū
ſub pęna importat ꝓmiſſionē pœnæ,& de hoc eſt gl. in l.reſcrip-
tum.in §.ſi pacto.š.de pac.non ſic in præcepto iudicis, ſi mandat
aliq̄d fieri ſub tali pęna,nā non vr̄ cōdemnare ad pœnam ſi non
fiat,ſed ↄdemnare de ↄdemnando,ideo licèt non fiat,non pōt exi
gi pęna,ſed debet citari ad dicendum cām quare non debeat ad
pęnam ↄdemnari,q̄a fortè habuit iuſtum impedimentum p̄p q̄d
pœnam euitaret,& hæc habenť in l.iij.§.ſi ad diem.ℸ. de re mili.&
3 ibi per Bar.& per gl.in l.j.de ſagit.†q̄ dicit idem,ſi ep̄s mandat fieri
aliquid ſub pœna excōicationis,q̄a non eſt excōicatus eo ipſo ꝙ
non faciat,ideo conſueuerunt addere,ꝙ ex nunc,ꝓut ex tunc ꝓ
ferimus in his ſcriptis,& tunc erit excōicatus,pro quo vide in c.re
latū.de iure patro.& in c.ſicut.de ſim.in gl.Sil'e ei q̄d hic dr̄ habe-
mus in pignore,q̄a paria ſunt ſi reperiť in inſtr̄o, ꝙ talis mutuauit
ſub tali pignore,& mutuauit centū,& recipit tale pignus, vel pro
quibus fuit talis res pignorata,ut no.p̄ Bar.in l.fundus. de annuis
leg.& in l.codicillis.§.inſtituto.de le.ii.¶In tex.ibi. (pecunia ꝓmiſ-
ſa.)& ſic pœna appoſita dationi pecuniæ,non vr̄ appoſita in frau
dem vſurarum,& p̄t peti,ſed dic,de hoc,vt no. Cy. in l. cum alle-
gas.C.de vſuris.& Bar.ℸ.e.l.ſi ſtipulati ſumus. ¶In tex. ibi. (mor-
tuo promiſſore.)ſubaudi nō ſoluta pecunia.¶In tex.ibi. (ↄmitteť
pœna.)Sed ↄ̈,q̄a defectus non fuit in mora,ſi non ſoluit ante ad-
uentum diei,vt š.e.l.cū filius,in fi.nec hæreditas iacens vr̄ in mora
conſtitui poſſe,q̄a nō poſſet cōſtitui in vera mora p̄ interpellatio
nē,vt l.is cui.§.ceſſatū,vt in poſ.leg.ergo nec infinita p̄ lapſum diei
& iſtud faciebat dubiū.Eſt ergo dicendū,ꝙ iſta pęna cōmittiť lap
ſu diei potius q̄̃ rōne moræ,vel ꝙ hic plus operatur mora ficta,
q̄a venit & deſcendit ex ↄ̈ctu defuncti,q̄̃ poſſit operari mora ve-
ra,q̄a illa non poſſet induci.Sed adhuc ↄ̈,q̄a difficultas uel impoſſi
tas ſuperueniens ex facto,facit pęnam non cōmitti,vt š.eo. l.ſi hō
mortuus.Sol.ibi q̄n accidit in re ꝓmiſſa,hic verò in perſona pro-
miſſoris,Sed ↄ̈,ꝙ idem ſit in perſona eius,vt in l.ſi vehenda. §. idē
iuris.ad legem Rhod.de iactu.& in l.ij.§.ſi quis in iudicio. š. ſi quis
cau.vbi dr̄,ꝙ licèt committatur de rigore,ob.exceptio. quidam,
vt refert gl.hoc fatenť,& limitāt iſtam legē per illa iura,quos gl.re
probať,& bn̄.Nec obſtant illa iura,q̄a loquunť in obligationibus
facti,in quibus difficultas ſuperueniens magis excuſat debitorē,
hic in obligatione dandi ſm Dy.q̄d ēt Bar.ſentit in l.q̄d te.ſi cer.
pet.& in l.cōtinuus.§.illud.ℸ.eo,dixit tn̄ Dy.in c.cum quis in ius.
de regu.iur.li.vj.ꝙ licèt nō deť exceptio mero iure,cōpetit tn̄ hæ
a redi poſtea adeunti reſtō in integrū ex cl'a,ſi qua mihi iuſta cā.ᵃ q̄d
ēt tenet Bar.hic.Sed iſta fuit antiqua q̄ō quā refert Spe.in ti.de loc.
§.nunc uero aliqua.ver.xix.& ver.ſeq.& ibi refert opi. ↄ̈riam, ꝙ
non detur reſtitutio,niſi dies fuerit elapſus poſt aditā hęreditatē,
& hærede ignorante,q̄a tunc cōmittitur ↄ̈ ipſum heredem, q̄ p̄p
ſuā ignorantiā iuſtam pōt reſtitutionē implorare, ut ēt dixi in ſi-
mili caſu,q̄n hęres eſſet pupillus,vel minor & ignorans.š.eo.l.cū fi
lius.§.in hac.ſecus in hęreditate iacente, q̄ repræſentat p̄ſonam de-
functi,& ſic vr̄ committi ↄ̈ defunctum, cui nō cōpeteret reſtitu-
tio in integrum,ſi tenebatur ex ſua promiſſione, ſed bn̄ potuiſſet
competere ſi tenebatur ex facto eius,cui ſucceſſit, & tunc etiam
ſi liberetur,iacente hæreditate cōpeteret,& vide ibi pulchras rō-
nes,licèt Bar.& alij non allegent.¶Vltimo opp.de l.pecuniā.in fi.
š.de vſu.Sol.ibi eſt caſus econuerſo,q̄n deceſſit creditor ante diē,
& poſtea dies eueniat hæreditate iacente,tunc non committiť ↄ-
tra debitorem q̄ non habuit cui ſolueret,q̄d intellige ſane, ſi fecit
debitum ſuum,offerendo coram publicis perſonis, & proteſtan
do,ꝙ per eum non ſtat quominus ſoluat,al's cōmitteret, & hoc
per l.mulier fundos.š.de leg.commiſ.vbi probātur hæc prædicta,
q̄d ēt interdū prodeſt creditori,vt committať ↄ̈ hr̄ditatem iacen-
tem,ēt ſi non erat appoſitus dies,ut in pecunia traiectitia, quam
promiſit dare ad ſtipulationē creditoris. š. de naut. fęn. l.ij.ſeu iij.
aliàs regulariter,ſi non erat appoſita dies ↄtra hæreditatem iacen
tem non committetur pęna,nec etiam contra debitorem abſen-
tem ſine dolo uel malitia,vt d.§.ceſſatum.& l.ſciendum.§. fi.de v-
ſuris.& iſta no.quia plura dixi,quæ Doct.non dicunt.

ADDITIO.

a ¶**Ex clauſula ſi qua mihi iuſta cauſa.Adde Vitalem de Campania in tractatu clauſularum.**

LEX LXXVII.

1 *Quantum ad acquiſitionem fiendam inſpicitur tempus ſtipulationis interpoſitæ,non tempus quo euenerit conditio.*

1 Si filiusfamilias. ¶†Quantū ad acquiſitionem fien
dā inſpicitur tp̄s ſtipulationis inter
poſitę,non tp̄s quo euenerit conditio.h.d.¶In text.ibi, (& ſub cō
dōne.(ſ.extrinſeca,ſecus ſi intrinſeca,puta cum ero mei iuris,vt in
l.& hæredi.§.filiafa.š.de pac.& ℸ.de ſtip.ſeruo.l.fi.& dic,ut ibi. ¶In
gl.magna.ibi,(ſecus in legatis.)Et eſt ratio,quia in legatis conditio
ēt caſualis,vel mixta non trahitur retro,ut l.j.§.j.ad Silla. & ibi no.
acq̄ritur ergo actio ex teſtamento,vt ex tunc, unde cū non repe
riatur ſui iuris,acq̄ritur ipſi filio,licèt tp̄e mortis eſſet in patria po
teſtate.¶In gl.ibi,(ſed fuit ſubſecuta numeratio.)dic clarius, ꝙ hic
loq̄tur in ↄditione caſuali uel mixta,q̄ retrotrahiť,vt in l. potior.&
l.q̄ balneum.q̄ pot.in pig.ha.In ll.ↄtrarijs,cōditio erat poteſtatiua.
nā ſi ſtipulor à te centum,q̄ tibi numerabo,& ſic eſt ↄditionalis ſi
ſequatur numeratio,in poteſtate mea eſt numerare uel non nu-
merare, & ēt tu ā recipere uel non recipere,& non incidere in ob
ligationem,ſi ergo recipis,obligaris,ut ex nunc recipis, non ut ex
tunc,vt promiſiſti:ſed q̄n eſt caſualis vel mixta, obligaris inuitus,
& hoc patet in l.fi.quę res pig.ob.poſ.& l.i.qui potio. in pig. hab.
unde ſi tempore ſtipulationis erā in potāte p̄ris,& tp̄e numeratio
nis eram mei iuris,acquiritur mihi actio etiā ex ſtip'one.¶In glo.
ibi.(ſi vero nō remunerādi.§.ſi filioſa.) ille §. ob. in duob.Primo,
q̄a dicit acq̄ri filio & nō patri,ut in p̄cedenti ↄ̈rio.Secundo, quia
dr̄ dari filio actionem in factum,non mandati directam, & tn̄ in
pręcedenti caſu daretur directa ex ſtipulatione, ſed illud ibi, quia
mandatum fuit factum tempore quo erat in patria poteſtate,uel
ibi datur actio ex quadam æquitate,vt ibi no.

1 *In ſtipulatione fundum dari,non ueniunt fructus qui erant in fundo tēpore ſtipulationis.*

2 *In vēditione fundi veniunt fructus exiſtentes in fundo tēpore vēditionis, & quid ſi in contractu venditionis fuit interpoſitio.& nu.4.*

3 *In ſtipula.fundum dari,an ueniant fruct.qui reperiuntur poſteà pēdere.*

4 *Stipulatio interpoſita ſuper contractu bonæfidei,an ſit bonæfidei, & intelligatur ſecundum naturam contractus.*

5 *Si venditor locauerat fundum ad pecuniam,an penſio ipſius fundi cedat emptori,an uerò remaneat apud uenditorem.*

6 *In actione reali,an ueniant fructus etiam percepti.*

1 §.Cum fundum. ¶†In ſtipulatione fundū dari,
nō ueniunt fructus q̄ erant in
fundo tp̄e ſtip'onis.h.d.¶No.hic mām difficilem ēt peſſimè de-
claratam p̄ Doc.uidere meo.¶In tex.ibi.(futurum). ſ. pendentes
vt habeat dubium.ſi n.eſſent ſeparati à fundo,& ibi adhuc eſſent,
nulla eſſet dubō,quia eſſet res alia ab ipſo,cum fundi nihil ſit, niſi
q̄d terra ſe tenet,ut l.fundi.in prin.de actio.emp.licèt gl.mag.hic in
fi. uideatur intelligere de fructib. ſeparatis a fundo. Doc.tranſeūnt
ſicco pede,& non declarant.In pendentib.aūt magna erat dubō,
quia videbanť eſſe pars fundi,ut l.fructus pendentes.de rei ven.&
2 l.ſeruus cōis.§.locati.verſi.& enim.ℸ.de fur.†Sed iſte text. uult in
ſtipulatione quæ eſt ſtricti iuris,videantur fructus exceptuati, &
videatur

videatur promiſſus fundus ſine fructibus & ita intelligo iſtum §.
non ſic in venditione,vt l.Iul.§.ſi fructibus.de actio.emp.& iſtud
3 eſt ſubtile,& non declaratur per Doct.¶†Oppo.in gl.plurib.mo-
dis.Primo,ꝙ veniūt fructus ſaltem à tꝑe lit.ↄteſta.ut l. videamus.
ij.§.ſi actionem.ſ.de vſu.& l.cū fundus.in prin.ſi cer.pe. gl. hoc fa-
tet,& cum ea tranſeunt Doc.qđ non placet. nam intelligo tex.vt
dixi ſuper eo qđ fructus pendentes tꝑe ſtipulationis videantur ex
ceptuari,& ꝓmiſſus fundus ſine fructib.ſequitur ꝙ ſuper fructib.
non poſſum litem conteſt.factam ſuper fundo.Nec ob.leges cō-
trarię,qa illas intelligo in fructibus q non pendebant tꝑe ſtipula-
tionis,ſed inceperunt poſtea pendere, qa promiſſor fundi ſciuit,
& tūc ſi poſt litis conteſt.pertinent ad ſtipulatorem,ſi ante, ſecus,
etiam ſi poſt moram extraiudicialiter commiſſam, quod eſt ſin-
gulare.Sed ↄ,ꝙ veniant poſt moram etiam ante litis conteſt.vt j.
j.eo.l.ſi fundum certa die.gl.ſoluit duobus modis. iunge ambas
ſolutiones,& dic ꝙ ibi loquitur in ſtiplone rem tradi, quæ eſt fa-
cti,& in obligatione facti poſt moram, ſuccedit obligatio ad in-
tereſſe,vnde ibi poſt moram venit intereſſe damni, quod ſi ſtipu-
lator recepit ꝑꝑ moram,quod non recepiſſet ſi facta non eſſet,
veniat etiam intereſſe lucri,qđ recepiſſet ſi mora facta non eſſet,
& ſic veniunt fructus ſati poſt moram promiſſoris,nō vt fructus,
ſed vt intereſſe.Et differunt iſta,qa ſi peterent̄ vt fructus, peterent̄
illi q ſati recollecti ſunt ꝑ promiſſorem,ſed qa petuntur vt inter-
eſſe petuntur illi q ſati & recollecti fuiſſent ꝑ ſtipulatorē ſi fundus
fuiſſet traditus,q poſſunt eſſe plures vel pauciores, & iſtud ēt vr̄
ſentire Spe.in ti.de fruct.& intereſ.§. commune.in princ. hic verò
loquitur in ſtipulatione fundum dari,in qua poſt moram non ve
nit intereſſe:vn̄ nec vt fructus,nec vt intereſſe poſſunt peti, ſed ſi
ſunt ſati poſt litem conteſt.poſſunt peti vt fructus, ſi actor vult,a-
lias vt intereſſe ſi magis ſibi expedit,qa fortè plures ipſe ſciuiſſet.
Quidam tn̄ dicunt,ꝙ etiam poſſunt peti pro tꝑe ante litis cōteſt.
non directo vt fructus,ſed per indirectum,quia moroſus tenetur
quanti res plurimi fuit à tꝑe moræ, ſi ergo tempore moræ ↄctæ
fundus erat vacuus,& valebat centum quinquaginta, pn̄t petere
ipſum condemnari ad dādum fundum vacuum ſi vacuus eſt, &
in tanto pluri,quanto plus valuit à tꝑe moræ ꝑꝑ fructus, qđ mi-
hi non placet, qa illud plus non erat æſtimatio fundi, ſed fructuū,
& iura in quibus ſe fundant , loquuntur in æſtimatione rei de
4 bitę,qn̄ creuit poſt moram, vt in l.hac.de triti.cum ſim. ¶†Sed ter
tio opp.de l.Iul.§.ſi fructibus.de act.emp.Sol. ibi. in ↄctu bonæfi-
dei,in quo plenior fit interpretatio,vt videatur venditus cum fru
ctibus,& cenſetur plus emptus ꝑꝑ fructus, vn̄ dico , ꝙ venditor
non poterit detinere expenſas quas fecit in colendo & ſerendo,
cum cenſeatur habere maius pretium,& ſic veniunt circa omnē
moram.Nos loquimur in ſtipulatione,q̄ eſt ſtricti iuris, vn̄ etiā ſi
fuiſſet appoſita ſuper ↄctu emptionis & venditionis,non venirēt
in ea fructus pendentes,ſed eſſet neceſſe recurrere ad actionem
ex empto,vt eſt caſus in l.rem.§:primo.de actio.empt.niſi promi-
ſiſſet dare fundum vacuamq́ poſſeſſionem tradere,vt l.ſi ſtipula-
tus.de vſuris.& ex hoc patet, ꝙ ſtipulatio interpoſita ſuper ↄctu
bonęfidei non eſt bonæfidei, vt eſt caſus in d. l. rō.§.j.nec intell'r
ſm nām contractus quantum ad fructus, licèt quantum ad alia
5 fortè ſecus,vt l.ſi legati ſerui nomine.cum ibi no.de leg.j. † Quid
aūt de penſione,ſi venditor locauerat ad pecuniam,an cedat em
ptori,vel remaneat penes venditorem tangitur in tex. & in d.§.ſi
fructibus.ſed plenè vide per Bart.in l.fin. j.de iure fiſci . Sed ſi fru-
ctus non erant ſati,nec pendentes tꝑe venditionis,ſed ſerunt̄ poſt
ꝑ venditorem,an ſint reſtituendi emptori?dic ꝙ ſi emptor ſolue
ret pretium ſic,qa eo ipſo venditor fuit in mora,vt l.curabit.C.de
actio.emp.Si verò non ſolueret,eſt in ptāte emptoris petere fru-
ctus,& ſoluere pretiū cum vſuris à tꝑe ↄctus, vel dimittere fru-
ctus,& ſoluere pretium ſine vſuris,ita intelligo id qđ no.gl.in l.Iu
6 lia.§.ex vendito.de actio.emp.¶†Vltimò oppo.de l.fructus pen-
dentes.de rei vendic.breuiter ibi loquitur in actione reali, & qn̄
fructus pendebāt in re mea.Nam ſi eſſent à ſolo ſeparati, venirēt
mihi reſtituendi ſi extant,vel ſi non extant,& poſſeſſor erat malę
fidei,vel bonæfidei, & factus eſt locupletior , quod dic, vt plenè
no.in l.certum.C.de rei vendica.& iſta eſt mā nr̄a , quę loquitur
in actione perſonali,vt d.l.videamus.§.ſi actionem.& quę dicitur
ad rem dandam,ſi aūt ad rem reſtituendam quę olim fuit noſtra,
uel ēt nunquam fuit,ut in Fauiana,tunc in ea veniūt fructus citra
om̄nem conte.& moram ſiue extabant tempore quo actio na-
ta fuit,ſiue inceperunt extare poſt,vt d.l.videamus.in princ. &§.j.
& §.in Fauiana.ex quibus omnibus collige diſtinctionem per te-
ipſum.Si quæritur an ueniant fructus,& an valeat condemnatio
ſuper fructibus perceptis non expreſſa certa quantitate, vide Bal.
in auth.ꝙ locum.C.ſi ſecun.nupſerit mulier.& Cy.in l.cum pro-
pria.ſi quis alteri vel ſibi,& Inn.in c.inter dilectos. de dona.

ADDITIO.

a ¶Et in quo ēt plura veniēt,q̄ de quib actū eſt,ut habet egregiè, & diffuſè ꝑ Spe. ti.de loca.§.j.ad fi. uer.locat.ꝙ pinde nō eſt in ſtricti iuris contractibus in qbus non ueniunt alia,q̄ de quibus actum eſt,& habetur per eundē Spe.tit.de ceſſi.act.§.j.Et adde,ꝙ in illis tātum iurib.habet bonafides,ut ſi in ſtipulationē deducat nihilo minus bonæfidei permaneat, ut tradit Bar.in l.ſi quis cum aliter.in j.co.verſic.& quæri,circa ſecū. ff. hoc ti.& l.ij.C.de rei vendi.vbi uide Pet.de Suzar.

1 *Procurator ſtipulādo p̄ſente domino q̄rit ei utilē actionem ſine ceſſione.*
2 *Licèt dominus ſit p̄ſens,pōt actus expediri ꝑ procuratorem procuratorio nomine,& quando tunc non acquiratur actio domino ſine ceſſione.*
3 *Proteſtatio,an debeat fieri domino ſi eſt præſens,& non procuratori.*

1 §.Si procuratori. ¶†Procurator ſtipulando pręſente domino quærit ei utilem actionem ſine ceſſione hoc dicit.& eſt caſus ſpecialis in quo per liberam perſonam alterius poteſtati non ſubiectam quęritur alteri actio.Sunt & alii actus de quibus Inſtit.de inutil.ſtipula.§.ſi quis alij.per gloſ.& tetigi in §.alteri.¶In gl.ibi,(nam in prætoriis etiam ſi eſſet abſens &c.)Tu dic non eſſe dr̄iam inter prætorias, & non prętorias,ſed inter iudiciales & extraiudiciales, nam in iudicialib. ſiue ſint prætoriæ,ſiue non,procurator ſtipulando dn̄o etiam abſenti quęrit ei vtilem ſine ceſſione,vt l.in cauſæ.§.fi.de procu.& in tali iudiciali debet intelli l.in omnibus.quæ eſt l.v.quam allegat gl. ſed in extraiudicialibus ſecus regulariter,niſi dominus ſit pręſens, ut hic. vel niſi ſtipuler ex re dn̄i,vt in l.procurator ex re.ſ. de proc.
2 ¶†In gl.ibi.(Item hoc valet in ſtiplone).i.verba obligatiua & executiua.Tu dic ꝙ qn̄ vtraque verba conferuntur in perſonā ꝓcuratoris ꝓcuratorio nomine,tunc actio non acquiritur domino etiam præſenti,ſed ſibi procuratori,quam tenetur cedere domino,& in ſubſidium ipſo procuratore abſente, uel mortuo quæretur ſine ceſſione.l.i.in fin.de inſti.ſ.de dam.infec.l.damni. §. fi.cum ibi no.per gl.Si verò obligatoria in perſonam ſuam , & executoria in perſonam domini,tunc non habet locum iſta lex. ſi verò vtraque verba in perſonam domini.tunc non valeret ſtipulatio ꝑ l.quæcunque.ſ.tit.i.& hoc ſentit iſta gl.in eo qđ ſequitur, licèt ↄriū ſenſerit gl.in d.l.omnibus.in i.gl.dum aſſimilat procuratorem tutori vel curatori,qui poſſunt concipere vtraque verba in perſonam domini,vt l.eum qui.§.ſi actori. cum ſeq. de conſti. pecun. ſed illa gl.reprobatur,& iſta tenetur per illum §.ſi actori. cum ſeq. vbi fit dr̄ia inter procuratorem & tutorem,& not. hic ꝙ licèt dominus ſit præſens,poteſt actus expediri per procuratorem procuratorio nomine,facit l.ſi dictum.§.ſi præſente.ſ. de euict. vide Bart.hic ſuperfluum,& ipſemet dn̄s deberet actū gerere poſtquā eſt præſens,ad qđ vide,quod no.Io.An.in c.fi.de do. & contu.in
a nouel.ubi videtur dicere,ꝙ proteſtatio[a] non debet fieri procuratori,ſed domino quando eſt præſens, ſed in contrarium videtur caſus in d.§.ſi pręſente,hic non ſunt alia.

ADDITIO.

a ¶Quòd proteſtatio.Adde Bart.in l.j.ff.de libe.agn.& in l.non ſolū.ff. de no. oper.nun.& per Innoc.in c.cum in iuuentute.de præſum.

LEX LXXIX.

Quoties. In re dubia ſumitur ille ſenſus qui facit rem realem,& reſpuitur ille qui reddit actum inutilem. h.d.qđ dic ut hic in gl.fi.& ſ.e.l.ſtipulatio iſta.§. in ſtipulationibus. per gl.& de figuris & fallentiis,de quibus in glo. j. uide in Spe. de diſpu.ad vota.§.j.hic non ſunt alia.

LEX LXXX.

Quoties quis. In ſtipulationib.prętorijs poteſt quis promittere factū alienum, & vr̄ promiſiſſe ſe facturum & curaturū,& in ſtipulatione facti poſt morā ſuccedit obligatio ad intereſſe,& cum procurator ſtipulatur, vr̄ habuiſſe reſpectum ad intereſſe domini.hoc dicit.đ prin. vide Cy. in l.j.in vij.q.de procur.& dixi.in l.ſtipulatio iſta.in prin.

LEX LXXXI.

Nemo rem. Non pōt quis ſtipulari rem ſuā ſibi dari, ſed reſtitui ſic,& ēt ęſtimationē eius. h.d. ſed q d ſi ſtipulor ſimpl'r talem fundum, q erat ipſius ſtipulantis? vr̄ ſtipulatus dari,& ſic non ualet,ut hic dicit text.licèt glo. innuat ↄrium,& probat in l.ſi ita diſtrahatur.de ↄhen.emp.ſed contra in l.quoties in ſtipulat.ſ.e.Sol.ſi promiſſor habebat facultatem rei reſtituendæ,putarem per illam legem quòd uideatur magis ſtipulatus eam reſtitui, ſed ſi non habet facultatem rei reſtituendæ,locum habet quod ſ.dixi.

1 *Si res debita fuiſſet eodem modo peritura penes creditorem , an teneatur debitor moroſus de interitu.*

1 §.Si poſt moram. †Periculum interitus poſt moram pertinet ad debitorem, &
2 in mora dicitur qui litigat ſine cauſa iuſta.hoc dicit.glo.hic† tangit unum articulum,ſi res fuiſſet eodem modo peritura penes creditorem,an teneatur debitor de interitu, in quo fuerunt diuerſæ opi.Bar.tenuit ꝙ ſic,quia moroſus,& fur ęquiparantur,ut j.proxi.§.pe.ſed in fure non diſtinguitur,ergo nec in moroſo. eius dictum puto verum in re dubia,ſed ſi conſtaret ſtandum eſſet certo.per l.ſi Aſia.& l.ſi plures.ſ.depoſi.& dixi in l.qđ te.ſ.ſi cert.peta. dicitur ergo hic quod poteſt.

LEX LXXXII.

1 *Promiſſio facti alieni quando ualeat, & quando non.*

1 INter ſtipulantem. †Promiſſio facti alieni non tenet,
ſed ſi imperſonaliter fiat, extenditur ēt ad factum alie
num, ſi præcedit ɔ̃ctus ratione cuius ex illo teneatur
vel ſit talis quem promiſſor poterit prohibere. h.d. cum gl. & pri-
mo loquitur, qñ expreſsè promiſit factum alienum, vſq; ibi. {& ꝙ
ſpondet.} Secundo qñ imperſonaliter fuit locutus, & hoc uoluit
Mar. in tertia ſolutione, gl. ibi. {ſm Mart.} qui dixit verum, in hoc,
tñ ſimplr, quia ſm dictum dēt limitari, ſm quod limitatur in pri-
ma, & ſecunda ſolutione gl. ¶In tex. ibi, {negotium ɔ̃hitur.} i. ɔ̃hi
dēt, quaſi dicatur ſtipulatio ad hoc, vt valeat, dēt continere factū,
uel donationem ipſius promiſſoris, & tunc vr̃ negotium ɔ̃hi in-
ter eos, & ſic valet. Si autem cōtinet factum vel donationē tertij,
non vr̃ negotium ɔ̃hi inter eos, & ſic non valet, nec ut ipſe ꝓmiſ
ſor obligetur, nec ut ille tertius obligetur, cum quo nihil eſt actū.
¶In tex. ibi. {non ſimplex abnutiuum ſpondet} i. non factum ne
gatiuum concludas, ſed ēt affirmatiuum. ſ. Petrum facturum, &
curaturum, ꝙ dolus malus aberit, vel ꝙ alius non impediet me
quo minus hēre liceat. Et pro declaratione tex. & glo. recollige ꝙ
tres ſunt caſus, nam interdum quis refert verba ad perſonam ſuā
ſuper facto alieno; vt quia promittit ſe facturum & curaturum,
ꝙ tertius dabit, vel faciet, & tunc ſine dubio valet promiſſio, qa
non promittit factum alienum, ſed proprium, ēt ſi non pręcedat
ɔ̃ctus de cuius nã teneatur, & ēt ſi non ſit talis quem poterit pro-
hibere, & ita loquitur hic. Sexta ſolo q̃ ponit gl. in ver. {vel hic ꝓ-
miſit ſe curaturum.} Interdū confert verba expreſſè in perſonam
extranei, quia promittit ꝙ ille dabit, vel faciet, ſeu ꝙ non faciet, &
iſto caſu loquit̃ primus caſus huius l. qa non valet promiſſio, &
non tenetur ēt curare, ꝙ ille det, quia peccat in forma, & hoc vo-
luit dicere Mart. in tertia ſolutione ibi. {an expreſſum ꝑ me & per
alios.} Fallit in ſtipulatione p̄toria in qua ēt dicto caſu vr̃ promiſiſ-
ſe ſe facturum & curaturum, vt ſ. eo. l. quoties quis. in uerſ. nã qui
alium. Itē fallit qñ ipſe promiſſor tenebatur ad illud idē, ut ſi tene-
baris mihi in centum, & promiſiſti ꝙ Titius fideiubebit pro te,
vel conſtituet ſe ſoluturum, nã tunc ēt videris promiſiſſe te factu
rum & curaturum, ut in l. quod aūt. §. j. & ibi per Bar. de conſti. pe
cu. Poteſt dari tertia fallentia, qñ iuraſſes, quia iur̃m hēt uim, vt vi-
dearis promiſiſſe meliori mō quo valere pōt, vt in l. cum pater. §.
filius matrem. de leg. ij qđ ēt tenet hic Ang. Interdum promiſſio
facta eſt imperſonaliter, quia promiſiſti me hēre licere, vel dolum
malum abeſſe, vel rem a me non euinci. iſto caſu loquitur ſecun-
dus caſus huius l. qui tñ dēt limitari per primam & ſecundā ſolu-
tionem gl. ſ. ꝙ tenearis, ꝙ tertius non impediat, ſi præcedit ɔ̃ctus
ex cuius nã tenearis de facto tertij, vt venditionis, vel ſi ille tertius
eſt talis quem pōt prohibere, quia eſt in tua poteſtate, vt in l. flumi
num §. q̃ q̃. de dam. infe. tñ aduertendum, ꝙ illo tertio faciente ɔ̃,
non teneris, tanq̃ tu ipſe feceris, ſed ex eo quod non curaſti, ꝙ ille
non veniet ɔ̃. & ita loquitur quinta ſolu. Io. ibi, {uel ſm Ioan. &c.}
vbicunq; aūt dixi te teneri ad faciendum, & curandum ꝙ tertius
non faciat, tunc videris non curaſſe, qñ ſciuiſti illū ɔ̃ facere, & non
curaſti, & iō cautum eſt tibi ſignificare. idem ſi pōt tibi imputari
cur non adhibuiſti diligentiam in ſciendo, vt in caſu l. in lege. ſ. lo-
ca. vel ſi pōt tibi imputari cur a prin. non promiſiſti, vt ſi fiat ɔ̃ per
tuum procuratorem gñalē, vt ſ. eo. l. in illa ſtipulatione. per Barto.
vel per illum qui habet a te cauſam, ſed tunc videris teneri potius
tanq̃ tu ipſe feceris per l. Titius. de ſeru. expor. & quod no. Cy. in l.
ea lege. C. de cond. ob cauſ. vr̃ ergo ex prædictis, ꝙ licet præcedat
ɔ̃ctus venditionis, de cuius nã eſt, quod tertio euincente tenearis,
ſi tñ promiſiſti expreſſè, ꝙ tertius non euincet, nō valeat promiſ-
ſio per primum caſum huius l. ſed ſatis vr̃ mihi durum, licèt text.
cum gl. & Doc. hoc innuant. Nam immo vr̃, ꝙ valeat, & expona
tur ſm ſubiectam materiam, ꝙ facies & curabis. & ſic diſtinctio
q̃ ponitur in tex. prima facie eſt, ꝙ verba non videantur attenden
da, ſed ſolum an præcedat ɔ̃ctus, de cuius nã tenearis, vel an ſit ta-
lis quem poſſis prohibere, & tunc indiſtinctè tenearis, qualitercū
que uerba ſint concepta, an non, & tunc ſecus.

1 *Diſſenſus uitiat ſtipulationem, & quando habeat locum.*
2 *Iudiciū nō uitiatur, ſi reus in litigando ſenſerit de alia re q̃ ſenſerit actor.*
3 *Quid ſi apparet de diſſenſu in ipſa conteſtatione.*
4 *Iudicium redditur in inuitū, et qualiter poſſit qs cōpelli ad litē cōteſtādū.*
5 *Verba libelli debent interpretari ſecundum intentionem agētis, et uerba
exceptionis ſecundum mentem rei.*
6 *Declaratio uerbi obſcuri prolati in libello ſi non eſt facta per actorem, an
poſſit fieri per eius heredem.*
7 *Quid in uerbo obſcuro prolato a iudice, an poſſit declarari per eius ſucceſ-
ſorem.*

1 §. Si Stichum. †Si promiſſor ſenſit de alia re quàm
ſenſerit ſtipulator, non ualet promiſ-
ſio, ſed ſi reus ſenſerit de alia re, q̃ ſenſerit actor, non vitiatur iu-
dicium. h.d. iſte §. ſingularis, maximè in hoc ſecundo dicto, & ſē-
2 per allegatur. ¶†Not. primo, ꝙ diſſenſus vitiat ſtiplonem, & red-
ditur ratio. ibi. (nam ſtipulatio, &c.) quam not. pro eo, qđ dixi ſ.
eo. l. ſtipulatio iſta. §. ſi qs ita. Et aduerte, quia iſtud eſt verum, qñ
apparet ꝙ ſtipulator ſenſit de vno, & promiſſor de altero, & po-
ſtea apparet duobus modis. ſ. ex verbis prolatis tpe ſtipulationis,
vt ſi fui ſtipulatus Stichum album, & tu promiſiſti Stichum ni-
grum, vel ex verbis prolatis ante, vt quia dixeras inter amicos, ꝙ
intendebas promittere Stichum, ſed non album, ad qđ proban-
dum debes admitti, vt l. Fulcinius. §. quid ſit latitare. ſ. quib. ex ca.
in poſſ. ea. & l. apud Celſum. in prin. de doli excep. & hoc apparen
te non valet ſtipulatio, etiam in illo de quo ſenſiſti, ſed hic non ap
paret, & tu diceres te ſenſiſſe de nigro, & ego de albo, valebit in
eo de quo ſenſiſti ſ. eo. l. ſtipulatio iſta. §. in ſtipulationibus. non er-
go credo verbo tuo, vt in nihilum tenearis, ſi non probas de diſſē
ſu, ſed tenearis in minus. Item habet locum quod hic dr̃, qñ erat
diſſenſus in re principali, nam quo ad acceſſoria non vitiatur ex
toto, ſed debetur illa de qua ſenſit reus, vt in l. ſi in emptione. in
3 prin. de contrahen. emp. ¶†Nota ſecundò, ꝙ iudicium[a] non vitia
a tur ſi reus in litigando ſenſerit de alia re, q̃ ſenſerit actor. Iſtud tñ
non eſt verum, ſm Doct. qñ apparet de diſſenſu in ipſa conteſta.
vt ſi dico te teneri ad Stichum album, & tu reſpondendo dicis te
nō teneri, niſi ad Stichum nigrum, nam in nullo iſtorum facta eſt
conteſta. & ideo in nullo poteſt ſequi ſententia, quia conteſtatio
eſt ſimilis atteſtationi. habet ergo locum qñ ex forma conteſta-
tionis non apparet de diſſenſu, quia dixi te teneri ad Stichum al-
bum, tu negaſti, probaui, & nunc dico iudici ꝙ te condemnet ad
Stichum album, tu dicis te non penſaſſe de illo, ſed de nigro in cō-
teſtando, & in neutro factam eſſe conteſtationem, & per conſe-
quens te non poſſe condemnari ad aliquem, certè etiam ſi velis
hoc probare, nō debes audiri, quia pręſumptio iuris, & de iure eſt
ꝙ ſenſeris de illo, de quo ego ſenſi per rōnem poſitam in litera,
& ſic condemnabitur reus ad Stichum album, de quo dico me
ſenſiſſe, & ita intelligit Bar. hoc verum, niſi ego confitear te ſenſiſ
ſe de nigro, quia ɔ̃ præſumptionem iuris, & de iure non admitti-
tur probatio in ɔ̃rium per confeſſionem patris, vt no. in Auth. de
ęqual. do. §. ſed aliud. ſm Ang. Si tñ fuiſti admiſſus ad probandum,
cum nō deberes admitti, dicit Bar. ꝙ debeo in integrum reſtitui.
Ang. contra, quia nihil releuat probatio ex quo non debuit ad-
mitti. Tu dic, aut fuiſti admiſſus me volente, & tunc iudicium red
ditur nullum, nec eſt neceſſaria reſtitutio, arg. in c. j. de reſti. ſpol.
aut me tacente, & idem, qa videor aſſentire, ꝙ poſſis probare diſ-
ſenſum, per id, qđ no. in c. cum Bertoldus. de re iud. in glo. & not.
poſt diffinitiuam &c. Aut me ɔ̃dicente, & non reddit̃ iudicium
nullum, nec debeo reſtitui vt annulletur, & ita procedit dictum
Ange. ſed bene deberet reſtitui ad faciendam defenſionem, quā
omiſiſti facere in eo de quo ego ſenſi. & ita loquitur dictum Bar.
4 ¶†Not. tertiò ad id, qđ ſemper allegatur, ꝙ iudicium redditur in
b inuitum.[b] Ex quo ſequitur, ꝙ pōt quis præciſè compelli ad lit. cō-
teſta. captis pignoribus, & mulcta indicta, vel eo retēto in palatio
quouſque conteſtetur, hoc verum niſi offerat ſe paratū ſoluere,
vel ɔ̃fiteatur intentionem actoris aīo declinandi iudicium, vt in l.
ſi reus paratus. ſ. de procur. gl. tñ in authen. qui ſemel. C. quō, &
qñ iudex. in glo. magna vr̃ dicere, ꝙ non poſſit compelli præciſè,
ſed ꝙ poterit procedi contra eū ad miſſionem in poſſeſſionem
ex primo decreto, ꝑꝑ contumaciam in nō rñdendo, ſicut in non
comparendo. Sed illud eſt verum qñ per miſſionem actori ple-
nè eſt conſultum, vt in authen. quam glo. ibi allegat, al's reprehē-
deret gl. per l. i. §. quid ergo. de ventre inſpi. & in l. quoties. in princ.
5 §. prętor. ſupra de noxa. & per iſtum tex. ¶†Not. ergo ꝙ verba li-
belli debent interpretari ſm intentionem agentis, & eodē modo
verba exceptionis debēt interpretari ſm mentem rei, vt l. ſi quis in
tētione. ſupra de iudi. licèt ergo in ɔ̃tractibus fiat interpretatio ɔ̃
proferentem, vt d. §. in ſtiplonibus in iudiciis fit pro proferente,
& ad hoc allegatur iſte tex. & d. l. ſi quis intentione. Si aūt non agi
tur de interpretatione verbi obſcuri, tunc in præparatorijs faue-
tur actori, vt admittatur. In deciſorijs fauet reo, vt abſoluatur in
medio vtrique. iuxta not. in l. de die in prin. qui ſatiſdare cōgantur.
& ideo ſi facta eſſet conteſtatio per confeſſionem, quia illa pro-
deſt ēt ad probandum intentionem actoris, non fieret condem-
natio in illo de quo actor ſenſit, ſi reus negaret ſe de illo ſenſiſſe in
confitendo, & actor alio modo non probaſſet ſibi deberi, quia
6 hic concernit mediam, ita tenet hic Bar. ſingulr. ¶†Vltimò, eſt hic
vna gloſſella q̃ ſemꝑ allegatur, q̃ incipit. (vincenti & eligere nolen
ti.) q̃ tenet, ꝙ declaratio verbi obſcuri prolati in libello ſi non eſt
facta per actorem, non pōt fieri ꝑ eius heredē, per l. idē Pompo-
nius.

ADDITIONES.

a ¶Quod iudicium. Adde ꝙ iudicium interdum ponitur pro ſententia diffi
nitiua ſm Paul. de Caſt. in l. j. in iiij. not. C. ſi aduer. rem iudica.
b ¶Iudicium redditur in inuitū. Adde gl. in c. j. extra de iudi. & ibi D. Archid.
in c. in primis. ij. q. j.

nius ſcribit.§.fi.de rei ven. licèt ſecus ſit in electione alternatiua,q̃
tranſmittitur ad hæredes,vt s.eo.l.ſi ſtipulatus.poſt princ. Eſt & a-
lia dñia,qa declaratio ſemel facta amplius non põt fieri, vt j. eo. l.
quicquid aſtringendæ.ſed eſt in electione in ꝯtractibus, vt j.eo.l.cū
7 qui certarum.¶†Iſtum articulum vide hic per Bar. q dicit vnum,
ꝙ declaratio verbi obſcuri prolati à iudice non põt fieri per eius
ſucceſſorem,ſed ꝯ ipſe determinat,in l.ab executore.j.de app. &
illa verior,quia reputatur eadem perſona plus q̃ heres, & ſic eſt
idem iudicium,vt l.proponebatur.de iudicijs.& in c.innotuit.ex-
tra de electionibus.hic non ſunt alia.

§.Si ſtipulante. In ſpeciebus ſi ſtipulanti duas alter-
natiuè rñdet de vna,nõ valet ſtiplo
ẽt in illa,ſed in ſummis ſi fiat interrogatio de maiori,vel minori,bñ
valet in illa,& ſilr in ſpeciebus valet,ſi præceſſit interrogatio copu
latiuè.h.d.primum dictū procedit,niſi diuerſitas illico ſtipulatori
placuerit,vt s.eo.l.j.§.cum adijcit.quod nõ eſt neceſſarium in ſe-
cundo caſu,vt hic in gl.Item ratio ſecundi caſus eſt, qa cum in sū
mis non cadat affectio,ſi ſtipulor maiorem aut minorem,non vi
deor ſtipulatus niſi minorem, & ſicut ſimplr rñderit; de illa tñ
videris rñdiſſe:nimirum ſi rñdendo expreſsè de minori valet, qa
videris ad interrogata rñdiſſe;& hoc vult dicere tex:hic,& ẽt glo.
in verſi.(uel tertio eſt ratio.)& ſic nota ꝙ in alternatiua ſummarū
minor tñ eſt in obligatione. Sed in alternatiua ſpecierum vtraq;
qa in eis cadit affectio.& poſſet arbiter potius ſoluere maiorem
q̃ minorem,& pp hoc ẽt in ſummis ſi poſſet dari affectio, eſſet
idẽ,vt j.de noua.l.is cui.Ex his ſequit̃,ꝙ ſi debitor eligeret maiorẽ
ſummam,creditor quatenus recipiendo excedit minorẽ diceret̃
habere potius ex donatione,q̃ ex debito,ita not. Doc. C. de ver-
bo.ſigni.l.pe.& Bar.in l.ſi ita relictū.§.fi.de leg.ii.per hoc ẽt dico,ꝙ
ſi fui ſtipulatus x.aut v.& tu ꝓmittis x.vr̃ ꝙ valeat ſolū in v. quaſi
nõ ꝓceſſerit interrogatio niſi de v.p ſupradicta.Item hęc vera qñ
electio erat rei.Quid aūt ſi ſtipulatoris.an ſumma maior cū ſit in
obligationẽ,quaſi veriſimile ſit ꝙ illã tñ elegerit? vr̃ ꝙ ſic, vt ꝯtrio
rum ſit eadẽ diſciplina,ſed ꝯtriū eſt.Nam imò tūc vtraq; eſt in ob-
ligatione p l.planè.la prima.de leg.j.§.pen.qa non fit interpretatio
pro actore ſicut pro reo,& ita not.Doct.in locis preallegatis.

2 *Non inſpicitur quod euenire poteſt,quando præſens ſtatus rei ad illud nõ*
tendit,ſecus ſi ad illud tenderet.
3 *Illud qđ ĩpedit obligationẽ iã contractã,fortius impedit eã contrahendã.*
4 *Obligatio ſemel extincta propter aliquam cauſam non reconualeſcit,licèt*
ceſſet cauſa annullationis.
Regula,ceſſante cauſa ceſſat effectus,non habet locum in cauſa inductiua
annullationis.
5 *Non ſemper eſt eadem ratio contrariorum.*
6 *Si nauis reſoluitur ea intẽtione,ꝙ reficiatur ex eadẽ materia, ꝑinde eſt,*
acſi nõ eſſet reſoluta:ſi poſtea reficiatur,nec eius obligatio extinguitur.
Quid in re quæ poſtea efficiatur ſacra.
7 *Quid in domo deſtructa ſi reficiatur.& nu.1.*
8 *Caſus in quo id,quod factum eſt in tempore probibito non valet, licèt con*
feratur in tempus permiſſum.

1 §.Sacram rem. †Stipulatio de re quę non eſt in cõ-
mercio noſtro,non valet, ẽt ſi ꝯfera
tur in tp̃s quo erit in cõmercio,& ſi poſt ſtiplonem deſinit eſſe in
commercio,ſtiplo euaneſcit,ſi ſine culpa promiſſoris, nec reuiui
ſcit in primo vel ſecūdo caſu,licèt poſtea incipiat eſſe in commer-
cio,hoc primo.Item res mobilis ꝯſiſtens ex mã & forma, vt na-
uis,ſi reſoluat̃ ea intentione,vt ex eadem mã reficiat̃, poſt q̃ fuerit
refecta reputatur eadem nauis eſſe:& ideo ſtiplo re ipſa interpoſi
ta interim non fuit extincta,ſed reuiuiſcit eius effectus, & poſt q̃
fuerit refecta reaſſumit vires,ſecus ſi fuit reſoluta non ea intentio
ne vt ex eadem mã reficiat̃,cū penitus reputatur diuerſa,& ideo
ſtiplo,re ipſa interpoſita p reſolutionem fuit extincta; nec reuiui-
ſcit, hoc ſecundo,non ſic in domo deſtructa vſq ad fundamẽta,
nam ẽt ſi ea intentione vt ex eadem mã reficiat̃, reputat̃ tñ diuer-
ſa, & erit idẽ qđ in proximo p̃cedenti caſu,non ſic ſi non fuit in to
tum deſtructa,ſed ligna,uel tigna duntaxat remota, & poſtea de-
poſita,quia reputatur eadẽ.Itẽ ſi ſtipulor certã quantitatẽ perci-
piendã ex certo fundo,dr̃ ſtiplo hr̃e tp̃s,non aūt ꝯdõnem; & iõ ſi
cèt ibi fructus non naſcantur in primo,vel ſecundo anno,vel na-
ſcant̃,& pereant ſine culpa promiſſoris,nõ extinguitur obligatio,
ſed expectatur quouſque naſcant̃,& durẽt,adeo ꝙ poterunt ſol
ui.h.d.totus iſte §.in effectu,& eſt difficilis in tex: pp eius longitu-
dinẽ,quem diuide in ſex partes:nam primo ponit tria dicta de re
q̃ non eſt in commercio, vel eſſe deſijt poſt ſtiplonem, vſque ibi,
(qñ qdem.)Secundo in illo ver.ſm primum intellm gl. ponit ra-
tionem dubitandi circa tertium dictum,qđ eſt in ver. (nec reuo-
catur.)p quam videbat̃ dicendum eſſe ꝯtrium,ſed ea non obſtan-
te locum habet tertium dictum,ſm alium intellm gl. ponit̃ ratio
decidendi ipſius tertij dicti,& hoc vſque ibi(nam & ſi nauem.) In
ſecunda in qua Iuriſconſultus ꝯ illud tertium dictum opponit
de duobus exemplis.ſ.de naui promiſſa & poſtea reſoluta,deinde
refecta,quia reuiuiſcit obligatio,q̃ durãte reſolutione ceſſauerat,
& in tertio dicto dr̃ ꝯtrium.Itẽ de alio exẽplo,vt fui ſtipulatus cer-
tã quantitatẽ vini ex tali fundo,qa ſi naſcat̃ ibi vinū, & ſic obliga-
tio incæpit ſortiri effectū,deinde ſit conſumptum ſine culpa pro
miſſoris,deſinit habere effectū,qa niſi ex illo fundo dare tenet̃, &
dare nõ põt abſq; ſui culpa,vñ nõ põt ꝯueniri, ſi poſtea iterum na
ſcatur obligatio reſumit vires,& hoc vſq; ibi;(ſed hæc diſſimilia.)
In quarta,in qua Iuriſcõſultus rñdet ꝙ iſti ſunt caſus diſſimiles pri
mo caſui,qñ in ſtiplone fuit deducta res q̃ non erat in cõmercio,
vel q̃ poſtea deſijt eſſe,& primo declarat diuerſitatẽ inter iſtū ca-
ſum & illū vini.vſq; ibi.(& nauis.)poſtea declarat diuerſitatẽ inter
iſtū,& illū de naui vſque ibi.(ſicuti.) Quinto ponit vnū caſum in
quo videbat̃ dicendū idẽ qđ in naui, vt diſtinguat̃ qua mẽte fuit
facta reſolo,& tñ determinat ꝯtriū,ꝙ imò nõ diſtinguat̃ quo aĩo,
ſed an fuerit facta reſolo in parte,vel in totū,vſque ibi. (hic tracta-
tus.)Sexto & vltimo ponit vtilitatẽ huius inueſtigationis ad qđ ſit
2 vtile hoc ſcire,& an ſit eadẽ res,vel diuerſa.†No.primo,ex primo
dicto,ꝙ nõ inſpicit̃ qđ euenire põt,qñ pñs ſtatus rei ad aliud non
tẽdit,ſecus ſi ad illud tẽderet,ſic s.de dam. infec. l. q bona.§.cū in-
ter.de hoc brocardo vide hic p Bar.& uide Bart. hic ꝙ iſta ſtiplo
nõ eſſet nulla,ſed eſſet in pẽdenti quouſque efficiat̃ res ꝓphana,
uel liber efficiat̃ ſeruus,qđ remouet̃ dicẽs,ꝙ nõ debet illud ſpecta
3 ri.†Not.ſcđo in ver.(nã & cū.)ꝙ illud qđ reſoluit obligationẽ iã
ꝯtractam,fortius impedit eã ꝯhendã,de hoc brocardo tãgit̃ in l.pr̃e
4 furioſo.s.de his,q ſunt ſui vel alie.iur.& hoc p Bar.¶†Not.tertio in
ver.(nec reuocat̃.(ꝙ obligatio ſemel extincta pp aliquã cãm nõ
recõualeſcit,licèt ceſſet cã annullationis,regula ergo illa, ꝙ ceſſan
te cã ceſſet effectus,nõ habet locū in cã inductiua annullationis,
5 de quo brocardo tangitur in l.gñaliter.C. de epiſ. & cle. ¶† Not.
quarto in ver.(qñ qdẽ.)ſm primã lect.gl.ꝙ non ſemp eſt eadem
rõ ꝯtriorum,regulr ſecus,vt in l & ſi ꝯ.de vulg. & pup. & in l.fi.de
leg.iij.hoc eſt dicere p ꝯtrium,qa ſi vnū de ꝯtrijs inducit vnum effe
ctum,alterum ꝯtrium debet inducere ꝯtrium effectū, ſed hic non
inducit,qa qualitas iſta,ꝙ res ſit ſacra,vel publica;vel homo ſit li-
ber,inducit hūc effectū ꝙ faciat ſtiplonem non valere,inualidam
reſoluit,ceſſatio aūt huius qualitatis,q̃ eſt rectè ꝯtria;non inducit
ꝯtrium effectum,ꝙ faciat reuiuiſcere.Rõ patebit ex ſequentibus.
6 ¶†No.quinto in ver.(nã & ſi nauem.)iuncto ver.(& nauis.) ꝙ ſi
nauis reſoluitur ea intentione ꝙ reficiat̃ ex eadem mã, perinde ẽ
acſi non eſſet reſoluta,ſi poſtea reficiat̃,& ex hoc ſequit̃ ꝙ obliga
tio non extinguitur ſeu declarat̃ non fuiſſe extincta, poſt q̃ nauis
fingit̃ nõ fuiſſe extincta,ſed ceſſauit interim effectus, ſed ſi ea intẽ
tione vt non reficiat̃ ex eadẽ mã, tunc licèt poſtea fuerit refecta
reputat̃ diuerſa.& ſic obligatio eſſet extincta & non reuiuiſceret,
ſicut ſi homo liber efficeretur poſtea ſeruus. Sed quare in libero
hoĩe,& in re ſacra nõ diſtinguit̃,ſicut in naui, qua mente &c. Rñ-
deo,ꝙ nunq̃ ſeruus manumittit̃ ad hunc finẽ, vt poſtea reueniat
in ſeruitutẽ,nec res efficitur ſacra ad hūc finẽ vt poſtea efficiat̃ ꝓ-
phana,quia iſtud cẽt ciuile,& nõ nãle expectare, vt in ver. (& ca-
7 ſum.)non ſic in naui.¶†Itẽ quare in domo nõ diſtinguit̃, ſicut in
naui?Rñdeo,qa nauis eſt res mobilis,& res mobiles ſequunt̃ pſo
nã vt in l.j.de impo.lucr.deſcr.lib.x.Et ideo aĩus pſonæ multū o-
perat̃ in ea,& idem eſſet in qualibet re mobili ꝯſiſtente ex mã,&
forma,ſed domus coheret ſolo,& nõ ſequit̃ ꝯdõnem pſonę, vñ
nõ tñ operatur aĩus,ſi ergo fuit tota reſoluta vſque ad fundamen
ta,ẽt ſi ea intẽtione reficiẽdi ex eadẽ mã reputaret̃, poſt q̃ eſſet re-
fecta domus diuerſa,nõ rediret in obligationẽ,q̃ fuiſſet extincta,
& ſic cẽt idẽ qđ in hoĩe effecto libero,ſed ſi non tota,ſed ſolūmo-
do tigna deijciunt̃, tex.circa fi.in ver.(ſicuti.)vr̃ dicere ꝙ ſit diſtin-
guendū qua mẽte.Tu dic, ꝙ ſi poſtea fuerint repoſita tigna, ſiue
illa eadẽ,ſiue alia.Itẽ ſiue fuerit remota aĩo reficiendi, ſiue nõ,tñ
reputat̃ eadem domus,qa remanſerunt duæ partes principales.ſ.
fundū,& paries q̃ attrahunt ad ſe tertiã partẽ,nec iſte tex: vult di-
cere ꝯtrium,ſed dicit ꝙ tigna remota ea intentione,vt ibi iterū re-
ponant̃ nõ cenſent̃ remota,ſed adhuc eadẽ ſunt. Et effectus eſt,ꝙ
ſi teſtor legauit talẽ domū mihi de qua remouerat tigna ea inten
tione,vt debeant̃ mihi illa tigna,ſicut ſi nõ eſſent remota, ſed ſi a-
lia intentione,nõ deberent̃,vt l.granaria.§.fi.de act.emp.& no.in l.
8 cætera.§.fi.de lega.j.¶†Vltimo not. in ver.(vt nec qdem ſtipula-
tio.&c.)Caſum in quo id,qđ factū eſt tp̃e ꝓhibito, licèt ꝯferat̃ in
tp̃s ꝑmiſſum,non valet,& hoc qñ in ciuile, & non nãle eſt expe-
ctare.l.in tp̃s.de hære.inſti.Item ꝙ illa dñr non eſſe in commercio
q̃ non pñt ſubiici dñio noſtro.Item tex.ibi,(& caſum &c.)q ſem-
per allegat̃.Circa illū verò articulū,de illo,q tenetur ad certã quã
a titatẽ percipiendam ex certo fundo,ſi primo[a] anno non naſcant̃,
an debeat expectari annus ſequens,vide p Cy.in l. ſi qs argẽtum.
C.de dona.& per Bar.hic in gl.q̃ incipit (ex libero.)in fin. dic me-
lius ad l.chorus.§.fi.de leg.iij.ꝙ ibi debetur ille ſeruus ex noua uo
luntate,in qua teſtator vr̃ perſtitiſſe.Non ſunt alia.

ADDITIO.

a ¶Si primo anno non. Adde Io.de Imo.in c.potuit.de loca.Paul.de Caſt.
conſil.56.incip.quia exceptiones,

1 *Stipulatio*

1 *Stipulatio ex cauſa lucratiua euaneſcit,ſi res ĩ ea deducta efficiatur ſtipulatoris ex alia cauſa lucratiua, dum tamen irreuocabiliter,ſecus ſi reuocabiliter.*

2 *Quando lite pendente deficit ius actoris, an reus abſoluatur.*

1 **§.Si rem quam.** ¶†Stipulatio ex cā lucratiua euaneſcit,ſi res in ea deducta efficiatr̃ ſtipulatoris ex alia cā lucratiua,dū tñ irreuocabiliter, ſecus ſi reuocabiliter.h.d.vſque ad.§.Stichū. & primò loquit̃ qñ irreuocabiliter,vſque ibi.(ſi verò.)poſtea qñ reuocabiliter, & de vtroque ponit duo exempla,vt patet ex tex.In tex.ibi. (ſtipulatus ſim.) puta à te q non eras dñs:nam nihilominus valet ſtipulatio,cū poſſis redimere,& ſoluere,& ſi non redimas,ſaltē tenearis ad æſtimationem,vt l.non dubiū.in fi.de leg.iij. ¶In tex.ibi.(nactus fuero ex cā lucratiua:)puta ab eo qui erat dñs, q mihi donauit vel legauit,& poſſeſſionem adeptus ſum,vt colligit̃ ex verbo,(nactus.) ex ſolò aūt legato facto a dño,licèt acquiſiuerim dominium, nō euaneſcit ſtipl'o,qa non ſum adhuc nactus,& ita intellige tex. & eſt tex. in c. ſi tibi.de præben.in vi.¶In tex.ibi.(ſed & ſi hęres extitero.) hic maior dubitatio,qa cā hæreditaria non eſt lucratiua, imò interdum oneroſa,maximè hoc iure quo tenebatur hęres inſolidum creditoribus etiam ſi hæreditas non erat ſoluēdo,vt l.q̄ dotis. ſol. mat. Sed intellige hunc tex.qñ deducto ære alieno res iſta mãſura erat penes me ex cā hæreditaria,& ſic lucratiua,quia nihil mihi aderat pp eam,al's non haberet locū qđ hic dr̃,ita habetur in l. ſi ſeruus legatus.§. Stichus.de leg.j.& ibi no.& ita intelligit̃ l.q.ſ.ti.j.ſ'm Iac. de Are.¶In tex.ibi.(eā legauit.)dic vt habeat dubiū. ſ.in diem certam,quo caſu adeundo efficior dñs illius rei,cum in legatario añ euentum non tranſeat dominium.l.Sempronius Attalus.de vſu. leg.cū ergo habeam ex cā lucratiua videbatur euaneſcere ſtipl'o. Sed ꝯ eſt,qa adueniente die receſſurū eſt a me dñium,poſſem ergo ſtatim agere ex ſtipl'one,ſaltem vt conſequar æſtimationem, ſed ſi fuiſſet res pure legata,non haberet dubiū,qa per aditionem non ꝯſequerer dñium,cū directa via tranſeat in legatarium, vt l.a Titio.de fur.vnde nō eſſem cōſequutus ex cā lucratiua,vnde non eſſet dubium,ꝙ poſſem agere ex ſtipl'one:ſi autem fuit à me legata ſub conditione,tunc eſt maius dubium, quia poterit conditio deficere,& ſic penes me remanebit,vnde videbatur ſtipl'o extingui.Sed adhuc dicit̃ ꝯ̈rium in ſeq.ver.quia etiam poterit exiſtere, & ſic a me recedit dñium,& hoc attento ſtipl'o nō euaneſcit,ſed eſt in pendenti,& nihilominus ex ea poſſum agere conditione pēdente,vt ſequitur,ſed ſi lite pendente ꝯditio deficiat, & ſic penes
2 me remaneat,iudiciū euaneſcit vt in fine.¶†Ex quo collige,ꝙ qñ lite pendente deficit ius actoris,reus abſoluit̃,vt ſ. ſol. mat.l.ſi conſtante.§.ſi.& l.ſi ſeruus.in prin.ff.de condi.fur.ſiue deficiat ex cā đ pręterito lite mota,ſiue ex cā habente originem poſt litem motā vt dictis iurib.ſed ſi poſt litem motam ius ſuperueniat actori qđ tpe litis motæ non erat,an ſufficiat ad ꝯdemnationem?diſtinguit̃, an ex cā de præterito ante motam litem,& tunc ſufficit, ut l. ſi rē. §.fi.de pig.act.an poſt litem motam,& tunc ſecus, qa noua interpellatione opus eſt,vt l. non pōt videri. ſupra de iudi. Sed quid ſi pendente cōditione egi ex ſtipl'one,& obtinui?ęſtimationem reſtituam,qa fingitur nunq̃ fuiſſe legata.l.neceſſario.§.i.de peric. & commo.rei vend.& l.pecuniaria.ſupra ſi cer.pet.ergo &c. ſupra eo.§.ver.ſed & ſi hęres.quia tunc apparet indebitā fuiſſe æſtimationem.Et aduerte quia pendente conditione,licèt hic dicat̃ ꝙ agere poſſim,intellige non vt conſequar integram ęſtimationem, ſed quantum minus valeat,attento eo qđ euenire pōt ſi conditio exiſtat,puta ſi non fuiſſet legata,valeret decem, ſed quia legata eſt ſub conditione,reputatur valere quinque,quia tñ poſſet vendere,& reperitur qui emeret inſpecto futuro euentu, quia poteſt deficere & exiſtere,agam ergo & conſequar quinque ſ'm Iac.de Are.& ſic non ob.qđ not.in l.non quocunque.ſupra de leg.i.ubi gl.dicit ꝙ non poſſum agere conditione pendente,qđ videtur cōtra iſtum text.cum glo.quæ eſt penul.ſed reducas ad concordiā modo prædicto.

---

1 *Res quę non eſt in rerum natura,ſi tamen eſſe fingitur ratione defecti,uel moræ poteſt in ſtipulationem deduci.*

2 *Moroſus & fur æquiparantur.*

1 **§.Stichum qui.** ¶†Res quæ non eſt in rerū natura, ſi tamen eſſe fingitur ratione delicti,vel moræ poteſt in ſtipulatione deduci.h.d.cōcordat l.ſi ſeruū. §.nouari. ĩ.eo.poteſt etiam deduci in iudicio, & peti in libello, vt ĩ.ea.l.§.effectus.& §.fi.& in iuramentum,vt ex eo oriatur actio in factū,vt l.eum qui.§.j.de iureiu.effectus huius §.eſt,ꝙ ſicut mortuo Sticho poſt morā fingit̃ adhuc viuere q̃tum ad hoc vt obligatio,& actio q̄ pro eo cōpetebat non extinguat̃,puta condictio furti,vel certi condictio ex ſtipl'one,ita fingitur eſſe quantum ad hoc,vt noua obligatio & ſtipl'o poterit ſuper eo ꝯ̈hi.vr̃ ꝯ̈riū, qua ſi facilius conſeruetur in eſſe q̄ erat,q̃ de nouo ineſſe ꝓducatur, arg.l.patre furioſo.de his,qui ſunt ſui vel alie.iur.& no. hic in verſi. (qa.) ꝙ illud qđ extinguit ſtipulationē interpoſitam, fortius impe-
2 dit eam ꝯ̈hi. ¶†Item no.in fi.tex.cum gl.& ad hoc Bar.frequenter alleg.ꝙ moroſus & fur æquiparantur,& ideo determinat Bar.in l.nemo rem ſuam.§.fi.ſupra e.& l.qđ te ſ.ſi cer.pet.ꝙ ſicut in fure re perēpta non diſtinguit̃,an fuiſſet eodem mō peritura penes dominum,vel nō,imò indiſtinctè tenetur de interitu,vt l.j.§.rectiſſimè.de vi & vi arma.ita nec diſtinguatur in moroſo.

---

§.Si quis ancillam. ¶Licèt ancilla deſinat eſſe p̄gnans,nihilominus debet ſiſti in eadem cauſa.h.d.præmitte qđ hr̃ in l.j.ſ. ſi ex noxa. cau. aga. qa ſi ꝓmiſiſti mihi aliquē ſiſtere in iudicio ſub pęna, debes eum ſiſtere in eodem ſtatu,& cā q̄ erat tpe ſtipl'onis, al's nō prodeſſet ſiſtere:ſi ergo promiſiſti ſiſtere ancillam q̄ erat p̄gnans tpe ſtipulationis,& poſtea ſiſtas cum deſinit eſſe pregnans, nihilominus videris ſiſtere in eodē ſtatu & cā,vt hic, qa ius meū ex hoc non eſt effectus deterius,nec ēt ipſa ancilla,tūc aūt diceceris non ſiſtere in eadē cā,qñ eſt deteriorata,vel ius meum eſſet effectum deterius, qa actio mea eſſet perempta poſt moram commiſſam in ſiſtēdo

---

LEX LXXXIII.

2 *Lapſus taciti temporis legalis, ita interpellat et in mora conſtituit ſicut lapſus temporis expreſſi,& conuentionalis.*

Quòd lapſus talis temporis non impedit prorogationem moræ,& quid in tempore expreſſo.& nu.1.& 4.

3 *Stipulator qualiter poſt moram poſſit petere, ſed tamen ille qui tenetur ad factum hēt facultatem faciendi uſque ad litē conteſtatam, & an habeat facultatē ſoluendi intereſſe vſque ad ſententiam ſi nō uult facere.*

4 *Actor an poſſit purgare moram ad actionem conſequendam.*

Reus an & quando poſſit moram purgare,uel non. & nu.5.

5 *An poſſit eam purgare in præiudicium fiſci,uel communis.*

1 **SI inſulam.** ¶† Debitor ante lit. conteſta. pōt morā purgare, & euitat ſol'onem pęnæ vel intereſſe,non ſic poſt litem ꝯteſt. ſuper intereſſe uel pęna.h.d.iſta lex famoſa,& primo ponit̃ regula q̄ locum habet ante litem conteſt.vſq. ibi. (qđ ſi litem.) poſtea ponitur exceptio,quæ locum habet poſt li.cōteſt.ſunt & aliæ plures exceptiones a rl'a,quas ĩ.ſubijciā,& q̄ ex alijs legib.colligūtur,q̄ ll.iſtā ſupplent,& limitāt,& iſta l.eſt repetibilis qa m ĩ eius eſt valde ſubtilis & lōga,& pōt intelligi iſta l.in trib.caſib. ¶Primò,qñ in ſtipl'one non fuit appoſitū certū tp̄s, neq certa pœna,tñ tacitè ſubintelligebatur tp̄s intra qđ commodè poſſes ędificare,vt ſ.e.l. ſi ita ſtipulatus eſſem abs te.Scđo,qñ fuit appoſitum certum tp̄s intra qđ fieret,nō tñ pęna,nam etiam tunc locū habet purgatio moræ,ut ĩ.eo.l.ſi ita quis.§.Seia. ¶Tertiò,pōt intelligi econuerſo, qñ fuit appoſita pęna,& non dies,qa ēt tunc locū hēt,ut ĩ. eo.l. q Romæ.§.Flauius.Sed in quarto caſu non pōt procedere, qñ eſſet appoſita dies & pęna,qa tunc ēt lite non conteſ. poſt lapſum diei commiſſa eſt pęna efficaciter,nec hēt locum purgatio moræ ſ'm cōem intellectum gl.Dy.& Bar.& per l.traiectitiæ.§.de illo.ſ. titu. prox.& per l.magnam.C.de ꝯ̈h.ſtipul.licèt Pet.tenuerit ꝯ̈rium.ꝙ ēt tūc locum habeat dummodo intra paucos dies per l.& ſi poſt tres.ſ.ſi quis cau.& ad l.ſ.alle.in ꝯ̈rium rñdet, ꝙ non probant opinionem prædictam,quia in §.de illo.alia erat cauſa quare non poterat purgari, quia ibi pœna poterat peti una cum principali, ſed qñ non poteſt peti cum principali,dicit ipſe locum habere,& ad l. magnam rñdet,ꝙ illa nō prohibet moram purgari,licèt dicat pœnam committi ſolo lapſu tpis ſine alia interpellatione. Bart.reprehendit Petr.in utroque dicto, quia ēt cum pœna poteſt peti una cum principali,locum habet purgatio morę,ut qñ eſſet appoſita clauſula,rato manente pacto,ut ipſe plenè diſputando ꝓbat hoc in quæſtionibus ſuis.Item ēt cum non poteſt peti una cum principali,locum tamen non habet purgatio moræ,ut in d.§.de illo.in exemplo quod ponit de pacto l.commiſſoriæ.& ſic tene opinio. Dyn.ſed ad ſuas rationes poteſt de facili rñderi,ꝙ potius loquuntur in primo dicto,qñ pœna erat appoſita loco particularis intereſſe,quod poteſt peti una cum principali,nec habet locum purgatio moræ,niſi intereſſe illud ſoluatur,ut hic in gl.ſecūda,in prin. quæ de tali intereſſe debet intelligi,ſed Bar.loquitur qñ loco totalis intereſſe,ideo non rectè Pet.reprehendit,qui intellexit ſ'm §. de illo.Ad ſecundam rationē Bart.pōt rñderi, ꝙ ibi poſt lapſum tpis commiſſum fuit pactum l.commiſſoriæ. quod tradit ſecum executionem, & facit rem haberi pro interempta, & in creditorem facit transferri dominium ipſo iure,vt l.commiſſoriæ.C. de pact. inter empt.& vendit.Si non habet locum purgatio, nimirum nō ex eo,quòd eſſet dies,& pœna,quia illud pactum loco pœnæ habetur,ſed ex eo,quia facta erat executio a lege, quo caſu ſ'm etiā eundem Bart.ceſſat moræ purgatio per l.ſi is qui.de lega.ij.& per l.qui ob rem.ſ.de cond.indeb.& iſta opin.Petr. humanior eſſet,licet præcedens cōiter teneatur.Bal.in l.cum allegas.C.de vſu.limitat eam,ut habeat locum in ꝯ̈ctib.ſtricti iuris, ſecus in bonæfidei per l.Lucius.cum ſua gl.de act.empt.& tñ habui de facto Florentiæ in q̄one valde ardua, & non potui obtinere,vt pronunciaret ſ'm opin.Bald.In text. ibi. { & tranſierit tempus quo potuiſti face-

re.)& ſic fuit commiſſa ſtip'o ad intereſſe.i.ad ęſtimationē facti,
& illud intereſſe debetur,promiſſor aūt cùm nō ſolueret, nole-
2 bat.¶†Not ergo ſm primum intellectū,ꝙ lapſus taciti tēporis le-
galis ita interpellat.& in mora ꝯſtituit ſicut lapſus temporis ex-
preſſi & conuentionalis.Item no.ꝙ lapſus talis temporis non im-
pedit purgationem moræ,ſecus in tpe expreſſo, ſi pęna eſſet ap-
poſita,vt ſ.dixi,& ſic in hoc non æquiparant̄ tps tacitum, & ex-
3 preſſum.¶†In tex.ibi,(quādiu litem ꝯteſta.non ſim.) dic ſi ſuper
intereſſe vel pœna.Et ſic no.ꝙ poſt morā pōt ſtipulator petere in
tereſſe,durat tñ facultas faciendi vſq; ad lit.ꝯteſt.ſuper eo.pōt ēt
peti ipſum factum,ut no.ſ.e.l.ii.§.Item ſi in facto.& reus habet fa-
cultatem ſoluendi intereſſe vſq; ad ſniam,qñ eſt caſus in quo ꝓci-
sè non compelleret̄ ad factū,vt no.in l.ſtip'ones nō diuidunt̄.ſ.e.
rō diuerſitatis eſt,quare plus durat hoc caſu ꝗ in ꝓcedenti,qa in-
tereſſe poſt morā eſt in obligatione & ſol'one ex diſpōne legali,
& qñ aliqd eſt in ſolutione ex diſpōne legali,durat facultas ſoluē
di vſq; ad ſniam,imò ēt poſt,vſque quo ꝯueniat̄ actione iudi.vt
ſ.de peti.hær.l.itē veniunt.§.idē rectè.ſed ipſum factū eſt in obli-
gatione & ſol'one ex diſpōne ꝯhentium,quo caſu durat facultas
ſoluendi vſq; ad lit.ꝯteſt.& nō vltra,ut l.ſi qs ſtipulatus fuero decē
in mille.j.de ſolu.¶In tex.ibi.(poſſe te facientē liberari.)poſuerat il
lud verbū qđ denotat rem,prout eſt in fieri,nō prout eſt in facto
eſſe,per qđ dico vnum qđ eſt ualde ſubtile hic,& per alios nō ta-
ctum ſi ante lit.ꝯteſt.incępit facere,& adhuc nō perfecerit,ꝙ mo
rā purget,nec debet compelli ad litem ꝯteſta.ſuper intereſſe, ſed
ſi anteꝗ incęperit facere,datus fuit libellus ſuꝑ intereſſe, & fuit ei
reſponſum,& ſic lit.conteſt.non pōt poſtea incipere vt morā pur
get.vt in fi.Sed quid ſi adhuc non rñdit libello,& offert ſe paratū
incipere,& compellere,puto adhuc eū admittendū,qa nondum
lis eſt ꝯteſt.& ſufficit ꝙ operet̄ cū effectu,non ergo requiritur ꝙ
4 compleuerit opus ante litem conteſt.¶† Vltimò aduerte ad tres
caſus,recolligendo hanc māteriam in paucis verbis,ꝙ aut loquit̄ in a-
ctore an poterit purgare moram ad actionē ꝯſequendā, & eſt di
cendū ꝙ nō,vt in l.Thais.§.intra.de fideicommiſſ.liber.ſed ad ꝗſi
tam ꝯſeruandā benè pōt purgare,vt j.eo.l.ſi ita quis.§.Seia.niſi
eſſet dies & pęna expreſsè appoſita.ſ.ꝙ poſtea non audiret̄, vt C.
de tranſa.l.ſi de poſſeſſio.aut loquit̄ in reo, & tunc aut vult offer-
re,aut vult purgare ad finem,vt euitet periculum rei debitę, qđ
incurrit ꝑꝑ morā,& tūc pōt ēt poſt litis ꝯteſta.vſque ad ſniam,
vt not.ſ.eo.l.interdū.§.fi.tunc enim offerret illud idē qđ petit̄, qđ
declara vt ibi dixi:aut vult purgare ad finē, vt euitet ſol'onem pę-
nę,uel intereſſe,& ſic vnum petit̄.ſ.pœna vel intereſſe, & aliud of-
fertur.ſ.id,qđ erat ꝓmiſſum,& iſta eſt materia huius l.in qua po-
nit̄ regula affirmatiua ꝙ ſic,quā intellige de æquitate, & nō de ri-
gore,vt j.e.l.ſi ſeruum.§.ſequit̄.Item ponitur exceptio negatiua.
ſ.qñ lis eſſet conteſta.ſuper pęna vel intereſſe, & huius exceptio-
nis ratio eſt ſm Bar.ꝑꝑ duplicem morā, quarū vna fuit cōmiſſa
in ñ faciendo,altera in ꝯteſta.litis,quę rō non placet,qa iſtę morę
ſunt commiſſæ ſuper diuerſis rebus,vnà ſuper pacto, altera ſuꝑ
intereſſe vel pęna,& ſic vna debet augere effectum alterius, arg.
ſ.de calum.l.pen.& qđ in ſimili no.in l.fiſcus.j.de iure fiſci.per eū-
dem Bar.Itē ſi hæc ratio eſſet vera,ſequeretur ꝙ ēt ſi ꝯteſt.eſſet fa
cta ſuper pœna vel intereſſe,ſed ſola interpellatio,qa illa ſufficit ad
cōſtituendum quē in mora,vt no.in l.ſi penū.ſ.qñ dies leg.ced.
purgatio impedit̄ ꝑꝑ duplicē moram,nō eſt ergo illa ratio niſi ꝙ
per conteſt.ius actoris ſuper pœna vel intereſſe fortificatum eſt,
ſicut officium procuratoris,quia efficitur dñs litis per conteſt.&
non poterit reuocari ſine cā.Aduertendum tñ ꝙ iſta exceptio ꝓ
cedit qñ mora purgaretur ad euitandum pęnam ꝯuentionalem,
& ēt legalē prouenientem ex conuentione partium, ut eſt intereſ
ſe,ſecus ſi eſſet pœna mere legalis,quia tunc poſſet purgari vſque
ad ſniam,& ita loquitur l.hoc edicto.de public.alle.in in ultima gl.
pro ꝯtria,& l.ſi tñ maior.§.accuſaſſe.de bo.lib.& in l.qui cū ſerui
uitutem.§.petiiſſe.eo.ti.& de in ius uoc.l.quamuis.& no.in l.in cri
minali.C.de iur.om.iud.quia mitius agitur cum lege,quàm cum
hoīe,ut no.in l.Celſus.in princ.ſ.de arbi.¶Item procedit hæc ex-
ceptio quando mora eſt commiſſa extra iudicium,ſiue uero in
iudicio vt quia promiſiſti ſiſtere certa die, uel ſimpl'r in iudicio,
& citatus non ſtetiſti, nam debes ſcire ꝙ ſtatim committitur ſti-
p'o ad totale intereſſe,licet iſta fuit mora particularis,quia cōmiſ-
ſa in uno actu,ut l.iam tamen.§.in hac.j.iud.ſolui.ſecus qñ cōmit
titur extra iudicium mora particularis, quia non committitur ſti
p'o ad totale intereſſe, ſed ad particulare, ut l.ſtipulationes non
diuiduntur.§.plane.ſ.eo.Ideoq; in iudiciis ita rigoroſe agitur in u-
no,minus agitur ꝗ in alio, ut poterit mora purgari ante lit.ꝯteſt.
& in quacunq; parte iudicij ſaluū ſit ius actoris,ut l.iii.§.fi.iudi.ſol.
& ita not.per Cy.ſm Pet.in l.ſi per alium.§.metum.ſ.ne quis eū
qui in ius voc.eſt vi eximat.Item habet locū dicta exceptio niſi
mora ſit commiſſa poſt lit.conteſt.quia tunc poſſet purgari vſq;
ad ſniam,vt C.de tranſact.l.ſi maior.& l.ſiue apud acta.in fi.& ibi
no.in gl.quia conteſtatio præcludit viam moræ pręcedentis,non
autem ſequentis.Alia exceptio ꝯ regulam colligitur ex glo.ii.ſ.
qñ actoris intereſſet,quia tunc non poſſet mora purgari, vt l.ſi ita
quia.§.Seia.infra eo.quæ exceptio vr̄ eſſe ꝯ hāc l. nam intererat a-
ctoris,& ad euitandum ſolu.huius intereſſe admittitur purgatio
morę.Solu.intellige hoc qñ intereſſe actoris non excedit æſtima-
tionem facti,ita ꝙ facto impleto remanet actor ſine damno. ex-
ceptio aūt quā gl.ponit debet intelligi qñ excedit, ita ꝙ facto im-
pleto actor adhuc remanet in damno,uel rei ꝑditæ, vel lucri non
facti,& tunc nō admittitur purgatio,ſubaudi niſi illud dānū refi-
ciatur,vt no.ſ.de arbi.l.ſi cū dies.§.fi.cū l.ſeq.Eſt & tertia fallentia
uel exceptio,qñ ius actoris eſſet effectū deterius, ita ꝙ ex purga-
tione moræ nullā vtilitatem ꝯſequeretur actor.vt ſi fuiſti in mo-
ra ſiſtēdi,& tūc uis ſiſtere cū actio mea ſit tpe ꝑempta:nā nihil mi
hi ꝓdeſſet ſiſtere,qa non poſſem tecū experiri,& ita intell'r l.& ſi
poſt tres.ſ.ſi qs cau.qđ intellige niſi offerat ſe paratū ſub illa actio
ne iudiciv ſuſcipere perinde acſi nō eſſet extincta, ut euitet pœnā
vel intereſſe,qđ facere poſſet,vt l.Iul.§.ꝗſitū.ad exhib.& l.& elegā
ter.§.pe.ſ.de dolo.& ideo determinat Bar.hic,ꝙ ſi ꝓmiſiſti inſulā
facere in fundo meo,& poſt morā tuā alienaui fundū, non potes
morā purgare,qa nihil mihi ꝓdeſſet nūc fieri inſulam in fundo
non meo.Eſt & quarta exceptio ſeu fallentia, ſi lapſum eſſet mo-
dicum tps poſt morā,ēt ſi lis nō eſſet ꝯteſt.ut in d.l.ſi ita quis.§.Se-
ia.& in d.l.& ſi poſt tres.& in l.ſi in lege §.colonus.ſ.loca.qđ re-
mittit̄ arbitrio iudicis quantū ſit,ut in eis not.ex quo dixit Bar.iſtā
l.debere intelligi qñ ꝯteſtatio fuit facta intra modicū tps: ſecus ſi
poſt,qa tūc non duraret facultas uſq; ad ꝯteſt.lit.ſed vſq; ad lapſū
modici temporis.hoc non placet,quia raró hoc cōtingeret,ꝙ fie
ret intra modicum tps conteſt.& ſic raró,uel nunꝗ impediretur
purgatio ꝑꝑ ꝯteſt.ſed ſemper ꝑꝑ lapſum modici tēporis, unñ Bal.
in d.l.& ſi poſt tres.dicit ꝙ ille §.Seia.loquitur in actore, aliæ duæ
loquuntur in reo.Ideo dic br̄,& iſta eſt veritas,qa inſpicitur lapſus
modici temporis qñ ſtip'o,vel obligatio habebat certā diem ex-
preſſam,ita loquitur l.& ſi poſt tres.& §.Seia.Idem ſi nō habebat,
& mora fuit commiſſa in malefaciendo,vt d.l.ſi in lege.§.colon⁹.
extra iſtos caſus dico nō debere inſpici,imo morā poſſe purgari,
ēt poſt lapſum modici tēporis,dummodo non ſit lis cōteſt.& ita
intelligo hāc legē,& iſta eſt ueritas.dico ēt ꝙ in ꝓcedentib.duob.
caſibus,ſi ꝯteſtatio eſſet facta ante lapſum modici temporis, ad-
huc impediret̄ ꝑꝑ iſtam conteſtationem.Quinta exceptio ſeu fal-
lentia eſt qñ eſſet facta executio,vel ab homine,uel à lege,ut l.qui
ob rem.de condi.inde.& de lega.ij.l.ſi is qui.ſm Dy.& Bart.& ex
hoc ſequitur ꝙ ſi fuit iuratum,non habet locū purgatio; qñ ipſo
iure facta eſſet executio uirtute iuramenti,ut in l.ſi quis maior.C.
de tranſac.eſt & ſexta & ultima fallentia, ꝗdo eſſet appoſita dies,
& pœna,ut dixi in principio legis,qđ intellige de die expreſſa & ꝯ-
uentionali.ſecus de tacita & legali per hanc legē,ut dixi ſuper tex.
& per l.ſi cum dies.§.fin.de arbi.& qđ dixi de expreſſa, intellige ēt
ſi in tacita illa inhęreret per l.vt expreſſio hic operetur,qđ eſt not.vt
l.Celſus.in prin.ſ.de arbi.Item procedit hoc in extraiudicialibus,
uel iudicialibus deciſorijs per d.l.Celſus.ſecus in præparatorijs, in
quibus admittitur purgatio, etiam ubi eſt dies & pœna, dummo
do intra modicum tempus,& iſte eſt caſus in l.& ſi poſt tres.ſm
intellectum Doct.qui tenent hanc opinionem,vt ꝗuis ſit ibi dies
& pœna,non admittatur purgatio moræ.ſic cū illi rñdent ad l.qa
in ꝓparatorijs mitius agitur,vt in d.l.ſi ſeruus.§.ſi plurium.Item in
tellige de die appoſita cauſa differendæ ſolutionis, ſecus ſi cauſa
multiplicandæ obligationis quę non impedit ſolutionem, vt in l.
j.de pen.leg.Quidam autem habebant alias duas fallentias vel ex
ceptiones.ſ.quando ſtipulatio eſſet cōcepta in perſonam vnius,
& pęna in perſonam alterius,pone exemplum in l.j.in fi.de ſtipu.
ſeruo.dicunt enim ꝙ in præiudicium illius tertij cui erat ius quæ-
5 ſitum non admittit̄ purgatio,& hoc eſſet verum.†Nam quotidie
in inſtrumentis apponitur ꝙ promiſi ſub certa pœna, cuius me-
dietas applicetur actori alia communi vel fiſco,pro quo notarius
ſtipulatur tanquam perſona publica,& ſic ſtatim illi acquirit vti-
lem,vnde non poteſt purgare in preiudicium communis.Tu dic
contrarium,quia illa promiſſio habet in ſe conditionem ſi fecero
intra tempus debitum,vel intra illud tempus,intra qđ licitum eſt
moram purgare,& ſic non acquiritur ius fiſco purè & ſimplici-
ter,ſed ſub ꝯditione ſi non purgetur mora.Idem dico in ſequen-
ti quęſtione,nam dicunt quidam ꝙ etiam ubi poteſt peti pœna
vnà cum principali propter clauſulam rato manente pacto, non
admittitur purgatio.per id,quod no.in l.id,qđ pœnę.infra de ſol.
qđ Bar.reprobat per plures rationes,quas tñ Bal.impugnat.Sed
puto Bar.verum dicere ratione prædicta,qa illa cl'a intell'r mo ꝓ
dicto,niſi mora purgetur intra tps debitū,ſed ſi ꝑꝑ aliā cām poſ-
ſet pęna peti vnà cū principali,vt qa eſſet appoſita loco particula-
ris intereſſe opinio illorum eſſet vera,& ita intelligit Pet.l.traiecti-
tię.§.de illo.ſ.tit.proxi.& dixi in prin.l.cętera.vide hic per Bar.cuius
dicta ſunt per prædicta enucleata.

LEX LXXXIIII.

1 *Stipulatio dādi regulariter diuidua ē reſpectu obligationis,& ſolutionis.*
2 *Si teſtator mādat fieri capellam,poteſt unus ex hæredib.inſolidum com-
pelli*

pelli ad faciendum,ſed poſtea recuperabit partem impenſarum ab alijs cohæredibus.

3 *Quid ſi teſtator reliquit mille pro capella fienda.*

4 *Facta qualiter cognoſcantur quod ſint diuidua,uel indiuidua.*

5 *Stipulatio per te non fieri quominus ire agere liceat:quando dicatur ſtipulatio ſeruitutis,& quando ſimplicis facti perſonalis.*

Stipulatio generis vel alternatiua,quare dicatur indiuidua reſpectu ſolutionis.

6 *Quando quilibet ex hęredibus condemnatus pro parte non liberetur ſoluendo partem,ſed totum.*

7 *An liceat hæredi quod non licet defuncto.*

8 *Mota lite, emptori debet denunciari venditori & eius hæredib.ut poſſit agi de euictione,& quid denuncietur,& ſumptib.cuius teneatur uenditor defendere.*

9 *Non ſufficit denunciare uni ex hæredibus debitoris,uel aliquibus,ſed dēt denunciare oībus,& an omnes debent aſſiſtere & defendere: an uero mittere unum procuratorem nomine omnium.*

10 *Defenſio eſt indiuidua,& vno defendente pro parte ſua committitur ſtipulatio duplæ contra omnes pro hæreditarijs portionibus.*

1 IN executione. ¶†Stipulatio dandi regulariter diuidua ē reſpectu
obligationis,& ſolutionis.h.d. primo. Stipulatio verò facti affirmatiui vel negatiui & etiam ſeruitutis regulariter eſt indiuidua p̄dictis tribus modis.Stipulatio verò generis & alternatiua diuidua eſt reſpectu obligationis & petitionis, ſed indiuidua reſpectu ſolutionis. Stipulatio verò de euictione econuerſo eſt indiuidua reſpectu petitionis.i.denunciationis,qa quilibet ex hæredib.promiſſoris denunciare debet inſolidum, ſed eſt diuidua reſpectu obligationis & ſolōnis, quia de re euicta ɔ̃ quemlibet ex hæredib. committitur pro parte, & quilibet pro parte ſoluendo liberat̄.h.d.vſq; ad §.pe.qui incipit. Item ſi ita.§.ij.
2 no.tria.¶† Primo,dum dicit(ſinguli hęredes inſolidum)ꝙ ſi teſta
a tor mandat fieri capellam,[a]pōt vnus ex hæredib.inſolidum cōpelli ad faciendū,recuperat tñ a coheredibus partem impenſarum, ut in l.fideicōmiſſa.§.pe.de leg.iij.& plus vr̄ velle ille tex. quē not. ꝙ non poterit vnus ſolus cōpelli,niſi ēt alij fuerint requiſiti,& ſint in mora,quem text.alibi neſcio,& multum ſanit ad prædicta l.ſtiplōnes non diuiduntur.ſ.e.ꝙ licèt ſtipulatio facti ſit indiuidua,& quilibet ex hęredib.inſolidum poterit compelli,attamen non niſi
3 alijs exiſtentibus in mora. Sed qd † ſi teſtator reliquit mille pro capella fienda,vr̄ ꝙ quilibet teneatur ꝓ parte,arg.ea.l.§.inſolidū, in fi.& qđ no.ſ.eo.ti.l.ij.§.ex his.in gl.quæ incipit ɔ̃. Ang. verò tenet hic ɔ̃rium,ꝙ imò quilibet inſolidum,ne opus differat̄, de hoc vide tex.in §.pen.ſi nō cauilletur.in prin.dum loquitur qñ aliquid fuit relictum pro opere fiendo,non aūt mandauit opus fieri,& tñ dicit quemlibet teneri inſolidū.Sed Dy.ibi ſentit ɔ̃rium, licèt Ange.non allegat,quia intelligit ꝙ mandauit opus fieri, non quòd reliquerit pecuniam.pro opinio.Ange.facit,quia datio ordinatur ad factum ſicut ecōuerſo,vt not.in l.nālis.§.ꝙ ſi faciam. de pręſcrip. verbis.in prin.gl.mag.& in l.cum proponas. C. de dolo. per Docto:& tetigi in l. v. §. ſi ſortem. ſupra eodem.dic tñ ꝙ in practica non ſeruat̄,ſed qlibet ɔdemnaretur ꝓ parte ſua, licèt ille §. multū faciat.¶†Secundo not.ibi.(qa operis effectus &c.)per quem Bar. in l.ſtipulationes non diuiduntur.in iij.q.dat cognoſci, quæ ſint fa
4 cta indiuidua, qa † qñ effectus facti eſt indiuiduus, ibi factum dr̄ indiuiduum,vt fabricare domum:nam effectus fabricandi eſt ipſa domus,quę dr̄ indiuidua reſpectu effectus: quia ſi pars domus eſt ſine alia parte,non affert tantam vtilitatem reſpectu ipſius partis,quantam reſpectu totius,ſecus ſi afferret,vt in ſtipulatione rē ratam habe.& de non agendo,vt in §.Cato. ¶ † Item tertio not. ibi.(promiſſoris.)qa vr̄ hic tex.ɔ̃ Bar.in l.ſtipulatio iſta. §. ſi qs ita.
5 ſupra eo.vbi dicit,ꝙ iſta † ſtipulatio per te nō fieri quominus ire agere liceat,non dicitur ſtipulatio ſeruitutis, ſed ſimplicis facti perſonalis,qđ eſt magni effectus,quia ſic non tranſiret ad hæredem ſtipulatoris,ſecus ſi eſſet ſtipulatio ſeruitutis,iſte autem tex. videt̄ probare contrarium iuncto tex.præcedenti, quia dicit ꝙ ille qui ſic promittit dr̄ promiſſor viæ.Tu diſtingue,vt dixi in l.ij. ſupra e. an ſtipulator haberet p̄dium vicinum,vel nō,in §.ꝓ parte. ¶Not. rationem melius q̄ alibi,quare ſtipulatio generis & alternatiua dicantur indiuidua reſpectu ſolutionis.ſ.ne contingat fieri ſolutio
6 in diuerſis rebus.¶†Item not.mirabile, ꝙ quilibet ex hæredibus tenetur ꝓ parte ɔ̃ eum agere,& pro parte ɔdemnatur, & tñ non liberat̄ ſoluendo partē,ſed totum.hoc eſt verū qñ ad debitorē ꝑtinebat electio,ſecus ſi ad creditorem,qa non poſſet illud contingere,nam vno ſoluente partē,in una re,poſſet alium compellere ad ſoluendum aliam partem in eadē re,qđ non eſt qñ ꝑtineat ad
7 debitorem.¶†No.ēt ꝙ non licèt hęredi,qđ nō licebat defuncto, ſed aliquādo ɔ̃riū eſt,vt plus ꝑmittat̄ hæredi,q̄ defuncto, vt l. ſi ꝑ imprudentiā.§.non mirū.ſ.de euicto.& facit iſte text. ꝙ ſicut defunctus inuito creditore non poterat ſoluere partem debiti liqdi, ut l.ſi tutor.§.Lucius.de euictio.ita nec vnus ex hęredibus eius,licèt obligatio ſit diuidua,& tranſiuerit ad quēlibet pro parte,tñ in ɔ̃rium eſt veritas,qa alia rō eſt in perſonis hęredum,q̄ fuerit in ꝑſona defuncti,vt dixi in l.ij.§.ex his.ſupra eo.& per Cy. in l.iij.C.dę
8 neg.geſt.¶†In gl.(inſolidum.)No.ꝙ mota lite emptori debet denunciari venditori,& eius hæredibus, vt poſſit agi de euictione, ſed quid denunciat̄,rñd.non ſolum litem motam, ſed ēt debet requiri vt veniat ad defendendum,vt l.ſi plus.§.mota. de euic. & l.q abſente.de procur.& iō ēt ſcienti litē eſſe motā, debet denūciatio fieri,vt no.Bar.in l.denunciaſſe.in prin.de adul.qđ nō eſſet ſi ſolū denunciaret̄ litem eſſe motam,quia ſcienti non eſſet amplius notificandum,vt in l.j.§.j.de actio.emp.licèt glo. ibi, hoc ſentiat, ſed
b non benè.¶Item cum defenſio[b] poſſit fieri dupliciter.ſ.aſſiſtēdo emptori,& teſtes & inſtrumenta producendo,iuxta ea quę habētur in l.ſi ſuſpecta.de inoffi.teſta.& totā litem in ſe ſuſcipiendo,& emptorem releuando ab hoc onere:ad q̄ defenſionem tenet̄,dicit Bal.no.in l.qui abſentem.de procura.ꝙ ad primam, non ad ſecundam per l.ſi parentes.de euic.niſi expreſſe ɔ̃rium promiſerit, & ita vt plurimum dicunt inſtr̄a.ſ.ꝙ promiſit defendere ſuis ſumptibus & expenſis & litem motam in ſe ſuſcipere, quod non ſine miniſterio fuit inuentum,& hoc eſt vtile propter expenſas,ad in
9 tellectum eius quod no.ſ.e.l.venditores.¶†Item no.ꝙ non ſufficit denunciare vni vel aliquibus ex hęredibus debitoris, ſed dēt denunciare omnib.aliàs non haberet regreſſum ɔ̃ illum cui non denunciaſſet.Item no.ꝙ omnes debet aſſiſtere & defendere,dic tñ,ꝙ ſi aduerſarius vult qui litem mouerit,ne diſtinguatur in plures tenentur dare vnum procuratorē,qui defendat noīe om. vt
10 infra.iu.ſolui.l.iam tñ.§.penul.circa finem.¶†Vltimò no.ꝙ defenſio eſt indiuidua,& vno defendente pro parte ſua committitur ſtipulatio duplæ ɔ̃ omnes pro hæreditarijs portionibus,facit l.eadem.§.fin.ſ.eodem.iſtum tñ arti.declara,ut per Bar. in §. Cato. in ij.vel iij.quæſtione,quia eſt difficilis.

ADDITIONES.

a ¶Si teſtator mandat fieri capellam.Et quid ſi talis capella non poteſt ædificari ſine licentia Papæ,an tale legatū poſſit commutari à ſolo epiſcopo, vide per Do.de ſancto Ge.in c.gratia in pe.col.de reſcri.lib.vj.

b ¶Cum defenſio.Adde Ang.de Are.Inſtit.de excep.

---

1 *Si debitor ſoluit partem rei promiſſæ,an etiam committatur ſtipulatio pęnalis in totum,an pro parte non ſoluta.*

2 *Quando id quod eſt ſolutum non prodeſt ad illum finem ad quē ſolutum eſt,ſcilicet ut euitetur pœna ſi poſt petitur,debet uel reſtituit, vel in pœnā computari,ne creditor habeat vtrunque.*

Quid ſi eſſet appoſita clauſula,rato manente pacto.

1 §.Item ſi ita ſtipulatio. ¶† Stipulatio dandi etiam certam ſpeciē,
licèt ſit diuidua quo ad ſe,vt in principio l.eſt tamē indiuidua quo ad commiſſionem pęnæ,quia niſi totum detur,ſtiplo inſolidum committit̄.h.d.& eſt verum,tam in ipſo promiſſore,q̄ in eius hr̄dibus,vt non ſufficiat vni eorum dare partem ſuam, licèt nō teneatur vltra partem,niſi ēt alij dent quo ad hoc, vt pęna non cōmittatur.& ſi vnus nummus deficeret, committit̄ pęna inſolidum. Et rō eſt:quia ſtiplo,quo ad commiſſionem pęnæ continet ɔdōnem.ſ.ſi non det.& oīs ɔdō regulr eſt indiuidua, ut l.cui fundus, de condi.& demon ¶In tex.ibi.(ſi fundus.) iſtud verbum no. nā ſi promiſiſſet pecuniam,tunc ſi vnus ex hęredibus ſolueret partem ſuam,& non partem aliorum,ſibi imputatur, cū poterit ēt ꝓ alijs ſoluere,iō committit̄ pęna inſolidum ēt ɔ̃ eum, ſed ſi promiſit fundū,uel aliā ſpēm,non vr̄ poſſe imputari vni ex hr̄dibus,quare non ſoluit,ēt pro alijs,cū non habeat dñium in partib.aliorū,& tñ iſte tex.vult ɔ̃rium intelligendo ipſum,vt ſ.dixi tam in ipſo promiſſore,q̄ in eius hr̄dib.& ad rōnem factam in ɔ̃rium rñde,vt dixi in l.quinta.§.ſi ſortem.ſ.e.Item aduerte,quia iſte text. poteſt intelligi,ſiue ſtiplo pęnalis incępit à p̄cedenti diſpōne,quia promiſiſti fundum,& ſi non dares promiſiſti centum, ſiue ēt à p̄cedenti ɔdōne,qa fundū promiſiſti,ſed ſi eum non dares promiſiſti centum,quantum ad effectum,de quo hic,& facit ad no. in l.cōi di.ſ. cōi di.& per gl.in auth qui rem.de ſac.ſan.eccle. Quòd ſi emphyteuta deficeret in ſoluendo in vno numero de penſione incidat in commiſſum ac ſi nihil ſoluiſſet.Si tñ dñs vult vti cōmiſſo,reſti
2 tuere dēt,qđ percepit ꝑ id qđ no.hic gl.†Pro declaratione gl. magnæ.opp.ꝙ ſi debitor ſoluit partē rei promiſſæ duntaxat non cōmittatur ſtiplo pœnalis ſaltem pro illa parte,qa creditor ſpontè recipiendo videtur a pœna recedere,vt l.ij.in prin.ſi qs cau.& l.fi.de eo quod cer.lo.gl.fatet̄ ſm Io. qñ creditor ſpontè recepiſſet, & non deceptus,ſecus ſi fuit deceptus,qa ſoluens dedit ſibi ad intelligendum ꝙ incōtinenti ſolueretur ſibi altera pars,ar.in l.iij. ſupra de pign.act.Iſta glo.communiter reprobatur,quia eſt contra iſtū text.qui ſimpliciter loquitur. Nec ob.ll. contra. quia loquuntur quando poſt commiſſionem pœnæ creditor ſpontè reciperet partem rei,ſecus quando ante commiſſionem pęnæ,quia non videtur renunciare iuri de futuro,ſed iuri pręterito ſic. cum enim poterit petere pęnam omiſſa re,ſi recepit rem, uel partem eius.ui
3 detur pęnam remittere.¶†Not.tñ glo.in uer.(tñ in ea &c.) qñ id, quod eſt ſolutum,nō prodeſt ad illum finem ad quē ſolutū eſt. ſ. ut euitet̄ pęna,ſi poſt petitur,debet uel reſtitui,uel in pęna com-

putari,ne credtior habeat vtrunque,facit l.vel poſſeſſorem.§.j.de
tranſa.Hoc verũ niſi eſſet appoſita clauſula, rato manente pacto,
vt).e.l.cũ ſtipulatus ſum mihi à Proculo.hic non ſunt alia.

1 *Si promiſiſti mihi aliquid ſi te vicero ad brachia,uel in ludo ſcachorũ, & per te ſtet quominus ludamus,an habeatur perinde,ac ſi te vicerim.*

§.Quicunque. ¶ Hic no.optimã regulã, ꝙ qñ ſtat
per eum qui futurus eſt obligari per
euentum ꝯdõnis,quominus cõditio euenit,pinde teneẽ acſi con
ditio euenißet,qđ puto verũ,ſiue pendebat cõditio ex poteſtate
eius,ſiue creditoris,ſiue tertij,vel quocũque alio mõ, qa nõ dẽt
eſſe in ſua ptãte ſe eximere ab obligatione, facit l. Labeo ſcribit ſi
mihi.&c.ſ.de ꝯhen.emp.& ſiue veniebat implenda in pſonã eius,
ſiue non,vt in l.iure ciuili.de ꝯdi.& dem.Gl.dicit hoc fallere in lu-
1 dentib.ſi aliqd mihi promiſiſti ſi te† vicero ad brachia, vel in ludo
ſchacorũ,nam licitũ eſt tibi facere quicquid poſſis, vt te non vin-
cam,& faciendo non teneris ad promiſſum, hoc intellige dum-
modo ludas mecum,ſed ſi nolles ludere,& pp hoc te vincere ñ
poſſem,habereris pro victo,qa per te ſtat, & non per virtutẽ tuã
quominus te vincam, & gl. debet intelligi qñ per virtutẽ tuã ſtat,
& hoc voluit gl.in l.ſi rem.§.fi.ſupra de præſcriptis verbis.

LEX LXXXVI.

Nemo rem ſuam. ¶No.ꝙ ſicut non valet ſtipu
latio rei meę,vt ſ.e.l.nemo rẽ
ſuã.ita nec rei q̃ nõ eſt mea,ſed ꝯferaẽ in tps quo erit mea arg.l.in
tps.de her.inſt.quia paria ſunt aliqd fieri in tpe prohibito,vel in il-
lud cõferri.Sed opp.ſ.de l.ſi rem meam.Solu.ibi,ſub illa cõditio-
ne fuit ꝯcepta ſtiplo,& gl.hic prima exemplificat in legatario cui
relicta eſt res in diem,vel ſub cõditione.nã interim non eſt dñs ſi
ſtipuleẽ,ſi dies vel conditio euenerit,quo caſu erit dñs. Sed tũc ꝯ,
quia imò ſtiplo eſt valida, vt in toto tit.vt leg.no.caue.dicũt illi,q
ita exẽplificant,ꝙ dũ hic dr̃,ꝙ non ſtipulatur utiliter, non debet in
telligi,ꝙ ſtiplo nõ valet,imò valet,non tñ continet vtilitatẽ, qa
non plus conſequitur ex ea q̃ per actionem ex teſtamento. Sed
hoc non placet,quia imo põt cõtinere vtilitatem pp fideiuſſ. qui
datus,imo eſt ꝯ intentionem literæ,quæ non vult ꝙ valeat ipſo iu
re à principio, nec conualeſcit ideo dictum exemplum non eſt
bonum,ideo nõ habeat locum iſta l. qñ ſtipula. interponitur pro
executione alterius obliga.ex quo ſperaẽ effici ſtipulatoris, debet
exemplificari qñ ſimpliciter ſtipulor rem,q̃ nõ eſt mea, cum erat
mea,& ita exemplificat glo.ij.ſuper ver.vt ſtipu. ¶Sed tunc opp.
vt de l.ſi is qui Stichum.ſ.tit.j.vbi licèt efficiatur mea,ſtipulatio nõ
eſt inutilis,ſi tñ ex cauſa nõ lucratiua effecta eſt mea. propter hoc
quidam limitant legem,vt procedat qñ efficeretur mea ex cauſa
lucratiua,tñ hoc non placet,quia ſic eſſet in pendenti, an valeret
vel non,& tex. vult ꝙ ab ipſo principio ſit inutilis & inualida, dic
ergo,ꝙ interdum ſtipulor rem,quæ erat mea tpe ſtipulationis,&
tunc non valet ſtiplo,ſiue erat mea ex cauſa lucratiua, ſiue non
lucratiua,vt d.l.nemo rem ſuã. ſupra e. Interdum ſtipulor rem q̃
non erat mea,& tũc aut purè,& valet,ſed tñ poſtea efficieẽ mea
ex alia cauſa,& quæritur an euaneſcat ſtipulatio,tunc diſtinguitur
an efficiaẽ mea ex cauſa lucratiua,& vitiatur,vt ſ.e.l.inter ſtipulan-
tem.§.ſi rem.aut ex cauſa non lucratiua,& tunc ſecus, vt in d. l.ſi
is qui Stichum.ſm intellectum gl.ſi uero ſtipulor ſub cõditione,
ſi erit mea,vel cum erit,indiſtinctè non valet,ſicut in primo caſu,
& iſte eſt caſus huius l.ſiue ex cauſa lucratiua, ſiue non lucratiua
efficiatur mea qa ab ipſo principio eſt nulla,hic non ſunt alia.

LEX LXXXVII.

1 *Si duo tenentur ad idem æquè principaliter,an mora vnius noceat alteri.*
2 *Re perempta poſt moram,qualiter fideiuſſor interdum teneatur directa, interdum utili,interdum de dolo,& interdum nullo mõ, ſed ſolus reus.*

Mora rei. ¶ Mora principalis debitoris perpe-
tuat obligationem ſuam, & ẽt obliga-
tionẽ fideiuſſoris,niſi fideiuſſor p prius offerendo ꝯ-
ſtituerit creditorem in mora.Sed mora vel factũ fide
iuſſoris non ppetuat obligationẽ principalis debitoris,ſed ſuã dũ-
taxat.h.d.¶Not.primo loquiẽ qñ ſolus principalis fuit in mora vſ-
que ibi,(ſed ſi fideiuſſor.)poſtea qñ fideiuſſor. & prima pars con
tinet regulã & exceptionem à regula,& iſta exceptio non eſt ali-
bi ſm Dy.& alios.¶In tex.ibi,(fideiuſſori quoq; nocet.) Idem in
quolibet alio,qui teneẽ acceſſoriè adinſtar fideiuſſoris,vt patet in
1 actione de peculio,ut ſupra eod.l.cum filius.¶†Sed qd ſi duo te-
nentur ad idem æquè principaliter,an mora vnius nocet alteri?vi
de plenè Bar.in l.ex duob.in xj.q.infra de duo.reis. ubi diſtinguit
an non ſint duo rei debendi,& non nocet,an ſint, & tunc quan-
tũ ad interpretationem pſcriptionis nocet,qa interruptio facta ꝯ
vnũ extẽditur ad alterũ,ut in l.fi.de duo.reis.aut q̃tum ad hoc, vt
obligatio non extinguatur per interitum, vel vt facit venire vſu-
ras uel intereſſe,& tunc diſtinguatur an ſint ſocii,& tunc non no-
cet,ut).de duob.reis.l.penul.an non ſint ſocij,& tunc ſecus,vt in
l.in mora.in fi.& ibi not.p glo.ſupra de uſur.¶In tex. ibi. (nocet.)
gl.intelligit quantum ad hoc,ut pducatur obligatio, ideſt perpe-
tuetur,non ſolum quo ad ipſum principalem moroſum, ſed etiã
quo ad fideiuſſores,non autem vt fideiuſſoris obligatio augeaẽ,
primum dictũ intellige ꝙ producitur & perpetuatur.ſ. ne extin-
guatur per interitum rei debitę,ita loquiẽ hic, non aũt reſpectu tẽ
poris,qa ſi erat tpalis durat ſimili.& tpalis non efficiẽ perpetua.gl.
eſt.).eo.ſi ſeruum.§.ſequitur.q̃ incipit quantum ad hoc,& eſt glo.
ij.nec ẽt nocet q̃tum ad hoc,vt interruptio præſcriptionis facta ꝯ
principalem extendaẽ ad fideiuſſorem,tex.eſt cum glo. quæ non
eſt alibi in l.cum quis.§.ſi quis pro reo.).de ſol.licet facta ꝯ unum
correum extendatur ad alterũ,vt ſ.dixi per l.fi. C.de duo. re. dum
autem glo.dicit,ꝙ non nocet,vt augeaẽ obligatio fideiuſſoris, in-
telli.gl.ſ.vt teneaẽ vltra ſortẽ ad intereſſe pp moram rei, quod ve-
niat pp naturam actionis,ut in arbitrarijs. ita loquitur l. centum
Capuæ.allegata in glo.& teneatur ad uſuras prouenientes ex nã
ꝯctus,vt bonę fidei,ut in l.ſi poſtea.).rẽ pu.ſaluam forè.& l.q̃ritur.
ſ.loca.& ibi no.in gl.¶In tex.ibi, ſed ſi fideiuſſor. circa iſtum ver.
ſunt duo intellectus in gl.ij.Primus,ꝙ intelligaẽ ſiue fideiuſſor ob
tulit,& creditorem in mora ꝯſtituit añq̃ reus eẽt in mora,ſiue
poſt.Secundus,ꝙ intelligaẽ qñ poſt,non qñ añ, qa tunc p morã
rei poſtea ſubſecutam,tolleretur mora actoris pręcedens, & p-
duceretur obligatio quo ad vtrunque,qa ultima mora nocet,vt
).e.l.ſi ſeruum.§.ſequiẽ.ſed neutra iſtarum eſt vera, immo dẽt in-
telligi ſolũ qñ obtulit añ,nõ qñ poſt,qa intentio huius ver. eſt po
nere caſum in quo mora ſibi ſoli reo nocet,& non fideiuſſori. qa
nõ ppetuaẽ obligatio quo ad eum,ſed ſolũ quo ad reum, & hoc
ꝯtingit in dicto caſu,& tunc iſte ver.non eſt alibi ſm Dyn. ſi aũt fi
deiuſſor offert poſt moram rei,purgare moram, obligatio non
ppetuaẽ nec quo ad reũ,nec quo ad fideiuſſorẽ, qa in obligatio-
ne dãdi qlibet admittiẽ ad dandũ p alio,& iſte ẽ intellectus Doc.
¶In tex.ibi.(hominẽ occiderit.)q̃ occiſio loco morę hr̃,licèt pro
priè non ſit mora,ſed culpa vel dolus,ut).e.l.ſi ſeruũ. Itẽ ſi nõ oc-
cidiſſet,ſed fuiſſet in mora, & poſt eius moram ſeruus moreref,
qa perpetuareẽ obligatio quo ad ipſum fideiuſſorẽ duntaxat, nõ
quo ad reũ,& hr̃et locũ qđ ſequiẽ.¶In tex.ibi. (reus liberabiẽ.) p
rľam q̃ ponitur ſ.eo.l.ſi ex legati cã.qa per interitũ rei debitæ non
interueniente mora,uel culpa debitoris liberaẽ debitor, dic tñ ꝙ
hẽt actionẽ l.Aquil.ꝯ fideiuſſorẽ interueniẽtẽ, ſi ipſe reus erat dñs
ut l.item Mela.§.j.ad l.Aquil.quã teneẽ cedere creditori q erat de
bitor ex cauſa onéroſa.ut l.qđ ſæpe.§.ſi res de ꝯh.empt.ſecus ſi ex
cã lucratiua,qñ eſt interfectus,& ſic eſt liberatus:ſi aũt eſt uulne-
ratus,tunc non eſt liberatus,ſed tenetur ipſum tradere & pro de-
terioratione cedere actionem l.Aquil. ut in l. huic ſcripturæ.ad l.
Aquil.& de iſto paſſu vide Cy.in l.nõ moriturũ. C. de ꝯh. & cõ.
ſtip.& Bar.ſ.eo.l.Stichus.¶In tex.ibi.(conueniri põt.)ſed ꝯ,qa libe
rato reo liberatur in ꝯñiam fideiuſſor.gl.fateẽ de rigore, & ſic nõ
ꝯueniẽ directa actione,ſed utili ex æquitate, & hoc ꝯtingit culpa
uel dolo ſuo,& hic ẽ text.in l.mora.in fi.ſupra de vſu.ſed ꝯ,qa nec
directa nec utili ex ſtipulatu,ſed de dolo quæ ꝯcurrit cũ alia, vt ſ.
de dolo.l.ſi fideiuſſor.glo.fi.ſoluit tribus modis, & nulla eſt uera:
dic ergo ꝙ hic loquiẽ.qñ obligatio erat pura,q̃ ſit in rerũ nã pdu
cta,vnde potuit ꝯueniri pp morã fideiuſſoris ſaltem quo ad uti-
lem actionẽ,q̃ ſubrogatur loco directę quæ perimiẽ,ꝯrium loqẽ
qñ erat ꝯdõnalis,& ſic nõ erat in eſſe producta, nec poſtea pdu-
citur,licèt ꝯditio exiſtat,qa nõ reperiẽ res quæ poterit in eam de-
duci,& ſic nec ꝯ reum,nec ꝯ fideiuſſorem committiẽ,ſed qa hoc
ꝯtingit facto fideiuſſoris deficientis alia actione, recurritur ad a-
ctionẽ de dolo,ut ibi no.Sed ꝯ,qa qñ mora committitur pp ma
leficium,põt ꝯmitti ẽt ꝯdõne pendente, licèt per interpellationẽ
ſecus,ut ſ.eo.l.cũ filius.in fi.& hoc voluit gl.in l.eum qui.§. pe. ſ.e.
& ſic exiſtente poſtea ꝯdõne committiẽ ſtipulatio pinde ac ſi res
eſſet in rerũ nã.Solu.illud procederet qñ ſtipulatio ꝯdõnalis fuiſ-
ſet interpoſita animo nouandi puram pcedentem,quo caſu red-
dit illam conditionalem ſub ꝯria conditione, & per interfectionẽ
factam condõne pendente,& tunc ſcđa non poterit ꝯmitti, & ſi
non põt nouare pcedentem reuertitur præcedens ad ſuam puri
tatem priſtinam,& ſic per interitum purificatur obligatio,ita loq
tur ibi,ſecus qñ cẽt interpoſita principaliter pp ſe, qa tunc p interi
tum non purificareẽ obligatio,nec poſſet poſtea committi adue-
niente ꝯditione,ita ſubtiliter not.hic Bart.in fin. quẽ allegaui.in d.
2 §.fi.¶†Recollige ergo,ꝙ re perempta poſt moram interdum fi-
deiuſſor tenetur directa, vt ſi poſt moram rei, non præcedente
mora creditoris quo ad fideiuſſorem,vt hic in princ.l. Interdũ te-
netur vtili,vt qñ poſt moram ſuam non interueniente mora de-
bitoris,vt in hoc ver.fi.Interdum tenetur de dolo, vt in caſu quẽ
ſ.poſui,q hr̃ in l.ſi fideiuſſor.de dolo.Interdum nullo mõ tenetur
fideiuſſor,vt in caſu verſ.pen.(ſed ſi fideiuſſor &c.)Sed ſolus reus
ſm intellectum,quem ibi dedi,ſed q̃ũo r̃ndetur ad motiuum illo
rum qui dñt illum ver.debere intelligi qñ fideiuſſor obtulit poſt
moram rei,qa ſi añ morã rei,poſtea ſubſecuta noceret fideiuſſo-
ri,ut in prin.l.quia vltima mora nocet?dic verũ eſſe reſpectu eiuſ-
dem perſonę,nõ reſpectu diuerſarũ.nã hic creditor fuit primò ꝯ
ſtitutus in mora per fideiuſſorem,& ſi poſtea creditor ꝯſtitueret
in mo-

in mora eũdem fideiuſſorem,tolleretur prima mora creditoris,
& fideiuſſor conſtitueretur in mora. ita loquitur §. ſequitur l.ſi
ſeruum. ?.eo.& l.illud.de peri.& commo.rei ven. ſed ipſe nõ con
ſtituit fideiuſſorem in mora,ſed eum, & ſic non habet locum illa
regula,& iſta mora rei hoc caſu non nocet fideiuſſori propter p̄-
cedentem moram in qua fideiuſſor cõſtituit creditorem, vt hic,
quod eſt ſingulare,& alibi non reperitur.

LEX LXXXVIII.

Si à colono. ¶Verba pręſentis temporis ad futura nõ
trahuntur.h.d.dic vt ſupra eo.l. ſi ſtipula-
tus.§.cum ſtipulamur.hic non ſunt alia.

LEX LXXXIX.

1 *Lite pendente ſuper ſorte non impeditur curſus vſurarum.*
2 *Vſura dicitur pœna,& quando.*
3 *Pœna adiecta obligationi quãtitatis,quando præſumatur adiecta in frau*
dem vſurarum.
4 *Vſura de iure canonico non eſt permiſſa.& quid in pœna.*
5 *Pœna adiecta obligationi facti,an dicatur vſura.*

1 **CVm ſtipulati.** ¶†Lite pendente ſuper ſor
te non impeditur curſus v-
ſurarum.h.d.& examina,vt plenè no.in l.j.C.de iudi.
Dubium erat hic,quia per lit.ↄteſta.ſeu iudiciũ indu-
citur quędam nouatio,& ſic videbatur impediri curſus vſurarũ,
ſed dic ꝙ non inducitur nouatio per quam obligatio priſtina &
actio tollatur,ſed per quam alia obligatio illi accumulatur. Nam
per lit.ↄteſt.ob.quis inſtantię & iudicio,vt in l.iij. §.item ſcribit.de
pecu.& habet locũ iſta l.tam durante inſtantia principalis cauſæ q̃
appellationis,vt in l.negociorum. ?.de appel.& ſupra de re iudi. l.
fi.Finito verò iudicio per ſententiam,quæ tranſiuit in rem iudica-
tã intra tp̄s qđ datur iudicatis ad ſoluendũ,vr̄ ceſſare curſus vſu-
rarũ ↄuẽtionaliũ,q̄a poſt lapſum quatuor menſium veniũt gra-
uiſſimæ vſuræ,vt in l.fi.C.de vſu.rei iudi.& hr̄ in l.fideicõmiſſi. ſu-
pra de vſu.& no.hic arg.ꝙ licèt debitor nolit ſoluere vſuras cõti-
nuò,non prohibet̃ creditor petere ſortẽ,de hoc eſt caſus in l. fi.in
2 fi. C.de iure dot.¶In tex.ibi.(pœnam in ſingulos mẽſes.) ¶†Not.
ꝙ vſura dicitur pœna,vt l.lecta.§.ſed ſortis. ſupra ſi cer.pet.qđ eſt
verum qñ ſoluitur rõne morę.ſecus ſi nõ propter morã, ſed p̄p̄
ſtipulationem,vt ↄtingit in fœneratoribus,qui non curant, imo
paruipendũt ꝙ ſors non ſoluatur dũmodo ſoluant̃ vſuræ,non er
go oĩs vſura eſt pœna,ſed nec omnis pœna eſt vſura,quia ſi adij-
ciatur obligationi facti,vel ſpeciei,non eſt uſura ſed pœna, qñ aũt
obligationi quantitatis interdum dr̄ pœna,interdum non. nam ſi
per dinumerationem tp̄is,dr̄ vſura, vt eſt caſus hic dum dicit. (In
ſingulos menſes.)Idem ſi non per dinumerationem tp̄is, & obli-
gatio erat ex cauſa mutui in quo formaliter ↄ̃hitur, etiam ſi ſtipu-
lator non erat conſuetus fœnerari in hoc pręcedendi caſu,ita no.
3 ponit Ang.s̃.eo.l.ſtipulatio iſta.§.alteri.†ſi verò ex alia cauſâ,& nõ
ſit appoſita per dinumerationẽ tp̄is,tũc diſtinguit̃ an erat ↄſuetus
fœnerari,& tunc pęna adiecta obligationi quantitatis pręſumitur
adiecta in fraudẽ vſurarũ,al's ſecus ſ̃m Bar.hic.& no. in l.cum alle
gas.C.de vſur.& hoc eſt vtile,quia vſura de iure canonico non
a eſt permiſſa, quia vſura non poteſt peti[b] nec in foro ciuili, nec ca-
b nonico,ſed pœna ſic in vtroque foro.vt no.in c.ſuam.de pœnis.
4 Si aũt pœna ſit adiecta obligationi facti,diſtinguitur, aut illud fa-
ctum non ordinabatur ad dationẽ q̃titatis,& dr̄ pęna, & non vſu
ra:aut ordinabatur ad illã,& tũc aut fuit hoc actũ à principio obli
gationis,& cenſet̃ adiecta in fraudẽ vſurarum, aut ex poſtfacto
& interuallo,& tunc ſecus.ita no.per Bar.in l.cum ſeruus. de ↄdi.
& de.& in l.ſed & ſi quis.§.fi.s̃.ſi quis cautio.

ADDITIONES.

a ¶Vſura de iure canonico nõ eſt permiſſa.Adde tex in c.q̄a in oĩbus. de vſu
ris.& in c.ſuper eo.& in c.conſuluit.& in c.qñ multi.46.& 47.diſtin.
b ¶Vſura ñ p̄t peti.Adde Guid.de mõtelau.in cle.j.de vſu.Do.in c. poſt miſe
rabilẽ.e.tit.Barb.conſi.106.in ci.clementiſſimũ Deum.in ij.col.in iiij.vol.

LEX XC.

1 *Si res debita pereat ante morã debitoris,an liberetur debitor indiſtinctè.*
2 *Qui aliquem reprehendit de negligentia eo quòd non adhibuit medicum,*
uel quòd adhibuit malum,cùm poſſet adhibere bonum, qualiter debeat
capitulare.
3 *Si quis promiſit nõ ædificare in aliquo loco ſub pœna,& poſtea alienauit,*
& emptor eo ignorãte ædificauit,an faciat ꝙ vẽditor incidat in pœnam.
4 *Si debitor curauit ſeruũ debitum,an recuperet expenſas a creditore.*

1 **SI ſeruum.** ¶†Si res debita deſijt poſſe præſtari
facto debitoris, ẽt ſe debitorẽ igno
rantis,vel facto eius q̄ cãm habuit à debitore,non li-
berat̃.Idẽ ſi negligentia debitoris cõmiſſa in non cu-
rando,vel cuſtodiendo,ſecus ſi facto tertij nõ habentis cãm à de
bitore,licèt debitor ab illo cãm habuerit ſi nulla culpa vel mora
debitoris interueniat.h.d.in effectu vſque ad §.ſequit̃. iſtud tñ qđ
dixi debet ſanè intelligi qñ ſciebat ſe debitorem, & in hoc iſte ca-
ſus differt à primo,q̄a maior eſt culpa in faciendo q̃ in non facien
do.vnde in primo nõ curat̃ ſi ſciuerit ſe debitorẽ, vel non,vt in §
de illo.in ſcđo ſic,q̄a ſi ignorabat ſe debitorem negligentia com
miſſa in re ſua,ad quã nõ credebat ſe teneri,non eſſet culpãda nec
punienda,ſicut ſi eſſet cõmiſſa in re aliena,vt eſt caſus in l.Stichi p̄
miſſor.§.ſicut.s̃.de pet.hær.per quẽ declarat̃ iſte ver. (ſi autẽ ne
gligat.)& differt,q̄a primo loquitur qñ deſiit poſſe pręſtari, qui
deſiit eẽ in rerũ nã vſque ibi,(ſed & ſi ſit.)Secundo qñ deſijt poſ
ſe præſtari,quia deſijt eẽ in commercio noſtro, quia de ſeruo fa
ctus eſt liber,& ẽ in rerũ natura,& prima pars ſubdiuidit̃ in duas
Prima,qñ deſiit eſſe in rerũ nã facto debitoris vſque ibi, (ſi autẽ
Secunda,qñ eius negligẽtia.Itẽ ſecunda ſubdiuidit̃,quia prima qñ
deſiit eſſe in commercio fcõ debitoris vſque ibi, (idẽ.) Secundo,
qñ facto illius qui habuit cãm à debitore,cuius factum reputat̃ eſ
ſe ipſius debitoris uſque ibi,(ſi aũt alienus.)Tertio, qñ fcõ alteri⁹
qui non habuit cãm a debitore,nec debitor ab illo vſque ibi, (Itẽ
ſi homo.)Quarto,qñ debitor habuit cãm ab illo vſque ibi. (de il-
lo.)Quinto & vltimo decidit vnũ dubiũ circa primũ caſum pri-
2 mæ partis principalis,& eſt no.†In iſta l.declarantur aliqua dubia
de l.ſi ex legati cã.s̃.eo.in eo qđ illa l.vult ꝙ ſi res debita pereat an
te moram debitoris,liberatur debitor,nam quęritur an iſtud ſit
verũ indiſtinctè?rñdet̃ ꝙ non,ſed eſt diſtinguendũ, vt hic vſque
ad §.ſequit̃.Item inquantũ illa l.vult ꝙ ſi pereat poſt moram,debi
tor nõ liberet̃,q̄a mora p̄petuat actionẽ,declarant̃ tria dubia, &
primo,an illa mora poſtq̃ eſt commiſſa poterit purgari,ut ſic defi
ciat illa perpetuatio quę reſultabat ex mora & hoc vſque ad §.
nunc videamus.Secundo,qui ſint illi qui poterint p̄p̄ moram ſuã
obligationẽ perpetuare,vt non extinguatur per interitũ rei,& q̄-
bus noceat hęc p̄petuatio vſque ad §.effectus.Tertio q̄s ſit effe-
ctus huius perpetuationis ſi res debita poſt moram pereat. ¶ In
tex.ibi(& nulla mora interueniẽte,)& ſic patet ꝙ interemptio fa-
cta per debitorem non eſt propria,ſed hẽt vim moræ, q̄a mora ↄ
ſiſtit in non faciendo,& iſta dr̄ potius culpa in faciendo. ¶ In tex-
tu ibi,(ſi quidem occidat,)ſubaudi, ſine iuſta cauſa, quo caſu cul-
pa illa eſſet reprehendenda,& punienda:aut ſi ad illũ ſeruũ non te
neret̃,quia nõ debet in eũ ſeruire,vt l.ij.de his qui ſunt ſui uel alie.
iur.& ſi eẽt alia res inanimata vel animata, vt animal irrationale,
eſſet reprehendenda,licèt non puniẽda, ſi non tenebatur eam da
re alteri,vt in l.ẽt.§.licet.ſolu.matrim.ſed cum teneretur eam dare
alteri,licèt anteq̃ det ſit ſua,eſt reprehendenda & punienda, tanq̃
cõmiſſa in re aliena,ſed ſi ſuberat iuſta cã, quia nec eſt reprehendẽ
da,nec punienda,vt ?.eo.l.qui ſeruũ.& l.qđ ergo. §. qui hæres. de
3 le.j.& perinde liberat̃ ac ſi ſine fcõ ſuo.¶†In tex.ibi (negligat infir
mũ.)q̄a cũ poſſet cõmodè medicũ adhibere,non adhibuit, & cũ
potuit adhibere bonum,adhibuit malũ,de vtroque.n.tenet̃. vt l.ꝙ
ſi nolit.§.ſi mãcipium.de ędil.edi.ſed ſi nõ potuit nõ eſt ſibi impu
tandũ,ar.l.idẽque.s̃.p̄ ſoc.iõ q̄ aliquẽ de hac negligẽtia rep̄hendit,
dẽt capl'are & p̄bare ꝙ ibi erant medici, qđ p̄ſumit̃ ſi erat ciuitas.
not.in c.ſtatutũ.de reſcri.lib.vj.¶In tex.ibi, (ſi neglectus à poſſeſ-
ſore fuerit.)ſubaudi ſciẽte hominẽ eſſe alienum, aliàs licuiſſet ſibi
negligere eum tanquam ſuũ,& iſta culpa licèt eſſet reprehendẽ-
da,nõ tñ punienda.& hoc probat̃ in l.ſi quis poſſeſſor.§. ſicut.de
pet.hær.& eodem mõ intelligi dẽt qđ hic dr̄ de debitore actione
perſonali,licèt nõ dicat̃ in tex.nec in gl.nec per Doc.& tñ eſt ſub-
ſtantiale.ſecus in caſu pręcedenti cum ipſe occidit, vt in §. de illo.
In tex.ibi.(in faciendo quidẽ accipienda ſit.) interrogatiuè lege,&
iunge hoc ver.(quia qui dare.)vbi ponitur ratio quare videbat̃ di
cendum pro iſta p̄te,ꝙ non eſſet cõſideranda culpa,niſi in facien
do,an aũt ſit ↄſideranda ẽt in non faciendo, & hanc partẽ appro-
bat Iuriſconſu.in ver.ſeq.ſed ↄ̃ de l.vẽditor ij.circa med.de hęred.
vel act.uendi.ubi uenditori qui tenetur actione perſonali licitum
eſt negligere rem uenditam,& imputet ſibi emptor, quare nõ pe
tijt ſibi tradi,quia non tenetur eſſe eius procurator, ut l. ſi poſtulã
te.in fi.ad Treb.p̄p̄ illam l.quidam recedebat ab illo intellectu, &
dicebat illũ text. uelle dicere ↄ̃rium eius qđ s̃. dixi & ille uerſicu.
(quod magis probandum.)iungi debet cũ iſtis verbis. (in facien-
do quidẽ accipiendo ſit.)gloſſ.hoc reprehendit per d. l. ꝙ ſi nolit
§.ſi mancipiũ.de ædil.edic.ubi probatur primus intellectus. ad §.
quamuis.non reſpondet,ſed tu dic ſ̃m Doc. ꝙ debitor in actio-
ne perſonali q̄ ſcit ſe eſſe debitorem,tenetur de negligentia & cul
pa commiſſa in non faciendo,qñ per eam res debita periit,uel ſub
ſtantia eius deterior efficitur,ut d.l.qđ ſi nolit.§.ſi mancipium.ſed
ſi non perit,nec deterior efficitur,ſed ex ea fructus non colligun
tur,qui p̄ñt ad creditorem pertinere ſi fuiſſent recollecti.Sed ſi
quęritur an de illa teneatur?diſtinguitur.Aut creditor erat in mo
ra,& tunc debitor non tenetur,niſi talis negligentia cadat in do-
lum uel latam culpam.caſus eſt no.in l.ſi mora.ſol mat.Aut credi
tor non erat in mora,& tunc aut habebat actionem perſonalem
ad rem reſtituendam quæ ſemel fuit actoris, & tenet de tali cul-
pa debitor, ẽt ſi ſit leuis,vel leuiſſima ſ̃m nãm ↄ̃ctus,quia non li-
cuit ſibi negligere, & hoc probat in l.videamus.poſt princ.s̃.de
vſuris,aut tenebatur ad rem tradendam vel dandam, & tunc de
tali culpa non tenetur, & iſte eſt caſus in d.l.venditor, ſed quid

ſi commiſſa fuerit in peremptione, uel deterioratione fructuum
pendentiũ vel perceptorum: rñdeo, teneť, quia circa interitum rei
commiſſa eſt, qđ etiam ſupra dixi, procedit qñ in colendo, vt per-
cipiantur ſecundum Ang. qđ ipſe reputat not. Idem dico ſi non
coluit vineam, quia per hoc deterioratur ſubſtantia, ſic qñ coluit
fundum non vineatũ. Et iſta tene menti, quia nõ ita benè declarã
4 tur alibi ꝗ̃ hic. ¶†In tex. ibi. (Idemq; fiet.) Not. iſtum ver. cum gl.
pro quæſtione quæ ponitur in l. iij. §. opus. de alie. iud. de illo qui
promiſit non ędificare in aliquo loco ſub pęna, qui poſtea aliena-
uit, & emptor eo ignorante ædificauit: nam facit venditorem in-
cidere in pęnam acſi ædificaſſet, quia factum eius qui habuit cau-
ſam à me, reputatur factum meum. vt hic. & in l. ſi Titius. de ſer. ex
3 por. ſ. ¶†Vltimò quęritur, ſi debitor curauit ſeruum debitum an
recuperet expenſas à creditore, & diſtingue, aut erãt paruę & nõ
recuperat, quia ſicut debet operas ſerui debiti antequam tradat,
ita debet ſubire hoc onus, ſicut & onus alimentandi. vt in l. in re-
bus. §. poſſunt. ſupra commo. aut erant magnę, & ad perpetuam
rei vtilitatem, quia fuiſſet mortuus, niſi factæ fuiſſent, & tunc re-
cuperat, vt ſupra ſolu. matri. l. diuortio. §. impendia. & l. iij. §. nos. ff.
de impenſis in rebus dotalibus factis.

---

1 *Si res deſiit eſſe in rerum natura, non poteſt mora purgari, ſed ſi non deſiit eſſe. poteſt purgari de æquitate, non de rigore.*
2 *Omnis moræ purgatio fit de æquitate, non de rigore,*
3 *In pari cauſa potior eſt conditio Rei.*
An vltima mora noceat.
4 *Res debita ſi pereat poſt moram, tamen intra tempus quo poteſt mora purgari perit periculo debitoris.*
Si tunc creditor petat pœnam, & debitor velit ſoluere æſtimationem rei ꝑemptæ, an admittatur.
5 *Mora quæ committitur per malefieri, an poſſit purgari.*
6 *Si vna pars tractat de damno uitando, altera de lucro captando, cuius cõditio melior erit.*

1 **§. Sequitur.** ¶†Si res deſiit eſſe in rerum natura, non
poteſt mora purgari, ſed ſi non deſijt eſſe,
poteſt purgari de æquitate, non de rigore. h. d. vſque ad §. nunc vi-
deamus. ¶In tex. ibi. (quemadmodum ſit intelligendum.) ſubau-
di an poſſit per oblationem dicta culpa purgari, & dicta ꝑpetua-
tio tolli, vt patet ex ſeq. ¶In tex. ibi. (expeditum intellectum.) quia
non eſt tractandum de purgatione, cum fiat per obligationem,
& nunc obligatio fieri non poteſt cum eſt perempta. ¶In tex. ibi.
(hic hæſitatur.) & cauſa hæſitationis eſt, quia ſi debitor ſemel fuit
in mora tradendi, acquiſitum eſt ius creditori ſuper actione per-
ſonali, & effecta eſt alterius naturæ ꝗ̃ primo eſſet. ſ. vt per interitũ
rei non extinguatur, vnde non videtur, ꝙ reus poſtea offerendo
poterit creditori præiudicare, & altetare naturam quam ob hoc
acquiſiuit eius culpa. Sed breuiter eſt verum de rigore, ſed æqui-
a tas dictat contrarium, poſtꝗ̃ offertur tempore quo ius actoris
non eſt effectum deterius. Nam malitia poteſt ſibi imputari qua-
re non recipit, quia ſi reciperet, poſſet vendere, & eius periculo
amodo non ſtaret, vel cuſtodire admodum, qđ cum non faciat,
ęquitas dictat vt ſibi debeat imputare, licè rigor dictet ꝯtrarium.
quem multi in hoc & alijs caſibus ſimilibus ſequi volunt, poſtpo-
ſita omni æquitate, vnde contingit frequenter, & a peritis vehe-
mẽter errari. Eſt & alia ratio pro debitore, quia ſunt in pari cauſa,
vterque enim tractat de damno vitando. & tunc vterque fuit in
mora, ergo debet eſſe melior ꝯditio rei, ſi actor rem peremptam
poſt eius moràm petat, tanquam perpetuata fuerit ob hoc virtu
2 te primę moræ, & hoc eſt quod infra ſequitur. ¶†Not. ergo & te
ne menti, ꝙ omnis morę purgatio fit de ęquitate, non autem de
rigore, ita ꝙ ſi rigor iuris eſt ex una parte, & ex altera æquitas, de-
bemus ſeruare æquitatem, & hoc eſt verum, quando ęquitas re-
peritur ſcripta iure, aliàs non eſſet ſemper verum. vt patet in l. pro-
ſpexit. qui & a quib. vbi lex quantuncunque dura ſeruanda eſt, &
ab ea non eſt recedendum ꝑpter ęquitatem fabricatam à nobis,
hoc autẽ declara, ut plenè no. in l. j. C. de legib. & de iudi. l. placuit.
3 ¶†Not. etiam ꝙ in pari cauſa potior eſt cõditio rei, & ad hoc ſem
per allegatur. vnde utilius eſt in iudicijs tenere partem rei, ꝗ̃ acto-
ris & propter hoc facta eſt in l. tribus. ſupra de iudi. dicit autem hic
Bar. verbum vnum not. ꝙ vltima mora nocet quantum ad dupli
cem effectum, quia tollit moram præcedentem, & cõſtituit quẽ
in mora, de primo clarum eſt per iſtum §. Secundum probat per
l. illud. ſupra de peric. & commo. rei uend. & hoc eſt vtile ꝑꝑ illud
qđ dixi in principio huius l. quia quando actor eſt in mora reci-
piendi, debitor non tenetur de negligentia commiſſa in non colẽ
do fundum, niſi cadat in dolo, vel culpa, per l. ſi mora. ſol. matr. Po
ne ergo, ꝙ reus primo fuit in mora, deinde offert, & actor non
vult recipere, ſi dicamus ꝙ actor fuit conſtitutus in mora, locum
habet illa l. ſed ſi dicamus, ꝙ non ſit conſtitutus, ſed duntaxat pur
gata ſit mora rei, tunc tenebitur etiam de leui vel leuiſſima culpa,
ſi tenebatur ad rem reſtituendam, ſicut ſi nulla mora fuiſſet con-
tracta, vt l. videamus. de vſuris. & iſtam partem videtur ſentire gl.
in l. ſemel mora. ſol. matr. tamen Bar. tenet primam partem, & re-
ſpondet ad illam gl. Ang. dicit tamen contra opi. Barto. uideri eſſe
tex. in l. qui decem. infra de ſolu. ubi reus primo fuit in mora ſoluẽ
di pecuniam, poſtea obtulit, & creditor noluit recipere, dicitur ibi,
ꝙ ſi poſtea eam perdidit ſine dolo & culpa rei, liberatur reus ope
exceptionis. In quantum dicit culpa, facit contra Bart. quia in du-
bio intelligitur de leui, cum appellatione doli ueniat dolus & lata
culpa, ſed ſi actor eſſet conſtitutus in mora, non teneret reus de le
ui, ut in d. l. ſi mora. ſed certè Bar. in illa l. qui decem. ſentit illud con
trarium, & ſubtiliter & optimè reſpondit, unde non curo de di-
cto Ang. q non debuit uidiſſe Bar. ibidem. nam ibi loquit in debi
tore quantitatis, q tenetur de caſu, unde ſatis eſt, ꝙ mora credito
ris releuat ipſum a caſu, & facit ipſum teneri de leui, ſed in debito-
re ſpeciei non teneť de caſu, ſed de leui culpa, & mora creditoris,
vt aliqd operetur, releuat ipſum à leui, & facit teneri de dolo &
lata culpa, ita loqtur in l. ſi mora. ¶Vltimo hic ſunt duę glo. not.
una ſuper verbo, (perpetuari.) quę eſt glo. ij. quę intelligit perpe-
tuationem, quæ fit propter moram, non etiam reſpectu tempo-
ris, quo actio erat duratura, qa nihilominus remanet temporalis,
ſed eſſet ſolum reſpectu interitus, ut per illum extinguatur. quam
glo. allegaui ſupra eo. l. mora. Alia eſt glo. ſuper uerbo, (bono.) q̃
incipit, (quamuis enim,) quæ intelligit illum §. in purgatione mo-
ræ, etiam quę fit ad euitandam pęnam per quã gl. dico ꝯ Dy. quẽ
4 ſequiť Bar. in l. ſi inſulam. ſupra eo. videlicet† ꝙ ſi promiſiſti Stichũ
ſub pœna, & fuiſti in mora tradendi, tamen adhuc es intra tẽpus
purgandi moram, decedit Stichus. debes ſcire, ꝙ perit tuo pericu
lo, licèt ſit intra tempus purgandi moram. Caſus eſt ſingularis qui
non eſt alibi. in l. ſancimus. C. de fideiuſſ. Pone ergo ꝙ peto pęnã,
tu uis ſoluere ęſtimationem Stichi, q̃ minor eſt, ſi adhuc es in-
tra tempus purgandi moram, dicunt ipſi ꝙ deberes admitti, ſed
in contrarium facit glo. relata ad text. quæ diſtinguit an res in quã
mora eſt commiſſa ſit perempta, & non eſt locus purgationi mo
ræ, an non ſit perempta, & tunc ſecus, unde ſi intelligimus iſtum
§. in purgatione, q̃ fit ad euitandam pęnam, vtrunque membrum
debes ſeruare. Præterea non ſatisfit ad plenum creditori ſi ſoluať
æſtimatio, ſicut ſi traderetur res ad quam fortè habet affectionẽ
magis charam ꝗ̃ ſit communis æſtimatio, & ſic impeditur purga
tio, ſicut quando intereſt actoris, qa facta purgatione remaneret
5 in damno, ut ibi dixi, & iſtam partem veriorem puto. ¶†Vltimo
q̃ro, utrum mora q̃ committitur per male fieri, poterit purgari.
tex. in prin. ꝙ non, & etiam Bar. in ſuo ſummario. ſed iſta non eſt
intentio literæ facere differentiam inter male fieri, & non fieri.
Sed an res debita extat, vel non, & eſt caſus in contrarium in l. fin.
in §. colonus. ſ. loca. dummodo fiat intra modicum tp̃s, etiam ſi
6 ob hoc non habebat diem. ut dixi in l. ſi inſulam. ¶†Item quæro
circa ſi. quid ſi vna pars tractat de damno uitando, altera de lucro
captando? Reſpondeo melior eſt conditio primę, etiam ſi ſit a-
ctor. ut in l. fi. §. licentia. C. de iure delibe. facit l. & ſi quis. §. ij. ſupra
de relig. & ſumpt. fune.

A D D I T I O.

a ¶Rigore, ſed æquitas. An rigor p̃feratur æquitati uel è contra, uide ꝑ An. de But. in c. dilecti. de iu. Car. zaba. in c. in literis. in ij. not. de reſti. ſpol.

---

1 *Mora principalis debitoris an perpetuetur obligatio fideiuſſoris dati a ſuo fideiuſſore.*
2 *An ſit verum indiſtinctè quòd mora principalis perpetuet obligatio fideiuſſoris.*

1 **§. Nunc videamus.** †Ille poteſt poſt moram
obligationem perpetuare,
q eſt obligatus principaliter, uel acceſſoriè, ſed primus perpetuat
quo ad ſe, & acceſſiones ſuas, ſecundus non perpetuat quo ad
principalem, ſed quo ad ſe & acceſſiones ſuas, reſpectu quarum
dicitur principalis, licèt alio reſpectu dicatur acceſſorius. h. d. vſq;
ad §. effectus. aliàs autem qui non eſt obligatus non perpetuaret
obligationem quo ad obligatos, vt ſupra, poſt principium huius
§. ¶In glo. ſuper uerbo (cauſam.) ibi (non plenè proſecutus eſt.)
quia ſolum dicit ex parte debitoris, cuius mora perpetuat obliga-
tionem. & non dixit ex parte creditoris, cuius interpellatio con-
ſtituit quem in mora. vide glo. in fi. in ver. contra hoc declarat ꝙ
interpellatio principalis, & de hac non eſt dubium, & etiam pro-
curatoris, quod intellige ſpecialis & generalis ad negotia, qui ha-
bet poteſtatem recipiendi ſolutionem, & tunc etiam ſi interpel-
lat vt ſoluatur ſibi, conſtituit quem in mora. & ad id, quod dixi de
generali, facit l. actione. §. renunciare. ſ. pro ſocio. ſi habeat manda
tum ſolum ad litigandum, & ſic non poterat recipere ſolutionẽ
ante litis conteſt. factam per eum, conſtituat debitorem in mora.
Bar. tenet hic ꝙ ſic. & dicit ꝙ iſta mora durabit quouſque durat
iudicium per l. qui Romæ. §. Seia. ſ. eo. Sed de hoc miror, qa effe-
ctus eſt iam in eſſe productus, unde non debet tolli, licèt iudiciũ
ſit finitum. uel inſtantia ſit perempta, ad quod uide qđ not. in l. ij.
iudi. ſol. ſubdit gl. ꝙ ēt negotiorũ geſtor ſine mandato interpellan
do conſtituit debitorem in mora per l. ſi quis ſolutioni. in fine. de
uſuris,

uſuris. Alij hoc reprobant, quia non habet poteſtatem ſolutionē recipiendi. Bart. hoc tenet duobus modis concurrentib. ſ. vt interpellet, ut ſoluatur dño cuius negotia gerit, non ut ſoluatur ſibi, ita ꝙ debitor, & creditor ſint eiuſdem fori, ita ꝙ debitor teneatur ire ad domum creditoris, alias ſecus, per not. in l. Item illa. de conſti. pec. Ang. addit idem ſi eſſent diuerſi fori, & eſſet caſus in quo debitor teneretur accedere ad forum creditoris, iuxta not. in l. item illa. Item limitatur niſi debitor petat à geſtore, ꝙ oſtenderet, non enim teneretur ſibi rñdere per l. ſi quis inficiatus. ſ. depoſiti. certè, hoc eſſet uerum ſi interpellaret, vt ſolueret ſibi, ſed Bart. loqͥ̄ qñ interpellat ut ſoluat creditori, vnde tunc non oportet, ꝙ oſtēdat mandatum, & hæc eſt intentio Bart. Ego addo alias limitationes, dūmō dñs cuius negotia gerantur ratū hoc hēat, & tunc ratificat, & hr̄ pro mandato: ſed ſi non ratificat, nullū ius ſibi acquirere
2 tur per ea quæ no. in l. ſi ego. de nego. geſt. ¶† Item quæro, an mora principalis debitoris perpetuat obligationem fideiuſſoris dati a ſuo fideiuſſore? rñdeo non, ſm Ang. & bene, qa ille non eſt fideiuſſor ſuus, ſic nec ſocius ſocii mei eſt mihi ſocius, ſed ꝑpetuat ſolā obligationē principalis fideiuſſoris. & illa nō extenditur ad ſm fideiuſſorem. ¶ Item quæritur an hoc ſit uerū indiſtinctè, ꝙ mora principalis ꝑpetuat oblͦnem fideiuſſoris: Ang. vr̄ hic dicere, ꝙ nō. ſ. qñ fideiuſſor non poterat interpellari, qa principalis nō erat excuſſus. & dicit hoc eſſe de mēte Bart. ſed ſalua pace. vnde dico, ꝙ iſtud procederet in interpellatione fideiuſſoris, ſi quæritur an ille conſtituat eum in mora, quia dicendum eſt, ꝙ non de iure Authenticorum, ſi principalis nō fuit excuſſus, ut in Auth. de fideiuſſ. §. j. ſed iure iſto ſic, quia poterat creditor incipere à quo uolebat, ut l. nō rectè. C. de fideiuſſ. Sed ꝙ interpelletur principalis debitor, ſua diſtinctio non habet locum, imò indiſtinctè ꝑp morā ſuā ꝑpetuatur obligatio ēt fideiuſſoris. dicit ēt Ange. hic unum uerbū nota. ꝙ in duobus reis debendi, licèt interruptio præſcriptionis facta ī̄ unum extendatur ad alterū, ut in l. ſi. C. de duo. reis. tñ nō ſic in principali, & fideiuſſore, ut dixi in l. mora. ſ. eo. Attamen debet iſtud intelligi, ꝙ non per ſimplicē miſſionē nuncij, licet regulariter illa ſufficiat ad interrumpendum præſcriptionem xxx. anno. etiam ſi libellus non erat datus. nec mittatur eius copia citato per l. ſicut. C. de præſcr. xxx. annorum. ſed in hoc caſu ad hoc ut extēdatur ad contrarium, oportet ꝙ ſit datus libellus, & ꝙ mittatur cum citatione eius copia per illam l. fin. quod dicit eſſe ſingulare.

1 *In obligatione dandi poſt moram, & etiam poſt interitum rei, an ſuccedat obligatio ad æſtimationem, uel ad intereſſe.*

Quid in obligatione rem reſtitui.

2 *Stipulatio ſequens interpoſita animo nouandi, tunc tollit moram præcedentis obligationis, quando res erat in rerum natura tempore ſecundæ ſtipulationis, aliàs ſecus.*

§. Effectus. Res debita perempta poſt moram, fingitur non perempta, ut duret eius oblͦ directa, & etiam ut poſſit deduci in aliam obliga. nouam, & iudiciū & acceptilationē. h. d. in effectu. facit ſ. eo. l. inter ſtipulantem. ¶ In tex. ibi, {pecuniā quæ non debetur, ſtipulari poſſumus.} ſ. aīo nouandi, qa nouatio requirit oblͦnē ꝓcedere, & poſtea tolli ꝑ aliā, ſed eſtimatio hominis mortui poſt morā nō debetur. ergo ſuper ea non pōt ꝯhi noua oblͦ aīo nouandi primā. Cōtrariū tñ rñdetur, & ſic ſiue ſecunda ſtiplͦ interpoſita aīo nouandi cōtineret hoīem iam mortuū, qui fingitur uiuere, ſiue eſtimatio eius, nouaretur oblͦ præcedens, quæ erat ſuper hoīe, nō ſup æſtimatione, hæc eſt intētio lrǣ, quia æſtimatio licèt ſit debita, ſuccedit loco rei debitæ, & fingitur quaſi debita ꝗ̄tum ad hoc ut in gl. quam tenementi ſm Angelū. Nā rl̄r dicimus, ꝙ illud qđ eſt in officio iudicis non eſt in oblͦne ciuili, uel nāli, ut in l. qui ꝑ colluſionem. §. pretij
1 ſorte. de act. emp. & tñ pōt dici eſſe quaſi debitum per iſtā gl. † & hic eſt tex. expreſſus in obligatione dandi poſt morā, & ēt poſt interitum rei non ſuccedit oblͦ ad eſtimationē, uel ad intereſſe, & ad hoc ſemper allegaī iſte text. nō ſic in obligatione rē reſtitui, qa poſt moram & poſt interitū rei bene ſuccedit, vt poterit peti, ut in l. in re furtiua. ſ. de ꝯd. fur. ſed in obligatione alterius facti ſuccedit ſtatim poſt morā, nō expectato alio interitu, vt l. ſtipulationes non diuiduntur. §. Celſus. ſ. eo. Quid ergo debet peti in libello? rñdeo ipſa res perempta, & tñ poterit fieri ꝯdēnatio in eſtimatione, non autē dēt peti ipſa eſtimatio de directo tanꝙ̄ debita, quia libellus eſſet ineptus ꝑ iſtū tex. de quo vide oīno qđ not. Spe. de obliga. & ſol. §. ſequitur. ver. ad vberiorem. cum ſe. ubi decidit practicam iſtam, ſed & plura bona dicit. pōt etiam fieri ꝯdēnatio in ipſa re perempta, ſed executio fiet in æſtimatione, & hoc uoluit glo. in l. fi.). quæ ſen. ſine appel. reſcind. per illum tex. & ſi non fingeret eſſe in rerum nā non ualeret ſnīa, nec fieret executio in æſtimatione. ¶ Vltimò opp. fortiter, ꝙ licèt fingatur etiam in rerum nā, nō poſſit in ſecundā ſtiplͦnem deduci aīo nouandi, qa ſi fuiſſet deducta anteꝗ̄ eſſet perēpta ēt poſt morā, ſecuta perēptione extingueretur ſi erat pura, ut in l. ſcire debemus. §. fi. ſ. eo. & ſi erat conditionalis ſr̄iter, quia exiſtens condō non faceret eā committi, vt in l. eum qui. §. pen. ſ. eo. Sol. fateor illud, tñ ꝯnīa non eſt bona, qa ſi fuit deducta in ſcda oblig. poſt moram, & anteꝗ̄ eſſet peremta, tolleretur mora præcedentis obligationis, & ſecuta poſtea perēptione, quia nulla mora ſupereſt, extingueretur ſecunda oblͦ, & ita loquuntur ꝯria, ſed qñ poſt moram, & poſt interitum deducitur in ſequentē oblͦnē, non tollitur mora ꝓcedens, quæ iā ſortita eſt effectū ſuū, & obligationē ꝑpetuā facit, & cēſetur in ſcda oblͦne habitus reſpectus ad ſuperexiſtentiā rei fictā, & hoc uo-
2 luit hic Dy. † qđ Ang. reputat ſingulare valde, videlicet ꝙ ſequēs ſtipulatio interpoſita aīo nouādi, tunc tollit moram præcedentis obligationis, quando res erat in rerum nā tp̄e ſecundæ ſtipulationis, alias ſecus per iſtum tex. quod eſt valde ſubtile, & ſingulare.

LEX XCI.

Si ita ſtipuler. ¶ Ex ſtipulatione continente factum perſonale ſtipulatoris, pōt hæres agere ſi de ipſo facta eſt expreſſa mentio. h. d. erit tñ tunc noua ſtipulatio, ut in l. ſtipulatio iſta. §. ſi quis ita. ſ. eo. glo. verò hic vr̄ idem dicere, ſi non fuiſſet facta expreſſa mentio, & non placet qa factū erat mere perſonale per l. apud Iulia. §. ſi quis alicui. de legat. j. hoc tamen examina per Cyn. in l. ueteri. C. de contrah. ſtip. & ꝑ Bart.). eo. l. ſic ſtipulatus. hic non ſunt alia.

LEX XCII.

Si ſic ſtipulatus. Qñ uerba executiua referuntur ad ſtipulatorē; ipſius eſt electio. h. d. ſi uero ad ꝓmiſſorē eſſet ꝓmiſſoris. ſi ad neutrū, in ꝯtibus. Idem in ultimis uoluntatibus eſſet legatarij, ut l. Lucio. de leg. ij. & ibi uide bonam glo. & l. ſi ita diſtrahatur. de contrahen. emp.

LEX XCIII.

1 *Incertitudo uitiat ſtipulationē niſi ex probabilib. cōiecturis declaratur.*

2 *Illud quod tacitè agitur ab utraq; parte, habetur pro expreſſo, ſecus ſi ab alterutra tantum, & ab utraque parte cenſetur actum id quod erat de natura contractus.*

3 *Stipulatio ſine cauſa non ualet ſaltem ope exceptionis, niſi in præcedenti contracto appareat cauſa.*

4 *Si mutuaui tibi certam quantitatem frumēti, & poſtea conficitur inſtrumētum ex interuallo in quo continetur ꝙ promittis mihi reddere x. corbes frumen. quas tibi mutuaui, intelligitur de illo de quo apparet primum inſtrumentum.*

5 *Verbum triticum, quid importet, & quid de blado.*

6 *Si tradam rem, non exprimendo ex qua cauſa, ſed dicam me expreſſurum in futurum, non transfero dominium ſi poſt ea non exprimam.*

1 **Triticum.** ¶ † Incertitudo uitiat ſtipulationem, niſi ex probabilibus ꝯiecturis declaretur. h. d. & pone caſum, ꝙ ſi i aliquo inſtrō reperitur, ꝙ tu promiſiſti mihi per ſolēnē ſtipul. reſtituere triticum meū, & non dr̄ ꝗ̄tū nec quale, an ualeat hæc ſtipu. & rñdet ut in tex. ꝙ ꝯſiſtit in fco, qa ſi aliquibus coniecturis pōt ꝯſtare de qualitate & quantitate, puta poſſum probare per aliud inſtrm, vel teſtes, ꝙ tibi mutuaui x. corbes frumenti talis gnīs, tunc valebit. intellige hoc ſm de illo, alſ non ualet, ſi forte omiſſa fuit ſpecificatio qualitatis & quantitatis per errorem, vel ex certa ſcie-
2 tia, & nō ꝓcedit alius ꝯtus, ad quē poterit referri. ¶ † No. ergo hic ꝙ illud, quod tacitè agiī ab utraque parte hr̄ ꝓ expreſſo concor. l. cum quid. ſi cer. pet. ſecus ſi ab alterutra tm̄, vt l. ſi repetendi. C. de ꝯdi. ob cau. & ab utraque parte cenſeī actum id quod erat de nā ꝯtus, vt d. l. cum quid. vel id, quod colligebaī ex ꝓcedenti ꝯ-
3 ctu. ut hac l. ¶ † Item no. limitationē ad hoc qđ hr̄ in l. ij. §. circa de doli exce. ꝙ ſtipulatio ſine cauſa non ualet ſaltē ope exceptionis. nā hoc eſt verū, niſi in præcedenti ꝯtu appareat cā, vt hic ſm po-
4 ſitionē quam ſ. feci. & hr̄ in glo. i. & pe. ¶ † Item no. ꝙ ſi tibi mutuaui certam ꝗ̄titatem frumen. & poſtea cōficitur inſtru. ex interuallo, in quo cōtinetur, ꝙ promittis mihi reddere x. corbes frum. quo tibi mutuaui, ꝙ intelligiī de illo eodem de quo apparet primum inſtru. licèt mutuum ſit contractus reiterabilis. & poterunt eſſe duo mutua, licèt in hoc ſecundo non dicaī, ꝙ in eo cōtineaī eē aliud de quo apparet aliud inſtrm. quia in dubio non præſumitur pluralitas, ita vult hic Bar. ad quod facit qđ no. per Iaco. But. & Bal. in l. ij. C. de erro. aduo. & vide hic aliqua bona di-
5 cta Bar. ad quæ ſemper remittitur. ¶ † Not. ēt gloſſ. ſuper ver. {triticum} de ſignificatu huius ver. & ꝙ per excellentiam ſumitur pro frumento, licèt latiorem habeat ſignificationem. Iō ſi quis accuſetur de ablatione tritici, & probaret de hordeo, uel alio tritico, ſuccumberet accuſator, quia verba accuſationis debent intelligi in potiori ſignificatu. l. ij. §. qui in perpetuum. ſi ager vectī. ſecundum Ang. Not. etiam glo. de blado aliter dicit bladum. ſi ſtatutum dicat, ꝙ nullus debeat extrahere blada de comitatu, an intelligatur de frumento dumtaxat, an autem de hordeo, vel ſpelta, uel ſemine lini. quod Bart. h. d. habuiſſe de facto, &
6 vide hic per eum. ¶ † Vltimo no. gl. ſi. ꝙ vult, ꝙ in effectu ſi tradam rē non exprimēdo ex qua cauſa, ſed dico me expreſſurū in futurum,

futurum,non transfero dñium,ſi poſtea non exprimā ſicut ſi nō dixiſſem me expreſſurum,ut in l.nunq̄.§.de acq rer.do.vbi ſufficit ad trans'ationem dñij, ꝙ ſubſit ſpes futuræ cauſæ, licēt non adſit tpe traditionis.Sed reſponde, ꝙ ibi qñ conſtabat quæ cauſa erat, i'la tñ erat ꝯdōnalis, & erat ſufficiens ad translationem dñij exiſtente conditione,ſed hic non conſtabat,quia tradens reſeruauerat ſibi,& potuiſſet exprimere cauſam non habilem ad translationem dominij.¶In text.ibi,{facti quæſtio eſt.} ſed in quo eſt quæſtio facti, nam immo videtur ꝙ iuris ꝑ ea quæ ſequuntur. reſpon.in hoc ſi eſſent aliæ coiecturæ ex quibus poſſet apparere de quo ſenſerint partes. nam iſtud conſiſtit in facto, an præceſſerit alius contractus uel non: ſed præſuppoſita certitudine huius reſpon.conſiſtit in iure,quia in primo caſu ualet ſtipul.in ij.non.

LEX XCIIII.

1 *Si quis mandaret fabricari eccleſiam,uel capellam, uel hoſpitale,licēt nō exprimat ea de quibus hic, an valeat relictum.*

1 QVi inſulam. ¶†Ad hoc vt valeat ſtipl'o alicuius operis fiendi,requirit, ꝙ exprimatur locus in quo dēt fieri,& ꝙ interſit ſtipulatoris ibi fieri.h.d. requiritur ēt tertiū, ꝙ appareat de qualitate, & quantitate operis tantæ longitudinis, vel latitudinis,& ſic de alijs,ita ꝙ reputetur centum,alias vitiatur,ut ⁊.eo.l.ſi ita ſtipulatus.in prin.ſm Ang. qui etiam dicit no. hoc non habere locū in ultima uoluntate ad piā cām, ut ſi quis mandaret fabricare eccl'iam,vel capellā,uel hoſpitale, an ualeret licēt iſta nō exprimantur.& deberet intelligi qđ in loco domicilij, & ubi cōmode poſſet fieri per l.quę ꝯdō.§.fi.de ꝯdi.& dem.Dico ēt ꝙ hēt locū in opere cohærente ſolo,alias nō eſt hoc neceſſariū,vt ſi ſtipulor rē tradi,uel reſtitui.Itē dico ꝙ illud ultimū dcm̄ procedit in ſtipl'one pura, quæ non ualet, ſi non intereſt ſtipulatoris tp̄e ſtipulationis in loco illo fieri,q̄a ad eū non pertinet, nec ex poſtfacto reconualeſcit,licēt incipiat poſtea pertinere,vt no.in l.ſtipl'o iſta.§.alteri.per eundem Ang.ſecus ſi erat conditionalis, quia inſpiceretur an ſua interſit tempore conditionis euenientis.per l.exiſtimo.⁊.eod.

LEX XCV.

1 *Si debitor occidit ſeruum debitum ex iuſta cauſa, perinde eſt ac ſi alius occidiſſet ſine ſua culpa,uel dolo,ſi prius non erat in mora.*

2 *Debitor licēt teneatur ex natura obligationis rem debitam non interimere,tamen ex iuſta cauſa ſuperueniente poteſt hoc facere impunè.*

3 *Si duo fecerūt pacē inuicem,& promiſerunt ſe non offendere ſub certa pœna,& alter poſtea committat aliquam cauſam propter quam offendatur poterit offendi,& non tenetur offendens de pace rupta.& nu.4.*

4 *Treuga an poſſit rumpi ratione cauſæ ſuperuenientis.*

1 QVi ſeruum. †Si debitor occidit ſeruū debitū ex iuſta cā, perinde eſt ac ſi alius occidiſſet ſine ſua culpa, vel dolo, ſi prius non erat in mora.h.d.¶In tex.ibi,{in facinore}in quo licēt potuerit eum occidere,alias ſecus.vt l.ſi promiſſor.§.fi.ad Syl & l.ij.de his qui ſunt ſui,vel alie.iur.ſm Iac.de Are. ¶In tex.ibi,{vtilis actio.}i.efficax.nam ſi non liberaretur,teneretur actione directa, 2 non utili,vt ſ.eo.l.mora.¶†No.ergo hic, ꝙ licēt debitor teneat ex nā obligationis rem debitam non interimere , ut l.ſi ſeruū.in prin. 3 ſ.eo.Attamē ex iuſta cā ſupueniente pōt hoc facere impunè.†& hoc allegatur ad q.Si duo fecerunt inuicē pacē,& promiſerunt ſe non offendere ſub certa pœna, ſi alter poſtea cōmittat aliquam cām pp quam offendatur,puta adulterauit uxorē alterius, poterit offendi,& non tenebitur offendens de pace rupta, quia nō vr̄ eam rupiſſe.Sed ꝯ de no.per Bar.in l.uerum.de fur. Sol.ille q adulterauit uxorē alterius poſt factam pacē,non vr̄ rupiſſe pacem,vt teneatur ad pœnam pacis ruptæ, quia hoc non facit aīo iniuriandi rōne primæ cauſæ per quam fuit facta pax, ſed fecit hoc cā libidinis,& ita loquitur qđ ibi no.per Bar.ſed nihilominus alter poterit ipſum offendere abſq; eo ꝙ dicatur rumpere pacē pp iuſtam cām ſuperuenientē,art.hic. & in l.de ętate.§.ex cā.de interro.act. & adde no.per Bar.in l.aut facta.§.ex cā.⁊.de pœnis.vbi dr̄,ꝙ non rumpitur pax niſi fiat ad offenſionē rōne primæ iniuriæ ſup qua pax fuit facta,ſicut non uenitur ꝯ tranſactionē,niſi qñ uenit rōne primæ actionis qua fuit tranſactum, ut l.ſi de certa.C.de tranſact. 4 ¶†Sed treuga vr̄ ꝙ non poſſit rumpi rōne cauſæ ſuperuenientis, ut no.Io.An.in addi.Spe.de treu.& pa.ſuper rubrica,& eſt uulgare cōe,ſed treuga nō pōt rumpi, ſed pax ſic, qđ intellige mō quo dixi,ꝙ pax poterit rumpi ex cā ſuperueniente,non alr̄,ſed treuga a et ex illa non pōt. Rō diuerſitatis eſt, quia treuga [a] fit ad tempus quo finito poterit ipſum repetere ex cā ſuperueniente , iō expectatur tp̄s lapſum,ſed pax fit perpetuo, vn̄ ſi non poſſet uenire ꝯ rōne cāæ ſuperuenientis incontinenti, nunq̄ poſſet uenire ſil'r,qđ no.in l.niſi finita.§.fi.de tut.& rō.diſt.q̄a officiales ꝑpetui pñt conueniri durante adminiſtratione,ſecus i tp̄alibus ratione prędicta, vt in l.ſenatus.de offi.præſi.& l.pars literarum.§.de iudi.& adde,ꝙ ſi alter rūpit pacē,quia ſine iuſta cauſa ſuperueniente offendit rōne primæ iniuriæ,ſi poſtea offendatur ab'altero, non dr̄ alter pacem rumpere quæ ſemel rupta eſt,nec incidit in pœnam pacis ruptæ,etiam ſi erat ibi cl'a , rato manente pacto nihil operatur in fauorem rumpentis,ut not.in addi.Spec.loco ſ. allegato, & ꝑ Bart. in l.cum pater.§.libertis.in fi.de leg.ij. per iſtam l. etiam Old.diſputando in iſta ciuitate determinauit, ꝙ ſi alter ex facientibus pacē fuit poſtea bannitus,hic ex forma ſtatuti poteſt impunè offendi, ſi autem ipſum offendat,nō dr̄ ſibi rumpere pacem, quia hoc facit ſtatuto permittente,ar.in l.quæro.§.inter locatores.ſ. loca. qđ tenet Bar.hic & in qōne ſua quæ incipit Lucanæ ciuitatis.ſed Bononię fuit diſputatum ꝯrium per rationem, quia ille bannitus ex ſuo ꝯctu habebat ſecuritatem ab aduerſario , ſed aduerſarius habebet lnīam à ſtatuto ſine ſua prouiſione.Ius autem primum qđ quis hēt ex ſuo ꝯctu,& prouiſione potētius eſt q̄ ſm,ut l.ſi filius. ⁊.de fideic.li.erit ergo in banno. & no.in l.Iul.in ⁊. char.de leg.j.ad qđ bene facit qđ hr̄ in l.antepe.⁊.de cap.in gl.ſed Bart.truſſatur de iſta rōne, q̄a in pace,& ꝓmiſſione de nō offendēdo ſubintelligeb batur ꝯdō,niſi lege,vel ſtatuto [b] ꝓmittente,ut d.§.inter locatorē.

ADDITIONES.

a ¶Treuga.An tempore treugæ poſſit fieri tractatur de pace,vide per Barb. conſi.j.incip.magnus.in 26.col.in 3.uol.

b ¶Vel ſtatuto.Adde an ex cauſa noua ſuperueniente poſſit pax rūpi. Lud. Ro.conſi.84.Alex.conſi.46.iij.lib.

LEX XCVI.

SI ita ſtipulatus. ¶Stipulatio inutilis non nouat præcedentē utilē.h. d. ſm gl. ¶In tex.ibi,{hypocenthaurum.} ſubaudi, & nō ſteterit, unde quæritur an iſta ſtipl'o de ſiſtendo ſit nouata ꝑ ſequentē ſtipl'onē pœnalē, ut ſic ex ea non poſſit agi ſaltem ope exceptionis. videbat ꝙ ſic, ut l.obligationū ferè.in fi.§.ti.j.ſed ꝯriū eſt, nā illa loq̄t qñ ſequens ſtipl'o pœnalis erat ualida,hic non,q̄a cōtinebat unū qđ nō reperitur in rerū nā.ſ.hypocenthaurū, & ſic hr̄ ꝓ non facto, & poterit agi ex prima ad ſcm̄,vel ad intereſſe,hodie vero dicit gl. ꝙ ēt ſi a eſſet ualida non nouaret primā,niſi eſſet expreſſe dcm̄ [a] ꝑ l.fi.C.de noua. quod falſum eſt, & ꝑ ꝯſis re ꝓbat̄, q̄a illa loq̄t in ſtipulatione coequęua,non autem in pœnali , in qua iura uetera non corriguntur per illam l.ut no.⁊.eo.l.ſi ita ſtipulatus.hic non ſunt alia.

ADDITIO.

a ¶Expreſſe dictum.An nouatio fiat niſi ſit dictum. vide per Lud. Ro.cōſil 103.per Raph.Fulg.conſi.153.per Alex.conſi 86.ij.lib.

§.Poſſum. ¶Qui promittit ſoluere noīe debitoris, nō dr̄ fideiuſſor, nec poteſt conueniri ſi debitor eſt ſoluendo,ſed demum in ſubſidiū.h.d. iſte ſingularis caſus. ¶In text.ibi, {noīe Titij.} ſubaudi qui erat debitor meus pone in centum.¶In tex.ibi.(neque.n.) Opponitur, ꝙ iſta ſtipl'o non ualeat,q̄a nec ualeret ſic ſi promitteres mihi dare cētū Titio ſi mea non intereſſet.ut l. ſtipulatio iſta. §. alteri. ſed r̄ndeo ꝙ iſti caſus non ſunt ſimiles.¶In tex.ibi. (nihil ex hac ſtipl'one ꝯ ſequi poſſumus.) ſed ꝯ de l.non rectè.C.de fideiuſ. ubi eſt in electione mea cōueni re quem uolo, etiā fideiuſſorem omiſſo principali,poſito ēt ꝙ ſit ſoluēdo principalis iure iſto,licēt hodie ſecus, niſi principali excuſſo,vt in auth.pñte.quæ ibi ſignatur.Solu.ibi in fideiuſſore,ſed iſte qui ſic promiſit non eſt fideiuſſor,ſed quare non? hic eſt difficultas.gl.intelligunt,ꝙ promiſiſti te facturum,& curaturū,ꝙ Titius mihi ſolueret,licēt in tex.hoc non dicatur,& niſi hoc faceres promiſiſti ſoluere noīe ſuo,&ideo non es fideiuſſor,q̄a principal'r te non obligaſti ad illud ad qđ tenebatur Titius . ſed ad ſcm̄ tuū, ſed fideiuſſor eſt ille qui ſe obligat ad illud idem ad qđ tenetur principalis,vt ⁊.de fideiuſ.l.ſi cum reus.& iſte intellectus non placet. Primo,quia de hoc non fit mentio in tex. & ſic eſt diuinare. Secundo,quia licēt rōne primæ partis te facturum, & curaturum non eſſes fideiuſſor,ſaltem tñ rōne ſecundæ partis inquantum promiſiſti ſoluere pro eis,videris fideiuſſor.vñ Dyn. dicit ꝙ rō eſt, quia Titius tenebatur dare,tu autē non promiſiſti dare,ſed ſoluere,& iſtud eſt factum potius q̄ datio,ſed hæc eſt vna truffa, quia datio nō fit ſine ſolutione, & iſta ſolutio licēt ſit factū, q̄a tñ ordinatur ad dandū reputatur datio,ut dixi ſ.eod.l.cū ſtipulati ſumus.& l.v. §.fi.dic ergo ꝙ iō nō es fideiuſſor, q̄a ꝓmiſiſti ſoluere noīe Titij, ſed fideiuſſor non ſic ꝓmittit, ſed ſimpl'r uel noīe ſuo, & pro ſua obl'one,licēt ad vtilitatem Titij,& poſtq̄ ꝓmiſiſti,poteſt ſoluere, uel noīe principalis,& tunc illū liberat ipſo iure, uel in ꝯñiam etiā ſeipſum,vel noīe ꝓprio,& pro ſua obl'one, & tunc liberat ſe ipſo iure,ſed principalem non,ſed duntaxat ope exceptionis, & in dubio cenſetur noīe ſuo ſoluere, & pro ſua obl'one, & pp hoc qđ principalis remanet obligatus mero iure, q̄a creditor tenetur cedere fideiuſſori ſoluenti actionem ꝯ principalem etiam ex interuallo,& non obſtabit fideiuſſori exceptio quæ obſtabat cedenti, quia non ſubeſt eadem cā uel ęquitas, ſed ſi ſoluiſſet noīe principalis,non poſſet cedi actio ex interuallo , niſi fuiſſet expreſſe actū tp̄e ſolutionis ꝙ deberet fieri.& hęc hn̄r in l.Papi.ſ. mand.& pleniſſime in l. Modeſtinus. ⁊. de ſol. iſte ergo noluit eſſe fideiuſſor ſic

ſic promittendo. ¶Ex quo ſequitur, ꝙ etiam iure iſto neceſſaria
erat excuſſio principalis anteꝗ̃ poſſet conueniri, qđ eſt ſingulare
hic,& forte alibi non reperitur, iõ diligenter attende ad uerba in-
ſtri,quia notarius non hñs de hoc notitiam de facili poſſet errare,
& aduerte,quia iſta ſtipl'o ẽt ualet ſi a principio Titius erat ſoluẽ-
do,& ſortietur effectum cum deſierit eſſe ſoluendo, & hoc etiã
ſentit gl.fi.ſed qñ ſtipulor dari Titio,niſi mea interſit ab ipſo princi-
pio non ualet,etiam ſi poſtea incipit intereſſe, ut not.in d.§.alteri.
& iſti caſus ſunt difficiles,vt dicitur in ver. neque enim.

1 *Matrimonium non debet contrahi propter pecuniam,ſed iuſtis affectionibus nec etiam metu pœnæ.& nu.2.*
Quid ſi tertia perſona leget uel promittat ſi tali nupſero.

§.Si tibi nupſero.

¶Non ualet ꝓmiſſio de obliquo danda ſub ꝯdõne ſi ſtipu
lator ꝯxerit matrimonium cũ promiſſore, niſi appareat iuſta &
honeſta cã,uel niſi fiat ex cauſa dotis, uel donationis pp nuptias
1 h.d.no.ualde. ¶†In tex.ibi,(cauſa cognita.)puta mulier erat nobi-
lis,licèt pauper,& ille non merebatur eam hr̃e ratione natiuitatis,
certè licitum fuit mulieri compenſationem huius aliquid ſtipula-
ri ab illo, vt l.ſi uoluntate. C. de dotis promiſſ.aliàs ſi non apparet
iuſta cauſa non valet,quia præſumitur inhoneſta cã libidinis, arg.
ſ.tit.j.l.fi. & quia per hoc matrimonium redditur quodãmodo
venale,qđ eſſe non dẽt,ut l.j.& ij.de don. inter virũ & vxo.non.n.
pp pecuniã ꝯhi debet,ſed iuſtis affectionibus ſubſiſtentibus. Sed
2 †ꝯ de l.Titio centũ.§.j.de ꝯdi. & dem. ubi ſub ſpe pręmii põt quis
deduci ad ꝯhendum.& in l.vter ex fratribus.ſ.de condi.inſtit.Sol.
uerum eſt ꝙ à tertia perſona legante,vel etiam promittente ſi ta-
li nupſero,vel in uxorem recepero, ſed ab ipſo coniuge ſecus, ut
hic,ſicut nec metu pœnę.vt ĵ.eo.l.Titia.quod diligenter nota.

L E X XCVII.

1 *In ſtipulatione conditionali non inſpicitur defectus exiſtens tempore ſtipulationis,uel poſtea ſuperueniens, ſi tempore conditionis ſtipulationis exiſtentis reperiatur deficere.*
2 *Duæ cauſæ lucratiuæ ꝙ in eadẽ re poſſint concurrere diuerſis tẽporibus.*

1 EXiſtimo. †In ſtipulatione ꝯdõnali nõ inſpici
tur defectus exiſtẽs tp̃e ſtipl'onis,
vel poſtea ſuperueniens, ſi tp̃e ꝯdõnis ſtipl'onis exi-
ſtẽtis reperiatur deficere.h.d. & eſt uerũ qñ defectus
concernebat rem in ſtipl'onem deductã, uel cõcernebat rem &
perſonam mixtim, ſecus ſi duntaxat defectum pſonæ ſtipulato-
ris,quia tunc inſpiceretur tẽpus ſtipulationis ꝯctæ,& reddet nul-
lam, licèt poſtea ceſſaret,ut ĵ. de ſtipul. ſer.l.uſusfructus.& hic in
in gl.ij.Et primo ponit duos caſus in quibus ſuberat defectus tp̃e
ſtipl'onis uſque ibi.(aut ſi hoc.) ſubaudi,& tñ ceſſabat tp̃e ꝯdõnis
exiſtentis,& poſtea ponit alios duos caſus, in quibus non erat de
fectus tp̃e ſtipl'onis,ſed ſuperuenit ea pendente,& ſil'r ceſſauit,ita
ꝙ tp̃e ꝯdõnis euenientis non ſuberat, & ſic medium tps non cu
ratur,ut in l.ſed & ſi ſub ꝯdõne.§.ſolemus.de hær.inſt.¶In tex.ibi,
(aut ſi,)probat determinationem ſuam per reductionẽ ad abſur-
dum,nam ſi in caſibus præcedentibus inſpiceretur defectus q ſu-
berat tp̃e ſtipulationis interpoſitæ,ut redderet eam nullam, licèt
ceſſaret tp̃e ꝯdõnis euenientis, ſequeretur ꝙ tunc ille defectus q
tp̃e ſtipl'onis non ſuberat, ſed ſuperuenit poſtea conditione pen-
dẽte ſimiliter debet inſpici,& diceret ſtipl'onem uitiare, licèt repe-
riatur ceſſare tp̃e ꝯdõnis euenientis pp regulam iuris,quæ eſt,ꝙ
qñ res peruenit ad caſum a quo non potuit incipere, anteꝗ̃ per-
ueniat ad ſuam ultimam perfectionem uitiatur: ſicut ſi fuiſſet ab
ipſo principio,ut ĵ.eod.l.pluribus.§.& ſi placet.& hic ante ꝯdõnis
euentũ ſtipl'o non erat ſortita ultimatum effectum, & ſic ſeque-
retur, ꝙ ſi fui ſtipulatus a te fundum Titij ex cauſa lucratiua ſub
conditione, & ea pendente cõſecutus eum fui à Titio ex cã do-
nationis, euaneſceret ſtipulatio, licèt tp̃e conditionis euenientis
deſijſſet eſſe meus, quia ſic accideret ſi ſtipl'o eſſet pura,ut ſ.eo.l.
inter ſtipulantem.§.ſi rem.hoc eſt autẽ falſum, qa nõ euaneſcit ſti
2 pulatio,ſed ex ea agere poſſum, & iſte text.† ſemper allegatur in
materia de duabus cauſis lucratiuis, ꝙ in eadem re poſſunt con-
currere diuerſis temporibus, ut una incipiat poſtquam altera de
ſijt.& ita no.per gl.in l.Meuius.§.duobus.de leg.ij. licet iſtam l.nõ
allegent,ſed Bar.dicit hic eſſe caſum. Sequeretur etiam ꝙ ſi fui ſti-
pulatus ſeruitutem ad fundũ meũ ſub cõditione, & ea pendente
deſijt eſſe meus,euaneſceret ſtipulatio, nec reconualeſceret, licèt
tp̃e ꝯdõnis exiſtentis eſſet meus,quia ſic contingeret ſi ſtipulatio
ſeruitutis eſſet pura, ut in d.§. & ſi placeat. & hoc eſt ſimiliter fal-
ſum, ergo concluditur, ꝙ ſi non debet attendi defectus ſuperue-
niens poſt ſtipulationem, & ꝯdõne penpente, ut reddat ſtipl'onẽ
nullam, eodẽ mõ nec defectus,qui fuerat tp̃e ſtipulationis inter-
poſitæ, dũmõ reperiatur ceſſare qñ dies ſtipulationis cedit, licèt
in ſtipl'one inſpiciatur defectus exiſtens tp̃e ſtipl'onis, ut uitiet, &
licèt poſtea deficiat non reconualeſcat, ut not. in l.ſi rem meam.
ſ.eod.in fi.gl.mag.hic non ſunt alia pro nunc.

§.Ex hac ſtipulatione.

Stipulatio facti habentis factũ ſucceſ-
ſiuum committitur ad particulare intereſſe ſtatim, ꝙ quis fuit in
mora inchoandi,licèt non tranſiuerit totum tp̃s quo potuit per-
fici.h.d.& concor.l.ſtipulationes non diuiduntur. §. fi.ſ.eo.& po-
ne exẽplũ ſi promiſiſti reficere domũ, quæ minabatur ruinam,
ad quam refectionem totalem erat neceſſarius annus, & cũ eſſes
in mora inchoãdi cecidit vnus paries,qui nõ cecidiſſet ſi inchoaſ-
ſet,pp qđ dãnificor in maiori expenſa, puta x. volo ſtatim il'a de-
cem petere,opponit mihi, ꝙ non poſſum agere,niſi finito anno,
ut ſ.eo.l.ſi ita ſtipulatus eſſem abs te.certe non poteſt opponi niſi
qñ vellem agere ad totale intereſſe, quia tota domus ruiſſet,quia
nõ fuiſſet refacta,ſed ad hoc particulare ſtatim agere poſſum, qd
fuiſti in mora inchoãdi, ſed ſi nõ fuiſſes in mora qa ſtatim poſt ꝓ
miſſionem cecidit anteꝗ̃ poſſes præparare, tunc ſecus,& hoc in-
nuit, vnde expone in fi.dum dicit.(fulcire.)i.inchoare fulcire.

L E X XCVIII.

1 *Stipulatio ſi eſt omnino obſura,ita ꝙ nullam recipit interpretationẽ, non ualet,& pro non facta habetur:& quid ſi non eſt omnino obſcura.*
2 *Si quis appellat ab interlocutoria uiua uoce, & faciat ſcribi in actis per notarium,licèt dicat ipſe,uel iudex quòd habetur perinde ac ſi eſſet appellatum in ſcriptis, quòd hoc nihil releuet.*
3 *Solennitas non poteſt committi de uoluntate partium.*
4 *Tacitum an habetur pro expreſſo.*
5 *Statuta quæ ſunt ſtricti iuris,ſicut ſtipulatio.non recipiunt interpretationem extenſiuam ultra uim uerborum.*
6 *Statuta non recipiunt interpretationem reſtrictiuam ultra quàm patiatur uerborum proprietas.*
7 *In facultate declarandi rem obſcuram poſtquàm declaratio ſemel eſt facta, non eſt licitum pœnitere.*
Differentia inter difficultatem declarandi & eligendi.
8 *Stipulatio an etiam extendatur ad alias res quàm expreſſas.*
Statuta recipiunt interpretationem extenſiuam quando eſſent inutilia in perſonis uel rebus expreſſis, niſi hoc fieret.

QVicquid. Principiũ huius l. reputatur diffi-
cile, qa cõtinet tria dicta, quæ ui-
dentur in ſe ꝯria, & quodlibet eorum legitur plurib.
modis in gl.quæ procedunt ualde inordinate,& con
1 fuse ſ'm uerum intellectum,quem tenet Dyn. & alij.h.d.† Si ſtipu
latio eſt omnino obſcura, ita ꝙ nullam recipit interpretationem,
non ualet,& pro non facta hr̃,ſed ſi non eſt oĩno obſcura,ſed po
teſt interpretari,uel pro reo,uel pro actore,ualet,& fit interpreta
tio pro reo:ſed ſi uerba ſunt clara pro actore,non reſtringitur, li-
cèt reus aſſerat ſe aliter, uel ſtrictius intellexiſſe, quàm uerbi pro-
prietas expoſtulat.h.d.in effectu, & diuide in tres partes,ut ĩ ſum-
mario,ſecunda ibi,(aut certè) tertia ibi,(nec rurſus.) Gloſſ.tñ quæ
ſunt hic,legunt iſta reſponſa etiam alijs modis, nam glo.illa q̃ fuit
additio in prin.dicit,ꝙ uult dicere,ꝙ ſi aliquid fuit ſtipulatione val
landum,& poſtea non fuit uallatum, nihilominus ualet, licèt ap-
pareat de conuentione partium, ꝙ uoluerunt peruenire ad con-
tractum ſtipulationis ſuper tali re, & tñ non peruenerunt, nõ cñ
poterit agi ex illa conuentione,quia nuda,nec ex ſtipl'one, qa nõ
eſt confecta.Itẽ intellige ẽt ſi dixerunt, ꝙ uolebãt ſtipl'onẽ haberi
pro facta ſi cõtingit eã fieri,quia nõ pñt hoc agere inter ſe.ar.l.co
dicillis.§.fi.de leg.ij.non.n.poſſum remittere ſolẽnitatẽ a iure req-
ſitam,quæ cõſiſtit in verbis, cũ ſit de iure publico, ut in l.Męuio.
2 de leg.j.¶.† Vnde dicit Ang. ꝙ ſi qs appellat ab interlocutoria ui-
ua uoce,& facit ſcribi in actis ꝑ notariũ,licèt dicat ipſe uel iudex,
ꝙ habeatur perinde ac ſi eſſet appellatum in ſcriptis, hoc nihil re-
a leuat,quia non potuerunt hoc facere. [a] l.j.§.j. de ferijs, ubi prætor
non poteſt derogare iuri publico.Et ſ'm iſtum intellectum, & le-
cturam allegatur iſta l. per Doct. in multis ad hoc, ꝙ ſolennitas
non põt omitti de uolũtate partium.facit l.teſtium. C.de teſti.po-
ſtea illa eadem glo.in fin.in uer. (uel dic) ponit ſecundam lect.ſ'm
quam poſuit ſummarium, & aduerte, quia illa lectura poſtea in
glo.ſequenti exemplificat in uer.(uel fundum,vel vinum in gene
re.)deinde ꝯ eandem lect.gl.fi.in fi.opponit de l. cum quid.ſi cert.
pet. Sed rñdeo, ꝙ ibi rõne ꝯctus præcedentis apparebat de quo
partes ſenſerunt:ſed ſi non apparet, tunc ſtipl'o uitiatur, ut ſ.eo.l.
triticum.& pp iſtud ꝯrium Bar.ponit hic unã longam diſtinctio-
3 nem ſuper illo articulo, † an tacitum habeatur pro expreſſo, quã
omnino vide.Legitur tertio modo primum dictum in glo.ij.qñ
fuit deuentum ad ſtipulationem,& in hoc differt a prima, & uer-
ba erant clara,& in hoc differt a ſecunda. Sed ſi ſtipulator dicebat
ſelatius intellexiſſe,quàm uerba importent, certè non auditur, &
imputet ſibi quare illud non dixit, quia hr̃ pro non dicto, poſtq
uerba

A D D I T I O.

a ¶Hoc facere.An ualeat appellatio facta uiua uoce cũ declaratione, ꝙ redigatur in ſcriptis vide Dños de Rot.in deciſ.250.de app.in antiquis.

uerba non plus important,ponit ergo exemplum in eo qui ſtipu
latus eſt a nouo magiſtro ſua brocarda,quia nõ ueniunt ſub hoc
uerbo alię ſuæ rationes.i.alia opera ſua legalia,nam debes ſcire ꝙ
antiqui faciebant mullta opera.ſ.gl.diſtinctiones, brocarda, & ſi-
milia , & iſte ſtipulator dicebat ſe intellixiſſe de omnibus , ſed hoc
5 non importat iſtud vocabulũ.† Et ex hoc not.ꝙ ſtatuta quæ ſunt
ſtricti iuris ſicut ſtipl'o, vt l. conſtitutionibus. ad munic. non reci-
piunt interpretationem extenſiuam vltra vim uerborum , & ad
hoc allegatur iſta l.hoc declara,ut in l.omnes populi.ff.de iuſti. &
iure.& ſecundum primam lecturam,dum dicit primum dictum
exponitur , ideſt dicendum , & eodem modo ſecũdum tertiam
dum dicit aſtringendum,ſm primum exponitur.i.perficiendum.
ſm tertiam exponitur l.extendendæ ſeu ampliandæ. Item ſm di-
ctum in uer.{aut certè.}gl.legit duobus modis,primo vt poſui ca
ſum in ſummario ꝙ loquatur qñ ſtipulatio nõ erat oĩno obſcu-
ra,ſed poterat interpretari tam pro reo quàm pro actore,ut hoc
hr̄ in glo.j.ibi, (aut certè ſi obſcurum eſt.) deinde exemplificat̃ in
glo.ult. magna poſt principium.ibi, (quia unus dicit ſe ſenſiſſe de
albo &c.) & hoc eſt bonum exemplum,vt s̈.eo. l.ſtipulatio iſta.§.
in ſtipulationib. Itẽ exemplificat in obligatione gñis. ſed hoc exẽ-
plum non eſt bonum,quia in illo non eſt obſcuritas , ſed incerti-
tudo, quia partes non ſenſerunt de certo corpore , ſed qñ ſenſe-
runt,& non apparet de quo , tunc eſt obſcuritas de qua loquitur
hic, poſtea illa eadem glo. in uer. ibi. (Item ad id quod dicit ſtari.)
¶Opponit tribus modis ad iſtam lecturam, & ad hoc ſecundum
dictum,& ſolue ut in ea, concludendo , ꝙ habet locum quando
ſm utrunque intellectum poteſt eſſe ualida , ſi autem ſm unum
tantum,ille intellectus debet ſumi ſiue ſit pro reo, ſiue ꝓ actore ,
ut no.in d.§.in ſtipulationibus. per l.quoties in ſtipulationibus.s̈.c.
ita habet locum in extraiudicialibus, ſed in iudicijs aut obſcuritas
prouenit ex uerbis prolatis ab aliqua partium,& ſtatur interpreta
tioni proferentis ſiue ſit actor, vt l. inter ſtipulantem.§.i. ſiue reus.
ut l.ſi quis intentione.de iud.Aut prouenit aliunde,& tunc recur
ritur ad no.in l.de die.qui ſatiſd.cog.vt in prin. litis faueatur actori,
ut in dubio admittatur,in medio fauetur utrique,vt veritas repe
riatur,ut l.ſi eum.§.j.ſi quis cau.in fin.fauetur reo,vt in dubio ab-
ſoluatur, ut l. Arrianus. de actio. & obl.& fuerunt uerba Azo.in
ſumma.Alio modo legitur glo.in uer.(uel dic ſecundo.) ꝙ ſm di
ctum corrigit primum,ſed ille reprobatur arg. eorum quæ no.in
l.nam.de condi.& dem.Tertium & ultimum dictum in uer.(nec
rurſus) ſimiliter legitur in glo.duobus modis. Primò, ſm qđ dixi
in ſummario,ꝙ loquatur qñ uerba erant clara per ſtipulatorem ,
ut quia fui ſtipulatus omnia uaſa tua , uel omnes ſeruos tuos, uel
ſimpliciter , quia indefinita ęquipollet vl̃i , cum haberet argentea
uaſa & uitrea, & uolebam omnia . Tu autẽ dicebas te intellexiſſe
de uitreis tm̃,uel de deterioribus ſeruis,quare q̃ uel quos mihi ha
6 bere expedit,non ſtatur dicto tuo de proprietate uerborum.†Et
ſm hoc no. ꝙ ſtatuta non recipiunt interpretationẽ reſtrictiuam
ultra q̃ patiatur uerborũ proprietas,quod declara,ut d.l.oẽs po-
puli.& per Bar.in l.non dubium.C.de legi.& ad iſtam lectu.uenit
uer.(non tñ talem) in fi.gl.fi.legit eandẽ gl.in uer. (Item) & qđ di-
cit (alio mõ.) loquitur in caſu p̃cedentis uer.qñ ſtipl'o erat obſcu
ra,non tñ ex toto,ſed poterat interpretari pro actore & pro reo,
nam ibi dr̃,ꝙ ſtatur interpretationi rei.Sed pone reus ſemel inter-
pretatus eſt,quia dicit ſe ſenſiſſe de albo, poſtea uult pœnitere, &
dicere de nigro: dr̃ in hoc ultimo, ꝙ non debet audiri. Sed ꝯ.de l.
a cum qui.§.fi.s̈.eo.ubi licitum eſt uariare [a] uſque ad ſnĩam.Sol.cla-
rius quam glo.ibi loquitur in eo qui habebat electionem in alter
7 natiua,uel in electione generis.† Nos loquimur in facultate decla
randi rẽ obſcurã, quæ declaratio poſtq̃ ſemel facta eſt non eſt li-
citũ pœnitere,ad hoc ſemp allegat̃ iſta gl.& iſtud eſt melius qđ ſit
in hac l.& forte iſta gl.non eſt alibi. Eſt & alia dr̃ia inter electionẽ ,
& declarationẽ:qa facultas eligendi cõpetens iure ꝓprio trãſmit
titur ad hæredẽ in præiudiciũ alterius,ut no.gl.parua.s̈. co.ĩl.inter
8 ſtipulantem.§.j.quæ incipit vincenti,& eligere nolenti.¶† Oppo-
nitur,ꝙ illud exemplum de brocardis, ꝙ ſtipulatio non ſit ita ſtri-
cti iuris quin extendatur etiam ad alias res , quàm expreſſas, & li-
cèt proprium ſignificatum uerborũ importet:quia video ꝙ extẽ
ditur ad alias perſonas,vt ĩ.eo. l.ſi ſtipulatus fuero per te nõ fieri,
Sol.ibi eſſet inutilis in perſonis expreſſis ſi nõ extenderetur ad al's
de quibus ibi,& hoc inducit Bart.in l.omnes populi.ad ſtatuta,ut
recipiant interpretationem extẽſiuam , qñ eſſent inutilia in rebus
uel pſonis expreſſis,niſi hoc fieret.Itẽ opponitur,ꝙ imò extendi-
tur ad oĩa quæ ęquũ eſt euenire,licèt ſignificatũ uerborũ nõ im-
portet,ut l.empto.de ac.emp.Sol. ibi in ꝯctibus bonæfidei, cuius
nã latior eſt vnde actio emp.datur inſolidũ , nõ ſolũ ut impleatur
ꝯctus,ſed interdum ẽt ut reſcindatur,licet hoc non fuerit de intẽ-
tione partium à principio,nec uerba hoc importent, ut ea.l.§.is q
uinum. datur ẽt ad intereſſe qñ uenditio eſt nulla ex qualitate rei,
& uenditor hoc ſciebat,ut in l.fin.& ibi uide optimum text. circa
fi.s̈.de condi.ob tur.cauſ.& adde quæ no. s̈.eo.l.ſi quis cum aliter.

ADDITIO.

a ¶Variare.An,& quando licita ſit variatio,uide per Anch.conſi.115.

1 *Non dicitur quis non feciſſe quouſq; fieri eſt tempus ,intra quod fieri põt*
2 *Negatiuam totum deſtruit quod reperit .*
Plus negat negatio quàm affirmat affirmatio .

1 §.Si ſtipulatus. †Non dr̃ quis non feciſſe quouſq:
fieri eſt tempus intra qđ fieri poteſt.
h.d. ¶In text.ibi, (non niſi præterito biennio.) ſubaudi quaſi per
totum biennium,ꝙ non a cẽderis, ſi ſuperſunt duo uel tres dies,
intra quos poſſis aſcendere, quia non eſt adhuc uerum te incom
mutabiliter non aſcendiſſe , alias ſequeretur ꝙ qualibet die debe-
res aſcendere ad hoc,ut iſta conditio nũquam compleatur, quia
etiam ſi per unã diem aſcendiſſes,uerum eſſet dicere te non aſcẽ-
diſſe aliqua die , ſed non ſic intelligitur , immo ſi nulla die biennij
2 aſcenderes,† & ſic negatiua totum deſtruit quod non repetit, &
vl̃ius ponitur , ubi dr̃ ꝙ plus negat negatio quàm affirmat affir-
matio, quam affirmationem not. in l. hoc genus.in fi.gl.de con-
di.& dem.& in c.cum dilectus.de conſue.per glo.

LEX XCIX.

Conditio. ¶Conditio de præterito, uel de præſenti nõ
ſuſpẽdit actum, ſed vel ipſum reddit nullum
ſi eſt falſa,uel purum ſi uera eſt.h.d. & ſic non eſt propria cõditio
cuius natura eſt actum ſuſpẽdere , & facit ꝙ poſſit haberi ad eſſe
& non eſſe, de quo in l.cum in ſecũdo.de iniuſto rup. & irrit.teſt.
& l.cum ad præſens.ff.ſi cert.pet.

LEX C.

1 *Adultus nõ habens curatorem naturaliter & ciuiliter poteſt obligari.*
2 *Pupillus proximus pubertati naturaliter obligatur, & an tunc indigeat*
reſtitutione .

1 PVberes. † Adultus non hñs curatorem natu-
raliter, & ciuiliter põt obligari.h.d.re-
ſtituitur tñ in integrũ ſi lęditur,vt in gl.ſed ſi hẽt cura-
torẽ ſine ipſo non põt obligari ciuiliter, ſicut nec pu-
pillus ſine tutore ſiue ipſum habeat ſiue non,ut in l.ſi curatorem
hñs.C.de in integ.reſti.Sed an poterit obligari nãliter? q dã ꝙ nõ,
quaſi per dationẽ curatoris cenſetur ſibi interdicta adminiſtra-
tio ſicut prodigo,ergo non obligatur nãliter,ſicut nec ꝓdigus,vt
in l.is cui bonis.s̈.eo.Sed ꝯrium eſt,qa nõ magis ſibi vr̃ interdicta
adminiſtratio per dationẽ , curatoris q̃ fit pupillo per dationẽ tu
2 toris.†Sed pupillus proximus pubertati nãliter obligatur,ut in l.j.
ĩ.de noua.ergo & adultus,ne melioris cõdõnis ſit,q̃ pupillus,qđ
dic plenè ut ibi no.per Bar.in vlt.col. & eo caſu quo non obliga-
tur niſi naturaliter, non indiget reſtitutione , quia illa non nocet ,
cum non pariat actionem.Sed contra,ꝙ immò nocere poterit ſi
ſoluat , quia impedit repetionem de ſui natura ſi ſolutum eſt per
errorem iuris . Breuiter de hoc arti. an propter hoc intereſſe po-
terit peti reſtitutio aduerſus naturalem obligationem , vide per
Doct.in l.illa difficili.ſupra de condi.& dem.l.interdum.

LEX CI.

1 *Promiſſio facta p uenditorem emptori de ſoluendo ſumptus facto in lite,*
dẽt intelligi de lite mota per aliũ ſuper proprietate , uel alio iure reali
contra emptorem ,non de mota per ipſum uenditorem ſuper pretio.
2 *Promiſſio facta per uenditorem de ſoluendis expenſis factis in lite, cuius*
utilitatis ſit.
3 *Si uenditor non promiſerit expreſſe refundere ſumptus litis,an tamen te-*
neatur.& nu,5.
4 *Venditor mota lite, & facta ſibi denunciatione tenetur ad litem uenire,*
& emptorem defendere,& quid ſi lis eſt iniuſta.
5 *Qualiter poſſit fieri iſta defenſio .*

1 VEnditores. ¶† Promiſſio facta per vẽdito
rem emptori de ſoluẽdo ſum-
ptus factos in lite,debet intelligi de lite mota p alium
ſuper proprietate, uel alio iure reali ꝯ emptorem,nõ
de mota per ipſum uenditorem ſuper pretio.h.d.no. ¶In tex.ibi,
(quanti ſua intereſſet,) Dic de hac promiſſione nihil ad ꝓpoſitũ ,
ſed ſolum de ſequenti.¶In tex.ibi. (ſi in lite mota.) dic iſtud facie-
bat dubium,qa nõ dicebatur per quẽ,nec ſup quo,vñ videbatur
poſſe apprehendere litem motã per unum ex uenditoribus ſup
pretio.¶In tex.ibi.(pretium ſibi deberi dicens) ſubaudi, & ſuccu-
buit,quia ꝓbatum fuit per hæredes emptori illud pretium fuiſſe
ſolutũ.Itẽ ſubaudi, ꝙ iſte actor nõ fuit ꝯdẽnatus in expenſis, licèt
ꝯdemnari debuerit,ut in §. ſinautẽ alterutra. l. properandũ.C.de
iudi.circa mediũ, vnde iſti hæredes nõ poterant amodo implora
re iudicis officiũ mercenarium , in quo fit ꝯdẽnatio in expẽſis,qa
illud non durat lite finita p ſnĩam,ut in l.iiij.C.depo.volebat ergo
recuperare uirtute ſtipl'onis de qua s̈. & ſic iure actionis, quæ nõ
tollitur lite finita , & ꝓpter hoc utilius eſt expenſas poſſe peti iure
actionis,quàm officio iudicis,ut not.glo.in ſimili,in l.non ſolũ.de
rei vend.& in l.iij.§.j.de leg.iij. Quæritur ergo quid iuris? Rñdetur
ut ſequitur.¶In tex.ibi,(quæ ob litem de proprietate.) dic & ſic p
alium,non per uenditorem ſuper pretio, ſed certè non habet du
bium,unde glo.dicit ꝙ in dubio hoc præſumitur, ut uideatur ꝓ-
miſiſſe ſolum de ſumptibus factis in lite per alium ſuper proprie-
tate, non per uenditorem ſuper pretio , & ſic non potuerunt iſti
hære-

hæredes recuperare.Ex hac ſtipľone Bart. vr̄ reprehendere gloſſ.
inquantum innuit uenditorem non teneri de euictione, niſi em-
ptori fuerit mota is de proprietate,qđ tn̄ eſt falſum, quia idem ſi
de iure reali,& ratione hypothecę,vel uſuſfructus,certè glo.non
habuit iſtum intellectum,ſed ſolum uoluit excludere litem mo-
tam per venditorē ſuper pretio,non motam per alium ſiue ſuper
proprietate,ſiue ſuper alio iure reali,& eſt gloſſ.praua ſuper uerſi.
2 {factæ eſſent.}quæ dicit,ꝙ in dubio præſumitur.¶† Pro declara-
tione gl.iij.quæro,primo cuius utilitatis ſit hæc promiſſio facta ꝑ
uenditorem de ſoluendis expenſis factis in lite?R̄ndeo,quia tunc
ſine dubio recuperat emptor ab eo expenſas, ſiue ſuccumbat in
lite mota ſuꝑ euictione, ſiue obtineat, & ſi fuerit mota de facto.
etiam primo caſu recuperat non ſolum expenſas factas ꝑ ipſum
emptorem, ſed ꝑ aduerſarium qui litē mouit, ſi ipſe emptor fuit
in eis condemnatus,& hoc tanquam intereſſe. In ſcđo uero, qn̄
obtinuit non recuperat expenſas per aduerſarium,quia in illlis nō
condemnatur, ſed factas per ipſum emptorem recuperat, ſi eas
non potuit recuperare ab aduerſario qui litem iniuſtam mouit ſi-
ne culpa ipſius emptoris,ut quia petijt ipſum condēnari, & iudex
noluit quia fortè iuſtam cām habuit litigandi, ſiue cōdēnauit, &
erat non ſoluendo.Si autem emptor promiſiſſet culpā,quia non
petijt ipſum cōdēnari,& tunc uellet recuperare a venditore, non
poterit per l.ſingularem.ſ.de act.emp.l.Idemque.§.j.licet ille §.lo-
quatur qn̄ res fuit euicta,& loquatur de expenſis factis in re uen-
dita,puta quia in ea ædificauit,ut ille tex.vult,quas iure emptionis
poterat recuperare ab euincente,quia erant utiles, vnde non re-
cuperat a uenditore,& ſibi imputet,niſi uēditor ſciuerit rem eſſe
alienam.In caſu autem noſtro non eſt tractandum de iſta ſciētia,
quia præſupponitur,ꝙ res non fuerit euicta, & ſic uenditor non
fuit in aliqua culpa cum uendidit rem ſuam, unde eadem rō eſt
ut non recuperet ab eo dictos ſumptus poſtquam potuit recupe
3 rare ab illo qui iniuſtè litem mouit.¶†Scđo quæritur,quid ſi uen
ditor non promiſerit expreſſe refundere ſumptus litis? glo. hic vr̄
dicere idem,ut utroque caſu recuperet.poſtea remittit ad not.in
l.ij.C.de eui.& ibi diſtinguit an ſuccubuerit, & recuperat ut inte-
reſſe,quia tunc apparet uenditorem fuiſſe in culpa,quia uendit rē
ut ſuam.& erat aliena qđ in dubio præſumitur poſtꝗ ita fuit iudi-
catum.l.& hæc diſtinctio.§.j.ſ.loca.Aut obtinuit, & tunc non re-
cuperat poſtꝗ non fuerūt ſibi promiſſæ,qm̄ apparet ꝙ lis fuit mo
ta de facto. & ſic venditor non fuit in aliqua culpa. iō utile eſt ꝙ
promittantur ꝑꝑ iſtum caſum,& iſtā opinionem vr̄ tenere Spec.
4 in tit.de emp.& uendi.circa fi.vij.col.†Bar.tenet hic ꝯrium,dicens
ꝙ uenditor mota lite, & facta ſibi denūciatione tenetur ad litem
uenire, & emptorem defendere non inſpecto an lis ſit iuſta, uel
iniuſta,ut l.ſi plus.§.mota.ſ.de euict.& ſi hoc feciſſet, & obtinuiſ-
ſet,expenſas,quas feciſſet non recuperaret ab emptore, quia qui
tenetur facere mihi aliquid,debet illud facere ſuis expenſis, & il-
lud addo ad dictum Bar.ut in l.ſuo uictu.de ope.lib.ergo ſi nō fa-
cit,& emptorem oportuit expendere,poterit recuperare,qa hoc
non feciſſet ſi uēditor feciſſet qđ debebat.Nec obſt. ꝙ lis fuit mo-
ta de facto,qa ēt aduerſus iſtam litē tenebatur defenſionem ſuſci-
a pere, licèt ſi eſſet euicta de facto ꝑ iniuriam [a] iudicis non teneret,
ut l.ſi per imprudentiā.de euic.ſed bn̄ tenetur, ſi non uenit ad de-
fendendum, & non facit taliter,ꝙ de facto non euincatur.Iſta eſt
5 opinio ſua in effectu melius declarata ꝗ ipſe declaret.† Tu aduer-
te ad unum diligenter,nam fateor,ꝙ tenet̄ defendere, ſed iſta de-
fenſio poterit fieri dupliciter, vel aſſiſtendo liti, ita ꝙ ipſe emptor
agitet litem principľr in ſua ꝑſona,& uenditor adminiſtret ſibi te
ſtes & inſtr̄a.uel pōt ēt fieri ſuſcipiendo in ſe totam litē, ita ꝙ em-
ptor non habeat ſe impedire,certè tunc dico, ꝙ ſi uenditor tene-
retur ad hanc ultimā defenſionē,uериſſima eſſet opi. Bar.ſed text.
vr̄ uelle,ꝙ teneatur ſolū ad primā,ut l.ſi parētes. C. de euic.& hoc
tenuit Bal.ſ'm Iaco.de Are. in l.qui abſentē. ſ. de procu.& tetigi.ſ.
eo.l.in excutione.§.inſolidum.niſi expreſſe ꝓmittat in ſe litem to
tam ſuſcipere, & ſi hoc eſt, vr̄ ꝙ non teneatur facere niſi illas ex-
penſas quæ incumbunt in his quæ ipſe uenditor miniſtrat,ut in ꝓ
ducendo teſtes, uel colligendo inſtr̄a, & alias expenſas debeat fa-
cere emptor,& iſta vr̄ uerior, & ſic reducentur ad cōcordiam di
ctæ opi.& hodie notarij dn̄t ꝙ lite mota ꝓmittit defendere, & li-
tē in ſe ſuſcipere omnibus ſuis ſumptibus, & expenſis, quam for-
mā tradit Spec.in d tit.de empt.& uend. Tene menti, quia quoti-
diana ſunt,& per alios modernos non ita bene declarata.

ADDITIO.

a ¶ Iniuriam.Adde quod latè voluit Ang.conſi.282.ubi multa dicit.

LEX. CII.

1 *Liber homo non poteſt in ſtipulationem deduci,& ſi deducatur etiā æſti*
matio non debetur,quoniam æſtimationem non recipit.
2 *Res hoſtium an poſſit legari.*

1 LIber homo. †Liber homo non pōt in ſti-
pulationem deduci, & ſi de-
a ducatur etiam æſtimatio non debet̄, [a] qm̄ æſtima-
tionem non recipit.h.d.hic ſunt duæ glo.quæ repro
bantur.ſ.prima & ultima.Nam prima dicit, ꝙ licèt non poſſet de-
duci in ſtipľonem liber hō,pōt tn̄ uendi,ut in l.liberi. de ꝯh. emp.
Tu dic ꝯ ꝙ non poſſit uēdi, niſi id quod eſt in cōmercio noſtro,
& liber hō non eſt hmōi, dic ergo ꝙ quantum ad hoc ut poſſit
agi ad intereſſe ꝯ uenditorem, uel promiſſorem,ꝗ uendidit uelut
ſeruum,cū eſſet liber,& ſciebat ipſum eſſe liberū,tunc ualet,& eſt
dr̄ia quia in emptore cum ſit bonæfidei.dat̄ actio ex empto ad in
tereſſe,ſed in ſtipľone datur actio de dolo, facit id qđ no. in l.ſi cū
aurum.ſ.eo. Sed ſi emptor, vel ſtipulator ſciuiſſet ipſum eſſe libe-
rum,ēt ad intereſſe non poſſet agere,vide ꝑ Bar.in l.cum lex.de fi-
2 deiuſſo.¶† Vltima gl. ꝙ licèt res hoſtiū non poterit in ſtipľonem
deduci,ꝑt tn̄ legari.Tu dic,ꝙ res fuit aliqn̄ noſtra,licèt nunc ſit ho
ſtiū,& qa ſperatur redire iure poſtliminij, pōt legari, & in ſtipľo-
nem deduci,& hoc caſu loquuntur ll.allegatæ.in gl.ſed ſi nunquā
fuit noſtra,tunc nec legari nec in ſtipľonem deduci poteſt purè.
ita loquitur hic,ſed ſub ꝯdōne ſi quidem intrinſeca,& cum deſie-
rit eſſe hoſtium bene poteſt legari,& in ſtipulationem deduci per
c.Abbate ſanè.de ſent.& re iud.lib.vj.& per l.generaliter.§.ij.de fi-
deicommiſſ.lib. ſed ſi erat conditio extrinſeca, ut ſi nauis ex Aſia
uenerit,non pōt legari nec in ſtipulationē deduci,ſicut nec purè,
ut no.in d.l.generaľr.§.ſecundo. & colligit̄ à contrario ſenſu. nec
ob.l.exiſtimo.ſ.e.& l. ſi rē meā ſub ꝯditione, qa ibi qn̄ res erat in
cōmercio,& ſuperat ꝯdōnalis aliquis defectus tp̄e ſtipulationis,
ꝗ pōt ceſſare tp̄e ꝯditionis, & tunc nō refert an ꝯditio ſit intrin-
ſeca,nō ſic qn̄ non eſt in cōmercio, & hoc vr̄ de mēte Ang. qđ
no.& tene mēti, & iſtud qn̄ expectaret ꝯdōnem non eſt turpe,
nec reprobatū,alś valeret,ēt ſi ſub ꝯdōne intrinſeca, vt ſi ſtipulat̄
rē ſacrā cū erit prophana,vel liberū hominē cum erit ſeruus,vt ſ.
eo.l.inter ſtipulantē.§..ſacram.ver.ſed hęc diſſimilia ſunt,rē aūt de
ſinere eſſe hoſtium,non eſt turpe expectare,ſed laudabile.

ADDITIO.

a ¶Non debetur.quando debeatur æſtimatio rei,cuius non habemus com-
mercium,vide per Lud.Ro.conſi.419.

LEX CIII.

1 *Sufficit ad conſeruandam actionem,ꝙ quis compleuerit contractum per*
ſe,uel per alios eius nomine,uel eius opere.
2 *Si teſtator mandauit hæredi quòd faceret fieri aliquas picturas in aliqua*
eccleſia ſub certa pœna,reperiuntur illæ picturæ factæ,ſed non apparet
quod hæres fieri faceret,an euitet pœnam.

1 CVm ſeruus. ¶† Sufficit ad cōſequendam
actionem, ꝙ quis compleue
rit ꝯctum ꝑ ſe,uel ꝑ alios eius nomine,vel eius ope-
re.h.d.ſ'm gloſ.¶In tex.ibi. {pactus eſt} ſibi cum dn̄o
ſ'm vūam lect.hoc mō,promitto tibi quinquaginta ſi me manu
miſeris,vel vt me manumittas,vel ſimpliciter, & ille promiſit ma
numittere,& ſuper hoc dedit ſeruus expromiſſorem, nā iſte eſt
ꝯctus innominatus.ſ.do, ſeu dabo, vt facias, ex quo non poteſt
agi per alteram partem,niſi impleuerit ꝯctum, vt ſ.de pac.l.Iuriſ-
gen.poſt prin.ſi ergo dominus nō manumiſerit,ſed alius,videbat̄
ꝙ dn̄s nō poſſet agere ad pecuniam, qa ipſe non impleuit ꝯctū,
& quia ꝯditio debet impleri, in forma, & verba fuerunt relata ad
perſonam dn̄i,& ſic non eſt impleta ꝯditio.ꝑꝑ hoc glo. intelligit
ꝙ ille alius non erat omnino alius, ſed reputabat idē cum dn̄o,
vt hæres eius ſupple, uel eius procurator de mandato ſuo, vt l.
iiij.& l.pater. de manu. vind. vel eius ſingularis ſucceſſor cui alie-
nauit cū pacto,ꝙ ipſum manumitteret,facit quod no.in l.nō erit.
§.dato. de iureiu.in gl.ſed ſi alienaſſet ſine hoc pacto, & emptor
ipſum ſponte manumiſiſſet, & ſic non hr̄et libertatē ab ipſo dn̄o
verè,vel fictè procederet ꝯriū, & non hr̄et locū qđ hic dr̄, quia
dn̄s non impleuit ꝯctū, vel dic ſcđo, ꝙ pactus eſt cū ex̄neo, quia
ꝓmiſit operā dare,ꝙ dn̄s eū manumitteret,& ita fecit,& iſtā lec.
ēt ſentit gl.j. Si aūt non ꝓmiſiſſet ſub ꝯditione ſi manumitteret̄
à dn̄o,ille nō eſt ꝯctus īnominatus,qa nihil ueniret implēdū ab il
lo ex̄neo cui ꝓmiſſio fcā eſt,ſed diceret̄ ꝓmiſſio ob cām de futu
ro,vel ſub ꝯdōne caſuali,& ſecuta manumiſſione ēt ſine opera il
lius ex̄nei poſſet ille agere,vt ſ.eo.l.à Titio.qa ꝯdō hr̄ ꝓ cā.de iſto
autem expromiſſore in quo differat à fideiuſſore,vide gl.in Au-
th.de fideiuſſor.poſt prin.in gl. ꝗ incipit no.dr̄iam.& hr̄ de ipſo in
l.& elegāter. §. ſeruus pactiōis.ſ.de dolo. ¶In gl.ij.in princ.ibi,{&
ſic non benè colligit̄ hic illud gn̄ale, non refert à quo fiat dum-
mō fiat, [a] }qa illud gn̄ale dēt ītelligi indiſtinctè etiam ſi ille qui fe-
cit non riputet̄ eē eadē ꝑſona cum illo,qui facere debet, ſed in ca
ſu illius l.non eſt ita,niſi enim reputetur eadem, ꝯctus non habē
retur ꝓ impleto in prima lectu.& non poſſet agi,vt ſ. dixi.Sed in
hoc brocardo diſtingue tres caſus.Nam aut ꝗritur quo ad actio
nem acquirēdam,& tunc bn̄ refert,qa,niſi ille qui debet implere
ꝯdōnis ptātem adimpleat, & ſcienter,vt actionem ꝯſequat̄, uel
alius

ADDITIO.

a ¶ Dūmodo fiat, Adde quod uoluit Bald.conſi.274.lib.j.incip. verba Dyn.
dicunt.

alius eius nomine,& ad hunc finē nō reputatur impleta,& actio-
nem non acquirit,ut l.ij.de ꝯdi. & dem. Vñ ſi promiſiſti mihi ali-
quid ſi tibi dedero decē,& alius non meo noīe det,actionem nō
conſequor, ſicut ſi meo noīe, qa tunc ego uideor dediſſe,cū iſta
ꝯdō,poterit impleri per alium,vt l.fi.de ꝯdi.inſti.aut quantū ad pę
nam euitandā,& tunc dicit Dy.& Bar.ꝙ nō refert ꝑ quē fiat,dū-
modo fiat illud ꝑꝑ qđ euitatur pęna.ꝑ l.fin.C.ſi man.ita alie.ſit.&
certè ibi loquitur in diſpōne legali,q̄ ſuccedit loco diſpōnis homi
nis,& eā repręſentat, & ideo facit ceſſare pęnā. vt l. ſi pecuniā.§.j.
de ꝯd.ob cau.non ſic vr̄ in diſpōne alterius hominis; vt ſi vendidi
ſeruum cum pacto , ut eum manumitteres intra annū ſub certa
pęna,tu alienaſti purè & ſimpl'r ſine pacto manumittendo. Ille
manumiſit ſpontè,& ex ſua liberalitate.non puto ꝙ ꝑꝑ hoc eua-
das pœnam: qa fcm̄ illius nō reputatur factū tuū q̄tū ad hoc ; qa
nec manumiſiſti,nec cām dediſti manumittendi:immo per te nō
ſtetit quominus ꝯdō deficeret,licèt factum illius reputetur tuum
quoad tui præiudicium.vt s.eo.l.ſi ſeruū.poſt prin.in uerſ.Idemq;
fiet,cum his quæ ibi dixi.non autem ad tui ꝓficuum,niſi cum eo
2 operam dederis.†Et ꝑ hoc rn̄detur ad q.Teſtator mandauit hr̄di
ꝙ faceret fieri aliquas picturas in aliqua eccleſia ſub certa pœna,
reperiuntur illæ picturæ factæ,ſed non apparet, ꝙ hr̄s fieri fecerit,
a an euitet pœnam?Bar.ꝙ ſic, [a] quia nō refert per quem fuerint fa-
ctæ , certè ſi apparet ꝙ poſt morā hæredis fuiſſent factæ ꝑ alium
non de mandato hæredis dicerem, ꝙ non euitaret pœnam, & ſi
non apparet per quem,tunc euitet ex eo quia præſumūtur factæ
per eū,vel eius mādato,cum iſtud onus ſibi incumberet,& onus
eſt cōſumptū,ar.l.ij.C.de alimen. pupil. præſt. ſi autem hæres fuiſ-
ſet præuentus ab eo,nō eſſet ſibi imputandū,arg. C.de his qui. vt
indig.l.ſi ideo.Aut quæritur quantū ad conſeruationem iuris ſui,
& tunc aut quærimus de iure reali,& refert ꝑ quem fiat, ut l.non
ſatis.in prin.& l.ſi fundū.quemad.ſeruit.amit.per quas ll.patet,ꝙ ſi
quis tyrannus occuparet caſtrum,vel ciuitatem,vt uteretur iuriſ-
dictione cōpetenti ciuitati,ꝯſeruaret ius ipſi ciuitati,& eo expulſo
nō poterit ciuitati obijci exceptio p̄ſcriptionis , ꝙ n̄ fuit uſus iure
ſuo longiſſimo tp̄e,quia ſatis eſt ꝙ alius fuerit uſus,& vide not.ꝑ
Bar.in l.ſequitur.§.ſi viā.de vſucap.Sed ſi q̄rit̄ de iure ꝑſonali ꝯſer-
uando bn̄ refert,quia alius vtēdo nō ꝯſeruat ei cui ꝯpetit,ut l.Pō-
ponius.quib.mod.vſusfr.amit.& adde circa iſtud brocardum qđ
no.Bar.in q.quam habui de facto in l.ij. de condi. & demon.

ADDITIO.

a ¶Bar.quòd ſic. Adde quod dicta Bar.ſequitur ſimpliciter Bal. conſil.336.
lib.iij.ubi dicit ꝙ ſi reperiatur hoſpitale conſtructum, & neſcitur a quo,
ꝙ pręſumitur conſtructum ab ęo quę tenebatur conſtruere .

LEX CIIII.

1 *Si una de rebus alternatiuè debitis pereat poſt obligationem , liberatur*
debitor ipſo iure .
2 *Verba legis ,uel ſtatuti quantuncunque ſint præciſa recipiunt limitatio-*
nem per alias leges , uel ſtatuta .

1 STipulatus. †Si una de rebus alternatiuè de
bitis pereat poſt obligationem,
liberatur debitor ipſo iure.h.d.tex.cū gl. ¶In text.ibi,
{Damā dares.}i.dare velles , & realiter offerebas nō
ſolo verbo , qa hoc non ſufficeret ad conſtituendū creditorem
in mora.ut in l.ꝑtor.§.ſi reus paratus.de ope.no.nun.& ibi Barto.
¶In tex.ibi,{actionē ex ſtipulatu hr̄e,}ſubaudi ſaltem ad errorē q
mortuus nō erat, & videbatur ꝙ ſic ꝑ l. Stichū aut Pāphylum,in
princ.j. de ſol.ſed ibi qn̄ neuter fuit obligatus,& ſic creditor non
fuit in mora,alias liberatur ab vtroq;,ita intell'r hic. ¶In tex.ibi, {ſi
ꝑ debitorē mora non eſſet}ſubaudi,ſed ꝑ creditorē,al's non libe-
raretur ab vtroq;,vt s.dixi. ¶In tex.ibi,(ꝯtinuò eū debito liberari.)
Intellige tn̄ cum moderatione de qua s.l.poſt obl'onem mortuus
2 eſt,vt in gl. †Ex qua no.ſ'm Bar.& Ang.ꝙ verba l.uel ſtatuti quā
tuncunque ſint præciſa,recipiunt limitationē ꝑ alias ll.vel ſtatuta.
Nā iſtud verbū ꝯtinuò,prima facie innuit eū liberari ſtatim obl'o-
ne facta,& ad hoc allegat̄ iſta l.s.de acq.poſ.l.iij.§.in amittenda. ꝑ
glo.ſ'm Ange.ſicut in uerbis reſcripti quantuncunq; ſint præciſa,
vt in c.ex parte.de offic.deleg. Sed hic dubitatur an ipſa liberatio
fiat ipſo iure,vel ope exceptionis.glo.ꝙ ipſo iure,ſicut ſi ſolus Sti
chus fuiſſet promiſſus,quia poſtq̄ fuit obligatus ipſe ſolus hr̄ pro
promiſſo,argu.j.eo.l.ſi quis ſtipulatus ſit Stichū aut Pāphilū.circa
principiū l.ibi,& is erit ſolus ī obl'one &c.ſecus in obligatione ge-
neris.ſ'm gl.in qua fit ope exceptionis liberatio,ſed in ꝯtrium facit,
quia in obl'one gn̄is ille ſolus vr̄ eſſe in obligatione q poſtea ſol-
uitur,vt in l.cū ſeruus.de leg.j.ſed certè non ſic in eo,q ſolū offer-
tur,non tn̄ ſoluit,nam adhuc debitor pōt mutare uoluntatem,&
alium ſoluere,& ex hoc inferas ad obl'onē alternatiuam,ꝙ ſi de-
bitor poterat mutare uoluntatē,qđ cōtingit qn̄ hēt electionem a
lege,qđ eſt regulariter,ut l.plerunq;. in fi.de iur.do.vnde pōt mu
tare quouſq; ſoluat. j.l.proxi.in fi.& l.eum qui certarum. cum ibi
no. j.eo.§.fi. & tūc liberatur ope exceptionis ſicut in obligatione
gn̄is,quia non dr̄ perempta p̄ciſè res debita,ſed ſi nō poterat mu
tare voluntatē,qđ eſt qn̄ ſibi reſeruauit electionem per verbum
præteriti temporis, vt promitto Stichum aut Pamphilum quem
elegero . Stichum ipſum elegit , & amplius mutare voluntatem
non poteſt.ut in d.l.ſi quis & ſtip.tunc cenſetur perempta res præ
ciſè debita , & contingit liberatio ipſo iure ſicut ſi ille ſolus fuiſſet
promiſſus. Vtilitas aūt huius inueſtigationis cōſiſtit in his q̄ not.
in l.ſi unus.§.pactus.in gl.opponendo.s.de pac.hic non ſunt alia.

LEX CV.

1 *In obligatione generis ſubalterni electio eſt debitoris , in qua poteſt varia*
re quouſque ſoluat .
1 *In obligatione alternatiua , vel generis ſubalterni electio eſt debitoris ,*
& quid in ultimis uoluntatibus .

1 QVi ex pluribus. †In obligatione gene-
ris ſubalterni electio ē
debitoris,in qua poteſt uariare quouſque ſoluat.h.d.
¶In tex.ibi, (quibus idem nomē impoſitum fuerat.)
hoc pōt intelligi dupliciter.Primo, ꝙ iſti fundi erant ſeparati ꝑ di-
uerſas regiones.Secundo,ꝙ de vno fundo, puta Seiano facti fue
runt plures, & ſint contigui, & remanſerunt ſub eodem noīe, &
tunc oportet intelligere, ꝙ appareat ipſum uoluiſſe facere plures
fundos per appoſitionem terminorum , qđ facere potuit, vt l.ſi
quis duas §.ij.uel iij.cōia prædio.ſi autem gratia vberioris culturę
diuiſiſſet eundem fundum Seianum,videretur totum promitte-
re,ſicut in legato,vt in l.Caius.de leg.ij.& non hr̄et locum iſta l.ita
intelligit Bar.in l.j.s.de re. dū. vbi omnino vide. ¶In glo.quæ inci-
pit(alia)ibi,(promittit fundum Seianum)certè ſi ita dixiſſet, appa-
ret ꝙ ſenſiſſet de certo,licèt non ſpecificaſſet, & ideo non eſſet lo
cus tunc electioni ſed declarationi,quia ſemel facta nō poſſet va-
riari,ut no.s.eo.l.quicquid aſtringendæ.cuius ꝯ̄trium hic dr̄ in fin.
ideo melius dic , ꝙ dixit promittis mihi fundum ex fundis Troia-
nis, & ſic apparet ꝙ non ſenſerunt de certo , & per ꝯn̄s locus eſt
electioni in obligatione generis generaliſſimi , vel in alternatiua,
& habet locum finis,& illo modo limita & intellige.glo.ſeq.quæ
poſtea ī fi.opponit,ꝙ electio ſit creditoris per l.qui duos.de leg.j.
2 & non ſoluit.†Dic aliud eſſe in legatis fauore vltimæ volūtatis,vt
in obligatione alternatiua , vel etiam gn̄is ſubalterni electio ſit le-
gatarij in dubio,vt no.in l.Lucio.de leg.ij.ſed in ꝯ̄ctibus eſt debito
ris, vt l.plerunque.in fi.de iure dotium.hic non ſunt alia.

LEX CVI.

1 *Valet promiſſio facta patri per filium de aliquo dando ſub conditione ſi*
ipſum emancipet .
2 *An & quando pater cogatur emancipare, & ipſe non vult .*
3 *Parentes qui aliquid habent magis curantur, & timentur à filijs .*
4 *Seruus an poſſit recuſare manumiſſionem .*
5 *Pater poteſt recipere pretium pro emancipatione, & an pro adoptione .*

VTrum. Valet ꝓmiſſio facta patri per filium de
aliquo dādo ſub ꝯdōne ſi ipſum emā-
1 cipet.h.d.†per hanc l.patet, ꝙ pr̄ nō pōt cogi emanci
pare filium, quia ſi poſſet, turpiter reciperet pecuniā
ꝓ emancipatione.vt l.fi.de ꝯdi.ob tur.cau.Fallit tn̄ hoc in quibuſ-
dam caſibus no.s.de adop.l.non poteſt.per gl. & una glo.quæ eſt
hic, quæ incipit. (Spontè) nunc adde caſum,ſ.qn̄ recepiſſet ꝓmiſ-
ſionē à filio de aliquo dando ſi emācipetur , vt in caſu huius l.ſed
falſum eſt,qa nō cogetur iſte pater,niſi actualiter recepiſſet quod
ſibi promiſerat,& tunc cogeretur officio iudicis, vt l.ſerui.de ꝯdi.
& dem.ſed ꝑꝑ ſolam promiſſionem non compelleretur, qa per
2 illam non eſt obligatus ad aliquid , ſed alter ſibi. ¶ † Quæro ergo
an pater poterit cogi filium emancipare ? text.vr̄ ꝙ non.in auth.
quib.mod.natu.effi.ſui.§.generaliter.Bart. j.eod.l.quidam cum fi-
lium.dicit hoc verum,niſi ſubſiſtente iuſta cā , non tn̄ ſunt cauſæ
ſpecificatæ à iure,& ſic ſtaretur arbitrio iudicis per illam l.Angel.
hic exprimit cauſam ſi filius eſſet rixoſus , & eſſet ſtatutum in lo-
co,ꝙ pater teneretur ſoluere condemnationem pro filio , uel al-
3 ter propter filium redderetur ſuſpectus in ſtatu. ¶ † Vltimò not.
tex.in fi.ꝙ parentes qui aliquid hn̄t,magis curantur,& timentur à
filijs,ideo conari debent aliqd ꝓ ſe retinere. Adde ad id qđ s. dixi,
ꝙ ſeruus nō pōt recuſare manumiſſionē,niſi in caſu, vt hr̄ in l.fi.
C.de manu.teſt.qa ꝑ hoc adipiſcitur ciuilitatem Romanam quā
4 recuſare non pōt,vt ibi hr̄. ¶†Not.ēt hic,ꝙ pater poteſt recipere
a præmium [a] pro emancipatione, ſed an pro adoptione ? dic vt no.
5 in l.uxorem.§.hæres.de leg.iij. † quod facit ad q. de monaſterio ſi
talem receperint in monialem, vt ibi no. per Bart.

ADDITIO.

a ¶Præmium. Adde vt per Fran.de Are.conſi.42.& de eman.vide per Ange.
conſi.145.& an ſicut emancipatio fieri poteſt eodem modo feudum, &
an propriè ſit feudum.vide hic per Alex.cui adde Bald. conſi.252.j.lib.&
conſi.287.iij.lib.

LEX CVII.

1 *Conditio ſtipulationis poteſt conferri in factum perſonæ incertæ .*
2 *Poteſt quis promittere dotem pro incerta perſona ſeu muliere , & an vi-*
deatur illi donaſſe, vt ſic ſoluto matrimonio competat illi repetitio .

3 Quod

3 *Quòd valeat iſta promiſſio,ſcilicet promittis mihi decem ſi hodie pulſabi
tur ad veſperas.*
*Quid in pronoſticatione quod talis dominus morietur hoc anno, & ſi
morietur promittis mihi decem.*
4 *Vbi eſt eadem ratio, eſt idem ius.*

1 A Titio. ¶† Conditio ſtipl'onis pōt conferri in fa
ctũ ꝑſonę incertæ.h.d. & ponit tres vel
2 quatuor caſus.¶†No.primo ꝙ poteſt quis promitte
re dotẽ pro incerta ꝑſona ſeu muliere,ſed an tunc vi
deatur illi donaſſe,vt ſic ſol.ma.competat illi repetitio? dubium fa
ceret,qm̃ ad illã non habuerit affectionẽ, tñ puto ↄriũ fauore do
3 tis,& matrimonij,ut C. de rei vxor.actio.l.j.§.accedit.¶†Itẽ not.
in uer.(nam cum)ꝙ ualet iſta promiſſio,promittis mihi decem ſi
hodie pulſabitur ad ueſperas,& ſecuta pulſatione debentur abſq;
eo ꝙ ſubſiſtat alia cauſa promiſſionis, ſed ↄ de l.ii.§. circa. de doli
except.dñt Doc.ualde not. ꝙ ille §. loquitur in ſtipulatione pura,
ſed in ↄdõnali ſolus euẽtus ↄdõnis hr̃ pro cã, vt in multis.ll.huius
ti.quod perpetuò tene menti.& ꝑ hoc uidi terminari q.Florentię
in qua tñ nolui cõſulere,nã ibi vtuntur pronoſticari de futuro,ꝙ
talis dñs morietur hoc anno, & ſi moriatur promittis mihi decẽ,
& ſi non moriat̃ promitto tibi cẽtum,mortuus eſt,anteꝗ̃ poſſim
in iudicio petere illa decẽ, quia non vr̃ ſubſiſtere aliqua iuſta cã ꝓ
miſſionis.ſed potius ↄtineret turpitudinẽ, ſicut in ludo taxillorũ.
quamplures Doc. conſuluerunt ꝓ prima parte, & ita fuit iudica-
tum ꝑꝑ frequentẽ uſum mercatorũ tam hic ꝗ̃ alibi, & tene mẽti,
& principaliter ꝑꝑ hanc l.quia ſufficit euentus ↄdõnis, & non eſt
4 quærendũ de alia cã.¶† Vltimò allegatur iſta l.ꝙ ubi eſt eadẽ rõ,
eſt idẽ ius facit.l.j.de fur.& l.illud.ad l.Aquil.¶In tex. ibi.(nulla pro
miſſio) intellige iſtum §.ex poſtfacto. nã à principio nulla promiſ-
ſio pōt eſſe ualida, niſi promiſſio proueniat ex voluntate ꝓmittẽ
tis.vt l.j.š.de pac.& C.de act.& obl.l.ſicut.& pone hic caſum per l.
ſub hac.š.tit.j.Itẽ eſt uerum de uoluntate expreſſa,ſed in uelata be
ne pōt committi,vt tu promittis ſi nō aſcenderis capitolium.ut š.
eo.l.ꝗcqd.§.fi.ad qđ l.nõnũquã.de ↄdi.& dem.Itẽ loꝗt̃ qñ per di
ctionẽ,ſi:ſi aũt prædictionẽ cũ,cõmittatur in uoluntate promiſſo
ris,dic vt š.eo.l.centeſimis.§.fi.Eſt autẽ rõ huius §.quia nō dẽt eſſe
in arbitrio ꝓmiſſoris poſtꝗ̃ ſemel eſt obligatus ſe eximere ab obli
gatione,niſi ꝑ modos a iure ſtatutos,vt l.iij.§.j. de iureiur. Sed an
in uoluntate ſtipulatoris poterit cõmitti? Gloſſ.parua.hic tenet ꝙ
non.Doct.ↄ.ſicut videmus in legato, ꝙ licèt non poſſet pendere
ex uoluntate hæredis libera, bñ pōt cõmitti in uoluntate legata-
rij, ut in l. si ita.§.illi si uolet.de leg.j.uel dic,ꝙ aut eſt ↄctus ultro ci
troq; obligatorius.& tunc in neutrius uoluntate cõmitti pōt,ut
in l.in uendentis.C.de ↄh.emp.Nã ſi obligatio,qua debes mihi te-
neri,poſſet cõmitti in mea uoluntate,puta vẽdis mihi ſi uolã,vel
ſi voluero tũc ĩↄñiam obl'o qua debeo tibi teneri,cõmitteretur,
quia una reſultat ex altera,& hoc eſſe non pōt, ut hic,ſed in ſtipu-
latione in qua ſolus promiſſor obligatur,ꝓcedit id qđ dñt Doct

LEX CVIII.

Si ita ſtipulatus. ¶Alternatiua poſita inter plus,&
minus facit ut ipſorũ ſit in obl'o-
ne,qđ minus eſt.h.d.& declara,ut dixi.š.eod. l.ſi ita ſtipulatus.alias
regulariter utrunque eſt in obl'one,vt in l.illud.de conſti.pec.¶In
tex.ibi.(decem debentur)ſubaudi tantum.¶In text.ibi, (Itẽ ſi ita)
ſupra quando inter plus & minus quantitatis, hic temporis.

LEX CIX.

1 *In contractibus ſeu actibus inter uiuos non habet locum ius accreſcẽdi.*
2 *Vtile per inutile non vitiatur in his quæ ſunt ſeparabilia.*
Ius accreſcendi quando habeat locum in contractibus.
3 *Si cõceſſa eſt emphyteuſis duobus,uel uni & poſtea ſit ꝑuentũ ad plures,
& deficiat in perſona unius, an eius portio reuertatur ad concedentẽ.*

1 Si mihi & Titio. ¶† In cõtractibus ſeu
actibus iter.viuos nō
habet locũ ius accreſcendi, ad hoc ſemper allegatur.
& concor.l.aquam.quemad.ſeru.ami.& l.ſi duo pa-
troni de iureiur.in prin.& l.ſeruus.§.cum ſeruus.de acqui. rer.do.
ius autẽ non decreſcendi hẽt locũ ut in l.proprium. cum ibi nō.š.
cõia præd.& iō ſi in l.iſta fuiſſet bis repetita quantitas, puta ꝓmit-
tis mihi decem,& Titio decẽ, licèt intelligeretur de eiſdẽ decẽ, ꝗa
ſub uno uerbo,ut in l.ſtipl'o iſta.§.eum qui.š.eo.Attamen non va
lente in perſona Titij,ualeret in perſonã meã in tota quantitate ꝑ
ius non decreſcendi,ꝗa eadẽ quãtitas tota cenſetur collata in per
ſonam cuiuſlibet de per ſe,licèt facerent ſibi partes ꝑ cõcurſum,
ſi ualeret in perſonã vtriuſque,ſicut ſi legaret tibi decem,& mihi
eadẽ decẽ,& nō ualente in ꝑſona.vnius,alter totum hẽt ꝑ ius nō
decreſcendi, ꝗa ille nō facit partem, nec diminuit,vt in l.ſi ſepara-
tim.de ↄdi.& demonſtr.¶In tex.ibi,(mihi & Titio,) & ſic per co-
pulatiuam quæ attribuit quantitatem cuilibet pro parte. ut j. de
duob.reis.l.reos.§.cum in tabulis,ſed ſi ꝑ alternatiuam quæ attri-
buit cuilibet inſolidum,ut l.ſi ex toto,§.j. cum ibi not. đ legat.j.&
l.ſi Titio.de leg.ij.tunc deberẽtur mihi decẽ per ius non decreſcẽ-
2 di.ſicut in caſu,quẽ š.poſui.¶†In tex.ibi,(inutiliter,) & no.ꝙ utile
per inutile non uitiatur in his,quæ ſunt ſeparabilia, ut š.eod.l.j.§.ſi
ſtipulanti.Item ꝙ non hr̃et locum ius accreſcẽdi in ↄctibus.Fallit
in uſufructu,in quo locũ hẽt tam ex impedita acꝗſitionẽ a princ.
in ꝑſonã unius,ꝗ̃ ex reſoluta ex poſtfacto, ut l.i.§.ĩterdũ.de vſufr.
accreſ.non ſic in proprietate, in qua ẽt in ultimis uoluntatib. poſt
acquiſitionem ſemel factam,licèt ex poſtfacto,reſolutam locum
non habet,vt vbi videtur & no.& ſic duo ſunt ſpecialia in uſufru
ctu.Item fallit in liberalitate principis. ut C. ſi ſocius libe. imperiali.
li.x.l.vnica.& per hoc vr̃.& tene menti, ꝙ ſi cõcederetur duobus
fratribus ab Imperatore feudum nouum,uno ipſorum repudiã-
te,uel etiam ex poſtfacto deficiente ſuccedit alter: licèt ſecus, qñ
ab inferiore a principe,ut ĩ c.j de duo.frat.de nouo benefi. inueſt.
a in uſib.feud.quia ita vr̃ eſſe limitatum.[a] Item procedit in ſtipl'one
ex cauſa lucratiua,quia ꝓmiſſoris intereſt,ut alteri non accreſcat,
ſed in ↄctu oneroſo,vel ſtipulatione ſuꝑ eo interpoſita ſecus eſt,
ne fiat præiudicium uenditori, ut ſi uendis mihi & Titio abſenti
rem pro decem, nullo pro eo recipiente, quia licèt ſit inualida in
perſona illius,ualet tñ in totum in perſonã meam,quia fortè par-
tem non fuiſſet uenditurus,quod in dubio præſumitur, vt in l.tu-
tor.§.j.š.de mino. & hic in gl.Item fallit in aſſignatione libertorũ,
ut l.fi.de aſſig.li.Item fallit in donatione cauſa mortis, licèt habeat
vim ↄctus, quia etiam ſapit de natura ultimæ voluntatis, ut in l.j.
§.fi.de cad.tol. & in mortis cauſa capione, ut in l.Thais.§.Stichus.
3 de fideicom.lib.hic eſt una gl.quæ eſt expoſitiua. ¶†Et iſta mate-
ria inducitur hic per Bart.ad q.ſi cõceſſa eſt emphyteuſis duobus
ex uno, & poſtea ſit peruentum ad plures, & deficiat in perſonã
unius,quia fuit conceſſa pro ſe, & filijs, & ille deceſſit ſine filijs,
utrum reuertatur eius portio ad ↄcedentẽ,an autẽ accreſcat alte-
ri, & in effectu Bar.vr̃ eſſe hic in iſta opin.ꝙ debeat diſtingui ſicut
in feudis in oībus;& ꝑ oĩa hoc modo, ꝙ aut eſt emphyteuſis no
ua,aut paterna,ſeu antiqua.¶Primo caſu, puta fuit conceſſa duo
bus fratribus præſentibus, & acceptantibus, & ſic ſumpſit initiũ
in perſonã ipſorum,alter poſtea moritur ſine liberis, tunc portio
ſua reuertitur ad concedentẽ, & non accreſcit fratri. Tũ ꝗa in ↄ-
ctibus non habet locum ius accreſcendi, ut hic: tum quia etiam
in ultimis uoluntatibus ſimiliter nō hẽt locum poſt acquiſitionẽ
ſemel factã,& ex poſtfacto reſolutam,niſi ĩ uſufr,ut in §.interdũ.
ſupra alleg.tum ꝗa ſic videmus in feudo cui iſta emphyteuſis aſ-
ſimilatur,ut in c.j.de duo.fra.de no.bene.inueſti.Idẽ tenet ipſe,ꝗa
ab ipſo prin.in perſonã unius non ualeret,ꝗa cõceſſit mihi,& fra-
tri meo abſenti nullo pro illo recipiente,vt hic, uel me recipiente
illius noīe,& illo poſtea ratũ non hñte.Si uero ſit paterna,ut con
ceſſa uni pro ſe & liberis ſuis, qui deceſſit duobus filijs relictis, ꝗ
diuiſerunt emphyteuſim,qđ facere potuerunt, ꝙ licèt in extra-
neos alienare non poterint, & licèt diuiſio ſit alienatio,ut not.in l.
ſi dñs.§.fi.de leg.j.per Bar.& ẽt no.in l.cum hi.§.ſi uni.de tranſa. &
facit l.uoluntas.C.de fideic.poſtea unus eorũ morit̃ ſine filijs, te-
net ipſe ꝙ eius portio deuenit ad aliũ ꝑ ius accreſcendi, ſicut ↄtin
geret in feudo paterno,ut in c.j.§.cũ uerò Cõradus.& ĩ c.j.de ſuc
ce.feud.& aduerte,quia ꝑ hoc eſt dicendũ, ꝙ ẽt ſi frater nō ſuc-
cedit fratri in eius hæreditate, nihilominus habebit partẽ emphy-
teuſis,ꝗa non hẽt eã ut hr̃s, ſed ꝑ ius accreſcẽdi.probat ẽt per pul
chram rõnem, ꝗa iſti filij uidentur poſt mortẽ patris hr̃e ex qua-
dam mortis cã capione,in qua locũ hẽt ius accreſcendi, ut š.dixi.
& quia ſi fuit cõceſſa uſq; in tertiã gñationẽ,ut eſt moris,ut in em
phyteuſi eccleſiaſtica illa dictio uſq, inducit repetitionẽ in ſingu-
lis perſonis filiorum, & deſcendẽtiũ,& ſic illo mortuo alter ve-
nit ex iſta tacita repetitione. ꝑ l.ſicut in annos.quib.mod.uſuſruc.
amitt.& quia ipſe Bar. vr̃ eſſe in hac opinione ꝙ idẽ ſit in emphy-
teuſi, ꝙ in feudo, vr̃ concludendum ꝙ ſicut in feudo conceſſo
alicui non facta mentione de filijs uel hæredibus,nihilominus ſuc
cedunt deſcendẽtes uſque in infinitũ,ut in d.§. cũ uero Cõradus,
ita ſit dicendũ in emphyteuſi, ut ſuccedant si eſt eccleſiaſtica vſq;
in tertiam gñationẽ,ſicut ſolet dari emphyteuſis illa,ut in Auth.đ
alie.& emphy.§.emphyteuſis.& si nō eſt eccleſiaſtica, uel ↄſueuit
dari in ꝑpetuũ,ueniant deſcendentes vſq in infinitũ. Item ꝙ ſicut
in feudo alicui ↄceſſo non facta mentione de liberis, ita demũ ſuc
cedunt liberi patri,si ſint eius hr̃des, nō tñ ꝓ hæreditarijs portio-
nibus,ſed utiliter,quia non ſuccedunt ut hæres, ſed quia ſunt here
des,ut l.ut iuriſiurandi.§.si liber.de oper. liber. iuncto c.i.an agna.
uel filij.ita ſit dicendum in emphyteuſi cõceſſa ſimpliciter non fa
cta mentione de liberis.Sed Barto.vr̃ ſentire ↄrium in d.§. si liberi.
ꝙ non requiratur ut ſint hr̃des niſi in cõceſſione fuerit dictũ pro

ſe &

ADDITIO.

a ¶Limitatum.Facit quod uoluit Lud.Ro.conſi.171,& Anch.conſi.181.&
an in contractu emphyteutico habeat locum ius accreſcẽdi. vide Philip.
Cor.conſi.165.ij.lib.Feder.conſi.218.& 77.Anch.conſil.216.pulchrè per
Bal.conſi.251,lib.iij.ubi quando habeat locum ius accre.& an idem ſit in
feudo,quod in emphyteuſi, & de quæſt. hic poſita an in emphyteuſi ha-
beat locum ius accre.vide per Lud.Ro.conſi.19.

ſe & hæredibus, dicēs φ in feudo eſt illud introductū p ꝯſuetudi-
nē, q̄ non reperit̄ in emphyteuſi, ſed certe ipſe hic ęq̄parat. vn̄ vr̄
dicendum qđ ſ. dixi, ſed ſi fuiſſet facta mētio de liberis, tunc nec in
fundo, nec in emphyteuſi vr̄ neceſſariū, φ ſint hr̄edes, q̄a veniūt
ut liberi, vt ſ. eo, l. quodcunq̄. §. ſi quis ita. in fi. Sed ſi dixiſſet pro ſe
& hr̄dibus, qđ intelligitur de liberis, vel p̄ ſe & liberis, & hr̄dibus,
tunc requiritur, φ eſſent hæredes ſaltē in modicū per illum §. em-
phyteuſis. vr̄ ēt cōcludendū ſ̄m dictam opi. φ ſicut in feudo ſuc-
cedunt non ſolū liberi, ſed ēt agnati propinquiores deficientibus
liberis qn̄ eſt antiquum, vt in d. c. j. de ſucc. feu. ita & in emphyteuſi
ꝑpetua, vel ēt tꝑali quouſq̄ durat tp̄s, niſi forma ꝯceſſionis aliter
importet quæ oīa ſingulariter tene menti, licèt p̄ alios nō tangan
tur, Bal. autē in q. Bar. alr loquit̄ in auth. ſi quas ruinas. C. de ſacroſ.
eccleſ. q̄a nō ꝯſiderat nām feudorū, ſed nām iuris accreſcendi, &
tenet in effectu, φ ſi in pſona vnius ab ipſo principio nō ualuit cō
ceſſio, φ portio illius accreſcat alteri. An ſi q̄s recipit emphyteu-
ſim p̄ ſe, & vxore, ſi vxor non vult acceptare, φ tota erit mariti,
licèt ſit emphyteuſis noua p̄ l. ſi abſentis. C. ſi cert. pet. ſed ſi acq̄ſi-
tio ſemel fuit facta, & ex poſtfacto reſoluta, licèt ſit paterna nō ha
beat locū ius accreſcēdi, & dicit ipſe, ita teneo, ſed teneat q̄cq̄d vo
luit plus placet doctrina Bar. p̄ ſuas rōnes maximè in emphyteuſi
pr̄na cōceſſa ſibi & liberis eius q̄a vr̄ actū quouſq̄ aliq̄s de liberis
remaneat apud eos, & hoc ex vi verborū. Sed in caſu quē ponit
de marito recipiēte p̄ uxore nolente acceptare, forte uerū dicit p̄
l. quam allegat, & ſic dcm̄ Bar. debeat intelligi extra illum caſum,
ut ſi fuiſſet ꝯceſſa mihi & fratri abſenti. me pro illo non recipiente,
ſecus ſi recepi eius noīe, & ille non vult acceptare. Tene menti, ſi
benè conſiderētur iſta, ſunt ſatis ſubtilia ad inueſtigandum.

1 *Quando uerba ſunt clara ſecundum proprium ſignificatum, non admitti-*
tur interpretatio reſtrictiua.
2 *Quæ dicatur ueſtis muliebris.*
3 *Si quis legat iocalia muliebria quid veniat in hoc legato.*

1 **§. Si ſtipulatus fuero.** † Qn̄ verba ſunt clara
ſ̄m proprium ſignifica
tū, non admittitur interpretatio reſtrictiua. h. d. ſ̄m gl. quæ eſt in l.
q̄cq̄d aſtringendæ. ſ. eo.
2 † Vel ſic, veſtis muliebris dr̄ propriè q̄ ad
uſum mulieris fuit principalr deſtinata, licèt vir interdū ea utatur,
nec iſte uſus immutat ꝑpriū ſignificatū a quo non eſt recedendū
in ꝯctibus. h. d. q̄a dependent ex uoluntate vtriuſq̄; ſed in legatis re
cederetur, quia dependet ex uoluntate ſolius teſtatoris, & ipſe cen
ſetur habuiſſe reſpectū magis ad uſum ſuum q̄ ad id, quod princi
paliter deſtinauerat, & iſte eſt caſus. vt in l. inter veſtem. de aur. &
a arg. leg. & hic in gl. fi. ¶In tex. ibi, {ueſtē tuā.[a]} iſtud uerbū, {tuam}
poterit referri ēt ad ueſtē vxoris q̄ erat mariti ſi erat p̄tioſa, & etiā
ad veſtē ipſius mariti principaliter ad ipſum deſtinatā. Sed p̄ uerba
q̄ ſequūt̄ {quæcunq̄ muliebris eſt} reſtringit̄ ad ſignificatū huius
dictionis, vt intelligat̄ de tua, q̄ tn̄ ſit muliebris, i. ad uſum mulieris
principaliter deſtinata. ¶Sed dubiū erat, quia iſta ueſtis quam ſtipu
lator petebat, licèt eſſet ꝑmiſſoris, & ad uſum muliebrē principali
ter deſtinata, ex quo tn̄ ipſe maritus cœperat ea vti, videbat̄ φ de-
ſiiſſet eſſe muliebris, & diceret̄ virilis. & ſic cū nō veniret in ſtipula
tione. & ita putabat vir. ſed ſtipulator putabat ꝯ̄riū, & dr̄ hic ſtādū
eſſe menti ſtipulatoris, q̄a nō deſinit eſſe muliebris, & ſic ſtat̄ pro-
prio ſignificatui, nō ſic in legato, q̄a nō ueniret in legato facto de
3 ueſte muliebri. † & hoc no. q̄a frequēter pōt hoc ꝯtingere in ioca
libus, ut ī anulis & corrigijs, & ſi q̄ fuerint deſtinata ad uſum uxo
ris, & nihilominꝰ vir incępit uti eis, φ ſi legat iocalia muliebria, illa n̄
uenjēt in legato, vt in d. l. inter veſtē. licèt veniant in ꝯctu, ſi poſtea
hr̄dest rāſigerēt inter ſe, & fieret mētio de iocalibus muliebribus,
q̄a uenirent licèt teſtōr incępiſſet eis uti. Tene mēti, quia aliqn̄ iſta
uertuntur, & nō inueniunt̄ ita de facili, q̄a ſunt caſus peregrini.

ADDITIO.

a ¶Tuam. De iſtis poſſeſſiuis tuus, & ſuus, vide per Fran. de Are. conſi. 161.

LEX CXI.

1 *Vnus ex ſocijs habentibus eandem domum poterit ducere amicum ſuum*
inuito ſocio dummodo ſit perſona honeſta.

SI ſtipulatus. ¶ Licèt ſtipulatio ſit ſtricti
iuris, tn̄ extenditur ad alias p̄-
ſonas, ad quas ſi non extenderetur, eſſet inutilis in per
ſona expreſſa. h. d. Idem dicit Bart. in ſtatutis per l. oēs
1 populi. de iuſti. & iure. per hanc l. ſecundum Dyn. † & eſt argumē
tum, φ unus ex ſocijs habentibus eandem domum poterit duce
re amicum ſuum inuito ſocio, dummodo ſit pſona honeſta, alȝ
ſecus, ut no. per gl. in l. non aliter. de vſu. & hab. & facit l. ij. cum ſe-
quen. eo. tit. & idem tenet hic Bart. & Ang.

LEX CXII.

1 *Habens electionem per futurum ſubiunctiui poſtq̄ ſemel elegit, uariare nō*
poteſt, ſed ſi per futurum indicatiui poteſt variare uſq̄; ad lit. conteſt.
2 *Quando ad actorem pertinet electio non eſt dictandus libellus alterna-*
tiuè, ſecus quando ad reum.
Quòd tūc actor petēdo unū videatur illū eligere, & quis effectus reſultet,
3 *Tenor inſtrumenti uel contractus debet inſpici, & conſiderari cum occur*
rit aliqua dubitatio circa illud.

1 **SI quis ſtipulatus.** † Habens electionē
per futurum ſubiū-
ctiui poſtq̄ ſemel elegit, variare non pōt, ſed ſi p̄ futu-
rū indicatiui pōt variare vſq̄ ad lit. ꝯte. h. d. in effectu.
& hoc ultimum procedit in actore, ſeu creditore, ſed in reo uel
debitore durat ēt poſt conteſt. lit. imò ēt poſt ſn̄iam quouſq̄ ſol-
uat, ut ſ. eo. l. q. ex pluribus. in fin. quod dic vt plenè no. ī. eo. l. eum
qui. §. fi. Item prædicta procedunt in ꝯctibus, ſed in legatis indiſtin-
ctè non poteſt uariari. vt ſ. de leg. ij. l. ſtatu liberorū. & de oper. leg.
l. apud Aufidium. & eſt ſpeciale fauore vltimæ voluntatis vt non
pendeat. Et ex his ſunt expedita ꝯ̄ria, q̄ formantur in fi. gl. mag. &
recipiunt ultimū dictū. ¶†In tex. ibi, {quem elegerit.} q. d. non dēt
petere utrunq̄; alternatiue poſtq̄ ad ipſum ꝑtinet electio, ſed ipm̄
ſolum quem vult habere, & eligere, & ſic no. φ qn̄ ad actorem p̄
a tinet electio, libellus non eſt dictandus alternatiuè, [a] ſecus qn̄ ad
reum, quo caſu ſi non dictaretur alternatiue, videretur actor plus
petere, ut no. ſ. de eo quod certo loco. l. ij. & Inſti. de act. §. plus. &
vide ſ. eo. l. ubi autē. in fi. ¶Item no. φ petendo vnum, vr̄ actor il-
lum eligere. Item φ ille electus ſolus eſt in obligatione, licèt ante
electionem ambo eſſent in obl'one, vt l. illud. de conſtit. pecu. Ex
quo ſequitur, φ illo mortuo poſt electionem ſine mora, & culpa
debitoris liberatur debitor ab vtroque, vt ſ. eo. l. ſi ſtipulatus ſum
Dām̄ā. vel ꝑprius dic, φ per electionē iam erat liberatus ab vno,
& p̄ mortē liberatur ab alio. hoc tn̄ intellige qn̄ electio nō erat va
riabilis, qđ qn̄ ſit, patet ex ſequentibus, alias ſecus, ut dixi in d. l. ſi ſti
pulatus. ſ̄m Bar. quia non cenſetur facta electio quouſque poteſt
3 uariari. ¶†In tex. ibi, (reſpiciēdus erit ſermo ſtipulationis.) iſte tex.
ſemper allegatur, φ tenor inſtr̄i uel ꝯctus debet inſpici, & cōſide-
rari, cum occurrit aliqua dubitatio circa eum. facit l. fideiuſſores
magiſtratuum. §. pro Aurelio. ī. de fideiuſ. ſic & tenor priuilegij,
ut in c. porrò. de priuil. ¶In glo. mag. ibi, (quæ autem de præteritis
ſunt, certiora ſunt.) quia præteritum poſt electionem ſemel factā,
non habet tractum in futurum, nec requiritur perſeuerantia uo-
luntatis, cum ſit uerum dicere ipſum ſemel uoluiſſe iſtum, licet ho
die nolit, non ſic in futuro quod deriuatur a pn̄ti, q̄a requiritur p̄-
ſeuerantia in uoluntate, non enim uerum eſt dicere ipſum uelle
iſtum, licet ſemel noluerit, ſi hodie nō vult, quia requiritur φ ſem
per velit: niſi lis ſit ꝯteſt. quia tunc cōſumpta eſt, & p̄fecta electio,
ante uerò declarationem voluntatis ēt futuri ſubiectiui habet tra-
ctū in futurū quouſq̄ vixerit, niſi declaret, & p̄ mortē finitur, ut ſ.
eo. l. centeſimis. §. ſi ita. ibi, ſi anteq̄ conſtituas morieris. hoc tamē
in contractibus, ſecus in ultimis voluntatib. ut l. fideicom. de le. iij.
& dixi in illo §. ſi ita. ¶†In gl. ibi, (ſed ꝯ.) ſ. ad finem huius l. dum di-
cit, (mutandi poteſtatem habebit.) ¶In glo. ibi, (ſtatim dominium
legatarij.) Iſta ratio non eſt bona, quare in legatis non ſit locus va-
riationi. Quid enim ſi non legauit teſtator alternatiue res nō ſuas
ſcienter, nam ceſſat iſta ratio, quia non transfertur dn̄ium rei lega
tæ in legatarium, & tn̄ non eſt locus variationi, ut in ll. allegatis in
glo pro ꝯ̄rijs quæ generaliter loquuntur, dic ergo, vt ſ. dixi, φ hoc
eſt fauore vltimæ uoluntatis, ne ſtet in pendenti.

ADDITIO.

a Alternatiuè. Qn̄ libellus alternatiuus admittēdus ſit, vide eundē Pau. ꝯſil.
182. & Ang. ꝯſi. 25. Lu. Ro. conſ. 260. & ibi quid de poſtula. alternatiua.

1 *Quis dicatur idoneus fideiuſſor.*

§. Si quis ita ſtipulatus. ¶ Qui promittit, p̄
alio ſatiſdare, ſi hoc
non fecit, tenetur ad intereſſe. quod quātum ſit, ęſtimatur ex per-
ſona debitoris principalis, an ſit ſoluendo in totum, & tūc nihil vr̄
intereſſe, an pro parte, & tunc in alia parte. an in nihilum, & tunc
in totum intereſſe vr̄. h. d. & gl. ponit caſum pluribus modis, & pla
nior poſitio eſt φ promiſiſti ſatiſdare. i. dare fideiuſſorem, vel ex p̄
miſſorē pro Titio, qui tenebatur mihi in cētum, & non dediſti, &
ex iſta promiſſione, quia ꝯtinet factū, ſuccedit obl'o ad intereſſe.
& si quæritur quantū sit, inſpicitur an Titius non ſit ſoluendo in
aliquo, & tunc tota centum potero a te petere: an ſit ſoluēdo in
quinquaginta tm̄, & tunc ſolum 50. an in totum. & tunc nihil a te
potero petere, quia non intereſt mea habuiſſe fideiuſſorem, uel
1 alium promiſſorē poſtq̄ à Titio poſſum totū cōſequi. ¶ †No. ſin-
gulariter finē huius. §. φ cū q̄ritur an aliq̄s ſit idoneus fideiuſſor,
non tm̄ inſpiciuntur facultates eius, quantū ꝓbitas, & fides, nam
ſunt multi, q̄ nihil habēt aut parū, nunq̄ tn̄ deficiunt in ꝓmiſſioni
bus eorū, & eſt pulchra vox & fama, & iſti tales dr̄ hr̄e creditū,
ex quo credito multi in immenſum ditari ſunt ſine aliquo capita-
li, certe talis non poteſt recuſari tanquā non idoneus, licet careat
facultatibus, quod not. q̄a in multis caſibus neceſſe eſt dare fide-
a iuſſorem. & ſunt in multis locis deputati approbatores cōis, [a] qui
debeant

ADDITIO.

a ¶Approbatores communis. Sed an in tali ſententia approbationis fide-
iuſſoris ſit pars citanda, vide Lud. Ro. conſi. 72.

debeant approbare,vel reprobare fideiuſſores qui offerunt,cer-
tè tales debent approbare:ſed ſi approbarent,vel reprobarent,&
pars recuſaret,poſſet agere actione iniuriarum,vt l.ſi vero. §. qui
pro rei qualitate.ſ.qui ſatiſda.cog.& è conuerſo multi ſunt abun-
dantes in facultatib.tñ in ore ipſorum non reperit̃ veritas,nec cu-
rant rumpere promiſſa eũtes ſp per cauillationes & diffugia,cer-
tè tales non pñt dici idonei,& ẽt iſtud probatur per iſtum tex.ibi.
non tam patrimonio,quàm fide &c.

LEX CXII.

1 *Prorogatio termini an impediat pœnam committi, & an commiſſam pe rimat.& nu.2.*
3 *Si terminus fuit aſſignatus per iudicem uel arbitrum,an pars ad cuius inſtantiam fuit datus,poterit illum prorogare abſq; iudice uel arbitro.*
4 *Pœna conuentionalis committitur mero iure ante lapſum termini, quando incipit eſſe certum intra terminũ fieri,uel dari non poſſe id,quod erat fiendum,uel dandum pro euitatione pœnæ,et an poſſit peti ante lapſum termini.& nu.o.*
5 *Quid in pœna legali,& quæ dicatur pœna legalis,& quæ conuentionalis.*
6 *Mater ſi neglexit petere tutorem,uel tutelam aſſumere vſque quaſi ad finem anni,ita ꝙ non reſtabant tot dies intra quos non poſſint ſeruari ſolẽnitates requiſitæ ex forma ſtatuti,an poterit habere hæreditatẽ pupilli.*

1 CVm ſtipulatus. †Prorogatio termini facta anteꝗ̃ pœna ſit cõ-
miſſa,facit ut non committatur,licèt in primo termi-
no non fiat,uel nõ det,ſed ſi facta eſt poſtꝗ̃ pœna eſt
commiſſa,eã non reſoluit.h.d.iſta eſt ſingularis l.& difficilis,& for
te non ita bñ reperit̃ alibi in caſu ſuo.Diuide in quinq; partes. Nã
primo ponit̃ thema,& qõ vſq; ibi.{Proculus.}Secũdo diſtinguũ-
tur duo caſus pro ſolutione qõnis vſq; ibi{nam ſi tũc.} Tertio ſol
uit declarando quid iuris ſit in ſecundo caſu diſtinctionis, ɋd aũt
iuris ſit in primo non declarat,ſed ponit pro conſtante, ꝙ totũ ꝯ-
rium ſit in primo vſq; ibi,{nec ad rem.} Quarto mouet vnum du
bium circa deciſionem,& ipſum ſoluit per rationem, poſtea ꝑ re
ductionem ad abſurdum vſq; ibi.{& prope modum.}ibi.& quin-
to concludit deciſionẽ veram fore, venio ad caſum in terminis.
¶In prima parte in principio ibi.{ſi opus} ſubaudi, qḋ ipſe Procu-
lus facere promiſerat vſq; ad Calendas Iunias ſub certa & deter-
minata forma,in qua ſtipulator ipſum volebat, & promiſſor ob-
tulerat ſe facturum taliter,ꝙ ſibi placeret,aliter promiſerat pęnã,
& ſic incępit pęnalis ſtipulatio a præcedenti diſpoſitione, ſed Pet.
intelligit,vt litera iacet,ꝙ incępit a præcedenti cõdõne,& ꝙ opus
non fuerat promiſſum fieri,& in hoc dicit conſiſtere rõnem qua
re iſte ſtipulor habebat opus,& ẽt pœnam in caſu qui ponitur in
uer.{nam ſi tunc.}quia pœna fuit appoſita loco cõtemptus. Bar.
reprobat & tenet,ꝙ iſte text poterit intelligi vtroq; modo, & ꝙ
ratio quare debeat habere vtrunq; ſit illa ꝗ̃ ponit gl. mag.ſ'm Ro
ge.¶In tex ibi.(arbitratu meo.) Iſte arbitratus verſabat̃ circa qua-
litatem operis cũ eſſet ſpecificata certa forma,ſed ſi fuiſſet appoſi-
tus ad formam ſpecificandam,tunc non ſecuto arbitramento pę
na non eſſet cõmiſſa per l.mulcta.de cond.& dem. & per hoc rñ
de ab obiectionem quæ fit).in verſi.(nec ad rem.)quia uidebat̃,
ꝙ poſtꝗ̃ ſtipulator non fuerat arbitratus pęna non fuiſſet cõmiſ-
ſa,quia nõ habebat arbitrari hoc caſu,niſi poꝗ̃ fuit ſpecificata for
ma:ergo ſi opus non eſt factum,nõ nocet ſtipulatori quo ad pę-
nam,quia non fuit arbitratus,& hoc uult dicere in illo verſi. ¶In
tex.ibi.(protulit.) dicit ſubaudi in Calendis Auguſti,ut patet.Item
ſubaudi,ꝙ Proculus fecit opus in primo termino, vñ dubitatur,
an ꝑoterit ab eo pœna peti,quia non ſeruauerat promiſſa in pri-
mo ꝯctu,nam in prorogatione termini de pœna nihil fuit dictũ,
vnde videbatur,ꝙ licet receſſum fuerit a termino, non tñ fuit re-
ceſſum a pęna,& ſic ꝙ indiſtinctè poterit peti, tñ diſtinguit ut in
uer.(Proculus.)¶In tex.ibi. (per promiſſorem mora non fuiſſet.)
(Intellige vt colligitur ex ſeq.uer.quia tꝑe prorogationis ſupere-
rat tm̃ tp̃s,intra quod opus poterat inchoari, ſi non erat inchoa-
tum poterat perfici,& hoc caſu pœna non erat commiſſa, vt ſ e.
l.ſtipu.non diui.§.ſi quis ita.nec obſt.finis illius l. utrum ſtipulatio
cõmittat̃ ꝑꝑ moram commiſſam inchoandam,ut ſ.e.l.exiſtimo.
§.fi.quia verum eſt ad intereſſe particulare, qñ pœna non fuit ap-
poſita,ſed ad tòtale,uel etiam ad pœnam quæ loco totalis apponi
tur non eſt cõmiſſa, niſi poſtꝗ̃ tranſiuit totum tp̃s appoſitum in
ſtip'one,ſi erat tale quid fiendum,quod poterat fieri vſq; ad ulti-
mam moram,vel quouſq; tranſiuerit tm̃ tp̃s,quod intra reſiduũ
perfici non poteſt,ſi erat tale,quod habebat tractum ſucceſſiuũ,
& non poterat ultima mora explicari.vt).in verſi.(nam ſi tunc.)
iſto caſu poſtꝗ̃ pęna non erat cõmiſſa, prorogatio termini facit,
ut non committat̃,licet in primo termino non fiat, ɋa ab illo fuit
receſſum de cõi conſenſu partiũ, & alius terminus loco eius ſub
rogatus,unde perinde eſt ac ſi ille ſolus fuiſſet a principio appoſi-
tus,& ſic nõ obſt.ꝙ non fuit facta mentio pęnæ,quia imo tacitè
recedẽdo a termino cenſet̃ receſſum a pęna,q̃ ueniebat cõmittẽ
da,ſi in termino illo non fieret,& ſic ꝑꝑ morã,& iſta ꝓrogatio fa
cit,ut non ſit in mora,& hęc hñr in l.lecta.§.ſed cũ ſortis.ſi cer.pe.
2 ¶†Sed hic q̃ro quid ſi non fiat in termino ꝓrogato, ut in Calen-
dis Auguſti,an pęna cõmittat̃?vr̃ ꝙ non,ɋa non fuit ꝓmiſſa ſi n õ
fieret in Calendis Auguſti,ſed Iunij,nec in prorogatione fuit re-
petita.ꝯrium ur̃ determinare Bal.in l acceptã.C.de vſur.in 7.q. ꝙ
3 cenſeatur repetita,& allegat Inn.in c.j.de appel.†Itẽ quid ſi termi
nus fuit aſſignatus ꝑ iudicẽ,uel arbitrũ,an pars ad cuius inſtantiã
fuit datus poterit tm̃ ꝓgare abſq; iudice,uel arbitro? dic ꝙ ſic,
& facit ne aduerſarius incidat in pęnam,& hæc hñr per Bar.in l.j.
§.& poſt operis.de no.ope.nunc.Tene menti in text.ibi.(pœnam
eſſe cõmiſſam) ſubaudi,& non reſolutã per prorogationẽ termi
4 ni.†Et ſic no.ꝙ iſtud non ita bñ reperitur alibi,ꝙ pęna ꝯuentiona
lis cõmittit̃ mero iure ante lapſum termini,qñ incœpit eſſe certũ
amodo intra terminum fieri,uel dari non poſſe id, qḋ erat fien-
dum,uel dandũ ꝓeuitatione pęnæ, quia fruſtra quantum ad hoc
expectat̃ lapſus termini,qui nihil plus operari põt.l. aliqñ in fi.ſ.ad
Vellei.non tñ põt peti añ lapſum termini, quia ꝗ̃tum ad hoc ſatis
operatur in fauorẽ debitoris,ut non prius cogat̃ ſoluere, vt ſ.eo.
l.in iſta ſtipulatione ſi Calendis.Sed an poſſit peti poſt lapſum ter-
mini?dic ꝙ ſi terminus non fuiſſet hic prorogatus,ſine dubio poſ
ſet per illam l.in illa.ſed ex quo fuit prorogatus ſi debitor intra ſ'm
terminũ facit opus,an poterit peti pœna, ut ſic ſtipulator habeat
vtrunq;.¶†In gl.mag.ſunt opi.quidam ꝙ non põt peti pęna poſt
ꝗ̃ eligit hr̃e opus,& hẽt,& ſic aduerſus petitionem pœnę dat̃ ex-
ceptio,vt l.2.in prin.ſi quis cau.& l.apud Celſum.§.Labeo.de doli
exce.Alij ut Roge.hoc fatent̃ ſi non fuit appoſita cl'a rato manen
te pacto,ſed ſi fuit appoſita non obſtabit exceptio, & ſic habebit
utrunq;,& ita intelligit iſtum tex.dum dicit (eſſe cõmiſſa.) ſ.cũ ef-
fectu,ut nec ſit reſoluta ꝑ prorogationẽ.nec ob.exce. licet opus
fuit fcm̃ intra ſ'm terminũ.iſta cõiter tenet̃.& iſta gl.allegat̃ cõiter
pro gl Rog.& Bal.eam inducit ꝯ Bar.qui tenet in l.ſi inſulam.ſ.eo.
ꝙ ẽt qñ eſt appoſita cl'a illa locum habeat purgatio moræ,nam ſi
hoc eſſet uerũ,ſtipulator hr̃et rem,& non pęnã, qñ ad nihil aliud
ſit purgatio,niſi ut euitet̃ pęna,ſed iſta gl.uult,ꝙ hẽat utrunq; cer-
tè cum reuerentia nihil facit ꝯ Bar.qñ Bar.intelligit hanc gl.& be
ne,ꝙ iſta cl'a tunc incipiat operari ſuũ effectũ,qñ lapſum eſt tp̃s in
tra quod põt mora purgari,& tunc habebit vtrunq;,& ante non
5 hẽt effectũ ſi mora purgaretur.†Pęna uero legalis non committi
a tur ante lapſum termini,[a] licet certum ſit in termino fieri non poſ
ſe,ut eſt caſus e.l.inſulam.q̃ loquit̃ qñ fuit appoſita pęna conuen-
tionalis,& ſic ſtipulatio facta cõmittenda poſt moram ad intereſ-
ſe,quod intereſſe dr̃ pęna legalis,& non committit,anteꝗ̃ labatur
totus terminus,qḋ eſt uerum ẽt ſi fuit deducta in ſtipulatione,pu
ta promiſiſti facere opus intra Calendas Martias,qḋ ſi non fece-
ris promiſiſti ꝗ̃ti mea intererit,nã ante Calendas Martias non cõ
mittit̃ ẽt mero iure ad intereſſe.Caſus eſt ſ.e.l. ſtipu. non di.§. ſi qs
ita.dũ dicit,ꝙ non cedit dies añ Calendas,& ſic non debetur.ut l.
cedere diem.de uer.ſig.quia non plus operat̃ ſtip'o expreſſa hoc
caſu poſtꝗ̃ non fuit ſpecificata ꝗ̃titas,quia non põt dici pęna con
uentionalis ꝗ̃ operat̃ diſpoſitio legalis,ſi non interueniſſet ſtipula
tio,ſed qñ exprimit̃ ꝗ̃titas,quia p̃t eſſe maior, ꝗ̃ ſit intereſſe, tunc
dr̃ pęna ꝯuentionalis,& iſta no.ɋa per alios non tangunt̃,& pon-
derant illum §.ſi quis ita.in hoc ẽt,ꝙ pęna legalis non cõmittatur
ante lapſum termini,licèt incęperit eſſe certum fieri non poſſe,hr̃
in c.cõmiſſa.de ele.li.6.in prin.qḋ inducit̃ ad plures qõnes,quas vi
de hic per Bar.Et ſpãliter ſtatutũ dicat,ꝙ bannitus poterit impune
offendi,& iudex aliquẽ citauit, ut compareat intra tres dies alias
poſuit ipſum in banno,& ipſe ſtetit per duos dies,ꝙ non compa-
ruit,in tertia cõparere non põt tm̃ diſtat a loco iudicij. utrum in
illa tertia die poterit impunè offendi?dicit ꝙ non,quia iſta eſt pœ
na ſtatuti,q̃ non infringitur añ lapſum totius termini.Et addit ꝙ
iſtud eſſet verum ſi iudex exprimeret hãc pęnam in ſua interlo-
cutoria dicẽdo,ꝙ poſſet ĩpunè offendi ſi non cõpareat ĩtra tres
dies,ɋa nõ plus operat̃ expreſſio fcã per iudicẽ ɋ operaretur ſta-
tutum ſi facta non eſſet,vt in l.3.de le.2. & ego dico ꝙ de hoc eſt
caſus ſubtiliter intelligendus,in d.§.ſi quis ita. quia facta eſt expreſ
ſio per eum modum ꝑ quem inerat,ut l.non rectè.C.de fideiuſſ.
6 ſil'r non incurreretur periurium,quia eſt pœna legalis. † Ego aũt
b alias inducebam ad qõnem de matre [b] quæ neglexit petere tuto
rem,uel tutelam aſſumere vſq; quaſi ad finem anni,ita ꝙ non re-
ſtabant, niſi octo dies intra quos eam aſſumere non poterat ꝑꝑ
certas ſolennitates,q̃ requirebant̃ ex forma ſtatuti, & non pote-
rant ſeruari intra illos octo dies,q̃rebant an poſſit hr̃e eius heredi
tatem:nam ſi mortuus eſſet poſt in pupillari ætate clarũ eſſet, ꝙ
non. vt l.2.§.ſi mater.ad Tertul.& ſi mortuus eſſet ante,cũ tñ ſuꝑ
eſſet tm̃ tp̃s intra quod poterat eã aſſumere,clarũ eẽt ꝙ ſic,ɋa tã-
quam

ADDITIONES.

a ¶Termini.Do.Car.ſancti Ambroſij in c.perſonas.de app.dicit ꝙ ſi terminus aſſignetur ab homine loco termini iuris,ꝙ vltima dies termini eſt expectan.all.di.c.perſonas.Io.An Bal.&Panor.ibi.

b ¶De matre, vide per eundem Pau.conſi.383.& conſi.175.& vide per Io. monachum in d.c.cõmiſſa.

quam præuenta mortalitate filij non pōt dici fuiſſe in mora, nec
in culpa cum hēret totum annū, vt Inſti.ad Tert.§.fi.licèt Bar. di-
cat, ꝙ non hēt totum, imo q̃ primum pōt, debet hoc facere, ut in
l.2.§.confeſtim.ad Tert.Bal.ↄ.& eius opi.humanior eſt, qua ꝑſup
poſita reſtat dubium de eo, quod s̃.dixi, inducebam qđ ſuperius
dixi, ꝙ iſta mater repellitur ab hr̃ditate filij, cum illa ſit pęna lega-
lis quæ non infringit̃ ante lapſum totius anni, & ſic poterit adiri ſi
nę dubio.Sed dubiū eſt an lapſo poſtea anno auferatur ſibi hr̃di-
tas, qđ vr̃ per illud c.commiſſa.vbi auferr̃ bñficium. Sed in ↄriū,
quia per aditionem acquirit̃ ſibi de nouo, quod prius non habe-
bat, & ſic vr̃, ꝙ acquiſitio debeat eſſe perpetua, alias eſſet deluſo-
ria, ſed in illo c.commiſſa.nihil acquirit de nouo, ſed retinebat qđ
prius habuerat, & iſta pars humanior mihi vr̃, & tene menti per-
petuo, q̃a hoc quotidianum eſt, & de pane lucrando.¶In tex.ibi,
{nec ad rē.}poſſet quis dicere ↄ determinationem precedentem,
ꝙ imo pęna non ſit commiſſa, licèt opus non poſſet fieri intra re
ſiduum termini, q̃a ueniebat committenda, ſub duplici ↄdōne, ſi
non fieret opus, & ſi non fieret arbitratu ſtipulatoris, & licèt pri-
ma condō videatur extitiſſe, ſecunda tñ non, ſi ſtipulator nō fuit
arbitratus opus arbitrio ſuo non eſſe factum, cū hoc facere pote
rit intra tp̄s qđ reſtabat, arg.l.ſi hæredi plures.de condi inſti. & ad
hoc r̃ndetur, ꝙ illæ conditiones uidebantur eſſe diſiunctiuè poſi-
tæ.ſ.ſi opus non fieret, vel fieret, non tñ arbitrio ſtipulatoris, quia
ſibi non placet, tunc ergo neceſſarium erat arbitrari, vt pęna com
mittatur ſi opus fuiſſet factum, quia tunc defeciſſet prima ↄditio,
vñ fuiſſet neceſſe, vt extaret ſcd̃a ad hoc, ut committeretur, ut s̃.
eo.l.ſi ita quis.ſtipuletur, ſiue nauis.Sed ſi ex primo opus non fuit
factum, illa ſola conditio ſufficit, nec fuit neceſſe arbitrari, & ſi a-
liud diceremus, ſequeretur ꝙ ſi die ꝑcedente Calendas mortuus
eſſet ſtipulator, cum opus fieri non poſſet, qui nec fuit arbitratus,
nec amodo pōt arbitrari, ꝙ pęna non eſſet commiſſa, qđ eſſet ab
ſurdum, & hæc eſt intentio iſtius ver.vſque ad ver.{& prope mo
dum.} in quo maior eſt difficultas q̃ in altera parte huius l.

§. Cum venderet.

In ſtipulatione facti poſt moram debetur intereſſe.h. d. cū l.ſequen.

LEX LXXII.

1 *Stipulatio dicitur diuidua, uel indiuidua ſecūdū naturā rei in ea deductæ.*
Actio dicitur mobilis, uel immobilis ſecundū naturā rei pro qua cōpetit.
2 *Seruitutes prædiales ſunt indiuiduæ. & trib. mod & nu. 6.*
3 *Quæ facta dicantur indiuidua, & quæ diuidua. & nu. 9.*
4 *Qui ſtipulatur ſeruitutem, non ſtipulatur fieri, ſed dari.*
5 *Vſusfructus quare ſit diuiduus.*
6 *Stipulatio ſeruitutis, an poſſit cedi alteri.*
7 *Diuiſio quotuplex ſit, & in quibus rebus cadat.*
8 *An poſſim ſtipulari inſulam fabricari in fundo meo, & quid in alieno.*

STipulationes non diuidūtur.

1 ¶†Stipulatio ↄtinens ſeruitutē, vel factum r̃r dr̃ indiui-
dua, hoc primo.Et ſi continet factum poſt moram committit̃ ad
intereſſe, & in hoc eſt indiuidua.hoc ſecūdo, & ad intereſſe totale
non cōmittit̃, niſi tranſacto tp̄e in ſtipulatione appoſito, uel intra
qđ fieri poterat, & debebat, ſed ad particulare committit̃ ſtatim,
ꝙ cœpit eſſe in mora.hoc tertio, & ultimo dicit tota l.q̃ diuide in
tres partes, ut in ſummario.Secunda ibi.{Celſus.}Tertia ibi.{ſi q̃s
ita.} & ſecunda pars venit ad declarationem, & limitationem pri-
mæ, vt quod ibi dr̃ intelligatur de primitiua obligatione compe-
tente ad ſeruitutem, vel ad factum, non aūt de ſecundaria, q̃ poſt
moram incipit competere ad intereſſe in obligatione facti, quia il-
la eſt diuidua, cum ↄtineat quantitatem. Tertia uero uenit ad de-
clarationem ſecundæ partis, dū ibi dr̃, ꝙ poſt moram incipit dēri
intereſſe. Nā hoc pōt intelligi poſt morā completā, cum lapſum
eſt totum tp̄s, & poſt moram inchoatum, tunc adhuc nō eſt lap-
ſum totum tp̄s quo potuit fieri, ſed bene eſt totū tp̄s lapſum quo
potuit inchoari, & non fuit inchoatum, qñ ergo habebit locū id,
quod dr̃ in ſecunda parte? R̃ndetur, ꝙ q̃tum ad hoc, vt debeatur
totum intereſſe, ēt in ſtipulationem deductum, neceſſe eſt, ꝙ to-
tum tp̄s lapſum ſit, & anteq̃ ſit lapſum non cedit dies quo ad inte
reſſe.i.non incipit dēre, ſubaudi, ēt ſi non reſtat tantum de tp̄e in-
tra quod poterit opus compleri, nā adhuc non committit̃ ipſo iu
re, ut dixi in l.cum ſtipulatus ſim mihi a Proculo.q̃tum ad hoc, vt
debeatur intereſſe particulare ſufficit tranſiuiſſe tantum tp̄s intra
quod potuit inchoari & non fuit inchoatum. Pone exemplum,
& declara, vt dixi in l.exiſtimo.§.fi.).eo.Ex prima parte no. tres re
1 gulas. ¶†Prima ꝙ ſtipulatio dicatur diuidua, vel indiuidua, ſm na
turam rei in ea deductæ.Simile habemus, ꝙ dicātur mobiles, vel
immobiles actiones, ſm naturam rei pro qua competit̃, vt nota.
in l.j.C.ſi aduer.tranſac.& in Auth.de non alie.per gl.& per Doc.
2 in l.poteſt.de autho.tut. ¶†Secunda r̃a eſt, ꝙ ſeruitutes prædiales
ſunt indiuiduæ, & iſta r̃a non patitur aliquam exceptionem, imo
ampliationem, q̃a idem in ſeruitute vſus, q̃ non eſt prædialis, ſed
perſonalis, vt s̃.de vſu.& habit.l. vſus pars. ſed ſecus ſit in ſeruitute
vſusfruct.ut in l.j.§.ſi vſusfruc.ad leg.Falci. Sunt autem ſeruitutes
prædictæ indiuiduæ trib.mod.ſ.quo ad ↄctum, quia non poſſunt
deduci in ſtipulationem pro parte, & ſi deducerentur ſtipulatio
non valeret, quia non eſt reperire partes ſeruitutis, & hoc probat̃
in l.viæ.s̃.de ſer.tit.gn̄ali.& hoc vult dicere tex.in ver.{horū enī,}
prout refert̃ ad ſeruitutē, dum dicit corrumpit.i.nullā reddit ſtipu
lationem.Item ſunt indiuiduæ quo ad obligationem tam ex par-
te promiſſoris, q̃ ſtipulatoris cum tranſeat ſtip̄lo ad quemlibet eo
rum inſolidum, ut in l.2.§.ex his.s̃.e. Item quantum ad ſolutionē,
quia pro parte non poſſunt præſtari.vt).eod.l.in executione.§.2.
3 ver.ꝙ ſi ſtipulatus.¶†Tertia r̃a eſt, ꝙ facta dñr indiuidua, ſed illa
r̃a patitur exceptionem, quia ſunt q̃dam facta, q̃ diuidua ſunt, vt
in l.ea.§.Cato.& gl.in l.2.quæ incipit qui uiam.dicit, ꝙ hic ponit re
gula, ibi ponitur exceptio, vel dic ꝙ ſunt regulæ diuerſæ, & hæc
verior.Et quædam facta cadunt ſub vna, quędā ſub alia, & iſta fa
cta non ſunt indiuidua quo ad ↄctum, quia bene poſſunt deduci
pro parte in ſtipulationem, poſſum.n. ſtipulari partem domus fie
ri, vel partem foſſæ fodi, vel rem immobilem tradi pro parte, vt l.
locus.de acqu.poſ.ſed ſunt indiuidua quo ad obligationem, quia
ſtipulatio facti tranſit ad quemlibet ex hæredibus inſolidum tam
actiuè q̃ paſſiuè, & ēt quo ad oblig quia ſi fiant pro parte, nō cō
tingit liberatio ēt pro illa parte, & iſto modo intelligit̃ ille uer.{ho-
rum enim.}prout refertur ad facta, & dum dicit.{corrumpitur.}
i.facit ut liberatio non contingat ad ſtipulationem, uel obligatio-
nem.Nunc eſt difficultas in uidendo rationes, quare ſeruitutes ꝑ
diales ſunt ita indiuiduæ, & quare ēt facta, ſuper quo laborat pri-
ma gl.mag.& ponit tres rōnes in ſeruitutib.& tres in facto, ſed per
eam non declaratur iſte articulus, quia illa quæ dicit gl.potius con
cernunt effectum indiuiduitatis, quia ex eo, ꝙ ſunt indiuiduæ ſe-
quuntur illi effectus qui oſtendūt cauſam quare indiuiduæ ſunt.
Nunc recitemus gl.in voce.Collige ēt ex tex.dum dicit.{ſi quis fa
4 ciendum aliquid ſtipulatus ſit.}iūcto principio, † ꝙ qui ſtipulatur
ſeruitutem, non ſtipulatur fieri, ſed dari, vt hic ponatur differētia
inter ſtipulatorem ſeruitutis & facti, quod eſt ↄ gl.& Bart.in l.j.in
prin.s̃ eo.¶In glo.j.mag.Not.ꝙ diuidit̃ in tres partes principales.
¶Prima, format vnam oppo.ↄ id, qđ hic dr̃ de ſeruitutibus vſque
ibi{qualiter.}Secundo nititur oſtendere tribus modis qualiter ſer
uitutes prædiales ſunt indiuiduæ vſque ibi,{ſed hoc.}Tertio, alijs
trib. modis qualiter facta ſunt indiuidua, in prima parte gl. in prin.
dum dicit.{præter vſumfructum.}dic melius, ꝙ regula quæ hic
ponitur loquitur de ſeruitutibus prędialibus, vnde illa exceptio q̃
facit gl.non eſt bona quoniam non eſt regula, ſicut eſſe debet, vt
not.in l.j.de re iud.& in l.in his.s̃. de leg.j. de contentis ſub regula,
cum ſit ſeruitus perſonalis.¶In gl.ibi.{ſed inter hæredes promiſſo
ris non recipit diuiſionem.} q.d. ſecus inter hæredes ſtipulatoris.
& gl.male loquitur.Primo, quia ↄ reg. poſitam in l.2.§.ex his.s̃.e.
ꝙ illa q̃ ſunt indiuidua ex parte promiſſoris, ſunt ēt ex parte ſtipu-
latoris, & è conuerſo.Secundo, inquātum dicit, ꝙ eſt indiuiduus
ex parte promiſſoris, loquitur ↄ tex.in l.v.ver.rco.s̃.de uſufr. Ter-
tio inquantum innuit, ꝙ ſit indiuiduus ex parte ſtipulatoris, quo
ad eius hæredes, ineptè loquitur, q̃a ſtipulatio vſusfr. ad hæredes
non tranſit, niſi de his ſit facta mentio, vt s̃.eod.l.ſtipulatio iſta §.ſi
5 quis ita.†Quare autem vſusfr.ſit diuiduus, dic duplici ratione.Pri-
mo, quia eſt pars dñij, vt in l.4.de vſufruct. & do.re.corp.ergo &
quælibet eius pars integralis.Secundo, quia ordinatur ad acquiſi-
tionem fructuum qui ſunt diuidui.Tertio, quia cōtinet quid cer-
tum, quia ad ipſum pertinent oēs fructus, licèt ſit incertum, q̃ fru
ctus erunt, & eſt ēt incertum quantum durabit vſusfruct. vt).e.
l.vbi aūt non apparet.§.fundi.ſed ſeruitutes prædiales continent
incertum, quia ordinant̃ ad neceſſitatem ꝑdij, quæ pñt ex tp̄e ua
riari, & idem in ſeruitute vſus, q̃ ſil̃r ordinatur ad neceſſitatē hoīs
& iō dicetur indiuidua, vt in l.vſus pars.s̃.de vſu.& hab.pt tñ ſalua
ri illa gl.in vno caſu poſtq̃ vſusfruct.eſt conſtitutus, nam tenet̃ cō
ſtituens pati iſtum vti frui, vt in l.3.de vſufr.& C.eo.ti.l. corruptio
nem.cum ibi no.& aliter non vr̃ plene conſtituiſſe, vt dixi in l.2.s̃.
eo.Iſta aūt obligatio ad patiendum vr̃ indiuidua, quia quilibet hr̃
dum conſtituentis tenetur inſolidum, & ſi promiſſa eſſet ſi non
pateretur, vno ex hr̃dib.ↄfaciente cōmittit̃ inſolidum ↄ oēs, qñ
aufert totū cōmodum vſusfr.vt s̃.e.l.4.& l.5.§.Cato.in prin. qđ ēt
voluit Bar.in iſta l.in fi.4.q.In ſcd̃a parte dum dicit.{vel promittat
alij fundo.}in hoc ver.do.Raph.de Cu.dicit, ꝙ putat gl.erraſſe.nā
licèt multæ ll.dicant, ꝙ vnus de ſociis fundi cōis pro indiuiſo non
poterit ſtipulari ſeruitutem ad fundum, ut in l.pro parte.de ſer.&
in l.ſi unus.de ſer.ruſt.præd.nulla tñ l.dicit, ꝙ non poterit promit
tere, hoc idē vr̃ ſentire Bar.qui dicit, ꝙ non eſt prohibitum unum
de ſocijs fundi cōis eſſe obligatum ad ſeruitutē in eodem fundo,
ut patet in l.per fundum.de ſer.ruſt.præd. nam & pt quis eſſe obli
gatus ad ſeruitutē, licèt nullum ꝑdiū habeat, & ſic ad fundum alie
num, ut in l.hr̃des.§.pen.fa.erc.Et ſi quæras, quare non ſic ex par-
te ſtipulatoris? R̃ndet ipſe, q̃a ſtipulator dēt ius metiri ex ſua per-
ſona, illud eſt nihil dicere, ꝑterea ſicut vnus de ſocijs pōt hr̃e aliū
obligatum ad ſeruitutem imponendā ad fundū cōem, nō tñ po-
terit imponi, nec erit ſeruitus quouſq; alij conſentiant, text. eſt in
l.fi.

l.fi.cōia præd.& illa l.& l.per fundum.de ſer.ruſt.præd.faciunt me
valde dubitare ſuper hoc articulo', quia ſi vnus de ſocijs imponit
ſeruitutē fundo cōi,vel acquirit,impoſitio,vel acquiſitio non eſt
nulla,ſed;pendet ex futuro euentu,& ſi alii poſtea conſentiant ex
tunc impoſitio,vel acquiſitio hēbit effectū,vt in illis ll.quare ergo
ſtipulatio,vel promiſſio eſt nulla,vt vult illa gl.& ēt tex.vñr velle?
nullus hoc tāgit.Vñ poterit dici ſalua veritate,ꝙ idem ſit in ſtipu-
latione,vel promiſſione,qđ eſt in ꝯſtōne,vt non valeat,vel ſit nul
la,ſi ſocij poſtea non conſentiant,alias ſecus, & ſic erit in penden-
ti,qđ ergo dr̄ in l.ſi vnus.in 2.rñſo.de ſer.ruſt.præd. ꝙ ſi oēs ſtipu-
lant̄,valet ſtipulatio,pōt intelligi ſil',vel diuerſis tpib.per illā l.fi. ſed
ſi intelligerem ꝓut intelligunt gl.& Doc.tunc oporteret, ꝙ ſil' ſti-
pularent̄,ſed ſi diuerſis tpib.nullius ſtipulatio valeret, quia prima
eſſet nulla a prin.& per ſequentem non reconualeſceret, & econ
uerſo,multū tñ dubito,quia vñr uiolari text.p̄dicti, ſed neceſſitas
vr̄ cogere ad hoc dicendum.Rō aūt quare vnus, ſine alijs nō p̄t
ſtipulari,nec ꝓmittere,eſt,quia nec ēt pōt imponere, vel acquire
re,vt d.l.ſi vnus.& ſic ſtipulatio,& promiſſio eſſent inutiles,quia
non poſſent effectū ſortiri. Rō aūt quare vnus ſine alijs non pōt
hoc facere,eſt,quia ſeruitus ſe hēt ad modum characteris, qui im
primit̄ cū ferro ardente,ut no.Bar.in l.4.s̄.de ſeruit. ſi ergo vnus ſi
ne alio acquirit,vel imponit,aut dicimus, ꝙ ille character impri-
mat̄ parti ſui dñij,& hoc ſtare nō p̄t,q̄a illa eſt inuiſibilis,& incor-
poralis,& magis intell'u ꝑcipitur,vt in l. Meuius.§. duob.de leg.2.
& iſta impreſſio nō pōt fieri,niſi rei corporali. Aut dicimus, ꝙ im
primatur parti ſuæ rei corporalis,& hoc ſtare non p̄t,q̄a non poſ
ſet demonſtrare partē ſuā in aliquo minimo ceſpite,in quo ēt nō
eſſet pars ſocij.& ſic imprimendo in ſua, imprimeret in partē ſo-
cij,qđ facere non p̄t,q̄a mitteret falcē in meſſem alienā,vt in l.ſicu
ti.§.Ariſto.ſi ſer.uend.Sed ꝯ iſtam glo.ꝙ iterato non ſit ſufficiens,
& iō non valeat ſtip'o unius,q̄a ipſe ſolus non poſſet imponere.
Nā ſi ſtip'or viæ decedat plurib.hr̄dib.relictis,tranſit ſtipulatio ad
quēlibet eorū inſolidum,& tñ nullus eorū ſine alijs p̄t acquirere,
vt s̄.e.l.2.§.ex his.cū ibi no.ergo dr̄et ſtipulatio per mortē uitiari,
& euaneſcere.Sol.Iuriſconſul. hoc dubiū ſentit, & voluit tollere
in l.plurib.§.& placeat.j. ea.l.ſed non bñ declarat,vñ dic, ꝙ ſtipula
tio defuncti tranſit ad oēs hr̄des,vñ non ponderat̄ tunc,ꝙ nullus
ſine alijs pōt eam mittere executioni,ſed ſatis eſt,ꝙ oēs hn̄t actio
nē,ſed non ſic,ſi vnus ſtipulatur, ſua ſtipulatio tranſit ad alios ſo-
cios,iō non valet,quia ipſe ſolus eēt qui non pōt, ſed ꝯ ipſe pōt ce
dere ſocijs,& ſic tranſibit.Sol.penes eum non remaneret, ſi cede
ret,& ſic non erit dare caſum in quo oēs habeant actionem. ¶In
gl.ibi,{& poſtea partem eius,} ſubaudi ꝓ indiuiſo, ſecus ſi pro di-
uiſo,vt in l.ſi quis duas.§.j. cōia præd. Primo.n.caſu ꝑuenit res ad
caſum a quo non pōt incipere ante negotiū perfectum, iō vitiat̄,
vt in d.§.& ſi placeat.& per Dy.in r'a factum.de reg.iur. ¶Secun-
do not.q̄a remanet penes eum pars pro diuiſo, in qua nullus hē-
bat cōionem,in qua parte ipſe ſolus poſſet acquirere,& impone-
re de nouo. ergo non vitiatur ſtipulatio per alienationē alterius
9 partis.† Quid aūt ſi ſtipulator ſeruitutis añ ipſam conſtitutam to-
tū fundum alienat? dic eodem mō ſtipulationem vitiari, vt j.ea.l.
ſi ſub vna.§.fi.niſi tp̄e alienationis cedat ius ſtipulationis,ut ibi no.
per Bal.& idem ſi prius ceſſiſſet,ſecus ſi poſtea ex interuallo, q̄a ſti
pulatio fuiſſet annullata per alienationē,unde non poſſet cedi ſ'm
eundem ibidem,ubi oīno uide,niſi fuiſſet ſtipulatus pro ſe,& pro
illis quib.cederet iura ſua ſ'm Ang.hic quod dicit eſſe no Sed licèt
poſſet cedere vni,non ſic plurib.vt in plures alienaret, q̄a ſine iniu
ria promiſſoris hoc fieri non poſſet ſ'm eundem, cū de vno per-
ueniret̄ ad plures.Sed ꝯ,nam & hoc contingit,cum ſtipulator de
cedit plurib.heredib.relictis,& tñ non vitiat̄ ſtipulatio.Rñdeo, ꝙ
hoc euenire poſſe promiſſor proſpicere debuit, ſciebat.n.ſe mori
turum,& poſſet plures hr̄des relinquere,& diſpoſitionem iuris ta
lem eſſe,vñ non poteſt conſequi, ꝙ grauetur ꝑꝑ ſuum propoſi-
tum,nam ſic poterat imaginari,ꝙ alienaret inter uiuos, & in plu-
res.breuiter per iſta q̄ dicit gl. non datur intelligi quare ſeruitutes
8 ſint indiuiduæ,ſed bene declaratur quædam natura ipſarum, † iō
aduerte,ꝙ diuiſio quædam eſt nālis,quædam ciuilis, ſ'm iuris di-
ſpoſitionē.prima fit per partes diſcretas, & ſeparatas ab inuicē, &
non cadit in reb.corporalib.& non fit per legē,ſed per hoīem, de
qua loquitur ti.fa.erciſ.& cōi diuid.& iſta cadit in qualibet re cor-
porea.Aliqñ per ipſam deſtruitur ſubiectū, vt ſi fieret in re aīata.
Nam ſi homo uel animal diuideretur per fruſtra, ſubiectum de-
ſtrueretur ſi aīa ex toto abiret, alias ſecus, vt per amputationem
manus,vel pedis,quia deſtruitur illa pars cum qua anima non trā
ſit,ſed aliqñ non deſtruitur in aliquo,vt in diuiſione fundi,uel do
mus.Iſta diuiſio nālis non cadit in ſeruitutib. & huius eſt ſola rō,
quia ſunt iura incorporalia,unde nāliter non cadit in eis, non eñ
poſſet hō diuidere,quod nec videt,nec tangere poteſt.Iſta autem
diuiſio,licèt cadat in qualibet re incorporali, non tñ ſp̄ auditur q̄
petit eam fieri per iudicium fam.erc.uel cōi diui. immo in multis
caſib.denegatur,ut no.in l.fin.C. cōi diuid. Diuiſio autem iuris fit
dupliciter.ſ.per partes integrales,ut proprietatem & vſumfructū.
Itē per partes quotas,quas gl.hic in ſeq.parte appellat multiplicati
uas,ut 3.& 4.dimidia,& ſic de ſingulis,& iſta cadit tam in reb.cor
poralib.q̄ in iuribus incorporalibus,vt patet in dñio, & actionib.
& primo caſu pōt fieri per hoīem.ſ. in rebus corporalib. Secun-
do non,niſi per l.& neutra ipſarum cadit in ſeruitutibus, prima q̄
fit per partes integrales non cadit,quia fierent ꝯ r'am q̄ eſt, ꝙ nō
eſt dare ſeruitutem ſeruitutis,vt in l.j.de vſufr.le.& hic eſſet dare,
quia proprietas eſſet iſta ſeruitus prædialis, & vſusfructus ſil'r eſt
ſeruitus perſonalis,ergo non reperit̄ vſusfructus ſeruitutis.Secun
da ſil'r non cadit,ideſt per quotas,qñ ordinantur ad tollendā ne-
ceſſitatem prædij dñantis.ut in l.j.de ſeru.ruſt.præd.& iſta non p̄t
tolli pro parte,quia non afferret tantam vtilitatem reſpectu par-
tis,quātam tòta reſpectu totius,ſicut enim ſi homo indigeret ad
ſuſtentationem vitæ quatuor panib. in die,& darentur duo tantū
cito deficeret,ita per prædium,vt in certa mēſura ponamus aq̄ q̄
neceſſaria eſt,ſi daretur minor citò areſceret, & ea ratione ſerui-
tus vſus dr̄ indiuidua.Tertio procedit iſta indiuiduitas rōne ſubie
cti.ſ.fundi dñantis,vel ſeruientis ſine quibus ſtare non pōt,ut in l.j.
cōia præd. & hoc dupliciter, primo quia non cadit in parte fundi
pro indiuiſo,& rōnem s̄.dixi,& ex hoc ſequunt̄ effectus de quib.
in gl.Secūdo,quia tota eſt in toto, & tota in qualibet parte totius
poſtq̄ eſt conſtituta Ex quo ſequitur, ꝙ ſi prædium diuideretur
in plures partes,non diuideret̄ ſeruitus: imo cum qualibet parte
tranſit inſolidū,ut l.in uia.§.fi & l.ſi partem.de ſeru.ruſt.præd.quia
per diuiſionem non deſtruit̄ ſubiectū,ſed quælibet pars fundi effi
citur fundus,ſic & aīa hoīs eſt tota in toto, & tota in qualibet par
te totius,ſ'm Philoſophos,non tñ ſic tranſit cū qualibet parte ſi di
uideretur corpus hoīs per fruſta,vt s̄.dixi.licèt autem ſeruitus nō
recipiat partes,recipit tñ modum in l.4.§.fi.de ſeru.& poſt conſti-
tuit renū.ad certam partem prædij,nec ꝑꝑea videretur diuidi, ſed
reſtringi eius virtus,ſicut cū hoī extraherentur oculi, non diuide
ret aīa,ſed reſtringitur eius virtus, ut quia primo habebat virtutē
viſiuam,nunc non habeat,& de iſtis modis (quod melius fieri po
teſt) datur intelligi iſta ſubtilis mā, in qua quantum quis ſtipulat̄,
tantum plus reperit de difficultate, nec poſſunt oīa exprimi, ſed
9 melius intellectu percipiuntur.Quod ſufficit pro iſto mane. ¶†In
tertia parte gl ibi.{inanis ſit ſtipulatio.} dic ꝙ D.Raph miratur val
de de illa gl.& de Doct. qui eam ſequuntur.nam ego poſſum ſti-
pulari inſulam fabricari in fundo penitus alieno,& valet ſtipulatio
ſi mea intereſt quoquo modo,ut l.ſtipulatio iſta.§. ſi quis inſulā.s̄.
eod. quanto magis debet valere ſi ſtipulor fieri in fundo in quo
habeo partem,licèt pro indiuiſo,quia mea intereſt, ideo dicit iſtā
gl.falſam eſſe,& hoc eſſe clariſſimum,ſed ſalua pace gl.dēt intelligi
qñ ſocius non conſentiret.Idem ſi alius in cuius fundo ſtipulatus
fuit opus fieri non conſentiret,quia ſtipulatio eſt inanis,licèt mea
intereſſet fieri.Sed iura quæ ipſe allegat loquuntur, qñ ille conſen
tiret,& tunc ſi promiſſor non faceret ageretur ad intereſſe,ita lo-
quitur §.ſi quis inſulam. Præterea ipſe non negat quin ſi ſtipulor
ſeruitutem ad fundum cōem,ſtipulatio nō valet,& idem ſi in fun
do penitus alieno,quare ergo vult,ꝙ bene valeat ſi ſtipulor inſu-
lam fieri cū ſit eadem rō.Ipſe rñdit,ꝙ id eſt ſtip'one ſeruitutis, &
ſtipulatione dandi,in qua ſuccedit obligatio ad intereſſe, uñ non
p̄t valere ꝑꝑ meum intereſſe:ſed nos loquimur in ſtipulatione fa
cti in qua ſuccedit,& ſi p̄t valere ꝑꝑ meum intereſſe,ſed certè cū
ſtipulor alteri dari q̄ mihi,bñ ſuccedit obligatio ad intereſſe, vt j.
eo.l.liber homo.§.fi & ſic ſua rñſio nihil valet.Dic ergo ſ'm Doc.
ꝙ iſta gl.dicit verum in eo quod dicit, ſed non perfectè, q̄a dicta
ſua procedunt in facto cohærente ſolo,ſed ille tex.loquitur ēt de
non cohærente,ut eſt ſtipulatio fundum tradi,quod factum non
fit in ſolo,ſed fit de ſolo & iſta ſunt diuerſa ſ'm Bart. hic, ſimiliter
& opera pōt præſtari extra ſolum vnde rōnes gl. non oſtendunt
quare iſta facta ſunt indiuidua. ¶ Opp.in gl.de l.continuus.§.fi.j.
eo.ubi ꝑ poſſumus ſtipulari inſulam fabricari vni ex hr̄dib.meis,ita
ꝙ non aliis,ergo etiā poſſet ipſe, & tñ ipſe non eſt ſolus dñs fundi
hæreditarij,& rñde,ꝙ ibi debet intelligi, qñ in fundo ipſius hære-
dis aliunde,q̄ ex cauſa hæreditaria,uel in fundo ſibi prælegato, a-
lias non poſſet fieri uni quin non fieret oībus,& non ualeret. ¶In
gl.ibi,{non poteſt dici promiſſor in aliqua parte &c.} dic iſtud di-
ctum gl.pōt procedere in duobus caſibus.Primo, quando factū
haberet certam formam,vt inſulam fabricari, nam forma non dr̄
adeſſe quouſq; opus ſit perfectum,ut in l. ſi is qui quadringenta.
§.quædam.ad leg.Falc.Item poteſt procedere,qñ non habet cer-
tam formam,tñ ſi fiat pro parte non conſequitur ſtipulator vtili-
tatē pro illa parte,ſicut ex toto reſpectu totius, ut librum ſcribi,
uel ire Romam,& tunc ſcribendo pro parte, uel eundo vſq; ad
medium itineris,non liberat̄ in aliquo,& ꝑꝑ hoc dr̄ iſtud factum
indiuiduum.Iſti duo caſus ſunt clari, ꝙ vbicūq; aliquod iſtorum
duorum ſubeſt,ibi factum dr̄ indiuiduū tam reſpectu obligatio-
nis,& ſic deſcendit ad quemlibet hæredū inſolidum tam ex parte
ſtipulatoris,q̄ promiſſoris,q̄ ēt reſpectu ſolutionis,q̄a non cōtin-
git liberatio pro parte, ſed certè reperitur factum in quo neutrū
iſtorum adeſt,ut fundum tradi,nam hoc non habet certā formā,
& traditio facta pro parte tantam affert utilitatem pro illa parte q̄
tam totum reſpectu totius,& tñ dr̄ indiuiduum iſtud factum, ut

hic,ergo iſta rō non eſt ſufficiens.Barto.rñdet, ꝙ non eſt dare tertium caſum in quo factum eſt indiuiduum,alia rōne.ſ. ne contingat ſolutionem fieri in diuerſis reb.nam ſtipul'o fundū tradi eſſet diuidua,& ſi fieret traditio partis, liberaret̃ tradens pro illa parte, & ſi conueniret̃ ad aliam partē non poſſet ad illam præciſe compelli,ſed liberaret̃ ſoluendo intereſſe,vt ſ.eo.l.in ſtipulationibus. §. operarum.in fi.& ſic fieret ſolutio in diuerſis reb. qđ eſt inconueniens,vt). e.l.in executione.§.pro parte.Sic ergo cōclude, ꝙ vbicunq; aliquod iſtorum trium interuenit,ibi factū dr̃ indiuiduum ſed vbicunq; nullum iſtorum interuenit,tūc dr̃ factum diuiduū, & ita loquit̃ l.ea §.Cato.ſ.eod. Sed ꝯ, ꝙ ēt ibi ſubſit iſta vltima rō, nā loquitur in ſtipulatione de non agendo vel de rato: ſi ergo ꝑ parte non agis,vel ratum hr̃,habeo partem facti:ſi pro altera parte agis,vel non hr̃ ratum,hēbis intereſſe pro parte,& tñ illę ſtipulationes ſunt indiuiduæ vtroq; reſpū.dicit Bar.ꝙ ipſe intelligit illum §.qñ illæ ſtipulationes interuenerunt ſuper obligatione competēte ad pecuniā,quo caſu ſi pro parte fiat habeo factum,cuius effectus eſt ipſa pecunia,ꝑ altera vero parte pro qua non fit, habeo intereſſe,qđ ēt conſiſtit in pecunia,& ſic non videor hēre in diuerſis reb.ſecus dicit ipſe ſi debebatur ſpēs,arg.huius tex.dum loquit̃ in ſtipl'one fundum tradi.D.Raph.dicit, ꝙ Bar.deſtruit illum §.reſtringendo ipſum illo mō,& verum dicit,in hoc tñ ipſe ſubdit, ꝙ alia rōne factum de quo ibi,dr̃ diuiduum,& alia fundum tradi dr̃ indiuiduum,quicquid dicat Bar.quia promiſſio de non agendo, vel de rato dñr cōtinere factū indiuiſibile:ideo p̃t fieri ꝑ parte indiuiſibili.ſ.hæreditaria,qlibet.n.ex hr̃dib.eſt hr̃s pro parte indiuiſibili,& ꝑ illa non pōt agere,vel ratū hēre,ſed fundū tradi eſt actus diuiſibilis,& nō pōt fieri ꝑ parte indiuiſibili,ſed hæc eſt vna fantaſticaria, nā & ſolo pecuniæ eſt act⁹ diuiſibilis, & tñ vn⁹ ex hr̃dib. p̃t eā facere pro parte ſua indiuiſibili,& ſil'r uni ex hr̃dib.pōt fieri, ad ꝯrium,ſicut de §.Cato.dic ut dicā in ſeq.ꝗrio.nam Bar. ſecūdo loco opponit,ſi ſtipl'o fundum tradi eſt indiuidua illa rōne, ne cōtingat fieri ſolutionē in diuerſis reb.dēt eſſe diuidua dūtaxat quo ad ſolutionē,ne contingat illa rō ſi ſoluatur,vel fiat pro parte,non quo ad obligationem,imò dr̃ diuidi inter hr̃des, prout videmus in ſtipl'one alternatiua,vel gñis,q̃ ſunt indiuiduæ illa rōne,& tñ inter hr̃des diuiditur,vt in l.2.§.j.ſ.eo.Sed ille tex.vr̃ probare,ꝙ ſtipulatio fundum tradi ſit indiuidua,ēt reſpectu obligationis,qa ponitur ad paria cum alijs factis.ſ.poſtq̃ ponit,& inſulā fabricari,q̃ ſunt indiuidua,ēt reſpū obli.Sol.obligatio alternatiua, vel gñis conſiſtens in dando eſt indiuidua reſpū ſolutionis,& non obligationis vt dictum eſt, ſed ſtipulatio fundum tradi conſiſtens in facto eſt indiuidua vtroq; mō,vt hic.Rō diuerſitatis,qa ſi in ea poſſet fieri ſol.in diuerſis reb.fieret variatio ēt in obligationib.quia ipſum factum.ſ.tradi dētur actione in factū, ſed intereſſe dētur certi condictione,ſed in obl'one gñis & alternatiua conſiſtentib. in dando, in quo non ſuccedit obligatio ad intereſſe fieret variatio dūtaxat in reb.& nō in actionib.quia ſi ſoluat̃ pars Stichi & pars Pamphili,ambæ ſoluerent̃ ex eadē obligatione ſm Bar.d. Rapha. dixit ſe non intelligere quid Bar.velit, & ꝙ ipſe non reputat multo minus inconueniens,ꝙ fiāt ſolutiones diuerſarum rerum,& diuerſis obligationib.q̃ ex una:ergo ſtipulatio gñis,vel alternatiua in q̃bus fit ex vna,eſt diuidua reſpectu obligationis, mulo magis ſtipulatio fundū tradi dēbat eſſe diuidua reſpectu obligationis,quia fit ſol.diuerſarū rerum, & diuerſis obligationib. & iō reiecta doctrina Bart.ipſe reuertit̃ ad ſuā,de qua ſ.dixi. ſed certè dictū ſuum procederet in diuerſis obligationibus ꝯctis ad diuerſas res,quarū vna non ſuccedit loco alterius,ſed obligatio ad intereſſe ſuccedit loco facti,& iō magis eſt inconueniens,ꝙ actor compellatur variare in reb,& in actionibus,cum ſua intentio fuerit unam rem ſtipulari,& vnā obligationem acquirere,licèt l. ſubroget ēt alteram & ſic pōt ſuſtentari dictum Barto.Qūo ergo rūdetur ad §.Cato. uolendo ipm intelligere largius q̃ faciat Bart. vt loquatur etiā qñ actio,ſuper qua ſtipulationes illæ factæ ſunt,cōpetebat ad ſpeciē, & ſic habetis partē ſpeciei,& partē intereſſe,nihilominus illæ ſtipulationes ſunt oīno diuiduæ:Rñdeo,verū eſt q̃tum ad diſtributionē inter hr̃des,cū diſtribuantur pro hr̃ditarijs portionib.& idem pōt dici in ſtipulatione fundum tradi,ſed quantum ad ipſum principalem promiſſorem illæ ſtipulationes ſunt indiuiduæ, vt patet in fi.illius §.& eodē modo intelligitur hic in ſtipulatione fundum tradi,ꝙ ſit indiuidua reſpū principalis promiſſoris,licèt reſpū hæredū non,ergo reputatur inconueniens reſpectu hr̃dum variare in reb.& in actionib.ſed reſpectu principalis ſic,ſed in obligatione gñis,& alternatiua in qua eſt vnica tñ variatio, ſicut ſunt indiuiduæ reſpectū ſol.tñ quo ad principales ꝯhentes,ita & quo ad hr̃des eorū,vt in l.2.§.ex his.ſ.eo.Vltimo opp. ꝙ ſtipulatio fundum tradi ſit diuidua reſpū obligationis, qa hoc videmus in obligatione rē reſtitui.ſ.cōmo.l.3.§.qñ hæres.In hoc ſunt tres opi. Vna ut fateamur ꝯrium,& ille tex.intelligatur ſm illum,vt nō ſit dare bonam rōnem diuerſitatis,& hanc tenet Pet.alia eſt, econuerſo ꝙ ille §.intelligatur ſm iſtum,ꝙ obligatio rem reſtitui ſit indiuidua, ēt reſpectu obligationis,& hanc tenet d.Raph.dicens,ꝙ ſi obligatio fundum tradi eſt oīno indiuidua, multo fortius rem reſtitui, cum iſta reſtō ſit meri facti,maximè qñ fit a cōmodatario,uel depoſitario,qui non habuit dñium,nec poſſeſſionē, ſed nudam detentationē:ſed traditio pōt fieri ab hñte dñium,vel poſſeſſionem & utrunq; pōt transferri,vt ſ.eo.l.in conuentionalib.§.fi. cum ibi no.nec ob.ille §.hr̃s.dū dicit quemlibet teneri pro parte,nā ipſe intelligit.ſ.obligatione ſecundaria,q̃ dat̃ ad intereſſe ſi non reſtituit̃, non primitiua,q̃ dat̃ ad reſtōnem rei.Et iſtud eſt ꝯ mentem illius §.qui non patit̃ iſtum intellectū re vera,ſed loquit̃ de reſtōne rei, præterea tex.eſt,cui non pōt rñderi in l.in condictione. de condi. fur.Sed condō furtiua re extante dat̃ ad ipſam rē reſtituendā,nō ad æſtimationē,qa non reſtituitur,qñ non ſuccedit obl'o ad æſtimationem,niſi re perempta,vt in l.in re furtiua.§.j. de cond. furt. & tñ in illa l.in condōne.dr̃,ꝙ ſi ſunt plures hr̃des furis,quilibet tenet̃ pro parte.ſ.ad reſtōnem rei,vñ fuit tertia opi. Dy. q̃ ſequitur Bar.ꝙ obligatio rem reſtitui ſit indiuidua,duntaxat reſpū ſolutionis,ſed rē tradi ēt reſpectu obligationis, per illum text. & rō eſt diuerſitatis,qa rem tradi eſt meri facti,& non hēt ſimilitudinem cū obl'one dandi,cū ſtatim poſt moram ſuccedat obligatio ad intereſſe,ſed obl'gatio rē reſtitui hēt ſimilitudinem cum obligatione dandi,qa non ſuccedit ſtatim poſt morā,ſed duntaxat re perēpta, ut d.l.in re furtiua.§.j.iō in ea ſeruat̃ media uia,ut ſit diuidua reſpū obligationis,& indiuidua reſpū ſolutionis,ſicut obligatio faciēdi, & iſtam tene menti,qa cōis eſt,maximè poſtq̃ eam tenuit Dyn. plus tñ placet in puncto iuris opi.Pet.ꝙ ſtipulatio rem tradi,ſit diuidua quo ad diſtributionē inter hr̃des,ſicut obligatio rem reſtitui,ut dixi ſ.Rñdeo ad § Cato.nec aliqd ob.huic opi. iſta æquiparatio q̃ facit tex.ad alia facta.ſed de facili rñdetur,ꝙ non eſt ꝑ oīa, nā & hæc facta æquiparant̃ ſeruitutib. & tñ æquiparatio non eſt per oīa,cū ſeruitutes indiſtinctè ſint indiuiduę,& facta non,Item ſeruitutes ſunt indiuiduæ ēt quo ad ꝯctum,& non ſic facta, ut dixi ſ.ad rōnē dñi Raph.ꝙ reſtō rei ſit meri facti,rñdetur,ꝙ ꝓcedit qñ reſtituis mihi rem meam,ſed pōt dici reſtō ēt cū reſtituis rem, q̃ non eſt mea,ſed aliqñ fuit,vt in eo qui tenet̃ ꝯdōne inde.uel ob cauſ.in qua fuit tranſlatum dñium, & reſtituendo rem transfert, & ſic non eſt meri facti,vt ēt patet in l.Iul.in prin. cum ſeq. de uſu. & dixi in §.Cato. Præterea etiam traditio rei eſt aliquando meri facti,vt ſ.eo.l.ſi rem tradi.

---

1 *In obligationib.facti ſtatim poſt morā intereſſe incipit eſſe in obligatione.*
2 *In obligatione rem reſtitui,an poſſit quis præciſe compelli ad reſtitutionē, & quid in obligatione rem tradi.*
3 *Quid in obligatione dandi.*
4 *In obligatione facti cum ſit in mora, & ſuccedat obligatio ad intereſſe,an ante moram ipſum factum ſit in obligatione.*
5 *An iſta ſtipulatio ad intereſſe ſit diuidua.*

1 **§. Celſus.** ¶†No.ex iſto §.duo.Primo, ꝙ in obligationibus facti,ſtatim poſt morā intereſſe incipit eſſe obligatione,ut colligit̃ ex uer.{dari oportere.& ēt in petitione, ut in fi.& ſic pōt peti per ſe abſq; eo,ꝙ petat ipſum factū,ſed gl.in l.ſi qs ab alio.ſ.de re iud.§.fi & ſ.e.ti.l.cum ſtipulatus ſim mihi a Proculo.§.fi.tenet ꝯrium,ꝙ ſic,dūtaxat in officio iudicis mercenario & ſic non poterit peti per ſe,ſed dēt peti principaliter ipſum factū vt fiat condemnatio in intereſſe ſi non pōt,uel non vult facere, q̃ gl.reprobatur per iſtum tex.& per l.ſi inſulam.). cod. vbi patet, ꝙ ſuper intereſſe fit lit.cont.ergo petitur principaliter, alias nō fieret ſuper eo.conte.& ſi ſic eſt in obligatione,& in actione,ergo per ſe non poſſet peti,ut in l.4.C.depoſ.& iſta prouiſio fuit vtilis, quia rł'r ad factum quis non poteſt præciſe compelli,unde ſi non poſſet intereſſe petere de directo,cōpelleretur petere factum,& iudicium eſſet eluſorium ſuper facto,& dicit glo.hic,ꝙ iſta obligatio, & datio ad intereſſe oritur ex tacita,& ficta ſtipulatione legali,qa qui ſtipulatur factum,cenſetur ſtipulari,& intereſſe,ſi non fiat, & procedit hoc etiam in obligatione rē tradi,vt in l.j. in princ.de act. empt.licèt ad tradendum poterit quis præciſe compelli, qñ tenet ex ꝯctu bonæ fidei,& habet facultatem rei tradendæ,vt ibi not.in gl.ſm opi.Mar.quæ cōiter tenetur.not.Cy.in l.ſi ita traditio.C.de act.emp.& ēt Dy.& Bar.hic in 8.q.art.3.& ſic actor poſt moram poteſt,vel agere præciſe ad tradendum,vel (ſi magis vult) agere ad intereſſe,ſed in obligatione rem reſtitui,non ſuccedit incontinenti poſt moram ſi res extat, imo debet præciſe reſtitutio fieri; ſed ſecuto interitu cum mora præcedenti bene ſuccedit,ut poſſit de directo peti æſtimatio,ſm Dyn.quem ſequitur Barto. per l.in re furtiua.§.j.de condi.furt. & nihilominus adhuc poteſt peti ipſa res licet perempta.eo.titu.l.3.&). eo.titu.l.inter ſtipulantem.§.pe. licet gloſſ.in d.l.in re furtiua. tenuerit ꝙ ēt re perempta, non ſit in obligatione, ſed duntaxat in officio iudicis, & ita intellexit illum tex.ſed gl.in l.uinum.ante fi.mag.glo.ſupra ſi cert.peta.dicit, q̃ ibi eſt ſpeciale odio furis,vt intereſſe ſit in obligatione poſt interitū, & ſic innuit,ꝙ extra illum caſum in obligatione rem reſtitui non ſuccedat,etiam poſt interitum,ſed gloſſ.in l.diuortio.§.ob donationes.ſolu.matri.ſentit,quòd indiſtinctè in obligatione rem reſtitui re perempta ſuccedat,non ante,& iſtam tenet Dy.& Bart.ſed

quare

quare non añ ſicut in obl'one rē tradi? ut in d.l.i.in princi. de act.
emp.cũ poterit qs pręcisè cõpelli ad tradēdum re extante.vt ṡ.di-
xi,ſicut ad reſtituendum.difficile eſt rõnē videre, ſed Doct.hoc
2 non tangunt.& ſemp̃ dubitaui. †Eſt tñ verum, ꝙ in obligatione
rem reſtitui,ſiue ſit bonæfidei,ſiue ſtricti iuris, põt qs præciſe cõ-
pelli ad reſtõnē ſi res extat, & habet facultatem rei reſtituendi,q̃a
aſſimilat̃ rei vend.in qua res auferẽ manu militari, vt l. q̃ reſtitue-
re.in fi.de rei vendi.Sed in obligatione rem tradi. ita tenē ſi eſt bo
næfidei,ſecus ſi ſtricti iuris,& ita eſt ſñia Bar.hic in 8.q.in arti.iij.tñ
iſtud non ſatisfacit ad plenũ,q̃a ſaltem eo caſu quo põt pręciſe cõ
pelli ad tradendum,deberet eſſe idem qđ in obligatione rem re-
ſtitui,vt non ſuccedat obligatio ad intereſſe, ſed deberet agi præ-
ciſe ad rem tradendam,& tñ ille tex.in l. j.in prin. cũ g̃naliter loq̃-
tur,vr̃ indiſtinctè velle ꝙ ſtatim ſuccedat, niſi reſtringamus illum
tex.ad caſum quo non habeat facultatem rei tradendæ, & ſic nõ
poterit præciſe compelli,aliter neſcirē quid dicere in iſto articulo,
niſi dicamus ꝙ in obligatione rem reſtitui,ſi res extat poterit agi
pręciſe ad reſtõnem,ēt ꝯ illum,q̃ non habet facultatē rei reſtituē-
dæ,ſi tenet̃ rõne doli,vel culpæ,ſeu morę, & ꝯ eum iuratur in litē
ſi non reſtituit,licèt ſumma ope nixus reſtituere non potuerit.ſi-
cut in rei ven.& hypothecaria, vt d.l.q̃ reſtituere. & l. ſi fundus. §.
in vendicatione.de pig.& l.ſi poſſeſſor.§.fi.de pet.hęr. ſed ad tradi
tionem rei non põt pręciſe quis compelli, nec ꝯ eum iurari in litē,
niſi habeat facultatem rei reſtituendę, nec ſufficit ꝙ res ſit in rerũ
natura,tñ iſta rõ adhuc non vrget,quare non ſuccedat, q̃a quan-
tum iuratur ꝯ eum qui tenet ad reſtõnem rei,tanto magis debe-
ret ſuccedere incontinenti poſt moram,vt ſic actor haberet du-
plicem viam,qđ eſt durius reo.Pręterea non vr̃ ꝙ opponere poſ-
ſim actori,non potes agere ad intereſſe, quia res extat, ſed debeo
agere ut præciſe cogatur reſtituere, qñ allegaret turpitudinem
ſuam, & culpam de qua ſentit lucrum, quod facere non poteſt,
vt l.cum in fundo.§.ij.de iure dot.Breuiter fateor non videri bo-
nam rationem diuerſitatis inter iſtas rationes, & non ſine cauſa,
cum Doctores tranſiuerint ſicco pede ſuper hoc, & nullus eſt q̃
3 tangat nec declaret.†In obligatione autem dandi nec poſt morã,
nec ēt poſt rei interitum ſuccedit obligatio ad æſtimationem,ſed
debet agi ad ipſam rem,& q̃a non põt dari officio iudicis, fit ꝯdē
natio in ęſtimatione,ut ĩ.eo.l.ſi ſeruum.§.fi.& l. vbi aũt.in fi. ĩ.eo.
niſi in tribus caſibus,quos ibi notaui,& ēt in quarto, qñ obliga-
tio eſſet ꝯcta ꝯ propoſitum ꝯhentium, quo caſu ſuccedit,& põt
fieri ęſtimatio re perempta,uel ſi dari non poteſt, ita loquitur l.ſi
filio.la prima.ṡ.de do.cau.mor.Quæ aũt ſit ratio diuerſitatis inter
obligationem dandi,& obligationē facti. Doct. multas aſſignãt,
& nulla eſt quæ vrgeat,tñ iſta magis placet,q̃a dari ſemper noſtra
intereſt cum ſit accipientis fieri,ſed aliquid fieri nõ ſemper noſtra
intereſt,vñ ſi fuiſti in mora dandi,& poſtea das adhuc vtilitatem
ſentio,ſed ſi fuiſti in mora faciendi,& poſtea vis facere,poteſt eſſe,
ꝙ mea nõ intereſt fieri,ſed bene interfuit tp̃e quo fuiſti in mora,
vt patet in l.& ſi poſt tres.ſi quis caut.vnde q̃a hodie nullã vtilita-
tem ſentirem,iuſtum eſt,ꝙ agere poſſim ad illud quod mea inter
fuit aliq̃n fieri.Super primo articulo occurrũt quamplures q̃õnes
qñ ille qui promittit factum,fuit in mora,& ſic ſuccedit obliga-
4 tio ad intereſſe.quas Bart.hic examinat. † Sed quæro de vna quã
ipſe non tangit,an ante moram ipſum factum ſit in obligatione.
D.Chriſtophorus de Caſtigliono tenebat ꝙ non, q̃a qui ſtipula-
tur factum cenſetur ſtipulatus ſolum intereſſe ſi non fiat ſ̃m eum
per l.ſi pœnam.in fi.ṡ.eo.& per l.inſulam. ĩ. eo.ideo ll.dicunt ꝙ ex
tali ſtipulatione nõ poteſt agi,niſi poſtquam tranſiuit tñ tempus
quo fieri potuit.ṡ.eo.l.ſi ita ſtipulatus eſſem abs te. ſed ſi factum ē
in obligatione,& actione,poterit agi etiam ante lapſum tempus,
quia eſſet obligatio pura,& iſta iura ſatis faciunt pro eo. Item ra-
tio,quia ad factum non põt quis pręciſe compelli, & ſic obliga-
tio,& actio eſſent fruſtratoriæ.Br̃.glo.tenuit expreſſe ꝯrium in l.
ij.§.item ſi in facto.in prima glo.mag.ſupra eo. Item allegabam ꝯ
ipſum text.in l.tenetur.§.j.de act.emp.vbi qui promiſit ædificare.
põt conueniri vt ædificet,& ſic agitur ad factum qđ eſt in obliga
tione & actione.Item allegabam l.ſi quis ab alio.§.fi. de re iud.vbi
dr̃,ꝙ qui promiſit factum,ſi facit,vr̃ facere qđ promiſit, ergo eſt
in promiſſione & in ſtipulatione,malè ergo dicebat ille ꝙ non vi
debatur ſtipulatus,niſi intereſſe ſi non fiat.Præterea ſ̃m eum om
nis ſtipulatio facti eſſet ſtipulatio ꝯdõnalis,& non pura, & illam
opi.quam dico ſentiunt omnes Doct.& p̃ſupponunt factum eſ-
ſe in obligatione,& D.Raph.recitat opi.illius, & eam non tenet.
Nec ob ꝙ obligatio erit fruſtratoria.nam arg. non ſequit̃, ergo
non agitur nec oritur obligatio.nam & ſi teſtõr legat mihi penũ
& ſi hęres non dederit legat x.penus eſt in legato, & etiam in ob
ligatione ante moram hæredis,& tñ vr̃ ꝙ ſine effectu, quia non
poſſum agere præciſe ad penum.imò ſtatim, ꝙ erit in mora orit̃
obligatio ad penum,& transfunditur in x.vt in l.j.de penu.leg.Pręe
terea poterit eſſe ꝙ non eſſet inutilis,ſi conuentus ad factum non
offert intereſſe,nam condemnabitur ad ipſum factum, & ſi poſt
condemnationem ſil'r non offerat ante litem conteſta. in actio-
ne iudicati,compelli poterit præciſe ad factum, quia facultas ſol-
uendi intereſſe non durat vltra,vt in l.item veniunt.§.idem rectè.
ṡ.de pet.hær.Iſta aũt obligatio competens ad factũ non tollit̃, nec
nouat̃ per ſequentē obl'onem q̃ ſuccedit ad intereſſe, ſed illa ſibi
accumulat̃, vt actor agere poſſit ad qđ velit. Quod ēt probatur
ex conuentione duarum ll.ſ.l.3.de cond.fur.ubi p̃t dari ad ipſam
rem poſt interitum,& l.ſi pro fure.& l.in re furtiua.§.j.e.tit. vbi p̃t
agi ad intereſſe,ſed per ſtip'lonem pœnalem bñ nouatur interdũ
actio.quod dic vt ṡ.eo.l.ita ſtipulatus.in fi.& accumulantur alter-
natiuè,tñ eſt alternatio rerũ & actionum ideo actoris eſt electio,
ut in l.3.de eo quod cer.loco.licèt qñ eſt rerum,tñ electio ſit rei
l.plerunq;.in fi.de iure do.põt ēt dici, ꝙ accumulantur copulati-
uè,nec per hoc ſequitur inconueniens,ꝙ aliqui dicebant, ꝙ po-
terit petere vtrunq;,q̃a negatur ꝙ intereſſe ſuccedat loco facti,&
pro ipſo facto habeat,& ſi plures actiones competerent ad eãdē
rem,ſufficeret exactio facta ex una,ita & cum competunt ad fa-
ctum & intereſſe quæ reputantur eadē res.Ad factum aũt præci-
ſe non compellit quis,quia liberatur ſoluendo intereſſe,ut ṡ.e.l. in
ſtipulationib.§.operarum. circa fi.niſi ſit in obligatione ex diſpoſi
tione legalis,uel hoĩs ſuccedentis in locum legalis,vt no.in l.ſtipu
latio.§.ſiue.de no.oper.nun.& hr̃ in plurib.ll.quas allegabat Mart.
de fano.in quib.quis præciſe cõpellitur ad factum,& oẽs loquun
tur in dicto caſu.de quib.uide hic per Bar.Fallit ēt qñ eſt in obliga-
tione ex diſpõne teſtatoris q̃ pro l hr̃,ut in authen.de nup.§.diſpo
nat.iuncta l.fideicommiſſa.de le.3.ubi caſus fallit ēt ſ̃m Angel. qñ
eſt in obligatione virtute ſñię iudicis,vel decreti,ne ſit illuſorium.
l.fi.ne quid in loco publ.& l.ſi prætor.in prin.ṡ.de iudi. Qualiter ãt
deducatur in practica,gl.tangit in l.j.de act.emp.tres modos quos
Bar.hic plenè examinat,& Spe.in ti.de fru.& intereſſe,ver.viſo, &
5 ver.ſi ãt factum.cum ſeq.¶† Vltimo not.ꝙ iſta ſtip'lo ad intereſſe
eſt diuidua,licèt prima ſit indiuidua. Sed ꝯ,ꝙ immo eꝯ dici dēbat
vt l.ſi duo.ṡ.depoſi.& in l.ſi ut certo.§.ſi duob.vehiculum.in fin.ṡ.
commo.dic ꝙ hic loquitur de illa, q̃ ſuccedit ad intereſſe p̃p mo-
ram commiſſam in nõ faciendo, ille loquit̃ de delicto commiſſo
in faciendo,qđ non cõmittitur p̃ aliquē,niſi inſolidũ,& ſic ſi ſunt
plures hr̃des vnius depoſitarij,vel cõmodatarij, uno commiten
te dolum circa rē oritur obligatio inſolidum ꝯ eum, aut ꝯ alios.
dic ut ibi,& in l.j.§.ſi apud duos.& in l.in depoſiti,ff.depoſiti.

1 *Si promiſiſti aliquid fieri ante Calendas,debet intelligi.ſ.finitas.*
Si promiſiſti dare,uel facere ante menſem Maij,intelligitur.ſ.finitum.

§.Si quis. ¶Iſte §.vſq; in finem uenit ad declarationem §.
præcedentis vbi dr̃, ꝙ in ſtip'lone facti ſuccedit
obl'o ad intereſſe poſt morã,ſiue intelligat̃ poſt moram ceptam,
ſiue poſt cõpletam,& continet duos caſus.Secundus ibi.{planè.}
& differunt inter ſe in plurib.ut in gl.in terminis, quia primus ca-
ſus loquit̃,qñ fuit appoſita dies,& pœna ſ̃m Doc. ¶Scđs qñ nec
dies,nec pęna,hoc non placet vt in principio fuerit appoſita pœ-
na,q̃a pęna eſt,qñ promittit̃ certa q̃titas, iõ releuat ad probatio-
nem intereſſe,ut l.fi. ĩ.de præto.ſtip.& põt eſſe maior & minor q̃
ſit intereſſe,ſed hic promiſit q̃titatē incertam.ſ. quanti id opus eſt,
& ſic eſt neceſſe hoc probare.Item dic ꝙ in primo caſu p̃p appõ
ſitionē diei non cõmittit̃ ſtip'lo ad intereſſe promiſſum, niſi de p̃-
terito non ſolũ ad totale intereſſe,ſed nec ēt ad particulare. Sed in
ſcđo caſu,qñ non eſt appoſita dies, cõmittitur ad particulare ſta-
tim incepta mora,& iſtud eſt de mēte Bart.hic,ſed primum dictũ
non placet Ang.qui dicit appõnem diei non impedire,ſtip'lonem
cõmitti ad particulare intereſſe,ſed duntaxat ad totale,ſed p̃ Bar.
facit l.inſulam. ĩ.eo.plus tñ placet dictum Ang.ſed ſi eſſet appoſi-
ta pęna,q̃ ſuccedit loco totalis intereſſe,bñ impediret ſtip'lonem
cõmitti ad intereſſe particulare,ita voluit.Dy.in l.continuus.§.illē
qui inſulam. ĩ.eo.qđ ēt vr̃ ſentire Bar.in v.q.princ.huius l. ubi po-
nit unam longam diſtinctionem,quæ reſpicit intell'um iſtius §.&
iſtud eſt no.Item differunt,quia in primo caſu incœpit ſtip'lo a p̃-
cedenti ꝯdõne.In ſecundo uero a p̃cedenti diſpõne, ſed nec hoc
placet in primo caſu,cum ibi fuit locatum opus fiēdum, ut patet
in tex.dum dicit.{non ex quo locatum eſt opus.} & ſic cõductor
promiſit opus facere,gl.tñ quæ incipit.{finitas.} in fi. bñ ſentit ꝙ
in prin.primi caſus inceperit a p̃cedenti ꝯdõne,ſed poſtea cum di-
cit.{quia nec conueniri &c.}ad hoc ut illa rõ ſit bona,& non ine-
pte loquatur,qñ a pręcedenti diſpõne,ſed non curo de hoc,quia
in puncto iuris non eſt uis quantum ad hoc inter unum caſum,
& alterum. Item quarto differunt, quia primus caſus loquitur
de totali intereſſe, ſecundus de particulari, nam ad primum non
committit̃,niſi lapſo toto tp̃e in ſtip'lone appoſito, & ſi non eſſet
appoſitum ſil'r nõ committeretur,niſi lapſo toto tp̃e intra quod
poſſet opus compleri,ut ṡ.eo.l.ſi ita ſtipulatus eſſem abs te, quod
intelligo ēt ſi tranſiuerit tantum tp̃s,quod intra reſiduũ qđ reſtat
fieri nõn põt.Nec ob.l.cum ſtipulatus ſim mihi a Proculo, quia
ibi loq̃tur,qñ fuit promiſſa pœna certæ q̃titatis, quo caſu cõmit-
titur mero iure ante lapſum totius tēporis,ſed non exigitur,vt ibi
no.hic qñ fuit promiſſum intereſſe,nam ēt ſi promiſſum nõ fuiſ-
ſet,nõ committeretur ex tacita diſpoſitione legali,niſi finito toto

tpe,licèt incepiſſet eſſe certum amodo fieri non poſſe, ut ibi not.
per l.inſulam.).eo.iſte tex.vult idem eſſe ſi fuit promiſſum, quia
promiſſio eius qđ tacitè ineſt nihil operaẗ,'& ꝙ hoc ſit uerum,pa
tet ex tex.dum dicit,(diem promiſſionis cedere.) & ſic nõ incipit
deberi intereſſe niſi poſt calendas Martias,vt in l.cedere diem. de
verbo.ſigni.ſed ſi cõmitteretur ſtipulatio, ſtatim ꝙ inciperet eſſe
certū deberet cedere dies mero iure licèt exigi non poſſet,& hoc
not.pp id,quod dixi in l.cum ſtipulatus.iſtud dictum ꝙ ad intereſ
ſe totale non committatur niſi tranſacto toto tpe, ſiue ſit tps ap-
poſitum,ſiue non,procedit qñ venit committēda ſtipulatio ad in
tereſſe pp moram in non faciendo.Si vero venit committēda ꝓ
pter male fieri,quia ſtipulatio continebat non fieri: tūc ſi factum
non erat reiterabile ſtatim committitur ad totale intereſſe,non
expectato ulterius lapſu temporis, ut in l. ſi procurator.). rē rat.
hābe.Item ſi erat reiterabile, tñ iſtud factum extendebat effectū
ſuum ad totum tempus,vt in l.si in lege.§.colonus. ſupra loca.ſe-
cus si non extendebat,quia tunc committiẗ ad particulare inter-
eſſe,& deinde pluries committeretur quoties contrafiet, etiam si
erat ſtipulatio iudicialis,vt l.nouiſſima.iudi.ſolui.).eo.l.si sic. cum
ibi not.Item procedit quando erat factum habens clauſulam ſuc
ceſſiuam,& per ꝯñs ēt moram ſimiliter habebat, & sic cauſam in
ſtantaneam,cū inter principium moræ & finem non sit differen-
tia,ut in ſtipulatione rem tradi,quia ſtatim mora commiſſa com-
mitteretur ad totale,intereſſe,vt). eo. l.si fundum certa die. Item
procedit,qñ factum veniebat explicandum extra iudicium. Si ve
rò in iudicio,vt cū quis promiſit ſiſtere,tunc ſtatim ꝙ eſt in mora
ſiſtendi ēt in principio iudicij,& citatus vt rñdeat libello,si non cõ
paruit,committitur ad totale intereſſe,& ad eſtimationem totius
litis,non expectato tempore quo lis poterat finiri,vt l.v.§. j.š. iudi.
ſolui.quia per hanc moram aufertur ſtipulatori commodum to
tius litis,vt non poſſit ad ſñiam perueniri,& propterea quia rigo-
roſæ agitur ꝯ reum,in alio recompenſatur,quia põt moram pur-
gare etiam poſt lit.ꝯteſt.ſuper intereſſe.ut no.in l. inſulam.). eo.§.
pen.& no.Cyn.in l.si per alium.š.ne quis eum qui in ius vo. vi exi.
Quantum autem ad intereſſe particulare ſiue quis promiſit reſi-,
cere,ſiue de nouo facere,ſtatim ꝙ incepit eſſe in mora, cõmittiẗ
vt in §.Cato.& §.planè.quod eſt uerum ſine dubio,qñ nõ eſt ap-
poſita dies,neq; pęna,& ita loquitur §.planè.ſi ergo pęna,tunc ſe
cus,vt š.dixi, ſm Dy. in l.continuus.§.item qui inſulam. ēt ſi non
fuiſſet appoſita dies, licèt pœna non committeretur ad intereſſe
particulare,ut in primo caſu,ſecus ſm Ang.ut š.dixi. Et ex his pa-
tet in ſubſtantia intellectus ad totam diſtinctionem q̃ ponit Bar.
2 in v.q.¶†Vltimo.dum hic tex.dicit primo.{ante Calēdas.} & poſt
dicit,{ſed poſt Calēdas.} patet ꝙ ſi promiſiſti aliquid fieri ante Ca
lendas dēt intelligi,ſ.finitas,& ſic tota dies Calendarum eſt de ter-
mino,& per ꝯñs illa die non poteſt agi,vt etiam hic.dr̃, ſed ſi intel
ligeretur ante Calendas.ſ.inchoatas, dies Calendarū non eſſet de
termino,& ſic de illo die poterit agi,vt dixi in l. qui ante Calēdas.
š.c. & iſtud eſt fauore debitoris, vt maiorem habeat dilationem:
vnde vr̃ ꝙ ſi promiſiſti dare,vel facere ante menſem Maij, intelli
gitur.ſ.finitum,& ſic totus menſis ſit de termino, quod eſt ſingu
lare,nec alibi melius probatur q̃ hic,circa quod vide per Bart. in l.
2.§.creditum.š.ſi cer.pet.Hic non ſunt alia.

LEX CXV.

1 *Qui ſe obligat in defectum principalis debitoris non tenetur,nec põt cor-
uenīri niſi illo excuſſo & reperto non ſoluendo,iõ non dicitur correctus,
nec dicitur liberari illo conuento,uel etiam ſoluente, cum ad hoc obliga
tus non fuerit.*
2 *Ad poſitionem priuationis,an ſequatur poſitio habitus,& nu.1.*
3 *Exceptionem obijciens,an videatur fateri intentionem actoris, & illum
releuare ab onere probandi.*
4 *Petens ſe abſolui ab excõicatione, an uideatur fateri ſe excommunicatū.
Producens inſtrumentū lrīmationis,an uideatur fateri ſe illegitimè natū,*
5 *Excuſſio qualiter fiat.*
6 *Excuſſione non facta ſi quis agat contra ſecundum expromiſſorem,uel cõ
tra fideiuſſorem pignoris,& obijciatur exceptio ante litem non conte.
an poterit repelli.*

1 DEcem. ¶†Qui ſe obligat in defectum principa
lis debitoris non tenetur,nec p̄t conue
niri,niſi illo excuſſo & reperto non ſoluendo,iõ non
dr̃ correus,nec dr̃ liberari illo conuento,uel ēt ſoluē-
te,cum ad hoc obligatus nõ fuerit,h.d.Et primo determinat tres
qõnes vſq; ibi.{igitur.}poſtea ponit tres illationes. Et allegaẗ prin-
cipaliter iſta l.in fin.ꝙ ad poſitionem priuationis ſequitur poſitio
habitus,vnde non poteſt dici quis liberari, qui nunq̃ fuit obliga-
tus.¶In tex.ibi.{ſine dubio Mæuius periculum poteſt ſubire.} &
ſic obligatur ex iſta promiſſione,licet non contineat certam quā
titatem,& iſtud poterat facere dubiū,ſed ſatis eſt, ꝙ ex poſtfacto
quantitas poterit declarari facta excuſſione,ut in fi.huius l.Et in-
telligel quod hic dr̃ ipſum poſſe ſubire periculum,niſi Titius prin-
cipalis ſemel fuerit ſoluendo,& creditor neglexit ipſum conueni
re& excutere,quod eſt no.& eſt caſus). de fideiuſ.l. ſi fideiuſſo-
res in;id.¶In tex.ibi {petieris a Titio.} etiam ſi Titius fuerit condē
natus.nam non propterea liberatur Meuius,cum etiam ſi eſſet fi
deiuſſor vel correus nõ liberaretur,niſi ſecuta ſolutione. vt C. de
fideiuſſ.l.fi.Ratio aūt quare non liberatur per iudicium ceptum
ꝯ Titium,ponitur in l.fi.š.ſi cer.pet.quia ſi liberaretur, nunq̃ ex ꝓ
miſſione poſſet conueniri Meuius,nam ante Titium conuētum
conueniri non poteſt,vt).circa fi.in ver. {Item nec Titio conuē-
to.} quia iam eſſet liberatus, & ſic fruſtra receptus eſt in promiſ-
ſorem.¶In tex.ibi.{non erit ſolutus caut.} dū dicit ſolutus,& non
dicit liberatus cum nunq̃ fuerit purè obligatus, ſed conditionali-
ter,& de conditionali obligatione non cadit liberatio, ſed quędā
ſolutio,ſeu expeditio ſm gl.Et ideo poſtęa no. approbando mo-
dum loquendi aſſignat rationem ex qua colligitur id,quod dixi,
uel ſi exponatur ſolutus.i.liberatus.Paulus no. reprobando mo-
dum loquendi,quia liberatio non cadit etiam Titio ſoluente, vt
ſequitur,& hoc vult glo.in effectu quæ incipit. {i. expeditus.}Sed
opp.ꝙ ab obligatione conditionali cadat liberatio,ut in l.ſub con
ditione.).de ſol.Sol.pp defectum conditionis non liberatur, ſed
ſoluitur ſeu expeditur,ita loquitur hic,ſed ſi conditio extat ex pa
cto vel ſolutione præcedente factis conditione præcedente, diciẗ
ex nunc liberari,non vt ex tunc, nam quouſq; conditio pedebat,
ſolutio & pactum non liberarunt eum cum non eſſet obligatus.
Sed exiſtente poſtea conditione vno & eodem momento fingi
tur per prius obligari & poſtea liberari,& ita intellige l.ꝯriam.¶In
tex.ibi {non enim ſunt duo rei.} ſubaudi,nec ēt ipſe principalis, &
Meuius fideiuſſor,quia tunc eſſet in arbitrio ſtipulatoris incipere
a quo vellet ipſorum ſaltē illo iure, vt in l.non rectè.C.de fideiuſſ.
ſed hic non poteſt incipere a Meuio, ſed habet neceſſe primo cõ
2 uenire Titium & excutere,ut in fi.huius l.¶†Vltimo in hac l. tan-
guntur duo articuli,primus eſt an ad poſitionē priuationis ſequa
a tur poſitio habitus.[a] Et circa iſtum dic,ꝙ ſi ponitur priuatio a le-
giſlatore cuius eſt propriè loqui,& tunc ſequitur neceſſario po-
ſitio habitus per hanc l.vbicunq;. enim lex diceret quem liberari
neceſſario ſequitur ꝙ prius fuiſſet obligatus,aliquando tñ fallit cā
ꝯrietatis tollendæ,vt verba ponantur impropriè,puta deſinit.i.nõ
incępit,vt š.quib.mod.vſuſfr.amit.l.3.§.deſinere.& quod š.eod.l.
conditio in præteritum,in gl fi.dum exponit perimit.i. conſiſtere
non permittit.Aut priuatio ponitur per hominem, & quæritur
an videatur confiteri habitum præceſſiſſe,tūc aut ad ſui commo-
dum,& cenſetur confiteri,quia qui vnum dicit, cenſetur aliud di
cere ſine quo illud eſſe non poterit,vt in l.illud.de acq.hær. aut ad
ſui incommodum,vt ſic videatur confiteri intentionem aduerſa
rij,vt releueẗ ab onere probandi, & tunc quantum ad effectum
repellendi ipſum a teſtimonio,vel a iudicio vr̃ confiteri, vt ſi op-
pono ꝯ aliquem,ꝙ non eſt legitimus teſtis,vel agere non poteſt,
quia eſt ſeruus,uel excõicatus,vel bānitus,ipſe replicat, ꝙ fuit ma
numiſſus,vel abſolutus,vel rebannitus,ſtatim vr̃ fateri intentionē
meam,& ſic non habeo neceſſe probare,ꝙ ſit ſeruus, vel excõi-
catus,vel bannitus.imo ipſe repellitur,niſi probet manumiſſionē
vel abſolutionem,vel rebannimentum,hoc probatur in authē. ſi
3 teſtis.C.de teſtib.†Aut quęrimus q̃tum ad hoc,vt ipſe condēneẗ,
ſi ago ad centum,tu opponis,ꝙ feci tibi pactum de non petendo
vel ꝙ ſoluiſti, vtrum videaris confeſſus intētionem meam, vt nõ
habeam neceſſe probare te debitorem, ꝙ habeam neceſſe ſi ſim
pliciter negaſſes te debitorem,& hoc diſtinguiẗ, aut ego nego pa
ctum,vel ſolutionem q̃ tu allegas,& tunc nõ poſſem ex illis me
iuuare dicendo,ꝙ videaris tacitè confeſſus,poſtq̃ illas impugno,
vt in c.ex eo.de reg.iur.li.6.Ideo poſito ꝙ non probes ſolonem,
uel pactum non dēo condemnari,niſi probem te debitorē, ita in
telligitur l.non vtiq;.de exce.aut ego ꝯfiteor ſolutionem, vel pa-
ctum,ſed impugno,q̃a dico me fuiſſe minorē,& non potuiſſe pa
ciſci,vel pecuniā perdidiſſe,& tunc potero me iuuare ex tacita ꝯ-
feſſione,niſi ꝓbes pactū,vel ſolonem eſſe efficacem,argu.hic,qđ
tñ vr̃ verum ſi poteris inducere veritatē,alias ſecus, vt ſi excipio,
ꝙ ſis ſeruus,& tu dicis te manumiſſum, cū non potes inducere
ſeruitutē,non videris illā fuiſſe confeſſus. Et idē ſi dixi te excõica-
tū,& tu dicis te abſolutum ſm Bar.qđ Ang.non placet, & bñ, q̃a
licèt non poſſis tibi p̄iudicare inducendo veritatem, ꝙ potes tñ
p̄iudicare confitendo,q̃a ſi cõfiteris te ſeruum, p̄iudicas tibi quo
ad me,licèt ex hoc non efficiaris ſeruus,& vide Bar.in d.l.non vti-
que qui per prædictam diſtinctionem q̃ aſſerit eſſe ſuam,reducit
ad concordiam Dy.cum Canoniſtis,quia Dy. tenuit indiſtinctè,
ꝙ obijciens exceptionem facti,ſolonis,vel p̄ſcriptionis, vel litis,
b purè & ſimplr̃ videatur fateri intentionē[b] actoris,& illū releuare
ab onere

ADDITIONES.

a ¶Habitus.Adde an priuatio præſupponat habitum,Old.conſi.173.
b ¶Intentionē actoris.Lud.Ro.conſ.78.conſuluit cū vnus peteret reſiduū
ſalarii,& aduerſarius opponeret cõpenſationem,ꝙ tacitè videretur de-
bitū confiteri allegando c.excep.de reg.iu.in 6.& Dy.& Bar. in l.non uti-
que,ff.de excep.Io.And.& Canoniſt.in c.cum venerabilis.de excep.

ab onere probandi,quia leges dicunt,ꝙ tenetur quis probare ex
ceptiones quas opp.vt l.j.de excep.& de prob.l.in exceptionib.&
ſi intentio actoris non eſſet fundata,non teneretur reus ſuas ex-
ceptiones probare,ut no.in l.ſi quidem.C.de excep. Debet ergo
eas obijcere conditionaliter,præmiſſa negatione,ꝙ non eſt debi
tor,nec vnquam ꝯxit.Et in caſu quo probetur ꝯrium, ꝙ factum
eſt ſibi pactum,vel ꝙ ſoluit,vel præſcripſit, & iſtã practicã ponit
gl.in d.l.ſi quidem.q̃ ſine dubio ſecurior eſt.Et ſi ita facit,tunc ha-
bet locum qđ dr̃ in d.l.nõ vtiq ,ſm̃ Dy. Canoniſtæ uero indiſtin
ctè dicunt ꝯrium,per c.exceptionẽ obijciens.de reg.iur.li.vj.Bart
diſtinguit ut ſ.an actor confiteat̃ exceptiones ueras in facto, ſed
eas impugnat de iure,& procedit opi.Dyn.aut negat eas ueras in
facto,& procedit opi.can.Bal.in l.alia.C.de his quib.ut indig.tenet
indiſtinctè opi.canoniſtarũ impugnando Dy.& Bart.quia uerba
non debent operari ꝯrium effectum eius ad qđ prolata ſunt, ut l.
legata inutiliter.de leg.j.& l.cum talis.§.fi.de condi. & dem.ſed ꝑ
exceptiones intendit reus actorem repellere,ergo non eſt dicen-
dum, ꝙ per eas fundetur intentio actoris ratione tacitæ cõfeſſio
nis.Item quia actor poſito,ꝙ fateatur eas ueras in facto, quia tñ
impugnat eas de iure,non põt ex his ſe iuuare,quia nõ ꝯfitet̃ eas
prout opponuntur tanq̃ verę in facto,& efficaces in iure,ꝓ quo
facit qđ hic no.Bar.in fi.Et iſtud idẽ vr̃ eſſe de mente Ang. licèt lo
quatur obſcurè,& per inepta uerba,q̃ opi.mihi ur̃ ipſa veritas,&
ſic illa l.non vtiq; ſimpliciter intelligat̃,ut iacet,& ſil'r ca.exceptio-
4 nẽ obijciens. ¶ † Ex prædictis patet, an ille qui petit ſe abſolui ab
excõicatione,videat̃ fateri ſe excõicatum,& dico ꝙ ſic, quia hoc
tendit ad eius fauorem,ut obtineat abſolutionem,non ad eius dã
num,ut condemnetur,vel repellatur,& de hoc eſt tex. cum glo.
in ca.verum. de elec.Item an ille qui produxit inſtr̃m ltĩmationis
videatur fateri ſe fuiſſe illegitimè natum,& Bal.dicit ꝙ ſic,in l.2.C
de iure annu.aure.Sed in ꝯriũ,quia producit ꝯ aduerſarium . br̃ ſi
non produceret inſtr̃m,ſed diceret ſe ltĩmatũ, non fateretur ſe ꝓ
pterea illegitimè natum tacitè per iam dicta.Et qñ producit,tunc
fundatur intentio aduerſarij ex ipſo inſtr̃o,nõ ex tacita ꝯfeſſione,
quia ut plurimũ in talib.inſtr̃is ꝯtinetur ꝯfeſſio eius qui fecit ſe le-
gitimari,ꝙ non eſt natus de ltĩmo matrimonio,& iſta eſt confeſ-
ſio expreſſa,quæ nocet.pro diſtinctione aũt Bart.vr̃ facere l.cum
de indebito.de probat.vbi reus qui confitetur numerationem fa
ctam per actorẽ veram eſſe in facto, & transfert onus probandi
in aduerſarium,ſecus ſi negat.ſic vr̃ econuerſo qñ actor confitet̃
exceptiones oppoſitas per reum ueras eſſe in facto, non in iure,
ſed non ob.quia ibi transfert̃ onus probandi in actorem,non rõ-
ne tacitæ cõfeſſionis,q̃ reſultat ꝯ eum ex narratis per eum, ſed ex
nã negotij,quia dicit ſe uoluiſſe tanq̃ debitum, & non erat debi-
tum,unde nec tacitè,nec expreſſe põt dici, ꝙ fuerit confeſſus eſſe
debitũ,cum diceretur ꝯrium,ſi reus fatetur numerationem fun-
datur eius intẽtio,ꝙ ſit debitum ex nã negotij,& ex præſumptio-
ne iuris,q̃ eſt ꝙ quis non præſumitur iactare ſuas pecunias & in-
debitè ſoluere,ideo tenet̃ probare,ꝙ indebitè,ſecus ſi reus negaſ
ſet numerationem,q̃ poſtea eſſet probata, quia ꝑꝑ mendacium
grauaret̃ reus in probando,ꝙ pecunia fuiſſet indebitè ſoluta, &
5 ſic re uera nihil facit per Bartolum,ſi bñ conſideret̃. † An iſte arti-
culus qui examinatur hic, ſit ſuper excuſſione q̃ tex.in fi.requirit
& de qua in multis ll.reperit q̃ allegantur per Iac. de Are. in quo-
dam tractatu quem fecit ſuper primo articulo, & primo dubitat̃
qualiter fiat.Circa quod dicit, ꝙ debet dari libellus ꝯ principalem
ſuper perſonali actione,& facere eũ condẽnari, & poſtea debent
mitti baiuli ad perquirendũ de bonis ſuis, & ſtabitur eius relatio-
ni,ut l.magis puto.§.non paſſim.de re.eo. & iſta practica ponit̃ in
Auth.de fideiuſſ.§.j.nam expedit liquidare debitũ principalis de-
bitoris anteq̃ ueniatur ad expromiſſorem, de quo hic, uel ad fi-
deiuſſorem,uel ad tertiũ poſſeſſorẽ pignoris.de quib.ibi,& hoc ſi
principalis negaret debitum,ſed ſi confiteretur, uel compareret
non expedit dare libellum,nec facere fieri condemnationem,ſed
duntaxat perquirere de bonis ſuis,& poterit ipſe idem principalis
cõpelli ad aſſignandũ bona ſua,uel ẽt uicini ſm̃ Iac.de Are. ſtatu-
ta tñ cõiter dant certas formas quib. ſeruatis uolunt haberi bona
pro legitimè excuſſis,ut poſſit ad p̃dictos ꝑueniri,& ſatis eſt utile
ꝓuidere,q̃a de iure cõi ſatis eſt dubiũ ſm̃ eundem Iac.qui dicit in
hoc pendere ll.& prophetas qualiter fiat.Itẽ an req̃rat̃ pronũcia-
a tio[a] iudicis,ꝙ excuſſio habeat̃ pro ltĩmè facta,& uide de hoc Bar.
in l.ſtipl'o.§.hẽt aũt.ſ.de no.op.nun.qui tenet, ꝙ ſic per illum text.
non tñ ꝙ ſit neceſſe dicere poſſe ad prædictos deueniri, ſed ſuffi-
cit ꝙ dicat̃ excuſſionẽ ltĩmè factã, quo p̃ſuppoſito illud ſequitur
ex diſpoſitione iuris,ſicut ſufficit pronunciare quẽ cõmiſiſſe ſe ta
le delictũ,q̃a ſtatim ſuccedit diſpoſitio l.ſuꝑ pęna,ut nota.in l.j. ad
Turp.& ꝓ hoc gl.q̃ eſt in l.Sancimus.C.ad Treb.& idem Iac.tan
git in illo tractatu.& Ang.in l.exitus controuerſiæ.de acq.poſ.Itẽ
an ſit neceſſe citari in proceſſu excuſſionis iſtos,ad quos p̃t deue
niri ea facta,q̃ dã ꝙ non,ſicut non ſunt citandi legatarij cũ agit̃ q̃-
rela. Br̃ ſi q̃rit̃ an ſint citandi quantum ad validitatẽ proceſſus, di-
cendũ eſt ꝙ non,ſed duntaxat ipſe principalis ꝯ quem agit, q̃a ille
ſolus eſt citandus ꝯ quẽ dirigit̃ iudicium q̃tum ad eius ualorẽ,ſed
quantũ ad eius p̃iudiciũ quod illis reſultat,bñ ſunt citandi, q̃a niſi
citent̃,talis excuſſio eis nõ præiudicat,ſed oporteret de nouo cũ
ad eos perueniretur liquidare de debito, & de paupertate debiti
principalis.Et iſtã opi.tenet Bar.per l.cũ miles.§.fi. cũ ibi not.quib.
ex cau.maio.& ꝑ l.2.C.ſi ꝑꝑ publ.pẽſit.in fi. facit c. inter quatuor.
de mai.& obe.& qđ no.Inn.eo.ti.c.fi.vbi ponit dictã diſt. q̃ ſ. dixi.
licèt Bar.nõ ponat,& ẽt Bar.infert in l.ab eo. C.quõ, & qñ iudex.
Nec ob.qđ dixi de legatariis,quia ibi in ſñia reſciſſoria teſtamenti
q̃ dr̃ facere ius,cũ de aliquo faciat nullũ, vñ ſufficit citari hr̃dem
abſq; legatariis.l.Papin.in fi.cũ ibi no.de inoff teſt.Et idẽ in ſñia la-
ta ſuꝑ ſtatu hoĩs,licèt ſit defraudatoria,q̃a ẽt illa dr̃ facere ius quo
ad oẽs ẽt non citatos,ut in l.ingenuus.de ſta.ho.& l.j.in fi. de libe.
agno.ſed iſta non eſt de ſñijs,q̃ facit ius,& ſic ſolum præiudicium
faceret eis ꝯ quos lata eſt,non aliis non citatis, niſi in caſib.in q̃b.
faceret p̃iudiciũ ſciẽtib.& non deficientib.ut l.ſępe.de re iud.Dicit
aũt Bart.hic vnũ verbũ in quo reprehendit̃ per Ang. in multis lo-
b cis,ꝙ ſufficiat gñalis citatio ꝑ proclama,[b] ꝑ l.ſi eo tꝑe.C.de remiſ.
pig.Ang.ꝯ.qñ iſta excuſſio ordinat̃ principaliter ad præiudicium
iſtorũ ad quos deueniri p̃t,ergo ſunt ſpãliter citandi, ſi ſcit q̃ ſint,
6 vt no.in auth.ſi oẽs.C.ſi ut ſe ab hr̃.abſti.qđ placet.¶† Vltimo q̃ri
tur,q̃d ſi excuſſione non facta incępit q̃s agere ꝯ iſtum ſm̃ ex ꝓ-
miſſorẽ,vel ꝯ fideiuſſorẽ pignoris? dic ꝙ ſi opponit̃ exceptio ã ſi
lis.ꝯte.de excuſſione non facta dẽt repelli a limine iudicij,quia nõ
eſt aperta uia agendi,ut hic in fi.& in Auth.de fideiuſ.§.j.Et iſta ex
ceptio impedit vlterius procedi,ſicut illa non cõpetit tibi actio.vt
no.Bar.in l.nã & poſtea.in prin.de iureiu.Sed ſi non fuit oppoſita
exceptio,& lis fuit ꝯte.aut q̃ritur,an conteſtatio ſit nulla, & dicen
dum ꝙ non,quia peruerſio ordinis de uno iudicio ad aliud non
reddit proceſſum nullum,vt no.in l.ſi mancipiũ.§. ſi cõi diui.ſ. de
euict.& l.j.C.de appell. licèt ſecus qñ in eodem iudicio peruertit̃
ordo,ut no.in l.prolatã.C.de ſen.Et ſi q̃rit̃,an poterit repelli actor.
a victoria,dicendum eſt, ꝙ ſi non ꝓbaret principalem non hẽre
bona,repelleret̃:ſed ſi ꝓbat,hoc ſufficit,licèt debuit fieri ꝑ prius,
& anteq̃ ageretur ꝯ iſtos,hoc voluit Bar.& Bald.in l.2.in fi.C.cõi
diui.& no.per Bar.in auth.hoc ita.de duo.reis.& in auth.item poſ
ſeſſor.qui po.in pig.hab.& Iac.de Are.in eodem tractatu vr̃ idem
ſentire.Et prædicta limita qñ non eſt notorium ipſum eſſe nõ ſol
uendo.alias ẽt añ lit.cont.non poſſet actor repelli, quia excuſſio,
non eſt neceſſaria,& ita intellige gl.fi.q̃ eſt hic,& in l.fi.ſi cer. peta.
D.Rapha. dicit vnum verbum,ꝙ in fideiuſſore, qui eſt obligatus
p̃t procedere,qđ ſ.dixi,ꝙ valeat iudicium, ſecus in expromiſſore
de quo hic,quia ille non obligatur antequã fieret excuſſio. certè.
hoc non facit iudicium eſſe nullum per l.cum putarem.fam.erciſ.
& licèt in quacunq parte iudicij iudex poſſit ipſum repellere ex
officio,ſi videt eũ agere ſine actione.vt no.gl.in l.ubi pactum. C.
de tranſact.ſi tñ ipſe vult liquidare,ꝙ non reperiuntur bona illius,
debet audiri,& hoc facto incipiat ſibi actio competere poſt lit.ꝯ-
teſt.tñ quia eſt ex cauſa, & promiſſione de præterito, ſufficit ſibi
ad victoriam obtinẽdam ex eodẽ iudicio per l.ſi rem.§. fi. de pig.
act.licèt ſecus,qñ non eſt ex cauſa de præterito, ut in l. nõ poteſt
uideri.de iud.& iſta fuit intentio prædictorum Doct.

ADDITIONES.

a ¶Pronunciatio.Adde Lu.Ro.cõſ.93.& cõſ.216.ubi multa ad materiã de qua ẽt ꝑ Bal.cõſ.168.3.li.per Abb.conſ.23.& 73.quid ãt ſi fideiuſ.promiſit libere ſoluere,& nulla exceptione obſtante uide per Lu.cõſ.ſ. allegat.

b ¶Proclama.An generale proclama ſufficiat,& qñ,uide eũdẽ Pau.cõſ.50. melius per D.de Ro.deci.ſuis.de do.& contu.& per Lu.Ro.eius cõſ.110.

LEX CXVI.

Si centum. Effectus iſtius l.ſtat in hoc, quia añ electionem non poterit q̃libet iſtorũ hr̃dum agere ad cẽtum dimidias ſeruorũ,ſed quilibet eorum dẽret agere ad quinquaginta ſeruos poſtq̃ promiſſio facta fuit de plurib.ſpeciebus eiuſdẽ gñis vniformibus.Si aũt de vno tantum ſeruo,tunc q̃libet dẽret agere ad dimidiam vnius ſerui.Idem ſi de plurib. poſtq̃ facta eſſet electio.& ſic certa,& determinata corpora ſeruorũ dẽntur, nã quilibet dẽbat agere ad centum dimidias in quolibet de prædictis ſeruis,quod intellige ſi electio erat irreuocabilis, al's hẽretur pro non facta,ut in fi. no.ſ.eo.l. ſtipulatus ſum Damam.

LEX CXVII.

1 *Seruus quando non obliget dominum de peculio,& quid in homine libero.nume.2.*

1 **Liber homo.** ¶Liber homo bona fide poſſeſſus promittendo poſſeſſori etiam ex re illius,vel ex opera ſua ſibi obligatur ciuiliter,& naturaliter,ſecus è cõuerſo ſi poſtea ex dictis cauſis illi promittit, ſed ſeruus fructuarius, vel alienus bona fide poſſeſſus promittendo fructuario,vel poſſeſſori ex dictis duabus cauſis non obligat verum dominum etiam de peculio. h. d. vſq; ad §.decem.In duobus ergo æquiparantur iſti tres.ſ.liber homo, bona fide poſſeſſus, & ſeruus alienus ſimiliter bona fide poſ-

ſeſſus,& ſeruus fructuarius, nam oẽs iſti ſtipulando ab alio ex re
poſſeſſoris, vel fructuarij, vel ex opera ſua acquirunt illis. Itẽ ſi poſ
ſeſſor, vel fructuarius promittit eis ex iſtis duab. cauſis, nõ obliga
tur eis, vt hic in ver. hoc itaq; latè. Sed in tertio differt liber hõ bo-
na fide poſſeſſus ab aliis duob. qa primus, ſi promittat poſſeſſori
indiſtinctè obligaẽ ciuiliter & nãliter, ſiue ex his cauſis, ſiue ex aliis
vt in principio huius l. ſed alii duo, nec ipſi obligantur ciuiliter, qa
non pñt obligari cum ſint ſerui, nec obligant verũ dñm de pecu-
lio ex iſtis duab. cauſis, quia quo ad illas non cenſeẽ habere alium
dñm q̃ ipſum poſſeſſorem bonefidei, ſeu fructuariũ, & hoc dr̃ in
ver. {ſeruus ãt.} & hoc voluit gl. in effectu ſuper verbo {cõparabi
tur.} ¶In text. ibi, {quemadmodũ} dic, Iſta fuit rl̃a Iuliani, q̃ poniẽ
in l. ſed & ſi quid §. ij. de vſusfruc. ꝙ ex qua cã ſeruus fructuarius,
uel alienus bona fide poſſeſſus ſtipulando a tertio, acquireret fru-
ctuario, vel poſſeſſori, puta ex re fructuarij, vel ex opera ſua, ex
eiſdẽ cauſis ſtipulando a fructuario, vel a poſſeſſore ille non obli-
gatur, ſubaudi ciuiliter. Et rõ eſt in promptu, quia ſi obligareẽ, illa
ciuilis non põt remanere penes illum ſeruũ, cum ſit incapax talis
obligationis, ſed eodẽ momento reacquireret ipſi poſſeſſori, uel
fructuario, ſicut ſi fuiſſet ſtipulatus a tertio, ciuilis obligario eidẽ
fructuario, uel poſſeſſori acquireretur, & ſic eſſet dicere, ꝙ p̃dicti
eſſent obligati ciuiliter ſibi ipſis, qđ eſſe non põt, ut no. in l. frater a
fratre. in fi. magne gl. de cond. ind. Hoc idẽ dicit Iuriſconſultus hic
eſſe in libero hoĩe bona fide poſſeſſo, qui in hoc cõparaẽ fructua
rio, vel ſeruo alieno, ut ſi ſtipulaẽ a poſſeſſore ex prædictis duabus
cauſis ille ei non obligetur, ſubaudi ciuiliter, qa reacquiriẽ eidem
poſſeſſori. In obligatione ãt nãli hoc nõ procedit, qa ẽt verus dñs
põt nãliter obligari ſeruo, & illa naturalis non reacqriẽ dño inſpe-
cto iure nãli, quo oẽs hoĩes erant liberi. vt d. l. dñs. de cond. ind. &
ſic non reſultat inconueniens, de quo ſ. vñ oẽs iſti obligant nãli-
ter. ſ. poſſeſſor liberi hoĩs, & poſſeſſor alieni ſerui, & fructuarius
promittendo p̃dictis obligantur nãliter, licet non ciuiliter, ita de-
clarat Bar. in d. l. frater a fratre. ¶In text. ibi {ſeruus ãt} aduerſaẽ ad
principium legis, ut licèt liber hõ ꝓmittendo poſſeſſori obligetur
indiſtinctè ciuiliter, & naturaliter, non ſic ſeruus alienus bona fi-
de poſſeſſus, uel fructuarius ſeruus obligant dñm uerũ, uel ꝓprie
tarium ex illis duab. cauſis, quia non cenſenẽ hr̃e alium dñium in
2 illis, ſed in aliis bene obligarent. †Et no. hic limitationem ad totum
titulum de peculio, ubi ſeruus obligat dñm de peculio. nam hoc
eſt verũ, niſi ꝯham cum ipſo tanq̃ cum ſeruo meo, quia bona fi-
de poſſideo, & ſuper re mea, uel opera ſua, quia tunc ꝯ verum do
minum non habeo actionem de peculio, ut hic.

1 *Dies ſtipulationis interpoſitus, licèt exprimatur in ſtipulatione, nõ facit eã cenſeri in diẽ factam: iõ debitor poteſt eadem die ẽt cõueniri, quia etſi cenſeretur in diem facta, non poſſit conueniri, niſi tranſacta illa die.*

2 *Creditor an poſſit cõuenire debitorẽ eadẽ die qua celebratus eſt cõtractus.*

3 *Citatio ſine expreſſione diei, ſeu ſine certo termino, an ualeat.*

1 §. Decem. †Dies ſtipl'onis interpoſitus licet exprimaẽ in
ſtipulatione, non facit eã cenſeri in diẽ factã,
iõ debitor põt eadẽ die ẽt conueniri, quia & ſi cẽſereẽ in diẽ facta,
non poſſet ꝯueniri, niſi tranſacta illa die. h. d. & non eſt alibi iſte ca
ſus ſ'm Doc. Et primo poniẽ vnum dictum vſq; ibi, {nec uideri.}
poſtea ꝯ illud opp. de l. q hoc anno. cũ ſi. ſ. e. ubi qñ apponiẽ tp̃s in
ſtipulatione, nõ p̃t agi, niſi illo finito. Et rñdet verũ eſſe in alio tp̃e
q̃ in die interpoſitæ ſtipul'onis, vnde ſi ꝓmitteres cras dare decẽ,
non poſſum agere, niſi finita craſtina die, ſed in die ſtipulationis in
terpoſitæ non procedit, qa non cenſeẽ appoſita cã differendæ ſo-
lutionis uel actionis, ſed cã demonſtrationis, ſed hoc ur̃ mirabile,
qa illa demonſtratio eſt ſuperflua, nã & ſi non eſſet facta expreſſe
intelligereẽ ſtipulatio pura, poſtq̃ non eſt tp̃s appoſitũ, vt ſ. eo. l. in
terdũ. tñ iſte tex. uult ꝙ potius tollereẽ iſta ſuperfluitas, q̃ ꝙ cẽſeaẽ
ſtipulatio facta in diẽ. Et ſic non obſt. ꝙ tp̃s qđ põt intelligi appoſi
tũ cã demonſtrationis, & cã differendæ ſolutionis in dubio p̃ſu-
maẽ appoſitũ cã demonſtrationis, ẽt ſi ex hoc reddatur ſuperfluũ
vt l. talis ſcriptura. uer. q̃uis. de leg. j. bene facit l. fin. §. Titia. in fi. de
liber. lega. ubi uerba pñt intelligi appoſita cã demonſtrationis, &
cã diſpoſitionis: in dubio præſumũtur appoſita primo mõ, & ita
alleg. Bar. illũ tex. in l. Centurio. de vulg. & pup. in 3. q. prin. uer. ſed
2 quæro iuxta prædicta. ¶†Not. ẽt & iſtud non reperitur alibi, ꝙ ea
dem die qua celebratus eſt ꝯctus, põt creditor debitorem cõue
nire. ſed ꝯ de l. quod dicimus. j. de ſol. Solu agere põt eadem die,
quia obligatio ciuilis, & nãlis, & ẽt actio ortæ ſunt incontinenti ꝯ-
ctu perfecto, ut no per Bar. in l. ſi ita ſtipulatus. ſ. eo. in j. q. Sed ſi de
bitor cõpareret, & fateretur debitũ, non poſſet compelli eadem
die ſoluere, ſed daretur ſibi tp̃s miſerationis gratia arbitrio iudicis
inſpecta qualitate perſonæ, & quantitate debiti, ut ibi, quia in du-
bio de conſuetudine alio non apparente eſt x. dierũ, ut not. in l. ſi
debitori. ſ. de iud. & iſtud tp̃s non ſuſpẽdit exercitium actionis, &
ita tenet Bar. nec habet illos effectus quos hẽt tp̃s ꝯuentionale ap
poſitum cã differendæ ſolutionis, nec impedit inchoari p̃ſcriptio-
nem, poſteaq̃ non impedit exercitiũ actionis, & ita tenet Bar. in d.
l. ſi ita ſtipulatus. per l. in reb. in fi. C. de iu. do. & C. de rei vxo. act. l.
j. §. exactio. & tñ p̃ſcriptio incipit currere ſtatim ſol. ma. Et p predi
ctũ tex. qdã determinauit qõnẽ, ſi iudex monuit partes, ꝙ hodie
uenirent ad audiendã ſñiam, non hẽt neceſſe expectare uſq; ad ul
timã horam diei, imo p̃t de mane ſñiam ferre, qđ Bart. reprobat,
qa ſ'm hoc iſta monitio non hẽret tp̃s, qa iſtud verbũ hodie, non
ponereẽ pro tp̃e dilationis, ſed cã demonſtrationis, & ſic non ua-
leret monitio, ſicut nec citatio ſine die, ut l. aut q aliter. §. j. ſ. quod
vi aut clã. iõ potius cenſeẽ appoſita illa dies pro termino ad hoc
3 vt ualeat. Nec ob. iſte tex. qa ſtipl'o bñ p̃t ualere ſine die. †Tenet er
go hic Bar. non ualere citationẽ ſine expreſſione diei, ſeu ſine cer
a to termino.[a] Contrariũ vr̃ determinare Spe. in ti. de cita. §. ſequiẽ.
uer. quid ſi non præfixi. q tenet ꝙ ualet, & dẽt comparere q̃ pri-
mũ p̃t, ad qđ de ſen. exc. c. eos. lib. vj. dicit Ang. primam iſtam par
tem eſſe verã quantũ ad hoc, ut aliquid poſſit fieri ꝯ citatũ ad in-
ſtantiã partis aduerſæ. Secundã uero partẽ eſſe verã quantum ad
hoc, ut poſſit puniri de contemptu ſi non cõpareat, & allegaẽ ad
primã partem l. ij. C. ubi in rem acti. & l. fi. C. de iure dot. impetrã.
ubi dẽt continere certũ terminũ. dicit ẽt Ang. hic, ꝙ ille tex. loqui
tur q̃tum ad hoc, ut ſtipulatio dicaẽ habere diem in ſeipſa, & ſic
non pöterit agi illa die, qa non cenſetur hẽre q̃tum ad hunc effe
ctũ. Sed quantum ad aliud extrinſecũ bñ dr̃ hẽre diem, & dicit eſ-
ſe caſum in d. l. talis ſcriptura. §. j. cum gl. de leg. j. Et ex hoc infert, ꝙ
ſi eſſet appoſita pena, ut promittis mihi hodie dare x. ſub pena, ꝙ
iſta pena non committereẽ, niſi lapſa tota die, & ꝙ ea lapſa cõmit
tereẽ, & non poſſet mora purgari, ſicut ſi contineret aliud tp̃s ap-
poſitum cã differendæ ſolutionis ſ'm cõem opin. per l. magnam.
C. de ꝯh. ſtip qa hic agiẽ de alio extrinſeco. ſ. de pena per illum tex.
cũ gl. certè ille tex. potius facit in ꝯriũ, quia vult, ꝙ licèt dicatur ha-
bere diẽ q̃tum ad effectũ extrinſecum. ſ. illius cl'e, de qua ibi, tñ illa
dies nõ ur̃ appoſita cã differende ſolutionis, ſed potius cã demõ-
ſtrationis, ſicut hic. Attñ facit ut illa cl'a legata quib. dies appoſita
non eſt, debeantur annua bimatrima die nõ opereẽ in tali legato,
quia diem non hẽt, licet demonſtrationis gr̃a, quia illa uerba cl'æ
quib. dies appoſitus non eſt, pñt intelligi tã de die appoſita cã de-
monſtrationis, q̃ differendæ ſol'onis, vel multiplicandæ obl'onis,
ut patet ex illa l. & ex hoc dico, ꝙ p lapſum diei non committitur
pena, ſed per interpellationẽ ſecuto modico ſpatio, iuxta id quod
habetur in l. j. de pen. le. & ꝙ non impeditur moræ purgatio, ſic ſi
non eſſet dies appoſita, & iſta eſt benignior pars, & uerior, & hoc
ſentit Bar. hic. dico ẽt ꝙ iſte tex. dẽt intelligi, qñ illud uerbum ho-
die, p̃t referri ad verbum ſpondes, ut patet hic, & hoc tunc eſt, qñ
præcedunt illa uerba, ut hic erat, uel qñ poſt uerbũ ſpondes, & an
te uerbum dare, ſi uero poſt, ut ꝓmittis mihi dare hodie decem,
tunc apponeretur ad differendam ſolutionem, & non poſſet agi
ante lapſum diei, & lapſus eius interpellaret & impediret purga-
tionem moræ, & tunc haberet locum dictum Ang.

1 *Quando datio cõfertur in perſonã ſtipulatoris, dicitur ſtipulatio cõtinere certum: ſed ſi in perſona alterius, dicitur continere incertum. ſ. intereſſe.*

2 *Quando dandum eſt alteri q̃ ſtipulatori, ſuccedit obligatio ad intereſſe, ſicut in obligationibus facti.*

Vbi non eſt dare intereſſe intrinſecum, ut eſt pœna propter moram debitoris, poteſt peti intereſſe etiam extrinſecum, ut hic.

3 *Si dicatur mihi aut Titio, utrũ ego uelim, an iſte Titius dicatur adiectus ut poſſit etiam illi ſolui me inuito.*

1 §. Decem. †Qñ datio conferẽ in perſonã ſtipulatoris, dr̃
ſtipl'o continere certũ, ſed ſi in perſonam al-
terius, dr̃ continere incertũ. ſ. intereſſe. h. d. tñ obligatio reſpũ inte-
reſſe dr̃ quid certũ, qa uenit certificandum per declarationẽ iudi
cis: iõ pro eo datur certi condõ, ut l. certi ꝯdõ. in prin. cum ibi no-
tatis. ſ. ſi cer. pet. ¶In tex. ibi, {ex eo, ꝙ mihi dandum eſt} i. dicere: ſi
eligo mihi dari, & tu non das, pp hanc morã non poſſum aliud
petere, q̃ ipſa decem, quia non ſuccedit obligatio ad intereſſe in
obligationib. dandi, ſed ſi eligo dari Titio & non das, poſſum pe-
tere ẽt plus ſi mea intereſt in plus, ut quia promiſerã dare ſibi de-
cẽ in termino ſub pena maiori, & quia non dediſti, penã incurri:
2 certè potero petere ipſam penã, ut. j. ſubiicit. †Et ſic ſuccedit obli-
gatio ad intereſſe, ſicut in obligationib. facti, qñ dandũ eſt alteri, q̃
ſtipulatori. Et ad hoc alle. iſte tex. ut dixi ſ. eo. in l. ubi aũt non appa
ret. in fi. Allegatur ẽt, ꝙ ubi non eſt dare intereſſe intrinſecũ, ut eſt
pena pp moram debitoris, p̃t peti intereſſe ẽt extrinſecum, ut eſt
hic de iſta pena q̃ incurri, ſecus qñ eſſet dare intereſſe intrinſecũ,
ut in l. ſi ſterilis. §. cum per uẽditorem. de act. emp. certè iſta diſtin
ctio procederet, qñ dandum uel fiendũ eſſet mihi, & non dares,
uel non fieret, quando autem alteri, tũc, etiam ſi eſſet dare inter-
eſſe

ADDITIO.

a ¶Certo termino. Lu. Ro. cõſ. 369. tenet nõ valere citationẽ Papæ ꝓcedẽ-
tis via ordinaria ſi citaẽ aliquẽ ad uidẽdum imponi finem liti. quia poteſt
imponere finem liti per uiam diffinitiuæ ſñiæ, & per uiam tranſactionis
& amicabilis compoſitionis, & ſic talis citatio tanq̃ non ſpecificata, ſed
indeterminata & obſcura, non ualet, alle. Spe. in ti. de citatio. ꝯ. uer. Item
ꝙ facta eſt indeterminata. & uer. ſeq. D. de Ro. deci. 230. & uide etiã ſing.
ſuis, intelligit tamen quando citatio taliter fit ad diffin. ſententiam.

eſſe intrinſecum, veniret extrinſecum, ut ſi promitteres mihi dare
decem modios frumenti Titio, non eſt dare extrinſecũ .ſ. æſtima-
tionem frumenti, & tñ ſi non das poſſum petere pœnã q̃ incurri,
& oẽ aliud intereſſe, ut s̃. eo. l. ſtip̃l'o iſta. §. ſi quis inſulã. & hoc te-
2 net do. Raph. qđ placet. ¶ † Sed quærit̃ hic, an iſte Titius dicat̃ adie
ctus, dicit ipſe ꝙ non, quia fuit dictũ mihi aut Titio, vtrum ego ue
lim, q̃a ſi iſta verba vtrũ ego velim non eſſent appoſita, tunc ille
diceret̃ adiectus, vt l. cũ qui. §. qui ſibi. s̃. eo. & poſſet illi ſolui me ẽt
inuito vt). de ſol. l. aliud. circa fi. ti. & teneretur iſte Titius mihi re-
ſtituere actione mandati, uel neg geſt. ut). eo. l. Iul. §. j. licet ipſe iſta
non tangat. Mihi vr̃ ꝙ iſta uerba non habeant operari, ut non di-
catur adiectus, ſed ſolum facere, ꝙ me inuito non poteris illi ſol-
uere. ¶ Sed ſi quærit̃, an ſit adiectus, dico ꝙ aut nõ intererat mea
illi ſolui, vt apud eũ remaneret, q̃a nihil illi promiſeram, nec incur
ro aliquam pęnã quo ad eũ, nec aliquod dãnum, & tunc dr̃ eſſe
adiectus ad ſol'onẽ, & tenebit̃ mihi reſtituere, nõ tñ poterit ſolui
me inuito ſi ſunt appoſita iſta verba, ſed me uolente, ſi fortè mã
dauerã Titio, ꝙ de illa pecunia aliquid emeret mihi, & tunc ſi ele-
gi ut illi ſoluas & nõ ſoluiſti, agam ad intereſſe: ſi ãt intererat mea
illi ſolui p̱p̱ illum, quia fortè ſibi promiſeram, tunc nõ dr̃ adiectus
ad ſol'onem, nec teneretur mihi reſtituere. ¶ Vltimo op. quia iſta
ſtip̃l'o uĩ continere certum ex quo reſeruaui mihi electionem, vt
l. ubi ãt. §. qui illud. s̃. eo. Sol. illud verum, qñ in utraq; parte alterna
tiuæ continetur aliquid certum, in altera incertum ſm̃ Bart. ideo
dicatur diuerſimode.

L E X CXVIII.

1 *Clauſula generalis non refertur ad ſpecificata.*
2 *Si teſtator legauit cuilibet fratrum prædicatorum cappam, & Priori bi-*
bliam, an Prior debebit etiam habere cappam.

1 DOli clauſula. † Clauſula gñalis, non refert̃
ad ſpecificata. ad hoc alle. p̱-
cedit iſta l. qñ cl'a gñalis ponitur poſt ſpecificata. Si ue
ro añ, tunc refertur ad oĩa ſubſequentia, ẽt illa in qui-
bus ſpecialiter fuit prouiſum, vt). de ſtipu. ſer. l. ſi ſeruus cõis ſibi,
& ibi no. per Bar. & plenius in l. q̃ſitum. §. fi. de fun. inſtr. per qđ de
2 terminatur qõ. † Si teſtator legauit cuilibet ex fratrib. p̃dicatorum
cappam, & Priori bibliã, utrũ Prior debebit ẽt habere cappam? &
dñt Doc. ꝙ ſi primo gñaliter reliquit fratrib. debebit hẽre. ſed ↄ̃,
ſi Priori reliquit bibliã & cuilibet ex fratrib. reliquit cappam non
debebit hr̃e, q̃a iſtud gñale relictum non includit Priorẽ, cui ſpãli
ter fuerat legatũ, Bar. in l. Titia §. qui Marco. de annu. leg. & Bart.
in d. l. ſi ſeruus cõis ſibi. Itẽ procedit iſta l. qñ in eadẽ diſpoſitione
continetur gñalis & ſpãlis prouiſio, ſi aũt in diuerſis, tunc aũt loq̃
mur in diſpoſitionib. legalib. & tunc generalis & ſpecialis ſil' con-
currunt, & hẽt locũ gñalis ẽt in caſib. in quib. ſpãliter fuit p̱uiſum
& ſic ↄ̃petet duplex via, ut s̃. de no. op. nun. l. j. §. j. Et ibi no. per Dy.
& Bar. ubi oĩno uide, & in l. ſenatus. de accuſ. & l. ſanctio legũ. de
pęn. Si uero in diſpõnib. teſtatoris, ut in teſtõ & codicillis, tũc per
gñalẽ diſpõnẽ poſtea ſubſecutam in alia diſpõne cenſet̃ receſſum
a ſpãli contenta in alia, ſed ſi ex eadẽ cã emanauerunt, & iſte eſt ca
ſus in l. q̃ gl. alle. p̱ ↄ̃ria de ali. & ciba. le. l. libertis quos. §. j. al's ſecus,
vt ibi no. & in l. cum centũ, de adi. lega. & l. quinquaginta. de p̱ba.

L E X CXIX.

SI ita ſtipulatus. Condõ de p̃ñti non eſt proprie ↄ
ↄdõ, ſed demonſtratio, poſito ẽt
ꝙ ſit falſa diſpoſitionẽ non perimit, vt l. demonſtratio. de cõdi. &
dem. ſed effectus condõnis bñ perimit, iõ videbat̃, ꝙ non poterat
dici demonſtratio, qñ perimit, ſed potius condõ, ſed non eſt verũ
qm̃ ad hoc vt ſit condõ dẽt ſuſpendere diſpõnem, ſed hic non ſu
ſpendebat, ſed a principio perimebat, vñ non põt dici condõ, q̃a
eſſet ↄ̃ propriã nãm ↄdõnis, ſed non ſic eſt ↄ̃ propriam nãm de-
monſtrationis, quia illa rl'r non perimat, licèt ſit falſa, aliqñ tñ peri
mit, qñ non reperitur ſubiectũ demonſtrabile, vt in l. ſi ſic. de leg.
j. Idẽ qñ apparet de mente ↄ̃hentium, ut hic. ¶ In tex. ibi, { & ſi ma
ximè } i. dicere, poſito ꝙ conſtet de intentione partiũ, ꝙ noluerũt
ualere ſtipulationẽ, non ſit integra ſumma centum aureorũ, & il-
la uerba { centum aureorũ eſt. } exponuntur. i. ſi eſt adhuc, non tñ
vr̃ ſtip̃l'o ↄditionalis, poſito, ꝙ non ſit integra ſumma; & ſic non
valeat, q̃a nec demonſtratio q̃ fit per relatiuũ quis, uel qui, iuncto
verbo p̃ñtis t̃pis, nec condõ, q̃ fit per ſi. ſi eſt de præſenti, uel præte-
rito, põt dici proprie ↄdõ. ut s̃. eod. l. ſi condõ in præteritum, ſed ſi
non conſtaret de intentione partiũ, licet nõ eſſet integra ſumma,
non p̱p̱ea ſtipulatio eſſet nulla, ſed valeret in illa q̃ eſt, & ita loquit̃
l. q̃ glo. alle. de leg. j. l. ſi ſeruus. §. qui quinq;, & habet locum illa re-
gule, ꝙ falſa demonſtratio non vitiat.

L E X CXX.

1 *Ex ſtipulatione dolum malũ abeſſe, datur actio ad intereſſe ſi contra fiat.*
2 *Qui promiſit facere inſtrumentum ad ſenſum ſapientis, & non facit tene*
tur ad intereſſe.
3 *Sapiens quid poſſit declarare apponi in tali inſtrumento.*

1 EX ea parte. † Ex ſtipulatione dolũ malũ ab-
eſſe datur actio ad intereſſe ſi ↄ̃
fiat. h. d. ſm̃ primum intellectũ, & tunc exponit̃ { inter
2 ponendæ } i. interpoſitæ, † vel ſic qui promiſit facere.
inſtr̃m ad ſenſum ſapientis, & non facit, tenetur ad intereſſe. h. d
ſm̃ alium intellectum, & tunc verbum { interponendæ. } ſtat pro-
3 priè, & † dicit gl. ꝙ ſapiens põt declarare, ꝙ apponatur pęna. Do-
a cto. dicunt hoc eſſe uerum, ſi eſt de conſuetudine a per l. quod ſi
noluit. §. reſtitu. de ędil. edi. alias non põt aliquid addere qđ a parti
bus non fuit expreſſum, ſed ſolum circa ſolennitatẽ eorum q̃ ex-
preſſa ſunt, ut taliter ſcribantur, ꝙ habeãt efficaciam, quod dic vt
plene no. in l. illa inſtitutio. de hære. inſti. per Bar.

A D D I T I O.

a ¶ De conſuetudine. Ideo dicit Old. conſ. 76. ꝙ ſapiens põt declarare, ꝙ in
contractu uenditionis apponatur conſtitutũ ex quo ita conſueuit fieri.

1 *Poteſt maritus ſe obligare vxori ad pœnam ſi tenuerit concubinam.*
2 *Amicus alicuius magni luſoris, ut ipſum refrenet a ludendo, an poſſit ſti-*
pulari ab eo pœnam ſi luſerit.
3 *Vxor an poſſit compellere maritum ad dimittendum concubinam.*

1 §. Mulier. † Poteſt maritus ſe obligare uxori ad pœnã ſi
tenuerit concubinã. h. d. no. quia intereſt vxo
ris, ꝙ non teneat, & intendit ad conſeruandũ mores, & dicit Bar.
ꝙ eſſet idem ſi ſtipulatoris non intereſſet, ſed potius promiſſoris,
2 † vt ſi aliquis ſit magnus luſor, quidã eius amicus, vt refrenet ipm
a ludendo ſtipulatur ab eo pęnã ſi luſerit. ¶ Nam dicit ſe cõſuluiſ-
ſe p̱ iſtũ tex. ꝙ ualeat promiſſio, quia tendit ad ↄſeruandũ bonos
mores, licèt ſtipulatoris non interſit, ſed promiſſoris, & ſic uideat̃
non tenere, quia ſtip̃l'ones inuentæ ſunt, ut quis ſtipulatur qđ ſua
intereſt, ut in l. ſtip̃l'o iſta. §. alteri. s̃. eod. Sed certè nos loquimur de
ſtip̃l'one pœnæ in qua non requirit̃ intereſſe, ſed ſi ſolũ ſtipulatur
ꝙ non luderet, p̱cederet ↄ̃rium, quia non poſſet agere ad intereſ
3 ſe, qđ nullum eſt. † Sed an poterit uxor cõpellere maritum ad di-
mittendum concubinã? dic ꝙ ſic per iudicem eccleſiaſticum ſub
pęna excõicationis, ut in c. ſi concubinæ. de ſen. exc. & not. eo. tit.
c. Romana. li. vj. facit quod hr̃ in Auth. ut lice. matri. & auiæ. in §. ſi
quis ſua domo. Poſſet ẽt iudex ſecularis, compellere remedijs ſe-
cularib cũ ad eius officiũ pertineat, vt hoĩes honeſtè uiuant, vt in
l. iuſtitia. de iuſti & iur. non tñ põt maritus accuſari per vxorẽ de
adulterio, quia maritus non uiolat thorũ uxoris, cum thorũ non
habeat, licèt ſecus econuerſo, vt l. j. & ibi plenè no. C. de adul.

§. In inſulam. Stipulatio collata in t̃p̃s mortis, cõmit-
titur p̱ mortem nãlem, non per ciuilẽ.
h. d. Sic ẽt non fit mentio de morte per teſtatorem, vt l. cum pr̃. §.
hæreditatẽ. de leg. ij. ſi ãt per l. tunc inſpicitur an mors ciuilis hẽat
per oĩa eundem effectũ quem mors nãlis, vel non, qđ dic ut no.
in auth. ſi mulier. C. de ſacroſ. ec. ¶ In tex. ibi. { cõmittitur. } ↄ̃ quem
committet̃ ex quo p̱miſſor erat deportatus, & bona eius publi-
cata, vr̃ ꝙ ↄ̃ fiſcum, tanq̃ eius vl'em ſucceſſorem. l. inter eos. in fin.
de fideiuſ. licet in ↄ̃rium faciat l. quoties. in fi.). de noua. põt ẽt de-
portatus aliqñ habere hæredem ſi fiſcus non vult bona, vt not.).
de reg. iu. l. ea ſola. ubi gl. no. & tunc committur contra hæredẽ.

§. Ex facto rei. Qñ dolus purgatur per actionẽ ex ↄ̃
ctu, dat̃ actio ↄ̃ hæredem ẽt ante lit. ↄ-
teſt. h. d. & concord. l. ſi hoĩem. §. ſi dat̃. s̃. depoſiti. & hoc contingit
in ↄ̃ctib. bonęfidei, ut ibi. & ẽt ſtricti iuris, qñ interpoſita eſt cl'a do
lum malum abeſſe. ut in princ. huius l. alias daretur actio. de dolo,
ut l. & eleganter. §. non ſolum. s̃. de dolo. & illa non daret̃ ↄ hr̃dẽ
doloſe ante lit. conte. niſi quatenus ad eum perueniſſet, ſicut nec
aliæ actiones ex delicto, ut C. ne ex deli. defunc. l. unica. & l. hære-
dibus. s̃. de dolo.

L E X CXXI.

1 *Qui promiſit certo loco vel termino, nõ poteſt alio loco, uel ante terminũ*
ſoluere, ſi intereſt ſtipulatoris non ſolui, & oblatio facta nõ congruo lo
co, uel tempore, non prodeſt offerenti.
2 *Oblatio uerbalis recuſata, facta congruo loco & tempore, q. ſufficiat.*
3 *Debitor ſi offert non ſolũ ſortẽ, ſed ẽt emolumenta quæ creditor haberet, ſi*
ſolueretur in loco & termino appoſito in ſtipulatione, an creditor com-
pellatur recipere in alio loco, & ante terminum.
4 *Si debitor vult ſoluere uſuras pro t̃p̃e futuro, an creditor cogat recipere.*
5 *Si debitor dedit fundum pignori, an ualeat tunc pactum, ꝙ non poſſit lue*
re & ꝙ creditor lucretur fructus.
6 *Pactum quòd non liceat ante terminum ſoluere, an ualeat.*

1 QVi romæ. † Qui promiſit certo loco, uel ter-
mino, non poteſt alio loco, uel añ
terminum ſoluere, ſi intereſt ſtipulatoris non ſolui. &
oblatio facta non congruo loco, uel t̃pe, non p̱deſt
offerenti. h. d. in effectu vſq; ad §. Callimachus. & tota iſta l. eſt pul
chra, & ponit caſus ualde ſingulares. ¶ In text. ibi, { ſpoponderat }.
ſubaudi cum vſuris, puta decem pro quolibet menſe & inconti-
nenti ſoluit eidem uſuras pro duobus menſibus, ut). dum dicit,
{ detracta

2 {de tracta ea ſumma &c.} ¶†In tex.ibi.{paratum ſe eſſe.} dic quia
ſorte mutauit ꝓpoſitum de non eundo ad aliam prouinciam,&
dic ꝙ obtulit ſe paratũ non ſolum uerbo,ſed ẽt cũ pecunia in ma
nu.aliter non haberet dubiũ,ꝙ uerbalis oblatio non ſufficeret.l.ꝑ
tor.§.ſi quis paratus.ſ.de no.ope.nũ,& ibi no.per Bart.uel dic ſm
a d.Raph,ꝙ immo ſufficeret,ſi creditor ꝯdixit[a] & recuſauit recipe
re,qa non expedit realiter offerre,poſtq̃ apparet,ꝙ non uult reci
pere,& hoc ſi oblatio eſſet facta congruo loco,& tpe,& ita limi-
tat quod no.in d.l.ꝑtor.§.ſi quis paratus.ꝙ placet, nam & cum ci
tatus rñdet ſe non uenturum,non expedit ipſum amplius citari.li
cet ſi nihil dixiſſet amplius eſſet citandus,ut no.in l.diuus.§.fi.ſ.de
in integ,reſt.hic aũt facta fuit oblatio non congruo loco,nec tpe
jõ non refert qualiter facta fuerit,nec nocet creditori,qui recuſa-
uit recipere,unde ẽt pecunia poſtea perdita ſine dolo & culpa of
ferentis adhuc põt creditor conueniri.nec ob.l.qui decem.de ſol.
quia ibi congruo loco & tpe facta fuerat.¶In tex.ibi.{detracta ea
ſumma.} ſ.cõputata illa ſumma,vt in gl.q̃ incipit{computato eo.}
¶Quæro primo,q̃ ſit rõ ꝙ iſta oblatio non ualuit.Dñt quidã,qa
facta ante tp̃s,cum promiſerit poſt tres menſes, q̃ rõ non eſt bo-
na,quia tp̃s rlr apponitur fauore debitoris,& põt præueniri,ut in
l.ſtipulatio iſta §.inter certam.ſ.eo.dic ergo rõnem, quia promi-
ſit ſoluere alio loco,& poterat creditoris intereſſe potius ibi reci-
pere q̃ Romę.Item quia promiſit uſuras pro illo tpe,& intererat
creditoris illos habere,& ſic tp̃s fuiſſet appoſitum gratia utriuſq;.
ſ.debitoris,ne prius compellatur ſoluere, & creditoris, nec prius
cõpellatur recipere,& hoc uoluit in effectu gl.fi. † Sed quid ſi de-
bitor offert non ſolum ſortem,ſed ẽt oĩa prædicta emolumenta,
q̃ creditor hẽret ſi ſolueretur in loco & termino appoſito in ſti-
pulatione?Rñdeo creditor compelleref recipere, cum ſua nõ in-
terſit recuſare,& h.d.gl.mag.q̃ incipit.{nec præſtat.}in prin.& l.is,
qui.ſ.de eo quod cer.lo.Sed d.Ra.dicit ſe dubitare in hoc.qa cre-
ditor compelleretur docere de ſuo intereſſe rõne loci,quia eſt in
certũ,licèt non de intereſſe vſurarũ,q̃ ſunt certæ, & ſic grauabit,
quod non eſſet ſi ſoluerer in loco debito.Sed dic, ꝙ de hoc erant
concordes,uel ſi non erant,ſi poſtea vult ſoluere,tenebatur ſtare
b iuro[b] illius de intereſſe loci.Poſtea glo.format quatuor qõnes,q̃
differunt a tex.qui loquitur, qñ promiſit ſoluere in alio loco, &
poſt certum terminum,& qõnes hic loquuntur,qñ in eodem lo
co,licet poſt certum terminũ.Itẽ loquunt.qñ promiſit ſoluere v-
ſuras,& ſm iſta iura,ſm quæ erant promiſſa. Et primo an ualeat
pactũ,ꝙ non poterit ſoluere ante terminũ,& tenet ꝙ ſic, & non
poterit,niſi ſoluat vſuras totius tpis,quod no.ꝓ mercatorib. q fa
ciunt cãbia,& dñt eſſe permiſſa,& eis redditur ius inter eos ſi tale
4 pactum eſſet appoſitum. ¶ † Item quærit, ſi debitor vult ſoluere
vſuras pro tpe futuro,an creditor cogatur recipere?& gl.ſentit ꝙ
ſic,quia ſua non intereſt recuſare,& Doct.tranſeunt cum ea.Sed
miror, immo ſua intereſt non recipere, quia recipiendo vr̃ face-
re pactum de non petendo ſortẽ de illo tpe pro quo ſolutæ ſunt
vſuræ,ut l.qui futurum.ſ.de pact.hoc facere non tenetur, ſed põt
petere ſortẽ,licet debitor uelit ſoluere vſuras,ut in l.fi.§.fi.C.de iu
c re do.& ſi dicatur põt recipere cum proteſtatione. Rñdetur[c] ꝙ
nec cũ illa,quia vſurę pro futuro tpe debenf ſub condõne, ſi ſors
remanebit penes debitorẽ,ergo inuitus nõ põt prius recipere, vt
d d.§.inter certũ.¶†Tertio quærit,ſi debitor dedit fundum pigno-
ri pacto appoſito,ꝙ nõ poſſit luere,& ꝙ creditor lucref fructus.
Gl.diſtinguit,aut fuit appoſitũ certum tp̃s,& ualet, ſicut in prima
pena:aut ꝙ nunq̃ poſſit luere,& tunc non ualet, quia vr̃ pactũ l.
cõmiſſoriæ,qđ in pignorib.eſt reprobatum,ut l.fi.C.de pact.pig,
ſed certè tunc eſt pactum l.commiſſoriæ, qñ a principio agitur,
ꝙ niſi ſoluaf intra certũ tp̃s res pignorata remaneat penes credi-
torẽ pro pecunia mutuata,& ſic ꝑꝑ moram debitoris,ſed hic nõ
ſic,immo nunq̃ poterit luere,& ſic nunq̃ erit in mora,vñ ur̃ uale
re,quaſi videatur res uendita pro illa q̃titate,licèt ſimulatus fuerit
alius ꝯctus.ita dicit do Raph.ſed tu tene gl.qa dẽt intelligi, qñ de-
bitor uoluit poſſe petere ſortem,& reſtituere pignus, qñ ſibi pla-
ceret,ſed ꝙ debitor non poſſet luere eo inuito, & ſic remanſit ꝯ-
ctus mutui & pignoris.Nec obſt.ꝙ non eſt pactũ l.commiſſorię
rõne qua.ſ.quia ſaltẽ hẽt ſilitudinem cum eo, nam debitor indi-
gens pecunia de facili apponit hoc pactũ,per quod ipſe ur̃ ſe obli-
gare ad perpetuam ſeruiturẽ,cum debitor dicatur ſeruus credito
ris,ſeu cliens ipſius,ut in l.fideicommiſſa.§.ſi rem.circa fi.de leg.3,
& C.de noua.l.3.iõ no.iſtam glo. Sed ſi fieret tale pactum ad ob-
uiandum fraudib.debitoris,ut ſi dubitef de mutatione monete,
& debitor ſentiens monetã argẽteam dẽre mutari, vult mihi ſol-
uere de illa moneta,& ſic mutatio ueniat in damnum meum, nõ
ꝑꝑ hoc poſſum paciſci,ꝙ non poterit ſoluere me inuito, ſed qñ
mihi placebit,arg.ſ.eo.l.a Titio.in fi.vbi poſſum ſtipulari ſi uolue-
d ro,nec ante[d] põt mihi ſoluere.¶†Vltimo q̃rit quid ſi eſt appoſi-
6 tum pactum,ꝙ non liceat tibi ante terminum ſoluere, & debitũ
erat vſurariũ,an poſſis ſoluere ante terminum? glo.arguit pro,&
ꝯ.& vr̃ tenere ſecundam partẽ, ꝙ non poſſis, quaſi terminus ſit
appoſitus fauore vtriuſq;,poſtq̃ interueniũt vſurę.Dy.dicit ꝯriũ,
quia in dubio cenſet apponi fauore debitoris,l.eu qui.§.fi.ſ.e. Sed
illud eſt uerũ,qñ non interuenerunt vſuræ.Bar.uult in effectu, ꝙ
tp̃s eſt appoſitum circa ſolutionẽ uſurarũ, poſſes ſoluere qñcun
q; uis ipſam ſortẽ,& facit ceſſare curſum vſurarũ, ut in l.acceptã.
C.de vſur.Si aũt circa ſortẽ,tunc eſt aduertendũ ad uerba inſtri,
aut concernunt ipſum ꝯctum,puta mutuo tibi centum pro duo
bus annis,& tunc iſtud tp̃s non ſolum tui fauore,ſed ẽt mei cenſe
tur appoſitum,ut nõ cogaf prius recipere,niſi poſſet alteri æquè
cõmodè mutuare ſub eiſdẽ uſuris,& ita intelligit iſta gl. Aut fuit
appoſitum circa ſolonem,ut mutuo tibi centum reſtituenda uſ
q; ad duos annos,uel mutuo uſq; ad duos annos, uel intra duos
annos,& tunc cenſetur appoſitũ tui fauore tm̃,& potes præueni
re.Ego dico iſtam diſt.procedere,qñ eram ſolitus fœnerari, idem
ſi non eram ſolitus,tñ tu eras mihi extraneus, ita ꝙ non eſt ueriſi
mile,ꝙ fuerim motus tui contemplatione, ſed ſolum ꝑꝑ uſuras.
Si uero eſſes domeſticus amicus,ita ꝙ ſit ueriſimile,ut potius ꝑꝑ
amicitiam fuerim motus, licet incidenter promiſeris uſuras, cen-
ſef ꝯctus celebratus tui tm̃ fauore,& ſic potes præuenire per l. ſi
quis nec cauſam,cui no.per l.rogaſti.in fi.prin.ſ.ſi cer.peta.

ADDITIONES.

a ¶Contradixit.Adde Bal.in l.vnica.in j.col.C.ne lic.in una eademq; cauſa tertio prouo.ubi pro hoc alleg.l.ſi reſiduum.C.de diſtra.pi.& l.fundus.ff. de reſcin.uen.facit gl.in c paſtoralis.de off.or.facit ẽt l.qui ſolidum.ſ.de leg.ij.& c.eum qui.de dõ.& contu.li.6.

b ¶Iur.Hoc non placet Ale.quia cum non appareat de dolo debitoris non debet contra eum probari intereſſe per iurm ſolum.l.ſemper.§.in hoc interdicto.& ibi gl ſ.ꝙ ui aut clam.& Inſti.eo.§.fi.& no.in l.una.C. de ſent. quæ pro eo quod intereſt,profe.

c ¶Rñdetur.Adde ꝙ Ale.tranſiuit cum gl.non obſ. obiectum Pau.quia dẽt gl.intelligi ſm terminos alterius quæſtionis,quando actum fuit,ꝙ pecuniæ tetinerentur vſq; ad annum,uel aliud tempus.

d ¶Nec ante.Adde uidendum quod idem ſcripſit in l.Item quia.ſ.de pac. & eius conſi.281.

---

1 *Qui poſitus eſt ad ſolutionẽ mihi fiendam, non poteſt terminũ ſolutionis prorogare,neque locum mutare,niſi circa locum vel tempus habeat arbitrium.*

2 *Conuẽtio facta de nauigando de tali loco ad talem intra talem terminũ, an intelligatur de incipiendo nauigare,an de perficiendo iter.*

3 *Si aliquis procurator habeat generale mandatum cũ libera in aliqua cauſa:an poterit compromittere,& tranſigere, licèt de iſtis nõ ſit facta mẽtio ſpecialis.*

4 *Quid operetur iſta libera circa inſtantiam.*

5 *Statutum ſi daret arbitrium poteſtati ſuper criminibus, an poterit prorogare tempus inſtantiæ præfixum à ſtatuto in cauſis criminalibus.*

1 **§.Callimachus.** ¶†Qui poſitus eſt ad ſolutionem
mihi fiendam, non põt terminũ
ſolutionis prorogare,neq; locum mutare, niſi circa locum uel tẽ
pus habeat arbitriũ.h.d.in effectu totus iſte §. & nõ eſt in toto vo
lumine Digeſ.tex.qui ponat ita longum thema,& hẽat minus de
ſubſtantia,vnde Dy.qñ diſputantes proponebant lõgum thema,
dicebat ꝙ erat lõgius q̃ §.Callimachus.& i a ẽt ſolet dici de nimis
verboſis.Et diuide in v.partes nam primo ponitur una conuẽtio
facta inter mutuantem & recipientem,vſq ibi,{cõuenit,} poſtea
ponitur alia conuentio facta incontinenti ſm gl.uel melius dic ex
interuallo,quia ꝯriatur primæ,quod non eſt veriſile incontinenti
fuiſſe factũ,nã in prima fuit actum,ꝙ pecunia mutuata in ciuitate
Berito reſtitueretur in ciuitate Beritenſium intra ducentos dies.
In ſecunda continetur,ꝙ ſi debitor potius uellet illam pecuniam
in mercibus emendis in ciuitate Beritẽſium,& eas reprobare Be-
rito,& ibi reſtituere,ꝙ hoc poſſet facere, dũmodo intra breuius
tp̃s.ſ.intra idus Septembris proximè futuri, qui dñr a principio
menſis vſq; ad medium emere merces, & onerare nauim: & tñ
recederet uerſus Berito.& ſi hoc non faceret ſtatim poſt idus re-
ſtitueret pecuniam in eadem ciuitate Beritenſium cuidam ſeruo
Beriti miſſo cum eo,qui habebat mandatum recipiendi pecuniã,
& reaſportandi Romam,& hoc uſq; ibi.{ſed cum ante.}ibi ponit
factũ,& contingentes,quia ille bene emit merces, & poſuit intra
terminum,ſed incepit nauigare poſt terminũ,& hoc fecit de uo-
luntate & licentia illius ſerui,qui fuerat miſſus ad ſolutionem reci
piendam,& in itinere nauis ſubmerſa eſt,& hoc vſq; ibi, { quæſi-
tum.}Quarto quæritur ad quem pertineat periculum, nam pecu
nia erat nautica,in qua creditor ſuſcepit in ſe periculum maris, &
ꝑꝑ hoc licitum eſt ſibi ſtipulari centeſimas vſuras,q̃ quodammo
do æquiparantur ſorti,ut in ti.de nau.fœno.Et br̃ rñdet, ꝙ hoc ca-
ſu periculum ad creditorẽ non pertinet, quia contingit culpa &
mora rei,quia non incepit nauigare in termino prout fuit actũ.
Fortè.n.ſi hoc feciſſet,hoc periculum non accidiſſet, nec ſibi ali-
quid prodeſt conſenſus illius ſerui,qui non hẽbat mandatum,niſi
recipiendi ſolutionem, & hoc uſq; ibi. {Item quæro.}Quinto &
vltimo repetit deciſionem ut addat rationem & eã limitet. ¶ In
tex.ibi,{aut ſi intra diem} dic iſtud fuit appoſitũ loco penæ, & ſic
iſta conuentio habebat diem & penã,unde vr̃ hic caſus ſm Ang.
de cõi opi.q̃ eſt,ꝙ ubi eſt dies & pena non hẽat locum purgatio
moræ,

moræ:ſi enim haberet iſte Callimachus, licet tranſacti eſſent idus
potuiſſet moram purgare in nauigando,& in euitando pœnam,
vt non teneretur reſtituere in ciuitate Beritēſium ēt ſeruo illo Be
rotis non conſentiente,fortius eo conſentiente cuius ꝯrium hic
patet.Sed poſſet rñderi,ꝙ iſta purgatio non admtttitur, niſi intra
modicum tp̄s,vt patet in l.& ſi poſt tres.ſi quis cau.In qua fundāt
ſe illi qui tenent ꝯrium,ſed hic non dr̄, ꝙ intra modicum tp̄s poſt
2 terminum ipſe incępit nauigare.¶†In tex.ibi,{& nauigauit} i.na-
uigare incępit,tñ poſt terminum,ita intelligit gl.& ꝟ. colligitur ex
tex.Et no.ꝙ conuentio facta de nauigando de tali loco ad talem
intra talem terminum,intelligitur.i. de incipiendo nauigare,nō āt
ꝙ perfecerit iter:hoc tñ puto conſiderandum ex diſtantia itineris
ſi erat tanta ꝙ intra terminum non potuiſſet perficere:alias ſecus
& eodem modo ſi fuiſſet dictum,ꝙ intra terminum aliquis exñs
Romæ deberet uenire Venetias.nā ſi non poterat intra terminū
a perficere iter,dēt exponi venire.i.iter arripere.ᵃIn tex.ibi.{quocun
q; tp̄e in quemuis locum reddi.}Sed quid ſi de loco vel tp̄e non
fuit facta mentio,ſed ſolum fuit datum arbitrium circa iſtam pe-
cuniam?Rñdeo,adhuc poterit prolongare terminum ſolutionis
& locum,quia tm̃ valent gñalia verba quo ad oīa,quantum ſpā-
lia quo ad quędam ſ'm Bar.facit c.qui ad agendum.de procu.lib.
2 vj.† Nā ſi aliquis procurator habeat gñale mandatum cum libe-
ra in aliqua cā,poteſt tranſigere, & compromittere, licèt de iſtis
non ſit facta mentio ſpecialis,vt l.procurator cui gñaliter libera.
ſ.de procu.aduertendum tñ ꝙ bene dēt habere liberam in illa cā,
vel ad oīa negotia,non ſic ſi hēret liberam circa inſtantiam, quia
tunc ſuper negotio principali non poſſet tranſigere, vel compro
mittere,ita no.Bar.in l.manda.ſ.de procur. Qñ aūt uideatur hēre
ſuper negotio principali,& qñ ſuper inſtantia tantum.Bart.hic di-
cit aliqua verba ſatis obſcura,q̄ d.Raph intelligit vno modo,q mi
hi non placet,ſed intentio ſua eſt iſta,ꝙ ſi lis adhuc non eſt incœ-
pta, & ego conſtituo procuratorem in cauſa q̄ habeo cum tali,
& ſic per verba de pñti,& in ea do ſibi liberam,videor dare ſuper
negotio principali,non ſuper inſtantia,quæ non eſt adhuc incœ-
pta,vnde in ea non poſſet verificari illud verbum habeo,ſed in ne
gotio principali ſic. Si aūt lis erat cœpta,vel fui vſus verbo futuri
tp̄is duntaxat,puta in cauſa q̄ habiturus ſum cum tali, tūc uideor
dare liberam circa ipſam inſtantiam,non ſuper principali. Idem ſi
conſtituerem ipſum ad agendum vel litigandum, libellum dādū,
litem conteſtandam &c. prout notarij conſueuerunt apponere
4 tunc ſolum circa inſtātiam videor dediſſe liberam ſ'm eum.†Sed
quid operatur iſta libera circa inſtantiam?vidi quoſdam procura
tores errare,quia volentes prorogare tp̄s inſtantiæ faciunt de in-
ſtantia compromiſſum,& ſic prorogant per indirectum,vt in au
th.ſi tñ in medio.C.de temp.app.ſed certè non cadit compromiſ
ſum ſuper inſtantia de qua non erat litigium inter partes, ſed erat
de negotio principali, iō dicendum,ꝙ dēnt prorogare recta uia
poſtq̄ habent liberam,& poſſunt,vt hic,qđ tñ ſanè intellige in in-
ſtantia cauſæ appellationis,q̄ pōt prorogari per indirectum faciē
do compromiſſum de negotio principali,& etiā directo, vt dicta
auth.& cle.ſicut.de appel.dūmodo fiat per principales,vel per ꝓ-
curatores hñtes liberam ſuper ea,non ſic in inſtantia cauſæ prin-
cipalis,quæ non pōt prorogari directo,vel per indirectū ēt a prin
cipalib.ut no.in l.properandum.C.de iud. quia non tantum verti
tur præiudiciū,non.n.perimitur negotium principale,licèt pereat
inſtantia,non ſic in inſtantia cauſæ appellationis. Vlti. opp. ꝙ licet
quis hēat arbitrium,non poterit prorogare terminum,vt in l.ſi in
lege.in prin.ſ.loc. Sol.ibi hēbat arbitrium circa qualitatem operis
5 duntaxat,non circa tp̄s.¶†Et hoc no.ſi ſtatutum daret arbitrium
b poteſtati ſuper criminib.an poterit prorogare ᵇ tp̄s inſtantiæ præ
fixum a ſtatuto in cauſis criminalibus,nam ſi hēt arbitrium in pu
niendo,non p̄t ſi ēt in procedendo pōt, quia licèt videatur hēre
circa qualitatē proceſſus,& modum procedendi duntaxat, attñ
ſub his verbis comprehenditur ēt tp̄s, quia illud pertinet ad mo-
dum & qualitatem,potius q̄ ad ſubſtantiam,tex.eſt.& ibi Bal.no.
hoc tangit in auth.quæ ſupplicatio.C.de preci.Impe.offer.

ADDITIONES.

a ¶Iter arripere.d.Ale.dicit,ꝙ Pau.reſtrictio & limitatio ſibi non placet,
quia diuinatio,& uiolatio tex.eſt rationib.de quib.hic per ipſum.
b ¶Prorogare.Vide Bal.in l.j.§.j.ſ.de iu.del.Pet.de Anc.in rep.ca.canonum
ſtatuta.de conſt.Ang.in l.milites.C.de teſt.mili.& ibi Ful.Bar.in l.j.eo.ti.
& in l.obſeruare,§.proficiſci.de offi.proconſu.& leg.

---

1 *Per ſtipulationem pœnalē non nouatur obligatio præcedēs ex cā oneroſa.*
2 *Caſus in quo præciſe quis compellitur ad factum fauore libertatis.*
3 *Si donaui tibi aliquam rem cum pacto, ꝙ poſt mortem tuam perueniat ad
eccleſiam,an potero iſtud pactum reuocare te viuente.*

1 §.Flauius.†Per ſtipulationem pœnalē non nouatur ob
ligatio præcedens ex cauſa oneroſa. h. d. pri-
mo.Et ibi,vbi eſt pœna & non dies, admittitur purgatio moræ.
hoc ſecundo.Et ex hoc pacto appoſito in donatione poteſt age-
re tertius in cuius fauorem fuit appoſitum.hoc tertio, & vltimo
dicit iſte §.ſ'm intell'm Bar.maximè in primo dicto, & ponitur ter
tius caſus ut patet ex ſummario.Et in primo caſu donans nō cu
rabat de pęna,licèt ipſam petere poſſet,ſed volebat ſibi ſeruari ꝓ
miſſa,& quærebatur an poſſet agere,ad hoc videbatur,ꝙ nō quia
ſi nouata eſſet obligatio, & actio per commiſſionem pœnæ. Et
deberet agi duntaxat ad pęnam.l.obligationum ferè.in fi. de act.
& obli.Contrarium tñ rñdetur,& ſic non eſt facta nouatio.Quę
aūt ſit rō,& qūo rñdeatur ad illam l.diuerſæ ſunt opi.Quidam di
cunt ex eo,quia prima conuentio concernebat fauorem liberta
tis.Bar.dicit ꝙ erat ex cā oneroſa,Ang.ꝙ ēt ſi eſſet ex cā lucrati-
ua non nouaretur,& in hoc bñ dicit, & ego ſp̄ tenui hoc,ſed aſſi
gnat vnā rōnem falſam,quia ſi nouaretur,non poſſet poſtea mo
ra purgari,cuius tñ ꝯrium eſt verum,ſed falſiſſimum eſt, qm̄ no-
uatio prædicta non tollit purgationem moræ, licèt.n. tollat obli-
gationem primam,nō tñ facit quominus id qđ erat primo in ob
ligatione remaneat in ſolutione quo ad purgationem moræ, ut
eſt caſus expreſſus ꝯ eum in l.j.de pe.leg.& expreſſà determinatio
Dy.& Bar.in l.ſi inſulam.ſ.eo.in 3.opp.& miror,ꝙ Ange.tantum
errauit,nam l.q̄ ipſe alle.nihil facit in ſcđo dicto,quia donans non
curabat ſibi ſeruari promiſſà,ſed agebat ad pęnā, & ſic ecōuerſo
ad caſum præcedentem,& donatarius volebat ſeruare,& morā
purgare,vt euitaret pœnā,dr̄ ꝙ p̄t. in tertio caſu donator de neu
tro curabat,nec agebat vt ſeruarentur promiſſa,ſed ēt ad pęnam
Sed ſeruus in cuius fauorem pactum manumiſſionis fuit appoſi
tum,volebat compellere donatariū ad manumittendum,quære
batur an poſſet? videbatur ꝙ non, quia ex pacto facto inter do-
nantem & donatariū non videbatur ſeruo aliquod ius q̄ſitum,
cum quo nihil erat geſtum,& tñ ꝯrium eſt,quia ſpeciale eſt fauo
re exercentis libertatē,ꝙ ex pacto facto inter donantē, & donata-
rium in fauorem tertij ſuper re donata acquireretur illi tertio ius
vtile,ut in l.quoties.C.de dona.q̄ ſub mō,qa ſi ille eſt liber hō,acq
rit̄ utilis actio,vt ibi:ſi eſt ſeruus,acqrit̄ officium iudic. nobile,qm̄
actionis eſt incapax,ita dēt intelligi hic per l.pen.§.illo.C.de neceſſ.
ſer.& per l.vix certis.ſ.de iudi.¶In text.ibi,{ſpopondit Claudius.}
ſubaudi,& poſtea Claudius fuit in mora manumittēdi, & ſic fuit
pœna commiſſa,ut patet in ver.ſeq.dum dicit.{pęna liberet̄ &c.}
& hoc faciebat dubium.In tex.ibi,{cur non poſſit.} dic, & ſic no.
tria.ſ.ꝙ obligatio prima ad manumittendum non eſt nouata. Itē
ꝙ agitur ad factum,& ſic in obligatione ꝯ do.Chriſto. q tenebat
2 ꝯrium,vt dixi in l.ſtipulationes non diui.¶†Itē not. caſum in quo
pręciſe quis compellitur ad factū fauore libertatis,quem adde ad
alios,quos tetigi in l.ſtipulationes.¶In tex.ibi,{rñderi poſſe.} dico
dūmodo ſup pęna non ſit adhuc lis ꝯte.alias ſecus,vt in l.ſi inſulā.
ſ.eo.¶In tex.ibi,{nolit agere.} dic,ſed quid ſi vult agere ad pœnā,
ſeruus aūt vt manumittat̄,& donatarius non curat, ꝙ iſtorum fa
ciat,qs pręferatur. Dicit dñs Raph.ſe credere ſeruum pręferendū
fauore libertatis. Sed in ꝯrium vr̄ ſi erat donator iſte,qui agebat
ad pęnam,nam ipſe p̄t pęnitere,& facere,ꝙ non manumittat̄, &
auferat̄ ius q̄ſitū illi ſeruo,licèt non ſic in hęrede ipſius donatoris,
vt eſt caſus in l.3.ſ.de ſer.expor.Et hæc eſt uerior,& per illam l. di-
3 cit Bar.hic † ꝙ ſi donaui tibi rem aliquam cū pacto, ꝙ poſt mor-
tem tuam perueniat ad eccleſiā,licèt ex hoc pacto acquirat̄ eccle
ſiæ utilis actio,poſſum tñ iſtud pactū reuocare te uiuente.do. Ra
ph.miratur de hoc,& dicit ſe valde dubitare qualr̄ poterit auferri
ius q̄ſitū.Certè Io. An.in add.Spe.de inſtr.edi. §. nūc vero aliqua.
a in add.q̄ incipit per ſuperiora,q̄ ipſe non alle. tenet expreſſè ꝯriū ᵃ
recitando diſputationem cuiuſdam.Et idem tenet d.Fran. de Alb.
nālis aduocatus Florentinus qui fuit diſcipulus Bar.in d.l.3.de ſer.
expor.Nec ob.illa l.quia loquitur in ſeruo cui ius perfectè nō ac-
quiritur,iō de facili poteſt reuocari, non ſic in eccleſia vel libero
hoīe,quib.acquiritur ius actionis,ſed uolendo ſuſtinere Bar. poſ-
ſet dici,ꝙ illi tertio acquirit̄ ius reuocabiliter, quia iſte vr̄ quidam
ꝯctus innoīatus habita relatione ad donationē ad cauſam expli-
cādam per donatariū.ſ.dono,vt facias,uel des, in quo hēt locum
pnīa reintegra,vt in l.ſi pecunia.de condit.ob cauſ.& ſic illi tertio
non poteſt acqri ius, aliter q̄ fuerit acquiſitum donatario, ſed illi
fuit acquiſitum reuocabiliter.ſ.niſi donatoris pœnituerit,& ſicut
p̄t pęnitere de toto,ita de parte. Tñ adhuc dubito, quia ſi dono
ſimplr̄ cum pacto,ꝙ poſt mortē perueniat ad ecclīam,non mo-
ueor ad donandū pp̄ hoc principaliter,ꝙ perueniat, quo caſu eſ-
ſet ꝯctus innoīatus,ſed illud venit in ꝯñam,vnde tutius vr̄ tenere
ꝯrium eius quod dicit Bar.licèt ex uerbis appareret ꝯctus innoīa
tus, quia fieret per ut,puta dono,ut ſic facias,qa tunc illud eſt cau
ſa inductiua ad donandum.

ADDITIO.

a ¶Contrarium.In hoc ambiguo caſu vide Bal.in conſi.138.j. lib.& conſi.
502.eundem Pau.conſi.161.

---

1 *Qui tenetur alteri vendere ſub pœna,ſi ille requiſitus negligat emere,po-
teſt ſine metu pœnæ uendere cui uult.*
2 *Si teſtator prohibeat rem alienari extra familiam,& vnus de familia ꝓ
hibitus requirat alios de familia,& illi negligant emere, an poterit po-
ſtea alienare extra familiam & an poſt negligentiam poſſit mora pur-
gari.& nu.6.*

3 *An talis res poterit alienari ex cauſa neceſſaria.*
Si requiſitus non vult tantum pretium dare, ſicut volens alienare reperit ab alio extraneo, ſed offert dare iuſtum pretium, an teneatur vẽdere uolens ei dare pro iſto iuſto pretio.
4 *Quid ſi ſtatutum dicat, ꝙ volens vendere teneatur requirere vicinum, uel propinquum & illi prius vendere.*
5 *Ad conſtituendum quem in mora ſufficit interpellatio ẽt extraiudicialis.*
Quòd reperiatur conuentio etiam extraiudicialis.
6 *Interpellatio ſeu proteſtatio facta tutori afficit pupillum.*
7 *Si res eſt prohibita alienari alteri, et tamen alienatur, an transferatur dominium.*
8 *Si promiſiſti non uendere, niſi mihi, an poſſim te compellere ad vendendũ.*

1 **§. Cohæredes.** †Qui tenetur alteri vendere ſub pœna, ſi ille requiſitus negligat emere, p̃t
ſine metu pœnæ vendere cui vult. h. d. & non eſt alibi ſm̃ Dyn. &
2 †limitat oẽs leges in materia vltimarum voluntatum loquentes
de prohibitis alienare extra familiam, ſi requirã aliquos de familia,
& illi negligant emere, poſſint alienare extra familiam, qđ ita non
bñ reperiatur alibi Subdit tñ Bart. ꝙ ſi teſtator expreſſiſſet cãm,
quia voluiſſet rem in familia remanere, tunc non poſſet alienare
extra familiã, ẽt aliis requiſitis & negligentib. poſt q̃. n. poſt mortẽ
illius dẽt ad alios deuenire gratis, non coguntur emere ſi nolunt.
d. Raph. dicit, ꝙ ẽt ſi iſtam clauſulam non adiecit, ſed ſolum prohi
buit ex familiam alienari, non cenſetur hoc feciſſe, niſi ob cãm, vt
in familia remaneat, & ſic inducitur tacitum fideicommiſſum ex
tali prohibitione, & non poterit alijs ẽt requiſitis alienare extra fa
miliã, & ſic innuit, ꝙ inductio q̃ faciunt Dy. & Bart. non ſit bona,
& ꝙ hic loquatur in conuentione inter viuos, ex qua non reſul-
tat tacitũ fideicommiſſum, vel grauamen de reſtituendo gratis
poſt mortem, & alle. Bal. in l. voluntas. C. de fideicom. Mihi vr̃ ꝙ
primum dictum ſit verum, vt ſola prohibitio cõtineat cãm, ut in
familia remaneat poſtq̃. eius contemplatione facta eſt, ut in l. filiuſ
fa. §. Diui. de leg. j. ſed ꝙ non poterit alienare alijs de familia req̃ſi-
tis, nec dictum eius, nec Bar. placet, imo poterit, & valebit aliena-
tio quouſq; vixerit, ipſo ãt mortuo, aut reliquit hæredẽ de familia
& ſlr valebit: aut extraneam, & tunc reuocabit per l. vnum ex fa
milia. §. ſed ſi vno. cum ſeq. & §. ꝙ ſi talia. & l. peto. §. prædium. de
leg. ij. quia vr̃ ceſſare prohibitio alienationis, & remanere dunta-
xat fideicommiſſum poſt mortem alienatoris, poſtq̃ alij requiſi-
a ti emere neglexerunt, & ita intelligo dictũ Dy.[a] obſt. aũt, ꝙ ſi non
eſſet facta expreſſa prohibitio de alienando extra familiam, ſed ſo
lum, vt res remaneat in familia, valeret alienatio in uita alienatoris
& retractaret̃ eo mortuo, quia tunc extat ꝯdõ fideic. ſicut in qua
libet re ſub ꝯdõne relicta, vt in l. ſeruo legato. §. j. de le. j. & ibi not.
& l. fi. §. ſinautem ſub ꝯdõne. C. cõia. de leg. ſed prohibitio expreſ-
ſa facit, ut ſi fiat alijs non requiſitis ſtatim poterit retractari, quia
concurrit duplex ꝓhibitio, legis, & teſtatoris, ſed in præcedenti l.
tñ. vt no. in l. cum pr̃. §. libertis. in glo. de leg. ij. & in l. peto. §. fratre.
3 †Sed ſi requirit, & ipſi negligũt ceſſat prohibitio, quaſi teſtõr pro
hibuerit alienari ſub ꝯdõne, ſi alij emere uolũt, ſic ẽt ꝯtingit ſi alie-
natio fieret ex cã neceſſaria ꝑ ꝑ debitũ ꝓhibiti, nam valet in eius
vita, ẽt ſi facta ſit aliis nõ requiſitis, vt in d. §. prædium. ſed hic cum
ſit ſponte dicta requiſitio, tñ operatur, quantum neceſſitas alie-
nandi, & tunc intelligit iſtum art. & inductionem Dy. licèt ꝑ ſcri-
bentes malè declaret̃, & tene menti. ¶In tex. ibi, {cxxv.} dic, ſed q̃d
ſi non fuit ſpecificata quantitas, & iſte volens uendere repetir a
quodam extraneo iſtam quantitatẽ, ſed cohæres requiſitus non
vult tñ dare, quia dicit, ꝙ non tñ ualet, & offert ſe paratum dare
iuſtum pretium, an teneatur iſte ſibi dare pro minori, q̃ ab alio re
periat. Io. An. in addi. Spe. ti. de emp. & ven. §. inquirendum reſtat.
in vlt. add. refert diſputationem cuiuſdam q̃ determinauit, ꝙ non
tenetur dare pro minori, q̃ ab alio reperiat, & reprobat gl. q̃ eſt in
l. 2. antè fin. mag. gl. C. de reſcin. uen. q̃ dicit non dẽre attendi, ꝙ a-
lius offert vltra iſtud pretium. Cõtrarium ur̃ hic determinare An
ge. licèt alleget Io. An. pro ſe. ſed dicit ꝯrium. præterea ſi hoc eſt,
de facili cõmittetur fraus: quia ſubmittetur quidam tertius qui of
4 ferret longe plus iuſto pretio, & fraudabitur ille, cui uẽdi dẽt. †Et
iſtud no. pro ſtatutis dicentib. ꝙ volens vendere teneatur req̃re-
re vicinum, vel propinquum, & illi prius uẽdere ſi vult emere, vt
eſt hoc Venetijs, vel Florentiæ, vt uicinus uel propinquus non te
neatur dare vltra iuſtum pretiũ, niſi ſtatutum aliter diſponat, licèt
plus inueniat ab alio. ad qđ bñ facit l. ad officium. in fi. C. cõi diui.
cum ibi no. vbi non dẽt attendi animoſior licitator, ſed cõiter ſta
tuta uñr dicere ꝯrium, ꝙ pro eo. ꝑtio qđ reperiatur ab alio dẽat
prius uendi uicino, ſed hoc dẽbit conſiderari, an fiat fraus, uel nõ
d. Raph. dicit, ꝙ iſtud eſt uerum, ẽt de iure, qñ ſtatutum ita diſpo-
nit, vt teneatur uendere potius iſti q̃ illi: ſed ſi ſimpliciter aliquis eſ-
b ſet obligatus ad vendendum,[b] teneretur dare pro iuſto pretio &
nõ vltra, licèt vltra reperiret ab alio, quod ſatis placet. ¶In tex. ibi,
{ſæpius teſtato ꝯuenerit,} dic. No. hic tria, primo ĩ uerbo, {ſæpius}
quia vr̃ innuere, ꝙ non ſufficiat unica interpellatio ad conſtituen
dum quem in mora, ſed debeat ſæpius reiterari, ꝯrium tenẽt oẽs,
vt ẽt no. per gl. in l. mora. in prin. de uſu. hic denotatur facti accidẽ-
5 tia, non iuris miniſterium. ¶†Item nota. in uerbo. {teſtata.} juncta
gl. q̃ ſemper alleg. ꝙ ad ꝯſtituendum quem in mora ſufficit inter-
pellatio, ẽt extra iudicium, facit ſ. eo. l. ſi ex le. cau. ¶Item no. in uer
bo. (conuenerit.) quod exponitur. i. requiſiuerit, ꝙ reperiẽ ꝯuẽtio
ẽt extraiudicialis. hoc vide per gl. in l. ſi fullo. de cond. ſine cau. que
6 alle. dictum Aug. uos conuenio inq̃, o Iudæi. i. requiro. ¶†No. ẽt
quarto in tex. præcedenti, ꝙ interpellatio, ſeu proteſtatio facta tu
tori afficit pupillum, facit l. ſed & ſtipulatus. ſ. eo. ¶In text. ibi, (aut
c uenderet.) dic iſtud fuit additum ex ſuperabundanti,[c] ſufficiebat.
n. requirere ꝙ emerent ſi uellent, quia de hoc tñ loquebatur cõ
uentio, & illa uerba. (ſm̃ conuentionem.) referuntur ad uerbum
emerent, non ad uerbum uenderent. ¶In fi. tex. ibi. (obſtaturam
doli mali exceptionem.) dic, & eſt exceptio intentionis, quia pœ-
na ipſo iure non eſt commiſſa, vt ꝯ conuentionem non uideat̃ fe
ciſſe. Sed q̃ro extra gl. & Doc. quid ſi poſt requiſitionem & negli
gentiam ante tñ q̃ uendantur extraneo, offert cohæres ſe paratũ
emere? Rñdeo auditur, & põt moram purgare re integra per l. ſi-
cut. §. ſi uoluntate. qui. mo. pig. uel hy. ſo. ſed poſt alienationem rei
non eſt integra, & ſic non p̃t mora purgari. ¶Vltimo pro decla-
ratione gl. opp. ꝙ ẽt requiſitione non facta poterit iſte alteri uen-
dere, ut ſ. de pac. l. nemo. circa fi. tit. & l. ſi creditor. §. fi. de diſtra. pig.
ſm̃ vnam lec. quæ tñ non tenetur. Sol. fateor hoc, ꝙ p̃t fieri uen-
ditio, & ualet & transfertur dñium, quia conuẽtio, & prohibitio
ꝯhentium non p̃t taliter afficere dñm, quin poſſit in alium dñm
7 transferri, licet ſecus ſit in prohibitione †teſtatoris uel legis, ut ple
ne no. in l. ea lege. C. de cond. ob cau. ſed incurrit pœnam, ut hic,
vel tenet̃ ad intereſſe ſi pœna non fuit promiſſa, ut no. in d. l. Quid
8 aũt † ſi promiſiſti non uendere, niſi mihi, an poſſum te compelle-
re ad uendendum? vide per Doct. in l. eum qui. §. iniuriarum. ſ. ſi
quis cau. & per Cy. in l. actione. C. de tranſac.

ADDITIONES.

a ¶Dy. Adde quæ poſui in d. §. Diui. in characteribus de tortis in apoſtillis, & in iſto art. Pauli. ipſe reprehenditur ab Ale. hic per ipſum.
b ¶Ad vendendum, ſed quanto tempore debeant expectare poſt requiſitionem de emendo, vide Lud. Ro. ſing. ſuis. & ibi uide an qui promiſit uendere nulli alii, niſi mihi, poſſit per me cogi.
c ¶Ex ſuperabundanti, reprehenditur per Alex.

§. Augerius. ¶Qui promittit ſoluere quicquid talẽ dẽ
re mihi conſtiterit, uel conſtabit ad hoc,
ut teneatur, dẽt conſtare in uita illius, alias nõ tenetur ſi poſt mor
tem ꝯſtat. h. d. iſte caſus mirabilis, quem ſi non hẽremus, quilibet
diceret ꝯrium. Et rõ iſtius §. conſiſtit in hoc, q̃a iſtud uerbum dẽ-
re, quod eſt infinitiui modi iunctum cum uerbo, ꝯſtitiſſet, licèt ſit
præteriti t̃pis imperfecti habet ſignificatum futuri, ut l. debitor. §.
uerũ ſi l. e. de ꝯh. emp. & ſic exponitur. i. ꝯſtabit, uel conſtiterit in fu-
turum, intelligitur ſm̃ t̃ps illius uer. i. ꝙ t̃pe quo conſtabit uerum
ſit dicere iſtũ dẽre, & ſic requiritur ꝙ cõſtet in eius uita, nam poſt
mortẽ non põt conſtare ipſum dẽre, ſed debuiſſe, & ſic non im-
pletur cõdõ in forma. ideo non tenetur iſte ex illa promiſſione q̃
fuit concepta in perſonam patris iſtius Augerij, & non fuit in ea
impleta, ſed in perſona hr̃dis, qui bñ conſtat hæredem eius dẽre,
ſed ius implendi conditionem non tranſit de perſona defuncti in
hæredem, & hoc voluit hic dicere Bar. in ſuo ſummario. ¶Et no.
iſtum caſum, quia quotidie põt de facto contingere, nam Floren
tiæ in curia mercantiæ quotidie capiunt mercatores, comparent
amici, & extrahunt eum de carcerib. & promittũt ſoluere, & ſta
re pro eo de oĩ eo, quod apparebit ipſum dẽre facto calculo, nã
ſit cautus ille qui fecit capi, ut faciat hoc declarari ipſo capto uiuẽ
te, quia ſi poſt mortem illius, promiſſores non tenerentur. Caſus
a eſt peregrinus[a] in iſto §. quem perpetuo tene menti. d. Raph. dicit,
ſe ualde dubitare de iſto intellectu, quia ſm̃ hoc ſi illud dẽre intel-
ligitur. ſ. t̃pe quo conſtiterit, uel conſtabit, & t̃pe factæ promiſſio-
nis ſequeret̃ inconueniens, ꝙ ſi poſt promiſſionem ille ꝯhat cum
eodem debita alia, & poſtea in eius uita conſtet, ſeu liquidetur ip-
ſum dẽre ducenta, cum t̃pe promiſſionis non dẽret, niſi centum,
tenebuntur promiſſores ad oĩa ducenta, qđ ur̃ abſurdum. Sed rñ
de, ꝙ intelligit̃ hoc mõ quicquid conſtabit ipſum dẽre t̃pe quo
conſtabit, ſ. ex cã de præſenti, non ex cã de nouo ſuperueniente,
& ſic ceſſat inconueniens, facit quod no. in l. quod ſeruus. de con-
di. ob cau. & qđ no. Bar. j. ea. l. §. duo fratres. determinatio tñ iſtius
§. uideret̃ ualde extranea laicis. i. ignorantib. iura & ꝯ oẽs rationes
& ꝙ potius dẽret intelligi, ꝙ promiſerit quicquid futurum cõſta
bit ipſum dẽre ex nunc, licèt tunc non poſſet dici dẽre ſi mortuus
eſt, ſed debuiſſet, & iſta eſſet magis ſm̃ mentem ꝯhentium, ſed a
tex. recedere non poſſumus, hic non ſunt alia.

ADDITIO.

a ¶Peregrinus. Sed quòd ſi quis promiſit pro aliquo debitore pro toto eo, quod declarabit Titius ipſum debere, an Titio mortuo, uel non arbitrante, ſit promiſſor liberatus, vide Ro. conſ. 502.

1 *Si non ſtat per debitorem quominus ſoluat, ſed per creditorẽ, non currunt*
vſuræ, & dicitur ſtare per creditorem, eo ipſo, ꝙ litigat impugnando ob
ligationem ex qua ueniebat ſienda ſolutio.
2 *Valet appellatio ad iudicẽ competentẽ, licèt eius nomen non exprimatur.*
3 *Forma appellandi in cauſa appellationis, quando appellatio eſt iniuſta.*
4 *Mora an poſſit contrahi ſine interpellatione uel tolli.*
5 *Impugnans tranſactionem ſi ſuccumbat, an poſſit ad eam redire.*

1 **§.Seia.** †Si non ſtat per debitorem quominus ſoluat, ſed ꝑ
creditorem non currunt vſuræ, & dr̄ ſtare per credi
torẽ eo ipſo, quòd litigat impugnando obligationem ex qua ve-
niebat fienda ſol o.h.d. iſte ſingularis §. & Bar. reddit ipſum ſingu-
2 larem in intellectu quẽ dat. ¶† In text. ibi. {apud competentẽ iudi-
a cem.} alle. ꝙ valet iſta appellatio ad iudicem competentẽ, licet no
men eius non exprimatur, & de hoc eſt gl. l. cum proponas. C. de
bo. auth. iu. poſ. & Bart. ponit in l. j. §. ſi quis prouocationẽ. de app.
qđ uī eſſe uerum de iure ciuili, ubi certum eſt qs ſit iudex cōpe-
tens, qa immediatus ſuperior cū nō poterit appellari ad principẽ
omiſſo medio, ſed de iure canonico quo p̄t appellari, & ſic uter-
q; eſt iudex cōpetens, vī non ualere rōne incertitudinis, ſicut dici
mus in appellatione alternatiuè facta ad Archiep̄m, uel Papā, qđ
3 dicut no. in rl'a in alternatiuis. in mercurialib. ¶† In tex. ibi. {& iniu
ſta quoq; &c.} No. formam pronunciandi in cā appellationis qn̄
appellatio eſt iniuſta, ut ſufficiat hoc pronunciare abſq; eo, ꝙ cō-
demnet, uel abſoluat, quia remanet prima ſnīa ꝯdēnatoria, uel ab
ſolutoria firma, ſed qn̄ appellatio eſt iniuſta, & ſic reſcindit ſnīam,
tunc ſi reus fuiſſet abſolutus cū debuerit condēnari, non ſufficit
pronunciare appellationẽ iuſtā, niſi ꝯdēnet, cum ꝯdemnatio ad-
huc facta non ſit, ſed ſi fuit condēnatus & debuit abſolui, bn̄ ſuffi
cit, qa ꝯdēnatio reſcindiī, & remanet in primo ſtatu, de hoc not.
in l. eos. in prin. C. de appel. & in Spe. eo. ti. §. nunc tractemus. uer.
ſed quid ſi quis & de ſen. §. ut āt adhuc, qui incipit ibi, de hoc, &c.
¶ In tex. ibi, {pronunciata eſt.} ſubaudi nunc hr̄s pupillæ videns
ſe ſuccubuiſſe in actione prima venit ad tranſactionem, & petit à
Seia hærede tutoris reliquum quod reſtat ſoluendū uirtute tran-
ſactionis, vna cum vſuris medij tp̄is quo durauit litigium, de iſtis
vſuris eſt qō, an debeantur. Et tex. rn̄det, ꝙ ſi Seia non ceſſauit of
ferre, non debentur, & ſic innuit, ꝙ debuerit offerre ēt durante li
tigio, alias currunt vſuræ, ſed qđ iſta obtulit, & ita intelligit gl. pra-
ua ſuper verbo, {ex mora.} Sed Bar. not. intelligit ꝙ non obtulit,
nec habuit neceſſe offerre, poſtq̄ ille impugnando tranſactionẽ
egit actione prima, quia non erat veriſile, ꝙ recepiſſet ſi oblatio
facta fuiſſet, iō non arctabatur ad offerendum, facit ꝓ eo quod
dixi in prin. huius l. limitando Bart. in l. prætor. §. ſi quis paratus. de
noui ope. nun. facit ēt l. qui ſolidum. in prin. cum ibi no. per Bar. de
4 le. 2. Et ſubdit Bar. † ꝙ iſta mora dr̄ irregularis, qa ꝯ̄hitur ſine inter
pellatione ex ipſo litigio, ideo nō durat, niſi quouſq; durat litigiū,
& eo finito ceſſat mora creditoris per l. Titia. §. vſuras. de le. ij. qa
ſicut irrl'r ꝯ̄hitur ſine interpellatione creditoris, ita & irrl'r tollitur
ſine interpellatione debitoris, qđ non eſſet ſi fuiſſet ꝯ̄cta rl'r per in
terpellationem, quia non tolleretur, niſi interueniente ꝯ̄ria inter-
pellatione, finito ergo iſto litigio bn̄ habuit neceſſe iſta Seia offer
re, alias diceretur pro reſiduo tp̄e eſſe in mora, ut currerent uſu-
ræ ſicut currebant an̄ litigium inchoatum. Et iſto caſu debet intel
ligi iſte finis, dū dicit. {ſi Seia non ceſſaſſet.} poſt litigium finitum,
& quantū ad tp̄s futurū qa pro p̄terito non habuit neceſſe offer
re, ut dictū eſt, & hoc uidemus in ſiſi in eo, qui appellat ab interlo
cutoria, nā ſi iudex non defert, non hēt neceſſe amplius eū citare,
ſed poterit procedere ad reliqua eo non citato, quia non eſt veri-
ſile, ꝙ ſi ipſum citaret, compareret, ſed finita cā appellationis, & ip
ſo reuertente ad primum iudicem per remiſſionẽ dēt citari ad re-
liquos actus, quia contumacia, in qua cenſebatur eſſe per appella
tionẽ ipſa finita, finitur, vt hic hr̄, & in c. cum qui. de do. & contu.
5 lib. 6. ¶† Vltimo no. ſingulariter, ꝙ licet ille impugnauerit tranſa-
b ctionem & ſuccubuerit, attn̄ poteſt ad eam redire[b] & ex ea niti.
Sed ꝯ̄. de c. ex eo quod. de re. iu. li. vj. & de l. poſt legatum. de hiſq;
ut indi. Sol. ſpāle eſt in impugnante vltimam uoluntatem, ut ſi ſuc
cūbat tanq̄ indignus priuetī commodo ipſius, ut d. l. poſt legatū.
In alijs hoc non reperit ſm Bar. ibidem, pro quo vī eſſe caſus hic,
licèt ipſe non alleget, ſed ad c. ex eo, qđ loquitur gnāliter, non ſuf-
ficit iſta rn̄ſio, ſed rn̄de ꝑ ea, q̄ ibi no. per Dy. qui diſtinguit in mō
impugnationis, an redarguat de falſo, vel de ſolēnitate omiſſa, nec
ob. huic §. l. cum ſtipulatus ſim. ſ. eod. ubi durante litigio currunt
vſuræ, quia ibi litigans non impugnabat obligationem ꝓ qua vſu
ræ currebant, ſed potius tendebat ad ipſius executionem, hic aūt
impugnabat tranſactionem agendo actione prima.

ADDITIONES.

a ¶Competentem. An valeat talis appellatio. uide Ale. conſi. 42. Bald. conſi.
220. 4. li. & per Lud. Ro. conſi. 360.
b ¶Redire. An ex eo ꝙ quis impugnat, poſſit quis ſe iuuare, uide Bal. conſi.
176. & 181. 3. li. Lud. Ro. conſi. 41.

1 *In ſnīa qua pronunciatum eſt aliquem veniſſe contra diuiſionem, uel pa*
ctum, etiam ſi ſit iniuſta, ſi tamen in rem iud. tranſiuit, facit cōmitti pœ-
nam promiſſam in dictum caſum.
2 *Sententia iniuſta quæ tranſiuit in rem iudicatam, an habeatur pro iuſta.*
3 *Rogati reſtituere hæreditatem, poſſunt eam inter ſe diuidere.*
4 *Quid in duobus emphyteutis, quibus fuit res conceſſa cum hoc, ꝙ altero*
præmoriente portio ſua perueniat ad ſuperſtitem.
5 *Illud in quo quis ſuccubuit agendo in uno iudicio, an poſſit in dubium re-*
fricari in alio per modum exceptionis. & nu. 7.
Promiſſio pœnalis de non producendo laudum ad arbitrium boni viri, ſub
certa pœna, an intelligatur ſi laudum erit æquum.
6 *Per pactum de non ueniendo contra diuiſionem, an cēſeatur fideicommiſ-*
ſum conditionale remiſſum.
Iſtud in quo quis ſuccubuit excipiendo, an poſſit agendo replicari in alio
iudicio.
Rem ſibi legatam emit antequam eam cōſequatur ex cauſa legati, an per
hoc uideatur legatum repudiaſſe.
Sententia lata ex falſa cauſa, an ualeat.

§.Duo fratres. Iſte §. eſt ualde famoſus, & hēt mate
riā utilẽ & Bart. ipſum repetiit. & h.d.
1 In ſnīa qua pronūciatum eſt † aliquẽ ueniſſe ꝯ̄ diuiſionem, uel pa
ctū, ēt ſi ſit iniuſta, ſi tn̄ in rem iud. tranſiuit, facit cōmitti penā ꝓ-
miſſam in dictū caſum. h.d. iſte famoſus. §. ſubtilis & vtilis in ſui mā
q̄ Bar. hic utiliter explicauit. ¶ In tex. ibi. {hæreditatem,} ſubaudi pa
ternam, in qua erant æqualiter inſtituti, & inuicem per fideicom-
miſſum ſubſtituti, ſi contingat aliquẽ eorum prius decedere ſine
liberis, ut eius portio deueniat ad aliquem ſuperſtitẽ. ¶ In text. ibi.
{diuiſerunt,} ſubaudi, & uni, puta Titio obuenerunt bona, q̄ erant
citra Rhenum, alteri q̄ erant ultra Rhenū, ut ꝯformemus nos cū
gl. mag. circa medium. ¶ In tex. ibi. {& ſibi cauerunt,} dic ꝙ in hoc
pacto Dy. hic & alii concordant excepto Bar. Io. An. in add Spec.
in ti. de teſta. §. in primis. ubi tractat de mā huius §. faciunt uim, ut
per ipſum uideaī fideicommiſſum ꝯdōnale remiſſum, & ſic ſnīa
de qua ibi, fuerit iuſta: Alii faciunt uim in uerbo nihil, qđ ſequiī,
& de hoc in gl. Alij faciunt uim in ſola diuiſione, ut per eā videaī
remiſſum, ſed oēs malè dicunt ſm Bar quia ex nullo prædictorū
2 p̄t dici remiſſum, ut ipſe probat per multas rōnes. † & ſic ſnīa fuit
iniuſta, tn̄ poſtq̄ tranſiuit in rem iud. hr̄ pro iuſta, & de ipſius iniu-
ſtitia non pōt amplius allegari, ēt in alio iudicio in quo agiī de pe-
na, q̄ eſt acceſſoria, quia ſnīa lata in principali facit præiudicium in
acceſſorio, qđ ab illo dependet, & quo errore lata fuit in principa
li, & nihilominus ſuſtinetur ꝑꝑ authoritatem rei iudicatę, eodem
noīe ius facit in acceſſorio, & hoc voluit iſte §. pro quo facit l. ex
diuerſo. §. j. ſ. de rei uen. ibi tn̄ fuit lata pro actore ſuper re, & erat
iniuſta, & nihilominus facit ius ſuper fructib. pro eodem, hic lata
fuit ꝯ̄ actorem pro reo, & facit ius pro ipſo reo in pœna. ¶ In tex.
ibi. (poſt mortem alterius,) puta Titij qui deceſſit ſine liberis, &
cui ego ſucceſſi, & ſic extat ꝯdō ſubſtitutionis fidei commiſſariæ
in parte ſua, q̄ nunc a me hærede eius petitur actione ex teſtō per
alium fratrẽ, qui ſuperuixit, & ego alle. iſtud petere non poſſe, qa
fuit remiſſum qui diuiſionem, uel pactū de quo. ſ. Ille aūt replicat
ꝯ̄rium, vel nō replicat, & iudex pronunciauit pro me adiecta cā,
licèt non teneret adijcere, quia fideicōmiſſum uidebaī remiſſum
q̄ ſnīa ſine dubio fuit iniqua, cum per gnālia uerba non uideaī re-
mittere qs ius futurū, & pro quo actio incipit poſtea competere,
vt ſ. de tranſa. l. q cum tutorib. §. fi. & ēt in prin. de quo princ. gl. hic
opponit, & multū laborat in ſolōne hic, & ibi, ſed congruentior
oppō fuiſſet de fine. nā in princ. illius l. ueniebat ex pſona alterius
ad aliā portionem q̄ ad eam de qua fuerat tranſactum, hic uero
uenit ex pſona ꝓpria, & ad illā eandem portionem ſuꝑ qua fue-
rat facta diuiſio, & ēt pactū de non ueniendo ꝯ̄, quo caſu loqtur
caſus illius l. & uult, ꝙ ſi uenit ex iure, uel actione oriente poſt trā
ſactionem, poſſit uenire non obſtante gnāli tranſactione ex uer-
bis eius, q̄ non extenduntī ad futura, & iſte tex. innuit ꝯ̄rium, uolẽ
do tenere, ꝙ ſnīa fuerit iuſta, nec de iniuſta ſnīa fuerit facta l. certè
ſm cōem opi. fuit iniuſta, & ſic ꝯcordat cum illa, & l. iſta fuit facta
non ꝑꝑ ipſam iniuſtam ſnīam, ſed ꝑꝑ dubium, qđ reſultabat cir-
ca penā, an faciat eam committi, ſed ſi uolebat tenere, ꝙ fuerit iu
ſta, tunc ille tex. ꝯ̄riatur huic, & iō gl. ponit q̄ plures ſolu. hic, & ibi,
ſed oēs reprobant, iō neceſſario oporteret tenere primam opin.
3 ꝙ fuerit iniuſta. ¶† Nota. ēt ex illo §. ꝙ rogati reſtituere hr̄ditatem,
poſſunt eē inter ſe diuidere, & hoc qn̄ erāt rogati inuicem. Idẽ ſi
cuidā extraneo ſub condōne, & poſſunt ea pendēte diuidere. Et
idẽ ſi unus tn̄ erat rogatus, ut poſſit diuidere cum ſuo cohærede
in fideicom. uenit tota pars, q̄ illi obuenit ex diuiſione, nā pars q̄
habuit a cohærede ſuccedit loco partis, q̄ ipſe dedit cohæredi, &
4 hr̄ in l. cū pater. §. hr̄ditatem. lo 2. de leg. 2. & hæc inducunt ad q. de
duob. emphyteutis, qb. conceſſa fuit res cū hoc, ꝙ altero p̄morien
te portio ſua perueniat ad ſuperſtitẽ, ut potuerint inter ſe diuide-
re, ēt dn̄o irrequiſito, cū per hoc non fiat ſibi aliquod præiudiciū,
licèt in ꝯ̄rium faciat l. cū hi. §. ſi vni. ſ. tranſa. & hoc tenet Bar. hic, &
uide qđ no. idem in l. ſi domus. §. fi. de leg. j. Vnū tn̄ dicit, qđ mihi
non placet, ꝙ ſi ēt in diuiſione renūciarent adinuicem omni iuri qđ
habeant,

hñt,vel habere ſperant in futurũ alter in portione alterius p mortem illius,& contingat alterum poſtea mori,ſine liberis, nihilominus poterit alter ſuperueniens portionẽ illius petere ex cl'a appoſita in ꝯceſſione non obſtante dicto pacto,vel renunciatione,qa illud non prodeſt dño,ſed eccleſiæ a quo hñt, cum nõ interſit eorum,qđ illi proſit.nec ẽt ꝓdeſt hr̃di defuncti qui eſt extraneus, & p ꝯñs non recedit ius ab ipſo renunciãte p l.nec vtilẽ.qui.ex cau.ma.Ego dico,ꝙ immo ex nã rei portio illius defuncti reuertiť ad eccleſiam poſtq̃ a ſe abdicauit,non rõne pacti, ut ex eo acquirať actio,vel exceptio,qa non intererat ſua alteri acquiri,ut in l.ſtipulatio iſta alteri,& in ti.per quas pſon.no.ac.Sed rõne abdicationis factæ a ſe, nã etſi tu hẽres vſumfructum in fundo Titij, & ipſum vſumfr.renunciares mihi,licèt non interſit tua acquiri dño, tñ qa a te abdicas reuertit ad dñm de ſui nã,& conſolidať cum ꝓprietate,vt Inſti.de vſufruc.§.finiť.& probatur ſi bñ inſpiciať.in c.j.de eo qui fidẽ fecit agnato.de feudo paterno. vbi ſi ſit renũciatio oĩno
5 prodeſt alteri agnato licet abſenti.¶† No. ẽt hic,ꝙ illud in quo qs ſuccubuit agendo in vno iudicio,non põt refricari in alio iudic.p modũ exceptionis,quia ſi agiť ad pęnam non põt dicere ſe bene egiſſe in alio iudicio,qa fide.com.non cenſebať remiſſum cũ ſup hoc ſuccubuerit in primo iudicio agendo,& nunc illud idẽ deducit excipiendo,de hoc per Inn.in c.fi.de ord.cog.¶ Sed iſtud inducit ad q.Fecimus cõpromiſſum , & promiſimus non producere laudũ ad arbitriũ boni viri ſub certa pœna , iſta promiſſio intelľr ſi laudũ fuerit æquũ,ſi ãt iniquũ eo nõ ob.p̃t peti reductio, & nõ incidit in pęnam,vt l.ſi libertus.de ope.li.& in c.quintauallis de iur.iur.Pone ergo,ꝙ laudum latum eſt ꝯ te,& erat iniquũ, pe iiſti reduci ad arbitriũ boni viri,& ſuccubuiſti.Nunc peto pęnã, qa feciſti ꝯ promiſſionem,in hoc iudicio tu vis alleg.ꝙ laudum illud erat iniquum,& ſic potuiſti petere reductionem.Conſuluit Dyn.ꝙ non debeas audiri poſtq̃ in illo ſuccubuiſti , quia laudum hr̃ pro æquo,& non poteſt amplius dici iniquum.Et dicit Bart. ꝙ hic eſt caſus de iſta q.ſed in l.Iul.de cond.inde.diſtinguit p illũ tex. cũ glo. ꝙ aut ſuccubuiſti,qa fuit pronunciatũ illud laudum eſſe æquũ,& tunc procedit dicta determinatio,& ita fuit hic, dũ dicit.{quaſi de hoc &c.} Aut ſuccubuiſti,qa non probaſti intra terminũ de iniqtate,& ego fui abſolutus,qa non probaſti , & tunc illa licèt abſolutoria faciat ius agendi in via,ut amodo non poſſet agendo amplius dicere iniquũ,non tñ facit ius in via excipiendi ſi ago ad pœnam quominus poſſis dicere,& probare de iniquitate, ne condẽneris ad pęnã.Sed d.Ang.dicit , ꝙ cum iſte caſus contigiſſet de facto in uita Bar.& magnum reſultaret inconueniens,ipſe Bar.cõſuluit ꝯ̃rium,ꝙ ẽt in primo caſu , qñ pronunciatum eſt laudũ eſſe æquũ excuſatur a pęna,ſi põt probare, ꝙ erat iniquum tali rõne, nam ſi re vera erat æquũ,& ſic fecit ꝯ promiſſionẽ, ſi tñ fuit motus ex aliqua iuſta cã pœnam euitat,ut no.Io.And.in addi.Spe.ti. de arb.§.fi.& fuit opi.legiſtarum,ut ipſe ibi refert,quanto ergo fortius ſi erat iniquum,quia iuſtiſſimam habuit cãm allegandi ipſum iniquum,& hoc idem tenet Ang.hic,ſed non perpendit,ꝙ alia eſt penitus rõ,nam ſi laudum erat æquũ & habuiſti iuſtam cãm dicẽdi iniquum,licèt ſuccubueris,quia eſt æquũ , ſuper illa tñ cã quæ mouit nihil eſt pronunciatum,nec impoſitũ tibi ſilentium, ꝙ nõ eſſet bona.ſed ſi laudum eſt iniquũ,& pp hãc iniquitatem moueris ad dicendum ipſum iniquum,licèt habebas iuſtiſſimam cãm , ſi tñ pronunciatur ꝯ te,ꝙ eſt æquum,iã pronunciať ſuper illa cauſa ex qua motus fuiſti,& eſt illa cã reprobata,& ſic non hr̃ pro iuſta,& ſuper ea impoſitum eſt tibi ſilentiũ,qđ tñ valet quantum ſi re vera eſſet æquum,poſtq̃ non potes ꝯ̃rium allegare.l. qui habebat.in fi.de manumiſ.teſt.cum ibi no.Non ergo poteris in iudicio quo petitur pęna allegare,ꝙ iniuſtam cãm habuiſti petendi redu
a ctionẽ,quia laudum erat iniquũ.& iõ tene diſtinctionem Bar. ᵃ in d.l.Iul.& ẽt in l.ex diuerſo.§.j.de rei uend.¶Super gl.magn. diuide eã in quatuor partes,nã primo colligit duo notabilia, vſq ibi, ſed in primo.ſecundo ꝓſequitur primum notabile vſq quaſi ad fin. ibi.{ad ſ'm quod dr̃ &c.} Tertio proſequitur ſ'm no.vſq ibi.{Item ex eo.} Quarto colligit tertiũ no & in ſecunda parte reformat tria ꝯ̃ria in effectu ꝯ illud qđ innuit iſte tex.ꝙ per iſtam diuiſionẽ fuit remiſſum fideicommiſſum ꝯdõnale,primum de l. q cum tutoribus.in prin.š.de tranſa.ſed melius dixiſſet in fi.Et ſuper primo multum laborat gl.hic, & ibi colliguntur octo ſolutiones quas Bart. hic per ordinẽ recitat.aliud ꝯ̃rium eſt de l.tres fratres.de pac.& nõ ſoluit,& tñ ponitur diuerſus caſus , quia loquitur de iure de pñti , qđ non vr̃ remiſſum ab ignorãte,certè nec hic vr̃ remiſſum , nec ab ignorante,nec a ſciente,per ſimplicem diuiſionem,vel per pactum de non veniendo ꝯ,quia hoc non important de neceſſitate tenendo verũ intellectũ , ꝙ hic fuit male iudicatum , ſed qñ eſt de pñti,& ſic proprietas uerborũ importat , tunc diſtinguiť inter ſcientem,& ignorantem,ut ibi.Tertium ꝯ̃rium eſt de l.Paulo Callimacho.§.j.de leg.3.vbi uerba teſtatoris,ꝙ oĩ relicto quod fecerat tali,vult eum eſſe contentum tali re, non referuntur ad conditionalia relicta,ſed ad pura duntaxat,ita nec hic.Sol.eodẽ modo, quia nec hic referuntur ad fideicõ.cõdõnale uerba diuiſionis,uel pacti de non veniendo ꝯ,ſed ſi vlterius fuiſſet dictũ rõne alicuius
iuris,qđ habeam in illa parte,ſi hẽret aliquod ius de pñti , ad illud tñ referenť iſta verba,& non ad ius fideicommiſſi conditionalis p iſtum tex.no.ſed ſi non hẽt aliquod ius de pñti,tunc ne iſta uerba nil operentur,bñ important remiſſionem fideicõmiſſi ꝯdõnalis,qñ aliud eſt promittere de non veniendo ꝯ diuiſionem duntaxat,aliud eſt adijcere ẽt actione alicuius iuris , qđ habeam , qa iſta uerba plus important,quia dẽt diſtingui,vt dixi per illum §.¶ Cõclude ergo,ꝙ per ſolam diuiſionẽ non cẽſetur remiſſum ꝯdõnale,quia vnus actus non importat alium qui de neceſſitate non ſequitur ex illo,ſed illa pñt ſil' ſtare,ꝙ bona diuidanť inter vos,& qlibet hẽat partem ſuam quouſq extat condõ fideicõ. & ea exñte portio vnius reuertatur ad alterũ,nec ſeqtur neceſſario, ꝙ perpetuo debeat remanere penes vnumquenq; , & iſtud non hẽat aliquod dubiũ ſ'm Io.An.in ti.de teſt.§.in primis. ſed ſi fideicommiſſum eſſet purum,ut ſi tibi fuit prælegatus vnus fundus purè,& alter mihi,& nos ſcientes diuidimus inter nos iſtos fundos, dico,ꝙ alter alteri vr̃ remittere ius prælegati,quod ſe non cõpatitur cum diuiſione,nã p̃legatum fuit,ꝙ quilibet hẽat ſuum fundũ integrũ, & diuiſio facit ꝯ̃rium,& per hoc bñ facit l.Titius.q.mo.pigno.uel hyp.ſol.allegat.in gl.vbi duo hñtes eandem rem obligatã, & eam cõiter ementes a dño,cenſetur alter alteri ius hypothecæ remitte
6 re.¶† Sol.ꝯclude,ꝙ nec per pactum de nõ ueniendo ꝯ diuiſionẽ
b cenſetur tale fideicommiſſum ꝯdõnale remiſſum ᵇ ſ'm Bart.quia tale pactũ intelľr ſ'm nãm diuiſionis ſuper qua fit, ut l. ſi legati ſerui noĩe.de leg.j.Si ergo per diuiſionẽ non cenſetur fideicom. remiſſum,ergo nec per pactum,qđ tendit duntaxat ad obſeruantiã diuiſionis,& non extendit vires ſuas ultra q̃ extendať ipſa diuiſio nam ſi petendo fideicõ.non facit ꝯ diuiſionẽ,ergo nec ꝯ pactum de non ueniendo ꝯ eum,& iſtæ ſunt ita fortes rõnes,ꝙ ad eas nõ põt rñderi licèt Dy.tenuerit ꝯ̃rium:& ẽt Io.An.in præalle. loco ſi partes ſciebant fideicom.& ẽt Ang.hoc ur̃ tenere. Sed Bart. dicit hanc opinionẽ falſiſſimã , & tenet in utroq; caſu non eſſe fiendã dr̃iam inter ſcientẽ,& ignorantem,qa uerba de ſui nã hoc nõ important.tunc aũt uideretur remiſſum,qñ ulterius adderetur in pacto , ꝙ non ueniret ꝯ diuiſionem , ẽt rõne fideicõ.relicti in teſtõ paterno,dũmodo adderetur viſis, & cognitis verbis teſtamenti, ſine quo,nec pactũ,nec tranſactio valet ſuper contentis in teſtõ, vt l.de his.š.de tranſa.ſufficeret ẽt apparere , ꝙ uidiſſent,& notitiã plenam habuiſſent,licèt non nunc,nec ad hoc ſ'm quod no.ſentit hic Bar.ẽt ſi non diceretur expreſſe,ſi aũt non diceret remitti in teſtõ paterno,ſed ſimpliciter rõne fideicom.uel diceretur,ꝙ renunciauit oĩ iuri,quod hẽt uľ habere ſperat alter in portione alterius, q.d iuris ſit,vide hic per Bar.¶ Et prędicta in ſubſtitutione fideicõmiſſaria,ſed in pupillari directa,vel in ſucceſſione ab inteſtato directo deferenda,ſi duo fratres diuiderent,& promitterent de nõ veniendo ꝯ ẽt ratione alicuius ſubſtitutionis factæ in teſtõ paterno, vel alicuius ſperatæ ſucceſſionis,iſta uerba nihil operarenť, etiam ſi a ſcientibus fuiſſent prolata , & eis non obſtantibus poſſet alter alteri ſuccedere directo, quia eſſet pactum de futura ſucceſſione omittenda,quod non ualet,ut in l.qui ſuperſtitis de acq.hæred.& in l.pactum.C.de colla.niſi interueniente hodie iuro,vt in c.2. de pac.lib.vj.quia non debet eſſe quis ſollicitus de hæreditate viuentis directo deferendo,ut in l.2.§.adeo.ſeu interdum.de vulg.& pupilla.nec de illa ſubeſt aliqua ſpes probabilis in iure illo uiuente,vt in l.per emancipationem.de lib.leg.non ſic de fideicom. conditionali,quod patet,quia pro eo poteſt peti cautio.vt in l.cum Archimedoram.C.ut in poſ.leg.ergo ſubeſt ſpes probabilis, qa non eſt de hæreditate viuentis,ſed mortui,deferenda tñ poſt mortem alterius viuentis,ut no.in l.j.C.de pac.iõ poteſt remitti per pactum. Et ex hoc determinatur qõ,in qua concludit Bar. ꝙ quantumcũque verba eſſent lata inter diuidentes,ſi poſtea alter ſolum nõ implet voluntatem defuncti,& ſic venit priuandus ſua portione deferenda cohæredi per auth.hoc amplius.C.de fideic.poterit eam cohæres petere non obſtante quocunq pacto appoſito in diuiſione,qa iſtud ius oriť poſt diuiſionem,& ex cã hñte originẽ ſil'r poſt eã,& verba diuiſionis nõ pñt extendi ad tale ius,vel ad cãm, ſed ad illã,q̃ ſuberat tpe diuiſionis, & in effectu ex p̃dictis tene, ꝙ hic fuit malè iudicatũ.¶ Reſtat declarare duos arti. de quib.confuſe ſil' tractat hic Bar.¶† Primus eſt,an ſit verũ indiſtinctè,ꝙ illud de quo qs ſemel ſuccubuit agendo in vno iudicio in quo agebať
c ad vnũ,nõ poterit replicare in alio iudicio excipiẽdo ᶜ in quo agiť ad aliud,

ADDITIONES.

a ¶Diſtinctionem Bart.Adde,ꝙ cum illo tranſit hic d.Ale.de qua q.vide eũdem Pau.conſi.230.& an pro laudo præſumatur,uide eundem Pau. cõſi. 73.Bal.conſi.73.v.li.& conſi.197.& conſ.244.4.lib.

b ¶Remiſſum.In hoc quotidiano ar.vide Lu.Ro.conſ.403.F.an.Cur.conſ. 73.& conſ.75.Sig.de Me.conſi.117.& ibi ẽt de q.ibi in uer.ult.glo. tacta per hunc Doc.per ipſas gl.alia quære in locis uulgarib.& maximè in apoſtil.ad Bar.hic & ad Ale.& in S.diui.

c ¶Excipiendo.Vide do,Sig.conſi.205.Ale.conſi.15.v.volu.Bal.conſi.268. Lud.Ro.conſi.232.

ad aliud,& in hoc dic,ſi ſ̃m iudicium eſt acceſſorium ad primũ,
ſeu ſup̃ acceſſorio, vt ſup̃ pœna, vel fructib. & tunc diſtinguitur
qualiter ſuccubuit,an ex eo quia non fouebat iuſtitiã, & tunc in
alio non põt replicare,vt hic.& hoc voluit glo.mag.circa fi.ibi dũ
dicit,{& ſic.qđ fit in principali præiudicat in acceſſorijs.}aut ſuccu
buit,q̱a non probat,& tunc ſecus per ea,q̃ hñr in tex.& gl.in l.Iul.
de cond.inde.aut ſ̃m iudicium eſt æquè principale, & tunc aut in
primo iud.fuit deductũ principaliter,& in ſecundo inducit̃incidẽ
ter,& tunc idẽ,pone exemplum,ſi egi ꝯ te rei uend. ad fundum,
nam deducto dñio principaliter ſuccubui,vel quia non probaui,
vel quia probaſti fundum eſſe tuũ,& in hoc ille caſus differt a p̃ce
denti:volo poſtea agere ꝯfeſſoria ad ſeruitutem debitam eidem
fundo per aliũ fundum tuum, hic deduco idẽ dñium incidenter,
nam principaliter deduco ſeruitutem, tñ oportet, ꝙ aſſeram me
dñm illius fundi pro cuius ſeruitute ago.vt l.ſicuti.§. ſed ſi quæra-
tur,& ibi not.ſi ſer.vend.& l.vti frui.§.j.ſi vſusfr.pet.certè obſtabit
mihi exceptio rei iud.in primo iudicio,vt probatur in l.fundi. & l.
fundum.s̃.de exce.vbi non admittitur cumulatio iſtorum iudicio
rum eodẽ tp̃e,quia ſunt talia,ꝙ abſolutoria lata in primo parit ex
ceptionem rei iud.in ſecundo,qđ eſt vnum de impediẽtib.cumu
lationem,vt plenè no.per Dy.in c.nullus plurib.de reg.iu.lib.6. &
per Bar.in l.edita.C.de eden.aut econuerſo in primo iudicio de-
duxi incidenter agendo confeſſoria, & ꝓ ſeruitute, & aſſerendo
me dñm illius fundi,& ſuccubui:quia non probaui dñium,uel q̱a
tu probaſti te dñm,volo poſtea agere rei ven. ad eundem fundũ,
certè poſſum,& non obſtabit exce.rei iud.in iudicio in quo dedu
xeram incidenter,iõ hoc caſu amittit̃ cumulatio, hic eſt caſus in l.
ſed ſi ante.eo.ti.de exce.Et hoc eſt quod voluit Inno.c.fi.de ord.
cogn.dicens,ꝙ q.principalis per modũ agendi ſe habet in plus ad
q.acceſſoriam per modũ excipiendi,iõ qui ſuccubuit in prima,re
pellitur in ſecunda,q̱a prima eſt tanq̃ fundamentum ad ſecundã.
¶Scđs arti.eſt econuerſo,quia aliquis primo loco ſuccubuit ex-
cipiendo,& poſtea idem illud in alio iudicio vult replicare agen-
do,& tunc propriè loquit̃ diſt.Bar.q̃ ponit hic,& in l.j.C.de ordi-
ne iud.Inn.in d.c.fi.vr̃ velle indiſtinctè,ꝙ hoc poterit facere, quia
qui ſuccubuit in maiori,non prohibetur a minori, ſecus econuer
ſo.Tu dic plenius,nam aut illud erat tale quid quod de ſui nã non
poterat deduci p̱ viam agendi,ut exceptio pacti de non petendo,
& ſiĩes,& tunc ꝯſtat,ꝙ non poterat deduci.Et ita loquit̃ qđ not.
Cy.in l.peremptoria.C.ſen.reſcin.non poſ.aut poterat de ſui natu
ra deduci,ẽt agendo ſi non ſuccubuiſſet excipiendo, & tũc ſi ſuc-
cubuit,aut illud iudiciũ,in quo ſuccubuit fuerat ſummariũ,& nõ
prohibet̃ deducere in alio plenario,ut in l.a diuo Pio. §.ſi ſup̱ reb.
de re iud.& l.ſi quis a liberis.§.ſi vel parens.de libe.ag.& de his qui
ſunt ſui,vel alie.iur.l.pe.& per Inn.in d.c.fi.ante fin.aut illud iudiciũ
in quo ſuccubuit,fuerat plenarium,& tunc uult deducere in alio
plenario,& tunc aut victoria q̃ aduerſarius meus habuit ꝯ me in
illo iudicio cõcernit fauorem ſtatus,tunc non potero in alio iud.
deducere agendo,ut in l.2.C.de ord.cog.& not.in l.j.de ord. iud.
per gl.aut non concernebat fauorem ſtatus,& tunc aut uolo de-
ducere in alio iud.ad fi.diuerſum,& poſſum,vt l.uendicantẽ.cum
ll.ſeq.s̃.de euic.aut ad finem eundem,& tunc aut ſuccubui, q̱a ex
ceptio mea fuit reprobata, tanq̃ non vera,& non poſſum poſtea
illud deducere in alio iud.per uiam agendi, & ſi non fuit expreſſe
reprobata,ſed non admiſſa,vel repulſa,& tunc poſſum,ut in l.ſin-
aũt.§.fi.de neg.geſt.& in l.quid in diẽ.§.ſi rõnem.de compen.¶Vl
ti.gl.mag.q̃ eſt hic tangit aliqua,& non perfectè, & aliqua in quib.
reprobat̃,& primo in quarta ſol.ad ꝯrium.de l.qui cum tutorib.in
uer.{ſed hæc ſolu.} tenet in effec.ꝙ frater ſuperueniens poterit bñ
agere ꝯ hæredem fratris præmortui pro dimidia illius dimidiæ q̃
obuenit ex diuiſione fratri p̃mortuo, q̃ ipſe frater p̃mortuus ha-
bebat iure ſuo,q̱a in illa non tenebatur ſibi de euict.ſi tertius eui-
ciſſet,cũ non hẽret ab eo cãm,& in hoc fuit malè iudicatũ, & q̃-
tũ ad hoc bñ dicit,& ꝓ altera dimidia illius dimidiæ, q̃ frater præ-
mortuus habuit ab eo,non poterit agere, q̱a pro illa tenebat̃ ſibi
de euict.& in hoc fuit bñ iudicatũ. Et ꝙ ẽt potuerit agere ad æſti-
mationẽ dimidiæ alterius,q̃ ipſe frater viuens habuit a p̃mortuo,
eo quia eñte ꝯdõne fideicom. ur̃ illam ſibijpſi euincere cũ amõ
non hẽat ex diuiſione,ſed ex fideic.& q̃tum ad hoc in totum ma
lè dicit,nã ẽt ad illam dimidiã dimidiæ,q̃ frater p̃mortuus ab ipſo
habuit,agere potuit,& non ad æſtimationem dimidiæ alterius di
midiæ,q̃ ipſe habuit a fratre p̃mortuo,per l.cũ pr̃.§.hr̃ditatẽ.de le.
2.q̱a ius fideic.eſt perſonale cũ pariat actionem ex teſtõ,& iura p̱
ſonalia remanent in parte obuenientis ex diuiſione,ut l.Iul.§.Cel-
ſus.de act.emp.Item inquantũ uult, ꝙ teneat̃ de euict.falſum eſt,
qñ tunc quis tenetur,qñ res euincitur ſine fcõ illius a quo euin-
cit̃,uel ſui authoris,alias non tenetur,ut s̃.de euic.l.ſi ſeruum.ſed in
caſu iſto euincitur ab hr̃de iſtius p̃mortui ex facto teſtatoris, qui
portionẽ p̃mortui reliquit per fideicõ.huic fratri uiuo,& ẽt ex fa-
cto ipſius fratris p̃mortui,qui adeundo hr̃ditatem illius,q ꝯxit cũ
iſto fratre ſuperuiuente, & ſe ur̃ obligaſſe ad oẽ illud in quo fue-
rat grauatus a teſtatore, de quorum authorũ facto iſte hæres p̃-
mortui tenet̃,q̱a reputatur factũ ſuũ,ut not.in l.ſi ſeruus.in princ.
de cond.fur.Et ſicut ſi ex facto illorum fuiſſet res euicta a quodã
tertio iſte frater ſuperuiuens non teneret̃, ita & ſi euincit̃ ab iſto
fratre ſuperuiuente,non p̃t ipſe repelli p̱ illam exceptionem, quẽ
de euictione tenet actio,eundem agẽtẽ repellit exceptio, de qua
in l.uendicantẽ.s̃.de euic.Preterea dñs Azo ur̃ uelle,ꝙ mero iure
non potuerit agere,ſed repellat̃ exceptione illa,& hoc eſt ꝯ iſtum
tex.q̱ dicit iſtũ fratrem ſuccubuiſſe,non p̱p̱ illam exceptionẽ, ſed
8 quia fideic.fuerat remiſſum,& ſic potius exceptione pacti. ¶†Itẽ
eadẽ glo.quod melius in uer.{item patet.}inducit ad q. de illo qui
rẽ ſibi legatã emit anteq̃ eam conſequeret̃ ex cã lega. an per hoc
uideat̃ legatum repudiaſſe,& non ſoluit,ſed non uideo uñ ſumat
iſtud arg.nec Doc.declarant:in hoc tñ puncto qui eſt no.Dy.po-
nit longam diſt.Ex qua recollige tres caſus,in quib. non ur̃ repu-
diaſſe,ſed adhuc agere p̃t,uel ex legato,uel ex empto ad recupera
tionem pretij.Primus eſt,qñ eam emiſſet non ab eo a quo fuit le-
gata,ſed a uero dño,q̱a fuit legata res aliena: & tunc ẽt ſi ſciebat
ſibi legatam non p̃iudicat ſibi,quominus agere poterit ꝯ hæredẽ,
ut conſequat̃,quatenus ſibi abeſt p̱p̱ emptionem,ut l.planè.la j.§.
ſi rem.de leg.j.Scđs eſt,qñ emiſſet ab hærede,quia erat hr̃ditaria,
& legata fuerat ſub ꝯdõne,& ea pendente emit,nã & tunc etiã ſi
ſciebat ſibi legatã non p̃iudicat ſibi, ſed adueniente ꝯdõne quaſi
ſibijpſi ur̃ euincere,cũ mutet ſibi cãm dñij,& hẽat nũc ex legato
ubi primo habebat ex emptione, & tunc agere poteſt ex empto
ad recuperationem p̃tij.So.ut in l.fundo.ad l.Fal. Tertius caſus eſt
qñ legatum erat purũ,& ipſe emit ab hr̃de ignoranter, ut in l.hu-
iuſmodi.§.qui ſeruum.de leg.j.Si uero ſciebat ſib legatam,tũc te
net Dy.ꝙ ur̃ legatum repudiaſſe p̱ l.Titius.in rõne ſui.qui.mo. pi.
a uel,hyp.ſol.Bar.in hoc tertio caſu dubitat,[a] & ur̃ tenere ꝯ Dy. ꝙ
non præiudicat,& ꝙ poterit recuperare pretiũ per l.fi.§. pe. cõia.
de leg.ubi ſi aliquis emit rem q̃ ſcit alteri legatã,non præiudicat ſi
bi quominus poterit recuperare pretiũ,ergo idem ſi ſcit,ſibi lega
9 tã,dicit tñ eſſe cogitandum ſuper hoc.¶†Poſtremo ur̃ hic tex.in
fi.ꝙ ualeat ſñia lata ex falſa cauſa,quia hic expreſſit cãm falſam, ꝙ
uidebatur fideicommiſſum remiſſum per diuiſionem. ꝯ de lege
qui teſtõ.de excuſatio.tut.Sol.qñ eſt falſa in iure reddit ſñiam nul
lam,ut ſi pronunciaret pupillum potuiſſe teſtari, uel pronũciaſſet
hic fideicommiſſum fuiſſe remiſſum per ſolam diuiſionẽ, ſed nõ
ſic fecit,& iſta cauſa poſſet eſſe uera aliter q̃ per diuiſionem, ſi in-
terueniſſet pactum expreſſum, & ſic potius dr̃ falſa in facto, q̃ in
iure,quo caſu non reddit ſñiam nullam,ſed facit,ut poſſet reſcin-
di in cã appellationis,ut no.in l.ſi is ad quem.de acq.hæred.& per
Inn.in c.qm̃ ꝯ falſam.de prob.qui dicit ualere ſñiam, licet iudex di
cat fore probatum per teſtes,cum nulli teſtes fuerint inducti, uel
nihil probent.Vel dic ſ̃m Bart.& no.ꝙ tunc cauſa falſa in iure, &
b expreſſa in ſñia reddit eam nullam, qñ eſt ius apertum,[b] de quo
nulla eſt dubitatio.ita loquitur tex.in l.j.§.Itẽ cum ꝯ ſacras. q̃ ſent.
ſine ap.reſ.& l.ſi expreſſ.de appel.ſecus,qñ eſſent diuerſæ opi. Do-
cto.& Iudex eligeret illam,quæ cõiter non tenetur, quia ſibi plus
placet,nam non ſñia propterea eſt nulla, ꝙ ſit lata ꝯ cõem opi. &
approbatam,per ea quæ no.in l.prolatam. C.de ſen.Et ita fuit hic,
nam licet cõiter teneatur,ꝙ nec per diuiſionem ſimplicem,nec p̱
pactum de non ueniendo ꝯ eam uideatur fideicommiſſum re-
ſum,fuerũt tñ opi.etiam inter gloſſatores,ut patet hic in gl.Et iſte
iudex elegit deteriorem,& q̃ hodie cõiter reprobatur, & ita tenẽ
dum eſt, ꝙ olim ſaltem inter iuriſconſultos. Cætera uide hic per
Bar.qui utiliter procedit,& ordinatè ualde,hic non ſunt alia.

ADDITIONES.

a ¶Dubitat.Vide hic latè per Ale.multa pulchra dicentem.
b ¶Apertum.In hoc articulo vide practicam Doc.d.Fran.Cur.cõſi.20. Ale.
conſi.55.2.lib.d.Car.conſ.30.Signo.conſ.205.d.Bal.conſ.122.j.lib.

LEX CXXII.

1 *Non ualet promiſſio pro maleficio futuro,uel iam facto.*
2 *Promiſſum ob turpem cauſam ſi ſoluatur,an poſſit repeti.*

1 SI plagij. ¶† Non ualet promiſſio pro malefi-
a cio[a] futuro,uel iã facto.h.d.¶ In tex.
ibi,{uel facti cã.}dic iſte tex.eſt ſingularis,p̱p̱ hoc ſem
per allegatur iſta l.ꝙ diſpoſitio renumeratiua malefi-
cij iam commiſſi non ualet,ſicut ſi fieret pro maleficio commit-
tendo,& hoc ſiue ſit ꝯhentium,ut hic,ſiue teſtatoris, uel ſtatuti,
2 quia ſtatuta dẽnt eſſe honeſta.¶†In tex.ibi,ab initio.i.ipſo iure nõ
ualet,quia uertitur turpitudo ex utraque parte,ſed ſi ex parte reci
pientis tantum promiſſionem ualet mero iure,ſed obſ. exceptio.
ut in l.pen.de ꝯdi.ob turp.cau.& in exemplo quod ponit gloſſ. in
uerſi.{alij dicunt.}Mirandum tamen eſt de hoc, quia tunc multo
magis videtur dici nulla in odium recipiẽtis promiſſionem, cum
eius tantum turpitudo uerſetur. Et licet promiſſor habeat exce-
ptionem,ſi tamen ea omiſſa ſoluit purgatur turpitudo, & nõ re-
petit,

ADDITIO.

a ¶Maleficio.Sed an ualeat depoſitum factum pro turpi cã.per Ange. uide
Bal.conſ.88.3.lib.& uide ad materiam conſi.54.lib.

petit, vt d. l. pen. ſed ſi promiſſio non pceſſerit, & daretur ob cām turpem ex parte recipiētis tm̄, repeteret, vt l. fi. eo. ti. ¶In gl. in prin. ibi, {ſi feceris plagium,} vel dic, vt facias plagium, nā vtroq; caſu dr̄ promiſſio facta ob turpem. & idem ſi promitterem centū, & in eodē inſtanti promitteres plagium facere, qa mea promiſſio præſumitur facta contemplatione tui, vt colligitur in l. quæro. §. inter locatorem. ſ. loca. Interdum vero dr̄ turpis, qn̄ fit de re turpi, vt ſi promitto tibi facere plagiū, uel furtum, & tunc adhuc eſt nulla ipſo iure, vt ſ. eo. ti. l. gn̄aliter. Interdum non eſt turpis, nec ob turpē cām facta, ſed turpi modo, vt per metum uel dolum, & tunc rīr valet, ſed reſcinditur per actionē de dolo, vel metus cā, vt in ti. qd̄ met. cā. & de dolo. ¶In gl. ibi, {hæc ſecunda eſt magis dubitabilis,} nam ſicut pōt remitti dolus præteritus, licèt non futurus, vt l. ſi vnus. §. ſi cū nulla. ſ. de pact. Ita videbatur valere promiſſio pro maleficio preterito, licèt non pro futuro. Et hoc tenuit Pet., vt no. C. de cond. ob tur. cau. ſuper rub. Sed hoc eſt ꝯ illum text. nam & cū quid pro remuneratione delicti iam commiſſi tribuit, dat materiam iterū delinquendi, nam ſi impunitas maleficij hoc facit fortius remuneratio. Et hæc eſt cā huius l. q̄ in hoc eſt no. & fortè alibi non reperitur. ¶In ea. gl. ibi, {promitto cētum ſi Titius fecit plagium, valet.} dic, Doct. dn̄t hoc eſſe verum, ſi Titius erat amicus meus, nam tunc uideor me obligare ad pœnam ſi ipſe delinquat, & veriſimile eſt. ꝙ abſtinebit a delicto, ne incidam in penā. Et idē ſi erat mihi coniunctus, vt in l. hæres meus. §. fi. de condit. & dem. ſed ſi erat amicus, vel coniunctus tuus, tunc ſecus, quia induceretur ad delinquendum, vt tu lucreris, ergo &c. l. conuenire. de pac dot. ſ. ſed quid ſi erat penitus extraneus tam mihi q̄ꝫ tibi? tūc vr̄ valere, ſicut ſub alia qualibet conditione facta, & ita pt̄ intelligi glo.

LEX CXXIIII.

INſulam. ¶Stipulatio facti continēs certum tp̄s, non ꝯmittitur ad intereſſe, niſi tranſacto tpe, ēt ſi cœperit eſſe certum intra id quod reſtat fieri non poſſe. h. d. no. ¶No. tex. ibi, neq; .n. }ad quem facit ſ. de dam. infec. l. damni. §. ſi is qui. Et ꝙ inſpiciat̄ initium tp̄is in ſtiplonibus, hr̄.). eo. l. continuus. §. cum quis. in fi. gl. hic format tria ꝯria, & nullum ſoluit, quia tendunt ad diuerſa. Oppo. primo, ꝙ ſtatim committatur cum effectu, vt poſſit peti ex quo cęperit eſſe certum, vt ſ. eo. l. hoc iure. Sol. ibi condō ꝯtinens factum non pendebat ex ptāte promittentis, iō tp̄s appoſitum in condōne non cenſetur repetitū in promiſſione, hic pēdebat ex poteſtate eius, ut inſulam fabricari, & ſic cenſetur repetitum in tacita ſtipul'one ad intereſſe, ſicut in expreſſa ſtipulatione pęnali, vt in l. in illa ſtipulatione ſi Calendis. ſ. eo. ¶Item oppo. ꝙ ſaltem committat̄ ad intereſſe particulare eo ipſo, ꝙ cœpit eſſe in mora inchoandi, vt ſ. eo. l. ſtip. non diui. §. fi. Sol. ibi, qn̄ ſtipulatio facti non hēbat certum & determinatum tp̄s expreſſum a ꝯhentib. licet ſubintelligerent de iure quātum eſt neceſſarium, hic qn̄ expreſſum fuit a partibus, quo caſu ille tex. non hēt locum, quia ēt ad particulare non committitur, ſed ad totale tantum demū lapſo toto tpe per hanc l. non, ut ibi dixi. & hoc tenet Dy. in l. continuus. in §. item qui inſulam.). eo. C. Tertio opp. ꝙ committatur ēt ad totale ſaltem mero iure ſtatim cum incipit eſſe certum &c. ut ſ. eod. l. cum ſtipulatus ſim mihi a Proculo. Sol. ibi, qn̄ fuit commiſſa certa pœna, ſeu certa quantitas loco pœnæ, quo caſu committitur, ſed non exigitur vt ibi not. hic qn̄ non fuit commiſſa, & committitur ad intereſſe, quod eſt pęna legalis, ideo requiritur lapſus totius tp̄is, vt in c. cōmiſſa. in prin. de elect. lib. vj. quod fuit extractum ab iſta l. in ratione ſui, & de illo no. in d. l. cum ſtipulatus.

LEX CXXIIII.

1 *Verbum præſentis temporis ad futurum non extenditur.*
2 *Clauſula codicillaris ſi non ualet iure teſtamenti valeat &c. ſi potuit operari in præſenti, an ſi teſtamentum poſtea rumpatur nihil operetur, & an trahatur in futurum.*
3 *Si teſtator mandauit ſolui debita ſua de pecunijs quas habebat in tali mōte & illud quod reſtaret ſolutis pecunijs reliquit alicui hoſpitali, & tēpore teſtamenti reſtabant tria mille, & poſtea tantum ſuperuixit, ꝙ ſolutis debitis reſtabant tria millia, an totum dabitur illi hoſpitali.*
4 *Legatum factum illi filiæ quæ uidua fuerit, an comprehendat illam quæ erat vidua tempore teſtamenti.*

1 CVm ſtipulamur. †Verbum præſentis tp̄is ad futurum non extenditur. h. d. ſm̄ vnam lec. prout hr̄ in tex. ibi, oportet. & tunc intellige ēt ſi in præſenti nihil poſſet operari, ut differat a ſequenti lectura, qa proprietas uerbi hoc non patitur, vt ad futurum quoquō trahatur, vt ſ. eo. l. ſi ſtipulatus fuero. §. cum ſtipulamur. cum ſimi. Alij habent oportere, & tunc dic, ꝙ ſtiplo concepta per uerbum præteriti tp̄is ſubiunctiui modi ſi pt̄ aliquid operari pro præſenti, non extenditur ad futurum. h. d. ſm̄ Doc. ſed ſi poſſet aliquid operari in pn̄ti, bene tunc traheretur ad futurum, ut l. ſi debitor. §. ueriſimile. de ꝯh. empt. etiam ſi eſſet uerbum præteriti pluſquam perfecti, ut ſ. e. l. qui Romæ. §. Augerius.
2 in uer. conſtitiſſet. ſm̄ Ang. †Et per hoc determinatur qō de clauſula codicillari, ſi diceret ſi non ualeret iure teſtī, valeat iure codic. quod ſi pōt aliud operari pro pn̄ti, ut qa teſtm̄ erat nullum pteritione iam nati, licet poſtea confirmet̄, qa mortuus eſt uiuente teſtatore, & erant inſtituti uenientes ab inteſtato, ſm̄ ea q̄ habentur in l. poſthumus. §. Idem & circa. de iniuſto teſta. deinde poſtea iterum rumpatur præteritione poſthumi poſt mortē teſtatoris, & ruptū remaneat, ꝙ illa cl'a nihil operabitur, quia potuit operari in præſenti, vn̄ non trahit̄ ad futurū, ſecus ſi in pn̄ti non potuiſſet operari, quia ſolus poſthumus fuiſſet præteritus, & ſic teſtm̄ a principio non eſſet nullum, ut l. 3. §. ſed & ſi ſtan. ſ. de iniu. teſta. Ad qd̄ vide oīno Bar. in l. j. de iure cod. in 7. q.
3 †Semel ēt conſului per prædicta, cum quidam teſtator mādaſſet debita ſua ſolui de pecunijs quas hēbat in monte Florentiæ, & poſtea dixit, ꝙ illud qd̄ reſtaret ſolutis debitis de dicta pecunia relinquebat cuidam hoſpitali. Pone ergo, ꝙ tpe teſtī ſolutis debitis reſtaſſent mille, teſtator ſuperuixit per plures annos, & plures alias pecunias in monte acquiſiuit, ita ꝙ ſolutis debitis reſtabant tria millia, an totum hoc debeatur illi hoſpitali? Et vr̄ per prædicta dicendum, ꝙ non, ſed mille tantum in quib. potuit operari tpe teſtī pp uerbum reſtarent, qd̄ eſt præteriti imperfecti ſubiunctiui, & pn̄tis tp̄is optatiui per iſtam l. ſic in
a tellectam per Doc. ſecus ſi tpe teſtī nihil reſtaſſet a per illam l. ſi uēditor. §. veriſimile. & id quod no. Bar. in loco ſ. alleg. ¶Sed opp. ꝙ immo uerbum quod reperitur in præterito, & in pn̄ti ſi pōt referri ad futurum, ad illud teſtm̄ refertur, ut in l. ſolemus. ſ. de cond. & dem. cum ibi no. Sol. illud verum in uerbo, qd̄ reperitur in præterito ſubiunctiui, & ēt in futuro eiuſdem ſubiunctiui, ut ſi diceret; id quod reſtiterit, nam reperitur in præterito, ut reſtiterim, ris, rit, & in futuro vt cum reſtituero, ris, rit. Nam iſto caſu loquimur in ultimis voluntatib. & tunc intelligitur in futuro indiſtinctè, dummodo poterit actus ualere, & nō in præſenti, licet in illo poſſit aliquid operari, vt in ꝯrio, ſecus in ꝯctibus, ut ibi no. per Bar. Nos loquimur in uerbo, quod reperitur in præſenti optatiui, & in præterito ſubiunctiui, non autem in futuro, quod eſt alterius nāæ, ut pa
4 tet ex prædictis. †Et vide per illud quod no. Bar. in l. hoc articulo. de hæredi. inſti. de legato facto filiæ, quæ uidua fuerit, an comprehendatur illa quæ erat uidua tpe teſtī, an duntaxat illa quæ poſtea uiduabitur. Et Bart. ur̄ hanc ſecundam partem tenere per illam l. ſolemus. quia verbum fuerit reperitur in præterito & futuro ſubiunctiui. Tu dic ut ibi dixi in d. l. hoc articulo. ubi credo tenuiſſe contrarium per alias rationes.

ADDITIO.

a ¶Reſtaſſet. Adde eundem conſ. 183. & uerba quæ poſunt trahi ad præſens & futurum qualiter trahantur, uide Rom. conſ. 333.

LEX CXXV.

Si ita ſtipulatus. Principium huius l. idem dicit qd̄ l. huiuſmodi. ſ. eo ꝙ in annua conditionali pōt agi, ut exiſtente conditione debeantur penſiones ēt annorum præteritorum, hic non ſunt alia.

§. Titius. Qui promiſit proprietatem per ſe, & uſumfruc. per ſe, tradendo uſumfructum liberatur a promiſſione ipſius, & licèt poſtea ad eundem reuertatur in eandē obligationem non incidit, ſed tenetur duntaxat ad nudā proprietatē ſed qui promittit fundum pleno iure, & ſic proprietatē & vſumfructum ſil' tradendo vſumfructum non liberatur in aliquo. Ideo ſi ad eundem poſtea reuertitur, tenebitur ad vtrunq;, ſ. ad proprietatem, & vſumfructū caſualem. h. d. Et eſt pulcher caſus, per quē patet, ꝙ licet debitor ſoluendo partem quotam rei q̄ꝫ promiſit, ſi ſtipulatio erat diuiſibilis oī reſpectu liberetur ab illa quota, vt j. de ſol. l. ſi ſtipulatus ſum. §. j. uer. Item ſi Stichum, non ſic liberatur ſoluendo partem integralē, nam proprietas & vſusfruct. ſunt partes integrales fundi promiſſi, & tn̄ per ſolutionem vſusfruc. non liberatur debitor in aliquo, ut patet ex tex. & glo. q̄ ſentit hic ꝯriū, & eam ſic declara, & rō diuerſitatis eſt, quia qui promittit fundū, promittit quamlibet eius partem quotam, q̄ ſeparata a toto eiuſdē qualitatis eſt cum toto, ſed non ſic promittit quālibet eius partem integralem, qm̄ eſſet alterius qualitatis ſæparata a toto, q̄ꝫ ut iuncta cum eo, nam vſusfructus iunctus cum proprietate dr̄ cauſalis, & non finitur morte, nec capitis dimi. ſed ab eo ſeparatus dr̄ formalis, & finitur morte, & capitis dimi. promittendo aūt fundum pleno iure vr̄ promittere, vt cauſalem. i. iunctum cum proprietate, ſed ſi ipſum ſeparat, facit eum formalem, & ſic non ſoluit quod promiſerat: ſecus qn̄ promittit proprietatē per ſe, & vſumfructum per ſe, quia promittit ut formalem, & talē tradidit: ergo ab illa obligatione liberatur. ¶Quęro, an in ſecūdo caſu, qn̄ pmiſiſti fundū pleno iure, & tradidiſti uſumfructū tm̄, & ſic non es liberatus in aliquo, ut hic patet in fi. quod eſt no. an poſſum a te petere fundū pleno iure anteq̄ꝫ vſusfructus finiatur in perſona? Iſte caſus non ponit̄ hic, ſed dūtaxat, qn̄ agerem eo finito, quia tunc bn̄ poſſem, vr̄ ꝙ ēt tunc poſſum, poſtq̄ꝫ nō eſt liberatus in aliquo, ꝯrium dic p no. in l. ſi non ſortem. §. pe. de cond. ind. ubi non agit̄, niſi ad id, quod reſtat ſoluendū quouſq; illud quod eſt ſolutum

eſt penes

eſt pęnes agentem,licèt ſoluens non fuerit ab eo liberatus,& hoc
quando deficit pars rei,ſed quando deficeret aliquod ius concer-
nens totum,puta cautionis, poſſet agi ad totum, ut conſequatur
id quod deficit,vt).co.l.Iul.&).de ſol.l etiam.

---

1 *Per liberam perſonam naturæ poteſtati non ſubiectam, quando acquiratur nobis uel non.*
2 *Qui ſe ſubſcribit alicui ſcripturæ,an cenſeatur contenta in ea approbare.*
Quid ſi quis prius ſe ſubſcripſit in ſchedula vacua.
3 *In inſtrumento debet eſſe ſignum notarij ut faciat fidem.*
In ſchedulis mercatorum debet eſſe ſignum ſocietatis.
Qui confitetur ſe accepiſſe, & promittit reddere,licèt illud verbum ſit prę teriti temporis,tamen non intelligitur quòd acceperit dudum ante,ſed tempore confeſſionis, & promiſſionis.
4 *Confeſſio facta in contractu inualido an probet numerationem.*
Quid ſi fiat in proceſſu nullo.
5 *Subditus duntaxat ratione iuriſdictionis,uel alterius ſubiectionis,vt uaſallus,an poteſt ſtipulando acquirere ſuo ſuperiori.*
6 *Adminiſtrator alicuius an videatur acquirere ei cuius eſt adminiſtrator.*
7 *Per numerationem noſtro nomine factam facilius nobis aequiritur actio, quàm per ſtipulationem.*
8 *Ei qui poſitus eſt ad obligationem ſibi acquirendam, ſi non acquiritur,ſolui non poteſt.*
Stipulatio ſi interuenit incontinentì ante numerationem,vel poſt, an impediat oriri actionem ex numeratione.
9 *Inutilis ſtipulatio non impedit oriri actionem ex numeratione.*
Si quis in libello dicat ſe numeraſſe centum ex cauſa mutui,& ideo petat aduerſarium condemnari,& producat inſtrumentum in quo continetur numeratio, & etiam ſtipulatio,an debeat ſuccumbere.
10 *Quid ſi in libello dixi me numeraſſe.c.ex cauſa mutui, & produxi inſtrumentum in quo continetur tua confeſſio tantum, non atteſtatur notarius de numeratione facta in eius præſentia,& tranſactum ſit bienniũ, vel renunciatum ſit exceptioni non numeratæ pecuniæ.*
11 *An in una perſona poſſit eſſe obligatio,& actio pro ſorte.*
Quòd nunquam intelligatur repetitio quæ habet vitiare.
12 *Si aliquis incipit agere procuratio nomine Titij, licèt poſtea in ſequentibus actibus non repetat illa uerba, procuratorio nomine,an tamen cenſeantur repetita.*
Dicta in præcedentibus,an cenſeantur repetita in ſequentibus.
Si quis promiſit ſub pœna aliquem non offendere, & poſtea offendit fratrem illius, an incidat in pœnam.
Inimicus fratris mei,an dicatur inimicus meus.

1 §.Chryſogonus. †Iſte eſt famoſus §. & pulcher.
h. d. Per liberam pſonã noſtræ
poteſtati non ſubiecta non pōt nobis acqri actio ex ſtiplone,ſed
ex numeratione nr̃o noĩe facta ſic. Et ſtiplo inutilis non impedit
actionẽ oriri ex vtili numeratione, licèt ſi ſtiplo eſſet vtilis bñ im-
pedirer.Et q ſtipulatur ſimplr, cenſet̃ ſtipulatus ſibi, nō alteri, licèt
in p̃cedentib.fuerit alteri ſtipulatus,qa nō ſubintellr repetita eadẽ
pſona maxime q̃ hr̃et vitiare ſtiplonẽ.h.d.iſte pulcher, & ſingula-
ris §.& famoſus,quẽ diuide in duas partes principales, quia primo
ponit thema,ex quo reſultant tres q.vſq ibi.{ſpopondit.}ſcd̃o ad
quãlibet earũ p ordinẽ rñdet ponẽdo in qualibet earũ rōnẽ dubi
tandi,licèt gl.dicat ꝙ in prima non ponit, ſed ꝯriũ patet ex text. &
iſta ſcd̃a ſubdiuidit̃ in tres,quia primo loquitur de actione pſonali
oriente ad ſortẽ ex ſtipl one,& determinat, ꝙ illa nec acqratur li-
berto ſtipulãri,nec patrono cui ſtipulatus eſt,qa ſtiplo eſt nulla,nã
ſibi non acquirit,qa noluit:patrono,qa nō potuit,& hoc vſq; ibi,
{ſupereſt.}Scd̃o de actione pſonali q̃ oritur ex numeratione facta
noĩe patroni,& iſta oritur,& acqrit̃ patrono,ñ autẽ liberto poſtq̃
ſtiplo erat nulla.ſi aũt ualeret,nō orire ex numeratione, ſed ex ſo
la ſtiplone,vt).de don.l.ſi ita fuero.§.ſi.cũ l.ſeq.& hoc vſq; ibi,{ſe-
quens.)In tertia in qua loqr̃ de actione pſonali oriẽte ex ſtiplone
uſurarũ ad ipſas uſuras,& illa oritur,& acquirit̃ ſoli liberto, qa ſibi
ſoli vr̃ fuiſſe ſtipulatus ſimplr ſtipulando, non patrono cui fuerat
ſtipulatus ſortẽ,nec ſubintellr eius pſona repetita, maxime, qa ex
hoc uitiaret̃ ſtiplo,vt in primo caſu,ſed ẽt ſi non uitiaret̃,licet inter
dum tp̃s, & ꝯdō appoſita in p̃cedentibus intelligat̃ repetita in ſe-
quẽtib.pſona tñ alterius nunq̃. Et iſta regula traditur hic, & alibi,
1 ideo tene eam menti.¶†In prima parte gl. in qua ponitur thema.
no.primo in uerbo.{ſubſcribẽte.} ꝙ ille qui ſe ſubſcribit alicui ſcri-
a pturæ,cenſetur contenta in ea approbare.[a] ad qd̃.ſ.de pig.l.ſi fide-
iuſſor.§.j.& qb.mod.pig uel hypo.ſol.l.ſicut.§. non vr̃.qd̃ eſt ue-
rũ,niſi ſe ſubſcribat,ut teſtis,ut l.Titia.§.Luci.de leg.ij.Item eſt ve-
rum ſi legit,& intellexit contenta in ea,alias ſecus, vt in l.ſi.C.plus
va.qd̃ agitur. Et ſic qui ſe ſcribit in ſchedula uacua,non approbat
quæ poſtea in ea ſcribentur,vt no.in c.ij.de fide inſtr.per Inn.Item
adde tertio,ꝙ ſi ſchedula contineret aliqd̃ qd̃ concerneret fauo-
rem ſubſcribentis,& aliqd̃ qd̃ concerneret odium, non cenſetur
approbare hoc ſecundum per ſimplicem ſubſcriptionem, ſed re-
quiritur,ꝙ faciat de illo ſpãlem mentionem, ſolum.n.vr̃ approba-
re primum,ita ſingulariter no.Bart.in l.Diuus.§.item ſenatus.).de
falſis.Sed Ang.dicit ꝙ hoc non reperitur iure cautum,& rñdet ad
alium tex.in quo Bar.ſe fundat.Item adde ꝙ ille q ſubſcribit ſe, pe-
rinde tenet̃ acſi totã ſcripturã ipſe ſcripſiſſet, quo caſu alia ſubſcri-
ptio ſua neceſſaria nō eſſet,ut no.in l.emptor.§. Lucius.ſ.de pac. p
Bar.Ideo ſi ſtatutũ diceret, ꝙ ſcriptura facta manu debitoris mit-
tatur executioni ꝯ eum,ſicut ſnĩa diffinitiua, ita mittetur ſcriptura
b ſubſcripta manu debitoris, ſicut ſi tota eſſet de manu ſua,[b] ſcd̃m
3 Ang.qd̃ no.Scd̃o† no.in uerbo{aſſignante.}arg. ꝙ in inſtr̃o debet
eſſe ſignum notarij,& in ſcedulis mercatorum debet eſſe ſignum
ſocietatis,ad hoc vt faciant fidem,facit l.ſi. C.de offi.aſſeſ.¶Tertio
no.in uerbo{accepiſſe,} ꝙ qui ꝯfitetur accepiſſe,& ꝓmittit redde-
re, licèt iſtud verbũ ſit p̃teriti tpis, tñ nō intellr qd̃ acceperit dudũ
ante,ſed tpe ꝯfeſſionis,& promiſſionis, & hoc eſt utile, vt).collr
ſm Bart.quia ſi maritus cõfitetur ſe recepiſſe à patre,vel extraneo
centum noĩe dotis,quæ promittit reddere vxori, acquiritur actio
ipſi vxori,tanq̃ tunc tpis receperit:ſed ſi probarẽt iſta verba rece-
ptionẽ dudum ante factam uō acquirent, ſi appareret conſenſus
patris,vel extranei,quibus p prius fuerat actio acqſita,vt l.auia.de
iure dot.& ſ.ſol.mat.l.quoties.Et not.p Bart.in l.poſt dotẽ.in j.q.ſ.
4 ſol.ma.p iſtũ tex.¶†Quarto no.qa iſta fuit quædã confeſſio de re
cepto,& fuit facta in ꝯctu ſtiplonis inualido,ꝙ nō pp hoc eſt ipſa
confeſſio inualida,imò probat numerationẽ,vt patet in ver.(ſupe
reſt.) vnde Bart. colligit, ꝙ licèt ꝯctus ſit inutilis, confeſſio tñ pōt
c eſſe vtilis.[c] Simile habemus, ꝙ licèt proceſſus criminalis, vel ciuilis
ſit nullus pp defectũ alicuius ſolennitatis,non ꝓpterea nulla eſt ꝯ-
feſſio,imò ꝓbat maleficiũ, vel debitũ, vt in l. ſi confeſſus.cum ibi
no.p Bar.).de cuſt.reo.& in c.Piſanis.de reſt.ſpo. & ibi p Io.And.
5 in nouel.¶†In ij.parte gl.ſup j. q.ſuper verbo (rñdendi per liberã.)
no.primo,ꝙ licèt libertus ſit ſubditus patrono quoad quædã ob-
ſequia,iſta tñ ſubiectio non facit, vt p ipſum poſſit actio acqri pa-
trono,ſed requiritur,ꝙ qs ſit ſubiectus rōne patriæ,vel dominicę
poteſtatis.iſta,n.eſt maior ſubiectio, & idem ſi rōne profeſſionis,
vt monachus,qui pōt acquirere monaſterio, in cuius eſt poteſta-
te cum ęquiparetur ſeruo,vt no.Inno.in cap. cum olim.de priuil.
Subditus ergo duntaxat rōne iuriſdictionis,vel alterius ſubiectio-
nis,vt vaſallus,non poteſt ſtipulando acqrere ſuo ſuperiori, & ad
d hoc alleg. iſte text.& codẽ modo ciuis[d] non pōt acquirere reipu-
blicæ ſuæ ciuitatis,licèt ſit ei ſubiectus ſm Bar.Sed do. Raph.tenet
ꝯrium,quia non minor eſt illa ſubiectio q̃ filialis, vt in l.veluti.ſ.de
iuſti.& iure.& nō minus qs naſcitur ſuæ reipub.quã patri.vt l.j.de
6 vent.in poſſ.mitten.qd̃ ſatis poteſt tolerari. ¶†Secũdo no.ꝙ licèt
ille libertus eſſet procurator ſui patroni, hoc tñ non facit vt poſſet
ei acqrere, licèt ſecus in tutore, vel alio legitimo adminiſtratore,
ut in l.cum qui.§.item tutori.de conſti. pecu. ſed an ſaltẽ acquirat
ſibiipſi,vt teneatur actionem cedere dño:vr̃ ꝙ ſic, vt in verſi.ſeq.
(ideoq; in libertini perſona valet &c.)Bar.hic ſentit ꝙ ſic,ſi in ſtipu
latione ſuam perſonam expreſſiſſet.qa dixiſſet, promittis mihi re-
ſtituere patrono meo,ſed ſi non expreſſit ſuam perſonam in uer-
bo promiſſiuo,ſed duntaxat perſonam patroni in verbo executi-
uo,dicendo promittis reſtituere hanc pecuniã patrono meo, nec
illi acquirit,quia non pōt,nec ſibi,quia non cenſetur voluiſſe,ſicut
enim verbũ executiuum contulit in perſonam patroni, ita cenſet̃
contulliſſe verbum promiſſiuum, poſtq̃ imperſonalr locutus eſt
in verbo promiſſiuo, & ſic eſt inutilis oĩno. & ita loquit̃ iſte text.
& ẽt glo.quæ incipit.(incontinenti.)d.Raph.impugnat eum,qa ſi
valeret in primo caſu, vt ibi acquirat̃, ſilr valeret in ſcd̃o,quia im-
perſonalr loquẽdo ſubintellr ſua pſona in verbo ꝓmiſſiuo,nō in
pſona patroni,qa vitiaretur,vt in ver.ſeq. ideo dicit, ꝙ nec primo
caſu valet,vt ſibi acquiratur,niſi ſua interſit,certe de hoc eſt gloſſ.
odi.).de ſtip.ſer.l.j.in prin.quæ h.d.expreſſe, & ſic qñ ſua non inte-
reſt,non refert an ſtipulator ſit oĩno extraneus,an ſit ꝓcurator il-
lius cui ſtipulatur,neutro enim caſu acquirit̃ actio ſibi,licet conci-
piat verba promiſſiua in ſuam perſonã,& executiua in perſonam
dñi,ſed ſi vtraq; in ſuam perſonã, tunc valeret, & acquireret̃ ſibi,
& teneretur cedere ẽt ſi aliud intereſſe non prętendat,& ita debet
intelligi gl.quæ eſt in l.hmōi.in princ.de leg.j.& eſt text.).in verſic.
ideoq;.qa vtrunque verbũ cẽſetur collatũ in ſuã pſonã,poſtq̃ im
e perſonalr[e] locutus fuerat.¶†Tertio no.in verb.(plane.)ꝙ p nume
rationem meo noĩe factam facilius nobis acquirit̃ actio q̃ per ſti-
pulationẽ,qa numeratio eſt actus nãlis, & ſtiplo eſt actus ciuilis,
& primus eſt potentior,vt no.in l.ea quæ ciuilr.ſ.eo.tit.Sed Bar.in
l.certi ꝯdō.§.ſi nũmos.ſ.ſi cer.pet.vr̃ velle, ꝙ iſtud qd̃ dr̃ hic, & in
§.qñ

ADDITIONES.

a ¶Approbare.Vide eundem conſi.350.& conſi.330.Lud. Ro. conſi.303.& conſi.204.& ibi an ſigillum inducat conſenſum,& ratihabitionem.
b ¶De manu ſua.Adde ꝙ hoc dictum Ang.ſequitur Soc.conſi.162.
c ¶Eſſe vtilis.Hęc dicta melius declara,vt per Lud.Rom. conſi.294.
d ¶Ciuis.Faciunt not.per Oldr.conſil.206. vbi dicit ꝙ ſuperior non poteſt agere pro vexatione ſubditi,niſi cum ſua intereſſet,ipſum nō vexari, nec eſt ſubditus pro vexatione domini, niſi cum ſua intereſt.
e ¶Impſonaliter.Clarius vide quæ in hoc art.dñr p Lud. Ro.conſi.461.ubi ponit vnã ſolu.Bar.& pro ea alleg.tex.ſing.vide ẽt p D.Frãn.Cur.cōſi.49.

§.qñ illius.l.certi ꝯdō.corrigatur hodie per l.fi. C. ꝑ quas pſo.not.
acqui nã cũ actio mihi acquiratur ex numeratione,vt ⁊.in ver.(ſu
pereſt.)ſil'r debet acquiri hodie ex ſtipl'one, quæ uenit acceſſoriè
ad numerationẽ,per illã l.ſed certè illa loquitur in hypotheca,quæ
eſt acceſſoria, ut quia numerat noĩe meo, ſicut acq̃rit actionẽ ex
numeratione ad ſortẽ,& ita ſi recipit hypothecã,& obligationem
bonorum,acquirit mihi hypothecariam: ſed ſic illa ſtipl'o non eſt
acceſſoria,ideo ęque principalis, qđ patet, quia ſi ualeret non ori-
retur ex numeratione,ſed ex ipſa ſtipl'one tanq̃ ſolenniori, & uali-
diori ꝯtu,ut patet in ſeq.uer.(ſupereſt.) ⁊.de noua.l. & ſi ita fuero.
§.fi.cum l.ſeq.ſ'm Bar.& Ang.& ſic non eſt uerum,ꝙ corrigatur.
Eſt autẽ ſpeciale in mutuo ſ'm Doc.ut ex numeratione meo noĩe
facta acquiratur nobis actio, ꝑꝑ eius frequentiam, ſed mihi aliter
uiſum fuit,hoc eſt uerum in quacũque numeratione, uel ſol'one
noĩe meo facta,ut dixi in d.§.nummos.ꝑ l.licèt. de iure dot.acqui
ritur nobis ẽt ignorantibus,reuocabil'r tñ, quia ſi ratum nõ habe-
mus,fingiť nunquam acquiſita,vt in l.proinde.š.ſi cer pet.& tñ ex
receptione meo noĩe facta non acq̃ritur nobis dñium,vel poſſeſ-
ſio,niſi præceſſerit mãdatũ,vel ratum habeamus,ut no.in l.ſi ego.
de neg.geſt.ſed difficile eſt videre rõnem diuerſitatis. Et ſi non ha-
bemus ratum,in caſu iſto actio non acquiritur ipſi numeranti, ut
l.abſentis C.ſi cer.pet.qđ autẽ hic dř, (uel ſuã,uel noſtram.) dic,ꝙ
qñ ſuam ſtatim nobis actio acquiritur,q̃a mutuũ ſtatim efficitur,
cũ transferat dñium,q̃a põt,ſed ſi noſtrã,demũ ſecuta ꝯſumptio-
ne,uel ratihabitione,quia prius dñium non tranſtulit,ut l.id,qđ no
8 ſtrũ.de iureiu.¶†Vltimò no.in uer.(ſed qđ.)ꝙ ei qui poſitus eſt ad
obl'onem ſibi acquirendam, ſi non acquiritur ſolui nõ põt, ſic ⁊.
eo.l.ſi duo.& š.eo.l.eum qui.§.ſibi.& hic in uer.(ſupereſt.)dũ text.
dicit. (ipſe qui ꝯxit.) expone.i.patronus, qui ꝯxit per liberum.¶Et
no.ex illo uer.ꝙ qñ per ſuam numerationem interuenit ſtipl'o in-
continenti ãte uel poſt,impedit oriri obl'onem ex numeratione,
qñ incontinenti non fit ſup ꝯtu qui conſenſu celebratur, ut l.ſo-
cietatem.š.pro ſocio.Et iſtum arti.plenè,pulchre, & ſubtiliter exa-
9 minat Bar.in l.ſingularia.š.ſi cer.pet. ¶ † Item not. ꝙ inutilis ſtipl'o
non impedit oriri actionem ex numeratione per primum dictũ,
dicit Bar.ꝙ ſiquis in libello diceret ſe numeraſſe centum ex cauſa
mutui,& ideo petit aduerſarium ꝯdemnari, & producat inſtřm
in quo cõtineretur numeratio,& ẽt ſtipl'o,deberet ſuccũbere, q̃a
egit ex numeratione tanq̃ ex ea orta ſit actio, cum nulla orta ſit,
& non egit ex ſtipl'one ex qua eſt orta, poſtq̃ de illa mentionẽ nõ
fecit,ſed ſi in libello dixiſſet ſe mutuaſſe cẽtum, tunc q̃a mutuum
aliud eſt ciuile,aliud nãle,iſtud uerbum poſſet uerificari in ſtipl'o-
ne per quam ꝯhitur mutuum ciuile,ut l.ij.in fi.š.ſi cer.pet.& debe-
10 ret obtinere.†Ex ſcđo dicto dicit Bar.ꝙ ſi in libello dixi tibi me nu-
meraſſe centum ex cauſa mutui, & produxi inſtřm in quo ꝯtinet
tua ꝯfeſſio tñ, nõ autẽ atteſtatur notarius de numeratione facta
in eius pñtia,debeo obtinere ſi tranſactũ eſt bienniũ,uel renuncia
tum eſt exceptioni non numeratæ pecuniæ, q̃a iſta cõfeſſio ꝓbat
uerã numerationẽ,vt coll'r hic iuncto prin.§.ubi patet,ꝙ ſolam ꝯ-
feſſionem ꝯtinebat ſcriptura,ſed ꝯtrium tenuit Spe. quẽ Bart. non
a alleg.in tit.de teſt.§.j.uer.ſed pone agi,ª ſed dictũ Bart. magis placet
de quo ẽt tetigi in l.j.§.ſi q̃s ita.š. eo. non tñ debeo agere ex cõfeſ-
ſione, ut ſi dicerem, ꝙ tu fuiſti cõfeſſus recepiſſe à me centũ mu-
tuo,quare peto te condemnari, & debeo ſubſcribere, q̃a uideor
intentaſſe actionem ex cõfeſſione orientẽ, cum tñ nulla oriať. Et
hoc voluit Nico.Ma.in quadã diſputatione quã refert Io.And.in
d.uer.ſed pone egi.ſed uide quæ dixi in d.§.ſi q̃s ita.ubi Bar.hoc vř
11 ſenſiſſe,licèt non alleget ea quæ dixi. ¶†In ult.parte not.mirabile,ꝙ
in una ꝑſona põt eſſe obligatio,& actio pro ſorte, ut erat hic in ꝑ-
ſona patroni ex numeratione,ut in uer.p̄ced. & in ꝑſona alterius,
puta liberti obl'o,& actio pro uſuris, quã tñ tenetur cedere patro
no,ſic & principalis põt eſſe in ꝑſona vnius, & hypothecaria in ꝑ-
ſona alterius,cũ poterit cedi hypothecaria ſine principali,vt no.in
l.uſuca.C.de pig. Et plene not.per Barto.in l.fideiuſſor obligari.in
prin. ⁊.de fideiuſ. ¶Scđo not.ꝙ nunq̃ intell'r repetitio,quæ habe-
b ret uitiare,ᵇ ut š.de leg.j.l.ſi quis a filio. ¶† Tertio not.inquantum
12 dicit,ꝙ cogitur eã cedere,ꝙ licèt non ſubintelligatur ꝑſona patro-
ni in qua ſubſtantietur obligatio, ſubintelligitur.tñ qualitas in ꝑſo
na liberti, ut cenſeatur procuratorio noĩe patroni ſtipulatus uſu-
ras,al's non teneretur cedere.Et ideo dicit Bar. ꝙ ſi aliquis incepe-
rit agere procuratorio noĩe Titij, licèt poſtea in ſequentibus acti
bus non repetat, uerba illa procuratorio noĩe cenſentur tñ repe-
tita,cautius tñ eſt fcđm,ſ.ꝙ dicat in prin.ſe agere, & agere uelle ꝓ-
curatorio noĩe talis,& nõ poterit obijci de iſto text.in fi. ꝙ perſo-
na extranea non ſubintelligatur repetita. ¶ Vltimo vide hic pul-
chram diſtinctionẽ quã dicit Bar.ſuper iſto articulo,an dicta in p̄-
cedentibus,intelligantur repetita in ſeq.Item Dy. inducit iſtũ text.
in fi.ꝙ ſi quis promiſit ſub pœna aliquem non offendere, & po-
ſtea offendit fratrem illius,ꝙ non incidat in pœnam, quia nõ ſub-
intelligitur perſona fratris. Bar. dicit ꝙ hoc ideo, quia iniuria facta
c uni fratri,non cenſetur facta alteri, ᶜ quia non eſt de perſonis enu-
meratis in l.j.in fi.cum l.ſeq.de iniurijs,& hoc no.ad quæſtionem,
an inimicus fratris mei dicatur inimicus meus, & facit ꝙ ſic.l.j. cũ
ſeq.de libe.c.a.u.Sed in contrarium facit dictum Barto.hic, & uide
quod not. Barto.in l.iij.§.ſi tutor.de ſuſp.tut.

ADDITIONES.

a ¶Sed pone egi. Adde ꝙ Bal.conſi.53.& 202.Angel.conſil.49.& conſi.155.
ſimpliciter ſequuntur dictum Spe.
b ¶Vitiare. Adde Sig.conſi.183.
c ¶Alteri. Adde quod Bal.conſi.136.j.lib.tenet, ꝙ occidens fratrem domi-
ni feudi odio ipſius priuatur feudo, & ꝙ talis occidens poteſt de curiali
foro banniri, & in executione ſententiæ criminalis ſibi feudum auferri
per c.j.in tit.de illo qui interfe.fratrem domini ſui.

---

§.Si ita ſtipulatus.

Inutilis ſtipulatio pœnalis nõ reddit inutilem ſtipulationẽ ſortis, nec ipſam nouat h. d. ſicut š. eod. l. ſi ita ſtipulatus fuero te ſiſti.hic non ſunt alia.

LEX CXXVI.

Si pupillus.

Interpellatio quæ nõ cõſtituit principalem in mora,nõ nocet fideiuſſori.h.d. ¶In text. ibi. (Stichũ promittat.) dic ex qua promiſſione ſi erat doli capax fuit nãl'r tñ obligatus,ut š.de noua.l.j cũ ibi no. ſed ſi non erat doli capax, nec naturał'r, nec ciuiliter, fideiuſſor autẽ datus ab eo in primo caſu tenetur ciuiliter,& naturał'r quouſq; uiuat ſeruus promiſſus, uel poſt eius mortẽ interueniente ſua mora, ut in fi.huius l.ſed mortuo ſeruo ſine mora pupilli,& ẽt fideiuſſoris,liberaretur pupillus a nãli obl'one,& fideiuſ.à ciuili,& natura.& hæc eſt intentio huius l. ¶In tex.ibi. (poſt moram.) ideſt poſt interpellationem quæ ſolet conſtituere quem in mora,ſed nunc conſtituit, quia pupillus non erat efficaciter obligatus, & ſic nulla contra eum erat petitio, ergo nulla mora, ut ⁊.ſequitur, quod ſemper alleg.

LEX CXXVII.

1 *Perſona uel res poſita in obligatione ſi obligatio in ea non contrahitur ſibi, uel de ipſa ſolutione fieri non poteſt.*
2 *Quando ſunt rei credendi, an duæ ſint obligationes diuerſæ.*
Solutio facta contemplatione unius obligationis, an tollat alteram ſi ambæ ſint contractæ ad eandem rem, vel quantitatem.
3 *Si ĩ alternatiua ſtipulatione nõ teneat obligatio, niſi ĩ una, an dicetur ſimplex.*
4 *Poſita uel inducta ad vnum effectum an poſſint operari contrarium.*

1 SI duo rei. †Perſona uel res poſita in obl'one
ſi obligatio in ea non ꝯhitur ſibi,
uel de ipſa ſol'one fieri non poteſt. h. d. Pręmitte, ꝙ
ſi ſunt duo rei credendi,ſol'o facta uni liberat ſoluen-
tem ab altero,ut ⁊.tit.j.l.ij.ſed hic qñ uterque util'r ſtipulatus eſt.&
h.d.iſta l.quia ſol'o non eſt facta contemplatione illius obligatio-
nis quæ ualida eſt, ſed alterius inualidæ, & ſic non tollit illam ipſo
iure,nec ope exceptionis.Item præmitte,ꝙ ſi duæ res alternatiuè
promittuntur,utraq; eſt in obl'one,ſed ſi altera ſoluatur, liberatur
ſoluẽs ab utraq; hoc uerũ ſi tenet obligatio in utraq;, ſed ſi in alte
ra tñ, quia altera erat ſtipulatoris tꝑe ſtipl'onis, tunc licèt deſinat
eſſe ſua,& redeat ad promiſſorẽ,non põt ꝓmiſſor ſoluere inuito
creditore,quia illa ſtipl'o cenſebat potius ſimplex, & nõ cõtineret
niſi alterã quæ non erat ſtipulatoris. & ſic ſolueretur una res pro
altera,qđ eſſe non dẽt,ut l.ij.§.j.š.ſi cer.pet. & hæc eſt intẽtio huius
l.¶In tex.ibi,(non rectè ſoluitur.)ſ.quantum ad hoc ut ſoluens li-
2 beret ab altero.¶†In tex.ibi,(ſed ſuæ oblationis.)& ſic patet,ꝙ qñ
ſunt duo rei credẽdi,duæ ſunt obligationes diuerſæ.Sed ꝯ.⁊.titu.j.
l.iij.§.fi.Sol.vt ibi in glo. ¶Item not.ꝙ ſol'o facta contemplatione
vnius obligationis non tollit alteram,licèt ambæ ſint cõtractæ ad
eandem rem uel quãtitatẽ.Sed ꝯ,ꝙ immo tollat,vel ope exceptio
nis,vel ipſo iure,ſ'm ea quæ hñr in l.Modeſtinus.⁊. de ſol.& l.Pap.
š.man.Sol.ibi ambæ erant ualidæ,quo caſu ſi una ſit principalis,al-
tera erit acceſſoria,& ſi ſoluat ꝓ principali, tolliť acceſſoria ipſo iu
re,ſi verò vtraq; æque prĩcipalis,tũc ambo tolluňt ipſo iure,vt pa
tet ex illis ll.& l.Stichum.§.ſi mandato.de ſol.hic qñ altera erat inu
tilis,& eius contemplatione facta eſt ſol'o.vñ non tollitur nec ipſo
3 iure,nec ope exceptionis. ¶†In tex.ibi.(non rectè ſoluitur) dic, ꝙ
glo.ꝯ hoc opponit,de l.qui decem.§.Stichum.de ſol.& non bene
ſoluit.dic ergo ꝙ hic loquitur in alternatiua ſtipulatione, in qua ſi
non tenet obligatio in vna de alternatiuis, nõ dř alternatiua ſtipu-
latio in effectu, licèt fuerit quo ad conceptionem uerborũ, ſed dř
ſimplex,& ſic eſt perinde ac ſi vna tantum fuiſſet deducta in ſtipu-
lationẽ,ſed ſi ita fuiſſet,non poſſet altera pro illa ſolui ꝑ rationem
quam š.dixi, quia aliud pro alio ſolui non põt creditore inuito.ibi
verò loquitur in obligatione gñis in qua nulla ſpecies eſt in obli-
gatione,ſed quælibet ſpẽs eſt in ſol'one, quæ tñ ſolui poterit: licèt
ergo vna ſpẽs non poterit ſolui tꝑe ſtipl'onis, quia erat ſtipulato-
ris,adhuc tñ remanſit ſtipl'o in eadem qualitate gñis, ideo ſi po-
ſtea deſinat eſſe ſtipulatoris,& redeat dñium ad promiſſorem,po
4 terit illam ſoluere inuito creditore,ſi hẽt electionem.¶† In tex.ibi
in fi. (quia vtraq; res ad obl'onẽ ponitur, non ad ſol'onem.) & ſic
no.ꝙ poſita, vel inducta ad vnum effectum non operanť aliũ di-
uerſum,poſito ꝙ non ſit ꝯrius ſicut nec ꝯrium, vt in l.legata inu-
tiliter.de leg.j.& l.cũ talis.§.fi.de cõdi.& demon.Sed ꝯ de illa ſcđa,
ſi non

ſi nõ valet qđ ago vt ago, valet vt valere põt, in l.ſi tam anguſti.ſ. de ſer.Sol.ibi,ille effectus ſm quem poteſt valere, non erat oĩno alius ſed comprehendebatur ſub alio, ſm quem non poteſt valere,puta iter ſub ſeruitute viæ,quæ non in plus ſe habet, & cõtinet commoditatem itineris, hic verò erat oĩno alius, & ſub alio non comprehẽdebatur:nam aliud eſt obligatio,aliud ſolutio, qđ ergo ponitur ad obligationem ſi ad hoc nõ valet, nec etiam ualet quo ad ſolutionem,vt in l.eum qui.§. qui ſibi. ſupra eo. & in §.Ghriſogonus.circa medium.in ver.ſed quod patrono.

LEX CXXVIII.

Si quis ita ſtipulatus. ¶Ad veritatem copulatiuę reqrĩt ꝯcurſus vtriuſq; copulati,ſed ad veritatẽ diſiunctiuę ſufficit alterã partem eſſe verã.h.d. Et primũ dictũ ꝓcedit qñ copulãtur ad vnũ effectũ, ſed ſi nõ reſpectiuè ad aliud,ſed quodlibet ꝑ ſe, tũc ponitr̃ ꝯtinuatiuè, & in quolibet de copulatiuis verificatur, vt l.j.ſ. de inſa. quod dic vt plenè per Bar.in l.ſi quis ducenta.§.vtrum.de reb. dub.

LEX CXXIX.

1 *Pater ſtipulando filio in poteſtate,quando valeat.*
2 *An ſit verũ indiſtinctè.ꝙ quando pater ſtipulatur filio aliqd qđ conſiſtat in facto,ſtipulatio ſit inutilis quantum ad hoc vt acquiratur patri.*
3 *An ſit uerum indiſtinctè quòd ſi ſtipulatur aliquid conſiſtens in dando,acquiratur ipſi patri.*
4 *Quid ſi pater ſtipulatur domum fieri in ſolo filij,vel in ſolo patris.*

1 **Quod dicitur.** † Si pr̃ ſtipulet̃ filio in ptãte illud qđ ſibi acquireretur ſi filius fuiſſet ſtipulatus, valet ſtipl'o, & hr̃ perinde, acſi filius patri fuiſſet ſtipulatus.Si verò illud qđ patri non acquireretur ſi filius ſibiipſi ſtipulatus fuiſſet,tunc patri non acquiritur.Si verò filius ſtipulatur patri,tunc indiſtinctè ſibi acquiritur, ẽt ſi ſit tale ꝙ ſi filius fuiſſet ſibiipſi ſtipulatus patri non acquireretur.h.d.in effectu,& eſt difficilis,& ſubtilis in ſui mã. Stat ergo dr̃ia an filius ſtipuletur ſibiipſi,vel ſtipuletur patri: nam primo caſu ſi illud qđ ſtipulatur ſibi acqreretur patri,vt ſi conſtat in iure,tunc eodem modo acqrĩt ſi pr̃ illud idem ſtipulatur filio, acſi ipſemet filius fuiſſet ſibiipſi ſtipulatus:ſed ſi ſit tale qđ non acquireretur patri,vt ſi conſiſtat in facto cohærente perſonæ filij, & explicando per eum,vt Inſti. de ſtip. ſer. §.ſed cum factum.& l.ſi id,qđ). titu.j. tunc ſi pater ſtipulatur filio acquiritur ipſi patri,qa perinde eſt,acſi ipſe filius fuiſſet ſibiipſi ſtipulatus, qñ aũt filius nõ ſtipulat̃ ſibiipſi, ſed ſtipulatur pr̃i,tunc indiſtinctè acquiritur patri, ẽt ſi ſit tale,ꝙ ſi fuiſſet ſtipulatus ſibi non acquireretur pr̃i,vt factum ſuum:nã tũc nõ ſtipulatur patri factum ipſius filij,ſed factũ ipſius pr̃is, ut liceat patri ire agere, & aliud eſt factum filij, aliud eſt factum patris.¶In tex.ibi.(utiliter ſtipulari.)ſ.q̃tũ ad hoc,vt valeat ſtipl'o, & acqratur ipſi patri,perinde acſi ipſe filius ſtipulatus fuiſſet, quia ſtipl'o patris fingitur eſſe ſtipl'o filij,cum cenſeatur eadem perſona.l.fi.C.de impub.& hoc patet ex ſeq. dum dicit (quaſi ſibi.) ſ.filio, ille.ſ.filius ſtipuletur,vt ſicut ſi verè filius ſtipulatus eſſet, acquireretur patri, & ita,ſi fictè uideatur ſtipulatus, & utroque caſu dicta obligatio, & actio primo loco acquiritur ipſi filio,& eodem inſtanti facit tranſitum ad patrem,& nihil remanet penes filium,vt no.per Bart.in l.cum filio.de leg.j.licèt Ang.hic ſm Iac.de Are. uideatur dicere,ꝙ directa remaneat apud filium,qđ falſum eſt,ut Inſti. per quas pſo. no.acqui.licèt enim in alijs hoc procedat nõ ſuppoſitis noſtræ poteſtati, in caſibus in quibus poſſunt nobis acquirere actionem,ut acquirãt vtilem,& apud eos remaneat directa, de quibus caſibus tetigi in l.ſtipl'o iſta.§.alteri. ſupra eod.non ſic in his qui ſunt in noſtra poteſtate,alias non eſſet differentia,cum tamẽ leges magnam uideantur facere.¶In tex.ibi,hoc in his uerum eſt, quaſi dicat,tũc eſt uerum,quòd ex facta ſtipulatione filij acquiritur patri, quãdo ex uera acquireretur,quod quando ſit infra oſtendit,ſed ſi ex uera non acquireretur, nec etiam ex ficta interpoſita per patrẽ quæ fingitur eſſe filij,ut in uer.(alioquin.)ne plus operetur fictio,quàm ueritas,ut in l.qui ad certum.ſupra loca.¶In tex.ibi, (inutilis erit ſtipulatio,)ſcilicet quãtum ad hoc,ut pater poſſit ex ea agere, ut ſibi liceat tenere,ire,uel agere,tanquam ſi factum ſuum reputet̃ idem cum facto filij,ſed benè eſt utilis quãtum ad hoc vt ipſe pater poſſit agere,ut liceat ipſi filio tenere,ire,uel agere, ſi intereſt ipſius patris hoc fieri,& ita uoluit gl.ſing.in §.ſed cum factum. Inſti.de ſtip. ſer,quam omnino uide, non dico ut ipſi filio acquiratur actio, & penes eum remaneat,quod iſto iure eſſe non poterat, & ita intelligit glo.ſuper uerbo(tenere.)quam ita declara, licèt Bart.uideatur dicere,ꝙ immo acquiritur filio utilis per l.ſi quis operas. de oper. lib.& per l.quocunque.§.j. ſupra eo. ſcilicet qñ eſſet filius ſui iuris, & ſic poſſet penes eum remanere,alias competit ipſi patri, nõ ut ipſe pater poterit agere, ſed ut ipſe filius. Et ita etiam vr̃ intelligere do. Raph. licèt obſcure loquatur, & quia difficultas huius l.male declaratur per Doct. ꝓ eius declaratione vt gl.melius tibi liqueat,
2 quæritur in ea de trib. ¶ † Primo, vtrum ſit uerum indiſtinctè id, quod hic dicitur in uer. (alioquin.) quod quando pater ſtipulatur filio aliquid qđ conſiſtat in facto, ſtipulatio ſit inutilis quãtum ad hoc,ut acquiratur patri.Glo. ꝙ non,ſed tunc,eſt uerum quãdo ſtipulatur factum explicandum a filio, ſecus ſi explicandum a tertio in perſonam filij,vt rem tradi filio,nam in hoc idem eſt quod in ſtipulatione dandi,quia res tradita poteſt ad patrem peruenire. Bart. contra hoc opponit de l.ſtipulatio iſta.§.hi qui. ver.cum uero. ſupra eod.ubi erat explicandum à tertio,& tamen reputatur ſtipulatio meri facti,ut non acquiratur patri, ideo ipſe dicit non eſſe fiendam differentiam quã facit gl.ſed aliam,an ſit factum cohærens ꝑſonæ filij,& tunc non acquiratur patri,ſiue ueniat ad explicãdum per filium ut hic,ſiue per alium, ergo filium, ut ibi ſi ſtipulatur, ꝙ tertius non impediat filium ire agere, & non poterit pater ex hoc agere,ut non impediat ſeipſum, ſed ſi non cohæret perſonæ filij, tunc a quocunque ueniat explicandum,eſt idem quod in ſtipula-
3 tione dandi,ut acquiratur patri.¶† Secundo quæritur an ſit uerũ indiſtincte, ꝙ ſi ſtipulatur aliquid conſiſtens in dando acquiratur ipſi patri,& reſponde,ꝙ non,ſed ſolum eſt uerum eo caſu quo ſi filius fuiſſet ſtipulatus ſibi,acquireretur patri,puta ex cauſa profectitia ex qua tam olim,q̃ hodie ſi filius ſtipularetur ſibi,acquireretur patri, quia in profectitijs nihil eſt hodie immutatum. Sed ſi ex tali caſu ex quo acquireretur ipſi filio,& non patri, ut ex caſtrenſi uel quaſi,tam olim,quã hodie,tunc ſi ſtipulatur filio,non acquiritur ipsi patri per rationem quam ſupra dixi, ne plus operetur ficta ſtipulatio filij quã uera.Et si ſtipularetur ex cauſa aduẽtitia,ex qua ipſe filius ſtipulando sibi,non acquirit patri proprietatẽ,ſed vſumfructum, eodem moro, si pater ſtipulatur filio non acquirit sibi, nisi vſumfructum,ſed acquirit filio proprietatem, & uſumfructũ in caſtrensi,uel quasi,uel in aduentitio proprietatem. Glo. hic ſentit ꝙ sic,dum vult,ꝙ in aduentitio acquirat sibi uſumfructũ, nam hoc eſſe non poteſt,nisi etiam filio acquirat proprietatem,cũ non debeat habere uſumfructum nisi de bonis filij. Sed Ang. dicit hic ꝯrium & miror,quia non bene intellexit,nec conſiderauit.dicit.n. ꝙ filius in illis habetur ut extraneus, & qñ pater ſtipulatur filio ut extraneo,nihil sibi acquirit,ut not. glo. in l.si tibi.§. si pactus.ſupra de pact.ſed male loquitur,nam si pater ſtipularetur filio emancipato,acquireret sibi utilem actionem,ut ſup.eo. l.quodcunq .§.j.& tñ eſt ut extraneus,quia oĩa acquirit sibi,non patri.nec ob. ꝯrium, nam aliud eſt dicere, ꝙ filius habeatur ut extraneus quantum ad hoc ut sibi quærat,& non patri,ut in casibus prædictis,aliud eſt ꝙ pater ſtipulatur sibi ut extraneo, nam tunc eſt hoc qñ merita filij ſunt impenſa patri,& pater mouetur ad ſtipulãdum filio propter dicta merita, non propter filiationem,quia idem faceret si eſſet qdam extraneus, qui talia impendiſſet, & tunc loquitur glo.in ꝯriũ alleg.Sed qñ merita filij non ſunt impenſa patri, licet sint impenſa cuidam tertio qui mouetur ad promittendum patri propter merita filij,tunc pater non mouetur propter merita, ſed propter filiationem, licet promiſſor moueatur propter merita, & sic ſtipulat̃ sibi,ut filio,& per ꝯñs quærit sibi utilem actionem ꝑ eandem gl.q̃ eſt in §.si pactus.& iſtud declarat l.iſta, & dr̃ illud aduentitium, qa prouenit ꝑꝑ merita filij,& patri acquiretur uſusfructus filio uerò
3 proprietas.¶ † Tertio quæritur quid si pr̃ ſtipulatur domũ fieri in ſolo filij,uel in ſolo patris? glo.tenet ꝙ acquiritur patri,ſed hoc eſt uerum qñ in ſolo patris traditur forte filio in peculium, ſed qñ in ſolo filij,non põt acquiri patri proprietas ædificij q̃ cedit ſolo qđ non eſt ſuum,acquiretur ergo actio utilis ipsi filio, & ẽt patri poſſet acquiri directa si ſua intereſt peculiariter ibi ædificare,sicut si in ſolo cuiuslibet extranei,ut ſupra eo.l.ſtipl'o iſta. §. si quis inſulam. ¶Vltimo recolligendo hãc materiam debes ſcire, ꝙ pater poteſt ſtipulari filio altero de quatuor modis, primo tanq̃ sibiipsi patri, & ut sibi acquiratur & hoc caſu loquitur iſta lex, ut ualeat, & ut acquiratur sibi eo caſu quo si filius eſſet uere ſtipulatus, ſimiliter acquireretur patri,ut ex ecauſa ꝓfectitia,& qñ non ꝯsiſtit in facto cohærente ꝑſonæ filij,ut in dicto caſu,penes filium nulla remanet actio ẽt directa,ſed acquirit̃ pr̃i,ſed si id, qđ ꝯsiſtit in facto cohęrẽte ꝑſonę filij, licet ex cã ꝓfectitia, qd iuris sit ſ.declaraui, quia sir̃ apud filiũ nulla remanet actio,nec pr̃ põt agere pro facto ſuo, ſed bñ põt agere pro facto filij, si ſua intereſt. Interdũ ſtipulat̃ filio ut filio,non ut acquirat̃ ipsi patri,ſed ipsi filio,qđ ꝯtingit qñ ſtipulatur in aliquo caſu in quo olim poterat acqri filio,& nõ acquirebatur patri,ut in dote ut in l.Põponius Philadelphus.ſ.fam.erc.uel in caſtrensi,uel quasi caſtrensi peculio, uel ẽt hodie in aduentitio quo ad proprietatẽ,& nõ mouetur ad hoc faciendũ ꝑꝑ merita sibi impenſa ꝑ filiũ,ſed ſolũ rõne filiationis,uel si filius erat emancipatus, & sic oĩa acquirebat sibi,& tunc pater ſtipulando filio acquirit illi utilem actionẽ.l.uxorẽ.§.teſtamẽto.de leg.iij. & l.qđ cũq;.§.j.ſ. eo. & §.si quis ita.& qđ not.ĩ l.pactũ. & l.pater.C.de pac.dot.& l.cum dos.eo.ti.ff.& ꝑ gl.in d.§.si pactus.Interdũ ſtipulatur ut extraneo,
a qñ mouetur ꝑꝑ merita [a] sibi impenſa per filiũ, & tunc gl. in d.§.si pactus.& Bar.& Ang. hic uident tenere, ꝙ nulla obligatio acqritur

ADDITIO.

a ¶Merita.Vide hic per Alex.qui in aliquibus reprehẽdit hunc Doctorem, & ea quæ hic ſcribit Alex.vide eius conſi.8.iij.lib.& conſi.44.

tur filio,qa tūc ſtipulaṫ ſibi,vt penitus extraneo,cui nullam poſſet
acqrere actionē,d.Raph.refert vnū dictum Bal.in d.§.ſi pactus.qd
multum placet,ꝙ immo multo fortius acquiratur iſto caſu vtilis
actio quia non debet eſſe filius deterioris ꝯdōnis pp merita q̄ im
pendit patri q̄ ſi non impendiſſet pp̄ ſolam filiationē, qa hic con-
currunt filiatio & merita,illud qđ dr̄ in §.ſi pactus.in tex. & glo.ꝙ
non ualet pactum,intellige quo ad directam actionem, ſed bene
valet quo ad vtilem,vt in iurib.ſ.alleg. ¶Quarto & ultimo modo
ſtipulatur pr̄ filio,vt hæredi,& tunc ſi eſt hæres acquiritur ſibi eire
cta,& ille eſt caſus in l.auus.ſ.de pac. Quid autē ſit in dubio, dic ut
no.in d.§.pactus.& hic per Bar. quem vide ī quibuſdam alijs quæ
ipſe tangit,ſed confuſè,quæ melius tibi liquent ex prædictis.

L E X CXXX.

Iulianus. Perſona hæredis promiſſoris in his quæ ꝯ here
des tranſeunt, ſuperuacua adijcitur in ſtipl'one.
Ideo licèt tantum vnus fuerit noīatus, omnes tenentur. h.d.con-
cor.l.eum qui.§.te & Titium.ſ.eo. illa tñ loquitur in ſtipl'one dan-
di,ſed iſta in ſtipulatione faciendi, vel non faciendi, & ſic ex parte
promiſſoris non eſt differētia inter iſtas obligationes, ſecus ex par
te ſtipulatoris,vt ȷ.eo.l.continuus, in fin. & ibi plenè per Barto.de
iſta materia.¶In tex.ibi. (ſi prohibeat.)ſ.ipſe Titius, & idem ſi qui-
libet aliorum prohiberet,aliàs ex prohibitione facta Titio ipſe ſo-
lus teneretur, argu.l.in depoſiti.ſ. depoſiti.

1 *Qui tenetur ad dandum,ſi det adiecto,& euictione non caueat,poteſt cō-
uenìri à principali creditore,ac ſi non reddidiſſet, vt conſequatur cau-
tionem ſi ſua intereſt, quia poſſet ab abiecto repetere, aliàs ſecus.*

2 *Si deficit aliquod ius, an agetur ad illud quod deficit,an ad totum vt illud
quod deficit conſequatur.*

3 *Fundum mihi a te venditum,& pro quo de euictione promiſiſti ſi donaui
Titio, & ab eo euincatur, an potero contra te agere de euictione, &
an ipſe Titius poterit.*

1 **§.Qui fundum.** † Qui tenetur ad dandum, ſi det
adiecto, & de euictione non ca-
ueat, pōt conueniri à principali creditore,ac ſi non reddidiſſet, ut
conſequatur cautionem ſi ſua intereſt, quia poſſet ab adiecto re-
petere,elias ſecus.h.d.¶In tex.ibi.(quamuis Titio traditus ſit.)ſu-
baudi,& ēt dñium tranſlatum ſit,quia tradens erat dñs,& ſic not.
ſinglr,ꝙ ille q tenetur ad dandū,licet det,nō liberatur,niſi de eui-
ctione caueat,qa adhuc poſſet euinci ꝑ hypothecariā, vel ſeruia-
nā actionē,vt l.ſi rē meam.ȷ.de ſol.& hoc ſiue teneaṫ in genere,vt
l.cum quis.§.ſi hoīem.eo.tit.ſiue in ſpē,vt hic,& ꝓbaṫ in l.fi.in fin.
de condi.ob cau.& ſi facit iſta duo,qa dñiū trāſferat, & de euictio
ne caueat, liberatur ab obl'one qua tenebaṫ dare. Et ſi poſtea res
euincaṫ ꝑ hypothecariā,in illam non reincidit,ſed ꝯ eū agiṫ ex cau
tione. Si aūt dat, & non cauet, pōt conueniri ac ſi non dediſſet.ut
hic,& d.l.ſi rem meam,& uide Bar.in d.§. ſi hoīem.in fi. ſed cū qs
tenetur ad tradendū,tunc diſtinguiṫ an in gñe, & idē: an in ſpē, &
tunc aut ex onerosa cā,& idē,ut teneatur cauere de euictione,aut
ex cā lucratiua,& tunc ſecus.Itē no.ꝑ Bart.in l.ſi a ſubſtituto.§.fin.
cum l.ſeq.ſ.de leg.j.ubi oīno vide.¶In tex.ibi. (petere fundū pōt.)
dic non ut ipſum conſequaṫ,cum habeat,ſed vt ꝯſequaṫ cautionē
de qua ſeqṫ,& ſic unum petit,& aliud conſequitur.Sed quare nō
agitur directo ad cautionē omiſſam?Rñdeo qa ꝯctus eſt ſtricti iu
ris,& in eo nō uenit iure actionis, niſi illud qđ in eo fuit deductū,
ſed cautio deducta non fuit, & ſic venit duntaxat officio iudicis
mercenario,qđ per ſe non pōt intentari, ideo conſeruatur actio
ex ſtipl'one ad ipſum fundum,& poterit ſtipulator cautionem cō
ſequi,alias non poſſet,facit l.iij.§.Item Iulianus. de eo quod certo
loco,ſed ſi ꝯctus eſſet bonæfidei vt emptionis, tūc facta tradōne,
& omiſſa cautione ageretur recta via ad ipſam cautionē,quæ ue-
nit iure actionis,vt in l.ex empto.§.fi. de act. emp. & in l.ij.de euic.
2 †Quid ſi deficiat aliud ius,an agatur ad illud qđ deficit, an autē ad
totum,vt illud quod deficit conſequatur?diſtingue vt hic in gl.ſed
plenius dic,ꝙ aut deficit pars quota, & agitur ad illam tm̄, quia in
illa tm̄ durat obl'o & actio.vt ȷ.de ſol.l.ſi ſtipulatus.§.j. aut deficit
pars integralis,vt uſusfructus,& tunc idem, ut agatur ad illud tm̄,
non tñ ex eo,ꝙ in illo tm̄ durat actio & obligatio,imo durat in to
tum,vt ſ.eo.l.ſi ſtipulatus fuero.§.j.in fi. & ibi dixi, & ideo hoc di-
xi per l.ſi non ſortem.§.fi.de condi.indeb.aut non deficit pars quo
ta,vel integralis, ſed aliud ius, & tunc aut eſt tale ꝑ qđ pōt tota res
aduocari, ut quia erat alteri obligata, & tunc ſi eſt ꝯctus ſtricti iu-
ris agit ad totum, ac ſi datio vel tradō facta non fuiſſet, ut d.l.ſi rē
meam,ſ.de ſol,aut bonæfidei,vt emptionis, & tūc ad nihil agitur,
ſed expectatur,ꝙ euincatur.dum tñ cautio fuerit præſtita, nā ſuf-
ficit uēditori rem tradere,& de euictione cauere, vt liberetur ab
obligatione,qua tenetur tradere,licèt res poterit euinci, quia non
poteſt euinci,niſi ſecuta euictione, vt in l.habere licere. de euic. ſi
vero erat tale ius pp quod res tota non poterat euinci, ſed quod
de ſoluto diminuebat, vt quia traditur res deteriorata, uel cū ſer-
uitute cum deberet tradi libera,tunc ſi tradens tenebatur ex ꝯctu
bonæfidei,poteſt conueniri,vt tradat, ac ſi non tradidiſſet, vt con-
ſequatur qđ deficit,vt l.ij.§.ſi reddita.ſ. commo, Idem ſi ſtricti iu-
ris,ſed habebat inſtar bonæfidei,vt l.hmōi.§. ædes. de leg.j. Idem
ſi actio erat arbitraria rōne loci,ut l.iij.§. item Iulia. ſ. de eo qđ cer.
loc. Extra iſtos caſus agitur actione de dolo, uel in factum, vt C.
ad exhib.l.exhibitionis.& ibi vide qđ no. Cyn. & ēt qđ no.in l.ele-
ganter.§.non ſolum.ſ.de dolo.& eſt articulus difficilis, qui tibi pa-
tet per prædicta,vide iſtud quod no.Bart.in l.qui ſibi. ȷ.de ſol. ¶In
tex.tibi. (nam intereſt eius.)ſ.cautionem de euictione præſtari qñ
conſecuturus eſt rem traditam ab ipſo adiecto per adiectionem
mandati,ut ſequitur,& ſic not. Et ad hoc ſemper alleg.ꝙ adiectus
in ſtipl'one ad ſolutionem recipiendam dr̄ procurator ſtipulato-
ris,& tenetur actione mādati rem quam recipit reſtituere,& hoc
eſt uerum ſi præceſſit mandatum,vel fuit pn̄s tpe ſtipl'onis, al's dr̄
neg.geſtor,& per illam actionem pōt compelli ad reſtituendum:
non ergo recipit ad ſuam vtilitatem,& nihilominus nō pōt ſtipu-
lator ipſum reuocare inuito promiſſore, qui cū habeat facultatē
illi ſoluendi ex forma ſtipl'onis,non poteſt ſibi auferri, vt ȷ.de ſol.l.
aliud.ſecus ſi ex poſt mandaretur ꝓmiſſori,ꝙ illi ſolueret: nā poſ-
ſet mandatū reuocare,ut l.fi.eo. tit. & l.ſi cum Cornelius. hæc tñ
uera,niſi fuiſſet ſtipulatus hoc modo mihi aut Titio cui voluero,
qa tunc Titius non eſt proprie adiectus, nec recipit ad vtilitatem
meā,ſed ſuā,vt ſ.eo.l.liber homo.§.fi.ſm intell'm d.Raph.ibidem,
3 qđ dic ut ibi dixi.¶†In tex.ibi. (traditione protinus reū liberari.)&
ſic nō pōt cōueniri a ſtipulatore ad ipm fundum,vt caueat, quia
non intereſt ſibi cauere, cum fundus ſit penes donatariū reman-
ſurus,ēt ſi a donatario euincatur, ut hic coll'r ꝑ qđ determinatur
qō Si mihi vēdidiſti fundū,& de euictione promiſiſti, & ego ipm
fundum donaui Titio, licèt euincatur à Titio, non agam ꝯ te de
euictione,qa non teneor Titio de euictione.al's ſecus, ut ſi dona-
tio incepiſſet a promiſſione ſi ſibi vendidiſſem. Et hoc uoluit glo.
in l.ſi pro re pupilli.§.j. de euict. Nec etiam ipſe donatarius agere
poterit ꝯ te,niſi ego donaſſem ſibi rē cum oībus iuribus, & actio
a nibus mihi competentibus[a] occaſione illius, quo caſu non ego,
ſed ipſe agere poſſet.& recta uia ſibi denunciare, vt ꝓbatur in l.ſi
res.ſ.de euic.Ideo notarij in inſtr̄is ſemper apponunt dicta uerba,
& ēt pinguiora, qđ eſt vtiliſſimum, vt uitetur circuitus, al's cum
ſibi etiam tenear de euictione, non ageret ipſe de directo contra
te,& ego tibi,& contra te.Et tene menti, quia quotidiana ſunt.

A D D I T I O.

a ¶Competentibus.Quid operetur tranſlatio iurium in donatarium, uide
Franciſc.de Are.conſi.27.Signo. conſi.175.

L E X CXXXI.

1 *Qui promiſit aliquem tractare vt filium ſub pœna,ipſum emancipare,uel
exhæredare tenetur de iure.*

2 *Barto.cuius ætatis erat quando incepit audire leges, & doctoratus fuit.
Bartolus audiuit leges ſub Cyn.Peruſii.& Bononiæ diſputauit, & repe-
tijt ſub Iacob.Butr.*

3 *Sufficit de facto fieri ad euitationē pœnæ quando non pōt fieri de iure, &
an etiam ſufficiat ad faciendum quem incidere in pœnam.& nu.4.
Quid ad conſequendam actionem.*

4 *Exhæredatio an cadat in extraneos.*

5 *Qui filium adoptatum expulit de domo, vel nihil ſibi reliquit,an dicatur
eum tractare vt filium.*

6 *Quid ſi pater vellet filio dare alimenta extra domum.
Si filius vellet à patre recedere, & vellet ꝙ pater daret ſibi, & familiæ
ſuæ alimenta extra domum,& petat ſibi reſtitui dotem vxoris, an pa
ter cogatur hoc facere.*

7 *Pōt quis ſe obligare alicui ad tractādū aliquē tanquā filium,ēt extraneo,
& an poſſit ſe obligare ad recipiendum eum in filium adoptiuum.
Ciuitas poteſt ſe obligare ad tractandum aliquem, vt ciuem, non tamen ef
ficitur ciuis.*

8 *Pater qui filium emācipauit, vel exhæredat etiam iniuſtè, dicitur ipſum
tractare vt filium.*

9 *Si communitas quæ recepit aliquem fœneratorem, & promiſit eum tra-
ctare vt ciuem, poſtea facit vnam legem ſpecialem contra eum, quòd
non poſſit conuenire ſuos debitores,niſi vſque ad biennium,an videatur
feciſſe contra promiſſa.*

10 *Pater an poſſit filium inuitum emancipare.*

11 *Qui promiſit filium emancipare ſi exhæredat, an incidat in pœnam.*

12 *Ille qui ſuccubuit in principali, non poteſt cum pœna petitur, replicare
quòd iniuſtè ſuccubuit.*

1 **QVidam cum filium.** †Qui promi
ſit aliquē tra-
ctare ut filium ſub poena, ipſum emancipare uel ex-
hæredare tenetur de iure, vt qa datus erat ſibi in ado
ptionem,& ſic cadebat in eo emācipatio,& exhæredatio, ſiue de
facto,ut qa nō erat datus in adoptionē, & ſic nō cadebat. Itē ſiue
iuſtè,ſiue iniuſtè,non vr̄ facere ꝯ ꝓmiſſa: iō nō incidit in pęnam,
niſi ſpecialiter ꝓmiſiſſet ēt iſta nō facere, qa tunc incideret ſi face-
re ſine iuſta cauſa,ſi uerò expellit ipſum de domo,uel in teſtamen
to prætereat,tunc ur̄ contra ſtipulationem facere, & in poenā in-
cidit,ſiue illum adoptauerat, ſiue non.h.d.iſta mirabilis lex, cuius
caſus

2 caſus alibi non reperitur,& refert Bart.† ꝙ quidã frater Pet. de Aſſi-
ſio,qui docuit ipſum gramaticalia poſtea cõſtruxit quendam lo-
cum pium Venetijs,qui vocabatur locus Pietatis vbi recipiunt in
fantes expoſiti,ꝙ ipſe multos de illis infantibus poſtq̃ creuerãt tra
didit diuerſis perſonis cum publico inſtr̃o, ꝙ deberent eos tracta
re vt filios, & non aliter: vñ ipſe quærit de pluribus q̃õnibus circa
hoc,qualiter dicantur tractari,vt filij, & qual'r non, & hic ſumpta
occaſione narrat quo anno ſuę ętatis incępit audire leges.ſ.xiij.
ann.ſ.ſub d.Cy.Peruſij.& in xx.ann.Bononiæ ſub Iac. But.diſputa
uit & repetijt.& in xxj.doctoratus eſt. & tanquam gratus filius ñ
ſaturatur bonum dicere de illo magiſtro, qui talem eum reddidit
dicens ꝙ cum de illo loquebatur lachrimæ abundabant. Diuidi-
tur hæc l.in quatuor partes vſque ad §. fi. nam primò format tres
q̃õnes vſque ad §.(rñdetur.) quarum duæ ſunt de illo qui in ado-
ptionem non recepit,& tertia eſt de illo qui recepit in adoptionẽ,
& in primis duabus non exhæredauit,nec emancipauit,qa inepta
ſunt illa in penitus extraneo,in tertia verò emancipauit,vel exhęre
dauit.Scđo anteq̃ ſoluat p̃mittit duo ad euidentiam, ex qbus col-
ligitur ſol.ij.q.vſque ibi.(ſed videamus.)Tertio ſoluit tertiam quæ
ſtionẽ vſque ibi. (in eo autẽ.) Quarto ſoluit primam,& ſic rema-
nent oẽs ſolutæ. Itẽ illa tertia pars ſubdiuiditur, qa primo ponitur
ſol'o q̃õnis ꝓ parte negatiua, ꝙ nõ incidit in pęnam, qa non facit
ꝯ promiſſa vſque ibi.(ergo.)Scđo circa dictam ſol'onem declarat
vnũ dubium vſque ibi.(quare ſic debuit.)Tertio dat cõſiliũ qual'r
debeat concipi ſtipl'o ad hoc vt exhæredando, vel emancipando
incidat in pęnam vſque ibi.(quo tñ caſu.) Quarto circa dictũ cõſi
lium mouet & ſoluit vnũ,vel duo dubia.¶In tex.ibi.(an ſtipl'o cõ
mittatur.)Dic iſta q.j.ſoluitur).ver.(in eo autem.) ꝙ ſic,qa nõ de
buit ipſum expellere, & præterire ſi volebat pœnam euadere, qa
ſic faciẽdo nõ tractat eũ vt filiũ, ſed debuit ipſum exhæredare, vel
emancipare,& licèt iſti actus eſſent inepti in ꝑſonã penitus extra-
nei,qñ emãcipatio eſt liberatio à patria ptãte, & ille nõ erat ĩ eius
ptãte.Et exhæredatio eſt priuatio ab hæreditate debita, & huic nõ
erat debita,quia non erat filius, & ſic non operant̃ iſti actus illud
ad qđ principal'r ſunt inducti, ſi tñ iſte eos exercuiſſet erga illũ, ſic
de facto feciſſent illum non incidere in pœnam,quia videret̃ vſus
patrio iure erga illum, cum parentes talib.actibus vtantur erga fi
3 lios.& h.d.in illo ver.in effectu. † Et ſic not.& ad hoc alleg. ꝙ ſuffi-
cit de facto fieri ad euitationem pœnæ qñ non põt fieri, & ſic ẽt
ſufficit ad conſequendam actionem,ut in l.mulier.§.j.ſ.de ꝯd.inſti.
An autẽ ſufficiat de facto fieri ad faciendum quẽ incidere in pœ-
nam,dic vt). eo. l.continuus.§.cum quis. & l.vbi pactum. in fi.C.
4 de tranſa.¶† Itẽ no.ꝙ exhæredatio non cadit in extraneꝫ, hoc eſt
verũ qñ erat penitus extraneus,ſecus ſi nõ penitus, vt filius eman
cipatus,q licèt ſit extraneus, tñ põt exhr̃dari eo reſpectu quo ſibi
debetur hr̃ditas de iure p̃torio,vt l.non putauit.§. nõ quæ vis.ſ.de
ꝯ tab.Item ſi extraneus eſſet inſtitutus adhuc caderet in eũ exhęre
datio largo ſumpto vocabulo.i.priuatio ab hæreditate nõ tñ debi
ta,in qua propriè cadit exhæredatio,vt in l.paterfam.ſ.de hęr.inſti.
& l.ſi eodem.de teſt.mili.¶In tex.ibi, in fi.vbi rñdetur ad hanc pri-
mam q̃õ. Not. ꝙ qui tenetur ſub pœna aliquid facere qđ de iure
fieri non põt,debet illud facere de facto ad hoc vt in pœnam non
incidat.Sed ꝯ,qa qđ non põt fieri de iure vr̃ impoſſibile,cũ impoſ
ſibilitas dicatur non ſolum ſ'm nãm,ſed etiam de iure, vt ſ.eo.l.ge
neraliter. & hoc plenè hr̃ in l.j ſ.de ꝯd. inſt. ergo nõ cadit in pœnã
ſi illud facit vt ſ.eo.l.ſi homo mortuus.Sol. ſ'm Dyn.illud qñ non
põt fieri de iure,quia ius reſiſtit, & reprobat,ſecus ſi non reꝓbat
neque reſiſtit,licèt nõ aſſiſtat,vt hic qđ Bar.dicit eſſe no.¶Sed q̃ro
5 iſte primus caſus loq̃t in eo qui non adoptauit.† Quid ſi adopta-
uit,& illum filiũ adoptatũ expulit de domo, vel nihil ſibi reliquit.
Iſte caſus non ponitur in hoc tex. ſed ſolũ qñ ipſum exhæredauit,
vel emancipauit.Dic br̃ ꝙ ſi expulit ipſum de domo,idem in eo q
non adoptauit,quia tractat ipſum vt filiũ,ſed ſi nihil reliquit, aut fe
cit teſtm̃,& ipſum pręterijt,& idem,quia parẽtes nõ p̃terire,ſed in
ſtituere,uel exhæredare filios debent, vt l.inter cætera.de liber. &
poſth.aut exhæredauit,& ille caſus determinatur in tex.ĩ uer.(ſed
uideamus.)ꝙ non incidit in pęnam cũ utatur patrio iure,vt in fin.
aut teſtm̃ non fecit,& tunc ſil'r in pœnam non incidit,quia ille ſuc
cedit ab inteſtato vna cum alijs ſi quos hẽt, & tacitè vr̃ ſibi reliq̃ſ-
ſe,vt l.ſi quis cum nullum.de iure cod.ſed qñ nõ eſt adoptatus ab
inteſt.non admittitur ad ſucceſſionem, ideo pœna cõmittit̃ tunc
ſicut ſi foret in teſtamento p̃teritus, & in hoc differunt iſti caſus,
non alij de quibus ſ.Sed an ſtatim,ꝙ fecit teſtm̃,& præterijt, pęna
ſit commiſſa? cum poterit adhuc teſtm̃ mutare, & inſtituere,uel
exhæredare.hoc tñ tangitur per gl.vel Docto.puto ꝙ non,ſed ita
demum,ſi cum illo teſtamento decedat, & ſic cõmittitur ꝯ hære-
6 des.† No.ergo ex p̃dictis, ꝙ pater non põt filiũ de domo expelle-
re,ẽt ſi vellet ſibi dare alimenta extra domũ, & recipere dotẽ vxo
ris,quia fortè hẽt nouercam quæ ſtat in continua rixa cũ illo ſ'm
Ang.& poſſet implorare iudicis officium, vt pater compellatur
ipſum retinere, niſi fortè iudici videatur ꝯrium pro bono pacis,
& familiæ,& hoc addit do.Raph. quod placet, arg.l.æquiſſimum.
ſ.de vſufr.Sic ꝯ ſi filius vellet a patre recedere, & ꝙ daret alimẽta
extra domum ſibi & vxori, & familiæ ſuæ, & petierit ſibi reſtitui
dotem uxoris,prout ego vidi alias de facto Senis, non cogitur pr̃
hoc facere,ſed poterit retinere dotem,& offerre ſe velle ſuſtinere
onera matrimonij ipſius filij,niſi pater emancipaſſet ipſum uolen
tem,quia inuitus regulariter non cogitur emancipationem reci-
pere, vt in Auth.qb.mod.nat.effi.ſui.§.& gñaliter.nã tunc poſſet,
& patrem compellere ad reſtituẽdum dotem vxoris, & ita deter-
minauit Cyn.& Bal.in l.ij.C.fam.ercif.Idem ſi non emancipaſſet,
a ſed de ſui voluntate filius [a] receſſiſſet, arg.eius quod not.glo.in l.ſi
longius.§.ſi filius.in fi.mag.glo.ſ.de iudi.& ita determinat Bald. &
Ang.in l.ſi cum dotem.in prin.ſ.ſol. mat. Et ex his eſt expeditus il-
le primus caſus una cum vltima parte huius l.in ver.(in eo.)ſ'm in-
tellectum Azo poſitũ in gl.magna uer.{uel verius.} qui cõiter te-
netur per Doc.reiectis alijs de quibus in glo. quæ non conueniũt
literæ.¶In tex.ibi, (& quid interſit.) dic ad iſtam ſecũdam q̃õnem
non vr̃ Iuriſconſultus rñdere.glo. tñ & Doct. dicunt ꝙ colligitur
in verſic.{rñdetur ſtipulatio &c.} quod tñ non placet ſi bene cõſi
deretur.Videbatur autem referre an iſte qui tradebatur eſſet filius
alumnus,uel cognatus tradentis,vt tunc valeat ſtipulatio propter
intereſſe actionis fundatæ in iure nãli, an eſſet penitus extraneus,
& tunc non ualeret,quaſi ſtipulatoris non interſit niſi ex volunta
ria affectione.Sed contra,dic ꝙ etiam hoc caſu valet,cum in pœ-
nis non inſpiciatur intereſſe ſtipulatoris, & quia in præcedenti ca-
ſu,non ideo valet ꝙ interſit ſua rõne affectionis,cum illa non cõ-
ſideretur in ꝯctibus ſtricti iuris, ſed duntaxat bonæfidei, ut l.cum
ſeruus.ſ.man.ſed valet quia ius nõ repugnat,nec eſt ꝯ bonos mo
7 res.† Et ſic not.ꝙ poteſt quis ſe obligare alicui ad tractandum ali
quem tanquam filium etiam extraneo,non ſolum illi quem pro-
mittit tractare vt filium,non ſic vr̃ ꝙ poterit ſe obligare ad recipiẽ
dum eum in filium adoptiuum,vt in l.adoptiuum. & l.vxorem.§.
hæres.de leg.iij. quia plus tũc aſtringeretur ꝑꝑ patriam poteſtatẽ:
ſed ſi ſponte ipſum adoptat, bene põt ſe obligare ad tractandum
eum vt filium,nam & ſic facere tenetur,licèt ſe non obligaret, qa
ius ipſum obligat,& hoc hr̃ in ſeq.verſ.ſic & ciuitas poteſt ſe obli-
gare ad tractandum aliquẽ vt ciuẽ,non tñ per hoc efficitur ciuis,
cum aliud ſit eſſe ciuẽ,aliud dr̃ tractari ut ciuem, vt no.in l.ſi ma-
8 ritus.).de adult.per Bart.hic in uerſi. {ſed videamus.} ¶ † Not.pri-
mo mirabiliter ex hoc tex.ꝙ pr̃ qui filium emancipat, vel exhære
dat ẽt iniuſtè,dr̃ ipſum tractare vt filium & non aliter,& ſic nõ in-
cidet in pœnam promiſſam, qa non uenit ꝯ promiſſionem,& ꝙ
loquatur ẽt cum iniuſtè,patet in verſi.(ergo exhæredatus.} ubi dr̃
quòd datur ſibi querela, ſed iſtud vr̃ falſum, licet.n.parentes con-
ſueuerint filium exhęredare, non tñ debent exhæredare iniuſtè,
qđ patet, quia teſtm̃ ſubiacet querelæ:ſi ergo exhæredat iniuſtè,
vr̃ pœna cõmitti,quaſi videatur habitus reſpectus ad id qđ paren
tes facere debent,non ad id qđ de facto faciunt, arg. eius qđ not.
ſ.ad Maced.l.ſed Iulianus.§. qđ dr̃.in glo. quid ergo. & l.inter oẽs.
§.rectè.).de fur.ubi exponitur ſolet.i.ſolere debet. Et quod not.in
l.iij.§.j.de adi.leg.Præterea ſi promitteret expreſſè non exhæreda-
re,intelligeretur de exhæredatione iniuſta, nõ de iuſta, vt).in ver.
(quare.)cum gl.ibi poſita, ergo idem vr̃ qñ gñaliter promittit tra-
ctare,vt filium,& tñ iſte tex.ponit dñam inter iſtos caſus. ꝑꝑ hoc
ſi liceret dicere,ꝙ determinatio Iuriſconſulti non fuerit ęqua nec
bona, ſed debuerit facere dñam an iuſte exhæredet, & non inci-
dat in pœnã,ſiue ꝓmiſerit expreſſè exhæredare,ſiue duntaxat tra
ctare vt filium,an iniuſtè,& tunc nõ tractat vt filiũ, qa cũ nõ facit
qđ dẽt,incidit in pœnã, ẽt ſi duntaxat promiſit tractare vt filium,
ſicut cum promiſit non exhæredare. Doc. hanc difficultatem nõ
9 tangunt,nec a tex.poſſumus recedere.† Et Bar. dicit per illum tex.
rñdiſſe,cum quædã cõitas recepiſſet quendam fęneratorem,ſicut
recipiuntur iudæi,vt fęnerentur, & promiſit ei tractare eum vt ci
uẽ.poſtea fecit vnã legẽ ſpecialẽ ꝯ eũ,ꝙ nõ poſſet conuenire ſuos
debitores vſque ad biennium, vtrum videatur feciſſe ꝯ ꝓmiſſa? di
cit ꝙ non,quia cõitas ꝯſueuit, & hoc põt facere ꝯ originarios ci-
ues.l.inducendo ꝯ eos tꝑalem exceptionem non perpetuam,ut l.
quoties.de precib. imper. offere. licèt non ſubeſſet aliqua iuſta cã
quare hoc fecerit,& licèt facilius fecerit ꝯ eũ,quaſi uериſimile ipſã
feciſſet ꝯ proprios ciues.Sed ſi promiſiſſet ipſum tractare vt alios
ciues, tunc ſi talem.l.non fecit contra alios, ſimiliter nec ꝯ iſtum
facere debet Eodem modo in caſu huius l.ſi iſte adoptator habe-
bat alios filios, quos non emancipauit vel exhæredauit, adhuc ſi
promiſit dumtaxat iſtum tractare,vt filium,non propterea facit ꝯ
promiſſa emãcipãdo vel exhr̃dãdo, ſecus ſi ꝓmiſiſſet ipm tracta-
re vt alios filios,quod not.qa multũ declarat intellectũ huius ver.
Similiter ſi ipſum non indueret ita benè vt alios filios,non dicere-
tur feciſſe cõtra ꝓmiſſa, niſi ꝓmiſiſſet ipſum tractare ſicut alios,
nam hoc facere poteſt licite in perſona vnius de filijs, ergo in per-
10 ſona iſtius. ¶ † Item not. in verſic. (vel emancipauerit.) quòd pa-
ter

ADDITIO.

a ¶Filius receſſiſſet. In hoc arti. in facto conſuluit Pet. de Anch. conſ. 328. ideo ibi vide Alex.

a ter pōt filiū inuitum emancipare.[a] & ſic malè dicit gl. in §. gñali-
ter.s̃.alleg.& Inſt.quib.mo.ius pat.pot.ſol.& l.non pōt.de adop.ꝙ
licèt in quibuſdam caſibus pater cogatur emancipare filium, nō
ſic reperitur ꝯ,ꝙ filius cogatur recipere emancipationē,nam imò
cogitur ſubſiſtere iuſta cā,& tetigi s̃.eo.l.utrum. vt ſi erat rixoſus,
& poterat ponere in periculo.¶Sed opp. fortiter, ſi iſte filius fuit
emancipatus ex iuſta cā,pr̃ nō incidit in pœnam:iſtā opp.facit do.
Raph.ſed fruſtra,qa hic non dr̃,ꝙ cadat in pęnam, imò dr̃ ꝯrium,
ꝙ non incidat,ſi expreſſè non promiſit nō emancipare,ſed ſi pro-
miſiſſet bñ diſtingueretur ex iuſta cauſa, uel non, vt ſupra in uer.
11 (quare.)¶†In tex.ibi,in ver.(quæro.)No. ꝙ qui promiſit filium nō
exhæredare,ſi exhæredat incidit in pœnam. & gl. dicit,ꝙ iſtud eſt
uerū ſi exhæredat iniuſtè,ſecus ſi iuſtè, quia non cenſetur ſe obli-
gaſſe de nō exhæredādo illū,qui meretur, ne detur materia illi de-
linquendi ꝯ patrē,& illum tex.inducit Dy.ſi aliquis promiſit pare-
re ſnīæ arbitri,& nō petere eam reduci ad arbitriū boni viri,intellr̃
ſi laudum fuerit ęquum,non ſi iniquū,ne detur arbitro mã delin-
quendi,& ſic nō obſtante ꝓmiſſione poterit petere reduci, ſed ex
futuro euentu apparebit,an bene petierit,vel male, qa ſi pronūcia
bitur laudum iniquū,bene petijt,& in pœnam non incidit per iſtā
glo.ſi æquum,male petijt,& in pęnam incidit,niſi habuerit iuſtam,
cām petendi,& ita cōſuluit Dy.in ꝯſi.qđ incipit, Ptholomeus ma
12 nentis.& ꝑ ipſum in c.ſcienti.de reg.iur.lib.vj.¶† An autē cū pœna
petitur,poterit dicere malè fuiſſe pronunciatum, quia re vera erat
iniuſtum?dic vt dixi in l.qui Romæ.§.duo fratres.s̃.eo. Iſte tñ text.
dum ibi ſubdit in ver. (& an victo.) vr̃ ꝯ intellm gl.quia dicit,ꝙ fi-
lius victus in quærela,& ſic vr̃ fuiſſe iuſtè exhæredatus, cū p̃ſuma
tur ꝓ ſnīa,& tñ uult,ꝙ iſte pr̃ in pœnam inciderit, poſtq̃ promiſit
expreſſè ipſum nō exhæredare, ſed dic ſm Iac.de Are. quē alij ſe-
quunt̃,ꝙ ſuccubuit ꝑ iniuriā iudicis, qa iniuſtè erat exhr̃datus, &
de iſta iniuſtitia poterit doceri cū pœna petit̃. Sed ꝯ de §. duo fra-
tres.Sol.& tene menti ꝑpetuo,ille qui ſuccubuit in principali,nō p̃t
cū pœna petitur replicare, ꝙ iniuſtè ſuccubuit, qa ſnīa ſibi nocet,
& hr̃ pro ueritate,quo ad eū,& ita loquit̃ ibi,ſed alius qui non ſuc
cubuit,cui ſnīa p̃iudiciū nō facit, nō prohibetur allegare de ipſius
iniuſtitia.Et ita loqr̃ hic,qa filius ſuccubuit,& pr̃ ſuus nālis cui pro
miſſio facta erat de pęna agit ad ipſam.Et idem ꝯ ageret ipſe filius
tanq̃ hr̃s ipſius pr̃is nālis,vt ſi alleget̃ ſnīa ꝑ quā apparet patrē iuſtè
exhæredaſſe, poterit allegari ꝑ modū replicationis,ꝙ illa ſnīa fuit
iniuſta,& ꝓbari,qa agit ex diuerſa cā, & ad rē diuerſam, qđ ꝑpe-
tuò tene menti, & iō in cā euictionis ſi lata eſſet ſnīa ꝯ emptorem
quæ non pręiudicaret venditori, quia non fuit ſibi denunciatum,
& ſi ageretur de euictione,poſſet allegari ꝑ vēditorem,ꝙ illa ſnīa
b fuit iniuſta,[b] & ſibi non præiudicat, quod tene menti perpetuo.

ADDITIONES.

a ¶Emancipare.Adde uidendum Fran.Curt.conſi.4.& conſi.73.
b ¶Iniuſta.In hoc arti.vide Ang.conſi.278.

§.Si filiusfamilias. In cōditione poteſtatiua quo ad acqſitionem inſpicitur tēpus conditionis exiſtentis,non tp̃s ſtipl'onis. h.d.Rō eſt, quia non trahitur retro,ſecus in caſuali,ut s̃.eo.l.ſi filius.¶In tex.ibi,{q quantam pecuniam Titio credidero.} Illa uerba faciunt cōditionem.ſ. ſi credidero, quia relatiuum quantitatis vr̃ facere ſicut relatiuum ſubſtantiæ,ut l.ſi Titius.de leg.ij. ¶Et iſta cōditio fuit impleta poſt emancipationem,intellige autem qñ conditio pendebat ex poteſtate debitoris, ut erat hic, nam iſte promiſſor non cogebatur in pecuniam recipere ſi nolebat, & ſic erat in ſua ptāte incidere, uel non incidere in obligationem,merito cum recipit, incidit, & non fingitur retro incidiſſe,ſecus ſi non erat in ſua poteſtate, ſed creditoris,vt ſi promiſiſti mihi centum ſi aſcendam capitolium, nam non eſt in tua poteſtate in obligationē non incidere, ſed in mea,iō qñcunque aſcendero retro fingis obligatus, ſicut ſi eſſet ꝯdō caſualis,ita declarat gl.in clem.ij.de cōceſ.præb.in glo.mag.quæ melius declarat ll.loquentes de hac mã, q̃ aliqua alia de iure ciuili, vt eſt l.fi.quæ res pig.obli.poſſ.& l.j.ſupra qui pot.in pig.hab. qđ not. pro intellectu l.potior.& l.qui balneum.eo.tit.& ſic primo caſu ſi ante numerationem obligaſſes bona tua alteri,ille præferret̃ mihi, ſed ultimo caſu poſt promiſſionem, & ante aſcenſum obligaſſet alteri, debeo præferri illi, hic non ſunt alia.

LEX CXXXII.

1 *Stipulatio ſemel commiſſa ad intereſſe poteſt iterum committi,ſi factum erat reiterabile niſi fuerit expreſſe actum contrarium.*
2 *Qui promittit pro ſe,an videatur etiam promittere pro hærede.*

1 SI ſic ſtipulatus. †Stipl'o ſemel cōmiſſa ad intereſſe pōt iterum committi, ſi factū erat reiterabile, niſi fuerit expreſſe actum ꝯrium.h. d. in effectu. Primo ponit dictū vſq; ibi.{nam & ex ipſius.} Poſtea probat per rōnem uſque ibi. {nam ſicut.}Tertio illam rōnem oñdit per aliam rōnem vſque ibi, (aut ſi ſic.)Quarto ꝑ reductionem abſurdum vſq; ibi, (ergo.) Quinto ponit quid iuris si fuerit ꝯrium actum, vſque in finem ibi.(qđ non eſt uerum.)Ibi dicit,ꝙ qñ non apparet ꝯrium eſſe actum,non cōfunditur ex una uiolentia. Et intellige ꝙ pluries committatur etiā ad intereſſe totale,ſed ſi factum non eſt reiterabile bene pōt committi pluries,primo ad particulare,poſtea ad totale, vt s̃.eo.l.ſtipulationes non diuiduntur.§.fi.& l.exiſtimo.§.fi. Et in totali computabitur particulare,ut no.in l.ex empto.§.fi.de act.emp. ſed ad intereſſe totale non poterit pluries cōmitti,vt in l.ſi procurator.ꝟ.rem rat.hab.Sed ſi ſemel eſt commiſſa ad pęnam, an iterum ad eandē pęnam cōmittatur? dic ꝙ non, ſi erat mera pęna.i.appoſita loco contemptus,niſi fuerit expreſſe actum ꝯrium,ut l.ſi duo.§.fi.s̃.de po.ſed ſi loco intereſſe,poterit iterū cōmitti quatenus intereſſe pęnam excedit,vt in l.prædia.de act.emp.Si autē q̃ritur an ſemel cōmiſſa ad id,qđ deuenit principlr̃ in ſtipl'onem,iterū ad idem committat̃,dic ꝙ non,vt s̃.eo.l.ſi qs ita ſtipuletur à me ſi nauis.& l.cum quærebatur.s̃.iudi.ſolui.& l.venditor.de hær. ven.Et per hæc ſunt expedita ꝯria,quæ tanguntur in mag.gl.primum autē tendit ad declarationem literæ, cuius intellectus patet ex diuiſione,quam feci.
2 ¶†Vltimo eſt hic vna gl.ſuper uerbo(hæredis.) quæ dicit,ꝙ hic ēt ſi non fuiſſet facta mētio hæredis ueniret factum hæredis, qa qui promittit pro ſe,vr̃ promittere ēt pro hærede ſuo, qđ eſt ꝯ determinationem Petri,qui tenuit,ꝙ in ꝓmiſſione facti negatiui, ut ſi promittis pro te nō fieri,nō uenit ꝑſona hr̃dis, niſi fuerit dictum expreſſe.vt no.Cyn.expreſſe.in l.veteris.C.eo.titu.& hinc ſumpta occaſione Bart. examinat hic illum paſſum multum plene, an ueniat perſona hæredis tam ex parte ſtipulatoris,q̃ ex parte ꝓmiſſoris,recitando opi.de quibus per Cy.in d.l.veteris. de quo etiam in l.iuriſgentium.§.pactorum.ſupra de pac.dic vt hic per Bar. &c.

LEX CXXXIII.

1 *Stipulatio pęnalis per quam reſtringitur libertas matrimonij contrahendi,uel contracti,non valet ipſo iure,tanquam contra bonos mores.*
2 *Non debet quis compelli,nec induci ad matrimonium contrahendum, vel ad perſiſtendum in eo metu pœnæ conuentionalis, & quid in matrimonio ſpirituali.& nu.3.*
3 *Quid ſi inducatur ſub ſpe pręmij.*
4 *Quid ſi dedit arrhas.*

1 TItia quæ. †Stipl'o pœnalis per quam reſtringitur libertas matrimonij contrahendi,uel ꝯcti, non ualet ipſo iure, tanq̃ ꝯ bonos mores.
2 h.d. † & alleg. ꝙ non debet quis compelli uel induci ad matrimonium contrahendum,uel ad perſiſtēdum in eo metu pœnæ conuentionalis, quia ſufficiunt pœnæ legales, ut ſupra eo. ſi ita ſtipl'o facta. quæ ſunt de perdendo dotem, vel donationem ante nuptias ſi ſine iuſta cauſa diuertat, vt l.conſenſu. C.de repud. uel perditio arrharum ſi ſine cauſa recuſat ꝯhere, uel teſtamento eorundē cū duplo vel quadruplo in eo qui recipit, ſi ſine iuſta
1 cā recuſat,vt in l.fi.C.de ſpōſa.¶†In tex.ibi.(ſi quis eorum nuptijs impedimento fuiſſet.) dic certè ſi non fuiſſent alia uerba quā iſta, non dr̃,ꝙ iſta ſtipl'o debeat reprobari, tanquam ꝯ bonos mores, quia non arctatur promiſſor ad faciendum filiam cōtrahere matrimonium,ſed non ad impediendum ipſam ꝯhere ſi ſpontè ꝯhere uoluit,dic ergo, ꝙ promiſit ſe facturum, & curaturum, ꝙ filia ſua ꝯheret, & ꝙ fuit interpellatus ipſo uiuente, uel dic,ꝙ ipſe non fuit in mora,ſed hæres eius, qui non fecit nec curauit, nam si promiſſio teneret,ēt hæres obligaretur,& incideret in pœnam si eſſet in mora. ¶In tex.ibi,(exceptionem doli.)dic iſta eſt exceptio facti ſeu intētionis, quia ſtipl'o eſt nulla ipſo iure,sicut ſupra eo. l.ſtipl'o hoc modo. ¶In tex.ibi,)matrimonia obſtringi.(ſed contra,qa iſta promiſſio non fuit facta per filiam iſtius Caij Seij, ſed per patrem, & sic non arctabatur, ſed dic ꝙ immo uidebatur arctari,nam si ualeret timore ne pater incideret in pęnam, induceretur ad contrahendum contra ſuam voluntatem,& idem ſi alius eius attinēs uel intimus amicus promiſiſſet, arg. in l.hæres meus.§. fi.de cōdi. & dem.ſecus ſi penitus extraneus,de quo veriſilr̃ nō habet curare an incidat in pęnam,& ita intellige gl. quæ cōtracta. dum dicit,
3 (ſed an inter extraneos.)& no.in fi.ſupra eo.l.ſi plagij.¶ † In glo.in ver.)obſtaturam.(oppo.de l.Titio.§.j.de cond. & dem. Sol.metu pœnæ non debet quis induci ad matrimonium contrahendum, ut hic,ſed ſub ſpe pręmij ſic, vt ibi, & ſic ſi legatur, vel promittitur alicui ſub conditione,ſi matrimonium cōtraxerit cum tali, debet illa conditio impleri,ad hoc ut cōſequatur iſtud commodum, & ſic non reijcitur tanquam contra bonos mores,ut ibi.& l.vter ex fratribus.de condi.inſt.hoc tñ uerum qñ promiſſio fit a tertio, ſecus ſi ab altero ex coniugibus, vt promitto tibi ſi mihi nupſeris, quia non valet promiſſio,vt ſupra eo.l.ſi ita ſtipulatus fuero.§.fin. quod tñ dic ut ibi.Item eſt uerum in matrimonio carnali,ſecus in ſpirituali.Ad qđ etiam ſub ſpe præmij non debet quis induci, ut ſi fiat promiſſio Abbati de aliquo dādo, ſi receperit talem in monachum, vel monialem,quia eſſet ſimonia, ut in c.nimis.de ſimo. & per Bar.in l.vxorem.§.hæres.de leg.iij.& in d.l. Titio.§.j. Similiter ad inſtituēdum quem hæredem non ſolum metu pœnæ,ſed nec ſpe præmij debet induci,qa eſſe diſpō captatoria,vt l.illæ inſtitutiones.de hæred.inſti. & l.j.de his quæ pro non ſcri.hñr.& quod not.

in l.

4 in l.cum donationis.C.de tranſa.¶†In ſeq.glo.ibi,(& hoc exceptis
arris.)ſuper hoc argu.de arris.Bar.tangit aliqua,quibus Ange. hic.
& etiam Bal.alibi ꝯdicunt.& inter alia,quia l.ſi.C.de ſponſa.loqui-
tur qñ conſtat de vera numeratione arrarum aliter q̃ per confeſ-
ſionem patris. Quid ſi aliter non conſtat, puta vir confeſſus eſt ſe
recepiſſe centum noı̄e arrarum,poſtea non vult cum illa ꝯhere,il-
la petit arras duplicatas,vel triplicatas,ſi fuerunt promiſſæ. Vir rñ-
dit,ꝙ re vera nunq̃ aliquid recepit, licèt fuerit confeſſus. Contra-
a rium dicit Bar.ꝙ iſta confeſſio probat [a] ꝯ eum, & ſic ſi non rece-
pit habebit dupliciter damnum, quia ſoluit cētum acſi recepiſſet,
& ultra hoc etiam alia centum loco pęnæ. Ang.ꝯ per tex. illius l.q.
loquit̃.de arris verè receptis,& ēt dicit,ꝙ extra diffinitionē ipſius l.
non debet pati aliam pœnam, ſed in caſu iſto pateretur duplicem
pœnam, & illa vult ꝙ non patiatur niſi vnam.ſ.de duplo. Item qa
iſta confeſſio fit inter perſonas ſuſpectas, quia l.prohibet inter ue-
nire pœnam,& iſta confeſſio poſſet fieri in fraudem legis,vt ſi cō
fiteatur recepiſſe arram loco pœnæ,ad hoc l.qui teſtamētum. de
probatio.& l.cum quis.§.Titia.de leg.iij.ſed Bald.in l.ij.C.quando
liceat ab emp.diſce.videtur tenere idem quod Barto. ꝙ confeſſio
probet numerationem,& reprobat Bar.in ſequen.quęſ.dicens ꝙ
ſomniauit.Et inhoneſte loquitur ſalua pace.mihi plus placet opin.
Ang.idem dicit Bar.ſecundo,ꝙ iſta pęna perditionis arrarum, vel
dupli aut quadrupli, non debet tranſcendere quantitatem dotis,
vel donationis propter nuptias, quæ perduntur ſi fiat diuortium
ſine cauſa,quia non eſt dicendum, ꝙ in plus debeat puniri qui re-
cedit a ſponſalibus de futuro, q̃ qui recedit à matrimonio iã con
tracto.Ang.contra,quia illa l.fin. non taxat aliquam quantitatem,
vnde quantuncunque arra ſit magna, & duplum, vel quadruplũ
tranſcenderet dotem, pōt iſtam pœnam pati,qui recuſat, & ſuffi-
cit ita ſtatutum eſſe.Tertio dicit Bar.hic,ꝙ ſi ambo ſpōſi cōfitean-
tur inuicem recepiſſet arras,puta centum alter ab altero,ꝙ iſta cō
feſſio præſumitur fraudulenta, arg. l.qui ſic. de ſolu.& ēt ſi re vera
alter alteri tradidiſſet, haberetur traditio pro non facta, per illam
l.qui ſic.& ſic nullam pœnam incurreret recuſans ꝯhere, acſi nul-
la arra data fuiſſet, quo caſu nullam pœnam patiuntur, vt d.l.ſi.de
ſponſ.niſi fortè periurij ſi iuraſſent, vt in c.iurauit.de ſponſ. in hoc
Bal.in d.l.ſi.dicit Bar.ſomniaſſe.ꝙ immo confeſſio probat,& ſic q
recuſat ꝯhere duplicem pœnam patietur, quia reſtituet qđ cōfeſ-
ſus eſt ſe recepiſſe, cum nō receperit, vel poſito ꝙ receperit eodē
inſtanti reſtituit,& ultra hoc ſoluit ēt duplum.Ego habui iſtum ca
ſum de facto,quia quotidianus eſt, & tenui opin.Bart.quę verior
eſt,& in mente cuiuslibet diſcreti hoı̄s cadere debet, cætera uide
hic per ipſum Barto.& quia tenendo opi. Barto. quia patiatur du-
plicē pęnam,eſſet ꝯ illam l. ſi.q̃ vult ꝙ extra diffinitionē ipſius nul-
lã pœnã pati debeat.Dicit ēt quarto Bar.vnũ aliud,ꝙ illa l.ſi.nō ha-
bet locum ſi loco arrarum traderetur aliqua ſpecies, quia ſpecies
non duplicatur,ut in l.Lucius.§.impuberem.de leg.ij. certè ſi Bar.
intellexit,ꝙ ille qui dedit ſpeciē recuſet ꝯhere, & non perdat illam
ſpeciem,non bene loquitur,quia pœna perditionis ei qđ datũ eſt,
ita cadit in ſpecie,ſicut in quantitate:ſed ſi intellexit, ꝙ ille qui rece-
pit ſi recuſat contrahere ſolum reſtituat ſpeciem,& non duplum,
dictum eius habet colorem, tamen Bal. adhuc tenet contrarium
in d.l.fin.quia poterit ſolui pro duplo ęſtimatio illius ſpeciei, & ſic
bene cadit, arg.ad hoc infra de noua.l.fundum eorum.

ADDITIO.

a ¶Confeſſio probat.Vide Feder.de Senis conſi.169.& 194.ubi ponit qua-
liter ſe defendere debet ille qui confeſſus eſt arras recepiſſe,& in prædi-
cta materia arrarum vide Socin.conſi.77.

---

1 *Repetitio quæ hēt vitiare, nunquam ſubintelligitur, & qd in relatione.*

§.Idem reſpondeo. † Dicta in præcedentibus
cēſentur repetita in ſequē
tibus,niſi repetitio vitiaret ſequētia.h.d. & ſemper allegat̃. ¶Opp.
de l.ita ſtipulatus.in prin.ſupra eo.Sol. hic illa quæ fuerunt dicta in
præfationibus fuerunt ſpecificata,puta ꝙ promitterent mihi cen-
tum modios frumēti de tali loco,& hoc in præſentia teſtium, ſed
poſtea notarius cum recepit inſtr̃m non fecit mentionem de illo
loco,ſed in contrario dicta in præcedentibus non fuerant ſpecifi-
cata, & ſic ratione incertitudinis non cenſentur repetita, ſed po-
tius per errorem omiſſa, & vitiatur ſtipulatio. Item hoc quando
incontinenti ſecuta eſt ſtipulatio,al s cenſentur partes receſſiſſe ab
illis,& ſtabitur ſolum uerbis contentis in inſtrumento, & ita intel-
lige glo.per l. retentionem, C. de uſu. hoc tñ intellige uerum,niſi
actum eſſet inter partes, & poſſet probari qñcũque ex interuallo
intelligeretur facta repetitio,ut no.Iac.But.& Bar.poſt eum in l.pa
cta nouiſſima.C.de pac. & de iſto artic.an dicta in præcedentibus
intelligantur repetita in ſequentibus, vide plenam diſtinctionem
1 Bar.in l.ſi ita.§.Chriſogonus.¶† Vltimò no.in fin.ꝙ repetitio quę
habet uitiare, nunquam ſubintelligitur, ſic & relatio, vt l.talis ſcri-
ptura.& ibi not.de leg.j.Eſt autem repetitio,qñ apparet aliquid di-
ctum in vno capitulo tñ,& quæritur an intelligatur repetitum in
altero in quo nō fuit dictum.ſed relatio eſt, qñ aliquid dictum eſt
de per ſe, & ſunt plura capitula præcedentia uel ſequentia, ad quæ
illud poteſt referri, & etiam ad quædam ex eis, an referatur ad
omnia uel ad quædam? de quo in l.ſi idem cum eodem de iuriſd.
omn.iud.in ſi.& adde l.ſi quis a filio.de leg.j.

---

1 *An poſſit agi ex ſcriptura priuata in qua aliquis confiteatur ſe recepiſſe centum a tali, & promittat reſtituere ad omnem eius voluntatem.*
2 *Præſentia an in dubio præſumatur.*

§.Idem reſpondeo. Verbum promiſit cōten-
tum etiam in ſcriptura pri
uata,intelligitur per ſtipulationem.h.d.& no.dicit Ange.ſe multas
1 pecunias fuiſſe lucratus de iſto caſu,† quia frequenter reperiuntur
ſcripturæ priuatæ,in quibus aliquis confitetur ſe recepiſſe centum
a tali,& promittit reſtituere ad omnem eius uoluntatem: utrũ ex
illa ſcriptura poterit agi,quia non apparet, ꝙ fuit confecta in p̄ſen-
tia partis,& ꝙ interuenerit ſtipulatio.Et ego vidi Florentiæ dubita
ri q̃ plurimum,nam plerunque contingit,ꝙ pars non eſt præſens,
ſed aliqs in camera ſua facit ſcripturam, & mittit eam ſibi, de hoc
eſt caſus hic,ꝙ in dubio præſumitur facta inter pn̄tes, & interue-
niēte ſtipulatione, tex.tñ iſte vr̃ probare ꝯrium dum dicit. (ſi inter
pn̄tes.)& ſic vr̃ eſſe neceſſe probare pn̄tiam, & tunc reſultabit p̄-
ſumptio ſtipulationis:pp hoc Florentiæ fuit factum ſtatutum no-
uum,in quo ego interfui, ꝙ ſtetur ſcripturæ in eo qđ continet, ac
ſi eſſet inſtr̃m publicum,& ſic non ſit diſputandum de pn̄tia. ¶In
text. ibi. (literis ſuis.) non intelligas.i.ep̃la, quia illa mittitur rł r ad
2 abſentem,ſed in ſchedula ſcripta manu debitoris. ¶†In tex.ibi.(in-
ter pn̄tes actum eſt.)dic ꝙ gl.in l.j.C.de inuti.ſtipul.dicit,ꝙ hic prę-
ſumitur in dubio.Et idem tenet Bar.hic, qđ pōt eſſe uerũ ſi ſcriptu
ra facit mentionem de ſtipulatione, vel continet aliquod uerbũ,
ꝙ intelligitur per ſtipulationem, ut uerbum promittit, vt ſ. eod.l.
ſciendum.quia ſtipulatio non dr̃ inter præſentes.ut l.j.ſ.eod.Idem
a ſi diceret inſtr̃m,ꝙ talis inueſtiuit [a] talem de tali feudo, uel emphy
teuſi,inueſtitura non fit,niſi in præſenti,ſecus qñ continet aliquod
aliud,& poſſet fieri inter abſentes, quia tunc præſentia non præſu-
mitur,niſi probetur,ita ſentit Io.And.in addi. Spec.titu.de emp.&
vend.§.ſciendum.circa fi.Et ideo alias dicebam, ſi continetur in in
ſtrumento,ꝙ talis donauit tali,& non dr̃ præſenti,& recipienti,cũ
donatio poſſit fieri inter abſentes, non præſumitur præſentia. Et
ſi non apparet de acceptatione illius, donatio non valet,per id qđ
no.glo.in l.illud.de ſacroſ.eccl.Tene menti, quia lucraberis adhuc
ſi recordaberis, hic non ſunt alia.

ADDITIO.

a ¶Inueſtiuit.An præſentia præſumatur.vide Lud.Ro.conſi.509. Old.cōſil.
247.a quo Io.And.in prædicta addi.habuit.

---

§.Idem reſpondeo. Licèt unicus ſit cōceptus
verborum, tot tñ dñr ſti-
pulationes,quot præceſſerunt conuentiones, ad quarum robora
tionem uenit ſtipl'o.h.d.no.Et facit l.ſcire.debemus.ſ.eo.Sed ibi in
ſpeciebus ſingul'r ſpecificatis,hic in diuerſis ꝯuentionibus,vt ple-
runq; faciunt notarij,nã dñt,ꝯuenerunt partes de tali re & tali. Itē
de alia re,& plura capitula ponũt diuerſa, poſtea ſubijciũt gñalem
ſtipl'onem,dicentes, Quæ omnia & ſingula dictæ partes inuicem
promiſerunt per ſolennem ſtipulationem,nam tot ſunt ſtipulatio
nes,quot capitula. Et ad qd hoc proſit,dic vt d.l.ſcire debemus.

LEX CXXXIIII.

Si ita quis promiſerit. Terminus ſolutionis
vſurarum cedit a die
ſtipulationis interpoſitæ,qñ ſtipulatio eſt pura, & uſuræ debentur
nō propter moram,ſed propter ſtipulationem,& verba, (qua die
petieris.)non reddunt ſtipl'onem ꝯdōnalem, ſed faciunt monitio
nem.h.d.Et præmitte,ꝙ ſi ſtipulor a te centum ſub ꝯdōne, & etiã
decem quolibet menſe pro uſuris, non incipiunt uſuræ currere
niſi poſt euentum conditionis, quia prius non eſt nata obligatio
ſortis,ſed cum ꝯdō extiterit,& non debentur niſi pro futuro tp̄e,
niſi fuiſſet dcm̃ expreſſe,ꝙ ex die ſtipulationis, vt ſ.eo.l.hmōi.& l.
ſi ita.in prin. hic ergo erat dubium ſi promiſiſti mihi ſortē qua die
petiero,& tñ pro uſuris quolibet menſe,qñ incipiant currere vſu
ræ,& ſi iſta ſtipulatio eſſet conditionalis incipient currere poſt pe-
titionem,ſed quia non eſt conditionalis, ſed pura,incipiunt ſtatim
currere,& hoc intendit in effectu. ¶ In text.ibi. (qua die petieris.)
dic iſtud faciebat dubium, quia relatiuum quis uel qui, iunctum
futuro tp̄i facit conditionem, vt l. Stichus, qui meus erit.de leg.j.
vnde non uidebatur oriri obligatio ſortis,niſi poſt petitionem, &
per ꝯñs nec cedere ſtipulationem uſurarum, ſed hoc non eſt ue-
rum in uerbo petiero,quia ſiue apponatur dictio,cum,ſiue relati
uum quis uel qui,non faciunt ꝯdōnem,ſecus ſi dictio ſi, vt ſ.eod.
l.ſi decem cũ petiero. & ſic relatiuũ qs uel qui.magis aſſimilatur
dictioni cũ,q̃ dictioni ſi,& per ꝯñs non facit ꝯdōnem expreſſam,
ſed tacitam,vt no.in l.j.de condi.& dem.nec facit princip'r condi-
tionem,ſed tempus, ſicut dictio cũ, vt in l.ſi Titio.qñ dies leg.ced.
ſ'm Bart.qui dicit hoc probari in illo tex. ſed certè hic, nec expreſ-
ſam,nec tacitam conditionem facit, nec principaliter nec ſecũda-

rio,ſed duntaxat monitionem qñ iungitur cum uerbo petiero,&
ſic Bar.nõ bene colligit hic.¶In tex.ibi,{in dies xxx.} ſingulis xxx.
diebus,& ſic ſingulis menſibus,non rõne moræ, qa tunc non in-
ciperent currere,niſi à die interpellationis, ſed quouſq; ſors erit pe
nes debitorem,ut in l.lecta.in fi.iuncto verſi. ſed cũ ſortis.ſ.ſi cert.
pet.¶ In tex.ibi.{qñ pecuniam reddere debebo.}i.qñ oritur oblˡo
ad ſortem,& dicitur quòd à die ſtipulationis interpoſitæ,& ſic eſt
pura. & hic redditur & apparet ratio præcedentis dicti.

---

1 *Ex parte actoris ubi eſt dies & non pœna, & non agitur de iure quæſito conſeruando, admittitur purgatio moræ intra modicum tempus ſi aduerſarij non intereſt.*

2 *Vendidiſti mihi rem pacto appoſito, quòd debeam pretium ſoluere intra certum tempus, & non ſoluo, & poſtea poſt longum interuallum volo ſoluere, an cogaris tradere.*

3 *An ex parte actoris ad actionem conſequendam habeat locum purgatio moræ, ſicut ex parte rei ad conſequendam exceptionem.*

4 *Quid in malè faciendo, an poſſit negari intra modicum tempus.*

5 *Quantum dicatur modicũ uel magnũ tẽpus remittitur arbitrio iudicis.*

1 **§.Seia cauit.** †Ex parte actoris vbi eſt dies,&nõ pena,
& non agitur de iure q̃ſito conſeruãdo,
admittitur purgatio moræ intra modicũ tp̃s ſi aduerſarij nõ inte-
reſt.h.d.i.non remanet in dãno purgata mora, ſed ſi remaneret,ñ
admitteretur,niſi refuſo illo damno, ſicut cõtingit ex parte rei,qñ
ipſe eſt in mora,& actoris intereſt. vt l. ſi cũ dies. in fi.cum l.ſeq.&
ibi no.ſ.de arb.ſed Ang.tenet ꝯrium,ꝙ ex parte actoris nullo mõ
admittatur ſi rei intereſt, ẽt ſi actor uellet illud intereſſe refundere
per illũ tex.in fin.qui ſimplr vr̃ denegare purgationẽ moræ, licèt
ſecus ex parte rei, quod mihi non placet,nam & multa iura dicũt
reũ non poſſe purgare morã ſi actoris intereſt, & tñ oĩa limitanr̃
ꝑ gl.quæ eſt ĩ loco.ſ.alleg.ſ.niſi reus uelit id refundere actori,ergo
& ẽt iſte tex.licèt præcisè videatur loqui.¶In tex.ibi.(mãdante eo
hortos emiſſet,)Dic cum tñ emit,non dixit ſe emere nomine Lu-
cij Titij,ſed ſimplr,& ſic noĩe ſuo,& ꝓꝑ hoc dñiũ fuit translatum
in eã,& non in Luciũ Titiũ vt).patet.& ſ.de acqui.rer.do.l.res ex
mãdato.ſed ſi dixiſſet ſe emere noĩe Lucij Titij , & eodẽ noĩe re-
cepiſſet hortos dñium recta uia, & ẽt poſſeſſio eſſet translata ĩ Lu
cium Titium.ut ſ.eo.l.ſi procurator.la j.C.de acq.poſ.l.per procu
ratorem.¶In tex.ibi.(ſe in eũ proprietatem hortorũ translaturã.)
certè ẽt ſi promiſſio hæc non fuiſſet facta, poterat iſta Seia cõue-
a niri [a] ad hoc actione mandati, poſt q̃ Seia mandatũ acceptauerat,
nec poſſet dicere ſe uelle retinere pro ſe, & ꝙ pro ſe emiſſet, quia
fidem falleret.Ad qđ uide qđ no.Bar.in l.qui in aliena.§. ſi is qui.ſ.
de acq.hær.& in l.iiij.§.ſi ab ignoto.de manu. facit. l.cum duobus.
in prin.ſ.pro ſoc.& quod in fi.hr̃ in l.j.C.de dolo.& ad iſtam actio
nẽ mandati cõſeruandã tendit iſta ſtiplˡo ſeu promiſſio,quæ de ſe
eſt ꝯdõnalis,qa collata in tẽpus incertũ.ſ.cum pretium fuerit ſolu
2 tum,quod iſta Seia ſolueret de ſua burſa.¶† In tex.ibi.(ſi nõ mul-
to poſt obtuliſſet,) dic ſi ergo multo poſt. non põt, ut hic patet à
ꝯrio ſenſu. Per quod dicit d. Rapha. hic colligi unũ ualde ſingula-
re,ꝙ ſi uẽdidiſti mihi rem aliquã appoſito pacto ,ꝙ debeã p̃tium
ſoluere intra certum tempus, ſi non ſoluo, & poſtea poſt lõgum
interuallum uolo ſoluere,non cogeris tradere,& ſic vr̃ receſſum
a ꝯctu,hoc non placet, quia eſt certum ꝯctum fuiſſe perfectum,
& illud tempus eſt appoſitum ad conſtituendum me in mora,vt
poſtea tenear ad uſuras, unde non debet induci reſolutio ꝯctus,
ſed hic erat rõ,quia Seia non emerat nomine Lucij Titij, vñ pote
rat dicere poſt terminum ſe uelle retinere pro ſe ſicut emerat,&
iſtud eſt ualde ſingulare, ſed ſi terminus non fuiſſet appoſitus,nõ
3 poſſet hoc dicere.† No.ergo ꝙ ex parte actoris ad actionem con
b ſequendam habet locum purgatio moræ [b] ſicut ex parte rei ad ꝯ-
ſequendam exceptionem,& ad hoc principlr allegatur iſte §.item
ꝙ qñ obligatio hẽt diẽ, non admittitur purgatio,niſi intra modi-
cum tp̃s.& idem ex parte rei, ut in l. & ſi poſt tres.ſ.ſi qs ca. ¶Sed
oppo.de l.ſi ſup poſſeſſione. C. de tranſa. ubi non hẽt locũ purga-
tio ex parte actoris. Sol.ibi erat dies & pœna, qa fuit dictum,ꝙ ſi
intra terminũ non faceret, poſtea non audiretur, & hoc eſt loco
pęnæ, vnde ẽt intra modicum tempus non poterit,ſicut nec reus,
ut l.magnã.C de ꝯhen.ſtipu.hic autem erat dies,& nõ pœna,quia
non fuit dcm̃,ꝙ poſtea non audiretur.Sed adhuc ꝯ, ꝙ ẽt tunc nõ
audiatur,ut in l.Thaias ancilla.§.intra.de fideicom. libert. Sol.ut in
ſummario,ꝙ tunc admittitur qñ agitur de iure quæſito conſeruã
do,qa hic quæſita erat actio mandati,ad cuius conſeruationẽ ten
debat ſtiplˡo, ibi autem de iure nouiter quærendo duntaxat. Alij
dicunt,ꝙ ibi promiſſio erat ꝯdõnalis,quia eſſet collata in diem in-
certũ.ſ.cum pretium fuerit ſolutũ,qui facit ꝯdõnem etiam in ꝯcti-
bus,ut l.ſtiplˡo iſta.§.inter certã.ſ. eod. & hoc qñ mora actoris fuit
4 commiſſa in non ſoluendo.¶† Quid autẽ ſi in male faciendo? dic
idem ut poterit purgari intra modicũ tp̃s,ut in l.ſi in lege.§.ſi colo
nus.ſupra loca.¶Vltimo gl.fi.quæ eſt hic, requirit tertium ut poſ-
ſit mora purgari.ſ.ꝙ lis non ſit conteſt.per l. ſi inſula.ſ.eo. Doct.ꝯ,
quia illa loquitur ex parte rei,cui debet nocere cõteſtatio, & præ-
cludere uiam moræ purgandæ, hic ex parte actoris, cui nõ debet
nocere conteſtatio,ſed prodeſſe,ut l.non ſolet.de reg.iur.tenẽdo,
ꝙ cõteſtatio fuerit facta per ipſum de hortis. ſed Bal. in l.& ſi poſt
tres.ſi quis cau.nititur defendere gl.ut iacet, dicens,ꝙ ſi non ſolue
rat pretium,male fuit per eum facta conteſtatio, quia nõ habebat
in effectu ius agendi,& ꝙ intentio huius gl.fuit, ꝙ ſi perſeuerauit
in male agendo uſque ad conteſt. percludatur ſibi uia purgandi
moram,hoc eſt falſum expreſſè per l.ſi rem.§.fi. de pig. ubi ſi reus
antequam ſolueret debitum egit pignoratitia ad pignus reſtituen
dum,& ſic malè egit,ut ea.l.§.omnes.Attamen in quacũque par-
te litis offerat uel ſoluat,conſequitur ſñiam pro ſe,quia incipit ſibi
oriri actio ex cã præcedẽti,licèt poſt ꝯteſt. & ſic põt purgare mo-
ram,& non eſt neceſſè nouum iudiciũ inchoare,ſm qđ dr̃ in l.nõ
5 põt uideri. de iudicijs, qa ibi qñ non ex cã de præterito. † Item eſt
hic tex.in fi.de eo, qđ communiter dicunt Doct. ꝙ quantum ſit
modicum uel magnum tempus, remittitur arbitrio iudicis.

ADDITIONES.

a ¶Conueniri.Dicit Lu.Ro.conſi.ſuo. ulti ꝙ a ſimili cũ Papa eſt ſcandaloſus eccleſiæ,ꝙ põt moneri,ut ſe corrigat,& ſe non corrigente, denudari Papatu, ſicut procurator negligens in ceſſione actionis,quæ hr̃ pro ceſſa poſtquam recuſat cedere. An autem qui habet mandatum præſumatur facere nomine mandantis ſi hoc non expreſſit.uide Alex.conſi.25.2.lib.

b ¶Moræ.Quando admittatur morę purgatio.uide Fran.de Are.conſi.195.& conſi.144.Lud.Rom.conſi.427.ſing.conſi.197.& 256.

---

1 *Pactum de non alienando factum etiam in traditione rei ſuæ,non impedit alienationem fieri,ſed facit vt agi poſſit ad intereſſe ſi contra fiat.*

2 *Prohibitio contrahentium non eſt tantæ potentiæ,ꝙ reddat alienationem nullam,ſicut prohibitio legis, uel teſtatoris.*

3 *Prohibitio alienationis facta à cõtrahentibus, quãdo impediat eam fieri.*

4 *Quando prohibetur alienatio in certam perſonam, an etiam prohibeatur illius inſtitutio.& nu.5.6.7.*

5 *Statutum quòd maritus lucretur totam dotem uxoris præmortuæ, an habeat locum ſi illa uxor habebat filios ex alio primo marito.*

6 *Statutum ꝙ non poſſit quis alienare immobilia in forenſem nõ allibratũ, ſi decedat ab inteſtato,& aliquis forenſis non allibratus eſt ei propinquior conſanguineus, cui debetur hæreditas ab inteſtato, de iure communi poterit ſibi ſuccedere, & non fiet contra ſtatutum.*

7 *Prohibitus alienare,an poſſit alienare in eccleſiam.*

1 **§.Ea lege.** ¶†Pactum de non alienando factum,etiam
in traditione rei ſuæ, non impeditur alienatio
nem fieri, ſed facit, ut agi poſſit ad intereſſe ſi ꝯ fiat.h.d.& ſemper
2 allegatur.† Et prohibitio ꝯhentium non eſt tantæ potentiæ,ꝙ red-
dat alienationem nullam,ſecus in prohibitione l. uel teſtatoris.qđ
dic ut plene no.in l.ea lege.C.de condi.ob cauſam. ¶In tex.ibi,(hę
redes reliquit Seiam,& fratrem.ſ.ipſius Titij donatarij.)Et præſup
ponit iſte tex.ꝙ iſte frater adeundo hæreditatem pro dimidia effi
ciatur dñs illius ſerui pro dimidia, & ſic non eſt ꝯ præmiſſã, quia
Seia noluit ad illum quoquomodo peruenire, & per ꝯñs illa ꝓhi
bitio non impedit alienationem fieri. Vnde quæritur an iſta Seia
quæ eſt hæres pro altera dimidia,poterit agere ex illa ſtipulatione
ad intereſſe ꝯ dictum fratrem eius cohæredem,& dr̃ ꝙ ſic.Et no.
ꝙ intereſſe eſt ęſtimatio ipſius ſerui,ut not. in d. l.ea lege.poſſet ẽt
agere iſto caſu hæc Seia ꝯdõne ob cãm ad ipſam dimidiam ſerui,
& eam conſequi, poſt q̃ ipſe frater cohæres habet facultatem reſti
tuendi,ut d.l.ea lege.ſed ſi non haberet facultatem , adhuc poſſet
3 agi dicta ꝯdõne,ſed ꝯdẽnaretur ad intereſſe. ¶†Nunc opp.ꝙ ꝓhi-
bitio alienationis facta à ꝯhentib.impediat eam fieri, ut C.ſi mãc.
ita fuerit alie.l.ea quidem. Sol. uerum eſt in alienatione irreiterabi
li, vt in datione libertatis quæ non põt ſolui:ideo facilius impedi-
tur hic in alienatione reiterabili,quæ facilius permittitur. Sed mihi
vr̃ ꝙ iſta ſol.non ualeat unam feſtucam, quia immo maiori rõne
debet ualere alienatio in caſu ꝯrio fauore libertatis. Sed uera ſolu
tio eſt,quia hic tranſit cum uniuerſitate,ſicut & aliæ res prohibitę
alienari tranſeunt,ut res religioſa,& ſacra,ut eſt tex.in l.in modicis.
ſ.de ꝯhen.emp.& in l.quædam.ſ.de acqui.rer.do.Sed in d.l.ea qui-
dem.pro contrario allegata fiebat venditio de re prohibita aliena
ri titulo ſingulari,& ideo non potuit ſeruus adipiſci libertatem,&
iſta vr̃ melior ſolutio.¶ Item adhuc oppo. d.l.ſi creditor.in fin.de
deſtr.pigno.ſm unam literam. Sol.ibi qñ prohibẽs reſeruaſſet ſibi
aliquod ius in re,puta pignoris, quæ reſeruatio reddit alienationẽ
ipſo iure nullam, ſecus ſi nullum ius in ſe reſeruauit, ut hic,& l.ne-
mo.ſupra de pact. Et ex ſolutione primi ꝯrij determinat Barto.ſi
uendo tibi fundum,uel domum cum pacto de non alienando,ſi
uelles ibi erigere eccleſiam non potes,quia eſſet alienatio irreitera
bilis.Ex ſolutione ſecundi ꝯrij determinat idem,ꝙ cũ cõiter in in-
ſtrumentis apponatur obligatio omniũ bonorũ ſi cõtra fiat, ho-
die ꝓhibitiones ꝯhentiũ impediẽt alienationẽ fieri ꝑ illã l.ſi credi-
tor.ĩ fi.& l.ij.de iure emp.q̃ loqr̃ qñ reſeruauit ſibi directũ dñium.
Idem ſi uſumfructum q licèt ſit ſeruitus perſonalis, attñ eſt ius in
re.Adde tertium mõdũ per quẽ prohibetur alienatio, ſi fuiſſet di-
ctũ,ꝙ q̃ cito perueniet ad actũ alienationis, dñium reuertatur ad
tradentẽ,& in dictum caſum emptor uel donatarius conſtituit ſe
noĩe uenditoris, vel donantis poſſidere, vt no.Bar.in l.qui abſenti.

§. ij. de acq. po. ſed ſi non ꝯſtituerunt ſe illius nomine poſſidere, verba illa, ꝙ reuertatur dñium ipſo iure, non ſufficerent, vt no. in l. j. §. de dona. qa non inducunt pactum l. commiſſoriæ, ſecus ſi diceretur, ꝙ venditio vel donatio vel traditio hñtur ꝓ nõ factis, qa tunc eſſet pactũ legis commiſſoriæ, & ſtatim quod perueniret ad actum alienationis ẽt aliquam ꝯtus eẽt pfectus, reuerteretur dñium ad venditorẽ vel donantẽ, vt l. cõmiſſoriæ. C. de pac. inter emp. & vend. & ſic non tranſiret in tertium, ſecus ſi fuiſſet dictũ si alienaueris, quia tunc ꝯferret in tps perfectæ alienationis, & ſic nihil operaret, vt eſt caſus ſingularis in l. Stichus ſeruus meus. §. de
4 manumiſſ. teſta. ¶†No. vlterius, ꝙ qñ prohibet alienatio in certã perſonam, prohibet ẽt illius inſtitutio. Sed ꝯ. de alie. iudi. l. ex hoc edicto. §. ſed hęredẽ. Sol. ſi prohibetur alienatio rõne fraudis, non continet hæredis inſtitutio, in qua non pſumitur fraus, & ita loqtur ibi, ſed si ꝓhibetur ſimpl'r, ꝯunctur ẽt hr̃dis inſtitutio, ut hic, ſed qd si prohibitus non inſtituit illũ hæredẽ, ſed deceſſit inteſtatus, & ille abinteſtato ſibi ſucceſſit, an videat factum ꝯ prohibitio nẽ? glo. mag. hic notabiliter dicit ꝙ ſic, & nõ allegat tex. vbi eſt ca-
5 ſus in l. codicillis. §. mater. de leg. ij. †Et per iſtum tex. & iſtam gloſſ. quidam diſputando tenuit. Si ſtatutum dicat, ꝙ maritus lucret totam dotẽ vxoris premortuæ, & uidua, q̃ habebat filios ex primo marito nupſerit ſecundo viro abſque aliquo pacto de dote lucrã
a da, non lucrabitur ſecundus vir in preiudicium[a] filiorũ primi matrimonij, ꝯ diſpõnem l. hac edictali. C. de ſec. nup. quæ prohibet dari plus ſecundo uiro, cum pacto de lucrando, quàm vni ex filiis primi matrimonii, qa iſta mulier ſic prohibita debuit curare ne ad ſ'm virum plus perueniat, vel non nubendo, uel ſi nubit, cum pacto quòd non lucretur niſi tantam partẽ ita ꝙ non fiat ꝯ illã l. ¶Sed ꝯ iſtã gloſ. fortiter oppo. de l. cum pr̃. §. inter. de leg. ij. vbi in perſonam in quam non dẽt fieri alienatio põt res prohibita alienari peruenire ab inteſtato. Sol. not. interdum quis prohibetur alienare in certas & determinatas perſonas, vt fuit in iſto §. & tunc habet locum iſta glo. ꝙ non põt in illas alienare inter viuos, vel in vltima volũtate titulo ſingulari, uel vl'i, quinimmo ẽt dẽt curare, ꝙ in illas perſonas res non deueniat abinteſta. licẽt illa alienatio non fiat à ſe, ſed à lege. & in d. §. mater. interdũ quis ꝓhibetur alienare gñaliter in omnes excepto certo gñe perſonarum, vt in prohibito alienare extra familiam, quia põt intra familiam, ſed extra familiam gñaliter prohibetur, & tunc extra familiam non poteſt alienare alienatione prima inter viuos, vel in vltima voluntate, etiam titulo vl'i inſtitutionis, vt in l. peto. §. fratre. de le. ij. ſed ſi ipſe nõ alienat, ſed decedit inteſtatus, & quidam extraneus non de familia ſibi ab inteſtato ſuccedit, poterit illam rem prohibitam hr̃e, & non vr̃ factum ꝯ prohibitionem, & hic eſt caſus ſingularis in illo §. cũ
6 inter. Ideo ſi ſtatutum dicat, †ꝙ non poſſit qs alienare immobilia in forenſem non allibratum, ſed ſi decedat abinteſta. & quidam forenſis non allibratus eſt ei ꝓpinquior conſanguineus, cui debetur hęreditas abinteſtato de iure cõi, poterit ſibi ſuccedere, & nõ
b fiet ꝯ ſtatutum ſ'm Bar. hic, qd̃ ꝑpetuò tene mẽti.[b] & iſtum caſum uidi de facto. non ſic si prohibitio dirigeretur in forenſem. ſ. ꝙ nõ poterat acquirere immobilia, qa tunc ẽt iſto mõ non poſſet: ſi autẽ ꝓhibõ eſt ſimpl'r & gñal'r facta quo ad oẽs nemine excepto, ut patet in alienatione rei dotalis. C. de rei vx. actio. l. i. §. cum lex. tunc intell'r ꝓhibita alienatio titulo ſingulari inter uiuos, vel in vltima uoluntate, nõ vl'i, nec ex teſtõ nec abinteſta. vt l. j. §. de fun. dot. & vide qd̃ no. Bar. in d. §. fratre. de hoc articulo an prohibita alienatione videatur prohibita hæredis inſtitutio. ex quibus patet ſol'o
7 ad qõ. glo. †An ꝓhibitus alienare, poſſit alienare in eccleſiam, nã diſtingue plenius ꝑ gl. quia si expreſsè fuit dictum de eccleſia, nullo modo poterit ẽt ingrediendo monaſteriũ, ſi non fuit dictum expreſsè, tunc aut ingreditur monaſterium, & tranſit dominium rei prohibitę in ipſum, qa illa eſt alienatio legalis, non hoĩs, per illũ. §. cum inter. ſed ſi non ingrederetur, & eccleſiam inſtitueret, uel ſibi legaret, non valeret alienatio &c.

ADDITIONES.

a ¶In preiudicium. De hoc uide in l. hac edictali. C. de ſecun. nup. ubi adde Bar. in characteribus de Tortis.

b ¶Tene mẽti. Sequit Lud. Rom. conſi. 456. ubi de materia, de qua ẽt per Fran. Cur. cõſi. 41. & conſi. 46. per Signo. conſi. 21. & cõſi. 35. & ibi an poſſit alienare in eccleſiã, uide ẽt Abb. conſi. 82. lib. 2. & conſi. 3. q. 17.

§. Filia quæ. Tranſactio facta ex una cã, non impedit quẽ agere ex alia. h. d. Et de caſu iſtius §. diſputauit gl. fi. l. ſi de certa. C. de tranſa. q̃ de ipſo nõ meminit, determinauit ꝯ caſum iſtius §. ideo tene primam opi. ibi recitatã in glo. ¶In tex. ibi. (tranſigit poſtea cũ hæredib.) ſubaudi, & promiſit amplius non uenire ꝯ teſtñ ſub pena ſubiecta doli cl'a, & tñ poſtea uenit ꝯ agendo de falſo. Et videbatur commiſſa pœna vel ſtipl'o doli tanquam feceritꝯ tranſactionem. Sed ꝯrium rñdetur, qm illa generalis promiſſio de non veniendo ꝯ, reſtringitur ad cãm intentatam. ſ. rõne inofficioſitatis, ſicut facta ſuper una re reſtringitur ad illã, & ad aliam diuerſam non extenditur, ut in illa l. ſi de certa. & hoc eſt de quo dubitauit ibi glo. an, qd̃ ibi dr̃ de una re ad alteram, locum habeat de una cã ad alterã, intellige tñ dummodo verba poſſint commodè reſtringi, ut in caſu prædicto, qa fuerũt ſimpl'r prolata, ſecus ſi non poſſent, ut quia fuiſſet dictum, ꝙ amplius nõ veniet ꝯ teſtñ, q̃ dici vel excogitari poterit, ut l. emptor. §. Lucius. de pact. & qd̃ no. Doct. in d. l. ſi de certa. & Cy. C. de excep. l. ſi ex maiore. ſic ergo trãſactio eiuſdem naturę eſt cum ſñia, quę lata eſt ex vna cã, & non parit exceptionem rei iudi. si agatur ex altera, ut l. cum quæritur, cum l. ſeq. de excep. rei iudi.

LEX CXXXIII.

Si ſub una. ¶Diuerſitas vocabulorum inter interrogãtem & rñdentem circa rem in ſtipulationẽ deducta, non uitiat si non uariatur ſubſtantia, ſed idem importat. h. d. §. eo. l. q̃ extrinſecus, hic non ſunt alia.

1 *Stipulatio uitiatur ſi ante rem perfectam res peruenit ad eum caſum a quo non potuit incipere.*
2 *Venditor an teneatur cedere emptori actiones ſibi competentes occaſione rei uenditæ non ſolum ad ipſam rem, ſed etiam ad illud.*
3 *Qualiter cognoſcatur an ſit ſtipulatio ſeruitutis, vel ſimplicis facti.*

1 §. Si quis uiam. ¶†Stipulatio vitiatur ſi ante rem perfectam res peruenit ad eum caſum à quo non potuit incipere. h. d. & hoc verum qñ caſus ille tendit ad ꝯrium effectum, ſecus ſi ad eundẽ, vt l. verbis. ad l. Falc. Item ſecus ſi poſt negotium pfectum, ut ibi no. & l. plurib. §. & ſi placeat. j. eo. ¶In glo. fi. ibi. (licet in eum caſum perueniat.) ſed quõ peruenit ad eum caſum, à quo nõ potuit incipere in iſtis terminis quos ponit glo. Rñdeo, quia ſi ſunt plures dñi vnius fundi pro indiuiſo, nullus eorum põt ſtipulari vel acquirere ſeruitutem ad fundum communem ſine alijs, ſic ergo ſi ſtipulor ſeruitutem ad fundum meum, & anteqũ conſtituat decedo pluribus hæredib. relictis. Et ſic fundus efficitur communis inter eos, nec tñ euaneſcit ſtipl'o immò ad quẽlibet eorũ tranſit actio inſolidum, & tñ nullus eorũ ſine alijs poſſit ſeruitutem acquirere, ẽt ex præcedenti ſtipl'one, vt l. ij. §. ex his. cum ibi no. §. eo. ideo videbatur extingui, ſed ꝯriũ eſt, ut in gl. qa hic loquimur cum ſit alienatio in ſucceſſores vl'es, in quos põt tranſire vnà cum dñio actio pſonalis competẽs defuncto: hic vero loquitur in ſucceſſore ſingulari in quẽ non tranſit actiuè uel paſſiuè, vt §. vſuſ. queadmo. ca. l. iij. §. fi. & de ꝯhen. emp. l. fin. §. fi. niſi mediante ceſſione, vt ſequitur in gl. ¶In glo. fi. in fin. (rñ. facit ſibi cedi à vẽditore.) Iſta gl. vr̃ loqui ꝯ iſtum tex. qui dicit ꝙ ſtipl'o euaneſcit, quõ põt ergo cedi? Dicunt Doct. ꝙ tex. loquitur in eo, qui fuit ſtipulatus ſeruitutẽ, & ſic ius in re ꝯſtitui, & tunc eſt verum, ꝙ euaneſcit, qa poſtq̃ alienauit in totum vel pro parte, non põt facere illud ius in illa re conſtitui, gl. vero loquitur qñ fuit ſtipulatus factum perſonalẽ abſq; conſtitutione aliqua ſeruitutis, vt cum ꝓmittis non impedire me aquam ducere de fundo tuo, nam iſta non eſt ſtipulatio ſeruitutis, ſed ſimplicis facti, ut no. §. e. l. ſtipl'o iſta. §. ſi qs ita. vñ ẽt poſt alienationem intereſt ſtipulatoris ſtipl'onem non extingui, quia tenetur actionẽ cedere emptori, & qa intereſt, vt ẽt emptor nõ impediatur, & ad hoc põt agere venditor ẽt poſt alienationẽ. Quid aũt ſi donauit? certẽ cum non teneatur de euictione, non tenetur ẽt ſi impediatur ducere donatarius: & ideo tunc euaneſceret, ſicut ſtipl'o ſeruitutis: quia nec põt donans agere, vt liceat ſibi ducere ad fundum quẽ alienauit, nec ẽt vt liceat donatario ſ'm do. Rapha. ſed põt dici, ꝙ immò intereſt poſtquam donatarius habet cãm ab eo, vñ nec poſſet eſſe teſtis rõne iſtius intereſſe. Ad qd̃ facit qd̃ not. in l. ſi tibi. §. si pactus. §. de
2 pact. †An aũt venditor teneatur cedere emptori actiones ſibi cõpetentes occaſione rei venditæ, non ſolũ ad ipſam rem, ſed ad aliud, vide plenè per Dy. & Bar. in l. si Titius. §. ſi quis prius. de aqua
3 plu. arcen. ¶†Itẽ qual'r cognoſcatur, an ſit ſtipl'o ſeruitutis vel ſimplicis facti, vide oĩno quæ no. Bar. in l. j. §. de ſer. ruſt. pd. & in l. pater. de ſerui. leg. & in Spe. de emp. & vend. §. j. uerſic. Item pone P. cauit uicino &c. Et tetigi in l. ij. §. fi. ſupra eo. Et aliqd hic ꝑ Bar. & eſt neceſſarium ſcire ꝑꝑ predicta, & qa ſeruitus poſtquam eſt cõſtituta trãſit ad quemlibet ſingularem ſucceſſorem, vnà cũ dñio rei. non ſic in ſtipl'one facti competẽtis occaſione rei, niſi cedat, ut in gl. Sed quõ ualet ceſſio, cũ actio ſit inutilis cedenti poſtquã rem alienauit? Rñdeo, non eſt inutilis ipſo iure, ſed ope exceptionis ſi ageret, ut liceret ſibi aquam ducere, quia poſſet dici, tua non intereſt, ſed illa ratio ceſſat in ceſſionario, cuius intereſt: ideò licẽt ſit inutilis cedenti, non eſt inutilis ceſſionario, vt in l. fi. cum ibi no. C. de iure do. & no. in l. Papinianus. §. de manda. & l. Modeſtinus, de ſolu. hic non ſunt alia.

LEX CXXXVI.

1 *Inter interrogationem, & reſponſionem non debet interuenire actus omnino extraneus, alias ſtipulatio vitiatur.*
2 *Incontinenti non dicitur eſſe factum quando interuenit extraneus actus.*
3 *Quòd aliud ſit dicere aliqd dẽt fieri incõtinẽti, & aliud intra paucos dies.*
4 *Sententia poteſt ferri ſub conditione intrinſeca, dummodo illa conditio in continenti impleatur.*

Continuus

1 Continuus. ¶†Inter interrogationẽ, & rñſio
nem non dẽt interuenire actus
oĩno extraneus,al's ſtipl'o vitiat. h. d. Intellige niſi ſit
de pertinentib.ad ſtipl'onem,vt calefactio ceræ, vel
uocatio teſtium,aut notarij,vel niſi ſit de neceſſitate naturę, arg.
2 in l.cum antiquitas.C.de teſta.¶†Nota.ꝙ tunc dr̃ nõ eſſe factum
incontinenti,quando interuenit extraneus actus,al's licèt eſſet in
teruallum tpis inter interrogationem & rñſionem, non videret
3 vitiari,quia non impedit cõtinuitas,de hoc dixi in l.j.s̃.e.§.i.†& no.
ꝙ aliud eſt dicere aliquid debere fieri incontinenti,quia intell'r cũ
non diuertit ad extraneos actus.aliud intra paucos dies, qa intell'r
arbitrio iudicis,puta tres vel quatuor,vt in l.& ſi poſt tres.s̃. ſi quis
cau.& ideo iſtis diebus dicebam ɔ̃ quendam, nam Doct. dicunt
4 †ꝙ ſñia põt ferri ſub ɔdõne intrinſeca,dummodo illa ɔdõ incon-
tinenti impleat.Pone ergo ꝙ Iudex ɔdẽnauit te mihi ſi probaue
ro,an valeat iſta ſñia:ego dicebã ꝙ non,qa illa ɔdõ non põt im-
a pleri incontinenti lata ſñia,quia incontinenti dr̃ anteq̃ diuertã ad
extraneos actus,vt hic.Et ſi habeo inducere teſtes,vel inſtra, hoc
non põt fieri.ſed ſi ɔdẽnaret ſub condõne ſi iurauero, bñ valet,
qa iſtam ɔdõnem poſſum implere incontinenti, & ita expreſsè
voluit Bar.in l.cum iudex.C.de ſen.Quidã aduocatus alterius par
tis dicebat,ꝙ iſta erat noua expoſitio incontinenti.i. antequam di
uertat ad extraneos actus,ꝙ immò valebat,qa ſufficit impleri poſ
ſe intra decẽ dies,ſed malè loquebat,& æquiuocabat,qa aliud eſt
dicere incõtinenti,aliud intra paucos dies,vt patet ex prędictis.

ADDITIO.

a ¶Impleri Vide eundem conſi.140.Alex.conſi.75.iii.lib.

§.Si hominem. ¶Diſſenſus inter ſtipulatorem & ꝓ
miſſorem circa rem, vitiat ſtipula-
tionem.h.d.Et hoc qñ conſtat,aliàs dic,vt s̃.co.l.ſtipulatio iſta.§.in
ſtipulationibus.in tex. & glo.

1 *Si ſolutio confertur in certum locum,tacitè ineſt tempus quo poterit ad il lum locum perueniri.*
2 *Caſus in quo ex ſtipulatione purè interpoſita,non poteſt ſtatim agi.*
3 *Tempus legale non determinatum a lege committitur determinãdũ iudici,qui eſt miniſter legis,& Iudex dicitur bonus uir.*
Petitio reductionis ad arbitriũ boni viri ſi debet fieri coram iudice ordinario,quis erit Iudex competens,an actoris,an rei.
4 *Extremitates ſunt uitioſæ.*
Medium tenuere beati.
Nimis delicati ſunt reprehenſibiles.
Iudex in his quæ ſunt commiſſa arbitrio ſuo, nõ debet iudicare de proprio capite pro libito voluntatis.
5 *Intereſſe lucri uenit quando eſt certum:& quando dicatur eſſe certum,et quomodo poſſit certificari.*
6 *Si ſolutio conferatur in certum locum,& Iudex aſſignauit debitori terminum duorum menſium,& debitor ex aliquo impedimento ſuperueniente,non poteſt ad locum accedere,an poterit conueniri lapſis duobus mẽſibus in alio loco.*
Si veniat ad talem locum intra talem terminum,an poterit ibi conueniri antequam labantur dicti duo menſes.

1 §.Cum ita ſtipulatus. ¶†Si ſol'o confert̃ in
certum locum, tacitè
ineſt tp̃s quo poterit ad illum locum ꝑueniri.h.d.primo.Et tale tẽ
pus committit̃ arbitrio iudicis declarandum, qui debet declarare
attentis plurib.coniecturis,de quib.in tex.hoc ſecundo, & ipſo tẽ
pore elapſo ſi non fuerit ſolutum in loco illo,põt ꝓmiſſor in alio
loco conueniri,hoc tertio.Et ſi añ lapſum illius tpis cauſaliter ꝓ-
miſſor reperiat̃ in loco deſtinato poterit ſtatim cõueniri non ex-
pectato ꝙ labat̃,hoc quarto & ultimo uſq; ad §.Item q inſulam.
& diuide in quatuor partes,vt in ſummario,ſecunda poſt princi-
pium ibi, (qđ autem)tertia ibi,(eoq; trãſacto)quarta ibi. (ꝙ ſi du-
2 plomate &c.)¶†Not.ex primo dicto caſum in quo ex ſtipl'one
purè interpoſita nõ põt ſtatim agi ɔ̃ id qđ hr̃ s̃. co. l. liber homo.
§.decem.ſ.qñ ſol'o collata eſt in certum locum expreſsè, qa ineſt
tacitè tp̃s quo poterit ad illum ꝑueniri,non ſic ſi nõ conferat̃ ex-
preſsè in alium locum,licèt res promiſſa ſit in alio loco.nam nihi-
lominus p̃t cõueniri ſtatim,& ɔdẽnari,vt patet) .e.l.§.illud.ver.a-
lioquin.qđ declara,vt ibi dicã.Sed in primo caſu ſi agerẽ añ lapsũ
tpis,poſſem repelli a limine iudicij,ẽt ſi vellẽ ꝙ fieret ɔdẽnatio de
dando cum poteris ꝑuenire ad illum locum,& qui agit añ diem,
malè agit,vt l.j.in fi.qñ dies vſufr.leg.ce.& ɔdẽnaretur in expẽſis,
ſed in ſcđo caſu bñ ago,& non poſſum repelli,ſed poſtq̃ fueris cõ
dẽnatus,dabitur terminus pro executione quouſq; poſſis ad illũ
locum peruenire,& iſtud eſt tp̃s legale quadã miſeratiõis gratia,
ſed aliud qđ tollit̃ ex appoſitione diei eſt tp̃s cõuẽtionale.Et inter
iſta multæ ſunt drĩæ, qđ dicit ꝑ Bar.in l.ita ſtipulatus.s̃. e.eſt alius
caſus in quo tacitè ineſt tp̃s,vt qñ ſtipl'o ɔtinet fcm̃ habens cãm
ſucceſſiuã,vt) .§.proxi.& hoc voluit Iuriſconſultus in §. Chryſo-
gonus.in fi.dũ dicit,ꝙ in ſtipl'onib.interdũ ineſt tp̃s, interdum añt
3 ɔdõ.ut s̃.e.l.interdũ,ſed perſona nunq̃ ſubintell'r. ¶† Ex ſecunda
parte no.ꝙ tp̃s legale non determinatum a lege, committit̃ deter
minandũ,à iudice, q eſt miniſter legis,ɔcor.l.j.de iure deli. ¶Item
ſcđo no.& ad hoc ſemꝑ allegat̃,ꝙ Iudex dr̃ bonus vir.ɔcor.s̃.ind.
ſol.l.vir bonus.Petitio ergo reductionis ad arbitrium boni viri de
bet fieri corã iudice ordinario ꝑ illum text. ſed quis ſit ille Iudex
a cõpetens an rei,vel actoris? dic vt no.Bar.in l.arbitrorũ.C.de arbi.
4 & C.vbi & apud quẽ.l.ij.¶†Tertio no.illud vulgare ꝙ extremita
tes ſunt vitioſę,& ꝙ mediũ tenuere beati,ꝙ nimis delicati ſunt re
prehenſibiles,& ꝙ Iudex in his q̃ ſunt cõmiſſa arbitrio ſuo nõ de
bet iudicare de ꝓprio capite pro libito voluntatis, ſed ſequendo
coniecturas q̃ reſultant ex diuerſis,al'r diceretur grauare partem.
5 ¶†Item no.ſm Ang.ibi dum dicit(eiuſdem ɔdõnis) pro eo quod
no.gl.in l.iij.§.fi.de eo qđ certo loco. qđ intereſſe lucri venit qñ
eſt certũ,ut no.in l.j.C.de ſenten.quæ pro eo.¶ Qñ dr̃ eſſe certũ,
& qñ põt certificari,dic. ſ. probando ꝙ hoĩes eiuſdem ɔdõnis
cuius eſt ipſe creditor,ſi habuiſſent pecuniã fuiſſent tm̃ lucrati, &
ita dicit ſe practicaſſe Florentię.Ex tertia parte no. ꝙ tranſacto tꝑe
quo cõiter potuiſſet ad locũ ꝑuenire,põt ɔueniri in alio loco,ſub
audi idoneo,in quo ſortiat̃ forũ, al's ſecus,vt l.j.cũ ibi nota. de eo
6 qđ certo loco. ¶† Sed q̃ro, pone ꝙ Iudex aſſignauit terminum
duorũ mẽſiũ,quia tm̃ viſum eſt expedire, ꝓmiſſor tñ ex aliquo
impedimento ſuperueniente nõ põt ad locũ accedere,an poterit
ɔueniri lapſis duob.menſib.in alio loco,hic vr̃ tex.ꝙ ſic in ver.(vl'
qñ ꝑ aliũ,)qa poterit aliũ mittere,ſit ergo cautus, vt ſuꝑueniente
impedimento recurrat ad iudicem,& faciat ſibi prorogari tp̃s ex
cã,parte citata.No.hic pro limitatione practicæ q̃ ponit d.Ang.in
l.fi.de dila.s̃.de prorogatione termini,ꝙ in tali ꝓrogatione debet
pars citari,vt hic.No.ẽt ꝙ licèt poterit aliũ deſtinare intra tp̃s, tñ
hr̃ ɔſideratio qualitatis ſuæ pſonæ,vt ſi eſt ſenex, vel infirmus,det̃
ſibi maius tp̃s,qa non debet arctari ad mittendum alium ſi ipſe
uult ire pſonaliter.¶†Ex vltima parte no.ꝙ ſi iudex dedit termi-
7 num duorũ menſium,& ipſe ꝑuenit intra menſem uel citius,non
expectat̃ ꝙ labat̃ reſiduũ tpis,ſed ſtatim põt ibi conueniri. ¶ Sed
ɔ̃ de l.in illa ſtipl'one ſi calendis.s̃.e.Sol.ſi tp̃s eſſet appoſitum à ɔ̃-
hentib non poſſet añ lapſum illius termini ɔueniri, licèt iam ꝑue-
niſſet ad locũ,ar.ibi,licèt illud tp̃s fuerit appoſitũ ad illũ finẽ, vt ad
illũ locũ poterit ꝑueniri,ſed hic fuit appoſitũ à iudice, cuius taxa-
tioni non ſtat,poſtquam ad locũ ꝑuenit,nam difficilius debitori
tollit̃ dilatio,quã acq̃ſiuit ex proprio ɔ̃ctu,q̃ illa q̃ data eſt a iudice
ex veriſilib.coniecturis,quib.non ſtatur qñ res eſt certa,vñ allega
tur,ꝙ in incertis,non certis locus eſt coniecturæ,& facit quod ha
betur in l.id quod.de leg.j.in prima char.

ADDITIO.

a ¶Vel actoris.Vide Fed.de Senis.conſi.218.Sig.de Medio.conſi.163.

2 *Ille qui promiſit per ſeipſum ædificare uel aliud opus facere,non minus dicitur feciſſe per ſeipſum ſi adhibuit operarios & fabros,qui totum fecerunt prout ille dictauit,licèt ipſe non appoſuerit manum,& an tunc dictamen fabricæ poſſi fieri per ſubſtitutum.*
3 *Datus eſt modus in rebus in eligẽdo mediũ ſecundum bonam diſcretionẽ.*
Propter moram commiſſam in inchoando,an poſſit ſtatim agi ad particulare intereſſe.

1 §.Item qui inſulam. ¶†In ſtipl'one continẽte
factum ſucceſſiuũ,ſil'r in-
eſt tp̃s,intra qđ comodè fieri poterit,qđ ſil'r relinquit̃ arbitrio iu-
dicis.¶Item ex mora inchoandi põt agi ad intereſſe particulare.
¶Item tranſacto tꝑe põt mora purgari,ſi lis non eſt ɔteſtata.h.d.
vſq; ad §.illud.& continuat cũ p̃cedenti,qa ſicut in obligationib.
dandi qñ cõfert̃ datio in certũ locũ,ineſt tacitũ tp̃s, & añ lapſum
illius nõ põt agi,ita & in obligatione facti habẽtis tractũ ſucceſſi-
uum,& ſil'r añ lapſum illius non põt agi,vt s̃.e.l. ſi ita ſtipulatus eſ-
ſem abs te,& lapſus illius tpis interpellat,& conſtituit quẽ in mo-
ra,ut patet ex fine,ubi habetur ꝙ põt mora purgari, & ẽt probat
in l.ſi inſulã.s̃.co.Sed ſi fcm̃ eſſet inſtantaneũ,ut rẽ tradi, non ineſt
tp̃s,niſi eſſet collatum in aliũ locum,ſicut in obligatione dandi, ut
2 ẽt dixi in illa l.ſi ita ſtipulatus.¶†No.primo,ꝙ ille qui promiſit per
ſeipſum ædificare,vel aliud opus facere,non ideo minus dr̃ feciſ-
ſe per ſeipſum ædificare,ſi adhibuit operarios & fabros, qui totũ
fecerunt,licèt ipſe non appoſuerit manum, ſed fecerunt ꝓut ille
dictauit.nam magiſtri non conſueuerunt manus apponere, ſed
dictare.Tunc.n.non videretur feciſſe per ſeipſum quando com-
miſiſſet alteri fabricam & ẽt dictamen,ita ꝙ ipſe ſe non impedi-
uit in aliquo. Et iſto caſu vertitur dubõ,an ille qui promiſit face-
a re poterit ſeruire per ſubſtitutum,ille.n. dr̃ ſubſtitutus ſeu vica-
rius,ut) .de leg.l.vicarius.non autem fabri & operarij qui faciunt
ad iuſſum alterius.Et ſic nõ ob.hic oppõ,quam quidam faciunt,
de l.

ADDITIO.

a ¶Subſtitutum.dicit Lud.Ro.ſing.ſuis,ꝙ ille cuius induſtria eſt electa nõ p̃t alium ſubſtituere niſi filium.ut faciebat Bal.Papię.Fallit niſi electus ſit abſens ex cauſa utili & neceſſaria.

de l.inter artifices.ℑ.de ſol.ꝙ videaẽ electa induſtria pſonæ, & ſic non potuerit p alios facere,nam ẽt ſi eſſet electa,poſſet alios facere dictando eis qđ erat fiendum , de illo aũt articulo,an poterit p ſubſtitutum facere,dic vt ℑ.ea.l.§.ſi ab eo.& pCyn.& alios in l qſ-
3 qs.C.de epiſ.& cler.¶†Itẽ not.ibi.in verſi.(ſed modus) pro eo qđ no.gl.ſ.eo.in l.ſi ita quis.§.& lege.in glo.fin. ꝙ datus eſt modus in reb.l.non eligendo extremitates,ſed medium ſ'm bonam diſcretionem inſpectis his de quib.in tex.¶Item no.in ver. (Item ſi inchoatur.)melius q̃ alibi,ꝙ pp moram commiſſam in inchoando põt ſtatim agi ad particulare intereſſe,qđ eſt verum, qñ fuit appoſita pœna ſ'm Dyn.nec tps expreſſum ſ'm Bart.tu dic, vt dixi in l. ſtipulationes non diuidunẽ.§.fin.quia appoſitio tpis nõ facit quo minus non poterit agi ad particulare intereſſe ſ'm Ang.ſed appoſito pœnę bñ facit,ſ'm Dyn.quia illa apponiẽ loco totalis intereſſe,& vñr partes voluiſſe,ꝙ ad illam tm̃ committatur ſtipulatio, ſed Bar.intelligit hoc uerum qñ ſtipulatio pœnalis nouaret pcedẽtem,ſecus ſi non nouaret.Ange.ꝯ, immo indiſtinctè, qa partes apponẽdo pœnam loco totalis intereſſe vñr voluiſſe,ꝙ non conſideretur particulare,& iſta rõ locum habet vtrobique. ¶Vltimò hoc,qđ dr moram poſſe purgari poſt lapſum taciti temporis,limita & declara pluribus modis, vt in l.ſi inſulam.ſ.eo.&c.

---

1 *Difficultas præſtationis nõ impedit obligationẽ oriri, ſed ĩpoſſibilitas ſic.*
2 *Argumentatio de impoſſibili ad difficile, an ſit bona.*

1 **§.Illud inſpiciendum.** ¶†Difficultas pſtationis, non impedit obligationẽ oriri,ſed impoſſibilitas ſic.h.d.in effectu ſ'm Docto. Vel dic continuandũ cum pcedentib. ꝙ in ſtipulatione dandi ſi non conferẽ datio in certũ locum,non ineſt tacitum tp̃s, intra qđ promiſſor dare poſſit ſi fortè non põt de pſenti, ſed ſtatim põt ꝯueniri & condẽnari.h.d.In hoc ergo differt a pcedentibus §§. qa in illis cũ inſit tacitũ tp̃s ex tacita voluntate ꝯhentium, nõ põt agi añ illud tp̃s finitum,& ſi ageret poſſet repelli,& ꝯdemnaret in expenſis temerariæ citationis,ſed hic non repelliẽ, & põt puenire ad ſñiam ꝯdẽnatoriã,qua tñ lata dabitur tp̃s miſerationis gr̃a intra qđ detur,videlicet illud qđ datur iudicatis ſi ꝯdemnatus eſt ad q̃titatem,vt quatuor menſes.l.ij. C.de vſu.rei iudi.quibus lapſis ẽt ſi nõ potuit pecuniã reperire poterit capi, & carcerari,niſi cedat bonis,ſed ſi fuit condẽnatus ad ſpẽm q̃ erat fortè in lõginquo loco, ſine eius dolo vel culpa, & ſciebat vbi erat, dabiẽ ẽt maius tp̃s ſi expedit,vt l.ait ptor.in fi.cũ l.ſe.de re iud.ſed ſi neſciẽ ubi ſit, & an ſit in rerũ nã vel non,dic vt l.cum ſeruus.de leg.j. Et ſi certum eſt eam non poſſe haberi,deuenietur ad æſtimationem offõ iudicis. l.non dubiũ.§.fi.de leg.iij.ex quibus apparet, ꝙ difficultas præſtationis nõ impedit obligationẽ oriri,nec eã exerceri.¶Sed an impediat exactionẽ fieri,dic,vt ſ.dixi, & an impediat moram committi,& ẽt pęnam:dic vt hic p Bar.qui ꝓlixè tractat , & p multa uerba,& prædicta qñ difficultas eſt ex parte ꝓmiſſoris, ſilr ſi eſt ex parte ſtipulatoris,non impedit obligationẽ oriri, vel ortam cõſeruari,vt ſ.e.l.ij.§.ex his.in fi.Et diuide text.qa.eſt infraſcatus.nam primo format qõnem vſq ibi,(quid ergo.) Secundo arguit pro parte negatiua, ꝙ non teneatur, & ſic impendiat obligationem oriri uſque ibi,(ſed hæc recedunt,)ibi arguit pro parte affirmatiua,ꝙ teneaẽ,& rñdet ad rõnem factam in ꝯrium vſque ibi , (alioquin)quarto pro iſta parte adducit inconueniens, quod ſequeretur ſi contrarium diceretur uſque ibi,(& generaliter) quinto & vltimo concludit pro iſta ſecunda parte.¶In prima parte ibi, (an vero ceſſet obligatio)dic hoc põt intelligi duobus modis, uidelicet,ꝙ non ſit obligatus anteq̃ congregauerit pecuniam, & hoc vr̃ colligi ex verbo præcedenti,dum dicit (teneatur.)& tunc procedit ſummarium Doctorum,ꝙ difficultas præſtationis non impedit obligationem oriri.Secundo põt intelligi, an ceſſet obligatio.i.executio obligationis,qa de ipſa obligatione modicum dubium eſt,quin ꝯhatur,ſed eſt dubium an poterit agi ſtatim, an verò inſit tp̃s intra qđ poſſit ꝯgregare dandum arbitrio iudicis, & dr̃ ꝙ non,& tunc procedit ſummarium, qđ ego dedi, & continuatur cum pcedentibus §§.& differt, quia in proximo pręcedẽti ſtipulatio continebat factum,hic dationem. Item differt a §. cũ ita.quia ibi datio fuit collata in certum locum,hic non, ſed ſimpl'r facta fuit promiſſio de re tñ,quæ non erat in illo loco,vel apud illum,ſed fortè alibi,& inter iſta duo debet eſſe dr̃ia, & hoc uoluit tex.in ver.(alioquin.)¶In tex.ibi,(neque inueniat creditorẽ) ſubaudi,qui ſibi mutuet,& forma iſtam rõnem ſic, nam ad impol'e nemo tenetur, ut l.impoſſibilium.de reg.iu. vñ ſi quis promitteret rem,quæ non eſt in rerum nã,& ſic nec in præſenti põt ſolui, nec in futurum poterit,non teneẽ nũc,nec in futurum tenebitur. Eadem rõne vr̃,ꝙ ſi promittaẽ res,quæ eſt in rerum nã , promiſſor tñ de pñti eam ſoluere uel tradere nõ põt, ſed bñ poterit fortè in futurũ,ꝙ interim non teneaẽ in effectu.Sed ad hoc rñdet in
2 ſeq.ver.†ꝙ argumẽtatio nõ eſt bona,qa fit de impoſſibili ad diffi
a cile,inter q̃ lõga eſt dr̃ia.ᵃnã impoſſibilitas eſt illa , q̃ cõcernit rẽ in ſtipulatione deductã,qa per neminẽ tradi põt, cum non ſit in rerum natura,& illa impedit obligationẽ oriri , ſed difficultas concernit commodũ vel incommodũ promiſſoris,qa res eſt in rerũ nã,& p alium poſſet dari,ſed non p ꝓmiſſorem, & illa nec impedit oriri obligationem,nec ẽt ipſius obligationis executionẽ fieri,l aliàs ſequereẽ,ꝙ ſi qs promitteret mihi Stichum ſimpliciter,& vellemus ſcire an ſit obligatus vel non,& an poterit conueniri,haberemur perquirere an Stichus ſit in loco ꝓmiſſionis vel alibi , & ſic non eſſet dr̃ia promittere dare Stichũ Romæ, vel promittere ſimpliciter Stichum,q eſt Romæ,qđ eſſe non debet,& iſtud not. qđ tñ intelligo verum ſi non fuit dictum tpe ſtipl'onis,ꝙ eſſet Romę,& ſtipulator hoc ignorabat,ſed ſi dixit ꝓmittis Stichum q eſt Romæ,vel ſimpliciter,& ſciebam ipſum ibi eſſe, videtur actum ꝙ ſoluatur Romę,& ſic erit perinde ac ſi ſolutio fuiſſet ibi collata, vt videmus in ſimili,cũ legatur res quæ alibi eſt, nam hæres non tenetur eam tradere,niſi in loco vbi erat tempore teſtamenti, & ita vr̃ fuiſſe mens teſtatoris,vt in l.quod legatur.ſ. de iudi. Cætera vide hic per Bar.& glo.quæ ſunt hic tendunt ad declarationem literæ,& ſatis patet expedita per prædicta,hic non ſunt alia.

ADDITIO.

a ¶Longa eſt dr̃ia.Vide Signo.de Med.conſi.197.vbi de hac materia.

§.Si ab eo ſtipulatus. ¶Valet ſtipulatio facti, licèt illud a ꝓmiſſore nõ poſſit expediri,dummodo poſſit expediri p alium.h.d. Et intellige iſtum tex.qñ verba fuerunt imperſonaliter prolata, vt quia ꝓmiſiſti librum mihi ſcribi,& nõ dixiſti per quẽ, vel domum mihi fabricari,cũ neſcires ſcribere,vel fabricare.nam vr̃ actum , ꝙ ſcribatur per aliũ,& illa imperſonalitas non habet vitiare ſtipulationem,quia non eſt in uerbo obligatiuo uel promiſſiuo, ſed in uerbo executiuo,vt ſ.eo.l.ſtipulatio iſta.§.ſi quis ita. ¶Secundo modo põt intelligi qñ perſonaliter locutus eſt, non per infinitiuum paſſiui,ſed actiui,vt quia promiſiſti ſcribere vel fabricare, nam ſi non poteras per te,vr̃ actum ꝙ per alium,& q per alium facit, p ſeipſum facere vr̃,ſed ſi ſciebat ſcribere vel fabricare, tunc aut fuit electa induſtria perſonæ,& non põt per alium facere, vt l. inter artifices.ℑ.de ſol.Qñ autem videatur electa induſtria, dic vt no. in l. nemo.ℑ.tit.j.ſi non fuit electa induſtria,tunc quod non potes per te expedire pp aliquod impedimentum ſuperueniens, permittiẽ tibi expedire per alium,vt C.de decu.l.nullus. li.x. dummodo ſit eiuſdem peritię,& approbatus,ut ibi, & hoc faciat periculo tuo, quia culpa illius noceret tibi,ut C.de murilegulis.l. ſi quis ex corpore.li.xj.ſ'm Ang.aut poteras per te ipſum expedire, & tunc nõ potes per illum hoc facere,niſi per filium tuum, qui ſit approbatus in eodem magiſterio. vt ℑ. de lega.l.iiij. §. legati. An autem te mortuo,hæres tuus poſſit hoc facere,tunc eſt qõ quę formatur in glo.de conceſſione alicuius rei facta per monaſterium alicui aduocato rõne patrocinij,qđ impendebat monaſterio,vel alicui medico,ratione ſeruitij qđ impendebat alicui dño,& eo mortuo remanſit filius non eiuſdem peritię, an poterit illud ſeruitium impendere per alium,vt ſic res ſibi non auferatur,an aũt poterit ſibi auferri,quaſi videatur conceſſio facta ad vitã, vide hic per Bar. & Cy.& Bal.in l.quiſquis.de epi.& cle.Et Barto. vr̃ hic tenere, ꝙ ſi conceſſio ſit facta in feudum,non tranſit in hęredem, immo ſit reuocabilis ad nutum poſt annum,quia vr̃ feudum guardiæ vel caſtaldię,eo quia datur pro mercede laboris , ut in tit. de feudo guardię & caſtaldiæ.Sed Ange.dicit iſtum tex. debere intelligi in terminis,in quibus loquitur qñ datur caſtaldioni,non qñ Doctori ſeu medico. Vltimò dicit hic do.Rapha.ꝙ ſi per errorem facta fuiſſet iſta promiſſio,quia ſtipulator audiuerat de peritia alicuius cum nulla in eo eſſet,& pp hoc ſtipulatus fuit ab eo opus fieri,ꝙ
a iſta ſtipl'o non ualet,ᵃquaſi ille videatur elegiſſe induſtriam pſonę,& voluerit per illummet fieri,& non per alium, debet ergo intelligi,qñ ſciebat ipſum per ſe non poſſe facere , quod ſatis poteſt dici.hic non ſunt alia.

ADDITIO.

a ¶Non ualet.Voluit Lud.Ro.conſi.417.reprobando Io. An.in rub.de præben.ꝙ ſi prælatus concedit ſcholari reuerſo de ſtudio fundum ad uſufructuandum,ut patrocinetur eccleſiæ, ꝙ detecta eius imperitia erit locus repetitioni,quia ceſſat cauſa finalis conceſſionis.

---

1 *Non ſufficit de facto fieri quantum ad hoc, ut pęna committatur.*
2 *Illud quod eſt impoſſibile attento præſenti ſtatu , an habeat reputari eſſe impoſſibile perpetuo.*
3 *Res ſacra, an & iuſſu cuius poſſit effici prophana.*
Res deputata ad uſum publicũ ꝙ poſſit fieri priuati iuris & cuius iuris.
4 *Communitates non recognoſcentes ſuperiorem, an poſſint alienare plateã communem, uel ſtratam publicam.*
5 *Impoſſibile reputatur illud, quod nõ põt fieri niſi iuſſu principis , & quid ſi princeps conſueuit concedere.*
6 *Stipulatio debet regulari ſecundum præſens tempus, nec debet ſtare in pẽdenti, nec uitiari ex poſtfacto, & quid in alijs actibus requirentibus ſolennitatem.*

1 **§.Cum quis.** ¶†Non ſufficit de facto fieri quantum ad hoc,vt pœna committatur, ad hoc ſemper allegatur , ſed quantum ad hoc, ut euitetur pœna, dic

vt dixi

vt dixi ſ.e.l.quidam cum filium. & ſimiliter quantum ad hoc vt
actionem cōſequaꝛ̃,dic vt in l.mulier.§.j.de ꝯdi.inſti. ¶ Op. poſtq̄
iſta non poterant vendi de iure,vr̃ actum ſi vendanꝛ̃ de facto.ar.
l.hæredibus.ſ.ad Treb.ergo iſta ſtipulatio pōt committi. Iſta eſt
ſubſtantialis oppō,& per Bar.& per Ang.non fit',de quo miror,
& ꝑꝑ hoc dico illum tex.debere intelligi qñ ſtipulator errabat in
iure,& credebat iſta poſſe de iure vendi, & ad talem venditionē
vr̃ habuiſſe reſpectum,& quia hoc non pōt contingere, ſtipula-
tio eſt nulla,quia ꝯdō non pōt exiſtere:ſi aūt ſciebat ipſa non poſ-
ſe de iure vendi,vr̃ ſtipulatus ſi vendatur de facto, & hoc eſt ſatis
rōnabile,& ſic poterit committi ſi de facto vendantur. Sed ꝯ ꝙ
ēt primo caſu committatur ꝑ l.vbi pcm̃.C.de tranſa. Sol. ſi ex eo
quod fit de facto lęditur,& incommodatur ſtipulator, commit-
titur ſtipulatio ſicut ſi fieret de iure,ut ibi.Si aūt non incommoda
tur nec lęditur,tunc ſecus,vt hic,qñ habuit reſpectum ſi fieret de
iure,nam ex ſola venditione cum ſit nulla, non incommodatur
ſtipulator,ſed ſi ſequeretur tradō,licèt incommodaretur, hoc tñ
nō fuit appoſitum in ꝯdōne.Sed adhuc ꝯ.de l. ex ea parte. §.j.ſ.e.
Sol.q̄dam ſunt quæ de ſui nã pñt fieri de iure vt venditio, & alij ꝯ
ctus,& tunc vr̃ habitus reſpectus ad iſtū caſum ſi de iure fiant,nō
de facto,vt hic. Quędam ſunt quæ non pñt fieri niſi de facto,vt
maleficia,vel ea quę ſunt ꝯ bonos mores, & tunc ſtipulatio com
mittitur ſi fiant de facto,vñ ſi ſtipulor à te centum ſi feceris furtū
vel homicidium,committiꝛ̃ ſtiplō ſi ipſum feceris, & tñ non de
iure,ſed de facto facis.& hoc probaꝛ̃ in l.allegata in ꝯrium. & vi-
de Cyn.in l.ea quidem.C.ſi man.ita fuerit aliena. ¶Quęro op.de
l.cum pater.§.libertis.de le.ij. vbi pœna imponiꝛ̃ pro alienatione
facta de facto,licèt de iure non valeat. Veritas eſt omiſſis ſolōni-
bus Doc q̄ non placent,dic ꝙ ibi loquiꝛ̃ in pœna legali.nam ſi res
prohibeꝛ̃ alienari ꝑ teſtōrem,lex imponit hanc pœnam,ꝙ ſtatim
ꝙ alienaꝛ̃,poſſit alienatio reuocari,licèt nō extitiſſet ꝯdō fideicō-
miſſi,& iō in l.non cadit error iuris.vñ cū lex ſciat alienationē nō
valere ꝑꝑ prohibitionem teſtatoris,cenſeꝛ̃ illam pœnā appoſuiſ-
ſe pro alienatione facta de facto.vt per gl.pe.q̄ eſt hic ſuper verbo
2 (vendiderit.)¶†Ex fine iſtius §.no.ꝙ illud quod eſt impoſſibile at
tento præſenti ſtatu rei,reputaꝛ̃ debere eſſe impoſſibile ꝑpetuo,li
cèt poterit ēt dici poſſibile,quod eſt verum, qñ erat poſſibile ꝑꝑ
prohibitionem iuris,qa non expectaꝛ̃,ꝙ eſſet talis prohibitio.ſ.eo.
l.inter ſtipulantē.§.ſacram.ſecus ſi ꝑꝑ impedimentum naturæ. vt
ſi qs promittat partum Aretuſæ nondum natum.nã licèt atten-
to præſenti ſtatu ſit impoſſibile ꝙ deꝛ̃,qa tñ impoſſibilitas pōt ceſ
ſare cum naſcetur,ſtiplō non eſt inutilis, ſed expectatur, ꝙ ceſſet.
3 vt ſ.eo.l.interdum.¶†Item not. ꝙ res ſacra pōt effici prophana
iuſſu principis.& res deputata ad publicum vſum, pōt fieri priua-
ti iuris.in primo dic iuſſu principis eccleſiaſtici vt Papę.in ſecundo
Imperatoris,vel alterius q̄ nō recognoſcat ſuperiorē, qui locum
4 principis tenet.†vnde dicit Bart. hic ꝙ communitates non reco-
gnoſcentes ſuperiorē pñt alienare plateam communem, vel ſtra
tam publicam,& facere eã priuati iuris.facit l. quominus.ſ. de flu-
mi.ſed ſi recognoſcat ſuperiorem dicit, ꝙ per prius debet facere
ſtatutū ꝙ talis platea,vel locus ſit priuati iuris.Et poſtea poterunt
vendere,certè ſi recognoſcunt ſuperiorē,non pñt facere ſine licē
tia ſuperioris apud quem eſt adminiſtratio reipublicæ. vnde cōitas
Paduæ non pōt tale ſtatutū facere vel alienare ſine licentia dñorū
Venetorū,apud quos eſt cōis adminiſtratio.vt l.j.de ꝯſtit. princi.
Et poſito ꝙ poſſent,ꝙ ſit neceſſe ꝑ prius facere ſtatutū ꝑ quod
acquirant poteſtatem vendendi. Do. Rapha. reprehendit,qa ēt
ſtatuto non facto poſſent vendere.& vēditio haberet vim legis,
vel ſtatuti,quia ꝯctus factus ab illo qui habet poteſtatem legis cō
dendę vim legis habet,vt in l.Cæſar.de publica. & in l.donationes.
C.de do.inter vi.& vxo.& no.Bar.in l.ciuitas.ſ.ſi cer.pet.Aliqñ ne
ceſſe eſt ſtatutū tollere,vel ſuſpendere anteq̄ perueniaꝛ̃ ad actum
ꝯrium ſtatuto.& hoc videmus continuo obſeruari qñ vniuerſi-
tas vult aliquid facere ꝯ formã ſtatutorum ſuorū, qa primo ſuſpē
a dit.ſtatutū,& poſtea facit actum.de quo vide omnino Bal.[a] in l.j.
5 C.ne filius pro patre.quem do.Rapha.non allegat. ¶† Item not.
ex tex.& glo.ꝙ impoſſibile reputatur illud quod non poteſt fieri
b niſi iuſſu principis.[b] ſic ſ.de lega.j.l.ſi tibi.§.fi.qđ eſt verum, ſi prin-
ceps illud regulariter non conſueuit concedere,licèt poſſit ex ple
nitudine poteſtatis,ſecus ſi conſueuit concedere per l. quidã rele-
gatus.de re.du.ſm̃ eundē.quod placet.Et limitaꝛ̃,qđ cōiter Bart.
6 cōſueuit dicere.& facit l.interdi. de ꝯdi.& demon.¶†Vltimo no.
regulam,ꝙ ſtipulatio debet regulari ſm̃ pręſens tempus, nec de-
bet ſtare in pendenti,nec vitiare ex poſtfacto.vt ſ.e.l.inſulã intra
bienniū non ſic ſemper in alijs actibus requirentib.ſolennitatē. vt
in l.per fundum.de ſerui.ruſti.prædi.& l.fi.cōia prædiorum.

ADDITIONES.

a ¶Omnino Bald. Vide eundē conſi.404.j.lib.vbi qualiter & quãdo res vni
uerſitas vendi poſſint.

b ¶Iuſſu principis. Vide quod propter hoc voluit Franc. Curt.cōſil.63.&
Signor.de Medio.conſi.39.

§.Si vt aliquid. ¶Quando pręcedit cōuentio affir-
matiua,ſtipulatio pœnalis debet cō
cipi negatiuè.& econuerſo ſi præcedit conuentio negatiua, de-
bet concipi affirmatiuè.h.d.

---

1 *In obligationibus dandi non pōt qs per contractum vni tantum ex hære-*
dib.prouidere,vt illi ſoli actio acquiratur,immo acquiritur omnib. licèt
vnum tantum nominauerit.ſecus ſi ſtipulatio contineat factum.
2 *Si ſtipulor dari centum mihi & hæredi meo, quòd tunc ſtipulatio ſumat*
originem in perſona mea, & mihi acquiratur obligatio, & actio, & poſt
mortem meam faciat tranſitum ad hæredes.
3 *An per contractum poterit quis vni ex hæredibus prouidere actionem ac*
quirendo. & num.5.
4 *Quid in acquirendo exceptionem. & nu.5.*
5 *An poterit unum tantum ex hæredibus grauare obligando.*
An poterit prædicta facere per vltimam voluntatem.

1 §.Præterea. ¶†In obligationibus dandi non poteſt qs
per ꝯctum vni tantum ex hæredib. proui-
dere,vt illi ſoli actio acquiratur,immo acquiriꝛ̃ oībus, licet vnum
tñ nominauerit.ſecus ſi ſtipulatio ꝯtineat factum.h. d.& hēt ma-
teriam ſubtilē.& ſic loquiꝛ̃ hic ex parte creditoris:ſed ex parte ꝓ-
miſſoris non diſtinguiꝛ̃ inter dari, & fieri, nã vtroque caſu per ꝯ-
ctum non pōt vnū tñ ex hæredibus obligare qñ obligat oēs, ēt
ſi vnum tñ nominauerit,vt ſ.eo.l.eum qui. §. te & Titium. quæ
loquiꝛ̃ qñ continet dari,& l.Iul.in prin.quæ loquitur qñ continet
2 fieri,vel non fieri ¶†In tex.ibi, (vni ex hęredibus acquiri.) quia ſi
ſtipulor dari centū mihi,& hæredi meo Titio,ſtipulatio ſumit ori
ginē in perſona mea,& mihi acquiriꝛ̃ obligatio & actio,poſt mor
tem aūt meã facit tranſitum ad hęredes, qui repræſentant perſo-
nam meam.ſi ergo ſunt plures,oēs ſimiliter perſonam meam in-
ſolidum repræſentant:nullus aūt eorum repræſentat niſi pro par-
te,& vltra illã partē quilibet reputatur extraneus, vt no. in l.cum
à matre.C.de rei vend.& l.ij.§.fi.de præt.ſtip.) non ergo pōt face
re tranſitum inſolidū ad vnum tñ nominatum,quia alteratur nã
obligationis,quod demum facere non potuit,& vltra q̄ ille ſit hę
res,cum reputetur extraneus,qa ſi ſibi acquireret, eſſet dicere,ꝙ
qs poſſet ſtipulari extraneo,& acquireretur ſibi ꝯ regulam,quod
per liberã perſonam,&c.nominatio ergo facta de vno ſuperflua
eſt,& pro non facta habetur,& oībus acquiriꝛ̃ ꝓ hęreditaria por
tione.Dicit tñ hic glo.magna prima circa fin.ꝙ in diuiſione hęre
ditatis ille nominatus percipiat añ partem totum illud debitum
ex pręſumpta voluntate defuncti, qui noluit ad illum ſolum per-
tinere, licèt non potuerit hoc facere eo modo quo volebat,qa
non potuit facere ꝙ leges non habeant locum in actib. ſuis, ut l.
nemo pōt.de leg.j.Bart.ꝯ quod plus placet.nam ſi noīatio habe-
retur pro non facta,& in quantum non eſt hæres quo ad eū eſt
nulla,non debet percipere,qa perciperet de portione aliorū. nō
ſic ſi aliquis emeret aliquam rem pro ſe & vno de filijs, & eã ſibi
3 traderet,vt l.filię.C.fami. ercíſ.qa videreꝛ̃ ſibi donaſſe.¶†Sed quid
ſi ſtipulator non appoſuit perſonã ſuam in ſtiplōne, ſed perſonã
vnius ex hæredibus,ut promittis centū Titio hęredi meo? & Pe.
dixit nō habere locū iſtū tex.ſed illi ſoli oblōnem acq̄ri. nam qñ
appoſuit perſonã ſuam acq̄ritur primo ſibi,& illa eadē facit trãſi-
tum ad hr̃des,ēt ſi non fuerint nominati, noīatio ergo vel oīum,
vel vnius non attendiꝛ̃,qa hr̃des non veniunt ex propria perſona,
nec ex iure in eis radicatio,ſed ex perſona defuncti,radicato in eo.
vnde non pñt venire,niſi pro parte,pro qua ſunt hęredes: ſed qñ
perſona ſua non fuit ſpecificata,tūc noīatus venit ex propria per-
ſona,& ex iure in ipſo radicato,qñ obligatio pōt incipere hodie
ab hęrede,vt l.j.C.vt ac.ab hære.& ꝯ. hæredes incip. & ſic ceſſat
rō de qua ſ.Bart.ꝯ,qa ſubeſt alia rō prohibitiua,de qua ſ. dixi, ꝙ
cum ipſe non repræſentet ꝑſonam defuncti,niſi in portione qua
eſt hęres defunctus,non potuit in plus illi ſtipulari, quia ſi poſſet,
eſſet dicere ꝙ poſſet ſtipulari extraneo.Præterea ēt tunc cum in-
cipit ab hęrede dr̃ debitum hęreditarium,quia prouenit ex ꝯctu
defuncti,ut l.hr̃ditarium.ſ.de bo.aut. iudi.poſ.& ſic debet reputa
ri perinde ac ſi obligatio ferè habuiſſet originem in ꝑſona defun-
cti,ut tranſeat ad oēs,& ſic nominatio vnius oēs comprehendit,
hæc tñ uera in his quę ſui nã tranſeunt in hæredes, ēt ſi de hr̃dib.
non ſit facta mentio,ſecus in his quæ non tranſeunt,ut in ſtipula-
tione vſusfructus.vt ſ.e.l.ſtipulatio iſta.§.ſi quis ita. nam tunc hr̃s
nominatus non uenit ex perſona defuncti, nec ex iure radicato
in defuncto,ſed ex propria,& radicato in eo,non reputatur debi
tum.ideo ille ſolus nominatus ueniret ſm̃ eundem Bar.quaſi qui
libet in hoc repræſentet ꝑſonam defuncti inſolidum in his, quæ a
defuncto non deſcendunt,ſicut in ſtipulatione continente factū
indiuiduum.nam tranſit ad quemlibet inſolidum, & sic quilibet
inſolidum repræſentat defunctum.ideo tunc vni ſoli, & non alijs
pōt prouidere.ut ſequitur in tex.& ceſſant regulę ꝓhibitiuę. ¶ In
glo.quæ incipit(immo.)in prin.ibi,(Sol.ut ibi.)dic ꝙ per ꝯctum ñ
poſſum obligationē & actionem acquirere vni ex hr̃dibus quin
acquiram omnibus.ut hic,per rationem quam ſuprà dixi. ſed per
vltimam

vltimam voluntatem ſic.vt ibi,nam poſſum vni tm̃ ex hr̃dib.pr ę legare noïa debitorũ meorũ,& illi tm̃ acquirentur vtiles actiones ex pręlegato.vt in l.ex legato nominis.C.de leg. Sed actiones directę tranſibunt ad oẽs hr̃des pro hr̃ditarijs portionibus,ẽt ſi ille ſolus fuiſſet in contractibus noïatus,vt hic qui ergo vult illi ſoli acquiri,non ſtet contẽtus ſola nominatione facta in ꝯctu, ſed poſtea in vltima voluntate illi prælegeт iſtud nomen,& habebit intẽ
4 tum,ut ibi.ſufficit in iſta parte glo.¶†Veniamus ad aliam partem ibi,(Item contra ſupra de pac.l.auus.)ibi,(vel melius)dic immo peius.Et præcedens ſolutio eſt vera,ꝙ licèt actionem & obligationem non poterit per contractum vni tm̃ ex hæredibus acquirere vt hic,bñ tñ poſſum quærere exceptionem,vt in l.auus.in contrarium allegata.Ratio diuerſitatis eſt, quia actiones radicatę in perſona defuncti regulariter ſunt in hæredes tranſitoriæ, & non pñt tranſire in vnum tm̃.& vbi non eſſet tranſitoria bene poſſem acqrere,vt s̃.dixi in vſufruc. ſed exceptio pacti de non petendo non eſt de ſui nã tranſitoria ad hæredes, ſed accidentaliter ſ'm intentionem ꝯhentiũ,qa põt fieri pactum ꝑſonale de non petendo à me duntaxat,vt in l.qui in futurum.s̃.de pac. & põt fieri in rem de non petendo a me,nec ab hęredibus.ſi ergo paciſcor, ꝙ non petatur à me,nec à Titio hærede meo,videor voluiſſe ꝙ in quantum dixi à me.pactum ſit perſonale,& ex iſta parte non tranſeat ad hr̃des.Et in quantum dixi, nec à Titio, ꝙ ſit ꝑſonale reſpectu perſonæ ſuæ,& habeat exceptionem non illam, quam ego habebam,ſed ex ſua propria perſona.nec offendit hic aliqua regula, qa iſtud pactum non operatur,niſi in portione hæreditaria, pro qua eſt hæres,& ſic acquireт obligatio inſolidũ, tunc acquiretur vltra portionem hęreditariã. ¶Pręterea intereſt creditoris non repelli exceptione ab alijs non noïatis,ſed noïatio tm̃. cum aũt ſtipulor mihi & vni ex hæredibus, non intereſt debitoris an ꝯueniaт inſolidum ab illo ſolo noïato,an aũt ab oibus. & ſic tranſitus ſit ad oẽs ſine pręiudicio ꝓmiſſoris,ſed tranſitus exceptionis ad oẽs non põt fieri ſine damno & pręiudicio creditoris.& ideo ea quę ſequuntur in gl.non ſunt vera.dum vult iſtũ limitare, ꝙ licèt mero iure tranſeat obl'o,& actio ad oẽs,tñ non in effectu, quia non nominati repellentur exceptione,ſed hoc eſt falſum, quia intentio ſtipulatoris cenſetur fuiſſe velle alios non nominatos excludere,qa credebat ſoli noïato acquirere Sed qa non acquirit,qa non potuit,nec ẽt cenſeт voluiſſe alios excludere ar.in l.nec vtilem.q. ex ca.ma.Et eſt caſus de hoc,licèt ſit econuerſo ad iſtum in hæredibus promiſſoris.s̃.e.l.eũ q.§.j.in fi.dum dicit,ꝙ pactum eſt inutile reſpectu non noïatorum,& ibi tetigi.aliud ẽt quod dicit gl. ꝙ ille nominatus ꝑcipiet,reprobaт,vt s̃.dixi.licèt Ange.videaт tene-
5 re.†Ex p̃dictis Bar.examinat hic quatuor articulos.Primus eſt, an per ꝯctum poterit qs vni ex hæredibus prouidere actionem acq̄rendo.Secundus,an poterit ꝓuidere acquirendo exceptionem. Tertius, an poterit vnum tm̃ ex hęredibus grauare obligando. Quartus,an poterit prędicta facere per ultimam voluntatẽ,quos proſequere vt hic per eum,quorum intellectus ſatis patet ex paucis,q̃ s̃.dixi. ¶In glo.fi.q̃ritur de ratione diuerſitatis inter ſtipulationem ꝯtinentem dari,ex qua nõ poſſum acquirere actionem vni ex hæredibus qn acquiram oïbus, & ſtipulationem continẽtem fieri,in qua benè poſſum. Glo.rñdet,ꝙ primo caſu omnibus acq̄ritur,qa ex iſta acquiſitione q̄libet eorum ſentiet commodum. Sed in ſecũdo caſu ſi acquiritur omnibus,poſſet eſſe caſus in quo ex iſta acquiſitione nullum commodum ꝯſequerentur illi non nominati,ſed ſolum nominatus.& cum ſtipulatio facti interponatur ꝑꝑ intereſſe,& ad illud committatur, non poſſet tunc committi.Et ponit duo exempla de facto ſatis impertinẽtia, quia ſi fui ſtipulatus aliquid fieri in tali fundo meo, vel ſeruitutem ad illum fundum,& poſtea illum fundum p̃lego uni ex hr̃dibus meis,non intereſt aliorum,qui non hẽant dñium fundi ꝙ fiat, vel acquiraт ſeruitus,ſed illius tm̃ cui p̃legaui.Sed quid ad propoſitum hac exẽplaꝛ nam tex.loquiт qñ in ipſa ſtipl'one nominaui vnum tm̃ ex hæredibus,& iſta exempla ſunt qñ in ſtipulatione non nominaui ꝑſonam,ſed nominaui fundum,& poſtea illũ fundum p̃lego vni. vnde tranſit ad ipſum cum iure cohęrente illi fundo, uel pro illo fundo.& iſta nominatio non eſt facta in ipſa ſtipulatione, ſed in actu legandi.nec ex ipſa ſtipulatione acquiritur ſibi immediatè, ſed ex legato.vnde nihil faciunt ad propoſitum. ¶Pone ergo exẽplum in facto perſonali,ut ſi fui ſtipulatus a te non impediri me, neque Titium hæredẽ meũ ire agere per talẽ fundũ.nam iſto caſu eadem eſt rõ,q̃ eſt in executione q̃renda.nã ſi Titium non nominaſſem,iſta ſtipl'o nõ ęgredereт perſonã meã,qa eſt perſonalis. iuxta ea q̃ dixi in l.ſtipulatio iſta.§.ſi quis ita.s̃.eo.meritò qa ad hæredes non trãſit actio mihi q̃ſita,ſed extinguiт cũ ꝑſona, ceſſat rõ, q̃ eſt in ſtipl'one dãdi trãſitoria ad hr̃des,qa incipit noua obligatio in ꝑſona hęredis non noïati,qa in nõ tranſitorijs quilibet hæredũ vr̃ reputare inſolidũ perſonã defuncti.& hic eſt verus intellectus, quẽ ẽt ſequiт Raph.reprobando exempla gl. tanq̃ impertinentia. ¶Vltimum,ꝯ quod format gl.de l.quod dr̃.nihil facit ad propoſitum,qa ibi loquitur an ſtipulãdo filio meo acquiram mihi, hic loquitur an ſtipulando vni ex hęredibus acquiram ſibi filio.

LEX CXXXVII.

Eum qui certarum.

¶Qui promittit in nundinis,non põt conueniri niſi eis finitis.h.d.Rõnem dubitandi ponit gl.& illa haberent locum ſi poſſet conſtare, ꝙ ſtipulator illam pecuniam vellet expendere in nundinis,& tunc poſſet agere prima die,alias ſtatur proprietati verborũ,q̃ eſt,vt q ꝓmittit in certo termino non poſſit conueniri niſi eo finito.vt s̃.eo.l.qui hoc anno.hic non ſunt alia.

---

1 *Debitor alternatiuus habens electionẽ ex diſpoſitione legali poteſt uariare quãdocunque vult ante factam ſolutionem,non ſic ſemper in eo qui habet electionem expreſſa cõuentione contrahentium.*
2 *In obligatione alternatiua, quæ ſit differentia inter actorẽ & reum circa facultatem eligendi.*
3 *Si fui ſtipula.decem dare mihi aut tibi, an poſſit debitor tibi ſoluere me inuito.*
4 *Adiectus dicitur habere mandatum tacitum a ſtipulatore.*

1 **§.Cum purè.** ¶†Debitor alternatiuus habẽs electionem ex diſpõne legali põt variare qñcũque vult ante factã ſol'onem,nõ ſic ſemp in eo qui hẽt electionem expreſſa ꝯuẽtione ꝯhentium.h.d.nã ille aliqñ nullo mõ põt variare poſtq̃ ſemel elegit,aliqñ vſque ad lit.ꝯte. & non vltra, ſed bñ põt ẽt poſt ſñïam.vt in ſcđa gl.qđ dic,vt ĩ. declarabo ſup gl.ij. ¶In tex.ibi,(quoties,)dic.ſ.ante tradõnẽ ſ'm Dy. ẽt ſi millies hoc facies. ¶In tex.ibi,(quia diuerſa,)hic rñdet tacitę oppoſitioni quæ põt fieri de l.ſi qs ſtipulatus ſit.Stichum aut Pamphilũ.s̃. e. ubi vel nullo mõ põt variare,ſed conſumiт facultas eligendi per primam electionẽ,vel durat vſq; ad lit.ꝯte.& nõ vltra,& rñdet ꝙ ibi habet facultatẽ eligendi ex expreſſa diſpõne ꝯhentiũ,hic ex tacita diſpõ-
a ne legali. ¶In gl.ij.ibi,(Rñdeo ęſtimabitur.)Dic, vult glo.dicere,ꝙ quia nõ põt executio fieri in altera de rebus alternatiuè debitis ꝑꝑ facultatem variandi q̃ l.dat huic ꝯdemnato.& hoc ꝯtingit facto ipſius condẽnati variantis, debet deueniri ad ęſtimationẽ, ſicut ꝯtingit in alijs caſib qñ non põt fieri executio in re. ut qa perempta poſt morã.vt s̃.e.l.ſi ſeruũ.§.fi.ſed certè grauabitur creditor,vt facto debitoris recipere compellaт rem pro re. Ideo dicũt Doc.ꝙ Iudex põt illi aſſignare terminũ intra quẽ præciſè eligat, & ſi hoc nõ faciat fiet executio in illo electo,nec poterit variare, ne iudicis p̃ceptum ſit eluſoriũ.vt l.ſi pretor.de iud.Et ſic iſte tex. intelligitur qñ non eligeret ad mandatũ iudicis: ſi aũt intra terminum non eligat,transfertur electio in creditorẽ per l.j.ĩ.de ſol.Et fiet executio in electo per eum.nam tunc ꝑmittitur ſibi variare qñ moram non eſt facturus,nec impediturus executionem,vt l. cum res.§.pe.de le.j. ¶Item illa gl.loquitur qñ fuit condemnatus alternatiuè,qa ante ſñïam nullum elegit,ſed ſi elegiſſet, & in electione perſtitiſſet,& ad electum fuiſſet ꝯdemnatus, non poterit poſtea variare eadem rõne.& ideo remedium eſt, ꝙ interroget ante ſñïam.vt no.glo.in l.ſi qñ.§.hæres.de legat. non tñ cogetur eligere ſi nõ vult,ſed põt dicere ſe velle deliberare quouſque extiterit tp̃s compellendi ipſum ad ſoluendũ,qđ eſt poſt ſñïam,quouſque durat tp̃s quod datur iudicatis. ¶In fi.gl.ibi, (hic non põt plus.)quaſi dicat tunc Iudex debet dare certam ſñã, qñ eſt in ſua poteſtate dandi,ſed hic non eſt ꝑꝑ facultatem ꝯceſſam reo de uariando vſque ad tp̃s de quo s̃.vnde ſicut libellus fuit ꝯceptus alternatiuè,& debuit concipi,ita & ſñïa concipieт alternatiuè vt s̃.dixit
2 glo.ibi.(ſi fuit dãnatus ad hoc vel ad illud &c.) ¶†In gl. fi. Notandum eſt,ꝙ ponit tres intellectus circa tex.dum dicit (diuerſa cã eſt volũtatis expreſſe, & eius quę ineſt,) primus eſt,vt velit facere dr̃iam inter actorem ſeu ſtipulatorem,qui non hẽt facultatem eligendi,niſi expreſſa conuentione ꝯhentium, & promiſſorẽ ſeu reum,qui hẽt ex diſpõne legali,si aliud non eſt actum.ut in l.plerunque.in fi.de iure do.Iſte intellectus non eſt perfectus, quia interdum actor hẽt ex diſpõne legali,ut in legatis.ut no.l.Lucio. de lega.ij.& interdum habet reus ex diſpõne ꝯhentium. Alius intellectus eſt,vt non uelit facere dr̃iam inter reũ & actorẽ, ſed in facultate eligendi,quia aut competit ex diſpõne legali, & tunc ſiue reo,ſiue actori poterit variare qñcunque aut ex expreſſa conuẽtione,& tunc diſtinguiт,an ꝑ futurum ſubiunctiui,& non poteſt variare,aut indicatiui,& põt variare vſq; ad lit.conte.Itẽ iſte intellectus non eſt uerus,ut patebit ex ſequẽtibus.dic ergo,ꝙ eſt dr̃ia inter actorẽ & reum in duob.caſib.ſ.qñ facultas eligẽdi competit ex diſpõne legali.Itẽ qñ ex expreſſa conuẽtione ꝯhentium ꝑ futurum indicatiui,ut quẽ volam uel voles.Et eſt differẽtia in hoc, quia actor quãdo habet electionem,non poteſt uariare poſt lit. conte.ratio,quia in ipſo libello & lit.conte.habet neceſſe eligere. nõ.n.dẽt petere alternatiuè poſtq̃ ad ipm ꝑtinet electio, ſed alterũ tm̃.ut s̃.e.l.ubi aũt §.pe.iõ nõ põt uariare ne iudiciũ reddaт eluſoriũ,& qa deſideriũ apud acta publicatũ eſt irreuocale. ut C.đ omni

---

ADDITIO.

a ¶ Reſpondeo.Do.Bart.ponit hic tria remedia cõtra eũ qui variat in executione, quem hic vide.

omni agro deſer.l.rura.& ibi no.lib.xj.ſed reus qñ ipſe habet electionẽ põt variare qñcunque ẽt poſt ſñiam, qa tpe conſt. non elegit.nam tunc dictatur libellus alternatiuè, & ipſe conteſtatur alternatiuè,ideo ceſſat ratio de qua ſ.ſi autem electio conferat̃ p
a futurũ ſubiunctiui, vt quẽ voluero vel volueris, tunc nõ eſt dña inter reũ & actorẽ.imo ſtatim facta electione ꝯſumpta eſt facultas eligẽdi.& q̃ ſit rõ,dic ut in d.l.ſi qs ſtipulatus ſit Stichũ aut Pãphilũ.ſ.eo.Et hęc vera,& recolligẽdo diſtingue, ꝙ aut loquimur in declaratione,& in illa poſtq̃ ſemel fuit facta nõ admittit̃ variatio.vt not.e.ti.l. qcqd aſtringendæ.aut loqmur in electione q̃ cõpetit in alternatiua obł'one vel gñis,& tũc aut in vltimis voluntatib.& idẽ ſiue ꝯperat reo,ſiue actori,vt l.hmõi.§. Stichũ. de le.j.& l.apud Aufidiũ.de op.leg.& eſt ſpeciale fauore vltimæ volũtatis. aut loquimur in ꝯctibus,& diſtingue vt ſ.dixi.& vide qđ no.in l.ſi vnus.§.& gñaliter.ſ.de pac.¶In ea.glo. ibi, (rectè tibi ſoluit̃ ẽt me inuito.)dic vt j.de ſol.l.fin.Sed aduerte,qa hoc nõ ꝯtingit rõne expreſſi mãdati,ſed ex eo qa tibi acquiſita eſt actio, & obl'o de voluntate mea,vñ nõ potero eã tibi auferre,ſed ſi non fuiſſes ſtipulatus de mandato meo, licèt haberes mandatum expreſſum ad recipiendum qđ mihi debetur, poſſem illud mandatum reuocare tam exp̃ſsè q̃ tacitè.l.ſi cũ Cornelius.e.ti.de ſol.& ſic iſta nõ eſt bona inductio.Intellige tñ primũ dictũ gl. qñ de mãdato meo ſtipulatus fuiſti aĩo donãdi inter viuos, vel ex alia cã ex qua volui remanere penes te,ſi aũt tanq̃ procurator meus, & ut mihi reſtitueres non poſſes me inuito exigere,immo te inuito poſſem illũ liberare,qa de illa obł'one q̃ habes ad mei vtilitatẽ non poteſt facere vltra q̃ ego velim.vt l.idemq;.§.ſi tibi.ſ.man.& not.in l.apud Celſum.§.mãdaui.de doli except.& l.mulier bona.ſ. de iure do.
3 & ſ de pac.l.ſi cũ emptore.p Bar.¶†In ea.gl.(& l.aliud.) Dic illa l. dicit totũ oppoſitũ,ꝙ ſi fui ſtipulatus decẽ dari mihi,aut tibi,p̃t debitor tibi ſoluere me ĩuito,ſed fortè gl.voluit dicere, ꝙ licèt debitor poterit,qm̃ hẽt facultatẽ ſoluẽdi ex forma ꝯctus q̃ ſibi auferre nõ poſſum,tu tñ adiectus nõ potes me inuito qm̃ habes mihi
4 reſtituere.vt ſ.eo.l.Iul.§.j.¶†No.tñ ex gl. ꝙ adiectus dr̃ hr̃e mandatũ tacitũ à ſtipulatore,ergo ẽt ſi non ſit p̃ſens tpe ſtipl'onis,qa mandatũ põt ꝯferri in abſentẽ & ignorantẽ,ergo ſi acceptat non tenebit̃ actione neg.ge.ſed mandati,qa mãdatũ p̃ceſſit. ſed neg. geſt.actio cõpetit,qñ non p̃ceſſit mandatũ,ſed præceſſit geſtio,& ſecuta eſt ratihabitio:nõ ergo vr̃ dicendũ quod dñt Doct. in d. l. Iul.§.j.ꝙ ſi fuit p̃ſens dat̃ actio mandati, ſi abſens,neg. geſt.immo ſemp mandati p iſtã gl.¶In gl.ibi,(ſic in ſñia arbitri.)dic dicit Ang. ſe nunq̃ amplius aduertiſſe iſtã gl.q̃ determinat dubiũ de quo inter Doct.fuit ꝯtentio.vt no.in l.iij.ſ.de le.j.ſi arbiter ꝯdẽnat aliquẽ ad dãdũ mihi intra tp̃s,qđ dat̃ iudicatis exprimẽdo ipſum tp̃s,& ille nõ det,& ſic incidit in pœnã,an poterit poſtea purgare morã? Et dubiũ facit,qa ſi nõ exp̃ſſiſſet dictũ tp̃s tacitè inerat ex diſpõne legali,nec tũc lapſus eius impediret purgationẽ moræ. vt eſt text. in l.ſi cũ dies.§.fin.de arbi.licèt tp̃s appoſitũ ab hoĩe impediat.vt l. magnã.C.de ꝯhen.ſtipu.qa mitius agit̃ cũ lege q̃ cũ hoĩe expreſſio ergo facta in arbitrio de eo qđ tacitè inerat vr̃ haberi ꝓ non facta,& ꝙ nõ impediat morę purgationẽ,ꝯrium tñ vult glo. ꝙ ſi exprimit̃,non intelligat̃ eẽ tp̃s legale, ſed potius hoĩs, & impediat moræ purgationẽ.& ſic l.apud Celſum.in prin.q̃ dicit moram nõ poſſe purgari,dẽt intelligi ẽt ſi arbiter appoſuit illud idem tp̃s qđ inerat.vide Bar.poſt Pet.in d.l.iij.&c.

ADDITIO.

a ¶Subiunctiui. Variatio ſi quidem huiuſmodi cauſatur varietatem inter cauſam Actoris & rei.

LEX CXXXVIII.

2 *Conditio emptoris grauatur in hoc propter mortem venditoris, quia ubi illo viuente non habeat denunciare litem motam niſi uni, nunc habebit denunciare pluribus,& an hoc ſit uerum.*

1 CVm ex cauſa. ¶†Defenſio eſt indiuiſibilis,ideo ſi fiat ꝓ parte tñ,ꝓ non facta hr̃ quantum ad cõmiſſionem pœnæ, quia cõmittit̃ inſolidũ ꝯ oẽs ẽt qui defenderũt partes ſuas,
2 h.d.¶†No.in tex.ibi,(conueniendi ſunt.).i.denunciandi ſcđm glo.& in hoc grauat̃ ꝯdõ emptoris pp mortẽ uẽditoris, qa vbi illo viuẽte non habebat denunciare niſi vni,nunc habebit denunciare pluribus,qa oẽs p̃tendunt intereſſe,ſed non hẽt de hoc ꝯqueri, quia hoc euenire poſſe proſpicere debuit.¶In tex.ibi, (ſubſiſtere nihil prodeſt.)Sed ꝯ,nã aut iſti q ſubſtiterũt & defenderunt, probauerũt rem fuiſſe defuncti & p ꝯñs non fuit euicta,& tunc ſtipl'o duplæ non ꝯmittit̃,licèt hoc non fuerit oñſum p oẽs,ſed p aliquos.l. habere licere.de euic.aut non oñderunt fuiſſe defuncti, & ſic fuit in totũ euicta.Et tunc non pp culpã duntaxat non veniẽtiũ ad defendẽdum,ſed pp defectum ẽt veniẽtium,& defendẽtium ſtipl'o duplæ ꝯmittit̃. Iſte aũt tex.innuit ꝯrium ꝙ pp culpam non defendẽtium,& vult ꝙ illa noceat cohæredibus.Sol. dic, ꝙ non fuit euicta pro partibus illorum qui defenderunt, ſed pro parte illius q non defendit.Et ſi dicat̃ qũo potuit hoc ꝯtingere ſi illi probauerunt fuiſſe defuncti? Rñd.ꝙ ponas ꝙ lis fuit mota non occaſione dñij,ſed hypotecę,quia erat obligata ei q litẽ mouit, & iſti hæredes q venerunt,ſoluerunt portiones ſuas debitas, & ſic partes liberauerunt,aliter non liberauit,& pp hoc potuit p hypothecariam tota euinci.per l.quandiu.C.de diſtract.pig. non tñ vñr euictæ partes ſoluentium,ſed non ſoluentis tñ, qa illo poſtea ſoluente emptor recuperabit totã rem, vel pone, ꝙ fuit euicta rõne dñij,qa alii non probauerunt fuiſſe defuncti,tñ tranſegerunt cum mouentibus litem partibus eos tangentibus & ille qui lites mouit euincit partem non tranſigentis, & nihilominus ſtipl'o duplæ committitur inſolidum.¶Sed ꝯ oppono fortiſſimè, ꝙ immo nõ inſolidum,ſed pro parte,ut l.ex mille.ſ. de euic. & plenè no. eo.ti. l.j.Sol.iſta lex loquit̃ qñ pp culpam vnius non defendentis,ſed qñ non pp culpam defenſionis non factæ locum habet l.ꝯria.¶Vltimò adhuc op.ꝙ non committatur niſi pro parte, qa iſta ſtipulatio eſt pretoria deſcendens ex ædilitio edicto, & in prætoriis hoc eſt regulariter,vt non committatur pena niſi pro parte ꝯfacientis,vt l.penales.§.Iul.ad l.Fal.& dixi in l.eadem.§.Cato.ſ.eo.Sol.ſcđm Bar.tunc ſtipulatio duplæ dicitur pretoria, quando interponitur pro euictione animalium:ſed ſi aliarum rerum pretioſarum,non eſt prætoria,ſed ciuilis,quia non deſcendit ex edicto illo quod loquitur tantum de animalibus.

LEX CXXXIX.

Pluribus. ¶Quod hic dicitur habere ſ.eod.l.Titia.§.fi.ꝙ tot dicuntur ſtipulationes quot præceſſerunt conuentiones diſtinctę.Idem dicitur in §.ſeq in pluralitate temporum,ꝙ ſi diſtinguitur per duplicem dictionem geminatam, tot cenſetur ſtipulationes,quot tempora. Et de illius intellectu dic vt in l.Stichum.§.ſtipulatio.ſ.eo.

1 *Regula quæ eſt,quando res peruenit ad caſum a quo non potuit incipere, uitiatur,non habet locum in tribus caſibus,de quibus hic.*
2 *Exceptio & fallentia debent eſſe de regula.*
3 *Si uxor fecit ſibi conſignari dotem,quia maritus incępit uergere ad inopiam,& poſtea maritus efficitur diues,an ceſſabit conſignatio.*

1 a §.Et ſi placeat. ¶†Regula quę eſt, ꝙ qñ res peruenit ad caſum a quo non potuit incipere,vitiat̃,non hẽt locum in trib.caſib.de quib.hic.h.d.Et primus caſus,qñ non propriè nec in totũ ꝑuenit ad talem caſum,ſed quo ad quid.Secundus & tertius ſunt,qñ ꝑuenit ad illum caſum poſt negotium ꝑfectum & conſummatũ, habet ergo locum illa regula qñ peruenit ante ꝑfectum & conſummatum, & ſic intelligitur l.æſtimatio.in fi.principij.ſ.e.vbi ponit̃ illa regula. ¶In gl. j. ibi, (§.ſacram)vel pone proprius ad literam exemplum ſ. eo. l. ſi ſub una.§.fi.in fin.glo.ſic econtra,dic ſcilicet ꝙ ſi non valuit à principio,licèt ex poſtfacto ꝑueniat ad caſum a quo potuit incipere,nõ reconualeſcit,hoc tñ dic per Dy.in c.non firmatur. de reg.iur.lib.
2 vj.¶†In gl.quæ incipit(inconueniens)pro eius declaratione opp. ꝯ primam fallentiam quæ hic ponitur à regula.Nam ad hoc,vt exceptio & fallentia ſit bona,debet eſſe de regula.unde ſi diceretur omnis homo currit preter aſinum,iſta exceptio non eſt bona.vt not.in l.in his.ſ.de legi.ſed iſta prima fallentia non eſt de regula,ſi enim ſtipulator vię decedat pluribus hr̃dibus relictis, res non peruenit ad caſum a quo non poſſet hodie incipere. nam fundus ad quem ſtipulatus eſt peruenit communiter ad ambos hr̃des,& ambo ſimul pñt hodie ſtipulari,& acquirere ſeruitutem ad illum fundum,ut l.ſi unus.de ſer. ruſt. præd. ſi ergo ſtipulatio defuncti nõ extinguitur,ſed tranſit ad ambos,regula non offenditur,ergo malè poſitus eſt ille caſus tanquam exceptuatus à regula, & hoc voluit dicere glo.quę fatetur ꝯrium,ꝙ iſtud exẽplum, ſeu illa exceptio eſt inconueniens,ſed pro tanto Iuriſconſultus eam poſuit, qa ſtipulatio defuncti,ideo ualuit,qm̃ defunctus poterat acquirere ſeruitutem illi fundo.ſi non potuiſſet, non ualuiſſet, nunc autẽ poſt mortem eius tranſit ad plures heredes, & tñ nullus eorum poſſet ſeruitutem acquirere ſine alio,& hoc reſpectu videbatur perueniſſe ad caſum a quo non potuiſſet incipere, ſed certè non propriè;nam propriè diceretur perueniſſe ſi tranſiret ad vnum ſolum ex heredibus,uel ad omnes diuerſis temporibus,quia neutro cauſu poſſet hodie incipere,ut d.l.ſi vnus,ſed poſtquam tranſit ad omnes ſimul ſecus,quia omnes ſimul poſſent hodie ſtipulari. & hæc eſt intentio gl.Sed opp.contra regulam de §. ex contrario Inſti.de leg.glo.non ſoluit.dic ꝙ tunc regula locum habet quando caſus ad quem deuenit tendit ad contrarium effectum eius, ad quod tendit actus celebratus, ſecus ſi tendit ad eundem effectum,ut in contrario,& in l.uerbis.ad l.Fal.p qđ determinat Bart.
3 ¶†Si maritus incipit vergere ad inopiã,& pp hoc vxor fecit ſibi conſignare

ADDITIO.

a ¶Non potuit.De hac regula ponit Old.conſ.63.ubi ponit an ſi tpe impetrationis beneficium erat certi ualoris, & tempore uacationis alterius ualoris,an debeatur impetranti.

conſignare dotem,poſtea maritus efficitur diues, vtrum ceſſa-
bit conſignatio?vr̃ ꝙ ſic,qa peruenit ad caſum à quo hodie non
poſſet incipere nec peti.contrarium determinat,qa iſte caſus ten
dit ad idem cum conſignatione,nam conſignatio facta eſt ad ſe-
curitatem mulieris,& diuitię ſuperuenientes tendunt ad idem.iõ
non debent operari contrarium effectum,vt faciat ceſſare conſi
gnationem:ſic & in cautione pſtita de iudicio ſiſti,qa non poſſi-
debat immobilia,nam licèt poſtea incipiat poſſidere,non vitiatur
ſatiſdatio,vt l.ſciẽdum.§.antepe.ſ.qui ſatiſ.cog.Ad hoc do. Raph.
tenet contra Bar.ꝙ ceſſet conſignatio, qa ceſſat cauſa ob quam
facta eſt,ſed rñdit ad.illam l.ſciendum & ad rationem ſuam,idem
ſecurius eſt tenere cum Bar.cætera circa iſtum articulum exami-
nat hic Bar.per quatuor combinationes,qñ eſt defectus in cauſa
efficienti materiali,vel formali.dic ut hic per eum. ſufficit. In alia
gl.q̃ incipit,(prima remanet.)Dic ꝙ format ſimilem oppoſitionẽ
cum glo.pręcedenti,ꝙ alij duo caſus fallentię non ſunt boni, qa
non ſunt de ſecunda,nã ſecunda eſt de obl'one, ꝙ ſi obl'o ɔ̃cta ꝑ
uenit ad caſum à quo hodie non poſſet ɔ̃hi vel inchoari,vitiaẽ, &
extinguitur.Sed iſti caſus non ſunt de obligatione perſonali, ſed
de iure reali.ſi enim ꝓmiſiſti ſeruitutẽ ad fundũ meum, & eam
conſtituiſti,& ego poſtea partem illius fundi alieno in tertium, ꝗ
eſt vnus caſus,vel alieno in te,qui eſt ſecũdus caſus.Tex. iſte vult
ꝙ ſeruitus ɔſtituta nõ extinguatur.& tñ ſi non eſſet ɔſtituta,non
poſſes mihi ipſam ɔſtituere rõne partis,quam reſtitui ꝓindiuiſo,
vt hic.& l.pro parte. de ſerui. Ecce ergo, ꝙ non q̃ritur ſeu dr̃ de
obl'one pſonali,ꝙ nõ extinguiẽ,ſed de ipſo iure reali. Sol. duob.
modis.primo ꝙ licèt hic regula illa trahaẽ in obl'one pſonali, alibi
tñ trahiẽ gñalius in quacunque re,quia dicitur,ꝙ ea, quæ rectè ɔ-
ſtituta ſunt,reſoluunẽ,ſi ad eum caſum &c. in d.l. exiſtimo. in fin.
prin.ſ.e.ſub qbus verbis ɔprehenduntẽ ẽt iura realia,vel dic ꝙ licèt
loquaẽ de iuribus realib.hic attamen ẽt de perſonali vr̃ loq, qa li-
cèt videaris ɔſtituere ſeruitutem,adhuc tñ nõ es liberatus ab ob-
ligatione pſonali,quã tenebaris ɔſtituere.cũ in iſtis non cadat pfe-
cta traditio,& ſic teneris adhuc ad patientiam præſtandam prima
obligatione,ſi ergo non extinguiẽ ſeruitus ɔſtituta, nec ẽt extin-
guit illa obligatio,quę remanſit,& hęc eſt intentio glo. qualiter
aũt hoc intelligaẽ,dic vt in l.ij.ſ.e.Et notãdũ ꝙ gl.ſubdit aliqua,ver.
(hinc eſt ꝙ excẽpto &c.)q̃ nihil faciunt ad propoſitũ ſi bene inſpi-
ciaẽ l.in vendendo.ꝗ gl.allegat de contrahenda emptione.

LEX CXL.

2 *Sicut non receditur a perſona, ſed uitiatur contractus quãdo tertius (in cuius arbitrium collata eſt ſubſtantia contractus vel aliud ſubſtãtiale) non eligit, ita & ſi collata eſt electio de rebus alternatiuè promiſſis.*

1 SI ſeruus. †Facultas eligendi [a] collata in ſeruum
a uel filiumfamilias non tranſit in domi
num vel patrem,licèt tranſeat ipſa obligatio ſup qua
collata eſt.Item ſi conferatur in tertiũ, & ille non eli-
gat,vitiaẽ ſtipulatio,nec receditur a perſona.h.d.¶In tex.ibi.(ſed fi
lius ſeruus ve deſtinare,&c.)ſed qd ſi non deſtinarunt & mortui
ſunt,vr̃ uitiari ſtip'o ꝑ id qđ ſtatim ſequiẽ in ɔ̃rium, qa ipſis veniẽ
tibus,iõ nõ acquiriẽ pr̃i,vel dño,qa ſupſunt ipſi q pñt eligere,&
cogi ad hoc,ſed ipſis mortuis vr̃ tranſire facultas ad patrẽ, vel do
minũ ſicut tranſit ad hr̃dem & legatariũ,vt ſ.eo. l.ſi ſtipulatus fue
rim illud,aut illud.circa princ.ver.in hr̃des.& l. ſi ſic. §. fi. de leg.j.
2 dic vt ibi.¶†In text.ibi.(vtrã earũ Titius elegerit.)No.ſingulariter
ꝙ ſicut non recediẽ a pſona,ſed vitiatur ɔ̃ctus qñ tertius in cuius
arbitriũ collata eſt ſubſtantia ɔ̃ctus,vel aliud ſubſtantiale, & nõ e-
legit,vt l.fi.C.de ɔ̃he.emp.& l.ſi qs arbitratu.ſ.e.ita & ſi collata eſt
electio de rebus alternatiuè ꝓmiſſis, vt hic videbaẽ non vitiari,
ſed ſaltem pertinere electionem ad debitorem, ſi de tertio non
fuiſſet facta mentio,per l.plerunque.in fi. de iure do. cuius ɔ̃rium
hic patet.quod reputo ſingulare,non ſic in vltima voluntate.ut l.
fi.§.ſed & ſi quis.C.communia de le.

ADDITIO.

a ¶Domi.Bar.iſtã legẽ repetiit bono ordine, & ideo ſi uis eam pectori tuo inſcribere,uide eum cum do.Pau.& habebis quod optas.

1 *Patria poteſtas non ſupplet defectum ætatis in filio.*
2 *Pupillus & impubes,an & qualiter differant.*
3 *Patria poteſtas quare fuit inuenta.*
4 *Filius impubes qualiter poſſit obligari,& an ſufficiat authoritas patris, & quid in iudicio.*
5 *Quid ſi ſtatutum dicat quòd minor xviij.annis nõ poſſit obligari ſine conſenſu curatoris.*

1 §.Pupillus. †Patria poteſtas non ſupplet defectum æ-
tatis in filio.h.d.notabiliter,& ſemper alleg.
¶In tex.ibi,(ac ſi paterfa.)ideſt ciuiliter,& naturaliter, ſicut obliga
retur ſi non haberet patrem,nec etiam curatorem, licèt poterit
petere reſtitutionem in integ.ut l.ſi curatorem habens. C.de in in
teg.reſtit.& dic ꝙ obligatur hic ciuiliter & naturaliter, ſiue con-
trahat cum conſenſu patris,ſiue non,ſed impubes non obligatur
ciuiliter,ſiue cum conſenſu patris,ſiue non,ſed poſſet obligari na
2 turaliter ſi eſſet doli capax,vt). de noua.l.j.¶ † In gl. ibi, (dic ꝙ im-
propriè.)quia pupillus non dicitur propriè niſi qui patre caret, ut
in l.pupillus.de verbo.ſign.Si uero habet,dicitur impubes,nõ pu-
pillus.& hoc vult gl.in prin. & ſic iſtud verbum latius eſt quàm
3 uerbum pupillus.¶†In ea.ibi,(cum etiam ſexagenarius.) Dic ꝙ
patria poteſtas non fuit inuenta ad ſupplendum defectum ętatis,
quia ſi hoc eſſet,ceſſante defectu ætatis,ceſſaret patria poteſtas,ſi
cut ceſſat poteſtas tutoris,tamen contrarium eſt,quia etiam ſexa-
genarius poteſt eſſe in patria poteſtate, fuit ergo inuenta fauore
ipſius patris,vt per filium ſibi acquiratur,& vt poſſit eam exerce-
4 re circa perſonam filij in ipſius patris fauorem.†Qualiter ergo ob
ligatur,cum tutorem habere non poterit ſtante patria poteſtate?
Rñdeo,debetur ſibi curator ad hunc actum,non perſonæ poſt-
quam eſt in patria poteſtate,ſed bonis,vt C.de bonis quę libe.l.fi.
§.ſi autem patre recuſante.& de hoc iure iſto,hodie vero, quia
in aduentitijs in quibus patri quæritur vſusfructus, ipſe pater eſt
legitimus adminiſtrator ad inſtar tutoris,poteſt in illis obligari cũ
authoritate patris,vt eſt caſus in l.ſi infanti.in fin. C. de iure delib.
ſed vbi eſſet legitimus adminiſtrator,quia ageretur de aliquo ac-
quirendo filio,de quo pater poterit hr̃e vſumfructum, remanet
adhuc hodie diſpoſitio huius §.ſ'm Bar.qui dicit ꝑ hoc patere, ſi fi
lius pupillus eſt in iudicio,an eius pſona poterit legitimari per au-
thoritatem patris,& diſtinguatur,an ſup cauſa pr̃ ſit legitimus ad
miniſtrator,& poterit legitimari,an ubi non ſit, qa non tractatur
de aliqua acquiſitione fienda pr̃i,vt in bñficialibus, & tunc non le
5 gitimatur,ſed eſt neceſſe ſibi dari curatorem ad litem.†Et de hoc
eſt caſus in c.fi.de iudi.lib.vj.eodem mõ ſi ſtatutum diceret ꝙ mi
nor xviij.an.non poterit obligari ſine authoritate curatoris,& mi
nor habet patrem,an ſufficeret pr̃is authoritas. & diſtingue, vt ſ.
ꝙ aut ſe obligat in cauſa aduentitij peculij ubi patri quæritur vſu
fructus,& ſufficit, alias non, ſed debebit dari curator ad hunc a-
ctum.hic non ſunt alia.

§.Si ita ſtipulatus fuero. ¶Non uitiatur ſti-
pulatio,licèt in re-
ſponſione nõ ſit facta mentio de adiecto,de quo fuit facta in in-
terrogatione.h.d.Ratio ſatis colligitur ex his quę habentur in §.
fi.).e.l.¶In fi.tex.ibi,(ſoluitur.)dic etiã ſi in reſponſione non adij-
ciatur,Dyn.quod puto verum ſi ſimpliciter ſecuta eſt reſponſio.
vt in §.fi.).ea.l.poſt medium.ibi,alioquin &c.Sed ſi expreſſit perſo
nam ſtipulatoris tm̃ vt hic fuit,non vr̃ quòd poſſit ſolui adiecto.
& illa ſola adiectio uitiatur,non principalis ſtipulatio,ſicut ſi ſtipu
larem decem,& tu promitteres quinque,quia in illis tantum ob
ligaris. ut l. j. §. ſi ſtipulanti.ſ.eo. & ita limito & intelligo gloſſel-
lam hic poſitam.

§.Si inter eos. ¶Anguſtia temporum, uel locorum
nõ vitiat ſtipulationem, ſi præſentia ne
gotiorum geſtorũ ſupplet abſentiam principalium. h. d. Si ergo
hodie exiſtens hic promitteres centum ſoluere Romæ, non vale
ret ſtipulatio,tanquam promitteres impoſſibile.vt l.iij. §. ſi ita. de
eo quod cer.lo.niſi haberes Romę factorem tuum qui poſſet ſol
uere,& ego meum qui poſſet recipere.nam iſto caſu. & hoc pro
bato,ſtipulatio eſſet valida,quia potuiſſes per prius auiſare tuum,
ꝙ ſolueret,& ego meum,ꝙ reciperet.h.d.

§.Cum mihi. ¶Non vitiatur principalis ſtipulatio,
licèt diuerſitas in rebus, temporib. vel
qualitate ſit inter perſonam ſtipulatoris & adiecti.Et idẽ ſi ſit defe
ctus in perſona adiecti.& non ſtipulatoris,ſed econtra, ſi ſit in ſti-
pulatore bñ vitiaẽ adiectio tanꝗ acceſſoria. h. d. Et ſic defectus in
principali extenditur ad acceſſorium,ſed non econuerſo. h. d.vſ-
que ad finem ti.Et ponit de quadruplici diuerſitate. Primo, qñ in
rebus.vſq; ibi,(tẽpora)Secundo,qñ in tpibus.vſq; ibi,(ſed rurſus.)
Tertio,quando in qualitate.& hoc dupliciter.primo, qñ in perſo-
nam vnius purè,in perſonã alterius ſub ɔdõne.vſq ibi, (ex hoc,)
alius,qñ in ambabus tñ ſub ɔdõne tñ conditiones erant diuerſæ.
& not,ꝙ in prima diuerſitate licèt non vitietur ſtipulatio, attamẽ
ſi ſoluatur adiecto res collata in illius perſona, non liberatur ſol-
uens ipſo iure a re collata in perſona ſtipulatoris, ſed ope exce-
ptionis.In ſecunda aũt diuerſitate ſi ſoluat adiecto in tẽpore col-
lato in eius perſona,liberatur ipſo iure a ſtipulatore, qa ſoluit ean
dem rem quę in ſtip'onem fuit deducta, & quę erat in obl'one,
ſed in pręcedenti caſu non.¶Sed opp.ꝙ ẽt in præcedenti liberatur
ipſo iure,licèt ſoluaẽ res quę nõ erat in obl'one, qa aliud pro alio
ſolui poteſt creditore volente,& contigit liberatio ipſo iure.rñdet
ꝙ iſtud eſſet ſi ſolueret eidem ſtipulatori. ſed hic ſoluit alteri. Iſta
ſolutio non eſt bona,quia ẽt ſoluendo alteri de voluntate ſtipula
toris contingit eodem modo liberatio. Dic ergo ꝙ ſi uoluntas
ſtipulatoris interueniret poſt obl'onem ɔ̃ctam ſolum ad hunc fi-
nem,ut alteri ſolueretur,& etiam aliud pro alio,contingeret libe-
ratio ipſo iure,quia uoluntas eſt omnino libera,non coacta: ſed
hic interuenit tpe ſtipulationis,& tunc fuit libera, poſtea uerò eſt
coacta,qa debitor põt ſoluere inuito ſtipulatore. vt l. aliud.). de
ſol.unde non tantum operatur,&c.

LEX

LEX CXIIII.

1 *Omiſſio diei an uitiet ſtipulationem.& nu.7.*
2 *Fundus cum promittitur,neceſſe eſt ſpecificare quis fundus.*
3 *Stipulatio fundi in genere an valeat.& nu.6.*
4 *Quid in genere ſubalterno.*
5 *Quid ſi partes ſenſerunt de certo fundo,& non apparet de quo.*
6 *Quid in alijs rebus quę habent certos & determinatos fines a natura.*

ITa ſtipulatus ſum. ¶Lex iſta diuidi
pōt commodè
in tres partes omiſſā diuiſione aliorum.Primo.n.tra-
ctat vtrum ſtipl'o principalis,& ēt pœnalis reddantur
nullę ꝑꝑ incertitudinē exiſtentem in principali vſq; ibi, (nec ante)
Secundo tractat poſito ꝙ non ſint nullæ qñ committatur ſtipu-
latio pęnalis,an cum hoc deſijt poſſe fieri,vel dari id qđ erat dedu
ctum in principali,an aūt poſtq̄ illud potuerit fieri, & non eſt fa-
ctum.Et iſta durat vſque quaſi ad fi.in ver.(ꝙ ſine dubio.) Tertio
1 poſito,ꝙ ſit commiſſa qualiter exigatur, an vnā cum principali
debito, an ipſa ſola pęna.& in prima parte.h.d.† Si in principali ſti
pulatione verſat̄ incertitudo circa diē qua debuit fieri, quia fuit
omiſſus,reddit̄ nulla tā ipſa q̄ ēt pęnalis,ſi per errorē vel obliuio-
nem partium hoc accidit,ſecus ſi ex certa ſcientia, & tunc neutra
redditur nulla,ſi verò ꝑꝑ incertitudinem quantitatis in ſtipulatio-
ne deductę vel loco vbi fiendum erat opus in ſtiplone deductū,
vel ēt ſubſtantiæ rei in ſtipulatione deductę vitiat̄ indiſtinctè tam
principalis q̄ pœnalis,ſiue ſcienter,ſiue ignoranter omiſſa fuit ſpe
cificatio.h.d.in effectu . & ſic loqtur de quadruplici incertitudi-
ne.ſ.tpis ſeu diei,in qua fiendum erat id quod erat deductum in
ſtipulatione,& iſta non dr̄ eſſe circa ſubſtantiam ſtipulationis, qa
ſtipulatio poteſt fieri ſine appoſitione diei, & ſubintelligitur dies
qua placuerit actori.vt no.in l.de die. qui ſatiſ. cog. ideo in iſta di-
ſtinguitur,an partes propoſuerint in animo diem apponere con-
uentione facta anteq̄ peruenerunt ad ſtipulationem, & poſtea
cum peruenerunt per errorem omiſerunt,& tunc vitiatur vtra-
que:quia intentio rei non fuit ſe obligare ad diem incertam,pro-
ut placuerit actori,ſed ad certam & determinatam,in quo ēt ipſe
actor conſentit,meritò vitiantur ex tacita voluntate vtriuſque:
qa illa conuentio habet vim proteſtationis,quia non intendit ali
ter ꝯhere,vt in prin.huius l.ſecus ſi non propoſuerunt ſpecificare
diem,nec erat neceſſe,nec ſpecificarunt , & ſic ceſſat rō ſupradi-
cta.ideo neutra vitiatur,ſed tenebitur facere ea die qua placuerit
actori.& niſi faciat,cōmittitur ſtipulatio pęnalis ſicut q̄libet alia
conditionalis exiſtente conditione. Alia eſt incertitudo circa quā
titatem,alia circa locū,alia circa ſubſtantiam rei. Et iſtæ indiſtinctè
vitiant , quia ſunt circa ſubſtantiam ſtiplonis. cum.n. permittitur
quantitas neceſſe eſt ſpecificare eam,aliàs non valet ſtiplo quali-
tercunque omittatur,niſi appareat de qua ſenſerit.vt s̄.e. l. triticū.
Item cum promittit̄ opus cohærens ſolo , neceſſe eſt ſpecificare
2 ſolum ſeu locum,vt l.iij.§.ſi quis ita.de eo quod cert. lo. & s̄. eo.l.
qui inſulam.¶†Item cum promittitur fundus , neceſſe eſt ſpecifi-
care quis fundus.vt in l.cum poſt.§.gener. de iur. do. aliàs ꝑꝑ in-
certitudinem vitiatur ſtipulatio principalis.& per ꝯñs pęnalis,quę
venit committenda ꝑꝑ moram,& reus non pōt conſtitui in mo
ra,ſi neſcit quantum debeat,vel quid debeat,vel in quo loco face
re debeat,& hæc eſt rō huius l.veniamus ad caſum . ¶ Super iſta
prima parte ſunt tres gl.& prima gl. concernit illud quod hic dr̄
de omiſſione diei,quod uitiat ſtipulationē,ꝯ quod opponit trib.
mo.Primo,ꝙ non vitiat,ſed intelligatur repetita de l. cum quid.ſi
cer.pet.Secundo,quòd non vitiat,ſed ſubintelligatur dies conſue
tus de l.ſi finita. in prin. de dam. infec. Tertiò, quòd non vitiet,ſed
Iudex habeat declarare.de l.de die.in prin.qui ſatiſ.cog.Et Bar.for
mat alias,pro quorum iurium declaratione diſtingue, & appare-
bit ꝙ loquentur in diuerſis caſibus,nam interdum eſt contentio
inter partes quis dies debet apponi in ſtiplone de iudicio ſiſti. &
tunc Iudex reducit partes ad concordantiam fauendo potius a-
ctori q̄ reo in primordio litis,non tñ ꝑ oīa, ſed vt æquum ſibi vr̄.
& iſte eſt caſus in d.l.de die.ſed dic ſm vnam lec. quæ nihil facit ꝯ
iſtam l.interdum ſtipulatio iam eſt interpoſita ſine appoſitione
diei,& dubitat̄ an valeat,& tūc aut partes à princip.non cogitarūt
ꝙ aliqua dies deberet apponi,& hoc conſtat,tunc omiſſio non vi
tiat,& qua die debeat ſiſtere ſimiliter iudex habet declarare,poſt
quam eſt iudicialis,& eſt caſus in d.l. de die. ſm aliam lect. Et hoc
non obſtat.quia hic cogitarunt,& ꝑ errorem omiſerunt , qñ igit̄
cogitarunt de apponenda certa die,& poſtea omiſerunt. Aduer
tendum ꝙ aut cogitarunt tpe ſtiplonis interpoſitæ , aut ante.pri-
mo caſu,puta ꝓmiſiſti mihi ꝑ ſtiplonem ſiſtere in iudicio die q̄.
poſtea declarabimus vel declarabo,ſi nō declaramus ſtiplo iam
interpoſita & perfecta non vitiatur, ſed perinde eſt ac ſi illud non
fuiſſet dictū arg.in l.cum partes.§.vicos. & eſt §. fi. de leg. ij. & C.
de inſti.& ſubſti.l.pen.& s̄.de here.inſtit.l.ij. Secundo caſu , quan-
do fuit actum inter nos ante ſtiplonem interpoſitā, ꝙ in ea q̄ po-
ſtea interponetur ſpecificabimus diem, tunc aut tpe quo fuit a-
ctum inter nos illa dies fuit ſpecificata,ſed poſtea in ſtiplone non
fuit ſpecificatio repetita,& tunc non vitiat̄ ſtiplo,ſed cenſet̄ tacitè
repetita,ita procedit primum ꝯrium gl.de l. cum quid. ſi cer. pet.
& patet in l.Titia.§.idem rñdet. j.e.quia poterit commodè intelli
gi repetita.Prima aūt ſolutio glo.ad illud ꝯrium nihil valet,quia ſi
ſolus ſtipulator hoc egiſſet in animo, nihil operaretur animus in
mente retentus.ut in l.ſi repetendi.C.de ꝯdi.ob cau.l. & ꝙ quis.s̄.
de condi.inde.& ſic ꝑinde eſſet ac ſi a neutra partium fuiſſet hoc
actum.& non variaret̄ ſtipulatio.ut in d.l.de die. ſm vnam lect.de
qua s̄.dixi.Similiter ſecunda ſol.gl.eſt obſcura,& non bñ pōt per-
pendi quid voluit dicere,tñ no.illam ſolutionem per quam glo.
vr̄ velle ꝙ ſi promiſiſti mihi illud dare uel facere tali die, uel uſque
ad talem diem ſub poena,cum pacto ꝙ ante illam diem deberem
te certificare fortè per tres , vel quatuor dies ante, ꝙ lapſus illius
diei,qua debebas facere non conſtituit te in mora , ſicut ſi non eſ
ſet appoſita certa dies,& ideo locum haberet purgatio moræ ꝑ-
inde ac ſi ſtipulatio pœnam ꝯtineret,& non diē ꝑꝑ illud pcm̄. &
in h.d.ipſe ſe conſuluiſſe cū ſtatutum Florentinum dicat ꝙ inſtrm
debiti hñs certum terminum,ipſo lapſo poterit executioni mãda
ri,ēt ꝑ capturā ꝑſonæ abſque alia req̄ſitione,ſi in inſtr̄o alijs ſe ob-
ligauit ad certum terminum cum pacto,ꝙ ante aduentum termi
ni debebit reus certificari,non habebit locū ſtatutū, ut elapſo ter-
mino poterit capi non facta certificatione.& hoc ſatis placet, qa
actor vr̄ renunciare prouiſioni ſtatuti, tale pactum apponendo.
ſi vero dies non fuit ſpecificata in ꝯuentione p̄cedente ſtiplone;
ſed fuit actum,ꝙ tpe ſtipulationis ſpecificaret, tunc loquitur iſte
tex.& tūc diſtingue tres caſus,& tunc aut conſtat ꝙ per errorem
facti,omiſſa fuit ſpecificatio, & vitiatur vtraque ſtipulatio , ut in
prin.huius l.aut ꝯſtat ꝙ ex certa ſcientia, qa licet partes hoc ege-
rint poſtea pęnituerūt,vel in ꝯuētione fuit dictum,ꝙ ſiſteret quã
libet die,qua placeret actori,vel ipſi reo,& tunc omiſſio non vi-
tiatur.vt hic in ver.(ꝙ ſi ab initio.)ſm diuerſas lecturas aut dubi-
tatur an per errorem,uel ex certa ſciētia, & tūc aut incontinenti
vel intra modicum interuallum poſt primam ꝯuētionem ſecuta
eſt ſtiplo,& præſumitur ꝑ errorem omiſiſſę,qa nō eſt credendū
ꝙ ita cito penituerūt primę voluntatis.ut l.non ad ea.cum ibi no.
de ꝯdi.& demō.aut ex interuallo,& tunc potius vr̄ pęnituiſſe, &
ſtiplonem purè concipere.arg.l.cum in plures.§.locator horrei.s̄.
loc.& no.in l.per retentionē.C.de vſu.& in d.l.Titia.§.Idē rñdet. j.
eo.Reſtat ꝯrium de l.ſi finita.qđ ꝑ prædicta non eſt ſolutū. Doc
vidētur velle ꝙ ēt gl.hic ſentit,ꝙ ibi fuerit error iuris , hic facti. vel
dic ꝙ caſus ſunt valde diuerſi,nam hic loquitur de die in quo pro
miſſor debebat facere quod promiſerat.ibi de die vſq; in quē de-
beret exiſtere conditio ſub qua promiſerat,videlicet reficere dã-
num ſi domus rueret,& nō fuit dictum vſq; in quod tempus.nã
ſi conſuetudo erat in loco ꝙ tales promiſſiones fierent ſi rueret
vſq; ad decēnium,& promiſſor per errorem ſe obligauit perpe-
tuo qñcunque rueret,tunc talis ꝓmiſſio fuit indebitè facta, quia
ſe obligauit in plus q̄ teneret̄,ſic poſſet condici,ſed abſque condi-
tione iudex ſupplet prouidendo reo, ꝙ non teneatur , niſi uſque
ad tēpus conſuetum,& ille eſt caſus ibi valde diuerſus ab iſto. ſuf-
ficit.Alia gloſ.ſuper ver.(nomine)opponit contra id quod dicitur
3 s̄.eod.l.qui ex pluribus.†Dic pro ſolutione huius cōtrarij melius
quàm gl.ꝙ aut ſtipulor a te fundum,non expreſſo noīe, & ſic in
gñe generaliſſimo,& incerto de incertis & tunc indiſtinctè non
valet ſtipulatio,etiam ſi habebas fundos in patrimonio . Et ita dēt
intelligi dū dicit,(vel fundū dari non adiecto noīe.)vt l. cum poſt.
§.gener.de iur.dot.quia cum fundi non habeant certos & deter-
minatos fines à natura,ſed ſola deſtinatione patriſfa.qui poteſt đ
vno fundo facere plures,vt l.quod in rerum.§.j.de le. j. ſi valeret
4 dando palmum terrę liberaret̄,& ſic eſſet ſtipulatio eluſoria.†Sed
ſi ſtipulor in genere ſubalterno,& ſic incertum de certis , vt vnū
de fundis tuis,vel Seianis,vel ſimpliciter non dicendo Seianis, &
tunc valet,& electio eſt debitoris.vt in l.ꝯtria.& ſic prima ſolutio
glo.ꝙ ibi fuit expreſſum nomen,hic non,nihil valet , fallit ſi ante
ſtipulationem fuiſſet actū inter partes de ſpecificando certū fun-
dum,& poſtea per errorē fuiſſet omiſſum,tunc eēt idē qđ in die.
5 & ita pōt procedere ſecunda ſolutio gl.¶†Item fallit ſi partes ſen
ſerunt de certo fundo,& nō apparet de quo, vt ſi dixi ꝓmittis mi
hi fundū tuū Seianū,cū haberes duos uel plures Seianos,non aūt
dixi vnū de Seianis,vel de tuis fundis, qa tūc non ſentiremus de
certo.hoc ergo caſu qñ ſenſimus de certo,& nō appareat đ quo
nō valeret ſtipulatio,ſed bñ valeret legatum. vt l.ſi quis à filio.§.ſi
plures.& l.legato gñaliter.§.j.de leg.j.rō diuerſitatis, quia in lega-
tis declaratio voluntatis defuncti obſcura committit hr̄di,q̄ repu
tat̄ eadem perſona,licèt electio committat̄ legatario . vt in d.§.ſi
plures.ſed non ſic in ꝯctibus qui dependent ex voluntate vtriuſ-
que partis,qa non debet plus pertinere ad vnum q̄ ad alterum &
6 iſtud vr̄ voluiſſe Bar.hic,†quod no.in alijs autem rebus quæ ha-
bent certos & determinatos fines à natura , vt homo , vel bos,
valet ſtipulatio incerti hominis de certis . vt in l.ij. de opti. le-
ga.hic allega. in gloſſ.non ſic ſi fieret in ſupremo genere , ut ſi
promitteres animal uel ſubſtantiam , quia ſoluendo muſcam, li-
beraretis , vt no.in d.l.legato generaliter . Nec obſt. ſi dicatur,
ꝙ etiam

ꝙ ēt fundi habentes certos fines,vt ῑ.de verb.ſig.l.locus.§.fin. q̃a
verū eſt nō tn̄ a natura,ſed deſtinatione paˈriſfa.q̄ variabilis eſt.ſi
vero res ſint quæ habent fines a natura,nec ſola deſtinatione pa-
triſfa.ſed facto ipſius interuenientē,vt domus.nam nō pōt de vna
domo facere plures ſola deſtinatione ꝯſiſtente in voluntate, vel
verbis,ſed requiritur factum.vt interiectio parietis,vt l.ſi q̃s duas.
§.j.cōia prædio.licèt vna domus ſtante vnitate poterit poſſideri a
pluribus pro diuiſio.puta vnus ab oriente,alter ab occidente. vel
vnus ex parte inferiori,alter ex parte ſuperiori.vt no.Bar.in l.ſtipu
lationes nō diuiduntur.ſ.eo.qđ eſt no.hoc ergo caſu diſtinguit̄,
an promiſſor habeat domos in patrimonio,& valebit promiſſio,
& intelliget̄ de vna illarū.aut non habet,& tūc non valet ſicut di-
ſtinguit̄ in legatis,vt in l.ſi domus.in prin.,de leg. j. & iſta fuit ſnĩa
gloſſarum.quam ēt ſequitur Bar.Pe.aūt non videns bonam dr̄iā
inter fundum & domum,dixit vtroque caſu diſtinguendū, ân ha
beat in patrimonio vel non.& ſic reſtingit iſtum tex.ad caſum qn̄
non habebat cuius opi.mihi plus placet.licèt Bar. eā reprehendat,
nā licèt in diuiſione fundi nō requirat̄ tn̄ factū, quantū in diuiſio
ne domus,attamen aliquale factū requirit̄, puta appoſitio termi-
norum,vel ēt ſulcus per medium. & ſola deſtinatio verbalis non
ſufficeret,vt patet ex no.in d.l.qđ in rerum.§.j. Præterea rō in qua
fundat ſe Bar.non vr̄ vera,ꝙ q̃ promiſit fundum,ſi habet fundos
in patrimonio,pōt de vno facere plures, & dare palmam terræ:
nam hoc non pōt in prędiudicium ſtipulatoris,ſed debet dare vnū
de illis quos habet non facta alia variatione. argu.eius qđ hr̄ in l.
cætera.in fi.de leg.j.& hoc ēt placet d.Raph.qui vlterius dicit,ꝙ in
legatis putat veram opi.Pet.ꝙ tam in domo q̃ in fundo diſtingua
tur an habeat in patrimonio,vel non:in ꝯctibus aūt tam in domo
quàm in fundo,ſiue habeat in patrimonio,ſiue non, ſtipl'o nō ua
leat propter incertitudinem,& q̃a non eſt ita fauorabilis ſicut vl-
tima voluntas:nam qn̄ legat cenſet̄ legare de rebus ſuis ſi habet,
ut l.Titia.§.j.de aur.& ar.leg.non ſic qui ꝓmittit in gn̄e, & fortè
bene loquit̄,& placet ſua diſtinctio.¶Vltimò gl.in fin. op.de l.vbi
aūt.poſt prin.ſ.e.Sed ſolue ꝙ intell'r ſm iſtum tex.dum ibi dicit,er
go ſi quis fundum ſine propria appellatione,vel hominem gn̄al'r,
&c.nam inquantū dicit de fundo,ſtipl'o eſt incerta, & inutilis. vt
hic,inquantum dicit de hoīe,eſt incerta,ſed non inutilis, ut patet
7 ex his q̄ ſ.dixi. ¶†Reſtat vlti. gl.iſtius particulæ ſuper ver.ꝙ ſi ab
initio. q̄ īcipit nō ergo.& q̃a eſt difficilis,ꝓ eius declaratione opp.
ꝯ tex.quia hic fuit omiſſa dies in ſtipl'one, ſed q̃a ex certa ſnĩa dici-
tur in tex.ꝙ ſtipl'o valet ꝯ,quia ſi fuit omiſſa verbis, habetur pro
omiſſa.vt ſ.e.l.quicq̃d.ergo non valet ſtipl'o.ita arguit gl. & ſic in-
nuit,ꝙ ſtipl'o quæ eſt de ſiſtendo ſine ſpecificatione diei nō ualet,
timore huius contrarij.in gl.ſunt duæ opin.vna fuit cuiuſdam Ot
tonis antiqui gloſſatoris,qui hoc fatetur q̃tum ad ipſam principa
lem ſtipulationem de ſiſtendo,ꝙ illa ſit nulla,& non pariat actio-
nem,& habeatur pro non facta.ſed ſtipl'o pœnalis bene valet. &
ita intelligat̄ hic,& ſit dr̄ia an omittatur per errorem, & tunc nec
principalis,nec pęnalis valeat,ut in prin.an ex certa ſcientia, & tūc
non valeat principalis,ſed pœnalis ſic,vt hic,& ex hoc dicit pate-
re rōnem in ver.ſeq.(nec ante,&c.)vbi habetur ꝙ ſtipulatio pęna
lis hoc caſu non committit̄,niſi poſtq̃ cępit eſſe certum non poſ-
ſe ſiſti:nam iſtud non vr̄ uerum poſtq̃ incępit a præcedenti diſpo
ſitione,vt in ea.l.ver.itaque.¶Rn̄det, verum eſſe ſi diſpoſitio illa
eſſet valida,& ita intelligat̄ ibi,ſed qn̄ eſt innalida hr̄ pro non facta,
& ſic eſt perinde acſi incępiſſet a præcedenti ꝯditione, quo caſu
non committitur niſi cum deſijt poſſe fieri,ut ῑ.in ver. item ſi q̃s.
Iſta opi.falſa eſt,& fundatur in falſo fundamento.ſ.ꝙ ſtipl'o de ſi-
ſtendo non valeat niſi exprimatur certa dies, qđ eſt cōtra.l.de die.
ſm vnā lect.qui ſatiſd.cog.Et poſito ꝙ fundamentū eſſet verum
ſi principalis ſtipl'o vitiaretur ex hac incertitudine,ſimiliter & pœ
nalis,ſiue per errorem,ſiue ex certa ſcientia,ſiue vitiatur propter
incertitudinem quantitatis,vel loci,vel ſubſtantiæ,vt ſ. in ver.non
ſecus.& ibi dixi,& uitiatur actus propter omiſſionem ſolennita-
tis,ſiue per errorem,ſiue ex certa ſcientia omittat̄. vt not. glo. in l.
ambiguitatis.C.de teſta.Aliam ſol'onem ponit glo. ꝙ hic non fuit
omiſſa dies,ſed poſita in arbitrio ꝓmiſſoris propter text. qui dicit
(vt quacunque die ſiſteres.)ſubaudi qđ tibi placuerit, & ſic non
obſt.ꝯrium in primo loco formatum:nam illa dies cenſetur ſpe-
cificata,quam promiſſor declarabit,ſecus ſi in arbitrium alicuius
eorum non fuiſſet commiſſa,& tunc vitiaret̄.Iſtam ſecundam vi
dentur Doc.ſeq quæ mihi plus diſplicet q̃ præcedens cum pro-
prium reorū ſit fugere,veriſil'r nunquam declarabit,& ſic fiet cō
tra nām iudicij,quæ eſt ut exerceatur in inuitum,vt ſ.eo.l.inter ſti
pulantem.§.j.vnde puto ꝙ non valeret ſi ita fieret. Præterea iſta
ſol'o fundatur in eodem falſo fundamēto:ideo dico ꝙ oīno dies
fuit omiſſa,& ꝙ non uitiatur principalis,nec pœnalis rōne huius
incertitudinis,poſtq̃ ex certa ſcientia factum eſt, q̃a intell'r de die
q̄ placuerit actori,licèt qn̄ per errorem,ſecus per rationem q̃ ſ.di-
xi.nec obſt.ꝯrium de l.quicquid.quia fateor ꝙ hr̄ pro omiſſa poſt
quam non uerbis expreſſa,non tn̄ ſequitur ꝙ ſtipl'o vitietur,cùm
non ſit de ſubā eius,licèt bene ſit de ſubſtantia declaratio quanti-
tatis,loci,vel ſubſtātiæ rei promiſſæ,& hæc eſt ipſa veritas. ¶Vlti-
mò extra gl.opp.contra principium l.ꝙ licèt ſtipulatio principalis
ſit nulla,non propterea ſtipulatio pęnalis, quia nō eſt nulla ex eo
ꝙ lex ſibi reſiſtat,ſed quia non aſſiſtit.ergo,&c.ut ſupra eo. l.ſtipu
latio iſta.§.alteri.cum ibi no.Sol.qn̄ non aſſiſtit propter hanc ſolā
cauſam,quia non intereſt ſtipulatoris,fateor ꝯrium,quia iſta ratio
ceſſat in pęna in qua non inſpicitur intereſſe,ſecus qn̄ non aſſiſtit
rōne incer titudinis & voluntatis tacitæ ꝯhentium. Caſus eſt hic,
quia tunc eſt nulla,ſecus ſi expreſsè reſiſteret,uel eſſet impoſſibilis
de natura,ut ſupra e.l.ſi homo mortuus.&c.

---

1 *Stipulatio pœnalis,quando committatur,vel non.*
2 *Qualiter committatur ſtipulatio pura.*
Qualiter & quando committatur ſtipulatio in diem.
Quid in ſtipulatione conditionali.
3 *Quid in ſtipulatione pœnali incipiente a præcedenti diſpoſitione ueſtita.*
Quid ſi incipit a præcedenti diſpoſitione nuda.
Quid ſi a præcedenti conditione.
4 *Si promiſiſti mihi ſiſtere cùm uolueris,uel qua die uolueris,& decedas an tequam declares,an ſtipulatio euaneſcat.*

1 §.Nec ante. †Stipulatio pęnalis non committitur niſi
cū deſijt poſſe fieri,vel dari id, qđ erat fien
dum,vel dandum,ad hoc vt non committeretur, ſiue incœperit
à præcedenti diſpoſitione, ſiue à pręcedenti ꝯdōne. hoc primo
ſm Pegaſum,ſed ſm Sabinum vtroq: caſu committit̄, cū potuit
facere vel dare,& ꝑ ipſum ſtetit quominus faceret, vel daret hoc
ſecundo.Sed ſm Papin.authorem huius legis,ſi incipit à p̄cedenti
ꝯditione,vera eſt prima opi.Pegaſi.Si verò à p̄cedenti diſpoſitio-
ne,vera eſt ſecunda Sabini.h.d.vſque ad uer.(ꝙ ſine dubio.)Et di
uide in tres partes.in ſummario.ſecunda ibi.(Sabinus.) tertia ibi,
2 (itaque.)¶†Et illa pars huius q̄ tractat de commiſſione ſtipl'onis
pęnalis difficilior eſt,& magis vtilis q̃ alię partes huius l. quam gl.
magiſtra.q̄ eſt in l.& ſi poſt tres.ſi q̃s cau.altius exordiendo mate
riam examinauit per ſex qōnes principales,quarum tres ꝯcernūt
ſtipl'onem ſimplicem,& aliæ tres ſtipl'onem pœnalem, & q̃a loq
tur breuiter,Bar.reaſſumpſit hic illa ſex membra. Et multum ele-
ganter,& copioſe,& vtiliter ea proſequit̄,declarando qualiter cō
mittatur ſtipl'o pura.Secundo,qualiter & qn̄ ſtipl'o in diem.Ter-
3 tio.qn̄ & qualiter ſtipu.conditionalis.†Quarto, qualiter ſtipu.pę-
nalis incipiens a præcedenti diſpoſitione veſtita.Quinto, quando
à p̄cedenti diſpoſitione nuda.Sexto,& vlt. qn̄ a p̄cedenti condō-
ne.de quo vltimo,& antepe.tractat iſte tex ſed de penu,quando
à nuda,tangit̄ in gl.& ſemꝑ recurrit̄ ad eius dicta, & q̃a nihil omit
tit qđ in toto corpore iuris reperiat̄ circa p̄dictos articulos reci-
tando opi.oīum qui vnq̃ locuti ſunt,& eſt mare magnum. Et pri
ma pars iſtius particulæ vſque ad ver.(Sabinus.) continet tres ca-
ſus.Primus,qn̄ à pręcedenti diſpoſitione incipit vſque ibi, (ſed &
ſi ita ſtipulatus.)Secundus,quando a pręcedenti ꝯdōne conſiſten
te in non faciendo vſq: ibi, (Itē ſi q̃s.) Tertius, quando a p̄cedenti
ꝯdōne ꝯſiſtente in non dando.Sufficit,veniamus ad caſum. ¶In
tex.circa prin.ibi,q̃ fuerit declaratum,non intelligas per ſnĩam iu-
dicis,ſed in rerum nā,ut q̃a mortuus vel impeditus.ꝑpetuo impe
dimento,vt in glo.¶In tex.ibi,(ſiſti non poſſe.) ſubaudi,uel nō ex
pedite,vt ſi actio quam volebam intentare tp̄e perempta eſt, ut
in ea.gl.circa principium.¶Sed oppo.ꝙ imo ꝑꝑ mortem promiſ
ſoris qui debebat ſiſtere,non dicat̄ extare cōditio,nec committat̄
pœna,ſed potius deficere,& pœnalem ſtipu. effici inanē, q̃a im-
poſſibile factum eſt id,qđ erat fiendū,vt ſ. e. l. ſi hō mortuus. ubi
caſus.Sol.intellige ſi iſte qui debebat ſiſtere,interpellatus nō ſtetit,
& ſic fuit in mora,nec tn̄ iſta mora ſufficit ſm Pegaſum.Et adhuc
requirit̄ ꝙ deſinat poſſe ſiſtere:ſi aūt anteq̃ eſſet in mora, locū ha-
beret ꝯrium,vt ſ.q̃ ſatiſ.cog.l.ſi deceſſerit.cū ibi no. ſed in ſequenti
bus caſib.qn̄ incępit a p̄cedenti condōne,tūc non req̃ritur,ꝙ fue
rit in mora ad hoc ut ſtipl'o cōmittat̄,q̃a venit committenda ex
euentu condōnis,non rōne moræ,q̃a nō pōt cōmitti in eo qđ ē
in condōne,& non in diſpōne,cū ꝓ illo nō det̄ petitio: ergo &c.
vt ſ.e.l.ſi pupillus.& iō per mortē ꝯmitteret̄ ſtipl'o, ut ſupra eo.l.
in illa ſtipl'one ſi calendis.¶In tex.ibi,(ſed & ſi ſtipulatus.) No. qđ
dicit(ſed ita.)& ſic ſignificat diuerſitatem in facto, & nō in iure,
vnde Pegaſus nō fecit dr̄iam,an ſtipl'o pęnalis incipiat a p̄ceden-
ti diſpōne,vt in ver.p̄ceden.an a conditione,ut in ſequenti, ſed in
primo nō bene dixit,in hoc ſcđo ſic,vt in uer.(Itaque.) licèt Guar
nerius cuius opi.recitauit,gl.j.in uer.(Sabinus.) dixerit ꝙ Pegaſus
nec ēt in iſto ſcđo verum dixit,quia nec expectat̄, ꝙ deſinat poſ-
ſe fieri uel dari,nec ēt ꝙ potuerit facere,uel dare,& ꝑ eum ſteterit
ad hoc,vt ſtipl'o pænalis cōmittat̄,imo cōmittit̄ ab ipſo initio, &
ſtatim pœna debetur,licet habeat facultatē faciendi,vel dādi quo
uſque lis ſit ꝯteſta.ſuꝑ pęna,ſicut ēt in actiōe noxali. cuius opi. ſō
niū eſt,nā cū ſtipl'o pęnalis ſit interpoſita ſub ꝯdōne ſi nō fecerit,
uel ſi nō dederit,nulla rō ſubeſt quare ſtatim debeatur,acſi purè
fuiſſet,interpoſita cū facultate tn̄ dandi vel faciendi, iō nō meruit
recitari,& ſic eſt dicendū ꝙ Pegaſus bene dixit hoc caſu. ¶In tex.
ibi,(quamuis capitolium aſcendere, uel Alexandriam peruenire

{potueris.}ſubaudi,& non feceris,nam cū adhuc poſſis: licèt huc uſq; non feceris,non eſt verū dicere te incōmutabiliter non aſcēdiſſe,vel non ꝑueniſſe,& illa verba,ſi non aſcenderis, vel non perveris debent intelligi.ſ.incommutabiliter.vt ſ̃.eo.l.quicq̃d adſtringendæ.§.fi.Sup iſta particula eſt vna gl.tm̄,q̃ incipit, (uel morte.) & eſt poſita in prin.pro cuius declaratione opp.de ver. (Itaq;.) ĩ.e. l.nam hic ſtipl'o pœnalis incępit à præcedenti diſpoſitione,q̄a promiſiſti ſiſtere,vt patet in ver.(ꝙ ſi ab initio,)cum quo ꝯtinuat̄ iſte ver.nec ante.ergo deberet pęna cōmitti ſtatim, ꝙ fuit in mora ſi ſtēdi,vt in uer.(Itaque.)cuius ꝯ̃rium hic dr̃, ꝙ demum poſtq̃ fuit declaratum ipſum ſiſti nō poſſe.gl.ſoluit quatuor modis. Primò, ꝙ iſtud principium corrigat̄ per ver.(Itaq;.)& ſtatim reprehendit & ſol.Secundo,ꝙ ideo contingit hic,quia dies ſiſtendi fuit commiſſa arbitrio ipſius promiſſoris.& ſic non poterit in mora conſtitui per interpellationem:vnde perinde eſt,acſi incępiſſet à præcedenti conditione,quo caſu non pōt ēt in mora conſtitui, ideo expectatur, ꝙ desinat poſſe,vt committatur ex conditionis euentu.ꝯ̃rium loquit̄ qñ in arbitriū promiſſoris non eſſet collata dies. nam tunc poſſet in mora ꝯſtitui.& iſtam tenent Doc. ¶†Sed ꝯ̃ eā

4 opponitur extra gl.nam ſi promiſiſti mihi ſiſtere cum volueris, vel qua die uolueris decedendo anteq̃ declares te velle ,ſtipl'o euaneſcit.vt ſupra eo.l.centeſimis.§.fi.in uer.alij ita inutilem, &c.Et hic dr̃,ꝙ committitur ad pœnam.Bar.ſuper hoc contrario muſauit,& non bene declarat,ſed diuinat.d.Raph.vr̃ dicere & reputat eſſe notandum,ꝙ euaneſceret ſi non fuiſſet promiſſa pœna ,ſed quia fuit promiſſa,non euaneſcit.ꝙ immiſſio pœnæ imo cōmittetur.& iſta opin.al s mihi placuit,licèt ipſum non vidiſſem. Nunc aūt non video qñ poterit pręcedere,nam pęna cenſetur promiſſa ſi non ſteterit die qua ſibi placuerit,aut ergo deceſſit anteq declaret qua die,& tunc non extat conditio ſub qua fuit promiſſa, ergo non committitur,q̄a decedendo vr̃ nolle in ꝯ̃ctibus, licèt ſecus in vltimis voluntatibus,ibidem dixi, aut deceſſit poſtq̃ declarauit qua die volebat ſiſtere,& tunc aut poſt lapſum illius , & pęna erat commiſſa per lapſum diei q̄a tunc erat in mora ꝯſtitutus, vnde amplius non committit̄ ꝑ mortem,iuxta ea q̃ dixi infra eo. l.ſi sic.aut deceſſit ante lapſum diei,& tunc debet ſtipl'o pęnalis extingui,ſicut principalis per l.si deceſſerit.ſ̃.qui ſatiſ.cogan.Ideo iſta ſol.non placet,& ēt ꝑꝑ id,qđ dixi in p̄cedenti,vnde gl.ſoluit in fin. ꝙ hęc promiſſio de ſiſtendo erat nulla,q̄a non ꝯtinebat diem. ꝑ l.quicquid adſtringendæ.ſ̃.eo.idem committit̄ acsi non p̄ceſſiſſet diſpoſitio,ſed ꝯdō,ꝓut ēt tenuit glo. p̄cedens. ſed iſta opi.non eſt vera,vt ibi dixi.iō plus placet prima ſol'o,ꝙ hic loquit̄ ſ̃m opi.Pega.q non curauit an incipiat a p̄cedenti diſpōne,vel à p̄cedenti cōdōne,imo vtroque caſu voluit non committi per ſolam morā, ſed expectare ꝙ deſinat poſſe fieri.quæ opin. reprobatur per authorem legis in ver.(Itaq;.)eo caſu quo incępit a p̄cedenti diſpoſitione.& approbat̄ opi.Sali.ꝙ non expediat hoc expectare, ſed ſufficit,ꝙ fuerit in mora.¶Vltimo opp.ꝙ neutra opi.ſit vera.ut ſ̃. eo.l.quicquid.§.fi.Solu.ibi.loq̄tur qñ dies fuit appoſita ad id,qđ erat dandū,vel fiendū,quo caſu ſiue incipiat à præcedenti ꝯdōne ſiue à præcedenti diſpōne committit̄ ꝑ ſolum lapſum diei, vt ibi, hic qñ dies non fuit apposita.

---

2 *Sicut in ultimis uoluntatibus plus attenditur mens teſtatoris,quam proprietas uerborum,an idem ſit in contractibus.*

1 **§.Sabinus.** In ver.{Sabinus}†Notandum qđ refertur ad ver.ꝓximum pręcedentem,qui loquitur q̃do ſtipl'o pœnalis incipit a præcedenti conditione, vt si Stichum non dederis promittis pœnam mihi? & voluit ꝙ si potuiſti dare, & per te ſtetit quominus dares,ſtatim committatur ſtipulatio pęnalis abſque eo ꝙ deſinas poſſe dare , & tñ hoc caſu non potuiſti in mora ꝯſtitui,q̄a Stichus nō poterat peti,cū eſſet in ꝯdōne tm̄. ut l.ſi qs ſub ꝯdōne.ſi qs omiſ.cau.teſt.tñ potuiſti ꝯſtitui in quasi mora si interpellatus si dare volebas nō dediſti, cū dare tñ poſſes, multo ergo fortius qñ incępit a p̄cedenti diſpōne, q̄a Stichū promiſiſſes,nā tūc potuiſſes ꝯſtitui in vera mora: probat aūt Sabinus primū dictū per id,qđ hr̃ in l.j.§.itē ſi ita.ad leg.Fal.vbi dr̃,ꝙ ſi teſtator grauat hæredem de dando mihi penū,& ſi nō dederit grauat ipſum loco pęnæ de dando mihi centum , ſtatim ꝙ interpellatus non dederit mihi penum,cū lapſu tñ modici t̄pis a die interpellationis,qđ relinquitur arbitrio iudicis,commiſſa eſt pœna , & amplius non debet penus,nec eſt in legato , ſed debetur quantitas,in quam legatum penoris cenſetur trāsfuſum.& poſtea in fi. In ver. (Idemq́ erit.)ſubdit ꝙ idē erit si teſtator non grauauit hæredem de dando penum,ſed de dando pecu.si non tradiderit penū,& sic incipit a præcedenti condōne.Idem ergo debet eſſe in ſtipl'one ex preſumpta uoluntate ꝯ̃hentium,tñ id argumentum tollit̄ per iſtud qđ ipſemet Sabinus,dicit in fi.huius ver.ꝙ illud qđ dictum ē de penu,ſaltē in ſcđo caſu receptum eſt ob vtilitatē publicā, q̄ verſat̄ circa vltimas voluntates,quas publicè intereſt exitum habere. l.vel neg.geſt ff.quemad.teſt.aper.& ēt ꝑꝑ nām penoris q̃ conſiſtit circa quę ordinata ſunt ad æſum,& potum hoīs,ꝯtinet enim ꝑtinentia ad alimenta,q̃ fauorabilia ſunt,ſed iſtæ rōnes ceſſant in ꝯ̃ctibus.ideo poſtea author legis determinat contrarium eo caſu quo incępit a præcedenti conditione,dicens tunc non habere locum opinionem Sabini,ſed ſolum qñ a præcedenti diſpoſitione. Et aduertendum ꝙ qñ a præcedenti diſpoſitione sicut non expedit expectare ꝙ desinat poſſe dari, vel fieri ad hoc, ut pœna committat̄,imo ſtatim ꝙ fuit in mora committit̄ , vt dixit Sabinus & benè in hoc.ita & ſi non fuit in mora, licèt deſinat poſſe dari uel fieri non committit̄ pęna,imò euaneſcit ſtipulatio per l. si homo mortuus ſ̃.eo.vbi caſus,ergo illud non requirit̄ cum interuenerit mora.ita & non prodeſt cum non interuenit ut ſtipl'o pœnalis ꝯmittatur.¶†Et no.in prin.huius ver.dum dicit.(ex ſnīa contrahentium.)vnà cum gloſſella,ꝙ sicut in ultimis uoluntatibus plus attēditur mens teſtatoris,q̃ proprietas uerborum,ut in l.q̃uis. C.de fideicō.cum si.ita & in ꝯ̃ctibus,licèt uideatur ſecus, q̄a pendent ex uoluntate vtriuſque partis.tñ ſi pōt conſtare ex aliquibus coniecturis de illa,receditur a proprietate verborū,vt hic.& l.ſemper.đ reg.iur.& in l.in venditione.in fi.& ibi.no.communia prædio.& l. fi.C.quæ res pig.obl.poſ.¶Quæritur hic,q̄a tex. dicit ꝙ ſ̃m Sabinum nō expedit expectare ꝙ deſinat poſſe dare vel facere,& hoc eſt clarum,ſed ſufficit ꝙ poterat dare vel facere . Ecce vnum per quem ſteterit quominus dederit vel fecerit, ad hoc vt pęna committatur,qñ dicatur per eum ſtetiſſe.gl.quæ incipit non ergo. recitat duas opin.Vnam ꝙ tunc,cum fuerit in mora conſtitutus.ad qđ non ſufficit ꝙ potuerit dare, vel facere, & non dederit vel nō fecerit,ſed ēt requirit̄ ꝙ fuerit interpellatus & ꝙ ſciuerit ſe teneri. l.ꝙ te.ſ̃.si cer.pet.Alia opi.eſt,ꝙ non requiratur mora , & ſic nec interpellatio,ſed ſufficiat ꝙ potuerit dare ſi ſciuerit ſe teneri.Primā opi tenet Dy.& Bar.quam puto ſine dubio veram , qñ incępit a præcedenti diſpoſitione.nam tunc pōt in mora conſtitui, iō non dr̃ per ipſum ſtetiſſe quouſque fuerit in mora conſtitutus. Et iſta duo ſunt paria fuiſſe in mora,vel per eum ſtetiſſe , vt in l. ſi duo.§. fi.de conſti.pecu,& ideo hoc not.Bar.per tex.illum , ſed dubium eſt qñ incipiat a pręcedenti conditione,quia tunc non pōt in mora conſtitui.Supereſt ꝙ in conditione,unde non vr̃ requiri interpellatio,quæ fit ad conſtituendum quē in mora, & tunc non vr̃ procedere ſecunda opi.glo.Sed adhuc idem dico hoc caſu poſtq̃ Sabinus adhuc noluit expectari,ꝙ desinat poſſe dari, ſed dixit ſufficere ꝙ potuerit dare,& per cū ſteterit.nam,dēt intelligi ꝙ requiſitus non dedit,& licèt requiſitio non conſtituerit eum in mora, conſtituit tñ in quaſi mora,& facit exiſtere conditionem ſub qua pœna fuit promiſſa.& hoc eſſe verum patet manifeſtè in d. l. j.§. item ſi ita.ver.idemq́; ad leg.Falci.nam in pręcedenti caſu conſtat, ꝙ ibi requiritur interpellatio,cum lapſu modici t̄pis,quia incipit à præcedenti conditione,& poſtea ſubijcit . Idemq́ &c. ponendo caſum qñ à pręcedenti conditione,patet ēt in l.ſi peculium.§.fi.de ſta.lib.Et ēt qñ præcedit conuentio nuda.nam nec ibi pōt propriè in mora conſtitui,& tñ pœna committit̄,uel per lit. conteſt. ſ̃m communem opi.vt l.nuda.de ꝯ̃hen.ſtipu.vel ꝑ ſolam interpellationem extraiudicialem ſ̃m intellectum Pe. quem ſequit̄ Bart.q̄a promiſſio pœnæ facta ſub ꝯdōne si non dederit , vr̃ intell. ſ. cum petiero,tūc enim diceris non feciſſe.ſi enim non petis non videris non dediſſe,vt l.ratio.§.ſi per venditorem.ver.mora. de act. emp. ¶Vltimo vna gl.hic q̃ incipit(pendet.)vr̃ formare vnam oppo.ꝙ nullo caſu debeat expectari,ꝙ deſinat poſſe dari , vel fieri ad hoc ut dicat̄ non dediſſe vel feciſſe,per l.Mutianæ.ſ̃. de cond. & dem. Sed non meruit ſignari hoc ꝯ̃rium,q̄a ibi qñ ꝯditio negatiua apponitur creditori,ſeu onerato,quo caſu non dr̃ impleri eoipſo ꝙ potuit implere & non impleuit,q̄a tunc non eſſet neceſſaria cautio.Mutiana.hic qñ apponitur grauato ſeu debitori.In quo diſtingue ut hic,qđ aūt dr̃ de penu,idē de alia re ſi teſtator grauaret hæredem ſi non dederit Stichum,q̄a ſtatim ꝙ requiſitus Stichū non dat committit̄ pęna fauore vltimæ voluntatis.Et hoc voluit gl.in l.& ſi poſt tres.ſi q̄s cau.licèt q̄dam dicant ſpeciale in penu. ꝑ illū tex.dum dicit ipſius rei nām,q̄a ꝯtinet ꝑtinentia ad æſum & potū ſed certè ēt alia rō aſſignatur,ſed de publica vtilitate q̃ gn̄alis eſt in qualibet re relicta.& in vltima voluntate.& hæc eſt cōis opi.& ſic diſtinctio huius legis non habet locum in vltima voluntate per illum §.item ſi ita.& per illam l.ſi peculium.

---

2 *Si debitor ante moram contractam deſinat poſſe dare vel facere,an ſtipulatio pœnalis annihiletur.*

3 *Quid ſi promittas mihi decem ſi non dederis Stichum quouſque tu uiuis, & etiam Stichus.*

1 **§.Itaque poteſt.** †Sup illo ver.vbi ponit̄ tertia particula ſcđæ partis principalis gl.ponit hic duos caſus,Primus eſt qñ ſtipulatio pęnalis incępit a p̄cedēti diſpone,& tūc hēt locū opi.Sabi.vt cōmittat̄ pęna.cū ꝑ promiſſorē ſtetit quominus daret uel faceret,& nō ſit neceſſe expectare ꝙ deſinat poſſe dare vel facere.Sed ꝯ̃ iſtud glo.opp.duob.mōdis. Primo,ꝙ non ſufficiat,imò ēt requirat̄ litis conteſtat.per l. nuda. C.de contrah.ſtipul.Et ſoluit,ꝙ hic,quando præceſſit conuentio veſtita, quo caſu debitor conſtituitur in mora per interpellationem

nem extraiudicialem ſi potuit dare vel facere, & ſciuit ſe ad hoc teneri, quia contracta mora dicatur per ipſum ſteriſſe, contrarium verum, qñ præceſſit conuentio nuda, quo caſu non contrahitur per ſolam interpellationem, ſed requiritur lit.conteſt. Et ſi dicatur ꝙ talis conteſtatio non poterit fieri, nec ſuper nuda conuentione, q̃a ex illa non eſt orta actio, nec ſperatur oriri ſĩr ſuper pœnali ſtipulatione, q̃a nec ex illa eſt orta actio ante exiſtentiam conditionis, licèt ſperetur oriri. Rñdetur verum eſſe de rigore iuris, ſed nunc conteſtabitur lis de facto, & talis conteſtatio faciet committi pęnam acſi de iure facta fuiſſet, ſed remanet dubium ſup quo debeat fieri, an ſup ipſa nuda conuentione, an ſuper ſtipulatione pœnali, & q̃dam tenẽt vnum, q̃dam aliud ꝑ diuerſas rõnes, quas Bar. hic ad plenum recitat. & finaliter tenet ſ̃m Pe. ꝙ non requiratur conteſtatio, ſed committat̃ per interpellationem extraiudicialem, ſicut ſi eſſet conuentio veſtita, & fundat ſe principaliter per l. ſi pacto quo pœnam. C. de pac. dum ibi dr̃ ꝙ pœna cõmittitur more aliorum iudiciorum, & ſic non vult eſſe aliquid ſpeciale cũ p̃ceſſit nuda conuentio. Item per l. ſi cum dies. §. fi. de arbi. vbi pręceſſit compromiſſum factum nudo pacto, & tñ pęna committit̃ abſque lit. conteſta facta ſuper eo qđ arbiter laudauit. Item per rationem, q̃a ſi promittis mihi Stichum nudo pacto, & ſi non dederis promittis decem, videris ꝓmiſiſſe ſi non dederis cum petiero ẽt extra iudicium. Nec obſt. ꝙ iſtud verbum intelligit̃ lit. conteſt. vt l. amplius non peti. rem ra. ha. q̃a illud eſt verum, qñ ponitur ad commiſſionem pœnæ, vt q̃s petendo incidat in pœnam cum ꝓmiſerit non petere, q̃a illud eſt odioſum, & non dr̃ feciſſe contra, niſi perſeueret vſq; ad conteſta. Nos loq̃mur qñ ad euitationem pęnæ, quo caſu intelligit̃ vt ſ. dixi. Nec ẽt obſt. ꝙ vbi nulla petitio, ibi nulla mora, vt ỹ. e. l. ſi pupillus. quia hic ꝯhitur quaſi mora, de qua ſola vr̃ actum inter partes, poſtq̃ verè nõ poterat ꝯhi. nec obeſt l. nuda. q̃a dẽt intelligi qñ non p̃ceſſit interpellatio, & tunc ꝯhitur per conteſtationem factam de facto ſuper nuda conuẽtione, ſicut alibi cum ꝯhitur ad finem transferendi periculum rei in moroſum. l. fin. & l. in hac. de triti. cum ibi not. & hæc opin. placet. ¶Item opp. glo. de §. ꝙ ſi ab initio. verſic. nec añ. ſed ſolue, vt ibi dixi tenendo, ꝙ ibi loquat̃ ſ̃m opin. Pegaſi. qui reprobat̃ in iſto verſi.

2 hoc caſu. ¶† Vltimò, circa illum articulum ſcias, ꝙ ſi debitor añ moram contractam deſineret hoc caſu poſſe dare vel facere, pęna non committeretur, ſed ſtipulatio pœnalis annihilaretur per l. ſi homo mortuus. ſ. eo. & per l. ſi deceſſerit. ſ. qui ſatiſd. cog. nõ ſic in ſequenti caſu qñ incępit à præcedenti conditione, quia tũc nõ committit̃ ꝓp moram, ſed ꝓp euentum conditionis. & tunc conditio exiſtit incommutabiliter. & hoc probat̃ in l. in illa ſtipu. ſi calẽdis. ſ. e. Secundus caſus quem colligit gl. eſt, qñ incipit a præcedẽti conditione, & tunc tex. dicit non habere locum opi. Sabi. vt cõmittatur cum per eum ſteterit. Sed an habeat locum opi. Pegaſi, vt committatur cum deſijt poſſe dare uel facere. tex. hic non aperit. ſed Guar. tenuit ꝙ non, glo. verò tenet contrarium in pręce-

3 denti ver. Sabi. in j. gl. in fi. & hęc vera. ¶† Si ergo promittis mihi decem ſi non dederis Stichum: quouſque tu viuis, & ẽt Stichus, licèt ipſum tradere non poſſis, q̃a eſt in loco remoto, non cõmittitur pœna de decem, quia poſſibile eſt, ꝙ aliq̃n poteris, nec etiam ſi habes facultatem dandi, & requiſitus à me noluiſti dare. ſed tũc committetur cum vel tu morieris, vel Stichus. primo. n. caſu hęres tuus non põt ſoluere, vt faciat conditionem deficere, ſicut nõ poteſt conditionem implere, quia facultas conditionem implendi vel faciendi eam deficere non tranſmittitur ad hæredes, vt plenè not. in l. ſi decem cum petiero. ſ. e. & ỹ. eo. l. qui Romæ. §. Augerius. ſ̃m intellectum Bart. nec eſt neceſſe ad hoc vt committat̃ pœna ꝑ mortem alterius, ꝙ te interpellauerim poſtquã interpellatio non ſufficeret ad pœnam committendam. Nec obſtat quod dixi ſ. verſi. { ante committitur. } quia illud procedit qñ præceſſit conuentio de dando, hic non, nec ẽt obeſt quod dixi ver. { Sabinus. } ſuper gl. quæ incipit { non ergo. } q̃a illud procedit retenta opi. Sabini, qui tenuit pœnam committi cum per eum ſteterit quo minus daret vel faceret, ẽt ſi incipit à præcedenti cõditione. Nam ſi iſta opi. eſſet vera, requireretur interpellatio hoc caſu, ſicut ſi inciperet a pręcedenti diſpoſitione, vt vbi dixi, q̃a non committeret̃ tunc ꝓp euentum conditionis tñ, ſed rõne quaſi morę. ut ibi dixi. Sed q̃a illa opi. non eſt vera hoc caſu, q̃a non committitur, niſi cum deſijt poſſe dari vel fieri. verum eſt dicere, ꝙ committitur ex euentu condõnis, & non rõne moræ uel quaſi, vnde nec illa requiritur, nec ſi interueniſſet ꝓficeret ad faciendam pœnam committi. Contra iſtum caſum gl. format quatuor oppoſitiones quas glo. breuius in l. & ſi poſt tres. reducit ad quatuor fallentias. Bart. hic eas proſequit̃ multum plenè ſequendo quaſi glo. in omnibus excepta tertia opp. de l. libertas. §. j. de manu. teſt. dicẽs ꝙ nõ meruit ſignari hic pro ꝯ̃ria, q̃a loquit̃ in ꝯdõne negatiua appoſita onerato, q̃ tẽdit ad acq̃ſitionem actionis. & regulariter non h̃r pro impleta eo ipſo ꝙ potuit facere vel dare, & nõ dedit nec fecit, quo uſque adhuc põt dare vel facere, iõ regulariter req̃rit̃ cautio Mutiana, ꝑ q̃ vr̃ impleri, vt in l. Mutianæ. de condi. & demõ. Fallit in legato libertatis relicto ſub illa ꝯdõne, nã eo ipſo, ꝙ potuit facere & non fecit, vr̃ impleta. & ſic non requiratur cautio Mutiana, vt d. l. libertas. §. j. quę melius ſignatur pro contraria ad illam l. quàm ad iſtam, quia hic loquit̃ in negatiua q̃ apponitur grauato ſeu obligato ad finem faciendi ipſum incidere in illam obligationem pęnalem, non aũt vt ſibi acquiratur actio, ideo nihil ad propoſitum iſtud contrarium. Cætera vide hic per eum.

2 *Si fui ſtipulatus minores uſuras, & ſi eas non dederis ſim ſtipulatus maiores, & ſic loco pœnæ, & non dediſti, & ſic ſtipulatio ſecunda fuit commiſſa, an tamen poſſim agere ex prima.*

1 **§.Quod ſine dubio.** †Iſte verſ. vbi ẽ tertia pars principalis, legitur duob. modis. Primo ut circa opin. Sabini limitatam per ver. præcedentẽ formetur vna quęſtio diuerſa. nam qñ pęnalis ſtipulatio incępit à pręcedenti diſpoſitione, ſi promiſſor non dedit, ſed per eum ſtetit, ſtatim pęna eſt commiſſa, vt in ver. p̃cedenti. Sed dubitat̃ utrũ poterit peti unà cum principali, & reſpondetur ꝙ ſic, ſi fuit hoc expreſsè actum al's non, ſed ſola pœna poteſt peti, licèt homo q̃ promiſſus fuerat, poterit ſolui, ſubaudi ante lit. ꝯteſt. ſuper pœna ut euitet̃ pœna, & ſic poſt moram commiſſam, ſeu ꝯtam in homine dando deſinit homo eſſe in obligatione & petitione, licèt remaneat in ſolutione, & incipit deberi pœna: & illa ſola põt peti. Ex quo ſequit̃ ꝙ per ſtipulationem pęnalem poſtq̃ eſt commiſſa nouatur ſtipulatio præcedens ipſo iure, & transfunditur in pœnalem, añ verò q̃ ſit commiſſa non eſt nouata, & debet̃ homo, & non pœna: poſtea verò è conuerſo debetur pęna, & non homo, etiam ſi homo plus valeat q̃ pęna. & ad hoc allegatur iſte tex. & in l. obligationum ferè. §. fi. ſ. titu. j. & iſtum modum legẽdi ſentit hic gl. illa, ſecundũ quam debet exponi ꝙ, Sed alio modo legit̃, vt quærat̃ qñ locum habeat opi. Sabini, & ꝙ pęna committatur ſtatim ꝙ promiſſor hominis fuit in mora, & non expectet̃, ꝙ deſinat poſſe dare. & rñdetur, ꝙ tunc locum habet ſine dubio, qñ fuit actum, ꝙ pœna commiſſa debeatur tam pœna q̃ homo. qđ contingit qñ appoſita fuit clauſula rato manente pacto. nam tunc cũ partes voluerint vtrunque peti poſſe tã pœnam q̃ ipſam rem, apparet ꝙ voluerũt expectari debere, ꝙ deſinat homo poſſe dari, quia tunc non poſſet deberi vtrunque vt ſi deſineret poſſe dari per mortem ſerui. Sed dubium eſt quando hoc non fuit actum, & ſic ſola pęna venit petenda, tunc maius eſt dubium, quia ceſſat ratio prædicta. tñ adhuc dicitur idem, ꝙ ſtatim ꝙ fuit in mora, cõmiſſa eſt pœna, non expectato ꝙ deſinat poſſe dari. & iſtum intellectum habuit gl. fi. in ſecunda expoſitione dum dicit, vel dic vt ſtatim poſt moram agi poſſit &c. vtraque eſt bona lectura, & ẽt ſ̃m iſtam colligitur hic, qđ ſ. dixi, ſtipulationem principalem nouari ꝑ commiſſionem pœnalem. ¶Sed ꝯ iſtud fortiter opp. de l. prædia. de act. emp. & de l. ſi quis à ſocio. ſupra pro ſocio. In quibus patet ꝙ non ſoluitur obligatio principalis, licèt pęna ſit commiſſa. imò põt agi ex utraq; quatenus una plus continet q̃ altera. ſuper hoc ꝯ̃rio fuerunt infinitæ ſolutiones quas Bart. hic recitat. & ſunt ſeptem antiquorum. ipſe autem ponit viij. ꝙ ꝯ̃ria loquuntur, qñ pręceſſit cõuentio ex cauſa oneroſa, l. iſta, & l. ſi quis a ſocio. qñ ex cã lucratiua, quo caſu ẽt ſi principalis plus contineat, q̃ ſit pęna tollit̃ in totum, & ſola pęna põt peti. & ſic appoſitio pęnalis ſtip'onis non ſolum cenſet̃ facta fauore ſtipulatoris, qñ ꝯtinet plus, ſed etiã fauore promiſſoris qñ ꝯtinet minus, ſed ipſe hoc probat per l. j. de penu. leg. & l. j. §. item ſi ita. ad leg. Fal. vbi in ultima uoluntate hoc eſt clarum, quia ſi teſtator grauabit hæredem de dando penum; & ſi non dederit de dando decem, ſi fuit in mora dandi penum ſo-

2 la decem poſſunt peti, etiam ſi penus plus valebat. ¶† Contra illam opinionem Bar. oppo. de l. quamuis. C. de uſu. ubi ſi fuit ſtipulatus minores vſuras, & ſi eas non dederis ſim ſtipulatus maiores, & ſic loco pęnę, ſi non dediſti, & ſic ſtip'o ſecunda fuit commiſſa, nihilominus poſſum agere ex prima, & ſic non eſt nouata, & tñ ambę ſunt ex cã lucratiua. Doct. non ponderauerunt illam l. uide re meo. Ideo vr̃ mihi dicendum ꝙ in vltima uoluntate vera ſit opin. Bar. ſine dubio. cum enim pendeat ex mera uoluntate teſtatoris, qui potuit primum legatum tollere, & transfundere in ſecũdum. & hęc transfuſio uel cenſet̃ facta fauore legatarij ſi plus cõtinet q̃ primum, uel fauore hęredis ſi continet minus, & utrunq; facere potuit ſine iniuria cuiuſlibet eorũ, cũ poſſit de bonis ſuis teſtari ut uult. ſed in ꝯ̃ctibus qui pendẽt ex uoluntate utriuſq; partis, dic, ꝙ licèt pręcedat conuentio ex cã lucratiua ꝑ cõmiſſionẽ pęnalis ſtip'onis, nõ eſt ſtatim ſublata ipſo iure, ideo põt agere ex qua uult. ut d. l. quãuis. & ſi eligit agere ex prima, non poterit ex ſecunda. nec è conuerſo, ẽt ante exactionẽ factam ex illa quam elegit. Sed ſi p̃ceſſit cõuentio ex cã oneroſa, tunc ẽt poſt exactionẽ factam ex una, põt agere ex altera quatenus plus continet, ut in ll. ꝯ̃rijs. Et ſic non fit per electionem, nec ẽt per exactionem nouatio, licet contingat liberatio quatenus exactũ eſt. In caſu aũt p̃cedenti fit per ſolã electionẽ, ſed in primo caſu in ultima uoluntate fit ꝑ ſolam commiſſionem, & nõ põt alteram eligere, & iſta eſt dr̃ia inter iſtos caſus. & hoc eſt quod uoluit text. in l. obligatio-

num ferè.§.fi.dum dicit ꝙ fit quaſi nouatio.j.quia non tollitur
ipſo iure per commiſſionem pœnæ, ſed cum poſtea pœna elige
tur.prędicta vera quando non eſt oppoſita clauſula, rato manen
te pacto:tunc enim nullo modo fieret nouatio per primum ca-
ſum huius §.cum glo.Item ſi pœna eſſet appoſita loco particula-
ris intereſſe.nam & tũc poſſet peti vnà cum principali, vt l.traiecti
tię.§.de illo.de actio.& oblig.Idem ſi ratione contemptus, nam
& tunc eodem modo poſſet peti,vt l.ſi quis rem.ſ.de arbi.Et præ
dicta quando præcedit conuentio obligatoria,ſi autem liberato-
ria indiſtinctè non nouatur,vt patet in l. reſcriptum.§.ſi pacto.ſ.
de pact.vnde non poteſt obijcere exceptionem, licèt cõmiſſa ſit
pęna.qđ facere non põt ſi eſſet nouata,ſed ſola pœna deberet pe
ti.Ex ꝑdictis patet hic intellectus ad vnam magnam diſtinctionẽ
ꝗ facit hic Bar.breuius ꝗ ipſe loquatur:hic non ſunt alia.

De duobus reis ſtipulandi &c. Rubr.

LEX PRIMA.

Qvi ſtipulatur. In hac l.j.non expedit ſcri-
bere, quia tex.& glo. ſatis
clare loquuntur,ideo dominus meus noluit aliquid
hic ſcribere.

LEX II.

2 *Qualiter conſtituantur duo rei debendi uel credendi.& nu:3.*
3 *Si Titius & Sempronius promittant mihi centum, & non dicatur ꝙ tã*
quam duo rei,nec ꝙ quilibet inſolidum, quod tunc quilibet cenſeatur
promiſiſſe pro parte.
4 *Si unus ex correis credendi liberat debitorem per acceptilationem,an tol*
latur obligatio,& actio alterius.
5 *Quid in pacto de non petendo.*

1 **Cvm duo.** †Tunc dicuntur duo rei promitten
di,vel duo rei ſtipulandi, qñ eadem
pecunia vel res promittitur à quolibet eorum inſoli-
dum eidem, vel cuilibet inſolidum ab eo. Et nã eorũ
eſt ꝙ petitio vel acceptilatio vnius tollit obligationem alterius.
2 h.d.†Et in hac l.tractat Bar.primum articulum iſtius mãæ quali-
ter conſtituantur duo rei debendi vel credendi, quæ per paucio-
ra uerba expediam ſuper gl.j.de ſecunda parte ſummarij tractat
Bar.ĩ.eo.l.ex duobus.vtrũ pactum vnius pręiudicet alteri,vel ꝓ-
ſit,venio ad caſum.¶No.ergo duo requiri ad hoc, vt dicantur
duo rei debendi.Primo,ꝙ ſe obligent ad eandem rem vel pecu-
niam.ſi enim ad diuerſas,non eſſent duo rei debendi, nec vno ſol
uente alter liberaretur, ſimiliter ꝙ ſtipulentur eandem rem vel
pecuniam.Secundo requiritur,ꝙ promittat vel ſtipuletur quili-
bet inſolidum:al's non eſſent duo rei,vt ĩ.e.l.reos.§.cum in tabu-
lis.Et quando ſtipulantur vel promittunt inſolidum , an ſit vnica
tñ obligatio & actio,an plures,dic vt ĩ.eo.l.eandem.§.fi.& ĩ.l.ꝓ
xi.§.fi.in vlt.gl.¶In gl.j.ibi.{actum ẽt tacitè vel expreſsè.} dic tunc,
autem dicitur actum expreſsè,ꝙ ſint duo rei qñ hoc continetͬ in
inſtrumento ꝙ ſe obligant vt duo rei,vel ſtipulantur, & tunc etiã
ſi aliud non appareat,quilibet cenſetͬ ſe obligaſſe inſolidum, & ad
idem quia iſta eſt natura duorum reorum. tunc autem vr̃ tacitè
actum, quando non dixerat hoc expreſſe ꝙ tanquam duo rei
promittebant vel ſtipulabantur , tñ quilibet ſe obligauit inſolidũ
ad eandem rem vel quantitatem.& hoc poteſt ɔtingere altero
de quatuor modis,vel ꝗ hoc dixerũt expreſſe, ꝙ ꝗlibet teneatͬ
inſolidum.vel quia inter eos fuit poſita dictio alternatiua quæ a-
ctum attribuit cuilibet inſolidũ,vt C.de conſti.pec. auth. ſi quan-
do.& l.ſi ex tota.§.j.de leg.j.vel dictio diſtributiua quæ ſimiliter at
tribuit inſolidum,vt in l. ſi ex plurib. de leg.ij. & l. non diſtingue-
mus.§.cum in plures.de arbi.vel quia etiam eſt appoſita dictio ea-
dem,& orationes fuerunt diuerſæ,vt quia Titius promiſit mihi
centum,& Semptonius eadem centum in diuerſa oratione incõ
tinenti vel ex interuallo,vt infra l.proxi.ſed ſi non eſſet appoſita di
ctio eadem,& orationes eſſent diuerſę, quilibet teneretur ad ſua
centum,& non eſſent duo rei debendi,quia non tenentur ad idẽ,
cùm ſumma ſit multiplicabilis,ſecus ſi eſſet promiſſa ſpecies. arg.
in l.planè.§.ſi eadem.de leg.j.ſed ſi vnica eſſet tantum conceptio
verborum,tunc ſi pluries fuit eadem res repetita, vt ſi Titius pro
miſit mihi centum,& Sempronius centũ, & ſic non eſt,niſi ſemel
verbum promiſit,tunc licèt non eſſet poſitum verbum eadem,
intelligeretur ꝙ eſſent duo rei debendi,vt l. ſtipulatio iſta.§. eum
3 qui.ſ.titu.j.§.j.Sed ſi eſſet vnica conceptio verborum, & res non
fuiſſet pluries repetita , vt ſi continetur in inſtrumento, ꝙ Titius
& Sempronius promiſerũt mihi centum, & non dicitur ꝙ tanꝗ
duo rei,nec dicitur ꝙ quilibet inſolidum , tunc quilibet cenſeretͬ
promiſiſſe pro parte,& non eſſent duo rei debendi, vt infra eo.l.
reos.§.fi.nec haberent locum in eis iura loquentia de duob. reis,
& prædicta ex parte promiſſorum , ſed ex parte ſtipulatorum ſi
inter eos contineretͬ dictio alternatiua, ſiquidem vni tantum eo-
rum poſſet acquiri obligatio,non eſſent duo rei credendi, quia il-
li tñ acquireret,& alter cenſeretͬ appoſitus ad ſolutionẽ.vt ĩ. tit. j.
l.j.§.ſi fructuarius:ſi aũt aliquid poſſet acꝗri obligatione, tunc ſi
collata fuit electio in debitorẽ eſſent duo rei ſtipulandi,vel credẽ-
di,vt ſ.de leg.ij.l.ſi Titio aut Seio.ſed ſi in neminem collata fuiſſet
electio,iure iſto non valebat iſta ſtipulatio propter incertitudinẽ
illius cui acquirenda ſit,vt in d.§.ſi fructuarius.ver. j.ſed hodie iu-
re Codicis valet,& alternatiua reſoluitͬ in coniunctam.l. pe. C.de
uerb.ſig.non tñ ſunt duo rei,ſed cuilibet acꝗritur pro parte,vt in
d.§.cum in tabulis.& dic de hoc,vt ĩ.ti.j.l.ꝓ inde.Ex his paucis Pa
tet iſte articulus expeditus.¶Et prędicta quando in ſtipulatione
deducitͬ res diuiſibilis:ſi aũt indiuiſibilis, vt ſeruitus , licèt quilibet
teneatur inſolidum,& ẽt acquiratur cuilibet,non tñ dicuntur plu
res rei debendi vel credendi,ꝗ hoc prouenit ex natura rei , non
ex eo qđ actum fuerit.& hoc patet,quia vno eorum lit. conteſt.
non prohibetͬ alter agere:imò quilibet eorum põt agere & exige
re inſolidum vt in l.ij.§.ex his.ſ.titu. j. qđ non ɔtingit in pluribus
reis credendi,vt in fi.huius l.& l.ſeq.in fi. & ſic iura loquentia de
pluribus reis debendi vel credendi, locum non habent in eis. &
hæc eſt communis opinio Doctorum. ꝗcꝗd ſentiat gl.& ꝗdam
eam ſequentes in d.§.cũ in tabulis.ꝗ vult,ꝙ iure iſto eſſent plures
rei debendi vel credendi,ſecus hodie,niſi ſit expreſsè actũ, ſed cer
tè nec hodie,nec olim vt dictum eſt.In eadem glo. ibi , ſed hodie
ſecus.Doctores oẽs ɔ̃,ꝗ per Auth.de duob.reis . nihil eſt hodie
immutatum in modo conſtituendi plures reos, ſed ſolum in mo
do exigendi,quia ꝑ̃ſuppoſito ꝙ ſint plures rei debẽdi , poterat o-
lim creditor eligere quem volebat exigere inſolidum.vt infra l.ꝓ
xi.§.fi.hodie vero ſi ambo ſunt prçſentes , & ſoluendo , non põt
conuenire alterum eorum,niſi pro ſua parte,ꝗ locum habet in-
ter eos beneficium diuiſionis:non intelligas tamen ꝙ actio,& ob
ligatio ſint ipſo iure diuerſa,ſed diuiduntur mediante exceptione
oppoſita,ſi aũt eſt dubium,vtrum alter ſit ſoluendo vel non,non
põt alter ɔueniri inſolidum,niſi prius illo excuſſo,& reperto non
ſoluendo.& iſta duo adduntͬ per illam Auth.ad iura vetera. & ſic
onus imminet creditori in probando ꝙ aliter non ſit ſoluendo
per excuſſionem iam factã,& aliter non eſt aperta ſibi via agen-
di inſolidum ɔ̃ alterum qñ ambo ſunt præſentes,ſecus ſi alter ab-
eſt extra territorium ius dicentis, ſed in fideiuſſoribus, in quibus
iſto iure dabatur beneficium diuiſionis ex epiſtola diui Adriani,
incumbebat onus ipſi fideiuſſori conuento inſolidum probãdo
ꝙ alter ſit ſoluendo,& niſi probet,nõ auditͬ ſi petat alterũ excuti,
niſi offerat,& promittat ꝙ excutiatͬ ſuo periculo & impenſa.vt ĩ.
de fideiuſ.l.ſi dubitetͬ.in princ.¶In gl.ſequenti. pro ipſius euiden-
tia premitte,ꝙ ſi iſta verba poſita in tex.ſ. {petitiõe & acceptiliat.}
intelligantͬ actiuè ex parte reorũ credendi,clarũ eſt , ꝙ vnus eorũ
petendo,& litem conteſtando pręoccupat ſibi debitum, & con-
firmat ſuã oblonem,ſed oblonem correi extinguit, ac ſi ipſe ſo-
lus fuiſſet ſtipulatus.ſiue ſint ſocij,ſiue non,vt eſt caſus no. in l. fi-
deicommiſſa.§.plerumque in fi.ſ.de leg.iij.teneatͬ tñ cauere debi-
tori de defendendo cũ aduerſus alterũ correũ.vt ibi, licèt non te-
neatͬ cauere ꝙ correus habebit ratũ,vt no.gl.ſingularis in l. iij. ſol.
4 mat.circa fi.in gl.mag.¶ † Itẽ ſi vnus ex correis credendi liberat
debitorẽ ꝑ acceptilationẽ,nõ tollitͬ ſua oblo & actio , ſed ẽt oblo
& actio correi ipſo iure ſimiliter,ſiue ſint ſocij,ſiue non,vt in l. iij.
§.nunc de effectu.de libe.lega.qñ acceptilatio habet vim ſolutio-
nis,& ſolutio vni facta liberat quẽ ab vtroque:ſed ſi iſta verba re-
ferantur ad duos reos debendi,& ſic capiantͬ paſſiuè , tunc prout
tex.loquitͬ de acceptilatione clarum eſt,ꝙ liberato vno per acce-
ptilationem alter intelligitͬ liberatus ſilr,ſiue ſint ſocij, ſiue non,vt
eſt caſus in d.l.iij.§.nunc de effectu.& ĩ. de accepti. l. ſi ex plurib.
ſed cũ loquitͬ in petitione,eſt magis dubium.nã tex.hic innuit idẽ,
vt lite ɔteſtata ɔ̃ vnũ,liberetͬ alter.Et pro hoc facit rõ, quia litis cõ-
teſt.hẽt vim iuramenti.vt l.qui iuraſſe.§.fi.de iureiuran.& iurm ha
bet vim ſolutionis vt ibi ẽt hr̃,& ſolutio vnius liberat alterũ . In ɔ̃-
rium eſt caſus in l.fi.C.de fideiuſſo.vbi ẽt ꝑ ſñĩam latam ɔ̃ vnum
non liberatur alter,niſi ſecuta ſit exactio,& ẽt ꝑ rõnem, ꝗ litis ɔ-
teſt.non dẽt nocere actori,ſed ꝓdeſſe,vt in regula iuris. nemo. &
hæc vera.Et iõ inquantum iſte text. intelligatͬ paſſiuè , dẽt intelligi
de petitione effectuali ex qua ſecuta ſit ſolutio. vt in ſecunda ſolu
5 tione gl.ꝗ eſt vera ibi,vel dic cum effectu &c.†Quid autem in pa-
cto de non petendo facto ab vno ex correis debendi,an alteri no
ceat ſicut nocet acceptilatio,tunc diſtinguit an ſint ſocij,vel non.
quod dic vt ſ.de pact.l.ſi unus.in prin.ꝗ non habet vim ſolutio-
nis,cętera an pactum vnius noceat vel proſit alteri , vide plenè ꝑ
Bar.in d.l.ex duobus.

LEX III.

1 **In duobus reis.** †Quando plures ſe obligãt vt duo
rei,licèt ex interuallo, per ſecũdam
oblonem non tollitͬ prima iure nouationis,quia cenſetur actum
contrarium h.d.¶Not.hic caſum expreſſum de eo de quo dubi-
tauit gl.in l.ſi ex duobus.ĩ.eo.ꝙ ſi primò interrogaui te an ꝓmit-
tas mihi centum,& tu promiſiſti,poſtea ex interuallo interrogo
Titium

Titium an promittat mihi eadem cētum, & ipſe promittit, quòd iſtud interuallū inter promiſſionem vnius, & promiſſionem alterius non habeat vitiare conſtōnem duorum reorū, nec ob. infra eo. l. duos. §. fi. qa ibi de interuallo qđ eſt inter interrogationē & rñſionem. hic non ſic. Sed inter interrogationem & reſponſionē vnius, & interrogationē & rñſionem alterius, hoc tñ vr̃ verum, qñ hoc actū eſt expreſsè inter partes, quia ſcđus ſe obligat vt correus primi, & ſic eſt intentio partium ꝙ prima obligatio non tollat̃ per regulam iuris nouationis. Et hoc vult iſte tex. al's ſi non eſt actum hoc expreſſè, tunc ſi ex interuallo, per ſecundam tolletur prima iure nouationis hoc iure, ſ'm ꝙ propter interuentum nouæ perſonę (licèt nihil adderetur in re) fiebat nouatio. hodie ſecus vt in l. fi. C. de noua. & ſic hodie ēt ſi non eſſet expreſſè actū, ꝙ nō eſſetis duo correi, tñ eritis, qa vna obligatio cedit alteri. ſi aūt incōtinenti, tunc ēt iure iſto non præſumet̃ nouatio. arg. eorum quæ no. in l. nam ad ea. de cond. & demon. quia non eſt veriſimile, ꝙ voluerint vnam per alteram tolli incontinenti.

1 *Creditor poteſt unū ex reis debendi quem vult conuenire & exigere inſolidum, poteſt etiam quemlibet eorum conuenire pro parte. Item uno ſoluente liberatur alter.*
2 *Si tota utilitas contractus peruenit ad unum ex reis debendi, an alter q æquè principaliter ſe obligauit, poſſit petere quòd ille prius excutiatur.*
3 *Rei debendi an hodie habeant beneficium diuiſionis,*
4 *An creditor poſſit quemlibet eorum inſolidum conuenire.*
5 *Pendente iudicio contra vnū, an poſſit agere inſolidum contra alterum.*
P *Plures an poſſint in eodem libello conueniri uel accuſari, & ſi conueniāt ſaparatim, an tunc poſſint cogi ad inſtantiam creditorum unum tantū dare libellum.*
7 *Si creditor agit contra quemlibet ex correis pro parte, an uideatur actionem diuiſiſſe.*
8 *Si debes mihi centum poſſum petere quinquaginta, & qualiter debeam petere.*
Quòd poſſim petere partem à fideiuſſore, & partem à principali.
Si vnus ex reis ſoluit partem, an pro reſiduo poterit æqualiter conueniri cum altero.

1 **§. Vbi duo.** †Creditor pōt vnum ex reis, debēdi quem vult ↄuenire & exigere inſolidum: pōt etiā quemlibet eorum cōuenire pro parte. Item vno ſoluente liberatur alter. h. d. vſq; ibi (partes autem.) ſecundo qñ quēlibet pro parte vſq; ibi, (vtique) tertio qñ vnus ſoluit totum an liberet̃ alter. & pmiſſa rōne determinat ꝙ ſic: venio ad caſum.) ¶ In gl. j. ibi. (arg. ↄ infra iudi. ſol. l. iam tñ.) dic iſtud ↄrium venit ad ſ'm caſum huius §. Et rñde ꝙ contrarium loquitur in reo qui volebat diuidere defenſionem, & non pōt inuito actore, qa intereſt actoris ꝙ non diuidat̃. hic loquit̃ in actore qui volebat diuidere petitionē. & hoc poteſt inuito reo, cum ex hoc reus non ſentiat damnum, ſed vtilitatē. ſufficit. ſuꝑ iſtis gl. non habeo plus dicere. ¶ Opp. ↄ primum dictum ꝙ non poterit vnus ſolus ↄueniri inſolidum, vt in Auth. de duob. reis. Sol. illud de iure nouiſſimo. vt dixi in l. j. Sed ↄ ſecundo qđ idem eſt de iure antiquo, vt j. de fideiuſ. l. & ſi dubitet̃ C. de conſti. pec. l. fi. Sol. illa iura loquunt̃ in his q̃ tenentur acceſſoriè ꝓ alio, vt fideiuſſores, ↄſtitutores, & mandatores, in qbus ēt de iure veteri mitius agebatur, q̃ cum illis qui tenebantur pro ſeipſis. nam licèt qs teneat̃ inſolidum mero iure, vt Inſti. de fideiuſ. §. ſi plures. tamen habebant beneficium diuiſionis ex epiſtola diui Adria. de qua in l. ſi dubitetur. C. de fideiuſ. ¶ Sed ↄ tertio ꝙ idem in illis qui pro ſe tenebantur, vt in pluribus tutoribus, aut curatoribus, vt l. j. §. nunc tractemus. de tu. & ra. diſtra. Sol. ibi tenebantur rōne officij neceſſarij, cum quibus ēt mitius agebatur, q̃ cùm his, qui ex cā merè voluntaria tenebant̃. ¶ Sed quarto ꝙ idem in his qui ex cā merè voluntaria, vt pluribus apud quos depoſita eſſet eadē res, & ꝑ culpam vel dolum ipſorum fuiſſet deteriorata, nā qlibet tenet̃ inſolidū, vt in l. ſi duo. ſ. depoſi. & eſt cā mere voluntaria, & tamē ↄueniunt̃ exemplo pluriū tutorū, vel curatorū, vt in l. j. §. ſi apud duos eo. ti. depo. ergo habebant beneficium diuiſionis, ſicut & illi. qđ ēt tenet hic Bar. ſed reſponde hic ſuſtinendo hanc opi. ꝙ tenent̃ ex obligatione legali. ſed hic loqtur in his, qui tenentur ex ꝓprio ↄctu, & obligatione ↄuentionali. nam in ſecundario obligatio ꝑuenit ex obligatione legali ad intereſſe & mitius agit̃ cū lege, q̃ cum hoīe.
2 ¶ † Vltimò oppo. ꝙ idē in his q̃ ex proprio ↄctu & obligatione ↄuentionali, vt l. vnde q̃ritur. ſ. commoda. Sol. & tenementi. ſi conueniebant vnum ex reis debendi inſolidum hoc iure & ipſe dicebat cōueniri ſe ꝓ parte tñ, & alterum pro altera parte, qa erat ſoluendo, nō audiebat̃ hoc iure. vt hic, ſed ſi dicebat ad alterū ꝑueniſſe vtilitatē ↄctus, & nō ad ſe, & paratus erat hoc oñdere, & ēt ꝙ ille excuteret̃ ſuo periculo, & impēſa, ēt iure iſto debebat audiri ꝑ l. ↄria. qđ ēt not. & iō ſi hodie tota pecunia ꝑueniſſet ad vnū tñ, licèt alter ſe obligaſſet ęquè principaliter, poſſet petere, ꝙ ille prius excuteret̃. Ita vr̃ ſentire hic Bar. tñ ipſe intelligit hoc verū, qñ ita eſſet actum inter creditorem, & illos duos obligatos, ꝙ ad vnum tñ ꝑueniret tota pecunia. ſed ſi hoc non conueniret cū creditore, licèt illi inter ſe hoc fecerint: maius eſt dubiū, qa factum illorum nō dēt nocere creditori. tñ adhuc idem tenet ꝑ illā l. no. ſed Guli. de Cu. vr̃ ſentire in l. ſed Iul. ſ. ad Mace. ꝙ ēt in primo caſu, qñ fuit actum inter creditorem, & illos ex quo creditor tñ voluit, ꝙ vterq; ſe obligaret æquè principaliter ad hoc, vt iſtud aliqd operet̃, non habeat ille ad quē pecunia non ꝑuenit bñficium excuſſionis. qđ ego intelligo verum, qñ fideiuſſor vellet hoc opponere dicēs, ꝙ licèt non ſe obligauerit principal'r, ex quo ad ipſum nulla vtilitas ꝑuenit, debet reputari vt fideiuſſor. nā tunc nihil oꝑaretur cautela aſſumpta, ꝙ obligaretur ęquè principal'r. ſed ſi vult opponere tanq̃ correus, puta ꝙ alius conueniatur pro parte ſua, nō dico inſolidū, licèt ad alium inſolidum ꝑuenerit, & ipſe pro ſua. licèt ad eū nihil ꝑuenerit, tūc hoc poterit opponere. & ita intelligo opi. Bar. niſi fuerit renunciatū bñficio diuiſionis, & ſic in effectu non poterit opponere bñficium excuſſionis, ſed diui-
3 ſionis. ſic ſufficit ꝓ iſta mane. ¶ † Quod aūt dixi plures reos debendi habere hodie bñficium diuiſionis ſi oēs ſunt p̃ſentes, & ſoluendo, uel bñficium excuſſionis, ſi dubitat̃ an alter ſit ſoluēdo, procedit in his, qui obligati ſunt ex ꝓprio ↄctu, vt patet ex d. Auth. nō ſic, ſi ex ↄctu alieno. ut plures mercatores habentes vnū inſtitorē, nā ex contractu celebrato cū illo qlibet eorū tenet̃ inſolidū, vt in l. j. in fi. de exerci. ne in plures pſonas diſtinguat̃ q cū vno ↄtraxit. vt in l. ne in plures. q̃ ibi ſequit̃, & dicūtur plures rei debēdi, vt no. Bar. j. eo. l. eadē. in prin. & ī iſtis nihil eſt immutatū ſ'm Bar. qm̃ adhuc durat eadem rō. & ſic nec olim, nec inter iſtos locus erit bñficio diuiſionis ſ'm Bar. qđ ſatis placet, licèt Ang. videat̃ tenere ↄtrarium. j. e. l. reos. Itē ꝓcedit qñ inter correos ſubeſt altera fideiuſſio, ut patet. ex d. auth. quę de hoc facit mentionē, al'r nō eſſet locus dicto bñficio diuiſionis ſ'm Bar. tunc aūt eſt altera fideiuſſio, qñ ſunt obligati ex contractu oneroſo, ex quo cōiter ad vtrunq; ꝑuenit vtilitas, iō ſi vnus ſolueret totū, recuperaret a correo pro parte, q̃ ad illū ꝑuenit. vt no. in l. j. C. e. & plenè j. e. l. reos. ideo dictat æquitas, ꝙ ſi ille eſt p̃ſens, & ſoluēdo, ꝙ ↄueniat̃ ꝓ rata ſua à creditore ꝓ qua poſſet cōueniri à correo ſi totū ſolueret, vt vitet̃ circuitus, ſecus ſi ex cā lucratiua, qa tunc ſi unus ſolueret totū, nihil recuperaret a correo. ut no. in l. ſi Titio. de leg. ij. & plenè j. e. l. reos. unde nō dicunt̃ inuicē fideiuſſiſſe, & ꝑ ↄſequēs nō hn̄t beneficium diuiſionis ſ'm Bar. & ſ'm hoc ſi tota vtilitas ꝑueniſſet ad vnū, & alter ↄueniret̃, poſſet petere ꝙ ille prius excuteret̃, & ñ eſſet bñficium diuiſionis, ſed excuſſionis in totū, quod ēt tenuit Bar. vt ſ. dixi ꝑ l. vñ qritur ↄmoda. Sed ego. ſ. dixi ↄrium, quia intētio partiū vr̃ fuiſſe, ꝙ quilibet ↄueniretur ęquè principaliter, poſtq̃ quilibet ſe principaliter obligauit. & ſic vr̃ renuntiaſſe beneficio excuſſionis ſ'm Guil. de cu. ideo vr̃, ꝙ ēt inter illos, qui ſunt obligati ex cā lucratiua, & ſic non vñr inuicem fideiubere locum haberet beneficium diuiſionis. & hoc vr̃ tenere do. Rapha. hic qđ placet. Nec ob. l. vñ q̃ritur, quia ibi conueniebant̃ extra id de quo fuit actum à principio hic ad illud de quo fuit actum, vnde non ſubeſt eadem æquitas excuſſionis, ideo non habet locum ↄ intentionem partium, quia non reperit̃ iure cautum ſicut, reperitur de
4 beneficio diuiſionis. ¶ † Vltimo circa iſtum articulum q̃ritur. qđ ſi creditor vult conuenire quemlibet reum debēdi inſolidum an poterit: ſi. n. vult conuenire ꝓ parte, ↄſtat ꝙ ſic. ut hic. In ſecundo caſu Bar. tenet ꝙ poterit duob. ↄcurrentibus primò ꝙ ſimul eos conueniat eodē libello, uel diuerſis eodem tꝑe porrectis. Item ꝙ
a dicatur in libello ꝙ erit vnica ſolutione contentus.[a] & ꝙ ſententia ſit conformis libello, al's non poſſet condemnari Itē probatur in l. j. C. ſi plures vna ſnīa. vbi patet ꝙ poteſt condemnari per iudicem quilibet inſolidū, ergo a quolibet inſolidum pōt peti, ut patet ex no. in l. j. C. de fideiuſ. in gl. parua q̃ dicit ita exigi, ꝙ illa ꝓteſtatio eſt neceſſaria. Sed Bal. in l. ſi plurib. de lega ii. tenet ꝙ non ſit neceſſaria. quia tacitè ineſt, ſi conuenit eos tanquam correos, vt patet hic in fi. vbi ſufficit vna ſolutio. Et hoc nota pro ſuſtētatione libelli, quia ſecundum Bar. reijceret̃ libellus tanq̃ ineptus, si non eſſet illa proteſtatio, & proceſſus agitatus ſuper eo non valeret, & qñcunque poſſet opponi de ineptitudine, & nō valeret ſnīa, vt not. Inſt. de obli in prin. & ꝑ Bal. in l. actori. C. de iureiu. quæ oīa ceſſant retenta opi. Bal. Si aūt primo conuenit vnū, poſtea ex interuallo dat libellum contra alterum, an ille poterit ſe tueri exceptione li-
b tis pendentis[b] contra primum ut nō cogat̃ reſpondere? Tres fuerunt opi. Prima ꝙ sic, vt no. in Auth. de duob. reis. in corpore. & fuit opi. Azo. Secūda fuit Dy. ꝙ in prima inſtantia poſſit, ꝑ l. quoties. §. si creditor. de pecu. ſed pēdente cauſa appellationis ↄ primū bñ pōt agi ↄ ſ'm per l. creditor. in prin. ſ. manda. Tertia eſt opi. Bar. qui non videt rōnē diuerſitatis inter primam inſtantiā & inſtātiā cāæ appl'onis, ideo tenet indiſtinctè, ꝙ lite pendente ↄ primū ↄuētum

ADDITIONES.

a ¶ Cōtētus Adde Bal. in l. j. C. de fideiuſ. tu. & dicit Bal. in l. fi. in fi. C. ꝙ cū eo. ꝙ procedit libellus ſimpliciter ↄ dominum de peculio, licèt nō dicatur quatenus eſt in peculio, quia Iudex habet poſtea moderare quod not. & vide quod not. gl. & Doct. in l. ſemper. §. in ſepulchro. ſ. quod vi aut clam.
b ¶ Litis pendentis. Vide Bal. in l. fi. C. de fideiuſ. & in l. fin. C. de duobus reis. Imo. in l. hoc amplius. §. fi. cum ſe. de dam. infe.

tum non prohibetur creditor agere contra alium correũ per illã
l.creditor.in prin.nec ille põt ſe tueri exceptione litis pendẽtis. &
rñdet ad l.quoties.§.ſi creditor.quia loqtur in actionibus q̃ per e-
lectionẽ tollunt̃,hic non ſic.Iſtud dictũ Bar.procedit ſine dubio,
ſi primus cõuẽtus eſſet ꝯtumax in primo iudicio,nã tunc ſecun-
dus cõuentus nõ põt opponere exceptionẽ litis pẽdentis ꝯ̃ alte-
rum,q eſt contumax,ſicut poſſet opponere de alia lite pendente
ꝯ̃ ſeipſum ſup eodẽ coram alio iudice.poſtq̃ ille eſt contumax,vt
idẽ Bar.not.in l.ſepulchri.ff ſepul. viol.& in l.vbi cœptũ.ſ. de iudi.
Et ita expreſsè determinat Bar.in caſu noſtro. ſ. de dam. infect.l.
quamuis alienus.cũ l.præcedẽ.q̃ incipit hoc amplius,vbi hoc col-
ligit̃:ſed ſi non eſt ꝯtumax in prima lite,vr̃ dicẽdum ꝯ̃riũ, qñ pri-
mum iudicium ſic ſe hẽt,ꝙ abſolutoria lata pro primo conuẽto,
põt parere exceptionẽ rei iudicatæ ſcd̃o conuento,vt ſi eſſet lata
ſuper facto,prout determinat Bar.in l.ex duob. ĵ. eo. in iiij. q̃one
ꝑ l.duob.§.j.de iureiurã.ergo non admittit̃ ꝯcurſus,& cumulatio
dictorũ iudiciorũ.ꝑ l.fundi.& l.fundũ.ſ.de exceptio.& ſine dubio
ſi determinatio Bar.in d.l.ex duob.eſſet vera,determinatio ſua q̃
ponit hic eſſet falſa ꝑ dictã rõnẽ.ſed puto illã non eſſe veram,ſed
potius iſtã,qa dũ in iur̃o diſtinguit̃ an ſit iuratũ ſup facto, an ſup
actione,vt d.l.duob.§.j.in ſnĩa tñ non diſtinguitur,immo lata pro
uno non prodeſt alteri ẽt fideiuſſori.& ẽt ſi ſit lata ſup facto,pro-
ut Bar.determinat in d.§.j.& in l.adulter.§. fin. de adult. & ita fuit
5 diſputando determinatũ per Richar.Mal.¶†Tene ergo ꝙ pẽdẽte
iudicio ꝯ̃ primũ,põt agi contra alium inſolidum obligatum ſm
Bar.ſufficit tñ vna ſolutio.& iſtud no.nã al's habui de facto cõſu-
lere qñ erant plures obligati ad idem.an lite pendẽte ꝯ̃ vnũ,poſſet
inchoari iudiciũ ꝯ̃ alterũ,& oportuit me recurrere ad hic not. Et
ꝑdicta de primo caſu huius §.& ſubdit Bar.hic ꝙ ſi factum fuit ꝯ̃
quemlibet inſolidum eodẽ libello,vel diuerſis ſimul traditis, dẽt
negotium cõiter examinari & ſimul terminari.vt colligit̃ in auth.
ꝑdicta.Et ſi ꝯ̃ fieret,poſſet appellari,ſed olim hoc non erat,immò
poterat terminari q̃tum ad vnum,& quantũ ad alterũ ſupſederi
ꝑ l.nõ idcirco.ſ de iudic.& illud eſt tertiũ quod addit̃ ꝑ illã authẽ.
dicit ẽt,ꝙ non expedit opponere diuiſionis bñficium, niſi in exe-
cutione ſnĩarum,,ſed qñ vnus ſolus conuenit̃, debet opponi añ
latã ſnĩam.& niſi opponat̃,poſtea non poſſet opponi, immò mit
tetur ſnĩa executioni inſolidum ꝯ̃ ꝯdemnatum.quod tene menti
6 per ea q̃ no.in l.ſi dubitet̃. ĵ.de fideiuſ.†Quod aũt in eodẽ libello
plures obligati ex eadem cã poterint conueniri, patet ꝑ l.ſi qs cũ
procuratorio.§.vnius litis. ſ.de procu.nã & accuſari pñt ex eodẽ
delicto vnico libello,vt l.j.C.ſi reus vel accuſ.mor. fue. & qđ not.
in l.eo quod.C.ſi cer.pet.& uide in Specu.de libel.ꝯcep. §. ri. verſ.
Itẽ pone.ꝙ agit rei vendi.ꝯ̃ quatuor,& nullus põt petere ſibi dari
libellum ſeparatũ,poſſet ẽt creditor dare plures libellos. Sed ad in
ſtantiã cõuentorũ põt cogi & vnũ tñ libellũ dare,ne diſtinguant̃
7 in plura iudicia.& hoc ſentit Bar. hic. ¶ † Circa ſm caſum debes
ſcire,ꝙ ſi creditor agit ꝯ̃ quemlibet ex correis pro parte,vr̃ ſtatim
actionem diuiſiſſe hoc iure,quo inter eos non erat locus benefi-
cio diuiſionis,& ſic non cõpellat̃ agere pro parte. & agendo vo-
luntariè vr̃ diuidere,& cuilibet eorum vr̃ facere pactum de non
conueniendo ipſum,niſi pro illa parte,ideo poſito quòd alter ip-
ſorum reperiatur nõ ſoluẽdo,non poterit pro parte illius ad alte-
rum recurrere.ꝑ l.liberum.C.de fideiuſ.ſed ſi unum tñ conueni-
rẹt pro parte,non videretur diuidere.& illo reperto non ſoluen-
do poſſet alterum inſolidum ꝯuenire per l.reos eo.tit.hodie verò
cum hẽant bñficium diuiſionis,ſi ſunt pñtes ſoluendo, non vi-
deretur diuidiſſe agendo ꝯ̃ quẽlibet pro parte, qa hoc facit neceſ-
ſariò.nam ſi egiſſet ꝯ̃ vnum inſolidum,potuiſſet repelli exceptiõe
dicti bñficij,& iõ ſi alter reperiret̃ nõ ſoluẽdo poſſet pro parte il-
lius ad alterum recurrere.nam alterius nãæ eſt diuiſio, q̃ creditor
facit ſua voluntate,q̃ illa quam facit coactus ex diſpoſitione lega
li:& de his vide q̃ no.Bar.in l.ſi creditores.C.de pac. & ĵ. de fide-
8 iuſ.l.inter eos.§.j.Non ſunt alia.¶†Not.ẽt hic,ꝙ ſi debes mihi cẽ-
tum,poſſum petere quinquaginta,ſed qualiter debeã petere. dic
ut no.plenè.in l.ſcire debemus.ſ.tit.j.¶Item not. ꝙ poſſum partẽ
petere à fideiuſſore,& partem à principali, qđ raro alibi reperies.
¶In vltimo caſu dic,ꝙ loquitur qñ vnus eorum ſoluit totum,ut
alter liberet.Quid ſi ſoluit partẽ: vide no.in l.inter eos.§. j. de fide-
iuſ.an pro reſiduo poterit ęqualiter conueniri cum altero.

LEX IIII.

Duo rei. Conſtitutio duorũ reorũ nõ vitiat̃, licèt ꝑcedat
interrogatio ꝑ verbũ pluralis numeri, & ſecuta
ſit rñſio ꝑ verbũ ſingularis numeri,vel econuerſo. h.d. Quę aũt
diuerſitas habeat uitiare,& q̃ nõ, dic ut per Bar. ĵ.eo.l.fin.

LEX V.

1 *In obligatione operarum uel alterius facti poſſunt cõſtitui duo rei de-*
bendi ſicut etiam poteſt dari fideiuſſor.
2 *Operæ vnius, an cenſeantur eædem cum operis alterius.*
3 *An in obligatione facti poterit interuenire fideiuſſor.*

1 **NEmo eſt.** †In oblõne oꝑarum vel alterius fa-
cti pñt ꝯſtitui duo rei debendi,ſicut
ẽt põt dari fideiuſſor.h.d.in effectu.& eſt ſingularis l.
Gl.tñ q̃ ſunt hic ſunt valde verboſæ, & tẽdunt ad v-
num ſolum finem.& ꝑmittit primo duo ad euidẽtiam vſque ibi.
(Ideoq;.)poſtea determinat illud de quo dubitatur, an poterunt
ꝯſtitui duo rei debendi vel credendi.¶Venio ad caſum, hic ſunt
tres gl.magnę.& q̃libet earum circa fi.opp.de l.inter artifices. ĵ.de
ſol.ubi patet,ꝙ ſi ꝓmiſſor oꝑarũ dedit fideiuſſores, ſolo opera-
rum facta ꝑ fideiuſſorem non liberat debitorem, niſi ſtipulator
ꝯſentiat.br̃ dic,ꝙ illa põt intelligi qñ non erat eiuſdẽ peritię,& tũc
clara eſt ſolo, qa nõ ſunt eiuſdem operę verè,vel fictè,& hic ſic.
vel ſi erat eiuſdẽ peritiæ,loquit̃ in fideiuſſore,hic loqtur in correo
nã tũc creditor recipiendo correũ eiuſdẽ peritiæ, vr̃ tacitè egiſſe
ꝙ poſſit præſtare operas ſuas.& ſic ꝑꝑ iſta duo operę ipſius fin-
gunt̃ eędem cũ operis alterius,nõ ſic in fideiuſſore qui recipit̃ ꝓ
obligatione oꝑarum,ẽt ſi ipſe neſciret eas preſtare.nam cenſetur
obligaſſe ad intereſſe ſi non prętantur a principali. ad qđ intereſſę
ẽt ipſe principalis obligatur,ſi non ꝑſtat,vt in l. ſtiplõnes non diui
duntur.§.Celſus.ſ.titu. j.Non ergo ſic vr̃ actum in fideiuſſore,ꝙ
debeat ꝑſtare operas ſuas pro ſuis,ſicut vr̃ actum in correo.& ad
2 qđ uide qđ dixi in l.cũ filius.§.j.ſ.tit.j.& hæc eſt vera ſolo. † Nunc
pro declaratione primæ gl.opp.ij.ſ.eo.ubi duo rei debent eſſe ob
ligati ad eandem rem,& hic erãt obligati ad diuerſas gl. uoluit in
effectu,ꝙ imò hic non ſit diuerſitas in rebus ꝓmiſſis, qa operæ
a vnius cenſentur eędẽ cũ operis alterius fictione iuris ꝑꝑ illa duo,
qa ſunt eiuſdem peritiæ, & qa tacitè vr̃ actum, ꝙ operę vnius,
poſſunt ſolui pro operis alterius,ſed eſt diuerſitas ſolum in ſolo-
ne,qa actus ſoluendi vnius,nõ eſt actus ſoluẽdi alterius. ſed iſtud
non habet vitiare ꝯſtõnem duorum reorum: nam si promittis
mihi Stichum,& Titius eundem Stichum,eſtis duo correi, & tñ
actus ſoluendi tuus nõ eſt idem cum actu ſoluẽdi ipsius Titij, res
tñ eſt eadem re vera, siue ſoluatur per te,siue per Titium, ſed in
3 oꝑis non eſt identitas realis,ſed ficta,& hoc vult glo.illa. †Pro de-
claratione gl.vide omnino Bart. in l. si qs pro eo. ĵ. de fideiuſ. in
prin.vbi plenè tractat an in obligatione facti poterit interuenire fi
deiuſſor,& per quæ verba debeat ſe obligare, ad hoc vt ualeat fi-
deiuſſio & tetigi in l.cum filius.§.j.ſupra tit.j.

ADDITIO.

2 ¶ Operis alterius.An q promiſit legere liberũ poſſit illũ legere per ſubſti
tutũ.vide per Bar.in l.pen.de var.& extraor co.Bal.in l.parabolani .C.de
epiſc. & cle. Bar.in l.j.C.de agẽ.in re.Bal.in c.j.§.ſi quis deceſſit.ſi de feud.
defun.cõte.inter do.& agn.vbi dicit ꝙ officia ſolennia ſicut poteſtaria,&
capitenatus per aliũ non poſſunt explicari,niſi in caſu neceſſitatis.vt in
Auth.de col.§.ad hoc.& dicit idem Bal.in c.j.§.mutus.Epiſcopũ,vel abba
tem,ꝙ qñ iniunctũ.eſt alicui ꝙ perſonaliter exequatur,non poteſt alteri
committere,etiam de partium voluntare.

LEX IV.

Duos reos. Si ex duobus ſimul interrogatis alter tñ rñ
derit,uel ex duobus interrogantib.alteri tñ
ſit rñſum,ille ſolus obligat̃.Et illi ſoli acqrit obligatio & non ꝯſti-
tuuntur duo rei.¶Itẽ põt unus ex duob.reis debẽdi dare fideiuſ-
ſorem,licèt alter nõ det.h.d.vſq; ad §.duo rei.¶In tex.ibi. (ſi utrũ-
que interrogauero.) Dic hoc tñ ſolum non ſufficit,niſi vterq; re
ſpondeat ad hoc vt ꝯſtituant̃ duo rei,ſed bñ ſufficit ad obligandũ
rñdentem tñ,& hoc eſt qđ ſequit̃.¶In tex.ibi,(neq; enim) dic ꝙ
videbat̃,ꝙ poſtq̃ fuerint ſimul interrogati cenſet̃ ineſſe conditio
in interrogatione cuiuſlibet,vel rñſione, si alter ſimiliter rñderit,
cuius ꝯ̃riũ hic dr̃,ſed ꝯ̃ hoc gl.opp.ff l.ſtiplo.§.ſiue.de no. ope.nũc.
vbi ineſt tacita ꝯditio,& nõ rñdet,ſed dic ſm Dy. ꝙ ineſt ff eo qđ
nãliter ad ſtiplõnem pertinet,vt ſ.tit.j.l.interdum. nõ de his quæ
ſunt merè accidentalia.vt hic.Hic non ſunt alia.

1 *Inſtrumentum uel ſcripturæ confeſſio non dicitur actus extraneus, ſicut*
nec datio fideiuſſoris.

§.Duo rei. †Modicũ interuallũ inter interrogationẽ &
rñſionẽ nõ uitiat ſtiplonẽ, si nõ interueniat
actus oĩno ex̃neus,nec uitiat ꝯſtõnem duorũ reorũ, & datio fi-
deiuſſoris nõ dr̃ actus oĩno ex̃neus,nec ẽt dr̃ inducere longũ in-
teruallũ.h.d.in effectu.Et loquit̃ hic in pluribus ſimul interrogan
tibus quorũ vni ſtatim fuit rñſum,alteri nõ ſtatim, ſed cũ aliquo
interuallo,& dr̃ ꝙ nihilominus ualet ſtiplo quo ad illũ, & ꝯſtituũ
tur duo rei credẽdi si nõ interuenit longũ interuallum, nec actus
oĩno ex̃neus:si aũt longũ interuallũ,ſecus,ut ĵ. eo. l.si ex duob.q̃
loqtur in caſu econuerſo in plurib.ſimul interrogatis,quorũ vnꝰ
ſtatim rñdit,alter verò ex lõgo interuallo,nã ille nõ obligat̃,ſed ſo
lus primus,& nõ ꝯſtituunt̃ duo rei.Et sic lõgũ interuallũ inter in-
terrogationẽ & rñſionẽ vitiat ſtiplonẽ,ſed gl.il.j.§.j.ſ.ti. vr̃ dicere
ꝯ̃riũ,si nõ interuenit ẽt actus ex̃neus.Et ibi tenui illã gl.& ꝓ illa fa
cit tex.in d.l.si ex duobus.ibi cum actor ad alia negotia &c. q in-
nuit nõ ſufficere longum interuallum,niſi ad alia negotia extra-
nea diuerſum fuerit.Si aũt non fuerunt interrogati ſimul, ſed di-
uerſis temporibus,primo unus,q reſpondit,poſtea alter, qui ſimi
liter

liter rñdit incontinenti, an hoc interuallum inter interrogationẽ & rñſionẽ vnius, & interrogationẽ & rñſionem alterius hẽat vitiare cõſtitutionẽ duorũ reorũ, nã ſtipulationem ꝯſtat ꝙ nõ habeat vitiare, & ꝙ ambo ſint obligati. Sed an ſint duo rei, vt in eis habeant locũ iura de duob. reis promittẽdi, puta l. fi. C. eo. tit. q̃ vult ꝙ interruptio pſcriptionis facta ꝯ vnũ proſit contra alterũ, vel ꝙ acceptilatio vni facta pſit alteri, vt §. eo. l. ij. & multa alia quæ locũ habent qñ propriè duo rei, & nõ qñ non ſunt, licèt quilibet inſolidum teneat. de hoc habuiſti caſum, ſupra eo. l. in duobus. in prin. ꝙ non vitiat ꝯditio duorum reorũ dũmodo ſit certũ, ꝙ eo aio ſe obligarunt, alſ ✲ ſi non ſit certũ, tunc ſi ex interuallo per ſecundam ſtipulationem tolleret prima iure nouationis hoc iure, ſm quod pp interuentũ noue pſonę, licèt nihil adderet in re, fiebat nouatio, ✲ vt ibi dixi, licèt hodie ſecus. ¶In tex. ibi. {duo rei.} ſubaudi ſtipulandi. vt colligitur infra, dum dicit. {vtrique rñdeatur.}

2 †Et no. in gl. pe. ꝙ ſicut datio fideiuſſoris non dr̃ actus extrinſecus ita nec inſtrm vel ſcripturę confectio. vnde ſi interrogo te an promittas mihi decẽ, & tu dicas cõficiat ſcriptura de hac interrogatione, & fuit ꝯfecta, poſtea ſequat rñſio, nõ vitiat ſtipło. & idẽ ſi inter rñſionẽ primi, rñſionẽ ſcdi. & dicit Bar. ꝙ iſta gl. eſt ſingularis.ᵃ & Ang. dicit ſe audiuiſſe ab eo viua voce. qđ eſt notandum.

ADDITIO.

ᵃ ¶Singularis. Et eam ſingulariter alleg. Bal. in l. in bonęfidei. C. de pac. & ibi uide Sali. plenius ad dicta per Bar. in repe. auth. hoc ita. eo. tit.

LEX VII.

Ex duobus reis. Imparitas obligationis q̃ ſperatur reduci ad paritatẽ, non vitiat ꝯſtõnem duorum reorũ. h. d. ſm intellectũ gl. q̃ eſt) eo. l. eandẽ. §. ſed ſi qs. ſuper ver. ſuſcepta. in fi. ſecus ſi non ſperaret reduci ad paritatem, vt in illo §. ſed ſi quis. & vide plenè de iſtis imparitatib. q̃ ſint illę q̃ habẽt vitiare, & q̃ nõ p Bar.). e. l. fi. ¶In fi. l. ibi {ſperatur.} Dic hoc procedit ſine dubio iure iſto, quo non habebãt beneficium diuiſionis. cõiter tenetur ꝙ non, pendente conditione obligationis alterius vel tpe. nam ſi non põt obijci illo abſente, quia non pt effectualiter ꝯueniri eadem rõne, nec ipſo præſente ſimiliter ꝯueniri põt, pp pendentiam conditionis vel diei, de hoc no. infra eo. l. ſi ex duobus. §. à Titio. ſm Iac. de Arena. & Rayn. & vide hic qđ not. infra de fideiuſſ. l. ſi plures. in prin. gl. ij. nec etiam eſt locus beneficio de fideiuſſorib. & c. hic non ſunt alia.

LEX VIII.

His uerbis. Si non valet obligatio ex perſona vnius ex promittentibus, & alter tenetur inſolidũ, ſi pmiſerunt vt duo rei, alſ teneret p parte. h. d. caſus eſt iſte. ¶No. hic glo. de iſta dictionẽ quæ reperitur abbreuiata & longa. & primo caſu ponitur que pro &, & eſt coniunctio. ſecundo caſu eſt relatiuum ſubſtantię.

LEX IX.

1 *In quolibet generatione obligationis poſſunt cõſtitui duo rei debẽdi vel credendi, non ſolum cũ contrahitur verbis, ſed ẽt cum re, vel cõſenſu, vel teſtamento.*

2 *In actione depoſiti vel commodati, qualiter altero de tribus modis poſſint conſtitui rei debendi.*

1 †Eandem rem. In quolibet gñe obligationis pñt ꝯſtitui duo rei debẽdi vel credendi, non ſolũ cum ꝯhĩt verbis, ſed ẽt cũ re, vel cõſenſu, vel teſtõ. h d. ¶No in tex. ibi. {vtriuſq; fidẽ inſolidũ ſecutus.) Dic quia dixi, ꝙ qñcunque vellẽ rehabere rem meã, quilibet eorũ inſolidum teneret eam mihi reſtituere, & à quolibet eorum inſolidũ poſſem eam petere. nã qlibet eorũ tenet actione depoſiti, vel commodati inſolidũ. ſed ſi hoc nõ eſſet dictum, quilibet tenerẽt pro parte, & non poſſem agere ad ſolidã remꝯ vnum tñ. & hoc voluit gl. in l. j. §. ſi apud duos. §. depoſiti. vbi dr̃ ꝙ qlibet eorũ tenet inſolidũ. nã gl. intelligit qñ fuit hoc actum expreſſe, alſ q̃libet teneret p parte. nam ſi diuidit illa obligatio inter hæredes vnius depoſitarij vel ꝯmodatarij, vt l. iij §. ſi hæres. ſupra commo. eadẽ rõne inter plures depoſitarios vel commodatarios: ergo eſt hic caſus ꝯ opin. Raph. qui vt defenderet cõtrarium de l. ſtipulationes nõ diuidunt. vbi dr̃ ꝙ oblõ rẽ tradi eſt indiuiſibilis qđ intelłr cõiter quo ad hæredes debitoris, voluit ꝙ idẽ eſſet in obligatione rem reſtitui, non videns dñam inter eas, & illã l. iij. §. ſi hæres. intellexit in obligatione ſecundaria, q̃ ꝯhĩt ad quãtitatẽ ex eo ꝙ reſtitutio p defunctum non fuerit facta, ſed certè ſi hoc eſt ſpãle qñ fuit expreſſe actũ, vt hic patet: ergo in ꝯrium eſt ius cõe. qđ eſt diuiſibile ſi actũ non fuit expreſſe. vt hic colligit à ꝯrio ſenſu, ſed ipſe reprehendens de hoc ꝯrio expoſuit illum tex. dum dicit. {vtriuſque fidẽ inſolidũ ſecutus.} ſubaudi, ꝙ in dubio præſumit, ſed fruſtra eſt. vnde tene cõem opi. ꝙ obligatio rem reſtitui eſt indiuidua inter plures principales, & inter hęredes vnius principalis, niſi fuerit expreſſe actum in ꝯrium, ꝙ quilibet teneat inſolidum. ut hic & in d. gl. §. ſi apud duos. ¶Sed opp. ꝯ illũ tex. ꝙ ẽt ſi fuit expreſſe actum, nõ poſſet quilibet eorũ teneri inſolidum actione depoſiti uel commodati, quia iſti caſus non oriunt verbis, nec ꝯſenſu ſolo, ſed re. & oblões q̃ re ꝯhuntur, non plus ꝯhuntur q̃ res peruenerit, vt l. ſi tibi. in prin. §. de pact. & l. rogaſti. §. ſi tibi. ſi cer. per. In hoc ſtat dubium iſtius legis. & Mar. ſil. fatetur ꝯtrarium, dicens, ꝙ prius poſſent ſtellę cadere de cęlo, q̃ ꝙ oblões q̃ re ꝯhuntur poſſint in plus ꝯhi q̃ res peruenerit. Conſtat aũ hic, ꝙ eadem res non potuit ad quẽlibet eorũ inſolidum peruenire vnde intellexit iſtum text. ꝙ interuenerit pmiſſio per ſtipłonem, ſed tunc nihil adderet iſta lex ad alias leges iſtius tituli. Et eſt hoc ꝯ iſtum caſum q. vult, ꝙ duo rei conſtituant ẽt in alijs actionibus, & ſic ꝙ aliæ actiones denẽ ꝯ quẽlibet inſolidum. ¶Ad oppoſitionem formatam rñdetur dupliciter. Primo, ꝙ verè non poſſit ad quẽlibet peruenire inſolidũ, fictè tñ põt, ſi tradatur vni de voluntate alterius, vel dic, ꝙ cum effectu, vt apud quemlibet remaneat inſolidum, non põt peruenire inſolidũ ad quẽlibet, ſed vt primo perueniat ad alterum bñ põt etiã verè. & ita not. per Doct. in l. ſi non ſinguli. C. ſi cer. pet. Concludè ergo, ꝙ in oblone q̃ re ꝯhitur ſi re ꝯhatur ad tantundem in genere vt in mutuo poſſunt conſtitui plures rei debendi vel credendi, vt agatur ꝯ quemlibet certi ꝯdictione ex mutuo inſolidũ, ſi hoc fuit actum, vel ꝙ quilibet agat inſolidum, vt in d. l. ſi non ſinguli. & erunt propriè rei debendi, q̃a tenetur quilibet inſolidum pp hoc ſolum, q̃a ſic fuit actum inter eos expreſsè uel tacitè. & ſic nõ fuiſſet actum, quilibet teneretur pro parte, ſiue ꝯhatur ad eandem rem, vt in actione depoſiti, uel commodati, ut hic.

2 †Et aduerte diligenter, quia in iſtis actionibus altero de tribus modis pñt cõſtitui plures rei debẽdi propriè loquendo, vt ſic habeant locum iura loquentia de duob. reis. Primo, in oblõne primitiua q̃ ꝯhitur ad rem reſtituẽdam, & de hoc loquitur ille tex. quia nõ ꝯheret ꝯ quemlibet inſolidum, niſi quia ſic fuit actum inter partes. Secundo in oblõne ſecundaria quæ ꝯhitur ad intereſſe rõne doli vel culpę, ſi dolus vel culpa committeretur per unum tñ. nam ille ſolus teneretur ſi non fuiſſet actũ, ꝙ eſſent duo rei, vel ꝙ quilibet teneretur inſolidũ, vt d. §. ſi apud duos. in fi. ſed ſi fuit actum ꝙ quilibet teneretur inſolidum, licèt alij q̃ non commiſerunt dolum uel culpã, poſſint repetere à committente. Tertio, pñt conſtitui qñ dolus uel culpa committeret per oẽs ſimul, tñ res erat diuiſibilis, ut pecunia, nam quilibet teneretur pro parte ſi non fuiſſet expreſsè actum ꝯrium ut in l. ſi duo. §. depoſi. ſed ſi fuit actum contrarium, quilibet teneb itur inſolidũ, & erunt propriè duo rei debendi ex hoc ſolo, quia ſic fuit actũ: ſed ſi quilibet teneretur inſolidum, non ex hoc ſolo ꝙ actum fuit inter partes, ut ſi erat ſpecies depoſita quæ eſt quantum ad hoc indiuiſibilis, & oẽs ſimul commiſiſſent dolum in ea, nam quilibet dr̃ committere inſolidum, & quilibet tenetur inſolidũ, licèt uno ſoluente alij liberentur, ut d. l. ſi duo. & l. ſi ut certo. §. ſi duobus uehiculum. in fi. §. commo. ẽt ſi nõ fuit actũ expreſſe pp naturã rei, tunc non ſunt propriè plures rei debendi, quod dẽ patet, quia conueniunt exemplo tutorũ & curatorum, ut d. §. ſi apud duos. & hñt beneficium diuiſionis ſicut tutores ſm opi. Bart. quod non hẽbant iure iſto illi, qui erant propriè duo rei debendi. ut dixi §. eo. l. iij. §. fi. ideo iura loquentia de duobus reis, locum non hñt iure iſto, puta ꝙ interruptio facta ꝯ unũ proſit ꝯ alterum, per id quod no. gl. ſing. in l. cum quis. §. ſi qs.). de ſol. & idẽ dicas gñaliter vbicũque plures tenent inſolidũ ad idem, non ex eo ꝙ ita fuit expreſſe actum inter partes, ſed alia rõne, quod põt pluribus modis contingere, uel rõne rei q̃ ſit hodie in oblõne, ut ſi erat indiuiſibilis, ut ſeruitus, uel quia tenentur acceſſoriè, ut plures fideiuſſores, nã quilibet tenetur inſolidum ẽt ſi non fuit hoc actum expreſſe uel tacitè inter creditorem & eos, ſed ex l. diſpoſitione, ut Inſti. de fideiuſſ. §. ſi plures. Idem in plurib. mandatoribus, ut in gl. ſuper uer. {commo.} quam no. licèt gl. in fi. §. quod iuſſũ. dicat ꝯrium ꝙ quilibet teneatur pro parte ſaltem hodie, ſed iſta non tenet, immo & olim & hodie quilibet ex fideiuſſo. & manda. tenentur inſolidum quia acceſſoriè, nõ tñ ſunt plures rei debendi, q̃a non tenentur, quia ita fuit actũ inter creditorẽ, & eos, non ſic in pluribus conſtitutorib. uel plurib. alienam oblõnem in ſe ſuſcipientib. aio nouandi, quia licèt teneantur acceſſoriè, quia pro alio, non tñ quilibet tenetur inſolidum, ſed pro parte, ut no. C. ad Velle. l. ſi paternam. & in authen. ſi qñ. C. de conſti pecu. Põt ẽt cõtingere plures teneri inſolidum, non tñ ꝙ ita fuerit actum expreſsè in pluribus mercatorib. hñtib. unum inſtitorem, nam ex ꝯtu celebrato cum illo qlibet eorum tenet inſolidũ. non ex eo ꝙ ita fuerit actum, ſed ex diſpõne legali, ne q. cum uno ꝯxit, neceſſe habeat plures cõuenire. ut l. i. in fi. cũ l. ſe. §. de exer. & ſimiliter duo erunt correi debẽdi. & ſic licèt uno ſoluẽte alij liberentur, non tñ interruptio facta ꝯ unum nocebit alteri. Cętera proſequere, ut hic per Barto. qui multa bona dicit, quem non intelligeres ad quem finem ipſe reddit, niſi haberes prædicta.

1 *Diſparitas, quæ non ſperatur reduci ad paritatem, impedit conſtitutionem duorum reorum, ſi fuit a principio, ſecus ſi ex poſt facto, & pactum factum uni ex correis debendi ſocijs prodeſt alteri.*

2 *Subſtitutio reciproca facta inter duos pupillos cõtinet vulgarẽ, & pupillarem*

larem:& quid ſi alter ipſorum ſit vel efficiatur maior? an non comprehendat niſi vulgarem.

1 §.Sed ſi quis. †Diſparitas,quę non ſperatur reduci ad
paritatem,impedit cōſtitutionem duorum reorū,ſi fuit à principio,ſecus ſi ex poſtfacto, & pactum fa-
ctum vni ex correis debendi ſocijs,prodeſt alteri.h.d.in effectu.Et
continuat̃ cum prin.l.qñ res fuit depoſita penes duos, hoc acto
ꝙ quilibet teneret̃ inſolidum ad reſtitutionem, ſed vnus teneret̃
de culpa leui,alter non,& ex nã depoſiti non teneretur niſi de la-
ta,& ſic diſpariter ſunt obligati,vñ non ſunt duo correi, & tñ qui
libet teneret̃ inſolidū.vñ non ſequit̃,plures tenentur inſolidū: er-
go ſunt correi,vt dixi in princ.l.& effectus eſt, q̃a interruptio fa-
cta ꝯ vnū,non proderit ꝯ alterum per glo. ſing. quæ eſt in l. cum
quis.§.ſi quis pro reo. ℑ.de ſolu.ſecus ſi eſſent correi.vt C.de duo.
2 reis.l.fi.¶†In tex.ibi,(mutare non pōt.)Dic ad hoc ſupra tit. j. l.in-
ſulam.intra bienniū.& inducit̃ alibi iſte tex. ad q̄ōnem de ſubſtitu
tione reciproca facta inter duos pupillos,quę ꝯtinet vulgarem &
pupillarem,q̃a ſunt pares,ſed ſi alter ipſorum eſſet pupillus, alter
maior,non cōprehēderet niſi vulgarem,vt l. quāuis. C. de impu.
& alijs ſubſti.pone ergo,ꝙ vnus de illis impuberibus citius efficia
tur pubes,q̃ alter,& ſic extinguitur pupillaris in eius perſona, an
ēt extinguatur in perſona alterius, & determinatur ꝙ non,per i-
ſtum tex.quoniam aliud eſt imparitatē eſſe à principio,aliud ſuper
uenire ex poſtfacto,quia tunc non immutat ſtatum ſubſtitutio-
nis,quem aſſumpſit à principio,vt hic & d.l.inſulam. ¶ In fin. tex.
ibi.(cum altero factum proderit.)Dic quia ſi non prodeſſet, nec
ēt illi cui factum videretur prodeſſet per indirectū Licèt eñ non
poterit ꝯueniri a paciſcente ſi ꝯueniret̃ alter,cui pactū non eſt fa-
ctum,q̃cquid ſolueret,recuperaret ꝓ parte à correo ꝑ actionem
pro ſocio,qđ non eſſet,ſi nō ſunt ſocij,facit in rōne ſui l. qđ dictū.
ſ.de pact.& de hoc eo.tit.l.ſi vnus.in principio.ſufficit.

---

1 *Si conferatur ſolutio in certum locum ex perſona cuiuslibet correorum, habetur ratio proprij temporis.*
2 *Ex plurib.reis debendi plures & diuerſæ ſunt actiones & obligationes.*
3 *Longum interuallum an habeat vitiare ſtipulationem, ſi non interuenit actus extrinſecus.*

1 §.Cum duos. †Si conferatur ſolutio in certum locū
ex perſona cuiuſlibet correorū,habet̃
ratio ꝓprij t̃pis.h.d.Et pone caſum(& eſt dubitatio glo.) ꝙ vnus
Mediolanenſis exiſtens in ciuitate iſta,ſtatim rediturus Mediola-
num vnà cum quodam Paduano,promiſerunt mihi dare centū
Romæ,certum eſt ꝙ debet haberi ratio temporis intra qđ pote-
rat illuc accedere,vt l.cōtinuus.§.cū ita.ſupra tit.j.Cuius t̃pis habe
bitur ratio hoc caſu?Bř quo ad Paduanū quantū eſt neceſſariū đ
Padua vſque Romā,ſed quantū ad Mediolanenſem, eſt neceſſa-
rium de Mediolano,& ſic nō obſtat oppoſitio,q̃ vř poſſe fieri ꝯ,
iſtum tex.ꝙ iſta ſtipl'o & promiſſio fuit facta in diuerſis locis, &
ſic interuenerit interuallū,& per ꝯñs vitietur reſtitutio duorum
reorum:nam imò pōt poni,ꝙ in eodem loco modo quo dixi, &
poſito ꝙ in diuerſis,tñ interuallum inter interrogationem & rñ
ſionem primi,& interrogationem,& rñſionem ſecundi, qñ fue-
rūt diuerſis t̃pibus interrogati,nō habet vitiare,vt dixi ſ. e. l. duos.
§.fi.per l.iij.in prin.ſupra eo.glo.tñ timore huius contrarij ponit,
ꝙ eodē t̃pe,vel ꝙ nō interuenit longū interuallū, exēplificādo,ut
2 iñ ea hř,per l.fi.§.ſi inter eos.ſupra tit. j.ecce caſum.†Not.fin. ꝙ ex
plurib.reis debendi plures & diuerſę ſunt actiones & obligatio-
nes,nec ob.ſupra e.l.iij.§.fi.vt ibi no.gl.q̃a licèt ſint plures in ſuƀa,
vna tñ reputat̃ in effectu,q̃a vnica tm̃ res exigit̃ ꝑ eas, & ſi non eſ-
ſent plures & diuerſę in ſuƀa nō ꝓcederet id,qđ dř. ℑ.e. in l. reos.
ꝙ alter poſſet fideiubere pro altero,q̃a in vna & eadē obligatio-
ne nō pōt q̃s teneri vt principalis,& vt fideiuſſor:inquantū ergo
vnus eſt fideiuſſor alterius,iſta fideiuſſio accedit obligationi,q̃a il
3 le alter teneat̃,nō illi qua ipſe tenet̃.¶†Et not.hic gl.q̃ incipit, (iſti
facti ſunt.)in fi.q̃a ſentit expreſsè,ꝙ longū interuallū non habeat
uitiare ſtipulationē ſi nō interuenit actus extrinſecus, qđ ēt ſentit
in l. j.§.j.ſupra tit.j.Et vt ego ꝓbaui in l.ſi ex duobus. infra eo.ver.
cū auctor.licèt cōiter videat̃ teneri ꝯrium.per l.duos.§. fi.ſupra e.
& per l.Continuus.ſupra tit.j.Sed rñde vt ibi dixi,q̃a debet ibi ſu-
mi arg.à ꝯrio ſenſu.aliæ gl,ſunt declaratæ per prædicta.

L E X X.

Si duo rei. Non pōt alter ex duob.reis debendi ꝯuētus
obijcere exceptionem compenſationis de
eo quod debetur alteri,niſi ſint ſocij.hoc dicit.

L E X XI.

2 *Si duo fuerint capti pro maleficio, pro quo venit imponenda pœna pecuniaria, & ſic ueniunt relaxandi cum fideiuſſoribus, an alter poſſit pro altero fideiubere, uel ſint relaxandi.*
3 *An poſſit quis teneri tanquam fur; & tanquam præſtans opem furto.*
4 *Duo rei debendi an videantur inuicem fideiubere. & nu. 1.*
5 *Si unus de pluribus reis credendi totum exigat, an teneatur communicare cum alio correo.*

1 REos promittendi. †Poteſt agi, ut duo
rei mutuò videant̃
inuicem fideiubere, & tūc poterit creditor diuidere
actionē inter eos,tã quo ad quantitatē,q̃ quo ad mo
dum agendi,q̃a poterit quēlibet eorū ꝯuenire ꝓ parte ut princi-
palē,vel quēlibet eorū pro parte vt fideiuſſorē alterius, poterit ēt
vnū ſolum ꝯuenire inſolidum partim vt principalē,partim vt fide
iuſſorem,& tm̃ ꝯſequet̃ ab ipſo ſolo ꝑ vnã actionē,quantum ꝯſe
ſequeret̃ ab vtroq ꝑ diuerſas actiones.h.d.in effectu.& eſt tex.a-
liqualiter obſcurus.& gl.i.ponit caſum,& ēt aliæ tendūt ad idē vt
literã declarēt.Venio ad caſum,primo ponit̃ vnū dictum, ꝙ licèt
duo ſe obligent vt duo rei,tñ pōt agi expreſſe, ꝙ q̃libet eorum te
neatur partim vt principalis,partim vt fideiuſſor. videbat̃ ꝯrium,
quaſi iſta ſint inter ſe ꝯria,q̃a duo rei ſunt,qñ q̃libet tenet̃ inſolidū
ut principalis.iō differt iſte titulus à ti.de fideiuſ. ſed hic vř eſſe q̄-
dam mixtura,ſed certè ſufficit,ꝙ quilibet tenet̃ vt principalis in di
midia,vt dicant̃ duo rei.nec ex hoc vitiat̃,licèt teneat̃ vt fideiuſſor
a in altera dimidia.¶†Et inducit Ang.iſtum tex. ut ſi duo fuerint ca-
pti pro maleficio,pro quo venit imponenda pœna pecuniaria,&
ſic ueniunt relaxandi cū fideiuſſorib. ꝙ alter poſſit fideiubere ꝓ
altero,& ſine relaxandi.de hoc hř in l pe.quæ incipit. ¦Romanus
Attalus.de tuto.& cura.da.ab his.Iſte tñ tex. non multū facit,q̃a
loquit̃ qñ creditor cōſentit in hoc,ꝙ mutuo fideiuberent,ſed an
3 curator teneat conſentire,hoc nō probat̃ hic,dic vt ibi no.¶†Itē
inducit Ang.ꝯ Bar.q̃ dicit in l.qui ſeruum.de furt.ꝙ non p̄t quis
teneri tanq̃ fur,& tanq̃ pręſtans opē in eodem furto, ſed ꝯrium
dicit Ang.ſi duo furati ſunt.nam quilibet eſt principalis, & q̃libet
præſtat opē alteri,nec eſt inconueniens, ꝙ pro eodem furto te-
neat̃ vt principalis,& vt acceſſorius.arg.huius l. Et quotidie practi
catur qñ formatur inquiſitio ꝯ plures ſimul delinquentes, q̃a iu-
dices ponunt in inquiſitione,ꝙ alter alteri pręſtitit auxilium & fa
uorem.q̃ verba aggrauant inquiſitionē,cū q̃libet inquirat̃ de du
plici maleficio.ſ.de ſuo,& de eo qđ fecit ſocius in præſtando illi
auxilium.& hoc vſq; ibi.(poterit itaq;.)Ibi dř ꝙ dicto caſu cum ſic
fuit actum,pōt creditor diuidere actionē in eos cōueniēdo quē-
libet ꝓ parte,non tñ tenet̃ ſi non vult.Ex hoc ſequit̃, ꝙ non dñr
duo fideiuſſores in eadē quantitate:nam ſi eſſent,haberent bñfi-
ciū diuiſionis ex ep̃l'a diui Adria.& ſic creditor cogeretur diuide
re,& hic non cogit̃,nã in vna dimidia,in qua unus eſt principalis,
alter eſt fideiuſſor,& in altera,in qua eſt alter principalis,ipſe eſt fi-
deiuſſor.& ſic in diuerſis dimidijs q̃libet eſt principalis, & fideiuſ-
ſor.¶Intelligit aūt gl.iſtum tex.hoc modo,ꝙ poterit diuidere nō
ſolum in ſumma,ſed in modo petendi, vt conueniat quēlibet in
dimidia vt principalē.vt ſupra eo.l.iij.§ fi.ver. partes aūt.uel quēli-
bet in dimidia vt fideiuſſorē:nam ꝯuenit eos in diuerſis dimidijs,
ſed ſi unum conueniret in dimidia,ut principalem, & alterū vt fi-
deiuſſorem,non poſſet,quia videretur cōuenire ambos in eadē
dimidia,cū illa,in qua prius conuentus eſt principalis,alter eſt fide
iuſſor.& hoc voluit glo.ſuper ver.(diuidere.)in fi. & hoc vſq; ibi.
(ſed poterit.)ibi dř tertio,ꝙ ſi non vult diuidere, pōt vnū conue-
nire in vna dimidia vt principalē,& eundē in alia dimidia vt fide-
iuſſorem.in ver.(Item eum qui.)Glo.ſic intelligit vt loquatur de
eodem,de quo loquit̃ p̄cedens ver.(ſed poterit.)& hoc vſque ibi.
(non ſecus)ibi dicit,ꝙ tm̃ valet ſibi conuenire vnum modo præ
dicto,q̃tum ſi conueniſſet ambos,quēlibet pro parte, vt in pręce
denti caſu ſ'm vnum intellectum,qui ſatis eſt bonus. & ex his pa-
4 tet litera clara.¶†Reſtat uidere de uno dubio,qñ non fuit expreſ-
a ſe actū inter eos,ꝙ nō vident̃ inuicē fideiubere,[a] an non pręſuma
tur de iure.& iſta eſt q̄ō obſcura & ardua,quam.gl.multum ſolen
niter diſputauit in l.vir vxori.ad Velleia.& dicebat Bal.ꝙ illa glo.
melius docet diſputare,q̃ aliqua,quæ ſit in corpore iuris, & illa q̃
eſt in l.ſi quis in tantam.C.unde ui.docet commētare.Iac. de Bel.
ſimiliter eam diſputauit,& obſcurè loquitur.Bar. in effectu diui-
dit q̄ōnem in duos articulos.Primus eſt an videantur inuicem fi-
deiubere quo ad pręiudicium creditoris,ut ſi creditor agat con-
tra unū inſolidum ipſe poterit dicere,ego teneor ut principalis in
dimidia,& in altera dimidia ut fideiuſſor correi. In illa ergo dimi-
dia excutias primo correum, qui habetur ut principalis, & ego
ut fideiuſſor propter beneficium de fideiuſſoribus, quod hodie
datur eis per Auth.de fideiuſſor.licèt olim non haberent quo ad
excuſſionem principalis, quia poterat creditor inchoare a quo
uolebat,ut C.de fideiuſſorib.l.non rectè.licèt inter ſe plures fide-
iuſſores haberēt beneficiū diuiſionis ex epiſtola Et an poterit dīe
in ea parte,in qua ſum fideiuſſor,nō ualet obligatio, q̃a ſum mu-
lier,

ADDITIO.

a ¶Fideiubere. Vide Bal.in l.j.C.eod.titu.& in l.in duobus.§. ubi duo. ſupra eodem.

ſier,& non poſſum pro alio intercedere.& quantum ad iſtos effe-
ctus tenet,ꝙ niſi fuerit expreſſè actum,vel niſi fuerit color quæſi-
tus in fraudem legis,non dicantur inuicem fideiubere, & ſic non
poterit vti beneficio diſcuſſionis aduerſus creditorem, poſtquã
ſe ambo principaliter obligarunt. Et iſtud not.quod vr̃ ꝯrium ei,
quod Bar.no.in l.ij.§. fi.s̃.eo.dum dicit,ꝙ ſi vtilitas ꝯctus peruenit
ad alterum tantum,poteſt petere, ꝙ ille prius excutiatur, & hic vr̃
dicere ꝯtrarium,ꝙ non habet beneficium excuſſionis,niſi qñ fuit
actum, ꝙ eſſent fideiuſſores adinuicem. ſed certè ibi loquitur qñ
conuentus petit alium excuti ſuo periculo, & impenſa, & offert
ſe paratum oñdere, ꝙ ad alium ꝑuenit vtilitas, nam fideiuſſor cũ
obijcit beneficium excuſſionis,nõ habet neceſſe iſta offerre, imò
creditori non eſt aperta via agẽdi ꝯ eum, niſi facta excuſſione dè
principali,tũc autẽ dr̃ color quæſitus, qñ alter ipſorũ eſſet mulier,
quæ non põt intercedere,licèt poterit pro ſe obligare, & creditor
ad fraudandum ſenatuſconſultum voluit,ꝙ ſe obligaret principa
liter,licèt vtilitas ad eum non peruenerit, ſed ad correum, nã hoc
probato,non valebat eius promiſſio, quia dr̃ color quæſitus, &
hoc probatur in d.l.vir vxori. Si autẽ quæritur an videantur inui-
cem fideiubere,non in præiudiciũ creditoris, vt poſſint illi obijce
re,ſed in beneficium cuiuslibet eorum,vt ſi cõtingat alterum eo-
rum inſolidum ſoluere, poterit repetere partem a correo tanquã
ſoluerit pro illo,& fideiuſſorio nomine,dicẽdum eſt,ꝙ ſic in trib.
caſib. Primo, qñ ſunt obligati ex cauſa onéroſa, puta ex mutuo
eis facto,nam quatenus vtilitas peruenerit ad correum,vr̃ ꝓ illa fi
deiubere, quia eatenus poteſt ab illa repetere, & ſic inſolidũ ſi ad
illum peruenit pro parte. Secundus caſus, in quo vñr inuicem fi-
deiubere,ut alter ab altero poſſit repetere,qñ eſſent obligati ex cã
lucratiua,cum eſſent ſocij oĩum bonorũ, vel illius obłonis, iuxta
no.in l.ſi duo.ſi quis cau.& tunc ſi unus ſoluit totũ,poterit repete
re à correo pro parte, quã ipſe hẽt in ſocietate per actionẽ pro ſo-
cio,ſed in caſu præcedenti ꝑ actionẽ mandati ſi ſimul promiſerũt,
quaſi alter alteri videatur mandaſſe,vel negotiorũ geſtorũ, ſi non
ſimul.Tertius caſus,qñ non eſſent ſocij, & fuiſſet hoc exp̃ſſe actũ,
extra iſtos caſus, ſi ſunt obligati ex cã lucratiua, & vnus ſoluit to-
tum,non repetit aliquid à correo,vt ſatis colligit in l. in lege Falcid.
5 hoc eſſe obſeruandũ.).ad l.Falc.de qua † Bar.facit magnum funda
mentum in iſta mã,econuerſo,ſi vnus de plurib. reis credendi to-
tũ exigat, an teneãt cõicare cũ alio correo? diſtingue eadẽ mem-
bra,ꝙ in illis,in quibus põt repetere ſi eſt correus debẽdi, tenetur
cõicare ſi eſt correus credendi per eandẽ l.& in l.j.C.eo.tit.&).de
ſol.l.qui hominem.§.j.& de leg.ij.l.ſi Titio aut Seio. per gl.licèt illa
gl.reprehendatur,& in l.frater a fratre,in j.gl.mag.poſt prin.de ꝯd.
inde.Cætera q̃ plura pertinentia ad p̃dicta vide hic per Bar.Ange.
autẽ recolligit hic quædã dicta Bart.in iſta mã, maximè in l.iij.§.fi.
s̃.eo.& oĩa reprehẽdit, & impugnat, & quia in quibuſdam nõ bñ
dicit,dic ꝙ primo reprehendit Bar.inquantũ ibi vult,ꝙ ſi ſunt plu-
res commodatarij,vel depoſitarij,qui tenentur obłone ſecunda-
ria rõne doli,uel culpæ, ꝙ in illa habent inter ſe bñficium diuiſio-
nis,ſicut plures tutores,vel curatores, ut l.j.§. ſi apud duos. depo-
ſiti.Inquantum ibi dr̃, ꝙ cõueniuntur exẽplo plurium tutorum,
ut l.iij.§.nunc tractemus de tut.& ra.diſtra. Ipſe tenet ꝯrium, quia
doli. & culpæ nulla eſt inter eos ſocietas. & ideo ſi alter ſolueret
totum,non eſſet ſibi cedenda actio ꝯ alterum,nec haberet utilem
actionẽ,ſicut nec tutores. allegat l. ſi ex duobũs. de tut. & ra.diſt.
ſed malè loquitur.& Bar.melius,quia licet plures tutores, & cura
tores qñ cõueniuntur rõne doli,vel culpæ cõiter commiſſæ,non
a hẽant inter ſe beneficium ceſſionis [a] nec vtilis actionis, per qđ poſ
ſint repetere à ꝯtutore ſi ſoluit: bene tñ hñt beneficiũ diuiſionis ſi
adhuc non ſoluit,& conuentus,& contutor eſt ſoluendo. tex.eſt
de quo Ang.nõ meminit, & q cõfundit dictum ſuum, & probat
dictũ Bar.in l.ſi plures.in fi.cum l.ſeq.de admi.tut. & no.in l.j.C.de
tranſac. Vnde non eſt bona cõſequentia non eſſe cedendã actio-
nẽ,nec daretur vtilis actio ſi ſoluiſſet, ergo non hẽt beneficium di
uiſionis. nã illud facilius concedit q̃ prima duo, quia res eſt inte-
gra,ut ibi patet,iuncto §. nunc tractemus.Item reprehendit Bart.
inquantum vult in loco prædicto, ꝙ ex ꝯctu inſtitoris plurium
mercatorum quilibet eorum obligetur inſolidum.per l.j.in fin.cũ
l.ſeq.s̃.de exerci.nam dicit Ang.ꝙ ſpeciale eſt ibi per rõnem,q̃ po-
nitur in prin.illius l.in negotiatione maritima. ſecus ſi in terreſtri,q̃
geritur per inſtitorem, aliàs ſequeretur, ꝙ ſi procurator plurium
nomine omnium ꝯheret, quemlibet obligaret inſolidum, quod
eſt falſum,cum oẽs videantur ſimul ꝯxiſſe, quo caſu quilibet tene
retur pro parte in dubio, vt). §. proxi. Tu dic idem in terreſtri,&
in inſtitore præpoſito vl i negotiationi, qui cum ꝯhit,nõ nominat
principales ſocios,quorum eſt inſtitor.& frequenter contingit,ꝙ
plures ſunt ſocij,& tñ ſolus vnus nominatur,& alij ſub noĩe gña-
li,puta talis & ſocij.tunc.n.ne contrahentes decipiantur, qui igno-
rant qui ſint,& quot ſint,ſtatuitur illud, ne in plures diſtinguatur,
qui cum uno ꝯxit.facit l.iuſtiſſimè.de ædil.edi.cum ſua glo. Et pro
opi.Bar.eſt tex.quem fortè Ang.non uidit cum reprehendit Bart.
ꝙ idem ſtatuitur in inſtitore, quod in exercitore, ꝙ quilibet dñõ-
rum teneatur inſolidum.ut l.habebat.§. pen. in fi.cum prin.l.ſeq.s̃.
de inſti.quem omnino uide ad corroborationem Bart. non ſic in
procuratore, qui nominat pro quibus ꝯhit procuratorio nomi-
ne,nominando eos,quorum eſt procurator: nam tunc procedit
dictum Ang.quia ceſſat ratio,de qua s̃.cum ꝯhentes ſciant cũ qui-
bus ꝯhere vñr,& iſta eſt veritas, & tene menti. Tertio reprehẽdit
Bart.inquantum vult, ꝙ ſi creditor agat ꝯ omnes reos inſolidum
eodem libello,vel diuerſis,porrectis tñ eodem tempore,ꝙ hodie
per Auth.debet negotium cõiter examinari, & ſimul terminari,
aliàs ex hoc ſolo poſſet ſñia retractari in cauſa appłonis, ſicut ui-
demus in cauſa conuentionis.in l.j.§.fi.quæ ſent.ſine app. reſcind.
ſecus olim quia poterat expediri quo ad unum, & quo ad alterũ
ſuperſederi per l.idcirco.s̃.de iudi. & quod not. per eundem Bart.
in l.contra pupillum.de re iudic. Ang. dicit uerum eſſe hoc in pri-
mo caſu,quando eodem libello, quia tunc eſt una inſtantia tan-
tum,unde debet diuidi, ut in l.ex hoc iudicio.famil. erciſcun. ſecus
in ſecundo,qñ in diuerſis libellis, quia tunc eſſent diuerſæ inſtãtię,
& poſſent diuerſis temporibus terminari, etiam hodie. Iſtud di-
ctum ſatis placet, & rationabile eſt. Quarto reprehendit inquan-
tum Bart.dicit, ꝙ agitur ſimul contra plures, & quemlibet inſoli-
dum,cum proteſtatione,ꝙ erit unica ſolutione contentus, ꝙ iſto
caſu non eſt neceſſè obijcere beneficium diuiſionis litis pende n-
tis,ſed ſufficit, ꝙ lata ſñia, & facta condemnatione de quolibet in
ſolidum obijciatur in executione, ſi creditor petat fieri ꝯ unum
ſolum ꝑꝑ proteſtationem factam in libello.Ang.ꝯ,ꝙ niſi ante ſen
tentiam obijciatur, poſtea in executione non poteſt obijci, & ſic
poterit fieri executio ꝯ quẽ vult inſolidum condẽnatus, quia illa
exceptio eſt peremptoria,ut etiam tenet idem Bar.& ſic poſt ſen-
tentiam non poteſt obijci. Nec ob.illa proteſtatio facta in libello,
ꝙ erit contentus unica ſolutione, nam propterea vr̃ actor actio-
nem diuiſiſſe, cum contrarium appareat ex tenore libelli, in quo
petit quemlibet inſolidum condemnari, & iſta ratio eſt ſatis bona
& demonſtratiua.unde puto ipſum melius dicere, quàm Barto.
in hòc. Tangit etiam quædam alia, de quibus vide hic per eum,
quia quæ s̃.dixi, principalia, & vtiliora ſunt.

ADDITIO.

a ¶Diuiſionis.In hac materia, vide Fran.de Are.conſi.28.

---

1 *Si duo copulatiuè ſe obligãt ad idem, vel idem copulatiuè ſtipulatur ab vno,cenſetur quilibet eorum pro parte promiſiſſe,vel ſtipulatus fuiſſe, niſi ſit expreſſe actum contrarium,quod quilibet teneatur inſolidum.*

2 *Copulatiua attribuit actũ cuilibet pro parte,& qualiter hoc intelligatur.*

3 *Maritus & vxor ſi vendant ſimul rem dotalem,& confiteantur in inſtrumento pretium recepiſſe, quòd cenſeatur ad quemlibet eorum perueniſſe pro dimidia.*

1 **§.Cum in tabulis.** † Si duo copulatiuè ſe obli-
gant ad idem, vel idem co-
pulatiuè ſtipulatur ab vno,cenſetur quilibet eorum pro parte pro
miſiſſe, uel ſtipulatus fuiſſe,niſi ſit expreſſè actum ꝯrĩũ, ꝙ quilibet
2 teneatur inſolidum.h.d.& ſemper allegatur, † ꝙ copulatiua attri-
buat actum cuilibet pro parte. Qualiter autem hoc ſit intelligen-
dum,dixi s̃. eod.l.ij. qñ in una oratione,& ſine plurali repetitione
rei promiſſæ,ut ſi dicat inſtr̃m,ꝙ Titius,& Seius promiſerũt mihi
centum, aliàs dic, ut ibi.¶In text.ibi, (in partes viriles.& interdum
quatenus eorum intereſt,ut s̃.de dam.infec.l.plures.uel dominicis
portionib. ſi ſtipulatio fuit interpoſita per ſeruum plurium, ut).
tit.j.l.cõis ſeruus. & interdum inſolidum contra quemlibet, ut in
3 caſu l.iuſtiſſimę.§.j.de ędil.edic.† per illum text.conſuluit Bartol.in
conſi.quod incipit dña mea, ꝙ ſi maritus, & uxor uendant rẽ do-
talem,& confiteantur in inſtrumento pretium recepiſſe,cenſetur
a ad quemlibet eorum perueniſſe pro dimidia, [a] & ideo ſoluto ma-
trimonio non põt vxor,vel eius hæres repetere à marito,vel eius
hærede niſi vnã dimidiam.gl.hic quærit qualr̃ dicatur conſtare de
ꝯrio,ꝙ uoluerũt eos eſſe plures reos debendi.& dicit, ꝙ iſto iure
poteſt conſtare quando fuit actum expreſſe,uel tacite, quod qua
liter intelligatur,dixi in l.ij.s̃.eo.hodie uero ſ̃m quoſdam,niſi dica-
tur expreſſe,ꝙ ſint duo rei non erunt,& ſ̃m hoc ẽt ſi eſſet actum,
ꝙ quilibet teneretur inſolidũ, quo caſu tacite vr̃ actũ, ꝙ ſint duo
rei,tñ non erunt,licet quilibet inſolidum teneatur,q̃ iſta duo pñt
ſimul ſtare.ut s̃.eo.in l.eandem. §. ſed ſi quis. vel dic melius ſ̃m gl.
quòd in modo cõſtituendi duos reos nihil eſt immutandum per
Authen.& ſic ſiue dictum fuerit expreſſe,ſiue tacite fuit actum,di
cendo,ꝙ quilibet teneatur inſolidum, erũt duo rei, ſed in modo
exigendi eſt immutandum, quia hodie habent beneficium diui-
ſionis, niſi alter ipſorum ſit inops, uel niſi ſit abſens, uel niſi fuerit
ei renunciatum,vel niſi unus teneatur efficaciter,alter non, ut di-
cam in l.proxima.§.ſi à Titio.& hæc vera. hic non ſunt alia.

ADDITIO.

a ¶Pro dimidia.De hac q.vide etiam per Fed.conſi.243.& facit ad quæſtio-
nem no,per Doc.in l.ſi cum dotem.§.tranſgrediamur.s̃.ſo.ma. an ſi pater
& filius confeſſi ſunt eodem inſtrumento recepiſſe dotem, an quilibet
teneatur inſolidum, vel pro parte, de qua latius ibi vide per doct.

LEX XII.

SI ex duobus. Si alter ex duobus ſimul interrogatis reſponderit ſtatim, alter vero ex interuallo, interueniente actu medio extraneo, ſolus primus tenetur, & quantum ad ſcḿ non valet ſtipl'o, ideo non dñr duo rei debendi.h.d. Dic vt dixi in l.duos.§.fin.ſ. eo. caſus eſt iſte. ¶In glo.mag. ibi.(ſed quid ſi hodie,) Dic, ſed in quo differt iſta quæſt.à text.Rñde, quia tex.loquitur qñ duo fuerunt ſimul interrogati. & text.in l.duos.§.fi.ſ.eod.qñ ſimul interrogauerunt, & vnus in primo caſu ſtatim rñdit, alter ex interuallo, vel vni ſtatim, & alteri ſimiliter ex interuallo.Iſta qõ gl.loquitur qñ poſt interrogationem, & rñſionem vnius facta fuit interrogatio alterius & rñſio.& gl.dubitat in hac qõne. & vr̃ ſentire, ꝙ non ſint duo rei, nec ſint vt principalis, & fideiuſſor, etiam ſi fuit actum, ꝙ ſecundus promitteret, vt correus, quia nec vt correus poteſt teneri ꝑꝑ interuallum temporis, nec vt fideiuſſor, quia non ſic promiſit, certè nulla eſt ratio quare non debeat ſecundus teneri ſicut primus, cum quælibet ſtipl'o habeat ſua ſubſtantialia, poſito ēt ꝙ non eſſent correi, cum iſta poſſint ſimul ſtare, vt ſ.eo.l.eandem.§.ſed ſi quis.Dic ergo ꝙ immo ſi fuit actum expreſſe, ꝙ eſſent correi, quia tale interuallum non uitiat conſtitutionem, & multo minus ſtipl'onem alicuius eorum, vt eſt caſus in l.ij.in prin.ſ. eo. ſed ſi non fuiſſet expreſſe actum per ſecundam ſtipl'onem, tolleretur prima iure nouationis iure iſto, quando ſecunda facta eſt ex interuallo, aliàs ſecus, vt ibi dixi, & adde quod no.Bar.in l.fi. j.eo.in primo membro diſtinctionis.

§.Seia Titio. Si ex duobus promiſſoribus alter ciuiliter, & naturaliter obligatur, alter vero nãliter tantum, quantum ad naturalem obl'onē poſſunt dici duo correi, tñ non propriè, quia primus ſolus obligatur efficaciter, ſecundus nõ, ſi tñ ex obligatione ſecũdi reſultaret efficax obligatio in perſonam cuiuſdam alterius, poſſent dici duo rei proprie, ille q ciuiliter, & naturaliter obligatus eſt, & ille in cuius perſonam reſultat obligatio efficax.h.d.in effectu. Et ponit duo exempla. primũ quando ſtipulor à maiore, q ciuiliter, & naturaliter obligatur, & à pupillo ſine tutoris authoritate qui obligatur naturaliter tantum, ſi erat doli capax.vt l.j.de noua.Aliud exemplum eſt qñ ſtipulor à Titio maiore.Item à ſeruo cuiuſdam tertij, qui non obligatur niſi naturaliter, & ſic reſpectu illius obligationis inefficacis ñ poſſunt proprie dici duo rei debendi, cum non poterit peti, niſi a primo. Sed ſi reſultet actio de peculio contra dominum, quia peculium habebat, & ex cauſa peculiari promiſit, cum illa ſit efficax contra dominum, licèt ſit difformis in exactione, quia nõ datur niſi vſq; ad vires peculij, attento ꝙ poteſt dari inſolidum, ſi vires in tãtum aſcendunt poterit dominus conueniri ſicut primus promiſſor, & erunt duo rei debendi, ac ſi ipſe promiſiſſet. h. d. in effectu, & eſt aliqualiter obſcurus, & iſtud ultimũ dictum ſatis eſt not. cum iſtæ ſint diuerſæ actiones, qualiter poſſint dici duo rei debendi, ſed attenditur obligatio ſerui, quæ eſt vniformis, cum obligatione alterius promiſſoris, licèt non ſit ita efficax, ex qua deſcendit actio de peculio, quæ eſt prætoria, & ſic interruptio facta contra vnum ꝓderit contra alterum.caſus eſt iſte. ¶In tex.ibi.(& ſeruo.) ſubaudi, non habente peculium, & ſic ipſe ſolus obligatur naturaliter, & non dominus, vt differant ab vltimo caſu.in uer.(quanquam) qui loquitur, quando habebat peculium, & promiſit ex cauſa peculiari, & ſic etiam dominus obligatur efficaciter. Sed oppo. contra primũ, ꝙ nec naturaliter obligatur ſeruus.vt ſ. de fideiuſ.l. ſeruus. Sol.cum l.ſequē. ibi quando promitteret ex cauſa fideiuſſoris, hic non, & hoc vult glo.ij. ¶Item contra ſecundum opp.quod dominus non teneatur de peculio, cum donatio non cadat in adminiſtratione peculij, ſicut nec in adminiſtratione tutoris, vel curatoris, vt l.contra iuris.§.ſi filius.ſ.de pac.ꝑꝑ hoc glo.ſuper verbo ſpoponderit, dicit, ꝙ iſta promiſſio non fuit facta animo donandi, ſed ex cauſa peculiarij & pro vtilitate peculij. ¶Sed tertio oppo.ꝙ in primo caſu non poſſunt dici duo rei debendi, cũ diſpariter teneatur.arg.ſ.eo.l.eandem.§.ſed ſi quis.propter hoc vna glo. hic ſuper ver.conſtitui.dicit, ꝙ ſunt duo rei, vt dicitur in tex.quantum ad deſtinationem, quia ſtipulator volebat duos reos conſtituere, non quantum ad veritatem, ſicut quando unus ſolus obligatur, & alter nullo modo, vt in caſu ſ.eo.l.duos. in princ. & l.his verbis. Alia glo.fin.vult, ꝙ ſint duo rei improprie.vel dic, ꝙ illa gl. loquitur eo caſu, quo reſultat actio de peculio, qualiter poſſunt dici duo rei, cum unus teneatur actione ciuili ex contractu, alter prætoria, & ſic legali.Iſtam difficultatem non tangit gl.ſed reſponde per id qđ ſ.dixi.ꝙ diſparitas circa executionem non habet vitiare, cum ſit poſſibile eſſe paritatem ſi vires peculij ſuppetunt ad ſolidam executionem.argu.eius quod no.in l.eandem.§.ſed ſi quis. in gl.ſuper verbo, ſuſcepta, in fin.ſ.eo. An autem ille qui tenetur efficaciter in primo caſu ſi conueniatur, habeat hodie beneficium diuiſionis, poſtquam correus eſt tantum naturaliter obligatus, ſi in perſonã alterius non reſultat efficax obligatio? Barto.hic tangit, ſed melius & clarius per eundem in repetitione Authen.hoc ita.C.de duob.reis.in ix.q.princip.q.x.vbi omnino vide.

LEX XIII.

1 *In perſona vnius poſſunt concurrere plures obligationes æquè principales ad eandem rem, tam actiuè, quàm paſſiuè, ſed ex perſona diuerſorum, & altera per alteram non confunditur: ſed ſi ſit vna principalis, altera acceſſoria, ſecunda per primam confunditur.*

2 *In pluribus reis debendi, vel credendi tot obligationes oriuntur, quot ſunt perſonæ.*

Quando non eſt dare rationem, quare vna tollatur per alteram magis, quàm econuerſo, an neutra tollatur, & an exactione facta ex una poterit agi ex altera.

1 **SI reus promittendi.** †In ꝑſona vniꝰ pñt cõcurrere plures obl'ones ęquè principales ad eandē rem, tam actiuè, q̃ paſſiuè, ſed ex ꝑſona diuerſorum, & altera per alteram non confunditur: ſed ſi ſit vna principalis, altera acceſſoria, ſecunda per primam confunditur.h.d.in effectu. Venio ad
2 caſum. ¶†Not.hic in prin.ꝙ in plurib.reis debēdi, vel credendi tot obl'ones oriuntur, quot ſunt ꝑſonæ, licèt videatur vna, q a tēdunt ad unum effectũ, vt ſ.eo.l.iij.§.fi.Item no.ꝙ qñ nõ eſt dare rõnem quare una tollatur per alterã magis q̃ econuerſo, debemus dicere, ꝙ neutra tollatur. ¶ Sed tunc quæritur, an exactione facta ex vna, poterit agi ex altera? Gl.ꝙ non. & benè, q a ſi eſſent penes diuerſas perſonas, uno ſoluente alter liberaretur.ut d.l.iij.in fi.ſ.eod. Et ſic nõ hñt effectum ſolidæ exactionis.ſ.per ſe in perſonis diuerſorũ, ergo nec in ꝑſona eiuſdem, quia qñ plura iura ex perſonis diuerſorũ concurrunt in ꝑſona vnius, idem eſt dicēdũ de eis, quod diceretur.ſi eſſent penes diuerſos, ut l.tutorem. de his qui. vt ind. ſed ſi quælibet exiſtens penes diuerſos, hr̃et effectum ſolidæ exactionis pluries fiendæ, eodem modo in ꝑſonam vnius, vt l.nõ eſt nouũ.de act.emp.& no.in l.ſi mihi, & tibi.in princ.de leg.j.& j. de fideiuſ.l.generaliter.circa fi.Item no. ꝙ principalis obligatio, & acceſſoria non pñt in eiuſdem perſona concurrere, imò acceſſoria confunditur per principalem, quia hic eſt dare rationē quare magis hic, quã econuerſo, cum principalis potentior ſit dignior, ſed ſi principalis eſſet minus efficax, puta naturaliter tñ q̃ acceſſoria, qđ eſſe poteſt, licèt non poſſit acceſſoria eſſe in plus, q̃ principalis, tũc acceſſoria per principalem non tolleretur, quia intereſt creditoris, ꝙ acceſſoria remaneat.vt j.de fideiuſſõ. l.hæres à debitore. §. ꝙ ſi hic ſeruus. ¶ Ad quid autem ſit vtilis hæc inueſtigatio, ꝙ duæ principales in eadem perſona concurrant, & neutra per alteram tollatur, dic ut no. j.de fideiuſ.l.qui.contra.& de ſolu.l.ſi duos.

LEX XV.

1 *Diuerſitas rerum in ſtipulatione deductarum, uel etiam diuerſitas cauſarum impedit conſtitutionem duorum reorum.*

2 *Si accepturus uxorem fui ſtipulatus à patre ipſius centum nomine dotis, & eadem centum fuit ſtipulatus Titius animo, ut ſimus duo rei credendi, an cuilibet noſtrum debeantur inſolidum.*

3 *Si promiſiſti mihi decem, aut Stichum qui meus erat, & ſic non ualet ſtipulatio in Sticho, & teneris pręciſè ad idem tantum, & eadem decem, aut Stichum promiſiſti Titio, & ſic ſibi teneberis alternatiuè, an ſit diuerſitas cauſarum, ſeu ſtipulationum.*

4 *Si plures cum pluribus faciunt pacem de eadem iniuria, & promittunt ſe non offendere ſub certa pœna quilibet inſolidum, an poſſint dici plures rei debendi, uel credendi.*

1 **SI id quod.** †Iſta lex eſt breuis, & non expedit aliquid ſcribere.h. d. Diuerſitas rerum in ſtipulatione deductarũ, uel etiam diuerſitas cauſarum impedit conſtitutionem duorum reorum.h.d.in effectu, & eſt aliquantulum fortis Et gl.ſunt hic uerboſæ, & nõ habuerunt bonũ intellectũ.Ponit autē iſta lex tres caſus. Primus eſt, ſi ego & Titius ſtipulamur a te vſumfructũ fundi tui, quilibet inſolidum, aĩo ut ſimus duo rei credendi, nam videmur ſtipulari res diuerſas, quia uſusfructus qui traderetur mihi, finiretur ex perſona mea capitis diminutione, ſed qui traderetur Titio ex ꝑſona ipſius Titij, vñ ſicut alius eſt vſusfructus in ꝑſona mea, alius in perſona hæredis mei, ſi fui ſtipulatus pro me, & hæredibus meis, vel. ſtipl'o iſta.§.ſi quis ita.ſ.titu.j.ita & fortius in caſu iſto, & ſic non ſumus ꝓprie duo rei credendi.Ex quo vr̃, ꝙ per ſolutionē factam mihi, non libereris à Titio, nec ecõuerſo, quod eſt verum de rigore, tamen de ęquitate, quia intentio noſtra facta fuit in contrarium, cum vſusfructus eiuſdem fundi non poterit eodem tempore eſſe inſolidum penes diuerſos, de ęquitate ꝑ ſolutionem factã vni liberareris ab altero, vt in fi.huius l.Ex hoc patet, ꝙ gl.quæ incipit.(puta) non bene poſuit caſum in primo exemplo, ſeu lectura, ſed tene ſecundam per rationem quam dixi.non tñ ꝙ cuilibet noſtrum tenearis pro parte, prout glo. vr̃ ſentire, ſed inſolidum hoc
2 fuit actum.†Secundus caſus, ſi accepturus uxorem, fui ſtipulatus à patre ipſius centum nomine dotis, & eadem centum fuit ſtipulatus Titius, animo vt ſimus duo rei credendi, licèt cuilibet noſtrũ debeantur inſolidum, & ſit eadem quantitas tñ quia mihi debētur ex cauſa dotis, Titio autem non poſſunt deberi ex illa cauſa, cum vxorem non ducat, & dos ſine matrimonio non poterit eſſe, ſi-

militer

militer non erimus duo rei credendi propter diuerſitatem cauſa-
rum,ſicut nec in præcedenti ꝑꝑ diuerſitatem rerum. Et per ſolu-
tionem factam vni,non liberaris ab altero de rigore, ſed de ęqui-
3 tate.† Tertius caſus,ſi promiſiſti mihi decem,aut Stichũ qui meus
erat,& ſic non valet ſtipl'o in Sticho, & teneris præciſè ad decem
tantum, & eadem decem aut Stichum promiſiſti Titio, & ſic ſibi
teneris alternatiuè,vr̃ diuerſitas cauſarum ſiue ſtipl'onum.nam di
uerſa eſt ſtipl'o alternatiua à ſtipl'one ſimplici.vt l.j.§.ſi quis ſimpli-
citer.s̈.tit.j.& l.inter ſtipulantem. §. ſi ſtipulante.ideo ſi ſoluas Titio
Stichum,aut decem, liberaris ab eo ipſo iure, ſed a me non libera-
ris,niſi ſoluas ſibi decem,ad quæ mihi teneris ſicut & illi:ſed ſi ſol-
ueres Stichum ad quem teneris illi, & nõ mihi, non liberaris a me
mero iure,ſed de ęquitate attenta voluntate noſtra,quæ fuit ut al
teri noſtrum ſoluendo libereris.h. d. iſta ſingularis l.per quam pa-
tet,ꝙ ſi ſtipulamur operas concernentes perſonas noſtras, vt ſer-
uire in camera,uel operas familiaritatis,non ſumus duo rei credẽ-
di propriè loquendo,& aliæ operæ ſunt exhibendæ mihi, aliæ Ti-
tio ꝑꝑ diuerſos mores,& naturas hominum.Et habebunt locum
ea,quæ dicta ſunt de liberatione fienda.& non obſt. l.nemo.s̈.eo.
quia ibi non cohærebant perſonis. & loquitur ex parte reorũ de-
4 bendi.¶†Item dicit Bar.in l.fi. ỹ.eo.per hanc l.ꝙ ſi plures.cum plu-
ribus faciunt pacem de eadem iniuria,& promittunt ſe non offen
dere ſub certa pœna quilibet,inſolidum, non poſſunt dici plures
rei debendi,vel credendi,tam in principali,q̃ in pęna.alia eſt offen-
ſa,quæ fit vni,uel per unum, q̃ altera quæ fit per aliũ. uel alteri. Et
quid iuris ſit ſi vnus tm̃ offenditur, an ſtipl'o pœnalis cõmittatur
cuilibet ex alijs inſolidum, & an ſi vni ſoluat̃, cõtingat liberatio ab
altero,dic vt ibi per eum.¶Contra illud exemplũ de dote. opp.de
l.ij.C.de dote cau.nõ nume.Sol.ibi ex parte ꝓmiſſorum, poſſunt
plures rei debendi conſtitui in dote. hoc ex parte ſtipulatorũ, qñ
vnus erat ɔ̃cturus matrimoniũ, alter non, per rationem de qua s̈.

LEX XVI.

1 *Per litis conteſtationem alter ex duobus reis credendi præoccupat ſibi debitum.& extingui obligationem alterius, & facit,ut nec illi poſſit ſolui quantum ad hoc, vt liberetur à præoccupante.*
2 *Si lata eſt ſententia abſolutoria pro uno ex correis debendi ſuper facto, an proderit correo.*
3 *Quando ſunt ſocij,an pactũ unius minus noceat ſocio,quã quãdo nõ ſunt.*

1 EX duobus. †Per litis conteſtationem alter
ex duobus reis credendi p̃oc-
cupat ſibi debitum, & extinguit obligationem alte-
rius,& facit,ut nec illi poſſit ſolui quantum ad hoc,vt
liberetur a præoccupante.h.d.caſus eſt iſte.¶In gl.ibi.(& iureiurã-
do ab uno delegato.) & not. ꝙ in iſtis tribus.ſ.in conteſt. facta ab
uno de correis credendi,uel in acceptilatione iuri cũ iſta noceant
correo,non diſtinguitur an ſint ſocij, uel non, per l.fideicommiſſ.
§.plerunq;.de leg.iij.qui tm̃ loquitur in conteſtatione. Sed idem in
acceptilatione,& delatione iuri, quæ habent uim conteſtationis,
& ſolutionis,nam in uera ſolutione facta, uni ſimiliter non eſt di-
ſtinguendum,quia vtroque caſu liberatur ab altero, ſed in pacto
de non petendo facto ab uno eorum, quod non habet vim con
teſtationis,nec ſolutionis diſtinguitur an ſint ſocij,& tunc non no
cet alteri,an non ſint ſocij,& tunc nocet.l.ſi unus. in prin.s̈.de pac.
Ratio primi eſt, quia poſtq̃ ſunt ſocij, debitũ dr̃ eſſe cõe, ꝙ qcq̃d
alter ſolus exigeret,teneretur cõicare cum altero actione pro ſo-
cio,ideo non põt illi præiudicare per pactum: ſed qñ non ſunt ſo-
cii,debitum non dr̃ eſſe cõe,ſed illius qui præoccupat,& ille qui fa
cit pactum,vr̃ præoccupare,hoc tm̃ intelligit qñ eſſent correi ex cã
lucratiua,ut quia debitor promiſit ex cã donationis, nã nunc qđ
unus exigeret,non tenetur alteri cõicare,ideo ſi præoccupat,eſſi-
citur ſuum proprium,& per pactum põt illud remittere, & paci-
ſcendo præoccupat,& remittit:ſed ſi eſſent ex cã oneroſa,ut quia
mutuaſſet pecuniam cõem, tunc eſſet idem quod in primo caſu,
quia eſſet ſocietas incidens, licèt non conuentionalis ꝑꝑ cõem pe
cuniam,& ſi alter ipſorum totum exigeret,tenetur alteri cõicare,
quatenus de ſua pecunia mutuatus eſt, & ſic eſſet debitũ cõe.Et
hoc colligitur ex his quæ hñt in l. in lege Fal. hoc eſſe ſeruandũ. ad
l.Fal.& ita no.in d.l.ſi unus.in prin.& Gui.de Cu.Et ex his apparet,
ꝙ ſi unus cõteſtatus eſt litem,& ſic præoccupauit debitũ,quæcũ-
que ſñia ſequatur, ſiue condemnatoria, ſiue abſolutoria, nihil ad
rem,quantũ ad correum,quia nec cõdẽnatoria prodeſt,cum de-
bitor ab illo fuerit liberatus per cõteſt. nec abſolutoria nocet, uel
proprius non nocet,quia nocuit conteſta. & amplius abſolutoria
nocere non poteſt, & ita poteſt intelligi quod ſubſiſtit. in fi.gl. ibi.
(uel ſecundo,hic egit unus,& ſuccubuit &c.) Cetera vide hic ple-
niſſimè per Bar.qui quærit de multis,an noceat, uel proſit correo
debendi,uel credendi. Et eſt vtilior paſſus, qui ſit in iſta mã, quem
2 ipſe hic examinat per ſingulos caſus.¶†Vnum tm̃ dicit,quod mihi
non placet,ꝙ ſi lata eſt ſñia abſolutoria pro uno ex correis deben
di,& lata ſit ſuper facto, ut quia pronunciatur illum ɔ̃ctum non
fuiſſe celebratum, ꝙ iſta ſñia proderit correo,ſicut & iuramentũ
præſtitum ſuper facto per unum ex correis. vt l.duobus.§.fideiuſ
ſore.& §.j.de iureiu.ſed vult expreſſe ɔ̃rium,ꝙ aliud ſit in iuramẽ-
to quod præſtatur ex uoluntate partis, aliud in ſententia, in qua
pars non conſentit,cum fertur ɔ̃ eã,& eſt magis ſtricti iuris, ut in-
diſtinctè non proſit alteri,& ita diſputando tenuit Rich. Malum.
vt ipſe refert ibi,& in l.adulter.de adulter. Et tetigi s̈.eod.l.iij.§. fin.
3 ¶Item ɔ̃ iſta glo. & id quod s̈. dixi.ꝙ† quando ſunt ſocij pactum
vnius minus noceat ſocio, q̃ qñ non ſunt, facit id quod habetur
ỹ.eo.l.pen.in glo.& l.mora.§.fin.de uſuris.ubi dicitur totum econ-
uerſo, & magis nocet, cum ſunt ſocij, quàm quando non ſunt.
Sol.caſus ſunt diuerſi,quia ibi in reis debẽdi, & in mora.hic in reis
credendi,& in pacto,ubi ſubeſt alia ratio,ſi recte conſideretur.

LEX XVII.

Siue acertis. Hæredes tenentur ad onera legatorum
ꝓ hæreditarijs portionibus,ſiue omnes,
ſiue aliqui eorum ſint grauati, dum tamen non per propria no-
mina,quia tunc tenerentur vtiliter.h.d.text.cum glo.¶In text.ibi.
(nominatim.)i.expreſſim, non dico nominibus proprijs expreſ-
ſis, ſed appellatiuis, ut quia inſtituerat tres, vnum in dimidia, &
quemlibet ex alijs duobus in quarta, & dixit vt duo, quos primo
inſtituerat,ſoluerẽt tali centum, nam vult glo. fin. in fin.ꝙ licèt in
primo expreſſiſſet eorum nomina, iſtud tm̃ relatiuum quos, non
cenſetur eadem propria nomina repetijſſe,quia tunc tenerent vi-
riliter,ſed cenſetur relatum ad uerbum inſtituerat, ex quo reſul-
tat nominatio per nomina appellatiua,quam glo.tene menti.facit
l.ſi plures.de vulg.& pup.& C.de impub.& ali. ſubſt.l.fi. tenentur
ergo iſti pro hæreditarijs portionib.Sed ɔ̃, quia ſi hoc eſt, non te-
nebũtur ad totã ſummam, immo inſtituuts in dimidia tenebitur
ad dimidiã de centũ,inſtitutus in quartã tenebitur ad quartam al-
terius dimidiæ,& remanebit altera quarta,quę a nullo debebitur,
cuius ɔ̃rium patet. ỹ.in uerbo. (in totũ.) Sed imò tenebunt̃ ad to-
tã ſummã ꝑ illũ tex.hoc tm̃ mõ,quia ſicut inſtitutus in dimidia hẽt
duplum plus q̃ inſtitutus in quarta, ita & facta diuiſione de centũ
in tres partes, inſtitutus in dimidia debebit duas, & inſtitutus in
quarta dẽbit tertiã.Ita intelligo iſtũ tex.ar.l.ſi teſtõ.§.ij. de leg.j.& l.
Marcel.in prin.ad Treb.licèt gl.& Doct.nõ declarẽt illud ſufficit.

LEX XVIII.

1 *Mora unius ex reis debendi,an noceat alteri remiſſiuè.& nu.2.*

1 EX duobus. †Mora vnius ex reis debẽdi alteri
nocet.h.d.ſm intellectum gl. & ſic
ponitur hic factum pro nõ facto, quia mora cõmittitur
in non faciendo.Sed ɔ̃ iſtũ tex.vr̃ tex.expreſſe ɔ̃rius in l. mora.§.fi.
de vſuris.Gl.dicit ꝙ hic loquitur qñ erant ſocij, ibi qñ non erãt,&
ſic magis nocet factum ſocij,q̃ factum nõ ſocij, cuius ɔ̃rium dixi
2 s̈.in l ex duobus. ſed dic, vt ibi. † Iſta tm̃ diſtinctio non procederet
in mora commiſſa circa interruptionem præſcriptionis, qñ inter
ruptio facta ɔ̃ vnum ꝑ citationem, præiudicaret alteri, ſiue eſſent
ſocij,ſiue non,per l.fi.C.eo.quia ſi non præiudicaret,ſocius lucra-
retur,vnde cum tractet de lucro captãdo, facilius ſibi præiudicat,
& intellige quantũ ad effectũ perpetuandi obl'onem, ne ꝑ interi-
tum rei extinguatur, vel quantũ ad vſuras, & tũc ꝓcedit p̃dicta di
ſtinctio.qđ dic vt hic per Barto.& plenius in l.ex duobus.s̈.eod.in
x.q.vbi tractat de hoc articulo, an mora vnius noceat alteri.

LEX XIV.

Cum duo. Cum alter ex reis debẽdi eximitur ab obla-
tione,non propterea alter liberatur. Aliud
ergo eſt vnum ſoluere,quia alter liberatur tunc, vt s̈. eo.l.iij.§.fin.
in fin.Aliud eſt, ꝙ eius perſona eximatur ab obligatione, puta cũ
deportatur,nam obl'o ciuili, & naturalis, qua ipſe tenetur, tranſit
in fiſcum,& ab illius perſona recedit,ſicut ſi vere mortuus eſſet,
ideo non dicitur proprie liberari,ſed ab obligatione eximi,vt ỹ.de
fideiuſ.l.ſi fideiuſſori deportato.ſm intellectum. & not.in l.j.C.de
fideiuſ.vnde correus remanet obligatus, & pro ipſo poteſt acce-
dere fideiuſſor.& ſic no.caſum in quo obligatio,& actio perſona
lis, quæ inhæret oſſibus, recedit ab eis, & in alium tranſit viuente
obligato, ſed fingitur non viuere, cum deportatus mortuo cõ-
paretur,vt l.decem.§.deportatus.de bon.lib.

De fideiuſſoribus & mandatoribus. Rub.

1 *Differentiæ inter mandatorem, fideiuſſorem, conſtitutorem, & expromiſſorem.*

Super glo.rubricæ ibi:(nam ſemꝑ fideiuſſor ſequitur obl'onem.)
Dic hoc eſt verum quantum ad effectum, non quãtũ ad ɔ̃ctum,
quia ɔ̃ctus fideiuſſoris,poteſt præcedere ɔ̃ctum, & obl'onẽ prin-
cipalis debitoris,vt ỹ.eo.l.poteſt.& l.ſi ſtipulatus ſum.§.fi.ſed man-
1 datũ cõfertur ſemper ante.†Et de drĩjs inter mandatorẽ,& fideiuſ
ſorẽ vide gl.pleniorem in §. ſi poſt creditã. allegato ꝑ gl. & in Au-
then.eo.titu.de fideiuſſo.in princ.& inter alias fideiuſſor non obli-
gatur,niſi verbis,vt l.blanditus. C. eo.ſed mãdator obligatur ſolo
conſenſu.

conſenſu. Itē prima obl'o eſt ſtricti iuris, ſecunda bonæ fidei. Habemus ēt conſtitutorem, qui tenetur acceſſorie ſicut & prædicti. de quo in tit. de conſt. pecu. & ille obligatur ſolo pacto etiā nudo, & tenetur actione prætoria, non ciuili. & in omnib. iſtis oportet præcedere principalem. Habemus etiam promiſſorem, qui principal'r ſe obligat, ēt pro eo qui nec eſt obligatus, nec ſperatur obligari, de quo in l. & elegāter. §. ſeruus pactionis. ſ. de dolo. & per gl. in auth. eo. tit. in prin. quæ incipit no. dñam, & licèt de mandatorib. tractetur principal'r in mandati. attñ etiam hic incidenter tractatur in aliquib. legib. ideo dicit rubrica de mandatorib. licèt Rogerius dixerit, ꝙ dum dicit mādatorib. loquitur de principalib. debitorib. qui mandant fideiuberi, ſed non eſt verū, de illis. n. loquitur tit. mandati, qualiter ꝯhatur obligatio inter eos, & fideiuſſores. ſed hic loquitur de mandatorib. qui tenentur acceſſorie.[a] nam ſi mandes mihi, ꝙ mutuem Titio teneris mihi pro eo, ac ſi fideiuſſiſſes.

ADDITIO.

a Acceſſoriè. Sed quid ſi non apparet, quis prius, & quis poſterius? vide per Bar. in l. ſi prius. de vulg. & pup. & an fideiuſſor de iudicio ſiſti, vel de aliquo præſentando dicatur propriè fideiuſſor. vide per Bal. in rub. C. eo.

LEX PRIMA.

1 *Lex iſta, quòd duplicem habeat intellectum.*
2 *In ciuili obligatione tātū, an poſſit accedere fideiuſſor, & quid in naturali.*
3 *Fideiuſſor an poſſit promittere pœnam, licèt principalis non promiſit.*
Fideiuſſor an poſſit accedere pro officio iudicis, quod obligationem nō præſupponit.

1 Omni obligationi. † Lex iſta duobus modis ītelligitur. i. ſiue obl'o oriatur ex ꝯctu, vel quaſi. Itē ſi oriatur ex ꝯctu, ſiue ꝯhatur re, ſiue verbis, ſiue cōſenſu, ſiue rei interuentu, pōt accedere fideiuſſor, ſi eſt obl'o efficax ad agendū, & de obl'one ex delicto eſt caſus, licèt gl. nō alleget. ỹ. eo l. Græce. 2 §. ſed & ſi ex delicto. ſecundo modo pōt intelligi, † ꝙ poterit accedere non ſolum nāli, & ciuili ſimul iunctis, quæ pariunt actionē, ſed ēt nāli, & ſoli ciuili, licèt non pariant actionem. de nāli patet ỹ. l. ſi ſtipulatus. §. fi. de ciuili ſunt duæ glo. ꝯriæ. nam in l. quod enim. ỹ. eo. tenet oppoſitum, ꝙ pro ſola ciuili non poterit accedere. de hoc. not. per Cyn. in l. ſi cui. C. de non num. pec. ¶ Breuiter debes ſcire, ꝙ ciuilis interdum ſolam parit actionē, vt patet in obligatione literarum. Inſti. de literarum obli. & tunc non eſt dubium, ꝙ ꝓ ea pōt accedere, & ita intelligatur iſta gl. Interdum nō parit actionem, & tunc non ſolet etiam impedire repetitionem ſoluti, quia vt plurimum contingit, ꝙ ſola ciuilis, quæ remanſit ſine nāli, & eliſa per exceptionem, vt in illa quæ remanet poſt pactum de non petendo, vt l. ſi vnus. §. pactus. ſ. de pact. vel poſt iuſiurādum, vt in l. fi. de iureiu. & pro illa nō pōt accedere cū effectu, quia exceptio competens principali, cōpetit ēt fideiuſſori, vt in l. exceptione. ſ. de excep. & hoc qñ ante eliſionem fideiuſſiſſet, vel ēt poſt ignoranter, aliàs videretur renunciaſſe exemplo. & teneretur efficaciter. vt ỹ. eo. l. ſi quis poſtq̄. ¶ Pro nāli verò ēt ſola pōt accedere fideiuſſor, poſito ꝙ actionē non producat, ſi tñ per exceptionē non eſt eliſa, quia ſaltem ſolet impedire repetitionem ſoluti per errorem iuris. & hoc ſufficit, vt fideiuſſor poterit accedere, vt eſt caſus in l. quod enim. ỹ. eo. ſed ſi eſſet eliſa per exceptionem, vt in illa quæ remanet poſt præſcriptionem, quæ tollit ciuilem, cum ſit de iure ciuili, & elidit nāle, vt no. ỹ. rē ra. ha. l. fi. dic vt ſ. dixi in ſola ciuili, patet ergo, ꝙ licèt fideiuſſor non poterit in duriorē caſum intercedere, nec in plus ſe obligare, quàm principa. vt l. græcè. §. illud. ỹ. e. poteſt tñ obligari efficacius, quia principa. nāliter tantum, & fideiuſſor ciuiliter, & naturaliter. & ſic principalis non poteſt cōueniri, & fideiuſſor ſic, nec habebit tunc beneficium excuſſionis, ſicut ſi eſſet inops uel abſens, de quo tetigi. ſ. de duo. reis. l. ſi ex duobus. §. ſi a Ti-3 tio. † Poteſt ēt fideiuſſor promittere pœnam, licèt principalis non promiſit per l. fi. & ibi Bar. ſ. de eo quod cer. lo. ¶ Sed an poſſit accedere fideiuſſor pro officio iudicis quod obl'onem non præſupponit, vt in l. qui per colluſionē. §. fi. de ac. emp. Rñdeo ſic tā mercenario, ut d. l. fi. & l. centum Capuæ. de eo quod cert. lo. & l. quæro. ſ. loca. q̄ etiam nobili, ut ỹ. de ſol. l. cum quid. §. ſi quis pro eo.

LEX II.

Et commodati. Ego intelligo iſtam l. vt loquatur de obl'one ſecundaria, quæ ꝯhit in commodato, vel depoſito ratione doli, vel culpæ ad intereſſe, vt pro illa poterit fideiuſſor accedere, qñ depoſitum, vel cōmodatum fit pupillo ſine tutoris authoritate, vel ſeruo, qui non obligatur niſi nāliter, & tenetur fideiuſſor, dūmodo interueniat illorum dolus, vel culpa. nam ſi īteruenit dolus, pupillus reputatur maior, & obligatur ciuiliter, & nāliter. vt in l. j. §. an in pupillum. ſ. depoſi. & quod dixi de dolo, idem eſt ī lata culpa. gl. eſt in l. fi. §. ſi pupillus. ſ. de ꝓcur. De leui autē in depoſito nullo modo obligat, q̄a nō venit in tali ꝯctu. Et ſi eſſet maior, de illa nō teneretur ciuiliter, vel naturaliter. vñ nec nūc nāliter tñ, ſed in ꝯctu cōmodati, in quo uenit leuis culpa, pupillus obligaref nāliter tñ, q̄a ſi eſſet maior obligaretur ciuiliter, & nāliter, & illa eſt culpa leuis, quæ non facit illum cenſeri maiorem, ſicut facit dolus, & culpa. ſeruus autem ciuiliter non poteſt teneri, quia non eſt capax, etiam pro dolo, vel lata culpa, ſed naturaliter tm̄. Si autem loquitur de obl'one primitiua, quę ꝯhitur ad rei reſtitutionem, ſi rem non haberet penes ſe, nec dolo vel culpa feciſſet quominus hr̄et, non teneretur ipſe, nec poſſet accedere fideiuſſor. ſed ſi habet rem, & ſic eſt locupletior, tunc tenetur, ſicut tenetur ratione doli. Sed ſi quæritur qua actione, dic aut erat doli capax, qñ depoſitum, uel commodatum factum fuit, & tunc quia oritur obl'o naturalis ex ꝯctu tenet actione ex eo ꝯctu. & dicunt gl. ꝙ tenetur ciuiliter poſtquam eſt locupletior, ſed ego dico, ꝙ naturaliter tantum, tñ ex illa datur actio ex reſcripto diui Pij, quæ eſt utilis non directa. ſed tunc non erat doli capax, q̄a tūc non fuit orta naturalis, & non tenetur ex illo contractu, ſed datur actio in factum ex æquitate, vel actio ad exhib. Et hæc habentur in l. j. in fi. & ſequent. in prin. ſeq. ſ. commo. Ex his remanent declaratæ gl. quæ ſunt hic, quæ non perfectè loquuntur.

LEX III.

Qui ſatiſdare. Qui tenetur ſatiſdare, nō liberatur ſi dat fideiuſſorem, qui efficaciter non obligatur, vel poſito, ꝙ obligetur attento pn̄ti ſtatu, nō hēt bona, nec ſperatur habere, niſi ſtatum mutet, ſecus ſi dat fideiuſſorē, qui efficaciter obligatur, licèt non habeat bona, tñ ſperatur habere ēt ſtatu non mutato. h. d. Et pone in eo qui promiſit ſatiſdare, vel qui tenetur ex diſpoſitione l. vel ſtatuti, quod in multis caſib. contingit. & aliqñ in iudicio, tūc etiam aliud requiritur, vt videat idoneè ſatiſdediſſe, quia ille fideiuſſor non habet exceptionem fori illius iudicis coram quo ſatiſdat. aliàs non eſt idoneus niſi ei renunciet, vt l. j. ſi quis in ius voca. non ierit. & l. ſi fideiuſſor. qui ſatiſd. cog. veniamus ad caſum. ¶ In tex. ibi. {aut filium.} ſed certe iſte ciuiliter, & naturaliter obligatur etiam iſto iure, præter quàm in mutuo, & uoto. vt l. filiusfa. de ac. & obli. & poteſt conueniri, & condemnari, ut in l. ſi condemnatus. ſ. de noxa. & etiam executio fieri ꝯ eum per capturam perſonæ, & incarcerationem, niſi cedat bonis, vt in l. j. C. qui bon. cede. poſ. Quare ergo non dicitur idoneus fideiuſſor, & quare non liberatur promiſſor ipſe dādo? Rñdeo, quia nec habet bona, nec ſperatur habere ſtatu mutato, ſecus ſi ſtatu non mutato, ut in fi. quia ſola carentia bonorum non redderet eū minus idoneum. ¶ In tex. ibi. {non eſſe impletam ſatiſdationis ſtipulationem.} Dic ex hoc ſequitur, ꝙ perinde poterit conueniri, ac ſi nullum fideiuſſorem dediſſet in omnib. caſib. ſ. dictis, ſicut qui promiſiſſet hominem, vel equum dare, & tradidiſſet alienū, ut ỹ. de ſol. cum quis. §. qui hominem. quia non fecerit quod promiſit, nam ꝓmiſſio de ſatiſdando intelligitur de dando fideiuſſores idoneos, & non dñr idonei in caſib. ſupradictis, ergo non fecit quod ꝓmiſit, non eſt ergo in aliquo liberatus, ſed in ultimo caſu huius l. liberatus eſt promiſſione, tñ ſi erat non ſoluendo, & creditor ignorauit, & iuſtam habuit cauſam credendi, ꝙ reputabatur diues, poterit agi ad intereſſe, non dico, vt detur fideiuſſor, quia datus eſt. & ita intelligitur tex. cum gl. in l. ſi quis ſtipulatus ſit Stichū aut Pamphilum. §. fi. ſ. de uer. oblig. Sed quæritur qualiter intelligantur caſus huius l. Gl. intelligit utrunque caſum tam qñ creditor ignorāter recepit, quā qñ ſcienter, & primo caſu qñ recepit ignoranter, clarum eſt. Sed ſi ſcienter, maius eſt dubium, quia vr̄ ſibi imputandum[a] quare recepit minus idoneum, qui efficaciter non obligabatur, tñ gl. quæ incipit, ſic ſ. vult ſibi non eſſe imputandum poſtq̄ non fecit ſ'm formam promiſſionis, ex qua vr̄ concludendum, ꝙ ſi promiſiſti dare hominem in gñe, & tradis ſeruum alienum me etiam ſciente, quia non facis quod promiſiſti, poſſum te conuenire ut des, ac ſi nullum tradidiſſes. Nec ob. l. ſi fundum. cum ibi no. C. de euic. quia ibi in uenditore, qui non tenetur dominum transferre, ſed tradere, vnde tradendo licèt alienum, facit qđ promiſit, & imputet ſibi emptor ſi ſcienter recepit, vt nec poterit agere de euictione, nec vt iterum tradat tāquam non fecerit quod promiſit, ſecus in eo qui tenetur dare. i. accipientis facere, quia ſi non facit accipientis, non facit quod promiſit, ideo pōt conueniri etiam ab eo qui ſciuit. ut no. Bar. uerum niſi creditor fuiſſet in dolo ꝑ l. ſi Titius. ỹ. eod. ¶ In ultimo qñ non erat idoneus facultatib. ſi recipit ipſum ſcienter, clarum eſt, ꝙ ſibi præiudicat, licèt recipere non teneret, quia vr̄ ipſum approbare ꝓ idoneo, vt hic, & in l. inter cās. §. abeſſe. ſ. manda. ſed ſi ignorauit, & credebat ipſum diuitem, tunc maius eſt dubium. Gl. tñ adhuc idē dicit, ꝙ ſibi præiudicat, ut patet in glo. fi. dum ſubaudit, maximè cum ſciuit. Doct. eam reprehendunt per id qđ hr̄ in d. l. ſi quis ſtipulatus ſit Stichum. Barto. reducit ad

ADDITIO.

a ¶ Imputandum. An hæc diſtinctio locum habeat, uide Bart. in l. ſi cum dotem. §. ſi mulier. ſ. ſol. mat. Sed quid ſi mulier, uel minor accepit fideiuſſorem ſcienter inhabilem, an ſuccurratur eis. vide gloſſ. in l. de die. §. ſi ſeruus, qui ſatiſd. co. glo. in l. in omnibus. ỹ. de reg. iur. Barto. & Doct. in d. §. ſi ſeruus. & quid de debitorib. qui dant alios debitores ſuos, quos ſciunt de proximo fallituros, uide Imo, poſt alios Docto. in l. ſi cum dotem. §. ſi mulier. vbi limitat dicta Doc.

ad concordiã modo quo ſ. dixi. ꝙ ſibi ꝑiudicat quantũ ad hoc, vt non poſſit agere, ꝙ alius detur, quia debitor eſt liberatus, ſed non præiudicat ſibi quominus poſſit agere ad intereſſe, vt in ꝯrio. Ego puto, ꝙ nec ad intereſſe poterit agere, niſi interuenerit dolus dantis, quia affirmauit ipſum eſſe idoneum facultatib vel iuſtiſſima ignorantia, quia cõiter reputatur idoneus, aliàs imputet ſibi creditor quare non explorauit per d. §. abeſſe. vbi vr̃ caſus, ſi bene cõſideretur, & ita intellige iſtum text. aliàs non haberet aliquod dubiũ ſi intelligeretur de ſciẽte ipm non idoneũ, & videmus de facto ſeruari, vñ ſolẽt dari approbatores ꝑ cõitates, qui approbant eorum periculo. caueat ergo qualiter quis recipiat fideiuſſorem &c.

LEX IIII.

a **Poteſt accipi.** [a]Hic non expedit ſcribere, quia clariſſima eſt, ideo ponam caſum in ea &c.

ADDITIO.

a ¶Poteſt. Promiſſor indemnitatis, propriè appellatur ſponſor, de quo vide glo. in l. j. C. de conue. fiſci debito. lib. xj.

LEX V.

Generaliter. Idem dicit iſta l. in effectu cum ſeq. qđ l. ſi reus. ſ. de duo reis. & hic adde quæ ibi dixi. Caſus eſt iſte. & adde aliũ quẽ ibi dixeram. & ſi poſt lit. conteſta. ꝯ fideiuſſorem ſuccederet fideiuſſor principali, vel econuerſo, non extingueretur fideiuſſoria, immo ſuper ea daretur ſñia, quia intereſt creditoris, ꝙ

a non extinguatur [a] ne habeat nouum iudicium inchoare, vt probatur in ſimili in l. ſeruus. ſ. de inſa. ſm Ang. & idem vbicunq; intereſt creditoris, ꝙ non extinguatur acceſſoria, vt l. debitor. ſ. de ſepara. & l. hæres à debitore. §. quod ſeruus. ꝫ. eo. Vnde ſi hæreditas hic principalis debitoris eſſet non ſoluendo, & fideiuſſor eius hr̃s faceret inuentarium, eatenus extingueretur fideiuſſoria, quatenus de bonis hæreditarijs poſſet creditor conſequi, ſed quatenus

b non poſſet, durat fideiuſſoria ſm Dy. & vide circa mãm huius l. [b] bonam gl. quæ eſt in l. debitori. C. de pac. & Bar. in l. Stichum. §. qđ vulgo. ꝫ. de ſo. ¶In l. ſi reus. glo. op. de l. Item illa. in fi. de cõſti. pecu. ſ. ubi per electionẽ vnius altera non tollitur. Sol. hic in duab. obl'onibus actiuè concurrentib. in pſona eiuſdem, quo caſu ideo una electa, altera tollitur, qa ſi eſſent penes diuerſos, vno agente, & lit. conte. tolleretur altera, vt ſ. de duo. reis. l. ij. & l. ex duobus. & idem iuris eſſe debet in perſona vnius, quod eſſet in perſonis duorum. ut l. tutorem. de his qui. vt indi. Contrariũ loquitur in plurib. obligationib. paſſiuè concurrentib. in perſona eiuſdem, & ex diuerſis cauſis, quo caſu ſi eſſent in perſonis diuerſorum per electionem vnius, altera tolleretur, niſi ſecuta ſolutione, vt in l. fin. C. eo. & dixi in d. l. ij. eadẽ rõne ſi cõcurrant in pſona vnius vt in ꝯrio. Itẽ opp. de l. ſi is qui. de act. & obl. Sed dic ꝙ ibi ex diuerſis cauſis, hic ex eadem. & ibi etiam per ſolutionem altera per alteram nõ tolleretur.

ADDITIONES.

a ¶Non extinguatur. quid in ceſſionario ſuccedente poſt li. conteſt. cedenti. vide Bal. in l. j. C. de act. & obl. & quid econtra.

b ¶Materiam huius l. Adde Bal. in l. ſi vxor. de bo. auth. iu. poſ. & Sal. in d. l. debitori, & eundem Paul. ibidem.

LEX VIII.

Quod enim. In l. quod. n. No. de eo qđ dixi in l. j. ſ. ꝙ tunc pro naturali ſola obligatione põt accedere fideiuſſor, qñ eſt omnino inefficax, ſed ſaltẽ eſt efficax. ut impediat repetitionem indebiti ſoluti per errorem iuris, vt l. error. C. ad l. Fal. quod contingit quando non eſt eliſa per exceptionem, aliàs ſecus, vt in illa quæ remanet poſt præſcriptionẽ. ut l. fin. ꝫ. rem ra. ha. & ibi no. nam tunc diſtingueretur, an intercederet fideiuſſor ex certa ſcientia, an per errorem. vt ꝫ. eod. l. ſi quis poſtq̃. ſed in præcedenti caſu indiſtinctè tenetur fideiuſſor, etiam ſi credat illum teneri ciuiliter, & naturaliter, & intelligitur hic qñ autem eſt eliſa, etiam ſi eſſet ciuilis, & naturalis ſimul, vt in muliere quæ eſt tuta excep. Vellei. ſolutum per errorem iuris repeteretur, licèt ſecus in exceptione Macedoniani, quæ eſt odioſa. vt l. qui exceptionem. de condi. inde. ¶Item glo. hic tenet ꝙ pro ſola ciuili non poteſt fideiuſſor accedere, tu dic, vt dixi in l. j. ſ. eo.

LEX IX.

Græce fideiuſſori. In iſta l. vſq; ad §. & poſt litẽ nõ dabo in ſcriptis, qa nihil eſt in effectu. & tex. eſt clarus. hic non ſunt alia.

1 *Etiam poſt litem conte. poteſt obligationi priſtinæ fideiuſſor accedere, & ſi ſit fideiuſſor iudicij, tunc aut de iudicio ſiſti, & liberatur lata ſententia, aut de iudicato ſoluendo, & tunc non liberatur, immo tunc incipit obligari cum lata eſt condemnatoria.*

2 *Fideiuſſor de iudicio ſiſti, an liberetur lapſis quatuor menſib. à die conteſtationis.*

3 *Si a ſententia fuit appellatum, an tenebitur fideiuſſor ſiſtere.*

1 **§. Et poſt litem.** †Etiam poſt litem conteſt. poteſt obligationi priſtinæ fideiuſſor accedere, & ſi ſit fideiuſſor iudicij, tunc aut de iudicio ſiſti, & liberatur lata ſententia: aut de iudicato ſoluendo, & tunc non liberatur, immo tunc incipit obligari cum lata eſt condemnatoria. h. d. Et in ſecundo dicto, ꝙ fideiuſſor de iudicio ſiſti non teneatur, niſi vſq; ad ſñiam excluſiuè. tex. iſte non eſt alibi ſm Doc. ex quo patet ꝙ ſatiſdatio de iudicio ſiſti non continet etiam iudicati, & qui ꝓmittit ſiſtere in iudicio ſe vel alium, non vr̃ promittere ſoluere iudicatum, ſed ſolum perſeuerare in lite vſque in finem, & finis imponitur per ſñiam, ſed econuerſo ſatiſdatio de iudicato ſoluendo bene continet etiam de ſiſtendo, quia continet etiam de defendẽdo, & qui promittit defendere, promittit ſiſtere. & ideo qñ recipiuntur fideiuſſores de iudicio ſiſti, vt plurimum additur, & de iudicato ſoluendo, vt euitetur iſte §. quod no. qñ dantur fideiuſſores ꝓ forenſi, parum. n. valeret ſteriſſe in lite vſq; in fi. ſi lata ſñia anfugeret, nam fideiuſſor non teneretur. facias ergo addi, & de iudicato ſoluendo. Item qñ relaxatur captus pro debito tãquam fugitiuus ſub fideiuſſorib. de iudicio ſiſti, facias addi, & de iudicato ſoluẽdo, uenio ad caſum. ¶In tex. ibi. (quia ciuilis, & naturalis ſubeſt obl'o. Subaudi, nec tollitur per conteſt. ſed noua obligatio illi accumulatur, nam reus incipit in conteſtatione teneri ad perſiſtendũ in iudicio vſq; in fi. fit enim nouatio neceſſaria per conte. non voluntaria, iuxta no. in l. j. C. de iud. Et ſic loquitur hic de fideiuſſore, qui accedit primæ obl'oni, ſuper qua facta eſt conteſtatio, ſed ſequẽs caſus loquitur de illo, qui accidit ſecundæ obl'oni, quæ ꝯhitur in conteſtatione ad perſiſtendum in iudicio vſque in finem. Tertius caſus loquitur de illo, qui accedit obl'oni, quæ oritura eſt ex ſñia condẽnatoria. Primus autem obligatur ſtatim, & non liberatur per ſententiam. Secũdus obligatur ſtatim, & per ſñiam liberatur. Tertius, non obligatur pure, ſed ſub ꝯdõne ſi ſequatur condemnatoria,

2 & per ſñiam purificatur obl'o. ¶†Sed opp. ꝯ ſm caſum, ꝙ fideiuſſor de iudicio ſiſti non teneatur vſq; ad ſñiam, ſed liberatur lapſis

a quatuor menſib. [a] à die conteſtationis. vt in l. Sãcimus. C. de iudi. Dic breuiter, ꝙ loquitur qñ actor negligebat proſequi litem, hic

3 verò proſequebatur. ¶† Sed quæritur quid ſi lata ſñia fuit appellatum, an tenebitur fideiuſſor ſiſtere coram iudice appellationis? dic ꝙ non, quia non cenſetur ſenſiſſe. nec ſe obligaſſe, niſi pro prima inſtantia, vt not. in Authen. de his qui ingre. ad app. per gloſſ. & idem in fideiuſſoribus de iudicato ſoluendo, vt l. cum apud Sempronium, cum ibi notatis. ꝫ. iudi. ſolui.

ADDITIO.

a ¶Quatuor mẽſibus. Sed quid ſi ꝓmiſit ſiſtere quoties placuerit, quouſq; durat iſta ꝓmiſſio, vide Bar. in l. ſi quis reũ. ꝫ. de cu. re. & dicit Bart. in addi. ad Spe. in tit. de oper. no. nunc. ꝙ ſi fideiuſſor de iudi. ſiſti, promiſit reum exhibere, & parere mandatis curiæ, ꝙ non tenetur etiam poſt ſententiã.

§. A tutore. ¶Sequitur §. a tutore. & quia clarus eſt, non expedit aliquid ſcribere.

1 *Fideiuſſor non poteſt ſe obligare in duriorem caſum, quàm ſit obligatus principalis, nec etiam in caſum, aut rem diuerſam.*

2 *Si principalis erat obligatus alternatiuè, an fideiuſſor poſſit ſe obligare ſimpliciter ad vnam de alternatiuis tantum.*

1 **§. Illud commune eſt.** ¶†Fideiuſſor non poteſt ſe obligare in duriorẽ caſum, quàm ſit obligatus principalis, nec ẽt in caſum, aut rẽ diuerſam. h. d. in effectu vſque quaſi ad finem. Dr̃ aũt durior, qñ in plus ſe obligat aliquo de quatuor modis. ſ. re, loco, tempore, & cauſa. ut Inſti. de actio. §. plus. de hoc ponuntur exempla hic qñ in maiori ſumma. Item quando cauſa, ut ſi principalis erat obligatus in diem, vel ſub conditione, & fideiuſſor ſe obligat purè. Item qñ intercedit in cauſam diuerſam, uel rem, ponitur exemplum quando principalis erat obligatus obligatione ſimplici ad vnam rem, & fideiuſſor ſe obligat alternatiuè ad illam rem, uel alteram, quia diuerſa eſt obligatio alternatiua a ſimplici, ponitur etiam exẽplum qñ in plus ſe obligat cã, qñ uterque eſſet obligatus alternatiuè, ſed principalis haberet electionem quo ad ſe, ſed creditor haberet electionem quo ad fideiuſſorem, nam tũc fideiuſſor durius eſt obli-

2 gatus. † Quid autem ſi principalis erat obligatus alternatiue, & fideiuſſor ſe obligat ſimpliciter ad vnam tm̃ de alternatiuis, tunc tenetur fideiuſſor, licèt ſint diuerſæ obl'ones, quia tunc obligatur in minus, & de hoc hr̃ in l. hi qui. ꝫ. eo. & ibi pleniſſime per Bar. de iſta materia, qui proſequitur vnã diſtinctionem Dyn. quam fecit in l. Marcellus. ꝫ. eo. in princ. §. ibi. (uniuerſis qui pro alijs obligantur.) Dic ꝙ gl. ꝑ iſtam regulam ita gñalem dicit idem eſſe in mandatorib. & ſponſorib. quod in fideiuſſorib. ſed in ꝯrium vr̃ eſſe tex. in l. ſed & ſi citeriori. ſ. de conſti. pe. vbi obl'o conſti. quæ eſt acceſſoria, poteſt ꝯhi citeriori die, & ſit ꝯcta principalis, & ſic durius, & in plus cauſa. Gl. ibi nititur ſoluere, de hoc vide Bar. in l. hi qui. ꝫ. eo. in fi. ubi tenet ꝯ iſtam glo. per illam l. & per l. in diem. ꝫ. de noua. Sed quo rñdetur ad illum tex. qui ponit regulã ita gñalem? põt dici, ꝙ habeat locũ in mandatore, qui eſt ſimpl'r acceſſorius, nõ in ſpõſore, qui ſe obligat principl'r, licèt pro alio. In conſtitutore verò dic, quod poteſt ſe obligare in plus tpe, ut in illa l. ſed & ſi citeriori. ſed non

& non re,vt in l.hactenus.in fi,eod.tit.¶In text.ibi,(omnimodo.)
dic ꝙ pp hanc dictionem dñt Doc. & etiã gl.hic, ꝙ in nullo obli-
gatur fideiuſſor,ēt vſq; ad ꝯcurrentē quantitatē,& ſic vtile ꝑ inuti
le vitiatur,q̃a peccatur in forma.qđ ēt tenuit hic Dyn.ſecus in cō-
ſtitutore,vt d.l.hactenus.in fi. Vel dic ꝙ illæ ll.loquuntur qñ q̃s cō
ſtituit pro ſeipſo, ſed qñ ꝓ alio, locũ hēat gñalis regula hic poſita,
vt in nihilũ obligetur cōſtitutor,ſicut nec fideiuſſor, & p̄dicta lo-
cum habent in obl'one principali, ſed acceſſoriè bene pōt ſe obli-
gare fideiuſſor in plus q̃ principalis,puta ad pœnam, vel uſuras.ut
l.centum Capuæ. & ibi Barto. de eo quod cer. lo.& ĵ.eod.l.ſicut
reus.in fin.glo.& in l.ij.§.fin.qui ſatiſ.co. & ibi per glo. ſufficit.

LEX XI.

1 *Quando dubitatur an confideiuſſor ſit ſoluendo,conuentus inſolidum non habet beneficium diuiſionis,niſi ſit paratus,ꝙ alter excutiatur ſuo periculo.Et de hoc det fideiuſſorem,& confideiuſſor ſit præſens.*
2 *In duobus reis debendi, qui hodie habent beneficium diuiſionis, ſi agatur contra vnum inſolidum,& ipſe opponat de illo beneficio, & eſt dubiũ an aliàs ſit ſoluendo,an debeat ſeruari practica huius legis.*
2 *Si unus de fideiuſſoribus conuentus inſolidum ſoluat totum, an videatur emere nomina aliorum.*

1 SI dubitet. †Qñ dubitatur an confideiuſſor
ſit ſoluendo, cōuētus inſolidum
non hēt beneficium diuiſionis,niſi ſit paratus,ꝙ alter
excutiatur ſuo periculo. Et de hoc det fideiuſſorem,
& confideiuſſor ſit pñs.h.d.Et eſt notandũ, ꝙ iſtud non prouenit
ex epiſtola diui Adri.q̃ loq̃t ſolũ qñ cōſtat, cōfideiuſſorē eſſe ſol-
uendo,& tunc unus ex eis cōuētus inſolidũ hēt bñficium diuiſio
nis,& pōt petere aliũ cōueniri ꝓ parte, & iſta exceptio pōt oppo-
ni in vim dilatoriæ ante lit.conteſt. & in uim peremptoriæ poſt lit.
ꝯte.vſq; ad ſñiam,ſed poſt ſñiam nō pōt opponi. vt l.fideiuſſor.C.
eo.licèt ſecus in bñficio ceſſionis,vt ĵ.eo.l.ſi fideiuſſores.§.fi.¶Qñ
autē dubitat,tũc epiſtola non loq̃t, ſed recurrit ad ꝓuiſionē legis,
ꝙ trib.concurrentib.cōuentus inſolidũ audiatur,vt non cōuenia
tur niſi pro parte,ſed ꝙ velit aliũ excuti ſuo periculo, & impēſa ꝓ
alia parte.Et de hoc det fideiuſſorē de indēnitate, qui tenebitur ſi
excutit alium, & repertus eſt non ſoluendo.nec potuit ab illo re-
cuperare expenſas litis, vñ recuperabitur à primo conuento, & à
fideiuſſore de hoc dato.Tertio requiritur, ꝙ ille confideiuſſor ſit
pñs, nã ſi eſſet abſens, ēt ſi eſſet ſoluēdo, nō poſſet iſte ꝯuentus vti
bñficio diuiſionis,ſed & quartũ vr̃ eſſe neceſſarium,ꝙ iſte ꝯuētus
inſolidũ aſſerat aliũ eſſe idoneũ,vt hic colligit,dũ dicit, circa fi.(qui
idonei eſſe dñr &c.)ſi.n.hoc nō aſſereret, ſed dubitaret an eſſet ſol
uēdo,vr̃ ꝙ nō eſſet audiendus,ſi peteret illos prius excuti,& iſtud
nō tangitur ꝑ Doc.uenio ad caſum. ¶In tex.ibi,(paratus ſit offer
re cautionem.)i.offerat cautionē cũ fideiuſſore,vt ĵ. in ver.(ita tñ.)
ideſt verbo.(ſatiſdationē.)Et dicit Ang. ꝙ non ſufficit offerre ver-
bo,ſed debet ſecum ducere fideiuſſores,vt l.prætor.§. ſi quis para
tus.cũ ibi no.de no.ope.nun.Et ſi actor nolit recipere,adhuc non
ſufficeret hoc,ſed facit eos recipi per iudicē,vel notarium cauſæ,ſi
vult ꝙ ꝯ eum nō ꝓcedatur,niſi pro rata ſua. iuxta no.in Auth. de
his qui ingred.ad app.§.ĵ.ꝑ glo.Nec ob.l.qui decem.i prin.ĵ.de ſol.
ubi dr̃,ꝙ ſufficit ſola obl'o, quia uerum eſt quantum ad euitandũ
periculum moræ, ſed ad excludendum actorem ab agendo req-
ritur conſignatio,& depoſitio.& hęc præſtatio,ſeu ſatiſdatio quę
fit penes iudicē,vel notarium, loco conſignationis hr̃. ¶Sed opp.
ꝙ fideiuſſor non habet neceſſe iſta facere, imò non ſit aperta via
agēdi,niſi facta excuſſione aliorum,vt in Auth.de fideiuſ.in princ.
Sol.illud in beneficio nouæ ꝯſtōnis,qđ hodie cōceditur fideiuſſo
rib.reſpectu principalis debitoris, vt non poterint conueniri,niſi
excuſſo principali, nam tenetur creditor illum excutere ſuis impē
ſis,& periculo,& ſi reperiretur non ſoluēdo,non poſſet ab illo re-
cuperare impenſas litis,nec ēt a fideiuſſore, & illud bñficium non
datur fideiuſſoribus illo iure, ſed ſolum bñficium diuiſionis quo
ad alios fideiuſſores in quo ſeruandus eſt iſte text.qñ eſt dubiũ an
ſit ſoluendo,nec in hoc ēſt aliquid immutatũ per illam nouã con
2 ſtitutionem.¶†Sed quid in duobus reis debendi,qui hodie habēt
bñficium diuiſionis per Auth.de duo.reis. ſi agatur ꝯ unum inſoli
dum,& ipſe opponat de illo bñficio, & eſt dubium an alius ſit ſol
uendo.Dicit Ang.debere ſeruari practicam huius l. ſed male dicit,
ꝙ illud beneficiũ diuiſionis inter reos fuit introductũ ad exēplum
beneficij excuſſionis inuenti ꝑ illã conſtitutionē de fideiuſſorib.
ut ibi patet.Et ideo creditor neceſſe habet alium excutere ſuis im-
penſis & periculo, & alias non eſt ſibi aperta via agendi ꝯ vnum
inſolidum,ſicut nec ꝯ fideiuſſorem,non excuſſo principali ſi con-
uētus de hoc opponat.Et ita declarat Bar.in l.iij.§.fi. de duob.reis.
in vj.q.& ēt hic tangit,ſed Ang.non ꝑpēdit.Si autē nō opponeret,
procederet iudiciũ tã in duob.reis,q̃ in fideiuſſorib. & fieret con-
demnatio inſolidũ,quia actio non eſt diuerſa ipſo iure, vt ĵ.eod.l.
3 inter fideiuſſores.in prin.¶†In fin.tex.ibi.(nominis emptio.)Dic ꝑ
hunc tex.vr̃ ꝙ ſi unus de fideiuſſorib. conuētus inſolidum ſoluat
totũ,vr̃ emere noĩa aliorũ.ex quo ſequitur, ꝙ ēt ſi ꝯ alios non ce-
datur actio habeat vtilem actionem ad recuperandum partes il-
los tangentes per l.ij.C.de act. & oblig. ¶Sed in ꝯrium eſt caſus in
l.vbi fideiuſſor.ĵ.de ſol.ꝙ niſi cedatur actio, non poteſt recupera
re a fideiuſſorib.licèt ſecus a principali debitore,cuius nomine be-
ne videtur emere ſoluendo.Et ad hunc text.rñde, ꝙ loquitur im-
propriè quantum ad fideiuſſores, vel dic ꝙ habuit reſpectum ad
ceſſionem,quæ venit fienda, ex qua videtur prima facie reſultare
quædam emptio nominis, quia creditor cedit pro pecunia quam
recepit,arg.in l.ſi is.ĵ.de ſol.tamen propriè non eſt emptio.

1 *Propter mendacium perditur beneficium diuiſionis.*
2 *Caſus in quo mendax priuētur iure ſuo.*
3 *Caſus,in quibus non competit beneficium diuiſionis.*
4 *Aliud eſt negare narrata prout narrantur, & aliud eſt negare ſe fideiuſſiſſe expreſſe.*

1 §.Ita demum. †Propter mendaciũ perditur benefi-
ciũ diuiſionis,h.d.venio ad caſũ. ¶In
tex.ibi.(inficiant.)ſe fideiuſſiſſe,& poſtea de mendatio ſunt cōui-
cti,& uolunt recurrere ad beneficium diuiſionis, & non poſſunt,
2 ſic no.†caſum in quo mendax priuatur iure ſuo,aliqñ non priuat,
ſed grauatur onere probandi, vt l.cum de indebito. de proba.Et
in authen.qui propriam.C.de non nu.pec.Regulariter autē nō pu
nitur,niſi in expenſis. fallit tñ in aliquib. caſib. quos plenè enume-
rat Bal.quem omnino uide in l.j.C.de fur.in v.ſeu vj.col.Poſſet tñ
iſte pœnitere ante lit.conteſt. & confiteri ſe fideiuſſiſſe,& euitare
3 hoc damnum,vt l.lectio.§.neque.š.de noxa.ſm Ang.¶†Et no.hic
caſum, in quo non competit bñficium diuiſionis. adde alios, qui
no.Inſt.eo.§.ſi plures.Item qñ eſſet ei renunciatum,vt no.in l.niſi.
š.de pac.& ĵ.eo.l.ſi ſtipulatus.§.ſi ex duobus.in gl. Addit Ang.aliũ
caſum qñ eſſent obligati per inſtr̃m guarētigiæ, ꝯ qđ ex forma ſta
tuti non poſſet obijci exceptio, per quam impediretur executio,
cum per hanc exceptionem impediatur. & ita dicit ſe tenuiſſe de
facto Florentiæ, non ſic in beneficio cedendarum actionum, q̃a
illud non impedit executionem ſm eundem. Sed ꝯ, ꝙ immo im-
pedit,vt ĵ.eo.l.ſi fideiuſſores.in fin. Sol. uerum eſt ſi creditor non
vult cedere,ſed tunc cenſetur impediri de facto ſuo, ideo ſibi im-
putet,cum ſit facile cedere,ſed non ſic alium excutere.Dicũt autē
quidam per tex.hoc beneficium non poſſe opponi poſt lit.cōteſt.
4 factam per negationem quos Bar.reprehendit.†nam aliud eſt nar
a rare narrata prout narrantur, [a] aliud eſt negare ſe fideiuſſiſſe exp̄ſ
ſe.nam poteſt eſſe ꝙ fideiuſſerit,& tñ non tenetur,vel quia ſoluit,
vel quia pactum factum eſt de non petendo.

ADDITIO.

a ¶Prout narrantur.Vide de clauſula per Imo.hic, per Bart.in l.ēt.§.licet.ff.ſol.ma.Bar.in l.ſi prius.de ope.no.nun.Ang.Aret.in §.æquè.Inſti.de actio.Bar.in l.j.C.de ædi.ac.Bar.in l.ſi cui.de leg.j.Im.in c.ſuper literis.de reſcr.

1 *Filius poteſt fideiubere pro patre.*
2 *Filiusfa. an poſſit obligari, & in quibus bonis poſſit fieri executio, & an poſſit incarcerari,niſi cedat bonis.*
3 *An poterit fieri executio in bonis patris quatenus ſibi dētur pro ltĩma.*

1 §.Filiusfamilias. †Filius pōt fideiubere pro patre,
hoc primo. Et pater ei, qui mu-
tuat filio vt ſoluat pro ſe, tenet̃ quod iuſſu, vel de in rē uerſo. hoc
ſecundo,& ſi ipſe filius de ſuo ſoluat,vel emancipatus,vel in pote-
ſtate conſtitutus de peculio caſtrenſi, habet ꝯ patrem vtilē actio-
nem.hoc tertio,& ultimo,ſm intellectum gl.¶In tex.ibi.(pro par
te.)Dic,ſcilicet qui tenebatur dare fideiuſſores, ut habeat maiorē
vtilitatē,& plus dubitationis, & ſic creditor tenetur recipere filiũ,
nam ſi reciperet ſpontè, nulla eſſet dubitatio,nec vtilitas. Sed ꝯ de
l.iij.š.eod.ubi qui tenetur dare fideiuſſorem,non liberatur dando
filiumfa.nec creditor tenetur illum recipere. Sol. uerum eſt de fi-
liofa.alieno, ſed de proprio ſecus, & eſt ſpāle in patre,vt ſic poſſit
releuari per filium,ut hic.& l.iij.§. filium. qui ſatiſ.cog.qđ ꝑpetuo
tene mēti, q̃a Do.hoc nō declarant.Et prima facie videret̃ ꝯrium,
cum reputetur eadem perſona cũ patre,& ſic pr̃ dando ipſum,ne
2 minē dare vr̃,ex quo creditor poterit releuari,& tñ ꝯriũ eſt. ¶†In
tex.ibi.(condēnari pōt.)Dic.ſ.inſolidũ,& ſic in plus cōdēnatur exi
a ſtens in patris ptāte,[a] q̃ effectus ſui iuris,quia tunc nō condemnat̃,
niſi quatenus facere pōt per ti.qđ cum eo. & quæ ſit rō,dic vt ibi.
Sed quid prodeſt hæc cōdemnatio, licèt inſolidũ fiat, cũ non pōt
fieri ꝯ eum executio,q̃a bona nō hēbat iſto iure? Rñdeo,poterat
hr̃e caſtrenſe peculiũ,vel quaſi. Item ꝓfectitiũ,in quo poterat fieri
executio,licèt ꝓprietas pertineret ad patrē,poſtq̃ ad ipſum filium
ꝑtinebat adminiſtratio,ut not.in l.iij.§.ſed utrum.š. de mino.ſm
Doc.licèt gl.videatur ibi dicere ꝯrium.& no. in l.& ſi condemna-
tus.š.de noxa.& in l.ſi filio.ſol.ma.Poteſt ēt hodie hr̃e peculiũ ad-
uētitium,in quo ſi quæritur an poſſit fieri executio, vide ꝑ Bar.in
l.ſi finita.§.ſi de vectigalibus.de dam.infect.& poſito, ꝙ nulla bo-
na

ADDITIO.

a ¶Patris poteſtate.Ideo dicit Bal.in l.ſi pro alio.C.qđ cum eo.no.pro filijs mercatoribus,ut ſi nolunt detrudi in carcerem faciant ſe emancipare.

ria haberet,poterit fieri executio vt capiatur, & incarceretur, niſi
cedat bonis, vt in l.iij.C.qui bo. ce. poſ. & fortè aliquem amicum
3 inueniet,qui ſoluet pro eo.†An autem poterit fieri executio in bo
nis patris quatenus ſibi dentur pro legitima? tangit Gui. in l.ſi qua
pœna.de his qui ſunt ſui,uel ali.i ur.& Spe.in ti.de ſen. execu.§.ſeq.
uerſi.quid ſi filius. In text.ibi.puto ad omnes ꝯtus quod iuſſu ē̃t.
Sed op.ꝯ tex.iſtum,quia non poteſt quis teneri,vt principalis,& fi
deiuſſor,& ſ.e.l.gn̄aliter.ſed actio qd̄ iuſſu, & de in rem verſo ſunt
acceſſoriæ,vnde cum pr̄ teneatur, vt principalis, non debet tene-
ri,vt acceſſorius in actionib. prædictis. ꝑ hoc glo. intelligit iſtum
tex.ꝙ non teneatur eid̄e creditori,cui tenetur, vt principalis actio
nib.iſtis, ſed tenetur alteri creditori, qui mutuauit filio pecuniam.
vt ſolueret pro patre.& ita ē̃t ſequuntur Doct.& ſic no.ꝙ pōt qs
teneri,ut principalis,& acceſſorius diuerſis perſonis, & diuerſis re
ſpectib,vt ʝ.eo.l.hæres a debitore.§.ꝙ ſi hic ſeruus. Quaſdam alias
op.facit Dyn.hic, quas proſequere, ut per Bart.quia non ſunt ma-
gnæ utilitatis. Sequitur l.qui contra ſenatuſconſultum.

LEX XII.

Qui contra. Vbi non eſt obl'o,vel actio, nō pōt acce
dere fideiuſſor,ſecus ſi ſubeſt actio, licèt
obeſt exceptio ſi detur a ſciente.h d.cum l.ſeq.& vide l. creditorē.
ſ.ad Mace.ꝑ quam iſta l.declaratur.Venio ad caſum. Præmitte, ꝙ
ex mutuo facto filiofa.ſine uoluntate patris, ipſe filius ciuiliter, &
nāliter obligatur,& ē̃t datur actio mero iure,ſed ob.exceptio Ma
cedoniani.Silr ꝯ patrem mero iure datur actio de peculio,tn̄ obſt.
exceptio eadem.Scd̄o p̄mitte,ꝙ filiusfa.hoc iure non habebat hæ
redē ab inteſtato,ē̃t ſi hēbat bona caſtrenſia, vel quaſi, ſed eo mor
tuo pr̄ occupabat oīa iure peculij,vt in l.ij.ʝ.de caſtren.pecu. Ter-
tio præmitte,ꝙ qn̄ quis non habet hæredem,de iure obl'ones per
ſonales reſidentes in eius ꝑſona actiuæ, uel paſſiuæ per eius mor-
tē extinguuntur, qa non ſupereſt ꝑſona ficta, in quā trāſeāt.mors
oīa ſoluit,nō ſic qn̄ hēt hr̄dē,& hr̄ditatē, quia tranſeunt in hr̄dita-
tē,q̄ repræſentat ꝑſonā defuncti.dr̄ ergo hic ꝙ mortuo filio,obl'o
principalis,qua ipſe tenebat̃ ex mutuo, eſt extincta,cū nulla ſubſit
eius hr̄ditas.ideo pro ea nō pōt accedere fideiuſſor,ſed obl'o,qua
tenebatur pr̄ de peculio, non fuit extincta, ideo pro illa bene pōt
accedere fideiuſſor,quia pr̄ dando ipſum vr̄ ratificaſſe ꝯtū,& ſic
facit ceſſare ſenatuſconſultū,vt l.ſed Iuli.§.pe.ad Mace. ſed nō pōt
fieri quo ad actionē extinctā,quia res non eſt integra.ar.in l.bono
rum. rē ra. ha. Intellige ergo iſtas ll.ē̃t ſi pr̄ ſciens dedit fideiuſſores
pro obl'one filij,ut non teneat fideiuſſio ratione p̄dicta.licèt Dyn.
intellexerit qn̄ ignorāter.& ita dicit Ray.& Bar.Quid aūt ſi uiuēte
filio acceſſit fideiuſſor,an ei detur exceptio Macedoniani,ſicut da
tur ipſi filio & pr̄i:dic ut.l.ſed & ſi pr̄fami.§.nō ſolū.ad Mac. ¶Sed
op.ꝙ ꝑ mortē filij nō extinguat̃ hoc iure actio,qa ipſe tenebatur,
ideo trāſeat in patrē tanq̄ in vl'em ſucceſſorē. ut l.tam ex ꝯtibus.
ſ.de iudi.Sol.immo non tranſit ipſa actio,quia extinguitur,ut dixi,
ſed ſi ſuper ea fuit lis inchoata,tunc inſtantia litis ſuper actione ex-
tincta tranſit in patrem quo ad actionem de peculio, & fit con-
demnatio uſque ad vires peculij. licèt ſi filius viueret, fieret inſoli-
dum,& iſte eſt caſus mirabilis in l.contraria.Hic non ſunt alia.

LEX XIIII.

1 *Electo mandatore non liberatur reus principalis, nec econuerſo.*
2 *Exceptio cedendarum,an & quando poſſit opponi.*
3 *Pendente lite contra mandatorem,an poterit agi contra principalem de-
bitorem.*

1 **SI mandato.** ¶†Electo mādatore nō libe-
ratur reus principalis,nec ecō
uerſo.Itē ei qui cōuenitur pro alio debet cedi actio ꝯ
principalē,& aliter non dēt cōdēnari.h.d.¶In text.ibi.
(non liberabitur Titius.)Dic ꝑ hoc ſolū,ꝙ egerit ꝯ me,& litē fue
rit cōteſtatus,niſi ſim cōdēnatus,& ſoluerim tibi, & hoc verū qn̄
plures tenentur eidē ad eandē quātitatē inſolidū,ſiue vnus ut prin
cipalis,alter ut acceſſorius, vt hic, ſiue vterq; vt principalis, vt duo
rei debendi.ut l.fi.C.de fideiuſ. ſiue ambo teneant̃ purè, ut hic, &
in d.l.fi.ſiue alter purè;alter in defectū illius, ut in l.decē. ſ. de uerb.
obl.& in l.fi.ſi cer.pet.ſecus ſi unus ſit obligatus plurib,ad idē cuili
bet inſolidū tanq̄ duob.reis, quia tunc uno agēte, & lit.cōteſt.de-
2 bitor liberatur ab altero,ut l.ij.& l.ex duobus.ſ. de duob. re.¶†In
tex.ibi.(non al'r condemnari debitor,)dic & ſic no.ꝙ exceptio ce
dendarū pōt opponi ante ſn̄iam ad ipſam impediendam,& ſi non
fuit tunc oppoſita,poterit opponi poſt ad impediēdā ipſam execu
tionē,ut ʝ.eo.l.fideiuſſorē.in fi.quia non impugnat ſn̄iam de iniq-
tate,alias non poſſet opponi poſt ſn̄iam l.peremptorias. C ſenten.
reſcin.non poſ.iuncta l.ex diuerſo.in fi.ſol.ma. & l.Neſennius.in fi,
de re iud.& quod plene no.in l.j.C.de iur.& fac.ign.Non eſt ergo
peremptoria iſta exceptio, nec dilatoria, quia non poſſet opponi
poſt lit. conteſt. ſed poteſt dici anomala. ſunt tamen plures caſus,
in quib.nō poteſt opponi,ut no. ʝ.eo,l.ſi ſtipulatus.§.ſi ex duobus.
3 ¶†Vltimò quæro hic,an pendente lite contra mandatorem pote
rit agi contra principalem debitorem? dic ꝙ ſic. ut l. creditor.in
prin.ſ.manda.& dixi in l.iij.§.fi.de duo. reis.

LEX XV.

Cum reus. ¶Si reus principalis ſuccedit fideiuſſori, ſi-
cut extinguit obl'o fideiuſſoria,ita & exce-
ptio ꝑſonalis,quæ cōpetebat fideiuſſori. nec pōt opponi ex perſo
na eius.h.d.Præmitte,ꝙ ſunt quædā exceptiones competentes fi-
deiuſſori,quæ nō trāſeunt ad principalē,q̄dā q̄ trāſeunt,vt l.ſi fide-
iuſſor.§.q̄dā.ſ.man.& iſta l.loquitur de illis,q̄ nō tranſeunt.De aliis
autē q̄ tranſeunt, licèt ſit extincta obl'o fideiuſſoria, & ex perſona
fideiuſſoris nō poſſit opponi, poterit tn̄ reus illas opponere ex ꝓ-
pria perſona,ex qua poſſet opponere ē̃t inuito fideiuſſore.ſi uiue-
ret,ſicut econuerſo,ut l.ꝓxi.in fi.& ar. l.ſi poſt mortē.de ꝯta.§.fi.

LEX XVI.

SI ſtipulatus. ¶Fideiuſſor poteſt opponere
exceptionem ſibi competen-
tem ex perſona rei,ē̃t reo inuito.h.d. nam opponit ex
ꝓpria ꝑſona.facit l.ſi poſt mortē.§.fi.de ꝯtab.& ſic iti-
re quod habes a me potes uti ꝯ alium me inuito,ſed ꝯ me non,ut
l.ſi iudex circunuento.de min.& l.amiciſſimo. de excu. tut. Vnde
ſi mihi reo data eſt dilatio,qua tu actor ē̃t potes uti, vt l.petēdę.C.
de temp.in integ.reſt.ſi uolo ei renunciare ne utaris ꝯ me,poſſum
etiam te inuito, ut ibi not. ſ̄m quoſdam. per dictas ll. dic ut ibi per
Bar.caſus eſt iſte.¶In text.ibi.(ſine cauſa.) Dic, & ſic cōpetit exce-
ptio doli,ut in l.ij.§. circa. de doli excep. q̄ tranſiuit ē̃t ad fideiuſſo-
rem,ut l.exceptiones.ſ.de excep.Et intellige ſine cā de p̄nti,quæ tn̄
ſperabatur in futurum,puta ſpe futuræ numerationis; ut in gl.j.Et
tunc etiam ſi fideiuſſor ſciebat eam de p̄nti,& a prin. non ſubeſſe,
habet exceptionem ſicut ipſe reus.l.ſi cui.C.de non nu.pec.uel nō
ſperabat ſubeſſe,ſed putabatur eſſe de p̄nti,& non erat.immo erat
falſa,& tunc intellige, ꝙ fideiuſſor etiam ignorabat, alias ſibi non
daretur per l.ſi quis poſtquam.ʝ.eo. nam etiam mihi reo non da-
ret̃,ſi ſciebam eam falſam,quia viderer donare.ſi aūt nec ſperat̃ in
futurū,nec credebat̃ eſſe de p̄nti,nec fuit datū ob cām,q̄ ſubeſt, ſi
ſimpl'r promiſit centū,nec dicit ob quam cām,tunc Bart.& Ang.
dicunt ſtipl'onem ualere, quia ſola liberalitas hr̄ pro cā, & vr̄ facta
ex cauſa donationis,ut ipſe Bar.no.in d.§. circa. Alij ꝯ, quod puto
uerius, ut præſumatur facta ex ſtultitia, ut no.Bald.in l.generaliter.
C.de non nu.pe.& tunc tam reo,q̄ fideiuſſori, etiam ſcienti. dare-
tur exceptio doli.de hoc tetigi in l.ſi diuortio. ſ.de uerb. obl.

1 *Pactum de non petendo factum uni ex fideiuſſoribus, alteri non prodeſt,
quominus poſſit ad totum,quod reſtat ſoluendum conueniri.*
2 *Creditor quòd non poſſit liberare unum ex fideiuſſoribus in praiudicium
alterius.*
3 *Quatuor caſus,in quibus ille cui teneor actionem cedere contra alterum,
licèt illam perdiderim facto meo, non poſſum me repellere ab agendo
per exceptionem cedendarum.*
4 *Renuncians beneficio de fideiuſſoribus, uel duobus reis,quòd non intelligi
tur renanciare beneficio cedendarum.*

1 **§.Si ex duobus.** †Pactum de non petendo factum
vni ex fideiuſſoribus, alteri non ꝓ
deſt,quominus poſſit ad totū,quod reſtat ſoluendū cōueniri, h.d.
ueniamus ad caſum.¶In tex.ibi,(alter ne ab eo peteres.)dic ꝙ iſta
uerba modalia habent vim pacti de non petendo ſ̄m gl.mag.cir-
ca medium.ibi.(ſed certe ſatis eſt pactum.) quam diligēter no.ſ̄m
Bar.quia ſicut in ultimis uoluntatib.modus habet vim diſpōnis,vt
l.ij.C.de his quæ ſub modo.ita & in actib.inter uiuos.unde ſi repe
ritur in inſtr̄o,ꝙ talis ſoluit v.ne conueniatur in plus, licèt aliud pa
ctum de non petendo non contineatur in eo,illa tn̄ uerba, ꝑ ne cō-
ueniatur in plus,hēt vim pacti,quod tene menti, & ad hoc no.iſtā
2 glo.¶†In tex.ibi.(quinque tibi dederit.)dic ꝙ in iſtis quinq; uterq;
fuit liberatus,uel ipſo iure,vel ope exceptionis,iuxta ea quæ plenè
hn̄r in l.Modeſtinus.ʝ.de ſol.Vnde licet tex.in fi.dicat, ꝙ illa v non
poterint peti ab eo qui ſoluit,debet tn̄ ſuppleri, ꝙ nec etiam ab al-
tero,qui non ſoluit.& dum dicit exceptionem doli obſtare.dic ꝙ
loquitur de exceptione intentionis quantum ad ſoluentem,qui li
beratus eſt ipſo iure,cum ſoluitur pro ſua obl'one. quantū autem
ad non ſoluentem, pro cuius obl'one principaliter non eſt facta
ſolutio,ſi dicimus eum liberari ipſo iure,quia tenentur eodē gn̄e
obl'onis ambo,idem dicas,ſi dicimus liberari ope exceptionis ſ̄m
notata in d.l.Modeſtinus. tunc text. ſtat proprie dum dicit, (exce-
ptione doli mali ſummoueris. ¶ Reſtat ergo dubium de alijs xv.
quæ reſtant ſoluenda, & quantum ad illū qui ſoluit clarū eſt, ꝙ ab
illis liberatus eſt ꝑ pactū de non petendo ope exceptionis,vn̄ non
pōt conueniri, ē̃t ſi alter qui non ſoluit,nō ſit ſoluendo,quātum
autē ad alterū,qui non ſoluit,clarū eſt,ꝙ vſque in decem. nec ipſo
iure,nec ope exceptionis eſt liberatus, qn̄ illa decem tangūt ip̄m,
etiam ſi alius qui ſoluit,erat ſoluendo, quia in illis nec habet bene-
ficium diuiſionis, nec ceſſionis,nec pactum alteri factum ad ip̄m
extenditur,ſed ad alia quinque,quæ reſtant de xv. Adhuc clarum
eſt,ꝙ virtute pacti ſi eſt liberatus, nec ipſo iure, nec ope exceptio-
nis,ſed vr̄ liberatus duplici alia exceptione.ſ.diuiſionis,& ceſſionis
nam ſi alter qui ſoluit erat ſoluendo,non poterat iſte cōueniri in
illis

illis v.oppoſito bñficio diuiſionis,ſed cōueniendus erat ille vñ cre
ditor nō potuit illū liberare in illis quinq; in præiudi.alte. & ſibi im
putet quare liberauit. Itē ſiue ſit ſoluendo, ſiue nō, ſi iſte ſolueret
illa quinq;, cedenda erit ſibi actio in illis ꝯ fideiuſſorē, q ſoluerat x.
quia ipſum tangebant decē ex bñficio diuiſionis. cū ergo nō poſ
ſit cedere pp pactū de non potendo, vr̃ repellendus exceptione
cedendarū,vt j.de ſol.l.Stichum. §. ſi creditor.& tñ text.vr̃ dicere
ꝯriū,ꝙ poterit cōueniri ad ſolida xv.nulla exceptione obſtante,&
in hoc ſtat difficultas huius §. pp hoc glo. dedit plures ſolones ad
tollendum hoc ꝯriū,& ꝙ plures ſunt verę in ſe,tñ cōtinet diuina-
tionē. Sed qa ſine eo nō pōt ſolui intelligendo text. gñaliter dum
dicit(nulla exceptione,)Doc.tenent ſolonem Marti.quæ ponitur
in gl.ver.(Martinus.) qđ ꝯrium loquitur qñ ſimul fideiuſſiſſet, qa
tunc quilibet ipſorū cenſetur fideiuſſiſſe cōtēplatione alterius, &
futuri beneficij diuiſionis, vel cedēdarū, iō imputet ſibi creditor,
quare ademit ſibi potentiā cedēdi,qa ille nō fideiuſſiſſet ſi ſciuiſſet
nō debere ſibi cedi actionē.Si autē diuerſis tpib. tūc primus igno
rās de ſecundo fideiuſſore nō cenſetur fideiuſſiſſe cōtemplatione
dictorū bñficiorū, quæ ſperaret hr̃e ꝯ illum, iō non poterit dictas
oblones obijcere,ob quarū ſpē non fideiuſſit,pbatur iſta ſolutio
in l.ſi Titius.j.eo.Sed Iac.de Are.dicit,ꝙ illa verba(nulla exceptio-
ne.)dēnt reſtringi ad exceptionē pacti,q̄ ſibi nō cōpetit, ſed excep.
cedendarū q̄ datur a lege.ut j.eo. l.fideiuſſorib.bñ dabiť ꝯ credito
rē agētē ad xv.ſaltē quo ad illa v.in qb. actio erat cedenda,nō in x.
in qb.cedēda nō erat,ut no.in d.l.fideiuſſorib. & tūc tex.procedit
3 clarè,& ſine diuinatione.¶†Ex ſolonib. aūt gl.collige iiij. caſus,in
qb.ille cui teneor actionē cedere ꝯ alterū, licèt illā pdiderim facto
meo,nō pōt me repellere ab agendo p exceptionē cedēdarū.Pri-
mus eſt,qñ illa actio erat inutilis pp exceptionē poſito, ꝙ eā p pa-
ctū faciā in vtiliorē,vt ī j.ſolone,gl.p l.q̄uis.§. Marcellus.ad Velle.
nā ēt ſi non feciſſem,inutilis eſſet ceſſio,vñ nō pōt ꝯqueri, ꝙ eam
fecerim inutiliorē.Secundus caſus eſt, qñ ille cui debebas cedere,
conſentit mihi, ꝙ illā actionē tollerē, vt in ij.ſolone gl. Tertius ca-
ſus qñ renunciauit bñficio cedendarū,ut in gl. in ver. vel dic.& di-
cit Ang.no.ꝙ non ſufficit renūciare beneficio de fideiuſſorib.vel
de duob.reis,qm̃ beneficiū cedendarū nō ſolū cōpetit illis,ſed cui
cunq; alteri ſoluenti pro altero,vt neg.geſtori,pcuratori,& man-
datori.vt s.eo.l.ſi mandato meo.vnde in illis verbis gñalib. nō cō-
prehenderetur, quia intelliguntur de cōpetentib. vel fideiuſſorib.
vel duobus reis.ita ꝙ non alijs.facias ergo apponi ſpāliter,& exp̃ſ-
ſe,ꝙ renunciauit beneficio cedēdarū.Quartus caſus eſt qñ diuer-
ſis tpib.fideiuſſerint,quia primus non vr̃ fideiuſſiſſe ꝯtemplatione
ceſſionis ſibi fiendæ ꝯ ſcđm de quo ignorabat,ſecus ſi fuiſſet actū
de ſcđo dādo, ſed ſcđs vere vr̃ fideiubere ꝯtēplatione primi ſi ſcie
bat ipſum datū,iō bene hēret exceptionē cedēdarum,ſed primus
non,ſi creditor facto ſuo potentiā cedendi ſibi abſtuliſſet. Cætera
dic,ut hic p Bar.qui circa p̄dicta determinat aliquas alias qōnes.

L E X XVII.

1 *Fideiuſſor non poteſt intercedere pœnes illum, apud quem non eſt obliga-
tio actiuè,licèt intercedat pro obligato.*

2 *Sicut fideiuſſor non pōt intercedere pro eo, qui nullo modo eſt obligatus,
ita nec pōt intercedere pęnes illum, apud quem obligatio nō eſt actiuè.*

1 FIdeiuſſor. †Fideiuſſor nō pōt intercedere pę
nes illū,apud quē nō eſt oblo actiuè, licèt intercedat p obligato. Itē alternatiua poſita
inter duos,quorū vni pōt acqri oblo, alteri non,facit
vt primo oblo acqrať,& alter hēať, vt adiectus ad ſolutionē. Item
adiectio pōt ſolui ēt inuito creditore,ſi lis p creditorē nō erat ꝯte-
2 ſtata ꝯ ſoluēte.h.d.¶†In tex.ibi,(obligatus ñ eſt.)Not.ergo ꝙ ſicut
fideiuſſor nō pōt intercedere p eo,qui nullo mō eſt obligatus,qa
a deficiēte principali,ᵃ nō pōt in eſſe pduci acceſſoriū, vt s. eo.l.q ꝯ.
Ita nec pōt intercedere pęnes illū,apud quem oblo nō eſt actiuè,
licèt intercedat pro obligato alteri.Si ergo es debitor meus,& vis
dare fideiuſſorē, non pōt fieri,ut iſte fideiuſſor ſe obliget alteri q̄
mihi.Tene mēti,& inducit,ꝙ non poterit cedi fideiuſſoria, vel hy
pothecaria ſine principali,qa ſequereť inconueniēs,de quo hic,ꝙ
principalis eſſet penes vnū,& acceſſoria pęnes alterū actiuè,cuius
ꝯrium vult iſte text.Bart.tñ hic plene diſputando determinat ꝯriū,
qa licèt a principio non poterit ſumere originē in pſona alterius,
vt hic,ſi tñ ſumpſerūt originē ī pſona creditoris,apud quē eſt prin
cipalis,pñt p ceſſionē in aliū transferri. Et ad hoc allegať gl.in l.vſu
capio.C.de pign.& eo.tit.s.l.j.§.cū p̄diū. & l.grege.§. cū pignori.fa-
cit l.pe.de diſtr. pig. ubi hypothecaria ſemel ꝯcta pōt remanere ſi-
ne principali, licèt non potuerit a principio ꝯhi. ¶In text.ibi.(noīa
tim Titio dari ſtipulatus fuerit.)& ſic illi ſoli acquiſiuit principalem
oblonem,ut s.tit.j l.ſeruus communis ſit,uerſi.licèt autem.&c.

A D D I T I O.

a ¶Principali.uide gloſſ.& Bald. in l.cum notiſſimi.C.de præſcrip.xxx.ann.
Bal.in l.fi.C.de hære.uel ac.ven.& an ceſſa perſonali videatur ceſſa hypo-
thecaria.vide Bart.in l.ſi hæres pecuniam.j.ad Treb. & l.hæres a debito-
re.j.eo Bar.& glo.in l.ſi pignori.s.famil.ercif.Bal.in l.cum oportet.§.fin.
de bon.quæ lib.& in l.ſi in ſolutum.C.de act.& oblig.

§.Qui certo loco. Appoſitio loci in oblone fi-
deiuſſoria, facit uideri ipſum ī
duriorem cām intercesſiſſe,ſi in principali non erat locus appoſi-
tus,vel non idem locus.caſus eſt iſte.¶In gl.ſuper ver.(ſiue.)in fin.
in §.quæſitū.Dic prima vera ſm Dy.tñ non declarat qualiter dica-
tur obligari in duriorē cām,qñ locus appoſitus in oblone fideiuſ
ſoris eſt propinquior, ſed dic ꝙ vr̃ durior tpe potius quam loco,
quia cum habeatur rō tpis ex pſona cuiuslibet de per ſe,citius ce-
det dies oblonis fideiuſſoris.& ſic citius poterit conueniri q̄ prin-
cipalis,ſed qñ non eſt remotior, tunc dicitur durior potius loco q̄
tpe. Si autē æqualiter diſtaret, teneret oblo fideiuſſoria, quia nec
loco, nec tempore reputaretur durior ſecundum Ang.

1 *An ex ſola naturali oriatur actio.*

2 *Statutū ſi loquitur de debito,an cōprehendat ēt debitum naturale tantū.*

*Si teſtator mandat ſolui debita ſua, an teneatur etiam mandatarius ſolue
re naturalia tantum.*

1 §.Fideiuſſor. †Pro ſola naturali oblone pōt accede-
re fideiuſſor, ſiue ex eā oriať actio, ſiue
non,dūmodo pp eā impediatur repetitio ſoluti.h. d. venio ad ca-
ſum.¶In tex.ibi.(ciuilis.)ſubaudi ſola, vel nālis ſola.qñ.n.ſimul sūt
iunctæ nō eſt dubium.Dicit tñ glo.illa, ꝙ qñ ſuberat ſola ciuilis,li-
cet obligetur fideiuſſor mero iure,datur exceptio. ut l.ſi cui.C.de
nō nume.pec.Vel dic,ꝙ loquitur de fideiuſſ. qui effectualiter obli
gatur.& iō intellige de ciuili q̄ producit actionem, ut contingit in
chyrographo poſt bienniū, ſi numeratio non fuit ſecuta, vt Inſti.
de li.ob.vel de illa ex qua naſcitur actio de peculio,in qua dñt qui-
dā non eſſe nāle,vt no.in l.frater a fratre. de ꝯdi. inde.qñ autē eſſet
talis ciuilis, cui obſtaret exceptio, ut eſt illa quæ remanet poſt pa-
ctum de non petēdo,tūc quia illa ēt cōpeteret fideiuſſori,non lo-
quitur iſte tex.qa nō obligaretur effectualiter ſi ignorāter fideiuſ-
2 ſiſſet,ſecus ſi ſcienter,vt j.eo.l.ſi qs poſtq̄.¶†In tex. ibi.(ſi actio ali-
qua eorum.)innuit hic tex. ꝙ īterdū ex ſola nāli oriatur actio,ſed
ꝯrium vr̃ tenere gl.in l.naturales.s.de ac.& ob.ſed illud verū regu-
lariter,aliqñ tñ oritur, vt hic innuitur, & gl.ponit exēplū per l.ſi qs
argentū.C.de don.qđ exēplū nō eſt bonū, quia ibi non oriť actio
ex nāli oblone,ſed datur actio ex illa l.pp pactum,& nālem oblo
nem.pone ergo exemplum per l.ēt.s.de vſur.C.eo. tit.l.frumenti,
& illa quæ oritur ex conſtituto,vt s.de conſt.pe.l.j.§. debitum.pōt
ēt poni in pupillo, qui ꝯxit ſine tutoris authoritate, & effectus eſt
locupletior.ut l.nāliter.de ꝯd.inde.uel dic ꝙ tunc idē,qđ in primo,
qa non oritur ex nāli oblone,ſed dať ex reſcripto diui Pij. de quo
in l.iij.in prin.s.commo.licèt Doc.cōiter videantur tenere,ꝙ tunc
ſubſit nālis,& ciuilis.qđ non placet,vt dixi in l.interdū.de ꝯdi.inde.
¶In tex.ibi.(cū ſoluta pecunia.)ſubaudi nāliter tantum debita, &
ſic vr̃ ſolutū indebitum reſpectu ciuilis oblonis.& tñ nō pōt repe
ti,ſiue ſcienter fuit ſolutū, ſiue per errorem iuris. ſecus ſi p errorē
facti,ut l.error.C.ad l.Fal.ſed debitum ciuile tñ & nāliter indebitū
ēt ſolutū per errorē iuris repetitur,vt plene no.in l.cum quis.C.de
iuris & fac.igno.& ſic efficacius eſt nāle tñ debitū, q̄ ciuile tñ.in-
tellige tñ de tali nāli,q̄ non eſt eliſa p exceptionē, aliàs repeteretur
ſolutū p errorē iuris,vt eſt illa quæ remanet poſt præſcriptionē, ut
l.fi.j.rē ratā hab.Et no.iſtum tex.pro eo quod dixi in l.quod.n.ſolu
tum.s.eo.nam qñ obſtaret exceptio, fideiuſſor obligaretur effica
3 citer,& tunc non loqueretur iſte tex.¶†In tex.ibi. (minus pprie.)
dic no.& tene menti,quia ſi in ſtatuto fieret mentio de debito,cū
eius uerba debeāt intelligi pprie,ut no.in l.iij.§.hæc verba.de neg.
geſt. non cōprehenderent debitū nāle tñ. Quid autem ſi teſtator
mandat ſolui debita ſua,an teneatur mandatarius ſoluere nālia tā
tum debita? vr̃ ꝙ ſic, quia uerba teſtatoris latius,& pinguius intel
liguntur fauore vltimæ voluntatis.vt in l.in teſtamentis.de reg.iur.
Tñ in ꝯrium vr̃ text.in l.ſi is cui. §. Flauius. j.de ſol.& ibi per Dyn.
¶In tex.ibi in fi.(debitum ſibi recepiſſe.)q.d.non donum,quia nō
dr̃ donatio,niſi ea quæ fit nullo iure cogente.ut l.donari.s.de don.
ſed hic cogit ſaltem naturale ius. & hoc not. quia ex quo non eſt
donatio, non requiritur inſinuatio, etiam ſi trāſcendat ſummam
quingentorum aureorum.facit l.j.C.ad l.Falcid.

1 *Si propter futurū euētum eſt dubium an fideiuſſor ſit receptus in duriorē
cauſam,expectatur ille euentus,& interim fideiuſſio eſt in pendenti.*

2 *Stipulatio poteſt eſſe in pendenti quantum ad eius ſubſtantiam,nō quan-
tum ad acquiſitionem.*

3 *Exitus acta probat.*

Diſpoſitio purificata æquiparatur diſpoſitioni purè factæ.

1 §.Stipulatione. ¶†Si pp futurum euentum eſt dū
bium an fideiuſſor ſit receptus in
duriorem cauſam,expectatur ille euētus, & interim fideiuſſio eſt
2 in pendenti.h.d.† Et ſic no.ꝙ ſtiplo poteſt eſſe in pēdenti quātum
ad eius ſubſtantiam, non ſic quantū ad acquiſitionē.vt s.de ſtipul.
ſer.l.vſusfruc.& l.ſi ſeruus cōis Meuij, & caſtrenſis peculij.§.fi.ca-
3 ſus eſt iſte.¶†Not.hic illud vulgare, ꝙ exitus acta probat, & ꝙ ex
futuro euētu aliquid declaratur.facit s.de vſur.l.ſi quis,& j.de iure
fiſ.l.non intelligitur.§.quando aūt.in fi.Item no.ꝙ diſpoſitio puri-
ficata

ficata æquiparatur diſpõni purè factę.& h.d.gl.in Aut. de ſan.epi.§.ſed & hoc pręſenti.ſicut enim ſi principalis eſſet obligatus in diẽ & fideiuſſor ſe obligaret purè.non valeret fideiuſſio, vt l.græcè.§.illud.s.eo.ita ſi ſe obligat ſub condõne, & condõ exiſtat anteꝗ̃ veniat dies principalis obligationis.&c.

1 Fideiuſſor quando ſe obligat ſub conditione ſi reus ſoluerit, non tenetur niſi reo conſtituto in mora, vel decedente antequam ſoluat.

2 Conditio, ſi reus non ſoluerit, ſicut impletur propter moram principalis debitoris quo ad purificandam obligationem fideiuſſoris, ita ſi in nulla mora fuit: tamen deſiit poſſe ſoluere per mortem, & quando.

3 Si quis decedat ſine hærede, an ſtipulatio fideiuſſoria poſſit committi.

1 §.Cum Fideiuſſor. ¶†Iſte eſt bonus §. & frequenter allegat̃ hic. Qñ fideiuſſor ſe obligat ſub ꝯdõne ſi reus nõ ſoluerit, nõ tenet̃ niſi reo ꝯſtituto in mora, vel decedente anteꝗ̃ ſoluat.h.d.no.& ꝓ allegat̃ ꝑꝑ ea q̃ ſtatim dicã.caſus eſt iſte.¶In tex.ibi.{ſi reus quadraginta, q̃ ei credit, non ſoluerit.} illa verba intelligunt̃,i. ſi fuerit in mora ſoluendi, ſeu per eum ſteterit quominus ſolueret. vt l.ſi duo §.fi. de ꝯſt.pec.Non aũt vt prima facie ſonant, quia tunc ſi potuit ſoluere, & non ſoluit per plures menſes, non tñ fuit in mora, diceret̃ impleta ꝯdõ, cuius ꝯ̃riũ).patet.¶In tex.ibi,{vt cũ appellatus{ i.interpellatus expreſſe, vel tacitè per lapſum tꝑis appoſiti in oblone principali, ſeu qualitercunq; in mora conſtituat̃, fortè ẽt ſi re ipſa, vt l.Titia.§.vſuras.de leg.2.non ſufficit, ꝙ reus ſit in mora, vt illa ꝯdõ impleat̃, & purificet oblonẽ fideiuſſoris.¶In fin.tex.ibi.{quaſi
2 hoc quoq; caſu &c.}†No.ergo, ꝙ ſicut illa ꝯdõ impletur ꝑꝑ morã principalis debitoris, ita ſi in nulla mora fuit, tñ deſiit poſſe ſoluere ꝑ mortẽ, & ſic non requirit̃ interpellatio hæredis, licèt illo viuente requireretur eius interpellatio.¶Oppo.j.extra glo.ꝙ creditor poterit incipere a quo vult, vel a prĩcipali, vl a fideiuſſore hoc iure, ẽt ſi principalẽ non interpellauit.ut l.non rectè.C.de fideiuſſ. So.verũ eſt, qñ fideiuſſor ſimpliciter, & purè ſe obligaſſet ad illud ad qđ tenebat̃ reus.Et ita rlr fieri dẽt, ſed hic ſe obligauit ſub ꝯdõne ſi reus non ſoluerit, & anteꝗ̃ cõdõ ſit impleta, nec ciuiliter, nec nãliter eſt obligatus, vt l.cedere diẽ.de uer. ſig. Glo.tñ ſecunda uĩ hic dicere, ꝙ iſta oblo non ſit ꝯdõnalis per l.decẽ.de uerb.obl. qđ uerum non eſt poſtꝗ̃ ꝯdõnaliter fuit concepta, & illa l.loquit̃ in alijs terminis.¶Itẽ opp.ſcđo, ꝙ non ſufficiat reũ interpellari, vt fideiuſſor teneat̃, imo requirat̃, ꝙ excutiant̃ bona eius. ut in Auth. de fideiuſ.Sol.fateor hoc hodie, ſed iſto iure ſufficiebat reũ fuiſſe ꝯſtitutũ in mora, & oblonẽ fideiuſſoris fuiſſe purificatã per illam l.non rectè.¶Sed tertio opp.in gl q̃ incipit.{teneret̃.}ad idem ꝙ illo iure non ſufficiat interpellatio principalis ſed requirat̃, ꝙ principalis deſinat poſſe ſoluere poſt mortẽ, cum oblo fideiuſſoris incępit a p̃cedenti ꝯdõne negatiua, & in eius perſona nulla p̃ceſſit diſpoſitio.vt s.de ver.obl.l.ita ſtipulatus.poſt prin.& uer.itaq; Gl.illa rñdet, ꝙ iſtud contingit ex eo, quia mora principalis nocet fideiuſſori, ſed nõ placet, nã tunc hoc eſt verum, qñ uterq; eſt obligatus purè, & tunc nocet, vt ꝑ interitũ rei redditæ non extinguat̃ oblo fideiuſſoris iã ꝯ̃cta.ſed hic erat obligatus ſub ꝯdõne, vñ nõ nocet, ꝗ̃tum ad faciendũ ipſum obligari purè, q̃a iſtud difficilius eſt ꝗ̃ ꝯſeruare iam natã oblonẽ. Dic ergo, ꝙ hic licèt non præceſſerit diſpõ pura in perſona fideiuſſoris, tñ præceſſit in perſona principalis, & ſicut ſi p̃ceſſiſſet in eius perſona, cõmitteret̃ ſtiplo condõnalis ſtatim, eo cõſtituto in mora, vt in d.l.ita ſtipulatus. ita cũ p̃ceſſit in perſona alterius principalis, vt eſt hic caſus no. per quẽ iſta l. extendit̃ & declarat̃, nam cum mora vtroq; caſu poterit committi, uerba illa intelligunt̃ mõ quo s.dixi, ſed qñ non põt cõmitti, quia nulla præceſſit diſpoſitio in perſona ſua, uel alterius, tunc uerba intelligunt̃, vt iacent, cũ incõmutabiliter verũ erit ipſum non ſoluiſſe.per l.quicquid aſtringendæ, §.fi.de uerb.obl.¶Vltimo op.ꝯ̃ ſ̃m ꝙ non ſufficiat reũ eſſe mortuũ ſi non præceſſit interpellatio, ꝗ̃tum ad purificandũ oblonem fideiuſſoris, niſi ẽt interpellaret̃ hæres eius: nã cã quare in perſona principalis requirebatur interpellatio, erat, q̃a ipſe erat obligatus, & non potuit in mora ꝯſtitui, ſed certè iſta oblo ad hæredes tranſmittitur, & ſilr non põt in mora ꝯſtitui, cuius ꝯ̃riũ innuit iſte tex.glo.fi.fatet̃ ꝯ̃rium ſi deceſſiſſet cũ hr̃de, ſed dicit hunc tex.fortè intelligendum fore, qñ deceſſit ſine hęrede.Pet.in l.fi.C.de cond.inſer.dicit, ꝙ forte diabolus reuelauit gl.& eã reprehendit, & intelligit illũ tex. ẽt cũ deceſſit cũ hærede.Et ad ꝯ̃rium rñdetur, ꝙ procedit in duab.perſonis, ut ſi promiſiſſes mihi Stichum, & ſi non ſolueris promiſiſti x. noĩe pœnę nã pęna ꝯmittitur per interpellationẽ. Et ſi deceſſiſti ante interpellationem, requiritur interpellatio hr̃dis, & prius nõ committitur pęna, quia facultas ſoluendi Stichum, ꝗ̃ habebas ad euitandũ pœnam ꝯ̃ te tranſmittitur ad hr̃dẽ tuum. Et iſta facultas tunc ſortitur effectũ, cum interpellaris tu, vel hæres tuus, ſed in tribus perſonis non procedit, ut hic, quia facultas ſoluendi, ꝗ̃ principalis habet, ut faciat oblonem fideiuſſoris non cõmitti, nõ trãſmittit̃ ad eius hæredẽ in fauorẽ alterius, licèt tranſmittat̃ in fauorem ipſius hr̃dis,
3 & iſte eſt caſus no.hic.¶†Et per hoc rñdetur ad qõ. ꝗ̃ hic format gl.q̃ loquit̃ in duab.ꝑſonis, & probatur in l.diem ꝓferre.§.nec utimur.s.de arb.Et iſtã ſolutionẽ ſequitur Bar.reprobando gl.q̃ non ſolũ diuinat, ſed ẽt falſum dicit, ꝙ ſi hic deceſſiſſet ſine hærede ſtipulatio fideiuſſoria non poſſet cõmitti, quia tꝑe quo committetur, non ſubeſſet oblo principalis, cui poſſet accedere, qñ aliquo decedente ſine hærede eius obligationes quibus tenebatur, extinguuntur, vt s.eo.l.qui ꝯ̃.& alleg.l.poſtꝗ̃.ut leg.nomi.caue.ſed in ꝯ̃rium, ꝙ non extinguantur facit, quia tunc bona eius tranſeunt in fiſcum, vt C.de bo.vacan.l.pe.& trãſeunt cum eorum onere creditorum.vt l.tutoris.C.ad leg. Iul. de ui. & iſtud facit me dubitare circa dictum ſuum, cũ ibi loquitur, qñ tranſeunt per confiſcationem, & ſic eo uiuente.Bart. loquitur qñ poſt mortẽ, & qñ bona incęperunt ꝑdere nomen hæreditatis, & incipiunt dici bona uacantia.Tene menti dictum Bar.quia non eſt ſine dubitatione.

LEX XVIII.

1 Fideiuſſori ſoluenti inſolidum cedenda eſt actio contra fideiuſſorem.

2 Si fideiuſſor non fuit conuentus, ſed ipſe ſpontè agit contra creditorem, offerens ſibi totum debitum, & petens ſibi cedi actionem contra cõfideiuſſores, & etiã pignora quæ habebat ſibi tradi, an creditor cõpellatur.

1 FIdeiuſſoribus. †Fideiuſſori ſoluenti inſolidũ cedenda eſt actio ꝯ̃ ꝯfideiuſſorẽ.h.d.Et fortius ꝯ̃ principalem, ut s.e.l.mãdato meo.nã ꝯ̃ illum cedit̃ inſolidũ, ſed ꝯ̃ fideiuſſores pro partib.eos tangentib.ex bñficio diuiſionis, vt hic in gl.de quo per Bar.in l.Modeſtinus.).de ſol.¶In text.ibi ſolidũ.dic, ſed quare ſoluebat ſolidum, cũ habebat bñficium diuiſionis? Rñdeo, ꝙ forte ꝯfideiuſſores erant non ſoluendo, uel erant abſentes, & ſic nõ poterat eo uti.Item quare iſta ceſſio fit ꝯ̃ confideiuſſores, cũ ipſe poterit recuperare a principali debitore? Rñd.quia fortè ille non eſt ſoluendo, uel de facili non põt ab eo exigi, quia potens, uñ intereſt ſua recuperare a ꝯfideiuſſorib.Sed ꝯ̃, nam ſi cõfideiuſſores non ſunt ſoluendo, uel ſunt abſentes, nõ hñt bñficium diuiſionis: ergo ſi ſoluit totũ, non dẽt poſſe recuperare ab illis, quia ſoluit ꝓ ſua obligatione efficaci, nec uĩ gerere negotiũ ꝯfideiuſſorũ.Sed rñdeo, ꝙ imo gerit per indirectũ, quia liberat principalẽ. & in ꝯñtiam ẽt confideiuſſores.Sed ꝯ̃, nam ſi ſic eſt, deberet agere ꝯ̃ eos actione neg.geſt.ẽt ſi actio nõ cedatur, ut l.ex facto. de neg. geſt. & tñ ꝯ̃rium eſt, ut).eo.l.vt fideiuſſor.¶Ad hoc rñde, vt no.rñdet gl.in d.l.ex facto.in gl mag.in fi.q̃a gerit nõ officio geſtionis.i.principaliter, ſed ex nã obligationis.& declara, ut ſupra dixi. Et iſta geſtio non ſufficit ad dandũ ſibi utilẽ actionẽ, ſed bñ ſufficit ad faciẽdum ſibi actionẽ cedi, ut hic.Sed quæritur iſta l.ſine dubio põt intelligi, qñ iſte fideiuſſor, qui ſoluit ſolidũ, fuit conuentus a creditore, & tunc creditor compellitur cauſatiuè ſi vult ſibi totum ſolui.
2 †Sed quid ſi non fuit conuentus, ſed ipſe ſponte agit ꝯ̃ creditorẽ, offerens ſibi totũ debitum, & petẽs ſibi cedi actionẽ ꝯ̃ ꝯfideiuſſores, & ẽt pignora q̃ habebat ſibi tradi utrũ creditor cõpellitur p̃ciſe? vĩ ꝙ non.per l.nulla.C.de ſol.ꝯ̃rium tñ determinat hic Dy per iſtam l.q̃ gñaliter loquitur.& arg.).eo.l.Paulus.q̃ alias incipit fideiuſſorẽ.& C.de his qui in priorum credi.loco ſucce.l.fi.nec obſt.l.nulla. quia loquit̃ in penitus extraneo, qui ad illud debitum non erat obligatus, & poterit compellere creditorẽ ad talẽ ceſſionem licèt poterit ſibi offerre debitum, & liberare debitorẽ, ut l.ſoluendo.s.de neg.ge.nos loquimur in eo, qui erat ad illud debitum obligatus, cui plus conceditur.& idem tenet Cy.in l.j.C.eo.ti.ubi oĩno vide, & idem tenet Bar.hic.

LEX XIX.

QVi debitorẽ. ¶Ficta ſolo fideiuſſoris parit ſibi actionẽ ꝯ̃ principalẽ debitorẽ.h.d.caſus eſt iſte.In fi.tex, ibi.{ꝯfeſtim.} ſubaudi, ẽt anteꝗ̃ delegatus uere ſoluat, q̃a ſolutio cenſetur fictè tacta per ſolã delegationẽ, eo quia delegatus liberat̃ a fideiuſſore, & ſic abeſt fideiuſſori illa oblo, uñ uĩ ẽt abeſſe pecunia, ut in l.inter eas.§.abeſſe.s mand.¶Sed opp: ꝙ iſta ficta ſolutio nõ ſufficiat ſibi, ut poſſit agere mandati.per l.ſi uero non remunerãdi.s.mand.& per id quod legitur, & no.in l.duob.§.a fideiuſſore.s.de iureiur.Sol.uerũ eſt qñ ex tali ficta ſolutione nihil abeſſet fideiuſſori, nec aliquid abeſſet creditori, ut ſi delato ſibi iur̃o a creditore iurauit debitũ non ſubſiſtere, nam iur̃m habet uim ſolutionis, & liberat principalẽ, & ẽt ſe, & tñ non põt a principali repetere ac ſi ſoluiſſet, ſed hic aberat ſibi oblo, qua ſibi tenebat̃ debitor ſuus, vt l.delegare.).ti.j.& aderat creditori noua obligatio ꝯ̃ delegatũ.¶Sed pone, ꝙ creditor confeſſus eſt ſe recepiſſe debitũ a fideiuſſore, nec ẽt de uera ſolutione apparet, an iſta confeſſio & inſtrumentum ſufficiant fideiuſſori, vt poſſit repetere a principali debitore? Bart.in illo §.a fideiuſſore uĩ tenere, ꝙ non dicens, ꝙ iſta eſt ficta ſolutio, q̃ non ſufficit ad repetendum, ſed iſta ratio non eſt bona per hanc l.ubi ſufficit ficta ſolutio. & nota. in l.inter cauſas. in prima gl.§.præterea.ſupra mandati.Præterea non eſt uerum, ꝙ ſit ficta ſolutio, imo eſt probatio veræ ſolutionis. ut l.Publia.§.fi.ſupra depoſi.Vnde ꝯ̃ Bart.conſului alias Florentiæ, & reperio ita

conſultum per do.Franc.Tigrini, dummodo non poſſit opponi exceptio non nu.pec.nã & iſtud inſtr̃m cõfeſſionis prodeſſet debitori ꝯ creditorem petentẽ:ergo dẽt ſibi nocere ꝯ fideiuſſorem repetentẽ,alias certaret de lucro,quia nec creditori ſoluetur, nec fideiuſſori,& iſta rõ multum vrget.facit ca.ij. extra de fideiuſſ. & quod no.in l.deſiderium.C.depoſiti.nã & pactum fideiuſſoris ꝓdeſt reo,qñ fideiuſſoris intereſt,vt l.fideiuſſoris.ſ.de pact. ergo & confeſſio facta fideiuſſori dẽt prodeſſe reo cõtra creditorem. & ſi prodeſt,ergo nocet contra fideiuſſorem.

LEX XX.

1 *Seruus extra cauſam peculiarem non poteſt pro alio fideiubere. Item nec poteſt transferre dominium pecuniæ dominicæ,ſed peculiaris ſic.*

2 *Si procurator meus ſoluat pecuniam meam in cauſa, quæ me non cõcernebat,nec cadebat in mandato ſibi dato,ſi tamen iuſto errore ductus putabat cadere in mandato,ꝙ transferat dominium.*

1 SEruus. †Extra cãm peculiarẽ non põt pro alio fideiubere. Item nec põt trãsferre dñiũ pecuniæ dñicę,ſed peculiaris ſic.Item ſolutio facta ꝓ fideiuſſione inualida non liberat principalẽ, iõ ab eo, repeti p̃t,ſed repetit̃ ab illo,cui facta eſt.h.d.cũ l.ſeq.Et primo ponitur thema,& qõ vſq; ibi.{rñdi.}Secundo ponit̃ rñſio , qñ fideiuſſit in cãm peculiarem,& ſic valeret fideiuſſio vſque ibi.{ſi uero.} Tertio,qñ in cãm non peculiarẽ,& ſic non valet,nec obligat ſeruum nãliter,nec ẽt dñm de peculio.& iſta tertia ſubdiuidit̃ , quia primo loquit̃,qñ ipſe ſeruus,q̃ fideiuſſit,ſoluit pro ſua fideiuſſione.ſecundo,qñ ſoluit ipſe dñs,& hoc in l.ſequ.¶ Pro intelligentia iſtorum textuũ tria,vel quatuor ſunt vidẽda.primũ eſt an ſeruus præter voluntatẽ dñi poſſit pro tertio fideiubere. & in hoc diſtingue,an fideiubet ꝓ cã reſpiciente vtilitatẽ dñi,uel peculij, & ualet fideiuſſio,& obligat ſe nãliter,& dñm de peculio: aut pro cã non concernente vtilitatẽ dñi,vel peculij,& non valet ipſo iure, nec ipſe obligatur nãliter,vt l.ſeq.quia l.reſiſtit obłoni per l.cum res. ĵ.c. nec ẽt obligat dñm de peculio. ¶ Secundo uidendũ eſt ſi ipſe ſeruus ſoluat pro tali fideiuſſione,vtrũ transferat dñium pecuniæ, q̃ ſoluit.Et hic eſt diſtinguendũ.Aut ſoluit pecuniam dñicam nõ peculiarẽ,& tunc dñium non trãsfert,ſiue ſoluat ꝓ fideiuſſione valida,ſiue inualida, cum nullã habeat in ea adminiſtrationẽ per regulam l.id,qđ nr̃m.de reg.iur.& l.eius qui in prouincia.§. quas uero.ſ.ſi cert.pet. Aut ſoluit pecuniã peculiarem, q̃ ẽt eſt dñica,tñ in ea hẽt adminiſtrationem,& tunc ſi ſoluit pro fideiuſſione valida, transfert̃ dñium,ſi vero pro inualida,tunc aut ductus errore credebat eſſe ualidam,& tunc idẽ,quia iſte iuſtus error hr̃ pro ueritate,quantum ad hoc,ut poſſit dñium transferre,concurrente legi-

2 tima adminiſtratione ſibi data a dño.†Et hoc not. uoluit gl.ſuper uerbo,poterit.in fin.q̃ perpetuo tene menti.nam ex hoc apparet, ꝙ ſi procurator meus ſoluat pecuniã meam in cã,q̃ me non concernebat in mandato ſibi dato , ſi tñ iuſto errore ductus putabat cadere in mandato,transfert dñium,& iſtud neſcio alibi.ſi aũt ſciebat,vel ſcire dẽbat fideiuſſionẽ non ualere,non transfert dñium, licet adminiſtrationẽ hẽat, quia iſtud eſt extra adminiſtrationẽ ꝑ l.ꝯ iuris.§.fi.ſ.de pac.& iſtud voluit illa ea.gl.¶Tertio videndũ eſt, an dicta pecunia ſoluta poſſit repeti a dño,qñ eſt ſoluta per ſeruũ Et hic diſtingue,aut non fuit tranſlatum dñium , qđ qñ ſit ſ.dixi , tunc indiſtinctè p̃t per dñm uendicari quouſq; extat, ẽt pro fideiuſſione ualida,nec p̃t obijci aliqua exceptio per l.ſi filiusf.ſ.ſi cert. pet.poſtq̃ aũt eſſet conſumpta,dicendũ eſt idem,qđ eſſet ſi a principio fuiſſet dñium tranſlatum, q̃a conſumptio reconciliat ſołonẽ,& facit haberi perinde acſi tranſlatum eſſet a principio,ut l.nõ oẽs.§.ſi pupillus.ſi cert.peta . hoc ergo caſu,qñ eſt conſumpta,uel dñium fuit a principio tranſlatũ , aut fuit ſoluta pro fideiuſſione ualida,& tunc non repetit̃,nã nec uendicat̃,nec cõdr̃,ſed cedit inſolidum,& liberat ſeruũ,& ẽt dñm,aut pro fideiuſſione inualida , & tunc ꝯdr̃ ꝯdõne indebiti,vel ſine cã.ſi aũt ꝯdõ eſſet facta ꝑ dominũ,non diſtinguit̃ de qua pecunia,quia ipſe potuit dñium trãſferre indiſtinctè, ſed diſtinguit , an fideiuſſio eſſet ualida,uel non . Quarto,& vltimo q̃ritur eo caſu quo põt repeti,a quo repetitur Et rñde,ꝙ non ab eo,pro quo fideiuſſit,quia ex tali ſolutione nõ fuit liberatus,nã eadem ſolutio non põt parere liberationẽ,& repetitionẽ,ut l.cum is.§.j.de cond.ind.ſed repetitur, ab eo cui ſoluta eſt,& hic eſt caſus in l.ſeq.¶In gl.q̃ incipit.{ſine cã.}ibi,{nulla ipſo iure ſit obligatio.}iſta ratio non eſt bona, q̃a ẽt vbi nulla ſubeſt obligatio,ſi putatur ſubeſſe,non impedit̃ tranſlatio dñij , vt in toto ti.de cond.ind.ſed ſequens rõ bñ eſt bona, quia paria ſunt non habere adminiſtrationẽ,vel hẽre,& ad hunc caſum non extendi , ut patet in l.alias.de iureiur.& no.in l.j.§.fuit quæſitũ.ad Treb.¶In ea.gl.ibi,{puta a fure.} dic ut quia ille,qui recepit,ſciebat eſſe indebitum,& ſic cõmiſit furtum,vt l.qñ.de cond.fur.& a fure põt q̃s ꝯdicere rem ſuam.ut Inſtit.de acti.§.ſic itaq;. Tñ iſta rñſio non eſt bona,quia tunc non eſſet dr̃ia inter dñicam pecuniam,& peculiarem,quia in neutra fuiſſet trãſlatum dñium,cuius ꝯ̃rium tex. vult tene ergo,ꝙ fuit tranſlatum,ideo condr̃,& non vendicat̃,& ad ꝯ̃rium de l.ꝯ iuris,rñde,ut ſequitur in gl.ꝙ licet non caderet ibi adminiſtratio,putabatur tñ cadere,& error erat iuſtus. quod perpetuo tene menti propter id,quod ſ.dixi.

LEX XXII.

HAeres a debitore. Actiones q̃ſitæ ꝑ hæredẽ,ẽt occaſione rerum hr̃ditariarum,vel debiti hr̃ditarij,non tranſeunt in fideicõmiſſum vłem per reſtitutionem hr̃ditatis,q̃a non ſunt hr̃ditariæ,dẽnt tñ cedi.h.d.tex.cũ gl.dic, vt plene hr̃ in l.ſi hr̃s pecuniã.ſ.ad Treb.¶In text.ibi. {in ſuo ſtatu manere} dic ſed ꝯ,quia poſtq̃ tranſiuit principalis obligatio ſaltem quo ad vtilẽ actionem,quia eſt hr̃ditaria,vt l.2.in prin.ad Treb.dẽt ẽt trãſire fideiuſſoria,cum ceſſa principali,cenſeantur ceſſa ẽt acceſſoria, & tranſit ſił cum ea,ut l.ſi inſolutum.& l.ſi a creditore.C.de ac.& ob.& melior tex.eſt in l.fi.C.qñ fiſc.uel pri.Solu.uerum eſt in hypothecaria,non ſic ur̃ in fideiuſſoria obligatione. cum ꝯcernat p̃iudicium tertiæ perſonæ per iſtum tex.ubi ur̃ caſus. & ur̃ probari in l.uenditor ex hæreditate.& l.qui filijſa.de hær.vel act.ven.Bar. tñ ur̃ determinare ꝯ̃rium in d.l.ſi hæres pecuniã.ꝙ idẽ ſit in fideiuſſoria,& ad illum tex.rñdetur,ꝙ loquitur, qñ tranſit principalis authoritate legis ſine expreſſã ceſſione,vnde ideo non tranſit acceſſoria,quia quantum ad illa authoritas Senatuſconſulti ſe non extendit,cum loquatur ſolum de hæreditarijs actionib.ſed quando principalis tranſit per ceſſionem,tranſit ẽt fideiuſſoria, ſed primũ dictum mihi plus placet per rationem,q̃ dixi,& illud videtur tenere Bar.in l.filio.ſol.mat.

1 *Poteſt quis teneri ex pluribus fideiuſſoribus,ſiue habeãt originem in propria perſona, ſiue in diuerſis.*

2 *Sicut duæ obligationes æquè principales tendentes ad idem poſſunt concurrere in eadem perſona,& neutra per alteram tollitur, ita duæ acceſſoriæ ad idem tendentes.*

1 §.Non eſt nouum. †Põt quis teneri ex plurib. fideiuſſionib. ſiue habeãt originem in propria perſona,ſiue in diuerſis.h.d.caſus eſt iſte. Nota,

2 †ꝙ ſicut duæ obligationes æquè principales tendentes ad idem, pñt cõcurrere in eadem perſona,& neutra per alteram extinguitur.vt ſ.de duo.reis.l.ſi reus.ita & duæ acceſſoriæ ad idem tendentes.Sed opp.ꝯ primũ exemplum.de l.qui bis idem.ſ.de verb.obl. Sol.ibi vtraq; promiſſio fuit pura,vnde non ualet ſecunda , cũ utilitatem non continet,ſed hic prima fuit in diem,ſecunda pure , & ſic continet vtilitatẽ:iõ valet ſecunda ab ipſo principio, nec tñ tollit primã,quia non fuit interpoſita aĩo nouãdi , & licèt poſtea dies exiſtat,& ſic ſcđa incipiat eſſe inutilis,non ꝑ pea uitiatur, ſed utraq; remanet ualida,& põt creditor agere ex qua vult . & ſi agit ex una,& ſuccumbat,poterit agere ex altera,q̃a proueniũt ex diuerſis cauſis.ut ſ.de iureiur.l.ſi actor.Nec ob.ꝙ peruenit ad caſum, a quo non potuit incipere,vt l.plurib.§.& ſi placet.de uer.obl.cum tendat ad eundẽ effectũ,ut l.debitor.in prin.de leg.2.& l.verbis.ad leg.Fal.ſecus ſi ad ꝯ̃riũ effectũ,& ita loquit̃ ꝯ̃riũ.¶Vltim. gl.hic recolligit plures caſus,de quib. j.e.l.§.ꝙ ſi hic ſeruus.cũ ſeq. Sed plenius dic per Dy.& Bal.in l.Stichum.§. quod vulgo. ĵ. de ſolutio.

§.Seruo tuo. ¶Poteſt quis fideiubere pro alio , etiam t̃paliter obligato,ſed pro ſeipſo non,etiã ſi fideiuſſoria eſſet efficacior,q̃ principalis.h.d.Præmitte,ꝙ ex cõtractu ſerui datur actio de peculio ꝯ dñm perpetuo quouſq; eſt in poteſtate eius,ſed eo manumiſſo actio de peculio extinguit̃ , ſed loco eius reintegratur ex edicto prætoris alia actio de peculio t̃palis vſq; ad annum,ut ſ.qñ actio de peculio eſt annalis.per totũ ſic contingit in ſimilib.in tit.ſ.quod cum eo.venio ad caſum. ¶ In tex.ibi.{obligari eum ait.} dic,& non finietur eius obligatio per lapſum anni,licèt finiat actio de peculio per l.item illa.§. quod adijcitur.de conſt.pe.¶In tex.ibi.{nihil agatur.}Dic,ſed ꝯ de l.j.§.fi. de conſt.pec.ubi põt quis conſtituere pro ſeipſo,& tenebitur actione principali,& ẽt de conſtituta.Sol.aliud in conſtituto, quia non eſt ita acceſſorium,ſicut fideiuſſio,vt hic patet,ꝯiuncto illo tex.& ſic fideiuſſio ſemper requirit diuerſam perſonam conſtitutam .

1 *Quãdo fideiuſſoria eſt efficacior,q̃ principalis oblõ,nõ confunditur ſi principalis ſuccedat fideiuſſoriæ,uel econuerſo,ſed utraq; firma remanet .*

2 *Seruus naturaliter obligatus ex ſuo contractu,licèt manumittatur , non tamen obligatur ciuiliter.*

1 §.Quòd ſi hic ſeruus. ¶†Qñ fideiuſſoria eſt efficacior,q̃ principalis obligatio,non confundit̃ ſi principalis ſuccedat fideiuſſori,vel è ꝯuerſo,ſed utraq; firma remanet,hoc dicit,& ad hoc ſemper alleg. iſte tex.& hoc quia intereſt creditoris,ꝙ non extinguatur . facit l. debitor.ſ.de ſepara.tunc aũt extinguitur acceſſoria, qñ non intereſt creditoris,ꝙ remaneat.uenio ad caſum.¶In tex.ibi,{& tñ nihilominus naturalem obligationem menſuram . } dic uidebatur contrarium,quia licèt principalis tanquam minus potens nõ poterit

terit ꝯfundere acceſſoriã magis potentē, e ꝯ tñ ipſa acceſſoria dē-
ret ꝯfundere principalē,ſed non eſt uerũ, quia licet ſit potentior,
eſt tñ acceſſoria,& iſta eſt principalis,& ſic ſe habent,vt exceden-
tia,& exceſſa:iõ altera per alteram non tollit. Et ſi quærit ad quid
eſt utile,ꝙ remaneat nãlis tñ,q̄ eſt principalis poſtq̄ adeſt ciuilis,
& nãlis,licèt acceſſoria,cũ creditor per principalem non poterit ꝯ
ſequi debitum,ſed ꝑ acceſſoriã ſic.rñdet in ver.ſe.quia poſſet tolli
acceſſoria,uel lapſu tpis, vel alio mõ. vñ remaneret principalis, q̄
ſaltē põt eſſe vtilis,quia impediet repetitionem ſolutionis per er-
rorem iuris.¶In tex.ibi,nec his.dic rñdet oppoſitioni, q̄ poſſet fie
ri ad primum dictũ de l.gñaliter.ſ.eo.ꝙ ibi loquitur, qñ vtraq; eſt
efficax,unde non expedit,ꝙ duret acceſſoria.hic uero principalis
2 non erat efficax.†No.ergo,ꝙ ſeruus naturaliter obligatus ex ſuo
ꝯtu,licèt manumittat,non proptcrea obligatur ciuiliter,qñ ob-
ligatio,quę non naſcitur a principio,non naſcitur poſt,qñ promiſ
ſio eſt pura.ut l.ſerui & filij.de fur.& C.an ſeruus ex ſuo facto. ꝑ
totum.hic non ſunt alia.

1 *Licet obligatio principalis minus potens quouſq; eſt in rerum natura,iam non tollat acceſſoriam magis potentem,ſi tamen nõ durat,ſed extinguitur ipſo iure per confuſionem,bene tollitur acceſſoria,licèt magis potẽs, & quare.*

2 *Licèt perempta principali pereat acceſſoria,non tamen ſit è conuerſo. Si mercator ceſſauit,et creditores ſtatim omnia bona capiunt,an ipſe principalis liberetur,uel fideiuſſor.*

§.Quòd ſi ſtipulator. Si reus ſuccedat credi-
tori,extinguit principa
lis obl'o,& ẽt fideiuſſoria tñ, ſed ſi ſuccedat creditori fideiuſſor,
extinguitur fideiuſſoria tñ,ſi uero neuter,licèt creditor mittat in
poſſeſſione oĩum bonorum debitoris ex primo decreto, neutra
illarum ꝯfundit.h.d.vſq; ad §.cũ tu.& ſic in §.p̄cedenti neutra ob-
ligatio ꝯfundit.in iſto §.ꝯfunditur vtraq;.in uer.ſeq.{ꝙ ſi idē}ꝯfun
ditur acceſſoria tñ.in uer.arg.neutra ꝯfundit, ſicut nec in primo
caſu.& p̄t hoc intelligi,vt proſequat eoſdem terminos,de quib.ſ.
ſ.in ſeruo, cũ quo fuit initus ꝯtus, & ſic erat principalis debitor,
non tñ erat obligatus,ut fideiuſſor,& fuit manumiſſus,& dedit fi
deiuſſorē.licèt.n.ſi ipſe ſucceſſiſſet fideiuſſori,uel e ꝯ, neutra ob-
ligatio tolleret,vt in p̄cedenti §.ſi tñ ipſe ſuccedat creditori, tollit
vtraq;,nam ſua principalis tollit ne ipſe ſibijpſi, vt hæredi reperiat
obligatus nãliter.nã hoc ſtare non põt,ut no.in l.frater a fratre.in
fi.j.gl.mag.de cond.ind.ſublata ergo principali per ꝯfuſionē tollit
acceſſoria,& ſic per indirectũ fit,qđ principaliter non fieret.non
ſic tolleret,ſi ſublata eſſet principalis per lapſum tpis, ut dixi in §.
ſeruo tuo.per l.item illa.§.qđ adijcit.de ꝯſti.pec. qa tunc non tolli
tur ipſo iure,cũ tp̄s ſit modus tollendi obl'onem.ſed hic ſic. uenia
1 mus ad caſum.¶†In text.ibi.{fideiuſſoris obligationem perimit.}
No.qa licet obl'o principalis minus potens quouſq; eſt in rerum
nã iam non tollat acceſſoriã magis potentem,ut in p̄cedē.§. ſi tñ
non durat,ſed extinguitur ipſo iure per ꝯfuſionē,bñ tollit acceſſo
ria,licèt magis potens,qa non tollitur a minus potente, ſed pp de
fectum fundamenti,cum ꝑ ſe ſtare non poterit.¶In tex.ibi. {ſolã
2 fideiuſſionis obligationem perimit.†No. ꝙ licet perempta princi
pali pereat acceſſoria,nõ tñ ſic è conuerſo, qa principalis non re-
gulatur ab acceſſoria.facit l.quod ꝑ manus.de iure cod.nec ab eo
dependet.¶In tex.ibi.{argũ.} Dic, hæc argumentatio parum uř
congrua,quia in præcedenti una tollit,& altera remanet.hic uero
neutra tollit. Et not. perpetuo iſtum uer.pro iſtis mercatorib.ceſ-
ſantib.nam creditores ſtatim capiunt oĩa bona, certè per hoc nõ
a liberantur [a] ipſi principales, nec ẽt fideiuſſores. caſus eſt ſingularis
hic,uidebatur ꝯrium, quaſi per hanc capturam videantur eis ſuc-
cedere,ſicut ſuccedit per cãm hæreditariam. quo caſu vtraq; tol
lit.ut ſ.uer.{ꝙ ſi ſtipulator.}ſed certè per cauſam hæreditariã effi-
cit ſucceſſor dñs oĩum rerum hr̄ditariarum,ſed per hãc immiſſio
nem non efficiuntur creditores dñi,niſi dentur bona inſolutum,
& tunc bene liberarentur quatenus data eſſent.

ADDITIO

a ¶Non liberantur.Adde quod uoluit Bal.in l.cõſentaneum.C.qũo, & qñ iud.& in l.etiam.C.de fideic.& in l.fi.e.ti.& quod idem no.in l. creditor. ſ.ſi cer.pet.bene facit ad prædicta ca.quoniam frequenter.§.fi.ut lit.non conteſt.& facit quod voluit Lud.Ro.in conſi. 404. ubi ponit ſi creditor incœpit executionem in bonis,an poſſit redire ad capturam.

1 *Poteſt quis fideiubere pro pluribus reis debendi, & pro quolibet eorum tenetur,& extincta una fideiuſſione per ſucceſſionem remanet altera.*

2 *Poteſt quis teneri ad eandem pecuniam ut principalis, & ut fideiuſſor ex diuerſis perſonis.*

1 §.Cum tu & Titius. †Põt quis fideiubere pro
plurib.reis debendi, & ꝑ
quolibet corũ tenetur,& extincta vna fideiuſſione per ſucceſſio
nē remanet altera h.d.ſi ergo pñt cõcurrere in eadē perſona plu-
res obl'ones acceſſoriæ pro eadē re,uel pecunia.vt ſ.ead.l.§ j.& ibi
no.ad quid eſt utile hr̄e plures actiones ad idē ex diuerſis cauſis,
quia vna ſublata,aliter q̄ per ſolutionem remanet altera,non ſic ſi
ex vna & eadē cã obligentur,qa tunc per ſolã electionē vnius,al-
tera tolleret,ut l.quod in hr̄dē.§.eligere.de trib.& l.j.§.in tutela.de
2 tute.& ra.diſtra.¶†Not.ẽt in fin.ꝙ põt quis teneri ad eandē pecu
niam,vt principalis,& vt fideiuſſor ex diuerſis perſonis, nam ex ꝑ
ſona eius,cui ſucceſſit tenetur,ut hæres,& ſic ut principalis, & ex
perſona ſua tenetur,vt fideiuſſor.non ſic ex eadē perſona, vt l.ge
neraliter.ſ.eo.Caſus eſt iſte,Titius & Seius &c. hic non ſunt alia.

§.Cum fideiuſſor. Succeſſio non hẽt uim ſo-
lutionis q̄tũ ad lucrũ ſucce-
dentis,& onus alterius.h.d.ſed q̄tum ad euitandũ onus ſic. Et ita
loqtur ꝯriũ formatum in gl.de l.ſi ei.§.fi.de euic.& adde qđ no. j.
eo.l.Vrannius.caſus eſt iſte.lucraret.n.hic fideiuſſor, ſi hẽret uim
ſol'onis ſua ſucceſſio.ſ.actione mandati,q̄ habere non põt,niſi ſol
uat,vt l.indebitũ.ſ.de cond.ind.& hoc cũ onere debitoris. iõ non
habet vim ſolutionis.Aliud eſt ergo extingui obligationem iure
ꝯfuſionis,quia parit actionem mandati,ut hic.aliud extingui iure
ſolutionis,ſed certè ẽt ſi extingueret iure fictæ ſolutionis, cũ ſibi
nihil abeſſet,non hẽret actionem mandati,ut not.in l.duob.§. a fi-
deiuſſore.ſ.de iureiur.Et tetigi.ſ.l.qui debitorem.

LEX XXIII.

1 *Pro perſona ficta non poteſt quis fideiubere.*

2 *Hæreditas & etiam uniuerſitas municipij,ſeu collegij obtinent uicē perſonæ fictæ.*

Quòd aliud ſit hæreditas,aliud bona hæreditaria,aliud uniuerſitas, & ꝑſonæ uniuerſitatis.

3 *Si miſſis bannimentis an aliquis uelit eſſe hæres,non eſt repertus qui uelit eſſe,et ſic deſiit dici hæreditas,et incipiunt dici bona uacantia,et non repreſentat perſonam defuncti,an tunc poterit intercedere fideiuſſor.*

1 MOrtuo reo. †Pro perſona ficta non p̄t quis
2 fideiubere.h.d. † & ſꝑ allegatur
a iſta l.quod hr̄ditas,& ẽt uniuerſitas municipij,ſeu col
legij obtinent uicē perſonæ fictæ.[a] Aliud eſt enim hr̄
ditas,aliud bona hr̄ditaria.Itē aliud uniuerſitas,aliud perſonæ vni
uerſitatis,ut l.in tñ.§.vniuerſitas.de re.diui.fingit enim ius q̄dam
perſonã inuiſibilem,q̄ reſultat ex congregatione multorũ. diffe-
runt tñ,quia hr̄ditas repreſentat perſonã mortui. ſ. defuncti. vt l.
hæreditas.de acq.re.do.Sed vniuerſitas repreſentat ꝑſonã viuen-
tē,iõ in prima non cadit poſſeſſio,quæ requirit actũ uerũ corpo-
ralem.vt l j.§.Scæuola.ſi quis teſta.lib.eſſe iuſſus fuerit.ſed in ſecũ-
da bñ cadit.ut in l.3.§.fi. de acq.poſ. quia pñt exercere actum ve-
rum.Itē ſeruus hr̄ditarius non põt ſtipulari vſumfruct.qui requi-
rit actũ uerum utẽtis,ſecus in ſeruo vniuerſitatis,ut j.tit.j.l.vſum
fructũ.caſus eſt iſte.¶In tex.ibi {ante aditam hr̄ditatem.}Dic hoc
verum,qñ defunctus poterat hẽre hr̄ditatem iacentem, ſed quid
ſi non poterat?vt erat filiusfamilias iſto tpe, q ẽt in caſtrenſi pecu
lio non haberet hr̄ditatem iacentem,ẽt ſi de ipſo fuerit teſtatus.vt
ſ.tit.j.l.ſi ſeruus cõis Meuij & caſtrenſis peculij?Ang.uř dicere, ꝙ
non poſſit intercedere fideiuſſor anteq̄ adeat hæreditas per hæ-
redem ſcriptum,qa nõ ſubeſt perſona vera,nec ficta, ſed poſt adi
tam hr̄ditatē poterit,quia ſubeſt vera perſona hr̄dis, pro qua põt
obligari.vel dic ꝙ erit in pendenti hæc fideiuſſio,& ſi aditur hære
ditas per ſcriptum,valebit,alias ſecus,per l.in eo.ſ.de acq.re.do.nã
poteſt quis fideiubere pro obl'one futura, ut ſ.eod.l.ſi ſtipulatus
3 ſum.§.fina.¶†Item quid ſi miſſis bannimentis,an aliquis velit eſſe
hæres,& non eſt repertus qui velit eſſe,& ſic deſijt dici hr̄ditas.&
incipiunt dici bona vacantia,vt no.Bar.ſ.eo.l.fideiuſſor obligari.§.
fi.& non repreſentat perſonam defuncti, an tunc poterit interce-
dere fideiuſſor?Ang.adhuc ſentit,ꝙ non eadem rõne, quia non
reperit perſona vera,vel ficta,hoc ſatis mihi vř durum, ideo vř di
ſtinguendum,an fiſcus acceptet illa bona, & tunc tranſeunt in eũ
cũ obligatione defuncti,& ex tũc valebit fideiuſſio.ſi aũt nõ vult
acceptare,quod facere poteſt.vt l.j.§. an bona.de iur.fiſci. vř pro-
cedere dictum Ang.qa non ſubeſt perſona vera,vel ficta, penes
q̄ ſit obligatio perſonalis paſſiuè,ſine qua non põt fideiuſſoria a
prin.l.poſtquam.cum ibi no.ut in poſ.lega.

ADDITIO.

a ¶Perſonę fictæ.Adde ꝙ do.Ant.in c.grauem.de præb.dicit, ꝙ ſtatutum loquens de perſona,non habet locum in collegio.& in c.j.§.cõuenticulã. de pace tenē.probatur,ꝙ appellatione perſonæ non uenit collegium qđ fallit vt per Bal.in c.j.de noua forma fidel.& uide Lud.Ro.conſ.25.

LEX XXIIII.

Si mihi aut Titio. ¶Fideiuſſor nõ põt accedere
penes adiectum, apud quē nõ
eſt obligatio,licèt ſibi poſſit ſolui.h.d.ſic ſ.eo.l.fideiuſſor obligari.
Illa tñ loquitur generalius de eo penes quem non eſt obligatio,
nec etiam facultas ſibi ſoluendi.

LEX XXV.

1 *Si debitor ſuccedat mandatori,uel fideiuſſori pro parte,pro illa tantũ confunditur obligatio acceſſoria,& pro alijs poterunt cohæredes cõueniri.*

2 *Dicitur quis interuenire pro altero non ſolum fideiuſſorio nomine,ſed etiã mandatorio.*

3 *Qui per literas cõmendauit alicui puta fratrem ſuum de bonitate et lega*
litate,& ꝙ ſeruat promiſſa,an per hoc tenebitur actione mandati ſi ille
mutuauit ſibi pecunias confiſus de tali litera.
4 *Quid ſi erat litera credentiæ,ut puta credatis latori præſentium in his, q̃*
nobis dixerit.
5 *Limitata cauſa,limitatum producit effectum.*
6 *Licet ex plurib.fideiuſſorib.ſimul intercedẽtib. relictis quilibet teneatur*
inſolidum,ſi tamen unus deceſſit plurib. hæredib.relictis, non obligatur
quilibet eorum inſolidum,ſed pro parte hæreditaria.

1 LVcius Titius. ¶†Si debitor ſuccedat mã
datori, uel fideiuſſori pro
parte,pro illa tñ ɔfunditur obligatio acceſſoria, & ꝑ
alijs poterunt cohæredes ɔueniri.h.d.in effe. caſus eſt
2 iſte.Quidam Lucius Titius &c.¶†In tex.ibi {interuenire.}Not.ꝙ
dr̃ quis interuenire pro altero nõ ſolum fideiuſſorio noĩe, ſed ẽt
mandatorio & uide bonam gl.in l. in perſonã.§.j.ſ.de pac.q̃ dicit,
ꝙ plures ſunt modi interueniẽdi,& intercedendi pro alio.ſ. man-
datorio,fideiuſſorio,ɔſtitutorio noĩe.& ẽt cum obl one alterius
principaliter in ſe ſuſcipit.& oẽs iſti modi ſunt interdicti mulierib.
cũ Senatuſc.Vell.interdicat eis,ne pro alijs interueniant. Auth.di-
3 cit,ne pro alijs fideiubeãt.¶†In tex.ibi.{peto des ei nummos &c.}
Dic,ſed quid ſi hoc expreſſe non dixit,ſed fratrẽ ſuum illi cõmẽ-
dauit de bonitate,& legalitate,& ꝙ ſeruat promiſſa,an per hoc te
nebitur actione mandati, ſi ille mutuauit ſibi pecunias ɔfiſus de
tali litera?dic ꝙ non,ut l.ſi uero non remunerandi.§.cũ quidam.ſ.
4 mandati.& C.quod cũ eo.l.fi.ubi ſunt boni tex. † Sed quid ſi erat
a litera credentiæ [a] puta credatis latori pñtium in his, q̃ uobis dixe-
rit. Adhuc dicas idem,niſi ſubiungat,fide & periculo meo.arg. di-
ctorum iurium.non.n. ꝑꝑ talia gñalia uerba vr̃ datum mandatũ
de faciendo aliquid cũ illo,per quod ſcribens obligetur.& de hoc
tractat hic Bar.quem vide,& ẽt Bal.tangit in l.fi.C. quod cum eo.
¶In tex.ibi.{cum cohæredib.eius agere inſolidum poſſit.}uideba
tur,ꝙ in nihilum,quia qñ debitor principalis ſuccedit fideiuſſori,
obligatio fideiuſſoria extinguiẽ,ut ſ.eo.l.gñaliter. Et idem dẽt eſſe
ſi ſuccedit mandatori,ſed hic eſt hmõi. Sed ad hoc rñdeẽ uerum
eſſe,ꝙ extinguitur pro ea parte pro qua ſuccedit,pro alijs nõ,q̃a
ceſſat rõ extinctionis,quæ eſt,ne q̃s pro ſeipſo teneaẽ,ut principa-
lis,& acceſſorius,nam hic non ipſe, ſed alij cohæredes tenebunẽ,
5 ut acceſſorij.Et ſic no.illud uulgare,ꝙ †limitata cã limitatũ ꝑdu-
cit effectum,nã ſucceſſio eſt cã extinctionis,& extinctio nõ ſit ni
ſi quatenus quis ſucceſſit,facit l.ita autem.de adm.tu.¶Poterat ẽt
dici,ꝙ cum pro parte pro qua ſucceſſit iſte debitor, non poſſit in
eius perſona durare obligatio mandantis, & pro illa parte accre-
ſceret cohæredib.ut tenerenẽ inſolidum mandatorio noĩe, ſicut
in ſil i cum grauaẽ hæres,& quidam extraneus,nã cum nõ teneat
in perſona extranei,totum onus ptinet ad hr̃des,qui poterant in-
ſolidum grauari.vt l.ſi duob.§.j.de leg.j.ſed aliud in dicto caſu, q̃a
teſtator poterat hr̃des inſolidũ grauare,aliud in caſu iſto,ubi prin
cipalis ſuccedendo pro parte mandatori non p̃t in perſonã cohr̃-
dũ transfundere onus pro illa parte.ɔfundit ergo, & nõ transfun
6 ditur,& hoc uoluit iſte tex.¶†No.ergo,ꝙ licet ex plurib.fideiuſ-
ſorib.ſimul intercedentib.quilibet teneaẽ inſolidum, ut Inſt.eo.§.
ſi plures.ſi tñ unus deceſſit plurib.hæredib.relictis, non obligatur
quilibet eorum inſolidum,ſed pro parte hæreditaria.

A D D I T I O.

a ¶Credentiæ.Vide Bal.in rub.C.de conſti.pec.& quæ dicãtur literæ credẽ
tiæ,uide per Bal.in ti.de pace conſtan.in verbo,in noĩe Chriſti. & hic ad
de no.per d.Ant.in c.poſt ceſſionem.de proba.Bal.in add.ad Spe.in tit.de
ſol.uer.quid ſi mercator.quid aũt de literis commendatitiis, vide Bal. in
l.ſi literas.C.mand.Bal.in l.inſtitor.ſ.de inſti.& in rub.de conſti.pec.& in
l.j.§.j.ſ.quod iuſ.& vide gl.in clem.j.de iure pat.in uerbo, diœceſanis.de
literis credentiæ.de quib.ſupra facta eſt mentio.vide Bal.& Imo.in c.fra-
ternitatis.de cleri.non reſiden.

LEX XXVII.

1 *Fideiubens pro pupillo prodigo uel furioſo,naturaliter tantum obligatis,*
tenetur efficaciter,et ſi ſoluat,non habet actionem mandati contra prin
cipalem.
2 *Beneficium reſtitutionis competens principali,an etiam competat fideiuſ*
ſori,& an poterit repetere a pupillo illud quod ſoluit.
3 *Si prodigus contrahat ſine curatoris authoritate,an obligetur,& an ua-*
leat fideiuſſio.

1 MArcellus. †Fideiubens pro pupillo prodigo,
vel furioſo,nãliter tñ obligatis, te-
neẽ efficaciter,[a] & ſi ſoluat, non hẽt actionẽ mandati
ɔ principalem.h.d.no.& eſt difficilis ꝑꝑ ɔ̃ria, q̃ colli-
guntur ex gl.uenio ad caſum,caſus eſt iſte. quidam pupillus ſine
&c.¶In tex.ibi.{qm̃ is.}Gl.hic dicit,ꝙ illa poteſt eſſe rõ recta, & re
motiua. quod ſic declara:nam videbaẽ, ꝙ huic fideiuſſori dẽret
ſuccurri aduerſus creditorem, ut non poſſit compelli per illũ ad
ſoluendum,quia ſi ɔpelleret,& ſolueret,poſſet recuperare a prin
cipali per actionem mãdati,& ſic nihil proderit principali ætas pu
pillaris, uel defectus furoris,aut prodigalitatis, ꝑꝑ quẽ ipſi princi-
pali ſuccurrit,ne a creditore cõpellaẽ:ergo eadẽ rõne dẽt ſuccurri
fideiuſſori.Sed rñdetur,ꝙ iſta rõ ceſſat, quia fideiuſſor ſoluens a
principali non recuperat.& iſta eſt rõ recta, pro qua l. qđ dictum
eſt.ſ.de pac.uel dic,ꝙ uidebaẽ fideiuſſori ſuccurrendum aduerſus
creditorẽ, ne ab eo poterit cõpelli, quia ſi ſolueret, non recupe-
raret a principali,& ſic perderet pecuniam ſuã, qđ ur̃ iniquũ, ſed
rñdetur, ꝙ iſta non eſt ſufficiẽs rõ,ut ſibi ſuccurraẽ aduerſus cre-
ditorẽ,ſed imputet ſibi,quare pro talib. fideiuſſit, & iſta eſt rõ re-
motiua.mõ ſufficit.¶Veniamus ad gl.Gl.magn.diuiditur in duas
partes,nam primo ꝓſequiẽ primũ caſum de pupillo uſq; ibi. (qđ
aũt de furioſo.) poſtea proſequiẽ ſm̃,& tertiũ ſil' de furioſo, & ꝓ
digo.& ex prima parte recolliguntur quinq; opp.ɔ tex.tendentes
ad diuerſa,ſicut ex tex.diuerſa colliguntẽ, ſed recolligendo diſtin-
gue 4.caſus.nã aut quis fideiubet ꝓ pupillo ciuiliter, & nãliter ob
ligato,puta cũ authoritate tutoris,& non læſo, & ſic non hẽt bñ-
ficium reſtõnis,& tunc non hẽt locum iſta l.inquantũ uult, ꝙ ta-
lis fideiuſſor ſoluens non recuperat a pupillo per actionẽ manda
ti,nã imo recuperat,q̃a utiliter geſtor negotiorũ eſt.ut l. ſi pupilli.
in prin.de neg.geſt.& hoc hr̃ in gl.poſt prin.in uer. (& caue.) uſq;
ad uer.Itẽ nec potes.)Sed inquantũ iſta l.uult ꝙ tali fideiuſſori nõ
ſuccurraẽ aduerſus creditorẽ,bñ hẽt locũ in iſto caſu, quia effica-
citer eſt obligatus.Interdũ quis fideiubet pro pupillo nullo modo
obligato,nec ciuiliter,nec nãliter, ut ſi ɔ̃xit cum tutore. ut l.v.de
tut.uel cũ alio ſine tutoris authoritate.& non erat doli capax, q̃a
infans,uel ꝓximus infantiæ,& tunc ſilr non hẽt locum iſta l. inq̃-
tum vult fideiuſſorẽ efficaciter obligari,& ſibi nõ ſuccurri aduer
ſus creditorẽ,q̃a imo nullo mõ obligaẽ, cum non ſubſiſtat princi
palis obligatio,cui acceſſit.ut ſ.eo.l.q ɔ̃ Senatuſc.& hoc vult glo.
in iſto ver.(nec potes dicere.)vſq; ad ver.(hoc ergo caſu.)Interdũ
fideiubet ꝓ pupillo ciuiliter.& nãliter obligato,ut ſi ɔ̃xit cũ auth.
tutor.tñ læſo,& ſic hẽt bñficiũ reſtõnis in integrũ, quo caſu ẽt fi-
2 deiuſſor ciuiliter & nãliter obligaẽ.¶†Sed q̃riẽ, an bñficium reſtõ
nis competens principali,cõpetat ẽt fideiuſſori,& tunc ſilr nõ ha
bet locũ iſta l.ſed l.in cãæ.in prin.la j.ſ.de min.& l.j.& 2.C.de fide-
iuſſ.mino.in quib.dr̃,ꝙ non competit fideiuſſori aduerſus credi-
torẽ,& ſic hẽt neceſſe ſoluere.¶Sed quęritur,an poterit repetere
a pupillo?dicendũ,ꝙ mero iure põt, tñ cõpetit pupillo reſtõ ad-
uerſus eũ in actione mandati,ſicut aduerſus creditorẽ.ll. tñ illæ lo
quunẽ in adulto,ſed eadẽ rõ eſt in pupillo ciuiliter, & nãliter obli-
gato.hæc tñ uera,niſi interueniat dolus creditoris, quo caſu glo.
hic in illo uerſic.(hoc ergo caſu.)vr̃ ſentire,ꝙ ẽt in caſu huius l.qñ
erat pupillus nãliter tñ obligatus competat ſibi, & ẽt fideiuſſori
bñficium reſtõnis,quia cõpeteret ẽt adulto,ut in d.l.2.C.de fide-
iuſ.mi.in fi.hoc non eſt bñ dictũ, quia ſi pupillus nõ eſt obligatus,
niſi nãliter,non indiget reſtõne,cum ſit tritum de iure cõi per l.in
cauſæ.la 2.eo.ti.de mino.quia non põt conueniri, & aduerſus di-
ctam naturalẽ non datur reſtõ,q̃a non lædit ſi adultus non ſoluit
vt eſt gl.ſ.de uer.ob.l.puberes.& l.ſi pupillus.de arbit.Sed ſi ſoluiſ-
ſet,bñ læderet,quia impedit repetitionẽ de iure cõi. ut l. error. C.
ad leg.Fal.& aduerſus hanc læſionem bñ reſtitueret, ut plene no.
in l.interdũ.de cond.indeb.Præterea ẽt adulto non daẽ reſtõ hoc
caſu,qñ interuenit dolus creditoris,nam ſi dedit cauſam ɔ̃ctui,&
erat bonæfidei reddit ɔ̃ctum nullum.vñ reſtõ non eſt neceſſaria,
& ſi incidit in ɔ̃ctum,vel erat ɔ̃ctus ſtricti iuris,datur actio de do.
uel except.& ſic nullo caſu neceſſaria eſt reſtõ.ut d.l.in cãæ.Et ita
dẽt intelligi iſta l.2.in fi.ꝙ ſit tutus ipſo iure, tam ipſe q̃ eius fideiuſ
ſor,non aũt per reſtõnem,licẽt gl.ibi,voluit ɔ̃rium,ſicut hic inter
dũ,& eſt quartus caſus,quia fideiubet pro pupillo naturaliter tñ
obligato.quod contingit plurib.ɔcurrẽtib.ſ.quia erat doli capax,
& proximus pubertati,& ɔ̃xit cũ alio q̃ cum tutore, & ſine tuto-
ris authoritate,tunc loquiẽ iſta l.quia fideiuſſor obligaẽ ciuiliter,&
naturaliter cum effectu,nec ſibi ſuccurriẽ aduerſus creditorem,
nec aduerſus pupillum ad recuperandum. nam aut fideiuſſit ſine
mandato,uel ẽt cum mandato ſolius pupilli, & tunc pupillus ad-
uerſus eũ eſt tutus ipſo iure,quia naturaliter tñ obligaẽ ſibi, ſicut
& creditori.aut fideiuſſit de mandato tutoris,licẽt nõ interuene-
rit in ɔ̃ctu pupilli,& ſuccurritur pupillo ꝑ reſtõnẽ in inte. quia ꝑꝑ
interuentũ tutoris obligaẽ fideiuſſori ciuiliter, & nãliter,licẽt cre-
ditori non eſſet obligatus,niſi naturaliter,q̃a nõ interuenit tutor;
tñ ſibi daẽ in integrũ reſtit. aduerſus fideiuſſorẽ. ita ſentit Bart. hic
licet iſte tex.loquaẽ qñ authoritas tutoris non interuenit, nec re-
ſpectu creditoris,nec reſpectu fideiuſſoris.¶Sed nunc opp.ɔ iſtũ
tex.ꝙ fideiuſſori ſuccurraẽ aduerſus creditorem,nam pupillo na-
turaliter tñ obligato cõpetit exceptio peremptoria ɔ creditorẽ,
ergo & fideiuſſori competit eadem exceptio per l. exceptiones.
la ſecunda.§.interceſſionis ſ.de except.Glo.in uerſic.(& eo mõ.)
uoluit probare iſtud contrariũ,& ſoluit obſcurẽ.Et intendit dice
re,ꝙ ſi pupillo competeret talis exceptio peremptoria,quæ com
peteret

A D D I T I O.

a ¶Efficaciter.Sed adde ſi ſtatuto caueatur, ꝙ filiusfam. non obligetur ex
contractu,an fideiuſſor obligetur,uide Bal.in l.j.C.eo.ꝙ ſic.& Cy.in l.de
cretum.C.quod cum eo.

peteret ēt maiori,puta pacti de non petendo, præſcriptionis, uel iuſiurandi,vel rei iudicatæ,tunc ēt competeret fideiuſſori, qa nō eſt deterioris condōnis pupillus,q̃ maior,imo melioris, ſed cōpetit talis exceptio,q̃ non competeret maiori,vt in caſu iſto, qa nō interuenit authoritas tutoris,tunc illa exceptio uṙ pſonalis, & fauore ætatis ſibi competens,q̃ non competeret maiori,in quo nō requiriṫ authoritas alterius. Vel melius dic, ꝙ aut competit exceptio iuris,vt ſunt illæ de quibus ṡ.dixi,& illæ tranſeunt in fideiuſſorem,ſiue loquamur in pupillo,ſiue in maiore, aut competit exceptio facti,ſeu intētionis,ut in iſto caſu,qñ quis eſt nāliter tm̄ obligatus,& ſic non eſt orta actio,ergo nec eſt propriè exceptio, cū ſit actionis excluſio,& præſupponit actionem ſubeſſe,ſed elidiṫ ꝑ eam,ut l.ſi vnus.§.pactus.ṡ.de pac.Et tunc ſiue loquamur in pupillo,ſiue in adulto,ſiue ēt in maiore adulto nāliter tantum obligato, puta per pactum nudum,talis exceptio facti non tranſit in fideiuſſorem,imo obligatur ciuiliter,& nāliter, & non ſuccurritur ei aduerſus creditorē.nam ſoli naturali pōt accedere fideiuſſor,ut ṡ.eo.l.fideiuſſor obligari.§.2.ergo dēt intelligi cum effectu, ne illa l.ſit ludibrio.Sed quæritur an ſoluēs repetat.diſtinguitur inter maiorem,& pupillum,quia primo caſu ſi mandato maioris,recuperat ab illo.ſed in ſecundo non,imo datur ꝯ eum reſtitutio ſi interuenerit authoritas adminiſtratoris,uel ſi non interuenit,pupillus eſt tutus ipſo iure aduerſus eum,vt ṡ.dixi.¶Sed extra gl.op. ꝯ tex. de l.generaliter.ṡ.eo.Sol.fideiuſſor non poteſt obligari in plus q̃ ſit obligatus principalis altero de quatuor modis.ut ibi no.ſed efficacius bñ poteſt obligari,ut hic ſm Dy.Item adhuc ꝯ, nam ſaltē hodie non pōt conueniri fideiuſſor,niſi primo conueniatur,& ꝯdemnetur principalis,& excutiatur,ut in Auth.de fideiuſſ.§.j. ſed hic non p̄t conueniri principalis,nec ꝯdēnari,ergo nec fideiuſſor. Sol.ſm eundem.tunc habet locum illa Auth.qñ principalis eſſet efficaciter obligatus,alias pōt incipi a fideiuſſore,ēt principali nō excuſſo,qd̄ eſt ſingulare.& ſic iſta l.non corrigeretur in hoc.Sed vltimo ad idem opp.quia ex quo principalis eſt tutus,ſi cōueniatur fideiuſſor,pōt principalis in ſe iudicium ſuſcipere, tanq̃ procurator in rem ſuam, & opponere exceptionē ex ſua perſona, & ſic defendit fideiuſſorē,ut non condemnetur,per l.idemque.§. gñaliter.ṡ.mand.ubi caſus ſingularis.Sol.ſm eundē iſtud eſſet uerum, ſi fideiuſſor eſſet habiturus regreſſum ꝯ principalem, nam tunc principalis poteſt obijcere exceptionem ex ſua perſona, quæ tñ exceptio non tranſibat ad fideiuſſorem,ut ibi eſt caſus,& hoc qa ſua intereſt,ſed ſi non eſt habiturus regreſſum,ſecus ut innuit iſta lex,quæ uult fideiuſſori non ſuccurri aduerſus creditorem, nam ſaltem hoc modo ſuccurreretur per indirectū, quod iſta l. uetat. & iſta eſt ſingularis limitatio ad illum §.gñaliter.ſm Dyn.& Bart.
3 ¶†Circa ſecundam partem gl.formatur una difficilis oppo. de l.is cui bonis.de uerb,oblig ubi prodigus ꝯhens ſine authoritate curatoris,etiam naturaliter nō obligatur,nec etiam ualet fideiuſſio, ut ibi dṙ in fi.& iſte tex.vult ꝯrium in vtroq;, dum aſſimilat prodigum pupillo.& de l.in negotijs. de reg.iur.ubi furioſus nullo mō obligatur cum careat intellectu.per ꝯñs non tenet fideiuſſio deficiēte principali.& ille tex.uult ꝯrium in vtroq;. Gl. ſoluit quatuor modis.Et primæ tres ſolutiones reprobātur, & cōiter teneṫ quarta & ultima in uer.{Alij dicunt,ꝙ hic fideiuſſit} licèt oporteat diuinare,ut ille tex.intelligatur,qñ ante prodigalitatem, uel furorē erat obligatus nāliter tātum,puta ꝑ pactum nudum, quia poſtea non poſſet obligari,ſed ſi poſt prodigalitatem & furorem interceſſit fideiuſſor de ipſorum mandato ſine curatore, uel etiā ſine mandato,ut talis fideiuſſor ciuiliter, & nāliter obligetur, nec ſibi ſuccurritur aduerſus creditorē,nec etiam aduerſus principalē, & imputet ſibi,cur pro tali fideiuſſerit, quia non geſſit utiliter negotium eius:ſed ſi non eſt effectus prodigus,uel furioſus,& fideiuſſiſſet de mandato eius,tunc bene recuperaret ab eo,quia licèt nō eſſet obligatus creditori,niſi naturaliter,fideiuſſori tñ obligatur ciuiliter & nāliter mandando.unum tñ ſentit gl.in prima ſolutione dum dicit{nam ſi haberet actionem mandati, ſubueniretur ei ꝑ in integrum reſtitutionē.}ꝙ prodigus & furioſus eo caſu,quo efficaciter obligant,ſi læduntur,habent in integrum reſtit.ſicut minor.& hoc idem uoluit gl.clarius.C.de cura.fur.ſuper rubrica,puta ſi ꝯhunt cum authoritate curatoris,licèt in furioſo malè poſſet h.d.quia non hēt aliquē conſenſum,& iſta gl,ad hoc ſp allegatur, & cōiter tenetur,quia ſi conceditur reſtitutio maiori ex iuſta cā, ut in tit.quib.ex cau.ma. fortius prædictis perſonis,in quib.ſubeſt cauſa iuſtiſſima,ſm Doct.quæ ratio non placet,qñ maioribus ꝑ illum ti.non ſuccurriṫ aduerſus facta, & geſta per eos, ſed aduerſus ꝯctum.dic ergo meliorem rationē, quia oēs illi qui reguntur conſilio adminiſtratoris legitimi æquiparātur minoribus,vt ſi læ-
a dantur,in integrum reſtituanṫ [a] tam in neglectis,q̃ in geſtis per tit. de mino.& uide Bald.in l.ſi curatorem habens.C. de in integrum reſti.& in l.3.de bon.poſſ.& Bar.in l.ſi infanti.C.de iure deli & Io. And.in addi.Spec.tit.de præſcr.ſuper rub.ubi dicit,ꝙ eo caſu quo præſcriptio non currit ꝯ minorem.ut l.fi.in quibus cauſ.in integr. reſtit,non eſt neceſſaria,non currit etiam aduerſus prodigum,cui bonis eſt interdictum,quia ſi curreret,daretur reſtitutio, & melius eſt ante occurrere &c.ut in d.l.fina.

ADDITIO.

a ¶Reſtituantur.Adde Bal.in l.ſi procuratorem habens.de in integrum reſti.& in l.fi.in fi.C.qui admit.Bar.in l.j.ſupra de bon.poſſ.furio. & infra.de la.Cy.in l.ſi infanti.C.de iure delib.

LEX XXVII.

Inter fideiuſſores. ¶Si alter ex fideiuſſorib. efficiatur non ſoluēdo, uel ſine hærede deceſſit antequàm actio ſit inter eos diuiſa,per bñficium epiſtolæ diui Adriani,poteſt alter inſolidum conueniri,& nō hēt beneficium diuiſionis.h.d.in effectu uenio ad caſum.¶In tex.ibi.{ſed ex epiſtola.}dic certè ſi diuiditur ex epiſtola, uṙ diuidi ipſo iure,quoniam epiſtola principis ius facit.ut l.j de conſtitu. prin. Sol. intentio tex.eſt iſta,ꝙ per ſolam epiſtolam non diuiditur, ſed tūc demum,cum quis fuit vſus bñficio epiſtolæ,quia fuit actum inſolidum,& oppoſita fuit exceptio diuiſionis.& hoc vult glo. illa. & etiam ſuper ea pronunciatum,ꝙ non poſſit conueniri,niſi ꝓ parte,ut no. j l.prox.in princ.¶In tex.ibi.{ante exactam a ſe partem.} ſubaudi,& ante diuiſionem prædictam.alias illa rō non eſſet bona:nam ſi poſt diuiſionem ſic factam alter decederet ſine herede uel efficeretur non ſoluendo,hoc periculum pertineret ad creditorem,quia non poſſet alterum cōuenire,niſi pro parte, ut eſt caſus j.eo.l.inter eos.§.cum inter.Et hoc vult gl.fi. licèt illum §. non alleget.facit l.2.§.pen.ad legem Rhodiam.de iact.& in l.j. C. ſi plures vna ſnīa.ſm Iacob. de Are. facit etiam l.legatorum.in prin.de legat.2.vbi quando actio eſt diuiſa ipſo iure, paupertas ſuperueniens uni,non nocet alteri.Idem ergo eſt quando eſt diuiſa actio per iudicem,hic autem nullo modo erat diuiſa.¶Sed pone creditor negligit agere,& ſic non poteſt opponi exceptio,ut ſequatur diuiſio,vnus de fideiuſſoribus denunciat creditori, ꝙ agat,ut poſſit opponere exceptionem,& facere diuiſionem fieri, quia dubitat ꝙ alter efficiatur non ſoluendo,creditor adhuc neglexit, & ille effectus non eſt ſoluendo,an iſta proteſtatio illi proderit, ut nō poſſit conueniri niſi pro parte?puto ꝙ non,per l.ſi fideiuſſor creditori. j.eodem Quomodo ergo conſuletur ſibi? Reſpondeo agat ipſe,& imploret iudicis officium aduerſus creditorem, & petat actionem diuidi.tex.eſt cum gloſſ. ſingulari. j.eodem l.ſi contendat.non autem confidat de ſola proteſtatione. ¶Vltimo oppo.contra tex.quia uidetur ſufficere, ꝙ fideiuſſor fuerit ſoluēdo a principio, & imputet ſibi creditor quare ipſum non conuenit. ut l.3.C.de proba.Solu.ibi loquitur in pluribus obligatis inſolidū ex officio neceſſario,ut tutelæ, uel curæ habentibus beneficium diuiſionis,uel excuſſionis quibus magis conſulitur.argum.l.ſi fideiuſſor.§.ſi neceſſaria.qui ſatiſda.cog.hic in pluribus obligatis ex contractu voluntario,in quibus hoc non ſufficit, ſed requiritur, ꝙ ſit ſoluēdo tempore quo agitur,& opponitur exceptio.¶Adhuc poſſet opponi,ꝙ idem eſſet dicendum hodie in duobus reis debendi,quibus competit beneficium diuiſionis ex noua conſtitutione de duobus reis,quod hic dicitur in fideiuſſoribus.

LEX XXVIII.

1 *Fideiuſſor purè acceptus propter acceptum in diem,uel ſub conditione,habet beneficium diuiſionis,ſi ille non eſt ſoluendo, ut interim non conueniatur niſi pro parte,ſed ſi adueniente conditione uel die reperiatur ille non ſoluendo,dictio diuiſa reintegratur in eodem purè acceptum.*
2 *Condemnatus pro parte,an cenſeatur abſolutus.*
Per ſolam propoſitionem exceptionis peremptoriæ,an tollatur actio.

1 SI plures ſint. ¶†Fideiuſſor purè acceptus propter acceptum in diem, uel ſub conditione,habet beneficium diuiſionis, ſi ille non eſt ſoluendo,ut interim non conueniatur,niſi pro parte,ſed ſi adueniente conditione, vel die reperiatur ille nō ſoluendo actio diuiſa reintegratur in eodem purè acceptum.h.d. Not. iſtud principium,quod eſt ſubtile.¶Oppo.ꝙ iſte purè acceptus non poterit vti beneficio diuiſionis.nam ſi fideiuſſor non eſſet ſoluendo,& ſic non poſſet conueniri de facto, non haberet illud bñficium.multo ergo minus ſi non poteſt conueniri de iure pendente conditione,vel die,licèt ſit ſoluendo,cum hoc nihil proſit debitori.Sol.iſta erat ratio dubitandi,propter quàm quilibet dixiſſet contrarium,ſi non haberemus iſtum textum.ſed dic,ꝙ epiſtola conceſſit beneficium diuiſionis propter fideiuſſorem, qui ſit ſoluendo,nec curauit qualiter ſit obligatus purè, vel ſub conditione,vel in diem,vt hic probatur.& ſic debet hic intelligi quando obligatus ſub conditione,uel in diem erat ſoluendo,alias non poſſet procedere,licèt tex.non dicat.¶ Contra ſecūdum dictum opp.extra gl.nam ſi actio diuiſa eſt,licèt fideiuſſor tempore conditionis exiſtentis reperiatur non ſoluendo non vṙ hoc nocere il-

li,qui purè acceptus fuit,quia hēt exceptionem rei iudicatæ ſi con
ueniatur pro parte illius,qui effectus non eſt ſoluendo,per d.l.in-
ter eos.§.cum inter.ꝯ.eo.& dixi in l.præcedenti.Sol.{illud procede
ret ſi fideiuſſor fuiſſet purè acceptus, & ſic creditor poſt diuiſio-
nem potuiſſet ipſum conuenire:nam ſibi imputatur cur non con
uenit,ſed hic non potuit conuenire,quia fuit acceptus ſub condi-
tione,vel in diem,vñ ſibi non eſt imputandum.¶In gl.j.ibi.{ ꝯ.eo.
l.ſi a Titio.}tu dic ſm Dy.& oēs alios,ꝙ ibi loquitur in plurib. qui
fideiuſſerunt pro diuerſis perſonis ad idem obligatis, puta duob.
reis debendi.ut ſ.eo.l.hæres a debitore.§.cū tu. quo caſu non ſunt
fideiuſſores,nec hēt inter eos locum bñficium diuiſionis, ēt ſi eo
dem tpe fideiuſſiſſent,quod eſt no.hic qñ pro eadē perſona,quo
caſu ēt ſi ex interuallo,dñr confideiuſſores,& hēt locum benefi-
cium diuiſionis,ut probatur a ꝯ̄rio ſenſu.ꝯ.eo.l.ſi Titius. quæ loq
tur,qñ ille qui ſecundo loco fideiuſſit,non poterat effectualiter ꝯ
ueniri.uñ a ꝯ̄rio ſenſu ſi poterat conueniri, locus eſſet bñficio di-
uiſionis,ut ibi no.per Bar.¶Sed ꝯ̄ hoc opp.de no.ſ.eo.l. ſi ſtipula-
tus.§.ſi ex duob.in opi.Mar.recitata in gl.q̄ cōiter teneť,vbi fit iſta
dñia,an eodem tpe,uel diuerſis.Bar.in d.l.ſi Titius.uř dicere,ꝙ q̄-
tum ad beneficium diuiſionis non dēt fieri illa dñia, ſed quantum
ad bñficium ceſſionis ſic,ut in ꝯ̄rio.hoc nō placet, qm̄ bñficium
ceſſionis ꝯ̄ illum,qui non eſt ſoluēdo,ſubrogatur loco bñficij di-
uiſionis,quod habet locum ſi eſſet ſoluendo:ideo dico tunc eſſe
verum,ꝙ habeat locum bñficium diuiſionis & ceſſionis ꝯ̄ ſecun
do fideiubentem,qñ tpe quo fideiuſſit primus,fuit actum de dā-
do ſm,& primus hoc ſciuit,quia uř fideiuſſiſſe contēplatione ſe-
cundi,& ita debet intelligi quod hic,& in d.l.ſi Titius.no.Doc. al-
tero aūt deficiēte,neutrum iſtorum locum habet, non ex eo, ꝙ
ſint fideiuſſores,ſed quia primus non cenſetur fideiuſſiſſe contē-
platione ſecundi,& hoc quantum ad primum.ſecundus autē lo-
cum haberet reſpectu primi,quem ſciret fuiſſe datum, ut ibi not.
¶In gl.ſeq.ibi.{l.ex duob.}Dic,hoc eſt uerum ſine dubio iure iſto
quo plures rei debendi non habebāt bñficium diuiſionis,ſed ho-
die cum habeant ex noua ꝯſtōne.de duob.reis.dicunt quidam eſ-
ſe idem in plurib.reis debendi,vt ſi vnus promiſit purè,alter ſub ꝯ
ditione,uel in diē,purè acceptus ſi conueniatur pendēte condō-
ne,vel die,poterit vti bñficio diuiſionis,ſi alter eſt ſoluendo. & ſic
illa l.corrigatur hodie.Sed Bart.in l.ſi ex duob.§.ſi a Titio.de duo.
reis.tenet ꝯ̄rium,quia illud bñficium in duobus reis fuit introdu-
ctum ad ſiītudinem illius, quod datur fideiuſſoribus, cum duo
rei inuicem uidebantur fideiubere,vt l.reos.eo.ti.ſed ſi ſit dare ca
ſum,in quo videantur inuicem fideiubere, tunc eſſet ſecus, quia
ceſſaret dicta ſimilitudo.Sed conſtat,ꝙ ille qui purè ſe obligauit,
non poteſt dici, ꝙ uideatur fideiuſſiſſe pro quo ſe obligauit ſub
condōne,vel in diē,quia obligatio non ualeret,cum obligatus eſ
ſet in cauſam duriorem.ut l.græcè.§.illud.ſ.e. & ſic tene illam l. ex
duobus.non eſſe hodie correctam,& quod purè obligatus. po-
terit effectualiter conueniri inſolidum.Tene menti.¶ Pro decla-
ratione gl.ſeq.opp.ꝯ̄ ſm dictum huius l.Et vř, ꝙ ſi reperiatur nō
ſoluendo tpe conditionis euenientis,non poterit primus conueni
ri pro parte illius conditionis,quia per diuiſionē factam a iudice,
qui commodauit illum purè acceptum pro parte, cenſetur ab al-
tera parte abſolutus,& ſic fuit actio extincta pro altera parte,quę
actio extincta non reſuſcitatur,ut l.qui res.§.aream.de ſol.pp hoc
gl.uř fateri,ꝙ mero iure non reuiuiſcit actio pro illa parte,ſed me
diante bñficio reſtōnis.in integr.& ſic de iure prætorio reuiuiſcit
vtilis,quia reſtitutio eſt de iure prætorio.oportebit ergo implora
re intra quadriennium.Sed ſi reuiuiſceret ipſo iure, uel non eſſet
2 extincta,tunc perpetuo.¶†Contra iſtam gl.oppo.primo inquan
tum dicit in fi.ꝙ ex quo fuit condemnatus pro parte, cēſetur ab-
ſolutus,ut no.in l.j.C.ſi aduer.rem iud.& l.apud Celſum.§.item q̄
ritur.la j.de excep.dol.Solu.& tene mēti perpetuo, illud eſſe uerū,
ſi pro altera parte non fuiſſet appoſita exceptio,nam tunc debuiſ
ſet ſuper toto pronunciare,uel in totum condēnando, uel in to-
tum abſoluendo,uel partim condēnando,partim abſoluēdo, al's
non ualeret,ut in l.in hoc iudicio.fa.erciſ.Sed hic fuit appoſita ex-
ceptio pro altera parte,in qua non fuit condemnatus,nec abſolu
tus.& exceptio erat uera & competens, vnde cenſetur tacite ab-
ſolutus,& ualet ſñia gl.eſt hic ſingularis,q̄ tene menti, per q̄ decla
ratur,& limitatur,quod no.in d.ll.¶Item fortiter opp.ꝯ̄ gl. ꝙ iſta
reſtō non ſit neceſſaria,quia poſito,ꝙ uideatur ab altera parte ab
ſolutus,actio tñ pro illa parte non fuit ipſo iure ſublata, licèt fue-
rit eliſa,quod patet,quia talis abſolutoria parit exceptionem rei iu
dicatæ,& exceptio præſupponit actionem extare.poterit ergo in
tentari priſtina actio,& ſi excipietur de re iudicata,replicabitur,ꝙ
cauſa pp quàm fuit ab illa parte abſolutus, defecit. nam fuit abſo-
lutus propter ſpem,ꝙ conditio alterius exiſteret,& ꝙ tēpore quo
extaret ille eſſet ſoluendo,& poſſet conueniri,ſiue ergo non exti-
tit,ſiue exiſtit,& ille tunc non ſit ſoluendo,deficit abſolutoria.pp
hoc quidam reprehendunt gl.& tenent, ꝙ perpetuo audiatur ſi-
ne reſtitutione,& per modum replicationis, quæ reprehēſio ſine
dubio eſſet bona ſi in ſñia fuiſſet dictum,ꝙ ille primus non poſſet
conueniri pēdente conditione,niſi pro parte,nam uideretur actū
a ꝯ̄rio ſenſu,ꝙ eo deficiēte,vel eo exiſtente tunc non ſoluēdo, cū
extabit conditio,non ſit ab illa parte abſolutus.Sed ſi fuit condē-
natus ſimpliciter ab altera parte,tunc eſt maius dubium,& adhuc
vř idem dicendum per id,quod ſ.dixi.& etiam per rōnem,quia li-
cet ſñia abſolutoria tollat ciuilem obligationem, non tñ tollit na-
turalem,ut l.Iul.de cond.ind.nec ēt actionem,quæ fuit orta ex ci
uili & naturali,& potuit remanere in ſola naturali, licet non pro-
duci a principio,ſicut in pacto de non petendo, quod tollit natu-
ralem,& non ciuilē.nec ēt actionē,quæ poteſt remanere in ſola ci
uili.ut l.ſi vnus.§.pactus.& ibi no.ſ.de pact.& ita tenent Doc.ſpe-
cialiter Bar.ꝙ per ſñiam abſolutoriam non tollatur actio,licèt ſit
de iure ciuili,ſicut ſñia.Et licet tollatur ciuilis obligatio.in d.l.Iul.er
go non expedit reſtitutionem impetrare,ſed poterit agi illa actio
ne,& ꝯ̄ exceptionem replicari,facit l.ſub prætextu.la.j.C.de tranſa.
tñ quia tex.iſte dicit reſtituēdam.& gl.ita intelligit, ut ſuſtineamus
tex.& gl.rñde,ꝙ ea quæ dicta ſunt, procedunt in ſñia abſolutoria
lata,ex eo quia non eſt probatum. Vel alio modo, non ex eo,ꝙ
fuerit oppoſita aliqua exceptio peremptoria, ſed ſi fuit oppoſita,
tunc per talem ſñiam tollitur actio ipſo iure.text.eſt hic cum glo.
ſm Bar.in d.l.Iulianus.ad quod facit l.ſi oleum.§.j.ſ.de dolo.quæ
loquitur in interlocutoria ab obſeruatione iudicij,fortius in diffi-
3 nitiua.†Et ſic vř hic caſus pro opi.Iacob.de Are.quem refert Cy.
in l.exceptionem.ſ.de proba.qui dicit,ꝙ licet exceptio perempto
ria non tollat actionem antequam fuerit in iudicio oppoſita, & p
uentum ad conflictum, imo præſupponit eam extare, cum ꝯtra
exceptionem detur replicatio. poſtquàm tamē peruētum eſt ad
conflictum,& exceptio vincit actionem, & eam interficit, & ex-
tinguit, ſicut in duobus armatis inimicis antequàm perueniāt ad
conflictum,alter alterum non interficit,poſtea ſic.Sed Pet. tenuit
ꝯ̄rium,ut ibi refert Cyn.Barto.concordat iſtas opin.ꝙ per ſolam
propoſitionem exceptionis actio non tollatur,ſed ſi ſuper ea fue
rit pronunciatum ꝯ̄ actorem,& reus pp eam abſolutus,tūc actio
eſt ſublata & extincta.Et de hoc dicit eſſe caſum in iſto text. cum
gl.tñ opin.Pet.vř uerior,quia intentio iudicis abſoluentis pp exce
ptionem non uř fuiſſe in dando reo plus iuris,quàm prius hēret,
ſed illud ſolum declarare.iuxta not.in ſimili.in l.2.de exception.rei
iudica.ubi diſtinguitur inter ſñiam declaratoriam,& diſpoſitoriā,
ut eſt illa,quæ fertur in querela,quia prima non rumpit, ſed decla
rat ruptum,ſecunda rumpit. Sed ante ſñiam reus hoc ſolum ha-
bebat,ſcilicet exceptionem,ergo & nunc non plus habebit. & ad
hunc tex.reſpon.ꝙ debet intelligi de reſtitutione,nō reſpectu ſub
ſtantiæ actionis,quia illa non eſt ſublata,ſed reſpectu effectus,pri
mo non habebat effectum,cum ſibi obſtaret exceptio,nec nunc
habebit,quia datur replicatio. unde videtur quodāmodo de no-
uo reſtitui.& ſic perpetuo potuit agere.& ita mihi uidetur.& iſta
ſunt utilia.

---

1 *Beneficium epiſtolæ competens fideiuſſori,tranſmittitur ad eius hæredem.*
2 *Si dediſti mihi fideiuſſorem,qui renunciauit beneficium excuſſionis,& ip*
ſum conuenio inſolidū,ſicut non poteſt obijcere mihi beneficium excuſ-
ſionis,cui renunciauit:ita nec beneficium diuiſionis,ut ipſe conueniatur
pro parte,& tu pro altera cum ſis ſoluendo.

2 §.Præterea. †Bñficium epiſtolæ competens fideiuſſo-
ri,tranſmittitur ad eius hæredē.h.d. ſm pri-
mam lect.ſm q̄ in tex.dēt eſſe,extitit hæres, & tunc ſupple iſtum
§.per uer.{ſicut.} ꝯ.ea.l. nam hic loquitur,qñ unus fideiuſſor ſuc-
ceſſit alteri,cum eſſent tres,uel quatuor,ut ſi ille qui ſucceſſit con
ueniatur, hēbat bñficium ex perſona ſua, & illius cui ſucceſſit ꝯ̄
tertium,uel quartum.Idem ſi ſucceſſit quilibet alius extraneus,vt
in uer.{ſicut.}iſta ergo exceptio eſt perēptoria,quia tranſit ad hæ-
redē,ſm aliam lecturam dicit,ꝙ bñficium diuiſionis competens
fideiuſſori pōt opponi,ēt per fideiuſſorem datum ab eo ꝯ̄ confi-
deiuſſorē illius,a quo datus eſt,tunc in litera non dēt eſſe illud ver
bum,hæres.iſtud tñ poſtea limitatur in §.ſi fideiuſſor datus a fide-
iuſſore,ſi conueniatur inſolidum.non hēat hoc bñficium aduer-
ſus eum,qui ipſum dedit,qm̄ ille loco rei hř quantum ad eum in-
ter reum,& fideiuſſorē non hēt locum dictum bñficium, ſed ha-
bebit quantum ad fideiuſſorē illius,pro quo ipſe fideiuſſit. uenio
ad caſum.¶In tex.ibi,{extitit hęres fideiuſſori.}cum eſſent tres,vł
quatuor fideiuſſores,& conueniebatur iſte,ut hřs illius, cui ſuc-
cedit ad totam quantitatē,certè poterit opponere bñficium diui
2 ſionis ꝯ̄ alios confideiuſſores.†Nota in §.ſi fideiuſſor. ꝙ ſi dediſti
mihi vnum fideiuſſorē,qui renunciauit bñficio excuſſionis,& ip
ſum conuenio inſolidum,ſicut non pōt obijcere mihi bñficium
excuſſionis cui renunciauit,ita nec bñficium diuiſionis,ut ipſe cō
ueniatur pro parte,& tu pro altera,cum ſis ſoluēdo,licèt huic bñ
ficio non renunciauerit,& licèt ſint bñficia diuerſa, quia illud bñ-
ficium nunq̄ ſibi competit,cum non habeat locum inter reum,
& fideiuſſorem,ſed inter plures fideiuſſores.

§.Præterea ſi quæratur. ¶In facultatibus fi-
deiuſſoris ab eo da-
ti,com-

a ti computantur facultates [a] confideiuſsoris, licèt ergo fideiuſſor
meus non ſit ſoluendo: ſi tñ fideiuſſor ab eo datus ſoluendo eſt,
& ego cõueniar inſolidum, poſsem petere actionem diuidi inter
me & illum, & ſic ille reputabit̃ confideiuſsor meus, ſicut ille pro
quo fideiuſſi, alias non haberem hoc bñficium, ut j. e, l. ſi a Titio.
Et facit iſte tex. ꝙ ſi maritus dedit fideiuſsorem de dote reſtituen
da eo caſu quo dare põt, puta conſanguineum uel attinentẽ, ut l.
2, de do. cau. non nu. uel q̃a eſt conſuetudo, ut Florẽtiæ, uel dedit
correũ, qui ſe principaliter obligauit, ꝙ ipſo uergẽte ad inopiã nõ
poterit uxor petere conſignationem dotis, quia ſatis reputat̃ ido-
neus ſi fideiuſsor ab eo datus eſt idoneus, & ſoluendo. Contra-
rium tñ determinatur in l. ſi conſtante. ſolu. mat. quia cognatio fit
ut mulier ex dote ſe ſuoſq; alat, quod hic non contingit, &c.

ADDITIO

a ¶Facultates. In bonis principalis computantur facultates fideiuſſoris ſm
Bal. in auth. licet hodie. C. de act. & obl. & in l. mulier. C. de iure dot. ubi di
cit idem ꝯ. ſed an in bonis alicuius computentur alienata in fraudem, vi
de Bar. in l. bona. §. eum de iure fiſci.

LEX XXIX.

1 *Officium iudicis imploratur ut ſilentium imponatur.*
2 *Si eſſem in poſſeſſione alicuius rei, in qua non haberem ius, & dubitarem
in ea moleſtari a te, quem etiam ſcio uullum ius habere in ea, an poſſim
agere ad declarandum te nullum ius habere in illa re.*

SI contendat. Iſta l. ſꝑ allegatur ꝓꝑ unam
gl. ſingularẽ, decidentẽ illam
qõnem hic, q̃ colli̇r ex illa dictione, ẽt, q̃ eſt implicati-
1 ua, ut l. ꝯuenticulam. & † ibi no. C. de epi. & cle. ꝙ reus
qui hẽt exceptionem, ſi actor differt agere fortè ut moriantur te
ſtes, qui pñt exceptionẽ probare, correus põt ipſum ad iudiciũ ꝓ-
uocare, implorando iudicis officiũ, & petendo declarari ſibi exce
ptionẽ competere, & illi imponi ſilentium ſuꝑ actione, & ſic non
ſolũ petere examinari teſtes ad æternã rei memoriam. vt l. 2. C. de
uſur. pu. & l. in lege Aquil. ſi deletum. ad leg. Aqui. & in ca. qñ fre-
quenter. ut lit. non cont. licet actor non poterit, niſi cum timet̃ de
ꝓximo teſtes morituros, uel de proximo abſuturos, ſed ẽt põt pe
a tere ꝓnunciari ſuper exceptione ſua aduerſario imponi ſilentiũ, [a]
& ad hoc allegat̃ l. Aurelius. §. ſi centũ. de lib. lega. Ad qđ etiã uide
bonum tex. cũ gl. fi in l. ſi duo patroni. in prin. de iureiur. quę dicit
quem poſse agere ad declarationẽ iuris ſui, qñ dubitat moleſtari.
facit l. diffamari. C. de inge. ma. Sed ꝯ de l. j. C. vt nemo inuitus. So.
non dico, ꝙ poſſim te cõpellere ad agendũ ꝯ me inuitum, ſed di-
co, ꝙ licet actionẽ non hẽam, ſed exceptionẽ, poſsem agere ꝯ te
2 inuitũ officio iudicis ut declaret̃ me tibi non teneri. † Adde Inn in
c. Abbate. poſt prin. in j. col. uer. ſig. q̃ dicit, ꝙ ſi eſsem in poſseſſio
ne alicuius rei, in qua non hẽrẽ ius, & dubitarẽ in ea moleſtari a te
quem ẽt ſcio nullum ius hẽre in eadẽ, non poſsem agere ad decla
randum te nullũ ius hẽre in illa re, ſed tunc demum poſsum age-
re, qñ prætendo me ius hẽre, vt illud declaretur, quod eſt ſingula.
no. quia limitat & declarat illud, ad quod iſta lex allegatur, ꝓ quo
dicto uı̃r caſus in l. j. circa princ. s. ſi pars her. pet. ubi dı̃r, ꝙ ius agẽdi
metimur ex perſona nr̃a, non ãt ex non iure aduerſarij. facit l. mi-
lites. §. Veteranus. de teſta. milit. Non ergo poſsumus agere, quã-
do non habemus ius ad declarationem non iuris aduerſarij, licèt
poſſideamus. Sed qñ habemus agere, poſsumus ſi dubitamus in
illo moleſtari, licèt actionem non habeamus. Tene menti.

ADDITIO.

a ¶Silentiũ. Adde Bal. in l. fi. C. ne fil. ꝓ pa. & in rub. C. de ꝯd. ex l. in j. col. Bal.
& Sal. in l. 3. C. de ceſ. bo. d. Ant. de But. in c. ſi aũt. de reſc. Lu. Ro. conſi. 59.

LEX XXX.

SI ſub impoſsibili. ¶Per iſtam l. dicit Dyn. in r̃la
impoſſibilium, ꝙ ex ꝯtu fa-
cto ſub condõne impoſſibili nulla naſcit̃ obligatio ciuilis, uel nã-
lis, q̃a ſi naſceret̃, poſſet fideiuſſor accedere, ut hoc probat̃ hic, iun
cta l. is cui bonis. s. de ver. obl. Et ſic debet intelligi id, qđ hr̃ in l. im-
poſ. eo. ti. & l. non ſolũ. de act. & obl. Et hoc eſt utile, quia ſolutum
quocunq; errore põt repeti, quod non eſſet ſi oriret̃ naturalis, iu-
xta no. in l. j. de cond. inde. Hic non ſunt alia.

LEX XXXI.

Fideiubere. Sed an ꝓ inuito poterit quis fideiubere?
Dic ꝙ ſic, tñ repetere non põt ab eo qđ
ſoluit. ut l. ſi pro te. s. mand. ſecus qñ pro ignorante, quia repetit ꝑ
actionem negotiorum geſtorum. ut l. 3. §. fi. de neg. geſt.

LEX XXXII.

SI fideiuſſor. ¶No. hic ꝙ fideiuſſor non põt omitte-
re exceptionem dilatoriam in præiudi-
cium debitoris, ſed exceptionem fori, vel aliam perſonalem, quę
ipſum tñ concernat bñ poteſt omittere, ut l. ſi fideiuſſor. §. quæ-
dam. s. mand. dic ut ibi, & in §. fi.

LEX XXXIII.

Ex perſona rei. ¶Iſta l. dẽt intelligi de excep. rei co-
hærentib: quæ tranſeunt in fideiuſ-
ſores, vt s. de excep. l. exceptiones. §. rei autem. ſecus in perſonalib.
Vt in prin. illius l. licet reus poteſt ẽt inuito fideiuſſore deuenire ad
defenſionem fideiuſſoris, & obiicere exceptionem ex ſua perſo-
na, ẽt ſi ſit talis, q̃ ad fideiuſſorem non tranſeat, ut l. idemq;. §. gña
liter. s. mand. ſi tñ fideiuſſor eſſet ſoluendo, haberet regreſſum cõ
tra reum. alias ſecus, vt s. eo, l. Marcellus. & ibi per Dy. & Bar. & ibi
tetigi. in fine.

LEX XXXIIII.

1 *Inſtãtia incępta cũ defuncto trãſit in eius hæredẽ, ſicut & alia bona, & iu
ra ipſius defuncti, et qualiter procedetur cõtra ipſum hæredem, & nu. 2.*
3 *Conuentus ſuo nomine, an hodie ſatiſdet de iudicato ſoluendo.*
4 *Satiſdatio iudicatum ſolui committitur ſi cauſa non defendatur, cum con
tineat clauſulam de defendendo.*
Clauſula de defendendo an contineat clauſulam iudicatum ſolui.
5 *Si aliquis inſtituat ſeruum, quem putat ſuum, cum ſit meus, nõ tamen in-
ſtitutio uitiatur, ſed ualet, & iuſſu meo poteſt adire hæreditatem & mi
hi acquirere, & quid ſi credebat ipſum liberum.*
6 *Si ſatisdediſti mihi de iudicato ſoluendo, & poſtea vis cedere liti, & ego
uelim proſequi, ut declaretur ius meum, an tenearis.*

1 SI eum hominem. † Inſtantia cępta ꝯ defun-
ctum tranſit in eius hære
dem, quo non defendente, & tñ contendente ſtipl'o iudica-
tum ſolui cõmittit̃ ex clauſula de defendẽdo ꝯ fideiuſſores,
ſecus ſi non contendat, ſed cedat, quia tunc æquitas non patit̃, vt
cãm defendat poſtq̃ non vult litigare. h. d. no. & eſt aliquantulum
difficile, & primo loquit̃, qñ ſeruus inſtitutus hæres a defuncto, ꝯ
quẽ lis erat mota ſuꝑ eodẽ ſeruo, cõmittit̃ cũ eo qui litẽ mouerat
negando illum eſſe dñm ipſius, & dicendo ſe fuiſſe ſeruum illius
defuncti, & nunc eſſe effectum liberum, & hæredem, & tñ cãm
cęptam ꝯ defunctum non defendebat, uſq; ibi. {ſi aũt.} poſtea lo-
quitur, q̃a non contendebat, imo ꝯfitebatur ſe eſſe ſeruum illius,
qui litem mouerat, & non illius defuncti, qui ipſum inſtituerat, &
ſic nolebat litigare, ſed cedere liti. Et quælibet iſtarum ſubdiuidit̃
in duas, ſicut duos ponit caſus, nam in prima parte primus caſus
ponitur, qñ re uera fuerat ſeruus defuncti, & ſic erat effect⁹ liber,
& ꝯtendebat de iure, tñ cauſam nõ defendebat, unde perinde eſt
acſi de facto, & non de iure ꝯtenderet, ut ꝯmittatur ſtipulatio ad
intereſſe ꝓꝑ rem nõ defenſam, & puto, ꝙ iſtud intereſſe ſit de ęſti
matione totius ſerui, q̃a poſtq̃ per ipſum ſtat quominus declaret̃
per ſñiam quis habeat ius, cenſetur ius non habere, ſed actor per
quẽ nõ ſtat. & hoc uſq; ibi. {ſi aũt homo.} ibi qñ re vera erat acto-
ris, & ſic cõtendebat de facto, & non de iure. unde multo magis
non defendendo facit cõmitti ſtipulationem. Scđa ẽt pars ponit
duos caſus. Primus eſt, qñ fatebatur ſe eſſe ſeruum illius actoris,
& iuſſu illius adiuit hr̃ditatem illius defuncti. vñ non expediebat,
ꝙ cãm defenderet, cũ actor hẽat intentum ſine defenſione. ſ. ſer-
uum, & hr̃ditatẽ, & hoc uſq; ibi, {planè.} Secundus caſus eſt, qñ il-
le ꝯfitebat, & erat paratus adire eius iuſſu, ſed dñs nolebat iubere,
ꝙ adiret quouſq; cã eſſet finita, & expedita, & pronunciatũ ſe eſ-
ſe dñm: certè licet cã non defendatur, ſtipulatio ꝯ fideiuſſorẽ non
committit̃, q̃a æquitas non patit̃ cum actor poterit hẽre intentũ,
ſine lite, & ſine defenſione, nec expediebat litẽ proſequi. uenio ad
caſum. ¶In tex. ibi. {Titium liberum hr̃dẽq; reliquerit} ſubaudi, &
ego uolebam proſequi litẽ cęptã ꝯ iſtum ſeruum, qui ꝓtendebat
ſe hr̃dẽ, & liberum, ut declaretur me eſſe dñm ipſius, ipſe aũt nole
bat cãm defendere, & nihilominus negabat me eſſe dñm, & dice
bat ſe eſſe liberum, & hr̃dẽ, certè ſiue diceret uerum, cõmittetur
ſtipl'o, ſiue diceret falſum, vt ſeqtur, hoc enim ex futuro euentu
veniebat declarandum per ſñiam. uñ malè facit cãm non defen-
dere: ſed ſi fatet̃ ſe eſſe ſeruũ meum, nõ tenet̃ defendere: & hoc in
uer. {ſi aũt adierit.} ſiue ego non intendã ꝓſeq̃ litẽ, ſed iubeo ꝙ a-
deat, ſiue uelim ꝓſequi, ſed ſuperuacuũ, & iſta dãt intelligere text.
2 huius l. qui eſt obſcurus. † collige ergo multa ex hac l. Primo. illud
a ad qđ uulgariter allegat̃, ꝙ inſtantia cępta cũ defuncto tranſit [a] ad
hr̃dem, ſicut & alia bona, & iura ipſius defuncti. facit l. ſi ſeruus. de
infam. & loq̃t hic ex parte rei. Idẽ ex parte actoris, vt l. ſi operarũ
iudicio. de ope. lib. Aduerte tñ, q̃a tunc dẽt fieri proſequutio ꝯ hr̃
dẽ, & in eius ꝑſonam ferri ſñia, & ipſe citari, ſed ſi fieret proſequu
tio ꝯ defunctum, non ualeret proceſſus, nec ſñia, vt in l. de qua re.
§. cũ me abſente. s. de iud. j. quæ ſenten. ſine appel. reſcin. l. pen. tran
ſit ẽt in fideicommiſſarium vniuerſalem per reſtitutionem hære-
ditatis. ut l. cum hæreditas. ad Treb. Item in alium ſucceſſorẽ uni-
uerſalem.

ADDITIO.

a ¶Tranſit. Sed an ſola citatione dicatur inſtantia cępta, ut trãſeat ad hr̃dẽ,
vide Bal. ꝙ ſic, in l. j. C. ſi pen. appel. mors interue. & ſi defunctus rõne con
tumacię ueniebat condemnandus in expenſis, an hæres eius poſſit dãna
ri, uide tex. in l. j. §. fi. iuncta gl. in uerbo, pœnã. ſm primã lect. s. ſi q̃s ius di.
non obtẽp. & Bal. in l. ſi pater. C. ſi pend. app. & inſtantia cępta ꝯ defunctũ
tranſit ad hr̃dẽ, cum eſt cœpta corã iudice nõ corã arbitratore, ſm Imo.
c. ex parte. de reſcr. Et an ſi impetratum ſit reſcriptum ꝯ Titium, & ante-
quam citetur Titius moriatur, an hæres eius poſſit citari uigore talis re-
ſcripti. uide Imo. in c. ſignifica. de reſcr. Doc. in l. ſi deceſſerit. q̃ ſatiſ. cog.

uerſalem.ut l.tam ex ꝯtrib.ſ.de iud.vbi cępta cum filio trãſit ꝯ pa
trem occupantem bona filij iure peculij,& tñ nõ eſt hr̃s,& eꝯ cę
pta cum patre ẽt ſuper his,q̃ tranſeunt in filium ut filium, non ut
hr̃dẽ,vt eſt caſus ſingularis in d.l.operarũ iudicio.quod not.ſi pa-
ter recepiſſet fundum pro ſe & filiis,& litẽ ſuper ipſo mouiſſet, an
tranſiret in filium,licèt non eſſet hæres.qđ eſt ſingulare.dr̃ aũt ne-
dum incępta per ꝯte.lit.ſed ẽt ſi non eſſet conte.ſi tñ p̃ſtita eſſet ſa
tiſdatio.de iudi.ſoluendo. hẽretur pro cępta q̃tum ad hoc per l.ſi
defunctus.ſ.de procu.ſ̃m Ang.Tranſit ẽt in ſingularẽ ſucceſſorẽ
ex cã neceſſaria,ut l.in hoc iudicium.cõi diui. non ſic ſi eſt uolun
taria,vt l.2.§.non ſolum.in fi.de hær.ven.p̃t tñ ſibi cedi,ut l.in cau
3 ſæ.§.fi.cũ ibi no.de proc.¶†Itẽ allegatur iſte tex. ꝙ iure iſto ꝯuen-
tus ſuo noĩe in actione reali,teneat̃ ſatiſdare de iudi.ſol.non ſic in
actione perſonali,ſ.de noxa.l.ſi plurium.§.j.& l.hoc aũt. §. fi. qui.
ex cau.in poſ.ea.& no.in l.Iul.qui ſatiſ cog.hodie uero nemo ſuo
noĩe conuentus ſatiſdat de iud.ſol.ut Inſti.de ſatiſda.§.ſed hodie.Et
4 de iſto art.dic ut j.iud.ſol.ſuper rub.per Bar.¶†Tertio no.ꝙ ſatiſ-
datio iudicatũ ſolui committit̃ ſi cã non defendat̃, quia continet
clãm de defendendo.ſic econuerſo clã de defendendo continet
clãm iudi.ſolui, quia non dr̃ rectè defendere,niſi ſoluat iudicatũ.
tex.eſt no.in l.rectè defendi.ſ.de iud.nec ob.l.græcè.§.& poſt litẽ.
ſ.e. qa ibi in ſtipulatione de iudicio ſiſti, q̃ non importat,ut ſoluat
iudicatũ,immo lata ſñia finitur, & ſolum importat, ut ſiſtat in iu-
dicio perſonaliter,ſi tñ non ſiſtat põt defendere, & facit ut illa ſti-
pulatio non committat̃,niſi cum p̃ñtia perſonæ eſt neceſſaria, ut
l.ſi cũ.in princi.ſ.ſi quis cau.Ex his patet,ꝙ iſta l.non dẽt intelligi in
ſtipulatione de iudicio ſiſti,quia non continet clãm de defenden
do,niſi velit defendere,licet gl.innuat ꝯrium.tene ergo ſ̃m intelle
5 ctum gl.ꝙ loquitur in ſatiſdatione de iud.ſol.¶†Item not.& ꝑpe-
tuo tene menti,ꝙ ſi aliquis inſtituat ſeruum,quẽ putat ſuũ,cũ ſit
meus,non ꝑpea inſtitutio uitiat̃,ſed ualet, & iuſſu meo põt adire
hr̃ditatem,& acquiri mihi. Quid aũt ſi credebat ipſum liberũ? Dic
6 vt in l.cum alij C.de iure delibe.¶†Vltimo no.in fi.ar.ꝙ ſi ſatiſde-
diſti mihi de iud.ſoluen.poſtea uis cedere liti,ego aũt uolo proſe-
qui,vt declaretur ius meũ,nõ teneris proſequi,nec cõmittitur ſti-
pulatio ob rem non defenſam,quia æquitas non patit̃, vt cogaris
litigare,ex quo uis cedere,ut hic.& l.ſi reus paratus.ſ.de procu.Itẽ
ꝙ iacente hr̃ditate non committit̃ ſtipulatio ob rem non defen-
ſam,ſ̃m Bar.& hoc uerum,qñ iacebat de iure,& de facto,ſecus ſi
ſaltem de facto non iaceret,ut in ſecundo caſu l.in uer.{ſi aũt hõ.}
iuncta gl.ubi de facto adiuit hr̃ditatem,cum tñ non fuiſſet ſeruus
illius defuncti,& tñ ſi non defendit,committitur ſtipulatio, & ni-
hilominus hæreditas de iure iacebat.

LEX XXXV.

Hi qui acceſsionis. ¶Lenior dr̃ obligatio, cum quis p̃t ſoluere duobus, q̃ ſi
vni tñ.Item leuior eſt cum quis tenet̃ ad unã tñ ſpeciem certã,
q̃ ad duas alternatiuè.h.d.caſus eſt iſte.¶In tex.ibi,{hi q acceſſio-
nis loco.}ſed cum multis modis dicatur quis acceſſoriè teneri, ut
no.in l.in perſonam.§.j.ſ.de pac.An in oĩb.illis habebit locum qđ
hic dr̃? in gl.ꝙ ſic.in l.græcè.§.illud.ſ.eo.Bar.ꝯ hic in fi. nam conſti
tutor põt in plus ſe obligare loco,uel tp̃e,q̃ principalis, ut in l. ſed
& ſi citeriori.de conſti.pe.l.non re.& l.hactenus.§.fi.eo.ti. non tñ
redditur ex toto nulla obligatio,ſed ad quantitatem, qua tenetur
principalis,ut ibi.tñ ſecus in fideiuſſoria,ut in d.§.illud. nota. ſed ſi
principaliter ſe obligat,ur̃ ꝙ ẽt ſi in re plus contineat,ualeat per l.ſi
diuortio.de verb.oblig.Sed quid ſi negotium re vera pertinet ad
fideiuſſorem, vt interdum fit q̃ſito colore.ut l. ſed Iulianus. ſ. ad
Maced.Dic ſ̃m Bar.adhuc quod hic dr̃,quia hoc concernit for-
mam fideiuſſionis,& ſufficit ꝙ promittat ut fideiuſſor,ad hoc vt
fideiuſſio non valeat ſi ꝯtineat plus,licet re uera ipſe ſit principalis
ſed in his quæ concernunt effectum,inſpicitur ueritas, & non for
ma,ut d.l.ſed Iulianus.ſ̃m eundem.quæ uerba tene menti in fin.l.
ibi.{quod uerum eſt.}Dic ſed ꝯ,ꝙ non ualeat fideiuſſio, ſi princi-
palis eſt obligatus alternatiuè ad duas ſpecies, & fideiuſſor ad alte
ram tñ earum,non ex eo,ꝙ ſecunda ſit durior,ſed quia eſt diuer
ſa,vt eſt caſus in d.l.græcè.§.illud.uerſ. ſi quis Stichum hoc ꝯrium
eſt difficile.& Bar.ſuper eo pertranſit, & finaliter dicit,ꝙ iſte fide-
iuſſor poterit liberari dando aliam ſpeciem,ſicut principalis,ſed ꝑ
hoc non tollitur ꝯrium formatum,quia eſt obligatio diuerſa,un-
de poſſumus ꝯrium fateri,nec enim hic dr̃,ꝙ ualeat fideiuſſio,ſed
dr̃ ꝙ in leuiorem cauſam eſt obligatus,& hoc fateor; ſed quia in
diuerſam cauſam redditur nulla per l.ꝯriam.

LEX XXXVI.

Cũ fideiubeat. ¶Fideiubens pro nãli obligatione ſerui tenet̃ quatenus eſt in peculio
h.d.in dubio puto,ꝙ fideiubens pro ꝯctu ſerui uideatur fideiube
re in oẽm cauſam,ideſt pro utraq; obligatione arg. j.eo.d.l.ſi quis
pro eo.§.ſi nummos.& l.ſi poſtea.rem pupil.ſaluam fore.& ſ.lo-
cati.l.quæro.in prin.& hoc ſi ſciebat eum ſeruum, ſi aũt credebat
eum liberum,& ſic poſſet habere regreſſum ꝯ eum, non tenetur
in effectu,ne remaneat in damno, ſed cum quis fideiubet pro li-
bero homine,quem putat eſſe efficaciter obligatum, & non eſt,
niſi nãliter, tunc non curatur error ſuus ſi fideiuſſit de mandato
illius,quia habet regreſſum,ſed curatur error illius. ut j. e.l. ſi quis
poſtquam. caſus eſt iſte.

LEX XXXVII.

CVm is, qui. ¶Vni ex fideiuſſorib. ſoluenti totum,p̃t cedi actio tã ꝯ princi-
palem,quàm ꝯ fideiuſſores,qa non eſt ſublata mero
iure, licet ſit ſublata ope exceptionis, tñ exceptio, q̃
obſtat cedenti,non obſtabit ceſſionario,qa ceſſat cã.h. d. in effe-
ctu tex.cum gl.& Doc.& intellige,ꝙ poterit cedi etiam ex inter-
uallo,licèt gl.dicat ꝯrium ecce caſum.¶In text.ibi,{præſtat actio-
nes.}ſubaudi ex interuallo,alias non hẽret dubium. ut j. de ſolu.l.
Modeſtinus.& ſubaudi.Quærit̃ an ualeat ceſſio? & arguit ꝙ nõ;
quaſi per ſolutionem unius,oĩs obligatio competẽs creditori ꝓ
illo debito ſit ſublata ipſo iure,ergo non potuit cedere actionem,
q̃ nõ habebat,ſed ꝯrium eſt.nam habebat plures actiones diuer-
ſas,& ex diuerſis promiſſionib.orientes,tam ꝯ principalem, q̃ ꝯ
quemlibet ex fideiuſſorib.illa ergo pro qua tenebatur ſoluens be
ne eſt ſublata ipſo iure,quia pro illa cẽſetur facta ſolutio, & illa nõ
p̃t cedi alteri ex interuallo,niſi tp̃e ſolutionis hoc eſſet actum, ut
d.l.Modeſtinus.ſed aliæ non,quia pro eis non cenſet̃ facta princi-
paliter ſolutio.obſtaret tñ creditori exceptio ſi ageret ꝯ principa-
lem debitorẽ,vel ꝯ fideiuſſores, ne bis idem conſequatur,q̃ ratio
ceſſat in perſona ceſſionarij,& illud quod eſt ſolutum, non ſolũ
cenſetur ſolutũ pro obligatione ſoluentis tollẽda, ſed etiam vt ce
dantur actiones ꝯ principalem, & confideiuſſores, & ſic tñ pre-
tium earum,non ut tollantur,quia cedi non poſſet,ſed ut cedant̃.
creditor ergo recipiens hoc reſpectu eſt obligatus ad cedẽdum,
ergo illæ actiones remanent,vt poterit cedi.Et hoc intendit dice-
re tex.ſequens,qui eſt aliquantulum obſcurus,& ſic dũ dicit,{in-
ſolutum.} ſubaudi tñ, quia pro ſua obligatione ſoluit̃, ut debitũ,
& ſi cedit inſolutum pro obligationib. aliorũ, non ſoluit̃ ut debi-
tum,& ſic non cedit inſolutũ,ſed ſoluitur ut pretium earũ, & ſic
eas non tollit,& hoc in his,qui ſunt acceſſoriè obligati, ut uidean
tur ſoluere pro ſua tñ obligatione, nõ pro obligatione principa-
li,niſi hoc dicat̃ expreſſe,& tunc illa tolleret̃ ipſo iure,& in ꝯñam,
aliæ ẽt acceſſoriè ſil'r tollerentur,ut hr̃ in l.Papinia.ſ.mand. & l.Sti
chũ.§.ſi plures. j.de ſol.ſed in plurib.principaliter obligatis eodem
gñe obl'onis,dic ut l.Modeſtinus.allegata,qa ſi unus ſoluit,cenſet̃
pro ſua,& ẽt aliorum obl'one ſoluere,& ſic oẽs tolluntur ipſo iu-
re,& ex poſtfacto non põt fieri ceſſio, niſi fuiſſet actum tp̃e ſolu
tionis.Et per hęc remanent expeditæ gl.quæ non bñ loquuntur.

LEX XXXVIII.

1 *Fideiubens per errorem pro eo qui liberatus eſt tempore,non tenetur.*
2 *Fideiubens ex certa ſcientia pro eo qui eſt liberatus tempore,an teneatur.*

1 **SI quis poſtquàm.** †Fideiubens per errorem pro eo qui
liberatus eſt tp̃e,non tenetur.h.d.ecce caſum.¶In tex.
ibi,{liberatus eſt.}ſubaudi a ciuili obligatione nõ a nã
li,q̃ remanet ẽt in actionib.tp̃alib.poſt lapſum tp̃is,ut l.atqui nã.in
in prin.de neg.geſt.ſ.non aũt põt eſt intelligi hic in actionib.perpe
tuis,q̃ hodie iure codicis tolluntur præſcriptione xxx.annorũ, qa
illa p̃ſcriptio hoc iure non erat inuenta,vt no. in l. qui occidit.ſ. ad
l.Aquil.ſed nec per illã præſcriptionem tollitur hodie nãlis,ſed eli-
2 ditur eius effectus,ut no.in l.fi. j.rem ra.ha.¶†In text.ibi, {fideiuſ-
ſorem dederit.} ſubaudi per errorem, credns ſe non eſſe libera-
tũ.Si aũt ex certa ſcientia,cenſeret̃ renunciaſſe exceptioni præſcri-
ptionis,ar.l.ſi quis delegauerit. j.ti.j.& uterq; teneretur cum effe
ctu:loquit̃ ergo hic,qñ ille qui dedit fideiuſſorem errauit,& tunc
non curo,an fideiuſſor errauerit,uel non. nã ẽt ſi ſciebat illum eſ-
ſe liberatum,ſi fideiuſſit mandato illius,ur̃ tutus exceptione,qa ſi
non eſſet,poſſet ab illo recuperare,& ſic error illi non prodeſſet,
& uerſaret̃ in damno,ſed ſi ſine mandato fideiuſſiſſet,bñ attende
rem errorem ipſius fideiuſſoris,qa ſi non errauit,ab illo nõ recu-
perat,qa non utiliter geſſit negotiũ eius,& ur̃ donaſſe;ſed ſi erra-
uit,& non uerſet̃ in damno,erit tutus.¶In tex.ibi,{erroris,}dic gl.
intelligit de errore facti.Dy.intelligit ẽt de errore iuris, qui nõ no-
cet in damnis uitandis,nam,& ſi ſolueret errore facti, uel iuris, q
tutus eſt exceptione p̃ſcriptionis,repeteret,ut no.in d.l.fi. rem ra.
ha.ergo & ſi promiſit,uel fideiuſſorem dedit ſil'r debet eſſe tutus
cũ ſolutio,& promiſſio parib.paſſib.ambulent quo ad hunc effe-
ctum.l.fi.C.ad l.Fal.& l.ſi patronus.de dona.¶Sed ꝯ Dyn.opp.de
l.j.in prin.ut in poſ.leg.ubi fit dñia an dederit per errorem facti,vel
iuris.Sol.& no.ibi loquit̃,qñ ille,qui erat efficaciter obligatus, nõ
tñ tenebat̃ dare fideiuſſorẽ,ipſum dedit,quo caſu ſi ex certa ſcia.
ualet datio,ut l.ſed & ſi quis.§.fi.ſi qs cau.ſi per errorẽ facti,nõ va
let,& repetitur,ſeu ꝯdr̃ liberatio tã reſpectu principalis, q̃ reſpũ fi
deiuſſoris;ſi autem per errorem iuris,repetit̃ duntaxat, quo ad fi-

deiuſ-

deiuſſorem,q̃a ſolum petit̃,ut ille liberet̃.& ille tex.in l.ꝯria,ſ̃m intelle.Dy.& Bar.idem.hic aũt loquit̃,qñ ille qui non erat efficaciter obligatus,q̃ erat tutus præſcriptione,fideiuſſorem dedit, quo caſu ſi ex certa ſcientia,vr̃ exceptioni renunciaſſe, ut dixi, ſed ſi ꝑ errorẽ facti,uel iuris,ſecus,& nõ tenuit fideiuſſio, & ita uoluit gl. in d.l.j.ſuper verbo,exceptione.¶Sed adhuc oppono fortiter, ꝙ ẽt ex certa ſcientia dedit fideiuſſores,non teneat fideiuſſio, ut in l. ſi mulier ꝯ Senatuſcon.§.fi.ad Vell.& l.ſed & ſi paterfam.§. nõ ſolum.ad Maced.¶Solu.hic loquitur in eo,qui erat tutus tali exceptione,cui poterat renunciare ſaltem ſimpliciter,& tũc diſtinguit̃ an ex certa ſcientia,vel per errorem. ibi qñ non poterat renunciare ſaltem ſimpliciter,& tunc non diſtinguit̃,an ex certa ſcientia,vl' per errorẽ,ſed bñ diſtinguitur inter exceptionẽ Velle. & illa cõpetit indiſtinctè fideiuſſori,ẽt ſi fideiuſſit aĩo donandi, vt d.l. ſi mulier ꝯ.§.fi.& exceptionem Macedoniani,& illa diſtinguit̃, an fideiuſſit aĩo donandi,uel non.ut d.§.non ſolum.& rõnem diuerſitatis ponit gl.in d.l.ſi mulier ꝯ.§.fi.¶Vltimo adhuc oppo.ꝙ tex. iſte non procedat,dum dicit in fi.ꝙ fideiuſſio erroris nulla eſt, intelligendo ſ̃m ꝙ glo.intelligit,nam aut per præſcriptionẽ ſublata erat oĩs obligatio,& tunc procedit gl.dum diſtinguit,an ex certa ſciẽtia,vel per errorem,q̃a ẽt ſi ex certa ſcientia,eſſet nulla, cũ nõ ſubſit principalis,cui poterit accedere,vt ſ.eo l.qui ꝯ.& j.l.proxi.§. fi. aut non fuit ſublata ſaltem nãlis,& tunc non vr̃ procedere tex.dũ dicit,ꝙ eſt nulla,quia immo eſſet aliqua ſaltem quo ad nãlem obligationem,vt ſic teneat̃ eo modo,quo principalis.Bar.multũ dubitauit in hoc ꝯrio, & primo dixit ſe intelligere text. eo caſu quo oĩs obligatio eſt ſublata,ſed ego neſcio caſum in quo poterit eſſe ſublata,quia tp̃s non eſt modus tollendi obligationem ſaltem nãlem,ſi eſt tp̃s legale,& ſi conuentionale,& ſic hẽt vim pacti, non eſt modus tollendi ciuilem.l.obligationum fere.§. placet. de acti. & obl.iuncta l.eum qui ita.§.qui ita.de uerb.obl.unde idem Bart. dicit,ꝙ uolendo intelligere, qñ non eſt ſublata oĩs obligatio, dẽt exponi tex.dum dicit,{nulla.}ſubaudi q̃tum ad effectum, non ãt ipſo iure.ſed hoc eſt deſtruere tex.& gl.in d.l.j.vt in poſſ.leg. ſuper verbo,exceptione.Intellige ergo iſtum tex.vt iacet, ꝙ ſit nulla ipſo iure.Ad ꝯrium ergo rñde,ꝙ licèt remanſerit nãlis,quia tñ ſunt oĩno inefficaces,cum ſint eliſæ per exceptionem, nec habeant effectum impediendi repetitionem ſoluti pro errorẽ iuris, vel facti, ut no.in l.fi.rem ra.ha.perinde eſt ac ſi eſſent in rerum nã,quo caſu fideiuſſio eſſet ipſo iure nulla deficiente principali:ita & hic,q̃a paria ſunt non eſſe,vel eſſe inutile.ut l.j.§.quib.ſ.quod cuiuſq. vniuerſi nomi.Nec obſt.l.Marcellus.ſ.e.cum ſi. quia ibi, qñ quis fideiuſſit pro ſola nãli non eliſa per exceptionem, quia non fuit coniuncta cum ciuili,nec peperit actionem, & illa eſt potẽtior.hic qñ ſemel fuit iuncta & actionem produxit,& poſtea per exceptionem eliduntur.& illa eſt inefficacior.Et adde hic,quod no.Bar. plene diſtinguendo in l.ſi patronus.de dona.qñ ille qui tenetur dare fideiuſſorem,ipſum dedit & teneat.& cum illis iunge,quæ ſ.dixi, quæ dantur magis illa intelligere.

LEX XXXIX.

SI Stichum. Si in obligatione principali cõpetit electio debitori, non põt in fideiuſſoria dari electio fideiuſſori.h.d. quia poſſet diſcordare, & ſic eſſet aſſumptũ in alia re q̃ debetur q̃ a principali.caſus eſt iſte.ſtipulatus fui a te Stichum,aut Pamphilum.&c.¶In tex.ibi.{quia futurũ eſſet.}dic ſed cum poſſet cõcordare in eligendo,quare non valet fideiuſſio ſaltem in hũc caſum, vt innuit tex.ſ.dum dicit {non poſſum &c.}rñdeo,ꝙ ius potius p̃ſumit,ꝙ diſcordent ꝑꝑ nãlem cõditionem hoĩum aptam potius ad diſſentiendum.ut l.Itẽ ſi vnus.§.fi.ſ. de arb. & quia qñ ꝯcurrũt duo,quorum unum prodeſt,aliud nocet,inſpicit̃ id quod nocet, vt l.ſi quis in graui.§.fi.cum l.ſeq.ſ.ad Sill. Ex diſcordia aũt ſequeret̃, ꝙ eſſent obligati ad res diuerſas,vt l.græcè.§.ſi quis Stichum. ſ.eo.¶Sed ꝯ de §.idem Iulia.eadem l.Sol. ibi ſunt caſus diuerſi. nã hic loq̃t̃,qñ datur electio principalis in obl'one principali, & in fideiuſſoria dat̃ fideiuſſori.ibi qñ in una datur debitori,in altera creditori,uel in una creditori,in altera fideiuſſori, licèt gl. alleget iſtũ tex.pro concordantia,ſed magis eſt ꝯ.hic non ſunt alia.

§.A Titio. Fideiuſſor acceptus pro obligatione conditionali non tenetur,ſi t̃pe cõdõnis aduenientis non reperit̃ perſona,uel res pro quibus obligetur. h.d. caſus eſt iſte.ſi.n.iſte fideiuſſor obligaret̃,obligaretur pro ipſo creditore,tã q̃ hærede debitoris apud eundem tanq̃ creditorem. & hoc ſtare poteſt,ut j.e.l.ſi quis pro eo.§.j.nec retrotrahit̃ conditio,quia res non eſt in eiſdem terminis,quibus erat t̃pe fideiuſſionis factæ, & ſic deficiunt extrema.

LEX XL.

VT fideiuſſor. Fideiuſſor ſoluens, ꝯ confideiuſſorem non hẽt actionem,niſi cedatur.h.d.no.licèt ergo habeat beneficiũ diuiſionis,& ẽt ceſſionis,non tñ habet bñficium vtilis actionis ad recuperandum partem eius,q̃ ſoluit a fideiuſſorib. vt hic,ſecus in tutoribus,& curatorib.quorum vnus ſoluit, quia habet utilem actionem ꝯ alios, licèt ſibi non ſit ceſſa. & ẽt ſupradicta alia beneficia,ut in ll.alle.in gl.& q̃ ſit rõ diuerſitatis, glo.hic ponit,ſed reprobatur.iõ dic melius,ut no.gl.in l.ex facto.de nego. geſt.& tetigi.ſ.eo.l.fideiuſſorib.uenio ad caſum.¶In tex.ibi,{danda non eſt.}videbatur ꝯrium, quia ſi confideiuſſor erat præſens, & ſoluendo,poterat petere diuidi actionem,& illum pro ſua parte conueniri,ſi hoc non fecit:ſed ſi totum ſoluit, vr̃ illius negotiũ geſſiſſe,& illum ab illa parte liberaſſe,uñ videbatur dari actio neg. geſt.Sed ꝯrium eſt, quia negotium ad fideiuſſorem non pertinet principaliter,ſed ad reum,& illius negotium dr̃ geſſiſſe principaliter,licet in ꝯñam liberato reo fuerit liberatus ẽt confideiuſſor. & hoc vult dicere gl.in d.l.ex facto.ꝙ potius ex nã actionis liberat̃, q̃ officio geſtionis,id eſt,quia obligatio ſua eſt acceſſoria, & tollit̃ ſublata principali, nõ ex eo,ꝙ ſoluens uoluerit gerere negotium illius.¶In tex.ibi,{actiones.} ad quod creditor tenetur,ut ſ.eo.l. fideiuſſorib.& poteſt compelli,uel ope exceptionis, ut in gl.& ſ.e. l.ſi mandato.ſ.anteq̃ condemnetur vt ſoluat,uel ẽt officio iudicis agendo poſtq̃ ſoluit,ut in l.ſi res obligata in fin. & ibi no. de leg.j. & ẽt ex interuallo,licet gl.hic dicat ꝯrium,& non bene,ut ſ.eo.l.cũ his.& ibi dixi.Sufficit &c.

LEX XLI.

CVm duo rei. Ab uno ex duobus reis debendi põt dari fideiuſſor ꝓ tota quantitate.h.d.rõ dubitandi poterat eſſe,quia ſi ſunt obligati ex cã oneroſa, puta propter mutuum eis factum,& conuerſum in utilitatem vtriuſq;, debitum uidebat̃ eſſe cõe,& ad quemlibet eorũ pertinere ꝓ parte.hinc eſt, ꝙ vno ſoluente totum põt recuperare a correo partem ſibi tangentem ut in l.j.C.de duo.reis.& hodie ẽt ſi ſint ex cauſa lucratiua,habent bñficium diuiſionis,licet non utilis actionis, & ſic quilibet videat̃ in effectu teneri pro parte,vñ pro illa tñ videbat̃, ꝙ poſſet dare fideiuſſorem.& ſi daret ꝓ toto,fideiuſſio eſſet nulla,quaſi in duriorem cãm eſſet obligatus.ſed ꝯrium eſt,quia non obſtantib. predictis quilibet eſt obligatus inſolidum mero iure, licèt poſſit recuperare,vel petere diuidi.hoc non facit quominus poſſit dare fideiuſſorẽ in totũ,nam & fideiuſſor p̃t recuperare a principali, & tñ põt dare fideiuſſorẽ pro ſe,vt ſ.e.l.ſi plures.§.p̃terea. caſus eſt iſte.

LEX XLII.

1 *Fideiuſſor acceptus pro eo,ꝙ a principali non poterit exigi non tenetur, ſi principalis ſemel fuit ſoluendo,& creditor neglexit ab eo exigere.*

2 *Si aliqui contraxerunt inuicem ſocietatem,& præpoſuerunt unum ex eis negotiationi,& ille neglexit exigere a debitorib. ſocietatis cum poſſet, & illi effecti ſunt non ſoluendo,an ille teneatur de negligentia in exigẽdo commiſſa.*

1 SI fideiuſſores. †Fideiuſſor acceptus pro eo, quod a principali non poterit exigi,non tenet̃,ſi principalis ſemel fuit ſoluendo, & creditor neglexit ab eo exigere.h.d.notab.caſus eſt iſte. ¶In text.ibi, {& poſt impletam legitimã ætatẽ.}& ſic t̃pe depoſiti officij Dyn. & hoc iõ dicit, quia iſte minor durante officio non potuiſſet illũ curatorem conuenire, vñ ſi tunc fuiſſet effectus non ſoluendo, poſſet agere ꝯ fideiuſſores,qui ſe obligauerũt in ſubſidium, cum nihil ſibi poſſet obijci,poſt finitum aũt officium potuit ipſum cõuenire.unde ſi neglexit hoc facere, cum ille eſſet ſoluendo, ſi poſtea deſiit eſſe,non recuperat a fideiuſſorib.quia uerba illa.{ꝙ a curatore ſeruari non poſſint.}intelliguntur.ſ.ceſſante oĩ culpa & negligentia dicti quondã minoris.& no.hic limitationem ad l.decẽ. ſ.de uerb.obl.ubi dr̃,ꝙ fideiuſſor iſto modo acceptus in ſubſidiũ põt ſubire periculum ſi principalis reperiat non ſoluendo. nã dẽt intelligi,ut hic,niſi aliqñ fuerit ſoluendo,& creditor neglexit ip̃m ꝯuenire.¶Sed ꝯ de l.ſi fideiuſſori. j.eo. ubi ẽt ſi denunciauit creditori,ut conueniat principalem,quia dubitat ꝙ non efficiatur ſoluendo,& ipſe creditor neglexerit, nihilominus recuperat a fideiuſſore.Sol.ibi fideiuſſor ſe obligauit ſimpliciter,uñ creditor non tenebatur obtemperare proteſtationi; ſed poterat eligere quem uolebat illo iure,hic ſe obligauit in ſubſidium.ideo hodie cũ non poterit incipere a fideiuſſore,niſi excuſſo principali, idem eſſet in præcedenti denunciatione ſibi facta, ut conueniat principalem, cum ſit ſoluendo,& dubitatur ut efficiat̃ non ſoluendo,& creditor

2 neglexit hẽret locum iſta l.† Ex his dictis inducebam hãc l. q̃a quidam ꝯxerunt inuicem ſocietatem,& præpoſuerunt unum ex eis negotiationi,ille neglexit exigere a debitoribus ſocietatis,cum poſſet,& illi effecti ſunt non ſoluendo,ꝙ ille teneatur de negligẽtia in exigendo commiſſa,quod ẽt probatur expreſſius in text.& gl.in l.tutores qui poſt.§.periculo.ſ.de admi.tut.& C.eo.ti.l.debitoribus. & arb.tute.l.2.facit l.ſi ſeruus.§.cum quid.de leg.j. In tex. ibi.{q̃ ab hr̃dib.} iſte tex.innuit,ꝙ ſi eo mortuo hæredes ſunt ſoluẽdo,debeat prius excuti q̃ perueniatur ad iſtos fideiuſſores, ſed

contra,

§, immo poterit puniri, ēt ante quam concutiatur ſtatim illo mortuo, ut s. eo. l. fideiuſſor obligari. §. fi. Solu. breuiter quicquid dicat Bar. dic ꝙ ibi fideiuſſor ſe obligauit ſub condōne, ſi principalis nō ſoluerit, & iſta conditio exiſtit eoipſo, ꝙ moritur, hic ſe obligauerunt iſti in eo quod exigi non poterit, & ſic uerba ſunt prolata potius in rem, ꝗ̃ in perſonam, & debet intelligi, poterit exigi tam a principali, ꝗ̃ ab hæredibus eius, ut hic patet. ſequitur §. Idē reſpondet. alias, & ſi inſolidum.

1 *Beneficium ceſſionis etiam poſt ſententiam poteſt implorari.*
2 *Sicut quilibet ex pluribus fideiubentibus teneatur inſolidum, ita & quilibet ex pluribus mandatoribus.*
3 *Mandatores habent inter ſe beneficia, quæ habent fideiuſſores, ſ. ceſſionis, & etiam diuiſionis.*
Beneficium ceſſionis, an poſſit opponi quando plures fideiuſſores ſunt obligati per inſtrumentum. & ſtatutum dicat, ꝙ inſtrumenta mittātur executioni ſicut ſententia.

1 §. Idem reſpondit. †Bñficium ceſſionis, & poſt ſñiam poteſt implorari, h. d. & ēt ante ſñiam, vt non condemnet̃, niſi prius cedatur, vt s. eo. l. ſi mandato meo. ¶Quando aūt opponit poſt ſñiam, opponitur, ut non cogat̃ ſoluere anteꝗ̃ cedatur, ſed certè poſtꝗ̃ ſoluit pōt per officium iudicis implorari, ut no. in l. ſi obligat. in fi. de leg. j. & dixi s. eod. l. vt fideiuſſor. Eſt ergo anomala hæc exceptio. nec ſequitur nūlem peremptoriam, quia non poſſet opponi poſt litem contē. vt l. ita demum. C. de procu. iuncta l. peremptorias. ſen. reſcin. nō poſ. ideo aūt pōt obijci poſt ſñiam, quia eam non impugnat de iniuſtitia, ſicut & alia, de quibus in l. Neſennius. de re iud. & l. ex diuerſo. in fi. ſol. mat. alias nō poſſet obijci poſt, vt d. l. peremptorias.
2 vt no. in l. j. C. de iur. & fac. ign. caſus eſt iſte. ¶†In text. ibi. {vnus ex mandatorib.} no. ꝙ ſicut quilibet ex plurib. fideiuſſorib. tenet̃ inſolidum, vt Inſti. eo. §. ſi plures. ita & quilibet ex plurib. mandatorib. quia tenentur acceſſoriè, non ſic quilibet ex plurib. principaliter ſe obligātib. niſi fuerit expreſſe dictum, vt not. in l. ſi paternam.
3 ad Vell. C. & s. de duob. reis. §. fin. ¶† Item no. ꝙ mandatores habent inter ſe illa beneficia, ꝗ̃ habent fideiuſſores, ſ. ceſſionis, & ēt diuiſionis, ut C. de conſti. pec. l. fi. ¶Sed ꝗrit, quid ſi plures fideiuſſores ſint obligati per inſtrm, & ſtatutum dicat, ꝙ inſtrā mittant̃ executioni, ſic ut ſñiæ quantum ad hoc, ut poſſit incipi ab executione, quod non eſt de iure cōi, immo oportet libellum dari, & ſñiam ferri, ut l. ſi pacto. C. de pact. non aūt hēt vim diffinitiuæ ꝗ̃tum ad hoc, vt præcludat viam opponendi exceptiones peremptorias quaſcunq;, licèt vera ſñia diffinitiua hoc habeat, quia tunc habuit tps eas proponendi ante ſñiam, unde ſibi imputet ſi non oppoſuit, ſed iſto caſu cū eſt obligatus per inſtrm, non habuit tps opponendi, nam añ oblīonem non, q̃a non cōpetebat, poſtea ꝯcta non, q̃a ſñia hr̃ pro rata, vñ ſi non poſſet opponere in executione priuaret̃ iure ſuo, qđ eſſe nō dēt. & ad hoc allego Inn. in c. cū olim. de cau. poſ. & propr. in j. col. ubi in ſiñ ita determinat. & Bart. in l. j. qđ vi, aut clā. in prin. in fi. ſui cōmenti, & Bal. in l. 2. C. de ꝯſti. pecu.

LEX XLIII.

1 *Pro eo qui tenetur ad pecuniam non poteſt accipi fideiuſſor, qui promittat ſpeciem uel aliam rem, licèt ſecus econtra.*
2 *Per pecuniam cæteræ res æſtimantur, non econuerſo.*
Aeſtimatio ſuccedit loco rei, & cenſetur eſſe eadem.
An una pecunia æſtimetur per aliam.
3 *Fideiuſſor an poſſit ſe obligare ad aliam rem, quàm ſit principalis.*

1 SI ita fideiuſſorem. †Pro eo, qui tenetur ad pecuniam non pt accipi fideiuſſor, ꝗ promittat ſpēm, uel aliā rē, licet ſecus eꝯ. ita vr̃ innuere litera, ꝗ̃ ꝗ̃ gl. uideatur dicere ꝯrium, ꝗ̃ ēt ſequit̃ Bar. ſed tunc ille verſ. {q̃a non ut eſtimatio &c.} non bñ ueniret ad pcedentia; nec adaptaret ad illa, iō magis placet qđ s. dixi. caſus eſt iſte. ¶In text. ibi. {quia non vt eſtimatio.} dic, rñdet tacitæ oppoſitioni, q̃a ꝯ ſi aliqs eſt obligatus ad frumētum, pt dare fideiuſſorē q̃ ſe obliget ad æſtimationē eius. Sed rñde, ꝙ iō hoc, q̃a pecunia eſt inuenta, ut p eā aliæ res æſtimentur, & ſuccedat loco aliarum rerum, uñ qui hēt æſtimationē, cenſet̃ habere rē, ergo fideiuſſor non cenſet̃ ſe obligaſſe ad rē diuerſam, puto tñ fideiuſſorem teneri ad æſtimationē eo caſu, quo ꝯ principalem deueniret ad eſtimationem officio iudicis mercenarij, ut in oblīonib. dandi poſt moram rei perempta re, uel ſi alias haberi non pōt iuxta no. in l. vinum. in fi. mag. gl. ſi cer. pet. & s. de uer. ob.
2 l. ſi ſertum. §. fi. †Et not. hanc l. ꝗ̃ ſp alleg. ad hoc, ꝙ cęteræ res æſtimant̃ per pecuniam, non econuerſo, & ꝙ æſtimatio ſuccedit loco rei, & cenſet̃ eſſe eadē. an aūt una pecunia æſtimet̃ p aliā, dic ut no. Bar. j. de ſol. l. Paulus rñdet creditorem. in vlti. charta, quia pecunia groſſā eſtimat̃ per minutam, non econuerſo, ut floreni per
3 ſolidos. ¶†Not. ēt in prin. huius l. ꝙ fideiuſſor nō pt ſe obligare ad aliam rem, ꝗ̃ ſit obligatus principalis, ut s. eo. l. græcè. §. ſi quis Stichū. Sed ꝯ de l. ſtipulatus es opus j. eod. ubi pro eo qui tenet̃ ad factum pt fideiuſſor promittere intereſſe. Sol. non propterea dr̃ obligatus ad aliā rem, cum il'e qui promittit factum fictione iuris, fingat etiam intereſſe promiſiſſe ſi fuerit in mora faciendi, ut l. ſtipulationes non diuiduntur. §. Celſus. de uerb. obl.

LEX XLIIII.

I a Titio. Fideiuſſores dati a diuerſis obligatis ad idem debitū, non dñr, confideiuſſores. h. d. no. & ſic hñt beneficium diuiſionis ex epiſtola, quia non datur, niſi inter ꝯfideiuſſores, & ex perſona propria ipſorum ꝯfideiuſſorum, ſed hodie cū duo rei debendi hēant inter ſe bñficiū diuiſionis ex noua ꝯſtitutione, & exceptio cōpetens principali, cōpetit ēt fideiuſſori, poterit fideiuſſor unius ꝯuentus ad ſolidū opponere bñficium diuiſionis ex noua ꝯdōne. & ex pſona illius ꝓ quo fideiuſſit. & hoc uoluit Dy. & Bar. j. e. l. iter eos. §. duo rei.

LEX XLV.

1 *Pro obligato ad pactum poteſt accipi fideiuſſor, qui ſe obliget ad intereſſe. Item contractus cui non ſtatur, habetur pro non facto, & conditionem non implet.*
2 *Si aliquis aduocatus agitauit cauſam propriam, & pro ſeipſo allegauit, & obtinuit, an poſſit in cōdēnatione expenſarū petere ſalariū aduocati.*
3 *Conditio contractus debet impleri.*
Si quis promiſerit ſtare laudo talis ſub pœna, & laudū illius fuit petitum reduci ad arbitrium boni uiri, qui reduxit, & ille non ſtat reductioni, an poterit ab eo peti pœna.

1 STipulatus. †Pro obligato ad factū pōt accipi fideiuſſor, qui ſe obliget ad intereſſe. Item ꝯctus cui non ſtatur, hr̃ pro non facto, & conditionem nō implet. h. d, & Bal. ꝯſueuerat allegare hanc l. ad vnū. de quo j. dicam. & ad idē allegabat l. cum in plures. §. lege dicta. s. loc. ¶In tex. ibi. {ante certā diē fieri.} puta pro xx. dandis. ¶In tex. ibi. {quanti ut efficiatur.} id eſt, dicere quatenus plus alteri locaueris, uñ quia illa fuit in mora, tu locaſti alteri pro xxv. & quia ille fideiuſſorē nō dabat, tum et opus feciſti, & tunc a primis fideiuſſorib. illa quinque ꝗb. plus alteri locaſti, uidebatur ꝙ bñ peteres, quia condō ꝓ qua fideiuſſerunt, vr̃ impleta. Sed ꝯriū dr̃, quia licèt fuerit impleta uerbaliter. non tñ realiter, cū huic ſecundæ locationi non ſteteris, vñ hr̃ pro non facta, & cum feceris per te ipſum opus, non potes pē-
2 tere perinde ac ſi per ſm conductorem factum eſſet, vnde † inducitur ad q. Si aliquis aduocatus agitauit cām propriam, & pro ſe ipſo allegauit, & obtinuit, non pt in condemnatione expenſarum petere ſalarium aduocati, poſtꝗ̃ aduocatum non habuit, niſi ſeip-
a ſum.[a] facit l. habitatores. s. loca. Doct. tñ dicunt, ꝙ ſi ꝑ hoc perdidit lucrum alterius aduocationis, poterit illud petere tanꝗ̃ intereſſe. de hoc in Spe. de expenſis. §. poſtremo. uerſic. quid ſi victor. &
3 uer. ſeq. ¶†Nota. ēt ꝙ conditio ꝯctus debet impleri, & inducebat Bal. ſi quis promiſerit ſtare laudo talis ſub pęna, & laudū illius fuit petitum reduci ad arbitrium boni uiri, qui reduxit, & ille non ſtat reductioni, non poterit ab eo peti pęna, quia non promiſit pœnā ſi non ſteterit arbitrio reducentis, ſed ſi non ſteterit laudo primi proferentis. pro hoc ille §. lege dicta. Sed Inn. in c. pręterea. de app. uī tenere ꝯrium. & ēt Bar. in l. j. §. & poſt operis. de noui ope. nun. & uide Inn. in d. ca. præterea. de appel. & Bal. e. a. l. j. de his quæ pœn. no. in x. q. & in l. fi. de ꝯh. empt. de quæſt. s. dicta. ad ꝗ̃ Bal. allegabat iſtam l. hic non ſunt alia.

ADDITIO.

a ¶Seipſum. In hac q. uide Do. de Rota deci. ſuis de dolo & contu. in antiquis deci: 360. vbi ponunt an procurator poſſit petere impenſas, quas facere potuiſſet, ſi in cauſa ſua procuratorem alium conduxiſſet.

LEX XLVI.

FIdeiuſſor. Fideiuſſor condemnatus ēt anteꝗ̃ ſoluat, agere pōt vt liberet̃, uel
a indemnis conſeruetur,[a] h. d. caſus eſt iſte. ſi autem non eſſet condemnatus, tunc anteꝗ̃ ſoluat agere non poſſet, niſi diu ſteriſſet in obligatione, quod dic vt l. Lucius. s. mand. & C. eo. ti. l. ſi pro ea. quia uī dediſſe fidem de ſoluendo, ut l. indebiti. de cond. ind & ſic antequam ſoluat non eſt functus officio ſuo. dicit tñ hic Bar. ꝙ ſi eſſet obligatus per inſtrm, quod ex forma ſtatuti heret exceptionem paratam, ſicut ſñia, ꝙ tunc eſſet idem qđ hic. quod Ang. reprobat, & bñ, qm̃ a principio ſciebat poſſe incipi ab executione, & nihilominus fidem dedit de ſoluendo, unde deciperetur debitor ſi ſtatim ab eo, poſſet moleſtari ipſo adhuc a creditore non moleſtato, ideo dicit eum nō poſſe agere, niſi diu
b ſteterit[b] in tali obligatione.

ADDITIONES.

a ¶Conſeruetur. Vide Bal. in l. facere. s. ſol. mat. Spe. in ti. de iud. §. ſpecialiter. fideiuſſor. Bal. in l. ſi pro ea. C. man. & in l. Lucius. s. man. in repe. l. antiquæ. ad Vellei. & in l. fi. C. de uſu. rei iud. & in l. ſi mandato. §. in iudicio. s. mand. & in l. per diuerſas. C. eodem.
b ¶Diu ſteterit. Adde quod uoluit Lud. Roſing. ſuis. fol. 13.

LEX XLVII.

1 *Fideiuſſor pro contractu per l.reprobato eff. ctualiter non tenetur.*
2 *Ex contractibus per legem reprobatis,in quibus caſibus nulla oriatur ob ligatio.*

1 CVm lex. †Fideiuſſor pro ꝯtu per l. reprobato
effectualiter non tenetur.h.d. & eſt l.
vulgaris.uenio ad caſum.¶In tex.ibi.{fideiuſſor quo
q; liberatur.}i.ipſo iure non obligatur,qñ ex tali ꝯtu
nulla naſcitur obligatio,ēt nãlis,quod qñ ſit, ſtatim dicã,quia tũc
deficiente principali non poteſt ꝯhi fideiuſſoria,ut ſ.e.l. qui ꝯ. vel
dic.{liberatur} ſ.ope exceptionis,qñ ex tali ꝯtu oritur obligatio,
& actio,obſtat tñ exceptio,nam tranſit ad fideiuſſorem. quod ēt
quando ſit infra dicam.¶ In tex.ibi,{eo magis.} dic,probat per rõ
nem talem.nam neutro prædictorum caſuum põt principalis vẽ-
ditor compelli ad obſeruantiam ꝯtus directo,ergo nec dẽt poſ-
ſe compelli per indirectum,ut in c.cum quid vna.de reg.iur.lib.6.
ſed ſi fideiuſſor efficaciter teneretur per indirectum,compellere
2 tur,quia ꝯ principalem rediret.¶†Sed qño ſciam,an oritur aliqua
obligatio,uel non? Bar.hic examinat,& in effectu dic, ꝙ in tribus
caſibus nulla oritur obligatio,ēt naturalis.Primus qñ lex reſiſtit ꝯ
ctui dirigẽdo uerba in actum hominis,ut ſi dicat ſtatutum,ꝙ nul
lus ciuis uendat rem immobilem forenſi,ut C. non licere habita-
toribus.Metrocomiæ.l.j lib.xj.& quæ res uende.non poſ.per to-
tum.& l.ſi in emptione.§.j.de ꝯh.empt.Idem ſi dirigeret verba in
emptorem:nam cum emptor,& uenditor ſint correlatiua,cenſẽ
tur,& alter prohibitus,vt l.2.in fin.C.de indi.uidui.& de cupreſſis
ex lu.da.l.j.& 2. lib.xj.Secundus,qñ lex reſiſteret potentię,vt ſi di
ceret,ꝙ nullus forenſis poſſit vendere,uel mulier,aut minor,non
poterint vendere ſine certa ſolennitate.Tertius qñ reſiſteret obli
gationi,vt ſi diceret,ꝙ non poſſit minor obligari, uel mulier ſine
tali ſolennitate.arg.ſ.ead.l.ſed ſi ſerui dñs. ibi. obligari non poſſit,
&c.Nam in illis caſib.ēt obligatio nãlis non oritur, cum illa ſit de
iure gentium,& præceptum iuriſgentiũ eſt,ut obediat̃ ſuperiori,
ut in l.ueluti.de iuſti.& iu.& ſic talis ꝯtractus tanq̃ celebratus con
tra præceptum iuriſgentium non hẽt ab ipſo iure fundamẽtũ, vt
obligationem aliq̃ ab ipſo inuentam producat, ut ēt probatur in
l.ſi non ſortem.de cond.ind.& l.eos.C.de uſu. aliqñ aũt lex nõ re
ſiſtit alicui de dictis trib.ſed reſiſtit actioni,& ſic effectui ꝯtus,ut
quia dicit actionem non dabo,ut in Velleiano,& Maced.& tunc
orit̃ obligatio ciuilis,& nãlis.ſed obſt. exceptio.ut l.ſed nãlis.ſ.ad
Maced.& iſta exceptio,an proſit fideiuſſori,dic ut dixi ſ.e.l.ſi quis
poſtq̃.quia eſt dr̃ia inter exceptio.Velleia.& Maced.ut no. in l.fi.
ad Vell.Interdum lex dicit,ꝙ geſtum eſt,ratum nõ habeo, & tũc
idem,ut oriatur obligatio ciuilis & nãlis,ſed ob.exceptio,ut in edi
cto,quod met.cau.& de dolo.huic tñ exceptioni poteſt ſpõte re
nunciari.& ideo ſi fideiuſſor ab ipſo principio intercederet, quia
eodem metu,vel dolo ur̃ interceſſiſſe,tunc competeret ſibi exce
ptio,ſed ſi ex poſtfacto ceſſante dolo,uel metu, non hẽret fideiuſ
ſor hanc exceptionem.imo dolus uel metus cenſeret̃ purgatus ꝑ
l.pen.de cond.ob tur.cau.Interdum lex dicit ꝯtum talem nõ ua
lere,& tunc ſi ꝑꝑ defectum ſolennitatis, uel alterius rei exiſtẽtem
a principio ꝯtus,nulla orit̃ obligatio,vt patet in tit.de dona.inter
vir.& ux.pro qua donatione non põt fideiuſſor accedere, quod
non eſſet,ſi oriretur nãlis,patet in l.non dubium.C.de legi. ſi autẽ
ꝑꝑ aliquem defectum ex poſtfacto ſuperuenientẽ, ut ſi dicat ſta-
tutum,ꝙ ꝯtus debeant inſinuari intra menſem poſtq̃ fuerint ce
lebrati,alias non ualeant,intell'r.ſ.ope exceptionis.ar.in l.uniuerſa.
cum ibi no.C.de prec.Imp.offer.Aliqñ & quarto l. reſiſtit aliena-
tioni.ut l.Iul.de fundo do.& in ti.de præd.mi.quæ non poſſunt a-
lienari.i.dñium transferri ſine decreto.& tunc aduertendũ,ꝙ aut
hoc introducit̃ fauore illius,cuius eſt res,ut in caſib. prædictis, &
tunc ſi ꝯtus fieret per illum,cuius eſt res,ſil'r nulla orit̃ obligatio,
quia prohibita alienatione, cenſet̃ prohibitus ꝯtus per quem ad
alienationem peruenit̃,ut l.ſi ad reſoluendam.C.de præd. min. &
arg.l oratio. de ſponſa & ſic non poſſet intercedere fideiuſſor. &
habet locũ iſta l.Sed ſi fieret per alium, cuius fauore non emana-
uit prohibitio,ut per tutorem,curatorem,uel maritum, tũc quo
ad eum & eius pręiudicium non cenſetur ꝯtus prohibitus.& iõ
orit̃ obl'o ciuilis & naturalis,& ēt actio ad intereſſe,cui poſſent ac
cedere pignora,& ēt fideiuſſor.& ille eſt caſus in l.& ſi is.C.de pd.
mi.de qua glo.illa opponit.& per hæc ēt ſoluit̃ qõ formata in ulti.
gl.in fi.an autem in illis caſib.ꝯtus firmet̃ iur̃o, adhibet̃ alia diſtin
ctio,quod dic per Bar.in l.ſi quis pro eo.in prin.j.eo.Sed ſi prohi-
bitio alienationis fieret ꝑꝑ qualitatem rei,vt ſacræ,uel religioſæ,q̃
non eſt in commercio,tunc non refert a quo fieret,ſed in alio eſt
dr̃ia,quia ſi debitor ignorat,& emptor ſcit,uel uterq;,nulla oritur
obligatio,ēt ad intereſſe,& ſic non poſſet accedere fideiuſſor, &
hoc modo poſſet exemplificari hæc l.ſm gl.illam. ſed ſi uenditor
ſciret,& emptor ignoraret,uel uterq; ignoraret, licèt in tali re nõ
daretur titulus,nec transferretur dñium, & ſic non ualet quo ad
rem,tñ oriretur obligatio & actio perſonalis ad intereſſe ꝯ uendi
torem,ut l.& liberi.de ꝯh.emp.& ita intelligo gl.fi.in uer.{& caue
tibi,) & tunc poſſet accedere fideiuſſor & pignora,licèt gl. uideat̃
dicere ꝯtrium,ꝙ tunc fideiuſſori ſuccurreretur ꝑꝑ ſe, nõ propter
uenditorem,quod nihil eſt dicere.

LEX XLVIII.

1 *Pro obligatione non extincta,ſed in fiſcum translata, nõ poteſt fideiuſſor accipi ſi ſe obligat pro primo debitore liberato.*
2 *Accuſatus uel inquiſitus qui dedit fideiuſſores de præſentando ſe ad mandatũ poteſtatis,& de ſoluendo oẽm condemnationem ſi poſtea fuit condemnatus,& eius bona confiſcata,an fideiuſſores ſint liberati.*
3 *Confiſcatio bonorum,an extendatur ad bona poſtea quæſita.*
Deportatus quo caſu habeat hæredem ab inteſtato.

1 SI debitori. †Pro obligatione non extincta,
ſed in fiſcum tranſlata, nõ poteſt
fideiuſſor accipi ſi ſe obligat pro primo debitore li-
berato.h.d.tex.ſecus ſi ꝓ fiſco.h.d.gl.& bñ.¶In text.
ibi,(extincta.) ſed melius diceret,ꝙ eius perſona eſt ab obligatio
ne ſubducta,ut l.j.ſ.de duob.reis.ſed vult dicere,ꝙ ſicut qñ eſt oi-
no extincta,non p̃t pro ea intercedere fideiuſſor,ita & qñ eſt in fi
ſcum tranſlata,non p̃t accedere ꝓ primo debitore ab obligatio-
ne ſubducto,q̃tum ad eum hr̃ pro extincta.& per hãc l.dicit Dy.
& Albertus Papienſis fuiſſe terminatam qõnẽ Bononię de quo-
2 dam accuſato uel inquiſito,†qui dederat fideiuſſores de pñtãdo
ſe ad mandatum Poteſtatis,& de ſoluẽdo oẽm ꝯdẽnationẽ, ꝙ ſi
poſtea fuit condẽnatus,& eius bona confiſcata, fideiuſſores ſunt
liberati,ſicut qñ creditor ſuccedit debitori,ut ſ.eo.l. hæres a debi-
tore.§.ꝙ ſi ſtipulator.nã hic fiſcus loco creditoris eſt, & ꝑ confi-
ſcationẽ ſuccedit debitori.Sufficit.¶In glo.ibi,(quia oĩs obligatio
ciuilis,& nãlis tranſlata eſt in fiſcum.)No.iſtam gl. q̃ dicit uerum.
ſed gl.j.eo.l.ubicunq;.dicit in fiſcũ non tranſire,niſi ciuilẽ,ſed nã-
lẽ apud eundẽ remanere.Gl.aũt in l.j.C.eo. dicit neutrã in fiſcum
tranſire,ſed ambas penes eũ remanere,& obſtare exceptionẽ,in
§.ſi aũt.ſ.de duob.reis.Doc.tenẽt iſtã ꝑ l.quoties.in fi.j.eo.ti. & ꝑ
iſtum text.qa ſi non tranſiret in fiſcũ, poſſet accedere fideiuſſor
pro deportato,ut l.fideiuſſor obligari.§.fideiuſſor.ſ.e. ¶In gl. ibi,
(ex ꝯtu facto poſt deportationẽ.)qđ intellige de ꝯtu iuriſgẽtiũ,
quẽ p̃t deportatus celebrare,cum ea q̃ iuriſgẽtiũ ſunt, non ſint ei
interdicta,iõ ēt põt acquirere dñium ex ꝯtu iuriſgẽtiũ. ut l. ſi tibi
3 mãdauero.§.is cuius bona.ſ.mã.ſecus ſi ex ꝯtu iuris ciuilis.†Cõ-
fiſcatio aũt non extẽditur ad poſtea q̃ſita,uel ꝯtracta,ut not.ꝑ gl.
in l.non ad ea.de cond.& dem.ſed eo poſtea moriente in depor
tatione,tranſeunt in fiſcum tanq̃ in hr̃dẽ.ut l.2.C.de bon.dam.&
no.in d.§.is cuius bona facit l.ſi deportati ſeruo.cũ ibi no.de leg.3.
ſed ſi fiſcus nollet,uenirẽt ueniẽtes ab inteſtato,& hic eſt caſus, in
quo deportatus poſſet hẽre hr̃dẽ ab inteſtato, licèt hr̃s ſit de iure
ciuili.ita hr̃ in tex.& gl.j.de reg.iur.l.ea ſola.q̃ no. Non ſunt alia.

§.Si filiusfamilias. Si filius numerat poſt emanci
pationẽ, acq̃ritur actio ſibi de
æquitate,licèt tp̃e quo erat in patria ptãte fuiſſet ſtipulatus.h.d.de
rigore aũt acquireretur patri,ut hic innuitur,& iſta ęquitas proce
dit ex eo,quia iſta numeratio non trahitur retro,cum debitor po
tuiſſet eam non recipere,& ſic faceret obligationem nõ oriri, ut
l.ſi pecuniam.ſ.ſi cer.pet.iuncta l.fi.quæ res pig.ob.poſ. Cætera ui
de per Bar.in l.ſi filius.ſ.de uerb.obli.

LEX XLIX.

1 *Fideiuſſor inefficaciter obligatus, facit ut confideiuſſori non detur beneficium diuiſionis, ſi ipſe hoc ſciebat, uel ſcire poterat, & debebat, uel ipſe ex interuallo acceptus fuerit, niſi creditor fuerit in dolo, quia tunc dictis caſib.locus eſt diuiſioni, & idem ſi uerisimiliter poterat ignorare.*
2 *Duo caſus, in quibus ceſſat beneficium diuiſionis eſſet ſi fideiuſſor ſit ſoluendo.*
3 *Quando creditor eſt in dolo, inducẽdo illum qui inefficaciter obligatur ad fideiubendum, perdit beneficium quod haberet cõtra confideiuſſorem in conueniendo ipſum inſolidum ſi non fuiſſet in dolo.*

1 SI Titius. †Fideiuſſor inefficaciter obligatus, fa
cit ut confideiuſſori non det̃ bñficiũ
diuiſionis,ſi ipſe hoc ſciebat,uel ſcire poterat,& debe
bat,vel ipſe ex interuallo acceptus fuerit,niſi creditor
fuerit in dolo,qa tunc dictis caſib.locus eſt diuiſioni, & idẽ ſi ueri
ſil'r poterat ignorare.h.d.iſta ſingularis l.& primo loquitur qñ ſil'r
fideiuſſit maſculus,& fęmina,vſq; ibi,{huic ſil'is.}Secundo,quan-
do maſculi,ſed vnus erat maior,& alter minor vſq; ibi,{ꝙ ſi do-
lo.}Tertio ponit vnam limitationẽ ad ſm caſum ſingulare, q̃ lo-
2 cum hẽt ēt in primo.uenio ad caſum,caſus eſt iſte,&c.¶†Recolli
ge ergo hic duos caſus,in quibus ceſſat beneficium diuiſionis, ēt
ſi confideiuſſor ſit ſoluendo. ¶ Primus, quando ille inefficaciter
fuit obligatus,& alter qui conuenitur,hoc ſciuit, uel ſcire potuit,
& debuit,quia tunc non cenſetur fideiuſſiſſe contẽplatione actio
nis diuidendæ inter ſe,& illum,ſecus ſi veriſil'r poterat ignorare,
vt ſi fideiuſſit maior & minor. nam maior poterat probabiliter
ignorare,an fideiuſſor eſſet minor vel non, & poſito ꝙ eſſet mi-
nor,

nor a · hēret bñficium reſtitutionis in integ.vel non, quia ſi nego
tium pertinebat ad eum,non lædebatur,& ſic nec reſtituebat̃. iō
tunc daretur hoc bñficium fideiuſſori,ſecus ſi ſciuiſſet ipſum mi-
norē,& poſſet petere reſtitutionē.& ita intellige ſ'm caſum. Simi
liter in primo ſi habuiſſet iuſtam ignorantiam, ut quia mulier in-
duit ſe veſte virili,ſil'r daretur fideiuſſori hoc beneficium. non eſt
ergo dña inter primum caſum & ſ'm niſi in hoc,qa in primo non
ſic probabiliter ignorat mulierē ineſſicaciter obligari, ſicut in ſe-
cundo ignorat maiorem efficaciter obligari,ſed poſitis terminis
parib.idē eſt in uno,quod in alio.¶Scd̃s caſus, qñ vnus fideiuſſiſ-
ſet primo,& alter poſt ex interuallo,nam & tunc primus ſi igno
rabat de ſecundo,vr̃ fideiuſſiſſe contemplatione ſecundi. iō non
habet bñficium,& ita intellige uer.{ſed ita demum.} ſi aũt ſciebat,
tunc ſecus,ut no.s̈.eo.l.ſi ſtipulatus.§.ſi ex duob.hic ergo non,qa
minor,ſed quia ex poſt facto interceſſit,non datur.primo interce
dēti hoc bñficium.nam ēt ſi eſſet maior,non daretur, ita intelligo
iſtũ tex.& ita ēt intelligit gl.in l.ſi plures.in j.gl.s̈.eod.Sed Doc.vñr
aliter intelligere,ꝙ hic ꝑꝑ duo nō datur primo bñficium diuiſio
nis.ſ.qa ex interuallo fideiuſſit ſcd̃s,& quia ineſſicaciter obligatur
cum ſit minor,ſecus ſi efficaciter,qa'tunc adhuc dñr cōfideiuſſo
res,ut hic colligit̃ circa fi.in uer.{confideiuſſorem.} & inter cōfi-
deiuſſores locum hēt,ſed hæc rō non placet. nam non ſꝑ locum
hēt,vt in primo caſu huius l.& iō dic,ut dixi in d. l. ſi plures. nam
Docto.fatent̃,ꝙ primus fideiubens non hēt bñficium ceſſionis ꝯ
ſecundo fideiubentē,per id quod no.in l.ſi ſtipulatus.§.ſi ex duo-
bus.s̈.eo.quare non idē in bñficio diuiſionis? ideo in utroque di-
3 ſtingue,an ſciret,vel ignoraret,vt dixi in d.l.ſi plures.† Item no.ſin
gulariter,ꝙ qñ creditor eſt in dolo,inducendo illum qui ineſſica
citer obligat̃ ad fideiubēdum,perdit bñficium, quod hēret ꝯ con
fideiuſſorem in ꝯueniendo ipſum inſolidũ, ſi non fuiſſet in dolo,
& non p̄t ipſum ꝯuenire,niſi pro parte,& ſic non ſolum punit̃ ad
uerſus illum,ꝯ quē ꝯmit tit dolum,ſed ēt aduerſus alterum ꝯ quē
non commiſit,quod eſt mirabile,& adducit ſil'itudinē de alio ca-
ſu ſil'i.nam ſi habeo debitorē, & per dolum induco minorem ad
promittēdum mihi aīo nouandi quod ille dēbat, ſi reſtituatur mi
nor,non reſtituitur mihi vtilis actio in priſtinũ debitorem,& tñ ſi
non fuiſſem in dolo reſtitueretur per ti.C.de repu.q̃ fiunt in iudi-
cio.qa reſtituto minore,reſtituit̃ aduerſarius eius, & oīa dēnt re-
poni in priſtinum ſtatum.l.quod ſi minor.§.reſtō.de mino. & cũ
iſta l.ꝯcōdat.l.qui res.§.huic applicat̃.).de ſolu.ſ'm intell.gl.qui tex.
limitant ſingulariter illum titu.de repu.q̃ fiunt in iudicio.& quod
hic dr̃ in illo,qui induxit per dolum minorē, locum hēret ēt in pri
mo caſu ſi induxiſſet mulierē, ut non poſſit conuenire fideiuſſo-
rē,niſi pro parte,quod eſt ualde notandũ , & ſic dolus creditoris
p̄ponderat ignauiæ fideiuſſoris , & ſibi prodeſt , & in his conſiſtit
ſubſtantia huius l.¶No.ēt ex prin.huius pro intellectu l.3.s̈.eo. vt
ibi non diſtinguat̃ inter ſcientem,& ignorantē,qa ibi loquit̃,qñ il-
le q tenebat̃ dare fideiuſſorē,dedit mulierē,& dr̃ ꝙ non eſt libera
tus,qa non fecit,qd̃ debuit,& tñ creditor ſciebat , uel ſcire dēbat
illam ineſſicaciter obligari,vt hic.& ita ſentit gl. ut ſcientia credito
ris non proſit debitori,vt liberet̃.ſufficit.¶In glo.q̃ incipit{neſcie-
bat.n.}iſta glo.vult in effectu,ꝙ tex.dum dicit.{ꝑꝑ incertũ ætatis.}
determinet verbum{interceſſerit.} creditor dubitans de ætate mi
noris voluit alterum primo intercedere,& minorē poſtea, vt pri-
mus non hēret bñficium diuiſionis,nec poſſumus dicere, ꝙ me-
lius determinent verba ſuperius poſita, dum dicit . { onus totum
alteri irrogandum.}quia primus non perdit bñficium diuiſionis ,
& hoc ſi ſil' fideiuſſerunt,ſecus ſi ex interuallo.¶Itē quærit gl. qd
econuerſo ſi primo minor,poſtea maior,& dicit idem , vt maior
teneatur inſolidum multo magis.Tu dic hoc verum ſi ignorabat
de primo.ſi aũt ſciebat , tunc aut etiam ſciebat illum ineſſicaciter
obligatum,& idem.nam his duob. caſib. non cēſetur fideiuſſiſſe
contemplatione illius , ſi āt credebat illum ineſſicaciter obligatũ ,
tunc ille ſecundus hēret bñficium diuiſionis , ſi iuſtā habuit cām
credendi,ſicut ſi ſil' fideiuſſiſſent,uel ipſe primo,& minor poſtea,
ipſe hoc ſciuiſſet & crediſſet ipſum efficaciter obligari.

L E X L.

SI teſtamento. Exceptio cōpetens principali
tranſit in fideiuſſorē.h.d.ēt in-
uito principali,vt s̈.eo.l.ex perſona, & l.ſi ſtipulatus.niſi fi-
deiuſſiſſet aīo nouandi,tunc nō ſꝑ ſic eſſet,vt in l.ſed & ſi pr̃.§. nō
ſolum.ad Maced.licēt aliqñ idem eſſet,ut in l.ſi mulier.ꝯ.§.fin. ad
Vell.& l.quod dictum.s̈.de pac.quędam tñ ſunt exceptiones,quę
non tranſeunt,vt l.exceptiones.s̈.de exc.& l.Idemq;.§.gñaliter.s̈.
mand.quod dicut plene no.in l.fideiuſſor.§.q̃dam.eo.ti.ecce ca-
ſum.teſtator,&c.¶In tex.ibi.{liberatum.}dic,quia legauit teſtator
liberationē,non tñ hr̃s adhuc ipſum liberauerat per pactum , vel
acceptilationem ad quod pōt cōpelli,vt l.3.§.nunc de effectu. de
lib.leg.& ſic eſt adhuc ciuiliter,& nāliter obligatus.tñ habet exce-
ptionē doli.l.ſi creditoris.C.de fideicō. & l.ſi non ſortem.§.adeo.
cum ibi no.de cond.inde.poſtq̃ aũt hæres liberaſſet per pactum,
ſublata eſſet nālis,ſi uero per acceptilationē,vtraq; , & ſꝑ haberet

locum quod hic dicitur multo magis.

§.Ex duobus. Indebitum oī iure ſolutũ, per errorē
iuris non facti,non repetit̃ , ſecus ſi ex
certa ſcientia.neutro tñ caſu liberationē alterius q̃ ſoluentis indu
cit.h.d.vſq; ad §.quod ſi duo.uenio ad caſum.¶In text.ibi{per er-
rorem.}ſubaudi iuris, vel facti, cũ actio eſſet diuerſa inter eos per
l.xij.tab.& ſic quilibet tenebat̃ ad dimidiam,& non vltra.nec ciui-
liter,nec nāliter.iō quocunq; errore ſolutum repetitur, ut no.in l.
j.de cond.ind.ſecus ſi ex certa ſcientia.non ergo liberat̃ cohęres,
cũ eadē ſolutio non dēt parere liberationem,& repetitionē,quia
ſunt ꝯrij effectus,vt l.cum is.§.j.cum ibi no.de cond ind.Sed ꝯ, ꝙ
non poſſit repeti iſta dimidia indebitè ſoluta, quia creditor reci-
pit debitũ,licet ſoluens ſoluerit indebitè.ut l.repetitio.de cond.in
de.Sol.ut ibi no.nam hoc eſſet uerũ ſi ſoluiſſet noīe cohæredis, q
erat uerus debitor,ſed ipſe ſoluit noīe ſuo,credens ſe eſſe obliga-
tum ad totum,ut l.ſi pœnæ.§.fi.eo.tit.¶In text.ibi.{ꝯdōne quoq;
ceſſante.} q.d.non ſolum in caſu p̄cedenti,qñ ſoluit per errorē, &
ſic pōt repetere,nec liberatur cohæres rōne de qua s̈.ſed ēt qñ ſol
uit ſcienter,& ſic non pōt repetere,quia ur̃ donaſſe, ſil'r non libe-
ratur cohr̃s,nō ꝑꝑ rōnē de qua s̈.quia illa ceſſat,ſed ꝑꝑ aliam , qa
ſi creditor qui recipit tanq̃ donum , reputans ſe obligatum bñfa-
cienti bñfacere.i.redonare,cũ tñ efficaciter ad hoc non teneretur
eandem dimidiam indebitè ſolutam eidē ſoluenti reſtituere , non
poſſet repetere,impediente repetitione nāli obligatione, quæ ori
tur ad antidora,ſicut ergo,ſi primus ſoluens poſſet repetere,non
liberaret̃ cohęres,ita & ſi non pōt,tñ poteſt retinere per errorem
ſolutum.ſil'r non liberatur qm̃ per hunc modum dicta ſolutio vr̃
retractabilis ꝑ modum retētionis,licèt nō fuerit ꝑ modum actio
nis.h.d.ille tex.difficilis,qui ſꝑ allegatur, ꝙ nālis obligatio,q̃ ꝯhitur
ad antidora in gñe,ut bñfacienti bñfaciamus, non ad aliquid ſpāli
ter impedit repetitionem ſoluti per errorē iuris,ſicut nālis obliga
tio,q̃ ꝯhit̃ ad certā rem,vel quantitatē.vt l.error.C.ad l.Fal. ꝯriũ tñ
determinauit gl.in l.ex hoc iure.s̈.de iuſti.& iur.ꝙ non impedit re
petitionem ſoluti.Sed rñde,ꝙ aut ſoluitur in eodem gñe,& impe
dit,ut hic.nā hic idē quod fuit ſolutum primo aīo donādi, fuit po-
ſtea eidem ſolutum,qui donauerat,ſi aũt in alio gñe, ut quia mihi
bñfeciſti in uno,puta,in uerbis , ego putans me obligatum bñfa-
cio tibi in alio,quia ſi ſoluo xx.per errorem iuris, bñ poſſum repe
tere,ita intelligitur illa gl.& adde not.in l. ſi nō ſortem.§.liberatus.
de cond.ind.& l.ſed & ſi lege.§.conſuluit.de peti. hæred.

1 *Lex xij.tab.diuidit actionem inter hæredes ipſo iure. ideo quatenus alter ipſorum ſoluit ultra portionem hæreditariam quocunq; errore repetit , ſed epiſtola diui Adr.non diuidit ipſo iure,ideo ſolutum antequam fiat diuiſio per iudicem quocunque errore,non repetitur.*

2 *Tutus exceptione diuiſionis ſoluens per errorem,an repetat.*

1 §.Quòd ſi duo. †Lex.xij. tab. diuidit actionem in-
ter hæredes ipſo iure. iō quatenus
alter ipſorum ſoluit ultra portionē hæreditariam quocunq; erro
re,repetit,ſed epiſtola diui Adri.non diuidit ipſo iure , iō ſolutum
anteq̃ fiat diuiſio per iudicē quocunq; errore,non repetitur.h.d.
2 no.†Et ſic eſt hic caſus de eo,de quo dubitauit gl.Inſtit.eo.§.ſi plu
res.& non meminit de iſto tex.ſ. vtrum tutus exceptione diuiſio
nis ſoluens per errorem repetat,& licèt in alijs exceptionib.perē-
ptorijs diſtinguatur inter fauorabiles , & illæ inducunt repetionē
ſoluti quocunq; errore,& odioſas,& illæ inducunt repetitionem
ſoluti per errorē facti,vt l.fi.ad Mace.non per errotem iuris,ut l.q
exceptionem.de cond.ind.in iſta tñ non diſtinguitur,immo nun-
q̃ inducit repetitionē,ſiue per errorē iuris, ſiue facti.ita dēr intelli-
gi iſte tex.ſicut videmus in exceptione compenſationis.l. qui inui
cem.de ꝯd.ind.& in exceptione tꝑali.ut l.in diem.eo.tit. & eſt rō ,
quia non tangit obligationem,uel actionem tollendo,uel eligen-
do aliq̃ ipſarum,ſed moderatur ex actione, licèt ſit peremptoria.
& ſic non ſequit̃ nām aliarum , hoc tñ verum ante factam diui-
ſionem per iudicem,ſed poſt eam factam, ſecus,quia uel tollit ip-
ſo iure actionem ſ'm opin.q̃ tenet Bart.in l.ſi plures.s̈.eo.vel elidit
ope exceptionis rei iudic.& tunc quia eſſet fauorabilis,quocunq;
errore ſolutum repeteret̃.ueniamus ad caſum.In tex.ibi.{habebit
quidem ꝯdōnem in x.quæ ipſo iure non debuerit. } ſ. proponen-
di diuiſionem l.12.tab.¶In tex.ibi.{& alia quinq;.} ſubaudi q̃ po-
terat euitare opponēdo bñficium diuiſionis ex perſona defuncti
ad ipſum tranſmiſſum,ut s̈.eo.l.ſi plures.§.præterea.& dicit Bar.in
præcedenti dicto probari dictum Pet.quod ponit in l.2. C. de ne-
go.geſt.ꝙ licèt defunctus non poſſit ſoluere partem debiti liqui-
di inuito creditore,ut l.tutor.§.Lucius.de uſur.unus tñ ex hæredi
bus eius bene poteſt ſoluere partem ipſum tangentem , & ſic ex
perſona hæredum conditio obligationis vr̃ immutari ꝯ l. 2. §. ex
his.de verb.oblig.dic ut ibi dixi.

§.Quæſitum eſt. Fideiuſſor non pōt prius cōue-
niri q̃ reus, uel quā poſſet ſi ipſe
eſſet reus,h.d.in effectu vſque ad fin.uel dic ꝙ fideiuſſor habet di-

lationem

lationem tam ex perſona principalis debitoris, q̃ ex perſona propria, qñ ſolutio eſt collata in locum certum, vt non poſſit ꝯueniri anteq̃ labatur tm̃ tempus, quo tam ipſe, q̃ principalis debitor potuerit illuc accedere. h.d. in effectu, caſus eſt iſte. ego hẽbam quendam debitorem meum Capuę, &c. ¶In tex. ibi. {nec ad rẽ pertinere.} dic obijcit ꝯ comparationem q̃ ſibi fecit de caſu, cũ principalis eſſet Romæ, & fideiuſſor Capuæ, ubi collata erat ſolutio, quia non põt fideiuſſor conueniri anteq̃ labat̃ tp̃s, quo reus poterit accedere Capuã. ad primum caſum poſitũ, q̃ fuit ecõuerſo qñ reus Capuæ, & fideiuſſor Romæ exiſtunt, nam iſti non ſunt ſimiles. in primo eſt clarũ, quia fideiuſſor non p̃t conueniri anteq̃ principalis, quia diceret̃ durius obligatus, ſed in alio non conuenit̃ anteq̃ poterit conueniri principalis, quia cum ipſe ſit Capuæ, põt conueniri ſtatim, ẽt anteq̃ labatur tp̃s quo fideiuſſor poterit Capuã accedere, ergo & fideiuſſor Romæ exiſtens dẽt ſilr poſſe conueniri ſtatim, ſicut principalis, poſtq̃ ſua obligatio regulat̃ ab obligatione principalis. Sed rñdetur verum eſſe hoc, & iſti caſus non ſunt ſimiles in rõne, tñ adhuc uera eſt determinatio prima, ꝙ fideiuſſor non põt conueniri anteq̃ labat̃ tp̃s, quo poterit accedere Capuã. licèt ipſe principalis exiſtens Capuæ ſtatim conueniri poterit quia ſi aliud diceremus, ſequeretur abſurdũ, ꝙ deterioris condõnis eſſet iſte qui promiſit pro alio, q̃ ſi promiſiſſet pro ſe, nam ſi ipſe eſſet principalis reus, qui Romæ exiſtens promiſiſſet dare Capuę, non poſſet prius conueniri q̃ tranſiuerit tm̃ tp̃s, vt l. ꝯtinuus. §. cũ ita. ſ. de uer. obl. ergo & idem ſi promiſit pro aliquo quo caſu ſibi magis dẽt ſubueniri, & concludit ut habeat dilationẽ ex ꝑſona propria, qñ ipſe eſt Romæ, & principalis Capuæ, & ex perſona rei bñ econtra ipſe eſt Capuæ, & reus Romæ, ſi illud hoc caſu diceretur, reperiretur obligatus in duriorem caſum.

LEX LII.

1 *Pro ea parte, pro qua creditor ſuccedit debitori, tollitur obligatio principalis & fideiuſſoria, ſed pro ea pro qua fideiuſſor ſuccedit debitori, tollitur fideiuſſoria non principalis.*

2 *Ceſſio, an habeat uim ſolutionis.*

1 SI debitori. †Pro ea parte, pro qua creditor ſuccedit debitori, tollit̃ obligatio principalis, & fideiuſſoria, ſed pro ea pro qua fideiuſſor ſuccedit debitori, tollitur fideiuſſoria non principalis. h.d. in effectu. & fuit caſus, quia debitori ſuccedit creditor ꝓ dimidia, & fideiuſſor pro altera dimidia, certè pro prima tollit̃ obligatio principalis, & fideiuſſoria in eius ꝯñam iure confuſionis, ſeu ſolutionis. pro altera tollit̃ fideiuſſoria, non enim poſſum ip̃m nunc conuenire, vt fideiuſſorem pro illa dimidia, poſtq̃ poſſum ip̃m ꝯuenire, vt hr̃dẽ principalis debitoris. & ſic principalis obligatio pro illa parte ſtat firma, & fideiuſſoria tollit̃. ecce caſum. debitor meus qui tenebatur &c. ¶In text. ibi. {obligatio.} ſubaudi tam
2 principalis, q̃ fideiuſſoria ſ̃m Iac. de Are. ſed in ſequenti fideiuſſoria tm̃. ¶†In tex. ibi. {ſolutionis poteſtate.} No. ꝙ ceſſio hẽt uim ſolutionis. Sed ꝯ. de l. hr̃s a debitore. §. fi. ſ. e. Sol. non ſꝑ hẽt uim ſolõnis, ſed aliqñ, videlicet cũ hoc non tendit in lucrũ eius, & dãnum alterius. & ita loq̃tur hic, alias ſecus, vt in ꝯrio, ſi bene inſpiciatur.

LEX LIII.

INter eos. Bñficium diuiſionis locũ hẽt inter fideiuſſores, qui tenẽtur inſolidum non inter illos, qui tenent̃ pro partibus h.d. in effectu. ¶In tex. ibi, (diuerſum.) dic. ſ. copulatiuè ſe obligarũt quilibet inſolidum, & ẽt pro parte, & ſic ſunt duæ promiſſiones, & creditor p̃t uti qua vult, & ſi vtitur prima, locus eſt diuiſioni ꝑ epiſtolam, ſed hic alternatiuè inſolidum, aut pro parte, & qñ alternatiua ponitur inter quantitatẽ, & maiorẽ, & minorẽ, ſola minor eſt in obligatione, vt ſ. de uer. obl. l. ſi ita ſtipulatus fuero x. aut xv. poſtq̃ igit̃ ex forma ꝯctus actio eſt diuiſa, non expedit, ꝙ amplius diuidatur per epiſtolam. ¶Sed ꝯ de l. ſi teſtõ. §. ꝙ ſi duo. ſ. eod. ubi actio ſemel diuiſa per l. 12. tab. iterum diuiditur per epiſtolam, ſed ibi ſunt diuiſiones diuerſæ. hic eſſent vniformes, & ad idem tẽdẽtes. ¶Item ꝯ primũ caſum poſſet opponi, ꝙ ſecunda promiſſio de parte non ualeat, quia utilitatẽ non continet per l. qui bis idem. de uerb. obl. Sol. poſſumus fateri, & tunc adhuc clarior eſt rõ quare in primo caſu locus eſt diuiſioni fiendæ per epiſtolam, quia creditor nõ poſſet vti prima promiſſione facta a quolibet inſolidum.

§. Fideiuſſor. Id quod ſolutum eſt ante factam diuiſionẽ, in computatione diuiſionis non venit de rigore iuris, ſed reſiduum tm̃, ſecus de æquitate. h.d. not. uideatis bonum caſum. ¶Pone caſum, ꝙ pro debitore meo, qui tenebatur in xx. tu & Titius fideiuſſiſtis poſtea anteq̃ te conuenirem, ſoluiſti mihi decem, poſtea te conuenio ad alia decem, tu dicis te nihil teneri ſoluere de illis x. quia ſoluiſti decem, quæ te tangunt oppoſito bñficio diuiſionis, nam ſi prius egiſſem, & tu oppoſuiſſes bñficium, nõ compellebaris ſoluere, niſi x. ergo ex quo prius ſoluiſti, non vr̃ ꝙ tenearis vltra ſoluere. Iuriſconſ. dicit, ꝙ de rigore illud ſolum uenit diuidendũ, quod reperitur eſſe debitum tp̃e quo agitur, & ſic vr̃ ꝙ cum decem reperiantur debita illa debeant diuidi, ut tenearis in v. & fideiuſſor in aliis quinq;, nam ſi totum ſoluiſſes non poſſes repetere, & ſic prodeſſet confideiuſſori, ut ſ. eo. l. ſi teſtõ. §. ſi duo. ergo ſi ſoluiſti partem dẽt confideiuſſori prodeſſe, ut illa non ueniat in diuiſione, & cõtributione, ſed dũtaxat altera pars de æquitate. tñ determinat ꝯrium, ꝙ non tenearis ſoluere aliquid de illis x. & ꝙ videaris ſoluiſſe x. pro parte tua, & perinde tibi proſit ac ſi poſt exceptionem propoſitam, & diuiſionem factam ſoluiſſes, quod eſt ſingulare, & ſic licèt ſolutio totius debiti ẽt per errorem facta ab uno proſit alteri, q̃a nihil reſtat ſoluendum, & nihil eſt diuidendum, ſolutio tñ partis nõ prodeſt alteri, ſed duntaxat ſoluenti, vt videat̃ ſoluiſſe ac ſi actio eſſet diuiſa. ¶Sed ꝯ illum text. opponitur fortiter, & vr̃, ꝙ etiam de rigore idem, quia eo ipſo, ꝙ ſoluit partem, vr̃ actio diuiſa, quia creditor ur̃ ſibi tacitè pactum feciſſe de non conueniendo ipſum in altera parte, per l. ſi creditores. C. de pact. ergo nec de rigore ꝑ ꝑ tacitum pactum poteſt ipſum vltra conuenire. Sol. ſ̃m Oldr. quem Bar. ſequitur, ibi loquitur in plurib. reis debendi, qui hoc iure non habebant bñficium diuiſionis, vnde creditor non compellabatur recipere partem, recipiendo ergo ſponte, vr̃ actionem diuiſiſſe, hic loquitur in duobus fideiuſſorib. qui habebant bñficium epiſtolę, & ambo erant ſoluendo, unde creditor tenebatur, & poterat compelli recipere partem ab vno, ẽt per modum actionis. vt ſ. eod. l. ſi contendat. vñ recipiendo partem ex neceſſitate non vr̃ actionẽ diuiſiſſe, quia nemo in neceſſitatibus exiſtit liberalis. ut l. rem legatam. de adimen. lega. ſ̃m Ange. ꝙ ibi loquitur, qñ ſoluens dixit, ſoluo pro parte mea, quo caſu ſiue ſint duo rei debendi, ſiue ſint fideiuſſores, creditor ſic accipiẽdo vr̃ actionem diuidere, & pactũ facere ſoluenti de non petendo plus per illam l. quæ licet loquitur in duob. reis locum haberet in fideiuſſoribus, ſed ſi ſoluat ſimpliciter, tunc tene diſtinctionem Bar. & Oldr. vt diſtinguat̃ inter reos debendi, & fideiuſſores hoc iure, ſed hodie quia plures rei debẽdi hñt locum diuiſionis ex noua conſtitutione, idem eſſet quod in fideiuſſoribus, ut recipiendo partem non uideatur feciſſe pcm̃ de non petendo plus. & ſic de rigore poſſet conueniri ad alterã partem, & illa tantum dẽret diuidi, ſed de æquitate nõ, ut hic. Iſta opi. in primo caſu fuit Iaco. de Are. q̃ Bart. hic reprehendit per iſtum tex. dum dicit. {ſuo nõie, vel rei promittendi.} & ſic non vr̃ fienda illa dr̃ia, ſed certè aliud eſt dicere ſoluo pro parte mea, quo caſu creditor recipiendo vr̃ diuidere, ut in l. ꝯria. aliud ſoluo ꝓ mea obligatione, vt hic, non placet reprehenſio Bart. ¶ Sed adhuc op. ꝙ de ęquitate pars ſoluta non veniat in contributione per l. reos. C. eo. Sol. hic loquitur in ſoluente, ibi loquitur in non ſoluẽte, ſed conuento, ſi enim vnus conueniatur pro parte, ſi non ſequat̃ ſolutio, non cenſet̃ actio diuiſa, ſed electio facta, & iſta electio non præiudicat creditori, ẽt de æquitate, quominus ſi ille reperiat̃ non ſoluendo, poterit ẽt pro illa parte recurſum hẽre ꝯ alterum. diuiſio ergo præiudicat, non aũt electio. qñ aũt dicat̃ facta diuiſio, dic vt ſ. dixi. & ẽt cenſetur fieri in alio caſu, qñ creditor quemlibet cõueniret pro parte, & ſic ſi alter ipſorum reperiret̃ non ſoluendo, poſſet pro parte illius recurrere ꝯ alterum, qui videtur feciſſe pactum de non petendo per ſolam conuentionem, ſ̃m Bar. hic. Cætera uide hic per eum.

1 *Fideiuſſores diuerſarum perſonarum, etiam ad idem obligatorum inter ſe habent beneficium diuiſionis.*

2 *Sicut creditor poteſt diuidere actionem inter plures reos debendi conueniẽdo quemlibet pro parte, & inter fideiuſſores eorum.*

1 §. Duo rei. †Fideiuſſores diuerſarum perſonarum, ẽt ad idem obligatarum inter ſe habent bñficium diuiſionis. h.d. ſ. eod. l. ſi a Titio. & ibi ponitur ratio, quia non ſunt confideiuſſores hodie, ſed ex perſona principalium exiſtentium ſoluendo haberent bñficium diuiſionis, non ex epiſtola diui Adriani, ſed ex noua conſtitutione, ſ̃m Dy. ut etiam ibi tetigi. In tex. ibi, qui pro ſingulis. dic. i. inter plures qui fideiuſſerũt pro uno, q̃a illi ſunt confideiuſſores, ẽt ſi diuerſis temporibus. vt ſ. eod. l. Titius. ¶Sed quid ſi plures fideiuſſerunt pro pluribus ad idem obligatis? dic ꝙ ſunt confideiuſſores ſicut ſi pro uno ſ̃m Dy. qui allegat ad
2 hoc l. ſi duo. in prin. de admi. tut. ¶†In tex. ibi non magis. Nota ꝙ ſicut creditor poteſt diuidere actionem inter plures reos debendi conueniendo quemlibet pro parte, vt ſ. de duo. reis. l. 3. §. fin. ita & inter fideiuſſores eorum, ut hic.

§. Creditor. Creditor poteſt ꝯuenire fideiuſſorem omiſſo principali, & ẽt pignore. h. d. hodie ſecus, vt in Auth. de fideiuſ. §. i. vbi prius debet excuti principalis, & iõ ſi haberet pignus ſufficiens non poſſet conuenire fideiuſſorem, dicit tñ Dy. quem ſequitur Bar. ꝙ ſi non poſſet pignus commodè vendi, adhuc haberet locum iſte §, quod dictũ reputo ſingulare, quia per hoc limitat̃ illa Auth. vt ſi facta excuſſione reperiant bona immobilia ipſius principalis ſufficientia: ſi tñ non pñt commode vẽdi, & creditori debetur pecuniam, perinde poterit

conue-

conueniri fideiuſſor ac ſi non reperirētur bona, quod perpetuo tene menti, quia neſcio alibi iſtud dictum.

§. **Cum inter.** Si poſt diuiſionē factam alter ex fideiuſſorib. efficiatꝰ non ſoluendo, periculum pertinet ad creditorē. h. d. ſed ꝯ de l. ſi plures. in fi. prin. ſ. e. Sol. ibi fideiuſſerat ſub ꝯdōne, vel in diem ille qui factus eſt poſt diuiſionē non ſoluendo, & ea pendente factus eſt, vñ nō eſt, ꝙ imputetꝰ creditori quare ipſum non conuenit, quia non poterat, hic vero purè, & potuit ipſum ꝯuenire, vñ ſibi imputatꝰ, vt ſ. eo. l. ſi fideiuſſores & ideo uīr dicendum, ꝙ ēt hoc caſu bñ purè, ſi tñ non pt creditori imputari, qa ſtatim facta diuiſione factus eſt non ſoluendo anteq̄ haberet commoditatem conueniendi, eſſet idē quod ibi. ¶Item op. de l. inter fideiuſſores. ſ. eo. Sol. ibi ante factam diuiſionem per iudicē, hic poſt. ecce caſum, dr̄ hic, ꝙ creditor egit cōtra vnum ex fideiuſſorib. inſolidum, &c. ¶In tex. ibi, {poſt lit. cōte. vr̄ dicere tex. ꝙ iſta exceptio debet opponi ante lit. cōt. ſed fateor, ꝙ pōt opponi, & ſic in vim dilatoriæ, & non cogetur fideiuſſor ꝯuentus lit. ꝯteſt. niſi ſuper parte debiti facta pronunciatione per iudicē, vt non poſſit in plus ꝯueniri, & tunc ſtatim facta eſt diuiſio, & ita intelligo iſtum tex. ¶Pōt ēt opponi poſt lit. cōt. ſup toto debito in vim peremptoriæ, & tunc operatꝰ, vt licèt ſit ꝯuentus inſolidum, & ſuper ſolido fuerit lis ꝯte. non tñ fiet condemnatio, niſi pro parte, & valet, licèt de alia parte nō fuerit abſolutus, vt dixi in l. ſi plures. & tunc ēt ſi poſt lit. ꝯte. ante tñ ſñiam eſſet effectus alter non ſoluendo, ꝯdemnaretꝰ ille ꝯuētus inſolidū, poſito ēt ꝙ oppoſuiſſet exceptionem, ꝙ actio adhuc non eſſet diuiſa quouſq; ꝑ iudicem non ſit pronunciatū. & pro hoc). l. proxi. §. inter fideiuſſores. vbi no. diffinitiua ſñia, & hic not. ꝯte. ¶In text ibi. {nec auxilio defendetꝰ ætatis actor.} ſubaudi minor, quia non dr̄ læſus ſui fragilitate acquieſcere diuiſioni, ſicut quilibet maior.

§. **Bonis damnati.** Bñficium diuiſionis pōt opponi ēt ꝯ fiſcum, qui per ꝯfiſcationē ſucceſſit fideiuſſori, ſicut ꝯ hrdē illius. & ſic patet ꝙ creditor pt fiſcum ꝯuenire in quem tranſeunt bona cū onere creditorū, vt l. tutoris. C. ad l. Iul. de vi. hoc in creditis, vel debitis puris, conditionalia vero nō tranſeunt, vt). ti. j. l. quoties. in fi. quod eſt ſingulare & in hoc eſt drīa inter fiſcum & hrdē, in quem trāſeunt actiones paſſiuæ condōnales, ut Inſti. de verb. ob. §. ſi ex condōnali. & iō dicimus, ꝙ fiſcus non eſt propriè hæres, ſed vlis ſucceſſor, vt ēt tangit hic gl. q̄ ita declara ut dixi. caſus eſt iſte. ¶In text. ibi. {damnati.} ſ. de crimine capitali, non de debito, in quo fideiuſſerat, & ita ꝓcedit caſus quem ſ. poſui. quidam vero intelligunt, ꝙ erat damnatus de illo debito, & tunc eſſet hic caſus, ꝙ bñficium diuiſionis poterit opponi ēt poſt ſñiam diffinitiuam in executione eius, ſicut bñficium excuſſionis, vt ſ. eo. l. ſi fideiuſſores. §. fi. cuius ꝯrium tenet ibi gl. per l. fideiuſſor. C. e. & illa vera, quia eſt exceptio peremptoria, & ſic vſq; ad ſñiam pōt opponi, & nō vltra, vt l. peremptorias. C. ſen. reſci. non poſ. quia impugnaret ſñiam latam in toto, nō ſic impugnat exceptio cedendarum. iō iſta lect. non eſt vera. ¶Item gl. q̄ eſt hic, dicit vnum verbū in quo reprehenditur. ſ. ꝙ iſte fideiuſſor damnatur de crimine, & ꝯfiſcatur, ſi ſupereſt, pōt conueniri, & ꝯdēnari, quod eſt falſum, cum per ꝯfiſcationē iam ſit exemptus ab oī obligatione tam ciuili, q̄ nāli, & tranſlata ſunt in fiſcū, vt ſ. eo. l. ſi debitori deportato. & ibi no. in glo. dēt ergo conueniri fiſcus pro obligatione præterita ante confiſcationem.

LEX LIII.

2 *Perditio pignoris contingens ſine culpa creditoris ei non nocet, ſed debitori, & eius fideiuſſori.*

2 *Reſidui appellatione, an contineatur totum.*

1 **AMiſſi.** †Perditio pignoris cōtingens ſine culpa creditoris ei non nocet, ſed debitori, & eius fideiuſſori. h. d. intellige, ꝙ eis non nocet, non vt in plus, vel aliter teneantꝰ q̄ prius, ſed qa pñt effectualiter ꝯueniri, & ipſi non pñt excipere ꝯ agentem de perditione pignoris, nec obijcere compenſationē de exceptione eius, cum ad illam non teneatꝰ, ſecus ſi eius culpa perditū eſſet. ar. l. diuortio. §. ſi

2 fundū. ſol. mat. cum ibi no. caſus eſt iſte. †No. in fin. ibi. {ēt totum.} no. iſtum tex. cum quo concor. l. 2. C. de hære. inſt. vbi appellatione reſidui totum comprehenditur.

§. **Inter fideiuſſores.** Damnū ꝯtingens pupillo culpa tutoris recuperat ab illo per actionē tutelæ, ſed ſi ſine eius culpa, recuperat per reſtōnem in integrū aduerſus aduerſariū eius, ſi læſus eſt. h. d. ecce caſum. ¶In tex. ibi. {actione diuiſa} ſ. inter ꝯfideiuſſores qui erant ſoluendo, & ſic pupillus non eſt læſus, quia vſus eſt iure cōi, vt ſ. l. ꝓxi. §. pe. vñ non pōt petere reſtōnem ex priuilegio ætatis. vt ibi dr̄. ſ. aduerſus ꝯfideiuſſorē, qui ſoluendo eſt; agat ergo ꝯ tutorē, q neglexit alium ꝯfideiuſſorē cōuenire, vel exigere cum potuerit. Sed quid ſi tutor non fuit in negligentia, & ſic ab eo non pōt recuperare? Rñ. adhuc puto idem, ſi alius commodè potuiſſet exigere, quia iſte caſus potius dēt nocere pupillo, q̄ alteri ꝯfideiuſſori, ſed ſi nullos potuiſſet exigere, quia ſtatim actione diuiſa effectus eſt alter non ſoluendo, dic vt dixi in d. §. penul. ſed in ſeq. caſu pupillus fuit læſus, quia actio fuit diuiſa iniuria iudicis, vel ēt negligentia tutoris non allegantis confideiuſſorem non eſſe ſoluendo, & ſic diuidi non debere, iō reſtituitꝰ, vt agere poſſit ꝯ illum, qui reperitꝰ ſoluendo in totū, ēt pro parte illius, qui eſt non ſoluendo, & datꝰ iſta reſtō aduerſus abſolutionem, quia ille qui eſt hodie ſoluēdo, fuit pro parte condemnatus & pro parte abſolutus, cum abſolui nō debuerit. hic non ſunt alia.

§. **Fideiuſſores.** Fideiuſſores dati ab inquilino, vel colono tenentꝰ ēt ad æſtimationē iſtrorū prædij, ſi perdantꝰ. h. d. no. videbatur eos non teneri, niſi ad penſionē, quaſi de illa tñ cenſeantꝰ ſenſiſſe partes, ſed certè cū ex nā locationis veniant q̄dam inſtrā, vt l. ſed addes. ſ. loca. cenſetꝰ fideiuſſor in oēm caſum prouenientem ex nā ꝯctus ſe obligaſſe. & ita innuit iſte tex. vñ vr̄, ꝙ ſi dñs conceſſit aliqua inſtrā, q̄ non veniebant ex nā ꝯctus, ad illa non cenſeatꝰ fideiuſſor ſe obligaſſe. ar.). eo. l. ſi pignore. & hoc innuit tex. dum dicit. {cum ea quoq;} exponendo {cū} i. qñ. ¶In tex. ibi datos. gl. intel. l. ſimpliciter. & ſic in oēm caſum prouenientē ex nā ꝯctus cenſetur ſe obligaſſe, vt). e. l. ſi quis pro eo. §. ſi nummos. & l. ſi poſtea. rem pup. ſal. fo. & l. quæro. ſ. loc. ſecus ſi pro penſione tñ. ¶In tex. ibi inſtrorum. dic. nam inſtrā prædij dñr dotes prædiorum, ut l. 2. §. dotis. de fun. inſtru. alii intelligunt proprie, ꝙ iſta prædia locata erant dotalia, ſed melior, & vtilior eſt præcedens intellectus.

§. **Plures eiuſdem.** Electio vnius ex plurib. obligatis ad idem debitū, & ēt abſolutoria eius alteri non prodeſt. h. d. concor. l. fi. C. de fideiuſſor. ſed ſola exactio ab vno facta. Caſus eſt iſte. &c. ¶In tex. ibi. {mandatores.} ſubaudi, uel fideiuſſores. & item in alijs obligatis ad idē debitum. l. decem. de verb. obl. & ſ. eo. ti. l. ſi mandato meo. In tex. ibi. {abſolutione quoq; ſequuta.} dic, ꝙ Bar. intelligit iſtum tex. de abſolutoria data, quia actor non probauit, uel quia ille non fideiuſſerat, ſed ſi eſſet lata ex eo, quia principale debitum non fuerat ꝯctū, cui acceſſerant, tūc dicit eam prodeſſe alijs, ſicut iurm vnius ex mandatorib. vel fideiuſſorib. prodeſſet alijs ſi eſſet reale ſup debito principali, vt l. duob. §. fideiuſſore. & l. fi. de iureiur. & idem ēt no. in l. ex duob. ſ. de duob. reis. ſed miror, quia ipſe idem tenet ꝯrium in d. l. fi. de iureiur. & l. adulter. §. ſi eo tꝑe. de adult. ꝙ aliud ſit in iurō, qd̄ deferꝰ ex voluntate partis, aliud in ſñia quæ fertur ꝯ partis voluntatem, q̄ magis reſtringitꝰ, vt qualitercunq; lata ſit abſolutoria, non præiudicet creditori, niſi ꝯ illum pro quo lata eſt per titulum res inter alios acta. & ita diſputando tenuit Richard. Malū. ēt in criminali, ut abſoluto principali malefactore, non propterea videatur abſolutus mandans, vel alius acceſſorius, ſicut abſoluto adultero non cenſetur abſoluta adultera, & tñ alter ſine altero nō potuerunt delictum committere. & hæc vera.

LEX LIIII.

1 *Licèt bona principalis debitoris ſint confiſcata facto creditoris, non tamē prohibetur creditor fideiuſſorem conuenire.*

2 *Si duæ familiæ fecerunt inuicem pacem, & promiſerunt ſe inuicem non offendere ſub pœna, & dederunt fideiuſſores, poſtea aliqui de vna familia interfecerunt aliquos de alia familia, & illi de familia offenſa accuſauerunt occiſores, & fecerunt eos decapitari, & bona confiſcari, an poſtea poſſit peti pœna a fideiuſſoribus.*

1 **CApitis rei.** †Licet bona principalis debitoris ſint ꝯfiſcata facto creditoris, non tñ prohibetꝰ creditor fideiuſſorē conuenire. h. d. videbatur ꝯriū, quia creditor tenetur cedere fideiuſſori quem ꝯuenit actione ꝯ principalem, & ꝯ fideiuſſores: vt ſ. eo. l. fideiuſſorib. & l. cum is, ſed nunc facto ſuo accidit, ꝙ cedere non pt cum per ꝯfiſcationē principalis debitor ſit ab eo liberatus, vt ſ. e. l. ſi debitori deportato. & l. fi. de duob. reis. ergo pōt repelli per exceptionem cedendarum, vt). de ſol. l. Stichum. §. pe. ſed certè licet principalis ſit liberatus, actio tñ creditoris non eſt extincta, ſed trāſiuit in fiſcum, & ꝯ fiſcum poterit cedere, ad quod ſ. e. l. inter eos. §. fi. ecce caſum. ¶In tex. ibi. {circa vllam præſcriptionē} i. qa non poterit obijcere creditori, ꝙ eius facto accidit quominus ſi ſibi ſoluerent, poſſint recuperare a principali, cuius oīa bñficia ſunt ꝯfiſcata, & ēt accidit eius facto, vt creditor non poſſit cedere actionem, ꝯ n. ipſum principalē confiſcatum exceptiones nihil valent, nec proſunt iſtæ fideiuſſori, qa poteſt recuperare a fiſco, & actio

2 poteſt ei mandari ꝯ fiſcum, & ꝑ illum tex. determinat Dy. † qōnē de facto, cum duæ familiæ feciſſent inuicē pacē, & ꝓmiſerunt ſe inuicē non offendere ſub pœna, & dederunt fideiuſſores, poſtea aliqui de vna familia interfecerunt quoſdā de alia familia, illi de familia offenſa accuſauerunt occiſores, & fecerunt eos decapitari, & bona ꝯfiſcari, poſtea petebant pœnā a fideiuſſorib. ipſi dicebāt ſe liberatos ꝑ confiſcationē. arg. ſ. eo. l. ſi debitori. ſed illa loquitur de fideiuſſorib. intercedentib. pro ꝯfiſcato poſt cōfiſcationē, nos

loqui-

loquimur de illis qui interceſſerunt añ ꝯfiſcationẽ.Item pro eis faciebat tex.in l.in fraudẽ.§.ſi principalis.ſ͛m vnã lec.).de iure fiſ.ſed dic,ꝙ ibi loquit̃ de fideiuſſorib.datis a ꝯfiſcato ipſi fiſco . nã illi,bñ liberant̃,ſicut qñ creditor ſuccedit debitori,vt s̈.eo.l.hr̃s a debitore.§.ꝙ ſi ſtipulator.quia vr̃ ſuccedere vł̃r per cõfiſcationẽ.vt ẽt tetigi in d.l.ſi debitori.Itẽ facit pro fideiuſſorib.exceptio,q̃ incipit ꝯpetere principali debitori,ſi concernit debitũ,tranſit in fideiuſſorẽ,vt in l.exceptiones.§.rei aũt.de exce.ſed huic ꝯfiſcato incipit ꝯpetere exceptio ꝑꝑ confiſcationẽ,q̃a liberat̃,ſed rñde ꝯ̃rium procedere in alijs exceptionib.incipientib.cõpetere ꝑꝑ mutationem ſtatus,qm̃ illæ elidunt obł̃onem,& actionẽ,& aliqñ tollunt obł̃onem,ſed illa q̃ incipit competere ꝑꝑ mutationẽ ſtatus, non elidit, nec tollit actionẽ,vel obł̃onẽ,ſed eas transfert de ꝑſona ꝯdemnata in ipſum fiſcũ,iõ fideiuſſores non liberant̃, ſed ubi primo tenebant̃ pro ꝯfiſcato,nunc tenent̃ pro fiſco,tanq̃ eius ſucceſſore , & ita no.in l.j.C.eo.concludit̃ ergo dictos fideiuſſores poſſe conueniri ad pęnã, & ita fuit terminatũ Bononiæ per hanc l. in q. Mutinenſi.Sufficit.Item facit pro fideiuſſorib.ꝙ liberent̃.l.qui deceſſerit.qui ſatiſ.cog.& l.ſed & ſi quis.in prin.ſi quis cau.ſed dic, ꝙ loq̃t in fideiuſſore de iudicio ſiſti,qui liberat̃ per deportationem illius, qui ſiſtendus eſt,quia non põt amodo ſiſti, ſi tñ prius non fuerat in mora,cũ requirat̃ pñtia perſonæ,& hic interuenire nõ p̃t , nos loquimur de fideiuſſore,qui promiſit dare,vel ſoluere pœnã, qđ facere poteſt reo deportato.

LEX LV.

SI in pignore. Fideiuſſor ꝯ̃ctus non tenetur ad intereſſe prouenieꝰ ex deceptione, de qua non fuit cogitatum.h.d.Hic non ſunt alia.

LEX LVI.

SI ita ſtipulatus. Quando uerba ſunt apta ad infinitatẽ, toleratur infinitas. h.d. & ad hoc allẽ.qñ aũt infinitas ſit uitanda,& qñ tolerãda.no. in l.ſi finita.in prin.de dam.infec.Ecce caſum.&c.

LEX LVII.

1 *Si alius quàm libertus iurat præſtare operas,non poteſt huic iuramento accedere fideiuſſor.*

2 *In promiſſione facti,an poſſit accedere fideiuſſor.*

3 *Ex iuramento de futuro informiter præſtito,id eſt nullo præcedente contractu,uel promiſſione,an oriatur actio uel obligatio.*

4 *Quid ſi præcedit contractus,uel promiſſio? & an ualidat contractus nullos.& num.5.*

5 *An tranſeat ad hæredem iurantis .*

6 *Quando contractus firmatur iuramento,qui de ſui natura nõ eſt illicitus nec reſpectu creditoris,nec reſpectu debitoris , non poteſt peti abſolutio a iuramento,nec debet concedi.*

7 *Statutũ ꝙ mulier,uel minor non poſſit ſe obligare, uel alienare ſine certa ſolennitate,& mulier uel minor alienauit,uel ſe obligauit cum iuramẽto non ſeruata ſolennitate ſtatuti,an cogatur ad ipſius obſeruantiam .*

8 *Quid ſi ſtatutum expreſſe dicat de iuramento, ꝙ non ualeat cõtractus ẽt iuramento uallatus,an tunc tenebitur ſeruare iuramentum .*

1 SI quis pro eo. †Si alius q̃ libertus iurat ꝑ̃ſtare operas, non põt huic iur̃o accedere fideiuſſor.h d.Et rõ eſt, quia ſi alia promiſſio non præcedit ex tali iur̃o, quod dr̃ informiter preſtitum,orit̃ obł̃o ẽt naturalis,non.n.vr̃ aliquid promittere parti,ſed Deo cui iurat,vñ ſi teneret fideiuſſio,ipſe eẽt obligatꝰ Deo, & fideiuſſor parti,& hoc eſſe nõ põt,vt s̈.eo.l.fideiuſſor obligari. in prin.ſed qñ eſt libertus,& iurat patrono, tunc iur̃m hẽt vim ꝓmiſſionis factæ parti,& oritur actio,q̃a talis promiſſio ẽt ſtipł̃one non uallata veſtitur iur̃o.l.auxilio.& l.iuriſ.in prin.s̈.de ope.lib.& hoc de iure ciuili,licet aũt in alio q̃ in liberto non habeat uim promiſſionis factæ parti,non producat aliquam obł̃onem, ut dixi,attñ ſi non ſeruat iur̃m,extra ordinem caſtigat̃ perſonaliter ꝑꝑ cõtemptũ diuini numinis,ut l.ſi duo patroni. in fi.de iureiur. non tñ vr̃, ꝙ poſſit cõpelli ad eius obſeruantiã , ẽt officio iudicis nobili , quia ſi poſſet compelli,poſſet ẽt fideiuſſor accedere, cũ accedere poterit ẽt iudicis officio,ut dixi in l.j.s̈.eod.cuius ꝯ̃rium hic dr̃, de iure aũt canonico ſi põt ſeruari ſine interitu ſalutis æternæ, cogit̃ obſeruare,vt in ca.cum contingat.de iureiuran.& c.2.de pac.in 6. ¶Sed q̃ro,quo iure,an officio iudicis,an iure actionis ? Inn. tenet primam partẽ,per rõnem q̃ s̈.dixi,q̃a ñ obligat ſe parti,ſed Deo , ut ipſe no.in ca.innotuit. de iud.Alij ꝯ̃,ꝙ iure actionis,q̃a cum ius canonicum dicat ipſum compelli ad obſeruandũ,vr̃ actionem inducere & exceptionẽ,ut in l.ſtatus.de acq rer.dom.& no.in auth. ſacr̃a.in gl.ſuper uer.cuſtodiantur.C.ſi aduer.vend.& erit condõ ex canone,non actio oriẽs ex ꝯ̃ctu,ſed ex canone ꝑꝑ iur̃m, ſicut condõ ex l.datur interdum ꝑꝑ pactum,non ex pacto , vt l.ſi quis argentum.C.de don.& iſtã partem tenet hic Barto.Venio ad caſum,& non miremini ſi dixi iſta præambula,quia iſta dabunt vobis intelligi iſtã l.

2 ¶†In prin.iſtius l.ueniunt examinandi tres articuli, quorum vnum examinat gl.q̃ eſt hic,uidelicet an in promiſſione facti poſſit accedere fideiuſſor,& dubiũ facit,ꝙ non,ar.a ſufficienti partium enumeratione,q̃a quocunq; mõ fideiuſſor ſe obliget,vr̃ non valere ꝑꝑ ea,q̃ hic tangit gl.nam in obł̃onib.dandi clarum eſt,ꝙ fideiuſſor põt dare illud idem, ad qđ eſt obligatus principalis,quia illud non uerificaret̃ ex perſona dantium, imo a quocunq; fiat datio,res data eſt eadẽ, ſed in obł̃one facti non eſt ſic, quia factum hoĩs prouenit ab actu eius,& actus eſt perſonalis, & ſicut actus vnius non eſt actus alterius,ita & factum unius,nõ eſt factum alterius.Br̃ de iſto artic.tangitur in l.nemo.s̈.de duob.reis. & in l.cum filius.§.j.de ver.obl.Br̃ recolligendo , q̃ tanguntur hic ꝑ Barto.poſt alios,dic,ꝙ põt accedere quatuor modis.Primo qñ ſimpliciter dicit,fideiubeo pro tali,quia cenſet̃ promiſiſſe eo mõ quo melius fieri põt,qđ patebit ex ſeq.argu.l.cum oñdimus.in fi. de fideiuſ.tu.Scđs caſus eſt qñ promitteret intereſſe ſi principalis non faceret,vt eſt caſus s̈.eod.l.ſtipulatus es opus.& hoc ẽt voluit gl.hic in fi.nec ur̃ promittere rẽ diuerſam, nam ẽt principalis vr̃ tacitè promittere intereſſe,ſi non facit,vt l.ſtipulationes non diuidũtur.§.Celſus.de uer.obl. Tertius caſus eſt,qñ promitteret illud factũ,qđ promiſit principalis,non tñ habendo reſpectum ad illud , qđ erat explicandum ꝑ principalẽ,ſed ad illud, quod erat explicãdum ꝑ ipſum fideiuſſorẽ,dum tñ ſint eiuſdem peritiæ , quia licèt re uera ſint facta diuerſa,attñ reputatur idẽ factũ ꝑꝑ duo.ſ. oĩmodã peritiam,& q̃a ita vr̃ actũ inter partes,ꝙ factum huius, habeat̃ pro facto alterius,poſtq̃ creditor recepit duos,q̃ ſe obligant, ſiue ut principalis,ut l.nemo.de duo.re.ſiue vnus , vt principalis,alter, ut fideiuſſor,vt in caſu nr̃o. Quartus caſus eſt , qñ promitteret ſe facturũ,& curaturum,ꝙ principalis faceret.licet.n.videat̃ ꝓmittere factum diuerſum ab eo,qđ promiſit principalis,attñ,quia factũ ſuum ordinat̃ ad factum ipſius principalis,non reputat̃ diuerſum ut no.d.l.cũ filius.§.j.ſi uero diceret,promitto, ꝙ talis faciet illud , quod facere promiſit ſine dolo,nõ ualeret fideiuſſio ꝑꝑ defectũ formæ promittendi,qm̃ ẽt fideiubendo non poteſt quis ꝓmittere factum alienũ,vt eſt caſus).e.l.ſicut reus.licèt gl. illam non allेget.

3 ¶†Secundus art.eſt ille,de quo tetigi in princi. vtrum ex iur̃o de futuro informiter præſtito.i.nullo p̃cedente ꝯ̃ctu , vel promiſſione,vt cũ quis iurat ſe aliquid facturum, vel daturũ oriat̃ actio, uel obł̃o.nam iſtud appellat̃ per Doc.iur̃m promiſſoriũ,vel inductoriũ,qm̃ hẽt ſil̃itudinem cum promiſſione , & tẽdit ad obł̃onẽ inducendam,ſed an inducat,eſt q.& de hoc dic,vt s̈.in princi.dixi.

4 ¶†Tertius art.eſt,q̃d iuris ſi præcedit ꝯ̃ctus,vel promiſſio,& quis iurauit obſeruare eam,& ꝯ̃ non venire , & iſtud Doct. appellant iur̃m confirmatorium.¶Eſt ergo qõ,an confirmet & validet ꝯ̃ctus nullos,vel qui pñt reſcindi.& iſte articulus quotidie eſt in frequenti vſu,de quo non loquitur iſte tex.& in eo varietas eſt inter ius ciuile & canonicũ.Eſt ẽt aliud iur̃m, quod appellat̃ deciſoriũ , & p̃ſtatur ſuper eo,quod eſt de præterito , p̃cedentia vero ſuper eo,quod eſt de futuro.de iſto dic,vt in tit.de iureiur. qm̃ producit actionẽ in factum,& ẽt exceptionem.ut l.actori.C.de iureiu.& nihil ad propoſitum noſtrum.In confirmatorio ergo debes ſcire, ꝙ de iure ciuili tria fuerunt tp̃a.ſ.ius digeſtorum & ẽt C. antiqui & ſ͛m illud ſi ꝯ̃ctus erat inualidus,vel poterat inualidari, tale iur̃m nõ reddebat ipſum validum,nec ẽt remouebat remedium inualidandi,q̃a cum ſit acceſſorium,non videbat̃ rõnabile, ꝙ per ip̃m ꝯfirmaretur principale,immo non ualente principali,nec ẽt acceſſorium.& ita eſt caſus in l.non dubium.C.de legi. & in l.Iuriſgentium.§.fin.de pact.& l.ſi quis inquilinos.§.j.de leg.j.& hoc ſi actus non ualebant,ut ferebat̃,nec alio mõ ualerẽt,iur̃um operabatur,

a vt valeret eo mõ,quo valere põt ,[a] vt l. cum pater.§.filius matrẽ. de leg.2. Secũdum fuit tp̃s de iure.C.modernioris ,& hoc iure reperit̃ auctus effectus iur̃i, q̃a ſi ꝯ̃ctus erat ualidus , ſed poterat inualidari priuilegio minoris per reſtõnẽ in inte.tale iur̃m remouebat talem modũ impugnandi,vt l.j.C.ſi aduer.ven.ſi aũt erat nullus,vel alio mõ poterat impugnari,& non reperiebatur hoc cautũ,& ſic erat ſtandũ iuri ueteri.d.l.non dubium.Tertiũ fuit ius Authenticorũ,de quo in auth.ſacr̃a. ibi poſita. & hoc iure adhuc auctus eſt effectus iur̃i,ut ẽt ſi ꝯ̃ctus ſit nullus,ſi tñ hæc nullitas proueniebat ex priuilegio ętatis,puta venditio rei immobilis minoris ſine decreto,ꝯfirmat̃ iur̃o per illam auth. q̃ gñaliter loquitur, dũ modo ſit maior pupillo,& hoc addit l.C.ſ͛m intelle.Mar. qui cõiter tenet̃,licèt Bal.dixerit ꝯ̃rium,ut ibi no.ſi aũt nullitas aliunde ꝓueniebat,q̃ ex priuilegio ætatis,non reperitur de iure ciuili , ꝙ per iur̃um tollatur.Superuenit ius canonicum, quod vult indiſtinctè iur̃m ſeruari quatuor concurrentibus, primo,ꝙ poſſit ſeruari ſine peccato ipſius iurantis,ſecundo,ꝙ non ſit cõtra publicam vtilitatem principaliter,tertio,ꝙ non ſit ꝯ̃ bonos mores, quarto , ꝙ non tendat in præiudicium tertij , quibus concurrentibus iur̃um eſt obſeruandum,& etiam ad obſeruantiam poteſt iurans compelli

ADDITIO.

a ¶Valere poteſt.Adde Ale.conſ.47.& habet etiam iur̃m vim clauſulæ codicillaris,vt voluit Bar.in l.ſi.C.de fide.lib.

pelli tam per iudicem ſecularem,q̄ eccleſiaſticum, ut in c.ſi de fo.
comp.lib.6.& in c.ſi.de excep. & ultra hoc ēt confirmat ꝯctum,
quia de nullo facit aliquem, quaſi cum iur̃o liceat ꝯhere. & ſic ll.
annullantes intelliguntur,qñ ꝯxit ſine iur̃o,ſed qñ ꝯxit cum iur̃o,
5 ceſſant iſtæ ll.†Ex hoc ſequitur, ꝙ effectus talis iur̃i tranſit ad hæ-
redem iurantis,ſicut effectus ꝯctus,non tñ quantum ad periuriũ,
a quia quantum ad hoc eſt perſonale.[a] non enim hæres incurreret
periculum,ſi veniret ꝯ iur̃m defuncti, licèt defunctus incurreret,
vt in c.ueritatis.de iureiur per Inn.ad quod vide quod not.Bal.in
l.fi.C.de pac.altero āt illorum deficiente,ēt de iure canonico, nec
eſt ſeruandum,nec confirmat ꝯctus,& ideo nõ eſt neceſſaria ab-
ſolutio fienda per epm̃,immo ēt Iudex ſecularis poteſt declarare
iur̃m illud eſſe nullum,ut no.Bal.in l.j.& l.ne patronus.C.de oper.
lib.Tu dic,ꝙ ſi hoc vertatur in dubium, declaratio non pertinet
ad iudicem ſecularem, immo tanq̄ ſpecialis articulus, remittit ad
curiam eccleſiaſticam,ut l.oĩ nouatione.C.de ſacroſ.eccle. & qđ
no.Bal.in l.j.in fi.C.de iureiur.de primo, qñ non poſſet obſeruari,
ſine peccato iurantis,patet in c.cum contingat.de iureiuran. ideo
ſi mulier primo iuraret non conſentire in alienationem rei dota-
lis,poſtea conſentit,& iurat non uenire ꝯ, hoc ſ̃m non ualet,[b] qa
non poſſet ſeruari ſine peccato periurij,vt no.in c. licèt mulieres.
de iureiur.lib.vj.de ſecundo patet in c.ſi diligenti.de for.comp. &
ideo pactum de prorogando inſtantiam non uallatur iur̃o, quia
ꝯ publicam vtilitatem, pro qua fuit limitatum tempus inſtantiæ,
ut l.properandum.C.de iudic.de tertio, qñ eſt ꝯ bonos mores hr̃
in c.non eſt obligatorium.de reg.iu.lib.6.ideo pactum,per quod
tollitur libera facultas teſtandi nõ firmatur iur̃o etiam de iure ca
nonico,per l.ſtipulatione hoc modo.de uerb.obl. Et eodem mo
do ur̃ de donatione facta inter coniuges,quia reprobatur ꝓpter
malos mores,vt l.j.ij.& 3.de dona.inter uirum,& uxo.ita ur̃ ibi te
nere Bar.licèt hic in fi.uideatur tenere ꝯrium.de quarto, qñ tēdit
in præiudicium tertij,hr̃ in c.2.de pact.lib.6. & ideo conuentio fa
cta ꝯ diſpoſitionem l.hac edictali.C.de ſecun. nupt.non firmatur
iur̃o uxoris,quia tenderet hoc in præiudicium liberorum primi
matrimonij.& ad hoc uide Bart.in l. cum quis decedens.§. Titio.
de leg.3.& Bal in l.j.ſeu.2.de inoffi.dona. Adde quintum caſum,
in quo ēt de iure cano.non eſt ſeruandum, nec confirmat ꝯctũ.ſ.
quando fuiſſet ꝯctus ſimulatus, quia non habet conſenſum par-
tium,& eodem modo,nec neceſſarium cenſetur habere, ideo dr̃
carere aĩa tale iur̃m,& hoc no. Bald.in d.l.j.& l.ne patronus.C.de
ope.lib.& eſt gl.in l.emptione.C.plus uale. quod agitur. & etiam
Bar.hic ſentit,aliqñ autem iur̃m eſt ſeruandum de iure canon. tñ
ꝯctum non confirmat,& hoc cõtingit, qñ ꝯctus eſt reprobatus
odio creditoris, quia tunc non poteſt ſeruari ſine peccato ipſius
creditoris,licèt poſſit ſeruari ſine peccato iurantis,pone exemplũ
in mutuo facto ꝯ Senatuſconſultum Maced.ut l.tam & ſi.ad Ma
ce.& in ꝯctu vſurarum,unde filius iurans reddere pecuniam mu
tuatam.uel debitor ſoluere uſuras,obligatur ex iur̃o,& ſi non ſol
uerent,eſſent periuri, debent ergo ſoluere, & quia ꝯctus per tale
iur̃um non eſt confirmatus,dr̃ pecunia eſſe penes recipientē ſine
iuſta cã.ideo poteſt repeti,& hic eſt caſus in l.debitores. de iureiu.
6 poteſt ēt peti abſolutio a iur̃o,ut in c j.eo.ti.ēt ab epõ.† Sed qñ ꝯ-
ctus confirmatur iur̃o,quia de ſui nã nõ eſt illicitus, nec reſpectu
creditoris,nec reſpectu debitoris, non põt peti abſolutio a iur̃o,
nec debet concedi ꝑꝑ aliquod accidens,quod alleg.ſ.ab epõ, ſed
bene poſſet concedi per Papam ex plenitudine poteſtatis, & not.
ꝙ multi in hoc errant non intelligentes prædicta, & pro oĩ re cre
dũt poſſe petere exactionē a iur̃o per epm̃;& multos uidi in hoc
errare,quia tunc iur̃m de iure canonico eſſet uacuum ſi ſꝑ poſſet
peti.vnde non petitur,niſi qñ reprobatur odio creditoris,quia ob
ſeruantia iur̃i facit ipſum cadere in peccatum, ut ēt põt poni exē-
plum in ꝯctu celebrato per dolum, vel metum creditoris, & illa
rõne ultra ſummam quingentorum in donatione facta ſine inſi-
nuatione,quia reprobat̃ odio recipientium occultas donationes
ut l.data.C.de don.unde dico,ꝙ firmatur iur̃o,tñ poteſt repeti ſo
lutum,per id quod dixi, & ēt peti abſolutio, licèt de hoc articulo
fuerit antiquitus dubitatum.de quo per Bar.in l.Modeſtinus. cir-
ca fi.de dona.per Bal.in l.illud.C.de ſacroſan.eccl.& in addi. Spec.
7 ¶†Sed quæritur,& iuxta prædicta,pone dicit ſtatutum,ꝙ mulier
uel minor non poſſit ſe obligare,uel alienare ſine certa ſolennita
te,mulier uel minor non ſeruata ſolennitate ſe obligauit, uel alie-
nauit cum iur̃o de non ueniēdo ꝯ,& conſtat, ꝙ ſi nõ iuraſſet, nõ
valeret iure.Sed an iur̃m faciat valere,uel cogat ad ipſius obſeruã
tiam? ur̃ ꝙ ſic,quia hic non ſumus in aliquo de caſibus prædictis,
iſta enim prohibitio ſtatuti,nec eſt ꝯ bonos mores,nec ꝯ publicã
utilitatem,nec tēdit in præiudicium alterius,ergo iur̃m eſt obſer-
uandum ſaltem de iure cano.ꝯrium determinat Barto,dicens, ꝙ
ſumus in primo caſu, quia obſeruantia iur̃i induceret peccatum
iurantis,cum.n.l.municipalis.cui tenetur parere,dirigit prohibitio
nem in perſonam minoris,uel mulieris, ſi non parerent, peccant
mortaliter,iuxta illud. qui non obedierit principi, morte moriat̃.
facit l.ueluti.de iuſtit.& iur. & quod hr̃ in epiſtola Petri.Subditi e-
ſtote principi tanq̄ præcellenti.nam patria locum principis tenet,
ex hoc infert Bar.ꝙ ſi detur fideiuſſor de dote reſtituenda, cum
fiat ꝯ prohibitionem l.directam in perſonã.C.ne fideiuſ.do. dent̃
in rubro & nigro,non ualebit fideiuſſio,nec firmabit̃ iur̃o,& idē
ſi prohibitio dirigatur in perſonã ꝯhentis cum minore, uel cum
muliere,vt nullus ꝯhat cum eis ſine certa ſolennitate, vt cēſeatur
ēt dirigi in ipſum minorē,vel mulierē,quia ſunt correlatiua.arg.in
l.2.C.de indi.vidu.q̄ oĩa ſalua pace non puto vera, & pluries ꝯſu-
lui in ꝯrium.nam primũ fundamentum non vr̃ verũ, qñ prohibi
tio legis,vel ſtatuti emanat in fauorē prohibiti,vt in caſib. ꝑdictis.
nã dico,ꝙ ſi fiat ꝯ,non peccat mortaliter, quia ſic induceret odiũ
eius,qđ eſſe non dēt,ſed ſolũ inducit nullitatē actus, qa illud tēdit
in eius fauorē,vt l.quod fauore. C. de legi.Item tale præceptũ dr̃
potius conſilium,vt l.2.circa fi.ſ.man.& poſito,ꝙ eius dictum eſ-
ſet verũ deberet intelligi,qñ prohibitio fit circa ipſum ꝯctum, uel
actũ ꝯhendi,puta,ꝙ nullus minor,uel mulier ꝯhat,uel uendat, cũ
n.ꝯhere & uendere ſint facti, poterit ad tales actus facti procede-
re,ēt uetãte ſtatuto, & iõ dñr facere ꝯ ſtatutum, qa facta nõ pñt
dici non facta,ſed in caſu prædicto,qñ dicit, ꝙ non poterint ſe ob
ligare,uel alienare,dirigit̃ prohibitio in effectum actus,nõ in ipm̃
actũ.uñ ſi ꝯhunt,cũ ꝯctus non ualeat, ex eo non ſequitur oblo,
nec alienatio,vt l.cũ lex.ſ.e.ergo non dñr feciſſe ꝯ ſtatutũ, ꝓ hoc
ꝙ de facto ꝯxerunt,poſtq̄ ſtatutũ nõ ꝓhibet factũ,ſed ꝓhibet ef-
fectũ.& poſtq̄ non eſt ſecutus effectus,non dēt incidere in pœnã
peccati,ex eo ꝙ fecit defectũ,ſicut non incideret in pœnã pecunia
riã,ut ſ.de uer.obl.l.ꝯtinuus.§.cũ quis.Et no.iſtam rõnē ſubtilē &
veriſſimã,qa Bar.uſquequaq non bñ conſiderauit, neq; põdera
uit modos prohibitionis.Præterea illatio,q̄ fecit de fideiuſſore de
dote reſtituenda,non eſt bona, qa per illũ titulũ non dirigit̃ ꝓhi-
bitio in fideiuſſorē,ſed in maritũ,ne ipſum det,uel in vxorē ne re-
cipiat.poſito ergo,ꝙ fundm̃ Bar.eſſet uerum,fideiuſſor non pec-
caret mortaliter,poſtq̄ non eſt prohibitus,qa non facit ꝯ l.Et ſi di
cat̃,ꝓhibita eſt uxor recipere,rñdeo hoc non reddit fideiuſſionē
nullã,nã & uſurarius ꝓhibet̃ vſuras recipere, & ēt promiſſionē
de uſuris,& tñ debitor iurando ſibi ſoluere obligatur iur̃o, & te-
net̃ ipſum obſeruare,licèt poſtq̄ obſeruauerit,poterit repetere,ut
in c.debitores.de iureiur.& licèt poterit petere abſolui, tñ anteq̄
ſit abſolutus,eſt ligatus,& per hoc ēt reprehēdo aliã illationē Bar.
dũ dicit idē eſſe ſi prohibitio dirigat̃ in ꝯhentē cũ ipſa muliere,uel
minore,ex hoc apparet falſitas fundamenti, qa ſi fundm̃ eſſet ue-
rũ,ꝙ in obſeruantia induceret peccatũ,illatio Bar.eſſet vera, quia
vno prohibito, cenſet̃ alius prohibitus,ut d.l.2.in fi.de indi. vidui.
ſed quia uidemus prohibitionē directã in uſurariũ, nec facere de
bitorē incurrere peccatũ,immo ligat̃ iur̃o de præſtãdis vſuris,pa-
tet ꝙ talis prohibitio facta in fauorē prohibiti, non inducit pecca-
tũ in eo,licèt inducat in perſonã creditoris, cuius odio prohibet̃,
8 & reperio ēt modernos q̄ plures tenere ꝯ fundamentũ Bar.† Sed
pone,ꝙ ſtatutum expreſſe dixit de iur̃o, ꝙ non ualeat ꝯctus etiã
iur̃o uallatus,an tunc tenebit̃ ſeruare iur̃m.In multis locis ſunt ta-
lia ſtatuta,& maximè hic.Bal.in auth.ſacr̃a.C.ſi aduer.uend.vr̃ te-
nere,ꝙ ualeat ſtatutum,& per ꝯñs non ualeat iur̃m, ſi emanauit
ſtatutũ ex iuſta cã,quia lex habet uim apoſtolici,i.ꝙ ſicut Papa p̃t
annullare iur̃m,ita & lex cõis,vel municipalis, per id qđ hr̃ in l.
adigere.§.q̄uis de iure pat.& in l.fi.qui ſatiſda.cog.Bar.in l.oẽs po-
puli.ff.de iuſt.& iu.dicit,ꝙ ſtatutũ non poteſt hoc facere directo,
ut in caſu ꝑdicto,ſed per indirectũ ſic ſtatuendo, ꝙ ꝯctus celebra
tus ſine tali ſolennitate p̃ſumatur dolo celebratus, vel ſimulatus,
nam hoc ſtante in ueritate,iur̃m ēt de iure canonico non eſt ſer-
uandũ,ut ſ.dixi.& patet in c.2.de pact.li.6. ergo & idem hoc ſtan-
te ſ̃m fictionē inductam a ſtatuto.Et pro hoc, quia uideo, ꝙ lex
interpretatur iur̃m,& facit,vt condõ,quæ ineſt ꝯctui,cenſeat̃ ineſ-
ſe ēt iur̃o,qua non impleta iur̃m non ligat, etiã de iure canonico,
vt in caſu l.ſi cui.C.de non nu.pec.Sed in ꝯrium vr̃ ueritas, ꝙ nec
directo,nec per indirectum ſtatutum laicorum, uel ēt l. Imperia-
lis poſſit annullare iur̃m,cum non ſit de foro ipſorũ hodie,ſed de
foro eccleſiaſtico,ut in c.ſi.de for.comp.& ſic nullam hñt poteſta
tē,ut in c.eccleſia ſanctæ Mariæ.de conſti.iuncto c.cum quid vna.
de reg.iur.lib.vj.olim aũt bñ procedebant prædicta, quia leges ci-
uiles annullabant iur̃m,ut l.non dubium.C.de legi. ſed hodie ſunt
abrogatæ,quia inducunt peccatũ iuxta no.in c.ij.de reg.iur.lib.6.
nec ob.quod dixi de conditione,nam fateor,ꝙ condõ,quæ ineſt
ꝯctui ex p̃ſumpta mente ꝯhentium,ineſt ēt iur̃o ex eadē præſum
pta mente,iõ licet ſit impleta,iur̃m non ligat,ēt de iure canonico,
quia caret ſubſtantia,cũ debeat habere tres comites, & ēt ut not.
in auth.quod eis.C.de nup.poſita ſuper l Imperialis.non ſic quan
do non prouenit ex præſumpta mente ꝯhentium,ſed merè ex di
ſpoſitione ſtatuti,ꝙ ꝯctus præſumatur ſimulatus, vel dolo cele-
bratus,& hæc eſt ueritas, licet aſſeſſores cõiter nolint tales exce-
ptiones admittere,immo de facto talia ſtatuta obſeruantur.

ADDITIONES.

a ¶Perſonale. Adde Fed.de Senis conſi.267.
b ¶Non ualet. Limita ſecundum quod uoluit Bal.conſi.260.li.2.

§.Item

§.Item ſi filius. Pro obl'one naturali,qua pr̃ vel dñs obligatur filio,uel ſeruo,non pōt accedere fideiuſſor,ſecus econuerſo ꝓ illa,qua filius uel ſeruus obligantur patri uel dño.h.d.uenio ad caſum. ¶In tex.ibi,(ſtipuletur,) dic,& ſic pater, vel dñs eidem filio, vel ſeruo obligantur nãl'r, uel ciuiliter,vt ſ.de ꝯdi.inde.l.frater a fratre.cum ibi no.nam obl'o naturalis fuit introducta a iuregentium primæuo, quo adhuc non erat cognita patria poteſtas,& ēt ciuilis non potuit irritare naturalem obl'onem introductã a primæuo iure gētiũ,qđ reputatur naturale,ſed ciuilem obl'onē ſic.¶In tex ibi.(nec fideiuſſor acceptus tenetur)gl.dicit, ꝙ rō huius eſt, qa talis obl'o naturalis, qua pater, uel dñs filio,vel ſeruo obligati ſunt,ſtatim,& eodē inſtanti reacqritur ipſi patri, vel dño ꝑ l.placet. cũ ſim. de acq.hær.& eadē rōne obl'o ciuilis,& naturalis, qua fideiuſſor teneretur filio, uel ſeruo, reacqritur ipſi patri,uel dño,& ſi ex pſona filij, uel ſerui pater ageret ꝯ fideiuſſorē,& fideiuſſor expiret,nō pōt agere,qa ſi tibi ſoluerē ex pſona illorũ, poſſem a te repetere ex pſona tua per actionē mandati,qa tuo mãdato fideiuſſi.Br̃ primũ dictum gl.falſum eſt, ꝙ illa obligatio naturalis, qua pater, vel dñs tenentur filio, uel ſeruo,reacqratur ipſi patri,qa ſic obligatus reperitur ſibiipſi, qđ eſſe non pōt.vt no.in d l.frater a fratre.in fi. primæ gl.mag.ideo qñ debitor ſuccedit creditori,vel ꝯuerſo, obl'o extinguitur, ne ſibiipſi reperiatur obligatus.Præterea iſta reacquiſitio fit diſpoſitione iuris ciuilis,ergo non debet fieri in illa obligatione naturali, quæ ſuſtentatur de iure gentium primæuo. Remanet ergo illa penes filium,uel ſeruum actiue, ſi dicuntur capaces illius obligationis, ſed in quantum dicit glo.ꝙ obligatio ciuilis, & naturalis, qua fideiuſſor teneretur,acquireretur ipſi patri uel domino, verum dicit, qa hic ceſſat inconueniens, de quo ſupra, quia non reperit ſe pr̃ obligatum ſibiipſi,ſed ſubeſt aliud inconueniens, quia ſi hoc eſt, reperiretur fideiuſſor obligatus patri,uel domino, ꝓ ipſo patre,uel domino,& hoc eſſe non poteſt,& hoc vult dicere text.ꝙ nō poteſt quis pro eodem eidem eſſe obligatus, ſed hoc inconueniens non ſequitur in ſequenti caſu. Cætera vide per Bart.

1 *Si mutuum non contrahitur ab initio, fideiuſſor pro eo acceptus nō obligatur, ſed ſi ex poſtfacto reconciliatur conſumptione, fideiuſſor dicitur teneri.*

2 *Fideiuſſor cēſetur ſe obligaſſe in omnem cãm, quæ ſit de natura cōtractus.*

1 §.Si nummos. †Si mutuum non ꝯhitur ab initio fideiuſſor pro eo acceptus nō obligatur,ſed ſi ex poſtfacto reconciliatur cōſumptione,fideiuſſor dr̃ teneri.h.d.ſic ergo patet ex primo dicto, ꝙ ſi mutuo tibi pecuniam alienam, ante ꝯſumptionem nulla naſcitur obl'o ciuilis,aut naturali ad reſtituendum,qa ſi naſceretur,fideiuſſor ſtatim obligaret̃, cuius ꝯrium hic dr̃. Quid ergo fiet ſi non uis conſentire ad hoc, vt nunq̃ poſſit a te repetere?dic ut no.in l.ſi a furioſo.ſi cer. pet.nã & poſito, ꝙ tunc aliqua naſceretur ex æquitate,qa ꝑ te ſtat,fideiuſſor tñ non retineret,qa illi obl'oni non acceſſit, ſed ei quæ naſceretur ex numeratione,vt hic patet.Itē per illũ text.in fi.dicit ibi glo.ꝙ ſecuta ꝯſumptione non naſcitur actio ex ipſa ꝯſumptione, ſed ex
2 præcedenti numeratione.& hic eſt text.expreſſus. ¶Item no. † ꝙ fideiuſſor cenſetur ſe obligaſſe in oēm cauſam,ſubaudi quæ ſit de natura ꝯctus,ſiue circa rem principalem,vt hic,ſiue circa acceſſoria,vt ad vſuras in bonæfidei ꝯctibus,ut l.quæro.ſ.loc.& l.ſi poſtea rem pupil.ſal.fo.ſecus ſi non ſit de natura, ſed de accidenti, vt eſt intereſſe ratione loci in ꝯctibus ſtricti iuris, & arbitrarijs,ut l.centum Capuæ.& l.fi.de eo quod certo loco.Sufficit.

§.Pro furti actione. Pro obl'one, quæ naſcitur ex delicto, pōt accedere fideiuſſor,non ſic in actione populari anteq̃ ſit alicui appropriata, & ſua effecta.h.d.caſus eſt iſte.¶In tex.ibi,(accipi pōt.)dic,qa tenetur ciuiliter,& naturaliter.qui.n.delinquit,vr̃ in pœnam conſentire,ut l.j.§.beſtias.& ibi no.de poſtu.Et poſito, ꝙ non adeſſet conſenſus,adhuc naſceretur naturalis obligatio ex æquitate iuriſgentium,quæ eſt vt delicta puniantur,qa ſic expedit reipublicæ, ut ĩ.eo.l.ſi a reo.§.fi.iuncta l.hoc amplius,§.is natura debet.de reg.iur. ¶In tex.ibi.(popularium actionum,)quæ non ſunt alicuius de populo antequam per aliquem lis ſuper eis conteſtetur,licèt quilibet de populo poterat eas intentare, ſed ipſius populi bene videntur eſſe, vnde apud totum populum bene vr̃ poſſe accedere fideiuſſor,non apud ſingularem perſonam, antequam eam ſibi appropriauerit.Pone exemplum in l.ſi id,quod.de iuriſd.om. iud.niſi ꝑtendat quis ſingulare intereſſe, ut hic dicit glo.& bene.

LEX LVIII.

Fideiuſſor. Iſta lex non indiget ſummario propter ſuam breuitatem, & materiam huius l.declaraui ſupra eo.l.ſi teſtamento.§.quæſitum.&c.

LEX LIX.

Si a colono. Stipulatio annua eſt una pro omnibus annis.h.d.dic vt in l. Stichum.§. ſtipulatio. de verbo.obligat.Caſus eſt iſte. ¶In text. ibi. (tenetur,) ſcilicet ſtatim licèt exactio differatur, ut ſupra l.proxima.Iaco.da Arena.

§.Cum facto ſuo. Pactum rei principalis perpetuat obligationem,etiam quo ad fideiuſſorem.h.d.dic vt in l.mora.de verb.oblig.¶In glo.ibi,(de eo quod cert.loco. l. centum.) dic ꝙ mora principalis non auget obligationem fideiuſſoris in eo, quod venit de natura obligationis,ut ibi,ſed bene conſeruat eam in eſſe, vt non extinguatur per interitum rei debitæ.vt hic.& facit ſ.eo.l.ſi in pignore.

LEX LX.

1 *Licèt principalis non dederit pignora, tamen fideiuſſor poteſt ea dare.*

2 *Fideiuſſor ſi ſoluit creditori, tenetur creditor ſibi tradere omnia pignora quæ habet pro debito, etiam ſi habuit a principali debitore, & poteſt ea retinere loco pignorum.*

1 PAulus reſpondit. ¶† Fideiuſſor qui totum ſoluit, & pignora recipit a creditore,non cenſetur illa emere,ſed luere:ideo tenetur illa reſtituere ei,ad quem ꝑtinet,reſtituto ſibi eo quod ſoluitur. h. d. concor.l.j. C. de dolo. & dic ut
2 ibi: uenio ad caſum.¶† In tex.ibi,(a confideiuſſoribus.)dic ut not. ſecundum Ang. ꝙ licèt principalis nō dederit pignora,fideiuſſor tamen dare poteſt, nec dicitur per hoc in grauiorem cauſam interceſſiſſe, eodem modo poſſet promittere pœnam, licèt principalis non promiſiſſet.ut no. ĩ.eo.l.ſi cum reus.in glo.& in l.cētum
3 Capuæ.de eo quod cer.loc.¶ † In tex.ibi, (tranſlata ſunt.)Not. ꝙ ſi fideiuſſor ſoluit creditori, tenet̃ creditor ſibi tradere oĩa pignora, quæ habet pro debito, ſiue habuit a principali debitore, ut in d.l.j.de dolo.ſiue a ſoluente(de quo non eſt dubium) ſiue a confideiuſſore, & poteſt ea retinere loco pignorum (cum ſuccedat in locum creditoris) quouſq; ſibi reſtituatur pecunia, vel tota ſibi data eſſent a principali debitore, vel pro parte, ſi data erant a cōfideiuſſore,ſicut pro parte cedenda erat actio cōtra fideiuſſorem, vt no.ſupra eod.l.fideiuſſoris.Sed quam actionem habebit confideiuſſor ad recuperandum pignora ab eo, cum ea ſibi non tradiderit, ſed creditori?Dicit Ang.ꝙ habebit actionem in factum per l.ſi cum uenderet.de pign.act.quia creditor tacitè vr̃ pactus cum illo fideiuſſore, ꝙ reſtituat illa pignora ei ad quem pertinent, ex quo tacito pacto, datur illi actio prædicta, quia in hoc cenſetur eius procurator ipſe creditor.ſatis placet.poſſet etiam dici,ꝙ detur pignoratitia, ſicut daretur contra creditorem, cum iſte loco creditoris ſuccedat, vt in text.patet.

LEX LXI.

1 *Si tollitur ciuilis obligatio, remanente naturali in perſonam principalis debitoris, fideiuſſor in nullo liberatur, ſed ſi tollitur vtraque, liberatur fideiuſſor, vel ipſo iure, vel ope exceptionis.*

2 *Deportatus & confiſcatus, an remaneat tantum naturaliter obligatus, & non ciuiliter.*

Quid in capite diminuto.

3 *Quid in eo qui ceſſit bonis.*

4 *Si facta eſt conceſſio aliquibus bannitis de nouo reuerſis ad ciuitatem, ꝙ non poſſint conueniri a ſuis creditoribus vſque ad quinquennium, an eorum fideiuſſores poterunt conueniri.*

1 VBicunque. ¶†Si tollitur ciuilis obligatio,remanente naturali in perſonam principalis debitoris,fideiuſſor in nullo liberatur, ſed ſi tollitur vtraq;, liberatur fideiuſſor, uel ipſo iure vel ope exceptionis.h.d.Et eſt lex difficilis ad intelligendum, quia glo. exemplificat multis modis, ad hoc vt defendat eam a cōtrarijs, & omnia exempla reprobãtur,excepto vno,quod ponitur ante medium glo.in verſi. (Item in eo debitore.) ueniamus ad caſum.In tex.ibi,(teneri fideiuſſorem reſpondi,) ſubaudi ciuiliter & naturaliter, & cum effectu,licèt principalis remanſerit naturaliter tãtum obligatus,& per conſequens ſinē effectu,quoniam actio licèt nō ſit ſublata, immo remanſit in virtute naturalis,ſicut econuerſo ſublata naturali remanet in uirtute ſolius ciuilis,vt not.in l.ſi vnus.§. pactum.ſ.de pac.eſt tñ eliſa, ſed quia ſola naturalis a principio fuit in eſſe producta, per ꝯñs ſine aliqua actione ſufficiens erat ad faciendum fideiuſſorē ciuil'r & nãliter,& ēt efficaciter obligari,vt ſ. eod.l.fideiuſſor obligari.§.fideiuſſor.ea.ratione & fortiori,ſi fuit in eſſe producta cum ciuili,& etiam actio, licèt ex poſt facto ſublata ſit ciuilis actio, erit ſufficiens ad conſeruandum fideiuſſ. in ſuo ſtatu, & hæc eſt intentio huius l. ¶In text. ibi, actio expreſſè per quam tollitur vtraque obligatio ipſo iure, vel tacite, per quam tollitur ope exceptionis,nam eo modo tunc tolleretur fideiuſſoria, vel utraque ipſo iure,uel utraque ope exceptionis,iuxta not.in l.ij. ĩ.tit.j.& ſic iſtius alternatiuæ,quæ in fine ponitur, utraque pars eſt vera diuerſis caſib.ſm Ang.licèt gl. fin. dicat,quòd prima tantum pars,quod placet,ueniamus ad glo. ¶Nunc opp. fortiter pro declaratione gl. ꝙ dictum fundamentum non ſit uerum, & per ꝯñs non poſſit procedere iſta l.nam quando a principio ſola naturalis

naſcitur,illa ſubſiſtit in ſuis virib.nullo modo eliſis,ꝑꝑ qđ impedit
repetitionẽ ſoluti per errorem iuris, & iſte effectus reddit eã effi-
cacem ad ſuſtentandum obl'onem fideiuſſoriam. ut l.qđ enim.ſ.
eo.ſed qñ producitur ineſſe ſimul cum ciuili, & ambæ ſimul pa-
riunt actionem,tunc ſublata poſtea ciuili , vulneratur , & eliditur
actio.& per ꝯñs ẽt naturalis,quæ remanſit,qđ patet, quia produci
tur exceptio aduerſus actionem,ut patet in liberato per ſñiam ini-
quam l.Iul.de cond.ind.nam hẽt exceptionem rei iud.& in libera-
to per præſcriptionem,non habet exceptionem præſcriptionis, q̃
ſunt propriæ exceptiones,cũ præſupponant actionem, non ſic in
primo caſu,quia non habet, niſi exceptionem intentionis, præfa-
tæ autẽ exceptiones tanq̃ rei cohærentes tranſeunt in fideiuſſorẽ,
vt l.exceptiones.§.rei.ff.de excep.ſicut econuerſo ſi tollatur natu-
ralis.& remaneat ciuilis,ut in liberato iureiu.uel ꝑ pactum,qui hẽt
exceptionem pacti,uel iuriſiurandi, & tranſit in fideiuſſorem , &
ſic in effectu fideiuſſor non tenebitur,cuius ꝯrium hic tenuit lite-
ra.Gl.mag.fatetur totũ hoc, & uolens ſoluere ꝯrium in fi. eius di-
cit,ꝙ iſte fideiuſſor tenebitur mero iure,tñ habebit exceptionem
ex perſona principalis,ſed hoc eſt ꝯ̃ mentem literæ,quia tunc non
eſſet dña inter primum caſum, & ſcđm, in quo ſecundo datur fi-
deiuſſori exceptio.vnde tenendum eſt,ꝙ in primo nulla exceptio
competit ad ꝯrium ergo rñdet gl.in prin.ꝙ ꝯrium procedit qñ ta
lis exceptio, quæ induceretur ex ſublatione ciuilis , eſſet rei cohæ-
rens,ſed iſta l.debet intelligi qñ erat mere perſonalis,& ſic nõ tran
ſibat ad fideiuſſorem,ſed difficile eſt ponere exemplum, gl.ponit
2 in deportato,† & ſic innuit,ꝙ deportatus & cõfiſcatus remaneat
tñ obligatus nãliter,& non ciuiliter. & ſic uult,ꝙ naturalis obliga
a tio non tranſit in fiſcũ.[a] Contrarium tenuit gl. & melius in l.ſi de-
bitori deportato.ſ.eo.Ideo iſtud exemplum non eſt bonũ, maxi-
me in relegato,cuius bona non confiſcantur. Aliud exemplũ po-
nit in capite diminuto,ut in filiofa.debitore, qui per emancipatio-
nem liberatur a ciuili , ſed nec hoc eſt bonũ, qñ reſtituiť ꝑ edictũ
3 de capitis diminutione. † Sequens ẽt exemplum de eo,qui ceſſit
bonis non eſt bonum. quia ille non liberatur a ciuili , uel naturali
obligatione,qđ patet,quia ſi poſtea peruenit ad pinguiorem for-
tunam,poteſt conueniri,ut in l.is qui.C.qui bo.ced.poſ.tene ergo
exemplum qđ ponitur in uer.{Item in eo.} in debitore, qui impe-
b trauit reſcriptum[b] a principe , ꝙ non teneretur ſoluere creditori
ſuo perpetuo,non tollitur ciuilis,quam princeps tollere põt,cum
ſit de iure ciuili: naturalis autem nec tollitur,nec eliditur ꝑꝑ iniqui
tatem reſcripti.nec ẽt actio, licèt ſit de iure ciuili, cum fuerit ꝓdu-
cta a ciuili.& naturali ſimiliter,& remanet in uirtute naturali,quia
ſicut naturalis non tollitur , ita nec actio. & in tñ remanet efficax
naturalis obl'o,ꝙ ſolutum quocunq; errore iuris,uel facti non re
petitur,nec obſt.l.error.C.ad leg.Fal.quia ibi in naturali,quæ nun-
quam fuit coniuncta cum ciui.unde licèt ſit efficax ad impedien-
dum repetitionem ſoluti per errorem iuris , nõ ſic ſi per errorem
facti,ſed iſta ſemel fuit producta cum ciuili, & ſimiliter cum ea ꝓ-
duxit actionem , vnde remanet adhuc efficacior ſublata ciuili, &
ipſa naturali non eliſa,hoc uoluit Bar.in ſimili in abſoluto per ini-
quam ſñiam.ut remaneat naturalis in nullo eliſa,& ꝙ impediat re-
petitionem ſoluti quocunq; errore in l.Iul. in mag. diſtin.de cõdi.
inde.& ad l.error.reſpõdet ut ſ.dixi.& ideo poteſt dici, ꝙ iſta l.poſ
ſet ẽt exemplificari in abſoluto per iniquam ſñiam iudicis latam ,
quia nõ probatum,tñ non eſt iniqua quo ad iudicem, ſed quo ad
partem,& erit notabilis ſuppletio ad illam l.Iul. vt ſicut talis obliga
tio naturalis remanet efficax ad impediendum repetitionem ſo-
luti quocunq; errore:ita etiam ad ſuſtentãdũ obl'onem fideiuſſo-
riam,& ſic exceptio rei iudicatæ hoc caſu cõpetens abſoluto ꝑꝑ
eius odium non tranſit ad fideiuſſorem, & creditor agens ꝯ̃ fide-
iuſſorem poterit probare debitum, qđ non probauit ꝯ̃ eum.Et ſi
dicatur,fideiuſſor ſoluens repetit à reo,& ſic non ꝓderit reo ſciẽ-
tia,uel reſcriptum.Rñdeo, ꝙ remediũ hẽt,ut fideiuſſore conuẽto
ueniat ad iudicium,& ipſum defendat pro ſuo intereſſe, & oppo-
nat exceptionem pro perſona ſua,quam fideiuſſor opponere nõ
poteſt,ut l.idemq́.§.gñalr.ſ.mand. & fideiuſſor conuentus ſi hẽt
notitiam de reſcripto,vel de ſñia,debebit ipſi principali denuncia-
re,alias non habebit regreſſum,quia vr̃ fuiſſe in dolo uel culpa,ſe-
cus ſi ignoraſſet.Modo limito illud,qđ hr̃ in prin.gl.quæ vr̃ tenere
ꝯrium,ꝙ exceptio rei iudicatæ tranſit in fideiuſſorem tanquã rei
cohærens, quia hoc non eſt uerum in ſñia iniqua , qñ ſubſiſtebat
verum debitum, & fuit lata, quia non probatum , & tunc poteſt
probari.poteſt etiam poni exemplum in debitore , qui liberatus
eſt in pœnam creditoris.ut l.ſi pœna.de condi.ind.quod exempli-
fica per plures ll.ibi not.in fi.glo.nam eodem modo exceptio,ſibi
competens eſt adeo odioſa , ꝙ non egreditur perſonam debito-
ris,& tollitur ciuilis,& naturalis nullo modo tangitur, & ideo im-
pedit repetitionem ſoluti quocunque errore,intellige tamen exẽ-
plum gl. qñ in reſcripto continetur non obſtanta l. quoties. C.de
preci.Impe.offe.alias cum abſorbeat in totum ius creditoris, non
ualeret per illam l.ſecus ſi ad tempus . Et per hoc vr̃ hic terminari
quæſtio,quam diſputat Cyn. in illa l. quoties. in vj.q. & dicit fuiſſe
4 de facto tp̃e ſuo.† Quia communitas Piſtorij conceſſit quibuſdã
bannitis de nouo reuerſis ad ciuitatem, ꝙ non poſſent conueniri
a ſuis creditoribus uſque ad quinquennium Quærit ipſe an pote-
runt conueniri fideiuſſores eorum. & vr̃ mihi, ꝙ nõ,allegat hanc
l.ubi eſt caſus. tñ tunc , quia generale eſt reſcriptum ꝯ̃ omnes cre-
ditores,fideiuſſores ſoluentes non habebunt regreſſum ꝯ̃ princi-
pales,cum iſti ſint de numero creditorum,& ſic poterit uti reſcri-
pto aduerſus eos , ſicut in ſimili in fideiuſſore minoris , ut l.j.& ij.
C.de fideiuſ.mino. Sed ꝯ̃ prædicta exempla opp. de eo,qui libera-
tus eſt præſcriptione tp̃is : nam tollitur ciuilis , & remanet natura-
lis,ut l.at qui natura.in prin. de neg. geſt. & illa impedit repetitionẽ
ſoluti per errorem iuris non facti, ut not.in l.ſi. ʒ.rem rat.hab.& tñ
eſt odioſa,cum omnis præſcriptio ſit odioſa,ut no. in l.ſoluitur.in
prin.quib.mo.pig.uel hypo.ſol. per ꝯñs non habebit locum iſta l.
quia exceptio præſcriptionis tranſit ad fideiuſſorem , vt vult iſta
glo.in prin.Et idem in exceptione Macedoniani , quæ ſimiliter eſt
odioſa,& tñ tranſit in fideiuſſorem, ut l. ſed ſi patri.§.non ſolũ. ad
Macedo. ſed reſpondeo, fateor , tñ iſtud odium eſt introductum
per l.ſcriptam ob publicam utilitatem. ob quam omnes ll. fiũt, ne
homines uel dominia ſemper ſint in incerto.l.j.de uſuca.Et ne de-
tur filijs materia interficiendi patrem: ideo tales exceptiones non
ſunt ita odioſæ ſicut illæ de quibus ſ. in quibus odium generatur
ab homine,non ob publicam utilitatem . In iſtis ergo , in quibus
generatur a lege,ſolum diſtinguitur , an fideiuſſit animo donan-
di, uel non, ut in d.§.non ſolum.Sed in alijs, de quibus hic non di-
ſtinguitur,immo etiam ſi non animo donandi, tales exceptiones
odioſæ ad fideiuſſorem non tranſeunt . Et per prædicta remanet
iſta l.multo melius declarata,quàm declaretur per Bart.uel alium.
ſequentia tamen exempla reprehenduntur , quod dic ut hic per
Bar. Quando autem exceptio eſt fauorabilis, eliditur naturalis,in
tantum,ꝙ imdedit repetitionem ſoluti quocunque errore , ſicut
ſi nullo modo eſſet debitum.ut l. qui exceptionem. de ꝯdi.indeb.
ideo indiſtinctè tranſit ad fideiuſſorem, non tñ uideo poſſe repe-
riri exemplum,in quo tollatur ciuilis , & remaneat naturalis eliſa,
& inducatur exceptio fauorabilis, immo ſemper inducitur odio-
ſa,tñ aliquando odio legis ꝑꝑ publicam utilitatem,aliquando ho-
minis,ut ſ.dixi.ſed bene reperitur econtra qñ tollitur naturalis,&
remanet ciuilis , ut in exceptione pacti & iuriſiurandi , uel neutra
tollitur,ut in exceptione Velle.ſed vtraque eliditur .

ADDITIONES.

a ¶In fiſcum.An deportato,uel bannito remaneat naturalis obligatio,vide
Bar.in l.j.C.eo.Bal.in l cum quis.in viij.colum.C.de iur.& fac.igno.l.tam
mandatori.C.de non nume.pecu.
b ¶Reſcriptũ.Adde no.per glo.& Doc.in l.ſi ſeruus.& in l.ſi cũ reo.de pact.
vbi deciditur alia quæſtio,de qua hr̃ per Can.in c.conſtitutus.de fideiuſſ.
per Spe.in tit.de appell.§.j.ver.illud autem.& per Io.And.& Bal. in add.

LEX LXII.

1 *In loco collatæ ſolutionis cenſetur contraxiſſe mandator, uel fideiuſſor, ſi-*
cut ipſe principalis. & vterque ſortitur ibi forum.
2 *Si aliquis exiſtens Florentiæ mandet Titio quòd aliquem interficiat, & il*
le interficit eum Paduæ, an ipſe mandator Paduæ repertus poterit ibi
puniri ſicut ipſe principalis occiſor.

1 SI vt proponitur. † In loco collatæ ſolu
tionis cenſetur cõtra
xiſſe mandator, vel fideiuſſor, ſicut ipſe principalis, &
2 vterq; ſortitur ibi forum.h.d.no.† Et ſemp alleg.maxi
me ad quæſtio. Si aliquis exiſtens Florentiæ mãdet Titio, ꝙ aliquẽ
interficiat,& ille interficit eum hic Paduæ, ꝙ iſte mandator hic re
pertus poterit hic puniri,ſicut ipſe principalis occiſor, & ſi eſſet lo-
cus in quo eſſet fienda remiſſio,q͞a ſubeſſent ambo loca uni ſupe-
riori, poſſet peti ut remittatur huc puniendus ſicut principalis, ut
in Auth.ut nulli iud.§.ſi quis verò cõprehenſorum. & ad hoc vi-
de quod no.Bar.in l.& ſi amicis. ʒ.de adul. de illis qui fecerunt tra-
ctatum in uno loco de aliquo interficiendo, & in alio loco ſecu-
tum eſt homicidium,an ſortiantur ibi forum. Caſus eſt iſte.

LEX LXIII.

1 *Creditor non cogitur ad denũciationẽ fideiuſſoris conuenire debitorẽ, imò*
põt denunciationẽ ſpernere, nec per hoc incurrit periculũ , ſi poſtea de-
bitor efficiatur nõ ſoluendo, quominus fideiuſſorem conuenire poſſet.
2 *Si unus de confideiuſſoribus denunciat creditori , quòd conueniat confide-*
iuſſorem in parte, cùm ſit ſoluendo, & dubitatur effici non ſoluendo, &
creditor hoc non facit , & ille efficiatur non ſoluendo , an poterit illum
conuenire inſolidum .
3 *Si aliquis fecit mihi promiſſionem de reſtituendo centũ, quæ cõfeſſus eſt à*
me recepiſſe, licèt nõ receperit, ſed fecit ſpe futuræ numerationis , & de
dit fideiuſſorem, qui poſtea ante quàm numerem , denunciat mihi quòd
nõ numerẽ, q͞a ille incipit male facere facta ſua, & creditator vult im-
plere fidẽ: quã illi dedit, licèt fideiuſſor dicat ſe nolle teneri, quid iuris.

1 SI fideiuſſor. † Creditor non cogitur ad de-
nunciationem fideiuſſoris cõ
uenire debitorem, imò poteſt denunciationem ſper-
nere, nec per hoc incurrit periculum , ſi poſtea debi-
tor

tor efficiatur non ſoluendo, quominus fideiuſſorem conuenire
poſſet.h.d.no.Ratio erat in promptu illo iure, quia creditor pote
rat incipere a quo volebat,vt l.non rectè. C.de fideiuſſo. vnde fi-
deiuſſor per ſuam denunciationem non pōt creditori hanc facul-
tatem adimere,& ipſum compellere ad conueniendum principa
lem, ſed ſi non potuiſſet incipere a quo uolebat, ſed erat neceſſe
inchoare a principali,ut in caſu l.ſi fideiuſſores in id.š.co.& l.decē.
de verb.obl.tunc ſecus eſſet, quia teneretur ad denunciationem
eius illum conuenire, & ſi hoc non faceret, & poſt denunciatio-
nem ille efficeretur non ſoluendo,imputaretur creditori, nec poſ
ſet conuenire fideiuſſorem, ſed ſi non denunciaſſet, tunc eſſet di-
ſtinguendum,an potuerit illum commodè conuenire, vel nō.ut
in d.l.ſi fideiuſſores,& an ſciuerit,uel non ipſum debere effici non
2 ſoluendo,ecce caſum.¶†In gl.j.ibi.(Item hodie.) dic. ſed q̃d olim
ſi vnus de confideiuſſorib.denunciat creditori, ꝙ conueniat cōfi
deiuſſorem in parte,cum ſit ſoluendo,& dubitatur effici non ſol-
uendo,& creditor hoc non facit,& ille efficitur non ſoluendo,an
poterit illum conuenire inſolidum? Rñdeo non,qm̃ habebat be-
neficium diuiſionis. per quod poterat ipſum compellere ad con-
ueniendum confideiuſſorem pro ſua parte, & ſic eſt eadem rō,
quæ in l.ſi fideiuſſores in id.š. eo. ſi tñ eſſet dubium an ille erat ſol-
uendo,vel non,non teneretur credere denunciationi,niſi ēt offer
ret,ut ille conueniatur ſuo periculo,& impēſa.vt š. eo.l.ſi dubitet.
non ſic habebat bñficium quo ad principalē,vt ille primo excutie
retur,niſi quando fideiubebat in ſubſidium,vt in iuribus š. allegat.
3 ¶†In glo.ca.ibi.(an autem ante numerationem,) dic iſtam q.ſic in
telligi,ꝙ aliquis fecit mihi promiſſionem de reſtituendo centum,
quæ confeſſus eſt a me recepiſſe,licèt nō receperit,ſed fecit ſpe fu-
turæ numerationis,& dedit fideiuſſorem,poſtea fideiuſſor anteq̃
numerem,denunciat mihi ꝙ non numerem, quia ille incipit ma-
le facere facta ſua.& dubitatur,ꝙ efficiatur non ſoluendo.vnde di
cit fideiuſſor ſe nolle teneri pro illo,creditor autem vult implere fi
dem quam illi dedit,& dicit imputetur tibi,quia fideiuſſiſti,quæri-
tur quid iuris gl.in fi.rñdet ut in ead.Breuiter dic,ꝙ ſi cauſa ſuper-
uenit de nouo, debet creditor abſtinere a denunciatione fideiuſ-
ſoris.nam etiam ſi non denunciaſſet, deberet abſtinere, ne fiat fi-
a deiuſſori præiudicium,[a] quia ille cenſetur fideiuſſiſſe contempla-
tione recuperandi a principali, non a fideiuſſore non fideiuſſurus
ſi ↄ̃rium ſciuiſſet,& ſic rebus ſic permanētibus,uel ſtantibus,vnde
creditor ſciēs cām ſuperueniſſe de nouo, vr̃ dolo facere.arg. j. de
ſolu. l. Cornelius. & l.cum quis.in princ.& hoc ſiue creditor non
erat obligatus ad numerandum,ſiue etiam erat, quia promiſerat.
nam talis promiſſio debet intelligi ſub eadem conditione ſi ꝑma-
nebis in ſtatu in quo es, ſed ſi cauſa non ſuperuenit de nouo, non
cogitur ſtare denunciationi fideiuſſoris.arg. l.ſi is a quo in fi. ut in
poſ.le.ſiue erat obligatus ad numerandum.arg. l.uerum.š.de con
ſti.pec.& l.Papin.de publiciana. ſiue non erat obligatus, quia ſaltē
recipiendo promiſſionē illius, vr̃ dediſſe fidē de numerando, quã
fallere graue eſt,vt l.j.in fi.de conſti.pec.& ſaltē eũ obligat verecũ
dia.ar.bonũ.š.locati.l.Quintus. & ſic habebit regreſſum ↄ̃ fideiuſ-
ſorem,niſi appareret,ꝙ hoc feciſſet in ꝑniciem fideiuſſoris, q̃d po
terit probari ſi coram aliquib.hoc dixiſſet,per no.in l.apud Celſũ.
in prin.de do.excep.& l.Fulcinius.§.quid ſit latitare.quib.ex cau.in
poſ.ea.Pone enim, ꝙ tempore promiſſionis iam erat non ſoluen
do,& fideiuſſor neglexit inueſtigare de qualitate illius, & poſtea
denunciat creditori,ꝙ non numeret, & creditor poterat ſine ue-
recundia abſtinere, nã debebat hoc facere, q̃a ſibi non nocebat,
& alteri proderat.vt š.de aqua plu.ar.l.j.§. deniq;. & l.ij.§.pe. Et ita
puto dicendũ in hac quæſtione,quicquid dicat Bar.non ſunt alia.

A D D I T I O.

a ¶Præiudicium.Adde Doct.in c.eum pro quo extra de fideiuſ. ubi d.Abb.
aliquid dicit in hac materia.

L E X LXIIII.

1 INter creditorem. Fideiuſſor ſimpli
citer fideiubēs cē
ſetur eodem modo ſe obligare, quo erat obligatus
principalis.h.d.in effectu.¶In tex.ibi, (liceret ei vende
re)pondera iſtud verbum, (liceret,)nam iſtud pactum videbatur
factum in fauorem creditoris, vt poſſet vendere pignora ſtatim
facta prima requiſitione,& debitore non ſoluente,immo videba
tur ꝙ poſſet huic pacto renunciare,& eo non uti,ſed ageret con-
tra debitorem, & ↄ̃ fideiuſſorem ad totam ſummam pignoribus
etiam non uenditis.ar.in l.ij.š. de l.cõmiſſo. tñ iſte tex.vult ↄ̃rium,
ꝙ non poſſum agere,niſi prius venditis pignoribus,& in eo quod
reſtabit ſoluendu,ſi pretium non ſufficeret,q̃a ita vr̃ tacite actum
ex eo ꝙ poſtea ſeq̃tur in pacto.(& ſi quo minoris veniſſent. &c.)
¶Et ꝑꝑ illud rñdetur ad ↄ̃rium,quia iſtud pactum continet duo.
unum in fauorem creditoris, vt ſtatim poſſet vendere pignora ſi
vult:aliud cenſetur continere in fauorem debitoris, propter ver-
ba ſequentia. ꝙ non conueniatur,niſi pignoribus prius uenditis,
& ſic non poteſt conuenire debitorem, ita nec fideiuſſorem, q̃d
perpetuo tene menti, ſed ſi non eſſent apposita, niſi iſta uerba, ꝙ
liceret ei uendere pignora, procederet contrarium. ſi tamen pi-
gnora non poſſent vendi ſine culpa creditoris, poſſent conueni-
re fideiuſſorem, & etiam principalem.vt š.eo.l.amiſſi.

L E X LXV.

FIdeiuſſor. Fideiuſſor, qui pecuniam obtulit
creditori, nō tñ ſoluit ex iſta cã,
ſed cōſignauit,& depoſuit, perinde pōt a debitore re
cipere ac ſi ſoluiſſet.h.d.ſi autem non conſignauit, tñ
codēnatus eſt,pōt agere non ꝑcisè ad pecuniam, ſed vt liberetur,
vel ut pecunia ſibi ſoluatur,l.Lucius.š.manda.Caſus eſt iſte &c.

L E X LXVI.

1 *Forma fideiuſſionis.*

1 SIcut res. †Etiam fideiubendo non poteſt quis
alienum factũ ꝓmittere. h.d.Et de eo
quod hic tangit glo.dic vt plenè dixi.š.eo.l.ſi quis pro
eo.in prin.¶In tex. ibi. (ſicut reus principalis.)i.dicere,
ſicut qñ quis promittit ꝓ ſeipſo non ꝓ alio obligato, nō pōt pro-
a mittere factum alienum,[a] puta,ꝙ Titius mihi dabit, aut aliquid fa-
ciet,ita & cum promittit pro ipſo Titio mihi obligato ad dandũ,
vel faciendum,non dēt promittere,ꝙ ille dabit,uel faciet,q̃a ſic eſ-
ſet promiſſio nulla, ſed dēt ꝓmittere, ꝙ ipſe dabit, aut faciet illud,
2 ad quod Titius mihi dandum,vel faciendum eſt obligatus.† Not.
ergo hic formam fideiuſſionis,& not.glo.in fi.ad illud,quod aliàs
dixi, ꝙ fideiuſſor poteſt promittere pœnam,licèt principalis nō ꝓ-
miſerit. nec per hoc dicitur in duriorem cãm interceſſiſſe, non tñ
illam recuperabit a debitore,quia eam ſoluit ꝑꝑ morã ſuam:ſed ſi
principalis eãdem pœnam promiſiſſet,bene recuperaret,ut etiam
tenet tex.cum glo.in l.ſi mandato.§.pen.š.man. & adde quod no.
Bar.in l.centum Capuæ.de eo quod certo loco.

A D D I T I O.

a ¶Factum alienum.Adde in l.fi.š.ſi cer.pet.& Bar. in l.ſi quis pro eod.š.eo.
& in rubr.š.iud.ſolui.

L E X LXVII.

SI ſeruus. Qui agit ex ↄ̃ctu alterius,cenſetur illum
ratificare.h.d.facit l.j. C.de furtis. Caſus
eſt iſte.¶In tex.ibi. (pro Titio fideiuſſerit.)ſ.ſine conſenſu
dñi,& ſic nō ualuit fideiuſſio,& ſi ſoluit de pecunia peculiari,pōt
dñs repetere ab eo cui ſoluit,ut š.eod. l. ſeruus inſcio. cum l.ſeq.ſi
ergo eligat agere actione mandati ↄ̃ illum, pro quo fideiuſſit, re-
conciliatur ſolutio, quia cēſetur eam ratam habere, & ſic amodo
non poteſt repetere ab eo,cui ſoluit, poſito etiam ꝙ nec ab eo, ꝓ
quo fideiuſſit,poſſit eam conſequi, quia fortè eſt non ſoluendo,
& imputet ſibi cur illum elegit, & tñ ille ex nunc liberatur ꝑ illam
ſolutionem,cum prius liberatus non eſſet, quia ſolutio erat retra
ctabilis,nunc facta eſt irretractabilis.hæc eſt intentio huius l.

L E X LXVIII.

1 *Sententia iniuſte lata contra fideiuſſorē ſui culpa nō præiudicat principali debitori,ut poſſit ab eo recuperare,quod ſoluit uirtute talis ſententiæ.*

2 *Iniuria facta uni an noceat alteri,ut ille cui facta eſt aduerſus alterũ agentem habeat exceptionem.*

1 EXceptione. †Sñia iniuſte lata ↄ̃ fideiuſſorē
ſui culpa non præiudicat prin
cipali debitori,vt poſſit ab eo recuperare quod ſoluit
uirtute talis ſentētiæ.h.d.no.Et pone exemplũ in reo,
qui liberatus erat per pactum,vel iuſiurandum,vel ꝑſcriptionem,
& ſic ex perſona eius competebat exceptio fideiuſſori, qui fideiuſ
ſor conuentus exceptionem oppoſuit, & probauit, hoc tñ non
obſtante.Iudex condemnauit ipſum ad ſoluendum, licèt iniuſtè,
cum huic iniuſtitiæ cauſam dederit, vel quia ꝓuocauit Iudicē ad
iracundiam,vel quia cum Iudex eſſet imperitus, non duxit bonũ
aduocatum,qui ſciret cauſam ſuam defendere,certe non recupe
rat a debitore,ne culpa ſua ſit reo damnoſa, ſi ergo in nulla culpa
fuiſſet bene recuperaret, ut hic colligitur a contrario ſenſu, quia
tunc fideiuſſor in effectu gerat plus negotium alienum,q̃ ſuum,
a iniuria ſibi[a] facta ſine ſui culpa potius debet nocere illi pro quo fi
deiuſſit,quàm ſibi.ſicut videmus in procuratore contra quem ſi
lata eſt ſententia iniuſta ſine ſui culpa,nocet dño, & non ſibi, ut l.
etiam.C.manda.& l.ſi procurator.§.ſi ignorantes.š.man.& ita uo
luit glo.in l.ſi per imprudentiam. de euic.quæ dicit ueritatem.licèt
glo.hic dicat ↄ̃rium, & male ſ̃m Bart.ſ.ꝙ etiam ſi ſine ſui culpa nō
noceret debitori,ſed ſibi:quod falſum eſt. In emptore autē, ↄ̃ quē
lata eſſet ſñia iniuſta ſine ſui culpa,& res ab eo euicta, bene poſſet
procedere iſta glo. quia emptor gerit negotium ſuum principali-
ter,& ad ipſum ꝑtinet periculum poſt emptionem perfectam, &
ſicut

A D D I T I O.

a ¶Quam ſibi.Adde Cyn.in l.defuncto.C.loca.& not.in l.fin.C.de act.emp.
& vide no.in c.ſi.de empt.& uide Bal.in l.pignus.C.de pig.& in l.ſi pro ea.
C.man.Io.And.in regula,damnum in merc.

ſicut ſi res empta periret poſt ꝑfectam emptionem, damnũ eſſet
ipſius emptoris, ita & ſi ſibi aufertur iniuria iudicis, vel alterius de
a facto,[a] & ita dēt intelligi l.ſi per imprudētiam.vñ in caſu illius l.me-
lius dicit gl.hic poſita q̃ illa.ſm Bar.qui melius intellexit q̃ alij.ecce
caſum.¶In gl.ibi.(iniuſtè eſſet dãnatus.) ſm Io.dic ut d.l.ſi per im-
prudentiam.de quo uoluit gl. opponere ꝯ id quod innuit iſte tex.
a ꝯrio ſenſu,ſed non bene ſoluit,vt ſupra dixi. ¶In ea.ibi.(uel quia
non appellauit.)Iſtud non eſt bonum exemplum, quia text.dicit,
ꝙ dedit cauſam iniuſtæ damnationi,ſed tunc ſi non appellauit,nõ
dediſſet huic cãm,ſed ꝙ iniuſta ſnĩa non fuerit retractata, ſequen-
tia ēt exempla reprobantur per Doc.quod dic vt hic per Bart. qui
2 exemplificat ſm.Ia.de Are.vt ſ.dixi.¶†In ea.ibi.(ſed ar.ꝯ in eo.tit.l
ſi fundus.in fi.)dic, iſte articulus, an iniuria facta vni noceat alteri.
ut ille cui facta eſt aduerſus alterum agentem habeat exceptionē,
examinatur plenè per Cy.poſt Pet.C.loc.l.ſi de fundo.an autē no,
ceat alteri,vt ille cui facta eſt,poſſet ꝯ alterum agere ac ſi non eſſet
iniurioſa ſnĩa,ſed iuſta, tangitur hic per Bart.qui dicit ꝙ Pet.in hoc
arti.non perfecte locutus eſt,immo diſtinguit vt ſ. dixi.an ille ꝯtra
quem lata eſt iniuſta ſnĩa gereret negotium alienum,& ſic nõ ſpe-
rabat lucrum,an proprium, & hoc qñ ſine ſui culpa, qñ autē cul-
pa ſui clarum eſt,ꝙ ēt tunc alteri non nocet, ſed ſibi,cui iniuria fa-
cta eſt,vt in hac l.an autem iniurioſa ſnĩa poterit nocere ei ꝓ quo
lata eſt,non dico alteri.dicendum eſt,ꝙ ſi lata eſt pro eo,& ad eius
utilitatem,ut ſi per iniuſtam ſnĩam obtinuit aliquam hr̄editatem,vt
poſſit conueniri ac ſi eſſet uerus hæres,quia non põt allegare iniq
tatem illius ſnĩæ,quæ pro eo lata eſt.ut in l.ſi ſeruus plurium.§.j.de
leg.j.ſed ſi lata eſt pro eo,non tñ ad eius utilitatem, ſed ad vtilitatē
publicam,puta,aliquis accuſauit aliquem de vulnere, Iudex con-
demnauit illum de homicidio, & decapitari fecit, an ſnĩa noceat
accuſatori,ut per hoc efficiat̄ irregularis, quia præſtitit cãm mor-
tis,dicendum eſt, ꝙ non, quia Iudex tranſgreſſus eſt eius petitio-
nem,& hoc ꝓbat̄ in ſimili in l. qui cum maior.§. accuſaſſe.de bo.
li.facit c.perlatis.de homi.li.vj.Cætera vide ꝑ Bar.Non ſunt alia.

ADDITIO.

a ¶De facto.Vide Ang.conſi.cclxxxiij.Bald.in l.j. de pig. act. & in l.falſus.C. de fur.& in l.domus.§.de euictione.ſ.de leg.j.

LEX LXIX.

1 *Fideiubens pro magiſtratu, cenſetur ſe obligaſſe duntaxat ad indemnitatem rei publicæ, non ad pœnam ſi quam incurreret ex ſuo delicto in officio commiſſo.*

2 *Statutum ſi imponat pœnã centũ pro vulnere, & mille pro homicidio,& aliquis accuſatus,uel inqſitus de vulnere dedit fideiuſſores, & relaxatus eſt,quia pœna eſt pecuniaria, & poſtea ille vulneratus mortuus eſt,Iudex condemnauit accuſatum in mille,an teneantur fideiuſſores.*

1 FIdeiuſſores. †Fideiubens ꝓ magiſtratu,cē-
ſetur ſe obligaſſe duntaxat ad
indēnitatē reipublicæ,non ad pœnã ſi quã incurreret
ex ſuo delicto in officio cõmiſſo. h. d. notabiliter. Et
no.hic pro fideiuſſorib.qui dantur Florētiæ ꝓ dñis priorib.qñ in-
trant officium,nam multi ciues fideiubent,ſi ergo damnificarent
rempub. tenerentur in hoc fideiuſſores. ſed ſi cõmitterent aliquã
baratariam,pro qua incurrerēt pœnã pecuniariam , ad illam non
2 tenerentur,ut eſt hic caſus,& l.libertus. ad munici. † Inducitur ad
a q.per Dyn.[a] licèt faciat multum a longe. Si ſtatutum pro vulnere
imponit pęnam centum,pro homicidio imponit pęnam mille, &
aliquis accuſatur,vel inquiritur de vulnere, qui dedit fideiuſſores,
& relaxatus eſt quia pœna eſt pecuniaria, nõ debet retineri in car
ceribus datis fideiuſſoribus,ut no.in l.j.de cuſt.reo.poſtea ille vul-
neratus mortuus eſt, & iudex condemnauit accuſatum in mille.
utrum teneantur fideiuſſores. & hic eſt arg.ꝙ non, ipſe tñ diſtin-
guit an vulnus tꝑe fideiuſſionis appareret mortale, uel nõ.Bar.di-
ſtinguit aliter,an loquamur de iure cõi, vel ex forma ſtatuti,& nõ
clarè loquitur. de hoc ēt tangitur per eum in l.damni.§. Sabini.de
dam.infec.Br̄ mihi vr̄ præſuppoſito dicto ſtatuto, ꝙ aut inqritur,
vel accuſatur ſimpliciter de vulnere,& tunc uirtute dictæ inquiſi-
tionis,uel accuſationis non põt damnari,niſi pœna vulneris,etiã ſi
ſecuta ſit mors,quia non eſt inquiſitus, vel accuſatus de homici-
dio.& ſi ꝯfiat fideiuſſor non in plus tenetur, ſi autem fuit accuſa-
tus de vulnere mortali, tunc ꝑꝑ adiectionem huius qualitatis cen
ſetur accuſatus,uel inquiſitus etiam de morte,quæ ex vulnere po
teſt ſequi,& in omnem cãm cenſetur obligatus fideiuſſor,quę ex
vulnere ſequi põt.ſ.eo.l.ſi quis pro eo.§.nummos. de iure aũt cõi
non inſpiciã an in accuſatione,uel inquiſitione dicatur de vulnere
ſimpliciter , uel de vulnere mortali, ſed quo animo vulnerauit,qa
ſi animo occidendi,tenetur de occiſo,licèt mors non ſit ſecuta,vt
in l.ſi quis cum telo.C.ad l.Cor.de ſica.ſi autem non animo occi-
dendi (quod in dubio præſumitur dictum , niſi ex uerbis appa-
reat contrarium,quia ſemper in benigniorem partem debet inter
ptetari accuſato vel inquiſito. vt l.ſi præſes.de pœnis.) tunc ſi non
eſt ſecuta mors, clarum eſt,ꝙ non debet condemnari,niſi de vul-
nere,ſi autem eſt ſecuta, tunc de homicidio, non tamen ad mor-
tem ſed mitius debet puniri . Et ita tenuit Gandinus in opere ſuo
de homicidiarijs,quando homicidium committitur ſine dolo.&
Bald.no.in l.data.C.qui ac.non poſ.Hoc anno ita conſului in ciui-
b tate Brixiæ.[b] & ita fuit iudicatum.

ADDITIONES.

a ¶Per Dyn.Adde Bal.& poſt ipſum Lu.Ro.in l.ij.cum l.ſeq.ſ. qui ſatiſ.cog.
b ¶Brixiæ.Vide eundem do.Pa.conſi.ccxvij.in ultimis characteribus.

1 *Fideiubens pro ſorte non tenetur ad vſuras, etiam in contractibus bonæ fidei. Item quod redigitur ex venditione pignorum, prius conuertitur in uſuras debitas, & quod ſupereſt,conuertitur in ſortem.*

2 *Creditor licèt occupet omnia bona debitoris pro debito, tamen fideiuſſores non liberantur.*

3 *Semper debet inſpici tenor ſcripturæ, vel inſtrumenti ad ſciendum qualiter ,& in quantum quis ſit obligatus.*

1 §.Pro Aurelio. †Fideiubens pro ſorte non tenetur
ad uſuras, etiam in ꝯctib. bonæfid.
Itē qđ redigitur in uenditione pignorũ, prius conuertitur in uſu-
ras debitas,& quod ſupereſt,conuertitur in ſortē.h.d. (In text.ibi.
(fideiuſſerant.)& ſic in ſortem tñ,vnde non ob.l.quæro.ſ.loc.&
l.ſi poſtea.rem pupil.ſal fo.quia loquuntur qñ fideiuſſit in omnem
cãm,vel ſimplr,quia tunc teneretur ad uſuras prouenietes ex nã
ꝯctus bonæfidei.¶ In text. ibi. (occupauerat, vt obligata ſibi.) ſu-
baudi tacite pro iſto debito conductionis,cum fiſcus habeat taci-
tam hypothecariã ex ſuo ꝯctu,ut l.aufertur. §. fiſcus. de iure fiſci.
2 & no.in l.reſcriptũ.ſ.de pact. † Et no.hic, ꝙ licèt creditor occupet
oĩa bona debitoris pro debito , tñ fideiuſſores non liberantur , ut
ēt eſt tex.ſ.eo.l.hæres a debitore.§.ꝙ ſi ſtipulator.ver.argũ, niſi ea
reciperet inſolutum , ſed ſi fiſcus occupaſſet iſta bona non ꝓ iſto
debito,ſed ꝑꝑ delictum iſtius debitoris ea confiſcaſſet , fideiuſſo-
res liberarentur,ſicut qñ creditor ſuccedit debitori,vt dixi ſ.eo.l.ſi
debitori deportato.& adde qđ hr̄ j. de iure fiſci. l. in fraudem.§.ſi
3 principalis.¶†In tex.ibi. (lecta ſubſcriptione fideiuſſionis.) dic Bal.
no.iſtum text. ꝙ ſemper debet inſpici tenor ſcripturæ, uel inſtru-
menti ad ſciendum qualiter & in quantum quis ſit obligatus. ſic
inſpicitur tenor priuilegij,ut in c.porro. de priuil. & tenor ſtipula-
tionis,ut ſ de verb.obl.l.ſi quis ſtipulatus ſit Stichum.& l ſi ita ſtipu
latus.§.Criſogonus.in fi.¶In tex.ibi.(in vſuras non teneri.)dic hoc
tñ parum proderit eis, ſi quid redactum fuit ex uenditione bono
rum non tranſcendit ſummam uſurarum, quoniam fiſcus illud
tenebit pro uſuris,in quas primo loco debet conuerti, & agere
poterit contra iſtos fideiuſſores pro ſorte, ad quam ſunt obligati,
& hoc eſt quod ſequitur.(ſed quicquid ex bonis.&c.)

LEX LXX.

1 *Tutor ſicut tenetur exigere a ſeipſo illud in quo tenetur pupillo, aliàs punitur de negligentia, ita & illud, in quo pupillus tenebatur, poteſt & debet ſibiipſi ſoluere, ſi intererat ſua, ut quia debitum erat uſurarum, aliàs ſibi imputatur, & ex tempore moræ, vel negligentiæ deficiunt uſuræ currere.*

1 TVtor datus. †Si fideiuſſoria obl'o ſit in aliã
transfuſa, quod ſoluitur ex illa
perinde repetitur a debitore principali, ac ſi fuiſſet ſo-
lutum ex fideiuſſoria, & perinde liberat principalem.
h.d.in effectu. & eſt difficilis text. & continet tres partes principa-
les.Prima vſque ibi. {& quamuis.}Secunda vſque ibi.(licèt enim.)
Tertia uſque in finem.¶In prima parte ponitur caſus, ꝙ aliquis fi
deiuſſit ad tempus, puta uſque ad annum, & vltra annum noluit
teneri.poſtea creditor reliquit ipſum tutorem filij ſui, qui tutelam
acceptauit,tñ intra annum a ſe exegit debitum , ad quod teneba-
tur pupillo ex cauſa fideiuſſoria, & ſic obl'o fideiuſſoria ſublata
eſt tꝑe,ſaltem ope exceptionis,ut l.eum qui ita.§. qui ita.de uerbo.
oblig.Quæritur vtrum potuerit conueniri ad illud debitum finita
tutela? & dr̄ ꝙ ſic,quia debuit ſe exigere,& hoc non faciēdo illud
debitum fuit trãsfuſum in actione tutelæ, quæ eſt perpetua, vnde
põt conueniri,ut tutor,non vt fideiuſſor.¶In ſecunda parte quæ-
ritur pone ꝙ poſt lapſum anni.i.poſtquam liberatus eſt a fideiuſ-
ſoria obl'one.& incepit teneri actione tutelæ,ſoluit pupillo duran
te tutela,an poterit recuperare per actionem mandati a debitore
principali?& videbatur ꝙ non, quia non ſoluit vt fideiuſſor ſed vt
tutor,& non ꝓ obl'one fideiuſſoria pro qua non vr̄ habere actio
nem mandati.Contrarium dr̄. quia in utraque obl'one ſubeſt ea-
dem cã,ſ.debiti principalis, ſicut enim fideiuſſoria non eſſet ſubla-
ta,& ſi ſolueret vt fideiuſſor ſolueret ad extinguendum debitum
principale, vt liberaret reum , ita & nunc,licèt ſoluat pro obl'one
tutelæ,ergo æquum eſt,ꝙ ab eo recuperet,quia non debet atten-
di titulus actionis pro qua ſoluit , ſed cã ob quam dedit , quæ erat
antiquior.¶In tertia parte rñdetur cuidam obiectioni,quæ poſſet
fieri,nam tunc fideiuſſor ſoluendo recuperaret a reo,qñ principa
liter ſe liberat, quia ſoluit pro ſe & ſua obl'one , & in ꝯñam liberat
principalem reum ope exceptionis,ſed in caſu iſto,cum ipſe ſit tu-
tor creditoris,non vr̄ ꝙ poterit ſe liberare ab eo ſuamet authori-
tate,quia non poteſt authorari in cã propria, vt in l.j.de autho.tu-
tor. Sed reſpondetur , ꝙ licèt aliquis non ſoluendo pupillo non
pote-

poterit ſe ab illo liberare ſua propria authoritate, vt ſic faceret ſibi fieri pactum de non petendo, vel liberari ꝑ acceptilationem, quia in hoc læderetur pupillus, vt ipſe lucraretur ſoluendo, tñ maxime pro principali debitore liberat ipſum principaliter, & ſe in ↄñtiam, qđ facere põt ſe authore, licèt principalr̃ non poſſet, vt d.l.j. & ſic ꝑ ꝑ duo non ob.ↄ̃rium. Primo, quia ſi ſoluit pro reo, cum ipſum liberet principalr̃, & ſe ↄñtiam, non authoratur in facto ſuo principaliter, ſed in ↄñtiam. & hoc non prohibetur. vt d.l.j. Sol. ꝙ liberat ſe ſoluendo non per alium modum nociuum pupillo, & iſtud facere põt, ẽt ſua propria authoritate, quia facit ex neceſſitate ſibi incumbente a lege, quæ vult ꝙ debeat a ſe exigere, & in rõnibus pupilli ponere illud, in quo ſibi tenetur. & ſi aliter facit, ipſum punit, vt patet in prin.l. & in l.diuortio.de neg.geſt. & iſte eſt caſus clarus allegatur iſte text. ibi, (& non titulus actionis.) ꝙ inſpicitur potius cã remota, q̃ proxima, aliqñ tñ è ↄ̃rio. vt in l.pe. de ↄd. ob tur.cau. ¶Glo.opp.de l.iij.§.idẽ ſcribit.ſ.de pecu. vbi potius inſpicitur cauſa proxima, & titulus actionis, q̃ remota: nam ex delicto ſerui, vel filijfamilias nõ datur actio de peculio ↄ̃ patrem, vel dñm, ſed ſi ſuꝑ actione ex delicto agitatũ eſt iudiciũ, & condẽnatus fuit filius, q̃a in iudicio quaſi ↄ̃hitur. d.§.idem ſcribit. bene datur actio de peculio ↄ̃ patrem per hanc ſecundariam oblonẽ, quæ potius inſpicit, q̃ originaria, quæ eſt ex delicto. Sed rñde, ꝙ ibi mutatur rõ l.non actio oriens ex maleficio, ideo non datur actio ↄ̃ patrem de peculio, quia concedendo peculium non cenſetur conceſſiſſe, ꝙ delinqueret, ſed bene vr̃ conceſſiſſe, ꝙ ↄ̃heret, vel quaſi ↄ̃heret: ſi ergo iudicium agitauit, & condemnatus eſt, quia quaſi contraxit, & ſic ex voluntate patris incipit teneri noua actione, ideo contra patrẽ de peculio, licèt prima non detur, ſed hic per mutationem actionis non mutatur actio l. Cætera dic, ut in l. diuortio. de neg. geſt.
2 quãtum ad prin. huius l.† Et ſcias, ꝙ tutor tenetur exigere a ſeipſo
a illud, in quo tenetur pupillo, alias punitur de [a] negligentia. ita & illud, in quo pupillus tenebatur, poteſt & debet ſibiipſi ſoluere ſi interetat ſibi, ut quia erat debitum vſurarium, aliàs ſibi imputatur, & ex tempore moræ, vel negligentiæ deficiunt vſuræ currere. vt l.quoties.§.item ſi temporali. & §. ſicut. de adminiſtra.tuto.

ADDITIO.

a ¶Quin etiam & tanquam ſuſpectus remouetur, ut l.niſi.C.de admin.tut. Et in hoc quod ſubijcit, ꝙ tutor poteſt & tenetur ſibiipſi ſoluere, quod a pupillo ſibi debetur, adde Bald.in l.impub. de tut. & cur.dat.ab his. Quid autem de hoc ſentiat Bar. vide eum in l.quoties.§.item ſi temporali.ff.de admi.tut. & in d.l.impuberi. & glo.in l.non licet.in uer.ex off. & in l.ſiſtulas.§.fundum.in uerbo, poſſeſſ.ff.de contratab.

LEX LXXI.

SI a reo. Pro obligato ſub vna ↄdõne põt recipi fideiuſſor ſub duab. ↄdõnib. copulatiue poſitis. ſ. illa, & q̃dã alia, q̃a vr̃ fideiuſſiſſe in cãm leuiorẽ: ſed ſi ponatur diſiũctiue, vr̃ fideiuſſiſſe in cãm grauiorẽ, tñ ex futuro euentu apparebit an valeat fideiuſſoria. & idem ſi ſub diuerſis ↄdõnibus ſunt obligati, vnus ſub vna, alter ab altera. h.d. vſq. ad §.ſi reo. ¶In tex. ibi, (ſi mõ eas cõiungã,) q̃a tũc non vr̃ in duriorem, ſed in leuiorem cãm interceſſiſſe, ꝑ ꝑ id, qđ ſequitur, {niſi enim &c.} ſecus in caſu ſequenti, verſi. {ꝙ ſi eas &c.} ¶In tex. ibi, (nec ob id obligatur,) ſed hic innuit. ꝙ ſtatim fideiuſſoria oblo ſit nulla qñ diſiunctim poſitæ ſunt conditiones, quaſi videatur in duriorem cauſam interceſſiſſe, cũ poterit incipere obligari, vel ex euentu vnius, uel ex euentu alterius, ut in uer. (aut qđ.) diſtinguit quæ prius ↄdõ eueniat, quæ ſi ſit cõis ſibi & reo, obligabitur fideiuſſor, cum obligetur etiam principalr̃, ſi autem ꝓpria, quæ nõ erat appoſita in oblone principali, ſecus. quia ſequeretur ꝙ fideiuſſor obligaretur priuſquã principalis, & hoc eſſe non põt ſ. eo. l. fideiuſſor antequam. non ergo inſpicitur forma fideiuſſionis ſm̃ quam vr̃ in duriorem cãm interceſſiſſe, ſed inſpicitur futurus euẽtus, quia illa forma licèt prima facie eſſet durior, tñ erat ſub incerto, & propter incertum euentum, & id quod ſequi poterat debemus illud expectare. & ſic non ob. l. græcè. §. illud ſupra eo. de qua gl. opponit, quia ibi forma erat durior, & erat in certo non in incerto, nec propter incertam. ¶In tex. ibi. (ſub diuerſis quoque.) in præcedenti caſu ab ipſo principio fideiuſſoria obligatio videbatur durior, & ſic valere, tñ q̃a hoc non cõtingebat propter id, qđ poterat euenire, nõ erat nulla a principio, ſed inſpicitur, ꝙ eueniat, hic verò ab ipſo principio non poterat diſcerni an eſſet durior, vel leuior, ſed ex futuro euentu poteſt declarari, ideo ille expectatur, & tunc apparebit an fideiuſſoria obligatio teneat uel nõ. ¶In tex. ibi. (tanquam ſi ſtatim ab initio.) not. tex. ꝙ diſpoſitio purificata perinde hr̃ ex tunc, acſi ab initio fuiſſet pura. & hoc dicit gl. in Auth. de ſan. epiſc. §. ſed & hoc præſenti. Contra iſtud no. opponit in gl. de l. uerbis. ad leg. Fal. nam ſi debitor qui tenetur pure, legat creditori quod debet, non valet legatum, quia nõ continet utilitatem: ſed ſi erat debitor ſub conditione, valet quia vtilitatem continet, cum poterit peti legatũ, ẽt pendente conditione. Sed pone ꝙ ↄdõ exiſtat antequã petatur, an efficiatur nullum? vr̃ ꝙ ſic per iſtũ text. ex quo diſpoſitio purificata æquiparatur puræ, cuius ↄ̃riũ ibi dr̃, qđ non redditur nullum, & ſic adhuc cõtinet actionẽ ex teſtamẽto. gl. non ſoluit, dic ꝙ hr̃ pro puro quantum ad tempus, qđ ſequitur poſt purificationem, & quantum ad effectum eius, non pro tempore præcedenti, nec quantum ad effectum illius: nam quia erat debitor ↄdõnalis, ualet legatum, & incipit competere actio ex teſtameto, ſi poſtea purificatur non deſinit illa actio cõpetere, nec hr̃ perinde acſi a principio fuiſſet purũ debitum. Nõ ſunt alia.

§. Si reo in fundum. Pro obligato ad totũ põt accipi fideiuſſor, q̃ ſe obliget ad partem integralẽ. ¶In tex. ibi. (quaſi aliud.) Iſta pars videbatur verior, nam principalis qui promiſerat fundũ, videbatur promiſiſſe vſumfructum cauſalem, qui eſt cõiunctus cũ proprietate, cum videatur promiſiſſe tam proprietatem q̃ vſumfructũ, ex quibus fundus conficitur, ſed fideiuſſor, qui ſolum vſumfructũ promiſit, videbatur promiſiſſe formalẽ, cum ſolus vſusfructus ſine ꝓprietate non poſſit eſſe niſi formalis: iſti autẽ ſunt diuerſi inter ſe, vt patet in l.ſi ita ſtipulatus. §. j. ſ. de uerb. obl. ↄ̃rium tñ determinat in fi. & ad hoc ↄ̃rium rñde, ꝙ licèt promiſeris ſolum vſumfructum, non tñ videris promiſiſſe formalem, ſed illum tñ quem promiſerat reus, ſ. cauſalem, & imò ſicut reus ſoluẽdo ſolum vſumfructũ, & ſic formalem in nullo liberaretur, quaſi non ſoluerit qđ promiſit, vt d.l.ſi ſtipulatus. §. j. ita nec iſte fideiuſſor. Sed ad quid ergo ꝓderit ſi non promiſiſſet totum, ſed partem poſtquam non poterit ſoluere nec ſe liberare niſi ſoluat totum, ſicut nec ipſe reus? Reſpõdeo, ꝙ ſi ex poſtfacto deueniret ad æſtimationem, quia fundus ſolui non poſſet, contra reum fieret æſtimatio integri fundi, ſed contra ipſum fideiuſſorem ſolius vſusfruct.

§. Adeo a ſeruo. Pro oblone naturali qua tenetur ſeruus, ẽt ipſi dño poteſt accedere fideiuſſor, etiam ſeruo ab eodem ſtipulante. h.d. in effectu. Sed ꝓ eo, qui nullo modo eſt obligatus, quia contractus eſt inualidus, non poteſt accedere. & h.d. ſequens §. ſi a furioſo.

---

1 *Pro pœna maleficij ſoluenda poteſt accedere fideiuſſor ei, cui pœna debetur, ſed malefactori pro conſeruatione indemnitatis non poteſt fieri promiſſio, nec dari fideiuſſor.*
2 *Publica vtilitas ſuadet maleficia puniri.*
3 *Vnus ſocius maleficij non poteſt ab altero ſocio ſtipulari, nec fideiuſſorem recipere de communicando rem furtiuam, vel alienam, in qua maleficium commiſerunt.*
4 *Syndici communitatis tenentur denunciare maleficia ſub certa pœna, & ſi ad inſtantiam malefactorum non denunciant, ſed faciunt ſibi caueri a malefactoribus de indemnitate, an iſta promiſſio ualeat.*
Si unus ex ſocijs qui fecerunt inter ſe obligationem, quòd ſi vnus eorum cõmittat maleficium, quòd omnes participabunt de ſolutione pœnæ, ſi totam pœnam ſoluerit, an poterit ab alijs recuperare.
5 *Iudex qui dat iniquam ſñiam ad poſtulationem alterius, ſi fecit ſibi caueri de conſeruãdo eum indemnem tꝑe ſindicatus, an talis cautio valeat.*

2 §. Illud quod vulgo. †Pro pœna maleficij ſoluenda põt accedere fideiuſſor ei, cui pœna debetur, ſed malefactori pro conſeruatione indemnitatis nõ põt fieri promiſſio, nec dari fideiuſſor. h.d. not. in
2 utroque dicto. ¶†Not. ex primo caſu illud ad quod ſemper alleg. ꝙ publica utilitas ſuadet maleficia puniri, niſi ergo puniantur da-
3 retur materia delinquẽdi. facit l. ita vulneratus. ad leg. Aquil. ¶† In ſecunda parte in ver. (ſed ita.) No. ꝙ unus ſocius maleficij ab altero ſocio non poteſt ſtipulari, nec fideiuſſorem recipere de cõmunicando rem furtiuam, uel aliam in qua maleficium cõmiſerũt, ꝑ
4 rõnem quæ ponitur in fi. ¶†Item in ver. (& qui alieno.) no. ſing. ↄ̃. ſyndicos cõitatis, qui tenentur denunciare maleficia ſub certa pœna, & ſi ad inſtantiã malefactorũ nõ denunciant, faciunt tñ ſibi ca-
a ueri de indẽnitate. [a] i. de ſoluendo oẽm pœnã, quam ſyndicus ꝑ ꝑ hoc incurreret, q̃a iſta ꝓmiſſio nihil ualet, nec poſſet a promiſſore peti ſi quam ille ſyndicus ſolueret. ¶Not. ergo ↄ̃ ſocios, qui faciũt inter ſe oblonem, ꝙ ſi aliquis ipſorum cõmittat maleficium, oẽs participabunt in ſolutione pœnę, ne iſta ſocietas maleficij quę nõ tenet, nec in virtute talis promiſſionis poſſet ille qui pœnam ſoluiſ-
5 ſet, ab alijs recuperare. ¶† Not. ergo ↄ̃ iudices qui dant iniquã ſententiam ad poſtulationem alterius, & faciunt ſibi caueri de cõſeruando eum indemnẽ tꝑe ſyndicatus, q̃a non valet. Sed in ↄ̃riũ facit qđ no. in l.ſi ſeruus. §. fugitiuum. ſ. de fur. vbi Barto. vr̃ dicere, ꝙ ualeat talis promiſſio facta iudici, ſed illud quando non faceret rẽ ſui natura illicitam, uel quando erat dubium, ſecus quando erat certum, licèt ipſe non allegat ibi iſtum text.

ADDITIO.

a ¶De indemnitate. Adde Barto. in auth. ſed nouo iure. C. de pœna iud. qui male iud.

---

1 *Succeſſio an habeat vim ſolutionis, uel confuſionis. & nu.2.*
3 *Siue obligatio principalis tollatur iure ſolutionis, ſiue iure confuſionis, acceſſoriæ tamen obligationes, quæ in illa fundabantur, tolluntur indiſtinctè ſicut & ipſa principalis.*

4 *Conuento principali, vel etiã condẽnato, nõ tamẽ liberatus eſt fideiuſſor.*

5 *Ea quæ impediunt aliquid incipere ſi erant in principio, an ſimiliter ſi poſtea ſuperueniunt impediant remanere.*

6 *Qui fideiuſſit vel mandauit pro duobus inſolidum obligatus, licèt alter eorum ſit liberatus, i. ab obligatione exẽptus, & etiam ipſe fideiuſſor, vel mandator ex eius perſona, ſi remaneat obligatus ex ꝑſona alterius, & propter hoc ſoluat, an illud quod ſoluit, poſſit etiam repetere ab illo qui fuit liberatus, & qualiter poſſit repeti ab illo, vel eius hærede.*

7 *Quando ſunt duo rei debendi ſocij, an ſucceſſio facta vni proſit alteri. & nume. 9.*

8 *Si non ſunt ſocij, an id qđ unus ſoluit, poſſit ab altero correo recuperare.*

9 *Sicut duo rei debendi ſi ſunt ſoluendo, habent inter ſe beneficium diuiſionis, ſi conueniantur a principali creditore, ita ſi conueniantur a mandatore, vel fideiuſſore ipſorum, qui de mandato ipſorum interceſſit, & ſic ſoluendo a quolibet ipſorum iudicium, poteſt repetere, tamen hodie habent beneficium diuiſionis.*

1 VRanius Antonius. † Si creditor ſuccedat uni ex duob. reis debendi, vel etiam tertius ſuccedat creditori, & vni ex reis debendi, perſona tãtum illius cui ſucceditur ab obl'one eximitur, & illi qui pro eo tenentur, acceſſorie liberantur, ſed correus remanet mero iure inſolidum obligatus, & etiam illi qui pro eo tenentur acceſſoriè, ſed de ęquitate hñt exceptionem ſi conueniantur a ſuccedente eatenus quatenus ſi ei ſolueretur, poſſent ab eodem recuperare per actionem pro ſocio, vel mandati, ſi autem creditor ſuccedat fideiuſſor, vel mandatori, per hoc reus non liberatur. h. d. vſq; ad §. ſed ponamus. & eſt valde pulchra, & ſubtilis l. quam diuide in vj. partes vſq; ad illum §. nam primo ponitur thema, ex quo reſultat quæſt. an fiſcus ſuccedit creditori, & etiam vni ex reis debendi, nã certum eſt, ꝙ ille reus debendi ab obligatione exemptus eſt. Sed dubitatur de mandatore, vel fideiuſſore ipſius an ſit liberatus. vſque ibi. (& quidem.) Secundo antequam ad iſtam q. rñdeat, præmittit ad euidentiã alium caſum, qñ eſſet unus tm̃ debitor, & creditor ei ſuccederet, nã tũc ſicut extingueretur obl'o in perſona principalis debitoris, vt ſol'onis, vel confuſionis, qñ hoc caſu ſucceſſio habet vim ſolutionis, ita etiam liberaretur fideiuſſor, vel mandator, ipſius, quia nõ ſupereſt aliqua obl'o principalis, in cuius virtute dicta acceſſoria ſuſtentetur, & hoc uſque ibi. (ſed cum duo.) In tertia in qua redit ad caſum propoſitum, qñ erant duo rei debendi, & creditor vni tãtum eorum ſuccedit, & præmittit alium caſum, videlicet vtrum ꝑ hoc liberetur correus principalis, & cõſtat ꝙ ſi ſucceſſio haberet vim ſol'onis, hoc caſu liberaretur, quia ſolutio facta per vnum ex reis debendi liberat ſe, & etiam alterum, tñ hoc caſu non habet vim ſolutionis, ſicut in caſu præcedenti, ſed tollitur obl'o eius, cui ſuccedit vi confuſionis, quia illius perſona ab obligatione eximitur, ſed correus remanet obligatus, & etiam fideiuſſores, & mandatores, qui tenentur in eius perſona, cum ſubſiſtat obligatio principalis, in qua poſſunt acceſſoriè ſuſtentari, & hoc uſque ibi. (igitur,) licèt ille cui ſucceſſit, & etiam obligati pro eo ſint liberati. Ex his quarto loco infertur in uer. (igitur.) ad caſum primo loco formatum, ꝙ ꝑ ſucceſſionem illam factam vni ex reis debendi, mandator vel fideiuſſor, qui contemplatione utriuſque mandauit, uel fideiuſſit, non eſt liberatus, quia ſua obl'o ſuſtentatur in obligatione correi, qui non eſt obligatus, & hoc uſque ibi. (plane.) In quinta, in qua dicitur, quòd licèt correus, & etiam mandator, qui cõtemplatione utriuſque mandauit, liberati non ſunt mero iure, & ſic poſſint cõueniri a ſuccedente, attamen habent exceptionem quatenus ab ipſo ſuccedente ſi ei ſolueretur poſſet recuperare, ſed vltra nõ, ut ecce in correo, nam ſi erant ſocij. quicquid alteri ſolum ſolueret creditor, poſſet a ſocio per actionem pro ſocio recuperare partẽ, eodem modo ab hærede eius; ſi ergo hæres eius agit ad totum, obſtat exceptio pro illa parte, ſed ſi non erant ſocij, quod ille ſolueret non poſſet etiam pro parte recuperare a correo, nec ab hærede eius, ergo ſi conuenitur inſolidum ab eius hærede, qui eſt creditor, in nullo habet exceptionem, in mandatore verò qui mandatum utriuſque mandauit, & fidem cuiuslibet eorum ſecutus eſt, conſtat ꝙ ſi ſoluiſſet creditori, ſi non ſucceſſiſſet, poſſet in ſolidum petere a quocunque ipſorum reorum debendi ſi uellet, & ſic ſi creditor uni eorum ſucceſſiſſet, poſſet eligere illum tanquam hæredem defuncti, ſi ergo ab eodem hærede conueniatur ſimiliter actione mandati, habet exceptionem inſolidũ dicendo, ſi tibi ſoluerem, poſſem a te poſtea recuperare totum quod ſoluerem, qa de mandato illius, cui ſucceſſiſti, ego tibi mandaui, ꝙ mutuares, non ergo potes a me petere, quod ſi ſoluerem, reſtiturus es, ut in regula dolo facis. & hoc vſq; ibi. (quòd ſi creditor.) Ibi eſt ſexta pars, in qua deciditur noua quæſtio. Sed quid iuris quando creditor ſuccedit fideiuſſori, vel mãdatori, an liberetur principalis, ſicut econuerſo. quia quando ſuccedit principalis, liberatur fideiuſſor. Et reſpondet ꝙ non, quia principalis non pendet ab acceſſoria, ſed

2 econtra ſic, hic eſt caſus in hac l. pulchra. † Ex iſta l. collige plures regulas. Prima, cum quæritur an ſucceſſio habeat uim ſolutionis, uel confuſionis tantum, quia iura aliquando dicunt unum, aliqñ aliud. In iſta l. traditur talis doctrina, quòd ſi erat unus creditor, & unus debitor, ſi alter alteri ſuccedat, habet vim ſolutionis, ut hic in uerſi. (& quidem.) ſed ſi duo ſunt rei debendi, & creditor uni tm̃

a eorum ſuccedit, non habet uim ſolutionis, ſed confuſionis.[a] ut in uerſi. (ſed cum duo.) & idem econtra ſi eſſent duo rei debẽdi, & alter eorum ſuccederet debitori. facit l. fin. ſ. de duob. re. Ratio diuerſitatis eſſet, quia primo quando eſt unus tantum debitor, & unus creditor, ſi creditor illi ſuccedat, vel econuerſo, habet uim ſolutionis, ut ſic omnis effectus ſolutionis tollatur, quia ſuccedẽs ex hoc non conſequitur damnum, nec conſequenter lucrum. nõ enim intereſt eius, ꝙ habeat uim cõfuſionis, & non ſolutionis ꝓꝑ aliquam cauſam, uel reſpectum, ſed qñ ſunt duo debitores ęquè principales, & creditor vni eorum ſuccedat, intereſt eius. ꝙ nõ habeat uim ſolutionis, ſed duntaxat cõfuſionis, quia ſi haberet vim ſolutionis, liberaretur correus, & ſic pateretur damnum, non ſic ſi habet uim confuſionis, quia tunc perſona tantum illius cui ſucceditur ab obligatione eximitur, & alter remanet obligatus. Eodẽ modo ſi tractaret de lucro captando, nõ haberet uim ſolutionis, etiam ſi eſſet unicus debitor, & unicus creditor, ut ſ. eo. l. hæres a

3 debitore. §. fin. ¶ † Item collige, ꝙ ſiue obligatio principalis tollatur iure ſolutionis, ſiue iure confuſionis, acceſſoriæ tñ obligationes, quæ in illa fundabantur, tolluntur indiſtincte, ſicut & ipſa principalis, ne ſequatur inconueniens, ꝙ pro eodem apud eundem reperiatur quis acceſſorie obligatus, ut in ver. (& quidem.) in fine, q loquitur. qñ habet uim ſolutionis. & in uer. ſed cum duo. in fin. ibi, (quia non poſſunt &c.) qui loquitur quãdo habet vim confuſio-

4 nis. ¶ † Tertio no. in uer. (quidem.) ibi, (quamuis enim,) ꝙ conuento principali, & ſubaudi, etiam & cõdemnato, non propterea liberatus eſt fideiuſſor, qa per hoc non eſt ſublata principalis obligatio, ſed altera ſibi accumulata, ſi autem abſolueretur principalis debitor, tunc exceptio rei iudi. tranſiret ad fideiuſſorem, uel man

5 datorem. quod tenent Doc. ut dixi in l. vbicunq;. ſ. eo. ¶ † Quarto collige ex §. {ſed cum duo.} in fi. ibi. {ut quemadmodum,} ꝙ ea q̃ impediunt aliquid incipere, ſi erant in principio, ſimiliter ſi poſtea ſuperueniunt, impediunt remanere. Sed ꝯ, quia multa impediunt contrahenda, quæ non dirimunt iam contracta. ut l. fratre furioſo. de his qui ſunt ſui vel alie. iu. & in l. pluribus. §. ſed ſi placet. de verb. oblig. Sol. dic. vt ibi plene per Bar. in iſto art. qui diſtinguit an ſuperueniat defectus cauſæ finalis, & loquitur hic, an alterius cauſæ, & dic ut ibi. & inducitur iſte tex. per Cyn. ꝙ ſicut exiſtente accuſatore à principio non debet procedi per viam inquiſitionis, ita poſt inquiſitionem inchoatam ſi ſuperuenit accuſator, debet ſilere inquiſitio. de hoc Bart. in l. iij. §. ſi publico. ff. de adul. ¶ Allegatur etiã ſi ſtatutum dicat, ꝙ querelæ bannitorum non audiantur, ſi poſt inchoatum iudicium per aliquem ſuperueniat bannum in perſonam alterius, nõ poterit procedere iudicium, ſicut ſi fuiſſet a prin

b cipio non debuiſſet admitti. Bar. tamen determinat contrarium[b] per l. is qui reus. de pub. iud. in fi. ubi dicit eſſe caſum. & per l. negãda. C. qui acc. non poſ. Ang. dicit Bar. dicere verum, ſi ſtatutum diceret, ꝙ bannitus non admittaĩ ad agendum, vel accuſandum, qa ſtatutum denotat principium iudicij, & cum principium iudicij fuerit bene inchoatum, quia nõ erat bannitus, admittatur ad proſecutionem, quæ per ſtatutum non eſt prohibita. Sed ſi dicat, ꝙ querelæ non audiantur, vel ſimpliciter, ꝙ banniti non audiantur, tunc vr̃ prohibitum non ſolũ principiũ, ſed ẽt ꝓſecutio, qa in quolibet actu iudicij dr̃ audiri, vel querrlari, ſicut videmus in excõicato, qui non dẽt audiri, nam in quacunque parte iudicij ſuperuenit excõicatio, prohibetur proſequi, quia ſemper diceretur audiri ſi poſſet proſequi, primo tñ geſta non irritantur. vt in ca. j. de excep. lib. vj. Et uide quod no. idem Barto. in l. eleganter. §. ſi quis poſt. de

6 condi. inde. ¶ † Quinto collige ex uerſi. (plane.) ꝙ ille qui fideiuſſit, vel mandauit pro duob. inſolidum obligatis, licèt alter eorum ſit obligatus. i. ab obligatione exemptus, & ẽt ipſe fideiuſſor, vel mandator ex eius perſona, ſi tñ remanet obligatus ex ꝑſona alterius, & ꝓꝑ hoc ſoluat, illud quod ſoluit põt repetere nõ ſolum ab illo pro quo remanſit obligatus, ſed etiam ab illo, qui fuit liberatus ex perſona illius, & etiam põt ab hr̃de eius, immo ſi conueniatur ab hærede, habet exceptionem ꝯ cũ de hoc miratur gl. quæ incipit, (qui debitori ſucceſſit) qualiter põt repeti ab illo, vel hr̃de eius, cũ pro eo non ſoluat, ſed pro quo remanſit obligatus. Et ſimiliter dicit, ꝙ ille nõ eſt liberatus ipſo iure, ſed ope exceptionis, ſed hoc eſt falſum per §. & quidem. dic ergo, quòd licèt non ſoluat pro illo, quia eſt liberatus, tñ ſoluit ꝓꝑ mandatum factum ab illo, qui cenſetur mandaſſe, quòd ſe obligaret pro vtroque inſolidũ, nam iſta poſſunt ſimul ſtare, ꝙ nõ ſoluam pro te, ſed pro Titio, & tñ à te repe-

ADDITIONES.

a ¶ Confuſionis. An ſucceſſio habeat uim ſolutionis, uel confuſionis. vide per eundem Pau. conſi. ccclviij. incip. notandum Barto. l. ſi ultro. C. de bon auth. iud. poſſ.

b ¶ Contrarium. Vide eundem in l. eleganter. §. ſi quis poſt. de condi. indeb. Pet. de Anch. in c. cum inter. extra de excep. Io. And. in c. j. extra de accuſ. Ang. in l. is qui reus. de pu. iud.

te repetam,quia mãdaſti ꝙ pro Titio ſoluerem.& hęc eſt veritas.
l.item hodie.cum duo rei debẽdi hñãt bñficiũ diuiſionis per no-
uam cõſtõnem,non habebit hic iſte mandator exceptionem niſi
7 pro parte,ſm gl.ſeq.¶†Vltimo in ver.(cum altero autẽ.)recollige
duo.Primo,ꝙ qñ ſunt duo rei debendi ſocij, licèt pactum factum
vni proſit alteri inſolidum,& etiam acceptilatio,tñ ſucceſſio facta
vni nõ prodeſt alteri,niſi pro parte.de hoc miratur gl.ꝗ incipit(mi
rabile hoc vr̃ &c.) ſed Bart. dicit ꝙ imò pactumv ni factum alteri
prodeſt in totum, quia ſi non prodeſſet, q̃cq̃d ille ſolueret,etiã ſi
vnum nummũ,repeteret à ſocio pro parte,& ſic non prodeſſet ei
cui factum eſſet,quia factum eſt ſocietate durãte, ſed ſucceſſio fit
ſocietate finita per mortem,quo caſu ceſſat rõ prædicta,dic vt hic
8 per eum,qui ſubtiliter loquitur.†No.ẽt ꝙ qñ non ſunt,ſocij,id, qđ
vnus ſoluit,ab altero correo nõ recuperat,ſed hoc verũ qñ eſſent
correi ex cã lucratiua,vel ſi ſunt ex cã oneroſa, tota vtilitas ꝯ̃ctus
peruenit ad illum qui ſoluit,vnde nec ſibi eſt cedenda actio ꝯ alte-
rũ,nec hẽt vtilem actionem ſine ceſſione,ſed ſi vtilitas perueniſſet
ad vtrunq;.tunc quatenus ad alterum peruenit,ille qui ſoluit,totũ
poſſet repetere ꝑ actionem mandati,vel ẽt neg.geſt.vt not.in l.i.C.
de duo.reis.& poſſet petere ſibi cedi actionem,iõ hoc caſu ſi con
ueniretur a creditore, qui alteri ſuccedit, hr̃et exceptionẽ pro eo
qđ ab eodem agẽte poſſet repetere,ſicut qñ eſſent ſocij,vel habe-
rent exceptionẽ cedendarũ, quia nõ põt cedere actionẽ ꝯ ſeipm,
&,iſto modo intellige,& limita illud,qđ voluit glo.quæ incipit,ex
hoc,circa fi.¶In gl.quæ incipit.(qui debitori)in fi.ibi,(per exceptio
nem.non ipſo iure.)hoc eſt falſum, quia oĩno ipſe defunctus eſt li-
beratus,& ẽt eius fideiuſſor,& mandator eius,cum oblĩo penitus
ſit extincta per ſucceſſionem,vt ĩ.de ſol.l.in oĩbus.Et poſito,ꝙ eſ-
ſet uerum iſtud qđ dicit gl.tñ adhuc obſtaret ꝯ̃rium,q̃a non vr̃ ſol
uiſſe pro eo,qui liberatus eſt ope exceptionis,ſed pro correo ſuꝑ-
ſtite,qui nullo modo eſt liberatus, ergo ab illo ſolo põt repetere,
non ab hærede defuncti,pro quo non ſoluit,ergo ꝯ cum non hẽt
exceptionem dolo facis.dic ergo uerum eſſe,ꝙ nõ ſoluit ꝓ defun
cto,ſed ſoluit de mandato defuncti, licèt pro correo, ergo habet
actionem ꝯ eum,& hæredem eius,nã quilibet iſtorũ correorum
cenſetur illi mãdaſſe,ꝙ mandet creditori tam pro ſe, q̃ ꝓ correo.
& iſta poſſunt ſimul ſtare,ꝙ ſoluas pro Titio,tñ habes actionem
man.ꝯ Sẽpronium,qui tibi hoc mandauit.& in hoc conſiſtit intel
lectus huius §.ſeq.qui incipit ponamus,&c.qđ enim hic dr̃ in libe-
9 rato ipſo iure,dr̃ ẽt in liberato per pactum.¶†In glo.ſeq.(ſed cum
hodie pro parte debeat agere.)No.iſtam gl.quæ vult, ꝙ ſicut duo
rei debendi ſi ſunt ſoluendo, habent inter ſe bñficiũ diuiſionis, ſi
conueniantur a principali creditore,ita ſi conueniantur a manda-
tore,uel fideiuſſore ipſorum, q̃ de mandato ipſorũ interceſſit, &
ſic ſoluendo a quolibet ipſorum inſolidum põt repetere, vt colli-
gitur in hoc ver.(planè.)tñ hodie habent bñficiũ diuiſionis qđ re-
puto ſingulare,licèt Doct.non ponderent iſtã gl. ¶In glo.ſeq.ibi.
(Item qđ hic dicit.)ſ ꝙ ſi creditor, qui ſucceſſit vni ex reis debẽdi
agat ꝯ alterum,qui non eſt liberatus, ſi non erant ſocij, põt ab eo
inſolidum ꝯſequi, quia ille nõ hẽt ꝯ agentẽ exceptionẽ dolo facis,
quia ſi defunctus viueret, nihil poſſet ab eo repetere: ergo nec a
creditore hærede eius.¶Sed ꝯ,quia ſm hoc iſte creditor bis idem
conſequitur, nam ex eo ꝙ ſucceſſit vni, vr̃ ab illo ſemel conſecu-
tus,cũ ſucceſſio habeat vim ſolutionis, vt ver. æquidẽ. Sed iſta rõ
nihil valet,quia hoc caſu qñ erant duo rei,non habet vim ſolõnis,
vt in §.ſed cũ duo. ¶Item adhuc ꝯ, quia qñ creditor agit ꝯ unum
ex correis, ſi ille ſoluat, tenetur creditor cedere actionẽ ꝯ correũ,
vt no.in l.j.C.de duo.reis.Sed nunc iſte creditor non põt cedere ꝯ
correum defunctum,nec ꝯ ſeipſum tanq̃ hęredẽ illius,ergo repel
letur per exceptionem cedendarũ.Præterea ẽt non facta ceſſione
põt ſoluens repetere a correo, quatenus in utilitatem illius verſa
eſt pecũnia mutuata,vt no.in d.l.j. ergo iſte cõuẽtus habebit exce
ptionem ꝓ illa parte,ſicut qñ erant ſocij,vnde iſta diſtinctio an eſ-
ſent ſocij, uel non, vr̃ non eſſe bona, Roge.hoc fatetur eſſe idem
vtroq; caſu,tñ qñ ſunt ſocij multo clarius eſt,q̃ qñ non ſunt.Bart.
reprehendit hunc intellectũ.Roge. q̃a nõ eſt credendũ, ꝙ Paulus
Iuriſconſultus ita ſtultè loqueretur ſm eum.Solue ergo ꝯ̃riũ,vt ſ.
dixi in poſitione caſus.Nam qñ ſunt ſocij,indiſtincte qđ unus ſol-
uit,repetit a correo pro parte, ideo indiſtincte hẽt exceptionẽ, ſed
qñ non ſunt ſocij, non repetit, nec ẽt põt petere ſibi actionẽ cedi,
niſi qñ ſunt correi ex cã oneroſa,& ad vtrunq· peruenit utilitas,&
tũc ꝓcederet ꝯ̃rium,& eſſet idem qđ qñ ſunt ſocij. Si autem ſunt
ex cã lucratiua,vel ſunt ex cã oneroſa, tñ vtilitas non peruenit,niſi
ad alium conuentũ,tunc nihil ab altero repetere põt.Ex his duob.
põt intelligi iſte tex.vt in ver.altero,vt tunc nullã habeat exceptio-
nẽ,& in eiſdẽ caſib.procedit qđ dr̃ in prĩn. gl.vt non videantur in-
uicem fideiubere,ſed in primo caſu ſic,quatenus alter ſoluens poſ
et ab altero repetere, etiam acceſſione non facta. ¶In gl.ſeq.ibi.
ſ(non ergo veræ,uel fictæ ſolutionis vim obtinet &c.) Sol.nihil va
let. Nam & pactum de non petendo habet vim ſolutionis, & ta-
men factum uni ex eis inſolidum, prodeſt alteri in totum, ut l.ſi
vnus.de pact. Quare ergo ſucceſſio facta uni, cum ſit liberatoria
illius,& ſic ſaltem habet vim pacti, non prodeſt alteri niſi pro par-
te? dicit Bart.quia pactum fit durante ſocietate, vnde ſi non pro-
deſſet alteri inſolidum, ſimiliter non prodeſſet ei cui factum eſt,
eo quòd ſi ille vnum nummum ſolueret, poſſet ab altero cui fa-
ctum eſt pactum repetere per actionem pro ſocio, ſed ſucceſſio
fit poſt mortem alterius, & ſic finita ſocietate, vnde ceſſat ratio
prædicta.Ex quo infert,ꝙ ſi ambo viuunt,& finita eſt inter eos ſo
cietas, pactum, vel acceptilatio vni facta, illi ſoli prodeſt, non alte-
ri,quia videtur facta pro parte illius tantum, quod nota.

§.Si ponamus vnum. ¶Pactũ de non peten do factum vni ex reis
debendi, non impedit mandatorem ſoluentẽ pro altero repetere
etiam ab illo cui factũ eſt. h. d. Dubitatio erat hic, quia mandator
non vr̃ ſoluiſſe pro eo,qui liberatus erat ꝑ pactũ,ſed per alterũ.er-
go ab illo debebat poſſe repetere,ſed ſolue, vt dixi.ſ. eo.ver.plane.
quia licèt ſoluat pro altero,tñ ſoluit de mandato illius, cui factum
eſt pactum,quilibet eñ illorum vr̃ mandaſſe, ꝙ intercedat pro ſe,
& pro correo, & in hoc ſtat intellectus iſtius §. Et ſic intellige iſtũ
tex.in mandatore, qui mandato vtriuſque mandauit creditori, vt
numeret, ſecus ſi mandato alterius tantum cui pactum non erat
factum,vel etiam mandato illius ſolius cui factum erat.

§.Placet mandatorem. ¶Mandator tenet̃, ſiue mãdatarius im
pleat mandatum per ſe,ſiue per aliũ.h.d.in effectu tex.cum glo.

LEX LXXIII.

SI fideiuſſori. ¶Acceptilatio facta fideiuſ-ſori qui in oblĩone nõ ĩcidit,
non prodeſt reo.h.d. Sed ſi incidiſſet bñ ꝓdeſſet,vt ĩ.
de accept.l.& ꝑ iuſiurãdũ.§. & ſi fideiuſſori.ẽt ſi eodẽ
inſtanti quo nata eſt,tolleretur virtute acceptilationis,vt hic no.in
gl.¶In fi.text.ibi. (iam mortui efficere,)q̃a ſi fuiſſet ꝯ̃cta in vita,eo
moriente finiretur ꝑꝑ pactum,ꝙ ultra uitã ſuã non teneret̃,ergo
non debet incipere ab eo caſu,quo cępta finiretur.ſi aũt ꝯdõ exi-
ſteret fideiuſſore viuente,tunc vno & eodẽ inſtãti inciperet oblĩo
in eius ꝑſona,& per acceptilationẽ tolleretur ipſo iure.& in ꝯñtiã
ẽt obligatio principalis debitoris,nõ enim põt acceptilatio opera-
ri ſuꝑ obligatione ꝯdõnali,niſi ꝯdõ exiſtat,& oblĩo naſcatur,cum
fiat ad obligationem tollendam,quæ nõ põt tolli ſi non naſcatur,
& quia natiuitas procedit,ideo eodem inſtanti naſcitur per prius,
& tollitur per poſterius, ſecundum intellectus ordinem.

LEX LXXIIII.

CVm procurator. ¶Pęnam, quã quis ſuo facto, vel culpa
incurrit a fideiuſſore indẽnitatis non recuperat. ¶In
tex.ibi,{cum procurator.} ideſt procurans, quia non
habebat mandatum, vel de ipſo mandato non conſtabat,iõ præ-
ſtitit cautionem de rato,& ſuccubuit, quia reus fuit abſolutus,po
ſtea dñs non habens ratum egit,& obtinuit,& quia reus,& poſſeſ
ſor noluit poſſeſſionem reſtituere, iuratum fuit in litem ꝯ eum in
multo plus q̃ res valeret,& coactus eſt ſoluere,certe illud plus nõ
recuperat a fideiuſſorib. qui promiſerũt dñm ratum habiturum,
quia damnum paſſus eſt reus culpa ſui, & veram ęſtimationem
rei bene poſſet ab alijs conſequi, quia ſi dominum ratum habuiſ-
ſet factum procuratorijs, res illa remanſiſſet penes eum &c.

LEX PRIMA.

1 *Obligatio per nouationem ex toto non perimitur, cum in aliam transfundatur, vnde videatur prima ſubſiſtere, quia ſubſiſtit ſecunda.*
2 *Nouatio denominatur ab obligatione nouante, qua dignior & potentior eſt quàm nouata.*
3 *Licèt per acceptilationẽ non poſſit tolli obligatio quæ erat verbis contracta:tamen per nouationem poteſt tolli qualitercunque fuerit cõtracta.*
4 *Obligatio noua debet verbis contrahi, & an fiat nouatio, niſi per ſtipulationem.*
5 *Sola naturalis obligatio ſufficiens eſt ad tollendum primam iure nouationis, quæ eſſet ciuilis, & naturalis.*
Pupillus contrahens ſine tutoris authoritate, an obligetur naturaliter tantum, an autem nullo modo.& nu.6.& 7.
6 *Quando dicatur proximus pubertati.& nu.7.*
7 *Proximus infantiæ quis dicatur.*
8 *Adultus cõtrahens ſine curatore, an obligetur ciuiliter, & naturaliter.*

De nouationibus & delega. Rub.

NOuatio. ¶Primo ponit̃ diffinitio nouationis, vſq; ibi,{nouatio.}Scđo alluſio voca
buli, vſque ibi, {illud.} Tertio qualiter debet eſſe obli-
1 gatio nouans,& hoc ſufficit pro ſummario.†Ex diffi
nitione no.ꝙ ꝑ nouationẽ non perimit̃ ex toto oblĩo, cũ in aliam
transfundatur, vnde vr̃ etiam prima ſubſiſtere, quia ſubſiſtit ſcđa
eius loco ſubrogata.facit l.cum filius.§.hæres meus. de lega.ij.per
quẽ patet,ꝙ adhuc põt dici ipſum deberi ex prima cã, cum ab illa

2 proceſſerit ſecunda obl'o.facit l.nepoti.de fund.inſtru.¶†Ex ſecũdo dicto no.ꝙ nouatio denominatur ab obl'one nouãte, quę dignior eſt,ꝗ̃ nouata, & potentior, vt patet in fi.ꝗa ẽt ſi ſit nãlis tñ, 3 tollit primã,quæ erat ciuilis,& nãlis.¶†Ex ver.(illud.)no.ꝙ licèt ꝑ acceptilatione non poſſit tolli,niſi obl'o, quæ erat verbis ꝯtracta,vt l. an inutilis.§.acceptum fieri.ꝭ.de accep.per nouationem tñ poteſt tolli qualitercunq; fuerit ꝯtracta,ſiue uerbis,ſiue conſenſu,ſiue re,ſiue alio modo.Rõ diuerſitatis,quia acceptilatio ꝯtrariatur obl'oni,iõ maior eſt reſiſtentia ex parte obligationis,ſed nouationis non,ꝗa non tendit principaliter ad perimendũ,ſed transfundendum,& in habentibus ſymbolum facilior eſt tranſitus.ita no.Inſti.qui.mod. 4 tol.obl.§ item per acceptilationem.¶†Item no.dum dicit (nouari uerbis põt,)ꝙ obligatio noua debet uerbis ꝯhi,& ſic nõ fit noua- a tio,niſi per ſtipulationẽ,[a] licèt in ſtipulatione nouata nõ ſit ius qualitercunque fuerit ꝯtracta.Bar.tñ dicit eſſe unum text.quem alibi neſcit,in l.ſi mandati.§.fi.ſ.mand.ꝙ ẽt per alium ꝯtractum ꝗ̃ per ſtipl'onem poteſt fieri nouatio,ſi tñ hoc eſt actũ expreſſe, vt ibi, alias ſecus,ut l.item illa.§.fi. de cõſti.pecu. ſed per ſtipl'onem fiebat etiam tacite hoc iure,qñ in ſecunda interueniebat noua perſona, vel qñ ſecunda continebat plus ꝗ̃ prima,licèt hodie non fiat etiam tunc, 5 niſi expreſſe agatur.ut l.fi.C.eo.¶†Item no.ꝙ ſola naturalis obl'o ſufficiens eſt ad tollendam primam iure nouationis,quæ eſſet ciuilis,& naturalis,& hoc ꝑꝑ uoluntatẽ ꝯhentium, quam hẽt ſecũda, & incipit deficere in prima.¶Vltimo not.& ad hoc ſemper alleg. ꝙ pupillus ꝯhẽs ſine tutoris authoritate obligatur naturaliter tñ, ſed quædam ll.dicunt, ꝙ nullo modo obligatur ẽt naturaliter,ut l. pupillus.ſ. de ac.& obl.& l.ꝗ̃d pupillus.de condi.inde.& l.pupillus nec velle ꝭ. de reg.iur.ꝑꝑ hoc multæ fuerunt opi. quarũ quaſdam recitat hic gl.& quaſdã Bar.ſed finaliter Bar.tenet diſtinct. hic poſitam in l.pupillus.de reg.iur.ꝙ tunc obligatur naturał'r, qñ erat ꝓ- 6 ximus pubertati,& ſic doli capax.†Et dr̃ proximus,[b] qñ habet de- b cem annos cum dimidio, uel vltra. nam infantia durat per totum ſeptennium,& uſque ad xiiij.annos eſt aliud ſeptennium, quod ſi diuidatur per medium quælibet medietas continet tres annos cũ dimidio.& ſic in x.anno cum dimidio appropinquat pubertati:requiritur etiam aliud ꝙ ꝯhat cum alio,ꝗ̃ cum tutore, nam ſi cũ tutore,ẽt tunc nõ obligatur naturaliter, quia tutor ꝓhibetur ſecum ꝯhere,ut l.non licet.in fi.de contrahen.emp.& ſic impeditur obligatio naturalis per l. cum lex.ſ. tit. proxi.Requiritur,& tertium,ꝙ ꝯtractus non ſit a iure prohibitus, alias ſimiliter non obligatur naturaliter,ut ſi uendat rem immobilem ſine decreto iudicis, ꝗa ſicut prohibetur tranſlatio dñij,ut in tit. de reb. eo.ita & obligatio quæ ad illam ordinatur,ut l.ſi ad remouendam.C.de prædijs minor. & 7 arg.in l.oratio.ſupra de ſpon.¶†Super glo.mag.fi.ibi,(ſed tu dic ſi eſt infans.)ſupple uel proximus infantię,vt uſq; ad decimũ annum cum dimidio, quia ꝗ̃d iuris eſt de infante, debet eſſe de proximo infanti, ut in prima opi.recitata per gl. ſed in materia excuſationis tutorũ proximus pubertati dr̃ eſſe qui appropinquat per ſex menſes,ut l.non ſolum.§.j.vel ij.de excu.tu. ¶In gl.ibi. (peruenit aliqd ad eum uel non.)Dic,intelligitur hoc ꝙ infans nõ obligat ex ꝯtractu ẽt naturał'r,poſito ꝙ ad eum aliquid perueniat, & ſit locupletior, quia caret cõſenſu præſumptione iuris, & de iure, & ſic ꝯtractus eſt funditus nullus,qui ualere non põt ſine cõſenſu,ſicut eſt cũ furioſo,ut l.in negotijs.de reg.iur.ſed bene obligatur ex ęquitate naturali ſi factus eſt locupletior,ne cum aliena iactura locupletetur,& ita probatur in l.j.§.fin.cum ſeq. ſupra commoda. ¶In glo.ibi.(alij uero promittendo obligatur naturaliter.)ſupple dummodo non ꝯhat ꝯ prohibitionem iuris,ut ſupra dixi,& ſic tria requirũtur.Sed opp.ꝙ ẽt naturał'r non obligetur, quia pupillus ęquiparatur prodigo,cui bonis eſt interdictum,ut l.certi ꝯdõ.§.qñ. ſi cert.pet.Sed prodigus ꝯhẽs ſine tutoris authoritate non obligatur, ut l.is cui bonis.de uerb.obl.Sol.equiparatio non eſt bona per oĩa, nam ꝓdigo interdicitur adminiſtratio expreſſe, uel etiam tacite per dationem curatoris ,& ſic l.reſiſtit obligationi ſuæ : ideo impeditur naſci naturalis,vt l.cum lex.ſupra tit.j. ſed pupillo non interdicitur, ẽt ſi datur ſibi tutor,ꝗa ſibi nũꝗ̃ a iure fuit cõceſſa interdictio,& ꝓſupponit ẽt aliqñ ꝯceſſam, ꝓdigo autẽ ante interdictionẽ cõceſ- 8 ſa erat.¶†Sed ꝯ nam & adulto ſtatim conceditur adminiſtratio bonorum ſuorum,hinc eſt,ꝙ ſi non habet curatorem, obligatur ciuiliter,& naturaliter,ꝙ non eſſet,ſi conceſſa non fuiſſet,ut l.iuſiurandum ꝗ̃d ex conuentione.§.j.de iureiu. ſi ergo detur ſibi curator,vr̃ tunc adminiſtratio interdicta ſicut prodigo, ergo ꝯtrahens ſine tutore non obligatur ẽt naturaliter, ꝗ̃d vr̃ abſurdiſſimum, ut magis poſſit obligari pupillus ſine tutore, ꝗ̃ adultus ſine curatore.Quidam fatentur hoc abſurdum. ſed Bart.non.Et ad ꝓriũ rñde, licèt Bar.male declaret, ꝙ licèt adulto ꝯcedatur adminiſtratio, tñ non perfecte,ꝗ̃d patet.ꝗa ſi læditur,reſtituitur:ideo tanquã ſi non eſſet conceſſa,ex quo non perfecte ꝑ dationem curatoris non vr̃ intercidi,ſed potius dari ad ſupplendam ætatem. ſed prodigo ante interdictionem conceſſa erat & perfecte, quia nec reſtituebatur ſi lædebatur.¶In fi. gl. ibi, (tenebitur etiam ciuiliter ſi locupletior eſt.)Dic,& hæc eſt communis opin.glo.Doc. ꝙ quando pupillus effectus eſt locupletior, licet ſine tutoris authoritate contrahat, obligetur ciuiliter & naturaliter. Mihi autem vr̃, quòd ex hoc nõ obligetur ciuiliter,ſed naturaliter tantum. per l.naturaliter.de ꝯdi. indeb. ꝑꝑ iſtam tñ naturalem datur ꝯ eum actio in factum ex reſcripto diui Pij,quæ eſt datiua,& non natiua, per l.iij.in prin. ſupra commo.quod non eſſet, ſi non eſſet factus locupletior, & ꝑ hoc tollitur contrarietas, quæ eſt inter l.interdum.de cond. indeb.& l. ſi eius.ad Trebel.ut in utraque dixi.

ADDITIONES.

a ¶Per ſtipulationem. An etiam nouatio fieri poſſit per pactum nudum ex interuallo appoſitum,vide tex.& ibi Bar.in l.ſi ex pretio.C.ſi cert.pet.

b ¶Proximus.Quis dicat ꝓximus pubertati,uel infantiæ,vide Can.in c.cõtinebatur.de deſpon.impub.Bal.in l.ſi quis in tantam. C. unde ui.&c.

LEX II.

1 *Nouatio tunc fit cum hoc agitur expreſſe vel tacite.*

2 *Qualiter olim uel hodie fiat nouatio per ſtipulationem coæqueuam.*

1 OMnes res. ¶†Nouatio tũc fit cum hoc agitur expreſſe,uel tacite.h.d.text.cũ gl.alias non.ut ꝭ.eo.l.ſi ita ſuero.in prin. Venio ad caſum.¶In gl.quæ incipit (expreſſe, uel tacite.) Dic hoc qñ fiebat per ſtipl'onem,ſi autẽ per alium ꝯtractum, tunc ẽt iure iſto requirebatur,ꝙ eſſet expreſſe actum,ut l. ſi mandato.§.fi.ſ.mand. & dixi in l.præcedenti.ſ'm Bart. ¶ Item tacite tunc uidebatur fieri qñ ſecunda ſtipl'o continebat plus ꝗ̃ prima, ſecus ſi tãtundem, uel minus,etiam ſi noua perſona non interueniebat, ut l.qui uſumfructum.de uerb.obl.uel qñ interueniebat noua perſona in ſecũda, & continebat ſaltem tãtumdem,ſecus ſi minus, ut ſupra de verb. obl.l.eum qui ita.§.pen. & hoc de iure vetuſtiſſimo ante ius fforũ fiebat,etiam ſi ſecunda ſtipl'o continebat minus, & illud ius tollitur per d.l.fi.C.de noua.ſ'm Doct. Sed in hoc ſemper dubitaui, nã ad quid expediebat,ꝙ tolleretur per illam l.nouam,cum illis derogatur,quia iura fforum,quæ requirunt alterum prædictorũ? non video.& ideo vr̃ melius dicendum, ꝙ illa l.corrigat iura fforum, ut in dictis caſibus,in quibus fiebat tacitè,hodie non fiat, ſed requiritur,ꝙ agatur expreſſe.Et ex hoc infero contra glo. quæ tenet,ꝙ in caſibus in quibus olim de iure fforum fiebat tacite ipſo iure, hodie non fit ipſo iure per illam l.ſed ſaltem fit ope exceptionis,ꝑ l.pen.de præt.ſtipu.quam glo.Doct. dicunt non eſſe alibi, & ipſam ualde notant. Mihi vr̃, ꝙ non ſit uera, nam ſ'm hoc illa lex finalis ſeruiet nobis de uento.Nec ob.lex,in qua gl. ſe fundat, quia ibi loquitur in ſtipl'one prætoria,quæ ponitur ex quadã neceſſitate, vñ per illam etiam iure fforum non fiebat nouatio ipſo iure, ſed opẽ exceptionis qñ tacitè agebatur, ſed in ſtipl'one mere voluntaria fiebat ipſo iure,ſicut qñ agebatur expreſſe. nos loquimur de iure 2 nouo C.& iſtam puto veritatem.¶†Cætera circa iſtum articulũ uide plene per Bart. in d. l.pen.qualiter olim,uel hodie fit nouatio per ſtipulationem coęqueuam, nam qualiter fit ꝑ ſtipulationem pęnalem,no.per eundem.in l.ita ſtipulatus.de uerb. obli.

LEX III.

CVi bonis. ¶Qui non põt alienare, nõ põt etiã nouare, niſi conditio ſua efficiatur melior. h.d.Et ratio eſt,quia in nouatione fit quędam alienatio dę obligatione prima,ꝗ̃ creditor a ſe abdicat. Ecce caſum.

LEX IIII.

1 *Obligatio proprie dicitur quando id, quod mihi debes mandato meo promittis creditori meo,quo caſu duplex obligatio perimitur.*

2 *Quid ſit quaſi delegatio.*

3 *Qui in uno grauatur,in alio releuatur.*

4 *Vſusfructus in perſona mea conſtitutus, vel obligatio perſonalis ſiue ipſo conſtituendo,non poteſt per me in alium transferri ſine voluntate domini, uel debitoris.*

SI vſusfructus. ¶ Obligatio continẽs aliquod ius cohærens perſonæ per delegationẽ, uel quaſi, nõ põt nouari ipſo iure,ſed nouatur ope exceptionis.h.d.notabiliter,& eſt 1 ſubti.e.¶†Dr̃ autem obligatio propriè ſumpto vocabulo, qñ id, ꝗ̃d mihi debes,de mãdato meo ꝓmittis creditori meo, quo caſu duplex obligatio perimitur.ſ.illa qua mihi teneris, & illa qua ego teneor meo creditori,& una tñ cõſtituitur de nouo. Et ideo iſta eſt principalior ſpecies quæ ſit ſub ipſo genere nouationis,iõ in rubrica poſito gñe de nouationib. ſubijcitur de iſta ſpecie, ſicut in 2 tit.de ſeru.& aqua.Quaſi delegationem†autẽ appello,qñ id,quod debes mihi,promitteres alteri,nõ creditori meo,uel non tamen creditori,iuxta no.in l.quamuis.§.j.ad Velleia.ſupra per gl.& tũc una tñ obligatio perimitur,& in ambobus caſib.dico ꝓcedere hanc l. quia ſi teneris mihi ad aliqđ ius cohæres perſonæ,ut uſusfructus, uel uſus,ſicut ipſe vſusfructus, uel uſus cõſtitutus in perſona mea cohæret adeo meæ perſonæ, ꝙ idem uſusfructus numero non põt transferri in alterã perſonã, vt ſ.de duobus re.l.ſi id, ꝗ̃d.imo eſſet uſusfructus nouus, qui finiretur morte illius, non mea, & ſicut ex diuerſitate ꝑſonarũ diuerſificaretur ius, ita & obligatio, vt l.ſti-

vt l.ſtipl'o iſta.§.ſi quis ita.de ver.obl.ita & obl'o competens pro
tali vſufructu cōſtituēdo.vnde ſi debes mihi vſumfructum, & d̄
mandato meo ipſum promittis Titio,non cenſeris promiſiſſe il-
lum eundem.quia impoſſibile eſſet,ꝙ illum illi traderes, ſed quen-
dam alium ei ſimilem,quia meus finiretur ex ꝑſona mea, & ſuus
ex perſona illius.ideo non fit nouatio ipſo iure, ſed benè fit ope
exceptionis,quia non eſſet ęquum,ꝙ remaneres mihi obligatus,
ex quo de mandato meo alteri ꝓmiſiſti,licèt non eundem,ſed a-
lium ſimilem ei.& iſtam exceptionem habes ēt ſi ille prius moria
tur,ꝗ ego,nam eꝯ ſi ego prius,durior eſſet ꝯdō tua ꝗ ſi mihi tra-
didiſſes,quia tunc eſſet ad te reuerſus,& tunc non reuertitur. vñ
ſicut habes hoc in commodum, ita debes ſentire commodum
in caſu econuerſo,ſi prius ad te reuertatur per mortem illius,ꝗ re
uerteretur per mortem meam,ſi mihi tradidiſſes. & hoc intendit
illa l.ſi aūt fieret nouatio non per delegationem,vel quaſi, vt con
tingit qñ id quod mihi debes,iterum mihi promittis animo no-
uandi, vel alius pro te, tunc puto non habere locum hanc l.quia
non diuerſificaret vſusfructus mihi debitus ex ꝑſonis ēt diuerſo-
rum ꝓmiſſorum,licèt diuerſificaret ex ꝑſonis eorū, cui detur,&
ſic fieret ipſo iure nouatio.Et no.hic in ver. (qa & hoc incommo
3 dum.)ꝙ†ꝗ in vno grauat,in alio releuat,& ꝙ non debet quis po-
ſtulare id qđ in ꝯ̄rium nō eſſet poſtulaturus. vt l.fi.C.de ſolu.Suffi
cit.In gl.ij.ibi.(vel dic)hæc vera,nam tunc ꝑ delegationem fit no-
uatio,qñ illud idem,quod debet vni, ꝓmittit alteri de mandato
creditoris,ſed hic non illud idē,ſed aliud diuerſum.In fi. gl.ibi.(de
iu.doti.l.ſi mulier.§.ex aſſe')ille §.vr̄ ꝯ̄riari inquantum hic dr̄, ꝙ fit
ope exceptionis,nam nullo mō,ſed dic ꝙ ibi nihil aberat debitori
ex ſcđa promiſſione.vñ nō ſubeſt æquitas,ꝙ exceptionē hēat.hic
aberat,qa obligatus erat alteri, licèt ad diuerſum vſumfructū, &
ſic non poterat illi & iſti p̄ſtare eodē tp̄e. ¶ Vltimò in gl.in fi.opp.
ꝙ ēt ope exceptionis non fiat.Inſti.de vſufr.§.finit.Gl. ſoluit,ꝙ ibi
4 eſt ſpāle.dic hæc eſt truffa.Dic ergo ꝙ† vſusfructus in ꝑſona mea
ꝯſtitutus,vel obl'o perſonalis ꝓ ipſo ꝯſtituendo non pōt per me
in alium transferri ſine voluntate dñi,vel debitoris, immo ſi cede
rem alteri illum vſumfructum,non transferret in eum, ſed a me
abdicaretur,& reuerteret ad proprietatem.vt in d.§.finitur.allega
to ꝓ ꝯ̄rio,ſed de voluntate dñi vel debitoris alteri promittentis
benè poteſt transferri,non tamen erit idem per omnia, vel eadē
obl'o,ſed diuerſa ꝑꝑ ea quæ.ſ.dixi.ita loquitur hic in glo.in l.neceſ
ſario.§.fi.de peri.& commo.rei vendi.dic ꝙ ibi non fuit alteri cō
ceſſus vſusfructus,ſed commoditas eius.unde non finitur ex per
ſona illius,ſed ex perſona eius apud quem remanſit vſusfructus,
ſed ſi tranſiret ipſe vſusfructus de voluntate domini,tunc finitur
ex perſona illius,in quem eſt tranſlatus.

LEX V.

In diem. ¶Obl'o in diem certā poteſt per purā ſtatim no
uari,& econuerſo,non tñ pōt agi añ diem. h.d.
ſm primum intellectum gl.qui ꝓbatur.ī.eo. l. ſi Stichū.§.j. & ſic
ponit duos caſus.Primus eſt qñ prima obl'o erat in diem, & ſecū-
da nouans erat pura,vſq; ibi. (& gn̄aliter.) Secundus econuerſo.
Gl.tñ ſecundo loco ponit alium intellectum,ꝙ tota l. ponat ſolū
iſtum ſm caſum qñ prima erat pura,& ſecunda in diem.nam licèt
hæc ſecunda tollat primam ſtatim,tñ ex ea non pōt agi: ſed in pri-
mo caſu,ſi prima eſſet in diem,& ſecunda pura, dicit gl. ꝙ ex ſecū
da poſſet ſtatim agi,ideo non tenet primam lecturam. ¶ Sed ꝯ̄riū
huius notat glo.in d.l.ſi Stichum.§.j. ꝙ etiam tunc non poſſet ex
ſecunda ſtatim agi,quia dies appoſitus in prima cenſeretur repeti-
tus in ſecunda.Br̄ iſtud eſt uerum qñ ſecunda fuit ſimpliciter in-
terpoſita,puta quod mihi debes ex tali ſtipl'one promittis : ſi autē
exprimeretur certa quantitas,tunc dies non cenſeretur repetitus,
quia illa dies diminuit de quantitate.vnde ſi debes x. in diem,non
cēſentur eſſe integra x.ꝑꝑ interuſurium medij tp̄is. ſi ergo poſtea
ſtipulor eadem x.videor ſtipulari ſine die.aliàs non eſſent x.Et hęc
probantur per ea ꝗ hn̄r in l.ſi prior.ſolu.mat.Poteſt ergo ſuſtenta
ri primus intellectus,quia probatur expreſsè in d.§.j. Venio ad ca
ſum.¶In tex.ibi,(pōt nouari.)Dic qñ ēt añ diem nata erat obl'o
ciuilis & nālis,iō pōt tolli per ſecundam purè conceptam ſeu ſim
pliciter,licèt ex ſecunda non poſſit agi obſtante exceptione ſm
primum intellectum.¶In tex.ibi.(ex ſtipulatione.)ſ.ſecunda in diē
facta &c.videbatur ꝯ̄rium qñ prima erat pura,quaſi ſit potentior
ꝗ ſecunda,quę erat in diem,& ſic uidebatur per eam non poſſe
nouari,ſed verum eſt,ꝙ eſt potentior quantum ad effectum a-
gendi,non quantum ad ſubſtantiam quoniam cum dies ſit cer-
tus,an & qñ,hr̄ pro pura quantum ad hoc vt producat ſubſtan-
tiam obligationis,per quam tollitur ſubſtantia primæ, licèt non
habeat exercitum.

LEX VI.

Si ita fuero. ¶Per ſtipl'onem fideiuſſoriam non tollit
principalis iure nouationis.h.d.concor.ī.e,
l.ſi Stichum.§.idem Celſus.Caſus eſt iſte.Titius tenebatur mihi in
centum &c.¶In text.ibi.(quia non hoc agitur)Dic, & hoc patet,
quia promiſiſti quanto minus a Titio exegero,& ſic volui poſſe
a Titio exigere.Sed ſi obl'o,qua Titius tenebat,eſſet nouata, hoc
facere non poſſem,certe ēt ſi ſimpl'r fideiuſſiſſes,& promiſiſſes il-
lud,ad quod mihi tenetur,ex hoc ſolo,ꝙ fideiuſſorio nomine fi-
deiuſſiſti mihi,vr̄ actum,ꝙ prima duret,& ſecunda ei ſuccedat ꝓ
eius ſecuritate.Et ſic non fiebat nouatio ēt iſto iure,licèt interue-
nerit noua perſona.nam illud procedebat qñ æquè principaliter
ſe obligabant.Non ſunt alia.

1 *Ex numeratione non naſcitur actio,quando interuenit ſtipulatio inconti-
nenti ante uel poſt,ideo non poteſt dici quod fiat nouatio,quia non eſt ni
ſi unus contractus.ſ.ſtipulationis,& in nouatione requiruntur duo.ſ.
nouatus,& nouans.*
2 *Quando una cauſa uenit ab implementum alterius,non agitur ex implē
te,ſed ex impleta.*
3 *Quando ſuper aliquo contractu interuenit ſtipulatio,an oriatur actio ex
ipſo contractu,an ex ſtipulatione tantum.*

1 **§.Cum pecuniam.** ¶†Ex numeratione nō na-
ſcitur actio qñ interuenit ſti
pulatio incontinēti añ vel poſt.iō nō pōt dici ꝙ fiat nouatio, qa
non eſt,niſi unus ꝯ̄tus ſ.ſtipl'onis,& in nouatiōe requirunt̄ duo.
2 ſ.nouatus,& nouans.h.d.cum l.ſe.†& ſemꝑ allegant̄,ꝙ qñ vna cā
venit ad implementū alterius,nō agit̄ ex implente, ſed ex imple-
ta.Item ꝙ qñ interuenit ſtipl'o & numeratio incontinenti,dr̄ mu-
tuum ciuile,quia naſcitur actio ex ſtipl'one,quæ eſt de iure ciuili,
non ex numeratione,tñ dr̄ ciuile, cui natura cooperatur ꝑꝑ in-
teruentum numerationis:ſi autem non interueniret numeratio,
lapſo biennio diceretur ciuile tñ,cui nā non cooperat̄, & ageret̄
ex ſtipulatione efficaciter,nec poſſet opponi exceptio non nume
ratę pecuniæ,niſi excipiens ſuſciperet in ſe onus ꝓbandi, & de v-
troque iſtorum hr̄ in l.ij.§.fin.ſi cer.pet.nāliter aūt dr̄ qñ ſtipulatio
3 non interuenit,quia tunc orit̄ ex ipſa numeratione.†de iſto aūt ar
ticulo qñ ſuper aliquo ꝯ̄tu ſtipulatio interuenit, an oriatur actio
ex ipſo ꝯ̄tu,an ex ſtipulatione duntaxat, vide ſubtiliter & plene
per Bar.poſt Iac.de Are.in l.ſingularia.ſi cer.pet.Venio ad caſum.
caſus eſt iſte.Ego mutuaui &c.¶In tex.ibi.(& ex continenti.)i.an-
tequam ꝯ̄hentes habeant ꝯ̄tum ꝓ perfecto & abſoluto ſm Ia-
co.de Are.ſi aūt ex interuallo,tūc fuiſſent duo ꝯ̄tus.Primus, qui
fuit celebratus re,& produxit actionem. Secundus, qui celebrat̄
verbis,& tūc prima actio & primus ꝯ̄tus tollitur per ſm, & fingi
tur actio ex numeratione non nata,& ita intellige glo.poſitam in
l.ſeq.qñ enim incontinenti,nō vr̄ fuiſſe intentio partium, ꝙ ex nu
meratione naſcat̄ ſed ex ſola ſtipulatione. & hoc vult l. ſequens,
nec expedit,ꝙ hoc dicat̄ expreſsè,licèt gl.ibi ſentiat ꝯ̄rium,& non
bene.qñ ex interuallo,tunc ſecus,niſi ꝯ̄rium expreſsè ageretur,ꝙ
ex numeratione non naſcatur.& ita intellige glo. aliàs non benè
diceres.¶In glo.l.cum enim.in princi.ibi.{obligationem ex nume
ratione naſci.}dic hoc eſt clarū, quòd ſi actum fuit expreſſe inter
partes,ꝙ ex numeratione non naſcatur, ſed ex ſtipulatione, non
naſcitur ex numeratione,ſiue incontinenti, ſiue ex interuallo ſti-
pulatio ſequatur.ſed qñ non fuit actum expreſſe, & quæritur qđ
in dubio videatur actum,tunc diſtinguitur an incontinenti fuit ſe
cuta ſtipulatio,vel incontinenti pręceſſit, & tunc vr̄ fuiſſe actum
ꝙ ex numeratione non naſcatur, ſecus ſi ex interuallo, vt dixi.
Item ſi fuiſſet actum,ꝙ naſcat̄ ex numeratione,tūc naſceretur ēt
ſi incontinēti ſecuta eſſet ſtipulatio,& poſtea fingeret̄ nō nata ſe-
cuta ſtipulatione.¶In fi.gl.ibi.{ex numeratione datur mihi certi ꝯ
dō.}dic videbatur ꝯ̄rium,quia poſtquam ſtipulaturum numera-
ui,vr̄ fuiſſe actum ꝙ ex numeratione non naſcat̄,licèt ergo ſtipu-
latio non ſequat̄,vr̄ ꝙ ex numeratione nō naſcatur.arg.l. ſerui &
filij.in princ.ī.de fur.& hæc erat rō dubitandi in hac q.ꝯ̄rium tñ
vult gl.& bñ.nam verū eſt ꝙ ita vr̄ actū ſi ſtipulatio ſequat̄: ſed ſi
nō ſequatur,nō vr̄ actum.& ſic intētio partium cēſetur hr̄e in ſe
ꝯdōnem,vt ſi ſequatur ſtipulatio,nō naſcatur ex numeratione, a-
lias ſic.nam & cum interuenit ſtipulatio incōtinenti,vr̄ agi,ꝙ non
naſcatur,& tñ ſi ſtipulatio poſtea reperiatur inutilis, patet ꝙ fuit
nata ꝑꝑ eandem rōnem,quia intētio ꝑtium vr̄ ꝯdōnalis, ut non
naſcatur ſi ſtipulatio ualeat.aliàs ſecus.

LEX VIII.

Si Stichum. ¶Per ſecundam ſtipl'onem interpoſitam
animo nouandi non ſolū tollit̄ prima, ſed
etiam tollitur mora ꝯ̄cta in ea.h.d.Rō eſt in promptu, quia ſubla-
ta ſubſtantia nō pōt remanere accidēs.Quidam tñ dixerūt, quos
glo.hic recitat,ꝙ hodie ſicut ñ tollitur ſubſtātia primę niſi agatur
expreſsè,ꝙ tollatur per l.fi.C.eo.ita poſito ꝙ tollatur, nō tñ tollit̄
accidēs ſine mora,ſed cēſetur repetita in ſequēti.quod eſt truffa.
Vnde tene,ꝙ iſta l.in hoc nō corrigitur per illam.Quid aūt ſi ſecū
da nō fuit interpoſita animo nouādi, an per eam tollat̄ mora præ
cedētis obl'onis?diſtingue an res erat præſens tp̄e ſcđę ſtipulatio
nis,vel nō,quod dic,vt in l.ſcire debemus.§.fi.de ver.obli.& l.cum
qui.§.fi.eo.tit.& ī.eo.l.quoties.verſ.vnde Marcellus.& ꝑ l.iij. de ꝯ
di.fur.Venio ad caſum.¶In tex.¶In tex.ibi.(eundē ſtipulatus fue-
ro)

ro)ſubaudi animo nouandi.& hoc ꝯſtat,aliàs.n.iſto iure nõ præſumebat̃ nouatio,cum ſecunda ſtipulatio non contineat plus q̃ prima,nec interueniat noua ꝑſona. Sed q̃dam volunt dicere ꝯ̃rium,ꝙ ex eo ꝙ tollit̃ mora primæ,vr̃ aliquid plus continere q̃ prima.q̃ rõ non eſt bona,quia mora tollitur ſi prima tollitur,ſed in hoc eſt quęſt.an prima tollatur ſi non fuit expreſsè actum.p̃terea nec põt dici ſecundam plus continere,ſed minus ſi tolleretur mora,q̃a prima ꝑꝑ moram non perimebatur interitu rei,ſed ſecunda perimitur.Præterea non expedit diſtinguere an res ſit præſens,uel non,ex quo rõne moræ exiſtentis in prima ſemper ſecunda p̃ſumeretur animo nouandi.

§.Legata vel fideicommiſſa.

¶Obl'o pura,vel in diem certum põt ſtatim nouari ꝑ aliam purã.& econuerſo pura,vel in diem põt aliam puram ſtatim nouare,ſed condõnalis non poteſt nouari,vel alias nouare,niſi conditione adueniente.h.d.Et ratio patet ex his, quę dixi in l. in diem.quia obl'o in diem habet in ſe ſubſtantiam,cum obl'o ciuilis & nãlis ſit nata,vnde põt tolli,& ẽt aliam tollere,ſed in ꝯdõnali non eſt nata.vnde nec tolli põt nec aliã tollere.Caſus eſt iſte.In tex.ibi.{ & hoc eſt actum,}ſubaudi expreſsè,aliàs non fieret nouatio,quia ſecunda ſtipulatio non continet plus q̃ prima,erat ergo dubium an poſito ꝙ fuiſſet actum expreſsè,ſtatim fieret nouatio primæ,maximè de obl'one de legatis factis in diem,vel ſub ꝯdõne,& dicit ꝙ ſic de factis in diem,non de factis ſub ꝯdõne.nã niſi ꝯdõ exiſtat,non naſcit̃ actio ex teſtõ,ergo nõ põt tolli per ſtipl'onem purè factam aĩo nouandi.¶Sed q̃d ſi fuiſſet actum,ꝙ illa ꝯdõnalis ꝓut eſt,ita tollat̃,& nõ naſcat̃ actio ex teſtõ ſi ꝯdõ exiſtat,ſed dũtaxat ex ſtipl'one?certè hic nõ video quare hoc non poſſet fieri,quia licèt ꝯdõnalis non hẽat interim ꝑfectã ſubſtantiã,aliqualem tñ hẽt,quia debitor ligatus eſt,licèt non obligatus,nec eſt in ſua ptãte ſe eximere ab hoc ligamine,põt ergo hoc ligamen tolli per ſtipl'onem ꝯditionalem.nec video quid repugnet.

1 *Conceptio ſtipulationis nouantis poteſt præcedere conceptionem ſtipulationis nouatæ.ſed eius effectus confertur poſt illam.*

2 *Illa uerba eodem inſtanti,uel eodem tempore,quid important.*

1 §.Si quis ita. ¶†Conceptio ſtipl'onis nouantis poteſt præcedere conceptionem ſtipl'onis nouatæ,ſed eius effectus ꝯfertur poſt illam.h.d.Dy.¶In tex.ibi.(nouationem fieri,)videbat̃ ꝯ̃rium,quia in nouatione debet præcedere obl'o nouata,& ſeq̃ obl'o nouans,vt ſ̃.eo.titu.j.in prin.Ideo dr̃ nouatio a noua obl'one nouante,ſed hic ꝯtingit ecõuerſo,q̃a nouans p̃cedit.ſed dic verũ eſſe,ꝙ p̃cedit quo ad ea quæ facti ſunt.ſ.conceptione verborũ,ſed quo ad ea quæ ſunt iuris,ſequit̃,& altera p̃cedit,nam ſtipl'o primo loco cõcepta eſt ꝯdõnalis.ſ.ſi poſtea ſtipulabor à Titio,cũ aũt à Titio ſtipulor mihi,ipſum ſtatim obligo,& iſta obl'o & ſtipl'o impleuit ſibi ꝯdõnem primę ſtipulatiõis,ꝯſtat ẽt ꝙ implementũ ꝯdõnis p̃cedit effectũ ſtipulationis ꝯdõnalis,nam niſi ſecuto implemẽto illa ꝯdõnalis non pareret obl'onẽ,implementũ ergo p̃cedit,ſed iſtud implementum nihil aliud eſt q̃ ortus obl'onis ex ſecunda ſtipl'one.i.ſecundo loco concepta,ergo ſequit̃,ꝙ ex illa prius naſcit̃ obl'o,q̃ ex primo ꝯcepta,tñ ſtatim & incontinẽti,ꝙ eſt orta,tollit̃ ꝑꝑ ſtipl'onem primo conceptã,q̃d no.pro his quæ dixi ſ̃.tit.j.l.pe.¶Sed opp.gl.ꝙ iſta ſtare non poterint,ꝙ eodẽ inſtanti obl'o naſcat̃,& tollat̃,vt ſ̃.quib.mod.vſusfru.amit.l.ſi cum.§.pe.& l.Titio cũ morieť.de vſufru.gl.notabiliter dicit,ꝙ eodem inſtãti nõ põt obl'o naſci & tolli,& iſtud verbum eodem inſtanti,importat,ꝙ natiuitas nõ pręcedat ſublationem,nec econuerſo,ſed ſimul fiant.& hæc ſtare non pñt,quia ſunt inter ſe

2 ꝯ̃ria,ſed bñ põt eodem tp̃e obl'o naſci,& tolli,† quia iſtud verbũ eodem tp̃e nõ importat,& ſimul iſta fiant,ſed ordine ſucceſſiuo.quam gl.no.& ſigna.facit l.antiqui.ſi pars hære.petatur. Cætera q̃ ſunt in gl.remanent declarata per ea quę ſupra dixi.

1 *Actio iudicati non nouatur per ſtipulationem iudicatum ſolui.*

2 *Illud quod quis facit ad maiorem cautelam,non debet inducere nocumentum.*

1 §.Idem Celſus. ¶†Actio iudicati nõ nouatur per

2 ſtipl'onem iudicatũ ſolui.h.d.¶†In tex.ibi,(cautum ſit.)No.ꝙ illud quod quis facit ad maiorẽ cautelam,nõ dẽt inducere nocumẽtum,iuxta illud abũdans cautela ñ nocet.facit l.cãm.§.puellam.ſ̃.de manumiſ.& l.quis.de pig.act. Iõ ſi ꝓmiſiſti mihi ſoluere in tali termino,vel ſaltẽ portare pignora,vel dare fideiuſſores,& in termino nõ vis ſoluere,ſed dare pignora vel fideiuſſores,an poſſim te compellere ad ſoluẽdum? vr̃ ꝙ ñ,quia in alternatiua electio eſt tua,vt l.plerũque in fi.de iu.dot.ꝯ̃riũ dic,quia illa pars alternatiuè de dãdo pignora,vel fideiuſſores,ponit̃ vt mihi magis cautũ ſit,ideo nõ debet mihi præiudicare,cum ſi non fuiſſet appoſita,potuiſſem te compellere ad ſoluẽdum lapſo termino.Contrarium non ob.quia habet locũ q̃ñ ponit̃ inter res principaliter debitas.hic ponit̃ inter rem debitam & cautelam,eodem rõne ſi feci te capi ꝓ debito,& adhuc nõ ſoluis,poſſum peteré me mitti in tenutã bonorum tuorum,& econuerſo,quia electio vnius remedij non p̃cludit viã ad aliud,vt l.j.§.quid ergo.de ven.inſpi.& no.in l.ꝯſentaneũ.q̃uo & q̃ñ iudex.per Bar.& Arch.ſuper rubrica.de eo qui mit.in poſ.lib.vj.

§.Si decem,quæ.

¶Si mihi promittis alternatiuè quod mihi debet Titius,aut q̃d dẽt Seius,neuter ipſorũ liberat̃ iure nouationis,ſed potes eligere ꝓ quo ſoluas.h.d.Intelligo,ꝙ neuter liberat̃ anteq̃ eligas,nã dẽt unus tñ liberari,q̃a ñ ꝓmiſiſti copulatiuè,ſed alternatiuè,& non ꝯſtat ꝓ quo velis ſoluere & ſi liberaret̃ vterq; fieret ꝯ̃ intẽtionem partiũ,ſecus ſi copulatiuè,vt ĩ.e.l.a te.ſed poſtq̃ elegeris ꝓ quo vis ſoluere,ẽt anteq̃ ſoluas,puto illũ liberari,q̃a ꝓ illo tñ videris ꝓmiſiſſe,nec poteris poſtea pęnitere,quia executio facta eſt.arg.in l.ſi is cui.de leg.ij.& in l.apud Aufidium.cũ ibi no.de op.lega.

1 *Poteſt quis alium inuitum liberare ſoluendo pro eo,uel etiam promittẽdo animo nouandi,ſed non poteſt alteri inuito actionem auferre,& eam in ſe transferre.*

2 *Si ſoluiſti pro debitore meo inuito contradicente,& ſic ipſum liberas,an poteris ab eo repetere.*

1 §.Si ab alio. ¶†Poteſt quis alium inuitum liberare ſoluendo pro eo,vel etiam ꝓmittendo aĩo nouandi,ſed non põt alteri inuito actionem auferre,& eam in ſe trãsferre.h.d.in effectu.& ad hoc allegatur.¶In text.ibi,(ab vxore dotis nomine ſtipulatus ſit.)Dic hoc mõ.centum q̃ mihi promiſit talis ꝓ dote tua,tu ẽt ꝓmittis?ſi.n.non fieret mẽtio de ꝓmiſſione illius,cum quãtitates ſint multiplicabiles,nulla eſſet rõ quare non vr̃ dos duplata,& ſic maritus poſſet ab utroque exigere.facit l.planè.§.j.de lega j.¶In text.ibi.(ſi hoc actum eſt.)Dic ꝙ vr̃ in dubio actum tacitè hoc iure ꝑꝑ interuentum nouæ perſonæ,q̃ñ ex interuallo fuit acta ꝓmiſſio ſecunda,aliàs non,per ea quæ plenè not.per Bart.in l.ſingularia.ſi cer.pet.ſed q̃libet ꝓmiſſor eſſet obligatus.ſicut si eadem perſona eodem inſtãti faceret alium ꝯ̃ctum interueniente ſtipl'one,quia ex eo naſceret̃ actio,tam ex illo q̃ ex ſtipulatione,vt quotidie videmus fieri,vt quia dr̃ talis vendidit & poſtea ſubijcit̃,& promiſerunt per ſtipulationem ſeruare p̃dicta,& probat̃ in l.duo ſocietatem.ſ̃.ꝓ ſocio.non ſic q̃ñ p̃ceſſit ꝯ̃ctus,

2 qui re ꝯ̃hitur.vt ſ̃.eo.l.ſi ita fuero.§.fin.cũ l.ſeq.¶†Quęrit hic glo.fi.ſi ſoluiſti ꝓ debitore meo inuito & ꝯ̃dicente,& sic ipſum liberas,an poteris ab eo repetere,& tenet ꝙ non per l.fin.C.de nego.geſ.Guil de Cu.tenuit ꝯ̃rium,ne ille locupletetur cum tua iactura.Et rñdet ad illam l.quòd loquitur q̃ñ faciendo ꝯ̃ ꝓhibitionem alterius delinquis,ut quia impedis te de negotijs ſuis eo inuito,intrando poſſeſſionem ſuam.vel domum ſuam,licèt bñ agas & vtiliter,ſed in caſu nr̃o nõ delinq̃s.Br̃ ꝓ gl.eſt caſus ꝯ̃ determinationem Guil.in l.si ꝓ te.ſ̃.manda.de qua ipſe Guil.non meminit.nec ob.ꝙ locupletet̃ cum tua iactura,quia hoc ꝯtingit propter tuam culpã,qui feciſti ꝯ̃ prohibitionem.& sic non eſt hoc inconueniens.

LEX IX.

2 *Per ſtipulationem interpoſitam à pupillo ſine tutoris authoritate non fit nouatio actionis ſibi cõpetentis,niſi eam ratificet poſtquam factus eſt adultus,cum non poſſit nouare.*

2 *Debitor ſoluendo licèt ſit liberatus,tamen poteſt adhuc petere ſe liberari per publicum inſtrumentum.*

1 SI pupillus. ¶†Per ſtipulationem interpoſitã a pupillo sine tutoris authoritate non fit nouatio actionis ſibi competentis,nisi eam ratificet poſtquam factus eſt adultus,cum nõ poſſit nouare.h.d.¶In glo.j.ibi.(in duobus eſt duplicatus.)Dic,vult dicere quod in hoc tex.ſunt duo,quorũ quodlibet poteſt intelligi duobus modis.Primum dum dicit,ꝙ fuit ſtipulatus sine tutoris authoritate,& tunc si non habebat nisi vnum tutorem,& tunc intellige,ꝙ fuit ſtipulatus a quodam tertio sine authoritate illius,& sic innuit,ꝙ si cum illa benè ꝯtingeret nouatio,& iſte tutor liberaretur ab actione tutelæ.Sed tunc q̃ro,cũ iſte authoretur in cauſa propria.So.dic ꝙ nõ directè,ſed per indirectum.ſ.in ſtipulatione interpoſita cum illo,& hoc facere põt,vt l.j.de autho.tut.Si autẽ habebat plures tutores,ꝙ fuit ſtipulatus ab vno sine authoritate alterius.Si autem cum illa similiter fiet nouatio,nec tunc obſtaret ꝯ̃rium,quia ille nec directo,nec per indirectum authoratur in cauſa propria,cum ipſe non liberaret̃,ſed ſolum ille a quo pupillus eſt ſtipulatus.¶Item aliud hic dr̃,ꝙ fuit ſtipulatus rem ſuam ſaluam fore,hoc põt intelligi ante cęptam adminiſtrationem,& sic ſuper actione vel obligatione futura.Itẽ poſt cœptam & finitam adminiſtrationem,durãte pupillari ætate propter aliquam cauſam ſuperuenientem ipsi tutori,& sic ſuper obligatione iam nata ad in-

2 tereſſe,quæ ñ naſcitur nisi finita tutela.†Vltimo not.gloſſ.fin.quę ſemper allegatur,ꝙ debitor ſoluendo licèt sit liberatus,tamen poteſt adhuc petere ſe liberari per publicum inſtrumentum,quia hoc eſt sibi utile,& facilius poterit probare liberationem,& poteſt ad hoc iudicis officium implorare,ut creditor compellatur

de ſo-

de ſolutione facere publicum inſtrumentum. facit l.diſſolutè. C. de cond.ex lege.& facit qđ no.Bar.in l.iij.§.nunc de effectu. de li. leg.qualiter dēt hoc intelligi & limitari.

---

a Conditio extitura non reddit diſpoſitionem conditionalem,ſed puram.
2 Conditio omnino extitura ſi ignoratur quãdo,licèt non faciat conditionẽ, facit tamen diem incertum,& quid ſi dies eſſet incertus an & quando.

1 §.Qui ſub condi. ¶†Conditio extitura non reddit diſpoſitionem conditionalem,ſed puram.h.d.& ſemper allegatur. Et hoc intellige quando erat certum,ꝙ erat extitura.vt ſi promittis decem ſi hinc ad annũ orietũ ſol.nam perinde eſt pura,ac ſi illa cõditio non eſſet appoſita, vt poſſim ſtatim petere,& ſic non hẽt ẽt diem. Vel pone vt in vltimo exemplo glo.vt quia promiſiſti ſi digito cęlum non tetigeris vſque ad annum.nam iſta ꝯdõ eſt neceſſaria,cum eius ꝯ̃ria eſt impoſſibilis.& differt hoc exemplum à præcedenti,quia p̄cedens loquitur quando continet aliq̇d de futuro, quod tñ de præſenti adhuc non eſt,ſed benè eſt certum,ꝙ erit.In iſto aũt ꝯtinet aliq̇d de futuro, qđ etiam de præſenti eſt certũ,ꝗa nec tãgere poteris in futurum.nec hodie potes. Si aũt eſſet certa an, ſed incerta qñ,vt ꝗa ꝑmiſiſti,ſi Antichriſtus naſceretur,vel ſi Titius naſceretur, vt in duobus exemplis gl benè eſt verum, ꝙ eſt pura, quantum ad hoc vt ſtatim naſcatur obligatio,& ſic dies cedat, & non habeat ꝯditionem,tñ non eſt pura quantum ad diem,ꝗa non põt agi ante quam ꝯdõ eueniat,& hoc dicit glo.hic no.ad hoc s̈. de ver. obl.l. quodcunque.§.pen.& vide no.per Bar.in l.ita ſtipulatus. eo.ti.in illo arti.qñ committat̃ ſtipulatio in diem,& qñ ſtipulatio ꝯdõnalis.
2 †Recollige ergo ex glo.ſingulari,ꝙ ꝯdõ omnino extitura ſi ignoratur quando,licèt non faciat ꝯditionem,facit tamen diem incertum.Sed ſi dies eſſet incertus an,& quando,tunc etiam in contractibus haberet vim conditionis,& impediret naſci obligationem, puta cum Titius conſul factus fuerit,vt l.ſtipulatio iſta.§.inter cætera.in fin.de verb.oblig.

§.Qui actum. ¶Si ſecunda ſtipulatio ꝯtinet minus q̃ prima,non fit nouatio. Idem ſi continet plus,tñ ꝯtinet aliud,ſeu rem vl'em,h.d.ſ'm intellectũ glo. & ponit duo,& in primo ſunt duę rõnes,quare ſecunda non nouat primam.Prima eſt,quia continet minus.Secunda,quia cõtinet aliud, cum aliud ſit ſeruitus actus,& aliud itineris,vt patet in ſecundo dicto.Iuriſconſultus tñ ponderat primam cãm tm̃, ꝗa continet minus,nam illa ſola ſufficeret,etiam ſi ſuper eodem facta eſſet ſcđa. In ſecundo vero caſu erat vnica tm̃ rõ,ꝗa ſecunda ſtipulatio ꝯtinebat aliud,non aũt ſuberat prima ratio,ꝙ contineret minus,immo continebat plus,ꝗa in plus ſe habet actus, q̃ iter, licèt neutro caſu fiat nouatio.tñ ſtipulatio valet,etiam in primo, licèt non contineat vtilitatem,ꝗa ſtipulator per primam poterat conſequi ẽt id quod continebat̃ in ſecunda.Et iſta eſt intentio glo, in effectu. Doct.aũt aliter vñr intelligere,ꝙ ſecunda ſtipulatio dicatur continere aliud,ſed vel minus.vel plus,& in prima non fit nouatio,nec in ſecunda,per l.qui bis idem.de verb.obli. in ſecunda fit nouatio iſto iure,& etiam valebit ſtipulatio , ꝗa continebat vtilitatem,& hoc vt congruat huic tit.Sed certe ſatis ꝯgrueret etiã ſ'm intellectum glo.q videtur eſſe magis de mẽte literæ. Dic tamen vt dixi in l.q vſumfru.de verb.obl.Et conſideratio Doct.conſiſtit in hoc, quoniam ſeruitus actus continet in ſe commoditatẽ itineris, ſil'r & vſusfructus ꝯtinet vtilitatẽ vſus.q ergo ſtipulatur actũ, deinde iter,non vr̃ ſtipulatus ſeruitutẽ diuerſam,ſed cõmoditatẽ primæ, & ſic vr̃ ſtipulatus primo totum,,ſecũdo partẽ integralem. & idẽ in ſecundo exemplo,ideo merito non valet ſecunda ſtipulatio tã quam inutilis.per d.l.qui bis idem.nam ẽt ſi tantundem eſſet ſtipulatus,non valeret,vt ibi.ſed econtra videtur ſtipulatus primo partem,ſecundo totum,& valet,& nouat primam,

---

LEX X.

QVi rectè ſol. Qui poteſt recipere ſolutionẽ ſuo nomine.põt etiam nouare,ſecus quando alieno nomine.h.d.in effectu. Sed ſi non poſſet etiam ſuo nomine,vt pupillus ſine tutoris authoritate,vel prodigus,cui bonis eſt interdictum ſine authoritate curatoris,non poſſet etiam nouare.vt s̈. l.proxi. in prin. & s̈. eo.l.iij.Quando enim poteſt alio nomine,tunc non poteſt nouare.exemplum patet in adiecto,qui recipit non pro ſe,ſed pro ſtipulatore,cui tenetur actione mandati,vel neg. geſt. vt l. Iulianus. §.j.de verb.obli.Et in procuratore,qui habet mandatum ad recipiendam ſolutionem,non tamen habet liberam adminiſtrationẽ vel generalem,vel ſuper illa ſolutione,nam non poteſt nouare.ut C.eo.tit.l.non abſtulit.ſed ſi haberet liberam adminiſtrationem, tunc ſecus,vt l.procurator cui gñaliter libera.de procur.& l.q Romæ.§.Callimachus.in fi.de verb.oblig,& idem in legitimis adminiſtratorib.vt in tutore & curatore,qui habent liberam ab ipſa lege.¶In tex.ibi.(excepto eo.)Dic iſta non eſt propriè exceptio,cũ debeat eſſe de ſecunda,quod hic not.nam ſecunda ſecundum verum ſenſum loquitur de illo,qui poteſt recipere ſolutionem ſuo nomine,quia ſibi debetur.Sed exceptio de illo ,qui poteſt alieno nomine,quia ſibi non debetur.

LEX XI.

2 Delegatio fit per ſtipulationem,& quid ſit propriè. nu.1.
3 Si campſor habet pecuniam meam,& ſic eſt meus debitor, & ego mando ꝙ promittat tibi centum,in quibus tibi teneor,& ipſe de uoluntate tua ſcripſi in libro, ponendo te pro creditore,an ſit facta nouatio.
4 Si dixi campſori,quòd tibi ſoluat,non autem dixi, quòd promittat, licèt ipſe promiſerit etiam per ſtipulationem,non liberatur a me, nec fit delegatio.
Si tunc campſor efficiatur fugitiuus,cuius erit damnum.
5 Sicut per ſtipulationem non poteſt fieri delegatio,niſi conſentiente creditore,cui facta eſt delegatio,& etiam conſentiente delegato, cum non cogatur creditor rationem ſuam nouare,nec debitor alteri ſe obligare, quã ei cui eſt obligatus,ita non poteſt fieri per lit. conteſt. niſi conſentiente creditore qui agit.
6 Eo ipſo quòd ceſſionarius conteſtatur litem cum eo,contra quem facta eſt ceſſio,liberatur ille à cedente.
An ille qui ceſſit actionem uni,poterit eandem actionem cedere alteri ante factam examinationem.

1 DElegare eſt. ¶†Iſta lex ꝑ ꝑ ſuam breuitatẽ non ſumatur.Ex primo dicto huius l.no.illud quod dixi s̈.eo.in l.ſi vſusfruc. ꝙ delegatio propriè eſt qñ debitor vnius debitorem ſuum delegat ſuo creditori.Et ſic requiritur duplex debitor, quia deletus eſt debitor eius,cui fit delegatio:& delegatus eſt debitor delegantis,& loco delegantis datur.adde aliud quod requirit glo.in l. quamuis. §. j. ad Velle.ꝙ ille delegatus promittat tanquam debitor delegantis,alias poſito ꝙ eſſet debitor,non eſſet propriè delegatio:ſi autem nõ eſt niſi vnus debitor,adhuc põt dici delegatio largo modo,vt ſi debitorem meum delego tibi, qui non es creditor meus.vt colligitur ibi,{vel cui iuſſerit}& econuerſo, ſi delegatus non eſt debitor meus, & tamen ipſum delego tibi creditori meo.adde,dicit Bal.in l.ij.C.de execu.rei iudi. ꝙ ſi delegatus dicat creditori meo,promitto tibi loco talis,licèt nõ dicat vt debitor talis ſiue ſit debitor meus,ſiue non,& promittat meo creditori,dr̃ delegatio per iſtum text.dum dicit(uice ſua.)& eſt vtilis hæc inueſtigatio,quia per delegationem fit nouatio,ẽt hodie,poſito ꝙ nõ agatur expreſsè.nec ob.l.fi.C.eod.quia loquitur & debet intelligi qñ non interuenit delegatio,& tũc requiritur,ꝙ agatur expreſsè ſ'm Bar.qui ita tenet hic,licèt dubitet.gl.tñ in l.ij.C.eo.vr̃ expreſsè tenere ꝯ̃rium.ꝙ etiam in delegatione requiratur, vt expreſsè agatur,quam gl.Bar.no.alle. Ang.aũt dicit hoc eſſe validum dubium,
2 & indigeret declaratione Cæſarea.†Et ſecundum,poſito etiam,ꝙ pareret exceptionem,vt in pacto de conſtituta vt l. item illa.§.fin. de conſtit.pecu. ſubaudi niſi agat̃ expreſsè etiam iſto iure.vt l.ſi
3 mandato meo.§.fina.s̈.man.& hoc tene menti. †nam per hoc ap-
a paret,ꝙ ſi campſor[a] habet pecuniam meam, & ſic eſt meus debitor,& ego mando ſibi,ꝙ promittat tibi centum,in quibus tibi teneor,& ipſe promittat non per ſtipulationem,ſed per ſimplex pactum,non eſt delegatio.& per conſequens ipſe nõ liberatur a me, nec ego a te.ſi ergo poſt promiſſionem efficiatur ceſſans & fugitiuus,periculum eſt meum,& potes agere ꝯ me,ꝗa non eſt facta nouatio.ſed ſi promiſit per ſtipulationem,tunc eſt delegatio, & facta eſt nouatio,& ipſe liberatus eſt a me,& ego a te,& ſi poſtea efficiatur ceſſans,periculum eſt tuum,nec habes ꝯ me regreſſum. Sed quid ſi de voluntate tua ſcripſit in libro, ut fieri ſolet, talis debet habere tm̃,nec de alia promiſſione apparet, ſed ſolum ꝙ poſuit te pro creditore?Rñdeo,puto nouationem non eſſe factam. nam hoc poteſt fieri etiam non interueniente ſtipulatione, ſecus ſi ſcribit in libro ſe tibi promiſiſſe, ꝗa iſtud verbum, etiam in ſcriptura priuata intelligitur per ſtipulationẽ.vt l.j.de ꝯhen. ſtipu. & l. ſciendum.de verb.obli.Idem multo magis ſi in ſcriptura publica. & ſ'm prædictam diſtinctionem videtur debere intelligi id quod no.Bar. in l,ſingularia.circa med.s̈.ſi cer.pet. Vnum tñ ſcias, ꝙ ſi di
4 xi campſori,ꝙ†tibi ſoluat,non aũt dixi,ꝙ promittat,licèt ipſe promiſerit,ẽt per ſtipulationem non liberatur a me,nec fit delegatio, vt eſt caſus not. j.ea.l,ſi debitorem.ideo poſſum adhuc ſibi inhibere,ꝙ ſoluat,quia ſimplex mandatum poteſt reuocari re integra, vt j.tit.j.l.cum Cornelius.Et hic videtur res integra poſtquam nõ ſoluit licèt tibi promiſerit,quia hoc ſibi non mandaui, ſecus ſi mãdaſſem,per l.vtrum.s̈ de conſti.pec.& l.Papinianus.de public.Tene menti prædicta,quia quotidiana ſunt.Et ex hoc ſequitur, ꝙ ſi campſor

---

ADDITIO.

a ¶Cãpſor. Adde no.per Bar.in l.cum duobus.§.idẽ reſpondit.s̈.pro ſoc. Bal. in l.ꝯmiſſoriæ.C.de pac.inter emp.& uen.in l.j.C.de his q̃ pœ.no.& quod ipſe no.in l.ſi qñ.C.de inoff.teſt.& in l.j.in ij.col.de publi.iud.& Bar.in l.j. de præto.ſtip.& in l.ſingularia.& in l.ſi pecuniam.ff.ſi cer.pet.

campſor efficiatur fugitiuus,damnum eſt meum , & tu potes ad
me redire,quia non eſt facta nouatio,niſi eſſet expreſtè dictum.
Vltimò,quia iſte tex.ponit iſtos duos caſus tanquam pares.ſ.qñ
5 fit delegatio per ſtiplonem,& qñ fit per conteſtationem,patet,ꝙ
ſicut per ſtiplonem non pōt fieri,niſi conſentiente creditore, cui
facta eſt delegatio,& etiam conſentiente delegato , quia non co-
gitur creditor actionem ſuam nouare,vt l.ſi mandato meo. in fi.
prin.ſ.man.nec debitor alteri ſe obligare, q̄ ei cui eſt obligatus.vt
in l.j.C.eo.& l.nec creditoris.niſi in caſu l.ij.in prin. ſo. ma. & eodē
modo non poteſt fieri ꝑ lit.conteſt.niſi conſentiente creditore q
agit.Vnde ſi conuenio te debitorē meum,& quidam cum man
dato,vel etiam ſine mandato comparet in iudicio volens iſtud iu
dicium in ſe ſuſcipere animo nouandi,& te liberandi,non cogor
ipſum admittere hoc modo ſi nolo,& iſte tex.exemplificatur per
gl.hoc modo debet intelligi qñ conſenſi, tunc fit nouatio virtute
cuiuſdam delegationis,aliàs non cogor conſentire. Et iſto modo
inducit Bar.iſtum tex.in l.ſolutionem & iudicium. ȷ̄.titu.j. vbi ita
determinat.quod etiam voluit gl.in l.non ſolum.in prin.in fi.mag.
gl.ſ.de procu.licèt ꝯrium ſentiat in l.liberto.§. fi. de nego. geſt. Si
autem ille ſuſcipere iudicium non vult animo nouandi , nec te li-
berandi,tñ vult ſuſcipere tanquam ꝓcurator in rem ſuam,& pro
ſuo intereſſe,cum hoc ꝙ lata ſnīa ꝯ eum fiat in eo executio, tunc
teneor ipſum admittere,niſi perſona principalis debitoris ſit lega-
lior,vel melius ſciat veritatem.& iſte eſt caſus in l.ſi actor. ſ.de pro
cu.& poterit opponere exceptionē ex ſua perſona , quam princi-
palis opponere non poteſt,vt in l.idemq;.§.generaliter. ſ. man. Si
verò vult ſuſcipere iudicium tanquam ſimplex procurator , non
ꝓ ſuo intereſſe,nec vt fiat in eā executio,tunc indiſtinctè teneor
ipſum admittere ſi eſt ꝓcurator idoneus,vt l.j.§.vſus.ſ.de procu-
ra.Nec tūc pōt obijcere exceptionem ex ſua perſona. In his tñ ar
ticulis,in quibus erit neceſſaria præſentia principalis , vt in rñden-
do poſitionibus,debebit facere principalē comparere, iuxta not.
in l.fin.C.de procura.& vide quod no.Cy.circa prædicta in l.j.C.
vbi in rem actio.Sufficiant iſta. ¶In glo. j. ibi. (dic illa vtilis, quæ ꝯ
debitorem datur directa.)dic hoc tenet expreſsè Cyn. ꝑ iſtā glo.
& nihil aliud allegat in l.j. C. de iud. Sed an poterit ferri ſententia
ſuper hac vtili.vr̄ ꝙ non,qa oritur poſt conteſtationē factam, &
ſic in ea non eſt facta lit.conteſt.Contrarium determinat Bar. hic
nam ſufficit,ꝙ in conteſtatione naſcatur,vt poſſit ad ſnīam ꝑueni
ri.facit quod not.in l.ſi Titius & Seius.ſ.de ver. ob. Nam interdū
fit conteſtatio in actione directa & transfertur ſnīa ſuꝑ vtili, ſi di-
recta poſt ꝯteſt.pereat.& loco eius detur vtilis, vt l. ſi poſt acce-
ptum.ſ.de rei vēd.& in l.quanquam.§.j.ſ.de aqua plu.arcē. ¶In gl.
ibi,(vel ſic.)Dic iſtud exēplum non eſt bonum, quia delegare eſt
alium reum loco ſui dare,ſed in hoc exemplo loco vnius credito
ris datur alter creditor,ſed magis eſt exemplum de cedēte & ceſ-
6 ſionario ſm̄ Bart.¶†Not.tñ gl. ꝙ eo ipſo ꝙ ceſſionarius conte-
ſtaſ litē cū eo,ꝯ quem facta eſt ceſſio , liberatur ille à cedēte, ante
ergo conteſtationē per ſolam ceſſionē non erat liberatus , vt pa-
tet in l.iij.C.eo.quia poterat adhuc conueniri a cedēte, vt ibi.Et ex
hoc vr̄ rñderi ad qōnem,an ille qui ceſſit actionem vni,poterit eā
dem cedere alteri ante factam exactionem,nam vr̄ diſtinguendū,
an lis eſſet conteſta.per ceſſionarium, vel non . De hac quæſtio-
ne vide quod not.in l.ſi duos.de lega.ij.& l.non quocunque.§.qui
Caium.de leg.i.In fin.glo. ibi (vel illud) hæc vera. ſecundum Dy.
Non ſunt hic alia.

LEX XII.

1 *Qui patitur ſe delegari,uidetur renunciare exceptioni ſibi competenti , ſi*
eam ſciebat,ſecus ſi ignorabat, ſed tunc ei cōtra delegantē ſuccurritur.
2 *Remittere exceptionem eſt quædam donatio, & an procurator poſſit eā*
remittere.
3 *Exceptio quæ competebat delegato contra delegantem,an competat ſibi*
contra eum,cui facta eſt delegatio.

1 SI quis delegauerit. ¶† Qui patitur ſe delegari,vr̄ renun
ciare exceptioni ſibi competēti , ſi eam ſciebat , ſecus
ſi ignorabat,ſed tunc ei ꝯ delegantē ſuccurritur. h. d.
cum l.ſequen.& iſta loquitur in exceptione ꝓpriè ſumpta. lex au
tē ſequens in exceptione facti vel intētionis,qa delegatus nō erat
in aliquo obligatus deleganti.Venio ad caſum.¶In tex. ibi, (ſimili
videbiſ ei qui donat.) Dic,& ꝑ ꝯñs hoc caſu non poterit repetere
à delegante,ſecus in caſu ſequēti qñ ꝑ errorem.& hæc eſt dr̄ia in
ter iſtum caſum,& illū,ſed quantum ad creditorē cui facta eſt de-
legatio,non eſt dr̄ia,immo neutro caſu pōt aduerſus eum vti ex-
ceptione,qua potuiſſet vti ꝯ delegantē ſi ipſe egiſſet. nam illa exce-
ptio competebat in actione,quæ dabatur deleganti , ſed nunc ille
cui facta eſt delegatio,habet aliam actionē ex noua ꝓmiſſione, in
qua non competit illa exceptio,ēt quando ignorabat eam ſibi ꝯ-
2 petere.†Et no.hic ꝙ remittere exceptionē eſt quædam donatio,
& ideo procurator etiam habens liberam adminiſtrationem nō
a pōt remittere[a] exceptiones peremptorias dño competētes, cum
non poſſit donare,vt l.ꝯ iuris.§.ſi filius.ſ.de pact.vide Bar. in l. fi.in
fi.prin.quæ in frau.cred.& Inno.in c.cum olim.de offi. deleg. ¶In
b tex.ibi,(ſed ſi per ignorantiam)ſubaudi facti probabilis, [b] & tunc
non refert an illa exceptio eſſet fauorabilis vel odioſa,vt l. fin. ſ. ad
Maced.& ȷ̄.eo.tit.l.doli mali.Vel dic(ignorantiam.)ſ.iuris. & tunc
diſtingue an eſſet fauorabilis,& hēt locū quod hic dr̄, & inducat
repetitionē:an odioſa,& tunc ſecus,vt l.qui exceptionē.de condi.
inde.non tñ ab eo,cui delegatus eſt,ſed a delegante cui proficit ſo
lutio,quia ipſum liberat ab eo , cui delegatus eſt, vt ȷ̄. ver. (ſed is.)
3 ¶†In tex.ibi,(quia ille ſuum receperit)de iſto articulo an exceptio
quę competat delegato contra delegantem,competat ſibi cōtra
eum,cui facta eſt delegatio.Dic pleniſſimè per Dyn. & Bart. poſt
eum,qui ſupplet omnia mēbra diſtinctionis. Dy. ȷ̄. eo.ti.l. doli ma-
li.¶In tex.ibi,(vel incerti ſi non pecunia ſoluta eſſet.) ſubaudi ad fa
ctum,vt liberetur ab illo per illum delegantē, ne habeat illi ſolue-
re,ſed ſi ſoluit,repetat per condictionem ſine cauſa , vel forte per
actionē mandati,vt in fi.licèt glo.intelligat illum fi.in eo , qui non
fuit delegatus,ſed non video quare hoc ſit neceſſē.

ADDITIONES.

a ¶Remittere.Adde Bal.in l.pactum curatoris.C.de pact.
b Facti probabilis.Adde Bar.in l.ſi tutor.C.de peri.tuto.& in l.qui fundum.
§.ſeruus meus.ſ.de vſucap.pro empto.& quid ſi ſit factum de lōginquo,
uide per Lud.Rom.conſi.374.

LEX XIIII.

1 *Stipulatio conditionalis quando nouat puram,uel contra.*
2 *Stipulatio conditionalis pendente conditione,an producat aliquam obli-*
gationem.
3 *An per ſequentem ſtipulationem purgetur mora commiſſa in præcedēti.*
Promiſſor ſi tempore conditionis aduenientis reperiatur deportatus , &
bona confiſcata an tamen ſtipulatio conditionalis committatur & pro
ducat actionem.
4 *Conditionalia actiuè uel paſſiuè non tranſeunt in fiſcum per confiſcatio-*
nem,ſed potius pereunt vt euentus conditionis non illa purificet.
Fiſcus per confiſcationem non eſt propriè hæres.
Quid ſi ſuccedat in bonis mortui , propter defectum agnatorum , uel co-
gnatorum .

1 QVoties. ¶†Stipulatio ꝯdōnalis nō nouat purā,
niſi poſtq̄ extiterit ꝯdō, dūmodo ēt tūc
ſit in rerum natura res in ſtiplone deducta : aliàs etiā
exiſtente ꝯdōne non nouaret,qa ſtiplo non cōmit-
teretur,bene tñ purgat moram in prima oblone commiſſa, etiā
incontinenti, ſi res tūc erat præſens.Econtra vero ſtiplo pura nō
nouat ꝯdōnalem,niſi poſtq̄ extiterit conditio, licèt ſtatim produ-
cat oblonem.nec etiam ſufficit conditionē extare, niſi etiam tūc
extet perſona,quæ poterit obligari.h.d.iſta magiſtralis l.& vulga-
ris.maximè in verſi.(unde Marcellus.)& etiā in fi. & primo loqui
tur qñ prima oblo erat pura,ſecunda verò interpoſita animo no
uandi,erat condōnalis vſq; ibi.(ſed ſi id.) Secundo loquitur econ-
uerſo,quando prima erat ꝯditionalis,ſecunda pura. & neutro ca-
ſu ante ꝯditionis euentū fit nouatio,tamen in primo caſu benè in
duciſ ſtatim vnus effectus,quia purgatur mora pręcedentis obli-
gationis,& in ſecundo caſu inducitur alius effectus,quia promiſ-
ſor ſtatim obligatur poſtq̄ ſtipulatio eſt pura,licèt non fiat noua-
tio,quia non ſubeſt obligatio adhuc,q̄ noueſ. & in vtroq; caſu re
quiritur ad hoc,ꝙ cōmittatur ſtipulatio ꝯdōnalis per euentū ꝯdō
nis,ꝙ res ſit in eodē ſtatu,in quo erat tꝑe ſtipulationis interpoſitę.
Si.n.mutatus eſt ſtatus , quia res in ſtiplone deducta ſit perempta
non committiſ ſtiplo,qm̄ hodie non poſſet interponi ſuper re,q̄
non eſt in rerū nā.iō exiſtens conditio non trahitur retro, quia ex
trema non ſunt habilia.& hoc hr̄ hic poſt prin.ver.(& iō.)ſimiliter
ſi tꝑe euenientis ꝯditionis nō ſupereſt ꝑſona , q̄ poterit obligari,
quia promiſſor eſt deportatus,& bona publicata ſimiliter ſtipula
tio non committiſ,nec fingitur retro conditio per eandem ratio
nem,quia extrema non ſunt habilia.Tria ergo requiruntſ ad hoc
ut committanſ,ſcilicet,ꝙ conditio exiſtat,& ꝙ res deducta in ſti-
pulationem ſit in rerum nā tempore exiſtentis conditionis, & ꝙ
etiam perſona ꝓmiſſoris ſit talis,ꝙ poterit obligari, & altero defi-
ciente ſtipulatio non committitur,& per conſequens nec poteſt
nouare,vt ȷ̄.eod.l.nouatio.nec poteſt nouari,vt hic in ver. (ſed ſi
2 id.)¶†In glo.j.ibi(tantummodo ſpes eſt debitum iri.) vult dicere,
ꝙ ſtiplo conditionalis pendente condōne non producit aliquā
oblonem ciuilem & nālem,ideo non pōt nouare primam, cum
alterum iſtorum requiraſ,vt fiat nouatio.vt ſ.eo.l.j.habet tñ in ſe
aliquam ſubſiſtentiam,qa ligat ꝓmiſſorem,a quo ligamine ſe nō
pōt diſſoluere vel liberare.tñ hoc nō ſufficit, licèt prima facie vi-
deaſ ſufficere.ar.ſ.eo.l.ſi Stichū.§.legata,& l. in diem. vbi ſecunda
ſtiplo in diem ꝯcepta ēt añ euentū diei nouat primam puram,ſed
ibi nata erat oblo ante diem,licèt non acto.hic neutra. ¶ In eadē
ibi.(ſed ꝯ.)dic.ſ.ꝙ ēt poſt euentū ꝯdōnis non nouat primam,quia
vr̄ fuiſſe inualida ab ipſo principio quantū ad effectū nouationis,
qui eſt actus legitimus.& ſic nō vr̄ recipere ꝯdōnem expreſſam ,
immo uitiatur ꝑ ꝑ eam ab ipſo principio,ut l.actus legitimi.de reg.
iu.ſed

iu.ſed dic vt in gl.quia ibi loquiẽ in quibuſdam actib.legitimè enu
meratis ibi in text.de quib.nouatio non eſt,ſimiliter multi alij ſunt
actus legitimi,qui recipiunt expreſſam ꝯdõnẽ & diem. ut ibi not.
in gl.¶In gl.ſequẽti,ibi.(de exce.in prin.)Dic ꝑ quam vř, ꝙ ẽt ad-
ueniente condõne ſecunda non nouet primam,ſed ſolue. vt in
gl.quia hæc ſecunda erat valida & efficax, quia interpoſita ex cer-
ta ſcientia.ibi inefficax,quia per errorẽ,& ſic obſtat exceptio.¶Su
per verſi.{Marcellus}quęritur primo,qñ fuit mortuus Stichus,in
quo fuit mora commiſſa,an ante ſecundam ſtipl'onem cõdõna-
lem vel poſt?vna gl ſup verſi.Stichus.dicit,ꝙ ante.ſed hoc nõ eſt
verũ,quia tunc;per ſequentẽ ſtipl'onem condõnalem non purga
reẽ mora commiſſa in prima,quia illa purgatio contingit virtute
cuiuſdam fictę obl'onis,quæ vř fieri,cum poſtea ſub condõne ꝓ
mittitur,vt no.in glo.ſequenti ſed ſi erat iam mortuus, non pote-
rat vere offerri. ergo nec fingitur obligatus,q̃a fictio non fit ſuꝑ
impoſſibili.vt no.in l.Gallus.§.ſi eius.de liber. & poſth. Dic ergo
ꝙ mora benè erat ꝯcta ante ſecundã ſtipl'onem, ſed Stichus non
erat mortuus,ſed moritur poſt.vnde quia mora fuit purgata per
ſequentem ſtipula.liberaẽ debitor a prima obl'one ꝑ ſolum interi-
tum rei debitę.vt in l.ſi ex legati cã.de verb.obli.Non ergo expe-
dit,ꝙ amplius libereẽ per nouationẽ.Itẽ q̃a ſi res non eſt in rerum
nã tꝑe condõnis euenientis,ſecunda ſtipl'o non committiẽ,quia
tunc non poſſet de nouo interponi ſuper re quæ nõ eſt. vt l.ſi ho
mo mortuus.de ver.obli.ergo nec fingiẽ retro ꝯcta obl'o, quia
deficit extremum habile.non ergo põt nouare,ex quo non com
mittiẽ,ẽt ſi prima non eſſet ſublata per interitum,vt).co.l.noua-
tio.Si aũt erat Stichus mortuus ante ſecundam ſtipulationem in-
terpoſitam,& poſt moram,tũc obl'o prima non fuiſſet extincta
per interitum,ſed perpetuata ꝑꝑ moram,& ſic fingebatur eſſe in
rerum nã.vnde ſecunda ſtipl'o condõnalis non purgat morã, q̃a
non põt purgare,vt dixi.An autem tũc nouet primam, & ſic cõ-
mittatur poſtq̃ fingitur eſſe in rerũ nã?dic vt not.). e.l.ſi rem alie-
nam.¶In glo.ſequenti ibi.(vel ſolue vt ibi) dic tu ſolue iſtud ꝯriũ
vt ſoluiẽ ſequẽs in verſi.(vel ibi in abſente) nã illa ſolutio eſt vera
ad vtrunque ꝯrium formatũ in gl.vt dicamus, ꝙ hic loquiẽ qñ tẽ
pore ſecundæ ſtipl'onis interpoſitę res promiſſa erat in rerũ nã,&
ẽt erat pñs tꝑe ſucundę ſtipl'onis.unde quia poterat verè offerri,
fingiẽ tacitè obl'ata,& rõne huius obl'onis mora purgatur: ſi aũt
erat abſens,tunc non fingitur obl'ata,q̃a nec poterat, & per ꝯñs
nec mora purgatur.Et ita loquuntur ꝯria formata in gl. & proba
tur iſta ſolutio in l.qui decem.§.j.in fi.).tit.j.per quem patur intelle
3 ctus ad iſta iura,quæ vñr ꝯria.†Cætera ſuper iſto articulo an per
ſequentem ſtipl'onem purgetur mora commiſſa in præcedenti,
dic vt plenè diſtinguit Dy.& Bar.poſt eum in d.l.ſi rem alienam.
& ibi dicam,q̃ habet difficilia ꝯria ẜm Bar.ibi, q̃ aliqua, quæ ſit in
corpore iuris.¶Contra finem huius l.opp. fortitet, ꝙ licèt tꝑe ꝯ-
dõnis aduenientis ꝓmiſſor reperiatur deportatus,& bona ꝯfiſca
ta,attñ ſtipl'o condõnalis committatur, & ꝓducat obl'onem, q̃a
licèt non reperiat ſubiectum habile in perſona ipſius deportati,q̃
hř ꝓ mortuo,reperit tñ in perſona fiſci,qui loco hřdis hř,vt s̃.ti.j.l.
inter eos.in fi.& in quo põt fundari obl'o ciuilis & nãlis,ſicut in ꝑ
ſona ver.hæredis,vt).co.l.nouatio.Dñt quidam, ꝙ iſtud ꝓcede-
ret ſi tꝑe euentus ꝯdõnis fiſcus iam agnouiſſet bona, ſed hic non
agnouerat,quę ſolutio nihil valet,nã & in vero hærede ſi exiſtat
conditio ante aditam hřditatem,committiẽ ſtipl'o ꝯ hřditatem ia
centem,& illa incipit obligari.Dic ergo, ꝙ aliud in hřditate, quæ
repręſentat perſonam defuncti,aliud in bonis confiſcatis,quæ nõ
ita repręſentant confiſcatum.nec fiſcus eſt propriè hęres per con
fiſcationẽ,cũ cõfiſcatus adhuc viuat nãliter,& viuens non habet
hřdem,licèt in quibuſdam idem ſit in fiſco, ꝙ in hřde, vt d.l.inter
eos.§.fi.ſ.quantum ad illa iura,quæ erant in eſſe ꝓducta tꝑe con-
fiſcationis,non quantum ad illa quę poſtea producunẽ. vt eſt ca-
4 ſus ſingularis hic,†vnde allegatur primo iſte tex. ꝙ ꝯdõnalia acti-
a uè vel paſſiuè[a] non tranſeunt in fiſcum per confiſcationem,ſed po
tius pereunt,vt euentus condõnis non illa purificet. & iſtud non
ita benè hř alibi.¶Item, ꝙ fiſcus per confiſcationem non eſt pro-
priè hæres,ſed ſi ſuccederet in bonis mortui ꝑꝑ defectum agna-
torum vel cognatorum,ſatis põt dici, ꝙ ſit hęres,qñ edictum ſuc
ceſſorium continet quinque capita hřdum. Primum liberorum,
ẜm agnatorum.tertium cognatorum,& quartum viri & vxoris,
quintum fiſci,vt in titu.de ſucceſ edicto.& ſicut præcedentes hñt
iura hæreditaria, ita vř dicendum in fiſco. In hoc tñ eſt dřia,qñ
quouſque poteſt perueniri ad præcedentes, dř hæreditas iacens.
ſed poſtquam non poteſt perueniri,deſinit eſſe hæreditas,& inci-
piunt dici bona vacantia,vt in tit.de bon.vacan. ſi poſteà agnoſcũ
tur per fiſcum,non propterea poteſt dici hæres, ꝙ non fuerit hę-
reditas iacens,vt videmus in milite filiofam. qui teſtatus eſt de ca
ſtrenſi peculio:nam quouſque adeatur hæreditas,non dř heredi-
tas iacens,& tñ poſtquam fuerit adita,dř ille uerus hęres, vt l.ſi ſer
uus Meuij,& caſtrenſis peculij, circa princ.de caſt. pec. Ante aũt
q̃ fiſcus apprehendat,poſtquam conſtiterit alius deficere, dř de
ceſſiſſe ſinę hærede. & ita debet intelligi l.ſine hærede.de admi
ni.tuto.& quis ſit effectus eius,vide per Bar.s̃.tit.j.l.fideiuſſor obli
gari.§.j.Poteſt etiam allegari iſte text.ad aliud, ꝙ licet deportatus
poſt deportationem poſſit facere ꝯctus iuris gẽtium,& ex illis ob
ligari naturaliter,& etiam dominium ex illis acquirere, quia non
eſt priuatus his,quæ ſunt de iure gentium,vt patet in l.ſi tibi man-
dauero.§.is cuius bona.s̃.man.& colligitur in l.ſi deportati ſeruo.
de le.iij.Non ſic poteſt facere ꝯctus iuris ciuilis,vt eſt ſtipulatio.&
ex ea nõ obligatur nãliter,quia ſi obligaretur per euentũ ꝯdõnis
ſaltem nãliter,illa nãlis poſſet ex tunc nouari per ſecundam purã,
cuius ꝯrium hic dř in fi.Tene mẽti, quia iſta ſunt vtilia. & iſta l.ex
hoc reddiẽ valde famoſa.Et dicit Ang. ꝙ nõ eſt canis in palatio, q̃
eã ignoret,tam in iſto fine,q̃ in ver.vnde Marcellus.&c.

ADDITIO.

a ¶Vel paſſiuè.Adde Bal.in l.fi.C.de contrah.empt.& adde quod uoluit Bar.
ꝑ iſtũ tex.in l.ſi quis arbitra.de ver.obl.gl.in l.non ad ea.de condi. & dem.
Bal.in l.iij.§.ſi ex cã.j.de iure fiſ.gl in l.j.C.de oper.lib.q̃ dicit, ꝙ ad fiſcũ
non tranſit,niſi qđ tranſit ad extraneũ hæredem.an autem iura naturalia
tranſeant in fiſcũ,uide Bal.in l.tã mãdatori.in ij.col.C.de non num.pec.
An aũt fiſcus,qui ſuccedit in locum filii banniti poſſit dicere teſtam.nul-
lum ſi filius fuit præteritus a patre.uide Bal.in l.ſi quæ pęna.s̃.de his qui
ſunt ſui uel ali.iur.in l.ſi finita.§.ſi de uectig.ſupra de dam.infect.

LEX XV.

SI creditor ¶Sublata principali obligatione ꝑ nouationem tollitur acceſſoria pę-
nalis,& etiam hypothecaria & vſuraria.h.d.iſta l.cum
l.nouatione.).co.& ſic iſtæ acceſſorię non cenſentur
repetitæ in obligatione nouãte,ſi non fuit dictum expreſsè.quod
dic,vt infra eo.l.aliam.

LEX XVI.

SEruus ¶Etiam obligationem quęſitam dño ꝑ ſeruum non põt ipſe ſeruus nouare ſine
uoluntate dñi.h.d.licèt ergo poterit non accquirere,
non tamen põt acquiſitum auferre,vt l.ſeruus. C. de
pact.facit in ratione ſui l.fi.C.de acquir.poſſ.

LEX XVII.

DElegare ſcriptura. ¶Not.hic ꝙ licèt delegatio requirat
ſtipulationem,vel lit.ꝯteſta.inter delegatum, & illum
cui fit delegatio.s̃.eodem l.delegare. & C. eodem. l.j.
non ſic inter delegantem & delegatum,cum ſolum requiriẽ uo-
luntas delegantis,q̃ põt declarari per epiſtolam,& etiam nutu.

LEX XVIII.

1 *Exceptio quæ poterat opponi deleganti,non poteſt opponi regulariter ei, cui facta eſt delegatio,niſi ſubſit eadem cauſa opponendi.*
2 *Mulier intercedens non poteſt renunciare exceptioni Velleiani, & quid ex interuallo.*
3 *Minor non poteſt renunciare beneficio reſtitutionis in integrum.*
Tempus quod datur poſt minorem ætatem ad petendam reſtitutionem in integrum quod hodie eſt quadriennium continuum non eſt priuilegiatũ quantum ad hoc,ut ſi intra illud tempus contraheret,& læderetur,poſſit petere reſtitutionem in integrum.
4 *Exceptio quæ poterat opponi deleganti,quando & quare non poſſit opponi ei cui facta eſt delegatio.*
5 *Non debet quis eſſe curioſus de factis alienis.*
6 *Si conſtitutus eſt procurator ad recipiẽdam pecuniam mutuo in negotijs domini,an ego qui mutuo,debeam eſſe curioſus ut cõuertatur in vtilitatem illius,ad hoc ut dominus mihi obligetur.*

1 DOli mali exceptio. ¶†Exceptio,q̃ poterat opponi dele
ganti,non põt opponi rłr ei,cui facta eſt delegatio,ni
ſi ſubſit eadẽ cã opponendi.h.d.in effectu tota lex.Et
primo ponit regulam ꝑdictam vſq; ad ver.(diuerſum.) quam ex-
tendit ad oẽs exceptiones rei cohærentes,ẽt ſi ſint odioſę. Et limi-
ta,vt habeat locũ qñ non ſubeſt eadẽ rõ,& declara,vt ex quo ex-
ceptio eſt odioſa,non repetatur ſolutum,intelligo nec a delegãte,
nec ab eo,cui facta eſt delegatio.non ſic qñ fauorabilis,vt s̃.eo.l.ſi
quis delegauerit.in fi.Scđo,Iuriſconſultus ponit duos caſus,in q̃-
bus ſubeſt eadẽ rõ opponendi exceptionẽ ꝯ illũ,cui facta eſt dele-
gatio,q̃ ſubeſt in opponendo ꝯ ipſum delegantẽ,& idẽ eſſet ubi-
cunq; eadẽ rõ ſubſiſteret vſq; ibi,(ideo aũt.)Tertio declarat ſecũ
dam,ponendo rõnem eius duplicẽ,quare non põt opponi regu
lariter ei cui facta eſt delegatio,& eſt ſolẽnis l.& multum allegaẽ in
uer.(diuerſum.)tã in primo,q̃ in ſecundo,& ẽt in fi. veniamus ad
2 caſum.¶†Allegaẽ iſte tex. principaliter in j. verſic.(diuerſum.) ꝙ
a mulier intercedens non põt renunciare exceptioni Velleiani.[a] q̃a
qua

ADDITIO.

a ¶Velleia.Adde gl.& q̃ ibi no.Doc.in c.ſi diligenti.de fo.cõp Io. An. in add.
ad Spe.in ti.de reſt.in inte.§.qualiter.uer.Item ꝙ ſi minor.& Io. An. in c.
dilecti.de emp.& ven.Bar.in l.cum minor.).rem ra.ha.& adde qđ no.di-
xit Bar.per iſtum tex in l.fi.§.pe.de cond.ind.

qua fragilitate intercedit,eadem uidetur renũciare per iſtum tex.
& eſt hoc veriſſimũ de iure,ſi in eodem inſtr̃o,vel eodem tp̃e,&
ex iudicium hoc faciat.ſecus ſi ex interuallo poſt bienniũ. arg. l.ſi
mulier.C.ad Velle.& ſ.e.tit.ad Velle.l.ſi.§.pe.& codẽ modo ſi ali-
quis per errorẽ ꝯ̃hit,vel ꝓmittit & renunciat exceptionib. vt fieri
ſolet,eodem errore cenſet̃ facta renunciatio,& nõ valet. l.ſi.§.idẽ
3 quæſiuit.& ibi not.de cõdi.inde.¶†Item allegatur ver. (idemq́.)
ꝙ minor non põt renunciare beneficio reſtõnis in integrũ , quia
ita lædit̃ in renunciatione,ſicut fuit leſus in primo ꝯ̃ctu . ¶Itẽ alle-
gatur ſequẽs verſi.{diuerſum.}ibi,(quauis adhuc &c.) ꝙ tempus,
quod datur poſt minorem ætatem ad petendam reſtitutionem
in integrum,quod olim erat annus vtilis, hodie quadriennium ꝯ-
tinuum.vt l.ſi.C.de tempo.in integ.reſti.non eſt priuilegiatum q̃-
tum ad hoc , vt ſi intra illud tempus ꝯ̃heret, poſito ꝙ læderetur,
poſſit petere reſtitutionẽ in integrum,ſed benè poteſt petere ad-
uerſus ꝯtractus celebratos tp̃e minoris ætatis.vnde dñt Doct.ꝙ il
lud tempus non eſt priuilegiatum,ſed priuilegiatæ rei datum per
iſtum tex.qui non eſt alibi.Fallit tñ illud dictum in caſu ſingulari,
in quo eſt eodem modo priuilegiatum,ſicut tempus minoris æta
4 tis.C.de repu.hær.l.ſi. ¶†Vltimò not.duas rationes quare exce-
ptio,quæ poterat opponi deleganti,non põt opponi ei cui facta
eſt delegatio.Eſt & alia rõ,quę colligit̃ in l.ſi quis delegauerit.ſ.eo.
& quæ ꝓcedit ex perſona delegantis,quia ſi ſciebat exceptionem
ſibi cõpetere,vr̃ ei renunciaſſe,ſed illæ duæ rõnes, de quib.hic,ꝓ-
ueniunt ex perſona eius,cui facta eſt delegatio,& ſuper iſto articu
lo,quia plura ſunt iura de hoc loquentia.Dy.poſuit hic vnã lon-
gam diſtinctionem,& Bart.ſupplet hic in quolibet membro . Sed
tu poteris breuiter dicere,ꝙ iſta regula habet locum qñ illa exce-
ptio erat merè perſonalis,puta ne quis conueniat̃ vltra q̃ facere
poterit,quia delegatus erat ſocius,vel maritus delegantis , vt ſ de
don.l.quid quod.§.ſi cum primus.¶Itẽ qñ ſciebat exceptionem
ſibi competere.vt d.l.ſi quis delegauerit.Extra iſtos caſus ſecunda
eſt vera,vt hic,ſed recipit quatuor fallentias.duæ colliguntur ex l.
Iuli.ſ.de doli exce.ſ.qñ fit delegatio ex cã lucratiua. Item qñ puta-
tiuo creditori,non vero.tertia colligitur ex iſta l. in verſic. {diuer-
ſum.}qñ ſubeſt eadem ratio.quarta colligitur ex l.apud Celſum.§.
apud Iulianum.& l.purè.§.pen.de excep. doli. qñ pecunia ſoluta
ei cui facta eſt delegatio,eſſet reuerſura ad delegantem, vt ſi dele-
gans erat mulier,& delegatus maritus,& facta eſt delegatio ex cã
dotis.Cetera vide hic per Bar. ¶Sed quæro circa prędicta , pone
ꝙ eram debitor Titij,tñ habebam exceptionem . delegaui te eidẽ
Titio,cui promiſiſti eandem quantitatem,quam ego debebam,
an poteris aduerſus eum vti illa exceptione, qua ego vti poterã ?
hic loquitur de exceptione,quæ competebat tibi contra me, ego
quæro de illa quę mihi contra illum.Breuiter ſi ſciebam exceptio
nem mihi competere,videor ei renunciare delegando te per l. ſi
quis delegauerit.ſ.eo.nam & ſi ego promitterem, viderer renun-
ciaſſe, ſicut ſi ſoluerem ſcienter.ſi aũt ignorabam , tunc vr̃ diſtin-
guendũ.aut tu eras verus debitor meus,& nõ potes vti exceptio-
ne ꝯ̃ illum:quia tua non intereſt,cum ſemel habeas ſoluere,& cui
cunque ſoluis liberaris:ſed ſi non eras debitor meus , tunc habes
exceptionem,quia intereſt tua potius non ſoluere, q̃ ſolutum re-
petere.& iſta diſtinctio vr̃ ꝓbari,ſ.quarum rerum actio non det̃.
l.j.§.pen.in tex.& gl.quæ incipit.ſed cur.ſecus in fideiuſſore , & eſt
5 text.in l.ſi ſtipulatus.in fi.prin.ſ.tit. j.¶No.ẽt in fi.text. qui ſemper
allegatur,ꝙ non debet eſſe quis curioſus de factis alienis.¶Sed gl,
opp.de l.iij.§.pen.de in rem verſo.& ſoluit notabiliter.nam ſi ꝯ̃ho
tecum,aut volo duntaxat te obligare,& tunc non habeo eſſe cu-
rioſus in quam cãm expendas pecuniam, ſi habes adminiſtratio-
nem bonorum tuorum,ſi aũt non haberes,ſecus.Et idem ſi volo
alium obligare ex illo ꝯ̃ctu,vt conuertatur in vtilitatem illius. facit
6 l.qui cum alio.de reg.iur.& l.ciuitas.ſi cer.pet.¶†Quid ergo ſi con
ſtitutus eſt procurator ad recipiendam pecuniam mutuo in ne-
a gotijs domini,an ego,qui mutuo,debeam eſſe curioſus,[a] vt con-
uertatur in utilitatem illius,ad hoc vt dñs mihi obliget̃ ? videtur ꝙ
ſic per prædicta,ſed hoc eſſet verũ,ſi non haberes expreſſum man
datum ad hoc,ſed gñale mandatum ad negotia , & tunc poſſem
ꝓbare non ſolum directò,ſed per coniecturas.de quib.in l.ſi. ſ.de
exer.ſed ſi habebas expreſſum mandatum de recipiendo pecuniã
mutuo,hoc ſolum mihi ſufficit ad obligandum dñm.& ſi manda
tum erat limitatum ad recipiendum in talẽ cãm,ſufficit mihi hoc,
cũ ꝯfeſſione tua,ꝙ recipias in illam cã,ſ᷑m Bar. q hoc tenet per l.j.
§.j.ver.ſi quis vel ꝙ pretij.de exerci.& dicit fuiſſe opinionẽ Azo.
in ſumma.& idem tenet in d.l.ciuitas.¶Vltimo opp. in i. glo. de l.
apud Celſum.§.pe.de doli exce.Quidam dñt, ꝙ ibi loquitur in ex
ceptione metus,quę eſt in rem,hic in exceptione doli, quæ eſt in
ꝑſonam,ꝓ quo l.ij.§.i.de doli excep.Glo.tenet idẽ eſſe in exceptio
ne metus,quia qui eam habet patiendo ſe delegari , videtur ei re-
nunciaſſe,quod facere põt ceſſante metu , vt in l.ij. quod me cã.
ſ᷑m hoc ſi ignorabat ſibi competere,ſecus eſſet.Tu dic ꝯ̃,vt in glo.
ſed ad ꝯ̃rium quod glo.non ſoluit,rñde ꝙ interdum alius, qui hẽt
cãm a me,non vult agere ex obligatione ꝑ me cõtracta dolo vel
metu,& tunc non eſt differentia inter iſtas exceptiones, & ita loq
tur hic.nam ſiue te induxi per dolũ, ſiue per metũ ad te mihi obli-
gandum,ſi poſtea delego te Titio,ille Titius non agit ex obl'one
ꝑ me ꝯ̃cta,ſed ex ꝯ̃cta ꝑ eum ſine dolo & metu. ſi aũt non dele-
go,ſed cedo Titio actionẽ meã,tunc ex dolo, vel metu per me ꝯ-
tracto potes illi exceptionẽ obijcere,qa non potui plus iuris in il-
lum transferre,q̃ haberẽ penes me.Ille.n.intentat actionem meã,
vel directam noĩe meo,vel utilem nomine ſuo deſcendentem ex
directa,& ſic eiuſdẽ nr̃æ.Sed ſi dolus vel metus non fuiſſet illatus
ꝑ me,ſed per quẽdam tertium,tunc ſit drĩa inter exceptionẽ doli
& metus,quia ſi dolo Sẽpronij fuiſti inductus ad promittẽdum
mihi non habes exceptionẽ doli ꝯ̃ me,q dolum non cõmiſi , ſed
ꝯ̃ committentẽ tñ,& iõ dr̃ ꝑſonalis,ſed ſi te induxi ꝑ metũ,habes
exceptionẽ ẽt ꝯ̃ me,qa illa eſt in rẽ ſcripta. & ſicut actio qđ met.
cã dat̃ ꝯ ſingularẽ ſucceſſorẽ,licèt metũ nõ commiſerit , ita & ex-
ceptio,& ita intelligo ꝯ̃riũ.Sed ſi nõ intẽtat̃ actio acqſita ꝑ metũ,
uel dolũ,ſed rei vẽdicatio,qa dicat qs rẽ ꝑ̃ſcripſiſſe ex titulo habi-
to ab illo,q ꝯmiſit metũ,vel dolũ,tũc ẽt de dolo ꝓprii authoris ñ
excipit̃.ut d.l.apud Celſum.§.de authoris.& §.metus cauſa.

ADDITIO.

a ¶Curioſus.Adde Inno.& Doct.in c.pro quibuſdam.de fideiuſſ.

LEX XX.

NOuare. ¶Qui habet adminiſtrationem bonorũ
ſuorum põt nouare per ſe vel alium.Idẽ
ſi habet liberam adminiſtrationem bonorũ alterius,
ſecus ſi nec ſuorũ,nec alterius.h.d.in effectu tota l.ec-
ce caſum.¶In tex.ibi.(ſi ſui iuris.}Dic & tũc ẽt ſi aĩo donandi aliũ
adhibemus ad ſtipulandũ aĩo nouandi fit nouatio , ſed ille qui nõ
eſt ſui iuris,non põt qñ aĩo nouandi,vt).e.l.ſi.in prin. & ſ. eo.l.ſer-
uus.ẽt ſi habebat liberã adminiſtrationẽ peculij, qa continet do-
nationẽ.l.iuris.§.ſi.ſupra de pac.¶In tex.ibi.(volũtate noſtra.) alias
ſecus.vt ſupra eo.l.Stichum.§.ſi.¶In gl.ſi.ibi.(ſed dic,ꝙ põt eſſe du
bium.)Dic hęc vera ſ᷑m Doct.& ſic no.tres caſus . nam interdũ ꝯ
ſtat,ꝙ nouatio tẽdit in vtilitatẽ pupilli , & tunc non eſt drĩa inter
pupillum,& tutorẽ,quia vterq; põt nouare. interdum conſtat ꝙ
tẽdit in damnum,& tunc ſimiliter non differunt, quia neuter p̃t.
interdum eſt dubium,& tunc habet locum iſte tex.ꝙ pupillus nõ
poteſt,tutor ſic,& tunc dum tex.dicit.(expediat)ſupple, vel dubi-
tetur.¶In glo.ibi.(vel poteſt eſſe.)dic hoc reprobatur per Dy. per
ea,quę no.ſupra eo.l.cui bonis.

LEX XXI.

1 *Mandatum de ſoluendo non extinguitur ut poſſit mandatarius promittẽ*
do nouare .
2 *Ante ſolutionem factam quòd poſſit mandans reuocare mandatum de*
ſoluendo non obſtante quòd mandatarius promiſerit ſoluere creditori
mandantis .
3 *Si tunc debitor meus efficiatur non ſoluendo,antequam ſoluat, licèt tibi*
creditori meo feciſſet promiſſionem,an damnum erit meum.
4 *Si aliquis habet mandatum ad recipiendam ſolutionem a debitore, & ad*
quietandum,& liberandum eum,& non appareat de ſolutione realiter
facta,ſed ſolum de confeſſione ipſius,an mandans poterit redire ad debi-
torem,& num.5.
5 *Quid ſi hẽt mandatum de recipiendo pecuniam,& de recepto confitendo.*
1 SI debitorem ¶†Mandatum de ſoluendo
non extẽditur ut poſſit man-
datarius ꝓmittẽdo nouare.Et habeo caſum huius l.
ꝓ ſingulari & quotidiano,quẽ declara, vt dixi ſ. eo.l.
2 delegare.Caſus eſt iſte.¶†In tex.ibi.(id nouare poſſis)ex hoc ſeq-
tur,ꝙ añ ſolutionẽ factam poſſum mandatum de ſoluẽdo reuo-
care,qa res dr̃ integra non obſtante noua ſtipl'one,vl' promiſſio-
ne,ſu ꝑ qua mandatum non dedi.alias ſecus,vt dixi in d. l. delegar̃.
2 †Et hoc ẽt ſequit̃,ꝙ ſi debitor meus efficiat̃ non ſoluẽdo añquã
ſoluat,licèt tibi creditori meo feciſſet promiſſionẽ , cũ actio mea
non ſit nouata,nec ipſe erat liberatus a me,nec ego a te, dãnũ erit
meũ,& tu potes ad me redire.†Et inducit̃ ille text. ꝙ ſi aliquis hẽt
mandatum ad recipiẽdam ſol'onẽ a debitore, & ad quietandum
& liberandum eum,ſi non apparet de ſol'one realiter facta, ſed ſo
lum apparet de ꝯfeſſione ipſius,quia confitetur ſibi ſolutum, & li
berat debitorẽ,ꝙ hoc non nocet mandato,quominus adhuc po
terit conuenire debitorẽ non obſtante liberatione facta,qa man-
datum dẽt intelligi,ꝙ liberet debitorẽ vere ſoluentem i.facere in-
ſtr̃m ſol'onis & liberationis,ſed hic non apparet de vera ſol'one.&
eodẽ modo ſi hẽt mandatum a me de recipiendo,non ſufficit Ti
tio hæc ꝯfeſſio,ut poſſit agere ꝯ̃ me,ſed reqritur, ꝙ inſtr̃m dicat̃,
qualiter tibi fuit facta numeratio . & habet locum quod dixi in l.
doli.in ſi.ſ.eo.ꝙ quicquid facias de pecunia,ego remaneo obliga
tus poſtquam hẽbas exp̃ſſum mandatum ad hoc,bñ tñ ſufficeret
tua confeſſio,quo ad cãm,pro qua recepiſti,ſi de certa cã tñ de-
5 di mandatum,†plus dicit Bar.in l.ij.§.ſi.ſi cer.pet.ꝙ ſi dedi manda
tum de recipiendo pecuniam,& de recepta confitendo ; adhuc
idem erit quod ſ.quia confeſſio non præiudicat mihi , niſi appa-
reat de uera numeratione.& alia l.j.§.ꝙ ſi mutuaui.ſi qd in frau.
patro.

patro.Ego ſemper dubitaui in iſtis dictis, & nunc reperio, ꝙ Ange.tenet hic ꝯ̃rium,& quaſi ꝑ illas ll.q̃ me mouebant, ꝙ immo ꝯfeſſio tua mihi p̃iudicet,vt ꝓinde ſit ac ſi eēt mea ꝯfeſſio,& poſſē obijcere exceptionē nō nu.pecu.intra tp̄s debitū,ſicut ſi ego fuiſſem ꝯfeſſus,ſed illo trāſacto p̃iudicat mihi,niſi ꝓbē ꝯ̃riū.nā nō video qualiter melius poterit ꝓbari ꝗ̃ ꝑ ꝯfeſſionē illius ꝓcuratoris. ſi.n.in iudicio examinaret̃,videret̃ ſibi ſoli ſtādū de hoc, cū teſtificet̃ de facto ſuo,ꝑ l.q̃ro.§.ſi.de ædil.edic.alleg.Ang.l.in ꝯ̃ctibus.§.j. C.de nō nu.pecu.in gl.ſuꝑ verbo penitus.& l.ſi ꝓcurator.de iure fiſ.& l.ii.circa fin.C.de p̃ſcri.& adde qđ no.ꝑ eūdē.Bar.in l.Lucius. §.tutelæ.de admi.tut.vbi vr̃ illud idē dicere,qđ ſ. dixi. & ibi vr̃ caſus ſ̃m vnum intellectum.ſed non poteſt cadere in capite meo.

LEX XXIIII.

NOuatio. ¶Per mortem promiſſoris non extinguitur ſtipulatio ꝯditionalis, ſed adueniente ꝯditione committitur ꝯ̃ hæredem,vel hæreditatē iacentem.nec ob.ſ.tit.j.l.pe.quia ibi ideo non cōmittitur,quia ſi in vita fuiſſet commiſſa,propter pactum fuiſſet ꝑ mortem finita,hic non,quia tale pactum non interuenerat,licèt finiatur poſtea per nouationem.Caſus eſt iſte.&c.

LEX XXV.

1 *Non omnis,cui poteſt ſolui,poteſt nouate.*
2 *Ex contractu celebrato per filium in poteſtate poteſt ſibi ſolui, & liberatur ſoluens.*

1 NOn ideo. ¶1 Non oīs,cui pōt ſolui,pōt nouare.h.d.Declara vt dixi ſ.eo.l. cui recte.Caſus eſt iſte.
2 ¶2 No.hic,ꝙ ex ꝯ̃ctu celebrato ꝑ filium in ptāte,pōt ſibi ſolui, & liberatur ſoluens, licèt oblonem acquiſiuerit patri.vnde nō ſoluitur tanꝗ̃ ſibi debitum, ſed tanquam patri debitum,& hæc eſt rō quare non pōt nouare, ſicut uidemus in adiecto.vt d.l.cui recte.Idem in ſeruo,vt l. qđ ſeruus.ſ.nepoti.& j.tit.proxi.l.quod ſeruus.

LEX XXVI.

SI is,cui decem. ¶Qn̄ in ſummis alternatiuè poſitis cadere poterit affectio,vtraque ſumma eſt in oblone,tam minor, ꝗ̃ maior,ſicut in ſpeciebus,& ad hoc allegat̃,ſed ſi non poſſet cadere affectio ſola,minor eſſet in oblone,vt ſ.de ver.obl.l.inter ſtipulantem.§.ſi ſtipulante.& l.ſi ita ſtipulatus fuero decem aut xv.de quibus glo.opp.& non bene ſoluit.& vide Cy.in l.cum quidam. C. de verb.ſigni.& declara hanc legem,vt dixi ſ.eo.l. Stichum. §. pe. quia hic non fuit nouatio utriuſque a principio,ſed facta electione de vno,ſtatim ille erit liberatus.

LEX XXVII.

EMptor. ¶In ſtipulatione nouante non veniūt vſuræ futuri temporis,licèt innouata venirent ſi nouatio non eſſet facta.h.d.ſecundum vnam lect.& ratio eſt in promptu,quia eſt ſtricti iuris, in qua non ueniunt vſuræ,niſi expreſſe fuerint promiſſæ per ſtipulationē,vt ſ.de uſuris.l.quāuis.Sed actio prima pōt eſſe bonęfidei in qua veniunt vſuræ officio iudicis.l.mora.§.in bonæfidei. de vſuris.Secundū aliā lecturam loquit̃ de vſuris p̃teriti tp̄is, q̃ concurrunt an̄ factam nouationē.& dr̃,ꝙ illę non cenſent̃ deductę in ſtiplone nouante,quia ueniunt officio iudicis mercenario, ſed ſolū ſors,quæ veniebat iure actionis.Iſta lectura eſt uera, ſi in ſtiplone nouante fuit dictū,promittis illud quod mihi debes actione ex uēdito? quia tunc iō non veniunt vſuræ,quia nō debent̃ iure actionis,ſed ſi fuiſſet dictum,promittis mihi quicquid ex cā emptionis te dare facere oportet,vt tex.ponit,tunc uenirent uſuræ, quia uerba ſunt magis gn̄alia,& pn̄t res cōprehendere,cum debeant̃ occaſione actionis,facit in fi.quod hr̃ in l.ſcire debemus.§.ſi a fure. ſ.de uerb.ob.Venio ad caſum. ¶In tex.ibi.(emptor.)ſubaudi, qui rem emptam receperat,& pretium non ſoluerat,& ſic ꝯ̃ eum ꝯcurrebant vſuræ officio iudicis,ut in l.curabit.de act.emp.

LEX XXVIII.

FVndum. ¶Stipulatio continens æſtimationem rei deductæ in prima non nouat primam,niſi fuerit expreſsè actum.Sed ex vtraq; debetur cum effectu, & per ſolutionem factam ex vna tollit̃ altera.Itē qn̄ æſtimatio debet̃ iure actionis, ſi q̃ritur quāta ſit,inſpicit̃ tp̄s oblonis ꝯ̃ctæ,nec poſtea creſcit,vel deſcreſcit.ſed qn̄ debet̃ officio iudicis mercenarij,inſpicitur tp̄s petitiōis,ſeu morę,& debet̃ quantiplurimi fuit ab illo tp̄e.h.d. & ſemꝑ allegat̃ tanquā magiſtra.Ecce caſum ſingularē. ¶In tex.ibi.(ceſſat nouatio.) ſubaudi,ēt ſi interuenit in ſecunda noua perſona,q̃ ꝓmiſit ęſtimationem,licèt.n.qn̄ ſcđa ſtiplo ꝯtinet idē quod prima ꝑꝑ interuentū nouæ ꝑſonæ iure iſto tacitè fieret nouatio,ut dixi ſ.eo. l.ij. licèt non ꝯtineret plus,ꝗ̃ prima,qn̄ tn̄ ꝯtinebat rem diuerſam, non fiebat nouatio,niſi exp̄ſsè ageret̃,vt hic,& l.ſcire debemus. in prin. de uer.ob.ſed hic ꝯtinebat rem diuerſam,nam alia res eſt fundus, alia ęſtimatio eius,ſi tn̄ ageret̃ expreſsè,hoc non impediret nouationē fieri,ut hic innuit̃ a ꝯ̃rio ſenſu.& in l.ſi ſeruus.in fi.đ ver. obl. Potuit ergo hic ex vna exigi fundus,& ex altera æſtimatio,ſiue ꝓmiſit vtraq ,ſiue diuerſæ ꝑſonæ. ¶In tex.ibi.(denique) Dic.circa p̃dicta quęrit̃ quantum debeatur pro æſtimatione, ponamus.n.ꝙ variata extitit æſtimatio,quia tp̄e ſecundæ ſtiplonis fundus valebat centum,poſtea deterioratus eſt ſine culpa & dolo promiſſoris,& non valet,niſi quinquaginta in quantum condemnabit̃ reus iure ꝯ̃ctus? Rn̄det,ꝙ aut agitur ex prima ad ipſum fundum, & qa non traditur,deuenitur ad æſtimationem officio iudicis, tunc cōdemnatur in illa ęſtimatione,quæ erat tp̄e petitionis,vt ſi tunc valebat quinquaginta,in illis cōdemnabit̃,nō in eo quod prius plus ualuerat ſi culpa vel mora ſua non interuenit, nec ēt cōſideratur ſi poſtea minus incipit valere,quia tp̄e petitionis fuit in mora.vnde debet condemnari quanti plurimi fuit tp̄e moræ,vt l. in hac.& l.fi.de trit.ſed ſi agatur ex ſecunda ſtiplone ad ipſam æſtimationē promiſſam,tunc condemnatur in illa æſtimatione,quę erat tempore ſtiplonis interpoſitæ,& ſic in centum. Cætera dic vt plenè no.in l.vinum.ſi certum petatur.&c.

LEX XXIX.

ALiam cauſam. ¶Per nouationem volūtariā pōt creditor ſuā cōdōnē facere deteriorē,ſed ꝑ neceſſariam,q̃ fit ꝑ lit.cōte.deteriorē eā nō facit.h.d.& eſt clauis in iſta mā̃.venio ad caſum. ¶In tex.ibi.(nouationis voluntariæ.) dic ꝙ iſta voluntaria fit ex iudiciū,qa nemo cogit creditorē,vel debitorem nouare actionē ſi nolūt.& ēt fit per lit.conteſt.uolūtariè factam aīo nouandi,vt ſ.eo.l.delegare.in fin.ſed qn̄ actor neceſſitatur lit.conteſt.ꝯ̃ reū,qa nō vult ſpōtè ſoluere,& tūc dr̄ neceſſaria nō neceſſitate p̃ciſa,ſed cauſatiua,ſi vult ꝯſequi ſuū. iō non facit condōnē ſuā deteriorē,qa nec tollit̃ actio prima,ſuper qua fit ꝯteſtatio,vt ſ. de verb.oblig.l.cum ſtipulati ſumus,& C.de iudi. l.j. nec etiā eius priuilegia,immo additur noua qualitas ad primam actionem in fauorem actoris,quia de temporali efficitur perpetua, & de non tranſitoria ad hęredem efficitur tranſitoria,& perpetuatur. adijcitur etiam noua oblo,qua reus tenetur proſequi iudicium,quia in conteſtando quaſi contrahitur,vt in l.iij.§.idem ſcribit.de pecu. & ſecuta ſn̄ia condemnatoria adiicitur noua actio iudicantis remanente prima. ¶In text.ibi.(ſi id ſpecialiter actum eſt.) dic ꝙ gl.hic dicit ꝙ niſi ſpecialiter ſit actum,priuilegia quæ habebat actor in prima actione,nō ſunt ſublata per l.ij.§.paruique.ſ.de priui.credi.Sed tunc non vr̃ eſſe dr̄ia inter nouationem voluntariā, & neceſſariā, nam ſi in neceſſaria ageretur expreſſe,ꝙ tollerentur priuilegia, primę uiderentur tolli,quia ſtatur earum uoluntati.vn̄ quidam dn̄t ꝯ̃rium,ꝙ in dubio in nouatione voluntaria vr̃ hoc actum, niſi appareat ꝯ̃rium,ad hoc vt ſit bona iſta diuerſitas,quam hic Iuriſconſultus facit,& ꝓ hoc ſ.eo.l.ſi creditor,& l.nouatione. & l.emptor. Bar.tn̄ & Angel.tenent gl.per l.quam allegant.& ad ll.in ꝯ̃rium allegatas rn̄dent,ꝙ l.ſi creditor.& l.nouatione. loquuntur de his q̃ erant in prima actione,nō ex propria nā̃ actionis,ſed ex conuentione artium,vt pignora,ſtipulatio pęnalis,vel vſurarū,vel fideiuſſores.Iſta enim tollunt̃ ſublata principali, licèt expreſsè nō fuerit actū.Idē ſi eueniebant ex nā̃ actionis,nō tn̄ erant introducta in fauorē actoris,ſed in odiū rei,vt vſurę currētes ꝑꝑ morā in actionib.bonęfidei.vt l.emptor.ſi aūt erāt introductæ in fauorē creditoris,ut priuilegia,quæ habet actio de dote in fauorē mulieris, de qb.in l.j.ſo.ma.& illa q̃ habet actio tutelę in fauorē pupilli,vt in l.ꝓ officio.C.de admin.tut.illa nō tollunt̃,niſi fuerit expreſsè actū ꝑ l. ꝗ̃ gl.alleg.Sed adhuc remanet ꝯ̃rium,de quo ſ.qa đ illis loquit̃ iſte tex.& tn̄ facit dr̄iam inter volūtariā,& neceſſariā, & qn̄ eſſet exp̄ſsè actū non videret̃ bona dr̄ia.Præterea gl.illa l.ij.§.paruiq; de priui.cre.vr̃ al'r ſentire.ſ.ꝙ ſufficiat fuiſſe actū,ꝙ oblo principalis nouet̃,vt tunc videat̃ habuiſſe animū tollendi priuilegia,ſecus qn̄ nō fuiſſet actū expreſsè vel tacitè,ꝙ nouet̃, & tunc remanent priuilegia remanente principali,ſicut cum fit nouatio neceſſaria.ita ſentit ibi gloſſella ſuper verbo,obijciendi,& iſta fortè verior eſt in iudicando.tn̄ ſecurius eſt ſequi opi.Docto.

LEX XXX.

Paulus reſpondit. ¶Res ſemel liberatę ꝑ nouationem ſine nouo ꝯſenſu dn̄i non reobligant̃.h.d.facit l.itē q̃ritur.§.qui impleto.ſ.lo.

LEX XXXI.

2 *Stipulatio ſecunda ſi fuit interpoſita animo nouandi,ut eſt pura, & res ē in rerum natura, & mora iam erat commiſſa,tollit primam indiſtinctè, & moram in ea commiſſam,*
3 *Si ſecunda ſtipulatio eſt conditionalis,uel pure,non tamen interpoſita aīo nouandi,an per eam purgetur mora commiſſa in prima.*
An committatur ſecunda ſtipulatio per euentum conditionis.

4 *Si mora*

4 Si mora non erat commiſſa tempore ſecundæ ſtipulationis conditionalis, non poteſt committi poſt per non fieri, ſed per male fieri ſic, & an purgetur hoc caſu per ſecundam ſtipulationem, & an committatur ſecunda adueniente conditione.

5 Si mora erat contracta ante ſecundam ſtipulationem, & etiam res perempta per ſecundam ſtipulationem conditionalem mora non purgatur, & an adueniente conditione committatur ſecunda ſtipulatio.

1 SI rem aliquam. ¶† Per ſecũdã ſtipl'onẽ ꝯdõnalẽ nõ nouaꝛ̃ pri-
ma, ſi tp̃e ꝯdõnis eueniẽtis res ꝓmiſſa nõ erat in rerũ
nã, niſi pp̃ morã fingereꝛ̃ eſſe, nec purgaꝛ̃ mora p̄ce-
dentis ſtipl'onis, ſi tp̃e ſcd̃æ ſtipl'onis res ꝓmiſſa ñ erat pñs. h.d. ſcd̃m
verã lec. & hẽt difficillima ꝯ̃ria, vt dicit Bart. plus ꝗ̃ aliqua, q̃ ſit in
corpore iuris. Caſus eſt iſte. ¶In text. ibi (vt nouationi locus ſit.) nã
ſi nõ eſt in rerũ nã, duplici rõne nõ fit nouatio. prima qa ꝯcernit
obl'onẽ primã, q̃ veniebat nouãda, qa illa eſt ſublata ꝑ interitum
rei debitoris, nõ interueniẽte mora vel culpa debitoris. vt l. ſi ex le-
gati cã. de ver. ob. nõ ergo põt amplius tolli ꝑ ſecundã. vt l. nã & ſi
ſub ꝯdõne. §. poſt defectũ. de iniu. teſt. alia qa ꝯcernit ſecũdã, q̃ hẽ-
bat nouare, qa ſtipl'o q̃ nõ ꝯmittiꝛ̃, primã nõ nouat. vt ſ. l. nouatio
ſed hęc ſcd̃a non cõmittiꝛ̃ ex quo tp̃e ꝯdõnis eueniẽtis nõ reperi
tur res, in qua poſſit cõmitti: nã & ſi fuiſſet ꝯmiſſa, ꝑ interitum rei
extinguereꝛ̃, ſicut ſ. dixi de prima pura. ergo nõ dẽt nunc ꝑ euen-
tum ꝯdõnis incipere ab eo caſu, quo cæpta finireꝛ̃. vt l. Titio cum
morieꝛ̃. de vſuf. hæc aũt locũ hñt qñ nec erat in rerũ nã, nec ẽẽ fin
gebaꝛ̃, ſed ſi fingebaꝛ̃ ẽẽ pp̃ morã debitoris, ceſſant ambę rõnes p̄
dictæ, qa nec prima ẽ ſublata ꝑ interitũ, & ſcd̃a põt ꝯmitti, qa res,
q̃ nõ eſt in rerũ nã, ſi fingiꝛ̃ eſſe pp̃ morã, põt nũc in ſtipl'onem de
duci aĩo nouãdi, vt in l. ſi ſeruũ. in fi. de ver. ob. ergo ſi erat dedu-
cta prima, eſſet verè in rerũ nã, & ſuꝑ ea põt committi ſtipl'o, licèt
nunc cũ ꝯmittitur, in rerũ nã nõ ſit, qa facilius cõſeruaꝛ̃ res in eſſe,
ꝗ̃ de nouo deducaꝛ̃, vt no. in l. ſi teſt. ſ. de teſta. & hoc eſt qd̃ ſequi
tur in ver. (niſi.) vſq; in fi. ¶In tex. ibi. (& ſi priusꝗ̃.) dic ꝙ gl. hic la-
borat, qa ſibi vr̃, ꝙ iſte ver. repetat idẽ, qd̃ ſ. dixerat, & ſic vr̃ ſuper-
fluus, ſed nõ eſt verũ, immo infert ex his, q̃ ſ. dixerat hoc mõ, qa ſi
ꝑ debitorẽ ſtetit quominus traderet Stichum debitum, & Stichus
poſtea mortuus eſt, debitor adhuc remanet obligatus, & ſic fingi
tur Stichus viuere. Ex hoc ſequiꝛ̃, ꝙ ſi fuit deductus in ſtipl'onem
ſecundam aĩo nouandi, & ſub cõdõne anteꝗ̃ moreretur, & poſtꝗ̃
mortuus eſt, extat ꝯdõ ſecundę, fit nouatio, quia ſupereſt prima
obligatio, q̃ põt nouari, & ſcd̃a committiꝛ̃, & ſic põt nouare. Mõ
ſufficiat ſuꝑ tex. Hic eſt vna gl. valde difficilis, q̃ format vnum prĩ-
cipale ꝯ̃rium & difficile. d. l. quoties. §. vnde Marcellus. ſ. eo. ad iſtã
ſecundam partem l. & in ver. (niſi.) qa vr̃ per ſecundam ſtipulatio
nem purgata mora commiſſa in prima, & ſic eſt perinde ac ſi nõ
fuiſſet commiſſa, ꝑ ꝯñs intercepta poſt morã, nec eſt in rerum nã
nec eſſe fingiꝛ̃, ergo non põt fieri nouatio, qa prima eſt extincta,
& ſecunda non põt committi. & hoc in gl. vſque ibi. (ſolutio.) Pro
cuius ꝯ̃rij ſolutione glo. vr̃ dare tres intell's ad iſtam l. Primus, ꝙ lo
quatur qñ mora erat commiſſa in prima ſtipl'one anteꝗ̃ interpo-
neretur ſecunda, res tñ non erat perempta, ſed perimiꝛ̃ poſt, & iſte
eſt verus intellectus, vt patet in uer. (& ſi priusꝗ̃.) & tunc ob. forti-
ter contrarium. Glo. ſoluit, ꝙ hic dẽt intelligi qñ fuit expreſſè actũ
ꝙ mora non purgareꝛ̃, ſed deduceretur in ſequentem ſtipulatio-
nem conditionalem. in contrario non fuit actum expreſſe. hoc in
glo. vſque ibi. (ſed oppo.) Et cum hac parte iunge ver. (Item cum
tp̃e.) vbi glo. dicit, ꝙ poſtꝗ̃ fuit actum, vt non purgaretur mora, li
cèt res ſit perempta, fingitur tñ adhuc ſtare pp̃ moram. vnde poſ
ſet ſecunda ſtipulatio committi, & ſic fieri nouatio. Iſta ſol. vera ẽ
in ſe, tamen eſt diuinatio ad hanc legem. vnde tenendo iſtum pri
mum intell'm, qui eſt verus, ſolue iſtud ꝯ̃rium, vt no. in d. §. vnde
Marcellus. in glo. q̃ incip. immo. circa fi. ꝙ iſta debet intelligi qñ
tp̃e ſecundę ſtipl'onis res non erat pñs. ibi erat pp̃ rõnem, quã ibi
dixi, quia primo caſu non põt fingi oblata, cũ offerri non poſſet,
ſecundo ſic, & purgatio fit virtute tacitæ oblationis. & iſta ſol'o ꝓ
batur in l. qui decem. §. j. in fi. j. tit. j. Alius intellectus eſt, ꝙ hic mo-
ra fuit contracta poſt interpoſitam ſecundam ſtipl'onem, & tunc
ꝯ̃rium de §. vnde Marcellus. non ob. quia ibi erat commiſſa ante.
vnde potuit tolli & purgari per interpoſitionem ſecundæ ſtipl'o-
nis. hic non, vnde non potuit purgari a principio, nec purgat ex-
poſtfacto, & illum intell'm glo. non ponit expreſſè, ſed format v-
nam oppoſitionem in ver. (ſed opp. cum ꝯdõnalis.) q̃ venit ad il-
lum intell'm & ſic ſatis colligiꝛ̃ ex illa, ꝙ glo. habuit hũc intellectũ.
¶Sed nũc op. in illo ver, nam licèt, per hoc ꝯ̃rium de §. vnde Mar-
cellus. incidimus in aliud difficilius, nam ſi non erat mora ꝯ̃cta an
te ſecundam ſtipulationem, non potuit ꝯ̃hi poſt, quod ſic oſtendi
tur, qñ ſtipl'o pura deducitur in ꝯdõnalem aĩo nouandi, tunc qa
ſperatur tolli adueniente ꝯdõne, non põt ex ea agi, quia obſtat ex
cep. vt eſt caſus in l. pecuniam. ſi cer. pet. & ubi non eſt petitio, non
põt eſſe mora. vt l. pupillus. de ver. ob. pp̃ hoc glo. in illo ver. (ſed
opp.) videtur recedere ab iſto intellectu, & redit ad primum, ꝙ
hic erat commiſſa mora ante ſecundam ſtipl'onem. poſtea in ver.
ſuſtinendo hunc intellectum dat ſol'onem ad iſtud ꝯ̃rium de l. pe
cuniam. vt uerum ſit, ꝙ non põt agi ex prima, obſtante exceptio-
ne. & ꝑ ꝯñs nec mora cõmitti pp̃ non fieri, ſed benè põt commit
mi pp̃ malè fieri ſi promiſſor rẽ promiſſam interimat. Et iſtam eã
dem ſol'onem poſuit. in l. eum qui. §. fi. de ver. ob. q̃ eſt ſingularis in
ſe. & communiter teneꝛ̃ ꝑ Doct. licèt quod ad hanc l. ſit diuina-
tio. & iſtud idẽ repetit gl. circa fi. poſtea gl. anteꝗ̃ ponat tertium in-
tellectum, format vnã aliã opp. ꝯ̃ ver. (& ſi priuſquam,) quia vr̃ re
petere idem quod ſ. dixerat in ver. (niſi.) & ſic vr̃ ſuperfluus. & nõ
ſoluit hic, ſed in fi. quod non eſt abſonum, vt idem repetat gr̃a ma
ioris euidentię. tu dic ut dixi ſuper tex. ꝙ non ſufficit. immo infert
ex his q̃ ſ. dixerat in ver. (niſi.) deinde. glo. in ver. (vel poteſt.) tranſit
ad tertium intellectum, ꝙ iſte text. in ver. (niſi.) loquitur qñ mora
erat commiſſa añ ſecundam ſtipl'onem, & ẽt res erat perempta,
& ſic perpetuata erat prima obl'o, & res fingebatur eſſe in rerum
nã, ſi poſtea interponatur ſecunda ꝯdõnalis, non põt dici, ꝙ per
eam purgetur mora poſtquam res non eſt in rerum nã, & ſic nõ
põt offerri, & ſecunda ſtipl'o cõmittiꝛ̃, & fit nouatio, quia reperit
primam non ſublatã, & ẽt ſubiectum ſuꝑ quo põt cõmitti. ſ. res q̃
fingiꝛ̃ eſſe in rerum nã. Iſta ſol'o eſt ẽt vera in ſe, tñ eſt ꝯ̃ iſtum tex.
in ver. (& ſi priuſquam.) vbi expreſſè dr̃, ꝙ ſecunda fuit interpoſi-
ta priuſquam moreretur. Alij dñt ꝯ̃, ꝙ hic antequàm moreretur. ibi
poſt. & hanc tenet glo. ſed falſa eſt, quo ad illã l. quia ibi dr̃, ꝙ mora
purgaꝛ̃, & hoc eſſet falſum ſi res non erat in rerum nã. Tene ergo
oẽs iſtos intellectus tanquam veros in ſe, tñ quo ad hanc l. primꝰ
eſt verus, & ꝯ̃rium ſolue, vt ſ. dixi. ¶Sed nunc ex glo. forma aliud
ꝯ̃rium difficilius de l. eum qui. §. fi. de uer. ob. ad ſcd̃m & tertium in-
tellectum, dum dixi, ꝙ ſtipl'o ſecũda committiꝛ̃, ſi mora non fuit
purgata, licèt res nõ eſſet in rerũ nã tp̃e quo extat ꝯdõ ſecũdę. ibi
dr̃ ꝯ̃rium, ꝙ non committiꝛ̃. ¶Sol. hic qñ fuit interpoſita cũ eodẽ,
2 ibi qñ cum alia perſona, quod eſt mirabile. † Ex his omnibus recol
lige quatuor ꝯcl'ones. Prima, ꝙ ſi ſtipl'o ſecunda fuit interpoſita
animo nouandi, & eſt pura, & res eſt in rerũ nã, & mora iã erat
commiſſa, ita ꝙ iſta quatuor ꝯcurrant, tollit primã indiſtinctè ſi
res erat pñs ſiue non, & in ꝯñtiam tollit morã in ea cõmiſſam, &
ſic licèt res poſtea pereat, debitor liberaꝛ̃. Itẽ ſiue fuit interpoſita
cũ eodẽ, ſiue cũ alio. vt l. ſcire debemus. §. fi. de ver. ob. & l. parui. d̃
3 condi. fur. † Secunda ꝯcl'o eſt, ꝙ ſi ſecunda ſtipl'o eſt ꝯdõnalis, ſiue
etiam eſt pura, non tñ interpoſita animo nouandi hoc caſu, ſed in
primo non curo. ¶Sed ſi quæriꝛ̃ an per eam purgetur mora com
miſſa in prima, debet diſtingui an tp̃e ſecundæ ſtipl'onis res erat
pñs vel non. ¶Sed ſi q̃riꝛ̃ an committat ſcd̃a ſtipl'o ꝑ euentũ ꝯdõ
nis, debet diſtingui an res erat in rerũ nã, vel eſſe fingebaꝛ̃, qa mo-
ra non erat purgata, & committiꝛ̃, vt in hac ſecunda parte l. aut nõ
erat nec eſſet fingebaꝛ̃, qa non erat ꝯ̃cta uel purgata, & tunc non
4 committiꝛ̃, vt in prin. l. † Tertia ꝯcluſio, ꝙ ſi mora non erat com-
miſſa tp̃e ſecundæ ſtipl'onis ꝯdõnalis, non põt committi poſt ꝑ
non fieri, ſed ꝑ malefieri ſic, & ſi quęriꝛ̃ an purgeꝛ̃ hoc caſu ꝑ ſe-
cundam ſtipl'onem, dicendũ eſt ꝙ non, poſtꝗ̃ tunc non erat ꝯ̃cta.
¶Sed ſi quæriꝛ̃ an committiꝛ̃ ſecunda adueniẽte ꝯdõne, tunc di-
ſtingue an erat interpoſita cũ eodẽ, & tunc committiꝛ̃, vt hic, an
5 cũ alio, & tunc ſecus, vt d. l. cũ q. §. fin. ſcd̃m vnũ intellectum. † Quar
ta concluſio eſt, ꝙ ſi mora erat ꝯ̃cta ante ſecundam ſtipulationẽ,
& ẽt res perempta ꝑ ſecundam ſtipl'onem ꝯdõnalem, mora non
purgaꝛ̃, qa non põt fingi tacitè obligata, cũ non ſit in rerũ natura.
¶Sed quęriꝛ̃ an adueniente ꝯdõne committaꝛ̃ ſecunda ſtipl'o. di
ſtingue, vt ſ. aut eſt interpoſita cum eodem, & committiꝛ̃, vt hic
ſcd̃m tertium intellectum. aut cũ alio, & tũc ſecus, vt d. l. eũ qui. §. fi.
& ita vr̃ limitari l. ſi ſeruũ. in fi. e. ti. ubi poſt interitum rei poſt mo-
rã, obligatio, q̃ eſt ꝑpetua, põt nouari, nã vr̃ debere intelligi qñ ſti-
pulatio nouãs interponiꝛ̃ cũ eodẽ, ſecus ſi cum diuerſa ꝑſona. In
hoc tñ multũ dubito, qa malè poteſt videri ratio diuerſitatis.

§. Si duo rei. ¶Vnus ex duob. reis ſtipulandi non ſo-
cijs põt in præiudicium alterius debitorẽ
liberare ſol'onem accipiendo, vel accepto ferendo, uel ẽt nouan-
do. Itẽ põt actionẽ p̄occupare, & in ſe ſolũ appropriare & trãsfer
re litẽ ꝯteſtando. Itẽ põt transferre delegãdo uel cedẽdo. h. d. vſq;
in fi. Sed ſi eſſent ſocij, non poſſent liberari per pactũ vel ꝑ dona-
tionẽ, & ita dẽt intelligi l. ſi vnus. in prin. ſ. de pact. ſcd̃m verum intel-
lectum Guil. de Cu. qui originaliter fuit Azo. vt refert glo. in l. ex
duob. ſ. de duob reis. la prima. qa rõne ſocietatis debitũ ẽ cõe, vñ
non põt altera alteri p̄iudicium afferre. Sed qñ nõ ſunt ſocij debi-
tum non eſt cõe. & qd̃ alter ſolũ exigit, alteri communicare non
teneꝛ̃, ſi erat ex cã lucratiua, ideo quilibet eorũ põt p̄occupare, &
melior eſt ꝯdõ præoccupantis, ſed ſi eſſent ex cã onEroſa, quæ cõ
ſeruaret vtrunque, tunc idem eſſet quod in primo caſu, qñ erant
ſocij, quatenus veniret cogitandum. Sufficit.

L E X XXXII.

AT e hominem. Si ſtipulor ab uno quod mi-
hi debetur a duobus animo
nouandi, vterque liberatur ſi copulatiuè, uel eo caſu
quo

quo alternatiua ponitur pro cõiuncta.h.d.Ecce caſum quem habuiſtis.ſupra eo.l.ſi is cui.Non ſunt hic alia.

LEX XXXIII.

Si Titius. ¶Exceptio cohærens perſonæ quę poterit opponi deleganti non poteſt opponi ei, cui facta eſt delegatio.h.d.Hic ponit plures caſus,quos not. & dic vt ſupra eo.l.doli.Caſus eſt iſte &c.

LEX XXXIIII.

Dubitari. ¶Habens adminiſtrationem liberam peculij poteſt nouare per ſe ſtipulando, ſed faciendo alium ſtipulari animo donandi non poteſt , quia in tali adminiſtratione non cadit donatio.hoc dicit.cum §.j.facit l. contra iuris. §.fin.de pactis.

§.In ſumma. ¶Per vnam ſtipulationem poſſunt nouari plures obligationes.h.d.

De ſolutionibus & liberationibus. Rubrica.

1 *Differentia inter ſolutionem,& liberationem,*

1 ¶†Super gl.rub.ibi.( ).c.l.ſolonis.)dic de iſta l.voluit gl. opponere
ꝯ rubricā de ſuperfluitate dū dicit.(de liberationib.) q̃a videbatur
ſufficere prima pars.(de ſolonibus.) cùm iſtud verbū,ſolo,cōꝑ
hendat oēm actū ꝑ quē q̃s liberat̃,cū liberatio ſit ſolo ab oblone.
Gl.voluit reſpōdere,ꝙ iſtud eſt verum de largo ſignificatu huius
verbi,ſed de ſtricto dr̄ia eſt inter ſolonem & liberationē, tanq̃ inter cām,& effectū,q̃a ſolo eius qd̄ debet̃ eſt cā , & liberatio eius
eſt effectus.Itē ſolo ꝯſiſtit in facto,ſed liberatio in iure, q̃a iſte effectus à iure inducit̃.Item ſolo fit de re corporali,ſed liberatio fit de
iure incorporali,q̃a quis liberat̃ ab oblone, q̄ eſt ius incorporale.
Alij timore dicti ꝯrij,intellexerunt primā partē rubricæ de ſolutionibus,ꝑ quas tol.ob.Secundam verò dum dicit . (liberationibus.)
de illa liberatione,per q̃ obligatio non tollitur,ſed perſona ab illa
eximitur,vt l.fi.ſ.de quo.re.vt in debitore deportato, nam liberat̃
a creditorib.tn̄ oblones non tolluntur,ſed in fiſcū trāsferunt̃. Gl.
non placet,q̃a de tali liberatione non tractat̃ in hoc tit. ſed in alijs
allegatis in gl.tene ergo pręcedentem,& adde ꝙ in hoc tit.tractat̃
non ſolū de liberationib.q̄ proueniunt ex vera ſolutione eius,qd̄
debet̃,ſed ēt q̄ aliunde ꝯtingunt,licèt non principaliter,ſed incidēter in tit.de pact.vel per iuſiurandum,vel per acceptiplationē,de q̃bus principaliter in tit.de iureiur.& in tit.ſeq.&c.

LEX PRIMA.

1 *Aliquo non eligente cum potuerit eligere , transfertur electio in aduerſam partem.*
2 *Non debet aliquis ab alio requirere,quod ipſe nollet per alium a ſe reqri.*
3 *Si creditor accepit ſolutionem debitore non eligente, & poſt quā habet in manibus dicit velle cedere in vnam cauſam , & debitor qui ſoluit contradicit, quid fiet.*
4 *In dubio cenſetur quis actum facere ſuo nomine potius quàm alieno .*
5 *Solutū ſimpliciter non facta electione a debitore ; vel creditore , in quam cauſam conuertatur .*
6 *Quid ſi debitor eligit incontinenti, & creditor tacet:& quid ſi debitor nō eligente creditor eligit incontinenti,& debitor tacet. & nu. 9.*
Quid ſi alter eligit incontinenti altero contradicente,& quid ſi neuter eligit, vel eligit ex interuallò .
7 *Culpa interdum toleratur in facto proprio, & in ſui præiudicium, quæ nō toleratur in præiudicium alterius .*
8 *Depoſitarius ſi erat talis quòd in propriis rebus frequenter committebat latam culpam, an iſta culpa toleretur in re depoſita .*

QVoties. Lex iſta cum ſequentib. ꝯtinuatur vſq; ad l.in his.§. ſi duos . debitor in diuerſis ſummis,& ex diuerſis cāis,cū ſoluit vnā ſummā,pōt eligere in q̃ cām velit eā cedere,& ſi hoc facit , & creditor tacet,cedit in illā ſolā,ſi aūt ꝯdicit:ſe inuicē impediunt,q̃a creditor recipere nō cogit̃,& ſic in nullā cedit,ſi aūt nō eligat, vel eligat,ſed non incontinenti,creditor pōt eligere in q̃ cedat dūmodo eligat ſilr incōtinenti,& in illā cām,in q̃ veriſilr ipſe eligeret ꝓ ſe,ſi eſſet debitor.ſ.in grauiorē,& ſi hoc facit,& debitor tacet , ſilr cedit in illā.ſi aūt ꝯdixit,in nullā cedit,ſed cogit̃ reſtituere.ſi aūt nouiter eligat,cedit in cām duriorē,& q̄ ſit durior hic declaratur, ſed ſi neutra durior eſt,cedit in antiquiorē.h.d.tex.cum gl. ſupplentibus iſtos tex.& declarantib.vſq; ad illū §.ſi duos.& reputant̃ infraſcati & difficiles ad intelligendū.& de hac mā tractat̃ in d.l. in his.§.Imperator.& §.apud Marcellū.In hoc tn̄ differūt, q̃a iſtę ll. loquunt̃ qn̄ quis tenebat̃ ex plurib.cauſis æquè principalibus, in illis qn̄ vna erat principalis,alia acceſſoria,vel partim principalis,partim acceſſoria,& multæ aliæ ll.huius tit.tractant de iſta mā,quas finaliter Bar.recolligit ꝑ longā diſtinctionē j.eo.l.non ex plurib.& ꝑ Cy.in l.j.C.eo.tit.Et diuide iſtas ll.in quatuor partes,nā primo loqui vr̄,
qn̄ debitor ſoluēs eligit,& creditor tacet,vſq; ibi.(quoties.) Scd̄o,
qn̄ debitore nō eligēte eligit creditor,& debitor tacet,vſq; ad ver.
fi.huius l.j.ibi.(ſed ꝯſtituere.) Tertio declarat qn̄ debeat fieri iſta
electio ad hoc vt ꝓcedat,& q̃d iuris ſi altero eligēte, alter ꝯdicit.
uſque ad l.cęterum.verſi.ꝙ ſi fortè.& ſic iſta tertia pars eſt cōis ad
ambas ſupradictas qn̄ eligit debitor,vel eo nō eligente eligit creditor.Quartò & vltimò,in verſi.ꝙ ſi fortè declarat q̃d iuris qn̄ neuter eligit.Veniamus ad caſum.¶In prima parte ibi.(in arbitrio ſoluentis eſt dicere.)hoc limita ut no.hr̄. j.eo.l.ſi ex plurib.§.j.in glo.
& per Doc.¶In tex.ibi,(id erit ſolutum) intellige qn̄ creditor tacuit.ſi aūt ꝯdixit.dic ut in l.ſeq.& ita glo. limitat iſtam primam partem.¶In tex.ibi,(poſſumus enim certam legem dicere ei qd̄ ſoluimus.)dic hoc quantū ad effectum,de quo hic,non ſic poſſumus
adijcere l.per quam creditor recipiens ad aliquid obligetur , cum
ſolutio ſit ex neceſſitate,vt not.in l.in traditionib.ſ.de pact. in glo.
¶In ſecunda parte ibi,(quoties verò non dicimus.)ſubaudi, vel dicimus,nō tn̄ incontinenti cum ſoluimus,ſed poſtq̃ diuertimus ad
extraneos actus.& ſic non conſideratur noſtra electio,ſed rema-
1 net in diſpōne iuris,de qua j.eo.l.cæterum.§.ꝙ ſi forte. ¶†In tex.
ibi,(in arbitrio accipientis.)No.regulam , ꝙ aliquo non eligente
cum potuerit eligere transfertur electio in aduerſam partem . Et
hoc ēt dicit glo.in l.legato gn̄aliter.de leg.j.ſic & non eligente ca-
2 pitulo,transfertur electio in ſuperiorē,vel ecōuerſo.¶†In text.ibi.
(æquiſſimum enim.)¶Not.moralē tex.ꝙ non dēt quis ab alio requirere,qd̄ ipſe nollet per alium a ſe requiri,vn̄ dicimus , ꝙ nō debet audiri qui petit id,cuius ꝯrium non eſſet poſtulaturus.vt l. fin.
C.eo.& qd̄ tibi non vis fieri,alteri ne feceris. ¶In tertia parte ibi.
(hoc eſt ſtatim atque ſolutum eſt,)hoc quidam verum intelligūt
in primo,qn̄ debitor eligit,non in ſecundo,qn̄ ipſo non eligente
eligit creditor.nam dicunt,ꝙ pōt eligere qn̄cunque quouſque uiuat.Sed gl.ſentit ꝯrium in l.cæterum.ſuperi verbo,dictū ſit, in glo.
magna.in prin.& referat̃ ad vtrunq; & ꝙ ēt creditor habeat eligere incontinenti,als non ſtatur ſuæ electioni,ſed relinquitur in di-
3 ſpōne iuris.¶†In l.ſeq ibi.(liberum ſit non accipere.)Sed quid ſi ac
cipit debitore non eligente,& poſtq̃ habet in manibus dicit velle
cedere in vnam cauſam,debitor aūt q̃ ſoluit ꝯdicit,quid fiet? glo.
quæ incipit.(hęc exempla.)in fi.dicit,ꝙ debitor pōt repetere ſolutum,nec ille pōt retinere,poſtquam non concordant,ſicut nō cogeretur ſoluere ſi nō ſoluiſſet.Sed ꝯ,ꝙ poterit retinere per l.ſi nō
fortē.§.ſi centum.de condi.inde.& l.eleganter.§.qui reprobos.de
pig.act.& j.eo.tit.l.ſi cum aurum.Sol.illud,qd̄ prouenit a debitore occaſione debiti,licèt de ſe non eſſet debitum, bene pōt retineri per creditorem quouſque ſibi ſoluatur debitum, & ita loquuntur illa iura,ſed iſta pecunia non fuit hic ſoluta pro iſto debito, in
qd̄ creditor volebat eam retinere,qd̄ collr ex ꝯdictione debitoris:ideo non pōt detineri pro illo debito quouſque illud ſoluatur
4 loco pignoris.¶†Vltimò.l.& magis ſemper allegatur, ꝙ in dubio
a cenſet̃ quis potius actum facere ſuo nomine, q̃ alieno , [a] licèt iſte
tex.re vera hoc non probet, ſed benè dicit, ꝙ cenſetur in dubio
ſoluiſſe potius in eo,in quo tenetur ſuo nomine,q̃ in eo ad quod
5 tenetur pro alio.veniamus ad glo.¶†Opp.contra quartam partē
in l.cæterum.ver.ꝙ ſi fortè.ꝙ ſolutum ſimpliciter non facta electione ab aliquo eorum,non conuertatur in cauſam duriorem,
uel antiquiorem,ſed in leuiorem , & poſteriorem . vt C.eo l.j.vbi
conuertitur in vſuras,& conſtat,ꝙ debitum ſortis eſt grauius,q̃a
parit vſuras,& non econuerſo,& etiam eſt antiquius , quia vſuræ
currunt poſt obligationem ſortis,& ꝑꝑ hoc facta eſt prima gloſ.
mag.quę fuit additio noua.& ēt ſequens glo.quæ incipit,principalibus.dicit enim glo.ll.iſtas habere locum in duob.caſib. ¶Primus
qn̄ debitor erat obligatus ex pluribus cauſis ęque principalibus ,
quarum nulla erat vſuraria , vel qn̄ una era uſuraria, altera non.ſi
aūt ex una principali,& ex altera acceſſoria.ſ. vſuraria , non habet
locum quod dr̄ in illo ver.& ſi fortè.immo habet locum ꝯrium.
Sed quare hoc?dicunt q̃dam,ꝙ debitum vſurarum reputat̃ grauius,q̃ ſortis,quia durius vr̄,ſoluenti ſoluere vſuras,quas nunquā
recepit,q̃ ſoluere ſortem quam recepit,& hoc hr̄ circa fin.primæ
glo.mag. Alij dicunt(& hæc verior)ꝙ imo debitum ſortis eſt durius & grauius,propter rationem prędictam,quam ſupra dixi,q̃a
parit vſuras,& non econuerſo. Quare ergo ſolutum ſimpliciter
conuertitur primo in vſuras,quàm in ſortem, ipſi non declarant,
ſed Doctores dicunt hoc contingere odio debitoris, qui permiſit contra ſe vſuras currere.& eadem ratione idem videtur in debito pœnali, ſi quis eſſet obligatus ad ſortem , & etiam ad pœnam cum clauſula , rato manente pacto, ita quòd utraque poſſe exigi . ut ſolutum ſimpliciter primo conuertatur in pœnam,
quàm in ſortem . quod tene menti. Quantum verò ad duos
caſus

ADDITIO.

a ¶Quàm alieno.Vide Bald.in l.poſt dotem.ſupra ſoluto matrimo.Barto. in l.j.§.nūciatio.ſupra de oper.nou.nūciatio.Bar.in l.ſi pœnæ.§.j.ſupra de condi.inde.& limita ut per eundem in l.mater.uerſ.extra glo.ſupra d' rei uendica.& ibi uide Bal.in l.fin,

caſus primos,in quib.loquuntur iſtę ll.glo.recollegit diſtinctionē
7 plenius ſupplendo tex.iſtos in plurib.†Sed alia gl.in l.cæterum.ſuꝑ
ver.dcm̄ ſit,in fi.recolligit breuius dicēdo ll.iſtas non habere lo-
cum,qn̄ debitor & creditor expreſsè ꝯcordāt in q̃ cām cedant,
ſed in alijs quatuor caſibus.Primus,qn̄ debitor eligit incontinenti,
& creditor tacet.Secundus econuerſo qn̄ debitore non eligente
creditor eligit incontinenti,& debitor tacet, vt in ſecunda parte.
Tertius eſt,qn̄ alter eligit incontinenti altero ꝯ̄dicente, vt in tertia
parte.Quartus,qn̄ neuter eligit, vel eligit ex interuallo, vt in vlti-
ma parte.Iſtos aūt caſus ꝓſequere vt in gl.j.& plenius hic ꝑ Dyn.
in longa diſtinctione,q̃ cōiter hr̄ in libris,& plenius ꝑ Bar. in loco
ſ.alleg.¶Opp.ſecundo & fortiter ꝯ̄ ſecundam partē,nā vr̄,ꝙ debi
tore non eligente incontinenti parum ꝓſit creditori,ꝙ in eū trāſ-
ferat̄ electio,ꝑ iſtū text.poſtq̃ ipſa tranſlatio ita reſtringit̄ & limita
tur,ꝙ debet eligere in cām grauiorē,in quam eligeret ꝓ ſe, ſi eſſet
debitor & ſolueret,nā ſi in eum non eſſet electio trāſlata, hoc idē
eſſet,vt in l.cęterum. ver. ꝙ ſi fortè.Timore huius ꝯ̄rij factæ ſunt
duę gl.vna ſuꝑ verſ.{in id debitū.}q̃ incipit.(hæc exēpla.}& alia in l.
cæterum ſuꝑ ver.(dcm̄ ſit.)q̃ volunt in effectu ſm̄ Azo.ꝙ immo
ꝓſit in duob.Primo,qa ſi creditor poſſet ꝓbare vel ꝑ teſtes vel
ꝑ ꝯfeſſionē ꝑtis,ꝙ ſi ipſe eſſet debitor,& ſoluiſſet, erat ita liberalis
& munificus,ꝙ potius ſoluiſſet in cām leuiorem,q̃ duriorē.pote-
rit ſilr̄ eligere hoc caſu qn̄ eſt creditor,qa gerit negotium debito
ris eo mō quo gereret ſuū.nec ob.iſte tex. in ſecunda parte, q vr̄
dicere ꝯ̄rium.nam gl.intelligit hoc in dubio qn̄ non pōt aliter ꝓ-
bari,qa ſic eſt veriſimile,ꝙ eligeret ꝓ ſe,ſi ipſe eſſet debitor.nos lo
8 quimur qn̄ ꝯſtat de ꝯ̄rio,ꝙ nō ſic eligeret.†Sed ꝯ̄ extra gl.qa poſi
to,ꝙ de ꝯ̄rio ꝯſtet,tn̄ fatuitas in facto ſuo non dēt nocere debito
ri,qa interdū culpa tolerat̄ in facto ꝓprio, & in ſui præiudiciū tm̄,
quæ non toleraret̄ in præiudicium alterius,vt in l.ſi ꝯſtāte.§. ſi ma
ritus.ff.ſol.ma.Sol.dicit Bar.no.hoc eſſe verum,niſi negotium al-
terius ſit commiſſum in arbitrium eius,vt hic ꝯmittit̄ ꝑ l. debitore
non eligente,qa tunc culpa,quæ tolerat̄ in proprijs, tolerat̄ ēt in
a alienis ſub arbitrio commiſſis,vt in iſta opi.Azo. qđ eſt ſingulare.
Et ꝑ hoc declaratur qđ no.in l.qđ Nerua.ſ. depo.nā depoſitarius
9 tenet̄ de lata culpa.†Sed pone,ꝙ ipſe erat talis,ꝙ in proprijs frequē
ter committebat latā culpā,an iſta culpa toleretur in re depoſita?
glo.ibi dicit ꝙ nō,ꝑ illum §.ſi maritus.ſed hoc eſt limitandū ſm̄ ꝑ-
dicta,niſi deponens cōmiſiſſet cuſtodiā eius arbitrio,vt hic, qđ eſt
ſingulare.Eſt & alius caſus,in quo ꝓdeſt hęc electio, qa ſi cauſę
ſunt pares & nulla eſt durior altera,nec antiquior, poterit eligere
in q̃ ipſarū velit ꝯuerti,& tn̄ ſi non haberet electionē vel non eli-
geret incontinenti,ꝯuerteret̄ in oēs pro rata.vt j.e.ti.l.illud. Extra
iſtos fateor ꝯ̄rium.Quidā aūt dixerūt,& vr̄ fuiſſe opi.Gui. de Cu.
ꝙ ꝓdeſt in alio,qa pōt eligere cām,in q̃ non habet ꝓbōnes.qđ di
ſplicet,qa tūc nō gereret negotiū debitoris,tanq̃ propriū. Et quia
paria ſunt non eſſe debitum,vel non poſſe ꝓbari.& per iſta expe-
ditæ ſunt ambę iſtæ glo.excepta cauda vtriuſq;.¶Sed tertio & vl-
timo op.circa finem primæ gl.q̃ incipit.(hæc exēpla} ꝯ̄ iſtā ſecun-
dam partem.nā adhuc vr̄,ꝙ nō ꝓcedat.ſi.n.debitorę non eligen
te,creditor eligit incontinenti,nā aut debitor ꝯſentit, & tūc ſi ele-
giſſet ēt in cām leuiorē,cederet in illā,qa ll.iſtæ non hn̄t locū vtro
que ꝯſentiente.vt ſ.dixi:aut ꝯ̄dicit,& tunc ēt ſi eligit in grauiorem,
nō cedit in illam,immo tenent̄ eidē debitori reſtituere ꝑ l.ij. Quo
ergo caſu loqtur iſta pars ſecunda,q̃ vult,ꝙ electio teneat, dumō
ſit facta de cā grauiori?glo.dicit ꝙ habet locum in tertio,qn̄ non
ꝯſentit expreſsè,nec ēt ꝯ̄dicit,ſed tacuit,certè tacendo vr̄ ꝯſentire.
ar.in l.fin.§.Itē ſi ꝑdixerit.cū ibi.no.ſ.nau.cau.ſta.vbi vr̄ qs ꝯſentire
ꝓteſtationi,qn̄ non ꝯ̄dicit,& ſic adhuc vr̄ ēt ꝙ ſi eligat in cām le-
uiorem,dēt tenere electio ꝑꝑ ꝯſenſum.ꝑꝑ hoc ego fateor iſtud
eſſe verum,ſi debitor ſoluit ꝑ ſeipſum,& erat pn̄s qn̄ creditor ele-
git,ſed pōt eſſe,ꝙ ſoluat ꝑ alium,& non eſt ꝑſens qn̄ creditor ele-
git,& tūc dico habere locū iſtum tex.ꝙ ualet electio, dūmō eligat
in cām duriorē vel leuiorē,eo caſu quo ꝯſtat ſe idem fuiſſe factu-
rum.Cætera dic,vt in d.l.cum ex plurib. j.eo.per Bar.

ADDITIO.

a ¶Arbitrio.Adde Bal.in l.j.C.eo.facit tex.& quod ibi glo.in l.in vēditione.
§.j.de bo.auth.iud.poſ.& uide Imo.omnino hic.Bal.in l. in oppo. C. de
his quæ pœnæ nomine.

LEX V.

IN his verò.

§.Si duos. Pone hic caſum, ꝙ debebas mihi
centum,& dederas duos fideiuſ-
ſores.poſtea ſoluis mihi quinquaginta,cum hoc pacto, ꝙ in alijs
quinquaginta tu remanes obligatus,& etiam unus de fideiuſſori
bus,alter autem liberetur ex toto,vtrum poterit hoc fieri?Rn̄det̄
a ꝙ ſic.qđ eſt not.ᵃh.d.Sed ꝯ̄,qa non potes ſoluere partē me inuito.
Sol.intellige ꝙ ꝯſenſi in ſolōne partis. vel dic,ꝙ me inuito potes
ſoluere partē,dūmodo nō ſoluas principaliter ꝓ te,ſed ꝓ illo fide
iuſſore,quē vis liberare in totū,dūmō qlibet eorum teneat̄ ꝓ pr̄e
m̄,qa ſic fideiuſſerunt,vel habeant beneficiū epiſtolæ, qa ambo
ſunt ſoluendo,& ſic in effectu q'libet vr̄ teneri ꝓ parte.ideo ſi ſol-
uas ꝓ vno,non ſoluis partē debiti,ſed totū debitū quo ad illū.vn̄
teneor recipere velim nolim,al's potes ꝯſignare & deponere, &
tn̄ erit q̃tum ſi recepiſſem,vt l.obſignatione.C.eo.ſed ſi ſolueres
pro te,& dr̄ tua oblōne,quod in dubio ꝑſumit̄.ar.ſ.l. ꝓxima. tunc
non cogor recipere,& poſito ꝙ ſpontè recipiā,non liberat̄ ille ſo
lus,immo tu libereris in qnquaginta, & in eiſdē qlibel aliorū ſilr̄,
& liberatus remanet obligatus in alijs qnquaginta, ſi fideiuſſerūt
ſimplr̄,& non hn̄t bn̄ficium diuiſionis,vel ſi hn̄t, qlibet liberat̄ in
xxv.qa ſublata principali ꝓ dimidia,tollit̄ q̃libet acceſſoria ſilr̄ ꝓ
dimidia,& ex ꝑdictis remanet glo.declarata.Concluſio eſt ergo,
ꝙ iſte §.locum habeat duob.ꝯcurrentibus.ſ.ꝙ qlibet ex fideiuſſo
rib. teneat̄ ꝓ parte ipſo iure,vel in effectu.Itē ꝙ ſolōo fiat principa-
liter ꝓ uno ex fideiuſſorib.& ſic tollitur eius oblo ipſo iure,& in
ꝯn̄am oblo principalis,ope exceptionis,ſicut ſi ipſe fideiuſſor ſol
ueret ꝓ ſeipſo,qđ in dubio ꝑſumit̄,ut no.in l.Papinianus. ſ. mand.
nā ſolōo facta ꝑ debitorē illius noīe cēſetur facta ab eo, altero aūt
iſtorum deficiente,non habet locum qđ hic dr̄,qa ſi quilibet te-
neret̄ inſolidum,ꝯtingeret liberatio ꝓ dimidia cā,tam de principa
li,q̃ de fideiuſſorib.in hoc tn̄ eēt dr̄ia,qa ille ꝓ quo ſolueret̄,libera
retur ipſo iure,principalis aūt,& alter fideiuſſor ope exceptionis,
& pro altera dimidia quilibet remaneret obligatus inſolidum.ſilr̄
ſi ſolueret ꝓ ſe,& pro ſua oblōne,tolleretur ſua ipſo iure ꝓ dimi-
dia,& in ꝯn̄am tolleret̄ oblo cuiuſlibet fideiuſſoris ſilr̄ ꝓ dimi-
dia adhuc ipſo iure,& in altera remaneret quilibet obligatus, ēt ſi
eſſent obligati quilibet pro dimidia,vt patet ex prædictis. Vltimò
opp.ꝙ creditor pro altera dimidia non poterit ꝯuenire alterum fi
deiuſſorē,qa non pōt ei cedere actionem ꝯ̄ illum liberatum,qđ fa
cere tenet̄,vt l.fideiuſſoribus.ſ.ti.ij.& ſic ob.exceptio cedendarū.
ut j.eo.ti.l.Stichum.§.pe.gl.in l.ſi ſtipulatus.§.fi.ſ.ti.j. ſoluit, ꝙ hoc
non contingit facto ipſius creditoris, ideo non ob. excep.vel dic
melius,ꝙ tunc obſtaret qn̄ peterem totum debitum:quia tunc te
neretur cedere actionem pro dimidia ꝯ̄ fideiuſſorem,vt not.in d.
l.fideiuſſorib.ſed hic nō petit,niſi partē ſuā,in qua non eſt ſibi ce-
denda actio ꝯ̄ confideiuſſorem,& non obſtat exceptio.

ADDITIO.

a ¶ Quod eſt no.Ideo dicit Bal.in l.pro hæreditarijs.in j.col.C.de hære.ac. &
ſeqtur Imo. in l. ſi ſtipulatus.§.j.ſ.eo.

1 *Pecunia redacta ad uēditionē pignoris; an cōuertetur in uſuras debitas*
2 *Solutum ſimpliciter quando primo cōuertitur in vſuras,& ſi quid ſuper eſt in ſortem.*
2 *Copulatiua poſiea inter plura, inter quæ ſit ordo iuris, non derogat illi ordini, ſed in elligitur ſecundū ipſum*

1 §.Imperator. ¶†Pecunia redacta ad uēditionem pi-
gnoris,conuertit̄ in vſuras debitas, nō
ſolum ciuiliter & naturaliter,ſed ēt nālr̄ tm̄,pro quib. erat obli-
gatus,& æqualiter,non pro rata,licèt ſummæ.ſ. vſurarū ſint inæ-
quales,& qđ ſupereſt,ꝯuertitur in ſortē,ſed pecunia ſimplr̄ ſolu-
ta ꝑ debitorē,non ꝯuertit̄ in vſuras ciuiliter non debitas,licet nāli-
ter tm̄ debitas,ſed in ſortē:ſi aūt ſunt debitæ,& ciuiliter & nāliter,
tunc prius in vſuras,& ſi qd ſupeſt conuertit̄ in ſortem,ēt ſi credi
tor copulatiuè dicat ſe recipere tā ꝓ ſorte,q̃ pro vſuris. h.d. vſq;
ad l.ſi qd ex famoſa.Et diuide in tres partes,qa primo loquit̄ de pe
cunia redacta ex vendōne pignoris vſque ibi.(ſed ſi fortè.) Secun
da de ſoluta ſimplr̄ per debitorē vſque ibi.(apud Marcellum.) &
qn̄ vſurę non erant debitæ,niſi nāliter tm̄. Tertio ſilr̄ de pecunia
ſoluta,etiam non ſimplr̄,ſed pro ſorte & uſuris,& vſurę erant de-
bitæ ciuiliter & naturaliter.in primo ergo caſu quędam vſurę de
bebant̄ ciuiliter & naturaliter,ſed quędam erant debitæ naturali-
ter tm̄,qa promiſſæ ꝑ nudū pactū.In tertio vero caſu erant quæ-
dam ciuiliter & nāliter debitæ,nō aūt alię debitæ naturaliter tm̄.Et
iſta diuiſio facit intelligere text.q eſt aliqualiter obſcurus & intri-
catus. uenio ad caſum.¶No.ex prima parte,ꝙ redactū ex pacto
pignoris,quod erat obligatū tm̄ pro uſuris debitis naturaliter tm̄,
non magis conuertit̄ in primas,q̃ in ſecundas,cū illud pignus poſ
ſet pro ſecundis detineri,ſicut ꝓ primis,& pecunia ex ea redacta
debet ita proficerę pro ſecundis,ſicut pro primis & æqualiter cō
uertitur non ꝓ rata,licèt ſummę vſurarū ſint diſpares. Sed ꝯ̄ hoc
opp.glo.de l.pupilli.§.pe. j.eo.Et ſolue,ꝙ ibi erant diuerſæ ſummę
principaliter debitæ & diſpares.hic vna tm̄ ſumma principaliter de
bita,licèt plures aliæ diſpares inæqualiter debitæ.vn̄ non inſpicitur
tunc hic inæqualitas in acceſſorijs,ſed bn̄ inſpicit̄ in principalibus.
2 ¶†Ex ſecunda parte no.limitationē ad id,qđ hr̄ in l.j. C.eo. ubi dr̄
quòd ſolutum ſimpliciter primo conuertitur in uſuras, & ſi quid
ſupereſt in ſortem,de quo fit hic mentio ibi.(generaliter conſtitu
tum eſt &c.)nam iſtud eſt uerum,ſi vſuræ erant debitæ utroque
iure,ſecus ſi naturaliter tantum.& hoc dicit hic Iuriſconſultus ex
preſſe,ibi. {ad eas uſuras &c.) Sed ſi ſolutio non eſſet facta ſim-
pliciter pro uſuris naturaliter tantum debitis, in illas conuertere-
tur,& non poſſent repeti.ſed quando non expreſſe pro eis, non
uidetur facta, niſi pro ſorte. Et hoc uult dicere text. dum di-
cit.(& ſicut ex pacti conuentione datæ &c.}vnde ſi aliquid ſuper

eſt vltra ſortē,poſſet illud repeti tanq̄ indebite ſolutū,nec conuer teret in vſuras nāl'r tm̄ debitas poſtq̄ pro eis non cenſetur ſolutū.
3 ¶†Vltimo no.ex vltima parte,ꝙ copulatiua poſita inter plura,inter quę ſit ordo iuris,non deroget illi ordini, ſed intell'r ſecūdum ipſum qđ ſingulariter no.ad qđ facit qđ habetur in l.cum pater.§.pe.de leg.ij.& l.j.cum ibi no.de lib.& poſth.

LEX VII.

Si quid ex famoſa. ¶No.hic tres caſus, in quib. vna cauſa dr̄ grauior altera. Et in fin.huius l.eſt caſus de eo quod dixi in l.j.ſupra eo. ꝙ ſicut ſolutum ſimpliciter plus conuertitur in vſuras,q̄ in ſortem odio debitoris,ita & prius in pœnam.

LEX VIII.

Illud. ¶Hanc l.intellige,qn̄ neuter eligit incontinenti, ſed ſi debitore nō eligente creditor incontinēti eligeret,poſſet eligere vnam tantum.h.d.Et in hoc eſt vtile,ꝙ in eam non trāſferatur electio,vt dixi in l.j.ſupra eo.in ſecunda op.

LEX IX.

1 *Ea,quæ ſunt facti,concepta in perſonam ſerui,non tranſeunt in dominum.*
2 *Si debitum eſt liquidum,an creditor cogatur partem recipere.*

1 **SI ſtipulatus.** ¶†Ea quæ ſunt facti concepta in pſonā ſerui,non trāſeunt in dn̄um.Itē in obl'one quātitatis vel certæ ſpeciei p ſol'onē patris ɔtingit liberatio ꝓ parte, ſecus in obl'one generis.h.d.total.& pp ſ'm dictū l.iſta ſemp allegat. Caſus eſt iſte.
2 ¶†In §.q decē.ibi,(partē ſoluendo.)ſ.volente debitore,al's nō cogit recipere partē ſi totū debitū erat liqdū,vt in l. tutor. §. Lucius. de vſur.ſecus ſi pro parte liquidū,ꝓ parte nō.vt l. qdā exiſtimauerunt.ſi cer.pe.In tex.ibi.(parte Stichi data.)dic,nō intelligas de parte corporali,qa nō dēt ſcindi iubiectū, ſed intelligas de parte dn̄ij, & ſic remanet cōis inter dantē & recipientē.Itē intelligas de parte quota,puta dimidia tertiæ,vel quartæ.ſi aūt ſoluat pars integralis, puta ſolus vſusfructus,nō cōtingit liberatio in aliquo, vt ſ.de ver.obl.l.ſi ita ſtipulatus fuero.§.ſi Titius.in fi. & rōnem ibi dixi. ¶In tex.ibi.(qui aūt hoīem dēt.)ſubaudi in gn̄e,& idē ſi in ſpecie deberet alternatiuè Stichū,aut Pamphilū,qa iſtæ obl'ones ſunt indiuiduæ reſpectu ſolutionis, vt in l. executione. §. pro parte. ſupra de ver.obl.& in l.ij.§.j.eo.ti.& in mā illarū legū allegatur iſta lex. §.j.

LEX XI.

SI ſtipulatus. ¶Not. hic ꝙ tutoris authoritas non reqrit in ijs,q̄ gerunt cū pupillo,nō ad ipſius vtilitatē vel dānū, ſed alterius adulti, q ad hoc ɔſentit.& ꝓ hoc l.ſed & ſi pupillus.de inſtito. vn̄ ſi facio pupillū procuratorem meum ad negotia uel inſtitorem in his q̄ geruntur cum eo,non reqritur tutoris authoritas, nec piudicat mihi,ſecus ſi ad ipſius vtilitatē fieret ipſa ſolutio.Et ita intell'r l.alleg.in glo.pro ɔ̄ria.j.eo.l.ſi ſeruus decem.

LEX XII.

1 *Solutio facta uero procuratori,uel etiam adiecto ad ſolutionem recipiendam,liberat ſoluentem.*
2 *Generale mandatum ad negotia,importat vt poſſit recipere ſolutionem a debitoribus,etiam ſi non habeat liberam,ſed nouare uel delegare non poteſt,niſi habeat liberam.*
Donare non cadit ſub libera.
3 *Procurator ad lites non poteſt ſolutionem recipere,etiam ſi habeat generale mandatum.*
De mandato debet conſtare,aliàs non compellitur quis ſoluere, etiam ſi vellet cauere de rato,etiam ſi eſſet coniuncta perſona.
Adiectus an dicatur procurator.
4 *Mandatum ſi eſt directum ad unum ꝙ ſoluat,tamen reuocatio mandati poteſt dirigi ad alterum.*
Mandato facto alicui,ꝙ ſoluat Titio, ſi mutetur conditio Titij in deterius,an cenſeatur mandatum eſſe reuocatum.
5 *Dictio,mox,quid importet.*

1 **VEro procuratori.** ¶†Sol'o facta vero ꝓcuratori, vel ēt adiectio ad ſol'onem recipiendā,liberat ſoluentē.Idem ſi ei,q ſemel fuit procurator,ſed poſtea fuit reuocatus, ſi ſoluēs ignorabat reuocationē, ſecus ſi ſciebat, poteſtas tm̄ data adiecto ex forma ɔ̄ctus reuocari nō pōt.Itē facta ei qui nunq̄ fuit ꝓcurator adhuc liberat,ſi habeat rata p creditorē, & ad hoc vt n̄ incidat in pœnā ille q de rato ꝓmiſit,debet incōtinenti ratam hr̄e poſtq̄ ſciuit eā factā cū moderamine tm̄,qđ iudicis arbitrio relinquitur.h.d.l.ſeq.cum princ.ſeq.venio ad caſum.
2 ¶†In tex.ibi, (vel cui omnium negotiorum.)No.ꝙ generale mandatū ad negotia, importat vt poſſit ſol'onē recipere a debitorib⁹ & gl.intelligit. no.ēt ſi nō haberet liberā,ſed nouare vel delegare nō pōt,niſi habebat liberā,vt in l.non abſtulit,C.de noua.ſi ēt habebat,non pōt hæc facere ex cā dōnōnis,q̄ non cadit ſub libera,vt ſ.ti.j.l.ſi,in prin.& l.ɔ̄.
3 iuris.§.ſi.de pac.†procurator aūt ad lites nō pōt ſol'onē recipere, ēt ſi habebat gn̄ale mandatū,vt j.eo.l.hoc iure.Requirit aūt,ꝙ de mandato ɔſtet,al's non cōpellit qs ſoluere, ēt ſi vellet ille de rato cauere,vt in Auth.de colla.§.nos aūt.& no.ſ.de ꝓcu.l.nō ſolum.§.ſi alieno.ſ'm Ray.nec ēt pōt ſolui ɔiunctę pſonæ nō habenti aliter mandatū ab hoīe,licèt habeat mandatū a lege ad agendū. vt l.
a ſed & hę.de ꝓcu.ēt ſi velit de rato cauere.ᵃvt l.ij vt l.no.caue.& in l.iij.§.ſed & ſi fortè.ſ.iudi.ſol. ¶In tex.ibi.(& nō ꝓcuratori.)dic,ſed nōne adiectus dr̄ ꝓcurator,cū teneat actione mandati reſtituere ſtipulatori qđ recepit,vt l.Iulianus.§ j.cū ibi no.de ver.ob. Rn̄deo ſi fuit p̄ſens tp̄e ſtipl'onis ſic,qa vr̄ ſibi mandari,ſecus ſi abſens, nā tunc tenetur actione neg. geſt. & adhuc pōt ſibi ſolui ut hic.vel dic,ꝙ nō eſt ꝓpriè ꝓcurator,qa actus non gerit inter ſtipulatorē & ipſum,ſed inter ſtipulatorē & ꝓmiſſorē, tūc aūt eſt ꝓcurator, vt cū do alicui mandatū,ſiue p̄ſenti,ſiue abſenti, & ſic actus gerit inter me & illū,fateor tm̄ ꝙ licèt adiectus non ſit ꝓpriè ꝓcurator rōne p̄dicta,tm̄ qa recipit ſol'onē de volūtate ſtipulatoris, ſiue fuerit p̄ſens,ſiue abſens tp̄e ſtipl'onis vr̄ poſſe ɔueniri actione mandati,q̄ pōt ēt dari ɔ̄ non ꝓcuratorē,tūc aūt datur actio neg.geſt. qn̄ actus gerit a principio ſine voluntate dn̄i,tm̄ poſtea ſeqtur ratihabitio,vt j.in ver.(ſed ſi nō verò.) licèt.n. illa ratihabitio mādato comparet,tm̄ nō parit actionē mandāti,vt no.in l.ſi. C. ad Maced.
4 ¶†In tex.ibi,(deinde vetuerit eū accipere.)Not. ꝙ ſi mandatū eſt directū ad vnū,ꝙ ſoluat,reuocatio tm̄ mandati pōt dirigi ad alterum.ſ.ad illum,cui debebat ſolui,ꝙ non recipiat,qa iſti actus ſunt correlatiui:iō ſi mando tibi,ꝙ ſoluas Titio,videor mandare Titio,ꝙ recipiat,videor ēt tibi inhibere ne ſoluas, vt hic patet. qđ eſt not.ſ'm Bar.& no.ꝙ ſi mandatū factū eſt alicui,ꝙ ſoluat Titio, & mutet ɔdō Titij in deterius,cenſet eoipſo, reuocatū mandatū,& ſoluens non liberat,ſi hoc ſciebat.vt j.e.l.ſi cū Cornelius.& l.cum qs.in prin.qa inerat ɔdō ſi pmanebit in eodē ſtatu. ¶In tex. ibi.(liberabor.)dic.ſ.ope exceptionis de æqtate,ne iuſta ignorantia mihi noceat,non de rigore,poſtq̄ eſt reuocatus, & liberor incōtinēti ēt ſi dn̄s non habeat ratā ſol'onē.& in hoc differt iſte caſus,qn̄ ſemel habui mandatū a caſu ſequenti,qn̄ nunq̄ habui,q̄ omnia dic, vt j.eo.l.cū qs.§.j. ¶In tex.ibi.(qa certā ɔdōnem habuit ſtipl'o,q̄ mutare nō potuit ſtipulator.)qa ex forma ſtipl'onis fuit acqſita facultas debitori ſoluēdi adiecto,& ſe liberādi, vt j.eo. l. aliud. circa fi.tit.Sed qn̄ ex poſtfacto creditor ɔſtituit ꝓcuratorē ad recipiendā ſol'onē,vel dat mandatū debitori de ſoluendo,nullū ius acqrit ipſi debitori,licèt ſoluere poterit,iō pōt mandatū reuocari. Et idē ſi p viā pacti hoc fieret ex interuallo inter debitorē & creditorē,
5 ꝙ illi poterit ſoluere,vt eſt caſus no.in illa l.ſi cū Cornelius. ¶†In l.ſeq.ibi,(mox cū primū certior factus eſt.)hoc intellige ſ'm glo.q̄tum ad hoc ne cōmittatur pœna ɔ̄ recipientem, qui ꝓmiſit dn̄m ratū habiturum,ſed quantum ad hoc,ut ſoluens liberet,& qn̄cunque habeat rata ſol'o,liberet.ut in l.quo enim.§.j. j.rē ra. ha. cum ibi not.& ſic de ſignificatu ipſius uerbi mox,& aliorū aduerbiorum & p̄poſitionū,uide in Spe.de diſpu.& alleg. §.poſt hæc. uer. hæc aūt cl'a. ¶In tex.ibi.(cum de repellendo q̄reret.)dic,exemplifica p l.i.de penu leg.qa ſi teſtōr legat mihi penū,& ſi hr̄s nō dederit in eius pœnam reliquit mihi centum,a principio in legato eſt ipſa penus,ſed ſi heredem interpello,& ipſe non tradat penum,deſinit penus eſſe in legatis,& transfertur in legatum de centum, & ſic repellitur primum,nam ibi dr̄,ꝙ hoc non fit ſtatim ꝙ eſt interpellatus,ſed tranſacto modico tp̄e intra qđ potuit tradere & non tradidit,qđ iudicis arbitrio relinquitur. ¶In l.ſeq.ibi (conditio ei q ſoluit competit.)intellige.(conditio.)i.repetitio ēt per actionem p̄ſcriptis uerbis,quæ oritur ex pacto incontinenti appoſito de reſtituendo ſi non habeatur ratum,ut in l.ij.in prin.& ibi not. de condi.indeb.ſed ſi hoc pactum non eſſet appoſitum, non daretur actio præſcriptis uerbis,ſed condictio ob cauſam, uel ſine cauſa,q̄ eſt generalis,& cum illa concurrit,ſicut cum alijs, nam fuit facta ſolutio ob cauſam de futuro.ſ.vt contingeret liberatio,& non ɔtingit.ut j.eo.l.ſi quis offerenti.

ADDITIO.

a ¶De rato cauere.Quòd ɔiunctæ pſonæ nō poſſit ſolui regulariter eſt text.& ibi Bar.in l.cū maritū.C.de ſol.Spec.in tit.de ɔiuncta pſona.in prin. & vide Bal.in l.ſiue aūt.ſupra de neg.geſt.Bal.in l.j.C.quib. res iud. non nocet.& an ɔiunctæ pſonę furioſi prodigi,uel minoris poſſit ſolui;vide tex. in l.patri pro filio.ſupra de mino.& per nouiſſi.in l.ij.ſupra ſol.ma.

LEX XIIII.

1 *Solutio facta tutori,qui non adminiſtrat (pōt tamē adminiſtrare ſi uult) liberat ſoluentem:ſecus ſi non poteſt adminiſtrare,quia eſt ſibi interdicta adminiſtratio per legem,aut per iudicem uel teſtatorem,ſolutio vero facta ei qui poteſt ab adminiſtratione repelli,non tamen eſt repulſus, adhuc liberat ſoluentem.*
2 *Tutor ſi accuſetur,ut ſuſpectus,an aperiatur uia impediendi eius adminiſtrationem.*
3 *Tutor licèt ſit poſitus ad confinia:uel fuerit bannitus,non tamen deſinit eſſe tutor quouſque alius loco eius ſubrogetur.*
4 *Poſtquam alicui ſubrogatus eſt alius, eoipſo uidetur ſibi interdictum officium.*

1 QVòd ſi fortè.
§. Sunt quidam. †Soľo facta tutori, q non adminiſtrat
(pōt tñ adminiſtrare ſi vult)liberat ſoluentē,ſecus ſi non pōt ad-
miniſtrare,qa eſt ſibi interdicta adminiſtratio ꝑ legē,aut ꝑ iudicē
vel teſtōrem,ſoľo verò facta ei,qui pōt ab adminiſtratione repel-
li,non tñ eſt repulſus,adhuc liberat ſoluentē.h. d.in effectu vſque
ad §.fi.Et diuide in tres partes,vt colľr ex ſummario . ſecunda ibi.
(nam ſi interdicta.)tertia ibi.(q d ergo ſi ſoluat.) venio ad caſum.
¶In prima parte ibi,(vt vnus puta gerat.)dic,ꝑ hoc nō cenſeť inhi
buiſſe aliis,ꝙ non gerant,vt hic paret,iūcto ver. (nā ſi interdicta.)
a ↄ̄rio ſenſu.Sed ↄ̄,ꝙ imo cōmittendo vni adminiſtrationē , cen-
ſeať eā alijs denegaſſe,vt l.cū prætor.in prin.ſupra de iudi.Sol: hic
loqtur in teſtōre.ſi aūt iudex vni committeret,ſi qdem cā cogni-
ta,videreť eā alijs denegaſſe,vt in ↄ̄rio.ſecus ſi nō cognita,& ſic in
telľr,qđ infra ſubijcit.(vel p̄tor ita decernit.)ſm Bar. q ita no. in l.
& ſi plurib.š.de auth.tuto.p̄dicta vera,niſi teſtōr , vel iudex appo-
ſuiſſet dictionē taxatiuā,ꝙ vnus tm̄ gereret , de cuius nā eſt alios
excludere,vt no.in l.rōnes.C.de ꝓba.addit Bar.in eadē l. vnū ver-
bum not.ꝙ iſte tex.debet intelligi qñ huic tutori dato, gratia ho-
noris erat decreta adminiſtratio ꝑ iudicē , & ↄficiať inuentariū,li-
cèt realiter non adminiſtraret,nec cogebať adminiſtrare, quia fue
rat actū,ꝙ vnus adminiſtraret. ſed ſi non fuiſſet decreta admini-
ſtratio,vel non ↄfeciſſet inuentariū,non poſſet ſibi ſolui ſm eā,q̄
hñr in l.legitimos.de legi.tu.& adde aliā limitationē, q̄ faciť Bar.ad
2 hūc tex.in l.pupilli.ī.eo.¶†In tex.ibi. (nā his interim vř interdicta
adminiſtratio.)ſ.ꝑ l.eo ipſo,ꝙ ſunt accuſati de ſuſpecto, vt C.de ſu-
ſpe.tut.l.eū qui.qđ eſt not.nā ꝑ hoc aperiť via impediendi admini
ſtrationē tutoris,accuſando ipſum de ſuſpecto , qđ faciunt aliqñ
malitioſi aduocati ſm Bar.non ſic in p̄lato accuſato de ſuſpecto,
nā ei dať coadiutor,non aūt interdicitur adminiſtratio, vt in c.ve-
nerabilis.de off.deleg.qa ēt ꝓbata cā ſuſcipionis de dilapidatione,
non remoueť a pręlatura,vt in c.licèt heli.de ſimo.ſed tutor ſic,vt
in tit.de ſuſpe.tu.ſi tñ eſſet talis tutor,qui non remoueretur,ut ↄiun-
a ctus, idē eſſet in eo qđ in p̄lato ſm Bar.vt pendente accuſatione
ſuſpecti non interdicať ſibi adminiſtratio , ſed alius adiungať. vt
in l.ſi tutor.de ſuſpe.tu.¶In tex.ibi.(ꝙ ſi iam remoto.)dic,ſed quę
ritur,nonne eo ipſo,ꝙ interdicitur ſibi adminiſtratio , cenſetur re-
motus,& ſic iſte caſus vř ſuꝑfluus?dic ꝙ non.vt not.glo.quam oī
no vide in l.& ſi pluribus.de autho.tu.¶In tex.ibi.(vt puta relega-
3 to in ꝑpetuum.)†No.ꝙ licèt tutor poſitus fuerit ad ↄfinia, vel fue
rit bānitus,non ꝑpea deſinit eſſe tutor quouſque alius loco eius
ſubrogetur.Item ēt tunc non deſinit ipſo iure,qa tunc dareť alius
tutor.ſed hic dř,ꝙ datur curator,q pōt dari hñti tutorē , ſed impe
4 ditum.tutor aūt non pōt dari hñti tutorem,† & not. hic, ꝙ poſtq̄
alicui ſubrogatus eſt alius,eo ipſo vř ſibi interdictū officiū:& ideo
ſi procurator habens ptātem ſubſtituendi ſubſtituat,vř ſtatim de
ſinere eſſe procurator.ut in c.is.cui.de procura.lib. vj. Et adde qđ
not.Bar.in l.ſi procurator.§.j.ſupra man.

ADDITIO.

a ¶ Vt coniunctus. Bal. in d. l. eum qui. videtur indiſtinctè tenere, ꝙ ſit interdicta adminiſtratio. de quo vide Per de. Anch. in c. Deus omnipotens . de accuſa.

LEX XV.

1 *Pupillus ſoluendo ſine tutoris authoritate nō trāsfert dominiū, & quare*
2 *Pupillus ſine tutoris authoritate non poteſt alienare, etiam ſi utilitatem conſequatur.*
3 *Debito ſoluendo non liberatur , niſi transferat dominium in creditorem. Sicut pupillus ſine tutore non poteſt alienare res corporales, etiam pecuniam, ita non poteſt abdicare actionem , quā habet recipiendo ſolutionem nouando , vel delegando.*
4 *Pupillo non fauetur quando tractat de præda , quia habet pecuniam ſolutam ſibi, & tamen ad huc eam petit .*

1 PVpillo. ¶†Pupillus ſoluendo ſine tutoris autho
ritate non transfert dñium pecuniæ,qa
non pōt alienare;iō nō liberať,niſi pecunia poſtea ↄ-
ſumať,qa tūc ↄſolidatur ſoľo,& vř fuiſſe a principio
trāſlatu.Itē pupillo ſine tutoris authoritate non pōt ſolui, vt ſol-
a uens libereť ipſo iure,ſed ſi pecunia eſt ſalua uel ↄuerſa in utilitatē
2 pupilli,liberať ope exceptionis.h.d.cū l.ſeq.Caſus eſt iſte. ¶ †Qui-
dā pupillus erat debitor meus &c.Not.ꝙ pupillus ſine tutoris au
thoritate nō pōt alienare,ēt ſi ex hoc nō ↄſequatur dānū,ſed utili-
tatē,qa ſoluēdo creditori ſuo liberať,& ad ſoluendū pōt cogi.eo-
dē mō nec obligať,licèt faciat ſuā ↄdōnē meliorē,ut ſi adeat hr̄di-
tatē locupletē,in qua ſunt debitores,ut l.obligari.§.tutor.ff autho.
tuto.& tñ bene pōt ſtipulari vel ſibi acqrere, qñ nō interuenit ob
3 ligatio vel alienatio rei ſuæ.†Itē no.ꝙ debitor ſoluēdo nō liberať,
niſi trāsferat dñium in creditorē,vt ī.eo.l.fugitiuus.Itē no.in l.ſeq.
ꝙ ſicut pupillus ſine tutore nō pōt alienare res corporales,ēt pe-
cuniā,ut in §.p̄cedenti.ita nō pōt a ſe abdicare actionē, q̄ hēt reci-
piendo ſoľonem,nouā,do,ſeu delegando, qa eſſet q̄dā alienatio,
4 †Not.ēt,ꝙ pupillo nō faueť,qñ tractat de præda, quia hēt pecuniā
ſibi ſolutā,& tñ adhuc eā pętit,nā licèt rigor iuris ſibi faueat,quia
ſoluens non fuit liberatus,æqtas tñ non fauet,quia certat de lucro
& præda,vt in l.ſi minoris actum.in fi.de admi.tut.Sufficit.

ADDITIO.

a ¶ Libereť.Iſte §. non habet locum in adulto.ſm gl.not.in l.j.§.fuit quæſitū. ī.ad Treb.

LEX XVI.

2 *Acceptilatio poteſt fieri ei qui eſt obligatus ſub conditione , licet nulla ſit adhuc nata obligatio. & nu. 1.*
Priuatio non poteſt eſſe niſi præcedat habitus.
3 *Obligatio poteſt eodem tempore naſci per prius, & tolli per poſterius, & ſic ſecundum ordinem intellectus, licet non temporis .*
Fictiones plures poſſunt concurrere circa idem, quando vna ſubordinatur ad alteram .
4 *Alienata per debitorem non poſſunt reuocari per creditores acquiſitos poſt alienationem, & quid ſi incontinenti eos acquiſiuit .*

1 SVb conditione. †Debitor conditiona
lis per acceptilationē,
uel ſoľonem factam ↄdōne pendente ↄſequitur libe
rationem,demū adueniente ↄdōne ſm veritatē,quę
tñ retrotrahitur a die ſoľonis uel acceptilationis factæ, vt tunc fin
gatur fuiſſe liberatus.h.d.& eſt ſubtilis l.cum glo.venio ad caſum.
2 Not.ꝙ acceptilatio pōt fieri ei, qui eſt obligatus ſub ↄdōne,licèt
nulla ſit adhuc nata obľo,& ſic non habet interim effectum ; ſed
habet in ſe tacitam ↄdōnem,ſi ↄdō poſtea exiſtat.& ſic patet ꝙ p̄t
recipere tacitā ↄdōnem,licèt non expreſſam,vt ī.tit.j.l.in diem.Itē
not.illud gñale,ꝙ non pōt eſſe priuatio,niſi præcedat habitus . nā
liberatio eſt priuatio obľonis,& niſi illa pręcedat, fieri non pōt.š.
2 de verb.obli.l.decem.†Not.ēt ꝙ eodem tempore pōt naſci obli-
gatio ꝑ prius & tolli per poſterius,& ſic ſm ordinem intellectus,li
cèt non temporis,non tñ dicuntur iſta fieri eodem momēto, vel
inſtanti,quia tunc non denotaretur ordo inter ipſa.vt not. š.tit.j.l.
ſi Stichū.§.ſi quis ita ſtipulatus.in gl.Item no.ꝙ poſſunt concurre
re plures fictiones circa idē,quarū vna ſubordinetur ad alteram.
non ſic,ſi non ſubordinarentur.vt no.in l.j.C.de dot.promiſ. nam
exiſtens ↄditio facit vt fingatur a principio ↄ̄ctæ ſtipľonis obliga-
tus,vt cum conditio retrofingatur,& ꝙ a tempore factę accepti-
lationis uel ſoľonis fingatur fuiſſe obligatus,licèt re uera cū exiſtit
conditio,tūc naſcať obligatio & tollatur, vt colligitur circa fi. ibi.
(exiſtēte ↄdōne liberari eū.)Sufficit.In gl.Primo op.de principio l.
dum dicit,ꝙ intelligatur iam olim liberatus ad finem , dum dicit
ꝙ liberatur exiſtente ↄdōne.q.d.non prius.Sol. principium intelľr
ſm fictionem:finis aūt ſm veritatem.¶Item opp. ꝙ illa fictio nul
4 lius ſit utilitatis.Gl.oñdit ꝙ imò eſt in duobus,& no.ipſam.† Et ex
primo not.ꝙ alienata per debitorem non poſſunt reuocari per
creditores acquiſitos poſt alienationē factā,quia non cenſetur fa-
cta in fraudē eorū,ſed illorum dūtaxat,quos habebat alienās tꝑe
alienationis.hoc uerum,niſi ex aliquibus ↄiecturis appareat ↄ̄riū,
ꝙ de ipſis cogitauit,vt ſi incontinenti eos acquiſiuit.ut l. ventri. in
fi.š.de priui.cred.& not.in auth.ſed iā neceſſe.C. de do. ant. nupt.
¶Vltimò opp.quia hic fingitur ſuꝑer impoſſibili,qđ eſſe nō pōt.
vt not.in l.Gallus.§.ſi eius.de lib.& poſth. Glo.non ſoluit; ſed dic,
ꝙ ſuper eo,qđ eſt impoſſibile in ſua ſpecie , ſi eſt in gñe non pōt
introduci fictio,ſed ſuꝑ eo qđ eſt poſſibile in ſuo gñe,licèt in ſpe-
cie ſit impoſſibile,bene pōt fictio ītroduci , nā hic fuit poſſibile,ꝙ
prima obľo fuit ↄ̄cta purè,& tūc potuiſſet tolli tempore accepti-
lationis,ſed quia fuit ↄ̄cta ſuper ↄdōne,non potuit tolli ſecūdum
ueritatem tꝑe acceptilationis,qa non erat orta obligatio , ſed be-
nè pōt fingi,ꝙ tunc fuerit ſublata ↄdōne adueniente, licèt finga-
tur ſuper impoſſibili in ſua ſpecie.¶In fi.gl.fi.ibi. (vel hic voluit fa-
cere pecuniam ſtatim eius.)dic,hæc vera per l.dotis fructus . in fin.
de iure dot.ubi eſt caſus,ꝙ debitor conditionalis ſoluendo pen-
dente conditione videtur in dubio uoluiſſe ſtatim transferre do-
minium,niſi appareat contrarium,& transfertur,licet non cedat
in ſolutum antequam conditio exiſtat,& hoc vult iſte tex. in fin.
lex autem in contrarium allegata loquitur quando conſtabat de
contrario.nam bene potuit transferri ſub conditione,ut ibi.Non
obſt.ſi dicatur ꝙ imo in dubio non uidetur translatum ſtatim ꝑ
l.nunquam nuda.de acqui.rer.do.nam tunc dicitur nuda traditio
quando nulla ſubſiſtit cauſa obligatoria,nec in re,nec in ſpe,& tūc
ex ea non transfertur dominium,ut ibi.ſed quando ſubeſt in ſpe,
licèt non in re.ut in obligatione conditionali,conditione penden
te,tunc illa ſufficit ad translationem dominij,ut eſt caſus. in d.l.do
tis fructus.in fi.nec dicitur tunc nuda traditio.non tamen ſufficit
ad transferendum vſucapiendi ↄdōnem,ſi tradens non erat do-
minus,ut ibi not.Cętera vide hic per Bar.

LEX XVII.

1 *Si procurator pecuniam domini ſoluat ſuo nomine, neuter, liberatur niſi conſumpta pecunia, & tunc liberatur ipſe , non dominus .*

2 Conſumptio

2 *Conſumptio reconciliat ſolutionem,& facit videri a principio tranſlatū dominium ſi fiat bona fide.*

1 CAſsius. ¶†Si procurator pecuniā dñi ſoluat ſuo noīe,neuter liberat, niſi ꝯſumpta pecunia,& tunc liberat ipſe,non dñs.h.d.potius ergo conſideratur ille,cuius noīe facta eſt ſolutio, q̄ ille cuius eſt pecunia. Ecce caſum.¶In tex.ibi,{alicui.}qui ſīr tenebatur creditori meo ſicut & ego,vt ◌̃.patet.& hoc ſi non tranſtulit in eum dñium,alias ſtatim liberaret,quia tradendo ſuo nomine, cum habeat dñium,poſſet in illum transferre,& ſic non expectaret conſumptio pecuniæ.vt s.de donat.l.hoc iure.§.ſi qs dederit. cum ibi
2 no.†In tex.ibi,(ſine dolo malo.)dic,hoc ideo dicit,qa ſi dolo, videret pecunia adhuc extare,vt ◌̃.de re.iur.l.parem.& ſic no.limitationem ad iura dicentia,ꝙ conſumptio reconciliat ſolutionē,& facit videri a principio fuiſſe dñium tranſlatū,qa hoc verū ſi fiat bona fide,alias ſecus,vt hic,& l.rogaſti.§.ſi.s.ſi cert. pet.diceret hæc facta dolo,ſi iſte creditor ſciebat iſtam pecuniam fuiſſe traditam a dño iſtius procuratoris,vt pro eo ſolueret, & procurator ſoluit noīe proprio. Nam poſſet dñs condicere ab ipſo creditore,ſicut & anteq̄ cōſumeret,poſſet vendicare.ſed ſi conſumpta eſt bona fide, non pōt ab illo repetere,ſed a procuratore ꝑ actionem mandati, & ſic in primo caſu,cum inducat repetitionem,non pōt parere liberationem ſoluentis.l.cum is.§.j.s.de condi.indebi.&c.

LEX XVIII.

1 *Mandatū factū ſeruo de exigendis pecunijs domino ex cōtractu nō peculiari,an finiatur ꝑ manumiſſionem ſerui & quid ex cōtractu peculiari.*

2 *Exigere,an ſit ab inuito extorquere,& ſic in iudicio.*

3 *Si aliquis eſt conſtitutus procurator ad exigendum, an poterit recipere ſolutionem a ſponte ſoluentibus.*

4 *Mandatum datum ſeruo,cenſetur per dominū tacitè reuocatum eo ipſo ꝙ ſeruus manumittitur.*

5 *Seruus cum ſciret,& tamen ſimulauit mandatū eſſe reuocatum, & pecuniam receptā non portauit ad dominū,ſed in uſus ſuos conſumpſit,an cōmittat furtum an domino,an aūt ſoluenti.*

6 *Si mando tibi ꝙ ſoluas Titio quod mihi debes,& poſtea mando Titio, ꝙ non recipiat,licèt tibi non inhibeam,ꝙ non ſoluas,& tamen ſcias me inhibuiſſe Titio,quòd non libereris ſoluendo.*

1 SI quis ſeruo. †Mandatum factum ſeruo de exigēdis pecunijs domino ex ꝯtu non peculiari,finit ꝑ manumiſſionem ſerui, ſed ſi ex ꝯtu peculiari non,niſi peculiū fuerit ademptū. hoc primo.Item ſoluens ei,cuius mandatum eſt finitum, ſeu reuocatum,liberatur ita demum ſi hoc ignorat,ſecus ſi ſcit, aut ſcire debuit.hoc ſecundo.Item ille,cuius mandatum eſt reuocatum recipiendo malo aīo,puta lucrandi,cōmittit furtum.hoc tertio &
2 vltimo dicit iſta l in effectu.veniamus ad caſum.¶†No.in tex.ibi. (exigendis.)dic ꝙ cum exigere ſit ab inuito extorquere, & ſic in iudicio,vt l.fideicommiſſa.§.ſi rē.de leg.iij. & ſeruus non pōt eſſe in iudicio,nec ſuo nomine,nec alieno.vt l.ſeruus. C. de iudi. quō potuit hic dari ſibi mandatum de pecunijs exigendis? Sol. ex qualitate pſonę ad quam hoc mandatum dirigit,verbū exigendi, improprie ſumit pro exactione fienda extra iudicium,ſic ad recipiēdam ſolonem a ſponte ſoluentibus.ita voluit Bar.◌̃.e.l. hoc iure, ꝑ hanc l.& fuit dictū originaliter dñi Franciſci de Piſis.de cuius dictis Bart.fecit ſibi multum honorē,& parū ipſi dño Franciſco, qa
3 nunquam ipſum allegabat,vel raro,vt hic inquit Ang.†Et hoc facit ad illā q.ſi aliquis eſt conſtitutus procurator ad exigendum,an poterit recipere ſolonem a ſponte ſoluentibus? de qua Bar. in d.l. hoc iure.Et ſi erat talis,q non poterat eſſe in iudicio;clarum eſt,ꝙ ſic,vt hic,alias vr̄ ſecus,quaſi hoc non includatur in mandato.dic ut ibi ꝑ eum.& no.in l.nō ſolū.s.ſol.ma.¶In tex.ibi. (ſi quidem ex ꝯtu dñi.)ſubaudi,erat debitor,&,idē vr̄ ſi ex ꝯtu celebrato cum ſeruo,non tñ ex cā peculiari,ꝑ id qđ ſtatim ſubijcit a ꝯrio ſenſu.
4 No.†ergo hic,ꝙ mandatū datum ſeruo ꝑ dñm, tacitè cenſet reuocatū eoipſo,ꝙ ſeruus manumittit,ideo ſoluens ſibi ſciens manumiſſionem non liberat,vt hic in gl.i.Sed ꝯ,qa datum filio non finitur emācipatione,vt s.de verbo.ob.l.eum qui.§.qui ſibi. ibi dū dicit(vel emancipatione.)nā ꝑ manu.mutat ſtatum ſuum in melius.Sol.hoc contingit ex eo,qa ꝑ manu.dñs pdit fiduciam, quā primo habebat in ſeruo,cùm ſoleant manumiſſi ceruices erigere ꝯ priores dños,non ſic pdit fidu.filii ꝑ emancipationē ſm Ang. Pōt ēt dici,ꝙ cōtrarium loquit in filio, cui poterat ſolui ex forma ꝯtus,qa fuit appoſitus,vt adiectus,cuius mandatum non ita de leui reuocat,vt s.eo.l.verò procuratori.ver. alia cā. precedens tñ ſolutio magis placet,vt diſtinguamus,aut procurator mutat ſtatum ſuum in deterius,& mandatū cenſet reuocatū,ēt ſi ex forma ꝯtus ipſum habebat, vt ◌̃.e.l. cum quis.in prin. aut in melius, & tunc aut loquimur in ſeruo,aut in filio ꝑ iam dicta. ¶ In text. ibi, (ſi tñ ignorauerit ademptum,)& ſic erat finitum mandatum ꝑꝑ hęc duo,qa manumiſſus,& qa peculiū erat ademptū, licèt iſto caſu ſeruus ipſe videret habere mandatū ab ipſa l. poſtq̄ ꝯtus erat ſecum celebratus,vt in l.ſi vnus.in prin.s.de pactis.& ◌̃.eo. titu.l.ꝙ

ſeruus. Attamen adhuc ꝑꝑ hęc duo finitum erat,vt hic innuitur: nec requirit ꝙ ſoluens ignorauerit vtrunque quantum ad hoc vt liberetur,ſed ſufficit ꝙ ignorauerit vnū.ſ. peculiū fore ademptum' qa credere potuit iuſte non fore ademptū, quia nec in dubio p̄ſumitur ademptum,cum manumittit inter uiuos,licèt ſecus in ultima uoluntate,vt hic in gl.ij.Et conſtat, ꝙ ſi non fuiſſet ademptū' tranſiuiſſet in manumiſſum cum oī iure ſuo, & ſic cū iſto debito' vel actione,ꝙ ptineret ad ipſum manumiſſum, iuſtam ergo cām habet ſoluendi ſibi,& ideo liberatur ipſo iure ſi manumiſſus recipit bona fide,ita debet intelligi,ſed ſi malafide, liberatur ope exce
5 ptionis,vt in caſu ſequenti,iuncta l.cū quis.§.j.◌̃.tit.j.¶†In text. ibi, (ſi interuertendi cā id fecerit.)dic,quia ſciebat mandatum reuocatum,& tñ ſimulauit non eſſe reuocatum,& pecuniā receptā non portauit ad dñm,ſed in vſus ſuos conſumpſit,dr̄.n. hic ꝙ cōmiſit furtū dño,& tenet furti actione.Sed ꝯ, ꝙ immo dicto caſu cōmittat furtum ipſi ſoluenti,& ei cōpetat ꝯdō furtiua,licèt eā teneatur cedere dño ſerui,ſi vult aduerſus eum uti exceptione,ut in l.ſi vēdidero.§.ſi Titius.◌̃.de fur. Quidam,quos gl.recitat, fatetur ꝯriū, & exponunt tex.dū dicit{dño}◌̃.ſ.pecuniæ.Sol.nā hoc caſu dñium illius pecuniæ non acquirit dño ſerui,nec recedit a ſoluente, ergo ſibi committitur furtum,& dat ꝯdō furtiua. Sed ſi recepiſſet bonafide,tunc dñium acquireret dño ſerui,& liberaret ſoluens ipſo iure,& ſi poſtea mutaret ꝑpoſitum, & in ſuā vtilitatē conuerteret,tunc committeret furtum dño ipſius ſerui.Breuiter gl.nō placet iſta diſtinctio,qa locum habet in ꝯdōne furtiua, q̄ nō datur niſi dño,vt in l.j.de condi.furt.vnde tunc debet diſtingui, vt s. dixi. Sed hic in fin.dr̄ de actione furti,q̄ datur ad pœnam, & illa competit non ſolum dño rei ſubtractæ,ſed ēt ei,q non eſt dñs,ſi tñ ſua intereſt,ſed hic intererat iſtius dñi ſerui, ꝙ iſte ſeruus reuocatus non reciperet,qa recipiendo a bonafide ſoluente,ille liberatur, & tñ dñium pecuniç ipſi dño non acquirit,ergo ipſe habet actionē furti ꝯ hunc ſeruum manumiſſum,& hæc eſt intentio glo.licèt a-
6 liqualr obſcurè loquat,qđ dic,vt d.l.cum quis.§.j.¶†In tex. ibi(deinde Titium vetuero accipere.)No.pro eo qđ dixi s.eo. l.vero ꝓcuratori,ꝙ ſi mando tibi,ꝙ ſoluas Titio qđ mihi debes, ſi poſtea mando Titio,ꝙ non recipiat,licèt tibi non inhibeā ꝙ nō ſoluas,ſi tñ ſcis me inhibuiſſe Titio,non liberaris ſoluendo, nec potes te iuuari,ꝙ ſemel tibi mandaui, & mandatum poſtea non reuocaui, quia immo ſatis reuocaui inhibendo Titio, ſicut ſi tibi inhibuiſſem,qđ perpetuo tene menti,& vulgares fortè ꝯrium putarent, quaſi mihi ſit imputandum,ꝙ tibi nō inhibuerim poſtquam tibi mandaui.No.hoc diligenter.

LEX XIX.

1 *Debitor meus ex cōtractu celebrato cum ſeruo meo ſi ſoluat ſibi bonafide, liberatur a me,licèt a me mandatum non habeat,ad recipiendum, ſecus ſi alteri ſoluat de uoluntate ſua,nouando verò,uel delegando nō poteſt ſeruus illum a me liberare.*

2 *Per ſeruum fugitiuum acquiritur domino obligatio,& actio,& etiam dominium.*

1 FVgitiuus. ¶†Debitor meus ex ꝯtu celebrato cū ſeruo meo ſi ſoluat ſibi bona fide,liberatur a me,licèt a me mandatum nō habeat ad recipiendum,ſecus ſi alteri ſoluat de volūtate ſua, nouando uero,uel delegando non pōt ſeruus illum a me liberare.h.d.& eſt pulchra l.& primò loquitur de ſeruo fugitiuo, q ꝯxit cū alio poſt fugam arreptam uſque ibi,(& ideo.)Secundo loquit de ſeruo non fugitiuo.Et ꝑmitte,ꝙ regulariter ex ꝯtu celebrato cum ſeruo uel filiofamilias pōt debitor illius ſoluere, qa cenſetur habere mandatum a lege ad recipiendum , vt l.ſi unus, de pactis. poſt prin.& l.quod ſeruus.◌̃.eo.Iſtud tñ mandatum licèt legale,finitur ſi ſeruus fugam arripiat,& faciens eum fugitiuum,& ſoluēs non liberat,vt s.eo.l.q hominem.§.ſi nullo.in fin. & l.rogaſti §.ſi.s. ſi cert.pet.& hoc qū ꝯtus ꝑceſſit fugam;ſed hic loquit de ꝯtu celebrato poſt fugam,in quo ēt eſſet idem, vt ſoluens ſibi ſcienter non liberetur,ſed hic credebat eum liberum qū ꝯxit, quia erat in poſſeſſione libertatis,& ſic ſoluit bona fide,credens ſe eſſe debitorem ſuum,non domini libertatis, & actionem acquiſiuit domino,quia re uera erat ſeruus,licèt eſſet in poſſeſſione libertatis, vel ēt occupatus per alium non dñm, qū adhuc acquirit dño,non poſſeſſori,niſi ex re & opera ſua,& ille ſit bonæfidei, & hoc ſi ſoluat ipſi ſeruo fugitiuo.Si autem alteri de ſuo mandato, non liberatur,quod eſt ſingulare,& ratio ponitur in text. quia primo caſu dñium pecuniæ ſolutæ ſeruo acquiritur dño. Secūdo caſu nō, ſed illi cui ſoluitur,quod intellige ſanè quando ille recepit ſuo & proprio nomine,ſecus si nomine illius ſerui hoc mandantis, quia tunc acquireretur domino,ſi ipſe ſeruus recepiſſet, & liberatur,
2 uenio ad caſum ¶†In tex.ibi.(obligati te mihi.)No.ꝙ per ſeruum fugitiuum acquiritur domino obligatio & actio, & etiam dñiū, quando non obſtante fuga dñs retinet dñium eius rōne,cuius ſibi acquiritur,retinet ēt poſſeſſionem eius quouſque ꝑ alium occupetur,uel niſi ſe geſſerit pro libero hoīe longo tpe, quibus caſibus perdo poſſeſſionem,& tūc non pōt mihi acquirere poſſeſ-

ſionem,ſed dñium & obligationem ſic,& hoc vult gl. prima in ef
fectu per ll.quas allegat,& vide circa hoc l.arborib.§.de illo. ſupra
de vſufr.nam ꝑ hoc Bal.in l.j.C.de ſer.fug dicit,ꝙ per ſubditũ faciē
tem actũ noīe dñi ſuperioris,licèt per aliũ occupetur, retinet dñs
quaſi poſſeſſionem ſuperioritatis,ſi'r vr̄,ꝙ per monachum fugi-
tiuum acquiratur monaſterio.argu.hic. Quid aũt ſi fuit a mona-
ſterio expulſus?dic vt in Spec.de ſtatu mona.vbi mouet iſtam q.
& Bar.tangit in l.ꝙ ſeruus,de ſti.ſer.¶In tex.ibi, (liberari a me.) qa
iuſtam cãm habes credendi te eſſe debitorem ſuum, nõ meum,li
cèt re vera ſis meus.¶In tex.ibi,(ſed & ſi alij ſoluiſſes.) dic non re
cipitur ꝓcuratorio noīe ſ'm Iac.de Are. ¶In tex.ibi.(& iõ ſeruus
meus.)ſubaudi nõ fugitiuus, & vult hic probare, qđ ſupra dixe-
rat,ꝙ ſi ſoluis alteri de mandato ipſius,non liberaris à me, licèt ſol
uendo ſibi liberaris:nam hoc eſſet in ſeruo nõ fugitiuo cum quo
ꝯxiſſes,quia ſibi ſoluendo liberareris a me, vt d. l.qđ ſeruus.& tñ
ſoluendo alteri ex delegatione ſua non liberareris, qa nec delega-
re,nec nouare põt:licet poterit ſol'onem recipere,fortius ergo i-
dem in fugitiuo.Adde ꝙ ēt iſtud mandatum legale finitur ꝑ ma-
numiſſionem ſi admittitur peculium,al's ſecus.vt ſupra l.proxi. &
hoc ſi ex cã peculiari ꝯxerat,al's vr̄,ꝙ ſola manumiſſio ſufficiat,vt
ibi dixi,& colligitur a ꝯ̃rio ſenſu.¶In glo.j.in fi.ibi.(per ſeruũ quã-
tumcunque fugitiuum.)ſubaudi ēt ſi eius poſſeſſionem non reti-
neas,quia diu ſtetit in quaſi poſſeſſione libertatis,vel ſit per alium
occupatus,licèt non acquirat poſſeſſionē,& hoc vult dicere gl.in
tellige tñ,ꝙ obl'onem acquireret ex re poſſeſſoris bonęfidei, vel
ex opera ſua,quia tunc acquireret poſſeſſori.¶In glo.quę incipit,
immò.ibi(tertio)hæc bona,& ēt ſequens ſ'm quoſdam,& ad hoc
tendit alia ſolutio,quę infra ſubijcitur in ver. (alij dicunt.) vel põt
dici,ꝙ ibi ſoluit malafide ſciens ipſum eſſe ſeruum,& ſic per conſe
quens ſe eſſe meum,& nõ illius.Item ſciebat ipſum eſſe fugitiuũ,
& ſic non haberet mandatum.Sufficit.Non ſunt alia.

LEX XX.

1 *Qui tenetur rem:dare uel tradere,& eam det uel tradat obligatam, an re euicta teneatur de euictione,& num. 2.*
3 *Si promiſiſti mihi Stichũ ex cã donationis, & tradidiſti, & poſtea euincatur a me ex cauſa præcedente promiſſionem,an tenearis de euictione.*

1 SI rem meam. †Qui tenetur ad dandum,li-
cèt det,& dñium transferat,
ſi tñ taliter ꝙ poſſit auocari res a creditore,non eſt li-
beratus.h.d.no.& ex hoc ſequit̃, ꝙ põt cõueniri acſi
nõ dediſſet,& ꝯſequitur creditor,vt debitor ſic faciat,ꝙ non auo-
cetur,puta,ꝙ liberet eã a creditore,cui erat obligata, ecce caſum.
In tex.ibi.(ſoluam.)ſubaudi,& de euictione non caueam alijs,li-
cèt auocari poterit,liberor,quia dedi,i.dominium transtuli, vt te-
nebar,& ꝑfectè videor dediſſe poſtq̃ de euictione caui,& ita col-
ligitur in l.fi.š.de ꝯd.ob cau.& ita limitat ibi Bar.iſtum tex.vbi om-
nino uide.¶Opp.ꝙ debitor liberetur dando rem obligatã,quia ñ
tenet̃ dare,niſi talem qualis eſt,vt š.de ver.obl.l.ſi ſeruum.§.ſed &
ſi quidem. in fin. & in §.item ſi homo.Sol.fateor, ꝙ ſi res erat ob-
ligata tp̄e quo promiſi,qa tunc uideor ipſam promiſiſſe talē,qua-
lis eſt,ſed hoc debet intelligi,quia tunc non erat obligata,& talem
uideor promiſiſſe,vnde ſi obligo eam poſt,non ſoluo talē qualē
promiſi.Sed ꝯ̃,ꝙ iſta diſtinctio non ſit adhibenda,vt ĵ.eo.l.cũ qs.
§.q hoīem.Sol.diſtinctio prædicta procedit,qñ quis promiſit cer-
tã ſpeciē,ſi aũt incertam,vt hoīem in gñe,videor promiſiſſe homi
nem alteri non obligatum,ideo ſi ſoluam obligatum, ſiue eſſet
obligatus ante ꝓmiſſionem,ſiue poſt,non liberor,vt in ꝯ̃rio,hęc
eſt intentio glo.Sed ꝯ̃,extra glo.nam vr̄ ſufficere,ꝙ tradiderim,vt
in l.j.de rer.permu.& l.habere licere.de euic.Sol.ibi in eo,qui tene
tur ad tradendũ,vnde tradendo liberat̃,dummodo caueat de eui
ctione,hic in eo,q tenebat̃ dare,vnde non ſufficiebat tradere, niſi
ēt dñium transferret,& taliter,ꝙ auferri non poterit,vel cauendo
de euictione,vt š.dixi.Item ꝯ̃,ꝙ indiſtinctè teneatur ſi tradit rem
obligatã,vt ſupra de act.emp.l.rõ.in prin.& l.creditor.§ j.Sol.ſi q̃-
rit an quis dando vel tradēdo liberetur ſtatim ab obl'one, qua te-
2 nebat̃ dare vel tradere,& tunc diſtingue.vt ſupra dixi. ¶†Sed ſi q̃-
ritur an re euicta teneatur de euictione,& ſic poterit ꝯueniri poſt
euictionē,non ante,tunc adhibetur talis diſtinctio,an eſſet obliga
tus ex cauſa onerosa,& tunc tenet̃,ſiue euincatur ex cã p̄cedente
obl'onem,ſiue orta poſt.ſi aũt ex cauſa lucratiua, tunc recurren-
dum eſt ad diſtinctionē primo loco factã.aut euincitur ex cauſa
præcedente obl'onem,aut poſtea ſecuta. Item an eſſet obligatus
in ſpecie,an in genere.non ſunt alia.& vide qđ not.Bar. in l.ſi a ſub
3 ſtituto.§.heres.de leg.j.¶†Quæro ergo,pone ꝙ ꝓmiſiſti mihi Sti-
chum ex cã donationis,& tradidiſti,poſtea euincit a me ex cauſa
præcedente promiſſionem,an tenearis de euictione?vr̄ ꝙ non,ꝑ
iſtam gl.& per l.quam allegat.de ver.obli.l.ſi ſeruum.§.item ſi hõ.
In ꝯ̃rium,quia qñ donatio incipit a præcedenti promiſſione,tene
tur donator de euictione.iuxta plenè not.in l. j. C. de iure do. &
ſupra de do.l.Ariſto.Breuiter dico,ꝙ aut euincitur rõne dñij, qa
non erat tua,& tñ aſſeruiſti eam tuam,poſito ēt ꝙ ignores, & tũc
teneris ꝑꝑ temerariam aſſertionem per l.& hæc diſtinctio. §. j. ſu-
pra loc.aut erat tua,ſed euincitur ex alia cã,puta,rõne hypothecę,
qa alteri erat obligata,& tunc aut hoc ſciebas,uel ſcire debebas,&
idem:aut ignorabas,& iuſtã cãm ignorantiæ habebas, quia erat
obligata anteceſſori tuo,cuius factũ poteras ignorare,tũc hñt lo-
cum ea,q̃ ſupra dixi.& iſtam glo.& l.quam allegat,tene menti,qa
iſta declarant omnia ſupradicta,ſed ſi promiſſio eſſet facta in gene
re,non eſt diſtinguendum an ſciueris,uel ignoraueris,imò utroq;
caſu teneris de euictione,quia videris promiſiſſe rem,quę non p̄t
auferri per hanc gl.in l.fi.

LEX XXI.

SI decem ſtipulatus. Qñ duo tenent̃ ei-
dem ad idem debi-
tum,vno ꝯuento,& ēt ꝯdemnato,ſi adhuc non ſoluit,ñ
liberat̃ alter:eo aũt ſoluente ſi alter tenebat̃ in ſubſidium,ſimiliter
non ꝓpriè liberat̃,ſed in obl'one nõ incidit.h.d.dic vt š.de ver.ob.
l.decē.qa ponit eundē caſum.¶Gl.quęrit.qd ſi ſeius promiſſor ſe
cundus,qui promiſerat ſub ꝯdõne,& ſic non tenebatur,nec pote
rat ꝯueniri anteq̃ Titius eſſet excuſſus,conuentus de facto,& po
ſtea ꝯdemnatus ſoluit,an liberet̃ Titius?& vr̄, ꝙ non, & ſic debet
cedere lucro creditoris,cum habeat hoc ex ſua induſtria, & per
iniuriam iudicis.ar.in l.debitor.in fi.ad Treb.& l.linem. ad leg. Fal.
Contrarium tñ determinat,& ad rõnem iſtam non rñdet. Breui-
ter dic,ꝙ in caſu quem ponit,qa fuit ꝯdemnatus,bene dicit gl. qa
ſententia hr̄ pro veritate,& pro iuſta,& non põt repeti ſolutũ, qa
facit debitum.ut l.fideiuſſor.§.in oībus.š.mand. ſed ſi ſoluiſſet ex
iudicium ſpontè,aut ex certa ſcientia ſciens ſe non teneri ante ex-
cuſſionem Titij,& idem,quia non põt repetere ſolutum, non di-
co ꝙ videatur donaſſe,qa tunc cederet lucro creditoris, cum po
terit ſubeſſe alia cauſa.ſ.animus liberandi Titium,& ꝓ illius obl'o-
ne,ut l.ſi cum aurum.ĵ.eo.ſi aũt per errorem,tunc quia põt ſolu-
tum repetere,tanq̃ indebitè ſolutum,non liberaret̃ Titius, cũ ea-
dē ſol'o non debeat parere liberationē & repetitionē. vt l. cũ is.§.
j.š.de condi.inde.& ſupra de fideiuſ.l.ſed & ſi ſerui dominus. in fi.
& quod not in l.ſub conditione.de condi.inde.

LEX XXII.

1 *Lex iſta quomodo intelligatur.*
2 *Filius ſi liberauit de facto debitorem paternum per pactum vel acceptilationem,& poſtea patri ſuccedit, an poterit hoc non obſtante ipſum conuenire.*

1 FIliusfamilias. ¶†Intellige hãc l.in debitore
paterno,qui ꝯxerat cum ip-
ſo p̄re,& tunc filius non põt eũ liberare, ēt ſol'onem
recipiendo,qa quantumcunque ſit cõiuncta ꝑſona,
& poſſit agere ꝓ parte,non tñ põt ſol'onem ꝓ eo recipere. vt l.j.
in fi.& l.ij.vt leg.no.caue.& no.in l.non ſolum.ſol.matri. Sed ſi e-
rat debitor patris ex ꝯ̃ctu celebrato cũ filio,& tunc intellige,ꝙ nõ
põt eum liberare nouando, vel ipſum alteri delegando,ſicut nec
ſeruus,ſed ſol'onem recipiendo ſic,ut š.eod.l.fugitiuus. in fi. & l.ſi
2 unus.poſt prin.de pac.¶†Quærit hic Dy. qd ſi filius liberauit de
facto debitorē paternum ꝑ pactum vel acceptilationē, & poſtea
patri ſucceſſit,an poterit hoc non obſtante ipſum ꝯuenire? vr̄ ꝙ
ſic,qa p̄r poſſet,ergo & ipſe tanq̃ hr̄s p̄ris.nec põt ſibi opponi ex-
ceptio pacti,qa liberatio nõ valuit a principio.In ꝯ̃rium, qa ex iu-
re ſuperueniente authori meo ius meũ ꝯfirmat,& cõualeſcit, ut
in l.cũ vir prædium.de vſuc.& l.filiam fratribus.ad Treb. ſed huic
filio,qui fuit author ipſius liberati, ſuperuenit ius hæreditariũ, in
qua hęreditate erat illa obl'o,ergo liberatio cõfirmat. & hoc vr̄ te
nere Dyn. Bar. dicit hoc eſſe verũ ſi liberauit eum ex cã onerosa
aliquid accipiendo pro liberatione,qa tunc liberatio non ꝓdeſſet
teneretur filius illud reſtituere debitori,& ſic põt repelli per exce-
ptionem quē de euictione tenet actio.l. vendicantē. de euic.ſi aũt
ex cã mere lucratiua,& ſic non tenetur ſibi,poſito ꝙ liberatio re
ſcindatur,& etiam ſi fuiſſet reſciſſa per patrem, & tunc etiam ipſe
tanquam hæres patris reſcinderet,nec poteſt ſibi obiici dicta ex-
ceptio per l.ſi ſeruo.ſupra qui, & a quib. & not. in l. ſi alienam. de
pig.actio.ſupra, & hęc uera quando filius in illo debito nullum
ius habebat uiuente patre,ſed ſi habebat,ut filia in dote profecti-
tia,cuius actio eſt communis inter patrem,& eam, etiam ipſo ui-
uente,tunc poteſt filia remittere ius ſuum patre uiuente illi debi-
tori,& ſibi poſt mortem patris agenti obſtabit exceptio. ut l. &
hæredi.§.si filia.ſupra de pact.& vide quod idem not.in l.Stichus.
ſupra de pen.leg.

LEX XXIII.

1 *Poteſt quis alium inuitum liberare ſoluendo pro eo. uel iudicem ſuſcipiēdo animo nouandi.*
2 *Si author uult admittere tertium, qui compareret non animo nouandi, ſed vt procurator in rem ſuam,& debitor contradixit, an ſit admittendus,quòd non.*
3 *Debitor per ſeipſum offerendo,conſignando, & deponendo ſi creditor non vult recipere,liberatur ipſo iure acſi ſoluiſſet incontinenti, & quid ſi aliquis tertius hoc faciat pro debitore.*

Solutionem.

SOlutionem. †Pōt quis alium inuitum liberare ſoluendo pro eo, vel iudicium ſuſcipiendo aīo nouandi.h.d.& eſt l. vulgaris & famoſa.venio ad caſum,q talis eſt &c. ¶In glo.ibi, (nam nemo eum agere cogit.)dic hoc eſt clarum ſed remanet dubium. ¶Quid ſi agit vel agere vult cōtra debitorē, & cōparet tertius volens in ſe ſuſcipere iudicium aīo nouandi & liberandi debitorē,& ꝙ ſnīa mittat executioni ↄ̃ eū,an teneatur creditor ipſum admittere?de hoc ſunt glo.ↄ̃riæ,q a in l.liberto.§.fi.de neg. geſt.gl. tenet ꝙ ſic.in l.aūt non ſolum.in prin.in fin.glo.mag.ſol.mat.tenet ꝙ non,& illa vera per l.ſi mādato meo.in fi.prin.ſupra mand. & ꝑ l.delegare.ſupra titu.j.vbi delegatio,& iudicij ſuſceptio ponunt̄ vt paria,ſed creditor non cogit̄ delegare ſuū debitorē.l.Stichū.§.fi.ſupra ti.j.ſicut nec ipſe debitor inuitus delegat̄.vt l.i.C.de noua.ergo nō cogit̄ ſuſcipere in ſe iudiciū aīo nouandi,vt dixi in d. l. delegare.ſed ſi nō vult ſuſcipere aīo nouandi, nec illum liberādi,vt procurator in ſuā rē,& tunc ↄ̃ eum fiet executio,tūc loquit̄ l.ſi actor. ſupra de proc.qđ tenet̄ admittere, niſi principalis ſit legalior ꝑſona,uel melius ſciat veritatē.Si aūt vult admitti vt ſimplex ꝓcurator,& ſic ad dānum & vtilitatē dn̄i,regul'r tenet̄ ipſum admittere, licèt dn̄s ſit legalior,vel melius ſciat veritatē,ꝑ l.j.§. vſus. de proc. tn̄ dn̄s,tenet̄ venire ad iudiciū qn̄ erit rn̄dendum poſitionib. vel iurandū de calūnia,niſi dederit ſpeciale mandatū ad hoc, & quali-
2 ter rn̄deat,dic vt in l.fi.C.de procu. ¶†Sed quæro, q̄d ſi actor vult admittere illū qui cōparet non aīo nouandi,ſed vt procurator in rem ſuam,debitor aūt ↄ̃dicit,an ſit admittēdus?glo.in l. ꝓcurator. ad exhibendū.§.j.rem ra.hab. vr̄ tenere ꝙ non, q a iſta l. loquit̄ qn̄ aīo nouandi.quod eſt ſingulare, & eſt limitatio ad illam l.ſi actor.
3 ¶†In gl.ibi.(& ſic inuito creditore.)dic iſta gl.decidit vnū, de quo dubitat in l.obſignatione. C.eo.tit.nā illa l.vult ꝙ debitor per ſeipſum offerendo,conſignando,& deponendo ſi creditor non vult recipere,liberatur ipſo iure,ac ſi ſoluiſſet incontinenti. Quid ſi quidam tertius hoc facit pro debitore?gl. ibi dubitat, ſed hic affirmat ꝙ idem,& eſt verum,vt eſt caſus j.eo.l.qui decem.§.j. ver.quemadmodū.ſm Bar. ¶In glo.ibi,(§.ſi verò alter.)hic poſita. C. vbi de cri.agi opor.auth.qua in prouincia.ſed ſolue vt in gl. ꝙ ibi loquit̄ in procuratore ſimplici qui venit ad iudicium ad vtilitatem & dānum dn̄i,non ſuum,q a ſnīa mittitur executioni ↄ̃ dn̄m, nimirum ſi domino inuito non debet admitti.qđ tn̄ intellige ante lit. conteſta.poſtea verò ſine iuſta cā non poſſet inuitus reuocari, nec inuito creditore agere.l.poſt litē.de procu.hic in eo, qui venit aīo nouandi ad ſuum damnum,non dn̄i ſeu debitoris, imò potius ad vtilitatē,ideo non requirit̄ eius voluntas. ¶In gl. ibi, (vel verius dic) tu diſtingue in hoc paſſu,nam aut in hac ſuſceptione iudicij ↄ̃ſentiunt oēs tres.ſ.debitor,creditor,& ēt ille qui iudicium ſuſcipit, & tunc clarum eſt ꝙ contingit liberatio ipſo iure,q a iſta eſt quędam delegatio.vt l.delegare.ſupra.tit.j.& conſtat ꝙ per delegationē fit liberatio ipſo iure,aut debitor non conſenſit, & tunc non eſt propriè delegatio,q̄ non pōt fieri eo inuito,vt l.j.C.de noua.tūc ergo ſi quæritur an liberetur ipſo iure,vel ope exceptionis,dic ꝙ aut datur libellus ↄ̃ principalem debitorem,& ille tertius venit ad defendendum aſſiſtendo,& tunc non habet locum iſta l. q a non liberatur ipſo iure,nec ope exceptionis,aut datur libellus ↄ̃ iſtum, q ſuſcipit in ſe iudicium, & tunc liberatur primus debitor ope exceptionis,& iſte eſt caſus in l.ij.C.de pact. hoc intellige ſi ille qui ſuſcipit in ſe iudicium,ſciebat alium eſſe principalem debitorem, & ſe inuitum non poſſe ↄueniri. Sed ſi credebat ſe inuitum poſſe conueniri,tunc alius non liberat̄ ipſo iure,vel ope exceptionis. & iſte eſt caſus in l.q ex parte.de interro.actio.alleg.in glo. Item eo caſu ꝙ ſcit ſe non poſſe conueniri inuitum,adhuc limitatur qđ s. dixi, debitorem liberari ope exceptionis,qn̄ illud debitum finaliter pertinet ad eum,q iudicium ſuſcipit,vt in emptore hæreditatis, qui licèt non poterit a creditorib.ↄueniri,ſed hæres: ſi tn̄ hæres ſoluit, repetit ab emptore,& ita loquit̄ illa l.Si aūt nullo modo iſtud debitum ꝑtinebat ad eum,tunc ſuſcipiendo iudicium pro debitore tanq̄ procurator in rem ſuam, videtur ſuſcipere animo nouandi, & ↄtingit liberatio ipſo iure.ita dicit Bar.in d.l.ij.not. ꝑ hanc l.ſed in p̄cedenti caſu qn̄ ad iſtum ꝑtinebat,in dubio præſumitur ſuſcipere aīo nouandi.Recollige ergo ſi ↄſtat ꝙ aīo nouandi, indiſtinctè liberat̄,ipſo iure,ſed ſi non ↄſtat,diſtingue vt s. dixi. Aut credebat ſe debitorem cum non eſſet, & nullo modo alius liberat̄ aut ſciebat ſe eſſe debitorē,& tūc liberat̄ alter ope exceptiōis,aut ſciebat ſe non eſſe debitorem,& tūc liberat̄ alter ipſo iure, & iſta ſunt ſubtilia.Cætera hic vide per Bar.

LEX XXIIII.

1 *Qui pro pluribus obligatus exiſtit,poteſt ſoluere pro quo vult, in dubio uerò videtur ſoluiſſe pro eo,pro quo prius ſe obligauit.*
2 *An xx.& bis decem ſint diuerſa.*
Si aliquis eſt condēnatus in quinquaginta ex uno maleficio,et in quinquaginta ex alio,& eſt bannitus,an uideatur bānitus in centū ut habeat locum ſtatutū dicens,ꝙ bannitus in centum poſſit impunè offendi.

1 VBi fideiuſſor. †Qui pro pluribus obligatus exiſtit, pōt ſoluere pro quo vult,in dubio verò vr̄ ſoluiſſe ꝓ eo, ꝓ quo prius ſe obligauit. h.d. ecce caſum. In glo.ibi, (ſed Hugolinus.)hæc vera,q a non eſt rō diuerſitatis inter ſcientiam ęqualem, & inęqualem,ſolū ergo debet diſtingui, aut ſoluit quantū debet vterque & tunc non eſt quæſtio,q a liberatur vterque, vt in primo caſu,aut minus,& tunc aut ↄſtat ꝓ quo ſoluit, & ille liberat̄, & non alter,aut non ↄſtat,& ille liberat̄ ꝓ quo ſe obligauit.& not. quia hoc verū vr̄ ēt ſi debitū alterius ſit grauius.nec obſt.s. eo.l.in his.q a loquit̄ qn̄ idē tenebat̄ ad diuerſa debita, & tunc primo cedit in grauius,poſtea & antiqus. Sed qn̄ diuerſi, tenent̄ vt primo, & antiquius.vt eſt caſus hic,licèt Docto. hoc non tangant, quia
2 iſte tex.ſimpliciter loquit̄. ¶†Vltimò inducit̄ iſte tex. cum gl.ꝙ cū iſta ſint diuerſa.ſ.xx.& bis x.ſi aliquis eſt condemnatus in quinquaginta ex vno maleficio & in quinquaginta ex alio,& eſt bannitus non vr̄ bannitus in centum & ſic non haber locum ſtatutum, ꝙ bannitus in centū poterit impunè offendi, ſm Bar. qui ita dicit ſe ↄſuluiſſe,niſi illa maleficia ſint commiſſa eodē inſtanti, puta plura vulnera ſimul illata,pro quorum quolibet imponit̄ pœna l. nam cenſet̄ eſſe vnicū maleficiū,q a ſimul cōmiſſum.ꝑ glo.not.quę eſt in l.j.C.vnde vi.circa fi.glo.magnæ.ideo q a cumulatio ſumma-
a rum ſm Ang.qui dicit ita ſe ↄſuluiſſe per l.ſi plures. ſupra de pac. de quo vide ibi ꝑ eū.& in l.ſi idem cū eodē.s.de iuriſ. om. iud. vbi ponit aliā limitationē,ꝙ iſtud dictū Bar.habeat locū,niſi fuiſſet cōdēnatus hoc mō in quinquaginta,& ſi nō ſoluerit intra xv. dies, tunc in centū,nā tunc fiet cumulatio ſm eū,qđ nō vr̄ verū, q a alia quinquaginta q̄ adueniunt non ſunt pœna maleficij,ſed contumaciæ in ſoluendo ꝑ l.j.de in lit.iuran.

ADDITIO.

a ¶Summarum.Vide nouiſſimè in l.ſcire debemus.de uerborum obligat. & in l.ſi idem cum eodem.ſupra de iuriſd.om.iudi.

LEX XXV.

EX parte hæres. Qui ſoluit plus ſua parte ꝓ hr̄ditatis portione,repetit illud plus,niſi portio cohr̄dis ſibi accreuerit.h.d. ¶In tex.ibi,(ↄ̃dicet.)ſ.ab eo cui ſoluit,non aūt a cohr̄de,q a ipſum nō liberat,& ſic credebat ſe eſſe hr̄dem inſolidū errore facti,vel ēt iuris,q a tūc noīe ꝓprio vr̄ ſoluiſſe,& pro ſua obl'one,ſed ſi ſciebat ſe hr̄e cohęredē,vel ēt dubitabat, & cohæres mouerat iā litē,ſoluēdo totū,vr̄ partim ſoluere ꝓ ſe,partim ꝓ cohærede ſi ↄtingat ipſum obtinere:iō non repetit ab eo cui ſoluit,q a ille recipit ſibi debitū,ſed a cohærede actione negotiorū geſtor. vel fam.erc.& ita debet intelligi.de ↄdō inde.l.ſi pęnæ. §. j. & l. de hęreditate. C.de peti.hær.cū his q̄ ibi not.glo.q̄ diſtinguunt an ſoluerit noīe proprio,vel hæreditario,licèt Docto. malè declarent illas glo.de quib.ll. glo.ij.opponit.Sufficit.

LEX XXVI.

SI creditor. ¶Pretiū perceptū ex vendōne pignoris verè vel fictè liberat debitorem,niſi vēditio retractabilis ſit.h. d.& declara,vt in l. reſcriptū.§.j.s.de diſtr.pig.Caſus eſt talis. ¶In tex.(ibi, ſed & ſi ſeruus pignoratus.)dic cuidā alteri priori creditori,& poſtea ſecūdo creditori,q ſecundus poſtea vēdidit,& hoc eſt qđ ſequit̄(a creditore uenierit.)ſubaudi,ſcđo.nā pōt auocari ab emptore ꝑ primū creditorē,& iſte ſecundus habebit neceſſe reſtituere pecuniā, q̄ recipit ab emptore:ergo videtur iuſtum,ꝙ recuperet a priori creditore,ſed qualiter iſte q vendidit creditori tenet̄ de euictione. ut l. in creditore.ſupra de euictione?dic vt dicta l.reſcriptum. §.j.

LEX XXVII.

1 *Qui tenetur ad dandum,& dederit,ad quid expediat cauere de euictione, cum ēt ſi non cauerit de euictione poſſit conueniri,& num.2.*

1 ETiam circa. †Qui tenet̄ dare, licèt dederit ſi tn̄ de euictione nō cauit, adhuc pōt ↄueniri ad dandū ac ſi nō dediſſet,vt ↄſequat̄ cautionē.h.d.& eſt ſubtilis,& ſꝑ allegat̄. ¶In tex.ibi,(& ex teſtō actionē.) dic q̄ eſt ſtricti iuris, ſicut actio ex ſtipulatu, & hoc faciebat dubiū,q a in eis non videbat̄ venire,niſi illud qđ expreſſe fuerit in eis deductū.vt l.q cq d aſtringēdæ.de uerb.ob.Sed nō fuit deductum ꝙ caueret,ſed ſolū ꝙ daret,tn̄ ius aſtringit eū,& ad cauendū,nō iure obl'onis vel actionis,ſed officio iudicis mercenario huic actioni deſeruiēti,& iō ꝑ ꝑ cautionē nō p̄ſtitā ius ↄſeruat totā obl'onē & actionē,ut licèt dederit adhuc remaneat obligatus ad dādū,& poterit ↄueniri ad hoc ut ↄſequatur,qđ ſibi deficit.nā ſi liberet̄ ab obl'one,qua tenet̄ dare,nō poſſet poſtea ↄueniri ad cauēdū,q a iudicis offīn mercenariū eſſet extinctū,actiōe extīcta,ut C. depoſi. l.iiij.nō ſic in eo,q tenet̄ tradere actione bonefidei, ut eſt uēditor, q ēt tenetur cauere,nec liberat̄ tradēdo,niſi caueat,ut l.ij.ſupra de rerū ꝑmu.Nā uerū eſt,ꝙ non liberat̄ a p̄ſtatione cautionis, ſed ab obl'one,qua tradere tenetur,bñ liberatur, & non pōt conueniri

ad tradendũ,ſed cauendũ,vt l.ij.§.de euict.q̃a venit iure actionis & obl onis,cũ ſit bonæfidei,in qua venit non ſolũ illa de q̃b. ſpecialiter actũ eſt,ſed oĩa,q̃ æquũ eſt venire.l.ex empto.§. ſi. de act.
2 emp.& l.fin.de cõdi.ob tur.cau.& ibi eſt bonus tex. † Sed ad quid expedit cauere,cũ ẽt ſi nõ cauerit de euictione põt ɔueniri? Rñdeo p id qđ no.gl.§.ſt.j.l.ſi pupillus.in prin. q̃ incipit vr̃ ſupflua.nõ dico q̃ teneaſ dare fideiuſſores, ſed nudã cautionẽ promittere p ſtipl õnẽ,& facere inſtrm.& creditor habeat paratã ꝓbationẽ,nã ſpale eſt in q̃buſdam caſibus,vt denẽ fideiuſſores.vt no. in l.illud. de euict.non expedit ergo cõſeruare totã oblõnẽ & actionẽ, vt quis poterit ɔſequi cautionẽ qñ erat obligatio bonæfidei,ſicut qñ erat obligatio ſtricti iuris.facit qđ hr̃ in l.iij.§.Iulianus. de eo quod cert.loc.¶In glo.ibi.(Solu.hic non ſatisfecit.)dic clarius,q̃ hic deficiebat ius cautionis qñ ɔcernit totã rẽ traditam, ideo tota obligatio conſeruatur.ibi verò fuit tradita res deteriorata,& illa deterioratio ſola deficiebat.aliud aũt erat pfectẽ traditum,ideo tota obligatio prima eſt extincta.Et rõne deteriorationis daſ actio de dolo,q̃a obligatio erat ſtricti iuris,& aliqñ actio in factũ, vt l. exhibitionis.C.ad exhi.ſi aũt bonæfidei.daſ actio prima.qđ dic vt in l iij. §.ſi reddita.ſ.commo.& plenẽ p Cy.in d.l.exhibitionis. ¶Sed op. extra glo.q̃ cum iſte creditor recipiendo rem ſine cautione, p̃iudicauerit ſibi,videatur cautionem remiſiſſe poſt quam nõ petijt, p ea q̃ no.in l.in hac.de triti.& glo.parua breuiter ibi loquitur, qñ traditur res deteriorata creditori ſcienti,non ſic vr̃ remitti ius cautionis.vt eſt hic caſus.de hoc ẽt no. j.eo.l.qui ſibi.§.fin. & adde qđ hr̃ in l.Iulianus.§.j.de ver.ob.Non ſunt alia.

LEX XXVIII.

Debitoris. Soluentes falſo adminiſtratori liberantur,ſi pecunia conuertaſ in vtilitatem creditoris.h.d.facit l.non ſolũ.cum l.ſe.ſol.ma. ¶In ſi.tex.ibi.(peruenerit.)ergo ſi non pуenit ſecus. Sed contra,q̃a pp iuſtã ignorantiam,q̃a credebat illum verũ tutorẽ,videntur liberati,vt ſ.eo.l.fugitiuus.& in l.ſi q̃s ſeruo. & j. e. l.cum q̃s.§.j Sol.ibi,in eo,qui ſemel fuit verus adminiſtrator, licẽt poſtea fuerit reuocatus,vñ pp reliquas p̃cedentis mandati liberãtur,q̃ ſoluunt bona fide.hic in eo q̃ nunq̃ verum habuit mandatum.Sed adhuc contra,q̃ idem ſit in iſto,vt libereſ ope exceptionis,vt in l.cũ fundus.§. ſeruũ tuum.ſ.ſi cer.pet.Sol.verũ eſt in debitore certæ ſpeciei,q̃ ſicut liberaſ interitu rei debitæ interueniente dolo vel culpa,ita & tradõne rei facta bona fide.non ſic in debitore q̃titatis vel gñis,qui non liberaſ per caſum fortuitum, vel interitum rerum.vt in l.incendiũ C.ſi cer.pet.Et hæc ſolutio colligitur ex his,quæ habentur in tex.& glo.l. ſi quis vxori. §. apud Labeonem. j.de fur.vbi omnino vide.

LEX XXIX.

Cum Stichus. Obligatio ſpẽrum diuidiſ p quotas.Sed oblõ gñis vel q̃titatis diuidiſ numero.h.d.in effectu.& primo loquiſ de oblõne certarum ſpecierum vſque ibi. (nam ambigua.)ubi facit tranſitum ad oblõnem generis vel quantitatis.ſic ſupra.de ver.obl.l.in ſtipulationibus.§.operarum.

LEX XXX.

Si debitor. Creditori,qui pecuniam debitã oblatã ſine iuſta cã noluit accipere,denegaſ actio.h.d.Caſus talis eſt.debitor obtulit creditori quod debebat,ipſe recuſauit,quæriſ nunquid poterit poſtea agere?dicit Iuriſconſultus q̃ non. ¶Pro declaratione gl.op.q̃ licẽt debitor obtulit,& creditor recuſauit recipere ſine iuſta cã,q̃ poſſit adhuc debitor ɔueniri,& vltima mora nocet.vt j. eo.l.qui decẽ.& l.illud.de peri.& cõm.rei vẽd.pp hoc iſta l.intellr trib.mo.in gl.Primo q̃ obtulit,ſubaudi & ɔſignauit, & depoſuit, & tunc ſtatim eſt liberatus ipſo iure,nec põt amplius ɔueniri, etiã pecunia extãte.vt l.obſignatione.C.eo.Scđo,q̃ dũtaxat obtulit, q̃a tex.de ɔſignatione & depõne mẽtionẽ non facit,& tũc intellr q̃ obtulit.ſ.in iudicio.nã & tunc ſtatim liberaſ, ope tñ exceptionis ſm gl.p l.ſi rem,§.ſi.de pig.ac.Do.tñ hoc reprobat,q̃a licẽt liberetur pignus,vt poſſit agi pignoratitia,non tñ liberaſ debitor ab oblõne pſonali,p talẽ oblationẽ in iudicio factã,& tñ põt adhuc cõueniri.vt in l.acceptã.C.de vſur.dic ergo tũc quod in ſeq. Tertio mõ intelligiſ,q̃ obtulit extra iudiciũ,& cum dr̃, q̃ denegat actio, ſubaudi,pecunia poſtea perẽpta,quia debitor liberatur ope exceptionis,qñ erat debitor in gñe,vel quantitate, ſed ſi in ſpecie, tunc ipſo iure.Pecunia verò nõ pdita,nõ denegareſ actio, vt in ɔrijs.

LEX XXXI.

1 *Qui promiſit aliquid facere,et nõ poteſt facere per ſe,an poterit facere per alium.& nume.1.*

1 Inter artifices. †In obligatione facti cohęrẽtis perſonæ alius faciendo q̃ promiſſor,ẽt ſi ſit fideiuſſor,ſi nõ eſt eiuſdem induſtrię, non liberat debitorẽ.Idẽ in obligatione facti negatiui,in qua p ɔuentionem alterius ɔpromiſſoris non ɔmittiſ pęnalis ſtipulatio. h.d.& primo loquiſ in facto affirmatiuo vſque ibi.(quare.) ſecundo in negatiuo.caſus eſt iſte.Quidam promiſit mihi inſulam fabri
2 care,& dedit mihi fideiuſſores &c. ¶† In glo.ibi quæ incipit, (vr̃ autem)dic ſi quæritur an per alium poterit fieri,aut promiſſor nõ poterat facere qđ ꝓmiſerat,attenta condõne & qualitate ſuæ pſonæ,& non vr̃ ꝓmiſiſſe facere per ſe,ſed per aliũ, vt ſ. de ver. ob. l.continuus §.ſi ab eo.aut poterat facere, & tunc aut duo ſe obligarunt ad faciendũ vel tanq̃ duo rei,vel vnus tanq̃ principalis, alter tanq̃ fideiuſſor,& tunc vr̃ actum,q̃ quilibet eorum poſſit facere,& obligationẽ diſſoluere,ſi ſunt eiuſdẽ peritiæ. ut in l. nemo eſt qui neſciat.de duo.reis.ſi autem non ſunt,tunc ſecus. ita intelligitur iſta l.in quantum loquitur de fideiuſſore. ſi aũt vnus tñ ſe obligauit,tunc alius non obligaretur,ẽt ſi ſit eiuſdem peritię, non põt opus facere,nec liberare debitorẽ,vt in hac gl.& ita ẽt pt intelligi hæc l.in quantũ loquiſ de alio,q̃ de fideiuſſore.Non ſunt alia.

LEX XXXII.

Si ſeruus. Debitor ſoluẽs ei cui erat ablata poteſtas recipiendi,liberatur, ſi ignorabat cãm ablationis.Itẽ procuratori,qui exequiſ mandatum,poſtq̃ eſt reuocatũ,non imputaſ ſi reuocationem ignorabat.h.d.in effectu,& de primo dicto ponit duos caſus vſq; ibi.(ſicut)Caſus eſt iſte.¶In tex.ibi.(cũ ignoraret dñm mortuũ eſſe.)& ſic putabat durare mandatũ legale de recipiẽdo, vt j. eo.l.q̃ ſeruus.Idẽ ſi ſciebat mortuũ dñm,tñ ignorabat huic ſeruo relictã libertatẽ.nã adhuc legale mandatũ duraret ſi non eſſet relicta libertas,ſi aũt ſciebat relictã libertatẽ, tunc pp hæc duo puta, q̃a dñs eſt mortuus,& ſeruus mutauit ſtatum, finitũ eſt mandatum,iõ ſciens hoc,& ſoluens non liberatur, ſi tñ peculiũ non fuit huic ſeruo legatũ(nam nec hoc præſumitur, cum relinquitur libertas in vltima voluntate)ſed qñ manumittitur inter uiuos. peculium cenſetur donatum,niſi expreſſe ſit ademptum. vt l. j.cum ibi not.C.de pec.eius qui lib.meruit & iõ licẽt ſoluens ſciuerit ipſum manumiſſum,ſi tñ ignorauerit peculium ſibi ademptum, licẽt re uera ademptum fuerit,q̃a nõ habeat diuinare, adhuc ignorabat cãm donationis mandati, q̃a pp ſolam manumiſſionem non eſſet reuocatum,ſi peculiũ eſſet ſibi conceſſum. immo iſtud debitũ eſſet effectũ propriũ ipſius manumiſſi,& ſic poſſet recipere noĩe ſuo.ut ſ.e.l.ſi q̃s ſeruo.& p hoc declaraſ ſequens caſus.

LEX XXXIII.

Qui ſibi. ¶Si res ſoluta adiecto euincaſ, agiſ actione pſonali.h.d.Caſus eſt iſte. Tu ꝓmiſiſti mihi aut Titio dari,dediſti Titio iſtũ fundũ,cui fuit euictus,q̃ritur quo remedio mihi ɔſulatur? dicit Iuriſconſultus,q̃ prima actione.qđ ſi promiſiſti Stichũ, poſtea puenit ad libertatẽ &c.¶In tex.ibi,(Titio datus fuerit,) ſed ſi fuit datus fundus,& ſic dñium tranſlatũ,qũo potuit poſtea euinci? Sol. expone(datus).i.traditus.vel dic propriẽ,q̃ fuit euictus iure hypothecæ,& vtroq; caſu ſi ante euictionẽ ɔſtabat fundũ eſſe alienũ, vel alteri obligatum,potuiſſet agi ac ſi traditus nõ fuiſſet, ẽt anteq̃ euinceret,vt ſ.eo.l.ſi rem meã.ſed hic nõ cõſiſtit,niſi poſt euictionem.& p hoc q̃a non ſemper eſt certũ,q̃ ille qui tenetur dare cũ tradidit,teneſ ẽt de euictione cauere,& niſi caueat, non liberatur. vt ſ.eo.l.ẽt.ſiue re uera transferat dñium,q̃a põt euinci cautione hypothecę,& tũc præſtita cautione liberatur,nec põt conueniri,licẽt ſit certũ alteri fundum eſſe obligatum. ſiue non tranſtulit,& tunc non eſt ꝓpterea liberatus,quia cauit,immo põt adhuc conueniri ſi certũ eſt fundum eſſe alienum,q̃a non fecit, qđ debuit. tenetur enim ad duo.ſ.ad transferendũ dñium,& ad cauendũ, & in primo caſu fecit utrunque in ſecundo alterũ tñ.& per hoc declaratur illa l.ẽt.¶In tex.ibi,(habet actionem.)dic.ſ.primã, a quo non fuit liberatus,q̃a tenebatur dare,ſecus in uenditione q̃ teneſ tradere,q̃a ſi tradit & cauit,liberatus eſt,ut no.in authen. ſacra puberũ. C.ſi aduer.vendi.& ſi poſtea euincatur,reſuſcitatur actio. vel dic, q̃ datur actio noua,prima extincta. vt no.in l.cum plures. in vltima glo.in fi.ſ.de euict.& per Bart.in l.ſi domus.§.de eui ctione.in fi.de leg.j.& l.Ariſto.in fi.de dona.Sufficit.¶In gl.fi.ibi.(nã ſecus ɔtingeret ſi certus homo promiſſus eſſet.)q̃a videreſ promiſſus talis qualis erat,ideo ſi poſtea euinceret ſe in libertatẽ,nõ teneteſ debitor,qñ eſt cã de pterito,vt dixi in l.ſi rem meam.ſ.eo.vel dic q̃ ꝓmiſerat in ſpecie,ſicut in caſu præcedenti no.in prima gl. & q̃ ſciebat illum eſſe ſtatuliberum,vnde tenetur,ſicut qñ ſi in gñe, vt dixi in d.l.ſi rem.q̃a donatio incepit a præcedenti promiſſione.

1 *Qui tenetur in ſpecie,ſiue ſimpliciter,ſiue alternatiuẽ, non liberatur ſoluẽdo uel offerendo rem a ſe deterioratam.*
2 *Creditor recipiẽdo rem determinatã, an uideatur deteriorationẽ remiſiſſe.*
3 *Scholaris qui cõduxit roncinũ ad uecturam,ſi poſtea reducat ipſum deterioratum,& locator non uult ipſum recipere ſine pretio deteriorationis,*

nis, & ſcholaris in præſentia teſtium ligat equum ad domum locatoris, & receſſit, deinde aliquis tertius equum ſurripuit, an ſcholaris teneatur.

1 §. Qui Stichum. ¶ † Qui tenetur in ſpecie, ſiue ſimpliciter, ſiue alternatiuè, non libe-
ratur ſoluendo, uel offerēdo rem a ſe deterioratam. ſi verò in ge-
nere, tunc idem, ſiue a ſe, ſiue ab alio, ſiue ſui culpa fuerit deterio-
rata. h. d. Et primo qñ in ſpecie, vſque ibi. Item qui hominem. Secū
do qñ in genere. In primo enim caſu ſi fuiſſet deteriorata per aliū
ſine ſui culpa, uel mora, non teneretur, quia ſi eſſet perempta per
aliū liberaret, ut l. ſi ex legati cā. de ver. ob. & l. ſi ſeruum. ſed in ſecū
do caſu non liberaret per interitum, cum poſſet dare aliam rem
eodem modo, nec ꝑ deteriorationem ſubleuatur, cū poterit dare
rem non deterioratam. Veniamus ad caſum, & ille ver. (ſed & ſi
ab alio.) debet referri ad ſm caſum qñ in genere tenebatur. ¶ In
tex. ibi. (non magis eum dando liberatur.) dic gl. op. ꝙ immo libe-
ratur ab obligatione, qua tenebatur dare, cum det, licèt rem dete-
rioratam, ſed ɔ cum ꝑꝑ deteriorationē detur actio de dolo qñ
dolo deteriorauit, vel in factum qñ culpa. ut l. eleganter. §. non ſo-
lum. de dolo. & l. exhibitionis. C. ad exhib. ¶ Gloſſ. ſoluit quatuor
modis. tene ſecundam ſolu. in ver. (vel aliter.) ꝙ cōtrarium loqui-
tur qñ tradidit, & ſic dominium tranſtulit. Iſte autem text. debet
2 intelligi, qñ nondum tradidit, ſed obtulit. ¶ † Sed contra vtrūque
membrum opp. ꝙ non procedat, quia ſi tradidit creditor recipiē
do, vr̃ deteriorationem remiſiſſe, ſic nec actionem de dolo debet
hr̃e, quaſi ſuper hoc tranſigeret, vt in l. ij. in princ. ſ. ſi quis cau. Sol.
verum eſt ſi ſcienter recepiſſet, ſed ll. alle. in contrarium debent in-
telligi qñ ignoranter, & hoc voluit gl. in l. in hac. de trit. ſed primū
dictū qñ ſcienter debet limitari tribus mo. primo ſm Iac. de Are.
quod etiam Bar. tenet, licèt ipſum non alleget, niſi debitor in per-
niciem creditoris deterioraſſet, quia tunc etiam ſcienter recipiēdo
ſibi non præiudicaret, & ita pōt intelligi. Qñ autem in perniciem,
tunc habet locum diſtinctio quam ſ. dixi. Secundo modo limita-
tur, quia procedit qñ intereſſe veniret officio iudicis mercenario,
vt in caſu l. centum Capuæ. & l. fi. ſ. de eo quod cer. loco. ſi autem
iure actionis, tunc etiam ſcienter recipiendo non vr̃ remittere, cū
poterit actio ad deteriorationem per ſe ſtare, ut in caſu l. iij. §. ſi red
dita. ſ. comm. & ſm hoc qñ pro determinatione daretur actio de
dolo, vel in factum, non videtur procedere illa diſtinctio, ſed ſolū
qñ officio iudicis. Tertius caſus eſt, qñ recipiens ſcienter proteſta
retur, ꝙ recipiebat ſaluo iure petendi deteriorationem, nam tunc
etiam ſi intereſſe venit officio iudicis, remanet ius ſaluum, quia ꝑ
hanc proteſtationem conſeruat̃ actio prima, ſine qua iudicis offi-
cium non poterat implorari. & iſtam limitationem ponit Bar. no.
in d. l. fi. Eſt & quartus caſus, qñ ſolutio uel traditio non eſſet facta
ipſi principali creditori, ſed adiecto, qui non potuit creditori præ-
iudicare, nam & tunc conſeruatur actio prima ꝑꝑ intereſſe. vt in
l. iij. §. Iulianus. eo. tit. de eo qđ cer. loco. & ibi uide Bar. oīno in d. l.
fin. ¶ Contra ſecūdum membrum op. quia nullum hēt dubium,
ꝙ per ſolam oblationem non liberatur debitor. vt ĩ. eo. l. qui de-
cem. & dixi ſ. eo. l. ſi debitor. & ſic iſte tex. eſſet de indubitabili dum
dicit (non liberabitur.) Sol. intellige qñ vltra oblationem interue
nit aliquid aliud, ꝑꝑ quod liberatur, ſi res non fuiſſet deteriorata,
ut, quia conſignauit, & depoſuit, uel quia res poſtea fuit perēpta.
nam etiam in dictis caſibus nunc non liberatur, quia creditor ha-
buit iuſtam cauſam non recipiendi. ſm gl. per quā limitatur l. ob-
3 ſignatione. C. eo. & l. qui decem. ĩ. eo. ti. † & per hoc determinatur
quæſtio de ſcholari, qui conduxit roncinum ad vecturam, po-
ſtea reducit ipſum deterioratum, locator non vult ipſum recipe-
re ſine pretio deteriorationis, ſcholaris in præſentia teſtium ligat
equum ad domum locatoris, & receſſit, & quidam tertius ſurri-
puit ipſum, ſcholaris dicit ſe non teneri, vr̃ dicendum pro locato-
re per iſtam gl. quia iuſtam habuit cauſam non recipiendi ſine pre
tio deteriorationis, aliàs ſecus eſſet. & hanc partem tenet hic Bart.
ſed Ang. vr̃ ſentire ɔriū eo caſu quo deterioratio poteſt peti iure
actionis, ut in caſu prædicto, qui eſt contractus bonæfidei, ĩ quo
ueniunt omnia, quæ eſt ęquum venire, & no. in d. §. ſi reddita. nam
hic ſunt duo debita. vnum de reſtituendo rem, aliud de ſoluendo
pretium deteriorationis, & conſtat quòd debitor poteſt offerre
unum debitum ſine alio, & tenetur creditor recipere, aliàs ſibi im
putet, ut l. fin. ſ. qui. mo. pig. vel hypo. ſol. & no. in l. quidam refere-
bant. ſ. ſi cert. pet. & hoc dictum multum placet, de alijs ſolutioni-
bus glo. non eſt curandum. Non ſunt alia.

LEX XXXIIII.

Qui hominem. Si ſolutū adiecto ex poſt facto apparet indebitū, repetit̃ a creditore. h. d. ¶ In tex. ibi, (nō Titio, ſed tibi.) ideſt a te. & rō eſt, qa Titius vr̃ recepiſſe noīe tuo, & cōſtat, ꝙ indebitū ꝓcuratori habēti ſpāle mandatū, repetit̃ a dño, non a ꝓcuratore. ut l. ſi ꝓcurator. de ɔdi. indeb. ad fi. & ſic vr̃ hic caſus ſm Ange. ꝙ adiectus ęquiparet̃ ꝓcuratori habenti ſpeciale mandatū licèt ɔrium faciat tex. in l. ſi vero procuratori. ver. interdum. ſ. eo. ubi vr̃ dici, ꝙ non ſit procurator, ſed dic, ut ibi dixi, quia aliquo reſpectu poteſt dici procurator, aliquo non.

1 *In obligatione generis ſolutione partium in diuerſis rebus non contingit liberatio, etiam ſi fiat diuerſis perſonis, uel a diuerſis.*
2 *Licet vnus ex duobus reis credendi litem conteſtando totum debitum ſibi præoccupet, ita vt ſi poſtea ſolueretur alteri, indebite ſolueretur, non ſic præoccupat per partis receptionem.*
3 *Creditor ſicut poteſt quēlibet ex duobus reis conuenire pro parte, ita & debitor poteſt cuilibet ex duobus reis credendi ſoluere partem debiti.*
4 *Si ſoluit totum vni, an ille teneatur communicare cum altero.*

1 §. Si duo rei. ¶ † In obligatione gñis ſolutione partium in diuerſis rebus non contingit liberatio,
2 ēt ſi fiat diuerſis ꝑſonis, uel a diuerſis. h. d. Caſus eſt iſte. ¶ † In text.
ibi, (ſed ſi eiuſdem.) dic iſtum ver. ſingulariter. no. Barto. in materia
duorū reorū, ꝙ licèt unus ex duo. reis credendi litem cōteſtando
totū debitum ſibi p̄occupet, vt ſ. de duob. reis. l. ij. & ideo ſi poſtea
ſolueretur alteri, indebite ſolueretur, ut in l. ex duob. la prima. eo.
tit. non ſic præoccupat per partis receptionē, quia ſi debitor partē
debiti ſoluat, pōt alterā partē ſoluere alteri. & hic eſt caſus, & libe-
ratur ab utroq;, ſed ſi videretur præoccupaſſe primus, non poſſet
3 ſolui alteri altera pars. qđ ꝑpetuò tene menti. † No. ēt ꝙ pōt credi-
tor quemlibet cōuenire ex duob. reis debendi pro parte, vt l. iij. §.
fin. de duo. reis. ita & debitor poteſt cuilibet ex duo. reis credendi
4 ſoluere partem debiti. † Quid autem ſi ſoluit totum vni, an ille te-
neatur cōicare cum altero? gl. hic ſuper ver. (cōis,) quæ ſemper al
lega. tenet ꝙ ſic, qñ erant ſocii, ſubaudi eiuſdem obligationis, uel
oīum bonorum. & idem ſi non erant ſocij, ſed erant creditores
ex cā oneroſa, quia pecunia mutuata erat utriuſque, nam eatenus
tenetur cōicare, quatenus ab illo ꝓceſſit, & in his duob. caſib. po-
teſt intelligi hæc glo. & alia quæ eſt in l. frater. de condi. indeb. poſt
prin. glo. mag. Si verò ex cauſa mere lucratiua, & erant ſocij, tunc
ſecus, & hæc eſt cōis opi. Do. per l. in l. Falc. hoc eſſe ſeruādum. ad
l. Fal. & glo. quæ in hoc vltimo ſenſit contrarium in l. ſi Titio. de le
gat. ij. cōiter reprobatur. & de hoc no. in l. j. C. de duob. reis.

§. Stipulatus. Solutio facta adiecto de eo qđ eſt in ſolutione, liberat ſoluentē a principali creditore, ēt de eo qđ eſt in oblone. h. d. præmitte, ꝙ ſi ſtipulor a te decē mihi, aut hoīem Titio dari, ꝙ non eſt ſtipulatio alternatiua, quā tū ad hoc ut decem, & homo ſint in oblone, qa illud qñ vtraque pars alternatiuè cōciperet̃ in ꝑſonā ſtipulatoris, ſed hic prima in ꝑſonam eius, & ſecunda in ꝑſonā adiecti. ideo decē tm̃ ſunt in obligatione, homo uerò in ſolutione, tñ hic dr̃, ꝙ ſi homo ſoluat̃ adiecto liberaris a me in decē, quia ſoluis de voluntate mea. & aliud pro alio, creditore volente ſolui pōt, ēt alteri q̃ creditori, ut in l. ſolutam. ĩ. eo. & gl. dicit, ꝙ liberaris ope exceptionis, nō ipſo iure, & bene dicit per l. quam allegat. Sed ɔ, ꝙ immo ipſo iure, quia ſi uolente creditore ſoluatur aliud pro alio, vel etiā ſoluatur alteri, q̃ creditori, contingit liberatio ipſo iure, ut in ll. ſ. alleg. Sol. uerū eſt, qñ ſoluiſti aliud pro alio ipſi creditori, vel ſi ſoluiſti alteri, non ſoluiſti aliud pro alio, ſed illud quod debebatur, hic vero ſoluiſti alteri, & non id quod debebatur, ſed aliud. Sed ɔ, quia illud aliud erat in ſolutione, & paria ſunt ſoluere id quod erat in obligatione, uel illud qđ erat in ſolutione. ut l. ſi quis ſtipulatus fuerit decem in mille. ĩ. eo. Sol. uerū eſt, ſi ſoluat ipſi creditori, ſecus ſi adiecto, vt hic. Sed quare hoc, cum adiectus recipiat de voluntate creditoris? Rñdeo uoluntas fuit a principio, ſed ex poſtfacto ſubeſt neceſſitas, quia debitor poteſt ſibi ſoluere inuito creditore, ut l. aliud. ĩ. eo. Sed ſi poneremus, ꝙ creditor conſentiret tꝑe ſolutionis, quòd ſolueret adiecto, non uideo quare non deberet contingere liberatio ipſo iure. Recollige ergo, ꝙ ſi ſoluis mihi creditori aliud pro alio liberaris ipſo iure. Idem ſi ſoluis alteri quàm mihi me uolēte id quod debes, non autem aliud. Idem ſi ſoluis aliud me tunc uolente cū ſoluis, ſi autem ſoluis alteri, & non id quod debes, ſed aliud me ſemel uolente tempore contractus, poſtea autem me recuſante, uel ignorante liberaris ope exceptionis, ut in hac glo.

1 *Generali procuratori conſtituto ad negotia poteſt ſolui, etiam poſtquam fuerit reuocatus, ſi ſoluens reuocationem ignorabat.*
2 *Qualiter fiat reuocatio mandati generalis.*

1 §. Si Titium omnibus. † Generali ꝓcuratori ɔſtituto ad negotia pōt ſolui, ēt poſtq̃ fuerit reuocatus, ſi ſoluēs reuocationē ignorabat. h. d. ¶ In tex. ibi. (ignorantibus debitoribus.) q̃ tū ꝑ prius habuerant notitiā de mādato ɔſtius Titij, & ſic habuerūt iuſtā cām ſibi ſoluendi, cū ēt eis videatur fuiſſe factū mandatū de ſoluendo, vñ debuit creditor eis notificare reuocationē mandati factā Titio, ſed ſi iſti debitores non habuiſſent notitiam de mādato Titij, & poſt reuocationē mandati, quam ēt ignorabant, ſoluerunt, puta rem ſecus dicendum, qa nullam iuſtam cauſam habebant credendi ſe poſſe illi ſoluere, ut ĩ. prox. §. & cū reuera ſoluere nō poſ-
ſent

ſent ꝑꝑ reuocationē,imputetur eis. & pro hoc eſt vna gl.in tit.de 2 ꝓcur.lib.vj.c.ij.in ver.reuocari. † Sed qualiter fiet iſta reuocatio? Rn̄deo non expedit inculcare auribus q̄buſcūq; ſpāliter,ſed ſufficit mittere proclama,ꝙ nullus ſoluat tali,q̄a reuocatus eſt,vel ſolum notificare,ꝙ eſt reuocatus,& de hoc eſt tex.ſ.de inſtito.l.ſed & ſi pupillus.§.j.& §.proſcriptum.& ita faciunt mercatores quando diſſoluunt ſocietatem, ne ex contractu ſocij poſtea teneātur.

§.Si nullo mandato.

Soluens falſo procuratori, qui nunquam habuit mandatum,non liberatur ēt ſi ſoluat bonafide, credens ipſum habere mandatum.Idē ſi habuit mandatū,& fuit reuocatū,&ſoluēs hoc ſciebat,vel ſcire poterat.h.d.ſcd̄a pars ibi, {& cum fugitiuus.} nam ibi ſemel habuit mandatum a lege,quia erat debitor ex contractu celebrato ſecum,& fuit finitum ꝑꝑ fugam.Caſus.¶Opp.ſ. proxi.§.Sol.ibi ſemel habuit mandatum,& poſtea fuit reuocatū, ideo prodeſt ſoluenti bona fides, qn̄ huic bonæfidei cauſam dedit ipſe creditor,qui mandauit,& ſic poteſt ſibi imputari quare reuocauit,vel ſaltem reuocationem non notificauit, hic nunquam habuit mandatum, & ſic bonafides ſoluentis, non debet nocere creditori, qui cauſam ei non dedit.Item contra.ſ.eod.l.debitores. Sol.intellige ſecundum illam, niſi pecunia poſtea fuit conuerſa in vtilitatem domini, vel niſi dominus poſtea ratum habuerit.ut j. proxi.¶Tertio opp.ꝙ liberetur ope exceptionis,vt l.cum fundus §.ſeruum.cum ibi no.in vlti.glo.ſ.ſi cer. pet.Sol.ibi,in debitore certæ ſpeciei hic in debitore quantitatis. rōnem dixi in d.l.debitores. ꝑ l.ſi quis vxori.§.apud Labeonem. j.de fur. ſi ergo falſus procurator producit inſtr̄m falſum,cui debitor veriſimiliter credere poterat,& iuſtiſſimam cauſam habuit non credendi, non propterea liberatur ab obligatione generis,uel quantitatis, ſed ſpeciei ſic ope exceptionis,non ipſo iure. Tene menti. ¶Sed ꝯ opp.quarto loco de l. ſi vrbana. ſ. de cond.indeb. Sol.intellige qn̄ quis erat debitor meus ex ꝯc̄tu celebrato mecum, ſi autem cum falſo procuratore,ēt qui nunq̄ habuit mandatum, ſi ſoluit bonafide, liberatur, ut ibi.ſecus ſi malafide,ſciens ipſum non eſſe ꝓcuratorem,ut in ſecūdo caſu huius l.& no.per Bar. j.eo.l.filiæ. quod autem dico liberari qn̄ bonafide,intellige ope exceptionis,ut not.ſ. eo.l.fugitiuus.in gl.quæ incipit.immo.in uer. alij dicunt. non ipſo iure, ut in ſecundo caſu huius §. ſecundum alium intellectum, ꝙ loquatur in eo, a qui ſoluit bonæfide, ignorans iſtum eſſe fugitiuum.[a]

ADDITIO.

a ¶Ignorans iſtum eſſe fugitiuum. Adde quis dicatur fugitiuus. ff. de ædil. edict.& in l.j.§.ſeruum.ff.de acquir.poſ.

§.Si gener.

Reſtituens dotem ꝓfectitiā patri ſine voluntate filiæ,non liberatur a filia,iō pōt repetere. h.d.venio ad caſum.¶In tex.ibi. (ignorante filia.) ſubaudi,& cām a ꝯdicendi habēte,q̄a pr̄ erat turpis ꝑſona,[a] & ſic abſentia, & ignorantia filiæ una cum iuſta cā habentur ꝑ ꝯdōnem,& ſic non poterit ſoluere in p̄iudicium filiæ, quominus ea effecta ſui iuris poſſit repetere ab ipſo ſoluente,ideo repetit a patre,ne bis habeat ſoluere.Si autē non haberet cām ꝯdicendi,vel poſito ꝙ haberet, & fuiſſet pn̄s,& tacens,haberetur ꝓ conſentiente, & liberaretur ſoluēs, ut ſ.ſol.mat.l.dotem.quinimo qn̄ non hēt cām ꝯdicendi, ēt ſi expſſe ꝯdicat,non attendit̄ eius ꝯdictio.ut l.ſi cū dotem.§.eo autē tp̄e. eo. tit. & hoc quantum ad ſol'onem fiendam patri, quantū uero ad repellendum ipſam ab agēdo,ſufficit filiam ignorare,licèt cām ꝯdicendi non habeat,vt pater nō admittatur, niſi caueat ipſam ratā habituram,ut l.ij.§.voluntate.eo.ti.¶In tex.ibi, {qui abſentis ꝓcuratori.}ſ.funditus falſo,qui nunq̄ habuit mādatum, vt ſ.prox.§. ¶In tex.ibi.{ & quia.}dic,poſſet q̄s dicere,immo vr̄ ꝙ liberet̄, qn̄ pr̄ in actione de dote profectitia habet exercitium ſolus ſine filia. ſed uerum eſt ad agendū,tn̄ actio non eſt ꝓpria ipſius patris duntaxat,ſed eſt cōis cū filia,vnde non pōt recipere in præiudicium filiæ qn̄ habet cām ꝯdicendi.Sufficit de eo quod hic dicit gl. vide plenius in l.non ſolum.ſolu.mat. nam rō quæ ponitur hic in fi. literæ, videtur potius facere ꝯ deciſionem Iuriſconſulti, quia ſi filia & pater ſunt ſocij in actione de dote,vr̄ ꝙ ſolutio facta patri liberet ſoluentem ab vtroque, ſicut in duobus reis credendi ſocijs. ut l.iij.§. fin.de duo.reis. Sol. non eſt talis ſocietas qualis inter eos.ibi,enim ſunt duæ obligationes,& actiones,& quilibet eorum habet actionem inſolidū,& etiā exercitiū.hic autē eſt vna tantum,in qua ideo dn̄r ſocij, qn̄ habent beneficium conſolidationis, de quo in gl.& pater ſolus habet exercitium, filia non contradicente, vel cauſam contradicendi non habente. Cætera dic,ut in d.l.non ſolum.

ADDITIO.

a ¶Turpis perſona.Quæ dicatur perſona viliſſima vide in l.humilem. & ibi Docto.C.de inceſt.nupt.

§.Si debitorem meum,

Soluens alteri de mandato creditoris liberatur, licèt ille non recipiat eo animo quo creditor ſibi ſolui mandauit.h.d.uenio ad caſum.¶In tex.ibi,{liberabitur,} ſubaudi,licèt dn̄ium pecuniæ nec in Titium ſit translatum,quia non recepit eo aīo,ſed vt ad creditorem portaret,nec ī creditorem,quia non fuit eius intentio,ꝙ acquireret̄ ſibi,ſed Titio.& cū ī trāſlatione dn̄ij neceſſarius ſit conſenſus recipientis,ut l.ſi ego.ſ.ſi cert.pet. neutri iſtorū acq̄rit̄,q̄a neuter cōſenſit, ſed remanet adhuc penes ſoluentē,ſ'm rei ueritatē.ut no.in l.ſi ego.ſ.de neg.geſt.quia natura dn̄ij eſt,ꝙ non abdicatur ab eo cuius eſt, niſi abdicet̄ alteri, ut in l. nec vtilē.qu.ex cau ma.licèt ſecus ſit in poſſeſſione,vt l.qd̄ meo.§. ſi furioſo.de acq.poſ.alleg.in gl.quæ tn̄ determinat ꝯ̄rium in dn̄io, & male,qui ſ'm eā dn̄ium volabat per aera, ex quo receſſit a ſoluēte,& in nullum eſt translatum, qd̄ eſt falſum. videbat̄ enim,ꝙ ſoluens nō eſt liberatus,poſtq̄ ab eo nō receſſit dn̄ium.ut l.qd̄ ſi forte.§.fi.ſ.eo.& poſtq̄ in creditorē, uel in alium non eſt translatum. ut ſ.eo.l fugitiuus.uerſi.ſed & ſi alij. ſed certè hoc faciunt,ut nō liberetur ipſo iure,ſed ope exceptionis ex ęquitate poſtq̄ paruit creditori.vnde ſi creditor ageret,nō poſſet ille uti exceptione,niſi creditori cedat rei uendicationē, quam habet ꝯ Titiū,ſ'm Iac.de Are. Argu.in l.ſi uendidero.§.ſi Titius.de fur.ſed ſi nummi ꝑ Titiū ſoluātur creditori, ex tūc efficiunt̄ eius, & ꝯtingit liberatio ipſo iure. Idē vr̄ ſi eſſent ꝯſumpti ꝑ Titiū.ſed an poterit ipſe creditor a Titio repetere,vel rei uendicatione, ut in caſu p̄cedenti, vel ꝯdōne ſine cā qn̄ ꝯſumpſit?vr̄ ꝙ ſic,poſtq̄ donatio nō eſt ꝑfecta non cōcurrente aīo illius,qd̄ puto verū,niſi mutet propoſitū,& uelit retinere ꝑꝑ aīum creditoris,qui uoluit ab illo non repetere, ut eſt caſus in l.ſi ego.ſ.ſi cer.pet.& l.qui mihi donatum.ſ.de donatio.Nec ob. huic tex.l.ꝙ ſi forte.§.fi.nam etiā ibi licèt pupillus ſoluens non ſit liberatus ipſo iure, quia non tranſtulit dn̄ium, ſi tn̄ creditor ageret obſtaret ſibi exceptio, cū habeat pecuniam penes ſe,ſicut & hic. Non obſt.l.fugitiuus.uerſi.ſed & ſi alij.q̄a ibi creditor nō conſenſit,ꝙ alteri q̄ ſeruo ſolueret̄, vn̄ ēt ope exceptionis non liberatur: hic autē ꝯ̄ſenſit,& iſta ſunt ſubtilia.¶In gl.in fi.ibi.{ut diximus ſ.de neg.geſt.l.ſi ego.} dic immo ibi no.ꝯ̄rium, ꝙ non recedit a ſoluente quouſque in alium transferatur.& illa uera.Non ſunt alia.

§.Quidam filium.

Si debitor ſuccedat creditori,liberātur fideiuſſores, licèt hr̄ditas momento penes eum nō remaneat,ſed acq̄rat̄ patri,in cuius eſt poteſtate.h.d.in effectu ſ'm verū intellectum, qui tāgitur in gl.in uer.uel aliter.uenio ad caſum.¶Pro declaratione gl.op.ꝙ iſti fideiuſſores non ſunt liberati, q̄a non eſt uerū dicere hoc caſu, ꝙ debitor ſucceſſit creditori,nā debitor eſt ipſe filius, & ipſe poterat ꝯueniri ēt hoc iure & condēnari,ut l.ſi condēnatus.de noxa.pater autē nō erat debitor,ſi filius ſine eius iuſſu ꝯxit, & pecunia in rem patris nō eſt ꝯuerſa,nec hēt peculiū.q̄b. caſib. pōt ēt loqui iſte tex. ſed iſta hæreditas non eſt apud filiū,ſed apud pr̄em, ergo vr̄ ſuccedere.nō ipſe filius.ꝑꝑ hoc q̄dā fatent̄ ꝯ̄rium de plano,ꝙ non liberant̄,& pn̄t ꝯueniri a patre.& qd̄ hic dr̄ in ver. (dici)non dr̄ vt velit determinare q̄ōnē,ſed vult dicere,ꝙ tunc liberent̄ fideiuſſores qn̄ debitor ſucceſſiſſet creditori,ꝯ rōnem quam hic ponit.ſed hic nō ſic,per id qd̄.ſ.dixi.ergo non liberantur. Certe non eſt credēdum, ꝙ Iuriſconſulus noluerit ad q. rn̄dere, ideo dic melius,ꝙ liberant̄. Nec obſt. ꝯ̄rium q̄a cū filius adit iuſſu patris, ſucceſſio principiat̄ in eius perſona, licèt poſtea ſtatim facit tranſitum in patrem, ſed adhuc remanent reliquæ in ꝑſonā filij.hinc eſt,ꝙ pater tenetur legatarijs, & fideicommiſſarijs ex perſona filij. l.cum filio.de lega.j. hæc ergo erat cauſa dubitationis, quæ tollitur per hunc.§. vt confundatur obligatio principalis, & fideiuſſoria,perinde ac ſi hr̄ditas penes ipſum remanſiſſet,poſtq̄ eſt apud patrem eius noīe, & hoc vult gl.in effectu,licèt non ita clare in ver. (uel aliter.) Alij verò timore huius ꝯ̄rij dicunt,ꝙ pr̄ erat debitor, q̄a filius eius iuſſu ꝯxerat.uel in rem eius erat conuerſa pecunia, vel haberet peculium. ſed hoc non placet,quia iſti innuunt,ꝙ ſi pater non teneretur quoquo modo,nō haberet locū qd̄ hic dr̄. qd̄ eſt falſum,per ea quæ. ſ.dixi.Præterea poſito,ꝙ pater teneatur, tenet̄ acceſſorie, & filius principaliter,vnde poſito,ꝙ pater eſſet inſtitutus, & adiret, nō extingueretur obligatio principalis ipſius filij, nec fideiuſſorum datorum ab eo,vt l.hæres a debitore ſ.de fideiuſſ.§ ꝙ ſtipulator.

1 *Soluentes falſo hæredi liberantur,ſi pecunia peruenit ad uerum hæredem.*
2 *Vnus & idem actus non debet parere contrarios effectus.*

1 §.Si prędo.

¶† Soluentes falſo hr̄di liberant̄,ſi pecunia peruenit ad verū hæredē hoc primo. Item in obligatione generis, vel alternatiua non pōt fieri ſolutio in diuerſis rebus,ēt a diuerſis debitoribus ad idem obligatis.hoc ſecūdo.Et ſolutio quæ parit repetitionem, non parit liberationem ſoluentis,vel alterius.hoc tertio & vltimo vſque in fi. l.caſus eſt iſte. Cum primo dicto concordat l.debitores.ſ.eo. Cum ſecundo cōcor.prin.§.huius. Tertium dictum intellige qn̄ debitor tutus exceptione perpetua ſoluit per errorem talem, qui īducat repetitionē. puta facti,uel iuris,ſi erat fauorabilis, vel facti tātum ſi erat odioſa, iuxta ea,quæ habentur in l.qui exceptionem.ſ. de ꝯdi. inde. Et eſt quæſtio an liberetur ipſo iure per talem ſolutionem, nam adhuc 2 mero iure eſt obligatus,licèt habeat exceptionem. † & ſemper allegatur iſte §.j. ꝙ unus & idem actus non debet parere cōtrarios effectus,concor.de condi.& demon.l.cum tale,§.fi.

LEX

LEX XXXV.

QVod ſeruus. ¶ Debitor meus ex contractu celebrato cum ſeruo meo, ſol-
uendo liberaretur a me, etiã ſi erat alienatus, uel manu-
numiſſus,dũmodo hoc ignoret,vel ſaltẽ peculij adẽptionem.h.d.
¶In tex ibi,(niſi aliqua cã.)puta notitia alienationis. ut ſ. de ꝯhen.
emp. l.quoties. uel notitia ademptionis peculij,qñ erat manumiſ-
ſus inter viuos,poſito etiam,ꝙ ſciret manumiſſionem, vt ſ.eo.l.ſi
quis ſeruo.Si autem in vltima voluntate, tunc ſufficit notitia mor
tis dñi, & relictæ libertatis ad hoc,vt ſoluere non poſſit, nec de-
beat,quia cenſetur peculium ademptum,ut ſ.eo.l.ſi ſeruus. & qđ
ibi no. in glo.j.Sola autem ſcientia mortis domini non ſufficeret,
quia mandatum quod habet ſeruus ad recipiendum ex ſuo ꝯctu
non finitur ſola morte domini,ſed glo.j.hic innuit ꝯrium.ſed me-
lius ſentit in d.l.ſi ſeruus. in gl.j.licèt mandatum qđ haberet a dño
ad recipiendum ex ꝯctu celebrato cum dño,finiretur morte dñi,
ſicut & mandatum cuiuslibet liberi hoĩs. & hæc eſt ueritas.

LEX XXXVI.

1 *Sentẽtia abſolutoria præiudicat actori in eo, quod ex poſt facto apparebit ipſum petere potuiſſe, alteri vero non præiudicat.*
2 *Si pater meus deceſſit ab inteſtato me relicto, & etiã vxore prægnante, lex facit me hæredem etiam ignorantẽ in ea portione, quæ apparebit ex poſt facto ad me pertinere, ſecundũ numerum liberorũ, qui sũt in vtero.*
In vtero quot poſſint eſſe liberi.

1 SI pater. ¶†Sententia abſolutoria p̃iudicat acto-
ri in eo, qđ ex poſtfacto apparebit ipſũ
petere potuiſſe, alteri verò non p̃iudicat.h. d. in effe-
2 ctu,& eſt difficilis l.†Præmitte, ꝙ ſi pater meus deceſ-
ſit abinteſtato me relicto,& ẽt uxore prægnante, lex facit me hæ-
redẽ, ẽt ignorantẽ in ea portione, quã ex poſtfacto apparebit ad
me ꝑtinere ſm numerum liberorum,qui ſunt in vtero,vnde ſi eſt
unus tm̃,efficior hæres ſuus, & neceſſarius in dimidia, ſi ſunt duo
in tertia,ſi ſunt tres in quarta,& ſic poſſunt eſſe quinq; ſm naturã,
ut dicunt Philoſophi, de quibus hic, & tunc eſſem hr̃s in ſexta,tñ
anteq̃ hoc appareat quot ſint,licèt ſit certum in rerum natura,&
ꝑ ꝯñs penes l.quæ eſt certa de oĩ eo, qđ eſt certum in rerum natu
ra,& quantum ad effectus legales,qui ſunt vt efficiatur hæres ipſo
iure ſine meo facto, vel voluntate, quia tñ non eſt certum penes
iudicem,non admittitur ad petendum hæreditatem, uel debitum
hr̃ditarium,niſi ꝓ quarta parte,q̃a l.in dubio interpretatur in me-
diam uiam,ut tres ſint in vtero,vt ſ.ſi pars hæred.pe.l.antiqui.iun-
cta l.illud.& l.cum quidam.ꝯrium hr̃dẽ.ſ.de acq.hęr.Sed pone ꝙ
petij totum debitũ tanq̃ tota hr̃ditas ad me ꝑtineat,& tanq̃ ſi nul-
lus eſſet in utero,& de facto fui admiſſus,nec fui repulſus, cum po
tuiſſem repelli vltra quartam,& lata eſſet ſnĩa abſolutoria ꝯ me,q̃-
ritur an p̃iudicet in toto debito,& q̃dã diſtinxerunt,aut aliquis na
ſcitur,& nõ p̃iudicat in aliquo,aut nullus naſcitur,& tunc præiudi
cat in totũ.Iuriſconſultus Iulianus reprehẽdit primũ membrũ, &
dicit,ꝙ ſi aliquis naſcit̃,uerius ẽ dicere,ꝙ p̃iudicat in illa parte, quã
apparet me petere potuiſſe,vt ſi naſcant̃ tres, p̃iudicet in quarta, ſi
quinq; in ſexta,ergo ſi unus p̃iudicat in dimidia, in altera verò nul
lũ facit p̃iudicium,cũ pertineat ad poſthumũ,cui ſnĩa non dẽt præ
iudicare,tanq̃ inter alios lata,hic eſt caſus clarus,licèt Ang.ſe inuo-
luat,& reputet ualde difficilem caſum. Sed certe ſm gl. nec diſtin-
ctio Iul.nec iſtud qđ dicit Iulianus eſt uerũ, quia nõ debuit admit-
ti,nec petere potuit,niſi quartam partem in dubio. ut ſ.dixi ergo ĩ
illa ſola præiudicat,poſito, ꝙ unus tm̃ naſcatur, & eſſet iſte hæres
in dimidia, & vr̃ de hoc caſus exp̃ſſus ſm alios Iuriſcõſultos.in l.
ſed & ſi reſtituatur.§.fin.ſ.de iudi.& ſic iſta l.ſeruit nobis de vento.
& eodem mõ ſi nullus naſcatur,licèt agens eſſet hr̃s inſolidũ,non
p̃iudicabit ſibi,niſi in quarta parte,licèt glo.hic ſuꝑ uer.(quia illam
recte.)videatur dicere,ꝙ in totum,& ꝙ prima diſtinctio in ſecun
do membro eſſet uera,& ſic vr̃ ꝯriari alteri gl.fin.Bar.vr̃ dicere,ꝙ
ſi tꝑe latæ ſnĩæ nondum erat certum,an aliquis naſcatur,vel quot
naſcerentur,& tunc ſit uerum id qđ dicit gl.fi. ꝙ non præiudicet,
niſi in quarta,& rõ põt eſſe,(licèt ipſe non dicat,)quia in ſnĩa inſpi-
citur mens iudicis,ut l.ſi ex teſtõ.in prin.de excep. rei iud.ſed inten-
tio iudicis non vr̃ fuiſſe ferre ſnĩam,niſi ſuꝑ eo, ad quod de iure pe
tendum poterat admitti,ſed nõ poterat,niſi ad quartam. ſi autem
iam erat effectum certum, tunc quia fecerat abortum, uel unus
tantum erat natus,tunc Iudex cenſetur habuiſſe reſpectum ad id
qđ poſtea euenit,non ad id quod tꝑe petitionis poterat peti.& ſic
in primo caſu præiudicat in totum, in ſecundo in dimidia, & ha-
bebit locum opin.Iulia.de qua hic.& hoc ſatis põt tolerari,tam de
iure,q̃ de æquitate.Sufficit.¶In text. ibi, (quidam examinant.) ſu-
baudi qñ aliquis natus eſt,vt differat a caſu ſequenti,quaſi utile per
inutile uitietur.¶In tex.ibi.(recte me egiſſe.)ſubaudi, & totum cõ
ſumpſiſſe.¶In tex.ibi.(Iulianus notat.) ſubaudi reprehendendo in
primo ſolo mẽbro,qñ aliquis natus fuit,non in ſecundo ſm Doc.
¶In text.ibi,(quia tres naſci potuerunt.)ſubaudi ſi etiam nati ſunt,
quia tunc eſt uerum,ꝙ erat hæres in quarta parte,idem ſubaudias
in ſeq.caſu, ſi autem nullus, tunc in totum, quia in totum erat hę
res,ut ſupra in uerſi.(ſed ſi nemo.) Sufficit.Non ſunt alia.

LEX XXXVII.

QVoties. ¶Si unus ex fideiuſſorib.ſoluat partẽ, quæ ipſum tangit pro ſe ſolo,ſe tãtum
liberat,non fideiuſſorem, nec ẽt reũ mero iure in ali-
quo, licèt ꝓ parte ſoluta liberet ope exceptionis. h. d.
ſm uerũ intellectũ, & idẽ eſſet ſi principalis debitor ſoluiſſet pro
uno ex fideiuſſorib.ut ſ.eo.l.in his.§.ſi duos caſus. ¶Opp.fortiter,
ꝙ immo ſolutio facta ꝑ unum ex fideiuſſorib.de parte debiti pro
ficiat non ſolum ſibi, ſed fideiuſſori, & ꝙ ꝓ reliqua parte poterit
uterq; conueniri de rigore, licèt non de ęquitate ſi erant ſoluen-
do,ut ſ.de fideiuſ.l.inter eos.§.j.gloſſ. timore huius ꝯrij ſe inuoluit.
vera ſolutio eſt,ꝙ hic loquitur,qñ in ſoluendo dixi, ſoluo ꝓ parte
mea.ibi. qñ ſimplr ſolui. Vnde in primo caſu tam de rigore,q̃ de
æquitate non prodeſt,niſi ſibi,& ipſe liberatur ipſo iure, fideiuſſor
uero remanet obligatus ſolus ad alterã partem, ſed reus principa-
lis mero iure in totũ,quia ſolutio non eſt facta pro oblĩone ipſius
principalis, ſed ipſius fideiuſſoris, unde non tollit cã in aliquo me-
ro iure,licet habeat exceptionem in parte ſoluta, ne bis idẽ exiga-
tur,per ea quæ no.in l.Papin.ſ.man.& hoc uult tex.dum dicit.(ſed
tñ ut non ex ſorte decedat.)i.ex oblĩone principalis debitoris. &
hæc uera,ſiue fideiuſſerit quilibet eorum pro parte,& tunc eſt cla
rum,ſiue ſimplr, & ſic quilibet tenetur inſolidũ, ſi tñ ſunt ſoluen-
do. & habent bñficium diuiſionis, vnde quilibet vr̃ in effectu te-
neri pro parte. ſi ergo unus ſoluit partẽ ſuam dicendo ſe ſoluere
pro ſe,alter tenetur ad alterã partẽ,ac ſi iſta ſolõ fuiſſet facta ꝑ diui
ſionẽ factam a iudice, vt ea.l.inter eos.§.cũ inter. ſed qñ nõ dixit ꝓ
parte ſua,tunc mero iure vr̃ ſoluiſſe pro tota oblĩone,quia in diui-
ſione nõ venit,niſi id qđ debetur tꝑe quo opponitur de dicto be
neficio,vt ibi hr̃.nec ob.ibi.dũ dicit,noĩe ſuo,nam aliud eſt dicere,
ſoluo noĩe meo,aliud ſoluo pro parte mea,ut ibi dixi, & hic ꝓba-
tur.unum autem hic dicit Bar.qđ non placet, videlicet,ꝙ dicendo
ſoluo pro parte mea, cenſetur facta diuiſio per ipſam ſolonẽ, ſed
hoc eſt ꝯ no.ꝑ eum.in d.l.inter eos.§.j. qui dicit iſtud non procede
re in fideiuſſorib.qui habebant bñficiũ diuiſionis tꝑe harum ll.cũ
creditor inuitus teneatur recipere partẽ, vñ recipiendo,non vr̃ di
uidere,ſed procedebat in duobus reis debendi,qui iure ueteri nõ
habebant bñficiũ diuiſionis, & ſic creditor nõ tenebat̃ recipere,
& recipiendo partẽ mõ p̃dicto cenſet̃ diuidere, & ita loquitur l.ſi
creditores.C.de pac.non ergo quod hic dr̃ contingit ex eo,ꝙ re-
cipiendo hoc modo creditor uideatur diuiſiſſe,ſed ex interpreta-
tione huius l.ꝙ uideatur actio diuiſa per epiſtolam diui Adria.

LEX XXXVIII.

1 *Adiecto non poteſt, nec debet ſolui, ſi poſt contractum mutauit cõditionem ſuam in deterius.*
2 *In verbis diſpoſitionis relatis ad certam perſonam, vel certum tempus, ſemper ſubintelligitur tacita conditio, ſi res perſeuerat in eodem ſtatu.*
3 *Si aliquis ſit conſtitutus procurator ad exigendum, poſtea ignorante domino effectus eſt vnus luſor, & vnus ribaldus, an debitores hoc ſciẽtes liberentur ſibi ſoluendo.*
4 *Si adiectus vel procurator ad exigendum efficiatur poſtea monachus, an poterit ſibi ſolui.*

1 CVm quis. †Adiecto non põt, nec dẽt ſolui, ſi
poſt ꝯctum mutauit ꝯdõnẽ ſuam
in deterius.h.d.& ad hoc alleg.ſecus ſi in melius, ut di
cit gl.ꝑ l.cũ qui.§.qui ſibi.de uer.obl. & uide qđ in ſi i
no.gl.q̃ reputat̃ ſingularis ĩn l.j.§.exigit.de bon.poſ.ſm tab. Caſus
2 eſt iſte.¶†No.tex.q̃ ſemꝑ alle. ꝙ ĩ uerbis diſpõnis relatis ad certã
ꝑſonã,uel ad certũ tp̃s, ſemꝑ ſubintelligit̃ tacita ꝯdõ, ſi res ꝑſeue-
rat in eodẽ ſtatu,ad qđ uide bo.glo. in l.qđ ſeruus. de ꝯdi.ob.cau.
¶Sed opp. q̃a poteſtas ſoluẽdi adiecto data ex forma ꝯctus non
põt reuocari.ut ĩ.eo.l.aliud.& l.uero ꝓcuratori.ſ.eo. Sol.uerũ eſt
ꝑ ip̃m ſtipulatorem, & ſine cã de nouo ſuꝑueniẽte, ſed hic reuo-
cat̃ per l. & ex cã de nouo ſuperueniente, vñ & ꝑ ſtiplonẽ ex illa
poſſet expreſſe reuocari ꝑ rõnẽ de qua ſ. q̃a non cenſet̃ ꝯſenſiſſe,
ut illi ſoluat̃,niſi remaneat in eo.ſtatu,& non mutet̃ in deterius:nã
& ſine expreſſa reuocatione hoĩs fit reuocatio per l.ut hic.& per
2 hoc dicunt Doc.† ꝙ ſi aliquis eſt ꝯſtitutus ꝓcurator ad exigẽdũ,
& poſtea ignorãte dño effectus eſt unus luſor, & unus ribaldus,
ꝙ debitores hoc ſcientes nõ liberent̃ ſibi ſoluẽdo,quaſi tacite cen
ſeat̃ mandatũ reuocatũ ex cã de nouo ſuꝑueniẽte,quã a prin.dñs
ignorauit,& de hoc eſt caſus.ĩ.eo.l. ſi cũ Cornelius. facit l.in ꝯfir-
4 mãdo.& l.utilitatẽ.de ꝯfir.tu.dñt ẽt Doc.† ꝑ iſtũ tex. ꝙ ſi adiectus,
uel ẽt ꝓcurator ad exigẽdũ efficiat̃ poſtea monachus,nõ põt ſibi
ſolui,q̃a licèt mutet ſtatũ in melius quo ad ſe, & aĩam ſuã.non ſic
quo ad creditorẽ,q̃ non poſſet ip̃m ſic de facili ꝯuenire,& hoc ſo
lum debet attendi an dicatur mutaſſe in melius,uel non.Et iſta eſt
etiam rõ,quare ſeruo fugitiuo nõ põt ſolui ex ꝯctu prius celebra

to cum

to cum eo,q̄a licet habebat mandatũ legale ad recipiendum,cen-
ſetur tñ reuocatum ꝑꝑ nouam cãm deteriorem,vt ſ. eo.l.qui ho
minem.§.ſi nullo.in fi.intelige a ſcientibus ipſum eſſe fugitiuum.

1 *Quando procurator reuocatus recipit ſolutionem bona fide, an ſi ſoluens*
ſciebat reuocationem, videatur donare & nu. 2
3 *Qualiter recognoſcatur quòd procurator receperit bona fide.*
4 *Si a principio receperit bona fide, ſed poſtea mutauit propoſitum, & con-*
uertat in vſus ſuos, an debitor qui ſoluit, remaneat obligatus. & n. 6.
5 *Dominium non abdicatur a domino per traditionem, etiam ſi habeat ani*
mum abdicandi, & in alium transferendi, niſi translatio ſubſequatur.
6 *Debitor per ſolutionem nunquam liberatur ipſo iure quando dominiũ rei*
ſolutæ ab eo non recedit.

1 **§.Si debitorem meum.** † Soluens procura
tori reuocato libe
ratur ipſo iure,ſi ſoluit bona fide ignorans reuocationẽ, & ille ẽt
accepit bona fide, non aĩo ſibi lucrandi, ſed portandi ad dñm. Si
autem accepit mala fide,tunc liberatur ope exceptionis ſi reuoca
tionem ignorabat,dũmodo cedat creditori actionẽ, quam habet
aduerſus dictũ procuratorem.h.d.in effectu,& eſt ſubtilis §. & cla
uis in materia l.ſi procuratori falſo.ſ.de cõd.ob cã.& l.falſus.C.de
fur. Et pˀmo loq̄tur qñ pars ſoluit bonafide, & ille ſilr bona fide
recepit,vſq; ibi. (alioquin.) Scđo qñ ille recepit mala fide, vſq ibi.
(ſicuti.) Titio adducit ſimilem caſum de marito volente donare
vxori,& mandante debitori ſuo, ꝙ illi ſoluat, nam ſoluendo non
transfert dñium ſicut in caſu p̄cedenti qñ ille recepit mala fide,nõ
transfertur dñium,ſed remanet penes ſoluentem. in alio tñ nõ eſt
ſimilis caſus,q̄a p̄cedens loquitur qñ mandatũ nõ durabat,ille qñ
ẽt durabat,ſed erat factum ſuꝑ eo,qđ a iure erat improbatũ.vnde
non curatur,ꝙ duret,ſed in p̄cedenti bñ curaret.venio ad caſum.
Circa primum caſum qñ procurator reuocatus recepit bona fi-
2 de.† Quæro q̄d ſi ſoluens ſciebat reuocationẽ? Rñdeo vr̃ donaſ-
ſe,nec liberatur, ut not.in d.l.ſi ꝓcuratori falſo. in j.col.& eſt caſus
in l.ſi non ſortẽ.§.ſi filio. de ꝯd. inde.niſi traderet cũ hac ꝯdõne, ꝙ
3 portet ad dñm non obſtante reuocatione.¶† Itẽ q̄ro,qualiter co
gnoſcitur,ꝙ receperit bona fide? Rñdeo ſi ignorabat reuocatio-
nem.Itẽ ſi ſtatim cũ potuit, ad dñm portauit, ſecus ſi ꝯuertit in rẽ
ſuam,ut no.in d. l. ſi ꝓcuratori. ¶Item tertio quæritur an dñium
pecuniæ ſit translatum in dñm? vr̃ ꝙ non,poſtq̃ reuocauerit man
datum, & ſic eius uoluntas nõ ꝯcurrebat, quæ erat neceſſaria ad
hoc.vt ſ.eo.l.fugitiuus.ver.ſed & ſi alij. ꝯ̃rium determinat hic glo.
& bñ poſtq̃ liberatur ipſo iure,& hoc cõtingit tribus ꝯcurrẽtib.ſ.
reliquijs p̄cedentis mandati,& ideo nõ ob.l.fugitiuus.q̄a ibi nunq̃
fuit datum mandatum,& fauore liberationis.ſecus ſi de ea nõ tra
ctaretur,vt no.in l.ſi ego.de neg.geſt.& j.eo.l.diſpenſatorẽ.& bo
na fide ſoluentem:his enim cõcurrentibus cenſetur mandatũ du
4 rare.& ad hoc alleg.ſemper iſte text. ¶† Quarto quæro quid ſi a
prin,receperit bona fide,ſed poſtea mutauit propoſitum, & con-
uertit in vſus ſuos? Rñdeo debitor remanet liberatus, cum ipſe
falſus procurator ex tunc committit furtum ipſi dño,& ille tenẽ
ꝯdõne furtiua, & actione furti poſtq̃ in illum translatũ erat dñiũ.
Sed in caſu ſeq. qñ recepit mala fide a principio, cõmittit furtum
ipſi ſoluenti, penes quem remanet dñium pecuniæ.ut j. patet. &
ſcias,ꝙ hoc caſu qñ concurrit bona fides ſoluentis,& recipientis,
non hẽt locũ l.ſi procuratori falſo.nec l.falſus.C.de fur.ſed ſolum
5 in caſu ſeq.qñ mala fide.† Ex iſto autem caſu no.primo illud quod
dixi in l.qui hoĩem.§.ſi debitorem.ſ.eo. ꝙ dñiũ eſt iſtius naturæ,ꝙ
non abdicatur a dño ꝑ traditionẽ, ẽt ſi hẽat aĩum abdicandi,& in
alium transferendi,niſi translatio ſubſequaẽ,quia vr̃ habuiſſe aĩum
ꝯdõnalem abdicandi a ſe, & ita demum ſi in alium tranſeat.facit
l.nec vtilem.ſ.quib.ex cau.ma.non ſic in poſſeſſione.ut l.qđ meo.
6 §.ſi furioſo.de acqui.poſ.alleg. hic in gl.pro ꝯ̃ria.† Item no.in uerſi.
(& ideo.) ꝙ debitor ꝑ ſolõnẽ nunq̃ liberatur ipſo iure, qñ dñium
rei ſolutæ ab eo non recedit.¶Tertio not.ꝙ licèt non liberẽ ipſo
iure, ſi tñ ſoluit bona fide, & de uoluntate creditoris, quæ ſaltem
ſemel affuit,bene liberatur ope exceptionis de æquitate.nec obſt.
d.l.fugitiuus.quia ibi nunq̃ affuit, ideo ẽt de ęquitate nõ liberatur.
Item no.ꝙ recipiens mala fide cõmittit furtum ipſi ſoluenti. Item
ꝙ ſoluens non põt vti exceptione,niſi cedat actionẽ quam habet
in recipiẽtem,aliàs creditor verſaretur in damno, quia debitor ab
eo liberaretur ope exceptionis,& nihilominus repeteret pecuniã
a falſo procuratore,& ſic eſſet in lucro,ergo dictat ęquitas,ꝙ non
ipſe repetat,ſed creditor,poſtq̃ habet commodum exceptionis ꝯ̃
creditorem.¶Sed opp.ꝯ̃ tex.dum dicit,ꝙ cedit ꝯdõnem.nam ipſe
eſt dñs.ut ſ.dr̃ ibi,(manſuros eos debitores,) ergo non ꝯdicit, q̄a
nemo ꝯdicit rem ſuam.ꝑꝑ hoc glo. quæ incipit.(erat enim.)intel-
ligitur qñ pecunia erat ꝯſumpta, aliàs haberet rei uendicationem,
& non ꝯdõnem.Tu dic ꝯ̃, q̄a fallit in conditione furtiua, quæ da-
tur dño, immo non,niſi dño, ut l.i.de condi.fur.ſic habet locũ iſte
tex.etiam pecunia extante,ſed plus dico,ꝙ etiam dicto caſu com-
petit ꝯdõ ob cauſam, quia liberatio ipſo iure ꝑꝑ quam ꝯ̃tiam de
dit,non eſt ſecuta,& etiam ꝯdõ ſine cauſa,licèt illę non ſoleant cõ
petere dño,ſed fallit qñ datur ꝯ̃ furem,contra quem degeneraret
omnis ꝯdõ,& iſte eſt caſus no.in d.l.ſi procuratori falſo.in fi.¶Vl-
a timo quæro quid ſi dominus ratam habuit[a] illam ſolutionem, li-
cèt ille mala fide receperit? Reſpondeo ex tunc liberatur debitor
ipſo iure,& condictiones prædictæ,quæ ſibi competebant,extin-
guuntur,& hic eſt caſus in l.ſi uendidero.§.ſi Titius. in fi. j.de furt.
Sed an tenebitur cedere actionem furtiuam, ſicut cõdictionẽ fur
tiuam? puto ꝙ non,q̄a illa cõpetit ad pœnam,vnde ęquius eſt, ꝙ
illa ſit penes illum, cui furtum eſt cõmiſſum, quàm penes alium,
ar.in l.reſcriptum.§.j.de diſtra.pign.& debet ſufficere creditori cõ-
dictio furtiua, per quam conſeruabitur indemnis.

ADDITIO.

a ¶Quid ſi dñs ratã habuit.Adde Dy.in regula ratihabitio.de reg. iur.lib.vj.

§.De peculio. Per ſolutionem diſſoluiẽ oĩs oblˀo.&
actio ꝯ̃cta pro re ſoluta,ſiue ꝯ̃ unum,
ſiue plures, niſi ſolutio ſit retractabilis.h. d. in effectu. ¶In text.ibi.
(liberari reſpondi.) ſubaudi, & etiam ipſum ſeruum ab obligatio-
ne naturali. & intelligo ꝙ liberantur ope exceptionis, qua dñs te-
nebatur acceſſoriè de peculio, & principalis obligatio erat penes
ſeruum,ſicut ergo qñ fideiuſſor ſoluit ſimpliciter, uel etiam man-
dator,non tollitur obligatio principalis ipſo iure,ſed ope exceptio
nis,ut not.plenè in l.Papin.ſ.man.& j.eo. l.Stichum.§.ſi mandato.
& per ꝯñs etiam alij fideiuſſores non liberantur ipſo iure, ſed ope
exceptionis,ex perſona dñi, ex quo in eos trãſit exceptio. Eadem
rõne,& ſoluente pãtre,vel dño, quia cẽſetur ſoluiſſe pro ſua obli-
gatione,quia loco fideiuſſoris habentur,ut l. cum filius.ſ.de verb.
obl.& adde quod dixi in l.cum is.de fideiuſ.¶In tex.ibi,(ſed etiam
ex ſtipulatu.) ſubaudi, & etiam actio prima, quæ non erat ſublata
per ſñĩam.l.aliam.ſ.titu.j. ſimiliter tollitur. ¶Pro declaratione vlti-
mæ gl.op.contra ultimum verſi. dum dicit. (& magis ſimile eſſe.)
quia inter iſtum caſum, & præcedentem non eſt ſimilitudo, imò
omnimoda diſſimilitudo,ut in caſib.præcedentib.vna ſolutio diſ-
ſoluat plures oblˀones,& in iſto caſu nullam diſſoluit,immo indu-
cit ꝯdõnem indebiti ꝯ̃ creditorem hæreditarium,ut in fi.Sol.qui-
dam habent diſſimile,& tunc non ob.ꝯ̃rium,vt in fi.glo.ſed ſi ha-
bes ſimile, tunc etiam in iſto caſu poteſt induci ſimilitudo non a
principio, ſed ex poſtfacto, ſi antequam poſſeſſor hæreditatis re-
petat a creditore cui ſoluit, uerus hæres agat ꝯ̃ eum petitione hæ-
reditatis,& ipſe reſtitueret hæreditatem retenta pecunia ſoluta de
voluntate ueri hæredis,quia nec retentio diſſoluit ꝯdõnem inde-
biti,quam habebat ꝯ̃ creditorem hæreditarium,& actionẽ hære-
ditariam,quam hæres tenebatur illi creditori, ſm̃ primum intelle-
ctum glo. ſicut præcedentibus vna ſolutio ſimiliter diſſoluit. Alij
ponunt alio modo, quòd ſi ipſe poſſeſſor repetat ab eo cui ſoluit
per condictionem indebiti, iſta repetitio diſſoluat condictionem
indebiti,& etiam ius retentionis,quod ipſe poſſeſſor habebat con
tra uerum hæredem agentem petitione hæreditatis. non enim
amodo poterit retinere, ſi rehabuit ab eo cui ſoluit.

1 *Qui tenetur ad dandũ in genere ſoluendo, ſeu dando rem, quæ poteſt auo-*
cari, non liberatur, & põt conueniri etiam antequam res ipſa auocatur.
2 *Si debitor qui tradidit ſtatuliberum, repetat per condictiondm indebiti,*
quod poteſt ſi non eſt liberatus, an creditor poterit retinere loco pignoris
quouſque alius homo rectè ſoluatur.
3 *Quid ſi debitor tradens ſtatuliberum de euictione, an ſit liberatus.*

§.Qui hominem. ¶† Qui tenetur ad dãdum in
gñe, ſoluendo, ſeu dãdo rem
quæ põt auocari,nõ liberaẽ,& perinde põt cõueniri etiã antequã
auocetur,ac ſi nihil dediſſet, vel ſoluiſſet,tenetur.n.reſtituere qđ re
cepit,ſed ſi re ſoluta extante ceſſet ſpes reuocationis, reconciliaẽ
ſolutio,& contingit liberatio, ſecus ſi ea iam perempta, uel etiam
eodẽ inſtãti quo petit.h.d.& eſt ẽt ſubtilis.¶In tex.ibi.(illud.) Quæ
ro hic,quæ ſit ratio,ꝙ ſi ſoluiſti mihi ſtatuliberũ, & pendente con
ditione libertatis moriatur,& poſtea ꝯdõ deficiat, & ſic ex tũc ap
paret,ꝙ a me non põt auocari,quare non reconciliaẽ ſolˀo, vt vi-
dearis retro.rectè ſoluiſſe? Rñdeo,q̄a tunc cũ ꝯdõ deficit,nõ poſ-
ſes rectè ſoluere,cũ mortuus ſit,ergo nec põt fingi retro rectè ſo
lutus, quia deficit extremũ a quo, & oĩa debent eſſe integra,& in
eodẽ ſtatu,ad hoc vt exiſtẽs ꝯdõ faciat retrotrahi, vt ſ. tit.j.l.quo-
ties.in fi.perit ergo tibi,& non mihi.¶In tex.ibi. (alioquin.) Quæ-
ro,quæ ſit differentia inter iſtum caſum,& præcedentem? Reſpõ
deo,in præcedenti poterat re ſoluta auocari in totum rõne pleni
dñij,quia exiſtente ꝯdõne creditor perdebat ex toto dñium,tam
rõne proprietatis,q̃ vſusfructus,hic verò ab ipſo principio, cũ fuit
ſolutus poterat auocari rõne partis integralis.ſ.vſusfructus, qui ꝑ-
tinebat ad tertium,& ſicut in caſu p̄cedenti nõ cõtingit liberatio,
ita nec hic,quod no.Item hic moriente ſeruo eodẽ inſtanti finituẽ
vſusfructus,& ſic ſpes auocationis,certè non prodeſt ſoluenti,ſi-
cut nec prodeſt in caſu præcedenti qñ finitur poſt rẽ peremptã,&
ſic ſoluens poterit hic conueniri ac ſi nihil ſoluiſſet,nec reconcilia-
tur ſolutio,ſicut ſi dediſſet ſeruum cõem inter ſe,& alium.hoc tñ
vr̃ debere intelligi qñ creditor,qui recepit, non percepit vſumfru
ctum ſerui, ſed vſufructuarius, ſi autem percepit, tunc vr̃,ꝙ nihil
per-

perdiderit, nam& ſi vſusfructus ad tertium non pertinuiſſet, iſte
ſeruus moreretur huic creditori, ergo & tunc vr̃ idẽ dicendum
poſtq̃ uſumfructũ habuit, niſi dicamus, (& hoc uerius,) ꝙ idẽ ſit,
ꝙ uſufructuarius poterit repetere ab iſto creditore uſumfructũ
2 indebite perceptũ ꝑ ꝯdõnem ſine cã. ¶† Circa primũ caſum quæro
ſi debitor. qui tradidit ſtatuliberum, repetat per ꝯdõnem indebiti,
quod põt, ſi nõ eſt liberatus, an creditor poterit retinere loco
pignoris quouſq; alius homo rectè ſoluat? Rñdeo ſic, cum ad eũ
peruenerit occaſione huius debiti, vt eſt caſus ſ. de condi. inde. l. ſi
non ſortẽ. §. adeo autẽ. & facit ı. eo. l. ſi cum aurum. & ſ. de pig. ac.
l. eleganter. §. qui reprobos. nam ſi hẽt actionẽ, ut hic dr̃, ibi, (ſed &
creditorem &c.) ergo & retẽtionem. ut l. j. §. quod ait. de ſupficie.
¶† Item quæro circa eundem caſum, quid ſi debitor tradens ſtatuliberum
cauit de euictione, an ſit liberatus? vr̃ ꝙ ſic, per l. fi. in fi.
de condi. ob cau. & dixi ſ. eod. l. ſi rem meam. ꝯrium dic, quia illud
ꝓcederet qñ poſſet auocari alia ratione, q̃ dominij, puta iure hypothecæ,
& idem ſi per Paulianã actionem, quæ eſt perſonalis. Si
autẽ poteſt auocari ratione dñij, quia res ſoluta aliena erat in totum,
uel pro parte quota, uel etiam integrali, ut in caſu, qui hic ponitur
in fi. uel erat ſoluentis, & ſic tranſtulit dñium, quod põt abdicari
exiſtente conditione libertatis, & tunc non liberatur præſtando
cautionem, quia tenebatur dare perfectè, & integraliter: iſte
autem perfecte non dedit ſi non erat dominus. uel non integraliter
ſi erat alienus pro parte integrali, uel quota, uel non perfecte,
ut in ultimo caſu, qñ poteſt auocari ad libertatem. vnde tunc non
ſufficit cautio. ita no. declarat hic Bar. debere intelligi l. illam fi. in fi.
& qđ dixi in d. l. ſi rem. Tene menti, quia iſta ſunt ſubtilia.

---

1 *Si quis tenebatur actione de dolo, quæ durat biẽnio, & tẽpus eſt continuũ, ꝙ iſtud tempus currat etiam impedito agere propter abſentiam debitoris tamen poteſt eo reuerſo reſtitui aduerſus curſum temporis, ſicut ſi impedimentum conſtitiſſet in perſona, & quid ſi tempus eſſet utile.*

2 *Interruptio, an etiam cadat ibi in præſcriptione completa.*

3 *Interruptio facta contra unum ex duobut reis debendi, an cenſeatur facta contra alterum.*

An facta contra principalem, cenſeatur facta contra fideiuſſorem.

1 §. Si quis pro reo. ¶† Pro debitore liberato tpe ꝯ
quem põt impetrari reſti. ĩ inte.
ad reſcindendum præſcriptionem, põt intercedere fideiuſſor, ſicut
pro non liberato, & tranſacto tpe petendæ reſtitutionis, tam
ipſe q̃ fideiuſſor liberatur. ſi tñ ꝯ fideiuſſorem non fuit poteſtas
experiendi, uel agendi, reſtituitur in ipſum actio vtilis ex æquitate,
ſicut in fideiuſſorẽ, qui rem debitam interemit, quia licet debitor
ipſo iure liberetur, & ẽt fideiuſſor in ꝯñtiam, de ęquitate tñ ꝓpter
eius dolum utilis actio ꝯ eum datur. h. d. iſte §. ualde ſolennis, & difficilis
in tex. & gl. & Bar. dicit, ꝙ eſt ſolennior, q̃ ſit in iſto tit. tñ mihi
vr̃ ꝙ nec ꝑ ipſum, neq; ꝑ gl. ꝑfectè declaret, licèt dicat multa bona.
Et diuido hoc mõ, quia primo ponitur unum dictum Iuliani
vſq; ib, (& quidem.) Secundo ponitur ipſius dicti reſtrictio, uel limitatio
vſq; ibi, (ſed hoc caſu.) Tertio ponitur ipſius dicti reprehẽſio
quo ad quid, non tñ ex toto. pono caſum. ¶ In tex. ibi, (fideiuſſerit.)
ſubaudi ante reſtitutionem petitam ſ̃m gl. vel ſ̃m Ia. de Are.
poſt petitam reſtõnem, & cõceſſam intra annum utilem, quo durat
reſciſſoria. i. utilis actio quę reſtituitur. ut in l. in honorarijs. §. ſed
cum reſciſſa. de actio. & obli. & tunc ea quæ ſequuntur ꝓcedunt
clarè. Sed tenendo intellectũ gl. quæro ad quid obligat̃ fideiuſſor?
gl & Doc. hoc non declarant, dico ꝙ non obligatur ad id, qđ erat
in officio iudicis reſcindentis. ſ. ad reſtõnem in integ. concedendã,
cũ non ſit in poteſtate fideiuſſoris illam concedere, ſed iudicis, ſed
obligat ad illud qđ principalis debitor erit debiturus ꝯceſſa reſtõne
ꝑ actionẽ utilẽ reſciſſoriam, quæ reſtituitur loco directæ ſublatæ,
& ſic ad quantitatẽ prius debitam ꝑꝑ p̃ſcriptionẽ, ſed in futurũ
debẽdam præhabita reſtõne, vnde non propriè alle. iſte tex. ſed fideiuſſor
poterit intercedere pro eo qđ eſt in officio iudicis nobili,
ſicut pro eo, qđ eſt in obligatione naturali, & ciuili, vt no. Bar. in
l. j. in fi. ſupra de fideiuſ. per hunc tex. quia hic non obligatur ad illud,
ut dixi, ſed ad id qđ erit in actione futura poſt habitam reſtitutionem,
puto tñ illud verum eſſe in ſe eo caſu, quo iudicis officiũ
nobile proponitur, vt aliqs ꝯdẽnetur ad aliqd dandũ, uel faciẽdũ,
puta ad cauendum de dam. infec. q̃a tunc loco actionis proponitur,
ut in c. fin. de offi. iud. non autẽ qñ ꝓponit̃, ut Iudex aliquid faciat,
nõ autẽ pars, ut in caſu iſto, ꝙ reſcindat p̃ſcriptionẽ, ad illud. n.
nõ põt obligari fideiuſſor, ſicut nec ipſe debitor prĩcipalis ad illud
tenetur, & p̃dicta, qñ reſtitutio põt peti de iure ſcripto per titu. de
mi. uel qui. ex cau. ma. ſecus ſi de gratia tñ, ut illa quæ concedit̃ ex
tit. de ſen. paſ. & reſtit. quæ petitur a principe, nam pro eo qui põt
petere talem reſtõnem, non põt accedere fideiuſſor. ut ſ. de fideiuſ.
2 l. ſi debitor. deportato. ſ̃m Bart. & bene. ¶† In text. ibi. (actione
qua) i. aliqua tpali, ut ſi tenebatur actione de dolo, quæ durabat
anno, hodie biennio, ut l. fi. C. de dolo. & tempus eſt continuum.
ideo currit etiam impedito agere ꝑꝑ abſentiam debitoris, tñ põt
eo reuerſo reſtitui aduerſus curſum tpis, ſicut ſi eſſet impeditus
agere impedimento conſiſtente in ſua perſona, ut hic in prima gl.
mag. circa princ. ibi. (& no. quòd hic præſens &c.) ſi autem tẽpus
eſſet utile, non continuum, non curreret impedito agere, ut in l. j.
de diuer. & temp. præſcrip. ¶ In tex. ibi, (annus præterijt,) dic gloſſ.
& Docto. hic uidentur intelligere de anno utili, intra quem iſto
iure poterat peti reſtitutio, & intelligunt, ꝙ reſtitutio non fuit conceſſa,
ſed ſi ſic eſt fideiuſſor nondum incępit obligari, quia actio
utilis reſciſſoria non fuit nata, in qua videtur fideiuſſiſſe, ut ſupra
dixi. ergo non poteſt liberari, quia non fuit obligatus, ut in l. decẽ.
in fi. de verb. obl. ſed tex. infra dicit fideiuſſorem non liberari. ergo
erat obligatus. Et ſic iſte intellectus non poterit procedere uidere
meo. Item infra dicit in ipſum reſtituendam actionem ex edicto,
ſi cum eo non fuerit poteſtas experiundi, & ſic innuit, ꝙ ſemel incępit
actio ꝯ eum, & poſtea ſit extincta, & reſtituitur. Intelligo generaliter,
ꝙ reſtitutio fuit conceſſa intra annum, & ſic incępit dari
utilis actio acceſſoria ꝯ principalem debitorem, & in ꝯñtiam purificata
eſt oblĩo fideiuſſoris. & incępit teneri ex ſuã promiſſione,
poſtea intra annum utilem reſciſſoria non fuit intentata ꝯ principãlem,
ꝯ quem fuit poteſtas experiundi, & ſic eſt extincta quo ad
eum, ut in d. l. in honorarijs. §. ſed cum reſciſſa. ¶ Quæritur ergo an
etiam fideiuſſor liberetur liberato principali. uidebatur ꝙ ſic, ut ſ.
de fideiuſ. ubicunque. cum multis ſi. Iul. dixit contrarium, & poſtea
in uer. {& quidem.} limitat hoc eſſe uerum, ſi cum fideiuſſore
non fuit poteſtas experiundi, licèt fuerit cum principali. Sed Iuriſconſultus
in uerſi. (ſed hoc caſu.) dicit hanc eſſe iuſtam cauſam, vt
actio ꝯ fideiuſſorem reſtituatur, non autem ut liberetur. unde de
rigore iuris liberato principali, liberatur fideiuſſor mero iure, ſed
ꝑꝑ dictum impedimentum actio utilis reſtituitur aduerſus eum,
ſicut propter eius culpam, uel dolum reſtituitur, vt qñ ſeruum debitum
interemit fideiuſſor, nam principalis liberatur, qui non fuit
in culpa, uel mora, & in eius conſequentiam de rigore liberatur ẽt
fideiuſſor, ſed eodem inſtanti reſtituitur utilis actio ꝯ eum ꝓpter
eius factum, uel dolum. ut ſ. de uer. oblig. l. mora. in fi. & ſ. de vſur.
l. mora. §. fin. Et aduertendum. quia glo. hic intelligit, ꝙ iſta reſtitutio
fiat ꝑ edictum, qui. ex cau. maio. & ſic eſſet neceſſariũ factum
iudicis, quod eſt falſum, quia in dicto caſu reſtituit̃ contra fideiuſſorem
ipſo iure propter æquitatem, ut dictis iuribus. Idem ergo
debet eſſe hic, poſtquam iſti caſus aſſimilantur, intelligo ergo ex
edicto quod non habemus, ſicut in ſimili in l. uentre. de acq. hær.
dum ibi dicitur directo, & iſta non declarantur per Doct. tamen
3 ſunt neceſſaria. Sufficit. ¶† Super gl. quæ incipit {reuerſo, & liberato.}
ibi. {uel dic.} no. ſingul. hanc ſolutionem, quæ ueriſſima eſt in
ſe. l. cum notiſſimi. §. ſed & ſi quis. alleg. in gl. ubi dicitur, ꝙ per recognitionem
debiti præſcriptio interrumpitur, locum habet in p̃ſcriptione
nondum completa tempore cognitionis, in illa eñ proprie
cadit interruptio, ſed ſi erat iam completa, talis cognitio eam
non extinguit per rationem, quæ hic ponitur in gl. quia ſ eiuis conſeruatur
actio nondũ extincta, uel eliſa, q̃ reſuſcitetur iã extincta,
tñ quo ad hunc §. iſta ſo. non eſt bona, q̃a uerũ eſt hic, ꝙ p̃ſcriptio
ſuper actione prima, a qua debitor fuit liberatus, erat decurſa tpe
dati fideiuſſoris, ſed p̃ſcriptio annalis, q̃ currit ſuꝑ reſtõne in inte.
cõcedenda, non erat decurſa, q̃a intra annũ utilẽ datus eſt fideiuſſor,
& de illa loquimur de p̃ſenti. Tene ergo aliã ſolõnẽ in uerſic.
(uel dic.) quæ eſt ſingularis & uera. ꝙ ꝯriũ loquitur de p̃ſcriptione,
quæ põt interrũpi per lit. cõt. nam illa interrumpitur ẽt ꝑ recognitionẽ
debiti, iſta uerò annalis non interrumpit per lit. cõte. quia
olim intra annũ utilẽ debebat peti reſtitutio, & quæſtio terminari,
& ſi non terminabatur, licet lis eſſet conteſtata, annus labebatur,
& excludebat̃ a reſtitutione, & idem hodie intra quadrienniũ
continuum. ut in l. fi. C. de temp. in inte. reſti. Eſt ergo hic caſus ſ̃m
iſtum intellectum, ꝙ recognitio debiti non interrumpit talem p̃ſcriptionẽ,
& eſt magna limitatio ad illũ §. ſed & quis. dat etiã glo.
in fi. aliam ſolõnem, quæ eſt ſingularis in ſe, ꝙ ille §. dẽt intelligi qñ
ſimplr̃, & pure recognoſcit, ſecus ſi ꝯdõnaliter, dicendo promitto
illud, qđ apparebit in futurũ me nunc debere, quia per hoc non
interrumpitur præſcriptio, quæ eſt etiam ualde ſingularis limitatio
ad illum §. tene menti hanc gl. quia ſemper ad eã recurritur ꝓ
limitatione iſtius §. ¶ Super alia gl. mag. ibi (ſed tunc op.) dic ꝓ declaratione
huius glo. quæ difficilis eſt, & ẽt ſequentis, op. trib. mod.
Primo ꝯ tex. dum dicit, ꝙ annus præterijt, nam vr̃ ꝙ Iul. male dixit
in hoc, quia ipſe ſtatim in ſeq. ver. (& quidem) reſtringit ſeipſũ,
dicens hr̃e locũ dictũ ſuum, dum dicit fideiuſſorẽ nõ liberari, qñ
cũ eo non fuit poteſtas experiundi. ſed ſi ſic eſt, ergo male dixit, ꝙ
annus præterijt, quia cum ſit utilis, non præterijt, niſi ſit poteſtas
experiundi ex parte actoris, & rei, & etiam iudicis. ut l. j. ſ. de diuer.
& temp. præſcri. Timore huius dicunt quidam, ꝙ in prin. huius §.
vſq; ad verſi. (& quidem.) fuit poteſtas experiundi tam cum principali,
quã cum fideiuſſore, ad hoc ut procedat illud quod dr̃, quòd
annus præterijt, ſed in præcedenti ver. {& quidem.} mutat caſum,
quia cum dicat non fuiſſe poteſtatem experiundi, debet ſubaudiri,
& per ꝯñs annus non præterijt, ſed ꝯ, quia ſ̃m hoc Iul. male dixit,
aut in primo dicto annus præterijt, aut in ſecundo, ꝙ fideiuſſor
non liberetur, nam ſi fuit poteſtas experiundi, bene dixit in primo,
ꝙ annus præterijt, ſed male dixti in ſecundo, ꝙ fideiuſſor nõ
libe-

a liberetur,qa liberato principali [a] liberat fideiuſſor, ſi autē non fuit
poteſtas experiundi,bene dixit in ſecundo dicto,ꝙ fideiuſſor non
liberatur,ſed in primo dixit malè,ꝙ annus ꝑterierit,qa non potuit
præterire.quidam fatentur hoc,ꝙ male dixit. Azo. nō fuit uiſum
hoc bene dictū.Idē vr̄ ſentire Bar. vide Az.ut ſaluaret Iul.ī vtroq;
b dicto intellexit text.non de anno vtili, [b] qui non potuiſſet currere
ſi non fuit poteſtas experiundi, ſed de anno continuo, & tunc eſt
clarum, ꝙ per lapſum anni continui quinimo ēt decennij, ſi non
fuit poteſtas experiundi per integrum annum,non tollitur benefi
cium reſtõnis in inte.vnde nec liberatur principalis,nec fideiuſſor.
certè tunc non haberet dubiū, & fatua fuiſſet determinatio Iulia-
ni.dicas ergo, ꝙ immo loquitur de anno utili, & ꝙ fuit poteſtas
experiundi cum principali,non cum fideiuſſore,certè tollitur be-
neficiū reſtõnis quo ad principalem, ſed quo ad fideiuſſorem Iu.
dixit non tolli,& Iuriſconſultus dixit,ꝙ imò tollitur,ſed reſtituitur
actio.& hic eſt uerus caſus,de quo gl.quæſiuit ī uer.(Itē ſi potuit.)
& non ꝑpendit,ꝙ iſte erat uerus caſus huius §. Intelligendo ergo
ut intelligunt Doc.qũo reſtituitur actio ꝯ fideiuſſorē, ſi reſtitutio
non fuit intra annū implorata, cū actio reſciſſoria nunq̄ fuerit na-
ta.ideo qcqd dicat gl.& Bart.intellige,vt ſ.dixi, ꝙ imò fuit cōceſſa,
& ꝙ fuit nata utilis,& poſtea intra annū utilē non fuit intentata,&
oīa clarè procedunt,nec aliquis ſcribens tetigit medullam iſtius §.
clarè.ut ſ.dixi, nec ſine ꝑdictis poſſet vnquā bñ intelligi. ¶Vltimò
opp.fortiter pro declarando finē gl.cū ſeq. ſi nos intelligimus mō
quo dixit,ꝙ hic fuit poteſtas experiundi ꝯ principalem, licèt non
fuerit ꝯ fideiuſſorem.Opp.& tunc non dēt actio reſtitui in fideiuſ-
ſorem,cuius ꝯrium hic dr̄,quia fuit in poteſtate creditoris agere ꝯ
principalem,& interrumpere ꝑſcriptionem ꝯ eum,& in ꝯñam in-
terrupiſſe ꝯ fideiuſſorem.& ſi hoc eſt, non ſubeſt æquitas reſtituē
di actionem ꝯ fideiuſſorem,ſicut nec ꝯ principalem,ꝙ autem fuiſ
ſet interrupta præſcriptio ꝯ fideiuſſorem,ꝓbatur in l.fi. C.de duo.
reis. ubi interruptio facta ꝯ unum ex correis debendi, prodeſt ꝯ
alterum.gl.in fi.hoc fatetur.& ꝑꝑ hoc intellexit iſtum §. & ad eius
intellectum vacillauit,& voluit ꝑꝑ hoc,qđ hic dr̄ actionē reſtituē
dā,ꝙ loquatur qñ non fuit poteſtas experiundi ꝯ principalē, aliàs
non reſtitueretur,ſed tunc annus nō cucurriſſet, iō remanet glo.
4 imbratata,& cōfuſa in ſeipſa.†vnde gl.ſeq.in fi.multum ſingulari-
ter,& no.dicit illā l.fin. hr̄e locū duntaxat in duob.reis debendi,ut
interruptione facta ꝯ vnum,cenſeatur facta ꝯ alterum, quia tenēt
eodem gñe obligationis.ſ.æquè principaliter. non ſic in reo,& fi-
deiuſſore,qui tenentur diuerſo gñe,vnde interruptione facta cō-
tra principalem non cēſetur facta ꝯ fideiuſſorem, & ſic fideiuſſor
poſſet præſcribere,licèt principalis non poterit,& iſtam gloſſ.tene
menti,quia ſemper alleg.Et conclude finaliter,ꝙ aut fuit poteſtas
experiundi ꝯ vtrunq;,& cucurrit annus,& vterq; liberatur,& ꝯtra
neutrum fit reſtitutio,aut non fuit poteſtas experiundi ꝯ aliquem
eorum, & non cucurrit annus, nec aliquis eorum liberatur,& ꝑ
ꝯñs nec reſtitutio eſt neceſſaria,nec hēt locum in iſtis duob.caſib.
iſte §.Aut fuit ꝯ principalē, & non ꝯ fideiuſſorem, & cucurrit an-
nus,& vterq; liberatur de rigore, ſed de æquitate reſtituitur ꝯ fide
iuſſorem,licèt egiſſet ꝯ principalem.ideo eius negligentia nocet,ſi
duntaxat ꝯtra principalem, ꝯtra quem fuit commiſſa, non contra
fideiuſſorem,contra quem cōmiſſa non fuit, & habes nunc clarū
intellectum tex.& gl.Cætera vide hic per Bar.qui aliqua bona tan
git,licèt omittat declarare medullam huius §.ut ſ. dixi.

ADDITIONES.

a ¶Liberato principali.Adde c.peruenit.de fideiuſ.& ibi Do.per Do.in c.j.
& in c.Odoardus.de ſolut.
b ¶De anno utili.Quomodo accipitur,uide gl. in l.annus. & ibi Doc.ff.de
calumniato.Cyn.in l.fi.in ij.q.C.de temp.præſcrip.

§.Qui pro te apud.

¶Si debitor ſuccedat fide-
iuſſori,extinguitur oblō fi
deiuſſoria tam primi,q̄ ſecundi fideiuſſoris, ſed non obligatio pi-
gnoris.h.d.& eſt caſus ſingularis ſ'm Doc.Intellige ēt ſi fuit datum
a fideiuſſore, & hic erat ratio dubitandi, quia extincta fideiuſſo-
ria ꝑſonali,quæ ſe habebat ut principalis ad hypothecā,uel pignus
datum per eum,videbatur extingui fideiuſſoria ſecundi fideiuſſo
ris intercedentis pro eo,& tñ ꝯrium eſt.Glo.ponit duplicē rōnem
diuerſitatis,tñ ſecunda non placet, qa ſicut primus fideiuſſor non
tenetur,niſi pro pecunia,pro qua interceſſit,ita nec pignus datum
ab eo pōt retineri,niſi pro illa pecunia,licèt datum ab ipſo debito-
re poterit retineri ēt pro alio chyrographario debito ab eodem,li
cet pro illa non fuit obligatū. dic ergo ſubtilius. & clarius rōnē di-
uerſitatis,qa principalis,& acceſſoria non pñt ꝯcurrere in eodem
ſubiecto,ſed requiruntur diuerſa ſubiecta.Si ergo vtraq; eſt perſo
nalis,cum ſubiectū ambarum ſit ipſa perſona, ſi incipiunt cōcur-
rere in eadē ꝑſona, niſi extingueret acceſſoria reperirentur eſſe in
eodē ſubiecto,conuenientius eſt ergo, ꝙ extinguatur acceſſoria,
& remanet principalis,q̄ econuerſo.¶Sed ſi principalis eſt perſona-
lis,acceſſoria vero realis,ut pignus,tunc ſubiectū perſonale eſt ipſa
ꝑſona,ſubiectū uero reale eſt ipſa res, ſi ergo fideiuſſori,qui dedit
pignus, debitor ſuccedat,licèt extincta ſit fideiuſſoria, ne ī eadem
ꝑſona reperiant̄ eſſe ambæ,non ſic extinguitur hypothocaria da
ta a fideiuſſore,qa non reperiret̄ eſſe in eodem ſubiecto. Rō autē
quare extinguitur ſecunda fideiuſſoria,eſt,qa illa eſt perſonalis,&
ſapit naturā ꝑſonæ ꝑſonalis,cui accedit,iō extincta extinguitur ſe-
cunda.eſt ēt alia rō,qa non intereſt creditoris, ꝙ duret ꝑſonalis ac
ceſſoria in eadem perſona,cū per principalem poterit tm̄ cōſequi,
quantum per acceſſoriā,ſed bene intereſt,ꝙ duret hypothecaria,
quia per illam poterit plus conſequi,ſi res obligata reperiretur pe-
nes tertium poſſeſſorem.nam contra eum non haberet creditor
perſonalem,& tamen habet hypothecariam, quæ eſt in re.ut l. ſi
fundus.§.in uendicatione.de pig. & propter eſſe creditoris conſer
uatur interdum actio etiam perſonalis,& acceſſoria, ut in l. hæres
a debitore.§.ꝙ ſi hic ſeruus.de fideiuſſ. Non ſunt alia.

LEX XXXIX.

1 *Oblatio facta non congruo loco,vel tempore, non prodeſt,ſed habetur pe-
rinde ac ſi facta non eſſet, & creditor habet iuſtam cauſam recuſandi.*
2 *Emptor an poſſit petere rem,niſi ſoluat pretium.*
3 *Debitor quantitatis offerendo,aſſignando, & deponendo ſtatim eſt libera
tus ipſo iure.*

SI ſoluturus. ¶Si pecunia deponitur ꝑ de-
bitorem penes electum ꝑ cre-
ditorē,periculum eſt ipſius creditoris,ſed ſi ipſe debi-
tor eligit, ita demum eſt periculum creditoris ſi ipſe
fuit in mora recipiendi, ſecus ſi debitor fuit in culpa offerendi, uel
neuter fuit in mora,vel culpa,quia tunc pertinet ad ipſum debito-
rē.ſed in debito ſpeciei hoc vltimo caſu qñ neuter fuit ī mora,uel
culpa,periculū ꝑtinet ad ipſum creditorem, cum per interitū ſpe-
ciei debitæ debitor liberetur.h.d.in effectu, & eſt magis difficile,q̄
appareat. Et primo loquitur qñ creditor eligit,vſq; ibi,(cum tñ.)ſe
cundo qñ eligit ipſe debitor,vſq; in finem,licèt glo.intelligat hanc
ſecundā partem etiam in caſu,quo creditor eligit, ſed tunc nō ha
beret dubiū,& iſta ſecunda cōtinet caſus. in primo qui durat,vſq;
ibi,(in qua ſpecie.)fuit in culpa ipſe creditor,vel in tardādo recipe-
re ſolōnem,uel oīno eam recuſando recipere ſine iuſta cā. In ſe-
cundo qui incipit, (in qua ſpecie.) & durat vſque ibi, (his ꝯñs) fuit
in culpa ipſe debitor offerendo non ꝯgruo loco, vel tꝑe. & credi-
tor nullo mō eſt in culpa.In tertio qui incipit (his ꝯñs) neuter fuit
in culpa,& cōtinet duos caſus,vnus in debitore quantitatis, vt eſt
emptor,qui tenetur ad pretiū,alius in debitore ſpeciei,qui tenetur
ad ſpeciem venditam. Venio ad caſum. primum dictum intelligo
verum,etiam ſi creditor qui depoſitarium elegit in nulla fuit mo-
ra, vel culpa malæ electionis, quia electus penes quemlibet erat
idoneus.nec etiā in differendo ſolutionem,qa iuſtam cām habuit
retardandi, ut pecunia approbaretur, dū tñ debitor ſilr̄ nō fuerit
in culpa,ſed ſi fuiſſet in culpa,qa obtulerat nō ꝯgruo loco,uel tꝑe
& creditor dixit ſibi, ꝙ deponeret penes talē, qa tunc nō poterat
recipere,& ille erat idoneus, & poſtea caſualiter perdita eſt pecu-
nia,tunc ꝑꝑ præcedentem culpā debitoris ex quo creditor ī nulla
fuit,ſi perdita eſt caſualiter, pertineret periculum ad debitorē ſ'm
Iaco.de Are.& Rayn.qui alleg.ſ.de fideicom. li.l.ſed ſi alienare.qđ
ſatis rationabile vr̄.Scđm dictum in verſi.(cum tñ.)dico eſſe uerū,
qñ debitor qui elegit,caret omni culpa,qa elegit illum,quem qui-
libet diligens elegiſſet,ſi caſualiter ꝑdatur,licèt ipſe elegerit,ex quo
creditor fuit in culpa recipiendi,periculum pertinet ad creditorē.
& liberatur ope exceptionis,ut ī.eo.l.qui decem. ſecus ſi fuiſſet in
culpa malæ electionis,& ꝑꝑ illam culpam ꝑderetur, quia licèt cre
ditor fuit in culpa, vel mora recipiendi, ipſe tñ debebat eſſe diligēs
in deponendo pro creditore,ſicut ſi depoſuiſſet pro ſe. ar.in l.j.cir
1 ca fi.ſ.eo.¶†In tertio caſu in ver.(in qua ſpecie.)No.illud,ad quod
a ſemper alle.ꝙ [a] oblatio facta non congruo loco,vel tꝑe,non pro-
deſt,ſed hr̄ perinde ac ſi facta non eſſet, & creditor habet iuſtam
cām recuſandi,nec cōſtituitur in mora,ideo periculum ꝑtinet ad
debitorem,etiam ſi in nulla culpa fuit, qñ tenebatur in genere,uel
quantitate, quantum ad perſonā depoſitarij, qa elegit perſonam
idoneam.nam ſufficit,ꝙ fuerit in culpa offerendi,& ſic hr̄ oblatio
2 pro non facta.¶†In quarto caſu in verſi.(his ꝯñs.) No.limitationē
ad id,qđ hr̄ in l.Iulianus.§.offerri.de act.emp.vbi hr̄,ꝙ emptor nō
poteſt petere rem, niſi ſoluatur pretium, nec econuerſo debitor
pretium,niſi tradat rem. quod ſi inuicem non confidant, & neu-
ter vult incipere,remedium eſt, ꝙ fiat depoſitum, & tunc neuter
eſt in culpa deponendi, quia neuter tenetur deponere, in hoc tñ
differunt,quia ſi pecunia depoſitā perdatur,licet debitor non fue-
rit

ADDITIO.

a ¶Quando autem oblatio facta,& quomodo releuet,atque proſit,& item
per quos fieri habeat,vide elegantiſſime per Phil. Corn.in cōſi.85.incip.
videtur in litera F.& G.in quarta parte.& in conſil.269. incip. quæritur,
in litera P.I.in prima parte.Et adde ꝙ oblatio loco, & tempore congruo
facta de re debita ab ipſius interitu,reum liberat.l.illud.de commo.& pe
ri.rei uend.& uide Bald.in l.fin.C.de condi. inſer. & l.qui decem.de ſolu.
aliàs ſecus,ut l.qui Romæ.de uerbo.oblig.ff.ubi per Doc. & potiſſimum
per Alex.& qualiter id intelligatur,vide Bar. in l.cui fundus.ff.de condi.
& dem.& Alex.in d.l.qui decem.

rit in culpa nec in deponendo,nec in eligendo,ex quo tñ nec etiã
aduerſarius fuit, periculum pecuniæ ꝑtinet ad ipſum debitorẽ,q
tenetur in quantitate,& ſic caſus ipſum non liberat. ſed Bar.vr̃ ſen
tire ꝯrium,ꝙ ſi elegit pſonam idoneam penes quam quilibet dili-
gens depoſuiſſet,non pertineat periculum ad eum,arg. l. argentũ.
§.commo.& l.eum qui.ſed ibi in debitore certæ ſpeciei, quia com
modatum erat argentum in uaſis,ut etiã hic dr̃ in uenditore,q te-
netur in ſpecie,ſed in debitore quantitatis non puto uerum dictũ
ſuũ,per rõnem quam dixi, niſi eo caſu, quo creditor fuerit in cul-
4 pa recipiendi,ut in ſecundo caſu huius l. ¶ † Sed opp.quia debitor
quantitatis offerendo,aſſignando,& deponendo ſtatim eſt libera
tus ipſo iure,ut l.obſignatione.C.eo.ergo licèt poſtea pareat,non
debes reincidere in obligationẽ iam extinctã, licèt neuter ipſorũ
ſit in culpa. Sol. & tenementi perpetuò. illud eſt uerum qñ pecu-
nia deponitur,& conſignatur cum libera poteſtate credendi data
de recipiendo qñcunque vult,& ad eius beneplacitum, ſed ſi non
datur libera poteſtas,ſed ita demum ſi aliã rẽ tradit, tunc ꝑ depoſi
tionem, & conſignationem non liberatur debitor ipſo iure ante
inter tum pecunia,nec etiam poſt,vt eſt caſus ſing.hic quem per-
petuo tenementi ſ'm Doct. Eſt etiam alius caſus, in quo licèt de-
poſuerim ſimpl'r cum libera poteſtate recipiendi,tñ remanet obli
gatus,& ſi poſtea reciperet depoſitum a depoſitario, ipſe depoſi-
tor deponens non reincideret in obligationem iam ſublatam uti-
lem,tanq̃ non directã.ut in l.acceptam.circa fi.C.de uſur.non ſunt
alia hic dicenda,quia ſatis in materia oblationis.ſ. dictum eſt.

LEX XL.

SI pro me quis. Etiam ſi tertius ſoluat debitum, liberatur pignus tam conuentionale quàm prætorium, & naſcitur, & acquiritur debitori pignoratitia, uel aliud remedium ad recuperationem pignoris. h. d. Non intelligas, ꝙ iſtæ actiones acquirantur ſibi per factũ tertij,cũ per liberam pſonã non poterit alteri quæri actio, ſed ꝑꝑ factum illius tertii acquiritur pignoratitia, quæ oritur ex traditione pignoris facta per eum. Et ſic oritur ex ꝯctu debitoris,licet ꝑꝑ factum tertij, cum non oriatur, niſi facta ſolutione,ut l.ſi rem.§.oĩs.de pig.act.ecce caſum. nõ ſunt alia

LEX XLI.

REo criminis. Accuſato uel inquiſito de crimine, de quo ueniãt bona publicanda,non vr̃ interdicta adminiſtratio bonorũ ſuorũ pendente accuſatione,uel inquiſitione,quo minus debitores ſibi ſoluendo liberent,& ipſe etiã alij ſoluere poterit.h.d.cum l.ſeq.An autem poterit bona alienare?dic ut in l.poſt ꝯctum.de dona.Nam qđ hic dr̃, contingit fauore liberationis.Fallit tñ in caſibus hic no.ꝑ gl.poſito ergo,ꝙ cõfiſcatio ſubſequatur, non poterit fiſcus iterũ conuenire debitores, ẽt ſi ſcientes accuſationẽ propoſitam ſibi ſoluerunt, qa liberati ſunt ꝑ rõnem de qua hic,quia ſi aliud diceremus,poſſet cõtingere, ꝙ ille moreretur fame,tñ erat innocens,& ſecuta fuit abſolutio,quia nullus pendente accuſatione uellet ſoluere timore,ne ſequatur condemnatio.

LEX XLII.

IN omnibus. Qñ principalis obl'o tolliť ipſo
iure,tolluntur ẽt acceſſoriæ, tã ꝑ-
ſonales,q̃ reales. Itẽ ſubacceſſoria ꝑ confuſionẽ non tol
litur principalis,nec ipſo iure,nec ope exceptionis.h.d. Et ſic ponit
duo dicta ęquè principalia.Primũ qñ tollitur principalis, an tollan
tur acceſſoria.& vult ꝙ ſi tollitur,ipſo iure tollantur,ſi autem ope
exceptionis.gl.j.dicit ꝙ non ſemꝑ tolluntur,qđ dic,ut in ll.alle.per
eã ſ'm dcm̃ econuerſo qñ tolliť acceſſoria ipſo iure, an tollať prin-
cipalis.& dr̃ ꝙ ſi tolliť iure ꝯfuſionis, ut qa creditor ſuccedit fide-
iuſſ.non tolliť principalis,ſubaudi,nec ipſo iure,nec ope exceptio-
nis,ut ſ.de fideiuſſ.l.hr̃s a debitore.§. ꝙ ſi idem ſtipulator. ſed ſi tol-
leretur iure ſolutionis verè uel ficte, tunc tollereť principalis ope
exceptionis,non ipſo iure,ꝑ id qđ plenè no.in l.Papin.ſ. man.ꝙ in
a hoc differt a primo caſu, in quo ſublata principalis [a] ipſo iure, tol-
luntur acceſſorię ẽt ipſo iure, ſed ſublata acceſſoria ipſo iure, non
tollitur principalis ipſo iure,ſed bene tollitur ope exceptionis in ca
ſu ꝓdicto qñ ita tollitur iure ſolutionis, & de ratione dic ut not.in
d.l.Papin.Et iſte eſt verus intellectus,licet gl.hic tã prima,q̃ pen.ui-
deantur ſentire ꝯrium,dicentes ꝙ iſtud uer. (ꝓter quã.)uenit exce
ptiue,& ſic innuit,ꝙ ſicut principali ſublata ipſo iure, tollitur acceſ
ſoria ipſo iure: ita econuerſo, ꝓterq̃ in caſu de quo hic, qñ tollitur
iure ꝯfuſionis,ſed hoc eſt uerum,ſalua pace gl. ꝑ no. in d.l.Papin.
& dicas,ꝙ hic non uenit exceptiue a regula prima,ſed poniť aliud
dictum æquè principale.Qñ autẽ principalis tollitur ipſo iure,qua
litercunque tollatur ſiue iure ſolutionis vere, vel ficte,ſiue confu-
ſionis, tolluntur acceſſoriæ ipſo iure. ut ſi creditor ſuccedat debi-
tori,nã liberantur fideiuſſores,& pignora data a debitore, ne pro
eodem apud eundẽ remaneant obligata, qđ eſſe nõ debet,ut no.
in l.ſi quis pro eo.§.j.ſ.de fideiuſſo.nec ob.ſ.eo. l.cum quis.§.fi.qa
creditor non ſucceſſit,ſed debitor ſucceſſit fideiuſſori: & principa
lis non erat ibi extincta ibi ſic.Item ibi in pignore dato a fideiuſſo-
re,non in dato a principali, ſed etiam ſi a fideiuſſore, idem eſt.

ADDITIO.

a ¶Sublata principali, Adde Doct.in regula acceſſorium.de reg.iur.lib.vj.

LEX XLIII.

1 *Eadem numeratio, vel vnus & idem actus poteſt parere diuerſos effectus non contrarios, quod quatuor probatur exemplis.*

2 *Cum arbiter condemnauerit partem ad vendendum vel locandum alteri, & illa vendidit vel locauit, poſtea non ſeruat contractum, ſed venit cõtra, an poterit ab ea peti pœna compromiſſi.*

3 *Si aliqua communitas fuit condemnata propter rebellionem ad deſtructionem murorum, & ipſa deſtruxit, an poterit poſtea reponere.*

1 **I**N numerationibus. †Eadem numeratio, uel
unus & idẽ actus põt parere diuerſos effectus non ꝯ
rios,qđ quatuor ꝓbať exẽplis.h.d.in effectu. contra-
rios verò non,ut ſ.eo.l.qui hoĩem.§.fi.qa ſi ibi induceret liberatio
nem,cenſeretur ſolutum ut debitum, & ſi inducit repetitionem,
vr̃ ſolutum,ut indebitum,& iſta duo ſunt contraria, ideo ſi indu-
cit unum, non inducit aliud, ſed in exemplis de quibus hic nulla
eſt ꝯrietas,ſi bene inſpiciatur.caſus eſt iſte.¶Et no.ꝙ in primo exẽ
lo unus & idem actus.i.traditio,vel dimiſſio pignoris,tollit plures
obligationes.¶In ſecundo eadẽ ſolutio liberat ab obl'one natura
li,& parit ſoluenti actionem ex teſtamento ad legatum,quia ꝯdõ
eius purificatur.In tertio ſimiliter liberat ab una obl'one, & obli-
gat recipientem ad reſtitutionem,& ſic inducit repetitionem,libe
rationem non tanq̃ de indebitis ſolutis, immo erat debitum. & ꝑ
hoc non ob.l.qui hoĩem.§.fin.¶In ultimo exemplo ſimiliter libe-
rat ab actione ex teſtamento hæredẽ,& obligat aduerſariũ actio-
ne ex ꝯctu.Et inquantũ dicit, ꝙ liberat ab actione ex teſtõ, patet,
ꝙ ſi facta venditione,vel locatione non traderet rem, non poſſet
conueniri actione ex teſtamento,ſed actione ex uendito,uel loca
2 to. † ꝑꝑ h.d. Bar.ſe conſuluiſſe, cũ arbiter cõdemnauerit partẽ ad
vendendum,vel locandum alteri, & illa vendidit, vel locauit, po-
ſtea non ſeruat ꝯctum,ſed uenit ꝯ,vtrum poterit ab ea peti pęna
cõpromiſſi,quæ erat magna ſi veniret ꝯ laudũ, an pœna quę erat
appoſita in ꝯctu uenditionis,quæ erat parua?& dicit ꝙ hæc ſcđa,
non prima,qm̃ ab illa fuit liberatus eo ipſo,ꝙ uendidit,vel locauit,
per illum tex.Et iſtam qõnem plenius ipſe examinat in l. ſi fideiuſ-
ſor.de leg.j.& Ang.alle.pro dicta deciſione.l.ſi cum fundus.de cõ
trahen.emp.& de pac.l.ab emptione.in gl.mag. & qđ no. in auth.
ſacramenta puberum.C.ſi aduer.vendi.in gl.fi.& in Spe.de arb.§.
3 ſequitur.ver.ſed pone arbiter.In ꝯrium alleg. † quod no. Cyn.in l.
ſeruus.C.de pœnis.in qõne illa,ſi aliqua ciuitas fuit condẽnata ꝑꝑ
rebelllionem ad deſtructionem murorũ, & ipſa deſtruxit, an po-
terit poſtea reponere:nam vr̃ ꝙ ſic, qa deſtruendo fuerit liberata
a ꝯdõne ſ'm deciſionem Bar.ſed contrariũ determinat Cyn. & di
cit fuiſſe determinatum per illam l.quia non videretur deſtruxiſſe,
ſi deſtructio non duraret:ſicut non dr̃ verſum, ſi non durat uer-
ſum.vt l.ſi pro parte.§.verſum.de in rem verſo.nec videretur uen
didiſſe,vel locaſſe,niſi perficiat contractum,& in perfectione per-
ſeueret. & pro hoc bene facit l. ſi hærès. in prima charta. de actio.
emp.& l.ſi quis miſſus.ne vis fiat.quia non ſufficit quem miſiſſe in
poſſeſſionem, niſi miſſum tueatur prætor. vnde dicit Ang. ſe valde dubitare de deciſione Barto.ſed ipſe Bart.bene vidit iſta,& etiã alia,ideo dic vt per eum in d.l.ſi fideiuſſor.

LEX XLV.

1 *Conuentio de dando pignus inſolutũ pro debito, etiã facta ex interuallo, non valet ad agendum, ſi debitor poſſidet, quia ea non ob. poteſt retinere & debitum ſoluere.*

2 *Pro dote reſtituenda, an poſſint dari pignora.*

1 **Q**Vamuis. ¶†Conuentio de dando pignus in ſolutũ ꝓ debito, etiã facta ex interuallo,nõ valet ad agendum, ſi debitor poſſidet,qa ea non ob põt retinere, & debitum ſoluere.h.d.& alibi non reperitur.& intellige ẽt ſi ſit ſtipl'one vallata, al's non haberet dubium,ſed ſi creditor non eſſet in poſſeſſione,bene valeret ad retinendum,poſtq̃ eſt facta ex interuallo,vt l.Titius. de pig.act.all.in gl.pro ꝯaria:ſecus ſi a principio,quia eſſet pactum legis commiſſoriæ,quod in pignorib.eſt reprobatũ,vt l.j.& ij.C.de pac.pig. Ecce caſum. & ꝓdicta qñ agitur,vt ſit inſolutum pro debito, cũ poſſit longe plus valere,nam tunc diſtinguitur. aut a principio cum pecunia recipitur,non valet nec ad agendum, nec ad retinendum, quia ꝯtra publicam utilitatem,vt d.l.j. & ij. de pac. pig. aut poſt pecuniã receptam.& valet ad retinendum, non ad agendum.ſed ſi ageretur, ꝙ eſſet vẽditum pro iuſto pretio, valeret ẽt a principio, & quantum ad agendum,ut ſi eſſet ſtipl'one vallata, vel veſtita, & quantum ad retinendum.l.ſi fundus.§.fin.de pig. ¶Item prædicta qñ iſta conuentio fit inter creditorem, & debitorem, ſi aũt inter,

de-

debitorem, & fideiuſſorem eius, tunc etiam ſi a principio fiat, ꝙ
iſte fideiuſſ. ſoluat, & ꝙ poſſit retinere pignus pro debito inſolu-
tum, valet. vt in l.fi.in prin.de ꝯhen.emp. vbi eſt caſus ſingularis. ſi
autẽ non apparet an voluerit, vel ꝓ iuſto pretio, vel pro debito
creditor retinere, recurrendum eſt ad verba, quia fuit dictum, ꝙ
debitor non ſoluat intra certum tempus, pignus intelligatur uen-
ditum creditori, & tunc intelligitur pro iuſto pretio, & valebit. Si
autẽ dicatur, ꝙ habeat inſolutum, vr̃ actum ꝙ pro debito, & tunc
2 valebit ſi a principio hoc fuit actum ſm Bar.hic. ¶† Vltimo indu-
citur iſte tex. ꝙ pro dote reſtituenda poſſint dari pignora, & eodẽ
modo potuerunt dari fideiuſſores, & non habebit locum titulus,
ne fideiuſſ.do.dentur. ſed ſolum qñ dantur ꝓ dote conſeruanda,
certè nõ puto illum debere ſic intelligi, imò qñ pro dote reſtituẽ-
da. Non ob. hic, quia non dr̃, ꝙ prædia eſſent pignorata, ſed dr̃, ꝙ
erant obligata, i. hypothecata, & ſic erunt penes maritum, & non
eſt dubium, ꝙ bona eius tacitè obligantur pro dote reſtituenda,
ſed ſi traderet res pignori retinendas, non puto hoc ualere, quia
induceretur quædam perfidia inter vir. & vxo. quia vxor non cõ
fideret de viro, iſta eſt ratio quare non valet datio fideiuſſoris, de
iſta q̃õne vide per Bar.in l.ſi conſtante.§.quoties. ſolu.ma.

1 *Per proceſſum criminalem inchoatum contra tutorem, vel alium admini ſtratorem, non interdicitur ſibi adminiſtratio.*

2 *Notarius ſi eſt condemnatus ex delicto non concernente officium notariatus, an interdicatur ſibi officium, ut non valeant poſtea inſtrumenta per eum confecta.*

3 *Si eſſet remotus ab officio, & hoc ignorabatur, & publice tenebatur pro notario, an inſtrumenta valeant.*

1 **§.Idem Frontoni.** ¶† Per proceſſum criminalẽ
inchoatum ꝯ tutorẽ, vel aliũ
adminiſtratorem, non interdicitur ſibi adminiſtratio. h.d. Et hoc,
quia non tangit officium tutelæ, ſed ſi illud tangeret, ut quia accu-
ſaretur de ſuſpecto, ſecus, vt l.eum quem.C.de ſuſpect. tut. Et dixi.
2 s.eo.in l.ꝙ ſi fortè.Ecce caſum.† & iſta faciunt ad q̃õnẽ de notario,
a ꝙ ſi eſt ꝯdemnatus a ex delicto nõ cõcernente officium notaria-
tus, non interdicitur ſibi officio, & valent inſtr̃a poſtea per ipſum
cõfecta. ſecus ſi ex delicto concernente officium, vt quia fecit fal-
ſum inſtr̃m, nam vr̃ interdictum officium notariatus, etiam ſi nõ
fuit dictum expreſſè in ſñia, nec valebunt inſtr̃a per eum poſtea
confecta. Contrariũ tñ vr̃ tenere Spec. in tit.de inſtru.edi.§ reſtat.
ver.quid ſi tabellio. & Bal.in l.Iubemus.§.ſanè.C.de ſac.ſan.ecc. &
Bar.in quodam cõſilio, quod incipit.Ser Io. ꝙ ſi expreſſè ſit remo-
tus ab officio, valeant inſtrumenta poſtea. de hoc vide per Bart.in
l.eadem.§.ad l.Iul.repe ꝙ & per Inno.in c.fraternitatis. de hæret. &
3 per Bal.in l.ij.C.de ſen. & in l.ex militari.de teſt.mi.† ſed etiam poſtq̃
eſſet remotus ab officio, ſi hoc ignorabatur, & publicè tenebatur
pro notario, videntur inſtrumenta valere per gl. ſing. in Authen.
de tabel.circa fin.Bal.tamen in d.l.ij.intelligit illam quando eſſet pri
uatus per legem, vel ſtatutum, ſi autem per ſententiã hominis nõ
valent, etiam ſi ignoretur, quæ eſt optima limitatio, & adde quòd
ipſe idem no.in l.j. C.de teſta.

ADDITIO.

a ¶De notario, qui eſt condẽnatus. adde Bal.in l.depoſitum.C.depoſi. Bart.
in l.ſi quis.in prin.§.fi.de leg.iij. & in l.ex militari.C.de teſta.mil.

LEX LXVI.

1 *Si datur inſolutum ſpecies pro ſpecie, illa euicta in totum, uel pro parte agitur actione prima inſolidum, quia ex tunc apparet debitorem non fuiſſe liberatum.*

2 *Si duo vendiderunt ſimul cum pacto de retrouendendo, ſi intra certum tẽpus uenditores reſtituerent pretium, & alter illorum offert partẽ ſuã, alter vero non curat, non tenetur emptor reuendere partem, & alterã retinere.*

3 *Quid ſi ille paratus eſt totum reemere, & offert totum pretium.*

4 *Si datur ſpecies inſolutum pro quantitate ſeu pecunia, & euincatur, an poſſit agi actione prima ſi expreſſe hoc non fuit actum, & quid ſi ualebat plus, vel minus.*

5 *Quid ſi ſoluitur ſpecies pro ſpecie, vel genus pro genere, ſpecies pro genere, aut genus pro ſpecie.*

1 **SI quis aliam.** ¶Summarium iſtius l. colli-
gitur.ex ver. {tunc ergo.} &
dicit, ꝙ ſi datur inſolutum ſpecies ꝓ ſpecie, illa euicta
in totum vel pro parte agitur actione prima inſolidũ
qa ex tunc apparet debitorem non fuiſſe liberatum. h.d. & eſt ſin-
gularis l. & famoſa. venio ad caſũ. In text. ibi, (& euicta fuerit res.)
ſubaudi, & illi debitori danti fuit denunciatum, ꝙ veniret ad defen
dendum, aliàs non poſſet creditor agere, ſicut quando res vendi-
ta euincitur. ¶In text. ibi, {tñ pro ſolido obl'o durat.} dic, ſi tñ agat
actione prima ad ſolidum primo debitum, debet reſtituere aliam
partem non euictam. ar. §. eo.l.is cui. & l.ſi eum aurum, & de pign,
actio.§.ſi reprobos. & l.cum aliter.§. ſi quis alienum. circa fi. de fi-
2 deicom.lib. ¶†In tex.ibi.{nam non accepiſſet,} præſumptione iuris,
& no. hanc rõnem. per quam Bart. dicit ſe conſuluiſſe, ſi duo ven-
diderunt ſimul cum pacto de retrouendendo ſi intra certũ tẽpus
venditores reſtituerent pretium, & alter illorum offert partẽ ſuã,
alter verò non curat, ꝙ non teneatur emptor reuendere partẽ, &
alteram retinere, quia nõ eſt veriſimile, ꝙ a principio emiſſet vnã
3 partem ſine altera, facit l.tutor.§.j.ff.de mino. ¶†Sed quid ſi ille pa
ratus eſt totum reemere, & offert totum pretium, ſed emptor nõ
vult recipere, dicens ꝙ non eſt obligatus vtrique, & ſi volũt rem
hr̃e, ambo veniant, Br̃ puto, ꝙ bñ dicat, niſi conſentiret alteri, &
cederet ſibi ius ſuum, quia licèt nunc curet, poterit mutare ꝓpoſi-
tum, vt l.deberi.C.de fideicom.libe. vnde non debet alter p̄occu-
pare ius ſuum ſine ſua voluntate. ¶In text.ibi.{ſed & ſi quis ꝑ do-
lum,} ſubaudi debitoris tradentis. Et no. ꝙ hic res data inſolutum
non fuit euicta in totum, vel pro parte, ſed minus valebat q̃ res ſibi
debita, & ſi creditor ſcienter accepiſſet, imputandum eſſet ſibi. Idẽ
ſi ignoranter, & non interueniſſet dolus debitoris, eo autem inter
ueniente locum habet quod hic dr̃, cum non dicatur liberatus ab
actione prima, & poterit conueniri ad fundum primo debitum,
niſi refundat quatenus minus valet. ¶In gl.prima ibi, (licèt eſſet alij
obligata,) vult dicere gloſſ. in effectu, ꝙ ſi euincitur rõne dñij, põt
agi actione prima, vt hic, ſecus in actione hypothecæ, vt in ꝯrio. q̃
ſolutio non eſt bona, per l.ſi rem meam, s. eod. vbi agitur actione
prima, licet ſit euicta iure hypothecæ. quia tenebatur ad duo. ſ. ad
transferendum dñium, & taliter, ꝙ euelli non poſſet, & licet fece-
rit primum, non fecit ſm. ideo non eſt liberatus, tene ergo ſolu-
tionem poſitam in fi.gl. quæ eſt bona ad vtrunq; ꝯrium formatũ
in glo. quia hic loquitur, qđ fuit data inſolutum ſpecies pro ſpecie,
quo caſu cenſetur quædam permutatio, in qua venit translatio do
minij, & niſi transferatur, non perficitur permutatio, ſi ergo eſt
euicta, apparet ꝙ non fuit translatum, vel non perfecte, vt l.j. de re
rum permu. iõ non eſt receſſum ab actione prima. ꝯrię verò glo.
loquuntur qñ fuit data inſolutum ſpecies ꝓ pecunia, quo caſu eſt
quædam emptio, in qua venditor non põt transferre dñium, ſed
ſolum rem tradere, ſi tradidit, licet poſtea euincatur, ex hoc appa-
ret vẽditionem non fuiſſe perfectam, immò fuit & per ꝯñs fuit re-
ceſſum ab actione prima, & debitum primũ fuit ꝯuerſum in cãm
ſcđam, & in pretium iſtius rei, merito re euicta non eſt redeundũ
ad actionem primam, a qua fuit receſſum, ſed agendum ex hoc ſe
cundo ꝯctu. ſ. vtili ex empto ad recuperationem pretij, & intereſ-
4 ſe. gl.† tñ ponit aliam ſolutionem, quæ eſt ẽt bona in ſe, & ſingula-
ris, & procedit ẽt in iſto caſu, qñ ſpecies pro quãtitate. quòd ſi fuit
actum expreſſè, vt non recedatur ab actione prima, niſi fuerit effe
cta perfecte creditoris, non recederetur, qđ not. pro dationibus
inſolutum, quæ quotidie fiunt, quia cautum eſt apponere dictum
pactum, per quod conſeruatur actio prima, in qua forte ſunt fi-
deiuſſores, vel pignora, & non ſunt in ſecunda. & iſta gl. ſemper al-
lega. & alia quæ eſt in l.libera.C.de ſent. ¶Eſt etiam vnus caſus ſpe
cialis fauore dotis, in quo ẽt cum datur ſpecies pro pecunia, non
receditur ab actione prima, niſi res efficiatur perfecte accipiẽtis, ẽt
ſi nõ fuiſſet expreſſè dictum, vt infra eo.l.qui res. in prin. & unum
ſcias, ꝙ qñ ex ꝯctu tranſactionis datur ſpecies inſolutum, ea euicta
indiſtincte non agitur actione prima, ſed præſcriptis verbis, vel alia
actione, odio litium, a qua ſemel fuit receſſum, ne amplius ad eam
redeatur, etiam ſi fuit data ſpecies ꝓ ſpecie, vt l. ſi pro fundo. C.de
tranſact. Cætera vide hic per Bar. qui ponit vnam longam diſtin-
ctionem. ¶Adde tertium caſum, ĩ quo data eſt inſolutum ſpecies
pro pecunia, & tamẽ non receditur ab actione prima, nec ꝯhitur
emptio, quæ ponitur in fi.huius l. qñ fuit data pro maiori ęſtima-
tione, q̃ valeret interueniente dolo debitoris, niſi refundatur cre-
ditori quatenus minus valet, q̃ ſibi debeatur, & ſic eſt in ptãte de-
bitoris facere, vt actio prima tollatur, & ꝯhatur emptio ex inter-
uallo, licet nõ fuerit ꝯcta a principio, & ille finis gñalr̃ loquitur, &
ſic põt intelligi ẽt hoc caſu. ſed ſi nõ interueniſſet dolus debitoris,
tunc eſſet diſtinguendum an interueniſſet deceptio vltra dimidiã
iuſti pretij, uel non, vt primo caſu poterit reſcindi, ſecundo non,
& creditor habebit damnum, quia pro tanto vr̃ emiſſe. ¶Adde
quartum caſum, de quo hr̃ in l.ſi non ſortem.§.ſi centum.s.de ꝯd.
ind. qñ eſt data res maioris ęſtimationis, q̃ eſſet debitum per erro
rem, vt ſi putabat ſe teneri in ducentis, cum non teneretur, niſi ad
centum, & dedit rem valentem ducenta; nam non fit confuſio
partis rei pro debito, ſed redditur datio nulla, & poteſt debitor rẽ
condicere, & ſoluere debitum, {Et antequam ſoluatur, nõ tenetur
creditor reſtituere, & ſi creditor vellet ſoluere reſiduum pretij, vt
haberet rem, non puto, ꝙ debitor teneretur rem dimittere, quia
ſi a principio ſciuiſſet ſe nõ teneri, niſi in centum, veriſimiliter hãc
rem non dediſſet, ſed potius pecuniam procuraſſet. arg. hic in ver.
(nam non accepiſſet.) in ratione ſui, & in hoc differt a caſu præce-
denti, in quo eſt in poteſtate debitoris facere, ꝙ creditor retineat
rem, & non agat actione prima, & iſtud in quo debitor eſt dece-
ptus, quia non eſt in poteſtate creditoris impedire eius repetitio-
nem, & iſta no. ſingulariter pro dationib. in ſolutum, quæ quoti-
die fiunt, quia ſi in aliquo eſt erratũ, vel ex parte creditoris, vel de-
bitoris, redditur datio nulla, per hanc l.in fi. & ꝑ illũ §. ſi cẽtum. ſm
Bar.ibi. ¶Quid autẽ ſi nõ eſt erratũ, quia tenebatur in centum, &
ſciebat

ſciebat ſe non teneri in plus, & dedit in ſolutum rẽ valentem minus,nec fuit erratum in faciẽdo æſtimari quid iuris,vel quid ſi valebat plus? Rñ,aut dilatio facta eſt per debitorem,& tunc ꝯhĩt emptio ſtatim,ſed an poterit reſcindi,dic, ꝙ aut eſt deceptio vltra dimidiã,vel non,ſi vero facta eſt per principem,dic,vt in l. fi. §. ſi aũt minus.C.de iure do.l.impetrando.ſi uero per iudicem, dic, vt l.a diuo.§.ſi pignora.de re iud.per Bar.& tene menti iſta,quia quoti-
5 diana ſunt,& iſta l.redditur ſamoſa ꝓꝑ iſta.Non ſunt alia. ¶† Vltimo in l.ſi quis aliam.diſtingue ſ'm Bart. aut vnũ ſoluitur pro alio ex cã tranſactionis,aut ex alia cã.Primo caſu re euicta non agitur actione prima fauore minuendarum litiũ.vt l.ſi fundo.C.de tranſac.Secundo caſu,aut ſoluit ſpẽs pro ſpẽ, aut genus pro gñe, aut ſpẽs ꝓ gñe,aut genus ꝓ ſpecie. Primo caſu aut euincit ex cã dñij, & ſine dubio põt agi actione prima, ſiue ab initio non fuit facta accipientis,ſiue ex poſtfacto deſinat per alicuius ꝯdõnis euentũ, ut hic & ſ.eod.tit.l.cum quis.§.qui hoĩem.& C.de ſen.l. libera.aut euincit per hypothecariã,vel aliqua actione perſonali,& tunc aut ille qui ſoluit,de euictione ꝓmiſit, & eſt liberatus actione prima, & dẽt agere de euictione,vt l.fi.de cond.ob cau.aut de euictione non promiſit,& dẽt agi actione prima,a qua non fuit liberatus.vt l.ſi rem.ſ.eo.Si vero dat genus ꝓ gñe,idẽ quia dẽt agi actione prima,ſ'm diſtinctionẽ præcedentẽ,vt l.deferre.§.fi.& l.ſe.j.de iure fiſci.Tertio caſu,qñ ſpecies pro gñe,aut illud genus ꝯſiſtebat in pecunia numerata,& re euicta non poteſt agi actione prima, ſed vtili ex empto.vt l.ſi prædium.C.de euic. & l.eleganter.in prin.ſ. de pig.ac.ſi vero non conſiſtebat in pecunia, tunc nõ poteſt eſſe emptio,iõ ageretur actione prima,a qua non fuit liberatus, ut l. qui concubinam.§.ſi hr̃s.ſ.de leg.3.¶ Quarto caſu,qñ ſoluit genus ꝓ ſpecie,tunc indiſtinctè tenetur facere rem accipientis,vt l. ſi a ſubſtituto.§.ſi hæres.de lega j.& d.l.qui concubinam.§. ſi hæres.ideo ſi non facit,debet agi actione prima.

LEX XLVII.

In pupillo. ¶ Qñ aliquem eſſe locupletem eſt cã actionis dandæ,vel denegandæ, inſpicitur, an ſit
a locuples tpe lit.ꝯteſt.Item locuples dr̃ a ille,qui ex eo quod ſolutũ eſt,emit rem ſibi neceſſariam,licèt poſtea illa ſit perẽpta.h.d.venio ad caſum.¶ In tex.ibi,{tp̃s quo agit.}dic,quia ſi tunc non eſt locupletior,licèt primo fuerit,non proſit agenti,uel excipienti ꝯ eum, & ſe fundati in hoc,ꝙ locupletior eſt.ſi aũt nunc eſſet, licèt prius non fuerit,vr̃ ſufficere agenti,uel excipienti, dummodo ẽt duret vſq; ad ſnĩam incluſiuè.& hoc mõ intelligitur ꝯrium formatum in gl.d.l.ſi a patre.§.quo tpe.de pet.hære.Vel dic ſ'm Bar.ꝙ ibi erat cã ꝯdemnationis moderandæ, iõ inſpicit tp̃s ſnĩæ, vtrunq; dictũ põt ſuſtineri.De ſecundo pone,ut l.Neſennius.de re iud.¶ In tex. ibi.{q̃ neceſſario de ſuo erat empturus.{Si aũt non erat neceſſaria licèt eſſet vtilis,& ſic fuit effectus locupletior a principio, ſed hodie tpe litis ꝯteſt.non eſt,qa eſt perdita,locum hẽt,quod dictum eſt ſ.quia non ſufficit agenti,uel excipienti,ſed in caſu, iſto ſufficit, & iſtud dat intelligere hanc legem,quia ſi iſtam pecuniam nõ accepiſſet,tantundẽ de ſuo erat expenſurus, non ſic qñ non erat neceſſaria.¶ In text.ibi. {locupletior.} dic, ꝙ hoc fallit inter coniuges ſibi inuicem donantes,nam reuocata donatione põt repeti quatenus donatarius factus eſt locupletior,nec prodeſt volenti repetere,ꝙ in rem ſibi neceſſariam expenderit & hodie non extat,qa inter eos tanq̃ inter infeſtos agendum eſt. & ſic loquit aliud ꝯriũ gl.de l.ſi ſponſus.§.conceſſà.de don.inter vir.& vxor.¶ In tex.ibi. {mutuam pecuniam acceperit.}ſubaudi,& anteq̃ conuerteretur in illam perdita eſt,nam ſufficit primum, vt ceſſet Senatuſconſultum Macedon.quod eſt odioſum,ſed non daret actio, vel exceptio ꝯ pupillum in caſu præcedenti,ſi anteq̃ eſſet conſumpta in illam cauſam perderetur,vt in gl.fi.ſed requiritur, ꝙ in illam expendatur,& poſtea non curatur,ꝙ illa deficiat.

ADDITIO.

a ¶ Locuples dicitur. Adde gl.in auth.præterea. C. vnde uir,& uxor.& in l. vbi adhuc.C.de iur.dot.

LEX XLVIII.

1 *Fructus percepti ex pignore prætorio conuertuntur in uſuras, & poſtea in ſortem debitam.*
2 *Ille qui percipit fructus ex re, cenſetur eam in dubio tenere & poſſidere tamquam dominus.*
3 *An hoc ſufficiat ad probationem dominij.quòd tenuit & poſſedit.*
4 *Creditor,quòd aliquando lucretur fructus pignoris prætorij.*

1 **Titia.** †Fructus percepti ex pignore p̃torio conuertunt in vſuras,& poſtea in ſortem debitã.h.d. In tex.ibi.{oĩa pro dña egit.}dic,ꝙ iſte text.ſꝑ alle.per aduocatos.† ꝙ ille qui percipit fructus ex re,cenſetur eam in dubio tenere,& poſſidere tanq̃ dñs, licèt iſte actus ſit indifferens,quia poſſunt percipi per colonum,vel inquilinum,ſicut per dñm,& ſic noĩe alieno,& tñ in dubio cenſetur percipere p ſe,
3 & ſuo noĩe.† An aũt hoc ſufficiat ad probationem dñij, ꝙ tenuit & poſſedit,dic,vt plene no.per Bar.in l.penul.ſ.de cond.inſti.¶ In tex.ibi.{pro ſoluto.n.magis habendum eſt.}dic potius, q̃ ut cedãt lucro eius,ſicut,& fructus percepti ex pignore conuentionali, vt l.j.& ij.C.de pig.act.& hoc poſtq̃ ſunt conſumpti,quia compenſant cum debito,prius aũt non vr̃ facta compenſatio,iuxta no.in
4 l.diuortio.§.ob donationes.ſol.mat.& in d.l.j.& ij.† Aliqñ tñ creditor lucrat fructus pignoris prætorij, licèt non conuentionalis ꝓꝑ nimiam contumaciã debitoris,vt l.Fulcinius.§.ſi.ſ.quib.ex cau.in poſ.ea.¶ In tex.ibi.(uſurarum noĩe.)dic,ꝙ iſtæ vſuræ debebantur olim uxori finito tpe dotis reſtituendæ,quod erat olim annua,bima,trima die.hodie annus,ut C.de rei uxo.ac.l.j.§.exactio.ſed durante illo tpe non debebantur vſuræ,ſed alimenta,ut ibi no.in l.ſicut.de ope.lib.hodie idem in alimentis,ſed in vſuris ſecus:qa tranſacto tpe non debentur vſuræ mulieri, ẽt moram paſſæ de iure canonico,vt no.Bar.in l.inſulam.§.uſuras.ſ.ſol.mat.nec ẽt alimenta,quia põt dotem repetere.de hoc articulo,dic,vt in l. diuortio.
a ſol.mat.per Bar.per ſtatuta tñ prouidetur mulierib.a vt quouſque dos reddatur,aliquid annuũ debeat,puta 8.uel x.pro centenario, quod quaſi vbique ſeruatur,licèt ſit dubium, an ualeat, quia permittit vſuram,ſed quia propriũ patrimoniũ eſt mulieris, ex quo viuere dẽt,& ꝓꝑ fragilitatem ſexus, vbiq; tolerantur alia ſtatuta, & redditur ei ius de tali cõmodo.¶ In gl. ſuper uerbo. (magis habendum eſt.) ibi.(ut hæres.) ſubaudi putatiuus.hic non ſubaudi, ſed ut creditor,& hæc vera,quia qñ ut creditor percepit,uoluit ſibi ſoluere,non quando ut creditor,ſed ut dñs,ut ibi.

ADDITIO.

a ¶ Prouidetur mulierib. Adde diffusè per Doc.in c.poſt miſerabilẽ.de vſu.

LEX XLIX.

1 *Verbum,ſolutam,iũctum cum verbo,pecuniam,quid importet. Itẽ quid de uerbo ſatisfacio.*
2 *Quando uerbum ſolutio iũgatur cum uerbo obligationis, uel ponitur ſimpliciter ſine adiuncto,ponitur pro omni liberatione ab obligatione.*
Qui liberatur per acceptilationem, non dicitur propriè liberari per ſolutionem, ſed per ſatiſdationem.
3 *Promittens ſoluere intra certum terminũ ſub pœna ſi non ſoluat, ſed per acceptilationem liberetur, an euitet pœnam.*

1 **Solutam.** †Verbum ſolutam,iũctũ cum uerbo,pecuniam, importat uerã & nãlem ſolonem,per q̃ debitor liberatur ipſo iure,ſi ſoluat creditori, ſiue eius legitimo adminiſtratori, ſiue cuicunq alteri de uoluntate creditoris,ſed uerbum ſatisfacio, importat ẽt ſolonem fictam,quę fit per acceptilationem.h.d. tota l.
2 †Sed qñ uerbum ſolo,iũgit cum uerbo oblonis,uel ponitur ſimpliciter ſine adiuncto,ponitur pro oĩ liberatione ab oblone,& h.d.l.ſolutionis.j.eo.quæ dẽt iungi cum iſta no.in fi.ꝙ ille qui liberatur per acceptilationem,nõ dr̃ propriè liberari per ſolonem, ſed per ſatiſdationem.& hoc inducit per Dyn.† ſi aliquis promiſit ſoluere intra certũ terminum ſub pœna, & intra illũ non ſoluit verè,ſed per acceptilationẽ liberatur,an euitet pœnam? Iſte text.innuit,ꝙ non,quia non fecit quod promiſit.Dy.tñ determinat ꝯriũ quia odio pœnæ largius ſumitur, ut comprehendat ſolonem ẽt fictam Bar.tenet deciſionem Dyn. ꝙ non incidat in pœnam, ſed non tenet rõnem eius,ꝙ ideo non incidat,quia uideatur ſoluiſſe. ar.huius tex.ſed ex eo,quia per creditorem ſtetit quominus ſolueret,cum ipſum liberauerit per acceptilationem.Ang.alle.Dyn. in l.4.§.ſoluiſſe.de re iud.facit l.Iul.de cond.& demõ. nam condõ debet impleri in forma,& ſic ẽt ꝯdõ ſoluendi ur̃ impleri compenſando,ut ibi patet,licèt non ſit uera ſolutio,ſed ficta.

LEX L.

1 *Si ſoluitur pro creditore ignorante,non liberatur ſoluens,& ſi fuit ſciens non repetit per modum agendi,ſed per modum excipiẽdi recuperare poteſt ſi creditor agat ad debitum.*
2 *Soluens ſcienter indebitum,etiam eo caſu,quo uidetur donare, non repetit per modum agendi.*
3 *Vbi ſubeſt alia cauſa,quàm donationis,non præſumitur donatio.*

1 **Si cum aurum.** †Si ſoluitur aliud pro alio creditore ignorante, nõ liberatur ſoluens,& ſi fuit ſciens, non repetit per modum agendi,ſed per modum excipiendi, recuperare
2 pot ſi creditor agat ad debitũ.h.d.¶† In text.ibi. (quod ſciens feci.) ¶ No.ſcienter ſoluens indebitum,ẽt eo caſu quo vr̃ donare,non repetit per modum agendi,nam hic donare non ur̃. qđ patet, qa per modum excipiendi recuperat, quod non eſſet ſi uideret donaſſe,& tñ non repetit,quia ſcienter ſoluit.quod not. & ſic dẽt in-
3 telligi l.j.de cond.ind.& l.cuius per errorem.de reg.iur.¶† Itẽ not. & ad hoc allegat iſta lex,ꝙ ubi ſubeſt alia cã,q̃ donationis,non p̃ſumitur donatio.hic.n.ſuberat debitum,pro quo tollendo videbatur ſoluiſſe.Iõ non præſumitur,ꝙ uoluerit donare,ſed qñ non ſubeſſet uerum debitum, tunc ſcienter ſoluendo videretur donaſſe,& ita loquitur l.cuius per errorem quia non põt dici,ꝙ ſoluat,ut ſe liberet,cum ſciat ſe non teneri.facit l Papinianus.de ope. lib.& l.eleganter.§.qui reprobos.de pig.actio.

LEX LVI.

Qui ſic ſoluit. Sol'o q̃ dēt durare momento ex pacto habito inter partes,nō liberat ſoluentē.h.d.& hoc qñ nulla utilitas reſultat recipienti,alias ſecus, & ita loquunt̃ ʒria.all.in gl.ſi uero non eſſet actũ inter partes,adhuc poſſet operari liberationem,ut ĩ.eo.l.ſi qs duos homines.in fi.

LEX LVII.

1 *Facultas ſoluendi aliud pro alio competens ex contractu, & ēt facultas ſoluendi adiecto finitur per lit.conte.factam ſuper eo quod eſt in obligatione,uel factam a creditore.*
2 *Si promittis mihi centum libras in florenis auri, an poſſim petere aurum.*

1 **SI quis ſtipulat.fuerit.** †Iſta eſt ſingularis lex. & non eſt alibi.& h.d. facultas ſoluēdi aliud pro alio competens ex ʒctu,& ēt facultas ſoluendi adiecto finitur per lit.cont.factam ſuper eo,quod eſt in obligatione,vel factam a creditore.h.d.Et non eſt alibi in vtroq; dicto.& dicit Bar.ſe nunq̃ intellexiſſe,niſi tunc cum ſcripſit. ueniamus ad caſum. ¶In tex.ibi.{ſed ſi ſemel actum ſit.}ſubaudi ad x.tñ, vel ſimpliciter nō facta mētione de melle.Sed ſi dixiſſem peto a te x.in pecunia, vel melle,tunc poſſes offerre mel ēt poſt lit.conteſt. quinimo ēt poſt ſnĩam,quia ita dēt ferri ſnĩa,ſicut petij.ſ. quia debes condemnari ad x.ſoluenda,ſeu mel.ergo in executione ſnĩæ habes facultatem ſoluendi mel ex ipſa ſnĩa.& ita voluit hic Barto.& bñ.¶In tex.ibi.(q̃uis ante lit.cont.poſſit) ſubaudi ēt me prohibente,vt s̃. eo.l. uero procuratori.§.j.& ĩ.eo.l.aliud.& ſic plus operatur lit. cont. ad impediēdũ ſolui adiecto,q̃ expreſſa prohibitio.& eſt rō ſm Ray. quia conteſtatio fit ex neceſſitate, prohibitio uero ex uoluntate. ad quod s̃.de noua.l.aliam.& de reg.iur.l.non ſolet.licèt ʒ hoc uideat̃ gl.in l.eum qui.de verb.ob.Ray.plus ēt operatur conteſtatio q̃ ʒſtitutum ſimpliciter factum creditori,per quod non tollitur facultas ſoluendi adiecto. ut ĩ.e.l.ſi ita ſtipulatus ſim mihi. & ēt plus partis perceptio.ut ĩ.e.l.cũ x.mihi.in prin.licèt alias tñ valeat partis perceptio,q̃tum ʒteſtatio.ut l.3.C.de noua.uenio ad glo. ¶In glo.ibi. {ideſt aut mel.} & ſic vult gl.in hoc exemplo,ꝙ iſta dictio
a in,[a] ponitur pro aut, & ꝙ in ſtipul'one non fuit dictum,in:ſed fuit dictũ,aut,& tunc conuenit cum ſequenti caſu,ubi fuit dictum mihi,aut Titio.¶Sed op.extra gl.quia ſi fuit dictum,aut,vtraq; eſt in obl'one,ut in l.ſi duo.s̃.de uer.obl.So.ſm Bar. notabiliter ibi illud eſſet uerum,qñ quodlibet de alternatiua eſſet certum, ita ꝙ ſtipulatio facta de illo valeret,ut promittis Stichum, aut Pamphilum, uel x.florenos,aut x. cados olei, ſed ſi alterum eſt certum, alterũ incertum, vt l. libras, aut mel, non expreſſa quantitate, tunc mel non eſt in obligatione,quia ſi ſolum mel eſſet deductum in ſtipulatione,non expreſſa quantitate,non ualeret ſtipl'o, ut l.triticum. & l.ita ſtipulatus.de uerb.obl.Nunc aũt ualet ꝑꝑ certitudinē quãtitatis pecuniæ,& mel cenſet̃ adiectum ad ſol'onem fauore debitoris tñ,& ſi eſſet in obl'one,& electio eſſet debitoris,poſſet variare ēt poſt litem ʒte.& poſt ſnĩam.quod dic, vt l.eum qui certarũ.§.fi.de ver.ob.Sed nunc non pōt poſt lit.cont.ſuper quantitate offerre mel.¶In gl.ibi.{l.miles.§.decem.& de pet hære,l.item veniunt.§.cum prædiximus.)dic,ꝙ illæ leges potius ʒdicũt, ſm Bar. quia dicunt facultatē ſoluendi durare,ēt poſt ſnĩam quouſq; actũ ſit actione iudicati.Sed rñde,ſm eum, ꝙ ibi qñ facultas ſoluendi competebat ex legis diſpoſitione,nã quantitas ibi erat in obl'one & facultas dandi ſeruum pro noxa erat in ſolutione ex diſpoſitione legis,& benignius agitur cum lege,q̃ cum homine. Quæritur quid aũt ſi competebat ex diſpōne teſtatoris,q̃ æquiparatur legi? dic,vt l.ſi qñ.§.hæres.de leg.j.& ibi uide per Bar.¶ Sed oppo. ꝙ ēt qñ ex diſpoſitione ʒhentium poterit offerre poſt lit.conteſ. ut C. de tranſa.l.ſi maior.cum ibi no.Sol.ſm Ang.ibi ʒctus ex quo cōpetebat hæc facultas.l.tranſactio,fuit facta poſt lit.conte. ſuper actione prima,unde conteſtatio præcedēs non aufert facultatem ſoluendi,immo durat vſq; ad ſnĩam ſequentem,vt ibi no. & in l.ſi ue apud acta,in fi.gl.C.de tranſac.hic uero factus fuerat ante conteſta.Adde legem,ſed & addes §.ſi dñs.s̃.loca.¶In ea.gl.ibi.(uel pt dici.)hæc vera,vt verba ſtipulationis fuerint concepta, ſicut dr̃ in
2 tex.†Ex qua no.ſi promittis mihi centũ libras in florenis auri, non poſſum petere aurum,quia non eſt in obl'one,ſed in ſolutione,tñ pōt aurum offerre.Bar.tñ dicit hoc exemplum hic procedere,qñ non fuit expreſſa quantitas mellis:ſed ſi fuiſſet expreſſa,puta promittis x.in melle ad rōnem vnius pro qualibet menſura, & ſic x. menſuras,vtrunq; eſſet in obl'one,ſicut fuit dictum in primo exēplo.Qñ enim non exprimitur quantitas, non ur̃ illud dictum eſſe fauore creditoris.Ang.vero vult,ꝙ utroq; caſu videat̃ dictum fauore debitoris,nam & pretium mellis,& florenorum auri variat̃ ex tpe,& ſic vult,ꝙ neutro caſu mel,uel aurum ſit in obligatione ut ſi fuiſſet dictum cētum libras in xx.ducatis,ſed in ſolutione tñ. Mihi ur̃,ꝙ ſiue quantitas exprimat̃,ſiue non,poterit dici fuiſſe dictũ fauore vtriuſq;, nam & poteſt intereſſe creditoris habere in auro,vel in melle,vel in alia ſpecie potius, q̃ in pecunia, & nihilominus ꝑꝑ modum conceptionis uerborum non ſit in obligatione,ſed in ſolutione duret facultas vſq; ad litem conteſt.

ADDITIO

a ¶Dictio in.Adde Alb.de Roſa.in dictionario,in uerbo,in.

LEX LVIII.

Si quis offerenti. Soluens ei, qui nunq̃ habuit mãdatum a creditore, non liberat̃, niſi ſecuta ratihabitione creditoris, & ſi credidit ſe ſtatim liberari, pōt ſtatim repetere condictione ob cãm,quia non eſt ſecuta cauſa ob q̃ dedit,ſed ſi non credidit ſtatim ſe liberari, ſed cum creditor ratum habuerit,non pōt ſtatim repetere, ſed poſtq̃ tranſiuit tp̃s,quo potuit ratum habere,& non habuit h.d.,Et de diſtinctione huius l.facit Bar.magnum feſtum.in l.ſi procuratori falſo. de ʒdi.ob cau.¶In tex.ibi.(tunc liberari.)ſubaudi ipſo iure, ſiue ille receperit bona mēte,vt ad me portaret,ſiue mala, vt ſibi retineret, vt ĩ.de fur.l.ſi vendidero.§.ſi Titius.in fi.Sed Ang.ĩ.eo.l. diſpenſatorem.dicit ipſum liberari ope exceptionis, per l. quo enim.§.j.in fi.ĩ.rem rat.habe.Sed ſalua ſui pace errauit, quia ibi non loquitur de liberatione de debito ſoluto,ſed ab intereſſe,vel a pęna ꝓmiſſa,& loquitur de ipſo procuratore,vel geſtore recipiente,& promittente de rato,quia ſi dñs non hēt ratum,incidit in pęnam. ſed ſi poſtea ratum habet aduerſus petitionem,bñ hēt exceptionem Ipſe aũt ſoluens liberatur ipſo iure,vt ēt patet ĩ.circa fi.ibi. (tũc demum extingui.)¶In tex.ibi.(vt ſtatim debitor liberaret̃.)dic, ꝙ eſt qñ credebat illum habere mandatum,quia ſi eſſet verum,liberaretur ſtatim ſoluens,iō ſi non eſſet uerum, repetit per condictionem ob cãm,quia non eſt ſecuta cã ob q̃ dedit. Et ēt per condōnem furtiuam,ſi ille recepit mala mente,vt in l. cum quis.§.ſi debitorem.s̃.eo.Iſtæ tñ condōnes extinguntur ſecuta ratihabitione, quia ſoluens liberatur,ut ĩ.ea.l.in ver. (& tunc demum.) & in d.§. ſi Titius. ſed ſi ſciebat ipſum non habere mandatum, non ur̃ ſoluiſſe hac intentione,vt ſtatim liberetur,ſed demum ratihabitione ſecuta,iō non ſtatim repetit, ſed tranſacto tp̄e, quo potuit ratum haberi,& non fuit habitum,ut ſequitur.Sed ʒ,ꝙ ēt tunc non poterit repetere,quia ſi ſciebat ipſum non hēre mandatum, vr̃ donaſſe,vt dixi in §.ſi debitorem.& not. in d.l. ſi procuratori falſo.in gl.j.Sol.verum eſt,qñ ſoluit ſibi tanq̃ habenti mandatum,cũ ſciat eum non habere:ſecus ſi tanq̃ non habenti,& ſub ſpe, ꝙ faciat ratum hēri.Et iſte eſt caſus hic limitans illam gloſſam,quod ēt colligitur ex dictis Bar.ĩ.eo.l.diſpenſatorem.Idē Bar.in l. ſi procuratori.intelligit iſtum tex.ēt ſi erat verus procurator,ſi ſoluens nō ſoluit ſibi,vt procuratori vero, ſed cũ pacto, ꝙ faciat ipſum ꝑ dñm liberari,nam tunc ſoluit, ut ſecum ʒhenti, & vr̃ ʒctus innominatus,do vt facias.& ſi non facit repetitur per condōnem ob cãm. Et de hoc facit magnum feſtũ per iſtam l.tñ re vera loquit̃ in non hñte mandatũ,puto tñ eius dictum eſſe uerum ꝑ rōnem,q̃ dixi.s̃.

1 *Geſta nomine prælati,an poterunt rata haberi per ſucceſſorem.*
1 *Geſta nomine unius canonici,an poſſint haberi rata per alium,qui poſtea ei ſucceſſit.*

§.Si creditor. Facultas habendi ratũ tranſit in vl'em ſucceſſorē eius,qui dēt ratum hēre, & ſufficit ratihabitio illius.h.d & ſic patet,ꝙ tranſit in monaſteriũ,& ēt in hr̃dem,qui pōt ratũ hēre geſtum noīe defuncti,ut notat Dy. in regula ratum.de regu.iur.& Bar.ĩ.rem ra.ha.l. bonorum.¶In tex.ibi.(procuratori.)i.procuranti,ſeu geſtori ſine mandato,ut in prin.l.Dy.Si.n.eſſet uerus procurator, non eſſet neceſſaria alia ratihabitio,vt in l.ſi procurator.de cond.ind.niſi ſe expreſſe obligaſſet ad hoc ipſe procurator,ut in caſu quem dixi s̃. proxi. ſm Bart. ¶In tex.ibi.(rata ſolutio eſt.)& non tenetur procurator ad pęnã, q̃ promiſit,ſi creditor non hēret ratum,quia hic licèt creditor nō ratificet,ratificat tñ pater adoptiuus,qui loco eius ſuccedit. Et idē
1 in hr̃de eius,ſi mortuus erit anteq̃ ratum haberet.¶†Vlti. quæro vtrũ geſta noīe prælati poterũt rata haberi per ſucceſſorem? Dy. in c.ra*um.de reg.iur.in vj.dicit, ꝙ ſic, in vlt.q. ſi fuit geſtum noīe prælati tanq̃ a prælato,& ſic contemplatione eccleſiæ,uel dubitatur.ar.l.annua.§.vlt.de annuis leg.ſecus ſi noīe prælati,tanq̃ priuatæ perſonæ,ꝙ aliter ratum haberi non poteſt,quod eccleſię noīe non eſt geſtum.quod ſatis placet Bar.in l.bonorum.ĩ.rem ra.ha.
2 †An aũt geſta noīe unius canonici poterint hēri rata per alium, q̃ poſtea ei ſucceſſit?Inn.dicit,ꝙ non. nam in iurib. canonici ſuccedit Capitulum,licèt alius ſuccedat in præbenda. ita no.Inn. de cle. coniug c.ſicut.in gl.in ver.ꝑꝑ bonum quod eſt no.Adde no.in c. fi.de teſta.li.vj.per Io.And.in gl.fi.in uer.quid ergo.

§.Et ſi duo rei. Ptãs ratificandi non perditur facto alterius,q̃ debentis ratum hēre. h.d. in effectu.& loquitur in terminis præcedentis tex.qñ non erat verus procurator,ſed negotiorum geſt.venio ad caſum. In tex.ibi. (in pendenti eſt poſterior ſolutio,) quia ſi ille, cuius geſtori ſolutum eſt, ratum habeat,perinde eſt,ac ſi a principio geſtor habuiſſet mandatum, quo caſu ſolutio illi facta liberaſſet debitorem, & ſe-

& ſequens ſolutio tanq̃ indebitè facta retractaret, ita & tunc retractabitur, ſed ſi non habeat ratum, tunc retractatur prima ſol'o, & repetitur ab illo geſtore. ¶ Sed ꝯ, quia poſtq̃ alteri ſolutum ſit anteq̃ ille ratum hẽat, non uĩ, ꝙ poſtea poterit ratum hẽre, quia nunc poſt ſolutionẽ alteri factã non poſſet alteri ſolui in præiudicium illius, qui primo recepit, cum ſit liberatus ab vtroq; per primam ſolutionẽ, ergo nec iſta de qua hic põt fingi retro legitimè facta. ar. ĩ. rem ra. hab. l. bonorum. Sol. ibi prædicta erat facultas ratum habendi ꝓp lapſum tp̃is, & ſic ꝓp tacitam renunciationẽ debentis ratũ habere, hic uero in nulla culpa, vel negligentia fuit ratum habendi. vñ non debet ſibi auferri facto debitoris alteri' ſpõte ſoluentis, ſ'm Doc. quod eſt ſubtile, ibi ergo ꝑ lapſum tp̃is erat excluſus a potentia gerendi actum. ideo excluditur ẽt a potentia ratificandi, hic uero non erat excluſus. Non ſunt alia.

LEX LIX.

1 *Facultas ſoluendi adiecto, non perditur per conſtitutum factũ creditori, & cõpetit ei qui tenetur acceſſoriè, & ſolutũ adiecto cenſetur ſolutum principali, et ab eo reperitur ſi erat repetendum tanq̃ indebitè ſolutum.*

2 *Fideiuſſor, uel mandator poterit ſoluere adiecto, ſicut principali, licet in obligatione ipſorum de adiecto non fuerit facta mentio.*

1 SI ita ſtipulatus. †Facultas ſoluendi adiecto, non perditur per ꝯſtitutum factũ creditori, & cõpetit ei qui tenet̃ acceſſoriè, & ſolutũ adiecto cenſet̃ ſolutũ principali, & ab eo repetit̃ ſi erat repetendũ tanq̃ indebitè ſolutum. h. d. ¶ In text. ibi. {ſe mihi ſoluturũ.} ſubaudi ſimpliciter, & per hoc tollitur ꝯriũ formatum in gl. j. quia ibi dixi mihi tñ, uel ſoli, quo caſu cenſetur renunciaſſe facultati ſoluendi adiecto. In text. ibi {ſ. ſi ſuo, non filij noĩe ſoluere uelit.) gl. intelligit, ꝙ tũc poteſt ſoluere quatenus eſt in peculio, niſi ſit tñ quantum eſt debitum; quia non dr̃ pater ſol' uere partem, ſed totum quod dẽt. Si autem uellet ſoluere noĩe filij non admitteretur inuito creditore ad ſoluendum, niſi totum. ut l. tutor. §. Lucius. de vſuris. uel expone ſi, pro q̃ uis ſ'm Ange. & eſt ſenſus, ꝙ licèt pater ſoluat noĩe ſuo non filij, tñ admittat̃ ad ſoluendum adiecto, ſicut ipſe filius. videbat̃ ꝯrium, cum adiectio nõ fuerit facta in obl'one de peculio, qua tenet̃ pater de iure p̃torio, ſed in obl'one qua tenetur filius ex ſuo ꝯctu, q̃ eſt ciuilis, vnde uidebatur, ꝙ niſi ſoluat noĩe filii, & totum debitum, non poſſet ſol-
2 uere adiecto. cuius ꝯrium hic terminatur. †Et ſic no. arg. ꝙ fideiuſſor, uel mandator poterit ſoluere adiecto, ſicut principalis, licèt in obligatione ipſorum de adiecto non fuerit facta mentio. Sufficit.

LEX LX.

Is, qui alienum. Qui dedit cãm acquirendi dñium cenſetur dñium dediſſe. h. d. Et no. hic ꝙ vſucapione reconciliatur ſolutio.

LEX LXI.

QVoties. Si res debita mihi ex cauſa lucratiua, & ab vno perueniat ad me ex alia cã lucratiua, & ab alio reuocabiliter, debitor liberatur. h. d. & hoc ꝓp r'lam de duab. cauſis lucratiuis, quæ non poſſunt concurrere circa eandem rem. ut l. omnes. ſ. de act. & obl. caſus eſt iſte.

LEX LXII.

1 *Debitum contractum per ſeruum, cum domino poſtq̃ ipſe ſeruus conſecutus eſt libertatem non minuit peculium, ſecus ſi ante conſecutam libertatem, licèt ſperaret eam conſequi.*

2 *Peculium dicitur deducto eo quod ſeruus debet domino.*

3 *Per mortem domini, uel mutationẽ ſtatus, an finiatur mãdatũ generale.*

4 *Verbum, exigit, ꝙ interdum ponatur impropriè pro ſponte ſoluentibus.*

3 *Quando dominus legat ſeruo peculium, cui reliquit libertatem, quid debeat deduci de illo peculio.*

8 *Id quod ſemel reprobaui, amplius approbare non poſſum ad mei commodum, ut conſequar actionem, uel exceptionem, & quid per indirectum.*

Geſta per procuratorem reuocatum, an poſſint haberi rata.

1 DIſpenſatorem. †Debitum ꝯctum ꝑ ſeruum cum dño poſtq̃ ipſe ſeruus conſecutus eſt libertatem non minuit peculium, ſecus ſi añ conſecutam libertatẽ, licèt ſperaret eam conſequi. ¶Item negotium pertinẽs ad aliquem ratihabitione ſi ſemel eſt reprobatum ab illo, non poteſt amplius approbari quo ad commodum illius, ſeu actionem ꝯñdam ꝯ geſtorem h. d. & eſt difficilis & ſubtilis, & ꝓp hoc ultimum ſꝑ allegatur, q̃a nõ ita bñ reperitur alibi, & diuide, q̃a primo ponitur thema, ex quo reſultat qõ, poſtea ponitur rñſio cum diſtinctione, ſecũda ibi. (& ſi quidem.) Et hæc ſecunda ſubdiuiditur, quia primo loquitur, qñ debitum ꝯctum eſt poſt ſecutam libertatem, quia erat adita hæreditas ex teſtõ, in quo erat relicta libertas, uſq; ibi. {cum uero.} ſecũdo, qñ ante conſecutam libertatem, quia nondum erat adita hæreditas, & iſta ſecunda ſil'r ſubdiuidit̃, quia primo loquitur, qñ ſoluentes erant liberati, quia ignorabant reuocationem mandati, vſque ibi. (ſi uero,) ſecundo, quãdo nõ erant liberati, quia ſciebant,

2 †Et præmitte ad euidentiam, ꝙ peculium dr̃ deducto eo, qđ ſeruus dẽt dño, ut in l. peculium. & l. ſed ſi damnum ſ. de pecu. & iſta lex probat, ꝙ hoc intelligat̃ non ſolum de eo, quod ſeruus debet dño ex cã peculiari, immo ẽt ex nõ peculiari. ¶ Item ex eo quod dixi, ſequitur, ꝙ ſi dñs relinquat hr̃ditatem ſeruo, & eidem legat peculium ſuum, hæres poteſt deducere de peculio illud, quod ſeruus dẽbat dño iam mortuo, cum peculium non dicat̃, niſi illo deducto, & non cenſet̃ dñs uoluiſſe legare. Iſta aũt lex probat no. ꝙ p̃t hæres deducere ẽt illud, quod nunq̃ debuit defuncto dño, ſed poſt eius mortẽ incępit deberi hæreditati, & in ꝯñtiam hæredi poſtea adeunti, ut patet in uer. {cum uero ante aditam hr̃ditatem.} Illud aũt quod incępit deberi poſt aditam hæreditatem, & poſt ſecutam libertatem non põt de peculio deduci, quia deſiit eſſe peculium. Et hoc dr̃ in uer. (& ſi quidem.) illud aũt quod nunq̃ debuit dño, nec poſt mortem incępit dẽri hr̃di, uel hęreditati, licèt illud dẽat alteri, ſil'r non deducit̃ de peculio, & hoc dr̃ in uer. (ſi uero non liberant̃. & in his conſiſtit ſubſtantia huius l. difficilis. ueniamus ad caſum. ¶†In tex. ibi (liberum eſſe iuſſi.) dic & ꝓp hoc finitum eſt mandatum gñale ꝓp duo. ſ. ꝓp mortem dñi, & per mutationem ſtatus. ut l. eius qui in prouincia. in prin. ſi cer. pet. Sed ſi nõ eſſet ſtatus mutatio, ſed ſola morte dñi non finiret̃ mandatũ gñale. ut l. ſi quis mancipijs. §. ſi impubes. de inſti. ſecus ſi ſpeciale: ut in l. mandatum. C. mandati. ¶ Aduerte deligenter, qñ ante aditam hæreditatem mutauerat iſte adhuc ſtatum, & tñ finitum erat mãdatum. ut ĩ. innuit in uer. (cum uero.) & uer. (ſi vero.) ſed hęc erat rõ, quia ſperabat mutare. quod no. pro intellectu l. eius qui in prouincia. & quod ibi no. Doc. ꝙ ꝓp mortem dñi, & mutationẽ ſtatus finitur mandatum gñale, ut intelligat̃, ſiue iam ſtatus ſit mutatus, ſiue infallibiliter ſperetur mutari, ut hic. Per prædicta apparet, ꝙ ſoluentes, ẽt ſi ſciuerint dñm eſſe mortuum, ſi tñ ignorauerũt relictam libertatem, & ꝙ eſt cã reuocationis mandati, adhunc liberantur. Tunc autem liberantur, qñ ſciunt utrunq;. Et ita dẽt ſuppleri gl. quæ incipit, (quia ignorauerunt.) in prin. ¶In tex. ibi. (a debitorib.) ſubaudi non peculiarib. & ſic tenetur illam pecuniam reſtituere hr̃di, qñ ad ſe non pertinet ſi debitores ſoluendo ſunt liberati, alias non, ſed illis ſoluentib. ſ'm illam gl. in fin. quod eſt verũ ſi errauerunt in iure, quia ſciebant mortem dñi, & relictam libertatem, credebant tñ mandatum non eſſe finitum. & ſic non videbantur donaſſe. hoc modo poteſt ſuſtineri gl. illa. Sed ſi ſciebant factum, & ius, tunc viderentur donaſſe, vt no. alia gl. quæ ꝯriat̃ huic in l. ſi procuratori falſo. de cond cã data, & cã non ſec. per l. ſi non ſortem. §. ſi filio. de cond. inde. & l. ſi fundum §. ſeruus meus. ſ. pro empt. ſ'm Dy. & ſic ambæ iſtæ gl. q̃ ſunt ꝯriæ, pñt ſuſtineri. Si vero exegiſſet a debitorib. peculiarib. clarum eſſet, ꝙ non teneret̃ illam pecuniam reſtituere hr̃di. qñ pertinet ad ſe ꝓp legatum peculij, & ſic non eſſet de eo deducenda, nec hẽrent locum quæ ſequuntur. & iſtud ẽt fuit de mente eiuſdem gl. quæ incipit. (quia ignorauerunt.) in ver. (Alij intelligunt.) vbi reprehendit opi. illorum, qui intelligebant in peculiaribus debitorib. Si ergo no. ex prædictis, ꝙ cum dñs legat peculium ſeruo, cenſetur legare id quod ſupereſt, deducto eo quod ſeruus ſibi debebat, non ſolum ex cã peculiari, ſed ẽt extra illam cauſam. de illo. n. loquitur iſta lex, & vult, ꝙ aliqñ deducatur, vt in ver. (cum vero.) tanq̃ minuẽs peculium. ¶ In tex. ibi. (exegit.) dicit Dy. ſ. a ſponte ſoluentib. non enim poteſt intelligi propriè in iudicio, & ab inuitis, cum in iudicio eſſe non po-
4 terit antequam conſequatur libertatem. & ſic no. †ꝙ iſtud verbũ interdum, ponitur impropriè, vt dixi ſ. cod. l. ſi quis ſeruo. ¶In tex. ibi, (quin de peculio.) ſubaudi conſiſtente in ſpecieb. ſi aũt in pecunia, tunc licèt non poſſet de illo retineri tanq̃ minuens peculiũ poſſet tñ retineri loco compenſationis tanquam de liquido ad liquidum, cum teneatur ciuiliter, & nãliter actione negotiorum geſtorum illam pecuniam reſtituere hæredi, quàm exegit poſt adeptam libertatem, vt ĩ. dum dicit, (quia liber factus incipit debere.) ſed ſi poſſet retineri tanquam minuens peculium, tunc etiam ſi non eſſet liquidum debitum aduerſus petentem peculium, poſſet obijci, & peti liquidari, & in hoc eſt dr̃ia, an poterit retineri tanquam minuens peculium, vel iure compẽſationis. ¶In tex. ibi. (nihil debebat.) ſubaudi indiſtinctè, ſiue ſoluentes ſint liberati, ut per rationem quæ ſequitur, quia licèt teneantur hæredi reſtituere, tñ iſtud eſt debitum, & obligatio ꝯcta eſt poſt quàm cępit eſſe liber, ideo non minuit peculium, cum non minuatur, niſi ex eo, quod ſeruus debet domino, ſiue non ſint liberati multo minus, q̃a tunc non tenetur eam reſtituere hæredi, ſed poteſt, vel eam ſibi retinere ſi fuit donata, uel ſi non fuit, tenetur eam reſtituere ſoluentib. Conſtat autem, ꝙ illud non debet domino, ſed alteri, ideo pecu-
5 lium non minuit, vt ĩ. patet. verſic. (ſi vero non liberantur.) ¶†In tex. ibi. (quia incipit debere hoc hæredi.) gl. dicit, & bene, ꝙ prius hæreditati, & poſtea hæredi. Et dic, quòd incipit debere naturaliter tãtum, cum ſit adhuc ſeruus ante aditam hæreditatem. & no. hic diligenter, ꝙ qñ dominus legat ſeruo peculium, cui reliquit libertatem, debes de illo peculio deduci non ſolum illud, quod debuit dño defuncto, ſed etiam illud quod incipit debere poſt eius mortem hæreditati, & per ipſam hr̃di futuro, quia non plus vr̃ le-

gaſſe dñs,q̃ quod ſupereſt deductis dictis debitis, quod not. quia Doc.non ponderant.quod autem ĩ.ſubijcit,{negotiorum geſtorum,uel mandati actione.}non intelligas proprie,ut iacet, q̃a nõ obligatur.ciuiliter,ſed nãliter tñ,unde non põt teneri talib. actionib.q̃ non oriuntur ex nãli tantum, ſed tenetur ex illa ſola, q̃ orit̃ ex negotio geſto,vel ex mandato,& ita intelligo text.licèt gl.non declarent.¶In tex.ibi.{ſi uero non liberantur.} quia ſoluentes ſciuerunt mandatum reuocatum,& hæres non habuit ratam exactionem,ſi enim habuiſſet,liberarentur, licèt ſciuiſſent reuocationem.ut l.ſi vendidero.§.ſi Titius.in fi.ĩ.de fur.& ſ.eo.l. ſi quis offerenti.tunc ergo non liberatur,quia non tenetur eã reſtituere hr̃di,ſed põt retinere pro ſe ſi fuit donata, uel ſi non fuit, tenetur reſtituere ſoluentib.Et ſi dicatur, licèt hr̃s a principio non habuerit ratum,poterit habere ratum ex poſt facto, quod facere ur̃ eoipſo,ꝙ aduerſus petentem peculium uult deductionem facere de illa pecunia,ergo ur̃,ꝙ poterit eam facere, quia tũc approbat exactionẽ.ar.ſ.de fideiuſ.l.ſi ſeruus alienus.in pen.cha.& ex tunc liberantur ſoluentes,licèt a principio non fuerint liberati.Ad hãc difficilem oppo.uoluit rñdere Iuriſconſul.per id quod ſequitur.{illa qõ eſt &c.} ꝙ immo ſi hr̃s a principio non habuit ratam exactionem,non poteſt poſtea eam ratam hẽre ad ſui commodum, ut conſequatur potentiam deducendi,q̃ a principio non fuit conſecutus, ſicut in caſu quem ſubiicit in libero hoĩe gerente negotiũ meum ſine mandato,& exigente a debitorib.meis, nam iſtud negotium non dr̃ meum,niſi ratihabitione.ſi ergo cum ſciuero, ratum nõ habeo negotium,a me abdico perpetuo, & licèt poſtea velim ratum habere non efficitur meum, ut cõſequar actionem nego.geſt.aduerſus geſtorẽ.eodem modo in caſu iſto,hæres iſte non facit negotium ſuum, ut conſequatur potentiam deducẽdi aduerſus iſtum geſtorem. Et hoc modo vult probare Iuriſconſ. ſubtiliter.& iſtud eſt principalius,& notabilius dictum,quod ſit in hac l.& fortè non eſt alibi, ꝙ qñ negotium eſt noſtrum ſola ratihabitione,requiritur,ꝙ a principio cum ſcitur, ratum habeat, &
6 tunc efficaciter efficitur noſtrum,alias abdicatur a nobis. † Item alle.ꝙ id quod ſemel reprobaui,amplius approbare non poſſum ad mei commodum,ut conſequar actionem,uel exceptionem, vtrunq; enim probatur hic,ſi bñ inſpiciatur.licèt Spec.in ti.de defenſore.dicat ꝙ non poſſim approbare,ut conſequar actionem, ſed exceptionẽ ſic.Bar.autem tenet quod dixi. quod tñ limita, ut conſequatur directo,ſed per indirectum poteſt approbare ſemel reprobatum,ut actionem,& exceptionem cõſequatur, ut etiam probatur ĩ.rem ratam hab.l.procurator ad exhibendum.§.j in fi. Et ibi no. Ang.licèt Bar.non alleget.Per hoc dñt quidam, ꝙ geſta per procuratorem reuocatum, non poſſunt rata haberi, quia ſemel ſunt reprobata.Doc.ꝯ,quia aliud eſt reprobare perſonam ꝓcuratoris,aliud reprobare negotium.quod dic, ut hic per Bart.& per Inn.in c.ex parte decani.in fi.de reſcrip.ubi not.loquimur.ſeu ad commodum alterius,uel ad mei præiudicium,quod ſemel reprobaui,bñ poſſum approbare.ut l.quo enim.§.j.rem rat.hab.alle.hic in gl.antepe.pro ꝯria.& ſ͠m hoc ſi geſtor negotiorum meorum exigit a debitorib.meis,& promittit de rato ſub pęna,& ego cum ſciui,ratum non habui,& ſic ille incidit in pœnam, & ego ꝑdo actionem neg.geſt.quia non naſcitur; ut hic dr̃, ſi poſtea ratũ habeo,prodeſt illi,ut liberetur a pœna.& nocet mihi,ut ſoluentes liberent̃.ut in d.l.quo enim.§.j.ſed mihi non prodeſt, ut cõſequar actionem neg.geſt.ad recuperandam pecuniam exactam. Quid ergo erit de illa pecunia,remanebit ne penes geſtorem?dic ꝙ nõ, ſed condicam per condictionem ſine cauſa,ut l.ſi me & Titium. ſ.ſi cer.pet.¶Vltimo opp.ꝙ immo ẽt ad mei commodum,quod ſemel reprobaui,poſſum approbare,ut in c.ſi tibi abſenti. de præben.lib.uj.ubi ſi confert̃ mihi abſenti bñficium,& ego cum ſciui, non acceptaui,& poſtea uolo acceptare,poſſum. ſed ſi ad notitiã conferentis non peruenerat adhuc,non ualet acceptatio mea, ut in c.ſi quem.de procura.eo.lib.Sol.ibi negotium adhuc non erat perfectum.nam pendebat eius perfectio ex uoluntate conferentis,& eius cui conferebatur,quo caſu tene quod ibi habetur,licèt enim à principio non acceptet, quouſq; tñ conferens permanet in eadem uoluntate poteſt mutare propoſitum,& reperitur cõcurſus eiuſdem uoluntatis in idem. Nos loquimur de negotio iã geſto,& perfecto,quia conſiſtebat ex uoluntate gerentis, & alterius cum quo geſtum erat,& utraq; concurrat.Erat tñ in pendẽti actio,& acquiſitio quo ad eum,cuius noĩe geſtum erat.ideo requiritur,ut efficiatur ſuum,ꝙ ipſum ratificet a prin. alias a ſe abdicat,& non eſt amplius ſuum,nec fieri poteſt.

LEX LXIII.

Si debitor ſit. Seruus, in quo habeo uſumfructum põt mihi liberationem acquirere, hoc primo,& eadem ſolutio poteſt liberare ſoluẽtem a creditore, & creditorem ab altero.hoc ſecundo.Et ſi pater eſt furioſus,dos debet reſtitui curatori ſuo cum conſenſu filij,uel filiæ, & cum conſenſu curatoris.hoc tertio.Et pupillus ſine tutoris authoritate nõ poteſt liberare ſuum debitorem. nec ſe alteri obligari efficaciter. hoc quarto.uſq ad l.ſi quis duos.

LEX LXVII.

1 *Res cuius dominium ſæpius ad debitorem reuertitur ſæpius poteſt ſolui.*
2 *Quòd utilius ſit,ꝙ conficiatur inſtrumentum de uera ſolutione,quam de confeſſione.& q̃uo iſtud fiet ſi creditor uellet liberare gratis, uel ſi debitor in centum,non haberet ad manus,niſi decem.*

1 SI quis duos. † Res cuius dñium ſæpius ad debitorẽ reuertitur ſæpius põt ſolui.h.d.ſ͠m Ray. uel melius debitor in gñe ad duas res ex cã lucratiua ſi ſoluit unam pro parte oblig.põt ẽt eandẽ ad ſe reuerſam ſoluere pro alia parte.Itẽ in nummis non hẽt locum ſecunda de duab cauſis lucratiuis.h.d.ſ͠m Bar.præmitte ſecundã de duab.cauſis lucratiuis, quæ ſunt plures licèt Doct. non videant̃ ponere,niſi unam,vt dixi in l.Meuius.§.duob. de le.2.quarum una eſt, ꝙ ſi duo tenent̃ mihi ex diuerſis cauſis lucratiuis ſtib. in gñe, puta hoĩem, & vnus ſoluat mihi Stichum, qui poſtea deſinat eſſe meus,& reuertatur ad alterum,ꝙ ille me inuito non põt eundẽ Stichum mihi ſoluere, ut liberet̃ a me, ſed dẽt ſoluere alium hoĩem,cui ſecũdę ꝯdicit principium huius l. quod tñ loquit̃ in uno,& eodem debitore, qui tenebatur ad duos homines ex cã lucratiua,& ſoluit unum,& dr̃ ꝙ ſi ille poſtea redeat ad eundẽ, põt eundem ſoluere me inuito, ut liberetur ab altera parte obl'onis.glo.dicit ꝯrium loqui de ſtricto iure.Iſtam uero de ęquitate,& iſta cõiter tenetur pro minus mala ſolutione,qñ alię ſunt peiores,ſed in nummis ẽt de rigore poſſunt illi idẽ nummi,q̃ ſemel ſunt ſoluti,iterum ſolui,iõ dicimus,ꝙ in eis non hẽt locum ſecunda,poſtq̃ nec de rigore,neque de æquitate impedit̃ ſolutio.
2 Cętera dic,ut d.§.duob. Venio ad caſum.¶†Et no.hic mirabilem practicam,qñ debitor vult,ꝙ conficiatur inſtr̃m de vera ſolutione,quod utilius eſt,q̃ de confeſſione.ſi.n. creditor liberat ſuũ debitorẽ gratis,vel confitendo ſibi ſolutum,poteſt illa cõfeſſio, ſeu liberatio retractari per ſuos creditores, tanq̃ facta in eorum fraudem.per tit.quæ in frau.credi.Sed ſi debitor ſoluat creditori,qui illam pecuniam poſtea conſumat, creditores illius creditoris non poſſunt reſcindere liberationem illius ſoluẽtis. Eſt ergo remediũ, ſi creditor vult liberare gratis,& tñ vult, ꝙ conficiatur inſtr̃m de vera ſolutione,ꝙ debitor numeret pecuniam in pñtia teſtium,& notarij,& poſtea ab eodẽ recipiat,& poterit notarius ſecurè hoc non obſtan.conficere inſtr̃m de vera ſolutione facta in pñtia ſui, & teſtium per hanc l.& ſi eſſet debitor in cẽtum, & non haberet ad manus,niſi decem,poſſet ſæpius ſoluendo,& recipiẽdo numerare vſq; ad ſummam debitam. Et nihilominus licèt notarius, & teſtes hoc videant,poſſunt deponere,& inſtr̃m conficere, ꝙ numerauit centũ,abſq; metu falſitatis, quod perpetuo tene menti, uidebatur ꝯrium,quaſi eſſet res ficta. Sed aduertẽdum, quia hoc proderit ſoluenti ſi notarius,& teſtes non fuerũt interrogati qualiter res proceſſit,quia fortè mortui ſunt, ſed ſi fiet articulus, ꝙ licèt pecunia fuerit numerata,ſtatim fuit retro reddita,& notarius & teſtes dicant hoc eſſe uerum, licèt notarius non redarguat̃ de falſo ꝑꝑ hoc,ꝙ ſcripſerit centum numerata ur̃, ꝙ non proficiat debitori,per ea quæ no.Bar.in l.ſingularia.ante fi.ſ.ſi cert.peta.qñ tenderet in præiudicium alterius, alias dicendum eſt, ꝙ creditor reſtituendo cẽſeatur donaſſe,niſi appareat fuiſſe actum inter eos, ꝙ deberet incontinenti reſtitui,quo caſu non cẽſetur ſolutio prima eſſe valida.vt l.qui ſic.ſ.eo.ſed hoc non apparente preſumitur valida,& tranſlatum dñium,ut creditor reſtituendo videatur donaſſe,vt in hoc tex.cum gl.fi.in ſecunda ſolutione, q̃ tenet Barto. Sed Ang.dicit,ꝙ immo vr̃ donaſſe, niſi fuerit dictum expreſſe ꝑ l.cum de indebito.de prob.& iõ debitor ſit cautus, ut faciat dici per creditorem,reſtituo tibi hanc pecuniam aĩo tibi donandi. Et tunc poterit iterato ſolui,& eidẽ reſtitui eodẽ modo. & ita intelligit iſtum tex.Sed uerior vr̃ opi.gl.& Bar.cum tex. loquatur hic in dubio.Et dicit has ſolutiones valere, ſed non ualerent, niſi fuiſſet reſtituta aĩo donandi,quia non eſſet tranſlatum dñium,& ſic reciperet poſtea ſuam pecuniam.Non ſunt alia.

LEX LXVIII.

1 *Conditio dandi ſi fuit collata in perſonam adulti non poterit impleri in perſonam curatoris ſine adulto.& nu.2.*

1 SI ſeruus decem. † Conditio dandi collata in perſonam pupilli,vel furioſi non poteſt impleri in perſonis eorumdem ſine authoritate tutoris,uel curatoris,ſed in perſonam tutoris,vel curatoris ſic,ẽt ſine pupillo,uel furioſo. condõ vero faciendi bene poteſt impleri in perſonis ipſorum ſine legitimo adminiſtratore.h.d.notabiliter.Ratio diuerſitatis,quia ea quę ſoluuntur,poſſunt perdi,non ea quæ fiunt. & intentio apponẽtis condõnem cenſetur fuiſſe,ut ea quæ dantur, conuertantur in vtilitatem eius,cui dantur per hanc l.no.uidebatur ꝯrium,quia in cõditionibus inſpicitur merum factum,non effectus iuris. ut l. Meuius.de condi.& dem.ſed illud eſt uerum,qñ non poſſunt habere

eſſe·

effectum iuris,ſed qñ pñt,cenſeť cogitatum de illo effectu potius q̃ de facto.& ita ſoluitur ꝯrium de illa l.hic alleg.in gl.fi.¶In gl.fin. ibi,{vel verius,ibi erat adiectus.}dic & ſic recipiebat pro ſtipulatore,non pro ſe,ideo ſibi imputet ſtipulator,ꝙ illum adiecit: ſed hic recipiebat pro ſe,& ad ſuam utilitatē,vnde taliter dēbat ſibi ſolui,
2 ꝙ in eius vtilitatē conuerteretur.†Sed quid ſi ꝯdō dandi fuit collata in perſonam adulti,an poterit impleri in perſonā curatoris ſine adulto?tex.eſt notabilis,ꝙ non,s̈.de manumiſ.teſt.l.Lucius.in fin. licèt ſecus in pupillo,ut hic.ſil e no.in l.potuit.C.de iure delibe. ꝙ ſolus tutor ſine pupillo infante poteſt adire, ſed non ſine pupillo proximo pubertati, vñ ēt vr̄ iſta lex reſtringenda ad pupillum infantē,uel proximum infantiæ,vt tunc non requiratur eius pñtia ſi ſoluatur tutori,ſecus qñ eſt proximus pubertati,& multo magis, qñ eſt adultus.¶Item ſcias,ꝙ ſi ſtat per tutorem, vel curatorem quominus impleatur cōditio,ꝙ habeatur pro impleta. ut s̈.de ſtatu libe.l.2.§.non ſolum.

LEX LXIX.

SI hominem. Qui tradidit pro noxa ſeruū alteri obligatū, uel in quo vſuſfr. ad aliū pertinet,non liberať a noxa,ſed pōt conueniri perinde,ac ſi non tradidiſſet, ēt anteq̃ a recipiente fuerit ablatus.h.d.facit s̈.e.l.cum quis.§.qui hoīem.& l.ſi rē meam.ſicut enim ille, qui tenetur ad dandum,teneť taliter dare,ꝙ auelli non poſſit a recipiēte,alias non uidereť dediſſe,ut ibi.Ita & qui tenetur ad quantitatē, ſed hēt facultatē ſoluendi ſpeciem,dēt illam taliter ſoluere,ꝙ auelli nō poſſit, & in hoc differt ab alijs,quia ibi ſoluit id quod erat in obligatione. hic illud,quod erat in ſolutione,nam in obligatione erat quantitas dandi,ſed in ſolutione erat ſeruus pro noxa. uenio ad caſum.¶In tex.ibi.{vel qui erat pignori Titio obligatus.}dic pt intelligi,ꝙ iſta pignoris obligatio,vel conſtitutio vſuſfru.fuerit facta per dñm ſerui,poſtq̃ ſeruus dederat alteri noxam, & tunc ꝓcedit clarè,quod hic dr̄:qñ uero ante noxam, vr̄ ꝙ dñs liberetur dando ſeruum talem qualis eſt, quia nō debet in plus obligari ex facto ſecundo,q̃ ipſe ſeruus valeat.Et non vr̄ plus ualere, q̃ ualet inſpecta dicta qualitate obligationis, ut dicto caſu locum habeāt leges alleg.in gl.pro ꝯrijs,& ea quæ gl.tangit.¶In tex.ibi.{ſed ſi vſuſfr.interierit.}ſubaudi aliter,q̃ per mortem ſerui.s̈.eo.l.cum q.s. §.qui hoīem.in fi.Ray.¶In tex.ibi.{pignoris obl'o}ſubaudi ſeruo uiuente,alias ſecus,ut d.§.qui hoīem.Ray.ſufficit.¶In gl.mag.ibi. {uel ſol.ut ibi.} dic,ꝙ hic dñs ſerui fuerat condemnatus ad æſtimationem damni, & poſt condemnationem dedit ſeruum pro noxa.in l.aut ſi oleum.§.j.dedit ipſum ante condemnationem,vnde non fuit ꝯdemnatus,ſed abſolutus ab obſeruatione iudicij,nimirū ſi ſeruus reperiať poſtea obligatus.non.n poteſt agi actione iudicati,cum nunq̃ fuerit condemnatus,ſed abſolutus. uñ recurriť ad actionem de dolo.quantum ad alia,q̃ ſequuntur in gl.dic, ut s̈. dixi,licèt Bar.multum ſe fatiget in iſtis ꝯrijs gl.

LEX LXX.

QVod in diem. Debitor in diem certum,pōt diē præuenire in ſoluendo,ēt inuito creditore.h.d.Non intelligas, ꝙ creditor cōpellať præciſè recipere ſi non uult,ſed ꝯſtituitur in mora,ut periculum poſtea ad debitorē non pertineat.ut ǰ.eo.l.qui decem.in prin. Cætera dic,ut in gl.& in l.ſtipulatio iſta.§.inter certam.de uer.obl. ecce caſum.¶In fi.gl.ibi.{Item ꝯ.}ſubaudi. ꝙ poterit ꝯueniri ante lapſum termini,& ſic non ſit ſibi liberum.ut hic dr̄ in tex.ſed ſolue, ut in gl.ꝙ hic tp̄s fuit appoſitum cā differēdæ ſolutionis,unde debitor non poteſt ante lapſum termini conueniri,licèt ſoluere poterit,ſed duntaxat poſt.In l.alle.in ꝯrium fuit appoſita cā finiendæ obligationis,vnde poteſt conueniri ante lapſum termini,nō poſt. Et ſic ſe habent,ut ꝯria iſta tempora.

LEX LXXI.

Cum decem mihi. Per partis ſolutionē factā creditori non tollitur facultas ſoluendi adiecto alteram partē.h.d.No.ergo,ꝙ tm̃ operať partis ſolutio, q̃tum lit.ꝯte.ut hic iuncta l. ſi quis ſtipulatus fuerit decem in melle.s̈.e.licèt aliqñ ſecus,ut in l.3.C.de noua.ecce caſum. Hic non ſunt alia dicenda ſuper hac materia huius l.

1 *Poteſt quis ratū habere geſtū nomine ſuo, ſi ius nō erat extinctum cōtra principalem,licèt eſſet extinctum cōtra fideiuſſorem ſoluentem.*
2 *Ratihabitio an trahatur retro ſi non fiat rebus ſtantibus in eiuſdem terminis in quibus erant tempore actus geſti.*

1
a §.Si fideiuſſor. †Pōt quis ratum hēre ᵃgeſtum noīe ſuo,ſi ius eius non erat extinctum ꝯ principalē,licèt eſſet extinctum ꝯ fideiuſſorem ſoluērē.h.d. ſecus ſi fuiſſet extinctum ꝯ principalem,ut l.fi.§.fi.s̈.rem ra.ha.& in l.bonorum.e.ti.ecce caſum.Et notetis,ꝙ hic fideiuſſit ille cum pacto, ꝙ ultra annū non teneret,poſtea intra annū ſoluit neg.geſt.creditoris,qui habebat mandatum,& ſic non fuit liberatus, niſi ratum hērē,ut s̈.eod.l.ſi quis offerenti. poſt annum uolo ratū habere,& ꝙ ille geſtor mihi tradat,ſi fideiuſſor dicit, ꝙ non poſſim ratū hēre,& vult,ꝙ ille ſibi reſtituat,
2 † quia ratihabitio non trahitur retro niſi qñ fit reb. ſtantib. in eiſdem terminis, in quib. erant tp̄e actus geſti.Sed hic non fuit,quia tp̄e actus geſti ipſe erat obligatus, nūc cum uolo ratum hēre,ipſe eſt liberatus lapſu tp̄is,tñ determinať ꝯrium,ꝙ poſſum, & retrotrahať. ad ꝯrium rñde, ꝙ ſufficit actum poſſe geri tp̄e quo hr̄ ratum,licèt non illo mō,quo fuit geſtus,nā hic licèt liberatus tp̄e,poſſet ſponte ſoluere,licèt nō ſoluat,ut obligatus,ſicut qñ primo,ſed ſi actus non poſſet hodie geri,tunc nō poſſet ratihabitio retrotrahi,vt l.bonorum. rem rat. hab.Item eſt alia rō hic,quia ius ratum habentis ꝯ principalem debitorem erat ſaluum,licèt non ꝯ fideiuſſorem,alias nō poſſet ratum haberi, ut l.fi.§.fi.eo.ti.Non ſunt alia.

ADDITIO.

a ¶Poteſt quis ratū habere.Adde,Pe.de Anc.in regu.ratū.de reg.iur.lib.vj.

1 *Actus medius geſtus ab eo, qui debet habere ratū,non impedit ratihabitionē fieri,& etiā retrotrahi in præiudicium eius,qui primo actū geſſit.*
2 *Si quis habeat filium ex concubina, & poſtea recipiat vxorem,& hēat ſimiliter ex illa filium,poſtea mortua vxore contrahat matrimoniū cū concubina,an filius natus ex ea legitimetur.*

1 §.Item ſi ignorans. †Actus medius geſtꝰ ab eo, qui debet habere ratū, non impedit ratihabitionem fieri,& ēt retrotrahi in præiudicium eius qui primo actum geſſit.h.d.notabiliter.ecce caſum. Continuatur cum ꝓcedenti caſu,& eſt pulcher caſus.In tex.ibi.(confirmať ſolutio.)uidebať hic ꝯrium, quia per acceptilationē interim factam videbať acquiſita liberatio ſoluenti,q̃ per ſolutionem non erat adhuc acquiſita.uñ non uidebať,ꝙ ratum habendo poſſet ſibi illa liberatio auferri.Et tñ ꝯrium hic dr̄,quia hoc non tendit in præiudicium tertij,ut ſi rē meam alteri obligaſti,& ego poſtea obligo alteri,puta Sempronio,cui ſtatim acquiriť ius, deinde ratam habeo oblonē tuam,certè non tollitur ius acquiſitum Sēpronio,ut ille, cui tu obligaſti ſibi præferatur.ut no.ǰ.rē rat.hab.l.ſi indebitum.ꝑ
2 gl.& Bar.& Spe.in ti.de obl.& ſol.§.j.uer.†Item pone obligaſti.& ver.quid ſi l.Et inducitur iſte tex.ad illam qōnem, ſi quis habeat fi
a liumᵃ ex concubina,& poſtea recipiat uxorē, & habeat ſir̄ ex illa filium,poſtea moriatur vxor, & ꝯhat matrimonium cum cōcubina,ꝙ filius natus ex ea legitimetur non obſtante matrimonio intermedio, & fingitur retro fuiſſe legitimus. Sed an præferatur in prima genitura,fuit qō diſputata,q̃ uide in mercurialibus in regula ſine culpa.Et per Guil.de Cug.in l.ſi pater.de adopt.

ADDITIO.

a ¶Si quis habeat filiū.Adde Doc.in c.tanta.qui fil.ſint legi.& per Doc.in c. j.de eo qui dux.in matr.quam pol per adulte.

LEX LXXII.

1 *Debitor quantitatis,vel in genere per obligationē ſecuto interitu,poſtea liberatur ope exceptionis,ſed debitor ſpeciei ipſo iure,& ſi erat debitor cauſa dotis,etiam ſi quantitatis vel in genere,liberatur ipſo iure.*
2 *Oblatio debitoris purgat moram præcedentem,& conſtituit creditorē in mora,& liberat a periculo.*
Si creditor poſtea petit,& debitor nō ſoluit,an tollantur oēs iſti effectus.

1 QVi decem debet. †Debitor quantitatis,uel in gñe ꝑ oblationē ſecuto interitu,poſtea liberatur ope exceptionis,ſed debitor ſpeciei ipſo iure,& ſi erat debitor ex cā dotis,ēt ſi quantitatis,uel in gñe,liberať ipſo iure.h.d.Et principaliter in iſta mā allegatur iſte tex.¶In prin.gl.j.ibi.(detulit.) dic non, quia non ſufficit uerbalis oblatio, niſi pecuniā actualiter hēret in manib.ut no.de op.no nunc.l. prætor.§.ſi quis paratus. ad impediendum uenditionem pig.ut s̈.de reſcin.uend.l.fundus,qui Lucij Titij.& C.de remiſ.pig.l.ſi eo tp̄e.¶In tex.ibi (& ille ſine iuſta cā.) alias ſecus,ut ſi obtuliſſet non congruo loco,& tp̄e,ut s̈.eo.l. ſi ſoluturus.uel non totam q̃titatē,cum debitum eſſet liquidū,ut l. tutor.§.Lucius.de uſu.vel rē deterioratam ſine pretio deteriorationis,ut s̈.eo.l.qui ſibi.§.qui Stichum. nam his caſib. non conſtitueretur creditor in mora,nec offerēs euitaret periculum. ¶In text. ibi,(ea ſine culpa.)ſubaudi ēt leuiſſima,& ſic euitat caſum fortuitum duntaxat,de quo tenebatur debitor quantitatis, ut l.incēdiū. C.ſi cer.pet.Tutor de caſu non tenebatur,ut quia erat debitor ſpeciei,ſed duntaxat de culpa,tunc ſi tenebať de leuiſſima, per oblationē liberať ab illa,& teneť de leui. Si aūt de leui tm̃, tunc liberať ab illa,& tenetur de dolo,& lata culpa duntaxat. ut l. ſi mora.ſol. mat.quæ eſt ſingularis ad hoc.¶In text.ibi. (perdiderit.) dic,quia fortè domus eius fuit combuſta cum illa pecunia, ſi aūt fuiſſet pecunia depoſita,& poſtea dolo,uel culpa depoſitarij perdita eſſet, tunc quid iuris ſit?dic,vt s̈.eo.l.ſi ſoluturus.¶In tex.ibi, (doli mali exceptio.) ſubaudi de æquitate: nam de rigore non liberatur ipſo iure,cum non ſit perdita res debita, quia in obligatione quantitatis,

titatis, vel gn̄is nullum corpus, vel ſpecies eſt in obligatione . Rō
2 aūt æquitatis colł̄r ex tex.ſeq.ver. {etenim.} ¶†In text.ibi.{q̄q̄ ali-
qn̄ interpellatus.}dic.Et ſic no. ꝙ obligatio debitoris purgat mo-
ram præcedentē,& conſtituit creditorē in mora,& liberat a peri-
culo,& ſic tres parit effectus.Sed quid ſi creditor poſtea petit , &
debitor non ſoluit?Rn̄deo,oēs iſti effectus tolluntur ,& iterum ↄ
ſtituitur debitor in mora,qn̄ vltima mora nocet,ut l.illud. de pe-
ric.& cōmo.rei uend.niſi creditor peteret indiſcretè , puta poſtq̄
debitor pecuniā oblatam expendiſſet,vel perdidiſſet,ut not. in l.ſi
per emptorē.in fi.ſ.de act.emp.vbi eſt tex.& gl.ſingularis: & tn̄ ſi
nunq̄ obtuliſſet,hoc ſibi non prodeſſet quin conſtitueret̄ in mo-
ra,ꝙ ad manus pecuniam non haberet,ut l.continuus.§. illud. &
ibi no.de ver.obl.¶Item iſte tex.loquitur,qn̄ non fuit pecunia de
poſita & ↄſignata:tuc enim ēt ante interitum eſſet debitor libera-
tus ipſo iure.ut l.obſignatione.C. eod. niſi pecuniam a depoſita-
rio recepiſſet,ut l.acceptam.in fi.C.de vſur.In tex.ibi.{pro ſoluto.}
dicit Ray.ſ.quo ad effectum,non quo ad liberandi modum,cum
ali qn̄ ipſo iure,aliqn̄ ope exceptionis,cum tn̄ uera ſolutio ſp̄ libe-
ret ipſo iure,Inſti.qui.mo.tol.ob.in prin.Sufficit.uenio ad gl.¶ In
gl.2.ibi.{niſi in caſu.}dic,ꝙ iſta non eſt bona receptio , quia in illa l.
pecunia non erat in obligatione,ſed ſolum in ↄdōne,vnde ſuffi-
cit ſola oblatio,vt purificetur conditio,nec amplius tenetur offer
re,licèt pecunia non ſit perdita.Nos loquimur, qn̄ erat in obliga-
tione,a qua non liberatur,niſi ſecuto interitu.¶In gl.pe.{ne fauo-
re dotis.}hæc uera ſm Doct.

1 *Stipulatio conditionalis interpoſita animo nouandi cum eodem debitore, uel cum alio purgat moram commiſſam in præcedenti obligatione ſi res debita erat præſens,uel parata ſolutioni , quoniam habet uim oblationis,alias ſecus.*
2 *Oblatio tertij uera uel ficta,purgat morā debitoris,etiam ipſo ignorante.*
3 *Mora commiſſa per non fieri,ſicut tollitur per oblationem veram , uel fictam,ita & per male fieri.*
3 *Stipulatio conditionalis ita demum habet uim fictæ oblationis , quando poſſet interuenire uera.*

1 **§.Si cum mihi Stichum.** † Stipulatio ↄdō-
nalis interpoſita
aio nouandi cum eodē debitore , vel cum alio purgat morā cō-
miſſam in precedenti obl'one,ſi res debita erat pn̄s,uel parata ſo-
lutioni,qn̄ habet uim obl'onis,alias ſecus.h.d. Et non eſt alibi iſta
diſtinctio,& per q̄ plures leges difficiles , q̄ vn̄r inter ſe ↄriæ redu-
cuntur ad ↄcordiam,ut ſ.de noua.l.quoties. & l.ſi rem. & de uer.
obl.l.eum qui.§.fi.dic,ut ibi.Et primo ponitur thema & qō,uſque
ibi.Sed in promptu.Scd̄o ponit̄ ſol'o uſq; ibi.{ſed q.d.} Tertio cir-
ca illam determinat duo dubia uſq ibi.{ſi tn̄.}Quarto & ulti.deter
minationem,q̄ fecerat reſtringit & declarat, & iſta reſtrictio eſt il
2 la,q̄ alibi non reperitur in tex.uenio ad caſum.¶†No. ergo,ꝙ iſta
ſtipulatio ↄdōnalis habet uim oblationis, & hæc eſt cā quare pur
gat morā,ut in prin.huius l.¶Item no.in uer. {ſed quid ſi ignoran
te.}ꝙ oblatio tertij uera,vel ficta purgat moram debitoris, ēt ip-
ſo ignorante.& dicunt Doct.eſſe caſum hic in uer. {quemadmo-
dū.}de eo quod dubitat gl.in l.obſignatione.C.eo.ꝙ oblatio, ↄſi-
gnatio,& depoſitio facta per tertium liberat debitorē ipſo iure, ſi
cut ſi facta eſſet per ſeipſum.qđ ēt ſentit glo.in ſolutionē uel iudi-
ciū.ſ.eo.Iſte tn̄ tex.non vr̄ bn̄ probare,quia loquitur duntaxat de
mora,quæ purgatur per illam oblationē tertij,non de liberatione
ipſo iure,q̄ fit per depoſitionem,& ↄſignationem: tn̄ eadē ur̄ eſ-
3 ſe ratio,¶†Item no.in uer.{Idem rn̄ſum.} ꝙ ſicut mora commiſ-
ſa per non fieri tollitur per oblationem veram, uel fictam,ita & p̄
malè fieri,licèt maius ſit delictum commiſſum in faciēdo,q̄ in nō
4 faciendo,ut in l.2,ſ.ad Sylla.¶†Vlti.ſingulariter no.fin. ꝙ tunc de-
mum ſtipulatio ↄdōnalis habet uim fictæ oblationis,qn̄ poſſet in
teruenire uera,ut quia res erat preſens,uel parata ſolutioni,alias ſe
cus,quia ubi non pōt interuenire ueritas,nec ēt fictio. ut not. in l.
Gallus.§.ſi eius.ſ.de lib.& poſthu.¶Vltimo circa mām huius uer.
vide gl.in l.parui.de cond.fur.& plenè per Dyn.& Bar.in l. ſi rem.
de nou.& ibi dixit.Sufficit.¶In tex.ibi.{an quia nouari prior obli-
gatio non pōt.}dic,quia ſecunda ſtipl'o non p̄t committi,cum nō
reperiret ſubiectum,ſuper quo fundaret̄.ergo &c,ut ſ.ti.j.l.noua.
& ideo uidebatur agi poſſe ex prima ſtipulatione,puta in qua fuit
mora commiſſa per l.eum qui.§.fi.de uer.ob.ubi ur̄ eſſe caſus,qui
ↄriatur huic tex.ad literam,ſed certè,licèt iſto capite nō prohibea
tur agere.ꝙ ſperetur prima obl'o nouari, ex alio tn̄ prohibetur ,
quia prima obl'o eſt extincta per interitum rei debitæ , & ſi dicat̄,
non eſt extincta,quia mora præceſſit.Rn̄detur,ꝙ illa fuit purgata
per fictam oblationem , quæ reſultat ex hac ſtipl'one. Et ſi dicat̄,
imo non fuit purgata per illum tex,in §.fi.quod eſt difficile ↄrium
ſolue,vt ibi no,plenius quàm hic.Non ſunt alia.

1 *Si promittis mihi unum de ſeruis,quos reliquit Titius tempore ſuæ mortis cum tres reliquiſſet, & tp̄e ſtipulationis unus erat meus, qui poſtea deſinit eſſe meus,an poſſis ipſum tradere mihi inuito.*
2 *Sicut in obligatione generis generaliſſimi,quando ſtipulor incertum de incertis nulla ſpecies eſt in obligatione,ſed quælibet in ſolutione, ita & in obligatione generis ſubalterni.*

§.Stichum aut Pamphilum. In ſtipula
tiōe alter-
natiua,ſi altera de reb. alternatiuè promiſſis erat ſtipulatoris tp̄e
ſtipulationis, cenſet̄ altera tm̄ promiſſa:iō nec obligatio,nec ſolu-
tio tenet in ea,q̄ erat ſtipulatoris,ēt ſi poſtea deſinat eſſe ſua . Sed
in ſtipulatione gn̄is gn̄aliſſimi pōt ſolui,q̄ erat ſtipulatoris tp̄e ſti-
pulationis,ſi poſtea deſinat eſſe ſua.In obl'one uero gn̄is ſubalter
ni idē ſi deſijt eſſe ſua anteq̄ obligatio totaliter extinguat̄ , ſecus ſi
poſtea.h.d.Et eſt ſubtilis §.& ſic patet,ꝙ hēt tres partes,ut in ſum-
mario.ſecunda ibi.{ſed ei.}tertia ibi.{fingamus.}Ecce caſum.¶In
tex.ibi.{Pamphilum dando.}i.dare uolendo.ſi eīn dediſſet, & cre
ditor ſponte recepiſſet,liberaretur,ſed non cogit̄ recipere , q̄a da-
ret aliud pro alio:cum.n.in obligatione alternatiua ſpecies quæli-
bet de alterna.cenſeat̄ apponi ad obligationem,& in illa quæ erat
creditoris tp̄e ſtipulationis non poterat oblatio ↄhi,ut l.ſi rē meā
ſ.de uerb.obl.ſilr̄ non poteſt ſolui creditore inuito, quia cuius rei
ad obligationem appoſitam non ↄhit̄ obligatio,q̄ eſt principalis,
eiuſdem rei non admittitur ſolutio creditore inuito, q̄ eſt acceſſo
ria.ut ſ.de uer.ob.l.ſi duo.in fi.& hoc uoluit tex.ſequens.¶ In tex.
ibi.{dando promiſſor liberabit̄.} i.dare uolendo,quia creditor co
gitur recipere hoc caſu.rō diuerſitatis inter iſtum, & præceden-
tem,quia in obligatione gn̄is generaliſſimi nulla ſpecies apponit̄
ad obligationē,licèt quælibet apponatur ad ſolutionem.ut l. Me-
uius.§.duob.de leg.2.Non ergo dēt inſpici tp̄s ſtipulationis , nam
tunc illud inſpicitur,qn̄ obligatio conſideratur, quia illa tūc naſci-
tur,ut in præcedenti caſu,ſed dēt inſpici tp̄s ſolutionis , ſed illo tp̄e
reperitur ceſſare impedimentum , quia deſierat eſſe ſtipulatoris :
ergo poteſt ſolui eo inuito.Sed ob. fortiter ille §. duob. qui ur̄ di-
cere ↄrium.Docto.dn̄t,ꝙ ille procedit de rigore,hic de æquitate.
1 non poteſt dari melior ſolutio.¶†In tex.ibi.(fingamus ita.) dic, ꝙ
iſte eſt difficilior caſus.nam ſi promittis mihi unū de ſeruis , quos
reliquit Titius tp̄e ſuę mortis,cum tres reliquiſſet, & tp̄e ſtipl'onis
vnus erat meus,qui poſtea deſijt eſſe meus , & tu vis ipſum mihi
tradere inuito,an poſſis?videbatur,ꝙ non,ſicut in primo caſu,cū
perinde uideatur acſi promiſiſſes illum , uel illum . Sed ↄrium rn̄-
detur,ꝙ imo potes,ſicut in proximo præcedenti caſu , qn̄ in gn̄e
gn̄aliſſimo,quia cum nullus ſit ſpecificatus,nullus eſt in obligatio
ne,licèt quilibet in ſolutione, ſicut in obligatione gn̄is gn̄aliſſimi :
& ideo tp̄s ſolutionis inſpicit̄.hoc tn̄ uerum ſi deſijt eſſe meus an
teq̄ ſtipulatio extinguat̄ , quia tunc viuebant alij duo. ſi aūt erant
mortui oblatio erat extincta,quia non ſuberat alia ſpecies ,ſuper
qua poſſet conſiſtere,non ſic in illo,qui erat meus,cum ēt de no-
uo non poſſet ↄhi,nec in illis, q̄ mortui ſunt.nō ergo eſt tractādū
amplius de ſolutione,cum debitor ſit iam liberatus,& hæc eſt in-
tentio literæ.per quod patet iſtum tertium caſum non ↄriari pri-
mo,licèt quibuſdam uideretur ↄriari: ideo primum intelligebant
2 ſm iſtum ultimum,uel econuerſo,ut patet in gl.j.& in glo.fi.†Tu
tene quod dixi.& ſic no.ſingulariter , ꝙ ſicut in obligatione gn̄is
gn̄aliſſimi,qn̄ ſtipulor incertum de incertis, nulla ſpecies eſt in ob
ligatione,ſed quęlibet in ſolutione.Ita & in obligatione gn̄is ſubal
terni,qn̄ incertum de incertis.In alio tn̄ differunt,quia genus gn̄a
liſſimum non poteſt perire,ſed ſubalternum ſic ut in l.in ratione,
la 2.§.in certis.ad leg.Fal.& in l.naue ſaufelli.ſ.loc.

§.Qui hominem. Debitor in gn̄e non liberatur
ſi tradat rē,quæ poteſt auoca-
ri:ſecus ſi auocari non pōt,licèt non ſoluerit, ut debebat . h.d. hic
enim ultimo liberatur ab obligatione prima , tn̄ poteſt conueniri
ad intereſſe ratione doli.ut l.eleganter.§. non ſolum. de dolo. ca-
ſus eſt iſte.Non ſunt alia.

§.Promiſſor ſerui. Iſtum tex.inducit Gul.de Cu.
in l.quod te.ſi cer.pe. ꝙ qui te
a netur quolibet anno dare alteri vnum par caponum , [a] tenet̄ eos
dare uiuos non mortuos,ut poſſit eos ad libertatem perducere,
parum tamen facit,quia non ſolent ad libertatem perduci eo mo
do,quo ſeruus,

ADDITIO.

a ¶Vnum par caponum.Adde Bar.& Doc.in l.quod te.ff.ſi cert.pet.Bart. in l.j.§.planè.ſi quadrupe.paupe.feciſſ.dicatur.

LEX LXXXIII.

OB triginta. Pecuniā redactā ex uendōne pi-
gnoris p̄t creditor ↄuertere in q̄
cām uult,ēt in leuiorē.h.d.Sed ↄ de l. pupilli.§. pe.j.e.
Sol.ibi pignus tenebat̄ pro plurib.cāis diuerſis. hic p̄
parte unius tm̄,& eſt pulcher caſus.¶In tex.ibi.(utrum ex uniuer
ſitate.) i.ex oīb 30.pro rata, & ſic p̄ duab. partibus cedat d. ſum-
ma xx. pro qua datus erat fideiuſſor , & pro tertia parte ſummę
x.pro qua non erat datus fideiuſſor, ſed pignus . & pro iſta parte
facit l.illud.ſ. eodem . ſed in ↄrium cedat iſta quantitas tota in illis
xx.pro quibus datus erat fideiuſſor , quia illa pars debiti uideba -
tur grauior,quàm altera , pro qua non erant dati , ut ſupra eodē
titu.

tit.l.& magis.in fi.Sed finaliter neutram iſtarum op.approbat,ſed determinat,ꝙ creditor poterit conuertere totũ,& illam partẽ debiti pro quo erat obligatum pignus,& non fideiuſſores,& ſic ſolus reus in illis tenebatur,& ipſe ſolus liberatur in x.& remanet obligatus in xx.& ſil'r fideiuſſor in xx.& ſic nullam ſortiuntur utilitatẽ ex hac pecunia redacta ex pignore.Et eſt caſus,in quo liberatio contingens reo non tranſit in fideiuſſores.rl'r ↄ ſ.eo.l. in omnib.

LEX LXXIIII.

ID quod pœnæ. ¶Iſta lex ꝓꝑ ſuam breuitatem non ſummatur.intentio huius l.eſt,ꝙ illud quod ſoluitur noĩe pœnę,non computet̃ in ſortẽ, & ſic poterat peti ſors,alias non diceretur cedere lucro creditoris.h.d.Sed tunc ↄ de l.apud Celſum.§.Labeo.de doli excep. cũ multis ſimi.in quib.dr̃ ꝙ creditor debet eſſe altero contentus,uel pœna,vel ſorte ꝓꝑ hoc gl.intelligit primo iſtam l.in pęna legali, q̃ p̃t peti una cum ſorte.in l.ſi pro fure.de ↄd.furt.pone exemplũ,ut in gl.ↄrium loquitur in pęna ↄuentionali.uel dic,ꝙ põt ẽt intelligi in ↄuentionali,eo tñ caſu quo ſit appoſita cl'a rato manẽte pacto. ut l.ita ſtipulatus.circa fi.de uer.ob.& l.qui fidem.ſ. de tranſa. alias procederet ↄrium.Et per iſtum tex.cũ glo.quidã dixerunt, ꝙ ubi eſt appoſita illa cl'a,non hẽt locũ purgatio moræ,quos Bar.in l.inſulam.de uerb.ob.reprehendit dicens ꝙ iſta lex cũ glo. nihil facit. nam tunc cedit lucro creditoris,qñ mora non eſt purgata. Et tũc debet intelligi iſta lex.ſed poteſt purgari, & ceſſabit illa clauſula.

LEX LXXVI.

1 *Ceſſio facta poſt ſolutionem debiti ex interuallo cõtra correum principaliter obligatum, & eodem genere obligationis nõ ualet, niſi ante ſolutionem interuenerit conuentio uel pactum de ceſſione fienda.*

3 *Vnus ex pluribus tutoribus ſi ſoluat debitum,an poterit petere a pupillo cedi actionem contra contutores. & nu. 3. & 4.*

3 *Quid in duob.obligatis in quorum vnus eſt obligatus principaliter, alter acceſſoriè, & quid in fideiuſſoribus. & nu. 6.*

4 *Quid in duobus reis debendi.*

5 *Ceſſio cui ſit fienda de neceſſitate.*

6 *Ceſſio quando ſit fienda.*

7 *Quo iure quis compellatur cedere, & quatenus. & nu. 7.*

1 MOdeſtinus. †Ceſſio facta poſt ſol'onẽ debiti ex interuallo ↄ correum principaliter obligatũ,& eodẽ gñe obl'onis non ualet, niſi ante ſol'onẽ interuenerit conuentio, vel pactũ de ceſſione fienda.h.d.& eſt famoſa lex,& principalior,q̃ habeamus in mã ceſſionis actionũ,q̃ Bar.hic plenè examinat,& ẽt Spe. in ti. de ceſſione actionis,vbi format plures qõnes.& Io. And.in addi. ¶In text.ibi.{poſt aliquod interuallum.} ſubaudi magnũ, uel paruum,ſi ſolutio fuit habita pro abſoluta & perfecta,quia partes diuerterunt ad extraneos actus,ſ'm Ia.de Are.Pet.& alios. ¶In tex. ibi{cum nulla actio ſuperfuerit.} quia ſolutio ſimpliciter facta tenet̃ facta pro tali obl'one, & noĩe oĩum obligatorum ad hoc debitum,facit ſ.eo.§.cũ quis.de peculio. ¶In tex.ibi. {vel cum cõueniſſent vt mandarent,} dic.ſ ante ſol'onẽ factam, & idẽ ſi fiat ſol'o ſub ↄdõne,uel modo,ut actiones debeant poſtea cedi, nam iſte modus hr̃ pro conuentione ſ'm Doc. ¶In text.ibi, {pretium magis,} dic ꝙ vult dicere,ꝙ tunc ſolutio non ur̃ fieri noĩe oĩum obligatorum,& pro tollendo oẽm obligationẽ,ſed potius pro pretio actionis cedendæ,cũ iſta conuentio faciat videri actum de vẽdendo actionem ↄ contutores pro pecunia ſoluenda, & ſic conſeruat actionem ↄ alios,vt poterint cedi ſoluenti, nõ ut creditor poterit eos in iudicium deducere poſtq̃ ſemel ſibi ſolutum eſt totum debitum, & ſic contutores hoc caſu ſunt liberati ope exceptionis,non ipſo iure,ſed in primo caſu ipſo iure. ¶ Itẽ exceptio, quæ obſtaret cedenti,non obſtat ceſſionario,quia ceſſat cã ꝓꝑ q̃ obſtabat cedẽti in perſona ceſſionarij.ut in l.fi.in princi. C.de iure

2 do.cum ibi no.uenio ad gl. ¶†In gl.quæ incipit {l.actori.}ibi,{in rẽ utilem.}dic iſtud uerbum.(in rem,)non bñ ſtat in gl.& fuit appoſitum uitio ſcriptoris ſ'm Doc.dic ergo,ꝙ vnus ex plurib. tutoribus ſoluendo totum debitum hẽt utilẽ actionẽ ↄ contutores, ẽt ſine ceſſione,ut in l.alle.in gl.& nihilominus poteſt petere a pupillo ſibi cedi,ſed ad quid eſt vtilis iſta ceſſio,cum ꝑ eam non transferatur,niſi utilis,q̃ hẽt iam? Rñdeo transfertur ẽt exercitium directæ,quod intentare poteſt ex perſona cedẽtis, & ſic cum priuilegio illius.l.hypothecę oĩum bonorum.ut C.de admin.tuto.l.pro officio,ſed ſine ceſſione hẽt ex perſona ſua & ſine priuilegio hypothecæ utilẽ:intellige tñ prædicta,qñ tutores cõi culpa damnificaſſent pupillum,quo caſu quilibet tenet̃ inſolidum,& uno ſoluẽte totum debitum,hẽt dicta bñficia ceſſionis, & utilis actionis,& ẽt diuiſionis anteq̃ ſoluat,ſi ſunt ſoluendo,ut in l.j.§. nunc tractemus.ſ.de tut.& rõ.diſtra. ſi uero cõi dolo, non habent bñficium ceſſionis,nec utilis actionis, licèt diuiſionis ſic. ut in l.ſi plures.de admi.tut.& ſi ex culpa ſoluentis duntaxat ſunt obligati, non autẽ ex cõi,ſil'r non eſt ſibi cedenda actio ↄ contutores,immo contutorib.ſoluentib.cederetur ↄ illum,ut plene no.in l.j.C.de tranſact.

3 ¶†In gl.mag.ibi,(§.ſi mandato.) dic iſtud ↄrium cum ſequen. ſolue melius q̃ gl.hic.ut colligitur ex fi.gl.ibi. (In tutorib. autem,) ꝙ hic loquitur in plurib.æquè principaliter obligatis, & eodem gñe obligationis,quo caſu qui ſoluit ſimpliciter,cenſetur ſoluere nomine oĩum,& ut obligationes tollat ipſo iure. Et ita tollunt̃, niſi interueniat pactum de ceſſione fienda ex poſtfacto,ſi uero unus tenetur principaliter,alter acceſſoriè, tunc ſi ille qui tenetur acceſſoriè,ſoluat ſimpliciter,cenſetur ſoluere pro ſua tantum oblig.& illam tñ ſoluit ipſo iure,ſed obligationem rei nõ, quia pro illa nõ vr̃ ſoluiſſe,licèt tollat eam ope exceptionis,ne creditor bis idẽ cõſequatur,ideo ẽt ex interuallo & nulla præcedente conuentione poteſt fieri ceſſio,ut in legib.hic in ↄrium allegatis.& l.cum is.ſ. de fideiu.Item ſi nullo modo erat obligatus perſonaliter ille qui ſoluit,tñ ſoluebat,ut liberaret rem ſuam,uel pro alia eius utilitate, ut l.ſi res obligata in fi.de leg j.Et plene no.in l.Papin.ſ.man. ¶In gl.fi. ibi.(ſed an inſolidum.)declara iſtam gl.ſic pone,ꝙ erant tres tutores,& cõi culpa damnificauerunt pupillum in xxx. clarum eſt, ꝙ quilibet eorum tenetur inſolidum,pone ergo ꝙ unus ſoluit integra xxx.an cedetur ſibi actio ↄ tutores ſil'r in integris xxx.quę ſoluit? & gl.finaliter tenet,ꝙ non,ſ'm Ioã.quia ſi hoc fieret, ille lucraretur,quia nihil ſolueret de ſuo,cum totum,quod ſoluit recuperaret ab illis,cedetur ergo actio duntaxat in xx.non in aliis x. q̃ ipſum tangunt,quia hoc debitũ eſt cõe,& quilibet dẽt ſoluere partẽ ſuam,licèt pupillus ↄ quemlibet agere poterit inſolidum,& ſoluendo ſolidum,partẽ cenſetur ſoluere pro ſe,partẽ pro contutorib.quatenus eos tangit Et idem tenet gl.in duob.correis.Br̃ quãtum ad tutores uerum eſt quod dixi eo caſu quo actio eſt cedenda,quia cõi culpa damnificauerunt,ſecus qñ non eſt cedenda, ut qñ cõi dolo,uel qñ propria culpa ſoluentis.ut l.ſi plures.de admi.

4 tu.& l.vnde q̃rit̃.ſ.cõmo.†Sed in duob. reis debendi aliter dicẽdũ eſt.Nam interdũ cedit̃ inſolidũ,interdum in nihilũ, interdũ ꝓ parte,inſolidum cederet̃,qñ tota utilitas ↄtus perueniſſet ad alterũ, ut ſi mutuaui duob.centum,q̃ conuerſa ſunt in utilitatẽ unius tãtum eorũ,& tñ quilibet eorum ſe mihi obligauit inſolidum,& ille in cuius utilitatem non ſunt conuerſa,totũ ſoluit,non ur̃ ſoluere pro correo,qui totum ab illo recuperaret per actionem neg. geſt.ſi actio non eſſet ceſſa,ut no.in l.j.C.de duob.reis. Eodem ergo mõ dẽt cedi. In nihilum autẽ ceditur ſi ille, in cuius utilitatem eſt conuerſa,totum mihi ſoluiſſet,nã totum ur̃ ſoluiſſe pro ſe, & ſi actio non eſſet ceſſa,nihil ab altero recuperaret, ergo nõ debet cedi,quia eſt debitum proprium ipſius,& alter cenſetur fideiuſſiſſe pro eo,licet principaliter ſe obligauerit.ut no.Auth.de fideiu.in gl.mag.& principaliter ↄ fideiuſſorem actio non cedit̃, ſed econuerſo pro parte autem fit,qñ ad quẽlibet eorũ perueniſſet utilitas & tunc catenus quatenus peruenit,cedit̃,& hoc ſi ſunt correi ex cã onerosa,ſi uero lucratiua,ut quia promiſerũt aĩo donandi,tũc in nihilũ cedit̃,q̃a debitũ non eſt cõe,ſed propriũ cuiuſlibet, quilibet.n.ur̃ promiſiſſe de ſuo,& alter eorũ ſoluendo gerit ꝓprium ſuũ negotiũ,non negotiũ correi,niſi eſſent ſocij illius obl'onis,q̃a tunc eſſet debitũ cõe.Et quicquid alter ipſorũ ſolueret ꝑ actionẽ pro ſocio poſſet ꝓ parte recuperare,ꝑ ea q̃ hñr in l.lege Falc.hoc eſſe ſeruandũ.ad le.Fal.& dixi in mã duorũ reorũ.Sed circa primũ paſſum de tutorib.q̃rit̃ ſcd'o circa fi.gl.retento themate de quo ſ. ꝙ debeãt cedere in 20.tñ,an in illis xx.dẽbo cedere ↄ quẽlibet ex aliis duob.inſolidũ,an vero ↄ quemlibet pro parte,& ur̃ hæc ſcd'a pars uerior,quia quẽlibet eorũ tangunt.ergo nõ eſt in plus cedẽda,ſed ↄriũ eſt,q̃a talis eſt cedẽda qualis eſt apud cedẽtẽ, ſed ſi primus ſoluiſſet decẽ tñ,remanet pupillo actio in xx.ↄ quẽlibet aliorum inſolidũ,ergo & eodẽ mõ dẽt cedere,& ita not.C. de duob. re.l.j.& Spe.de ceſſio.actio.§.j.uer.ſed nunquid.& uerſi. ſed pone emptor.Et ſi agat ↄ unũ,& ille ſoluat xx. debebit ſibi cedi actio ↄ alterũ in x.ab illo primo ceſſionario,& ſic in effectu q̃libet ſoluet

5 x.de ſuo. ¶†Vlti.pro declaratione mãæ videndũ eſſet primo, cui ſit fienda ceſſio de neceſſitate.Itẽ ſcd'o,qñ ſit fiẽda. Itẽ tertio quo iure quis cõpellat̃ cedere,quatenus aũt ſit fienda dictũ eſt.ſ. ¶Circa primũ debes ſcire,ꝙ illi eſt fienda de neceſſitate,q̃ ſoluit, nõ ꝓ ſe,ſed pro alio.Et qui ad ſoluendũ pro alio eſt obligatus, uel ipſe, vel res ſua.Si.n.qui ſolueret pro ſe,non eſſet ſibi cedenda ↄ alium pone exẽplũ in plurib.mihi obligatis,ex diuerſis cauſis,nã uni ſoluenti non eſt cedenda ↄ alterũ,uel pone ex eadẽ cã,tñ quilibet ꝓ parte erat obligatus,nã ſoluenti partẽ ſuam non eſt cedenda ↄ alios,quia ſoluit pro ſe,uel pone in plurib. obligatis inſolidũ ex eadẽ cã,ut in principali.& fideiuſſore.Nam principali ſoluenti nõ eſt cedenda ↄ fideiuſſores,ſi autem ſunt obligati ex eadẽ cauſa,& q̃libet inſolidum,tunc ſi unus ſoluat totam partem, ſoluit pro ſe, partim pro altero,niſi ſit acceſſoriè obligatus, quia tũc totum ſoluit pro altero,& idem ſi principaliter,tñ reputatur fideiuſſor,quia utilitas ad eum non peruenit.Item dico,ꝙ ad hoc ut ceſſio de neceſſitate ſit fienda,oportet ꝙ ille,qui ſoluit ex neceſſitate præciſa, uel cauſatiua ſoluat,ut quia ipſe,uel res ſua erat obligata, alias nõ eſt obligatus,& ſi ſponte ſoluat mihi pro debitore meo,non cogor ſibi actionem cedere, nec pignora tradere, ſi nolo, licet cogar ſolutionem recipere,ut nota.C.eodem ti.l.nulla. & quod no.

Cy.de fideiuſſ.l.2.in fin. Eſt tñ vnus caſus,in quo quis non ſoluit pro alio,& tñ ↄ illum põt petere ceſſionẽ, vt ſi vnus ex pluribus fideiuſſorib.ſoluat totũ,nam non ſoluit pro ↄfideiuſſorib.ſed pro ſe,& tñ põt peti ſibi cedi ↄ fideiuſſores,vt s.de fideiuſ.l. fideiuſſori
6 bus.¶†Circa tẽm,qñ ſit cedenda,dic.ꝙ anteq̃ ſoluatur,uel in actu ſoluendi,quia tunc cedens hẽt actionẽ,& nõ eliſam, ut hic in uer.{ꝙ ſi ante.}Si uero poſt ſolutionem habitam pro perfecta, tũc diſtinguit.an erant principaliter obligati,& eodẽ gñe obl'onis.Et habet locũ iſta lex,ut non valeat ceſſio,niſi præceſſerit cõuentio de ipſa fienda,uel niſi fuerit ſol o facta ſub ↄdõne,uel mõ,vel cũ proteſtatione de ipſa fienda.Si uero ſunt obligati diſpariter vnus principaliter,alter acceſſoriè,& ſoluat ille qui acceſſoriè eſt obligatus, tunc ẽt ex interuallo,& nulla p̃cedente ↄuẽtione poterit fieri ceſſio.ut l.Stichũ.§.ſi mandato.j.eo.& l.Papin.s.mand. Idẽ ſi ſoluens non erat obligatus ad illud debitũ, ſed erat obligata res ſua. ut l. ſi res obligata.in fi.de leg.j.quia cenſetur ſoluiſſe principaliter pro liberatione ipſius rei,non ꝓ obl'one principalis debitoris,ut eã tolleret.Sed quid in fideiuſſorib.plurib.qui vñr teneri eo gñe obligationis acceſſoriè,licèt non principaliter,an vni ſoluenti poterit ex interuallo cedi ↄ ↄfideiuſſores,ſicut ↄ principalẽ:vr̃ ꝙ non ar.hic Doc.hoc non tangunt,& ↄrium puto,qa cum nõ ſit ſublata principalis ipſo iure,ſir̃ nec aliorum confideiuſſorũ ipſo iure,ſed ope exceptionis competentis principali, & tranſeunt ad eos. ergo idẽ erit qđ in principali.Et prædicta locũ hñt, qñ qs ſoluit ſimpliciter. nec apparet ꝓ qua obl'one ſoluit:ſi uero appareret,tũc ẽt ſi fideiuſſor ſoluendo dixiſſet,ſoluo pro obligatione principalis debitoris,& ipſius noĩe,illam tolleret ipſo iure,& ſic ex interuallo nõ p̃cedente ↄuentione cedi non poſſet,& econuerſo ſi vnus ex principaliter obligatis cũ ſoluit diceret,ſoluo pro me tm̃, & meo nomine, nõ tolleretur obligatio alterius correi ipſo iure, ſed ope exceptionis.Et poſſet ex interuallo cedi,ẽt ↄuentione non p̃cedẽte. nec hẽt locũ iſta l.cũ alijs dictis ſuper prima gl.qa locũ hẽt ſolum, qñ non ↄſtat cuius obligationis noĩe ſolutio facta ſit,vt in dubio p̃ſumat.ſcḋm quod s.dixi.Et iſta vñr de mente Dy.& Bar.hic diſtin
7 guentis.¶†Circa ultimũ q̃ro,quo iure cõpellat, uide hic per Bar. qñ aliqñ ope exceptionis ſi petit ante ſolutionẽ,vt l. ſi minoris actum.de admi.tu.& s.de fideiuſ.l.fideiuſſores.in d.§.ſi. Aliqñ officio iudicis nobili.vt cũ petit poſt ſolutionẽ factã eo caſu quo põt peti.vt d.l.ſi res obligata.& aliqñ iure actionis ſi p̃çceſſit ↄctus bonæ fidei.quæ proſequere,ut hic no.per eum.Non ſunt alia.

LEX LXXVIII.

Si alieni. In nummis eſt hoc ſpeciale, ꝙ ſola cõmixtio hr̃ pro ↄſumptione,& reconciliat ſolutionẽ.h. d.Et ad hoc allegat̃ per gl.& Docto.in l.ſingularia.s. ſi cert. pet.non ſic in frumento,& alijs ↄſiſtẽtib.pondere,numero,& mẽſura.ut l.idẽ Pompo.ſcribit ſi frumentũ.de rei uend.ecce caſum Nõ ſunt alia.

LEX LXXIX.

Si pecuniam. *Solo* aſpectu acq̃rit̃ poſſeſſio, & dñiũ ſine alio actu corporali interueniente conſenſu tradentis,& acquirere volentis.h.d.alias ſecus.ut not.in l.j.de acq.poſ.l.3.in princ.l.quod meo.§.ſi uenditorẽ.ecce caſum. In tex.ibi.{liberis.}dic videbat̃ ↄrium,quia debitor non liberat̃,niſi dñium pecuniȩ,q̃ ſoluit,in creditorẽ transferat̃.vt s.eo.l.ꝙ ſi fortè.§.fin.& l.fugitiuus,ſed hic uidebatur non eſſe tranſlatum, quia dñium ſine poſſeſſione non acquirit̃,& poſſeſſio non acquiritur ſine apprehenſione.& hic non interuenit apprehenſio,tñ ↄrium determinatur,ꝙ imo acquirit̃ dñiũ,& poſſeſſio ſolo aſpectu oculorum,interueniente conſenſu vtriuſq; partis.

LEX LXXX.

Prout quiſque. Vnumquodq; diſſoluitur eo vinculo quo ligatur.ad hoc allegatur. ecce caſum.Non ſunt alia.

LEX LXXXI.

Si ſtipulatus. Facultas ſoluendi adiecto non trãſit ad hr̃dem eius, Itẽ depoſitarius certæ ſpeciei ſi reſtituat rẽ vni ex hr̃dib.deponentis bonafide, liberat̃ ab oĩbus.h.d.tota lex,dat tñ conſilium,ꝙ hoc faciat cũ authoritate iudicis:ſed ſi depoſita eſſet pecunia,non dẽret reſtituere, niſi pro parte illum tangente,ut in l.ſi pecuniã.s.depo.alias teneretur. Sed qd ſi depoſitarius non vult reſtituere uni ex hr̃dib.Rñdeo non tenetur,niſi ille caueat de defendendo eum aduerſus alios. ut in d.§. ſi pecuniam.in fi.caſus eſt iſte.Non ſunt alia.

LEX LXXXII.

1 *Pactum factum inter creditorem, & debitorem quòd alteri ſoluatur debitum, habet vim mandati, & poteſt reuocari expreſſe vel tacite: Et ſi poſt reuocationem fiat ſolutio a ſciente, non liberatur.*
2 *Mandatum licèt non fuerit reuocatum expreſſe, ſi tamen ſuperuenit noua cauſa, propter quã veriſimile eſt quòd ſi mandans eam ſciret mandatum reuocaret, habetur pro reuocato,*

1 SI cum Cornelius. †Pactũ factũ inter creditorẽ & debitorẽ,ꝙ alteri ſoluatur debitũ,hẽt uim mandati, & p̃t reuocari expreſſe uel tacitè,& ſi poſt reuocationem fiat ſolutio a ſciente non liberat̃.h.d.& ſp allega.iſta l. caſus eſt iſte. ¶Opp.de l.aliud.j.eo.& l.uero procuratori.§.j s.eod.ubi facultas ſoluendi tertio cõpetens reo ex forma ↄctus non põt ſibi auferri per creditorẽ,ſed hic erat hmõi, qa mulier creditrix conuenit cũ marito debitore,vt fundũ reſtitueret illi Cornelio.Et tñ hic dr̃, ꝙ põt poſtea prohibere.Sol.in legib.ↄrijs conuentio facta fuit ab ipſo principio obligationis ↄctæ,hic ex poſtfacto,unde tunc habet vim ſimplicis mandati,qđ põt reuocari.Et ad hoc ſp alleg.iſta l.ẽt ſi eſſet ſtipulatione vallata.Item ↄ de l.ſi fundum.s. de pact. ubi ex interuallo interceſſit,& tñ non p̃t reuocari.Sol.tene mẽti. hoc qñ non ↄtemplatione debitoris interuenit dicta ↄuentio, ſed creditoris.Si uero appareret,ꝙ ↄtemplatione debitoris,locum hẽt l.ↄria. ꝙ ſi eſſet paratus tradere illi tertio,non poſſet reuocari.¶Item ad huc opp.de l.utrum.s.de ↄſti.pec.& de publiciana.l. ſi quis ꝓhib. alias incipit Papin.Solu.hic loquit̃ qñ iſte debitor non ſe obligauit adhuc illi marito ad reſtituendum iſtũ fundũ, & ſic põt obtẽperare reuocationi mandati ſine eius dãno,ſecus ſi ſe obligaſſet, ut in legib.ↄrijs,quia tunc eſſet aſtrictus,& reuocatio fieret cum damno.facit l.ſi mandaſſet.s.mand.plus dicit Io.And.in add.Spe.in tit. de depoſi.ꝙ ſi iſte debitor ſignificauit illi tertio, qualiter habebat mandatum de ſoluendo ſibi illud debitum,& ille tertius acceptauit,licèt adhuc ſe non obligaſſet ad tradendum,non poteſt mandatum reuocari in verecundiam ipſius debitoris, qui iam dederat illi tertio fidem.Tene menti:nam & conſueuerunt mercatores hoc ſcribere in libris eorum,& hoc ſufficit, ſi ad notitiam illius tertij peruenit,& acceptauit.¶Vlt.ſemper allega.iſta l.circa fi. dum dicit{nec cãm habuiſſet &c.}à ↄrio ſenſu, ꝙ licet mãdatum
2 non fuerit †reuocatum expreſſe,ſi tñ ſuperueuit noua cauſa, ꝑꝑ q̃ ueriſimile eſt,ꝙ ſi mandans eam ſciret,mandatum reuocaret, hr̃ pro reuocato,ut ſi ille effectus eſt unus ribaldus,ut dixi s.eod.l. cum quis.in prin.ſcḋm Dy.& omnes.

LEX LXXXIII.

Si tuo ſeruo. Debitum nãle ſolutum non repetitur.h.d.intellige ex certa ſcientia,uel per errorẽ iuris,ſecus ſi facti.ut l.error.C.ad leg.Fal.& l.cum quis.C. de iur.& fac.ign.¶In tex.ibi,{redemero,} dic, hic oriebatur dubium quaſi per hoc ſit extincta nãlis obligatio, qua mihi prius tenebat̃, ſicut cum creditor ſuccedit debitori.Sed ↄtrarium eſt, quia poſſet tũc mihi nãliter obligari.ergo & præcedens obligatio conſeruari, licèt ſit in mea poteſtate,quod nõ ↄtingit in hærede, & defuncto. In tex.ibi.{& is manumiſſus.}dic,ex hoc ẽt poterit oriri dubitatio quaſi per hoc illa obligatio extinguat̃ capitis diminutione,ſicut & obligationes,quib.tenetur filiusfa.extraneus,quia per emancipationẽ extinguit̃,ut in ti.de capi.dimi.licèt utiles reſtituant, ut in tit. quod cum eo.ſed aliud in ſeruo,qui nũ dr̃ capite minui, cũ manumittit̃,licet ſecus in filiof.cum emancipatur.ut l.4.s. ad Macedo.

LEX LXXXIIII.

Egiſti de peculio. Ex duob.obligatis ad idẽ debitũ uno conuento, alter nõ liberat̃,ſed vno ſoluẽte ſic.h.d.facit s.de uer.obl.l.decem.¶ In tex. ibi.{cũ dño.}ſubaudi,& fuit lis conte.uel ẽt condemnatus,& non tñ ſoluit.ut C.de fideiuſſ.l.ſi.Sed ſi ſoluiſſet,eatenus eſſent liberati fideiuſſores dati a ſeruo,& in reliquo ſi non erat in peculio tm̃,ꝙ ſufficeret ad debitum,remanent obligati fideiuſſores ſerui. ¶In fi.tex,ibi.{liberatos eſſe.} Intellige ſi ſoluit integram quantitatem debitam,alias remanerent obligati in reliquo,ut dictum eſt.Non ſunt alia.

LEX LXXXV.

1 *Qui cito dat, bis dat.*
Creditor ante diem cogitur recipere.

SOlidum. Qui tardius dat,minus dare ur̃.h.d. Effectus huius eſt,qa creditor non tenetur recipere,niſi debitor ſoluat intereſſe,uel pœnã,q̃ incurrit ꝑꝑ moram,ut in ſimilib.dixi s.eo.l.qui ſibi.§.j ¶In tex.ibi.{qua die.}dic uel ẽt loco,ut l.is qui.de eo quod
1 cer.lo.ſic eͦ prouerbialiter dr̃.¶†Qui cito dat,bis dat, & plus dat: ideo ante diem bene cogitur creditor recipere,ut in l.ſtipulat. iſta §.inter certam.de uerb.oblig.

LEX LXXXVI.

1 *Procurator ad lites tantum, non poteſt ſolutionem recipere. Et ſi obtinet ſententiam non poteſt agere iudicati, vel petere ipſius executionem, niſi ad hoc habeat mandatum.*
2 *Procurator ſi eſt cõſtitutus ad exigendũ, tunc tam exercitium litis, quàm etiam*

ēt executio cenſetur ſibi cōmiſſa, & an poterit recipere a ſponte ſoluēte.
3 Procurator conſtitutus ad agendũ & defendendum, an lata ſentētia poterit petere ipſam executioni mandari, & ſic an ſit finitum eius officium.

1 HOc iure utimur. †Procurator ad lites tñ, non pōt ſolutionem recipere. Et ſi obtinet ſnĩam nō poteſt agere iudicati, uel petere ipſius executionem, niſi ad hoc hẽat mandatũ. h.d.no.& ſp alle, & concor.l.ſed ſi tm̃.ſ.de pac.& ſic patet, ꝙ talis procurator in libello dẽt petere partem ꝯdemnari ſibi ad dandũ dño, non āt ſibi, quia ineptè peteret, licèt procuratores, huius ciuitatis ſeruent ꝯrium, quos multoties reprehendi. verba.n. condemnationis bñ debent referri ad eum, ſed uerba ſolutionis ad dñm. caſus eſt iſte. ¶In tex.ibi.{ut litis procuratori.}ut qñ ꝯſtituitur ad agendum & defendendũ, litē conteſtandũ, & iurādũ de calumnia &c. ut cōiter in inſtr̃is procurationum dr̃. nam ſolũ exercitium iudicij ſibi committitur, & nihil aliud, & lata ſnĩa finit officium, excepto, ꝙ pōt appellare, ſed non proſequi ſi fertur cō-
2 tra eum, l.inuitus.cum ibi no.C.de procu.†Sed ſi eſſet ꝯſtitutus ad exigendum, tunc tam exercitium litis, q̃ ēt executio cenſetur ſibi commiſſa, ut in l.4.C.de noua. & l. inductum.C.de ſol.ſed an tūc poterit recipere a ſponte ſoluente? Bart. hic examinat.& br̃ tenet, ꝙ ſic. per l.non ſolum.ſol.matr.licet exactio non dicatur fieri, niſi ab inuito, nā ſi uoluit extorqueri ab inuito, fortius recipere a ſpōte ſoluente, quod maxime uerum eſt, qñ mandatum refert ad ſeruum, ut ſ.eo.l.ſi quis ſeruo.licet Spe. vr̃ tenuiſſe ꝯrium in ti. de ꝓcu.§.ut autem. ¶† In text.ibi {cui & iudicati actio non datur.}ſubaudi ēt illius ſnĩæ, q̃ ipſe obtinet, vt quia dixi, ſtatim lata ſnĩa, eſt finitum eius officium, vnde nec poteſt petere ipſam executioni mandari. Fallit tñ hoc in trib. caſib. hic no.in gl. & Bart. ur̃ addere duos alios, videlicet qñ eſſet conſtitutus ad lites præſentes & futuras ꝓpter illud verbum futuras. nam per verbum ꝑſentes, non pōt cōprehendi actio iudicati, q̃ tunc erat orta: nec ēt iudicis officium, quo petit̃ executio, ſed ſub illo uerbo futuras, bñ comprehendũtur. Idem tenet Bar.no.ꝙ ſi habebat mandatum gñale ad oẽs lites & tunc dñs haberet aliquas ſnĩas ꝯ ſuos debitores, bñ poterit talis procurator ēt ſimpliciter conſtitutus, vel ad lites præſentes petere illas executioni mandari, quia quo ad illa bene erat totũ iudicis officium, & ēt actio iudicati, iō cadunt ſub mādato gñali. Sed opp.ꝙ immo procuratori det̃ actio iudicati ex illa ſnĩa, q̃ ipſe obtinet, ut in l.ſi procurator meus.ſ.de procu. Solu. bñ datur directa mero iure, ſed quia utilis datur dño, ēt ſine ceſſione ꝑꝑ authoritatem iudicialē, vt l.in cauſis.in fi.eo.ti.de procu.ob. procuratori exceptio, quia utilis hoc caſu competens dño, ad quem pertinet negotium, præfertur directæ, licèt aliqñ eſt econuerſo. de quo dic ꝑ Bar.in l.3.C.de noua. Et iſto reſpectu, quia obſtat ſibi exceptio, vr̃ hic denegari actio iudicati, ſicut econuerſo procurator condemnatus procuratorio noĩe tenetur directa actione iudicati, & dñs utili. ut l.4.§.ſi ex conuẽtione.& ibi no.in vlt.gl.de re iud. Et ſi agatur ꝯ procuratorē directa, hẽt exceptionē, quia negotium ad eũ non pertinet, nec dr̃ ſe liti obtuliſſe poſtq̃ habebat mandatum, & huius reſpectu, quia exceptionē habet, dr̃ ꝯ eum actio iudicati nō dari. ut d.l.4.in prin. ſm̃ Bar. qui ita voluit in effectu, ſed ego dico verum eſſe, ꝙ ſibi agenti iudicati obſtat exceptio, ſi dñs expreſſe ꝯdicit.& hoc probat illa l.ſi procurator meus. ſed ſi non ꝯdicit expreſſe, tunc vr̃ dari cum effectu, dummodo caueat dñm ratum habiturum, ēt ſi ꝯſtat ipſum non habere ſpeciale mandatum quo ad hoc, quia ſatis eſt, ꝙ ſibi competit mero iure actio, & hoc vr̃ ꝓbari in l.non ſolum.§.interdum. de procur. vbi hoc dr̃ in actione in factum, quæ datur ex iure præſtito per procuratorem, ꝙ competit ipſi procuratori directa, & dño vtilis, & ſm̃ iſtam limitationem vr̃ intelligēda hæc lex, videlicet, ꝙ hic dñs expreſſe ꝯdicebat, vel ſi non expreſſe, non cauebat de rato, alias daretur ſibi actio, & officium iudicis cum effectu, quia ex facto ſuo, & lite ꝑ ſe agitata orta eſt dicta actio, & ſic ex quaſi ſuo ꝯctu, ſicut qñ oritur ex ſuo vero ꝯctu, quia per ipſum poteſt in iudicium deduci ſine alio mandato, ut in l.ſolutum.in fi.de pign.act. tunc tñ non ur̃ neceſſaria cautio de rato, quia dño datur utilis ſine ceſſione in extraiudicialib. ut in l.poſſeſſio.§.& ſi poſſeſſio.de acq.poſ. Et illud, quod facit cautionem neceſſariam, eſt, quia dño datur utilis, ꝑꝑ quod actio directa non ur̃ eſſe plena iure ſuo. Tene menti, quia ſunt ſubtilia, & per alios ſcribentes non tanguntur.

LEX LXXXVII.

1 Generalis procurator ad negotia poteſt ſoluere creditoribus domini, nec requiretur alia ratihabitio domini.
2 Clauſula appoſita in inſtrumētis ꝓcurationũ, ꝙ dominus promittit ſe ratum, & gratũ habiturum quicquid procurator geſſerit, an ſit neceſſaria.

1 QVodlibet. † Gñalis procurator ad negotia poteſt ſoluere creditorib. dñi, nec requiritur alia ratihabitio dñi. h.d. Intellige de debitis efficacib. nam ad inefficacia tale mandatum non extenditur. ut ſ.e.l.is cui.§.Flauius. ſic & gñale mandatum ad negotia importat, ut poſſit ſolutionē recipere. ut ſ.eo.l. qui hominem.§.ſi Titium. & l. uero procuratori. Importat ēt ut poſſit agere, ut l.ſi procuratorē.§.j.ſ.mand.& in c.cui gñaliter.de procu.li.vj nam
2 & agere de negotijs dñi eſt. ecce caſum.† No in fin.ꝙ illa uerba, q̃ apponunt̃ in inſtr̃is procurationum, ꝙ dñs promittit ſe ratum & gratum habiturum quicquid procurator geſſerit, non uidentur neceſſaria, quia ſufficit dediſſe mandatum, nec alia ratihabitio requiritur in illis, ad q̃ mandatum extenditur, ut etiam hr̃ in l.ſi procur. de cond inde. ad illa uero, ad quæ mandatum non extenditur, ēt uerba iſta non extenduntur.

LEX LXXXVIII.

1 Soluēs geſtori, qui nunquam habuit mandatum, ex cōtractu celebrato cũ iſto geſtore liberatur, ſi credebat negotium pertinere ad geſtorem, vel ſciebat pertinere ad alium, ſed geſtor erat ſoluendo, aliàs ſecus. Item ex contractu eius, qui non eſt tutor, pupillo non quæritur actio, etiā ex re ipſius pupilli, niſi in ſubſidium.
2 Soluentes matri geſtrici, an ſint liberati a pupilla.

1 FIliæ inteſtato. †Soluens geſtori, qui nunq̃ habuit mādatũ, ex ꝯctu celebrato cum iſto geſtore liberat̃, ſi credebat negotium ꝑtinere ad geſtorē, vel ſciebat pertinere ad aliũ, ſed geſtor erat ſoluendo, alias ſecus. Item ex ꝯctu eius, qui nō eſt tutor, pupillo non q̃rit̃ actio, ēt ex re ipſius pupilli, niſi in ſubſidiũ. h.d. Et iſtam ſecundā partē ſummarij ponit Bar. tñ ur̃ ꝯ mentē literæ, q̃ q̃rit † an ſoluentes matri geſtrici ſint liberati a pupilla. nam ſi
2 ex ꝯctu celebrato cum matre geſtrice non erat q̃ſita actio pupillæ, ſuperflua eſt hæc qō, nam potius vr̃ dicendum, ꝙ ſit q̃ſita. qđ intelligo qñ noĩe pupillæ mr̃ ꝯxiſſet, & ſuper re pupillæ. Si uero nomine proprio, tenerē dcm̃ Bar. ꝙ non q̃rat̃, niſi in ſubſidium. Et ꝑ hoc ſaluat̃ quod hic no. Bar. & id qđ no.in l.ſi vrbana.de ꝯdi.inde. in fi. ur̃ dicere oppoſitum, & ſibi ꝯriari, ſed ſalua tñ iſta diſtinctione, & lex iſta eſt ſingularis valde. ecce caſum. ¶In tex.ibi.{negotia mr̃ geſſit.}ſubaudi ſine aliquo mandato hoĩs, uel legis, nam non ſumpſerat tutelam, nec poterat aſſumere hoc iure. ¶In tex.ibi, {ꝑ argentarios dedit} ſub.& ab eis fuit ſtipulata pretium, qđ rediget̃ ſibi reddi. ut patet. ibi.{qñ non ipſa &c.} circa medium. ¶ In text. ibi, {in codice rōnum.}ſubaudi ipſorũ argentariorum, uel ēt matris. ¶In tex.ibi.{pretium uenditionis ſoluerunt.}ſubaudi, ipſi matri, non pupillæ, q̃ mater non ꝯuertit in vtilitatē pupillæ. ſi.n. ꝯuertiſſet, clarum eſſet, ꝙ eſſent liberati. l.non ſolũ. cum l.ſeq.ſolu.matr. ¶In tex.ibi.{& poſt ſolonē.}dic, ea quæ ſequitur vſq; ad uer. {q̃ſitum.}non denotant iuris miniſterium, ſed facti ꝯtingentiam. ¶In text.ibi.{ qñ non ipſa ſtipulata ſit.}dic hoc faciebat dubium, quia per hoc uidebat̃ pupillæ nulla actio acquiſita ex ſtipulatione materna. ut in l.debitor.§.fi.ad Treb. non ob.l.Caius.ſol. ma. quia ſpeciale eſt in dote, vt per mr̃em uel aſcēdētē per lineā maternā poſſit acquiri actio, vr̃ ergo, ꝙ iſti argentarij fuerunt liberati ſoluēdo matri, cui ſoluere tenebant̃ indiſtinctè. & ꝙ non poterint a pupilla ꝯueniri quoquõ, cui non tenebantur ēt ſi ſciuerunt res illas eſſe pupillæ, poſtq̃ cum pupilla non ꝯxerunt, ſed cum matre. ut l.ſi urbana.de ꝯd.ind.& ſ.cod.l.quod ſeruus.& ita quidam rñderunt, ut in ſeq.uer. Sed Claudius aliter rñdet diſtinguendo, ꝙ ſi credebāt res eſſe ipſius mr̃is, & ſic bonafide ſoluerunt, uel ſciebant eſſe pupillæ, & tñ matris erant, tunc ſoluendo ſunt liberati, & nō pñt a pupilla conueniri, poſtq̃ ſoluerunt ex ꝯctu celebrato cum matre. Si vero non eſſet ſoluendo nunc ipſa mater, tunc ex quo ſciuerunt ad pupillam ꝑtinere, non ſunt liberati, & ſic limitat̃ illa l. ſi urbana. ut habeat locũ qñ ſoluentes credebant negotium ꝑtinere ad illũ cum quo ſoluentes ꝯtraxerunt, & cui ſoluerunt, uel qñ ſciuerũt ad aliũ pertinere, tñ ille erat ſoluendo. ſecus ſi ſciebat ad alium pertinere. ut in hac l.ſingulari, q̃ declarat illam. Sed ꝯtra, ꝙ indiſtinctè non liberent̃ poſtq̃ nunq̃ habuit mandatum. ut ſ.eo.l.qui hoĩem.§.ſi nullo. Sol. uerum eſſet ſi ſoluiſſet mr̃i debitum non ꝯtractum cum matre, ſed cũ pupilla, uel patre pupillæ, ut ēt probat̃ per gl. in l.ꝯtrària.alle.de neg.ge.l.q alienam.§.q̃ q̃. Et ēt tex.in d.l.ſi urbana. facit hanc dr̃iam. In ꝯtrarium de l. Marcello.ſ.eo. Solu. ibi habuit mandatũ ad contrahendũ, unñ vr̃ ēt hr̃e ad ſolonē recipiēdam, & ſoluens indiſtinctè liberat̃. hic uero non habuit mandatum ad cōtrahendũ, & tñ ꝯtraxit. Itē opp. quia ex ꝯtractu mr̃is ur̃ actio q̃ſita pupillæ, maximè celebrato ſuper re pupillæ, ut l.ſi poſt mortē, qñ ex facto tutor. ergo ſoluendo matri non habenti mandatum non liberant̃ a pupilla. Sol. qñ ille, qui non eſt tutor, non acq̃ritur pupillæ actio, niſi in ſubſidium illo recipiente & non exiſtente ſoluendo, ut hic. tu diſtingue. ut ſ.dixi, immo ſi noĩe pupilli, uel pupillæ contraxit, & ſuper re ipſius acquiritur utilis fauore ętatis. & idē in intruſo in prælatura, fauore eccleſiæ, ut no. Bar.in d.l.ſi urbana. tñ non intentabat eam niſi in ſubſidium, ut hic, ſi ſolutio facta eſt ei, cum quo debitor contraxit.

LEX LXXXVIII.

1 Si verba liberationis poſſunt reſtringi ſalua ratione recti ſermonis, potius reſtringuntur quàm amplientur.

2 Si

2 *Si debeas mihi centum, & ego confiteor me recepiſſe x. pro reliquo vel re*
ſto eius quod mihi debebas, iſta confeſſio præiudicat mihi in toto.
Quid importent illa verba, accepiſſe & habere.
3 *Si confiteor te non eſſe debitorem meũ, an hoc habeat uim pacti de non pe*
tendo.
4 *Quid ſi confiteor me liberaſſe te per acceptilationem vel pactum.*
Quid ſi confiteor me recepiſſe centum quæ debes.

1 SI ex pluribus. † Si verba liberationis pñt reſtringi ſalua ratione recti
ſermonis,potius reſtringunt q̃ amplient.h.d.nota.&
ad hoc alleg.Et vide oĩno Cyn.in l.ſi ex maiore. C.de
excep.ſed ſi non pñt reſtringi,gñaliter intelligeretur, vt l. emptor.
§.Lucius.de pac.in tex.& gl.& eſt mirabile,cũ liberatio ſit fauora
bilis.uñ in dubio uidebatur potius amplianda.ut in c. odia. de reg.
iur.lib.vj.¶Sed rñdetur,ꝙ ampliatio poſſet hic eſſe odioſa ſi libe-
ratio extenderet vltra id,quod ſolutum eſt,quia nemo pſumit ia-
ctare ſuum.vt in l.cum de indebito.de prob.uenio ad caſum.¶In
tex.ibi{reliquũ oẽ}dic,iſtud uerbum faciebat dubium,qa uideba
tur cõprehendere principaliter oĩa debita ꝯcta cum iſto debito-
re,tam cum eo principaliter,q̃ cum ſeruo eius,& ab oĩb. uidebat
liberatus.Sed certè iſtud verbum põt reſtringi ꝑ id quod ꝭ.ſequi-
tur.{eius pecuniæ q̃ mihi Stichus &c.} ad debitum ſolum ꝯctum
cum ſeruo,vt ſic illa verba{eius pecuniæ.}determinent verbũ.(re
liquũ oẽ)poſſet ẽt poſt ſñiam determinare verba immediatè pce
dentia (poſt rõnem propoſitam &c.)Et eſſet ſenſus,ꝙ rõ fuit ha-
bita de geſtis cũ ſeruo,non de geſtis cum dño. & ꝙ poſt propoſi
tã rõnem pdictam ipſe habuit & recepit oẽ reliquũ, in quo ſibi te
nebatur debitor,& tunc extendit ad oĩa debita & inſtra, ẽt cũ do
mino ꝯcta ſed in dubio potius aſſumitur prima pars, vt determi-
nent uerbum (reliquũ oẽ:)poſtq̃ põt hoc fieri ſalua rõne recti ſer
2 monis.¶†Et no.gl.ſuper verbo (reliquũ.)q̃ dicit,& importat ſolu
tionem pcedentis partis,vñ per aliã gl.patet no.& tene menti per
petuo,ꝙ ſi debes mihi centum , & ego ꝯfiteor me recepiſſe x. ꝓ
reliquo ſeu reſto eius,quod mihi debebas,iſta ꝯfeſſio piudicat mi
hi in toto debito,quia non poſſet dici reſtum , uel reliquum , niſi
aliæ partes eſſent ſolutæ,& hoc utunt mercatores,quia ſp faciunt
apponi pro reſto uel reliquo.Tene menti.qa abunde de facto Flo
rentiæ,& quotidie occurrit,nec iſtam gl.reperies alibi.¶Sed q̃ro,
quid importent illa uerba,accepiſſe & habere.una gl. q̃ incipit.(ſ.
dño.) ibi dũ dicit.(& no.) uř intelligere, ꝙ hẽant uim pacti de nõ
petendo per l.tale pactũ.in princ.s.de pact.Et ſic ſtatim præiudica-
rent,qa licèt ſint enunciatiua,fauore liberationis inducunt diſpõ-
nem.ad hoc alle.illa l.tale.Sed gl.fi.q̃ incipit(proponitur.)vult ꝯtrũ
dum dicit,ꝙ non præiudicat,niſi poſt xxx.dies,intra quos põt ꝓ-
poni exceptio de non nu.pec.& illa melius loquit, ſi non eſſet ap-
3 poſitum hic illud verbum (accepto tuliſſe.)¶†Nec ob. tale pactũ
quia aliud eſt confiteri te non eſſe debitorẽ meum,& tunc bñ ha
bet uim pacti ut ibi,& ſtatim præiudicat: aliud cõfiteri te mihi ſol
uiſſe,uel me a te recepiſſe quod debes, quia tunc non hẽt uim pa
cti,ſed ſimplicis confeſſionis ſub ſpe futuræ numerationis, & põt
opp.exceptio intra xxx.dies,non ultra, qñ tendit ad liberandum .
ut l.in ꝯctib.C.de nõ nu.pec.licèt qñ ad obligandũ intra bienniũ .
ut ibi,ſed quia fuit appoſitũ uerbũ.(accepto tuliſſe.)dicit Barto. ꝙ
non põt dici facta iſta confeſſio ſub ſpe futuræ numerationis, cũ
acceptilatio fiat ei,q non ſoluit:ſi n.ſolueret, non eſſet neceſſaria .
4 ut ꝭ.ti.j.l.acceptolatum.§.j.& ſic collige tres caſus,& no.ꝙ† aut cõ
fiteor te non eſſe debitorẽ meũ,& ſtatim mihi præiudicio, & hẽt
uim pacti de non petendo,aut confiteor me liberaſſe te per acce
ptilationem,uel pactũ,& idem ut ſtatim mihi piudicẽ, tanq̃ nõ fe
cerim hoc ſub ſpe futuræ numerationis, non tñ iſta uerba indu-
cunt pactũ de non petendo,ſed probant. iõ reciperent probatio-
nem in ꝯtrium,& non prodeſſent tibi,ſi confiteris me nunq̃ feciſ-
ſe,ſecus in caſu præcedenti,qa inducunt,licet non præceſſerit.aut
confiteor me recepiſſe centum q̃ debes, & tunc non præiudico
mihi ſtatĩ,nec inducũt pactũ de nõ petendo. nec ẽt probant rece
ptionẽ,niſi tranſacto tpe proponendæ exceptionis. Tene menti.

§.Lucius Titius. ¶Procurator habens mandatũ ad recipiendum debitũ ex una
cã,non põt recipere ex altera.iõ ſolutio ſibi ſimpliciter facta cedit
in illã,& non in eam,q̃ uellet debitor,h.d.no ¶ Opp. in gl.de l.j.ſ.
eo.ubi electio primo loco pertinet ad debitorẽ,in qđ debitũ uelit
ſoluere.glo.dicit & bñ,ꝙ ibi loquit,qñ creditor erat præſens,quo
caſu ſi debitor elegit ſoluere in unam cãm , & creditor recuſaret
in illã recipere,ꝯſtitueret in mora,quia primo loco pertinet ad de
bitorem electio,non tñ compelleret præciſe recipere, hic uero erat
abſens,& miſit procuratores , & nuncios ad recipiendum in vnã
tm cãm,unde in aliam recipere nõ poterat. ſi ergo debitor a prin
cipio uoluiſſet ſoluere in aliam cãm,cum iſti non poſſent,non cõ
ſtitueret creditor abſens in mora.ſi ergo ſoluit ſimpliciter,vř ſol-
uiſſe in illam,in q̃ habebat mandatum , ideo ex poſtfacto non pt
debitor eligere aliam.Et iſtud dat inteligere iſtũ tex.& ẽt gl.q̃ loq
ur bñ,& obſcurè.& illũ tex.alleg.in d.l.j.& tota utilitas conſiſtit in
eo,qđ dixi de mora,ſed ſi iſti non habuiſſent mandatũ limitatum
tunc poſſet iſte debitor ex poſtfacto dicere ſe uoluiſſe in talẽ cãm
licet non dixerit a principio,ſecus ſi creditor fuiſſet præſens , ut in
l.j.Tene menti,quia iſta multum limitant quæ ꝭ.habentur.

1 *Quando duæ obligationes contrahuntur eodẽ die,illa dicitur antiquior,*
cuius dies primo ceſſit,licet poſterius fuerit contracta.
2 *Illud debitum dicitur antiquius, cuius dies primo eſſit.*

1 §.Lucius Titius. † Qñ duæ oblĩones ꝯhunt eodem die,illa dř antiquior,cuius
dies primo ceſſit,licèt poſterius fuerit ꝯcta.Idẽ qñ ſunt duo debi
a ta vſuraria,ᵃ& in uno ꝯcurrunt maiores vſuræ,in altero leuiores,
ſolutio ſimpliciter facta cedit in antiquiorem,licèt in ea ſint maio
res vſuræ & ſic ſit leuius debitũ.h.d.iſte mirabilis §.ad declaratio-
nẽ & limitationẽ eius qđ hř in l.3 .§.fi.cum ſeq.ſ.eod. uenio ad ca-
ſum.¶In fi.ibi.(magis id accipi ex uſu eſſe,)& ſic cedent in debitũ
de xx.uidebatur ꝯtrũ,ꝙ indebitum de xv.duplici rõne. primo qa
illud primo loco fuit ꝯctũ,licèt eadem die,quod enim iuris eſt de
ꝯctis diuerſis dieb.illud debet eſſe de ꝯctis eo. die, diuerſis tñ ho-
ris,cum ſit eadẽ rõ.†Secundo,quia illud erat grauius , cum in eo-
dem ꝯcurrerẽt grauiores uſuræ,ergo &c.ut ſ.eo.l.in his. in princ.
ſed iſta procederent in debitis puris,ſed in ꝯctis in diem,uel ſub ꝯ-
ditione ſi ſunt ꝯcta eadem die,licèt diuerſis horis,vult iſte text.ꝙ
illud dř antiquius,cuius dies primo ceſſit,quod ꝑpetuo tene mẽ-
ti,& ſic non ꝯſideratur prioritas , & poſterioritas in ꝯhẽdo,poſtq̃
eadem die.ſed ſi diuerſis,tunc putarẽ attendi prioritatem in ꝯhẽ-
do,quia poſtq̃ dies vtriuſq; ceſſit,perinde eſſet ac ſi utrũq; fuiſſet
purè ꝯctum,quo caſu induceretur prioritas in ꝯhendo.Tene mẽ
ti ſingulariter.¶Item opp.ꝙ ſaltem cedat in debitum de xv. tanq̃
in grauius.nam potius inſpicitur grauitas,q̃ prioritas, ut d.l.in his.
& ſic poſito ꝙ debitum de xx.dicatur prius, quia primo dies ceſ-
ſit,quia tñ leuius,dẽt cedere primo in grauius. Solu.ſi illud debitũ
de xv.fuiſſet uſurarium,& debitum de xx.non,faceret ꝯrium:ſed
quia vtrunq; erat uſurarium,& cum debito de xx.ꝯcurrit priori-
tas,& ẽt grauitas,iſti duo præferunt maiori grauitati illius de xv.
¶Item op.q' primo cedat in uſuras,poſtea in ſortẽ.ut in l.j.C. eo.
Et hic dř ecõuerſo Sol.hic pecunia q̃ ſoluebat,ſufficiebat ad utrũ
que debitũ tam ſortis, q̃ vſurarum.ibi non,ſm Iac.de Are.& tene
menti ſingularem §.& mirabilem in iſta mã,quem ſi non habere
mus,quilibet reſpiraret in decidendo.Non ſunt hic alia.

ADDITIO.

a ¶Duo debita uſuraria.Adde Doc.in c.j.de uſur.lib.vj.Doc.in cle.j. eo.ti.

LEX XC.

1 *Licèt hæres aduerſus aditionem fuerit reſtitutus, debitores tamen hære-*
ditarij , qui ſibi ſoluerunt, remanent liberati.
2 *Minor ſicut poſſet reſtitui in integrum aduerſus ſoluentem, an ita poterit*
reſtitui curator nomine hæreditatis .

1 FIlius. † Licèt hřs aduerſus aditionẽ fuerit reſtitu-
tus,debitores tñ hæreditarij,q ſibi ſoluerũt,
remanent liberati.h.d.quia tunc erat uerus hæres , &
habebat adminiſtrationẽ bonorum,& ſic geſta cum
eo debẽt eſſe rata,ut in l.ex ꝯctu.de re iud.uenio ad caſum. ¶ Op.
ꝙ iſte non ſit liberatus ſoluendo huic filio,qui erat minor & for-
tè pupillus,ut ſ eo.l.ꝙ ſi fortè.§.fi.timore huius gl.j.dicit hanc l.de
bere intelligi,vel qñ ſoluit iuſſu iudicis , vel qñ pecunia erat ſalua ,
quib.caſib.ſoluenti ſuccurrebat ꝯ ipſum minorẽ volẽtẽ agere.eo.
mõ ſuccurritur aduerſus curatorẽ hřditatis.Sentit ergo gl. a ꝯrio
ſenſu,ꝙ ſi ſoluiſſet ſine iuſſu iudicis,& pecunia non eſſet ſalua, ſi-
cut ſibi non ſuccurreret aduerſus minorẽ, ita nec aduerſus cura-
2 torem hřditatis.†Et ſicut ipſe minor poſſet reſtitui in integ. aduer
ſus ſoluentẽ,ita poterit reſtitui curator noĩe hřditatis. qđ ꝑpetuo
tene menti,quia eſt caſus,in quo maior reſtituit, non qa ſuccedit
minori,nã iſte curator & hřditas iacens non ſuccedunt minori ,
ſed minor ab ea eximit,& tñ hñt reſtõnẽ ex perſona minoris , re-
linquit ergo minor reſtitutus aduerſus aditionẽ bñficia,q̃ ipſe hẽ-
ret aduerſus eos,cũ qb.negotia geſſit in ipſa hřditate. qđ ꝑpetuo
tene menti,quia Doc. non ponderant.& mihi vř multum no.

LEX XCI.

SI debitor. ¶Creditor poteſt debitorem inuitum liberare ſubmittendo alium ,
qui promittat animo nouandi,& tunc tali promiſſo-
ri competit exceptio.h.d.¶ Opponitur ꝯ iſtum text.
in fi.dum dicit.(te doli mali præſcriptio excludet.) quia per noua-
tionem perimitur prima obligatio ipſo iure,ut in l.j.ſ.de nou.Sol.
principium huius l.uſq ibi.(quod etiam.) loquitur de ipſo primo
debitore meo,& in illo fateor,ꝙ ipſe liberat ipſo iure a me per ꝓ-
miſſionem factam a ſecundo promiſſore,ut in contrario , ſed illi
uer.(quod etiam.)loquimur de iſto ſecundo promiſſore,& illi cõ
petit exceptio aduerſus me,ſed mero iure tenetur. ¶ Sed contra.
quia immo teneatur cum effectu.ut Inſti.quib.mo.tol.obl.§.pte-
rea.Sol.hic pactus fui cum eo, ꝙ ipſum liberarẽ per acceptilatio-
nem,

hem, vñ ẽt anteq̃ liberẽ, hẽt ꝯ me exceptionẽ. arg. l. ſi non ſortẽ. §. adeo. cum ibi no. de cond. inde. Et iſta colligunt ex gl. fi. Sed Bart. notabilius dicit, ꝙ ẽt ſi non fui pactus ipſum, ex quo tñ ad mei inſtantiã, & iuſſu meo ſe mihi obligauit, habet ꝯ me exceptionem, quia non vr̃ ſe obligaſſe aĩo ſoluendi, ſed aĩo implendi intentionẽ meã, q̃ erat de liberando debitorẽ meum gratis, nam hic de illo pacto fit mentio, & hoc eſt no. qđ tñ intellige, qñ ꝯſtabat de iſta intentione, alias non puto, quia eo ipſo, ꝙ quis ad inſtãtiam meam ſe obligat mihi ex iuſſu meo, hẽat ꝯ me exceptionẽ, tenendo tñ id quod dicit gl. ¶Opp. ꝙ ſi te obligas mihi cum pacto, ꝙ te debeã liberare gratis, non valet obl'o, & per ꝯñs non fiet nouatio, cũ nullã utilitatẽ conſequar ex illa obligatione, & ſtipl'ones ſunt inuentæ, vt quis ſtipulet, quod ſua intereſt. ut l. ſtipulatio iſta. §. alteri. de verb. obl. Sol. ſatis intereſt mea. & utilitatẽ ꝯſequor ſi impleo meã voluntatem, q̃ eſt in liberando illum vt in ſi. i no.). eo. l. Paulus. ſed ſi nec hoc appareret, faterer contrarium ſm̃ Ange. Non ſunt alia.

LEX XCII.

SI mihi. ¶Si res promiſſa deſinit poſſe ſolui, uel condõnem ſuã mutet in deterius, quo ad creditorẽ ſi ne culpa, & mora promiſſoris, in primo caſu liberaẽ promiſſor ex toto, in ſecundo uero liberaẽ dando rẽ talẽ qualis eſt. h. d. Et hoc qñ eſt debitor ex cã lucratiua. facit l. ſi ſeruũ. ſ. de verb. obl. ſi aũt ex cã onerosã, dic ut dixi in l. ſi rem. ſ. e. uenio ad caſum. ¶Opp. ꝯ fi. de l. qui decem. §. qui hoĩem. ſ. eo. vbi non liberaẽ dãdo ſtatuliberum. & de cond. ind. l. Neratius. Solu. ibi qñ obligatus eſt in gñe ad hominem, hic in ſpecie: uel quãdo promiſit ſeruum ſuũ & ſuo facto mutauit conditionem. hic ſine ſuo facto in d. l. ſi ſeruum. poſt prin. Non ſunt alia.

LEX XCIII.

1 *Ceſſionarius agens iure ceſſo, an teneatur declarare in libello, an agat directa ex perſona cedentis, an utili ex perſona ſua, ſi reus hoc petat.*

SI duo rei ſint. Duæ obl'ones æquè principales ad idẽ pñt concurrere in perſonam vnius. ſ. vna ex ſua, altera ex perſona alterius, & vna alterã non confundit, dẽt tñ eligere ex qua agat, cũ in altera poſſet obſtare exceptio, in altera non, quia intereſt rei, vt deliberare poſſit, an cedat uel cõtendat, ſed una eſt principalis, altera acceſſoria, prima confundit ſcdãm, qñ concurrũt in eiuſdẽ perſona. h. d. tota l. ſic. ſ. de duo. re. l. ſi reus. de fideiuſſ. l. gñaliter. & de act. emp. l. non eſt nouum. Et loquitur iſta l. qñ cõpetebant ſine effectu ſolidæ exactionis, quia exactione facta ex vna, altera tollebat: quid aũt ſi cum effectu ſolidæ exactionis cõpetebant? Dic idẽ, ut d. l. non eſt nouũ. & dic ut ibi, & quod no. in l. 2 ſi mihi & tibi. §. j. de leg. j. ¶†Vlt. allegaẽ iſte text. per Dy. poſt prin. ibi, {quid ſi intendat dari &c.} ꝙ ceſſionarius agens iure ceſſo teneaẽ declarare in libello, an agat directã ex perſona cedẽtis, an vtili ex pſona. ſua, ſi reus hoc petat. Bar. dicit ſe non perpendere qualiter poterit non ꝯſtare ex narratione libelli, q̃ intendit. Ang. dicit, ꝙ immo pt non ꝯſtare, & ꝙ in dubio uĩ intentare illam, q̃ magis ſibi expedit. Spe. in ti. de proc. §. ſi. ver. quid ergo. ſeu uer. ſed quare dicit procedere libellũ, ſi dicat, ago iure ceſſo. Et ꝙ in dubio videatur intentaſſe directã. & ſi in illa ſuccumbat, poteſt redire ad utilẽ, per l. minor. §. j. de eui. Et hoc procedit reo non op. ſed eo opponente de obſcuritate libelli teneret actionem declarare, & ita procedit d. Dyn. facit l. fi. C. de ann. excep.

LEX XCIIII.

1 *Soluens nummos alienos non liberatur ipſis extantibus, ſi tamen conuenitur, habet exceptionem, niſi ſibi reſtituantur.*

2 *Quando quis ex ſolutione non liberatur, licet mero iure remaneat obligatus, & poterit conueniri, habet tamen exceptionem quouſque reſtituatur, quod ſoluit.*

3 *In nummis fit diuiſio per quantitatem magis, quàm per quotas.*

1 SI is cui. †Soluens nummos alienos non liberaẽ ipſis extantibus, ſi tñ ꝯuenitur hẽt exceptionẽ, niſi ſibi reſtituanẽ. Item ſoluens nummos cões pro ſua parte liberaẽ, uel actionẽ acquirit. ſecuta uero ꝯſumptione. vel ſi dño ſatiſfiat, reconciliatur ſolutio. h. d. Itẽ ſecu2 ta uſucapione. ut ſ. e. l. is q̃ alienũ. & l. ſi alieni. ecce caſum. ¶†Not. pro eo qđ dixi ſ. eod. l. cũ quis. §. qui hoĩem. & l. ſi cũ aurum. ꝙ qñ quis ex ſol'one non liberaẽ, licet mero iure remaneat obligatus, & poterit ꝯueniri, hẽt tñ exceptionẽ quouſq; ſibi reſtituat, quod ſoluit. facit l. ſi non ſortẽ adeo. §. ſi centũ. uer. agere aũt. de ꝯdi. ind. 3 †In tex. ibi. (ſiue in ſingulis &c.) No. ꝙ in nummis fit diuiſio per q̃titatem magis, q̃ per quotas, quia commodior eſt. Non ſunt alia.

1 *Solutum ſimiliter cedit in cauſam efficacem, & in illam quæ eſt inefficax ope exceptionis. Item mandatum generale de ſoluendo debita intelligitur de efficacibus, non de inefficacib.*

2 *Si teſtator mandat executorib. ſuis, ꝙ ſoluant omnia debita ſua, non poterunt ꝑ hoc ſoluere debita præſcripta, uel alia in quib. obſtat exceptio.*

1 §. Flauius. †Solutum ſimr cedit in cãm efficacem; & in illam, q̃ eſt inefficax ope exceptionis. Itẽ mandatum gñale de ſoluendo debita intelligiẽ de efficacib. non de inefficacib. h. d. † & ad hoc vltimum ſp allẽ. ꝙ ſi teſtor mandat exe2 cutorib. ſuis, ꝙ ſoluant oĩa debita ſua, non poterunt per hoc ſoluere debita præſcripta, uel alia de qb. obſtabat exceptio, licet prima facie uideretur ſecus, fauore aĩæ, quaſi uideaẽ uoluiſſe dictas excep. omittere, tanq̃ ſint ꝯ conſciam, ſed nõ eſt uerum, ſi ipſe nõ commiſit dolum uel fraudẽ. non. n. in foro ꝯſciæ tenetur ſoluere poſtq̃ iure permittente tutus eſt. Ad quod uide no. in c. q̃ q̃. de uſur. li. 6. in nouella. Caſus eſt iſte. & audiui a Bal. ꝙ Dy. fuit interrogatus ſemel de iſto caſu a quodã ruſtico, cui dixit. porta mihi unũ par caponũ, & dabo tibi caſum legis. Sed circa primũ caſum q̃rit, ſi debeã x. ciuiliter & nãliter, & alia x. nãliter tm, & ſoluam xv. an poſſim repetere v. ſi ſolui per errorem iuris? vr̃ ꝙ non, quia ſatis eſt, ꝙ x. cedant in debitũ efficax, & alia pñt cedere in debitum inefficax. ut ſ. e. l. in his. §. imperator. ſed ibi loquiẽ ex pretio redacto ex pignore, quod erat obligatũ ex utroq;: uñ dico ꝯriũ, ꝙ potero repetere ꝯdõne inde. ẽt ſi dixi, ꝙ ſoluebã pro uniuerſo debito. Iſta. n. verba nõ faciunt quominus ſolutio prima cedat in cãm grauiorem, ut hic patet. quod not. ẽt ſi debitũ inefficax eſſet prius tempore, quia primo loco inſpicitur grauitas.

LEX XCV.

1 *Si pereat una ex reb. alternatiuè debitis, ſine mora culpa & facto debitoris, an altera remaneat obligata, & quid ſi pereat facto debitoris.*

2 *Si pereat una ex rebus alternatiuè debitis, aliquando ſola ſuperſtes põt peti, quãdoq; ſola q̃ perijt, interdũ vtraq; alternatiuè, & interdum nulla.*

1 STichum aut Pamphilum. ¶†Si pereat una ex reb. alternatiuè debitis ſine mora, culpa, & facto debitoris altera duntaxat remanet in obl'one pręciſe, ſiue ſit electio debitoris, ſiue creditoris. hoc primo. Si uero pereat facto debitoris, tunc perdit facultatẽ ſoluendi æſtimationẽ rei peremptæ, ſi erat creditor, q̃ habuiſſet ſi ſine eius facto, & mora fuiſſet perempta. h. d. ſcdo, & altera poſtea perempta ſi ſine eius mora culpa, uel facto, remanet liberatus in totũ de rigore, ſed de æquitate reſtituit in eum utilis actio ipſo iure, ad illam, q̃ prius perierat facto ſuo, ut actor conſequaẽ æſtimationẽ pp dolum in illã cõmiſſum, ſicut reſtituiẽ in fideiuſſorẽ perimentẽ rẽ debitam ante morã rei, uel qñ reus deceſſit ſine hærede. qb. caſib. de rigore liberaẽ ipſo iure, ſed de æquitate reſtituit in eũ utilis. hoc tertio & ult. dicit iſta l. in effectu uſq; ad §. aditio. ſequendo potius ordinẽ intellectus, q̃ text. qa eſt infraſcatus, & difficilis. qa licet prima gl. dicat, ꝙ in ea ponatur quatuor caſus, dicas melius, ꝙ immo ponunt duo caſus, primus, qñ creditoris erat electio, vſq; ibi. (ꝙ ſi promiſſoris,) ſecundo qñ promiſſoris. Itẽ primus ſubdiuidiẽ in duos alios caſus. primus loquitur, qñ debitor non fuit in mora, uſq ibi. {niſi.} ſcđs qñ fuit in mora. Itẽ ſecundus principalis continet tres caſus. primus qñ debitor non fuit in mora, nec in culpa, quia eius facto non eſt perempta. vſq; ibi. {enimuero.} ſecundus, qñ facto eius perit altera tñ, uſq; ibi. {tametſi.} tertius qñ poſtea perit etiã altera ſine eius facto, uel mora, uel culpa. ueniamus ad caſum. ¶In j. parte ibi. (ſolus petet.) dic ꝙ in mortuo conſumpta eſt obligatio, & ubi primo erat alternatiua, nunc effecta eſt ſimplex. & tota remanet in ſuperſtite. Sed ponamus, ꝙ ſuperſtes eſt melior, utrum iſte debitor, poſtq̃ non fuit in mora, poterit ſoluere æſtimationẽ mortui? vr̃ ꝙ ſic de leg. j. l. cum res. §. qua rõne. ꝯriũ dr̃, qa illa loquiẽ qñ electio erat ipſius rei. hic qñ creditoris, vnde põt eligere ſuperſtitẽ meliorẽ. ¶In text. ibi. (ſolus ille qui deceſſit, debetur.) Sed ꝯ quia poſtq̃ electio erat creditoris, & debitor fuit in mora, & ſic eſt perpetuata actio in eo qui deceſſit, vr̃ ꝙ creditor poſſit alternatiuè petere ſuperſtitẽ, uel iam mortuũ, fortè. n. intereſſat ſua petere ſuperſtitẽ, qa eſt melior. Solu. intellige, qñ creditor elegerat iam mortuum & amplius uariare non poterat, quia ſuper eo litem fuerat conteſtatus ut ſ. de uer. ob. l. ſi quis ſtipula. ſit Stichum aut Pamphilũ, uel quia debebatur ex ultima uoluntate, quo caſu non admittiẽ uariatio. ut l. huiuſmodi. §. Stich. de leg. j. nam tunc ille ſolus erat in obligatione ante mortem, ac ſi a principio ille ſolus fuiſſet deductus, merito ipſo mortuo ille ſolus poteſt peti, & non ſuperſtes. Ita dẽt intelligi hic. ſed ſi poterat uariare, quia lis non erat conteſtata, & debebatur ex ꝯctu, tunc habet locum ꝯriũ, quia poteſt petere, uel ſu2 perſtitem, uel iam mortuũ, in quo perpetuata erat obligatio. † & ſic recollige tres caſus, ꝙ interdum ſolum ſuperſtes põt peti. ut in prin. l. qñ nõ fuit in mora. Interdum ſolus mortuus, qñ in illo fuit mora, & non poterat creditor uariare, ut in hoc ſecundo caſu. Interdũ uterq; alternatiuè, qñ poterat uariare, & debitor fuit in mora ꝯſtitutus. Adde quartũ, quia interdum neuter poterit peti, ſi debitor non fuit in mora, ſed creditor, quia poſtq̃ elegit unũ, debitor illum ſibi obtulit & recipere noluit, deinde ille mortuus eſt. Nam liberatus eſt debitor ab utroq;. ut ſ. de uerb. obli. l. ſtipulatus ſum damam. & habebis expedi. iſtos duos primos caſus.

§. Quod ſi promiſſoris. ¶In tex. ibi. (qui ſuperſtes a quo peti pote-

poterit.}ſubaudi,dũtaxat poſtq̃ debitor non fuit in mora,quia il-
le ſolus remanſit in obligatione,ſicut in prin.huius l.qñ creditoris
erat electio.In hoc tñ caſu eſt aliud,q̃ in illo, q̃a debitor pōt offer
re æſtimationē mortui ſi erat deterior poſtq̃ fuit in mora, ut d.l.
cũ res.§.qua rōne & hoc in gl.quæ incipit.{ſi ergo ſtipulator, } ſic
licèt ille mortuus deſierit eſſe in obligatione,eius tñ æſtimatio re-
manet in ſolutione,nō ſic qñ electio erat creditoris, ut dixi in prĩ.
Et tunc bñ ſequit̃ qđ j.ſubijcit.ibi {enimuero.}Ibi.n. pp factũ ſuũ
perdit facultatē ſoluendi æſtimationē mortui.In text.ibi.(q̃uis in-
terim non alius peti poſſit, q̃ qui ſolui ei poteſt.) i. ille unus.Sed ꝯ.
poſtq̃ debitor interficit alterum, nam vr̃ perpetuari obl'o in illo,
& ſic ꝙ poterit uterq; peti alternatiuè.per l.ſi ſeruũ.de uerb. obl.
a Sol.ibi.qñ res erat in obl'one præciſe,quia una tm̃, hic qñ non præ
ciſe,quia duæ alternatiuæ,[a] & electio erat debitoris. quo caſu nec
pp morã,nec pp culpam,uel factũ debitoris perpetuat̃ obligatio
in perempto,ut hic eſt caſus.Sed ſi electio eſſet creditoris,& ſic p̃
ciſe poſſet debitor compelli ad illum,quē interfecit,tũc perpetuat̃
3 ab illo obligatio,ut in prin.l.uer.(niſi mora.)¶†In text.ibi.(qm̃ hic
pro petitore.)No.quia in fauorem creditoris, & in odiũ debito-
ris occidentis,perdit debitor facultatem ſoluendi æſtimationem
mortui,qñ erat deterior.Sed quid ſi erat melior? dicit Bar.ꝙ tunc
creditor pōt petere mortuum,quia electio q̃ habebat debitor,ꝑ
pter eius factũ,uel culpam transfert̃ in creditorem,eius fauore, ſi
cut perdit debitor facultatē ſoluendi æſtimationē mortui,qñ erat
deterior.& dicit hoc eſſe de mente gl.q̃ incipit.(ſi ergo.) Sed iſtud
vr̃ ꝯ tex.dũ dicit (q̃uis interim non alius peti poſſit, q̃ qui ſolui ei
pōt.) ſed ipſe intelligit,qñ erat deterior ille mortuus,qđ eſt diuina-
re.vñ puto ꝯriũ.nec aliud quod ipſe dicit fuit de mēte gl. ſed vult
gl.dicere,ꝙ licèt debitor non poſſit offerre æſtimationē mortui,
creditori nolenti,ipſi vero volenti accipere bñ poteſt offerri. nō
tñ dicit,ꝙ ipſe poterit petere mortuũ, ut conſequat̃ æſtimationē
eius,ſi melior erat.Sufficit. & habetis iſtũ ſm̃ caſum expeditum.

ADDITIO.

a ¶Duæ alternatiuæ. Adde ꝙ alternatiua bis poſita in text. ponitur. & ſecun
dum Pau. de Ca. in l. vbi pactum. in prin.

---

1 *Debitor,qui habebat electionem dandi unum ex duob.ſeruis,ſi interficiat unum,deinde moriatur alter ſine mora & culpa ſua,an remaneat ab vtroque liberatus.*

2 *Quando debitor deceſſit ſine hærede,an liberetur fideiuſſor de rigore. & nume.3.*

3 *Qualiter dicatur quis deceſſiſſe ſine hærede.*

1 **§.Tametſi.** ¶†In tex.ibi.(tametſi.) No.iſtum caſum,ꝙ
ſi debitor qui habebat electionē,interficiat
vnum,& ſit liberatus ab illo,quia (ut dixi) non eſt pertuata obliga
tio,q̃a ille non erat p̃ciſe in obligatione, deinde moriat̃ alter ſine
mora,& culpa ſua,& ſic ēt liberet̃ ab illo,remanet ab utroq; libe-
ratus,de rigore tñ,quia non eſt æquum,ꝙ creditor damnificatus
remaneat facto illius,quia ſi nō interfeciſſet primum, fortè hodie
uiueret,& poſſet peti, licèt extincta fuerit obligatio in eo quouſ-
q; alter uiuebat,q̃a ſuccurrebat̃ creditori in illo ſuperſtite.nũc ue
ro q̃a deſtitutus eſt oĩ remedio & rigore, reſtituit̃ actio utilis ad
primum interfectũ,ne maleficiũ debitoris remaneat impunitum
h.d.Et dat duos caſus ſimiles.de primo habuiſtis s̃.eo.l.cum quis.
2 §.ſi quis pro reo.in fi.Et hr̃ in l.mora.§.fi. de vſur. † Alius caſus eſt
ſingularis,qñ debitor decedit ſine hr̃de, quia liberat̃ fideiuſſor de
rigore,eo quia principalis obligatio nō poteſt ſubſiſtere, cum re-
quirat ſubiectum perſonæ ueræ.uel fictæ,ſed hic nec eſt uera, q̃a
mortuus eſt principalis,nec ficta,quia non dr̃ hęreditas,ſed bona
vacantia,quæ non repræſentant defunctum eo modo quo hęre
3 ditas†,dr̃ aũt deceſſiſſe ſine hærede,qñ miſſis bannimentis non re
perit̃ aliquis,qui uelit habere hæreditatē,nec ēt fiſcus uult, vt not.
Bar.in l.poſtq̃.in prin,vt leg.no. cauea.& Bart.in l. ſancimus.C.ad
Treb.Et per eundem Bar.s̃.de fideiuſſ.l.fideiuſ.obligari.§.fi. in ꝯñ-
tiam ergo tollitur acceſſoria,quæ ſine principali non pōt ſtare. ut
no.in l.hæres.ad Treb.per gl.uerũtñ de æquitate reſtituitur uti-
lis in fideiuſſorem.eo.inſtanti.¶Sed ꝯ de l.ſine hærede.de admin.
tut.ubi tenetur fideiuſſor,licèt deceſſerit ſine hærede principalis.
Solu.intellige ſm̃ iſtum tex.ꝙ teneatur vtili,non directa. Itē ur̃,ꝙ
nec utili.ut d.l.poſtq̃.Sol.hic ſemel fuit orta directa ꝯ fideiuſſorē,
unde facilius ꝯſeruat̃ in vtili.in l.ꝯria.non erat orta, quia ſub ꝯdō-
ne ſe obligauerit fideiuſſor,& poſtea ꝯdō extitit tp̃e quo non ſu-
pererat perſona principalis,nec uera,nec ficta.ut s̃.ti.j.l.quoties. in
fin.Et per prædicta declaratæ ſunt gl. q̃ ſunt hic, ſi bñ inſpiciantur.
Et Bar.ponit vnam longam diſtinctionem,quàm uide per te.

---

1 *Poſtquam hæres,qui reſtituerat hæreditatē ſucceſſit fideicōmiſſo uniuerſali,& ſic directa,qua ipſe prius tenebatur inefficaciter efficitur efficax, & iſta ſucceſſio inſufflat in eam ſpiritum uitæ, an poterit conueniri etiã utili actione,qua tenebatur fideicommiſſarius.*

2 *Modi intercedendi quot ſunt.*

§.Aditio hæreditatis. ¶Succeſſio interdum
extinguit obligationē
iure confuſionis tm̃, ut cum creditor ſuccedit debitori efficaci-
ter obligato.Interdum iure ſolutionis,ut cum ſuccedit nãliter tã-
tum obligato,& habet ponere rōnem cum creditorib. & legata-
riis,aut cum fideicommiſſario vl'i. Interdum obligationem dire-
ctam inefficacē reddit efficacem,cum ille qui tenetur directa inef
ficaciter,ſuccedit ei qui tenetur utili & efficaciter.de quo duo po
nuntur exempla h.d.in effectu. uſq; ad §. quod uulgo. Ratio pri-
mi caſus eſt,quia non intereſt creditoris ſuccedētis, quod ſucceſ-
ſio habeat uim ſolutionis,quia nullum damnum patitur, nec ti-
met pati.Nam ēt ſi habeat ponere rationē cum creditorib. & le-
gatarijs,poteſt aduerſus eos retinere,quod ſibi debebat̃ a defun-
cto.cum eſſet debitum efficax,& poſſet peti ſi debitor uiueret, er
go & retineri.Ratio ſecundi caſus eſt,quia non poſſet peti, ſi debi
tor uiueret, naturale debitum tãtum, ergo nec retineri aduerſus
creditores & legatarios,niſi habeatur pro ſoluto, quia nãle debi-
tum poſtq̃ eſt ſolutum poteſt detineri,ſed ſi non eſt ſolutum, nō
poteſt peti.Non enim poteſt retineri aduerſus illos, niſi pro ſolu-
to haberetur,ſed ſi non haberet ponere rōnem cum illis,qui non
eſſent creditores,uel legatarij,uel fideicommiſſarij vl'es,aduerſus
quos uellet retinere, non expediret dicere, ꝙ haberet uim ſolu-
tionis,ideo tolleretur illa naturalis iure confuſionis tantum, non
enim habet uim ſolutionis,niſi cum intereſſet creditoris,ne dam-
num conſequatur. Circa tertium caſum, de quo duo ponuntur
1 exempla.¶†Quæro enim,an poſtq̃ hæres, qui reſtituerat hr̃dita-
tem,ſucceſſit fideicommiſſario vl'i,& ſic directa qua ipſe prius te
nebatur inefficaciter,efficitur efficax, & iſta ſucceſſio inſufflat in
eam ſpiritum uitæ,an poterit conueniri ēt utili actione,qua tene-
batur fideicommiſſarius? tex.ur̃ uelle,ꝙ non. in l.ſi hæres inſtitu-
tus.in princi.ad Treb.dicit ēt,ꝙ ſufficit actio directa,& ſic directa,
& utilis non poſſunt,ſimul ꝯcurrere ad idē,& in eadē perſona,im
mo directa ēt inefficax attrahit ad ſe oēm utilitatē, utilis etiã illam
utilē reijcit,& extinguit.¶In ꝯrium ur̃ eſſe text.& caſus expreſſus
in l.q̃uis.§.ſi mulieri.in fi.ad Vell. qui loquitur de ſecundo exēplo
hic poſito,qñ mulier alienam obligationē in ſe ſuſcipit principali-
ter animo nouandi.Et ſic liberatur debitor ipſo iure. mulier autē
obligatur ciuiliter,& nãliter, tñ inefficaciter pp exceptionē Vell.
Nam idem Senatuſcon.ne creditor perdat debitum, reſtituit vti-
lem actionem in ueterē debitorē.Et ibi dr̃,ꝙ ſi mulier illi ſuccedat
perdit exceptionē Vell.& ſic poteſt conueniri directa ex ſua pro-
miſſione,& ēt utili reſtitutoria,tanquam hæres illius.Docto.non
perpēdunt de hoc,nec examinãt.poteſt dici, ꝙ ex perſonis diuer
ſorum,qui tenētur,diuerſimodè ad idem poteſt utilis, & directa
concurrere in eadem perſona,ut ibi. Nam mulier tenetur, ut in-
tercedens pro alio,ſed primus debitor tenetur, ut principalis, &
pro ſe.ſi autē æquè principaliter tenentur, tunc hēt locum primũ
2 dictum,ut in hærede,& in fideicommiſſario.Sufficit.¶† In glo.in
uer.{interceſſerat.} opp.ꝯ ultimum exemplum, quia ſi iſta mulier
quæ interceſſit,ſucceſſit ueteri debitori, non ur̃, ꝙ ſua obligatio
roboretur,immo ꝙ extinguatur,ut j.prox.§.in prin. & l.gñaliter.
de fideiuſſ.Solu.uerum eſſet ſi interceſſiſſet acceſſoriè, quod trib.
mod.fit,uidelicet fideiubēdo,mandando, uel conſtituendo, ſed
hic interceſſit æquè principaliter ſe obligando, quia promiſit aīo
nouandi,quo caſu ipſa,& ēt debitor qui tenetur reſtitutoria actio
ne,hñr ut duo rei,licèt ille ſit obligatus efficaciter, & ipſa ineffica-
citer.Et conſtat in duo.reis dēndi, ꝙ ſi alter ſuccedat alteri,neutra
obligatio tollitur,ut s̃.eo.l.ſi duo.Quinimo ſi alter erat inefficax,ꝑ
hoc efficitur efficax.& hoc addit iſte §. Et ſi dicatur, imo eſt dare
quintum modum intercedēdi.ſ.expromiſſorio noīe,gl.dicit,ꝙ il-
le non eſt interceſſor,q̃a ille dr̃ expromiſſor,qui promittit pro eo
qui nunq̃ fuit obligatus,ut ſi uolebas te obligare mihi,& ego no
lui tuam obligationē,ſed ꝙ dares alium promiſſorē.Ille.n. dr̃ prin
cipalis,& non interceſſor ſm̃ gl. q̃ not. & de hoc hr̃ in l.eleganter.
§.ſeruus.de dolo.Et not.per gl.magiſtram in Auth. de fideiuſ.cir-
ca prin.& adde aliam gl.in l.in perſona.§.j.s̃.de pact.

---

1 *Fideiuſſor an poſſit dici reus.*

1 **§.Quod vulgo.** ¶†Si fideiuſſor[a] ſuccedat debitori
efficaciter obligato, extinguit obli
gatio fideiuſſoria.hoc primo Idem ſi erat inefficaciter obligatus,
tñ iſta inefficacia non trãſibat ad hr̃dē eius, qui habebat exceptio
nē mere perſonalē.hoc ſecundo.Idem ſi tp̃e ſucceſſionis erat effi
caciter obligatus,ſed ſperabatur effici obligatio inefficax bñficio
reſtitutionis in integ.licet tale bñficium ad hr̃des tranſeat. hoc ter
tio & vltimo dicit iſte §.aliquantulum difficilis ſm̃ intellectũ Dy.
ꝙ ponat tres caſus,ut in ſummario.primus uſq; ibi,(nam ſi mino
ri.)quē intellectum habuit gl.ſuper uer.(defenſionem.) quæ dicit
ꝙ in ſeq.uerſic. (nam ſi minori.) additur nouus caſus ſimilis. Sed
Io.&

ADDITIO

a ¶Si fideiuſ. Adde ꝙ fideiuſ.dicitur ſecundus debitor.Bar.in l.j.vlt. col. ff.ſi
cert. pet. & in l.ſi ſpadonem.§.qui ſi iur.ff.de excu. tut.

Io.& ẽt gl.præcedens uĩ intelligere,ꝙ duo tñ caſus ponantꝫ. Pri-
mus ibi.{& ꝯrio.}ſecundus ponit in gñe, vſq; ibi.{nam ſi mino-
ri,}& poſtea exemplificaĩ in illo uer.& ſic non ponat nouum ca-
ſum.ſed lectura Dyn.magis placet.& in illo uer.{& ꝯrio.} hr̃ du-
plex lec.nam quidã hñt duplicẽ negatiuã {non põt dici non tolli.}
q̃ hñt vim affirmatiuæ.Et ſic vult dicere, ꝙ tollaĩ fideiuſſoria. &
ẜm iſtã poſui caſum.Alij non hñt,niſi unam.ſ.põt dici non tolli.Et
tunc vult ꝯrium de directo,quia fideiuſſoria non tollaĩ. & iſtam
tenuit Rogerius,quẽ gl.recitat,quæ incipit,{ſ.enim}in fi. { ſed qui-
dam,ut Rogerius,}Et ſic ſunt lecturæ directè ꝯriæ,quas Bar.redu
cit ad ꝯcordiam cum diſtinctione.Modo ponamus caſum,& po
ſtea recitabo diſtinctionẽ cum breuiorib.uerbis,q̃ ipſe dicit. ¶In
primo caſu ibi{fideiuſſor liberabiĩ,}ſubaudi,ſed ſi principalis eſſet
inefficax,illa inefficacia tranſiret ad hr̃des, & non haberet locum
dicta rĩa a ꝯrio ſenſu huius tex.Et eſt caſus in l.hæres a debitore. §.
ꝙ ſi hic ſeruus.ſ.de fideiuſ.quia tunc intereſt creditoris,ꝙ fideiuſ-
ſoria non extinguatur,& per h.d.Dyn.ꝙ licèt principalis eſſet effi
cax de iure,tñ non de facto,quia non ſoluendo, & fideiuſſor hr̃s
eius feciſſet Inuentariũ,non extinguiĩ fideiuſſoria,q͡a ſi extingue-
retur creditor perderet debitũ, qñ aũt principalis eſt inefficax de
iure,& de facto,non intereſt creditoris illã non extingui,iõ extin
guitur.¶Sed opp.ꝯ tex.dum dicit,nam ſi reus duntaxat fuit obli-
gatus.}& poſtea ſubdit{fideiuſſor liberabiĩ.} nam non poteſt li-
berari ſi ipſe non erat obligatus,ſed reus duntaxat,vt l.decem.de
2 ver.obli.,ꝓpter hoc gl.exponit trib.mo.†Et ex ſecũda expoſitio
ne no.ẜm Ang.ꝙ ẽt fideiuſſor põt dici reus,non tñ dũtaxat reus,
quia illud ſumitur pro principali debitore.ſed eſt reus.i.debitor ꝓ
alio.Si ergo ſtatutũ dicat,ꝙ reus non poſſit capi, nec ẽt fideiuſſor
capi poterit.Sed in ꝯrium, quia iſtud verbũ ſimpliciter aſſumptũ
dẽt aſſumi in potiori ſignificatu,vt l.2.§.qui in perpetuum. ſi ager
vect.So:diſtingue,an ſtatutũ ſit ꝯ ius cõe,quia tollat capturam in
caſu a iure cõi permiſſo,& habet locum hæc ſecunda pars, q͡a de
bet reſtringi,an ſit ẜm ius cõe,& tene primam partẽ ẜm eundem.
¶In ſecunda parte.ibi.{propriam & perſonalem.} dic.ſ. quæ non
tranſit ad hr̃des,nec ad fideiuſſorẽ,vt exceptio,ꝙ non conueniaĩ
vltra q̃ facere poterit,ut l.verũ.in prin.ſ.pro ſoc.cum.n. per mor-
tẽ extinguatur,fideiuſſor ſibi ſuccedens reperit principalẽ obliga
tionẽ efficacẽ.& cũ illam in ſe transferat, liberaĩ a fideiuſſoria. ſed
in ſeq.uer.{Nam ſi minori.}adducit alius caſus fortior,tñ ſilis, q͡a
reſtitutio in integ.eſt bñficiũ perſonale,quantum ad hoc, ut non
tranſeat ad fideiuſſores.C.de fide.mino.l.j.& ij.& l.in cãæ. in prin.
de mino.bñ tñ tranſit ad hæred.ut l.non ſolum.de in integ. reſtit.
Et tñ dr̃ idẽ,vt fideiuſſoria extinguatur,licèt reus haberet tale bñ-
ficium,qđ non poteſt hẽre fideiuſſoriam obligationẽ quin extin-
guaĩ.Rõ eſt,quia anteq̃ reſtitutio ſit,obtẽta, principalis obligatio
eſt efficax,licèt ſpereĩ effici inefficax. Et iſta ſpes, quia eſt de iure
ſpeciali,non conſideraĩ,ꝙ poterit euenire,& ſic retinet fideiuſſo-
riam obligationẽ,ne extinguaĩ,vnde cum in actu ſuccedendi re-
periat fideiuſſor eam efficacẽ,extinguiĩ fideiuſſoria, & poſtea ip-
ſe,ut hæres põt petere reſtitutionẽ,& extinguere principalẽ,& ſic
creditor perdet debitũ.& hoc dr̃ in fi.ſed ſi debitor obtinuiſſet re
ſtitutionẽ ante mortẽ eius,tunc fideiuſſoria non extingueretĩ, q͡a
reperiret principalẽ inefficacẽ,cum eam in ſe transfert.Roge.aũt
qui non habebat in lr̃a,niſi unam negatiuam,tenebat,ꝙ fideiuſſo
ria non tollaĩ,& text. dum dicit {retinere} exponebat.i.impedire.
Bar.dicit,& ualde pulchre,ſuam opi.poſſe procedere ſi fideiuſſor
interceſſit aĩo repetendi a principali.Nã tunc ſi principalis uiueret
& ꝯueniretĩ fideiuſſor,poſſet principalis in iudicio ꝯparere ꝓ ſuo
intereſſe,& opponere bñficium ex propria perſona, & ſic annihi
lare obliga.fideiuſſoriã eo.modo poterit ſi ipſemet fideiuſſor eſt
hr̃s,quia tanq̃ hæres poterit annihilare,& iſto mõ procedit opin.
Io.& gl.& non Rog.ſed ſi interceſſit aĩo donandi, tunc non poſ-
ſet minor ſi viueret cõparere pro ſuo intereſſe,quia ſua non inte-
reſt.& ſicut ipſe non poſſet annihilare fideiuſſoriã, ita nec fideiuſ-
ſor eius hæres ex ſui perſona.& iõ non extingueretĩ,& tunc pro-
cedit opi.Roge.ſed non conſiderauit Bar,ꝙ ẽt in primo caſu non
vr̃,ꝙ minor potuiſſet comparere ad defenſam fideiuſſoris ꝓ ſuo
intereſſe,quia ſua non intereſt. Nam ſicut hẽt bñficium reſtõnis
aduerſus creditorẽ principalem,ita & aduerſus fideiuſſorẽ repetẽ
tẽ ab eo.ut no.in iurib.ſ.alle. Et ſic attenta ſua rõne nunq̃ fideiuſ-
ſoria extingueretĩ.Iõ tene indiſtinctè eam extingui,non ꝑ rõnem
Bar.ſed per illam q̃ ſ.dixi,quia cũ ſuccedit,reperit principalẽ effica
cẽ.& ex hoc ſequiĩ,ꝙ alia gl.ſuper uer.{ſaluum erit} ſuperflua ſit,
inquantum diſtinguit,an conueniaĩ,ut fideiuſſor, an ut principa-
lis,qm̃,ut fideiuſſor conueniri non poteſt, cũ illa obligatio ſit ex-
tincta,& illa gl.habuit reſpectum ad opi.Roge.quæ non eſt uera.

§.Naturalis obligatio. Nãlis obligatio ſolo
cõſenſu tolliĩ. ad hoc
alle.nam & ſolo ꝯſenſu ꝯhitur.ergo &c.ſ.eod.l.prout quiſq. Et ẽt
interdũ ꝑter conſenſum ex æquitate nãli.i.iuris gentium.ut in eo,
cuius abſentis,uel ignorantis negotia geruntur, quia obligaĩ na-
turaliter ex iſta æquitate.& plura alia poſſunt dari exẽpla, ecce ca-
ſum.¶In tex.ibi,{nãlis obligatio.}ſubaudi,uel ſola, ut in caſu, qui
ponitur in fi.in pupillo,q ꝯxit ſine tutoris authoritate, uel iuncta
cũ ciuili:nam & illa tolliĩ per pactũ,licèt ciuilis non tollatur, ſed eli
daĩ,ut no.ff.de pact.§.pactus ne peteret.l.ſi vnus.¶In text.ibi.{libe
rari dr̃.}Sed ꝯ de §.præcedenti. vbi bñficium reſtõnis competens
minori non tranſit ad fideiuſſores.Sol.ibi eſt priuilegiũ perſonale
a ſed pactũ,uel iuſiur.[a] ſunt de iure cõi.iõ exceptio oriens ex iis mi-
nori,uel pupillo tranſit ad fideiuſſorẽ.Sed adhuc ꝯ, ſi reſtituaĩ mi
nor in integ.vel ueniĩ poſtea ad pactũ,& liberatur a creditore iuſ
ſũ iudicis.Sol.ſi creditor ꝑꝑ reſtõnem conceſſam minori cõpelli
tur ipſum liberare per pactum,põt opponere clauſulã, ꝙ non trã
ſeat in fideiuſſorẽ ſicut reſtit.in integr.quia tale pactum non facit
ſponte,ſed coactè ẜm Bar.& tunc non tranſibit,ut no. in l.iuſiurã
dum.§.j.& §.ſi legatorũ.de iureiur.per ipſam aũt reſtõnẽ ſolam ſi
ne pacto non tollereĩ nãlis obligatio,cum reſtõ iure tñ poſitiuo
concedaĩ,& illa nãlis oritur ex iure poſitiuo, ita tenent in effectu
Doc.quod tangit hic Bar.& plenius per eum in l.Iul.de cond.ind.
¶In gl.ibi.{qđ fieri non põt ipſo iure.} dic,q͡a ꝑ pactũ de petẽdo
non reſuſcitaĩ nãlis oblĩo ſublata ꝑ præcedens pactũ de non petẽ
do,nec tollitur eliſio facta ad ciuilem,& ẽt ad actionẽ per dictum
pactum.Et ꝑ ꝯñs,nec exceptio pacti reſultans ex illa eliſione, ſed
aduerſus eam paratur replicatio.& hoc vult §. pactus ne peteret.

ADDITIO.

a ¶Iuſiuran.ſunt de iure cõi.An ſit de iure diuino,uide in c.& ſi Chriſtus.de
iureiur.& Iaſ.in l.j.in ij.no.ff.de iureiur.

---

1 *Quando pater ſtipulatur ſibi, aut filio, an poſſit ſolui filio tanquã adiecto, & quid ſi ſtipuletur a filio tantum.*

§.Quæſitum eſt. ¶Qñ filiusf.ſtipulaĩ, tunc poteſt
patrẽ adijcere ad ſolutionẽ,cum
ſibi filio obligatio acquiritur,& non patri,ſed econuerſo, qñ pa-
ter ſtipulatur,indiſtinctè põt adijcere filium,quia ſꝑ ipſi patri quæ
ritur.h.d.In tex.ibi,{cum ſtipulatio ei.) ſ.patri, ſed ſibi filio.ſi enim
eſſet caſus quo acquireretur ipſi patri obligatio,nõ dr̃ pater adie-
ctus,ſed principalis.Ipſe aũt filius,cui non acquirereĩ, diceretĩ adie
ctus,licèt perſona ſua præcederet in ordine. ut l.j.§.ſi fructuarius
de ſtip.ſer. Et no.in l.Caius.ſol.mat.per Bar.& hoc voluit gl. hic ſu
per uer.(ſtipulatio.) in fi.licèt Roge.dixerit,ꝙ tunc nõ ualet ſtipu-
latio per l.item ſi ſeruus.in fi.de ſtip.ſer.Sed non ob.quia loquitur
qñ utriq poſſet acquiri inſolidum, & tunc non valet ꝑꝑ incertitu
dinẽ,licèt hodie valeat,& alternatiua ponitur pro coniũcta. ut C.
de uer.ſign.l.cum quidam.nos loquimur, qñ uni tantum poterat
acquiri,quo caſu ille cenſetur principalis,& alter adiectus, non at
1 tẽto ordine uerborum ſtipulatoris. ¶†In tex.ibi, (cum toties.) dic
rñdet tacitę oppoſitioni,quę poſſet fieri ꝯ proximum caſum,qñ
pater ſtipulatur ſibi,aut filio dum tex.vult,ꝙ filio poteſt ſolui tan
q̃ adiecto:nam in ꝯrium vr̃,quia qñ pater ſtipulatur filio, non p̃t
filio ſolui.ut l.eum qui.§.ita.in fi.de uer.obli.Sed rñde illud eſſe ue
rum,qñ non adiicit perſonam ſuam,ſed filij tantum, quo caſu cẽ
ſetur perſonam filij adijcere ad obligationem q̃rendam, primo
loco filio,& poſtea patri, non aũt ad ſolutionem, nimirum ſi nõ
poteſt filio ſolui:ſed qñ adijcit ſuam perſonam,non poteſt dici,ꝙ
adiiciat perſonam filij ob cauſam de qua ſ. quia vult oblĩonem ac
quirere directo per ſeipſam non mediante perſona filij,vr̃ ergo fi
lium proprium adieciſſe ad ſolutionem, meritò poteſt ſibi ſolui.
Et hoc totum ẽt habetur in illo §.qui ſibi.alle.in gl.ſufficit. ¶In gl.
fi.ibi,(diſtingue.ſ.circa caſum.ſ.tactum per gl. qñ pater ſtipulatur
filio,non apponendo ſuam perſonam.Nam gl.dicit, ꝙ obligatio
acquiritur patri mediante perſona filij, & quod filio non põt ſol-
uit,ut l.eum qui ita.§.qui ſibi.in fi.de verbo.obli. primum dictum
gl.hoc limitat eſſe uerum,qñ ſtipulatur tale quid,quod poterit pa
tri acquiri,puta aliquid dari. Si uero factum concernens perſonã
filij,vt ꝙ filio liceat ire per talem fundum, tunc non valet ſtipula-
tio,ut l.quod dicitur.de uerb.obl.quod qualiter intelligatur,dic ut
ibi dixi.

---

1 *Adiecto quando poſſit ſolui.*

2 *Iura loquentia de ſeruis, & dominis, in locum habeant in monachis, & abbatibus.*

1 **§.Vſumfructum mihi.** ¶†Adiecto põt ſol-
ui ẽt ſi poſt ſtipula-
tionem fuerit capite diminutus,minima capitis diminutione,& ꝯ
tingit liberatio.Idẽ ſi non ſoluatur adiecto,ſed ſuo legitimo admi
niſtratori. hoc primo.Itẽ,ꝙ ſoluendum eſt alicui gr̃a ꝯdõnis im-
plendæ,ita demum põt ſolui eius legitimo adminiſtratori, ut ſer-
uo eius,& ꝯdõnem implet ſi conuertatur in utilitatem illius, qui
fuit in conditione expreſſus,& non aliter.hoc ſecũdo.Si uero ſol-
uatur ei,in cuius eſt poteſtate,ut dño,ſiue gratia cõditionis implẽ
dæ ſit ſolutum,ſiue adiecto,ita demum rectè ſoluit,ut contingat
liberatio,& ꝯdõ impleaĩ,& ille conſentiat,qui fuit in cõdõne, uel
actione nominatus.hoc tertio & ultimo,vſq ad §.ſi creditor. Et
eſt aliqualiter infraſcatus, & ẽt ſingularis in caſib. quos ponit,quẽ
diuide in tres partes, ut in ſummario. & in prima parte quæ du-
rat

rat vſq; ibi.{ſicuti.}loquitur de eo,quod eſt ſoluendum alicui tanꝗ adiecto.Et ſic illud erat in obl'one quantum ad principalem ſtipl'onem,licèt non quantum ad adiectū.in ſecunda parte, q̃ durat vſq; ibi.{cæterum.}loquitur duntaxat de eo, quod erat ſoluendū alicui gr̃a ꝯdōnis implendæ,quod nullo modo eſt in obl'one, ut in l.ſi quis ſub ꝯdōne.s.ſi quis omiſſā cā teſtam. In 3. parte loquit̃ de vtroq; tam de eo,quod erat dandum gr̃a ꝯdōnis implendæ, ꝗ ēt de eo,quod erat ſoluendum,vt adiecto,nam iſti duo caſus æquiparantur in eo,quod ibi dr̃,licèt in ſecundo caſu non æquiparent̃ vt ſentit gl.quæ incipit {cum datur.}in fi.venio ad caſum.¶In tex. ibi.{idq;.} refertur ad caſum,qui ponitur in uerb. {ſicut condōnis implendæ.}Et illum limita,vt tunc ſit verū,ꝙ dandum alicui cauſa ꝯdōnis implendæ poterit dari eius legitimo adminiſtratori, & impleatur ꝯdō,poſtea conuertatur in vtilitatē illius, & non aliter. & idem ſi ſolueret̃ ſeruo eius,non aūt refertur ad caſum, qui ponitur in uer.{Nam & ſi furioſi,vel pupilli.}qñ erat dandum alicui, vt adiecto,quia tunc poteſt dari eius legitimo adminiſtratori, & contingit liberatio,ēt ſi non ꝯuertatur in vtilitatē illius adiecti, & hoc voluit illa gl.q̃ incipit (cum dat̃) in uer.(Item ſecus in caſu ſuperiori.)Sed q̃ ſit rō diuerſitatis,difficile eſt uidere. Ang. aſſignat rōnem ſatis pulchram,quia illud quod eſt dandum alicui,ut adiecto,eſt in obl'one.Ideo ſi ſoluatur tutori, ſtatim contingit liberatio,quia licet poſtea non ꝯuertatur in vtilitatem illius,illi ſuccurritur per bñficium reſtitutionis in integr. ut liberatus reponat ſe in priſtinam obl'onem,ſi non conuerteretur in ſuam utilitatem,ſed qñ eſt dandum gratia condōnis implendæ, ſi poſtea non poſſet reſtitui,ut ille qui ſoluit ſe reponat in obl'one, in qua nunquā fuit, & ſic damnificaretur,quia teſtator voluit in ſuam vtilitatem conuerti.vt in l.ſi ſeruus.s.co.ꝗ l.limita,& intellige ſm illum §.nota.& ex hoc ēt apparet rō quare ſi debitor pupilli ſoluat tutori, ſtatim liberatur,ēt ſi non conuertat̃ in vtilitatē pupilli, & tñ ille qui habet ſoluere gr̃a ꝯdōnis implendæ ipſi pupillo non implet condōnem ſoluendo tutori,niſi poſtꝗ conuerterit in vtilitatē pupilli, de quo eadem gl.miratur. Sed ſolue,ut dixi, quia primo caſu prouidebit̃

2 pupillo per reſtitutionem.in ſecundo non poſſet prouideri.¶†In tex.ibi,(ꝗ ſi ex voluntate ſerui dederit.) dic per h.d.Ang.ꝙ ſoluēdo monacho tanꝗ adiecto,uel gratia ꝯdōnis implendæ,non pōt ſolui abbati,vel monaſterio,vt impleatur ꝯdō,uel contingat liberatio,niſi ſoluatur de voluntate ipſius monachi,cum iura loquen

a tia ᵃde ſeruis,& dñis locum habeant in monachis,& abbatibus,ut no.Inn.in c.cum olim.de priuil.quare autem requirit̃ eorum voluntas cum uideantur voluntatem non hēre?Rñde,quia tales ſolutiones potius conſiſtunt in facto ꝗ in iure, & ipſi bñ hñt voluntatem facti,non iuris.Sufficit.¶In gl.ibi.(vel hic capite minutus in meliorem ſtatum.)hæc vera ſm Dy.& tunc lex eſt clara. ſed Bar. tenet præcedentem,ꝙ ſit ſpeciale in vſufr. & aſſignat duplicē rōnem ſpecialitatis.prima,quia alius eſt vſusfru. ꝯſtitutus in perſona ſtipulatoris,alius in perſona adiecta.arg.de ver.ob.l.ſtipulatio iſta. §.ſi quis ita. & ſic debitor hēt duplicem facultatem ſoluendi, primo circa perſonas,quia poteſt ſoluere adiecto,cui non eſt obligatus,& liberatur.Item circa res, quia pōt ſoluere aliam rem, ꝗ illā quæ eſt in obl'one,cum in obl'one ſit vſusfruct. conſtituendus in perſonam ſtipulatoris ne ergo perdat hanc duplicem facultatem per minimā capitis diminutionē,non curatur an mutet in melius vel in deterius,ſed qñ illud idem quod eſt in obl'one eſſet in ſolutione fienda adiecto,tunc quia non hēt,niſi circa perſonam, facilius perdit̃ ſi mutet ꝯdōnem in deterius.vt l.cum quis.in prin.s. e. Secunda ratio eſt adhuc melior, & utilior, nam tunc perditur facultas ſoluendi adiecto per minimam capitis diminutionem mutando ſtatū in deterius,qñ adiectus recipit pro ſtipulatore tanquā eius procurator,quod eſt qñ illud quod ſoluit̃, poteſt acquiri ſtipulatori.nam ſtatim acquirit̃ quo ad dñium, ſed in caſu iſto non fuit ſtipulatus vſumfr.ſibi,aut Titio,iō non pōt dici, ꝙ Titius fuerit adiectus,vt procurator,& vt recipiat pro ſtipulatore.nec p̃t acquiri ſtipulatori cum cohæreat perſonæ ipſius adiecti. Recipit ergo pro ſe,vnde mutatio ſtatus non hēt ſibi nocere, ſi ex eo non redditur incapax, ſed in eo, quod recipit pro alio mutatio ſtatus poſſet alteri nocere.Iſtæ ſunt pulchræ rationes ſubtiles. Sufficit.

A D D I T I O.

a ¶Iura loquentia de ſeruis & dominis. Adde,ꝙ monachus equiparatur ſeruo.ut eſt gl.in l.cum hæredes.in §.fi.ff.de acq.poſ.l.Pedius.ff.de arbi.gl. in c.parochianos.de ſent.exc.Ab.conſi.104.incip.pro euidentia qōnis.in 2.col.in j.vol.

§.Si creditor debitoris. ¶Licèt ad creditorem ꝑueniat de bonis debitoris tm̃,quod aſcendat ad debitum,ſi tñ non ex cā ſolutionis non extinguit̃ debitum, nec quo ad principalem, nec quo ad fideiuſſorem,h.d.no.& poſſet de facili contingere.¶In fin.tex. ibi.(neq;.n.ipſum ſibi ſoluiſſe pecuniā.) Dic quia non percepit illos fructus tanꝗ creditor,ſed tanꝗ hæres.vnde cum hæres non eſſet.& ſic reſtituit vero hæredi,licèt ipſos poſſet retinere iure compenſationis,non nocet ſibi dicta perceptio, quominus poterit cōuenire fideiuſſorem.videbatur ꝯ̃rium,q̃aſi ſibi eſſet imputandū, & ſic ꝙ deberet repetere a vero hr̃de quatenus poterat retinere pro debito.certè non ur̃, ꝙ poterit ab hærede repetere id quod poterat iure compenſationis retinere per l.qui inuicem.s.de ꝯdit. inde.Nec ſibi poteſt imputari per fideiuſſorem cur non retinuit, quia non fideiuſſit contemplatione huius retentionis. ar.s.ea.l.§. quod vulgo.circa fi.ibi,ſine contemplatione &c.& l.Titius.de fideiuſſ.ſed ſi non reſtituiſſet hr̃di,bñ poſſet compenſare. & tunc facta cōpenſatione debitum extinguet̃,non aūt quia non fit ipſo iure,& per hoc declaratur gl.hic poſita,q̃ incipit, (ſed nonne.)

§.Dolo feciſti. ¶Per reſtōnē rei factam a poſſeſſore,uel eius æſtimationem liberatur ille,qui dolo deſijt poſſidere,non ſic econuerſo.h.d. & ſꝑ alleg. de cuius mā̃ uide per gl.in l.nec vllam.in fi.de peti.hæred. Et plenius & ſubtilius per Bar.in l.quoties.s.ſi fam.fur.fe.dicatur.& præmitte ꝙ ille qui dolo deſiit poſſidere,tenet̃ utili rei ven.ad intereſſe.ut s. de nox.l.electio.§.ſi is.Si ergo poſſeſſor reſtituit rem,deſinit intereſſe,ergo deſinit obl'o. l.ſi procuratorem. §. mandati.s. manda. Sed ſolutio intereſſe non perdit dñs dñium, iō non tollitur rei vē. ꝯ poſſeſſorem.Et eſt ratio huius §.hic.

1 *Solutio facta per unum ex plurib. obligatis ad idem debitum diuerſo genere obligationis,alium vel alios non liberat ipſo iure,neq; ēt ex interuallo,& nulla præcedente conuentione poterit actio cedi ſoluendi cōtra alios.*

2 *Poteſtas ſi indebitè relaxauit debitorē meum pro debito carceratum, an in ſyndicatu debeat mihi condemnari ad pecuniam debitam.et ego debeā ſibi cedere actionem contra debitorem meum.*

1 **§.Si mandato meo.** †Sol'o facta per unū ex plurib. obligatis ad idē debitū diuerſo gn̄e obl'onis,alium,uel alios non liberat ipſo iure, neq; ēt ex interuallo,& nulla præcedente conuentione poterit actio cedi ſoluenti ꝯ alios.h.d.ſic s.de fideiuſſ.l.cum is.& s.man.l. Papinianus.ſecus ſi eodē gn̄e,ſiue oēs teneant̃,vna actione, vt plures tutores,vel curatores,ſiue diuerſis,vt plures rei debendi.vt s.e.l.Modeſtinus.iuncta l.eandem.in fi.de duo.rei.Et ſic remanet expedita tota gl.magn.q̃ format ꝯ̃rium de d.l Modeſtinus. & ſoluit multis modis.dic,vt ibi plenè not.¶In text.ibi,(crediſtiſſes.)ſupple & me poſtea conueniſſes,& tibi ſoluiſſem,ut j.verſ.(& iō) poſtea ex interuallo peto, ꝙ cedas mihi actionem ꝯ illum. Quæro an poſſis cedere?videbat̃,ꝙ non quaſi per ſolutionem meā ille fuerit liberatus.Sed ꝯ̃rium determinatur,quia non eſt uerum, ꝙ ille liberet̃ ſubaudi ipſo iure,licèt habeat exceptionem ſi ꝯueniat̃ a te, ne bis idem ꝯſequaris,ſed illā exceptionē non potuit obijcere ꝯ me ceſ-

2 ſionarium,cū in perſona mea ceſſat rō prædicta.¶†In tex.ibi (ob id,ꝙ debitorem eius non conuenit.) per iſtum tex.dicit Ang.ꝙ ſi poteſtas indebitè relaxauit debitorem meū pro debito carceratū dēt mihi in ſyndicatu condemnari ad pecuniā debitā, & ego debeo ſibi actionem cedere ꝯ debitorē meū. Et iō ſemel uidi de facto Florentiæ,& ego fui primus cōſultor,& poſtea conſuluit totū collegium Florentinū & hoc ſi debitor non pōt de facili rehaberi. Sed quid ſi p̃t,& ſic ſaluum eſt ius meum ꝯ ipſum?vr̃ diſtinguendū tunc an fecerit doloſè, & idē,ut s.ne quis eum qui in ius voc.eſt ui exi.l.pen.§.j.an non doloſè,& tunc ſecus,quia ceſſat intereſſe,niſi fortè ad intereſſe impenſarū.arg.s.ea.l.§. dolo. ſufficit.

§.Si creditor. Qui tenet̃ cedere ſi culpa ſua, uel facto perdit ius debendi, repellit̃ ab agendo per actionē cedēdarū.ad hoc ſꝑ alle.iſte tex.qd̃ tñ limita, & declara,vt plenè no.in l.ſi ſtipulatus.§.j.s.de fideiuſ.& quod no.in l.niſi. s.de pac.& in Spe.de ceſſi.ac.§.j.ver.ſed pone habeo, uenio ad caſum.¶In tex.ibi.(culpa ſua.)dic,vt quia traxit ipſum in vetito examine,& ſic fuit priuatus iure crediti,vt C.de iur.om.iu.l.in criminali.quæ tñ exceptio competens debitori non tranſit ad mandatorē,vel fideiuſſorem,q̃a illi non deliquerunt ꝯ eos.iō illi ſolū iuuant̃ aduerſus creditorem per exceptionē cedendarū. ſi aūt ſine delicto agentis debitor eſſet abſolutus,tunc exceptio rei iudi. cōpetēs debitori tranſiret ad fideiuſ.vel mandatorē,vt in l.exceptiones.§.rei aūt.s.de exce.iō iuuarent̃ ēt alio remedio,ꝗ cedendarū, licèt ēt illo poſſent iuuare.ut in l.nemo prohibet̃.de re.iu. ſufficit.

§.Si inter emptorem. ¶Contractus qui ſolo conſenſu ꝯ̃hitur,ſolo ꝯ̃rio diſſenſu re integra diſſoluit̃,quo ad nālē,& ciuilem obl'onem, iō ēt fideiuſſor ipſo iure liberat̃. h.d.plus ergo operat̃ conuentio reſolutiua ꝯ̃ctus,quia facit ipſum haberi pro non facto, & omnē obl'onē tollit,ꝗ operatur conuentio liberatoria, quia illa tollit nālem tantum,& non ciuilem.ut l.ſi vnus.§.pactus.s. de pact. quod dic plenè.vt l.ab emptione.eo.ti.caſus eſt iſte.

L E X XCVI.

1 *Debitor pupilli ſoluēs alteri de mandato tutoris bonafide liberatur a pupillo,ſecus ſi malafide,& ſi ille qui recepit,participauit cum eo fraudē, poteſt conueniri ad reſtitutionem interdicto fraudatorio.*

2 *Debitor*

1 *Debitor pupilli ſoluens tutori,an liberetur a pupillo, ſi ſciat ipſum tutorem non debere conuertere in utilitatem pupilli.*
De interdicto fraudatorio,ꝙ non habeamus ſpecialem titulum, ſed ſolum incidenrer in iſta lege fiat mentio de eo.

1 PVpilli debitor. †Debitor pupilli ſoluens alteri de mãdato tutoris bonafide liberaẽ a pupillo,ſecus ſi malafide,& ſi ille qui recipit,participauit cum eo fraudem, põt conueniri ad reſtõnem interdicto fraudatorio.h.d.& alibi non reperiẽ in tex.de iſto interdicto,ſm Doc.licèt gl.alle.aliquas leges, quæ re vera non loquunẽ de iſto interdicto,ſed de edicto,q̃ in frau.cred.quod eſt diuerſum ab illo.vt j.dicã.Et not.quia tota iſta lex ponit duos caſus notabiles.venio ad caſum.¶In tex.ibi.{liberatio contingit,}ſed ꝯ s.eo.l.fugitiuus.in fi.vbi licèt ſoluens bonafide fugitiuo libereẽ a dño,ſi tñ ſoluit alteri de mandato fugitiui recipientis pro ſe,& nõ noĩe dñi non liberaẽ a dño,& ita erat hic,quia non ſoluit tutori, ſed alteri de mandato tutoris,qui non recipiebat pro pupillo.Solu.aliud in tutore qui hẽt legitimam adminiſtrationẽ,qa ſiue ſoluaẽ ſibi ſiue alteri de mandato ſuo bonafide,liberaẽ a pupillo, ſed ibi fugitiuus non hẽbat legitimã adminiſtrationẽ,alias eſſet idẽ ibi qđ hic. Te-
2 ne menti ad declarationem illius l.¶†In tex.ibi,{ſi malo conſilio.} vt quia ſciebat illum,cui ſoluebat non eſſe creditorem pupilli, ſed tutoris.& ſic pecunia non conuertitur in vtilitatẽ pupilli, vñ tunc non liberatur.quod no.Sed ꝯ,qa ſi ſoluiſſet tutori, liberareẽ, licèt ſciret ipſum tutorem non dẽre conuertere in utilitatẽ pupilli, ſed propriam.vt l.Lucius.§.tutelæ.de admi.tut.Solu. in hoc eſt notab. iſte tex.ut aliud ſit in eo,qui ſoluit alteri de mandato tutoris,ſed licèt in præcedenti caſu libereẽ a pupillo mero iure,pupillus tñ reſtituitur in inte.aduerſus eum ſi pecunia non eſt in eius vtilitatẽ cõuerſa,licèt quidã ꝯ.ꝙ reſtitutio non competit, niſi aduerſus actũ geſtũ cum pupillo,vel minore,ſecus ſi cũ tutore,quod eſt falſum vt C.ſi aduer.rem iu.l.fi.cum plurib.ſi. Et per hoc eſt expedita gl. 2.q̃ incipit.{cũ debitore.} ¶In tex.ibi, {ſed ẽt interdicto fraudatorio.} ſed ad quid expedit,ꝙ agat ꝯ illum,cui ſolutum eſt, poſtq̃ p̃t agere ꝯ ſuum debitorẽ,qa non eſt liberatus,vt in præcedẽti? Rñdeo,ſi fortè ille debitor factus eſt non ſoluendo,vel abeſt,alias primo loco dẽt illum conuenire.ar.C.ſi ven.pig.aga.l.j. & ſic in ſubſidiũ tm̃ agitur ꝯ iſtum recipientẽ,vt ibi patet.ſed quod interdictũ eſt iſtud de quo hic? quidã dicunt,ꝙ eſt interdictũ, q̃ in frau.cred. quod non eſt verũ,quia illud loquiẽ, qñ debitor alienat bona ſua in fraudem creditoris.Iſtud ãt interdictum loquitur,qñ alienãtur bona ipſius creditoris per illũ, qui habet ptãtẽ alienandi,nam nomen ipſius debitoris erat pupilli,& fuit alienatum per tutorẽ fraudulenter,qui delegauit ipſum ſuo creditori,ſicut cum creditor, q habet poteſtatem uendendi ex pacto pignus, vendit ipſum fraudulenter minori pretio,q̃ valeat.nam ſuccurriẽ debitori dño hoc interdicto aduerſus poſſeſſorẽ, & emptorem in ſubſidium. vt in d.l.j.C.ſi ven.pig.aga.& in l.ſi minori.quæ eſt in l.3.& ibi no. C.de iur.fiſ.lib.x.& ibi no.per gl.& Bar. & de iſto interdicto non habemus ti.ſpãlem,ſed ſolum incidenter in iſta l.& no.in dictis iurib. ſicut de interdicto.de rud.tollendis,& de paſtu pec.de quib.fit mẽtio in quibuſdam ll.non tñ habemus ſpeciales in titu.de dam.infe. de præſcrip.ver.Sufficit.

1 *Tranſactio facta per tutorem in cauſa pupilli bonafide, ſeruanda eſt, nec poteſt per pupillum retractari inuito aduerſario, ſed eo volente poteſt ab ea recedi,ẽt per ſolum tutorem, & tunc reſtituitur actio aduerſario vtilis,ſi prima directa fuit in totum extincta.*
2 *Si ſolus tutor in cauſa pupilli põt tranſigere,quando expedit pupillo, ita ſolus tutor poteſt a tranſactione recedere,licet receſſus non expediat pupillo.*
3 *Reſciſſa tranſactione,ꝙ omnia reponantur in priſtinum.*

1 §.Si cum pupilla. ¶†Tranſactio facta per tutorẽ in cã pupilli bonafide ſeruanda eſt,nec põt per pupillum retractari inuito aduerſario, ſed eo volente p̃t ab ea recedi,ẽt per ſolum tutorem,& tunc reſtituiẽ actio aduerſario vtilis,ſi prima directa fuit in totũ extincta.h.d.no.¶In tex.ibi.{tranſegerunt.} dic cũ cã eſſet dubia, & ſic expediebat pupillæ,ꝙ tranſigereẽ,quia adoleſcens probauerat læſionem, ſecus ſi eſſet clara pro ipſa pupilla,qa nihil probauerat adoleſcens, nam tũc ipſo iure non valet tranſactio,qa contineret grãm, uel donationẽ.vt C.de tranſac.l.præſes.& s.de iureiur.l.tutor.in prin.Itẽ nõ fuit læſa iſta pupilla,alias reſtitueret in integrũ aduerſus eam.ut C.
2 ſi aduer.tranſac.ꝑ totum.¶†In tex.ibi,{reſtituere tutori.}No.ꝙ ſicut ſolus tutor in cã pupilli poteſt tranſigere,qñ expedit pupillo, ita ſolus tutor põt a tranſactione recedere, licèt receſſus non expediat pupillo.quod eſt ſingulare.nam ſi hæc tranſactio expediebat, ergo receſſus non expediebat, & tñ ſicut tutor potuiſſet a principio abſtinere a tranſigendo,ita põt ex poſtfacto a trãſactio
3 ne recedere,qđ mihi uẽ ſatis ſingulare.¶†Item no.ꝙ reſciſſa tranſactione oĩa reponunẽ in priſtinũ ſtatum.ut C.ſi aduer.tranſa.l.& 2.& de repu.quæ fiunt in iudi.l.vnica.illæ tñ leges loquuntur, qñ receditur a tranſactione per reſtitu.in integ. ſed idem ſi recediẽ de ꝯſenſu partiũ.vt hic & l.ſi diuerſa.C.de tranſa.¶In tex.ibi, {nec utilem,}ſed quare non agit iſte adoleſcens directa actione,q̃ ſibi cõpetebat ante tranſac.& ſi obijciaẽ de tranſa.replicent, ꝙ ab ea receſſum eſt? Rñdeo,quia illa directa fuit ipſo iure ſublata per pactũ cum eſſet ex maleficio magiſtratus, ut in tit. de magiſtra. ꝯueniẽ. iuncta l.ſi tibi.§.quædã.s.de pac.& actio directa extincta non reſuſcitaẽ.ut j.eo.l.qui res.§.aream.ſed ſi non fuiſſet extincta ipſo iure, faterer ꝯrium.ut l.ſub prætextu.la j.C.de tranſa.Item quare reſtituiẽ ipſo iure? vt patet per iſtum tex.nã immo vẽ,ꝙ debeat agi cõ dõne ſine cã,vt ſe reponat in priſtinam obligationẽ,vt s. de cõdi. ob cau.l.ſi quis accepto tulerit? Rñdeo, illud procederet in actione,uel in obligatione competente ex ꝯctu, nã illa extincta,p̃t altera per ꝯctum de nouo creari,ſed hic erat ex maleficio, uñ non p̃t alia ex maleficio creari per ꝯctum,ideo expedit, ꝙ ipſo iure reſtituaẽ,& iſta fuerunt hic de mente Bar.ſubtiliter.ex quibus patet,ꝙ gl.ſuper uerbo{liberata,}non bñ ſentit,ꝙ hic fuerit liberata per exceptionem,quia tunc non ageret iſte adoleſcens vtili, ſed directa, & aduerſus exceptionem haberet replicationem,quia (ut dixi) illa erat ex maleficio,quæ tollitur ipſo iure per pactum.

§.Soror, cui. †Periculum noĩs ceſſi contingẽs poſt ceſſionẽ,pertinet ad ceſſionariũ.h.d.notabiliter.Si aũt tpe ceſſionis erat non ſoluendo,dic,ut in l.3.s. de fideiuſ.Ecce caſum & tene menti.¶In tex.ibi,{non peteret} dic nõ tñ recedit illud nomen inſolutũ,quia tunc a primo debito liberatus eſſet frater ipſo iure.ꝯrium patet in fine,ꝙ habet exceptionẽ. hoc eſt ergo,quod faciebat dubium hic, quia iſta ſoror ſolum recepit ceſſionem iſtius noĩs,non tñ dixit,ꝙ inſolutũ haberet,nec liberauit fratrẽ per acceptilationem, nec habuit promiſſionem ab illo debitore,quia oĩb.iſtis caſib.frater eſſet ipſo iure liberatus.vñ videbaẽ,ꝙ iſtud pactũ,ꝙ non peteret a fratre,deberet intelligi cum cõdõne ſi poterit ꝯſequi ab illo debitore cuius nomen erat ceſſum, ꝯrium,tñ eſt uerum,ut hic patet,quia iſtud pcm̃ non hẽt illã ꝯdõnẽ,immo eſt purum,& periculum poſtea ꝯtingens ad eã ꝑtinet.

1 *Si idem pignus pro duob.debitis eodem tempore ſit obligatum, pretiũ ex eo redactum cedit in utrunq; pro rata. Si vero diuerſis temporib. primo cedit in antiquis,& ſi quid reſtat,cedit in poſterius.*
2 *An ſit in arbitrio creditoris,in quod debitũ conuertat pretium pignoris.*
3 *Si unum pignus fuit obligatum diuerſis perſonis pro diuerſis debitis, qualiter intelligatur obligatum,an cuilibet inſolidum,an pro parte,& quis præferatur.*

1 §.Cum in eodem. †Si idem pignus ꝓ duob.debitis eodẽ tpe ſit obligatum, pretium ex eo redactũ cedit in vtrunq pro rata. Si vero diuerſis tpib.primo cedit in antiquis,& ſi qd reſtat, cedit in poſterius.h.d. vnde ſi debeas mihi decẽ ex una cã,& xv.ex altera, & pro utroq; debito obligaſti mihi rem valentẽ x.& decẽ percepi ex uendõne, ſi eodẽ tpe obligaſti pro vtroq; licèt unum eſſet anterius altero, non cedit primo in illum,ſed in utrunq; pro rata, & ſic decẽ diuidenẽ in tres partes,duæ cedent in debitum de xv. & tertia in debitum de x.ſed ſi diuerſis tpib.tunc tota cedent primo loco in antiquis,& ſi aliquid reſtaret,cedet in poſterius,ut ſi eſſet illud de x.& in illud cederent x.in aliud duo tãtum.ecce ergo caſum.¶In tex. ibi.{pro mõ pecuniæ.}ꝯ iſtum tex.op.de l.in his.§. Imperator.s. e. vbi cedit æqualiter,nõ pro rata.Sol.ibi. debita principalia erant æqualia,licèt vſuræ eſſent inæquales, hic uero erant ſortes inæqua-
2 les,vt ẽt ibi notaui.¶†In tex.ibi,{nec in arbitrio.}Cõtra illũ tex.op. de l.ob 30.s eo.ubi eſt in arbitrio creditoris,in qđ debitum cõuertat pretium pignoris.Sol.ut ibi dixi,quia hic fuit obligatũ ꝓ vtroq; debito,ibi uero pro parte vnius debiti, & non pro altera parte. vnde p̃t eligere illã partẽ,pro qua erat obligatum,& in illã tm̃ conuertere,licèt ẽt poſſet eligere alterã partẽ ſi uellet.¶In tex.ibi.{prius debitũ}.Sed pone,ꝙ primo fuit obligatum ꝓ debito poſteriori, & poſtea pro antiquiori,in qđ prius cedet? an inſpicitur prioritas debitorũ,an aũt prioritas pignorationum? Tex.iſte non declarat. & iſta uerba{prius debitum.}p̃nt intelligi utroq; mõ, vẽ pro nũc dicendũ, ꝙ inſpiciaẽ prioritas pignorationũ,ut cedat in illum, ꝓ quo primo loco fuit obligatum,& reſiduũ in aliud, nã & ſi ꝓ pri
3 mo tm̃ fuiſſet obligatũ,in illud cederet,ut d.l.ob 30.† Quid autẽ ſi vnum pignus fuiſſet obligatum diuerſis ꝑſonis pro diuerſis debitis,qualiter intelligaẽ obligatũ,an cuilibet inſolidũ,vel pro parte,& quis præfereẽ; vide s.de pig.l.ſi debitor.& l.ſi fundus.§.penul.

§.Cum inſtitutus. ¶Si debitum ſolutũ ſit ei, ad quem non pertinet, non repetitur ſi poſtea cœpit ad illum pertinere, anteq̃ repeteretur.h.d. caſus eſt iſte.Non ſunt alia.

LEX XCVII.

Cum ex pluribus. ¶Solutum ſimpliciter cedit primo in cauſam duriorem, Et quæ ſit durior, hic declaratur, ſi nulla eſt durior cedit in antiquiorem.h.d.& hic Bart. recolligit pleniſſimè hanc materiam, de

qua

qua plures leges huius tituli loquunt̃,& eſt infraſcata.¶ In tex.ibi. (quæ ſub iure hypothecæ,uel pignore.) ſubaudi, vel fideiuſſore. nam oib.his modis dr̃ debitũ grauius cauſa ſatiſdationis,ut ſ.eo.l. & magis.& l.ob 30.uide hic Bar.

LEX XCVIII.

1 *Prior creditor in tempore præfertur poſteriori, licet ipſe habeat generalẽ hypothecam,& poſterior ſpecialem.*

QVi res ſuas. ¶Vſq; ad §. mihi decẽ proſequitur vnam mãm,q̃n datur inſolutũ res pro q̃titate,& illa poſtea euincit, an poterit agi de euictione, & qua actione? Et primo loquit̃,q̃n iã erat euicta vſq; ad uer.rem aũt caſtrenſis peculij.poſtea q̃n nõdũ erat euicta,ſed poterat euinci. Item prima pars ſubdiuidit̃ in tres partes,quia primo loq̃tur,q̃n creditor non fuit in culpa,nec in dolo,vſq; ibi,diuerſum Secundo q̃n fuit in culpa,vſq; ibi. huic applicatur. Tertio q̃n fuit in dolo. & in primo caſu agere p̃t de euictione,in duobus ſeq.non,ſed qua actione poteſt agere?in primo dr̃ hic,q̧ actione prima quæ non erat ſublata.Sed in ↄ̃rium, q̃a imo erat ſublata,quia ſi fuit ſoluta res pro pecunia, fuit ↄ̃cta quædam emptio,& ſic eſt perinde,ac ſi debitor ſoluiſſet debitum, & creditor poſtea ſibi reſtituiſſet pro pretio rei.q̃d ſi uerè factum fuiſſet, nulli dubium eſt, q̧ actio prima fuit extincta, & re poſtea euicta ageret̃ vtili ex empto,vt in l.eleganter.in prin.de pign.act. pp hoc Dy.reprehendit hic vnã gl.ſecundam,q̃ dicit,q̧ hic fuit data res p̱ pecunia,quia tunc obſtaret ↄ̃rium.vnde ipſe tenet,q̧ fuit data res pro re,quia tunc actio prima non tollit̃,niſi efficiat̃ recipientis, vt ſ.eo.l.ſi quis aliam.Bar.tenet gl.& ita vr̃ eſſe de mente literæ ſi bñ inſpiciatur,& dicit hoc eſſe ſpeciale in actione prima,q̃ competebat pro dote danda ad pecuniam,vt illa non tollat̃, licet ſpecies p̱ illa det̃,& ſic non ↄ̃hitur emptio.& hoc fortè fauore dotis, q̃a fauorabilior eſt prima actio competẽs pro dote,q̃ actio ex empto. vt in l.j.C.de rei vxo.ac.iõ dicit iſtum caſum non eſſe alibi. ponamus caſum in iſta prima parte.¶In tex.ibi (promittendo dotẽ) dicit Dy.in ſpecie,nõ in pecunia, & pro iſta promiſſione obligauit aliam ſpẽm,deinde illam obligatam tradidit inſolutũ pro promiſſa.ſed glo.intelligit,q̧ promiſiſſi pecuniam.¶ In tex.ibi,(ſi ea res a creditore) i.per creditorẽ primum.Et ſic no. q̧ prior creditor in tp̃e præfert̃ poſteriori,licet ipſe habeat gñalẽ hypothecã,& poſterior ſpãlẽ.ut ſ.qui po.in pig.hab.l.qui gñaliter. hoc ergo caſu ſpẽs non derogat gñi,quia non fuit,in ptãte debitoris poſt gñalem hypothecã (in qua comprehendunt̃ oĩa ſub illo gñe) eximere ſpẽm aliq̃ in p̃iudicium illius creditoris, licet ſecus ſit in legato gñali facto vni ſi poſtea fiat alteri ſpãlis, q̃a in ptãte teſtõris bñ eſt de primo gñe eximere ſpeciem.ut in l.vxorem.§.feliciſſimo. de le.3.

1

§.Diuerſum. ¶In hoc §.ponitur caſus dupliciter. primo in cã lucratiua, ſecundo in cã oneroſa ſm̃ intell.h.d.ſi ab illo qui hẽt cãm lucratiuam,euincit̃ res per extraordinariã viã,non agit ille de euictione, & ſi donatio cœpit a p̱cedenti p̱miſſione,h.d. Sed ↄ̃.de l.minor.in prin.ſ.de euict.vbi agit̃ & ſi via extraordinaria euincat̃.Solu.ibi,q̃n ab eo,qui hẽt cãm oneroſam,hic q̃n lucratiuã.Et in hoc iſte tex.eſt ſingularis,& non eſt alibi.Si aũt via ordinaria.tunc ſi incœpit a præcedenti p̱miſſione,agit̃ de euictione & ab habente cãm lucratiuam,vt l.Ariſto.de dona.Venio ad caſum ſm̃ iſtum intell.ſed ſm̃ alium dẽt poni, q̧ iſte creditor p̄tendebat cãm oneroſam, q̃a libertus ſic vendidit, vel inſolutum dedit p̱ debito. Sed tunc op.de d.l. minor.quia dẽret poſſe agere de euic.licet via extraordinaria ſit ablata.Solu. hic iõ non agit,quia eſt in culpa, cum ſciret illum eſſe libertũ,& aliena re in fraudẽ patroni,ſecus ſi ignoraſſet condõnem eius.Sed tunc oportet ponere,q̧ fuit data inſolutũ pro minori pretio q̃ ualeret, alias patronus non poſſet reuocare.ut in l.non vſq; adeo.ſ.ſi quis a paren.fuerit manu.& ſic non reuocat,niſi quatenus res plus ualebat,& in illo habebat cãm lucratiuã.vñ idem vr̃, q̧ in caſu præcedenti.ut & ſi ignoraret ↄ̃dõnẽ liberti, poſtq̃ euincitur extraordinario iure non habebat regreſſum de euictione.

§.Huic applicatur. Reſtituto minore ad rem non reſtituitur aduerſarius eius ad pecuniã ſi fuit in dolo inducendo minorem ad dandũ inſolutum.h.d.ſingulariter,nec alibi ita bñ reperitur,licet pro hoc faciat ſ.de fideiuſ.l.ſi Titius.Et per iſtum §.limitatur titulus.C. de repu.q̃ fiunt in iudicio,cum multis ſi.in quib.dr̃, q̧ reſtituto minore reſtituitur aduerſarius eius.Caſus eſt iſte.

§.Rem autem caſtrenſis peculij. ¶Si dat̃ in ſolutũ res,q̃ p̃t euinci.& & p̃t nõ euinci,ex futuro euentu apparebit,an debitor fuerit perfectè liberatus,uel non,q̃a ſi nõ euincat,erit perfectè liberatus,alias ſecus.h.d.in effectu.præmitte, q̧ res caſtrenſis peculij eſt filij,& nõ p̃ris filio uiuẽte,ſed eo mortuo ſi non fecit teſtm̃,acquirit̃ p̃ri iure peculij perinde, ac ſi a principio fuiſſet ſibi acquiſita,vt l.ſeruũ filij.in prin.de le.j.ecce caſum. Gl.mag.hic in fi.q̃rit,an in caſu huius §. creditor, qui recepit rem filij in ſolutum,poterit ſtatim agere ↄ̃ p̃rem,& anteq̃ euincatur.& vr̃ tenere, q̧ ſic,& pro hoc ſ.eo.l.cum quis.§.qui hoĩem. Tu dic, q̧ aut p̃r dedit in ſolutum pro pecunia, & tunc q̃a fuit ↄ̃cta q̃dã emptio,ſublata fuit actio prima, & non p̃t agi ↄ̃ partẽ quouſq; res ſit euicta,quia ſic videmus in venditore,vt in l.j.de rer.permut.& l.habere licere.de euic.licet.n.pater non tranſtulerit dñium in creditorem,ſufficit,q̧ tradiderit rem,ſicut ſufficit venditori,vt liberetur ab actione ex empto, & re poſtea euicta ageret̃ vtili ex ẽpto. Si uero fuit tradita pro debito alterius ſpeciei,& ſic fuit quædã p̱mutatio,in qua non liberat̃ tradens,niſi transferat dñium,vt d.l.j. de rer.perm.& l.ſi quis aliam.ſ. eo. tunc hẽret locum gl. q̧ poſſet ſtatim agere creditor actione prima,dummõ reſtituat rẽ, q̃ recipit,vt d.§.qui hoĩem.Iſte aũt tex.dum dicit eſſe in pendenti, an ſic liberetur pater, vel non,dẽt referri ad id.quod euenire p̃ot,nõ ad præſens tp̃s,quia inſpecto præſenti ſtatu, vel eſt liberatus ſtatim, ut in primo caſu,licet re euicta poterit teneri noua actione,uł nõ eſt liberatus,ut in ſecundo caſu,& ſic p̃ot ſtatim conueniri, ſed ſi anteq̃ ↄ̃ueniatur dñium acquiratur patri,deſinit poſſe conueniri.

§.Mihi decem. ¶Licet ſtipulatio contineat plus, uel minus cã,vel tp̃e in perſonam principalis,q̃ adiecti,non p̱pea vitiatur,& facta ſolutione uni,liberatur ab altero.h.d.Et eandẽ materiam proſequitur in §.ſeq. & ſe. nã ſequens loquit̃,q̃n cõtinebat plus,vel minus. de quo hoc caſu maior eſt dubitatio,an per ſol'onem vni factam liberet̃ ab altero, alius §.mihi Romæ.loquit̃ q̃n continebat plus loco. ¶ In text.ibi. (p̃t dubitari.) dic.ſ.magis,q̃ in principali obl'one,vt in l.græcè.§. illud.ſ.de fideiuſ.quia non valet fideiuſſio ſi promiſit ſoluere citeriori tp̃e,q̃ promiſerit principalis, ergo nec adiecto hic vr̃ valere ſi citeriori tp̃e ſolutũ ſit adiecto,q̃ principali.Sol.quia ibi in acceſſoria ex parte debitoris.hic ex parte creditoris.Preterea,nec acceſſoria dr̃ in perſona adiecti,cum ibi nulla cõpetat actio, nec ſibi ſit acquiſita obligatio.Et per hoc eſt expedita gl.q̃ incipit. facit ſ. &c

1 *Si ſtipulor quinque mihi,aut decem Titio, & ſoluis Titio quinq;, quare non liberaris a me in quinque.*

§.Qui ſtipulatur. ¶Iſte §.primo loq̃tur,q̃n ſtipulatio plus ↄ̃tinet in perſona ſtipulatoris,& minus in perſona adiecti,utrum tunc ſoluto minori ipſi adiecto liberet̃ debitor a pluri.vſq; ibi (ↄ̃ ſi mihi.) Scdõ loquit̃ econuerſo,q̃n ↄ̃tinet minus in perſona ſtipulatoris, & plus in pſona adiecti.Et quærit̃ de duob.primo ſi ſoluat̃ adiecto non totã q̃titas collata in ſua perſona,ſed pars vtrum liberet̃ a ſtipulatore in minori.Itẽ ſi ſoluit totã quantitatẽ adiecto, vtrum ſtipulator poterit ab illo totã petere per actionẽ mandati, an uero dũtaxat tm̃ q̃tum fuit collatum in perſonam ſuam, & dr̃ quòd prius dictum verius eſt.& eſt difficilis §.uenio ad caſum. ¶ In primo ergo caſu ſi ſtipulor x.mihi aut v.Titio,& ſoluas Titio v. an libereris a me in x. ponuntur tres caſus.primus q̃n ſtipulatio de decem fuit condõnaliter facta,puta ſi Titio non ſolueris quinq;,dabis mihi x. & tũc ſolutis v.Titio, liberaris a me in x. i. in obligationem non incidis, quia deficit cõdõ.aut non fuit expreſſa conditio,ſed ſtipulatus fui x.pure,aut Titio v.& tunc aut conſtat de intentione noſtra,q̧ illa x.fuerunt appoſita loco pœnæ ſi non ſolueris v.Titio,& tunc idẽ quia licet non fuerit expreſſa conditio, tacitè tñ inerat ex natura pœnæ,q̃ committitur pp moram. aut de hac intentione non cõſtat,& tunc liberaris a me in alijs quinque, ſed poſſum illa petere, & nõ plus,q̃a v.ſoluta Titio diminuunt de ſumma maiori.¶ Sed op.ↄ̃ dictum,q̧ non valeat ſtipulatio de x. ſi conſtat, q̧ loco pœnæ fuit appoſita,quia pœna adiecta ſolutioni quantitatis cẽſetur appoſita in fraudem vſurarum.ut in l.Iuli.§. Idem Papinia.de act. empt.& in l.cum allegas.C.de vſur.Et uſuræ centeſimæ non poterant in ſtipulationem deduci,& hoc iure,ut in l.ſi non ſortem. de cond.ind.& dñr vſuræ centeſimæ,q̃n aſcendunt ad ſummam ſortis,ſed hic tranſcendunt in duplum.Sol. ſi ſtipularer mihi v. ſi non ſolueris x.loco pœnæ procederet ↄ̃rium,ſed hic loquitur,q̃n v.alteri.& x.mihi.nam poteſt mea intereſſe,q̧ ſoluantur alteri v. potius,q̃ mihi x.vt l.liber homo.§.fi.de uerb.obl.Et loco illius intereſſe cenſetur pœna iſta appoſita in fraudem vſurarum, ut eſt hic caſus quem no.perpetuo.Nam per hoc aperitur via vſurarijs ſtipulando reſtitutionem ſortis alteri.& niſi fiat,pœnam ſibi maiorem acquirunt per iſtum tex.ſm̃ Bar.nec poſſumus huic obuiare. Itẽ ↄ̃ ultimum dcm̃,q̧ ſoluendo quinq; Titio liberaris a me in x. op. quia in alternatiua ſoluto vno de altera, contingit liberatio ab altero,& ſi ſit maius.ſed hic eſt ſtipulatio alternatiua,& ſolutum eſt vnum de alternatiuis,& tñ dr̃ hic,q̧ non liberat̃ ab altero maiori. Sol.ↄ̃rium procedit in uera alternatiua rerum,in qua utraq; eſt in obligatione,ſed hic maior ſumma eſt ĩ obligatione, & minor eſt in ſolutione.Sed adhuc ↄ̃ fortius.quia ſoluto eo quod eſt in ſol'one,ↄ̃tingit liberatio ab eo quod eſt in obl'one,ut ſ. e.l. ſi ſtipulatus fuero x.in melle.Cogita ſuper hoc ↄ̃rio,quia Doct.non tangunt, & in hoc uidetur ſtare conſideratio ſubtilis huius text. & difficile eſt reſpondere.

1 ¶†Circa ſecundum caſum principalem uer.(contra.)quæritur q̃ ſit ratio ſi ſtipulor v.mihi aut x.Titio,& ſoluis Titio v. q̧ non liberaris a me in v. R̃ndeo, quia neutrum de alterna

na.feciſti,debebas enim vel mihi v.ſoluere,vel illi x.& neutrũ feciſti,vnde nõ poſſum agere,vt mihi v.ſoluas, vel cõpleas ſolˀonem in pſonã Titij,vt d.l.liber homo.§.fi.Sed qd ſi ſoluiſti Titio octo? adhuc vr̃ idem,vt poſſim agere,ꝙ mihi quinq; ſoluas,aut cõpleas ſolˀonẽ in perſonã Titij:poſſum.n.intereſſe prætendere, vt potius compleatur ſolutio in duobus,quàm ꝙ mihi dentur quinque.

---

1 *Diuerſitar locorum,rerum,aut factorum inter ſtipulatorem, & adiectũ, ſtipulationem non vitiat, & ſolutione facta adiecto liberatur debitor a ſtipulatione.*

2 *Pœna adiecta ſolutioni quantitatis cenſetur adiecta in fraudem vſurarũ, & non poteſt hodie peti,ſed adiecta obligationi facti ſecus.*

Quid ſi in inſtrumento apponatur,quòd debitor in termino ſolutionis debeat,vel ſoluere,vel portare pignora, vel præſentare ſe coram iudice, & recipere præceptum de ſoluendo ſub certa pœna.

3 *Diuerſitas locorum non diuerſificat dationem,& quid in factis.*

1 §.Mihi Romæ. ¶†Diuerſitas locorũ,rerum, aut factorum inter ſtipulatorem, & adiectum, ſtiplˀonem non vitiat, & ſolutione facta adiecto liberatur debitor a ſtiplˀone.h.d.& ponit tres caſus:primus, qñ ſtiplˀo continebat mixturam dationis,& facti.ſecundus qñ continebat diuerſitatem rerum.tertius,qñ diuerſitatem factorum.Et aduertendũ, ꝙ in primo caſu nõ erat diuerſitas circa rem in ſtiplˀone deductã. Eadem.n.quantitas collata erat in pſonã vtriuſq;, ſed erat diuerſitas locorũ, quæ non diuerſificat rem quæ ſoluitur. Eadem enim res eſt ſiue ſoluatur in vno loco,ſiue in altero:& ideo iſto caſu ſolutione facta adiecto, in loco collato in ſuam perſonam cõtingit liberatio a ſtipulatore ipſo iure.dr̃ autẽ cõtinere mixturam dationis & facti,quia in acceſſu ad loca continetur factum,ſed in executione continetur datio, & hoc potius inſpicitur q̃ primum, vt in text. vñ alleg. ꝙ vbi factum deſtinat̃ ad dationẽ reputatur potius
2 datio q̃ factum. per qđ determinatur pulchra qõ. † Nam pœna adiecta ſolutioni quantitatis,cenſetur adiecta in fraudem vſurarũ, & non poneſt hodie peti.ſed adiecta oblˀoni facti,ſecus. vt not.in d.l.cum allegas.C.de vſur.ideo vſurarij volentes huic obuiare, faciunt apponere in inſtr̃o,ꝙ debitor in termino ſolˀonis debeat,vel ſoluere,uel portare pignora,vel præſentare ſe coram iudice,& recipere p̃ceptũ de ſoluendo ſub certa pœna,& poſtea pœnã petũt dicentes ſe poſſe,quia fuit appoſita oblˀoni facti, quia non p̃ſentauit pignora,vel cõparuit,certè hæc facta ordinãtur ad dationem, ideo pro datione habentur,ꝙ pœna in fraudem vſurarum cenſetur appoſita.de hoc vide per Bart.in l.cum ꝓponas. C.de dolo.& in l.ſed & ſi quis.§.fi.ſi quis caut.& l.cum ſeruus.ſ̃.de condi.& demon.Et iſte principalr̃ ad hoc alleg.In ſecũdo autem, & tertio caſu,quia eſt diuerſitas rerum, vel factorum, per ſolˀonem factam adiecto,non cõtingit liberatio a ſtipulatore ipſo iure,ſed ope exceptionis de ęquitate,vt eſt caſus in l.fi.de verb.obl.per quem decla-
3 ratur iſte text.venio ad caſum.¶†In text. ibi. (nam ſi diuerſa facta ſunt.)dic.arguit ꝙ non liberetur, quia iſta ſtiplˀo vr̃ cõtinere diuerſa facta pp acceſſum ad diuerſa loca, ſed qñ cõtinet diuerſa facta, ſi fiat adiecto,non contingit liberatio a ſtipulatore ĩ. ver.{at ubi,} vbi tñ determinat ꝯrium,quia præualet cã dandi,cũ iſta facta ordinentur ad dationem,& eadem res uel quantitas eſt, vbicunq; ſoluatur,licèt non ſit idem factum in vno loco,qđ eſt factum in altero.vt probatur infra.Et hic not.ꝙ diuerſitas locorum nõ diuerſificat dationem,ſed facta ſic,ideo ſi accuſaui te de homicidio commiſſo in perſonam Titij,in tali loco,& poſtea probo, ꝙ ipſum interfeciſti in alio loco,vr̃ diuerſum maleficium, & ſic debeat ſequi abſolutio,quia non probaui illud qđ in accuſatione deduxi,& idẽ in diuerſitate temporum.de quo vide per Bart. in l.denunciaſſe.§. quid tamen.de adul.& in l.Pantonius.§. rei perduellionis.de acqr. hæred.in glo.& per Bart.in quæſtione diſputata per eum,quæ incipit,per Italiam communiter ſunt ſtatuta. ¶In text. ibi. (liberaretur enim & ſi mihi Stichum, illi Pamphilum &c.) ſubaudi non tamen eodem modo,quia ſupra ipſo iure,hic ope exceptionis,vt in d.l.fin.circa prin.de verb.oblig.¶In text.ibi,(pro facto ſoluto liberationem contingere)ſubaudi de æquitate, & ope exceptionis ſicut in præcedenti,non de rigore.¶In tex.ibi.(quia non factum ꝓ facto.) nam tunc diceretur ſolui factum pro facto,qñ vnum tantum factum eſt in obligatione, alterum verò nec in obligatione, nec in ſolutione,ſed hic eſt vnum in obligatione, alterum in ſolutione,& electio pertinet ad debitorem. vnde non ſoluit factũ pro facto, ſed eligit quod eligere poterat.¶Sed opp. quòd contingat liberatio ipſo iure, quia factum pro facto,& res pro re poteſt ſolui creditori uolenti, & contingit liberatio ipſo iure,ſicut ſi ſolueret alteri volente debitore.vt ſ̃.eo.l.ſolutum, ſed hoc creditor noluit ſic ſtipulando.Sol.iſta voluntas,quæ fuit a principio,& tempore ſolutionis redacta eſt ad neceſſitatem,vt ĩ.eo. l.aliud.& non facit liberationem contingere ipſo iure, poſtquam eſt diuerſitas rerum, vel factorum, & etiam perſonarum: ſed ſi adeſſet uoluntas libera tempore ſolutionis fateres ꝯrium, & idem ſi non eſſet diuerſitas perſonarum,licèt eſſet rerum, vel factorum.

§.Si ſeruus. Stipulatio cõcepta in pſonam duorum alternatiuè nõ valet, ſi cuilibet eorum poteſt obligatio acquiri:ſed ſi uni tm̃,valet & illi acquiritur, & alter cenſetur ad ſolˀonem appoſitus.h.d. Præmitte, ꝙ ſeruus in quo habeo vſumfructum,non põt mihi ſtipulari, niſi ex re mea, vel ex opera ſua.ſed proprietario poteſt ſtipulari ex re cuiuſcunque, & acqrit ſibi oblˀonem.ſi ergo ex re mea, vel ex opera ſua ſtipulatur mihi, aut proprietario non valet ſtipulatio, quia cum poterit acquirere mihi,quia ex re mea, & ex proprietario, redditur ſtipulatio incerta cui acquiratur,& rõne incertitudinis vitiatur.ut l. proinde.cũ ll. ſeq.de ſtipu.ſer.ſed ſi ex re proprietarij, ualet, qa mihi non poteſt acquirere,ſed illi tm̃, ideo videor adiectus, & ille dr̃ ſtipulator hodie etiam in caſu præcedenti, vel quia alternatiua poſita inter pſonas oneratas reſoluitur in cõiunctam. & ſic acquiritur cuilibet ꝓ rata.vt in l.cum quidam.C.de verbo.ſign.tenebitur tñ proprietarius reſtituere fructuario per conditionem ſine cauſa,ad hoc ſ̃.de ſtip.ſer.l.j.§.ſi fructuarius.& §.j.ecce caſum qui clarus eſt.

§.Aream promiſi. Si ſpecies promiſſa, ſine mora,uel culpa debitoris deſinat eſſe in cõmercio,vel in rerum natura ſine ſpe redeundi, liberatur debitor,qa oblˀo extinguitur, & licèt poſtea caſualiter redeat, nõ reſuſcitatur.Si verò cum ſpe redeundi non extinguitur,ſed ſtat in ſuſpẽſo quouſq; redeat, nec debitor liberatur, licèt conueniri nõ poterit quouſq; redeat. Si verò non deſinit eſſe in cõmercio, nec in rerum nã,licèt non poterit ſolui,nec extinguitur oblˀo,nec etiã ſuſpenditur.& ſic põt agi,nõ vt quis ꝯſequatur rẽ, ſed eius ęſtimationẽ.h.d.in effectu vſq; in fi. de primo qñ deſinit eſſe ĩ cõmercio ſine ſpe redeundi ponitur exẽplum in ſeruo alieno promiſſo, & manumiſſo ꝑ dñm,non.n.cõſideratur, ꝙ poterit ad ſeruitutẽ redire.Item qñ deſinit eſſe in rerũ nã, ponit exemplũ de naue diſſoluta,non cũ intentione reficiendi eã, quo caſu non ꝯſideratur, ꝙ mutato ꝓpoſito poterit refici quominus oblˀo extinguatur, nec reuiuiſcat,licèt reficiat. de ſecundo qñ deſinit eſſe in rerum natura,cum ſpe redeundi, ponitur exemplũ in naue deſtructa,cum intentione reficiendi.Itẽ qñ deſinit eſſe in cõmercio,cũ ſpe redeundi,ponitur exemplum in ſeruo ꝓmiſſo, & capto ab hoſtibus pp ſpem poſtliminij,quouſq;.n.non deſinit eſſe in cõmercio, nec in rerũ natura,non tñ põt ſolui,ponitur exemplũ in area aliena promiſſã,in qua ſuperædificatũ fuit ꝑ dñm,de qua principalr̃ qõ proponitur,an debitor ex hoc ſit liberatus. Nam non deſinit eſſe in cõmercio,cũ poterit vendi vna cũ ædificio non ſine eo, nec deſinit eſſe in rerũ nã,cum ſit pars domus,& quidem maxima,nõ tñ põt ſolui,quia non dẽt ædificium deſtrui.iõ debitor nõ liberatur, ſed põt ꝯueniri,vt ꝯdẽnet̃ ad æſtimationẽ. ad qđ inducit̃ caſus ſimilis de tigno alieno iniuncto ædib.Nã non dẽt illud ſeparari, ne ꝯtingat ruina ædificiorũ,verũtñ põt vendicari.& q ſciẽter imponit,ꝯdẽnatur ad æſtimationem per l.xij.tab. Et hic eſt clarus caſus huius §.In primo format qõnẽ vſq; ibi.{rñdi.} Scd̃o arguit ꝓ parte affirmatiua,vſq; ibi. (nec diuerſum.) Tertio tollitur quoddam dictum Celſi.& etiã arg.ad probõnem dicti, qđ veniebat ꝯ dictũ argm̃ factum ꝓ parte affirmatiua.vſq; ibi,(non eſt.)Quarto ſoluit qõnem pro parte negatiua rñdendo obiectis, vſque ibi, (diuerſum.) Quinto ponit caſum, in quo poteſt procedere dictũ Celſi. vſq; ibi.(area autem.)vltimo cõcludit,& probat, & ẽt declarat determinationẽ ſuã,veniamus ad caſũ,qa clarus eſt.Nõ ſunt alia.

LEX XCIX.

1 *Si mutuaui centum ducatos venetos, & vis mihi reſtituere florenos Florentinos, qui valeant centum ducatos venetos, non cogor recipere ſi aliquod damnum ſum paſſurus.*

2 *De qua moneta ſeu pecunia, intelligatur obligatio contracta.*

3 *De quà moneta poſſit fieri ſolutio.*

4 *Quid ſi mutatus eſt valor monetæ, quia florenus, vel ducatus valet plus, aut minus tpe ſolutionis, quã valuerit tẽpore contractæ obligationis.*

1 PAulus reſpon. †Pone exemplum.Si mutuaui cẽtum ducatos Venetos,& vis mihi reſtituere floren.Florentinos,q ualeant centum ducatos Venetos,non cogor recipere ſi aliquod damnũ ſum paſſurus,puta ſum nauigaturus,& ibi non expenduntur floreni Florentini.h.d.vel pone mutuaui tibi Bononiæ c.libras Bononien. vis mihi reſtituere c. libras ſolidorum, uel groſſorum Venetorum nõ cogor recipere,ſi damnum ſum paſſurus,vt qa rediturus Bononiã, & ibi non expenditur illa moneta:ſed ſi non poſſum oñdere de aliquo intereſſe,cogor recipere, quia pp viciſſitudinẽ,quã habet una moneta cum altera, & functionem,quia fungitur vice alterius,non videris ſoluere aliud pro alio. Iſtud eſt verum ſi vis ſoluere in eadẽ materia, puta aurũ pro auro,& argentũ ꝓ argento. Si aũt in diuerſa, vt argentũ ꝓ auro, vel econuerſo,non cogor recipere, etiã ſi de illo dãno nõ oſtendo, quia tunc ſolueretur aliud pro alio, & hoc de iure ſcripto, ſed de cõſuetudine ꝯrium ſeruatur,& tũc recurrendũ eſt ad hanc l.vt

ſi poterim oñdere de dãno,non cogor recipere. & ita intelľr con
ſuetudo,aliàs ſecus eadẽ rõne.Idẽ ſi in eadẽ materia, nõ tñ in eadẽ
bonitate,qa aurũ eſt deterius,& non eſt eiuſdẽ ligæ, vel ẽt eſt dete
rius argentũ p l.cũ qd.ſupra ſi cer.pet.qa non eſt eadẽ bonitas in-
trinſeca, ſed in primo caſu de quo poſui hoc exemplũ eſt eadem,
licèt diuerſa ſit forma.Et ita vr̃ intelligere Bar. hanc l.& p iſtũ mo-
dũ reducuntur ad ɔcordiam opi.quæ ſunt in glo. qa quidã dñt,ꝙ
non habeo neceſſe pbare damnum,ſed ipſe,qđ mihi non placuit,
qa dicor hr̃e damnum,& hoc in fi.ſubaudi maxime.Alii dicunt ɔ̃
rium.Tu diſtingue,ut ex prædictis colligitur, & circa mãm huius
l.Bar.format aliquas q.& loquitur obſcure,& in multis libris repe
2 ritur incorrectum id,qđ ſcribit.†Tu aduerte br̃ ad tres qõnes prin
cipales.prima eſt de qua moneta ſeu pecunia intelligatur obliga-
tio contracta,pone ꝙ in ciuitate ſunt duæ monetæ,puta florenus
currens,& florenus nouus,vt eſt Florentiæ,qui ualet plus,promi-
ſiſti mihi centũ florenos,de quib.intelligitur? Rñdeo, inſpicitur cõ
ſuetudo,uel veriſimilitudo,qb.apparentibus intelligit̃ de currẽtib.
ſeu minorib.ut in l.nũmis.de leg.iij.& l.apud Iul. §.ſcio. de leg.j.&
qđ no.in l.ſemper.de reg.iur.vel pone,ꝙ in ciuitate reperiuntur li-
bræ groſſæ,& libræ minutæ ſeu ſolidi,ut eſt Florẽtiæ, non vocant̃
ſolidi ad florenũ,& iſti dicuntur groſſi,qa xxix.faciunt florenũ,p-
miſiſti centũ ſolidos, uel libras, inſpicitur conſuetudo.Nã in mer-
cantijs capiunt ſolidos groſſos ad florenum. Iſtud uoluit Bart. &
hoc ſi põt apparere in qua moneta fuit oblatio ɔ̃cta, vñ ſi mutua
ui florenos nouos,licèt inſtr̃m dicat ſimpľr, ꝙ promiſiſti reddere
mihi centũ florenos,intelligitur de talibus,quales mutuaui, vt l.cũ
3 quid.ſi cert.pet.¶†Scđo quæritur de qua moneta poterit fieri ſo-
lutio? puta promiſiſti mihi centum libras, vis ſoluere in moneta
ęrea,puta quatrinos, vel hic paruos nummos, ego uolo in auro,
vel in ære? Rñdeo eodem modo:ſi põt apparere in qua moneta
fuit obľo ɔ̃cta, bene quidem, quia de illa debebit ſolui.ſi non põt
apparere puto ſeruãdam uiam mediocrem, maxime ſi damnum
ſum paſſurus, & ſic ſaltem angenteã debebit ſoluere. arg. l.legato
4. gñaľr.de leg.j.†Tertiò & ultimo quæritur,quid ſi mutatus eſt ua-
lor monetæ,puta quia florenus,uel ducatus valet plus, aut minus
tpe ſolutionis,q̃ ualuerit tpe ɔ̃ctæ obľonis? Rñdeo, hic non cõſi-
deratur ſi mora interuenit,ſi aũt nõ interuenit, cõſideratur quã-
tum ad intereſſe dãni,non quantũ ad intereſſe lucri. Ad cuius intel
ligentiã ſciendũ eſt,ꝙ moneta groſſã æſtimatur per minutam.nõ
econuerſo.¶Itẽ intereſſe pp moram conſideratur circa ualorem
rei,qñ poſt morã decreuit ęſtimatio,vel creuit,iuxta ea quę plene
hñr in l.vinum.s̈.ſi cer.pet.& l.in hac.de triti.Nunc ergo ad propo
ſitũ.aut debes mihi monetã groſſam,puta florenos aureos,& fui-
ſti in mora ſoluendi,& tpe obľonis ducatus ualebat quinq; libras,
poſtea incepit ualere quatuor, tunc non liberaris ſoluendo centũ
ducatos, ſed debes dare tñ plus, quantum decreuit æſtimatio,&
ecõuerſo,ſi ego fuiſſem in mora recipiendi, & tpe ɔ̃ctæ obľonis,
vel moræ ducatus ualebat quinq; libras,poſtea incepit valere quin
que cum dimidia,nõ cogeris dare centũ ducatos aureos,quia ſol
ueres plus,ſed tanto minus quantum creuit æſtimatio, & habeo
de facto,& hic per ea,quæ hñr in d.l.uinum. & in hoc econuerſo,
ſi debes mihi monetam minutam,puta centum libras,& tpe mo-
ræ de centum libris potuiſſem acquirere centum ducatos, qa nõ
ualebat ducatus,niſi quinq; libras. poſtea creuit ęſtimatio, & non
poſſum habere xx.ducatos,vtrũ poſſim petere itereſſe, ut des tñ
plus q̃ poſſim xx.ducatos acquirere? Bar.mouet iſtum dubium in
l.nummis.in fi.de in lit.iuran.& non determinat.hic vr̃ determina-
re,ꝙ non,quia iſtud non eſt intereſſe damni,ſed lucri extrinſeci,cu
ius non hr̃ conſideratio,ut in l.ſi ſterilis.§.cum per uenditorem.de
actio. emp.& ꝙ non ſit damni,ſed lucri ipſe probat, quia tunc eſt
damni, qñ creuit, uel deteriorauit æſtimatio eius qđ debetur, ſed
hic non ſic,non enim creuit æſtimatio librarum,quæ debent̃,qa
libræ non ęſtimant per florenos,vel ducatos,ſed econuerſo.& ſic
eſt circa ęſtimationem alterius, q̃ eius quod debetur:hæc eſt intẽ
tio ſua,licèt per uerba longa, & obſcura, quia ſubtiliter imagina-
tus eſt.& ad eius dicta frequenter recurritur.

LEX C.

1 *Adminiſtrator unius loci,põt expreſſe ſtipulari ſibi ſolui in alio loco, in quo adminiſtrationẽ nõ hẽt,ẽt quid ſi ſimpliciter ſtipulatur ſibi ſolui.*
2 *Poteſt fieri prorogatio iuriſdictionis de loco ad locum,& an de re ad rem, uel de perſona ad perſonam,ſeu tempore ad tempus.*
3 *Quando confertur ſolutio in alium locum,non inſpicitur locus, vbi eſt celebratus contractus, vt ibi ſortiatur quis forum ratione contractus ſed locus vbi eſt collata ſolutio.*

1 QVæro. ¶†Adminiſtrator unius loci poteſt(cum ſtipulatur) ſtipulari ſibi ſolui in alio loco,
in quo adminiſtrationem nõ habet,& tunc in illo po
terit ſibi fieri ſolutio.ſed ſi nõ ſtipularetur ſibi fieri ſo-
lutionem,ſed ſimpľr ſolui in alio loco, in quo adminiſtrationem
non habet,non poſſet ſibi fieri ſolutio in illo, ſed deberet fieri ad-
miniſtratori illius loci,ubi collata eſt ſolutio. h. d. in effectu iſta lex
quæ prima facie vr̃ obſcura,uenio ad caſum. In tex.ibi.(ut Romę
ſolueretur.)No.ꝙ qõ proponitur qñ hic fuit dictũ, ꝙ ſolueretur
Romæ,& quæritur utrum iſtis tutorib.ſic ſtipulantib. poterit ſol-
ui Romæ,cũ ibi adminiſtrationẽ non habeant? Iuriſconſ.rñdit cũ
diſtinctione dicẽs,ꝙ ſolutio dẽt fieri Romæ illis, qui ibi hñt admi-
2 niſtrationem.†Iſti aũt ibi nõ habebãt, niſi fuerint ſtipulati expreſſe
ſolui Romæ,qa tũc bene poſſet eis ſolui, & ſic pñt prorogare eo-
rũ offñ de prouincia in Romã per expreſſam progationẽ. unde
a alle.iſta l.ꝙ põt fieri progatio [a] iuriſdõnis de loco ad locũ,ſicut de
b re ad rem,vel de pſona ad pſonã, vel de tpe ad tp̃s, [b] de qb.tribus
habemus plura iura, ſed de loco ad locũ de iure ciuili parum repe
ritur,licèt iſta l.ad hoc allegetur. De iure autẽ canonico reperit̃ in
c.ſtatutũ.§.illo.de reſcr.lib.vj. ꝙ iuriſdõ delegata p expreſſum cõ-
ſenſum partium põt prorogari de loco ad locũ,ſed aliæ proroga-
tiones poſſunt fieri per cõſenſum tacitũ ſcienter litigando,& non
opponendo de incompetentia,iuxta plene no.in l.j.s̈. de iudi.cum
l.ſeq.hic ẽt pbatur per iſtã l. ꝙ requiratur expreſſus conſenſus qñ
3 fit de loco ad locum p text.in l.fin.† Sed ordinaria iuriſdictio,quæ
habet locum certũ, & deputatũ p cõſuetudinem, uel ſtatuta, qui
uocatur locus maiorum.ut s̈.de iuſt.& iur.l.pen. non poſſet ɔſen-
ſu priuatorum mutari,qa eſſet ɔ̃ publicã utilitatẽ.delegati aũt non
habent certum tribunal.Alle. ẽt iſta l. ꝙ qñ cõfertur ſoľo in alium
locum nõ inſpicitur locus vbi celebratus eſt ɔ̃ctus, vt ibi ſortiatur
quis forum rõne ɔ̃ctus,ſed rõne loci, vbi collata eſt ſolutio. nam
hic ſoľo deberet fieri Romæ,& adminiſtratoribus ibi exiſtẽtibus,
non autem in loco ɔ̃ctus,parum tñ hoc facit.Nam aliud eſt quæ-
rere de ſoľone ubi eſt fienda, aliud eſt quærere de foro. Illam tñ
partem tenet gl.in l.contraxiſſe.de act.& obli.& in l. hæres abſens.
§.fi.de iudi.licèt alij not.contrarium in l.j.ubi conueniatur qui cer
to loco dare promiſit, vt ſupra de bon.auth. iudi.poſſi.l.iij.

ADDITIONES.

a ¶Quòd poteſt fieri prorogatio.Adde Ang.in l.fi.ff.de iur.om.iud. Abb.in c.cum olim.el primo.in j.col.de offi.deleg.
b ¶De tempore ad tempus.Adde Doct.in c.de cauſis.extra de offic. deleg.

PAulus reſpondit. ¶Soľo quæ parit repetitionẽ, nõ pa
rit liberationẽ.hoc primo.Itẽ pretiũ redactũ ex vendi
tione pignoris,põt creditor ɔuertere ẽt in debitũ na-
turale tñ,ſi p illo erat obligatũ.h.d.tex.cũ gl.uſq; ĩ fi.l.ecce caſum.
¶In text.ibi,(in quã cãm ſoluerit.)dic,& ipſo nõ eligente creditor
nõ poſſet eligere,ut cederet in debitũ naturale tñ, qa nõ gereret
negotiũ debitoris,ſicut pprium,ut plene no.in l.j.s̈.eo.Sed in caſu
iſto ſi nõ vẽdidit pignus,põt creditor eligere, ut cedat in debitum
naturale tñ,ut ſeqr̃. qđ intellige ſm gl. qñ p illo erat obligatũ, ſed
p illo tñ,nõ eſt dubiũ,ſed ẽt ſi p illo & alio ciuili & naturali, pro
rata tñ vtriuſque,ut s̈.eo.l.pupilli.§.pen.ſed ſi pro illo nullo modo
eſſet obligatum pignus, tunc eſſet idem quod in ſolutione ſimpli
citer facta, ut non poſſit conſiſtere naturale tantum &c.

1 *Periculũ pecuniæ cõtingens poſt oblationẽ, non pertinet ad creditorẽ,ſed ad debitorẽ ſi per oblationẽ non fuit creditor in mora conſtitutus.ſimiliter periculũ pecuniæ depoſitæ p creditorẽ ad prædiorũ comparationẽ, non pertinet ad tutorem.ſi non fuit in aliqua culpa, ſed ad pupillum.*
2 *Si commune compulit debitores aliquorum exititiorum ad ſoluendum in communi illud quod debeatur illis exititijs, an ſint ab illis liberati, vt ſi poſtea redeant,non poſſint illos conuenire.*

1 CRreditor. ¶† Periculũ pecuniæ cõtingens
poſt oblationẽ,nõ ptinet ad cre-
ditorẽ, ſed ad debitorẽ ſi per oblationem nõ fuit cre-
ditor in mora ɔſtitutus ſimiliter periculũ pecuniæ de
poſitæ per creditorẽ ad prædiorũ cõparationẽ, nõ pertinet ad tu-
torem, ſi non fuit in aliqua culpa, ſed ad pupillum. h. d.in effectu.
uenio ad caſum.¶In tex.ibi,(vt alia die accepturus diſtulit.)ſubau-
di debitore dilationẽ ɔſentiente, ſed obtulit nõ cõgruo loco nec
tpe,& ſic creditor iuſtã habuit cauſam non recipiendi, unde nec
fuit in mora conſtitutus.vt s̈. eo.l.ſi ſoluturus. merito periculum
pertinet ad ipſum debitorẽ,cui tenet̃ in gñe, vel ad quãtitatẽ, ut l.
incendium.C.ſi cer.pet.alr̃s pertineret ad creditorem, ut s̈.eo.l.qui
decẽ.de qua oppouit gl. ¶ In text. ibi, (iuſſu pſidis ſublata eſt,) ſu-
baudi.nõ tñ in iniuriã creditoris, quia tunc culpa eius cenſeretur
ſublata,& tunc periculũ ad ipſum ptineret,vt l.ſi merces.§. culpæ.
2 s̈.loc.& inducitur iſte tex.ad illam qõnem.ſi cõe †compulit debito
res aliquorũ exititiorum ad ſoluendũ in cõi illud,qđ debebatur il
lis exititijs,an ſint ab illis liberati,ut ſi poſtea redeant,non poterint
illos cõuenire? & iſte tex.facit ꝙ non ſint liberati. ſed in ɔ̃rium, qa
hoc factũ eſt in odiũ,& necẽ creditorũ, non autẽ debitorum,de
hac qõne vide hic plene p Bar.poſt Dyn.& per Bar.C.de iure de-
lib.l.ſi te bonis.& fuit antiqua qõ Spe.& aliorum antiquorum.&
ꝙ ſint liberati,facit l.Paulo Callimacho.§.fi. de leg.iij. Sufficit.

§.Cum de ſorte. ¶Pecunia ſimpľr ſoluta cedit in ſortem.non autem in uſuras ef-
ficaciter non debitas;hoc primo.& ſoluta ſimpliciter in antiquio-
rem

rem cedit.hoc ſecundo.& ſolutũ ꝑ errorẽ in cãm inefficacem,cõuertitur in cãm effic :cẽ.hoc tertio & vltimo vſq; in fi l.Ecce caſũ.

LEX II.

1 *Debitor qui manda'o c editoris ſe obligauit alteri ad ſoluendum, poteſt illi ſoluere creditore mortuo, vel inuito. & quid ſi ſe non obligauit, ſed ſimplex mandatum de ſoluendo recepit.*

2 *Cum aliquis ſcholaris haberet pecuniam penes campſorem,& in infirmitate conſtitutus volebat ipſam legare quibuſdam fratribus, & fecit eam eis promitti ipſo uiuente, & poſtea conualuit, & legatum reuocauit, an fratres ex illa ſtipulatione potuerunt agere.*

3 *Mandatum & effectus mandati,ſi confertur in vita, an & quando re integra morte non finiatur.*

Quid ſi mandatum,& etiam effectus eius conferantur poſt mortem?

1 EI qui mandato. ¶† Debitor qui mãdato creditoris ſe obligauit alteri ad ſoluendum,põt illi ſoluere creditore mortuo,vel inuito,qa ꝓmiſſio morte mãdãtis,vel expreſſa ꝯdõne non finitur cũ alteri ſit ius quæſitũ. hoc primo. Sed ſi ſe non obligauit,ſed ſimplex mandatũ de ſoluendo recepit,non põt creditore mortuo,vel inuito ſoluere,qa tale mandatũ vtroq; mõ finitur, cũ ex illo altero non ſit ius quæſitum. h. dicta l.difficilis.in ſui mã,quã tractat Cy.in l.mandatũ.C.man. Bar.in l.hoc iure.ſ.de don.Ego illam l.repetij.Senis iã ſunt anni xxx.& credo plenius tradidiſſe q̃ ipſi faciant.Scd̃a ibi,(ei autẽ.) Et eſt notandũ ꝙ in primo caſu mandatũ fuit directũ ad ſtipulatorẽ, tñ in ꝯñtiam directũ vr̃ ad debitorẽ.In ſcd̃o ecõuerſo fuit directũ ad debitorẽ,& in ꝯñtiã cenſetur directũ ad illũ tertiũ,qui debebat recipere, ut patet ſupra eo.l.ſi quis ſeruo.cũ plurib.alijs.venio ad caſum.¶In tex.ibi,)ſtipulatus eſt.)ſ.ſi ſolui poſt mortẽ meã,& ſic ſtipl'o facta fuit me viuente,ſed ſolutio fuit collata poſt mortem meã, & aduertendũ,quia hoc non denotat iuris miniſteriũ, ſed facti accidentiã. Nam idem ſi fuiſſet ſtipulatus ſimpl'r ſibi ſolui, & ego ſimpl'r mandaſſem ſtipulari.Ideo dic,ꝙ non fuit ſtipulatus tanq̃ procurator meus,quia tũc poſſem illam ſtipl'onem reuocare, qa ille tenetur de illa ſtipl'one facere qcq d mihi placet poſtq̃ ſtipulatus eſt ad mei cõmodũ, ut l.interdum.§.ſi cui ſ.mand. per quem Bar. ita dicere conſueuit. vnde poſſem liberare debitorẽ ẽt inuito ſtipulatore.l.mulier bona.§.fi.de iure do.& l.apud Celſum.§. mandaui. & ibi no.per gl.& Bart.de doli excep. Nec eſſet dicẽdũ,ꝙ fecerim ipſum ſtipulari aĩo donandi, quia tunc cenſetur donatio cã mortis poſtq̃ fuit facta mentio mortis,ut l.Seia.de dona.cau.mor. quæ poſſet ẽt reuocari per expreſſam ꝯditionẽ, & finiretur ſtipl'o.l. cum quis decedens. §.nuptura.de leg.iij.debet ergo intelligi, ꝙ fuit ſtipulatus pro ſe,& non ex cã lucratiua,quia erat creditor meus in tãtũdem, vel vltra, ut procedat qd̃ ĩ.ſequitur. ¶In text.ibi, (qa talis eſt lex obl'onis.)i. natura,ut poſtq̃ in eam reducta eſt ſol'o,non poterit mandans pęnitere,vt ſ.eo.l.aliud. nec auferre poterit ius ſtipulatori quæſitum. ¶In tex.ibi,(poſt mortẽ meã,)dic iſta verba determinant uerbum (ſoluitur)qd̃ eſt ĩ.nõ uerbum (ſoluere) ſ'm gl.ut ſit ſenſus, ꝙ mandaui ſimpl'r debitori meo,ꝙ ſolueret Titio,& non dixi in vita, vel poſt mortẽ meã,dr̃ hic ꝙ poſt mortẽ meã ei non recte ſoluit, qa tale mandatũ re integra morte finitur. & ſic uerba (poſt mortem meã) tranſponuntur,& hoc iõ, qa ſi mandaſſem ſibi ſoluere poſt mortẽ meã,non eſſet uerũ qd̃ in fine dr̃, talẽ mãdatum finiri morte,cũ ſit collatũ poſt mortẽ, qa nõ dẽt finiri ab eo capite, quo dẽt incipere,ut eſt caſus in l.ſi verò non numerãdi. in fi.cũ l.ſeq.ſ.man. & de don.cau.mort.l.mortis cã.§.Titia.ſed iſta trãſpoſitio deſtruit literam,iõ alij legunt rectè prout iacet, ꝙ mãdaui tibi, ꝙ ſolueres poſt mortẽ meã,& dum ſubditur, ꝙ ei non rectè ſoluitur, dẽt intelligi.ſ.me inuito.ſicut dixerat.ſ.in ver.(ideoq;)qa licèt tale mandatũ non finiatur morte,finitur tñ expreſſa reuocatione, quę fortior eſt.ut l.iiij.in prin.de manu.vind.& patet in l.fundi.§.itẽ ſi amicus.de acq.poſ.& ſubditur ibi in fi. (qa mandatũ morte diſſoluit) non debet referri ad caſum prædictũ qñ fuit collatum poſt mortẽ,ſed ſimpl'r in gñe debet intelligi,ꝙ rl'r ſimplex mandatum re integra morte finitur:hoc eſt ẽt deſtruere literam.ideo aliàs dicebã, ꝙ text. debet intelligi prout iacet. Et iſtud mandatũ fuit collatum poſt mortẽ,& tñ finitur morte.Et rõ eſt, quia fuit collatum ſuper iure,& re ipſius mandantis.Iſtud tñ creditum ad mandantẽ ꝑtinebat,& ſi ille non ſoluit in vita mandantis, iſtud ius trãſit ad hr̃dem mandantis,& ſic ad nouũ dñm. vnde requiritur nouũ mãdatum illius,a quo non põt reuelli eius uoluntate.& iſtud probatur ad literam in l.ſi ego.§.ſi res ſ.de iure do.ſed l.ſi verò non remunerandi. §.fi.quæ vult ut non finiatur morte, loquitur qñ fit non ſuper re uel iure mandantis,ꝙ trãſmittatur ad hr̃des, ut ſi mandaui tibi, ꝙ poſt mortẽ meam faceres mihi ſepulchrum, vel emeres aliq̃ rem pro meo hr̃de:tunc.n.non fit ſuꝑ aliquo iure,qd̃ ſit in hæreditate; & iõ ceſſat rõ ſupradicta.ſed ſi mãdarem tibi, ꝙ uenderes rẽ meã non poſſes virtute huius mandati uendere poſt mortem meam ſine noua uoluntate hæredis mei,ad quem trãſiuit dñium, & tũc iſte tex.eſt ſingu. & declarat iſtam materiam, & per alios Docto. hic non tangitur, & ſaluatur text.ab improprietate.ueniamus nũc ad gl.¶In gl.mag.quę ponit caſum,circa primũ caſum nullam format oppoſitionem.Sed tu opp.primo de l.ſi cum Cornelius.ſ.eo. vbi ẽt qñ interuenit cõuentio ſeu ſtipl'o, põt mandatum reuocari.Sol.ibi,interuenit cõuentio inter creditorem,& debitorẽ, & ſic hẽt vim ſimplicis mandati,qa ex hoc non eſt quæſitũ aliquod ius tertio,hic verò interuenit inter debitorẽ,& tertium, cui erat quæſitum.Sed ꝯ,ꝙ idem in primo caſu, vt ſ.eo.l.aliud. Sol.ibi qñ a principio ſtipl'onis ꝯctæ,ſed qñ ex poſtfacto, locũ habet d.l.ſi cũ Cornelius.ut ibi dixi,Item ꝯ.ꝙ licèt inter debitorem,& tertium,adhuc poterit reuocari,ut l.cum quis decedens.§.j.de legat.iij.Sol.ibi,non erat debitor mãdantis,ſed ſperabatur effici ꝑꝑ legatum ſibi factũ, & fideicommiſſum ſibi iniunctum,vñ ſi viuente teſtatore ſe obligauit fideicommiſſario,& poſtea teſtator reuocet legatum,obl'o finitur,quia ſe obligauit ꝯtẽplatione futuri emolumenti, qd̃ ad eũ non peruenit. Sed hic erat debitor, & ſe obligauit contẽplatione eius,ad qd̃ tenebatur, nec ceſſabat hic cã obligationis,ſicut ceſſabat ibi.&

2 per hoc fuit ſoluta q.†Bononiæ.Cũ quidam ſcholaris haberet pecuniam penes campſorem,& in infirmitate ꝯſtitutus vo-

a lebat ipſam legare quibuſdam fratrib.[a] & fecit eam eis ꝓmitti ipſo viuente.Ipſe poſtea ꝯualuit,& legatum reuocauit, certè fratres ex illa ſtipl'one non pñt agere,quia facta fuit contẽplatione legati futuri,qd̃ non fuit effectum ſortitũ ſ'm Bar.In ea.glo.ibi. (So.ſpeciale ibi in dote.)Tu dic,ꝙ ibi non fuit ſimplex mandatũ,qa finiretur morte,ſed fuit datio ob cau. dotis futuræ, ex qua reſultabat ꝯctus innominatus, in quo locũ hẽt pęnitẽtia re integra tã ꝑ principalẽ ꝯhentẽ,q̃ ꝑ eius hr̃dẽ.ut l.ſi pecuniam.de ꝯdi. ob cãm.Fallit qñ cã de futuro eſſet pia, vt dotis, vel libertatis,tũc.n.licèt principalis poſſet pęnitere, ſi non pęnituit,non poteſt pęnitere eius hæres, vt eſt ibi caſus no.& in l.iij.ſ.de ſer.expor.¶In ea.gl.ibi,(vt poſt mortem meã daret inſtra,)& ſic fuit collatũ poſt mortẽ. Sed ꝯ extra glo.ꝙ tale mandatũ non teneat,qd̃ patet,qa non producit actionẽ mandati.vt ſ.de relig.l.& ſi quis.§.ſi cui. So.& ſi mãdatum collatũ poſt mortem ſit ſuper eo,quod fieri non poteſt in vita,puta mando tibi ꝙ poſt mortem meam facias funus meum, ideſt expenſas funeris,(nõ enim fit funus,niſi poſt mortem,) & tunc hẽt locũ ꝯrium, ſed ſi ſuper eo quod poſſet fieri in vita,vt ꝙ facias monumentum vel aliam rem,tunc valet,& durat poſt mortẽ.ut in §. Titia. alle.in

3 gl.& l.ſi vero nõ remunerãdi.§.fi.ſ.man.qd̃ declara, vt ſ.dixi.¶†In ea.gl.ibi,(ſed tñ hẽt effectum irreuocabilẽ demũ poſt mortẽ,) & ſic diſtingue tres caſus,nam aut mandatũ, & effectus mandati cõfertur in vita,& rl'r morte re integra finitur.ut l.ſi qs alicui.§.morte.ſ.mandati l.inter cauſas.in prin.& l.mandatũ.C.man.Fallit ſi fieret ſuper eo,qd̃ mandans hr̃et neceſſe facere.vt ſi uendidi rem Titio,& tibi mando, ꝙ eam ſibi tradas,nã durat poſt mortẽ,niſi hr̃s meus reuocet mandatũ.vt l.fundi.§.item ſi amicus.de acq.poſ.& in hoc fundatur c.ſi ſuper.de offi.dele.lib.vj. aut mandatum, & ẽt effectus mandati ꝯferuntur poſt mortẽ,& tũc diſtingue, aut illud non poterat expediri in vita,& non valet,aut poterat, & tunc aut fit ſuper iure vel re mandantis, qd̃ vel quæ ad hr̃dẽ tranſmittitur, & finitur morte.vt hac l.ſ'm intellectum quem ſ. dedi.aut nõ ſuꝑ iure uel re,qd̃ vel q̃ tranſmittatur ad hr̃dẽ,& tunc durat poſt mortem.ut d.l.ſi uero.§.fi.niſi poſſet tendere in præiudiciũ hæredis,ut ibi no.in gl.vt ſi tibi mãdarẽ,ꝙ emeres talẽ rem pro maiori pretio, q̃ ualeat,nã ſi poſt mortem meam emeres ſciens me mortuũ, nõ teneretur hæres recipere.ꝑ ea quæ ibi no.ſecus qñ non ꝯcerneret ꝓiudicium hæredis Si uero mandatum ꝯfertur in uita,& effectus poſt mortẽ,tunc hẽt locũ d. l. cum pater.§.Męuio.de legat.ij.ut ſi mandatarius ſciebat,ꝙ morte mandantis ſit finitũ, ſecus ſi ignorabat,ꝙ non ſit finitũ,certe Bar.ꝯ hanc diſtinctionẽ facit aliquas oppoſitiones in illo §.Mæuio.& dicit aliqua quæ non placent, & ſibi vr̃ ꝯriari ſi bñ ꝯſideretur,vñ ego dico,ꝙ in illo §.mandatũ fuit finitũ morte,poſtq̃ fuit collatũ in vita,licèt effectum cõſequatur poſt mortẽ.Nã ſciã,vel ignorantia mandatarij non dẽt eſſe cã finiendi, vel non finiendi, ſed voluntas ipſius mandantis, tñ licèt ſit finitũ, mandatarius hoc ignorãs,liberat̃ ſoluendo.ut ſ. eo. l.q hoĩem.§.ſi Titio.& ſi dicat̃,ibi dr̃,ꝙ donatio ꝑficitur, ſi mandatarius ignorauit,ergo mandatum non erat finitũ,quia ſi fuiſſet finitum,nõ fuiſſet perfecta donatio. Rñdeo iſtud procederet ſi dñm rei traditæ non fuiſſet penes mandatarium, ſed penes mãdantem, nam tunc etiã ignoranter ſoluendo non potuiſſet in illum transferre.ut in l. eius qui in pecuniam. §. quas vero.ſi cer.pet. Sed quia erat penes mandatarium,potuit transferre,vt̃ de don.l.hoc iure.§. ſi quis dederit. & donatio ꝑficitur, qa fingitur mandatum durare ꝑꝑ hæc duo.ſ.iuſtã ignorantiam mandatarij, & trãſlationẽ dñij, & aliquo iſtorũ deficiẽte,non fingeretur durare,nec ẽt durat re uera,& iſte eſt uerus caſus illius §.per gl.& Doc.non tactus.Bal.autẽ in l.id qd̃ pauperib.in fi.de epiſc.& cle.vr̃ dicere in illo §.Mæuio.etiã ꝑ expſſam reuocationem mandatum non eſſe finitũ, & miror ualde de dicto ſuo,quia falſum eſt,ſi bñ conſideratur.hic non ſunt alia.

ADDITIO.

a ¶Volebat ipſam legare quibuſdam fratrib. Vide de hac materia per Doctores in auth.ingreſſi.C.de ſac.ſan.eccle.& per Docto.in c.in præſentia. extra de proba.

De acceptilationibus. Rub.

L E X PRIMA.

ACceptilatio. ¶In iſta l. ponitur potius effectus acceptilationis,q̃ eius diffinitio.Nam liberatio eſt effectus, acceptilatio vero quidam diſtractus verbis ſolẽnibus celebratus ad ſimilitudinem ſtipłonis, in qua debet præcedere interrogatio debitoris,& reſponſio creditoris incontinenti, & per eam tollitur ciuilis,& naturalis obligatio,cum per pactum de petendo non tollatur,niſi ſola naturalis,hoc tamen verum ſi præcedit obligatio uerbis contracta:ſi autem re, uel conſenſu, tunc acceptilatio non ualet iure acceptilationis,ut tollat ciuilem,ſed iure pacti, ut tollat ſolam naturalem.vt ꝭ.eo.l.an inutilis.in prin.cum gl. & l. ſi unus.§.fi.ṡ.de pact.Sed quare non poteſt acceptilatio tollere tales obłones ꝯctus de iuregentium,ſed ſolum de iure ciuili,cum ſtipulatio quæ eſt de iure ciuili,poterit eas tollere iure nouationis? ut l.j.ṡ.de noua.Reſpondeo, vt ibi dixi, quia acceptilatio de directo contrariat̃ obłoni,cum tendat ad perimendum,vnde maior fit ei reſiſtentia, ſed ſtipulatio non contrariatur de directo, quia tendit ad transferendum in ſe priores obligationes.& in habentib.ſymbolum facilis eſt tranſitus ſecundum Philoſophum.Sufficit.

L E X II.

PVpillum. ¶In iſta l.dr̃,ꝙ pupillus põt ꝑ acceptilationẽ liberari ſine tutoris authoritate.h.d.tex.dubitatio iſtius l. conſiſtit in eo, qđ glo.tangit. quia ſi pupillus erat obligatus aliqua obłone iuriſgentium,nõ poterat liberari per acceptilationem,ſi deduceret in aquilianam ſtipulationẽ,& deducere non põt ſolus ſine tutore. Gl. dicit,ꝙ imò põt, q̱a nõ deducit eo fine,vt remaneat obligatus,ſed vt liberet̃,quam gl.no.ſm Ang.ꝙ ubicunque pupillus ſe obligat ad hunc finem,vt liberetur,non eſt neceſſaria tutoris authoritas.vnde dicit ipſe,ꝙ ſi eſt inſtitutus hr̃s,& rogatus de reſtituendo hr̃ditatẽ,põt adire ſine tutoris authoritate, quia adit,vt non remaneat obligatus, ſed ut obłones transferat in fideicommiſ. Ego dico hoc verum ſi fideicommiſſarius inſtat, & hoc petat, quia tunc non poteſt pupillus remanere obligatus. Nam ẽt ſi fideicõmiſſarius recuſaret poſtea ſibi reſtitui, non teneretur pupillus. vt l. poſtulante. in princip. ad Trebellia. Sed ſi nõ inſtaret nec peteret,poſſet remanere illaqueatus ſi fideicõmiſſarius poſtea nollet recipere, quia nec teneretur. ideo tunc adire non poſſet ſine tutore. Non ſunt hic alia.

De prætorijs ſtipulationibus. Rub.

L E X PRIMA.

PRætoriarum. ¶Lex iſta diuiditur in quatuor partes ſm Doct.¶Primo enim diuidit ſtipłonẽ prętoriã in tres ſpecies vſq; ibi(Iudiciales. Scđo quamlibet earũ proſeq̃t declarãdo vſque ibi,(Stipulationum.) Tertio declarat qualiter debeãt interponi,an cum fideiuſſoribus,uel ſine,& ſic an ſint ſatiſdationes, vel nudæ cautiones,vſq; ibi(ꝙ ſi ſit.) Quarto & ultimo,qñ occurrit aliqua dubitatio,an ſint interponendæ,vel non,vel an aliq̃d debeat addi,uel minui ad id,qđ ſtatuit prætor mortuus,vel viuus,cuius ſit cognitio.vſq; in fi.& iſta diuiſio fit pro ſummario,q̱a alia nõ cadit ¶In prima parte ibi.(prætoriarũ ſtipłonũ.) dic.ſ.largè ſumendo pro his quæ ab inuito extorquerentur Dy. ¶In tex. ibi(cautionales)dic no.quare non dicit ꝯuentionales? q̱a illæ nõ extorquentur ab inuitis,ſed ꝓcedũt ex mera uoluntate promiſſoris,& ſtipulatoris,& de illis loq̃t d.l.ſtipłonũ.ṡ.de uerbo.obl. licèt ẽt illæ largo modo poſſint dici cautionales,q̱a reddunt ſtipulatorẽ cautum,& ſecurũ.ut ꝭ.ꝓxi.§.in fi.ibi.& ſciendũ eſt &c. ¶In prima gl.ibi(prætoria ſtipło dr̃ duo.mo.&c.)Sol.Doc.dñt ꝙ iſta gl.proſeq̃t errorem ſuũ,in quo fuit in multis locis,non bñ intelligẽdo diuiſiones ſtipulationum,nec ſcit extrahere dentes de iſto ꝯrio. vñ dñt ꝙ in ꝯrio diuiditur ſtipło in gñe gñaliſſimo ſumpta,& tũc hẽt quatuor ſpecies,ut ibi,hic verò una de illis ſpeciebus ſubdiuiditur in tres, & ſic non obſtabat.& hoc eſt bñ dictũ, tñ adhuc clarius dic, ꝙ ſtipło in gñe gñaliſſimo ſumpta re uera hẽt ſub ſe duas ſpẽs tñ principales. Nam oĩs ſtipło; aut eſt ciuilis, aut prætoria.Itẽ prima ſpẽs hẽt ſub ſe alias tres ſpẽs.nã oĩs ſtipło ciuilis,aut eſt iudicialis, aut ꝯuentionalis,aut cõis,quæ ſpẽs iunctæ cũ p̃toria uidentur facere quatuor ſpẽs. ita loq̃t l.ꝯria. Sed ẽt iſta ſcđa ſpẽs.ſ.p̃toria hẽt ſub ſe alias tres ſpẽs ſimiles illis alijs trib.quæ ſunt ſub ciuili, quas Iuriſconſultus ibi non ſpecificauit, q̱a poſiturus erat hunc titulũ, in quo magis cadit.vñ hic dicit ꝙ p̃toria ſtipło ſiłr,vel eſt iudicialis,uel cautionalis, uel cõis,& ſic illæ duæ ſpecies principales cõprehenderunt ſub ſe alias ſex.ſ.q̃libet earũ tres,quaſi ſimiles ad inuicem.In hoc eſt diſſimilitudo quo ad uocabula,q̱a ſcđa ſpẽs ciuilium uocatur cõuentionalis,ſed ſcđa ſpẽs prętoriarum vocat̃ cautionalis ꝑꝑ id qđ dixi in tex.Item iudicialis aliter ſumitur ĩ l ꝯria q̃ hic,quia ibi pro omni ea quæ ponitur in iudicio per iudicis officium mercenarium, ut cautio de dolo.ſed hic ſolum pro illa quæ iudicis officio nobili,& quæ interponitur pro ſententia, ut rata ſit ſimiliter cõis,aliter ſumitur ibi ꝑꝑ cõionem,qñ habet cõionẽ cum iudiciali,& cõuenuẽtionali.ſed hic ſolum pro illa,quæ interponitur rõne proceſſus, & inſtantiæ, vt ſtipło de iudicio ſiſti.ſunt ergo ſimiles iſtæ ſpecies, quaſi in nominibus, ſed habent differentiam in ſubſtantia.

1 *Stipulatio iudicialis prætoria quæ ſit.*
2 *Officium iudicis nobile proponitur loco actionis, & tunc datur libellus, lis conteſtatur,& ordinariè proceditur,ſicut in actionibus.*
3 *Promittens facere me cautũ,& ſecurum,an teneatur dare fideiuſſores.*

1 §.Iudiciales. ¶†Iudicialis ſtipło prætoria eſt illa, quæ interponitur ꝑꝑ ſñiam, ut rata ſit & ſortiatur effectũ.Cõis verò eſt illa quę interponitur ꝑꝑ proceſſum & inſtantiã,ut procedat̃, & ad ſñiam ꝑueniatur, & ſic hẽt cõionẽ cũ iudiciali,quia niſi proceſſus expediretur, ad ſñiam nõ ꝑueniretur. Cautionalis verò eſt illa, quæ nec ꝑꝑ ſñiam interponitur, nec ꝑꝑ proceſſum; ſed ꝑꝑ aliam cãm æquitatis.h.d.vſq; ad §. ſtipłonum. & de prima.ſ.iudiciali.ponit duo exempla. uſq; ibi. (cautionales.) de cautionali ponit quatuor vſq·ibi.(cões.) de cõi ponit unũ vſq; ibi.(Et ſciendum.)Ibi remanet dubium, qđ fieri poſſet ꝯ dictã diſtinct.uenio ad caſum.¶In tex.ibi.(ut ratum fiat iudicatum ſolui.) dic.ſ.inquantum reſpicit duntaxat cłam, quam uerbum ſonat,nõ inquantum continet cłam doli,uel de defendendo,q̱a illæ cłæ nõ concernunt ſententiam,ut rata ſit, & executioni mandetur ſcđm Dyn.¶In tex.ibi.(quæ inſtar actionis hñt.)ſ.in hoc,ꝙ extorquent̃ ab inuitis,Dyn.uel melius dic in hoc, q̱a poteſt implorari iudicis officium nobile,ut aduerſarius cogatur eam præſtare, qđ offm̃ dr̃ proponi loco actionis,non.n.competit, quia nec ſubeſt obło,
2 ſed ſubeſt æquitas,quæ parit iudicis officium.†Et ex iſto tex. ſumptum fuit c.fi.de offi.iud.ubi dr̃,ꝙ officium iudicis proponitur interdum loco actionis,(qđ intellige de nobili,) & tunc datur in illis libellus,& lis cõteſtatur,& ordinarie proceditur, ſicut in actionib. ut patet in l.Papinianus exuli.de min circa fi.in illo qđ proponit̃ ꝓ reſti.in integ. in quo lis conte. non fit officio iudicis mercenario. ut no.gl.rubricæ.ṡ.de interro.actio. ¶In tex.ibi.(Et ſciendum eſt.) dic poſſet quis dicere,ꝙ diſtinctio non erat fienda, cũ oĩs ſtipło dicatur cautionalis,quia per eam ſtipulator redditur cautus,& ſecurus.Sed rñdetur hoc eſſe uerum,prout cautionalis ſumitur generaliter tã pro ciuili,q̃ ꝓ prætoria,& tã pro iudiciali,q̃ pro cõi,quæ hñt ſpeciale nomẽ: ſed interdũ ſumitur ſtricte pro illa,quæ nõ hẽt aliqđ ſpeciale nomen de prædictis. unde retinet ſibi duntaxat nomen gñis.ut in caſib.ṡ.poſitis,in uer.(cautionales.)ſicut dicimus in emptione,& in permutatione.Nã oĩs ꝯctus largo modo põt dici ꝑmutatio,ẽt emptio,& uenditio,q̱a permutat̃ res cũ pecunia, ſed ſtricte ſumitur pro illa,quæ non hẽt ſpeciale nomẽ,ut in tit.de rer. permu.ff.& C.¶In glo.mag.ibi. (ſcđo no.)pro declaratione iſtius ver.oppo.ꝯ tex.dũ dicit,ꝙ cautionales ſunt,q̃ hñt inſtar actionis.i. quæ poſſunt peti iudicis officio nobili ad inſtar actionis.& ſic principaliter,& poſtea inter alia exempla ponit de cautione rati. certe illa non petitur principałr ex iudicis officio nobili, ſed incidẽter ex iudicis officio mercenario,nec petitur,nec extorquetur ab inuito ſi vult ab agendo deſiſtere.Nam iſta petitur per reũ ab illo, q̱ agit ꝓcuratorio noĩe alterius:ſi non oñdit mandatũ, ut aut repellatur a iudicio, aut caueat,ut in l.mutus.§. pęna.de procur.non autem poſſet agi ꝯ eum,ut caueat.Br̃ gl.fatetur ꝯrium,dicens ꝙ iſtud,qđ dr̃ in tex.ꝙ habent inſtar actionis,nõ procedit in iſto exemplo de cautione rati,ſed in alijs.Sed iſtud eſt deſtruere tex.& dicere,ꝙ Iuriſconſultus male dixit,cũ primo dicat gñałr, ꝙ habẽt inſtar actionis,& poſtea ponit exemplũ de illa cautione. Præterea iſte tex.nõ põt intelligi de illa cautione rati, quæ petitur in iudicio a procuratore actoris,quia illa potius caderet ſub tertia ſpecie cõium ſtipłonum,quæ interponuntur ꝑꝑ proceſſum. ſed debet intelligi de illa quæ interponitur ꝑꝑ actus extraiudiciales.vnde dicit Iac. Butr.& Bar.debere exemplificari in eo, qui ut procurator creditoris recipit pecuniam a debitore,non oſtenſo mandato.Nam debitor poteſt ex interuallo iudicis officium implorare cõtra eum,ut caueat ſibi de rato, uel oñdat mandatum. cum.n.receperit ut procurator,debet de hoc docere,ſicut qñ quis uendidit rem,vt creditor, tenatur docere ſe creditorem.vt ṡ.credi.euict.pig.non debere.l.j. & ſic iſtud qđ dr̃ in tex.ꝙ hñt inſtar actionis, põt uerificari quolibet exemplo,qđ hic ponitur.¶In gl. ibi. (Tertio not.) dic pro declaratione iſtius uer.opp.ꝯ tex.qui dicit & cautionalis interponit̃, vt ſit nouatio.ꝯ,quia cũ ſtipłones prætoriæ extorqueant̃ ab inuitis,& ſic ex neceſſitate interponantur, non fit nouatio ſaltem ipſo iure,ut eſt caſus ꝭ.eo l.Valerianus.& no.gl.in l.non ſolum.in prin. circa mediũ mag.gl.ṡ.de ꝓcu.& no.in l.ſi Stichũ.§.legata.ṡ.de noua.Gl.rñdet duob.mo.primo fatendo ꝯrium,ꝙ hic non loquitur de nouatione peremptiua ueteris actionis,uel remedij,ſed additatiua,quia ꝑ eam additur actio noua ad ueterem,ſicut videmus in illa,quæ fit ꝑ ſñiam.ut ṡ.de noua.l.aliam. & iſta eſt uera,vel dic ſm

gl.ꝙ

glo.ꝙ loquitur ſm iura vetera,ſm quæ fiebat nouatio perēptiua, ſed aliquid addebatur in ſecunda,hæc non eſt vera.nam d.l.Valerianus.eſt de iure veteri,& ēt l.ſi Stichum.§.ſi lega.& tñ dñt nouationē nō fieri poſſet autē procedere iſta ſi fuiſſet expreſſe actū, ꝙ uetus actio,vel remediū tollatur,& hoc ꝓſuppoſito locū hñt ea q̄ ſequūtur in gl.in ver.{ſic ergo ꝑ ſtipl'onem legati.} ¶Quæritur.n. q̄d nouetur in iſtis exēplis, quæ ponūtur in tex.ꝑ iſtam ſtipl'onem prætoriam.& gl.ꝓſequitur quodlibet exēplum per ſe, & eſt clara, ſi bene inſpiciatur.Nouatur enim.i.tollitur illud remedium,qđ cōpeteret ſi talis ſtipl'o nō fuiſſet interpoſita,& in primis exēplis quæ remedia cōpetebant, & clarum eſt in vltimo exēplo de ſtipl'one damni infecti magis eſt dubiū,& gl.ponit de quibuſdam.tene primum,ꝙ nouetur interdictū,ꝙ vi aut clam,qđ cōpeteret ſtipl'one non interpoſita,& ſecuto damno. & no.gl.in ver.{Alij dicunt.}in vno exēplo,qđ dicit ꝙ nouetur exceptio.ſuꝑ quo Bart. inſiſtit nā iſta non pōt dici proprie nouatio, cum nō ſit vnius obl'onis in al-
3 teram trāſfuſio,ſed dr̄ improprie.& dicit† Bar.ꝙ tollitur æquitas, ex qua inducitur exceptio,& in ꝯñiam ipſa exceptio,ſicut in ſimili nouari pōt rei ven.vt ſ.tit.proxi.l.& uno.§.j. & tñ ibi non eſt dare obl'onem, & ſic non pōt dici proprie nouatio prout eſt unius obl'onis in alteram transfuſio.Sufficit.Doct.no.iſtum tex.in fi.dū dicit.{ut quis cautior ſit,}& ſequitur,ꝙ iſta duo ęquiparantur.ſ.facere quem cautū & ſecurū, & ꝙ dr̄ quis eſſe cautus per promiſſionem ſolennē abſq; fideiuſſorib.vnde ſi quis promitteret me facere cautū,vel ſecurum de eo qđ mihi dēt, non tenetur dare fideiuſſores,& ſufficit,ꝙ ꝑ publicū inſtr̄m ſolenniter ſe obliget. & ſi dicatur,iſte tex.non probat, q̄a rl'r ſtipl'ones prætoriæ intelliguntur cū fideiuſſorib.vt j.prox.§. & l.prætoriæ. Rñdeo iſte tex.loquitur gñaliter, dicens, ꝙ oēs ſtipl'ones poſſunt dici cautionales, q̄a quis per eas redditur cautus & ſecurus.& ſicut de ciuilibus,ſic de prætorijs,ſed conſtat,ꝙ ciuiles rl'r non requirunt fideiuſſores. vt l.ſancimus.C.de ver.ſig.& tñ ꝑ eas fit q̄s cautus & ſecurus.ideo inductio vr̄ bona,quā ſeq̄r Bar.ſed Ang.dicit & bene,ꝙ iſtud eſt verū, niſi promiſſio redderetur ſuꝑflua.Quid.n.ſi poſtq̄ quis ſe obligauit ꝑ publicū inſtr̄m ſolenniter feciſſet hanc ꝓmiſſionē, vel etiā in ipſo inſtrumento, in quo ſe obligauit. Nam ſi intelligatur, ꝙ iterū ſe obliget ſolenniter,nullius vtilitatis hoc erit.ideo vt aliq̄d importet promiſſio, debet intelligi, ꝙ dentur fideiuſſores, vel pignora. Si autem debito non apparet per inſtrumentum,poſſet procedere inductio ſupradicta.facit l.mandato.§.fi.ſ.mand.

---

1 *Stipulationes p̄toriæ regulariter req̄rūt fideiuſſores, & ſic sūt ſatiſdōnes.*
2 *Venditor qui tenetur cauere de euictione, non habet neceſſe præſtare fideiuſſores, niſi fuerit expreſſe actum.*
3 *Venditor in quibus caſibus teneatur dare fideiuſſores.*

1 **§.Stipulationum.** †Stipl'ones prætoriæ regulariter requirūt fideiuſſores, & ſic ſunt ſatiſdationes.Fallit in tribus caſib. qui hic cōtinētur, vſque ad §.ꝙ ſi ſit.h.d.uenio ad caſum.¶In text.ibi.{quādam nudā re ꝓmiſſionē.}intelligitur a fideiuſſorib.cū ſolēnitate verborū,quia debet ſe per ſtipl'onem ſolenniter obligare,& per publicū inſtr̄m, prout eſt moris.¶In tex.ibi,{qđ in priuato factum erit.} dic glo.intelligit in priuato loco nunciantis, vel etiam ipſius ædificantis ꝯ debitam ſeruitutē ipſi nuncianti, quib.caſib.nuncians prætendit proprium intereſſe.ideo non habet ſtare contentus ſola promiſſione volentis ędificare,de deſtruendo opus ſi apparebit iniuſte ædificatum, ſed pōt petere fideiuſſores. qñ aūt ędificat in publico, & ſic cuilibet de populo permittitur nunciare, talis nunciator nō prætendit ꝓprium intereſſe:ideo dēt remanere cōtentus ſola ꝓmiſſione,vt ſ.de ope.no.nunc.l.nō ſolum.§.ſi cū iure. & ibi in fi. redditur ratio. ¶In text.ibi. (ſed & hi.) dic iſte ver. limitat qđ ſ.immediate dixerat ſufficere ꝓmiſſionē qñ ædificat in publico. Nam hoc eſt verū,qñ ꝓprio noīe cauet, q̄a proprio noīe ædificat. ſi verò alieno nomine,dēt ſatiſdare,& eōdē modo limita ſequentem caſum de ſtipl'one damni infecti,quæ præſtatur ꝓ ędibus,& tunc ſufficiat ſola repromiſſio qñ p̄ſtatur noīe proprio, ſecus ſi alieno, & ita ēt patet in tex.hic alleg.per glo.¶In tex.ibi. (de ædibus autem.) gl.intelligit publicis,& priuatis.Cyn. reprehendit per l.ſi finita. §.de cæteris.de dam.infect.dic,vt ibi qualiter hoc intelligatur.¶In text.ibi, (Stipl'o duplæ.)i.de euictione, ſiue promittatur dupla eo caſu,quo debet promitti,vt in venditione ſeruorum,& ēt rerū pretioſarū,vt gemmarū,vel ēt ad intereſſe extra iſtos caſus. vtroq; enim caſu locum
2 habet,qđ hic dr̄ in gl.quæ incipit.(prætor de dupla.) ¶ † Et not.iſtū caſum,qui ſemper alleg. ꝙ venditor, qui tenet̄ cauere de euictione, (vt dñt multa iura) non hēt neceſſe præſtare fideiuſſores, niſi fuerit expreſſe actum,vt hic.Eſt & alius caſus qñ imminet euictio in limine ꝯtus.i.quia mouet̄ qō ante ſolutum pretium.nā tūc nō tenetur ſoluere, niſi dentur fideiuſſores. vt ſ. de peri.& cōmo.rei ven.l.pen.& C.de euic.l.ſi poſt. & ſm hoc aperitur via emptorib. extorquēdi fideiuſſores,ſi nondū ſoluerūt pretiū, ſubmittēdo aliquē ꝑ ꝯtrouerſiā moueat, tñ huic fraudi poterit remediari ꝑ iudicis officiū,ad quē ꝑtinet ꝓuidere,ne fraudes cōmittātur,arg.l.hęc autem.in princ.ſ.ſi cui pluſq̄ ꝑ l.Fal.plus vr̄ dicere Io.And.in addi. Spe.ti.de emp.& vend.ꝙ ēt ſi poſt ſolutū pretiū moueatur qō emptori,poterit petere fideiuſſores ſtatim,licèt non poterit agere de euictione,niſi re euicta,q̄a non dēt eſſe deterioris ꝯdōnis ex eo ꝙ ſoluit,ſed melioris.Qđ ergo dñt iura nō teneri venditorē dare fideiuſſores rl'r de euictione,vt hic & l.illud.de euic.dēt intelligi,niſi
3 poſt litē motā.†Et qđ dñt alia iura non poſſe agi de euictione,niſi re ablata.vt in l.hr̄e licere.de euic. dēt intelligi p̄terq̄ quo ad fideiuſſores dādos.qđ eſt valde ſingulare,ſi verum eſt,tñ dubito,& forte in ꝯriū eſt veritas,ſi bñ ꝯſiderentur iura. Adde aliū caſum,ī quo pręſtantur fideiuſſores ꝑ venditorē,qñ ita eſſet cōſuetudo.vt l.qđ ſi nolit.§. qui aſſidua. de ędil. edi.Itē alium, qñ pater vendidit rem filij aduentitij peculii, vt in l.j.C.de bon.mater. Item alium in caſu l.ſi uniuerſa.C.de prec.Impe.offer. ¶Vltimò dicit Dyn.ꝙ qñ qō mouetur ante ſolutū pretiū, debent dari fideiuſſores non ſolū de euictione,quæ poſſet fieri ab illo,qui mouet qōnem, imò ēt generaliter de illa,quæ poſſet fieri a quocunq; alio, etiam qui quęſtionem non mouet,& dicit eſſe caſum in l.fi.§.fi.ſ. de reſcin.ven. Alij contra,quod dic per Cyn.in d.l.ſi poſt perfectam.Sufficiant iſta.

---

1 *Quando vertitur dubiū an ſtipulatio prætoria ſit de neceſſitate præſtāda, cauſa eſt ſummaria, & pertinet ad prætorem viuum hoc diſcernere.*
2 *Reſtitutio in integrum,an imploretur officio iudicis nobili.*
3 *Si aliqua lex,vel ſtatutum dicat in aliqua cauſa ſummatim eſſe cognoſcendum,vel ſummarie, qualiter hoc intelligatur.*

1 **§.Quòd ſi ſit aliqua.** †Qñ vertitur dubium an ſtipl'o p̄toria ſit de neceſſitate præſtanda,cauſa eſt ſummaria, & ꝑtinet ad prætorem viuū
2 hoc diſcernere.h.d.vſque ibi. (ſed & ſi quid.) † Iſtud eſt mirabile, q̄a imploratur iudicis officium nobile,& ſic vr̄, ꝙ debeat procedi ordinarie dato libello.& lit.cōte.& alijs ſolennitatib.ſicut cū intentatur actio.ꝑ c.ſi.de off.iud.& per l.Papinianus exul. circa fin.ſ.de mino. ubi hoc dr̄ in reſti. in integ. quæ imploratur iudicis officio nobili.Sol.verū eſt,p̄terq̄ in caſu iſto, vbi imploratur ꝓ cautione p̄toria præſtanda,q̄a tunc iudiciū nō eſt ordinarium, ſed ſummariū.qđ ꝑpetuò tene mēti,q̄a limitat illud c.ſi. ¶In tex.ibi. (ſummatim.)dic.i.circa ſolēnitatē iudicij ordinarij.ſm Iac.de Are.& ſic nō dato libello,nec lit.ꝯte.ſed poſſet intelligi aliter.ſ.quantū ad dilationem,q̄a non adhibet prætor magnā cāæ cognitionē,ſed ſummariā, abbreuiando dilationē. & ꝑꝑ hoc Bart.hic ponit aliqua uerba
3 bona circa mām ſummariæ cognitionis.† Si aliqua lex vel ſtatutū dicat in aliqua cauſa ſummatim eſſe cognoſcendum, vel ſummarie,qual'r hoc intelligatur? & tenet ī effectu,ꝙ ſi agitur de magno præiudicio, & perpetuò debet intelligi quantū ad dilationes, qñ debēt abbreuiari,nō autē quātū ad ordinē,vt debeat omitti ordo
a neceſſarius,niſi dicatur ſummariè [a] & de plano ſine ſtrepitu, & figura iudicij,vt in cle.ſæpe de ver.ſig. Si vero agatur de paruo p̄iudicio tñ aliquali debet intelligi,ēt quo ad ꝓbōnes, vt ſufficiant leuiores ꝓbōnes,puta ꝑ vnum teſtē, vel per aliquas ꝯiecturas,ut in caſu l.ſi quis a liberis.§.ſi vel parens. de lib. agno. Si verò quaſi de nullo præiudicio ſufficiat iuſ̄m ut l. theſaurus. ad exhi. coniuncta l.iij.§.ibidem.de quo per eundem in extrauag. ad repri.& in Spec. de offi.iud.§.poſtremo.vſq; in fi.& in fi.& in d.cle.ſæpe.Sufficit.& gl.quæ incipit(prætor de dupla.)opp. ꝙ hic non ſufficiat ſummaria cognitio.ſupra de dam.infec.l.iiij.§. ſi forte. & ſolue, vt in gl.

ADDITIO.

a Summariè & de plano.Adde clemen.ſæpe.& ibi Doct. de verb.ſign.& per Lanfr.in rep.c.quoniam contra falſam.de proba.

---

1 *Iudex poſtquam tulit ſententiam diffinitiuam, an poſſit eam reuocare, vel immutare.& nu.2.*
3 *Quid in interlocutoria.*
4 *An ſit in arbitrio iudicis immutare ea,quæ per leges ſtatuta ſunt.*

1 **§.Sed & ſi quid.** †Pro declaratione iſtius tex.& ēt gl. difficilis quæ eſt hic. ¶Opp.ꝯ tex.de l.Paulus.ſ.de re iu.vbi dr̄,ꝙ iudex poſtq̄ dedit ſñiam diffinitiuam,nō pōt eā immutare,nec ei aliquid addere vel minuere,& hic tex.innuit ꝯriū dū dat iudici cognitionē,& ꝑ ꝯñs diffinitionē. Suꝑ hoc an ſit addendū,vel minuendū,uel immutandū de eo qđ dixerat,vt l.de qua re.in prin.ſ.de iudi.Sol.iſte tex.poteſt intelligi altero de tribus modis. primo ꝙ iudex adhuc nullam dederat ſententiam,ſed erat quæſtio qualiter debebat dare, & differt a præcedenti,quia ibi erat dubium an eſſet præſtanda, vel non,hic fatebatur pars eam eſſe præſtādam,ſed erat dubium in qua forma,& ſic an deberet præſtari ſecundum ꝙ diceret edictum prætoris mortui,an autē eſſet aliquid immutandū, aut addendū, uel minuendū ad ipſum edictū ex iuſta cā.Et tunc non obſtat ꝯriūm.¶Sed opp. de l.in cōuentionalib.de uer.obl.ubi nihil eſt immutandū circa pretorias ſtipl'ones de eo qđ continet in edicto prætoris.Sol. uerū eſt per partes,ſed per iudicem cauſa cognita pōt fieri,ut hic,uel dic nihil eſt immutandū quantum ad hoc,ut remaneat ſimpl'r p̄toria:ſi enim aliquid immutatur,additur,uel minuitur,non remanet ſimpliciter prætoria, ſed in illo poteſt dici ꝯuentionalis. Scđo modo poteſt intelligi,ꝙ prætoriam dederat ſñiam,iubendo,ꝙ ſimpl'r ca

ueretur,& poſtea petitur, ꝙ addat cum fideiuſſoribus, vel econ-
uerſo,ꝙ liberentur fideiuſſores, & dētur pignora loco ipſorum,
uel econuerſo,& tunc obſtat ꝯtrium de l. Paulus.ſed rn̄de,ꝙ illa lo
quitur in diffinitiua.hic uerò erat interlocutoria, quæ pōt mutari.
2 ut l.quod iuſſit.de re iud.† Illud non vr̄ bene dictum,primo ſi fuit
petita principaliter officio iudicis nobili, ſn̄ia non eſt interlocuto-
ria,ſed diffinitiua,ſicut lata ſuper reſtitutione in integrum.Bart.di-
cit debere intelligi qn̄ fuit petita incidenter,& tunc erit interlocu-
toria.uel dicit ipſe,poſito ꝙ ſit diffinitiua,adhuc pōt īmutari. Nec
ob.l.Paulus. quia non hēt locum qn̄ fertur ſuper eo, quod fuit ꝓ-
poſitum per iudicis officium nobile, quia tunc durat eadem ęqui
tas poſt ſn̄iam,ſicut ante. certè ſi illud eſſet uerum, poſſet Iudex
immutare ſn̄iam diffinitiuā latā ſuꝑ reſtitutione in inte. qđ vr̄ fal-
ſiſſimū,nā Iudex functus eſt officio ſuo, ſiue fuerit intentatū no-
bile offm̄,ſiue mercenariū,licèt Bar.ſentiat hic,ꝙ in nobili non di-
cat fungi officio per diffinitiuā ſn̄iam,qđ eſt mirabile,ſi eſſet uerū.
Ang.ſentit ꝙ ſit interlocutoria,ēt cum fuit intentatū nobile offm̄,
& petita ſit principaliter,& dicit eſſe ſpeciale hoc caſu qn̄ illud offi
cium imploratur pro cautione prætoria præſtanda.ſicut eſt ſpecia
le,ꝙ in illo procedatur ſummariè,ut in p̄cedenti §.& ſi dicatur po
ſito,ꝙ illud eſſet uerū,attamen poſtq̄ iſta interlocutoria nō expe-
ctat poſt ſe diffinitiuam, non debet poſſe reuocari, ſicut nec diffi-
nitiua,qm̄ hēt vim diffinitiuæ.qđ patet quia poteſt ab ea appellari,
ſicut a diffinitiua,ut no.in l.ante ſn̄iæ tp̄s.de ap.reci.Ipſe rn̄det,illud
poſſe procedere,qn̄ fertur iudicis officio mercenario implorato,
ut ſi Iudex aditus in cā ordinaria pronunciet ſe iudicem incompe
tentē,nā hoc facit iudicis officio mercenario,& non poteſt reuo-
cari,ut in c.ſignificantib.de offi.dele.nō ſic qn̄ iudicis officio nobi
li,quia illud magis durat,tn̄ poterit ſe implorari.arg.l.iiij. C.depoſi.
Iſta ſūt noua dicta,& ſecurius vr̄ tenere,qđ primo loco dicit Bar.
ꝙ debet hoc intelligi qn̄ incidenter, & tūc eſt clarum,ꝙ eſt inter-
locutoria,& ſic pōt mutari re integra, non facta adhuc executio-
ne.nec obſt.ꝙ ſperetur diffinitiua,quia immo ſperetur, poſtq̄ inci
denter.Tertio mō pōt intelligi,ꝙ res erat integra, quia iudex pro-
nunciauerat ſic præſtandā, & ita fuerit præſtita,& poſtea petebat
mutari,ſed tunc obſtabat,quia interlocutoria eſt ſi ſit talis,quæ de
ſui nā poterit immutari,ſi tn̄ eſſet executioni mandata,non poteſt
immutari,ſicut nec pōt mora purgari poſt executionē factā vt l.ſi
is cui.de leg.ij.gl.mirabilis q̄ ſemper alleg. dicit hic, hoc eſſe uerū,
niſi partib.conſentientib.vel niſi per errorem fuerit lata,& execu-
tioni mandata. ¶ Not. magnas limitationes ad l.qđ iuſſit.ſecus in
diffinitiua, q̄ ēt ex dictis cauſis non pōt immutari.ut l.ſi diuerſas.
C.de tranſa.& ibi no.ubi uide ꝑ gl.& Bar.& per iſtā gl.determinat
Bar.ꝙ ſi Iudex pronunciauit quē habuerit pro cōfeſſo, q̄a noluit
rn̄dere poſitionib.iſta interlocutoria non pōt per iudicē reuoca-
ri,q̄a trahit ſecum executionē. non n.alia executio eſt neceſſaria,
ſed ſtatim acquiritur ius alteri parti. & iſtum caſum habui de facto
Bononiæ,& tene menti,quia ſemper alle.iſta gl.quæ tn̄ loquit̄ con
fuſe,& inordinate,& inuolupat uerba ſua,aliqn̄ tangendo vnū in-
3 tellectum,aliqn̄ alterū de prædictis.¶ † Vltimo recollige ex primo
intellectu, ꝙ licèt rl̄r non ſit in arbitrio iudicis immutare ea quæ
ſtatuta ſunt per l. vt patet in l.j. §. j. ff.de pęnis. & l.diuus.de in inte.
reſt.Fallit in his,quæ ſtatuta ſunt per prætorem mortuum ex ęq-
tate,quia prætor viuus hēt arbitrium ex iuſta cā immutādi,adden
di,vel corrigendi ad edictū prætoris mortui, hoc tn̄ fortè reſtrin-
gitur ad ſtipulationes prætorias,& iſta fuit intentio horum tex.

LEX II.

1 *Si prætoria ſtipulatio continet factum indiuiduum,nō diuiditur inter hæ-
redes ſtipulatoris,vel promiſſoris,ſed tranſit ad quemlibet ipſorū acti-
uè,& paſſiuè.ſecus ſi continet quantitatem certam, uel incertam.*

2 *Bonorum poſſeſſio,& poſſeſſio bonorum,an ſint idem.*

3 *Promiſſio de iudicato ſoluēdo,& ꝓmiſſio de ſoluendo indicatū,an ſint idē.*

1 PRætoriæ ſtipulationes. † Si p̄toria ſtipulatio
continet factum indiuiduum,non diuiditur inter hæ
redes ſtipulatoris,vel promiſſoris, ſed trāſit ad quem-
libet ipſorum actiuè,& paſsiue, ſecus ſi continet quantitatē certā,
uel incertam.h.d in effectu uſque ad §. ſed & ſi unus caſus eſt iſte.
¶ In tex.ibi (incertam quantitatē.) ſub certā, non curo quantū ad
effectum,de quo ſubijcit.vtroq; n.caſu eſt diuidua. ¶ In tex.ibi,(ſi-
cut ſtipl'o.)dic,exemplificat de primo, qn̄ continet factum indiui-
duum.ſ.deſtructionem operis,ut uerbum(reſtituatur.)ponatur ꝓ
2 deſtruatur. ¶ † In tex.ibi.(incertam quantitatem continet ſtipula-
tio ſolui iudicatum.)dic.iſtū tex.alle.Pet.ut refert Cyn. C.unde vi,
l.ſi.an ſit idē promittere iudicat.ſol. vel promittere ſoluere iudica-
tum.& vr̄ ꝙ non,ſicut nō eſt idē bonorū poſ. & poſſeſſio bono.
prima.n.eſt iuris.ſcđa eſt facti,iō vr̄ ꝙ ſi īinſtrō ꝓcuratiōis ꝯtinet̄,
ꝙ dn̄s promiſit procuratori ſoluere iudicatum, iſte ꝓcurator nō
dicatur ſufficiēter releuatus a dn̄o ab onere ſatiſdandi, & ꝑ ꝯn̄s te
neatur ſatiſdare ꝑ aliū modum,& aliter nō admittatur.Ipſe tn̄ Pet.
allegabat iſtum tex.in ꝯtrium,q̄a iſta uerba ſolui iudi.ponunt̄ ꝓ ſti-
3 pulatione iudicatū ſolui,ut patet ex gl. † dicit tn̄ Ang ſecurius eſſe
ꝙ notarius utatur uerbis formalib.a iure ſtatutis,dicendo,ꝙ pro-
miſit de iudicato ſoluendo,nō aūt de ſoluendo iudicatū, ad tollē-
dū omne dubium.In tex.ibi. (in ꝑſonas hæredū.) ſub ſiue ſint cō-
miſſæ ꝯ defunctum,& ſic obl'o qua defunctus cępit teneri,diuidi
tur inter hæredes,ſiue veniāt cōmittendæ ꝯ ipſos hr̄des, q̄a com-
mittantur ꝯ quēlibet pro parte. Sed circa primū occurrit dubita-
tio,quia ſi erant cōmiſſę ꝯ defunctū,non admittebatur defunctus
ad ſoluēdū pro parte creditore inuito,ut l.tutor.§.Lucius de vſur.
ergo idē vr̄ in ꝑſonis hr̄dū,vt unus eorū admittat̄ ad ſoluendum
pro parte ſua,cū ex perſonis hr̄dum ꝯdō obl'onis non debet im-
mutari.ut l.ij.§.ex his.de verb. obl. & iſtud dubium voluit tollere
Iuriſconſul.in uer.ſeq.(q̄uis poſſet dici &c.)Et eo non obſtante de
terminat ꝯtrium,non tn̄ ſoluit,ſed tu ſolue,ut dixi,in d.§.ex his.q̄a
uerū eſt illud,ubi uertitur eadē rō in perſonis hæredum,ſed hic nō
ſic defunctus eſt,ideo non admittebatur ad ſol'onem partis, quia
tenebatur ad totum,ſed unus hæredum bn̄ admittitur, quia non
tenetur,niſi pro illa parte.vnde non dr̄ ſoluere partem,ſed totum
quo ad eum, qđ dic vt no.per Cyn.in l.ij.ſeu iij. C.de neg.geſt.

1 *Rei vendicatio ſi eſt cœpta contra defunctum, an hæres virtute eiuſdem li
belli porrecti contra defunctum condemnabitur.*

2 *An alij cohæredes qui non poſſident, debeant etiam ipſi condemnari pro
portionibus hæreditarijs.& nu.3.*

4 *Quid ſi defunctus tenebatur mihi ad dandum.*

*An actor debeat renunciare inſtantiæ inchoatæ contra defunctum,& in-
choare nouam.*

1 §.Sed & ſi vnus. † Si poſſeſſor cōuentus rei uendi-
catione decedat ante lit. conte. &
poſt ſatiſdationē p̄ſtitā de iudicato ſoluendo,plurib.hr̄dib.relictis,
& ad unum tantum peruenit poſſeſſio,de qua agitur,ille ſolus cō-
demnatur ad reſtōnem totius rei, licèt de ſtipl'one iudicatum ſol-
ui dubium ſit,an ꝯ eum cōmittatur. ſi uerò deceſſerit poſt lit.ꝯte.
non ꝯdemnatur,niſi pro parte, licèt rē inſolidū poſſidebat.h.d.iſte
§.difficilis.& ſpeculatiuus ī tex.& gl.& ſic ponit tres caſus primus
eſt qn̄ deceſſit ante lit.ꝯte. & quæritur inquātum ꝯdemnetur ille,
penes quem reperitur poſſeſſio vſq; ibi.(inquantū.) Scđo quæri-
tur de ſtipl'one iudicatum ſolui,an ꝯ illum cōmittatur dicto caſu?
& ſic ille ver.(inquantum.)refertur ad primum caſum ſ'm Mar.&
eius ſequaces.ſed ſ'm Azo.refertur ad ſequentē.Tertius caſus eſt,
qn̄ deceſſit poſt lit.ꝯt.& ad hoc quæritur inquantū ſit ꝯdemnatus
ille poſſeſſor rei vendicatione intentata,ſ'm eundē Mar. cuius op.
gl.ſequitur,ſed ſ'm Azo.& eius ſequaces loquitur de ſtipl'one iu-
dicatū ſolui,inquantū ſit ꝯdēnatus in ea,& ſic ſ'm eos non eſt fien
da dr̄ia in rei ven.qn̄ quæritur inquantū ſit ꝯdēnatus in ea,vtrum
deceſſerit ante lit. ꝯte. vel poſt, q̄a vtroq; caſu ꝯdēnatur inſolidū,
& alij in nihilum tenentur, ſed eſt fienda dr̄ia inter rei ven.& ſtipu
lationē iudicatū ſolui,quia licèt in prima fiat ꝯdēnatio inſolidum,
in hac ſcđa non fit niſi pro parte ſ'm Azo. & uterq; mouet̄ ratio
nib.ſubtilib.ad probandū ſuam opi.Et iſtæ diuerſitates ſunt in vlti-
mo caſu huius §.quia circa primum oēs concordant,& ēt vn̄r cō
cordare in ſcđo,vt patet ex fi.mag.gl. veniamus ad caſum. In pri-
mo caſu ibi. (inſolidum eū dānandum Iul. ſcribit.) ſub. & alij non
poſſidentes nullo mō condemnantur ſ'm oēs. & in utroq; dicto
oēs concordant.& gl.quę ſunt hic circa primū caſum nō inſiſtūt,
ſed ſolū circa vltimū.tn̄ ego quæro extra gl. virtute cuius rei ven.
condemnabitur iſte,qui ſolus poſſidet,an virtute illius quæ fuit in
tentata ꝯ defunctū?Rn̄d.non, quia illa fuit extincta per eius mor-
tē,cū enim rei ven.requirat duo extrema.ſ.dn̄ium ex parte agētis,
& poſſeſſionē,vel detentationē ex parte conuenti.vt l. vnica.C.de
alie.iud.ſi conuentus deſinit poſſidere,deſinit rei ven.petere.& de
bet abſolui.vt l.ſinautem.§.j.de rei vend. ſed poſt mortē iſte deſijt
poſſidere,& incepit rei ven. cōpetere ꝯ illum ſolū hr̄dem tanq̄ ꝯ
poſſeſſorē,non tanq̄ ꝯtra hr̄dē.vt l.de eo,§.ſi.ad exhib.& virtute il-
2 lius ꝯdēnatur,nō virtute alterius extinctæ.† Sed tunc ſcđo quæri-
tur,an ꝯdēnabitur virtute eiuſdē libelli porrecti ꝯtra defunctū? &
vr̄ ꝙ nō,q̄a eſt extincta rei vendi.deducta in eo, ergo & ipſe libel-
lus vr̄ extinctus,& ꝙ ſit neceſſe formare nouū libellū.Bart.no.te-
net ꝯtrarium,ꝙ virtute libelli porrecti ꝯtra defunctum inchoabit
inſtantia ꝯtra iſtum poſſeſſorē in alia rei ven.orta poſt mortē,ſien
da tn̄ eſt fides ꝙ ad illū ſolū peruenit poſſeſsio.ſi emendaretur no
uus libellus non hr̄et iſte text.aliqđ dubium. Præterea ultimus ca-
ſus loquitur qn̄ fertur ſn̄ia virtute eiuſdē libelli, q̄a ponitur aduer-
ſatiua,ſed,quæ aduerſatur ad factū, tn̄ in eiſdē terminis debet intel
ligi,& ſic erit mirabile,ꝙ virtute libelli dati in actione cōtra unum
inchoabitur inſtantia in alia actione contra alium eius hæredem,
licet non tanq̄ contra hæredem,ſed Ang. hoc non tenet, imo di-
cit neceſſariū nouū libellū,qm̄ ante lit conte.nō dicebatur inchoa
ta inſtantia,& ſententia non debet ferri ſine inſtantia.Sed iſta ratio
parum valet,quia non dico,ꝙ feratur ſine inſtantia,ſed cum inſtan
tia inchoata poſt mortē,licet virtute primi libelli dati ꝯ defunctū.
Præterea ēt ſ'm eundē Ang.licet ante lit.cōte.nō ſit propriè inſtan
tia:ſi tn̄ eſt præſtita ſatiſdatio de iudicato ſoluendo,dr̄ quaſi inſtā-
tia,vt l.ſi defunctus,de procur.vt ipſe idem Ange.no.in l.ſi ſeruus.
de inſa.

de inſa. Et iſta ſunt vtilia, q̃a interdum ſoluitur gabella de libellis in ciuitate Lucanæ, & ẽt in curia mercantiæ Florentiæ. vñ ſi eſſet neceſſarius libellus, noua ſolueretur gabella. & in his conſiſtit vtilitas huius inueſtigationis. ¶In ſcđo caſu ibi. (Et videndũ eſſe ait ne nõ cõmittatur. (In ſcđo caſu ↄcordant oẽs, ꝙ iſta q̃õ non ſoluitur ꝑ Iuriſconſultũ. Sed ſi quæritur qualiter ſit ſoluẽda. Az. ſoluit, vt hr̃ in fi. mag. gl. vbi etiã dicit, ꝙ oẽs in illa ſolõne ↄcordant, videlicet cõmittatur ſtipľo inſolidũ ꝯ illũ poſſeſſorẽ inſolidũ ↄdẽnatũ. Sed ſi agatur ex ea, nõ ↄdẽnatur, niſi ꝓ parte qñ deceſſit ante lit. ↄteſt. ſed ſi poſt, nõ cõmittitur, niſi pro parte ſit ↄdẽnatio, & vtroq; caſu ẽt alij ↄdẽnantur ꝓ parte. iſta deciſio nullã hẽt in ſe rõnẽ. Nam ſi cõmittitur inſolidũ ꝯ illum poſſeſſorẽ in primo caſu nulla ſubeſt bona rõ, q̃a non dẽt ẽt inſolidũ in ea ↄdẽnari. Itẽ ſi alij nõ poſſidentes non debent ↄdẽnari ſ̃m Azo. in rei ven. ſiue deceſſerit ante lit. ↄte. ſiue poſt. nec ẽt põt dicta ſtipľo cõmitti ꝯ eos, cũ nõ cõmittat̃ niſi ſuper eo, qđ fuerit iudicatum. vñ bñ iſta deciſio fatuiſſima eſt. Bar. dicit eã cõmitti eatenus quatenus ſit ↄdẽnatio in rei vend. & & ſic in primo caſu qñ deceſſit ante lit. ↄte. cõmittitur ꝯ poſſeſſorẽ ↄdẽnatũ inſolidũ. ꝯ alios nullo modo. In ſcđo verò caſu qñ poſt lit. ↄt. tunc q̃a oẽs ↄdẽnantur pro hæreditarijs portionib. ſ̃m opin. Mar. ꝯ quemlibet cõmitteretur pro parte. Bñ ego ſum in alia opin. ꝙ in primo caſu qñ deceſſit ante lit. ↄteſt. nullo mõ cõmittatur ꝯ illũ poſſeſſorẽ, ẽt ſi ↄtingat illum ↄdẽnari. & multo minus ꝯ alios, qui no ↄdẽnantur, & hoc viua rõne, q̃a ille non ↄdẽnatur virtute rei ven. intẽtata ꝯ defunctũ, ſed virtute nouæ rei ven. quæ habuit ortum poſt mortẽ, ſed illa ſatiſdatio fuit cõmiſſa virtute primæ, nõ virtute ſcđæ, & eſt iſtius naturæ, ꝙ vbicunq; cõtingit variatio, uel in ꝑſonam iudicis, vel in actione intentata, ſtipľo illa non cõmittitur, vt l. iij. in prin. & l. cum apud. & l. ſi ante acceptum. ſ. iud. ſol. & hoc voluit Iuriſconſul. hic re vera, dũ dicit, (uidendũ eſſe ait ne nõ cõmittatur.) nã tenendum eſt, ꝙ voluit hoc dubium decidere. & ideo iſta q̃õ formatur circa primũ caſum, non circa ſequentem ſi non deceſſit poſt lit. conteſt. tunc fit condẽnatio uirtute actionis intentatæ ꝯ defunctum, quaſi illa ſit effecta tranſitoria ꝑ lit. conte. ſicut efficitur tranſitoria utilis rei vend. quæ datur ꝯ dolo deſinentem poſſidere. ſ. de rei vend. l. cum autẽ. ideo tunc tenenda eſſet diſtinctio Bar. vt cõmittatur eatenus quatenus fit condẽnatio. Sed tunc aduertendum, q̃a ſi poſſeſſor condemnetur pro parte, vt hic hr̃, ſimiliter ſtipľo cõmittitur ꝯ eum pro parte. De alijs autem nõ poſſeſſorib. nihil dr̃, & vera eſſet opi. Mar. ꝙ ſi illi ẽt ↄdẽnarẽt, ſilr̃ ꝯ eos cõmitteretur. Sed in hoc iſta opin. non placet, q̃a ſi non poſſident ſine dolo & culpa ipſorũ, nõ debent condẽnari, ſicut nõ cõdemnaretur ipſe defunctus ſi poſt lit. cont. ſine dolo & culpa deſineret poſſidere. ut l. ſin autẽ. §. j. de rei ven. ſed aduerſus obľonem ꝑſonalem, quæ oritur ex quaſi ꝯctu celebrato incontinenti hñt exceptionem, & ſic non committeretur ꝯ eos hæc ſtipľo: ſed ſi facto ipſorum, vel defuncti, qđ eis nocet, perueniſſet potius ad vnũ ſolum, haberẽtur pro poſſeſſorib. per ea quæ hic not. circa fi. mag. gl. in uerſi. (uel poſſet diſtingui.) & tunc contra eos non committeretur, & ita poſſunt deduci iſtæ opi. ad concordiam.

§.Sed ſi lite.

In ver. (ſed ſi lite.) opp. ꝯ iſtum ver. de primo caſu huius §. ubi poſſeſſor cõdẽnatur inſolidum, & hic pro parte hæreditaria. Pro ſolõne huius ↄrij tres fuerunt opi. gl. mag. circa quam ẽt aliæ gl. reſoluuntur. prima fuit Mar. & ſequaciũ, qui intellexerunt iſtum ver. in rei ven. ſicut loq̃t̃ principium §. & ſoluunt, ꝙ ibi deceſſit ante lit. conteſt. hic poſt, & q̃a tex. non loq̃tur, niſi de poſſeſſore, q̃d erit de alijs cohæredibus, q̃ nihil poſſident? Ipſi dicũt, ꝙ ẽt condẽnantur ꝓ portionibus hæreditarijs, & ꝙ iſta diſtinctio ſit fienda in rei ven. ꝓbãt primo ꝑ l. ſi poſſeſſor. ſ. de rei ven. & ꝑ illum text. dũ ponit aduerſatiuam licèt ¶Itẽ aſſignat rõnem diuerſitatis, q̃a in primo caſu ante lit. conte. nulla ſubeſt obligatio, cũ rei ven. non ſupponat obľonem, vt Inſt. de obl. in prin. vnde non eſt, ꝙ ad hæredes tranſmittatur, q̃a non eſt obligatio, cũ non ſubſit. nec rei vend. q̃a illa datur rõne poſſeſſionis, & poſſeſſio non tranſmittitur ad hæredes, imò in perſonis eorum eſt noua poſſeſſio. & ideo ẽt incipit noua rei ven. ꝯ poſſeſſorem tñ, non ꝯ alios, ſed poſt lit. cõt. ſubeſt obľo perſonalis, quæ oritur ex quaſi ꝯctu celebrato in cõteſtatione, ꝑ quam alter alteri obligatur ad perſiſtendũ. in inſtãtia. vt in l. iij. §. idem ſcribit. de pec. & illa tranſmittitur ad hæredes pro hæreditarijs portionib. etiam ꝯ illos, q̃ non poſſident. Nã & ſi aliq̃s teneatur mihi ad fundum, & decedat plurib. hæredib. relictis, quilibet tenetur pro hæreditaria portione: licèt vnus ſolus poſſideat, facit l. ſi tibi homo. §. ſi fundus. cũ ibi not. de leg. j. ergo quilibet debet condẽnari pro parte, ꝓbat ẽt ſubtiliter ꝑ l. cum autẽ. de rei ven. vbi hr̃ in rei ven. vtili, ꝙ ſi conuentus, qui dolo deſijt poſſidere, deceſſit ante lit. ↄt. illa vtilis extinguitur, & actio noua in factũ datur ꝯ illum, ad quẽ aliq̃d peruenit. Sed ſi poſt lit. conte. tunc nõ extinguitur, ſed ꝯ quemlibet ex hæredib. datur ꝓ hæreditaria portione, licèt nullus poſſideat. Idẽ ergo dicendũ in directa, quæ datur ꝯ poſſeſſorem, vt ſi decedat ante lit. ↄte. illa extinguatur, & noua rei ven. detur ꝯ illũ, q̃ reperitur poſſidere, non ꝯ alios. ſi verò poſt, nõ extinguetur, ſed effectu fit trãſitoria, & datur ꝯ quẽlibet ex hr̃dib. ꝓ portione hr̃ditaria, ẽt ꝯ illos qui non poſſident, q̃a qđ iuris eſt in omnib. qñ nullus poſſidet in utili rei uend. idẽ dẽt eſſe in quibuſdã in directa, qñ vnus poſſidet, alij non. Scđa fuit opi. Azo. & ſequaciũ, qui dicunt ꝙ in rei uen. directa non eſt diſtinguendũ, an deceſſerit ante lit. ↄte. vel poſt, quia ſicut in primo caſu ſolus ille, qui poſſidet, ↄdẽnatur, & non alij, ita in ſcđo, & tũc ad principiũ huius §. rñdent, ꝙ ibi loq̃t̃ in rei vend. nec ibi fit mentio de ↄteſtatione litis, vñ intelligũt iſtũ primum caſum, ſiue poſſeſſor deceſſerit ante, ſiue poſt. Iſtũ ver. intelligunt in ſtipľone iudicatum ſolui. de qua loquitur præcedens ver. in quo dicunt diſtinguendũ, an deceſſerit ante lit. ↄt. vel poſt, q̃a in primo caſu cõmittit̃ ꝯ poſſeſſorẽ inſolidum, ſed ↄdemnatio fit pro parte. Poſt litẽ vero conteſtatam cõmittitur pro parte, & ſilr̃ fit condẽnatio, & ſic referunt iſtũ ver. ad caſum ſubauditum. Illud autẽ qđ mouit Azo. principaliter fuit l. ſin autem. §. j. de rei ven. ubi patet, ꝙ reſpectu poſſeſſoris ſi quæritur an debeat ↄdẽnari, vel abſolui, nõ inſpicitur an t̃pe lit. ↄte. poſſideret, vel nõ poſſideret, ſed inſpicitur tẽpus ſñiæ. vñ ſi t̃pe lit. ↄte. non poſſidebat, ſi tñ poſt incipit poſſidere, cõdẽnat̃. & ecõuerſo ſi tunc poſſidebat, ſi poſtea deſijt poſſidere ſine dolo & culpa, abſoluit̃, licèt reſpectu extremi qđ requiritur ex parte agentis, puta dñij, inſpiciatur t̃ps lit. ↄt. q̃a ſi tũc non eſſet dñs, licèt poſtea dñiũ acq̃reret, nõ obtineret, ſed noua interpellatione opus eſſet. ut l. nõ poteſt videri. de iudi. ſicut ergo ĩ ipſo principaliter conuento inſpicit̃ t̃ps ſñiæ, ita & in ꝑſonis hæredum ſuorũ debet inſpici, q̃ reputantur eadẽ ꝑſona cũ eo. cum igitur ꝑ mortem eius extinguatur ſua poſſeſſio, & incipiat noua in ꝑſona vnius tantum. & non aliorũ, ille dẽt cõdemnari, & non alij, & licèt lis fuiſſet cõte. cum defuncto, q̃a in ꝑſona ipſius hoc non inſpiceretur, vt dictũ eſt. ergo nec in ꝑſonis hr̃dũ. & iſta ẽt eſt vtilis inductio. Sed gl. quantum ad illũ poſſeſſorem, ꝙ non ꝑpea debeat inſolidũ ↄdemnari. Rñdit ad hanc rõnem, ꝙ non eſt bona cõparatio de perſona defuncti ad perſonas hr̃dum. Si. n. defunctus t̃pe ↄteſt. non poſſidebat, & poſtea incepit poſſidere, ꝙ poterit condẽnari virtute libelli dati ꝯ eum, non eſt inconueniens, ſed ꝙ uirtute libelli dati ꝯ defunctum vnus ex hæredibus, qui reperitur ſolus poſſidere, poſſit condemnari inſolidum, eſt inconueniens, q̃a ipſe non repreſentat perſonam defuncti, niſi pro ea parte pro qua eſt hr̃s, pro alijs uero reputatur extraneus, vñ ille libellus non põt uideri datus ꝯ eum, niſi ꝓ parte pro qua eſt hæres. pro alijs nõ, licẽt ſit datus ꝯ defunctum. ergo non dẽt poſſe condẽnari inſolidũ, ſed duntaxat pro parte hr̃ditaria. hoc uult glo. ſingulariter, & ſubtiliter, q̃ ſemper alleg. ꝙ hr̃s non repreſentat ꝑſonam defuncti, niſi ꝓ parte, pro qua eſt hr̃s. pro alijs reputatur extraneus. & ſic gl. quantum ad poſſeſſorem tenet opi. Mar. ꝙ poſt lit. conteſt. vnus ex hæredib. nõ debet cõdẽnari, niſi ꝓ parte, licèt poſſideat inſolidũ, & de hoc eſt caſus hic. quantũ uero ad alios, qui nõ poſſident, nec dolo. uel culpa deſierunt poſſidere. glo. uĩ retinere opi. Azo. ꝙ illi non ſint cõdemnandi, licèt ꝯ eos ſit tranſmiſſa obľo in litis ↄt. quia debitor ſpeciei certæ ſi ſine mora uel culpa deſijt poſſidere, hẽt exceptionem re extãte. tñ tenetur cedere actionem, quã habet ꝯ poſſeſſorẽ. ut l. qđ ſępe. §. ſi res. de ꝯh emp. & ſi res eſſet perempta, eſſet liberatus ipſo iure. ut l. ſi ex legati cã. de uer. obl. & ita poſſet dici, ꝙ alij habeant exceptionẽ, tñ cedere tenentur actionẽ fam. er. uel ſi quã aliã hñt ꝯ illũ qui occupauit rem, ſed in uno caſu poſſet ꝓcedere opin. Mar. qñ dolo uel facto ipſorũ cohæredũ poſſeſſio perueniſſet ad illum, quia illi haberent̃ ꝓ poſſeſſorib. & deberent ↄdẽnari. Idẽ ſi facto defuncti. ut q̃a fortè ſibi p̄legauit, quia factũ defuncti nocet alijs cohæredib. q̃a reputatur factũ eorum. Sed extra iſtos caſus uerior eſt opi. Azo. in hoc eſt tñ dr̃ia, ſi deceſſerit ante lit. ↄt. uel poſt. q̃a primo caſu alij, qui nõ poſſidẽt nec dolo fecerũt quo minus poſſiderẽt, ipſo iure non tenentur. Sed ſi poſt litẽ cõteſta. tenentur mero iure, ſed habent exceptionẽ. & iſta vĩ fuiſſe tertia opi. Accurſij, quæ eſt ipſa ueritas. ſed unum facit ꝯ Mar. q̃a fundat ſe in obligatione ꝯcta, tñ iſtud uĩ ꝯ l. iij. §. hr̃s. cõmo. ubi erat ꝯcta obľo ↄtra cõmodatariũ, & tñ ſi decedat plurib. hæredib. relictis, & unus ſolus reperitur poſſidere, ille condẽnatur inſolidũ. & tamen obľo uĩ tranſmiſſa ꝯ quemlibet pro parte, ut ibi patet in text. Mar. ſoluit, quia ibi deceſſit ante lit. cont. Sed nihil ualet hæc rñſio, quia procederet in rei uen. ubi non ſubeſt obľo, non in actione cõmodati. Ideo dic, ꝙ ibi eſt ſpeciale in actionib. bonæ fidei. & licèt cõtra quemlibet ex hæredib. detur actio pro parte, tñ poterit fieri condemnatio inſolidum de uno, qui ſolus poſſideat. Alij uero habẽt exceptionem, qđ intellige ut ſ. dixi. ſi ſine eorum culpa, uel facto, ſed adhuc ꝯ. de l. ſi plures. de ui & ui ar. ubi idem dr̃ in ſtricto iure. Sol. ibi cum obligatione ſtricti iuris concurrebat rei uen. quæ operatur illud, iuxta no. per Dyn. in l. qui fundum. §. ſi tu ex parte. ad l. Fal. & plenè de hoc no. in l. eã. ſ. de uerb. obl. §. Cato. ſed iſta ſolutio uĩ deſtrui per hunc text. Nam & hic cum obligatione ſtricti iuris contracta in iudicio cõcurrit rei uend. & tñ non operatur ut poſſeſſor cõdemnetur inſolidum. Sol. qñ iſte cõcurſus fit a principio natiuitatis obligationis, locum habet l. ↄtraria. nã tũc nõ ↄtrahitur obligatio ad inſtãtiam principaliter, ſed ad rei reſtitutionem. unde nõ regulatur ↄdemnatio ſ̃m eã, ſed ſ̃m nãm rei uen. hic uero primo orta fuit rei uendicatio ↄtra poſſeſſorẽ. & poſtea in iudicio ꝯ-

hitur obligatio perſonalis,non principaliter ad rei reſtitutionē,ſed ad perſiſtendum in inſtantia,& iſta magis regulat ſnīam,qn̄ inſtātia ad ſnīam ordinatur,q̄ regulet rei vendicatio dudum orta.& p̄ iſta ſaluatur iſte tex.a tot & tantis ꝯrietatibus.Poſtremo oſtēdo,ꝙ iſtud non poterit tolerari.Nā ſm hoc per litem conte.efficitur cōditio actoris deterior,qđ eſſe non debet,ut l.nemo. de re iudi.primum probo:ſi.n.lis non eſſet conteſtata,actor proſequendo libellum datum ꝯ defunctum poſſet obtinere ſnīam in ſolidū,ſaltem ꝯ poſſeſſorem.faciendo fidem,ꝙ ipſe ſolus poſſidet, vt in primo caſu huius §.cum his quæ ibi dixi.ſed poſt lit.conteſt.proſequendo libellum datum ꝯ defunctum,non pōt obtinere ſnīam,niſi pro parte ꝯ illum poſſeſſorem,& ꝯ alios nullo modo,ſi ſine eorum facto uel culpa,& ſine facto defuncti peruenit ad illum poſſeſſio. † Breuiter fateor de plano,& iſtud contingit p̄p̄ iuris rigorem,& mutationem caſus.ideo conſulo actori,ꝙ qn̄ ille caſus contingit,renūciet inſtantiæ inchoatæ ꝯ defunctum,& inchoet nouam inſtantiā & det nouum libellum cōtra illum poſſeſſorem in noua rei vēd. Nec ob.auth.qui ſemel.C.quo.& qn̄ iu. vbi quis cogitur perſiſtere in libello dato per eum. nam non eſt verum, quando vellet illi renunciare,& etiam inſtantiæ.ſed ſolum quando differret, uel aliū daret,& illi non renunciaret,ſecundum Bar.in plurib. locis. & iſtū caſum habui de facto Florentiæ de ciuitate Ianuæ. Et quidam ualens aduocatus ita fecit,& allegauit ſolenniter hic no.& ego cōſulendo multum commendaui prudentiam ſuam,& ēt ſcientiam.

LEX III.

Generaliter. Stip̄lo p̄toria pōt interponi p̄ procuratorē,& p̄ ipſum q̄ritur actio dn̄o,ēt ſine ceſſione,in ſubſidiū tn̄. h.d.iſta l.cū l. in oībus.la i. j.eo.Caſus eſt iſte. nō eſt ergo ſpāle in p̄torijs ſtipulatiōibus,vt acquiratur actio dn̄o per procuratorem, nam ēt in non p̄torijs cā cognita.i.in ſubſidiū dn̄o acq̄ritur,puta ſi procurator,qui dēt cedere,non reperiat̄,uel abſens ſit.ut l.j. in fin. ſ.de inſtito.& hoc ſi interponat̄ extra iudiciū. ſi verò in iudicio, ſimiliter non eſt ſpeciale. Nam ēt in non prætorijs acquiritur utilis actio,ēt non in ſubſidiū,ut l.in cauſis.§.fin.ſ.de procur. gl.tn̄ in l.in omnibus.vr̄ ſentire unum ſpeciale in prætorijs, ꝙ procurator ſtipulando poterit concipere verba obligatiua in perſonam dn̄i, dicēdo promittis dn̄o meo,ad ſimilitudinem tutoris,vel curatoris, licèt in non prætorijs non poterit hoc facere, ſed debet concipere in ſuam perſonam,puta promittis mihi,licèt executiua poterit cōferri tam in perſonam ſuam,q̄ dn̄i,iuxta no.in l.j.in prin. de ſtip.ſeruo.& in §.alteri.l.ſtip̄lo iſta.de uerb. obl. ſed iſta gl.reprobatur per Doct. & ꝯrium no.in l. damni.§.fi.de dam.infe.quia iſta ſpecialitas non reperitur in prætorijs,dic ergo idem in eis, quod in alijs.

LEX IIII.

Prætoriæ autē ſtipulationes. Prætoria ſtip̄lo pluries eſt interponenda cū expedit.h.d. & hoc,q̄a interponitur ex neceſſitate,& ſic quouſq; durat neceſſitas,interponēda eſt,ſi prima interpoſitio nō durauit, non ſic qn̄ ſtip̄lo interponit̄ ex volūtate. vn̄ ſi promiſiſti dare fideiuſſores,& dediſti,licèt illi poſtea mortui ſint ſine hr̄dibus, n̄ cogeris amplius dare,quia obligatio,qua tenebaris,eſt extincta per primam dationem.arg.ſ.de ſolu.l.in numerationibus.in fi.Ecce caſum.&c.

LEX V.

In omnibus. In ſtipulationibus prætorijs p̄t apponi pœna,licèt in edicto p̄toris hoc non dicatur.h.d.fortè erat dubitatio,q̄a ſtipulatio prætoria,vel continet factum, vel incertam quantitatem. vt ſ. eo.l.ij.Sed pœna continet quantitatem certam. Breuiter illud habet locum in principali ſtipulatione, non in acceſſoria.

LEX VII.

Prætoriæ. In ſtip̄lonibus p̄torijs tenet̄ q̄s dare fideiuſſores, non autē pignora.h.d. ſm vnū intellm̄. ſed ſi vult dare,pōt, q̄a plus eſt dare pignora,q̄ fideiuſſores. ¶In gl. ibi, (& hoc eſt regulare.)ſ.ut in ſtip̄lonibus p̄torijs dentur fideiuſſores. Sed fallit.ī tribus caſibus,ut ſ.eo.l.j.§.ſtipulationum,¶In ead.ibi.(uel tertio aliud eſt pignus.(hæc eſt vera, & ſic p̄miſſor tenetur dare fideiuſſores, & etiam hypothecare bona ſuā, non autem tenetur dare pignora.

LEX VIIII.

Paulus notat. Inſtitutus ſub ꝯdōne, ſi ea pendente petat bonorum poſſeſſionē ſm tab.cogitur ſatiſdare ſubſtituto vulgari,ad quē ꝯdōne deficiēte p̄uentura eſt hæreditas, de reſtituendo,& ēt de bene adminiſtrando. h.d.ſm verū intellectū. pōt.n.talis petere bon.poſſ.ꝯdōne pendente, quæ non tribuit ius, ſed adminiſtrationē facti,ut l.ij.§.ſub cōdōne.& l.ſi ſub ꝯdōne.de bo.poſſ.ſm tab.& hoc ex edicto p̄toris. Sed hoc edictū nō debet eſſe alteri iniurioſum, uel nociuū ad quē hr̄ditas eſt p̄uētura ī cōditionis euentū, & hoc uult iſte tex. Sed nōne erat prouiſum per tit.ut leg.no.ca.Rn̄.non,q̄a loquitur in legatis,& fideicom.conditionalib.uel in diem ad quæ hæres,qui adiuit,eſt obligatus in diem uel ſub ꝯditione,hic non adiuit,nec poterat,cū eſſet inſtitutus ſub conditione,& ſic non erat obligatus ſubſtituto vulgari,nec veniētib. abinteſtato, vnde erat neceſſaria prouiſio huius legis.

LEX X.

1 *Secunda ſtipulatio prætoria continens plus tempore quàm prima, nouat primam ope exceptionis,non ipſo iure.*

2 *Secunda ſtipulatio prætoria cōtinens maiorem dilationem,quàm prima, & ſuper eodem facta, non nouat primam ipſo iure, ſed circa illam exceptionem inducit.*

3 *Si iudex cōpellit aliquē ad cauendū de aliquo nō offendēdo (quod pōt fieri quādo ſubeſt ſuſpicio,) pōt appponere longum tempus,puta decēnium.*

4 *Si primo aliquid promiſiſti in foro Maij, & poſtea illud idem in foro Auguſti,an per hanc ſecundam tollatur prima ope exceptionis.*

5 *Si debitor dedit primo fideiuſſores, vel pignora, poſtea dat alios fideiuſſores, vel pignora,an liberentur primi,vel prima.*

1 Valerianus. †Secunda ſtip̄lo prætoria cōtinens plus tp̄e q̄ prima, nouat primam ope exceptionis,non ipſo iure. h. d.ſm Ang. Iſtud ſummariū non placet, q̄a hic ſecunda ſtip̄lo dicebatur continere minus tp̄e,nō autē plus,q̄a continebat maiorē dilationē,qui.n.promittit dare, vel facere vſq; ad decenniū, minus promittit q̄ ille,qui vſq; ad triennium.vnde Ang.errauit. Bar.autē ſummat ſic,ꝙ ſecunda ſtip̄lo p̄toria p̄p̄ interuentū nouę perſonę non nouat primam ipſo iure,ſed ope exceptionis, certè nec hoc placet,quia hic non interuenerat noua perſona principalis, ſed ille qui primo promiſerat,promiſit ſecundo, licèt fortè interuenerint noui fideiuſſores.ſed hic nō inducebat nouationem iure iſto, ſed ſolum interueniebat noua perſona principalis,quia qđ unus pro-
2 miſerat primo,alter promiſerat ſecundo.†dic ergo ſic,ꝙ ſcd̄a ſtipulatio p̄toria continens maiorem dilationem q̄ prima,& ſup̄ eodē facta non nouat primam ipſo iure,ſed circa illam exceptionē inducit.h.d.Continebat ergo hæc ſecūda minus tp̄e q̄ prima, & ſic nō poterat ſe compati cum prima.nihil etiam prodeſſet ſecunda dilatio maior promiſſori ſi poſt terminum appoſitum in prima poſſet agi.ideo prima tollitur ope exceptionis, ſed ſi poſſet ſe cōpati, tunc nullo modo tolleretur prima, ſed adderetur actio noua ad eam,vt ſ.eo.l.j.§.cautionales.& ibi tetigi ſup̄ glo.mag.in ver.tertio no.ſ.de noua.l.ſi Stichum.§.legata. & no. in l.non ſolum.in princ. de procur.Quare autē hic ſit nouatio ope exceptionis, & nō ipſo iure?quia ſtip̄lones prætoriæ interponūtur ex quadā neceſſitate, vt in d.§.cautionales. licèt in conuentionalibus, quæ ex voluntate interponuntur eo caſu,quo ſit nouatio,ſiue per voluntatē expreſſam,ſiue tacitam,fiat ipſo iure,ut l.j.& ij.ſ.de noua. venio ad poſitionē caſus.¶In tex.ibi,(caueri iuſſerat.)ſubaudi cū fideiuſſorib.& ita factū fuit,vt patet in ver.(obligatis.)¶In tex.ibi.(poſtea in longum tempus.)Sed qualiter potuit hoc facere prætor? cum prima ei ſnīa fuerit executiòni mandata,intelligendo,vt dixi, & ſic poterat reuocari,etiam ſi erat interlocutoria,vt no.ſ.eo.l.j.in fin.p̄ glo. mag quæ eſt hic in fi. & ſentit iſtud contrarium, & non bene ſoluit,quia dicit,ꝙ erat interlocutoria,ſed per hoc non ſoluitur contrarium,poſtq̄ erat executioni mandata.dic ergo, ꝙ ēt tunc interlocutoria pōt reuocari ex iuſta cauſa,ſi prima fuit lata p̄ errorem & ita poteſt intelligi hic.ꝙ prætor prima vice putauit trienniū ſufficere p̄ errorem.pōt.n.reuocari de cōſenſu partium, ſed.tūc iſta ſecunda non interponeretur ex neceſſitate: ſed ex mera uoluntate,ideo videretur tolli prima ipſo iure poſtquam cum illa ſe nō poterat compati,ſicut in conuentionalib. contingebat, qn̄ ſecunda continebat plus q̄ prima re,vel continebat tātundē, ſed interuenie-
3 bat noua p̄ſona,vt l.fi,C.de noua.& dicit Ang. p̄ iſtum text.† ꝙ ſi iudex cōpellit aliquē ad cauendū de aliquo nō offendendo, (qđ pōt fieri,qn̄ ſubeſt ſuſpicio. vt no. Gul.de Cu. in l. illicitas.de offi. præſi.)poteſt apponere lōgum tp̄s,puta decennium.¶In tex. ibi, (præceperit caueri) ſubaudi ab eodem, & cum nouis fideiuſſoribus,per quod dicitur dilationem primam prorogaſſe.ideo ex prima obſtat exceptio.argum.in l.lecta,§.ſed cum ſortis.ſi cer.pet.& ſ.de verb.oblig.l.cum ſtipulatus ſim mihi a Proculo. Sufficit,quia gl.hic confuſè tradit hāc materiam.pro eius declaratione, Oppo. primo,ꝙ per ſecūdam tollatur prima ipſo iure poſtquam prætor a prima uoluit prorſus diſcedere, vt dicit lite. per text. Inſti. quib. mod.tol.obl.§.pe.& ſ.de noua.l.ij.Sol.contrarium procederet qn̄ iſtæ partes,vel ipſe ſtipulator voluiſſent a prima recedere, ſed hic non ſtipulator, ſed prætor voluit.nam ſtipulator fuit compulſus recipere ſecundam promiſſionē cum longiori termino, & in neceſſitatibus nemo liberalis exiſtit,vt in l. rem legatam.de adimen. lega.vt voluerit promiſſorem liberari a prima; ſed ſi ſic eſt, quare liberatur etiam ope exceptionis contra intentionem ſtipulatoris?

Reſpond.

Rñ.qa illa neceſſitas inferẗ ſibi ex l.diſpoſitione,& iuſſu iudicis vo
lẽtis hoc facere ex iuſta cã.vñ licèt nolit,ſpontè compelliẗ velle,&
ſi dicatur non dẽt ſtari ſuæ voluntati,cum ſtipl'ones p̃toriæ iudicẽ
tur ex voluntate p̃toris,vt in l.in ſtipl'onib.de ver.ob.Rñ. verũ eſt
interponendo,qa p̃tor cõpellit,tñ ſubſtantiam ſumunt a volunta
te ꝯhentium,& ſic partim inſpiciẗ volũtas ſtipulatoris, q noluit a
prima recedere,vt non dicaẗ receſſus ipſo iure.partim intẽtio p̃to
ris,vt inducaẗ ope exceptionis.¶Scđo opp.in gl.in ver.(ſed vr̃.) ꝙ
iſta ſcđa ſtipl'o non valeat,nec tollat primam ope exceptionis per
l.qui bis idẽ.de verb.ob.Rñdet,ꝙ ibi hoc nõ dr̃,ꝙ nõ valeat ſcđa,
ſed ſolum ꝙ non põt peti,niſi ſemel.vñ gl.intelligit illã ſ'm iſtam,ꝙ
ambæ valeant,& producant obl'onẽ,ſed ꝑ ſecundã inducaẗ exce
ptio ꝯ primã,& ſic agitur ex ſcđa, non ex prima.hoc eſt falſum,
qa imo ibi non valet ſcđa,& agiẗ ex prima,non ex ſcđa,niſi prima
ſit ĩefficax,vt in l.ſi dari.e.ti.dic ergo, ꝙ ibi ſcđa ꝯtinebat idẽ ꝑ oĩa,
qđ prima,& ſic erat inutilis.iõ valet,hic verò nõ, idẽ ꝑ oĩa,qa ꝯti-
nebat maiorem dilationẽ,& ſic erat ſuperflua. ¶Sed tunc opp.ex
gl.ſi ſic eſt,ergo ꝯtinebat ſecunda minus,ꝗ prima, & per ꝯñs dẽt
eſſe nulla,vt l.q vſumfruct.eo.tit. & s̈.de noua.l.ſi pupillus.§. fi.ſ'm
verum intellectum.Sol.illud verũ,qñ ꝯtinebat minus re. Nam tũc
ſcđa eſt ſuperflua multò magis,ꝗ qñ continet idem per omnia.
hic uero continebat minus tempore,quo caſu iura illa non habẽt
locum ꝑ hanc legem ſingularem.tunc enim ualet ſcđa,ſicut ſi cõ
tineret plus re,& tollit primam ope exceptionis,qñ ſunt prætoriæ,
licèt ſi eſſent ciuiles,tollerent primam ipſo iure,vt j. dicam. ¶Vñ
opp.tertio de l.fi.ſupra de nouat.ꝑ ꝗ vr̃,ꝙ nec ope exceptionis tol
latur prima,niſi fuerit expreſſe actum.Gl. timore huius ꝯrij intrat
vnam diſtinctionem trimembrem.& prima duo membra,qñ cõ
ſtat de intentione partium non faciunt ad ꝓpoſitum,qa tunc non
eſt dr̃ia inter iura vetera,& noua,ſed in tertio mẽbro, qñ non cõ-
ſtat de intentione partiũ expreſſa,quo caſu loquiẗ iſta l.& ẽt illa,&
illa vult,ꝙ non inducatur noua,Iſta vult,ꝙ inducaẗ ope exceptio-
nis.Gloſſ.vr̃,ſoluere,& ad ꝯcordiam reducere hoc mõ, ꝙ ille in-
telligiẗ,qñ de intentione partiũ non põt ꝯſtare expreſsè nec tacitè
per aliquã ꝯiecturam de tacita voluntate,vt in caſu huius l. quãdo
ſcđa ꝯtinet maiorem dilationẽ,ꝗ prima.tũc inducaẗ nouatio ope
exceptionis per hanc legem,ꝗ vult glo.non eſſe correctã per illã.
Et vlterius addit,ꝙ licèt iſta loquatur in ſtipl'onib.prætoriis, idem
4 eſſet in conuentionalibus,quia† ſi primo aliquid promiſiſti in fo-
ro Maij,& poſtea illud idem in foro Auguſti, ꝑ hanc ſecundam
tollitur prima ope exceptionis,etiam hodie,& ſic in hoc caſu ha-
beat locum iſta l.q̃ non vult tollere hanc coniecturam in hoc ca-
ſu,ſed bñ vult tollere alias,quæ erant de iure veteri, ꝙ qñcunque
ſecunda continebat aliquid,non inducebaẗ nouatio primæ, ẽt ſi ſe
cunda cõtinebat minus,& interueniebat noua ꝑſona. Nam hoc
hodie tollitur,qa nullo mõ ĩduciẗ nouatio,nec ipſo iure, nec ope
exceptionis,ſed ꝯiecturam reſultantem ex hac.l.qñ ſecunda ꝯtine
bat maiorem dilationem non vult tollere illa l.hęc eſt intentio gl.
licèt obſcurè loquaẗ.& Bar.tranſit cum glo.& abſq; aliqua decla-
ratione ꝑtranſit,gl.vr̃ ꝯriari eius qđ dixerat in prin.in oppoſitioni
bus.& hic vult,ꝙ adſit voluntas tacita Item non vr̃ bñ dicere, ꝙ
per tacitam voluntatem non fiat nouatio ipſo iure, ſed ope exce-
ptionis;immo qñ de tacita poterat conſtare hoc iure, ut ſi ſecun-
da cõtinebat plus re,ꝗ prima fiebat ipſo iure,ſicut per expreſſam.
ut l.ij.cum ibi no.de noua.p̃terea glo.vr̃ loq ꝯ illam l.fi.Nam inter
alios caſus ponit iſtum,qñ ꝑ ſcđam ſtipl'onem adijciebaẗ dies ad
primam,q̃ erat pura.Nam dicit,non induciẗ nouatio hodie, licèt,
olim induceret.Idem ergo erat ſi prima ſtipl'o continet diem bre
uiorem,& ſcđa lõgiorem, cum ſit eadem rõ.vr̃ ergo dicendum,
ꝙ illa l.loquitur in conuentionalibus in quib.olim per ſcđam cõ-
tinentem maiorem dilationem tollebatur prima ipſo iure. hodie
nullo mõ,niſi agaẗ expreſſe,& ſic poterit ſtipulator agere, uel ex
prima poſt lapſum primi termini,vel ex ſecunda poſt lapſum ſecũ
di.& ſi dicaẗ.fatuum erit agere ex ſecunda.Rñdetur,ꝙ poterit ſua
intereſſe potius agere ex illa,qa in ea fortè habet fideiuſſores,& in
prima non.In prætorijs ãt ſeruanda ſit,ſta,quoniam illa ꝯiecturat
intentionem partium.Et ſic ſit intelligẽda ſolum in conuentiona-
libus,non in p̃torijs,in quibus conſideratur etiam intẽtio p̃toris.
vñ gl.non vr̃ bñ dicere in qõ.quam format.Iſta ſunt dubia & dif-
ficilia.Cætera vide hic per Bar. qui diſtinguit circa iſtam materiã
tria iura.ſ.ius antiquiſſimum ante ius ff.Et ſ'm illud ſolus interuen
tus nouæ ꝑſonæ inducebat nouationẽ,etiam ſi ſecunda contine-
bat minus,quàm prima.Item ius ff.& ſ'm illud ſi ſecunda contine
bat minus,non inducebatur nouatio.etiam cum interuentu no-
uæ perſonæ,vt s̈.de verb.ob.l.eum qui.§.pe.Si verò ꝯtinebat plus,
inducebaẗ,ẽt ſine interuentu nouæ perſonæ,ut l.q vſumfru. & ſic
in iſtis duob.caſib.parũ operabaẗ interuẽtus nouæ ꝑſonæ ſi uerò
ꝯtinebat tantũdẽ,tũc operabaẗ,& inducebaẗ nouatio ipſo iure.ho
5 die ſecus ꝑ illã l.fi.q̃ facit tertiũ ius,ſeu tp̃s. ¶†Vltimo dicit hic Bar.
unũ uerbũ no.ꝙ ſi debitor dedit primo fideiuſſores,uel pignora,
poſtea dat alios fideiuſſores uel alia pignora,nõ liberanẗ primi,uel
prima,ſed noua eis adijciuntur,ſi non interuenit noua promiſſio
principalis debitoris,ſed ſi interueniret,poſſet induci nouatio. Br̃
primũ dictum dẽt intelligi,niſi ꝯſtet de intentione partium, ꝙ lo-
co priorũ voluerint alios dari,qa tunc primi liberarenẗ, vel prima
pignora.tex.eſt in l.ſi rem.§.oĩs.ver.ſatisfactũ.s̈.de pign. act. In ſe-
cundo caſu ꝑꝑ nouã promiſſionẽ nõ induceret hodie nouatio,
ẽt cum interuentu nouarũ ꝑſonarum, niſi ageretur expreſsè.ut
in d.l.fi.Non video ergo ad qd ſit vtilis hęc diſtinctio.

LEX XI.

1 *In ſtipulationib.q̃ cõmittuntur ad intereſſe propter difficultatem probã
di intereſſe,utile eſt apponere pœnam certæ quantitatis, quæ loco illius
ſuccedit.*
2 *In dubio ſemper iudex debet facere condemnationẽ in minori quantitate.*
3 *Caſus in quibus compellitur quis promittere certam pęnam.*
4 *Si reus promiſit alicui ſtipulatori de ſtando iuramẽto eius ſuper intereſ-
ſe,an teneatur ſtare huic pacto?*
5 *Statutum ſi dicat,ꝙ de expenſis uel damnis ſtetur ſimpliciter iuramento
damnum paſſi,an intelligatur,niſi aduerſarius probet contrarium.*

1 IN huiuſmodi. †In ſtipulationib. q̃ com-
mittuntur ad intereſſe ꝑꝑ
difficultatem ꝓbandi intereſſe,vtile eſt apponere pę-
nam certę q̃titatis,q̃ loco illius ſuccedit.h.d. venio ad
2 caſum.†No.fin.ꝙ in dubio ſemper Iudex dẽt facere ꝯdẽnationẽ,
in minori quantitate,ut hr̃ in glo.fi.& in minori pœna, vt l.ſi p̃ſes.
3 j.de pœ ¶†In fi.gl.mag.dic ſ'm Doc.ꝙ quatuor ſunt caſus,in qb.
quis compelliẗ ꝓmittere certã pœnã.Primus qñ intereſſe eſſet in-
æſtimabile,ſeu qñ ſuper re inæſtimabili ſtipl'o interponereẗ. vt j.
rẽ ra.ha.l. ꝓcurator ad exhibendum.§.pe.Scđus,qñ quis releuare
tur a datione fideiuſſorũ,qa eos non reperiret vel ex alia cã,qa in
hoc grauabiẗ,ꝙ promittat pœnã. vt l.niſi.§.q̃uis.ſi cui pluſquã per
l.fal.& eſt ibi bona glo.Tertius,de quo hr̃ per gl.in l iij.§.fin.de alie.
iudi.qñ vellet euitare moram,vel aliam actionẽ. Quartus, qñ ita
eſſet de conſuetudine.ut l.ꝙ ſi nolit.§.qui aſſidua.de ędi.edi.Extra
iſtos caſus regulariter nõ ꝯpellit,niſi ex iuſta cã,& hoc totũ remit
tit arbitrio iudicis,in ſtipulationibus p̃torijs,ſicut & alia remittun
4 tur,vt l.j.§.fi.s̈.eo.& in l.antepe.¶†Vltimo Dy.format hic vnã qõ
nem.Si reus promiſit ſtipulatori de ſtando iuramẽto eius ſuper in
tereſſe,an teneaẗ ſtare huic pacto;& tenet,ꝙ ſic, ſed ſi iniquè, vel
enormiter iurauit,põt peti reductio ad arbitrium boni viri.vt in l.
ſi quis in conſcribendo.C.de epiſ.& cle.in fi.tenet ꝙ hæc ꝯuentio
non ualeat,qa induceret quẽ ad delinquendũ,vt in l. cõuenire. de
pact.dota.& idẽ Spe.in tit.de ꝓba.§.videndũ.ver.qd ſi ibi.Bart. te-
net,ꝙ valeat ꝯuentio,dicit tñ,ꝙ põt reuocari re integra, anteꝗ iu-
ramentũ ſit p̃ſtitũ ꝑ l.ſi qs iuſiurandũ.C.de re. cre. Sed ſi non fuit
reuocata,ſtabiẗ iuro,niſi petaẗ reductio ad arbitriũ boni viri, aut
dicit,ꝙ reuocare nõ põt;niſi ex cã de nouo interueniente, ſi p̃ſup
5 ponimus,ꝙ valeat,& ita loquiẗ illa l.ſi quis iuſiurãdum. † Et adde,
ꝙ intelligiẗ,niſi reus ꝓbet ꝯrium.Nã & ſi ſtatutũ diceret,ꝙ de ex-
penſis uel dãnis ſteẗ ſimplici iuramento dãnũ paſſi,dẽt intelligi,ni-
ſi aduerſarius ꝓbet ꝯrium,qa hoc eſt de nã ꝓbationis; ꝙ vna ꝓ-
batio recipit aliã ꝓbationẽ meliorẽ in ꝯrium. l. cum de indebito.
de ꝓba.ita noẗ.Iac.But.eleganter in l. j. C. de re iud.Et adde,ꝙ tu-
tor qñ contrahit pro pupillo,non põt tale pactum apponere,per
l iuſiurandi gratiã.& ibi no.per Bart.s̈.de iureiu.Solet ẽt quæri an
valeat ꝯuentio,ꝙ non poterit reus ꝓbare ſolutionẽ,niſi ꝑ inſtru.
debiti cancellatũ.de quo vide Spe.in d.§.videndum.ver.ſed pone.
& qđ Bal.in l.fi.C.ſi cer.pe.vbi dicit,ꝙ probationib.non põt renũ-
ciare,qa ſunt introductę ad publicam utilitatẽ. & ſic non põt qs
ſe aſtringere ad certum modum probandi. de hoc etiam no.in l.
pactum inter hæredem.s̈.de pact.

Rem pupilli uel adoleſcentis ſaluam fore. Rub.

¶Super rub.dic ꝙ hæc ſtipulatio eſt prætoria,qñ præſtatur pupil.
vel vni ex tutorib.ꝓ pupillo recipienti,& ita loquiẗ iſte titulus. ſed
aliqñ præſtaẗ ab uno tutore alteri tutori uolenti ſe ab adminiſtra-
tione exonerare,& eam totã cedere præſtanti hanc ſtipulationẽ,
& tunc non eſt prętoria,qa eã non recipit ꝓ pupillo, ſed pro ſe,&
pro ſua indemnitate qa de mala adminiſtratione illius teneẗ ille,q
eam ſibi ceſſit.l.ita ãt.§.geſſiſſe.de admi.tut.& ita no.s̈. de uer. ob.
l.v.in gloſſ.mag.ibi,cões autem ſunt.

LEX PRIMA.

1 *Hæc ſtipulatio committitur finita tutela,& non ante.*
2 *Tutela ut dicatur legitime decreta,debet etiam tutor iurare bene admi-
niſtrare,& quòd defenſionem pro pupillo non omittet.*

1 CVm pupillo. †Hæc ſtipulatio committitur
finita tutela,& non ante. h.d.
hoc declara,vt j.eo.l.iiij.§.hanc ſtipulationem.In tex.
ibi,(cum & tutelę poteſt.)quia per eam videtur pro-
miſſum illud,quod deueniet in actione tutelæ,ſed actio tutelę nõ
naſcitur,niſi finita tute.ut l.niſi finita.de tute.& ra.diſt.ergo nec iſta
ſtipu.poteſt committi.¶In glo.ibi.(uel datus cum inquiſitione.)

Intellige.

Intellige.ſ.a maiorẽ iudice,vt præſide,vel ſuperiore.ſi autẽ a min o
re,etiam ſi cum inquiſitione,ſatiſdat.vt no.in Auth.vt hi qui obli
gatus.§.fi.&per Cy.ſuper rub.C.de tut.& cura.qui ſatis non ded.
In eadem ibi.{antea.n.adminiſtrare nõ debet.}ſed nec poteſt, niſi
etiam alia concurrant, de quib.plenè no.in l.legitimos.in prin.da
legi.tut.& hoc in his, quæ poſſunt eſſe præiudicalia pupillo,ſecus
in his quæ non poſſunt eſſe.vnde ſcientia tutoris, qui non ſatiſde
dit,nec alia fecit propter quæ poterit adminiſtrare,inducit trãſmiſ-
ſionem iuris deliberandi in hæreditate delata pupillo,& non adita
per eum,ac ſi poſſet adminiſtrare,licèt rl'r non habeatur ꝓ tutore
antequam illa impleuerit,quia tranſmiſſio non cõcernit damnũ,
ſed utilitatẽ.& ita not.Bar.in l.qui duos. de rebus dub. & l. cum in
2 antiquiorib.C.de iure deliberan.¶†In fin.glo.ibi (quia iurat benè
adminiſtrare.)& etiam debet expreſsè promittere, ꝙ defenſionẽ
pro pupillo non omittet,aliàs tutela non eſſet legitimè decreta.vt
l.fi.§.defenſionem.C.de admi.tu.Non ſunt alia.

LEX II.

1 *Si pupil.poteſt fari debet ipſemet ſtipulari rem pupil.ſaluã fore.ſed ſi nõ*
poteſt,debet adhiberi ſeruus eius ad ſtipulandum ſi ipſum habet,uel ha
bere poteſt,aliàs debet interponi per notarium de mandato iudicis, &
tunc acquiretur pupillo utilis actio.
2 *Notarius,quare dicatur ſeruus publicus.*
3 *Ex ſtipulatione alterius publici officialis q̃ notarij non poteſt alteri actio*
acqri,niſi ſit actio interpoſita ſuper eo quod pertinet ad eius officium.
Quibus uerbis debeat tunc uti notarius,ut poſſit alteri actio acquiri.

1 SI pupillus. †Si pupil.poteſt fari debet ipſe-
met ſtipulari rem pupill. ſaluam
fore,ſed ſi nõ poteſt,debet adhiberi ſeruus eius ad ſti-
pulandum ſi ipſum hẽt,vel habere põt,alias dẽt inter
poni per notarium de mandato iudicis, & tunc acquireret̃ pupil-
lo vtilis actio.h.d. cum l.ſeq.& principio ſequẽ.& l.ſeruum pupilli.
}.eo.q̃ debet coniungi cum iſtis.In text.ibi. (vel fari non poſſit.) ſi
autem eſſet præſens,& poſſet fari,ipſemet deberet ſtipulari,licèt in
fans.i.intra ſeptennium,& ſic non haberet intellectum. vt l.ſeruũ
pupilli.& eſt ſpãle in hac ſtipl'one, vt poſſit interponi ꝑ infantem,
rl'r ſecus.vt l.j.in prin.& l.mulier.s.de verb.obl.& no.ex illa l.ſeruũ
ꝙ licèt infans dicat̃,q fari non põt,ab in,qđ eſt non.& fari. Attamẽ
verificat̃ ẽt in eo,q põt fari,dummodo ſit intra ſeptennium, quia
non cum intellectu.vñ ñon vr̃ poſſe fari quo ad iuris diſpoſitio-
nem,licèt de facto loquatur.¶In tex.ibi.(ſeruus ei emendus eſt.)
ſubaudi a propinquis,cum authoritate iudicis, argum. eorum q̃
no.in l.tut.de bono.poſ.in glo.Sed quare hic ſeruus, poſtq̃ nota-
rius p̃t hoc facere?vt in ſeq.rñ.Quia ꝑ ſeruum acq reret̃ directa ip
ſi pupillo,ſed notario acquiritur vtilis,& melius eſt directa actio,
quàm vtilis.qđ dic vt plenè not.in l.quoties.in prin. de admin. tut.
2 ¶†In tex.ibi.{ſeruum publicum).i.notarium, q iõ dr̃ ſeruus publi
a cus: quia poſtquam acceptauit officium notariatus,tenet̃ cuique
indigenti de illo ſeruire,& põt compelli iudicis officio ad recipiẽ-
dum inſtr̃m vel rogitum,de ꝯctu tñ licito,& non ſimulato.l.Iube
mus.§.ſanè.de ſac.ſan.ecc.& not.ꝙ hoc debet fieri coram p̃tore,
vel eius mandato,qa eſt ſtipulatio p̃toria, & iudicial'r interponit̃.
Sed Doc.q̃runt,qđ in ꝯuentionali,an ex ſtipulatione poterit acq-
ri vtilis actio?Inn.tenuit ꝙ non in c.dudum.de ꝯuer.ꝯiuga. qa oẽs
ll.de hoc loquentes loquuntur in p̃torijs,ſeu iudicialibus. Glo.ve-
rò iuris ciuilis ſentiunt ꝯrium,dum ponunt iſtum caſum inter a-
lios ſpãles Inſti.de inuti.ſtipu.§.Item ei.& ita etiam tenet Dy. Guil.
de Cu.& Bar.qui ẽt dicit,ꝙ non ſolum ꝑ notarium,ſed per quem
libet publicum officialem põt alteri actio acquiri. argu.in l.ſeq.dũ
dicit dare aliquem debet p̃tor &c.puta militem ſuum,vel vicariũ.
3 Ang.dicit,& bñ.†ꝙ ex ſtip.publici officialis alterius q̃ notarij non
põt alteri actio acquiri,niſi ſit actio interpoſita ſuper eo qđ ꝑtinet
ad eius officium,& ita no.in c.quanquam.de vſu.lib.vj.ſed officiũ
non eſt gñale ſuper receptionibus inſtr̃orum. vñ ſemper ad eius
pertinet officium,& debet recipere tanq̃ publica perſona vel tan
quam notarius,vt alteri poſſit actio acquiri.& ita ſeruat conſue-
tudo,qa ſtipulat̃ pro omnibus,quorum intereſt,vel intereſſe po-
terit in futurum.facit l.non aliter.de adop.cum ibi no.per Guil.de
Cu.nec requiritur authoritas prætoris in extraiudicialibus.& vide
qđ no.in Spe.de ſatiſ.§.viſo.verſi.ſed & ſi quis.& formã iſtius ſti-
pulationis vide Inſti. de ſatiſda. §. ſi qs aliam.& in dictis caſib.q̃rit̃
vtilis ſine ceſſione,vt in l.ij.C.de magi.conue.

ADDITIO.

a ¶Publicus.Adde l.non.n.ff.de adop.c.ad audientiam.de reſcrip.gl. in ca.q̃-
quam.de vſu.lib.vj.

LEX VIII.

1 *Qui tutelam adminiſtrauit,etiam ſi non erat uerus tutor,ſed ut tutor age*
bat,hac ſtipulatione tenetur,ſed ille qui nullo modo geſſit, ẽt ſi erat ue-
rus tutor non tenetur hac ſtipu.licèt teneatur utili actione tutelæ.
2 *In hac ſtipulatione non uenit damnum illatum propter omiſſam admini-*
ſtrationem,quando in totum eſt omiſſa.
3 *Tutor quare compellatur iudicis officio præcisè ad adminiſtrationem in-*
choandam,non autem ad proſequendam præcisè,ſed remoueatur ab ad
miniſtratione tanquam ſuſpectus.

NOn quaſi.

1 §.Illud ſciendum. †Qui tutelam ad-
miniſtrauit, etiam
ſi non erat verus tutor,ſed ut tutor agebat,hac ſtipulatione tene
tur:ſed ille qui nullo modo geſſit,etiam ſi erat verus tutor,non tę
netur hac ſtipu.licèt teneatur vtili actione tutelæ.h.d. Et ſic in effe
ctu iſta ſtipulatio vel ſatiſdatio intelligitur interpoſita ſuper eo,qđ
veniet in actione tutelæ directa,vel in actione pro tutela, non aũt
ſuper eo quod veniet in utili:& ſic cum ſit ſtricti iuris, non exten-
ditur de directa ad vtilem.hæc eſt ratio huius §.ſ'm Bart. caſus eſt
iſte.¶In tex.ibi.(qui pro tutore negotia geſſit.)quia putabat ſe tu-
torem,cum non eſſet:& fecit ſibi decerni tutelam. & hanc ſatiſd.
præſtitit,nam tenetur actione pro tutela,vt in tit. de eo q pro tut.
& hoc aſſimilatur actioni tutelę, vt in hac ſtipulatione deuoluat̃
id,quod venit in dicta actione,ſicut id quod venit in directa actio
2 ne tutelæ,non ſic id quod venit in vtili.ut infra ſequitur.¶†In tex.
ibi.(omnibus.)No.quia tunc eſt verum,ꝙ in hac ſtip. non uenit
damnum illatum propter omiſſam adminiſtrationem, qñ in to-
tum eſt omiſſa,ſi autem cępiſſet gerere,& poſtea omiſiſſet, tunc
damnum illatum ꝑꝑ omiſſionem bñ ueniret in hac ſtipulatio.per
iſtum tex.& ꝑꝑ hoc compellitur incipere adminiſtrare,vt in hanc
actionem deuoluatur.ut in fi.huius §. quia hæc eſt vtilis pupillo,
3 cùm habeat fideiuſ.ut s.ꝓx.ibi.(cauetur autem &c.)Sed†in actio-
ne utili tutelæ non habet fideiuſ.& iſta eſt una de rationib inter a-
lias,quare tutor compellitur iudicis officio præcisè ad adminiſtra
tionem inchoandam.l.j.in prin.de admi.tut.poſtq̃ aũt inchoaſſet,
ſi omitteret,non compelleret̃ præcisè,ſed remoueretur ab admi
niſtratione tanq̃ ſuſpectus. Sufficit.& cum iſto §.iũge §.fi. in prin.
}.e.l.qa ſicut ꝯ tutorem, qui nullo modo geſſit ita hæc ſtipulatio
non committitur ꝯ cur.vt ibi.Sufficit.

§.Hanc ſtipulationem. Hęc ſtipulatio ꝯ ue
rum tutorẽ ꝯmittit̃
demũ finita tu.ſed ꝯ ꝓcu. & ꝯtra curatorẽ ꝯmittit̃ ſtatim, ꝙ res cę
pit malè geri.h.d.& cũ iſto §.iũge §.pñaliter.& ver.illud ſecus.}.ea.
l.& §.fi.caſus eſt iſte.¶In tex.ibi.(finita demum tutela.) dic tã pro
reddenda adminiſtratione gñali,q̃ ẽt ꝓ emendatione alicuius dã
ni particularis.Neutro.n.caſu põt agi,niſi finita tutela, ergo nec
iſta ſtipl'o committit̃,ſed ꝯ eum,qui non eſt verus tutor ſtatim p̃t
agi ꝓ vtraque,qa non eſt expectandus finis tutelæ, cũ tutela non
ſubſit,ꝯ curatorem verò ꝓ reddẽda gñali adminiſtratione ſil'r nõ
põt agi,niſi finita cura,nec ſil'r ꝓ illo committit̃ hæc ſtipl'o, ſed ꝓ
emẽdatione alicuius dãni particularis poſſet agi ẽt cura nondum
finita,& ꝓ illo põt iſta ſtipulatio committi.Et hæc eſt dr̃ia inter tu
torem,& curatorem,q̃ iſte tex.voluit notare & hoc totum colli-
git̃ ex gloſ.ſuper verbo.(aliud eſt.)& q̃ ſit rõ diuerſitatis, ꝙ ꝯ tuto
rem non põt agi durante tutela ꝓ emẽdatione dãni particularis,
ſed contra curatorem ſic,ponit̃ }.ꝑ gl.in §.illud.ſu ꝑ verbo cõmit-
titur,quæ incipit. Sed q̃ eſt rõ. & de iſta materia vide plenè in l.ij.
C.de admi.tuto.quæ longa eſt.Sufficit.

§.Illud ſecus eſt. Iſte ver.loquitur in gerẽte & ſic
non continuat̃ cũ præcedenti,q
loquit̃ in non gerente,& dicit ꝙ ꝯ curatorem datum adulto uel
ẽt pupillo,{vel cuicunque indigenti curatore,põt cõmitti hæc ſti-
pulatio,ẽt durante adminiſtratione.qđ intellige ꝓ emẽdatione ali-
cuius dãni particularis,nõ aũt ꝓ reddẽda rõne adminiſtrationis,
ut dicit glo.in §.hanc ſtipulationem.ſuper uerbo,aliud eſt.

LEX VII.

DAtiuus. Tutor datus cũ inquiſitione, uel teſta
mentarius nõ tenet̃ ſatiſdare pupil.ſed
ſi ſibi offert̃ ſatiſdatio a cõtutore volẽte in ſe totã ad-
miniſtrationẽ recipere,dẽt eã recipere, vel offerre.h.
d.Caſus eſt iſte.In tex.ibi.(datiuus.).ſ.cũ inqſitione, & a maiori iu
dice datus,al's ſecus,vt dixi in l.j.s.eo.qa iſtorũ fides eſt electa, uel
a iudice,uel a teſtãre,iõ nõ grauant̃ ſatiſdatione. ¶In text.ibi. (nõ
petet ſatiſ.a collega ſuo.).ſ.noĩe pupilli,ſed põt offerre noĩe ſuo ꝓ
prio ſi uult ſolus adminiſtrare,& tũc iſta ſatiſdatio nõ eſt p̃toria,vt
dixi s.& tunc ꝯtutor vel dẽt recipere,& illi adminiſtrationẽ ꝯcede
re,uel econuerſo ſatiſdet illi,& ipſe adminiſtrationẽ ſuſcipiat.ſed ſi
qlibet vellet,& nõ ꝯcordarent,Iudex eliget meliorẽ.ar. in l.ſi plu-
res.}.de act.& hoc qñ non commode ambo adminiſtrarent.

LEX VIII.

DT ſi ſpecies. Not.hic,ꝙ p̃t darri curator ad
unum actum.facit s.de iur.dot.
l.q̃ro.ubi datur ad ꝯſtituendam dotem,non ad aliud.
ſic ẽt tutor aliqñ,puta ad adeundã hr̃ditatẽ, vt in l.cũ
in una,§.tutor.de app.rl'r ꝯ in tut.qa hẽt vl'em admi.ut l.ſi certarũ.
de teſta.mili.& per hanc l.dicũt quidam,ꝙ ſi eſt curator ad unam
litem

litem datus,tenetur facere inuentarium. de hoc in Spe. de acto-
re.§.j.ver.quid de.

LEX IX.

1 *Etiam nomina debitorum comprehenduntur app.rerum, ideo cadunt ſub uerbis iſtius ſtip.*
2 *In generali obligatione omnium bonorum cadunt nomina debitorum.*

1 a CVm pupillus. †Etiã noĩa debitorũ cõpre-
henduntur[a] app.rerum, iõ
cadunt ſub verbis iſtius ſtip.h.d. Eſt.n. vocabulũ gña-
le.ſ.res,vt in l.j.§.fi.ſi cer.pe.caſus eſt iſte.In tex.ibi.(nõ
ſolum q̃ in patrimonio habet.)innuit ꝙ nomina debitorũ nõ ſint
in patrimonio,ſed non eſt verũ.dic ꝙ hẽt in patrimonium.ſ. quo
ad dñium,vt ſunt res corporales,ſed noĩa debitorũ ſunt iura cor
2 poralia, & tñ in patrimonio dicunt̃ eſſe.vñ†in gñali ob. oĩum bo-
norum cadunt noĩa debitorum.vt in l.hr̃dem.C.de hr̃di.act.ſi er-
go ꝑeunt culpa tutoris,poterit agi ꝯ fideiuſſ.datũ a tutore, ſed an
teneatur fideiuſſor de vſuris? Dic vt ĩ.l.prox.& hic in glo.

ADDITIO.

a ¶Compreheduntur.Adde Cy.in l.j.ff.de ſtatu.homi.Pau.de Caſ. in l. licèt inter priuatos.in vlti.col.C.de pa.

LEX X.

SI poſtea. ¶Fideiuſſor ſimpl'r datus nõ ſolum
tenet̃ ad ſortem,ſed etiam ad vſuras
q̃ veniunt ex nã actionis,ſuꝑ qua interceſſit. h. d. &
ad hoc allegat̃ de quo dic vt l.quæro.ſ.loca.nõ ſic ad
intereſſe in arbitrarijs actionib.qđ non venit ex nã actionis, cum
ſit ſtricti iuris,ſed ꝑꝑ quoddã accidens.ſ.appoſitionem loci, vt in
l.centũ Capuę.& l.fi.de eo quod certo loco. ¶In text. ibi (in reſti-
tuenda tutela.).i.pecunia,q̃ habebat de bonis pupilli,in quo com-
mittitur mora re ipſa,etiam ſine interpellatione fauore minoris,
& eſt mora irregularis.l.in minorum.C.in quibus cau in inte. re-
ſti.non eſt neceſſaria.de qua vide per glo.l.mora.in fin. mag. glo.
de vſur.& de leg.ij.l.Titia.la ij.in §.vſuras.

LEX XI.

Cùm rem ſaluam. ¶Licèt res pupil. ſint in ſe ſal
uę,ſi tñ ſunt penes tut.& nõ
reſtituãtur,committitur contra eum hæc ſtipl'o,quia non vident̃
ſaluæ quo ad pupillum.h.d.caſus eſt iſte.

LEX XII.

SI plures. ¶Inter plures fideiuſ.vnius tut.datos
pupillo non eſt locus beneficio diui
Adria.ſ.vt diui dat̃ actio,ſecus in plurib.tutorib.exiſtẽ
tib.ſoluẽdo,& ẽt in plurib.fideiuſ.datis alteri q̃ pupil-
lo.h.d.& eſt pulchra l.& aliquantulũ ſcrupuloſa in textu, q̃ primo
loquit̃ in fideiuſſorib.datis pupillo.vſq; ibi. (nec quiſquã,) poſtea
in plurib.tutorib.vſq; ibi,centũ.poſtea in plurib. fideiuſ.datis alteri
q̃ pupillo.& reddit̃ rõ diuerſitatis,caſus eſt iſte. Ratio diuerſitatis
inter plures tutores,& plures fideiuſ.vnius tutoris eſt iſta, q̃a plu-
res tutores ex neceſſitate aſſumũt officiũ.vñ dictat ęquitas, & ar-
bitriũ boni viri,ꝙ ſi cõi negligentia dãnificauerint pupillũ, non ſit
vnus deterioris ꝯdõnis q̃ alter, vt ſolus cogat̃ totũ ſoluere ſi cæ-
teri ſunt ſoluẽdo,iõ habẽt bñficiũ diuiſionis.Sed plures fideiuſſo
res unius tut.obligant̃ ex mera volũtate, iõ ſibi imputẽt ſi ſibi nõ
ꝓſpiciũt,ꝙ q̃libet teneat̃ ꝓ parte,ne pupillus cogat̃ ire ꝑ diuerſa li-
tigia,vt in fi.Rõ aũt diuerſitatis inter fideiuſſores plures datos al-
teri,q̃ pupillo,& datos pupillo,eſt,q̃a alter potuit ꝓſpicere facien
do illos renũciare bñficio diuiſionis,ſed pupillus ñ ſic, q̃a interdũ
recipiunt̃ fideiuſſ.ipſo ignorãte,vt l.ij.ĩ.eo. cũ ipſe ẽt inuitus inci-
dat in tutores.& poſito,ꝙ ipſo ſciẽte,nõ eſt ſibi ita imputandũ ſi
ſibi nõ ꝓſpexit.iõ fauore ętatis ſtatuit̃ hoc,ne habeat ſeq̃ diuerſos
iudices,& ſtatuere diuerſa litigia,vt in fine.

Iudicatum ſolui. Rub.

1 *Verba iſta iudicatum ſolui,plus ſonant in ius,quàm in factum.*
2 *Satiſdatio iudicatum ſolui quando debeat præſtari.*
3 *Satiſdatio iudicatum ſolui a quo præſtetur.*
4 *Defenſor ſi habeat mandatum,quòd etiam tunc præſtet iſtam ſatiſdationem.& cuius utilitatis ſit tunc iſta ſatiſdatio.*
5 *Quos fideiuſſores debebit iſte defenſor,uel procurator.*

1 ¶†Super rub.formã iſtius ſatiſdationis vide in Specu.de ſatiſda.§.
expedito.ver.ſatiſdatio igit̃.& p̃ſtat̃ ex parte ꝯuenti; ſed illi de qua
ĩ.tit.ꝓxi.p̃ſtat̃ ex parte agẽtis.& not.ꝙ iſta verba iudicatũ ſolui,ſo
nãt plus in ius,q̃ in factũ,nã nõ ſolũ ꝯprehẽdũt id qđ verbũ ſonat,
ſed ẽt ultra.ſ.cl'am de defendẽdo,& cl'am de dolo.qđ abſit,vt ĩ.e.
l.iudicatũ ſolui.qđ potius ex interpretatione iuris ꝓcedit, q̃ ex ſi-
gnificatu verborũ.Nã ſ'm illũ ſolũ ꝯtineret qđ primũ ſonat, iõ q̃-
dã dicũt,ꝙ ſi ꝯuertant̃ verba,& dicat̃ ſolui iudica.ſolui nõ impor
tat,niſi qđ verbum ſonat,& ſic potius eſt facti q̃ iuris.& iõ ſi in in-
ſtrumento ꝓcurationis dñs ꝓ ſuo ꝓcuratore ꝓmitteret ſoluere
iudicatũ,nõ videret̃ ꝓcurator ſufficiẽter releuatus a ſatiſdatione,
& ſic nõ admitteret̃,niſi de nouo ſatiſdaret cũ nouis fideiuſſorib.
de iudicato ſoluẽdo,vt not.Dyn.in l.fi.C. vñ vi. ſed Pet. dicit ꝯriũ
ꝑ l.ij.§.j.ĩ.ti.j.in ver. ſolui iudica. & ibi. tetigit glo. Rubrica format
2 quatuor q̃ſtiones.¶†Prima eſt,qñ dẽt p̃ſtari. & dicit ꝙ ante lit.ꝯt.
dẽt peti.& p̃ſtari,ſi petat poſtea nõ põt peti,vt cogat̃ eam p̃ſtare,
q̃a legitimata eſt ꝑſona defenſoris,ſicut ex parte ꝓcuratoris acto
ris ſi non fuit petita cautio rati,vt in l.Pomponi. §.ratihabitionis.ſ.
de procur.de hoc eſt tex.quem gloſſ.non allegat, in l.j. in fi. C. de
ſatiſdan.dum dicit in ipſo litis limine. Intellige tñ gloſ. niſi qñ pro-
curator vel defenſor venit poſt lit.conteſt.vt in l.j.& ij.C. de ꝯſor.
3 eiuſdẽ litis.& no.in l.nihil.C.de ꝓcu.¶†Secundo q̃ritur, a quo p̃-
ſtetur.& gl.reſpondet,ꝙ hodie non p̃ſtatur niſi ab illo, q̃ conue-
nit alieno nomine,vt a ꝓcuratore vel defenſore, & in hoc bñ di-
cit. vt Inſti. de ſatiſdatio.§.ſed hodie:olim etiam ab eo,q̃ cõuenie-
bat̃ ꝓprio noĩe,& in hoc ẽt bñ dicit.& quacunque actione ꝯue-
niret̃,vel reali,vel ꝑſonali,ſ'm gl.ſed in hoc vltimo male dicit, im-
mo ſolũ qñ reali,non qñ ꝑſonali.qđ dic vt plenè no.in l. cum ho-
minẽ.ſ.de fideiuſ.& no.in l.Iul.qui ſatiſ.cog.Sed mirandũ eſt,qua-
re hic non vr̃ magis neceſſaria,cùm agebat̃ ꝑſonali,forte ad quan
titatẽ,q̃ qñ reali,forte ad rem immobilẽ,in qua erat expedita exe-
4 cutio.nunq̃ ſciui videre bonã rõnem.†Tertio q̃rit̃, q̃d ſi defenſor
habebat mandatũ.gl.dicit ꝙ ẽt tũc p̃ſtat iſtã ſatiſdationem, licèt ſe
cus in procuratore actoris,qñ cõſtat de eius mandato.vt ĩ.ti.pro
xim.l.ne ſatiſdatio.& rõnem diuerſitatis dic vt in l.unica. C. de ſa-
tiſd.quia in primo caſu nõ eſt plenè conſultũ actori ſuꝑ executio-
ne ſñiæ.Scđo caſu,qñ bene eſt cõſultũ reo ꝑ exceptionẽ ꝯ dñm,
qui mandatũ dedit.¶Sed ex gl.q̃ro,cuius vtilitatis eſt tũc iſta ſatiſ-
datio? vr̃ ꝙ nullius:nã poſtq̃ conſtat de mãdato,ſñia cõdẽnatoria
poterit executiõi mãdari ꝯ dñm,ẽt nõ p̃ſtita ſatiſdatiõe, vt l.Plau-
tius.de ꝓcur.Rñdeo.immo eſt,q̃a nõ eſſet p̃ſtita, licèt poterit fieri
executio ꝯ dñm,non ſic ꝯ ꝓcuratorẽ,de cuius mãdato ꝯſtat. vt
in d.l.Plautius.& ibi no.& l.iiij.in prin.de re iu.ſed ꝑꝑ hãc ſatiſdatio
nẽ,in qua ꝓcurator ſe obligat principal'r,poterit fieri executio ẽt
ꝯ eum,& ꝯ fideiuſſores datos ab eo,& ꝑ hoc decidit̃ q̃õ, de qua
5 ſtatim dicam.¶†Quartò & ultimò q̃rit̃ in gloſſ.quos fideiuſſores
debebit dare iſte defenſor,uel ꝓcu.glo.dicit ꝙ ſi dñs eſt p̃ſens, dẽt
dare ipſum dñm,& nõ cogit̃ dare alios.ſi ãt eſt abſens debebit ſibi
inuenire alios fideiuſſores.Circa primũ vr̃ eſſe inutile dare dñm,
q̃a ẽt ſi nõ daret,ꝯ dñm poſſet peti.ſed põt dici ſatis eſſe,ꝙ poterit
peti ꝯ procuratorẽ,& ſic releuet̃ ab actione aliorũ fideiuſſorum
poſtq̃ dñs fideiubet pro eo, & vtilitas eius fideiuſſionis quo ad
dñm colligit̃ ex his q̃ not.gl.de noua.l.ſi pupillus. poſt prin.in glo.
q̃ inci.vr̃ ſuperflua.Quantũ ad ſ'm qñ dñs eſt abſens, ꝙ teneant̃ ꝓ
curator alios inuenire,dic hoc uerũ,niſi dñs in inſtr̃o procuratio-
nis ſatiſdediſſet notario recipienti tanq̃ publicæ ꝑſonæ ꝓ illis,quo
rũ intereſt de iudic.ſoluẽdo.ꝓut introduxit ꝯſuetudo, vt hr̃ Inſti.
de ſatiſda.§.ſi vero aliqui.tũc non tenet̃ ꝓcurator alios dare. Sed
tunc eſt quæſtio,an ualuerit illa ſatiſdatio facta ꝑ dominum, non
p̃cedente promiſſione ꝓcuratoris.Nã vr̃ ꝙ nõ,q̃a dñs ſe obligat
vt fideiuſſor.& ꝓmiſſio ꝓcuratoris dẽt eſſe vt pricipalis, ſine qua
fideiuſſoria nõ p̃t ſtare.Iſta fuit magna q̃õ inter antiquos Doct.
de qua per Cyn.in d.l.j.C.de ſatiſda.qui dicit fuiſſe primam quæ-
ſtionem,quæ ſibi fuit commiſſam qñ rediuit de ſtudio Bononię.
& vr̃ tenere,ꝙ non valeat,& idẽ Bar.hic licèt de conſuetudine cõ
trarium ſeruetur,nec admittitur hæc exceptio ſ'm Bar. Ang. ꝯ qđ
etiã de iure valet,q̃a tũc dñs nõ eſt ut fideiuſſor,ſed potius,ut prin
cipalis expromiſſor,quod eſſe poteſt,per ea quæ not. in l.ij. §. j.in
fin.mag.glo.qui ſatiſda.cog.ſed Bar.dicit,ꝙ illa loquit̃ in fideiuſſo-
re de iudicio ſiſti,q̃ põt ſe obligare ſine principali, & nõ eſt ꝓprie
fideiuſſor.non ſic reperitur in fideiuſſore de iud.ſoluendo. Et pro
iſta opi.ego adduco id,quod ſupra dixi. Nam ſi non eſſet obliga
tus,niſi principalis,ipſa ſatiſdatio eſſet ſuperflua,cum contra eum
poſſet fieri executio,etiam ſine ea.nec video aliam utilitatem in
hac ſatiſdatione,qñ dominus fideiubet ꝓ ſuo procuratore, niſi il-
lam de qua ſupra dixi,quia procurator ſe obligat,& contra eum
poteſt fieri executio,quod non eſſet ſi non ſatiſdaret.

LEX PRIMA.

1 *Dies huius ſtipulationis cedit lata ſententia,poſtquam tranſiuit in rem iudicatam,licèt exactio differatur in tempus,quod datur iudicatis ad ſoluendum.*
2 *Cedere diem,& diem uenire,& exactionem poſſe fieri,an differant.*
3 *Quid mittatur executioni,an ſententia,an ſtipulatio de iudicato ſoluẽdo.*
4 *An iſta ſtipulatio mittatur executioni contra fideiuſſores ſine nouo proceſſu.*

In ſti-

1 IN ſtipulatione. ¶†Dies huius ſtipulationis cedit lata ſenten-
tia,poſtquam trãſiuit in rem iudicatam,licèt exactio
differatur in tp̃s,quod datur iudicatis ad ſoluendum.
h.d.Caſus eſt iſte. ¶In tex.ibi,(poſt rem iudicatam.)No. ſm Ang.
quia non dicit poſt ſententiam:nam tunc etiam intra tp̃s appellan
di cederet dies,& obligarentur fideiuſſores, ſed non ita eſt. Nam
non oritur actio ex iſta ſnĩa anteq̃ tranſeat in rem iudicatam. er-
go nec ex iſta ſtipulatione,quæ eſt acceſſoria ad illam, q̃ naſcitur
ex ſnĩa.requiritur ergo,ꝙ tranſiuerit in rẽ iudicatam, quia lapſum
2 ſit tp̃s appellandi,& non fuerit appellatũ. ¶†In tex.ibi. (ſtatim dies
cedit.)glo.j.dicit ꝙ cedit,ſed non venit,ꝑ id qđ ſtatim ſequit̃, (ſed
exactio &c.)ſed non benè loquit̃,q̃a licèt differat̃ exactio, non tñ
impedit̃ diem venire, ſicut nec cedere. ſunt.n.tria. ſ.diem cedere,
qđ ſignificat obligationem oriri cùm ante non ſit orta.vt l. cede-
re diem.de ver.ſigni.& diem venire,quod ſignificat actionem o-
riri,cum interdum licèt ſit orta obligatio ante diem,non tñ actio,
iõ non dr̃ veniſſe. Item exactionem poſſet fieri.nam licèt orta ſit
obligatio & actio,põt differri exactio.vt C.de rei vxo. actio. l.j.§.
exactio.Et quæ ſit dr̃ia inter diem obligationis, & diẽ exactionis,
dic vt l.ſi cum milite.§.cum intra.de compen. & per Bar.in l.ita ſti-
pulatus.đ verb.obl.in j.q.prin.Intellige aũt hãc l.quantũ ad cl'am,
quam verbum ſonat,ſed quantum ad cl'am de defendẽdo vel de
dolo,põt committi hæc ſtipl'o,ẽt añ latam ſnĩam.ſm Ia.de Are.&
3 in iſta l.formãtur duo prima dubia.primum eſt.† Quid mittatur
executioni,an ipſa ſententia,an autem ipſa ſtipulatio de iudicato
ſoluendo?& Barto.hic tenet in effectu,ꝙ ipſa ſtipl'o ꝑꝑ ſnĩam.ſed
Ang.hoc reprehendit,q̃a non reperit in iure, ꝙ ↄ̃ctus habeat exe
cutionem.iõ reperit ↄ̃rium, ẽt ſi factus ſit ſuper ſnĩa, vt patet in l.
minor annis xxv.cui fideicom.in tex.& glo.s̃.de mino. & l. iij.§.ſi
ex conuentione.de re iudi.Certè pro Bar.facit text.in l. tale pactũ.
§.qui prouocauit.s̃. de pac. vbi ſm communem intellectum ipſa
conuentio partium mittitur executioni,nõ ſnĩa,& hoc magis pla
cet,qñ ↄ̃ctus ſit pro ſnĩa futura,licèt ſecus pro iam lata, q̃ tranſiuit
4 in rem iudicatam.& ita loquunt̃ allegata ꝑ Ang. † Secunda q̃ſtio
eſt,an mittatur executioni ↄ̃ fideiuſſores ſine nouo proceſſu. Cõ-
ſtat enim,ꝙ contra fideiuſſores contractus non fit executio ſen-
tentiæ latę contra principalem ſine nouo proceſſu. Sed quæſtio
eſt de fideiuſſorib. iudicij de iudicato ſoluendo. Et communiter
tenet̃,ꝙ cõtra omnes fiat executio ſine nouo proceſſu, ne res in
infinitum habeatur.& probatur per l fin. C. de vſu.rei iudi. & per
glo.in c.j.de iniurijs,& damno dato.lib.vj.& hic plenè ꝑ Bart. &
no.hic in fi.ſm Ia.de Are.ꝙ dilationes quę proſunt principali,pro
ſunt fideiuſſoribus. de quo dic ut not. in l. quoties. C.de preci.
Imperat.offe.Et adde quod not.in Spe. titu. de ſententijs. §. quid
ſi ſententia,

LEX II.

1 *Perempta inſtantia perimit hæc ſatiſdatio, & liberantur fideiuſſores.*
2 *Litis appellatione, quid contineatur.*
3 *Perempta inſtantia, quid cum ea pareat, & quid remaneat.*
1 CVm lite. ¶†Perempta inſtantia perimitur hæc
ſatiſdatio, & liberantur fideiuſſores.
h.d.not.& eſt l.famoſa.maximè ꝑꝑ ea quæ tangit hic
2 Bartol.multum vtiliter. venio ad caſum. ¶†No. dum
dicit.(lite mortua.)ſm ſummarium, quod dedi. quòd appellatio-
ne litis continetur ſola inſtantia.quod facit ad intellectum l cauſas
vel lites.C.de tranſac.Nam aliqñ iſtud verbum lis, ponitur pro to
ta cauſa,non ſolum inſtantia.Item quod finito tempore inſtantię
lis ſeu inſtantia dicitur mori.Item quod finito tempore inſtantiæ
lis ſeu inſtantia dicitur mori.Item ꝙ ſola variatio inſtantiæ facit ſti
pulationem hanc non committi,etiam ſi non variaretur iudex.fit
& ſola variatio iudicis,licèt non eſſet variatio inſtantiæ. & ut). l.
proxi.in prin.& fortius qñ eſt inſtantia iudicis.vt).eo.l. cum apud
Sempronium.Item variatio actionis.vt s̃.de præto.ſtipu.l.ij.§.fi.&
ibi tetigi.& etiam alia variatio,vt).e.l.ſi ante acceptum. & ex his ſe
quit̃,ꝙ fideiuſſores in hac ſatiſdatione cenſent̃ ſe obligaſſe dunta-
xat ad ſnĩam,q̃ fert̃ ex illa inſtantia,& ex illa actione, & ab illo iudi-
ce coram quo fideiuſſerunt. ¶Venio ad glo.ſuper gl. in princ. ibi.
(triennij lapſu.)& ſic eſt perempta inſtantia.& non cã,quia poteſt
iterato inchoari noua inſtantia,ſed in ſequentibus exemplis peri-
mit̃ inſtantia & cã,quia nec põt de nouo inchoari. vt l. poſtquam
liti.C.de pac.primum ergo exemplum eſt vtilius, quia poterat du
bitari ſi inchoetur noua inſtantia perempta ſi non fuit repetita in
ſe,& iſta vult ꝙ non, ſed exempla ſequentia non haberent dubiũ.
Et adde ſm Ia.de Are.ꝙ iſta l.intelligitur quantum ad clauſulam,
quam verbum ſonat,ſed quantum ad clauſulam de defendendo,
uel de dolo ſi ſtipulatio eſſet commiſſa q̃a cauſa non fuit defenſa.
ut).l.prox.§.ſi reus,licet poſtea inſtantia periret, non extingueret̃
obligatio iam ↄ̃cta,ſed benè impedit ↄtrahenda per ſentẽtiam ad
id qđ verbum ſonat. ¶In fi.glo.ibi.(non valeant prima acta.) hoc
intellige ſm Doct.de illis actis duntaxat,quæ pertinent ad litis or-
dinationem,vt eſt libelli datio,& litis conteſtatio,& iuramentum
de calumnia.nam oportebit in noua inſtantia nouum dari libellũ,
& nouam conteſt.facere.& ſil'r nouũ iuramentum p̃ſtare, q̃a p̃-
terita p̃terierunt,ſed effectus inductus ꝑ lit.ↄteſt.puta ꝙ reus ſit ef
fectus malęfidei ſaltem fictę,vel ꝙ ſit res effecta litigioſa. ¶Item,
ꝙ teneat̃ reus de fructib.perceptis & ꝑcipiendis, tales effectus nõ
pereunt,q̃a iã ſunt in eſſe producti.& ſimiliter ꝙ ſit interrupta pre
ſcrip.vt no.in l. ꝓperandum.§. j.C.de iudi.de p̃ſcri long.tẽp. l. j.& l.
fiſcus.in q.j.de iure fiſc.C.de fruc.& litium expẽ.l.ij.& ibi omnino
vide Bar.iſta tñ fuit vera qñ inſtantia fuit perẽpta per lapſum trien-
nij.Si verò per renunciationem,vel tranſactionem,tunc etiam di-
cti effectus inducti ſoluuntur, licèt tranſactio non ſortiatur effe-
ctum.vt hr̃ C.de trãſac.l.mota.& ibi hoc tãgit Bar. ſil'r ſi talia acta
nõ ꝑtinebat ad litis ordinationẽ,ſed ad litis deciſionem, vt ſunt at
teſtationes teſtium,& confeſſiones,illa enim non pereũt perẽpta
inſtãtia,ſed poſſunt in noua inſtãtia ꝓduci,ut no.in d.§.j.& in Spe.
de offi.dele.§.reſtat.ver.ſed nunq̃ d.añ fi.§.iſtud. tñ verũ in atteſta-
tionib.iã publicatis tã per iudicem,q̃ ꝑ notarium,q̃ alteri pereunt,
nec faciunt fidẽ in noua inſtantia,ut no.l.j.ſeu ij.s̃.quę in frau.cred.
& ibi ẽt tangit̃ ꝑ Bar.per l.geſta C.de re iudi. ſi tñ inſtantia non eſ-
ſet perẽpta,licèt faceret trãſitum ad ſucceſſorẽ,vel ad iudicem ap-
pellationis,tunc ẽt ſi non eſſet publicata,facerent fidẽ corã eo ſi-
cut corã primo iudice,iuxta no.in l.ij.C.de eden.& per Bar.in l. ꝓ-
latam.ante fi.C.de ſen.Cætera vide hic per Bar. qui plenè exami-
a nat,[a] an acta facta coram vno iudice,faciant fidem coram alio.de
quo etiam per eundem in d.l.ij.C.de eden.

ADDITIO.

a ¶An acta facta coram uno iudice.Adde Bar. in l.cum lite mota. ff.iud.ſolui.Bar.in l.diuus.ff.de cuſto.& exhi.reo.

LEX III.

1 *Si ſententia non eſt lata per illum iudicem, coram quo fuit preſtita cõtra fideiuſſores,ſed per alium,non committitur hæc ſatiſdatio.*
2 *An per iſtam ſatiſdationem præſtitam coram uno iudice intelligatur renũciatum priuilegio fori.*
Lis quòd dicatur pendere per ſolam citationem.
3 *Quòd aliquãdo ille qui trahit ad aliũ iudicẽ,puniatur ĩ preditione cauſę.*
1 SI quis apud. ¶†Si ſnĩa non eſt lata per illũ
iudicem,coram quo fuit præ-
ſtita,contra fideiuſſores:ſed per alium,non commit-
tit̃ hæc ſatiſdatio.h.d.Intellige etiam ſi non ſit noua in
ſtantia,q̃a corã primo nõ erat inchoata cã.Itẽ nõ eſſet coram eo
conteſt.ſed fuit inchoata corã ſcđo, & ſic fuit duntaxat mutatio
iudicis,vt aliquid addat ad l.p̃cedentem. Caſus eſt iſte. ¶In tex.ibi.
(iturus.)expone i.acturus. quia iam iuerat,& libellũ dederat corã
primo,& fecerat reũ citari,& cõparuit ipſe uel eius defenſor hoc
iure,& ſatiſdedit. ſi enim non iuiſſet,& libellũ non dediſſet,talis ſa-
tiſdatio corã iudice primo p̃ſtita non fuiſſet, non tñ videbat̃ iuiſſe,
q̃a non fuerat coram eo litẽ conteſtatus.arg.).e.l. amplius.iõ dicit
(iturus.) ¶In tex.ibi. (ſtipulatus eſt iudicatũ ſolui.) dicit Ia. de Are.
expreſſo noĩe ꝓprio illius iudicis,puta ꝙ fuerit per ptãtem iudica
tum,ſecus ſi ſimpl'r,nõ expreſſo ꝓprio noĩe ſm Spe. q̃ hoc tenet
in tit.de iudice delegato.§.excipit̃.ver.quid ſi plagas. ſed ipſe Ia.de
Are.Ray.& alij dicunt indiſtinctè ẽt nõ expreſſo ꝓprio noĩe q̃a
ſubintelligit̃.ſed dictũ Spe.poſſet habere locũ qñ ſnĩa daret̃ per ſuc
ceſſorẽ illius iudi.corã quo p̃ſtita fuit ſatiſdatio, q̃ reputat̃ eadẽ ꝑ-
ſona cũ illo,q̃a idẽ hẽt officiũ,nã tũc ↄmitteret̃ adhuc ſtipl'o,niſi in
ea fuiſſet expreſſum ꝓprium nomẽ illius iudicis p̃deceſſoris. ar.in
l.proponebat̃.s̃.de iudi.& in c.innotuit.de elec. ¶In text.ibi.(& egit
apud alterũ.)ſed qualiter potuit agere poſtquam dederat libellũ
corã primo,nã reus poterat petere ſe remitti ad primũ iudicẽ, co
ram quo fuerat ↄuentus,vt s̃.de qui.re.apud eundẽ iudi. eat̃.ꝑ to
tum.& no.Cy.in l.nulli.in fi.C.de iudi.Sed dic, ꝙ nõ fuit oppoſita
exceptio,vel ꝙ prius fuit aditus ꝑ errorẽ,cũ non eſſet Iudex cõpe
tens.uel ꝙ reus erat priuilegiatus,vt ſcholaris,q̃ petiit ſe remitti ad
2 rectorem,cum adhuc lis non eſſet conteſtata coram ptãte. †Du-
biũ tñ hoc caſu vr̃,an ꝑ ſatiſdationẽ p̃ſtitã coram ptãte renuncia-
uerit priuilegio fori.de quo dic vt in l.ſi fideiuſſor.in prin. q̃ ſatiſd.
cog.& l.i.ſi q̃s in ius voc.nõ ierit,al's bñ poſſet opp. exceptio litis
pendẽ.corã alio iudice.cũ dicat̃ pẽdere ẽt ꝑ ſolã citationẽ, ut ĩ cle.
3 j.ut lite pẽdẽte.iũctis his q̃ no.in l.Iul.in prin. de ↄdi. inde. †& aliqñ
ille q̃ trahit̃ ad aliũ iudicẽ,punit̃ in perditione cauſę, ut in l.j. in fin.
C.de aſſer.tol.& no.in c.ex tenore.de reſcrip.

1 *In caſibus,in quibus per uerum procuratorem poteſt mihi acquiri actio ſine ceſſione,ſimiliter poteſt acquiri per geſtorem,ſi ratum habeo.*
2 *Quæ ſint perſonæ quæ agere poſſunt pro alio ſine mandato.*
3 *Licèt illæ perſonæ habeant poteſtatem agendi ſine mandato,non tamen dicuntur procuratoriæ,uel procuratrices.*
Procurator non dicitur niſi ille qui habet mandatum a domino.
4 *Perſonæ coniunctæ ſicut non poſſunt præiudicare coniunctæ, ſi non ſequatur ratihabitio,ita nec poſſunt ei actionem acquirere, nec recipere ſolutionem pro coniuncta.*
Procurator actoris q̃ nõ plenè ꝓbauit de mãdato,ſi cauit de rato, an poſ-
ſit

ſit cõpellere aduerſarium ad præſtandum hanc ſatiſdationẽ de iud.ſol.
5 *Tutor uerus, qui tamen nõ adminiſtrat, an poſſit acquirere pupillo actionem, uel obligationem.*
6 *Quid in falſo tutore, qui gerat ſe pro tutore.*
7 *Quid in eo qui ignorat ſe tutorem, & an dicatur gerere ut tutor.*
Ignorans ſe iudicem, an uideatur facere ut iudex, licèt ſit iudex.

1 **§.Stipulationem.** ¶†Iſta ſtipľo committiẽ ſi fue-
rit interpoſita ꝑ verũ ꝓcurato-
rem, aut ꝑ verũ tutorẽ, aut curatorẽ, ꝗ poſſunt acqrere obligatiõ
nẽ & actionẽ dñis, quorũ negotia adminiſtrãt, ſecus ſi ꝑ eũ ꝗ nõ
erat verus procu. licèt hẽret ꝑtãtẽ agendi a lege, niſi fuerit ſecuta
ratihabitio dñi. Itẽ ſecus ſi nõ erat verus tutor, vel erat, tñ non hẽ-
bat adminiſtrationẽ ipſe, ſed alius, vel nõ hẽbat in loco illo, ſed ali-
bi. h.d. vſq; ad §. ſi reus. Et primo loquiẽ de trib. generib. ꝑſonarũ.
ſ. de ꝓcuratore, tutore, & curatore, ꝗ pñt ſtipulari ꝓ dño vſq; ibi
(ꝓcuratorẽ.) Scđo mouet tria dubia circa id, qđ dixerat. de ꝓcu.
vſq; ibi (ſed & qđ de tutore.) Tertio alia tria circa id, qđ dixerat de
tutoẽ, vſq; ibi (ſed & curatorẽ.) Quarto alia tria circa id, qđ dixerat
de curatore vſq; ibi, (ſi tutor.) Quĩto determinat vnũ bonũ, qđ pt
ꝯcernere tã tutorẽ ꝗ̃ curatorẽ. veniamus ad caſum. Circa primã
2 partẽ in ver. (& ſi ratum fuerit habitũ.)† No. ſm Doc. ꝙ in caſib.
in quib. per verũ ꝓcuratorẽ põt mihi acquiri actio ſine ceſſione,
vt in iudicijs. ſ. de ꝓcu. l. in cauſis. §. fi. ibi ẽt ꝑ nõ ꝓcuratorẽ, ſed per
3 geſtorẽ ſilr põt acqri, ſi ratũ habeo ſm Old. ¶†Item in ver. (ſed &
ſi fortè.) Not. plura. primo quæ ſint perſonæ quæ poſſunt agere
pro alio ſine mandato, qa liberi ꝓ parentib. & ecõuerſo, & vir ꝓ
vxore. & dicit Inn. ꝙ liberi ẽt non legitimi, ſi tñ ſunt nãles, ſecus ſi
ſpurij, vt ipſe no. in c. nõnulli. de reſcri. lib. vj. ſunt ẽt aliæ ꝑſonæ cõ-
iunctæ, de quib. in l. ſed & hæ. in prin. de ꝓcur. & per Cyn. in l. exi-
gendi. C. de ꝓcu. & in Spe. de cõiuncta ꝑſona. qđ aũt dixi ſine mã
dato, intellige ideſt poſito, ꝙ conſtet eos non habere mãdatũ, dũ
tñ caueant de rato, ſecus ſi appareret de ꝯ̃ria voluntate dñi, vt in l.
Põpo. in fi. ſ. đ ꝓcur. Itẽ ſecus in alijs, ꝗ nõ poſſunt agere, qñ ꝯſtat
eos non habere mandatũ, ẽt ſi velint de rato cauere, ſed tũc demũ
4 qñ ſemiplenè ꝯſtat, & caueẽ, vt in l. j. C. de procu. ¶†Itẽ not. ꝙ licèt
tales ꝑſonæ habeãt ꝑtãtem agendi ſine mandato, nõ tñ dicunẽ ꝓ
curatores, vel procuratrices illorũ, ꝓ quib. agunt. & ad hoc alle-
gaẽ ſp iſte tex. & ſic ꝓcurator non dr̃, niſi ille ꝗ hẽt mandatum a
dño. vt l. j. in prin. de ꝓc. ſ. non ꝗ habet a lege. & effectus huius eſt,
qa ille qui habet a dño, põt dño p̃iudicare, & ſñia lata contra eum
nocebit dño. ſed ille qui hẽt a lege, ſecus: niſi ſequatur ratihabitio.
& ideo in criminali admittitur interdum defenſor ſine mandato,
quia non põt præiudicare, & tamen procurator, vt ꝓcurator nõ
admittitur. vt not. in l. ſeruum quoque. §. publicè de procu.
5 ¶†No. etiam ꝙ tales coniunctæ perſonæ, ſicut non poſſunt præ-
iudicare coniunctæ ſi non ſequatur ratihabitio, ita nec poſſunt eis
actionem acquirere. & dicunt Doct. ꝙ nec pñt accipere ſolutio-
nem pro ꝯiuncta, qa hic non poſſet eſſe præiudicialis. Item dixit
Iac. de Are. per illum tex. ꝙ ſi procurator actoris, ꝗ nõ probauit
plenè de mandato, cauit de rato, & ſic admittitur ad agendum in-
uito aduerſario, non poteſt aduerſarium compellere ad præſtan
dam hanc ſatiſdationem. ſed alij dicunt ꝯ̃rium per l. inter quos. §.
pe. de dam. infec. quod placet in dicto caſu, quia poſtquam cauit,
præſumitur habere mandatum. nam iſta cautio ſuccedit loco alte
rius ſemiplenæ probationis, ſed in coniuncta ꝑſona, quam cõſtat
non habere mandatum, licèt admittatur inuito aduerſario ad agẽ
dum, non tñ vr̃, ꝙ poterit aduerſarium compellere ad ſatiſdatio-
nem iſtam præſtandam per iſtum tex. & ſic poteſt ſaluari opin. Ia.
6 de Are. qđ perpetuò tene mẽti. ¶†In ver. (ſed & quod de tutore.)
Not. ꝙ ille, qui eſt verus tutor, non tamen adminiſtrat, non poteſt
acqrere pupillo actionem uel obligationem. Sed contra de eo
quod hr̃ in l. qđ ſi fortè. in principio. de ſolu. Sol. bñ poteſt recipe-
re ſolutionem fauore liberationis, & hoc introducitur potius pro
debitore, ꝗ̃ pro pupillo. ſed aliud præiudicium non põt facere pu-
pillo, & ſicut non poteſt præiudicare, ita nec obligationem acqui
7 rere. qđ tene menti perpetuo. ¶†Item no. ibi, (ſed & ſi cũ tutor.)
ꝙ falſus tutor, licèt gerat ſe pro tutore, non poteſt acquirere pu-
pillo, ẽt ſi tute. de facto gerat. ſic & falſus hr̃s, licèt hr̃di. poſſideat,
non poteſt acquirere vero hæredi. vt l. ſi tibi. §. cum poſſeſſor. de
pac. & idem videtur in falſo præla. Sed in contrarium facit, qđ ha-
8 betur in l. filiæ. ſ. de ſolu. ſed ibi in liberatione. †Item no. in verſ. (ſed
& ſi tutor.) ꝙ ille qui ignorat ſe tutorẽ, non dr̃ gerere vt tutor, &
ſic nec acqritur pup. vñ induciẽ, ꝙ Iudex ꝗ ignorat ſe iudicem, nõ
videtur facere vt iudex. poſito ꝙ ſit verus iudex, & acta corã eo
facta non valent. Facit l. quæro. ſ. eo. qui ꝓ tutore. & qđ no. Barto.
in l. multum. de condi. & de. ſi aũt ſciret ſe tuto. tunc aut conſtat,
ꝙ actus non facit ut tutor, & idẽ per iſtum text. aut facit ſimpli. &
tunc aut facit mẽtionem de officio, qa debet tutor &c. & dicitur
facere vt tutor. l. cum poſt. §. j. de adm. tu. fa. l. fin. de exer. aut non
facit mentionem de offi. tunc aut facit ſuper re pertinente ad pu-
pillum, vt qa locat res ſuas, & vr̃ facere vt tutor, vt l. poſt mortẽ.
§. primo, quando ex facto tutoris. aut non ſuper re pupilli, &

in dubio videtur facere proprio nomine. argumen. l. magis. ſupra
de ſolu.

1 *Si cauſa non defendatur, committitur hæc ſtipulatio propter clauſulã de defendendo, licèt diſſinitiua non ſic adhuc lata.*
2 *Quid requiratur adhoc, vt dicatur quis ſine hærede deceſſiſſe.*

1 **§.Si reus.** †Si cauſa non defendatur, committitur hęc ſti-
pulatio propter clauſulam de defendẽdo, licèt
diſſinitiua non ſit adhuc lata. h.d. ſed propter clauſulam, quam ver
bum ſonat, nõ committiẽ lata ſñia. vt l. j. ſ. e. & l. ij. Et incipit hic tra-
ctare de dicta clauſula de defendendo. & durat vſque ad l. iudica-
tum ſolui. Et no. ꝙ poſtꝗ̃ eſſet commiſſa ſtipulatio ex iſta clauſu-
la, licèt periret inſtantia, non extingueretur ſtipulatio, & iſta obli-
gatio iam nata ad intereſſe vel pœnam. vt dixi in l. ij. qa illa loquiẽ
quo ad clauſulam, quam verbum ſonat, ꝑꝑ quam adhuc nõ erat
commiſſa, ſed veniebat committenda. venio ad caſum. ¶ In text.
ibi, (abſens factus ſit.) ſubaudi, & citatus non comparuit, nec ali-
quis pro eo, & requiſiti fuerunt amici, & attinentes per gene-
rale proclama, ſi eſſet aliquis qui vellet eum defendere per §. ſeq.
ob rem non defenſam &c. Ante. n. quàm iſta facta ſint ſtipľo nõ
committiẽ, qa non dicereẽ res vel cauſa non defenſa, quouſquè
poteſt aliquis venire ad defenſionem, vt ibi, ſed poſtea committiẽ,
uel ad pœnam ſi fuit promiſſa, vel ad intereſſe. i. æſtimationem li-
tis, ſi non fuit promiſſa, primo tamen caſu actor petendo pęnam
a fideiuſ. non habet aliter probare de iure ſuo, ſed in ſecundo caſu
habet neceſſe probare, ꝙ reus tenebatur ſibi ad quantitatem, quã
petebat per l. ij. §. fi. cum ibi not. ſ. ꝗ ſatiſd. cog. non ſic quando agit
contra doloſum eximentem reum per violentiam, ne ad iudiciũ
veniat, qa tunc ſufficit iuramentum in litem. ut in l. pe. §. j. ne quis
eum ꝗ̃ in ius voca. eſt vi eximat. Nimirum ergo ſi non cogiẽ reus
certam pœnam promittere regulariter, ne releuet actorem ab o-
nere huius probationis, vt no. in l. fi. ſ. de præt. ſtip. Et eſt notandũ,
ꝙ ſtatim ꝑꝑ primam contumaciam in non ꝯparendo committiẽ
hæc ſtipulatio, etiam non expectato tꝑe, quo poſſet inſtantia du-
rare, licèt aliud ſit in eo, ꝗ promiſit factum extraiudiciale, quia nõ
committiẽ ſtipulatio ad intereſſe totale quouſque lapſum ſit totũ
tempus, quo poteſt factum expediri, licèt ad particulare bene cõ
mittatur, vt in l. ſi ita ſtipulatus eſſem abs te, & l. ſtipulatio iſta. §. fi.
de verb. obl. ſed hic committitur ſtatim ad totale intereſſe. & ꝑꝑ
hoc reus in alio releuatur, ꝙ poterit purgare moram, etiam poſt
lit. conte. vſque ad ſententiam. vt in §. fi. iſtius l. cum l. ſeq. ſm Pet. vt
no. Cy. in l. eum. §. ſi qs ſ. ne qs eũ, qui in ius vo. eſt vi exi. & Bar. j. §.
fi. ¶In ſeq. §. ibi. (quandiu.) Sed contra, qa ſemper põt aliquis com
parere quouſque lata ſit ſententia, vt j. proxi. ergo nunquam cõ-
mittetur pendente lite, cuius cõtrarium innuit ſ. proximè. ꝑꝑ hoc
glo. intelligit, ꝙ debeat mitti proclama, vt ſi ſit aliquis, ꝗ velit defen
dere, compareat intra tot dies, quibus elapſis, & nemine compa-
rente, dicetur amodo non poſſe aliquem exiſtere, qui defendat. Si
2 mile in eo, qui decedit ſine hęrede. †Nam dicitur ſine hærede quis
deceſſiſſe quouſque factum ſit tale proclama, ſi ſit aliquis qui ve-
lit eius hæreditatem adire. ut not. in l. fideiuſſor obligari. §. fin. de fi-
deiuſ. & l. Stichum. in prin. de ſolut. & per Bart. in l. ſancimus. C. ad
Trebel. Non ſunt alia.

1 *Stipulatio de iudicato ſoluendo ſi committitur ob clauſulam de nõ defendendo, an habeat executionem paratam contra fideiuſſores.*
2 *Laicus condemnatus in maleficio, ſi fiat clericus poſt condemnationẽ, an eximatur a iuriſdictione iudicis ſecularis quo ad ſolutionem pœnæ.*

1 **§.Si plures fuerint.** †Mora commiſſa in non de-
a fendendo, põt purgari[a] quouſ-
que lata ſit ſñia uel ſolutio facta de pęna vel de intereſſe, ad qđ ſti
pulatio erat commiſſa ẽt poſt lit. ꝯteſt. h.d. cũ l. ſeq. & prin. ſeq. &
ſunt tex. ſingulares. In tex. ibi. (ſi plures fuerint fideiuſ.) Idẽ ſi vnus
tñ. non eſt vis quantũ ad ea, ꝗ̃ ſequunẽ. In tex. ibi. (poſtea ꝗ̃ cũ v-
no lis ꝯteſt. eſt.) ſubaudi ſuper intereſſe vel pęna, ad ꝗ̃ fuit ſtipula-
tio cõmiſſa ꝑꝑ contumaciam de non defendendo, de quo ſ. dixe
2 rat. †& ſic no. ꝙ iſta ſtipulatio qñ committiẽ ob clauſulam de non
defendendo, non habet executionẽ paratã ꝯ̃ fideiuſ. quia hic dr̃,
ꝙ lis conteſtaẽ ꝯ̃ eos, & ſic ordinarie procediẽ, ſecus qñ commit-
titur ex clauſula, quam uerbum ſonat. Sed Bar. dicit hoc ideo eſ-
ſe, quia non erat expreſſa certa quantitas. ideo erat neceſſaria liq-
datio, ſed ſi fuiſſet expreſſa, ſecus. certe hoc non habet impedire
executionem, quia in illa ſummaria cognitione, quæ adhibeẽ in
executione, põt fieri hæc liquidatio ſm eundẽ Bar. in l. i. ſ. eo. vnde
Ang. teneẽ ꝯ̃ eũ ꝑ plures rationes, quod ſatis placet. nec ẽt conce-
dit Ange. ꝙ iſta ſtipulatio mittatur executioni, dicens, ꝙ nõ repe-
riẽ in iure, ꝙ ꝯ̃ctus hẽt executionem, ſed in hoc ego dixi ꝯ̃rium in
l. j.

ADDITIO.

a ¶Mora purgari poteſt. qa tandiu partib. ignotũ eſt mora, nec ſit uſquequo per iudicem fuerit declaratum intereſſe deberi ex mora commiſſa, quod eſt notandum pro intelligentia eorum, quæ hic dicuntur.

l.j.¶In l.ſeq.ibi,(abſolui debet)ſubaudi ab obſeruatione iudicii.& ſic eſt ſnīa interlocutoria,vt no.in l.harū.§.ſi ſerui.ven. ¶In ſeq.ibi.(ceteram.)glo.exponit.(idest alioquin.) probat enim quod dixerat poſt condemnationem factam de fideiuſſore ſuper intereſſe vel pœna non admitti defenſionē rei ad purgationem moræ, vt ab illa ſnīa liberetur,quia ſi admitteref poſt ſnīam, admitteref etiā poſt ſolutionē,ɔñs eſt falſum,ergo & antecedens. falſitas conſequentis probatur,quia poſt executionem factā ab homine,uel a lege,non admittiſ purgatio morę,vt l.q ob rē non defenſam. §.de ɔdi.inde.& l.ſi is q.de leg.ij.ergo nec poſt ſnīam, qa poſtq̃ eſt ɔdenatus ad dandū,cum poterit pciſe compelli executiuè,perinde eſt ac ſi iā dediſſet.hinc eſt ꝙ fideiuſſor poteſt ſtatim repetere a principali ac ſi iā ſoluiſſet.vt in l.Lucius.§.manda.bñ ergo hic ꝓbat id qđ §.dixi,ꝙ poſt executionem nō habet locum purgatio morę.

3 †Et inducit iſte text.p Spe.in tit.de reo.§.j.ver.quid ſi pendentis. &

a ver.ſeq.ꝙ ſi laicus condēnatus in maleficio fiat clerius poſt ɔdemnationem,nō eximit a iuriſdōne iudicis ſecularis , quominus cōpellaf ad ſolutionē pęnæ,ſi eſt pecuniaria, ſicut ſi iā ſoluiſſet, non poſſet repetere ex eo,ꝙ factus eſt clericus.Sed op.pro declaratione iſtorum text.primo de l.ſi inſulam.de verb.obl.vbi poſt lit.ɔte. ſup intereſſe vel pęna non admittiſ moræ purgatio. gl. non ſoluit iſtud ɔrium.Sed tu dic vt dixi in §.pcedenti.ſm Pe.& ēt tetigi in l.ɔria.Sed ɔ illā ſolutionē opp.de l.& ſi poſt tres.ſi qs cau. vbi ēt in iudicio non admittiſ purgatio moræ,niſi vſq; ad paucos dies. & iſte tex.vult,ꝙ vſq; ad ſnīam.Sol.& no.ibi loquiſ qñ erat appoſita certa dies in ſtipulatione,hic nō.Itē ibi erat appoſita pœna, ſed in hoc non eſt vis.Nam ēt hoc pōt intelligi qñ erat pęna appoſita.ſolum.n.dēt attēdi an ſit appoſitum certū tps, intra quod debet ſiſtere vel non.ſed ɔ adhuc,ꝙ etiam tunc qñ erat appoſitū, admittaf purgatio poſt modicum tps.vt l.ſancimus.C.de fideiuſ.Solu.ipſe moroſus non admittiſ poſt modicum tps,vt d.l.& ſi poſt tres.ſed alius non moroſus,vt fideiuſſor q ſiſtere promiſit, bñ admittitur. vt in l.ɔria ſ.vſque ad quatuor menſes.

ADDITIO.

a ¶Condemnatus.Adde tex.& ibi Doc.in c.j.de obliga.ad ratioci.

LEX X.

Nam tamen.

§.Vnus ex fideiuſſorib. Supra in §.ſi. dicit,ꝙ ipſe reus q fuit in mora,admittiſ ad defenſam vſque ad ſententiā,vt mora purget.hic dicit,ꝙ ēt vnus ex fideiuſ.datis in hac ſtip.& ēt ſi reus deceſſit plurib.hęredib.relictis, vnus ſolus pōt ſuſcipere defenſionē pro omnib.& purgare moram. Aduertendū tñ,ꝙ in alio eſt differentia,an ueniat ipſe reus, vel eius hæres ad defenſam,an veniat fideiuſſor vel extraneus, quia primo caſu non habet neceſſe dare alios fideiuſſores, ſecundo ſic, vt j.eo.l.nunc videamus.Ecce ergo caſum &c.

1 *Si hęc ſtipulatio commiſſa eſt ex vna clauſula ad totale intereſſe,amplius ad idem non committitur ex alia.*

2 *In extraiudicialibus poſtquam ſtipulatio eſt ſemel cōmiſſa ad totale intereſſe vel ad pœnā,amplius nō committitur etiā ſolutione non facta,licèt ſecus quando ad particulare intereſſe.*

1 §.In hac ſtipulatione. †Si hæc ſtipulatio cōmiſſa eſt ex vna cl'a ad totale intereſſe,amplius ad idē non committif ex alia.h.d. ſed hoc vr̄ contra l.cum querebatur.j.eo.& ɔ l.ſi & l.nouiſſima.ideo dic, ꝙ hoc debet intelligi qñ fuit commiſſa,& etiam ſolutio facta,alias

2 dic,vt in ll.ɔrijs.†ſed in extraiudicialib. poſtquam ſtipulatio ſemel eſt commiſſa ad totale intereſſe,vel ad pęnam,amplius non committitur,ēt ſolutione non facta.vt l.ſi duo.in fi.§.de arbi. licèt ſecus qñ ad particulare intereſſe.vt §.tit.proxi.l.iiij.§.fi.ibi dum dicit.(ſed in ſe reuoluitur.)& glo.exponit.i.ſæpius committiſ. quod proſequere,vt no.Bar.in l.ſi ſic.§.de verb.obl.Ecce caſum.

§.Nunc videamus. Si defendatur cauſa per aliquem ex illis, qui promiſerunt defenſionem,vel qui aliquem ex heredibus illorum, non requiritur,ꝙ detur alius fideiuſſor,& ſtipulatio nō committitur ex cl'a de defendendo,ſed ſi alius a prædictis cauſam defendat,ēt ſi ſit ex fideiuſſoribus datis, requiritur ꝙ det fideiuſſores nouos, aliàs actor nō tenetur eum admittere,ſi tamen admiſit,dicitur cā legitimè defenſa,& ſtipulatio ob rem non defenſam nō cōmittif h.d.vſque ad §.in hac.ſecundum verū intellectum.¶In tex.ibi,(& quarum perſonarum.)dic ad iſtam qōnem directè non reſpōdit, ſed in reſponſione, quam facit ad primā, colligitur. Reſpondeo, ꝙ non ſolum ille,qui defenſionem promiſit, admittitur ad defendendum,vt ſtipulatio non committatur,vel vt commiſſa reſoluatur,ſed etiam quilibet alius, qui defenſionem non promiſit, ſiue ſit penitus extraneus,ſiue ſit unus de fideiuſſoribus datis. nam illi non promittunt defenſionem,ſed promittunt pœnam,vel intereſſe ſi cauſa nō defendatur,vt in §.in hac ſtipulatio,j.ea.l. ¶In tex. ibi.(& ſi quidem.)hic ſoluit primam qōnem. qualis debet eſſe iſta defenſio,ad hoc vt dicatur legitima,& faciat ſtipl'onem non committi Et reſpondit,ꝙ ſi ueniat ad defenſionem aliquis de enumeratis in defenſione,ſufficit ꝙ cām aſſumat & defendat ſubaudi, nec requiriſ,ꝙ det alios fideiuſſores. Qualiter aūt intelligant iſta verba de enumeratis in defenſione gl.j.exponit. duob. mod. primo vt intelligat de enumeratis in ver.(vnus ex fideiuſſorib.) §.ea.l. Scđo de enumeratis in l.iij.§.tit. j. Tu dic melius de enumeratis in defenſione.i.de his q ꝓmiſerūt defenſionem, vt reus principalis, q ſatiſdationem iſtam pſtitit,ſiue ſit vnus,ſiue plures.Nam vr̄ promittere defenſionem,q̃ cōtinet ſub hac ſtipl'one, ſiue ſit defenſor cum mandato,vel ſine mandato,quia ſatiſdationem iſtam pſtitit. hodie nō pōt eſſe,niſi talis defenſor,qa ɔuentus ſuo nomine hāc non pſtat.ſi verò ſit de alijs,qui defenſionem non ꝓmiſerunt, tūc non admittiſ ſi actor non vult niſi iterum ſatiſdet,& nouos det fideiuſſores pp regulā,q̃ eſt ꝙ nemo idoneus defenſor alterius eſt ſine ſatiſdōne de iudicato ſoluēdo,ut l.minor.in fin.§.de ꝓcu.ſi tñ actor admittit,legitimat eius pſona.ſed poſtea in §. ſi ex fideiuſſorib.moueſ dubium,nam qđ §.dixi,pōt ꝓcedere ſi erat alius penitus extraneus, qui nec ꝓmiſerat defenſionē, nec fideiuſſerat,ſed quid ſi erat vnus ex fideiuſſoribus?Rñdetur ꝙ pōt admitti multo magis.& hoc eſt clarū,ſed quantū ad alia q̃ ſupradicta ſunt, ſubaudi de nouis fideiuſſorib.dādis,& de noua ſatiſdatione pſtanda, idē eſt in eo,qđ in penitus exneo ſm verū intellectū, quē ſentit gl. magna in prin.relictis alijs,q̃ incipit.(Iudicatum ſolui.)

1 *Qui fideiubet,uidetur promittere ſoluere.*

Si mando ꝙ fideiubas,uideor tacitè mandare ꝙ ſoluas.

1 §.In hac ſtipulatione. †Fideiuſſores datiī hac ſtipl'one nō teneṇ defendere ſi nolūt,qa nec ꝓmiſerunt,ſed dūtaxat pœnam & intereſſe ſi cā non defendaf:ſed ſi defendant & ſuccūbant, recuperant ſortē,q̃ ſoluunt,expenſas uero nō.ſi aūt obtinent,expenſas recuperant per vtilē actionē mandati,non p directā. qa non fecerunt id,qđ mandatū erat,cū defenſio non eſſet eis mādata,vt dictū eſt, ſed fecerūt iuxta mandatū.h.d.no.vſq; ad §.ſi tñ plures.Et iſtud ultimū no.qa eſt tex.peregrinus ſm Ange.ꝙ pōt qs agere utili mādati,qñ facit iuxta mandatū,licèt nō ſm mandatū. pone exemplū: in l.ſi.§.mandati.Si qs mandauit vt fideiuberes pro Titio, & tu nō fideiuſſiſti,ſed ꝓ eo ſoluiſti,ꝙ habeas ɔ me vtilē actionē mandati, licèt non ſeruaueris formā mandati,quaſi feceris iuxta mandatū.

2 †Nam & q fideiubet,ᵃvr̄ ꝓmittere ſoluere.ut l.indebitum.de ɔd.

a ind.ergo ſi mando,ꝙ fideiubeas,videor tacitè mandare ꝙ ſoluas. ¶In tex.ibi(ſi defenſionem.)ſubaudi rei principalis citati,& non ɔparentis,nam propria non eſt dubitatio.¶In tex.ibi(teneant) dic, ꝙ ſi nō defendunt,& pp hoc cōmittiſ ſtipl'o ad pœnam & intereſſe,vt ſoluāt,etſi velint repetere a reo non defenſo actione mandati,qa fideiuſſerūt ꝓ eo,poterunt repelli p exceptionem,ꝙ in tātūdem teneṇ ei pp omiſſam defenſionem. & in hoc ſtat vtilitas huius quæſiti,& certè nō teneṇ,qa de hoc mādatum non receperūt,ſed ſolum de ſoluēdo pęnā vel intereſſe,ſi reus nō defendat, ſed ſi recepiſſent,teneret.¶In tex.ibi. (qđ ob rē iudicatā pſtiterūt, cōſequuntur)ſed ɔ,qa ſi vtiliter non geſſerunt, qđ patet,qa ſumptus litis nō recuperāt,vt ſequiſ.& etiam hr̄ in glo. q̃ incipit(hoc ideo) vr̄ ꝙ nō debeāt recuperare,qđ ſoluerūt ob rē iudicatā.So. non geſſerūt vtiliter litigādo, qa nō expediebat dño litigare,qđ ex ſnīa lata ɔ eum apparet,vt in eadē gl.in prin.ſed vtiliter egerunt ſoluendo,qa reus tenebaf ad illam quantitatem,& ſic eum liberauerunt,vnde hñt actionem negotiorū geſtorū, & habebunt neceſſe ꝓbare,ꝙ ille verè tenebaf ſoluere,nec ei ſufficeret hæc ſnīa, qua ɔdēnati ſunt,qa illa nō pīudicat reo,qui nō dedit eis mādatū ad litigandū:ſed ſi dediſſet,illa ſola ſufficeret,qa ſnīa lata ɔ ꝓcu.habente mandatum nocet dño.& in his ɔſiſtit vtilitas illius tex. ſine quib.nō bñ intelligeret.qđ ēt fuit de mente iſtius gl.& ēt pcedentis,ſi bñ inſpiciaf q̃ incip.(non qa iudicatum.)vult.n. ꝙ non repetant qđ ſoluerunt ex eo ꝙ fuerit commiſſa ſtipulatio in ſol. qa nō eſt commiſſa,poſtq̃ res fuit defenſa, nec eo ꝙ ſint condemnati, qa condēnatio non nocet reo,poſtq̃ ſine mandato defenderunt. ut in l.iiij.in prin.de rei iudi.ſed ex eo ꝙ ille tenebatur ſoluere,& ab illa obli.eum liberauerunt.ad quod §.de iudi.l.de qua re.§. fin. qđ declara vt §.dixi.¶In tex.ibi(ſumptus litis minimè petent.)ſubaudi indiſtinctè,quia non vtiliter litigarunt.ſi autem expediebat reo ꝙ litigaretur vſque in fi.vt fortè haberet actionem de euictione, vt l.vtique §.de rei ven.licèt ſuccubuiſſent, expenſas repeterent.pꝛ ea quę no.in l.ex parte.in princ.fa.erc.quod etiam tenet Barthic, & plenè diſtinguit tres caſus,quod dic vt hic per eum.ſed procurator qui defendit cum mandato.bene recuperat expenſas,etiam ſi ſuccumbat.ut in glo. & C.manda.l.etiam. ¶In text. ibi(quaſi iuxta mandatum.) dic, nam poſtquam obtinuerunt, & vtiliter geſſe.

ADDITIO.

a ¶Qui fideiubet.Adde Doc.in c.peruenit.& in c.Odoardus. de ſol.

geſſerunt,licèt non habuerint mandatum expreſſum de hoc,tñ finguntur habuiſſe.& iſtud eſt dicere. (iuxtam andatum.) vnde habent vtilem actionem,non directam,

---

1 *Ad defendendum cãm cœptam cõtra unum, etiam ſi de illo peruentum ſit ad plures hæredes,nõadmittuntur plures defenſores ,ſed debent unum cõſtituere,licèt ex parte actoris plures procuratores admittantur.*

2 *Defenſio non poteſt diuidi.*

Iudex in his quæ concernunt utiiitatem partium,non debet interponere officium ſuum,niſi ad partis petitionẽ uel poſtulationẽ,ſecus in his q̃ cõcernunt utilitatem publicum,uel decorem.

3 *Plures procuratores an poſſint dari ab uno in una cauſa,& quid in eius hæredibus.*

1 **§.Si tamen plures.** ¶†Ad defendendum cãm cœptam ꝯ̃ vnũ,ẽt ſi de illo ꝑuentum ſit ad plures hr̃des,nõ admittunť plures defenſores,ſed debẽt vnum ꝯſtituere,licèt ex parte actoris plures ꝓcuratores admittan-
2 tur.h.d.ſingulariter.†& ſemper allegat,ꝙ defenſio non põt diuidi. caſus eſt iſte.¶In text.ibi.(deſiderãte.ſ.hoc actore.) No. ſm Doc. ꝙ Iudex in his quę ꝯcernunt vtilitatẽ partium,non debet interponere officium ſuum niſi ad partis petitionem vel poſtulationem. facit l.ad peremptoriũ.ſ.de iud.& l.iiij.§.hoc aũt iudicium.de dã.in fec.& ibi plenè ꝑ Bar.ſecus in his, q̃ ꝯcernunt vtilitatẽ publicam, vel decorẽ,vt l.quos ꝓhibet.ſ.de poſtu.certè ẽt in his q̃ ꝯcernunt vtilitatem partis,ſi ſunt ſibi nota,vt iudici,ꝗa ꝯſtant ex actis factis corã eo,poſſet interponere partes ſuas,ẽt parte non petẽte.ad qđ vide qđ no.Bar.in l.cũ ꝗ ita.§.ꝗ ita.de ver.obl.¶In tex. ibi(nam & plures hr̃des.)ſub.re iam ꝯuenti,& ſic erat lis inchoata ꝯ̃ unum,& de illo peruentum eſt ad plures.ita debet hoc intelligi. Si aũt lis inchoeť ꝯ̃ hr̃des,ꝗlibet eorum p̃t dare ſuum defenſorem, & ita loqꝗtur ꝯ̃rium formatũ in l. iij.de l.ſi ꝗs cum ꝓcurator.§. vnius ſ.de ꝓ-
3 cu.†Et no.hic ſingl'r ꝙ licèt in caſu huius §.qñ erat inchoata ꝯ̃ defunctum ꝗlibet ex hr̃dib.poſſet ſe defendere ꝑ procuratores,non pñt plures ꝓcuratores ꝯſtituere,ſed debent ꝯcordare in vno.qđ perpetuò tene mẽti.Sed ꝗd ſi aliqui velint ſe defendere ꝑ ſeipſos, aliqui ꝑ ꝓcuratores,puto ꝙ primi pñt,& ſecundi hñt in vnum ꝯcordare.¶Sed op.ꝙ ẽt defunctus potuerit dare plures ꝓcuratores,fortius eius hr̃des,vt l.omnium.ſ.de ꝓcu.Sol. verum eſt ſi pl'ſ actiones fuiſſent intentatæ ex diuerſis cauſis ꝯ̃ vnũ, & in eodem libello.& ita loquiť illa l.Vt hic in glo.ij.q̃ not. ſed hic fuit intentata vna tñ.¶Item adhuc op.de l.iij.§.vbi aũt.ſ.de duo.reis.gl.ſuꝑ ver.(ꝑ plures.}in fin.nõ ſoluit,ſed dic,ꝙ ibi intelligiť actore volẽte,hic eo inuito ſm Doc.¶Sed extra glo.op.de l.plurib. ſ.de ꝓcu.vbi patet,ꝙ plures ꝓcuratores pñt dari ab vno ĩ vna cã,fortius a plurib. hæredib.eius.Sol.vt ꝗlibet defendat ꝓ parte,dari nõ pñt.ita loquitur hic & eo.tit.de ꝓcu.l.nõ tñ.(al's ſi tñ.)q̃ ſequiť poſt illã l. oĩum. Sed ꝙ oẽs ſimul & vnus ſine alio nõ poſſit,bñ pñt ꝯſtitui,ꝗa tunc non ꝓ parte,ſed inſolidũ defendunt.ſimil'r ꝙ quilibet inſolidũ, ꝗa melior erit ꝯdõ occupantis,vt in ꝯ̃rio.tñ adhuc reſtat mihi dubiũ, ꝗa actor grauabitur in pluralitate defenſorũ,cũ expediat oẽs facere citari & ꝯcordare.vnde fortè melius poſſet dici, ꝙ actore volẽte teneanť pl'ſ ꝓcuratores ꝯſtituti vnũ ex eis eligere,ꝗ ſolus ſit citãdus,nec actor graueť,aliàs ꝓcedit l.ꝯ̃ria.Quid aũt ſi vnus confiteatur,alter negat.dic vt no.per gl.in c.ſi duo.de procur.lib.vj.

§.Illud ſciendum. Defenſor neceſſarius hẽt neceſſe defendere in foro ĩ quo lis inchoata eſt.h.d.Et ſic ſi eſſet clericus vel ſcholaris non poſſet petere cãm remitti ad iudicem ſuum,vt l.venditor.§.fin. ſ.de iudi. ¶In tex.ibi.(vt recte defendať)ſubaudi & ſtip'lo non committať. ¶In tex.ibi.(vbi debet agi.)ſubaudi ꝯ̃ ipſum reum. non ubi deberetur agi ꝯ̃ defenſorem,qui fortè eſt alieni iuris.

L E X VI.

Iudicatum ſolui. ¶Sed an contineat cl'am de iudicio ſiſti? vr̃ ꝙ nõ,quaſi hoc ſit ſuperfluũ,ꝗa cõprehendiť ſub cl'a de defendẽdo,ſed certè defenſio põt fieri de abſente,ſed ſiſtere in iudicio reqrit p̃ſentiam,vt l.ij, §.ſi ꝗs in iudicio.cum ſeq.ſi quis cau.ſed certè vbi p̃ſentia opus eſt puta,vt reſpondeať poſitionibus per abſentem. ꝗa melius eſt informatus,non vr̃ rectè defendi,niſi ſi ſtatur.ideo ſatis vr̃ comprehendi.vt l.ſi eum.in prin.cum ibi no.ſi quis cau.Sufficit.

L E X VII.

1 *Mutata conditione defenſoris quia de uero procuratore efficiatur non verus,ſtipulatio iudicatum ſolui non committitur ſi actor ſciuerit,ſecus ſi ignorauerit.*

2 *Si defenſor ſine mandato ſatiſdedit , & poſtea mandatum ſuperuenit,& actor proſecutus eſt litem,& obtinuit eum. condemnari,an cõmittatur hæc ſtipulatio.*

1 **SI ante acceptum.** ¶†Si ꝯtingat mutatio in perſona defenſoris, ꝗa de vero ꝓcuratore efficiatur non verus vel de ſimplici ꝓcuratore vel defenſore efficiať dñs litis,ꝗa ſuccedat principalis ſtip'lo iudicatum ſolui ex cl'a q̃ verbũ ſonat,non committiť ſi actor iſta ſciuerit.Et hoc nõ obſtante fuerit litem ꝓſecutus cum eo,ſecus ſi ignorauerit.h.d.iſta l.ſingularis plusq̃ alia,q̃ ſit in hoc titulo ſm Bar.ꝗ multa verba effundit, inſiſtens in recitatione gloſſarum ꝑ ſingula verba.& Ang.multò magis ꝑ multa inutilia,ſed in paucis conſiſtit vtilitas,vt ĩ.dicam, & diuide in tres partes,ꝗa primo poniť vna deciſio trimembris, uſque ibi.(nam vt committat.)Scđo ſoluiť quędam obiectio quæ poterat fieri ad ſm membrum.vſque ibi,(& ideo.}Tertio ex illa ſol'one infert ad deciſionem aliorum duorum caſuum diuerſorum principio,ꝙ ſic in effectu tres ponit caſus.In primo fuit facta mutatio de uero procuratore in non verum.Et no.ꝙ diſtinctio q̃ poniť in primo caſu,an actor ſciuerit vel ignorauerit,locum habet ẽt in ſcđo & tertio ſm Iac.de Arc.& Rayn.licèt Bart. hoc non tangat.venio ad caſum.¶In tex.ibi,(ſi ante acceptum iudicium.).i.añ litis conteſt.cum ꝓcurator qui ſatiſdedit de iudicato ſoluẽdo , dedit fideiuſſores quoſdam extraneos,licèt glo. dicat,ꝙ ipſe principalis dñs fideiuſſit pro procuratore,ſed primus intellectus vtilior eſt ꝑꝑ illa q̃ ſequuntur,vt apparebit ex inferioribus . & ideo dicit (ante acceptum iudicium,}ꝗa tunc põt indiſtinctè reuocari. poſtea verò non ſine iuſta cauſa,vnde non ꝓcederet qđ ĩ.ſequitur, (prohibitus fuerit &c.)ſed ẽt tunc ſi iuſta cauſa affuiſſet, locum haberet qđ hic dr̃,& multo magis,ꝗa maior dr̃ mutatio poſt litem ꝯteſtatam,q̃ ante:mutať.n.non ſolum ꝯdõ ꝓcuratoris,ſed litis inchoatę.non ſic ſi non erat inchoata,ꝗa illa non mutať , cum non haberet principium.& ꝑ hoc eſt expedita glo.illa.¶In tex.ibi,(egerit.)ſubaudi,& obtinuerit ſnĩam ꝯ̃ eum , & tunc agit ex ſtip'lone iudicatum ſolui ꝯ̃ fideiuſſores,ꝗ ſe defendunt,ꝙ iſta nõ eſt illa ſnĩa ad q̃ ſe obligauerunt,nam tempore quo ſe obligauerunt , ille habebat mandatum,qđ mandatum ſi duraſſet ſnĩa lata ꝯ̃ illum ligaret dñm,& ad hanc ſe obligauerunt nunc.ſed ꝗa non durauit mãdatum,ſnĩa lata contra iſtum ꝓcu.non liberat dñm,ſed ipſum ſolum ꝓcu.tanq̃ ſimplicẽ defenſorẽ ſine mandato,ꝗ ſe obtulit cum mandatum non haberet,vt l.Plautius.de ꝓcur.ad q̃ ſnĩam ſe non obligauerunt. Ad hoc rñdetur cũ diſtinctione, ꝙ ſi actor ignorauit reuocationem,mandatum licèt re vera fuerit finitũ , fingiť nõ finitũ.ſed durare,vt l.j.C.de ſatiſ.& ſ.de ꝓcu.l.ſi ꝓcuratorẽ abſentem,& ligat dñm,vt in dictis iurib.& ſic iſta vr̃ illa ſnĩa, ad q̃ illi ſe obligauerunt.Si aũt ſciebat reuocationem , ꝓcedit oppoſitio , & imputet ſibi actor,quare poſt reuocationem mãdati proſecutus eſt litem cum illo,poterať.n.eum non admittere, niſi de nouo ꝓmitteret de iudicato ſoluendo.tanq̃ ſimplex.defenſor ſine mandato,& de nouo det fideiuſſores eoſdem,vel alios,ꝗa prima ſatiſdatio extincta eſt.¶In tex.ibi. { nam ut committať.) videbať,ꝙ non eſſet extincta,immo commiſſa, poſtq̃ actor iudicium accepit & finiuit cum illa perſona,quæ promiſit de iudicato ſoluendo . Sed rñdeť,ꝙ hoc non ſufficit,immo requiriť,ꝙ duret eadem cauſa & qualitas ꝑſonæ defenſoris,q̃ erat tꝑe ſtip'lonis interpoſitæ . qđ hic non eſt,ꝗa tunc erat verus procurator,poſtea factus eſt non verus.¶Et ex hoc infert ad alios datos caſus magis dubios,quia ſi ꝓcurator ſucceſſit reo,& ſic eſt extinctum mandatum , ꝗa non p̃t eſſe ꝓcu.ſui ipſius,& poſtea fuerit ꝯdemnatus, nõ committiť hęc ſtipulatio,nec contra eum,nec ꝯ̃ fideiuſſores,qui nõ eſt ꝯdemnatus ut procurator,ſed vt dñs.& fideiuſſores non ſe obligauerunt niſi ad ſnĩam,q̃ ligaret ꝓcuratorem,& ẽt dñm. iſta aũt ligat dñm non procuratorẽ,ꝗa finitum eſt procuratoris officium , ſicut in
2 caſu p̃cedenti,qui ligat ꝓcuratorem.i.defenſorẽ,non dñm.†Item alius caſus dubitabilis eſt:ſi defenſor ſine mãdato ſatiſdedit, & poſtea mãdatum ſuperuenit,actor proſecutus eſt litem , & obtinuit eum condemnari,ad hoc non committiť ſtipulatio , ꝗa fuit interpoſita ſuꝑ ſnĩa,quæ ligaret ipſum ſolum defenſorem,& nõ dñm. nam ita eſſet ſi mandatum non ſuperueniſſet.vt l.Plautius. de procuratorib.ſed ꝗa ſuperuenit,ligat dñm ſuum, non aũt defenſorẽ; & huic ſnĩæ ſe non obligauerunt.in his conſiſtit tota ſubſtãtia huius legis abbreuiando uerba & dimittẽdo ſuperflua.limita tamen ſm Iac.de Arc. prædicta,ut oĩa iſta procedant ſi actor ſciuit has mutationes.& ſic eſt ꝙ ſibi imputeť quare litẽ fuit ꝓſecutus , & ñ
3 fecit ſibi de nouo ſatiſdari.†Et prædicta qñ mutationes ꝯtingunt ex parte rei de defenden.ſi aũt ex parte actoris,ꝗa de falſo ꝓcura. factus eſt uerus,nõ impediť cõmitti hæc ſtip'lo.ut l.Iul.ꝗ ſatiſ.cog. & l.in c.cauſæ §.fi.de ꝓcu.de ꝗb.gl.mag.fi.opp. & multũ laborat in ſol.hic & ibi.ſed hęc eſt uera ſolutio,q̃ tãgit gl.ibi . (uel aliter hic ex parte rei.)& rõ eſt in prõptu,ꝗa nõ uariať ille reſpectus,ꝑꝑ quẽ facta eſt ꝓmiſſio,nã fuit facta ad utilitatẽ dñi, cuius noĩe agebať, ſed nunc poſt ſuperuenientiã mãdãtis multo magis adeſt vtilitas dñi,ꝗa ſnĩa lata ꝓ eo dño ꝓdeſt,ergo & dẽt prodeſſe ſtip'lo.ſed ſi nõ ꝑueniſſet,nõ ꝓdeſſet,ut ſ.e.l.iij.§.j.in fi.cũ ſeq.Et in hoc ſtat tota vtilitas,& quaſi oẽs gl.remanẽt declaratæ.& hoc ꝓut iſta l. ſm uerũ intell'm reddiť cl'a de defendẽdo,alij in cl'a de dolo.vt in gloſſella ſuꝑ ver.(committať.ſequẽs gl.ꝯ̃ quẽlibet intellectũ op..& ſoluit,& finaliter dicit,ꝙ ꝗlibet põt ſuſtineri in hac l.ſed Doctores ꝯ̃, quos ꝓſequere,vt hic ꝑ Bar.ꝗa ſolus primus intellectus põt ſuſtineri.ſ.de cl'a,quam uerbum ſonat.ſufficit.

LEX

LEX X.

Si ad defendendum. Pro defenſore cum mā dato ſatiſdat dn̄s,ſed de-
a fenſor ſine mandato inuenire debet ſibi fideiuſſores.h.d.ſm̄ Dy. Alij intelligunt totam legē in defenſore cū mandato,quem dn̄s in inſtr̄o ꝓcurationis nō releuauit,nec ꝓ eo ꝓmiſit, certè ſi dn̄s eſt pn̄s & de facili pōt haberi,ipſe debebit promittere ꝓcuratorem, & dabitur procuratori terminus ad faciendum ipſum cōparere. Sed ſi eſſet abſens in longinquo,non dēt ſibi iſte terminus aſſignari,ſed ipſe ꝓcuratori debet ꝓmittere, & fideiuſſores inuenire ſm̄ Iaco.de Are.& vterque intellectus eſt bonus.

ADDITIO.

a *Et ita mandatū vim ſatiſdationis habere vr̄ qn̄ ex illius variatione ſit vt interdum domini ſatiſdatio requiratur, interdum extranei,vt ex verbis tex.& glo.colligi poteſt hic.*

LEX XI.

Si ſeruus. Perempta re deducta in iudicium,perimit̄ ſtipulatio,niſi iudicium non perimatur, vt ſi erat neceſſaria ad hoc ſententia propter acceſſiones.h.d.Et de hoc dic,vt ſupra de rei ven.l.non vtique.

LEX XII.

Si reus. Si poſt p̄ſtitam ſatiſdationem reus acquirit priuilegium pſonale,p qđ inuitus non compellat̄ litigare, nihilominus ſi cā non defendat̄,ↄmittit̄ ſtipl'o iſta ex cl'a de defendēdo ↄ̄ fideiuſſores.h.d.¶No. qa iſtud priuilegiū nō egredit̄ eius pſonam:& iō eſt imputandū fideiuſſorib.quare non defendunt. quis ergo vocabit̄ hic?nam ſi ipſe reus eo ꝙ citatio ſit nulla p l.ij.ſ.de in ius vo.ſi eſt nulla,non pōt dici res nō defendi, qa tunc dr̄ res non defendi qn̄ actor nō proſequit̄,& non eſt q̄ rn̄deat. Iſtud facit me multum dubitare hic.& ſi non eſſet p̄ſtita ſatiſdatio, ſine dubio ſtipl'o non valeret,ſed poſtq̄ eſt p̄ſtita,pōt dici ꝙ valeat,nō ꝙ ille arctet̄ pſonaliter comparere,ſed ut committat̄ ſtipl'o, ſi nec ipſe pro ſe,nec pro ꝓcuratore,aut alius pro ſe defendit.

LEX XIII.

1 *Quando ſunt duæ actiones,quæ ſic ſe habent,ut lata ſententia condemnatoria in una facta executione obſtaret excepti.rei.iu.in alia,an admittatur cumulatio.*

1 **CVm quærebatur.** †Si cā non defendit̄ committit̄ ſtatim ſtipl'o ex clauſu.de defendendo ad totale intereſſe.ſed ſi hoc nō obſtante actor nihilominus litē proſequit̄ ↄ̄ ↄtumacem,& obtineat ſn̄iam, fingitur ſtipl'o ex prima cl'a nō eſſe commiſſa.ſi non erat ſup illa facta litis ↄteſt. & committit̄ ex cl'a q̄ uerbum ſonat.Similiter fingit̄ non commiſſa ſi lis fuerit finita ſolutione,vel tranſactione,vel acceptilatione.h.d. multū notabiliter.iſtis tn̄ vltimis caſib.non committit̄ ex alia cā,cum ſn̄ia nō ſit ſecuta.Et primo format̄ thema vſq; ibi.(dicebam.)Scđo arguit, ꝙ poſtq̄ eſt commiſſa ex vna cl'a de defendendo ad totale intereſſe,amplius non committit̄ ex alia q̄ verbum ſonat, qa licèt cōtineat tres cl'as,oēs tn̄ tendunt ad vnū effectum.ſ.ad conſequendū intereſſe totale,qđ niſi ſemel ex vna cl'a ↄſequi pōt,vſque ibi. (ꝓinde.)ibi determinat ↄ̄rium, ꝙ committat̄ ex cl'a, q̄ verbum ſonat, & deſinit eſſe commiſſa ex prima,niſi lis ſup illa nō erat ↄte.ergo ſi erat ↄteſtata ſecus vr̄.vel pōt dici,ꝙ tūc nō deſinit,neq.fingit̄ eſſe ↄmiſſa ex prima,ſi erit ↄmiſſa ex vtraq;, tn̄ nō niſi ex vna agere poterit,vt patet in lege ꝓxi.§.quoties.& iſtud plus patet. & hoc vr̄ que ibi.(ꝓinde.)ibi ponit caſum, in quo licèt fuerit cōmiſſa ex cl'a de defendendo,tn̄ deſinit eſſe ↄmiſſa,& extinguit̄ nec alia cōmittit̄.rō determinationis huius legis eſt, qa cl'a q̄ verbum ſonat,eſt pricipalior,& de defendēdo,de dolo ſunt acceſſoriæ, vt de accep.l.ſi acceptolatū.Itē prima eſt vtilior,qa hēt executionē paratā, ſed ex alijs duab.nō:immo oportet,ꝙ lis ↄteſtet̄ ſup illis,& ordinariè agat̄,vt ſ.e.l.iij.§.fi.& ibi tetigi.meritò nō obſtāte ꝙ fuerit ↄmiſſa ex cl'a de defendendo,non fit quominus ſi fortè ſequat̄ diffinitiua,cōmittat illa q̄ verbum ſonat,& ↄfundit̄ prima ꝓmiſſio. Intellige aūt hanc l.ꝙ lis fuit ↄte.cū reo poſt p̄ſtitam ſatiſdationē,aliàs ↄ̄ cū abſentē non potuiſſet ad diffinitiuam pueniri.iſto namque iure ↄ̄hebat̄ heremodicium reo abſente poſt lit.ↄt. vt l. & poſt edi-
2 ctum.de iud.¶†Inducit aūt Ang.iſtā l.ↄ̄ vnā determinationē.Bar. in mā cumulationū in l.edita.C.de edē.vbi tenet ↄ̄ alios, ꝙ qn̄ ſūt duæ actiones,q̄ ſic ſe hn̄t,vt lata ſn̄ia ↄdemnatoria ī vna facta executione obſtaret exceptio rei iudi.in alia,ꝙ nō admittat̄ cumulatio p l.j.),ſi fa.fur.feciſſe di.ↄ̄ q̄ determinationē vr̄ caſus hic,qa lite pendente ſup negotio principali,ſi reus nō defendit, & ſic committat̄ ſtipl'o ex cl'a de defendendo,pt actor illa lite pēdente agere ex illa cl'a,& cumulare nouā actionē, lite nihilominus pſeuerant in ſuo ſtatu.qđ patet qa pōt ēt illā litē pſequi,& obtinere ſn̄iam,& nihilominus ſic ſe hn̄t iſtæ actiones,ꝙ facta executione ex vna carū obſtaret exceptio rei iudicatæ ex altera, cū non debeat bis idē pſequi.vt l.ꝓxi.§.fi.ſed pōt rn̄deri,ꝙ hic contra diuerſas pſonas fit iſta cumulatio,qa prima lis pēdebat ↄtra reū,vel defenſorē abſentem,& non defendentem.nihilominus inchoauit contra fideiuſſores ſuper intereſſe.Bart. aūt loquitur qn̄ contra eundem, ſua tn̄ inductio eſt ſatis pulchra,& ſubtilis.Non ſunt alia.

§.Si fuero. ¶Mutatio actionis facit iſtam ſtipulationem non cōmitti,& ſic eſt caſus hic de intellectu, quem tetigi in l.ij.§.fi.ibi quantum.ſ.de preto.ſtipu.

LEX XIIII.

1 **SI ex duobus.** ¶Licèt facta fuerit ſolutio ꝓ parte de intereſſe ex cl'a đ defendēdo,pōt purgari mora,ne ſoluat̄ altera pars, nec ꝓpterea repetit̄ ſolutum.h.d.notabiliter. Quod ergo dr̄,ꝙ facta ſolutiōe,nō eſt locus purgationi moræ. vt ſ.de ↄd.ind. l.qui ob rē,& ſ.e.l.in fin.prin.vr̄ intelligendū, ꝙ eſt facta executio de toto,ſecus ſi de parte,vt hic.vel dic ꝙ iſtud ēt dēt limitari reſpectu diuerſarū pſonarū,qa ſi vnus ſoluit partē ſuā,pōt purgari mora p alterū,ne cogat̄ ad ſuā.Et ita loquit̄ hic.ſed reſpectu eiuſdē pſonæ poſtq̄ incepiſſet ſoluere partē,fortè non audiret̄ volens purgare morā,ne ſoluat alterā partē.hoc tn̄ vr̄ mihi dubiū pro nunc, No.n.hic in ver.(nec tn̄.)ꝙ non repetit qs tanq̄ indebitè ſolutū illud,cuius ſolutionem poterat euitare purgādo morā,qa non fuit indebitū.poteſtas enim purgandi morā nō reddit aliquod indebitum,cū fiat ex mera æquitate.vt l.ſi ſeruū.§.ſequit̄.de verb. obl.

§.Quoties. Si agat̄ ob rem non defenſam ↄ̄ fideiuſſores,dēt actor ſibi cauere de non proſequēdo litē ↄ̄ principalē,aliàs nō tenet̄ fideiuſſor ſibi ſoluere,& ſi ſoluit hac cautione nō recepta nō repetit a principali.h.d.& ſic patet,ꝙ facta ſol'one ex vna cl'a,ceſſant aliæ,qa tēdunt ad vnū fi.vt ſ.eo.l.iā tn̄.§.in hac.adde qđ hr̄ in ſimili in l.pe.ſ.de peti.hære. de iſta aūt de defendendo,vide ibidē.& quod ibi no.per.Bart.Non ſunt alia.

LEX XV.

HAec ſtipula. ¶Clauſula ob rem non defenſam tollitur eo ipſo quòd cœpit cauſa defendi,vel deſijt poſſe.h.d.Quod vltimum expone ut in l.cum quærebatur.in fin.principij. ibi ꝓinde & ſi fortè &c.ſ.eo.

LEX XVI.

EX iudicatum. ¶Qui paratus eſt ſoluere, nō cogitur iudiciū ſuſcipere.h. d. concor.l.ſi reus paratus.ſ.de proc.& Inſtit.de ꝑpe. & tē. actio.§.ſi Et dēt abſolui ab obſeruatione iudicij, ſed a tūc ſufficiat offerre ſe paratū ſoluere,abſq; eo ꝙ deponat & cōſignet?Diſtinguit̄,aut nō erat lis ↄte.& ſufficit,dūmō nō offerat ſolo verbo,ſed habeat pecuniā paratā in manib. ſm̄ ea q̄ habent̄ in l. p̄tor. §. ſi qs paratus.ſ.đ no.ope.nū.aut lis nō erat ↄte.& tūc nō ſufficit, niſi deponat & ↄſignet,ſicut & quantū ad euitandū periculū moræ. Ita vr̄ colligi ex no.p Bar.in l.ſi inſulā.de verb.ob.& l.ſed & ſi alia.de ↄſti.pecu.iſta tn̄ l.facit ꝙ indiſtinctè ſufficiat oblatio,cū indiſtinctè loquat̄.& conſueuit allegari contra Bart,in hoc.Non ſunt alia.

LEX XVII.

EX clauſula. ¶Ratione doli committit̄ ſtipulatio ex cl'a de dolo inſolidum ↄ̄ quēlibet fideiuſſorē.h.d.Nō intelligas,ꝙ ad totale intereſſe committat̄ ↄdō ex iſta cl'a, ſed committit̄ ad intereſſe particulare,ut ſ.eod.l.nouiſſima.licèt ex aliis duab.ↄmittat̄ ad totale,ſed vult dicere,ꝙ illud particulare qđ aſcēdit fortè ad x.cōmittat̄ ↄ̄ quēlibet fideiuſſorē inſolidū,& ēt ſi res nō defendat̄ inſolidum p dolum,quia defenſio non poteſt fieri pro parte.

LEX XVIII.

1 *Vir bonus dicitur iudex.*
3 *Quando non cogatur qs iudiciū ſuſcipere,nec reſpondere libello, & nu. 2.*
4 *Exceptiones ſolutionis & acceptilationis impediunt litis ingreſſum ſicut exceptiones litis finitæ.*

1 **VIr bonus.** †Sipulatio iſta nō committit̄ ex cl'a de defendendo ſi reus nō cogeret̄ iudiciū ſuſcipere. h.d.& ē not.lex,p q̄ patet manifeſtè ꝙ licèt aliqs cauerit de iudicato ſoluēdo, ſi tn̄ erat talis,q nō cogeret̄ corā illo iudice cōparere pp defectū iudicis, qa erat incōpetens,vel pp defectū agentis,qa ꝓhibet̄ agere,vt bānitus uel excōicatus,uel pp defectū iuriſdōnis agētis, qa non habebat actionē,uel habebat ſed inualidā,nō ppea pdit exceptionē, q̄ habebat in p̄dictis.ſi.n.pderet nō defendēdo, cōmitteret̄ iſta ſtipl'o ex illa cl'a,cuius ↄ̄riū hic dr̄.& idē ſi cauit de iudicio ſiſti, ut eſt caſus in auth.offerat̄.C.de lit.ↄte.Et no.in l.nō vr̄.ſ. de iud. & per Bar.in l.quidam ↄſulebant.de re iudi.ibi dicit,ꝙ nō vr̄ prorogare iuriſdōnem p tales cautiones.hn̄t ergo in ſe tacitam ↄdōnem ſi teneretur iudicium ſuſcipere,& nō aliter.Item ſaluis exceptionibus

meis

2 meis ẽt dilatorijs,qđ not.¶†No.ꝙ vir bonus dr̄ iudex.l.ↄtinuus.
§.cũ ita.de ver.obl.gl.hic opp.de l.ſi reus.ſ.eo.ꝗ vñr ad literã ↄ̃triari.
& ſoluit ver.vero modo cum effectu.primo ꝙ ibi loquit̃ qñ reus
nõ cõpellebat̃ ſuſcipere iudiciũ ꝑꝑ aliquẽ defectũ ↄſiſtentẽ in ꝑſo-
na actoris,q̃a erat ꝓhibitus agere,vt libertus ↄ̃ patronũ,& filius ↄ̃
patrem.Et eodem modo poſſet poni exemplum in excommu-
a nicato vel bãnito,ᵃ qui prohibet̃ ex forma ſtatuti,vel erat defectus
in iure ipſius actoris,qui ꝓcedebat ex nã actionis vel rei petitę,q̃a
petebat rem ꝗ̃ ſibi non licebat habere.vt in exẽplis gl.in l.aũt ↄ̃tria
nullus erat defectus in perſona agentis,nec in actione,nec in re pe
tita,ſed ſuberat ſolũmodo in ꝑſona rei ex priuilegio ꝑſonali.Iſta
3 eſt bona limitatio,vt colł̃r ex tertia ſolu.†& iſta no.ꝙ qñ quis pe-
tit rem,ꝗ̃ ſibi non licèt habere,reus allegando,& offerendo ſe pa
ratum ꝓbare incontinenti,non cogit̃ iudicium ſuſcipere,& rñde-
re libello & litem ↄ̃te.ſed dẽt audiri,& aſſignari ſibi terminus bre-
uis,& ſi hoc facit,abſoluit̃ ab inſtantia iudicij.hoc patet ex gl.rela-
ta ad tex.quia dicit.(ſuſcipere iudiciũ nõ cogat̃.) non ſolum ergo
excep.ꝗ dr̄ litis finitę & tranſactionis,& iuriſiurandi,vel rei iudi.
impedit litis ingreſſum.vt l.eleganter.§.ſi poſt.de ↄdi.inde.imò ẽt
iſta,qñ actor petit rem ꝗ̃ ſibi hr̄e nõ licèt.Et hic not.q̃a aliqñ ſunt
b ſtatuta vt Florentiæ,ꝙ forenſes ᵇ non pñt acquirere bona immo-
bĩlia,vnde ſi quis petit rẽ immobilẽ,& reus excipit ꝙ eſt forenſis,
& non præſtantiatus,ſtatim debet ſibi terminus aſſignari ad faciẽ
dum fidem de hoc,& non compellit̃ rñdere libello.Scđa ſol.eſt
ꝙ hic loquit̃ qñ reus non compellebat̃ ſuſcipere iudicium,ſed ha-
bebat aliquam exceptionẽ de illis,ꝗ dñr litis finitæ.ibi verò ꝑꝑ a-
liam cãm.primum dictum ꝓcedit ſine dubio,quia ſic põt hic exẽ
plificari.ſed ſ̃m dictum non eſt ſemꝑ verũ,q̃a ẽt ſi haberet aliquã
exceptionem,ꝗ non eſſet litis finitæ,& tñ erat talis ꝙ nõ compel-
lebat̃ ſuſcipere iudicium,hẽt locum qđ hic dr̄,vt patebit in ſequẽ.
4 ſol.†No.tñ ex iſta gl.dũ refert ſe ad l.cum quęrebat̃.§.ꝓinde.qui
loquit̃ in exceptione ſoł̃onis & acceptilationis.ꝙ illę exceptio-
nes impediunt litis ingreſſum,ſicut exceptiones litis finitę,videba
tur ↄ̃trium,q̃a ſoł̃o & acceptilatio non ſunt inuentæ ad finiendas
lites,non ſic in exceptione tranſactionis,vel iuriſiurandi,& nihilo
minus exceptio ſoł̃onis & acceptilationis poſſunt opponi ad im-
pediendum litis ingreſſum,ſicut exceptiones litis finitę.Et hæc ita
ſentit hic Bar.& hoc ideo,q̃a tollunt actiones ipſo iure,& ſine a-
ctione nemo experit̃.l.ſi pupilli.§.videamus.de neg.geſt.ſi ergo
opponant̃ tales exceptiones,& offerat ſe paratũ incontinenti ꝓ-
bare,ſtatim dẽt ſibi dari terminus,ał̃s different̃ poſt litẽ ↄteſt.vt l.
nam & poſtea.de iureiu.& ibi oĩno vide ꝗ no.Bar.Vltima ſol.eſt,
ꝙ hoc dẽt intelligi qñ cõpellebat̃ ſuſcipere iudicium ꝑꝑ aliquã ex
ceptionem,ꝗ̃ habebat tꝑe interpoſitæ ſtipł̃onis.ibi verò ſuperue-
nit poſt.iſtud eſt verum,tñ dẽt limitari qñ erat ꝑſonalis,ſecus ſi rea
lis.ſ.eo.l.hæc ſtipł̃o.§.fi.cũ ſua gl.Et ex hoc ſeqtur limitatio primæ
ſoł̃onis,ꝙ qñ erat perſonalis ſi ſuberat tꝑe interpoſitæ ſtipł̃onis,
impedit hanc ſtipł̃onem committi,vt hic ſ̃m iſtum intellectũ.ſed
ſi ſuperuenit poſt,ſecus,vt ibi.qñ aũt erat realis ſiue ſuberat,tunc
ſi ſuperuenit poſt,locum habet qđ hic dr̄.Quarta eſt ſol.ꝙ hic ſuꝑ
uenit cã in perſona defenſoris,qui præſtitit hanc ſtipulationem,ꝑ
quam non compellatur defendere reum,ꝗ ſunt multæ.vt l.mu-
tus.§.fin.de ꝓcur.ibi ipſe reus ſatiſdedit.& poſtea ſuperuenit cauſa
in perſona ipſius rei.Iſta eſt bona limitatio ſ̃m iam dicta.Ex quib.
collige diſtinctionem per teipſum.

ADDITIONES.

a ¶Vel bannito.Adde diffuſſe per Nellum in tracta.de banni.
b ¶Quòd forenſes non poſſunt acquirere.Adde.Bal.& Rapha.Fulg.in l.j.
ad fi.C.de.preci Impe.offe.Saly.in l.ij in iiij.col.C.de noxa.

LEX XIX.

NOuiſsima. Ex cł̃a doli committitur ſtipula-
tio ꝓ dolo commiſſo poſt ſtipula
tionem,& pro illo qui tꝑe ſtipł̃onis iam commiſſus
erat.& toties committitur ſtipł̃o ob iſtam cł̃am,quo
ties dl̃us committitur ꝑ promiſſorem,vel hæredem eius.& ſi fue
rit adiecta pœna,committitur ẽt pro dolo tertij.h.d.& eſt tex.ali-
quantulum difficilis ad intelligendum,ſed ex ſummario ſatis cla-
re patet intellectus.primum dictũ ꝙ ↄprehendat dolum poſt ſti-
pł̃onem commiſſum,patet in princ.ꝙ añ illum ꝗ commiſſus erat
tꝑe ſtipł̃onis,patet in verbo(doli.)& ex verbis ſtipł̃onis,ꝗ ſunt do
lum malum abeſſe de p̃ſenti abfuturumq́ eſſe.ſ̃m dictum,ꝙ quo
ties committat̃ iſta ſtipł̃o,toties dolus committit̃ ẽt effectu exa-
ctionis.patet in verbo,(Itaq́.)vbi fuit commiſſa rei promiſſio,&
ẽt facta exactio,& nihilominus iterũ cõmittit̃,& ſic exactũ ꝓ do-
lo eius.ex hoc ſequit̃,ꝙ ex iſta cł̃a committit̃ ſtipulatio ad inter
eſſe particulare tñ,ad totale poſtꝗ̃ ſemel eſſet commiſſa,& facta
exactione amplius non committeret̃ non ſolum ex illa eadẽ cł̃a,
ſed nec ẽt ex alia.ut ſupra.Vltima verò pars ſummarij qñ eſt adie
cta pœna,committit̃ pro dolo extnei,patet in ver.(ſin autẽ.) licèt
ſi non eſſet ꝓmiſſa,tunc ad intereſſe non committeretur,niſi pro
dolo promiſſoris,vt patet in glo.

LEX XX.

1 *Quando primus iudex abſoluit reum,& iudex appellationis reuocat &*
pronunciat malè iudicatum & benè appellatum,non ſufficit hoc ſolum
dicere,ſed debet vltra prædicta condemnare.
2 *Iudicatum ſolui uel ſoluere iudicatum ſeu præſtare quod iudex iudicaue-*
rit an ſint idem.

CVm apud Sempronium.
1 †Stipł̃o iſta non committit̃ ex cł̃a de iudicato ſoluen
do,ſi ↄdẽnatoria non fert̃ ꝑ iudicem primæ cãæ,ſed
ꝑ iudicẽ appellationis,niſi fuerit expreſſẽ ↄ̃ctum ↄ̃rium.h.d.& eſt
ſing.lex.¶In tex ibi (vt ꝙ Sẽpronius iudex iudicaſſet.)hoc eſt pon
derandũ ſ̃m Mar.Sili.ꝗ diſputando tenuit,ꝙ ſi nõ fuiſſet appoſitũ
ꝓpriũ nomẽ iudicis,bñ cõmitteret̃ ex ſnĩa lata ꝑ iudicẽ appellatio
nis.Et eſt põderandũ ſ̃m Gul.de Cu.ꝙ hic primus iudex nõ ↄdẽ-
nauit,ſed abſoluit,& iudex appellatiõis illã abſolutoriã reuocauit,
& ↄdẽnauit.ſi aũt primus iudex condemnaſſet,& ab illa fuiſſet ap
pellatũ,& iudex appellationis eã ↄfirmaſſet,adhuc ↄmitteret̃ ſ̃m
eum,ꝗ ita not.ſ.ꝗ ſatiſd.cog.l.Iul.ſed vterq́ eorũ re ꝓbat̃ ſ̃m Bar.
& Moder.& ꝑ glo.ordi.ꝗ eſt in l.ij.C.de ꝓcu.ꝗ tenet indiſtinctè
cautionẽ p̃ſtitam in cã principali nõ committi in cã appellationis,
qđ ẽt ꝓbat̃ ꝑ rõnem,q̃a mutatio inſtantię facit iſtam ſtipł̃onem
non comitti,vt ſ.eo l.ij.ſed inſtantia cãæ appellationis eſt diuerſa
ab inſtantia cãæ principalis.vt C.de ꝓcu l.ita demũ.ergo &c.Item
mutatio iudicis facit nõ cõmitti.vt ſ.e.l.iij.in prin.ſed iudex appł̃o
nis ẽ diuerſus.qđ patet q̃a ſuꝑior diuerſum hẽt tribunal.ergo &c.
Conclude ergo,ꝙ ẽt ſi nomẽ iudicis nõ fuiſſet expreſſum,& ẽt ſi
fuiſſet lata ↄdemnatoria,& poſtea ↄfirmata,locũ haberet qđ hic
dr̄.Ego habui iſtũ caſum de facto in terminis in curia Auinioneñ.
& nõ potui obtinere,licèt oẽs aduocati eſſent de iſta opi.tñ audi-
tores Rotæ fecerunt ſurdas aures,& voluerũt ſequi opi.Mar.&
Guli.in cã multum ardua poſtea iterũ habui de facto in curia.Pa-
trimonij,& obtinui,& feci quendã fideiuſſorẽ de carcere relaxari
ꝑ hanc l.& ꝑ id,qđ ſ.dixi ſ̃m Bar.& alios.videbat̃ tñ ꝙ debebat cõ
mitti ex ſnĩa iudicis appł̃onis,q̃a ille eſt ſubrogatus in locũ primi
iudicis,& vr̄ tex.expreſſius hic in fi.& ſic vr̄ cenſeri idẽ:nã dẽt ferre
illam ſnĩam,ꝗ̃ ferre debuit iudex primus:ſed ex quo non reputat̃
oĩno idẽ ꝑꝑ diuerſum tribunal,& diuerſam inſtantiã,ↄ̃rium dicẽ
dũ eſt.ſed ſi tribunal nõ diuerſificaret̃,nec inſtãtia,vt ↄtingit in ſuc
ceſſore in offõ,tũc ꝓcederet determinatio.Mar.Sili.ꝙ ſi nõ fuiſ-
ſet expreſſum nomẽ iudicis,bñ committeret̃ ex ſnĩa lata ꝑ ſucceſ-
ſorẽ,ſecus ſi fuit expreſſum.vt dixi ſ.e.l.iij.in prin.Ex hoc ſequit̃,ꝙ
cũ duplex ſit ſucceſſor,& unus magis põt ꝗ̃ alter,nõ ſufficeret in
cautione dicere verba,ꝗ ponunt̃ hic in fi.(ꝗ in eius locũ &c.) ad
hoc vt committat̃ ex ſnĩa lata ꝑ iudicẽ appellationis,q̃a intelligere
tur de magis ꝓprio ſucceſſore,ꝗ ſucceſſit in officio iuriſdõnis,tri
bunalis,& inſtantiæ.nõ aũt de iudice appellationis,in quo inſtan-
tiæ diuerſificant.deberet ergo expreſſe fieri mentio de iudice ap-
2 pellationis ſ̃m Doctores.¶†In tex.ibi,(defenſore rei ↄdẽnato.)
No.hic diligẽter,& ad hoc ſemꝑ allegat̃ iſta l.ꝙ qñ primus iudex
abſoluit reũ,& iudex appł̃onis reuocat,& ꝓnunciat malè iudica-
tũ,& bñ appellatũ,nõ ſufficit hoc ſolum dicere,q̃a reus rem manet
nõ ↄdẽnatus,nec abſolutus,cũ nunꝗ̃ fuerit ↄdẽnatus,& abſoł̃o
fuerit reuocata,dẽt ergo vltra p̃dicta verba ↄdemnare.& ita dẽt
limitari & ſuppleri qđ hr̄ in l.eos.C.de appell.vbi vr̄ dicere,ꝙ iſta
verba prima ſufficiant.ſed iſtud eſſet verũ ſi prima ſnĩa ↄdẽnato-
ria fuiſſet,q̃a ſi reuocat̃ ↄdẽnatio,licèt non fiat abſolutio,ſatis eſt
ipſi reo,q̃a remanet nõ ↄdẽnatus,& ꝑ ↄ̃ñs tm̃ intereſt,ꝗ̃tum ſi eſ
ſet abſolutus.Ad hoc ẽt allegat̃ l.aſſiduis.de leg.iij.Cætera vide ꝑ
3 Bar.Not.†ẽt hic,ꝙ ſi Sempronius iudex iudicaſſet ꝓ eo qđ dixi ſ.
in rub.ꝙ licèt non apponant̃ iſta verba formata,iudicatum ſolui:
nihilominus ſufficit ſi ponuntur æquipollentia.ſ.ſoluere iudicatũ,
vel præſtare qđ iudex iudicauerit,licèt ꝗdam vltramontani tenue
runt ↄ̃rium in l.fi.C.vnde legi.& eſt caſus in l.ij.§.iam tñ.de p̃to.
ſtip.prout eſt textus,ſolui iudicatum.

LEX XXI.

SI vnus. Iſta ſtipł̃o licèt fuerit ſemel commiſſa ex
cł̃a de defendẽdo,& facta fuerit exactio
ꝓ parte intereſſe ab vno,nihilominus iterũ põt com
mitti & fieri exactio ↄ̃ aliũ ꝓ altera parte ex cł̃a,ꝗ̃ ver
bum ſonat,ſed ↄ̃ eundẽ nõ,ſed p̃ualet cł̃a iudicati.h.d.iſtud tñ ulti
mũ intellige ſi ex prima nõ fuit facta actio,nec lis ↄte.quib.ↄcurrẽ
tib.licèt mero iure fuerit cõmiſſa ex prima,fingit̃ nõ cõmiſſa,& ↄ
mittit̃ ex ſcđa.vt ſ.eo.l.cũ ꝗrebatur.ſi aũt fuiſſet facta exactio,am
plius nõ committeret̃ ex ſcđa.ut ſupra e.l.iã tñ §.in hac.ꝗ ſic debet
intelligi.& ſi non fuiſſet facta exactio,fuiſſet tñ lis ↄte.non fingerẽ
tur non commiſſa:tñ bene committeret̃ ex ſcđa,& ſic eſſet in po
teſtate actoris,ex qua ipſorum uellet agere.& ita intellexi tex.in d.
l.cum quærebatur.ver.proinde videndum.¶In tex.ibi.(quoniam
in unius.)hic rñdet tacitę oppoſitioni,quæ poſſet fieri contra ſu-
perius dicta,ut d.l.iam tamen.§.in hac.ſupra eo.Et rñdet,ꝙ loqui-

tur in vna & eadē pſona,in q̄ non pōt committi ex duabus clau-
ſulis.intellige ſanè vt dixi,quia ſi fuit commiſſa ex cl'a de defenden
do,& facta exactio,non committeretꝛ ex cl'a iudicati,& deſineret
eſſe commiſſa ex pſona,quia cl'a iudicati tanq̄ principalior præua
let.& hoc eſt qđ ſequiť.(& nos dicimus &c.) vbi Iuriſc. vř ꝯ̄riari ſi
biipſi,ſi bene inſpiciať,qa in ver.(qm̄)innuit,ꝙ poſtq̄ fuit commiſ-
ſa ex prima de defendendo,nō committitur ꝯ̄ eundem ex ſcđa,
& illa p̄ualet.ideo intellige vt dixi.Si aūt eſſet commiſſa ex cl'a do-
li,quia non committiť,niſi ad particulare intereſſe, vt in l. nouiſſi-
ma.š.eod.non ꝓhiberetur committi ex alijs ad totale, quia maius
offuſcat minus,& non econtra.vt š. de fideiuſ.l. ſi debitori.in fin.
Cætera vide hic per Barto. qui diſtinguit plenè,an iſta ſtipl'o ſe-
mel commiſſa poterit iterū ꝯmitti ex eadem cl'a,vel diuerſa. Scias
ēt,ꝙ iſta l.differt a l.ſi ex duobus.in prin.š.eo.in hoc,quia ibi fuit ꝯ-
miſſa ex cl'a de defendendo,& facta exactio pro parte.deinde fuit
cā defenſa,& actor ſuccubuit in cā principali,vnde tunc vertiť du
bium,vtrum ille qui ſoluit partē,poterit repetere tanq̄ indebite ſo
lutum,quia ex ſnīa vř apparere indebita,& tn̄ determinatur,ꝙ nō
repetitur.quia non dēt apparere indebitum,niſi reſpectu illius, cū
quo eſt lata ſnīa,non reſpectu eius qui ſoluit, cum quo non eſt
lata.ſed hic actor obtinuit contra defendentem, & ſic non eſt q̄-
ſtio,vnde poterit repeti ſolutum tanq̄ indebitum,ſed an commit-
tatur iterum ex cl'a iudicati vide hic Bar.&c.

Rem ratam haberi,& de ratihabitione. Rubr.

¶Cautio de qua loquitur titulus præcedens,præſtatur a procura-
tore rei,ēt ſi conſtet de ipſius mandato.vt š.tit.j. l. ſi ad defenden-
dum.& C.de ſatiſd.l.i.ſed illa,de qua loquiť iſte titulus, p̄ſtatur a ꝓ
curatore actoris,qn̄ non conſtat de ipſius mandato. ſi enim con-
ſtaret,non præſtaretur,vt j.eo.l.nec ſatiſdatio. nec etiam conſtat,
ꝙ non habeat mandatum.ſi enim hoc conſtaret,non admittere-
tur,etiam volendo cauere,niſi eſſet coniuncta perſona. vt l.Pom-
ponius.in fi.de procu.ſed præſtatur qn̄ dubitatur de mandato,qa
ſemiplene probatum eſt.& hoc dic vt plene no. C.de procu.& in
l.non ſolū.§.qui alieno.š.eo.tit.de procu.Nec de iſto articulo prin
cipaliter tractatur in hoc tit.ſed tractatur qn̄ dn̄s non habet ratū,
ad quid committatur iſta ſtipulatio contra procuratorem.& hoc
in prima parte rubricę.ſi autem dominus habet ratum, an faciat
ſtipulationem non committi,loquitur ſecunda pars. nam non ſē
per hoc facit,vt patet j.eod.l.qui enim. §. j. & l. bonorum.& l.ſi is
cui.& ſic prima pars rubricæ concernit procuratorem promittē-
tem.Secunda vero pars concernit dominum ratum habentem,
vel habere valentem.& de materia huius tituli uide Roffre. de li-
bellis ſuper hac rubrica &c.

LEX PRIMA.

1 *Si dominus non habet ratum,committitur iſta ſtipulatio, etiam ſi non moleſtet ſtipulatorem directo,ſed alium quem moleſtare non poſſet ſi ratum habuiſſet, qui poſſet a ſtipulatore recuperare,& ſic ipſum moleſtaret per directum.*
2 *Sententia abſolutoria lata pro uno ex fideiuſſoribus an alijs proſit.*
3 *Si eſt lata pro vno ex correis debendi,an proſit alteri.*

1 CVm quis. ¶†Si dn̄s nō hēt ratum,cōmittitur
iſta ſtipl'o,ēt ſi non moleſtet ſtipula
torem directò,ſed alium quē moleſtare non poſſet ſi
ratum habuiſſet,q poſſet a ſtipulatore recuperare, &
ſic ipſum moleſtaret p indirectū. h. d.facit l.aduerſus.š.de arbi.cū
ibi no.caſus eſt iſte.¶In tex. ibi, (cum quis de rato ſtipularetur.)
ſubaudi a falſo procuratore actoris, & poſtea fuit abſolutus, &
ſnīa tranſiuit in rē iudicatam,q̄ ſibi ꝓdeſſet ſi ꝓcurator habuiſſet
mandatum,vel feciſſet dn̄m ratificare,ſed quia neutrum fuit,non
prodeſt aduerſus dn̄m,vnde pōt dn̄s vel alium correum ꝯuenire
& exigere,vel ēt fideiuſſorem.ſi ergo hoc facit non committiť ꝯ̄
procuratorem ad omne id,qđ ille ſoluet quatenus a ſtipulatore
pōt recuperare,quia intererat ſtipulatoris ne hoc fieret, & iſta ſti-
pl'o committiť ad intereſſe.vt j.l.prox.¶In text.ibi. (ſed alius pro
2 dn̄o.)dic.i.vice eius,q fuerit ſtipulatus.Ray.†In tex.ibi. (veluti ſi cū
fideiuſſor.)dic hic vř caſus iuncto tex.præcedenti,ꝙ ſnīa abſoluto-
ria lata ꝓ vno ex fideiuſſoribus proſit alijs.nam qn̄ principali reo
vř prodeſſe,ſicut econuerſo lata pro reo prodeſt fideiuſſ. vt l. ex-
ceptiones.§ rei.š.de excep.Et de hoc vř caſus in l.fi.circa fin.ſupra
de iureiur.Bř licèt Dyn.hoc teneat,veritas tn̄ eſt in ꝯ̄rium, ꝙ ēt ſi
ſit lata ꝓ fideiuſſore ex ea cā,quia non ſubſit debitum, & ſic in rē,
non prodeſt reo,nec etiam ꝯfideiuſſori,licèt ſecus in iuro in rem
præſtito per fideiuſſorem, vt in l.duob.§.a fideiuſſore.de iureiur.
& ita determinat Bar.dicens Richar.Malemb.ſic diſputaſſe. cuius
diſputationem refert Io.And.in reg.ratum.in mercu. de reg. iur.
Bar.in l.adulter.§.eo tpe.de adul.licèt in l.ex duob.š. de duob.reis.
non reminiſcens de dicta determinatione teneat ꝯ̄rium; ad text.
aūt in l.fi.in fi.de iureiu.rn̄de,vt ibi no.p quē oīno vide. & qui di-
cit iſtam l.debere illo mō intelligi qn̄ iſti eſſent ꝯfideiuſſores in rē
ſuā,& ſic qđ vnus ſolueret,ab altero pro parte repeteret, alias nō
haberet locū qđ hic dř.vel dicit ēt ſi nō ſunt in rē ſuā, pōt locū ha-
bere qđ hic dř,nō ꝙ ſnīa lata ꝓ ꝯfideiuſſore ſibi ꝓſit directò. vt
habeat exceptionē rei iudicatę,ſed prodeſt p indirectum, qa ſi agi
tur ꝯ̄ eum,pōt cedere ſibi actionē ꝯ̄ illū pro rata.. vt š. de fideiuſſ.l.
fideiuſſorib.& cū hoc nō pōt facere pp ſnīam latam pro fideiuſ-
ſore,excludatur per exceptionem cedendarū,vt š.de ſol.l. Stichū.
§.pen.in caſu aūt huius l.qa ꝓcurator non habuit mandatū, nec
dn̄s ratū habuit,nō nocet dn̄o ſnīa lata ꝯ̄ falſum ꝓcuratorē. iō ſi
agit ꝯ̄ fideiuſſorē,pōt cedere actionē ꝯ̄ illū,q fuit abſolutus, & ſic
habebit neceſſe ſoluere ꝯfideiuſſori, & ad illud quod ſoluet com-
3 mitteť hæc ſtipl'o ꝯ̄ procuratorem.¶†In text. ibi. (qui ſocius eſt.)
dic,hic vř caſus ꝙ ſnīa abſolutoria lata ꝓ uno ex correis debēdi
nō ꝓſit alteri,niſi qn̄ ſunt ſocij,qđ verū eſt,qn̄ ſunt rei ex cā lucra-
tiua,qa tūc ſi non ſunt ſocij,qđ alter ſoluit ab altero nō recuperat
in totū vel ꝓ parte,ſecus ſi ſunt,vt no.in mā duorum reorum. ſi
aūt ſunt ex cā oneroſa,tunc prodeſt,quia quod vnus ſoluit,ab al-
tero recuperat,quatenus in illius utilitatem conuerſum eſt debitū
Ideo iſtis caſib.ſi non eſt verus procurator committiť ſtipl'o, qa
intererat illius abſoluti,ne correus moleſtareť,qui moleſtari non
poſſet ſi ratum dn̄s habuiſſet.Et per prædicta patet Ang. hic non
bene loqui,qui dicit eſſe diſtinguendū in ſnīa,ſicut diſtinguit in iu
ramento an ſit lata in rem,uel in perſonam. quam diſtinctionem
reprobat Bar.in d.§.a fideiuſſore.

LEX II.

1 *Quis dicatur reus ſtipulandi,& quis reus promittendi & an differant.*

1 IN ſtipulatione. †Stipl'o iſta committiť
ad intereſſe ſtipulatoris
ſi dn̄s non hēt ratū,qđ pōt tranſcendere ſummā peti-
tam per ꝓcuratorem,ſi erat oīno falſus. & ēt pōt eſ-
ſe minus q̄ ſumma petita,ſi erat verus, & ſic ſnīa lata ꝯ̄ eum no-
cet dn̄o,& p ꝯn̄s non committitur,niſi ad expenſas litis. h. d. ſm
primā lec.glo.ſm aliā,q̄ tenent Doc.dicit,ꝙ ſi fuit interpoſita p ꝓ
curatorem rei committiť ad intereſſe ipſius rei,non ꝓcuratoris.
pro q̄ š.ſi qs cauti.l.ſi ꝓcurator.iuxta fi.t.ſem p. n. vř hři reſpectus
ad dn̄m,& eius intereſſe qn̄ ꝓcurator illius noīe ſtipulať nō ad in
tereſſe ꝓcuratoris.veniamus ad caſum.¶In tex.ibi.(rei promitten
di vel ſtipulandi compendium.)dic ꝙ iſta tria verba reddunt iſtā
l.dubiam,vt patet ex expoſitionib.glo.ideo glo.legitur vario mō.
In prin.gl.ibi.(a quo ſtipulatus es de rato.) ſubaudi & poſtea fuiſti
abſolutus,q̄ abſolutio mihi non nocet ſi non habui ratum. nec il-
le erat verus ꝓcurator,iō eo non obſtante agere poſſum ꝯ̄ te, &
exigere dicta centū, & tu eadē recuperabis ab illo virtute huius
cautionis.& ēt ultra illa.ſ.expenſas factas in iudicio p me agitato
ꝯ̄ te,quas a me non recuperas, quia ſuccubuiſti, ſed potius in ex-
penſis per me factis condēnaris,vt ēt illas recuperes,quia ſi ratum
habuiſſem,eas non feciſſes,nec ꝯdemnatus fuiſſes. ¶In ea. ibi. (ſi
Titius habuerat mandatum.)dic tn̄,qa ipſum non oſtēdebat, ca-
uit de rato,ſed poſtea apparet de mandato,& ſic ſnīa lata pro te,
mihi dn̄o nocet.Et ſi ago,potes me repellere per exceptionem,
tn̄ ſi expenſas litis a me recuperare non potuiſti aliqua de cā, recu
peras ab illo, q de rato ꝓmiſit.nā vř ꝓmiſiſſe, ꝙ nec de iure,nec
de facto veniā ꝯ̄.hic uenit de facto,nō de iure,poſtq̄ ille erat verꝰ
ꝓcurator,tua tn̄ non intereſt in plus, q̄ recuperare expenſas litis.
2 ¶†In ea.ibi.(& ſic ꝓmittendi paſſiuè accipit.)expone.ſ.quia ibi ꝓ-
mittit ſtipulatori,ergo in quantū ſtipulať,& ſic ꝯtū gerit actiuè,dř
reus ſtipulādi,ſed in quantū ſibi promittit, & ſic gerit paſſiuè, dř
reus ꝓmittendi.& ſic iſta duo verba pn̄t in eo verificari, ēt virtu-
te eiuſdē ſtipulationis de rato.vel dic ꝙ referunť ad diuerſas ſtipu-
lationes,qa ꝓut reus tenebať ex primo ꝯ̄ctu,vel ſtipl'one, ex qb.
ꝯueniebať,dicebať reus ꝓmittendi.ſed ꝓut fuit ſtipulatus de rato,
dicebať reus ſtipulandi,& ſic ad eundē referunť iſta verba.& iſtud
vult gl.in ver.(vel rei promittendi.&c.)Et ꝯcl'o eſt, ꝙ poſitio ca-
ſus,quam gl.facit,ꝯgruit huic literæ.¶In ea.ibi.(& ſm has tres.)pro
declaratione huius ver.opp.ꝙ poſitio caſus gl.non ꝯgruat literę
dū dāni.Pręterea ꝯ̄ tex.vř,ꝙ ēt ad intereſſe lucri committatur. vt
j.eo.l.ſi commiſſa pp hoc glo.vult,ꝙ iſtud verbū,(compēdium.)
non ponat hic ꝓ lucro,ſed ꝓ q̄titate petita a falſo ꝓcuratore, &
expone trib.mod.qđ dic vt in gl.qa in ea modica eſt vtilitas.

LEX III.

1 *Petens reſtitutionem in integ.aduerſus actum geſtum cum procuratore, quo uidetur ipſum impugnare ex defectu mandati, ſed potius approbare quantum ad hoc,ideo non facit hanc ſtipulationem committi ex eo quòd non fuit habitus ratus,niſi etiam de hoc fuiſſet promiſſum, quòd reſtitutio non peteretur,quam promiſſionem utile eſt reo conuento fieri facere.*
2 *Minor xxv.annis ratificando geſta per falſum procuratorem non perdit beneficium reſtitutionis in integ.& quid operetur talis ratihabitio.*
3 *An ratificando iudicium & ſententiam latam contra falſum procuratorem perdat beneficium appellandi.*

4 Quid

4 *Quid in ſeo, qui promiſit ſtare ſententiæ arbitri, & non uenire contra eam,*
an perdat beneficium reſtitutionis in integrum, ſeu beneficium reductio
nis ad arbitrium boni uiri.
5 *An minor poſſit conſtituere procuratorem ſine authoritare curatoris.*
6 *An poſſit eſſe in iudicio per ſe.*

1 CVm minor xxv.ann. ¶†Petens reſtõnem in integ.aduerſus actum geſtũ cũ ꝓcuratore, nõ vr̃ ipsũ
impugnare ex defectu mandati, ſed potius approba-
re quantum ad hoc,iõ non facit hanc ſtipl'onem committi ex eo
ꝙ non fuit habitus ratus,niſi ẽt de hoc fuiſſet ꝓmiſſum, ꝙ reſtitu-
tio nõ peteret,q̃ promiſſionem vtile eſt reo ꝯuento fieri facere.
h.d.vſque ad §.falſus.Et idẽ ibi dr̃ in eo,qui appellat a ſñia lata ꝯ fal-
ſum procu.vt nõ videat̃ eã impugnare ꝑꝑ defectum mãdati, ſed
potius approbare,& ſic ſtipl'o iſta non cõmittat̃, ſecus ſi non ap-
pellat a ſñia,& poſtea venit ꝯ,improbando qđ ꝓcurator fecerat.
venio ad caſum,& in iſta prima parte ponit primo duos caſus vſ-
que ibi.(& ideo.)Et primus eſt qñ ꝓcurator habebat mandatũ à
minore.Scđs qñ non habuit mãdatum,tñ minor ratũ habuit qđ
ipſe geſſit.¶In ſcđa parte ꝓuidet in vtroq; caſu, dicẽs ꝙ in primo
qñ ꝯſtabat de mãdato,nõ eſt neceſſaria cautio rati, tñ debitor cũ
ſoluit cauẽdo faciet facere ſibi caueri,ꝙ minor non petet reſti.in
integ.ẽt ſi pecunia perdat̃.In ſcđo caſu p̄ſtando eſt cautio de rato,
intellige qñ erat dubiũ de mandato,nõ tñ ꝯſtabat ꝙ mãdatũ non
haberet,qa tunc ẽt cauendo nõ admitteret̃, & re vera non habe-
bat.Itẽ poſt illã vulgarẽ cautionẽ de rato ſilr cautioni faciet adiun-
gere aliam,de qua ſ̃.eo.ꝙ minor reſtõnem non peteret. hoc tñ
nõ ꝓcedit ſi ꝯſentiat ipſe ꝓcu.& debitor.ſed ſi ꝓcur. nõ ꝯſentiet
talẽ cautionẽ p̄ſtare,p̄ſtabit ſolũ cautionẽ de rato.Et ſi poſtea mi-
nor non habebit ratũ,dabitur ſoluẽti actio ex illa cautione rati.&
hoc vult ille ver.(alioquin)q loqtur aliquantulũ obſcurè.ſed ita in
telligit gl mag.q̃ incipit,(q talis.)ſ̃.& ẽt Ray.& alij. Et ſic innuit iſte
tex.ꝙ talis procu.ẽt cauſatiuè nõ cogat̃ p̄ſtare iſtam cautionẽ,ꝙ
minor nõ petat iſtã reſti.in integ.& hoc tenuerũt quidã, vt refert
glo.circa fin.Sed Rogerius tenuit ꝯ̃rium. ideo vr̃ tenere primam
opi.dũ dicit ꝙ Iuriſ.non dat hic bonũ.i.plenum ꝯſilium,poſtq̃ ille
non compellit̃ p̄ſtare.gl.vr̃ tenere ſecundam opi.ꝙ imò cogatur.
Bar.dicit hoc eſſe verũ in caſu huius l.qñ debitor ſoluit,quia non
dẽt eſſe deterioris ꝯdõnis ſoluendo procuratori, q̃ ſoluendo ipſi
minori:ſed ſi ſolueret minori,poſſet adhibere authoritatẽ iudicis,
ꝑꝑ q̃ denegaret̃ reſtõ,& ſi non poſſet haberi, nõ poſſet compelli
ſoluere.ergo & ſi ſoluit ꝓcuratori,non cõpellit̃ ſoluere, niſi tale
adhibeat̃ remediũ,ꝙ nõ timeat reſti.in integ. & hoc fiet ſi ꝓcura-
tor cauebit de hoc,nã ſatis erit ſtultũ ſoluẽti.ſed ſi ſolueret minor,
hoc non eſſet bonũ ꝯſiliũ,qa nõ poſſet minor renũciare bñficio
reſti.qa eadẽ fragilitate videret̃ induci ad hoc.vt ſ̃. de noua.l.doli.§.
diuerſum.ideo non cogit̃ ſoluere,niſi interueniat iudicis authori
tas,vt l.ait p̄tor.§.ꝑmittitur.ſ̃.de mino.ſi vero procurator minoris
nõ recipiat ſol'onem,ſed agat ꝯ debitorẽ,nõ põt compelli ẽt cau-
ſatiue ad p̄ſtandã hanc cautionẽ,ꝙ minor nõ peteret reſti.aduerſus
geſta ꝑ eum.nã & ſi ipſe minor ageret,nõ poſſet aduerſarius pe-
tere ſibi ꝓuideri taliter ꝙ aduerſus geſta ꝑ ſe non peteret reſti. licèt
qñ ſoluit,poterit petere interponi iudicis decretum. & iſta vr̃ bo-
na deciſio,& rõnabilis,& ſic vtraque opi.põt eſſe vera in diuerſis
caſib.& ex his eſt expedita tota illa glo.mag.¶In prin.l.ibi.(de rato
habendo cauit.)ſed quare cauit poſtq̃ habebat mandatũ?dñt q.dã
qa de ipſo plene nõ ꝯſtabat,ſed certè ſi hoc erat, ẽt cauendo pote
rat petere ſol'onem ſibi fieri,licèt bene deberet admitti ad agen-
a dũ:nã & ꝯiuncta ꝑſona[a] licèt poterit agere cauendo,nõ põt exi-
gere.no.in l.verò proc.ſ̃. de ſol. & eſt. caſus in l.ij. vt leg. no. caue.
dic ergo ꝙ cauit ſponte,poſito ꝙ de mandato ꝯſtaret.vel ſi nõ ꝯ-
ſtabat plenè,fuit ſpõte admiſſus ꝑ debitorẽ,nam non tenebatur ſi
2 nolebat,vt dixi &c.¶†In tex.ibi.(minor an.habuerit ratũ.) Not. ꝙ
minor xxv.ann.ratificando geſta ꝑ falſum ꝓcu.nõ ꝑdit beneficiũ
reſtõnis.rõ eſt,qa nõ põt ei renunciari vt ſ̃.dixi. Quid ergo opera
tur ratihabitio?R̃nde,facit actũ valere in ſui p̄iudiciũ mero iure,
cũ ſi nõ ratificaſſet,nõ valeret,nec ſibi p̄iudicaret.vt l.in cãę.§.j.de
ꝓcu.iõ non eſſet neceſſaria in integ.reſt.ſed nũc erit neceſſaria,ſi-
cut ſi a principio mandatũ dediſſet.hoc tñ intelligo qñ non habe-
bat curatorẽ,& ſic poterat ſibi mero iure prężiudicare, vel habe-
bat,& cũ eius authoritate ratificauit:nã ẽt tũc non excludit̃ a bñ-
ficio reſti.qa authoritas tut.vel cura.illã non tollit, vt C. ſi tut.vel
cur.inter.per totũ.Sed bene facit actum valere mero iure, ẽt in p̄
iudicium pupilli,vel adulti.Si aũt habebat curatorem, & ſine eius
authoritate ratificauit, vel erat pupillus, & ratificauit ſine tutore
ſiue ipſum haberet ſiue non, tunc talis ratificatio eſſet ipſo iure
nullà,& quo ad ſui p̄iudicium non eſſet neceſſaria,per l.ſi curato-
5 rem hñs.C.de in integ.reſti. ¶†Sed q̃rit̃ an ratificando iudicium
& ſñiam latã ꝯ falſum ꝓcu.ꝑdat beneficium appellandi.Br̃ ſi cum
authoritate cura.vel tut.hoc fecit,perdit mero iure,licèt non ꝑdat
beneficium reſtõnis,& ſic poterit reſtitui minor ad appellandum.
difficilius.n.perdit̃ beneficium reſtitu. q̃ beneficium appellandi,
qa primo caſu remaneret deſtitutus omni remedio,ſcđo non.Si
aũt ſine cura cum ipſum haberet,ipſo iure non perderet. Sed an
petendo reſtitutionem in integrũ videat̃ ratificare factũ falſi pro-
curatoris?gl.q̃ ſunt hic,ſentiunt ꝙ ſic.ad hoc facit ſequens §. falſus.
vbi appellando cenſet̃ ratificaſſe.Item qa ſi non videret̃ ratificaſ-
ſe,non eſſet neceſſaria reſtõ,& tñ iſte tex.innuit ꝯ̃rium.& iſtũ tex.
4 inducit Dy.†ꝙ ſi compromittẽtes ꝓmittunt ſtare ſñiæ arbitri, &
ꝯ eã non venire,non ꝑ hoc ꝑdit minor beneficium reſtitutionis
aduerſus eam.& hoc eſt clarũ,qa ẽt ſi vellet expreſſè ei renuncia-
re nõ põt.Sed vlterius dicit Bar.poſt Dy. ꝙ ꝑ iſta verba non vr̃r
partes renũciaſſe reductioni ad arbitrium boni viri.arg.huius tex-
tus.Iſtud eſt magni effectus,licèt Barto.non declaret, nã ſ̃m hoc
ſequit̃,ꝙ ſi petat reduci,& ſuccumbat,non propterea incidit in pę
nam,qa non facit ꝯ ꝓmiſſã.ſed ſi expreſsè ꝓmitteret non petere
reductionem ad arbitrium boni viri,tunc diſtingueretur, an in re
ductione ſuccumbat,& incideret in pœnam,an non,& tunc ſe-
cus.& ita intelligunt̃ no.ꝑ Bar.poſt Dy.in l.qui Romæ.§. duo fra-
tres.de verb.obl.& in l.Iul.verũ debitorẽ.de ꝯd.ind.& iſtud perpe
tuò tene menti,qa ita vr̃ eſſe de mente Bart. hoc intelligendo re-
ctè,vt verba ſua habeant vtilitatẽ.ſed Ang.alleg. in ꝯ̃rium optimã
gl.in l.tale pactum.§.j.ſ̃.de pact.q̃ dicit, ꝙ ille q promittit ſtare ſñiæ
iudicis,& non venire ꝯ,vr̃ renunciaſſe bñficio appellandi, ergo &
beneficio reductionis ad arbitrium boni viri, & iſta magis patet,
Nec ob.iſte tex.qa hic illa promiſſio põt referri ad defectum mã-
dati,ꝙ nõ veniat ꝯ ex illo capite,nõ aũt ꝙ non veniat ꝯ rõnem ini
quitatis ſñię,ſed qñ acta geruntur per ſeipſum,non põt hr̃i reſpe-
ctus vſq; ad iniquitatẽ ſñię,vel laudi.vnde ꝓmittendo non veni-
re ꝯ,vel acquieſcere,cenſetur promiſiſſe nõ petere reductionem
ad arbitrium boni viri rõne iniquitatis,aliàs nihil operaret̃ iſta pro
miſſio.ideo non debet diſtingui an ſuccumbat vel non, ſicut ſi ex
preſsè renunciaſſet tali reductioni,quicquid dicant Dy. & Bart.li-
5 cèt eorum dictũ frequẽter alleget̃.¶Queritur† vtrum minor iſte
poterit ꝯſtituere ꝓcuratorem ſine authoritate curatoris.glo.j.di-
cit hic,ꝙ in iudicio non poterit,ꝑ l.neque.C.de procu.ſed extra iu
dicium ſic,qa ille ſolum loquit̃ in iudicio.intellige primum dictũ,
ꝙ in iudicio non põt,ſiue habeat curatorẽ, ſiue non, qa nec ipſe
poſſet perſonaliter eſſe in iudicio ſine curatore, poſito etiam ꝙ
ipſum non habere.vt l.acta.§.fi.& ibi no.de re iudi. Et no. in l.cum
& minores.C.ſi ad uer.rem iudi.debet ergo ſibi dari curator,nec
6 poterit eſſe per ſe procurator in iudicio.†Secundum dictum intel
lige qñ curatorem non hẽt, nam tunc põt actum gerere per ſe,
ergo & ꝯſtituere ꝓcuratorem ad gerendũ,ſed ſi habet, dẽt ꝯſti-
tuere cũ illius authoritate,aliàs non ualet,ſicut nec ꝑ ſe poſſet ge-
rere.vt l.ſi curatorem hñs.C.de in integ.reſt.Fallit in caſib.in quib.
hẽt legitimã ꝑſonã ſine curatore,ẽt ſi ipſum habeat , vt ad ꝯhẽdũ
mr̃imonium,ut no.in c.ex parte.de reſti.ſpo.Itẽ ad petendũ cura-
torẽ ipſe ſolus põt ꝓcuratorẽ ꝯſtituere,qa ad hoc vr̃ habere legi-
timam perſonam,vt no. in l.ij.ſ̃.qui pe.tuto.Sufficit.

ADDITIO.

a ¶Coniuncta perſona.Adde per Sali.in l.ſi cum fratre.in primo nota. C. res inter alios acta.

---

1 *Qui appellat a ſñia lata contra falſum procuratorem ipſius, facit deficere conditionem ſub qua fuit interpoſita iſta ſtipulatio.*
2 *Si dominus incipit ab approbatione expreſſe, an poterit poſtea appellare & ſic reprobare.*
3 *Si dominus non appellat, ſed agit contra debitorem, & exegit, cõmittitur ſtipulatio iſta contra procuratorem falſum qui agit & ſuccubuit.*

1 §.Falſus procurator. †Iſte §.fuit ſummatus cũ principio l.No.hic ꝙ qui
appellat a ſñia lata ꝯ falſum procuratorem ipſius,facit deficere cõ
ditionem ſub qua fuit interpoſita iſta ſtipl'o.vr̃.n. ꝓmiſiſſe intereſ-
ſe ſi dñs non habeat ratum,ergo appellans vr̃ ratum hr̃e. non eſt
in promptu,qa ſi nõ haberet ratum,ſñia illa ſibi non noceret,nec
eſſet ſibi neceſſaria appellatio.l.in cauſæ.§.j.de procu. Si ergo ap-
pellat,vr̃ velle,ꝙ mero iure ſibi noceat,& ꝙ appellatio ſit neceſſa-
ria,& idem ſi petat reſtõnem in inte.vt in tex.p̄cedenti, & ibi not.
in gl.q̃ incipit.ſ.de rato.in fi.qa qui uult vnum,uult aliud ſine quo
illud eſſe non põt.Bar.aũt alleg.iſtum text. ꝙ põt quis approbare
actum tanq̃ geſtum,& reprobare tanq̃ ſic geſtum , nam qui ap-
pellat reprobat ſñiam,vt ſic latam,non aũt latam,& ꝑꝑ hoc in alia
mã inducit hunc tex.ꝙ filius p̄teritus intẽtando ꝯtratabulas, ap-
probat teſtũ de iure p̄torio tanq̃ factum,& reprobat tanq̃ ſic fa-
ctum,niſi.n.videret̃ per prius approbari,non poſſet vari ꝯtab.ꝯtra
teſtũ,qđ eſt nullum,cum tẽdat ad reſcindendum , & ſic p̄ſuppo-
nitur validitas.vt l.quod vulgo.de ꝯtratab. Bal. ipſum impugnat,
& bñ,quia hic approbata ueniunt circa diuerſa, non circa idẽ.ap-
probat.n.factum ꝓcuratoris.i.ꝙ litigauerit eius nomine, ac ſi mã
datũ a prin.habuiſſet,ſed reprobat ſñia,& ſic factum iudicis,ſed in
caſu de contratab.ſi videret̃ approbare teſtũ ut factum, & repro
baret ut ſic factũ,iſta approbatio & reprobatio eſſet circa idem,
quod eſſe nõ põt,qa eſſet ſibi ꝯ̃rius.Non.n.põt approbare teſtũ

vt factum,niſi ẽt vt ſic factum,qđ non contingit in caſu huius §.
2 de his dic vt no.in l.poſthumo.C.de ꝯtab.ꝑ vtrunque ¶†Sed quę
ro hic,qd ſi dñs incepit ab approbatione expreſſe, an poterit po-
ſtea appellare,& ſic reprobare?Reſpondeo,aut approbat factũ ꝓ
curatoris,& poterit appellare ſupra poſt prin.huius l.ver.idemque
aut approbauit ſniam,qđ in dubio ꝓſumit̃ ſi ſciens eam latam di-
cat,approbo qđ geſtum eſt ꝑꝑ effuſum ſermonem.ar.in l.fi.C.de
do.prom.circa fi.& tunc nõ poterit appellare per glo. q̃ eſt in l.ta-
le pactum.§.fi.ſupra de pac.quæ tamen glo.loquit̃ in ſnia ferenda
qñ qs promiſit ei ſtare,& acquieſcere potius in iam lata , cum pri-
mo caſu non habeat notitiam qualis debeat eſſe.ſcđo ſic: iõ ma-
ior eſt rõ in ſcđo caſu ar.in l.cum antea.C.de arbi.& l. qui cum tu-
3 torib.ſupra de tranſa.¶†Vltimò no.in ver.ꝙ ſi dñs nõ appellat, ſed
agit̃ ꝯ debitorem,& exegit,committit̃ ſtipl'o iſta ꝯ procuratorem
falſum,qui egit,& ſuccubuit. Et iſta eſt vna de cõbinationib. quę
ponunt̃ per Bar.in l.ſi ſine.ī.eo.Et loquit̃ hic qñ exegit dominus,
& non procurator ipſe,econuerſo ſi exigit ꝓcurator,& non dñs,
qa ſuccubit,& ꝓcurator obtinuit,& iſte eſt caſus in l.procurator
ad exhibendum.§.j.ī.eo.& vtrobique committit̃ ſtipl'o ad totã q̃
titatem exactam ſi erat funditus falſus,vt hic patet, & ẽt ibi no.In-
tererat.n.debitoris,ꝙ dominus ratum haberet factum ꝓcurato-
ris,qa tunc dño noceret ſnĩa lata ꝯ ꝓcuratorem, & ꝑ ꝯñs ſi non
appellaſſet,non potuiſſet dominus exigere ab ipſo debitore. lucra
bitur ergo iſte debitor ex hac ꝓmiſſione,qa ſoluet debitum do-
mino & recuperabit a ꝓcuratore, & ſic ſe liberat expenſis alienis
& imputet ſibi ꝓcurator falſus quare egit,& de rato promiſit:to-
tum enim damnum erit eius.

L E X IIII.

PRocurator. ¶Si falſus procurator exigat partem debiti, dominus vero poſtea ratum
non habẽs exigat totum,committit̃ ſtipl'o rati ad partẽ exa-
ctam,& quatenus intereſt ſoluẽtis nõ ſoluiſſe illi ẽt in lucro
captando.h.d.caſus eſt iſte.¶In tex.ibi(petijt.)glo.dicit , & habuit.
& ſic vterque exigit tam procurator falſus,q̃ ẽt dominus. ſed in
caſu ꝓcedentis §.dominus,& nõ ꝓcurator.in caſu l. ꝓcurator ad
exhibendum.§.i.econuerſo ꝓcurator,& nõ dominus, & ſic ſunt
tres cõbinationes:adde quartã,ſi neuter exigit.qđ ꝓſequere in d.
l.ſi ſine.¶In tex.ibi.(centum petat.)ſubaudi & ꝯſequat̃ ea. ¶In fi.
tex.ibi.(quanti interfuit differri in quinquaginta actionẽ.)dic loq-
tur de illis quinquaginta ſolutis ꝓcuratori,nam nõ ſolũ illa recu-
perat debitor,ſed ẽt quantũ interfuit eius non ſoluiſſe, & ſic illum
non egiſſe,vt ſi cũ dicta pecunia potuiſſet aliquid lucrari ſi eã non
ſoluiſſet ſ'm gl q̃ not.¶Sed opp.ꝯ eam,ꝙ non habeat̃ ratio talis lu
cri extrinſeci,vt l.ſi ſterilis §.cum per uenditorẽ.de act.emp. Sol.ꝯ
non ſoluentem(quia delinqt in non faciendo)non hr̃ ratio vt ibi.
ſed ꝯ exigentẽ indebitum,qa delinquit in faciendo , & ſic plus vt
no.in l.ij. ad Sil.bene hr̃ ratio,vt in hac glo.q̃ no. vel dic ꝙ ibi põt
haberi ratio intereſſe intrinſeci, & ita loqtur ꝯrium , ſed hic non
poterat haberi rõ de alio.vt s̃.de ver.obl.l.liber homo.§.fi.intellige
tñ gl.qñ iſtud lucrum erat certũ,qa põt probare , ꝙ ſic potuit lu-
crari de illa pecunia,ſed quia habuit ſoluere,nõ fuit lucratus, al's di
ceret̃ intereſſe incertũ.ſi diceret̃ poſſibile me fuiſſe lucratũ, & tũc
nõ haberet̃ rõ,ut plene not.in l.vnica.C.de ſent.q̃ ꝓ eo , qđ inter-
eſt prof.& in l.iij.§.fi.de eo quod certo loco.

L E X V.

1 *Si dominus falſum procuratorem qui litem inchoauit conſtituat verum*
procuratorem,an per hoc videatur ratificaſſe prius geſta.

1 PAulus reſpondit. †Ratihabitio poteſt fieri tacitè ſicut ex-
preſſe,& utroque caſu facit ſtipl'onem iſtam non cõ
mitti.h.d.ſic s̃.eo.l.[illegible] minor.§.falſus.nam etiam ibi fit
tacitę appellando.In tex.ibi.(dñs comprobans proſequeretur.)
2 †Sed quid ſi dñs ipſum falſum ꝓcuratorem,q litem inchoauit,cõ
ſtituit verum procuratorem,an per hoc videat̃ ratificaſſe prius ge
ſta?Rñdeo ſic,ſi ꝯſtituit eum ad proſequendum eandem litem,ſi-
cut ſi ipſe ꝓſequeret̃,ut hic & l.Iul.qui ſatiſd.cog. & ibi not. & ſu-
pra tit.j.l.ſi ante acceptum.in fi.ibi,dum dicit, vel ꝓcurator ab eo
datus &c.Sed ſi ipſum ꝯſtituiſſet ad inchoandum litẽ,non videret̃
ꝑ hoc ratificaſſe qđ fecerat,quia verba non patiunt̃ hoc, & forte
põt ſubeſſe iuſta cã quare noluit approbare prius geſta , licet ꝯfi-
dat de poſt gerendis.ſed ſi non apparet ex inſtr̃o qualr ꝯſtituerit,
ſed ſimpl'r ſuꝑ tali debito ſi haberet notitiã de inchoatione litis,vi
deret̃ approbaſſe qđ geſtum erat,ſecus ſi ignorabat. de quo uide
in addi.Spec.in titu.de proc,§. j.in addi q incipit,de hoc ſeq.&c.In
glo.q̃ incipit,(ſed nonne.)in fi.ibi.(de procu.l.Pomponius.) ſubau
di in §.ſed & is.& dic melius vt ibi not.in glo.quæ ponit melius ve-
a ritatẽ,nam iur̃m de calumnia[a] præſtatur poſt lit.ꝯte. ergo dñs nõ
poterit poſtea reclamare.i.reuocare ꝓcuratorẽ,ut gl. hic uoluit.
Item gl.ſequens format aliqua ꝯria,ſed oĩa potes ſoluere vno ver
bo,ꝙ hic loquit̃ qñ actum inchoatum noĩe meo hoc ſciens pro-
ſequor,quo caſu videor ratificaſſe qđ noĩe meo fuerit inchoatus,
In legibus aũt ꝯrijs alleg in gl.nullius actus erat inchoatus nomine
meo,ſed ego inchoaui litem Et quęrit̃ an ꝑ hoc excludat̃ ab alio
iure meo,qđ vnà cũ illo inchoato ſe non cõpatiebat̃.quo caſu di-
ſtinguitur an ſciens feci,uel ignorans ſecundum Ray.

A D D I T I O.

a ¶Nam iuramentum de calumnia.Adde l.ij.& ibi Bar.C.de iuram.calum.
& in c.j.eodem tit.lib.vj

L E X VI.

TVtor ſuſpecto. ¶Etiam procurator rei cauet de rato, qñ ꝑ cau
tionem de iudicato ſoluẽdo non plene ꝓuidet̃ acto-
ri.h.d.ſic ī.eo.l.procurator ad exhibendum.§.ſi quis
a procuratore.& s̃.de procu.l.non ſolũ.§.ſi ſtatus.& §. eſt & alius
caſus.cum ſeq.ecce caſum.Intellige tñ ꝙ hic non ꝯſtabat de man
dato,quia ſi ferret̃ ſnĩa ꝯ iſtum defenſorem,ꝙ ille tutor eſſet ſuſpe
ctus,& remouendus ſi non haberet mandatũ, & dñs nõ habuit
ratũ,nõ noceret tutori,& ſic nõ deberet remoueri,& ꝑ cautionẽ
de iudicato ſoluẽdo nõ eſſet ꝓuiſum actori,q vult illũ admoneri,
ſed qđ intereſſe ueniet in hoc caſu ſi ꝯmittat̃ ſtipl'o?Reſpon. cũ ſit
intereſſe inæſtimabile,dẽt apponi certa pœna.ut d.§.ſi qs a procu
ratore.& not.in l.fi.ſupra de ꝓto.ſtipu.Non ſunt hic alia.

L E X VII.

SI is cui. ¶Hæres non põt habere ratũ factũ no-
mine defuncti in his q̃ ad hæredem non
tranſeunt.h.d.ſ'm Dyn.q ita no.ꝑ iſtam l.in c. ratum.
de reg.iur.lib.vj & in l.Pomponius.de acqui. hęr. ſe-
cus in his q̃ tranſeunt ad hr̃dem.ut ī.eo.l.ſi ſine.§.ſi procuratori.&
no.ī.eo l.bonorũ.ꝑ Bar.Caſus eſt iſte.¶In text.ibi.(ī.tempora pe
titionis.)hoc iõ dicit,qa ſi eſſent lapſa tꝑa,tunc ẽt ſi ille,cuius noĩe
fuit petita,viueret,nõ poſſet eã ratã habere.vt ī.e.l.bonorum. ſed
intra tempora poſſet ſi viueret hæres eius,poſtea nõ põt, qa ſicut
lapſus temporis eam extinguit,ita & mors illius,cui delata eſt,cũ
ad hr̃dem non tranſmittat̃ non agnita.& regula eſt, ꝙ tunc põt a-
ctus ratificari qñ poſſet geri tꝑe quo ratificatur. ſed nec poſt tem-
pus,nec poſt mortem poſſet peti,ergo nec ratificari. Et not. quia
glo.dicit hic,quia forte fuit petita a tutore,uel curatore.Sed miror
de iſta glo.quia ſi de illis fuiſſet petita,ſtatim fuiſſet quęſita pupillo
uel adulto,& non eſſet neceſſaria alia ratihabitio . dic ergo quòd
fuit petita a procuratore falſo,& non a uero.

L E X VIII.

PRocurator. ¶Si dominus egit ex alia cauſa, q̃ egerit falſus procurator,non facit
ſtipulationem iſtam committi h.d.

1 *Procurator in rem ſuam põt obijcere exceptionem ex propria perſona.*
2 *Si falſus procurator quod exegit ſoluat domino,an ipſe dominus recipien*
do uideatur approbare quod ille fecerat.
3 *Si talis procurator illam pecuniam non ſoluerat domino,& conueniretur*
a debitore,an dominus poterit uenire ad ſui defenſionem & obijcere ex
ceptionem ex propria perſona.
4 *Quid ſi dominus non veniat ad defenſionem procuratoris , an ipſe procura*
tor poterit obijcere exceptionem competentem domino.
5 *An dominus poterit defendere iſtum procuratorem inuitum pro ſuo in-*
tereſſe.
6 *Quando venditor uenit ad defendendum emptorem in cauſam euictionis,*
poteſt obijcere exceptionem ex propria perſona pro ſuo intereſſe.
7 *Impugnãs actum falſi procuratoris an poſſit poſtea ipſum habere ratum,*
vt conſequatur exceptionem.

1 §.Si procurator. ¶†Procurator in rem ſuam põt obiicere exceptionẽ ex ꝓpria ꝑſo
na.h.d.ſ'm Bar.& Ang.& ad hoc allegat̃,ſed iſtud ſummariũ eſt ni
mis breue,qa nõ cõprehendit niſi finẽ huius §. ſed dic plenius.Si
dñs nõ hẽt ratã exactionẽ factã a falſo ꝓcuratore de vero debito,
ſtipl'o iſta committit̃ ẽt ſi dñs poſtea agat,& ſuccũbat.h.d. primò,
& ſi poſt q̃ ſuccubuit ꝓcurator qđ exegerat,ſibi ſoluit,repetere põt
cũ illud hẽt reſtituere ei,a quo exegit virtute huius cautionis. hoc
ſcđo.Põt tñ dñs illũ falſum ꝓcu.ꝯuẽrũ defendere ne ſibi hẽat reſti
tuere,& opponere exceptionẽ,q̃ cõpeteret ſibi ſi fuiſſet ſibi ſol'o
facta.h.d.tertio.& vl. dicit iſte §.difficilis & ſing.& q̃libet particula
indiget multis ſuppletionib. venio ad caſum.¶Contra primã par-
tẽ huius §.opp.ꝙ iſte ꝓcu.falſus nõ debuerit admitti ad exigendũ
cũ cautione rati,vt dixi s̃.e.l.minor.So.dic,ꝙ fuit admiſſus ſpõtè,
ſi ñ ꝯſtabat de mãdato,vel ſi ꝯſtabat,ſpõte cauit,vt ibi dixi.¶Scđo
opp.ꝙ ſi dñs poſtea egit & ſuccubuit, non poterit debitor agere
ex cautione rati ꝯ ꝓcu.qa ſua non intereſt,cũ ei ſoluerit verũ de-
bitũ.Sol.potes nũc dr̃e,ꝙ imo ſoluit indebitũ,& ad hoc ꝓbandũ
adducere illa ſnĩam q̃ obtinuit ꝯ dñm,ſicut.n.ſnĩa lata ꝯ ꝓcu.verũ
nocet dño,vt l.Plautius.de ꝓc.ita & ecõuerſo.nec vr̃ nocere ꝓc.
ſi reſtituat qđ recepit nõ ꝓ ſe,ſed ꝓ dño.hoc tñ verũ ſi ipſe ſoluit
ꝓc.nõ ꝑ iudicẽ,ſed ex iudiciũ nõ ꝯdẽnatus:tũc.n. licèt ſolueretur
vt debitum,nunc põt dicere ſoluiſſe indebitũ, qa nõ uenit ꝯ aliq̃
ſnĩam.ſed ſi condemnatus falſo procu.ſoluiſſet , non poſſet tunc

allegare

allegare hoc,q̃a veniret ɔ̃ ſñiam.Et ita limito iſtum text. dum dicit (exegerit.)Intelligo extra iudicium,tunc enim ēt ſi ſtipulatio rati nõ fuiſſet interpoſita,poſſet recuperare pecuniã, q̃ ſoluit tanq̃ indebitè ſolutam,& hoc offendere per ſñiam poſtea latam ɔ̃ dñm: ergo & ſi eſt interpoſita ſtipł'o illa ɔ̃ditio ɔuertit in hanc ſtipł'onē. Et hoc voluit glo.ſup verbo,(ſtipł'onē.)poſt prin.ibi, dũ dicit.(nã repeteret eã ɔ̃dõne indebiti ab iſto ꝓcuratore &c.) ſubaudi ēt ſi non cauiſſet de rato.¶Sed hic quæro quař dñs poſtea agens litē amiſit?Dicit Ang.q̃a debitor fuit abſolutus ex eo, quia nõ erat debitor.Barto.de hoc nihil tangit.ſed hoc eſt falſum,q̃a tunc dñs veniens ad defenſionem ꝓcu.non poſſet alleg. ꝙ ſubſiſtat debitum nãle,q̃a diceret ɔ̃ ſñiam,qua pronunciatum eſt non eſſe debitam, vt no.in l.Iul.in ᴉ.glo.mag.de condi.inde.dic ergo ꝙ ſi fuit abſolutus,quia dñs idemq; creditor non probauit debitũ,& ſic fuit ſublata ciuilis,non nãlis.Et licèt iſta ſñia noceret dño quantũ ad agendum,quia ſibi obſtaret excep.rei iud.ſi vellet iterũ agere, non obſtaret ſibi quantum ad retinẽdum ſi debitor ſibi poſtea ſoluiſſet, etiam per errorem,& poſſet probare debitum. vt d.l.Iul. cum ibi no.eodē modo ſi ſoluit huic ꝓcu.& procurator poſtea ipſi dño, nec ipſe dominus habeat neceſſe ꝓcuratori reſtituere,vt i fi.huius §.Ex his apparet ſol.q̃onis formatæ in illa gl.ſuper verbo, (ſtipulationis(ſ.ad quid cõmittat iſta ſtipł'o, dicũt q̃dã ad ſumptus litis dũ taxat,gl.tenet ꝙ immo ēt ad totã quantitatē ſolutã.& iſta eſt vera, & probatur in ſcđa parte, & tertia huius §.ideo eñ dominus neceſſe habet reſtituere procur.q̃a ꝓcu.hēt neceſſe reſtituere debitori.Item in vlt.parte ideo dñs hēt obijcere excep.ex ſua perſona, ne procu.ɔ̃demnet ad illam q̃titatem reſtituendam , q̃a ſi cõdem naret,idem dñs haberet neceſſe reſtituere eidem procu.vt in ſcđa parte.Ego dico bř,ꝙ ſi ꝓcu.falſus exigit illam pecuniam in iudicio tanq̃ debitam,tunc q̃a ille debitor non põt allegare eam indebitam,q̃a veniret ɔ̃ ſñiam latam ɔ̃ ſe,ēt ſi velit adducere ſñiam,quã habuit ꝓ ſe ɔ̃ dñm:dico ꝙ non committit ad ipſam ſortem, ſed duntaxat ad expenſas litis,per rõnem quam s̃. dixi, quia non plus ſua intereſſet,poſtq̃ non põt dicere ſe ſoluiſſe indebitum. Si verò ſoluit ex iudicium,tunc hēt locum opi.glo.quia tunc põt allegare ſe ſoluiſſe indebitum,& ſic ꝑcedente intereſſe in tota ſumma.Sed quid erit in caſu præcedenti poſtq̃ debitor non põt recuperare a procu.an remanebit penes procuratorem ? puto ꝙ non, immò dñs licèt ſuccubuerit cum debitore, & ēt improbauerit factum falſi procur.poterit ab illo ɔ̃dicere per actionem in factum.l. ſi me & Titium.ff.ſi cer.pe.ne ille locupletet̃ de ſuo.Et iſta non tangunt
2 Doc.& ſunt neceſſaria,& aperiunt intellectum huius §. ¶† Contra ſcđam partem opp.nam ſi falſus procu.q̃d exegit,ſoluat dño, vř ipſe dñs recipiendo approbare,q̃d ille fecerat.arg.s̃.eo.l.Paulus reſpondit.ergo ſtipł'o de rato non committit̃,vt ſupra e.l.cum minor.§.falſus.ibi dum dicit,ſtipulationis defeciſſe cõdõnem, &c.cuius tñ ɔ̃rium hic dř in prin.Sol.hoc eſſet verum ſi hoc fuiſſet factum anteq̃ dñs inpugnaſſet factum falſi procu. nam tũc potuiſſet ratificare ad ſui commodum.Sed hoc dēt intelligi qñ iam impugnauerat agendo ɔ̃ debitorem,& ſñia lata erat ɔ̃ eum.vñ amodo non poterat ratificare,vt in l.diſpenſatorem.in fi.s̃.de ſol. & ſic non impedit hanc ſtipł'onem committi. ¶ Sed tunc opp.poſtquã dñs iam impugnauerat,non tenebat̃ iſte falſus procu. iſtam pecuniam ei ſoluere,vt no.in l.quo enim.§.Iul.ᴉ.eo.in glo.ſuper verbo exegerit.ergo ſi ſoluit,vř donare,& ſic non põt repetere,cuius ɔ̃rium hic dř,ꝙ põt condicere.Sol.intellige, ꝙ ſoluit per errorem ignorans dñm impugnaſſe factum ſuum,aľs procederet ɔ̃rium. Sed tertio opp.ꝙ non poterit condicere a dño inuito , per id , q̃d dř in tertia parte huius §. quia dñs põt illum procu. defendere,ne habeat neceſſe reſtituere debitori.quo caſu ēt ipſum defendit ne reſtituat procur.Sol.intellige iſtam ſcđam partem qñ procu.iam erat condemnatus debitori virtute ſtipł'onis de rato , & dñs non venerat ad eius defenſionem,vel ſi venit ſuccubuit. ſi aũt non eſſet ɔ̃demnatus,tunc ſi lis penderet ɔ̃ eum mota per debitorem,lo cum haberet vltima pars,& ſic non poſſet lite pendente procurator a dño ɔ̃dicere,ſed expectaret̃ ſñia.Item ſi lis non eſſet inchoata inter debitorem & procu.& procu.ɔ̃diceret a domino , poſſet dñs offerre cautionem de defendendo eũ aduerſus debitorem, & ſic euitabit reſti.ar.in l.ſi is a quo.s̃.de rei ven.cum ſim. Et iſta ēt
3 ſunt neceſſaria,& per Doct.intacta.¶†Circa tertiam partem quæro,q̃d ſi ille procu.hanc pecuniam non ſoluerat domino, & conueniret̃ a debitore,an dñs poterit venire ad ſui defenſionem , & obijcere exceptionem ex propria perſona? Reſpondeo non , q̃a tunc non prætendit intereſſe reuocationis, cum pecuniam nõ habeat.Et ipſe ꝓcur.põt eam reſtituere debitori inuito dño , poſtq̃ dominus factũ ſuum impugnauit,ꝑ id,q̃d no.in d. §. Iul. vnde nõ põt venire,niſi vt ſimplex defenſor,& ꝑ ɔ̃ſequens non põt obijcere exceptionem ex ꝓpria ꝑſona,ſed illas tñ q̃ competunt defen-
4 ſori.l.minor.§.ᴉ.de procu.¶†Item q̃ro,q̃d ſi dñs non veniat ad defenſionem procu.an ipſe procur.põt obijcere excep. competentem dño.i.ꝙ illa pecunia erat debita nãř non obſtante ſñia? glo. fi.ſup verbo(manet.)tenet ꝙ non,& bene.circa prin. ibi: dum dicit,(dat̃ hoc bñficium,q̃d non dat̃ defenſio procu.)aľs inutile eſſet
5 q̃d dř in prima parte.(ſtipul.committi.)†Item q̃rit̃, an dñs poterit defendere iſtũ ꝓcu.inuitũ ꝓ ſuo intereſſe?gl.ſimpľr tenet ꝙ non. ɔ̃ q̃ oppo.de l.ſolonem,vel iudiciũ.s̃.de ſol.Sed rñde, ꝙ ibi qñ q̃s volebat defendere inuitum tanq̃ ſimplex defenſor ſine mandato ſatiſdando de iudi.ſol.& aĩo nouandi,& ſic vt ille liberet̃,& executio ſñiæ fiet ɔ̃ ſe.ſed gl.loquit̃ qñ non aĩo nouandi, & ſic executio fieret ɔ̃ procu.defenſum.quo caſu gl.uult ſing. ꝙ ſicut ſi nullum ꝓtenderet intereſſe,non poſſet illũ inuitũ defendere. Ita & ſi intereſſe ꝓtendit.& iſta gl.forte non eſt alibi,tenebit̃ tñ ille ſibi ad intereſſe,vt gl.ſubijcit,& ſic non tenebitur ſibi reſtituere pecuniam ab illo ꝓcuratore ſolutã.& ſi aliud intereſſe ꝓtēdit,hřet ɔ̃ eum actio-
6 nem in factum.arg.l.iij.in fi.de ɔ̃di.ob cãm.¶† Vltimò Bart. ꝑ iſtũ tex.determinat q̃onem diſputatam ꝑ eum, ꝙ qñ venditor venit ad defendẽdum empto.in cã euictionis,põt obiicere excep.ex ꝓpria perſona ꝓ ſuo intereſſe,vt hic.& l.Idemq; §.gñaliter s̃. mand. Et iõ ſi ſtatutum diceret,ꝙ cãe inter ɔ̃ſanguineos compromittantur,& ipſe eſſet ɔ̃ſanguineus ei,qui mouet litem,licet emptor nõ eſſet,poſſet petere cãm compromitti,quaſi ipſum principaliter ɔ̃-
7 cernat.†Itē Ang.dicit hic eſſe caſum pro glo.q̃ eſt in l.diſpenſatorē de ſol.q̃ dicit,ꝙ licèt ille q̃ ſemel impugnauit actũ falſi procu. non põt ipſum poſtea ratũ habere,quantum ad ſui utilitatem , vt conſequat̃ actionem ut ibi,põt tñ quãtum ad hoc,ut ɔ̃ſequat̃ excep. Bar.ibi tenet ɔ̃rium.& alle.Spe.& illa vř ucrior.nec ob.iſte text. q̃a iſte dñs non conſequitur iſtam exceptionem ex eo ꝙ actum procuratoris ſemel ꝑ ipſum reprobatum,nũc approbet,ſed ex eo q̃a q̃d petit,ſibi nãliter debetur,& hoc poſſet ēt ſi ɔ̃tinuè actum reꝓbaret,dicendo ſe nõ hře ratam ſol.illi factam.ſed defendit ut illa q̃ facta eſt ſibi per eundem procu.non retractetur,& ne habeat neceſſe illi reſtituere.& hæc eſt veritas.

1 *Stipulatio rati committitur ſtatim quòd dominus incipit facere contra id quod fecerat procurator agendo contra debitorem abſolutum,non expectat a ſententia.*

1 §.Si quis à procuratore. ¶†In cã ſtatus cauetur de rato tam ex parte actoris q̃ rei,& certa pœna apponitur,q̃a res ineſtimabilis.h.d.vſq in ſi.ecce caſum.¶†No.hic circa fi.in ver.(ex quo aũt.) ꝙ iſta ſtipł'o committit̃ ſtatim,ꝙ dñs incepit facere ɔ̃ id , quod fecit procurator agendo ɔ̃ debitorem abſolutum, ēt non expectata ſñia.Et hoc addit iſte §.ad ꝑcedētem §.in prin.& ad l. cũ minor. §.fi.in q̃bus erat iam lata ſñia Sed oppo.de l.amplius non petitum. ᴉ.eo.vbi non ſtatim,ſed poſt lit.ɔ̃teſt.committit̃.Sol. hic promiſit, ꝙ qñs hřet ratum.unde ſtatim ꝙ dñs incipit agere,& facit debitorem citari,apparet ꝙ hēt ratum,& committit̃ iſta ſtipł'o ēt ante lit. ɔ̃teſt.ut hic ibi ꝓmiſit ꝙ amplius non peteret,& illa ſtipulatio tardius committit̃.ſ.poſt lit.ɔ̃teſt.tñ non ante.nec ēt per petitionem extraiudicialem,iſta vero ſic.hoc tñ intellige qñ ille, q̃ ꝓmiſit,erat falſus ꝓcurator.ſi aũt verus & ſic venit committenda ſtipulatio duntaxat ad ſumptus litis,ut no.s̃.eo.l.ij.in gl.tunc non committit̃ niſi lata ſñia.& hoc voluit gl.q̃ oĩno vide.& ēt Doc.ibidem. & s̃.đ iureiur.l.alias,in fi.mag.gl.¶Item no.hic caſum in fin. in quo licèt ſit commiſſa,tñ ex ea agi non põt ante ſñiam, ſ. qñ eſt commiſſa ei,qui litigat de ſtatu ſuo.& in cãm ſtatus per rõnem , q̃ hic ponit̃ in tex.q̃a poſſet ſequi talis ſñia,q̃ redderet ſtipł'onem inutilem, iõ expectatur euẽtus,aliàs regulariter ſtatim,ꝙ eſſet commiſſa , poſſet ex ea agi.quod tamen dic, vt no.in d.l.alias.

LEX IX.

1 *Actor cum conſtituitur à tutore,quæ requiruntur.*
2 *In deliberatione uniuerſitatis ſi fuit legitimè congregata,non eſt de ſubſtantia authoritas rectoris ipſius.*
3 *Actor dicitur non ſolum conſtitutus a tutore vel curatore, ſed etiam conſtitutus ab uniuerſitate.& a quo conſtituatur procurator.*
4 *Actor uniuerſitatis,in quo differat a ſyndico.*

Actor à tutore. ¶ Iſta eſt ſolẽnis l. & Bart. hic plura bona dicit circa ꝑactores,de quibus hic,ad quem ſemper remittit̃. Sed ꝓ eius declaratione,& ēt glo.opp. ꝙ iſta diuiſio non debuerit fieri.nam aut conſtat de mandato iſtorum,& nullus iſtorum de quibus hic,deberet cauere etiam conſtitutus a tutore, vt ᴉ.eo.l.nec ſatiſdatio.quia vbi præceſſit mandatum, ratihabitio neceſſaria non eſt.l.ſi ꝓcurator.de ɔ̃di.inde.aut de mandato non cõſtat,& tunc ēt alij tres,de quib.hic in verſi.(actor ciuitatis.) debent cauere,vt eſt caſus s̃.quod cuiuſq; uniuer. nom.l. idē. §.actor.pp hoc facta eſt tota gl.q̃ intelligit totam l.qñ de mandato, ſeu conſtitutione conſtabat,nec pp hoc,ꝙ eſſet dubium de mandato,ꝑſtatur iſta cautio in primo caſu huius l. Sed quia in conſtitutione actoris,q̃ ſit a contutore uel curatore,requirit̃ ſolennitas . i.interpoſitio decreti iudicis,ſi de illa nõ ɔ̃ſtabat cauendũ eſt de rato,ſed in alijs rebus,de quibus hic,iſta ſolennitas non eſt neceſſaria. ſufficit.n.deliberatio vniuerſitatis,quæ dř decretum,vt in tit.de decre.

ab ordi.faci. ſine decreto alterius ſuperioris. ſm glo. quam not.
poſtq̃ enim de illa deliberatione ɔſtat,non præſtatur hæc cautio.
1 ſed ſi de ea non ɔſtaret,eſſet p̄ſtanda. hæc eſt intentio glo. ¶†Ex
qua no.duo.Primò,quantum ad ɔſtõnem actoris, q̃ fit a tutore,
ꝙ in ea requirit̃ mandatum tutoris,& decretum iudicis,qđ venit
ad eius ɔfirmationem,& hoc colligit̃ ex tex.ibi dum dicit.(a tuto-
re datus.)& probatur in l.ſolet.ſ.de tut.Sed in ɔ̃rium vr̃, ꝙ imò de
tur a iudice cum ɔſenſu tutoris,vt in l.ſi actor. C. de appel. & hoc
in prima glo.quæ exponit.(datus.)i.dari petitus.Sol.dicunt Doct.
cõiter oẽs,ꝙ vterque modus ɔſtituendi bonus eſt.reſultant tñ v-
niuerſi effectus,quia ſi conſtitutus eſt a tutore,cauet ꝙ ipſe tutor
ratũ habebit,ſi a iudice,ꝙ ipſe pupillus ratum habebit.certè ſi ɔſta
ret de mandato tutoris,vt ſ.poſui,fruſtra diceretur, ꝙ tutor ratũ
habebit.dẽt ergo intelligi qđ dicit Bar.qñ diceret ſe ɔſtitutum a tu
tore,& nõ plenè probaret,& tunc cauebit,ꝙ tutor habebit ratũ,
ꝗ in conſtitutione non cõſenſit.ſed ſi appareret de mãdato tuto-
ris,ſed de decreto non appareret,quo caſu loquit̃ hic,ſm qđ glo.
poſuit,tunc ſolum cauebit,ꝙ pupillus habebit ratum, ſm Rayn.
Ex his ſequit̃,ꝙ decretum non eſt neceſſarium in ipſo actu ɔſtõ-
nis,ſed põt ex interuallo interuenire,al's ex eod. inſtr̃o,in quo fuit
conſtitutus,deberet de decreto iudicis apparere, al's non ſuffice-
ret cautio rati propter dubiũ de decreto,ꝗ interueniens ex poſt
facto non redderet actum validum, & in hoc differt decretum
iudicis ab authoritate,q̃ debet interuenire in ipſo actu, non ante,
vel poſt,vt l.obligari.§.tutor.de authori.tut.Et iſtud eſt verum,de
quo vide no.per Bal.C.de bo.quæ li.l.ij.vel.iij.& l.quicunque. & l.
2 j.in vlt.col.C.qui admit.ad bo.poſ.poſ.vbi oĩno vide.¶†Secundò
not.ex gl.ꝙ in deliberatione vniuerſitatis ſi fuit legitimè congre-
gata non eſt de ſubſtantia authoritas rectoris ipſius, imò valet ſi-
ne ea.Et probatur in l.j.§.ſi aũt collegium.ſ.ad Treb.vbi ẽt tãgitur
per Bar.Nam & põt eſſe vniuerſitas ſine rectore.& idem not.ple
nè in l.fin.ĩ.de colle.illici.ſed ſi actor cõſtitueret̃ a rectore vniuer-
ſitatis,vel ab alio legitimo adminiſtratore, vt ſi à ſyndico ſine deli-
beratione vniuerſitatis,tñ eſſet idem qđ in actore conſtituto a tu
tore,quia requireretur iudicis decretum ſuperioris, puta poteſta-
tis,& in vniuerſitate ſcholarium,in qua ſunt clerici,& laici ẽt vica-
rij epiſcopi,per ea quæ not.Cy.in l.neque. de procu. in iiij. quæſt.
3 ¶†Item no.ex tex.ꝙ actor dr̃,non ſolum cõſtitutus a tutore vel
curatore,qui non ſunt alij,ſed adminiſtratores, imo ẽt cõſtitutus
ab vniuerſitate,quæ eſt dñа,non tñ eſt perſona vera,ſed ficta:con
ſtitutus aũt a vera perſona,& quę ſit uere dña,non dr̃ actor,ſed ꝓ
4 curator.l.j.in prin.de procu.†In quo aũt differt actor vniuerſita-
tis a ſyndico,qui ẽt ab vniuerſitate conſtituitur non a ſingulari ꝑ-
ſona,vide per gl.in l.j. §.quibus.ſ.qđ cuiuſque vniuer.nom. & qđ
ibi per Bar.in l.item eorum.in §.ſed ſi ita. eo.tit. Conſtuitur ẽt ſyn-
dicus a pluribus ẽt qui non faciunt vniuerſitatem,puta plurib.cre
ditorib.alicuius ceſſantis & fugitiui,qui capiunt omnia bona eius,
vt inter ſe diſtribuant,& aliquem conſtituunt ad exigendũ credi-
ta illius,nam vocatur ſyndicus Florẽtię tanq̃ ſingulorum.i. pluriũ
cauſam tractans,ſed licèt ſortiantur iſta noĩa, adhuc poſſunt dici
procuratores,quia ɔſtituti a dominis.vt in c.ſi.de procu. vnde de
iure canonico non curatur de nomine. põt enim vniuerſitas di-
cere,conſtituimus talem actorem in tali cauſa de præſenti, vel ta-
lem ſyndicum generaliter ad cauſas præſentes & futuras, uel talẽ
procuratorem.per illud c.ſi.& per id, qđ habetur in c.petitio. de
procu.Et ſi dicerent,conſtituimus talem actorem ad cauſas præ-
ſentes & futuras,exponeretur.i.ſyndicum, quia proprie actor cõ
ſtituitur in aliqua cauſa p̄ſenti & ſpecialiter,non general'r, nec ad
a futuras,ſed ſyndicus ſic.& verba ſunt intelligenda[a] ſm ſubiectam
materiam.nec vitiat̃ ɔſtitutio per abuſum vocabulorum. ar.in l.ſi
vno.in princ.ſupra loca.qđ etiam tenet Bar.in d. §. quibus. & in §.
ſed ſi ita.Cætera uide hic per Bar.

ADDITIO.

a ¶Verba ſunt intelligenda.Adde ꝙ verba debent intelligi vt ſonant.ſecũ-
dùm Pau.de Caſt.in l.improbum.C.ex quib.cau.infa.irrog.

LEX X.

1 *Etiam in actibus extraiudicialibus præſtatur iſta cautio,ſi de mãdato du-
bitatur,ut pars aduerſa tutior ſit.*
2 *Per quæ uerba fiat iſta cautio.*
3 *Si cum perueniſſet ad notitiam domini,ꝙ talis geſſit talem actum eius no
mine,ipſe dominus tacuit & non cõtradixit,an per hoc videatur ipſum
approbare,& quid ſi interuenit receptio literarum.*
*Taciturnitas in concernentibus damnum,uel præiudicium tacentis,habe
tur pro diſſenſu.*

1 INterdum. ¶†Etiam in actibus extraiudicia
lib.præſtat̃ iſta cautio, ſi de man-
dato dubitat̃,ut pars aduerſa tutior ſit.h.d.cũ l.ſeq. &
in prin.ſequentis.Et not.ꝙ tunc non eſt propriè præ-
toria,ſed ciuilis,ꝗ interponitur ex ɔuentione.i.non ex neceſſita-
te,ut hic dr̃ in tex.ſed prætoria ex neceſſitate præciſa, uel cauſati-
ua,vt in l.j.poſt prin.ſ.de p̄to.ſtip.& ibi no.& hoc eſt utile, ꝗ non
requiret in dubio fideiuſſores vel pignora,licèt ſecus in p̄torijs,vt
2 d.l.j.§.ſtipul'onum,caſus eſt iſte.¶†No.hic qualiter dẽat fieri per
hoc verbum ratũ habeo,vel approbo, vel agnoſco, qđ talis fecit
meo nomine.Et quodcunque iſtorum ſit,non committitur ſti-
pl'o.videbat̃ poſſe dici,ꝙ immo committat̃, niſi formaliter dicat,
ratũ habeo,ꝗ ɔdõ dẽt impleri in forma, & hoc dubiũ tollit̃ hic,
ꝗ ſufficit,ꝙ impleat̃ æquipollẽter,vt l.Iul.de ɔdi.inde. & l.mulier.
ad Treb.loquit̃ ergo iſte §.de ij.parte rubr. ſ. de ratihabitione,ꝑ q̃
uerba debeat fieri,ne iſta ſtipula.committat̃.certe ẽt ſine verbis p̄t
3 fieri re ipſa,vt ſ.eo.l.Paulus rñdit.†Quid aũt ſi dñs nihil dixit,nec fe
cit ꝑ qđ videat̃ approbaſſe,ſed cũ ad eius notitiam ꝑueniſſet, ꝙ
talis geſſit talẽm actũ eius noĩe,tacuit & non ɔ̃dixit, an videat̃ ip-
ſum approbare?hic eſt vna glo.Roge.quę ſemꝑ alle.quę tenuit,ꝙ
ſic,dicens ꝙ non improbare ratihabitioni par eſt.Doc. dñt hoc eſ
ſe verum in his,quę ɔcernunt vtilitatẽ tacentis:ſi aũt damnũ vel p̄
iudicium,tunc taciturnitas hr̃ pro diſſenſu.l.ꝗ vas.§.vetare. de fur.
& not.in l.inuitus.C.de procura.& l.filiusfam.§.inuitus.e. tit.ſ. niſi
interueniret aliquis actus factus,puta receptio literarũ.ut l.filiusfa.
ſi abſente patre.ſ.ad Mace.ubi pr̃ recipiendo literas filij, & non ɔ̃-
dicendo,vr̃ ɔſentire,ẽt in his quæ ſunt ſibi p̄iudicialia. Innuit ergo
Bar.hic,ꝙ illa l.non hr̃et locũ ſi filius literas non ſcripſiſſet, ſed nun
cium miſiſſet ſignificando pr̃i,& pr̃ non ɔ̃dixiſſet.his dieb. in exa-
mine illa l.data fuit in punctis,& fuit ſuꝑ hoc diſceptatũ. & tñ vr̃ ꝑ
Bar.ꝙ nõ fuit bñ locutus.nam in caſu huius l.ideo pr̃ non ɔ̃dicen
do vr̃ aſſentire,ꝗ ſi mutuũ fuiſſet factum filio ipſo præſente & ta
cente partem obligaſſet,tanq̃ ɔſentientẽ,& nõ hẽt locũ Mace.qđ
eſt odioſum.vt l.ſed Iul.cum ſeq.e.tit.qđ ergo fuiſſet operata præ
ſentia & taciturnitas ab ipſo prin. operatur ſcientia ſuperueniens
ex poſtfacto cũ taciturnitate,ut ẽt ſi per nuncium filius ſignificaſ-
ſet pr̃i,idẽ eſſet qđ ibi dr̃ in literis.Sed in extraneo,& in alio caſu di-
uerſo non ſic.ſi.n.recipias pecuniam mutuo,& ſcribis mihi, ꝙ re-
cepiſti ꝓ me,& ꝙ eã reſtituam,& ego recipio literas, & non ɔ̃di-
co,non uideor aſſentire ꝑ ꝑea.Nam ſi eſſem pręſens & taceo, nõ
viderer aſſentire in his,quæ ſunt mihi pręiudicialia.ut ll. ſ.alle. Et ꝑ
hoc facit tex.§.ſeq.dum dicit certior factus,nec dicit per quẽ mo-
dũ.vñ põt intelligi ẽt per literas.Et tñ ille tex.vult,ꝙ niſi ratificet in
continẽti,vr̃ ɔ̃dicere,& impugnare.& iſta vr̃ mihi veritas, aliàs eſ-
ſet imponere legẽ verbis,& nõ reb. faciẽdo dr̃iam inter literas &
nuncium,& ita ibi dicebã.ſequit̃ §.Iulianus. & facit ad prædicta c.
a qui tacet.de regu.iu.lib.vj.An aũt pręſens & tacẽs habeat̃[a] pro diſ-
ſentiente,dic plenè per Bar.in l.quæ dotis.ſol.mat.

ADDITIO.

a ¶Habeatur.Adde in l.de ętate.ĩ §.qui tacuit.ff.de iterro.act.& ĩ regula ꝗ
tacet.extra de reg.iu.lib.vj.& per Bar.in l.quæ dotis.ff.ſolu.mat.

LEX XII.

1 *Actum reprobatum ex interuallo an poſſim approbare.*

QVo enim tutiore.
1 §.Iulianus ait. †Si dñs ratum habet, ſta-
tim, ꝙ ſit actũ ſuo noĩe
geſtum intra modicũ interuallũ (qđ iudicis arbitrio relinquitur,)
iſta ſtipl'o non cõmittit̃.ſi vrò ex interuallo,tunc commiſſa ſoluit̃
ope excep.h.d.ſm uerum intellectum uſque ad §.fi.ſi.n. non ratifi
cauit intra modicum tp̄s,hr̃ ꝓ diſſentiente,& ſic ſtipl'o ſtatim cõ
mittit̃,ẽt ſi nullum actum adhuc geſſit dñs ɔ̃ id,qđ fecerat ꝓcura-
tor,ut hic innuit lr̃a,q̃ uult ꝙ ſtatim ſtipl'o committat̃.& iſtud ad-
dit iſte §.ad l.ꝓcurator.ſ.eo.ad exhibendum.§.fi.& ad alias ll.quas
ibi allegaui,quod eſt ſingulare.uenio ad caſum.In tex.ibi. (ſol'onẽ
in ꝓcuratore factã.)dic.ſ.ad hoc vt ſtipl'o nõ committat̃. ¶In tex.
ibi.(certior factus eſſet.).i.eodem inſtanti. ſed ſtatim hic limitat,ꝙ
hoc non requiritur,ſed dẽt dari tp̄s intra qđ deliberare poterit cõ-
mode an ſibi expediat approbare vel reprobare. ut in l.ratum.ſ.đ
ſol.¶In tex.ibi.(quam poſſit elocutione exprimi.) dic ɔcordat ex̃
de dona.c.apoſtolicæ.uer.nam & ſi.& ſupple,ꝙ trãſacto iſto mo
dico tp̄e ſi non approbauit,vr̃ improbaſſe.& ratum non habuiſ-
ſe,vt ĩ.coll'r dũ dicit.(qñ & ob id,qđ primo non habuerit ratum,
2 &c.)Et ſic eſt tex.ɔ̃ gl.Roge.quæ eſt in §. præcedenti. ¶†Vltimò
no.in fi.ꝙ actum ꝑ me reprobatum poſſum ex interuallo appro-
bare,quantum ad mei vtilitatem.ut l.diſpenſatorem. ſ. de ſol. Nã
hic ſi exactionem factam ꝑ meum procuratorem primo impu-
gnaui eam ratam non habendo intra modicum tp̄s,& poſtea ap-
probo recipiẽdo ab eodem procu.qđ egi,paro illi debitori meo
except.ɔ̃ me ſm unum intellectum,& hoc eſt in mei pręiudiciũ.
Item paro illi procu.excep.ɔ̃ debitorẽ meum,cui erat acquiſita a-
ctio ad pœnam uel intereſſe mero iure.ſed nunc quia ſua non in
tereſt,ex quo poteſt me repellere per excep.non poteſt agere ad
dictam pœnam uel intereſſe ɔ̃ procu.ſecundum alium intellectũ
de quib.in glo.quæ incipit.(.i.non ideo magis.)ſequens tamen gl.
dicit ꝙ ille procurator poſtquam ſemel impugnauit factum ſuũ
non habendo ratum intra illud modicum tp̄s,non tenet̃ mihi ſol-
uere qđ exegit,& iſtam glo.allegaui in l.ꝓcurator ad exhibendũ.
§.j.ſ.eo.& poſſet eam reddere debitori.

§.Siue

§.Siue quis petat. Qualitercunque quis impugnet factumfalſi ꝓcuratoris,facit hanc ſtipulationem committi.h.d.in effectu.caſus eſt iſte.

LEX XIII.

SI commiſſa. ¶Iſta ſtipulatio committitur ad intereſſe conſiſtens etiã in lucro. h.d.declara vt dixi ſupra eodem.l.procurator quinquaginta.caſus eſt iſte.

§.Si ſine. ¶Poteſt intelligi iſte tex.vt ẽt poſt factam ſołonem ei qui aſſerebat ſe procuratorem legatarii non prẹſtita cautione rati,non poterit agi iudicis officio,vt cogat̃ cauere.vt ſupra de prẹto.ſtipu.l.i.per Bar.

LEX XIIII.

SI quis vni. ¶Lex iſta dicit idem qđ l.i.ſ.eo.& ex ea not.ꝙ a te videor petere ſi peto ab alio qui ſoluendo,contra te habet regreſſum puta a correo ſocio, vel fideiuſſore vel tutore tuo. ideo facio ꝯmitti ſtipulationem hanc,acſi a te perem. ecce caſum.

LEX XV.

1 *Petitio iudicialis cum conteſtatione, vel cum ſolutione ſubſecuta facit hanc ſtipulationẽ cõmitti de amplius non petendo.Idem in cõpẽſatione vel deductione,quæ dicitur ficta ſolutio,ſecus ſi nullã iſtorum adeſt.*

2 *Si maritus reliquit vxori vſum fructũ omnium bonorũ ſi dotem ſuam non petierit ab hæredibus,vel quouſque nõ petierit, & hæredes ueline potius ſibi ſoluere dotem,quàm quòd illa habeat uſum fructum, & offerant ei dotem,& ipſa recipiat,an perdet vſumfructum.*

3 *Si aliquis promiſit nõ mouere controuerſiam quando committatur iſta ſtipulatio.*

Promittere amplius non agere,an ſit idem, quod promittere non petere.

4 *Si bannitus prohibetur petere ex forma ſtatuti,vel etiã excõmunicatus, an ſi ab eo petatur, poterit abiicere exceptionem compenſationis.*

5 *Si aliquis fuit excommunicatus niſi ſoluat intra tot dies,an indicat in excommunicationem ſi non ſoluat, ſed compenſet.*

1 **AMplius.** † Petitio iudicialis cum conteſtatione,vel cum ſolutione ſubſecuta facit hanc ſtipulationẽ cõmitti de amplius non petendo. Idem in compenſatione vel deductione, q̃ dr̃ ficta ſolutio,ſecus ſi nullũ iſtorũ adeſt. h.d.& eſt text. ſing. & famoſus, & loqtur de alia ſtipłone,q̃ loquit̃ iſte tit.ſ. ꝙ amplius nõ petat̃, q̃ eſt ſtrictior q̃ ſtipło,ꝙ ratũ habeat̃. Et põt intelligi duplr. Primò, in eo q tranſegit noĩe ꝓprio,& ꝓmiſit amplius non petere.i.amplius non agere actione prima.Itẽ põt intelligi in eo,q trãſegit alieno noĩe,& ꝓmiſit ſil r,ꝙ dñs amplius nõ peteret.i.nõ ageret actione prima,& dubitat̃ qñ dicat̃ fuiſſe actũ vtroq; caſu,ad hoc vt iſta ſtipło committat̃,ſeu qñ dicat̃ fuiſſe petitũ,& certè nõ ſufficit petitio ex̃iudicialis,nec ẽt iudici.ſi non eſt ſecuta ꝯteſta. licèt ſit pſtita ſatiſdatio de iudicio ſiſti,vel iudicato ſoluendo,niſi ſit ſecuta ſolutio,& qa reus citatus comparet, & nolens litigare ſoluit ſponte, non committit̃ ſtipło,acſi negãs debitũ fuiſſet ꝯteſtatus litem. qđ eſt not.Idẽ ſi nullo mõ petijt,ſed cũ ab eo peteret̃ aliud debitũ,cõpenſationem oppoſuit de illo debito,qđ peti non debeat;nã petere vr̃ q talẽ exceptionẽ opponit.Intellige tñ hoc ſecuta ſñia ſuper hac exceptio.& ꝓnunciatio.ꝙ fiat cõpenſatio:nam hoc vim ꝯteſtationis hẽt & ẽt ſolutionis.ꝑ ſolam aũt ꝓpoſitionem exceptionis compenſationis non videret̃ petitũ,nec committeret̃ ſtipło,ſicut nec ꝑ ſolam ꝓpoſitionem actionis,vt in prin. l.nõ ſic in ſtipłone de rato.q̃ gñalior eſt,& largior.Et committit̃ eo ipſo,ꝙ dñs incipit agere.vt ſ.eo.l.ꝓcurator ad exhiben.§.fin.in fi.Et ita intelligo l.quo enim.§.fi.ſ.eo.ſtatim lectam,qa ibi loquit̃ in ſtipłone de rato,iõ ſufficit ſola ꝓpoſitio excep.venio ad caſum. ¶In text.ibi.(ſi verò ſoluta eſſet pecunia.)dic,intelligo iſtũ ver.in terminis tex.p̃cedentis,qñ p̃ceſſerat petitio illius,q petere nõ debebat, vel ex̃iudicialis,vel iudicialis:& debitor nolens litigare ſponte ſoluit,ẽt añ cõteſta.ꝙ ex hoc committit̃ ſtipło ipſi ſoluenti ad pœnam, vel intereſſe ꝯ promiſſorem.Et ſi dicat̃ quare hoc, cũ ſponte ſoluerit,vnde vr̃ ſibi debere imputare,arg.in l.q̃uis.ſ. de in ius voc. Rñdeo promiſſor non põt ſibi hoc imputare, poſtq̃ p̃ceſſit ſua petitio, vel ẽt dñi,qñ ſe promiſit amplius non petituru, cum illi ſołoni dederit cãm.arg.eius qđ hr̃ in l.ij.qñ actio de pecul.eſt anna.in tex. & glo. ſed ſi nulla p̃cedente petitione debitor ſponte ſoluerit, dicerem ſtipłonem non committi,qa ceſſat rõ de qua ſupra.Et ex hoc infero ad qõ.quam format hic Bart.& quã habui de facto Florentiæ.

2 ¶†Nam maritus reliquit vxori vſumfructum omnium bonorũ ſuorum ſi dotem ſuam non petierit ab hr̃dibus,vel quouſque nõ petierit,hæredes volebãt potius ſibi ſoluere dotẽ,q̃ ꝙ illa haberet vſumfructum bonorum multorum,obtulerunt ſibi eam,illa dubitabat recipere,ne vſumfructum perderet,ſed potius ipſum volebat.Bar.hic determinat,ꝙ ſi recipiat,vſumfructum, vel aliud legatum, ꝑdit,niſi denunciauerit ſe liberaturam hr̃des a petitione dotis.Bal.in l.j. C. de lega. tenet ꝯrium, dicens imputandum eſſe hæredi quare ſponte ſoluit.Ang. diſtinguit an præceſſerit oblatio vxoris de liberando,vel non.Mihi vr̃ eſſe diſtinguendum,vt ſ.dixi an p̃ceſſit petitio vxoris,ẽt extraiudicialis, & tunc ſi hæredes ſoluunt ſponte,ꝑdit vxor vſumfructum & aliud legatũ,ꝑ iſtum tex. ita intellectum,vt dixi. Aut non p̃ceſſit petitio vxoris, ſed oblatio hr̃dum,& tunc ſecure poterit recipere,ẽt ſi non fuerit proteſtata, & ẽt ſi non obtulerit ſe hæredes liberaturam, non ꝑdit legatum. & iſta diſtinctio hẽt colorem,& ẽt ſaporẽ plus q̃ verba dictorum Doct.Tene menti qa quotidiana qõ eſt.Sufficit. Hic eſt vna glo. q̃ format ſex ꝯria.Primũ de l.ꝓcurator ad exibendũ.§.fi.ſ.e.ꝑ q̃ vr̃, ꝙ ꝑ ſolã petitionẽ,ẽt ante ꝯteſta.cõmittatur ſtipło.& rñdetur,vt ibi dixi,ꝙ id in ſtipułone de rato,q̃ citius committitur.¶Scđm,de l.ſi decem cum petierio.de ver.obl.per quam vr̃,ꝙ ẽt iſta cõmittitur ſtatim, ꝙ fuerit petitum, ẽt extra iudiciũ.gl.non clare rñdit. Sed tu dic,ꝙ iſtud verbũ refert̃ ad ſtipulatorem,vt ꝓmittis mihi cum petiero,vel promitto tibi cum petieris,quo caſu illud verbũ ponitur pro admonitione.i.cũ te admonuero, vel cũ me admonueris, vt no.Bal.in l.ꝯſentaneũ.C.qũo & qñ iud.& ibi vide qualiter limitatur iſta l.qđ ẽt ante ꝯteſt.dicor petere vt ĩ.eo.in vlt.col.& largius ſumitur,qa in fauorẽ ſtipulatoris apponit̃.hic aũt refert̃ ad promiſſorem,vel ad aliũ,& apponit̃ ad odium, vt faciat ſtipłonẽ committi ꝯ ꝓmiſſorem:iõ ſtrictius ſumit̃. ¶Tertiò oppo. de l.q̃uis.de in ius voc.Sol.ibi in eo,qui tenebat̃ nõ vocare in ius ſub pẹna.vnde eo ipſo,ꝙ vocat,incidit in pœnã,licèt lis nõ ſit ꝯteſta. hic tenebat̃ nõ petere,qđ ſtrictius ſumit̃.¶Quartò opp. de l ſi qs maior.C.de tranſa.Sol.ibi tenebat̃ non venire ꝯ,vnde qualitercunq; veniat,ẽt dando libellũ dũtaxat vel iudici,vel principi,incidit in pẹnã,ut ibi.nã tutius eſt ꝓmittere nõ venire ꝯ, q̃ ꝓmittere nõ petere.¶Quintò op.de l.Papinianus.§.meminiſſe.de inoffi.teſt. cũ aliis alleg.in gl.In quib.nõ incurrit qs pœnã,ẽt ꝑ ꝯte.niſi ꝑſeueraret in lite vſq; ad ſñiam incluſiuè.Sol.ibi in pœna legali.nos loquimur in ꝯuẽtionali,& mitius agitur cum lege,q̃ cũ hoĩe. ¶Item fortior eſt prouiſio propria q̃ gñalis.vnde citius committit̃ pẹna ꝯuentionalis q̃ legalis.ar.in l.ſi filius.§.erit rubriano.de fideicõ. lib. Vltimò op.de l.ſtipulatio iſta.§.ſed quatenus.de ver. ob. vbi ſufficit talis qualis ꝯtrouerſia,vt committat̃ ſtipulatio.ſed ibi in ſtipłone hẽre
3 luere, q̃ eſt alterius nãæ.†Cætera vide hic ꝑ Bar.q ponit de plurib. alijs vocabulis.vt ſi aliquis ꝓmiſit non mouere cõtrouerſiam qñ committat̃ iſta ſtipło,& de pluribus aliis.vel ſi ꝓmiſit amplius nõ agere,an ſit idem qđ ꝓmittere non petere, vide in l. ſi poſtea.de
4 pecu.¶†Vltimò alle.iſte text.in fi. ſi bannitus ꝓhibetur petere ex forma ſtatuti,vel ẽt excommunicatus,an ſi ab eo petatur, poterit obiicere exceptionem compenſationis,quare ſic excipiendo videatur petere.Et hic vr̃ tex.ꝙ non poterit obijcere, qa vr̃ petere. Doct.tñ determinant contrarium,quia ſic excipiendo principaliter tendit ad defenſam ſui,& ipſi prohibentur offendere nõ ſe de-
5 fendere,ut in c.cum inter.de excep.inducitur etiam† ſi aliquis fuit excommunicatus,niſi ſoluat intra tot dies,an incidat in excõmunicationem ſi non ſoluat,ſed compenſet.vide hic per Bar.

LEX XVI.

SI indebitum. ¶Si ſoluitur indebitum falſo ꝓcuratori, ſtatim poteſt agi ex hac ſtipulatione,vt vel reſtituat, uel faciat dñm ratificare,vt ab eo repeti poſſit.h.d.& hoc ideo, quia intereſt ſoluentis ſtatim alterum de iſtis duobus fieri,cum in omnem euentum ſit repetendum ſolutum,ſed quando ſoluit debitũ non agitur antequam dominus improbet factum falſi procuratoris,quia non intereſt ipſius agere,ſed ſufficit, ꝙ nõ moleſtetur, vel poſſet eſſe debitum,an moleſtetur,vel non.

1 *Factum illius,qui habet a me cauſam,reputatur factum meum, & facit contra me ſtipulationem committi.*

2 *Si dominus vendiderit & dominium tranſtulerit in emptorem antequam ratum habeat quod fecit procurator falſus an dominum translatum ab dicetur ab emptore.*

1 **§.Si procurator.** ¶†Factum illius, qui habet a me cauſam, reputatur factum meũ, & facit contra me ſtipulationem committi.hoc dicit:facit ſupra đ verb.ob.l.ſi ſeruum.poſt prin.ibi idemque fiet,& ſi per alium &c. & in l. Titius. ſupra de ſeruis expor. & quod not. glo.in l.iij.§.opus.de alie.iudi.& Cyn.C. de condi. ob cauſam. l. ea lege. venio ad caſum,¶In text.ibi.(& cauiſſet.)ſubaudi,& reus poſtea fuit abſolutus,& ſic obſtaret excep.rei iudi.domino,ſi haberet ratum factum falſi procuratoris,& etiam habentis cauſam ab eo,ſed non habuit ratum,ideo exceptio non obſtat, & per ꝯñs committitur
2 ſtipulatio,quia intererat poſſeſſoris, quòd haberet ratum. ¶†In tex.ibi.(cunque emptor peteret.)ſed qualiter debuit petere, quia dñs q fundum non poſſidebat,non potuit emptori tradere,& ſic nec dñium trãsferre.l.traditionib.C.de pac.Rñ. licèt non potuerit transferre poſſeſſionẽ,q̃ non habebat,potuit tñ trãsferre dñiũ, qđ habebat inducẽdo emptorem in fundũ poſſeſſum per alium.

vt not.ſupra de fundo dot.l.ſi fundum.in tex.& gl. potuit ẽt huic actori cedere rei ven.quam habebat,non tamen per hoc emptor efficeretur dominus ante adeptã poſſeſſionem vel reductionẽ, de qua ſupra,vt no.in l.ſi culpa.ſupra de rei vẽ.& l.hęc ſi res.hic eſt una gl.quæ ſemper alleg.& incipit,(quid ſi vendiderit.) q̃rit enim ſi dñs vendiderit,& dñium tranſtulerit in emptorem, anteq̃ ratũ habeat illud,qđ fecit procurator falſus, vtrum dñium tranſlatum abdicetur ab emptore,vt ſic non poterit agere?Et primò videtur tenere,ꝙ non,pro quo facit l.ſi partem.§.fi.quemad.ſer. amit. quia non poteſt ratihabitio trahi retro in præiudicium illius, cuius erat quæſitum.Nam hodie cum ratum habet,non poſſet ab illo auferre,nec põt fingi a principio ablatum vel non tranſlatum , quia fictio requirit extrema habilia,ꝙ actus poſſit geri tunc,cum ratũ habetur,vt).eo.l.bonorum.& ſ.eo.l.ſi is cui.& iſtam partem cõmuniter vñr tenere Doct.& Spec.in tit.de obl.& ſo.§.j.ver. itẽ pone obligaſti.& ver.item pone te.Alij dixerunt ꝯrium, pro quib.facit l.cum decem mihi.§.fi.ſ.de ſolu.& ibi tetigi.de hoc poſſet diſtingui an actus fuerit celebratus nomine ratum habentis,& tũc poſſet ratificari in præiudicium tertij.vt ibi,& ſic in caſu huius l. melior eſſet ſequens opin.an non fuit celebratum nomine ratum habentis,vt ſi obligaſti rem meam,tanq̃ tuam,& poſtq̃ ego vendidi alteri vel obligaui ratifico obl'onem tuam , & tunc non trahitur retro in præiudicium illius in quem tranſtuleram ius. & ita intelligitur qđ no.in l.ſi fundus.§.j.ſupra de pig.

LEX XVII.

1 *Ratihabitio poteſt fieri pro parte ſuper re diuiſibili,& tũc pro illa tantũ impedit ſtipulationem committi.*

2 *Si debes mihi decem,poſſum petere quinque,& an ad petitionem tuã poſſim cogi totam ſummam petere.*

3 *Si habeo electionem in alternatiua, poſſum conſtituere procuratorem ad eligendum,& ipſe eligere poterit id quod ſibi uidebitur.*

4 *Petendo quis partem unius ex alternatiuis,cenſetur tota res illa electa,et illa ſola fingitur fuiſſe in obligatione.*

1 CVm debitore. †Ratihabitio põt fieri ꝑ parte ſuper re diuiſibili,& tunc pro illa tñ impedit ſtipl'onem committi. hoc primo.Et in alternatiua ſi electio ꝑtinet ad creditorẽ, & aliq̃s eius nomine petat partẽ vnius ex alterna. deinde ratificet petitio,cenſet illa res electa,vt ſic altera pars debeat peti, non aũt altera res.h.d.tota l.& ꝯtinet duas partes,vt in ſummario. ſcđa ibi,(idcirco.)& prima pars ponit tres caſus,vt in gl.ij. venio ad caſum. ¶In tex.ibi.(Titius egit.)ſubaudi,& ſuccubuit, vt differat a tertio
2 caſu,qui ponitur infra ibi.(vt egiſſet &c.) ¶†In tex.ibi.(idcirco.) ex iſto ver.Ange.colligit tria.Primo,ꝙ ſi debes mihi x. poſſum petere v.hoc ẽt patet in l.iij.§.fi.de duo.reis.& nõ petã tanq̃ mihi ꝓmiſſa,ſed tanq̃ debita ex maiori ſumma. qđ dic vt no. in l.ſcire debemus.de ver.obli.Ad petitionem tñ tuam cogor totam ſummam petere,ne diſtrahã te per diuerſa iudicia.vt not.per Guli. de Cu.in
3 l.in commodato.§.duob.ſ.commo.†Item colligit, ꝙ ſi habeo electionem in alternatiua,poſſum ꝯſtituere ꝓcuratorẽ ad eligẽdũ, & ipſe eligere poterit id,qđ ſibi videbiť,licet ad illud non habuerit ſpeciale mãdatum.dubiũ eſt,quia forte ego aliam rem elegiſſem, vnde non vř,ꝙ in tui ꝑiudiciũ poſſim alteri dare ꝑtãtem eligendi. de hoc no.plenè per Bar.in l.ſi ſtipulatus fuerim illud aut illud.ſ.de uer.ob.in prin.nã iſte tex.nõ multũ facit, qa hic poſt electionem factam ratificabitur, ſi ſciebat dñs rem electã,vñ ipſe vř eam eligere.ſed qñ dedit mandatum a principio,ſi ꝓcurator põt eligere, tunc eligendo ẽt rẽ,q̃ dñs non elegiſſet,haberet ius eligendi,& for
4 tè dñs malè ꝯtentus erit.¶†Tertiò not.ꝙ ẽt petendo partẽ unius ex alternatiuis, cenſeť tota res illa electa, & illa ſola fingiť fuiſſe in obligatione.gl.fi.hic ſignat ꝯria de l.cum q̃ritur,de admi. tu. & de l.in cauſa. de procu. quę dicunt in principio l.ꝙ non poterit ratificari pro parte,ſed debeat vel in totum,vel in nihilum,& nõ ſoluit:dic ꝙ inuita altera parte non poſſum eligere pro parte, ut ibi, ſed ea uolente ſic,ut hic ſm Bar.& de hoc).l.proxi.

LEX XVIII.

1 *Stipulatio iſta committitur ad intereſſe pro parte,ſi pro parte ratum habeatur.Item ad intereſſe particulare poteſt pluries committi.*

2 *Ille qui ſuccubuit in cauſa non ſolum debet condemnari in expenſis litis, ſed etiam in omni intereſſe,quod prætendit uictor reus.*

1 SI procurator. ¶†Stipl'o iſta committiť ad intereſſe ꝑ pte,ſi ꝑ pte ratũ habeat.Itẽ ad intereſſe particulare põt pluries committi.h.d.vſq; in fi.caſus eſt iſte.In gl.ij. ſup verbo,ſtipl'o. vel hic ñ fuit pecunia ꝓmiſſa. ibi ſic.hęc uera.ſm Dy.nã licet factũ ſit diuiduum,ſi tñ fuit ꝓmiſſa pęna, non põt ꝓmiſſor principalis ꝑ parte facere,vt ſtipl'o pœnalis pro parte committať, & pro parte non,licet unus ex hęrdib.eius poterit,& non committiť niſi ꝯ alios.ita loquiť §.Cato.de uer.ob.ſed pœna,qñ non eſt ꝓmiſſa, & ſic committitur ad intereſſe,tunc ſi factum eſt diuiduum, ſiue ꝑ parte fiat ab vno ex hæredib.ſiue a principali ꝓmiſſore, non committiť,niſi pro parte,vt hic,& ſ.ea.l.proxi.licet hic re uera non loquať in promiſſore,qa ꝓmiſſor fuit ipſe falſus ꝓcurator,tñ Doc. idẽ dñt in ipſo promiſſore,qa eſt eadẽ rõ,ut nõ potuerit committi vltra q̃ intereſt.ſed ſtipl'o pœnalis bñ põt committi ultra q̃ intereſt.¶In glo.ibi.(Item ꝯ.).ſ.ꝙ ẽt ſi ſit pœna promiſſa,poterit ipſe ꝓmiſſor facere ꝑ pte,ut committať ſtipl'o ꝑ altera tñ pte, & ſic ad partẽ pęnæ.vt l.ſi ſeruus.§.ſi pluriũ.ſ.ſi q̃s cau.Sed ſolue,ꝙ ibi in ꝑparatorijs iudiciorũ,in q̃bus mitius agiť,ut ibi plenè not. Sufficit. ¶In gl.ſeq.(in l.ſi duo.§.fi.)dic vbi ſemel tñ committiť ad pęnam, niſi fuerit dictum,ꝙ toties committať,quoties intereſt. Sed aliud in pœna,aliud in intereſſe particulari,nam pœna apponiť loco totalis intereſſe.& in aliud non admittiť,niſi ſemel,vt in ſeq.ꝯrio glo. de l.cum q̃rebať.ſ.ti.j.de iſta mã dic,vt ſ.de uerb.obl. l. ſi ſic ſtipulatus ſum nec ꝑ te &c.ꝑ Bar.¶In glo.q̃ incipit.(id qđ ꝯuocatis.) ibi,
2 (a ſuis negotijs.)Not.& ſigna iſtam gl.ſing.ſm Bar. nã ſentit,ꝙ†il-
a le,q̃ ſuccubuit in cã,non ſolum dẽt ꝯdemnari in expenſis litis, ſed in omni intereſſe,qđ ꝑtendit victor reus ex eo,ꝙ ꝑꝑ litem auocatus eſt a ſuis negotijs,& ſic ſi erat artifex,& non potuit lucrari,poterit recuperare tale damnũ,qđ ꝑpetuò tene menti, & vidi in iſta ciuitate quendã petere aduerſariũ ꝯdenari.habui ẽt in ciuitate Bononiæ,qa q̃dam lata ſñia agebat ꝑ tali intereſſe.Cy.in l. ſancimus. C.de nup.in vij.q̃ vř tenere,ꝙ non poterit peti,iõ tũc recuſaui ad uocationẽ,tñ erat ẽt alia cã,qa licet poterit peti añ latã ſñiam: poſtea verò vř,ꝙ non poterit peti ꝑ modũ agendi, qa venit officio iudicis mercenario,qđ extinguiť lata ſñia,vt in l.iiij. C.depoſi. ſed añ latam ſñiam vř,ꝙ poterit peti,& ſi Iudex non condemnat, facit litem ſuam,per hanc glo.tene menti.

ADDITIO.

a ¶Ille qui ſuccubuit.An ſuccũbens ꝓſumatur calumniari vide per Doct.in c.calumnia.de pœnis.

LEX XX.

Non ſolum. Procurator,de cuius mãdato dubitať,cauet de rato,ẽt cũ implorat iudicis offiñ nobile.h.d.¶In tex.ibi.(verũ in ſtipl'onib.).i.in offõ iudicis,qđ implorat ꝑ ſtipl'onib.interponendis. Nã loco actionis proponiť & ex hoc ſumptum eſt c.fi.de offi.iudi.non ſunt alia.

LEX XXI.

1 *Quando conſtat de mandato, non cauetur de rato,ſed de iudicato ſoluendo ſic eſt procurator rei.*

2 *Statur ſcripturæ porrectæ per aliquem in iudicio,uel coram principe,quo ad ipſum porrigentem.*

1 NE ſatiſdatio. †Qñ ꝯſtat de mandato, nõ cauetur de rato, ſed de iudicato ſoluẽdo,ſic ſi eſt ꝓcurator rei.h.d.& vide bonã glo.q̃ eſt in l.nõ ſolũ.§.q̃ alieno.de ꝓcur.& iſta l.alle. ad hoc
2 & l.ſi ꝓcuratorẽ abſentẽ.e.ti.caſus eſt iſte.¶†In text. ibi. (ſe feciſſe ꝓcuratorẽ)Not.ꝙ ſtať ſcripturę porrectę ꝑ aliquẽ in iudicio,vel corã principe,quo ad ipſum porrigentẽ.facit l.cũ ꝓcum. de liber. cau.q̃ ſolet ad hoc allegari.& alibi dicit gl.ꝙ non põt corrigere errorẽ.C.de oĩ agro.deſer.l.cur.lib.xj.vide ad hoc ſ.fam.er. l. in familie.In tex.ibi.(qđ ſi iudicatũ ſolui,)rõ diuerſitatis eſt, qa qñ ꝯſtat de mãdato ꝓcuratoris actoris,ſatis eſt cautũ reo,q̃ poſſidet, cũ ſñia lata ꝯ uerũ ꝓcuratorẽ pariat ſibi exceptionẽ ꝯ dñm,iõ non cogiť de rato cauere:ſed nõ ſic eſt cautũ actori,licet ꝯſtet de mãdato ꝓcuratoris rei,niſi caueať ſibi de iudicato ſoluendo, qa licet ſñia ꝑiudicet dño,tñ poſſet eſſe,ꝙ executionẽ non hẽret ꝑꝑ defectũ facultatũ dñi.ꝯ primũ dictũ facit l.ꝓxi.§. cũ aũt. vbi dř, ꝙ ẽt ſi verus erat ꝓcurator,q̃ cauit de rato,qa tñ non ꝓbabat plenè de mãdato,ſi dñs nõ hẽt ratũ,de facto committiť ſtipl'o ad ſumptus litis:ergo vř,ꝙ ẽt ſi ꝯſtat de mandato,qa tñ dñs de facto põt venire ꝯ,ſaltẽ ꝑꝑ ſumptus litis dẽat iſta ſtipulatio interponi. Iſta opp. ſemper fecit me dubitare,tanquam in illo §. Non ſunt alia.

LEX XXII.

1 *Exigere an dicatur quis ab inuito,& ſic in iudicio.*

2 *Procuratori conſtituto ad exigendũ an poterit ſolui ſponte extra iudiciũ.*

SI ſine iudice. †Lex iſta ꝓſequiť unã mãm vſque ad §. ſi ꝓcurator. qñ falſus vel verus procurator exigit pecuniã debitam vel indebitam,& poſtea dñs non habet ratũ,qualiter & ad qđ ſtipl'o iſta comittiť.& primo loquiť de procuratore falſo vſq; ibi.(quoties.)poſtea de procuratore vero.Itẽ iſta prima pars loquitur qñ exegit extra iudiciũ,vſq; ibi, (ꝙ ſi ꝑ curator.)poſtea quando in iudicio per ſententiam diffinitiuam,& quælibet particula continet duos caſus principales.primo quando exegit indebitum.ſcđo quãdo debitũ,& partes ꝑ ſe patet, & iſta prima pars. h.d.Si dñs non ratificat ſol'onẽ factã falſo ꝓcuratori ex iudicium, ſtipulatio iſta cõmittitur , ſiue pecunia erat indebita, ſiue debita, ad totum id,qđ fuit ꝑ procuratorem exactũ, & ad expẽſas factas poſtea in lite mota per dñm:ſed ſi ratificat, nõ cõmittiť, ſi tamen pecunia erat indebita,repetitur a dño per ꝯdi. inde. ſi vero debitum nõ

tum non repetit,ſed liberatio ꝯungit.h.d vſq; ad §. ſi procuratori.
1 ¶†In tex.ibi.(exegerit.)& ſic iſtud uerbum† verificatur etiam in ſo
lutione extraiudiciali ſponte facta de largo ſignificatu, vt hic.& l.
ſi quis ſeruo.ſ.de ſol.licèt de proprio ſignificatu ſolum in iudiciali
quæ fit ab inuito. vt l.fideicommiſſa.§.ſi rem.de leg.iij. Quod facit
ad quęſtionem,de qua dixi in d.l.ſi quis ſeruos.& per Bar.in l.hoc
2 iure.de ſol.an procuratori conſtituto † ad exigēdum poterit ſolui
ſponte extra iudicium.& vr̄ ꝙ ſic,ꝑ iſtum tex. ¶In tex. ibi.(petere
inſtituerit,)ſubaudi maxime.nam idem ſi non petat,ſed ſol'onem
ratam non habeat.vt ſ.eo.l.quo.n.§.Iul.Venio ad gl. ¶In glo.quæ
incipit.(indebiti.) Quæro pro eius declaratione.hic dr̄, ꝙ ſi cōmit-
titur iſta ſtipulatio,perimitur ꝯdō quæ competeret ſi ſtipl'o non eſ
ſet interpoſita, & cōpetit actio duntaxat ex illa ſtipl'one, quæritur
quæ ꝯdō competeret ſi ſtipulatio non eſſet interpoſita? certe ll. vi
dentur in hoc uariare.nam l.creditor.C.de ꝯdi.ind.dicit compete-
re cōdōnem indebiti.& illa competit qñ aliquid ſoluitur ob cām
de præterito falſam:at l.ſi procuratori falſo.de ꝯd.cā data.dicit cō-
petere ꝯdōnem ob cām, quæ cōpetit qñ aliquid ſoluitur ob cām
de futuro,quæ non eſt ſecuta. & ſic illæ ll. vñr inter ſe ꝯtriari. ſed l.
falſus.C.de fur.dicit competere actionem furti, & ꝯdōnem furti-
uam,& iſta vr̄ ꝯtriari præcedentibus. nam ſi ſic eſt, ſequitur ꝙ in
ipſum non fuit translatum dñium, qa ſi translatum fuiſſet,nō poſ
ſet committere furtum in re ſua.vt l.pen.de ꝯdō.ob cām.& ſi hoc
eſt falſum,vr̄ ꝙ cōpetat ꝯdō indebiti,uel ob cām,quia nemo con
dicit rē ſuā,ut Inſtit.de actio. §. ſic itaq;. timore harū ꝯtrietatum gl.
diſtinguit tres caſus, & male loqt̄, proſequendo eundem errorē,
in quo fuit in l.ſi procuratori falſo. primo inquātum diſtinguit, an
fuerit trāſlatum dñium in procuratorem, & competere poſſunt
primæ duæ,an non,quia fuit electus,ut nuncius,& tunc competit
tertia.certe ſi ſoluitur ſibi ut procuratori ſimplici,licèt non ut nū-
cio,non ꝑpea cenſetur in ipſum translatum dñium,qa ſoluens in
tendit transferre in ipſum dñm,non in procura.Et ita eſſet, ſi eſſet
verus procura.ut l.per procura.C.de acq. poſ. ſi ergo nō eſt dñs,
nec hēt ratum,tunc nec in dñm eſt translatum, quia nō potuiſſet
transferre ſine eius uoluntate,nec in procuratorem, quia ſoluens
noluit.remanſit enim penes ipſum ſoluentem,iuxta no.ſ.de ſolu.
l.qui hominem.§.ſi debitorem.& ſic committit furtum, qa ꝯctat
rem alienam ꝑter uoluntatē dñi, cū intentio ſoluentis non fuerit,
ꝙ penes ſe ille retineat,& nihilominus cōpetit ꝯdi ob cau.quia libe
ratio ob quā ſoluit,non eſt ſecuta,nec poterat ſequi, qa non ſubſi
ſtebat debitū, & cōſtat ꝯdōnem cōpetere, ēt cū ſoluerit ob cām
de futuro,quæ ſequi nō poteſt. ut in l.iij.§.ſi liber homo.de ꝯd.ob
cām.nec curo an ſoluens ſperaret eam ſequi ex interuallo, uel in-
continenti facta ſolutione vera ēt tunc eſt de futuro, quia pręce-
dit ſolutio,licèt iſta gl.videatur ſentire ꝯrium,& non bñ:cōpetit ēt
ꝯd.inde.qa ſoluit ob cām de ꝑterito falſam,quā ſoluēs putabat ue
ram.Nec ob.ꝙ iſtæ ꝯdōnes non cōpetunt ei, qui dñs eſt. ut l.iij.§.
ſubtilius.de ꝯdi.ob cām. qa nemo ꝯdicit rē ſuam. quia uerum eſt
præterꝗ̄ a fure,ꝯ quem degenerat oīs ꝯdō,& ꝯcurrit cum ꝯdōne
furtiua,ut d.§. ſic itaq;. & iſte eſt uerus intellectus l.ſi procuratori
falſo.¶In gl.ſeq.in fi.ibi.(Alij dicunt perimitur per nouationē præ
ſumptam.)Et pro iſta facit tex.in l.j.§.j.de præto.ſtipu.ubi dr̄, ꝙ ſti-
pulationes prætoriæ interponuntur,ut fiat nouatio, & gl mag.ibi
exemplificat ꝑ iſtum tex.dicēs, ꝙ per ſtipulationem rati nouatur
ꝯdi.inde. quæ competeret ſi ſtipl'o non fuiſſet interpoſita. Br̄ dic,
ꝙ vtraque expoſitio eſt bona: nam aut ſtipl'o interponitur tpe ſo
lutionis,& tunc non oritur ꝯdi.inde. ex ipſa ſol'one, ſed duntaxat
actio ex ipſa ſtipulatione,per l.quam gl.alle. de noua. l.ſi ita fuero.
§.fi.cum l.ſeq.& tunc bona eſt expoſitio, perimitur.i.locum non
habet.& tunc non corrigitur iſte tex. per l.fin.C.de noua aut ex in
teruallo,& tunc fuit orta ex ipſa numeratione, ſed per ſtipulatio-
nem ſubſecutam perimitur iure noua.ut in iſta ſecunda expoſitio
ne, & tex.ſtaret proprie,ſed hodie corrigeretur per l. fin. quia de-
nominatio non præſumitur, niſi expreſſe agatur.

---

1 *Si dominus nō habet ratam ſolutionem factam falſo procuratori per ſententiam iudicis;ſi pecunia erat indebita, ſtipulatio iſta non committitur de rigore,ſed de æquitate.ſi verò debita,committitur etiā de rigore.*

2 *Si debitor ſoluit,& poſtea conuentus,& non valens probare ſolutionem condemnatus eſt,& iterum ſoluit, deinde peruenit ad manus eius inſtrumentum ſolutionis,an ſit dare remedium quo poterit repetere.*

3 *Falſus procurator ſi recipiat ſolutionem,& promittat de rato,ad quas expenſas teneatur ſi dominus non vult habere ratum.*

1 §.Quòd ſi procurator. †Si dñs non hēt ratā
ſol'onem factam fal-
ſo procuratori ꝑ ſnīam iudicis,ſi pecunia erat indebita, ſtipl'o iſta
non cōmittitur de rigore,ſed de ęquitate. ſi verò debita, cōmitti-
tur ēt de rigore,h.d,uſq; ad §.cum autē. Et iſta differentia de rigo-
re,vel de ęquitate non fit qñ ſoluitur extra iudicium,quia tunc in-
diſtincte cōmittitur,tam de rigore ꝗ̄ de ęquitate,ut in præcedenti
tex.& quæ ſit rō, patebit ex ſequen. uenio ad caſum.¶In text.ibi.
(ſiue ratum dñs habuiſſet.) dic ꝙ ille caſus non habet dubium, ſed
taxat ſequens, qñ non habuit ratum, & ꝑꝑ illum factus eſt ille §.
¶In tex.ibi.(uel quia.)aſſignat duas rōnes,quare de rigore non cō
mittitur iſto caſu ſtipulatio,poſito ꝙ dñs non habebat ratum.pri-
ma rō ſic formatur, ſtipulatio non debet cōmitti ꝑꝑ defectū con
ditionis impoſſibilis,ſed in caſu iſto ꝯdō ſtipl'onis erat,ſi dñs nō ha
beret ratum,ſed certè dñs non pōt habere ratum, etiam ſi vellet.
ergo non committitur ſtipl'o ꝯ procuratorē, qui promiſit facere,
ꝙ ipſe ratificaret,quaſi promiſerit impoſſibile,ꝙ non poterit ratifi
care.probatur, quia poſtꝗ̄ pecunia erat indebita, negotium iſtud
non pertinebat ad dñm,ergo non poterat ipſum ratificare. Secū-
da rō eſt,quia iſta ſtipulatio committitur ad intereſſe.vt ſ.eo.l.in ſti
pulatione. quatenus ſtipulatoris intereſt fuiſſe ratificatū. ſed in ca-
ſu iſto non intereſt ſua,quia ex ratificatione nullam utilitatem ſen
tiret,ſed potius damnum.qđ patet, nam facta ratificatione non li-
beratur ſoluens a debito,cum debitum non ſubſiſteret,nec pecu-
niam ſolutam repereret,cum ſit ſoluta virtute ſnīæ,quæ de indebi-
to facit debitum,& non cōpetit ꝯdō inde.pro tali ſol'one facta vir
tute ſnīæ,vt l.ſi fideiuſſor.§.in oīb.ſ.man.Nā ꝑ ratificationē perin-
de eſt ac ſi ſol'o fuiſſet facta ipſi ratificanti,quo caſu non reperete-
tur,vt dixi.quinimo ſentit damnū,qa ſi dñs non ratificaſſet, ſaltem
poſſet repetere a procuratore,qñ erat pecunia indebita per l.ſi pro
curatori falſo.ſ.de condi.cau.da. & tunc nec a procuratore, nec a
dño repetit.tñ his non obſtantib.quæ procedunt de rigore, ne ſol
uens afficiatur iniuria,dicit poſſe repeti de æquitate.ſi autem pecu-
nia erat debita,tunc intererat ſoluentis,& ratificaretur,quia ex rati-
ficatione ſentiebat utilitatem.ſ.liberationis a debito. nunc non ſen
tit,ideo cōmittitur ēt de rigore.Sufficiat.ueniamus ad gl. ¶In gl.j.
in fi.ibi,(uel dic.)hæc uera.nam licèt ante ratificationem dñi nego-
tium iſtud ad eum non pertineret,qa pecunia non erat ſibi debita,
non tñ ſequitur, ꝙ non poterit ratificare. nā ēt negotium ad me
ꝑtinens ante ratificationem poſſum ratificare,& ipſum meum fa-
cere,vt patet in omni negotio, quod eſt per ratihabitionem. ꝑ eā
enim efficitur noſtrum,non ante,& ita eſt hic,qa ſi ratifico, effici-
tur meū,ut ſic videatur ac ſi eſſet mihi facta ſolutio,quo caſu ſi nō
interueniſſet ſnīa,poſſet a me repeti,vt in tex.præced.ver.ꝙ ſi dñs.
ut patet in l.quam.gl.alleg.de neg.geſt. l.ſi pupilli.§. item quæritur.
prima autem expoſitio gl.non tollit ꝯrium. Et ſecunda expoſitio
non eſt uera,quia iudicium non erat nullum,licèt nulla actio com
peteret,vt l.cum putarem.fam.erciſ. tene ergo ſecundam rōnem
Iuriſconſulti,quæ eſt ſubtilis, & bona. ¶Venio ad ſequentem glo.
pro declaratione huius glo.quæ incipit,(nam ſi.)opp. ꝯ ſecundam
rationem,quia immo vr̄,ꝙ interſit ſtipulatoris,ꝙ dñs habeat ratū,
quia ſi hr̄et,poſſet pecunia ab eo repeti,vt ſ.in tex. præced. ver. qđ
ſi dñs. Sol. ibi qñ ſoluitur ſine iudice. hic qñ cum iudice. quo caſu
etiam a domino non poſſet repeti,vt ſ.dixi. ¶Sed tunc opp.pro de
claratione gl.ſeq. ſi ita eſt, ꝙ non intereſt ſtipulatoris dñm habere
ratum,ſequitur,ꝙ nec de rigore, nec de ęquitate committitur ſti-
pulatio,cum committatur ad intereſſe,vt ſ.eo.l.in ſtipulatione. &
ubi non intereſt neque de rigore, neque de ęquitate, debet com-
mitti.l.ſi procuratorem.§.mandati.ſ.man.propter.h.d.glo.ſeq.quę
incipit.(hoc de rigore.)ꝙ licèt non interſit ſua quantum ad condi
ctionem indebiti, intereſt tñ ſua quantum ad condictionem ſine
cā,quia ſi ratificaret, ſaltem ꝑ condictionem ſine cā poſſet peti ab
ipſo dño,licèt non per ꝯdōnem indebi. certe ſi hoc eſſet de rigore
committeretur,cuius ꝯrium hic dr̄.Præterea falſum eſt,ꝙ indebi-
tum ſolutum per ſententiam poterit repeti per cōdictionem ſine
cauſa,quia veniretur contra ſnīam, & redargueretur ſententia de
iniquitate,quod fieri non poteſt.Nec obſt. l. ſi fullo.de condi.ſine
cauſa.quia ibi repetitur ex cauſa de nouo ſuperuenienti, & ſic nō
redarguitur ſententia de iniquitate.& hæc eſt cōmunis opi. Doct.
ut no.per Cyn.in l.j.C.de condi.indebi.Remanet ergo ꝯrium in ſo
lutum.dic ergo pro ſolutione huius cōtrarij,quòd de rigore ideo
non committitur,quia vere non intereſt ſtipulatoris, per rationes
quas ſ.dixi. ſed de æquitate ideo committitur, quia licèt ſua verè
non interſit,poteſt tamen dicere, ꝙ immo interſit a procuratore,
& non poterit replicare,nam potuit dicere, ꝙ illa pecunia erat de-
bita.Et ꝙ ſi dominus habuiſſet ratam ſolutionem, fuiſſet ab eo li-
beratus,ſed quia non habuit,non eſt liberatus,ſi ſic eſt,idem quod
quando verè erat debita,vt in ſeq. ver. {quod ſi debita.}& ſi ꝓcu-
rator dicat, immo non erat debita, & ſi non fuiſſet liberatus, non
debet audiri,quia impugnaret ſnīam latam pro ſe, ut l.ſi ſeruus plu
rium.§.j.de leg.j.fuit.n.condemnatus tanquam verus debitor,licèt
non eſſet,nec procurator,qui obtinuit poteſt contradicere,& hāc
rationem tenent Docto. eſt & alia ratio, quia iſte debitor putati-
uus non debet eſſe deterioris cōditionis interpoſita ſtipulatione,
quàm eſſet ſi non fuiſſet interpoſita, quia interpoſuit eam, ut ſibi
proficeret,non vt noceret. vt ſ.de præt.ſtipu.l.j.poſt prin.uer.com
munes.ibi hoc.n.agitur in ſtipulationibus,&c. Sed ſi non fuiſſet ſti
pulatus de rato,poſtquam dominus non habuit ratum, poſſet re-
petere a procuratore, vel rei vend. ſi pecunia non eſt conſumpta,
vel per condictionē ſine cauſa,ſi eſt conſumpta. Et ſi tu dicas,hoc
eſt contra illud quod ſtatim dixiſti non competere etiam condi-
ctionem ſine cauſa.Reſpondeo nō eſt,quia quod ſ. dixi,procedit
quando

qñ vellet repetere a dño ratum habente. Nam tunc hr̃et neceſſe
impugnare ſnĩam. non.n.poſſet dicere pecuniam iſtam eſſe apud
eum ſine cã,niſi ex hoc capite, quia non erat debita, & ſic ſnĩa fuit
iniuſta.ſed qñ vult repetere a procuratore falſo,dño non habente
ratum,non habet neceſſe hoc dicere, quia ſi etiam eſſet verè debi
ta,poſſet ab eo condicere, quia non ſoluit ſibi vt remaneret apud
eum,ſed vt perueniret ad dñm creditorẽ, & nunc peruenit poſtq̃
non hẽt ratum,& ſic remanet apud eum ſine cauſa. & etiam poſ-
ſet proponi condictio ob cãm. aſſerendo,ꝙ illa pecunia erat debi-
ta,licèt re vera non eſſet,Et quod ſi dñs habuiſſet ratum,fuiſſet libe
2 ratus,ſed nunc non eſt, & ſic deficit cã ob quam dedit. † Et ex his
remanet intellectus huius tex.ex quib. ẽt rñdetur ad qõnẽ vulga-
rem,Si debitor ſoluit,& poſtea conuentus,& non valens probare
ſolutionem, cõdemnatus eſt, & iterum ſoluit,deinde peruenit ad
manus eius inſtr̃m ſolutionis, an ſit dare remedium, ꝙ poterit re-
petere? quidam dixerunt,ꝙ ſic vt agat condi.ſine cã, licèt indebitè
non poterit ꝑ iſtam gl.cum ſi.ſed falſum eſt, vt dixi. alij dñt ꝙ age-
re põt actione de dolo, & ita dicit Ang. ſe obtinuiſſe, ego dico ꝙ
melius & pulchrius remedium eſt, vt repetat quod primo ſolue-
rat per condi.ſine cauſa, quia licèt ſoluerit ob cauſam debiti, tñ illa
cã redacta eſt ad non cãm poſtq̃ creditor ſolˀoni non ſtetit, ſed ite
rum egit & exegit per l. eleganter. §. ſi poſt.de condi.indeb.vbi eſt
caſus,in fi.& per gl.quæ eſt eo.tit.l.Iul.circa med.mag.glo.& ibi te-
tigi.Sed pro eo qđ ſecundo loco ſoluit virtute ſnĩæ,non poteſt agi
ꝯdi.inde.vel ſine cauſa.ita loquuntur no.per Doc.in d.l.j.C.de ꝯdi.
ind.& iſtud non tangitur per aliquẽ,& tetigi in eiſdem locis,nec ẽt
iſtud vidit Ioan.And.in addi.Spec.vbi ẽt de hoc quærit, & alleg. in
eiſdem locis.Sufficit.¶In glo.ſeq. ibi, (nec obſt.quod ſequitur.) ſ.in
3 ſeq.§.cum autem.¶†In ea.ibi. (dño nocere potuit.) ſupple, & pro-
curatori nihil poteſt imputari ſi dñs ratificat,quia hoc non facit de
iure,ſed de facto,poſtq̃ dederat mandatum,ſed qñ eſt falſus ꝓcu-
rator,bene poteſt ſibi imputari, quia tunc dñs facit de iure.non.n.
tenetur ratificare factum falſi procuratoris, ſi non vult, nec illud
de iure nocet,vt l.in cauſæ.§. ſed & ſi procu. ideo tunc cõmittitur
ꝯ eum ſtipˀo ad totam ſummam ſolutam falſo procura. & etiam
ad expenſas factas in lite poſtea mota per dñm, quas ab ipſo domi
no recuperare non poterit,quia iuſtè mouit litem,immo etiam te
netur ſibi ſoluere expẽſas, quas faciet dñs, & ambas recuperat iſte
debitor a falſo procuratore.ſed qñ erat verus, nõ committitur ad
ſortem ſolutam, ſed duntaxat ad ſumptus,vt in §.ſeq. per rationes
quæ ibi aſſignantur ſ̃m opi.Roge.quæ eſt vera. licèt Io. contrariũ
ſenſerit, ut no.ſ̃.eo.l.procurator ad exhibendum.§.j.

1 *Si verus procurator exegit debitum, vel indebitum, & dominus ratum nõ habens iterum agat ſiue obtineat, & iterum exigat ſiue ſuccumbat, nõ committitur ſtipulatio contra procuratorem, & eius fideiuſſores, niſi ad ſumptus factos in lite mota per dominum.*

2 *Si procurator ſuccubuit, & dominus poſtea egit, & obtinuit, an & ad qd committatur hæc ſtipulatio. & nu.3.*

Quid ſi etiam procurator prius obtinuit.

Quid ſi procurator prius ſuccubuit, & poſtea dominus.

Quid ſi procurator prius egit, & obtinuit, & poſtea dominus egit, & ſuccubuit, & quid ſi dominus adhuc non obtinuit, ſed pendeat lis.

3 *An vtilius ſit reo quòd procurator non faciat fidem plenam de mandato, & faciat ſibi caueri de rato quàm ſi plenam fidem faceret.*

1 §. Cùm autem procurator. †Si verus ꝓcura. exegit
debitum, vel indebitum, & dñs ratum non hñs iterum agat ſiue
obtineat,& iterum exigat ſiue ſuccumbat,non committitur ſtipu
latio ꝯ procuratorem, & eius fideiuſſores,niſi ad ſumptus factos
in lite mota per dñm.h.d.vſque ad §.ſi procuratori.& primo loqr̃
qñ dñs egit, & obtinuit vſque ibi. (Marcellus.) ſecundo qñ ſuccu-
buit. Quid autem fecerat procurator.tex. non aperit, ſolum dicit,
ꝙ petijt,vnde glo.quæ ſunt hic,intelligunt duob.mod.ſ.ꝙ petijt,&
ſuccubuit,& ſic debitori competebat exceptio rei iud. contra do-
minũ.vnde ſi ꝯ ipſum oppoſuit, & nihilominus iniuſtè ſuccubuit,
hæc iniuria ſibi facta per iudicem non debet nocere vero procu-
ratori, qui non dedit in hoc cauſam, vt in l. exceptionem. ſ̃. de fi-
deiuſ.ſiue non oppoſuit, & tunc hoc accidit ſui culpa. quæ ſimili-
ter procuratori non debet nocere. & iſtas rationes ponit gl.mag.
quæ incipit.(ſ.cum debetur,&c.)vnde dicit Ang.ꝙ ſi eſſet caſus,in
quo nec eſſet iniuria iudicis,nec culpa debitoris,vt ſi ignorabat de
bitor exceptionem ſibi competere, quia ſententia fuerat lata pro
eo,cui ipſe ſucceſſerat, quam potuit iuſtè ignorare, quo caſu etiã
ſententia non fuiſſet iniuſta, nec iniurioſa exceptione non oppoſi-
ta, tenet ipſe & bene, ꝙ committeretur ſtipulatio ad totam ſum-
mam contra verum procuratorem, quia ceſſarẽt rationes de qb.
2 in gl.†Scđo modo poteſt intelligi, ꝙ iſte verus procurator egit, &
obtinuit,& etiam exegit.Et ita intelligit prima gl. magna, quæ inci-
pit (iniuria.n.) ver.(Item dicam.)Et iſti duo intellectus ita cadunt in
ſecundo caſu in uer.(Marcellus.)ſicut in primo,ex quib. colligun-
tur quatuor combinationes,quas hic recolligit Bart.prima qñ ue-
rus procu.egit,& ſuccubuit,& dñs poſtea egit,& obtinuit.Secun-
da qñ uerus ꝓcurator primo egit,& obtinuit,& dñs poſtea egit,
& ſimiliter obtinuit.Tertia qñ verus ꝓcurator primo egit,& ſuc-
cubuit,poſtea dominus egit,& ſilr̃ ſuccubuit.Quarta combinatio
eſt,qñ verus procurator primo egit, & obtinuit, & poſtea domi-
nus egit,& ſuccubuit,adde quintam,qñ dñs poſtea egit, & adhuc
nec obtinuit,nec ſuccubuit, ſed lis pendet.In quib. quæritur an ſti-
pulatio committitur, & ad quid. & eaſdem combinationes repe-
tet in falſo procuratore,quas proſequere,vt hic per Bar.qui etiam
limitat ſ̃m intellr̃m,quem gl.ponit ad primum caſum qñ verus pro
curator primo egit,& obtinuit,& dñs poſtea egit,& ſilr̃ obtinuit,
vt tunc committatur ad ſumptus litis, qñ procurator qui primo
obtinuerat, ẽt exigeret, quia tunc dñs iterum agere non poterat,
ſed ſibi obſtabat exceptio rei iudica. ſicut ſi fuiſſet abſolutus, ut in
l.euidenter. & ibi no. de exce.rei iud. ſed qñ adhuc non exegerat,
poterat dñs iterũ agere. nam & ſi obtinuiſſet ipſe ſnĩam, & adhuc
non fuiſſet executioni mandata,tũc prohibetur iterũ agere actio-
ne prima.licèt fatue faciat,ut no.in l.duob. de exceptio.rei iudi. &
imputet ſibi debitor ſi litem cum eo ingreditur, cum ſciat ſe ꝯdẽ-
natum,& ipſe potius non offert non ergo tunc recuperaret expẽ
ſas a uero procuratore.& iſta limitatio colligitur ex dictis Bar.Suf
ficit.uenio ad caſum.¶†In tex.ibi.(recte petit.) gl.j.dicit,ꝙ erat ve-
rus procurator,ſed ſi hoc erat,quare cauit de rato? ut l.proxi.Rñ-
deo,quia non potuit plene de mandato probare, ita intelligit glo.
ſ̃.eo.l.procurator ad exhibendum. §. j. ſuper verbo,amiſerit. circa
fi.Item ſi hoc eſt,quõ potuit pecuniam exigere? licet.n.p̃ſtita cau-
tione rati admittatur ad agendum,non ſic ad ſolˀonem recipiẽdã.
vt no.in gl.l.non ſolum.§.qui alieno.de procur.& Cyn.in l.j.C.eo.
tit.in ix.q.per tex.in Auth.de coll.§.eos. & ſic non vr̃ procedere ſe
cundus intellectus glo.ꝙ hic procurator egit,& exegit.Sol.poſito
ꝙ a princ.non probauerit de mandato, & ideo cauit.Poſtea uero
plene probauit,aliàs non fuiſſet admiſſus. & hoc uoluit illa gl. quæ
incipit.(iniuria.)uerſi.(Idem dicam.)dum dicit.(cum & de hoc ha-
beret mandatum.)ſupple,& plene probaret ex poſtfacto. Bar.aũt
eſt in ꝯria opi.quia immo ſicut admittitur ad agendum cũ cautio-
ne rati,ita & ad ſolˀonem recipiendam per iſtum tex. & l.iij.ſ̃.eo.in
princ. & ad §.eos.rñdit, ꝙ ibi loquitur in officiali publico, qui non
admittitur cum cautione, ſed debet oſtendere de mandato. plus
placet præcedens opi.& ſecurior eſt,& ad iſtos text.patet rñſio per
ea quæ dixi.¶In tex.ibi. (non debet procurator præſtare.) ſubaudi
totam ſummam,quam exegit,vel a qua debitor fuit abſolutus per
rõnem,quæ ſequitur,ſed ſumptus litis ſic.ut ĩ. ſubijcitur. ¶In text.
ibi, (niſi in impenſis litis.) ſed ꝯ, quia ſi oſtendiſſet a prin. de manda-
to,non cauiſſet de rato, & ſi dñs poſtea perperam egiſſet, non re-
cuperaret debitor a procuratore vero expenſas factas in litẽ, qua-
re ergo nunc recuperat? nam vr̃ procuratori ſufficere docere ex
poſtfacto ſe fuiſſe verum procuratorem, maxime antequam dñs
ageret ſi uolebat exigere, non enim debet eſſe deterioris ꝯdõnis
præſtita ſatiſdatione,ſi poſtea docet ſe verum procuratorẽ, q̃ fuiſ-
ſet ſi docuiſſet a principio. Nam promiſſio de faciendo ratificari,
vr̃ in ſe habere ꝯdõnem ſi expediens fuerit, quia non probauero
mandatum,ſed ſi non eſt expediens,quia probaui de mandato,nõ
vr̃ neceſſaria,per l.ſi procurator.de condi.inde. Doct.non tangunt
hoc dubium. Et ego dixi in l. præce. ꝙ non videbam bonam ſolu.
niſi vt dicamus, ꝙ poſtq̃ non docuit a prin.de mandato,ſicut fuit
grauatus in ſatiſdando,ita & in eo qđ uenit in ꝯñam, quia illa ſatiſ-
datio,& promiſſio importat plus,q̃ oſtenſionẽ mãdati, videlicet,
ꝙ faciet dñm ratificare de iure & de facto, primũ facit oſtendẽdo
mandatum, & ꝑꝑ hoc euitat ſolˀonem ſortis. Scđm facit ſi faciet
dñm non venire ꝯ de facto,& ſi hoc non fecit, tenetur ad expẽſas
3 litis.Ex hoc ſequitur,†ꝙ vtilius eſt reo,ꝙ procurator non faciat fi-
dem plenã de mandato,& faciat ſibi caueri de rato,q̃ ſi plenã fidẽ
faceret,ꝑꝑ cõmodũ de quo hic.ſed poſſet eſſe aliud incõmodũ, ſi
procurator & eius fideiuſſores non eſſent ſoluendo, nam ſi nõ ap
paret de mandato,non põt ſe tueri aduerſus dñm. nec ab illis recu
peraret. ſed ſi apparet de mandato, non tenebitur aduerſus dñm.
No.iſta.quia ꝑ alios non tanguntur,ſed ſi cauiſſet,& poſtea de mã
dato fidem faceret,hr̃et reus vtrũque cõmodum. ſis ergo cautus
tu procurator rei.Sufficit.¶In fin.§.ibi.(nihil præter impendia.) dic
multo magis in iſto caſu q̃ in præcedenti, q̃a hoc non intereſt rei,
poſtq̃ obtinuit cum dño,ſiue cũ procurator ſilr̃ obtinuit,ſiue nõ.
ſed quare hoc caſu,cũ hic non ſubſit rõ de qua ſ̃.de iniuria iudicis?
Rñdeo,licet illa non habeat locum,alia habet locum, de qua ſ̃. q̃a
ſua intereſt.Sufficit.In glo.quæ incipit. (iniuria.) ibi. (& quod) ibi.
(dicit.)pro declaratione iſtius ver.opp.ꝯ text.dum dicit. (ne iniuria
iudicis dominus aliquid conſequatur.)nam iſtud quod dicit domi-
nus.vr̃ inepte dici. Non enim dominus conſequeretur aliquid ex
ſtipulatione rati,ſi illa committeretur, cum eam ipſe non interpo-
ſuerit,ſed ipſe debitor.ꝑꝑ hoc glo.exponit duob. mo. & ſ̃m duas
primas tex.ſtat improprie,& vult dicere in effectu, ne iniuria iudi-
cis debitor aliquid cõſequatur, propter id quod fecit dominus ite-
rum agendo.ſecundũ tertiam ſtat proprie,& vult dicere,ꝙ poſtq̃
dominus iterum egit,& exegit,non poteſt a procuratore repetere
pecuniam, quam ipſe procurator exegit per actionem mandati,
quia

quia eſſet hoc iniurioſum, ꝙ haberet vtranq; pecuniam. Doct. reprobant, quia cum illam fuerit conſecutus virtute mandati, tenet eam reſtituere dño. vt in l. qui proprio. §. procurator. ſ. de proc. habebit ergo dñs vtrãque pecuniam, ꝙ videtur iniquum. & Doc. nõ dant hic aliquod remedium. vnde poteſt dici, vt ſ. dixi, ꝙ debitor poterit repetere ab ipſo dño pecuniam primo loco ſolutam procuratori, & poſtea ſibi per ꝯdõnem ſine cã, quia cauſa ꝑꝑ quã primo loco ſoluit, cum ei creditor non ſteterit, iterum exigendo redacta eſt ad non cauſam, & tunc ceſſabit omne inconueniens, nõ enim allegat iniquitatem alicuius de prædictis ſententijs, ſed ſolum dicit cãm finitam, quãtum ergo ad tex. tene primas expoſitiones, quia non põt negari, quin tex. aliqualiter impropriè loquatur. ¶In glo. ſuper verbo. (hoc caſu.) ibi. (ſed ubi falſus procurator.) in hoc uer. gl. tangit duos caſus in falſo procurat. primus eſt, qñ dñs primo egit, & ſuccubuit. poſtea dñs egit, & obtinuit, quo caſu cõmittitur ſtipulatio ad totum, qđ debitor ſoluit dño, vt §. eo. l. iij. §. fi. licèt gl. illum tex. non alleget. & hoc vſque ibi. (quæ æquè. &c.) in illo uer. qui põt intelligi duob. mo. tangit alium caſum. Et primo põt intelligi, ꝙ tangat caſum econuerſo qñ falſus procurator primo egit, & obtinuit, poſtea dñs egit, & ſuccubuit, & tunc idẽ. Et iſte caſus ponitur in l. procurator. ad exhibendum. §. j. ſ. eod. & etiam probat gl. arg. huius §. nam in uero procuratore ꝯ quem non committitur, niſi ad expenſas litis, non diſtinguitur an dñs egit, & obtinuit, vel ſuccubuit. ut in hoc §. cum ſeq. (Marcellus, &c.) ergo nec in falſo debet diſtingui, in quo committitur ſtipulatio ad totam ſortem, in hoc. n. ſola eſt dña inter verum, & falſum. Certe eſt alia dña, ut j. tã gam. põt etiam intelligi iſte verſi. alio modo, vt ponat caſum quando vterque egit & ſuccubuit, & iſtud vr̃ de mente gl. in ſeq. uerſi. (firmius probo.) ubi gl. tangit illum caſum, quærendo an ſtipulatio comittatur, & ad quid. & tenet idẽ, ꝙ cõmittatur ad totã ſortem, licet neutra fuerit ſoluta tali rõne. nam ſi falſus procurator primo egit, & ſuccubuit, ſi eſſet uerus cõpeteret debitori abſoluto exceptio ꝯdñm, ſed quia non eſt uerus, nõ competit. ideo ſi dñs poſtea incipiat agere ſtatim ſtipl'o eſt cõmiſſa ad totam ſortẽ. quia intererat debitoris in tota ſorte non agi ꝑ dñm, ꝑꝑ dubium euentũ condemnationis, ẽt anteq̃ aliqua ſnĩa feratur ꝑ d. l. procurator ad exhibendũ. §. fi. ante fi. ibi ex quo autẽ dñs &c. & ibi tetigi. licèt ergo poſtea ſuccumbat dñs, & debitor iterũ abſoluatur, illa ſtipl'o ſemel cõmiſſa nõ reſoluitur, quia licèt nunc ceſſet intereſſe, non tñ deſinit actio cõpetere, quæ ꝑꝑ intereſſe ſemel fuit orta. ut l. qui autem. §. illud. ſ. ſi quis cau. Doc. tenent ꝯrium, dicentes, ꝙ hoc caſu nõ committitur, niſi ad ſumptus litis factos cũ dño, quia ſua non intereſt in plus. nec ob. ꝙ ſemel interfuit, quia tunc hoc ſufficit, vt ſtipulatio cõmiſſa nõ extinguatur, qñ licèt hodie ceſſet intereſſe, non tñ ceſſat ẽt damnum de præterito. ita loquitur l. alle. in glo. ſed qñ ceſſat ẽt damnum de præterito, tunc ceſſat ẽt actio cõpetere. ut ibi not. ꝑ l. ſi eum. §. qui iniuriarum. eo. tit. ſed in iſto caſu non ſubeſt aliqđ damnum de præterito. ergo illa ſtipl'o reſoluitur cum non deſ, niſi ad intereſſe. ut ſ. eo. l. in ſtipulatione. & ſic in trib. tñ caſib. cõmittit̃ hęc ſtipulatio ad totam ſortẽ in procuratore falſo. ſ. qñ procurator primo egit, & ſuccubuit, poſtea dñs egit, & obtinuit, ſecundo qñ econuerſo, & iſti duo tacti ſunt ſ. Item qñ uterque egit, & obtinuit multo magis, quia adhuc plus intereſt debitoris, cũ bis ſoluerit, in quarto uero caſu, qñ vterque ſuccubuit in effectu, non cõmittitur, niſi ad ſumptus litis. In quinto vero caſu qñ adhuc dñs nec ſuccubuit, nec obtinuit, ſed lis pendet, cõmittitur ſtatim ad totam quãtitatẽ. ut in. l. procurator. §. fi. ſed an cũ effectu, pẽdet ex futuro euentu, q̃a ſi obtinebit ẽt cũ effectu, ſi non obtinebit, reſoluetur, & hoc in falſo procuratore, ſed in uero ꝯ quẽ non cõmittit̃, niſi ad ſumptus litis in primis quatuor cõbinationib. dic idẽ quantum ad dictos ſumptus. ſed in quinta qñ lis pẽdet, q̃a adhuc nõ cõſtat quot ſumptus fient. non cõmittit̃ ſtipl'o, ſed expectatur finis iudicij, & hoc uoluit gl. in l. alias. circa fi. mag. glo. ſ. de iureiuran. Et ex his remanent declaratæ combinationes, quas fecit Bar. ſufficit.

§.Si procuratori. Geſtum noĩe defuncti poteſt ratificari ꝑ eius hæredem. ad hoc alleg. hoc tamen uerum in his quæ tranſmittuntur ad hæredẽ, alias ſecus. ut ſ. eo. l. ſi is cui. & per Dy. in r'la ratum. de reg. iur. lib. vj. uenio ad caſum. ¶In tex. ibi. (mortuus erat) poſt diem legati cedentẽ & ſic tranſmiſit ad hæredem legatũ. ſ'm Dyn. mãdatum aũt huius procuratoris per mortem domini re integra erat finitum, iõ hr̃s ſoluens ſibi non liberatur ab hr̃de legatarij, niſi hr̃s ratificet ſol'onem. ideo tenetur iſte ꝓcurator facere hæredem ratificare, ſed ꝯ, ꝙ imò liberetur, ut l. cum quis. §. j. de ſol. So. ſ'm Bar. intellige hic ꝙ hr̃s ſoluens, ſciebat mortẽ legatarij, & ſic mandatum reuocatum. ſed certe tunc vr̃ donaſſe per l. ſi non ſortẽ. §. ſi filio. de ꝯdi. inde. & per no. in l. ſi procuratori falſo. ſ. de ꝯdi. cã data. unde ſtipl'o non vr̃ cõmitti, licèt non faciat hr̃dem ratificare. ideo vr̃ melius dicendũ, ꝙ iſte nunq̃ fuit uerus procurator, licet ſe aſſeruiſſet, & cauit de rato, alias difficile eſt rñdere ad dictas opp. & ita tenendo eſſet hic caſus pro eo qđ no. Bar. ſ. eo. l. ſi ꝓcuratori. ꝙ cauenti de rato ſit fienda ſol'o, niſi dicat̃, ꝙ hic fuit facta ſponte. nõ autẽ poterat cõpelli. & hoc patet, quia dicit. (ſine iudice.) Sed opp. ꝙ hæres non poterit ratificare, quia geſtũ noĩe defuncti poſt eius mortem eſt ipſo iure nullum, ut in l. fi. ſeu pe. quæ ſen. ſine app. reſcin. & in l. eius qui in ꝓuincia. §. quod ſi ſtipulatus. ſ. ſi cer. pet. ergo non põt ratificari, quia non reperitur ratificabilis. tunc. n. habet locum ratificatio quando aliquid non eſt nullum, ſed pendet: nã & confirmatio non ualet, quia electio eſt nulla, ſed ſolum quando ualet, & adhuc nõ eſt ꝑfecta, ut l. ſi cõſtat. de appel. Sol. ſ'm Bar. ꝯrium ꝓcederet in his, quę ſunt iuris. ut in ſtipl'one, vel ſnĩa, quia ſi conſpiciantur in perſonam iam defuncti, ipſo iure non valent, ut in ll. ꝯrijs. hic in ſolutione, quę conſiſtit in facto. vnde non põt dici nulla quantum ad id, quod facti eſt, ideo poteſt ratificari. ſi autem actus geritur aliquo uiuente eius nomine, & ipſe decedat anteq̃ ratificet, non eſt dubium, ꝙ hęres eius poteſt ratificare quod actus fuit validus in ſe: & ita loquitur determinatio Dy. in regula ratum. ꝙ geſtum noĩe defuncti poteſt ratificari per hæredẽ. & his diebus habui de facto, & ita reſpondi obiectionibus cuiuſdam, qui dicebat ꝯtractum non fuiſſe ꝑ defunctum ratificatum. & ideo hæredem ex eo agentem eſſe repellendum, qđ eſt falſum, qm̃ hæres poteſt ratificare, & agendo ex eo ratificare vr̃, ut ſ. de fideiuſſ. l. ſi ſeruus alienus. & eodem modo prælatus geſtum noĩe anteceſſoris. vide per Bart. in l. bonorum. j. eo.

§.Si in ſtipulatione. Si in ſtipl'one rati ꝑ dolum cauentis omittatur mentio hæredum, agitur ratione doli, ſecus ſi nullus dolus interceſſit. h. d. Caſus eſt iſte. ¶In tex. ibi, (Lucium Titium.) ſubaudi tñ, uel duntaxat. & ſic non comprehendebatur perſona hæredis. & iſte Lucius Titius mortuus eſt anteq̃ procurator cõmodè poſſet ipſum facere ratificare, petebatur ab eo, ꝙ faceret ratificari ꝑ hæredem, ipſe dicebat ſe non teneri, quia dictio taxatiua excludit hæredẽ. & hoc eſt uerum ſi de cõi cõſenſu ita fuit actum inter eos, ſed ſi dedit ad intelligendum alteri parti, ꝙ non obſtante dicta dictione taxatiua comprehendebatur hæres, tunc tenetur ad intereſſe ratione doli. ſi autem illa dictio non fuiſſet appoſita, tunc comprehendebatur hæres. & ideo dicto caſu tenetur facere hæredem ratificare, al's cõmitteretur ſtipulatio, ut eſt caſus ſ. prox. §. poteſt autem altera pars cum recipit talem cautionem petere, ꝙ fiat expreſſa mentio de hęredibus, & cæteris uniuerſalibus ſucceſſoribus. ut j. l. proxi.

§.Si procurator. Si dominus petat id qđ petere nõ poterit. ſi ille qui cauit fuiſſet verus ꝓcurator, cõmittitur hæc ſtipl'o. h. d. no. bonam reg. caſus eſt iſte. ¶In tex. ibi. {egiſſet.} ſubaudi, & ſuccubuiſſet, cauerat tamen de rato. & ſic ſi fuiſſet uerus procurator, obſtaret domino exceptio rei iud. ſuper hæreditate, & ſuper qualibet re hæreditaria. ¶In text. ibi, {fundum ex ea hæreditate petieris.} ſubaudi tanquam hæres, & ſic petitione hæreditatis, prout egerat falſus ꝓcurator. Idem ſi rei uend. prætendens duntaxat dominiũ ex cã hæreditaria, ſecus ſi alia ex cauſa diuerſa, q̃a non ueniret ꝯ factũ procuratoris. ut l. procurator ad exhibendum. in prin. ſ. eo. de gl. quæ ſunt hic parum curo.

1 *In cautione rati ſienda eſt mentio de eo, in quẽ põt lis pendens transferri.*
2 *Pater an poſſit approbare factum procuratoris filij, ut non ſit neceſſe caueri de ratihabitione filij.*

2 **§.Qui patris nomine.** †In cautione rati fiẽda eſt mentio de eo, in quem poteſt lis pẽdens transferri. h. d. in effectu. & præmitte, ꝙ ex iniuria facta filio naſcuntur duæ actiones. una prætoria, quæ competit patri, & eſt ipſius quo ad proprietatem, & exercitium, altera ciuilis ex l. Corne. quæ competit filio, & eius eſt proprietas, exercitium tamẽ eſt ipſius patris, niſi ſit turpis perſona: q̃a tunc competit filio, & ſil'r ſi pr̃ moriatur, uel filium emancipet, redit exercitiũ ad filium, vt hæc habentur in l. ſed & ſi vnius. §. interdum. j. de iniu. & §. ſed & ſi pater. de iſta autem ciuili dẽt intelligi ille text. ſ'm uerum intell'm, quia quidam procuratorio nomine patris intentauit exercitium huius ciuilis, & quia non conſtabat de mandato, habuit cauere de rato dr̃ hic, ꝙ non ſolum debet cauere, ꝙ pater habebit ratum, ſed etiam, ꝙ filius ſi contingebat filium effici ſui iuris anteq̃ pater ratificet, quia tunc lis inchoata per patrem, vel eius nomine transfertur in filium, vt filium, quia transfertur exercitium illius actionis in filium. ergo & lis inchoata ſuper illo exercitio. & iſte eſt uerus intellectus, quem ponit gl. mag. ſuper ver. {filij.} in uerſic. {vel ſ'm Dy.} licet in fine uideatur nõ tenere hanc lect. ſed male ſ'm Ang. Si autem intentaſſet prætoriam competentem patri, nõ eſſet fienda mentio de filio, ut filio, quia nõ transfertur in eum, vt filiũ, ſed demum poſt mortem, ut in hæredem. vnde bene eſſet fienda
2 mentio de patre, & hæredibus eius, ut j. l. proxi. circa fi. †Et no. ꝙ ſi pater ratificaſſet anteq̃ lis transferatur in filium, non eſſet neceſſaria alia ratificatio, cum pater potuerit factũ illius procuratoris approbare, & tranſire iudicium cum illa approbatione. Sufficit. Glo. tamen ponunt alios duos intellectus, ſcilicet ꝙ ille procurator intentauit actionem competentem patri, & competentem filio, uel competentem patri tñ, quod nõ poteſt ſuſtineri ꝑꝑ id quod dixi. ¶Sed opp. ꝙ etiam cum intentatur exercitium actionis competentis filio, non ſit neceſſe caueri de ratihabitione filij, ut in l. non ſolum.

ſolum.§.ſi pater.de procur.Sol vt in prin.illius glo.mag.quia ibi qñ
ageret ipſe pater,quem ꝯſtat hr̃e exercitium, hic qñ procuratorio
nomine patris,quem non cõſtabat hr̃e mandatum.ſi.n.conſtaret,
tunc nec de patre,nec de filio tenetur cauere.Sec ꝯ adhuc extra gl.
ꝙ immo etiam ipſe pater,qñ intentat exercitium actionis compe-
tentis filio,ipſo filio abſente teneatur cauere de ratihabitione filij,
ſicut quando agit actione de dote, quæ eſt communis patri, & fi-
liæ,ſed exercitium eſt ipſius patris,vt d.l.non ſolum.§.ſi de dote. &
l.ij.§.fi.ſol.mat.nam pater adhuc plus iuris habet in act. de dote, q̃
in actione iniuriarum competente filio,cum prima ſit cõis quo ad
proprietatem,ſecunda non,ſed ſolius filij. Br̃ licèt ꝯrium ſit diffici-
le rñde, ꝙ in actione de dote non datur per l. exercitium patri.niſi
cum modificatione.ſ.conſentiente filia,ſed cum abeſt, & ignorat,
non vr̃ conſentire,ſed duntaxat quando eſt præſens, & tacens. in
actione autem iniuriarum datur ſimpl'r abſque conſenſu filij.

L E X XXIIII.

1 *Factum falſi procuratoris non facit committi ſtipulationem de rato.*
2 *Forma huius cautionis.*

1 ROcurator. † Factum falſi procuratoris nõ
facit cõmitti ſtipulationem de
rato.h.d.& non eſt alibi iſta l.ſm Dy. ecce caſum. Op.
ꝙ committatur ſtipl'o ſaltem ad expenſas litis. licèt ille
ſecundus procurator non potuerit agere de iure, ſed de facto. ut
s̃.l.proxi.§.cum autem. Sol.ibi loquitur in vero dño agente ꝯ ſcm̃
falſi procuratoris,qui poterat mero iure agere. hic nõ poterat, vñ
non facit cõmitti ſtipl'onem, etiã ad ſumptus litis. & hoc vult glo.
2 ſuper uerſi.(pertinebit.)quam no.¶†Vltimò no.in fi.formã huius
cautionis,quia debet ꝓmittere dñm, vel quemlibet alium, ad quẽ
ea res,vel actio pertinebit,ratum habiturum, & ſic comprehendi-
tur perſona hr̃dis,vel vl'is ſucceſſoris,vel etiã filij in caſu pręceden.
§.ſed an comprehendatur perſona creditorum ipſius dñi? caſus eſt
ſing.ꝙ non in l.non ſolum.§.quæritur.de procu. licèt prætẽdat in-
tereſſe,quia ſi procurator ſuccumbat, tanto minus erit in faculta-
tib.ipſius dñi,ex quib.eſt eis ſatisfaciendum,tñ ad eos non pertinet
actio,& hic non debet caueri, niſi de illis, ad quos actio pertinebit
ex vl'i ſucceſſione, vel etiam ex particulari per ſucceſſionem.

L E X XXV.

1 *Si aliquis appellauit meo nomine intra decem dies à ſententia lata contra me, an poſſim ratificare poſt lapſum decem dierum.*
2 *Si aliquis interfecit hominem meo nomine, an poſſim ratum habere,ut tenear perinde ac ſi interfeciſſem.*
3 *Si ſuperuenit impedimentum in perſonæ ratum habere debentis,vel illius, qui actum geſſit, an impediatur ratihabitio.*
4 *Si aliqua communitas fecit pacem pro ſe & ſuis adhærentibus, cum promiſſione de non offendendo ſub pœna, & antequam adhærentes ratificent, offendantur per alteram partem, poſtea ratificant, an videatur altera pars feciſſe contra pacem, vt incidat in pœnam, vel vt videatur fregiſſe pacem.*
5 *Caſus in quibus ratihabitio non trahitur retro.*

BOnorum. Nõ valet ratihabitio ſi fiat eo tp̃e,
quo ratũ habens non poſſet actũ
ꝑ ſe gerere, ſecus ſi poſſet per ſe, licèt non ꝑ illum qui
geſſit eius noĩe.h.d.no. Et deberet ſcribi literis aureis,
ſm Bar.q̃a non eſt dare meliorem in ſua materia.& primo loquit̃
qñ ſuperuenit defectus in perſonam ratũ habentis, quia ſuum ius
fuit extinctum anteq̃ ratum haberet,licèt poſt actum geſtum eius
noĩe,vſq; ibi.(an autem.)Secundo qñ ſuperuenit in perſona illius,
qui geſſit actum,q̃a mortuus eſt,vel eſt effectus furioſus.Et ſic ho
die cum ratum habetur,non poſſet ille iterum gerere,vel cum pę-
nituit,voluntatem mutauit, & ſic licèt poſſet hodie, tñ non vult,
& in iſtis caſib.non impeditur ratihabitio,ſi ius ratum habẽtis erat
a ſaluum.[a] & cũ primo dicto concordat l.ſeq.in §. procurator.& l.ſi
1 is cui.s̃.eo.venio ad caſum.¶† Per primũ dictum huius l.patet,ꝙ ſi
aliquis appellauit meo noĩe intra x.dies a ſñĩa lata ꝯ me, non poſſũ
ratificare poſt lapſum x.dierum. Sed quæro, quæ eſt rõ huius l.di-
cunt quidam,quia permittendo labi tempus, videor renunciaſſe
iuri meo.ar.in l.alienationis.de verb.ſign.ideo ad ipſum non datur
amplius regreſſus.arg.in l.fi.C.de remiſ.pig. & l.item quæritur.§.ſi
venditor.s̃.de ędil.edic.quæ rõ non placet Bart. & bene nam idem
eſt ſi ius meum extinguitur morte mea, non lapſu tp̃is. vt in l.ſi is
cui.s̃.eo.& tñ tunc non põt dici,ꝙ videar renunciaſſe. ¶Quid.n.ſi
ignorabam bon.poſſ.mihi delatam? Idem per tex.in l.cum decem,
§.item ſi ignorans.s̃.de ſol.vbi ratum habẽs renunciauerat iuri ſuo
anteq̃ ratũ haberet,liberando debitorem ſuum ꝑ acceptilationẽ,
ignorans,ꝙ alteri ſoluiſſet,& hoc non obſtante poteſt ratam habe
re ſolutionẽ, & acceptilatio euaneſcit.eſt ergo ratio,quæ hic colli-
gitur ex text. quia ratihabitio facit haberi perinde ac ſi hodie cum
ratum habetur,actus geretur, & fingitur retro geſtus de volunta-
te ratum habentis. oportet ergo ad hoc vt valeat, ꝙ extrema ſint
habilia.ſ.ꝙ tempore quo hr̃ ratum,poſſet fieri,aliàs non poſſet fin
gi fieri, quia fictio non eſt ſuper impoſſibili.vt not. in l. Gallus.§.ſi
eius.de liberi.& poſth.& etiam ꝙ tempore quo factus fuit,potue-
rit fieri,alias non poteſt ſecundum extremum trahi ad primũ, nec
econuerſo,ut in l.fi.commu. præd. & l.potior. & l.qui balneum.§.
2 Titio.qui po.in pig.hab.†Sed contra.nam ſi aliquis interfecit homi
nem meo nomine, poſſum ratum habere, & perinde teneor ac ſi
interfeciſſem,vt in l.j.§.deieciſſe,de vi & vi arm.&plenè no.de hoc
in l.non eo minus.C.de accu.per Cyn. quem oĩno vide. & tñ nũc
cum ratum habeo,non poſſem ipſum interficere, quia mortuus
eſt.ergo illa ratio nõ eſt bona.Sed ſm Ange. illa ratio procedit.qñ
vellem ratum habere ad mei commodum. ita loquitur hic,nõ qñ
ad mei incommodum,vt in ꝯrio,quod no.licèt ꝯ, nam ſñĩam latã
ꝯ procuratorem meum poſſum ratam habere ad mei incommo-
dum.vt l.licèt.s̃.de iudi. & tñ hodie cum ratã habeo, ſi lapſum erat
tempus inſtantiæ non poſſet ferri.Sol.ſecunda,quam s̃.dixi proce-
dit in his,quæ ueniunt gerenda per partem: ſed ſñĩa non fertur per
partem ratum habentem,ſed per iudicem, & ſic nihil ad propoſi-
3 tum.¶†Item opp.ꝯ ſecundum dictum in ver.(an autem.)vbi Iuriſ
conſultus vult,ꝙ ſi tempus non erat lapſum, licèt gerens actum
eſſet mortuus,poſſet habere ratum,vt patet in fi.ꝯ de eo quod no.
s̃.eo.tit.l.ſi indebitum.§.fi.Sol.poteſt haberi ratum, niſi interim ſit
alteri ius quæſitum, quia tunc in præiudicium illius non põt, ut ibi
not.ſed ꝯ.de d.l.cum decem mihi.§. item ſi ignorãs. de ſol.ubi erat
alteri ius quæſitum per acceptilationem, & tñ poteſt haberi rata
ſol.& euaneſcit acceptilatio. Sol.in præiudicium alterius cũm quo
ratum habens,non geſſit actum,non põt ratum haberi, ſed in p̃iu
dicium illius cum quo geſſit,ſecus.vt ibi.& idem ſi ſit alius, qui re-
putetur eadem perſona,vt l.ſi quis offerenti.§.fi.eo.ti. Et ex his col
lige diſtinctionem,quãdo ſuperuenit impedimẽtum in perſonam
ratum habentis,aut eſt impedimentum legale. & impeditur ratiha
bitio.vt hic.&) l.proxi.§.fi.aut procedit facto hoĩs,& tunc aut ten
dit in præiudicium illius, qui actũ geſſit, puta tu debitor meus ſol-
uiſti alteri noĩe meo,poſtea te liberaui per acceptilationem,poſtea
volo ratum habere in tui præiudicium, qui geſſiſti actum cũ illo,
& poſſum, idem in præiudicium alterius,qui reputatur eadem per
ſona tecum,vt in duob.reis debendi. aut non geſſiſti tu actum cũ
illo,ſed ego tecum, & tunc in tui præiudicium non poſſum ratum
habere,vt in caſu,quem ponit gl.in d.l.ſi indebitũ.§. fin.ſi autem im
pedimentum ſuperuenit ex parte rei ſuper qua actus fuit geſtus,
quia perempta eſt,impeditur ratihabitio,ut in l.eũ qui.§.fi. de verb.
obl & l.neceſſario.§.quod ſi pendente.de peri.& commo.rei vẽd.
ſi autem ſuperueniat impedimentum ex parte illius,qui geſſit actũ
nomine alterius,non impeditur ratihabitio, vt hic in ſecunda par-
te huius l.& iſta faciunt.ad q.de qua per Dyn.& Bart.in l.ſi uxor.§.
4 antepenul.de adulte.†Si aliqua communitas fecit pacem pro ſe,&
ſuis adhærentibus,cum promiſſione de non offendendo ſub pœ-
na,& antequam adhęrentes ratificent,offenduntur per alterã par
tem,poſtea ratificant,an videatur altera pars feciſſe ꝯ pacem,ut in-
cidat in pœnam,vel vt videatur fregiſſe pacem? Bar.ibi tãgit,& nõ
ſoluit, ſed ad ſolutionem iſtius qõ. facit quod ſtatim dicam, vnde
opp.contra ultimum dictum ver.(ſed & illud.) ꝙ ſi ille qui actum
geſſit,pęnitet,non poſſim eo inuito ratum habere.arg.in cap.ſi ubi
abſenti.de præben.libr.vj.Sol. & tene menti, ſi ille qui requiſiuiſſet
me,ꝙ ratum haberem,& ego recuſaſſem,uel tacerem,& ipſe aſſi-
gnari fecit terminum,& intra illum habeam ratum;& ſic reproba
ui actum expreſſe, uel tacite, non poſſem poſtea ratum habere il-
lo inuito, ut ibi,ſecus ſi non reprobaui expreſſe,vel tacite,vt hic,&
ideo ſi aliquis egit nomine meo, non poſſet renunciare liti me in-
uito,ſi non reprobaui actum, nec auferre mihi poteſtatem ratifi-
candi ſemel acquiſitam ex eius actu. & idem ſi aliquis appellauit
meo nomine, & poſtea vult renunciare appellationi antequam
ratificem non poteſt, & hoc facit ad ſolutionem illius quæſtionis,
ꝙ offendens inciderit in pœnam, vel videatur fregiſſe pacem,quia
nihil debebat innouare pendente poteſtate ratificandi. arg. hic.de
5 hoc etiam tangitur per Bar.in l.fin.C.ad Macedo. ubi ponit†caſus
in quibus ratihabitio non ualet nec retrotrahitur,melius q̃ alibi ha
beatur,& inter alios caſus eſt, qñ actus eſſet de ſe nullus,vt in pro-
ceſſu facto coram aliquo,tanquam delegato,cum non eſſet, nam
non poſſet ſuperior ratum habere. vt validetur, quia fuit ipſo iure
nullus,cum defecerit vna ex perſonis neceſſarijs in iudiciũ, ſcilicet
iudex, vt not per Innocen.& alios in cap.prudentiam. de offic.de-
legat.& no.in l.licèt,ſupra de procura. & C.de iu. fiſci.l.inſtat.l.b ,
& ſupra de offic. procon.l.obſeruare.§.fina. & tetigi.ſupra eod.l.ſi
ſine.§.ſi procuratori. Requiritur ergo, quòd actus non ſit nullus,
ſed pendeat eius effectus ex ratihabitione. videtur tamen, quòd ſi
gerens actum ſignificauit alteri, qui debet ratum habere, niſi ſta-
tim cum poteſt ratum habeat, videatur reprobaſſe, per l.quo cm̃.
§.Iulian.ſupra eod. & per l.ratum.de ſol.& facit l.non erit.ſupra de
iureiur.& ſic non poterit poſtea ratificare illo inuito,ſed eo perma
nente in eadem voluntate;poſſit per cap.licèt.de procura.libro vj.
Tene menti, quia non omnia iſta tanguntur per Barto. qui etiam
dicit

A D D I T I O.

a ¶Iſtis caſib,non impeditur. Adde Dy.in reg.ratihabitio.de reg.iur.lib.vj.

dicit hic, ꝙ geſtum nomine prælati poteſt haberi ratum per ſucceſ
ſorem, ſicut per hæredem.

LEX XXVI.

1 *Si ius illius, qui debeat ratum habere, peruenit ad promiſſorem, non requi*
ritur alia ratihabitio ſed hoc ſolum pro ratihabitione habetur.
2 *Dos quando matrimonium eſt ſolutum morte filiæ remanentibus liberis,*
an debeat ad patrem redire, an remanere penes liberos, uel penes gene-
rum propter liberos, & quid ſi eſt ſolutum morte generi.

1 PAter dotem. †Si ius illius, qui debeat ratũ
hře, ꝑuenit ad promiſſorem
nõ requiritur alia ratihabitio, ſed hoc ſolũ pro ratihabi
2 tione hř. h. d. venio ad caſum. ¶ † In tex. ibi. (abſente fi-
lia petit.) ſubaudi ſol. ma. per mortẽ generi, vel per diuortiũ, & nihil
facit iſte tex. ad qõ. ad quam gl. eum allegat, quæ incipit, (non diſtin
guitur.) ſ. notata. in l. dos a patre profecta. C. ſol. mat. quia illa loquit
qñ matrimonium eſt ſolutum morte filiæ remanentib. liberis, an
debeat dos ad patrem redire, an remanere penes liberos, vel penes
generum ꝑꝑ liberos, qñ autẽ diuortio, uel morte generi, nulli du-
bium eſt, ꝙ ad patrem redire dẽt, ẽt extantibus liberis, vt poſſit da-
ri pro ea in ſecundo matrimonio. ¶ In tex. ibi. (rem ratam, ꝙ habi-
turam eam cauit.) dic, ꝙ facere debuit poſtquã filia erat abſens, &
ignorans, quia poterat habere iuſtam cãm ꝯdicendi, vt quia pater
erat turpis perſona, & ſic ſibi non competebat exactio, vt ſ. de ꝓ-
cur. l. non ſolum. §. ſi de dote. & ſol. mat. l. ij. §. fi. cum ibi nő. ¶ In tex.
ibi. (mortua eſt,) ſubaudi & pater erat turpis perſona, ut habeat du
bium, & ſic videbatur requiri ratificatio filiæ ſi mortua non eſſet,
aliàs ſoluens non eſſet liberatus, ſi. n. non eſſet turpis perſona, tunc
etiam ſi viueret, & ratum non haberet, liberatus eſſet, quia filia nõ
poſſet ꝯdicere ſine iuſta cauſa, hic autem non requiritur alia ratiha
bitio, poſito ꝙ pater eſſet turpis perſona, poſtq̃ ius filiæ conſolida-
tum eſt in patrem per mortem filiæ, ſecus ſi non eſſet conſolidatũ,
ut quia filia fuiſſet emancipata antequã ratum haberet, & ſic in ea
fuiſſet actio conſolidata, vel deceſſiſſet remanentibus filijs, qui ſibi
in dotem ſuccederent, nam committeretur ſtipulatio, niſi pater fa
ceret illos ratificare. ut in l. ſi ſine. §. ſi procuratori. ſ. eo.

1 *Non valet ratihabitio facta eo tempore, quo ius ratum habentis erat ex-*
tinctum tempore.
2 *Si actio erat perpetua de ſui natura, & per præſcriptionem xxx. anno fuit*
ſublata iure C. an ſoluens poterit repetere.

1 §. Procurator. †Non ualet ratihabitio facta eo tem-
pore, quo ius ratum habentis erat ex-
tinctum tꝑe. h. d. & ſic idem qđ l. bonorum. in prin. venio ad caſũ.
¶ In tex. ibi, (procurator.) ſubaudi falſus, ſi. n. fuiſſet uerus, & habuiſ
ſet mandatum recipiendi, liberatus eſſet ſoluens per ſoľonem illã,
vnde amplius ꝑ lapſum tꝑis non liberaretur, & illa pecunia ꝑ ꝓcu-
ratorem deberet reſtitui dño ꝑ actionem mandati, non autem ſol
uenti, cuius ꝯrium hic dř, ꝙ ſoluenti, & non dño ratificanti. ¶ In
tex. ibi. (qui tꝑe liberaretur.) hoc põt intelligi dupliciter. Primo, ꝙ
tempus erat appoſitũ a ꝯhentibus, vt quia obligaſti te mihi vſque
ad annũ, & non vltra, & tunc clare procedit iſte tex. nam tũc appo
ſitio tꝑis habet uim pacti de non petendo poſt annum, ut l. eum q̃
ita. §. qui ita. de uerb. obl. ꝑ quod pactũ tollitur nãlis, & eliditur ciui
lis, ut in l. ſi uſus. §. pactus ne peteret. ſ. de pac. & ideo ſolutum ꝑ er-
rorem iuris, vel facti poſt annum poſſet repeti ꝑ ꝯdõnem indebiti,
ſed ſi interpoſita eſt ſtipľo rati, ceſſat illa ꝯdõ, & repetitur ꝑ actionẽ
ex illa ſtipľone, ut ĵ. ſequitur, & no. ibi in uer. (argu.) illud quod dixi
in l. ſi ſine. §. qđ ſi procurator. ſ. eo. ꝙ non debet eſſe deterioris cõ-
ditionis qui ſtipulationem rati interpoſuit, q̃ ſi non interpoſuiſſet.
Item ꝙ conditio, quæ re ꝯhitur, ceſſat qñ interpoſita eſt ſtipľo, ſe-
cũdo modo poteſt intelligi, ꝙ erat tempus legale, vt in actionibus
prætorijs annalibus, vel in actione de dolo, quæ durat biennio, ſed
tunc eſt dubium, quia hoc caſu per lapſum tꝑis non tollitur nãlis
obľo, ſed ciuilis tm̃, & ideo vř ꝙ ſolutum non poterit repeti nõ in
teruenientе ſtipľone, cuius ꝯrium hic dř, ꝙ autem remaneat natu
ralis, probatur in l. at qui nã, de neg. geſt. & no. gl. in l. Proculus. quę
ſtatim præcedit. Solu. duob. modis. primo vt poſſit repeti ſi fuit ſo-
lutum per errorem facti, qui inducit repetitionem vniuſcuiuſque
indebiti, uel dic idem ſi per errorem iuris in caſu huius §. quia hic
erat ſoľo facta falſo procuratori, & ſic ut nõ remaneret penes eũ,
ſed ut ꝑueniret ad dñm, & nunc non põt peruenire inuito ſoluen
te, poſtq̃ ius dñi erat extinctum anteq̃ ratum haberet, ſed ſi facta
eſſet ſol. ipſi dño poſt lapſum tꝑis ꝑ errorem iuris, fateor. ꝙ nõ poſ
ſet repeti, ſi dicimus obľonem nãlem durare, & non eſſe eliſam, ꝙ
2 vř tenere Bar. & ſtatim dicam. †Quid autem ſi actio erat perpetua
de ſui natura per ꝑſcri. xxx. anno. & fuit ſublata iure C. an ſoluẽs po
terit repetere? gl. hic inducit iſtũ tex. ꝙ ſic. & ſic iſtud ſine dubio eſ
ſet verũ, ſi ꝑ errorem facti, qui inducit repetitionẽ ẽt ei qui eſt vſus
exceptione odioſa. ut l. fi. ſ. ad Mace. Si uerò per errorẽ iuris, hic eſt
dubiũ. nã per talẽ ꝑſcriptionẽ non põt dici, ꝙ tollatur naturalis, quę
eſt de iure gen. & præſcriptio eſt de iure ciuili. ſed ciuilis bene tolli-
tur, quia procedit a pari, potentia nãle autem debitum per errorẽ
iuris ſolutum non repetitur in l. error. C. ad l. Falc. & ſic iſta gl. non
vř uerũ dicere, maximè quia exceptio talis præſcriptionis eſt odio
ſa, ſic non inducit repetitionem ſoluti per errorem iuris. ut l. q̃ exce
ptionem. de condi. ind. cum talis præſcriptio dicatur merè odioſa,
quia inuenta ꝑꝑ negligentiam non petentis. ut no. in l. edicto. C. de
edi. di. Adri. tol. circa fi. Et iſtam partem tenuit Pet. ut refert Cyn. in
l. cum quis. C. de iur. & fact. igno. in vij. q. quod etiam tenet Angel.
hic. In contrarium vř ueritas, quia per talem præſcriptionem licèt
non tollatur naturalis, tñ eliditur, cum ll. dicant, ꝙ debitor lapſo di
cto tꝑe conſequitur pleniſſimam liberationem. ut l. q̃ẽs. & l. ſicut.
C. de præſcrip. xxx. ann. & ſicut ꝑ pactum de non petendo, quod
eſt de iure gen. tollitur naturalis, & eliditur ciuilis, ita ꝑ præſcriptio-
nem, quæ eſt de iure ciuili tollitur ciuilis. & eliditur nãlis. Et iſta eli-
ſio facit, ut illa nãlis nõ habeat effectum repetitionis impediendę,
ſed quare magis eliditur per hanc pręſcriptionem, q̃ per illam, quę
inducitur ex natura actionum temporalium, non video, ideo etiã
in iſto caſu vř dicendum, ꝙ tale debitum nãle ſolutum etiam ipſi
creditori per errorem iuris, poterit repeti per hunc tex. ubi vř eſſe
caſus. Intelligẽdo ſcđo modo qũo ſ. dixi. non. n. põt intelligi in pręſ
ſcrip. xxx. ann. q̃a illa erat cognita hoc iure. ut no. in l. qui occidit. in
prin. ad l. Aquil. ¶ Reſtat ad unum rñdere, dũ dř ꝙ illa exceptio pręſ
ſcriptionis eſt odioſa, nam hoc erat uerum de iure ciui. quo etiam
malæfidei debitor, vel poſſeſſor põt præſcribere, vnde niſi negligẽ-
tia non petentis poteſt dici inducta, ſed hodie non niſi bonæfidei
debitor, uel poſſeſſor põt præſcribere de iure canonico, vñ poteſt
dici, ꝙ nõ ſit odioſa, ſed ob fauorem publicum introducta, ne ho-
mines ſemꝑ ſint in incerto. ut l. j. de uſuca. Ideo in hoc puncto pu-
to diſtinguendum, an ille qui præſcripſit ſit bonæfidei, & põt repe-
tere ſolutum per errorem iuris, an malęfidei, quo caſu licèt de iure
cõi non poterit præſcribere, ex forma tñ ſtatutorum interdũ præ-
ſcribet, quæ licèt non ualeant de iure, ſeruãtur tñ de facto, & tunc
putarem opi. Pet. & Ant. ueram, & non poterit repetere tãquam
tutus exceptione odioſa, ſed qñ erat præſcriptio ſui nã currens, ut
in actionibus temporalibus, illa non dř odioſa, ideo repeteretur in
diſtincte, tenendo ut dixi, ꝙ per illam elidatur naturalis.

LEX PRIMA.

1 *Differentia inter ſurreptum, & obreptum.*
2 *Sñia licèt ſit lata ſecundum conſilium ſapientis, tamen põt appellari.*
Pro conſilio ſapientis, ꝙ debeat mitti cauſa plene inſtructa.
3 *An talis conſultatio debeat fieri poſt concluſionem in cauſa.*

De appellationibus & relationibus. Rub.

APpellandi. In tex. ibi. (nihil a nobis ꝑcognitũ
eſſe uidebitur.) ꝑ iſtum text. vř ꝙ
reſcriptum principis ſit nullum, etiã ad lites ſi eſt obrẽ
tum per falſi ſuggeſtionem, quia nõ cenſetur emanaſ
ſe de uoluntate principis, ut hic patet, ſed ꝯ. d. c. certum. & quod ibi
not. Inn. & alij extra de reſcri. qui dicunt, ꝙ ualet ipſo iure, ſed ope
exceptionis reſcinditur, ſi opponatur, & iſtud eſt magni effectus.
ut ibi no. Sol. poteſt probabiliter dici, ꝙ ꝯrium procedit quando
1 fuit obtentum, quia fuit obreptum tacita veritate, † & tunc ꝓprie
dicitur ſurreptum, ſed ſi expreſſa falſitate, dicitur obreptum. ut in
l. ſi quis obrepſerit. ſ. de fal. & tunc eſt nullum, ut hic qđ no. nã non
daret iuriſdictionẽ delegato ſi ad hoc emanaſſet, ꝙ in eo geſta co-
ram eo eſſent nulla, etiam ſi a partibus ſcientibus, quia nõ tenet iu-
riſdictio eius, qui nullam habuit, ut l. priuatorum. C. de iur. om. iud.
2 ¶ † Vltimò per iſtum §. determinant Docto. ꝙ licèt ſnĩa ſit lata ſm
a conſilium ſapientis,[a] tñ põt appellari ẽt ſi partes conſenſerint in ſa-
piente, & ẽt in puncto. ut ĵ. eo. tit. l. ex conſenſu. in princ. & plus vř
ꝙ ẽt ſi conſenſerunt, aut ẽt ſtatutum diſponat, ꝙ feratur ſm conſi
lium ſapiẽtis, & ꝙ iudex debeat ius ſequi, nihilominus poteſt pars
appellare, vt ea quæ non probauit in cã principali, poſſit dicere vel
probare in cauſa appellationis, ut l. eos. C. eo & l. per hanc. de tẽpo.
app. Super gl. in verbo. (quæſitum,) ibi. (& hoc caſu princeps non
dat dilationem,) nec recipit nouas probationes, vel inſtrumenta,
ut in l. quam glo. alleg. quia cauſa debet mitti plenè inſtructa, aliàs
3 punitur iudex. ut l. j. C. de rela. † & ſic talis conſultatio debet fieri
poſt concluſionem in cauſa, quia tunc partes non poſſunt aliquid
plus dicere in facto. ut in c. paſtoralis. cum ibi no. de cau. poſ. & ꝓ-
prie. & poſtq̃ audiuit aduocatos, ſtatuta tñ in conſilio ſapientis in-
terdum aliter diſponunt. ſ. ꝙ petatur anteq̃ publicentur dicta te-
ſtium, ſi qua vult petere, & non ſine myſterio iudex poſtq̃ princi-
pem conſuluit, vel cãm miſit ad cõſilium ſapientis, non põt inſtra
aliqua recipere, nec aliquid innouare, ut l. ex eo tempore. C. eo. ſe-
cundum vnam lect. quam Bar. ibi dicit eſſe notandam.

ADDITIO.

a Sapientis. An ſententia lata ad conſilium ſapientis poſſit quandocunque
retractari per conſilium magis peritorum conſultorum appoſitum. uide
per Lud. Rom. conſi. 226.

1 *Si ille ad quem appellatur,non eſſet maior,qui tulit ſententiam, ꝙ indiſtinctè appella:io ſit nulla,quid ſi eſſet æqualis.& nu.2.*

3 *Nomen iudicis ad quem appellatur , an ſit neceſſario inſerendum in appellatione.*

4 *Conſules qui non exercent iuriſdictionem contentioſam,ſed voluntariam , ſi de mandato principis dant iudicem in aliqua cauſa, ꝙ ab illo delegato debeat appellari ad ipſos conſules delegantes .*

5 *Si appellans ſimpliciter dicit appello,non exprimendo ad quem, an ualeat appellatio.& quid ſi dixit,appello ad iudicem competentem .*

6 *Si appellatio interponatur alternatiuè ad talem, vel ad talem , an valeat attenta incertitudine .*

1 **§.Si quis in appellatione.** † Error in appellando ad aliũ iudicem,q̃ debuerit,non officit appellanti,dummodo ille ſit maior, vel æqualis cũ eo ad quem debuit appellari, ſecus ſi minor, de appellatione tñ non cognoſcit ille, ad quem fuit appellatum, cum ſit
2 incompetens,ſed ille ad quem debuit appellari.h.d. no.¶ †Et no.ꝙ ſi ille ad quem appellatur,non eſſet maior eo, qui tulit ſnĩam,indiſtinctè appellatio eſſet nulla,ẽt ſi eſſet æqualis,ut eſt tex in Auth.de appella.§.fin.col.4. ſed qñ eſt maior eo,non tñ eſt ille ad quem debuit appellari,habet locum iſte tex.ut ſi eſt maior, uel æqualis, ualeat,ſi verò minor ille ad quem debuit appellari,licèt maior eo qui ſnĩam tulit,non valeat,ſi tñ adhuc eſt intra tempora appellandi,iterum poteſt appellare ad competentem , quia non præſtat impedimentum appellatio illa nulla,vt in reg.non præſtat.de reg.iur.iũcta
3 l.accuſaturus.ſ.de adult.¶ † Per iſtum text.vr̃,ꝙ nomen iudicis ad quem appellatur,non ſit neceſſario inſerẽdum in appellatione, qa ſi eſſet neceſſario inſerendum , & inſereretur non competens appellatio,non ualet,prout hr̃ in ſimili,in alijs,quæ neceſſario ſunt inſerenda in libello appellatorio,vt ȷ.proxi.§. & quia neceſſario non eſt inſerendum,non vitiatur ſi inſeratur non competens , prout in ſimili dr̃ in l.ſcio.ȷ.eo.& in §.j.& hoc modo ſanè debet intelligi dictum Spec.in iiij.parte Specu. titu.de appell.§.j.ubi dicit,ꝙ nomen iudicis ad quem,debet inſeri,& ita vr̃ ſupplere §.ſeq.ſed intellige,vt
4 dixi, aliàs non bene loqueretur per iſtum tex.¶ † Item no.hic ꝙ ſi conſules,qui nõ exercent iuriſdictionem contentioſam,ſed uolũtariam de mandato principis , dant iudicem in aliqua cauſa , ꝙ ab illo delegato debet appellari ad ipſos conſules delegantes, ut patet hic in verſi.{cõſules ampliſſimi,} videbatur ꝯtrium,ꝙ delegatio nõ cenſeretur facta ab ipſis,ſed a principe , poſtquam ipſi non habent cognitionem illius cauſæ,& ſic debet appellari ad principem,ſed ſi haberent cognitionem illius cauſæ, licèt de mandato principis delegarent,cenſeretur ab eis facta delegatio , quia cenſeretur potius excitata iuriſdictio eorum q̃ data de nouo, & ſic actus aſſumeret uigorem ab eis,vt in c.licèt.de offic. ord. tñ iſte tex.uult,ꝙ etiam ſi non habeant cognitionem cauſæ,quia tñ iuriſdictionem habeant potius in habitu,q̃ in actu per excitationem factam a principe delegato,ſumant vires ab eis,vt hic eſt caſus, & ideo ſi dominus legatus committeret ancianis huius ciuitatis,qui non habent exercitiũ iuriſdõnis contentioſæ,ꝙ aliquam cãm committerent,a tali commiſſario deberet appellari ad ipſos ancianos,& ſi appellaret̃ ad poteſtatem,vel ad alios,deuolueretur ad iſtos ancianos, vt per ſe cognoſcãt,uel alios committant, caſus eſt hic, quem perpetuo tene
5 menti.¶ † Quid ergo ſi appellans ſimplr dixit, appello, non exprimendo ad quem,an ualeat appellatio ? uel quid ſi dixit , appello ad iudicem competẽtem? Rñdeo,ſic de iure ciuili, nec poteſt dici iſta appellatio incerta,quia non eſt dare niſi unum iudicem competẽtem.ſ.immediatum ſuperiorem,ſi appelletur ab ordinario,vel delegante.ſi appelletur a delegato,ad illum cenſetur interpoſita vtroq; caſu,& probatur in l. qui Romæ. in §. Seia de verb.obl.& not.in l. cum proponas.C.de bonis auth.iud,poſſ. ſed de iure canonico eſt magis dubium , quia eſt dare duplicem iudicem competentem,ſ. immediatum ſuperiorem,& Papam,& ſic redditur applo incerta, quæ incertitudo vitiat rl r omnem actum , maximè quia tendit in præiudicium aduerſarij, qui non eſt certus coram quo debeat cõparere pro defendendo ſnĩam ſuam.¶ In ꝯtrium vr̃, ꝙ valeat, & ꝙ cenſeatur in dubio interpoſita ad Papam ꝑꝑ excellentiam. arg. in c.ſi a ſede.de præben.lib.vj.Econtra, ꝙ immo cenſeatur interpoſita ad immediatum ſuperiorem,quia illa eſt via magis ordinaria, & minus præiudicialis alteri parti, nam ad Papam iure quodam ordinario eſt appellandum , quo in dubio appellans non cenſetur vti. ar.in l.in teſtõ.in fi.C.de mil.teſta. ubi miles in dubio non cenſetur vti priuilegio militis,ſed iure cõi,& iſta pars vr̃ mihi æquior, & melior quantum ad hoc,vt aduerſarius excuſetur, ꝙ non comparuit coram Papa,qa non debuit præſumere fuiſſe ad eũ appellatum , ſi tñ appellans proſequeretur coram Papa , & faceret illum citari ad proſequendum,deberet ibi comparere, valet ergo & præſumitur ꝙ voluerit appellare ad immediatum ſuperiorem, iſta tñ præſum-
6 ptio recipit probationem in ꝯtrium. ¶ † Ex prædictis rñdetur quid iuris ſit ſi appellatio interponatur alternatiuè ad talem, vel ad talẽ, an valeat attenta incertitudine, & certè de iure ciuili valet, quia nõ redditur incerta,dummodo vnus de illis ſit Iudex competens,vel maior,aut æqualis cum competẽti, ſecus ſi neuter competens, & vterque minor competente per iſtum text. De iure autem canonico ſi ambo ſunt inferiores ad Papam , idem per omnia , quia in illis eſt appellandum gradatim.vt in c.dilecti,extra.eod.titu.ſi uero appelletur ad Papam, vel Archiepiſcopum alternatiue, ſeu ad alterum inferiorem,tunc ſiue inferior non erat competens, valet quia Papa eſt competens,& ad ipſum ſolum cenſetur interpoſita.ſed ſi alter erat competens , & ſic duo ſunt competentes, vr̃ ꝙ ſit nulla propter incertitudinẽ.argu.ff.de ſtip.ſer.l.ſed & ſi ita.in fi.uel poteſt dici, ut ſ.dixi.Si tamen appellans reſeruaſſet ſibi electionem,& poſtea durante adhuc termino ad appellandum eligeret, & aduerſarium certificaret, clarum eſſet.ſi hoc non faceret crederem quod ſ.dixi de iſto articulo, uide per Ioan. And.in c. is cui.de offic.deleg. in glo.lib.vj.& in regula in alternatiuis.in mercurialibus.& in addi: Spec.de appel.§.nunc tractemus.

---

1 *Appellatio quando non fit incontinenti poſt latam ſententiam, ad hoc vt valeat quæ requirantur .*

2 *Appellatio an debeat fieri in ſcriptis.*

3 *Quòd debeat continere perſonam appellantis,quid ſi eſt procurator.*

4 *Appellatio cenſetur interponi etiam aduerſus iudicem,qui ſententiam tulit,& an ille iudex ſit citandus in proſecutione appellationis , & ſufficit quòd exprimatur nomen appellatiuum, puta officij, vt contra ſententiam latam per vos dominum poteſtatem .*

5 *Tenor ſententiæ debet reſcribi in ſcriptura appellationis , & an debeat reſcribi de verbo ad verbum .*

Qualis libellus detur iudici , qui ſentẽtiam tulit, & qualis iudici ad quem fuit appellatum .

6 *Appellatione facta viua voce ſi poſtea intra tempus appellandi quis appellet iterum in ſcriptis, quam appellationem debeat proſequi .*

7 *In appellatione an debeat exprimi cauſa,propter quam appellatur,*

8 *An expreſſa vna cauſa in appellatione, poſſit appellans ab ea recedere,& aliam proſequi .*

1 **§.Libelli,qui.** † Appellatio qñ non fit incontinenti poſt latam ſententiam ad hoc vt ualeat,requiruntur quattuor.ſ.ꝙ fiat in ſcriptis,quæ ſcriptura dr̃ libellus appellatorius,& ꝙ contineat perſonam appellantis, & perſonã iudicis,qui ſententiam tulit,& ſententiam a qua appellatur, hoc primo:ſed ſi fieret incontinenti apud acta.i.antequam iudex ſurgat a bancho,nullum iſtorum requiritur, ſed ſufficit, ꝙ dicat viua voce appello.hoc ſecundo.Nomen verò aduerſarij ꝯ quem appellatur
a neceſſario non debet exprimi. & ideo ſi ſunt plures aduerſarij [a] in eadem cauſa,& exprimatur nomen unius tantum,appellatio ſortitur effectum,etiam quo ad alios nõ expreſſos, non ſic ſi ſunt plures, aduerſus quos lata eſt ſententia , quia ſi nomen unius tantum continetur in appellatione,cæteri non videntur appellaſſe, hoc ter
b tio.Cauſa etiam propter quam appellatur [b] non eſt neceſſario exprimenda,& ideo ſi exprimatur vna,poteſt appellans ab ea recedere,& aliam allegare,uel cũ illa adiũgere.hoc quarto,& vltimo vſq; ad l.ab executore.& ſunt text.no.Spec.autem.eod.titu.in iiij.parte ſpe. videtur addere alia quattuor. ſ. ꝙ contineat nomen iudicis ad quem appellatur,ſed de hoc dic,vt dixi in præced. §. Item diem latę, & hoc bñ placet , & ad hoc, vt videatur an appellet intra tẽpus appellandi.Item diem applonis interpoſitæ, ſed hoc non placet,ꝙ ipſe appellãs in ſcriptura appellationis,quam dat debeat hoc exprimere,dicendo hodie appello.quia intelligitur, etiam ſi non dicat.ſ. de verbo.obl.l.liber homo.§. decem,ſed notarius, qui rogatur de interpoſitione applonis,bene debet tp̃s applonis ĩterpoſitæ interponere,quia illud eſt ẽt tẽpus inſtrumenti.Item & addit quartam , ꝙ petat apoſtolos in eadem ſcriptura,ſed certe licet iſtud ſit de more,& quotidie ſolet fieri,non tamen eſt neceſſarium , vt voluit hic gl.fi.huius §.quia ſtatuitur tempus xxx. dierum ad ipſos petendos poſt applonem interpoſitam, quod dic, vt extra eo. c.ab eo.lib.vj.
2 ¶ † Circa primum de ſcriptura,quam dicit hic requiri,no.ꝙ requiritur,ꝙ appellans portet eam in manibus cum appellat,nec eſt curandum an ſit ſcriptura publica, vel priuata, debet tñ facere notarium rogatum de confectione talis ſcripturæ, & notarius ponet tenorem illius de verbo ad verbum in ſuo inſtrumento,itaꝙ ſi poſtea perderetur originale,ſtaretur inſtrumento.vt C. de teſta.l.publicati.nec ſufficeret ſi ſcripturam non portaret, & uiua voce diceret,appello,& faceret redigi in ſcriptura per notarium,quia iſta nõ eſſet appellatio in ſcriptis,ſed viua voce in ſcriptura redacta,niſi notarius in inſtrõ adijceret iſta verba, in ſcriptis appellauit, vel niſi illã ſcripturam,poſtq̃ eam confecit,in præſentia appellantis, & iudicis legat.& hoc fuit de mente Spec.in d.tit.§.j. in quarta parte Spe.ſed quando portat ſcripturam, & facit notarium rogatum de confectione, non expedit ꝙ tunc legatur coram iudice,vt eſt hodie caſus in c.applo.extra eo.tit.li.vj. Applo verò ab interlocutoria ſiue fiat

---

ADDITIONES.

a ¶Aduerſarij.An licitum ſit dare pecuniam aduerſario meo , vt deſiſtat a lite.vide per Pau.de Caſt.in l.j.in j.col.C.de pœna iudi.qui male iudi.

b ¶Appellatur,Adde Io,An.in c.ſup eo.de app.idẽ in c.ij.de no. ope.nunc.

a fiat incontinenti,ſiue ex interuallo,debet fieri in ſcriptis, a ut eſt hodie caſus.eo.tit.c.j.lib.vj.licet glo.hic in l.ſeq.in fi.primæ glo. teneat, ꝙ ſiue incontinenti,ſiue ex interuallo non requiratur ſcriptura, ſicut nec in ipſa interlocutoria,quod poſſet procedere forte de iur. ci.quia non reperiebatur expreſſum,ſed de iu.cano. ſecus.tñ ius canonicum ubique in hoc ẽt in terris imperij ſeruatur,quia ubi deficit ius ciuile,recurritur ad canones,vt no.in cap.j.de ope.no.nunc.
3 & in l.priuilegia.C. de ſacroſ. eccl. ¶† Circa ſcdm de pſona illius,q̃ appellat notandum,ꝙ ſi appellat procurator,ɔ̃ quem lata eſt ſnīa, non debet exprimere nomen dñi,ſed ſuum,quia ipſe eſt qui appellat,pōt tñ appellare,vel nomine dñi,vel ſuo proprio noīe, tāquam dñs litis,ut eſt tex.cum gl. j.eo.l.ab executore.§.j.ſm Bart.Ang.vr ibi tenere ɔ̃rium,ꝙ ſuo proprio nomine non debet appellare,quia ſua nō intereſt,ergo &c.ut j.de app.reci.l.j.cautius eſt,ꝙ dicat,ego procurator talis appello,& cenſetur procuratorio nomine dñi ap
4 pellare.ut ſ.de inſtit.l.fi.¶ † Circa tertium no. ꝙ applo cenſetur interponi etiam aduerſus iudicem,qui ſnīam tulit, & ex hoc vr, ꝙ ille iudex ſit citandus in proſecutione appellationis,ɔ̃rium tñ determinat Inn.nec prætendat intereſſe in c.cum ſpālis.extra eo.ſed in recuſatione bene citatur,vt ibi, quia ſigillat perſonam. ¶Item nō eſt neceſſe exprimere nomen proprium in applone,ſed ſufficit,ꝙ exprimatur appellatiuum,puta officij,ut ɔ̃ ſnīam latam per uos dñm
5 poteſtatem &c.¶†Circa quartum no. ꝙ tenor ſnīæ debet reſcribi in ſcriptura applonis puto, ꝙ ſi non reſcribatur de verbo ad uerbum,dum tñ contineatur effectus.& tales demonſtrationes,ex q̃bus reddatur certum aduerſus quam ſnīam appelletur,ꝙ hoc ſufficiat, quia res ſufficienter demonſtrata alia demonſtratione non indiget.l.j.in fi.de do.prælega.& iſte libellus appellatorius datur iudici,qui ſnīam tulit. eſt & alius de quo non loquitur iſte tex.qui poſtea datur iudici ad quem appellatum fuit, in quo etiam narrat de applone interpoſita, & petitur pronunciari bene appellatum, & male iudicatum.& de hoc libello nihil hr hic,nec alibi,nec eſt neceſſarius,licet ſit de conſuetudine.& ideo Spec.ponit eius formam in d.tit.ſed ſufficit illam applonem interpoſitam coram iudice a quo producere coram iudice ad quem,& viua uoce petere pronunciari bene appellatum,& facere per notarium redigi in ſcriptis hāc petitionem abſque noua ſcriptura,ita ſentit Inn. in c. cum contingat.
6 de offi.delega.circa fi.magnæ glo. ¶†Circa ſecundam partem in l. ſeq.de applone,quæ fit uiua uoce.Quæritur,qd̄ ſi poſtea intra tēpus appellet iterum in ſcriptis,quam applonem debet proſequi?& eſt utilis inueſtigatio, quia ſi primam, tempus proſequendi incipit a prima.ſi autem ſecundam, incipit ab illa. Iſte paſſus eſt dubius, & tangitur per Bar.in l.cum procurator.ſ.de ope. no.nun.& per Bal. in l.applone.C.de appellatio.& per Cano.in c.bonæ.extra eod.& in c.dilecto.ubi dicunt,ꝙ geminatio applonis prodeſt, & non nocet appellanti,ſed iſtud non declarat hūc articulum,& ego vidi cōſilia valentiſſimorum virorum ſuper hoc. Br aduertendum, ꝙ ſi primo appellaui ab interlocutoria, & poſtea Iudex dat ɔ̃ me diffinitiuam, & ego appello a diffinitiua,clarum eſt, ꝙ poſſum pſequi utranque applonem,ita loquitur quod no. Inno.in d.c.dilecto. & eſt hodie caſus in clemen.ſi ante.de dolo & contu.Item ſi appellaui ab interlocutoria ex una cauſa grauaminis, & iterum appello ab eadem interlocutoria ex eadem cā non expreſſa in prima, clarum eſt,ꝙ poſſum proſequi vtrāque, quia ſunt diuerſæ, & neutra porrigitur ad cām in ea non expreſſam,nec prohibeor ſi ſum intra tēpus appellādi interponere aliam,videor tñ me defeciſſe in prima, quia nō expreſſi oēs cauſas,& hoc eſt quod tangit Bal. in d.l.appellatione, & bene. ſed dubium eſt qñ ambæ interponuntur ab eadē ſnīa diffinitiua, & tunc ſi altera earum eſſet inutilis pp aliquā cām, haberetur pro non facta,& non debeo proſequi utilem,quia non dr iteratum,quod primo non tenuit,ut in c.j.de ſacramen.non iteran.ſm Bal.ibidem,ſed ſi vtraque ſit utilis,uel ritē facta,tunc eſt dubium.in quo dic ſi primo appellauit viua uoce, nec appoſuit clauſulam reſeruato beneficio appellandi in ſcriptis,tunc prima fuit ſecuta effectum,quia reſcindit ſnīam,ideo amplius nō poteſt reſcindi.l.nam & ſi ſub conditione.de iniuſto teſta.ſecunda appellatio tā quam inutilis reijcitur, & tps proſequendi incipit ab interpoſitione primæ.& hoc eſt vtile,quia ſunt ſtatuta interdum,quæ uolunt, ꝙ poſt applonem interpoſitam debeat dari libellus intra tres dies, alias videat deſerta,vnde ſi non daretur intra tres dies ab interpoſitione primæ,licet daretur intra tres applo eſſet deſerta. Item ſi tpe primæ iudex aſſignaret terminum ad diem ſequentem ad recipiēdum apoſtolos,& appellans non comparuit,ſed die ſequēti comparet cum appellatione noua,certē non debet audiri nec ſuper prima,quia illam deſeruit, cum non comparuit ad petendos apoſtolos,nec ſuper ſecunda,quia prima deſerta ſnīa tranſiuit in rem iudicatam,ita de facto fuit pronunciatum ſm Angel. ſi uero appoſuit clauſulam reſeruato ſibi beneficio appellandi in ſcriptis,tūc iſta verba pñt dupli intelligi.ſ.ꝙ demū vult appellare uiua uoce, ſi poſtea in ſcriptis non appellauerit,ſi ergo poſtea in ſcriptis appellat, prima hr pro non facta,& incipit tempus ab interpoſitione ſecūdæ. Alius intellectus eſt,ꝙ intendat facere duas applones,primam uiua uoce,& poſtea redigere in ſcriptis, & ſic poterit proſequi,quam uolet.& iſtum intellectum vr Bar.amplecti, ſed mihi non placet, quia ɔ̃dicit ſibiipſi.nam cum prima ſit ſortita effectum ſi uoluit illam facere,neceſſario ſequitur, ꝙ ſecunda non poteſt amplius effectum ſortiri,& ſic tanq̃ ſuperflua eſt nulla, & ideo præcedens intellectus magis placet.Bal.tñ in d.l.applone. & in uſibus feudorum, qñ miles inueſtituram repetere debet,reprehendit Bar.ſed infideliter iudicio meo,quia in effectu ipſe concludit illud idem qd Bar. ꝙ poſſit proſequi ſecundam,& ꝙ p eā prorogetur tps proſequēdi, & dicit,ꝙ p primam non eſt ſnīa reſciſſa,ſed ſuſpenſa,& quod ſemel eſt ſuſpenſum,iterū pōt ſuſpendi, & qd ſemel prorogatū,iterū prorogari.ut l. Valerianus.de pro.ſtipu.q̃ uerba(ſalua reuerentia)non videtur hre ſaporem, nec eſt uerū, ꝙ ſnīa non ſit reſciſſa, imò uerè eſt reſciſſa, licet ſi appellatio deſeratur, fingatur non reſciſſa, ut dixi ſ.
7 ea.l.in prin.¶†Vltimo no.tex.cū glo.in l.ſcio.in fi.ꝙ qñ appellatur a diffinitiua,non eſt neceſſe exprimere cām. ſupple in genere dicendo,appello a ueſtra ſnīa,quia eſt iniuſta,immo ſufficit dicere,appello,immo etiā ſi non ſit iniuſta,ualet tñ applo, ut poſſit in cā applonis non allegatū allegare, & nō probatū probare, ut l.eos.C.eo.& de tēp.app.l.p hanc,licet(vt audio) quidam ſentiant, ꝙ de iure fforū hoc non erat,& ultra hoc dñt,ꝙ niſi ſnīa ſit iniuſta ex actis,nō poterit iſto iure appellari per l.j.in prin.ſ.eo. ubi dr,ꝙ applo eſt inuenta ad corrigendū &c.ſed certē hoc uerum eſt principaliter,non tñ negatur,qñ ẽt circunſcripta imperitia, & iniquitate iudicis pp hoc ſolum,ꝙ pars læditur re,quia omiſit allegare,uel probare,non poſſit appellare. Iſta.n.eſt cā, nec alia pōt eſſe quare in tali applone nō eſt neceſſe exprimere cām.in interlocutoria uero gl. hic dicit in fi. ꝙ de iure cano.requiritur expreſſio cauſæ, certē ẽt de iur.ciui.eo. caſu quo poterat appellari.ut l.ait prætor.§.permittitur,ubi p Bart. qui etiam hoc dictum limitat ſ.de mino.ubi oīno vide,dicebant tñ quidam cām exprimi gnalr,quia iniqua.Itē dicebant,ꝙ ſi exprimebatur vna,poterat iuſtificari ex altera,ſed hodie ɔ̃rium in vtraq; deciſum eſt,ꝙ debeat exprimi ſpecialiter, ꝙ non niſi expreſſa poſſit iuſtificari,ut in cle.appellanti.extra eo. Item etiam not. ꝙ expreſſa una cauſa in appellatione,poteſt appellans ab ea recedere,& aliam proſeq,ſecus in recuſatione iudicis.ut no.in Spe.tit de recu.§.effectus. & §.Item qd ſi una.& in c.poſtremo.de appel.in nouel.Item ſecus in cauſa nullitatis, quia ſi dixi ſnīam nullam ex una cauſa, non poſſum aliam proſequi,ut no.Inn.in c.cum contingat. de offic deleg. in mag.gloſſ.ibi. dum dicit. interdicimus &c.Item ſecus ſi ad illam cauſam expreſſam ſe aſtrinxiſſet, per ea quæ habentur in cap. licet cauſam.de appel.& quod no.per Bar.in l.Diuus.ſ.de re iudi.

ADDITIO.

a ¶Scriptis.Adde tex.& ibi Doct.in c.quamuis.de elec. lib.vj.& c.cordi. de appel.eod.lib.Doc.in cle.appellanti.eo.tit.

LEX IIII.

1 *Ab executore ſententiæ non appellatur, ſed ab iniqua interpretatione ipſius ſic,& in cauſa talis appellationis duntaxat de iniquitate interpretationis cognoſcitur, non autem de iniquitate ſententiæ.*

2 *Si iudex pronunciat articulos non eſſe,vel eſſe admittendos,& poſtea admitti,& non fuit appellatum a pronunciatione, an poterit appellari ab admiſſione.*

Quando iudex aggrauat de facto, an ſemper poſſit appellari,etiam poſt decem dies.

3 *Appellatio nō deuoluit niſi articulum, qui vertebatur corā iudice a quo.*

4 *Quis dicatur mixtus executor.*

5 *An debeat appellari ab executore,an ab eo qui ſibi commiſit.*

6 *An & qs poſſit interpretari ſnīam ſuā,vel alienā,& qd ſit interpretatio.*

7 *Nō eſt admittēda interpretatio,q̃ eſt oīno cōtraria ſignificatui uerborū.*

1 AB executore. Ab executore ſnīæ non appellat,ſed ab iniqua interpretatione ipſius ſic,& in cā talis applonis dūtaxat de iniquitate interpretationis cognoſcit,nō autē de iniqtate ſnīæ.h.d.vſq; ad §.alio.¶In text.ibi.(appellare nō licet.)q̃a executio uenit in neceſſariā ɔ̃ſequētiam ſnīæ, vnde ſi a ſnīa non fuit appellatū, uel nō potuit appellari,p ɔ̃ns nec ab executione ſnīæ,q̃a ſnīa nihil valeret,vel nullius vtilitatis eſſet, quia p indirectū uideretur appellari ab ipſa ſnīa,quod fieri non poſſet directo,& p hoc ẽt dico,ꝙ ſi
2 fertur aliqua interlocutoria,vt † ſi pronunciat articulos nō admittendos,vel admittendos,& poſtea admittit,ſi non fuit appellatum a pronunciatione,nō poterit appellari ab admiſſione,q̃a fit p modum executiuum,licet Doc.& Spe.ipſum ſequendo in tit.de app. dicat,ꝙ qñ Iudex aggrauat de facto, ſemp pōt appellari ẽt poſt x. dies,quia grauamē eſt ſucceſſiuum,& ɔ̃tinuū,vn̄ licet x.dies fluxerint a principio grauaminis,non fluxerunt a fine,argu. eius quod no,in l.j.C de ſerui.& aqua.ante finem gl.mag.dum dicit a pronunciatione &c.ſed iſtud dictū procedit qñ Iudex non incepit a pnūciatione,ſed a grauamine,vt q̃a citat aliquē ad locum non tutum, non poteſt appellari,etiam poſt x.dies a die citationis, uel ſi aliquē ponit in carceribus,ſed qñ incipit a pnūciatione, debet ab illa appellari intra x.dies,vt hic in glo.j.quam no.quod ſi factum non fuerit,tranſit in rem iudi.licet ſit interlocutoria.ut c. dilecti. in fi.de renun.& illud quod poſtea fit,dr fieri pro executione ipſius interlocutoriæ,

cutoriæ,ergo non poteſt appellari, ut hic.Tene menti.¶In tex.ibi,
(ptātem habuerit.)nam ſi non habuiſſet,non valeret interpretatio,
& ſic non eſſet neceſſaria applo, quia non incipit niſi ab actu vali-
do,qui poteſt tranſire ī rem iudi. & ad impediendum ne tranſeat,
ſed actus nullus in rem iudi.non tranſit, ergo ſuperflua eſt applo,
3 vt).co.l.conſtat.in fi.¶†In tex.ibi.(hoc ſolum quæratur,)q.d.nō de
iniquitate ſnīæ.Et ſic no.bonum tex.ꝙ applo non deuoluit niſi ar
ticulum,qui vertebatur coram iudice a quo,& ꝑꝑ hoc pluries re-
prehendi errorem quorundam procura. qui in cā applonis pe-
tunt ſnīam reformari ex cā noua,vt cum in prima inſtantia egerūt
ex vna cā,puta depoſiti,vel intentauerūt vnum ſtatutum in cauſa
applonis,dant libellum ſup noua cā, vel intentant aliud ſtatutum.
& petijt ſnīam ex illis reformari.Sed iſte eſt magnus error, quia ta-
lis cā noua,vel ſtatutum nouum,cū non fuerit.intentata,vel inten
tatum corā primo,non deuoluetur ad iudicem applonis, ſed ſolū
habet videre vtrum ſup cā,vel ſtatuto intentatis corā primo iudi-
ce,fuerit bene iudicatum, vel non, qđ ēt patet ex l.per hanc. cum
ibi no.C.de tempo.app.vbi non admittitur nouus articulus nō de
pendens a primis.¶In gl j.ibi.(ſed ſi pronunciat exequendam.)dic,
ſm Odofr.quia vtrobique eſt eadem ratio. & iſtum text. expo-
nunt,(ab executore.)ſ.ab officio iudi.exequentis,vnde ſiue ꝓnun
ciat exequendam,ſiue non pronunciat,ſed de facto committit nū
cio, qđ exequatur, non pōt appellari,niſi ex iuſta cā.ſ.cum excedit
modū.vt in gl.ſeq. nam iſta executio eſt quædam interlocutoria,
quæ poſt ſe non expectat aliquā diffinitiuam, & ideo non pōt ap-
pellari ſimplr eo modo,quo a diffinitiua,ſed duntaxat expreſſa cā
grauaminis, cum exceditur modus. vt quia non admittunt̄ exce-
ptiones,quæ pn̄t opponi poſt diffinitiuam ad impediendū execu-
tionem,de quibus hr̄ in l. j. C. de iur.& fact.ign.uel ſi fiat executio
ante tp̄s,qđ datur iudicatis,vel pro maiori ſummaq̄ ſnīa lata ſit,vel
in alia re quā fieri debet,& ita dēt intelligi.l.ab executione. C. quā.
app.non reci.& not.extra eo.tit.c.conſtitutis.in glo.quæ incipit,ex
4 hac.& c.cām quæ.in gl.vlt. † & iſta procedūt in executore mixto,
ad quem pertinent tales exceptiones admittere,& dr̄ mixtus,quia
ptās exequendi competit ſibi vt iudici, non tn̄ procedit, vt iudex,
ſed ut executor,quia iam erat lata ſnīa quæ tranſiuerat in rem iudi
catam.Eſt & alius executor mixtus, qui pōt procedere vt iudex,
vt qn̄ cōmittitur alicui executio anteq̄ ſit lata ſnīa, ut cū ſuperior
ſcribit alicui.conqueſtus eſt nobis talis, ꝙ talis cum ſpoliauit a poſ-
ſeſſione ſua,& ſi ita eſt mandamus,vt facias ipſam ſibi reſtitui,nā ſi
ille fateretur ſe ſpoliaſſe, ꝓcedetur modo executiuo,& iſta execu-
tio principalr eſt commiſſa,ſi autem non fateretur, debet proce-
dere,vt iudex dato libello, & ita cognitio vr̄ cōmiſſa ſecūdario,&
de tali loquitur l.& ſi non cognitio.C.ſi ꝯ ius, vel vti.pub.& ab iſto
ſine dubio pōt appellari tanq̄ a iudice,& a ſua ſnīa. de hoc vide qđ
no.Bar.in l.ait prætor.in prin.de re iudi.& hr̄ in c.paſtoralis. §. quia
vero.de offi.deleg.per gl.& per Inn.in c.de cætero. de re iud. & de
iſto non loquitur iſte tex. eſt etiam alius executor merus, vt nun-
cius,cui iudex committit, & ideo dr̄ merus, quia coram eo nullæ
exceptiones pn̄t opponi,etiam quæ hn̄t impedire executionē, ſed
debent opponi coram illo,qui ſibi commiſit, ſi tn̄ grauat ultra de-
5 bitum, pōt appellari.† Tn̄ eſt videndum qūo debeat appellari, an
ab eo qui ſibi cōmiſit,& hic diſtinguitur aut habuit certū, & limi-
tatum mandatum, & debet appellari ab eo, qui cōmiſit, quia ipſe
eſt qui grauat,aut non habuit mandatum certum,& tunc appella
tur ab eo,qui ipſe eſt qui grauat,& ideo appellabitur ad ipſum, qui
ſibi commiſit ſicut a delegato ad delegantē,ſed in præcedenti caſu
6 appellabitur ad ſuperiorem concedentis.¶†In glo.mag.in fi.recol
a lige ex iſta glo.ꝙ aut quærimus an quis poſſit interpretari, ſnīam [a]
ſuam,aut quærimus an poſſit interpretari alienam.Primo caſu,aut
eſt delegatus,& non pōt,qa functus eſt officio ſuo,& nulla remā-
ſit ſibi iuriſdō.l.Iudex. de re iudi.niſi ſit delegatus principis, penes
quem remanet ptās exequendi intra annū.ut in c.quærēti. de offi.
deleg.& executio non poteſt fieri, niſi declaretur id, quod dubiū
erat,& poterit declarari.arg.in l.ad rem mobilem. & l.ad legatum.
ſ.de procur.aut erat ordinarius, & tunc aut de maioribus, qui ha-
bebant merū,& mixtum imperiū, vt præſes prouinciæ,aut procu
rator Cæſaris,& tunc poterit.vt hic in glo.in verſi.(ſed an ſuam.)li-
cèt quidā tenuerit ꝯrium, & adducit glo. plura ſimilia, q̄ non ſunt
per oīa bona,excepto vltimo,& penultimo,dic tn̄,ꝙ non poterit
facere talē interpretationē,per quā reſcindatur ſnīa in totū,vel pro
parte ꝑ l.j.C.ſenten.reſcin.non poſ.ſed talem,ꝑ quam uerbū obſcu
rū declaretur,vt ſi cōdēnauit in 100.lib.vel florenos,poterit decla
b rare de quibus intellexit,groſſis, vel minutis.Interpretatio enim [b]
dr̄ verbi dubij declaratio, licèt large loquendo ſumatur interdum
pro totali conceptione,vel extenſione,vt innuit gl.in l.j.§.qui ope-
ras.ad Tert.ſi vero non habeat imperium, vt ſunt magiſtratus mu
nicipales de iure cōi,licèt ex forma ſtatutorū interdum eis conce-
dantur ea,quæ ſunt de imperio,vt ſunt ptātes terrarum comitatus
Florentiæ,& tales qui non hn̄t imperium,non pn̄t interpretari pro
priam ſnīam, qa ꝑ interpretatione imploratur iudicis offīn nobi-
lē,& ſic de imperio mixto,qa tendit ad priuatā vtilitatem,vt no.in
l.imperium.de iuriſ.om.iud.& hoc eſt quod voluit iſte tex.dum di
cit.(ſi tn̄ is &c.)& hic in gl.in verb.(de ſimplici.)¶Secūdo caſu,aut
quærimus an iudex ordinarius poſſit interpretare ſnīam alterius.ſ.
ſui delegati.& glo.iſta indiſtincte tenet ꝙ ſic,ſiue ſit de maioribus,
vt in prin.glo.ſiue de minorib.vt in fi.gl.ibi.(ſed poteſt dici.) tn̄ rō
de qua ſ.facit in ꝯrium,cum ēt pro declaratione delegati imploret
iudicis officium nobile.Doc. tn̄ tranſeunt cum glo. Credo ꝯrium
de rigore iuris. *Si* uero quæritur an poſſit ordinarius interpretari
ſnīam alterius ordinarij, tunc dic,ꝙ alterius minoris poteſt,maio-
ris vero, vel paris non poteſt,& ita loquitur glo. hic in verſi. (Item
an quilibet.) & ſic interpretatio ſe habet ad ſimilitudinem reſtōnis
in integrum,quæ poteſt implorari coram eodem iudice, q ſnīam
tulit, ſi eſt de maioribus, aliàs eſt recurrendum ad ſuperiorem, ut
l.præſenti.cum l.ſeq.ſ.de mino.ſed in applone nunq̄ ad eundē, ſed
7 ad ſuperiorem recurrendum eſt.vt in Auth. de appe.§.fin.¶†Vlti-
mo no.gl.ſeq.quæ ſemper allegatur, ꝙ non eſt admittenda inter-
c pretatio,[c] quæ eſt oīno ꝯria ſignificatui uerborum.& eodem mo
do qn̄ verba eſſent clara importātia vnum, & interpretarentur ab
illo,ut l.ille aut ille.§.cum in verbis.de leg. iij. & iſtud eſt utile, qa in-
terpretatio qn̄ fit,vt debet,quia non eſt ꝯria ſignificatui uerborū,
retrotrahitur,& nihil fit de nouo,ſed quod factum eſt declaratur,
vt dr̄ in ſimili in l.adeo.§.cum quis.de acq.rer.do. vt patet in l.hære
des palam.§.ſed ſi notan.de teſta.ſecus qn̄ eſſet oīno extranea, &
fieret ab illo qui facere poſſet eam, vt a principe, nam cenſetur po
tius de nouo aliquid diſponere, q̄ diſpoſitum declarare, & ideo
non inſpiceretur data primi reſcripti, ſed vltimi declarantis, etiam
ſi per modum declarationis diceret ſe facere.

ADDITIONES.

a ¶An quis poſſit interpretari ſententiam.Adde Bart.in iſta l.ab executore.
b ¶Interpretatio enim.Adde l.j.& l.fi.& ibi Doc.C.de leg.Car. Za. in c.cum dilectus.in viij.q.de conſue.
c ¶Non eſt admittenda interpretatio. Adde quòd interpretatio non admittitur, niſi ſit congrua ſecundum.Angel.in l.Item ueniunt.in §.aptanda.in j.no.ff.de peti.hære.

---

1 *A ſententia lata contra unum,ſi ipſe non appellat,poteſt appellare alius, cuius intereſt, ratione pleni,vel qualiſqualis iudicij,& appellationem proſequi,& ſi ille appellauit, & alius cuius intereſt, habet illum ſuſpectum,quòd non plene defendat cauſam,poteſt illi aſſiſtere, & appellationem proſequi pro ſuo intereſſe.*
2 *Intra quantum tempus poſſit tertius,cuius intereſt appellare, an intra x. dies a die latæ ſententiæ, an a die ſcientiæ.*
3 *Sententia lata contra vnum ex hæredibus ex cauſa hæreditaria,an præiudicet alteri.*
4 *Si feratur contra principalem,an faciat plenum præiudicium fideiuſſori.*

1 §.Alio condemnato. † A ſnīa lata ꝯ vnum, ſi
ipſe nō appellat,pōt ap-
pellare alius,cuius intereſt,rōne pleni,vel qualiſqualis iudicij, & ap
plonē ꝓſequi, & ſi ille appellauit, & alius cuius intereſt, hēt illum
ſuſpectum,ꝙ non plene defendat cām, pōt illi aſſiſtere, & applo-
nem proſequi pro ſuo intereſſe.h.d. vſq; ad §. ſi procurator. cū l.a
ſnīa,in prin.& §.j.vſq; ad §.ſi quis.).eo. qui tractant de eadem mā.
& iſte §.vſq; ad §. ſi procurator. loquit̄ qn̄ ille tertius tractabat de
pleno præiudicio.Lex uero a ſnīa.in princ.qn̄ de aliquali,& modi-
co.§.autē ſi hæres.loquit̄ adhuc qn̄ de pleno,vel pleniſſimo præiu-
dicio,qa ſnīa lata ꝯ unum faciebat ius ꝯ illum tertium, & reſcinde-
bat ius alterius tertij, quod non eſt in alijs exemplis poſitis in iſto
2 §.alio.¶ † Quæro intra quantum tp̄s poterit iſte tertius appellare,
an intra x.dies a die latæ ſnīæ, & ſic anteq̄ trāſeat in rem iudicatam
ꝯ victū,an ēt poſtq̄ tranſiuit,poſſit appellari intra x.dies a die ſcien-
tiæ? iſtum paſſum non bn̄ declarant Doct. Br̄ cōſiderandū eſt, ꝙ
licèt hic ponantur plura exempla de tertio prætendente intereſſe,
tanq̄ ſimilia,tn̄ ſunt valde diſſimilia inter ſe,& ideo quantū ad du-
biū formatum aliud eſt dicendū in vno q̄ in altero. vt ecce in pri-
mo caſu ſnīa eſt lata ꝯ procuratorē meū,qui nō appellat, cenſetur
lata ꝯ me,& ſi tranſiret in rē iudicatā, noceret mihi de directo, &
fieret executio ꝯ me,debeo ergo appellare intra decē dies a die la-
tæ ſnīæ, alś tranſiret in rē iudicatā ꝯ me, ēt ignorantē, licèt ſecus ſi
non eſſem defenſus ꝑ procuratorē, qa tunc nō curreret mihi tp̄s
appellandi,niſi a die ſciæ,vt hic hr̄).qn̄ appellan.ſit l.j.§.fi.& ſi obti-
neo in hac applone, non eſt quærēdū an victoria proſit procura-
tori,cuius non intereſt,& iō debeo petere ſnīam illā reſcindi,ſicut
ſi lata eſſet ꝯ me.facit qđ hr̄ in l.ēt.C.de procur.In ſecundo caſu qn̄
lata eſt ꝯ emptorē ſup proprietate rei emptæ,tunc nocet mihi per
indirectū,qa ſi ſortiat effectum, habet ꝯ me regreſſum de euictio-
ne,non tn̄ dr̄ lata ꝯ me,quia non ſuper iure meo, nec ſup actione,
quæ competat mihi, uel ꝯ me, ſed dr̄ lata principalr ꝯ emptorē, &
iō ſi volo appellare,non debeo appellare nomine meo, ſed nomi-
ne illius,& ex hoc dico, ꝙ debeo appellare intra decē dies a die la-
tæ ſnīæ,& ſi hoc non facerē,trāſiret in rē iudicatā ꝯ eū,& non poſ
ſem poſtea appellare rōne mei intereſſe: ſed ſi appellarem intra x.
dies,victoria ꝓdeſſet principalr illi,& in ꝯn̄am mihi,& iō debeo pe
tere illam ſnīam ꝯ emptorē reſcindi,ſicut ſi ipſe appellaret.Idem di
co in tertio exēplo,ſi vēditor fuerit victus,nā emptor pōt appella-
re ꝑꝑ intereſſe,quod prætendit,quia ſi ſnīa cōſequatur effectum,
non

non poterit emptor proſequi rem emptam, tñ ſñia principaliter
eſt lata ↄ venditorem, non aũt ſuper accu. q̃ hẽt emptor ↄ vendi-
torem, & iõ dẽt appellare noĩe venditoris. Tñ aduertendum, ꝙ
in caſu præcedenti, qñ eſt lata ↄ emptorem, ita demum præiudi-
cat ſi tranſeat in rem iudicatam, qñ emptor cauſam defendit, &
ẽt denunciauit venditori, ꝙ defenderet, & iſto caſu procedit, qđ
hic dr̃, ꝙ uenditor põt appellare ꝑꝑ intereſſe, quod prætendit, ne
ſibi noceat: ſecus ſi alterum iſtorum deficeret, vt l. ſi ideo. & l. ſi de
fundo. ſ. de euict. & ideo tunc, q̃a non põt prætendere intereſſe,
non poſſet appellare. ut ĵ. de appel. reci. l. j. in princ. In quarto vero
exemplo, qñ debitor fuit victus ſuper proprietate rei pignoratæ
debes ſcire, ꝙ ſi fuit victus anteq̃ pignoraret, non eſt dubium, ꝙ
ſñia noceret indiſtinctè creditori. vt l. ſi ſuperatus. in fi. de pign. &
tunc non loquitur iſte tex. ſi autem poſtq̃ pignorauit, tunc loqui
tur hic: tñ intellige, ꝙ nocet creditori duob. concurrentib. ſ. ꝙ ſit
lata ↄ debitorem defendentem cauſam, & ꝙ creditor ſciuerit cau
ſam agitari, & potuerit adeſſe, & non adfuit, nec defendit, & ſi alte
rum iſtorum deficeret, non noceret: & hoc voluit tex. hic in ver.
{quæ conſtitutio.} & ſic innuit pro tunc non poſſe appellare, tñ p̃t
dici, ꝙ imo poſſit, quia ſaltem qualequale præiudicium ſibi facit,
ergo &c. per l. a ſñia. ĵ. eod. Illis ergo concurrentib. facit creditori
plenum præiudicium, quia ius creditoris dependet a iure debito-
ris. vñ ſi declaratum eſt debitorem non hẽre ius in re, per ꝯñs cen
ſetur declaratum ẽt creditorem ius non habere, & ſic cenſetur la
ta ↄ utrunq; iſto caſu dico, ꝙ ẽt poſtq̃ tranſiſſet in rem iudicatam
ↄ debitorem, poſſet creditor appellare intra decem dies a die ſciẽ-
tiæ, & ſi dicatur tu ↄ dicis tibi ipſi, quia ſupra ꝓpoſuiſti, ꝙ creditor
ſciuerit cãm agitatam, & nunc dicis a die ſcientiæ? Rñdeo, potuit
ſcire cauſam agitatam, & hoc facit ſibi præiudicium, & tñ potuit
ignorare ſñiam latam, & iſta ignorantia facit, vt tp̃s appellandi ſibi
non currat, licet currerit ↄ debitorem. Aduertendum tñ, ꝙ ſi ap-
pellat anteq̃ tranſeat in rem iudicatam ↄ debitorem, victoria pro-
derit vtriq;, ſi verò poſt, proderit ſibi ſoli, & hoc ſolum debet pete
re coram iudice appellationis, ꝙ illa ſñia ſibi non p̃iudicet, & hoc
3 etiam modo debebit iudex pronunciare. ¶ † In caſu autem legis,
a ſententia notandum, ꝙ ſñia lata ↄ vnum ex hæredibus ex cauſa
hereditaria, nec directo, nec per indirectum cenſetur lata ↄ alterũ
nec facit ſibi præiudicium plenum, ſed quia ſimul cauſa vertitur
ↄ alterum, & eadem cã defenſionis, vr̃ facere ſemiplenum præiu-
dicium, quia iudex erit magis pronus ad dandum ſñiam ↄ alte-
rum, alter ergo poteſt appellare ꝑꝑ hoc. & dicit Inn. in c. cum ſu-
per. de re iudi. ꝙ hoc caſu alter appellans non poteſt aliud petere,
niſi ut illa ſñia ſibi non noceat, & ſic vr̃ ex hoc, ꝙ poſſit appellare
etiam poſtq̃ tranſiuit in rem iudicatam ↄ victum, ſed ego non ui
deo quæ vtilitas reſultet ex hoc, nam niſi illa ſñia reſcindatur, ſem
per reſultabit præſumptio in mente iudicis, & iſtud conſiſtit in fa
cto, & non poteſt tolli, & idem puto, ꝙ non poſſit alter appellare
niſi intra x. dies a die latæ ſñiæ, & ꝙ ſi tranſiſſet in rem iudicatam ↄ
uictum, non poſſet alter appellare rõne prædicta, quia nõ poſſet
tolli effectus, qui reſultat ex illa ſñia. & ex his ſequitur, ꝙ uictoria
iſtius appellantis, licet dixerit ſe appellare pro ſuo intereſſe, prode-
4 rit victo, & reſcindetur ſñia. † Et idem per oĩa dico in fideiuſſore,
qui appellat a ſñia lata ↄ principalem, & allegatur iſte text. ꝙ talis
ſñia non facit plenum præiudicium fideiuſſori, nec poteſt ↄ eum
mitti executioni, ſecus in fideiuſſore iudicatum ſolui, vt plenè no.
ſ. iud. ſol. l. j. & in c. j. de iniuriis. & damno dato. lib. vj per gl. In caſu
autem §. ſi hæres. dico idẽ per oĩa quod ſ. dixi in debitore, & cre-
ditore, quia ſñia lata ↄ hæredem ſuper querela, cenſetur lata ↄ le-
gatarios, quorum ius dependet a teſtõ, & ideo poſſunt appellare
ẽt poſtq̃ trãſiuiſſet in rem iudicatam ↄ hæredem intra x. dies a die
ſcientiæ, tñ tunc non proderit uictoria hæredi, ſecus ſi anteq̃ tran
ſiret in rem iudicatam. In hoc tñ differt iſte caſus ab illo, quia hic
cum ſñia faciat ius, ſi data eſt ↄ hæredem defendentem, nocet le-
gatarijs, ẽt ſi ignorauerint cauſam agitari. ut l. Papinian. §. fi. de inof
fi. teſt. non ſic nocet creditori lata ↄ debitorem, ut l. ſæpe. de re iu.
& l. præſes. C. de pig. quia illa non facit ius, ſed ſi hæres non defen-
diſſet, eſſet idem quod in debitore, vt l. qui repudiantis. in fi. de in-
offi. teſt. ¶ Vltimo ſcias, ꝙ ſi uictus appellauit, tertius pro ſuo inte-
reſſe poteſt alterum de duobus facere, uel illi aſſiſtere & proſequi
eandem appellationem, ut hic in uerſi. {qui ẽt.} & tunc poterit te-
ſtes inducere, & alia iura nomine ſuo. vt no. glo. in l. ſi ſuſpecta. de
inoffic. teſta. dummodo cauſa ſit in ſtatu, in quo etiam victus, qui
appellauit, poſſet hæc facere, alias ſi ſunt publicatæ atteſtationes, ſi
cut hic, nocet victo qui appellauit, ita & huic tertio adhærenti, &
quicquid obſtat illi, ẽt iſti, ita dicit Inn. eleganter. in d. c. cum ſuper.
an autem iſte tertius ꝑꝑ ſuſpicionem poſſet illum repellere a iudi
cio? dic ut no. Bar. ĵ. eo. l. ſi perluſorio. Secundo ſi non vult adhæ-
rere, poteſt etiam ipſe appellare, & tunc illa, q̃ nocent victo, non
nocent huic, quia cauſa eſt diuerſa, & diuerſa inſtantia, & ſic ẽt pu
blicatis atteſtationibus, ↄ victum poterit iſte inducere teſtes in ſua
appellatione. & ita ſentit Inn. in dicto loco, ideo vtilius eſt, ꝙ appe
let, tñ hoc caſu uictoria ſua nullo modo proderit alteri, ſed ſibi ſo
li, licèt appellauerit anteq̃ ſñia tranſiret in rem iudicatã, quia poſt-
q̃ alter appellauit, cenſet̃ renunciaſſe bñficio iuris, quod eſt, ꝙ ui-
ctoria vnius proſit alteri, & hoc ẽt ſentit hic Bar. & ſic poterit eſſe
ꝙ primus ſuccumbat, & primus obtineat. Cætera vide per Inn. d.
c. cum ſuper, qui valde profundè proſequitur iſtam materiam.

---

1 *Procurator victus poteſt appellationem interponere per alium procuratorem.*
2 *Appellatio cenſetur eſſe de appenditis, & proſecutione primæ inſtantiæ.*

1 **§. Si procurator.** † Procurator victus põt appl'onẽ
interponere ꝑ alium procurato-
2 rem. h. d. ¶ † No. ergo, ꝙ appl'o cenſet̃ eſſe de appenditijs, & de ꝓ-
ſecutione primæ inſtantiæ, qđ patet, q̃a ſicut ꝓcurator poſt litẽ ↄ
teſt. p̃t proſeq; primam inſtantiã per procuratorẽ ſibi ſubſtitutũ,
quia dr̃ effectus dñs illius, ita & appellationem interponere. Hoc
uoluit dicere iſte tex. & hoc apparet in l. inuitus. C. de procur. ubi
licet non habeat mandatum, niſi ſuper prima inſtãtia, tñ poteſt &
debet appellare, licet proſequi non teneatur, uel non poſſit.

LEX VI.

1 *Pro condemnato in cã capitali poteſt quilibet appellare, etiã illo inuito.*
2 *Si aliquis eſt condemnatus ad pœnam pecuniariam, cum hoc, ꝙ ſi eam nõ ſoluerit intra certum terminum amputetur ſibi pes, uel condemnetur in metallum, ꝙ poſſit alius pro eo ſoluere talem pœnam, & ab eo inuito repetere.*
3 *In cauſa ciuili ſi ſententia eſt lata contra vnum, an poſſit alius ſine mandato nomine illius appellare.*
4 *Inquiſitus poſtquam eſt confeſſus, an poſſit renunciare termino præfixo a ſtatuto ad ſe defendendum.*
5 *Sententia lata in cauſa capitali, an poſſit mitti executioni etiam intra decem dies datos ad appellandum.*
6 *In cauſa capitali ſi condẽnatus eſt in carcerib. an admittatur procurator.*

1 **NOn tantum.** † Pro condemnato in cã capi
tali p̃t quilibet appellare, ẽt il-
lo inuito. h. d. & ſp allegatur. ¶ Quæro, lex iſta loquit̃,
qñ erat cõdemnatus ad mortẽ nãlem, quid ſi ad mẽ
bri abſciſſionẽ? Rñdeo idem ſ'm Ang. & bñ, quia mẽbri abſciſſio
æquiparat̃ morti, cum ſaltẽ illud membrum moriat̃. ut not. in l. 2.
C. de offic. eius qui ui. alic. iud. obt. & in Auth. de qõ. §. ſuper hoc.
2 ¶ † Item q̃ro quid ſi eſt condemnatus ad mortẽ ciuilem, ut depor
tatus, uel damnatus in metallum? vr̃ aliud dicendum, argu. huius
tex. dum dicit {ad ſuppliciũ ducit̃ &c.} ↄrium puto uerum per ea
quæ hñt in l. Stichus. de pec. leg. ubi dr̃, ꝙ ſi aliquis eſt condemna-
tus ad pœnam pecuniariã, & ſi ipſam non ſoluerit intra certum
terminũ amputet̃ ſibi pes, uel damnet̃ in metallum, vel quoqũo
amittat ciuitatem, uel libertatem, p̃t quis pro eo ſoluere pecunia-
riã pœna, ne ille in illud incurrat, nec põt ille dicere, ꝙ male feciſti,
quia voluiſſet potius illas pœnas pati. & Bald. in l. fi. C. de neg. geſt.
dicit, ꝙ ẽt ſi ipſe ↄdicit a principio, & proteſtet̃, ꝙ non ſoluat, nihi-
lominus admittet̃ ad ſoluendũ, & ad repetendum. Itẽ Bar. conſu-
luit, ꝙ ſi nullus offerat pro eo, nec ẽt ipſe vult ſoluere, tñ eſt diues,
& poſſet ſoluere ſi uellet, & reperiuntur bona, ꝙ Iudex dẽt face-
re executionẽ in bonis, & non expectare, ꝙ incurrat illas pœnas,
& allegat l. ſi fratres. §. Idẽ rñdit. ſ. pro ſocio. quod perpetuo tene
3 menti. ¶ † Sed ↄ prædicta oppono, ꝙ qñ agitur de petenda libera-
tione, non admittunt̃, niſi coniuncti vſq; ad tertium gradum, ut ſ.
de lib. cau. l. j. cum ſeq. Sol. uerum eſt qñ ageret̃ ciuiliter, ſed ſi crĩa-
liter eſſet condemnatus ad talẽ pœnam, per q̃ auferat̃ libertas di-
recto, vel ↄdõnaliter, admittitur quilibet extraneus, vt dixi, & ex p̃
dictis patet, ꝙ in cã ciuili ſi ſñia eſt lata ↄ vnum, non poteſt alius ſi
ne mandato noĩe illius appellare, licet quidam ↄ dixerint, ꝙ ualeat
talis appl'o, dũ tñ ratificet intra x. dies. ſed ↄriũ patet hic, a ↄrio ſen-
ſu, quia ſi eſt ſpeciale in cã capitali, ergo in ↄriũ eſt ius cõe, ut nõ
admittatur quis niſi ſua interſit peculiariter, ut patet in ll. præced.
de hoc vide in Spe. eo. ti. §. j. uer. porro. & uerſ. Item dixerunt qui-
4 dã. in fi. uer. & præmiſſa. ¶ † Facit ẽt iſta lex ↄ cõem obſeruantiam
iudicũ maleficiorum, qui poſtq̃ inquiſitus eſt confeſſus, faciũt ip-
ſum renunciare termino præfixo a ſtatuto ad ſe defendendũ. nã
vr̃ ꝙ renunciare non poſſit, ut hic. & no. gl. ſ. de pact. l. pactum in
ter hr̃dẽ. ante fi. mag. gl. & argu. ſ. de quæſt. l. j. §. ſi quis ultro. & de
pœnis. l. ſi non defendatur. Bart. tangit iſtum paſſum, & non deci-
dit. ſ. de publ. iud. l. cuſtodias. in fi. Breuiter dic, ꝙ ſi dicit ſe non ha-
bere aliquas defenſiones, quas facere poſſit, bene poteſt renũcia-
re termino. Hoc ur̃ ſenſiſſe gl. ſ. de fur. Bal. & ibi Ang. hoc tangit,
ſed ſi hoc non dicat, ſecus, & ita loquitur quod ſ. dixi in cõtrariũ.
hoc etiam fuit de mente Bal. in l. fi. ſ. de fer. qui dicit, ꝙ non poterit
renunciare defenſionibus, ſed termino ſic. & allegat not. per Inn.
in c. cum olim abbas. de offi. deleg. poteſt enim dici, ꝙ licet renun
ciauerit termino, & dicat ſe non habere defenſiones, licet ualeat,
ſi tñ antequam fiat executio, ipſum peniteat, poteſt reuocare qđ
5 fecerat, & ſe defendere, per iura præallegata. † Et hoc ſentit Ange.
in d. l. cuſtodias. allegatur etiam iſte tex. in prin. ꝙ ſententia lata in
cauſa capitali, poteſt mitti executioni ẽt intra x. dies datos ad ap-

pellandū.Bar.tangit hoc in l.qui vltimo.ſ.de pen.& determinat ↄrium de iure,licèt ſecus hic de conſuetudine.& ad iſtum text. rñ-
6 det,ꝙ malè ducebatur ad iudicium.dicit ēt Bart.† ꝙ hic eſt caſus, ꝙ qñ cõdemnatus eſt in carceribus,& ſic condemnatio non põt eſſe cluſoria,admittitur procurator in cauſa capitali. nã ſi admittitur,qui non habet mandatum,fortius qui habet.de hoc per eum. in l.pen.§.ad crimen.ſ.de pub.iud. ¶Vltimo quæro,quid ſi lata eſt ſnīa ↄ contumacem in abſentia? vr̃ tunc non habere locum iſta lex,quia ceſſãt periculum de quo hic.Contrarium dicit Ang.fuiſſe hic obtentum.nam licèt tunc non ſub eſſet periculum,põt ſubeſſe in futurum,ſi perueniat in fortiam.

LEX VII.

Cum quidam. † Si pp metum illatū a iudice a quo dubitat quis interponere coram eo applonē,põt eã interponere corã alijs publicis.h.d.Declara hoc,ut hr̃ in l.fin.C.qđ met.cã.& in c.ſi.extra eo.ti.in quib.hr̃,ꝙ tunc ēt ſi non appellet, hr̃ appellatio pro interpoſita,dū tñ corã illo iudice a quo exprimat cãs grauaminis,dicendo uos grauatis me in hoc & in hoc. Et dicit In no.in d.c.ſi.ꝙ ēt ſi poſtea proſequatur litē coram eodē durãte eadem cã,victus non cenſetur renunciare appellationi. facit qđ ipſe idem no.in c.cãm mattrimonij.de offi.dele.& uide in Spe. de app. in 4.parte.Spe.§.j.uer.porro.ſi pp metum iudicis &c.& qđ plenè no.Bar.in l.de pupillo.§.ſi quis ipſi prætori.de no.ope.nū. ubi qualiter de iſto metu poteſt apparere.

LEX VIII.

Illum ſciendum. Qui appellat, non dēt iniurioſa uerba proferre ↄ iudicē,qui ſnīam tulit, alias dēt puniri. h.d. intellige ēt ab eodē iudice & ſine aliquo proceſſu,ſed de facto,quia defendi ſuã iuriſdõnē & honorem officij, q̃a iniuria eſt notoria iõ nõ requiritur pceſſus.ad quod C.de teſta.l. nullum.& quod no.in l.vnica.C.ne quis in ſua cauſa. & punietur extra ordinem arbitrio ſuo,cū pena non ſit determinata,vt l.j.§.expilatores.ſ.de effrac.Non tñ puto, ꝙ ſi dicat ſnīam iniquam & iniuſtam, uideatur per hoc conuitiari iudici, ſed ita demum ſi imputat ſibi dolum,dicendo ꝙ corruptus fecit,uel motus amicitia, ul̃ fauore.adde quod habetur in l.debuit.ſ.de inſa.

LEX IX.

1 *Aduerſus ſententiam latam pro libertate poteſt appellari, ſed non poteſt peti reſtitutio in integrum fauore pupilli uel reipublicæ.*
2 *Fauor libertatis, an ſit maior quàm reipubl. uel pupilli, ſeu minoris.*

1 Illud ſciendum. †Aduerſus ſnīam latã pro libertate põt appellari,ſed non põt peti reſtõ in integrū fauore pupilli,vel reipublicę. h.d.†No.ergo hic,ꝙ maior eſt fauore libertatis,q̃ reipublicæ,vel pupilli ſeu minoris, qđ patet, quia fauor reipublicæ,vel pupilli in petendo reſtõnē in integrum ſuccumbit fauore libertatis,vt hic patet, & procedit qñ ſnīa lata pro libertate tranſiuit in rem iudicatam,nã tunc ſi per reſtõnē in integrum reſcindit̃ ſnīa,retractaret̃ libertas,quæ ſemel cœpit competere,qđ nunq̃ permittit̃,ſed ſi non tranſiuit in rē iudicatã appellatã,permittitur appellari a tali ſnīa, quia tunc non ſequit̃ illud incõueniens,cum libertas non cęperit competere, & appellatio facit haberi,perinde ac ſi ſnīa lata non fuiſſet. Nota.ēt ex hoc,ꝙ facilius denegatur remedium ſpeciale,q̃ iuris communis.vide ad hoc bonam gl.in l.j.C.ſi aduer.uendi.

LEX X.

1 *Reſtitutio in integrum concesſa uni, an proſit alteri conſorti.*

Si qui ſeparatim. Cum prin. iſtius l. dēt coniungi §.fin. ſed cū aduerſus.& §.qui incipit,quod eſt reſcriptū. quia tractant de eadem mã,qñ plures fuerunt cõdemnati ex eadem cã,puta plures tutores pp malã adminiſtrationē, & vnus appellat,alter non,an applo illius proſit non appellanti, & ēt eius victoria ſi contingat illū obtinere,& in prin.iſtius legis dr̃, ꝙ ſi fuerunt condemnati diuerſis ſnījs,non prodeſt,& ſic eſt opus pluribus appellationibus, & ille qui non appellauit, non põt proſequi applonē illius,& ſi ille obtineat,hoc ſibi nõ prodeſt: & hoc dictū dēt ſupleri,qñ ēt fuerūt diuerſa iudicia,& ēt diuerſæ probationes, ſed ſi fuiſſet vnum iudicium inchoatū ↄ plures, & vnus libellus,licèt poſtea proferant̃ diuerſæ ſnīæ,quod fieri poteſt,ut l.non idcirco,ſ.de iud.& quod no.Bar.in l.de vno quoq;.de re iu.eſſet ſecus. Idem ſi eſſent diuerſa iudicia,& diuerſi libelli,quia diuerſæ ſnīæ,tñ fuiſſet vnum & idem genus probationis, vt quia ex vno & eodē codice rõnum producto in utroq; iudicio, fuit quilibet coniunctus,vt hic.& in §.ſed cum aduerſus. nõ ſic ſi ijdem teſtes qui fuerunt producti ↄ vnum,producantur poſtea ↄ alterum, quia pñt variare in deponendo,vnde non dr̃ idem genus probationis, ſed diuerſum,ideo non valet,& iſto mõ intelligit Bar.& Ange. illū §. Si aũt ſit vnum iudicium,& vna ſnīa, tunc loquitur §.fi. quo caſu ſi fuit diuerſa cã defenſionis,quia ↄ vnum agebat̃,ꝙ adminiſtrauerat,& malè,& ↄ alterū ꝙ non adminiſtrauerat,tunc applo, vnius alteri non prodeſt,nec ēt uictoria. Sed ſi erat eadem cã defenſionis,quia ↄ ambos agebat̃ de mala adminiſtratione, tūc appellatio vnius alteri prodeſt,& ēt victoria, & ex primo dicto ſequitur, ꝙ ſi ille,qui appellauit,tranſigat cum actore, alter, qui non appellauit hoc non obſtante potuit appella.proſequi.ita no.in Spe.eo.tit. §.j.ver.item ſi plures.cum ſeq.vbi vide de materia horum teſtiū, & ēt hr̃ in c.vna.extra eo.ti.Cætera vide hic per Bar. qui plenè diſtinguit vltra gl.de mã ēt iſtorum teſtium. C. ſi vnus ex pluribus appell. ¶Pro declaratione aũt glo.opp. ꝙ victoria unius nunq̃ pſit alteri,niſi qñ agitur ſup re indiuiſibili ↄ ambos,ut ſeruitu.ut ſ.ſi ſeruitus vendicet.l.loci corpus.§. ſi fundus. Br̃ quicquid dicat gl. dic,ꝙ ibi loquit̃ in ſnīa lata in cã principali,tunc.n. procedit quod dixi.Sed qñ eſt lata in cã appellationis,& quæritur an proſit alteri; non eſt curandum,ſiue diuiſibilis,ſiue indiuiſibilis, & ēt cum querit an applo facta per vnum proſit alteri,ſed eſt diſtinguēdum, vt
2 hr̃ in iſtis textib.† An aũt reſtitutio in integrum conceſſa uni proſit alteri conſorti,ēt minori ex eadem cã dic ut in l.j.C.ſi in cõmu. eademq; cã,ubi ſi r diſtinguitur,an ſup re diuiſibili,uel indiuiſibili ſcias ēt,ꝙ iſte tex.loquitur,qñ unus appellauit,& alter non, nec ēt acquieuit ſnīæ tacitè,vel expreſſe,ſed ſi ambo appellaſſent, victoria unius non prodeſſet alteri indiſtinctè, quia prouidendo ſibi p ſuam applonem,vr̃ renunciaſſe prouiſioni legis.ar.l.ſi.C. de pac. conuen,cum ibi no.Idem ſi acquieuiſſet ſnīæ, per ea quæ dixi ſ. eo.l.ab executore,§.alio,& l.a ſententia.

§.Si quis cum vna. Plures ſummæ eadē actione petitæ debent ſimul cumulari,& hñr pro una,ēt quantum ad impediendum iuriſdõnem iudicis.h.d.Et pro declaratione huius uide l.in offerendis.C.eod.ti. de appella.¶In gl.& poterit,ibi,{ſolutio,ibi plurib. actionib.} hæc vera ſ͡m Docto.licet in iſta una accumulatione de plurib.& diuerſis ſpecieb.q̃reretur,ut de mala adminiſtratione ſalis & furmenti, & ſic de ſimilib,quia oēs ſummæ hñr pro vna, pp vnitatē accumulationis.Si aũt ex diuerſis accumulationib.tunc ad impediendam iuriſdõnem non fieret coaceruatio,ſed ad prorogandum ſic, ut hr̃ in d.l.ſi idē cum eodē.& adde,ꝙ ſi poſt litem inchoatã fiat æſtimatio litis,creſcit iuriſdõ iudicis.ut de tota poſſit cognoſcere,licèt eius iuriſdõ eſſet limitata ad minorem ſummam, vt eſt caſus notabilis in l.ampliorem.§.fi.C.eod.Item adde,ꝙ non debeat inſpici quantum poteſt exigi,ſi forte condemnatus eſt non ſoluēdo,ſed quanta eſt ſumma in condemnatione contenta,ut eſt caſus in d.l. in offerendis.quod inducitur ad plura.ut ibi no. Non ſunt alia.

§.Quoties. Si plures ſunt condemnati in una ſnīa ad vnam ſummam, quilibet cenſet condēnatus pro parte,niſi expreſſe dixerit.h.d.Concordat C.ſi plures vna ſen. & procedit iſtud dictum,ēt ſi quilibet eorum erat obligatus inſolidū prima accumu.Et ſic no.ꝙ ſnīa ſimpliciter lata ↄ plures, non intelligitur,ſ͡m nãm primæ accu.ut ſicut illa dabat̃ inſolidū ↄ quēlibet,ita & ſnīa cenſeat̃ lata ↄ quemlibet inſolidum,q̃a ſnīa eſt ſtricti iuris,& ex ea non plus ſequitur,q̃ neceſſario inferat̃.ut no.Bar. in l.Iul.de ↄd.ind.patet ēt hic,ꝙ qñ ſunt plures obligati ad idē, & q̃libet inſolidū,põt actor petere quemlibet inſolidum ↄdēnari, qđ patet,quia in d.l.j.C.eo.dr̃ ꝙ ſi iudex condemnat quemlibet inſolidum,tunc quilibet inſolidū tenet̃,hoc aũt non poſſet facere, niſi eſſet petitum.ut l.ſi.C.de fideic.lib. Intellige tñ præmiſſa proteſtatione,ꝙ una ſolutione eſt contentus. alias non procederet libellus,ſ͡m Bart.ut ipſe no.in l.de duobus reis.Sed ↄrium tenet Bal.in hoc vltimo.in l.ſi ex plurib.de leg.2.ut ibi dixi.

LEX XI.

Cum ex cauſa. Executio ſnīæ facta poſt applonē interpoſitam de facto retractat̃ per viam attentati,h.d.Iſte tñ tex.dum dicit{meruerit meliorē ſnīam} vr̃ ꝙ nõ retractat̃ p viam attentati,q̃a illa retractatio fit ſtatim; ēt anteq̃ ferat̃ ſnīa per iudicem appellationis retractatoria primæ,& hic dr̃,ꝙ fit poſtq̃ meruit ſnīam meliorē.ſ.ad iudicem appellationis,ſed ſupple maximè,nam ēt ante per titulum.j.nil noua.appel. penden.plenè hr̃ in c.non ſolum.extra eo.ti.lib.6. & iſta retractatio facta per uiam attentati remanet firma,ēt ſi poſtea pronuncietur malè appellatū, quia legitimè facta eſt, ſicut illud quod factū eſt,poſt nunciationem no.ope. debet demoliri ēt ſi nunciatio nõ fuerit iuſta.l.j in prin.ſ.de no.ope,nuncia.

LEX XII.

1 *Ab actu nullo ſuperuacuo appellatur,*
2 *Electio facta ad clamorem populi eſt ipſo iure nulla.*
3 *Si non ualet electio, non ualet etiam confirmatio ſuperioris, ſi eſt inferior principe.*

1 Si conſtat. Ab actu nullo ſuperuacuo appellatur.hoc d.ergo not. qualiter iudex appellationis dēt pronunciare, qñ reperit ſnīam fuiſſe nullam, nam debet pronunciare ſuperuacuo fuiſſe ap-

ſe appellatum,debet ẽt pronunciare ſnĩam nullã, quia dicta applo
licèt nulla & ſuperuacua,tñ deuoluit cauſam nullitatis ad iudicem
applonis,vt l.quædam mulier.ff.fam.erciſ.& l.Carmelia pia.de iure
pa.debet ẽt pronunciare ſuper negotio principali,quia cã nullitatis
ipſam deuoluit ad iudicem ſuperiorem,ſicut & appel.vt plenè no.
Bar.j.co.l.ſi expreſſim.in vlt.col.Innoc.tamen in c.cum contingat.
de offic.deleg. dicit ꝙ cauſa nullitatis non deuoluit iuſtitiam , vel
iniuſtitiam ſnĩæ,ſed certè ſi poteſt pronũciare ſuper negotio prin-
cipali, videtur ꝙ etiam de iniuſtitia poſſit pronunciare,ſi iudex cõ-
demnauit, & malè,& ſententia erat nulla, & ſic habebat duplicem
2 defectum, pronunciabit eam nullam, & abſoluet.† No.etiam hic,
ꝙ electio facta ad clamorem populi eſt ipſo iure nulla. & iſta l.alle-
gabatur per vltramontanos contra electionem Vrbani Sexti. qui
fuerat electus ad clamorem populi Roma. & l.ſi priuatus.qui & a
quibus.& c.ij..de elect.allegatur etiam iſta l.ꝙ populus non poteſt
auferre ius ſuum alicui priuato,quod eſt verum faciendo l.ſpecia-
lem contra ipſum, ſed faciendo generalem ſic, vt in l. Antiochen-
ſium.de priui.cred.& ibi per Barto. & per eundem in l.toties.j.de
3 pollici. † No.etiam hic,ꝙ ſi non valet electio,non valet etiam con-
firmatio ſuperioris, quod eſt verum ſi eſt inferior a principe,ſed ſi
confirmatur a principe, & ex certa ſcientia, bene validatur,vt ſ.de
adop.l.adoptio non iure facta.

LEX XIII.

1 *Si ſententia continet plura capitula, non habet neceſſe appellans dicere a quo capitulo appellat, ſed habet appellare ſimpliciter, & cenſetur ab omnibus appellaſſe. Item ſufficit appellanti habere vnam cauſam iuſtã appellandi.*
2 *Si aliquis expreſſit plures cauſas in libello,an ſufficiat vnã tantũ proſequi.*

1 APpellanti. †Si ſententia continet plura capitu
la, non habet neceſſe appellans di-
cere a quo capitulo appellat, ſed habet appellare ſim-
pliciter,& cenſetur ab oĩbus appellaſſe.Item ſufficit ap
pellanti habere vnam cauſam iuſtam appellandi. h. d. ¶ Circa pri-
mum dictum eſt hic vna gl.quæ per oẽs reprehenditur, quia tenet
ꝙ ſi appelletur ab vno capitulo ſub.porrigatur etiam ad alia.quod
eſt falſum,nec hoc vult iſte tex.immo cum ſe reſtringat ad vnum,
cenſetur in alijs approbaſſe ſnĩam.nec ob.l.ſcio.§.fi.ſ.eo.quia ibi nõ
erant plura capitula, ſed erant plures cauſæ appellandi, de quibus
ſufficit exprimere vnam, & nihilominus poteſt alias proſequi,etiã
ſi nullam expreſſiſſet, vt ibi dixi. & non eſt eadem rõ in pluribus
cauſis, quæ eſt in plurib.capitulis, ſed ſi eſſent diuerſa, bene diceret
2 glo.per ea quæ habentur in l.etiam.ſ. de mino.¶ † Circa vltimum
a dictum quæro, quid ſi aliquis expreſſit plures cauſas in libello, an
ſufficiat vnam tantum proſequi, vel probare? Reſponde ſic, ſi illa
ſola ſufficiebat ad victoriam,& actor nõ ſe aſtrinxit, aliàs ſecus ,vt
patet ex no.per Cyn.in l.cum te.C.de proba.& per Bald.in l.diuus.
ſ.de re iudi.& per glo.in c.j.extra de reſcrip.vbi omnino vide.

ADDITIO.

a ¶Si aliquis expreſſit plures cauſas in libello.adde Barto. in l.ſi plures.ff.de
admi.tut.Bar.in l.ſi pluribus.ff.de leg.ij.

LEX XIIII.

1 *Sententia lata contra ſcriptum hæredem ſuper teſtamento, præiudicat legatarijs, ſi hæres cauſam defendit.*
2 *Quando tertius pro ſuo intereſſe venit ad cauſam cæptam per alium, vt aſſiſtat, an poſſit illum remouere a iudicio.*
3 *Statutum ſi arctat patrem ad ſoluendũ condemnationem pro filio delinquente, & proceſſum eſt contra filium cõtumacem, an teneatur pater ſoluere.*
4 *Legatarij,an debeant agere contra hæredem ſcriptum, qui perdit hæreditatem,an uero contra illum qui obtinuit.*

1 SI perluſorio. †Snĩa lata ↄ ſcriptum hæredẽ
ſuper teſtõ,præiudicat legata
rijs,ſi hæres cãm defendit,& ideo permittitur legata-
rijs appellare,& ẽt applõni interpoſitæ per hr̃dem aſ-
ſiſtere ſi hñt eum ſuſpectum,ſed ſi hr̃s cãm non defendit, & ↄ ip-
ſum abſentem eſt lata,non præiudicat legatariis,cum poſſint age
re ↄ illum,qui obtinuit.& ideo non appellant, quia eorum nõ in-
tereſt.h.d.tota lex.¶Quæro qualiter fuit hic actum ↄ teſtm̃.gl.in-
telligit,ꝙ querela inofficioſi.& tunc proprie ſnĩa facit ius,quia te
ſtm̃,quod eſt aliquod,reſcindi põt.poteſt ẽt intelligi, qñ fuit dictũ
teſtm̃ nullum,& tunc non propriè facit ius, quia facit nullum de
aliquo,ſed declarat,& nihilominus hẽt locum,quod hic dr̃ poſtꝗ
ſnĩa eſt lata cum hærede ſcripto, ad quẽ principaliter pertinet de-
fendere teſtm̃,ut noceat ſnĩa legatariis,quod ius a teſtõ depẽdet,
licet aliqui dicant ↄ hũc ſecundũ caſum.& no. per gl. & Doct in l.
j.ſ.de excep.rei iud.& per Cy.in l.j.C.qui. res iudi.non no.ſecus ſi
eſſet lata cum uno ex legatarijs, ad quos principaliter non perti-
2 net defendere,vt ibi no.& l.ſi patro.§.fi.ſ.ad Treb.per gl.¶† Quęri
tur circa ver.{ſed & agere.} qñ tertius pro ſuo intereſſe venit ad
cauſam cęptam per alium, vt aſſiſtat, an poſſit illum remouere a
iudicio,& eſt dicendum,ꝙ ſic duobus concurrentibus.ſ.ꝙ ad ip-
ſum principalr̃ ꝑtineat defendere cãm,non aũt ad illum,q cãm cæ
pit,vt ſi venditor cępit cãm ſuꝑ ꝓprietate rei venditæ, & emptor
(ad quem magis principalr̃ ꝑtinet defendere proprietatẽ) venit ad
cãm.vel pone,ꝙ vxor cæpit cãm ſuper proprietate rei dotalis, &
maritus venit,ad quẽ principalius ꝑtinet,qa eſt dñs,vt l. doce ancil
lã.C.de rei ven.Secundũ,qđ requirit̃ eſt,ꝙ veniat ante litem con-
teſ.vel ſi venit poſt,qa ignorauerit geſta cũ illo,ſed ſi alterum illo-
rum deficit,vel qa principalius,vel æquè principalr̃ ꝑtinet ad illũ q
cępit.vt in caſu ſ.l.ab executore.§.j.ver.idq; ita conſtitutũ. vel in
caſu huius l.non põt illum a iudicio repellere.Idẽ ſi poſt litẽ ↄteſt.
veniret,& ſciuiſſet illum inchoaſſe,& non ↄdixiſſet, tunc non põt
eum repellere,ſed dẽt aſſiſtere vnà ſecum:ita colligit̃ ex not.hic ꝑ
Doc.& in c.cum ſuper.de re iud.quid aũt poſſit facere qñ aſſiſtit
cum illo,tetigi in d.l.ab executore.§.j.¶Item q̃ro,quid vult dicere
perluſorio iudicio? Reſpondeo non intelligas,ꝙ appareat hæredẽ
colluſiſſe,tunc enim indiſtinctè legatarijs non noceret, ſicut nec
tranſactio hr̃dis,vel renunciationis,ita vt ſ.eo. l.ſententia.§.j.verſi.
ſed & ſi in fraudem Sed intelligas,ꝙ legatarij hoc dicebant, vel ſu-
ſpicabantur,ꝙ non colluſiſſet,non tamen probabant.¶Item ſcias
ꝙ iſta lex procedit de iure illo.hodie verò reſciſſo teſtamento per
querelam,vel ratione præteritionis, non irritantur legata, & ſic
ſententia non noceret legatarijs,vt in auth.ex cauſa. C.de libe.prę
te.& ſic non poſſent appellare. ¶Circa §. quoties. intelligo teſta-
mentum quando hæres in medijs cauſæ non defendit,ſed ſi ſem-
per fuiſſet præſens, & defendiſſet reum ipſo præſente, eſſet con-
cluſum in cauſa,licèt poſtea ſententia eſſet lata contra ipſum ab-
ſentem,& contumacem,noceret legatarijs,quia non videtur lata
eo quia non fuerit cauſa defenſa,ſed potius,quia hęres non habe-
bat ius.arg.eorum,quæ habentur in l. quamuis indubitati. C. de
adul.& quod no.in l.ſi ideo.ſ.de euic.& vbicunque ſententia lata
contra vnum,alteri præiudicat,intellige ſecundum dictam limita
3 tionem,quando contra ipſum defendentem cauſam.† Ex quo de
terminatur.Si ſtatutum arctat patrem ad ſoluendum condemna
tionem pro filio delinquente,& proceſſum eſt contra filium con
tumacem,non tenetur pater ſoluere,quod plenè dic,vt not. Bart.
4 in l.cum filius.de uer.obl.¶†Vltimò no.benè tex.in fi. ꝙ legatarij
non agunt contra ſcriptum,q perdidit hæreditatem, ſed ↄ illum,q
obtinuit. ſed contra. ſ. de tranſact. l. iij. in prin. Sol. ibi ſcriptus hr̃s
tranſegit cum legitimo,vnde etiam ſi nihil ſibi remanſit de bonis
hæreditarijs,conuenietur a legatarijs, quibus non nocet tranſa-
ctio,quia perdidit ſententiam voluntarie, hic vero perdidit con-
tra ſuam voluntatem per ſententiam. ¶ Iterum adhuc oppono,
quia iſta legata ſi non fuerunt repetita ab inteſtato, non debent
poſſe peti à legitimo, qui habet hæreditatem ab inteſtato.vt l.j.ſ.
de iure codi.Sol.verum eſt ſi iſte legitimus poſtea in iudicio mo-
to contra ipſum per legatarios,iterum probet teſtamẽtum inof-
ficioſum, vel nullum,& obtineat ſententiam,nam illa,quę lata eſt
contra hęredem,eis non præiudicat.ita intellige tex. Tene menti,
poſſunt ergo agere,vt dicit text.nec repelluntur propter hoc ſo-
lum,ꝙ ſcriptus fuit victus.non tñ dicit tex.ꝙ obtineant. ſed dic,vt
dixi.Sed quo iure poſſunt agere contra legitimum, cũ ab eo non
fuerint relicta.Iſtud eſt mirabile,nec poteſt procedere,niſi de æq-
tate,quia reperitur bona poſſidere,nam actio ex teſtamento de
rigore non põt dari ↄ eum,qui non habet ex teſtamento,& addẽ
quod no.in l.contrauerſia.ſ.de tranſa.

LEX XV.

1 *A condemnatione facta de ſeruo in cauſa criminali poteſt appellare dominus, & appellationem proſequi per ſe, uel per procuratorem, ſeruus uero non, niſi in ſubſidium deficiente domino.*
2 *Seruus non poteſt condemnari, niſi pœna corporali.*
3 *An dominus poſſit appellare pro ſuo vaſallo, uel Epiſcopus pro ſuo clerico vel capitulo remiſſiuè.*

1 SErui appellare. ¶† A condemnatione
facta de ſeruo in cã cri-
minali poteſt appellare dñs, & appellationem proſeq
per ſe,vel per procuratorem ſeruus uero non,niſi in
2 ſubſidium deficiente dño.h.d.cum l.Lucius.j.e.Et not.† ꝙ ſeruus
non poteſt condemnari, niſi pœna corporali cum bona non ha-
beat.& ideo intereſt dñi pecuniariter defendere corpus ſerui, ni-
mirum ſi in hac cauſa criminali reſpectu ſerui poteſt interuenire
procurator,ↄ regulam l.pen.§.ad crimen.de publi.iudi.quia uenit
pro intereſſe pecuniario principaliter, unde in ↄſñtiam poteſt de-
3 fendere etiam cauſam criminalem.An † autem dñs poſſit appella
re pro ſuo vaſallo,uel Ep̃s pro ſuo clerico,uel capitulo? vide Spe
cu.de app.§.j.pe.& fi.Non ſunt alia.

LEX XVI.

COnſtitutiones. Quando appellatio eſt prohibita
poteſt ea non obſta.ſententia exe-
cutioni mandari,& ponunt̃ tres caſus, in quibus prohibetur. h.d.
Pau.de Caſt.ij.ſuper ſt.Nouo.

Alij ponuntur.C.quor.appella.non reci. per totum, & plenius in
Spe.de appel.§.in quib.Primum autem dictum intellige,qñ iudex
a quo appellationi non detulit,quia nec deferre tenebatur , poſtq̃
a iure appellatio erat inhibita.ſi autem detuliſſet, ligatæ eſſent ma-
nus eius,per c. cum appellationib.eod.tit.li.vj.

LEX XVII.

1 *Si plura ſint capitula,& plures ſententiæ,& unicum iudicium, an requi-
rantur plures appellationes.*
2 *Si illæ plures ſnĩæ proferuntur unico contextu,an ſufficiat dicere,appello.*

CVm in una. Si plures ſunt ſnĩæ , plures dent
interponi appellationes , alias
tranſit in rem iudicatam illa,a qua non eſt appellatũ.
Et pone iſtum caſum, ꝙ in codẽ libello creditor po-
nit ſortem & uſuras:dr̃ ergo vnum iudicium ꝑꝑ vnum libellum,
& vnam inſtantiam.& hoc vult dicere tex. {dum dicit in una cã.}
Iudex tñ una die condemnauit reum ad ſortem,altera die ad vſu
ras,certè potuit hoc facere,quia licet libellus eſſet unus,& unum
iudicium,tñ ſummæ erant diuerſę,ſicut ẽt qñ unum iudicium,&
vnus libellus datur ꝯ plures,licèt ad unam ſummam, quia ꝑꝑ plu
ralitatem perſonarum reputanẽ plures ſummæ . & ideo põt una
die dari ſnĩa ꝯ unum,& altera die ꝯ alterum.ut l. non idcirco.ſ. de
iud.Sed ſi eſſet vnica ſumma,& vnum iudicium, & una perſona,
ꝯ q̃ datus eſſet libellus,tunc non poſſet iudex una die dare ſnĩam
in una parte,& altera die in altera,quia non debet diuidi iudicium.
& hoc eſt quod no.Inn.in c.cum inter.& quod no.in l.quid tñ.in
1 prin.ſ.de arbit.†Qñ ergo ſunt plura capitula,uel plures ſnĩæ, licèt
vnicum fuerit iudicium,& vnus libellus,ſi tñ feruntur ſnĩæ diuer
ſis tpibus ſuper quolibet, dñr plures ſnĩæ,& ideo requiruntur plu
res appellationes,ſed ſi vnica tantum fuiſſet ſnĩa, licet cõtineat plu
2 ra capitula,ſufficeret vnica appellatio.ut ſ.de app.in prin. ¶†Sed q̃
a ro in primo caſu, quid ſi illæ plures ſnĩæ[a] vno contextu proferun
tur in eadem,vel diuerſis,an ſufficit dicere,appello? Iſta fuit qõ di
ſputata,q̃ ponit Io.An.in mercu.in reg.pluralis locutio. dic bř, ꝙ
ſi ſtatim appellauit uiua voce,dicendo appello,vr̃ ab oĩbus appel
laſſe,ar.d.l.appellanti.ſ.eo.niſi fuiſſet vſus uerbo ſingularis nume-
ri dicendo,appello a ſnĩa veſtra,quia tunc vr̃ appellaſſe a grauiori.
vel ſi ſunt æquales,ab ultima,& hoc eſt quod no.in d. qõne diſpu
tata.Si autem non incontinenti,& ſic eſt , neceſſe appellare in ſcri
ptis,tot ſcripturæ uñr neceſſarię,quot ſunt appellationes,& quot
ſunt ſnĩæ,poteſt tamen dici,ꝙ in vna ſcriptura poſſint oẽs appella
tiones interponi,quia vnitas ſcripturæ non facit quominus dicã-
tur plures appellationes,dum tñ de omnib. ſentẽtijs fiat mentio ,
& ab omnib.dicat ſe appellare,iuxta not.ſ.ad Turp.l.j.§.ſi plura.ꝑ
Bar.& C.ſi cer.pe.l.eo quod a multis per Cy.

ADDITIO.

a ¶Plures ſententiæ.Adde Doct.in l.de pupillo.in §. ſi in pluribus.ff. de no.
oper.nunc.

1 *Si appellatur a datione tutelæ,interim datur curator,& ſi eueniat caſus,
in quo authoritas tutoris non ſufficiat,datur tutor ad illum actum.*
2 *Authoritas curatoris non ſufficit pupillo ad adeundum hæreditatem,ſed
adulto ſic.*
Tutor,an detur certæ rei,uel actui.

1 §.Tutor. †Si appellatur a datione tutelæ, interim daẽ cura
tor,& ſi eueniat caſus,in quo authoritas tutoris
2 nõ ſufficiat,datur tutor ad illum actum.h.d.& ſemper allegaẽ,† ꝙ
authoritas curatoris non ſufficit pupillo ad adeundum hr̃ditatẽ,
ſed adulto ſic.No.ẽt ꝙ licet rł'r tutor nõ detur certę rei,uel actui,
ſed debeat dari perſonæ,& vł'r.ut l.certarum. de teſta.tut. & hoc
caſu eſt ſpeciale,ꝙ qñ eſt datus tutor vł'r, & ipſe appellauit a datio
ne,põt ad vnum actum dari vnus alius tutor,& illo expedito fini
tur eius officium.No.ẽt,ꝙ licet rł'r pupillo non debeat dari cura
tor,ſed tutor,fallit tñ hoc caſu,qñ fuit datus tutor , & ille appella-
uit,quia interim dẽt ſibi dari curator , niſi occurrat caſus , in quo
tutor ſit neceſſarius,& tunc dabitur ad illum ſolum actum.

LEX XIX.

1 *Snĩa,quæ continet expreſſum iuris errorem non ualet,nec eſt neceſſe ab ip
ſa appellare,& ſi de facto appellatur,& appellatio deſeratur,non recõ-
ualeſcit,& ideo ſuper negotio principali iterum cognoſcitur,& pronun
ciatur.*
2 *Sententia eſt nulla ipſo iure quando continet expreſſum errorem iuris.*
3 *Si facta eſt de nouo alia reformatio,& non eſt in uolumine ſtatutorum,
an ſententia lata contra illam ſit nulla.*

1 SI expreſsim. †Snĩa , quæ cõtinet expreſſum
iuris errorem non valet , nec eſt
neceſſe ab ipſa appellare,& ſi de facto appellatur , & ap-
pellatio deſeratur,non reconualeſcit , & iõ ſuper negotio princi-
pali iterum cognoſcitur,& pronunciatur.h.d.Et eſt ſolennior lex
iſtius tituli,in qua venit tractanda mã nullitatis ſnĩæ, per q̃ multæ
qõnes formantur,quarum aliquas tangit hic Barto.& in l.j. C.qñ
prouoc.non eſt neceſſ.ubi oĩno vide.& per Inn.& alios Cano.in
2 c.cũ contingat.de offi.dele.& in c.cum in iure.¶†No.primò, ſen
tentiam eſſe nullam ipſo iure,qñ continet expreſſum errorem iu
ris.concor.l.j.§.item cum ꝯ ſacras. ff.quæ ſent.ſine appel.reſcin.Ra
tio huius colligitur ex eo,quod dicit text.in l.j.§.j.ſ. ad Turpil.quia
facti qõ eſt in poteſtate iudicis , non autem iuris authoritas , ut ẽt
dr̃ ff.ad munici.l.ordine.in fi.prin. ſed qñ continet expreſſum erro
rem iuris,cenſetur iudex pronunciaſſe iure conſtitutionis,non de
iure partis. vt in d.§.item cum ꝯ ſacras. quod non erat in ſua pote
ſtate,ſed ſi non exprimeret errorem iuris,tunc uideretur pronun
ciaſſe de iure partis.nam ſi egi ꝯ te ex teſtamento facto a pupillo ,
& tu opponis,ꝙ non ualet , & iudex hoc non obſtante pronun-
ciat pro me,non exprimendo,ꝙ pupillus poterat teſtari , cẽſetur
poſtea potius pronunciaſſe eo,ꝙ ille non erat pupillus,licèt re ue
ra eſſet,quia iſtud conſiſtit in facto.factum enim fuit in ſua pote-
ſtate,& ita loquitur l.præſes.ſ.de re iud.allega.hic in glo.pro ꝯria.
3 †Item limita hanc l.per aliam legem alle.in ea.gl. qñ illud ius , ꝯ qđ
pronunciauit,expreſſè erat in corpore iuris clauſum , alias ſecus.
ut l.cum prolatis.de re iud.per quam patet , ꝙ ſi facta eſt de nouo
aliqua reformatio,& non eſt in uolumine ſtatutorum, ſnĩa lata ꝯ
illam non eſt nulla,alias eſſet nulla,ſicut ſi eſſet lata ꝯ ius cõe , cum
ius municipale habeat eaſdem vires in illo loco.Tertio extra glo.
limito alio modo,ut intelligatur,qñ illud ius erat certum,& infalli
bile,alias ſecus,ut ecce,filiusfa.non poteſt rł'r teſtari,Fallit in caſtrẽ
ſi peculio,ſi ergo iudex pronunciat tale teſtamentum valere,ſen-
tentia ipſa non eſt nulla.

LEX PRIMA.

1 *An poſſit appellari a decreto decurionum,ſeu deliberatione conſilij,ad Po
teſtatem illius terræ.*
3 *Si epiſcopus interfuit in electione capituli tanquam epiſcopus, non poteſt
ab illa electione ad eum appellari,ſecus ſi tanquam canonicus.*

Quando appellandum ſit. Rubr.

SI quidem.
§.Solent. A decreto electionis,non a noĩatio
ne appellatur, & ab ordine appellaẽ
ad præſidem.h.d.Sed an poſſit appellari a decreto decurionũ,ſeu
a deliberatione conſilij ad Poteſtatem illius terræ? hic eſt caſus, ꝙ
non,imo ad præſidem , cui ſubeſt illa terra , & ratio eſt,quia iure
cõi magiſtratus municipales,& defenſores ciuitatis nõ habent im
perium,ſed ſolus præſes,& ſuperiores ab eo , & appellatio eſt mi-
xti imperii,quia expeditur iudicis officio nobili,ſed ſi ex forma ſta
tutorum haberent imperim,poſſet ad illum magiſtratum appella
ri,ut contingit in pluribus terris comitatus Floren.quarum pote-
ſtates hñt imperium, nam ſi in conſilio illius terræ fiat aliqua deli-
beratio,quæ tendat in damnũ alicuius priuatæ perſonæ,a tali deli
beratione,q̃ dr̃ decretum, poterit ad illum Poteſtatem appellari ,
1 qui eſt ſuperior in illo ordine,cũ ſit poſitus a ſuperiori.ſ.cõi † Flor.
ſecus ſi eſſet poſitus ab ipſo eodem cõi,ut in Poteſtate Floren.nã
a decreto decurionũ Floren. non appellaretur ad ipſum Pr̃atem
Flor.quia eſt inferior,& ita uoluit Bar.hic,imo nullo mõ appella-
retur,ſicut nec a principe , qui de facto non recognoſcit ſuperio-
rem. ¶In text.ibi, {ſed ſi præſes in ordine fuerit.}non tñ tanq̃ præ-
ſes,ſed tanq̃ vnus de ciuibus,ſeu conſiliarijs, alias ſecus . & ita ho-
2 die declaratur in c.pe.de appel.lib.vj. † ꝙ ſi ep̃s interfuit in electio-
ne capituli tanquam ep̃s , non poteſt ab illa electione ad eum ap-
lari,ſecus,ſi tanq̃ canonicus,& ibi gl.alleg.iſtum tex.& facit tex.ad
quæſtionem notatam in c.conſuluit.de iurẽ patro.

1 *Tempus appellandi incipit currere a die latæ ſententiæ,uel grauaminis il-
lati,etiam ſi ſit ſententia conditionalis.*
2 *Tempus appellandi,ꝙ hodie ſit decem dierum.*
3 *A quo tempore incipiat currere.*
4 *Statutum ſi dicat,ꝙ debebat appellari intra decem dies a die latæ ſenten-
tiæ,quomodo intelligatur.*
5 *Quando conficitur inſtrumentum de appellatione, ſit cautus appellator ,
ꝙ faciat apponi non ſolum diem,ſed etiam horam,ut appareat an ſit in-
terpoſita intra tempus.*
6 *Si fuit appellatum poſt decem dies,tamen ambæ partes ſcienter litigaue-
runt coram iudice appellationis,ac ſi appellatio fuiſſet legitimo iure in-
terpoſita,& iudex appellationis infirmet ſnĩam, an ualebit infirmatio.*
7 *Sententia lata ſub conditione,an ualeat,& a quo tempore incipit tũc cur
rere tempus appellandi.*
8 *Si iudex miſit cauſam ad conſilium ſapientis, & conſultor tardauit redde
re conſilium,& inſtantia peribat , & pronunciauit in omnibus & per
omnia,ſecundum conſilium reddendum,an ualeat hæc ſententia.*
9 *Licet diuerſa ſint grauamina,tp̃s tamen appellãdi eſt uniforme ad omnia.*

10 *Ap-*

10 *Appellatio iudicialis debet interponi coram iudice a quo ſi poteſt haberi eius copia,alias poteſt interponi coram iudice ad quem.*
11 *Appellatio a grauamine futuro comminato per iudicem ſi eſt tale, ꝙ trahit ſecum executionem,ut excõicatio,poteſt interponi extra præſentiã iudicis,& an liget manus iudicis in procedendo.*
12 *Tempus appellandi an ſit utile,uel continuum.*
13 *Sententia poteſt ferri etiam ſuprema hora diei,& an de nocte.*
14 *Habens aliquẽ actũ expedire cũ iudice, ꝙ non hẽat neceſſe requirere, niſi in loco publico ubi conſueuit officium exercere,et quid ſi ibi reperiatur.*
15 *Appellatio poteſt interponi etiam iudice non ſedente pro tribunali,ẽt die feriata,an tempus appellationis interponendæ,uel etiam interpoſitæ poſſit per iudicem,uel litigantes prorogari,uel abbreuiari.*
16 *Durante compromiſſo non currit tempus appellationis proſequendæ, ſed interponendæ ſic.*

1 §.Biduum. †Tp̃s appellãdi incipit currere a die latæ ſen
tentiæ,vel grauaminis illati,ẽt ſi ſit ſñia con
ditionalis.hoc primo,dum tñ potuerit haberi copia iudicis a quo
vel ſaltem illa deficiente iudicis ad quem,alias ſecus.hoc ſecundo,
& eſt tp̃s appellandi biduum in cã propria,ſed in aliena triduum.
hoc tertio,requiritur ẽt ad hoc,ut currat tp̃s appellandi,ꝙ ſciuerit
ſñiam ↄ ſe latam,alias non curreret, niſi litigauerit per procurato-
rẽ,quia tunc ſñia ꝓcuratoris facit,vt currat tp̃s,licèt dñs principa-
lis ignoraret,niſi ꝓcurator ſit non ſoluendo.& dr̃ cauſa propria,
cum tractatur de propria utilitate,ſed aliena cum tractatur de vti
2 litate aliena.h.d.vſq; ad l.fi.legam tñ per partes.†Hodie tp̃s appellã
a di a eſt dierum x.ut in auth.hodie.C.de app.ſiue in cauſa ꝓpria, ſi-
ue in aliena,oĩa tñ,q̃ olim habebant locum in biduo, vel triduo,
ut non currerent ignoranti,& non inciperet tp̃s de momento ad
momentum,& vt tp̃s eſſet vtile a prin.& ex poſtfacto continuũ,
quæ tria patent ex iſtis tex.locum habent in dicendio,licèt hoc ibi
non dicatur.ſm gl.& Doc.ibidem, quia tp̃s ſubrogatum loco al-
terius tp̃is,eſt eiuſdem nãæ cum illo,ut ibi no.per Doct. maximè
per Bal.facit l.in ↄtractibus.poſt prin.C.de non nume.pecu. Intendit
ergo principaliter Iuriſcon.hic declarare duo.ſ.a quo tp̃e incipiat
currere tp̃s appellandi.Item quantum ſit illud tp̃s,& primum pro
ſequitur vſq; ad §.in propria.ponendo primo r'am, & poſtea ex-
ceptionem.in §.dies.ſeu limitationem.deinde ingreditur ſm arti-
cu.vſq; ad §.fi.In illo autem §.ponit aliam limitationem ad primã
regulam,poſtea ad legẽ ſecundam, q̃ incipit,ſi procuratorio. de-
clarat ſm articulum ponendo plura exempla, qualiter dicatur cã
3 propria,vel aliena.¶†In iſto §.no.ꝙ tp̃s appellationis interponen
dæ incipit currere a die ſñiæ latæ,ſed ↄ,quia ſm hoc nõ incipit cur
rere,niſi lapſa tota illa die,quia illa dictio,ex, denotat ſeparationẽ,
ſed ↄ,de eo quod habetur ꝭ.ea.l.§.dies.in tex. & glo. ſuper uerbo,
ſubtraxiſſe,vbi habetur, ꝙ incipit currere ex illa hora, qua fertur
ſententia,& ſic de momento ad momẽtum, ut etiam habetur in
auth.hodie.C.de appell.Solu.fateor ↄrium,& quod hic dr̃, {ex die
ſñiæ latæ,} expone.ſ.a recitatione ſententiæ, quia qñ reperitur ↄ-
rium in iure,ꝙ incipiat ab ipſo actu,illa uerba ex die,recipiunt eã
dem interpretationem.tex.eſt & ibi per Bar.in l.pater §. ſexaginta.
ſ.de adul.Sed ſi non reperiretur ↄrium in iure, & ſic non expedi-
ret interpretari uerba cauſa vitandi ↄrietatem, tunc illa verba ex
die,exponerẽtur.i.finita illa die. ut ſi iudex dat dilationem decem
dierum ab iſta die,vel ex iſta die, quia illa dies non computatur in
4 term.ut no.in addi.Specu.in tit.de dila.& in titu.de cita.† Et ex hoc
arguo ad qõ.quid ſi ſtatutum dicat, ꝙ debent appellare intra de-
cem dies a die latæ ſententiæ,quomodo intelligitur.Ang.ꝭ.ea.l.§.
dies.in fin.vr̃ dicere,ꝙ debet intelligi,ſm ius commune.ſ. a recita-
tione ſententiæ.pro hoc facit id,quod ſ.dixi,licèt ipſe non alleget,
quia iſta expoſitio non eſt omnino extranea, cum reperiatur fie-
ri in iure interdum cauſa euitãdi ↄrietatem. ergo etiam fieri debe
bit,ut ſtatutum concordet cum iure communi, quod eſt fiendũ
pro poſſe.ut ꝭl.ut gradatim.§.& ſi lege.de mune.& hono.ſed iſtud
eſſet verum ſi ſtatutum poſſet aliquid operari ultra ius commu-
ne,ſed hoc operabitur ſi intelligatur modo prædicto.& regulam
habemus,ꝙ nunq̃ fienda eſt interpretatio,per q̃ lex, vel ſtatutum
ſit ſuperflua,ſi alia commodè dari poteſt.ut no.in l.j.§.fi.ꝭ.ad mu-
ni.& iſta pars fortè melior eſt in puncto iuris, & adhuc fauorabi-
5 lior appellanti.¶†Item quæro de quæſtione quotidiana. pone ſen
tentia fuit lata prima die menſis hora tertiarum.reperitur appella-
tio interpoſita decima die menſis:tñ in inſtrumento non dicitur,
ꝙ hora tertiarum,opponitur ↄ appellationem,ꝙ non teneat, niſi
probetur,ꝙ ſaltem ante finitam horam tertiarum fuerit interpo-
ſita,quia potuit interponi poſt, & ſic lapſo tp̃e, quia cum currat
de momento ad momentum,ſicut ſententia fuit lata hora tertia-
rum,ita & finitur tp̃s hora tertiarum decima die. Dicit Ang. in §.
dies.ſe conſuluiſſe,& obtinuiſſe,ꝙ talis appellatio non teneat, q a
appellanti incumbit onus iuſtificandi ſuam appellationem. iuxta
no.in l.hi qui ad ſimilia.C.de appella.& non iuſtificat, niſi probet,
ꝙ fuerit interpoſita intra tempus legitimum.Ego habui hunc ca-
ſum de facto,& allegaui Spec.in tit.de app.§.de offi.circa fi.qui te-
net expreſſe,ꝙ appellator debet probare ſuam appellationẽ inter
poſitam intra x.dies.Item allegaui Io.An. in addi.in tit. de fide in-
ſtr.§.bř.circa prin.ubi ad literam determinat iſtam qõnem, ꝙ qñ
conficitur inſtr̃m de appellatione, ſit cautus appellator, ꝙ faciat
apponi non ſolum diem,ſed ẽt horam,vt appareat,an ſit interpo
ſita intra tp̃s,& pro hoc quod not.in c.venerabilib. de ſent.exc.li.
vj.per gl.ẽt in c.abbate ſanè.de re iud.& in clem.literas.de reſcr.&
quod no.Bar.in l.non ſolum.§.ſed ut probari.de oper.no.nuncia.
Sed pone iudex conſueuit ſtare per horam ad banchum,ſñia fuit
lata ſtatim,ꝙ poſuit ſe ad banchum,& ſic in principio horæ,appel
latio fuit interpoſita decima die cum receſſiſſet a bancho,& ſic in
fine horæ,an erit legitimè interpoſita?puto ꝙ ſic, quia totum qđ
fit ipſo exiſtente ad banchum,reputatur factum vno contextu,ꝑ
id,quod no.ſ.de appel.l.j.in fi.cum ſeq.ubi Doc.dicunt, ꝙ appella
tio viua voce dr̃ facta incontinenti, poſito ꝙ non ſit facta ſtatim
prolata ſñia,ſed aliis actis interuenientib. dummodo anteq̃ rece-
dat a bancho.Et ex prædictis infero ↄ vnum,quod dicit Bal.in au-
then.hodie.C.de appel.ꝙ ſi appellatus excepit, ꝙ appellans appel-
lauit poſt x.dies,ꝙ iſta exceptio eſt inepta, quia non ſequitur,ap-
pellauit poſt x.dies,ergo non ante,cum ſit actus reiterabilis.& ſic
innuit,ꝙ debeat ſuccumbere excipiens,ſicut ineptè agens.per l.j.
§.quod ait.de flumi.& per id,quod no.Bar.in l.j.de except.& hoc
nõ placet,quia etiam ſi nullo modo excepiſſet, debuit appellator
iuſtificare appellationem ſuam,& approbare, ꝙ intra x.dies appel
lauit,alias etiam appellato tacente ſuccumberet.per no. in locis ſ.
allega.fortius ſi excipitur licet ineptè.ut l.j.circa princ. & quod ibi
6 no.C.de rei vxor.actio.¶†Sed pone, ꝙ fuit appellatum poſt decẽ
dies,ambæ tñ partes ſcienter litigauerunt coram iudice appellatio-
nis,ac ſi appellatio fuiſſet legitimo iure interpoſita,quæritur, ſi Iu
dex appellationis infirmat ſñiam,an ualebit infirmatio? de hoc eſt
glo.ord.ꝙ non,in clem.pe.extra de app.per illum text. ſed ille tex.
non facit,quia loquitur,qñ appellatio fuit interpoſita intra tp̃s le-
gitimum,& facta proſequutio,ſed poſtea deſerta fuit appellatio,
quia non fuit expedita cauſa intra tp̃s datum ad proſequendum,
quo caſu acta cenſentur annihilata, ac ſi non fuiſſet appellatum,
ſñia ergo poſtea lata virtute dictorum actorũ tanq̃ lata ſine actis
non poteſt ualere iuxta no.in l.j.C.qñ prouo. non eſt neceſſ. Sed
ſi non fuit interpoſita intra tp̃s,non poteſt dici,ꝙ poſtea deſerat,
quia quod non incipitur,non deſeritur, & ideo vr̃, ꝙ illa acta ua-
leant uirtute prorogationis,q̃ vĩr partes feciſſe ſcienter litigando
coram iudice,ad quem nõ erat deuolutum negotium per appel-
lationem inualidam,quia appellatus ſcienter vr̃ renunciaſſe com-
modo ſñiæ,quæ iam tranſiuerat in rem iudicatam,& uoluiſſe, ꝙ
de nouo cognoſcatur,& ſic ualebit.ſicut, qñ non oppo.exce. rei
iudicatæ,quo caſu valet ſñia ↄ ſñiam,ut ꝭ.quæ ſent.ſine appell. re-
ſcin.l.j.& not.in l.j.C.qñ prouoc. non eſt neceſſ.Et iſtud puto ue-
rius,niſi fortè appareat ex actis,ꝙ litigauerunt tanq̃ coram iudi-
ce appallationis,cum non eſſet.arg.eorum quæ no.per Inno.in c.
cum ex officii.de præſcr.¶In gl.quæ incipit { ſm conſuetudinẽ. }
ibi,{ſed ſub conditione,quæ tangat negotium ſic,} dic,ꝙ dr̃ tãge-
re negotium,qñ concernit probationes factas,vel fiendas,ut ſi ꝓ-
batum eſt,uel ſi iuraueris,pronuncio pro te.& dr̃ iſta cõdemna-
7 tio intrinſeca,ut not.in l.cum iudex.C.de ſent.† & circa hunc arti-
culum dic bř,ꝙ aut fertur ſñia ſub conditione de præſenti, uel de
præterito,quæ non ſunt propriè conditiones, aut de futuro.pri-
mo caſu,aut erat conditio extrinſeca,ut ſi Titius eſt, uel fuit con-
ſul,& ſine dubio valet,quia non ſuſpendit,aut erat cõditio intrin-
ſeca,& de nã actus,vt ſi eſt probatum ex parte actoris cõdemno
reum,& ſi non eſt probatum,abſoluo, ut frequenter contingit,
qñ iudex eſt ignorans,& neſcit diſcernere,& inſtantia perit,ut plu
ries vidi,& tunc adhuc Doc.uident dicere idem per l. a diuo Pio.i
§.ꝙ ſi nulla.de re iud.Sed ibi loquitur in interlocutoria,in diffinit
ua ur̃ ſecus,quia debet imponere finem liti,alias non dr̃ ſñia. ut l.
qualem.de arb & iſta non imponit,cum ſit neceſſaria alia declara
tio,& ita alias dicebam Senis conſulendo,quicquid Doct.ſentiãt,
nunc reperio Spe.mouentem hoc dubium, & allegantem quoſ-
dam ita tenere per dictam rationem,& quia iudex non debet da
re ſñiam,niſi uiderit,& certus ſit de eo, ſuper quo pronunciat. ut
no.in c.pen.de eo qui mitt.in poſ.cauſa rei ſeruan.per gl.& iſte iu-
dex non ur̃ uidiſſe acta,ex quo non vidit cum intellectu,arg. in l.
ſi quis.§.coram.de arbi.tñ ipſe Spec.recitat alios tenentes ↄrium,
& in illam partem ur̃ inclinare,& ita ſeruatur de facto,ut ipſe no.
in ti.de ſenten §.iuſta.uer.ſed ecce iudex.& ſm hoc no.limitatio-
nem ad id,quod dicit Bar.in l.properandum.§.ſi quidem.C. de iu
di.ꝙ non valet ſñia,ſi iudex non vidit acta, & ideo ponitur, actis,
& actitatis, quia illud eſt uerum ſi fert ſententiam purè pro una
parte,ſed ſi ſub conditione intrinſeca,ut ſi fundata eſt intẽtio ſua,
tunc vr̃,ꝙ valeat per prædicta quod perpetuo tene menti. ¶Sed
tunc quæro, a quo tempore incipit currere tempus appellandi,
an ſtatim,uel cum fuerit declaratum,vr̃ ꝙ ſtatim, ut hic. Contra
rium puto,& ita conſului, ꝙ a d.e declarationis, per not.in ſimili
in l.

A D D I T I O.

a ¶Tempus appellandi.Adde tex.& Doc.in cle.appellanti.de appel.

in l.duo.de re iudic. & quia antequam ſit facta declaratio,neutra
pars ſcit vtrum ſnīa ſit lata pro ſe,vel ꝯ ſe: ergo non currit ſibi tp̄s
appellandi,quia vtrunq; debet ſcire,ut dicam ỉ.ea.l.§.fi.& eſt glo.
ordinaria in c.concertationi.de appel.lib.vj. ſuper verbo, ſciuerit.
& patet ex no.per Innoc.in c.j.ut lite non conteſt.poſt princi.per
vnam columnam.ubi dicit,ꝙ debet ſcire latam eſſe ꝯ ſe,vt currat
ſibi tempus.Secundo caſu,quando ſub cōditione de futuro, aut
erat extrinſeca,& ualet,licet non ſic debuerit ferri,ut eſt caſus hic:
vr̄ tamen iniuſta pp hoc ſolum, ꝙ lata eſt ſub conditione, & ꝙ
pp hoc potuerit appellari,ut ſentit Spec. in d.uer.ſed ecce iudex.
aut erat intrinſeca,& tunc aut poterat ſtatim poſt ſententiam im-
pleri,& fuit impleta,& ualet,ut condemno tibi reum, ſi iuraueris
eum tibi teneri:uel ipſum abſoluo,ſi iurabit non teneri, & ita loq
tur l.cum iudex.C.de ſent.cum ibi not.& l.generaliter.de iureiur.
aut iſta conditio non ueniebat implenda ſtatim, vel nō fuit imple
ta,ut condemno tibi reum ſi probabis per teſtes, & tunc non ua-
let.& ita no.per Bar.in d.l.cum iudex.poſt gloſſ.& ita etiam ſentit
8 Io.And.in addi.Spec.ſuper d.uer.† Et hoc ſemel dicebam ꝯ Bald.
qui determinat in l.cum iudex. Si iudex miſit cauſam ad conſiliū
ſapientis,& conſultor tardauit reddere conſilium,& iſtantia peri-
bat,& pronunciauit in omnibus,& per omnia,ſm conſilium red
dendum.dicit Bal.hanc ſententiam valere, quia eſt ſub conditio-
ne intrinſeca.Ego habui hanc quæſtionē de facto in ciuitate Are
tii,& allegabam ꝯ Bal.id,quod ſ.dixi.quia quando conditio de fu-
turo eſt intrinſeca reddit ſententiam nullam,niſi ſtatim ueniat im
plenda,& impleatur,ut ibi no.per gl.& Bar.& per Ioan.And.in lo
cis præallega.ſed hic non veniebat implenda, nec fuit impleta per
duos menſes poſt,quia cauſa erat dubia,& fuerat commiſſa duo
bus.Præterea Bald.in l.j.C.de ſent.ex peric.reci.dicit,ꝙ iudex non
debet pronunciare,niſi poſt conſilium apertum,& lectum,tn̄ p̄-
ſuppoſito,ꝙ dictum Bal.eſſet uerum, dicit, ꝙ tempus appellandi
non currebat ante redditum conſilium per rationem ſ. alleg. † in
§.ꝙ in ſententiis.no.ꝙ licet diuerſa ſint grauamina, quia quoddā
infertur per ſententiam diffinitiuam, quoddam per interlocuto-
riam,quoddam per alium actum iudicis, nec eſt proprie diffiniti-
ua,nec proprie interlocutoria, quoddam quod infertur per actū
iudiciale,de quo ſ.e.l.§.ſolent. tempus tn̄ appellandi eſt vniforme
ad oēs,ut hic.Idem in tempore proſequendi,ut in ca. cum ſit Ro-
mana.de appel.in prin.& in clem.ſicut. eod.titu. non ſic in forma
appellandi,iuxta no.ſ.de appel.l.j.in fi.cum ſeq,Aduerte tn̄,quia an
tiqui Doct.Canoniſtæ intellexerunt hunc text. quando actus ex
quo quis grauabatur,nō erat omnino extraiudicialis,ſed erat ſal-
tem iudicialis,ut decretum electionis, quod interponitur a decu-
rionibus,de quo in §.ſi quis tutor.in fi.& §.ſolent. ſed ſi erat mere
extraiudicialis actus,ut eſt electio Canonicorum, dicebatur poſ-
ſe appellari poſt x.dies ab illato grauamine, ut no.Inn.in ca.bonæ.
de appel.in fi.& Spec.eo.tit.§.reſtat.uerſi.ſed quid dices.ſed hodie
reprobatur per ca.concertationi.de appel.lib.vj. quod emanauit
ad declarationem huius §.& uide ibi gl. tamen dico iſtud verum,
qn̄ appellaret a grauamine præterito.& ita loquitur hic: ſed ſi a fu
turo quod eſt rr̄ in appellatione extraiudiciali,quæ ſemper inter-
ponitur a futuro grauamine rr̄,vt no.gl.in d.cle. ſicut.poteſt ſem-
per appellare,nec eſt præfixum tempus, quia quouſq timet, ap-
pellare poteſt.ſed ſi appellaretur a futuro grauamine iudiciali,qđ
regulariter fieri non poteſt,ut dicit glo.in d.clem. ſicut. niſi fuerit
comminatum a iudice.ut c.cum ceſſante.de appell. poteſt dici,ꝙ
a die appellationis incipiat.Et qualis debet eſſe cōminatio, vt poſ-
ſit appellari.vide in 4.parte Spe.in ti.de appel.§.j. ubi ponit formā.
debet etiam limitari iſte tex.qn̄ grauamen nō habet tractum ſuc-
ceſſiuum,ſed inſtantaneum,alias poſſit appellari qn̄cunque durā
te grauamine,vt ſi iudex aliquem incarcerauit, quia ſemper gra-
uatur in carceribus, vel ſi citauit aliquem ad locum non tutum.
nam etiam poſt x.dies a die citationis factæ poteſt appellare,ſecū-
dum Hoſt.cuius dictum refert Spec.in tit.de appel. 2. parte Spec.
§.reſtat.ver.ſed quid dices.& Arch.in d.c.concertationi. & habui
hoc anno de facto,tetigi aliquantulum in l.ab executore.ſ. de ap.
10 & l.ſicut reus.de duob.reis.¶†Not.ex iſto §. ꝙ appellatio iudicia-
lis debet interponi coram iudice a quo, ſi poteſt haberi eius co-
pia,alias poteſt interponi coram iudice ad quem, ſi ergo apparet
ex forma inſtrumenti,ꝙ non ſit interpoſita coram iudice a quo,
vr̄ ꝙ non valeat,niſi probetur,ꝙ non potuerit eius copia haberi,
& ideo conſilium eſt appellatori, ut proteſtetur coram teſtibus,
& requirat iudicem.arg.in l.de pupillo.§. ſi quis ipſi prætori.de o-
per.no.nunc.& ſ.de appel.l.cum quidam. & iſtud eſt uerum,qn̄
11 appellatur a grauamine illato.†ſed ſi a grauamine futuro commi-
nato per iudicem,ſi eſt tale, quod trahit ſecum executionem, &
excōicatio. puta mandat epiſcopus ſubdito, ut aliquid faciat ſub
pœna excommunicationis,q̄ incurrit de facto, poteſt ille appella
re extra præſentiā epiſcopi,& appellatione interpoſita ligatæ ſunt
manus iudicis,vt non ualeat excommunicatio. ita vult glo.ordi
naria,quam tene menti in c.ſuggeſtum.de appell. in prima gl. Sed
ſi non traheret ſecum executionem,videretur, ꝙ talis appellatio
non facta in præſentia iudicis,non protegat appellationem a futu
ro grauamine,niſi poſtea intimetur ipſi iudici, & ita poteſt loqui
12 id,quod no.†Spec.in tit.de appel.in §.qualiter.in uer. item cautus.
No.ēt, ꝙ tempus appellandi eſt vtile a principio, & ex poſtfacto
eſt continuum pp id,quod hic dicitur.{ad aliquid.} Mihi uidetur
ꝙ quando ſtat per iudicem,ſemper dicatur vtile,ut nō currat, qa
videmus idem in tempore proſequendi appellati.ut in auth.item
ſi appellatione.C.de tempo.appel.licèt gl.ibi dicat,ꝙ currit,ſed re-
ſtituitur,tamen Docto.reprobant,per text.ibi.dum dicit,ꝙ nullū
præiudicium fit appellanti,quando ſtat per iudicem, ſed ſi curre-
ret ipſo iure,fieret præiudicium ſm Iac.But. ibidem poteſt dici a-
liud in tempore proſequendi,quia non eſt quod imputetur parti,
cum non poſſit proſequi, niſi coram illo iudice, & ideo quando-
cunque ſtat per iudicem non currit tempus,ſed in tempore inter
ponendi appellationem ſi ſtetit per iudicem ab ipſo principio, nō
incipit currere,ut hic dum dicit { quare ſi forte poſt ſententiam di
ctam ſtatim copiam ſui non fecerit &c.} Sed ſi a principio nō ſte-
tit per eum,incipit currere ſtatim,ut in gl.ſuper ver. {ſubtraxiſſe.}
& licèt poſtea per eum ſtet,nihilominus currit, quia eſt quod im
putetur parti, cum poſſit eam interponere extra præſentiam iudi
cis,poſtq̄ non poteſt eum habere per iura ſupra alleg.ꝙ iſta vide-
13 tur eſſe mens iſtius literæ cum glo.¶†Not.etiam hic ibi {ſuprema
hora,&c.} ꝙ ſententia poteſt ferri etiam ſuprema hora diei:ſed an
de nocte?dic,ut in c.conſuluit.de offi.deleg.& no.in l.non mino-
14 rem.C.de tranſact.¶†Vltimo tene menti hunc text. ꝙ qui habet
aliquem actum expediri cum iudice, non habet neceſſe ipſum re
quirere,niſi in loco publico ubi conſueuit officium exercere, &
ſi ibi eum non reperit,non eſt quod ſibi imputetur, ſi non iuit ad
domum ſuam,vel ad cameram,non dico, ꝙ habeat ſemper ip̄m
15 requirere ipſo ſedente pro tribunali,† quia appellatio poteſt inter
poni etiam ipſo non ſedente pro tribunali, cum etiam die feriata
poſſit interponi,vt l.j.C.de fer.In verſic. {in propria.} Quæro hic,
vtrum tempus appellationis interponendæ,uel etiam interpoſitæ
proſequendæ poſſit per iudicem,vel per litigantes prorogari,vel
abbreuiari.Tex.& dicta Doctorum ſuper hoc uidentur variare,
& in diuerſis locis tāgitur iſte paſſus, & fuit quæſtio diſputata per
Marti.Sil.& per Ricar.Malumb.Paduæ quantum ad prorogatio
nem fiendam per partes,quas diſputationes abbreuiando uerba
recitat Ioan.And.in addi.Spec.in tit.de appella.§.nunc breuiter.de
quibus Doctor. iuris ciuilis ſcribentes non faciunt mentionem.
Breuiter hoc diſtinguo ſic, aut quærimus de iudice, aut de parti-
bus,primo caſu dico, ꝙ iudex tempus appellationis interponen-
dæ non poteſt prorogare,nec abbreuiare,primum tenet glo. or-
dinaria in authen.offeratur.C.de lit.conteſta.ſuper verbo, alienū.
& in capi.cum ſit Romana.de appellat. & quaſi omnes Doctor.
etiam moderni.vt Bald.in authen.ei qui.C.de tempor.appella.re-
prehendendo Bar qui ſolus tenuit contrarium, ꝙ ex cauſa poſſit
prorogare.in l.2.de re iudica. ſed non obſt. iura allegata per eum,
quia fateor,ꝙ in caſibus expreſſis in iure poteſt iudex dilationem
datam a lege ſine myſterio eius prorogare ex cauſa,vt eſt caſus il
lius l.ſed extra caſus expreſſos a iure non poteſt,per ca.indultum.
de reg.iur.lib.vj.nam inducendo ſtatim eſt regulare, ut dicit gl.in
l.omnis diffinitio.de regu.iur.Secundo, ꝙ non poſſit abbreuiari
tenet Dy.in c.indultum. nam beneficium iuris eſt ipſius appella-
toris,ꝙ habeat decem dies,& non minus.Item beneficium appel
lati eſt,ꝙ lapſis x.diebus ſententia tranſit in rem iudicatam, ſi non
fuit appellatum,neutrum ergo poteſt tolli per iudicem, ut ibi Si
vero quæritur de tp̄e proſequendi appellationem,dico,ꝙ iudex
ſolus poteſt abbreuiare hoc modo,ꝙ ſtatuat tempus ad compa-
rendum coram iudice appellationis, & ad præſentandum appell.
qui actus dicuntur de proſecutione,& niſi hoc faciat intra termi-
num,cenſetur deſerta appellatio,vt hoc habetur in c. cum ſit Ro
mana.& in c.præced. extra de appellat. ſed prorogare non poteſt
iudex,ſcilicet, vt poſſit proſequi etiam vltra biēnium, & hoc vult
dicere tex.in c.oblatæ.eod.tit. ꝙ poteſt abbreuiare ſtatuendo ter-
minum ad decidendum cauſam,quia id non pendet ex poteſtate
appellatoris,ſed iudicis,& hoc vult tex.in c.ex inſinuatione. eo.ti.
& ſi aſſignaret terminum ſimpliciter,ad proſequendum,cenſere
tur ſtatutum duntaxat ad comparendum coram iudice appella-
tionis,& ad preſentandum appell.vt in d.c.ex inſinuatione proba
tur,quia præſentatione facta non cogeret ulterius proſequi ſi nol
let,dum tn̄ proſequatur intra annum,& ex cauſa biennium.& ita
dicit Spec.fuiſſe obtentum.Si vero quæritur de partib. aut quæri
tur de appellatione ſola, & ille poteſt abbreuiare tp̄s proſequen-
di,ſi ipſe qui appellat,ſibiipſi ſtatuat terminum, non autem elon-
gare.ut in cap.oblatæ.Econtra ſolus appellatus,nec elongare,nec
abbreuiare poteſt,ſed ambo ſimul.Ang. quærit,an poſſit abbre-
re.& dicas,ꝙ ſic,tam tempus appellandi,quàm proſequēdi, quia
poteſt quis ex toto renunciare appellationi,vt ſupra tit.ſecundo.
l.j.§.ſi quis ante.cum ibi no.ergo & reſtringere poteſtatem,argu-
men.ſupra de pact.l.iuriſgentium.§.adeo.Sed ſi quæritur, an poſ-
ſint prorogare.dic.ꝙ non,& ita loquuntur determinationes præ
dictorum diſputantium.& quod no.Barto.in auth.ſi tamen.C.de
temp.app.& Cy.& Bald.in authen.ei qui.in fi.eod.ti.ſed bene pāt
con-

conſentire, ꝙ ſuperſedeatur in procedendo vſq; ad certum tp̃s,
& tunc interim non curret tp̃s, & ita eſt hodie determinatum in
cle. ſicut. de ap. quod non erat olim de iure ci. Aliud enim eſt pro-
rogare, quod importat, vt ẽt ſi ſp̃ procedatur in cã, poſſit expedi-
16 ri poſt tp̃s præfinitum a iure.† Aliud eſt, ꝙ in cauſa ſuperſedeatur,
& non procedatur, quia durante compromiſſo non currit tp̃s ap
pellationis proſequendę, ſed interponendæ ſic, ſecundũ Pau. de
Leaza. in dicta clem. quod no. quia Doct. iuris ciuilis hoc vltimũ
non tangunt.

---

*1 Quando quis litigauit per ſeipſum, & lata eſt ſententia contra ipſum ab-
ſentem facta citatione ad domum, ꝙ ſufficit poſtquam ſemel fuit in iudi-
cio perſonaliter.*
*2 Sententia ſi eſt lata contra abſentem ad hoc, ut ſibi currat tempus appellã
di, an ſufficiat notificatio ad domum ſuam.*
*3 Si unus nuncius dixit ſibi, ꝙ lata erat ſnĩa contra ſe, poſtea alius dixit cõ
trarium, an nihilominus currat tempus appellandi.*
4 Quid ſi ſciuit ſnĩam latam, ſed ignorauit an eſſet lata pro ſe, an contra ſe.
*5 Si litigaui per procuratorem meum, an tempus incipiat currere ſtatim la
ta ſententia.*
6 Si procurator fuit uerus contumax, an dominus poterit appellare.
7 An ipſe procurator poterit tunc nomine domini appellare.
*8 Si procurator fuit in dolo in non appellando cum poſſit, uel in euidẽti cul-
pa, an dominus etiam poſt lapſum tempus appellãdi, poterit appellare.*

1 **§. Si aduerſus.** ¶† No. hic ꝙ qñ quis litigauit per ſeip-
ſum, & lata eſt ſnĩa ꝯ ipſum abſentẽ fa-
cta citatione ad domum, ꝙ ſufficit poſtq̃ ſemel fuit in iudicio per
ſonaliter, vt hr̃ hic in gl. q̃ no. ꝙ tp̃s appellandi non incipit currere
niſi a die ſcientiæ. rõ eſt, quia eſt v tile a prin. & non incipit currere
impedito. ut ſ̃. ea. l. §. dies. ſed ignorans dr̃ impeditur, vt ſ̃. de calum.
l. annus. Eſt ergo cautela, ꝙ uictor faciat illi notificari ſnĩam, alias
poſſet poſt magnum tp̃s appellare, aſſerendo ſe ignoraſſe, quod
in dubio præſumeretur. ut l. verius. de prob. ſic & qñ dilatio datur
abſenti, eſt ſibi notificanda, alias non incipit currere. ut in l. 2. C. vbi
2 in rem actio. & no. per Bar. in l. Labeo. ſ̃. de iureiur. ¶ † Sed quæro
quid ſi notificatio eſt facta ad domum ſuam? dicit Iac. de Are. in l.
ſcire. §. oportet. de excu. tuto. ꝙ ſufficit, quia præſumitur habuiſſe
notitiam. Bald. in l. ab eo. C. quomo. & qñ iudi. dicit hoc uerum ſi
non erat multum longe a familia, ita ꝙ de facili potuit ſibi notifi-
3 cari per familiam. ¶† Item quæro, quid ſi vnus nuncius dixit ſibi,
ꝙ lata erat ſnĩa ꝯ ſe, poſtea alius dixit ꝯrium, & primus dixerat ue-
rum? dicit Bal. in auth. hodie. C. de app. ꝙ licèt ipſe ꝑꝑ ſ̃m incœpe
rit credere, ꝙ non ſit lata, nihilominus tp̃s appellãdi ſibi currit, q̃a
cœpit currere poſt notificationem primi nuncij, ergo ex ſuper-
uenienti dubitatione non interrumpitur curſus, quia tp̃s illud ex
poſacto eſt continuum, poſtquam incipit currere. ut in d. §. dies. ſ̃.
4 ea. l. ¶† Item quæro, quid ſi ſciuit ſnĩam latam, ſed ignorauit, an eſ-
ſet lata pro ſe, vel ꝯ ſe? Rñdeo, non incipit tp̃s currere. glo. eſt ordi
naria in c. concertationi. ſuper ver. ſciuerit. de app. libr. vj. Si tñ uult
appellare ſub conſtitutione, ſi lata eſt ꝯ eum, poteſt vt no. in c. cõ
ſuluit. de off. deleg. in nouel. & dicit ibi Io. An. ꝙ in caſu ẽt ſi appel
lat ab interlocutoria non tenetur exprimere cãm, licèt qñ ſcit cõ-
tinentiam interlocutorię teneatur exprimere. ut in c. j. de appell. li.
5 vj. & ĩ. ti. j. l. eius. ¶† Secundo no. ꝙ qñ litigaui per procuratorem
tempus incipit currere ſtatim lata ſnĩa, licet ipſe ignoret. iſtud eſt
verum ſine dubio ſi procurator ſciuit ſentẽtiam latam, quia fuit p̃
ſens, q̃a ſnĩa eius reputatur ſnĩa dñi. ut l. procuratoris. ſ̃. de tri. & fa-
cit Spe. de app. §. qualiter. verſ. quid ſi procuratori. Sed ſi procura-
tor neſciret, quia fuiſſet citatus ad domum, puto ꝙ non incipiat
currere, niſi q̃ primum alter eorum incœperit ſcire, quia eſt eadẽ
6 ratio. ¶ † Quid autem ſi citatio peruenit ad notitiam procurato-
ris, & ſic fuit verus contumax? dicit Inn. in c. j. vt lit. non conteſ. ꝙ
ipſe procurator non poteſt appellare, etiam intra x. dies ꝑꝑ verã
contumaciam, ſed dñs bñ poterit intra decem dies appellare, quia
uera contumacia procuratoris non aufert dño poteſtatem apel-
landi, quia eſt delictum, ad quod non cenſetur habuiſſe manda-
tum. ergo &c. ut l. 3. §. ſi procurator. quod quiſq; iur. ſed ſi non ap
pellat intra decem dies a prolatione ſnĩæ non poteſt poſtea appel
lare etiam ſi ignorauerit ſnĩam latã, quia tp̃s currit ignoranti poſt
quam litigauit per procuratorem, ut hic. nec ob. quod ſ̃. dixi, quia
qñ fuit citatus ad domum, & ignorauit citationem, præſumitur
ignoraſſe etiam ſnĩam, ideo non incipit currere, niſi quàm primũ
alter eorum incęperit ſcire. ſed qñ ſciuit ſe citatum, præſumitur ẽt
ſcire ſnĩam latam, ideo ſtatim incipit currere dño, ſibi autem non,
7 quia ꝑꝑ contumaciam non poteſt appellare. ¶† Ego alias, cũ iſte
caſus mihi accideret, dixi hoc dictũ, ꝙ ipſe nõ poſſit appellare, ſed
procedere ſi vellet appellare ſuo nomine tanq̃ dñs litis, quod põt
ſ̃r, vt ſentit gl. & Bar. in l. ab executore. §. j. ſ̃. de appe. ſed hoc caſu
non poteſt ꝑꝑ contumaciam ſuam, ſed ſi vult appellare nomine
dñi, cum ipſe dñs poſſit antequam tp̃s labatur, vt ſ̃. dixi, nõ uideo
quare non poſſit, quia qui excluſus eſt ſuo nomine, non prohibe
tur alieno nomine, ut eſt caſus in ſimili. ſ̃ de inoffic. teſt a. l. filiusfa.
poſt princ. ubi pater erat excluſus ab impugnatione teſtamẽti ꝑꝑ
legatum, quod ſuſceperat, & tñ non prohibetur expugnare noĩe
8 filij. facit l. iubemus. §. ſanè. cum ibi not. C. de ſacroſ. eccle. ¶† Vlti-
mo Bar. dicit hic vnum, ꝙ ſi procurator fuit in dolo in non appel
lando, cum poſſit, uel in euidenti culpa, ꝙ dñs ẽt poſt lapſum tp̃s
appellandi poſſet appellare. Bal. in d. l. ab eo. & in auth. hodie. rñdit
ad iſtud dictum, ꝙ imo ẽt tunc non poteſt, niſi in ſubſidium, ſi ꝓ-
curator eſt non ſoluendo, ut hic in tex. cum gl. ꝙ non poteſt intel
ligi, niſi quando procurator fuit in dolo, uel in culpa, in nõ appel-
lando, quo caſu dñs habet regreſſum ꝯ eum ſi eſt ſoluendo, ideo
ſibi currit tp̃s, prout in ſimili in minore, cui currunt tempora ap-
pellandi ẽt hodie, licèt habeat regreſſum ꝯ tutorem. ut l. fi. C. ſi ad
uer. rem iud. Sed ſi non eſſet ſoluendo, audiretur, ne ex dolo pro
curatoris aduerſarius eius lucretur, vt in l. fi. de eo per quem fac.
erit. & hoc eſt ipſa ueritas, quicquid dicat Bart. quia Bal. melius in-
tellexit, ſed ſi procurator non fuiſſet in dolo, uel in culpa, tunc do
minus ꝯ ipſum non haberet regreſſum: iõ tunc debet audiri, ẽt ſi
procurator ſit ſoluendo: & iſto etiam caſu poteſt intelligi hic, dũ
dicit. {difficile eſt &c.} pone exemplum. ſi fui citatus ad domum,
& non habui notitiam, vel habui, ſed non potui venire ad appellã
dum ꝑꝑ aliquod impedimentum. ſcias etiam, ꝙ tp̃s incipit curre-
re abſenti poſtq̃ cœpit ſcire, etiam ſi adhuc non ſit reuerſus, ſi tñ
potuit mittere procuratorem ad appellandum, per iſtum text. dũ
dicit, {ex quo qui ſcit} ſecus in tempore reſtitutionis petendæ, ꝙ
non incipit anteq̃ reuertatur, ut in l. fi. C. de temp. in integ. reſt. &
ad id, quod dixi ſ̃. qñ procurator fuit uerus contumax, vide omni
no quod habetur in Spe. de appel. §. j. uer. cæterum.

LEX III.

*1 Qui non contradixit literis conſultationis, non poteſt poſtea ab eis appel
lare, ſi ſecundum eas redditum eſt conſilium, & lata ſententia.*
*2 Quando cauſa mittitur ad conſilium ſapientis, & oſtenditur punctus per
iudicem partib. poſſunt partes, uel altera earum contradicere ſi uidetur
ei, ꝙ punctus non bene ſtet.*
3 Confeſſio ꝙ non tollat ueritatem, cum quis vult oſtendere contrarium.
*4 Sententia ſi fertur parte præſente, & in ea dicatur lite conteſtata, iurato
de calumnia, & c. & pars non contradicat, an poſſit poſtea dicere non eſ-
ſe uera contenta in inſtrumento ſententiæ.*

1 **ILlud.** ¶† Qui non ꝯdixit literis conſultationis,
non poteſt poſtea ab eis appellare, ſi ſ̃m
eas redditum eſt cõſilium, & lata ſnĩa. h. d. ¶ In text. ibi.
2 {neq; is appellauerit.} Not. † ꝙ quando cauſa mittit̃ ad
conſilium ſapientis, & oſtenditur punctus per iudicem partibus,
poſſunt partes, vel altera earum ꝯdicere, ſi ur̃ ei, ꝙ punctus non
bene ſtet, & ſi non mittitur ꝯhendo poteſt opponi, ita debet intel
ligi l. j. C. de rela. & dixi in l. j. §. j. ſ̃. de appel. & ſi hoc non fecit, & po
ſtea redditum eſt conſilium, & lata ſnĩa, non poteſt appellare ab il
lis literis, ut ſequitur, ſed non negat, q̃n poſſit appellari ab ipſa ſnĩa,
& iſto modo ſoluitur ꝯrium de d. §. j. debebit tamet appell. iuſtifi-
care ex alio, q̃ ex eo qd̃ habetur. uel ꝙ punctus non bñ ſtet, quia
poſtquam a principio tacuit, cenſetur approbaſſe. quod intellige,
niſi euidenter ex actis appareret de mendacio literarum, uel niſi
3 uellet ſuſcipere in ſe onus probandi, † quia tacita confeſſio nõ tol
lit ueritatem, ſicut nec expreſſa, cum quis vult oſtendere ꝯrium,
etiam ſi ſcienter fuit confeſſus, ut l. cum falſa. C. de iur. & fac. igno.
& pro hoc quod no. in addi. Spec. in ti. de re iud. §. ut autem. verſi.
4 & no. ſ̃m quoſdam. ¶† Vltimo dicit hic Bar. ꝙ ſi ſnĩa fertur parte
præſente, & in ea dr̃ lit. conteſtat. iurato de calumnia &c. & pars
non ꝯdixit, non poteſt poſtea dicere, non eſſe vera illa de quib. fit
mentio in inſtrumento ſnĩæ, licèt talia ſint quæ tempore latæ ſen-
tentiæ non potuerint interuenire. & alleg. Inn. in c cum in iure. de
offi. dele. & idem dicit in l. j. C. de relat. & in auth. ſi quis in aliquo
documento. C. de eden. in fi. Tu dic plenius, ꝙ licèt tunc nihil di-
xerit, ſi tñ poſtea appellat intra legitimum tp̃s, poteſt hoc dicere
in cauſa appel. & non ſtatur illis uerbis, niſi quatenus ex actis ap-
pareat, ut in c. quoniam ꝯ falſam. de probatio. quia non præſumit̃
præſentia quantum ad acta, quando nondum tranſiuit in rem iu
dicatam, licèt enim tunc tacuerit, hoc fecit quia ſciebat ſe poſſe ap
pellare, ſi vero non appellauit, & poſtea vellet dicere ſententiam
nullam ex defectu litis conteſtatæ, tunc ex quo fuit præſens non
audiretur, niſi uellet oſtendere ꝯrium per inſpectionem actorum
uel per teſtes. & ſic onus probandi incumberet ſibi, ſed in p̃cedẽ-
ti caſu incumbit victori, & ſic ſi non reperirent̃ acta, ſtaretur illis
uerbis. & ita intellige ſanè dictũ Bar. per ea q̃ hñr in c. bonæ. el grã
de. de ele. & in c. innotuit. de eo qui fur. ord. ſu. ſed ſi non fuiſſet p̃-
ſens, tunc audiretur, & incumberet onus probandi uictori, & ſi
acta eſſent perdita, ita ꝙ non poſſent oſtendi, ſuccumberet, ſi ſnĩa
eſſet lata de recenti, ſed ſi eſſet lata iam diu, præſumeretur ꝓ ſnĩa,
licèt acta non reperiant̃, per ea quæ no. Inn. in c. ueniens. de verb.

ſig.Tene menti,quia fortè non reperies ita plenè tactum iſtū articulum,& uide oīno in addi.Spe.loco s̈.alle.uer.vt autem. vbi Ioā. And.ponit diſputationem d.Gui.de Suza.ſuper hoc articulo, qñ in ſnīa fit mentio,ꝙ pars fuit citata,& illa aſſerit ↄ̃rium,an ſteť narrationi ſnīæ,& tenet ꝙ non,licèt dicat de facto ſeruari ↄ̃rium, & habui iſtum caſum de facto hic,ſed tunc præſumitur,partem non fuiſſe præſentem.

LEX PRIMA.

1 *In appellatione a diffinitiua ſi interponitur per tertiū, debet exprimi cauſa ſui intereſſe, an prius debeat fieri fides de tali intereſſe, & quid ſi uult appellare nomine illius, contra quem eſt lata.*
3 *Quid in cauſa criminali.*

De appella.reci.vel non. Rubr.

NOn ſolent. Pro declaratione huius legis diſtingue ſic,ꝙ aut vult appellare ille,ↄ̃ quem lata eſt ſnīa,nec inquiritur tunc aliud intereſſe,ut no.gl.s̈.tit.proxi.l.2.circa prin.quæ incipit,{colligé} aut vult appellare alius,ↄ̃ quem non eſt lata, & tunc aut ſuo proprio noīe,& non poteſt, niſi ꝑ̄tendat intereſſe. & ita intellige principium huius l.& p̄t prætendere multis modis,ut s̈. de appel.l.
1 ab executore.§.j.& l.a ſnīa.& l.ſi perluſorio.†& ſic nota.ꝙ licet in appellatione a diffinitiua non ſit inſerenda cā, qñ interponitur ab eo,ↄ̃ quem eſt lata ut s̈. de app.l.ſcio.§.fi. & ibi no. ſi tñ interponiť ꝑ tertium,dēt exprimi cā ſui intereſſe,& puto,ꝙ ad hoc, ut iudex teneatur recipere talē appl'onem, debeat aliqualem fidem facere de dicto intereſſe,ad finem,ut admittatur ad appellandum, ſicut alias ad finem agendi,ut in c.ueniens.extra de teſti.& quod not.ꝑ Bar.in l.nam & ſi poſtea.§.ſi minor.de iureiurā. aut uult appellare noīe illius,ↄ̃ quem eſt lata, & tunc ſi habet mandatum, poteſt ut hic,dum dicit.{uel quibus mandatum eſt,} Si non habet mandatum,& vult admitti tanq̄ negotiorum geſtor, pōt,dummō non appareat de ↄ̃dictione illius,& poſtea ratificeť appl'o intra x.dies, poſtea non poſſet per l.bonorum.s̈.rem ra.ha. Intellige hic, dū dicit,{vel qui negotium alienum &c.} ꝙ fortè eſt hoc uerum, ēt ſi conſter,ꝙ non habeat mandatum,quia ita ipſe fatetur,licèt ad agendum pro alio non admittatur talis,niſi ſit coniuncta perſona. ut l.Pompon.§.fi.& l.ſed & ex conſenſu.§.filium.& ꝑꝑ has ueritates vř uariaſſe Spe.in ti.de ap.§.j.uer.porro.ubi tenet,quod primo dixi.& in uer.Item dixerunt quidam, ubi tenet id quod ſecundo
2 dixi.†In cā tñ criminali eſt hoc plus, qñ ſnīa imponit pœnam corporalē,ꝙ mittitur quilibet,ēt illo ↄ̃dicente,ut l.non tm̄.de app. & prædicta,qñ ille tertius eſt maſculus:ſed ſi eſſet fœmina,nō admitteretur rřr ad appellandum pro aliquo,niſi pro filio, ut hic in uer. {ſed & cum mater.}ſupple,uel parentib.ut in l.fœminas.s̈.de ꝓcu. licèt in cā principali pro filio non eſſet admittenda, ut hic in fi. ſed pro parentibus ſic,in d.l.fœminas.& q̄ ſit rō diuerſitatis,dic,ut ibi no.in gl.ubicunq; aūt admittitur,licet intercedat, ſi caueat iudicatum ſolui,vel de iudicio ſiſti. non tñ iuuať Velleiano, ne aduerſarius decipiať legis aucto.ita intellige tex.hic cum gl. & quod not. in l.exigendi.C.de procu.iuncta l.j.de his qui ve.æta.impe.

LEX II.

1 *Ab interlocutoria,cuius executio eſt irretractabilis,poteſt appellari.*
2 *A qua interlocutoria poſſit appellari.*
3 *Quæ dicatur ſententia interlocutoria.*
4 *Quando ab aliqua interlocutoria non poteſt appellari,quæ fuit conſideratio iuris ciuilis, & iuris canonici.*
5 *Quod iſtorum iurium ſit ſaluandum.*
6 *Quid ſi ſtatutum dicat,ꝙ ab interlocutoria non appellatur, an intelligatur etiam in caſibus,in quibus poſſet appellari.*
7 *Si pars potuit appellare ab interlocutoria, & non appellauit, an tranſeat in rem iudicatam.*
8 *Si iudex grauat non faciendo illud,de quo fuit requiſitus, ut faciat, an poſſit appellari.*

1 ANte ſententiam. ¶†Ab interlocutoria, cui⁹ executio eſt irretractabilis,p̄t appellari.h.d.rřr ſecus de iure ciu. ut in l.ante ſnīæ tp̄s.C.qua. appel.non reci.Fa lit in caſib. ibi no.in gl.de iure vero canonico poteſt a qualibet interlocuto
a ria appellari,ut in c.ſuper eo.[a] de appel.ſed de iure ci.dicit ibi tex. ꝙ non,niſi in certis caſib.& bř omnes caſus poſſunt reduci quaſi ad unum.ſ.qñcunq; per interlocutoriam,uel per eius executionem infertur tale præiudicium,quod non poterit reparari per appl'onem a diffinitiua.Iſtud tñ p̄t contingere multis modis, uel qa nō ſperať alia diffinitiua,ut cum Iudex pronunciat ſe non eſſe iudicē competentem,uel pronunciat inſtantiam eſſe peremptam principalis cāæ,vel app.quæ pronunciatio eſt interlocutoria,ut not. in l. fi.de appe.uel qñ ferť poſt diffinitiuam,ut cum pronunciat executionem fiendam.ut no.s̈.de appel.l.ab executore. in j. glo. poteſt ēt contingere,ꝙ expectatur diffinitiua, tñ executio interlocutoriæ eſt retractabilis, ut in caſu huius l. cum pronunciat reum eſſe torquendum in cā ciuili,quod nullo caſu fieri debet, ut hic patet, quod eſt notandum,uel in cauſa criminali ↄ̃ leges, puta non habitis indicijs,vel non data copia,ut s̈.de qō.l. pe. & ibi plene not.vel qñ pronunciat ſuper legitimatione perſonarum.ut l.ab arbitro.q ſatiſ.cog.Idem ſi p̄t reparari per appellationem a diffinitiua, tñ eſt talis articulus,a quo dependet tota cauſa.ut in l.intra utile.s̈. de minor. & ad iſtos caſus reducuntur quaſi oēs leges alle.hic in gl.pro
2 ↄ̃riis.†ſed Bar.ut plenius examinet,diſcurrit per ſingulos actus iudiciarios tam ante lit.ↄteſt.q̄ poſt,quærendo ſingulariter in quolibet,an poſſit appellari,& ubicunque reperitur alterum ex prædictis,dicit poſſe appellari, & non aliter, cuius ēt uerba reaſſumpſit
3 Bal.in l.ij.C.de epiſco.audi.¶†Quæro,quæ dicatur ſnīa interlocu-
b toria [b] gl.in cle.j.de ſequeſt.poſ.& fru.dicit, ꝙ illa quæ fertur inter principium,& finem cauſæ.Tu dic melius,ꝙ oīs pronunciatio,q̄ fit ſuper eo,ſuper quo iudex principaliter non fuit aditus,& ſuper quo non eſt data petitio,uel libellus principaliter, dř interlocutoria.ſed illa,quæ fertur ſuper eo,ſuper quo principaliter fuit aditus, & datus libellus,dř diffinitiua.ſi ergo egi ↄ̃ te ad centum, & facta proſecutione,tu opponis poſtea inſtātiam eſſe peremptam, & iudex ita pronunciat,eſt interlocutoria, quia iudex ſuper hoc non fuit principaliter aditus,ſed ſuper centum. Item ſi appell. & tu poſtea opponis appl'onem deſertam,& iudex ita pronunciat. nā ſuper hoc non adiui principaliter iudicem,ſed ſi peterem principaliter ſnīam pro te latam pronunciari eſſe nullā,& iudex ita pronunciaret eſſet diffinitiua,quia ſuper hoc iudicem principaliter adiui ſ̃m Inn.in c.auditis.de procu.Aduertendum tñ, ꝙ ſi ſuper illo articulo,ſuper quo fertur interlocutoria,fuit decertatum coram iudice,talis interlocutoria large pōt dici diffinitiua reſpectu illius articuli.ut no.glo.in l.ſi iuriſiurandum. C.de reb.cred.& ſi non fuit decertatū,dř ſimpliciter interlocutoria,quia quicquid facit iudex in incidentibus cauſæ principalis, comprehenditur appl'one interlocutoriæ.ut no.gl.in l.cum clerici.C.de epiſ.& cleri. ēt ſi non incipiat a pronunciando,ſed ab exequendo,ut cum dat dilationem,
4 ēt ſi non pronunciauit eandem dandam. ¶†Secundo q̄ro, quæ fuit conſideratio iuris ciuilis & canonici? Rñdeo ius ciuile cōſiderauit abbreuiationem cāæ,quæ eſt fauorabilis, ut in l.properādū. C.de iud.& quia qñ pōt reparari per appellationē a diffinitiua, nō eſt præiudicialis:iō uoluit,ꝙ appelletur,ne cā per hoc protele tur, ut patet in l.intra utile. de mino. ubi pendente appl'one ab interlocutoria,non currit tp̄s inſtantiæ in cā principali, ſed ius canonicum conſiderauit,ꝙ poſſet tm̄ differri diffinitiua,ꝙ grauamen efficeretur irrecuperabile,ſi fortè perit ēt probationes, quæ fortè erant neceſſariæ ad probandum grauamen, maximè attenta diſpōne iuris cano.ſ̃m quod inſtantia eſt perpetua.ita no.Io. Andr. in c.fi.de appel.lib.6.ubi dicit per hoc,ꝙ equior, & rōnabilior eſt
5 deciſio iur.can.¶†Tertio quæro,quod iſtorū iurium eſt ſeruandum?rñdeo in cauſis eccleſiaſticis ius canonicū Idē in parochianis in terris ſubditis eccleſiæ Romanæ quo ad tp̄alē iuriſdōnem. in aliis uero de imperio ius ci.per id,qđ no.gl.in c.fi.de arb.lib.6.ni
6 ſi ſtatutum aliter diſponat.¶†Quarto q̄ro,quid ſi ſtatutum diſponit,ꝙ ab interlocutoria non appelletur? Rñdeo, puto, ꝙ debeat ſimpliciter intelligi,ēt in caſib.in quib.de iu.ciu.poſſet appellari, ut aliquid addat ad ius cōe.Notandum tñ,ꝙ ſi diceret, ꝙ a mera interlocutoria non appellať,tale ſtatutum non hēret locum in interlocutorijs, q̄ non expectant poſt ſe diffinitiuam, q̄a illæ non dñr meræ,ſed habent vim diffinitiuæ in illis, poſt quas ſperatur diffini-
7 tiua.Ita tenet Ang.& dicit ſe cōſuluiſſe in l.v.s̈.de uer.ob.¶†Quinto q̄ro,q̄d ſi pars potuit appellare ab interlocutoria,& non appellauit,an tranſeat in rem iudi.adeo,ꝙ poſtea in cā appl'onis a diffinitiua non poſſit ↄqueri de illo grauamine, nec petere ipſum reuocari?Inn.formauit hoc dubiū in c.qđ ad ↄſultationē. de re iud. ſed hoc deciſum eſt cum diſtōne,an ſit talis articulus,q tangat negotiū principale,& tunc non tranſit in rē iud.an nō tangat,ſed ꝓ-
8 ceſſum cāæ,& tunc ſecus,ut hř in c.fi.s̈.alle.de app.li.6. ¶†Vltimo ꝑ̄dicta uendicant ſibi locū,qñ grauamen interlocutoriæ ↄſiſtit in faciendo.q̄d ſi iudex grauat non faciendo illud de quo eſt requiſitus,ut faciat,an poſſit appellari?Io.An.in c.legitima.de app.li.vj. in 2.uel 3.col.vř determinare,ꝙ ſic,q̄a grauamen ēt infertur in non faciendo,quod fieri dēt.In ↄ̃rium facit quod no.Spec.in tit. de appel.§.qualiter.uer.in ſumma.Solu.aut quis dicit, peto a uobis dñe iudex,ꝙ tale quid faciatis, & ſi non feceritis, ex nunc appello, & non valet talis appellatio,niſi præceſſiſſet grauamen in faciendo, & pars petiiſſet ipſum reuocari, & ſi non reuocaret ex nunc appellat,quia tunc magis vř appellare a grauamine facti, q̄ a denegatione, & ita loquitur Speculat. aut petiit aliquid ſimpliciter fieri, nec tunc appellauit ſi non fieret, ſed poſtea uidendo, quòd non faciat,

ADDITIONES.

a ¶Super eo.Adde Philip.& Card.Alex.ibi.
b ¶Sententia interlocutoria.Adde Bal.in l.quod iuſſit.de re iud.

faciat,appellat,& tunc aut denegat expreſſe,vel ēt tacitè procedē-
do ad vlteriora illo non facto,& tunc adhuc poſſem appellare,ut
colligit ex dictis Spec.in d.ver.& illo mō dēt intelligi quod nota.
Io.An.in d.c.legitima.ſi vero adhuc non denegaſſet expreſſe, nec
tacitè,non poſſem appellare,ſm Spe.ibidem.Et iō qñ Iudex negli
git facere iuſtitiam,non appellatur, ſed in eius defectum recurrit
ad ſuperiorem per viam querelę,ut in Auth.vt diffe.iud.per totū.

LEX IIII.

1 *Si iudex pronunciat procedendum eſſe ad ulteriora,non ob.exceptione fri uola oppoſita,a tali pronunciatione non poteſt appellari.*
2 *In appellatione ab īterlocutoria,an debeat exprimi cauſa,et qualiter hoc intelligatur.& nu.3.*
3 *An talis appellatio debeat fieri in ſcriptis.*

1 HIus qui. ¶ † Si iudex pronunciat procedēdum
eſſe ad vlteriora,non obſt.exceptione
friuola oppoſita,a tali pronunciatione nō pōt appel-
lari.h.d.Intellige ſanè,ꝙ non poteſt·ſ.cum effectu,qa
appellans nō obtinebit,tñ quia fertur ſuper proceſſu, & ſic infert
grauamen,quod non bñ reparatur per appellationem a diffiniti-
ua,talis pronunciatio eſt iſtius nãæ,ꝙ poteſt ab ea appellari.arg.in
l.ab arbitro.qui ſatiſ.cog.& ad ſuperiorem iudicē applonis perti-
net videre vtrum iuſta fuerit pronunciatio,uel non,prout in ſimi
li hr̃ in l.gñaliter.§.j.vel 2.C.de reb.credit.Dicit Bar.per hanc l.pro
bari,ꝙ qñ pronunciatur procedendum eſſe ad vlteriora non ob
ſtantib.exceptionib.oppoſitis,poteſt ab iſta interlocutoria appel-
lari.nam ſi iō hic prohibetur appellari,quia exceptio erat friuola,
2 ergo ſi non erat friuola,poteſt appellari,& cum effectu,quia ob-
tinebit.†Item dicit hic probari,ꝙ qñ appellatur ab interlocutoria,
dēt exprimi cā,nam ſi.non eſſet exprimenda, non reijceretur ap-
pellatio ex eo,ꝙ eſſet expreſſa cā friuola,quia poſſet iuſtificari ex
alia non friuola.ut s.de appella.l.ſcio.§.fin. non eſt ergo verum, ꝙ
de iur.can.fuerit hoc inuentum per c.ut debitus.de appe.quia idē
eſt de iure ciui.per hunc tex.& per l.ait prætor.§.permittitur.s.de
mino.ex hoc ēt infertur aliud,ꝙ de iure ciu.non poteſt iuſtificari
talis appellatio,niſi ex cā expreſſa in ea,quia ſi poſſet,non reijcere-
tur applo iſta pp friuolam cauſam expreſſam,cuius ꝯrium hic dr̃
licet Canoniſtæ dicant hoc eſſe inuentum per ius nouiſſimum,
cle.appellanti.de appel.& non fuiſſe inductum de iure ci. uel de iu
3 re cano.ueteri.ſed non eſt verum.†Ex hoc etiam infertur, ꝙ talis
appellatio dēt etiam de iure ci.fieri in ſcriptis, ne contingat appel-
lationem uariare,poſtq̄ requiritur ſpecificatio cauſę,per id quod
in ſimili hr̃ in cle.paſtoralis.de uerb.ſign.uer.verum,ſuper uerbo,
pronunciatio.licèt enim iſta non fuerint ita expreſſe declarata per
iura ciuilia,ſicut declarantur per iura canonica, tñ de mente iuris
ciuilis iſta fuerunt.& iſtud eſt bñ notandum pp id quod s. dixi. qa
prædicta debent ſeruari ēt in terris imperii in caſib. in quibus ab
interlocutoria appellatur,quod non eſſet ſi per iura canonica fuiſ
ſent iſta inuenta.& ita de facto ſeruatur.¶Circa primum uero de
cauſis inſerendis in appellatione ab interlocutoria, qualiter intel-
ligatur,uide oīno Bar.in l.minoribus.C.de his qui.ut indi.ubi not.
declarat.& Ang.in l.ubi autem.& in l.v.de uerb.ob.Sed circa hoc
quæro.pone,ꝙ fuit appellatum ab interlocutoria inſerta cā, Iu-
dex appel.pronunciauit bñ,vel malè appellatum, uult pars appel-
lare ab iſta ſñia,an habebit appellare tanq̄ ab interlocutoria,& ſic
in ſcriptis,& inſerta cauſa, vr̃ ꝙ non, ſed tanq̄ a diffinitiua poſſet
appellare,uiua uoce incontinenti, & cauſa non expreſſa, quia iſta
ſñia dr̃ diffinitiua,licèt lata ſuper interlocutoria re iud.ita dicit Bal.
not.in auth.hoc ſacrm.C.de iur.calū.& in l.cum & minores.C.ſi
aduer.rem iud.& in l.fi.§.ſed & ſi quis.C.cōia.de lega.¶Circa ſm
ꝙ non poſſit iuſtificari ex noua cā.dicit idem Bal.in l.per hanc.C.
de tempo.appel.in ult.col.eſſe uerum,niſi illa cā ſuperueniat ex fa-
cto aduerſarij,& allegat l.tale pactum.§.j.s.de pac. & ita limita cle
men.appellanti.¶Circa tertium,ꝙ ſit appellandum in ſcriptis. idē
Bal.in l.& in maiorib.C.de app.limitat,niſi in cauſis breuib.p auth.
niſi breuiores.C.de ſen.ex pericu.reci. Cætera circa talem appella
tionem,& quid ſit eius effectus,uide hic per Bar.

LEX V.

1 *Si appellatio non fuerit recepta per Iudicē a quo,non nocet appellanti,immo in ea proceditur corā iudice ad quē,perinde ac ſi fuiſſet recepta,et re uocantur omnia interim attentata per Iudicem a quo.*
2 *Appellatio,quando præſentatur corā iudice ad quē,ſi uult ꝙ ille iudex ad mittat,dēt oſtendere ꝙ iudex a quo eam recepit,recipere recuſauit.*
3 *Quare inuentum eſt,ut dentur apoſtoli,ſeu literæ dimiſſoriæ.*

1 SI cuius. †Si appellatio non fuerit recepta per Iudi-
cem a quo,non nocet appellāti, immo in
ea proceditur coram Iudice ad quem, perinde ac ſi fuiſ-
ſet recepta, & reuocantur oīa interim attentata per Iudicē a quo.
h.d.cum l.ſeq.ſupple.& ēt punitur Iudex a quo,ſi debuit recipere.
ut C.de appel.l.qm iudicis.& in Spec.de appel.§.nunc dicamus.in
prin.plus dicit idem Spec.in §.qualiter.uerſi. tertio debet eſſe cau-
tus &c.eo.ti.ꝙ qñ appellatur ad curiam Romanam,non dēt mul
tum curare appellator,imo caripendere, ꝙ appellatio ſua non re-
cipiatur per iudicem a quo, vel per partem,quia tunc ſufficit ſibi
mittere procuratorem ad impetrandum,& ꝯdicēdum,& ſic po-
terit facere committi cauſam extra curiam.nec cogitur in curia li
tigare ad inſtantiam appellati,ſi cōtingeret ipſum reperiri, uel eius
procuratorem.ſed ſi fuiſſet appellatio recepta, deberet mittere ꝓ
curatorem inſtructum ad cām agitandam,alias ad inſtantiam ap-
pellati ipſo ulterius nō citato procederetur in cauſa appellationis,
tanq̄ ꝯ contumacem,& allegat c.Nicolao.de appel.& not. hic in
2 prin.text.in uer.{doceat.}cum gl.2.† ꝙ qñ præſentatur appellatio
coram iudice ad quem,ſi vult ꝙ ille iudex admittat, dēt oſtende-
re, ꝙ iudex a quo recepit, recipere recuſauit appellationem ,
3 alias ur̃,ꝙ non debeat procedere ſuper ea.quod not † pp hoc eſt
inuentum,ꝙ dentur apoſtoli.i.literæ dimiſſoriæ, in quibus debet
contineri opinio iudicis a quo,ſi app.admiſit,uel non admiſit , ut
in l.ſciendum in ſiſi.j.eod.Item adde,ꝙ in duobus caſibus locum
habent iſtæ leges,quando conſtat,ꝙ appellatio eſt recipienda,vel
quando eſt dubium:ſed ſi eſſet certum, ꝙ non eſſet recipiēda, ut
in caſibus contentis in l.fi.non puniretur non recipiens, & poſſet
ad vlteriora procedere,& non reuocarentur tanq̄ attentata, niſi
eſſent facta poſt inhibitionem iudicis ad quem.ut habetur in Spe.
de ap.§.nunc dicamus.uerſi.circa hoc.& uerſi. item appellatione
pendente. ubi omnino uide pro declaratione harum legum. &
quod no.s.de appella.l.conſtitutiones.& gl.3.in ca.non ſolum. de
appel libr.vj.

LEX VII.

1 *An ab actu extraiudiciali poſſit appellari.*

SI res. ¶In iſta l.ponuntur aliqui caſus, in quib. ap-
pellatio non eſt recipienda,alios uide per gl.
in c.qua fronte.de appel.& plenius in Spec. eod.tit.§.
in quibus.& per iſtum tex.in fi.cum gl.Bar.tractat hic
1 materiam † de appel.extraiudiciali,an ab actu extraiudiciali poſſit
appellari de iure ciuili,nam de iure canonico non eſt dubium, &
quia eſt effectus talis appellationis, ſed plenius q̄ ipſe uide per In-
no.in c.dilectus.de maio.& obe.ubi ponit plures effectus talis ap
pellationis.& in c.in cunctis.de his.quæ fiunt a præla.ſine conſen.
capi.& in c.cum inter canonicos.de elect.& de appel.ca.bonæ.&
ca.dilectis.§.quia uero.ſuper ver.iuſtitiam.& c.conſtituris.& qua-
ſi in oībus videtur dicere vnum,cuius ꝯrium dicit hic Bart. & ta-
men Inn.non allegat,ꝙ talis appellatio non facit,ꝙ ut in prima at-
tentata reuocantur per uiam attentati, & antea cognoſcatur de
iniuſtitia appellationis, ſed ita demum reuocantur ſi pronunciet
bñ appellatum.cuius ꝯrium hic tenet Bart. ſed poſſunt reduci ad
concor.ſm ea quæ no.in Spe.de appel.†.de officio.uer. quid ſi ex
tra iudicium.& §.nouiſſime.uer.illud quomodo. in fi. ubi omni-
no uide.& in uer.illud autem certum. gl. etiam magna circa me-
dium.& in c.non ſolum.de appel.lib.vj.dicit illud idem quod Inn.
nec Bar.ipſam allegat.

1 *Forma apoſtolorum ſeu literarum dimiſſoriarum,remiſſiuè.*
2 *Quando tales literæ non ſint neceſſariæ.*

De libellis dimiſſoriis. Rubr.

¶Nota,ꝙ ad hoc,vt ad officium iudicis a quo appelletur,duo re-
quiruntur.ſ.ꝙ recipiat appellationem (& de hoc in titulo præce-
denti) & poſtquam recepit,tradat apoſtolos,id eſt literas dimiſſo
rias cum omnibus actis,& emolumentis cauſæ, & tranſmittat ad
iudicem ad quem.& de his loquitur iſte titulus.& patet C. de ap-
1 pel.l.iudicib.& in Spec.eod.tit.§.nunc dicamus.† & quæ ſit forma
iſtarum literarum, & q̄ plura bona circa hunc articulum uide in
tertia parte Spec.in tit.de appel.uerſi.ſequitur videre de apoſtolis,
& multa fuerunt circa hoc innouata per iura canonica, & nouiſ-
ſima,quæ non erant declarata de iure ciuili,ut patet in c.ut ſuper.
& in c.ab eo.de appel.lib.vj.& in cle.quamuis.eod tit. ubi plenius,
2 & † unum ſcias,ꝙ quando iudex appellationis eſt in eodem loco
in quo iudex a quo,tales literæ non ſunt neceſſariæ,nec eſt curan
dum de traditione talium apoſtolorū,immo iudex poteſt ſe bre-
uibus uerbis expedire,cum porrigitur ſibi appellatio, ꝙ dicat,ad-
mitto,uel non admitto talem appellationem, & hoc habeatur lo
co apoſtolorum dimiſſoriorum, uel refutatoriorum, & hoc fa-
ciat ſcribi per notarium in ſchedula continente appellationem,&
ita ſeruatur ut no.in Spe.in d.§.ſequitur uidere de apoſtolis.uerſi.
ſunt quoque nonnulli.

LEX VNICA.

1 *Quod incumbat iudici a quo circa apoſtolos,ſ.onus tradendi.*
1 *Quando appellatur extra iudiciū,uel non in præſentia iudicis,ſed honeſta*
rum

rum perſonarum,quæ literæ ſint dandæ.
3 *Literæ dimiſſoriæ,quid debeant continere.*
4 *Quod onus incumbat actori circa tales literas, ſeu apoſtolos, & ꝙ quatuor requirantur.*
5 *Si iudex non tradit apoſtolos cum debeat,nõ nocet appellatori, et an proceſſus poſtea factus nihil ualeat.*
6 *Pendente termino ad dandum apoſtolos, ſi adhuc iudex non denegauit, an appellans poſſit proſequi ſuam appellationem.*

1 POſt appellationem. ¶†Not.in hac l. principaliter
a quatuor.ſ.quid incũbat iudici a quo circa apoſtolos,[a]
quia incumbit onus tradendi.& tex.in l.eos. C. de ap.
dicit ẽt ſi ab eo non petantur,& ſic dẽt offerre.ſed tex.in cap.j. de
appel.lib.6.dicit ꝙ dẽt tradere requiſitus.pro quorum concordia
dic,ꝙ ſi ipſe admiſit,& recepit appellationem, dẽt tradere ẽt non
requiſitus.& ita intelligitur tex.in l.eos. in fi.ſed ſi non admiſit, nõ
tenetur tradere,niſi requiſitus.& ita no.in Spe.de appe.§.ſequitur
videre.ante finem,in tertia parte Spe.& iſtud eſt utile, quia qñ nõ
tradidit cum debuit,non valet quicquid poſtea facit.ut in c.ab eo
de appel.lib.vj.& ſic vr̃,ꝙ ſi admiſit appellationem, licèt apoſtoli
non fuerint petiti,ſi eos non obtulit,non poſſit quicquam facere.
& ſi facit,non valeat,ſed ſi non recepiſſet, tunc poſſet ad ulteriora
procedere,ſi fuit appellatum ab interlocutoria, & valerent acta,
niſi requiſitus expreſſe,uel tacitè denegaſſet.ut d.ca. ab eo. & iſto
2 modo dẽt iſtud c.limitari.†Quid autem,quando appellatur extra
iudicium,uel non in præſentia iudicis,ſed honeſtarum perſonarũ
an tunc uendicet ſibi locum,quod hic dr̃? dic ꝙ ſunt dandæ literę
teſtimoniales ab illis perſoois.ut no.in Spe.de appe.§.de officio.
3 uer.porro.cum ſeq.in ij.parte Spe.¶†Secundo not.quid debeant
continere iſtæ literæ.ſ.ꝙ talis appellauit ſupple,& ꝙ ipſe iudex admiſit
appellationem ob reuerentiam ſuperioris, uel non admiſit
ex cauſa iuſta,& debet illam exprimere.ut s̃.tit.proxi.l.ſciendum.
4 ver.cumq;.& plene in d.§.ſequitur uidere.¶†Tertio no.in uerſic.
{ſufficit.} quid incumbat appellatori.certè quatuor.ſ.ꝙ petat apoſtolos,
ſupple etiam ſi iudex appellationem recepit:licet.n. tunc iudex
teneatur offerre,ut ſtatim dixi,non tamen excuſatur appellator
quin teneatur petere,& ſi non petierit intra tempus debitum
cenſeretur deſerta appellatio.ut l.iudicib.C.de appella.& hic.quia
iſti tex.loquuntur indiſtinctè.¶Secundo incumbit,ut petat intra
tempus debitum,& iſtud tempus eſt xxx. dierum. ut d.l. iudicib.
nec aliquid in hoc immutatur de iure cano. ¶ Tertio requiritur,
vt petat inſtanter,& iſtud non declaratur per gl.& Doct.Ego intelligo
inſtanter.ſ.ut petat reſponſum a iudice, utrum velit dare,
uel non.nec ſufficeret.ſ.dicere,peto apoſtolos, & ſtatim uertere
terga,& recedere.quod nota. quia ſi fortè poſſet hoc probari,ꝙ
non expectauit reſponſum iudicis,perinde eſſet,ac ſi non feciſſet.
Quarto incumbit,ꝙ petat ſæpius.antiqui intelligebant, ꝙ deberet
interuenire ſaltem interuallum unius diei inter unam petitionem
& alteram,per l.inter accuſatorem.de publ.iud.& ſi eodem
inſtanti diceret,peto & iterum peto,hoc nõ uideretur ſufficere,
quia non uideretur pluries petijſſe,ſed pluries locutus fuiſſe, ꝓut
dicit tex.in ſi'i in l.Meuius.§.cum qui.s̃.de le.2.& per id quod no.
gl.in l.ſi conuenerit.s̃.de pig.act.ſed hodie per illam cle. quamuis.
in princ.declaratum eſt, ꝙ licèt iſtud ſit verum de rigore iuris, tamen
propter conſuetudinem litigantium, quæ inoleuit,vt eodẽ
contextu pluries petant,videtur ꝙ hoc ſufficiat, tamen ſtatim poſtea
limitatur,niſi Iudex aſſignaret certum terminum ad dãdum
apoſtolos,quia tunc appellator,licèt uno contextu pluries petijſſet
per prius,debet poſtea in termino comparere, & iterum petere,
alias cenſeret appľo deſerta.Idem ſi rñdit ſe daturum intra terminum
iuris,quia debet appellator nõ obſtante, ꝙ prius petiiſſet,
& tale reſponſum habuiſſet, iterum intra terminum iuris petere.
ſecus ſi iudex dixiſſet ſe tradíturum,& non dixiſſet quando,uel tacuiſſet,
quia tũc ſufficit prima petitio.& Idem multo magis ſi tradidiſſet.
Iſta omnia habentur in d.ele.quæ practicatur ad unguem
5 in quibuſcunq; curijs,& in quibuſcunq. locis.¶†Quarto & ulti-
b mo no.ꝙ ſi iudex non tradit[b] apoſtolos,cum debeat,non nocet
appellatori,ſupple,& ipſe punitur in hoc,ꝙ proceſſus, qui eſt poſtea
factus,nihil ualet,ut in d.c.ab eo.& c ſuper.quod eſt intelligẽdum,
vt dixi,qñ expreſſe denegauit tradere, vel tacitè aſſignando
terminum,& in illo termino non tradendo, uel ſi non aſſignauit
terminum,non tradidit intra tp̃s iuris.quibus caſibus,etiam ſi ſibi
nõ erat inhibitum per ſuperiorem,& fuerat appellatum ab interlocutoria,
& ipſe non detulit appellationi,non ualet quicquid poſtea
feceret,ſecus ſi apoſtolos non denegaſſet expreſſe, uel tacitè,
quia tunc valerent acta per eum ante inhibitionem,ut in d.c. non
ſolum.ſi uero pars non petiit,uel non petijt,vt debuit,uel oblatos
non recepit,ur̃ appellationi renunciaſſe.quod dic,ut no.gl.fi. in d.
6 cle.¶†Vltimo ſcias, ꝙ pendente termino ad dandum apoſtolos,
ſi adhuc iudex non denegauit expreſſè,uel tacite,appellans nõ poteſt
proſequi ſuam appellationem, & ſic non poſſet facere committi
cauſam,& iſtis dieb.habui de facto, quia opponebat ꝯ vnã
commiſſionem,ꝙ non ualuit.quia facta pendẽte termino ad dãdum
apoſtolos, nam facere committi cauſam eſt de proſecutione
appellationis,vt dicit Spe.in tit.de appel.§.qualiter.uerſi.porro.
ante fi.in ult.col.ſed ſi denegaſſet expreſſe,uel tacitè (quod qñ ſit,
patet per ſuperiora) ex tunc poteſt proſequi,& facere committi,
& hæc oĩa probantur in d.clem.in fin.dum dicit ex tunc.q.d.non
ante.& ſi una erat op.Rñdebatur,ꝙ iudex rñdit ſe daturum apoſtolos,
ſed non dixerat qñ, quo caſu uidebatur tacitè denegare,
ut ex tunc poſſit proſequi,ut ibi eſt caſus expreſſus.

ADDITIONES.

a ¶Circa apo.non admodum in his duob.diffiniendis nempe apoſto. & lr̃æ dimiſſ.ſuperſtitioſe inſiſtendum eſt,utimur.n.illis tanq̃ tuto diplomate.
b ¶Non tradit apoſtolos.Adde Doc.in clem.fi.de app.

LEX VNICA.

1 *Pendente appellatione quid & quando poſſit innouari, uel fieri.& nu.6.*
2 *Quid in pendentia ſupplicationis.*
3 *Quis iudex et quando debeat reuocare attentata pendente appellatione.*
4 *Attentata pendente cauſa nullitatis, an ueniant retractanda antequam ſuper nullitate ſit pronunciatum.*
An pendente cauſa nullitatis ſñiæ debeat condemnatus haberi pro condẽnato,uel non.
5 *Bannitus qui dicit bannum eſſe nullum,an poſſit interim tanquam bannitus occidi,*
Lapſo tempore appellationis proſequendæ, an debeat citari appellans ad dicendum cauſam quare ſententia non debeat executioni mandari,cum lapſa ſint fatalia.

Nil nouari appella.interpoſita. Rubr.

1 APpellatione. ¶†Pendente appellatione[a] a
a diffinitiua ſñia nihil debet innouari
per iudicem a quo ſuper executione ſñiæ. h.
d.Sed † ſi eſſet appel.ab interlocutoria,poſſet innouari
quomque per iudicem ad quem eſſet inhibitum.ut in c. non ſolum,
de appel.libr.vj.niſi Iudex a quo denegaſſet apoſtolos.eo.tit.
c.ab eo.& dixi in tit.præced.uel niſi detuliſſet appellationi. eo.tit.c.
cum appellationibus. Fallit quod hic dicitur in pluribus caſibus,
qui no.in Specu.de appel.§.nouiſſimè.¶Item limita hanc regulã,
niſi ſint talia,quæ pendente cã principali poterant fieri, quia tunc
poſſunt fieri etiam pendente appellatione,ut l.poſtquam.§.Imperator.
ut leg.nom.ca.Item eſt verum,ꝙ non dẽt fieri nouatio ꝯ appellantem,
ſed ꝯ tertium bñ poteſt fieri.ut s̃.mã.l. creditor in prin.
Item eſt uerum,qñ fieret innouatio ꝯ appellationem, ſecus ſi id,
quod fieret,non tendit ꝯ appellationem.ut no.per Inn.in ca.quia
pp.de elec.Item loquitur hic de executione facti,quæ non debet
fieri per iud.a quo pend.appe.ſed executio iuris bñ fit, ut l.furti.§.
j.s̃.de his qui no.infa.ubi appellans a ſñia ſuper famoſo crimine interim
eſt infamis,& idem in ſñia excõica.ut ibi no.Itẽ procedit,niſi
ſit notorium appel.non tenere.ut no.Inn.de offi.dele.c paſtor.
¶In gl.ibi.{arg.C.cõia deleg.} de hoc eſt hodie caſus in c. non ſolum.
de appel.lib.vj.eſt tñ uerum,vt dixi, qñ pendet tp̃s appellandi
a diffinitiua,ſi vero ab interlocutoria, licèt pars grauata compareat
coram iudice intra tp̃s appellandi, & petat ſuperſederi in cauſa
quouſq; deliberet,an uelit appellare, uel non, iudex non tenet̃
ſuperſedere,ut no.gl.eo.tit.c.fi.& fuit originaliter dictum Spe. in
tit.de app.§.reſtat.in fi.Nimirum,quia etiam ſi eſſet interpoſita appel
non teneretur ſuſpendere ſi non eſſet ſibi inhibitum,ut s̃.dixi.
3 multo minus ſi non eſt adhuc interpoſita.¶†In gl.ſeq.ibi {in Authen.
ut ſponſalia.}poſita.C.de preci.Impe.offerre auth. quæ ſupplicatio,
& ſolue,vt in gl.quia pendente ſupplicatione ꝯ ſñiam bñ
poteſt fieri executio,preſtita tñ ſatiſdatione,ut ibi.& ratio eſt, q̃a
talis ſupplicatio ſñiam,quæ in rem iudicatam tranſiult,nõ reſcindit
quouſq; per iudicem,qui de ſupplicatione cognoſcit, ſit ꝓnũciatum
ꝯ ſñiam,& idem ſi petita eſt in integrum reſtit. ꝯ ſñiam,ut
in c. ex literis.de reſt.in integ. Sed appľo ſtatim reſcindit ſñiam, ẽt
anteq̃ iudex appellationis pronunciet bñ appellatũ. ut in l.j.in fi.s̃.
4 ad Turpi.¶†In gl.ſe,circa prin.ibi,{Rñde apud principem.}qñ fuit
ad principẽ appellatũ,& debuit ad eũm appellari, alias ſecus per illum
ad quem fuit appellatum,uel debuit appellari,vt s̃.tit.2.l.eius.
& ipſe iudex appellationis eſt ille,qui debet reuocare omnia attẽtata
per iudicem a quo etiam antequam pronunciet ſuper appellatione.
ut l.chirographis.§.fi.de adminiſtrat. tutor.& in Specu. de
appella.§.nunc.de officio.ipſe etiam iudex a quo poteſt reuocare
id quod male fecit, quia potius debet errorem ſuum corrigere,
quàm expectare per alium corrigi,ut eſt caſus in cap.cum teneamur.
de appe.& poteſt inhiberi parti,ꝙ nihil noui faciat appellatione
pendente,per illum tex.facit c.uenientes.in fin.de iureiuran.&
de

ADDITIO.

a ¶Pendente appellatione.Adde gl.ſummæ.2.q.6.

de talib.attentatis qualiter,& qñ veniãt reuocanda, vide plenè ꝑ
gl.in d.c.non ſolum.& per Inn.de exce.c.dilectè. ubi ẽt ponit for-
5 mam petendi reuocationem talium attentatorũ.¶† Quid aũt de
attentatis pendente cã nullitatis,an veniant retractanda anteq̃ ſu
per nullitate ſit pronunciatum? R̃ndeo,non,quia non reperiẽ iure
cautum,ſm̃ Inn.in c.cum in iure.de offi.deleg.licet Bar. ſentiat ꝯ-
rium in l.j.C.qñ prouoc.non eſt neceſſ.tetigi in l.ſi expreſſim.ſ.de
ap.& ita no.Bal.in l.tale pactum.§.qui prouocauit.ſ.de pac.niſi for
te per iudicem,qui cognoſcit de nullitate principaliter intentata,
fuiſſet inhibitum alteri iudici, ꝙ cã nullitatis pendente nil innoua-
ret,& iſtud pluries vidi fieri,tñ de iure puto talem inhibitionẽ nõ
poſſe fieri,niſi ille cui fit,ſit inferior,vt ſi Ep̃s inhibet archidiacono
uel præſes prouinciæ magiſtratui municipali, vt in l.iudicium ſol-
uit.ſ.de iud.ſecus ſi æquẽ principalis.unde conſuluit Fede de Sen.
ꝙ Ep̃s non põt inhibere Iudici ſeculari,ꝙ ſnĩam,vel inſtr̃m execu
tioni non mandet quouſq; deciſa ſit qõ nullitatis, quæ coram eo
vertitur ſuper eis:ad quod vide qđ no.Arch.xj.q.j.ca. de perſona.
& adde circa iſtum articulũ,an pendente cã nullitatis ſnĩæ debeat
condemnatus haberi pro condemnato,vel non,quod no.Inn. in
c.ſolet.de ſent.excõ.lib.vj.& Bar.poſt Dy.in l.3.§.ſi ſeruus.de acq.
6 poſ.& ſic † an bannitus [a] qui dicit bannum eſſe nullum,poſſit inte
a rim tanq̃ bannitus occidi,quod tetigit hic Dy.ſed dic,per Bart. in
d.§.ſi ſeruus.¶In fi.gl.ibi, {& ſic poterit ſtatim exequi.} hoc intelli-
ge verum,niſi per Iudi.appellationis eſſet inhibitũ, ut in c.Roma.
§.ſi aũt.de appel.li.vj.& qñ poſſit inhibere,dic,ut ibi.& no. in Spe.
de app.§.de officio quoq;.ver.ſed quare.cum ſeq. & ver.ſed quid
ſi iudex appellationis.adde ẽt,quod no.Bal.circa mãm huius l. C.
de reb.cred.l.gñaliter §.ſin aũt.vbi dicit,ꝙ habet locũ iſta lex in his
quæ tangunt appellationẽ,non in ſeparatis.& idẽ Bar.no. in l.j.C.
de bon.poſſ.ſm̃ tab.vbi dicit,ꝙ appł'o ſuſpendit officium iudi. ẽt
in his,q̃ ſunt voluntariæ iuriſdõnis.¶In glo.ſeq.ibi { idem tametſi
lapſa ſint fatalia.} No.iſtã gl. ꝙ ille,qui habuit ꝓ ſe ſnĩam lapſo tp̃e
appellationis proſequendæ põt comparere coram iudice a quo,
& petere ſnĩam executioni mandari,niſi doceaẽ per iudicem ap-
pellationis fuiſſe pronunciatum bñ appellatũ, & malè iudicatum
& hẽt fundatam intentionem,niſi appellans hoc doceat.Eſt ergo
practica, ꝙ citetur appellans ad dicendum cãm quare ſnĩa nõ de-
beat executioni mandari,cum lapſa ſint fatalia.& ita hr̃ C.de app.
l.ꝯ maiorem.Sed habui de facto qõnem,quia erat appellatum ad
curiam Romanã, & erat lapſus annus petebaẽ ſnĩam executioni
mandari,niſi doceretur de proſecutione,vel de iuſto impedimẽ-
to,ꝑꝑ quod deberet habere alium annum, appellans dicebat ſe
non teneri,cum habeat alium annum ab ipſa l.Bar. tenet hic ꝓ ap
pellante,ꝙ nõ dẽat fieri executio quouſq; nõ ſit lapſum bienniũ.
In ꝯrium facit cle.ſicut.de appel.vbi per lapſum anni ſnĩa tranſit in
rem iudicatam,niſi habuerit impedimentum. & br̃,fortè de iure
iſta eſt melior opinio,& ita ſentiunt,Cano.in c.ex ratione.de app.
licèt opi.Bar.ſit æquior.

ADDITIO

a ¶Bannitus.Adde Nel.in trac.de bann.vbi diffusè.

1 *Maior pœna non debet differri propter minorem,ſed econtra ſic.*
2 *In plurib.facinorib.prouenientib.ex diuerſis factis an debeat delinquens de quolibet puniri,& quid ſi ex eodem facto.*
3 *Attentata,pendente cauſa nullitatis,non debent reuocari,quando nullitas opponeretur incidenter.*

1 §.Si quis ex pluribus. † Maior pœna non dẽt
differri ꝑꝑ minorẽ, ſed
2 ꝯ ſic.vide Bar in l.2.de cuſto.reo.¶†In tex.ibi.{ex plurib. facinori-
bus.}ſ.prouenientib.ex diuerſis factis,quo caſu debet ex quolibet
puniri,vt l.nunq̃ plura.ſ.de priua. delic. Si uero plura crimina de-
ſcendant ex eodem facto,ſeu plures eiuſdem criminis,tunc diſtin
guitur,an ſe habeant adinuicem,vt genus & ſpecies,vt homicidiũ
& parricidium,q̃ puniuntur ex diuerſis legibus.vt patet in ti.ad le.
Corn.de Sic.& ad l.Pompeiã.de parrici.tñ homicidiũ ſe habet, ut
genus,& tunc non eſt puniendus,niſi ex altero eorũ.ut l. ſenatus.
& ibi no.ſ.de accu.Si uero ſe habeant,vt ſpecies diuerſę,vt adulte
rium,& inceſtus,tunc ex quolibet dẽt puniri,vt in l. ſi adulterium
cũ inceſtu.de adul.¶In tex.ibi.{differenda eſt poena.}intelligit An.
iſtum tex.qñ poena maior,ſi prius imponaẽ, abſorbet minorem,
vt ſi quis eſt cõdemnatus in amputatione manus ex vno delicto
& in amputatione capitis ex altero.nã ſi prius amputeẽ caput,nõ
dẽret poſtea amputari manus, quia pęna non eſt inferenda mor-
tuo,vt no.gl.j.ſi pend.ap.mors interue.l.j.ſuꝑ verb. in reddendis.
Sed ſi maior non abſorberet minorẽ,vt ſi eſſet ꝯdemnatus in am
putatione manus,& in fuſtigatione,tunc licet appellaret a prima,
non dẽret differri fuſtigatio per l.ſi cui.§.j.ſ.de accu.& ita ẽt vr̃ col
ligi ex dictis Bar.in d.l.2.de cuſto.reo. Sed mirabile eſt quare ẽt in
primo caſu dẽat differri pœna minor,quia poſtq̃ eſt condemna-
tus ad utranq;,vr̃,ꝙ debeat incipi a minore,vt ſic utraq; imponaẽ
vt no.Bar.poſt gl.de delato.l.oẽs iudices.li.x.vbi dicit, ꝙ ſi captus
eſt aliquis bannitus in amputatione manus, & capitis, primo dẽt
amputari manus,& poſtea caput.ſi ita eſt, ergo licèt appellauerit
ab amputatione capitis,non dẽt differri poena manus, cuius ꝯriũ
hic dr̃.Et eꝯ ſi appellaſſet ab amputatione manus,videretur debe-
re differri amputatio capitis,ad hoc,vt vtraq; locũ habeat,cuius ꝯ
rium hic dr̃,ver.ſeq.ꝙ non differẽ. Br̃ per iſtum tex. vr̃ dicendum
non verũ id,qđ Bar.dicit in d.l.oẽs iudices.in fi.immo humanitatis
gr̃a poſtq̃ dẽt mori (quæ pœna eſt vltimũ terribiliũ) quantuncũ-
que fuerit condemnatus ad alias pęnas corporales minores,illa ſo
la imponaẽ,& non fiat executio in aliis, licet fortè de ꝯſuetudine
hoc non ſeruareẽ. & iſtam credo fuiſſe mentem huius literæ, nec
alio mõ ſcirem defendere iſtum tex.ab opi.prædicta, nec inducere
3 re rõnes eorum,quæ hic ponuntur.¶†Vlti.ſcias,ꝙ illud qđ dixi in
prin.l.de cã nullitatis,an impediat interim attentari, & faciat reuo-
cari attentata,procedit,qñ principaliter ageréẽ de nullitate:ſi vero
incidenter,quia opponereẽ exceptio ꝯ executionem ſnĩę,tunc,vt
no.in l.3.§.condemnationem.de iud.per Bart. non ſunt alia.

LEX PRIMA.

1 *Si pronunciatum eſt non eſſe iudicatum,& pronunciatio tranſiuit in rem iudicatam habetur pro non iudicato: quantuncunque iudicatum fuerit.*
2 *An ualeat ſententia contra ſententiam.*

Quæ ſententiæ ſine appel.reſcindantur. Rubr.

1 ILlud. ¶†In iſta l.cum ſeq. ponuntur aliqui ca-
ſus, in quibus ſnĩa eſt nulla, & ideo non
expedit appellare,imo qñcunque vſq; ad xxx. annos
poteſt peti declarari nulla,ſtatuta tñ aliquando præfi-
gunt terminum certum,intra quem debeat hoc peti,vt eſt hic, &
Florentiæ,ꝙ intra decem dies.& principium huius l.h.d.Si pronũ
ciatum eſt non eſſe iudicatum, & pronunciatio tranſiuit in rem
iudicatam hr̃ pro non iudicato,quantumcunq; iudicatum fuerit
h.d.Glo.ponit caſum,ꝙ uictor petiit ſnĩam executioni mandari ꝯ
reum,& ꝙ reus oppoſuit,ꝙ nũquam fuit iudicatum, & quia for-
te uictor non plenè probauit, iudex pronunciauit non eſſe iudi-
catum. licet ergo poſtea ſuperueniant probationes, non poterit
vti illa ſnĩa,quia habetur pro non lata poſtquam ita fuit iudicatũ.
Iſta poſitio non placet,quia iudi.exeq.eſt ſummarium,& ideo ꝓ-
nunciatio facta ſuper incidenti, ut eſt executio nullitatis ſentẽtiæ,
vel quod lata non eſt, non facit præiudicium victori, quominus
poſtea poſſit ordinariè agere,& probare de validitate ſnĩæ, uel ꝙ
lata eſt,vt expreſſe no.Bar.in l.j.C.qñ prouoc.non eſt neceſſ. & in
l.qui Romæ.§.duo fratres.in diſtinctione.ſ.de uerb.obli.Inn. in c.
fi.de ord.cog.per l.a diuo Pio.§.ſi ſuper reb.de re iud.& per l. ſi iu
dex.ſ.de his qui ſunt ſui,uel alie.iur. & l. ſi quis a liberis.§.ſi uel pa-
rens.de lib.agno.¶Ideo melius pone caſum, ꝙ actor ſuccubuit,
& reus fuit abſolutus,& ſnĩa tranſiuit in rem iudicatam,actor po
ſtea iterum petit,reus opponit de ſnĩa abſolutoria, & quia fortè
non probauit,iudex pronunciauit ipſum nunq̃ fuiſſe abſolutum
certè iſta pronunciatio non eſt facta in iudicio ſummario, ſed in
plenario,& iõ facit præiudicium perpetuo reo,ut in l.ſi ãt. §.fi. de
neg.geſt.¶Sed tunc oppono,quia ſuper incidenti non dẽt pronũ
ciari,vt l.j.C.de ord.iud.Sol.fateor,ꝙ Iudex hoc non bñ fecit,pro
nunciatio tũ valet,& tranſit in rem iudicatam,ut hic eſt caſus, &
in l.uiro atq; vxore.& ibi per Bar.ſol.matr.& facit præiudicium in
principali,qñ idem vertitur in vtroq;,alias ſecus.ut l.vendicantẽ. in
2 fi.cum l.ſeq.de euic.& no.plene in d.§.duo fratres.¶† Item oppo-
a no fortiter,quia non valet ſnĩa ꝯ ſnĩam,[a] quæ tranſiuit in rem iudi
catam,ut in l.j.C.qñ prouo.non eſt nece. Sol.interdum ſnĩa ſecun
da fertur de directo ꝯ primam,quia pronunciatur primam nunq̃
fuiſſe latam,uel non valere,& ualet ipſa ſecũda,& infringit primã
ſi non appellatur ab ea, vt hic. Interdum fertur non de directo ꝯ
primam,ſed ꝯ id,quod cõtinetur in prima, ut ſi per primam fuiſti
mihi condemnatus,per ſecundam abſolutus, vel econuerſo,tũc
loquitur lex ꝯria,& ita fuit de mente gl.ibidem.de intellectu tñ il-
lius l.qualiter debeat intelligi,plurimum dubitatur.& Bar. intelle-
xit,qñ ſecunda fuit lata ex eadem inſtantia,ſecus ſi ex diuerſis, &
fuit originaliter dictum Iac.But.ſed non placet,quia tunc nullum
eſſet dubium,ꝙ ſecunda non ualeret tanq̃ lata ſine inſtantia,& ſi-
ne actione,cum ꝑ prolationem primæ ſnĩę ſint extinctæ inſtãtiæ,
& acta,poſito tñ,ꝙ iſta opinio eſſet vera, notabiliter limitatur ꝑ
d.Ant.de But.in c.cum contingat.de offi.dele.ꝙ eſt uera, niſi fuiſ-
ſent dati diuerſi libelli,vnus per actorem,alter per reum ſuper eo
dẽ,quod aliqñ poteſt contingere, ut ſi peto pronunciari rem, q̃
poſſides,eſſe meam,an uero petis pronunciari,ꝙ ſit tua,nam iſto
caſu ſi ferrentur ſnĩæ ꝯriæ, valerent,per ea quæ ſentit Inn.ibidẽ, &
ideo dicit Inn.non de facili debere admitti ſm̃ libellum.intelligẽdo
autẽ illam l.j.ꝙ loquatur ẽt qñ ſecunda ſnĩa eſt lata ex diuerſa in-
ſtantia

ADDITIO.

a ¶Contra ſententiam.Adde l.duob.ff.de excep.rei iud.Iaſ.in l.fi. C. de le.

ſtantia,dic,ꝙ hẽt locum altero de trib.caſib.ſ. vel qñ pars pro qua erat lata ipſam ignorauit,& ideo ipſam ignorauit, tunc non ualet ſecunda,Idem ſi ſciuit,& tacuit,non tñ per dolum, ſed bona fide. Idem ſi ſciuit,& allegauit,& probauit,& nihil per alteram partem fuit replicatum,his caſib.non ualet ſecunda. & fuit introductum ob rigorem iudiciorũ ſeruandum.Si uero ſciuit,& doloſe tacuit vel allegauit,& non probauit,vel probauit,& fuit replicatum,iſtis caſibus valeret ſecunda ꝯ primam.& ita dẽt intelligi c.inter monarium.extra de re iudic.quod vr̃ ꝯriari d.l.j. Iſta vñr ꝯriari ex dictis Io.An.qui plenè diſtinguit circa intell'm illius legis, & melius, & vtilius declarat eam,qui,per aliquem ex noſtris Doctor.declaret, iõ oĩno vide.¶Vltimo quod hic dr̃,ꝙ iſta ſecũda reſcindit primã, intelligo,quo ad effectum,quia cum habeatur iſta ſecũda pro veritate,ex quo non fuit appellatum,ut l.res iudicata.de reg.iur.non põt prima allegari,& iſta ſunt paria, quod fuerit lata,uel quod nõ poſſit allegari.vt no.gl.not.in l.qui habebat.in fi.de manumiſ.teſt. Non autem reſcinditur in rem intentatam, qa iſta ſnĩa ſecũda eſt declaratoria.ſ.ꝙ non fuit iudicatum, & ideo non inducit diſpoſitionem,ſicut qñ pronunciatur teſtm̃ non valere, quia iſta pronũciatio non facit ipſum non valere,nec reſcindit̃ in ueritate eo mõ quo reſcinditur ſnĩa lata ſuper querela,ut no.in l.j.& 2.s̃. de re iudi.& per gl.in l.antiqui.ante fi.ſi pars hæred.pet a. Et iſtud eſt utile, cum non ſit reſciſſa ſnĩa re vera,licèt pronunciatio faciat eam haberi pro non lata præſumptione iuris,& de iure, ꝯ q̃ non admittitur probatio in ꝯrium.Si uero pars cõfitetur re uera latam fuiſſe, talis pronunciatio ſibi nõ prodeſſẽt,quia ꝯ præſumptionem iuris & de iure bñ admittitur probatio in ꝯrium per confeſſionẽ partis vt no.in auth.ſed iam neceſſe.C de dona.ante nup. & in corpore vñ ſumitur.per Cy.& gl.Et iõ ſi eſſet ſic, ſnĩa re vera eſſet reſciſſa. & idem in teſtõ reſciſſo per querelam,quia per talem ꝯfeſſionem non reuiuiſceret.Tene menti.facit quod no.in l.ſi teſtm̃ . de teſta. Facilius.n.reaſſumit vires id quod non erat extinctũ in ſubſtantia licèt eſſe obfuſcatũ,q̃ id cuius ſubſtantia erat extincta. Non ſunt alia.¶Poſſet ẽt hic poni caſus,ꝙ ille ꝯ quem dicebatur pronunciatum,egit implorando officium iudicis per l.diffamari. C. de inge. manumiſ. & petiit pronunciari nunq̃ fuiſſe ꝯ ſe iudicatum, & ita fuit pronunciatum,ut no.in l.ſi contendat.de fideiuſ. & tunc pronunciaretur non ſuper incidenti, ſed ſuper eo quod principaliter erat in iudicium deductum.

1 *Non ualet ſententia,quæ continet expreſſum errorem calculi,& ſi confirmetur ex eodem errore,non ualet etiam confirmatio.*

2 *Si peto a te lx.ex una cauſa.Item lx.ex altera cauſa,& ſic de ſingulis, an poſſit iudex in ſententia facere cumulum de omnibus, et condemnare in una ſumma,quæ comprehendat omnes.*

1 §.Item ſi calculi. †Non ualet ſnĩa, quæ ꝯtinet expreſſum errorẽ calculi,& ſi cõ-
2 firmet̃ ex eodem errore,non valet ẽt ꝯfirmatio.† Et per iſtũ text. ibi.dum dicit {idcirco Luciũ Titium,&c.}dicit Bar.in l.prætor edixit.§.ſi mihi plures.s̃.de iur.om.iu.ꝙ ſi peto a te lx.ex vna cã. Item lx.ex altera cã,& ſic de ſingulis,non hẽt neceſſe iudex ſuper ſingulis ſummis ſnĩare,ſed p̃t facere cumulum de oĩb. & condemnare reũ in ſumma comprehendente oẽs.Tene mẽti,& uide qđ no.ꝑ Cy.in l.j.C.de erro.calcu.Item dicit Bar.ꝑ iſtũ tex.ibi dũ dicit. {& citra prouocationẽ &c.} ꝙ ne dum cã nullitatis deuoluit ad ſuperiorẽ aditum ſuper nullitate,ſed ẽt totũ negotiũ principale, vt patet hic,quia vult,ꝙ non ſolũ pronunciet ſuꝑ nullitate ſnĩæ,imo ſuper negotio principali,corrigendo errorẽ,& condemnãdo in ſeptuaginta quinq;.Ita alle.Bar.iſtum tex.s̃.de appe.l.ſi expreſſim. in v.col.& C.qñ prouo.non eſt neceſ.l.ſi ut proponis.dicit ẽt accu. per l.abſentem probari.C.de appel.¶Vlt. circa finem quæro, qđ ſi non apparuit quare iudex ſuperior confirmauit? dic plene ꝑ ipſummet Bar.in d.l.j.C.de erro.calcu.

1 *Sententia continens expreſſum errorem iuris non ualet,ſecus ſi ſit lata ultra ius partis.*

2 *Sententia lata contra notorium,an valeat.*

Quid ſi eſt lata per probationes reprobatas a iure.

1 §.Item cum contra. †Snĩa continẽs expreſſum errorem iuris nõ ualet,ſecus ſi ſit lata ultra ius partis.h.d.Primũ dictum declara, vt dixi in l.ſi expreſſim.de app.Item procedit primum dcm̃, qñ eſt lata ꝯ ius ſcriptum,ſed quid ſi ꝯ ius conſuetudinarium?puto ꝙ non ſit nulla,quia ꝯſuetudo eſt probanda,& allegãda per partem, vt no. in l.præſcriptionẽ.C.ſi ꝯ ius,vel vtil.publicam.non ſic in iure ſcripto.
2 †Item quid ſi lata ſit ꝯ notorium? Rñdeo, aut eſt notorium facti tranſeuntis,& ualet,ut eſt caſus in l.palam.§.ſi.de ritu nupt.& not. Bal.in l.j.C.ne filius pro pat.aut eſt notorium facti permanẽtis & non valet.ad quod facit c.ſolicitudinem.§.ſi uero notoriũ. de ap. quid ſi lata eſt expreſſè ꝯ acta,quia dicit iudex cum probatum ſit per teſtes,tñ nulli erant teſtes examinati,vel erant, ſed non probabant; vide per Inn.& Io.And.in c.qñ ꝯ falſam.de proba.Item qđ ſi eſt lata ꝑ probationes reprobatas a iure? Rñdeo,vr̃ nulla, & p̃t retractari qñcunque apparet ꝯrium,caſus eſt in c.ij. de purg. vul.

1 *Sententia lata contra non citatum,uel non ſolenniter citatum non ualet.*

2 *Citatio ad hoc,ut ſit ſolennis ad ſententiam,quid requiratur.*

3 *An partes poſſint conuenire adinuicem,quod feratur ſententia etiam parte non citata.*

4 *Si partes fuerunt præſentes vſq; ad concluſionem incluſiue, & poſtquam fuerunt auditæ ad plenum,an tunc valeat ſententia contra non citatũ.*

5 *Sententia lata pro parte abſente non citata,non valet.*

1 §.Item cum ex edicto. †Snĩa lata ꝯ non citatũ, vel non ſolẽniter
2 citatum,non ualet.h.d.†Et not.ꝙ ad hoc,ut citatio ſit ſolennis ad ſnĩam,debet eſſe peremptoria ut hic.& l.ad peremptoriũ. de iudi.Itẽ dẽt exprimi,ꝙ veniat ad ſnĩam audiendam, nec ſufficit dicere,ꝙ ueniat coram iudice,ut patet in cle.ſępe.uer.ſnĩam.& ibi no. in gl.de verb.ſig.& not.per gl.in auth. iubemus.C. de iudi.in pen. vel antep.gl.Item hæc uera in ſnĩa diffinitiua, ſed in ſnĩa interlocu
a toria [a] valet ẽt ꝯ non citatum,ſm̃ Inn.in c.vt litis.de procu.ſed intellige hoc verum in interlocutoria parui præiudicij,ſecus ſi magni, ut patet in l.ſi præſes.C.qũo & qñ iud.& in l.præſenti.de his qui ad eccle.confu.vbi in miſſione ex j.decreto, quæ dr̃ interlocutoria, requiritur citatio ẽt peremptoria.habet ergo locum dictum Inn. qñ aſſignaretur vna dilatio,quæ aſſignatio dr̃ interlocutoria. ut l.
3 interpellatur.§.j.de arb.†Sed quæro,an partes poſſunt conuenire adinuicem,ꝙ feratur ſnĩa etiam parte non citata? vr̃ ꝙ non, cum hoc ſit de ſolennitate.ergo,& c.arg.in l.nemo poteſt.de leg.j. ꝯriũ ur̃ uerius,quia eſt introductum ob fauorem partis, & ſic poteſt remitti,ſicut iuſm̃ teſtis.ut in c.tuis.de teſt.& no.in l.j.s̃.de fer.Sed aliæ ſolennitates introductæ in fauorem publicum, non poſſunt remitti.de quo dic,ut in c.fi.de re iud.lib.vj. De iſta quæſtione uide in Spe.de citatio.§.uiſo.uerſi.ſed pone,ꝙ partes, & adde quod plene no.24.q.3.c.de illicita.per gl.& per Inno.in c.ad petitionem.
4 de accu.¶†Vlti.quæro, pone ꝙ partes fuerunt præſentes uſq; ad concluſionem incluſiue,& poſtq̃ fuerunt auditæ ad plenũ,adeo ꝙ nihil amplius dicere uolebant,lata fuit ſnĩa ꝯ nõ citatum,an ualeat? vr̃ ꝙ ſic,quia citatio fit,ut veniat ad dicendum,vel ad allegandum quicquid vult,ſed hoc hic non cadebat. Contrarium eſt uerius,quia iura hoc requirunt pro ſubſtantia,& ſolennitate,ꝙ dẽat pars citari.quod autem s̃.dixi prodeſſet,qñ eſſet caſus,in quo non poſſet pronunciari ꝯ abſentem etiam citatum, ut contingit in arbitris in cauſis criminalib.tunc.n. ſi fuit præſens uſq; ad concluſionem,licet tempore prolatæ ſnĩæ non eſſet preſens,haberetur pro præſente,& ita inteligo quod no.Cy.in l.ſi qui ex conſenſu.de epiſco.aud.& qđ not.gl.C.de adul.l.quãuis indubitati. inteligo dum
5 tñ fuerit citatus.ſcias ẽt,†ꝙ ſnĩa lata non citata parte [b] abſente nõ
b valet,etiam ſi ſit lata pro ea,ut nota.in l.furioſo.de re iud. & l.ea q̃. C.quomo.& quan.iud.

ADDITIONES.

a ¶Sed in ſententia interlocutoria.Adde gl.cle.j.de ſequeſ.poſ.& fru.Bal.in l.quod iuſſit.ff.de re iud.

b ¶Parte.Adde Io.And.in add.Spec.ti.de cita.§.2.

1 *Cauſa conuentionis, & reconuen. debet cum eadem ſnĩa terminari,& ſi lata eſt in cauſa conuentionis tantum ꝑꝑ hoc ſolum poterit appellari, nec interim mittitur executioni quouſq; cã reconuentionis ſit expedita.*

2 *Peruerſio ordinis de uno iudicio ad aliud,non reddit ſententiam,uel proceſſum nullum,& quid in peruerſione de ſeipſo ad ſeipſum.*

1 §.Si apud eundem. †Cauſa conuẽtionis, & reconuent. debet cũ eadem ſnĩa terminari,& ſi lata eſt in cauſa conuentionis tantum, ꝑꝑ hoc ſolum poterit appellari,nec interim mittitur executioni quouſq;
2 cauſa reconuentionis ſit expedita.h.d.& ſemper allegatur. † Non eſt ergo nulla ꝑꝑ hoc.& ſic no. ꝙ peruerſio ordinis de uno iudicio ad aliud,non reddit ſnĩam,vel proceſſum nullũ.ſic C.de app.l. j.& s̃.de euic.l.ſi mancipium.§.ſi cõi diuidun.ſecus,qñ eſt peruerſio de ipſo ad ipſum,vt l.prolatam.C. de ſent. & vide quod habet in Spe.de reconuentione.§.nunc videndum.uer.ſed pone iudex. Item quod hic dr̃, ꝙ non mittitur executioni ſnĩa lata in cã conuentionis quouſq; ſit expedita cauſa reconuentionis,ut hic patet in ver.{qm̃.}quod eſt intelligendum etiam ſi non fuit appellatum, procedit qñ vtraq; cauſa erat pecuniaria,ita ꝙ poterat obijci cõpenſatio ſi fuiſſent ambæ expeditæ vna ſnĩa. Si uero non poterat obijci compenſatio,quia erat ſuper ſpecieb.tunc ſi nõ eſſet appellatum,poſſet mitti executioni ſm̃ Ang.& bene.Imputet enim ſibi cur non appellauit,poſtquam propter hoc ſolum poterat.

LEX II.

1 *Si litigaui cum Titio,licèt eo mortuo tranſeat inſtantia contra hæredem, & non fuit proceſſum contra hæredem,ſed contra ipſum iam defunctum,*

ctum,& lata eſt ſententia contra eum, ꝙ non ualeat quicquid contra eum factum eſt.

3 *Quæ cautela debeat tunc actor uti ſi pendente iudicio moriatur reus.*

PAulus reſpondit. Non valet ſnĩa lata ꝯ mortuum, nec ēt delegatio iudicis facta ꝯ eũ.h.d.notabiliter.¶† No. ergo diligenter, ꝙ ſi litigaui cum Titio, licet eo mortuo tranſeat inſtantia ꝯ hæredem, vt l.ſi cum hominem.ſ.de fideiuſ.ſi tñ non eſt proceſſum contra hæredem, ſed ꝯ ipſum iam defunctum, & lata eſt ꝯ eum ſnĩa, non valet quicquid ꝯ eum factũ eſt, ēt in præiudicium hæredis. eſt ergo neceſſe facere citari hæredem, & ꝯ eum dari ſnĩam, caſus eſt notabilis hic, geſta uero cum defuncto valent vſq; ad tp̃s mortis & ultra. & ita no.Bart.in l.ſi ut proponis.C.quomodo. & quādo iud.¶In gl.ibi.{ēt ſi per uiuum defenditur.} hoc eſt uerum ſi ille incipit defendere poſt mortem. ſed ſi illo viuente bene valeret continuatio proceſſus, & ſnĩa lata ꝯ defenſorem poſt mortem defenſi.l.nulla.C.de procur.¶In glo. ibi.{ſed ꝯ pro eo ſic.}hoc non placet, quia iudicium nō debet claudicare. Item video, ꝙ ſtipulatio ſerui in perſonā dñi defuncti non valet, nec prodeſt hæredi. ut l.eius qui in prouincia. §. quod ſi ſtipulatus.ſi cer.pe. Nihil.n.poteſt purgari in perſonam mortui, nec pro eo, nec ꝯ eum, & per ꝯñs non tranſit ad hæredem, ut debeat ſumere originem in perſona defuncti. ut l.qui libertinos.§. poſthumus.de op.lib.& ad l.cum quaſi.alleg.in glo.dic, ꝙ eſt ibi ſpeciale, ut hic, & in ſecūda ſolutione gl. & ita reperio quoſdam antiquos hic ſcripſiſſe.licèt Bar.mentionem non faciat.¶In fi.gl.ibi.{l.tale.§.fi.}ille §.hoc non dicit, & eſt ꝯ dictum §.quod ſi ſtipulatus.ubi nō valet ſtipulatio pro mortuo, & ſtipulatio eſt pactum, ſed pro eo qui nondum eſt natus, ſed ſperatur naſci, bene poteſt valere ſi na
2 ſcatur. & iſtud probat ille §.fi.No. †ergo diligenter iſtam legem, & ſis cautus. ſi litigaſti cum aliquo, & lite pendente moriatur, ꝙ continues proceſſum ꝯ hæredem, vel facias dari curatorem hæreditati iacenti, & continues cum illo, & illum facias citari, quia ſi continuas cum defuncto nihil valet continuatio, nec prodeſſet ignorantia de morte defuncti.

LEX III.

PAulus reſpondit. ¶Nō ualet ſnĩa cōtinens impoſſibile de iure, vel de nã.h.d.¶In glo.magn.ibi.{eo mortuo poſt morē} hoc ideo dicit, quia ſi ante moram, certum eſſet, ꝙ ſnĩa non ualeret, quia nec viueret, nec fingeretur uiuere, quia debitor eſſet liberatus, & ſic ſnĩa tunc bene contineret impoſſibile, ſed qñ poſt moram, licèt verè non uiuat, fingitur tñ uiuere, quia debitor non eſt liberatus, immo remanet obligatus ad Stichum ſicut prius, & hac fictione attenta poteſt deduci in ſtipulationem, & in conſtitutum. ut in gl. & in l.ſi ſeruum.§.effectus & §.nouari.de uer.obl.& in iurm.ut l.eum qui.§.j.de iureiur.& iō non reputat̃ continere impoſſibile, fiet tñ executio in æſtimationem officio iudicis mercenario, in q̃ æſtimationem potuiſſet etiā fieri condemnatio eodem officio iudicis, licèt non eſſet in obligatione, nec eſſet petita, per rationes, quæ hic ſubijciuntur in gloſ. Et uide omnino quod habetur in Spe.de obliga.& ſolu.§.ſequitur. verſi.quid ſi petijt.cum ſequen.& ſeq.de hac quæſtione, & de his quæ ſ.dixi.

LEX PRIMA.

1 *In cauſa pecuniaria ciuili, uel criminali pōt interuenire procurator tā ex parte rei, q̃ ex parte actoris, & tam in cauſa principali, q̃ appellationis, ſecus ſi eſſet criminalis & capitalis, quia tunc ex neutra admittitur.*

2 *Cauſa pecuniaria, quando dicatur ciuilis, & quando criminalis.*

3 *Perſonæ illuſtres, an debeant litigare per procuratorem.*

An per alium cauſæ appellationum reddi poſſint. Rubr.

QVæri ſolet. Iſta prima l.loquit̃, qñ quis litigauit per ſeipſum, & lata ſnĩa ꝯ eũ appellauit, utrum ad proſequendam appellationem poſſit conſtituere procuratorē, & an debeat admitti. Lex fi.loquitur qñ litigauit per procuratorem, & ipſe procurator victus appellauit, utrum ipſe idem poſſit proſequi, vel ēt dñs.& h.
1 d.iſta l.¶†In cā pecuniaria ciuili, vel criminali poteſt interuenire ꝓcurator tam ex parte rei, q̃ ex parte actoris, & tam in cauſa principali, q̃ appellationis, ſecus ſi eſſet criminalis & capitalis, quia tūc ex
2 neutra admittitur.h.d.† Dr̃ āt pecuniaria criminalis, qñ agit̃ de pęna applicanda fiſco, ſed qñ agitur de aliquo applicando parti agēti, dr̃ ciuilis, ſiue agatur de pœna, ſiue de intereſſe, ut not.in l.agraria.de termino.mo.¶In gl.3.ibi.{ſed excluſiuè ponitur.} Iſtā partem cōiter tenent Doc.ſed Vltramontani tenuerunt, ꝙ ponatur inclusiuè, alias iſte uer.{ſed & ſi ea cauſa ſit.} nihil adderet pręcedēti ver. quia dum dicit, {ſed capitalis.} comprehendit pœnam mortis nãlis. Item pęnam mortis ciuilis totaliter annihilatiuam ſtatus, vt damnationis in metallum, per q̃ perditur libertas, & ciuitas. Itē annihilatiuam pro parte, ut deportationem, per q̃ perditur ſola ciuitas. non reſtat ergo poſtea alius gradus propinquior, q̃ relegatio, per q̃ nec ciuitas, nec libertas perdit̃, tñ eſt pœna afflictiua corporis, quia tenetur ſtare in certo loco, cum iſte uerſi.{ſed & ſi ea.} ſm prædictos, dicat, ꝙ non admittatur procurator, ſicut nec in capitali, ſed illi qui tenent opi.gl.dicunt, ꝙ verbum {capitalis} poſitũ in præcedenti ver. ponitur ſtrictè pro pœna mortis nãlis tantum. & ꝙ ver.{ſed & ſi ea.} addat de aliis duab. capitalib. non aũt de releuatione, ꝑ ꝑ rationem gl. ad q̃ non poteſt rñderi, quia in relegatione poteſt dari ſnĩa ꝯ abſentem.l.abſentem.de pœnis. Et regula eſt, ꝙ vbi poteſt dari ꝯ abſentem, admittitur procurator. ut l.ſeruũ quoq.§.publicè.de procu.Bar.ſequitur iſtam opin.in pract.dicēs eam cōiter ſeruari, tñ de rigore credit opi.ultra mō.ueriorem, ad rationem glo.rñdet, quod dic plene per eum in l.pen.§.ad crimen.
3 de publ.iud.¶†In gl.ſeq.ibi.{primo ratione perſonarum illuſtriũ.} quæ habent neceſſe litigare per procuratorem, & non poſſunt ꝑ ſeipſas, & ſic venit iſta fallentia ab eo quod ſ.dixerat.{ſponte non ex neceſſitate &c.}

LEX II.

1 *Si procurator victus appellat, tam ipſe, quàm dominus poteſt appellationem proſequi.*

2 *Procurator ad lites, an poſſit appellare & appellationem proſequi.*

3 *Dominus poteſt proſequi inſtantiam inchoatam cũ procuratore, licèt procurator ſit effectus dominus litis, & quis eorum præferatur.*

4 *Procurator licèt aſſignauerit rationes domino, ſi tamen adhuc durat mādatum, dēt proſequi litem, & quid ſi expiraret officium, vt in tutore.*

1 SI procurator. ¶†Si procurator victus ap pellat, tam ipſe, q̃ dñs p̃t ap
2 pellationem proſequi.h.d.†Et iſtud eſt uerũ, qñ mandatum ſuum ad hoc ſe extendit, quod poteſt contingere trib.mod. quorum duos ponit hic gl.ſ.ſi erat procurator generalis conſtitutus ad negotia; nam tunc poteſt etiam exercere iudicia præſentia, & futura quouſq; durat mandatum, ut patet in l. ſed & ſi vnius.§.procuratorem.de iureiu.& eſt hodie caſus in c.q generaliter.de procura.lib.vj. Secundus eſt, qñ haberet mandatũ ſpeciale ad talem cauſam, tam principalem, q̃ appellationis. Adde tertium, qñ haberet generale mandatum ad lites præſentes, & futuras, ut no.in l.inuitus.C.de procur.& iſtis caſibus poteſt appellare, & appellationem proſequi, ſupple, & tenetur, & ſi non faceret teneretur dño actione mandati, quia ur̃ ſtrinxiſſe ſe ad hoc faciendum eo ipſo, ꝙ acceptauit mandatum, & acceptaſſe uidetur recipiendo inſtrumentum procurationis & retinēdo, etiam ſi ita fuerit, ut in clem.j.de procura.facit l.filiusfam.ad Macedon.¶Si vero habet mandatum ſpeciale ad talem cauſam, nec vlterius dr̃, non cenſetur habere mandatum, niſi ad agitandum cauſam principalem, & uirtute ipſius tenetur etiam appellare, quia appellatio eſt de proſecutione primæ cauſæ, ut dixi in l.ab executore.§.fin.ſ.de appel.proſequi vero non poteſt, etiam ſi uelit, quia ad hoc mandatum ſuum non extenditur, ut eſt caſus.in l.ſi actor.C.de appell. & iſta eſt ueritas in hoc paſſu, per quæ remanet declarata glo. hic. Quod autem gl.in fi.dicit.{debet ideſt poteſt.} non eſt bene dictũ quia ſi poteſt, ergo debet per rationem quàm ſ.dixi. ſed tunc nō debet, quando non poteſt, & ita colligitur ex dictis Docto. in d.l. inuitus. & attende diligenter, quia vidi aliquos in hoc multum errare, & malè intelligere prædicta in appellatione a diffinitiua, ſed ab interlocutoria procurator habet mādatum ſpeciale ad vnam cauſam tantum, ita ꝙ non extendatur ad cauſam appellationis a diffinitiua, nihilominus tenetur appellare ab interlocutoria, & appellationem proſequi, quia ad hoc bene ſe extendit mandatum, cum ſit de acceſſorijs primæ cauſæ. & ita no.Inn.in c. non iniuſte.
3 de procu.& Bar.in l.cum procurator.de ope.no.nun.¶† Vlti.no. hic, ꝙ dñs poteſt proſequi inſtantiam inchoatam cum procuratore, licèt procurator ſit effectus dominus litis, & hoc ideo, quia licet directum ius ſit acquiſitum procuratori, utile tamen eſt acquiſitum domino. ut arg.in l.in cauſæ.§.fi.de procura. quod dic, vt per Bar.eod.titu.l.ante litem.cum ſeq. licet ergo dominus non poſſit ipſum inuitum reuocare, poteſt tñ per ſeipſum cauſam proſequi, quia iſta ſunt diuerſa, ſi tñ ambo venirent ad proſequendũ, putarem procuratorem præferendũ ratione directi iuris, ſed dñs poterit ei aſſiſtere, alias eſſet dicere, ꝙ poſſet eum reuocare, ſi poſſet eum repellere. In ꝯ̃rium tñ facit l.ſi quis cum procuratorio. de procur.ubi dñs præfertur procuratori, ſed ibi in executione ſen
4 tentiæ, nos loquimur in proſecutione iudicij.†No.etiam, ꝙ licèt procurator aſſignauerit rationes domino, ſi tñ adhuc durat mandatum debet proſequi litem, ſecus ſi expiraſſet officium, vt in tutore.

tore.quod dic,vt hic in gloſſ. finali.

L E X PRIMA.

1 *Si uocatus ad officium fruſtratorie appellauit, periculum medij temporis ad ipſum pertinet.*
2 *Appellans quid debeat in cauſa appellationis probare, uel producere.*

Si tutor uel cura.vel magiſtra.crea.appellaue. Rubr.

1 SI qui. †Si vocatus ad officium fruſtratoriè appellauit, periculum medij tpis ad ipſum pertinet.h.d.cum l.ſeq.nam ſi a die, quo ſit decretum ſibi officium,negligit adminiſtrare,cum poſſit,& debeat pertinet ad ipſum periculum,vt l.quidam decedens.§.fi. de admi.
2 tuto.¶†In tex.ibi.{nec cauſas probauerint.}vr̃ ergo per iſtum textum,ꝙ appellans quicunque ſit actor,uel reus in cauſa appella.neceſſe habet probare de iure ſuo,alias non obtinebit reſciſſionem ſententiæ.Sed iſtud non eſt verum indiſtinctè, immo dicunt Docto.ꝙ bene tenetur probare ſuam appel. & ꝙ etiam ſit rite interpoſita,& intra tp̃s debitum.quod no.pro eo, quod dixi in l.j.§.biduum.qñ appel.ſit.ſed hoc probato, & etiam ꝙ petierit apoſtolos intra tempus debitum,ſi quæritur an teneatur probare in cauſa principali,diſtinguunt,an vnus tantum proſequitur, & non alter,& ille tenetur probare ſi vult ſententiam conſequi,aut ambo, & tunc ille habet probare in cauſa appell. quia idem haberet in cã principali probare.vnde ſi reus fuit condemnatus,& appellauit,ſi dicat non eſſe probatam intentionem actoris, & ꝙ non debuit ꝯdemnari,ſufficit ſibi,ꝙ oſtendat acta,& ſi non reperitur probatũ, ſuccumbet actor,niſi probet de nouo,bene tamen tenetur appellans producere ſententiam,quàm petit reſcindi, & etiam acta. ut l.qñ non nulli.C.de appel.& uide Bar.in l.hi qui ad ciuilia.co.titu,

Eum,qui appellauerit in prouincia defendi. Rubr.

LEX VNICA.

DVm qui. Licet quis peregrinetur cauſa appellat.exercende, poteſt ꝯ eum procedi in alijs cauſis in loco domicilij.videbatur excuſandus ratione peregrinationis, & quòd deberet ſuperſedere in aliis cauſis, ſed verũ eſt in loco, in quo eſt peregrinatus, quia ibi non debet conueniri in alijs cauſis,etiã ſi ibi ſortiatur forum ratione contractus,vel alia cauſa,ut l.2.§.legatis.š. de iudi.nõ in loco domicilij.

LEX VNICA.

1 *Mortuo non eſt inferenda pœna.*

Si appellatio.pend.mors interuenerit. Rubr.

APpellatore. Si appellator pendente appellatione decedit ſine hærede, extinguitur appel.ſi uero cum hærede, nõ extinguitur. ſi tñ nullus alius intereſſe prætendat, ꝙ̃ hæres non cogitur appellationem proſequi,ſed ſi alius,contra quem fuit appel-
1 latum prætendat intereſſe,bene cogitur.h.d.¶†Not.hic gl.quàm allegaui.š.nil.noua.appe.interpo.ꝙ mortuo non eſt inferenda pœ-
a na.[a] facit l.defuncto.de publ.iudic.

A D D I T I O.

a ¶Inferenda pœna. An ſit licitum ſuſpendete mortuum, vel comburere, propter delictum,uide per Ang.in l.ſi is.in fi.C.qui teſt.face.poſ.

Secunda Domini Pauli de Caſt.ſuper ff. Nouo explicit.

R E G I S T R V M.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo.

Omnes ſunt Quaterniones.

UNIVERSITARIA DE GRANADA

Venetijs, M D LXXXII.

1 *Pactum de petendo excludit pactum de non petendo.*
2 *Vna ſtipulatio alteram ipſo iure tollit.*
3 *Pactum rei nocet fideiuſſori.*
4 *Actiones, que debent oriri ex delicto pp delictũ non bebent ex cõtractu naſci.*
5 *Replicatio actionem extitiſſe præſupponit.*
6 *Contractus ſunt reiterabiles.*
7 *Res de facili ad ſuam reuertitur naturam.*
8 *Ex contractu efficaci an oriantur duę actiones.*
9 *Dictio (tota) non eſt diſtributiua numeri, ſed dicta (vtraque.)*
10 *Pactum poſterius non tollit prius pactum ipſo iure.*
11 *Naturalis obligatio inducta per pactum de non petendo, non tollitur per pactum de petendo.*
12 *Exceptio, & obligatio an ſint connexæ inſeparabiliter.*
13 *Pactum de non petendo quid operetur.*
14 *Pactũ de nõ petẽdo tollit naturalẽ oblõnẽ, quæ pcedebat ex primo contractu.*
15 *Iuri ſuo renunciare dicitur, qui paciſcitur de non petendo.*
16 *Vltima voluntas non minus operatur, quàm ſtipulatio.*
17 *Pactum de non petendo quando elidat actionem.*
18 *Exceptionis natiuitas excludit actionem.*
29 *Actio an oriatur ex pacto de non petendo.*
20 *Pactum de petendo an inducat naturam obligationem.*
21 *Fruſtra fit per plura, quod poteſt fieri per pauciora.*
22 *Animus, & corpus requiruntur in acquirenda poſſeſsione.*
23 *Pactum de non petendo an tollat naturalem obligationem.*
24 *Pactum de non petendo, an elida ipſo facto pactum de petendo.*
25 *Pręſcriptio tollit ciuilem obligationem.*
26 *Pręſcriptio non eſt exceptio facti, & intentionis, ſed iuris.*

§. Quod & in ſpecie.

Natura dotis alterata per pactum de petẽdo redit ad primam figuram per pactum poteris ipſi naturæ conformẽ. h. d. cõtinuatur ad præcedentia hoc modo. dictum ẽ ſuperius quòd per pactum factum non poteſt rediri ad formam primi cõtractus, ſed quia poſſet dubitari vtrum iſtud hr̃et locũ in actione in toto: ideo ponatur iſte ver. Vel ſic, dictum eſt ſuſperius quando pactum primum fuit de non petẽdo. ſecundũ de petendo, hic quãdo vtrunque de petendo, ſed primum ſine dilatione, ſed vltimum cum dilatione temporis. Vel ſic, dictum eſt ſuperius quando primum pactum interponitur ꝑ debitore, poſterius pro creditore hic ꝯ, qñ primum erat pro creditore, poſterius pro debitore. Diuiditur in duas partes. primò ponit quoddã dictũ. ſecũdò reſpondet cuidã obiectioni, ſecũda ibi: nec dđm. ¶ In tex. ibi. quod. ſ. vltimo pacto ſit ſtandum. ¶ In tex. ibi, pactum, celebrato cõtractu dotis, vel ĩ ipſo cõtractu dotis, vel in ipſo cõtractu à prin. non eſt vis. ¶ In text. ibi, dato. i. p̃fixo. ¶ In text. ibi, ad ſuum ius. & ad naturã propriã ſibi tradit. legis n. artificio cõtractib. ꝓpriæ nature aſſignantur, vt hic
1 patet. ¶ † Not. primò quod pactum de petendo elidit pactum de
non petendo, & parit replicationem: non aũt tollit ipſo iur, quia
cum pactum de non petendo duret quo ad veritatem, quia verũ
eſt pactum fuiſſe, durat ętiam exceptio ex eo, licèt replicetur. verſatur
erga factum. i. naturalis veritas facti, quæ iuris artificio tolli
2 non poteſt, ita dici inſti. de repli. poſt prin. ¶ † Secũdò no. ꝙ via ſti-
pulatio tollit alteram ipſo iure: ¶ Tertiò no. quod in ſtip. cõtinet
ius, in pacto continetur factũ. ¶ Quartò no. quod aliud eſt, & plus
3 ipſo iure perimere & elidere. ¶ † Quintò no. quod pactum rei no-
4 cet fideiuſſori. ¶ Sextò not. † quod actionis q̃ dñt oriri ex delicto
pp delictum, non pñt ex contractu naſci, quia vna ſpẽs non grauat
5 alteram ſpeciẽ. ¶ † Septimò no. quòd replicatio p̃ſupponit actio-
nem p̃exiſtere. vnde vbi actio non p̃exiſtit: quia eſt ipſo iure ſubla-
6 ta, ibi non eſt tractandum de replicatione. ¶ † Octauò not. quod
contractus ſunt reiterabiles: tamen nouus cõtractus nõ ẽ idẽ nu-
mero cum veteri, & origo petitionis dẽt fũdari ex ipſo nouo ꝯ-
7 ctu. ¶ Nonò not. ꝙ aliud eſt tollere, aliud minuere. ¶ † Decimò &
vltimò no. quod res de facili reuertitur ad ſuam naturam: & nõ fit
iniuria excedendi proprios terminus ſi reducatur ad debitos ter-
minos: & ad terminos iuris cõis, & hæc pro no. ſufficiũt. ¶ Modo
veniamus ad apparatum, & pro euidentia dicendorum præmittẽdum
eſt quod ĩ materia nr̃i. §. primò præcedebat cõtractus efficax
pariens obligationẽ & actionẽ, ſecundò ſecutum erat pactũ de nõ
petendo. tertiò ſubſecutum erat pactum detendendo. de eius vlti-
8 mi pacti viribus tractat noſter. §. ¶ † Item pro euidẽtia dicẽdorum
quæro ante oĩa vnã. q. vꝫ an ex cõtractu efficaci oriãtur duę obligationes,
ſ. naturalis & ciuilis, an verò oriatur tantũ vna obligatio
quę reſpectu iuriſgẽ. dicat naturalis & reſpectu iuris ciuilis dicaꝛ ciuilis,
iſta. q. ſtat in hoc, vtrum ciuilis & naturalis differãt ſpecie, iſta.
q. tangitur hic in gl. mag. quidam. n. dñt quod in ſubſtantia & pꝯñs
in ſpẽ eſt vna obligatio, alii dñt quod ſunt duæ ſpẽs. & hãc opi. vr̃
hic gl. approbare. nã cũ nãlis & ciuilis obl̃o habeant noĩa diſticta,
& diſtinctio per noĩa ſignificet diuerſitatẽ ſubſtantiæ, & diſtinctio
ꝑ aduerbia ſignificet diuerſitatẽ qalr̃ & accidẽter. vt not. ꝺ rei vẽd.
in rub. ſequitur ex ipſa noĩs diſtinctione ẽt realis diſtinctio. vt C. de
cod. l. ſi idem. Prætereà illa non ſunt eadẽ, q̃ ſic ſe hñt ꝙ vnũ nõ p̃t
eſſe ſine reliquo. vt ĩ. de ac. poſ. l. naturaliter. § nihil cõe, ſed naturalis
obl̃o põt eſſe ſine ciuili & ciuilis põt eſſe ſine naturali. vt ĩ. parebit
ergo naturalis, & ciuilis obl̃o hñt diſtinctũ qđlibet ꝑ ſe. ¶ In ꝯ-
rium ꝙ ſit vna obl̃o, probatur, qa eſt vna obligãdi forma, & vnũ
debitũ: ergo & obl̃o dẽt eſſe vna. Prę. tex. dicit totã obl̃onẽ, & eodẽ
mõ loquiꝛ ca. l. ſed ſi eſſet plures obl̃ones tex. dixiſſet, vtrãque.
9 nã † dictio tota, nõ eſt diſtributiua. numeri, ſed dictio vtraque. ſic
vt ĩ. de excu. tu. l. ſi duas. §. decet. & ĩ. man. l. creditor. §. ij. hanc opi.
vr̃ tenere gl. inſti. de ob. in prin. vbi dicit, ꝙ ciuilis obligatio non eſt
aliud q̃ fomentum naturalis obligationis. & calor impreſſus naturali
obligationi à iure vnde ſicut nos videmus in pacto veſtito qđ
eſt vnum pactum, ſed veſtitum, ita naturalis obligatio veſtita ꝑ approbationem
iuris ciuilis eſt vna obligatio & nõ plures. Prętereà
habemus exemplum naturale de aĩa noſtra. nam eſt vna licet hẽat
plures potẽtias, nam anima noſtra habeat potentiam ſenſitiuam
nutritiuam, & intellectualem, vt ponit Ariſto. in ſecunda de anima
& non eſt niſi vna. ſi dico in obligatione, una eſt obligatio, ſed hẽt
plures potentias. nam vna potentia eſt ſibi attributa iuregen. quo
reſpectu dr̃ naturalis, vt ĩ. de re iud. l. cum amplius. §. his natura debet.
aliam potentiam habet à iure ciuili quo reſpectu diciꝛ ciuilis,
obligatio. iſta qõ formatur in ſimili materia poſſeſſionum vtrum
ſint duæ poſſeſſiones naturalis, & ciuilis, an una tantum in ff. nouo
glo. tenet ꝙ duæ. ĩ. acqui. poſ. l. j. in prin. in. C. tenet quod vna. C. de
acqui. poſ. l. j. in prin. licet. dom. Dyn. teneat ꝙ ſint duæ ſpecies, differentes
& qđ ſunt duæ poſſidendi formæ vna quę corpore, altera
quæ animo conſiſtat. qđ dic vt plene not. Dy. in c. ſine poſſeſſione.
de reg. iu. in vj. Gui. de Cu. dicit ꝙ cum ſunt apud eundem naturalis,
& ciuilis poſſeſſio ꝙ ſunt vna in ſubſtantia, ſic ergo poſſet dici
in obligatione ꝙ qñ ciuilis, & naturalis ſunt apud eundem. ſit vna
obligatio in ſubſtantia. hic hoc tenet. d. la. communiter tamẽ tenemus
ꝙ obligatio naturalis ſit ex vna radice. & ciuilis ex altera. naturalis
obligatio eſt de iuregentium. ciuilis eſt de iure ciuili: vnde differunt.
qa non veniunt eodem iure ſiue eadem l. & ſic ſunt diuerſæ,
& hoc etiam tangit gl. inſt. de obligationibus, in princ. ¶ Secundò
ego quæro iuxta hoc, vtrum ſiue ſint plures obligationes, ſiue
vna actio naſcatur ex naturali an ex, ciuili. gl. inſti. de obl. in prin. dicit,
ꝙ naſcitur ex naturali fomento tamen ciuilis obligationis, ſed
tamen gl. noſtra dicit ꝙ naſcatur ex ciuili, quia cum actiones ſunt
de iure ciuili, debent naſci ex obligatione conſimili, quæ ſit de iure
ciuili. pro gloſ. quæ eſt inſt. de obli. videtur text. ĩ. de ac. & oblig.
l. naturales, ſed tamen gl. iſtius. §. eſt verior. quia perempta naturali
per pactum de non petendo, tamen remanet actio, ergo proximũ
& immediatum fundamentum actionis non eſt naturalis obliga-
tio, ſed ciuilis obligatio. & iſta eſt ipſa veritas. ¶ Modo hic ad eui-
dentiam præmiſſorum ingredior apparatum, & op. dicitur hic ꝙ
10 † pactum poſterius non tollit prius pactum ipſo iure lege caue-
tur appoſitum quod naturalis obligatio inducta per pactum præcedens
tollitur ipſo iure per pactum ſubſequens. vnde videtur obſtare.
ĩ. de ſol. l. Stichum §. naturalis. iſtud contrarium ſoluitur in
gl. pluribus modis. prima ſo. eſt, quod aut naturalis obligatio ſtat ꝑ
ſe tunc non tollitur ipſo iure per pactum poſterius, & ita loquitur
hic, aut eſt vnica ſeu coniuncta cum ciuili tunc tollitur ipſo iure
vt l. contraria. ratio differentiæ eſt iſta quia cum eſt iuncta cum ciuilis
eliditur per pactum; & ſic eius ſubſtantia corrumpitur,
merito corrumpit etiam naturalem quia modicum fermenti corrumpit
totam maſſam, ſed cum naturalis obligatio ſtat per ſe, nõ
recipit corruptionem extrinſecus iſta eſt ratio primæ ſolutionis
ſed iſta ſol. eſt falſa nam ratio quare tollitur naturalis obligatio eſt,
quia tollitur æquitas iuriſgen. ita dicit tex. in d. §. naturalis, & dum
tu dicis modicum fermenti corrumpit totam maſſam iſtud eſt iõ
quia in tota maſſa infert, ſed ciuilis obligatio non infert in naturali
vnde iſta ſol. nihil valet, ſecunda ſol. eſt Ray. quæ dicit quod. d. §. naturalis,
debet intelligi ſecundum. §. noſtrum, quòd naturalis obligatio
tollatur ipſo iure ideſt ope exceptionis, glo. reprobat iſtam
ſol. quia hoc non eſſet tollere. ſed ita dicit glo. ergo reprobo aliter
quia ipſo iure eſt dicere ſine miniſterio exceptionis. & ſine miniſterio
iudicis ideſt miniſterio legis, & non iudicis, vt no. C. de ſtranſac.
l. vbi pactum. & probatur infra de ritu nup. l. palam. §. fin. & not. in
ſimili infra de infam. l. ictus fuſtium vbi autem aliquid requirit exceptionem,
requiritur hominis miniſterium vt not. in iſto. §. in gl.
ideſt in opponendo. ideo iſta ſecunda ſol. eſt falſa. ¶ Tertii ſoluunt
quod aut naturalis obligatio ſtat per ſe, tunc tollitur ipſo iure per
pactum contrarium, vt in d. § daturalis. aut eſt iuncta cum ciuili,
non tollitur ipſo iure tunc habet iſta naturalis maiorem vim &
potentiam: quia corroboratur à iure ciuili. & quia vna ſubſtantia
ciuilis & naturalis obligationis, & ita loquitur hic iſta ratio
eſt falſa, in ratione ſui, quia dixi ſuperius quod non eſt ſubſtantia
obligationis ciuilis, & naturalis, immo quælibet ipſarum habet
propriam ſubſtantiam, & propriam naturam, & iura enumerant
iſtas obligationes, & plures ergo nõ ſunt vna obligatio ſicut alibi

dicit. ꝭ. ad Treb. l. Iulius Pheb. Præterea iſta rō eſt contra caſū iſtius
§. quia pactum de non petendo non inducebat hic niſi naturalem,
& tamen text. dicit. quod non tollitur per pactum contractrium.
remanet ergo oppoſitio, quod etiā ſola naturalis nō tollit per pa-
ctum contrariū ſibi falſa ergo eſt iſta ſo. vnde gl. ſoluit quatuor mo
dis. vꝫ quod aut naturalis obligatio tendit principaliter ad obli-
gandū, tunc ipſo iure tollitur ꝑ pactū cōtrariū: vt in d. § naturalis,
aut tendit principaliter ad liberandum tunc non tollitur ipſo iure
per pactum, quia promptiores ſumus ad liberandum, vt in l. Arria
nus, de ac. & ob. audi vt ītelligas iſtam ſo. quia gl. ſentit ꝙ naturalis
11 †obligatio inducta per pactum de non petendo non tollatur per
pactum de petendo, ſed elidatur, iſtam opinionem tenet etiā qui-
dam. Vltramontani hac ratione, quia ſi tolleretur ipſo iure natu-
ralis obligatio ad non petendum, tolleretur ipſo iure exceptio. qa
eadem equitate procedit vtrunque. & ſic ſimul tolli deberet & ex-
ceptio. C. de vſuſr. l. corruptionem. iſta ratio iſtorū non procedit,
vꝫ quod iſta non ſunt inſeparabiliter cōnexa, ſi vnum ſine aliquo
reperiatur. quod ſi probo, per pactum de non agendo nō tollitur
obligatio naturalis, nec orit exceptio peremptoria oblōnis, ſed de
clinatoria: & peremptoria iudicii ſic. vt no. Inn. extra, de li. conte.
c. j. & reprobatur pro gr. ordi. ſi ſubtiliter inducatur, quę eſt inſti. đ
leg. in. §. ſiquis debitori. tamen pactum de nō agendo per pactum
de agendo non tolleretur ipſo iure per rationem iſtius literę. quia
12 ſtat facti cauſa, & ipſum permanet. vt inſti de repli. poſt prī. † Præ-
terea non eſt verum, quod exceptio & obligatio ſint connexæ in-
ſeparabiliter. immo poteſt tolli obligatio ipſo iure principaliter &
remanet exceptio. iſta ergo opi. quod obligatio natutalis, quæ or-
dinatur ad liberandum, non tollatur per pactum ipſo iure, ſed ob-
ligatio quæ ordinatur principaliter ad obligādum ipſo iure tollat,
non videtur vera. & ideo gl. ponit quintam ſo. & dicit, aut nos lo-
quimur vtrum exceptio tollatur ipſo iure ꝑ pactum, & dico quod
non, vt hic, aut nos loquimur vtrum tollatur obligatio. tunc dico
puod ſiue ſit obligatio. ad petendum. ſiue ad non petendum, tol-
litur ipſo iure, vt in. d §. naturalis. & hoc ſentit glo. hic in illo verbo
dum dicit, & forte naturalem tollit, vt in gl. i. in opponendo. ibi, di
cit in eo &c. & iſta ſo. ē ipſa vetitas, quia. §. naturalis. loquitur in tol-
lenda obligatione. §. nr̄ in tollenda exceptione. facilius ergo tolli-
tur obligatio quam tollatur exceptio, quia exceptio eſt fauorabi-
lior, & in facto conſiſtit & circa factum ius nō fingit. vt. ꝭ. de acqr.
poſſ. l. j. §. ſi vir vxori. & ꝭ. dicā præmiſſo iſto contrario ſubiicio ꝓ
complenda gl. tres. q. prima ergo eſt quid operet pactum de non
petendo, quod procedit ipſum actio efficax. Secundò quæro quid
13 operetur pactum de non petendo. † Tertiò quæro quid operetur
aliud pactum de non petendo, quod non eſſet quarta conuētio in
ordine & in numero, modo reuertor ad primam q. & dico quod
pactum de non petendo ſecundum omnes elidit actionem & per
ꝯn̄s ponit exceptionem. text. eſt hic in verbo eliditur. & in verbo
exceptio. & inſti. de repli. in prin. item ſecūdū Azo. & oēs poſt eū
iſtud pactum parit naturalem obligationem ad non petendum, &
ſic ad factum negatiuum, & quod hoc ſit verum, probat Azo. ſic.
Stipulatio amplius non peti, parit ciuilem & naturalem obligatio
nem ad non petendum. vt. ꝭ. eo. l. nō impoſſibile, ſed tu dices quid
operatur iſta naturalis obligatio ad non petendum? rn̄det quidam
quia ſi petatur, debitur intereſſe. vt. ꝭ. de arb. l. diem proferre. §. fin.
Alii dicunt, quod nihil operetur, quia ex ſola naturali, non poteſt
mora ꝯhi, & per ꝯn̄s non poteſt ſuccedere ītereſſe ob obligatione
vt. ꝭ. de verb. ob. l. ſi pupillus, ſed tu dic quod immo veniet intereſ-
ſe. vt. C. đ cōtrahen. & cōmi. ſtip. l. nuda &. C. de pac. l. ſi pacto quo
pœnā, quia tacita videtur interueniſſe ſtipulatio ſi ꝯfiat. vt no. ꝭ. ſi
cer. peta. l. certi ꝯdictio. ī prin. in gl. q̄ incipit, inculcatio verborum
& ſi tu negares hoc de tacita ſtip. non poſſes hoc negare de tacito
pacto, ex quo oritur naturalis obligatio, & intereſſe, quia naturalis
nō eſt fruſtra. ut. ꝭ. de cōpen. l. q̄cunque. ī hoc ego reſideo quod ex
pacto de non petēdo oriat naturalis obligatio ad non petendum.
14 ¶ † Quartus effectus eſt quod pactum de non petendo tolit natu
ralem obligationē q̄ ꝓcedebat ex primo ꝯctu. ut ī d. §. naturalis. &
in l. fi. ꝭ. de iureiur. iſta eſt opi. el. ſed Od. tangit. & Gui. de Cu. firmat
quod per pactum de non petendo nō tollatur naturalis obligatio
quia non interponitur ad hoc: aliud n. eſt promitterre non petere
aliud eſt debitorem liberare ſecūdū Guil. d. Bar. dicit: quod eſt ca-
ſus legis. ꝭ. ead. l. § ſed ſi ſtipulatus quod pactum de non petendo
tollit naturalē obligationem, ibi illo verſi ita pacto quoque &c. qđ
15 credo verū, qa † ille qui paciſcitur de non petendo, renunciat iuri
ſuo, & obligationi petēdi. vt. ꝭ. rem ra. ha. l. amplius. facit. ꝭ. eo. l. tale
pactum. in prin. & iſta eſt opi. cōis ꝙ per pactum de non petendo
tollatur obligatio naturalis, ſed ꝯ hoc fortiter op. extra doct. ſi per
pactum de non petēdo tollitur obligatio naturalis, ergo per ſtipu
lationem de non petendo tollitur obligatio ciuilis & naturalis
ipſo iure. hoc argū fundo ex glo. ſed illud eſt falſum, quia licet per
ſtipu. promittatur non petere: ſi tamen non interuenit acceptila
tio, durat actio, quod ſic probo; quia aliās fruſtra eſſet acceptila-
tio introducta, & ſperuacuo laboraſſet inuentor, ſi idem poſſet
promiſſio de non petēdo quod poſſet acceptilatio, ad quid eſſet
introducta imaginaria ſolutio, certe fruſtra. Præterea non opor-
tet dum litera dicit tolli, vnam ſtip. per aliam ponere exēplū in ac-
ceptilatione, ſufficiens eſſet exemplum in ſtip. de non petēdo, vn-
16 de gl. laboraſſet hic fruſtra. Præterea probo per † viam rationem
non minus operatur vltima voluntas q̄ ſtipulatio. vt ꝭ. eo. pactum
inter hæredē, ſed ſi teſtator vetet peti, tamen debitor tenet primę-
ua oblōne dum hic liberet ꝑ acceptilationē, ergo idē in ſtupulatio
ne, tūc ergo recte concludit rō mea, qa pactum de non petendo
non tollat naturalē non tollit obligatio: ſed effectus eius. i. actio.
ſic ꝭ. de dona. inter vi. & vx. l. cum hic ſtatus. quæ opi. in vna diſpu-
tatione poſſet defendi. Sed anteq̄ procedā vlterius, quæro quid in
pacto de non agendo in hoc aſſero ꝙ per pactum iſtud non tolla
latur obligatio, quia non reſpicit obligationem, ſed magis reſpicit
proceſſum cauſa vt no. Inno. in d. c. j. de lit. conte. ex hoc tamen pa
cto de non agendo, quia concernit proceſſum. cauſæ oritur du-
plex exceptio declinatoria, & peremptoria, vel una exceptio, quę
poteſt opponi in duplici forma ſicut ex iuramento & ſentētia, &
tranſactio ita ex iſto pacto gratuito, ꝙ tamē oriant due exceptio-
nes eſt ſingulare dictum Inn. extra de inſt. cum ven ſſent, & ꝯ illos:
qui dn̄t ꝙ q̄nque exceptio peremptoria impedit proceſſum nam
ſm Inn. iſta eſt declinatoria oppoſita ad propoſitum: qa ſunt duæ
exceptiones ortæ ſm eum qđ eſt ſingulare verbum, & extra cōem
opi. doc. adde ꝙ gl. quæ eſt. ꝭ. de peculio. l. fin poſtea ſenſit. ꝙ non
ſit differentia inter non petere & non agere & hoc eſt contra Inn.
17 tamen facit. ꝭ. de ver. oblig. l. iij. §. Cato. ¶ † Item quæritur iuxta ꝓ-
dicta, dixi ſuperius ꝙ pactum de non petendo elidit actionem, q̄-
ro quando elidit eam dixit Barto. ꝙ tria ſunt tempora primum tē
pus eſt antequam opponatur exceptio tunc actio non eſt eliſa ſe-
cundum tempus eſt cum oppoſita eſt exceptio, tunc eliditur actio
vt inſt. de repli. in princ. & infra eod. l. ſi cum. x. ibi dum dixit. ꝑ ex-
cep. opponēdam tertium tempus eſt poſtquam & lata ſentētia ꝑ
excipiente. tunc dicit Bar. ꝙ actio nedum eſt eliſa, ſed funditus ſub
lata. ar. ꝭ. de fideiuſſ. l. ſi plures. iſta opi. recedit à veritate, quia ego
dico ꝙ actio eliditur ſtatim ab ipſo principio cum eſt factum pa-
ctum quod ſic probo, quia cum illo inſtanti tollatur obligatio na-
turalis. quæ fouebat ciuilem remanet ipſa ciuilis debilitata. & eli-
ſa. vnde inter pactum & eliſionem nullum eſt medium. præterea
18 ſtatim poſt pactum orta eſt exceptio. vnde † natiuitas exceptio-
nis excludit actionem quia eliſio eſt cauſa exceptionis unde præce
dit in ordine intellectus. Præterea hoc paret, quia ſi actio non eſ-
ſet eliſa, ſolutum non poſſet repeti. hæc. enim eſt regula in omnib
exceptionibus. quæ non elidunt actionem. ut ꝭ. de fideiuſ. l. ſi teſta-
mento. §. j. ſed iſtud falſum, quia compellit repetitio, & factum ad
excipiendum trahitur ad agendum. ut no. ꝭ. eo. in traditionibus ap
paret ergo ꝙ nullum eſt interuallum temporis inter pactum, eli-
ſionem, & natiuitatē actionis. ¶ Modo quæritur dixit tex. ꝙ opor
tet ꝙ exceptio opponatur reſpondeo iſtud eſt propter iudicem q
non poſſet pronunciare uigore exceptionis nō oppoſitæ, & non
incluſæ in iudicio ſicut non poſſet pronunciare pro actore nō pe
tente. ita non poſſet pronunciare ꝓ reo non excipiente. & ad hūc
finem, vult lex ꝙ exceptiones opponantur, quia exceptio non op
poſita nō concludit iudici in aliquo. ut no. ꝭ. in gl. j. in opponēdo.
ꝭ. de. ſecūd. tab. l. qui ex liber. § teſtō. item in eo ꝙ Bar. dicit, ꝙ per
ſnīam tollit actio ipſo iure falſum dicit. qa ſm hoc exceptio rei iu-
dicatę non eſſet exceptio iuris, ſed exceptionis, & eſt cōtra. l. Iulia-
nus. ꝭ. de condi. inde. ꝭ. de rem ra. ha. l. proc. ad exhib. §. j. & inſti. de
exceptio. §. item ſi quis iudicio unde ueritas eſt ꝙ ſententia ſuper
exceptione oppoſita auget ius opponentis quo ad pleniorem li-
berationem q̄ veniat de natura exceptionis cui exceptioni iudex
deſernit. ſed declarat ipſum & facit tranſire in rem iudicatam
19 ipſam exceptionem. ¶ † Iuxta prædicta reuoco in dubium vtrum
ex pacto de non petendo oriatur actio vr̄ ꝙ ſic, qa iſtud pactum
gratuitum eſt donatio. ut ꝭ. eo. l. contra iuris. §. ſi filius, ſed ex nu-
do pacto donationis oritur actio. ut C. đ dona. l. ſi quis argētum,
quia loquitur in dona. quę deſiderat executionē & ꝑ conſequens,
actionē, ſed iſtud pactum de non petendo nō deſiderat executio-
nem, quia executio eſt ipſa retētio, unde pōt dici ꝙ executionem
ſecum trahat. actio autem nō datur ꝑ executione præterita. ſed
tm̄ pro executione futura, ut ꝭ. in poſ. leg. l. j. §. ſi debitor. iſta ſo. do
nationis eſt perfecta per quaſi traditionem, ideo non ſupereſt
actio. ut ꝭ de re iu. l. Neſennius. §. fundum ſm Guil. addit ipſe aliam
rationem, quia dicit ꝙ condictio ex lege eſt ſubſidiaria. ꝭ. de cond.
ex lege. l. j. ſed hic creditor eſt tutus communi exceptionis auxilio.
ergo ceſſat remedium ſubſidiarium actionis id eſt condictionis ex
lege arg. ꝭ. de eo per quem fac. erit. l. j. § ſi reus. addit ipſe rationem,
quia dicit ipſe quod. l. ſiquis argentum habet locum niſi ubi in do
na. uenit datio, non ubi uenit factum, ut etiam ipſemet notauit. ꝭ.
eod. l. iuriſgen. §. ſed cum nulla, primæ dum rationes placent, ſed
iſta tertia eſt contra gloſſ. ordi. quia etiam in donationibus in
quibus

indiſtinctè proficiat fideiuſſori.vt ĩ.de iureiu.l.duobus.in princ.&
ĩ.de exceptiones. facit.C.de vſu.rei iud.l.fi.in fi.¶In gl. vel alio. ibi
de ac.ſ. actionem mandati. nam idem ſi haberet regreſſus per ac.
neg.ge.vt ĩ.de neg.geſt.l.ſed videas.¶In gl.fi.ibi,ſm Io.& eſt ratio
differentię,qa ratio legis conſideratur vbi quis vult ſe tueri per ca-
ſum ſpecialiter, & expreſſè permiſſum. & facit inſtitut.de legi.pa.
tu.in prin.in ratione literæ & quod not.ĩ de acq.poſ.l.ſi is qui. &
facit qđ no.in l.ita aũt.in prin.de admi.tut.Bal.de Pe.legũ doc.&c.

ADDITIO BAL.

Quod dictum eſt. No.tex.ibi dũ dicit,fortè donā-
di.No.obligationem ad antido
ra hic non conſiderari.Item vide.ĩ.de vſufru.earum rerũ.l.tribus.

LEX XXXIIII.

1 *Prouiſio ad vnum de hæredibus coarctata,ad alios non extenditur.*
2 *Regula eſt maximè in materia contractus emphyteutici,& in materia feudi, ꝙ quādo exceptio eſt concepta ſuper eo ꝙ poteſt transmitti, & non tranſmitti ad heredem:ſed ordinatione contrahentium; quod ibi fit tantum trāſmiſſio ad hæredem ſpecificatum,& non ad alium.*
3 *Tota dos an poſſit peti ab hærede cui non prodeſt pactum.*
4 *Pactum perſonale ipſo iure non egreditur perſonam.*

Auus. Exceptio pacti pōt cōferri,& acquiri etiā vni tm̃ ex plu-
ribus hæredib.h.d. vel ſic, poteſt per viam ꝯctus etiam
vni ex hæredibus conſuli.h.d.& diuidit in tres partes, quia primò
ponit thema,ex quo reſultent duæ tacite qões.Scđò ponit ſolu-
tionem earum. Tertiò remouet quoddam dubium. ſcđa ibi, ſi à
cohærede.tertia ibi,nec quicquā.¶In tex.ibi, peteret.ſupple mor
tuo auo. Quæritur vtrũ poſſit peti dos abſo filio. & ad has qōnes
per ordinē rn̄det,vt ſequit.¶In tex.ibi,ipſe.ſ.cohęres.¶No.quod
pōt quis vni tm̃ ex hæredibus prouidere. & prouiſio ad vnum ex
1 hæredibus coarctata ad alios non extenditur.¶†Oppo.dr̃ hic,qđ
pactum relatum ad hæredē alii non patrocinatur, nec egreditur
perſonam hæredis taxati.Sed ꝯtra hoc vr̃,quia lex expreſſè dicit qđ
licet ſit facta commemoratio vnius hęredis, tñ omnes hęredes
continentur.vt ĩ.de verbo.ob.l.eum qui.§.te & titium. & ĩ. eo.l.
tale pactum.§.fi.rn̄det gl.ad §.te & Titium.qđ ibi fuit pactũ obli-
gatoriũ,hic liberatoriũ.rō dicit gl.eſt,quia obligatio tranſit ad hæ
redē de neceſſitate: ſed non liberatio.hæc ſolutio eſt vera:impro-
priè tñ liberatio dicit vbi pactum eſt perſonale: quia differtur ex-
actio,non perimitur. Ad legem, tale pactum.§.fi. dēt reſpōderi,
qđ ibi fuit facta mentio vnius hæredis non per modũ liberationis
ſed per modum demonſtrationis: quia paciſcens credebat ſolum
eũ ſucceſſurũ.& ſic non ob.¶Secundo opponitur ad idē. lege ca-
uetur qđ aut pactum continet fieri,aut dari.Primo caſu ad oēs hę
redes porrigitur. Secnndo caſu porrigitur tantum ad hæredem
nominatũ vt ĩ.de ver.obl.l.cōtinuus.§.fi.tunc arguo ſic,liberatio
magis accedit dationi ꝗ facto.vt in l.ſi mulier, de cōdōne ob cām.
ergo pactum liberatoriũ dēt extendi ad oēs hæredes.reſpō.gl.qđ
tres ſunt caſus.nam,aut conuentio tendit ad dandum.aut ad faciē
dum,aut ordinatur ad excipiendum.& bene dicit,ſi ſubtiliter con
ſideretur per iſtud pactum ex quo exceptio oritur continet factũ
negatiuũ qđ de ſui natura nō tranſmittitur neceſſario ad hæredē.
vt plene no.per Cyn.de ꝯhen.& cōmit.ſtipu.l.veteris, vbi vide &
adde qđ no.per eundem Cy in l.j.C.de excep.¶Ex prædictis not.
2 quandam regulā,† qđ qñ exeptio eſt concepta ſuper eo quod pt
tranſmitti,& non tranſmitti ad hæredem:ſed ordinatione cōtra-
hentium ibi fit tranſmiſſio tantum ad hęredem ſpecificatũ, & nō
ad alium. & hoc prodeſt ſcire in materia contractus emphyteuti-
ci:& in materia feudi.qđ ſi qs recepit emphyteuſim pro ſe,& vno
ex filiis ſuis, qđ non comprehenderentur alii fratres.quia nos ſu-
mus in materia non tranſmiſſibili, niſi quatenus procedit de par-
tium ordinatione.per legalem.n.prouiſionem non tranſmittitur
emphyteuſis eccleſiæ,niſi ſm tenorem pacti.facit qđ not. Cyn.C.
de operis liber. l. liberti libertæque. non tñ nego qn tranſmittere
tur ſi pactum non repugnaret.iuxta no.in l. Item videndum.§. fi.
ĩ.de petitione hereditatis.& in aut.de alienandis.§ emphyteuſim.
in colla.ij.& ĩ.ſol.ma.l.ēt in prin. in gl.& idē dico in matre recipiē
te emphyteuſim pro ſe & pro filio: nam ſi apponit nomen pro-
prium vnus filii,non comprehendentur alii.ſi vero ſolummodo
appellatiuũ,omnes liberi continentur,vt l.pen.de lib.& poſt.& va
let pactum matris, tum quia paciſcitur filio,vt hęredi.tum etiam
quia poſito quod vt filio, vel ut extraneo paciſcitur ſuper re quæ
primo pertinet ad ipſam matrem quo ad vtile dñium, unde ualet
pactũ,ut l.publia.in prin.ĩ. depoſiti.& iſtam rōnem ſubtiliter po-
nit Bar.in l.qđ dr̃.in fine.ĩ.de uer.obl.¶Tertio opponitur ad ver.
filius.de l.vero hæredi.§.nos aũt.ſ.e.ſolu.ibi vt filio,hic ut hæredi.
ut hic in verſ. quippe.¶Quartò opponitur ꝙ non ualet pactum,
quia non petere facti eſt unde non poteſt paciſci filio,vt l. quod di
citur de verbo.obl.ſo.dicit gl.quòd exceptio quæ oritur ex pacto
magis eſt datio ꝗ factum.iſta verba non placent,quia ſupra ex ea-
dem gl.patet,quòd exceptio nec eſt datio nec factum. & ideo re-
ſponde ad contrarium quod ibi ad obligandum,hic ad liberandũ.
vel in contraria,pater ſtipulabatur filio vt extraneo,hic vt hæredi.
vt notatur.ſ.eodem.l.ſi tibi.§.ſi pactus iſtæ ſunt oppoſitiones gl.
3 ¶†Quærit glo.vtrũ ab iſto vel hærede cui nō prodeſt pactũ, p-
ſit tota dos.dicit gl.quòd ſic,quia tota obligatio creſcat, & con-
ſtitit in eum,per l.ab omnibus.de leg.ij l.cum ab vno.§.ſi libertus iſta primo.& argumentum de.
alij moderni tenent quòd non poſſit. Sequens gl. Sed Guil.de Cu.&
ria parte.quia per l.xij.tab.eſt diuerſa obligatio conueniri,niſi pro hæredita-
obligatione contineatur.vnde nec ipſo iure, dum diuiduum in
niſi pro hæreditaria parte.vt C.de hær.act.l.pro effectu teneat,
pro qua parte non eſt hæres,non repræſentat defuncti.Nam
omnino extraneus.vnde conueniri nō poteſt vt C.de bo.ſed eſt
iu.poſ.l.j.& no.C.de rei ven.l.cum à matre.non ob.d.l.ab
bus,quia ibi obligatio ſumebat originem ex teſtamento,nō
ctu.¶Item nō ob.l.cum ab vnó.quia ibi ſpeciale eo quod
poteſt teſtando vnum ex hæredibus facere procuratorem in
ſuam ex parte rei,ſicut ipſi cohæredes inter ſe.vt ĩ.fa. her.l. plane.
alij dicunt quod eſt ſpeciale in dote.Sed quod dixi eſt magis vtile
dictum.¶In glo.ſed an tota.ibi,hic ad liberandum & tamē ex iſto
pacto oritur obligatio,vt ſ.eodem.l.ſi vnus.§.pactus ¶In eadē.
ibi in retinendo.adde quod no.in Spe.de emphyt.§.nunc aliqua.
4 verſi.clviij.¶In ea.ibi,vterq;.hoc falſum.qa †pactũ perſonale ipſo
iure nō egredit pſonā.vt ĩ.eo.l.qui in futurũ.§.ſi ex altera. Bald.

ADDITIO. BAL.

1 *Inter obligationem dandam & faciendam quid interſit.*

Auus neptis. Vide in Spe.de emphyt.§.nunc aliqua.verſi.
clviij.vide Cy.C.de exc.l.j.vide Cyn.C.de ꝯ-
hen.vel commit.ſtipu.l.ij.¶No.qđ quis poteſt vni ex hæredibus
prouidere.¶Opp.d.§ te & titium.ſolu.ꝙ ibi dicit qđ non poteſt
vnum tātũ honorare,hic poteſt prouidere.vnde ibi loquit de ho-
nore,hic de ꝓuiſione:ſed hæc ſol.nulla vr̃. quia ibi ex grauamine
vnius reſultabat ꝓuiſio alterius:vnde ibi derogando limitat & gra
uamini derogatur tacite prouiſioni reſultanti.¶Sed dic quia non
erat prouiſio ad excipiendum ſed ad nō obligandũ,ꝗ eſt impoſſi-
bilis prouiſio de iure.quia legis authoritas dedit obligationem in-
ter hæredes.non.n.poteſt pactum in iſtis in quibus legis authori-
tas verſatur,vt ĩ.de iure do.l.ſi mulier.§ Opp.de l.cum ab vno.de
leg.ij.Sol.Ibi de hoc opere imponendo per viā vltimæ voluntatis.
hic loquitur per viā contractus.Itē opp.& videt qđ nō ſolũ onus,
ſed etiam prouiſio non poſſit conferri in perſonam vnius hæredũ
tantũ,vt l.ſcire debemus.§.vlti.de ver.ob.vbi omnibus hæredibus
ꝓuidere videt.Sol.dicit gl.Primò qđ tres ſunt caſus.Nam aut ꝓui-
ſio tendit ad dandũ,& loquitur ꝯ.aut ad faciendum, & tūc tenet,
ſi conferatur in perſonam vnius,vt ibi in ſecundò reſpon. aut ad
retinendũ & idē,vt hic.Sed quia non videtur eſſe ratio differentiæ
glo.recedit à prædicta diſt.dicens,quòd in dando & retinendo nō
eſt dr̃ia quo ad acqſitionē.quia ſemper omnibus quærit,vt ibi.ſed
non cum effectu,vt hic.ſed iſta glo.malè dicit:quia ſic ibi non age-
retur ad totum,ſed ad partē hæreditariam.¶Item hoc pactũ per-
ſonaliter nō pōt alij prodeſſe,vt ſ.eod.l.idem in duobus. §. perſo-
nale,dic ergo hic loquimur de ꝓuiſione reali,& loquitur ibi quia
rei cohęret.Aut de perſonali & loquit hic.non.n.obligatio eſt ſic
perſonalis,vt liberatio,quæ confirmatur cũ pſona,vt l.nemo po-
2 teſt.de leg.j.¶Item inter obligationē † dandam & faciendam hoc
intereſt:qa dari pōt explicari in perſona cuiuſlibet, ſed non facti
qñ perſona cohæret.& ideo non tranſit ad alios hæredes,qa alia
res ꝗ ꝓmiſſa trāſire nō dēt,eadē nō pōt,qa nō eſt eadē res,ſiue fa-
ctũ in perſonis diuerſorũ,ſecus ergo in primo facto fundũ. .di.
vt no.in l.qđ dicitur.de verb.ob,qa idē qđ in dando. ¶Itē opp.ſ.
eo.l.tale pactũ.in fi.So.ibi perſona fuit adiecta gratia demonſtra-
tionis,quæ pōt eſſe falſa:& tñ valet actus: hic cauſa reſtrictionis.
¶Item op.de l.hæredi.§.nos aũt.ſed hic vt hæredi, qa ſuper obli-
gatiōe paterna.¶Item opp.de.l datiōis.Sed pone qđ prima obli-
gatio eſſet in facto:& ideo dic, vt ſuper gl.dixi in vlti.q.facit, qa ibi
obligatio incipit ab hærede hic à defuncto,quæ dicuntur per l.xij.
tabu.ſm Guil.adde quod no.Dy.ĩ.ad l.Fal.qui fundũ.§.ſi tũ.¶In
gl.quæ incipit ſed an tota in verſi.nō poteſt,hoc ad liberandũ qđ
fieri poteſt.Ratio qa iſtud pactũ liberatoriũ non reſpicit ſubſtan-
tiā obligatiōis exercitio qđ fieri pōt.vt ſ.eo idē in duob.§.perſo-
nale.vel ideo,qa obligatio ex quo diuidit nō eſt vna, ſed plures.iō
vna ex eis tolli poteſt.¶In ea.gl ibi,in dando.datio eſt vna & eadē
etiam perſona mutata,ideo tranſit ad alterum.¶In ead glo.ibi,in
retinendo.hæc vera,quia ibi fuit pactũ obligantis,hic obligati, ſe-
cundum Guil.ſed certè & hoc pactũ obligat ad non petendũ illud
qđ eſt in obliga.Ibi dici pōt.vnde dic qđ hic factũ vertitur,vt in §.
pactus ne peteret.ibi datio.Ratio qa factũ mutata pſona nō eſſet
factum